अथ

श्रीमद्देवीभागवतम्

प्रारभ्यते

श्रीनवदुर्गाभ्यो नमः ।

विज्ञप्तिः ।

भोभोः पुराणैकरसास्वादनलोलुपा विपश्चितः !

विदितमेवास्ति तत्रभवतां यत् भगवता कृष्णद्वैपायनेन वेदव्यासेन श्रुतीनां सारमाकलय्य अष्टादशपुराणानि विहितानि एतेष्वेकतममिदं श्रीमद्देवीभागवताभिधानम् । अत्र पराशक्तेः प्रादुर्भावः तत्कर्तृकदुष्टजनसंहारः शिष्टजनपरिपालनञ्च प्राचुर्येण वर्त्तते। आर्यधर्मावलंबिनामेतद्ग्रन्थरत्नम्पठन पूजनश्रवणादिना सर्वदा समाराधनीयम् । यद्यपि येन केनचिन्महानुभावेन प्रकाशितमिदं प्रथमत एव किन्तु तस्य मूल्यबाहुल्येनातिगुरुत्वेन च पाठोन्मनस्कानां शेमुषीमतामनुपादेयप्रायमेव इत्याकलय्यास्माभिः "वाराणस्यां कचौड़ीगलीस्थसंस्कृतपुस्तकालयाधिपतिः बाबू-बृजभूषणदासगुप्तः" समुत्साहितः। अनेनापि अस्माकं सम्मतिमङ्गीकृत्य प्रचुरधनव्ययेन मुद्रयित्वा भवतां दृष्टिगोचरीकृतम्। यदि स्वल्पमपि भविष्यति सौकर्य्यं भगवतां भगवतीसमाराधनदत्तचित्तानां विदुषांतदावयं कृतार्थाःस्याम इति।

ग्रन्थस्यास्य मुद्रणकाले विघ्नबाहुल्येन सावधानतया संशोधने कृतेऽपि कचिन्मुद्रणकर्मकारिणां कुत्रचिच्छंशोधनकृतामनवधानतया च भविष्यन्ति यत्र कुत्रापि काश्चित्त्रुटयो मर्षणीयास्ताः-

धावतः स्खलनं कापि भवेदेव प्रमादतः ।
हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति साधवः ॥

इत्याकलय्य गुणैकपक्षपातिभिः करुणापारापारावारैर्विद्वद्भिरित्याशास्ते—

विदुषां वशंवदो—
रामतेज पाण्डेयः ।

श्रीदेवीभागवतस्थविषयानुक्रमणिका।

अध्यायः पत्रम्

देवीभागवतमाहात्म्यानुक्रमणिका।

१ स्कन्दपुराणीयमानसखण्डोक्तं श्रीदेवीभागवतमाहात्म्यम् तत्र सूतशौनकादिसंवादे देवीभागवतश्रवणप्रसंगादितिहासकथनपुरःसरं देवीभागवतमाहात्म्यवर्णनम् २

२ कृष्णप्राप्त्यर्थं वसुदेवेन देवीभागवतनवाहपारायणश्रवणं कृतम्, तत्प्रभावेण तस्य जांबवद्बिलप्रविष्टस्य पुनः प्राप्तिस्तदारभ्य देवीभागवतनवाहपारायणप्रवृत्तिः ४

३ स्कन्दागस्त्यसंवादः, तत्र स्कंदेन देवीभागवतमाहात्म्यकथनप्रस्तावे श्राद्धदेवमनुवृत्तान्तवर्णनम्, श्राद्धदेवेन पुत्रेच्छया यज्ञकरणम् तत्पत्न्या कन्येच्छया होतुः संकल्पकल्पनायां प्रवर्तनम्, होतुः संकल्पवैषम्येण कन्योत्पत्तिः, मुनितपःप्रभावादिलाकान्यायाः पुरुषत्वे सुद्युम्ननामकरणम्, सुद्युम्नस्येलावृतप्रवेशात्स्त्रीत्वप्राप्तिः, तस्य पुरुषत्वप्राप्तये वसिष्ठेन शिवप्रार्थनम्, शिवप्रसादात्तस्य मासांतरितपुंस्त्वप्राप्तिः, ततश्च भगवतीदेवीस्तुत्या देव्याः सुप्रसन्नता, देव्याज्ञया वसिष्ठेन सुद्युम्नाय देव्याराधनपुरःसरं देवीभागवतपुराणनवाहश्रवणम्.

अध्यायः पत्रम्
तत्प्रभावेण च सुद्युम्नस्याखण्डपुरुषत्वप्राप्तिः ६
४ देवीभागवतमाहात्म्यप्रसंगेन ऋतवाङ्मुनीतिहासवर्णनम्, तस्य मूर्खकुपुत्रप्राप्त्यातिविषण्णस्य गर्गवाक्येन रेवतीनक्षत्रशापपुरःसरमंबिकादेव्याराधनात्पुत्रपाण्डित्यादिसुखावाप्तिः, ऋषिशापात्कुमुदाचले पतितस्य रेवतीनक्षत्रस्य तैजसः सकाशात्कन्यकोत्पत्तिः, प्रमुंचमहर्षिणा तस्या रेवतीति नामकरणपुरःसरं पोषणम्, रेवत्या दुर्दमेय राज्ञा सह विवाहः दुर्दमस्य राज्ञो महर्षिवाक्याद्देव्याराधनाद्देवीभागवतनवाहपारायणाच्च रैवतनामकमनुपुत्रोत्पत्तिपूर्वकं सौख्यलाभवर्णनम् १२
५ श्रीमद्देवीभागवतमहापुराणश्रवणसविस्तरविधिवर्णनम् १७

अध्यायः पत्रम्

प्रथमस्कन्धे ।

श्रीदेवीभागवतस्य महापुराणत्वादिसिद्धान्तनिर्णयः १
१ ग्रंथारंभमङ्गलम्, ऋषीणां पुराणविषयःप्रश्नः १
२ ग्रंथसंख्याविषयश्च ५
३ ससंख्याकपुराणाख्यातत्तद्युगीयव्यासानुकथनं च ५
४ देवीसर्वोत्तमेति कथनं प्रसंगतः शुकजन्म च ८
५ देव्या महोत्कर्षः ११
६ मधुकैटभयोर्युद्धोद्योगः १७
७ ब्रह्मणा मधुकैटभभीतेन परांबिकायाः स्तुतिः २०
८ आराध्यनिर्णयः २३
९ देवीप्रसादान्मधुकैटभयोर्हरिणा वधः २६

अध्यायः		पत्रम्
१०	शिवस्य वरदानम्	३०
११	बुधोत्पत्तिः	३२
१२	पुरूरवस उत्पत्तिः	३६
१३	पुरूरवस उर्वश्याश्चरितम्	३९
१४	शुकस्योत्पत्तिः	४१
१५	शुकवैराग्यम्	४४
१६	शुकायैतत्पुराणोपदेशः	४८
१७	जनकस्य परीक्षार्थं शुकस्य मिथिलागमनम्	५१
१८	शुकाय जनकोपदेशः	५४
१९	शुकस्य विवाहादिकम्	५७
२०	शुकनिर्गमनोत्तरं व्यासकृत्योपवर्णनम्	६१

द्वितीयस्कन्धे ।

अध्यायः		पत्रम्
१	व्यासजन्मवृत्तान्तवर्णनम्	६८
२	पराशराद्दासकन्योदरे व्यासस्य जन्म	७०
३	शंतनोःसत्यवत्या गंगयाचसहविवाहः	७३
४	वसूनामुत्पत्तिः	७६
५	शंतनुना सत्यवत्या वरणम्	७९
६	व्यासात्पुत्रत्रयोत्पत्तिः पांडवोत्पत्तिश्च	८३
७	पांडवानां कथानकं मृतानां दर्शनं च	८७
८	यदुकुलस्य नाशः, उत्तरासूनोर्वृत्तंच	९०
९	रुरुपुरावृत्तकथनपूर्वको गुप्तगृहे राज्ञो वासः	९३
१०	तक्षकद्विजयोःसंभाषणं तक्षकेण राज्ञो दर्शनं च	९६
११	सर्पसत्राय बद्धपरिकरस्य जनमेजयस्यास्तीकेन निवारणम्	९९
१२	आस्तीकस्योद्भवो भागवतमाहात्म्यं च	१०३

तृतीयस्कन्धे ।

अध्यायः		पत्रम्
१	भुवनेश्वरीनिर्णयः	१३४
२	विमानेन ब्रह्मादीनां गतिः	१३६
३	विमानस्थैर्हरादिभिर्देवीदर्शनम्	१३८

अध्यायः	पत्रम्
४ विष्णुना कृतं देवीस्तोत्रम्	१४९
५ तदूर्ध्वं हरस्तुतिर्ब्रह्मस्तुतिश्च	१४५
६ ब्रह्मणे श्रीदेव्या उपदेशः	१४८
७ तत्त्वनिरूपणम्	१५३
८ गुणानां रूपसंस्थानादि	१५५
९ पुनरपि गुणानां लक्षणमधिकृत्य नारदप्रश्नः	१५८
१० सत्यव्रतकथा	१६१
११ वाग्बीजोच्चारणात्सत्यव्रतस्य सिद्धिलाभः	१६४
१२ अंबायज्ञविधिः	१६७
१३ अंबिकामखस्य विष्णुनानुष्ठानम्	१७२
१४ राजप्रश्नोत्तरं वैभववर्णनं च	१७५
१५ युधाजिद्वीरसेनयोर्दौहित्रार्थयुद्धम्	१७९
१६ युधाजितःसुदर्शनजिघांसया भरद्वाजाश्रमं प्रति गमनम्	१८१

अध्यायः	पत्रम्
१७ विश्वामित्रकथोत्तरं राजपुत्रस्य कामबीजप्राप्तिः	१८४
१८ काशीराजस्य स्वसुताविवाहोद्योगः	१८८
१९ सुदर्शनेन सह राज्ञां स्वयंवरागमनम्	१९१
२० राजसंवादनिवृत्तिपूर्वकं कन्याबोधः	१९४
२१ राज्ञां कोलाहले कन्यासंमतस्य राज्ञः स्थानम्	१९८
२२ सुदर्शनविवाहः सुबाहोः कन्याया विवाहश्च	२०१
२३ महारणे शत्रूणां देव्या व्यापादनम्	२०४
२४ देवीमहिमा काश्यां दुर्गावासश्च	२०७
२५ अंबिकातोषणं तत्पुरे देवीस्थापनं च	२१०
२६ नवरात्रविधेर्नृपायव्यासेन कथनम्	२१२
२७ कुमारिकाकथनम्	२१६
२८ रामायणकथाप्रश्नः	२१९
२९ रामशोकः	२२२
३० नारदेन व्रतकथनम्	२२५

अध्यायः	पत्रम्
चतुर्थस्कन्धे।	
१ कृष्णावतारप्रश्नः	२३२
२ कर्मणोजन्मादिकारणत्वनिरूपणम्	२३४
३ अदितेः शापकथनम्	२३७
४ अधमजगतःस्थितिः	२४०
५ नारायणकथा	२४३
६ नराग्रजेनोर्वशीसृष्टिः	२४६
७ अहंकारावर्तनम्	२४९
८ प्रह्लादनारायणयोः समागमः	२५२
९ प्रह्लादनारायणयोर्युद्धम्	२५४
१० हरये भृगुणा शापदानम्	२५८
११ शुक्रस्य मंत्रलाभार्थं गमनं शुक्रमातुर्वधश्च भृगुणा शुक्रमातुरुज्जीवनम्	२६०
१२ जयंत्याःशुक्रसेवार्थंप्रेषणम्	२६३
१३ शुक्ररूपेण देवानां गुरुणा दैत्यवंचना	२६६
१४ दैत्यानां शुक्रसंप्राप्तिः	२७०

अध्यायः	पत्रम्
१५ देवदानवयोर्युद्धशान्तिः	२७३
१६ हरेर्नानावताराः	२७७
१७ सुरांगनानांनारायणाश्रमेगमनम्	२७८
१८ दुष्टराजभाराक्रांताया मेदिन्या ब्रह्माणं प्रति गमनम्	२८१
१९ देवैःशक्तिस्तवनम्	२८४
२० वासुदेवांशावतारकथाः	२८७
२१ देवक्याःसप्तानां पुत्राणां वधः	२९२
२२ देवानामंशावतरणम्	२९५
२३ कृष्णजन्मकथनम्	२९७
२४ कृष्णकथाः	३००
२५ पराशक्तेः सर्वज्ञत्वकथनम्	३०४
पंचमस्कंधे।	
१ विष्णोरपेक्षया रुद्रस्य श्रेष्ठत्वम्	३१२
२ देवीमहात्म्यवर्णनं महिषोत्पत्तिः	३१५

अध्यायः	पत्रम्	अध्यायः	पत्रम्
३ देवेंद्रेण सह समरोद्योगः	३१७	१६ महिषासुरस्य देव्या संवादः	३५६
४ देवानां संसदि विमर्शः	३२०	१७ मंदोदर्याः कथानकम्	३६२
५ देवसेनापराजयः	३२३	१८ महिष्यस्य वधः	३६६
६ देवदानवयुद्धम्	३२६	१९ देवैः कृता महादेवीस्तुतिः	३६९
७ पराभूतानां देवानां कैलासगमनम्	३२९	२० अन्तर्धानोत्तरं वृत्तकथनम्	३७३
८ जगदंबायाः पलाशसमिधां ज्वालनयोत्पत्तिकथनम्	३३२	२१ शुंभासुरकथा	३७५
९ देवैर्महायुधैर्देव्यर्चनम्	३३६	२२ परादेव्याःसुरकार्यार्थंप्रादुर्भावः	३७८
१० रक्तदूतसंवादकीर्तनम्	३३९	२३ कौशिकीतिप्रसिद्धायादेव्या गिरौ प्रादुर्भावः	३८२
११ महिषासुरसंसदि विमृश्यानाम्नो दूतस्य प्रेषणम्	३४३	२४ दूतसंवादकीर्तनम्	३८५
१२ ताम्रस्यागमनोत्तरं बाष्कलदुर्मुखयोःप्रेषणम्	३४६	२५ धूम्रलोचनवधः	३८९
१३ बाष्कलदुर्मुखयोर्वधः	३५०	२६ चंडमुंडयोः श्रीदेव्या सह युद्धम्	३९२
१४ ताम्रचिक्षुरयोर्देव्या वधः	३५३	२७ रक्तबीजयुद्धम्	३९५
१५ महाहनोऽसिलोमादीनां निधनम्	३५५	२८ रक्तबीजवधःशुंभस्य युद्धस्य विस्तारः	३९९
		२९ रक्तबीजवधःशुंभस्य युद्धोद्योगः	४०२
		३० निशुंभवधः	४०५

अध्यायः		पत्रम्
३१	शुंभासुरवधाश्रितकथा	४०९
३२	राजवैश्ययोश्चरित्रत्रयसेवकयोर्वार्ता	४१२
३३	भुवनसुंदर्या राज्ञे कथनम्	४१६
३४	राज्ञे तापसोपदेशः	४१६
३५	राजवैश्ययोर्देव्याः प्रत्यक्षदर्शनम्	४२२

षष्ठस्कंधे।

अध्यायः		पत्रम्
१	वृत्रदैत्यवधकथारम्भः	४२८
२	त्रिशिरो बधवर्णनम्	४३१
३	पित्राज्ञया वृत्रस्य तपोर्थं वनगमनम्	४३४
४	वृत्रेण वरगर्वेण पराभूतानां देवानां शंकर-समीपे गमनम्	४३७
५	देवीस्तुत्या देवैर्वरप्रापणम्	४४०
६	वृत्रदैत्यवधाश्रिता कथा	४४४
७	वासवस्य गुप्तवासोनहुषस्य चेंद्रपदेऽ-भिषेकः	४४८
८	नहुषेण प्रार्थितायाः शच्याश्चितादेवीप्रसादतस्तस्या इंद्रदर्शनम्	४५१
९	नहुषस्याधःपातः	४५५
१०	त्रिविधस्य कर्मणो रूपकथनम्	४५८
११	युगोद्भवानां धर्माणां कथनं सदसद्धर्मवि-निर्णयश्च	४६०
१२	आडोबकमहायुद्धस्य तीर्थयात्राप्रसंगत उपवर्णनम्	४६४
१३	शुनःशेपकथांते युद्धस्य स्मरणम्	४६८
१४	वसिष्ठस्य मित्रावरुणापत्यत्वविस्तरः	४७१
१५	निमेर्देहांतरे गतिः हैहयानां कथा	४७४
१६	हैहयेन भार्गवाणां वधः	४७८
१७	देवीकृपया भृगुवंशस्थितिः	४८१
१८	हैहयस्य कथा	४८४
१९	हरेरश्विन्यां जन्म	४८७
२०	हयीजातस्य हरेः कथानकम्	४९०

अध्यायः		पत्रम्
२१	एकवीराभिषेचनोर्ध्ववृत्तकथनम्	४९३
२२	एकावल्याःकथानकम्	४९७
२३	हैहयभूभृतःकालकेतुनामहायुद्धम्	५००
२४	विक्षेपशक्तिकथनम्	५०४
२५	व्यासेन स्वमोहोपपादनम्	५०७
२६	नारदेनापि तथाकरणम्	५१०
२७	नारदस्य विवाहः	५१३
२८	पुनरपि तस्यैव विस्तारः	५१६
२९	स्त्रीभावं गतस्य नारदस्य पुनःपुरुषत्वप्राप्तिः	५१९
३०	हरिणा महामायाप्रभावकथनम्	५२२
३१	भगवतीध्यानादिकम्	५२५

सप्तमस्कंधे ।

अध्यायः		पत्रम्
१	सूर्यसोमोद्भवानां कथारंभः	५३२
२	तदन्वयस्य विस्तारः	५३४
३	सुकन्यकाया च्यवनाय प्रदानम्	५३७
४	सुकन्यादेवभिषजोःसंवादः	५४१
५	रविपुत्रप्रसादजा च्यवनस्य युवावस्था	५४४
६	शर्यातेर्यज्ञकरणम्	५४७
७	तत्राश्विनोः सोमपानम्	५५०
८	तद्वंशकथनम्	५५३
९	ककुत्स्थादीनामुत्पत्तिः	५५६
१०	सत्यव्रतकथा	४५९
११	त्रिशंकोः कथानकम्	५६२
१२	त्रिशंकोः स्वर्गवासः	५६५
१३	हरिश्चंद्रे नृपे सति त्रिशंकोर्विश्वामित्रेण समागमः	५६८
१४	हरिश्चन्द्रकथा	५७१
१५	राज्ञः पुत्रोत्सवः	५७४
१६	शुनःशेपबधाश्रया कथा	५७८
१७	विश्वामित्रेण सुनःशेपस्य मोचनम्	५८०

अध्यायः	पत्रम्
१८ हरिश्चन्द्रेण विश्वामित्रवैरम्	५८४
१९ हरिश्चन्द्रस्य राज्यविध्वंसः	५८७
२० नृपस्य दक्षिणादानयत्नः	५९०
२१ तत्कृतः शोकः	५९२
२२ हरिश्चन्द्रेणात्मविक्रयः	५९४
२३ चांडालेन हरिश्चंद्रक्रयः	५९५
२४ हरिश्चंद्रस्य चाण्डालगृहेवस्थानम्	५९९
२५ भूभृतः पुत्रभार्याकथा	६०१
२६ पत्नीमभिज्ञाय हरिश्चन्द्रस्य शोकः	६०५
२७ हरिश्चन्द्रस्य स्वर्गवासः	६०९
२८ शताक्षीमहिमा	६११
२९ राजेवार्तायाःप्रश्नः	६१५
३० गौरीजन्म नानापीडोद्भवश्च	६१८
३१ पार्वत्या हिमालयाज्जन्म	६२३
३२ आत्मतत्त्वनिरूपणम्	६२७
३३ विश्वरूपदर्शनम्	६२९

अध्यायः	पत्रम्
३४ ज्ञानस्य मोक्षार्थत्वम्	६३२
३५ मंत्रसिद्धेःसाधनम्	६३५
३६ ब्रह्मतत्त्वम्	६३८
३७ भक्तिमहिमा	६४०
३८ देव्यामहोत्सवव्रतानि स्थानानि च	६४३
३९ भगवतीपूजनम्	६४५
४० ब्रह्मपूजाविधानम्	६४७

अष्टमस्कन्धे ।

१ मनवे देव्या वरदानम्	६५२
२ वराहेण धरोद्धरणम्	६५४
३ मनुवंशवर्णनम्	६५६
४ प्रियव्रतकथानकम्	६५७
५ भूमण्डलस्य विस्तारः	६५९
६ देवीवर्णनं देव्युपास्तिश्च	६६०
७ मूलादूर्ध्वमहार्यवर्णनम्	६६२

अध्यायः		पत्रम्
८	इलावृत्तवर्णनम्	६६४
९	वर्षांतर्गतसेव्यसेवकत्वकथनम्	६६६
१०	तत्र सेव्यसेवकरूपाणां वर्णनम्	६६८
११	वर्षांतरे क्रमप्राप्ता सेव्यसेवकता	६६९
१२	द्वीपांतरसमाचारः	६७१
१३	शिष्टद्वीपसमाचारः	६७३
१४	लोकालोकगिरिव्यवस्था	६७५
१५	स्वर्गमनमांद्यादिप्रकाराः	६७७
१६	सोमादीनां गत्यनुसारेण विविधं फलम्	६७९
१७	ध्रुवमण्डलसंस्थानम्	६८१
१८	राहुमण्डलचंद्रसूर्योपरागश्च	६८२
१९	तलादेर्वर्णनम्	६८४
२०	तलातलस्थितिः	६८६
२१	नरकस्वरूपम्	६८८
२२	पातकोपपादनम्	६८९
२३	शिष्टानां नरकाणां वर्णनम्	६९२
२४	देव्याराधनम्	६९४

नवमस्कन्धे ।

अध्यायः		पत्रम्
१	संक्षेपण शक्तिवर्णनम्	७००
२	पंचप्रकृतिसंभवः	७०८
३	देवतादिसृष्टिः	७१२
४	सरस्वतीस्तोत्रपूजादि	७१५
५	धर्मात्मजेन नारदाय सरस्वतीमहास्तोत्रकथनम्	७२०
६	लक्ष्मीगंगाभारतीनां जन्म पृथ्वीलोके	७२२
७	तासां शापोद्धारप्रकारः	७२५
८	गंगादीनां समुत्पत्तिःकलौ वर्तनं च	७२८
९	शक्त्युत्पत्तिप्रसंगतोभूमिशक्तेः समुत्पत्तिः	७३४
१०	धरादेव्या अपराधे कृते सति नरकादिफलप्राप्तिकथनम्	७३७
११	गंगोत्पत्तिः	७३९

अध्यायः	पत्रम्
१२ राधाकृष्णांगसंभवाया गंगाया गोलोके समुत्पत्तिः	७४२
१३ जाह्नवीनारायणप्रियाजातेति कथनम्	७४६
१४ गंगाविष्णवोःपरस्परसंबंधकरणम्	७५३
१५ तुलस्युपाख्यानप्रश्नः	७५५
१६ महालक्ष्म्या राजगृहे जन्म	७५७
१७ धर्मध्वजसुतायास्तुलस्याःकथा	७६०
१८ शंखचूडेन तुलस्याःसंगतिःसंवादश्च	७६३
१९ तयोर्विवाहानंतरंदेवानांवैकुंठगमनम्	७६८
२० शंखचूडस्य देवैःसह संग्रामः	७७३
२१ शंखचूडमहेशयोर्युद्धम्	७७७
२२ युद्धारंभः	७८१
२३ जनार्दनेन शंखचूडस्य कवचहरणम्	७८५
२४ तुलसीसंगवर्णनं तन्माहात्म्यं च	७८७

अध्यायः	पत्रम्
२५ महामंत्रसहितं तुलसीपूजनम्	७९२
२६ सावित्र्याख्यानम्	७९४
२७ तस्या राजोदरे जन्म	७९९
२८ अध्यात्मप्रश्नः	८००
२९ दानधर्मफलम्	८०१
३० नानादानफलम्	८०५
३१ सावित्र्यै मूलशक्तिमहामंत्रदानम्	८१२
३२ पातकानां फलानि	८१३
३३ कुण्डेषु ये पतंति तेषां लक्षणम्	८१५
३४ अवशिष्टानां कुण्डानां कथनम्	८२१
३५ पुनरपि शिष्टानां कुण्डानां कथनम्	८२५
३६ देवीभक्त्या यमपुरीत्रयनाशकथनम्	८२६
३७ कुण्डानां लक्षणम्	८३०
३८ देवीमहोत्कर्षः	८३६

अध्यायः	पत्रम्
३९ महालक्ष्म्याख्यानम्	८४१
४० लक्ष्मीजन्मादेर्नारदाय कथनम्	८४३
४१ शक्रस्य ब्रह्मलोकं प्रति गमनम्	८४८
४२ महालक्ष्म्यर्चनक्रमादि	८५१
४३ स्वाहाशक्तेरुपाख्यानम्	८५४
४४ स्वधायाःसमुपाख्यानम्	८५७
४५ दक्षिणाया उपाख्यानम्	८५६
४६ षष्ठीदेव्या उपाख्यानम्	८६४
४७ मंगलचंड्या कथा	८६८
४८ मनसायाः कथास्तोत्रादि	८७१
४९ सुरभ्याख्यानम्	८७८
५० राधाया दुर्गायाश्च चरित्रम्	८८०

दशमस्कन्धे ।

अध्यायः	पत्रम्
१ मनोःस्वायंभुवस्याख्यानम्	८८८
२ भगवत्या विंध्याद्रिगमनम्	८८६
३ विंध्येन भानुमार्गनिरोधः	८६०
४ वृषध्वजस्तुतिस्तस्मै वृत्तांतकथनं च	८६२
५ महाविष्णुस्तोत्रम्	८९३
६ अगस्त्येन देवीप्रार्थनातो विंध्याद्रेर्वृद्धिकुण्ठनम्	८९४
७ मुनिना विंध्यवृद्धिकुण्ठनम्	८६६
८ स्वारोचिषस्य मनोःकथा	८६७
६ चाक्षुषस्य मनोः कथा	८६८
१० सावर्णेर्मनोःकथा	६००
११ महाकालीचरितम्	९०१
१२ महालक्ष्मीमहासरस्वत्योश्चरितम्	६०३
१३ नवमादिमनूनां चरित्रवर्णनम्	९०८

अध्यायः	पत्रम्
एकादशस्कन्धे ।	
१ प्रातःकृत्यम्	६१८
२ शौचादिविधिः	६२०
३ स्नानादिविधिःरुद्राक्षधारणमहिमा च	६२३
४ रुद्राक्षाणां बहुविधत्वकथनम्	९२५
५ जपमालाविधानम्	६२७
६ रुद्राक्षमहिमा	६२६
७ एकवक्त्रादिरुद्राक्षाणां वर्णनम्	९३१
८ भूतशुद्धिः	९३३
९ शिरोव्रतविधानम्	९३५
१० गौणभस्मादिवर्णनम्	६३७
११ तस्य त्रिविधत्वंमाहात्म्यंच	६३६
१२ भस्मधारणविस्तरः	६४०

अध्यायः	पत्रम्
१३ भस्मनो महिमा	६४२
१४ विभूतिधारणमाहात्म्यम्	९४४
१५ त्रिपुंड्रोर्ध्वपुंड्रयोर्महिमा	६४७
१६ संध्योपासनम्	९५३
१७ संध्यादिकृत्यम्	९५६
१८ पूर्णोपचारादिकथनम्	६६१
१९ मध्याह्नसंध्याकरणम्	६६५
२० ब्रह्मयज्ञादिकम्	६६६
२१ गायत्रीपुरश्चरणम्	६६६
२२ वैश्वदेवादिकम्	६७१
२३ भोजनांतेकरणीयंतप्तकृच्छादिलक्षणं च	९७४
२४ काम्यकर्मसंग्रहणंप्रायश्चित्तविधानंच	९७७

अध्यायः	पत्रम्
द्वादशस्कन्धे ।	
१ गायत्र्या ऋष्यादिकथनम्	९८६
२ वर्णानां शक्त्यादि	९८७
३ जगन्मातुः कवचम्	९८८
४ गायत्रीहृदयम्	९८९
५ गायत्रीस्तोत्रम्	९९१
६ गायत्रीनामसहस्रम्	९९२
७ दीक्षाविधिः	१००१
८ केनोपनिषत्कथा	१००८
९ गौतमशापेन ब्राह्मणानामन्यदेवतोपासनश्रद्धा	१०१३
१० द्वीपवर्णनम्	१०१८
११ पद्मरागादिनिर्मितप्रकारवर्णनम्	१०२३
१२ चिंतामणिगृहवर्णनम्	१०२९
१३ जनमेजयेन देवीमखकरणम्	१०३३
१४ उपसंहारःपुराणफलदर्शनं च	१०३४

❋ इति ❋

विविध-पुस्तक-प्राप्ति-स्थानम्—

वृजभूषणदास कन्हैयालाल

संस्कृतपुस्तकालय कचौड़ीगली,

बनारस सिटी।

अथ

श्रीमद्देवीभागवतमाहात्म्यम्

प्रारभ्यते ।

श्रीगणेशोविजयते ॥ सृष्टौयासर्गरूपाजगदवनविधौपालिनीयाचरौद्रीसंहारेचापियस्याजगदिदमखि
लंक्रीडनंयापराख्या ॥ पश्यन्तीमध्यमाथोतदनुभगवतीवैखरीवर्णरूपासास्मद्वाचं प्रसन्नाविधिहरि
गिरिशाराधितालंकरोतु ॥ १ ॥ नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् ॥ देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमु
दीरयेत् ॥ २ ॥ ऋषयऊचुः ॥ सूतजीवसभाबह्वीर्यस्त्वंश्रावयसीहनः ॥ कथामनोहराःपुण्याव्यासशिष्य
महामते ॥ ३ ॥ सर्वपापहरंपुण्यंविष्णोश्चरितमद्भुतम् ॥ अवतारकथोपेतमस्माभिर्भक्तितः श्रुतम् ॥
॥ ४ ॥ शिवस्यचरितंदिव्यंभस्मरुद्राक्षयोस्तथा ॥ सेतिहासंचमाहात्म्यंश्रुतंतवमुखाम्बुजात् ॥ ५ ॥
अधुनाश्रोतुमिच्छामः पावनात्पावनंपरम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंनृणामनायासेनसर्वशः ॥ ६ ॥ तत्त्वं
ब्रूहिमहाभागयेनसिद्ध्यन्तिमानवाः ॥ कलावपिवरंत्वत्तोनविद्मःसंशयच्छिदम् ॥ ७ ॥ सूतउवाच ॥
साधुपृष्टंमहाभागालोकानांहितकाम्यया ॥ सर्वशास्त्रस्ययत्सारंतद्वोवदयाम्यशेषतः ॥ ८ ॥ तावद्ग-
र्जन्तितीर्थानिपुराणानिव्रतानिच ॥ यावन्नश्रूयतेसम्यग्देवीभागवतंनरैः ॥ ९ ॥ तावत्पापाटवीनृणांक्ले
शदाऽदभ्रकण्टका ॥ यावन्नपरशुःप्राप्तोदेवीभागवताभिधः ॥ १० ॥ तावत्क्लेशावहंनृणामुपसर्गम
हातमः ॥ यावन्नैवोदयंप्राप्तोदेवीभागवतोष्णगुः ॥ ११ ॥ ऋषयऊचुः ॥ सूतसूतमहाभागवदनोवदतां
वर ॥ कीदृशंतत्पुराणंहिविधिस्तच्छ्रवणेचकः ॥ १२ ॥ कतिभिर्वासरैरेतच्छ्रोतव्यंकिंचपूजनम् ॥
कैर्मानवैःश्रुतंपूर्वंकान्कान्कामानवाप्नुयुः ॥ १३ ॥ सूतउवाच ॥ विष्णोरंशोमुनिर्जातःसत्यवत्यांपरा
शरात् ॥ विभज्यवेदांश्चतुरःशिष्यानध्यापयत्पुरा ॥ १४ ॥ व्रात्यानांद्विजबन्धूनांवेदेष्वनधिकारिणाम् ॥
स्त्रीणांदुर्मेधसां नृणां धर्मज्ञानंकथंभवेत् ॥ १५ ॥ विचार्यैतत्तुमनसाभगवान्बादरायणः ॥ पुराणं
संहितांदध्यौतेषांधर्मविधित्सया ॥ १६ ॥ अष्टादशपुराणानिसकृत्वाभगवान्मुनिः ॥ मामेवाध्यापया
मासभारताख्यानमेवच ॥ १७ ॥ देवीभागवतंतत्रपुराणंभोगमोक्षदम् ॥ स्वयंतुश्रावयामासजनमेजय

भूपतिम् ॥ १८ ॥ पूर्वंयस्यपिताराजापरीक्षित्तक्षकाहिना ॥ संदष्टस्तस्यसंशुद्ध्यै राज्ञाभागवतंश्रुतम् ॥
॥ १९ ॥ नवभिर्दिवसैः श्रीमद्धेद्व्यासमुखाम्बुजात् ॥ त्रैलोक्यमातरंदेवींपूजयित्वाविधानतः ॥ २० ॥
नवाहयज्ञेसम्पूर्णेपरिक्षिदपिभूपतिः ॥ दिव्यरूपधरोदेव्याःसालोक्यंतत्क्षणादगात् ॥ २१ ॥ पितुर्दिव्यां
गतिंराजाविलोक्यजनमेजयः ॥ व्यासंमुनिंसमभ्यर्च्यपरांमुदमवापह ॥ २२ ॥ अष्टादशपुराणानांम
ध्येसर्वोत्तमंपरम् ॥ देवीभागवतंनामधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ २३ ॥ येशृण्वंतिसदाभक्त्यादेव्याभाग
तींकथाम्।।तेषांसिद्धिर्नदूरस्थातस्मात्सेव्यासदानृभिः ॥ २४ ॥ दिनमर्द्धंतदर्धंवामुहुर्त्तं क्षणमेववा ॥ येशृ
ण्वन्तिनराभक्त्यानतेषांदुर्गतिःक्वचित् ॥२५॥ सर्वयज्ञेषुतीर्थेषुसर्वदानेषुयत्फलम्॥सकृत्पुराणश्रवणा
त्तत्फलंलभतेनरः ॥२६॥ कृतादौवहवोधर्माःकलौधर्मस्तुकेवलम्॥पुराणश्रवणादन्योविद्यतेनापरोनृणाम्
॥ २७ ॥ धर्माचारविहीनानांकलावल्पायुषांनृणाम् ॥ व्यासोहितायविदधेपुराणाख्यंसुधारसम् ॥
॥ २८ ॥ सुधांपिवन्नेकएवनरःस्यादजरामरः ॥ देव्याःकथामृतंकुर्यात्कुलमेवाजरामरम् ॥ २९ ॥
मासानांनियमोनात्रदिनानांनियमोपिन ॥ सदासेव्यंसदासेव्यंदेवीभागवतंनरैः ॥ ३० ॥ आश्विनेमधु-
मासेवातपोमासेशुचौतथा ॥ चतुर्षु नवरात्रेषुविशेषात्फलदायकम् ॥ ३१ ॥ अतोनवाहयज्ञोयंसर्वस्मा-
त्पुण्यकर्मणः ॥ फलाधिकप्रदानेनप्रोक्तःपुण्यप्रदोनृणाम् ॥ ३२ ॥ येदुर्हृदःपापरताविमूढामित्रद्रुहोवे-
दविनिंदकाश्च ॥ हिंसारतानास्तिकमार्गसक्तानवाहयज्ञेनपुनंतितेकलौ ॥ ३३ ॥ परस्वदाराहरणेतिलु
ब्धायेवैनराःकल्मषभारभाजः ॥ गोदेवताब्राह्मणभक्तिहीनानवाहयज्ञेनभवंतिशुद्धाः ॥ ३४ ॥ तपोभिरु
ग्रैर्व्रततीर्थसेवनैर्दानैरनेकैर्नियमैर्मखैश्च ॥ हुतैर्जपैर्यच्चफलेनलभ्यतेनवाहयज्ञेनतदाप्यतेनृणाम् ॥३५॥
तथानगंगानगयानकाशीननैमिषंनोमथुरानपुष्करम् ॥ पुनातिसद्योवदरीवनंनोयथाहिदेवीमखएव
विप्राः ॥३६॥ अतोभागवतंदेव्याः पुराणंपरतःपरम् ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणामुत्तमंसाधनंमतम् ॥ ३७ ॥

आश्विनस्यसितेपक्षेकन्याराशिगतेरवौ ॥ महाष्टम्यांसमभ्यर्च्यहैमसिंहासनस्थितम् ॥ ३८ ॥ देवीप्री
तिप्रदंभक्त्याश्रीभागवतपुस्तकम् ॥ दद्याद्विप्राययोग्यायसदेव्याःपदवींलभेत् ॥ ३९ ॥ देवीभागवत
स्यापिश्लोकंश्लोकार्द्धमेववा ॥ भक्त्यायश्चपठेन्नित्यंसदेव्याःप्रीतिभाग्भवेत् ॥ ४० ॥ उपसर्गभयंघोरं
महामारीसमुद्भवम् ॥ उत्पातानखिलांश्चापिहंतिश्रवणमात्रतः ॥ ४१ ॥ बालग्रहकृतंयच्चभूतप्रेतकृतं
भयम् ॥ देवीभागवतस्यास्यश्रवणाद्यातिदूरतः ॥ ४२ ॥ यस्तुभागवतंदेव्याःपठेद्भक्त्याशृणोतिवा ॥
धर्ममर्थंचकामंचमोक्षंचलभतेनरः ॥४३॥ श्रवणाद्वसुदेवोस्यप्रसेनान्वेषणेगतम् ॥ चिरायितं प्रियंपुत्रं
कृष्णंलब्ध्वामुमोदह ॥ ४४ ॥ यएतांशृणुयाद्भक्त्याश्रीमद्भागवतींकथाम् ॥ भुक्तिंमुक्तिंसलभतेभ
क्त्यायश्चपठेदिमाम् ॥ ४५ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रं दरिद्रोधनवान्भवेत् ॥ रोगीरोगात्प्रमुच्येतश्रुत्वाभाग
वतामृतम् ॥ ४६ ॥ वंध्यावाकाकवंध्यावामृतवत्साचयांगना ॥ देवीभागवतंश्रुत्वालभेत्पुत्रंचिरायुषम्॥
॥ ४७ ॥ पूजितंयद्गृहेनित्यंश्रीभागवतपुस्तकम् ॥ तद्गृहंतीर्थभूतंहिवसतांपापनाशकम ॥ ४८ ॥
अष्टम्यांवाचतुर्दश्यांनवम्यांभक्तिसंयुतः ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिससिद्धिंलभतेपराम् ॥ ४९ ॥ पठन्द्वि
जोवेदविदग्रणीर्भवेद्बाहुप्रजातोधरणीपतिःस्यात् ॥ वैश्यःपठन्वित्तसमृद्धिमेतिशूद्रोपिशृण्वन्स्वकुलो
त्तमःस्यात् ॥ ५० ॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे मानसखण्डे देवीभागवतमाहात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ ऋषयऊचुः ॥ वसुदेवोमहाभागःकथंपुत्रमवाप्तवान् ॥ प्रसेनःकुत्रकृष्णेनभ्रमतान्वेषि
तःकथम् ॥ १ ॥ विधिनाकेनकस्माच्चदेवीभागवतंश्रुतम् ॥ वसुदेवेनसुमतेवदसूतकथामिमाम् ॥ २ ॥
सूतउवाच ॥ सत्राजिद्भोजवंशीयोद्वारवत्यांसुखंवसन् ॥ सूर्यस्याराधनेयुक्तोभक्तश्चपरमःसखा ॥
॥ ३ ॥ अथकालेनकियताप्रसन्नस्सविताभवत् ॥ स्वलोकंदर्शयामासतद्भक्त्याप्रणयेनच ॥

॥ ४ ॥ तस्मैप्रीतश्चभगवान्स्यमंतकमणिंददौ ॥ सतंबिभ्रन्मणिंकण्ठेद्वारकामाजगामह ॥ ५ ॥
दृष्ट्वातंतेजसाभ्रान्तामत्वादित्यंपुरौकसः ॥ कृष्णमूचुःसमभ्येत्यसुधर्मायामवस्थितम् ॥ ६ ॥ एषआ-
यातिसवितादिदृक्षुस्त्वांजगत्पते ॥ श्रुत्वाकृष्णस्तु तद्वाचंप्रहस्योवाचसंसदि ॥ ७ ॥ सवितानैषभो-
बालाःसत्राजिन्मणिनाज्वलन् ॥ स्यमन्तकेनचायातिभास्वद्वृत्तेनभास्वता ॥ ८ ॥ अथविप्रान्समाहूय
स्वस्तिवाचनपूर्वकम् ॥ प्रावेशयत्समभ्यर्च्यसत्राजित्स्वगृहेमणिम् ॥ ९ ॥ नतत्रमारीदुर्भिक्षंनोपसर्गभ
यंक्वचित् ॥ यत्रास्तेसमणिर्नित्यमष्टभारसुवर्णदः ॥ १० ॥ अथसत्राजितोभ्राताप्रसेनोनामकर्हि
चित् ॥ कण्ठेबद्ध्वामणिंसद्योहयमारुह्यसैंधवम् ॥ ११ ॥ मृगयार्थंवनंयातस्तमद्राक्षीन्मृगाधिपः ॥ प्रसे
नंसहयंहत्वासिंहोजग्राहतंमणिम् ॥ १२ ॥ जाम्बवानृक्षराजोथदृष्ट्वामणिधरंहरिम् ॥ हत्वाचतंबिलद्वा
रिमणिंजग्राहवीर्यवान् ॥ १३ ॥ सतंमणिंस्वपुत्रायक्रीडनार्थमदात्प्रभुः ॥ अथचिक्रीडबालोपिमणि
संप्राप्यभास्वरम् ॥ १४ ॥ प्रसेनेऽनागतेचाथसत्राजित्पर्यतप्यत ॥ नजानेकेननिहतःप्रसेनोमणिमि
च्छता ॥ १५ ॥ अथलोकमुखोद्गीर्णाकिंवदन्तीपुरेभवत् ॥ कृष्णेननिहतोनूनंप्रसेनोमणिलिप्सुना
॥ १६ ॥ सतंशुश्रावकृष्णोपिदुर्यशोलिप्तमात्मनि ॥ मार्ष्टुंतत्तस्यपदवींपुरौकोभिःसहागमत् ॥ १७ ॥
गत्वासविपिनेपश्यत्प्रसेनंहरिणाहतम् ॥ ययौमृगेन्द्रमन्विष्यन्नसृग्बिन्दुंकिताध्वना ॥ १८ ॥ अथकृष्णो
हतंसिंहंबिलद्वारिविलोक्यच ॥ उवाचभगवान्वाचंकृपयापुरवासिनः ॥ १९ ॥ तिष्ठध्वंयूयमत्रैवयाव
दागमनंमम ॥ प्रविशामिबिलंत्वेतत्मणिहारकलब्धये ॥ २० ॥ तथेत्युक्त्वातुतेतस्थुस्तत्रैवद्वारकौकसः॥
जगामांतर्बिलंकृष्णोयत्रजाम्बवतोगृहम् ॥ २१ ॥ ऋक्षराजसुतंदृष्ट्वाकृष्णोमणिधरंतदा ॥ हर्तुंमैच्छन्म
णिंतावद्धात्रीचुक्रोशभीतवत् ॥ २२ ॥ श्रुत्वाधात्रीरवंसद्यःसमागत्यृक्षराट्तदा ॥ युयुधेस्वामिनासा
कमविश्राममहर्निशम् ॥ २३ ॥ एवंत्रिनवरात्रंतुमहद्युद्धमभूत्तयोः ॥ कृष्णागमप्रतीक्षास्तेतस्थुर्द्वारिपुरौ

कसः ॥ २४ ॥ द्वादशाहंततोभीत्याप्रतिजग्मुर्निजालयम् ॥ तत्रतेकथयामासुर्वृत्तांतंसर्वमादितः ॥ २५ ॥ सत्राजितंशपंतस्तेसर्वेशोकाकुलाभृशम् ॥ वसुदेवोमहाभागःश्रुत्वापुत्रस्यतांकथाम् ॥ २६ ॥ मुमोहसपरीवारस्तदापरमयाशुचा ॥ चिंतयामासबहुधाकथंश्रेयोभवेन्मम ॥ २७ ॥ अथाजगामभगवान्देवर्षिर्ब्रह्मलोकतः ॥ उत्थायतंप्रणम्यासौवसुदेवोभ्यपूजयत् ॥२८॥ नारदोनामयंपृष्ट्वात्वसुदेवंमहामतिम् ॥ पप्रच्छचयदुश्रेष्ठ किंचिंतयसितद्वद ॥ २९ ॥ वसुदेवउवाच ॥ पुत्रोमेऽतिप्रियः कृष्णः प्रसेनान्वेषणायतु ॥ पौरैःसाकंवनंगत्वानिहतंतंतदैक्षत ॥३०॥ प्रसेनघातकंदृष्ट्वाबिलद्वारेमृतंहरिम् ॥ द्वारिपौरानधिष्ठायबिलांतर्गतवान्स्वयम् ॥ ३१ ॥ बहवोदिवसायातानायात्यद्यापिमेसुतः ॥ अतश्शोचामितद्ब्रूहियेनलप्स्येसुतंमुने ॥ ३२ ॥ नारदउवाच ॥ पुत्रप्राप्त्यैयदुश्रेष्ठदेवीमाराधयांबिकाम् ॥ तस्याआराधनेनैवसद्यःश्रेयाह्यवाप्स्यसि ॥ ३३ ॥ वसुदेवउवाच ॥ भगवन्काहिसादेवीकिंप्रभावामहेश्वरी ॥ कथमाराधनंतस्यादेवर्षेकृपयावद ॥ ३४ ॥ नारदउवाच ॥ वसुदेवमहाभागश्शृणुसंक्षेपतोमम ॥ देव्यामाहात्म्यमतुलंकोवक्तुंविस्तरात्क्षमः ॥ ३५ ॥ यासाभगवतीनित्यासच्चिदानन्दरूपिणी ॥ परात्परतरादेवीययाव्याप्तमिदंजगत् ॥ ३६ ॥ यदाराधनतोब्रह्मासृजतीदंचराचरम् ॥ यांचस्तुत्वाविनिर्मुक्तोमधुकैटभजाद्भयात् ॥ ३७ ॥ विष्णुर्यत्कृपयाविश्वंबिभर्तिभगवानिदम् ॥ रुद्रःसंहरतेयस्याःकृपापांगनिरीक्षणात् ॥ ३८ ॥ संसारबंधहेतुर्यासैवमुक्तिप्रदायिनी ॥ साविद्यापरमादेवीसैवसर्वेश्वरेश्वरी ॥ ३९ ॥ नवरात्रविधानेनसम्पूज्यजगदंबिकाम् ॥ नवाहोभिःपुराणंचदेव्याभागवतंश्शृणु ॥ ४० ॥ यस्यश्रवणमात्रेणसद्यःपुत्रमवाप्स्यसि ॥ भुक्तिर्मुक्तिर्नदूरस्थापठतांशृण्वतांनृणाम् ॥ ४१ ॥ इत्युक्तोनारदेनासौवसुदेवःप्रणम्यतम् ॥ उवाचपरयाप्रीत्यानारदंमुनिसत्तमम् ॥ ४२ ॥ वसुदेवउवाच ॥ भगवंस्तववाक्येनसंस्मृतंवृत्तमात्मनः ॥ श्रूयतांतच्चवक्ष्या

मिदेवीमाहात्म्यसंभवम् ॥ ४३ ॥ पुरानभोगिराकंसो देवक्यष्टमगर्भतः ॥ ज्ञात्वात्ममृत्युं पापोमांस
भार्यांन्यरुणद्भिया ॥ ४४ ॥ कारागारेहमवसंदेवक्या सहभार्यया ॥ जातंजातंसमवधीत्पुत्रंकंसोपिपाप
कृत् ॥ ४५ ॥ षट्पुत्रानिहतास्तेनतदाशोकाकुलाभृशम् ॥ अतएवहिदेवकीदेवीनक्तंदिवमनिन्दिता ॥४६॥
तदाहंगर्गमाहूयमुनिंनत्वाभिपूज्यच ॥ निवेद्यदेवकीदुःखमवोचंपुत्रकाम्यया ॥ ४७ ॥ भगवान्करुणा
सिन्धोयादवानांगुरुर्भवान् ॥ आयुष्मत्पुत्रसंप्राप्तिसाधनंवदमेमुने ॥ ४८ ॥ ततोगर्गः प्रसन्नात्मामामु
वाचदयानिधिः ॥ गर्गउवाच ॥ वसुदेवमहाभाग शृणुतत्साधनम्परम् ॥ ४९ ॥ यासाभगवतीदुर्गा
भक्तदुर्गार्तिहारिणी ॥ तामाराधयकल्याणीं सद्यःश्रेयोह्यवाप्स्यसि ॥ ५० ॥ यदाराधनतःसर्वेसर्वान्का
मानवाप्नुयुः ॥ नकिंचिद्दुर्लभंलोकेदुर्गार्चनवतांनृणाम् ॥ ५१ ॥ इत्युक्तोहंमुदायुक्तः सभार्योमुनि
पुंगवम् ॥ प्रणम्यपरयाभक्त्याप्रावोचंविहितांजलिः ॥ ५२ ॥ वसुदेवउवाच ॥ यद्यस्तिभगवन्प्रीति
र्मयितेकरुणानिधे ॥ तदापुरामदर्थंत्वंसमाराधयचण्डिकाम् ॥ ५३ ॥ निरुद्धःकंसगेहेहंनकिंचित्कर्तुमु
त्सहे ॥ अतस्त्वमेवदुःखाब्धेर्मामुद्धरमहामते ॥ ५४ ॥ इत्युक्तस्तुमयाप्रीतःप्रोवाचमुनिपुंगवः ॥
वसुदेवंतवप्रीत्याकरिष्यामिहितंतव ॥ ५५ ॥ अथगर्गमुनिःप्रीत्यामयासंप्रार्थितोगमत् ॥ आराध
यिषुर्दुर्गां विंध्याद्रिंब्राह्मणैः सह ॥ ५६ ॥ तत्रगत्वाजगद्धात्रींभक्ताभीष्टप्रदायिनीम् ॥ आराधयामास
मुनिर्जपपाठपरायणः ॥ ५७ ॥ ततःसमाप्ते नियमेवागुवाचाशरीरिणी ॥ प्रसन्नाहंमुनेकार्यसिद्धिस्तव
भविष्यति ॥ ५८ ॥ भूभारहरणार्थायमयासंप्रेषितोहरिः ॥ वसुदेवस्यदेवक्यांस्वांशेनावतरिष्यति ॥
॥ ५९ ॥ कंसभीत्यातमादायबालमानकदुंदुभिः ॥ प्रापयिष्यतिसद्यस्तुगोकुलेनन्दवेश्मनि ॥ ६० ॥
यशोदातनयांनीत्वास्वगृहेकंसभूभुजे ॥ दास्यत्यथचतांहंतुंकंसआक्षेप्स्यतिक्षितौ ॥ ६१ ॥ सातद्ध
स्ताद्विनिर्गत्यसद्योदिव्यवपुर्द्धरा ॥ मदंशभूताविंध्याद्रौकरिष्यतिजगद्धितम् ॥ ६२ ॥ इतितद्वचनंश्रु

त्वाप्रणम्यजगदंबिकाम् ॥ गर्गोमुनिः प्रसन्नात्मामथुरामगमत्पुरीम् ॥ ६३ ॥ वरदानंमहादेव्यागर्गा
चार्यसुखावहम् ॥ श्रुत्वासभार्यस्संप्रीतःपरांमुदमथागमत्॥६४॥तदारभ्यपरंजानेदेवीमाहात्म्यमुत्तमम्॥
अधुनापिहिदेवर्षेश्रुतंतवमुखांबुजात् ॥ ६५ ॥ अतोभागवतंदेव्यास्त्वमेवश्रावयप्रभो ॥ मद्भाग्यादेव
देवर्षेसंप्राप्तोसिदयानिधे ॥ ६६ ॥ वसुदेववचः श्रुत्वानारदःप्रीतिमानसः ॥ सुदिने शुभनक्षत्रेकथारंभ
मथाकरोत् ॥ ६७ ॥ कथाविघ्नविघातार्थंद्विजाजेपुर्नवाक्षरम् ॥ मार्कण्डेयपुराणोक्तंपेठुर्देव्याः स्तवं
तथा ॥६८॥ प्रथमस्कंधमारभ्य श्रीनारदमुखोद्गतम् ॥ सुश्राववसुदेवश्चभक्त्याभागवतामृतम्॥६९॥
नवमेह्निकथापूर्तौपुस्तकंवाचकंतथा ॥ प्रसन्नः पूजयामासवसुदेवोमहामनाः ॥ ७० ॥ अथतत्रबिल
स्यांतःकृष्णजांबवतोर्मृधे ॥ कृष्णमुष्टिविनिष्पातश्लथांगोजांबवानभूत् ॥ ७१ ॥ अथागतस्मृतिःसो
हिभगवंतंप्रणम्यच ॥ उवाचपरया भक्त्यास्वापराधंक्षमापयन् ॥ ७२ ॥ ज्ञातोसिरघुवर्यस्त्वंयद्रोषा
त्सरितांपतिः ॥ क्षोभंजगाम लंका च रावणः सानुगोहतः ॥ ७३ ॥ सएवासिभवान्कृष्णो मद्दौरा
त्म्यंक्षमस्वभोः ॥ ब्रूहियत्करणीयंमेभृत्योहंतवसर्वथा ॥ ७४ ॥ श्रुत्वाजांबवतोवाचमब्रवीज्जगदी
श्वरः ॥ मणिहेतोरिहप्राप्तावयमृक्षपतेबिलम् ॥ ७५ ॥ ऋक्षराजस्ततः प्रीत्या कन्यांजाम्बवतींनि
जाम् ॥ ददौकृष्णायसंपूज्यस्यमंतकमणिंतथा ॥ ७६ ॥ सतांपत्नींसमादायमणिंकंठेतथादधत् ॥
अभिमंत्र्यर्क्षराजश्चप्रतस्थेद्वारकांप्रति ॥ ७७ ॥ कथासमाप्तिदिवसेवसुदेवउदारधीः ॥ ब्राह्मणा
न्भोजयामासदक्षिणाभिरतोषयत् ॥ ७८ ॥ आशीर्वादंप्रयुंजानाद्द्विजायत्समयेहरिः ॥ आजगामक्ष
णेतस्मिन्पत्न्यासहमणिंदधत् ॥ ७९ ॥ भार्ययासहितंकृष्णंवसुदेवपुरोगमाः ॥ दृष्ट्वाहर्षाश्रुपूर्णाक्षास्त
मवापुःपरांमुदम् ॥ ८० ॥ देवर्षिर्नारदश्चाथकृष्णागमनहर्षितः ॥ आमंत्र्यवसुदेवंच कृष्णंब्रह्मसभांय

यौ ॥ ८१ ॥ हरिचरितमिदंयत्कीर्तितंदुर्यशोघ्नंपठतिविमलभक्त्याशुद्धचित्तः शृणोति ॥ सभवति सुखपूर्णःसर्वदासिद्धिकामोजगतिचवपुषोन्तेमुक्तिमार्गंलभेच्च ॥ ८२ ॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे मानसखण्डे श्रीदेवीभागवतमाहात्म्ये द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

सूतउवाच ॥ अथेतिहासमन्यच्चशृणुध्वंमुनिसत्तमाः ॥ देवीभागवतस्यास्यमाहात्म्यंयत्र गीयते ॥ १ ॥ एकदाकुंभयोनिस्तु लोपामुद्रापतिर्मुनिः ॥ गत्वाकुमारमभ्यर्च्यपप्रच्छविविधाःकथाः ॥ २ ॥ सतस्मैभगवान्स्कन्दःकथयामासभूरिशः ॥ दानतीर्थव्रतादीनांमाहात्म्योपचिताःकथाः ॥ ३ ॥ वाराणस्याश्चमाहात्म्यंमणिकर्णीभवंतथा ॥ गंगायाश्चापितीर्थानांवर्णितंबहुविस्तरम् ॥ ४ ॥ श्रुत्वाथ समुनिःप्रीतःकुमारंभूरिवर्चसम् ॥ पुनःपप्रच्छलोकानांहितार्थंकुंभसंभवः ॥ ५ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ भगवंस्तारकारातेदेवीभागवतस्यतु ॥ माहात्म्यश्रवणेतस्यविधिंचापि वदप्रभो ॥ ६ ॥ देवीभागवतं नामपुराणंपरमोत्तमम् ॥ त्रैलोक्यजननीसाक्षाद्गीयतेयत्रशाश्वती ॥ ७ ॥ स्कन्दउवाच ॥ श्रीभागवत माहात्म्यंकोवक्तुं विस्तरात्क्षमः ॥ शृणुसंक्षेपतोब्रह्मन्कथयिष्यामिसांप्रतम् ॥ ८ ॥ यानित्यासच्चिदा नन्दरूपिणीजगदम्बिका ॥ साक्षात्समाश्रितायत्रभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ ९ ॥ अतस्तद्वाङ्मयीमूर्तिर्दे वीभागवतमुने ॥ पठनाच्छ्रवणाद्यस्यनकिंचिदिहदुर्लभम् ॥ १० ॥ आसीद्विवस्वतः पुत्रःश्राद्धदेव इतिश्रुतः ॥ सोऽनपत्योकरोदिष्टिंवसिष्ठानुमतो नृपः ॥ ११ ॥ होतारंप्रार्थयामासश्रद्धाथदयितामनोः ॥ कन्याभवतुमेब्रह्मंस्तथोपायोविधीयताम् ॥ १२ ॥ मनसाचिंतयन्होताकन्यामेवाजुहोद्धविः ॥ ततस्त द्व्यभिचारेणकन्येलानामचाभवत् ॥ १३ ॥ अथराजासुतांदृष्ट्वाप्रवाचविमना गुरुम् ॥ कथंसंकल्पवैष म्यमिहजातंप्रभोतव ॥ १४ ॥ तच्छ्रुत्वासमुनिर्दध्यौज्ञात्वाहातुव्यतिक्रमम् ॥ ईश्वरंशरणंयातइलायाः पुंस्त्वकाम्यया ॥ १५ ॥ मुनेस्तपःप्रभावाच्चपरेशानुग्रहात्तथा ॥ पश्यतांसर्वलोकानामिलाषुरुषताम

गात् ॥ १६ ॥ गुरुणाकृतसंस्कार सुद्युम्नोथमनोस्सुतः ॥ निधिर्बभूवविद्यानांसरितामिवसागरः ॥ १७ ॥ अथकालेनसुद्युम्नस्तारुण्यंसमवाप्यच ॥ मृगयार्थंवनंयातोहयमारुह्यसैन्धवम् ॥ १८ ॥ वनाद्वनांतरंगच्छन्बहुबभ्रामसानुगः ॥ दैवादधस्ताद्धेमाद्रेस्सकुमारोवनंययौ ॥ १९ ॥ कस्मिंश्चित्स मयेयत्रभार्ययापर्णयासह ॥ अरमद्देवदेवस्तुशंकरोभगवान्मुदा ॥ २० ॥ तदातुमुनयस्तत्रशिवदर्शनला लसाः ॥ आजग्मुरथतान्दृष्ट्वागिरिजाव्रीडिताभवत् ॥ २१ ॥ रममाणौतुतौदृष्ट्वागिरिशौसंशितव्रताः ॥ निवृत्तामुनयोजग्मुर्वैकुण्ठनिलयंतदा ॥ २२ ॥ प्रियायाःप्रियमन्विच्छञ्छिवोरण्यंशशापह ॥ अद्यार भ्यविशेद्योत्रपुमान्योषिद्भवेदिति ॥ २३ ॥ ततआरभ्यतंदेशं पुरुषावर्जयंतिहि ॥ तत्रप्रविष्टःसुद्युम्नोब भूवप्रमदोत्तमा ॥ २४ ॥ स्त्रीभूतानुगानश्वंवडवांवीक्ष्यविस्मितः ॥ अथसासुन्दरीयोषाविचचारवने वने ॥ २५ ॥ एकदासाजगामाथबुधस्याश्रममन्निधौ ॥ दृष्ट्वातांचारुसर्वाङ्गींपीनोन्नतपयोधराम् ॥ २६ ॥ बिंबोष्ठींकुन्ददशनांसुमुखीमुत्पलक्षणाम् ॥ अनंगशरविद्धांगश्चकमेभगवान्बुधः ॥ २७ ॥ सापितंचकमे सुभ्रूःकुमारंसामनंदनम् ॥ ततस्तस्याश्रमेवात्सीद्रममाणाबुधेनसा ॥ २८ ॥ अथकालेनकियतापुरू रवसमात्मजम् ॥ सतस्यांजनयामासमित्रावरुणसंभव ॥ २९ ॥ अथवर्षेषुयातेषुकदाचित्साबुधाश्रमे ॥ स्मृत्वास्वंपूर्ववृत्तांतंदुःखितानिर्जगामह ॥ ३० ॥ गुरोरथाश्रमंगत्वावसिष्ठस्यप्रणम्यतम् ॥ निवेद्यवृ त्तंशरणंययौपुंस्त्वमभीप्सती ॥ ३१ ॥ वसिष्ठोज्ञातवृत्तांतोगत्वाकैलासपर्वतम् ॥ संपूज्यशंभुंतुष्टा वभक्त्यापरमयायुतः ॥ ३२ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ नमोनमः शिवायास्तुशंकरायकपर्दिने ॥ गिरिजार्द्धाङ्ग देहायनमस्तेचंद्रमौलये ॥ ३३ ॥ मृडाय सुखदात्रेतेनमःकैलासवासिने ॥ नीलकण्ठायभक्तानांभुक्ति मुक्तिप्रदायिने ॥ ३४ ॥ शिवायशिवरूपायप्रपन्नभयहारिणे ॥ नमोवृषभवाहायशरण्यायपरात्मने ॥ ३५ ॥ ब्रह्मविष्ण्वीशरूपायसर्गस्थितिलयेषुच ॥ नमोदेवाधिदेवायवरदायपुरारये ॥ ३६ ॥ यज्ञरूपाययजतां

फलदात्रेनमोनमः ॥ गंगाधरायसूर्येन्दुशिखिनेत्रायतेनमः ॥ ३७ ॥ एवंस्तुतःसभगवान्प्रादुरासीज्जग
त्पतिः ॥ वृषारूढोम्बिकोपेतःकोटिसूर्यसमप्रभः ॥ ३८ ॥ रजताचलसंकाशस्त्रिनेत्रश्चंद्रशेखरः ॥ प्रणतं
परितुष्टात्माप्रोवाचमुनिसत्तमम् ॥ ३९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वरंवरयविप्रर्षेयत्तेमनसिवर्तते ॥ इत्युक्त
स्तं प्रणम्येलापुँस्त्वमभ्यर्थयन्मुनिः ॥ ४० ॥ अथप्रसन्नोभगवानुवाचमुनिसत्तमम् ॥ मासंपुमान्सभ
वितामासंनारीभविष्यति ॥ ४१ ॥ इतिप्राप्यवरं शंभोर्महर्षिर्जगदम्बिकाम् ॥ वरदानोन्मुखींदेवींप्रणना
ममहेश्वरीम् ॥ ४२ ॥ कोटिचंद्रकलाकान्तिसुस्मितांपरिपूज्यच ॥ तुष्टावभक्त्यासततमिलायाः
पुंस्त्वकाम्यया ॥ ४३ ॥ जयदेविमहादेविभक्तानुग्रहकारिणि ॥ जयसर्वसुराराध्येजयानतगुणालये
॥ ४४ ॥ नमोनमस्तेदेवेशिशरणागतवत्सले ॥ जयदुर्गे दुःखहंत्रि दुष्टदैत्यनिषूदिनि ॥ ४५ ॥ भक्तिगम्ये
महामायेनमस्तेजगदम्बिके ॥ संसारसागरोत्तारपोतीभूतपदाम्बुजे ॥ ४६ ॥ ब्रह्मादयोपिविबुधा
स्त्वत्पादांबुजसेवया ॥ विश्वसर्गस्थितिलयप्रभुत्वंसमवाप्नुयुः ॥ ४७ ॥ प्रसन्नाभवदेवेशिचतुर्वर्गप्र
दायिनि ॥ कस्त्वांस्तोतुंक्षमोदेविकेवलंप्रणतोस्म्यहम् ॥ ४८ ॥ एवंस्तुताभगवतीदुर्गानारायणी
परा ॥ भक्त्यावसिष्ठमुनिनाप्रसन्नातत्क्षणादभूत् ॥ ४९ ॥ तदोवाचमहादेवीप्रणतार्तिहरीमुनिम् ॥
सुद्युम्नभवनंगत्वाकुरुभक्त्यामदर्चनम् ॥ ५० ॥ सुद्युम्नंश्रावयप्रीत्यापुराणंमत्प्रियंकरम् ॥ देवीभाग
वतंनामनवाहोभिर्द्विजोत्तम ॥ ५१ ॥ श्रवणादेवसततंपुंस्त्वमस्यभविष्यति ॥ इत्युक्त्वाचतिरोधानं
गच्छतःस्मशिवेश्वरौ ॥ ५२ ॥ वसिष्ठस्तांदिशंनत्वासमागत्याश्रमंनिजम् ॥ समाहूयचसुद्युम्नंदेव्या
राधनमादिशत् ॥ ५३ ॥ आश्विनस्यसितेपक्षेसंपूज्यजगदंबिकाम् ॥ नवरात्रविधानेनश्रावयामास
भूपतिम् ॥ ५४ ॥ श्रुत्वाभक्त्यापिसुद्युम्नः श्रीमद्भागवतामृतम् ॥ प्रणम्याभ्यर्च्यचगुरुंलेभेपुंस्त्वंनिरं
तरम् ॥ ५५ ॥ राज्यासनेऽभिषिक्तस्तुवसिष्ठेनमहर्षिणा ॥ भुवंशशासधर्मेणप्रजाश्चैवानुरंजयन् ॥५६॥

ईजेचविविधैर्यज्ञैःसंपूर्णवरदक्षिणैः ॥ पुत्रेषुराज्यंसंदिश्यप्रापदेव्याःसलोकताम् ॥ ५७ ॥ इतिकथितम
शेषंसेतिहासंचविप्रायोदपठतिसुभक्त्यामानवोवाशृणोति ॥ सइहसकलकामान्प्राप्यदेव्याःप्रसादात्प
रममृतमथांतेयातिदेव्याःसलोकम् ॥ ५८ ॥

इति श्रीस्कंदपु० मानसखण्डे देवीभागवतमाहात्म्ये तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

सूतउवाच ॥ इतिश्रुत्वाकथांदिव्यांविचित्रांकुंभसंभवः ॥ शुश्रूषुःपुनराहेदंविशाखंविनया
न्वितः ॥ १ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ देवसेनापतेदेवविचित्रेयंश्रुताकथा ॥ पुनरन्यच्चमाहात्म्यंवदभाग
वतस्यमे ॥२॥ स्कंदउवाच ॥ मित्रावरुणसंभूतमुनेशृणुकथामिमाम् ॥ यत्रैकदेशमहिमा प्रोक्तोभागव
तस्यतु ॥ ३ ॥ वर्ण्यंतेधर्मविस्तारोगायत्रीमधिकृत्यच ॥ गायत्र्यामहिमायत्रतद्भागवतमिष्यते ॥ ४ ॥
भगवत्याइदंयस्मात्तस्माद्भागवतं विदुः ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाराध्यापराभगवतीहिसा ॥ ५ ॥ ऋतवागि
तिविख्यातोमुनिरासीन्महामतिः ॥ तस्यपुत्रोभवत्कालेगण्डान्तेपौष्णभान्तिमे ॥ ६ ॥ सतस्यजातक
र्मादिक्रियाश्चक्रेयथाविधि ॥ चूडोपनयनादींश्चसंस्कारानपिसोकरोत् ॥७॥ यतआरभ्यजातोसौपुत्र
स्तस्यमहात्मनः ॥ ततएवाथसमुनिःशोकरोगाकुलोभवत् ॥ ८ ॥ रोषलोभपरीतात्मातथामातापित
स्यच ॥ बहुरोगार्दितानित्यंशुचादुःखीकृताभृशम् ॥ ९ ॥ ऋतवाक्समुनिश्चिन्तामवाप भृशदुःखितः॥
किमेतत्कारणंजातंपुत्रोमेत्यंतदुर्मतिः ॥ १० ॥ कस्यचिन्मुनिपुत्रस्यबलात्पत्नींजहारच ॥ मेनेशिक्षां
पितुर्नासौनचमातुर्विमूढधीः ॥ ११ ॥ ततोविषण्णचित्तस्तुऋतवागब्रवीदिदम् ॥ अपुत्रतावरंनॄणांनक
दाचित्कुपुत्रता ॥ १२ ॥ पितॄन्कुपुत्रतः स्वर्यातान्निरयेपातयत्यपि ॥ यावज्जीवत्सदापित्रोः केवलंदुः
खदायकः ॥ १३ ॥ पित्रोर्दुःखायधिग्जन्मकुपुत्रस्यचपापिनः ॥ सुहृदांनोपकारायनापकारायवैरिणाम्
॥ १४ ॥ धन्यास्तेमानवालोकेसुपुत्रोयद्गृहेस्थितः ॥ परोपकारशीलश्चपितुर्मातुःसुखावहः ॥ १५ ॥ कुपु

त्रेणकुलंनष्टंकुपुत्रेणहतंयशः ॥ कुपुत्रेणहचामुत्रदुःखंनिरययातनाः ॥ १६ ॥ कुपुत्रेणान्वयोनष्टोजन्म
नष्टंकुभार्यया ॥ कुभोजनेनदिवसःकुमित्रेणसुखंकुतः ॥ १७ ॥ स्कन्दउवाच ॥ एवंदुष्टस्यपुत्रस्यदुष्टै
राचरणैर्मुनिः ॥ तप्यमानोनिशंकालेगत्वागर्गमपृच्छत ॥ १८ ॥ ऋतवागुवाच ॥ भगवंस्त्वामहंप्रष्टु
मिच्छामिवदतत्प्रभो ॥ ज्योतिश्शास्त्रस्यचाचार्यपुत्रदौःशील्यकारणम् ॥ १९ ॥ गुरुशुश्रूषयावेदाश्र
धीताविधिवन्मया ॥ ब्रह्मचारिव्रतंतीर्त्वाविवाहोविधिवत्कृतः ॥ २० ॥ भार्ययासहगार्हस्थ्यधर्म
श्चानुष्ठितोनिशम् ॥ पंचयज्ञविधानंचमयाकारियथाविधि ॥ २१ ॥ नरकाद्विभ्यताविप्रनेतुकामसुखे
च्छया ॥ गर्भाधानंचविधिवत्पुत्रप्राप्त्यैमयाकृतम् ॥ २२ ॥ पुत्रोयंममदोषेणमातुर्दोषेणवामुने ॥ जा
तोदुःखावहः पित्रोर्दुःशीलोबंधुशोकदः ॥ २३ ॥ एतन्निशम्यवचनंगर्गाचार्योमुनेस्तदा ॥ विचार्यस
र्वंतद्धेतुंज्योतिर्विद्व्याचमब्रवीत् ॥ २४ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ मुनेनैवापराधस्तेमातुर्नकुलस्यच ॥
रेवत्यंतंतुगण्डान्तंपुत्रदौःशील्यकारणम् ॥ २५ ॥ दुष्टेकालेयतोजन्मपुत्रस्यतवभोमुने ॥ तेनैवत
वदुःखायनान्योहेतुर्मनागपि ॥ २६ ॥ तद्दुःखशांतयेब्रह्मञ्जगतांमातरंशिवाम् ॥ समाराधय
यत्नेनदुर्गांदुर्गतिनाशिनीम् ॥ २७ ॥ गर्गस्यवचनंश्रुत्वाऋतवाक्क्रोधमूर्छितः ॥ रेवतीतुशशापासौ
व्योम्नःपततुरेवती ॥ २८ ॥ दत्तेशापेतुतेनाथपूष्णोभंचपपातखात् ॥ कुमुदाद्रौभासमानंसर्वलोक
स्यपश्यतः ॥ २९ ॥ ख्यातोरैवतकश्चाभूत्तत्पातात्कुमुदाचलः ॥ अतीवरमणीयश्चततःप्रभृतिसो
ऽप्यभूत् ॥ ३० ॥ दत्त्वाशापंचरेवत्यैगर्गोक्तविधिनामुनिः ॥ समाराध्यांबिकांदेवींसुभसौभाग्य
भागभूत् ॥ ३१ ॥ स्कन्दउवाच ॥ रेवत्यृक्षस्ययत्तेजस्तस्माज्जातातुकन्यका ॥ रूपेणाप्रतिमा
लोकेद्वितीयाश्रीरिवाभवत् ॥ ३२ ॥ अथतांप्रमुचः कन्यांरेवतीकांतिसंभवाम् ॥ दृष्ट्वानामच
कारास्यारेवतीतिमुदामुनिः ॥ ३३ ॥ निन्येथस्वाश्रमेचैनांपोषयामासधर्मतः ॥ ब्रह्मर्षिःप्रमुचोनामकुमदा

द्रौसुतामित्र ॥ ३४ ॥ अथकालेनचप्रौढांदृष्ट्वातांरूपशालिनीम् ॥ समुनिश्चिन्तयामासको
स्यायोग्योवरोभवेत् ॥ ३५ ॥ वहुधान्वेषयंस्तस्यानाससादोचितंपतिम् ॥ ततोग्निशालांसंविश्य
मुनिस्तुष्टावपावकम् ॥ ३६ ॥ कन्यावरंतदाशंसत्प्रीतस्तमपिहव्यवाट् ॥ धर्मिष्ठोबलवान्वीरःप्रियवागप
राजितः ॥ ३७ ॥ दुर्दमोभविताभर्तामुनेऽस्याःपृथिवीपतिः ॥ इतिश्रुत्वावचोवह्नेःप्रसन्नोभून्मु
निस्तदा ॥ ३८ ॥ दैवादाखेटकव्याजात्तत्क्षणादागतोनृपः ॥ दुर्दमोनाममेधावीतस्याश्रमपदंमुनेः ॥३९॥
पुत्रोविक्रमशीलस्यबलवान्वीर्यवत्तरः ॥ कालिंदीजठरेजातःप्रियव्रतकुलोद्भवः ॥४०॥ मुनेराश्रममाविश्य
तमदृष्ट्वामहामुनिम् ॥ आमंत्र्यतांप्रियेचेतिरेवतींपृष्टवान्नृपः ॥ ४१ ॥ राजोवाच ॥ महर्षिर्भगवानस्मा
दाश्रमात्क्वगतःप्रिये ॥ तत्पादौद्रष्टुमिच्छामिवदकल्याणितत्त्वतः ॥ ४२ ॥ कन्योवाच ॥ अग्निशाला
मुपगतोमहाराजमहामुनिः ॥ निश्चक्रामाश्रमात्तूर्णंराजाप्याकर्ण्यतद्वचः ॥ ४३ ॥ तथाग्निशालाद्वारस्थं
राजानंदुर्दमंमुनिः ॥ राजलक्षणसंयुक्तमपश्यत्प्रश्रयानतम् ॥ ४४ ॥ प्रणनामचतंराजामुनिःशिष्यमु
वाचह ॥ गौतमानीयतामर्घ्यमर्घ्ययोग्योस्तिभूपतिः ॥ ४५ ॥ आगतश्चिरकालेनजामातेतिविशेषतः ॥
इत्युक्त्वार्घ्यंददौतस्मैसोपिजग्राहचिन्तयन् ॥ ४६ ॥ मुनिरासनमासीनंगृहीतार्घ्यंचभूपतिम् ॥ आशी
र्भिरभिनंद्याथकुशलंचाप्यपृच्छत ॥ ४७ ॥ अपितेऽनामयंराजन्बलेकोशेसुहृत्सुच ॥ भृत्येऽमात्येपुरेदे
शेतथात्मनिजनाधिप ॥ ४८ ॥ भार्यास्तितेकुशलिनीयतःसात्रैवतिष्ठति ॥ अतोनपृच्छाम्यस्यास्तेचा
न्यासांकुशलंवद ॥ ४९ ॥ राजोवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनसर्वत्रानामयंमम ॥ एतत्कुतूहलंब्रह्मन्मद्भा
र्याकात्रविद्यते ॥ ५० ॥ ऋषिरुवाच ॥ रेवतीनामतेभार्यारूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ विद्यतेऽत्रकथंपत्नींतां
नवेत्सिमहीपते ॥ ५१ ॥ राजोवाच ॥ सुभद्राद्यास्तुयाभार्याममसन्तिगृहेविभो ॥ जानामितास्तुभग
वन्नवैजानामिरेवतीम् ॥ ५२ ॥ ऋषिरुवाच ॥ प्रियेतिसांप्रतं राजंस्त्वयोक्तायामहामते ॥ साविस्मृता

मन्त्रितामया
क्षणादेवयातेश्लाघ्यतमाप्रिया ॥ ५३ ॥ राजोवाच ॥ त्वयोक्तंयन्मृषातन्नोतथैवा ॥ वह्नि
मुनेदुष्टंनमेभावःकोपंमाकर्तुमर्हसि ॥५४॥ ऋषिरुवाच ॥ राजन्नुक्तंत्वयासत्यंनभावोदूषितस्तव ॥ तेनोक्तंदुर्दमो
नाप्रेरितेनेत्थंभवताव्याहृतंवचः ॥ ५५ ॥ अद्यपृष्टोमयावह्निःकोऽस्याभर्त्ताभविष्यति ॥ प्रियेत्यामंत्रितापूर्वंमा
राजाभवितास्याः पतिर्ध्रुवम् ॥ ५६ ॥ तदादत्स्वमयादत्तामिमांकन्यांमहीपते ॥ वैवाहिकंविधितस्य मुनिः
विचारंकुरुष्वभोः ॥ ५७ ॥ श्रुत्वैतत्सोऽभवत्तूष्णींचितयन्मुनिभाषितम् ॥ रेवत्यृक्षे विवाहोमेतातकर्तुं त्वमर्हं
कर्तुं समुद्यतः ॥ ५८ ॥ अथोद्यतविवाहायदृष्ट्वाकन्याब्रवीन्मुनिम् ॥ रेवत्यांकथमुद्वाहः पौष्णभंन
सि ॥ ५९ ॥ ऋषिरुवाच ॥ वत्से विवाहयोग्यानिसंत्यन्यर्क्षाणिभूरिशः ॥ अतःसंप्रार्थयाम्येतद्धि
दिविस्थितम् ॥ ६० ॥ कन्योवाच ॥ रेवत्यृक्षंविनाकालोममोद्वाहोचितोनहि ॥ भान्तरेचेन्नतेप्रीति
वाहंपौष्णभेकुरु ॥ ६१ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ऋतवाङ्मुनिनापूर्वंरेवतीभंनिपातितम् ॥ भवताकिंतपोने
विवाहःस्यात्कथंतव ॥ ६२ ॥ कन्योवाच ॥ तपः किंतप्तवानेकऋतवागेवकेवलम् ॥ रेवत्यृक्षंदिविस्थाप्यममो
द्वस्तप्तंवाक्कायमानसैः ॥ ६३ ॥ जगत्स्रष्टुं समर्थस्त्वंवेद्म्यहंतेतपोबलम् ॥ त्वत्कृतेसोममार्गेहंस्था
द्वाहंपितःकुरु ॥ ६४ ॥ ऋषिरुवाच ॥ एवंभवतुभद्रंतेयथैवत्वंब्रवीषिमाम् ॥ यथापूर्वं
पयाम्यद्यपौष्णभम् ॥ ६५ ॥ स्कन्द उवाच ॥ एवमुक्त्वामुनिस्तूर्णंपौष्णभंस्वतपोबलात् ॥ रेवतींप्रददौराज्ञेदुद्
तथाचक्रेसोममार्गेघटोद्भव ॥ ६६ ॥ रेवतीनाम्निनक्षत्रेविवाहविधिनामुनिः ॥ किंतेऽभिलषितंवीरवदतत्पूरया
मायमहात्मने ॥ ६७ ॥ कृत्वाविवाहंकन्यायामुनीराजानमब्रवीत् ॥ मन्वंतराधिपंपुत्रं त्वत्प्रसादा
म्यहम् ॥ ६८ ॥ राजोवाच ॥ मनोःस्वयंभुवस्याहंवंशजातोस्मिहेमुने ॥ भविष्यत्येवतेपुत्रोमनु
च्चकामये ॥ ६९ ॥ मुनिरुवाच ॥ यद्येषाकामनातेस्तिदेव्याआराधनंकुरु ॥ पंचकृत्वस्तुतच्छ्रुत्वालप्स्यसेभिमतंसु
र्मन्वंतराधिपः ॥ ७० ॥ देवीभागवतंनामपुराणंयत्तुपंचमम् ॥

तम् ॥ ७१ ॥ रेवत्यांरैवतोनामपंचमोभवितामनुः ॥ वेदविच्छास्त्रतत्वज्ञोधर्मवानपराजितः ॥ ७२ ॥
इत्युक्तोमुनिनाराजाप्रणम्यमुदितोमुनिम् ॥ भार्ययासहमेधावीजगामनगरंनिजम् ॥ ७३ ॥ पितृपैता
महंराज्यंचकारसमहामतिः ॥ पालयामासधर्मात्माप्रजाःपुत्रानिवौरसान् ॥ ७४ ॥ एकदालोमशोना
ममहात्मामुनिरागतः ॥ प्रणिपत्यतमभ्यर्च्यप्रांजलिश्चाब्रवीन्नृपः ॥ ७५ ॥ राजोवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्र
सादेनश्रोतुमिच्छामिभोमुने ॥ देवीभागवतंनामपुराणंपुत्रलिप्सया ॥ ७६ ॥ श्रुत्वावाचंप्रजाभर्तुः
प्रीतःप्रोवाचलोमशः ॥ धन्योसिराजंस्ते भक्तिर्जातात्रैलोक्यमातरि ॥ ७७ ॥ सुरासुरनराराध्याया
पराजगदम्बिका ॥ तस्यांचेद्भक्तिरुत्पन्नाकार्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ ७८ ॥ अतस्त्वांश्रावयिष्यामिश्रीम
द्भागवतंनृप ॥ यस्यश्रवणमात्रेणनकिंचिदपिदुर्लभम् ॥ ७९ ॥ इत्युक्त्वासुदिनेब्रह्मन्कथारंभमथाक
रोत् ॥ पंचकृत्वःसशुश्राव विधिवद्भार्ययासह ॥ ८० ॥ समाप्तिदिवसेराजापुराणंचमुनिंतथा ॥
पूजयामासधर्मात्मामुदापरमयायुतः ॥ ८१ ॥ हुत्वानवार्णमंत्रेणभोजयित्वाकुमारिकाः ॥ वडवांश्च
सपत्नीकान्दक्षिणाभिरतोषयत् ॥ ८२ ॥ अथकालेनकियताभगवत्याःप्रसादतः ॥ गर्भंदधारसाराज्ञी
लोककल्याणकारकम् ॥ ८३ ॥ पुण्येथसमयेप्राप्तेग्रहैःसुस्थानसंगतैः ॥ सर्वमंगलसंपन्नेरेवतीसुषुवे
सुतम् ॥ ८४ ॥ श्रुत्वापुत्रस्यजननंस्नात्वाराजामुदान्वितः ॥ ससुवर्णांभसाचक्रेजातकर्मादिकाः
क्रियाः ॥ ८५ ॥ यथाविधिचदानानिदत्वाविप्रानतोषयत् ॥ कृतोपनयनंराजासांगान्वेदानपाठयत् ॥
॥ ८६ ॥ सर्वविद्यानिधिर्जातोधर्मिष्ठोस्त्रविदांवरः ॥ धर्मस्यवक्ताकर्त्ताचरैवतोनामवीर्यवान् ॥ ८७ ॥
नियुक्तवानथब्रह्मारैवतंमानवेपदे ॥ मन्वंन्तराधिपः श्रीमान्गांशशाससधर्मतः ॥ ८८ ॥ इत्थंदेव्याः
प्रभावोयंसंक्षेपेणोपवर्णितः ॥ पुराणस्यचमाहात्म्यंकोवक्तुंविस्तरात्क्षमः ॥ ८९ ॥ सूतउवाच ॥
कुंभयोनिस्तुमाहात्म्यंविधिंभागवतस्यच ॥ श्रुत्वाकुमारंचाभ्यर्च्यस्वाश्रमंपुनराययौ ॥ ९० ॥

इदंमयाभागवतस्यविप्रामाहात्म्यमुक्तंभवतांसमक्षम् ॥ शृणोतिभक्त्यापठतीहभोगान्भुक्त्वाखिला
न्मुक्तिमुपैतिचांते ॥ ६१ ॥

इति श्रीस्कंदपुराणेमानसखण्डे श्रीदेवीभागवतमाहात्म्ये चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

ऋषयऊचुः ॥ सूतसूतमहाभागश्रुतंमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामःपुराणश्रव
णेविधिम् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ श्रूयतांमुनयःसर्वेपुराणश्रवणेविधिम् ॥ नराणांशृण्वतांयेनसिद्धिः
स्यात्सार्वकामिकी ॥ २ ॥ आदौदैवज्ञमाहूयमुहूर्त्तंकल्पयेत्सुधीः ॥ आरभ्यशुचिमासंतुमासषट्कंशुभा
वहम् ॥ ३ ॥ हस्ताश्विमूलपुष्यर्क्षेब्रह्ममैत्रेन्दुवैष्णवे ॥ सत्तिथौशुभवारेचपुराणश्रवणंशुभम् ॥४॥ गुरु
भाद्वेद४वेदा४ञ्ज१शरां५गा६ब्धि४गुणः३क्रमात् ॥ धर्मास्तिरिन्दिराप्राप्तिःकथासिद्धिःपरंसुखम् ॥ ५ ॥
पीडाथभूपतिभयंज्ञानप्राप्तिःक्रमात्फलम् ॥ पुराणश्रवणेचक्रंशोधयेच्छिवभाषितम् ॥ ६ ॥ अथवा प्रीतये
देव्यानवरात्रचतुष्टये ॥ शृणुयादन्यमासेपितिथिवारर्क्षशोधिते ॥ ७ ॥ संभारंयादृशंकार्यं विवाहादौच
तादृशम् ॥ नवाहयज्ञेचाप्यस्मिन्विधेयंयत्नतोबुधैः ॥ ८ ॥ सहायाबहवःकार्यादंभलोभविवर्जिताः ॥
चतुराश्चवदान्याश्चदेवीभक्तिपरानराः ॥९॥ प्रेष्यायत्नेनवार्तेयंदेशेदेशेजनेजने ॥ आगन्तव्यमिहावश्यं
कथादेव्याभविष्यति ॥ १० ॥ सौराश्चगाणपत्याश्चशैवाश्शाक्ताश्चवैष्णवाः ॥ सर्वेषामपिसेव्येयंय
तोदेवाःसशक्तयः ॥ ११ ॥ श्रीमद्देवीभागवतपीयूषरसलोलुपैः ॥ आगंतव्यंविशेषणकथार्थंप्रेमतत्परैः
॥ १२ ॥ ब्राह्मणाद्याश्चयेवर्णाःस्त्रियश्चाश्रमिणस्तथा ॥ सकामाश्चापिनिष्कामाःपातव्यंतैःकथामृतम्
॥ १३ ॥ नावकाशःकदाचित्स्यान्नवाहश्रवणोपितैः ॥ आगंतव्यंयथाकालंयज्ञेपुण्याक्षणस्थितिः ॥१४॥
विनयेनैवकर्त्तव्यमेवमाकारणंनृणाम् ॥ आगतानांचकर्त्तव्यंवासस्थानंयथोचितम् ॥ १५ ॥ कथा
स्थानंप्रकर्त्तव्यंभूमौमार्जनपूर्वकम् ॥ लेपनंगोमयेनाथविशालायांमनोरमम् ॥ १६ ॥ कार्यस्तुमण्डपो

रम्योरंभास्तंभोपशोभितः ॥ वितानमुपरिष्ठात्तुपताकाध्वजराजितः ॥ १७ ॥ वक्तुश्चैवासनंदिव्यंसुखा
स्तरणसंयुतम् ॥ रचितव्यंप्रयत्नेनप्राङ्मुखंवाप्युदङ्मुखम् ॥ १८ ॥ यथोचितानिकुर्वीतश्रोतॄणामास
नानिच ॥ नृणांचैवाथनारीणांकथाश्रवणहेतवे ॥ १९ ॥ वाग्मीदांतश्चशास्त्रज्ञोदेव्याराधनतत्परः ॥
दयालुर्निस्पृहोदक्षोधीरोवक्तोत्तमोमतः ॥ २० ॥ ब्रह्मण्योदेवताभक्तःकथारसपरायणः ॥ उदारोऽ
लोलुपोनम्रःश्रोताहिंसादिवर्जितः ॥ २१ ॥ पाखण्डनिरतोलुब्धस्त्रैणोधर्मध्वजस्तथा ॥ निष्ठुरःक्रोध
नोवक्तादेवीयज्ञेनशस्यते ॥ २२ ॥ संशयच्छेदनायैकःपण्डितश्चतथागुणः ॥ श्रोतृबोधकृतव्यग्रःकार्यो
वक्तुःसहायकृत् ॥ २३ ॥ मुहूर्त्तंदिवसादर्वाग्वक्तृश्रोतादिभिर्जनैः ॥ कर्त्तव्यंक्षौरकर्मादिततोनियम
कल्पनम् ॥ २४ ॥ अरुणोदयवेलायांस्नायाच्छौचंविधायच ॥ संध्यातर्पणकार्यंचनित्यंसंक्षेपतश्चरेत् ॥
॥ २५ ॥ कथाश्रवणयोग्यत्वसिद्ध्येगाश्चदापयेत् ॥ समस्तविघ्नहर्तारमादौगणपतिंयजेत् ॥ २६ ॥
कलशांश्चापिसंस्थाप्यपूजयेत्तत्रदिग्भवान् ॥ वटुकंक्षेत्रपालंचयोगिनीर्मातृकास्तथा ॥ २७ ॥ तुलसीं
चापिसंपूज्यग्रहान्विष्णुंचशंकरम् ॥ नवाक्षरेणमनुनापूजयेज्जगदम्बिकाम् ॥ २८ ॥ सर्वोपचारैस्संपू
ज्यश्रीभागवतपुस्तकम् ॥ श्रीदेव्यावाङ्मयींमूर्तिंयथावच्छोधनाक्षरम् ॥ २९ ॥ कथाविघ्नोपशांत्यर्थं
वृणुयात्तंचवाडवान् ॥ जाप्योनवार्णमंत्रस्तैःपाठ्यस्सप्तशतीस्तवः ॥ ३० ॥ प्रदक्षिणनमस्कारान्कृत्वां
तेस्तुतिमाचरेत् ॥ कात्यायनिमहामायेभवानिभुवनेश्वरि ॥ ३१ ॥ संसारसागरेमग्नंमामुद्धरकृपामये ॥
ब्रह्मविष्णुशिवाराध्येप्रसीदजगदंबिके ॥ ३२ ॥ मनोभिलषितंदेविवरंदेहिनमोस्तुते ॥ इतिसंप्रार्थ्यशृणु
यात्कथांनियतमानसः ॥ ३३ ॥ वक्तारंचापिसंपूज्यव्यासबुद्ध्यायतात्मवान् ॥ माल्यालंकारवस्त्राद्यै
स्संभूष्यप्रार्थयेच्चतम् ॥ ३४ ॥ सर्वशास्त्रेतिहासज्ञव्यासरूपनमोस्तुते ॥ कथाचंद्रोदयेनांतस्तमःस्तोमं
निराकुरु ॥ ३५ ॥ तदग्रेतुनवाहान्तंकर्त्तव्यानियमास्तदा ॥ विप्रादीनुपवेश्यादौसंपूज्योपविशेत्स्वयम् ॥

॥ ३६ ॥ श्रोतव्यंसावधानेनचतुर्वर्गफलाप्तये ॥ गृहपुत्रकलत्राप्तधनचिंतामपास्यच ॥ ३७ ॥ सूर्योदयं
समारभ्यकिंचित्सूर्येऽवशेषिते ॥ मुहूर्त्तमात्रेविश्राम्यमध्याह्नेवाचयेत्सुधीः ॥ ३८ ॥ मलमूत्रजयार्थं
षांलघुभोजनमिष्यते ॥ हविष्यान्नंवरंभोज्यंसकृदेवकथार्थिना ॥ ३९ ॥ अथवास्यात्फलाहारीवयोभु
ग्वाघृताशनः ॥ यथास्यान्नकथाविघ्नस्तथाकार्यंविचक्षणैः ॥ ४० ॥ कथाश्रवणनिष्ठानांवक्ष्यामिनियमं
द्विजाः ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानांमध्येयेभेददर्शिनः ॥ ४१ ॥ देवीभक्तिविहीनायेपाखण्डाहिंसकाःखलाः ॥
विप्रद्रुहोनास्तिकायेनतेयोग्याःकथाश्रवे ॥ ४२ ॥ ब्रह्मस्वहरणेलुब्धाःपरदारधनेषुच ॥ देवस्वहरणेते
षांनाधिकारःकथाश्रवे ॥ ४३ ॥ ब्रह्मचारीचभूशायीसत्यवक्ताजितेंद्रियः ॥ कथासमाप्तौभुंजीतपत्रा
वल्यांयतात्मवान् ॥ ४४ ॥ वृंताकंचकलिन्दंचतैलंचद्विदलंमधु ॥ दग्धमन्नंपर्युषितंभावदुष्टंत्यजे
द्व्रती ॥ ४५ ॥ आमिषंचमसूरान्नमुदक्याद्दष्टमेवच ॥ रसोनंमूलकंहिंगुंपलांडुंगृंजनंतथा ॥ ४६ ॥
कूष्माडंनलिकाशाकंनभुंजीतकथाव्रती ॥ कामंक्रोधंमदंलोभंदंभंमानंचवर्जयेत् ॥ ४७ ॥ विप्रध्रुक्प
तितव्रात्यश्वपाकयवनांत्यजैः ॥ उदक्ययावेदबाह्यैर्नवदेद्यःकथाव्रती ॥ ४८ ॥ वेदगोगुरुविप्राणां
स्त्रीराज्ञांमहतांतथा ॥ देवानांदेवभक्तानांननिंदांश्रृणुयादपि ॥ ४९ ॥ विनयंचार्जवंशौचंदयाचमित
भाषणम् ॥ उदारंमानसंचैवकुर्याद्यस्तुकथाव्रती ॥ ५० ॥ वंध्यावाकाकवंध्यावादुर्भगावामृतार्भका ॥
दरिद्रश्चानपत्यश्चभक्त्येमांश्रृणुयात्कथाम् ॥ ५१ ॥ वंध्यावाकाकवंध्यावादुर्भगावामृतार्भका ॥
पतद्गर्भांगनायाचताभिःश्राव्यातथाकथा ॥ ५२ ॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्चयोवांछतिविनाश्रमम् ॥
भगवत्याभागवतंश्रोतव्यंतेनयत्नतः ॥ ५३ ॥ कथादिनानिचैतानिनवयज्ञैःसमानिहि ॥ तेषुदत्तंहुतं
जप्तमनन्तफलदं भवेत् ॥ ५४ ॥ एवंव्रतंनवाहंतुकृत्वोद्यापनमाचरेत् ॥ महाष्टमीव्रतंयद्वत्तथाकार्यं
फलेप्सुभिः ॥ ५५ ॥ निष्कामा श्रवणेनैवपूतामुक्तिंव्रजन्तिहि ॥ भोगमोक्षप्रदानृणांयतोभगवतीपरा

॥ ५६ ॥ पुस्तकस्यचवक्तुश्चपूजाकार्यातुनित्यशः ॥ वक्त्रादत्त्तंप्रसादंतुगृह्णीयाद्भक्तिपूर्वकम् ॥ ५७ ॥
कुमारीःपूजयेन्नित्यंभोजयेत्प्रार्थयेच्चयः ॥ सुवासिनीश्चविप्रांश्चतस्यसिद्धिर्नसंशयः ॥ ५८ ॥ गाय
त्र्यानामसाहस्रंसमाप्तावथवापठेत् ॥ विष्णोर्नामसहस्रंचसर्वदोषोपशान्तये ॥ ५९ ॥ यस्यस्मृत्याच
नामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातितस्माद्विष्णुंचकीर्तयेत् ॥ ६० ॥ देव्याःसप्तशतीमंत्रैः
समाप्तौहोममाचरेत् ॥ देवीमाहात्म्यमूलेननवार्णमनुनाथवा ॥ ६१ ॥ गायत्र्यात्वथवाहोमःपायसेनस
र्पिषा ॥ यतोभागवतंत्वेतद्गायत्रीमयमीरितम् ॥ ६२ ॥ वाचकंतोषयेत्सम्यग्वस्त्रभूषाधनादिभिः ॥
प्रसन्नेवाचकेसर्वाःप्रसन्नास्तस्यदेवताः ॥ ६३ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यादक्षिणाभिश्चतोष
येत् ॥ पृथिव्यांदेवरूपास्तेतुष्टेष्वेवेप्सितंफलम् ॥ ६४ ॥ सुवासिनीःकुमारीश्चदेवीभक्त्याच
भोजयेत् ॥ ताभ्योपिदक्षिणांदत्त्वाप्रार्थयेत्सिद्धिमात्मनः ॥ ६५ ॥ दद्याद्दानानिचान्यानिसुव
र्णंगाःपयस्विनीः ॥ हयानिभान्मेदिनींचतस्यस्यादक्षयंफलम् ॥ ६६ ॥ देवीभागवतंचैतल्लिखितंशोभ
नाक्षरम् ॥ हेमसिंहासनेस्थाप्यंपट्टवस्त्रेण वेष्टितम् ॥ ६७ ॥ अष्टम्यांवानवम्यांचवाचकायार्चिता
यच ॥ दद्यात्सभोगान्भुक्त्वेहदुर्लभंमोक्षमाप्नुयात् ॥ ६८ ॥ दरिद्रोदुर्बलोबालस्तरुणोजरठोपिवा ॥
पुराणवेत्तावंद्यःस्यात्पूज्योमान्यश्चसर्वदा ॥ ६९ ॥ सन्तिलोकस्यबहवोगुरवोगुणजन्मतः ॥ सर्वेषाम
पितेषांचपुराणज्ञःपरोगुरुः ॥ ७० ॥ पौराणिकोब्राह्मणस्तुव्यासासनसमाश्रितः ॥ असमाप्तेप्रसंगेतुन
मस्कुर्यान्नकस्यचित् ॥ ७१ ॥ पौराणिकींकथांदिव्यांयेपिशृण्वंत्यभक्तितः ॥ तेषांपुण्यफलंनास्तिदुःख
दारिद्र्यभागिनाम् ॥ ७२ ॥ असंपूज्यपुराणंतुताम्बूलकुसुमादिभिः ॥ येशृण्वंतिकथांदेव्यास्तेदरिद्रा
भवंतिहि ॥ ७३ ॥ कीर्त्यमानांकथांत्यक्त्वायेव्रजंत्यन्यतोनराः ॥ भोगान्तरेप्रणश्यंतितेषांदाराश्च
सम्पदः ॥ ७४ ॥ येचतुंगासनारूढाःकथांशृण्वंतिदांभिकाः ॥ तेवायसाभवंत्यत्रभुक्त्वानिरययातनाम्

श्रृण्वंतिचकथांदिव्यांतेस्युरर्जुनशाखिनः
॥ ७५ ॥ येचाढ्यासनसंस्थाश्चयेवीरासनसंस्थिताः ॥ रासभास्तेभवंतीहकृकलासास्ततःपरम् ॥ ७७ ॥
॥ ७६ ॥ कथायांकीर्त्यमानायांयेवदंतिदुरुत्तरम् ॥ रासभास्तेभवंतीहकृकलासास्ततःपरम् ॥ ७७ ॥
निंदंतियेपुराणज्ञान्कथांवापापहारिणीम् ॥ तेतुजन्मशतंदुष्टाःशुनकाःस्युर्नसंशयः ॥ ७८ ॥ येश्रृण्वंति
कथांवक्तुःसमानासनसंस्थिताः ॥ गुरुतल्पसमंपापंलभंतेनरकालयाः ॥ ७९ ॥ येचाप्रणम्यश्रृण्वंति ते
भवन्ति विषद्रुमाः॥शयानायेपिश्रृण्वंतिभवंत्यजगराह्वयः॥८०॥येकदाचनपौराणींनश्रृण्वंतिकथांनराः ॥
तेघोरंनरकंभुक्त्वाभवन्तिवनसूकराः ॥ ८१ ॥ येकथांनानुमोदंतेविघ्नंकुर्वन्तियेशठाः ॥ कोट्यब्दंनिरयं
भुक्त्वाभवन्तिग्रामसूकराः ॥ ८२ ॥ आसनंभाजनंद्रव्यंफलंवस्त्राणिकम्बलम् ॥ पुराणज्ञाययच्छन्तिते
व्रजन्तिहरेःपदम् ॥८३॥ पुराणपुस्तकस्यापियेपट्टंवसनंनवम् ॥ प्रयच्छन्तिशुभंसूत्रंतेनराःसुखभागिनः
॥ ८४ ॥ पुराणानांतुसर्वेषांश्रवणाद्यत्फलंलभेत् ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंदेवीभागवताल्लभेत् ॥ ८५ ॥
यथासरित्सुप्रवरागंगादेवेषुशंकरः ॥ काव्येरामायणंयद्वज्ज्योतिष्मत्सुयथारविः ॥ ८६ ॥ आह्लादका
नांचन्द्रश्चधनानांचयथायशः ॥ क्षमावतांयथाभूमिर्गाम्भीर्येसागरोयथा ॥ ८७ ॥ मंत्राणांचैवसावित्री
पापनाशेहरिस्मृतिः ॥ अष्टादशपुराणानांदेवीभागवतंतथा ॥ ८८ ॥ येनकेनाप्युपायेननवकृत्वःश्रृ
णोतिचेत् ॥ नशक्यंतत्फलंवक्तुंजीवन्मुक्तःसएव हि ॥ ८९ ॥ राजशत्रुभयेप्राप्तेमहामारीभयेतथा ॥
दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचतच्छांत्यैश्रृणुयादिदम् ॥ ९० ॥ भूतप्रेतविनाशायराज्यलाभायशत्रुतः ॥ पुत्रलाभाय
श्रृणुयाद्देवीभागवतंद्विजाः ॥ ९१ ॥ श्रीमद्भागवतंयस्तुपठेद्वाश्रृणुयादपि ॥ श्लोकार्द्धंश्लोकपादंवा
सयातिपरमांगतिम् ॥ ९२ ॥ भगवत्या स्वयंदेव्याःश्लोकार्द्धेनप्रकाशितम् ॥ शिष्यप्रशिष्यद्वारेणतदेव
विपुलीकृतम् ॥ ९३ ॥ नगायत्र्याःपरोधर्मोनगायत्र्याःपरन्तपः ॥ नगायत्र्याःसमोदेवोनगायत्र्याःपरोमनुः
॥ ९४ ॥ गातारंत्रायतेयस्माद्गायत्रीतेनसोच्यते ॥ सात्रभागवतेदेवीसरहस्याप्रतिष्ठिता ॥ ९५ ॥

अतोभागवतस्यास्यदेव्याःप्रीतिकरस्यच ॥ महान्त्यपिपुराणानिकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ९६ ॥ श्रीम
द्भागवतंपुराणममलंयद्ब्राह्मणानांधनंधर्मोधर्मसुतेनयत्रगदितोनारायणेनामलः ॥ गायत्र्याश्चरहस्य
मत्रचमणिद्वीपश्चसंवर्णितःश्रीदेव्याहिमभूभृतेभगवतीगीताचगीतास्वयम् ॥ ९७ ॥ तस्मान्नास्यपुरा
णस्यलोकेन्यत्सदृशम्परम् ॥ अतःसदैवसंसेव्यंदेवीभागवतंद्विजाः ॥ ९८ ॥ यस्याःप्रभावमखिलंनहि
वेदधातानोवाहरिर्नगिरिशोनहिचाप्यनन्तः ॥ अंशांशकाअपिचतेकिमुतान्यदेवास्तस्यैनमोस्तुसततं
जगदम्बिकायै ॥ ९९ ॥ यत्पादपंकजरजःसमवाप्यविश्वंब्रह्मासृजत्यनुदिनंचबिभर्तिविष्णुः ॥ रुद्रश्च
संहरतिनेतरथासमर्थास्तस्यैनमोस्तुसततंजगदम्बिकायै ॥ १०० ॥ सुधाकूपारांतस्त्रिदशतरुवाटीवि
लसितेमणिद्वीपेचिन्तामणिमयगृहेचित्ररुचिरे ॥ विराजन्तीमम्बांपरशिवहृदिस्मेरवदनांनरोध्यात्वा
भोगंभजतिखलुमोक्षंचलभते ॥ १०१ ॥ ब्रह्मेशाच्युतशक्राद्यैर्महर्षिभिरुपासिता ॥ जगतांश्रेयसेसास्तु
मणिद्वीपाधिदेवता ॥ १०२ ॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे मानसखण्डे देवीभागवतमाहात्म्ये श्रवणविधिवर्णनं नामपञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

समाप्तमिदंस्कान्दीयंमाहात्म्यम् ॥

वेदांगाग्निकुशैलशैलशिखिनांमूलेतुसंवत्सरे
राधेमासिचमेचकेहरितिथौसप्तार्चिषोवासरे ॥
माहात्म्यंजगदम्बिकांघ्रियुगलंनत्वाम्बिकाप्रीतये
पूर्तिं रामपदेननीतममलं स्कान्दीयमेतच्छुभम् ॥ १ ॥

श्रीभगवतीमणिद्वीपाधिदेवताजगदम्बिकाविजयते ॥ शुभमस्तु ॥

विविध पुस्तक-प्राप्ति-स्थानम्—

बृजभूषणदास कन्हैयालाल

संस्कृतपुस्तकालय कचौड़ीगली,

बनारस सिटी ।

इति

श्रीमद्देवीभागवतमाहात्म्यम्

समाप्तम्

अथ श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधः प्रारभ्यते

ॐ सर्वचैतन्यरूपांतामाद्यांविद्यांचधीमहि ॥ बुद्धियानः प्रचोदयात् ॥ १ ॥
शौनकउवाच ॥ सूतसूतमहाभागधन्योऽसिपुरुषर्षभ ॥ यदधीतास्त्वयासम्यक्पुराण संहिताः
शुभाः ॥ २ अष्टादशपुराणानिकृष्णेनमुनिनाऽनघ ॥ कथितानिसुदिव्यानिपठितानित्वयाऽनघ ॥ ३ ॥
पंचलक्षणयुक्तानिसरहस्यानिमानद ॥ त्वया ज्ञातानिसर्वाणिव्यासात्सत्यवतीसुतात् ॥ ४ ॥ अस्माकं
पुण्ययोगेनप्राप्तस्त्वंक्षेत्रमुत्तमम् ॥ दिव्यंविश्वसनंपुण्यंकलिदोषविवर्जितम् ॥ ५ ॥ समाजोऽयंमुनीनां
हिश्रोतुकामोऽस्तिपुण्यदाम् ॥ पुराणसंहितां सूतब्रूहित्वंनः समाहितः ॥ ६ ॥ दीर्घायुर्भवसर्वज्ञतापत्र
यविवर्जितः ॥ कथयाद्यमहाभागपुराणंब्रह्म संमितम् ॥ ७ ॥ श्रोत्रेन्द्रिययुताः सूतनराः स्वादविचक्षणाः ॥
न शृण्वंतिपुराणानिवंचितास्तेविधिनाहिते ॥ ८ ॥ यथा जिह्वेन्द्रियाह्लादः षड्रसैः प्रतिपद्यते ॥ तथाश्रो
त्रेंद्रियाह्लादोवचोभिःसुधियांस्मृतः ॥ ९ ॥ अश्रोत्राः फणिनः कामंमुह्यंतिहिनभोगुणैः ॥ सकर्णा येन-
शृण्वंतितेप्यकर्णाः कथंनच ॥ १० ॥ अतः सर्वेद्विजाःसौम्यश्रोतुकामाः समाहिताः ॥ वर्ततेनैमिषारण्ये
क्षेत्रेकलिभयार्दिताः ॥ ११ ॥ येनकेनाप्युपायेनकालातिवाहनंस्मृतम् ॥ व्यसनरिहमूर्खाणांबुधानांशा-
स्त्रचिंतनैः ॥ १२ ॥ शास्त्राण्यपिविचित्राणिजल्पवादयुतानिच ॥ (त्रिविधानिपुराणानिशास्त्राणिवि
विधानिच ॥ वितंडाच्छलयुक्तानिगर्वामर्षकराणिच ॥ १ ॥) नानार्थवादयुक्तानिहेतुमंतिबृहंतिच ॥ १३ ॥
सात्त्विकंतत्रवेदांतंमीमांसाराजसंमतम् ॥ तामसंन्यायशास्त्रंचहेतुवादाभियंत्रितम् ॥ १४ ॥ तथैवच
पुराणानित्रिगुणानिकथानकैः ॥ कथितानित्वयासौम्यपंचलक्षणवंतिच ॥ १५ ॥ तत्रभागवतंपुण्यंपं
चमंवेदसंमितम् ॥ कथितंयत्त्वयापूर्वंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ १६ ॥ उद्देशमात्रेणतदाकीर्तितंपरमाद्भुतम् ॥
मुक्तिप्रदंमुमुक्षूणां कामदंधर्मदंतथा ॥ १७ ॥ विस्तरेणतदाख्याहिपुराणोत्तममादरात् ॥ श्रोतुकामाद्विजाः
सर्वेदिव्यंभागवतंशुभम् ॥ १८ ॥ त्वंतुजानासिधर्मज्ञपौराणींसंहितांकिल ॥ कृष्णोक्तांगुरुभक्तत्वात्सम्य

कस्तत्रगुणाश्रयः ॥ १९ ॥ श्रुतान्यन्यानिसर्वज्ञत्वन्मुखान्निः सृतानिच ॥ नचतृप्तिंव्रजामोऽद्यसुधापाने
ऽमरायथा ॥ २० ॥ धिक्सुधांपिबतांसूतमुक्तिर्नैवकदाचन ॥ पिबन्भागवतंसद्योनरोमुच्येतसंकटात्
॥ २१ ॥ सुधापाननिमित्तंयत्कृतायज्ञाः सहस्रशः ॥ नशांतिमधिगच्छामः सूतसर्वात्मनावयम् ॥ २२ ॥
मखानांहिफलंस्वर्गः स्वर्गात्प्रच्यवनंपुनः ॥ एवंसंसारचक्रेऽस्मिन्भ्रमणंचनिरंतरम् ॥ २३ ॥ विनाज्ञाने
नसर्वज्ञनैवमुक्तिः कदाचन ॥ भ्रमतांकालचक्रेत्रनराणांत्रिगुणात्मके ॥ २४ ॥ अतः सर्वरसोपेतंपुण्यं
भागवतंवद ॥ पावनंमुक्तिदंगुह्यं मुमुक्षूणांसदाप्रियम् ॥२५॥ इति श्रीदेवी भागवतेमहापुराणे अष्टादश
साहस्र्यांसंहितायां प्रथमस्कन्धे शौनकप्रश्नोनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

श्रीसूतउवाच ॥ धन्योऽहमतिभाग्योऽहंपावितोऽहंमहात्मभिः ॥ यत्पृष्टंसुमहत्पुण्यंपुराणंवेदवि
श्रुतम् ॥ १ ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिसर्वश्रुत्यर्थसंमतम् ॥ रहस्यंसर्वशास्त्राणामागमानामनुत्तमम् ॥ २ ॥
नत्वातत्पदपंकजंसुललितंमुक्तिप्रदंयोगिनांब्रह्माद्यैरपिसेवितंस्तुतिपरैर्ध्येयंमुनीन्द्रैः सदा ॥ वक्ष्याम्य
द्यसविस्तरंबहुरसंश्रीमत्पुराणोत्तमंभक्त्यासर्वरसालयंभगवतीनाम्नाप्रसिद्धंद्विजाः ॥ ३ ॥ याविद्येत्य
भिधीयतेश्रुतिपथेशक्तिः सदाऽऽद्यापरासर्वज्ञाभवबंधछित्तिनिपुणासर्वाशयेसंस्थिता ॥ दुर्ज्ञेयासुदुरा
त्मभिश्चमुनिभिर्ध्यानास्पदंप्रापिताप्रत्यक्षाभवतीहसाभगवतीसिद्धिप्रदास्यात्सदा ॥ ४ ॥ सृष्ट्वाऽखिलं
जगदिदंसदसत्स्वरूपंशक्त्यास्वयात्रिगुणयापरिपातिविश्वम् ॥ संहृत्यकल्पसमयेरमतेतथैकातांसर्व
विश्वजननींमनसास्मरामि ॥५॥ ब्रह्मासृजत्यखिलमेतदितिप्रसिद्धंपौराणिकैश्चकथितंखलुवेदविद्भिः ॥
विष्णोस्तुनाभिकमलेकिलतस्यजन्मतैरुक्तमेवसृजतेनहिसस्वतंत्रः ॥ ६ ॥ विष्णुस्तुशेषशयनेस्वपिती
तिकालेतन्नाभिपद्ममुकुलेखलुतस्यजन्म ॥ आधारतांकिलगतोऽत्रसहस्रमौलिः सम्बोध्यतांसभगवान्
हिकथंमुरारिः ॥ ७ ॥ एकार्णवस्यसलिलंरसरूपमेवपात्रंविनानहिरसस्थितिरस्तिकच्चित् ॥ यासर्व

भूतविषयेकिलशक्तिरूपातांसर्वभूतजननीशरणंगतोऽस्मि ॥ ८ ॥ योगनिद्रामीलितात्तंविष्णुदृष्ट्वांबुजे
स्थितः ॥ अजस्तुष्टावयांदेवींतामहंशरणंव्रजे ॥ ९ ॥ तांध्यात्वासगुणांमायांमुक्तिदांनिर्गुणांतथा ॥
वक्ष्येपुराणमखिलंशृण्वंतुमुनयस्त्विह ॥ १० ॥ पुराणमुत्तमंपुण्यंश्रीमद्भागवताभिधम् ॥ अष्टादश
सहस्राणिश्लोकास्तत्रतुसंस्कृताः ॥११॥ स्कन्धाद्वादशचैवात्रकृष्णेनविहिताः शुभाः ॥ त्रिशतंपूर्णमध्या
या अष्टादशयुताः स्मृताः ॥ १२ ॥ विंशतिः प्रथमेतत्रद्वितीये द्वादशैवतु ॥ त्रिंशच्चैवतृतीयेतुचतुर्थेपंच
विंशतिः ॥ १३ ॥ पंचत्रिंशत्तथाऽध्यायाः पंचमेपरिकीर्तिताः ॥ एकत्रिंशत्तथाषष्ठेचत्वारिंशच्चसप्तमे
॥ १४ ॥ अष्टमेतत्त्वसंख्याश्चपंचाशन्नवमेतथा ॥ त्रयोदशतुसंप्रोक्तादशमेमुनिनाकिल ॥ १५ ॥ तथाचै
कादशस्कन्धेचतुर्विंशतिरीरिताः ॥ चतुर्दशैवचाध्यायाद्वादशेमुनिसत्तमाः ॥ १६ ॥ एवंसंख्यासमा
ख्यातापुराणेऽस्मिन्महात्मना ॥ अष्टादशसहस्राणांसंख्याचपरिकीर्तिता ॥ १७ ॥ सर्गश्चप्रतिसर्गश्चवं
शोमन्वंतराणि च ॥ वंशानुचरितं चैवपुराणंपंचलक्षणम् ॥ १८ ॥ निर्गुणायासदानित्याव्यापिकावि
कृताशिवा ॥ योगगम्याऽखिलाधारातुरीयायाचसंस्थिता ॥ १९॥ तस्यास्तुसात्विकीशक्तीराजसीता
मसीतथा ॥ महालक्ष्मीः सरस्वतीमहाकालीतिताःस्त्रियः ॥ २० ॥ तासांतिसृणांशक्तीनांदेहांगीकारल
क्षणः ॥ सृष्ट्यर्थंचसमाख्यातः सर्गः शास्त्रविशारदैः ॥२१॥ हरिद्रुहिणरुद्राणांसमुत्पत्तिस्ततः स्मृता ॥
पालनोत्पत्तिनाशार्थंप्रतिसर्गः स्मृतोहिसः ॥ २२ ॥ सोमसूर्योद्भवानांचराज्ञांवंशप्रकीर्तनम् ॥ हिर
ण्यकशिप्वादीनांवंशास्तेपरिकीर्तिताः ॥ २३ ॥ स्वायंभुवमुखानांचमनूनांपरिवर्णनम् ॥ कालसंख्या
तथातेषांतत्तन्मन्वंतराणिच ॥ २४ ॥ तेषांवंशानुकथनंवंशानुचरितंस्मृतम् ॥ पंचलक्षणयुक्तानिभवंति
मुनिसत्तमाः ॥२५॥ सपादलक्षंचतथाभारतंमुनिनाकृतम् ॥ इतिहासइतिप्रोक्तंपञ्चमंवेदसंमतम् ॥२६॥
शौनकउवाच ॥ कानितानिपुराणानिब्रूहिसूतसविस्तरम् ॥ कतिसंख्यानिसर्वज्ञश्रोतुकामाव

यंतिवह ॥ २७ ॥ कलिकालविभीताः स्मोनैमिषारण्यवासिनः ॥ ब्रह्मणाऽत्र समादिष्टाश्चक्रंदत्त्वामनो
मयम् ॥२८॥ कथितंतेननः सर्वान्गच्छंत्वेतस्यपृष्ठतः ॥ नेमिः संशीर्यतेयत्रसदेशः पावनः स्मृतः ॥२९
कलेस्तत्रप्रवेशोनकदाचित्संभविष्यति ॥ तावत्तिष्ठतुतत्रैवयावत्सत्ययुगंपुनः ॥ ३० ॥ तच्छ्रुत्वावचनं
तस्यगृहीत्वातत्कथानकम् ॥ चालयन्निर्गतस्तूर्णं सर्वदेशदिदृक्षया ॥ ३१ ॥ प्रेत्यात्रचालयंश्चक्रंनेमिः
शीर्णोत्रपश्यतः ॥ तेनेदंनैमिषं प्रोक्तक्षेत्रंपरमपावनम् ॥३२॥ कलिप्रवेशोनैवात्रतस्मात्स्थानंकृतंमया ॥
मुनिभिः सिद्धसंघश्चकलिभीतैर्महात्मभिः ॥ ३३ ॥ पशुहीनाः कृतायज्ञाः पुरोडाशादिभिः किल ॥
कालातिवाहनंकार्यं यावत्सत्ययुगागमः ॥ ३४ ॥ भाग्ययोगेनसंप्राप्तः सूतत्वंचात्रसर्वथा ॥ कथयाद्य
पुराणंहिपावनब्रह्मसंमतम् ॥ ३५ ॥ सूतशुश्रूषवः सर्वेवक्तात्वंमतिमानथ ॥ निर्व्यापारावयंनूनमेकचि
त्तास्तथैवच ॥३६॥ त्वंसूतभवदीर्घायुस्तापत्रयविवर्जितः ॥ कथयाद्यपुराणंहिपुण्यंभागवतंशिवम् ॥
॥ ३७ ॥ यत्रधर्मार्थकामानांवर्णनंविधिपूर्वकम् ॥ विद्यांप्राप्यतयामोक्षः कथितोमुनिनाकिल ॥ ३८ ॥
द्वैपायनेनमुनिनाकथितंयच्चपावनम् ॥ नतृप्यामोवयंसूतकथांश्रुत्वामनोरमाम् ॥ ३९ ॥ सकलगुण
गणानामेकपात्रंपवित्रमखिलभुवनमातुर्नाट्यवद्यद्विचित्रम् ॥ निखिलमलगणानांनाशकृत्कामकंदंप्रकट
यभगवत्यानामयुक्तं पुराणम् ॥४० ॥इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेप्रथमस्कन्धे द्वितीयोऽध्यायः॥२॥

सूतउवाच ॥ शृण्वंतुसंप्रवक्ष्यामिपुराणानिमुनीश्वराः ॥ यथाश्रुतानितत्त्वेनव्यासात्सत्यवती
सुतात् ॥ १ ॥ मद्वयंभद्वयंचैवब्रत्रयंवचतुष्टयम् ॥ अनापलिंगकूस्कानिपुराणानिपृथक्पृथक् ॥ २ ॥
चतुर्दशसहस्रंचमत्स्यमाद्यं प्रकीर्तितम् ॥ तथाग्रहसहस्रं तुमार्कंडेयंमहाद्भुतम् ॥३॥ चतुर्दशसहस्राणि
तथापंचशतानिच ॥ भविष्यंपरिसंख्यातंमुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥४॥ अष्टादशसहस्रं वैपुण्यंभागवतं-
किल ॥ तथाचायुतसंख्याकंपुराणंब्राह्मसंज्ञकम् ॥५॥ द्वादशैवसहस्राणिब्रह्मांडंचशताधिकम् ॥ तथा-

ष्टादशसाहस्रं ब्रह्मवैवर्तमेवच ॥ ६ ॥ अयुतंवामनाख्यंचवायव्यंषट्शतानिच ॥ चतुर्विंशतिसंख्यातः
सहस्राणितुशौनक ॥ ७ ॥ त्रयोविंशतिसाहस्रं वैष्णवंपरमाद्भुतम् ॥ चतुर्विंशतिसाहस्रं वाराहंपरमा-
द्भुतम् ॥ ८ ॥ षोडशैवसहस्राणिपुराणंचाग्निसंज्ञितम् ॥ पंचत्रिंशतिसाहस्रं नारदंपरमंमतम् ॥ ९ ॥
पञ्चपञ्चाशत्सहस्रं पाद्माख्यंविपुलंमतम् ॥ एकादशसहस्राणिलिंगाख्यंचातिविस्तृतम् ॥१०॥ एकोन
विंशत्साहस्रं गारुडंहरिभाषितम् ॥ सप्तदशसहस्रं चपुराणंकूर्मभाषितम् ॥११॥ एकाशीतिसहस्राणि
स्कंदाख्यंपरमाद्भुतम् ॥ पुराणाख्याचसंख्याचविस्तरेणमयानघाः ॥ १२ ॥ तथैवोपपुराणानिशृण्वंतु
ऋषिसत्तमाः ॥ सनत्कुमारंप्रथमंनारसिंहंततःपरम् ॥ १३ ॥ नारदीयंशिवंचैवदौर्वाससमनुत्तमम् ॥
कापिलंमानवंचैवतथाचौशनसंस्मृतम् ॥१४॥ वारुणंकालिकाख्यं चसांबंनंदिकृतंशुभम् ॥ सौरंपाराशर
प्रोक्तमादित्यंचातिविस्तरम् ॥१५॥ माहेश्वरंभागवतंवासिष्ठंचसविस्तरम् ॥ एतान्युपपुराणानिकथि-
तानिमहात्मभिः ॥ १६ ॥ अष्टादशपुराणानिकृत्वासत्यवतीसुतः ॥ भारताख्यानमतुलंचक्रेतदुप
बृंहितम् ॥ १७ ॥ मन्वंतरेषुसर्वेषुद्वापरेद्वापरेयुगे ॥ प्रादुःकरोतिधर्मार्थीपुराणानियथाविधि ॥ १८ ॥
द्वापरेद्वापरेविष्णुर्व्यासरूपेणसर्वदा ॥ वेदमेकंसबहुधाकुरुतेहितकाम्यया ॥१९॥ अल्पायुषोल्पबुद्धीं-
श्चविप्राञ्ज्ञात्वाकलावथ ॥ पुराणसंहितांपुण्यांकुरुतेऽसौयुगेयुगे ॥२०॥ स्त्रीशूद्रद्विजबंधूनांनवेदश्रवण-
मतम् ॥ तेषामेवहितार्थायपुराणानिकृतानिच ॥ २१ ॥ मन्वंतरेसप्तमेऽत्रशुभेवैवस्वताभिधे ॥ अष्टा
विंशतिमेप्राप्तेद्वापरेमुनिसत्तमाः ॥२२॥ व्यासःसत्यवतीसूनुर्गुरुर्मेधर्मवित्तमः ॥ एकोनत्रिंशत्संप्राप्ते
द्रौणिर्व्यासोभविष्यति ॥२३॥ अतीतास्तुतथाव्यासाः सप्तविंशतिरेवच ॥ पुराणसंहितास्तैस्तुकथि-
तास्तुयुगेयुगे ॥२४॥ ऋषयऊचुः ॥ ब्रूहिसूतमहाभागव्यासाः पूर्वयुगोद्भवाः ॥ वक्तारस्तुपुराणानां
द्वापरेद्वापरेयुगे ॥ २५ ॥ सूतउवाच ॥ द्वापरेप्रथमेव्यस्ताः स्वयंवेदाःस्वयंभुवा ॥ प्रजापतिर्द्वितीयेतु

द्वापरेऽव्यासकार्यकृत् ॥२६॥ तृतीयेचोशनाव्यासश्चतुर्थेतुबृहस्पतिः ॥ पंचमेसविताव्यासः षष्ठेमृत्यु-
स्तद्वापरे ॥ २७ ॥ मघवासप्तमेप्राप्तेवसिष्ठस्त्वष्टमेस्मृतः ॥ सारस्वतस्तु नवमेत्रिधामादशमेतथा
॥२८॥ एकादशेऽथत्रिवृषोभरद्वाजस्ततःपरम् ॥ त्रयोदशेचांतरिक्षोधर्मश्चापिचतुर्दशे ॥२९॥ त्रय्यारुणिः
पंचदशेषोडशेतुधनंजयः ॥ मेधातिथिःसप्तदशेव्रतीह्यष्टादशेतथा ॥३०॥ अत्रिरेकोनविंशेऽथगौतमस्तु-
ततःपरम् ॥ उत्तमश्चैकविंशेऽथहर्यात्मापरिकीर्तितः॥३१॥वेनोवाजश्रवाश्चैवसोमोऽमुष्यायणस्तथा ॥
तृणबिंदुस्तथाव्यासोभार्गवस्तुततःपरम् ॥ ३२ ॥ ततः शक्तिर्जातुकर्ण्यः कृष्णद्वैपायनस्ततः ॥ अष्टा-
विंशतिसंख्येयंकथितायामयाश्रुता ॥ ३३ ॥ कृष्णद्वैपायनात्प्रोक्तंपुराणंचमयाश्रुतम् ॥ श्रीमद्भागवतं
पुण्यंसर्वदुःखौघनाशनम् ॥ ३४ ॥ कामदंमोक्षदंचैववेदार्थपरिबृंहितम् ॥ सर्वागमरसारामंमुमुक्षूणां
सदाप्रियम् ॥ ३५ ॥ व्यासेनकृत्वाऽतिशुभंपुराणंशुकायपुत्रायमहात्मनेयत् ॥ वैराग्ययुक्तायचपाठितं
वैविज्ञायचैवारणिसंभवाय ॥ ३६ ॥ श्रुतंमयातत्रतथागृहीतंयथार्थवद्व्यासमुखान्मुनींद्राः ॥ पुराण
गुह्यं सकलंसमेतंगुरोः प्रसादात्करुणानिधेश्च ॥ ३७ ॥ सूतेनपृष्टः सकलंजगादद्वैपायनस्तत्पुराण
गुह्यम् ॥ अयोनिजेनाद्भुतबुद्धिनावैश्रुतंमयातत्रमहाप्रभावम् ॥ ३८ ॥ श्रीमद्भागवतामरांघ्रिपफला-
स्वादाहरः सत्तमाः संसारार्णवदुर्विगाह्यसलिलंसंतर्तुकामःशुकः ॥ नानाख्यानरसालयंश्रुतिपुटैः
प्रेम्णाऽश्रृणोदद्भुतंतच्छ्रुत्वानविमुच्यतेकलिभयादेवंविधःकः क्षितौ ॥३९॥ पापीयानपिवेदधर्मरहितः
स्वाचारहीनाशयोव्याजेनापिश्रृणोतियः परमिदंश्रीमत्पुराणोत्तमम् ॥ भुक्त्वाभोगकलापमत्रविपुलं
देहावसानेऽचलंयोगिप्राप्यमवाप्नुयाद्भगवतीनामांकितंसुंदरम् ॥ ४० ॥ यानिर्गुणाहरिहरादिभि-
रप्यलभ्याविद्यासतांप्रियतमाऽथसमाधिगम्या ॥ सातस्यचित्तकुहरेप्रकरोतिभावं यः संशृणोति-
सततंतुसतीपुराणम् ॥ ४१ ॥ संप्राप्यमानुषभवंसकलाङ्गयुक्तंपोतंभवार्णवजलोत्तरणायकामम् ॥

संप्राप्यवाचकमहोनशृणोतिमूढःसोवंचितोऽत्रविधिनासुखदंपुराणम् ॥ ४२ ॥ यः प्राप्यकर्णयुगलं पटुमानुषत्वेरागीशृणोतिसततंचपरापवादान् ॥ सर्वार्थदंरसनिधिंविमलंपुराणंनष्टः कुतोनशृणुते भुविमंदबुद्धिः ॥ ४३ ॥ इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥

ऋषयऊचुः ॥ सौम्यव्यासस्यभार्यायांकस्यांजातः सुतः शुकः ॥ कथंवाकीदृशोयेनपठितेयंसुसंहिता ॥ १ ॥ अयोनिजस्त्वयाप्रोक्तस्तथाचारणिजःशुकः ॥ संदेहोस्तिमहांस्तत्रकथयाद्यमहामते ॥ २ ॥ गर्भयोगीश्रुतःपूर्वंशुकोनाममहातपाः ॥ कथंचपठितंतेनपुराणंबहुविस्तरम् ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ पुरासरस्वतीतीरेव्यासः सत्यवतीसुतः ॥ आश्रमेकलविंकौतुदृष्ट्वाविस्मयमागतः ॥ ४ ॥ जातमात्रं शिशुंनीडेमुक्तमंडान्मनोहरम् ॥ ताम्रास्यंशुभसर्वांगंपिच्छांकुरविवर्जितम् ॥ ५ ॥ तौतुभक्ष्यार्थमत्यंतं रतौश्रमपरायणौ ॥ शिशोश्चंचुपुटेभक्ष्यक्षिपंतौचपुनःपुनः ॥ ६ ॥ अंगेनांगानिबालस्यघर्षयंतौमुदान्वितौ ॥ चुंबंतौचमुखंप्रेम्णाकलविंकौशिशोःशुभम् ॥ ७ ॥ वीक्ष्यप्रेमाद्भुतंतत्रबालेचटकयोस्तदा ॥ व्यासश्चिंतातुरः काममनसासमचिंतयत् ॥ ८ ॥ तिरश्चामपियत्प्रेमपुत्रेसमभिलक्ष्यते ॥ किंचित्रं यन्मनुष्याणां सेवाफलमभीप्सताम् ॥ ९ ॥ किमेतौचटकौचास्यविवाहंसुखसाधनम् ॥ विरच्य सुखिनौस्यातांदृष्ट्वावध्वामुखंशुभम् ॥१०॥ अथवावार्धकेप्राप्तेपरिचर्यांकरिष्यति ॥ पुत्रः परमधर्मिष्ठः पुण्यार्थंकलविंकयोः ॥ ११ ॥ अर्जयित्वाऽथवाद्रव्यंपितरौतर्पयिष्यति ॥ अथवाप्रेतकार्याणिकरिष्यन्तियथाविधि ॥ १२ ॥ अथवाकिंगयाश्राद्धं गत्वासंवितरिष्यति ॥ नीलोत्सर्गंचविधिवत्प्रकरिष्यति बालकः ॥ १३ ॥ संसारेऽत्रसमाख्यातंसुखानामुत्तमंसुखम् ॥ पुत्रगात्रपरिष्वंगोलालनंचविशेषतः ॥ १४ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गोनैवच नैवच ॥ पुत्रादन्यतरन्नास्तिपरलोकस्यसाधनम् ॥ १५ ॥ मन्वादिभिश्चमुनिभिर्धर्मशास्त्रेषुभाषितम् ॥ पुत्रवान्स्वर्गमाप्नोतिनापुत्रस्तुकथंचन ॥१६॥ दृश्यतेऽत्र

समक्षंतन्नानुमानेनसाध्यते ॥ पुत्रवान्मुच्यतेपापादात्तवाक्यंचशाश्वतम् ॥ १७ ॥ आतुरोमृत्युकाले-
ऽपिभूमिशय्यागतोनरः ॥ करोतिमनसाचिंतांदुःखितः पुत्रवर्जितः ॥ १८ ॥ धनंमेविपुलंगेहेपात्राणि-
विविधानिच ॥ मंदिरंसुन्दरंचैतत्कोस्यस्वामीभविष्यति ॥१९॥ मृत्युकालेमनस्तस्यदुःखेनभ्रमतेयतः ॥
अतोऽस्यदुर्गतिर्नूनंभ्रांतचित्तस्यसर्वथा ॥ २० ॥ एवंबहुविधांचिंतांकृत्वासत्यवतीसुतः ॥ निश्वस्य-
बहुधाचोष्णंविमनाः सम्बभूवह ॥ २१ ॥ विचार्यमनसाऽत्यर्थंकृत्वामनसिनिश्चयम् ॥ जगामचतप-
स्तप्तुंमेरुपर्वतसंनिधौ ॥ २२ ॥ मनसाचिंतयामासकंदेवंसमुपास्महे ॥ वरप्रदाननिपुणंवांछितार्थ
प्रदंतथा ॥२३॥ विष्णुंरुद्रंसुरेंद्रंवाब्रह्माणंवादिवाकरम् ॥ गणेशंकार्तिकेयंचपावकंवरुणं तथा ॥२४॥
एवंचिंतयतस्तस्यनारदोमुनिसत्तमः ॥ यदृच्छयासमायातोवीणापाणिः समाहितः ॥ २५ ॥ तंदृष्ट्वा-
परमप्रीतोव्यासः सत्यवती सुतः ॥ कृत्वाऽर्घ्यमासनंदत्वापप्रच्छकुशलंमुनिम् ॥ २६ ॥ श्रुत्वाऽथ-
कुशलप्रश्नंपप्रच्छमुनिसत्तमः ॥ चिंतातुरोऽसिकस्मात्त्वंद्वैपायनवदस्वमे ॥ २७ ॥ व्यासउवाच ॥
अपुत्रस्यगतिर्नास्तिनसुखंमानसेततः ॥ तदर्थंदुःखितश्चाहंचिंतयामिपुनः पुनः ॥ २८ ॥ तपसातो-
षयाम्यद्य कंदेवंवांछितार्थदम् ॥ इति चिंतातुरोस्म्यद्यत्वामहं शरणंगतः ॥ २९ ॥ सर्वज्ञोऽसिमहर्षेत्वं
कथयाऽऽशुकृपानिधे ॥ कंदेवंशरणंयामियोमेपुत्रंप्रदास्यति ॥ ३० ॥ सूतउवाच ॥ इतिव्यासेन-
पृष्टस्तुनारदोवेदविन्मुनिः ॥ उवाचपरयाप्रीत्याकृष्णंप्रतिमहामनाः ॥ ३१ ॥ नारदउवाच ॥ पाराशर्य
महाभागयत्त्वंपृच्छसिमामिह ॥ तमेवार्थं पुरापृष्टः पित्रामेमधुसूदनः ॥ ३२ ॥ ध्यानस्थंचहरिंदृष्ट्वापि-
तामेविस्मयंगतः ॥ पर्यपृच्छत्तदेवेशंश्रीनाथंजगतः पतिम् ॥ ३३ ॥ कौस्तुभोद्भासितंदिव्यंशंखचक्र
गदाधरम् ॥ पीतांबरंचतुर्बाहुंश्रीवत्सांकितवक्षसम् ॥ ३४ ॥ कारणंसर्वलोकानांदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥
वासुदेवंजगन्नाथंतप्यमानंमहत्तपः ॥ ३५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ देवदेवजगन्नाथभूतभव्यभवत्प्रभो ॥

तपश्चरसिकस्मात्त्वंकिंध्यायसिजनार्दन ॥ ३६ ॥ विस्मयोऽयंममात्यर्थं त्वंसर्वजगतांप्रभुः ॥ ध्यानयुक्तो
सिदेवेशकिंचचित्रमतः परम् ॥ ३७ ॥ त्वन्नाभिकमलाज्जातः कर्ताऽहमखिलस्यह ॥ त्वत्तः कोप्यधि-
कोस्त्यत्रतंदेवंब्रूहिमांपते ॥ ३८ ॥ जानाम्यहंजगन्नाथत्वमादिः सर्वकारणम् ॥ कर्तापालयिताहर्ता
समर्थः सर्वकार्यकृत् ॥ ३९ ॥ इच्छयातेमहाराजसृजाम्यहमिदंजगत् ॥ हरः संहरतेकाले सोपिते-
वचनेसदा ॥ ४० ॥ सूर्योभ्रमतिचाकाशे वायुर्वातिशुभा शुभः ॥ अग्निस्तपतिपर्जन्योवर्षतीशत्वदाज्ञया
॥ ४१ ॥ त्वंतुध्यायसिकंदेवंसंशयोऽयंमहान्मम ॥ त्वत्तः परंनपश्यामिदेवंवैभुवनत्रये ॥ ४२ ॥ कृपां
कृत्वावदस्वाद्यभक्तोऽस्मितवसुव्रत॥ महतांनैवगोप्यंहिप्रायः किंचिदितिस्मृतिः ॥ ४३ ॥ तच्छ्रुत्वा-
वचनंतस्यहरिराहप्रजापतिम् ॥ शृणुष्वैकमनाब्रह्मंस्त्वांब्रवीमिमनोगतम् ॥ ४४ ॥ यद्यपित्वांशिवं-
मांचस्थितिसृष्ट्यंतकारणम् ॥ तेजानंतिजनाः सर्वेसदेवासुरमानुषाः ॥ ४५ ॥ स्रष्टात्वंपालकश्चाहं-
हरः संहारकारकः ॥ कृताः शक्त्येतिसंतर्कः क्रियतेवेदपारगैः ॥ ४६ ॥ जगत्संजननेशक्तिस्त्वयितिष्ठति
राजसी ॥ सात्त्विकीमयिरुद्रेचतामसीपरिकीर्तिता ॥ ४७ ॥ तयाविरहितस्त्वंनतत्कर्मकरणेप्रभुः ॥
नाहंपालयितुंशक्तः संहर्तुंनापिशंकरः ॥ ४८ ॥ तदधीनावयंसर्वेवर्तामःसततंविभो ॥ प्रत्यक्षेचपरोक्षे
चदृष्टांतंशृणुसुव्रत ॥ ४९ ॥ शेषेस्वपिमिपर्यंकेपरतंत्रोनसंशयः ॥ तदधीनः सदोत्तिष्ठेकालेकालवशं-
गतः ॥ ५० ॥ तपश्चरामिसततंतदधीनोऽस्म्यहंसदा ॥ कदाचित्सहलक्ष्म्याचविहरामियथासुखम्
॥ ५१ ॥ कदाचिद्दानवैःसार्द्धंसंग्रामंप्रकरोम्यहम् ॥ दारुणंदेहदमनंसर्वलोकभयंकरम् ॥ ५२ ॥ प्रत्य-
क्षंतवधर्मज्ञतस्मिन्नेकार्णवेपुरा ॥ पंचवर्षसहस्राणिबाहुयुद्धंमयाकृतम् ॥ ५३ ॥ तौकर्णमलजौदुष्टौ-
दानवौमदगर्वितौ ॥ देवदेव्याःप्रसादेननिहतौमधुकैटभौ ॥ ५४ ॥ तदात्वयानर्किंज्ञातंकारणंतुपरात्परम् ॥
शक्तिरूपंमहाभागकिंपृच्छसिपुनः पुनः ॥ ५५ ॥ यदिच्छापुरुषोभूत्वाविचरामिमहार्णवे ॥ कच्छपः

कोलसिंहश्चवामनश्चयुगेयुगे ॥ ५६ ॥ नकस्यापिप्रियोलोकेतिर्यग्योनिषुसंभवः ॥ नाऽभवंस्वेच्छयावा-
मवराहादिषुयोनिषु ॥ ५७ ॥ विहायलक्ष्म्यासहसंविहारंकोयातिमत्स्यादिषुहीनयोनिषु ॥ शय्यांच
मुक्त्वागरुडासनस्थःकरोतियुद्धंविपुलंस्वतंत्रः ॥ ५८ ॥
पुरापुरस्तेऽजशिरोमदीयंगतंधनुर्ज्यास्खलनात्क्वचापि ॥ त्वयातदावाजिशिरोगृहीत्वासंयोजितं-
शिलिपवरेणभूयः ॥ ५९ ॥ हयाननोऽहंपरिकीर्तितश्चप्रत्यक्षमेतत्तवलोककर्तः ॥ विडंबनेयंकिललोक-
मध्येकथंभवेदात्मपरोयदिस्यात् ॥ ६० ॥ तस्मान्नाहंस्वतंत्रोऽस्मिशक्त्यधीनोऽस्मिसर्वथा ॥ तामेव
शक्तिंसततंध्यायामिचनिरंतरम् ॥ ६१ ॥ नातःपरतरंकिंचिज्जानामिकमलोद्भव ॥ नारदउवाच ॥
इत्युक्तंविष्णुनातेनपद्मयोनेस्तुसन्निधौ ॥ ६२ ॥ तेनचाप्यहमुक्तोऽस्मितथैवमुनिपुंगव ॥ तस्मात्त्व-
मपिकल्याणपुरुषार्थाप्तिहेतवे ॥ ६३ ॥ असंशयंहृदंभोजेभजदेवीपदांबुजम् ॥ सर्वंदास्यतिसादेवी
यद्यदिष्टंभवेत्तव ॥ ६४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ नारदेनैवमुक्तस्तुव्यासःसत्यवतीसुतः ॥ देवीपादाब्जनिष्णा
तस्तपसेप्रययौगिरौ ॥ ६५ ॥ इति श्रीदेवीभा० म० प्रथमस्कन्धेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
॥ ऋषयऊचुः ॥ सूताऽस्माकंमनःकामंमग्नंसंशयसागरे ॥ यथोक्तमहदाश्चर्यंजगद्विस्मयका
रकम् ॥१॥ यन्मूर्द्धामाधवस्यापिगतोदेहात्पुनःपरम् ॥ हयग्रीवस्ततोजातःसर्वकर्ताजनार्दनः ॥ २ ॥
वेदोऽपिस्तौतियंदेवंदेवाःसर्वेयदाश्रयाः ॥ आदिदेवोजगन्नाथःसर्वकारणकारणः ॥ ३ ॥ तस्यापि
वदनंछिन्नंदैवयोगात्कथंतदा ॥ तत्सर्वंकथयाऽऽशुत्वंविस्तरेणमहामते ॥४॥ सूतउवाच ॥ शृण्वंतु
मुनयःसर्वेसावधानाःसमंततः ॥ चरितंदेवदेवस्यविष्णोःपरमतेजसः ॥ ५ ॥ कदाचिद्दारुणंयुद्धंकृत्वा
देवःसनातनः ॥ दशवर्षसहस्राणिपरिश्रांतोजनार्दनः ॥ ६ ॥ समेदेशेशुभेस्थानेकृत्वापद्मासनंविभुः ॥
अवलंब्यधनुःसज्यंकंठदेशेधरास्थितम् ॥ ७ ॥ दत्त्वाभारंधनुष्कोट्यांनिद्रामापरमापतिः ॥ श्रांतत्वाद्दै

वयोगाच्चजातस्तत्रातिनिद्रितः ॥८॥ तदाकालेनकियतादेवाः सर्वेसवासवाः ॥ ब्रह्मेशसहिताः सर्वे
यज्ञंकर्तुंसमुद्यताः ॥ ९ ॥ गताः सर्वेऽथवैकुंठंद्रष्टुंदेवंजनार्दनम् ॥ देवंकार्यार्थसिद्ध्यर्थंमखानामधिपं
प्रभुम् ॥१०॥ अदृष्ट्वातुतदातत्रज्ञानदृष्ट्याविलोक्यते ॥यत्राऽस्तेभगवान्विष्णुर्जग्मुस्तत्रतदासुराः॥११॥
ददृशुस्तेतदेशानंयोगनिद्रावशंगतम् ॥ विचेतनंविभुंविष्णुंतत्राऽसांचक्रिरेसुराः ॥ १२ ॥ स्थितेषु
सर्वदेवेषुनिद्रासुप्तेजगत्पतौ ॥ चिंतामापुः सुराःसर्वेब्रह्मरुद्रपुरोगमाः ॥ १३ ॥ तानुवाचततः शक्रः
किंकर्तव्यंसुरोत्तमाः ॥ निद्राभंगःकथंकार्यश्चिंतयंतुसुरोत्तमाः ॥ १४ ॥ तमुवाचतदाशंभुर्निद्राभंगेऽ
स्तिदूषणम् ॥ कार्यंचैवप्रकर्तव्यंयज्ञस्यसुरसत्तमाः ॥ १५ ॥ उत्पादितातदावम्रीब्रह्मणापरमेष्ठिना ॥
तयाभक्षयितुंतत्रधनुषोग्रंधरास्थितम् ॥ १६ ॥ भक्षितेऽग्रेतदाऽनिम्नंगमिष्यतिशरासनम् ॥ तदानिद्रा
विमुक्तोसौदेवदेवोभविष्यति ॥ १७ ॥ देवकार्यंतदासर्वंभविष्यतिनसंशयः ॥ सवम्रींसंदिदेशाऽथदेव
देवः सनातनः ॥ १८ ॥ तमुवाचतदावम्रीदेवदेवस्यमापते ॥ निद्राभंगःकथंकार्योदेवस्यजगतांगुरोः
॥१९॥ निद्राभंगः कथाच्छेदोदंपत्योः प्रीतिभेदनम् ॥ शिशुमातृविभेदश्चब्रह्महत्यासमंस्मृतम् ॥ २०॥
तत्कथंदेवदेवस्यकरोमिसुखनाशनम् ॥ किंफलंभक्षणाद्देवयेनपापंकरोम्यहम् ॥ २१ ॥ सर्वःस्वार्थ
वशोलोकः कुरुतेपातकंकिल ॥ तस्मादहंकरिष्यामिस्वार्थमेवप्रभक्षणम् ॥२२॥ ब्रह्मोवाच ॥ तवभागं
करिष्यामोमखमध्येयथा शृणु ॥ तेनत्वंकुरुकार्यंनोविष्णुंबोधयमाचिरम् ॥ २३ ॥ होमकर्मणिपार्श्वे
चहविर्दानात्पतिष्यति ॥ तंत्तेभागं विजानीहिकुरुकार्यंत्वरान्विता ॥ २४ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्ता
ब्रह्मणावम्रीधनुषोऽग्रंत्वरान्विता ॥ चखादसंस्थितंभूमौविमुक्ताज्यातदाभवत् ॥ २५ ॥ प्रत्यंचायांवि
मुक्तायांमुक्ताकोटिस्तथोत्तरा ॥ शब्दः समभवद्घोरस्तेनत्रस्ताः सुरास्तदा ॥ २६ ॥ ब्रह्मांडंक्षुभितं
सर्वंवसुधाकंपितातदा ॥ समुद्राश्चसमुद्विग्नास्त्रेसुश्चजलजंतवः ॥ २७ ॥ ववुर्वातास्तथाचोग्राः

पर्वताश्चचकंपिरे ॥ उल्कापातामहोत्पाताबभूवुर्दुःखशंसिनः ॥ २८ ॥ दिशोघोरतराश्चाऽऽसन्सूर्यो
प्यस्तंगतोऽभवत् ॥ चिंतामापुः सुराः सर्वे किंभविष्यतिदुर्दिने ॥२९॥ एवंचिंतयतांतेषांमूर्धाविष्णोः
सकुंडलः ॥ गतःसमुकुटःक्वापिदेवदेवस्यतापसाः ॥ ३० ॥ अंधकारेतदाघोरेशांतेब्रह्महरौतदा ॥
शिरोहीनंशरीरंतुददृशातेविलक्षणम् ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वाकबंधंविष्णोस्तेविस्मिताःसुरसत्तमाः ॥ चिंतासागर
मग्नाश्चरुरुदुःशोककर्शिताः ॥ ३२ ॥ हानाथ किं प्रभोजातमत्यद्भुतममानुषम ॥ वैशसंसर्वदेवानां
देवदेवसनातन ॥ ३३ ॥ मायेयंकस्यदेवस्ययययातेऽद्यशिरोहृतम् ॥ अच्छेद्यस्त्वमभेद्योऽसिअप्रदाह्योऽ
सिसर्वदा ॥३४॥ एवंगतेत्वयिविभोमरिष्यंतिचदेवताः ॥ कीदृशस्त्वयिनःस्नेहःस्वार्थेनैवरुदामहे॥३५॥
नायंविघ्नःकृतोदैत्यैर्नयक्षैर्नचराक्षसैः ॥ देवैरेवकृतःकस्यदूषणंचरमापते ॥ ३६ ॥ पराधीनाःसुराःसर्वे
किंकुर्मःक्वव्रजामच ॥ शरणंनैवदेवेशसुराणांमूढचेतसाम् ॥ ३७ ॥ नचैषासात्त्विकीमायाराजसीनच
तामसी ॥ ययाछिन्नंशिरस्तेऽद्यमायेशस्यजगद्गुरोः ॥३८॥ क्रंदमानांस्तदादृष्ट्वादेवाञ्छिवपुरोगमान् ॥
बृहस्पतिस्तदोवाचशमयन्वेदवित्तमः ॥ ३९ ॥ रुदितेन महाभागाः क्रंदितेनतथापिकिम् ॥ उपायश्चात्र
कर्तव्यःसर्वथाबुद्धिगोचरः ॥ ४० ॥ दैवंपुरुषकारश्चदेवेशसदृशावुभौ ॥ उपायश्चविधातव्योदैवात्फल
तिसर्वथा ॥ ४१ ॥ इंद्रउवाच ॥ दैवमेवपरंमन्येधिक्पौरुषमनर्थकम् ॥ विष्णोरपिशिरश्छिन्नंसुराणां
चैवपश्यताम् ॥ ४२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकालेनापादितंचयत् ॥ शुभंवाप्यशुभंवापिदैवं
कोऽतिक्रमेत्पुनः ॥ ४३ ॥ देहवान्सुखदुःखानांभोक्तानैवाऽत्रसंशयः ॥ यथाकालवशात्कृत्तंशिरोमेशंभु
नापुरा ॥ ४४ ॥ तथैवलिंगपातश्चमहादेवस्यशापतः ॥ तथैवाद्यहरेर्मूर्धापतितोलवणांभसि ॥ ४५ ॥
सहस्रभगसंप्राप्तिर्दुःखंचैवशचीपतेः ॥ स्वर्गाद्भ्रंशस्तथावासःकमलेमानसेसरे ॥ ४६ ॥ एतेदुःखस्य
भोक्तारःकेनदुःखंनभुज्यते ॥ संसारेऽस्मिन्महाभागास्तस्माच्छोकंत्यजंतुवै ॥४७॥ चिंतयंतुमहामायां

विद्यादेवींसनातनीम् ॥ साविद्यास्यतिभिःकार्यैनिर्गुणाप्रकृतिःपरा ॥ ४८ ॥ ब्रह्मविद्यांजगद्धात्रींसर्वेषां जननींतथा ॥ ययासर्वमिदंव्याप्तंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ४९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वावैसुरान्वेधा निगमानादिदेशह ॥ देहयुक्तान्स्थितानग्रेसुरकार्यार्थसिद्धये ॥५० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स्तुवंतुपरमांदेवीं ब्रह्मविद्यांसनातनीम् ॥ गूढांगींचमहामायांसर्वकार्यार्थसाधनीम् ॥ ५१ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यवेदाः सर्वांगसुन्दराः ॥ तुष्टुवुर्ज्ञानगम्यांतांमहामायांजगत्स्थिताम् ॥ ५२ ॥ ॥ वेदाऊचुः ॥ नमोदेविमहा मायेविश्वोत्पत्तिकरेशिवे ॥ निर्गुणेसर्वभूतेशिमातःशंकरकामदे ॥ ५३ ॥ त्वंभूमिःसर्वभूतानांप्राणः प्राणवतांतथा ॥ धीःश्रीःकांतिः क्षमाशांतिः श्रद्धामेधाधृतिः स्मृतिः ॥ ५४ ॥ त्वमुद्गीथेऽर्धमात्राऽ सिगायत्रीव्याहृतिस्तथा ॥ जयाचविजयाधात्रीलज्जाकीर्तिःस्पृहादया ॥५५॥ त्वांसंस्तुमोंबभुवनत्रय संविधानदक्षांदयारसयुतांजननीजनानाम् ॥ विद्यांशिवांसकललोकहितांवरेण्यांवाग्बीजवासनिपुणां भवनाशकर्त्रीम् ॥ ५६ । ब्रह्माहरःशौरिसहस्रनेत्रवाग्वह्निसूर्याभुवनाधिनाथाः ॥ तेत्वत्कृताःसंतिततो नमुख्यामातायतस्त्वंस्थिरजंगमानाम् ॥ ५७ ॥ सकलभुवनमेतत्कर्तुकामायदात्वंसृजसिजननिदेवा न्विष्णुरुद्राजमुख्यान् ॥ स्थितिलयजननतैः कार्यस्येकरूपानखलुतवकथंचिद्देविसंसारलेशः ॥ ५८ ॥ नतेरूपंवेत्तुंसकलभुवनेकोऽपिनिपुणोननाम्नांसंख्यांतेकथितुमिहयोग्योऽस्तिपुरुषः ॥ यदल्पंकीलालं कलयितुमशक्तःसतुनरःकथंपारावाराकलनचतुरःस्याद्रुतमतिः ॥ ५९ ॥ नदेवानांमध्येभगवतितवानं तविभवंविजानात्यंकोऽपित्वमिहभुवनैकासिजननी ॥ कथंमिथ्याविश्वंसकलमपिचैकारचयसिप्रमाणं त्वेतस्मिन्निगमवचनंदेविविहितम् ॥ ६० । निरीहैवासित्वंनिखिलजगतांकारणमहोचरित्रंतेचित्रंभगव तिमनोनोव्यथयति ॥ कथंकारंवाच्यःसकलनिगमागोचरगुणप्रभावःस्वैयस्मात्स्वयमपिनजानासि परमम् ॥६१॥ नकिंजानासित्वंजननिमधुजन्मौलिपतनंशिवेकिंवाज्ञात्वाविविदिषसिशक्तिमधुजितः ॥

हरेःकिंवामातर्दुरिततति रेषाबलवतीभवत्याःपादाब्जेभजननिपुणेकास्तिदुरितम् ॥ ६२ ॥ उपेक्षाकिंचे
यंतवसुरसमूहेतिविषमाहरेर्मूर्ध्नोनाशोमतमिहमहाश्चर्यजनकम् ॥ महद्दुःखंमातस्त्वमसिजननच्छे
दकुशलानजानीमोमौलेर्विघटनविलंबः कथमभूत् ॥ ६३ ॥ ज्ञात्वादोषंसकलसुरतापादितं-
देविचित्तेकिंवाविष्णावमरजनितंदुष्कृतंपातितंते ॥ विष्णोर्वाकिंस्मरजनितः कोपगर्वोतिवेगा-
च्छेत्तुंमातस्तवविलसितंनैवविद्मोऽत्रभावम् ॥ ६४ ॥ किंवादैत्यैःसमरविजितैस्तीर्थदेशेसुर-
स्येघोरंतत्वाभगवतिवरंलब्धवद्भिर्भवत्याः ॥ अन्तर्धानंगमितमधुनाविष्णुशीर्षंभवानिद्रष्टुं किंवा-
विगतशिरसंवासुदेवंविनोदः ॥ ६५ ॥ सिंधोःपुत्र्यांरोषिताकिंत्वमाद्येकस्मादेनांप्रेक्षसेनाथहीनाम् ॥
त्वंतव्यस्तेस्वांशजातापराधोप्युत्थाप्यैनंमोदितां मांकुरुष्व ॥ ६६ ॥ एतेसुरास्त्वांसततंनमंतिकार्ये-
षुमुख्याःप्रथितंप्रभावाः ॥ शोकार्णवात्तारयदेविदेवानुत्थाप्यदेवंसकलाधिनाथम् ॥६७ ॥ मूर्धागतः
क्वांबहरेर्नविद्मोनान्योस्त्युपायः खलुजीवनेऽद्य ॥ यथासुधाजीवनकर्मदक्षातथाजगज्जीवितदाऽसि
देवि॥ ६८ ॥ सूतउवाच ॥ एवंस्तुतातदादेवीगुणातीतामहेश्वरी ॥ प्रसन्नापरमामायावेदैःसांगैश्च
सामगैः ॥ ६९ ॥ तानुवाचतदावाणीचाकाशस्थाशरीरिणी ॥ देवान्प्रतिसुखैःशब्दैर्जनानंदकरीशुभा
॥ ७० ॥ माकुरुध्वंसुराश्चिंतांस्वस्थास्तिष्ठंतुचाऽमराः स्तुताऽहंनिगमैःकामंसंतुष्टाऽस्मिंनसंशयः
॥७१॥ यःपुमान्मानुषेलोकेस्तोत्रेणैतेनमामकींस्तुतिम् ॥ पठिष्यतिसदाभक्त्यासर्वान्कामानवाप्नुयात्
॥ ७२ ॥ शृणोतिवास्तोत्रमिदंमदीयंभक्त्यात्रिकालंसततंनरोयः ॥ विमुक्तदुःखःसभवेत्सुखीचवेदो
क्तमेतन्ननुवेदतुल्यम् ॥ ७३ ॥ श्रूयतांतुकारणंचाद्ययद्वृत्तंवदनंहरेः ॥ अकारणंकथंकार्यंसंसारेऽत्रभवि
ष्यति ॥ ७४ ॥ उदधेस्तनयांविष्णुःसंस्थितामंतिकेप्रियाम् ॥ जहासवदनंवीक्ष्यतस्यास्तत्रमनोरमम्
॥ ७५ ॥ तयाज्ञातंहरिर्नूनंकथंमांहसतिप्रभुः ॥ विरूपंहरिणादृष्टंमुखंमेकेनहेतुना ॥ ७६ ॥ विनापि

कारणेनाऽद्य कथंहास्यस्यसंभवः ॥ सपत्नीवक्त्रतातेनमन्येऽन्यावरवर्णिनी ॥ ७७ ॥ ततःकोपयुताजा
तामहालक्ष्मीतमोगुणा ॥ तामसीतुतदाशक्तिस्तस्यादेहेसमाविशत् ॥ ७८ ॥ केनचित्काल्योगेनदेव
कार्यार्थसिद्धये ॥ प्रविष्टातामसीशक्तिस्तस्यादेहेऽतिदारुणा ॥ ७९ ॥ तामस्याविष्टदेहासाचुकोपाति
शयंतदा ॥ शौनकैः समुवाचेदमिदंपततुतेशिरः॥८०॥स्त्रीस्वभावाच्चभावित्वात्कालयोगाद्विनिर्गतः।
अविचार्यतदादत्तःशापःस्वसुखनाशनः ॥ ८१ ॥ सपत्नीसंभवंदुःखंवैधव्यादधिकंदिवति ॥ विचिंत्यम
नसेत्युक्तंतामसीशक्तियोगतः ॥ ८२ ॥ अनृतंसाहसंमायामूर्खत्वमतिलोभता ॥ अशौचंनिर्दयत्वंचस्त्री
णांदोषाःस्वभावजाः ॥ ८३ ॥ सशीर्षवासुदेवंतंकरोम्यद्ययथापुरा ॥ शिरोऽस्यशापयोगेननिमग्नंलव
णांबुधौ ॥ ८४ ॥ अन्यच्चकारणंकिंचिद्वर्ततेसुरसत्तमाः ॥ भवतांचमहत्कार्यंभविष्यतिनसंशयः ॥
॥ ८५ ॥ पुरादैत्योमहाबाहुर्हयग्रीवोऽतिविश्रुतः ॥ तपश्चक्रेसरस्वत्यास्तीरेपरमदारुणम् ॥ ८६ ॥
जपन्नेकाक्षरंमंत्रंमायाबीजात्मकंमम ॥ निराहारोजितात्माचसर्वभोगविवर्जितः ॥ ८७ ॥ ध्यायन्मां
तामसींशक्तिंसर्वभूषणभूषिताम् ॥ एवंवर्षसहस्रंचतपश्चक्रेऽतिदारुणम् ॥ ८८ ॥ तदाहंतामसंरूपं
कृत्वातत्रसमागता ॥ दर्शनेपुरतस्तस्यध्यातंतच्चेनयादृशम् ॥ ८९ ॥ सिंहोपरिस्थितातत्रतमवोचंदया
न्विता ॥ वरंब्रूहिमहाभागददामितवसुव्रत ॥ ९० ॥ इति श्रुत्वावचोदेव्यादानवःप्रेमपूरितः ॥ प्रद
क्षिणांप्रणामंचचकारत्वरितस्तदा ॥ ९१ ॥ दृष्ट्वारूपंमदीयंसप्रेमोत्फुल्लविलोचनः ॥ हर्षाश्रुपूर्णनयन
स्तुष्टावसचमांतदा ॥ ९२ ॥ हयग्रीवउवाच ॥ नमोदेव्यैमहामायेसृष्टिस्थित्यन्तकारिणि॥ भक्तानुग्र
हचतुरेकामदेमोक्षदेशिवे ॥ ९३ ॥ धरांबुतेजःपवनखपंचानांचकारणम् ॥ त्वंगंधरसरूपाणांकारण
स्पर्शशब्दयोः ॥ ९४ ॥ घ्राणंचरसनाचक्षुस्त्वक्छ्रोत्रमिंद्रियाणिच ॥ कर्मेंद्रियाणिचान्यानित्वत्तःसर्वं
महेश्वरि ॥ ९५ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ किंतेऽभीष्टंवरंब्रूहिवांछितंयद्ददामितत् ॥ परितुष्टाऽस्मिभक्तया

तेतपसाचाद्भुतेनच ॥९६ ॥ हयग्रीवउवाच ॥ यथामेमरणंमातर्नभवेत्तत्तथाकुरु॥ भवेयममरोयोगी
तथाऽजेयःसुरासुरैः ॥ ९७ ॥ देव्युवाच ॥ जातस्यहिध्रुवंमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ मर्यादाचेद्दशीलो
केभवेच्चकथमन्यथा ॥ ९८ ॥ एवंत्वंनिश्चयंकृत्वामरणेराक्षसोत्तम ॥ वरंवरयचेष्टंतेविचार्य मनसा
किल ॥ ९९ ॥ हयग्रीवउवाच ॥ हयग्रीवाच्चमेमृत्युर्नान्यस्माज्जगदंबिके ॥ इतिमे वांछितंकामंपूरय
स्वमनोगतम् ॥ १०० ॥ देव्युवाच ॥ गृहंगच्छमहाभागकुरुराज्यंयथासुखम् ॥ हयग्रीवाद्दतेमृत्युर्नते
नूनंभविष्यति ॥ १ ॥ इतिदत्त्वावरंतस्माअंतर्धानंगतातथा ॥ मुदंपरमिकांप्राप्यसोपिस्वभवनंगतः
॥ २ ॥ सपीडयतिदुष्टात्मामुनीन्वेदांश्चसर्वशः ॥ नकोपिविद्यतेतस्यहंताऽद्यभुवनत्रये ॥ ३ ॥ तस्मा
च्छीर्षंहयस्यास्यसमुद्धृत्यमनोहरम् ॥ देहेऽत्रविशिरोविष्णोस्त्वष्टासंयोजयिष्यति ॥ ४ ॥ हयग्रीवो
ऽथभगवान्हनिष्यतितमासुरम् ॥ पापिष्ठंदानवंक्रूरंदेवानांहितकाम्यया ॥ ५ ॥ सूतउवाच ॥ एवं
सुरांस्तदाभाष्यशर्वाणीविरराम ह ॥ देवास्तदातिसंतुष्टास्तमूचुर्देवशिल्पिनम् ॥ ६ ॥ देवाऊचुः ॥
कुरुकार्यंसुराणांवैविष्णोःशीर्षाभियोजनम् ॥ दानवप्रवरंदैत्यंहयग्रीवोहनिष्यति ॥ ७ ॥ सूतउवाच ॥
इति श्रुत्वावचस्तेषांत्वष्टाचातित्वरान्वितः ॥ वाजिशीर्षंचकर्ताशुखड्गेनसुरसन्निधौ ॥८॥ विष्णो
शरीरेतेनाऽशुयोजितंवाजिमस्तकम् ॥ हयग्रीवोहरिर्जातोमहामायाप्रसादतः ॥ ९ ॥ कियतातेनका
लेनदानवोमददर्पितः ॥ निहतस्तरसासंख्येदेवानांरिपुरोजसा ॥ ११० ॥ यइदंशुभमाख्यानंशृण्व
न्तिभुविमानवाः ॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्तास्तेभवंतिनसंशयः ॥ ११ ॥ महामायाचरित्रञ्च पवित्रंपापना
शनम् ॥ पठतांशृण्वतांचैवसर्वसंपत्तिकारकम् ॥ ११२ ॥ इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधे
हयग्रीवावतारकथनंनाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ऋषयऊचुः ॥ सौम्ययच्चत्वयाप्रोक्तंशौरेर्युद्धंमहा
र्णवे ॥ मधुकैटभयोःसार्द्धं पंचवर्षसहस्रकम् ॥ १ ॥ कस्मात्तौदानवौजातौतस्मिन्नेकार्णवेजले ॥

महावीर्यौ दुराधर्षौ देवैरपि सुदुर्जयौ ॥ २ ॥ कथं तावसुरौ जातौ कथं च हरिणा हतौ ॥ तदाचक्ष्व महा
प्राज्ञ चरितं परमाद्भुतम् ॥ श्रोतुकामा वयं सर्वे त्वं वक्तासि बहुश्रुतः ॥ दैवाच्चात्रैव संजातः संयोग
श्च तथावयोः ॥ ४ ॥ मूर्खेण सह संयोगो विषादपि सुदुर्जरः ॥ विज्ञेन सह संयोगः सुधारससमः स्मृतः
॥ ५ ॥ जीवंति पशवः सर्वे खादंति मेहयंति च ॥ जानंति विषयाकारं व्यवायसुखमद्भुतम् ॥ ६ ॥ न तेषां
सदसज्ज्ञानं विवेको न च मोक्षदः ॥ पशुभिस्ते समा ज्ञेया येषां न श्रवणादरः ॥ ७ ॥ मृगाद्याः पशवः केचि
ज्जानंति श्रावणं सुखम् ॥ अश्रोत्राः फणिनश्चैव मुमुहुर्नादपानतः ॥ ८ ॥ पंचानामिंद्रियाणां वै शुभे श्रव
णदर्शने ॥ श्रवणाद्वस्तुविज्ञानं दर्शनाच्चित्तरंजनम् ॥ ९ ॥ श्रवणं त्रिविधं प्रोक्तं सात्त्विकं राजसं तथा ॥
तामसं च महाभागाः सुज्ञोक्तं निश्चयान्वितम् ॥ १० ॥ सात्त्विकं वेदशास्त्रादि साहित्यं चैव राजसम् ॥
तामसं युद्धवार्ता च परदोषप्रकाशनम् ॥ ११ ॥ सात्त्विकं त्रिविधं प्रोक्तं प्रज्ञावद्भिश्च पंडितैः ॥ उत्तमं म
ध्यमं चैव तथैवाधममित्युत ॥ १२ ॥ उत्तमं मोक्षफलदं स्वर्गदं मध्यमं तथा ॥ अधमं भोगदं प्रोक्तं निर्णीय
विदितं बुधैः ॥ १३ ॥ साहित्यं चैव त्रिविधं स्वीयायां चोत्तमं स्मृतम् ॥ मध्यमं वारयोषायां परोढायां
तथाऽधमम् ॥ १४ ॥ तामसं त्रिविधं ज्ञेयं विद्वद्भिः शास्त्रदर्शिभिः ॥ आततायिनि युद्धं यत्तदुत्तममुदाहृतम्
॥ १५ ॥ मध्यमं चापि विद्वेषात्पांडवानां तथारिभिः । अधमं निर्निमित्तं तु विवादे कलहे तथा ॥ १६ ॥ तदत्र-
श्रवणं मुख्यं पुराणस्य महामते ॥ बुद्धिप्रवर्धनं पुण्यं ततः पापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥ तदाख्याहि महाबुद्धे क
थां पौराणिकीं शुभाम् ॥ श्रुतां द्वैपायनात्पूर्वं सर्वार्थस्य प्रसाधिनीम् ॥ १८ ॥ सूत उवाच ॥ यूयं धन्या म-
हाभागा धन्योऽहं पृथिवीतले ॥ येषां श्रवणबुद्धिश्च ममापि कथनो किल ॥ १९ ॥ पुरा चैकार्णवे जाते विली
ने भुवनत्रये ॥ शेषपर्यंकसुप्ते च देवदेवे जनार्दने ॥ २० ॥ विष्णुकर्णमलोद्भूतौ दानवौ मधुकैटभौ ॥
महाबलौ च तौ दैत्यौ विवृद्धौ सागरे जले ॥ २१ ॥

क्रीडमानौस्थितौतत्रविचरंतावितस्ततः ॥ तावेकदामहाकायौक्रीडासक्तौमहार्णवे ॥ २२ ॥
चिंतामवापतुश्चित्तेभ्रातराविवसंस्थितौ ॥ नाकारणंभवेत्कार्यंसर्वत्रैषापरंपरा ॥ २३ ॥ आधेयंतु
विनाधारंनतिष्ठतिकथंचन ॥ आधाराधेयभावस्तुभातिनोचित्तगोचरः ॥ २४ ॥ क्वतिष्ठतिजलंचे
दंसुखरूपंसुविस्तरम् ॥ केनसृष्टंकथंजातंमग्नावावाञ्जलेस्थितौ ॥ २५ ॥ आवांवाकथमुत्पन्नौकेनवो
त्पादितावुभौ ॥ पितरौक्वेतिविज्ञानंनास्तिकामंतथावयोः ॥ २६ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवंकामयमानौतौ
जग्मतुर्नविनिश्चयम् ॥ उवाचकैटभस्तत्रमधुंपार्श्वेस्थितंजले ॥ २७ ॥ कैटभउवाच ॥ मधोवामत्र
सलिलेस्थातुंशक्तिर्महाबला ॥ वर्ततेभ्रातरचलाकारणंसाहिमेमता ॥ २८ ॥ तयाततमिदंतोयंतदाधा
रंचतिष्ठति ॥ साएवपरमादेवीकारणंचतथावयोः ॥ २९ ॥ एवंविबुध्यमानौतौचिंताविष्टौयदाऽसुरौ ॥
तदाकाशेश्रुतंताभ्यांवाग्बीजंसुमनोहरम् ॥ ३९ ॥ गृहीतंचततस्ताभ्यांतस्याभ्यासोदृढः कृतः ॥
तदासौदामनीदृष्टाताभ्यांखेचोत्थिताशुभा ॥ ३१ ॥ ताभ्यांविचारितंतत्रमंत्रोयंनात्रसंशयः ॥ तथाध्या
नमिदंदृष्टंगगनेसगुणंकिल ॥ ३२ ॥ निराहारौजितात्मानौतन्मनस्कौसमाहितौ ॥ बभूवतुर्विचिंत्यैवं
जपध्यानपरायणौ ॥ ३३ ॥ एवंवर्षसहस्रंतुताभ्यांतप्तंमहत्तपः ॥ प्रसन्नापरमाशक्तिर्जातासापरमा
तयोः ॥ ३४ ॥ खिन्नौतौदानवौदृष्ट्वातपसेकृतनिश्चयौ ॥ तयोरनुग्रहार्थायवागुवाचाशरीरिणी ॥३५॥
वरंवांवांछितंदैत्यौब्रूतंपरमसंमतम् ॥ ददामिपरितुष्टास्मियुवयोस्तपसाकिल ॥ ३६ ॥ सूतउवाच ॥
इतिश्रुत्वातुतांवाणींदानवावूचतुस्तदा ॥ स्वेच्छयामरणंदेविवरंनौदेहिसुव्रते ॥ ३७ ॥ वागुवाच ॥
वांछितंमरणंदैत्यौभवेद्वांमत्प्रसादतः ॥ अजेयौदेवदैत्यैश्चभ्रातरौनात्रसंशयः ॥ ३८ ॥ सूतउवाच ॥
इतिदत्तवरौदेव्यादानवौमददर्पितौ ॥ चक्रतुःसागरेक्रीडांयादोगणसमन्वितौ ॥ ३९ ॥ कालेन
कियता विप्रादानवाभ्यांयदृच्छया ॥ दृष्टःप्रजापतिर्ब्रह्मापद्मासनगतः प्रभुः ॥ ४० ॥

दृष्ट्वातुमुदितावास्तांयुद्धकामौमहाबलौ ॥ तमूचतुस्तदातत्रयुद्धंनौदेहिसुव्रत ॥ ४१ ॥ नोचे
त्पद्मंपरित्यज्यगयथेष्टंगच्छमाचिरम् ॥ यदित्वंनिर्बलश्चासिकयोग्यंशुभमासनम् ॥ ४२ ॥ वीरभो-
ग्यमिदंस्थानंकातरोसित्यजाऽऽशुवै ॥ तयोरितिवचः श्रुत्वाचिंतामापप्रजापतिः ॥ ४३ ॥ दृष्ट्वाचबलि
नौवीरौकिंकरोमीतितापसः ॥ चिंताविष्टस्तदातस्थौचिंतयन्मनसातदा ॥ ४४ ॥ इति श्रीदेवीभाग-
वते महापुराणे प्रथमस्कंधे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ सूतउवाच ॥ तौवीक्ष्यबलिनोब्रह्मातदोपायानचिंत
यत् ॥ सामदानभिदादींश्चयुद्धांतान्सर्वतंत्रवित् ॥ १ ॥ नजानेऽहंबलंनूनमेतयोर्वायथातथम् ॥
अज्ञातेतुबलेकामंनैवयुद्धंप्रशस्यते ॥ २ ॥ स्तुतिंकरोमिचेदद्य दुष्टयोर्मदमत्तयोः ॥ प्रकाशितंभवेन्नूनं-
निर्बलत्वंमयास्वयम् ॥ ३ ॥ वधिष्येति तदैकोपिनिर्बलत्वेप्रकाशिते ॥ दानंनैवाद्ययोग्यंवाभेदःकार्यो-
मयाकथम् ॥ ४ ॥ विष्णुंप्रबोधयाम्यद्यशेषेसुप्तंजनार्दनम् ॥ चतुर्भुजंमहावीर्यं दुःखहासभविष्यति
॥ ५ ॥ इति संचिंत्यमनसापद्मनालगतोऽब्जजः ॥ जगामशरणंविष्णुंमनसादुःखनाशकम् ॥ ६ ॥
तुष्टावबोधनार्थंतंशुभैःसंबोधनैर्हरिम् ॥ नारायणंजगन्नाथंनिस्पंदंयोगनिद्रया ॥ ७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
दीननाथहरेविष्णोवामनोत्तिष्ठमाधव ॥ भक्तार्त्तिहृत्हृषीकेश सर्वावासजगत्पते ॥ ८ ॥ अन्तर्यामिन्नमे
यात्मन्वासुदेवजगत्पते ॥ दुष्टारिनाशनैकाग्रचित्तचक्रगदाधर ॥ ९ ॥ सर्वज्ञसर्वलोकेशसर्वशक्तिस
मन्वित ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठदेवेशदुःखनाशनपाहिमाम् ॥ १० ॥ विश्वंभरविशालाक्षपुण्यश्रवणकीर्तन ॥
जगद्योनेनिराकारसर्गस्थित्यंतकारक ॥ ११ ॥ इमौदैत्यौमहाराजहंतुकामौमदोद्धतौ ॥ नजानास्यखि
लाधारकथंमांसंकटेगतम् ॥ १२ ॥ उपेक्षसेऽतिदुःखार्तंयदिमांशरणंगतम् ॥ पालकत्वं महाविष्णोनि
राधारंभवेत्ततः ॥ १३ ॥ एवंस्तुतोपिभगवान्नबुबोधयदाहरिः ॥ योगनिद्रासमाक्रांतस्तदाब्रह्माह्यचिं
तयत् ॥ १४ ॥ नूनंशक्तिसमाक्रांतोविष्णुर्निद्रावशंगतः ॥ जजागारनधर्मात्माकिंकरोम्यद्यदुःखितः

॥ १५ ॥ हंतुकामावुभौप्राप्तौदानवौमदगर्वितौ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिनास्तिमेशरणंक्वचित्
॥ १६ ॥ इतिसंचिंत्यमनसानिश्चयंप्रतिपद्यच ॥ तुष्टावयोगनिद्रांतामेकाग्रहृदयस्थितः ॥ १७ ॥
विचार्यमनसाप्येवंशक्तिर्मेरक्षणेक्षमा ॥ ययाह्यचेतनोविष्णुः कृतोऽस्तिस्पंदवर्जितः ॥ १८ ॥ व्यसुर्य
थानजानातिगुणाञ्छब्दादिकानिह ॥ तथाहरिर्नजानातिनिद्रामीलितलोचनः ॥ १९ ॥ नजहातिय
तोनिद्रांबहुधासंस्तुतोऽप्यसौ ॥ मन्येनास्यवशेनिद्रानिद्रयायंवशीकृतः ॥ २० ॥ योयस्यवशमापन्नः
सतस्यकिंकरः किल ॥ तस्माच्चयोगनिद्रेयंस्वामिनीमापतेर्हरेः ॥ २१ ॥ सिंधुजायाअपिवशेययां
स्वामीवशीकृतः ॥ नूनंजगदिदंसर्वंभगवत्यावशीकृतम् ॥ २२ ॥ अहंविष्णुस्तथाशम्भुः सावित्रीचर
माप्युमा ॥ सर्वेवयंवशेऽप्यस्यानात्रकिंचिद्विचारणा ॥ २३ ॥ हरिरप्यवशःशेतेयथाऽन्यः प्राकृतोजनः ॥
यथाभिभूतः कावार्ताकिलान्येषांमहात्मनाम् ॥ २४ ॥ स्तौम्यद्ययोगनिद्रांवैययामुक्तोजनार्दनः ॥ घट
यिष्यतियुद्धेचवासुदेवः सनातनः ॥ २५ ॥ इतिकृत्वामतिंब्रह्मापद्मनालस्थितस्तदा ॥ तुष्टावयोगनि
द्रांतांविष्णोरंगेषुसंस्थिताम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ देवित्वमस्यजगतः किलकारणंहिज्ञातंमयासकल
वेदवचोभिरंब ॥ यद्विष्णुरप्यखिललोकविवेककर्तानिद्रावशंचगमितः पुरुषोत्तमोऽद्य ॥ २७ ॥ कोवे
दतेजननिमोहविलासलीलांमूढोस्म्यहंहरिरयंविवशश्चशेते ॥ ईदृक्तयासकलभूतमनोनिवासेविद्वत्त
मोविबुधकोटिषुनिर्गुणायाः ॥ २८ ॥ सांख्या वदंतिपुरुषंप्रकृतिंचयांतांचैतन्यभावरहितांजगत
श्चकर्त्रीम् ॥ किंतादृशाऽसिकथमत्रजगन्निवासश्चैतन्यताविरहितोविहितस्त्वयाऽद्य ॥ २९ ॥
नाट्यंतनोषिसगुणाविविधप्रकारंनोवेत्तिकोपितवकृत्यविधानयोगम् ॥ ध्यायंतियांमुनिगणानियतं
त्रिकालंसंध्येतिनामपरिकल्प्यगुणान्भवानि ॥ ३० ॥ बुद्धिर्हिबोधकरणाजगतांसदात्वंश्रीश्चासिदे-
विसततंसुखदासुराणाम् ॥ कीर्तिस्तथामतिधृतीकिलकांतिरेवश्रद्धारतिश्चसकलेषुजनेषुमातः ॥ ३१ ॥

नातः परंकिलवितर्कशतैः प्रमाणंप्राप्तंमयायदिहदुःखगतिंगतेन ॥ त्वंचात्रसर्वजगतांजननीतिसत्यं
निद्रालुतांवितरता, हरिणाऽत्रदृष्टम् ॥३२॥ त्वंदेविवेदविदुषामपिदुर्विभाव्यावेदोपिनूनमखिलार्थतया
नवेद ॥ यस्मात्वदुद्भवमसौश्रुतिराप्नुवानाप्रत्यक्षमेवसकलं तवकार्यमेतत् ॥ ३३ ॥ कस्तेचरित्रम-
खिलंभुविवेदधीमान्नाहंहरिर्नचभवोनसुरास्तथान्ये ॥ ज्ञातुंक्षमाश्चमुनयोनममात्मजाश्चदुर्वाच्यएव-
महिमातवसर्वलोके ॥ ३४ ॥ यज्ञेषुदेवियदिनामनतेवदंतिस्वाहेतिवेदविदुषोहवनेकृतेपि ॥ नप्राप्नु-
वंतिसततंमखभागधेयंदेवास्त्वमेवविबुधेष्वपिवृत्तिदासि ॥३५॥ त्रातावयंभगवतिप्रथमंत्वयावैदेवा-
रिसंभवभयादधुनातथैव ॥ भीतोस्मिदेविवरदेशरणंगतोस्मिघोरंनिरीक्ष्यमधुना सहकैटभंच ॥ ३६ ॥
नोवेत्तिविष्णुरधुनाममदुःखमेतज्जानेत्वयात्मविवशीकृतदेहयष्टिः ॥ मुंचादिदेवमथवाजहिदानवेंद्रौ-
यद्रोचतेतवकुरुष्वमहानुभावे ॥ ३७ ॥ जानंति येनतवदेविपरंप्रभावंध्यायंतितेहरिहरावपिमंदचित्ताः
ज्ञातंमयाद्यजननिप्रकटंप्रमाणंयद्विष्णुरत्यतितरांविवशोऽथशेते ॥ ३८ ॥ सिन्धूद्भवापिनहरिंप्रतिबो-
धितुंवैशक्तापतितववशानुगमद्यशक्त्या ॥ मन्येत्वयाभगवतिप्रसभंरमापिप्रस्वापितानबुबुधेविवशी-
कृतेव ॥ ३९ ॥ धन्यास्तएवभुविभक्तिपरास्तवांघ्रौत्यक्त्वान्यदेवभजमंत्वयिलीनभावाः ॥ कुर्वंतिदेवि
भजनंसकलंनिकामंज्ञात्वासमस्तजननींकिलकामधेनुम् ॥ ४० ॥ धीकांतिकीर्तिशुभवृत्तिगुणादयस्ते
विष्णोर्गुणास्तुपरिहृत्यगताः क्वचाऽद्य ॥ बंदीकृतोहरिरसौननुनिद्रयाऽत्रशक्त्यातवैवभगवत्यतिमा
नवत्याः ॥ ४१ ॥ त्वंशक्तिरेवजगतामखिलप्रभावात्वन्निर्मितंचसकलंखलुभावमात्रम् ॥ त्वंक्रीडसेनिज
विनिर्मितमोहजालेनाट्ये यथाविहरतेस्वकृतोनटोवै ॥४२॥ विष्णुस्त्वयाप्रकटितः प्रथमंयुगादौदत्ता
च शक्तिरमलाखलुपालनाय ॥ त्रातंचसर्वमखिलंविवशीकृतोद्ययद्रोचतेतवतथाऽबकरोषिनूनम् ॥४३॥
सृष्ट्वात्रमांभगवतिप्रविनाशितुंचेन्नेच्छास्तितेकुरुदयांपरिहृत्यमौनम् ॥ कस्मादिमौप्रकटितौकिलका

लरूपौयद्वाभवानिहसितुंनुकिमिच्छसेमाम् ॥ ४४ ॥ ज्ञातंमयातवविचेष्टितमद्भुतंवैकृत्वाखिलंजग
दिदंरमसेस्वतंत्रा ॥ लीनंकरोषिसकलंकिलमांतथैवहंतुंत्वमिच्छसिभवानिकिमत्रचित्रम् ॥ ४५ ॥
कामंकुरुष्ववधमद्यममैवमातर्दुःखंनमेमरणजंजगदंबिकेत्र ॥ कर्तात्वयैवविहितः प्रथमंसचायंदैत्या
हतोथमृतइत्ययशोगरिष्ठम् ॥ ४६ ॥ उत्तिष्ठदेविकुरुरूपमिहाद्भुतंत्वंमांवात्विमौजहियथेच्छसिबाल
लीले ॥ नोचेत्प्रबोधयहरिंनिहनेदिमौयस्त्वत्साध्यमेतदखिलंकिलकार्यजातम् ॥ ४७ ॥ सूतउवाच ॥
एवंस्तुतातदादेवीतामसीतत्रवेधसा ॥ निःसृत्यहरिदेहात्तुसंस्थितापार्श्वतस्तदा ॥ ४८ ॥ त्यक्त्वांऽ
गानिचसर्वाणिविष्णोरतुलतेजसः ॥ निर्गतायोगनिद्रासानाशायचतयोस्तदा ॥ ४९ ॥ विस्पंदितश-
रीरोसौयदाजातोजनार्दनः ॥ धातापरमिकांप्राप्तोमुदंदृष्ट्वाहरिंततः ॥ ५० ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथम स्कन्धे विष्णुप्रबोधोनाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

ऋषयऊचुः ॥ संदेहोत्रमहाभागकथायांतुमहाद्भुतः ॥ वेदशास्त्रपुराणैश्चनिश्चितंतुसदाबुधैः ॥ १ ॥
ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चत्रयोदेवाः सनातनाः ॥ नातः परतरंकिंचिद्ब्रह्मांडेऽस्मिन्महामते ॥ २ ॥ ब्रह्मा
सृजंतिलोकान्वैविष्णुः पात्यखिलंजगत् ॥ रुद्रः संहरतेकालेत्रयएतेऽत्रकारणम् ॥ ३ ॥ एकामूर्ति
स्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ रजः सत्त्वतमोभिश्चसंयुताः कार्यकारकाः ॥ ४ ॥ तेषांमध्येहरिः
श्रेष्ठोमाधवः पुरुषोत्तमः ॥ आदिदेवोजगन्नाथः समर्थः सर्वकर्मसु ॥ ५ ॥ नान्यः कोपिसमर्थोस्तिवि
ष्णोरतुलतेजसः ॥ सकथंस्वापितः स्वामीविवशोयोगमायया ॥ ६ ॥ क्वगतंतस्यविज्ञानंजीवतश्चे
ष्टितंकुतः ॥ संदेहोऽयंमहाभागकथयस्वयथाशुभम् ॥ ७ ॥ कासाशक्तिः पुराप्रोक्ताययाविष्णुर्जितः
प्रभुः ॥ कुतोजाताकथंशक्ताकाशक्तिर्वदसुव्रत ॥ ८ ॥ यस्तु सर्वेश्वरोविष्णुर्वासुदेवोजगद्गुरुः ॥
परमात्मापरानन्दः सच्चिदानंदविग्रहः ॥ ९ ॥ सर्वकृत्सर्वभृत्स्रष्टाविरजः सर्वगः शुचिः ॥ सकथंनि

द्वयानीतः परतंत्रः परात्परः ॥ १० ॥ एतदाश्चर्यभूतोहिसन्देहोनः परंतप ॥ छिंधिज्ञानसिनासूतव्यास
शिष्यमहामते ॥ ११ ॥ सूतउवाच ॥ कः संदेहंजिनत्येनंत्रैलोक्येसचराचरे ॥ मुह्यंतिमुनयः कामं
ब्रह्मपुत्राः सनातनाः ॥ १२ ॥ नारदः कपिलश्चैवप्रश्नेऽस्मिन्मुनिसत्तमाः ॥ किंब्रवीमिमहाभागादुर्घटेऽ
स्मिन्विमर्शने ॥ १३ ॥ देवेषुविष्णुः कथितः सर्वगस्सर्वपालकः ॥ यतोविराडिदंसर्वमुत्पन्नंसचराच
रम् ॥ १४ ॥ तेसर्वेसमुपासंतेनत्वादेवंपरात्परम् ॥ नारायणंहृषीकेशंवासुदेवंजनार्दनम् ॥ १५ ॥ तथा
केचिन्महादेवंशंकरंशशिशेखरम् ॥ त्रिनेत्रंपंचवक्त्रंचशूलपाणिंवृषध्वजम् ॥ १६ ॥ तथा वेदेषुसर्वेषुगीतं
नाम्नात्रियंबकम् ॥ कपर्दिनंपंचवक्त्रंगौरीदेहार्धधारिणम् ॥१७॥ कैलासवासनिरतंसर्वशक्तिसमन्वितम्
भूतवृन्दयुतंदेवंदक्षयज्ञविघातकम् ॥१८॥ तथासूर्यंवेदविदः सायंप्रातर्दिनेदिने ॥ मध्याह्नेतुमहाभागा
स्तुवंतिविविधैस्तवैः॥१९॥यथा वेदेषुसर्वेषुसूर्योपासनमुत्तमम्॥परमात्मेतिविख्यातंनामतस्यमहात्मनः
॥ २० ॥ अग्निः सर्वत्रवेदेषुसंस्तुतेवेदवित्तमैः ॥ इन्द्रश्चापित्रिलोकेशो वरुणश्चतथापरः ॥ २१ ॥
यथा गंगाप्रवाहैश्चबहुभिः परिवर्तते ॥ तथैवसर्वदेवेषुविष्णुः प्रोक्तोमहर्षिभिः ॥ २२ त्रीण्येवहिप्रमा-
णानिपठितानिसुपण्डितैः ॥ प्रत्यक्षंचानुमानंचशाब्दंचैवतृतीयकम् ॥ २३ ॥ चत्वार्येवेतरे
प्राहुरुपमानयुतानिच ॥ अर्थापत्तियुतान्यन्येपंचप्राहुर्महाधियः ॥ २४ ॥ सप्तपौराणिका
श्चैवप्रवदंतिमनीषिणः ॥ एतैः प्रमाणैर्दुर्ज्ञेयंयद्ब्रह्मपरमंचतत् ॥ ॥ २५ ॥ वितर्कश्चात्रकर्तव्योबु
द्ध्याचैवागमेनच ॥ निश्चयात्मिकयायुक्त्याविचार्यचपुनः पुनः ॥ २६ ॥ प्रत्यक्षतस्तुविज्ञान
चित्यंमतिमतांसदा ॥ दृष्टान्तेनापिसततंशिष्टमार्गानुसारिणा ॥ २७ ॥ विद्वांसोपिवदन्त्येवंपुराणैः
परिगीयते । द्रुहिणेसृष्टिशक्तिश्चहरौपालनशक्तिता ॥ २८ ॥ हरेसंहारशक्तिश्चसूर्येशक्तिः
प्रकाशिका ॥ धराधरणशक्तिश्चशेषेकूर्मेतथैवच ॥ २९ ॥ साऽद्याशक्तिः परिणता सर्वस्मिन्याप्रतिष्ठि

ता ॥ दाहशक्तिस्तथावन्हौसमीरेप्रेरणात्मिका ॥३०॥ शिवोऽपिशवतांयातिकुंडलिन्याविवर्जितः ॥ शक्ति
हीनस्तुयः कश्चिदसमर्थः स्मृतोबुधैः ॥ ३१ ॥ एवंसर्वत्रभूतेषुस्थावरेषुचरेषुच ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्य
न्तंब्रम्हांडेऽस्मिन्महातपाः ॥ ३२ ॥
शक्तिहीनंतुनिंद्यंस्याद्वस्तुमात्रंचराचरम् ॥ अशक्तःशत्रुविजयेगमनेभोजनेतथा ॥ ३३ ॥ एवंसर्वगता
शक्तिःसाब्रह्मेतिविविच्यते ॥ सोपास्याविविधैः सम्यग्विचार्यासुधियासदा ॥ ३४ ॥ विष्णौचसात्त्वि
कीशक्तिस्तयाहीनोप्यकर्मकृत् ॥ द्रुहिणेराजसीशक्तिर्ययाहीनोह्यसृष्टिकृत् ॥ ३५ ॥ शिवेचतामसीशक्ति
स्तयासंहारकारकः ॥ इत्यूह्यंमनसासर्वंविचार्यचपुनः पुनः ॥ ३६ ॥ शक्तिःकरोतिब्रह्मांडंसावैपालय
तेऽखिलम् ॥ इच्छयासंहरत्येषाजगदेतच्चराचरम् ॥ ३७ ॥ नविष्णुर्नहरःशक्रोनब्रह्मानचपावकः ॥
नसूर्योवरुणःशक्तःस्वेस्वेकार्येकथंचन ॥ ३८ ॥ तयायुक्ताहिकुर्वंतिस्वानिकार्याणितेसुराः ॥ सैवकार
णकार्येषुप्रत्यक्षेणावगम्यते ॥ ३९ ॥ सगुणानिर्गुणासातुद्विधाप्रोक्तामनीषिभिः ॥ सगुणारागिभिः
सेव्यानिर्गुणातुविरागिभिः ॥ ४० ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांस्वामिनीसानिराकुला ॥ ददातिवांछिता
न्कामान्पूजिताविधिपूर्वकम् ॥ ४१ ॥ नजानंतिजनामूढास्तांसदामाययावृताः ॥ जानंतोऽपिनराःकेचि
न्मोहयंतिपरानपि ॥ ४२ ॥ पंडिताःस्वोदरार्थंवैपाखंडानिपृथक्पृथक् ॥ प्रवर्तयंतिकलिनाप्रेरितामंद
चेतसः ॥४३॥ कलावस्मिन्महाभागानानाभेदसमुत्थिताः ॥ नान्येयुगेतथाधर्मावेदबाह्याःकथंचन॥४४॥
विष्णुश्चरत्यसावुग्रंतपोवर्षाण्यनेकशः ॥ ब्रह्माहरस्त्रयोदेवाध्यायंतःकमपिध्रुवम् ॥ ४५ ॥ कामयानाः
सदाकामंतेत्रयःसर्वदैवहि ॥ यजंतियज्ञान्विविधान्ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ४६ ॥ तेवैशक्तिपरांदेवींब्रह्मा
ख्यांपरमात्मिकाम् ॥ ध्यायंतिमनसानित्यंनित्यांमत्वासनातनीम् ॥ ४७ ॥ तस्माच्छक्तिःसदासेव्यावि
द्वद्भिःकृतनिश्चयैः ॥ निश्चयःसर्वशास्त्राणांज्ञातव्योमुनिसत्तमाः ॥ ४८ ॥ कृष्णाच्छ्रुतंमयाचैतत्तेनज्ञातं

तुनारदात् ॥ पितुःसकाशात्तेनापिब्रह्मणाविष्णुवाक्यतः ॥४९॥ नश्रोतव्यंनमंतव्यमन्येषांवचनंबुधैः ॥ शक्तिरेवसदासेव्याविद्वद्भिःकृतनिश्चयैः ॥५०॥ प्रत्यक्षमपिद्रष्टव्यमशक्तस्यविचेष्टितम् ॥ अतःसर्वेषुभूतेषुज्ञातव्याशक्तिरेवहि ॥ ५१ ॥ इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कन्धेऽष्टमोऽध्यायः ॥८॥

सूतउवाच ॥ यदाविनिर्गतानिद्रादेहात्तस्यजगद्गुरोः ॥ नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्यस्तथोरसः ॥ १ ॥ निःसृत्यगगनेतस्थौतामसीशक्तिरुत्तमा ॥ उदतिष्ठज्जगन्नाथोजृंभमाणःपुनःपुनः ॥ २ ॥ तदाऽपश्यत्स्थितंतत्रभयत्रस्तंप्रजापतिम् ॥ उवाचचमहातेजामेघगंभीरयागिरा ॥ ३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ किमागतोसिभगवंस्तपस्त्यक्त्वाऽत्रपद्मज ॥ कस्माच्चिंतातुरोसित्वंभयाकुलितमानसः ॥ ४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ त्वत्कर्णमलजौदेवदैत्यौचमधुकैटभौ ॥ हंतुंमांसमुपायातौघोररूपौमहाबलौ ॥ ५ ॥ भयात्तयोःसमायातस्त्वत्समीपंजगत्पते ॥ त्राहिमांवासुदेवाद्यभयत्रस्तंविचेतनम् ॥ ६ ॥ विष्णुरुवाच ॥ तिष्ठाद्यनिर्भयोजातस्तौहनिष्याम्यहंकिल ॥ युद्धायाजग्मतुर्मूढौमत्समीपंगतायुषौ ॥७॥ सूतउवाच ॥ एवंवदतिदेवेशेदानवौतौमहाबलौ ॥ विचिन्वानावजेचोभौसंप्राप्तौमदगर्वितौ ॥८॥ निराधारौजलेतत्रसंस्थितौविगतज्वरौ ॥ तावूचतुर्मदोन्मत्तौब्रह्माणंमुनिसत्तमाः ॥ ९ ॥ पलायित्वासमायातःसन्निधावस्यकिंततः ॥ युद्धंकुरुहनिष्यावःपश्यतोस्यैवसन्निधौ ॥ १० ॥ पश्चादेनंहनिष्यावःसर्पभोगोपरिस्थितम् ॥ त्वमद्यकुरुसंग्रामंदासोस्मीतिचवावद ॥११॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविष्णुस्तावुवाचजनार्दनः ॥ कुरुतांसमरंकामंमयादानवपुंगवौ॥१२॥हरिष्यामिमदंचाहंयुवयोर्मत्तयोःकिल ॥ आगच्छतंमहाभागौश्रद्धाचेद्धांमहाबलौ ॥१३॥ सूतउवाच ॥ श्रुत्वातद्वचनंचोभौक्रोधव्याकुललोचनौ॥ निराधारौजलस्थौचयुद्धोद्युक्तौबभूवतुः ॥ १४ ॥ मधुश्चकुपितस्तत्रहरिणासहसंयुगम् ॥ कर्तुंप्रचलितस्तूर्णंकैटभस्तुतथास्थितः ॥ १५ ॥ बाहुयुद्धंतयोरासीन्मल्लयोरिवमत्तयोः ॥ श्रांतेमधौकैटभस्तुसंग्राममक

रोत्तदा ॥ १६ ॥ पुनर्मधुःकैटभश्चयुयुधातेपुनःपुनः ॥ बाहुयुद्धेनरागांधौविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥१७॥
प्रेक्षकस्तुतदाब्रह्मादेवीचैवांतरिक्षगा ॥ नमम्लतुस्तदातौतुविष्णुस्तुम्लानिमाप्तवान् ॥ १८ ॥ पंचव
र्षसहस्राणियदाजातानियुद्ध्यता ॥ हरिणाचिंतितंतत्रकारणंमरणेतयोः ॥ १९ ॥ पंचवर्षसहस्राणिम
यायुद्धंकृतंकिल ॥ नश्रांतौदानवौघोरौश्रांतोऽहंचैतदद्भुतम् ॥ २० ॥ क्वगतंमेबलंशौर्यंकस्माच्चेमाव
नामयौ ॥ किमत्रकारणंचिंत्यंविचार्यमनसात्विह ॥ २१॥ इतिचिंतापरंदृष्ट्वाहरिंहर्षपरावुभौ ॥ ऊचतु
स्तौमदोन्मत्तौमेघगंभीरनिःस्वनौ ॥ २२ ॥ तवनोचेद्बलंविष्णोयदिश्रांतोसियुद्धतः ॥ ब्रूहिदासोस्मि
वांनूनंकृत्वाशिरसिचांजलिम् ॥ २३ ॥ नचेद्युद्धंकुरुष्वाद्यसमर्थोसिमहामते ॥ हत्वात्वांनिहनिष्यावः
पुरुषंचचतुर्मुखम् ॥२४॥ सूतउवाच ॥ श्रुत्वातद्भाषितंविष्णुस्तयोस्तस्मिन्महोदधौ ॥ उवाचवचनंश्ल
क्ष्णंसामपूर्वंमहामनाः ॥ २५ ॥ हरिरुवाच ॥ श्रांतेभीतेत्यक्तशस्त्रेपतितेबालकेतथा ॥ प्रहरंतिनवीरा
स्तेधर्मएषसनातनः ॥ २६ ॥ पंचवर्षसहस्राणिकृतंयुद्धंमयात्विह ॥ एकोहंभ्रातरौवांचबलिनौसदृशौ
तथा ॥ २७ ॥ कृतंविश्रमणंमध्येयुवाभ्यांचपुनःपुनः ॥ तथाविश्रमणंकृत्वायुध्येहंनात्रसंशयः ॥ २८ ॥
तिष्ठतांहियुवांतावद्बलवंतौमदोत्कटौ ॥ विश्रम्याहंकरिष्यामियुद्धंवान्यायमार्गतः ॥२९॥ सूतउवाच॥
इतिश्रुत्वावचस्तस्यविश्रब्धौदानवोत्तमौ ॥ संस्थितौदूरतस्तत्रसंग्रामेकृतनिश्चयौ ॥ ३० ॥ अतिदूरे
चतौदृष्ट्वावासुदेवश्चतुर्भुजः ॥ दध्यौचमनसातत्रकारणंमरणेतयोः ॥ ३१ ॥ चिंतनाज्ज्ञानमुत्पन्नंदेवी
दत्तवरावुभौ ॥ कामंवांछितमरणौनमम्लतुरतस्त्विमौ ॥ ३२ ॥ वृथामयाकृतंयुद्धंश्रमोयंमेवृथागतः ॥
करोमिचकथंयुद्धमेवंज्ञात्वाविनिश्चयम् ॥ ३३ ॥ अकृतेचतथायुद्धेकथमेतौगमिष्यतः ॥ विनाशंदुःख
दौनित्यंदानवौवरदर्पितौ ॥ ३४ ॥ भगवत्यावरोदत्तस्तथासोपिचदुर्घटः ॥ मरणंचेच्छयाकामंदुःखि
तोपिनवांछति ॥ ३५ ॥ रोगग्रस्तोपिदीनोपिनमुमूर्षतिकश्चन ॥ कथंचेमौमदोन्मत्तौमर्तुकामौभविष्य

तः ॥ ३६ ॥ नन्वद्यशरणंयामिविद्यांशक्तिंसुकामदाम् ॥ विनातयानसिध्यंतिकामाःसम्यक्प्रसन्नया ॥
॥ ३७ ॥ एवंसंचित्यमानस्तुगगनेसंस्थितांशिवाम् ॥ अपश्यद्भगवान्विष्णुर्योगनिद्रांमनोहराम् ॥ ३८ ॥
कृतांजलिरमेयात्मातांचतुष्टावयोगवित् ॥ विनाशार्थंतयोस्तत्र वरदांभुवनेश्वरीम् ॥ ३९॥विष्णुरुवाच
॥ नमोदेविमहामायेसृष्टिसंहारकारिणी ॥ अनादिनिधनेचंडिभुक्तिमुक्तिप्रदेशिवे ॥ ४० ॥ नतेरूपंवि
जानामिसगुणंनिर्गुणंतथा ॥ चरित्राणिकुतोदेविसंख्यातीतानियानिते ॥ ४१ ॥ अनुभूतोमयातेऽद्य
प्रभावश्चातिदुर्घटः ॥ यदहंनिद्रयालीनःसंजातोस्मिविचेतनः ॥ ४२ ॥ ब्रह्मणाचातियत्नेनबोधितोपि
पुनःपुनः ॥ नप्रबुद्धःसर्वथाहंसंकोचितषडिंद्रियः ॥ ४३ ॥ अचेतनत्वंसंप्राप्तःप्रभावात्तवचांबिके ॥
त्वयामुक्तःप्रबुद्धोहंयुद्धंचबहुधाकृतम् ॥ ४४ ॥ श्रांतोहंनचतौश्रांतौत्वयादत्तवरौवरौ ॥ ब्रह्माणंहं
तुमायातौदानवौमदगर्वितौ ॥ ४५ ॥ आहूतौचमयाकामंद्वंद्वयुद्धायमानदे ॥ कृतंयुद्धंमहाघोरंमया
ताभ्यांमहार्णवे ॥ ४६ ॥ मरणंवरदानंतेततोज्ञातंमहाद्भुतम् ॥ ज्ञात्वाहंशरणंप्राप्तस्त्वामद्यशरणप्रदाम्
॥ ४७ ॥ साहाय्यंकुरुमेमातःखिन्नोहंयुद्धकर्मणा ॥ दृप्तौतौवरदानेनतवदेवार्तिनाशने ॥ ४८ ॥ हंतुंमा
मुद्यतौपापौकिंकरोमिक्वयामिच ॥ इत्युक्तासातदादेवीस्मितपूर्वमुवाचह ॥ ४९ ॥ प्रणमंतंजगन्नाथं
वासुदेवसनातनम् ॥ देवदेवहरेविष्णोकुरुयुद्धंपुनःस्वयम् ॥ ५० ॥ वंचयित्वात्विमौशूरौहंतव्यौचवि
मोहितौ ॥ मोहयिष्याम्यहंनूनंदानवौवक्रयादृशा ॥ ५१ ॥ जहिनारायणाशुत्वममममायाविमोहितौ ॥
सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविष्णुस्तस्याःप्रीतिरसान्वितम् ॥ ५२ ॥ संग्रामस्थलमासाद्यतस्थौतत्र
महार्णवे ॥ तदायातौचतौधीरौयुद्धकामौमहाबलौ ॥ ५३ ॥ वीक्ष्यविष्णुंस्थितंतत्रहर्षयुक्तौबभूवतुः ॥
तिष्ठतिष्ठमहाकामकुरुयुद्धंचतुर्भुज ॥ ५४ ॥ दैवाधीनौविदित्वाद्यनूनंजयपराजयौ ॥ सबलोजयमाप्नोतिदै
वाज्जयतिदुर्बलः ॥ ५५ ॥ सर्वथैवनकर्तव्यौहर्षशोकौमहात्मना ॥ पुरावैबहवोदैत्याजितादानववैरिण

॥ ५६ ॥ अधुनाचानयोःसार्धंयुध्यमानःपराजितः ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तौमहाबाहूयुद्धायसमुपस्थि
तौ ॥ ५७ ॥ वीक्ष्यविष्णुर्जघानाशुमुष्टिनाऽद्भुतकर्मणा ॥ तावप्यतिबलोन्मत्तौजघ्नतुर्मुष्टिना
हरिम् ॥ ५८ ॥ एवंपरस्परंजातंयुद्धंपरमदारुणम् ॥ युध्यमानौमहावीर्यौदृष्ट्वानारायणस्तदा
॥ ५९ ॥ अपश्यत्संमुखंदेव्याः कृत्वादीनांदृशंहरिः ॥ सूतउवाच ॥ तंवीक्ष्यतादृशंविष्णुंकरु
णा रससंयुतम्॥ ६० ॥ जहासातीवताम्राक्षीवीक्षमाणातदासुरौ ॥ तौजघानकटाक्षैश्चकाम
बाणैरिवापरैः ॥ ६१ ॥ मंदस्मितयुतैः कामप्रेमभाव युतैरनु ॥ दृष्ट्वामुमुहतुः पापौदेव्यावक्र
विलोकनम् ॥ ६२ ॥ विशेषमितिमन्वानौ कामबाणातिपीडितौ ॥ वीक्षमाणौस्थितौतत्रतांदेवीं
विशदप्रभाम् ॥ ६३ ॥ हरिणापिचतंदृष्टंदेव्यास्तत्रचिकीर्षितम् ॥ मोहितौतौपरिज्ञायभगवान्का
र्यवित्तमः ॥ ६४ ॥ उवाचतौहसंश्लक्ष्णंमेघगंभीरयागिरा ॥ वरंवरयतांवीरौयुवयोर्योभिवांछितः
॥ ६५ ॥ ददामिपरमप्रीतोयुद्धेनयुवयोः किल ॥ दानवाबहवोदृष्टायुध्यमानामयापुरा ॥ ६६ ॥ यु
वयोःसदृशाकोपिनदृष्टोनचवैश्रुतः ॥तस्मात्तुष्टोस्मिकामंवैनिस्तुलेनबलेन च ॥६७॥ भ्रात्रोश्च वांछि
तंकामंप्रयच्छामिमहाबलौ ॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविष्णोः साभिमानौस्मरातुरौ ॥ ६८ ॥
वीक्षमाणौमहामायांजगदानंदकारिणीम् ॥ तमूचतुश्चकामार्तौविष्णुंकमललोचनौ ॥ ६९ ॥ हरेनया
चकावावांत्वंकिंदातुमिहेच्छसि ॥ ददावतुभ्यंदेवेशदातारौनौनयाचकौ ॥ ७० ॥ प्रार्थयत्वंहृषीकेशम
नोभिलषितंवरम् ॥ तुष्टौस्वस्तवयुद्धेनवासुदेवाद्भुतेनच ॥ ७१ ॥ तयोस्तद्वचनंश्रुत्वाप्रत्युवाचजना
र्दनः ॥ भवेतामद्यमेतुष्टौममवध्यावुभावपि ॥७२॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविष्णोर्दानवौचातिवि
स्मितौ ॥ वंचितावितिमन्वानौतस्थतुःशोकसंयुतौ ॥७३॥ विचार्यमनसातौतुदानवौविष्णुमूचतुः ॥ प्रे
क्ष्यसर्वंजलमयंभूमिंस्थलविवर्जिताम् ॥७३॥ हरेयोयंवरोदत्तस्त्वयापूर्वंजनार्दन॥ सत्यवागसिदेवेशदेहि

तंवांछितंवरम् ॥ ७५ ॥ निर्जलेविपुलेदेशेहनस्वमधुसूदन ॥ वध्यावावांतुभवतः सत्यवाग्भवमाधव ॥ ७६ ॥ स्मृत्वाचक्रंतदाविष्णुस्तावुवाचहसन्हरिः ॥ हन्म्यद्यवांमहाभागौनिर्जलेविपुलेस्थले ॥ ७७ ॥ इत्युक्त्वादेवदेवेशऊरूकृत्वाऽतिविस्तरौ ॥ दर्शयामासतौतत्रनिर्जलंचजलोपरि ॥ ७८ ॥ नास्त्यत्रदानवौवारिशिरसीमुंचतामिह ॥ सत्यवागहमद्यैवभविष्यामिचवांतथा ॥७९॥ तदाकर्ण्यवचस्तथ्यंविचिंत्यमनसाचतौ ॥ वर्धयामासतुर्देहंयोजनानांसहस्रकम् ॥८०॥ भगवान्द्विगुणंचक्रेजघनंविस्मितौतदा ॥ शीर्षेसंदधतांतत्रजघनेपरमाद्भुते ॥ ८१ ॥ रथांगेनतदाछिन्नेविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ जघनोपरिवेगेनप्रकृष्टेशिरसीतयोः ॥८२॥ गतप्राणौतदाजातौदानवौमधुकैटभौ ॥ सागरःसकलोव्याप्तस्तदावैमेदसातयोः ॥ ८३ ॥ मेदिनीतिततोजातंनामपृथ्व्याःसमंततः ॥ अभक्ष्यामृत्तिकातेनकारणेनमुनीश्वराः ॥ ८४ ॥ इतिवःकथितंसर्वंयत्पृष्टोऽस्मिसुनिश्चितम् ॥ महाविद्यामहामायांसेवनीयासदाबुधैः ॥ ८५ ॥ आराध्यापरमाशक्तिः सर्वैरपिसुरासुरैः ॥ नातःपरतरंकिंचिदधिकंभुवनत्रये ॥ ८६ ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंवेदशास्त्रार्थनिर्णयः ॥ पूजनीयापराशक्तिर्निर्गुणासगुणाऽथवा ॥ ८७ ॥ इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

ऋषयऊचुः ॥ सूतपूर्वंत्वयाप्रोक्तंव्यासेनामिततेजसा ॥ कृत्वापुराणमखिलंशुकायाध्यापितंशुभम् ॥१॥ व्यासेनतुतपस्तप्त्वाकथमुत्पादितःशुकः ॥ विस्तरंब्रूहिसकलंयच्छ्रुतंकृष्णतस्त्वया ॥२॥ सूतउवाच ॥ प्रवक्ष्यामिशुकोत्पत्तिंव्यासात्सत्यवतीसुतात् ॥ यथोत्पन्नःशुकःसाक्षाद्योगिनांप्रवरोमुनिः ॥ ३ ॥ मेरुशृंगेमहारम्येव्यासः सत्यवतीसुतः ॥ तपश्चचारसोऽत्युग्रंपुत्रार्थंकृतनिश्चयः ॥ ४ ॥ जपन्नेकाक्षरंमंत्रंवाग्बीजंनारदाच्छ्रुतम् ॥ ध्यायन्परांमहामायांपुत्रकामस्तपोनिधिः ॥ ५ ॥ अग्नेर्भूमेस्तथावायोरंतरिक्षस्यचाप्ययम् ॥ वीर्येणसंमितःपुत्रोममभूयादितिस्मह ॥ ६ ॥ अतिष्ठत्सगताहारः

शतसंवत्सरं प्रभुः ॥ आराधयन्महादेवंतथैवचसदाशिवाम् ॥ ७ ॥ शक्तिःसर्वत्रपूज्येतिविचार्यचपुनः
पुनः ॥ अशक्तोनिंद्यतेलोकेशक्तस्तुपरिपूज्यते ॥ ८ ॥ यत्रपर्वतशृंगेवैकर्णिकारवनाद्भुते ॥ क्रीडंतिदे
वताःसर्वेमुनयश्चतपोधिकाः ॥ ९ ॥ आदित्यावसवोरुद्रामरुतश्चाश्विनौतथा ॥ वसंतिमुनयोयत्रये
चान्येब्रह्मवित्तमाः ॥ १० ॥ तत्रहेमगिरेः शृंगेसंगीतध्वनिनादिते ॥ तपश्चचारधर्मात्माव्यासःसत्य
वतीसुतः ॥ ११ ॥ ततोऽस्यतेजसाव्याप्तंविश्वंसर्वचराचरम् ॥ अग्निवर्णाजटाजाताःपाराशर्यस्य
धीमतः ॥ १२ ॥ ततोस्यतेजआलक्ष्यभयमापशचीपतिः ॥ तुरासाहंतदादृष्ट्वाभयत्रस्तंश्रमातुरम्
॥ १३ ॥ उवाचभगवान्रुद्रोमघवंतंतथास्थितम् ॥ शंकरउवाच ॥ कथमिंद्राद्यभीतोऽसिकिंदुःखंतेसु
रेश्वर ॥ १४ ॥ अमर्षोनैवकर्तव्यस्तापसेषुकदाचन ॥ तपश्चरंतिमुनयोज्ञात्वामांशक्तिसंयुतम ॥१५॥
नत्वेतेऽहितमिच्छंतितापसाःसर्वथैवहि ॥ इत्युक्तवचनःशक्रस्तमुवाचवृषध्वजम् ॥ १६ ॥ कस्मात्तप
स्यतिव्यासःकोऽर्थस्तस्यमनोगतः ॥ शिवउवाच ॥ पाराशर्यस्तुपुत्रार्थीतपश्चरतिदुश्चरम ॥ १७ ॥
पूर्णवर्षशतंजातंददाम्यद्यसुतंशुभम् ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वावासवंरुद्रोदययामुदिताननः ॥ १८ ॥
गत्वाऋषिसमीपंतुतमुवाचजगद्गुरुः ॥ उत्तिष्ठवासवीपुत्रपुत्रस्तेभविताशुभः ॥ १९ ॥ सर्वतेजोमयो
ज्ञानीकीर्तिकर्तातवाऽनघ ॥ अखिलस्यजनस्याऽत्रवल्लभस्तेसुतःसदा ॥ २० ॥ भविष्यतिगुणैःपूर्ण
सात्विकैःसत्यविक्रमः ॥ सूतउवाच ॥ तदाऽऽकर्ण्यवचःश्लक्ष्णंकृष्णद्वैपायनस्तदा ॥ २१ ॥ शूलपाणिं
नमस्कृत्यजगामाश्रममात्मनः ॥ सगत्वाऽऽश्रममेवाऽऽशुबहुवर्षश्रमातुरः ॥ २२ ॥ अरणीसहितंगुह्यं
ममंथाग्निचिकीर्षया ॥ मंथनंकुर्वतस्तस्यचित्तेचिंताभरस्तदा ॥ २३ ॥ प्रादुर्बभूवसहसासु
तोत्पत्तौ महात्मनः ॥ मंथानारणिसंयोगान्मंथनाच्चसमुद्भवः ॥ २४ ॥ पावकस्ययथातद्व
त्कथंमेस्यात्सुखोद्भवः ॥ पुत्रारणिस्तुव्याख्यातासाममाद्यनविद्यते ॥ २५ ॥ तरुणीरूपसंपन्ना

कुलोत्पन्नापतिव्रता ॥ कथंकरोमिकांतांचपादयोः शृंखलासमाम् ॥ २६ ॥ पुत्रोत्पादनदक्षां
चपातिव्रत्येसदास्थिताम् ॥ पतिव्रतापिदक्षापिरूपवत्यपिकामिनी ॥ २७ ॥ सदाबंधनरूपा
चस्वेच्छासुखविधायिनी ॥ शिवोपिवर्वतेनित्यंकामिनीपाशसंयुतः ॥ २८ ॥ कथंकरोम्यहं चात्रदुर्घटं
चगृहाश्रमम् ॥ एवंचिंतयतस्तस्यघृताचीदिव्यरूपिणी ॥२९॥ प्राप्ताद्दृष्टिपथंतत्रसमीपेगगनेस्थिता ॥
तांदृष्ट्वाचपलापांगींसमीपस्थां वराप्सराम् ॥ ३० ॥ पंचबाणपरीतांगस्तूर्णमासीद्धृतव्रतः ॥ चिंतया
मासचतदाकिंकरोम्यद्यसंकटे ॥ ३१ ॥ धर्मस्यपुरतः प्राप्तेकामभावेदुरासदे ॥ अंगीकरोमियद्येनांव
चनार्थमिहागताम् ॥ ३२ ॥ हसिष्यंतिमहात्मानस्तापसामांतुविह्वलम् ॥ तपस्तप्त्वामहाघोरंपूर्णवर्ष
शतंत्विह ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वाप्सरांचविवशः कथंजातोमहातपाः ॥ कामंनिंदापिभवतुयदिस्यादतुलंसुखम्
॥ ३४ ॥ गृहस्थाश्रमसंभूतंसुखदंपुत्रकामदम् ॥ स्वर्गदंचतथाप्रोक्तंज्ञानिनांमोक्षदंतथा ॥ ३५ ॥ नभ
विष्यतितन्नूनमनयादेवकन्यया ॥ नारदाच्चमयापूर्वं श्रुतमस्तिकथानकम् ॥ यथोर्वशीवशोराजाप
राभूतः पुरूरवाः ॥ ३६ ॥ इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ऋष
यऊचुः ॥ कोसौपुरूरवाराजाकोर्वशीदेवकन्यका ॥ कथंकष्टंचसंप्राप्तंतेनराज्ञामहात्मना ॥ १ ॥ सर्वं
कथानकंब्रूहिलोमहर्षणजाऽधुना ॥ श्रोतुकामावयंसर्वेत्वन्मुखाब्जच्युतंरसम् ॥ २ ॥ अमृतादपिमि
ष्टातेवाणीसूतरसात्मिका ॥ नतृप्यामोवयंसर्वेसुधयाचयथाऽमराः ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ शृणुध्वं
मुनयः सर्वेकथांदिव्यांमनोरमाम् ॥ वक्ष्याम्यहंयथाबुध्या श्रुतांव्यासवरोत्तमात् ॥ ४ ॥ गुरोस्तुद
यिताभार्यातारानामेतिविश्रुता ॥ रूपयौवनयुक्तासाचार्वंगीमदविह्वला ॥५॥ गतैकदाविधोर्धामय
जमानस्यभामिनी ॥ दृष्टाचशशिनाऽत्यर्थं रूपयौवनशालिनी ॥ ६ ॥ कामातुरस्तदाजातः शशीशशि
मुखींप्रति ॥ सापिवीक्ष्य विधुंकामंजातामदनपीडिता ॥ ७ ॥ तावन्योन्यंप्रेमयुक्तौस्मरार्तौच बभू-

वतुः ॥ ताराशशीमदोन्मत्तौकामबाणप्रपीडितौ ॥ ८ ॥

रेमातेमदमत्तौतौपरस्परस्पृहान्वितौ ॥ दिनानिकतिचित्तत्र जातानिरममाणयोः ॥ ९ ॥ बृहस्पतिस्तुदुः
खार्तस्तारामानयितुंगृहम् ॥ प्रेषयामाससशिष्यंतुनायातासावशीकृता॥ १० ॥ पुनःपुनर्यदाशिष्यंपरावर्त
तचन्द्रमाः ॥ बृहस्पतिस्तदाक्रुद्धोजगामस्वयमेवहि॥११॥ गत्वासोमगृहंतत्रवाचस्पतिरुदारधीः ॥ उवा-
चशशिनंक्रुद्धः स्मयमानंमदान्वितम् ॥ १२ ॥ किंकृतंकिलशीतांशोकर्मधर्मविगर्हितम् ॥ रक्षितामममभार्ये-
यंसुन्दरीकेनहेतुना ॥ १३ ॥ तवदेवगुरुश्चाहंयजमानोऽसिसर्वथा ॥ गुरुभार्याकथंमूढभुक्ताकिंरक्षिता
ऽथवा ॥ १४ ॥ ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुतल्पगः ॥ महापातकिनोह्येतेतत्संसर्गीचपंचमः ॥ १५ ॥
महापातकयुक्तस्त्वंदुराचारोतिगर्हितः ॥ नदेवसदनार्होऽसियदिभुक्तेयमंगना ॥ १६ ॥ मुंचेमामसिता
पांगींनयामिसद्मनंमम ॥ नोचेद्धक्ष्यामिदुष्टात्मन्गुरुदारापहारिणम् ॥ १७ ॥ इत्येवंभाषमाणंतमुवाचरो
हिणीपतिः ॥ गुरुंक्रोधसमायुक्तंकांताविरहदुःखितम् ॥ १८ ॥ इंदुरुवाच ॥ क्रोधात्तेतुदुराराध्याब्राह्म
णाःक्रोधवर्जिताः ॥ पूजार्हाधर्मशास्त्रज्ञावर्जनीयास्ततोऽन्यथा ॥ १९ ॥ आगमिष्यतिसाकामंगृहंतेवर
वर्णिनी ॥ अत्रैवसांस्थितावालाकातेहानिरिहानघ ॥२०॥ इच्छयासंस्थिताचात्रसुखकामार्थिनीहिसा ॥
दिनानिकतिचित्स्थित्वास्वेच्छयाचागमिष्यति ॥ २१ ॥ त्वयैवोदाहृतपूर्वंधर्मशास्त्रमतंतथा ॥
नस्त्रीदुष्यतिचारेणनविप्रावेदकर्मणा ॥ २२ ॥ इत्युक्तःशशिनातत्रगुरुरत्यंतदुःखितः ॥ जगामस्वगृहं
तूर्णंचिंताविष्टःस्मरातुरः ॥ २३ ॥ दिनानिकतिचित्तत्रस्थित्वाचिंतातुरोगुरुः ॥ ययावथगृहंतस्य
त्वरितश्चौषधीपतेः ॥ २४ ॥ स्थितःक्षत्त्रानिषिद्धासौद्वारदेशेरुषान्वितः ॥ नाजगामशशीतत्रचुक्रो

पातिबृहस्पतिः ॥२५॥ अयंमेशिष्यतांयातोगुरुपत्नींतुमातरम् ॥ जग्राहबलतोऽधर्मीशिक्षणीयोमयाऽ-
धुना ॥ २६ ॥ उवाचवाचंकोपात्तुद्वारदेशस्थितोबहिः ॥ किंशेषेभुवनेमंदपापाचारसुराधम ॥ २७ ॥
देहिमेकामिनींशीघ्रंनोचेच्छापंददाम्यहम् ॥ करोमिभस्मसान्नूनंनददासिप्रियांमम ॥२८॥ सूतउवाच ॥
क्रूराणिचैवमादीनिभाषणानिबृहस्पतेः ॥ श्रुत्वाद्विजपतिःशीघ्रंनिर्गतःसदनाद्बहिः ॥ २९ ॥ तमुवाच
हसन्सोमःकिमिदंबहुभाषसे ॥ नतेयोग्यासितापांगीसर्वलक्षणसंयुता ॥ ३० ॥ कुरूपांचस्वसदृशींगृ
हाणान्यांस्त्रियंद्विज ॥ भिक्षुकस्यगृहेयोग्यानेदृशीवरवर्णिनी ॥ ३१ ॥ रतिःस्वसदृशेकांतेनार्याः किल
निगद्यते ॥ त्वंनजानासिमंदात्मन्कामशास्त्रविनिर्णयम् ॥ ३२ ॥ यथेष्टंगच्छदुर्बुद्धेनाहंदास्यामिका
मिनीम् ॥ यच्छक्यंकुरुतत्कामंनदेयावरवर्णिनी ॥३३॥ कामार्तस्यचतेशापोनमांबाधितुमर्हति ॥ नाहं
ददेगुरोकांतांयथेच्छसितथाकुरु ॥ ३४ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तः शशिनाचेज्यश्चितामापरुषान्वितः ॥
जगामतरसासद्मक्रोधयुक्तःशचीपतेः ॥ ३५ ॥ दृष्ट्वाशतक्रतुस्तत्रगुरुंदुःखातुरंस्थितम् ॥ पाद्यार्घ्याचम
नीयाद्यैःपूजयित्वासुसंस्थितः ॥ ३६ ॥ पप्रच्छपरमोदारस्तंतथावस्थितंगुरुम् ॥ कांचितातेमहाभाग
शोकार्तोसिमहामुने ॥ ३७ ॥ केनापमानितोसित्वंममराज्येगुरुश्वमे ॥ त्वदधीनमिदंसर्वंसैन्यंलोका
धिपैःसह ॥ ३८ ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथाशंभुर्येचान्येदेवसत्तमाः ॥ ॥ करिष्यंतिचसाहाय्यंकाचिंतावदसां
प्रतम् ॥ ३९ ॥ गुरुरुवाच ॥ शशिनाऽपहृताभार्याताराममसुलोचना ॥ नददातिसदुष्टात्माप्रार्थितापि
पुनःपुनः ॥ ४० ॥ किंकरोमिसुरेशानत्वमेवशरणंमम ॥ साहाय्यंकुरुदेवेशदुःखितास्मिशतक्रतो ॥४१॥
॥ इंद्रउवाच ॥ माशोकंकुरुधर्मज्ञदासोस्मितवसुव्रत ॥ आनयिष्याम्यहंनूनंभार्यांतवमहामते ॥ ४२ ॥
प्रेषितेचेन्मयादूतेनदास्यतिमदाकुलः ॥ ततोयुद्धंकरिष्यामिदेवसैन्यैः समावृतः ॥ ४३ ॥ इत्याश्वास्य
गुरुंशक्रोदूतंवक्तंविचक्षणम् ॥ प्रेषयामाससोमायवार्ताशंसिनमद्भुतम् ॥ ४४ ॥ सगत्वाशशिलोकंतु

त्वरितः सुविचक्षणः ॥ उवाचवचनेनैववचनंरोहिणीपतिम् ॥ ४५ ॥ प्रेषितोहंमहाभागशक्रेणत्वांविव
क्षया ॥ कथितंप्रभुणायच्चतद्ब्रवीमिमहामते ॥ ४६ ॥ धर्मज्ञोसिमहाभागनीतिंजानासिसुव्रत ॥
अत्रिःपितातंधर्मात्मानिंद्यंकर्तुमर्हसि ॥ ४७ ॥ भार्यारक्ष्यासर्वभूतैर्यथाशक्तिह्यतंद्रितैः ॥ तदर्थेकलहः
कामंभवितानात्रसंशयः ॥ ४८ ॥ यथातवतथातस्ययत्नः स्याद्दाररक्षणे ॥ आत्मवत्सर्वभूतानिचिंत
यत्वंसुधानिधे ॥ ४९ ॥ अष्टाविंशतिसंख्यास्तेकामिन्योदक्षजाःशुभाः ॥ गुरुपत्नींकथंभोक्तुंत्वमिच्छ
सिसुधानिधे ॥ ५० ॥ स्वर्गेसदावसंत्येतामेनकाद्यामनोरमाः ॥ भुंक्ष्वताःस्वेच्छयाकामंमुंचपत्नींगुरो
रपि ॥ ५१ ॥ ईश्वरायदिकुर्वंतिजुगुप्सितमहंतया ॥ अज्ञास्तदनुवर्तंतेतदाधर्मक्षयोभवेत् ॥ ५२ ॥
तस्मान्मुंचमहाभागगुरोः पत्नीमनोरमाम् ॥ कलहस्त्वन्निमित्तोद्य सुराणांनभवेद्यथा ॥ ५३ ॥ सूतउ
वाच ॥ सोमःशक्रवचःश्रुत्वाकिंचित्क्रोधसमाकुलः ॥ भंग्याप्रतिवचःप्राहशक्रदूतंतदाशशी ॥ ५४ ॥
इंदुरुवाच ॥ धर्मज्ञोसिमहाबाहोदेवानामधिपःस्वयम् ॥ पुरोधापिचतेतादृग्युवयोःसदृशीमतिः ॥५५॥
परोपदेशेकुशलाभवंतिबहवोजनाः ॥ दुर्लभस्तुस्वयंकर्ताप्राप्तेकर्मणिसर्वदा ॥ ५६ ॥ बार्हस्पत्यप्रणीतं
चशास्त्रंगृह्णंतिमानवाः ॥ कोविरोधोत्रदेवेशकामयानांभजन्स्त्रियम् ॥ ५७ ॥ स्वकीयंबलिनांसर्वंदु
र्बलानांनकिंचन ॥ स्वीयाचपरकीयाचभ्रमोयंमंदचेतसाम् ॥ ५८ ॥ तारामय्यनुरक्ताचयथानतुतथा
गुरौ ॥ अनुरक्ताकथंत्याज्यामर्मतोन्यायतस्तथा ॥ ५९ ॥ गृहारंभस्तुरक्तायांविरक्तायांकथंभवेत् ॥
विरक्तेयंतदाजाताचकमेऽनुजकामिनीम् ॥ ६० ॥ नदास्येहंवरारोहांगच्छदूतवदस्वयम् ॥ ईश्वरोसि
सहस्राक्षयदिच्छसिकुरुष्वतत् ॥ ६१ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तःशशिनादूतःप्रययौशक्रसन्निधिम् ॥ इंद्रा
याऽऽचष्टतत्सर्वंयदुक्तंशीतरश्मिना ॥ ६२ ॥ तुराषाडपितच्छ्रुत्वाक्रोधयुक्तोबभूवह ॥ सेनोद्योगंत
थाचक्रेसाहय्यार्थंगुरोर्विभुः ॥ ६३ ॥ शुक्रस्तुविग्रहंश्रुत्वागुरुद्वेषात्ततोययौ ॥ माददस्वेतितंवाक्य

मुवाचशशिनंप्रति ॥ ६४ ॥ साहाय्यंतेकरिष्यामिमंत्रशक्त्यामहामते ॥ भवितायदिसंग्रामस्तवचंद्रेण
मारिष ॥ ६५ ॥ शंकरस्तुतदाकर्ण्यगुरुदाराभिमर्शनम् ॥ गुरुशत्रुं भृगुं मत्वासाहाय्यमकरोत्तदा ॥६६॥
संग्रामस्तुतदावृत्तोदेवदानवयोर्द्रुतम् ॥ बहूनितत्रवर्षाणितारकासुरवत्किल ॥ ६७ ॥ देवासुरकृतं
युद्धंदृष्ट्वातत्रपितामहः ॥ हंसारूढोजगामाशुतंदेशंक्लेशशांतये ॥ ६८ ॥ राकापतितदाप्राहमुंचभा
र्यां गुरोरिति ॥ नोचेद्विष्णुंसमाहूयकरिष्यामितुसंक्षयम् ॥ ६९ ॥ भृगुं निवारयामासब्रह्मालोकपि
तामहः ॥ किमन्यायमतिर्जातासंगदोषान्महामते ॥ ७० ॥ निषेधयामासततोभृगुस्तंचौषधेःपतिम्
मुंचभार्यां गुरोरद्यपित्राऽहंप्रेषितस्तव ॥ ७१ ॥ सूतउवाच ॥ द्विजराजस्तुतच्छ्रुत्वाभृगोर्वचनमद्भु
तम् ॥ ददौचतत्प्रियांभार्यां गुरोर्गर्भवतींशुभाम् ॥ ७२ ॥ प्राप्यकांतांगुरुर्हृष्टःस्वगृहंमुदितोययौ ॥
ततोदेवास्ततोदैत्याययुःस्वान्स्वान्गृहान्प्रति ॥ ७३ ॥ ब्रह्मास्वसदनंप्राप्तःकैलासंचापिशंकरः ॥ बृह
स्पतिस्तुसंतुष्टःप्रोष्यभार्यांमनोरमाम् ॥ ७४ ॥ ततःकालेनकियतातारासूतसुतंशुभम् ॥ सुदिने
शुभनक्षत्रेतारापतिसमंगुणैः ॥ ७५ ॥ दृष्ट्वापुत्रंगुरुर्जातंचकारविधिपूर्वकम् ॥ जातकर्मादिकंसर्वं
प्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ७६ ॥ श्रुतंचंद्रमसाजन्मपुत्रस्यमुनिसत्तमाः ॥ दूतंचप्रेषयामासगुरुंप्रतिमहा
मतिः ॥ ७७ ॥ नचायंतवपुत्रोऽस्तिममवीर्यसमुद्भवः ॥ कथंत्वंकृतवान्कामंजातकर्मादिकंविधिम्
॥ ७८ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यदूतस्यचबृहस्पतिः ॥ उवाचममपुत्रोमेसदृशोनात्रसंशयः ॥ ७९ ॥ पुनर्वि
वादःसंजातोमिलितादेवदानवाः ॥ युद्धार्थमागतास्तेषांसमाजःसमजायत ॥ ८० ॥ तत्राऽऽगतःस्व
यंब्रह्माशांतिकामःप्रजापतिः ॥ निवारयामासमुखेसंस्थितान्युद्धदुर्मदान् ॥ ८१ ॥ तारांपप्रच्छधर्मा
त्माकस्यायंतनयःशुभे ॥ सत्यंवद वरारोहेयथाक्लेशःप्रशाम्यति ॥ ८२ ॥ तमुवाचाऽसितापांगील
ज्जमानाप्यधोमुखी ॥ चंद्रस्येतिशनैरंतर्जगामवरवर्णिनी ॥ ८३ ॥ जग्राहतंसुतंसोमःप्रहृष्टेनांतरा

त्मना ॥ नामचक्रेबुधइतिजगामस्वगृहंपुनः ॥ ८४ ॥ ययौब्रह्मास्वकंधामसर्वैर्देवाःसवासवाः ॥ यथा गतंगतंसर्वैःसर्वशाप्रेक्षकैर्जनैः ॥ ८५ ॥ कथितेयंबुधोत्पत्तिर्गुरुक्षेत्रेचसोमतः ॥ यथाश्रुतामयापूर्वं व्यासात्सत्यवतीसुतात् ॥ ८६ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधेबुधोत्पत्तिर्नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

सूतउवाच ॥ ततःपुरूरवाजज्ञे इलायांकथयामिवः ॥ बुधपुत्रोऽतिधर्मात्मायज्ञकृद्दानतत्परः॥१॥ सुद्युम्नोनामभूपालःसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ सैंधवंहयमारुह्यचचारमृगयांवने ॥ २ ॥ युतःकतिपया मात्यैर्दंशितश्चारुकुंडलः ॥ धनुराजगवंबद्ध्वाबाणसंघंतथाद्भुतम् ॥ ३ ॥ सभ्रमंस्तद्वनोद्देशेहन्यमा नोरुरून्मृगान् ॥ शशांश्चसूकरांश्चैवखड्गांश्चगवयांस्तथा ॥ ४ ॥ शरभान्महिषांश्चैवसाम्बरान्वनकु क्कुटान् ॥ निघ्नन्मेध्यान्पशून्राजाकुमारवनमाविशत् ॥ ५ ॥ मेरोरधस्तलेदिव्यंमंदारद्रुमराजितम् ॥ अशोकलतिकाकीर्णंबकुलैरधिवासितम् ॥ ६ ॥ सालैस्तालैस्तमालैश्चचंपकैः पनसैस्तथा ॥ आम्रैर्नी पैर्मधूकैश्चमाधवीमंडपावृतम् ॥ ७ ॥ दाडिमैर्नारिकेलैश्चकदलीखंडमंडितम् ॥ यूथिकामालतीकुंदपु ष्पवल्लीसमावृतम् ॥८॥ हंसकारंडवाकीर्णंकीचकध्वनिनादितम् ॥ भ्रमरालिरुतारामंवनंसर्वसुखावह म् ॥ ९ ॥ दृष्ट्वाप्रमुदितोराजासुद्युम्नःसेवकैर्वृतः ॥ वृक्षान्सुपुष्पितान्वीक्ष्यकोकिलारावमंडितान्॥१०॥ प्रविष्टस्तत्रराजर्षिःस्त्रीत्वमापक्षणात्ततः ॥ अश्वोपिवडवाजातश्चिंताविष्टःसभूपतिः ॥ ११ ॥ किमेत दितिचिंतार्तश्चिंत्यमानःपुनःपुनः॥दुखंबहुतरंप्राप्तःसुद्युम्नोलज्जयान्वितः ॥ १२ ॥ किंकरोमिकथंयामि गृहंस्त्रीभावसंयुतः ॥ कथंराज्यंकरिष्यामिकेनवावंचितोह्यहम् ॥ १३ ॥ ऋषयऊचुः ॥ सूताश्चर्यमिदं प्रोक्तंत्वयायल्लोमहर्षण ॥ सुद्युम्नःस्त्रीत्वमापन्नोभूपतिर्देवसन्निभः ॥ १४ ॥ किंतत्कारणमाचक्ष्वबनेत त्रमनोहरे ॥ किंकृतंतेनराज्ञाचविस्तरंवदसुव्रत ॥ १५ ॥ सूतउवाच ॥ एकदागिरिशंद्रष्टुमृषयःसनका

दयः ॥ दिशोवितिमिराभासाःकुर्वन्तःसमुपागमन् ॥ १६ ॥तस्मिंश्चसमयेतत्रशंकरःप्रमदायुतः ॥ क्री
डासक्तोमहादेवीविवस्त्राकामिनीशिवा॥१७॥ उत्संगेसंस्थिताभर्तूरममाणामनोरमा ॥ तान्विलोक्यां
बिकादेवीविवस्त्राव्रीडिताभृशम् ॥ १८ ॥ भर्तुरंकात्समुत्थायवस्त्रमादायपर्यधात् ॥ लज्जाविष्टास्थिता
तत्रवेपमानातिमानिनी ॥ १९ ॥ ऋषयोपितयोर्वीक्ष्यप्रसंगंरममाणयोः ॥ परिवृत्यययुस्तूर्णंनरनाराय
णाश्रमम् ॥ २० ॥ ह्रीयुतांकामिनींवीक्ष्यप्रोवाचभगवान्हरः ॥ कथंलज्जातुरासित्वंसुखंतेप्रकरोम्यहम्॥
॥ २१ ॥ अद्यप्रभृतियोमोहात्पुमान्कोपिवरानने ॥ वनंचप्रविशेदेतत्सवैयोषिद्भविष्यति ॥ २२ ॥ इति
शप्तंवनंतेनयेजानंतिजनाःक्वचित् ॥ वर्जयंतीहतेकामंवनंदोषसमृद्धिमत् ॥ २३ ॥ सुद्युम्नस्तुतदज्ञाना
त्प्रविष्टःसचिवैःसह ॥ तथैवस्त्रीत्वमापन्नस्तैः सहेतिनसंशयः ॥ २४ ॥ चिंताविष्टःसराजर्षिर्नजगाम
गृहंह्रिया ॥ विचचारबहिस्तस्माद्वनदेशादितस्ततः ॥ २५ ॥ इलेतिनामसंप्राप्तंस्त्रीत्वेतेनमहात्मना ॥
विचरंस्तत्रसंप्राप्तोबुधःसोमसुतोयुवा ॥ २६ ॥ स्त्रीभिःपरिवृतांतांतुदृष्ट्वाकांतांमनोरमाम् ॥ हावभाव
कलायुक्तांचकमेभगवान्बुधः ॥ २७ ॥ सापितेचकमेकांतंबुधंसोमसुतंपतिम् ॥ संयोगस्तत्रसंजातस्त
योःप्रेम्णापरस्परम् ॥ २८ ॥ सतस्यांजनयामासपुरूरवसमात्मजम्॥२९॥साप्रसूतसुतंबालाचिंताविष्टा
वनेस्थिता ॥ सस्मारस्वकुलाचार्यंवसिष्ठंमुनिसत्तमम्॥ ३० ॥ सतदाऽस्यदशांदृष्ट्वासुद्युम्नस्यकृपान्वि
तः ॥ अतोषयन्महादेवंशंकरंलोकशंकरम् ॥ ३१ ॥ तस्मैसभगवांस्तुष्टःप्रददौवांछितंवरम् ॥ वसिष्ठः
प्रार्थयामासपुंस्त्वंराज्ञःप्रियस्यच ॥ ३२ ॥ शंकरस्तुनिजांवाचमृतांकुर्वन्नुवाचह ॥ मासंपुमांस्तुभवि
तामासंस्त्रीभूपतिःकिल ॥ ३३ ॥ इत्थंप्राप्यवरंराजाजगामस्वगृहंपुनः ॥ चक्रेराज्यंसधर्मात्मावसिष्ठ
स्याप्यनुग्रहात् ॥ ३४ ॥ स्त्रीत्वेतिष्ठतिहर्म्येषुपुंस्त्वेराज्यंप्रशास्तिच ॥ प्रजास्तस्मिन्समुद्विग्नानाभ्यनंद
न्महीपतिम् ॥ ३५ ॥ कालेतुयौवनंप्राप्तःपुत्रःपुरूरवास्तदा ॥ प्रतिष्ठांनृपतिस्तस्मैदत्त्वाराज्यंवनंययौ॥

॥ ३६ ॥ गत्वातस्मिन्वनेरम्येनानाद्रुमसमाकुले ॥ नारदान्मंत्रमासाद्यनवाक्षरमनुत्तमम् ॥ ३७॥जजा
पमंत्रमत्यर्थप्रेमपूरितमानसः ॥ परितुष्टातदादेवीसगुणातारिणोशिवा ॥ ३८ ॥ सिंहारूढास्थिताचा
ग्रेदिव्यरूपामनोरमा ॥ वारुणीपानसंमत्तामदाघूर्णितलोचना ॥ ३९ ॥ दृष्ट्वातांदिव्यरूपांचप्रेमाकुलित
लोचनः ॥ प्रणम्यशिरसाप्रीत्यातुष्टावजगदंबिकाम् ॥ ४० ॥ इलोवाच ॥ दिव्यंचतेभगवतिप्रथितस्व
रूपंदृष्टंमयासकललोकहितानुरूपम् ॥ वंदेत्वदंघ्रिकमलंसुरसंघसेव्यंकामप्रदंजननिचापिविमुक्तिदंच
॥ ४१ ॥ कोवेत्तितेऽबभुविमर्त्यतनुर्निकामंमुह्यंतियत्रमुनयश्चसुराश्चसर्वे ॥ ऐश्वर्यमेतदखिलंकृपणे
दयांचदृष्ट्वैवदेविसकलंकिलविस्मयोमे ॥ ४२ ॥ शंभुर्हरिःकमलजोमघवारविश्चवित्तेशवह्निवरुणाःपव
नश्चसोमः ॥ जानंतिनैववसवोपिहितेप्रभावंबुध्येत्कथंतवगुणानगुणोमनुष्यः ॥ ४३ ॥ जानातिविष्णु
रमितद्युतिरंबसाक्षात्त्वांसात्त्विकीमुदधिजांसकलार्थदांच ॥ कोराजसींहरउमांकिलतामसींत्वांवेदां
बिकेनतुपुनःखलुनिर्गुणांत्वाम् ॥ ४४ ॥ क्वाहंसुमंदमतिरप्रतिमःप्रभावःक्वायंतवातिनिपुणोमयिसु
प्रसादः ॥ जानेभवानिचरितंकरुणासमेतंयत्सेवकांश्चदयसेत्वयिभावयुक्तान् ॥ ४५ ॥ वृत्तस्त्वयाह
रिरसौवनजेशयापिनैवाचरत्यपिमुदंमधुसूदनश्च ॥ पादौतवादिपुरुषःकिलपावकेनकृत्वाकरोतिचक
रेणशुभौपवित्रौ ॥ ४६ ॥ वांछत्यहोहरिरशोकइवातिकामपादाहतिंप्रमुदितःपुरुषःपुराणः ॥ तांत्वंकरो
षिरुषिताप्रणतंचपादेदृष्ट्वापतिंसकलदेवनुतंस्मरार्तम् ॥ ४७ ॥ वक्षःस्थलेवससिदेविसदैवतस्यपर्यंक
वत्सुघरितेविपुलेऽतिशांते ॥ सौदामनीवसुघनेसुविभूषितेचकिंतेनवाहनमसौजगदीश्वरोपि ॥ ४८ ॥
त्वंचेज्जहासिमधुसूदनमंबकोपान्नैवार्चितोपिसभवेत्किलशक्तिहीनः ॥ प्रत्यक्षमेवपुरुषंस्वजनास्त्यजं
तिशांतंश्रियोज्झितमतोवगुणैर्वियुक्तम् ॥ ४९ ॥ ब्रह्मादयःसुरगणानतुकिंयुवत्योयेत्वत्पदांबुजमहर्नि
शमाश्रयंति ॥ मन्येत्वयैवविहिताःखलुतेपुमांसःकिंवर्णयामितवशक्तिमनंतवीर्ये ॥ ५० ॥ त्वंनाऽपुमान्न

चप्रुमानितिमेविकल्पोयाकाऽसिदेविसगुणाननुनिर्गुणावा ॥ तांत्वांनमामिसततंकिलभावयुक्तोवां
छामिभक्तिमचलांत्वयिमातरंते ॥ ५१ ॥ सूतउवाच ॥ इतिस्तुत्वामहीपालोजगामशरणंतदा ॥
परितुष्टाददौदेवीतत्रसायुज्यमात्मनि ॥ ५२ ॥ सुद्युम्नस्तुततःप्रापपदंपरमकंस्थिरम् ॥ तस्यादेव्याः
प्रसादेनमुनीनामपिदुर्लभम् ॥ ५३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधेसुद्युम्नस्तुतिर्नाम द्वादशोध्यायः ॥ १२ ॥

सूतउवाच ॥ सुद्युम्नेतुदिवंयातेराज्यंचक्रेपुरूरवाः ॥ सगुणश्चसुरूपश्चप्रजारंजनतत्परः ॥१॥
प्रतिष्ठानेपुरेरम्येराज्यंसर्वनमस्कृतम् ॥ चकारसर्वधर्मज्ञःप्रजारक्षणतत्परः ॥ २ ॥ मंत्रःसुगुप्तस्तस्याऽ
सीत्परत्राभिज्ञतायथा ॥ सदैवोत्साहशक्तिश्चप्रभुशक्तिस्तथोत्तमा ॥ ३ ॥ सामदानादयः सर्वेवशगा
स्तस्यभूपतेः ॥ वर्णाश्रमान्स्वधर्मस्थान्कुर्वन्राज्यंशशासह ॥ ४ ॥ यज्ञांश्चविविधांश्चक्रेसराजाबहुद
क्षिणान् ॥ दानानिचविचित्राणिददावथनराधिपः ॥ ५ ॥ तस्यरूपगुणौदार्यशीलद्रविणविक्रमान् ॥
श्रुत्वोर्वशावशीभूताचकमेतंनराधिपम् ॥ ६ ॥ ब्रह्मशापाभितप्तासामानुषंलोकमास्थिता ॥ गुणिनंतं
नृपंमत्वावरयामासमानिनी ॥ ७ ॥ समयंचेदृशंकृत्वास्थितातत्रवरांगना ॥ एतावुरणकौराजन्न्यस्तौ
रक्षस्वमानद ॥ ८ ॥ घृतंमेभक्षणंनित्यंनान्यत्किंचिन्नृपाशनम् ॥ नेक्षेत्वांचमहाराजनग्नमन्यत्रमैथुना
त् ॥ ९ ॥ भाषाबंधस्त्वयंराजन्यदिभग्नोभविष्यति ॥ तदात्यक्त्वागमिष्यामिसत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥
॥ १० ॥ अंगीकृतंचतद्राज्ञाकामिन्याभाषितंतुयत् ॥ स्थिताभाषेणबंधेनशापानुग्रहकाम्यया ॥ ११ ॥
रेमेतदासभूपालोलीनोवर्षगणान्बहून् ॥ धर्मकर्मादिकंत्यक्त्वाचोर्वश्यामदमोहितः ॥ १२ ॥ एकचित्त
स्तुसंजातस्तन्मनस्कोमहीपतिः ॥ नशशाकतयाहीनःक्षणमप्यतिमोहितः ॥ १३ ॥ एवंवर्षगणांतेतुस्वर्ग
स्थः पाकशासनः ॥ उर्वशींनागतांदृष्ट्वागंधर्वानाहदेवराट् ॥ १४ ॥ उर्वशीमानयध्वंभो गन्धर्वाःसर्वएव

हि ॥ हृत्वोरणौगृहात्तस्यभूपतेःसमयेकिल ॥ १५ ॥ उर्वशीरहितंस्थानंतदीयंनातिशोभते ॥ येनकेनाप्युपायेनतामानयतकामिनीम् ॥ १६ ॥ इत्युक्तास्तेऽथगंधर्वाविश्वावसुपुरोगमाः ॥ ततोगत्वामहागाढतमसिप्रत्युपस्थिते ॥१७॥ जह्रुस्तावुरणौदेवारममाणंविलोक्यतम् ॥ चक्रंदतुस्तदातौतुह्रियमाणौविहायसा ॥ १८ ॥ उर्वशीतदुपाकर्ण्यक्रंदितंसुतयोरिव ॥ कुपितोवाचराजानंसमयोऽयंकृतोमया ॥ १९ ॥ नष्टाऽहंतवविश्वासाद्धृतौचोरैर्ममोरणौ ॥ राजन्पुत्रसमावेतौत्वंकिंशेषेस्त्रियासमः ॥ २० ॥ हतास्म्यहंकुनाथेननपुंसावीरमानिना ॥ उरणौमेगतौचाद्यसदाप्राणप्रियौमम ॥ २१ ॥ एवंविलप्यमानांतांदृष्ट्वा राजाविमोहितः ॥ नग्नएवययौतूर्णंपृष्ठतःपृथिवीपतिः ॥ २२ ॥ विद्युत्प्रकाशितातत्रगंधर्वैर्नृपवेश्मनि ॥ नग्नभूतस्तयादृष्टोभूपतिर्गन्तुकामया ॥ २३ ॥ त्यक्त्वोरणौगताःसर्वेगंधर्वाःपथिपार्थिवः ॥ नग्रोजग्राहतौश्रांतोजगामस्वगृहंप्रति ॥ २४ ॥ तदोर्वशींगतांदृष्ट्वाविललापातिदुःखितः ॥ नग्नंवीक्ष्यपतिंनारीगतासावरवर्णिनी ॥ २५ ॥ क्रंदन्सदेशदेशेषुबभ्रामनृपतिःस्वयम् ॥ तच्चित्तोविह्वलःशोचन्विवशःकाममोहितः ॥ २६ ॥ भ्रमन्वैसकलांपृथ्वींकुरुक्षेत्रेददर्शताम् ॥ दृष्ट्वासंहृष्टवदनःप्राहसूक्तंनृपोत्तमः ॥ २७ ॥ अयेजायेतिष्ठतिष्ठघोरेनत्यक्तुमर्हसि ॥ मांत्वंत्वन्मनसंकांतंवशगंचाप्यनागसम् ॥ २८ ॥ सदेहोयंपतत्यत्रदेविदूरंहृतस्त्वया ॥ खादंत्येनंवृकाःकाकास्त्वयात्यक्तंवरोरुयत् ॥ २९ ॥ एवंविलपमानंतंराजानंप्राहचोर्वशी ॥ दुःखितंकृपणंश्रांतंकामार्तंविवशंभृशम् ॥ ३० ॥ उर्वश्युवाच ॥ मूर्खोसिनृपशार्दूलज्ञानंकुत्रगतंतव ॥ क्वापिसख्यंनचस्त्रीणांवृकाणामिवपार्थिव ॥ ३१ ॥ नविश्वासोहिकर्तव्यःस्त्रीषुचौरेषुपार्थिवैः ॥ गृहंगच्छसुखंभुंक्ष्वमाविषादेमनःकृथाः ॥ ३२ ॥ इत्येवंबोधितोराजानविवेदातिमोहितः ॥ दुःखंचपरमंप्राप्तःस्वैरिणीस्नेहयंत्रितः ॥ ३३ ॥ सूतउवाच ॥ इतिसर्वंसमाख्यातमुर्वशीचरितंमहत् ॥ वेदेविस्तरितंचैतत्संक्षेपात्कथितंमया ॥ ३४ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

सूतउवाच ॥ दृष्ट्वातामसितापांगींव्यासश्चिंतापरोऽभवत् ॥ किंकरोमिनमेयोग्यादेवकन्येयम
प्सराः॥ १॥एवंचिंतयमानंतुदृष्ट्वाव्यासंतदाप्सराः॥भयभीताहिसंजाताशापंमांविसृजेदयम्॥२॥साकृत्वा
ऽऽथशुकीरूपं निर्गताभयविह्वला ॥ कृष्णस्तुविस्मयंप्राप्तोविहंगींतांविलोकयन्॥३॥कामस्तुदेहेव्यासस्य
दर्शनादेवसंगतः ॥ मनोऽतिविस्मितंजातंसर्वगात्रेषुविस्मितः ॥४॥ सतुधैर्येणमहतानिगृह्न्मानसंमुनिः
नशशाकनियंतुंचसव्यासःप्रसृतंमनः ॥ ५ ॥ वहुसोगृह्यमाणंचघृताच्यामोहितंमनः ॥ भावित्वान्नै
वविधृतंव्यासस्यामिततेजसः ॥ ६ ॥ मंथनंकुर्वतस्तस्यमुनेरग्निचिकीर्षया ॥ अरण्यामेवसहसात
स्यशुक्रमथापतत् ॥ ७ ॥ सोऽविचिंत्यतथापातंममंथारणिमेवच ॥ तस्माच्छुकः समुद्भूतोव्यासा
कृतिमनोहरः ॥ ८ ॥ विस्मयंजनयन्बाल संजातस्तदरण्यजः ॥ यथाऽध्वरेसमिद्धोग्निर्भातिहव्येन
दीप्तिमान् ॥ ९ ॥ व्यासस्तुसुतमालोक्यविस्मयंपरमंगतः ॥ किमेतदितिसंचिंत्यवरदानाच्छिव-
स्यवै ॥ १० ॥ तेजोरूपीशुकोजातोप्यरणीगर्भसंभवः॥ द्वितीयोग्निरिवात्यर्थंदीप्यमानःस्वतेजसा
॥ ११ ॥ विलोकयामासतदाव्यासस्तुमुदितंसुतम् ॥ दिव्येनतेजसायुक्तंगार्हपत्यमिवापरम् ॥१२॥
गंगांतःस्नापयामाससमागत्यगिरेस्तदा ॥ पुष्पवृष्टिस्तुखाज्जाताशिशोरुपरितापसाः ॥ १३ ॥ जातक
र्मादिकंचक्रेव्यासस्तस्यमहात्मनः ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ १४ ॥ जगुर्गंधर्वपतयो
मुदितास्तेदिदृक्षवः ॥ विश्वावसुर्नारदश्चतुंबुरुःशुकसंभवे ॥ १५ ॥ तुष्टुवुर्मुदिताःसर्वेदेवाविद्याध
रास्तथा ॥ दृष्ट्वाव्याससुतंदिव्यमरणीगर्भसंभवम् ॥ १६ ॥ अंतरिक्षात्पपातोर्व्यांदंडःकृष्णाजिनंशु
भम् ॥ कमंडलुस्तथादिव्यःशुकस्यार्थेद्विजोत्तमाः ॥ १७ ॥ सद्यःसववृधेबालोजातमात्रोतिदीप्तिमान् ॥
तस्योपनयनंचक्रेव्यासोविद्याविधानवित् ॥ १८ ॥ उत्पन्नमात्रंतंवेदाःसरहस्याःससंग्रहाः ॥ उपतस्थुर्म
हात्मानंयथास्यपितरंतथा ॥ १९ ॥ यतोदृष्टंशुकीरूपंघृताच्याःसंभवेतदा ॥ शुकेतिनामपुत्रस्यच

कारमुनिसत्तमाः ॥ २० ॥ बृहस्पतिमुपाध्यायंकृत्वाव्यासमुतस्तदा ॥ व्रतानिब्रह्मचर्यस्यचकारविधि
पूर्वकम् ॥ २१ ॥ सोऽधीत्यनिखिलान्वेदान्सरहस्यान्ससंग्रहान् ॥ धर्मशास्त्राणिसर्वाणि कृत्वा
गुरुकुलेशुकः ॥ २२ ॥ गुरवेदक्षिणांदत्त्वासमावृत्तोमुनिस्तदा ॥ आजगामपितुःपार्श्वं कृष्णद्वैपा
यनस्यच ॥ २३ ॥ दृष्ट्वाव्यासःशुकंप्राप्तंप्रेम्णोत्थायससंभ्रमः ॥ आलिलिंगमुहुर्घ्राणंमूर्ध्नितस्यचकारह
॥ २४ ॥ पप्रच्छकुशलंव्यासस्तथाचाध्ययनंशुचिः ॥ आश्वास्यस्थापयामासशुकंतत्राऽऽश्रमेशुभे ॥२५॥
दारकर्मततोव्यासःशुकस्यपर्यचिंतयत् ॥ कन्यांमुनिसुतांकांतामपृच्छदतिवेगवान् ॥ २६ ॥ शुकंप्राह
सुतंव्यासोवेदोऽधीतस्त्वयाऽनघ ॥ धर्मशास्त्राणिसर्वाणिकुरुभार्यां महामते ॥ २७ ॥ गार्हस्थ्यंचसमा
साद्ययजदेवान्पितॄनथ ॥ ऋणान्मोचयमांपुत्रप्राप्यदारान्मनोरमान् ॥ २८ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्व
र्गोनैवचनैवच ॥ तस्मात्पुत्रमहाभागकुरुष्वाद्यगृहाश्रमम् ॥ २९ ॥ कृत्वागृहाश्रमंपुत्रसुखिनंकुरुमां
शुक ॥ आशामेमहतीपुत्रपूरयस्वमहामते ॥ ३० ॥ तपस्तप्त्वामहाघोरंप्राप्तोऽसित्वमयोनिजः ॥
देवरूपीमहाप्राज्ञपाहिमांपितरंशुक ॥ ३१ ॥ सूतउवाच ॥ इतिवादिनमभ्याशेप्राप्तःप्राहशुकस्तदा ॥ वि
रक्तःसोऽतिरक्तंतंसाक्षात्पितरमात्मनः ॥ ३२ ॥ शुकउवाच ॥ किंत्वंवदसिधर्मज्ञवेदव्यासमहामते ॥
तत्त्वेनाशाधिशिष्यंमांत्वदाज्ञांकरवाण्यलम् ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥ त्वदर्थेयत्तपस्तप्तंमयापुत्रशतं
समाः ॥ प्राप्तस्त्वंचातिदुःखेनशिवस्याऽऽराधनेनच ॥ ३४ ॥ ददामितववित्तंतुप्रार्थयित्वाऽथभूप
तिम् ॥ ॥ सुखंभुंक्ष्वमहाप्राज्ञप्राप्ययौवनमुत्तमम् ॥ ३५ ॥ शुकउवाच ॥ किंसुखंमानुषेलोकेब्रूहिता
तनिरामयम् ॥ दुःखविद्धंसुखंप्राज्ञानवदंतिसुखंकिल ॥ ३६ ॥ स्त्रियंकृत्वामहाभागभवामितद्वशानुगः॥
सुखंकिंपरतंत्रस्यस्त्रीजितस्यविशेषतः ॥ ३७ ॥ कदाचिदपिमुच्येतलोहकाष्ठादियंत्रितः ॥ पुत्रदारै
र्निबद्धस्तुनविमुच्येतकर्हिचित् ॥३८॥ विण्मूत्रसंभवोदेहोनारीणांतन्मयस्तथा ॥ कःप्रीतितत्रविप्रेंद्र

विबुधःकर्तुमिच्छति ॥ ३९ ॥ अयोनिजोऽहंविप्रर्षेयांनोमेकीदृशीमतिः॥नवांछाम्यहमग्रेपियोनावेवसमु
द्भवम् ॥ ४० ॥ विट्सुखंकिमुवांछामित्यक्त्वात्मसुखमद्भुतम् ॥ आत्मारामश्चभूयोऽपिनभवत्य
तिलोलुपः॥४१॥प्रथमंपठितावेदामयाविस्तारिताश्चते ॥ हिंसामयास्तेपठिताकर्ममार्गप्रवर्तकाः ॥४२॥
बृहस्पतिगुरुःप्राप्तःसोऽपिमग्नोगृहार्णवे ॥ अविद्याग्रस्तहृदयःकथंतारयितुंक्षमः ॥ ४३ ॥ रोगग्रस्तोय
थावैद्यःपररोगचिकित्सकः ॥ तथागुरुर्मुमुक्षोर्मेगृहस्थोऽयंविडंबना ॥ ४४ ॥ कृत्वाप्रणामंगुरवेत्वत्स
मीपमुपागतः ॥ त्राहिमांतत्त्वबोधेनभीतंसंसारसर्पतः ॥ ४५ ॥ संसारेऽस्मिन्महाघोरेभ्रमणंनभचक्र
वत् ॥ नचविश्रमणंक्वापिसूर्यस्येवदिवानिशि ॥ ४६ ॥ किंसुखंतातसंसारेनिधनत्वविचारणात् ॥
मूढानांसुखबुद्धिस्तुविट्सुकीटसुखंयथा ॥ ४७ ॥ अधीत्यवेदशास्त्राणिसंसारेरागिणश्चये ॥ तेभ्यः
परोनमूर्खोऽस्तिसधर्माःश्वाश्वसूकरैः ॥ ४८ ॥ मानुष्यंदुर्लभंप्राप्यवेदशास्त्राण्यधीत्यच ॥ बध्यतेयदि
संसारेकोविमुच्येतमानवः ॥ ४९ ॥ नातःपरतरंलोकेक्वचिदाश्चर्यमद्भुतम् ॥ पुत्रदारगृहासक्तः
पंडितःपरिगीयते ॥ ५० ॥ नबाध्यतेयःसंसारेनरोमायागुणैस्त्रिभिः ॥ सविद्वान्सचमेधावीशास्त्रपारं
गतोहिसः ॥ ५१ ॥ किंवृथाऽध्ययनेनात्रदृढबंधकरेणच ॥ पठितव्यंतदेवाशुमोचयेद्भवबंधनात् ॥५२॥
गृह्णातिपुरुषंयस्माद्गृहंतेनप्रकीर्तितम् ॥ क्वसुखंबंधनागारेतेनभीतोऽस्म्यहंपितः ॥ ५३ ॥ येऽबुधा
मंदमतयोविधिनामुषिताश्चये ॥ तेप्राप्यमानुषंजन्मपुनर्बंधंविशंत्युत ॥ ॥ ५४ ॥ व्यासउवाच ॥ नगृ
हंबंधनागारंबंधनेनचकारणम् ॥ मनसायोविनिर्मुक्तोगृहस्थोपिविमुच्यते ॥ ५५ ॥ न्यायागतधनःकुर्व
न्वेदोक्तंविधिवत्क्रमात् ॥ गृहस्थोपिविमुच्येतश्राद्धकृत्सत्यवाक्छुचिः ॥ ५६ ॥ ब्रह्मचारीयतिश्चैववा
नप्रस्थोव्रतस्थितः ॥ गृहस्थंसमुपासंतेमध्याह्नातिक्रमेसदा ॥ ५७ ॥ श्रद्धयाचान्नदानेनवाचासूनृतया
तथा ॥ उपकुर्वन्तिधर्मस्थागृहाश्रमनिवासिनः॥ ५८ ॥ गृहाश्रमात्परोधर्मोनदृष्टोनचवैश्रुतः ॥ वसिष्ठा

दिभिराचार्यैर्ज्ञानिभिःसमुपाश्रितः ॥ ५९ ॥ किमसाध्यमहाभागवेदोक्तानिचकुर्वतः ॥ स्वर्गमोक्षंवस
जन्मयद्यद्वांछतितद्भवेत् ॥ ६० ॥ आश्रमादाश्रमंगच्छेदितिधर्मविदोविदुः ॥ तस्मादग्निंसमाधायकुरु
कर्माण्यतंद्रितः ॥ ६१ ॥ देवान्पितॄन्मनुष्यांश्चसंतर्प्यविधिवत्सुत ॥ पुत्रमुत्पाद्य धर्मज्ञसंयोज्यचगृहा
श्रमे ॥ ६२ ॥ त्यक्त्वागृहंवनंगत्वाकर्तासिव्रतमुत्तमम् ॥ वानप्रस्थाश्रमंकृत्वासंन्यासंचततःपरम् ॥६३॥
इन्द्रियाणिमहाभागमादकानिसुनिश्चितम् ॥ अदारस्यदुरंतानिपंचैवमनसासह ॥ ६४ ॥ तस्माद्दारा
न्प्रकुर्वीततज्जयायमहामते ॥ वार्धकेतपआतिष्ठेदितिशास्त्रोदितंवचः ॥ ६५ ॥ विश्वामित्रोमहाभाग
तपःकृत्वाऽतिदुश्चरम् ॥ त्रीणिवर्षसहस्राणिनिराहारोजितेन्द्रियः ॥ ६६ ॥ मोहितश्चमहातेजावनेमे
नकयास्थितः ॥ शकुन्तलासमुत्पन्नापुत्रीतद्वीर्यजाशुभा ॥६७॥ दृष्ट्वादाशसुतांकालींपितामपराशरः॥
कामबाणार्दितःकन्यांतांजग्राहोडुपेस्थितः ॥ ६८ ॥ ब्रह्मापिस्वसुतांदृष्ट्वापंचबाणप्रपीडितः ॥ धावमान
श्चरुद्रेणमूर्छितश्चनिवारितः ॥ ६९ ॥ तस्मात्त्वमपि कल्याणकुरुमेवचनंहितम् ॥ कुलजांकन्यकांवृत्वा
वेदमार्गंसमाश्रय ॥ ७० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेम० प्रथमस्कन्धेचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥

श्रीशुकउवाच ॥ नाहंगृहंकरिष्यामिदुःखदंसर्वदापितः ॥ वागुरासदृशंनित्यंबंधनंसर्वदेहिनाम्
॥ १ ॥ धनचिंतातुराणांहिक्वसुखंतातदृश्यते ॥ स्वजनैःखलुपीड्यंतेनिर्धनालोलुपाजनाः ॥ २ ॥ इन्द्रो
ऽपिनसुखीतादृग्यादृशोभिक्षुनिःस्पृहः ॥ कोऽन्यःस्यादिहसंसारेत्रिलोकीविभवेसति ॥ ३ ॥ तपंतंताप
संदृष्ट्वामघवादुःखितोभवत् ॥ विघ्नान्बहुविधानस्यकरोतिचदिवस्पतिः ॥ ४ ॥ ब्रह्माऽपिनसुखीविष्णु
र्लक्ष्मींप्राप्यमनोरमाम् ॥ खेदंप्राप्नोतिसततंसंग्रामैरसुरैःसह ॥ ५ ॥ करोतिविपुलान्यत्नांस्तपश्चरति
दुश्चरम् ॥ रमापतिरपिश्रीमान्कस्यास्तिविपुलंसुखम् ॥ ६ ॥ शंकरोऽपिसदादुःखीभवत्येवचवेद्म्य

हम् ॥ तपश्चर्याप्रकुर्वाणोदैत्ययुद्धकरःसदा ॥ ७ ॥ कदाचिन्नसुखीशेतेधनवानपिलोलुपः ॥ निर्धनस्तु
कथंतातसुखंप्राप्नोतिमानवः ॥ ८ ॥ जानन्नपिमहाभागपुत्रंवावीर्यसंभवम् ॥ नियोदयसिमहाघोरेसंसा
रेदुःखदेसदा ॥ ९ ॥ जन्मदुःखंजरादुःखंदुःखंचमरणेतथा ॥ गर्भवासेपुनर्दुःखंविष्ठामूत्रमयेपितः ॥१०॥
तस्मादतिशयंदुःखंतृष्णालोभसमुद्भवम् ॥ याच्ञायांपरमंदुःखंमरणादपिमानद ॥ ११ ॥ प्रतिग्रह
धनाविप्रानबुद्धिबलजीवनाः ॥ पराशापरमंदुःखंमरणंचदिनेदिने ॥ १२ ॥ पठित्वासकलान्वेदाञ्छा
स्त्राणिचसमंततः ॥ गत्वाचधनिनांकार्यास्तुतिःसर्वात्मनाबुधैः ॥ १३ ॥ एकोदरस्यकाचिन्ता
पत्रमूलफलादिभिः ॥ येनकेनाप्युपायेनसंतुष्ट्याचप्रपूर्यते ॥ १४ ॥ भार्यापुत्रास्तथापौत्राः
कुटुम्बेविपुलेसति ॥ पूरणार्थंमहद्दुःखंक्वसुखंपितरद्भुतम् ॥ १५ ॥ योगशास्त्रंवदममज्ञान
शास्त्रंसुखाकरम् ॥ कर्मकांडेऽखिलेताननरमेऽहंकदाचन ॥ १६ ॥ वदकर्मक्षयोपायंप्रारब्धसंचितंत
था ॥ वर्तमानंयथानश्येन्त्रिविधंकर्ममूलजम् ॥ १७ ॥ जलूकेवसदानारीरुधिरंपिबतीतिवै ॥ मूर्खस्तुन
विजानातिमोहितोभावचेष्टितैः ॥ १८ ॥ भोगैर्वीर्यंधनंपूर्णंमनःकुटिलभाषणैः ॥ कांताहरतिसर्वस्वंकः
स्तेनस्तादृशोपरः ॥ १९ ॥ निद्रासुखविनाशार्थंमूर्खस्तुदारसंग्रहम् ॥ करोतिवंचितोधात्रादुःखायनसु
खायच ॥ २० ॥ सूतउवाच ॥ एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वाव्यासःशुकस्यच संप्रापमहतींचिंतांकिंकरो
मीत्यसंशयम् ॥ २१ ॥ तस्यसुस्रुवुरश्रूणिलोचनाद्दुःखजानिच ॥ वेपथुश्चशरीरेऽभूद्ग्लानिंप्रापमन
स्तथा॥२२॥शोचंतंपितरंदृष्ट्वादीनंशोकपरिप्लुतम्॥उवाचपितरंव्यासंविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥२३॥ अहो
मायाबलंचोग्रंयन्मोहयतिपंडितम्॥वेदांतस्यचकर्तारंसर्वज्ञंवेदसंमितम् ॥ २४ ॥ नजानेकाचसामाया
किंस्वित्साऽतीवदुष्करा॥यामोहयतिविद्वांसंव्यासंसत्यवतीसुतम्॥२५॥पुराणानांचवक्ताचनिर्माताभा
रतस्यच॥विभागकर्तावेदानांसोऽपिमोहमुपागतः॥२६॥ तांयामिशरणंदेवीयामोहयतिवैजगत् ॥ ब्रह्म-

विष्णुहरादींश्चकथाऽन्येषांचकीदृशी॥२७॥कोप्यस्तित्रिषुलोकेषुयोनमुह्यतिमायया॥यन्मोहंगमिताःपूर्वं
ब्रह्मविष्णुहरादयः ॥ २८॥ अहोबलमहोवीर्यं देव्याखलुविनिर्मितम् ॥ माययैववशंनीतःसर्वज्ञईश्वरः
प्रभुः ॥ २९ ॥ विष्ण्वंशसंभवोव्यासइतिपौराणिकाजगुः ॥ सोऽपिमोहार्णवेमग्नोभग्नपोतौवणिग्यथा
॥ ३० ॥ अश्रुपातंकरोत्यद्य विवशःप्राकृतोयथा ॥ अहोमायाबलंचैतद्दुस्त्यजंपंडितैरपि ॥ ३१ ॥ कोयं
कोऽहंकथंचेहकीदृशोऽयंभ्रमःकिल ॥ पंचभूतात्मके देहेपितापुत्रेतिवासना ॥ ३२ ॥ बलिष्ठाखलुमाये
यंमायिनामपिमोहिनी ॥ ययाऽभिभूतःकृष्णोऽपिकरोतिरोदनंद्विजः॥३३॥ सूतउवाच ॥ तांनत्वामनसा
देवींसर्वकारणकारणम् ॥ जननींसर्वदेवानांब्रह्मादीनांतथेश्वरीम् ॥ ३४ ॥ पितरंप्राहदीनंतंशोकार्णव
परिप्लुतम् ॥ अरणीसंभवोव्यासंहेतुमद्वचनंशुभम् ॥ ३५ ॥ पाराशर्यमहाभागसर्वेषांबोधदःस्वयम् ॥
किंशोकंकुरुषेस्वामिन्यथाऽज्ञःप्राकृतोनरः ॥ ३६ ॥ अद्याहंतवपुत्रोऽस्मिनजानेपूर्वजन्मनि कोऽहंकस्त्वं
महाभागविभ्रमोऽयंमहात्मनि ॥३७॥ कुरुधैर्यं प्रबुध्यस्वमाविषादेमनः कृथाः ॥ मोहजालमिमंमत्वामुं
चशोकंमहामते॥३८॥क्षुधानिवृत्तिर्भक्ष्येणनपुत्रदर्शनेनच॥पिपासाजलपानेनयातिनैवात्मजेक्षणात्॥३९॥
घ्राणंसुखंसुगंधेन कर्णजंश्रवणेनच॥स्त्रीसुखं तु स्त्रियानूनंपुत्रोऽहंकिंकरोमिते ॥४०॥अजीगर्तेनपुत्रोऽपि-
हरिश्चंद्रायभू भुजे॥पशुकामाययज्ञार्थं दत्तोमौल्येनसर्वथा॥४१॥सुखानांसाधनंद्रव्यंधनात्सुखसमुच्चयः
धनमर्जयलोभ श्चेत्पुत्रोहंकिंकरोम्यहम्॥४२॥ मांप्रबोधयबुद्धयात्वंदैवज्ञोसिमहामते॥ यथामुच्येयमत्यंतं
गर्भवासभयान्मुने ॥ ४३ ॥ दुर्लभंमानुषंजन्मकर्मभूमाविहानघ ॥ तत्रापिब्राह्मणत्वंवैदुर्लभंचोत्तमेकुले
॥४४॥बद्धोऽहमितिमेबुद्धिर्नापसर्पतिचित्ततः॥संसारवासनाजालेनिविष्टावृद्धगामिनी॥४५॥सूतउवाच॥
इत्युक्तस्तुतदाव्यासःपुत्रेणामितबुद्धिना ॥ प्रत्युवाचशुकंशांतंचतुर्थाश्रममानसम् ॥ ४६ ॥ व्यासउवा
च ॥ पठपुत्रमहाभागमयाभागवतंकृतम् ॥ शुभंनचातिविस्तीर्णंपुराणंब्रह्मसंमितम् ॥ ४७ ॥ स्कं

धाद्वादशतत्रैवपंचलक्षणसंयुतम् ॥ सर्वेषांचपुराणानांभूषणंममसंमतम् ॥ ४८ ॥ सदसज्ज्ञान
विज्ञानंश्रुतमात्रेणजायते ॥ येनभागवतेनेहतत्पठत्वंमहामते ॥ ४९ ॥ वटपत्रशयानायविष्ण
वेबालरूपिणे ॥ केनास्मिबालभावेननिर्मितोऽहंचिदात्मना ॥ ५० ॥ किमर्थंकेनद्रव्येणकथंजा
नामिचाखिलम् ॥ इत्येवंचिंत्यमानायमुकुंदायमहात्मने ॥ ५१ ॥ श्लोकार्धेनतयाप्रोक्तंभगवत्या
ऽखिलार्थदम् ॥ सर्वंखल्विदमेवाहंनान्यदस्तिसनातनम् ॥ ५२ ॥ तद्वचोविष्णुनापूर्वंसंविज्ञातंमन
स्यपि ॥ केनोक्तावागियंसत्याचिंतयामासचेतसा ॥ ५३ ॥ कथंवेद्मिप्रवक्तारंस्त्रीपुंसौवानपुंसकम् ॥
इतिचिंताप्रपन्नेनधृतंभागवतंहृदि ॥ ५४ ॥ पुनः पुनः कृतोच्चारस्तस्मिन्नेवास्तचेतसा ॥ वटपत्रेशया
नःसन्नभूच्चिन्तासमन्वितः ॥ ५५ ॥ तदाशांतोभगवतीप्रादुरासचतुर्भुजा ॥ शंखचक्रगदापद्मवरायु
धधराशिवा॥ ५६ ॥ दिव्यांबरधरादेवीदिव्यभूषणभूषिता ॥ संयुतासदृशीभिश्चसखीभिःस्वविभूतिभिः
॥ ५७॥ प्रादुर्बभूवतस्याग्रे विष्णोरमिततेजसः ॥ मंदहास्यंप्रयुंजानामहालक्ष्मीःशुभानना ॥ ५८ ॥
सूतउवाच ॥ तांतथासंस्थितांदृष्ट्वाहृदयेकमलेक्षणः ॥ विस्मितः सलिलेतस्मिन्निराधारांमनोरमा
म् ॥ ५९ ॥ रतिर्भूतिस्तथाबुद्धिर्मतिःकीर्तिःस्मृतिर्धृतिः॥ श्रद्धामेधास्वधास्वाहाक्षुधानिद्रादयागतिः
॥ ६० ॥ तुष्टिः पुष्टिःक्षमालज्जाजृंभातंद्राचशक्तयः ॥ संस्थिताःसर्वतःपार्श्वेमहादेव्याः पृथक्पृथक् ॥
॥ ६१ ॥ वरायुधराःसर्वानानाभूषणभूषिताः ॥ मंदारमालाकुलितामुक्ताहारविराजिताः ॥ ६२ ॥ तांदृ
ष्ट्वाताश्चसंवीक्ष्यतस्मिन्नेकार्णवेजले ॥ विस्मयाविष्टहृदयःसंबभूवजनार्दनः ॥ ६३ ॥ चिंतयामाससर्वा
त्मादृष्टमायोतिविस्मितः ॥ कुतोभवाःस्त्रियःसर्वाःकुतोऽहंवटतल्पगः ॥ ६४ ॥ अस्मिन्नेकार्णवेघोरेन्य
ग्रोधःकथमुत्थितः ॥ केनाहंस्थापितोऽस्म्यत्रशिशुंकृत्वाशुभाकृतिः ॥ ॥ ६५ ॥ ममेयंजननीनोवामाया

वाकापिदुर्घटा ॥ दर्शनंकेनचित्त्वद्यद्दत्तंवाकेनहेतुना ॥६६॥ किंमयाचात्रवक्तव्यंगन्तव्यंवानवाक्वचित् मौनमास्थायतिष्ठेयंबालभावादतंद्रितः ॥ ६७ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कन्धे पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

व्यासउवाच ॥ दृष्ट्वातंविस्मितंदेवंशयानंवटपत्रके ॥ उवाचसस्मितंवाक्यंविष्णोकिंविस्मितोह्य
सि ॥ १ ॥ महाशक्त्याः प्रभावेणत्वंमांविस्मृतवान्पुरा ॥ प्रभवेप्रलयेजातेभूत्वाभूत्वापुनःपुनः ॥ २ ॥
निर्गुणासापराशक्तिः सगुणस्त्वंतथाप्यहम् ॥ सात्त्विकोकिलयाशक्तिस्तांशक्तिंविद्धिमामिकाम् ॥ ३ ॥
त्वन्नाभिकमलाद्ब्रह्मा भविष्यतिप्रजापतिः ॥ सकर्तासर्वलोकस्यरजोगुणसमन्वितः ॥ ४ ॥ सतदा-
तपआस्थायप्राप्यशक्तिमनुत्तमाम् ॥ रजसारक्तवर्णञ्च करिष्यतिजगत्त्रयम् ॥ ५ ॥ सगुणान्पंचभूतां
श्चसमुत्पाद्यमहामतिः ॥ इंद्रियाणींद्रियेशांश्चमनःपूर्वान्समंततः ॥ ६ ॥ करिष्यतिततः सर्गंतेनकर्तास
उच्यते ॥ विश्वस्यास्यमहाभागत्वंवैपालयितातथा॥७॥ तद्भ्रुवोर्मध्यदेशाच्चक्रोधाद्रुद्रोभविष्यति॥
तपःकृत्वामहाघोरंप्राप्यशक्तिंतुतामसीम् ॥ ८ ॥ कल्पांतेसोऽपिसंहर्ता भविष्यतिमहामते ॥ तेनाहंत्वा-
मुपायातासात्त्विकींत्वमवेहिमाम् ॥ ९ ॥ स्थास्येहंत्वत्समीपस्थासदाहंमधुसूदन ॥ हृदयेते कृतावा
साभवामिसततंकिल ॥ १० ॥ विष्णुरुवाच ॥ श्लोकस्यार्धंमयापूर्वंश्रुतंदेविस्फुटाक्षरम् ॥ तत्केनोक्तं
वरारोहेरहस्यंपरमंशिवम् ॥ ११ ॥ तन्मेब्रूहिवरारोहेसंशयोयंवरानने ॥ निर्धनोहियथाद्रव्यंतत्स्मरामि
पुनःपुनः ॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ विष्णोस्तद्वचनंश्रुत्वामहालक्ष्मीःस्मितानना ॥ उवाचपरयाप्रीत्या
वचनंचारुहासिनी ॥ १३ ॥ महालक्ष्मीरुवाच ॥ शृणुशौरेवचोमह्यंसगुणाऽहंचतुर्भुजा ॥ मांजानासि
नजानासिनिर्गुणांसगुणालयाम्॥१४॥त्वंजानीहिमहाभागतयातत्प्रकटीकृतम् ॥ पुण्यंभागवतंविद्धिवे
दसारंशुभावहम् ॥१५॥कृपांचमहतींमन्येदेव्याःशत्रुनिषूदन ॥ययाप्रोक्तंपरंगुह्यंहितायतवसुव्रत॥१६॥

रक्षणीयंसदाचित्तेनविस्मार्यं कदाचन ॥ सारंहिसर्वशास्त्राणांमहाविद्याप्रकाशितम् ॥१७॥ नातः परं
वेदितव्यंवर्ततेभुवनत्रये ॥ प्रियोसिखलुदेव्यास्त्वंतेनतेव्याहृतंवचः ॥ १८ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वा
वचोदेव्यामहालक्ष्म्याश्चतुर्भुजः ॥ दधारहृदयेनित्यंमत्वामंत्रमनुत्तमम् ॥१९॥ ॥ कालेनकियतातत्रत
न्नाभिकमलोद्भवः ॥ ब्रह्मादैत्यभयात्त्रस्तोजगामशरणंहरेः ॥ २० ॥ ततःकृत्वा महायुद्धं हत्वातौमधुकै-
टभौ ॥ जजापभगवान्विष्णुःश्लोकार्धं विशदाक्षरम् ॥२१॥ जपंतंवासुदेवंचदृष्ट्वादेवःप्रजापतिः पप्रच्छ
परमप्रीतः कंजजःकमलापतिम् ॥ २२ ॥ किंत्वंजपसिदेवेशत्वत्तःकोप्यधिकोस्तिवै ॥ यत्स्मृत्वापुंडरी
काक्षप्रीतोसिजगदीश्वर ॥२३॥ हरिरुवाच ॥ मयित्वयिचयाशक्तिः क्रियाकारणलक्षणा ॥ विचारय
महाभागयासाभगवतीशिवा ॥२४॥ यस्याऽधारेजगत्सर्वंतिष्ठत्यत्रमहार्णवे ॥ साकारायामहाशक्तिर
मेयाचसनातनी ॥ २५ ॥ ययाविसृज्यतेविश्वंजगदेतच्चराचरम् ॥ सैषाप्रसन्नावरदानृणांभवतिमु-
क्तये ॥२६॥ साविद्यापरमामुक्तेर्हेतुभूतासनातनी ॥ संसारबंधहेतुश्चसैवसर्वेश्वरेश्वरी ॥२७॥ अहंत्व
मखिलंविश्वंतस्याश्चिच्छक्तिसंभवम् ॥ विद्धिब्रह्मन्नसंदेहःकर्तव्यःसर्वदाऽनघ ॥२८॥ श्लोकार्धेनतया
प्रोक्तंतद्वैभागवतंकिल ॥ विस्तरोभवितातस्यद्वापरादौयुगेतथा ॥ २९ ॥ व्यासउवाच ॥ ब्रह्मणा-
संगृहीतंचविष्णोस्तुनाभिपंकजे ॥ नारदायचतेनोक्तंपुत्रायामितबुद्धये ॥ ३० ॥ नारदेनतथामह्यं
दत्तंहिमुनिनापुरा ॥ मयाकृतमिदंपूर्णंद्वादशस्कंधविस्तरम् ॥३१॥ तत्पठस्वमहाभागपुराणंब्रह्मसंमि-
तम् ॥ पंचलक्षणयुक्तंचदेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥३२॥ तत्त्वज्ञानरसोपेतंसर्वेषामुत्तमोत्तमम् ॥ धर्मशास्त्रस
मंपुण्यंवेदार्थेनोपबृंहितम् ॥३३॥ वृत्रासुरवधोपेतंनानाख्यानकथायुतम् ॥ ब्रह्मविद्यानिधानंतुसंसारा
र्णवतारकम् ॥३४॥ गृहाणत्वंमहाभाग योग्योसिमतिमत्तरः ॥ पुण्यंभागवतंनामपुराणंपुरुषर्षभ ॥३५॥
अष्टादशसहस्राणांश्लोकानांकुरुसंग्रहम् ॥ अज्ञाननाशनंदिव्यंज्ञानभास्करबोधकम् ॥३६॥ सुखदंशांति

दं धन्यं दीर्घायुष्यकरं शिवम् ॥ शृण्वतां पठतां चेदं पुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥३७॥ शिष्योऽयं मम धर्मात्मा लोम
हर्षणसंभवः ॥ पठिष्यति त्वया सार्धं पुराणीं संहितां शुभाम् ॥३८॥ सूत उवाच ॥ इत्युक्तं तेन पुत्राय मह्यं च
कथितं किल ॥ मया गृहीतं तत्सर्वं पुराणं चातिविस्तरम् ॥३९॥ शुकोऽधीत्य पुराणं तु स्थितो व्यासाश्रमे
शुभे ॥ न लेभे शर्म कर्मात्मा ब्रह्मात्मज इवापरः ॥४०॥ एकांतसेवी विकलः सशून्य इव लक्ष्यते ॥ नात्यंतभो
जनासक्तो नोपवासरतस्तथा ॥४१॥ चिंताविष्टं शुकं दृष्ट्वा व्यासः प्राह सुतं प्रति ॥ किं पुत्र चिंत्यते नित्यं क
स्माद्व्यग्रोसि मानद ॥४२॥ आस्से ध्यानपरो नित्यमृणग्रस्त इवाधनः ॥ का चिंता वर्तते पुत्र मयि ताते तु ति
ष्ठति ॥४३॥ सुखं भुंक्ष्व यथाकामं मुंच शोकं मनोगतम् ॥ ज्ञानं चिंतय शास्त्रोक्तं विज्ञाने च मतिं कुरु ॥४४॥ न
चेन्मनसि ते शांतिर्वचसा मम सुव्रत ॥ गच्छ त्वं मिथिलां पुत्र पालितां जनकेन ह ॥४५॥ स ते मोहं महाभाग ना
शयिष्यति भूपतिः ॥ जनको नाम धर्मात्मा विदेहः सत्यसागरः ॥४६॥ तं गत्वा नृपतिं पुत्र संदेहं स्वं निवर्तय ॥
वर्णाश्रमाणां धर्मांस्त्वं पृच्छ पुत्र यथातथम् ॥४७॥ जीवन्मुक्तः स राजर्षिर्ब्रह्मज्ञानमतिः शुचिः ॥ तथ्यवक्ता
तिशांतश्च योगी योगप्रियः सदा ॥४८॥ सूत उवाच ॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तस्य व्यासस्यामिततेजसः ॥ प्रत्यु
वाच महातेजाः शुकश्चारणिसंभवः ॥४९॥ दंभोयं किल धर्मात्मन्भाति चित्ते ममाधुना ॥ जीवन्मुक्तो विदे
हश्च राज्यं शास्ति मुदान्वितः ॥५०॥ वंध्यापुत्र इवाभाति राजासौ जनकः पितः ॥ कुर्वन्राज्यं विदेहः किं सं
देहोयं ममाद्भुतः ॥५१॥ द्रष्टुमिच्छाम्यहं भूपं विदेहं नृपसत्तमम् ॥ कथं तिष्ठति संसारे पद्मपत्रमिवांभसि ॥५२॥
संदेहोयं महांस्तात विदेहे परिवर्तते ॥ मोक्षः किं वदतां श्रेष्ठ सौगतानामिवापरः ॥५३॥ कथं भुक्तमभुक्तं स्या
दकृतं च कृतं कथम् ॥ व्यवहारः कथं त्याज्य इंद्रियाणां महामते ॥५४॥ माता पुत्रस्तथा भार्या भगिनी कुलटा
तथा ॥ भेदाभेदः कथं न स्याद्यद्येतन्मुक्तता कथम् ॥५५॥ कटुक्षारं तथा तीक्ष्णं कषायं मिष्टमेव च ॥ रसना
यदि जानाति भुंक्ते भोगाननुत्तमान् ॥५६॥ शीतोष्णसुखदुःखादिपरिज्ञानं यदा भवेत् ॥ मुक्तता कीदृशी ता

तसंदेहोयंममाद्भूतः ॥५७॥शत्रुमित्रपरिज्ञानंवैरंप्रीतिकरंसदा ॥ व्यवहारेपरेतिष्ठन्कथंनकुरुतेनृपः॥५८॥
चौरंवातापसंवापिसमानंमन्यतेकथम् ॥ असमायदिबुद्धिःस्यान्मुक्ततातर्हिकीदृशी ॥५९॥ दृष्टपूर्वोनमे
कश्चिज्जीवन्मुक्तश्चभूपतिः ॥ शंकेयंमहतीतातगृहेमुक्तःकथंनृपः ॥६०॥ दिदृक्षामहतीजाताश्रुत्वातंभू
पतिंतथा ॥ संदेहविनिवृत्त्यर्थंगच्छामिमिथिलांप्रति ॥६१॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधे षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वापितरंपुत्रःपादयोःपतितःशुकः ॥ बद्धांजलिरुवाचेदंगंतु कामोमहामनाः
॥ १ ॥ आपृच्छेत्वांमहाभागग्राह्यंतेवचनंमया ॥ विदेहान्द्रष्टुमिच्छामिपालिताञ्जनकेनतु ॥ २ ॥
विनादंडंकथंराज्यं करोतिजनकःकिल ॥ धर्मेणवर्ततेलोकोदंडश्चेन्नभवेद्यदि ॥ ३ ॥ धर्मस्यकारणंदं-
डोमन्वादिप्रहितःसदा ॥ सकथंवर्ततेतातसंशयोयंमहान्मम ॥ ४ ॥ ममातात्वियंवंध्यातद्वद्भातिवि-
चेष्टितम् ॥ पृच्छामित्वांमहाभागगच्छामिचपरंतप ॥ ५ ॥ सूतउवाच ॥ तंदृष्ट्वागंतुकामंचशुकंसत्यव-
तीसुतः ॥ आलिंग्योवाचपुत्रंतंज्ञानिनंनिःस्पृहंदृढम् ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ स्वस्त्यस्तुशुकदीर्घायुर्भ-
वपुत्रमहामते ॥ सत्यांवाचंप्रदत्त्वामेगच्छ तातयथासुखम् ॥ ७ ॥ आगंतव्यंपुनर्गत्वाममाश्रममनु-
त्तमम् ॥ नकुत्रापिचगंतव्यंत्वयापुत्रकथंचन ॥ ८ ॥ सुखंजीवामिपुत्राहंदृष्ट्वातेमुखपंकजम् ॥ अपश्यन्दुः
खमाप्नोमिप्राणस्त्वमसिमेसुत ॥ ९ ॥ दृष्ट्वा त्वंजनकंपुत्रसंदेहंविनिवर्त्य च ॥ अत्राऽऽगत्यसुखंतिष्ठवे-
दाध्ययनतत्परः ॥१०॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तःसोभिवाद्यार्यं कृत्वाचैवप्रदक्षिणाम् ॥ चलितस्तरसाती-
वधनुर्मुक्तः शरोयथा ॥ ११ ॥ संपश्यन्विविधान्देशाँल्लोकांश्चवित्तधर्मिणः ॥ वनानिपादपांश्चैवक्षे-
त्राणिफलितानिच ॥ १२ ॥ तापसांस्तप्यमानांश्चयाजकान्दीक्षयान्वितान् ॥ योगाभ्यासरतान्यो
गिवानप्रस्थान्वनौकसः ॥ १३ ॥ शैवान्पाशुपतांश्चैवसौराञ्छक्तांश्चवैष्णवान् ॥ वीक्ष्यनानाविधान्ध-

र्गाञ्जगामातिस्मयन्मुनिः ॥ १४ ॥ वर्षद्वयेनमेरुंचसमुल्लंघ्यमहामतिः ॥ हिमाचलंचवर्षेणजगाममि-
थिलांप्रति ॥ १५ ॥ प्रविष्टोमिथिलांमध्येपश्यन्सर्वर्द्धिमुत्तमाम् ॥ प्रजाश्चसुखिताः सर्वाःसदाचाराः
सुसंस्थिताः ॥ १६ ॥ क्षत्रानिवारितस्तत्रकस्त्वमत्रसमागतः ॥ किंतेकार्यंवदस्वेतिपृष्टस्तेननचाऽ
ब्रवीत् ॥ १७ ॥ निसृत्यनगरद्वारात्स्थितः स्थाणुरिवाचलः ॥ विस्मितोतिहसंस्तस्थौवचोनोवाचकिं-
चन ॥१८॥ प्रतीहारउवाच ॥ ब्रूहिमूकोसिकिंब्रह्मन्किमर्थंत्वमिहागतः ॥ चलनंचविनाकार्यंनभवेदि
तिमेमतिः ॥ १९ ॥ राजाज्ञयाप्रवेष्टव्यंनगरेऽस्मिन्सदाद्विज ॥ अज्ञातकुलशीलस्यप्रवेशोनात्रसर्वथा
॥ २० ॥ तेजस्वीभासिनूनंत्वं ब्राह्मणोवेदवित्तमः ॥ कुलंकार्यंचमेब्रूहियथेष्टंगच्छमानद ॥ २१ ॥
शुकउवाच ॥ यदर्थमागतोस्म्यत्रतत्प्राप्तंवचनात्तव ॥ विदेहनगरंद्रष्टुंप्रवेशोयत्रदुर्लभः ॥ २२ ॥ मोहो
यंममदुर्बुद्धेः समुल्लंघ्यगिरिद्वयम् ॥ राजानंद्रष्टुकामोहंपर्यटन्समुपागतः ॥ २३ ॥ वंचितोहंस्वयं
पित्रादूषणंकस्यदीयते ॥ भ्रामितोहंमहाभागकर्मणावामहीतले ॥ २४ ॥ धनाशापुरुषस्येहपरिभ्रमण
कारणम् ॥ सामेनास्तितथाप्यत्रसंप्राप्तोस्मिभ्रमात्किल ॥ २५ ॥ निराशस्यसुखंनित्यंयदिमोहेनमज्ज-
ति ॥ निराशोहंमहाभागमग्नोस्मिन्मोहसागरे ॥ २६ ॥ क्वमेरुर्मिथिलाक्वेयंपद्भ्यांचसमुपागतः ॥
परिभ्रमफलं किंमेवंचितोविधिनाकिल ॥ २७ ॥ प्रारब्धंकिलभोक्तव्यंशुभंवाप्यथवाशुभम् ॥ उद्यमस्त-
द्वशेनित्यंकारयत्येवसर्वथा ॥ २८ ॥ नतीर्थंनिचवेदोत्रयदर्थमिहमेश्रमः ॥ अप्रवेशः पुरेजातोविदेहो-
नामभूपतिः ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वाविररामाशुमौनीभूतइवस्थितः ॥ ज्ञातोहिप्रतिहारेणज्ञानीकश्चिद्द्विजो
त्तमः ॥ ३० ॥ सामपूर्वमुवाचासौतंक्षत्तासंस्थितंमुनिम् ॥ गच्छभोयत्रतेकार्यंयथेष्टंद्विजसत्तम ॥३१॥
अपराधोममब्रह्मन्यन्निवारितवानहम् ॥ तत्त्वंतव्यंमहाभागविमुक्तानांक्षमाबलम् ॥ ३२ ॥ शुकउवाच
किंतेत्रदूषणंक्षत्तः परतन्त्रोसिसर्वदा ॥ प्रभुकार्यंप्रकर्तव्यं सेवकेनयथोचितम् ॥३३ ॥ नभूपदूषणंचा-

त्रयदहंरक्षितस्त्वया ॥ चोरशत्रुपरिज्ञानंकर्तव्यं सर्वथाबुधैः ॥ ३४ ॥ ममैवसर्वथादोषोयदहंसमुपा-
गतः ॥ गमनंपरगेहेयल्लघुतायाश्चकारणम् ॥ ३५ ॥ प्रतीहारउवाच ॥ किंसुखंद्विजकिंदुःखंकिंकार्यं
शुभमिच्छता ॥ कःशत्रुर्हितकर्ताकोव्रूहिसर्वममाद्यवै ॥ ३६ शुकउवाच ॥ द्वैविध्यंसर्वलोकेषुसर्वत्र-
द्विविधोजनः ॥ रागीचैवविरागीचतयोश्चित्तंद्विधापुनः ॥ ३७ ॥ विरागीत्रिविधःकामंज्ञातोज्ञातश्चम
ध्यमः ॥ रागीचद्विविधः प्रोक्तोमूर्खश्चचतुरस्तथा ॥ ३८ ॥ चातुर्यंद्विविधंप्रोक्तंशास्त्रजंमतिजंतथा ॥
मतिस्तुद्विविधालोकेयुक्तायुक्तेतिसर्वथा ॥ ३९ ॥ प्रतिहारउवाच ॥ यदुक्तंभवताविद्वन्नार्थज्ञोहंद्विजो-
त्तम ॥ तत्सर्वंविस्तरेणाद्ययथार्थंवदसत्तम ॥ ४० ॥ शुकउवाच ॥ रागोयस्यास्तिसंसारे सरागीत्यु-
च्यतेध्रुवम् ॥ दुःखंबहुविधंतस्यसुखंचविविधंपुनः ॥ ४१ ॥ धनंप्राप्यसुतान्दारान्मानंचविजयंतथा ॥
तदप्राप्यमहद्दुःखंभवत्येवक्षणेक्षणे ॥ ४२ ॥ कार्यंतस्यसुखोपायःकर्तव्यंसुखसाधनम् ॥ तस्यारातिः
सविज्ञेयः सुखविघ्नंकरोतियः ॥ ४३ ॥ सुखोत्पादयितामित्रंरागयुक्तस्यसर्वदा ॥ चतुरोनैवमुह्येत
मूर्खःसर्वत्रमुह्यति ॥ ४४ ॥ विरक्तस्याऽऽत्मरक्तस्यसुखमेकांतसेवनम् ॥ आत्मानुचिंतनंचैववेदांतस्य
चचिंतनम् ॥ ४५ ॥ दुःखंतदेतत्सर्वंहिसंसारकथनादिकम् ॥ शत्रवोबहवस्तस्यविज्ञस्यशुभमिच्छतः
॥ ४६ ॥ कामःक्रोधःप्रमादश्चशत्रवोविविधाःस्मृताः ॥ बन्धुः संतोषएवास्यनान्योस्तिभुवनत्रये ॥४७॥
सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यमत्वातंज्ञानिनंद्विजम् ॥ क्षत्ताप्रवेशयामासकक्षांचातिमनोरमाम्
॥ ४८ ॥ नगरंवीक्षमाणः संस्त्रैविध्यजनसंकुलम् ॥ नानाविपणिद्रव्याढ्यं क्रयविक्रयकारकम् ॥ ४९ ॥
रागद्वेषयुतंकामलोभमोहाकुलंतथा ॥ विवदत्सुजनाकीर्णंवसुपूर्णंमहत्तरम् ॥५०॥ पश्यन्सत्रिवि-
धांल्लोकान्प्रासरद्राजमंदिरम् ॥ प्राप्तः परमतेजस्वीद्वितीयइवभास्करः ॥ ५१ ॥ निवारितश्चतत्रैव
प्रतीहारेणकाष्ठवत् ॥ तत्रैवचस्थितोद्वारिमोक्षमेवानुचिंतयन् ॥ ५२ ॥ छायायामातपेचैवसमदर्शीमहा

तपाः ॥ ध्यानंकृत्वातथैकांतेस्थितः स्थाणुरिवाचलः ॥५३॥ तंमुहूर्तादुपागत्यराज्ञोमात्यःकृतांजलिः॥
प्रावेशयत्ततःकक्षांद्वितीयांराजवेश्मनः ॥ ५४ ॥ तत्रदिव्यंमनोरम्यंपुष्पितंदिव्यपादपम् ॥ तद्वनंदर्श-
यित्वातुकृत्वाचातिथिसत्क्रियाम् ॥ ५५ ॥ वारमुख्याःस्त्रियस्तत्रराजसेवापरायणाः ॥ गीतवादित्र
कुशलाःकामशास्त्रविशारदाः ॥५६॥ ताआदिश्यचसेवार्थंशुकस्यमंत्रिसत्तमः ॥ निर्गतःसदनात्तस्मा
द्व्यासपुत्रःस्थितस्तदा ॥ ५७ ॥ पूजितःपरयाभक्त्याताभिःस्त्रीभिर्यथाविधि ॥ देशकालोपपन्नेननाना-
न्नेनातितोषितः ॥५८॥ ततोंतःपुरवासिन्यस्तस्यांतःपुरकाननम् ॥ रम्यंसंदर्शयामासुरंगनाःकाम-
मोहिताः ॥ ५९ ॥ सयुवारूपवान्कांतोमृदुभाषीमनोरमः ॥ दृष्ट्वातामुमुहुः सर्वास्तंचकाममिवापरम्
॥ ६० ॥ जितेंद्रियमुनिंमत्वासर्वाःपर्यचरंस्तदा ॥ आरणेयस्तुशुद्धात्मामातृभावमकल्पयत् ॥ ६१ ॥
आत्मारामोजितक्रोधोनहृष्यतिनतप्यति ॥ पश्यंस्तासांविकारांश्चस्वस्थएवसतस्थिवान् ॥६२॥ तस्मै-
शय्यांसुरम्यांचददुर्नार्यःसुसंस्कृताम् ॥ परार्ध्यास्तरणोपेतांनानोपस्करसंवृताम् ॥ ६३॥ सकृत्वापा-
दशौचंचकुशपाणिरतंद्रितः ॥ उपास्यपश्चिमांसंध्यांध्यानमेवान्वपद्यत ॥ ६४ ॥ याममेकंस्थितोध्या
नेसुष्वापतदनंतरम् ॥ सुप्त्वायामद्वयंतत्रचोदतिष्ठत्ततःशुकः ॥ ६५ ॥ पाश्चात्यंयामिनीयामंध्यानमे
वान्वपद्यत ॥ स्नात्वाप्रातःक्रियाःकृत्वापुनरास्तेसमाहितः ॥ ६६ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कन्धे सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

सूतउवाच ॥ श्रुत्वातमागतंराजा मंत्रिभिःसहितःशुचिः॥ पुरःपुरोहितंकृत्वागुरुपुत्रंसमभ्यगात्
॥ १ ॥ कृत्वार्हणांनृपःसम्यग्दत्त्वासनमनुत्तमम् ॥ पप्रच्छकुशलंगांचविनिवेद्यपयस्विनीम् ॥ २ ॥ सच
तांनृपपूजांवैप्रत्यगृह्णाद्यथाविधि ॥ पप्रच्छकुशलंराज्ञेस्वंनिवेद्यनिरामयम् ॥३॥ कृत्वाकुशलसंप्रश्नमुप-
विष्टंसुखासने ॥ शुकंव्याससुतंशांतंपर्यपृच्छतपार्थिवः ॥४॥ किंनिमित्तंमहाभागनिःस्पृहस्यचमांप्रति॥

जातंह्यागमनंब्र हिकार्यं तन्मुनिसत्तम॥५॥शुकउवाच॥व्यासेनोक्तोमहाराजकुरुदारपरिग्रहम्॥ सर्वेषा-
माश्रमाणांचगृहस्थाश्रमउत्तमः॥६॥मयानांगीकृतंवाक्यंमत्वाबंधंगुरोरपि॥ नबंधोस्तीतितेनोक्तोनाहं
तत्कृतवान्पुनः॥७॥इतिसंदिग्धमनसंमत्वासमुनिसत्तमः॥उवाचवचनंतथ्यंमिथिलांगच्छमाशुचः॥८॥
याज्योस्तिजनकस्तत्रजीवन्मुक्तोनराधिपः॥ विदेहोलोकविदितःपातिराज्यमकंटकम्॥९॥कुर्वन्राज्यंतथा
राजामायापाशैर्नबध्यते॥ त्वंबिभेषिकथंपुत्रवनवृत्तिःपरंतप॥१०॥ पश्यतंनृपशार्दूलंत्यजमोहंमनोग-
तम्॥ कुरुदारान्महाभागपृच्छवाभूपतिंचतम्॥११॥ संदेहंतेमनोजातंकथयिष्यतिपार्थिवः॥ तच्छ्रुत्वा
वचनंतस्यमामेहितरसासुत॥१२॥ संप्रोक्तोहंमहाराजतत्पुरेचतदाज्ञया॥ मोक्षकामोस्मिराजेंद्रब्रूहि
कृत्यंममानघ॥१३॥ तपस्तीर्थव्रतेज्याश्चस्वाध्यायस्तीर्थसेवनम्॥ ज्ञानंवावदराजेंद्रमोक्षंप्रतिचकार
णम्॥१४॥ जनकउवाच॥ शृणुविप्रेणकर्तव्यं मोक्षमार्गाश्रितेनयत्॥ उपनीतोवसेदादौवेदाभ्यासाय
वैगुरौ॥ १५॥ अधीत्यवेदवेदांतान्दत्वाचगुरुदक्षिणाम्॥ समावृत्तस्तुगार्हस्थ्येसदारोनिवसेन्मुनिः
॥१६॥ नान्यवृत्तिस्तुसंतोषीनिराशीगतकल्मषः॥ अग्निहोत्रादिकर्माणिकुर्वाणःसत्यवाक्छुचिः॥१७॥
पुत्रंपौत्रंसमासाद्यवानप्रस्थाश्रमेवसेत्॥ तपसाषड्रिपूञ्जित्वाभार्यांपुत्रेनिवेश्यच॥१८॥ सर्वानग्नीन्य
थान्यायमात्मन्यारोप्यधर्मवित्॥ वसेत्तुर्याश्रमेश्रांतःशुद्धेवैराग्यसंभवे॥१९॥ विरक्तस्याधिकारोस्ति
संन्यासेनान्यथाक्वचित्॥ वेदवाक्यमिदंतथ्यंनान्यथेतिमतिर्मम॥२०॥शुकाष्टचत्वारिंशद्वैसंस्कारावेद
बोधिताः॥ चत्वारिंशद्गृहस्थस्यप्रोक्तास्तत्रमहात्मभिः॥२१॥ अष्टौचमुक्तिकामस्यप्रोक्ताःशमदमा
दयः॥ आश्रमादाश्रमंगच्छेदितिशिष्टानुशासनम्॥२२॥ श्रीशुकउवाच॥ उत्पन्नेहृदिवैराग्येज्ञानवि
ज्ञानसंभवे॥ अवश्यमेववस्तव्यमाश्रमेषुवनेषुवा॥२३॥ जनकउवाच॥ इंद्रियाणिबलिष्ठानिनियुक्ता
निमानद॥ अपक्वस्यप्रकुर्वंतिविकारांस्ताननेकशः॥२४॥ भोजनेच्छांसुखेच्छांचशय्येच्छामात्मज

स्यच ॥ यतोभूत्वाकथंकुर्याद्विकारेसमुपस्थिते ॥२५॥ दुर्जरंवासनाजालंनशांतिमुपयातिच ॥ अतस्त
च्छमनार्थायक्रमेणचपरित्यजेत् ॥२६॥ ऊर्ध्वंसुप्तःपतत्येवनशयानः पतत्यधः ॥ परिव्रज्यपरिभ्रष्टोनमा
र्गं लभतेपुनः ॥२७॥ यथापिपीलिकामूलाच्छाखायामधिरोहिति ॥ शनैः शनैः फलंयातिसुखेनपदगा
मिनी ॥२८॥ विहंगस्तरसायातिविघ्नशंकामुदस्यवै ॥ श्रांतोभवतिविश्रम्यसुखंयातिपिपीलिका ॥२९॥
मनस्तुप्रबलंकाममजेयमकृतात्मभिः ॥ अतःक्रमेणजेतव्यमाश्रमानुक्रमेणच ॥ ३० ॥ गृहस्थाश्रमसं
स्थोपिशांतःसुमतिरात्मवान् ॥ नचहृष्येन्नचतपेल्लाभालाभेसमोभवेत् ॥ ३१ ॥ विहितंकर्मकुर्वाण
स्त्यजंश्चिंतान्वितंचयत् ॥ आत्मलाभेनसंतुष्टोमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ३२ ॥ पश्याहंराज्यसंस्थोपिजी
वन्मुक्तोयथानघ ॥ विचरामियथाकामंनमेकिंचित्प्रजायते ॥ ३३ ॥ भुंजानोविविधान्भोगान्कुर्वन्का
र्याण्यनेकशः ॥ भविष्यामियथाहंत्वंतथामुक्तोभवानघ ॥३४॥ कथ्यतेखलुयद्दृश्यमदृश्यंबध्यतेकुतः ॥
दृश्यानिपंचभूतानिगुणास्तेषांतथापुनः ॥ ३५ ॥ आत्मागम्योनुमानेनप्रत्यक्षोनकदाचन ॥ सकथंबध्य
तेब्रह्मन्निर्विकारोनिरंजनः ॥ ३६ ॥ मनस्तुसुखदुःखानांमहतांकारणंद्विज ॥ जातेतुनिर्मलेह्यस्मिन्सर्वं
भवतिनिर्मलम् ॥३७॥ भ्रमन्सर्वेषुतीर्थेषुस्नात्वास्नात्वापुनःपुनः ॥ निर्मलंनमनोयावत्तावत्सर्वं निरर्थकम्
॥ ३८ ॥ नदेहोनचजीवात्मानेंद्रियाणिपरंतप ॥ मनएवमनुष्याणांकारणंबंधमोक्षयोः ॥ ३९ ॥ शुद्धो
मुक्तः सदैवात्मानवैबध्येतकर्हिचित् ॥ बंधमोक्षौमनःसंस्थौतस्मिञ्छांतेप्रशाम्यति ॥ ४० ॥ शत्रुर्मित्रमु
दासीनोभेदाःसर्वेमनोगताः ॥ एकात्मत्वेकथंभेदःसंभवेद्द्वैतदर्शनात् ॥ ४१ ॥ जीवोब्रह्मसदैवा
हंनात्रकार्याविचारणा ॥ भेदबुद्धिस्तुसंसारेवर्तमानाप्रवर्तते ॥ ४२ ॥ अविद्येयंमहाभागविद्याचैतन्नि
वर्तनम् ॥ विद्याविद्येचविज्ञेयेसर्वदैवविचक्षणैः ॥ ४३ ॥ विनाऽऽतपंहिच्छायायाज्ञायतेचकथंसुखम्
अविद्ययाविनातद्वत्कथंविद्यांचवेत्तिवै ॥ ४४ ॥ गुणागुणेषुवर्तंतेभूतानिचतथैवच ॥ इंद्रियाणींद्रिया

थेषुकोदोषस्तत्रचाऽऽत्मनः ॥ ४५ ॥ मर्यादासर्वरक्षार्थं कृतावेदेषुसर्वशः ॥ अन्यथाधर्मनाशःस्यात्सौ
गतानामिवानघ ॥ ४६ ॥ धर्मनाशेविनष्टःस्याद्वर्णाचारोऽतिवर्तितः ॥ अतोवेदप्रदिष्टेनमार्गेणगच्छ
तांशुभम् ॥ ४७ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ संदेहोवर्ततेराजन्ननिवर्ततिमेक्वचित् ॥ भवताकथितंयत्तच्छृएव
तोमेनराधिप ॥४८॥ वेदधर्मेषुहिंसास्यादधर्मबहुलाहिसा ॥ कथंमुक्तिप्रदोधर्मोवेदोक्तोवतभूपते ॥४९॥
प्रत्यक्षेणत्वनाचारःसोमपानंनराधिप ॥ पशूनांहिंसनंतद्वद्भक्षणंचामिषस्यच ॥ ५० ॥ सौत्रामणौत
थाप्रोक्तःप्रत्यक्षेणसुराग्रहः ॥ द्यूतक्रीडातथाप्रोक्ताव्रतानिविविधानिच ॥ ५१ ॥ श्रूयतेस्मपुराह्यासीच्छ
शबिंदुनृपोत्तमः ॥ यज्वाधर्मपरोनित्यंवदान्यःसत्यसागरः ॥ ५२ ॥ गोप्ताचधर्मसेतूनांशास्ताचोत्पथ
गामिनाम् ॥ यज्ञाश्चविहितास्तेनबहवोभूरिदक्षिणाः ॥ ५३ ॥ चर्मणांपर्वतोजातोविंध्याचलसमः
पुनः ॥ मेघांबुप्लावनाज्जातानदीचर्मण्वतीशुभा ॥ ५४ ॥ सोपिराजादिवंयातःकीर्तिरस्याचलाभुवि ॥
एवंधर्मेषुवेदेषुनमेबुद्धिःप्रवर्तते ॥ ५५ ॥ स्त्रीसंगेनसदाभोगेसुखमाप्नोतिमानवः ॥ अलाभेदुःखमत्यंतं
जीवन्मुक्तःकथंभवेत् ॥ ५६ ॥ जनकउवाच ॥ हिंसायज्ञेषुप्रत्यक्षासाऽहिंसापरिकीर्तिता ॥ उपाधियो
गतोहिंसानान्यथेतिविनिर्णयः ॥ ५७ ॥ यथाचेंधनसंयोगादग्नौधूमः प्रवर्तते ॥ तद्वियोगात्तथातस्मि
न्निर्धूमत्वंविभातिवै ॥ ५८ ॥ अहिंसांचतथाविद्धिवेदोक्तांमुनिसत्तम ॥ रागिणांसापिहिंसैवनिःस्पृ
हाणांनसामता ॥ ५९ ॥ अरागेणचयत्कर्मतथाऽहंकारवर्जितम् ॥ अकृतंवेदविद्वांसःप्रवदंतिमनीषिणः
॥ ६० ॥ गृहस्थानांतुहिंसैवयायज्ञेद्विजसत्तम ॥ अरागेणचयत्कर्मतथाऽहंकारवर्जितम् ॥ ६१ ॥ साऽ
हिंसैवमहाभागमुमुक्षूणांजितात्मनाम् ॥ ६२ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कन्धेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

॥ श्रीशुकउवाच ॥ संदेहोऽयंमहाराजवर्ततेहृदयेमम ॥ मायामध्येवर्तमानःसकथंनिःस्पृहोभ-

वेत् ॥ १ ॥ शास्त्रज्ञानंचसंप्राप्यनित्यानित्यविचारणम् ॥ त्यजतेनमनोमोहंस कथंमुच्यतेनरः ॥ २ ॥
अंतर्गतंतमश्छेत्तुंशास्त्राद्बोधोहिनक्षमः ॥ यथाननश्यतितमःकृतयादीपवार्तया ॥ ३ ॥ अद्रोहःसर्वभूते-
षुकर्तव्यःसर्वदाबुधैः ॥ सकथंराजशार्दूलगृहस्थस्यभवेत्तथा ॥ ४ ॥ वित्तैषणानतेशांतातथाराज्य-
सुखैषणा ॥ जयैषणाचसंग्रामेजीवन्मुक्तःकथंभवेः ॥ ५ ॥ चोरेषुचौरबुद्धिस्तेसाधुबुद्धिस्तुतापसे ॥
स्वपरत्वंतवाप्यस्तिविदेहस्त्वंकथंनृप ॥ ६ ॥ कटुतीक्ष्णकषायाम्लरसान्वेत्सिशुभाशुभान् ॥ शुभेषुर-
मतेचित्तंनाशुभेषुतथानृप ॥ ७ ॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिश्चतवराजन्भवंतिहि ॥ अवस्थास्तुयथाकालं-
तुरीयातुकथंनृप ॥ ८ ॥ पदात्यश्वरथेभाश्चसर्वेवैवशगाममम ॥ स्वाम्यहंचैवसर्वेषांमन्यसेत्वंनमन्यसे
॥ ९ ॥ मिष्टमत्सिसदाराजन्मुदितोविमनास्तथा ॥ मालायांचतथासर्पेसमदृक्कनृपोत्तम ॥ १० ॥
विमुक्तस्तुभवेद्राजन्समलोष्टाश्मकांचनः ॥ एकात्मबुद्धिः सर्वत्रहितकृत्सर्वजंतुषु ॥ ११ ॥ नमेऽद्यरम-
तेचित्तंगृहदारादिषुक्वचित् ॥ एकाकीनिःस्पृहोऽत्यर्थंचरेयमितिमेमतिः ॥ १२ ॥ निःसंगोनिर्ममः
शांतःपत्रमूलफलाशनः ॥ मृगवद्विचरिष्यामिनिर्द्वन्द्वोनिष्परिग्रहः ॥ १३ ॥ किंमेगृहेणवित्तेनभार्ययाच-
सुरूपया ॥ विरागमनसःकामंगुणातीतस्यपार्थिव ॥ १४ चिंत्यसेविविधाकारंनानारागसमाकुलम् ॥
दंभोऽयंकिलतेभातिविमुक्तोस्मीतिभाषसे ॥ १५ ॥ कदाचिच्छत्रुजाचिंताधनजाचकदाचन ॥ कदाचि
त्सैन्यजाचिंतानिश्चिंतोसिकदानृप ॥ १६ ॥ वैखानसायेमुनयोमिताहाराजितव्रताः ॥ तेपिमुह्यंतिसंसा-
रेजानंतोपिह्यसत्यताम् ॥ १७ ॥ तववंशसमुत्थानांविदेहाइतिभूपते ॥ कुटिलंनामजानोहिनान्यथेति-
कदाचन ॥ १८ ॥ विद्याधरोयथामूर्खोजन्मांधस्तुदिवाकरः ॥ लक्ष्मीधरोदरिद्रश्चनामतेषां निरर्थकम्
॥ १९ ॥ तववंशोद्भवायेयेश्रुताःपूर्वेमयानृपाः ॥ विदेहाइतिविख्यातानामतःकर्मतोनते ॥ २० ॥
निमिनामाभवद्राजापूर्वंतवकुलेनृप ॥ यज्ञार्थंसतुराजर्षिर्वसिष्ठंस्वगुरुंमुनिम् ॥ २१ ॥ निमंत्रयामास-

तदातमुवाचनृपंमुनिः ॥ निमंत्रितोऽस्मियज्ञार्थंदेवेंद्रेणाधुनाकिल ॥ २२ ॥ कृत्वातस्यमखंपूर्णंकरि-
ष्यामितवापिवै ॥ तावत्कुरुष्वराजेंद्रसंभारंतुशनैःशनैः ॥ २३ ॥ इत्युक्त्वानिर्ययौसोथमहेंद्रयजनेमुनिः
निमिरन्यंगुरुंकृत्वा चकारमखमुत्तमम् ॥ २४ ॥ तच्छ्रुत्वाकुपितोऽत्यर्थं वसिष्ठोनृपतिंपुनः ॥ शशापच
पतत्वद्यदेहस्तेगुरुलोपक ॥ २५ ॥ राजापितंशशापाथतवापिचपतत्वयम् ॥ अन्योन्यशापात्पतितौ-
तावेवचमयाश्रुतम् ॥ २६ ॥ विदेहेनचराजेंद्रकथंशप्तोगुरुःस्वयम् ॥ विनोदइवमेचित्तेविभातिनृपस-
त्तम ॥ २७ ॥ जनकउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयानात्रमिथ्याकिंचिदिदंमतम् ॥ तथापिशृणुविप्रेंद्रगुरुर्मम-
सुपूजितः ॥२८॥ पितुःसंगंपरित्यज्यत्वंवनं गन्तुमिच्छसि ॥ मृगैःसहसुसंबंधोभवितातेनसंशयः॥२९॥
महाभूतानिसर्वत्रनिःसंगःक्वभविष्यसि ॥ आहारार्थंसदाचिंतानिश्चितःस्याःकथंमुने ॥ ३० ॥ दंडा-
जिनकृताचिंतायथातववनेपिच ॥ तथैवराज्यचिंतामेचिन्तयानस्यवानवा ॥ ३१ ॥ विकल्पोपहत-
स्त्वंवैदूरदेशमुपागतः ॥ नमेविकल्पसंदेहोनिर्विकल्पोस्मिसर्वथा ॥ ३२ ॥ सुखं स्वपिमिविप्राहंसुखं-
भुंजामिसर्वदा ॥ नबद्धोस्मीतिबुद्ध्याहंसर्वदैवसुखीमुने ॥ ३३ ॥ त्वंतुदुःखीसदैवासिबद्धोहमितिशं-
कया ॥ इतिशंकांपरित्यज्यसुखीभवसमाहितः ॥ ३४ ॥ देहोयंममबंधोऽयंनममेतिचमुक्तता ॥ तथा-
धनंगृहंराज्यंनममेतिचनिश्चयः ॥ ३५ ॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशुकःप्रीतमनाभवत् ॥ आ-
पृच्छ्यतंजगामाऽऽशुव्यासस्याश्रममुत्तमम् ॥ ३६ ॥ आगच्छंतंसुतंदृष्ट्वाव्यासोपिसुखमाप्तवान् ॥
आलिंग्याघ्राय मूर्धानंपप्रच्छकुशलंपुनः ॥ ३७ ॥ स्थितस्तत्राऽऽश्रमेरम्येपितुःपार्श्वेसमाहितः ॥ वेदा-
ध्ययनसंपन्नःसर्वशास्त्रविशारदः ॥ ३८ ॥ जनकस्यदशां दृष्ट्वाराज्यस्थस्यमहात्मनः ॥ सनिवृतिंपरां-
प्राप्यपितुराश्रमसंस्थितः ॥ ३९ ॥ पितॄणांसुभगाकन्यापीवरीनामसुंदरी ॥ शुकश्चकारपत्नींतांयो
गमार्गस्थितोपिहि ॥ ४० ॥ सतस्यांजनयामासपुत्रांश्चतुरएवहि ॥ कृष्णंगौरप्रभंचैवभूरिंदेवश्रुतंतथा

॥ ४१ ॥ कन्यांकीर्तिंसमुत्पाद्यव्यासपुत्रःप्रतापवान् ॥ ददौविभ्राजपुत्रायत्वणुहायमहात्मने ॥ ४२ ॥
अणुहस्यसुतःश्रीमान्ब्रह्मदत्तःप्रतापवान् ॥ ब्रह्मज्ञःपृथिवीपालःशुककन्यासमुद्भवः ॥ ४३ ॥ कालेन-
कियतातत्रनारदस्योपदेशतः ॥ ज्ञानंपरमकंप्राप्ययोगमार्गमनुत्तमम् ॥ ४४ ॥ पुत्रेराज्यंनिधायाथग-
तोबदरिकाश्रमम् ॥ मायाबीजोपदेशेनतस्यज्ञानंनिरर्गलम् ॥ ४५ ॥ ॥ नारदस्यप्रसादेनजातंसद्योवि-
मुक्तिदम् ॥ कैलासशिखरेरम्येत्यक्त्वासंगंपितुः शुकः ॥ ४६ ॥ ध्यानमास्थायविपुलंस्थितःसंगपराङ्-
मुखः ॥ उत्पपातगिरेःशृंगात्सिद्धिंचपरमांगतः ॥ ४७ ॥ आकाशगोमहातेजाविरराजयथारविः ॥
गिरेःशृङ्गंद्विधाजातंशुकस्योत्पतनेतदा ॥ ४८ ॥ उत्पाताबहवोजाताःशुकश्चाऽऽकाशगोऽभवत् ॥
अंतरिक्षेयथावायुःस्तूयमानःसुरर्षिभिः ॥ ४९ ॥ तेजसातिविराजन्वैद्वितीयइवभास्करः ॥ व्यासस्तु-
विरहाक्रांतःक्रंदन्पुत्रेतिचाऽसकृत् ॥ ५० ॥ गिरेःशृंगेगतस्तत्रशुकोयत्रस्थितोऽभवत् ॥ क्रंदमानंतदा-
दीनंव्यासंमत्वाश्रमाकुलम् ॥ ५१ ॥ सर्वभूतगतःसाक्षीप्रतिशब्दमदात्तदा ॥ तत्राद्यापिगिरेःशृंगेप्रति-
शब्दःस्फुटोभवत् ॥ ५२ ॥ रुदंतंतंसमालक्ष्यव्यासंशोकसमन्वितम् ॥ पुत्रपुत्रेतिभाषंतंविरहेणपरिप्लु-
तम् ॥ ५३ ॥ शिवस्तत्रसमागत्यपाराशर्यमबोधयत् ॥ व्यासशोकंमाकुरुत्वंपुत्रस्तेयोगवित्तमः ॥ ५४॥
परमांगतिमापन्नोदुर्लभांचाकृतात्मभिः ॥ तस्यशोकोनकर्तव्यस्त्वयाशोकंविजानता ॥ ५५ ॥ कीर्ति-
स्तेविपुलाजातातेनपुत्रेणचानघ ॥ व्यासउवाच ॥ नशोकोयातिदेवेशकिंकरोमिजगत्पते ॥ ५६ ॥
अतृप्तेलोचनेमेऽद्यपुत्रदर्शनलालसे ॥ महादेवउवाच ॥ छायांद्रक्ष्यसिपुत्रस्यपार्श्वस्थांसुमनोहराम्
॥ ५७ ॥ तांवीक्ष्यमुनिशार्दूलशोकंजहिपरंतप ॥ सूतउवाच ॥ तदाददर्शव्यासस्तुछायांपुत्रस्यसुप्रभाम्
॥ ५८ ॥ दत्त्वावरंहरस्तस्मैतत्रैवांतरधीयत ॥ अंतर्हितेमहादेवेव्यासःस्वाश्रममभ्यगात् ॥ ५९ ॥
शुकस्यविरहेणापितप्तःपरमदुःखितः ॥ ६० ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधे एकोनविंशोध्यायः ॥ १९ ॥

॥ ऋषयऊचुः ॥ शुकस्तुपरमांसिद्धिमाप्तवान्देवसत्तमः ॥ किंचकारततोव्यासस्तन्नोब्रूहि-
सविस्तरम् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ शिष्याव्यासस्य येप्यासन्वेदाभ्यासपरायणः ॥ आज्ञामादायतेसर्वे-
गताः पूर्वं महीतले ॥ २ ॥ असितोदेवलश्चैववैशंपायनएवच ॥ जैमिनिश्चसुमंतुश्चगताः सर्वेतपो-
धनाः ॥ ३ ॥ तानेतान्वीक्ष्यपुत्रंचलोकांतरितमच्युत ॥ व्यासःशोकसमाक्रांतोगमनायाकरोन्मतिम्
॥ ४ ॥ सस्मारमनसाव्यासस्तांनिषादसुतांशुभाम् ॥ मातरंजाह्नवीतीरेमुक्तांशोकसमन्विताम् ॥ ५ ॥
स्मृत्वासत्यवतींव्यासस्त्यक्त्वातंपर्वतोत्तमम् ॥ आजगाममहातेजाजन्मस्थानंस्वकंमुनिः ॥ ६ ॥
द्वीपंप्राप्याथपप्रच्छक्वगतासावरानना ॥ निषादास्तंसमाचख्युर्दत्ताराज्ञेतुकन्यका ॥ ७ ॥ दाशरा-
जोपिसंपूज्यव्यासंप्रीतिपुरःसरम् ॥ स्वागतेनाभिसत्कृत्यप्रोवाचविहितांजलिः ॥८॥ दाशराजउवाच ॥
अद्यमेसफलंजन्मपावितंनःकुलंमुने ॥ देवानामपिदुर्दर्शंयज्जातंतवदर्शनम् ॥ ९ ॥ यदर्थमागतोसित्वं-
तद्ब्रूहिद्विजसत्तम ॥ अपिदाराधनंपुत्रास्त्वदायत्तमिदंविभो ॥ १० ॥ सरस्वत्यास्तटेरम्येचकाराऽऽ
श्रममंडलम् ॥ व्यासस्तपःसमायुक्तस्तत्रैवाससमाहितः ॥ ११ ॥ सत्यवत्याः सुतौजातौशंतनोर-
मितद्युतेः ॥ मत्वातौभ्रातरौव्यासः सुखमापवनेस्थितः ॥ १२ ॥ चित्रांगदः प्रथमजोरूपवाञ्छत्रुता-
पनः ॥ बभूवनृपतेः पुत्रः सर्वलक्षणसंयुतः ॥ १३ ॥ विचित्रवीर्यनामासौद्वितीयः समजायत ॥
सोपिसर्वगुणोपेतः शंतनोः सुखवर्धनः ॥ १४ ॥ गांगेयः प्रथमस्तस्यमहावीरोबलाधिपः ॥ तथैवतौ-
सुतौजातौसत्यवत्यांमहाबलौ ॥ १५ ॥ शंतनुस्तान्सुतान्वीक्ष्यसर्वलक्षणसंयुतान् ॥ अमंस्ताजय्य-
मात्मानंदेवादीनांमहामनाः ॥ १६ ॥ अथकालेनकियताशंतनुः कालपर्ययात् ॥ तत्याजदेहंधर्मात्मा-
देहीजीर्णमिवांबरम् ॥ १७ ॥ कालधर्मंगतेराज्ञिभीष्मश्चक्रेविधानतः ॥ प्रेतकार्याणिसर्वाणिदाना-
निविविधानिच ॥ १८ ॥ चित्रांगदंततोराज्येस्थापयामासवीर्यवान् ॥ स्वयंनकृतवान्राज्यंतस्माद्देव-

व्रतोभवत् ॥ १९ ॥ चित्रांगदस्तुवीर्येणप्रमत्तः परदुःखदः ॥ बभूवबलवान्वीरः सत्यवत्यात्मजः
शुचिः ॥ २०॥ अथैकदामहाबाहुः सैन्येनमहतावृतः॥ प्रचचारवनोद्देशान्पश्यन्वध्यान्मृगान्रुरून्॥२१॥
चित्रांगदन्तुगंधर्वोदृष्ट्वातंमार्गगंनृपम् ॥ उत्ततारांतिकंभूमेर्विमानवरमास्थितः ॥ २२ ॥ तत्राभूच्चमह-
द्युद्धंतयोः सदृशवीर्ययोः ॥ कुरुक्षेत्रेमहास्थानेत्रीणिवर्षाणितापसाः ॥ २३ ॥ इंद्रलोकमवापाशुगंध-
र्वेणहतोरणे ॥ भीष्मः श्रुत्वाचकाराऽऽशुतस्यौर्ध्वदेहिकंतदा ॥ २४ ॥ गांगेयः कृतशोकस्तुमंत्रिभिः
परिवारितः ॥ विचित्रवीर्यनामानंराज्येशंवचकारह ॥ २५ ॥ मंत्रिभिर्बोधितापश्चाद्गुरुभिश्चमहा-
त्मभिः ॥ स्वपुत्रंराज्यगंदृष्ट्वापुत्रशोकहतापिच ॥ २६ ॥ सत्यवत्यतिसंतुष्टाबभूववरवर्णिनी ॥ व्यासो-
पिभ्रातरंश्रुत्वाराजानंमुदितोऽभवत् ॥ २७ ॥ यौवनंपरमंप्राप्तः सत्यवत्याः सुतः शुभः ॥ चकारचिं-
तांभीष्मोपिविवाहार्थंकनीयसः ॥ २८ ॥ काशिराजसुतास्तिस्रः सर्वलक्षणसंयुताः ॥ तेनराज्ञाविवा-
हार्थंस्थापिताश्चस्वयंवरे ॥ २९ ॥ राजानोराजपुत्राश्चसमाहूताः सहस्रशः ॥ इच्छास्वयंवरार्थंवैपू-
ज्यमानाः समागताः ॥ ३० ॥ तत्रभीष्मोमहातेजास्ताजहारबलेनवै ॥ निर्मथ्यराजकंसर्वंरथेनैकेन-
वीर्यवान्॥३१॥सजित्वापार्थिवान्सर्वांस्ताश्चादायमहारथः॥बाहुवीर्येणतेजस्वीह्यास्ससादगजाह्वयम्
॥ ३२ ॥ मातृवद्भगिनीवच्चपुत्रीवच्चिंतयन्किल ॥ तिस्रः समानयामासकन्यकावामलोचनाः ॥ ३३ ॥
सत्यवत्यैनिवेद्याशुद्विजानाहूयसत्वरः ॥ दैवज्ञान्वेदविदुषः पर्यपृच्छच्छुभंदिनम् ॥ ३४ ॥ कृत्वाविवा-
हसंभारंयदावैभ्रातरंनिजम् ॥ विचित्रवीर्यंधर्मिष्ठंविवाहयतितायदा ॥ ३५ ॥ तदाज्येष्ठाप्युवाचे-
दंकन्यकाजाह्नवीसुतम् ॥ लज्जमानासितापांगीतिसृणांचारुलोचना ॥ ३६ ॥ गंगापुत्रकुरुश्रेष्ठधर्मज्ञ-
कुलदीपक ॥ मयास्वयंवरेशाल्वोवृतोऽस्तिमनसानृपः ॥ ३७ ॥ वृताऽहंतेनराज्ञावैचित्तेप्रेमसमाकुले॥
यथायोग्यंकुरुष्वाद्यकुलस्यास्यपरंतप ॥ ३८ ॥ तेनाहंवृतपूर्वास्मित्वंचधर्मभृतांवरः ॥ बलवानसिगां-

गेययथेच्छसितथाकुरु ॥ ३९ ॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तस्तयातत्र कन्ययाकुरुनंदनः ॥ अपृच्छद्ब्राह्म-
णान्वृद्धान्मातरंसचिवांस्तथा ॥ ४० ॥ सर्वेषांमतमाज्ञायगांगेयोधर्मवित्तमः ॥ गच्छेतिकन्यकांप्रा-
हयथारुचिवरानने ॥ ४१ ॥ विसर्जिताथसातेनगताशाल्वनिकेतनम् ॥ उवाचतंवरारोहाराजानंम-
नसेप्सितम् ॥ ४२ ॥ विनिर्मुक्तास्मिभीष्मेणत्वन्मनस्केतिधर्मतः ॥ आगताऽस्मिमहाराजगृहाणाद्य-
करंमम ॥ ४३ ॥ धर्मपत्नीतवात्यंतंभवामिनृपसत्तम ॥ चिंतितोऽसिमयापूर्वंत्वयाहंनात्रसंशयः॥४४॥
शाल्वउवाच ॥ गृहीतात्वंवरारोहेभीष्मेणपश्यतोमम ॥ रथेसंस्थापितातेननग्रहीष्येकरंतव ॥ ४५ ॥
परोच्छिष्टांचकःकन्यांगृह्णातिमतिमान्नरः॥ अतोहंनग्रहीष्यामित्यक्तांभीष्मेणमातृवत् ॥४६॥ रुदतीवि-
लपंतीसात्यक्तातेनमहात्मना ॥ पुनर्भीष्मंसमागत्यरुदतीचेदमब्रवीत् ॥ ४७ ॥ शाल्वोमुक्तांत्वयावीर-
नगृहातिगृहाणमाम् ॥ धर्मज्ञोसिमहाभागमरिष्याम्यन्यथाह्यहम् ॥ ४८ ॥ भीष्मउवाच ॥ अन्यचि-
त्तांकथंत्वांवैगृह्णामिवरवर्णिनि ॥ पितरंत्वंवरारोहेव्रजशीघ्रंनिराकुला ॥ ४९ ॥ तथोक्तासातुभी-
ष्मेणजगामवनमेवहि ॥ तपश्चकारविजनेतीर्थे परमपावने ॥ ५० ॥ द्वेभार्येचातिरूपाढ्येतस्यराज्ञो-
बभूवतुः॥अम्बालिकाचांबिकाचकाशिराजसुतेशुभे॥५१॥ राजाविचित्रवीर्योऽसौताभ्यांसहमहाबलः॥
रेमेनानाविहारैश्चगृहेचोपवनेतथा॥ ५२ ॥ वर्षाणिनवराजेंद्रः कुर्वन्क्रीडांमनोरमाम् ॥ प्रापासौमर-
णंभूयोगृहीतोराजयक्ष्मणा ॥ ५३ ॥ मृते पुत्रेतिदुःखार्ताजातासत्यवतीतदा ॥ कारयामासपुत्रस्यप्रे-
तकार्याणिमंत्रिभिः ॥ ५४ ॥ भीष्ममाहतदैकांतेवचनंचातिदुःखिता ॥ राज्यंकुरु महाभागपितुस्तेशं-
तनोः सुत ॥ ५५ ॥ भ्रातुर्भार्यांगृहाणत्वंवंशंचपरिरक्षय ॥ यथाननाशमायातिययातेर्वंशइत्युत ॥५६॥
भीष्मउवाच ॥ प्रतिज्ञामेश्रुतामातः पित्रर्थेयामयाकृता ॥ नाहंराज्यंकरिष्यामिनचाहंदारसंग्रहम्
॥ ५७ ॥ सूतउवाच ॥ तदाचिंतातुराजाताकथंवंशोभवेदिति ॥ नालसाद्धिसुखंमह्यंसमुत्पन्नेह्यराजके

॥ ५८ ॥ गांगेयस्तामुवाचेदंमाचिंतांकुरुभामिनि ॥ पुत्रंविचित्रवीर्यस्यक्षेत्रजंचोपपादय ॥ ५९ ॥
कुलीनंद्विजमाहूयवध्वासहनियोजय ॥ नात्रदोषोस्तिवेदेऽपिकुलरक्षाविधौकिल ॥ ६० ॥ पौत्रंचैवंस-
मुत्पाद्यराज्यंदेहिशुचिस्मिते ॥ अहंचपालयिष्यामितस्यशासनमेवहि ॥ ६१ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्य-
कानीनंस्वसुतंमुनिम् ॥ जगाममनसाव्यासंद्वैपायनमकल्मषम् ॥ ६२ ॥ स्मृतमात्रस्ततोव्यासआजगा-
मसतापसः ॥ कृत्वाप्रणामंमात्रेऽथसंस्थितोदीप्तिमान्मुनिः ॥ ६३ ॥ भीष्मेणपूजितः कामंसत्यवत्या-
चमानितः ॥ तस्थौतत्रमहातेजाविधूमोग्निरिवापरः ॥ ६४ ॥ तमुवाचमुनिंमातापुत्रमुत्पादयाधुना ॥
क्षेत्रेविचित्रवीर्यस्यसुन्दरंतववीर्यजम् ॥ ६५ ॥ व्यासः श्रुत्वावचोमातुरासवाक्यममन्यत ॥ ओमित्यु-
क्त्वास्थितस्तत्रऋतुकालमचिंतयत् ॥ ६६ ॥ अंबिकाचयदास्नातानारीऋतुमतीतदा ॥ संगंप्राप्यमुनेः
पुत्रमसूतांधंमहाबलम् ॥ ६७ ॥ जन्मांधंचसुतंवीक्ष्यदुःखितासत्यवत्यपि ॥ द्वितीयांचवधूमाहपुत्र-
मुत्पादयाशुवै ॥ ६८ ॥ ऋतुकालेऽथसंप्राप्तेव्यासेनसहसंगता ॥ तथाचांबालिकारात्रौगर्भंनारीद-
धारसा ॥ ६९ ॥ सोपिपांडुः सुतोजातोराज्ययोग्योनसंमतः ॥ पुत्रार्थेप्रेरयामासवर्षांतेचपुनर्वधूम्
॥ ७० ॥ आहूयचततोव्यासंसंप्रार्थ्यमुनिसत्तमम् ॥ प्रेषयामासरात्रौसाशयनागारमुत्तमम् ॥ ७१ ॥
नगताचवधूस्तत्रप्रेष्यासंप्रेषितातथा ॥ तस्यांचविदुरोजातोदास्यांधर्मांशतः शुभः ॥ ७२ ॥एवंव्या-
सेनतेपुत्राधृतराष्ट्रादयस्त्रयः ॥ उत्पादितामहावीरवंशरक्षणहेतवे ॥ ७३ ॥ एतद्वः सर्वमाख्यातंतस्य-
वंशसमुद्भवम् ॥ व्यासेनरक्षितोवंशोभ्रातृधर्मविदाऽनघाः ॥ ७४ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांप्रथमस्कंधेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

वेदाष्टदुक्षितिमितैः [११८४] सार्धैःश्लोकैः सविस्तरम् ॥ देवीभागवतस्यास्य प्रथमस्कंध ईरितः ॥१॥

इति श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधः समाप्तः

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधः

प्रारम्भः ।

ऋषयऊचुः ॥ ॥ आश्चर्यंकरमेतन्नोवचनंगर्भहेतुकम् ॥ संदेहोऽत्रसमुत्पन्नःसर्वेषांनस्तपस्वि-
नाम् ॥ १ ॥ माताव्यासस्यमेधाविन्नाम्नासत्यवतीतिच ॥ विवाहितापुराज्ञाताराज्ञाशंतनुनायथा॥२॥
तस्याःपुत्रःकथंव्यासःसतीस्वभवनेस्थिता ॥ ईदृशीसाकथंराज्ञापुनःशंतनुनावृता ॥ ३ ॥ तस्यांपुत्रा-
वुभौजातौतत्त्वंकथयसुव्रत ॥ विस्तरेणमहाभागकथांपरमपावनीम् ॥ ४ ॥ उत्पत्तिंवेदव्यासस्यसत्य-
वत्यास्तथापुनः ॥ श्रोतुकामाः पुनः सर्वेऋषयःसंशितव्रताः ॥ ५ ॥ सूतउवाच ॥ प्रणम्यपरमांशक्तिं-
चतुर्वर्गप्रदायिनीम् ॥ आदिशक्तिंवदिष्यामिकथांपौराणिकींशुभाम् ॥ ६ ॥ यस्योच्चारणमात्रेणसिद्धि-
र्भवतिशाश्वती ॥ व्याजेनापिहिबीजस्यवाग्भवस्यविशेषतः ॥ ७ ॥ सम्यक्सर्वात्मनासर्वैःसर्वकामा-
र्थसिद्धये ॥ स्मर्तव्यासर्वथादेवीवांछितार्थप्रदायिनी ॥ ८ ॥ राजोपरिचरोनामधार्मिकःसत्यसंगरः ॥
चेदिदेशपतिः श्रीमान्बभूवद्विजपूजकः ॥ ९ ॥ तपसातस्यतुष्टेनविमानंस्फाटिकंशुभम् ॥ दत्तमिंद्रेण-
तत्तस्मैसुन्दरंप्रियकाम्यया ॥ १० ॥ तेनारूढस्तुसर्वत्रयातिदिव्येनभूपतिः ॥ नभूमावुपरिस्थोऽसौते-
नोपरिचरोवसुः ॥ ११ ॥ विख्यातः सर्वलोकेषुधर्मनित्यःसभूपतिः ॥ तस्यभार्यावरारोहागिरिका-
नामसुदरी ॥ १२ ॥ पुत्राश्चास्यमहावीर्याःपंचासन्नमितौजसः ॥ पृथग्देशेषुराजानःस्थापितास्तेनभू-
भुजा ॥ १३ ॥ वसोस्तुपत्नीगिरिकाकामान्कालेन्यवेदयत् ॥ ऋतुकालमनुप्राप्तास्नातापुंसवनेशुचिः
॥ १४ ॥ तदहः पितरश्चैनमूचुर्जहिमृगानिति ॥ तच्छ्रुत्वाचिंतयामासभार्यामृतुमतींतथा ॥ १५ ॥
पितृवाक्यंगुरुं मत्वाकर्तव्यमितिनिश्चितम् ॥ चचारमृगयांराजागिरिकांमनसास्मरन् ॥ १६ ॥
वनेस्थितःसराजर्षिश्चित्तेसस्मारभामिनीम् ॥ अतीवरूपसंपन्नांसाक्षाच्छ्रियमिवापराम् ॥ १७ ॥
तस्यरेतः प्रचस्कंदस्मरतस्तांचकामनीम् ॥ वटपत्रेतुतद्राजास्कन्नमात्रंसमाक्षिपत् ॥ १८ ॥ इदंवृथा
परिस्कन्नंरेतोवैनभवेत्कथम् ॥ ऋतुकालंचविज्ञायमतिंचक्रेनृपस्तदा ॥ १९ ॥ अमोघंसर्वथावीर्यं

ममचैतन्नसंशयः ॥ प्रियायैप्रेषयाम्येतदितिबुद्धिमकल्पयत् ॥ २० ॥ शुक्रप्रस्थापनेकालंमहिष्याः प्रस-
मीक्ष्यसः ॥ अभिमंत्र्याथ तद्वीर्यं वटपर्णपुटेकृतम् ॥ २१ ॥ पार्श्वस्थंश्येनमाभाष्यराजोवाचद्विजंप्रति
गृहाणेदंमहाभागगच्छशीघ्रंगृहंमम ॥ २२ ॥ मत्प्रियार्थमिदं सौम्यगृहीत्वात्वंगृहंनय ॥ गिरिकायै-
प्रयच्छाशुतस्यास्त्वार्तवमद्यवै ॥ २३ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वाप्रददौपर्णं श्येनायनृपसत्तमः ॥ सगृही
त्वोत्पपाताशुगगनंगतिवित्तमः ॥ २४ ॥ गच्छंतंगगनंश्येनंधृत्वाचंचुपुटेपुटम् ॥ तमपश्यदथाऽऽयां
तंखगंश्येनस्तथाऽपरः ॥ २५ ॥ आमिषंसतुविज्ञायशीघ्रमभ्यद्रवत्खगम् ॥ तुंडयुद्धमथाऽकाशेतावुभौ
संप्रचक्रतुः ॥ २६ ॥ युद्ध्यतोरपतद्रेतस्तच्चापियमुनांभसि ॥ खगौतौनिर्गतौ कामंपुटकेपतितेतदा
॥ २७ ॥ एतस्मिन्समयेकाचिदद्रिकानामचाप्सराः ॥ ब्राह्मणंसमनुप्राप्तंसंध्यावंदनतत्परम् ॥ २८ ॥
कुर्वतीजलकेलिंसाजलेमग्नाचचारसा ॥ जग्राहचरणंनारीद्विजस्यवरवर्णिनी ॥ २९ ॥ प्राणायामपरः
साऽथदृष्ट्वातांकामचारिणीम् ॥ शशापभवमत्सीत्वंध्यानविघ्नकरीयतः ॥ ३० ॥ साशप्ताविप्रमुख्येन
बभूवयमुनाचरी ॥ शफरीरूपसंपन्नाह्यद्रिकाचवराप्सराः ॥ ३१ ॥ श्येनपादपरिभ्रष्टंतच्छुक्रमथवा-
सवी ॥ जग्राहतरसाऽभ्येत्यसाऽद्रिकामत्स्यरूपिणी ॥३२॥ अथ कालेनकियतामत्सींतांमत्स्यजीवनः॥
संप्राप्तेदशमेमासिबबंधतांमनोरमाम् ॥ ३३ ॥ उदरंविददाराशुसतस्यामत्स्यजीवनः ॥ युग्मंविनिः
सृतंतस्मादुदरान्मानुषाकृति ॥ ३४ ॥ बालः कुमारः सुभगस्तथाकन्याशुभानना ॥ दृष्ट्वाऽऽश्चर्यमिदं
सोऽथविस्मयंपरमंगतः ॥ ३५ ॥ राज्ञेनिवेदयामासपुत्रौद्वौतुझषोद्भवौ ॥ राजाऽपिविस्मयाविष्टः
सुतंजग्राहतंशुभम् ॥ ३६ ॥ समत्स्योनामराजाऽसौधार्मिकः सत्यसंगरः ॥ वसुपुत्रोमहातेजाः पित्रा-
तुल्यपराक्रमः ॥ ३७ ॥ कालिकावसुनादत्तातरसाजलजीविने ॥ नाम्नाकालीतिविख्यातातथामत्स्यो
दरीति च ॥ ३८ ॥ मत्स्यगंधेतिनाम्नावैगुणेनसमजायत ॥ विवर्धमानादासस्यगृहेसावासवीशुभा

॥ ३९ ॥ ऋषयऊचुः ॥ अद्रिकामुनिनाशप्तामत्सीजातावराप्सराः ॥ विदारिताचदाशेनमृताचभक्षि-
तापुनः ॥ ४० ॥ किंबभूवपुनस्तस्याअप्सरायावदस्वतत् ॥ शापस्यांतंकथंसूतकथंस्वर्गमवापसा
॥ ४१ ॥ सूतउवाच ॥ शप्तायदासामुनिनाविस्मितासंबभूवह ॥ स्तुतिंचकारविप्रस्यदीनेवरुदतीतदा
॥ ४२ ॥ दयावान्ब्राह्मणः प्राहतांतदारुदतींस्त्रियम् ॥ माशोकंकुरुकल्याणिशापांतंतेवदाम्यहम् ॥४३॥
मत्क्रोधशापयोगेनमत्स्ययोनिंगताशुभे ॥ मानुषौजनयित्वात्वंशापमोक्षमवाप्स्यसि ॥ ४४ ॥ इत्युक्ता
तेनसाप्रापमत्स्यदेहंनदीजले ॥ बालकौजनयित्वासामृतामुक्ताचशापतः ॥ ४५ ॥ संत्यज्यरूपंमत्स्य-
स्यदिव्यरूपमवाप्यच ॥ जगामामरमार्गंच शापांतेवरवर्णिनी ॥ ४६ ॥ एवंजातावरापुत्रीमत्स्यगंधा
वरानना ॥ पुत्रीचपाल्यमानासादाशगेहेऽभ्यवर्धत ॥ ४७ ॥ मत्स्यगंधातदाजाताकिशोरीचातिसु
प्रभा ॥ तस्यकार्याणिकुर्वाणावासवीचातिसुप्रभा ॥ ४८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कन्धे मत्स्यगंधोत्पत्तिर्नामप्रथमोऽध्यायः ॥१॥

सूतउवाच ॥ एकदातीर्थयात्रायांव्रजन्पाराशरोमुनिः ॥ आजगाममहातेजाःकालिंद्यास्तटमु-
त्तमम् ॥ १ ॥ निषादमाहधर्मात्माकुर्वंतंभोजनंतदा ॥ प्रापयस्वपरंपारंकालिंद्याउडुपेनमाम् ॥ २ ॥
दाशःश्रुत्वामुनेर्वाक्यंकुर्वाणोभोजनंतटे ॥ उवाचतांसुतांबालांमत्स्यगंधांमनोरमाम् ॥ ३ ॥ उडुपेनमु-
निंबालेपरंपारंनयस्वह ॥ गंतुकामोऽस्तिधर्मात्मातापसोऽयंशुचिस्मिते ॥ ४ ॥ इत्युक्तासातदापित्रा-
मत्स्यगंधाऽथवासवी ॥ उडुपेमुनिमासीनंसंवाहयतिभामिनी ॥ ५ ॥ व्रजन्सूर्यसुतातोयेभावित्वाद्दैव
योगतः ॥ कामार्तस्तुमुनिर्जातोदृष्ट्वातांचारुलोचनाम् ॥ ६ ॥ ग्रहीतुकामःसमुनिर्दृष्ट्वाव्यंजितयौवनाम्॥
दक्षिणेनकरेणैनामस्पृशद्दक्षिणेकरे ॥ ७ ॥ तमुवाचासितापांगीस्मितपूर्वमिदंवचः ॥ कुलस्यसदृशंवः
किंश्रुतस्यतपसश्चकिम् ॥ ८ ॥ त्वंवैवसिष्ठदायादःकुलशीलसमन्वितः ॥ किंचिकीर्षसिधर्मज्ञमन्मथेन-

प्रपीडितः ॥ ९ ॥ दुर्लभंमानुषंजन्मभुविब्राह्मणसत्तम ॥ तत्रापिदुर्लभंमन्येब्राह्मणत्वंविशेषतः ॥ १० ॥
कुलेनशीलेनतथाश्रुतेनद्विजोत्तमस्त्वंकिलधर्मविच्च ॥ अनार्यभावंकथमागतोऽसिविप्रेंदमांवीक्ष्यच-
मीनगन्धाम् ॥ ११ ॥ मदीयेशरीरेद्विजामोघबुद्धेशुभंकिंसमालोक्यपाणिंग्रहीतुम् ॥ समीपंसमाया
सिकामातुरस्त्वंकथंनाभिजानासिधर्मंस्वकीयम् ॥ १२ ॥ अहोमंदबुद्धिर्द्विजोऽयंग्रहीष्यञ्जलेमग्नएवा
द्यमांवैगृहीत्वा ॥ मनोव्याकुलंपंचबाणा तिविद्धंनकोपीहशक्तःप्रतीपंहिकर्तुम् ॥ १३ ॥ इतिसंचिंत्य-
साबालातमुवाचमहामुनिम् ॥ धैर्यंकुरुमहाभागपरंपारंनयामिवै ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ पराशरस्तुत-
च्छ्रुत्वावचनंहितपूर्वकम् ॥ करंत्यक्त्वास्थितस्तत्रसिंधोःपारंगतःपुनः ॥ १५ ॥ मत्स्यगंधांप्रजग्राह-
मुनिःकामातुरस्तदा ॥ वेपमानातुसाकन्यातमुवाचपुरःस्थितम् ॥ १६ ॥ दुर्गंधाऽहंमुनिश्रेष्ठकथंत्वं
नोपशंकसे ॥ समानरूपयोःकामसंयोगस्तुसुखावहः ॥ १७ ॥ इत्युक्तेनतुसाकन्याक्षणमात्रेणभामिनी॥
कृतायोजनगंधातुसुरूपाचवरानना ॥ १८ ॥ मृगनाभिसुगंधांतांकृत्वाकांतांमनोहराम् ॥ जग्राहदक्षि-
णेपाणौमुनिर्मन्मथपीडितः ॥ १९ ॥ ग्रहीतुकामंतंप्राहनाम्नासत्यवतीशुभा ॥ मुनेपश्यतिलोकोऽयंपि-
ताचैवतटस्थितः ॥ २० ॥ पशुधर्मोनमेप्रीतिंजनयत्यतिदारुणः ॥ प्रतीक्षस्वमुनिश्रेष्ठयावद्भवतिया-
मिनी ॥ २१ ॥ रात्रौव्यवायउद्दिष्टोदिवानमनुजस्यहि ॥ दिवासंगेमहान्दोषःपश्यंतिकिलमानवाः
॥ २२ ॥ कामंयच्छमहाबुद्धेलोकनिंदादुरासदा ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यायुक्तमुक्तमुदारधीः ॥ २३ ॥
नीहारंकल्पयामासशीघ्रंपुण्यबलेनवै ॥ नीहारेचसमुत्पन्नेतटेऽतितमसायुते ॥ २४ ॥ कामिनीतंमुनिं-
प्राहमृदुपूर्वमिदंवचः ॥ कन्याऽहंद्विजशार्दूलभुक्त्वागंतासिकामतः ॥ २५ ॥ अमोघवीर्यस्त्वंब्रह्मन्का-
गतिर्मेभवेदिति ॥ पितरंकिंब्रवीम्यद्यसगर्भाचेद्भवाम्यहम् ॥ २६ ॥ त्वंगमिष्यसिभुक्त्वामांकिंकरो-
मिवदस्वतत् ॥ पराशरउवाच ॥ कांतेऽद्यमत्प्रियंकृत्वाकन्यैवत्वंभविष्यसि ॥ २७ ॥ वृणीष्व चवरंमी-

रुयंत्वमिच्छसिभामिनि ॥ सत्यवत्युवाच ॥ यथामेपितरौलोकेनजनीतोहिमानद ॥ २८ ॥ कन्याव्रतं
नमेहन्यात्तथाकुरुद्विजोत्तम ॥ पुत्रश्चत्वत्समःकामंभवेदद्भुतवीर्यवान् ॥ २९ ॥ गंधोऽयंसर्वदामेस्या
द्यौवनंचनवंनवम् ॥ पराशर उवाच ॥ शृणुसुंदरिपुत्रस्तेविष्णवंशसंभवःशुचिः ॥ ३० ॥ भविष्यतिच
विख्यातस्त्रैलोक्येवरवर्णिनि ॥ केनचित्कारणेनाहंजातःकामातुरस्त्वयि ॥ ३१ ॥ कदापिचनसंमोहो
भूतपूर्वोवरानने ॥ दृष्ट्वाचाप्सरसांरूपंसदाऽहंधैर्यमावहम् ॥ ३२ ॥ दैवयोगेनवीक्ष्यत्वांकामस्यवशगोऽ
भवम् ॥ तत्किंचित्कारणंविद्धिदैवंहिदुरतिक्रमम् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वाऽहंचातिदुर्गंधांत्वांकथंमोहमाप्नुयाम् ॥
पुराणकर्तापुत्रस्तेभविष्यतिवरानने ॥ ३४ ॥ वेदविद्भागकर्ताचख्यातश्चभुवनत्रये ॥ सूतउवाच ॥
इत्युक्त्वातांवशंयातांभुक्त्वासमुनिसत्तमः ॥ ३५ ॥ जगामतरसास्नात्वाकालिंदीसलिलेमुनिः ॥ साऽ
पिसत्यवतीजातासद्योगर्भवतीसती ॥ ३६ ॥ सुषुवेयमुनीद्वीपेपुत्रंकाममिवापरम् ॥ जातमात्रस्तुतेज-
स्वीतामुवाचस्वमातरम् ॥ ३७ ॥ तपस्येवमनःकृत्वाविविशेचातिवीर्यवान् ॥ गच्छमातर्यथाकामंग-
च्छाम्यहमतःपरम् ॥ ३८ ॥ तपःकर्तुंमहाभागेदर्शयिष्यामिवैस्मृतः ॥ मातर्यदाभवेत्कार्यंतवकिंचिद
नुत्तमम् ॥ ३९ ॥ स्मर्तव्योऽहंतदाशीघ्रमागमिष्यामिभामिनि ॥ स्वस्तितेऽस्तुगमिष्यामित्युक्त्वाचितां
सुखंवस ॥ ४० ॥ इत्युक्त्वानिर्ययौव्यासःसाऽपिपित्रंतिकंगता ॥ द्वीपेन्यस्तस्तयाबालस्तस्माद्द्वैपा
यनोऽभवत् ॥ ४१ ॥ जातमात्रोजगामाशुवृद्धिंविष्णवंशयोगतः ॥ तीर्थेतीर्थेकृतस्नानश्चचारतपउत्तम
म् ॥ ४२ ॥ एवंद्वैपायनोजज्ञेसत्यवत्यांपराशरात् ॥ चकारवेदशाखाश्चप्राप्तंज्ञात्वाकलेर्युगम् ॥ ४३ ॥
वेदविस्तारकरणाद्व्यासनामाऽभवन्मुनिः ॥ पुराणसंहिताश्चक्रेमहाभारतमुत्तमम् ॥ ४४ ॥ शिष्यान
ध्यापयामासवेदान्कृत्वाविभागशः ॥ सुमंतुंजैमिनिंपैलंवैशंपायनमेवच ॥ ४५ ॥ असितंदेवलंचैवशुकंचै
वस्वमात्मजम् ॥ सूतउवाच ॥ एतच्चकथितंसर्वंकारणंमुनिसत्तमाः ॥ ४६ ॥ सत्यवत्याः सुतस्यापि

समुत्पत्तिस्तथाशुभा ॥ संशयोऽत्रनकर्तव्यःसंभवेमुनिसत्तमाः ॥ ४७ ॥ महतांचरितेचैवगुणाग्राह्यामु-
नेरिति ॥ कारणाच्चसमुत्पत्तिःसत्यवत्याझषोदरे ॥ ४८ ॥ पराशरेणसंयोगःपुनःशांतनुनातथा ॥ अन्य
थातुमुनेश्चित्तंकथंकामाकुलंभवेत् ॥ ४९ ॥ अनार्यजुष्टंधर्मज्ञःकृतवान्सकथंमुनिः ॥ सकारणेयमुत्प-
त्तिःकथिताऽऽश्चर्यकारिणी ॥ ५० ॥ श्रुत्वापापाच्चनिर्मुक्तोनरोभवतिसर्वथा ॥ यएतच्छुभमाख्यानं
शृणोतिश्रुतिमान्नरः ॥ ५१ ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिसुखी भवति सर्वदा ॥ ५२ ॥

इति श्री देवीभागवते महापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांद्वितीयेस्कंधेद्वितीयोऽध्यायः॥२॥

ऋषयऊचुः॥उत्पत्तिस्तुत्वयाप्रोक्काव्यासस्यामित तेजसः॥ सत्यवत्यास्तथासूतविस्तरेणत्वया
ऽनघ ॥ १ ॥ तथाप्येकस्तुसंदेहश्चित्तेऽस्माकंसुसंस्थितः ॥ ननिवर्ततिधर्मज्ञकथितेनत्वयाऽनघ ॥२॥
माता व्यासस्ययाप्रोक्तानाम्नासत्यवतीशुभा ॥ साकथंनृपतिंप्राप्ताशंतनुंधर्मवित्तमम् ॥ ३ ॥ निषाद-
पुत्रींसकथंवृतवान्नृपतिः स्वयम् ॥ धर्मिष्ठः पौरवोराजाकुलहीनामसंवृताम् ॥४॥ शंतनोःप्रथमापत्नी-
काह्यभूत्कथयाऽधूना ॥ भीष्मः पुत्रोऽथमेधावीवसोरंशःकथंपुनः ॥५॥ त्वयाप्रोक्तंपुरासूतराजाचित्रां
गदःकृतः ॥ सत्यवत्याः सुतोवीरोभीष्मेणामिततेजसा ॥ ६ ॥ चित्रांगदेहतेवीरेकृतस्तदनुजस्तथा ॥
विचित्रवीर्यनामाऽसौसत्यवत्याः सुतोनृपः ॥ ७ ॥ज्येष्ठेभीष्मेस्थितेपूर्वंधर्मिष्ठेरूपवत्यपि ॥ कृतवान्स
कथंराज्यंहथापितस्तेनजानता ॥ ८ ॥ मृतेविचित्रवीर्येतुसत्यवत्यतिदुःखिता ॥ वधूभ्यांगोलकौपुत्रौ
जनयामाससाकथम् ॥९॥कथंराज्यंनभीष्मायददौसावरवर्णिनी॥नकृतस्तुकथं तेनवीरेणदारसंग्रहः॥१०॥
अधर्मस्तुकृतः कस्माद्व्यासेनामिततेजसा ॥ ज्येष्ठेनभ्रातृभार्यायांपुत्रावुत्पादिताविति ॥११॥ पुराणक
र्ताधर्मात्मा सकथंकृतवान्मुनिः ॥ सेवनंपरदाराणांभ्रातुश्चैवविशेषतः ॥१२॥ जुगुप्सितमिदंकर्मसक
थंकृतवान्मुनिः ॥ शिष्टाचारः कथंसूतवेदानुमितिकारकः ॥१३॥ व्यासशिष्योऽसिमेधाविन्संदेहंछेत्तुम

र्हसि ॥ श्रोतुकामावयंसर्वेधर्मंतत्रैकृतक्षणाः ॥१४॥ सूतउवाच ॥ इक्ष्वाकुवंशप्रभवोमहाभिषइति स्मृतः
सत्यवान्धर्मशीलश्चचक्रवर्तीनृपोत्तमः ॥१५॥ ।अश्वमेधसहस्रेणवाजपेयशतेनच ॥ तोषयामासदेवेंद्रं-
स्वर्गंप्रापमहामतिः॥१६॥ एकदाब्रह्मसदनंगतोराजामहाभिषः ॥ सुराःसर्वेसमाजग्मुः सेवनार्थंप्रजाप
तिम् ॥१७॥ गंगामहानदीतत्रसंस्थितासेवितुंविभुम् ॥ तस्या वासः समुद्धूतंमारुतेनतरस्विना ॥१८॥
अधोमुखाः सुराः सर्वेनविलोक्यैवतांस्थिताः ॥ राजामहाभिषस्तांतुनिःशंकः समपश्यत ॥ १९ ॥
साऽपितंप्रेमसंयुक्तंनृपंज्ञातवतीनदी ॥ दृष्ट्वातौप्रेमसंयुक्तौनिर्लज्जौकाममोहितौ ॥ २० ॥ ब्रह्माचुकोपतौ
तूर्णंशशापचरुषान्वितः ॥ मर्त्यलोकेषुभूपालजन्मप्राप्यपुनर्दिवम् ॥२१॥पुण्येनमहताविष्टस्त्वमवाप्स्य
सिसर्वथा ॥ गंगांतथोक्तवान्ब्रह्मावीक्ष्यप्रेमवतींनृपे॥२२॥विमनस्कौतुतौतूर्णं निःसृतौब्रह्मणोऽतिकात्॥
सनृपश्चिंतयित्वाऽथभूलोकेधर्मतत्परान् ॥२३॥ प्रतीपंचिंतयामासपितरंपुरुवंशजम् ॥ एतस्मिन्समये
चाष्टौवसवः स्त्रीसमन्विताः ॥२४॥ वसिष्ठस्याऽऽश्रमंप्राप्तारममाणायदृच्छया ॥ पृथ्वीदीनांवसूनांच
मध्येकोऽपिवसूत्तमः ॥ २५॥ द्यौर्नामातस्यभार्याऽथनंदिनींगांददर्शह ॥ दृष्ट्वापतिंसापप्रच्छकस्येयंधेनु
रुत्तमा॥२६॥द्यौस्तामाहवसिष्ठस्यगौरियंशृणुसुन्दरि ॥ दुग्धमस्याःपिबेद्यस्तुनारीवापुरुषोऽथवा॥२७॥
अयुतायुर्भवेन्नूनंसदैवाऽगतयौवनः ॥ तच्छ्रुत्वासुन्दरीप्राहमृत्युलोकेऽस्तिमेसखी ॥२८॥ उशीनरस्य
राजर्षेः पुत्रीपरमशोभना ॥ तस्याहेतोर्महाभागसवत्सांगांपयस्विनीम् ॥२९॥ आनयस्वाऽऽश्रमंश्रेष्ठंनं
दिनींकामदांशुभाम् ॥ यावदस्याःपयःपीत्वासखीममसदैवहि ॥३०॥ मानुषेषुभवेदेकाजरारोगविव
र्जिता ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्याद्यौर्जहारचनंदिनीम् ॥३१॥ अवमन्यमुनिंदांतंपृथ्व्याद्यैःसहितोऽनघः॥हृता
यामथनंदिन्यांवसिष्ठस्तुमहातपाः ॥३२॥ आजगामाऽऽश्रमपथंफलान्यादायसत्वरः ॥ नापश्यतयदाधे
नुंसवत्सांस्वाश्रमेमुनिः ॥३३॥ मृगयामासतेजस्वीगह्वरेषुवनेष्वपि ॥ नासादितायदाधेनुश्चुकोपाति

शयं मुनिः॥३४॥वारुणिश्चापिविज्ञायध्यानेनवसुभिर्हृताम्॥ वसुभिर्मेहृताधेनुर्यस्मान्मामवमन्यवै॥३५॥
तस्मात्सर्वेजनिष्यंतिमानुषेषुनसंशयः॥एवंश शापधर्मात्मावसूंस्तान्वारुणिःस्वयम्॥३६॥श्रुत्वाविमनसःसव
प्रययुर्दुःखिताश्चते ॥ शप्ताःस्मइतिजानंतऋषिंतमुपचक्रमुः॥३७॥प्रसादयंतस्तमृषिंवसवःशरणंगताः ॥
मुनिस्तानाहधर्मात्मावसून्दीनान्पुरः स्थितान् । ३८॥ अनुसंवत्सरंसर्वेशापमोक्षमवाप्स्यथ ॥ येनेयं
विहृताधेनुर्नंदिनीममवत्सला ॥३९॥ तस्माद्द्यौर्मानुषेदेहेदीर्घकालंवसिष्यति॥ तेशप्ताः पथिगच्छन्तीं
गंगांदृष्ट्वासरिद्वराम् ॥४०॥ ऊचुस्तांप्रणताःसर्वेशप्तांचितातुरांनदीम् ॥ भविष्यामोवयंदेविकथंदेवाः
सुधाशनाः॥४१॥मानुषाणांचजठरेचिंतेयंमहतीहिनः॥ तस्मात्त्वंमानुषीभूत्वाजनयास्मान्सरिद्वरे॥४२॥
शंतनुर्नामराजर्षिस्तस्यभार्याभवानघे॥जाताञ्जातांजलेचास्मान्निःक्षिपस्वसुरापगे॥४३॥एवंशापविनि
र्मोक्षोभवितानात्रसंशयः ॥ तथेत्युक्ताश्चतेसर्वेजग्मुर्लोकंस्वकंपुनः ॥ ४४ ॥ गंगाऽपिनिर्गतादेवीचिं
त्यमानापुनः पुनः ॥ महाभिषोनृपोजातः प्रतीपस्यसुतस्तदा ॥४५॥ शंतनुर्नामराजर्षिर्धर्मात्मासत्य
संगरः ॥ प्रतीपस्तुस्तुतिंचक्रेसूर्यस्यामिततेजसः ॥४६॥ तदाचसलिलात्तस्मान्निः सृतावरवर्णिनी ॥
दक्षिणंशालसंकाशमूरुंभेजेशुभानना ॥४७॥ अंकेस्थितांस्त्रियंचाहमापृच्छाकिंवरानने ॥ ममोरावास्थि
ताऽसित्वंकिमर्थंदक्षिणेशुभे ॥४८॥सातमाहवरारोहायदर्थंराजसत्तम ॥ स्थिताऽस्म्यंकेकुरुश्रेष्ठकाम
यानांभजस्वमाम् ॥४९॥ तामवोचदथोराजारूपयौवनशालिनीम् ॥ नाहंपरस्त्रियं कामाद्गच्छेयंवरव-
र्णिनीम् ॥ ५० ॥ स्थितादक्षिणमूरुंमेत्वमाश्लिष्यचभामिनि ॥ अपत्यानांस्नुषाणांचस्थानंविद्धिशुचि
स्मिते ॥ ५१ ॥ स्नुषामेभवकल्याणिजातेपुत्रेऽतिवाञ्छिते ॥ भविष्यतिचमेपुत्रस्तवपुण्यान्नसंशयः
॥५२॥ तथेत्युक्त्वागतासावैकामिनीदिव्यदर्शना ॥ राजाचापिगृहंप्राप्तश्चिंतयंस्तांस्त्रियंपुनः ॥ ५३ ॥
ततः कालेनकियताजातेपुत्रेवयस्विनि ॥ वनंजिगमिषूराजापुत्रंवृत्तांतमूचिवान् ॥ ५४ ॥ वृत्तांतंकथ

यित्वातुपुनरूचेनिजंसुतम् ॥ यदिप्रयातिसाबालात्वांवने चारुहासिनी ॥५५॥ कामयानावरारोहातां भजेथामनोरमाम् ॥ नप्रष्टव्यात्वयाकाऽसिमन्नियोगान्नराधिप ॥ ५६ ॥ धर्मपत्नींचतांकृत्वाभविता त्वंसुखीकिल॥ सूतउवाच ॥ एवंसंदिश्यतंपुत्रंभूपतिः प्रीतमानसः ॥ ५७ ॥ दत्त्वाराज्यश्रियंसर्वांवनं राजाविवेशह ॥ तत्रापिचतपस्तप्त्वासमाराध्यपरांबिकाम् ॥ ५८ ॥ जगामस्वर्गराजाऽसौदेहंत्यक्त्वा स्वतेजसा॥राज्यंप्राप्यमहातेजाःशंतनुः सार्वभौमिकम्॥५९॥प्रजांवैपालयामासधर्मदंडोमहीपतिः॥६०॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधे तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

सूतउवाच ॥ प्रतीपेऽथदिवंयातेशंतनुः सत्यविक्रमः ॥ बभूवमृगयाशीलोनिघ्नन्व्याघ्रान्मृगा-
न्नृपः ॥ १ ॥ सकदाचिद्वनेघोरेगंगातीरेचरन्नृपः ॥ ददर्शमृगशावाक्षींसुंदरींचारुभूषणाम् ॥ २ ॥
दृष्ट्वातांनृपतिर्मग्नः चित्रोक्तेयंवरानना ॥ रूपयौवनसंपन्नासाक्षाल्लक्ष्मीरिवापरा ॥ ३ ॥ पिबन्मुखांबु-
जंतस्यानतृप्तिमगमन्नृपः ॥ हृष्टरोमाभवत्तत्रव्याप्तचित्तइवानघ ॥४॥ महाभिषंसाऽपिमत्वाप्रेमयुक्ता
बभूवह ॥ किंचिन्मंदस्मितंकृत्वातस्थावग्रेनृपस्यच॥ ५ ॥वीक्ष्यतामसितापांगींराजाप्रीतमनाभृशम् ॥
उवाचमधुरंवाक्यंसांत्वयञ्छ्लक्ष्णयागिरा ॥ ६ ॥ देवीवात्वंचवामोरुमानुषीवावरानने ॥ गंधर्वीवाथ-
यक्षीवानागकन्याऽप्सरापिवा ॥ ७ ॥ यासिकाऽसिवरारोहेभार्यामेभवसुंदरि ॥ प्रेमयुक्तस्मितैवत्वं-
धर्मपत्नीभवाद्यमे ॥ ८ ॥ सूतउवाच ॥ राजातांनाभिजानातिगंगेयमितिनिश्चितम् ॥ महाभिषंस
मुत्पन्नंनृपंजानातिजाह्नवी ॥ ९ ॥ पूर्वप्रेमसमायोगाच्छ्रुत्वावाचंनृपस्यताम् ॥ उवाचनारीराजानं-
स्मितपूर्वमिदंवचः ॥ १० ॥ स्त्र्युवाच ॥ जानामित्वांनृपश्रेष्ठप्रतीपतनयंशुभम् ॥ कानवांछतिचार्वं
गीभावित्वात्सदृशंपतिम् ॥ ११ ॥ वाग्बंधेननृपश्रेष्ठचरिष्यामिपतिंकिल ॥ शृणुमेसमयंराजन्वृणो
मित्वांनृपोत्तमः ॥ १२ ॥ यच्चकुर्यामहंकार्यं शुभंवायदिवाशुभम् ॥ ननिषेध्यात्वयाराजन्नवक्तव्यंतथा

ऽप्रियम् ॥ १३ ॥ यदा चत्वं नृप श्रेष्ठ न करिष्यसि मे वचः ॥ तदा मुक्त्वा गमिष्यामि येष्टं देशमरिंष ॥ १४ ॥
स्मृत्वा जन्म वसूनां सा प्रार्थनापूर्वकं हृदि ॥ महाभिषस्य प्रेमाथ विचिंत्यैव च जाह्नवी ॥ १५ ॥ तथेत्युक्त्वाऽ
थ सा देवी चकार नृपतिं पतिम् ॥ एवं वृता नृपेणाथ गंगा मानुषरूपिणी ॥ १६ ॥ नृपस्य मंदिरं प्राप्ता सुभ-
गा वरवर्णिनी ॥ नृपतिस्तां समासाद्य चिक्रीडोपवने शुभे ।१७॥ साऽपि तं रमयामास भावज्ञा वै वरांगना ॥
नबुबोध नृपः क्रीडन्गतान्वर्षगणानथ ॥ १८ ॥ स तया मृगशावाक्ष्या शच्या शतक्रतुर्यथा ॥ सा सर्वगुण-
संपन्ना सोऽपि कामविचक्षणः ॥ १९ ॥ रेमाते मंदिरे दिव्ये रमानारायणाविव ॥ एवं गच्छति काले साद-
धार नृपतेस्तदा ॥ २० ॥ गर्भं गंगा वसुं पुत्रं सुषुवे चारुलोचना ॥ जातमात्रं सुतं वारिचिक्षेपैवं द्वितीयके
॥ २१ ॥ तृतीयेथ चतुर्थेऽथ पंचमे षष्ठ एव च ॥ सप्तमे वा हते पुत्रे राजा चिंतापरोऽभवत् ॥ २२ ॥
किं करोम्यद्य वंशो मे कथं स्यात्सुस्थिरो भुवि ॥ सप्त पुत्रा हता नूनमनया पापरूपया ॥ २३ ॥ निवारयामि
यदि मां त्यक्त्वा यास्यति सर्वथा ॥ अष्टमोऽयं सुसंप्राप्तो गर्भो मे मनसीप्सितः ॥ २४ ॥ नवारयामि चेदद्य
सर्वथेयं जले क्षिपेत् ॥ भविता वानवा चाग्रे संशयोयं ममाद्भुतः ॥ २५ ॥ संभवेऽपि च दुष्टेयं रक्षयेद्वानर
क्षयेत् ॥ एवं संशयिते कार्ये किं कर्तव्यं मयाऽधुना ॥ २६ ॥ वंशस्य रक्षणार्थं हि यत्नः कार्यः परो मया ॥
ततः काले यदा जातः पुत्रोऽयमष्टमो वसुः ॥ २७ ॥ मुनेर्येन हृता धेनुर्नंदिनी स्त्रीजितेन हि ॥ तं दृष्ट्वा नृपतिः
पुत्रं तामुवाच पतन्पदे ॥ २८ ॥ दासोऽस्मि तव तन्वंगि प्रार्थयामि शुचिस्मिते ॥ पुत्रमेकं पुषाम्यद्य देहि जी
वितं मद्य मे ॥ २९ ॥ हिंसिताः सप्त पुत्रा मे करभोरु त्वया शुभाः ॥ अष्टमं रक्ष सुश्रोणि पतामि तव पादयोः
॥ ३० ॥ अन्यद्वै प्रार्थितं तेऽद्य ददाम्यथ च दुर्लभम् ॥ वंशो मे रक्षणीयोऽद्य त्वया परमशोभने ॥ ३१ ॥ अपु
त्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गे वेदविदो विदुः ॥ तस्मादद्य वरारोहे प्रार्थयाम्यद्य मे सुतम् ॥ ३२ ॥ इत्युक्तापि गृही
त्वा तं यदा गंतुं समुत्सुका ॥ तदाऽपि कुपितो राजा तामुवाचातिदुःखितः ॥ ३३ ॥ पापिष्ठे किं करोम्यद्य

निरयान्नबिभेषिकिम् ॥ काऽसिपापकराणांत्वंपुत्रीपापरतासदा ॥ ३४ ॥ यथेच्छंगच्छवातिष्ठपुत्रोमे
स्थीयतामिह ॥ किंकरोमित्वयापापेवंशांतकरयाऽनया ॥ ३५ ॥ एवंवदतिभूपालेसागृहीत्वासुतंशि
शुम् ॥ गच्छंतीवचनंकोपसंयुतातमुवाचह ॥ ३६ ॥ पुत्रकामासुतंत्वेनं पालयामिवनेगतः ॥ समयोमे
गमिष्यामिवचनंह्यन्यथाकृतम् ॥ ३७ ॥ गंगांमांवैविजानीहिदेवकार्यार्थमागताम् ॥ वसवस्तुपुराश
प्तावसिष्ठेनमहात्मना ॥ ३८ ॥ व्रजंतुमानुषींयोनिंस्थितांचिंतातुरास्तुमाम् ॥ दृष्ट्वेदंप्रार्थयामासुर्ज
ननीनोभवानघे ॥ ३९ ॥ तेभ्योदत्त्वावरंजातापत्नीतेनृपसत्तम ॥ देवकार्यार्थसिद्ध्यर्थं जानीहिसंभ
वोमम ॥ ४० ॥ सप्ततेवशवः पुत्रामुक्ताः शापाद्दषेस्तुते ॥ कियंतंकालमेकोऽयंतवपुत्रोभविष्यति
॥ ४१ ॥ गंगादत्तमिमंपुत्रंगृहाणशंतनोस्वयम् ॥ वसुंदेवंविदित्वैनंसुखंभुंदवसुतोद्भवम् ॥ ४२ ॥
गांगेयोऽयंमहाभागभविष्यतिबलाधिकः ॥ अद्यतत्रनयाम्येनंयत्रत्वंवैमयावृतः ॥ ४३ ॥ दास्यामियौ
वनप्राप्तंपालयित्वामहीपते ॥ नमातृरहितः पुत्रोजीवेन्नचसुखीभवेत् ॥ ४४ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेगंगातं
गृहीत्वाचबालकम् ॥ राजाचातीवदुःखार्तः संस्थितोनिजमंदिरे ॥ ४५ ॥ भार्याविरहजंदुःखंतथा
पुत्रस्यचाद्भुतम् ॥ सर्वदाचिंतयन्नास्तेराज्यंकुर्वन्महीपतिः ॥ ४६ ॥ एवंगच्छतिकालेऽथनृपतिर्मृ
गयांगतः ॥ निघ्नन्मृगगणान्बाणैर्महिषान्सूकारानपि ॥४७॥ गंगातीरमनुप्राप्तःसराजाशंतनुस्तदा ॥
नदींस्तोकजलांदृष्ट्वाविस्मितः समहीपतोः ॥ ४८ ॥ तत्रापश्यत्कुमारंतंमुंचंतंविशिखान्बहून् ॥ आकृ
ष्यचमहाचापंक्रीडंतंसरितस्तटे ॥ ४९ ॥ तंवीक्ष्यविस्मितोराजानस्मजानातिकिंचन ॥ नोपलेभेस्मृतिं
भूपः पुत्रोऽयंममवानवा ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाप्यमानुषंकर्मबाणेषुलघुहस्तताम् ॥ विद्यांवाऽप्रतिमांरूपंतस्य
वैस्मरसन्निभम् ॥ ५१ ॥ पप्रच्छविस्मितोराजाकस्यपुत्रोऽसिचानघ ॥ नोवाचकिंचिद्वीरोऽसौमुंच
ञ्छिलीमुखानथ ॥ ५२ ॥ अंतर्धानगतः सोऽथराजाचिंतातुरोऽभवत् ॥ कोऽयंममसुतोबालःकिंकरो

मिव्रजामिकम् ॥ ५३ ॥ गंगांतुष्टावभूपालः स्थितस्तत्रसमाहितः ॥ दर्शनंसाददौचाथचारुरूपायथा
पुरा ॥ ५४ ॥ दृष्ट्वातांचारुसर्वांगींबभाषेनृपतिः स्वयम् ॥ कोऽयंगंगेगतोबालोममत्वंदर्शयाधुना
॥ ५५ ॥ गंगोवाच ॥ पुत्रोऽयंतवराजेंद्ररक्षितश्चाष्टमोवसुः ॥ ददामितवहस्तेतुगांगेयोऽयंमहातपाः
॥ ५६ ॥ कीर्तिकर्ताकुलस्यास्यभवितातवसुव्रतः ॥ पाठितस्त्वखिलान्वेदान्धनुर्वेदंचशाश्वतम् ॥५७॥
वसिष्ठस्याऽऽश्रमेदिव्येसंस्थितोऽयंसुतस्तव ॥ सर्वविद्याविधानज्ञः सर्वार्थकुशलःशुचिः ॥ ५८ ॥
यद्वेदजामदग्न्योऽसौतद्वेदायंसुतस्तव ॥ गृहाणगच्छराजेंद्रसुखीभवनराधिप ॥ ५९ ॥ इत्युक्त्वांऽ
तर्दधेगंगादत्त्वापुत्रंनृपायवै ॥ नृपतिस्तुमुदायुक्तोबभूवातिसुखान्वितः ॥ ६० ॥ समालिंग्यसुतंराजा
समाघ्रायचमस्तकम् ॥ समारोप्यरथेपुत्रंस्वपुरंसप्रचक्रमे ॥ ६१ ॥ गत्वागजाह्वयं राजाचकारोत्सव
मुत्तमम् ॥ दैवज्ञंचसमाहूयपप्रच्छचशुभंदिनम् ॥६२॥ समाहृत्यप्रजाः सर्वाः सचिवान्सर्वशःशुभान् ॥
यौवराज्येऽथगांगेयंस्थापयामासपार्थिवः ॥ ६३ ॥ कृत्वातंयुवराजानंपुत्रंसर्वगुणान्वितम् ॥ सुख
मासस्धर्मात्मानसस्मारचजाह्नवीम् ॥ ६४ ॥ सूतउवाच ॥ एतद्वःकथितंसर्वंकारणंवसुशापजम् ॥
गांगेयस्यतथोत्पत्तिजाह्नव्याः संभवंतथा ॥६५॥ गंगावतरणंपुण्यंवसूनांसंभवंतथा ॥ यःशृणोतिनरः
पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ६६ ॥ पुण्यंपवित्रमाख्यानंकथितंमुनिसत्तमाः ॥ यथामयाश्रुतंव्यासात्पु
राणवेदसंमितम् ॥ ६७ ॥ श्रीमद्भागवतंपुण्यंनानाख्यानकथान्वितम् ॥ द्वैपायनमुखोद्भूतंपंचलक्षण
संयुतम् ॥६८॥ शृण्वतांसर्वपापघ्नंशुभदंसुखदंतथा ॥ इतिहासमिमंपुण्यं कीर्तितंमुनिसत्तमाः ॥६९॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

ऋषयऊचुः ॥ वसूनांसंभवः सूतकथितः शापकारणात् ॥ गांगेयस्यतथोत्पत्तिः कथितालोम
हर्षणे ॥ १ ॥ माताव्यासस्यधर्मज्ञनाम्नासत्यवतीसती ॥ कथंशंतनुनाप्राप्ताभार्यागंधवतीशुभा ॥ २॥

तन्ममाचक्ष्व विस्तारं दाशपुत्रीकथंवृता ॥ राज्ञाधर्मवरिष्ठेनसंशयंछिंधिसुव्रत ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥
शंतनुर्नामराजर्षिर्मृगयानिरतःसदा ॥ वनंजगामनिघ्नन्वैमृगांश्चमहिषान्रुरून् ॥ ४ ॥ चत्वार्येवतुव
र्षाणिपुत्रेणसहभूपतिः ॥ रममाणः सुखंप्रापकुमारेणयथाहरः ॥ ५ ॥ एकदाविक्षिपन्बाणान्विनिघ्न
न्खड्गसूकरान् ॥ सकदाचिद्वनंप्राप्तः कालिंदीं सरितांवराम् ॥ ६ ॥ महीपतिरनिर्देश्यमाजिघ्रद्गंध
मुत्तमम् ॥तस्यप्रभवमन्विच्छन्संचचारवनंतदा॥७॥नमंदारस्यगंधोऽयंमृगनाभिमदस्यन॥चंपकस्यनमा
लत्यानकेतक्यामनोहरः॥८॥कुतोऽयमेतिवायुर्वैममघ्राणविमोहनः॥९॥इतिसंचिंत्यमानोऽसौबभ्रामवनमं
डलम्॥मोहितोगंधलोभेनशंतनुः पवनानुगः॥१०॥सददर्शनदीतीरेसंस्थितांचारुदर्शनाम् ॥ शृंगारस
हितांकांतांसुस्थितांमलिनांबराम्॥११॥दृष्ट्वातामसितापांगीं विस्मितः समहीपतिः ॥ अस्यादेहस्य
गंधोऽयमितिसंजातनिश्चयः ॥ १२ ॥ तदद्भुतंरूपमतीवसुंदरंतथैवगन्धोऽखिललोकसंमतः ॥वयश्च
तादृङ्नवयौवनंशुभंदृष्ट्वैवराजाकिलविस्मितोऽभवत् ॥ १३ ॥ केयंकुतोवासमुपागताऽधुनादेवांगना
वाकिमुमानुषीवा ॥ गंधर्वपुत्रीकिलनागकन्याजाने कथंगंधवतीनुकामिनीम्॥१४॥संचिंत्यचैवं मन
सानृपोऽसौननिश्चयंप्रापयदाततःस्वयम्॥गंगांस्मरन्कामवशंगतोऽथपप्रच्छकांतांतटसंस्थितांच॥१५॥
काऽसिप्रियेकस्यसुताऽसिकस्मादिहस्थितात्वंविजनेवरोरु ॥ एकाकिनीकिंवदचारुनेत्रेविवाहितावा
नविवाहिताऽसि ॥ १६ ॥ संजातकामोऽहमरालनेत्रेत्वांवीक्ष्यकांतांचमनोरमांच ॥ ब्रूहिप्रियेयासिचि
कीर्षसित्वंकिंचेतिसर्वंममविस्तरेण ॥ १७ ॥ इत्येवमुक्तासुदतीनृपेणप्रोवाचतंसस्मितमंबुजेक्षणा ॥
दाशस्यपुत्रींत्वमवेहिराजन्कन्यांपितुः शासनसंस्थितांच ॥ १८ ॥ तरीमिमांधर्मनिमित्तमेवसंवाहया
मीहजलेनृपेंद्र ॥ पितागृहेमेऽद्यगतोऽस्तिकामंसत्यंब्रवीम्यर्थपतेतवाग्रे ॥ १९ ॥ इत्येवमुक्ताविरराम
बालाकामातुरस्तांनृपतिर्बभाषे ॥ कुरुप्रवीरंकुरुमांपतिंत्वंवृथानगच्छेन्ननुयौवनंते ॥ २० ॥ नचास्ति

पत्नीममवैद्वितीयात्वंधर्मपत्नीभवमेमृगाक्षि ॥ दासोऽस्मितेऽहंवशगःसदैवमनोभवस्तापयतिप्रियेमा
म् ॥ २१ ॥ गताप्रियामांपरिहृत्यकांतानान्यावृताऽहंविधुरोऽस्मिकांत ॥ त्वांवीक्ष्यसर्वावयवातिर
म्यांमनोहिजातंविवशंमदीयम् ॥ २२ ॥ श्रुत्वामृतास्वादरसंनृपस्यवचोऽतिरम्यंखलुदासकन्या ॥
उवाचतंसात्विकभावयुक्ताकृत्वाऽतिधैर्यंनृपतिंसुगंधा ॥ २३ ॥ यदात्थराजन्मयितत्तथैवमन्येऽहमेत
त्तुयथावचस्ते ॥ नास्मिस्वतंत्रात्वमवेहिकामंदातापितामेऽर्थयतंत्वमाशु ॥ २४ ॥ नस्वैरिणीहास्म्य
पिदाशपुत्रीपितुर्वशेऽहंसततंचरामि ॥ सचेद्ददातिप्रथितःपितामेगृहाणपाणिंवशगाऽस्मितेऽहम् ॥२५॥
मनोभवस्त्वांनृपकिंदुनोतियथापुनर्मांनवयौवनांच॥दुनोतितत्रापिहिरक्षणीयाधृतिःकुलाचारपरंपरासु
॥२६॥सूतउवाच॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यानृपतिःकाममोहितः॥ गतोदाशपतेर्गेहंतस्यायाचनहेतवे ॥२७॥
दृष्ट्वानृपतिमायांतंदाशोऽतिविस्मयंगतः ॥ प्रणामंनृपतेः कृत्वाकृतांजलिरभाषत ॥२८॥ दाशउवाच ॥
दासोऽस्मितवभूपालकृतार्थोऽहंतवाऽऽगमे ॥ आज्ञां देहिमहाराजयदर्थमिहचागमः ॥२९॥ राजोवाच॥
धर्मपत्नींकरिष्यामिसुतामेतांतवानघ ॥ त्वयाचेद्दीयतेमह्यं सत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥३०॥ दाशउवाच ॥ कन्या
रत्नं मदीयंचेद्यत्त्वंप्रार्थयसेनृप॥दातव्यंतुप्रदास्यामिनत्वदेयंकदाचन॥३१॥ तस्याःपुत्रोमहाराजत्वदंतेपृ
थिवीपतिः ॥ सर्वथाचाभिषेक्तव्योनान्यः पुत्रस्तवेतिवै ॥३२॥ सूतउवाच ॥श्रुत्वावाक्यंतुदाशस्यराजा
चिंतातुरोऽभवत् ॥ गांगेयंमनसाकृत्वानोवाचनृपतिस्तदा ॥३३॥ कामातुरोगृहंप्राप्तश्चिंताविष्टोमही
पतिः ॥ नसस्नौबुभुजेनाथनसुष्वापगृहंगतः ॥३४॥ चिंतातुरंतुतंदृष्ट्वापुत्रोदेवव्रतस्तदा ॥ गत्वाऽपृच्छ
न्महीपालंतदसंतोषकारणम् ॥३५॥ दुर्जयःकोऽस्तिशत्रुस्तेकरोमिवशगंतव ॥ काचिंतानृपशार्दूलसत्यं
वदनृपोत्तम ॥३६॥ किंतेनजातेनसुतेनराजन्दुःखंनजानातिननाशयेद्यः ॥ ऋणंग्रहीतुंसमुपागतोऽसौप्रा
ग्जन्मजंनात्रविचारणाऽस्ति ॥३७॥ विमुच्यराज्यंरघुनन्दनोऽपितताज्ञयादाशरथिस्तुरामः ॥ वनंगतो

लक्ष्मणजानकीभ्यांसहैवशैलंकिलचित्रकूटम् ॥३८॥ सुतोहरिश्चन्द्रनृपस्यराजन्योरोहितश्चेतिप्रसिद्धना
मा ॥ क्रीतोऽथपित्राविपणोद्यतश्चदासार्पितोविप्रगृहेतुनूनम् ॥३९॥ तथाऽजिगर्तस्यसुतोवरिष्ठोनाम्ना
शुनःशेपइतिप्रसिद्धः ॥ क्रीतस्तुपित्राप्यथयूपबद्धः संमोचितोगाधिसुतेनपश्चात् ॥४०॥ पित्राज्ञयाजा
मदग्न्येनपूर्वं छिन्नं शिरोमातुरितिप्रसिद्धम् ॥ अकार्यमप्याचरितंचतेनगुरोरनुज्ञाचगरीयसीकृता ॥४१॥
इदंशरीरंतवभूपतेनक्षमोऽस्मिनूनंवदकिंकरोम्यहम् ॥नशोचनीयंमयिवर्तमानेप्यसाध्यमर्थंप्रतिपादया
म्यदः ॥ ४२ ॥ प्रब्रूहिराजंस्तवकाऽस्तिचिंतानिवारयाम्यद्यधनुर्गृहीत्वा ॥ देहेनमेचेच्चरितार्थतावा
भवत्वमोघाभवतश्चिकीर्षा ॥ ४३ ॥ धिक्तंसुतंयः ! पितुरीप्सितार्थंक्षमोऽपिसन्नप्रतिपादयेद्यः ॥
जातेनकिंतेनसुतेनकामंपितुर्नचिंतांहिसमुद्धरेद्यः ॥ ४४ ॥ सूतउवाच ॥ निशम्येतिवचस्तस्यपुत्रस्य
शंतनुर्नृपः ॥ लज्जमानस्तुमनसातमाहत्वरितंसुतम् ॥४५॥ राजोवाच ॥ चिंतामेमहतीपुत्रयस्त्वमे
कोऽसिमेसुतः शूरोऽतिबलवान्मानीसंग्रामेष्वपराङ्मुखः ॥ ४६ ॥ एकापत्यस्यमेतातवृथेदंजीवितंकि
ल ॥ मृतेत्वयिमृधेक्वापिकिंकरोमिनिराश्रयः ॥ ४७ ॥ एषामेमहतीचिंतातेनाद्यदुःखितोस्म्यहम् ॥ ना
न्याचिंताऽस्तिमेपुत्रयांतवाग्रेवदाम्यहम् ॥ ४८ ॥ सूतउवाच ॥ तदाऽऽकर्ण्याथगांगेयोमंत्रिवृद्धान
पृच्छत ॥ नमांवदतिभूपालोलज्जयाऽद्यपरिप्लुतः ॥ ४९ ॥ वित्तवार्तांनृपस्याद्यपृष्ट्वायूयंविनिश्चया-
त् ॥ सत्यंब्रुवंतुमांसर्वं तत्करोमिनिराकुलः ॥ ५० ॥ तच्छ्रुत्वातेनृपंगत्वासंविज्ञायचकारणम् ॥ शशं
सुर्विदितार्थस्तुगांगेयस्तदचिंतयत् ॥ ५१ ॥ सहितस्तैर्जगामाऽऽशुदाशस्यसदनंतदा ॥ प्रेमपूर्णमुवा
चेदंविनम्रो जाह्नवीसुतः ॥ ५२ ॥ गांगेयउवाच ॥ पित्रेदेहिसुतांतेऽद्यप्रार्थयामिसुमध्यमाम् ॥ माता
मेऽस्तुसुतेयंतेदासोऽस्म्यस्याःपरंतप ॥ ५३ ॥ दाशउवाच ॥ त्वंगृहाणमहाभागपत्नींकुरुनृपात्मज ॥
पुत्रोऽस्यानभवेद्राजावर्तमानेत्वयीतिवै ॥ ५४ ॥ गांगेयउवाच ॥ मातेयंममदाशेयीराज्यंनैवकरोम्य

हम् ॥ पुत्रोऽस्याःसर्वथाराज्यंकरिष्यतिनसंशयः ॥ ५५ ॥ दाशउवाच ॥ सत्यंवाक्यंमयाज्ञातंपुत्र
स्तेबलवान्भवेत् ॥ सोऽपिराज्यंबलान्नूनंगृह्णीयादितिनिश्चयः ॥५६॥ गांगेयउवाच ॥ नदारसंग्रहं
नूनंकरिष्यामिहिसर्वथा ॥ सत्यमेववचनंतातमयाभीष्मंव्रतंकृतम् ॥ ५७ ॥ सूतउवाच ॥ एवंकृतांप्रति
ज्ञांतुनिशम्यझषजीवकः ॥ ददौसत्यवतींतस्मैराज्ञेसर्वांगशोभानाम् ॥ ५८ ॥ अनेनविधिनातेनवृतास
त्यवतीप्रिया ॥ नजानातिपरंजन्मव्यासस्यनृपसत्तमः ॥ ५९ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेद्वितीयस्कंधे पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

सूतउवाच ॥ एवंसत्यवतीतेनवृताशंतनुनाकिल ॥ द्वौपुत्रौचतथाजातौमृतौकालवशादपि ॥१॥
व्यासवीर्यात्तुसंजाताधृतराष्ट्रोऽधएवच ॥ मुनिंदृष्ट्वाऽथकामिन्यानेत्रसंमीलनेकृते ॥ २ ॥ श्वेतरूपाय
तोजातादृष्ट्वाव्यासंनृपात्मजा ॥ व्यासकोपात्समुत्पन्नःपांडुस्तेननसंशयः ॥ ३ ॥ संतोषितस्तयाव्या
सोदास्याकामकलाविदा ॥ विदुरस्तुसमुत्पन्नोधर्मांशःसत्यवाक्छुचिः ॥ ४ ॥ राज्येसंस्थापितःपांडुः
कनीयानपिमंत्रिभिः ॥ अंधत्वाद्धृतराष्ट्रोऽसौनाधिकारेनियोजितः ॥ ५ ॥ भीष्मस्यानुमतेराज्यंप्राप्तः
पांडुर्महाबलः ॥ विदुरोप्यथमेधावीमंत्रकार्येनियोजितः ॥ ६ ॥ धृतराष्ट्रस्यद्वेभार्येगांधारीसौबली
स्मृता ॥ द्वितीयाचतथावैश्यागार्हस्थ्येषुप्रतिष्ठिता ॥ ७ ॥ पांडोरपितथापत्न्यौद्वेप्रोक्तेवेदवादिभिः ॥
शौरसेनीतथाकुन्तीमाद्रीचमद्रदेशजा ॥ ८ ॥ गांधारीसुषुवेपुत्रशतंपरमशोभनम् ॥ वैश्याप्येकंसुतंकां
तंयुयुत्सुंसुषुवेप्रियम् ॥ ९ ॥ कुन्तीतुप्रथमंकन्यासूर्यात्कर्णंमनोहरम् ॥ सुषुवेपितृगेहस्थापश्चात्पांडु
परिग्रहः ॥ १० ॥ ऋषयऊचुः ॥ किमेतत्सूतचित्रंत्वंभाषसेमुनिसत्तम ॥ जनितश्चसुतःपूर्वंपांडुनासा
विवाहिता ॥ ११ ॥ सूर्यात्कर्णःकथंजातःकन्यायांवदविस्तरात् ॥ कन्याकथंपुनर्जातापांडुनासाविवा
हिता ॥ १२ ॥ सूतउवाच ॥ शूरसेनसुताकुन्तीबालभावेयदाद्विजाः ॥ कुन्तिभोजेनराज्ञातुप्रार्थिताक

भ्याकाशुभा॥ १३ ॥ कुंतिभोजेनसाबालापुत्रीतुपरिकल्पिता ॥ सेवनार्थन्तुदीप्तस्यविहिताचारुहासि
नी ॥ १४ ॥ दुर्वासास्तुमुनिःप्रातश्चातुर्मास्येस्थितोद्विजः ॥ परिचर्याकृताकुंत्यामुनिस्तोषंजगामह
॥ १५ ॥ ददौमंत्रंशुभंतस्यैयेनाहूतः सुरःस्वयम् ॥ समायातितथाकामंपूरयिष्यतिवांछितम् ॥ १६ ॥
गतेमुनौततःकुंतीनिश्चयार्थंगृहेस्थिता ॥ चिंतयामासमनसाकंसुरंसमचिंतये ॥ १७ ॥ उदितश्चत
दाभानुस्तथादृष्टोदिवाकरः ॥ मंत्रोच्चारंतथा कृत्वाचाहूतस्तिग्मगुस्तदा ॥ १८ ॥ मंडलान्मानुषंरू
पंकृत्वासर्वातिपेशलम् ॥ अवातरत्तदाकाशात्समीपेतत्र मंदिरे ॥ १९ ॥ दृष्ट्वादेवंसमायांतंकुंतीभानुं
सुविस्मिता ॥ वेपमानारजोदोषप्राप्तासद्यस्तुभामिनी ॥ २० ॥ कृतांजलिःस्थितासूर्यंबभाषेचारुलोच
ना ॥ सुप्रीता दर्शनेनाद्य गच्छत्वंनिजमंडलम् ॥ २१ ॥ सूर्यउवाच ॥ आहूतोऽस्मिकथंकुंतित्वयामंत्र
बलेनवै ॥ नमांभजसिकस्मात्त्वंसमाहूयपुरोगतम् ॥ २२ ॥ कामार्तोऽस्म्यसितापांगिभजमांभावसंयु
तम् ॥ मंत्रेणाधीनतांप्राप्तंक्रीडितुंनयमामिति ॥ २३ ॥ ॥ कुंत्युवाच ॥ कन्याऽस्म्यहंतुधर्मज्ञ सर्वसा
क्षिन्नमाम्यहम् ॥ तवाप्यहंनदुर्वाच्याकुलकन्याऽस्मिसुव्रत ॥ २४ ॥ ॥ सूर्यउवाच ॥ ॥ लज्जामेमहती
चाद्ययदिगच्छाम्यहंवृथा ॥ वाच्यतांसर्वदेवानांयास्याम्यत्रनसंशयः ॥ २५ ॥ शप्स्यामितंद्विजंचाऽ
द्ययेनमंत्रःसमर्पितः ॥ त्वांचापिसुभृशंकुंतिनोचेन्मांत्वंभजिष्यसि ॥ २६ ॥ कन्याधर्मःस्थिरस्तेस्यान्न
ज्ञास्यंतिजनाः किल ॥ मत्समस्तुतथापुत्रोभवितातेवरानने ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वातरणिःकुंतींतन्मनस्कां
सुलज्जिताम् ॥ भुक्त्वाजगामदेवेशोवरंदत्त्वाऽतिवांछितम् ॥ २८ ॥ गर्भंदधारसुश्रोणीसुगुप्तेमंदिरे
स्थिता ॥ धात्रीवेदप्रियाचैकानमातानजनस्तथा ॥ २९ ॥ गुप्तःसद्मनिपुत्रस्तुजातश्चातिमनोहरः ॥
कवचेनातिरम्येणकुण्डलाभ्यांसमन्वितः ॥ ३० ॥ द्वितीयइवसूर्यस्तुकुमारइवचापरः ॥ करेकृत्वाऽथ
धात्रेयीतामुवाचसुलज्जिताम् ॥ ३१ ॥ कांचिंताकरभोरुत्वमाधत्सेऽद्यस्थिताऽस्म्यहम् ॥ मंजूषायां

सुतंकुंतीमुंचंतीवाक्यमब्रवीत् ॥ ३२ ॥ किंकरोमिसुतार्ताऽहंत्यजेत्वांप्राणवल्लभम् ॥ मंदभाग्यात्य
जामित्वांसर्वलक्षणसंयुतम्॥३३॥पातुत्वांसगुणागुणाभगवतीसर्वेश्वरीचांबिकास्तन्यंसैवददातुविश्व
जननीकात्यायनीकामदा॥हृदयेऽहंमुखपंकजंसुललितंप्राणप्रियाहंकदात्यक्त्वात्वांविजनेवनेरविसुतंदु
ष्टायथास्वैरिणी ॥ ३४ ॥ पूर्वस्मिन्नपिजन्मनित्रिजगतांमातानचाराधितानध्यातंपदपंकजंसुखकरं
देव्याःशिवायाश्चिरम् ॥ तेनाहंसुतदुर्भगाऽस्मिसततंत्यक्त्वापुनस्त्वांवनेतप्स्यामिप्रियपातकंस्मृतव
तीबुद्ध्याकृतंयत्स्वयम् ॥ ३५ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वातंसुतंकुंतीमंजूषायांधृतंकिल ॥ धात्रीहस्तेद
दौभीताजनदर्शनतस्तथा ॥ ३६ ॥ स्नात्वात्रस्तातदाकुंतीपितृवेश्मन्युवाससा ॥ मंजूषावहमानाच
प्राप्ताह्यधिरथेनवै ॥ ३७ ॥राधासूतस्यभार्यावैतयाऽसौप्रार्थितःसुतः ॥ कर्णोऽभूद्बलवान्वीरःपालितः
सूतसद्मनि ॥ ३८ ॥ कुन्तीविवाहिताकन्यापांडुनासास्वयंवरे ॥ माद्रीचैवापराभार्यामद्रराजसुता
शुभा ॥ ३९ ॥ मृगयारममाणस्तुवनेपांडुर्महाबलः ॥ जघान मृगबुद्ध्यातुरममाणंमुनिंवने ॥ ४० ॥
शप्तस्तेनतदापांडुर्मुनिनाकुपितेनच ॥ स्त्रीसंगंयदिकर्तासितदातेमरणंध्रुवम् ॥ ४१ ॥ इतिशप्तस्तुमुनि
नापांडुःशोकसमन्वितः ॥ त्यक्त्वाराज्यंवनेवासंचकारभृशदुःखितः ॥ ४२ ॥ कुंतीमाद्रीचभार्येद्वेज
ग्मतुःसहसंगते ॥ सेवनार्थंसतीधर्मंसंश्रितेमुनिसत्तमाः ॥ ४३ ॥ गंगातीरेस्थितःपांडुर्मुनीनामाश्रमे
षुच ॥ शृएवानोधर्मशास्त्राणिचकारदुश्चरंतपः ॥ ४४ ॥ कथायांवर्तमानायांकदाचिद्धर्मसंश्रितम् ॥
अशृणोद्वचनंराजासुपृष्टंमुनिभाषितम् ॥ ४५ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गंगंतुंपरंतप ॥ येनकेनाप्यु
पायेनपुत्रस्यजननंचरेत् ॥ ४६ ॥ अंशजःपुत्रिकापुत्रःक्षेत्रजोगोलकस्तथा ॥ कुण्डः सहोढः कानीनः
क्रीतः प्राप्तस्तथावने ॥ ४७ ॥ दत्तः केनापिचाशक्तौधनग्राहिसुताः स्मृताः ॥ उत्तरोत्तरतः पुत्रानिकृ
ष्टाइतिनिश्चयः ॥ ४८ ॥ इत्याकर्ण्यतदाप्राहकुंतीं कमललोचनाम् ॥ सुतमुत्पादयाशुत्वंमुनिंगत्वा

तपोन्वितम् ॥ ४९ ॥ ममाऽऽज्ञयानदोषस्तेपुराराज्ञामहात्मना ॥ वसिष्ठाज्जनितःपुत्रः सौदासेनेतिमे
श्रुतम् ॥ ५० ॥ तंकुन्तीवचनंप्राहममंत्रोऽस्तिकामदः ॥ दत्तोदुर्वाससापूर्वं सिद्धिदःसर्वथाप्रभो
॥ ५१ ॥ निमंत्रयेऽहंयंदेवंमंत्रेणानेनपार्थिव ॥ आगच्छेत्सर्वथासौवैममपार्श्वेनियंत्रितः ॥ ५२ ॥ भर्तु
र्वाक्येनसातत्रस्मृत्वाधर्मं सुरोत्तमम् ॥ संगम्यसुषुवेपुत्रंप्रथमंचयुधिष्ठिरम् ॥ ५३ ॥ वायोर्वृकोदरंपुत्रं
जिष्णुं चैवशतक्रतोः ॥ वर्षेवर्षे त्रयःपुत्राःकुंत्या जातामहाबलाः ॥ ५४ ॥ माद्रीप्राहपतिंपांडुं पुत्रंमेकुरु
सत्तम ॥ किंकरोमिमहाराजदुःखंनाशयमेप्रभो ॥ ५५ ॥ प्रार्थितापतिनाकुंतीददौमंत्रंदयान्विता ॥
एकपुत्रप्रबंधेनमाद्रीपतिमतेस्थिता ॥ ५६ ॥ स्मृत्वातदाश्विनौदेवौमद्रराजसुतासुतौ ॥ नकुलःसहदेव
श्चसुषुवेवरवर्णिनी ॥ ५७ ॥ एवंतेपांडवाःपंचक्षेत्रोत्पन्नाःसुरात्मजाः ॥ वर्षवर्षान्तरेजातावनेतस्मि
न्द्विजोत्तमाः ॥ ५८ ॥ एकस्मिन्समयेपांडुर्माद्रींदृष्ट्वाथनिर्जने ॥ आश्रमेचातिकामार्तोजग्राहाऽऽगतवै
शसः ॥ ५९ ॥ मामामामेतिबहुधानिषिद्धाऽपितयाभृशम् ॥ आलिलिंगप्रियांदैवात्पपातधरणीतले
॥ ६० ॥ यथावृक्षगतावल्लीछिन्नेपततिवैद्रुमे ॥ तथासापतिताबालाकुर्वन्तीरोदनंबहु ॥ ६१ ॥ प्रत्याग
तातदाकुंतीरुदतीबालकास्तथा ॥ मुनयश्चमहाभागाःश्रुत्वाकोलाहलंतदा ॥ ६२ ॥ मृतःपांडुस्तदा
सर्वेमुनयःसंशितव्रताः ॥ सहाग्निभिर्विधिंकृत्वागंगातीरेतदादहन् ॥ ६३ ॥ चक्रेसहैवगमनंमाद्रीद
त्वासुतौशिशू ॥ कुंत्यैधर्मपुरस्कृत्यसतीनांसत्यकामतः ॥ ६४ ॥ जलदानादिकंकृत्वा मुनयस्तत्रवा
सिनः ॥ पंचपुत्रयुतांकुंतीमनयन्हस्तिनापुरम् ॥ ६५ ॥ तांप्राप्तांचसमाज्ञायगांगेयोविदुरस्तथा ॥
नगरीधृतराष्ट्रस्यसर्वेतत्रसमाययुः ॥ ६६ ॥ पप्रच्छुश्चजनाःसर्वेकस्यपुत्रावरानने ॥ पांडोःशापंसमा
ज्ञायकुंतीदुःखान्वितातदा ॥ ६७ ॥ तानुवाचसुराणांवैपुत्राःकुरुकुलोद्भवाः ॥ विश्वासार्थं समाहूताः
कुंत्यासर्वे सुरास्तदा ॥ ६८ ॥ आगंत्यखेतदातैस्तुकथितंनःसुताःकिल ॥ भीष्मेणसत्कृतंवाक्यंदेवा

नांसत्कृताःसुताः ॥ ६९ ॥ गतानागपुरंसर्वेतानादायसुतान्वधूम् ॥ भीष्मादयःप्रीतचित्ताः पालयामा
सुरर्थतः ॥ ७० ॥ एवंपार्थाःसमुत्पन्नागांगेयेनाथपालिताः ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ सूतउवाच ॥ पंचानांद्रौपदीभार्यासामान्यासापतिव्रता ॥ पंचपुत्रास्तुतस्याःस्युर्भर्तृ
भ्योऽतीवसुन्दराः ॥ १ ॥ अर्जुनस्यतथाभार्याकृष्णस्यभगिनीशुभा ॥ सुभद्रायाहृतापूर्वंजिष्णुनाहरि
संमते ॥ २ ॥ तस्यांजातोमहावीरोनिहतोऽसौरणाजिरे ॥ अभिमन्युर्हतास्तत्रद्रौपद्याश्चसुताः किल
॥ ३ ॥ अभिमन्योर्वराभार्यावैराटीचातिसुन्दरी ॥ कुलांतेसुषुवेपुत्रंमृतोबाणाग्निनाशिशुः ॥ ४ ॥
जीवितःसतुकृष्णेनभागिनेयसुतःस्वयम् ॥ द्रौणिबाणाग्निनिर्दग्धःप्रतापेनाद्भुतेनच ॥ ५ ॥ परिक्षीणे
षुवंशेषुजातोयस्माद्वरःसुतः ॥ तस्मात्परीक्षितोनामविख्यातःपृथिवीतले ॥ ६ ॥ निहतेषुचपुत्रेषुधृत
राष्ट्रोऽतिदुःखितः ॥ तस्थौपांडवराज्येचभीमवाग्बाणपीडितः ॥७॥ गांधारीचतथाऽतिष्ठत्पुत्रशोका
तुराभृशम् ॥ सेवांतयोर्दिवारात्रंचकारार्तोयुधिष्ठिरः ॥ ८ ॥ विदुरोऽप्यतिधर्मात्माप्रज्ञानेत्रमबोधयत्
युधिष्ठिरस्यानुमतेभ्रातृपार्श्वेव्यतिष्ठत ॥ ९ ॥ धर्मपुत्रोऽपिधर्मात्माचकारसेवनंपितुः ॥ पुत्रशोकोद्भवं
दुःखंतस्यविस्मारयन्निव ॥ १० ॥ यथाशृणोतिवृद्धोऽसौतथाभीमोऽतिरोषितः ॥ वाग्बाणेनाहनत्तं
तुश्रावयन्संस्थिताञ्जनान् ॥ ११ ॥ मयापुत्राहताःसर्वेदुष्टस्यांधस्यतेरणे ॥ दुःशासनस्यरुधिरंपीतं
हृद्यंतथाभृशम् ॥ १२ ॥ भुनक्तिपिण्डमंधोऽयंमयादत्तंगतत्रपः ॥ ध्वांक्षवद्राश्ववच्चापिवृथाजीवत्य
सौजनः ॥ १३ ॥ एवंविधानिरूक्षाणिश्रावयत्यनुवासरम् ॥ आश्वासयतिधर्मात्मामूर्खोऽयमितिचब्रु
वन् ॥ १४ ॥ अष्टादशैववर्षाणिस्थित्वातत्रैवदुःखितः ॥ धृतराष्ट्रोवनेयानंप्रार्थयामासधर्मजम् ॥ १५ ॥
अयाचतधर्मपुत्रंधृतराष्ट्रोमहीपतिः ॥ पुत्रेभ्योऽहंददाम्यद्यनिर्वापंविधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥ वृकोदरेणस

वैंषांकृतमत्रौर्ध्वदैहिकम् ॥ नकृतंममपुत्राणांपूर्ववैरमनुस्मरन् ॥ १७ ॥ ददासिचेद्धनंमह्यं कृत्वाचैवौ
र्ध्वदैहिकम् ॥ गमिष्येऽहंवनंतप्तुंतपःस्वर्गफलप्रदम् ॥ १८ ॥ एकांतेविदुरेणोक्तोराजाधर्मसुतःशुचिः ॥
धनंदातुंमनश्चक्रेधृतराष्ट्रायचार्थिने ॥ १९ ॥ समाहूयनिजान्सर्वानुवाचपृथिवीपतिः ॥ धनंदास्येमहा
भागाःपित्रेनिर्वापकामिने ॥ २० ॥ तच्छ्रुत्वावचनंभ्रातुर्ज्येष्ठस्यामिततेजसः ॥ संग्रहेऽस्यमहाबाहुर्मा
रुतिःकुपितोब्रवीत् ॥ २१ ॥ धनंदेयंमहाभागदुर्योधनहितायकिम् ॥ अन्धोऽपिसुखमाप्नोतिमूर्खत्वं
किमतःपरम् ॥ २२ ॥ तवदुर्मन्त्रितेनाथदुःखंप्राप्तावनेवयम् ॥ द्रौपदीचमहाभागासमानीतादुरात्मना
॥ २३ ॥ विराटभवनेवासःप्रसादात्तवसुव्रत ॥ दासत्वंचकृतंसर्वैर्मत्स्यस्यामितविक्रमैः ॥ २४ ॥ देवि
तात्वंनचेज्ज्येष्ठःप्रभवेत्संक्षयःकथम् ॥ सूपकारोविराटस्यहत्वाऽभूवंतुमागधम् ॥ २५ ॥ बृहन्नलाकथं
जिष्णुर्भवेद्वालस्यनर्तकः ॥ कृत्वावेषंमहाबाहुर्योषायावासवात्मजः ॥ २६ ॥ गांडीवशोभितौहस्तौकृ
तौकंकणशोभितौ ॥ मानुषंचवपुःप्राप्यकिंदुःखंस्यादतःपरम् ॥ २७ ॥ दृष्ट्वावेणीकृतांमूर्ध्निकज्जलंलोच
नेतथा ॥ असिंगृहीत्वातरसाच्छेद्म्यहंनान्यथासुखम् ॥ २८ ॥ अपृष्ट्वाचमहीपालंनिक्षिप्तोऽग्निर्मया
गृहे ॥ दग्धुकामश्चपापात्मानिर्दग्धोसौपुरोजनः ॥ २९ ॥ कीचकानिहताःसर्वेत्वामपृष्ट्वाजनाधिप ॥
नतथानिहताःसर्वेसभार्याधृतराष्ट्रजाः ॥ ३० ॥ मूर्खत्वंतवराजेन्द्रगंधर्वेभ्यश्चमोचिताः ॥ दुर्योधनाद
यःकामंशत्रवोनिगडीकृताः ॥ ३१ ॥ दुर्योधनहितार्थाऽद्यधनंदातुंत्वमिच्छसि ॥ नाहंददेमहीपालसर्व
थाप्रेरितस्त्वया ॥३२॥ इत्युक्त्वानिर्गतेभीमेत्रिभिःपरिवृतोनृपः ॥ ददौवित्तंसुबहुलंधृतराष्ट्रायधर्मजः
॥३३॥ कारयामासविधिवत्पुत्राणांचौर्ध्वदेहिकम् ॥ ददौदानानिविप्रेभ्योधृतराष्ट्रोऽम्बिकासुतः ॥३४॥
कृत्वोर्ध्वदेहिकंसर्वं गांधारीसहितोनृपः ॥ प्रविवेशवनंतूर्णं कुंत्याचविदुरेणच ॥३५॥ संजयेनपरिज्ञा
तोनिर्गतोऽसौमहामतिः ॥ पुत्रैर्निवार्यमाणाऽपिशूरसेनसुतागता ॥ ३६ ॥ विलपन्भीमसेनोऽपितथा

ऽन्येचापिकौरवाः ॥ गंगातीरात्परावृत्त्यययुः सर्वेगजाह्वयम् ॥ ३७ ॥ तेगत्वाजाह्नवीतीरेश
तयूपाश्रमंशुभम् ॥ कृत्वातृणैःकुटींतत्रतपस्तेपुःसमाहिताः ॥ ३८ ॥ गतान्यब्दानिषट्तेषांयदायाता
हितापसाः ॥ युधिष्ठिरस्तुविरहादनुजानिदमब्रवीत् ॥ ३९ ॥ स्वप्नेदृष्टामयाकुन्तीदुर्बलावनसंस्थिता
मनोमेजायतेद्रष्टुंमातरंपितरौतथा ॥४०॥ विदुरंचमहात्मानंसंजयंचमहामतिम् ॥ रोचतेयदिवःसर्वा
न्व्रजामइतिमेमतिः ॥ ४१ ॥ ततस्तेभ्रातरःसर्वेसुभद्राद्रौपदीतथा ॥ वैराटीचमहाभागातथानागरिको
जनः ॥ ४२ ॥ प्राप्ताःसर्वजनैःसार्धंपांडवादर्शनोत्सुकाः ॥ शतयूपाश्रमंप्राप्यददृशुःसर्वएवते ॥ ४३ ॥
विदुरोनयदादृष्टोधर्मस्तंपृष्टवांस्तदा ॥ क्वास्तेसविदुरोधीमांस्तमुवाचांबिकासुतः ॥ ४४ ॥ विरक्त
श्चरतेक्षत्तानिरीहोनिष्परिग्रहः ॥ कुत्राप्येकांतसंवासीध्यायतेऽतःसनातनम् ॥ ४५ ॥ गंगांगच्छन्द्विती
येह्निवनेराजायुधिष्ठिरः ॥ ददर्शविदुरंक्षामंतपसासंशितव्रतम् ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वोवाचमहीपालोवंदेऽहंत्वां
युधिष्ठिरः ॥ तस्थौश्रुत्वाचविदुरःस्थाणुभूतइवानघः ॥ ४७ ॥ क्षणेनविदुरस्यास्यान्निःसृतंतेजअद्भु
तम् ॥ लीनंयुधिष्ठिरस्यास्येधर्मांशत्वात्परस्परम् ॥४८॥ क्षत्ताजहौतदाप्राणाञ्छुशोचाऽतियुधिष्ठिरः॥
दाहार्थंतस्यदेहस्यकृतवानुद्यमंनृपः ॥४९॥ शृण्वतस्तुतदाराज्ञोवागुवाचाशरीरिणी ॥ विरक्तोऽयंन
दाहार्होयथेष्टंगच्छभूपते ॥ ५० ॥ श्रुत्वातेभ्रातरःसर्वेसस्नुर्गङ्गाजलेऽमले ॥ गत्वानिवेदयामासुर्धृ-
तराष्ट्रायविस्तरात् ॥ ५१ ॥ स्थितास्तत्राऽऽश्रमेसर्वेपांडवानागरैःसह ॥ तत्रसत्यवतीसूनुर्नारदश्च
समागतः ॥ ५२ ॥ मुनयोऽन्येमहात्मानश्चाऽऽगताधर्मनंदनम् ॥ कुन्तीप्राहतदाव्यासंसंस्थितंशुभद
र्शनम् ॥ ५३ ॥ कृष्णकर्णस्तुपुत्रोमेजातमात्रस्तुवीक्षितः ॥ मनोमेतप्यतेसर्वं दर्शयस्वतपोधन ॥ ५४ ॥
समर्थोऽसिमहाभागकुरुमेवांछितंप्रभो ॥ गांधार्युवाच ॥ दुर्योधनरणेगच्छद्बोधितोनमयामुने ॥ ५५॥
तंदर्शयमुनिश्रेष्ठपुत्रंमेत्वंसहानुजम् ॥ सुभद्रोवाच ॥ अभिमन्युंमहावीरंप्राणादप्यधिकंप्रियम् ॥ ५६ ॥

द्रष्टुकामाऽस्मिसर्वज्ञदर्शयाद्यतपोधन ॥ सूतउवाच ॥ एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वासत्यवतीसुतः ॥
॥ ५७ ॥ प्राणायामंततःकृत्वादध्यौदेवींसनातनीम् ॥ संध्याकालेऽथसंप्राप्तेगङ्गायांमुनिसत्तमः ॥५८॥
सर्वांस्तांश्चसमाहूययुधिष्ठिरपुरोगमान् ॥ तुष्टावविश्वजननींस्नात्वापुण्यसरिज्जले ॥ ५९ ॥ प्रकृतिं
पुरुषारामांसगुणांनिर्गुणान्तथा ॥ देवदेवींब्रह्मरूपांमणिद्वीपाधिवासिनीम् ॥ ६० ॥ यदानवेधानच
विष्णुरीश्वरोनवासवोनैवजलाधिपस्तथा ॥ नवित्तपोनैवयमश्चपावकस्तदाऽसिदेवित्वमहंनमामिता
म् ॥ ६१ ॥ जलंनवायुर्नधरानचांबरंगुणानतेषांचनचेंद्रियाण्यहम् ॥ ॥ मनोनबुद्धिर्नचतिग्मगुःश
शीतदाऽसिदेवित्वमहंनमामिताम् ॥ ६२ ॥ इमंजीवलोकंसमाधायचित्तेगुणैर्लिङ्गकोशंचनीत्वासमा
धौ ॥ स्थिताकल्पकालंनयस्याऽऽत्मतंत्रानकोप्यस्तिवेत्ताविवेकंगतोऽपि ॥ ६३ ॥ प्रार्थयत्येषमांलो
कोमृतानांदर्शनंपुनः ॥ नाहंक्षमोऽस्मिमातस्त्वंदर्शयाऽऽशुजनान्मृतान् ॥ ६४ ॥ सूतउवाच ॥ एवंस्तु
तातदादेवीमायाश्रीभुवनेश्वरी ॥ स्वर्गादाहूयसर्वान्वैदर्शयामासपार्थिवान् ॥ ६५ ॥ दृष्ट्वाकुन्तीचगां
धारीसुभद्राचविराटजा ॥ पांडवामुमुदुःसर्वेवीक्ष्यप्रत्यागतान्स्वकान् ॥ ६६ ॥ पुनर्विसर्जितास्तेन
व्यासेनामिततेजसा ॥ स्मृत्वादेवींमहामायामिंद्रजालमिवोद्यतम् ॥ ६७ ॥ तदापृष्ट्वाययुःसर्वेपांडवा
मुनयस्तथा ॥ राजानागपुरंप्राप्तःकुर्वन्व्यासकथांपथि ॥ ६८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वितीयस्कन्धेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सूतउवाच ॥ ततोदिनेतृतीयेचधृतराष्ट्रःसभूपतिः ॥ दावाग्निनावनेदग्धःसभार्यःकुंतिसंयुतः
॥ १ ॥ संजयस्तीर्थयात्रायांगतस्त्यक्त्वामहीपतिम् ॥ श्रुत्वायुधिष्ठिरोराजानारदाद्दुःखमाप्तवान्
॥ २ ॥ षट्त्रिंशेऽथगतेवर्षेकौरवाणांक्षयात्पुनः ॥ प्रभासेयादवाः सर्वे विप्रशापात्क्षयंगताः ॥ ३ ॥
तेपीत्वामदिरांमत्ताःकृत्वायुद्धंपरस्परम् ॥ क्षयंप्राप्तामहात्मानःपश्यतोरामकृष्णयोः ॥ ४ ॥ देहंतत्या

जरामस्तुकृष्णःकमललोचनः ॥ व्याधबाणहतःशापंपालयन्भगवान्हरिः ॥ ५ ॥ वसुदेवस्तुतच्छ्रुत्वादेह
त्यागंहरेरथ ॥ जहौप्राणाञ्छुचीन्कृत्वा चित्तेश्रींभुवनेश्वरीम् ॥ ६ ॥ अर्जुनस्तुततोगत्वाप्रभासेचाति
दुःखितः ॥ संस्कारंतत्रसर्वेषांयथायोग्यंचकारह ॥ ७ ॥ समीक्ष्याथहरेर्देहंकृत्वाकाष्ठस्यसंचयम् ॥
अष्टाभिःसहपत्नीभिर्दाहयायासपार्थिवः ॥ ८ ॥ देहंरामस्यरेवत्यासहदग्ध्वाविभावसौ ॥ अर्जुनोद्वार
कामेत्यपुरान्निष्कामयज्जनम ॥ ९ ॥ पुरीसावासुदेवस्यप्लावितोदधिनाततः ॥ अर्जुनःसर्वलोकान्वै
गृहीत्वानिर्गतस्तदा ॥ १० ॥ कृष्णपत्न्यस्तदामार्गेचौराभीरैश्चलुंठिताः ॥ धनंसर्वंगृहीतं चनिस्तेजा
श्चार्जुनोऽभवत् ॥ ११ ॥ इंद्रप्रस्थेसमागम्यवज्रोराजाकृतस्तदा ॥ अनिरुद्धसुतोनाम्नापार्थेनामितते
जसा ॥१२॥ व्यासायकथितंदुःखं तेनोक्तोऽसौमहारथः ॥ पुनर्यदाहरिस्त्वंचभविताऽसिमहामते ॥१३॥
तदातेजस्तवोत्युग्रं भविष्यतिपुनर्युगे ॥ तच्छ्रुत्वावचनंपार्थोगत्वानागपुरेऽर्जुनः ॥ १४ ॥ दुःखितोध
र्मराजानंवृत्तातंसर्वमब्रवीत् ॥ देहत्यागंहरेःश्रुत्वायादवानांक्षयंतथा ॥ १५ ॥ गमनायमतिंचक्रेरा
जाहैमाचलंप्रति ॥ षट्त्रिंशद्वार्षिकंराज्येस्थापयित्वोत्तरासुतम् ॥ १६ ॥ निर्जगामवनंराजाद्रौपद्या
भ्रातृभिःसह ॥ षट्त्रिंशच्चैववर्षाणिकृत्वाराज्यंगजाह्वये ॥ १७ ॥ गत्वाहिमाचले षट्तेजहुःप्राणान्पृ
थासुताः ॥ परीक्षिदपिराजर्षिःप्रजाःसर्वाःसुधार्मिकः ॥१८॥ अपालयच्चराजेन्द्रःषष्टिवर्षाण्यतंद्रितः ॥
बभूवमृगयाशीलोजगामचवनंमहत् ॥ १९ ॥ विद्धंमृगंविचिन्वानोमध्याह्नेभूपतिः स्वयम् ॥ तृषितश्च
परिश्रांतःक्षुधितश्चोत्तरासुतः ॥ २० ॥ राजाधर्मेणसंतप्तोददर्शमुनिमंतिके ॥ ध्यानेस्थितंमुनिंराजाज
लंपप्रच्छचाऽऽतुरः ॥ २१ ॥ नोवाचकिंचिन्मौनस्थश्चुकोपनृपतिस्तदा ॥ मृतंसर्पंतदाऽऽदायधनुष्को
ट्यातृषातुरः ॥ २२ ॥ कलिनाऽऽविष्टचित्तस्तुकंठेतस्यन्यवेशयत ॥ आरोपितेतथासर्पेनोवाचमुनिस
त्तमः ॥ २३ ॥ नचचालसमाधिस्थोराजाऽपिस्वगृहंगतः ॥ तस्यपुत्रोऽतितेजस्वीगविजातोमहातपाः

॥ ॥ २४ ॥ महाशाक्तोऽथशुश्रावक्रीडमानोवनांतिके ॥ मित्राण्याहुश्चतत्पुत्रंपितुःकंठेतवाधुना ॥ २५ ॥
लंभितोऽस्तिमृतःसर्पःकेनापीतिमुनीश्वर ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाचुकोपातिशयंतदा ॥ २६ ॥ शशापनृ
पतिंक्रुद्धोगृहीत्वाऽऽशुकरेजलम् ॥ पितुःकंठेऽद्यमेयेनविनिक्षिप्तोमृतोरगः ॥ २७ ॥ तक्षकःसप्तरात्रेण
तंदशेत्पापपूरुषम् ॥ मुनेःशिष्योऽथराजानंसमुपेत्यगृहेस्थितम् ॥ २८ ॥ शापंनिवेदयामासमुनिपुत्रे
णचार्पितम् ॥ अभिमन्युसुतःश्रुत्वाशापंदत्तंद्विजेनवै ॥ २९ ॥ अनिवार्यंचविज्ञायमंत्रिवृद्धानुवाचह
शप्तोऽहंद्विजरूपेणममद्वेषादसंशयम् ॥ ३० ॥ किंविधेयंमयामात्याउपायश्चिंत्यतामिह ॥ मृत्युःकि
लानिवार्योसौवदंतिवेदवादिनः ॥ ३१ ॥ यत्नस्तथाऽपिशास्त्रोक्तःकर्तव्यःसर्वथाबुधैः ॥ उपायवादिनः
केचित्प्रवदंतिमनीषिणः ॥ ३२ ॥ विज्ञोपायेनसिध्यंतिकार्याणिनेतरस्यच ॥ मणिमंत्रौषधीनांवैप्रभावः
खलुदुर्विदः ॥ ३३ ॥ नभवेदितिकिंतैस्तुमणिमद्भिःसुसाधितैः ॥ सर्पदष्टापुराभार्यामुनेःसंजीवितामृ
ता ॥ ३४ ॥ दत्वाऽर्धमायुषस्तेनमुनिनासावराप्सरा ॥ भवितव्येनविश्वासःकर्तव्यःसर्वथाबुधैः॥३५॥
प्रत्यक्षंतत्रदृष्टांतंपश्यंतुसचिवाःकिल ॥ दिविकोऽपिपृथिव्यांवादृश्यतेपुरुषःक्वचित् ॥ ३६ ॥ दैवेमतिं
समाधाययस्तिष्ठत्तुनिरुद्यमः ॥ विरक्तस्तुयतिर्भूत्वाभिक्षार्थंयातिसर्वथा ॥ ३७ ॥ गृहस्थानांगृहेकाम
माहूतोवाऽऽथवान्यथा ॥ यदृच्छयोपपन्नंचक्षिप्तंकेनापिवामुखे ॥३८॥ उद्यमेनविनाचास्यादुदरेसंवि
शेत्कथम् ॥ प्रयत्नश्चोद्यमेकार्येयदासिद्धिंनयातिचेत् ॥३९॥ तदादैवंस्थितंचेतिचित्तमालंबयेद्बुधः ॥
मंत्रिणऊचुः॥कोमुनिर्येनदत्त्वाऽर्धमायुषोजीविताप्रिया ॥४०॥ कथंमृतामहाराजतन्नोब्रूहिसविस्तरम्॥
राजोवाच॥ भृगोर्भार्यावरारोहापुलोमानामसुन्दरी॥४१॥तस्यांतुच्यवनोनाममुनिर्जातोऽतिविश्रुतः॥
च्यवनस्यचशर्यातेःसुकन्यानामसुन्दरी ॥ ४२ ॥ तस्यांजज्ञेसुतःश्रीमान्प्रमतिर्नामविश्रुतः ॥ प्रमतेस्तु
प्रियाभार्याप्रतापीनामविश्रुता ॥ ४३ ॥ रुरुर्नामसुतोजातस्तथापरमतापसः ॥ तस्मिंश्चसमये कश्चि-

स्स्थूलकेशश्च विश्रुतः ॥ ४४ ॥ बभूव तपसा युक्तो धर्मात्मा सत्यसंमतः ॥ एतस्मिन्नंतरे मान्या मेनका च
वराप्सराः ॥ ४५ ॥ क्रीडां चक्रे नदीतीरे त्रिषु लोकेषु सुन्दरी ॥ गर्भं विश्वावसोः प्राप्य निर्गता वरवर्णिनी
॥ ४६ ॥ स्थूलकेशाश्रमे गत्वा विससर्ज वराप्सराः ॥ कन्यकां च नदीतीरे त्रिषु लोकेषु सुन्दरीम् ॥ ४७ ॥
दृष्ट्वाऽनाथां तदा कन्यां जग्राह मुनिसत्तमः ॥ पुपोष स्थूलकेशस्तु नाम्ना चक्रे प्रमद्वराम् ॥ ४८ ॥ सा काले
यौवनं प्राप्ता सर्वलक्षणसंयुता ॥ रुरुर्दृष्ट्वा थ तां बालां कामबाणार्दितो ह्यभूत् ॥ ४९ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कन्धेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ परीक्षिदुवाच ॥ कामार्तः स मुनिर्गत्वा रुरुस्सुप्तो निजाश्रमे ॥ पिता पप्रच्छ दीनं तं किं रुरो वि
मना असि ॥ १ ॥ स तमाहातिकामार्तः स्थूलकेशस्य चाऽऽश्रमे ॥ कन्या प्रमद्वरा नाम सा मे भार्या भवेदिति ॥ २ ॥
स गत्वा प्रमतिस्तूर्णं स्थूलकेशं महामुनिम् ॥ प्रमुह्य सुमुखं कृत्वा ययाचे तां वराननाम् ॥ ३ ॥ ददौ वाचं
स्थूलकेशः प्रदास्यामि शुभेऽहनि ॥ विवाहार्थं च संभारं रचयामासतुर्वने ॥ ४ ॥ प्रमतिः स्थूलकेशश्च वि
वाहार्थं समुद्यतौ ॥ बभूवतुर्महात्मानौ समीपस्थौ तपोवने ॥ ५ ॥ तस्मिन्नवसरे कन्या रममाणा गृहांगणे ॥
प्रसुप्तं पन्नगं पादेनास्पृशच्चारुलोचना ॥ ६ ॥ दष्टा तु पन्नगेनाथ सा ममार वरांगना ॥ कोलाहलस्तदा जा
तो मृतां दृष्ट्वा प्रमद्वराम् ॥ ७ ॥ मिलिता मुनयः सर्वे चुक्रुशुः शोकसंयुताः ॥ भूमौ तां पतितां दृष्ट्वा पिता त
स्याऽतिदुःखितः ॥ ८ ॥ रुरोद विगतप्राणां दीप्यमानां सुतेजसा ॥ रुरुः श्रुत्वा तदाक्रंदं दर्शनार्थं समा-
गतः ॥ ९ ॥ ददर्श पतितां तत्र सजीवामिव कामिनीम् ॥ रुदतं स्थूलकेशं च दृष्ट्वाऽन्यानृषिसत्तमान् ॥ १० ॥
रुरुः स्थानाद्बहिर्गत्वा रुरोद विरहाकुलः अहो दैवेन सर्पोऽयं प्रेषितः परमाद्भुतः ॥ ११ ॥ मम शर्मविघा-
ताय दुःखहेतुरयं किल ॥ किं करोमि क्व गच्छामि मृता मे प्राणवल्लभा ॥ १२ ॥ न वै जीवितुमिच्छामि वियुक्तः
प्रियया ऽनया ॥ नालिंगिता बरारोहा न मया चुंबिता मुखे ॥ १३ ॥ न पाणिग्रहणं प्राप्तं मंदभाग्येन सर्वथा ॥

लाजाहोमस्तथाचाग्नौनकृतस्त्वनयासह॥१४॥ मानुष्यंधिगिदंकामंगच्छंत्वद्यममासवः ॥दुःखितस्यन
वामृत्युर्वांछितःसमुपैतिहि॥१५॥सुखंतर्हि कथंदिव्यमाप्यतेभुविवांछितम् ॥ प्रपतामिह्रदे घोरेपावके
प्रपताम्यहम् ॥१६॥ विषमद्मिगलेपाशंकृत्वाप्राणांस्त्यजाम्यहम् ॥ विलप्यैवंरुरुस्तत्रविचार्यमनसापुनः
॥१७॥ उपायंचिंतयामासस्थितस्तस्मिन्नदीतटे ॥ मरणात्किंफलंमेस्यादात्महत्यादुरत्यया ॥ १८ ॥
दुःखितश्चपितामेस्याज्जननीचातिदुःखिता ॥ दैवस्तुष्टोभवेत्कामंदृष्ट्वामां त्यक्तजीवितम् ॥१९॥ सर्वः
प्रमुदितश्चस्यान्मत्क्षयेनात्रसंशयः॥ उपकारःप्रियायाःकःपरलोकेभवेदपि॥२०॥मृतेमय्यात्मघातेनविर
हात्पीडितेऽपिच॥परलोकेप्रियासाऽपिनमेस्यादात्मघातिनः॥२१॥एतदर्थंमृतेदोषामयिनैवाऽमृतेपुनः॥
विमृश्यैवंरुरुस्तत्रस्नात्वाऽऽचम्यशुचिःस्थितः॥२२॥ अब्रवीद्वचनंकृत्वाजलंपाणावसौमुनिः॥यन्मयासु
कृतंकिंचित्कृतंदेवाऽर्चनादिकम् ॥२३॥गुरवःपूजिताभक्त्याहुतंजप्तंतपःकृतम् ॥अधीतास्त्वखिलावेदा
गायत्रीसंस्कृतायदि ॥ २४ ॥ रविराराधितस्तेनसंजीवतुममप्रिया ॥ यदिजीवेन्नमेकांतात्यजेप्राणान
हंततः ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वा तज्जलंभूमौचिक्षेपाऽऽराध्यदेवताः ॥ राजोवाच ॥ एवंविलपतस्तस्यभार्य
यादुःखितस्यच ॥ २६ ॥ देवदूतस्तदाऽभ्येत्यवाक्ययाहरुरुंततः ॥ देवदूत उवाच ॥ माकार्षीःसाह
संब्रह्मन्कथंजीवेन्मृताप्रिया ॥ २७ ॥ गतायुरेषासुश्रोणीगंधर्वाप्सरसोःसुता ॥ अन्यांकामयचार्वंगीं
मृतेयंचाविवाहिता ॥ २८ ॥ किंरोदिषिसुदुर्बुद्धेकाप्रीतिस्तेऽनयासह ॥ रुरुरुवाच ॥ देवदूतनचान्यां
वैवरिष्याम्यहमंगनाम् ॥ २९ ॥ यदिजीवेन्नजीवेद्वामर्तव्यंचाऽधुनामया ॥ राजोवाच ॥ विदित्वेति
हठंतस्यदेवदूतोमुदान्वितः ॥ ३० ॥ उवाचवचनंतथ्यंसत्यंचाऽतिमनोहरम् ॥ उपायंशृणुविप्रेंद्रविहितं
यत्सुरैः पुरा ॥ ३१ ॥ आयुषोऽर्धप्रदानेनजीवयाशुप्रमद्वराम् ॥ रुरुरुवाच ॥ आयुषोऽर्धंप्रयच्छामिक
न्यायैनाऽत्रसंशयः ॥ ३२ ॥ अद्यप्रत्यावृतप्राणाप्रोत्तिष्ठतुममप्रिया ॥ विश्वावसुस्तदातत्रविमानेनस

मागतः ॥ ३३ ॥ ज्ञात्वापुत्रीं मृतांचासुस्वर्गलोकात्प्रमद्वराम् ॥ ततोगंधर्वराजश्चदेवदूतश्चसत्तमः
॥ ३४ ॥ धर्मराजमुपेत्येदंवचनंप्रत्यभाषताम् ॥ धर्मराजरुरोः पत्नीसुताविश्वावसोस्तथा ॥ ३५ ॥
मृताप्रमद्वराकन्यादष्टासर्पेणचाऽधुना ॥ सारुरोरायुषोऽर्धेनमतु कामस्यसूर्यज ॥ ३६ ॥ समुत्तिष्ठतु
तन्वंगीव्रतचर्याप्रभावतः ॥ धर्मउवाच ॥ विश्वावसुसुतांकन्यांदेवदूतयदीच्छसि ॥ ३७ ॥ उत्तिष्ट
त्वायुषोऽर्धेनरुरुंगत्वात्वमर्पय ॥ राजोवाच ॥ एवमुक्तस्ततोगत्वाजीवयित्वाप्रमद्वराम् ॥ ३८ ॥
रुरोःसमर्पयामासदेवदूतस्त्वरान्वितः ॥ ततःशुभेऽह्निविधिनारुरुणाऽपिविवाहिता ॥ ३९ ॥ इत्थं
वोपाययोगेनमृताप्युज्जीवितातदा ॥ उपायस्तुप्रकर्तव्यःसर्वथाशास्त्रसंमतः ॥ ४० ॥ मणिमंत्रौषधी
भिश्चविधवत्प्राणरक्षणे ॥ इत्युक्त्वासचिवान्राजाकल्पयत्वासुरक्षकान् ॥ ४१ ॥ कारयित्वाऽथप्रासा
दंसप्तभूमिकमुत्तमम् ॥ आरुरोहोत्तरासूनुःसचिवैः सहतत्क्षणम् ॥ ४२ ॥ मणिमंत्रधराशूराःस्थापिता
स्तत्ररक्षणे ॥ प्रेषयामासभूपालोमुनिंगौरमुखंततः ॥ ४३ ॥ प्रसादार्थंसेवकस्यक्षमस्वेतिपुनःपुनः ॥
ब्राह्मणान्सिद्धमंत्रज्ञान्रक्षणार्थमितस्ततः ॥ ४४ ॥ मंत्रिपुत्रःस्थितस्तत्रस्थापयामासदंतिनः ॥ नकश्चि
दारुहेत्तत्र प्रासादेचाऽतिरक्षिते ॥ ४५ ॥ वातोऽपिनचरेत्तत्रप्रवेशोविनिवार्यते ॥ भक्ष्यभोज्यादिकंराजा
तत्रस्थश्चचकारसः ॥ ४६ ॥ स्नानसंध्यादिकंकर्मतत्रैवविनिवर्त्यच ॥ राजकार्याणिसर्वाणितत्रस्थ
श्चाऽकरोन्नृपः ॥ ४७ ॥ मंत्रिभिः सहसंमंत्र्यगणयन्दिवसानपि ॥ कश्चिच्चकश्यपोनामब्राह्मणोमंत्रि
सत्तमः ॥ ४८ ॥ शुश्रावचतथाशापंप्राप्तंराज्ञामहात्मना ॥ सधनार्थीद्विजश्रेष्ठःकश्यपःसमचिंतयत्
॥ ४९ ॥ व्रजामितत्रयत्राऽऽस्तेशप्तोराजाद्विजेनह ॥ इतिकृत्वामतिंविप्रःस्वगृहान्निःसृतःपथि॥५०॥
कश्यपोमंत्रविद्विद्वान्धनार्थीमुनिसत्तमः ॥ ५१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितियस्कंधे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

20:121
31.5.61

सूतउवाच ॥ तस्मिन्नेवदिनेनाम्नातक्षकस्तंनृपोत्तमम् ॥ शप्तंज्ञात्वागृहात्तूर्णंनिःसृतःपुरुषो
त्तमः ॥ १ ॥ वृद्धब्राह्मणवेषेणतक्षकःपथिनिर्गतः ॥ अपश्यत्कश्यपंमार्गेव्रजंतंनृपतिंप्रति ॥ २ ॥ तम-
पृच्छत्पन्नगोऽसौब्राह्मणंमंत्रवादिनम् ॥ क्वभवांस्त्वरितोयातिकिंचकार्यंचिकीर्षति ॥ ३ ॥ कश्यप
उवाच ॥ परीक्षितंनृपश्रेष्ठंतक्षकश्चप्रधक्ष्यति ॥ तत्राऽहंत्वरितोयामिनृपंकर्तुमपज्वरम् ॥ ४ ॥ मंत्रो
ऽस्तिममविप्रेंद्रविषनाशकरःकिल ॥ जीवयिष्याम्यहंतंवैजीवितव्येऽधुनाकिल ॥ ५ ॥ तक्षकउवाच ॥
अहंसपन्नगोब्रह्मंस्तंधक्ष्यामिमहीपतिम् ॥ निवर्तस्वनशक्तस्त्वंमयादष्टंचिकित्सितुम् ॥ ६ ॥ कश्यप
उवाच ॥ अहंदष्टंत्वयासर्पनृपंशप्तंद्विजेनवै ॥ जीवयिष्याम्यसंदेहंकामंमंत्रबलेनवै ॥ ७ ॥ तक्षकउ
वाच ॥ यदित्वंजीवितुंयासिमयादष्टंनृपोत्तमम् ॥ मंत्रशक्तिबलंविप्रदर्शयत्वंममाऽनघ ॥ ८ ॥ धक्ष्या
म्येनंचन्यग्रोधंविषदंष्ट्राभिरद्यवै ॥ कश्यपउवाच ॥ जीवयिष्येत्वयादष्टंदग्धंवापन्नगोत्तम ॥ ९ ॥
सूतउवाच ॥ अदशत्पन्नगोवृक्षंभस्मसाच्चचकारतम् ॥ उवाचकश्यपंभूयोजीवयैनंद्विजोत्तम ॥ १० ॥
दृष्ट्वाभस्मीकृतंवृक्षंपन्नगेनविषाऽग्निना ॥ सर्वंभस्मसमाहृत्यकश्यपोवाक्यमब्रवीत् ॥ ११ ॥ पश्यमंत्रबलं
मेऽद्यन्यग्रोधंपन्नगोत्तम ॥ जीवयाम्यद्यवृक्षंवैपश्यतस्तेमहाविष ॥ १२ ॥ इत्युक्त्वाजलमादायकश्यपो
मंत्रवित्तमः ॥ सिषेचभस्मराशिंतंमंत्रितेनैववारिणा ॥ १३ ॥ तद्वारिसेचनाज्जातोन्यग्रोधःपूर्ववच्छु
भः ॥ विस्मयंतक्षकःप्राप्तोदृष्ट्वातंजीवितंनगम् ॥ १४ ॥ तमाहकश्यपंनागःकिमर्थंतेपरिश्रमः ॥ सम्पा
दयामितंकामंब्रूहिवाञ्छवांछितम् ॥ १५ ॥ कश्यपउवाच ॥ वित्तार्थीनृपतिंमत्वाशप्तंपन्नगनिः
सृतः ॥ गृहादहंचोपकर्तुंविद्ययानृपसत्तमम् ॥ १६ ॥ तक्षकउवाच ॥ वित्तंगृहाणविप्रेंद्रयावदिच्छसि
पार्थिवात् ॥ ददामिस्वमृहंयाहिसकामोहंभवाम्यतः ॥ १७ ॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यकश्यपः
परमार्थवित् ॥ चिंतयामाससमनसाकिंकरोमिपुनःपुनः ॥ १८ ॥ धनंगृहीत्वास्वगृहंप्रयामियद्यहंपुनः॥

भविष्यतिनमेकीर्तिर्लोकेलोभसमाश्रयात् ॥ १९ ॥ जीवितेऽथनृपश्रेष्ठेकीर्त्तिःस्यादचलामम ॥ धनप्रा
प्तिश्चबहुधाभवेत्पुण्यंचजीवनात् ॥ २० ॥ रक्षणीयंयशःकामधिग्धनंयशसाविना ॥ सर्वस्वंरघुणा
पूर्वं दत्तंविप्रायकीर्त्तये ॥ २१ ॥ हरिश्चंद्रेणकर्णेनकीर्त्यर्थंवहुविस्तरम् ॥ उपेक्षेयंकथंभूपंदह्यमानंविषाऽ
ग्निना ॥ २२ ॥ जीवितेऽस्यमयाराज्ञिसुखंसर्वजनस्यच ॥ अराजकेप्रजानाशोभवितानाऽत्रसंशयः॥२३॥
प्रजानाशस्यपापंमेभविष्यतिमृतेनृपे ॥ अपकीर्तिश्चलोकेषुधनलोभाद्भविष्यति ॥ २४ ॥ इतिसंचिंत्य
मनसाध्यानंकृत्वासकश्यपः ॥ गतायुषंचनृपतिंज्ञातवान्बुद्धिमत्तरः ॥ २५ ॥ आपन्नमृत्युंराजानंज्ञा
त्वाध्यानेनकश्यपः ॥ गृहंययौसधर्मात्माधनमादायतक्षकात् ॥ २६ ॥ निवर्त्यकश्यपंसर्पःसप्तमेदिवसे
नृपम् ॥ हंतुकामोजगामाऽऽशुनगरंनागसाह्वयम् ॥ २७ ॥ शुश्रावनगरस्यांतेप्रासादस्थंपरीक्षितम् ॥
मणिमंत्रौषधैःकामंरक्ष्यमाणमतंद्रितम् ॥२८॥ चिंताविष्टस्तदानागोविप्रशापभयाकुलः ॥ चिंतयामास
योगेनप्रविशेयंगृहंकथम् ॥ २६ ॥ वंचयामिकथंचैनंराजानंपापकारिणम् ॥ विप्रशापाद्धतंमूढंविप्रपी
डाकरंशठम् ॥ ३० ॥ पांडवानांकुलेजातःकोऽपिनैतादृशोभवेत् ॥ तापसस्यगलेयेनमृतःसर्पोनिवेशि
तः ॥ ३१ ॥ कृत्वाविगर्हितंकर्मजानन्कालगतिंनृपः ॥ रक्षकान्भवनेकृत्वाप्रासादमभिगम्यच ॥ ३२ ॥
मृत्युंवंचयतेराजावर्ततेऽद्यनिराकुलः ॥ तंकथंधक्षयिष्यामिविप्रवाक्येनचोदितः ॥ ३३ ॥ नजानाति
चमंदात्मामरणंह्यनिवर्तनम् ॥ तेनासौरक्षकान्स्थाप्यसौधारूढोऽद्यमोदते ॥ ३४ ॥ यदिदैवविहितोमृत्यु
र्दैवेनामिततेजसा ॥ सकथंपरिवर्तेतकृतैर्यत्नैस्तुकोटिभिः ॥ ३५ ॥ पांडवस्यचदायादोजानन्मृत्युंगतं
नृपः ॥ जीवनेमतिमास्थायस्थितःस्थानेनिराकुलः ॥ ३६ ॥ दानपुण्यादिकंराजाकर्तुमर्हतिसर्वथा ॥
धर्मेणहन्यतेव्याधिर्येनाऽऽयुःशाश्वतंभवेत् ॥ ३७ ॥ नोचेन्मृत्युविधिंकृत्वास्नानदानादिकाःक्रियाः ॥
मरणंस्वर्गलोकायनरकायाऽन्यथाभवेत् ॥ ३८ ॥ द्विजपीडाकृतंपापंपृथग्वाऽस्यचभूपतेः ॥ ।विप्रशाप

स्तथाघोरआसन्नेमरणेकिल ॥ ३९ ॥ नकोऽपिब्राह्मणःपार्श्वेयएवंप्रतिबोधयेत् ॥ वेधसाविहितोमृत्यु
रनिवार्यस्तुसर्वथा ॥ ४० ॥इतिसंचिंत्यसर्पोऽसौस्वान्नागान्निकटेस्थितान् ॥ कृत्वातापसवेषांस्तान्प्रा
हिणोत्सुभुजंगमान् ॥ ४१ ॥ फलमूलादिकंगृह्यराज्ञेनागोऽथतक्षकः ॥ स्वयंचकीटरूपेणफलमध्येससा
रह ॥ ४२ ॥ निर्गतास्तेतदानागाःफलान्यादायसत्वराः ॥ तेराजभवनंप्राप्यस्थिताःप्रासादसन्निधौ
॥ ४३ ॥ रक्षकास्तापसान्दृष्ट्वापप्रच्छुस्तच्चिकीर्षितम् ॥ ऊचुस्तेभूपतिंद्रष्टुंप्राप्ताःस्मोऽद्यतपोवनात्
॥ ४४ ॥ अभिमन्युसुतंवीरंकुलार्कंचारुदर्शनम् ॥ परिवर्धयितुंप्राप्तामंत्रैराथर्वणैस्तथा ॥ ४५ ॥ निवेद
यध्वंराजानंदर्शनार्थागतान्मुनीन् ॥ कृत्वाऽभिषेकान्यास्यामोदत्वामिष्टफलानिच ॥ ४६ ॥ भारतानां
कुलेक्वाऽपिनदृष्टाद्वाररक्षकाः ॥ नश्रुतंतापसानांतुराज्ञोऽसंदर्शनंकिल ॥ ४७ ॥ आरोहामोवयंतत्रय
त्रराजापरीक्षितः ॥ आशीर्भिर्वर्धयित्वैनंदत्त्वाज्ञाःप्रव्रजामहे ॥ ४८ ॥ सूतउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तेषां
तापसानांतुरक्षकाः ॥ प्रत्युचुस्तान्द्विजान्मत्वानिदेशंभूपतेर्यथा ॥ ४९ ॥ नाद्यावोदर्शनंविप्राराज्ञःस्या
दितिनोमतिः ॥ श्वःसर्वतापसैरत्रत्वागंतव्यंनृपालये ॥ ५० ॥ अनारोहस्तुप्रासादोविप्राणांमुनिसत्त
माः ॥ विप्रशापभयाद्राज्ञाविहितोऽस्तिनसंशयः ॥ ५१ ॥ तदोचुस्तानथोविप्राःफलमूलजलानिच ॥
विप्राशिषश्चराज्ञेऽथग्राहयंतुसुरक्षकाः ॥ ५२ ॥ तेगत्वानृपतिंप्रोचुस्तापसानागताञ्जनाः ॥ राजोवा
चाऽऽनयध्वंवैफलमूलादिकंचयत् ॥ ५३ ॥ पृच्छध्वंतापसान्कार्यंप्रातरागमनंपुनः ॥ प्रणामंकथयध्वं
मेनाद्यसंदर्शनंमम ॥ ५४ ॥ तेगत्वाऽथसमादायफलमूलादिकंचयत् ॥ राज्ञेसमर्पयामासुर्बहुमानपुरः
सरम् ॥ ५५ ॥ गतेषुतेषुनागेषुविप्रवेषाऽऽवृतेषुच ॥ फलान्यादायराजाऽसौसचिवानिदमब्रवीत् ॥ ५६ ॥
सुहृदोभक्षयंत्वद्यफलान्येतानिसर्वशः ॥ अद्म्यहंचैकमेतद्वैफलंविप्रार्पितंमहत् ॥ ५७ ॥ इत्युक्त्वातत्फ
लंदत्वासुहृद्भ्यश्चोत्तरासुतः ॥ करेकृत्वाफलंपक्वंददारनृपतिःस्वयम् ॥ ५८ ॥ विदारितंफलंराज्ञा

तत्रक्रिमिरभूदणुः ॥ सकृष्णनयनस्ताम्रोदष्टोभूपतिनास्वयम् ॥ ५९ ॥ तंदृष्ट्वानृपतिःप्राहसचिवान्वि
स्मितानथ ॥ अस्तमभ्येतिसवितावियादद्यनमेभयम् ॥ ६० ॥ अंगीकरोमितंशापंकृमिकोमांदशत्वयम्॥
एवमुक्त्वासराजेंद्रोग्रीवायांसंन्यवेशयत् ॥ ६१ ॥ अस्तंयातेदिवानाथेधृतःकंठेऽथकीटकः ॥ तक्षकस्तु
तदाजातःकालरूपीभयानकः ॥ ६२ ॥ राजासंवेष्टितस्तेनदष्टश्चापिमहीपतिः ॥ मंत्रिणोविस्मयंप्राप्ता
रुरुदुर्भृशदुःखिताः ॥ ६३ ॥ घोररूपमहिंवीक्ष्यदुद्रुवुस्तेभयार्दिताः ॥ चुक्रुशूरक्षकाःसर्वेहाहाकारोम
हानभूत् ॥ ६४ ॥ वेष्टितोभोगिभोगेनविनष्टबहुपौरुषः॥ नोवाचनृपतिःकिंचिन्नचचालोत्तरासुतः ६५॥
उत्थिताऽग्निशिखाघोराविषजातक्षकाननात् ॥ प्रजज्वालनृपंत्वाऽऽशुगतप्राणंचकारह ॥ ६६ ॥
हत्वाऽऽशुजीवितंराज्ञस्तत्क्षकोगगनेगतः ॥ जगद्दग्धंतुकुर्वाणंददृशुस्तंजनाइह ॥ ६७ ॥ सपपातगतप्रा
णोराजादग्धइवद्रुमः ॥ चुक्रुशुश्चजनाःसर्वेमृतंदृष्ट्वानराधिपम् ॥ ६८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधे परीक्षिन्मरणंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

॥ सूतउवाच ॥ गतप्राणंतुराजानंबालंपुत्रंसमीक्ष्यच ॥ चक्रुश्चमंत्रिणः सर्वेपरलोकस्य
सत्क्रियाः ॥ १ ॥ गंगातीरेदग्धदेहंभस्मप्रायंमहीपतिम् ॥ अगुरुभिश्चाभियुक्तायांचितायामध्यरोप
यन् ॥ २ ॥ दुर्मरणेमृतस्यास्यचक्रुश्चैवौर्ध्वदेहिकीम् ॥ क्रियां पुरोहितास्तस्यवेदमंत्रैर्विधानतः॥३॥
ददुर्दानानिविप्रेभ्योगाः सुवर्णंयथोचितम् ॥ अन्नं वहुविधं तत्रवस्त्राणिविविधानिच ॥ ४ ॥ सुमूहूर्ते
सुतंबालंप्रजानांप्रीतिवर्धनम् ॥ सिंहासनेशुभेतत्रमंत्रिणःसंन्यवेशयन् ॥ ५ ॥ पौरजानपदालोकाश्चक्रु
स्तंनृपतिंशिशुम् ॥ जनमेजयनामानंराजलक्षणसंयुतम् ॥ ६ ॥ धात्रेयीशिक्षयामासराजचिह्नानिस
र्वशः ॥ दिनेदिनेवर्धमानःसबभूवमहामतिः ॥ ७ ॥ प्राप्तेचैकादशेवर्षेतस्मैकुलपुरोहितः ॥ यथोचितां
ददौविद्यांजग्राहसयथोचिताम् ॥ ८ ॥ धनुर्वेदंकृपःपूर्णंददावस्मैसुसंस्कृतम् ॥ अर्जुनाययथाद्रोणः

कर्णायभार्गवोयथा ॥ ९ ॥ संप्राप्तविद्योबलवान्बभूवदुरतिक्रमः ॥ धनुर्वेदेतथावेदेपारगःपरमार्थ
वित् ॥ १० ॥ धर्मशास्त्रार्थकुशलःसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ चकारराज्यंधर्मात्मापुराधर्मसुतोयथा ॥११॥
ततःसुवर्णवर्माक्षोराजाकाशिपतिःकिल ॥ वपुष्टमां शुभांकन्यांददौपारीक्षितायच ॥१२॥ सतांप्राप्याऽ
सितापांगींमुमुदेजनमेजयः ॥ काशिराजसुतांकांतांप्राप्यराजायथापुरा ॥ १३ ॥ विचित्रवीर्योमुमुदे
सुभद्रांचयथाऽर्जुनः ॥ विजहारमहीपालोवनेषूपवनेषुच ॥ १४ ॥ तयाकमलपत्राक्ष्याशच्याशतक्रतु
र्यथा ॥ प्रजास्तस्यसुसंतुष्टावभूवुःसुखलालिताः ॥ १५ ॥ मंत्रिणःकर्मकुशलाश्चक्रुःकार्याणिसर्वशः ॥
एतस्मिन्नेवकालेतुमुनिरुत्तंकनामकः ॥ १६ ॥ तक्षकेणपरिक्लिष्टोहस्तिनापुरमभ्यगात् ॥ वैरस्याऽप
चितिंकोस्यप्रकुर्यादितिचिंतयन् ॥ १७ ॥ परीक्षितसुतंमत्वातंनृपंसमुपागतः ॥ कार्याऽकार्यंनजाना
सिसमयेनृपसत्तम ॥ १८ ॥ अकर्तव्यंकरोष्यद्यकर्तव्यंनकरोषिवै ॥ किंत्वांसंप्रार्थयाम्यद्यगतामर्षनि
रुद्यमम् ॥ १९ ॥ अवैरज्ञमतंत्रज्ञंबालचेष्टासमन्वितम् ॥ जनमेजयउवाच ॥ किंवैरंनमयाज्ञातंनकिंप्रति
कृतंमया ॥ २० ॥ तद्वदत्वंमहाभागकरोमियदनंतरम् ॥ उत्तंकउवाच ॥ पितातेनिहतोभूपतक्षकेणदुरा
त्मना ॥ २१ ॥ मंत्रिणस्त्वंसमाहूयपृच्छस्वपितृनाशनम् ॥ सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजापप्रच्छ
मंत्रिसत्तमान् ॥ २२ ॥ ऊचुस्तेद्विजशापेनदष्टःसर्पेणवैमृतः ॥ जनमेजयउवाच ॥ शापोऽत्रकारणं
राज्ञःशप्तस्यमुनिनाकिल ॥ २३ ॥ तत्तक्षकस्यतुकोदोषोब्रूहिमेमुनिसत्तम ॥ उत्तंकउवाच ॥ तक्षकेणध
नंदत्त्वाकश्यपःसन्निवारितः ॥ २४ ॥ नसकिंतक्षकोवैरीपितृहातवभूपते ॥ भार्या रुरोःपुराभूपदष्टा
सर्पेणसामृता ॥ २५ ॥ अविवाहितातुमुनिनाजीविताचपुनःप्रिया ॥ रुरुणाऽपिकृतातत्रप्रतिज्ञाचाति
दारुणा ॥ २६ ॥ यंयंसर्पंप्रपश्यामि तंतंहन्म्यायुधेनवै ॥ एवंकृत्वाप्रतिज्ञांसशस्त्रपाणीरुरुस्तदा ॥२७॥
व्यचरत्पृथिवींराजन्निघ्नन्सर्पान्यतस्ततः ॥ एकदासवनेघोरंडुडुभंजरसान्वितम् ॥ २८ ॥ अपश्यद्

डमुद्यम्यहंतुंतंसमुपाययौ ॥ अभ्यहन्रुषितोविप्रस्तमुवाचाथडुंडुभः ॥ २९ ॥ नाऽपराध्नोमितेविप्रक
स्मान्मामभिहंसिवै ॥ रुरुरुवाच ॥ प्राणप्रियामेदयितादष्टासर्पेणसामृता ॥ ३० ॥ प्रतिज्ञेयंतदास
र्पदुःखितेनमयाकृता ॥ डुंडुभउवाच ॥ नाहंदशामितेऽन्येवैयेदशंतिभुजंगमाः ॥ ३१ ॥ शरीरसमयोगे
ननमां हिंसितुमर्हसि ॥ उत्तंकउवाच ॥ श्रुत्वातांमानुषीवाणींसर्पेणोक्तांमनोहराम् ॥ ३२ ॥ रुरुःपप्र
च्छकोऽसित्वंकस्माडुंडुभतांगतः ॥ सर्पउवाच ॥ ब्राह्मणोऽहंपुराविप्रसखामेखगमाऽभिधः ॥ ३३ ॥
विप्रोधर्मभृतांश्रेष्ठःसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ समयावंचितोमौर्ख्यात्सर्पंकृत्वाचतार्णकम् ॥ ॥ ३४ ॥ भयं
चप्रापितोऽत्यर्थमग्निहोत्रगृहेस्थितः ॥ तनभीतेनशप्तोऽहंविह्वलेनाऽतिवेपिना ॥ ३५ ॥ भवत्सर्पोमंदबु
द्धेयेनाहंधर्षितस्त्वया ॥ मयाप्रसादितोऽत्यर्थंसर्पेणाऽसौद्विजोत्तमः ॥ ३६ ॥ मामुवाचाथतत्क्रोधातिक
चिच्छान्तिमवाप्यच ॥ रुरुस्तेमोचिताशापस्यास्यसर्पभविष्यति ॥ ३७ ॥ प्रमतेस्तुसुतोनूनमितिमां
सोऽब्रवीद्वचः ॥ सोऽहंसर्पोरुरुस्त्वंचशृणुमेपरमंवचः ॥ ३८ ॥ अहिंसापरमोधर्मोविप्राणांनात्रसं
शयः ॥ दयासर्वत्रकर्तव्याब्राह्मणेनविजानता ॥ ३९ ॥ यज्ञादन्यत्रविप्रेन्द्रनहिंसायाज्ञिकीमता ॥ उत्तंक
उवाच ॥ सर्पयोनेर्विनिर्मुक्तोब्राह्मणोऽसौरुरुस्ततः ॥ ४० ॥ कृत्वातस्यचशापांतंपरित्यक्तंचहिंसन
म् ॥ विवाहितातेनबालामृतासंजीवितापुनः ॥ ४१ ॥ कदनंसर्वसर्पाणांकृतंवैरमनुस्मरन् ॥ त्वंतुवैरं
समुत्सृज्यवर्तसेपन्नगेष्वथ ॥ ४२ ॥ विमन्युर्भरतश्रेष्ठपितृघातकरेषुवै ॥ अंतरिक्षेमतस्तातः स्नानदा
नविवर्जितः ॥ ४३ ॥ तस्योद्धारंचराजेंद्रकुरुहत्वाऽथपन्नगान् ॥ पितुर्वैरंनजानाति जीवन्नेवमृतोहिसः
॥४४॥ दुर्गतिस्तेपितुस्तावद्यावत्तान्नहनिष्यसि ॥ अंबामखमिषंकृत्वाकुरुयज्ञंनृपोत्तम ॥ ४५ ॥ सर्पस
त्रंमहाराजपितुर्वैरमनुस्मरन् ॥ सूतउवाच ॥ इतितस्यवचः श्रुत्वाराजाजन्मेजयस्तदा ॥ ४६ ॥ नेत्रा
श्रयामश्रुपातंचचकारातीवदुःखितः ॥ धिङ्मामस्तुसुदुर्बुद्धेर्वृथा मानकरस्यवै ॥ ४७ ॥ पितायस्यग

तिंघोरांप्राप्तःपन्नगपीडितः ॥ अद्याहंमखमारभ्यकरोम्यपचितिंपितुः ॥ ४८ ॥ हत्वासर्पानसंदिग्धोदीप्य
मानेविभावसौ ॥ आहूयमंत्रिणःसर्वान्राजावचनमब्रवीत् ॥ ४९ ॥ कुर्वन्तुयज्ञसंभारंयथाऽहंमंत्रिसत्त
माः ॥ गंगातीरेशुभांभूमिंमापयित्वाद्विजोत्तमैः ॥ ५० ॥ कुर्वन्तुमंडपंस्वस्थाःशतस्तंभंमनोहरम् ॥
वेदीयज्ञस्यकर्तव्याममाद्यसचिवाःखलु ॥ ५१ ॥ तदंगत्वेविधेयोवैसर्पसत्रःसुविस्तरः ॥ तक्षकस्तुपशु
स्तत्रहोतोत्तंकोमहामुनिः ॥ ५२ ॥ शीघ्रमाहूयतां विप्राःसर्वज्ञावेदपारगाः ॥ सूतउवाच ॥ मंत्रिणस्तु
तदाचक्रुर्भूपवाक्यैर्विचक्षणाः ॥ ५३ ॥ यज्ञस्यसर्वसंभारंवेदियज्ञस्यविस्तृताम् ॥ हवनेवर्तमानेतुस
र्पाणांतक्षकोगतः ॥ ५४ ॥ इंद्रंप्रतिभयार्तोऽहंत्राहिमामितिचाब्रवेत् ॥ भयभीतंसमाश्वास्यस्वासनेसं
निवेश्यच ॥ ५५ ॥ ददावभयमत्यर्थंनिर्भयोभवपन्नग ॥ तमिंद्रशरणंज्ञात्वामुनिर्दत्ताभयंतथा ॥ ५६ ॥
उत्तंकोह्वयदुद्विग्नः सेंद्रंकृत्वानिमंत्रणम् ॥ स्मृतस्तदातक्षकेणयायावरकुलोद्भवः ॥ ५७ ॥ आस्तीको
नामधर्मात्माजरत्कारुसुतोमुनिः ॥ तत्रागत्यमुनेर्बालस्तुष्टावजनमेजयम् ॥ ५८ ॥ राजातमर्चयामास
दृष्ट्वाबालंसुपंडितम् ॥ अर्चयित्वानृपस्तंतुछंदयामासवांछितैः ॥ ५९ ॥ सतुवव्रेमहाभागयज्ञोऽयंविर
मत्विति ॥ सत्यबद्धोनृपस्तेनप्रार्थितश्चपुनस्तथा ॥ ६० ॥ होमंनिवर्तयामाससर्पाणांमुनिवाक्यतः ॥
भारतंश्रावयामासवैशंपायनविस्तरात् ॥ ॥ ६१ ॥ श्रुत्वाऽपिनृपतिःकामंनशांतिमभिजग्मिवान् ॥
व्यासंपप्रच्छभूपालोममशांतिःकथंभवेत् ॥ ६२ ॥ मनोऽतिदह्यतेकामंकिंकरोमिवदस्वमे ॥ पितामेदु
र्भगस्यैवमृतःपार्थसुतात्मजः ॥ ६३ ॥ क्षत्रियाणांमहाभागसंग्राममेमरणंवरम ॥ रणेवामरणंव्यास
गृहेवाविधिपूर्वकम् ॥ ६४ ॥ मरणंनपितुर्मेऽभूदंतरिक्षेमृतोऽवशः ॥ शांत्युपायंवदस्वात्रत्वंचसत्यवती
सुत ॥ ६५ ॥ यथास्वर्गंव्रजेदाशुपिता मेदुर्गतिंगतः ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

सूतउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यव्यासःसत्यवतीसुतः ॥ उवाचवचनंतत्रसभायांनृपतिंच
तम् ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिपुराणंगुह्यमद्भुतम् ॥ पुण्यंभागवतंनामनानाख्यानयु
तंशिवम् ॥ २ ॥ अध्यापितंमयापूर्वंशुकायात्मसुतायवै ॥ श्रावयामिनृपत्वांहिरहस्यंपरमंमम ॥ ३ ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणांकारणंश्रवणात्किल ॥ शुभदंसुखदंनित्यंसर्वागमसमुद्धृतम् ॥ ४ ॥ जनमेजय
उवाच ॥ आस्तीकोऽयंसुतःकस्यविघ्नार्थंकथमागतः ॥ प्रयोजनंकिमत्रास्यसर्पाणांरक्षणेप्रभो ॥ ५ ॥
कथयैतन्महाभागविस्तरेणकथानकम् ॥ पुराणंचतथासर्वंविस्तराद्वद सुव्रत ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥
जरत्कारुर्मुनिःशांतो नचकारगृहाश्रमम् ॥ तेनदृष्टावनेगर्तेलंबमानाः स्वपूर्वजाः ॥ ७ ॥ तत
स्तमाहुः कुरुपुत्रदारान्यथाचनः स्यात्परमाहितृप्तिः ॥ स्वर्गंव्रजामःखलुदुःखमुक्तावयंसदाचारयु
तेसुतेवै॥ ८ ॥ सतानुवाचाथलभेसमानामयाचितांचातिवशानुगांच ॥ तदागृहारंभमहंकरोमिब्रवी
मितथ्यंममपूर्वजावै ॥ ९ ॥ इत्युक्त्वाताञ्जरत्कारुर्गतस्तीर्थान्प्रतिद्विजः ॥ तदैवपन्नगाःशप्तामात्राऽ
ग्नौनिपतंत्विति ॥ १० ॥ कश्यपस्यमुनेःपत्न्यौकद्रूश्चविनतातथा ॥ दृष्ट्वाऽऽदित्यरथेचाश्वम्‌चतुश्चपर
स्परम् ॥ ११ ॥ तंदृष्ट्वाचतदाकद्रूर्विनतामिदमब्रवीत् ॥ किंवर्णोऽयंहयोभद्रेसत्यंप्रब्रूहिमाचिरम् ॥१२॥
विनतोवाच ॥ श्वेतएवाश्वराजोऽयंकिंवात्वंमन्यसेशुभे॥ ब्रूहिवर्णंत्वमप्यस्यततस्तुविपणावहे ॥१३॥
कद्रूरुवाच ॥ कृष्णवर्णमहंमन्येहयमेनंशुचिस्मिते ॥ एहिसार्धंमयादिव्यंदासीभावायभामिनि ॥१४॥
सूतउवाच ॥ कद्रूश्चस्वसुतानाहसर्वान्सर्पान्वशेस्थितान् ॥ वालान्श्यामान्प्रकुर्वंतुयावंतोऽश्वशरीर
के ॥ १५ ॥ नेतिकेचनतत्राहुस्तानथाऽसौशशापह ॥ जनमेजयस्ययज्ञेवैगमिष्यथहुताशनम् ॥ १६ ॥
अन्येचक्रुर्हयं सर्पाःकर्बुरंवर्णभोगकैः ॥ वेष्टयित्वोऽस्यपुच्छंतुमातुःप्रियचिकीर्षया ॥ १७ ॥ भगिन्यौ
चसुसंयुक्तेगत्वाददृशतुर्हयम् ॥ कर्बुरतंहयंदृष्ट्वाविनताचातिदुःखिता ॥ १८ ॥ तदाऽऽजगामगरुडः

सुतस्तस्यामहाबलः ॥ सदृष्ट्वामातरंदीनामपृच्छत्पन्नगाशनः ॥ १९ ॥ मातःकथंसुदीनाऽसिरुदितेव
विभासिमे ॥ जीवमानेमयिसुतेतथाऽन्येरविसारथौ ॥ २० ॥ दुःखिताऽसिततोवांधिग्जीवितंचारुलो
चने ॥ किंजातेनसुतेनाथयदिमातासुदुःखिता ॥ २१ ॥ शंसमेकारणंमातःकरोमिविगतज्वराम् ॥
विनतोवाच ॥ सपत्न्यादास्यहंपुत्रकिंब्रवीमिवृथाहृता ॥ २२ ॥ वहमांसाब्रवीत्यद्यतेनाऽस्मिदुःखिता
सुत ॥ गरुडउवाच ॥ वहिष्येऽहंतत्रकिलयत्रसागंतुमुत्सुका ॥ २३ ॥ माशोकंकुरुकल्याणिनिश्चिंतां
त्वांकरोम्यहम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तासागतापार्श्वं कद्रोश्चविनतातदा ॥ २४ ॥ दासीभावमपाक
र्तुंगरुडोऽपिमहाबलः ॥ उवाहतांसपुत्रां वैसिंधोःपारंजगामह ॥ २५ ॥ गत्वातांगरुडःप्राहब्रूहिमातर्न
मोस्तुते ॥ कथंमुच्येतमेमातादासीभावादसंशयम् ॥ २६ ॥ कद्रूरुवाच ॥ अमृतंदेवलोकात्त्वंबलादानी
यमेसुतान् ॥ समर्पयसुताऽद्याऽऽशुमातरंमोचयाऽबलाम् ॥ २७ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तःप्रययौशीघ्र
मिंद्रलोकंमहाबलः ॥ कृत्वायुद्धंजहाराऽऽशुसुधाकुंभंखगोत्तमः ॥ २८ ॥ समानीयाऽमृतंमात्रेवैनतेयः
समर्पयत् ॥ मोचिताविनतातेनदासीभावादसंशयम् ॥ २९ ॥ अमृतंसंजहारेंद्रःस्नातुंसर्पायदागताः ॥
दासीभावाद्विनिर्मुक्ताविनताविपतेर्बलात् ॥ ३० ॥ तत्राऽऽस्तीर्णाःकुशास्तैस्तुलीढाःपन्नगनायकैः ॥
द्विजिह्वास्तेसुसंपन्नाःकुशाग्रस्पर्शमात्रतः ॥ ३१ ॥ मात्राशप्ताश्चयेनागावासुकिप्रमुखाःशुचा ॥ ब्रह्माणं
शरणंगत्वातेहोचुःशापजंभयम् ॥ ३२ ॥ तानाहभगवान्ब्रह्माजरत्कारुर्महामुनिः ॥ वासुकेर्भगिनींतस्मै
अर्पयध्वंसनामिकाम्॥३३॥तस्यांयोजायतेपुत्रःसवस्त्राताभविष्यति॥ आस्तीकइतिनामासौभविता ना
त्रसंशयः॥३४॥वासुकिस्तुतदाकर्ण्यवचनंब्रह्मणः शिवम्॥ वनंगत्वासुतांतस्मैददौविनयपूर्वकम्॥ ३५ ॥
समानांतांमुनिर्ज्ञात्वाजरत्कारुरुवाचतम् ॥ अप्रियंमेयदाकुर्यात्तदातांसंत्यजाम्यहम् ॥ ३६ ॥ वाग्बंधं
तादृशंकृत्वामुनिर्जग्राहतांस्वयम् ॥ दत्त्वाचवासुकिःकामंभवनंस्वंजगामह ॥ ३७ ॥ कृत्वापर्णकुटींशु

भ्रांजरत्कारुर्महावने ॥ तयासहसुखंप्रापरममाणःपरंतप ॥ ३८ ॥ एकदाभोजनंकृत्वासुप्तोऽसौमुनिस
त्तमः ॥ भगिनीवासुकेस्तत्रसंस्थितावरवर्णिनी ॥ ३९ ॥ नसंबोधयितव्योऽहंत्वयाकांतेकथंचन ॥
इत्युक्त्वातुगतोनिद्रांमुनिस्तांसुदतींतदा ॥ ४० ॥ रविरस्तगिरिंप्राप्तःसंध्याकालउपस्थिते ॥ किंकरो
मिनमेशांतिस्त्यजेन्मांबोधितःपुन ॥ ४१ ॥ धर्मलोपभयाद्भीताजरत्कारुरचिंतयत् ॥ नोचेत्प्रबोधया
म्येनंसंध्याकालोवृथाव्रजेत् ॥ ४२ ॥ धर्मनाशाद्वरंत्यागस्तथाऽपिमरणंध्रुवम् ॥ धर्महानिर्नराणांहिन
रकायभवेत्पुनः ॥ ४३ ॥ इतिसंचिंत्यसाबालातंमुनिंप्रत्यबोधयत् ॥ संध्याकालोऽपिसंजातउत्तिष्ठोत्ति
ष्ठसुव्रत ॥ ४४ ॥ उत्थितोऽसौमुनिःकोपात्तामुवाचव्रजाम्यहम् ॥ त्वंतुभ्रातृगृहंयाहिनिद्राविच्छेदका
रिणि ॥ ४५ ॥ वेपमानाऽब्रवीद्वाक्यमित्युक्तामुनिनातदा ॥ भ्रात्रादत्तायदर्थंतत्कथंस्यादमितप्रभ
॥ ४६ ॥ मुनिःप्राहजरत्कारुंतदस्तीतिनिराकुलः ॥ गतासामुनिनात्यक्तावासुकेःसदनंतदा ॥ ४७ ॥
पृष्टाभ्रात्राब्रवीद्वाक्यंयथोक्तंपतिनातदा ॥ अस्तीत्युक्त्वाचहित्वामांगतोऽसौमुनिसत्तमः ॥ ४८ ॥
वासुकिस्तुतदाकर्ण्यसत्यवाग्मुनिरित्युत ॥ विश्वासंचपरंकृत्वाभगिनींतांसमाश्रयत ॥ ४९ ॥ ततः
कालेनकियताजातोऽसौमुनिबालकः ॥ आस्तीकइतिनामाऽसौविख्यातःकुरुसत्तम ॥ ५० ॥ तेनाऽयं
रक्षितोयज्ञस्तवपार्थिवसत्तम ॥ मातृपक्षस्यरक्षार्थंमुनिनाभावितात्मना ॥ ५१ ॥ भव्यंकृतंमहाराजमा
नितोऽयंत्वयामुनिः ॥ यायावरकुलोत्पन्नोवासुकेर्भगिनीसुतः ॥ ५२ ॥ स्वस्तितेऽस्तुमहाबाहोभार
तसकलंश्रुतम् ॥ दानानिबहुदत्तानिपूजितामुनयस्तथा ॥ ५३ ॥ कृतेनसुकृतेनापिनपितास्वर्गतिंगतः ॥
पावितंनकुलंकृत्स्नंत्वयाभूपतिसत्तम ॥ ५४ ॥ देव्याश्चाऽऽयतनंभूपविस्तीर्णंकुरुभक्तितः ॥ येनवैसक
लासिद्धिस्तवस्याज्जनमेजय ॥ ५५ ॥ पूजितापरयाभक्त्याशिवासकलदासदा ॥ कुलवृद्धिंकरोत्येव
राज्यंचसुस्थिरंसदा ॥ ५६ ॥ देवीमखंविधानेनकृत्वापार्थिवसत्तम ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंपरमंशृणु

॥ ५७ ॥ त्वामहंश्रावयिष्यामिकथांपरमपावनीम् ॥ संसारतारिणींदिव्यां नानारससमाहृताम् ॥५८॥
नश्रोतव्यंपरंचास्मात्पुराणाद्विद्यतेभुवि ॥ नाराध्यंविद्यतेराजन्देवीपादांम्बुजादृते ॥ ५९ ॥तेसभाग्याः
कृतप्रज्ञाधन्यास्तेनृपसत्तम ॥ येषांचित्तेसदादेवीवसतिप्रेमसंकुले ॥ ६० ॥ सुदुःखितास्तेदृश्यंते
भुविभारतभारते ॥ ,नाराधितामहामायायैर्जनैश्चसदांऽबिका ॥ ६१ ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेयदा
राधनतत्पराः ॥ वर्ततेसर्वदाराजंस्तांनसेवेतकोजनः ॥ ६२ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंसर्वान्कामान
वाप्नुयात् ॥ भगवत्यासमाख्यातंविष्णवेयदनुत्तमम् ॥ ६३ ॥तेनश्रुतेनतेराजंश्चित्तशांतिर्भविष्यति ॥
पितृणांचाऽक्षयःस्वर्गःपुराणश्रवणाद्भवेत् ॥ ६४ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेद्वितीयस्कंधेश्रोतृप्रवक्तृप्रसंगोनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

स्कंधश्चायंसमाप्तः ॥ २ ॥ ॥ द्वाविंशत्यधिकसंख्यैःपद्यैःसप्तशतैःशुभैः॥ श्रीमद्व्यासमुखो
द्गीतैर्द्वितीयस्कंधईरितः ॥ १ ॥

इति श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे द्वितीयस्कंधः समाप्तः

अथ
श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधः
प्रारम्भः ।

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ जनमेजयउवाच ॥ भगवन्भवताप्रोक्तंयज्ञमंबाभिधंमहत् ॥ साका
कथंसमुत्पन्नाकुत्रकस्माच्चकिंगुणा ॥ १ ॥ कीदृशश्चमखस्तस्याःस्वरूपंकीदृशंतथा ॥ विधानंविधि
वद्ब्रूहिसर्वज्ञोसिदयानिधे ॥ २ ॥ ब्रह्माण्डस्यतथोत्पत्तिंवदविस्तरतस्तथा ॥ यथोक्तयाद्रुशंब्रह्मन्नखि
लंवेत्सिभूसुर ॥ ३ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चत्रयोदेवामयाश्रुताः ॥ सृष्टिपालनसंहारकारकाःसगुणा
स्त्वमी ॥ ४ ॥ स्वतंत्रास्तेमहात्मानःपाराशर्यवदस्वमे ॥ आहोस्वित्परतंत्रास्तेश्रोतुमिच्छामिसांप्रतम्
॥ ५ ॥ मृत्युधर्माश्चतेनोवासच्चिदानदरूपिणः ॥ अधिभूतादिभिर्युक्तानवादुःखैस्त्रिधात्मकैः ॥ ६ ॥
कालस्यवशगानोवातेसुरेंद्रा महाबलाः ॥ कथंतेवैसमुत्पन्नाःकस्मादितिचसंशयः ॥ ७ ॥ हर्षशोकयु
तास्तेवैनिद्रालस्यसमन्विताः ॥ सप्तधातुमयास्तेषांदेहाःकिंवान्यथामुने ॥ ८ ॥कैर्द्रव्यैर्निर्मितास्तेवैकै
र्गुणैरिंद्रियैस्तथा ॥ भोगश्चकीदृशस्तेषांप्रमाणमायुषस्तथा ॥ ९ ॥ निवासस्थानमप्येषांविभूतिंचव
दस्वमे ॥ श्रोतुमिच्छाम्यहंब्रह्मन्विस्तरेणकथामिमाम् ॥ १० ॥ व्यासउवाच ॥ दुर्गमःप्रश्नभारोयंकृ
तोराजंस्त्वयाऽधुना ॥ ब्रह्मादीनांसमुत्पत्तिःकस्मादितिमहामते ॥ ११ ॥ एतदेवमयापूत्रपृष्टोऽसौना
रदोमुनिः ॥ विस्मितःप्रत्युवाचेदमुत्थितःशृणुभूपते ॥ १२ ॥ कस्मिंश्चसमयेचाहंगंगातीरेस्थितंमुनीम्
॥ अपश्यंनारदंशांतंसर्वज्ञंवेदवित्तमम् ॥ १३ ॥ दृष्ट्वाऽहंमुदितोभत्वापादयोरपतंमुनेः ॥ तेनाज्ञप्तःसमी
पेऽस्यसंविष्टश्चवरासने ॥ १४ ॥ श्रुत्वाकुशलवार्तांवैतमपृच्छंविधेःसुतम् ॥ निविष्टंजाह्नवीतीरे
निर्जनेसूक्ष्मवालुके ॥ १५ ॥ मुनेऽतिविततस्यास्यब्रह्मांडस्यमहामते ॥ कःकर्तापरमःप्रोक्तस्तन्मेब्रूहिवि
धानतः ॥ १६ ॥ कस्मादेतत्समुत्पन्नंब्रह्मांडंमुनिसत्तम ॥ अनित्यंवातथानित्यंतदाचदवद्विजोत्तम ॥
॥ १७ ॥ एककर्तृकमेतद्वाबहुकर्तृकमन्यथा ॥ अकर्तृकंनकार्यंस्याद्विरोधोऽयंविभातिमे ॥ १८ ॥ इति
संदेहसंदोहेमग्नंमांतारयाधुना ॥ विकल्पकोटीःकुर्वाणंसंसारेस्मिन्प्रविस्तरे ॥ १९ ॥ ब्रुवंतिशंकरंके

सदाशिवंमहादेवंप्रलयोत्पत्तिवर्जितम् ॥ २० ॥ आत्मारामंसुरेशंचत्रिगुणंनिर्म
चिन्मत्वाकारणकारणम् ॥ सदाशिवंमहादेवंप्रलयोत्पत्तिवर्जितम् ॥ २० ॥ आत्मारामंसुरेशंचत्रिगुणंनिर्म
लंहरम् ॥ संसारतारकंनित्यंसृष्टिस्थित्यंतकारणम् ॥ २१ ॥ अन्येविष्णुंस्तुवंत्येनं सर्वेषांप्रभुमीश्व
रम् ॥ परमात्मानमव्यक्तंसर्वशक्तिसमन्वितम् ॥ २२ ॥ भुक्तिदंमुक्तिदंशांतंसर्वादिंसर्वतोमुखम् ॥ व्यापकंवि
श्वशरणमनादिनिधनंहरिम् ॥ २३ ॥ धातारंचतथाचान्येब्रुवंतिसृष्टिकारणम् ॥ तमेवसर्ववेत्तारंस
र्वभूतप्रवर्तकम् ॥ २४ ॥ चतुर्मुखंसुरेशानंनाभिपद्मभवंविभुम् ॥ स्रष्टारंसर्वलोकानांसत्यलोकनिवा
सिनम् ॥ २५ ॥ दिनेशंप्रवदंत्यन्येसर्वेशंवेदवादिनः ॥ स्तुवंतिचैवगायंतिसायंप्रातरतंद्रिताः ॥ २६ ॥
यजंतिचतथायज्ञेवासवंचशतक्रतुम् ॥ सहस्राक्षंदेवदेवंसर्वेषांप्रभुमुल्बणम् ॥ २७ ॥ यज्ञाधीशंसुराधी
शंत्रिलोकेशंशचीपतिम् ॥ यज्ञानांचैवभोक्तारंसोमपंसोमपप्रियम् ॥ २८ ॥ वरुणंचतथासोमंपावकंपवनंतथा ॥
यमंकुबेरंधनदंगणाधीशंतथापरे ॥ २९ ॥ हेरंबंगजवक्त्रंचसर्वकार्यप्रसाधकम् ॥ स्मरणात्सिद्धिदं
कार्यकामदंकामगंपरम् ॥ ३० ॥ भवानींकेचनाचार्याः प्रवदंत्यखिलार्थदाम् ॥ आदिमायांमहाशक्तिं
प्रकृतिंपुरुषानुगाम् ॥ ३१ ॥ ब्रह्मैकतासमापन्नांसृष्टिस्थित्यन्तकारिणीम् ॥ मातरंसर्वभूतानांदेवता
नांतथैवच ॥ ३२ ॥ अनादिनिधनांपूर्णांव्यापिकांसर्वजंतुषु ॥ ईश्वरींसर्वलोकानांनिर्गुणांसगुणांशि
वाम् ॥ ३३ ॥ वैष्णवींशांकरींब्राह्मींवासवींवारुणींतथा ॥ वाराहींनारसिंहींचमहालक्ष्मींतथा
ऽद्भुताम् ॥ ३४ ॥ वेदमातरमेकांचविद्यांभवतराःस्थिराम् ॥ सर्वदुःखनिहंत्रींचस्मरणात्सर्व
कामदाम् ॥ ३५ ॥ मोक्षदांचमुमुक्षूणांकामदांचफलार्थिनाम् ॥ त्रिगुणातीतरूपांचगुणविस्तार
कारकाम् ॥ ३६ ॥ निर्गुणांसगुणांतस्मात्तांध्यायंतिफलार्थिनः ॥ निरंजनंनिराकारंनिर्लेपंनि
र्गुणंकिल ॥ ३७ ॥ अरूपंव्यापकंब्रह्मप्रवदंतिमुनीश्वराः ॥ वेदोपनिषदिप्रोक्तस्तेजोमयइतिक्वचित्
॥ ३८ ॥ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्रनयनस्तथा ॥ सहस्रकरकर्णश्चसहस्रास्यःसहस्रपात् ॥

॥ ३९ ॥ विष्णोःपादमथाकाशपरमंसमुदाहृतम् ॥ विराजंविरजंशांतंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ ४० ॥
पुरुषोत्तमंतथाचान्येप्रवदंतिपुराविदः ॥ नैकोपीतिवदंत्यन्येप्रभुरीशःकदाचन ॥४१॥ अनीश्वरमिदंस
र्वं ब्रह्मांडमितिकेचन ॥ नकदापीशजन्यंयज्जगदेतदचिंतितम् ॥४२ ॥ सदैवेदमनीशंचस्वभावोत्थंसदे
दृशम् ॥ अकर्तासौपुमान्प्रोक्तः प्रकृतिस्तुतथाचसा ॥ ४३ ॥ एवंवदंतिसांख्याश्चमुनयःकपिलादयः ॥
एतेसंदेहसंदोहाःप्रभवंतिततथाऽपरे ॥४४॥ विकल्पोपहतंचेतःकिंकरोमिमुनीश्वर ॥ धर्माधर्मविवक्षा
यांनमनोमेस्थिरंभवेत् ॥ ४५ ॥ कोधर्मःकीदृशोऽधर्मश्चिह्नं नैवोपलभ्यते ॥ देवाःसत्त्वगुणोत्पन्नाःसत्य
धर्मव्यवस्थिताः ॥ ४६ ॥ पीड्यन्तेदानवैःपापैःकुत्रधर्मव्यवस्थितिः॥धर्मस्थिताःसदाचाराःपांडवाामम
वंशजाः ॥ ४७ ॥ दुःखंबहुविधंप्राप्तास्तत्रधर्मस्यकास्थितिः ॥ अतोमेहृदयंतातवेपतेऽतीवसंशये ॥४८॥
कुरुमेऽसंशयंचेतःसमर्थोऽसिमहामुने ॥ त्राहिसंसारवार्धेस्त्वंज्ञानपोतेनमांमुने ॥ ४९ ॥ मज्जंतंचोत्प
ततंचमग्नंमोहजलाविले ॥ ५० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीय-
स्कंधेजनमेजयप्रश्नेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

व्यासउवाच ॥ यत्त्वयाचमहाबाहोपृष्टोऽहंकुरुसत्तम ॥ तान्प्रश्नान्नारदःप्राहमयापृष्टोमुनी
श्वरः ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ व्यासकिंतेब्रवीम्यद्यपुराऽयंसंशयोमम ॥ उत्पन्नोहृदयेऽत्यर्थसंदेहासार
पीडितः ॥ २ ॥ गत्वाऽहंपितरंस्थानेब्रह्माणममितौजसम् ॥ अपृच्छंयत्त्वयापृष्टंव्यासाद्यप्रश्नमुत्तमम्
॥ ३ ॥ पितःकुतःसमुत्पन्नंब्रह्मांडमखिलंविभो ॥ भवत्कृतेनवास्म्यर्किंकवाविष्णुकृतंत्विदम् ॥ ४ ॥
रुद्रकृतंवाविश्वात्मन्ब्रूहिसत्यंजगत्पते ॥ आराधनीयःकःकामंसर्वोत्कृष्टश्चकःप्रभुः ॥ ५ ॥ तत्सर्वं व
दमेब्रह्मन्संदेहांश्छिधिचानघ ॥ निमग्नोह्यस्मिसंसारेदुःखरूपेऽनृतोपमे ॥ ६ ॥ संदेहांदोलितंचेतोनप्र

शाम्यतिकुत्रचित् ॥ नतीर्थेषुनदेवेषुसाधनेष्वितरेषुच ॥ ७ ॥ अविज्ञायपरंतत्त्वंकुतःशांतिःपरंतप ॥
विकीर्णंबहुधाचित्तंनैकत्रस्थिरतांव्रजेत् ॥ ८ ॥ कंस्मरामियजेकंवाकंव्रजाम्यर्चयामिकम् ॥ स्तौमिकं
नाभिजानामिदेवंसर्वेश्वरेश्वरम् ॥ ९ ॥ ततोमांप्रत्युवाचेदंब्रह्मालोकपितामहः ॥ मयासत्यवतीसूनो
कृतेप्रश्नेसुदुस्तरे ॥ १० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ किंब्रवीमिसुताद्याहंदुर्बोधंप्रश्नमुत्तमम् ॥ त्वयाशक्यंमहाभा
गविष्णोरपिसुनिश्चयात् ॥ ११ ॥ रागीकोऽपिनजानातिसंसारेऽस्मिन्महामते ॥ विरक्तश्चविजाना
तिनिरीहोयोविमत्सरः ॥ १२ ॥ एकार्णवेपुराजातेनष्टेस्थावरजंगमे ॥ भूतमात्रेसमुत्पन्नेसंजज्ञे कम
लादहम् ॥ १३ ॥ नापश्यंतरणिंसोमंनवृक्षान्नचपर्वतान् ॥ कर्णिकायांसमाविष्टश्चिंतामकरवंतदा
॥ १४ ॥ कस्मादहंसमुद्भूतःसलिलेऽस्मिन्महार्णवे ॥ कोमेत्राताप्रभुःकर्तासंहर्तावायुगात्यये ॥ १५ ॥
नचभूर्विद्यतेस्पष्टायदाधारंजलंत्विदम् ॥ पंकजंकथमुत्पन्नंप्रसिद्धंरूढियोगयोः ॥ १६ ॥ पश्याम्यद्या
स्यपंकंतंमूलंवैपंकजस्यच ॥ भविष्यतिधरातत्रमूलंनास्त्यत्रसंशयः ॥ १७ ॥ उत्तरन्सलिलेतत्रयावद्व
र्षसहस्रकम् ॥ अन्वेषमाणोधरणींनावापंतांयदातदा ॥ १८ ॥ तपस्तपेतिचाकाशेवागभूदशरीरिणी ॥
ततोमयातपस्तप्तंपद्मे वर्षसहस्रकम् ॥ १९ ॥ सृजेतिपुनरुद्भूतावाणीतत्रश्रुतामया ॥ विमूढाहंतदाक
र्ण्यकंसृजामिकरोमिकिम् ॥ २० ॥ तदादैत्यावतिप्राप्तौदारुणौमधुकैटभौ ॥ ताभ्यांविभीषितश्चाहंयुद्धा
यमकरालये ॥ २१ ॥ ततोऽहंनालमालंब्यवारिमध्यमवातरम् ॥ तदातत्रमयादृष्टःपुरुषःपरमाद्भुतः
॥ २२ ॥ मेघश्यामशरीरस्तुपीतवासाश्चतुर्भुजः ॥ शेषशायीजगन्नाथोवनमालाविभूषितः ॥ २३ ॥
शंखचक्रगदापद्माद्यायुधैःसुविराजितः ॥ तमद्राक्षंमहाविष्णुंशेषपर्यंकशायिनम् ॥ २४ ॥ योगनिद्रास
माक्रांतमविस्पंदिनमच्युतम् ॥ शयानंतंसमालोक्यभोगिभोगोपरिस्थितम् ॥ २५ ॥ चिंताममाद्भुता
जाताकिंकरोमीतिनारद ॥ मयास्मृतातदादेवीस्तुतानिद्रास्वरूपिणी ॥ २६ ॥ देहान्निर्गत्यसादेवीग

गने संस्थिताशिवा ॥ अवितर्क्यशरीरासादिव्याभरणमंडिता ॥ २७ ॥ विष्णोर्देहंविहायाशुविरराज
नभःस्थिता ॥ उदतिष्ठदमेयात्मतयामुक्तोजनार्दनः ॥ २८ ॥ पंचवर्षसहस्राणिकृतवान्युद्धमुत्तमम् ॥
तदाविलोकितौदैत्यौहरिणाविनिपातितौ ॥ २९ ॥ उत्संगंविमलंकृत्वातत्रैवनिहतौचतौ ॥ रुद्रस्तत्रैव
संप्राप्तोयत्राऽऽवांसंस्थितावुभौ ॥ ३० ॥ त्रिभिःसंवीक्षिताऽस्माभिःस्वस्थादेवीमनोहरा ॥ संस्तुता
परमाशक्तिरुवाचास्मानवस्थितान् ॥ ३१ ॥ कृपावलोकनैःकृत्वापावनैर्मुदितानथ ॥ देव्युवाच ॥
काजेशाःस्वानिकार्याणिकुरुध्वंसमतंद्रिताः ॥ ३२ ॥ सृष्टिस्थितिविशिष्टानिहतावेतौमहासुरौ ॥
कृत्वास्वानिनिकेतानिवसध्वंविगतज्वराः ॥ ३३ ॥ प्रजाश्चतुर्विधाःसर्वाःसृजध्वंस्वविभूतिभिः ॥
ब्रह्मोवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्याःपेशलंसुखदंमृदु ॥ ३४ ॥ अब्रूमतामशक्ताःस्मःकथंकुर्मस्त्विमाः
प्रजाः ॥ नमहीविततामातः सर्वत्रविततंजलम्॥ ३५ ॥ नभूतानिगुणाश्चापितन्मात्राणीन्द्रियाणिच ॥
तदाकर्ण्यवचोस्माकंशिवाजातास्मितानना ॥ ३६ ॥ झटित्येवागतंतत्रविमानंगगनाच्छुभम् ॥ सोवा
चास्मिन्सुराःकामंविशध्वंगतसाध्वसाः ॥ ३७ ॥ विमानेब्रह्मविष्णवीशादर्शयाम्यद्यचाद्भुतम् ॥
तन्निशम्यवचस्तस्याओमित्युक्त्वापुनर्वयम् ॥ ३८ ॥ समारुह्योपविष्टाःस्मोविमानेरत्नमंडिते ॥
मुक्तादामसुसंवीतेकिंकिणीजालशब्दिते ॥ ३९ ॥ सुरसद्मनिभेरम्येत्रयस्तत्राविशंकिताः ॥ सोपविष्टां
स्ततोदृष्ट्वादेव्यस्मान्विजितेंद्रियान् ॥ ४० ॥ स्वशक्त्यातद्विमानंवैनोदयामासचांबरे ॥ ४१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे अष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीयस्कंधेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

ब्रह्मोवाच ॥ विमानंतन्मनोवेगंयत्रस्थानांतरेगतम् ॥ नजलंतत्रपश्यामोविस्मिताःस्मोवयं
तदा ॥ १ ॥वृक्षाःसर्वफलारम्याः कोकिलारावमंडिताः ॥ महीमहीधराःकामंवनान्युपवनानिच ॥२॥
नार्यश्चपुरुषाश्चैवपशवश्चसरिद्वराः॥ वाप्यःकूपास्तडागाश्चपल्वलानिचनिर्झराः ॥ ३ ॥ पुरतोनगरंर

म्यंदिव्यप्राकारमंडितम् ॥ यज्ञशालासमायुक्तंनानाहर्म्यविराजितम् ॥ ४ ॥ प्रत्यभिज्ञातदाजाताप्य
स्माकंप्रेक्ष्यतत्पुरम् ॥ स्वर्गोयमितिकेनासौनिर्मितोऽस्तितदाद्भुतम् ॥ ५ ॥ राजानंदेवसंकाशंव्रजंतं
मृगयांवने ॥ अस्माभिःसंस्थिताद्रुष्टाविमानोपरिचांबिका ॥ ६ ॥ क्षणाच्चचालगगनेविमानंपवनेरि
तम् ॥ मुहूर्ताद्वाततःप्राप्तंदेशेचान्येमनोहरे ॥ ७ ॥ नंदनंचवनंतत्रदृष्टमस्माभिरुत्तमम् ॥ पारिजातत
रुच्छायासंश्रितासुरभिःस्थिता ॥ ८ ॥चतुर्दन्तोगजस्तस्याःसमीपेसमवस्थितः ॥ अप्सरसांतत्रवृंदा
निमेनकाप्रभृतीनिच ॥ ९ ॥ क्रीडंतिविविधैर्भावैर्गाननृत्यसमन्वितैः ॥ गंधर्वाःशतशस्तत्रायक्षाविद्या
धारास्तथा ॥ १० ॥ मंदारवाटिकामध्येगायंतिचरमंतिच ॥ दृष्टःशतक्रतुस्तत्रपौलोम्यासहितः
प्रभुः॥११॥त्रयंतुविस्मितास्मद्दृष्ट्वात्रैविष्टपंपंतरा॥यादःपतिंकुवेरंचयमंसूर्यंविभावसुम् ॥१२॥ विलो
क्यविस्मिताश्चास्मवयंतत्रसुरान्स्थितान् ॥ तदाविनिर्गतोराजापुरात्तस्मात्सुमंडितात् ॥ १३ ॥
देवराजइवाक्षोभ्योनरवाह्यावनौस्थितः ॥ विमानस्थावयंतच्चचचालतरसागतम् ॥ १४ ॥ ब्रह्मलोकं
तदादिव्यंसर्वदेवनमस्कृतम् ॥ तत्रब्रह्माणमालोक्यविस्मितौहरकेशवौ ॥ १५ ॥ सभायांतत्र वेदाश्चस
वैसांगाःस्वरूपिणः ॥ सागराःसरितश्चैवपर्वताःपन्नगोरगाः ॥१६॥ मामूचतुश्चतुर्वक्त्रकोऽयंब्रह्मास
नातनः ॥ ताववोचमहंनैवजानेसृष्टिपतिंपतिम् ॥ १७ ॥ कोऽहंकोऽयंकिमर्थंवाभ्रमोऽयंममचेश्वरौ ॥
क्षणादथविमानंतच्चचालाशुमनोजवम् ॥ १८ ॥ कैलासशिखरेप्राप्तंरम्येयक्षगणान्विते ॥ मंदारवाटि
कारम्येकीरकोकिलकूजिते ॥ १९ ॥ वीणामुरजवाद्यैश्चनादितेसुखदेशिवे ॥ यदाप्राप्तंविमानंतत्तदैवस
दनाच्छुभात् ॥ २० ॥ निर्गतोभगवांच्छंभुर्वृषारूढस्त्रिलोचनः ॥ पंचाननोदशभुजःकृतसोमार्धशेखरः
॥ २१ ॥ व्याघ्रचर्मपरीधानोगजचर्मोत्तरीयकः ॥ पार्ष्णिरक्षौमहावीरौगजाननषडाननौ ॥ २२ ॥
शिवेनसहपुत्रौद्वौव्रजमानौविरेजतुः ॥ नंदिप्रमृतयःसर्वे गणपाश्चवराश्चते ॥ २३ ॥

जयशब्दं प्रयुंजानाव्रजन्तिशिवपृष्ठगाः ॥ तंवीक्ष्यशकरंचान्यंविस्मितास्तत्रनारद॥ २४ ॥ मातृभिःसंश
याविष्टस्तत्राहंन्यवसंमुने ॥ क्षणात्तस्माद्गिरेःशृंगाद्विमानंवातरंहसा ॥ २५ ॥ वैकुंठसूदनंप्राप्तंरमारम
णमंदिरम् ॥ असंभाव्याविभूतिश्चतत्रदृष्टामयासुत ॥२६॥ विस्मिष्मियेतदाविष्णुर्दृष्ट्वातत्पुरमुत्तमम् ॥
सदनाग्रेययौतावद्धरिःकमललोचनः ॥ २७ ॥ अतसीकुसुमाभासः पीतवासाश्चतुर्भुजः ॥ द्विजराजा
धिरूढश्च दिव्याभरणभूषितः ॥ २८ ॥ वीज्यमानस्तदालक्ष्म्याकामिन्याचामरैःशुभैः ॥ तंवीक्ष्यविस्मि
ताःसर्वेवयंविष्णुंसनातनम् ॥ २९ ॥ परस्परं निरीक्षंतःस्थितास्तस्मिवरासने ॥ ततश्चचालतरसावि
मानंवातरंहसा ॥ ३० ॥ सुधासमुद्रःसंप्राप्तोमिष्टवारिमहोर्मिमान् ॥ यादोगणसमाकीर्णश्चलद्वीचि
विराजितः ॥ ३१ ॥ मंदारपारिजाताद्यैःपादपैरतिशोभितः ॥ नानास्तरणसंयुक्तोनानाचित्रविचित्रितः
॥ ३२ ॥ मुक्तादामपरिक्लिष्टोनानादामविराजितः ॥ अशोकवकुलाख्यैश्चवृक्षैःकुरुबकादिभिः ॥३३॥
संवृतःसर्वतःसौम्यैःकेतकीचंपकैर्वृतः ॥ कोकिलारावसंघुष्टोदिव्यगंधसमन्वितः ॥ ३४ ॥ द्विरेफाति
रणत्कारैरंजितःपरमाद्भुतः ॥ तस्मिन्द्वीपेशिवाकारःपर्यंकःसुमनोहरः ॥ ३५ ॥ रत्नालिखचितोऽत्यर्थं
नानारत्नविराजितः ॥ दृष्टोऽस्माभिर्विमानस्थैर्दूरतःपरिमंडितः ॥ ३६ ॥ नानास्तरणसंछन्नइंद्रचाप
समन्वितः ॥ पर्यङ्कप्रवरेतस्मिन्नुपविष्टा वरांगना ॥ ३७ ॥ रक्तमाल्यांबरधरारक्तगंधानुलेपना ॥
सुरक्तनयनाकांताविद्युत्कोटिसमप्रभा ॥ ३८ ॥ सुचारुवदनारक्तदंतच्छदविराजिता ॥ रमाकोट्यधि
काकांत्यासूर्यबिंबनिभाखिला ॥ ३९ ॥ वरपाशांकुशाभीष्टधराश्रीभुवनेश्वरी ॥ अदृष्टपूर्वादृष्टासा
सुंदरीस्मितभूषणा ॥ ४० ॥ ह्रींकारजपनिष्ठैस्तुपक्षिवृंदैर्निषेविता ॥ अरुणाकरुणामूर्तिःकुमारीनवयौ
वना ॥ ४१ ॥सर्वशृङ्गारवेषाढ्यामंदस्मितमुखांबुजा ॥ उद्यत्पीनकुचद्वंद्वनिर्जितांभोजकुड्मला ॥४२॥
नानामणिगणाकीर्णभूषणैरुपशोभिता ॥ कनकांगदकेयूरकिरीटपरिशोभिता ॥ ४३ ॥ कनच्छीचक्र

ताटंकविटंकवदनांबुजा ॥ ऊल्लेखाभुवनेशीतिनामजापपरायणैः ॥ ४४ ॥ सखीवृंदैःस्तुतानित्यंभुवने
शीमहेश्वरी ॥ हृल्लेखाद्याभिरमरकन्याभिःपरिवेष्टिता ॥ ४५ ॥ अनंगकुसुमाद्याभिर्देवीभिः परिवे
ष्टिता ॥ देवीषट्कोणमध्यस्थायंत्रराजोपरिस्थिता ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातांविस्मिताःसर्वेवयं तत्रस्थिताभ
वन् ॥ केयंकांताचकिंनामनजानीमोऽत्रसंस्थिता ॥ ४७ ॥ सहस्रनयनारामासहस्रकरसंयुता ॥ सह
स्रवदनारम्याभातिदूरादसंशयम् ॥ ४८ ॥ नाप्सरानापिगंधर्वीनेयंदेवांगनाकिल ॥ इतिसंशयमापन्ना
स्तत्रनारदसंस्थिताः ॥ ४९ ॥तदाऽसौभगवान्विष्णुर्दृष्ट्वातांचारुहासिनीम् ॥ उवाचांबांस्वविज्ञाना
त्कृत्वामनसिनिश्चयम् ॥ ५० ॥ एषाभगवतीदेवीसर्वेषांकारणंहिनः ॥ महाविद्यामहामायापूर्णा
प्रकृतिरव्यया ॥ ५१ ॥दुर्ज्ञेयाऽल्पधियांदेवीयोगगम्यादुराशया ॥ इच्छापरात्मनःकामंनित्यानित्यस्वरू
पिणी ॥ ५२ ॥ दुराराध्याऽल्पभाग्यैश्चदेवीविश्वेश्वरीशिवा ॥ वेदगर्भाविशालाक्षीसर्वेषामादिरी
श्वरी ॥ ५३ ॥ एषासंहृत्यसकलंविश्वंक्रीडतिसंक्षये ॥ लिंगानिसर्वजीवानांस्वशरीरेनिवेश्यच ॥५४॥
सर्वबीजमयीह्येषाराजतेसाम्प्रतंसुरौ ॥ विभूतयःस्थिताःपार्श्वे पश्यताकोटिशःक्रमात् ॥ ५५ ॥
दिव्याभरणभूषाढ्यादिव्यगंधानुलेपनाः ॥ परिचर्यापराःसर्वाःपश्यतांब्रह्मशंकरौ ॥ ५६ ॥ धन्यावयंम
महाभागाःकृतकृत्याःस्मसांप्रतम् ॥ यदत्रदर्शनंप्राप्ताभवगत्याःस्वयंत्विदम् ॥ ५७ ॥ तपस्तप्तंपुराय
त्नात्तस्येदंफलमुत्तमम् ॥ अन्यथादर्शनंकुत्रभवेदस्माकमादरात् ॥ ५८ ॥ पश्यंतिपुण्यपुंजायेयेवदान्या
स्तपस्विनः ॥ रागिणो नैवपश्यंतिदेवींभगवतींशिवाम् ॥ ५९ ॥ मूलप्रकृतिरेवैषासदापुरुषसंगता ॥
ब्रह्मांडंदर्शयत्येषाकृत्वावैपरमात्मने ॥ ६० ॥ द्रष्टाऽसौदृश्यमखिलंब्रह्मांडंदेवतास्सुरौ ॥ तस्यैषाकार
णंसर्वामायासर्वेश्वरीशिवा ॥ ६१ ॥ काहंवाकसुराःसर्वेरम्भाद्याःसुरयोषितः ॥ लक्षांशेनतुलामस्यान
भवामःकथंचन ॥ ६२ ॥ सैषावरांगनानामयावैदृष्टामहार्णवे ॥ बालभावेमहादेवीदोलयंतीवमांमुदा

॥ ६३ ॥ शयानंवटपत्रेचपर्यंकेसुस्थिरेदृढे ॥ पादांगुष्ठंकरेकृत्वानिवेश्यमुखपंकजे ॥ ६४ ॥ लेलिहंतं चक्रीडंतमनेकैर्बालचेष्टितैः ॥ रममाणंकोमलांगंवटपत्रपुटेस्थितम् ॥ ६५ ॥ गायंतीदोलयंतीचबालभावान्मयिस्थिते ॥ सेयंसुनिश्चितंज्ञानंजातंमेदर्शनादिव ॥ ६६ ॥ कामंनोजननीसैषाश्रृणुतंप्रवदाम्यहम् ॥ अनुभूतं मयापूर्वं प्रत्यभिज्ञासमुत्थिता ॥ ६७ ॥

इतिश्रीदेवीभा० म० अष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीयस्कन्धेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःपुनराहजनार्दनः ॥ वयंगच्छेमपार्श्वेऽस्याःप्रणमंतः पुनःपुनः ॥ १ ॥ सेयंवरामहामायादास्यत्येषावरान्हिनः ॥ स्तुवामःसंनिधिंप्राप्यनिर्भयाश्चरणांतिके ॥ २ ॥ यदिनोवारयिष्यंतिद्वारस्थाःपरिचारकाः ॥ पठिष्यामश्चतत्रस्थाःस्तुतिंदेव्याःसमाहिताः ॥३॥ ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्तेहरिणावाक्येसुप्रहृष्टौसुसंस्थितौ ॥ जातौप्रमुदितौकामंनिकटेगमनायच ॥ ४ ॥ ओमित्युक्त्वाहरिंसर्वे विमानात्त्वरितास्त्रयः ॥ उत्तीर्यनिर्गताद्वारिशंकमानामनस्यलम् ॥ ५ ॥ द्वारस्थान्वीक्ष्यतान्सर्वान्देवीभगवतीतदा ॥ स्मितंकृत्वाचकाराशुतांस्त्रीन्स्त्रीरूपधारिणः ॥ ६ ॥ वयंयुवतयोजाताःसुरूपोश्चारुभूषणाः ॥ विस्मयंपरमंप्राप्तागतास्तत्संनिधिंपुनः ॥ ७ ॥ सादृष्ट्वानःस्थितांस्तत्रस्त्रीरूपांश्चरणांतिके ॥ व्यलोकयतचार्वंगीप्रेमसंपूर्णयादृशा ॥ ८ ॥ प्रणम्यतांमहादेवींपुरतःसंस्थितावयम् ॥ परस्परंलोकयंतःस्त्रीरूपाश्चारुभूषणाः ॥ ९ ॥ पादपीठंप्रेक्षमाणानानामणिविभूषितम् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंस्थितास्तत्रवयंत्रयः ॥ १० ॥ काश्चिद्रक्तांबरास्तत्रसहचर्यःसहस्रशः ॥ काश्चिन्नीलांबरानार्यस्तथापीतांबराःशुभाः ॥ ११ ॥ देव्यःसर्वाःशुभाकाराविचित्रास्वरभूषणाः ॥ विरेजुःपार्श्वतस्तस्याःपरिचर्यापराःकिल ॥ १२ ॥ जगुश्चननृतुश्चान्याःपर्युपासंतताःस्त्रियः ॥ वीणामारुतवाद्यानिवादयंत्योमुदान्विताः ॥ १३ ॥ श्रृणुनारदवक्ष्यामियद्दृष्टंतत्रचाद्भुतम् ॥

नखदर्पणमध्येवैदेव्याश्चरणपंकजे ॥ १४ ॥ ब्रह्मांडमखिलंसर्वन्तत्रस्थावरजंगमम् ॥ अहंवि
ष्णुश्चरुद्रश्चवायुरग्निर्यमोरविः ॥ १५ ॥ वरुणः शीतगुस्त्वष्टाकुबेरःपाकशासनः ॥ पर्वताःसागरा
नद्योगंधर्वाप्सरसस्तथा ॥ १६ ॥ विश्वावसुश्चित्रकेतुःश्वेतश्चित्रांगदस्तथा ॥ नारदस्तुंबुरुश्चैवहाहा
हूहूस्तथैवच ॥ १७ ॥ अश्विनौवसवःसाध्याःसिद्धाश्चपितरस्तथा ॥ नागाःशेषादयःसर्वे किन्नरोरग
राक्षसाः ॥ १८ ॥ वैकुंठोब्रह्मलोकश्चकैलासःपर्वतोत्तमः॥ सर्वन्तदखिलंदृष्टंनखमध्यस्थितंचनः॥१९॥
मज्जन्मपंकजंतत्रस्थितोऽहंचतुराननः ॥ शेषशायीजगन्नाथस्तथाचमधुकैटभौ ॥२०॥ श्रीभगवानुवाच
एवंदृष्टंमयातत्रपादपद्मनखेस्थितम् ॥ विस्मितोऽहंततोवीक्ष्यकिमेतदितिशंकितः ॥ २१ ॥ विष्णुश्च
विस्मयाविष्टः शंकरश्चतथास्थितः ॥ तांतदामेनिरेदेवींवयंविश्वस्यमातरम् ॥ २२ ॥ ततोवर्षशतंपूर्णं
व्यतिक्रांतंप्रपश्यतः ॥ सुधामयेशिवेद्वीपेविहारंविविधंतदा ॥ २३ ॥ सख्यइवतदातत्रमेनिरेऽस्मानव
स्थितान् ॥ देव्यः प्रमुदिताकारानानाभरणमंडिताः ॥२४ ॥ वयमप्यतिरम्यत्वाद्भूविमविमोहिताः ॥
प्रहृष्टमनसः सर्वेपश्यन्भावान्मनोरमान् ॥ २५ ॥ एकदातांमहादेवींदेवींश्रीभुवनेश्वरीम् ॥ तुष्टावभ
गवान्विष्णुर्युवतीभावसंस्थितः ॥ २६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नमोदेव्यैप्रकृत्यैचविधात्र्यैसततंनमः ॥
कल्याण्यैकामदायैचवृद्ध्यै सिद्ध्यै नमोनमः ॥ २७ ॥ सच्चिदानंदरूपिण्यैसंसारारण्येनमः ॥ पंचकृत्य
विधात्र्यैतेभुवनेश्यैनमोनमः ॥ २८ ॥ सर्वाधिष्ठानरूपायैकूटस्थायैनमोनमः ॥ अर्धमात्रार्थभूतायैहृल्ले
खायैनमोनमः ॥ २९ ॥ ज्ञातंमयाऽखिलमिदंत्वयिसन्निविष्टंत्वत्तोऽस्यसंभवलयावपिमातरद्य ॥ शक्ति
श्चतेऽस्यकरणेविततप्रभावाज्ञाताऽधुनासकललोकमयीतिनूनम् ॥ ३० ॥ विस्तार्यसर्वमखिलंसदस
द्विकारंसंदर्शयस्यविकलंपुरुषायकाले ॥ तत्त्वैश्चषोडशभिरेवचसप्तभिश्चभासींद्रजालमिवनः किल
रंजनाय ॥ ३१ ॥ नत्वामृतेकिमपिवस्तुगतंविभातिव्याप्यैव सर्वमखिलंत्वमवस्थिताऽसि ॥ शक्तिवि

नाव्यवहृतौपुरुषोप्यशक्तोबंभण्यतेजननिबुद्धिमताजनेन ॥ ३२ ॥ प्रीणासिविश्वमखिलंसततंप्रभावैः
स्वैस्तेजसाचसकलंप्रकटीकरोषि ॥ अत्स्येवदेवितरसाकिलकल्पकालेकोवेददेविचरितंतववैभवस्य
॥ ३३ ॥ त्राता वयं जननितेमधुकैटभाभ्यां लोकाश्चतेसुवितताः खलुदर्शितावै ॥ नीताः सुखस्यभव
नेपरमांचकोटिंयद्दर्शनंतवभवानिमहाप्रभावम् ॥ ३४ ॥ नाहंभवोनच विरिंचिविवेदमातःकोऽन्योहिवे
त्तिचरितंतवदुर्विभाव्यम् ॥ कानीहसंतिभुवनानिमहाप्रभावेह्यस्मिन्भवानिचरितेरचनाकलापे ॥३५॥
अस्माभिरत्रभुवनेहरिरन्यएवदृष्टःशिवःकमलजःप्रथितप्रभावः॥ अन्येषुदेविभुवनेषुनसंतिकिंतेकिंविद्म
देविविततंतवसुप्रभावम् ॥३६॥ याचेऽबतेऽघ्रिकमलंप्रणिपत्यकामंचित्तेसदावसतुरूपमिदंतवैतत् ॥
नामापिवक्त्रकुहरेसततंतवैवसंदर्शनंतवपदांबुजयोःसदैव॥३७॥भृत्योऽयमस्तिसततंमयिभावनीयंत्वां
स्वामिनीतिमनसाननुचिंतयामि ॥ एषावयोरविरताकिलदेविभूयाद्व्याप्तिः सदैवजननीसुतयोरिवार्ये ॥
॥३८॥ त्वंवेत्सिसर्वमखिलंभुवनप्रपंचंसर्वज्ञतापरिसमाप्तिनितांतभूमिः॥ किंपामरेणजगदंबनिवेदनीयंय
द्युक्तमाचरभवानितवेंगितंस्यात् ॥३९॥ ब्रह्मासृजत्यवतिविष्णुरुमापतिश्चसंहारकारकइयंतुजनेप्रसि
द्धिः॥ किंसत्यमेतदपिदेवितवेच्छयावैकुर्तुंक्षमावयमजेतवशक्तियुक्ताः॥४०॥ धात्रीधराधरसुतेनजगद्बिभ
र्तिंआधारशक्तिरखिलंतववैबिभर्ति॥सूर्योऽपिभातिवरदेप्रभयायुतस्तेत्वंसर्वमेतदखिलंविरजाविभासि
॥ ४१ ॥ ब्रह्माहमीश्वरवरः किलतेप्रभावात्सर्वे वयंजनियुतानयदातुनित्याः ॥ केऽन्ये सुराःशतमखप्र
मुखाश्चनित्यानित्यात्वमेवजननीप्रकृतिः पुराणा ॥ ४२ ॥ त्वंचेद्भवानिदयसेपुरुषंपुराणंजानेऽहमद्यत
वसंनिधिगः सदैव ॥ नोचेदहंविभुरनादिरनीहईशोविश्वात्मधीरितितमः प्रकृतिः सदैव ॥ ४३ ॥
विद्यात्वमेवननुबुद्धिमतांनराणांशक्तिस्त्वमेवकिलशक्तिमतांसदैव ॥ त्वंकीर्तिकांतिकमलामलतुष्टिरू
पामुक्तिप्रदाविरतिरेवमनुष्यलोके ॥ ४४ ॥ गायत्र्यसिप्रथमवेदकलात्वमेवस्वाहास्वधाभगवतीसगु

णार्धमात्रा ॥ आम्नायएवविहितोनिगमोभवत्यैसंजीवनायसततंसुरपूर्वजानाम् ॥ ४५ ॥ मोक्षार्थमे-
वरचयस्यखिलंप्रपञ्चंतेषांगताःखलुयतोननुजीवभावम् ॥ अंशाअनादिनिधनस्यकिलानघस्यपूर्णार्णव
स्यविततहियथातरंगाः ॥४६॥ जीवोयदातुपरिवेत्तितवैवकृत्यंत्वंसंहरस्यखिलमेतदितिप्रसिद्धम् ॥
नास्यंनटेनरचितंवितथेऽतरंगेकार्येकृतेविरमसेप्रथितप्रभावा ॥ ४७ ॥ त्राताऽत्वमेवममामोहमयाद्भ
वाब्धेस्त्वामंबिकेसततमेमिमहार्तिदे च ॥ रागादिभिर्विरचितेवितथेकिलांतेमामेवपाहिबहुदुःखकरे
चकाले ॥ ४८ ॥ नमोदेविमहाविद्येनमामिचरणौतव ॥ सदाज्ञानप्रकाशंमेदेहिसर्वार्थदेशिवे ॥ ४९ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीयस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

॥ ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्त्वाविरतेविष्णौदेवदेवेजनार्दने ॥ उवाचशंकरः शर्वः प्रणतः पुरतः
स्थितः ॥ १ ॥ शिवउवाच ॥ यदिहरिस्तवदेविविभावजस्तदनुपद्मजएवतवोद्भवः ॥ किमहमत्रतवा
पिनसद्गुणः सकललोकविधौचतुराशिवे ॥ २ ॥ त्वमसिभूः सलिलंपवनस्तथाखमपिवन्हिगुणश्चत
थापुनः ॥ जननितानिपुनः करणानिचत्वमसिबुद्धिमनोऽथहंकृतिः ॥ ३ ॥ नचविदंतिवदंतिचये
ऽन्यथाहरिहराजकृतंनिखिलंजगत् ॥ तवकृतास्त्रयएवसदैवतेविरचयंतिजगत्सचराचरम् ॥ ४ ॥
अवनिवायुखवन्हिजलादिभिः सविषयैः सगुणैश्चजगद्भवेत् ॥ यदि तदाकथमद्यचतत्स्फुटंप्रभवती
तितवांबकलामृते ॥ ५ ॥ भवसिसर्वमिदंसचराचरंत्वमजविष्णुशिवाकृतिकल्पितम् ॥ विविधवेषवि
लासकुतूहलेर्विरमसेरमसेऽबयथारुचि॥६॥सकललोकसिसृक्षुरहंहरिः कमलभूश्चभवामयदांऽबिके
तवपदाम्बुजपांसुपरिग्रहं समधिगम्यतदाननचक्रिम ॥७॥ यदिदयार्द्रमनानसदांबिकेकथमहंविहितश्च
तमोगुणः॥कमलजश्चरजोगुणसंभवःसुविहितःकिमुसत्वगुणोहरिः॥८॥यदिनतेविषमामतिरंबिकेकथमि
दंबहुधाविहितंजगत् ॥ सचिवभूपतिभृत्यजनावृतंबहुधनैरधनैश्चसमाकुलम्॥ ९ ॥ तवगुणास्त्रयएव

सदाक्षमाः प्रकटनावनसंहरणेषुवै ॥हरिहरद्रुहिणाश्चक्रमात्त्वयाविरचितास्त्रिजगतांकिलकारणम् १०
परिचितानिमयाहरिणातथाकमलजेनविमानगतेनवै ॥ पथिगतैर्भुवनानिकृतानिवाकथयकेनभवानि
नवानिच ॥ ११ ॥ सृजसिपासिजगज्जगदंबिकेस्वकलयाकियदिच्छसिनाशितुम् ॥ रमयसेस्वपतिं
पुरुषंसदातवगतिंनहिविद्मवयंशिवे ॥ १२ ॥ जननिदेहिपदाम्बुजसेवनंयुवति भागवतानपिनःसदा ॥
पुरुषतामधिगम्यपदांबुजाद्विरहिताःक्वलभेमसुखंस्फुटम् ॥ १३ ॥ नरुचिरस्तिममांबपदांबुजंतवविहा
यशिवेभुवनेष्वलम् ॥ निवसितुंनरदेहमवाप्यचत्रिभुवनस्यपतित्वमवाप्यवै ॥१४ ॥ सुदतिनास्तिमना
गपिमेरतिर्युवतिभावमवाप्यतवान्तिके ॥ पुरुषताक्वसुखायभवत्यलंतवपदंनयदीक्षणगोचरः
॥ १५ ॥ त्रिभुवनेषुभवत्वियमंबिकेममसदैवहिकीर्तिरनाविला ॥ युवतिभावमवाप्यपदांबुजंपरिचि
तंतवसंसृतिनाशनम् ॥ १६ ॥ भुविविहायतवान्तिकसेवनंकइहवांछतिराज्यमकंटकम् ॥ त्रुटि
रसौकिलयातियुगात्मतांननिकटंयदितेऽङ्घ्रिसरोरुहम् ॥ १७ ॥ तपसियेनिरतामुनयोऽमलास्त-
वविहायपदाम्बुजपूजनम् ॥ जननितेविधिनाकिलवंचिताःपरिभवोविभवेपरिकल्पितः ॥ १८ ॥
नतपसानदमेनसमाधिनानचतथाविहितैः क्रतुभिर्यथा ॥ तवपदाब्जपरागनिषेवणाद्भवतिमुक्तिरजेभ
वसागरात् ॥ १९ ॥ कुरुदयांदयसेयदि देविमांकथयमंत्रमनाविलमद्भुतम् ॥ समभवंप्रजपन्सुखितो
ह्यहंसुविशदंचनवार्णमनुत्तमम् ॥ २० ॥ प्रथमजन्मनिचाधिगतोमयातदधुनानविभातिनवाक्षरः ॥
कथयमांमनुमद्यभवार्णवाज्जननितारयतारयतारके ॥ २१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्तासातदादेवीशिवेना
द्भुततेजसा ॥ उच्चचारांबिकामंत्रंप्रस्फुटंचनवाक्षरम् ॥ २२ ॥ तंगृहीत्वामहादेवः परांमुदमवापह
प्रणम्यचरणौदेव्यास्तत्रैवावस्थितः शिवः ॥ २३ ॥ जपन्नवाक्षरंमंत्रंकामदंमोक्षदंतथा ॥ बीज
युक्तंशुभोच्चारंशंकरस्तत्स्थिवांस्तदा॥ २४ ॥ तंतथाऽवस्थितंदृष्ट्वाशंकरंलोकशंकरम् ॥ अवोचंतांमहा

मायांसंस्थितोऽहंयदांतिके ॥ २५ ॥ नवेदास्त्वामेवंकलयितुमिहासन्नपटवोयतस्तेनोचुस्त्वांसकलज
नधात्रीमविकलाम् ॥ स्वाहाभूतादेवीसकलमखहोमेषुविहितातदात्वंसर्वज्ञाजननिखलुजातात्रिभुवने
॥ २६ ॥ कर्ताऽहप्रकरोमिसर्वमखिलंब्रह्मांडमत्यद्भुतंकोऽन्योस्तीहचराचरेत्रिभुवनेमत्तः समर्थः
पुमान् ॥ धन्योस्म्यत्रनसंशयः किलयदाब्रह्मास्मिलोकातिगोमग्नोऽहंभवसागरेप्रविततेगर्वाभिवेशा
दिति ॥ २७ ॥ अद्याहंतवपादपंकजपरागादानगर्वेणवैधन्योऽस्मीतियथार्थवादनिपुणोजातःप्रसादा
च्चते ॥ याचेत्वांभवभीतिनाशचतुरांमुक्तिप्रदांचेश्वरींहित्वामोहकृतंमहार्तिनिगडंत्वद्भक्तियुक्तंकुरु
॥ २८ ॥ अतोऽहंचजातोविमुक्तःकथंस्यांसरोजादमेयात्त्वदाविष्कृताद्वै ॥ तवाज्ञाकरः किंकरोऽस्मीति
नूनंशिवेपाहिमांमोहमग्नंभवाब्धौ ॥ २९ ॥ नजानंतियेमानवास्तेवदन्तिप्रभुंमांतवाद्यंचरित्रंपवित्रम्॥
यजंतीहयेयाजकाः स्वर्गकामानतेतेप्रभावंविदंत्येवकामम् ॥३०॥ त्वयानिर्मितोऽहंविधित्वेविहारंत्रिक
तुंचतुर्धाविधायादिसर्गम् ॥ अहंवेद्मिकोऽन्योविवेदादिमायेक्षमस्वापराधंत्वहंकारजंमे ॥ ३१ ॥
श्रमंयेऽष्टधायोगमार्गेप्रवृत्ताःप्रकुर्वंतिमूढाःसमाधौस्थितावै ॥ नजानंतितेनाममोक्षप्रदंवासमुच्चारि
तंजातुमातर्मिषेण ॥ ३२ ॥ विचारेपरेतत्त्वसंख्याविधानेपदेमोहितानामतेसंविहाय ॥ नकिंतेविमूढा
भवाब्धौभवानित्वमेवासिसंसारमुक्तिप्रदावै ॥ ३३ ॥ परंतत्त्वविज्ञानमाद्यैर्जनैर्यैरजेचानुभूतंत्यजंत्येव
तेकिम् ॥ निमेषार्धमात्रंपवित्रचरित्रंशिवांचांबिकाशक्तिरीशेतिनाम ॥ ३४ ॥ नकिंत्वंसमर्थाऽसिविश्वं
विधातुंदृशैवाशुसर्वंचतुर्धाविभक्तम् ॥ विनोदार्थमेवंविधिंमांविधायादिसर्गेकिलेदंकरोषीतिकामम्
॥ ३५ ॥ हरिःपालकःकिंत्वयाऽसौमधोर्वातथाकैटभाद्रक्षितः सिंधुमध्ये ॥ हरःसंहृतः किंत्वयासौन
कालेकथंमेभ्रुवोर्मध्यदेशात्सजातः ॥ ३६ ॥ नतेजन्मकुत्रापिदृष्टंश्रुतंवाकुतःसंभवस्तेनकोपीहवेद ॥
किलाद्यासिशक्तिस्त्वमेकाभवानिस्वतंत्रैः समस्तैरतोबोधिताऽसि ॥ ३७ ॥ त्वयासंयुतोऽहंविकर्तुंस

मर्थोहरिस्त्रातुमंबत्वयासंयुतश्च ॥ हरःसंप्रहर्तुं त्वयैवेहयुक्तःक्षमानाद्यसर्वैस्त्वयाविप्रयुक्ताः ॥ ३८ ॥
यथाऽहंहरिःशंकरः किंतथाऽन्येनजातानसंतीहनोवाभविष्यन् ॥ नमुह्यंतिकेऽस्मिंस्तवात्यंतचित्रेवि
नोदेविवादास्पदेऽल्पाशयानाम् ॥ ३९ ॥ अकर्तागुणस्पष्टएवाद्यदेवोनिरीहोनुपाधिःसदेवाकलश्च ॥
तथापीश्वरस्तेवितीर्णंविनोदंसुसंपश्यतीत्याहुरेवंविधिज्ञाः॥ ४० ॥ दृष्टादृष्टविभेदेऽस्मिन्प्राक्त्वत्तो
वैपुमान्परः ॥ नान्यःकोऽपितृतीयोऽस्तिप्रमेयेसुविचारिते ॥ ४१ ॥ नमिथ्यावेदवाक्यंवैकल्पनीयंकदा
चन ॥ विरोधोऽयंमयाऽत्यंतंहृदयेतुविशंकितः ॥ ४२ ॥ एकमेवाद्वितीयंयद्ब्रह्मवेदावदंतिवै ॥ साकिं
त्वंवाप्यसौवाकिंसंदेहंविनिवर्तय ॥ ४३ ॥ निःसंशयंनमेचेतःप्रभवत्यविशंकितम् ॥ द्वित्वैकत्वविचारे
स्मिन्निमग्नंक्षुल्लकंमनः ॥ ४४ ॥ स्वमुखेनापिसंदेहंछेत्तुमर्हसिमामकम् ॥ पुण्ययोगाच्चमेप्राप्तासंगति
स्तवपादयोः ॥ ४५ ॥ पुमानसित्वंस्त्रीवाऽसिवद्विस्तरतोमम ॥ ज्ञात्वाऽहंपरमांशक्तिंमुक्तःस्यांभव
सागरात् ॥ ४६ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीयस्कंधेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

ब्रह्मोवाच ॥ इति पृष्टामयादेवीविनयावनतेनच ॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णमाद्याभगवतीहिसा
॥ १ ॥ देव्युवाच ॥ सदैकत्वंनभेदोऽस्तिसर्वदैवममास्यच ॥ योऽसौसाहमहंयोसौभेदोऽस्तिमतिवि
भ्रमात् ॥ २ ॥ आवयोरंतरंसूक्ष्मंयोवेदमतिमान्हिसः ॥ विमुक्तःसतुसंसारान्मुच्यतेनात्रसंशयः॥ ३ ॥
एकमेवाद्वितीयंवैब्रह्मनित्यंसनातनम् ॥ द्वैतभावंपुनर्यातिकालउत्पित्सुसंज्ञके ॥ ४ ॥ यथादीपस्तथो
पाधेर्योगात्संजायतेद्विधा ॥ छायेवादर्शमध्येवाप्रतिबिंबंतथाऽऽवयोः ॥ ५ ॥ भेदउत्पत्तिकालेवैसर्गा
र्थंप्रभवत्यज ॥ दृश्यादृश्यविभेदोऽयंद्वैविध्येसतिसर्वथा ॥ ६ ॥नाहंस्त्रीनपुमांश्चाहंनक्लीबंसर्गसंक्ष-
ये ॥ सर्गेसतिविभेदः स्यात्कल्पितोऽयंधियापुनः ॥७॥ अहंबुद्धिरहंश्रीश्चधृतिः कीर्तिः स्मृतिस्तथा ॥

श्रद्धामेधादयालज्जाक्षुधातृष्णा तथाक्षमा ॥ ८ ॥ कांतिः शांतिःपिपासाचनिद्रातंद्राजराऽजरा ॥
विद्याविद्यास्पृहावांछाशक्तिश्चाशक्तिरेवच ॥ ९ ॥ वसामज्जाचत्वक्चाहंदृष्टिर्वागनृतानृता ॥ परा
मध्याचपश्यंतीनाड्योऽहंविविधाश्चयाः ॥ १० ॥ किंनाहंपश्यसंसारेमद्वियुक्तंकिमस्तिहि ॥ सर्वमेवा
हमित्येवंनिश्चयंविद्धिपद्मज ॥ ११ ॥ एतैर्मेनिश्चितैरूपैर्विहीनंकिंवदस्वमे ॥ तस्मादहंविधेचास्मिन्सर्गे
वैविततास्भवम् ॥ १२ ॥ नूनंसर्वेषुदेवेषुनानानामधराह्यहम् ॥ भवामिशक्तिरूपेणकरोमिच पराक्रमम्
॥ १३ ॥ गौरीब्राह्मीतथारौद्रीवाराहीवैष्णवीशिवा ॥ वारुणीचाथकौबेरीनारसिंहीचवासवी ॥ १४ ॥
उत्पन्नेषुसमस्तेषुकार्येषुप्रविशामितान् ॥ करोमिसर्वकार्याणिनिमित्तंतंविधायवै ॥ १५ ॥ जलेशीतं
तथावह्नावौष्ण्यंज्योतिर्दिवाकरे ॥ निशानाथेहिमाकासंप्रभवामियथातथा ॥ १६ ॥ मयात्यक्तंविधेनू
नंस्पंदितुंनक्षमंभवेत् ॥ जीवजातंचसंसारेनिश्चयोऽयंब्रुवेत्वयि ॥ १७ ॥ अशक्तः शंकरोहंतुं
दैत्यान्किलमयोज्झितः ॥ शक्तिहीनंनरंब्रूतेलोकश्चैवातिदुर्बलम् ॥ १८ ॥ रुद्रहीनंविष्णु
हीनंनवदंतिजनाःकिल ॥ शक्तिहीनंयथासर्वे प्रवदंतिनराधमम् ॥ १९ ॥ पतितःस्खलितो
भीतःशांतःशत्रुवशंगतः ॥ अशक्तःप्रोच्यते लोकेनारुद्रःकोपिकथ्यते ॥ २० ॥ तद्विद्धिकारणंशक्तिर्यथा
त्वंचसिसृक्षसि ॥ भविताचयदायुक्तःशक्त्याकर्तातदाऽखिलम् ॥ २१ ॥ तथाहरिस्तथाशंभुस्तथें
द्रोऽथविभावसुः ॥ शशीसूर्योयमस्त्वष्टावरुणःपवनस्तथा ॥ २२ ॥ धरास्थिरातदाधर्तुं शक्तियुक्तायदा
भवेत् ॥ अन्यथाचेदशक्ता स्यात्परमाणोश्चधारणे ॥ २३ ॥ तथाशेषस्तथाकूर्मोयेऽन्येसर्वे चदिग्ग
जाः ॥ मद्युक्तावैसमर्थाश्चस्वानिकार्याणिसाधितुम् ॥ २४ ॥ जलंपिबामिसकलंसंहरामिविभावसुम् ॥
पवनंस्तंभयाम्यद्ययदिच्छामितथाचरम् ॥ २५ ॥ तत्त्वानांचैवसर्वेषांकदापिकमलोद्भव ॥ असतांभा
वसंदेहः कर्तव्योनकदाचन ॥ २६ ॥ कदाचित्प्रागभावःस्यात्प्रध्वंसाभावएववा ॥ मृत्पिंडेषुकपालेषु

घटाभावोयथातथा ॥ २७ ॥ अद्यात्रपृथिवीनास्तिक्वगतेतिविचारणे ॥ संजाताइतिविज्ञेयाअस्या
स्तुपरमाणवः ॥ २८ ॥ शाश्वतंक्षणिकंशून्यंनित्यानित्यंसकर्तृकम् ॥ अहंकाराग्रिमंचैवसप्तभेदैर्विव
क्षितम् ॥ २९ ॥ गृहाणाजमहत्तत्त्वमहंकारस्तदुद्भवः ॥ ततःसर्वाणिभूतानिरचयस्वयथापुरा ॥ ३० ॥
व्रजंतुस्वानिधिष्ण्यानि विरच्यनिवसंतुतः ॥ स्वानिस्वानिचकार्याणिकुर्वंतुदेवभाविताः ॥ ३१ ॥
गृहाणेमांविधेशक्तिंसुरूपांचारुहासिनीम् ॥ महासरस्वतींनाम्नारजोगुणयुतांवराम् ॥ ३२ ॥ श्वेतांब
रधरांदिव्यांदिव्यभूषणभूषिताम् ॥ वरासनसमारूढांक्रीडार्थंसहचारिणीम् ॥ ३३ ॥ एषासहचरीनि
त्यंभविष्यतिवरांगना ॥ माऽवमंस्थाविभूतिंमेमत्वापूज्यतमांप्रियाम् ॥ ३४ ॥ गच्छ त्वमनयासार्धंस
त्यलोकंबताशुवै ॥ बीजाच्चतुर्विधंसर्वंसमुत्पादयसांप्रतम् ॥ ३५ ॥ लिंगकोशाश्चजीवैस्तैःसहिताःक
र्मभिस्तथा ॥ वर्तन्तेसंस्थिताःकालेतान्कुरुत्वंयथापुरा ॥ ३६ ॥ कालकर्मस्वभावाख्यैःकारणैःसकलं
जगत् ॥ स्वभावस्वगुणैर्युक्तंपूर्ववत्सचराचरम् ॥ ३७ ॥ माननीयस्त्वयाविष्णुःपूजनीयश्चसर्वदा ॥
सत्त्वगुणप्रधानत्वादधिकःसर्वतःसदा ॥ ३८ ॥ यदायदाहिकार्यंवोभविष्यतिदुरत्ययम् ॥ करिष्यति
पृथिव्यां वैअवतारंतदाहरिः ॥ ३९ ॥ तिर्यग्योनावथान्यत्रमानुषींतनुमाश्रितः ॥ दानवानांविनाशंवैकरि
ष्यतिजनार्दनः ॥ ४० ॥ भवोऽयंतेसहायश्चभविष्यतिमहाबलः ॥ समुत्पाद्यसुरान्सर्वान्विहरस्वयथा
सुखम् ॥ ४१ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यानानायज्ञैःसदक्षिणैः ॥ यजिष्यंतिविधानेनसर्वान्वः सुसमा
हिताः ॥ ४२ ॥ मन्नामोच्चारणात्सर्वेमखेषुसकलेषुच ॥ सदातृप्ताश्चसंतुष्टाभविष्यन्त्वंसुराःकिल॥४३॥
शिवश्चमाननीयोवैसर्वथायत्तमोगुणः ॥ यज्ञकार्येषुसर्वेषुपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ ४४ ॥ यदापुनःसुरा
णांवैभयं दैत्याद्भविष्यति ॥ शक्तयोमेतदोत्पन्नाहनिष्यतिसुविग्रहाः ॥ ४५ ॥ वाराहीवैष्णवीगौरीनार
सिंहीसदाशिवा ॥ एताश्चान्याश्चकार्याणिकुरुत्वंकमलोद्भव ॥ ४६ ॥ नवाक्षरमिमंमंत्रंबीजध्यानयुतं

सदा ॥ जपन्सर्वाणि कार्याणिकुरुत्वंकमलोद्भव ॥ ४७ ॥ मंत्राणामुत्तमोयंवैत्वंजानीहिमहामते ॥ हृद
येतेसदाधार्यःसर्वकामार्थसिद्धये ॥ ४८ ॥ इत्युक्त्वामांजगन्माताहरिंप्राहशुचिस्मिता ॥ विष्णोव्रज
गृहाणेमांमहालक्ष्मीमनोहराम् ॥ ४९ ॥ सदावक्षःस्थलेस्थानेभूवितानात्रसंशयः ॥ क्रीडार्थंतेमयादत्ता
शक्तिःसर्वार्थदाशिवा ॥ ५० ॥ त्वयेयंनावमंतव्यामाननीयाचसर्वदा ॥ लक्ष्मीनारायणाख्योऽयंयोगोवै
विहितोमया ॥ ५१ ॥ जीवनार्थंकृतायज्ञादेवानांसर्वथामया ॥ अविरोधनसंगेनवर्तितव्यंत्रिभिःसदा
॥ ५२ ॥ त्वांचवेधाःशिवस्त्वेतेदेवामद्गुणसंभवाः ॥ मान्याःपूज्याश्चसर्वेषांभविष्यंतिनसंशयः
॥ ५३ ॥ येविभेदंकरिष्यंतिमानवामूढचेतसः ॥ निरयंतेगमिष्यंतिविभेदान्नात्रसंशयः ॥ ५४ ॥ योह
रिःसशिवःसाक्षाद्यःशिवःसस्वयंहरिः ॥ एतयोर्भेदमातिष्ठन्नरकायभवेन्नरः ॥ ५५ ॥ तथैवद्रुहिणोज्ञे
योनात्रकार्याविचारणा ॥ अपरो गुणभेदोऽस्तिशृणुविष्णोब्रवीमिते ॥ ५६ ॥ मुख्यःसत्त्वगुणस्तेऽस्तु
परमात्मविचिंतने ॥ गौणत्वेऽपिपरौख्यातौरजोगुणतमोगुणौ ॥ ५७ ॥ लक्ष्म्यासहविकारेषुनानाभेदेषु
सर्वदा ॥ रजोगुणयुतोभूत्वाविहरस्वानयासह ॥ ५८ ॥ वाग्बीजंकामराजंचमायाबीजंतृतीयकम् ॥
मंत्रोऽयंत्वांरमाकांत मद्दत्तःपरमार्थदः ॥ ५९ ॥ गृहीत्वाजपतंनित्यंविहरस्वयथासुखम् ॥ नतेमृत्युभयं
विष्णोनकालप्रभवंभयम् ॥ ६० ॥ यावदेषविहारोमेभविष्यतिसुनिश्चयः ॥ संहरिष्याम्यहंसर्वंयदावि
श्वंचराचरम् ॥ ६१ ॥ भवंतोऽपितदानूनंमयिलीनाभविष्यथ ॥ स्मर्तव्योऽयंसदामंत्रःकामदोमोक्षद
स्तथा ॥ ६२ ॥ उद्गीथेनचसंयुक्तःकर्तव्यःशुभमिच्छता ॥ कारयित्वाथवैकुंठंवस्तव्यंपुरुषोत्तम
॥ ६३ ॥ विहरस्वयथाकामंचिंतयन्मांसनातनीम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्त्वावासुदेवंसात्रिगुणाप्रकृ
तिःपरा ॥ ६४ ॥ निर्गुणाशंकरंदेवमवोचदमृतंवचः ॥ देव्युवाच ॥ गृहाणहरगौरींत्वंमहाकालींमनोह
राम् ॥ ६५ ॥ कैलासंकारयित्वाचविहरस्वयथासुखम् ॥ मुख्यस्तमोगुणस्तेऽस्तुगौणौसत्त्वरजोगुणौ

॥ ६६ विहरासुरनाशार्थं रजोगुणतमोगुणौ ॥ तपस्तप्तं तथा कर्तुं स्मरणं परमात्मनः ॥ ६७ ॥ शर्वं सत्त्व
गुणः शान्तो गृहीतव्यः सदाऽनघ ॥ सर्वथा त्रिगुणा यूयं सृष्टिस्थित्यंतकारकाः ॥ ६८ ॥ एभिर्वि
हीनं संसारे वस्तु नैवात्र कुत्रचित् ॥ वस्तुमात्रं तु यद्दृश्यं संसारे त्रिगुणं हि तत् ॥ ६९ ॥ दृश्यं च
निर्गुणं लोके न भूतं नो भविष्यति ॥ निर्गुणः परमात्माऽसौ न तु दृश्यः कदाचन ॥ ७० ॥ स
गुणा निर्गुणा चाहं समये शंकरोत्तमा ॥ सदाऽहं कारणं शंभो न च कार्यं कदाचन ॥ ७१ ॥
सगुणा कारणत्वाद्वै निर्गुणा पुरुषांतिके ॥ महत्तत्त्वमहंकारो गुणाः शब्दादयस्तथा ॥ ७२ ॥
कार्यकारणरूपेण संसरंते त्वहर्निशम् ॥ सदुद्भूतस्त्वहंकारस्तेनाहं कारणं शिवा ॥ ७३ ॥
अहंकारश्च मे कार्यं त्रिगुणोऽसौ प्रतिष्ठितः ॥ अहंकारान्महत्तत्त्वं बुद्धिः सा परिकीर्तिता ॥ ७४ ॥
महत्तत्त्वं हि कार्यं स्यादहंकारो हि कारणम् ॥ तन्मात्राणि त्वहंकारादुत्पद्यंते सदैव हि ॥ ७५ ॥
कारणं पंचभूतानां तानि सर्वसमुद्भवे ॥ कर्मेंद्रियाणि पंचैव पंच ज्ञानेंद्रियाणि च ॥ ७६ ॥
महाभूतानि पंचैव मनः षोडशमेव च ॥ कार्यं च कारणं चैव गणोऽयं षोडशात्मकः ॥ ७७ ॥
परमात्मा पुमानाद्यो न कार्यं न च कारणम् ॥ एवं समुद्भवः शंभो सर्वेषामादिसंभवे ॥ ७८ ॥
संक्षेपेण मया प्रोक्तस्तव तत्र समुद्भवः ॥ व्रजंत्वद्य विमानेन कार्यार्थं मम सत्तमाः ॥ ७९ ॥
स्मरणाद्दर्शनं तुभ्यं दास्येऽहं विषमे स्थिते ॥ स्मर्तव्याऽहं सदा देवाः परमात्मा सनातनः ॥ ८० ॥
उभयोः स्मरणादेव कार्यसिद्धिरसंशयम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ इत्युक्त्वा विससर्जास्मान्दत्त्वा शक्तीः सुसंस्कृतान्
॥ ८१ ॥ विष्णवेऽथ महालक्ष्मीं महाकालीं शिवाय च ॥ महासरस्वतीं मह्यं स्थानात्तस्माद्विसर्जिताः
॥ ८२ ॥ स्थलांतरं समासाद्य ते जाताः पुरुषा वयम् ॥ चिंतयंतः स्वरूपं तत्प्रभावं परमाद्भुतम् ॥ ८३ ॥
विमानं तत्समासाद्य संरूढास्तत्र वै त्रयः ॥ न द्वीपोऽसौ न सा देवी सुधासिंधुस्तथैव च ॥ पुनर्दृष्टं विमानं वै

तत्राश्माभिर्नचान्यथा ॥ ८४ ॥ आसाद्यतस्मिन्विततेविमानेप्राप्तावयंपंकजसन्निधौच ॥ महार्णवेयत्र
हतौदुरत्ययौमुरारिणातौमधुकैटभाख्यौ ॥ ८५ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवंप्रभावासादेवीमयादृष्टाऽथविष्णुना ॥ शिवेनापिमहाभागतास्तादेव्यःपृथ
कपृथक् ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यपितुर्वाक्यंनारदोमुनिसत्तमः ॥ पप्रच्छपरमप्रीतःप्रजापति
मिदंवचः ॥ २ ॥ नारदउवाच ॥ पुमानाद्योविनाशीयोनिर्गुणोऽच्युतिरव्ययः ॥ दृष्टश्चैवानुभूतश्चतद्ध
दस्वपितामह ॥ ३ ॥ त्रिगुणावीक्षिताशक्तिर्निर्गुणाकीदृशीपितः ॥ तस्याःस्वरूपंमेब्रूहिपुरुषस्यचपद्मज
॥ ४ ॥ यदर्थंचमयातप्तंश्वेतद्वीपेमहातपः ॥ दृष्टाःसिद्धामहात्मानस्तापसागतमन्यवः ॥ ५ ॥ परमा
त्मानसंप्राप्तोमयाऽसौदृष्टिगोचरः ॥ पुनःपुनस्तपस्तीव्रंकृतंतत्रप्रजापते ॥ ६ ॥ भवतासगुणाशक्तिर्दृष्टा
तातमनोरमा ॥ निर्गुणानिर्गुणश्चैवकीदृशीतौवदस्वमे ॥ ७ ॥ व्यासउवाच ॥ इति पृष्टः पितातेननार
देनप्रजापतिः ॥ उवाचवचनंतथ्यंस्मितपूर्वंपितामहः ॥८॥ ब्रह्मोवाच ॥ निर्गुणस्यमुनेरूपंनभवेद्दृष्टि
गोचरम् ॥ दृश्यंचनश्वरंयस्मादरूपंदृश्यतेकथम् ॥ ९ ॥ निर्गुणादुर्गमाशक्तिर्निर्गुणश्चतथापुमान् ॥
ज्ञानगम्यौमुनीनांतुभावनीयौतथापुनः ॥ १० ॥ अनादिनिधनौविद्धिसदाप्रकृतिपूरुषौ ॥ विश्वासेना
भिगम्यौतौनाविश्वासेनकर्हिचित् ॥ ११ ॥ चैतन्यंसर्वभूतेषुयत्तद्विद्धिपरात्मकम् ॥ तेजःसर्वत्रगंनि
त्यंनानाभावेषुनारद ॥ १२ ॥ तंचतांचमहाभागव्यापकौविद्धिसर्वगौ ॥ ताभ्यांविहीनंसंसारेनकिंचि
द्वस्तुविद्यते ॥ १३ ॥ तौविचिंत्यौसदादेहेमिश्रीभूतौसदाऽव्ययौ ॥ एकरूपौचिदात्मानौनिर्गुणौनिर्म
लावुभौ ॥ १४ ॥ याशक्तिःपरमात्माऽसौयोऽसौसापरमामता ॥ अंतरंनैतयोःकोऽपिसूक्ष्मंवेदचनारद
॥ १५ ॥ अधीत्यसर्वशास्त्राणिवेदान्सांगांश्चनारद ॥ नजानातितयोःसूक्ष्ममंतरंविरतिंविना ॥ १६ ॥

अहंकारकृतंसर्वं विश्वस्थावरजंगमम् ॥ कथंतद्रहितंपुत्रभवेत्कल्पशतैरपि ॥ १७॥ निर्गुणंसगुणःपुत्र
कथंपश्यतिचक्षुषा ॥ सगुणंचमहाबुद्धे चेतसासंविचारय ॥ १८ ॥ पित्तेनाच्छादिता जिह्वाचक्षुश्चमु
निसत्तम ॥ कटुपित्तंविजानातिरसंरूपंनतत्तथा ॥ १९ ॥ गुणैःसमावृतंचेतःकथंजानातिनिर्गुणम् ॥
अहंकारोद्भवंतच्चतद्विहीनं कथंभवेत् ॥ २० ॥ यावन्नगुणविच्छेदस्तावत्तद्दर्शनंकुतः ॥ तंपश्यतित
दाचित्तेयदाऽहंकारवर्जितः ॥ २१ ॥ नारदउवाच ॥ स्वरूपंदेवदेवेशत्रयाणामेवविस्तरात् ॥ गुणानां
यत्स्वरूपोऽस्तिह्यहंकारस्त्रिरूपकः ॥ २२ ॥ सात्त्विकोराजसश्चैवतामसश्चतथापरः ॥ विभेदेनस्वरूपा
णिवदस्वपुरुषोत्तम ॥ २३ ॥ यज्ज्ञात्वाविप्रमुच्येऽहंज्ञानंतद्वदमेप्रभो ॥ गुणानांलक्षणान्येववितता
निविभागशः ॥ २४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ त्रयाणांशक्तयस्तिस्रस्तद्ब्रवीमितवानघ ॥ ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिर
र्थशक्तिस्तथापरा ॥ २५ ॥ सात्त्विकस्यज्ञानशक्तीराजसस्यक्रियात्मिका ॥ द्रव्यशक्तिस्तामसस्यतिस्र
श्चकथितास्तव ॥ २६ ॥ तेषांकार्याणिवक्ष्यामिशृणुनारदतत्त्वतः ॥ तामस्याद्द्रव्यशक्तेश्चशब्दस्पर्शस
मुद्भवः ॥ २७ ॥ रूपंरसश्चगंधश्चतन्मात्राणिप्रचक्षते ॥शब्दैकगुणमाकाशंवायुःस्पर्शगुणस्तथा॥२८॥
सुरूपैकगुणोऽग्निश्चजलंरसगुणात्मकम् ॥ पृथ्वीगंधगुणाज्ञेया सूक्ष्माण्येतानिनारद ॥ २९॥ दशैता
निमिलित्वातुद्रव्यशक्तियुतानिवै ॥ तामसाहंकारजःस्यात्सर्गस्तदनुवृत्तिकः ॥ ३० ॥ राजस्याश्चक्रि
याशक्तेरुत्पन्नानिशृणुष्वमे ॥ श्रोत्रंत्वग्रसनाचक्षुर्घ्राणंचैवचपंचमम् ॥ ३१ ॥ ज्ञानेंद्रियाणिचैतानितथा
कर्मेंद्रियाणिच ॥ वाक्पाणिपादपायुश्चगुह्यांतानिचपंचवै ॥ ३२ ॥ प्राणोऽपानश्चव्यानश्चसमानोदा
नवायवः ॥ पंचदशमिलित्वैवराजसःसर्गउच्यते ॥ ३३ ॥ साधनानिकिलैतानिक्रियाशक्तिमयानिच॥
उपादानंकिलैतेषांचिदनुवृत्तिरुच्यते ॥३४॥ ज्ञानशक्तिसमायुक्ताःसात्त्विकाश्चसमुद्भवाः ॥ दिशोवायु
श्चसूर्यश्चवरुणश्चाश्विनावपि ॥ ३५ ॥ ज्ञानेंद्रियाणांपंचानांपंचाधिष्ठातृदेवताः ॥ चंद्रोब्रह्मातथारुद्रः

क्षेत्रज्ञश्चचतुर्थकः ॥ ३६ ॥ इत्यंतःकरणाख्यस्यबुद्ध्यादेश्चाधिदैवतम् ॥ चत्वार्येवतथाप्रोक्ताःकिला
धिष्ठातृदेवताः ॥ ३७ ॥ मनसासहचैतानिनूनंपंचदशैवतु ॥ सात्विकस्यतुसर्गोऽयंसात्विकाख्यःप्रकी
र्तितः ॥ ३८ ॥ स्थूलसूक्ष्मादिभेदेनद्वेरूपेपरमात्मनः ॥ ज्ञानरूपंनिराकारंनिदानंतत्प्रचक्षते ॥ ३९ ॥
साधकस्यतुध्यानादौस्थूलरूपंप्रचक्षते ॥ शरीरंसूक्ष्ममेवेदंपुरुषस्यप्रकीर्तितम् ॥ ४० ॥ ममचैवशरीरं
वैसूत्रमित्यभिधीयते ॥ स्थूलंशरीरंवक्ष्यामिब्रह्मणः परमात्मनः ॥४१ ॥शृणुनारदयत्नेनयच्छ्रुत्वा वि-
प्रमुच्यते ॥ तन्मात्राणिपुरोक्तानिभूतसूक्ष्माणियानिवै ॥४२ ॥ पंचीकृत्यतुतान्येवपंचभूतसमुद्भवः ॥
पंचीकरणभेदोऽयंशृणुसंवदतःकिल ॥ ४३ ॥ प्रथमंरसतन्मात्रामुपादायमनस्यपि ॥ कल्पयेच्चतथा
तद्वैयथाभवतिचोदकम् ॥ ४४ ॥ शिष्टानांचैवभूतानामंशान्कृत्वापृथक्पृथक् ॥ उदकेमिश्रयेच्चांशा
न्कृतेरसमयेततः ॥ ४५ ॥ तदाभूतविभागेचचैतन्येचप्रकाशिते ॥ चैतन्यस्यप्रवेशात्तुतदाऽहमिति
संशयः ॥ ४६ ॥ प्रतीयमानेतेनैवविशेषेणाभिमानतः ॥ आदिनारायणोदेवोभगवानितिचोच्यते
॥ ४७ ॥ घनीभूतेऽथभूतानांविभागेस्पष्टतांगते ॥ वृद्धिंप्राप्यगुणैश्चेत्थमेकैकगुणवृद्धितः ॥ ४८ ॥
आकाशस्यगुणश्चैकः शब्दएवनचापरः ॥ शब्दस्पर्शौचवायोश्चद्वौगुणौपरिकीर्तितौ ॥ ४९ ॥ अग्नेः
शब्दश्चस्पर्शश्चरूपमेतेत्रयोगुणाः ॥ शब्दस्पर्शरूपरसाश्चत्वारोवैजलस्यच ॥ ५० ॥
स्पर्शशब्दरसारूपंगंधश्चपृथिवीगुणाः ॥ एवंमिलितयोगैश्चब्रह्मांडोत्पत्तिरुच्यते ॥ ५१ ॥ सर्वेजीवामि
लित्वैवब्रह्मांडांशसमुद्भवाः ॥ चतुरशीतिलक्षाश्चप्रोक्तावैजीवजातयः ॥ ५२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कन्धे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

गुणानांरूपसंस्थांवैशृणुष्वैकाग्र
ब्रह्मोवाच ॥ सर्गोऽयंकथितस्तातयत्पृष्टोहंत्वयाऽधुना ॥ आर्जवंचतथासत्यंशौचंश्रद्धाक्षमाधृतिः
मानसः ॥ १ ॥ सत्त्वंप्रीत्यात्मकंज्ञेयंसुखात्प्रीतिसमुद्भवः ॥

॥ २ ॥ अनुकंपातथालज्जाशांतिःसंतोषएवच ॥ एतैःसत्त्वप्रतीतिश्चजायतेनिश्चलासदा ॥ ३ ॥ श्वेत
वर्णं तथासत्त्वंधर्मप्रीतिकरःसदा ॥ सच्छ्रद्धोत्पादकंनित्यमसच्छ्रद्धानिवारकम् ॥ ४ ॥ सात्त्विकीराज
सीचैवतामसी चतथापरा ॥ श्रद्धातुत्रिविधाप्रोक्तामुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ ५ ॥ रक्तवर्णं रजःप्रोक्तम
प्रीतिकरमद्भुतम् ॥ अप्रीतिर्दुःखयोगत्वाद्भवत्येवसुनिश्चिता ॥ ६ ॥ प्रद्वेषोऽथतथाद्रोहोमत्सरःस्तं
भएवच ॥ उत्कंठाचतथानिद्राश्रद्धातवचराजसी ॥ ७ ॥ मानोदमस्तथागर्वोरजसाकिलजायते ॥
प्रत्येतव्यंरजस्त्वेतैर्लक्षणैश्चविचक्षणैः ॥ ८ ॥ कृष्णवर्णंतमःप्रोक्तंमोहनंचविषादकृत् ॥ आलस्यंचत
थाज्ञानंनिद्रादैन्यंभयंतथा ॥ ९ ॥ विवादश्चैवकार्पण्यंकौटिल्यंरोषएवच ॥ वैषम्यंचातिनास्तिक्यंपर
दोषानुदर्शनम् ॥ १० ॥ प्रत्येतव्यंतमस्त्वेतैर्लक्षणैःसर्वथाबुधैः॥ तामस्याश्रद्धयायुक्तंपरतापोपपादकम्
॥ ११ ॥ सत्वंप्रकाशयितव्यंनियंतव्यंरजःसदा ॥ संहर्तव्यंतमःकामंजनेनशुभमिच्छता ॥ १२ ॥ अन्यो
न्याभिभवाच्चैतेविरुध्यंतिपरस्परम् ॥ तथाऽन्योन्याश्रयाःसर्वेनतिष्ठंतिनिराश्रयाः ॥ १३ ॥ सत्वंनकेव
लंक्वापिनरजोनतमस्तथा ॥ मिलिताश्चसदासर्वेतेनान्योन्याश्रयाःस्मृताः ॥ १४ ॥ अन्योन्यमिथुना
श्चैवविस्तारंकथयाम्यहम् ॥ शृणुनारदयज्ज्ञात्वामुच्यतेभवबंधनात् ॥ १५ ॥ संदेहोऽत्रनकर्तव्योज्ञा
त्वेत्युक्तंमयावचः ॥ ज्ञातंतदनुभूतंयत्परिज्ञातंफलेसति ॥ १६ ॥ श्रवणाद्दर्शनाच्चैवसपद्येवमहामते ॥
संस्कारानुभवाच्चैवपरिज्ञातंनजायते ॥ १७ ॥ श्रुतंतीर्थं पवित्रंचश्रद्धोत्पन्नाचराजसी ॥ निर्गतस्त
त्रतीर्थेवैदृष्टं चैवयथाश्रुतम् ॥१८॥ स्नातस्तत्रकृतंकृत्यंदत्तंदानंचराजसम् ॥ स्थितस्तत्रकियत्कालंरजो
गुणसमावृतः॥१९॥रागद्वेषान्ननिर्मुक्तःकामक्रोधसमावृतः॥ पुनरेवगृहंप्राप्तोयथापूर्वं तथा स्थितः॥२०॥
श्रुतंचनानुभूतंवैतेनतीर्थं मुनीश्वर ॥ नप्राप्तंचफलंयस्मादश्रुतंविद्धिनारद ॥ २१ ॥ निष्पापत्वंबलं
विद्धितीर्थस्यमुनिसत्तम ॥ कृषेःफलंयथालोकेनिष्पन्नान्नस्यभक्षणम् ॥ २२ ॥ पापदेहविकारायेकाम

क्रोधादयःपरे ॥ लोभोमोहस्तथातृष्णाद्वेषोरागस्तथामदः ॥ २३ ॥ असूयेर्ष्याक्षमाशांतिःपापान्येतानि
नारद ॥ ननिर्गतानिदेहात्तुतावत्पापयुतोनरः ॥२४॥ कृतेतीर्थेयदैतानिदेहान्ननिर्गतानिचेत् ॥ निष्फलः
श्रमएवैकःकर्षकस्ययथातथा ॥ २५ ॥ श्रमेणापीडितंक्षेत्रंकृष्टाभूमिःसुदुर्घटा ॥ उप्तंबीजंमहार्घंचहितावृ
त्तिरुदाहृता ॥ २६ ॥ अहोरात्रंपरिक्लिष्टोरक्षणार्थंफलोत्सुकः ॥ कालेसुप्तस्तुहेमंतेवनेऽव्याघ्रादिभिर्भृ
शम् ॥ २७ ॥ भक्षितंशलभैःसर्वंनिराशश्चकृतःपुनः ॥ तद्वत्तीर्थश्रमःपुत्रकष्टदोनफलप्रदः ॥ २८ ॥
सत्त्वंसमुत्कटंजातंप्रवृद्धंशास्त्रदर्शनात् ॥ वैराग्यंतत्फलंजातंतामसार्थेषुनारद ॥२९॥ प्रसह्याभिभवत्ये
वतद्रजस्तमसीउभे ॥ रजःसमुत्कटंजातंप्रवृत्तंलोभयोगतः ॥ ३० ॥ तत्तथाभिभवत्येवतमःसत्वेतथा
उभे ॥ तमस्तथोत्कटंभूत्वाप्रवृद्धंमोहयोगतः ॥ ३१ ॥ तत्सत्वरजसीचोभेसंगम्याभिभवत्यपि ॥
विस्तरंकथयाम्यद्ययथाभिभवतीतिवै ॥ ३२ ॥ यदासत्वंप्रवृद्धंवैमतिर्धर्मेस्थितातदा ॥ नचिंतयतिबा
ह्यार्थंरजस्तमःसमुद्भवम् ॥ ३३ ॥ अर्थंसत्वसमुद्भूतंगृह्णातिचनचान्यथा ॥ अनायासकृतंचार्थं
धर्मंयज्ञंचवांछति ॥ ३४ ॥ सात्विकेष्वेवभोगेषुकामंवैकुरुतेतदा ॥ राजसेषुनमोक्षार्थीतामसेषुपुनः
कुतः ॥ ३५ ॥ एवंजित्वारजःपूर्वंततश्चतमसोजयः ॥ सत्वंचकेवलंपुत्रतदाभवतिनिर्मलम् ॥ ३६ ॥
यदारजःप्रवृद्धंवैत्यक्त्वाधर्मान्सनातनान् ॥ अन्यथाकुरुतेधर्माञ्छ्रद्धांप्राप्यतुराजसीम् ॥ ३७ ॥ राजसा
दर्थसंवृद्धिस्तथाभोगस्तुराजसः । सत्वंविनिर्गतंतेनतमसश्चापिनिग्रहः ॥ ३८ ॥ यदातमोविवृद्धं
स्यादुत्कटंसंबभूवह ॥ तदावेदेनविश्वासोधर्मशास्त्रेतथैवच ॥ ३९ ॥ श्रद्धांचतामसींप्राप्यकरोतिचध
नात्ययम् ॥ द्रोहंसर्वत्रकुरुतेनशांतिमधिगच्छति ॥४०॥ जित्वासत्त्वरजश्चैवक्रोधनोदुर्मतिःशठः ॥ वर्तते
कामचारेणभावेषुविततेषुच ॥ ४१ ॥ एकंसत्त्वंनभवतिरजश्चैकंतमस्तथा ॥ सहैवाश्रित्यवर्ततेगुणा
मिथुनधर्मिणः ॥ ४२ ॥ रजोविनानसत्त्वंस्याद्रजःसत्त्वंविनाक्वचित् ॥ तमोविनानचैवैतेवर्ततेपुरुषर्ष

भ ॥ ४३ ॥ तमस्ताभ्यांविहीनंतुकेवलंनकदाचन ॥ सर्वेमिथुनधर्माणोगुणाःकार्यान्तरेषुवै ॥ ४४ ॥
अन्योन्यसंश्रिताःसर्वेतिष्ठंतिनवियोजिताः ॥ अन्योन्यजनकाश्चैवयतःप्रसवधर्मिणः ॥ ४५ ॥ सत्त्वंकदा
चिच्चरजस्तमसीजनयत्युत ॥ कदाचित्तुरजःसत्त्वतमसीजनयत्यपि ॥ ४६ ॥ कदाचित्तुतमःसत्त्वरज
सीजनयत्युभे ॥ जनयंत्येवमन्योन्यंमृत्पिंडश्चघटंयथा ॥ ४७ ॥ बुद्धिस्थास्तेगुणाःकामान्बोधयंतिपर
स्परम् ॥ देवदत्तविष्णुमित्रयज्ञदत्तादयोयथा ॥ ४८ ॥ यथास्त्रीपुरुषश्चैवमिथुनौचपरस्परम् ॥ तथागु
णाःसमायांतियुग्मभावंपरस्परम् ॥ ४९ ॥ रजसोमिथुनेसत्त्वंसत्त्वस्यमिथुनेरजः ॥ उभेतेसत्त्वरजसी
तमसोमिथुनेविदुः ॥ ५० ॥ नारदउवाच ॥ इत्येतत्कथितंपित्रागुणरूपमनुत्तमम् ॥ श्रुत्वाप्येतत्सएवा
हंततोऽपृच्छंपितामहम् ॥ ५१ ॥

इति श्रीदेवीभा० म० तृ० अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ नारदउवाच ॥ गुणानांलक्षणंतातभवताकथितंकिल ॥ नतृप्तोऽस्मिपिबन्मिष्टंत्वन्मुखात्प्र
च्युतंरसम् ॥ १ ॥ गुणानांतुपरिज्ञानंयथावदनुवर्णय ॥ येनाहंपरमांशांतिमधिगच्छामिचेतसि ॥ २ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ इतिपृष्टस्तुपुत्रेणनारदेनमहात्मना ॥ उवाचाजगत्कर्तारजोगुणसमुद्भवः ॥ ३ ॥
॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिगुणानांपरिवर्णनम ॥ सम्यङ्नाहंविजानामियथामतिवदामिते ॥
॥ ४ ॥ सत्त्वंतुकेवलंनैवकुत्रापिपरिलक्ष्यते ॥ मिश्रीभावात्तुतेषांवैमिश्रत्वंप्रतिभातिवै ॥ ५ ॥ यथाका
चिद्वरानारीसर्वभूषणभूषिता ॥ हावभावयुता कामंभर्तुःप्रीतिकरीभवेत ॥ ६ ॥ मातापित्रोस्तथासैवबंधु
वर्गस्यप्रीतिदा ॥ दुःखंमोहंसपत्नीषुजनयत्यपिसैवहि ॥ ७ ॥ एवंसत्त्वेनतेनैवस्त्रीत्वमापादितेनच ॥
रजसस्तमसश्चैवजनितावृत्तिरन्यथा ॥ ८ ॥ रजसास्त्रीकृतेनैवतमसाचतथापुनः ॥ अन्योन्यस्यसमा
योगादन्यथाप्रतिभातिवै ॥ ९ ॥ अवस्थानात्स्वभावेषुनवैजात्यंतराणिच ॥ लक्ष्यंतेविपरीतानियोगान्ना

रद्कुत्रचित् ॥१०॥ यथारूपवतीनारीयौवनेनविभूषिता॥ लज्जामाधुर्ययुक्ताचतथाविनयसंयुता ॥११॥
कामशास्त्रविधिज्ञाचधर्मशास्त्रेऽपिसंमता ॥ भर्तुःप्रीतिकरीभूत्वासपत्नीनांचदुःखदा ॥ १२ ॥ मोहदुः
खस्वभावस्थासत्त्वस्थेत्युच्यतेजनैः ॥ तथा सत्त्वंविकुर्वाणमन्यभावविभातिवै॥ १३ ॥ चौरैरुपद्रुतानां
हिसाधूनांसुखदाभवेत् ॥ दुःखामूढाचदस्यूनांसैवसेनातथागुणा ॥ १४ ॥ विपरीतप्रतीतिर्वैजनयंति
स्वभावतः ॥ यथाचदुर्दिनंजातंमहामेघघनावृतम् ॥ १५ ॥ विद्युत्स्तनितसंयुक्तंतिमिरेणावगुंठितम् ॥
सिंचद्भूमिंप्रवर्षद्धैतमो रूपमुदाहृतम् ॥ १६ ॥यदेतत्कर्षकाणांवैतदेवातीवदुर्दिनम् ॥ वीजोपस्करयुक्ता
नांसुखदंप्रभवत्युत॥१७॥अप्रच्छन्नगृहाणांचदुर्भगानांविशेषतः॥ तृणकाष्ठगृहीतानांदुःखदंगृहमेधिनाम्
॥१८॥प्रोषितभर्तृकाणांवैमोहदंप्रवदंत्यपि॥स्वभावस्थागुणाःसर्वेविपरीताविभांतिवै॥१९॥लक्षणानिपुन
स्तेषां शृणुपुत्रब्रवीम्यहम् ॥ लघुप्रकाशकंसत्वंनिर्मलंविशदंसदा ॥ २० ॥ यदांऽगानि लघून्येवने
त्रादीनींद्रियाणिच ॥ निर्मलंचतथाचेतोगृह्णातिविषयान्नतान् ॥ २१ ॥ तदासत्वांशरीरेवैमंतव्यंचस
मुत्कटम् ॥ जृंभांस्तंभंचतंद्रांचचलंचैवरजः पुनः ॥ २२ ॥ यदातदुत्कटंजातंदेहेयस्यचकस्यचित् ॥
कलिंमृगयतेकतुंर्गंतुंग्रामांतरंतथा ॥ २३ ॥ चलच्चित्तश्चसोऽत्यर्थंविवादेचोद्यतस्तथा ॥ गुरुमावर
णंकामंतमोभवतितद्यदा ॥ २४ ॥ तदांऽगानिगुरूण्याशुप्रभवंत्यावृतानिच ॥ इंद्रियाणिमनःशून्यंनिद्रां
नैवाभिवांछति ॥ २५ ॥ गुणानांलक्षणान्येवंविज्ञेयानीहनारद ॥ नारदउवाच ॥ विभिन्नलक्षणाःप्रोक्ताः
पितामहगुणास्त्रयः॥ २६ ॥ कथमेकत्रसंस्थानेकार्यंकुर्वंतिशाश्वतम् ॥ परस्परंमिलित्वाहिविभिन्नाः
शत्रवःकिल ॥ २७ ॥ एकत्रस्थाःकथंकार्यंकुर्वंतीतिवदस्वमे ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिगुणा
स्तेदीपवृत्तयः ॥ २८ ॥ प्रदीपश्चयथाकार्यंप्रकरोत्यर्थदर्शनम् ॥ वर्तिस्तैलं यथार्चिश्चविरुद्धाश्चपर
स्परम् ॥ २९ ॥ विरुद्धंहितथातैलमग्निनासहसंगतम्॥ तैलंवर्तिविरोध्येवपावकोऽपिपरस्परम् ॥३०॥

एकत्रस्थाःपदार्थानांप्रकुर्वंतिप्रदर्शनम् ॥ नारदउवाच ॥ एवंप्रकृतिजाःप्रोक्तागुणाःसत्यवतीसुत ॥
॥ ३१ ॥ विश्वस्यकारणंतेवैमयापूर्वंयथाश्रुतम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तेनारदेनाथममसर्वंसविस्त
रम् ॥ ३२ ॥ गुणानांलक्षणंसर्वंकार्यंचैवविभागशः ॥ आराध्यपरमाशक्तिर्ययासर्वमिदंततम् ॥ ३३ ॥
सगुणानिर्गुणाचैवकार्यभेदेसदैवहि ॥ अकर्तापुरुषःपूर्णोनिरीहःपरमोऽव्ययः ॥ ३४ ॥ करोत्येषामहा
मायाविश्वंसदसदात्मकम् ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रःसूर्यश्चंद्रःशचीपतिः ॥ ३५ ॥ आश्विनौवसवस्त्वष्टा
कुबेरोयादसांपतिः ॥ वह्निर्वायुस्तथापूषासेनानीश्चविनायकः ॥ ३६ ॥ सर्वेशक्तियुताःशक्ताःकर्तुंकार्या
णिस्वानिच ॥ अन्यथातेऽप्यशक्तावैप्रस्पंदितुमनीश्वराः ॥३७॥ साचैवकारणंराजञ्जगतःपरमेश्वरी ॥
समाराधयतांभूपकुरुयज्ञजनाधिप ॥ ३८ ॥ पूजनंपरयाभक्त्यातस्याएवविधानतः ॥ महालक्ष्मीमहा
कालीयथामहासरस्वती ॥ ३९ ॥ ईश्वरीसर्वभूतानांसर्वकारणकारणम् ॥ सर्वकामार्थदाशांतासुख
सेव्यादयान्विता ॥ ४० ॥ नामोच्चारणमात्रेणवांछितार्थफलप्रदा ॥ देवैराराधितापूर्वंब्रह्मविष्णुमहे
श्वरैः ॥ ४१ ॥ मोक्षकामैश्चविविधैस्तापसैर्विजितात्मभिः ॥ अस्पष्टमपियन्नामप्रसंगेनापिभाषितम् ॥
॥ ४२ ॥ ददातिवांछितानर्थान्दुर्लभानपिसर्वथा ॥ ऐऐइतिभयार्तेनदृष्ट्वाव्याघ्रादिकंवने ॥ ४३ ॥
बिंदुहीनमपीत्युक्तंवांछितंप्रददातिवै ॥ तत्रसत्यव्रतस्यैवदृष्टांतोनृपसत्तम ॥४४॥ प्रत्यक्षएवचास्माकं
मुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ब्राह्मणानांसमाजेषुतस्योदाहरणंबुधैः ॥ ४५ ॥ कथ्यमानंमयाराजञ्छृणु तं
सर्वंसविस्तरम् । अनक्षरोमहामूर्खोनाम्नासत्यव्रतोद्विजः ॥४६॥ श्रुत्वाऽक्षरंकोलमुखात्समुच्चार्यस्व
यंततः ॥ बिन्दुहीनंप्रसंगेनजातोऽसौविबुधोत्तमः ॥ ४७ ॥ ऐकारोच्चारणाद्देवीतुष्टाभगवतीतदा ॥
चकारकपिराजंतंदयार्द्रापरमेश्वरी ॥ ४८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

जनमेजय उवाच ॥ कोऽसौ सत्यव्रतो नाम ब्राह्मणो द्विजसत्तमः ॥ कस्मिन्देशे समुत्पन्नः कीदृशश्च वदस्व मे ॥ १ ॥ कथं तेन श्रुतः शब्दः कथमुच्चारितः पुनः ॥ सिद्धिश्च कीदृशी जाता तस्य विप्रस्य तत्क्षणात् ॥ २ ॥ कथं तुष्टा भवानी सा सर्वज्ञा सर्वसंस्थिता ॥ विस्तरेण वदस्वाद्य कथामेतां मनोरमाम् ॥ ३ ॥ सूत उवाच ॥ इति पृष्टस्तदा राज्ञा व्यासः सत्यवतीसुतः ॥ उवाच परमोदारं वचनं रसवच्छुचि ॥ ४ ॥ व्यास उवाच ॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिकीं शुभाम् ॥ श्रुतां मुनिसमाजेषु मया पूर्वं कुरूद्वह ॥ ५ ॥ एकदाऽहं कुरुश्रेष्ठ कुर्वंस्तीर्थाटनं शुचि ॥ संप्राप्तो नैमिषारण्यं पावनं मुनिसेवितम् ॥ ६ ॥ प्रणम्याहं मुनीन्सर्वान्स्थितस्तत्र वराश्रमे ॥ विधिपुत्रास्तु यत्रासञ्जीवन्मुक्ता महाव्रताः ॥ ७ ॥ कथाप्रसंग एवासीत्तत्र विप्रसमागमे ॥ जमदग्निस्तु पप्रच्छ मुनीनेवं समास्थितः ॥ ८ ॥ जमदग्निरुवाच ॥ संदेहोऽस्ति महाभागमम चेतसि तापसाः ॥ समाजेषु मुनीनां वै निःसंदेहो भवाम्यहम् ॥ ९ ॥ ब्रह्मा विष्णुस्तथा रुद्रो मघवा वरुणोऽनलः ॥ कुबेरः पवनस्त्वष्टा सेनानीश्च गणाधिपः ॥ १० ॥ सूर्योऽश्विनौ भगः पूषा निशानाथो ग्रहास्तथा ॥ आराधनीयतमः कोऽत्र वांछितार्थफलप्रदः ॥ ११ ॥ सुखसेव्यश्च सततं चाशुतोषश्च मानदाः ॥ ब्रुवंतु मुनयः शीघ्रं सर्वज्ञाः संशितव्रताः ॥ १२ ॥ एवं प्रश्ने कृते तत्र लोमशो वाक्यमब्रवीत् ॥ जमदग्ने शृणुष्वैतद्यत्पृष्टं वै त्वयाऽधुना ॥ १३ ॥ सेवनीयतमा शक्तिः सर्वेषां शुभमिच्छताम् ॥ परा प्रकृतिराद्या च सर्वगा सर्वदा शिवा ॥ १४ ॥ देवानां जननी सैव ब्रह्मादीनां महात्मनाम् ॥ आदिप्रकृतिर्मूलं सा संसारपादपस्य वै ॥ १५ ॥ स्मृता चोच्चारिता देवी ददाति किल वांछितम् ॥ सर्वदैवाऽऽर्द्रचित्ता सा वरदानाय सेविता ॥ १६ ॥ इतिहासं प्रवक्ष्यामि शृण्वंतु मुनयः शुभम् ॥ अक्षरोच्चारणादेव यथा प्राप्तं द्विजेन वै ॥ १७ ॥ कोसलेषु द्विजः कश्चिद्देवदत्त इति विश्रुतः ॥ अनपत्यश्च कारेष्टिं पुत्राय विधिपूर्वकम् ॥ १८ ॥ तमसातीरमास्थाय कृत्वा मंडपमुत्तमम् ॥ द्विजानाहूय वेदज्ञान्सत्रकर्मविशारदान् ॥ १९ ॥ कृत्वा वेदिं

विधानेनस्थापयित्वाविभावसून् ॥ पुत्रेष्टिंविधिवत्तत्रचकारद्विजसत्तमः ॥ २० ॥ ब्रह्माणंकल्पयामास
सुहोत्रंमुनिसत्तमम् ॥ अध्वर्युंयाज्ञवल्क्यंचहोतारंचबृहस्पतिम् ॥ २१ ॥ प्रस्तोतारंतथापैलमुद्गाता
रंचगोभिलम् ॥ सभ्यानन्यान्मुनीन्कृत्वाविधिवत्प्रददौवसु ॥ २२ ॥ उद्गातासामगःश्रेष्ठः सप्तस्वरस
मन्वितम् ॥ रथंतरमगायत्तुस्वरितेनसमन्वितम् ॥ २३ ॥ तदाऽस्यस्वरभंगोऽभूत्कृतेश्वासेमुहुर्मुहुः ॥
देवदत्तश्चुकोपाऽऽशुगोभिलंप्रत्युवाचह ॥ २४ ॥ मूर्खोऽसिमुनिमुख्याद्यस्वरभंगस्त्वयाकृतः ॥ काम्य
कर्मणिसंजातेपुत्रार्थंयजतश्चमे ॥ २५ ॥ गोभिलस्तुतदोवाचदेवदत्तंसुकोपितः ॥ मूर्खस्तेभवितापुत्रः
शठःशब्दविवर्जितः ॥ २६ ॥ सर्वप्राणिशरीरेतुश्वासोच्छ्वासःसुदुर्ग्रहः ॥ नमेऽत्रदूषणंकिंचित्स्वरभं
गेमहामते ॥ २७ ॥ तच्छ्रुत्वाबचनंतस्यगोभिलस्यमहात्मनः ॥ शापाद्भीतोदेवदत्तस्तमुवाचातिदुः
खितः ॥ २८ ॥ कथंक्रुद्धोऽसिविप्रेंद्रवृथामयिनिरागसि ॥ अक्रोधनाहिमुनयोभवंतिसुखदाःसदा
॥ २९ ॥ स्वल्पेऽपराधेविप्रेंद्रकथंशप्तस्त्वयाह्यहम् ॥ अपुत्रोहंसुतप्तः प्राक्तापयुक्तःपुनःकृतः ॥ ३० ॥
मूर्खंपुत्रादपुत्रत्वंवरंवेदविदोविदुः ॥ तथाऽपिब्राह्मणोमूर्खः सर्वेषांनिंद्यएवहि ॥ ३१ ॥ पशुवच्छूद्रव
च्चैवनयोग्यःसर्वकर्मसु ॥ किंकरोमीहमूर्खेणपुत्रेणद्विजसत्तम ॥ ३२ ॥ यथाशूद्रस्तथामूर्खो ब्राह्मणो
नात्रसंशयः ॥ नपूजार्होनदानार्होनिंद्यश्चसर्वकर्मसु ॥ ३३ ॥ देशेवैवसमानश्चब्राह्मणोवेदवर्जितः ॥
करदःशूद्रवच्चैवमंतव्यःसचभूभुजा ॥ ३४ ॥ नासनेपितृकार्येषुदेवकार्येषुसद्द्विज ॥ मूर्खःसमुपवेश्यश्च
कार्यस्यफलमिच्छता ॥ ३५ ॥ राज्ञाशूद्रसमोज्ञेयोनयोज्यःसर्वकर्मसु ॥ कर्षकस्तुद्विजःकार्योब्राह्मणो
वेदवर्जितः ॥ ३६ ॥ विनाविप्रेणकर्तव्यंश्राद्धं कुशवटेनवै ॥ नतुविप्रेणमूर्खेणश्राद्धंकार्यंकदाचन
॥ ३७ ॥ आहारादधिकंचान्नंनदातव्यमपंडिते ॥ दातानरकमाप्नोतिग्रहीतातुविशेषतः ॥ ३८ ॥
धिग्राज्यंतस्यराज्ञोवैयस्यदेशेऽबुधाजनाः ॥ पूज्यंतेब्राह्मणामूर्खादानमानादिकैरपि ॥ ३९ ॥ आसनेपू

जनेदानेयत्रभेदोनचाण्वपि ॥ मूर्खपंडितयोर्भेदोज्ञातव्योविबुधेनवै ॥ ४० ॥ मूर्खायत्रसुगर्विष्ठादान
मानपरिग्रहैः ॥ तस्मिन्देशेनवस्तव्यंपंडितेनकथंचन ॥ ४१ ॥ असतामुपकारायदुर्जनानांविभूतयः ॥
पिचुमंदःफलाढ्योऽपिकाकैरेवोपभुज्यते ॥ ४२ ॥ भुक्त्वान्नंवेदविद्विप्रोवेदाभ्यासंकरोतिवै ॥ क्रीडंति
पूर्वजास्तस्यस्वर्गे प्रमुदिताःकिल ॥ ४३ ॥ गोभिलातःकिमुक्तंवैत्वयावेदविदुत्तम ॥ संसारेमूर्खपुत्र
त्वंमरणादतिगर्हितम् ॥ ४४ ॥ कृपांकुरुमहाभागशापस्यानुग्रहंप्रति ॥ दीनोद्धारणशक्तोऽसि पतामि
तवपादयोः ॥ ४५ ॥ लोमशउवाच ॥ इत्युक्त्वादेवदत्तस्तुपतितस्तस्यपादयोः ॥ स्तुवन्दीनहृदत्यर्थं
कृपणःसाश्रुलोचनः ॥ ४६ ॥ गोभिलस्तुतदातत्रदृष्ट्वातंदीनचेतसम् ॥ क्षणकोपामहांतोवैपापिष्ठाः
कल्पकोपनाः ॥ ४७ ॥ जलंस्वभावतःशीतंपावकातपयोगतः ॥ उष्णंभवतितच्छीघ्रंतद्विनाशिशिरंभ
वेत् ॥ ४८ ॥ दयावान्गोभिलस्त्वाहदेवदत्तंसुदुःखितम् ॥ मूर्खोभूत्वासुतस्तेवैविद्वानपिभविष्यति
॥ ४९ ॥ इतिदत्तवरःसोऽथमुदितोभूद्द्विजर्षभः ॥ इष्टिंसमाप्यविप्रान्वैविससर्जयथाविधि ॥ ५० ॥
कालेनकियतातस्यभार्यारूपवतीसती॥गर्भंदधारकालेसारोहिणीरोहिणीसमा॥५१॥ गर्भाधानादिकंक
र्मचकारविधिवद्द्विजः ॥ पुंसवनविधानंचशृंगारकरणंतथा ॥ ५२ ॥ सीमंतोन्नयनं चैवकृतंवेदविधा
नतः॥ददौदानानिमुदितोमत्वेष्टिंसफलांतथा॥५३॥शुभेह्निसुषुवेपुत्रंरोहिणीरोहिणीयुते॥ दिनेलग्नेशुभे
ऽत्यर्थंजातकर्मचकारसः ॥ ५४ ॥ पुत्रदर्शनकंकृत्वानामकर्मचकारच ॥ उतथ्यइतिपुत्रस्यकृतंनामपुरा-
विदा ॥ ५५ ॥ सचाष्टमेतथावर्षेशुभेवैशुभवासरे ॥ तस्योपनयनंकर्म चकारविधिवत्पिता ॥ ५६ ॥
वेदमध्यापयामासगुरुस्तत्रैवव्रतेस्थितम् ॥ नोच्चचारतथोतथ्यःसंस्थितोमुग्धवत्तदा ॥ ५७ ॥ बहुधा
पाठितः पित्रानदधारमतिशठः ॥ मूढवत्तिष्ठतेऽत्यर्थंतंशुशोचपितातदा ॥ ५८ ॥ एवंकुर्वन्सदाऽभ्या
संजातोद्वादशवार्षिकः ॥ नवेदविधिवत्कर्तुंसंध्यावंदनकंविधिम् ॥ ५९ ॥ मूर्खोऽभूदतिलोकेषुगता

वार्ताऽतिविस्तरम् ॥ ब्राह्मणेषुचसर्वेषुतापसेष्वितरेषुच ॥ ६० ॥ जहासलोकस्तंविप्रंयत्र तत्रगतं वने ॥ पितामातानिनिंदाथमूर्खंतमतिधर्त्सयन् ॥ ६१ ॥ निंदितोऽथजनैःकामंपितृभ्यामथबांधवैः ॥ वैराग्यमगमद्विप्रोजगामवनमध्यसौ ॥ ६२ ॥ अंधोवरस्तथापंगुर्नमूर्खस्तुवरः सुतः ॥ इत्युक्तोऽसौपितृभ्यांवैविवेशकाननंप्रति ॥ ६३ ॥ गंगातीरेशुभेस्थानेकृत्वोटजमनुत्तमम् ॥ वन्यांवृत्तिंचसंकल्प्यस्थितस्तत्रसमाहितः ॥ ६४ ॥ नियमंचपरंकृत्वानासत्यंप्रब्रवीम्यहम् ॥ स्थितस्तत्राश्रमेरम्येब्रह्मचर्यव्रतोहिसः ॥ ६५ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

लोमशउवाच ॥ नवेदाध्ययनंकिंचिज्ज्ञानातिनजपंतथा ॥ ध्यानंनदेवतानां चनचैवाराधनंतथा ॥ १ ॥ नासनंवेदविप्रोसौप्राणायामंतथापुनः ॥ प्रत्याहारं तुनोवेदभूतशुद्धिंचकारणम् ॥ २ ॥ नमंत्रकीलकंजाप्यंगायत्रींचनवेदसः ॥ शौचंस्नानविधिंचैवतथाऽऽचमनकंपुनः ॥ ३ ॥ प्राणाग्निहोत्रंनोवेदबलिदानंनचातिथिम् ॥ नसंध्यांसमिधोहोमंविवेदचतथामुनिः ॥ ४ ॥ सोऽकरोत्प्रातरुत्थाययत्किंचिद्दंतधावनम् ॥ स्नानंचशूद्रवत्तत्रगंगायांमंत्रवर्जितम् ॥ ५ ॥ फलान्यादायवन्यानिमध्याह्नेऽपियदृच्छया ॥ भक्ष्याभक्ष्यपरिज्ञानंनजानातिशठस्तथा ॥ ६ ॥ सत्यंब्रूतेस्थितस्तत्रनानृतंवदतेपुनः ॥ जनैःसत्यतपानामकृतमस्यद्विजस्यवै ॥ ७ ॥ नाहितंकस्यचित्कुर्यान्न तथाऽविहितंकचित् ॥ सुखंस्वपितितत्रैवनिर्भयश्चिंतयन्निति ॥ ८ ॥ कदामेमरणंभावि दुःखंजीवामिकानने ॥ जीवितंधिक्चमूर्खस्यतरसामरणंध्रुवम् ॥ ९ ॥ दैवेनाहंकृतोमूर्खो नान्योऽत्रकारणंमम ॥ प्राप्यचैवोत्तमंजन्म वृथाजातंमाधुना ॥ १० ॥ यथावंध्यासुरूपाचयथावानिष्फलोद्रुमः ॥ अदुग्धदोहाधेनुश्चतथाऽहंनिष्फलःकृतः ॥ ११ ॥ किंनुनिंदाम्यहंदैवंनूनंकर्ममयेदशम् ॥ नदत्तंपुस्तकंकृत्वाब्राह्मणायमहात्मने ॥ १२ ॥ नवैवि

द्यामयादत्तापूर्वंजन्मनिनिर्मला ॥ तेनाहंकर्मयोगेनशठोऽस्मिचद्विजाधमः ॥ १३ ॥ नचतीर्थे तपस्तप्तं
सेवितानचसाधवः ॥ नद्विजाः पूजिताद्रव्यैस्तेनजातोऽस्मिदुष्टधीः ॥ १४ ॥ वर्तंतेमुनिपुत्राश्चवेद
शास्त्रार्थपारगाः ॥ अहंसुमूढःसंजातोदैवयोगेनकेनचित् ॥ १५ ॥ नजानामितपस्तप्तुंकिंकरोमिसुसा
धनम् ॥ मिथ्यायंमेऽत्रसंकल्पोनमेभाग्यंशुभंकिल ॥ १६ ॥ दैवमेवपरंमन्येधिक्पौरुषमनर्थकम् ॥
वृथाश्रमकृतंकार्यंदैवाद्भवतिसर्वथा ॥ १७ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चशक्राद्याः किलदेवताः ॥ कालस्यव
शगाःसर्वेकालोहिदुरतिक्रमः ॥१८॥एवंविधान्वितर्कांस्तुकुर्वाणोऽहर्निशंद्विजः॥ स्थितस्तत्राश्रमेती
रेजाह्नव्याःपावनेस्थले॥१९॥विरक्तःसतुसंजातःस्थितस्तत्राऽऽश्रमेद्विजः ॥कालातिवाहनंशांतश्चकार
विजनेवने॥२०॥एवंस्थितस्यतुवनेविमलोदकेवैवर्षाणितत्रनवपंचगतानिकामम् नाराधनंनचजपंनचवेदम
त्रंकालातिवाहनमसौकृतवान्वनेवै ॥२१॥ जानातितस्यविततंव्रतमेवलोकःसत्यंवदत्यपिमुनिःकिलनाम
जातम् ॥जातंयशश्चसकलेषुजनेषुकामंसत्यव्रतोऽयमनिशंनमृषाभिभाषी २२॥तत्रैकदातुमृगयांरममा
णएवप्राप्तोनिषादनिशठोधृतचापबाणः ॥ क्रीडन्वनेऽतिविपुलेयमतुल्यदेहःक्रूराकृतिर्हननकर्मणिचा
तिदक्षः ॥ २३ ॥ तेनातिकृष्टेनशरेणविद्धःकोलःकिरातेनधनुर्धरेण ॥ पलायमानोभयविह्वलश्चमुनेः
समीपंविद्रुतोजगाम ॥ २४ ॥ विकंपमानोरुधिरार्द्रदेहोयदाजगामाश्रममंडलंवै ॥ कालस्तदातीवदया
र्द्रभावंप्राप्तोमुनिस्तत्रसमीक्ष्यदीनम् ॥ २५ ॥ अग्रेव्रजंतंरुधिरार्द्रदेहंदृष्ट्वामुनिःसूकरमाशुविद्धम् ॥ दया
भिवेशादतिकंपमानःसारस्वतंबीजमथोच्चचार ॥ २६ ॥ अज्ञातपूर्वंचतथाश्रुतंचदैवान्मुखेवैसमुपा
गतंच ॥ नज्ञातवान्बीजमसौविमूढोमग्नःशोकेसमुनिर्महात्मा ॥ २७ ॥ कोलःप्रविश्याऽऽश्रममंडलंत
द्गतोनिकुंजेप्रविलीयगूढम् ॥ अप्राप्तमार्गोदृढनिर्विण्णचेताःप्रवेपमानःशरपीडितत्वात् ॥ २८ ॥
ततःक्षणादाकरणांतकृष्टचापंदधानोऽतिकरालदेहः॥प्राप्तस्तदंतेसचमृग्यमाणोनिषादराजःकिलकाल

एव ॥ २९ ॥ दृष्ट्वामुनिंतत्रकुशासनेस्थितंनाम्नातुसत्यव्रतमद्वितीयम् ॥ व्याधःप्रणम्यप्रमुखेस्थितोऽसौ
पप्रच्छकोलःक्वगतोद्विजेश ॥ ३० ॥ जानामितेऽहंसुव्रतंप्रसिद्धंतेनाद्यपृच्छेप्रमबाणविद्धः ॥ क्षुधार्दि
तंमेसकलंकुटुंबंविभर्तुकामः किलआगतोऽस्मि ॥ ३१ ॥ वृत्तिर्ममैषाविहिताविधात्रानान्याऽस्तिविप्रे
न्द्रऋतंब्रवीमि ॥ भर्तव्यमेवेहकुटुंबमंजसाकेनाप्युपायेनशुभाशुभेन ॥ ३२ ॥ सत्यंब्रवीत्वद्यसत्यव्रतो
ऽसिक्षुधातुरोवर्ततेपोष्यवर्गः ॥ क्वासौगतःसूकरोबाणविद्धःपृच्छाम्यहंवाडवब्रूहितूर्णम् ॥ ३३ ॥ तेने
तिपृष्टःसमुनिर्महात्मावितर्कमग्नःप्रबभूवकामम् ॥ सत्यव्रतंमेऽद्यभवेन्नभग्नंनदृष्टइत्युच्चरितेनकिंवै
॥ ३४ ॥ गतोऽत्रकोलःशरविद्धदेहःकथंब्रवीम्यद्यमृषाऽमृषावा ॥ क्षुधार्दितोऽयंपरिपृच्छतीवदृष्ट्वाहनि
ष्यत्यपिसूकरंवै ॥ ३५ ॥ सत्यंनसत्यंखलुयत्रहिंसादयान्वितंचानृतमेवसत्यम् ॥ हितंनराणांभवतीहये
नतदेवसत्यंनतथाऽन्यथैव ॥ ३६ ॥ हितंकथंस्यादुभयोर्विरुद्धयोस्तदुत्तरंकिंनयथामृषावचः ॥ विचा
रयन्वाडवधर्मसंकटेनप्रापवक्तुंवचनंयथोचितम् ॥ ३७ ॥ बाणाहतंवीक्ष्यदयान्वितंचकोलंतदंतेसमुदा
हृतवचः ॥ तेनप्रसन्नानिजबीजतःशिवाविद्यांदुरापांप्रददौचतस्मै ॥ ३८ ॥ बीजोच्चारणतोदेव्याविद्या
प्रस्फुरिताऽखिला ॥ वाल्मीकेश्चयथापूर्वंतथासद्यभवेत्कविः ॥ ३९ ॥ तमुवाचद्विजोव्याधंसंमुखस्थं
धनुर्धरम् ॥ सत्यकामस्तुधर्मात्माश्लोकमेकंदयापरः ॥ ४० ॥ यापश्यतिनसाब्रूतेयाब्रूतेसानपश्यति ॥
अहोव्याधस्वकार्यार्थिन्किंपृच्छसिपुनःपुनः ॥ ४१ ॥ इत्युक्तस्तुतदातेनगतोऽसौपशुहापुनः ॥ निराशः
सूकरेतस्मिन्परावृत्तोनिजालये ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणस्तुकविर्जातःप्राचेतसइवापरः ॥ प्रसिद्धःसर्वलोकेषु
नाम्नासत्यव्रतोद्विजः ॥ ४३ ॥ सारस्वतंततोबीजंजजापविधिपूर्वकम् ॥ पंडितश्चातिविख्यातोद्विजो
ऽसौधरणीतले ॥ ४४ ॥ प्रतिपर्वसुगायंतिब्राह्मणायद्यशःसदा ॥ आख्यानंचातिविस्तीर्णंस्तुवंतिमुनयः
किल ॥ ४५ ॥ तच्छ्रुत्वासदनंतस्यसमागम्यतदाश्रमे ॥ येनत्यक्तःपुरातेनगृहंनीतोऽतिमानितः ॥४६॥

तस्माद्राजन्सदासेव्यापूजनीयाचभक्तितः ॥ आदिशक्तिःपरादेवीजगतांकारणंहिसा ॥ ४७ ॥ तस्याय ज्ञंमहाराजकुरुवेदविधानतः ॥ सर्वकामप्रदंनित्यंनिश्चयंकथितंपुरा ॥ ४८ ॥ स्मृतासंपूजिताभक्त्या ध्याताचोच्चारितास्तुता ॥ ददातिवांछितानर्थान्कामदातेनकीर्त्यते ॥ ४९ ॥ अनुमानमिदंराजन्कर्त व्यंसर्वथाबुधैः ॥ दृष्ट्वारोगयुतान्दीनान्क्षुधितान्निर्धनाञ्छठान् ॥ ५० ॥ जनानार्तांस्तथामूर्खान्पीडि तान्वैरिभिःसदा ॥ दासानाज्ञाकरान्क्षुद्रान्विकलान्विह्वलानथ ॥ ५१ ॥ अतृप्तान्भोजनेभोगेसदार्तान जितेंद्रियान् ॥ तृष्णाधिकानशक्तांश्चसदाधिपरिपीडितान् ॥५२॥ तथाविभवसंपन्नान्पुत्रपौत्रविवर्धनान् ॥ पुष्टदेहांश्चसंभोगैःसंयुतान्वेदवादिनः ॥ ५३ ॥ राजलक्ष्म्यायुताञ्छूरान्वशीकृतजनानथ ॥ स्वजनैर वियुक्तांश्चसर्वलक्षणलक्षितान् ॥ ५४ ॥ व्यतिरेकान्वयाभ्यांचविचेतव्यंविचक्षणैः ॥ एभिर्नपूजितादे वीसर्वार्थफलदाशिवा ॥ ५५ ॥समाराधिताचतथान्यैरेभिःसदांऽबिका ॥ यतोऽमीसुखिनःसर्वेसंसा रेऽस्मिन्नसंशयः ॥५६॥ व्यास उवाच ॥ इतिराजञ्छ्रुतंतत्रमयामुनिसमागमे ॥ लोमशस्यमुखात्कामदेवी माहात्म्यमुत्तमम् ॥ ५७ ॥ इतिसंचिंत्यराजेंद्रकर्तव्यंचसदाऽर्चनम् ॥भक्त्यापरमयादेव्याःप्रीत्याचपुरु षर्षभ ॥ ५८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कंधे एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

॥ राजोवाच ॥ वदयज्ञविधिंसम्यग्देव्यास्तस्याःसमंततः ॥ श्रुत्वाकरोम्यहंस्वामिन्यथाशक्तिह्यतं द्रितः ॥ १ ॥ पूजाविधिंचमंत्रांश्चहोमद्रव्यमसंशयम् ॥ ब्राह्मणाःकतिसंख्याश्चदक्षिणाश्चत थापुनः ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिदेव्यायज्ञंविधानतः ॥ त्रिविधंतुसदाज्ञेयंविधिदृष्टे नकर्मणा ॥ ३ ॥ सात्विकंराजसंचैवतामसंचतथापरम् ॥ मुनीमांसात्त्विकंप्रोक्तंनृपाणांराजसंस्मृतम् ॥ ४ ॥ तापसंराक्षसानांवैज्ञानिनांतुगुणोज्झितम् ॥ विमुक्तानांज्ञानमयंविस्तरात्प्रब्रवीमिते ॥ ५ ॥

देशःकालस्तथाद्रव्यंमंत्रोश्चब्राह्मणास्तथा ॥ श्रद्धाचसात्त्विकीयत्रतंयज्ञंसात्त्विकंविदुः ॥ ६ ॥ द्रव्य
शुद्धिःक्रियाशुद्धिर्मंत्रशुद्धिश्चभूमिप ॥ भवेद्यदितदापूर्णंफलंभवतिनान्यथा ॥ ७ ॥ अन्यायोपार्जितेनै
वद्रव्येणसुकृतंकृतम् ॥ नकीर्तिरिहलोकेचपरलोकेनतत्फलम् ॥ ८ ॥ तस्मान्न्यायार्जितेनैवकर्तव्यंसुकृ
तंसदा॥ यशसेपरलोकायभवत्येवसुखायच ॥ ९ ॥ प्रत्यक्षंतवराजेंद्रपांडवैस्तुमखःकृतः ॥ राजसूयः
क्रतुवरःसमाप्तवरदक्षिणः ॥ १० ॥ यत्रसाक्षाद्धरिःकृष्णोयादवेंद्रोमहामनाः ॥ ब्राह्मणाःपूर्णविद्याश्च
भारद्वाजादयस्तथा ॥ ॥ ११ ॥ कृत्वायज्ञंसुसंपूर्णंमासमात्रेणपांडवैः ॥ प्राप्तंमहत्तरंकष्टंवनवास
श्चदारुणः ॥ १२ ॥ पीडनंचैवपांचाल्यास्तथाद्यूतेपराजयः ॥ वनवासेमहत्कष्टंक्वगतंमखजंफलम्
॥ १३ ॥ दासत्वंचविराटस्यकृतंसर्वैर्महात्मभिः ॥ कीचकेनपरिक्लिष्टाद्रौपदीचप्रमद्वरा ॥ १४ ॥
आशीर्वादाद्द्विजातीनांक्वगताःशुद्धचेतसाम् ॥ भक्तिर्वावासुदेवस्यक्वगतातत्रसंकटे ॥ १५ ॥ नरक्षि
तातदाबालाकेनापिद्रुपदात्मजा ॥ प्राप्तकेशग्रहाकालेसाध्वीचवरवर्णिनी ॥ १६ ॥ किमत्रचिंतनीयंवै
धर्मवैगुण्यकारणम् ॥ केशवेसतिदेवेशेधर्मपुत्रेयुधिष्ठिरे ॥ १७ ॥ भवितव्यमितिप्रोक्तेनिष्फलःस्यात्तदा
गमः ॥ वेदमंत्रास्तथाऽन्येववितथाःस्युरसंशयम् ॥ १८ ॥ साधनंनिष्फलंसर्वमुपायश्चनिरर्थकः ॥
भवितव्यंभवत्येववचनेप्रतिपादके ॥ १९ ॥ आगमोप्यर्थवादःस्यात्क्रियाःसर्वानिरर्थकाः ॥ स्वर्गार्थं
चतपोव्यर्थंवर्णधर्मश्चवैतथा ॥ २० ॥ सर्वंप्रमाणंव्यर्थंस्याद्भवितव्येकृतेहृदि ॥ उभयंचापिमंतव्यं
दैवंचोपायएवच ॥ २१ ॥ कृतेकर्मणिचेत्सिद्धिर्विपरीतायदाभवेत् ॥ वैगुण्यंकल्पनीयंस्यात्प्राज्ञैः
पंडितमौलिभिः ॥२२॥ तत्कर्मबहुधाप्रोक्तंविद्वद्भिः-कर्मकारिभिः ॥ कर्तृभेदान्मंत्रभेदाद्द्रव्यभेदात्तथा
पुनः॥२३॥ यथामघवतापूर्वंविश्वरूपोवृतोगुरुः ॥ विपरीतंकृतंतेनकर्ममातृहितायवै ॥२४॥ देवेभ्यो
दानवेभ्यस्तुस्वस्तीत्युक्त्वापुनः पुनः ॥ असुरामातृपक्षीयाःकृतंतेषांचरक्षणम् ॥ २५ ॥ दैत्यान्

दृष्ट्वाऽतिसंपुष्टांश्चुकोपमघवांतदा ॥ शिरांसितस्यवज्रेणचिच्छेदतरसाहरिः ॥ २६ ॥ क्रियावै
गुण्यमत्रैवकर्तृभेदादसंशयम् ॥ नोचेत्पंचालराजेनरोषेणापिकृताक्रिया ॥ २७ ॥ भारद्वाजविनाशाय
पुत्रस्योत्पादनायच ॥ धृष्टद्युम्नःसमुत्पन्नोवेदिमध्याच्चद्रौपदी ॥ २८ ॥ पुरादशरथेनापिपुत्रेष्टिस्तुकृता
यदा ॥ अपुत्रस्यसुतास्तस्यचत्वारःसंप्रजज्ञिरे ॥ २९ ॥ अतःक्रियाकृतायुक्त्यासिद्धिदासर्वथाभवेत् ॥
अयुक्त्याविपरीतास्यात्सर्वथानृपसत्तम ॥ ३० ॥ पांडवानांयथायज्ञेकिंचिद्वैगुण्ययोगतः ॥ विपरीतं
फलंप्राप्तंनिर्जितास्तेदुरोदरे ॥ ३१ ॥ सत्यवादीतथाराजन्धर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ द्रौपदीचतथासाध्वी
तथाऽन्येप्यनुजाःशुभाः ॥ ३२ ॥ कुद्रव्ययोगाद्वैगुण्यंसमुत्पन्नंमखेऽथवा ॥ साभिमानैःकृताद्वापिदूषणं
समुपस्थितम् ॥ ३३ ॥ सात्त्विकस्तुमहाराजदुर्लभोवैमखःस्मृतः ॥ वैखानसमुनीनांहिविहितोऽसौम
हामखः ॥ ३४ ॥ सात्त्विकंभोजनंयेवैनित्यंकुर्वंतितापसाः ॥ न्यायार्जितंचवन्यंचतथाऽऽश्ष्यंसुसंस्कृत
तम् ॥ ३५ ॥ पुरोडाशपरानित्यंवियूपामंत्रपूर्वकाः ॥ श्रद्धाधिकामखाराजन्सात्त्विकाःपरमाःस्मृताः
॥ ३६ ॥ राजसाद्रव्यबहुलाःसयूपाश्चसुसंस्कृताः ॥ क्षत्रियाणांविशांचैवसाभिमानाश्चवैमखाः ॥३७॥
तामसादानवानांवैसक्रोधामदवर्धकाः ॥ सामर्षाःसंस्कृताःक्रूरामखाःप्रोक्तामहात्मभिः ॥ ३८ ॥ मुनी
नांमोक्षकामानांविरक्तानांमहात्मनाम् ॥ मानसस्तुस्मृतोयागःसर्वसाधनसंयुतः ॥ ३९ ॥ अन्येषुसर्व
यज्ञेषुकिंचिन्न्यूनंभवेदपि ॥ द्रव्येणश्रद्धयावाऽविक्रियया ब्राह्मणैस्तथा ॥ ४० ॥ देशकालपृथग्द्रव्यसा
धनैःसकलैस्तथा ॥ नान्योभवतिपूर्णोवैतथाभवतिमानसः ॥ ४१ ॥ प्रथमंतुमनःशोध्यंकर्तव्यंगुणवर्जि
तम् ॥ शुद्धेमनसिदेहोवैशुद्धएवनसंशयः ॥ ४२ ॥ इंद्रियार्थपरित्यक्तंयदाजातंमनःशुचि ॥ तदातस्यम
खस्यासौप्रभवेदधिकारवान् ॥४३॥ तदाऽसौमंडपंकृत्वाबहुयोजनविस्तृतम् ॥ स्तवैश्चविपुलैःश्ल
क्ष्णैर्यज्ञियद्रुमसंभवैः ॥ ४४ ॥ वेदिंचविशदांतत्रमनसापरिकल्पयेत् ॥ अग्नयोऽपितथास्थाप्याविधिव

न्मनसाकिल ॥ ४५ ॥ ब्राह्मणानांचवरणंतथैवप्रतिपाद्यच ॥ ब्रह्माऽध्वर्युतथाहोताप्रस्तोताविधिपूर्व
कम् ॥ ४६ ॥ उद्गाताप्रतिहर्ताचसभ्याश्चान्येयथाविधि ॥ पूजनीयाःप्रयत्नेनमनसैवद्विजोत्तमाः ॥
॥ ४७ ॥ प्राणोऽपानस्तथाव्यानःसमानोदानएवच ॥ पावकाःपंचएवैतेस्थाप्यावेद्यांविधानतः ॥ ४८ ॥
गार्हपत्यस्तदाप्राणोऽपानश्चाहवनीयकः ॥ दक्षिणाग्निस्तथाव्यानःसमानश्चावसथ्यकः ॥ ४९ ॥
सभ्योदानःस्मृताह्येतेपावकाःपरमोत्कटाः ॥ द्रव्यंचमनसाभाव्यंनिर्गुणंपरमंशुचि ॥ ५० ॥ मनएवत
दाहोतायजमानस्तथैवतत् ॥ यज्ञाधिदेवताब्रह्मनिर्गुणंचसनातनम् ॥ ५१ ॥ फलदानिर्गुणाशक्तिःस
दानिर्वेददाशिवा ॥ ब्रह्मविद्याऽखिलाधाराव्याप्यसर्वत्रसंस्थिता ॥ ५२ ॥ तदुद्देशेनतद्द्रव्यंहुनेत्प्रा
णाग्निषुद्विजः ॥ पश्चाच्चित्तंनिरालंबंकृत्वाप्राणानपिप्रभो ॥ ५३ ॥ कुण्डलीमुखमार्गेणहुनेद्ब्रह्मणिशा
श्वते ॥ स्वानुभूत्वास्वयंसाक्षात्स्वात्मभूतांमहेश्वरीम् ॥ ५४ ॥ समाधिनैवयोगेनध्यायेच्चेतस्यना
कुलः ॥ सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि ॥ ५५ ॥ यदापश्यतिभूतात्मातदापश्यतितांशिवाम्॥
दृष्ट्वातांब्रह्मविद्भूयात्सच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ ५६ ॥ तदामायादिकंसर्वंदग्धंभवतिभूमिप ॥ प्रारब्ध
कर्ममात्रंतुयावद्देहंचतिष्ठति ॥ ५७ ॥ जीवन्मुक्तस्तदाजातोमृतोमोक्षमवाप्नुयात् ॥ कृतकृत्योभवेत्ता
तयोभजेज्जगदम्बिकाम् ॥ ५८ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनध्येयाश्रीभुवनेश्वरी ॥ श्रोतव्याचैवमंतव्यागुरुवा
क्यानुसारतः ॥ ५९ ॥ राजन्नेवंकृतोयज्ञोमोक्षदोनात्रसंशयः ॥ अन्येयज्ञाःसकामास्तुप्रभवंतिक्षयोन्मु
खाः ॥ ६० ॥ अग्निष्टोमेनविधिवत्स्वर्गकामोयजेदिति ॥ वेदानुशासनंचैतत्प्रवदंतिमनीषिणः ॥ ६१ ॥
क्षीणेपुण्येमृत्युलोकंविशंतिचयथामति ॥ तस्मात्तुमानसःश्रेष्ठोयज्ञोप्यक्षयएवसः ॥ ६२ ॥ नराज्ञासो
धितुंयोग्योमखोसौजयमच्छता ॥ तामसस्तुकृतःपूर्वंसर्पयज्ञस्त्वयाऽधुना ॥ ६३ ॥ वैरंनिर्वाहितंराजं
स्तक्षकस्यदुरात्मनः ॥ यत्कृतेनिहताःसर्पास्त्वयाऽग्नौकोटिशःपरे ॥ ६४ ॥ देवीयज्ञंकुरुष्वाद्यविततं

विधिपूर्वकम् ॥ विष्णुनायःकृतःपूर्वं सृष्ट्यादौनृपसत्तम ॥ ६५ ॥ तथात्वंकुरुराजेंद्रविधितेप्रब्रवीम्य
हम् ॥ ब्राह्मणाःसंतिराजेंद्र विधिज्ञावेदवित्तमाः ॥ ६६ ॥ देवीबीजविधानज्ञामन्त्रमार्गविचक्षणाः ॥
याजकास्तेभविष्यंतियजमानस्त्वमेवहि ॥ ६७ ॥ कृत्वायज्ञंविधानेनदत्त्वापुण्यंमखार्जितम् ॥ समुद्ध
रमहाराजपितरंदुर्गतिङ्गतम् ॥ ६८ ॥ विप्रावमानजंपापंदुर्घटंनरकप्रदम् ॥ तथैवशापजोदोषप्राप्तः
पित्रातवाऽनघ ॥ ६९ ॥ तथादुर्मरणंप्राप्तंसर्पदंशेनभूभुजा ॥ अन्तरालेतथामृत्युर्नभूमौकुशसंस्तरे ॥
॥ ७० ॥ नसंग्रामेनगंगायांस्नानदानादिवर्जितम् ॥ मरणंतेपितुस्तत्रसौधेजातंकुरूद्वह ॥ ७१ ॥ कपूणा
निचसर्वाणिनरकस्यनृपोत्तम ॥ तत्रैकंकारणंतस्यनजातंचातिदुर्लभम् ॥ ७२ ॥ यत्रयत्रस्थितःप्राणो
ज्ञात्वाकालंसमागतम् ॥ साधनानामभावेऽपिह्यवशश्चातिसंकटे ॥ ७३॥ यदानिर्वेदमायातिमनसानिर्म
लेनवै ॥ पंचभूतात्मकोदेहोममकिंचात्रदुःखदम् ॥ ७४ ॥ पतत्वद्ययथाकामंमुक्तोऽहंनिर्गुणोव्ययः ॥
नाशात्मकानितत्त्वानितत्रकापरिदेवना ॥ ७५ ॥ ब्रह्मैवाहंनसंसारीसदामुक्तःसनातनः ॥ देहेनममसंबं
धःकर्मणाप्रतिपादितः ॥ ७६ ॥ तानिसर्वाणिभुक्तानिशुभानिचेतराणिच ॥ मनुष्यदेहयोगेनसुखदुःखा
नुसाधनात् ॥ ७७ ॥ विमुक्तोऽतिभयाद्घोरादस्मात्संसारसंकटात् ॥ इत्येवंचिंत्यमानस्तुस्नानदानविव
र्जितः ॥ ७८ ॥ मरणंचेदवाप्नोतिसमुच्येज्जन्मदुःखतः ॥ एषाकाष्ठापराप्रोक्तायोगिनामपिदुर्लभा ॥
॥ ७९ ॥ पितातेनृपशार्दूलश्रुत्वाशापंद्विजोदितम् ॥ देहेममत्वंकृतवान्ननिर्वेदमवाप्तवान् ॥ ८० ॥ नीरो
गोममदेहोऽयंराज्यंनिहतकंटकम् ॥ कथंजीवाम्यहंकामंमंत्रज्ञानानयंतुवै ॥ ८१ ॥ औषधंमणिमन्त्रंच
यंत्रंपरमकंतथा ॥ आरोहणंतथासौधेकृतवान्नृपतिस्तदा ॥ ८२ ॥ नस्नानंनकृतंदानंनदेव्याःस्मरणंकृ
तम् ॥ नभूमौशयनंचैवदैवंमत्वापरंतथा ॥ ८३ ॥ मग्नोमोहार्णवेघोरेमृतःसौधेऽहिनाहतः ॥ कृत्वापापं
कलेर्योगात्तापसस्यावमानजम् ॥ ८४ ॥ अवश्यमेवनरकंएतैराचरणैर्भवेत् ॥ तस्मात्त्वंपितरंपापात्समु

द्धरनृपोत्तम ॥ ८५ ॥ सूतउवाच ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यव्यासस्यामिततेजसः ॥ साश्रुकंठोऽतिदुः
खार्तोबभूवजनमेजयः ॥ ८६ ॥ धिगिदंजीवितंमेऽद्य पितामेनरकेस्थितः ॥ तत्करोमियथैवाद्य स्वर्गंया
त्युत्तरासुतः ॥ ८७ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

राजोवाच ॥ हरिणातुकथंयज्ञःकृतःपूर्वंपितामह ॥ जगत्कारणरूपेणविष्णुनाप्रभविष्णुना
॥ १ ॥ केसहायास्तुतत्राऽऽसन्ब्राह्मणाःकेमहामते ॥ ऋत्विजोवेदतत्त्वज्ञास्तन्मेब्रूहिपरंतप ॥ २ ॥
पश्चात्करोम्यहंयज्ञंविधिदृष्टेनकर्मणा ॥ श्रुत्वाविष्णुकृतंयागमंबिकायाःसमाहितः ॥ ३ ॥ व्यास
उवाच ॥ राजञ्छृणुमहाभागविस्तरंपरमाद्भुतम् ॥ यथाभगवतायज्ञःकृतश्चविधिपूर्वकः ॥४ ॥ विस
र्जितायदादेव्यादत्त्वाशक्तीश्चतास्त्रयः ॥ काजेशाःपुरुषाजाताविमानवरमास्थिताः ॥ ५ ॥ प्राप्तामहा
र्णवंघोरंत्रयस्तेविबुधोत्तमाः ॥ चक्रुःस्थाननिवासार्थंसमुत्पाद्यधरांस्थिताः ॥६॥ आधारशक्तिरचला
मुक्तादेव्यास्वयंततः ॥ तदाधारास्थिताजाताधरामेदःसमन्विता ॥ ७ ॥ मधुकैटभयोर्मेदःसंयोगा
न्मेदिनीस्मृता ॥ धारणाच्चधराप्रोक्तापृथ्वीविस्तारयोगतः ॥ ८ ॥ महीचापिमहीयस्त्वाद्धृतासाशेष
मस्तके ॥ गिरयश्चकृताःसर्वेधारणार्थंप्रविस्तराः ॥ ९ ॥ लोहकीलंयथाकाष्ठेतथातेगिरयःकृताः ॥
महीधरामहाराजप्रोच्यतेविबुधैर्जनैः ॥ १० ॥ जातरूपमयोमेरुर्बहुयोधनविस्तरः ॥ कृतोमणिमयैः
शृंगैःशोभितःपरमाद्भुतः ॥ ११ ॥ मरीचिर्नारदोऽत्रिश्चपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः ॥ दक्षोवसिष्ठइत्येतेब्रह्म
णःप्रथिताःसुताः ॥ १२ ॥ मरीचेःकश्यपोजातोदक्षकन्यास्त्रयोदश ॥ ताभ्योदेवाश्चदैत्याश्चसमुत्पन्ना
ह्यनेकशः ॥ १३ ॥ ततस्तुकाश्यपीसृष्टिःप्रवृत्ताचातिविस्तरा ॥ मनुष्यपशुसर्पादिजातिभेदैरनेकधा
॥ १४ ॥ ब्रह्मणश्चार्धदेहात्तुमनुःस्वायंभुवोऽभवत् ॥ शतरूपातथानारीसंजातावाम

भागतः ॥ १५ ॥ प्रियव्रतोत्तानपादौसुतौतस्यावभूवतुः ॥ तिस्रःकन्यावरारोहाह्यभवन्नतिसुं
दरीः ॥ १६ ॥ एवंसृष्टिं समुत्पाद्यभगवान्कमलोद्भवः ॥ चकारब्रह्मलोकंचमेरुशृंगेमनोहरम् ॥ १७ ॥
वैकुंठंभगवान्विष्णूरमारमणमुत्तमम् । क्रीडास्थानंसुरम्यंचसर्वलोकोपरिस्थितम् ॥ १८ ॥ शिवोऽ
पिपरमंस्थानंकैलासाख्यंचकारह ॥ समासाद्यभूतगणंविजहारयथारुचि ॥ १९ ॥ स्वर्गस्त्रिविष्टपोमेरु
शिखरोपरिकल्पितः ॥ तच्चस्थानंसुरेंद्रस्यनानारत्नविराजितम् ॥ २० ॥ समुद्रमथनात्प्राप्तःपारि
जातस्तरूत्तमः।चतुर्दंतस्तथानागःकामधेनुश्चकामदा ॥ २१ ॥ उच्चैःश्रवास्तथाऽश्वोवैरंभाद्यप्सरस
स्तथा ॥ इंद्रेणोपात्तमखिलंजातंवैस्वर्गभूषणम् ॥ २२ ॥ धन्वंतरिश्चंद्रमाश्चसागराच्चसमुद्गभौ ॥
स्वर्गस्थितौविराजेतेदेवौबहुगणैर्वृतौ ॥ २३ ॥ एवंसृष्टिःसमुत्पन्नात्रिविधानृपसत्तम ॥ देवतिर्यङ्
मनुष्यादिभेदैर्विविधकल्पिता ॥ २४ ॥ अंडजाःस्वेदजाश्चैवचोद्भिज्जाश्चजरायुजाः ॥ चतुर्भेदैःसमु
त्पन्नाजीवाःकर्मयुताःकिल ॥ २५ ॥ एवंसृष्टिंसमासाद्यब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ विहारंस्वेषुस्थाने
षुचक्रुःसर्वेयथेप्सितम् ॥ २६ ॥ एवंप्रवर्तितेसर्गेभगवान्प्रभुरच्युतः ॥ महालक्ष्म्यासमंतत्रचिक्रीड
भुवनेस्वके ॥ २७ ॥ एकस्मिन्समयेविष्णुर्वैकुण्ठेसंस्थितः पुरा ॥ सुधासिंधुस्थितद्वीपंसस्मारमणि
मंडितम् ॥ २८ ॥ यत्रदृष्टामहामायांमंत्रश्चासादितःशुभः ॥ स्मृत्वातांपरमां शक्तिंस्त्रीभावंगमितो
यया ॥ २९ ॥ यज्ञंकर्तुंमनश्चक्रेअम्बिकायारमापतिः ॥ उत्तीर्यभुवनात्तस्मात्समाहूयमहेश्वरम्
॥ ३० ॥ ब्रह्माणंवरुणंशक्रं कुवेरं पावकंयमम् ॥ वसिष्ठंकश्यपंदक्षं वामदेवंबृहस्पतिम् ॥ ३१ ॥
संभारंकल्पयामासयज्ञार्थंचातिविस्तरम् ॥ महाविभवसंयुक्तं सात्त्विकंचमनोहरम् ॥ ३२ ॥ मंड
पंविततंतत्रकारयामासशिल्पिभिः ॥ ऋत्विजो वरयामाससप्तविंशतिसुव्रतान् ॥ ३३ ॥ चितिंचकार
यामासवेदीश्चैवसुविस्तराः ॥ प्रजेपुर्ब्राह्मणामंत्रान्देव्याबीजसमन्वितान् ॥ ३४ ॥ जुहुवुस्तेहविःका

मंविधिवत्परिकल्पिते ॥ कृतेतुवितते होमेवागुवाचाशरीरिणी ॥ ३५ ॥ विष्णुंतदासमाभाष्यसुस्वराम
धुराक्षरा ॥ विष्णोत्वंभवदेवानांहरेश्रेष्ठतमः सदा ॥ ३६ ॥ मान्यश्चपूजनीयश्चसमर्थश्चसुरेष्वपि॥
सर्वेंत्वामर्चयिष्यंतिब्रह्माद्याश्चसवासवाः ॥ ३७ ॥ प्रभविष्यंतिभोभक्त्यामानवाभुविसर्वतः ॥
वरदस्त्वंचसर्वेषांभवितामानवेषुवै ॥ ३८ ॥ कामदःसर्वदेवानांपरमःपरमेश्वरः । सर्वयज्ञेषुमुख्यस्त्वं
पूज्यःसर्वैश्चयाज्ञिकैः ॥ ३९ ॥ त्वांजनाःपूजयिष्यंतिवरदस्त्वंभविष्यसि ॥ अयिष्यतिचदेवास्त्वांदान
वैरतिपीडिताः ॥ ४० ॥ शरणस्त्वंचसर्वेषांभवितापुरुषोत्तम ॥ पुराणेषुचसर्वेषुवेदेषुविततेषुच ॥४१॥
त्वंवैपूज्यतमःकामंकीर्तिस्तवभविष्यति ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभूतले ॥ ४२ ॥ तदांऽशेना
वतीर्याशुकर्तव्यंधर्मरक्षणम् ॥ अवताराःसुविख्याताःपृथिव्यांतवभागशः ॥ ४३ ॥ भविष्यंतिधरायां
वैमाननीयामहात्मनाम् ॥ अवतारेषुसर्वेषुनानायोनिषुमाधव ॥ ४४ ॥ विख्यातःसर्वलोकेषुभवितामा
धुसूदन ॥ अवतारेषुसर्वेषुशक्तिस्तेसहचारिणी ॥ ४५ ॥ भविष्यतिममांशेनसर्वकार्यप्रसाधिनी ॥
वाराहीनारसिंहीचनानाभेदैरनेकधा ॥ ४६ ॥ नानायुधाःशुभाकाराःसर्वाभरणमंडिताः ॥ ताभिर्युक्तः
सदाविष्णोसुरकार्याणिमाधव ॥ ४७ ॥ साधयिष्यसितत्सर्वं मद्दत्तवरदानतः ॥ तास्त्वयानावमंत
व्याःसर्वदागर्वलेशतः ॥ ४८ ॥ पूजनीयाःप्रयत्नेनमाननीयाश्चसर्वथा ॥ नूनंताभारतेखंडेशक्तयःसर्व
कामदाः ॥ ४९ ॥ भविष्यन्तिमनुष्याणांपूजिताःप्रतिमासुच ॥ तासांतवचदेवेशकीर्तिःस्यादखिले
ष्वपि ॥ ५० ॥ द्वीपेषुसप्तस्वपिचविख्याताभुविमंडले ॥ ताश्चत्वांवैमहाभागमानवाभुविमंडले ॥५१॥
अर्चयिष्यंतिवांछार्थैसकामाःसततंहरे ॥ अर्चासुचोपहारैश्चनानाभावसमन्विताः ॥ ५२ ॥ पूजयिष्यं
तिवेदोक्तैर्मंत्रैर्नामजपैस्तथा ॥ महिमातवभूर्लोकेस्वर्गेचमधुसूदन ॥ ५३ ॥ पूजनाद्देवदेवेशवृद्धिमेष्यति
मानवैः ॥ व्यासउवाच ॥ इतिदत्त्वावरान्वाणीविरराममखसंभवा ॥ ५४ ॥ भगवानपिप्रीतात्माह्यभव

च्छुत्रणादिव ॥ समाप्यविधिवद्यज्ञं भगवान्हरिरीश्वरः ॥ ५५ ॥ विसर्जयित्वा तान्देवान्ब्रह्मपुत्रान्मुनी
न्थ ॥ जगामानुचरैःसार्धं वैकुंठं गरुडध्वजः ॥ ५६ ॥ स्वानिस्वानिचधिष्ण्यानिपुनःसर्वेसुरास्ततः ॥
मुनयोविस्मिताश्वार्ता कुर्वंतस्तेपरस्परम् ॥ ५७ ॥ ययुःप्रमुदिताःकामंस्वाश्रमान्पावनानथ ॥ ५८ ॥
श्रुत्वावाणींपरमविशदांव्योमजांश्रोत्ररम्यांसर्वेषांवैप्रकृतिविषयेभक्तिभावश्चजातः ॥ चक्रुःसर्वेद्विज
मुनिगणाःपूजनंभक्तियुक्तास्तस्याःकामंनिखिलफलदंचागमोक्तंमुनींद्राः ॥ ५९ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

जनमेजयउवाच ॥ श्रुतोवैहरिणाक्लृप्तोयज्ञोविस्तरतोद्विज ॥ महिमानंतथांऽबायावदवि
स्तरतोमम ॥ १ ॥ श्रुत्वादेव्याश्चरित्रंवैकुर्वेमखमनुत्तमम् ॥ प्रसादात्तवविप्रेंद्रभविष्यामिचपावनः
॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिदेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥ इतिहासपुराणंचकथयामिसुविस्त
रम् ॥ ३ ॥ कोसलेषुनृपश्रेष्ठःसूर्यवंशसमुद्भवः ॥ पुष्पपुत्रोमहातेजाध्रुवसंधिरितिस्मृतः ॥ ४ ॥ धर्मा
त्मासत्यसंधश्चवर्णाश्रमहितेरतः ॥ अयोध्यायांसमृद्धायांराज्यंचक्रेशुचिव्रतः ॥ ५ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रिया
वैश्याःशूद्राश्चान्येतथाद्विजाः ॥ स्वांस्वांवृत्तिंसमास्थायतद्राज्येधर्मतोऽभवन् ॥ ६ ॥ नचौराःपिशुना
धूर्तास्तस्यराज्येचकुत्रचित् ॥ दंभाःकृतघ्नामूर्खाश्चवसंतिकिलमानवाः ॥ ७ ॥ एवंवैवर्तमानस्यनृप
स्यकुरुसत्तम ॥ द्वेपत्न्यौरूपसंपन्नेह्यासतुःकामभोगदे ॥ ८ ॥ मनोरमाधर्मपत्नीसुरूपाऽतिविचक्षणा ॥
लीलावतीद्वितीयाचसाऽपिरूपगुणान्विता ॥ ९ ॥ विजहारसपत्नीभ्यांगृहेषूपवनेषुच ॥ क्रीडागिरौ
दीर्घिकासुसौधेषुविविधेषुच ॥ १० ॥ मनोरमाशुभेकालेसुषुवेपुत्रमुत्तमम् ॥ सुदर्शनाभिधंपुत्रंराज
लक्षणसंयुतम् ॥ ११ ॥ लीलावत्यपितत्पत्नीमासेनैकेनभामिनी ॥ सुषुवेसुन्दरंपुत्रंशुभेपक्षेदिने
यथा ॥ १२ ॥ चकारनृपतिस्तत्रजातकर्मादिकंद्वयोः ॥ ददौदानानिविप्रेभ्यःपुत्रजन्मप्रमोदितः ॥ १३ ॥

प्रीतिंतयोःसमांराजाचकारसुतयोर्नृप ॥ नृपश्चकारसौहार्दंष्वंतरंनकदाचन ॥ १४ ॥ चूडाकर्मतयो
श्चक्रेविधिनानृपसत्तमः ॥ यथाविभवमेवासौप्रीतियुक्तःपरंतपः ॥ १५ ॥ कृतचूडौसुतौकामंजहतुर्नृ
पतेर्मनः ॥ क्रीडमानावुभौकांतौलोकानामनुरंजकौ ॥ १६ ॥तयोःसुदर्शनोज्येष्ठोलीलावत्याःसुतःशुभः॥
शत्रुजित्संज्ञकःकामंचाटुवाक्योवभूवह ॥ १७ ॥ नृपतेःप्रीतिजनकोमंजुवाक्चारुदर्शनः ॥ प्रजानांवल्ल
भःसोऽभूत्तथामंत्रिजनस्यवै ॥ १८ ॥ यथातस्मिन्नृपःप्रीतिंचकारगुणयोगतः ॥ मंदभाग्यान्मंदभावो
नतथावैसुदर्शने ॥ १६ ॥ एवंगच्छतिकालेतुध्रुवसंधिर्नृपोत्तमः ॥ जगामवनमध्येऽसौमृगयाभिरतः
सदा ॥ २० ॥ निघ्नन्मृगान्रुरून्कंबून्सूकरान्गवयाञ्छशान् ॥ महिषाञ्छरभान्खड्गांश्चक्रीडनृपतिर्वने
॥ २१ ॥ क्रीडमानेनृपेतत्रवनेघोरेऽतिदारुणे ॥ उदतिष्ठन्निकुंजात्तुसिंहःपरमकोपनः ॥ २२ ॥ राज्ञा
शिलीमुखेनादौविद्धःक्रोधवशंगतः ॥ दृष्ट्वाऽग्रेनृपतिंसिंहोननादमेघनिःस्वनः ॥ २३ ॥ कृत्वाचोर्ध्वंस
लांगूलंप्रसारितबृहत्सटः ॥ हंतुंनृपतिमाकाशादुत्पपातातिकोपनः ॥ २४ ॥ नृपतिस्तरसावीक्ष्यद्धा
रासिंकरेतदा ॥ वामेचर्मसमादायस्थितःसिंहइवापरः ॥ २५ ॥ सेवकास्तस्ययेसर्वेतेऽपिबाणान्पृथ
क्पृथक् ॥ अमुंचन्कुपिताःकामंसिंहोपरिरुषान्विताः॥२६॥हाहाकारोमहानासीत्संप्रहारश्चदारुणः॥
उत्पपात ततःसिंहोनृपस्योपरिदारुणः ॥ २७ ॥ तंपतंतंसमालोक्यखड्गेनाभ्यहनन्नृपः ॥ सोऽपिक्रूरै
र्नखाग्रैश्चतत्राऽऽगत्यविदारितः ॥ २८ ॥ सनखैराहतोराजापपातचममारवै ॥ चुक्रुशुःसैनिकास्तेतु
निर्जघ्नुर्विशिखैस्तदा ॥ २९ ॥ मृतःसिंहोऽपितत्रैवभूपतिश्चतथामृतः ॥ सैनिकैर्मंत्रिमुख्याश्चतत्रा
ऽऽगत्यनिवेदिताः ॥ ३० ॥ परलोकगतंभूपंश्रुत्वातेमंत्रिसत्तमाः ॥ संस्कारंकारयामासुर्गत्वातत्रव
नांतिके ॥ ३१ ॥ परलोकक्रियांसर्वांवसिष्ठोविधिपूर्वकम् ॥ कारयामासतत्रैवंपरलोकसुखावहम्॥३२
प्रजाःप्रकृतयश्चैववसिष्ठश्चमहामुनिः ॥ सुदर्शनंनृपंकर्तुंमंत्रंचक्रुःपरस्परम् ॥ ३३ ॥ धर्मपत्नीसुतः

शांतःपुरुषश्चसुलक्षणः ॥ अयंनृपासनार्हश्चह्यब्रुवन्मंत्रिसत्तम ः ॥ ३४ ॥ वसिष्ठोऽपितथैवाऽऽहयोग्यो
ऽयंनृपतेःसुतः ॥ बालोऽपिधर्मवान्राजानृपासनमिहार्हति ॥ ३५ ॥ कृतेमंत्रेमंत्रिवृद्धैर्युधाजिन्नामपार्थि
वः ॥ तत्राऽऽजगामतरसाश्रुत्वातूज्जयिनीपतिः ॥ ३६ ॥ मृतंजामातरंश्रुत्वालीलावत्याःपितातदा ॥
तत्राऽऽजगामत्वरितोदौहित्रप्रियकाम्यया ॥ ३७ ॥ वीरसेनस्तथाऽऽयातःसुदर्शनहितेच्छया ॥ कलि
गाधिपतिश्चैवमनोरमापितानृपः ॥ ३८ ॥ उभौतौसैन्यसंयुक्तौनृपौसाध्वससंस्थितौ ॥ चक्रतुर्मंत्रिमु
ख्यैस्तैर्मंत्रंराज्यस्यकारणात् ॥ ३९ ॥ युधाजित्तुतदापृच्छज्ज्येष्ठःकःसुतयोर्द्वयोः ॥ राज्यंप्राप्नोतिज्ये
ष्ठोवैनकनीयान्कदाचन ॥ ४० ॥ वीरसेनोऽपितत्राऽऽहधर्मपत्नीसुतःकिल ॥ राज्यार्हःसयथाराजच्छा
स्त्रज्ञेभ्योमयाश्रुतम् ॥ ४१ ॥ युधाजित्पुनराहेदंज्येष्ठोऽयंचयथागुणैः ॥ राजलक्षणसंयुक्तोनतथाऽयंसु
दर्शनः ॥ ४२ ॥ विवादोऽत्रसुसंपन्नोनृपयोस्तत्रलुब्धयोः ॥ कःसंदेहमपाकर्तुंक्षमःस्यादतिसंकटे ॥४३॥
युधाजिन्मंत्रिणःप्राहयूयंस्वार्थपराःकिल ॥ सुदर्शनंनृपंकृत्वाधनंभोक्तुंकिलेच्छथ ॥ ४४ ॥ युष्माकंतु
विचारोऽयंमयाज्ञातस्तथेंगितैः ॥ शत्रुजित्सबलस्तस्मात्संमतोवोनृपासने ॥ ४५ ॥ मयिजीवतिकःकु
र्यात्कनीयांसंनृपंकिल ॥ त्यक्त्वाज्येष्ठंगुणार्हंचसेनयाचसमन्वितम् ॥ ४६ ॥ नूनंयुद्धंकरिष्यामितस्मि
न्खड्गस्यमेदिनी ॥ धारयाचद्विधाभूयाद्युष्माकंतत्रकाकथा ॥ ४७ ॥ वीरसेनस्तुतच्छ्रुत्वायुधाजितम
भाषत ॥ बालौद्वौसदृशप्रज्ञौकोभेदोऽत्रविचक्षण ॥ ४८ ॥ एवंविवदमानौतौसंस्थितौनृपतीसदा ॥
प्रजाश्चऋषयश्चैवबभूवुर्व्यग्रमानसाः ॥ ४९ ॥ समाजग्मुश्चसामंताःससैन्याःक्लेशतत्पराः ॥ विग्रहं
चाभिकांक्षंतःपरस्परमतंद्रिताः ॥ ५० ॥ निषादाह्यााययुस्तत्रशृंगवेरपुराश्रयाः ॥ राजद्रव्यमुपाह
तुंमृतंश्रुत्वामहीपतिम् ॥ ५१ ॥ पुत्रौचबालकौश्रुत्वाविग्रहंचपरस्परम् ॥ चौरास्तत्रसमाजग्मुर्दे

शदेशांतरादपि॥५२॥संमर्दस्तत्रसंजातःकलहेसमुपस्थिते॥युधाजिद्वीरसेनश्चयुद्धकामौबभूवतुः॥५३॥
इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥
व्यासउवाच ॥ संयुगेचसतितत्रभूपयोराहवायसमुपात्तशस्त्रयोः ॥ क्रोधलोभवशयोःसमं
ततःसंबभूवतुमुलस्तुविमर्दः ॥ १ ॥ संस्थितःससमरेधृतचापःपार्थिवःपृथुलबाहुयुधाजित् ॥ संयुतः
स्वबलवाहनादिकैराहवायकृतनिश्चयोनृपः ॥ २ ॥ वीरसेनइहसैन्यसंयुतःक्षात्त्रधर्ममनुसृत्यसंगरे ॥
पुत्रिकात्मजहितायपार्थिवःसंस्थितःसुरपतेःसमतेजाः ॥ ३ ॥ सबाणवृष्टिंविससर्जपार्थिवोयुधाजि
तंवीक्ष्यरणेस्थितंच ॥ गिरिंतडित्वानिवतोयवृष्टिभिःक्रोधान्वितःसत्यपराक्रमोऽसौ ॥ ४ ॥ तंवीरसे
नोविशिखैःशिलाशितैःसमावृणोदाशुगमैरजिह्मगैः ॥ चिच्छेदबाणैश्चशिलामुखानसौतेनैवमुक्तानति
वेगपातिनः ॥ ५ ॥ गजरथतुरगाणांसंबभूवातियुद्धंसुरनरमुनिसंघैर्वीक्षितंचातिघोरम् ॥ विततविह
गवृंदैरावृतंव्योमसद्यःपिशितमशितुकामैःकाकगृध्रादिभिश्च ॥ ६ ॥ तत्राद्भुताक्षतजसिन्धुरुवाहघो
रावृंदेभ्यएवगजवीरतुरंगमाणाम् ॥ त्रासावहानयनमार्गगतानराणांपापात्मनांरविजमार्गभवेवका
मम् ॥ ७ ॥ कीर्णानिभिन्नपुलिनेनरमस्तकानिकेशावृतानिचविभांतियथैवसिन्धौ ॥ तुम्बीफलानिवि
हितानिविहर्तुकामैर्बालैर्यथारविसुताप्रभवैश्चनूनम् ॥ ८ ॥ वीरंमृतंभुविगतंपतितंरथाद्वैगृध्रःपलार्थ
मुपरिभ्रमतीतिमन्ये ॥ जीवोप्यसौनिजशरीरमवेक्ष्यकांतंकांक्षत्यहोऽतिविवशोऽपिपुनः प्रवेष्टुम् ॥
॥ ९ ॥ आजौहतोऽपिनृवरःसुविमानरूढःस्वांकेस्थितांसुरवधूंप्रवदत्यभीष्टम् ॥पश्याधुनाममशरीरमि
दंपृथिव्यांबाणाहतंनिपतितंकरभोरुकांतम् ॥ १० ॥ एकोहतस्तुरिपुणैवगतोऽतरिक्षंदेवांगनांसमधि
गम्ययुतोविमाने ॥ तावत्प्रियाहुतवहेसुसमर्प्यदेहंजग्राहकांतमबलासबलास्वकीया ॥ ११ ॥ युद्धेमृ
तौचसुभटौदिविसंगतौतावन्योन्यशस्त्रनिहतौसहसंप्रयातौ ॥ तत्रैवजघ्नतुरलंपरमाहितास्त्रावेका

प्सरोऽर्थविहतौकलहाकुलौच ॥ १२ ॥ कश्चिद्युवासमधिगम्यसुरांगनांवैरूपाधिकांगुणवतींकिलभक्तियुक्तः ॥ स्वीयान्गुणान्प्रविततान्प्रवदंस्तदाऽसौतांप्रेमदामनुचकारचयोगयुक्तः ॥ १३ ॥ भौमंरजोऽतिविततंदिविसंस्थितंचरात्रिंचकारतरणिंचसमावृणोद्यत् ॥ मग्नंतदेवरुधिरांबुनिधावकस्मात्प्रादुर्बभूवरविरप्यतिकांतियुक्तः ॥ १४ ॥ कश्चिद्गतस्तुगगनंकिलदेवकन्यांसंप्राप्यचारुवदनांकिलभक्तियुक्ताम् ॥ नांगीचकारचतुरोव्रतनाशभीतोयास्यत्ययंममवृथाह्यनुकूलशब्दः ॥ १५ ॥ संग्रामेसंवृतेतत्र युधाजित्पृथिवीपतिः ॥ जघानवीरसेनंतंबाणैस्तीव्रैःसुदारुणैः ॥१६॥ निहतःसपपातोर्व्यांछिन्नमूर्धा महीपतिः ॥ प्रभग्नंतद्बलंसर्वंनिर्गतंचतुर्दिशम् ॥ १७ ॥ मनोरमाहतंश्रुत्वापितरंरणमूर्धनि ॥ भयत्रस्ताऽथसंजातापितुर्वैरमनुस्मरन् ॥१८॥ हनिष्यतियुधाजिद्वैपुत्रंममदुराशयः ॥ राज्यलोभेनपापात्मेतिचिन्तापराऽभवत् ॥ १९ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिपितामेनिहतोरणे ॥ भर्ताचापिमृतोऽद्यैवपुत्रोऽयंममबालकः ॥२०॥ लोभोऽतीवचपापिष्ठस्तेनकोनवशीकृतः ॥ किंनकुर्यात्तदाविष्टःपापंपार्थिवसत्तमः ॥ २१ ॥ पितरंमातरंभ्रातॄन्गुरून्स्वजनबांधवान् ॥ हंतिलोभसमाविष्टोजनोनात्रविचारणा ॥ २२ ॥ अभक्ष्यभक्षणंलोभादगम्यागमनंतथा ॥ करोतिकिलतृष्णार्तोधर्मत्यागंतथापुनः ॥ २३ ॥ नसहायोऽस्तिमेकश्चिन्नगरेऽत्रमहाबलः ॥ यदाधारेस्थिताचाहंपालयामिसुतंशुभम् ॥२४॥ हतेपुत्रेनृपेणाद्यकिंकरिष्याम्यहंपुनः ॥ नमेत्राताऽस्तिभुवनेयेनवैसुस्थिताह्यहम् ॥ २५ ॥ सापिवैरयुताकामंसपत्नीसर्वदा भवेत् ॥ लीलावतीनमेपुत्रेभविष्यतिदयावती ॥२६॥ युधाजितिसमायातेनमेनिःसरणंभवेत् ॥ ज्ञात्वा बालंसुतंसोऽद्यकारागारंनयिष्यति ॥ २७ ॥ श्रूयतेहिपुरेंद्रेणमातुर्गर्भगतःशिशुः ॥ कृंतितःसप्तधापश्चात्कृतास्तेसप्तसप्तधा ॥ २८ ॥ प्रविश्यचोदरंमातुःकरेकृत्वाऽल्पकंपविम् ॥ एकोनपंचाशदपितेभवन्मरुतोदिवि ॥ २९ ॥ सपत्न्यैगरलंदत्तंसपत्न्यानृपभार्यया ॥ गर्भनाशार्थमुद्दिश्यपुरैतद्वैमयाश्रुतम्॥

॥ ३० ॥ जातस्तुबालकःपश्चाद्देहेविषयुतःकिल ॥ तेनासौसगरोनामविख्यातोभुविमंडले ॥ ३१ ॥
जीवमानेऽथभर्त्तुर्वैकैकेय्यानृपभार्यया ॥ रामःप्रव्राजितोज्येष्ठोमृतोदशरथोनृपः ॥ ३२ ॥ मंत्रिणस्त्व
वशाःकामंयेमेपुत्रंसुदर्शनम् ॥ राजानंकर्तुकामावैयुधाजिद्वशगाश्चते ॥ ३३ ॥ नमेभ्राता तथाशूरोयोमे
वंधात्प्रमोचयेत् ॥ महत्कष्टंचसंप्राप्तंमयावैदैवयोगतः ॥३४॥ उद्यमःसर्वथाकार्यःसिद्धिर्दैवाद्धिजायते
उपायंपुत्ररक्षार्थंकरोम्यद्यत्वरान्विता ॥ ३५ ॥ इतिसंचिंत्यसाबालाविदल्लंचातिमानिनम् ॥ निपुणं
सर्वकार्येषुचिन्त्यंमंत्रिवरोत्तमम् ॥ ३६ ॥ समाहूयतमेकांतेप्रोवाचबहुदुःखिता ॥ गृहीत्वाबालकंहस्ते
रुदतीदीनमानसा ॥ ३७ ॥ पितामेनिहतःसंख्येपुत्रोऽयंबालकस्तथा ॥ युधाजिद्बलवान्राजाकिंविधेयं
वदस्वमे ॥ ३८ ॥ तामुवाचविदल्लोऽसौनात्रस्थातव्यमेवच ॥ गमिष्यामोवनेकामंवाराणस्याःपुनः
किल ॥ ३९ ॥ तत्रमेमातुलःश्रीमान्वर्ततेबलवत्तरः ॥ सुबाहुरितिविख्यातोरक्षितासभविष्यति ॥
॥ ४० ॥ युधाजिद्दर्शनोत्कंठमनसानगराद्बहिः ॥ निर्गत्यरथमारुह्यगंतव्यंनात्रसंशयः ॥ ४१ ॥ इत्युक्ता
तेनसाराज्ञीगत्वालीलावतींप्रति ॥ उवाचपितरंद्रष्टुंगच्छाम्यद्यसुलोचने ॥ ४२ ॥ इत्युक्त्वारथमारुह्य
सैरंध्रीसंयुतातदा ॥ विदल्लेनचसंयुक्तानिःसृतानगराद्बहिः ॥ ४३ ॥ त्रस्ताह्यार्ताऽतिकृपणापितुःशो
कसमाकुला ॥ दृष्ट्वायुधाजितंभूपंपितरंगतजीवितम् ॥४४॥ संस्कार्यंचत्वरायुक्तावेपमानाभयाकुला
दिनद्वयेनसंप्राप्ताराज्ञीभागीरथीतटम् ॥ ४५॥ निषादैर्लुंठितातत्रगृहीतसकलंवसु ॥ रथंचापिगृहीत्वा
तेनिर्गतादस्यवःशठाः ॥ ४६ ॥ रुदतीसुतमादायचारुवस्त्रामनोरमा ॥ निर्ययौजान्हवीतीरेसैरंध्रीकर
लंबिता ॥ ४७ ॥ आरुह्यचभयाच्छीघ्रमुडुपंसाभयाकुला ॥ तीर्त्वाभागीरथींपुण्यांययौत्रिकूटपर्वतम् ॥
॥ ४८ ॥ भारद्वाजाश्रमंप्राप्तात्वरयाचभयाकुला ॥ संवीक्ष्यतापसांस्तत्रसंजातानिर्भयातदा ॥ ४९ ॥
मुनिनासाततःपृष्टाकाऽसिकस्यपरिग्रहः ॥ कष्टेनात्रकथंप्राप्तासत्यंब्रूहिशुचिस्मिते ॥ ५० ॥ देवीवा

मानुषीवाऽसिवालपुत्रावनेकथम् ॥ राज्यभ्रष्टेववामोरुभासित्वंकमलेक्षणे ॥ ५१ ॥ एवंसामुनिनापृष्टा नोवाचवरवर्णिनी ॥ रुदतीदुःखसंतप्ताविदल्लंचसमादिशत् ॥ ५२ ॥ विदल्लस्तमुवाचेदंध्रुवसंधिनृ पोत्तमः ॥ तस्यभार्याधर्मपत्नीनाम्नाचेयंमनोरमा ॥ ५३ ॥ सिंहेननिहतोराजासूर्यवंशोमहाबलः ॥ पुत्रोऽयंनृपतेस्तस्यनाम्नाचैवसुदर्शनः ॥ ५४ ॥ अस्याःपिताऽतिधर्मात्मादौहित्रार्थेमृतोरणे ॥ युधाजि द्भयसंत्रस्तासंप्राप्ताविजनेवने ॥ ५५ ॥ त्वामेवशरणंप्राप्तावालपुत्रानृपात्मजा ॥ त्राताभवमहाभाग त्वमस्यामुनिसत्तम ॥ ५६ ॥ आर्तस्यरक्षणेपुण्यंयज्ञाधिकमुदाहृतम् ॥ भयत्रस्तस्यदीनस्यविशेषफ लदंस्मृतम् ॥ ५७ ॥ ऋषिरुवाच ॥ निर्भयावसकल्याणिपुत्रंपालयसुव्रते ॥ नतेभयंविशालाक्षिकर्तव्यं शत्रुसंभवम् ॥ ५८ ॥ पालयस्वसुतंकांतंराजातेऽयंभविष्यति ॥ नात्रदुःखंतथाशोकःकदाचित्संभवि ष्यति ॥ ५९ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तामुनिनाराज्ञीस्वस्थासासंबभूवह ॥ उटजेमुनिनादत्तेवीत शोकातदाऽवसत् ॥ ६० ॥ सैरंध्रीसहितातत्रविदल्लेनचसंयुता ॥ सुदर्शनंपालयानान्यवसत्सा मनोरमा ॥ ६१ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कंधेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

व्यासउवाच ॥ युधाजित्स्वथसंग्रामाद्गत्वाऽयोध्यांमहाबलः ॥ मनोरमांचपप्रच्छसुदर्शन जिघांसया ॥ १ ॥ सेवकात्प्रेषयामासक्वगतेतिमुहुर्वदन् ॥ शुभेदिनेऽथदौहित्रंस्थापयामासचासने ॥ २ ॥ मंत्रिभिश्चवसिष्ठेनमंत्रैराथर्वणैःशुभैः ॥ अभिषिक्तश्चसंपूर्णैःकलशैर्जलपूरितैः ॥ ३ ॥ भेरीशंख निनादैश्चतूर्याणांचाथनिःस्वनैः ॥ उत्सवस्तुनगर्यांवैसंबभूवकुरूद्वह ॥ ४ ॥ विप्राणांवेदपाठैश्चवंदिनां स्तुतिभिस्तथा ॥ अयोध्यामुदितेवासीज्जयशब्दैःसुमंगलैः ॥ ५ ॥ हृष्टपुष्टजनाकीर्णास्तुतिवादित्रनिः स्वना ॥ नवेतस्मिन्महीपालेपूर्वभौनूतनेवसा ॥ ६ ॥ केचित्साधुजनायेवैचक्रुःशोकंगृहेस्थिताः ॥ सुद

शंनंविचिंत्याद्यक्वगतोऽसौनृपात्मजः॥७॥मनोरमाऽतिसाध्वीसाक्वगतासुतसंयुता॥पिताऽस्यानिहतः
संख्येराज्यलोभेनवैरिणा॥८॥इत्येवंचिंत्यमानास्तेसाधवःसमबुद्धयः॥ अतिष्ठन्दुःखितास्तत्रशत्रुजिद्वश
वर्तिनः॥९॥युधाजिदपिदौहित्रंस्थापयित्वाविधानतः॥ राज्यंचमंत्रिसात्कृत्वाचलितःस्वांपुरींप्रति ॥१०॥
श्रुत्वासुदर्शनंतत्रमुनीनामाश्रमेस्थितम् ॥ हंतुकामोजगामाऽऽशुचित्रकूटंसपर्वतम् ॥ ११ ॥ निषादा
धिपतिंशूरंपुरस्कृत्यबलाभिधम् ॥ दुर्दर्शाख्यमगादाशुशृंङ्गवेरपुराधिपम् ॥ १२ ॥ श्रुत्वामनोरमातत्रब
भूवातिसुदुःखिता ॥ आगच्छंतंबालपुत्राभयार्तासैन्यसंयुतम् ॥ १३ ॥ तमुवाचातिशोकार्तामुनिंसा
श्रुविलोचना ॥ किंकरोमिक्वगच्छामियुधाजित्समुपस्थितः ॥ १४ ॥ पितामेनिहतोऽनेनदौहित्रोभूप
तिःकृतः ॥ सुतंमेहंतुकामोऽत्रसमायातिबलान्वितः ॥ १५ ॥ पुराश्रुतंमयास्वामिन्पांडवावैवनेस्थि
ताः ॥ मुनीनामाश्रमेपुण्येपांचाल्यासहितास्तदा ॥ १६ ॥ गतास्तेमृगयांपार्थाभ्रातरःपंचएवते ॥
द्रौपदीसंस्थितातत्रमुनीनामाश्रमेशुभे ॥ १७ ॥ धौम्योऽत्रिर्गालवःपैलोजाबालिर्गौतमोभृगुः ॥ च्यवन
श्चात्रिगोत्रश्चकण्वश्चैवजतुःक्रतुः ॥ १८ ॥ वीतिहोत्रः सुमंतुश्चयज्ञदत्तोऽथवत्सलः ॥ राशासनःक
होडश्चयवक्रीर्यज्ञकृत्क्रतुः ॥ १९ ॥ एतेचान्येचमुनयोभारद्वाजादयःशुभाः ॥ वेदपाठयुताःसर्वेसंस्थि
ताश्चाश्रमेस्थिताः ॥ २० ॥ दासीभिःसहितातत्रयाज्ञसेनीस्थितामुने॥ आश्रमेचारुसर्वांगीनिर्भयामुनि
संवृते ॥ २१ ॥ पार्थामृगानुगास्तावत्प्रयाताश्चवनाद्वनम् ॥ धनुर्बाणधरावीराःपंचैवशत्रुतापनाः
॥ २२ ॥ तावत्सिंधुपतिःश्रीमान्मार्गस्थोबलसंयुतः ॥ आगतश्चाश्रमाभ्याशेश्रुत्वातुनिगमध्वनिम्
॥ २३ ॥ श्रुत्वावेदध्वनिंराजामुनीनांभावितात्मनाम् ॥ उत्ततार रथात्तूर्णंदर्शनाकांक्षयानृपः ॥ २४ ॥
यदानिरगमत्तत्रभृत्यद्वयसमन्वितः ॥ वेदपाठयुतान्वीक्ष्यमुनीनुद्यमसंस्थितः ॥ २५ ॥ कृतांजलिपुटः
स्वामिन्संस्थितोऽथजयद्रथः ॥ आश्रमेमुनिभिर्जुष्टेभूपतिःसंविवेशह ॥ २६ ॥ तत्रोपविष्टंराजानंद्र

ष्टुकामाःस्त्रियस्तदा ॥ आययुर्मुनिभार्याश्चकोऽयमित्यब्रुवन्नृपम् ॥ २७ ॥ तासांमध्येवरारोहायाज्ञ
सेनीसमागता ॥ जयद्रथेनदृष्टासारूपेणश्रीरिवापरा ॥ २८ ॥ तांविलोक्यासितापांगींदेवकन्यामिवाप
राम् ॥ पप्रच्छनृपतिर्धौम्यकेयंश्यामावरानना ॥ २९ ॥ भार्याकस्यसुताकस्यनाम्नाकावरवर्णिनी ॥
रूपलावण्यसंयुक्ताशचीववसुधांगतां ॥ ३० ॥ बब्बूलवनमध्यस्थालवंगलतिकायथा ॥ राक्षसीवृंदगा
नूनंरंभेवाऽऽभातिभामिनी ॥ ३१ ॥ सत्यंवदमहाभागकस्येयंवल्लभाऽऽबला ॥ राजपत्नीवचाभाति
नैषामुनिवधूर्द्विज ॥ ३२ ॥ धौम्यउवाच ॥ पांडवानांप्रियाभार्याद्रौपदीशुभलक्षणा ॥ पांचालीसिन्धुरा
जेंद्रवसत्यत्रवराश्रमे ॥ ३३ ॥ जयद्रथउवाच ॥ क्वगताःपांडवाःपंचशूराःसंप्रतिविश्रुताः ॥ स्वांत्यत्र
वनेवीरावीतशोकामहाबलाः ॥ ३४ ॥ धौम्यउवाच ॥ मृगयार्थंगताःपंचपांडवारथसंस्थिताः ॥ आग
मिष्यंतिमध्यान्हेमृगानादायपार्थिवाः ॥३५॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यउदतिष्ठदसौनृपः ॥ द्रौपदीसन्नि
धौगत्वाप्रणम्येदमुवाचह ॥ ३६ ॥ कुशलंतेवरारोहेक्वगताः पतयश्चते ॥ एकादशगतान्यद्यवर्षाणि
चघनेकिल ॥ ३७ ॥ द्रौपदीतुतदोवाचस्वस्तितेऽस्तुनृपात्मज ॥ विश्रमस्वाश्रमाभ्याशेक्षणादायांति
पांडवाः ॥ ३८ ॥ एवंब्रुवंत्यांतस्यांतुलोभाविष्टःसभूपतिः ॥ जहारद्रौपदींवीरोऽनादृत्यमुनिसत्तमान्
॥ ३९ ॥ कस्यचिन्नैवविश्वासः कर्तव्यःसर्वथाबुधैः ॥ कुर्वन्दुःखमवाप्नोमिदृष्टांतस्त्वत्रवैबलिः ॥ ४० ॥
वैरोचनसुतःश्रीमान्धर्मिष्ठःसत्यसंगरः ॥ यज्ञकर्ता चदाताचशरण्यःसाधुसंमतः ॥ ४१ ॥ नाधर्मेनिर
तःक्वापिप्रह्लादस्यचपौत्रकः ॥ एकोनशतयज्ञान्वैसचकारसदक्षिणान् ॥ ४२ ॥ सत्त्वमूर्त्तिः सदावि
ष्णुःसेव्यःसंयोगिनामपि ॥ निर्विकारोऽपिभगवान्देवकार्यार्थसिद्धये ॥ ४३ ॥ कश्यपाच्चसमुद्भूतोवि
ष्णुःकपटवामनः ॥ राज्यंछलेन हृतवान्महींचैवससागराम् ॥ ४४ ॥ सोऽभवत्सत्यवाग्राजाबलिर्वैरो
चनिस्तदा ॥ कपटंकृतवान्विष्णुरिंद्रार्थेतुमयाश्रुतम् ॥ ४५ ॥ अन्यः किंनकरोत्येवंकृतंवैसत्त्वमूर्तिना॥

वामनंरूपमास्थाययज्ञपातंचिकीर्षता ॥ ४६ ॥ नचविश्वसितव्यंवैकदाचित्केनचित्तथा ॥ लोभश्चेतसि
चेत्स्वामिन्कीदृक्पापकृतंभयम्॥ ४७ ॥लोभाहताःप्रकुर्वंतिपापानिप्राणिनःकिल ॥ परलोकाद्भयंनास्ति
कस्यचित्कर्हिचिन्मुने ॥ ४८ ॥ मनसाकर्मणावाचापरस्वादानहेतुतः ॥ प्रपतंतिनराःसम्यग्लोभोपह
तचेतसः ॥ ४९ ॥ देवानाराध्यसततंवांछंतिचधनंनराः ॥ नदेवास्तत्करेकृत्वासमर्थादातुमंजसा
॥ ५० ॥ अन्यस्यानीयतेवित्तंप्रयच्छंतिमनीषितम् ॥ वाणिज्येनाथदानेनचौर्येणापिबलेनवा ॥ ५१ ॥
विक्रयार्थंगृहीत्वाचधान्यवस्त्रादिकंबहु ॥ देवानर्चयतेवैश्योमहर्द्धिर्मेभवेदिति ॥ ५२ ॥ नात्रकिंपर
वित्तेच्छावाणिज्येनपरंतप ॥ ग्रहणकालेतुसंप्राप्तेमहर्घंचापिकांक्षति ॥ ५३ ॥ एवंहिप्राणिनः सर्वेपर
स्वादानतत्पराः ॥ वर्ततेसततंब्रह्मन्विश्वासःकीदृशःपुनः ॥ ५४ ॥ !वृथातीर्थंवृथादानंवृथाऽध्ययनमे
वच ॥ लोभमोहवृतानांवैकृतंतदकृतंभवेत् ॥ ५५ ॥ तस्मादेनंमहाभागविसर्जयगृहंप्रति ॥ सपुत्राऽहंव
सिष्यामिजानकीवद्द्विजोत्तम ॥ ५६ ॥ इत्युक्तोऽसौमुनिस्तावद्गत्वायुधाजितंनृपम् ॥ उवाचवचनं
राज्ञेभारद्वजःप्रतापवान् ॥ ५७ ॥ गच्छराजन्यथाकामंस्वपुरंनृपसत्तम ॥ नेयंमनोरमाऽभ्येतिबालपुत्रा
सुदुःखिता ॥ ५८ ॥ युधाजिदुवाच ॥ मुनेमुंचहठंसौम्यविसर्जयमनोरमाम् ॥ नचयास्याम्यहंमुक्त्वाने
ष्याम्यद्यबलात्पुनः ॥ ५९ ॥ ऋषिरुवाच ॥ नयस्वयदिशक्तिस्तेबलेनाद्यममाश्रमात् ॥ विश्वामित्रोयथा
धेनुंवसिष्ठस्यमुनेःपुरा ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कंधेषोडसोऽध्यायः ॥ १६ ॥

व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यमुनेस्तत्रावनीपतिः ॥ मंत्रिवृद्धंसमाहूयपप्रच्छतमतं
द्रितः ॥ १ ॥ किंकर्तव्यंसुबुद्धेऽत्रमयाऽद्यवदसुव्रत ॥ बलान्नयामितांकामंसपुत्रांचसुभाषिणीम् ॥ २ ॥
रिपुरल्पोपिनोपेक्ष्यःसर्वथाशुभमिच्छता ॥ राजयक्ष्मेवसंवृद्धोमृत्यवेपरिकल्पयेत् ॥ ३ ॥ नात्रसैन्यंनयो

द्धाऽस्तियोमामत्रनिवारयेत् ॥ गृहीत्वाहन्मितंतत्रदौहित्रस्यरिपुंकिल ॥ ४ ॥ निष्कंटकंभवेद्राज्यंयता
स्ययबलादहम् ॥ हते सुदर्शनेनूनंनिर्भयोऽसौभवेदिति ॥ ५ ॥ प्रधानउवाच ॥ साहसंनहिकर्तव्यंश्रु तं
राजन्मुनेर्वचः ॥ विश्वामित्रस्यदृष्टांतःकथितस्तेनमारिष ॥ ६ ॥ पुरागाधिसुतःश्रीमान्विश्वामित्रोऽ
तिविश्रुतः ॥ विचरन्सनृपश्रेष्ठोवसिष्ठाश्रममभ्यगात् ॥ ७ ॥ नमस्कृत्यचतंराजाविश्वामित्रःप्रतापवा
न् ॥ उपविष्टोनृपश्रेष्ठोमुनिनादत्तविष्टरः ॥ ८ ॥ निमंत्रितोवसिष्ठेनभोजनायमहात्मना ॥ ससैन्यश्च
स्थितोराजागाधिपुत्रोमहायशाः ॥ ९ ॥ नंदिन्याऽऽसादितंसर्वं भक्ष्यभोज्यादिकंचयत् ॥ भुक्त्वाराजा
ससैन्यश्चवांछितंतत्रभोजनम् ॥ १० ॥ प्रतापंतंचनंदिन्याःपरिज्ञायसपार्थिवः ॥ ययाचेनंदिनीं राजाव
सिष्ठंमुनिसत्तमम् ॥ ११ ॥ विश्वामित्र उवाच ॥ मुनेधेनुसहस्रं तेघटोध्नीनांददाम्यहम् ॥ नंदिनींदेहिमे
धेनुंप्रार्थयामिपरं तप ॥ १२ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ होमधेनुरियं राजन्नददामिकथंचन ॥ सहस्रं चापिधे
नूनांतवेदंतवतिष्ठतु ॥ १३ ॥ विश्वामित्र उवाच ॥ अयुतंवाऽथलक्षं वाददामिमनसेप्सितम् ॥
देहिमेनंदिनीं साधोग्रहीष्यामिबलादथ ॥ १४ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ कामंगृहाणनृपतेबलादद्ययथारुचि ॥
नाहंददामितेराजन्स्वेच्छयानंदिनींगृहात् ॥ १५ ॥ तच्छ्रुत्वानृपतिर्भृत्यानादिदेशमहाबलान् ॥ नय
ध्वंनंदिनींधेनुंबलदर्पसुसंस्थिताः ॥ १६ ॥ तेभृत्याजगृहुर्नुंहठादाक्रम्ययंत्रिताम् ॥ वेपमानामुनिंप्रा
हसुरभिःसाश्रुलोचना ॥ १७ ॥ मुनेत्यजसिमांकस्मात्कर्षयंतिसुयंत्रिताम् ॥ मुनिस्तांप्रत्युवाचेदंत्यजे
नाहंसुदुग्धदे ॥ १८ ॥ बलान्नयतिराजाऽसौपूजितोऽद्यमयाशुभे ॥ किंकरोमिनचेच्छामित्यक्तुंत्वांमन
साकिल ॥ १९ ॥ इत्युक्तामुनिनाधेनुःक्रोधयुक्ताबभूवह ॥ हंभारवंचकाराशुक्रूरशब्दंसुदारुणम् ॥ २० ॥
उद्गतास्तत्र देहात्तुदैत्याघोरतरास्तदा ॥ सायुधास्तिष्ठ तिष्ठेतिब्रुवंतःकवचावृताः ॥ २१ ॥ सैन्यं
सर्वंहतंतैस्तुनंदिनीप्रतिमोचिता ॥ एकाकीनिर्गतोराजाविश्वामित्रोऽतिदुःखितः ॥ २२ ॥ हंतपापोऽ

तिदीनात्मानिंदन्क्षात्रबलंमहत ॥ ब्राह्मं बलंदुराराध्यंमत्वातपसिसंस्थितः ॥ २३ ॥ तप्त्वाबहूनिवर्षा
णितपोघोरंमहावने ॥ ऋषित्वंप्रापगाधेयस्त्यक्त्वाक्षात्रं विधिंपुनः ॥ २४ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेँद्रमा
कृथावैरमद्भुतम् ॥ कुलनाशकरंनूनंतापसैःसहसंयुगम् ॥ २५ ॥ मुनिवर्यव्रजाद्यत्वंसमाश्वाश्यतपोनि
धिम् ॥ सुदर्शनोऽपिराजेंद्रतिष्ठत्वत्रयथासुखम् ॥ २६ ॥ बालोऽयंनिर्धनःकिंतेकरिष्यतिनृपाहितम ॥
वृथातेवैरभावोऽयमनाथेदुर्बलेशिशौ ॥ २७ ॥ दयासर्वत्रकर्तव्या दैवाधीनमिदंजगत् ॥ ईर्ष्ययाकिंनृ
पश्रेष्ठयद्भाव्यंतद्भविष्यति॥२८॥वज्रंतृणायतेराजन्दैवयोगान्नसंशयः॥तृणंवज्रायतेक्वापिसमयेदैवयोगतः
॥ २९ ॥ शशकोहंतिशार्दूलंमशकोवैयथागजम् ॥ साहसंमुंचमेधाविन्कुरुमेवचनंहितम् ॥ ३० ॥
व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्ययुधाजिन्नृपसत्तमः ॥ प्रणम्यतंमुनिंमूर्ध्नाजगामस्वपुरंनृपः ॥३१॥
मनोरमाऽपिस्वस्थाभूदाश्रमेतत्रसंस्थिता ॥ पालयामासपुत्रंतंसुदर्शनमृतव्रतम् ॥ ३२ ॥ दिनेदिने
कुमारोऽसौजगामोपचयंततः ॥ मुनिबालगतःक्रीडन्निर्भयःसर्वतःशुभः ॥ ३३ ॥ एकस्मिन्समयेतत्रवि
दल्लंसमुपागतम ॥ क्लीबेतिमुनिपुत्रस्तमामंत्रयत्तदंतिके ॥ ३४ ॥ सुदर्शनस्तुतच्छ्रुत्वादधारैकाक्ष
रंस्फुटम् ॥ अनुस्वाररायुतंतच्चप्रोवाचातिपुनःपुनः ॥ ३५ ॥ बीजंवैकामराजाख्यंगृहीतं मनसातदा ॥
जजापबालकोऽत्यर्थंधृत्वाचेतसिसादरम् ॥ ३६ ॥ भावियोगान्महाराजकामराजाख्यमद्भुतम् ॥
स्वभावेनैवतेनेत्थंगृहीतंबालकेनवै ॥ ३७ ॥ तदाऽसौपंचमेवर्षेप्राप्यमंत्रमनुत्तमम् ॥ ऋषिच्छंदोवि
हीनंचध्यानन्यासविवर्जितम् ॥ ३८ ॥ प्रजपन्मनसानित्यंक्रीडत्यपिस्वपित्यपि ॥ विसस्मारनतंमंत्रं
ज्ञात्वासारमितिस्वयम् ॥ ३९ ॥ वर्षेचैकादशेप्राप्तेकुमारोऽसौनृपात्मजः ॥ मुनिनाचोपनीतोऽथवेद
मध्यापितस्तथा ॥ ४० ॥ धनुर्वेदंतथासांगंनीतिशास्त्रंविधानतः ॥ अभ्यस्ताःसकलाविद्यास्तेनमंत्रब
लादिव ॥ ४१ ॥ कदाचित्सोऽपिप्रत्यक्षंदेवीरूपंददर्शह ॥ रक्तांबरंरक्तवर्णंरक्तसर्वांगभूषणम्

॥ ४२ ॥ गरुडेवाहनेसंस्थांवैष्णवींशक्तिमद्भुताम् ॥ दृष्ट्वाप्रसन्नवदनःसबभूवनृपात्मजः
॥ ४३ ॥ वनेतस्मिन्स्थितःसोऽथसर्वविद्यार्थतत्त्ववित् ॥ मातरंसेवमानस्तुविजहारनदीतटे ॥ ४४ ॥
शरासनंचसंप्राप्तंविशिखाश्चशिलाशिताः ॥ तूणीरकवचंतस्मैदत्तंचांबिकयावने ॥ ४५ ॥ एतस्मिन्स-
मयेपुत्रीकाशीराजस्यसुप्रिया ॥ नाम्नाशशिकलादिव्यासर्वलक्षणसंयुता ॥ ४६ ॥ शुश्रावनृपपुत्रंतंवन
स्थंचसुदर्शनम् ॥ सर्वलक्षणसंपन्नंशूरंकाममिवापरम् ॥४७॥बंदीजनमुखाच्छ्रुत्वाराजपुत्रंसुसंमतम् ॥
चकमेमनसातंवैवरंवरयितुंधिया ॥ ४८ ॥ स्वप्नेतस्याःसमागम्यजगदंबानिशांतरे ॥ उवाचवचनंचे
दंसमाश्वास्यसुसंस्थिता ॥ ४९ ॥ वरंवरयसुश्रोणिममभक्तःसुदर्शनः ॥ सर्वकामप्रदस्तेऽस्तुवचना
न्ममभामिनि ॥ ५० ॥ एवंशशिकलादृष्ट्वास्वप्ने रूपंमनोहरम् ॥ अंबायावचनंस्मृत्वाजहर्षभृशमानिनी
॥ ५१ ॥ उत्थितासामुदायुक्तापृष्टामात्रापुनःपुनः ॥ प्रमोदेकारणंबालानोवाचातित्रपान्विता ॥ ५२ ॥
जहासमुदमापन्नास्मृत्वास्वप्नंमुहुर्मुहुः ॥ सखींप्राहतदाऽन्यांवैस्वप्नवृत्तंसविस्तरम् ॥ ५३ ॥ कदा
चित्साविहारार्थमवापोपवनंशुभम् ॥ सखीयुक्ताविशालाक्षीचंपकैरुपशोभितम् ॥५४॥ पुष्पाणिचिन्वती
बालाचंपकाधःस्थिताऽबला ॥ अपश्यद्ब्राह्मणंमार्गेआगच्छंतंत्वरान्वितम् ॥ ५५ ॥ तंप्रणम्यद्विजंश्या
माबभाषेमधुरंवचः ॥ कुतोदेशान्महाभागकृतमागमनंत्वया ॥ ५६ ॥ द्विजउवाच ॥ भारद्वाजाश्रमाद्बा
लेनूनमागमनंमम ॥ जातंवैकार्ययोगेनकिंपृच्छसिवदस्वमे ॥ ५७ ॥ शशिकलोवाच ॥ तत्राश्रमेमहाभा
गवर्णनीयंकिमस्तिवै ॥ लोकातिगंविशेषेणप्रेक्षणीयतमंकिल ॥ ५८ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ध्रुवसंधिसुतः
श्रीमानास्तेसुदर्शनोनृपः ॥ यथार्थनामासुश्रोणिवर्ततेपुरुषोत्तमः ॥ ५९ ॥ तस्यलोचनमत्यंतंनिष्फलंप्र
तिभातिमे ॥ येनदृष्टोनवामोरुकुमारस्तुसुदर्शनः ॥ ६० ॥ एकत्रनिहिताधात्रागुणाःसर्वेसिसृक्षुणा ॥

गुणानामाकरंद्रष्टुं मन्येतेनैवकौतुकात् ॥ ६१ ॥ तवयोग्यःकुमारोऽसौभर्ताभवितुमर्हति ॥ योगोऽयं विहितोप्यासीन्मणिकांचनयोरिव ॥ ६२ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेतृतीयस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वातद्वचनंश्यामाप्रेमयुक्ताबभूवह ॥ प्रतस्थेब्राह्मणस्तस्मात्स्थाना दुक्त्वासमाहितः ॥ १ ॥ सातुपूर्वानुरागाद्वैमग्नाप्रेम्णाऽतिचंचला ॥ कामबाणहतेवासगतेतस्मिन्द्वि जोत्तमे ॥ २ ॥ अथकामार्दिताप्राहसखींछंदोनुवर्तिनीम् ॥ विकारश्चसमुत्पन्नो देहेयच्छ्रवणादनु ॥३॥ अज्ञातरसविज्ञानंकुमारंकुलसंभवम् ॥ दुनोतिमदनःपापःकिंकरोमिकवयामिच ॥ ४ ॥ स्वप्नेषुवामया दृष्टःपंचबाणइवापरः ॥ तपतेमेमनोऽत्यर्थं विरहाकुलितंमृदु ॥ ५ ॥ चंदनंदेहलग्नंमेविषवद्भातिभामि नि ॥ स्रगियंसर्पवच्चैवचंद्रपादाश्चवन्हिवत् ॥ ६ ॥ नचहर्म्येवनेशंमेदीर्घिकायांनपर्वते ॥ नदिवानानि शायांवानसुखंसुखसाधनैः ॥ ७ ॥ नशय्यानचतांबूलंनगीतंनचवादनम् ॥ प्रीणयंतिमनोमेऽद्यनतृप्ते ममलोचने ॥ ८ ॥ प्रयाम्यद्यवनेतत्रयत्रासौवर्ततेशठः ॥ भीतास्मिकुललज्जायाःपरतंत्रापितुस्तथा ॥ ९ ॥ स्वयंवरंपितामेऽद्यनकरोतिकरोमिकिम् ॥ दास्यामिराजपुत्रायकामंसुदर्शनायवै ॥ १० ॥ संत्य न्येपृथिवीपालाःशतशःसंभृतर्द्धयः । रमणीयानमेतेऽद्यराज्यहीनोप्यसौमतः ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ एकाकीनिर्धनश्चैवबलहीनःसुदर्शनः ॥ वनवासीफलाहारस्तस्याश्चित्तेसुसंस्थितः ॥ १२ ॥ वाग्बीज स्यजपात्सिद्धिस्तस्यापषाप्युपस्थिता ॥ सोऽपिध्यानपरोऽत्यंतंजजापमंत्रमुत्तमम् ॥ १३ ॥ स्वप्नेप श्यत्यसौदेवींविष्णुमायामखंडिताम् ।विश्वमातरमव्यक्तांसर्वसंपत्करांबिकाम् ॥ १४ ॥ शृंगवेरपुरा ध्यक्षोनिषादःसमुपेत्यतम् ॥ ददौरथवरंतस्मैसर्वोपस्करसंयुतम् ॥ १५ ॥ चतुर्भिस्तुरगैर्युक्तं पताका वरमंडितम् ॥ जैत्रंराजसुतंज्ञात्वाददौचोपायनंतदा ॥ १६ ॥ सोऽपिजग्राहतंप्रीत्यामित्रत्वेनसुसंस्थितः

तम् ॥ वन्यैर्मूलफलैः सर्व्यैरर्चयामासशंबरम् ॥ १७॥ कृतातिथ्येगतेतस्मिन्निषादाधिपतौतदा ॥
मुनयःप्रीतियुक्तास्तेतमूचुस्तापसामिथः ॥ १८ ॥ राजपुत्रध्रुवंराज्यंप्राप्स्यसित्वंचसर्वथा ॥ स्वल्पैर
होभिरव्यग्रःप्रतापान्नात्रसंशयः ॥ १९ ॥ प्रसन्नातेऽबिकादेवीवरदाविश्वमोहिनी ॥ सहायस्तुसुसंप
न्नोनचिंतांकुरुसुव्रत ॥ २० ॥ मनोरमांतथोचुस्तेमुनयः संशितव्रताः ॥ पुत्रस्तेऽद्यधराधीशोभविष्यति
शुचिस्मिते ॥ २१ ॥ सातानुवाचतन्वंगीवचनंवोऽस्तुसत्फलम् ॥ दासोऽयंभवताविप्राःकिंचित्रंसदु
पासनात् ॥ २२ ॥ नसैन्यंसचिवाःकोशोनसहायश्चकश्चन ॥ केनयोगेनपुत्रोमेराज्यंप्राप्तुमिहार्हति
॥ २३ ॥ आशीर्वादैश्चवोनूनंपुत्रोऽयंमेमहीपतिः ॥ भविष्यतिनसंदेहोभवंतोमंत्रवित्तमाः ॥ २४ ॥
व्यासउवाच ॥ रथारूढःसमेधाश्रीयत्रयातिसुदर्शनः ॥ अक्षौहिणीसमावृत्तइवाऽऽभातिसतेजसा
॥ २५ ॥ प्रतापोमंत्रबीजस्यनान्यःकश्चनभूपते ॥ एवंवैजपतस्तस्यप्रीतियुक्तस्यसर्वथा ॥ २६ ॥
संप्राप्यसद्गुरोर्बीजंकामराजाख्यमद्भुतम् ॥ जपेद्यस्तुशुचिःशांतःसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ २७ ॥
नतदस्तिपृथिव्यांवादिविवाऽपिसुदुर्लभम् ॥ प्रसन्नायाःशिवायाश्चयदप्राप्यंनृपोत्तम ॥ २८ ॥ तेमंदा
स्तेऽतिदुर्भाग्यारोगैस्तेसमभिद्रुताः ॥ येषांचित्तेनविश्वासोभवेद्देवार्चनादिषु ॥ २९ ॥ यामातासर्वदे
वानांयुगादौपरिकीर्तिता ॥ आदिमातेतिविख्यातानाम्नातेनकुरूद्वह ॥ ३० ॥ बुद्धिःकीर्तिर्धृतिर्लक्ष्मीः
शक्तिःश्रद्धामतिःस्मृतिः ॥ सर्वेषांप्राणिनांसावैप्रत्यक्षं वैविभासते ॥ ३१ ॥ नजानंतिनरायेवैमोहितामा
ययाकिल ॥ नभजंतिकुतर्कज्ञादेवींविश्वेश्वरींशिवाम् ॥ ३२ ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथाशंभुर्वासवोवरुणोयमः
वायुरग्निःकुबेरश्चत्वष्टापूषाश्विनौभगः ॥ ३३ ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ सर्वेध्या
यंतितांदेवींसृष्टिस्थित्यंतकारिणीम् ॥ ३४ ॥ कोनसेवेतविद्वान्वैतांशक्तिंपरमात्मिकाम् ॥ सुदर्शनेनसा
ज्ञातादेवीसर्वार्थदाशिवा ॥ ३५ ॥ ब्रह्मैवसाऽतिदुष्प्रापाविद्याऽविद्यास्वरूपिणी ॥ योगगम्यापराशक्ति

मुमुक्षूणांचवल्लभा ॥ ३६ ॥ परमात्मस्वरूपंकोवेत्तुमर्हतितांविना ॥ यासृष्टिंत्रिविधांकृत्वादर्शयत्यखि
लात्मने ॥ ३७ ॥ सुदर्शनस्तुतांदेवींमनसापरिचिंतयन् ॥ राज्यलाभात्परंप्राप्यसुखंवैकाननेस्थितः ॥
॥ ३८ ॥ साऽपिचंद्रकलाऽत्यर्थंकामबाणप्रपीडिता ॥ नानोपचारैरनिशंदधारदुःखितंवपुः ॥ ३९ ॥
तावत्तस्याःपिताज्ञात्वाकन्यापुत्रवरार्थिनीम् ॥ सुबाहुःकारयामासस्वयंवरमतंद्रितः ॥ ४० ॥ स्वयंवर
स्तुत्रिविधोविद्वद्भिःपरिकीर्तितः ॥ राज्ञांविवाहयोग्योवैनान्येषांकथितःकिल ॥ ४१ ॥ इच्छास्वयंवर
श्चैकोद्वितीयश्चपणाभिधः ॥ यथारामेणभग्नंवैत्र्यंबकस्यशरासनम् ॥ ४२ ॥ तृतीयःशौर्यशुल्कश्चशू
राणांपरिकीर्तितः ॥ इच्छास्वयंवरंतत्रचकारनृपसत्तमः ॥ ४३ ॥ शिल्पिभिःकारितामंचाःशुभैरास्तर
णैर्युताः ॥ ततश्चविविधाकाराःसुक्लृप्ताःसभ्यमंडपाः ॥ ४४ ॥ एवंकृतेऽतिसंभारेविवाहार्थंसुविस्त
रे ॥ सर्वांशशिकलाप्राहदुःखिताचारुलोचना ॥ ४५ ॥ इदंमेमातरंब्रूहित्वमेकांतेवचोमम ॥ मयावृतः
पतिश्चित्तेध्रुवसंधिसुतःशुभः ॥ ४६ ॥ नान्यंवरंवरिष्यामितमृतेवैसुदर्शनम् ॥ समेभर्तानृपसुतोभगव
त्याप्रतिष्ठितः ॥ ४७ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तासासखीगत्वामातरंप्राहसत्वरा ॥ वैदर्भींविजनेवाक्यं
मधुरंमंजुभाषिणी ॥ ४८ ॥ पुत्रीतेदुःखिताप्राहसाध्वित्वांमन्मुखेनयत् ॥ शृणुत्वंकुरुकल्याणितद्धितं
त्वरिताऽधुना ॥ ४९ ॥ भारद्वाजाश्रमेपुण्येध्रुवसंधिसुतोऽस्तियः ॥ समेभर्तावृतश्चित्तेनान्यंभूपंवृणो
म्यहम् ॥ ५० ॥ व्यासउवाच ॥ राज्ञीतद्वचनंश्रुत्वास्वपतौगृहमागते ॥ निवेदयामासतदापुत्रीवाक्यंय
थातथम् ॥ ५१ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजाविस्मितःप्रहसन्मुहुः ॥ भार्यामुवाचवैदर्भींसुबाहुस्तुऋतंवचः
॥ ५२ ॥ सुभ्रु जानासिबालोऽसौराज्यान्निष्कासितोवने ॥ एकाकीसहमात्रावैवसतेनिर्जनेवने ॥५३॥
तत्कृतेनिहतोराजावीरसेनोयुधाजिता ॥ सकथंनिर्धनोभर्तायोग्यःस्याच्चारुलोचने ॥ ५४ ॥ ब्रूहिपुत्री
ततोवाक्यंकदाचिदपिविप्रियम् ॥ आगमिष्यंतिराजानःश्रिमंतःस्वयंवरे ॥ ५५ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेतृतीयस्कन्धेऽष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥

व्यासउवाच ॥ भर्त्रासाऽभिहिताबालांपुत्रींकृत्वांऽकसंस्थिताम् ॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णंस
माश्वास्यशुचिस्मिताम् ॥ १ ॥ किंवृथासुदतित्वंहिविप्रियंममभाषसे ॥ पितातेदुःखमाप्नोतिवाक्ये
नानेनसुव्रते ॥ २ ॥ सुदर्शनोऽतिदुर्भाग्योराज्यभ्रष्टोनिराश्रयः ॥ बलकोशविहीनश्चपरित्यक्तस्तुबांधवैः
॥३॥ मात्रासहवनंप्राप्तःफलमूलाशनःकृशः ॥ नतेयोग्योवरोऽयंवैवनवासीचदुर्भगः ॥ ४ ॥ राजपुत्राः
कृतप्रज्ञारूपवंतःसुसंमताः ॥ तवार्हाःपुत्रिसन्त्यन्येराजचिन्हैरलंकृताः ॥ ५ ॥ भ्राताऽस्यवर्ततेकांतःस
राज्यंकोसलेषुवै ॥ करोतिरूपसंपन्नःसर्वलक्षणसंयुतः ॥ ६ ॥ अन्यच्चकारणंसुभ्रु शृणुयच्चमयाश्रु
तम् ॥ युधाजित्सततंतस्यवधकामोऽस्तिभूमिपः ॥ ७ ॥ दौहित्रःस्थापितस्तेनराज्येकृत्वाऽतिसंगरम्
वीरसेनंनृपंहत्वासंमंत्र्यसचिवैःसह ॥ ८ ॥ भारद्वाजाश्रमंप्राप्तंहंतुकामःसुदर्शनम् ॥ मुनिनावारितःप
पश्चाज्जगामनिजमंदिरम् ॥९॥ शशिकलोवाच ॥ मातर्ममेप्सितःकामेवनस्थोऽपिनृपात्मजः ॥ शर्या
तिवचनेनैवसुकन्याचपतिव्रता ॥ १० ॥ च्यवनंचयथाप्राप्यपतिशुश्रूषणेरता ॥ भर्तृशुश्रूषणंस्त्रीणां
स्वर्गदंमोक्षदंतथा ॥ ११ ॥ अकैतवकृतंनूनंसुखदंभवतिस्त्रियाः ॥ भगवत्यासमादिष्टंस्वप्नेवरमनु
त्तमम् ॥ १२ ॥ तमृतेऽहंकथंचान्यंसंश्रयामिनृपात्मजम् ॥ मच्चित्तभित्तौ लिखितोभगवत्यासुद
र्शनः ॥ १३ ॥ तंविहायप्रियंकांतंकरिष्येऽहंनचापरम् ॥ व्यासउवाच ॥ प्रत्यादिष्टाऽथवैदर्भीत
याबहुनिदर्शनैः ॥ १४ ॥ भर्तारंसर्वमाचष्टपुत्र्योक्तंवचनंभृशम् ॥ विवाहस्यदिनादर्वागाप्तंश्रुत
समन्वितम् ॥ १५ ॥ द्विजंशशिकलातत्रप्रेषयामाससत्वरम् ॥ यथानवेदमेतातस्तथागच्छसुद
र्शनम् ॥ १६ ॥ भारद्वाजाश्रमेब्रूहिमद्वाक्यात्त्वरसाविभो ॥ पित्रामेसंभृतःकामंमदर्थेनस्वयंवरः
॥ १७ ॥ आगमिष्यंतिराजानोबलयुक्ताह्यनेकशः ॥ मयात्वंवैवृतश्चित्तेसर्वथाप्रीतिपू
र्वकम् ॥ १८ ॥ भगवत्यासमादिष्टःस्वप्नेममसुरोपम ॥ विषमग्निहुताशंवाप्रपतामिप्र

दीपिते ॥ १९ ॥ वरयेत्वद्दतेनान्यंपितृभ्यां प्रेरिताऽपिवा ॥ मनसाकर्मणावाचासंवृतस्त्वंम
यावरः ॥ २० ॥ भगवत्याप्रसादेनशर्मावाभ्यांभविष्यति ॥ आगंतव्यंत्वयाऽत्रैवदैवंकृत्वापरंब
लम् ॥ २१ ॥ यदधीनंजगत्सर्वंवर्ततेसचराचरम् ॥ भगवत्यायदादिष्टंनतन्मिथ्याभवि
ष्यति ॥ २२ ॥ यद्वशेदेवताःसर्वावर्ततेशंकरादयः ॥ वक्तव्योऽसौत्वयाब्रह्मन्नेकांतेवैनृ
पात्मजः ॥ २३ ॥ यथाभवतिमेकार्यंतत्कर्तव्यंत्वयाऽनघ ॥ इत्युक्तादक्षिणांदत्वामुनिर्व्यापारित
स्तया ॥ २४ ॥ गत्वासर्वनिवेद्याशुतत्रप्रत्यागतोद्विजः ॥ सुदर्शनस्तुतज्ज्ञात्वानिश्चयंगमनेतदा ॥
॥ २५ ॥ चकारमुनिनातेनप्रेरितःपरमादरात् ॥ व्यासउवाच ॥ गमनायोद्यतंपुत्रंतमुवाचमनोरमा ॥
॥ २६ ॥ वेपमानाऽतिदुःखार्ताजातत्रासाऽश्रुलोचना ॥ कुत्रगच्छसितत्राद्यसमाजेभूभृतांकिल ॥
॥ २७ ॥ एकाकीकृतवैरश्चकिंविचिन्त्यस्वयंवरे ॥ युधाजिद्धंतुकामस्त्वांसमेष्यतिमहीपतिः ॥
॥२८॥ नतेऽन्योस्तिसहायश्चतस्मान्मावृजपुत्रक ॥ एकपुत्राऽतिदीनाऽस्मितवाऽऽधारानिराश्रया ॥
॥ २९ ॥ नार्हसित्वंमहाभागनिराशांकर्तुमद्यमाम् ॥ पितामेनिहतोयेनसोऽपितत्राऽऽगतोनृपः ॥
॥ ३० ॥ एकाकिनंगतंतत्रयुधाजित्त्वांहनिष्यति ॥ सुदर्शनउवाच ॥ भवितव्यंभवत्येवनात्रकार्यावि
चारणा ॥ ३१ ॥ आदेशाच्चजगन्मातुर्गच्छाम्यद्यस्वयम्बरे ॥ माशोकंकुरुकल्याणिक्षत्रियाऽसिवरा
नने ॥ ३२ ॥ नबिभेमिप्रसादेनभगवत्यानिरन्तरम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वारथमारुह्यगन्तुकामंसु
दर्शनम् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वामनोरमापुत्रमाशीभिश्चान्वमोदयत् ॥ अग्रतस्तेऽबिकापातुपार्वतीपातुपृष्ठतः ॥
॥ ३४ ॥ (पार्वतीपार्श्वयोःपातुशिवासर्वत्रसांप्रतम्) ॥ वाराहीविषमेमार्गेदुर्गादुर्गेषुकर्हिचित् ॥
कालिकाकलहेघोरेपातुत्वांपरमेश्वरी ॥ ३५ ॥ मण्डपेतत्रमातंगीतथासौम्यास्वयंवरे ॥ भवानीभूप
मध्येतुपातुत्वांभवमोचनी ॥ ३६ ॥ गिरिजागिरिदुर्गेषुचामुण्डाचत्वरेषुच ॥ कामगाकाननेष्वेवंरक्ष

तुत्वांसनातनी ॥ ३७ ॥ विवादेवैष्णवीशक्तिरवतात्त्वांरघूद्वह ॥ भैरवीचरणेसौम्यशत्रूणांवैसमागमे
॥ ३८ ॥ सर्वदासर्वदेशेषुपातुत्वांभुवनेश्वरी ॥ महामायाजगद्धात्रीसच्चिदानंदरूपिणी ॥ ३९ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्तातंतदामातावेपमानाभयाकुला ॥ उवाचाहंत्वयासार्धमागमिष्यामिसर्वथा
॥ ४० ॥ निमिषार्धंविनात्वां वैनाहंस्थातुमिहोत्सहे ॥ सहैवनयमांवत्सयत्रतेगमनेमतिः ॥ ४१ ॥ इत्यु
क्तानिःसृतामाताधात्रेयीसंयुतातदा ॥ विप्रैर्दत्ताशिषः सर्वेनिर्ययुर्हर्षसंयुताः ॥ ४२ ॥ वाराणस्यां
ततःप्राप्तोरथेनैकेनराघवः ॥ ज्ञातः सुबाहुनातत्रपूजितश्चार्हणादिभिः ॥ ४३ ॥ निवेशार्थंगृहंदत्तमन्न
पानादिकंतथा ॥ सेवकंसमनुज्ञाप्यपरिचर्यार्थमेवच ॥ ४४ ॥ मिलितास्तत्वथराजानोनानादेशाधिपाः
किल ॥ युधाजिदपिसंप्राप्तोदौहित्रेणसमन्वितः ॥ ४५ ॥ करूषाधिपतिश्चैवतथामद्रेश्वरोनृपः ॥ सिंधु
राजस्तथावीरोयोद्धामाहिष्मतीपतिः ॥ ४६ ॥ पांचालःपर्वतीयश्चकामरूपोऽतिवीर्यवान् ॥ कार्णाट
श्चोलदेशीयोवैदर्भश्चमहाबलः ॥ ४७ ॥ अक्षौहिणीत्रिषष्टिश्चमिलितासंख्ययातदा ॥ वेष्टितानगरीसा
तुसैन्यैःसर्वत्रसंस्थितैः ॥४८॥ एतेचान्येचबहवःस्वयंवरदिदृक्षया॥ मिलितास्तत्रराजानोवरवारणसंयु
ताः ॥ ४९ ॥ अन्योन्यंनृपपुत्रास्तइत्यूचुर्मिलितास्तदा ॥ सुदर्शनोनृपसुतोह्यागतोऽस्तिनिराकुलः
॥ ५० ॥ एकाकीरथमारुह्यमात्रासहमहामतिः ॥ विवाहार्थमिहाऽऽयातःकाकुत्स्थःकिंनुसांप्रतम्
॥ ५१ ॥ एतान्राजसुतांस्त्यक्त्वाससैन्यान्सायुधानथ ॥ किमेनंराजपुत्रीसावरिष्यतिमहाभुजम् ॥५२॥
युधाजिदथराजेशस्तानुवाचमहीपतीन् ॥ अहमेनंहनिष्यामिकन्याऽर्थेनात्रसंशयः ॥ ५३ ॥ केरलाधि
पतिः प्राहतंतदानीतिसत्तमः ॥ नात्रयुद्धंप्रकर्तव्यंराजन्निच्छास्वयंवरे ॥ ५४ ॥ बलेनहरणंनास्तिनात्र
शुल्कस्वयंवरः ॥ कन्येच्छयाऽत्रवरणंविवादःकीदृशस्त्विह ॥ ५५ ॥ अन्यायेनत्वयापूर्वमसौराज्यात्प्र
वासितः ॥ दौहित्रायार्पितंराज्यंबलवन्नृपसत्तम ॥ ५६ ॥ काकुत्स्थोऽयंमहाभागकोसलाधिपतेः

सुतः ॥ कथमेनंराजपुत्रंहनिष्यसिनिरागसम् ॥ ५७ ॥ लप्स्यसेतत्फलंनूनमनयस्यनृपोत्तम ॥ शास्ता
स्तिकश्चिदायुष्माञ्जगतोऽस्यजगत्पतिः ॥ ५८ ॥ धर्मोजयतिनाधर्मःसत्यंजयतिनानृतम् ॥ माऽनयंकुरु
राजेंद्रत्यजपापमतिंकिल ॥ ५९ ॥ दौहित्रस्तवसंप्राप्तःसोऽपिरूपसमन्वितः ॥ राज्ययुक्तस्तथा श्रीमा
न्कथंतंनवरिष्यति ॥ ६० ॥ अन्येराजसुताःकामंवर्तंतेबलवत्तराः ॥ कन्यास्वयंवरेकन्यास्वीकरि
ष्यतिसांप्रतम् ॥ ६१ ॥ वृतेतथाविवादःकःप्रवर्दतुमहीभुजः ॥ परस्परंविरोधोऽत्रनकर्तव्यो
विजानता ॥ ६२ ॥

इति श्रीदे० म० तृ० एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

व्यासउवाच ॥ इतिवादिनिभूपालेकेरलाधिपतौतदा ॥ प्रत्युवाचमहाभागयुधाजिदपिपा
र्थिवः ॥ १ ॥ नीतिरियंमहीपालयद्ब्रवीतिभवानिह ॥ समाजेपार्थिवानांवैसत्यवाग्विजितेंद्रियः ॥२ ॥
योग्येषुवर्तमानेषुकन्यारत्नंकुलोद्वह ॥ अयोग्योऽर्हतिभूपालन्यायोऽयंतवरोचते ॥ ३ ॥ भागंसिंहस्य
गोमायुर्भोक्तुमर्हतिवाकथम् ॥ तथासुदर्शनोऽयंवैकन्यारत्नंकिमर्हति ॥ ४ ॥ बलंवेदोहिविप्राणांभूभु
जांचापजंबलम् ॥ किमन्याय्यंमहाराजब्रवीम्यहमिहाधुना ॥ ५ ॥ बलंशुल्कंयथाराज्ञांविवाहेपरिकी
र्तितम् ॥ बलवानेवगृह्णातुनाबलस्तुकदाचन! ॥ ६ ॥ तस्मात्कन्यांपणंकृत्वानीतिरत्रविधीयताम् ॥
अन्यथा कलहःकामंभविष्यतिमहीभुजाम् ॥ ७ ॥ एवंविबादेसंवृत्तेराज्ञांतत्रपरस्परम् ॥ आहूतस्तुस
भामध्येसुबाहुर्नृपसत्तमः ॥ ८ ॥ समाहूयनृपाःसर्वेतमूचुस्तत्त्वदर्शिनः ॥ राजन्नीतिस्त्वयाकार्याविवा
हेऽत्रसमाहिता ॥ ९ ॥ किंतेचिकीर्षितंराजंस्तद्वदस्वसमाहितः ॥ पुत्र्याःप्रदानंकस्मैतेरोचतेनृपचेत
सि ॥ १० ॥ सुबाहुरुवाच ॥ पुत्र्यामेमनसाकामंवृतःकिलसुदर्शनः ॥ मयानिवारिताऽत्यर्थंनसाप्रत्येति
मेवचः ॥ ११ ॥ किंकरोमिसुतायामेनवशेवर्ततेमनः ॥ सुदर्शनस्तथैकाकीसंप्राप्तोऽस्तिनिराकुलः

॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ संपन्नभूभुजःसर्वेसमाहूयसुदर्शनम् ॥ ऊचुःसमागतंशांतमेकाकिनमतंद्रिताः
॥ १३ ॥ राजपुत्रमहाभागकेनाहूतोऽसिसुव्रत ॥ एकाकीयःसमायातःसमाजेभूभृतामिह ॥ १४ ॥ नवै
सैन्यंनसचिवानकोशोनबृहद्बलम् ॥ किमर्थंचसमायातस्तत्त्वंब्रूहिमहामते ॥ १५ ॥ युद्धकामानृपतयो
वर्ततेऽत्रसमागमे ॥ कन्यार्थसैन्यसंपन्नाःकिंत्वंकर्तुमिहेच्छसि ॥ १६ ॥ भ्रातातेसुबलःशूरःसंप्राप्तोऽ
स्तिजिघृक्षया ॥ युधाजिच्चमहाबाहुःसाहाय्यंकर्तुमागतः ॥ १७ ॥ गच्छवातिष्ठराजेंद्रयाथातथ्यमुदा
हृतम् ॥ त्वयिसैन्यविहीनेचयथेष्टंकुरुसुव्रत ॥ १८ ॥ सुदर्शनउवाच ॥ नबलंनसहायोमेनकोशोदुर्ग
संश्रयः ॥ नमित्राणिनसौहार्दीननृपारक्षकामम ॥ १९ ॥ अत्रस्वयंवरंश्रुत्वाद्रष्टुकामइहागतः ॥
स्वप्नेदेव्याप्रेरितोऽस्मिभगवत्यानसंशयः ॥ २० ॥ नान्यच्चिकीर्षितंमेऽद्यमामाहजगदीश्वरी ॥ तया
यद्विहितंतच्चभविताऽद्यनसंशयः ॥ २१ ॥ नशत्रुरस्तिसंसारेकोऽप्यत्रजगतीश्वराः ॥ सर्वत्रपश्यतो
मेऽद्यभवानींजगदंबिकाम् ॥ २२ ॥ यःकरिष्यतिशत्रुत्वंमयासहनृपात्मजाः ॥ शास्तातस्यमहाविद्या
नाहंजानामिशत्रुताम् ॥ २३ ॥ यद्भावितद्धैभवितानान्यथानृपसत्तमाः ॥ काचिंताह्यत्रकर्तव्यादैवाधी
नोऽस्मिसर्वदा ॥ २४ ॥ देवभूतमनुष्येषुसर्वभूतेषुसर्वदा ॥ सर्वेषांतत्कृताशक्तिर्नान्यथानृपसत्तमाः
॥ २५ ॥ सायंचिकीर्षतेभूपंतंकरोतिनृपाधिपाः ॥ निर्धनंवानरंकामंकाचिंतावैतदामम ॥ २६ ॥ तामृते
परमांशक्तिंब्रह्मविष्णुहरादयः ॥ नशक्ताःस्पंदितुंदेवाःकाचिंतामेतदानृपाः ॥ २७ ॥ अशक्तोवासशक्तोवा
यादृशस्तादृशस्त्वहम् ॥ तदाज्ञयानृपाऽद्यैवसंप्राप्तोऽस्मिस्वयंवरे ॥ २८ ॥ सायदिच्छतितत्कुर्या
न्ममकिंचितनेनवै ॥ नात्रशंकाप्रकर्तव्यासत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥ २९ ॥ जयेपराजयेलज्जा
नमेऽत्राएवपिपार्थिवाः ॥ भगवत्यास्तुलज्जाऽस्तितदधीनोऽस्मिसर्वदा ॥ ३० ॥ व्यास उवा
च ॥ इतितस्यतदाकर्ण्यवचनंराजसत्तमाः ॥ ऊचुःपरस्परंप्रेक्ष्यनिश्चयज्ञानराधिपाः ॥ ३१ ॥ सत्य

मुक्तंत्वयासाधोनमिथ्याकर्हिचिद्भवेत् ॥ तथाप्युज्जयनीनाथस्त्वांहंतुंपरिकांक्षति ॥ ३२ ॥ त्वत्कृतेन
दयादिष्टात्वांब्रवीमोमहामते ॥ यद्युक्तंतत्त्वयाकार्यंविचार्यमनसाऽनघ ॥ ३३ ॥ सुदर्शनउवाच ॥ सत्य
मुक्तंभवद्भिश्चकृपावद्भिः सुहृज्जनैः ॥ किंब्रवीमिपुनर्वाक्यमुक्त्वानृपतिसत्तमाः ॥ ३४ ॥ नमृत्युःकेन
चिद्भाव्यःकस्यचिद्वाकदाचन ॥ दैवाधीनमिदंसर्वं जगत्स्थावरजंगमम् ॥ ३५ ॥ स्ववशोऽयंनजी
वोऽस्तिस्वकर्मवशगःसदा ॥ तत्कर्मत्रिविधंप्रोक्तंविद्वद्भिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ ३६ ॥ संचितंवर्तमानंचप्रा
रब्धंच तृतीयकम् ॥ कालकर्मस्वभावैश्चततं सर्वमिदंजगत् ॥ ३७ ॥ नदेवोमानुषंहंतुंशक्तःकालागमं
विना ॥ हतंनिमित्तमात्रेणहंतिकालःसनातनः ॥ ३८ ॥ यथापितामेनिहतःसिंहेनामित्रकर्षणः ॥ तथा
मातामहोप्येवंयुद्धेयुधाजिताहतः ॥ ३९ ॥ यत्नकोटिंप्रकुर्वाणोहन्यतेदैवयोगतः ॥ जीवेद्वर्षसहस्राणि
रक्षणेनविनानरः ॥ ४० ॥ नाहंबिभेमिधर्मिष्ठाःकदाचिच्चयुधाजितः ॥ दैवमेवपरंमत्वासुस्थितोऽस्मिस
दानृपाः ॥ ४१ ॥ स्मरणंसततंनित्यंभगवत्याःकरोम्यहम् ॥ विश्वस्यजननीदेवाकल्याणंसाकरिष्य
ति ॥ ४२ ॥ पूर्वार्जितंहिभोक्तव्यंशुभंवाप्यशुभंतथा ॥ स्वकृतस्यचभोगेनकीदृक्छोकोविजानताम्
॥ ४३ ॥ स्वकर्मफलयोगेनप्राप्यदुःखमचेतनः ॥ निमित्तकारणेवैरंकरोत्यल्पमतिःकिलः ॥ ४४ ॥ नत
थाऽहंविजानामिवैरंशोकंभयंतथा ॥ निःशंकमिहसंप्राप्तःसमाजेभूभृतामिह ॥ ४५ ॥ एकाकीद्रष्टुका
मोऽहंस्वयंवरमनुत्तमम् ॥ भविष्यति चयद्भाव्यंप्राप्तोऽस्मिचंडिकाऽऽज्ञया ॥ ४६ ॥ भगवत्याःप्रमा
णंमेनान्यंजानामिसंयतः ॥ तत्कृतंचसुखंदुःखंभविष्यतिचनान्यथा ॥ ४७ ॥ युधाजित्सुखमाप्नोतुनमेवै
रंनृपोत्तमाः ॥ यःकरिष्यतिमेवैरंसप्राप्स्यतिफलंतथा ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तास्तेतथातेनसंतु
ष्टाभूभुजः स्थिताः ॥ सोऽपिस्वमाश्रमंप्राप्यसुस्थितःसंबभूवह ॥ ४९ ॥ अपरेऽह्निशुभेकालेनृपाःसंमं
त्रिताःकिल ॥ सुबाहुनानृपेणाथरुचिरेवैस्वमंडपे ॥ ५० ॥ दिव्यास्तरणयुक्तेषुमंचेपुरचितेषुच ॥

उपविष्टाश्चराजानःशुभालंकरणैर्युताः ॥ ५१ ॥ दिव्यवेषधराःकामंविमानेष्वमराइव ॥ दीप्यमानाः
स्थितास्तत्रस्वयंवरदिदृक्षया ॥ ५२ ॥ इतिचिंतापराःसर्वेकदासाप्यागमिष्यति ॥ भाग्यवंतंनृपश्रेष्ठं
श्रुतपुण्यंवरिष्यति ॥ ५३ ॥ यदासुदर्शनंदैवात्स्रजासंभूषयेदिह ॥ विवादोवैनृपाणांचभवितानात्रसंश
यः ॥ ५४ ॥ इत्येवंचिंत्यमानास्तेभूपामंचेषुसंस्थिताः ॥ वादित्रघोषःसुमहानुत्थितोनृपमंडपे ॥ ५५ ॥
अथकाशीपतिःप्राहसुतांस्नातांस्वलंकृताम् ॥ मधूकमालासंयुक्तांक्षौमवासोविभूषिताम् ॥ ५६ ॥ विवा
होपस्करैर्युक्तांदिव्यांसिंधुसुतोपमाम् ॥ चिंतापरांसुवसनांस्मितपूर्वमिदंवचः ॥ ५७ ॥ उत्तिष्ठपुत्रिसु
नसेकरेधृत्वाशुभांस्रजम् ॥ व्रजमंडपमध्येऽद्यसमाजंपश्यभूभुजाम् ॥ ५८ ॥ गुणवान्रूपसंपन्नःकुलीन
श्चनृपोत्तमः ॥ तवचित्तेवसेद्यस्तुतंवृणुष्वसुमध्यमे ॥ ५९ ॥ देशदेशाधिपाः सर्वे मंचेषुरचितेषुच ॥
संविष्टाःपश्यतन्वंगिवरयस्वयथारुचि ॥ ६० ॥ व्यासउवाच ॥ तंतथाभाषमाणंवैपितरंमितभाषिणी॥
उवाचवचनं बालाललितंधर्मसंयुतम् ॥ ६१ ॥ शशिकलोवाच ॥ नाहंदृष्टिपथेराज्ञांगमिष्यामिपितः
किल ॥ कामुकानांनरेशानांगच्छंत्यन्याश्चयोषितः ॥ ६२ ॥ धर्मशास्त्रेश्रुतंतातमयेदंवचनंकिल ॥
एकएववरोनार्यानिरीक्ष्यःस्यान्नचापरः ॥ ६३ ॥ सतीत्वंनिर्गतंतस्यायाप्रयातिबहूनथ ॥ संकल्प
यंतितेसर्वे दृष्ट्वामेभवतात्त्विति ॥ ६४ ॥ स्वयंवरेस्रजंधृत्वायदागच्छतिमंडपे ॥ सामान्यासातदाजाता
कुलटेवापरावधूः ॥ ६५ ॥ वारस्त्रीविपणेगत्वायथावीक्ष्यनरान्स्थितान् ॥ गुणागुणपरिज्ञानंकरोतिनि
जमानसे ॥ ६६ ॥ नैकभावायथावेश्यावृथापश्यतिकामुकम् ॥ तथाऽहंमंडपेगत्वाकुर्वे वारस्त्रियाकृ
तम् ॥ ६७ ॥ वृद्धैरेतैःकृतंधर्मनकरिष्यामिसांप्रतम् ॥ पत्नीव्रतंतथाकामंचरिष्येऽहंधृतव्रता ॥ ६८ ॥
सामान्याप्रथमं गत्वाकृत्वासंकल्पितंबहु ॥ वृणोतिचैकंतद्वद्वैवृणोमिकथमद्यवै ॥ ६९ ॥ सुदर्शनोमया

पूर्वं वृतः सर्वात्मनापितः ॥ तमृतेनान्यथाकर्तुमिच्छामिनृपसत्तम ॥ ७० ॥ विवाहविधिनादेहिकन्यादा नंशुभेदिने ॥ सुदर्शनायनृपतेयदीच्छसिशुभंमम ॥ ७१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

॥ व्यासउवाच ॥ सुबाहुरपितच्छ्रुत्वायुक्तमुक्तंतयातदा ॥ चिंताविष्टोबभूवाशुकिंकर्तव्य मितःपरम् ॥ १ ॥ संगताःपृथिवीपालाःससैन्याःसपरिग्रहाः॥ उपविष्टाश्चमंचेषुयोद्धुकामामहाबलाः ॥ २ ॥ यदिब्रवीमितान्सर्वान्सुतानायातिसांप्रतम् ॥ तथाऽपिकोपसंयुक्ताहन्युर्मांदुष्टबुद्धयः ॥ ३ ॥ नमेसैन्यबलंतादृङ्नदुर्गबलमद्भुतम् ॥ येनाहंनृपतीन्सर्वान्प्रत्यादेष्टुमिहोत्सहे ॥ ४ ॥ सुदर्शनस्तथै काकीह्यसहायोऽधनःशिशुः ॥ किंकर्तव्यंनिमग्नोऽहंसर्वथादुःखसागरे ॥ ५ ॥ इतिचिंतापरोराजाजगा मनृपसन्निधौ ॥ प्रणम्यतानुवाचाथप्रश्रयावनतोनृपः ॥ ६ ॥ किंकर्तव्यंनृपाःकामंनेतिमेमंडपेसुता ॥ बहुशःप्रेर्यमाणाऽपिसामात्राऽपिमयाऽपिच ॥ ७ ॥ मूर्ध्नापतामिपादेषुराज्ञांदासोऽस्मिसांप्रतम् ॥ पूजादिकंगृहीत्वाऽद्यव्रजंतुसदनानिवः ॥ ८ ॥ ददामि बहुरत्नानिवस्त्राणिचगजान्रथान् ॥ गृहीत्वाऽद्य कृपांकृत्वाव्रजंतुभवनान्युत ॥ ९ ॥ नवशेमेसुताबालायदिम्रियेतखेदिता ॥ तदामेस्यान्महद्दुःखं तेन चिंतातुरोऽस्म्यहम् ॥ १० ॥ भवंतःकरुणावंतोमहाभाग्यामहौजसः ॥ किंमेतयादुहित्रामेमंदयादुर्विनी तया ॥ ११ ॥ अनुग्राह्योऽस्मिवः कामंदासोऽहमितिसर्वथा ॥ सुतासुतेवमंतव्याभवद्भिःसर्वथामम ॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वासुबाहुवचनंनोचुःकेचनभूमिपाः ॥ युधाजित्क्रोधताम्राक्षस्तमुवाचरुषा न्वितः ॥ १३ ॥ राजन्मूर्खोऽसिकिंब्रूषेकृत्वाकार्यंसुनिंदितम् ॥ स्वयंबरःकथंमोहाद्रचितःसंशयेसति ॥ १४ ॥ मिलिताभूभुजःसर्वेत्वयाऽऽहूताःस्वयंवरे ॥ कथमद्यनृपागंतुंयोग्यास्तेस्वगृहान्प्रति ॥ १५ ॥ अवमान्यनृपान्सर्वांस्त्वंकिंसुदर्शनायवै ॥ दातुमिच्छसिपुत्रींचकिमनार्यमतःपरम् ॥ १६ ॥ विचार्यपु

रुषेणादौकार्यंवैशुभमिच्छता ॥ आरब्धव्यंत्वयातत्तुकृतंराजन्नजानता ॥ १७ ॥ एतान्विहायनृपतीन्ब
लवाहनसंयुतान् ॥ वरंसुदर्शनंकर्तुंकथमिच्छसिसांप्रतम् ॥ १८ ॥ अहंत्वांहन्मिपापिष्ठंतथापश्चात्सुद
र्शनम् ॥ दौहित्रायाद्यमेकन्यांदास्यामीतिविनिश्चयः ॥ १९ ॥ मयितिष्ठतिकोन्योऽस्तियःकन्यांहर्तुमि
च्छति ॥ सुदर्शनःकियानद्यनिर्धनोनिर्बलःशिशुः ॥ २० ॥ भारद्वाजाश्रमेपूर्वमुक्तोमुनिकृतेमया ॥ नाऽद्या
हंमोचयिष्यामिसर्वथाजीवितंशिशोः ॥ २१ ॥ तस्माद्विचार्यसम्यक्त्वंपुत्र्याचभार्ययासह ॥ दौहित्राय
प्रियांकन्यांदेहिमेसुभ्रुवंकिल ॥ २२ ॥ संबंधीभवदत्त्वात्वंपुत्रीमेतांमनोरमाम् ॥ उच्चाश्रयःप्रकर्तव्यः
सर्वदाशुभमिच्छता ॥ २३ ॥ सुदर्शनायदत्त्वात्वंपुत्रींप्राणप्रियांशुभाम् ॥ एकाकिनेऽप्यराज्यायकिंसुखं
प्राप्तुमिच्छसि ॥ २४ ॥ " कुलंवित्तंबलंरूपंराज्यंदुर्गंसुहृज्जनम् ॥ दृष्ट्वाकन्याप्रदातव्यानान्यथासुखमृ
च्छति ॥ १ ॥ " परिचिंतयधर्मंत्वंराज्यनीतिंचशाश्वतीम् ॥ कुरुकार्यंयथायोग्यंमाकृथामतिमन्यथा
॥ २५ ॥ सुहृदसिममात्यर्थंहितंतेप्रब्रवीम्यहम् ॥ समानयसुतांराजन्मंडपेतांसखीवृताम् ॥ २६ ॥
सुदर्शनमृतेचेयंवरिष्यतियदाप्यसौ ॥ विग्रहोमेतदानस्याद्विवाहोऽस्तुतवेप्सितः ॥ २७ ॥ अन्येनृप
तयःसर्वेकुलीनाःसबलाःसमाः ॥ विरोधः कीदृशस्त्वेनंवृणोद्यदिनृपोत्तम ॥ २८ ॥ अन्यथाऽहंहरिष्येऽ
द्यबलात्कन्यामिमांशुभाम् ॥ माविरोधंसुदुःसाध्यंगच्छपार्थिवसत्तम ॥ २९ ॥ व्यासउवाच ॥ युधा
जितासमादिष्टःसुबाहुःशोकसंयुतः ॥ निःश्वसन्भवनंगत्वाभार्यांप्राहशुचावृतः ॥ ३० ॥ पुत्रींब्रूहिसु
धर्मज्ञेकलहेसमुपस्थिते ॥ किंकर्त्तव्यंमयाशक्यंत्वद्वशोऽस्मिसुलोचने ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच ॥ साश्रु
त्वापतिवाक्यंतुगत्वाप्राहसुतांतिकम् ॥ वत्सेराजातिदुखार्तःपितातेऽद्यापिवर्तते ॥ ३२ ॥ त्वदर्थे
विग्रहःकाम्यंसमुत्पन्नोऽद्यभूभृताम् ॥ अन्यंवरयसुश्रोणिसुदर्शनमृतेनृपम् ॥ ३३ ॥ यदिसुदर्शनंवत्से
हठात्त्वंवैवरिष्यसि ॥ युधाजित्त्वांचमांचैवहनिष्यतिबलान्वितः ॥ ३४ ॥ सुदर्शनंचराजाऽसौबलमत्तः

प्रतापवान् ॥ द्वितीयस्तेपतिःपश्चाद्भविताकलहेसति ॥ ३५ ॥ तस्मात्सुदर्शनंत्यक्त्वावरयान्यंनृपो
त्तमम् ॥ सुखमिच्छसिचेन्मह्यंतुभ्यंवामृगलोचने ॥ इतिमात्राबोधितांतांपश्चाद्राजाप्यबोधयत् ॥३६॥
उभयोर्वचनंश्रुत्वानिर्भयोवाचकन्यका ॥ कन्योवाच ॥ सत्यमुक्तंनृपश्रेष्ठजानासिचव्रतंमम ॥ ३७ ॥
नान्यंवृणोमिभूपालसुदर्शनमृतेक्वचित् ॥ बिभेषियदिराजेन्द्रनृपेभ्यःकिलकातरः ॥३८॥ सुदर्शनाय
दत्वामांविसर्जयपुराद्बहिः ॥ समांरथेसमारोप्यनिर्गमिष्यतितेपुरात् ॥ ३९ ॥ भवितव्यंतुपश्चाद्वैभवि
ष्यतिनचान्यथा ॥ नात्रचिन्तात्वयाकार्याभवितव्येनृपोत्तम ॥ ४० ॥ यद्भावितद्भवत्येवसर्वथात्रन
संशयः ॥ राजोवाच ॥ नपुत्रिसाहसंकार्यंमतिमद्भिःकदाचन ॥ ४१ ॥ बहुभिर्नविरोद्धव्यमितिवेद
विदोविदुः ॥ विसृजयामिकथंकन्यांदत्वाराजसुतायच ॥ ४२ ॥ राजानोवरसंयुक्ताःकिंनकुर्युरसां
प्रतम् ॥ यदितेरोचतेवत्सेपणंसंविदधाम्यहम् ॥४३॥ जनकेनयथापूर्वंकृतःसीतास्वयंवरे ॥ शैवंधनुर्यथातेन
धृतंकृत्वापणंतथा ॥ ४४ ॥ तथाऽहमपितन्वंगिकरोम्यद्यदुरासदम् ॥ विवादोयेनराज्ञांवैकृतेसतिशमं
व्रजेत ॥ ४५ ॥ पालयिष्यतियःकामंसतेभर्ताभविष्यति ॥ सुदर्शनस्तथान्योवायःकश्चिद्बलवत्तरः ॥४६॥
पालयित्वापणंत्वांवैवरयिष्यतिसर्वथा ॥ एवंकृतेनृपाणांतुविवादःशमितोभवेत् ॥४७॥ सुखेनाहंविवा
हंतेकरिष्यामिततःपरम् ॥ कन्योवाच ॥ संदेहेनैवमज्ञामिमूर्खकृत्यमिदंयतः ॥ ४८ ॥ मयासुदर्शनःपूर्वं
धृतश्चेतसिनान्यथा ॥ कारणंपुण्यपापानांमनएवमहीपते ॥ ४९ ॥ मनसाविधृतंत्यक्त्वाकथमन्यंवृणेपितः ॥
कृतेपणेमहाराजसर्वेषांवशगाह्यहम् ॥ ५० ॥ एकःपालयिताद्वौवाबहवोवाभवंतिचेत् ॥ किंकर्तव्यंतदा
तातविवादेसमुपस्थिते ॥ ५१ ॥ संशयाधिष्ठितेकार्येमतिंनाहंकरोम्यतः ॥ माचिंतांकुरुराजेंद्रदेहिसुद
र्शनायमाम् ॥ ५२ ॥ विवाहंविधिनाकृत्वाशंविधास्यतिचंडिका ॥ यन्नामकीर्तनादेवदुःखौघोविलयं
व्रजेत् ॥ ५३ ॥ तांस्मृत्वापरमांशक्तिंकुरुकार्यमतंद्रितः ॥ गत्वावदनृपेभ्यस्त्वंकृतांजलिपुटोऽद्यवै

॥ ५४ ॥ आगंतव्यंचश्वःसर्वैरिहभूपैःस्वयंवरे ॥ इत्युक्त्वात्वंविसृज्याशुसर्वंनृपतिमंडलम् ॥ ५५ ॥ विवाहंकुरुरात्रौमेवेदोक्तविधिनानृप ॥ पारिबर्हंयथायोग्यंदत्त्वातस्मैविसर्जय ॥ ५६ ॥ गमिष्यतिगृहीत्वामांध्रुवसंधिसुतःकिल ॥ कदाचित्तेनृपाःक्रुद्धाःसंग्रामंकर्त्तुमुद्यताः ॥ ५७ ॥ भविष्यंतितदादेवीसाहाय्यंनःकरिष्यति ॥ सोऽपिराजसुतैस्तैस्तुसंग्रामंसंविधास्यति ॥ ५८ ॥ दैवान्मृधेमृतेतस्मिन्मरिष्याम्यहमच्युत ॥ स्वस्तितेस्तुगृहेतिष्ठदत्त्वामांसहसैन्यकः ॥ ५९ ॥ एकैवाहंगमिष्यामितेनसार्धंरिरंसया ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यावचः श्रुत्वाराजाऽसौकृतनिश्चयः ॥ ६० ॥ मतिंचक्रेतथाकर्तुंविश्वासंप्रतिपद्यच ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

व्यासउवाच ॥ श्रुत्वासुतावाक्यमनिंदितात्मानृपांश्चगत्वानृपतिर्जगाद ॥ व्रजंतुकामंशिबिराणिभूपाःश्वोवाविवाहंकिलसंविधास्ये ॥ १ ॥ भक्ष्याणिपेयानिमयाऽर्पितानिगृह्णंतुसर्वेमयिसुप्रसन्नाः ॥ श्वोभाविकार्यंकिलमंडपेऽत्रसमेत्यसर्वैरिहसंविधेयम् ॥ २ ॥ नायातिपुत्रीकिलमंडपेऽद्यकरोमिकिंभूपतयोत्रकामम् ॥ प्रातःसमाश्वास्यसुतांनयिष्येगच्छंतुतस्माच्छिबिराणिभूपाः ॥ ३ ॥ नविग्रहोबुद्धिमतां निजाश्रितेकृपाविधेयासततंह्यपत्ये ॥ विधायतांप्रातरिहानयिष्येसुतांतुगच्छंतुनृपायथेष्टम् ॥ ४ ॥ इच्छापणंवापरिचिंत्यचित्तेप्रातःकरिष्याम्यथसंविवाहम् ॥ सर्वैःसमेत्यात्रनृपैःसमेतैःस्वयंवरः सर्वमतेनकार्यः ॥ ५ ॥ श्रुत्वानृपास्तेऽवितथंविदित्वावचोययुः स्वानिनिकेतनानि ॥ विधायपार्श्वेनगरस्यरक्षांचक्रुः क्रियामध्यदिनोदिताश्च ॥ ६ ॥ सुबाहुरप्यार्यजनैः समेतश्चकारकार्याणिविवाहकाले ॥ पुत्रींसमाहूयगृहेसुगुप्तेपुरोहितैर्वेदविदांवरिष्ठैः ॥ ७ ॥ स्नानादिकंकर्मवरस्यकृत्वाविवाहभूषाकरणंतथैव ॥ आनाय्यवेदीरचितेगृहेवैतस्यार्हणांभूमिपतिश्चकार ॥ ८ ॥ सविष्टरंचाच

मनीयमर्घ्यं वस्त्रद्वयंगामथकुंडलेद्वे ॥ समर्प्यतस्मैविधिवन्नरेंद्रएैच्छत्सुतादानमहीनसत्त्वः ॥ ९ ॥
सोप्यग्रहीत्सर्वमदीनचेताःशशामचिंताऽथमनोरमायाः ॥ कन्यांसुकेशींनिधिकन्यकासमांमेनेतदाऽऽ
त्मानमनुत्तमंच ॥ १० ॥ सुपूजितंभूषणवस्त्रदानैर्वरोत्तमंतंसचिवास्तदानीम् ॥ निन्युश्चतेकौतुकमंड
पांतर्मुदान्विताबीतभयाश्चसर्वे ॥ ११ ॥ समाप्तभूषांविधिवद्विधिज्ञाःस्त्रियश्चतांराजसुतांसुयाने ॥
आरोप्यनिन्युर्वरसंनिधानंचतुष्कयुक्तेकिलमंडपेवै ॥ १२ ॥ अग्निंसमाधायपुरोहितःसहुत्वायथावच्च
तदंतराले ॥ आह्वाययत्तौकृतकौतुकौतुवधूवरौप्रेमयुतौनिकामम् ॥ १३ ॥ लाजाविसर्गं विधिवद्विधा
यकृत्वाहुताशस्यप्रदक्षिणांच ॥ तौचक्रतुस्तत्रयथोचितंतत्सर्वं विधानंकुलगोत्रजातम् ॥ १४ ॥ सतद्व
यंचाश्वयुजांरथानांसुभूषितंचापिशरौघसंयुतम् ॥ ददौनृपेंद्रस्तुसुदर्शनायसुपूजितंपारिबर्हं विवाहे
॥ १५ ॥ मदोत्कटान्हेमविभूषितांश्चगजान्गिरेःश्रृंगसमानदेहान् ॥ शतंसपादंनृपसूनवेऽसौददावथप्रे
मयुतोनृपेंद्रः ॥ १६ ॥ दासीशतंकांचनभूषितंचकरेणुकानांचशतंसुचारु ॥ समर्पयामासवरायराजा
विवाहकालेमुदितोऽनुवेलम् ॥ १७ ॥ अदात्पुनर्दाससहस्रमेकंसर्वायुधैःसंभृतभूषितंच ॥ रत्नानिवा
सांसियथोचितानिदिव्यानिचित्राणितथाऽऽविकानि ॥ १८ ॥ ददौपुनर्वासगृहाणितस्मैरम्याणिदीर्घा
णिविचित्रितानि ॥ सिंधूद्भवानांतुरगोत्तमानामदात्सहस्रद्वितयंसुरम्यम् ॥ १९ ॥ क्रमेलकानांचशत
त्रयंवैप्रत्यादिशद्भारभृतांसुचारु ॥ शतद्वयंवैशकटोत्तमानांतस्मैददौधान्यरसैःप्रपूरितम् ॥ २० ॥
मनोरमांराजसुतांप्रणम्यजगादवाक्यंविहितांजलिःपुरः ॥ दासोऽस्मितेराजसुतेवरिष्ठेतद्ब्रूहियत्स्या
त्तुमनोगतंते ॥ २१ ॥ तंचारुवाक्यंनिजगादसा पिस्वस्त्यस्तुतेभूपकुलस्यवृद्धिः ॥ संमानिताऽहंममसू
नवेत्त्वयादत्तायतोरत्नवरास्वकन्या ॥ २२ ॥ नवंदिपुत्रीनृपमागधीयास्तौमीहकिंत्वांस्वजनंमहत्तरम् ॥
सुमेरुतुल्यस्तुकृतःसुतोऽद्यमेसंबंधिनाभूपतिनोत्तमेन ॥ २३ ॥ अहोऽतिचित्रंनृपतेश्चरित्रंपरंपवित्रंतव

किंवदामि ॥ यद्भ्रष्टराज्यायसुतायमेऽद्यदत्तात्वयापूज्यसुतांवरिष्ठा ॥ २४ ॥ वनाधिवासायकिलाध
नायपित्राविहीनायविसैन्यकाय ॥ सर्वानिमान्भूमिपतीन्विहायफलाशनायार्थविवर्जिताय ॥ २५ ॥
समानवित्तेऽथकुलेबलेचददातिपुत्रींनृपतिश्चभूयः ॥ नकोऽपिमेभूपसुतेऽर्थहीनेगुणान्वितांरूपवतींच
दद्यात् ॥ २६ ॥ वैरंतुसर्वैःसहसंविधायनृपैर्वरिष्ठैर्बलसंयुतैश्च ॥ सुदर्शनायाथसुताऽर्पितामेकिंवर्ण
येधैर्यमिदंत्वदीयम् ॥ २७ ॥ निशम्यवाक्यानिनृपः प्रहृष्टः कृतांजलिर्वाक्यमुवाचभूयः ॥ गृहाणराज्यं
ममसुप्रसिद्धंभवामिसेनापतिरद्यचाहम् ॥ २८ ॥ नोचेत्तदर्धंप्रतिगृह्यचात्रसुतान्वितोराज्यफलानि
भुंक्ष्व ॥ विहायवाराणसिकानिवासंवनेपुरेवासमतोनमेऽस्ति ॥ २९ ॥ नृपास्तुसंत्येवरुषान्वितावै
गत्वाकरिष्येप्रथमंतुसांत्वनम् ॥ ततःपरंद्वावपरावुपायौ नोचेत्ततोयुद्धमहंकरिष्ये ॥ ३० ॥ जयाजयौ
दैववशौतथाऽपिधर्मेजयोनैवकृतेप्यधर्मे ॥ तेषांकिलाधर्मवतांनृपाणांकिंभविष्यत्यनुचिंतितंवै ॥३१॥
आकर्ण्यतद्भाषितमर्थवच्चजगादवाक्यंहितकारकंतम् ॥ मनोरमामानमवाप्यतस्मात्सर्वात्मनामोदयु
ताप्रसन्ना ॥ ३२ ॥ राजञ्छिवंतेऽस्तुकुरुष्वराज्यंत्यक्त्वाभयंत्वंस्वसुतैः समेतः ॥ सुतोऽपिमेनूनम
वाप्यराज्यंसाकेतपुर्यांप्रचरिष्यतीह ॥ ३३ ॥ विसर्जयास्मान्निजसद्मगंतुंशिवंभवानीतवसंविधा
स्यति ॥ नकाऽपिचिंताममभूपवर्ततेसंचिंतयंत्याःपरमांबिकां वै ॥ ३४ ॥ दोषागताविविधवाक्यपदैर
सालैरन्योन्यभाषणपदैरमृतोपमश्च ॥ प्रातर्नृपाःसमधिगम्यकृतंविवाहंरोषान्वितानगरबाह्यगतास्त
थोचुः ॥ ३५ ॥ अद्यैवतंनृपकलंकधरंचहत्वाबालंतथैवकिलतंनविवाहयोग्यम् ॥ गृह्णीमतांशशिकलां
नृपतेश्चलक्ष्मींलज्जामवाप्यनिजसद्मकथंव्रजेम ॥३६ ॥ श्रृण्वंतुतूर्यनिनदान्किलवाद्यमानाञ्छंखस्वनान
भिभवंतिमृदंगशब्दाः ॥ गीतध्वनिंचविविधंनिगमस्वनंचमन्यामहेनृपतिनाऽत्रकृतोविवाहः ॥ ३७ ॥
अस्मान्प्रतार्यवचनैर्विधिवच्चकारवैवाहिकेनविधिनाकरपीडनं वै ॥ कर्तव्यमद्यकिमहोप्रविचिंतयंतु

भूपाःपरस्परमतिंचसमर्थयंतु ॥ ३८ ॥ एवंवदत्सुनृपतिष्वथकन्यकायाःकृत्वाविवाहविधिमप्रतिम
प्रभावः ॥ भूपान्निमंत्रयितुमाशुजगामराजाकाशीपतिःस्वसुहृदैःप्रथितप्रभावैः ॥ ३९ ॥ आगच्छंतंचतं
दृष्ट्वानृपाःकाशीपतिंतदा ॥ नोचुःकिंचिदपिक्रोधान्मौनमाधायसंस्थिताः ॥ ४० ॥ सगत्वाप्रणिपत्याह
कृतांजलिरभाषत ॥ आगंतव्यंनृपैःसर्वैर्भोजनार्थंगृहेमम ॥ ४१ ॥ कन्ययाऽसौवृतोभूपःकिंकरोमिहिता
हितम् ॥ भवद्भिस्तुशमःकार्योमहांतोहिदयालवः ॥ ४२ ॥ तन्निशम्य वचस्तस्यनृपाःक्रोधपरिप्लुताः॥
प्रत्यूचुर्भुक्तमस्माभिःस्वगृहंनृपतेव्रज ॥ ४३॥ कुरुकार्याण्यशेषाणियथेष्टंसुकृतंकृतम् ॥ नृपाःसर्वे प्रयां
त्वद्यस्वानिस्वानिगृहाणिवै ॥ ४४ ॥ सुबाहुरपितच्छ्रुत्वाजगामशंकितोगृहम् ॥ किंकरिष्यंतिसंविग्नाः
क्रोधयुक्तानृपोत्तमाः ॥ ४५ ॥ गतेतस्मिन्महीपालाश्चक्रुश्चसमयंपुनः॥ रुद्ध्वामार्गंग्रहीष्यामःकन्यां
हत्वासुदर्शनम् ॥ ४६ ॥ केचनोचुःकिमस्माकंहंततेननृपेणवै ॥ दृष्ट्वातुकौतुकंसर्वंगमिष्यामोयथागतम
॥ ४७ ॥ इत्युक्त्वातेनृपाःसर्वे मार्गमाक्रम्यसंस्थिताः ॥ चकारोत्तरकार्याणिसुबाहुःस्वगृहंगतः ॥ ४८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेम० तृ० द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

व्यासउवाच ॥ तस्मैगौरवभोज्यानिविधायविधिवत्तदा ॥ वासराणिचषड्राजाभोजयामा
सभक्तितः ॥ १ ॥ एवंविवाहकार्याणिकृत्वासत्राणिपार्थिवः ॥ पारिबर्हंप्रदत्त्वाऽथमंत्रयन्सचिवैःसह ॥
॥ २ ॥ दूतैस्तुकथितंश्रुत्वामार्गसंरोधनंकृतम् ॥ बभूवविमनाराजासुबाहुरमितद्युतिः ॥ ३ ॥ सुदर्शन
स्तदोवाचश्वशुरंसंशितव्रतः ॥ अस्मान्विसर्जयाशुत्वंगमिष्यामोह्यशंकिताः ॥ ४ ॥ भारद्वाजाश्रमं
पुण्यंगत्वातत्रसमाहिताः ॥ निवासायविचारोवैकर्तव्यःसर्वथानृप ॥५ ॥ नृपेभ्यश्चनकर्तव्यंभयंकिंचि
त्त्वयाऽनघ ॥ जगन्माताभवानीमेसाहाय्यंवैकरिष्यति ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ तस्येतिमतमाज्ञायजामा
तुर्नृपसत्तमः ॥ विससर्जधनंदत्त्वाप्रतस्थेसोऽपिसत्वरः ॥ ७ ॥ बलेनमहताविष्टोययावनुनृपोत्तमः॥

सुदर्शनोवृतस्तत्रचचालपथिनिर्भयः ॥ ८ ॥ रथैःपरिवृतःशूरःसदारोरथसंस्थितः ॥ गच्छन्ददर्शसैन्या
निनृपाणांरघुनंदनः ॥ ९ ॥ सुबाहुरपिताम्वीक्ष्यचिंताविष्टोबभूवह ॥ विधिवत्संशिवांचित्तेजगामशर
णंमुदा ॥ १० ॥ जजापैकाक्षरंमंत्रंकामराजमनुत्तमम् ॥ निर्भयोवीतशोकश्चपत्न्यासहनवोढया ॥११ ॥
ततःसर्वेमहीपालाःकृत्वाकोलाहलंतदा ॥ उत्थिताःसैन्यसंयुक्ताहन्तुकामास्तुकन्यकाम् ॥ १२ ॥ काशी
राजस्तुतान्दृष्ट्वाहंतुकामोबभूवह॥ निवारितस्तदाऽत्यर्थंराघवेणजिगीषता ॥ १३ ॥ तत्रापिनेदुःशंखा
श्चभेर्यश्चानकदुंदुभिः ॥ सुबाहोश्चनृपाणांचपरस्परजिघांसताम् ॥ १४ ॥ शत्रुजित्तुसुसंवृत्तःस्थितस्त
त्रजिघांसया ॥ युधाजित्तत्सहायार्थंसन्नद्धःप्रबभूवह ॥ १५॥ केचिच्चप्रेक्षकास्तस्यसहानीकैःस्थिता
स्तदा ॥ युधाजिदग्रतोगत्वासुदर्शनमुपस्थितः ॥ १६ ॥ शत्रुजित्तेनसहितोहंतुंभ्रातरमानुजः ॥ परस्प
रंतेबाणौघैस्ततक्षुःक्रोधमूर्छिताः ॥ १७ ॥ संमर्दःसुमहांस्तत्रसंप्रवृत्तःसुमार्गणैः ॥काशीपतिस्तदातूर्णं
सैन्येनबहुनावृतः ॥ १८ ॥ साहाय्यार्थंजगामाशुजामातरमनिंदितम् ॥ एवंप्रवृत्तेसंग्रामेदारुणेलोमह
र्षणे ॥ १९ ॥ प्रादुर्बभूवसहसादेवीसिंहोपरिस्थिता ॥ नानायुधधरारम्यावराभूषणभूषिता ॥ २० ॥
दिव्यांबरपरीधानामंदारस्रक्सुसंयुता ॥ तांदृष्ट्वातेऽथभूपालाविस्मयंपरमंगताः ॥ २१ ॥ केयंसिंहस
मारूढाकुतोवेतिसमुत्थिता ॥ सुदर्शनस्तुतांवीक्ष्यसुबाहुमितिचाब्रवीत् ॥ २२ ॥ पश्यराजन्महादेवी
मागतांदिव्यदर्शनाम् ॥ अनुग्रहायमेनूनंप्रादुर्भूतादयान्विता ॥ २३ ॥ निर्भयोऽहंमहाराजजातोस्मिनि
र्भयादपि ॥ सुदर्शनःसुबाहुश्चतामालोक्यवराननाम् ॥ २४ ॥ प्रणामंचक्रतुस्तस्यामुदितौदर्शनेनच ॥
ववुर्वातामहाघोरादिशश्चाऽऽसन्सुदारुणाः ॥ सुदर्श
ननादचतथासिंहोगजास्त्रस्ताश्चकंपिरे ॥ २५ ॥
नस्तदाप्राहनिजंसेनापतिंप्रति ॥ २६ ॥ मार्गेव्रजत्वंतरसाभूपालायत्रसंस्थिताः ॥ किंकरिष्यंतिराजा
नःकुपितादुष्टचेतसः ॥ २७ ॥ शरणार्थंचसंप्राप्तादेवीभगवतीहिनः ॥ निरातंकैश्चगंतव्यंमार्गेऽस्मिन्भू

पसंकुले ॥ २८ ॥ स्मृतामयामहादेवीरक्षणार्थमुपागता ॥ तच्छ्रुत्वावचनंसेनापतिस्तेनपथाऽव्रजत् ॥
॥ २९ ॥ युधाजित्तुसुसंक्रुद्धस्तानुवाचमहीपतीन् ॥ किंस्थिताभयसंत्रस्तानिघ्नंतुकन्यकान्वितम् ॥
॥ ३० ॥ अवमन्यचनःसर्वान्बलहीनोबलाधिकान् ॥ कन्यांगृहीत्वासंयातिनिर्भयस्तरसाशिशुः ॥ ३१ ॥
किंभीताः कामिनींवीक्ष्यसिंहोपरिसुसंस्थिताम् ॥ नोपेक्ष्योहिमहाभागाहंतव्योऽत्रसमाहितैः ॥ ३२ ॥
हत्वैनंसंग्रहीष्यामःकन्यांचारुविभूषणाम् ॥ नायंकेसरिणाऽऽदत्तांछेत्तुमर्हतिजंबुकः ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वा
सैन्यसंयुक्तःशत्रुजित्सहितस्तदा ॥ योद्धुकामःसुसंप्राप्तोयुधाजित्क्रोधसंवृतः ॥ ३४ ॥ मुमोचविशि
खांस्तूर्णंसमपुंखाञ्छिलाशितान् ॥ धनुराकृष्यकर्णान्तंकर्मारपरिमार्जितान् ॥ ३५ ॥ हंतुकामःसुदुर्मे
धाःसुदर्शनमथोपरि ॥ सुदर्शनस्तुतान्बाणैश्चिच्छेदापततःक्षणात्॥ ३६ ॥ एवंयुद्धेप्रवृत्तेऽथचुकोपचंडि
काभृशम् ॥ दुर्गादेवीमुमोचाथबाणान्युधाजितंप्रति ॥ ३७ ॥ नानारूपातदाजातानानाशस्त्रधराशिवा
संप्राप्तातुमुलंतत्रचकारजगदंबिका ॥ ३८ ॥ शत्रुजिन्निहतस्तत्रयुधाजिदपिपार्थिवः ॥ पतितौतौरथा
भ्यांतुजयशब्दस्ताऽभवत् ॥ ३९ ॥ विस्मयंपरमंप्राप्ताभूपाःसर्वेविलोक्यतान् ॥ निधनंमातुलस्यापिभा
गिनेयस्यसंयुगे ॥ ४० ॥ सुबाहुरपितद्दृष्ट्वानिधनंसंयुगेतयोः॥ तुष्टावपरमप्रीतोदुर्गांदुर्गार्तिनाशिनीम्
॥ ४१ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ नमोदेव्यैजगद्धात्र्यैशिवायैसततंनमः ॥ दुर्गायैभगवत्यैतेकामदायैनमोनमः
॥ ४२ ॥ नमःशिवायैशांत्यैतेविद्यायैमोक्षदेनमः ॥ विश्वव्याप्त्यैजगन्मातर्जगद्धात्र्यैनमःशिवे ॥ ४३ ॥
नाहंगतिंतवधियापरिचिन्तयन्वैजानामिदेविसगुणःकिलनिर्गुणायाः ॥ किंस्तौमिविश्वजननिप्रकटप्र
भावांभक्तार्तिनाशनपरांपरमांचशक्तिम् ॥ ४४ ॥ वाग्देवतात्वमसिसर्वगतैवबुद्धिर्विद्यामतिश्चगतिर
प्यसिसर्वजंतोः ॥ त्वांस्तौमिकिंत्वमसिसर्वमनोनियंत्रीकिंस्तूयतेहिसततंखलुचात्मरूपम ॥ ४५ ॥
ब्रह्माहरश्चहरिरप्यनिशंस्तुवन्तोनांतंगताःसुरवराःकिलतेगुणानाम् ॥ क्वाहंविभेदमतिरंबगुणैर्वृतो

वैवकुक्षमस्तवचरित्रमहोऽप्रसिद्धः ॥ ४६ ॥ सत्संगतिःकथमहोनकरोतिकामंप्रासंगिकापिविहिताख
लुचित्तशुद्धिः ॥ जामातुरस्यविहितेनसमागमेनप्राप्तंमयाऽद्भुतमिदंतवदर्शनंवै ॥ ४७ ॥ ब्रह्माऽपिवांछ
तिसदैवहरोहरिश्चसेंद्राःसुराश्चमुनयोविदितार्थतत्त्वाः ॥यद्दर्शनंजननितेऽद्यमयादुरापंप्राप्तंविनादम
शमादिसमाधिभिश्च ॥ ४८ ॥ क्वाहंसुमंदमतिराशुतवावलोकंक्वेदंभवानिभवभेषजमद्वितीयम् ॥
ज्ञाताऽसिदेविसततंकिलभावयुक्ताभक्तानुकंपनपरामरवर्गपूज्या ॥ ४९ ॥ किंवर्णयामितवदेविचरित्रमे
तद्यद्रक्षितोऽस्तिविषमेऽत्रसुदर्शनोऽयम् ॥ शत्रूहतौसुबलिनौतरसात्वयायद्भक्तानुकंपिचरितंपरमंप
वित्रम् ॥५०॥ नाश्चर्यमेतदितिदेविविचारितेर्थेत्वंपासिसर्वमखिलंस्थिरजंगमंवै ॥त्रातस्त्वयाचविनिह
त्यरिपुर्दयातःसंरक्षितोऽयमधुनाध्रुवसंधिसूनुः ॥ ५१ ॥ भक्तस्यसेवनपरंस्वयशोऽतिदीप्तंकर्तुंभवानि
रचितंचरितंत्वयैतत् ॥ नोचेत्कथंसुपरिगृह्यसुतांयदीयांयुद्धेभवेत्कुशलवाननवद्यशीलः ॥ ५२ ॥
शक्ताऽसिजन्ममरणादिभयान्विहंतुंकिंचित्रमत्रकिलभक्तजनस्यकामम् ॥ त्वंगीयसेजननिभक्तजनैरपा
रात्वंपापपुण्यरहितासगुणागुणाच॥५३॥त्वद्दर्शनादहमहोसुकृताकृतार्थोजातोऽस्मिदेविभुवनेश्वरिध
न्यजन्मा ॥ वीजंनतेनभजनंकिलवेद्मिमातर्ज्ञातस्तवाद्यमहिमाप्रगटप्रभावः ॥५४॥ व्यासउवाच ॥ एवं
स्तुतातदादेवीप्रसन्नवदनाशिवा ॥ उवाचचनृपंदेवीवरंवरयसुव्रत ॥ ५५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे त्रयोविंशोऽध्यायः॥२३॥

व्यासउवाच ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाभवान्याःसनृपोत्तमः ॥प्रोवाचवचनंतत्रसुबाहुर्भक्तिसं
युतः॥ १ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ एकतोदेवलोकस्यराज्यंभूमंडलस्यच ॥ एकतोदर्शनंतेवैनचतुल्यंकदाचन
॥ २ ॥ दर्शनात्सदृशंकिंचित्त्रिषुलोकेषुनास्तिमे ॥ कंवरंदेवियाचेऽहंकृतार्थोऽस्मिधरातले ॥ ३ ॥ एत
दिच्छाम्यहंमातर्याचितुंवांछितंवरम् ॥ तवभक्तिःसदामेऽस्तुनिश्चलाह्यनपायिनी ॥ ४ ॥ नगरेऽत्रत्व

यामातःस्थातव्यंममसर्वदा ॥ दुर्गादेवीतिनाम्नावैत्वंशक्तिरिहसंस्थिता ॥ ५ ॥ रक्षात्वयाचकर्तव्यास
र्वदानगरस्यह ॥ यथासुदर्शनस्त्रातोरिपुसंघादनामयः ॥ ६ ॥ तथाऽत्ररक्षाकर्तव्यावाराणस्यास्त्वयां
बिके ॥ यावत्पुरीभवेद्भूमौसुप्रतिष्ठासुसंस्थिता ॥ ७ ॥ तावत्त्वयाऽत्रस्थातव्यंदुर्गेदेविकृपानिधे ॥
वरोऽयंममतेदेयःकिमन्यत्प्रार्थयाम्यहम ॥ ८ ॥ विविधान्सकलान्कामान्देहिमेविद्विषोजहि ॥ अभद्रा
णांविनाशंचकुरुलोकस्यसर्वदा ॥ ९ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंप्रार्थितादेवीदुर्गादुर्गार्तिनाशिनी ॥ तमु
वाचनृपंतत्रस्तुत्वावैसंस्थितंपुरः ॥ १० ॥ दुर्गोवाच ॥ राजन्सदानिवासोमेमुक्तिपुर्यांभविष्यति ॥
रक्षार्थंसर्वलोकानांयावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ ११ ॥ अथोसुदर्शनस्तत्रसमागम्यमुदान्वितः ॥ प्रणम्यपर
याभक्त्यातुष्टावजगदंबिकाम् ॥ १२ ॥ अहोकृपातेकथयाम्यहंकिंत्रातस्त्वयायत्किलभक्तिहीनः ॥
भक्तानुकंपीसकलोजनोऽस्तिविमुक्तभक्तेरवनंव्रतंते ॥१३ ॥ त्वंदेविसर्वंसृजसिप्रपंचंश्रुतंमयापालय
सिस्वसृष्टम् ॥ त्वमत्सिसंहारपरेचजालेनतेऽत्रचित्रंममरक्षणंवै ॥ १४ ॥ करोमिकिंतेवददेविकार्यंक
वाव्रजामीत्यनुमोदयाशु ॥ कार्येविमूढोस्मितवाज्ञयाहंगच्छामितिष्ठेविहरामिमातः ॥ १५ ॥ व्यास
उवाच ॥ तंतथाभाषमाणंतुदेवीप्राहुर्दयान्विता ॥ गच्छायोध्यांमहाभागकुरुराज्यंकुलोचितम् ॥१६॥
स्मरणीयासदाऽहंतेपूजनीयाप्रयत्नतः ॥ शंविधास्याम्यहंनित्यंराज्यंतेनृपसत्तम॥१७ ॥ अष्टम्यांचच
तुर्दश्यांनवम्यांचविशेषतः॥ममपूजाप्रकर्तव्याबलिदानविधानतः॥१८॥अर्चामदीयानगरेस्थापनीयात्व
याऽनघ ॥ पूजनीयाप्रयत्नेनत्रिकालभक्तिपूर्वकम् ॥ १९ ॥ शरत्कालेमहापूजाकर्तव्याममसर्वदा ॥नव
रात्रविधानेनभक्तिभावयुतेनच ॥ २० ॥ चैत्रेऽश्विनेतथाऽऽषाढेमाघेकार्योमहोत्सवः ॥ नवरात्रेमहा
राजपूजाकार्याविशेषतः ॥ २१ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांममभक्तिसमन्वितैः ॥ कर्तव्यानृपशार्दूलतथाऽ
ष्टम्यांसदाबुद्धैः ॥ २२ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्हितादेवीदुर्गादुर्गार्तिनाशिनी ॥ नतासुदर्शने

नाथस्तुताचबहुविस्तरम् ॥ २३ ॥ अ्र्थ तर्हि तांतुतांदृष्ट्वाराजानःसर्वएवते ॥ प्रणेमुस्तंसमागम्ययथाश
क्रंसुरास्तथा ॥ २४ ॥ सुबाहुरपितं नत्वा स्थितश्चाग्रे मुदान्वितः ॥ ऊचुःसर्वेमहीपालाअयोध्याधि
पतिंतदा ॥ २५ ॥ त्वमस्माकंप्रभुःशास्तासेवकास्तेवयंसदा ॥ कुरुराज्यमयोध्यायांपालयास्मान्नृपो
त्तम ॥ २६ ॥ त्वत्प्रसादान्महाराजदृष्टाविश्वेश्वरीशिवा ॥ आदिशक्तिर्भवानीसाचतुर्वर्गफलप्रदा
॥ २७ ॥ धन्यस्त्वंकृतकृत्योऽसिबहुपुण्योधरातले ॥ यस्माच्चत्वत्कृतेदेवीप्रादुर्भूतासनातनी ॥ २८ ॥
नजानीमोवयंसर्वेप्रभावंनृपसत्तम ॥ चंडिकायास्तमोयुक्तामाययामोहिताःसदा ॥ २९ ॥ धनदारसु
तानांचचिंतनेऽभिरताःसदा ॥ मग्नामहार्णवेघोरेकामक्रोधझषाकुले ॥ ३० ॥ पृच्छामस्त्वांमहाभाग
सर्वज्ञोऽसिमहामते ॥ केयंशक्तिःकुतोजाताकिंप्रभावावदस्वतत् ॥ ३१ ॥ भवत्वंनौश्चसंसारेसाधवोऽ
तिदयापराः ॥ तस्मान्नोवदकाकुत्स्थदेवीमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ३२ ॥ यत्प्रभावाचसादेवीयत्स्वरूपा
यदुद्भवा ॥ तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामस्त्वंब्रूहिनृवरोत्तम ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिपृष्टस्तदातैस्तुध्रुव
संधिसुतोनृपः ॥ विचिंत्यमनसादेवींतानुवाचमुदान्वितः ॥ ३४ ॥ सुदर्शनउवाच ॥ किंब्रवीमिमहीपा
लास्तस्याश्चरितमुत्तमम् ॥ ब्रह्मादयोनजानंतिसेशाःसुरगणास्तथा ॥ ३५ ॥ सर्वस्याऽऽद्यामहालक्ष्मी
र्वरेण्याशक्तिरुत्तमा ॥ सात्त्विकीयंमहीपालजगत्पालनतत्परा ॥ ३६ ॥ सृजतेयारजोरूपासत्त्वरूपाच
पालने ॥ संहारेचतमोरूपात्रिगुणासासदामता ॥ ३७ ॥ निर्गुणापरमाशक्तिःसर्वकामफलप्रदा ॥ सर्वे
षांकारणंसाहिब्रह्मादीनांनृपोत्तमाः ॥ ३८ ॥ निर्गुणासर्वथाज्ञातुमशक्यायोगिभिर्नृपाः ॥ सगुणासु
खसेव्यासाचिंतनीयासदाबुधैः ॥ ३९ ॥ राजानऊचुः ॥ बालएववनंप्राप्तस्त्वंतुनूनंभयातुरः ॥ कथं
ज्ञातात्वयादेवीपरमाशक्तिरुत्तमा ॥ ४० ॥ उपासिताकथंचैवपूजिताचकथंनृप ॥ याप्रसन्नातुसाहाय्यं
चकारत्वरयान्तिता ॥ ४१ ॥ सुदर्शनउवाच ॥ बालभावान्मयाप्राप्तंबीजंतस्याःसुसंमतम् ॥ स्मरामि

प्रजपन्नित्यंकामबीजाभिधंनृपाः ॥ ४२ ॥ ऋषिभिःकथ्यमानासामयाज्ञाताऽविकाशिवा ॥ स्मरामितां दिवारात्रंभक्त्यापरमयापराम् ॥ ४३ ॥ व्यासउवाच ॥ तन्निशम्यवचस्तस्यराजानोभक्तितत्पराः ॥ तांमत्वापरमांशक्तिंनिर्ययुःस्वगृहान्प्रति ॥ ४४ ॥ सुबाहुरगमत्काश्यांतमापृच्छ्यसुदर्शनम् ॥ सुदर्शनोऽपिधर्मात्मानिर्जगामसुकोसलान् ॥ ४५ ॥ मंत्रिणस्तुनृपंश्रुत्वाहतंशत्रुजितंमृधे ॥ जितंसुदर्शनं चैवबभूवुःप्रेमसंयुताः ॥ ४६ ॥ आगच्छंतंनृपंश्रुत्वातंसाकेतनिवासिनः॥उपायनान्युपादायप्रययुःसंमुखे जनाः ॥ ४७ ॥ तथाप्रकृतयःसर्वे नानोपायनपाणयः ॥ ध्रुवसंधिसुतंमत्वामुदिताःप्रययुःप्रजाः ॥ ४८ ॥ स्त्रियोपसंयुतःसोऽथप्राप्यायोध्यांसुदर्शनः ॥ संमान्यसर्वलोकांश्चययौराजानिवेशनम् ॥ ४९ ॥ वंदिभिःस्तूयमानस्तुवंद्यमानश्चमंत्रिभिः ॥ कन्याभिः कीर्यमाणश्चलाजैःसुमनसैस्तथा ॥ ५० ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

॥ व्यासउवाच ॥ गत्वाऽयोध्यांनृपश्रेष्ठोगृहंराज्ञःसुहृद्वृतः ॥ शत्रुजिन्मातरंप्राहप्रणम्यशोकसंकुलाम् ॥ १ ॥ मातर्नतेमयापुत्रःसंग्रामेनिहतःकिल ॥ नपितातेयुधाजिच्चशपेतेचरणौतथा ॥२॥ दुर्गयातौहतौ संख्येनापराधोममात्रवै ॥ अवश्यंभाविभावेषुप्रतीकारोनविद्यते ॥ ३ ॥ नशोकोऽत्रत्वयाकार्यो मृतपुत्रस्यमानिनि ॥ स्वकर्मवशगोजीवोभुंक्तेभोगान्सुखासुखान्॥४॥दासोऽस्मितवभोमातर्यथाममनोरमा॥ तथात्वमपिधर्मज्ञेनभेदोऽऽस्तिमनागपि ॥ ५ ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम ॥ तस्मान्नशोचितव्यंतेसुखेदुःखेकदाचन॥६॥ दुःखेदुःखाधिकान्पश्येत्सुखेपश्येत्सुखाधिकम्॥आत्मानंशोकहर्षाभ्यांशत्रुभ्यामिव नार्पयेत्॥७॥दैवाधीनमिदंसर्वंनात्माधीनंकदाचन॥ नशोकेनतदाऽऽत्मानंशोषयेन्मतिमान्नरः ॥८॥ यथादारुमयीयोषानटादीनांप्रचेष्टते॥ तथास्वकर्मवशगोदेहीसर्वत्रवर्तते॥९॥अहंवनगतोमातर्नाभवंदुःखमानसः॥चिंतयन्स्वकृतंकर्मभोक्तव्यमितिवेद्मिच॥१०॥मृतोमातामहोऽत्रैवविधुराजननीमम॥भयातुराग

हीत्वामांनिर्ययौगहनंवनम् ॥ ११ ॥ लुंठितातस्करैर्मार्गेवस्त्रहीनातथाकृता ॥ पाथेयंचहृतंसर्वंबाल पुत्रानिराश्रया ॥ १२ ॥ मातागृहीत्वामांप्राप्ताभारद्वाजाश्रमंप्रति ॥ विदल्लोऽयंसमायातस्तथाधात्रे यिकाऽबला ॥ १३ ॥ मुनिभिर्मुनिपत्नीभिर्दयायुक्तैःसमंततः ॥ पोषिताः फलनीवारैर्वयंतत्रस्थिता स्त्रयः ॥ १४ ॥ दुःखंनमेतदाह्यासीत्सुखेनाद्यधनागमे ॥ नवैरंनचमात्सर्यंममचित्तेतुकर्हिचित् ॥ १५ ॥ नीवारभक्षणंश्रेष्ठराजभोगात्परंतपे ॥ तदाशीनरकंयातिननीवाराशनःक्वचित् ॥ १६ ॥ धर्मस्याचरणं कार्यंपुरुषेणविजानता ॥ संजित्येंद्रियवर्गंवैयथाननरकंव्रजेत् ॥ १७ ॥ मानुष्यंदुर्लभंमातःखंडेऽस्मि न्भारतेशुभे ॥ आहारादिसुखंनूनंभवेत्सर्वासुयोनिषु ॥ १८ ॥ आप्यतंमानुषंदेहंकर्तव्यंधर्मसाधनम् ॥ स्वर्गमोक्षप्रदंनृणांदुर्लभंचान्ययोनिषु ॥१९॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तासातदातेनलीलावत्यतिलज्जिता ॥ पुत्रशोकंपरित्यज्यतमाहाश्रुत्रिलोचना ॥ २० ॥ सापराधाऽस्मिपुत्राहंकृतापित्रायुधाजिता ॥ हत्वामा तामहंतेऽत्रहृतंराज्यंतुयेनवै ॥ २१ ॥ नतंवारयितुंशक्तातदाऽहंनसुतंमम ॥ यत्कृतंकर्मतेनैवनापराधो स्तिमेसुत ॥ २२ ॥ तौमृतौस्वकृतेनैवकारणंत्वंतयोर्नच ॥ नाहंशोचामितंपुत्रंसदाशोचामितत्कृतम् ॥ २३ ॥ पुत्रत्वमसिकल्याणभगिनीमेमनोरमा ॥ नक्रोधोनचशोकोमेत्वयिपुत्रमनागपि ॥ २४ ॥ कुरुरा ज्यंमहाभागप्रजाः पालयसुव्रत ॥ भगवत्याः प्रसादेनप्राप्तमेतदकंटकम् ॥ २५ ॥ तदाकर्ण्यवचोमातु र्नत्वातांनृपनंदनः ॥ जगामभुवनंरम्यंयत्रपूर्वंमनोरमा ॥२६॥ न्यवसत्तत्रगत्वातुसर्वानाहूयमंत्रिणः ॥ दैवज्ञानथपप्रच्छमुहूर्तंदिवसंशुभम् ॥ २७ ॥ सिंहासनंतथाहैमंकारयित्वामनोहरम् ॥ सिंहासने स्थितांदेवींपूजयिष्येसदाप्यहम् ॥ २८ ॥ स्थापयित्वाऽऽसनेदेवींधर्मार्थकाममोक्षदाम् ॥ राज्यंपश्चा त्करिष्यामियथारामादिभिः कृतम् ॥ २९ ॥ पूजनीयासदादेवीसर्वैर्नागरिकैर्जनैः ॥ माननीयाशिवा शक्तिः सर्वकामार्थसिद्धिदा ॥ ३० ॥ इत्युक्तामंत्रिणस्तेतुचक्रुर्वैराजशासनम् ॥ प्रासादंकारयामासुः

श्री राम शैव आश्रम

शिल्पिभिः सुमनोरमम् ॥ ३१ ॥ प्रतिमांकारयित्वाऽथमुहूर्तेऽथशुभेदिने ॥ द्विजानाहूयवेदज्ञान्स्थाप यामासभूपतिः ॥ ३२ ॥ हवनंविधिवत्कृत्वापूजयित्वाऽथदेवताम् ॥ प्रासादेमतिमान्देव्याः स्थापया मासभूमिपः ॥ ३३ ॥ उत्सवस्तत्रसंवृत्तो वादित्राणांचनिःस्वनैः ॥ ब्राह्मणानांवेदघोषैर्गानैस्तुविवि धैर्नृप ॥ ३४ ॥ व्यासउवाच ॥ प्रतिष्ठाप्यशिवां देवींविधिवद्वेदवादिभिः ॥ पूजांनानाविधांराजा चकारातिविधानतः ॥ ३५ ॥ कृत्वापूजांत्रिधिराजाराज्यंप्राप्यस्वपैतृकम् ॥ विख्यातश्चांबिकादेवी कोसलेषुबभूवह ॥ ३६ ॥ राज्यंप्राप्यनृपः सर्वसामंतकनृपानथ ॥ वशेचक्रेऽतिधर्मिष्ठान्सद्धर्मविज यीनृपः ॥३७॥ यथारामः स्वराज्येऽभूद्दिलीपस्यरघुर्यथा ॥ प्रजानांवैसुखंतद्वन्मर्यादाऽपितथाऽभवत् ॥ ३८ ॥ धर्मोवर्णाश्रमाणांचचतुष्पादभवत्तथा ॥ नाधर्मेरमतेचित्तंकेषामपिमहीतले ॥ ३९ ॥ ग्रामेग्रामे चप्रासादाश्चक्रुः सर्वेजनाधिपाः ॥ देव्याः पूजातदा प्रीत्याकोसलेषुप्रवर्तिता ॥ ४० ॥ सुबाहुरपि काश्यांतुदुर्गायाः प्रतिमांशुभाम् ॥ कारयित्वाचप्रासादंस्थापयामासभक्तितः ॥ ४१ ॥ तत्रतस्या जनाः सर्वे प्रेमभक्तिपरायणाः ॥ पूजांचक्रुर्विधानेनयथाविश्वेश्वरस्यह ॥ ४२ ॥ विख्यातासाबभूवा थदुर्गादेवीधरातले ॥ देशेदेशेमहाराजतस्याभक्तिर्व्यवर्धत ॥ ४३ ॥ सर्वत्रभारतेलोकेसर्ववर्णेषु सर्वथा ॥ भजनीयाभवानीतुसर्वेषामभवत्तदा ॥ ४४ ॥ शक्तिभक्तिरताःसर्वे मानिनश्चाभवन्नृप ॥ आगमोक्तैरथस्तोत्रैर्जपध्यानपरायणाः ॥ ४५ ॥ नवरात्रेषुसर्वेषु चक्रुःसर्वे विधानतः ॥ अर्चनंहवनं यागंदेव्याभक्तिपराजनाः ॥ ४६ ॥

इति श्रीदे० महापुराणे तृतीयस्कंधे पंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

जनमेजयउवाच ॥ नवरात्रेतुसंप्राप्तेकिंकर्तव्यंद्विजोत्तम ॥ विधानंविधिवद्ब्रूहिशरत्कालेवि शेषतः ॥ १ ॥ किंफलंखलुकस्तत्रविधिः कार्योमहामते ॥ एतद्विस्तरतोब्रूहिकृपयाद्विजसत्तम ॥ २ ॥

व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिनवरात्रव्रतंशुभम् ॥ शरत्कालेविशेषेणकर्तव्यंविधिपूर्वकम्
॥ ३ ॥ वसंतेचप्रकर्तव्यंतथैवप्रेमपूर्वकम् ॥ द्वावृतूयमदंष्ट्राख्यौनूनंसर्वजनेषुवै ॥ ४ ॥
शरद्वसंतनामानौदुर्गमौप्राणिनामिह ॥ तस्माद्यत्नादिदंकार्यंसर्वत्रशुभमिच्छता ॥ ५ ॥
द्वावेवसुमहाघोरावृतूरोगकरौनृणाम् ॥ वसंतशरदावेवसननाशकराबुभौ ॥ ६ ॥ तस्मात्तत्रप्र
कर्तव्यंचंडिकापूजनंबुधैः ॥ चैत्राऽश्विनेशुभेमासेभक्तिपूर्वंनराधिप ॥ ७ ॥ अमावास्यां
चसंप्राप्यसंभारंकल्पयेच्छुभम् ॥ हविष्यंचाशनं कार्यमेकभुक्तंतुतद्दिने ॥ ८ ॥ मंडपस्तुप्रकर्तव्यः
समेदेशेशुभेस्थले ॥ हस्तषोडशमानेनस्तंभध्वजसमन्वितः ॥ ९ ॥ गौरमृद्गोमयाभ्यांचलेपनंकार
येत्ततः ॥ तन्मध्येवेदिकाशुभ्राकर्तव्याचसमास्थिरा ॥ १० ॥ चतुर्हस्ताचहस्तोच्छ्रापीठार्थंस्थानमुत्त
मम् ॥ तोरणानिविचित्राणिवितानंचप्रकल्पयेत् ॥ ११ ॥ रात्रौद्विजानथामंत्र्यदेवीतत्त्वविशारदान् ॥
आचारनिरतान्दांतान्वेदवेदांगपारगान् ॥ १२ ॥ प्रतिपद्दिवसेकार्यंप्रातः स्नानं विधानतः ॥ नद्यां
नदेतडागेवावाप्यांकूपेगृहेऽथवा ॥ १३ ॥ प्रातर्नित्यंपुरः कृत्वाद्विजानांवरणंततः ॥ अर्घ्यपाद्यादिकं
सर्वंकर्तव्यंमधुपूर्वकम् ॥ १४ ॥ वस्त्रालंकरणादीनिदेयानिचस्वशक्तितः ॥ वित्तशाठ्यंनकर्तव्यंविभ
वेसतिकर्हिचित् ॥ १५ ॥ विप्रैः संतोषितैः कार्यंसंपूर्णंसर्वथाभवेत् ॥ नवपंचत्रयश्चैकोदेव्याः पाठे
द्विजाः स्मृताः ॥ १६ ॥ वरयेद्ब्राह्मणंशांतंपरायणकृतेतदा ॥ स्वस्तिवाचनकंकार्यंवेदमंत्रविधानतः
॥ १७ ॥ वेद्यांसिंहासनंस्थाप्यक्षौमवस्त्रसमन्वितम् ॥ तत्रस्थाप्यांऽबिकादेवीचतुर्हस्तायुधान्विता
॥ १८ ॥ रत्नभूषणसंयुक्तामुक्ताहारविराजिता ॥ दिव्यांबरधरासौम्यासर्वलक्षणसंयुता॥१९॥शंखचक्र
गदापद्मधरासिंहेस्थिताशिवा ॥ अष्टादशभुजावाऽपिप्रतिष्ठाप्यासनातनी ॥ २० ॥ अर्चाभावेतथार्ण
त्रंनवार्णमंत्रसंयुतम् ॥ स्थापयेत्पीठपूजार्थंकलशंतत्रपार्श्वतः ॥ २१ ॥ पंचपल्लवसंयुक्तंवेदमंत्रैः सुसं

स्कृतम् ॥ सुतीर्थजलसंपूर्णंहेमरत्नैः समन्वितम् ॥ २२ ॥ पार्श्वे पूजार्थसंभारान्परिकल्प्यसमंततः ॥
गीतवादित्रनिर्घोषान्कारयेन्मंगलायवै ॥ २३ ॥ तिथौहस्तान्वितायांचनंदायांपूजनंवरम् ॥ प्रथमेदिव
सेराजन्विधिवत्कामदंनृणाम् ॥ २४ ॥ नियमंप्रथमंकृत्वापश्चात्पूजांसमाचरेत् ॥ उपवासेननक्तेनचैक
भुक्तेनवापुनः ॥ २५ ॥ करिष्यामिव्रतंमातर्नवरात्रमनुत्तमम् ॥ साहाय्यंकुरुमेदेविजगदंबममाखिलम्
॥ २६ ॥ यथाशक्तिप्रकर्तव्योनियमोव्रतहेतवे ॥पश्चात्पूजाप्रकर्तव्याविधिवन्मंत्रपूर्वकम्॥२७॥चंदनागु
रुकर्पूरैःकुसुमैश्चसुगंधिभिः ॥मंदारकरजाशोकचंपकैःकरवीरकैः॥२८॥मालतीब्रह्मकापुष्पैस्तथाबिल्व
दलैःशुभैः ॥ पूजयेज्जगतांधात्रींधूपैर्दीपैर्विधानतः ॥ २९ ॥ फलैर्नानाविधैरर्घ्यंप्रदातव्यंचतत्रवै॥ नारि
केलैर्मातुलिंगैर्दाडिमीकदलीफलैः ॥ ३० ॥ नारंगैःपनसैश्चैवतथापूर्णफलैःशुभैः ॥ अन्नदानंप्रकर्तव्यं
भक्तिपूर्वंनराधिप ॥ ३१ ॥ मांसाशनंयेकुर्वंतितैःकार्यंपशुहिंसनम् ॥ महिषाजवराहाणांबलिदानंवि
शिष्यते ॥ ३२ ॥ देव्यग्रेनिहतायांतिपशवःस्वर्गमव्ययम् ॥ नहिंसापशुजातत्रनिघ्नतांतत्कृतेऽनघ ॥३३॥
अहिंसायाज्ञिकीप्रोक्तासर्वशास्त्रविनिर्णये ॥ देवतार्थेविसृष्टानांपशूनांस्वर्गतिर्ध्रुवा ॥ ३४ ॥ होमार्थं
चैवकर्तव्यंकुंडंचैवत्रिकोणकम् ॥ स्थंडिलंवाप्रकर्तव्यंत्रिकोणंमानतःशुभम् ॥ ३५ ॥ त्रिकालंपूजनं
नित्यंनानाद्रव्यैर्मनोहरैः॥गीतवादित्रनृत्यैश्चकर्तव्यश्चमहोत्सवः॥३६॥नित्यंभूमौचशयनेकुमारीणांचपू
जनम् ॥ वस्त्रालंकरणैर्दिव्यैर्भोजनैश्चसुधामयैः ॥ ३७ ॥ एकैकांपूजयेन्नित्यमेकवृद्ध्यातथापुनः ॥
द्विगुणंत्रिगुणंवाऽपिप्रत्येकंनवकंचवा ॥ ३८ ॥ विभवस्यानुसारेणकर्तव्यंपूजनंकिल । वित्तशाठ्यं
नकर्तव्यं राजञ्छक्तिमखेसदा ॥ ३९ ॥ एकवर्षानकर्तव्याकन्या पूजाविधौनृप ॥ परमज्ञातुभोगानां
गंधादीनांचबालिका ॥ ४० ॥ कुमारिकातुसाप्रोक्ताद्विवर्षाय भवेदिह ॥ त्रिमूर्तिश्चत्रिवर्षाचकल्याणी
चतुरब्दिका ॥ ४१ ॥ रोहिणीपंचवर्षाचषड्वर्षाकालिकास्मृता ॥ चंडिकासप्तवर्षास्यादष्टवर्षाचशां

भवी ॥ ४२ ॥ नववर्षाभवेद्दुर्गासुभद्रादशवार्षिकी ॥ अतऊर्ध्वं नकर्तव्यासर्वकार्यविगर्हिता ॥ ४३ ॥
एभिश्चनामभिः पूजाकर्तव्याविधिसंयुता ॥ तासांफलानिवक्ष्यामिनवानांपूजनेसदा ॥ ४४ ॥ कुमारी
पूजिताकुर्याद्दुःखदारिद्र्यनाशनम् ॥ शत्रुक्षयंधनायुष्यंबलवृद्धिंकरोतिवै ॥ ४५ ॥ त्रिमूर्तिपूजनादायु
स्त्रिवर्गस्यफलंभवेत् ॥ धनधान्यागमश्चैवपुत्रपौत्रादिवृद्धयः ॥ ४६ ॥ विद्यार्थीविजयार्थीचराज्या
र्थीयश्चपार्थिवः ॥ सुखार्थीपूजयेन्नित्यंकल्याणींसर्वकामदाम् ॥ ४७ ॥ कालिकांशत्रुनाशार्थं पूजयेद्भ
क्तिपूर्वकम् ॥ ऐश्वर्यधनकामश्चचंडिकांपरिपूजयेत् ॥ ४८ ॥ पूजयेच्छांभवींनित्यंनृपसंमोहनायच ॥
दुःखदारिद्र्यनाशायसंग्रामेविजयायच ॥ ४९ ॥ क्रूरशत्रुविनाशार्थं तथोग्रकर्मसाधने ॥ दुर्गां चपूजये
द्भक्त्यापरलोकसुखायच ॥ ५० ॥ वांछितार्थस्यसिद्ध्यर्थं सुभद्रांपूजयेत्सदा ॥ रोहिणींरोगनाशायपू
जयेद्विधिवन्नरः ॥ ५१ ॥ श्रीरस्त्वितिचमंत्रेणपूजयेद्भक्तितत्परः ॥ श्रीयुक्तमंत्रैरथवाबीजमंत्रैरथापिवा
॥ ५२ ॥ कुमारस्यचतत्त्वानियांसृजत्यपिलीलया ॥ कादीनपिचदेवांस्तान्कुमारींपूजयाम्यहम् ॥ ५३ ॥
सत्त्वादिभिस्त्रिमूर्तिर्यातैर्हि नानास्वरूपिणी ॥ त्रिकालव्यापिनीशक्तिस्त्रिमूर्तिं पूजयाम्यहम् ॥ ५४ ॥
कल्याणकारिणीनित्यंभक्तानांपूजिताऽनिशम् ॥ पूजयामिचतांभक्त्याकल्याणींसर्वकामदाम् ॥ ५५ ॥
रोहयंतीचबीजानिप्राग्जन्मसंचितानिवै ॥ यादेवीसर्वभूतानांरोहिणींपूजयाम्यहम् ॥ ५६ ॥ कालीका
लयतेसर्वं ब्रह्मांडंसचराचरम् ॥ कल्पांतसमयेयातांकालिकांपूजयाम्यहम् ॥ ५७ ॥ तांचंडपापहरि
णींचंडिकांपूजयाम्यहम् ॥ ५८ ॥ अकारणात्समुत्पत्तिर्यन्मयैः परिकीर्तिता ॥ यस्यास्तांसुखदांदेवीं
शांभवींपूजयाम्यहम् ॥ ५९ ॥ दुर्गात्त्रायतिभक्तंयासदादुर्गार्तिनाशिनी ॥ दुर्ज्ञेयासर्वदेवानांतांदुर्गां
पूजयाम्यहम् ॥ ६० ॥ सुभद्राणिचभक्तानांकुरुतेपूजितासदा ॥ अभद्रनाशिनींदेवींसुभद्रां

पूजयाम्यहम् ॥ ६१ ॥ एभिर्मंत्रैः पूजनीयाः कन्यकाः सर्वदाबुधैः ॥ वस्त्रालंकरणैर्माल्यै
र्गंधैरुच्चावचैरपि ॥ ६२ ॥

इतिश्रीदेवी० म० तृतीयस्कंधे षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

व्यासउवाच ॥ हीनांगींवर्जयेत्कन्यांकुष्ठयुक्तांव्रणांकिताम् ॥ गंधस्फुरितहीनांगींविशालकुल
संभवाम् ॥ १ ॥ जात्यंधांकेकरांकाणींकुरूपांबहुरोमशाम् ॥ संत्यजेद्रोगिणींकन्यांरक्तपुष्पादिनांऽ
किताम् ॥ २ ॥ क्षमांगर्भसमुद्भूतांगोलकांकन्यकोद्भवाम् ॥ वर्जनीयाः सदाचैताः सर्वपूजादिकर्मसु
॥ ३ ॥ अरोगिणींसुरूपांगींसुंदरींव्रणवर्जिताम् ॥ एकवंशसमुद्भूतांकन्यांसम्यक्प्रपूजयेत् ॥ ४ ॥ब्राह्म
णीसर्वकार्येषुजयार्थे नृपवंशजा ॥ लाभार्थे वैश्यवंशोत्थामतावाशूद्रवंशजा ॥ ५ ॥ ब्राह्मणैर्ब्रह्मजाः
पूज्याराजन्यैर्ब्रह्मवंशजाः ॥ वैश्यैस्त्रिवर्गजाः पूज्याश्चतस्रः पादसंभवैः ॥ ६ ॥ कारुभिश्चैववंशोत्था
यथायोग्यंप्रपूजयेत् ॥ नवरात्रविधानेनभक्तिपूर्वं सदैवहि ॥ ७ ॥ अशक्तोनियतंपूजांकर्तुं चेन्नवरात्र
के ॥ अष्टम्यांचविशेषेणकर्तव्यंपूजनंसदा ॥ ८ ॥ पुराऽष्टम्यांभद्रकालीदक्षयज्ञविनाशिनी ॥ प्रादुर्भू
तामहाघोरायोगिनीकोटिभिः सह ॥ ९ ॥ अतोऽष्टम्यांविशेषेणकर्तव्यंपूजनंसदा ॥ नानाविधोपहारै
श्चगंधमाल्यानुलेपनैः ॥ १० ॥ पायसैरामिषैर्होमैर्ब्राह्मणानांचभोजनैः ॥ फलपुष्पोपहारैश्चतोषये
ज्जगदंबिकाम् ॥ ११ ॥ उपवासेह्यशक्तानांनवरात्रव्रतेपुनः ॥ उपोषणत्रयंप्रोक्तंयथोक्तंफलदंनृप ॥१२॥
सप्तम्यांचतथाऽष्टम्यांनवम्यांभक्तिभावतः॥त्रिरात्रकरणात्सर्वं फलंभवतिपूजनात् ॥१३॥ पूजाभिश्चै
वहोमश्चकुमारीपूजनस्तथा॥संपूर्णं तद्व्रतंप्रोक्तंविप्राणांचैवभोजनैः॥१४ ॥ व्रतानियानिचान्यानिदाना
निविविधानिच ॥ नवरात्रव्रतस्यास्यनैवतुल्यानिभूतले ॥१५॥ धनधान्यप्रदंनित्यंसुखसंतानवृद्धिदम् ॥
आयुरारोग्यदंचैवस्वर्गदंमोक्षदंतथा ॥ १६॥ विद्यार्थी वाधनार्थीवापुत्रार्थीवाभवेन्नरः ॥ तेनेदंविधिव

त्कार्यं व्रतंसौभाग्यदंशिवम् ॥१७॥ विद्यार्थी सर्वविद्यांवैप्राप्नोतिव्रतसाधनात्॥ राज्यभ्रष्टोनृपोराज्यं
समवाप्नोतिसर्वथा ॥ १८ ॥ पूर्वंजन्मनियैर्नूनंनकृतंव्रतमुत्तमम् ॥ तेव्याधिनोदरिद्राश्चभवंतिपुत्रव
र्जिताः ॥ १९ ॥ वंध्याचयाभवेन्नारीविधवाधनवर्जिता ॥ अनुमातत्रकर्तव्यानेयंकृतवतीव्रतम् ॥ २० ॥
नवरात्रव्रतंप्रोक्तंनकृतंयेनभूतले ॥ सकथंविभवंप्राप्यमोदतेचतथादिवि ॥ २१ ॥ रक्तचंदनसंमिश्रैः
कोमलैर्बिल्वपत्रकैः ॥ भवानीपूजितायेनसभवेन्नृपतिःक्षितौ ॥ २२ ॥ नाराधितायेनशिवासनातनीदुः
खार्तिहासिद्धिकरीजगद्धरा ॥ दुःखावृतःशत्रुयुतश्चभूतलेनूनंदरिद्रोभवतीहमानवः ॥ २३ ॥ यांविष्णु
रिंद्रोहरपद्मजौतथावन्हिःकुबेरोवरुणोदिवाकरः ॥ ध्यायंतिसर्वार्थसमाप्तिनंदितास्तांकिंमनुष्यान
भजंतिचंडिकाम् ॥ २४ ॥ स्वाहास्वधानाममनुप्रभावैस्तृप्यंतिदेवाःपितरस्तथैव ॥ यज्ञेषुसर्वेषुमुदाह
रंतियन्नामयुग्मश्रुतिभिर्मुनींद्राः ॥ २५ ॥ यस्येच्छयासृजतिविश्वमिदंप्रजेशोनानावतारकलनंकुरुतेह
रिश्च ॥ ननंकरोतिजगतःकिलभस्मशंभुस्तांशर्मदांनभजतेनुकथंमनुष्यः ॥ २६ ॥ नैकोऽस्तिसर्वभवने
षुतयाविहीनोदेवोनरोऽथविहगःकिलपन्नगोवा ॥ गंधर्वराक्षसपिशाचनगेषुनूनंयःस्पंदितुंभवतिशक्ति
युतोयथेच्छम् ॥ २७ ॥ तांनसेवेतकश्चंडीं सर्वकामार्थदांशिवाम् ॥ व्रतंतस्यानकःकुर्याद्वांछन्नर्थचतु
ष्टयम् ॥ २८ ॥ महापातकसंयुक्तोनवरात्रव्रतंचरेत् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योनात्रकार्याविचारणा ॥२९॥
पुराकश्चिद्वणिक्छ्रेष्ठोनोधनहीनःसुदुःखितः ॥ कुटुंबीचाभवत्कश्चित्कोसलेनृपसत्तम ॥ ३० ॥ अपत्या
निबहून्यस्याभवन्क्षुत्पीडितानिच ॥ भक्ष्यंकिंचित्तुसायान्हेप्रापुस्तस्यचबालकाः ॥ ३१ ॥ भुंक्तेस्मका
र्यकर्ताऽसौपरस्याथबुभुक्षितः ॥ कुटुंबभरणंतत्रचकारातिनिराकुलः ॥ ३२ ॥ सदाधर्मरतःशांतःसदा
चारश्चसत्यवाक् ॥ अक्रोधनश्चधृतिमान्निर्मदश्चानसूयकः ॥ ३३ ॥ संपूज्यदेवतानित्यंपितॄनप्यति
थींस्तथा ॥ भुंजानेपोष्यवर्गेऽथकृतवान्भोजनंवणिक् ॥ ३४ ॥ एवंगच्छतिकालेवैसुशीलोनामतोगुणैः

॥ दारिद्र्यार्तो द्विजं शांतं पप्रच्छाति बुभुक्षितः ॥ ३५ ॥ सुशील उवाच ॥ भो भूदेव कृपां कृत्वा वद स्वाद्य महामते ॥ कथं दारिद्र्यनाशः स्यादिति मे निश्चयेन वै ॥ ३६ ॥ धनेषणा मे नैवास्ति धनी स्यामिति मानद कुटुंबभरणार्थं वै पृच्छामि त्वां द्विजोत्तम ॥ ३७ ॥ पुत्री सुतस्तु मे बालो भक्षार्थी रोदते भृशम् ॥ तावन्मात्रं गृहे नान्नं मुष्टिमेकां ददाम्यहम् ॥३८॥ विसर्जितो यतो गेहाद्गतो बालो रुदन्मया ॥ अतो मे दह्यतेऽत्यर्थं किं करोमि धनं विना ॥ ३९ ॥ विवाहोऽस्ति सुतायामे नास्ति वित्तं करोमि किम् ॥ दशवर्षाधिकायास्तु दानकालोऽपि यात्यलम् ॥ ४० ॥ तेन शोचामि विप्रेंद्र सर्वज्ञोऽसि दयानिधे ॥ तपो दानं व्रतं किंचिद्ब्रूहि मंत्रजपं तथा ॥ ४१ ॥ येनाहं पोष्यवर्गस्य करोमि द्विज पोषणम् ॥ तावन्मे स्याद्धनप्राप्तिर्नाधिकं प्रार्थये किल ॥ ४२ ॥ त्वत्प्रसादात्कुटुंबं मे सुखितं प्रभवेदिह ॥ तत्कुरुष्व महाभाग ज्ञानेन परिचिंत्य च ॥ ४३ ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ इति पृष्टस्तथा तेन ब्राह्मणः संशितव्रतः ॥ उवाच परमप्रीतस्तं वैश्यं नृपसत्तम ॥ पूजनं भगवत्याश्च हवनं भोजनं तथा ॥ ४५ ॥ वेदपारायणं शक्तिजपहोमादिकं तथा ॥ कुरुष्वाद्य यथाशक्ति तव कार्यं भविष्यति ॥४६॥ एतस्मादपरं किंचिद्व्रतं नास्ति धरातले ॥ नवरात्राभिधं वैश्य पावनं सुखदं यथा ॥ ४७ ॥ ज्ञानदं मोक्षदं चैव सुखसंतानवर्धनम् ॥ शत्रुनाशकरं कामं नवरात्रव्रतं सदा ॥ ४८ ॥ राज्यभ्रष्टेन रामेण सीताविरहितेन च ॥ किष्किंधायां व्रतं चैतत्कृतं दुःखातुरेण वै ॥ ४९ ॥ प्रतप्तेनापि रामेण सीताविरहवह्निना ॥ विधिवत्पूजिता देवी नवरात्रव्रतेन वै ॥ ५० ॥ तेन प्राप्ताऽथ वैदेही कृत्वा सेतुं महार्णवे ॥ हत्वा मंदोदरीनाथं कुंभकर्णं महाबलम् ॥ ५१ ॥ मेघनादं सुतं हत्वा कृत्वा भूपं विभीषणम् ॥ पश्चादयोध्यामागत्य प्राप्तं राज्यमकंटकम् ॥ ५२ ॥ नवरात्रव्रतस्यास्य प्रभावेण विशांवर ॥ सुखं भूमितले प्राप्तं रामेणामिततेजसा ॥ ५३ ॥ व्यास उवाच ॥ इति विप्रवचः श्रुत्वा स वैश्यस्तं द्विजं गुरुम् ॥ कृत्वा जग्राह सन्मंत्रं मायाबीजाभिधं नृप ॥ ५४ ॥ जजाप परया भक्त्या नवरात्रमतंद्रितः ॥ नानाविधोपहारैश्च पूजया

मासमसादरम् ॥ ५५ ॥ नवसंवत्सरंचैवमायाबीजपरायणः ॥ नवमेवत्सरांतेतुमहाष्टम्यांमहेश्वरी ॥५६॥
अर्धरात्रेतुसंजातेप्रत्यक्षं दर्शनंददौ ॥ नानावरप्रदानैश्चकृतकृत्यंचकारतम् ॥ ५७ ॥

॥ इति श्रीदे० म० तृतीयस्कंधे सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

जनमेजयउवाच ॥ कथंरामेणतच्चीर्णंव्रतंदेव्याःसुखप्रदम् ॥ राज्यभ्रष्टःकथंसोऽथकथंसीता
हृतापुनः ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ राजादशरथःश्रीमानयोध्याधिपतिःपुरा ॥ सूर्यवंशवरश्चासीद्देवब्रा
ह्मणपूजकः ॥ २ ॥ चत्वारोजज्ञिरेतस्यपुत्रालोकेषुविश्रुताः ॥ रामलक्ष्मणशत्रुघ्नाभरतश्चेतिनामतः
॥ ३ ॥ राज्ञःप्रियकराःसर्वेसदृशागुणरूपतः ॥ कौसल्यायाःसुतोरामः कैकेय्याभरतःस्मृतः ॥४॥ सुमि
त्रातनयौजातौयमलौद्वौमनोहरौ ॥ तेजातावैकिशोराश्चधनुर्बाणधराःकिल ॥ ५ ॥ सूनवःकृतसंस्कारा
भूपतेःसुखवर्धकाः ॥ कौशिकेनतदाऽऽगत्यप्रार्थितोरघुनन्दनः ॥ ६ ॥ राघवंमखरक्षार्थंसूनुंषोड
शवार्षिकम् ॥ तस्मैसोऽयंददौरामंकौशिकायसलक्ष्मणम् ॥ ७ ॥ तौसमेत्यमुनिंमार्गेजग्मतुश्चारुद
र्शनौ ॥ ताटकानिहतामार्गेराक्षसीघोरदर्शना ॥ ८ ॥ रामेणैकेनबाणेनमुनीनांदुःखदासदा ॥ यज्ञरक्षा
कृतातत्रसुबाहुर्निहतःशठः ॥ ९ ॥ मारीचोऽथमृतप्रायोनिक्षिप्तोबाणवेगतः ॥ एवंकृत्वामहत्कर्मयज्ञ
स्यपरिरक्षणम् ॥ १० ॥ गतास्तेमिथिलांसर्वेरामलक्ष्मणकौशिकाः ॥ अहल्यामोचिताशापान्निष्पा
पासाकृताऽबला ॥ ११ ॥ विदेहनगरेतौतुजग्मतुर्मुनिनासह ॥ बभंजशिवचापंचजनकेनपणीकृतम्
॥ १२ ॥ उपयेमेततःसीतांजानकींचरमांशजाम् ॥ लक्ष्मणायददौराजापुत्रीमेकांतथोर्मिलाम् ॥ १३ ॥
कुशध्वजसुतेकन्येप्रापतुर्भ्रातराबुभौ ॥ तथाभरतशत्रुघ्नौसुशीलौशुभलक्षणौ ॥ १४ ॥ एवंदारक्रिया
स्तेषांभ्रातॄणांचाभवन्नृप ॥ चतुर्णांमिथिलायांतुयथाविधिविधानतः ॥ १५ ॥ राज्ययोग्यंसुतंदृष्ट्वा
राजादशरथस्तदा ॥ राघवायधुरंदातुंमनश्चक्रेनिजायवै ॥ १६ ॥ संभारंविहितंदृष्ट्वाकैकेयीपूर्वक

लिपतौ ॥ वरौसंप्रार्थयामासभर्तारंवशवर्तिनम् ॥ १७ ॥ राज्यंसुतायचैकेनभरतायमहात्मने ॥ रामा
यवनवासंचचतुर्दशसमास्तथा ॥ १८ ॥ रामस्तुवचनात्तस्याःसीतालक्ष्मणसंयुतः ॥ जगामदंडकार
ण्यंराक्षसैरुपसेवितम् ॥ १९ ॥ राजादशरथःपुत्रविरहेणप्रपीडितः ॥ जहौप्राणानमेयात्मापूर्वंशापमनु
स्मरन् ॥ २० ॥ भरतःपितरंदृष्ट्वामृतंमातृकृतेनवै ॥ राज्यमृद्धंनजग्राहभ्रातुःप्रियचिकीर्षया ॥ २१ ॥
पंचवट्यांवसन्रामोरावणावरजांवने ॥ शूर्पणखांविरूपांवैचकारातिस्मरातुराम् ॥ २२ ॥ खरादयस्तु
तांदृष्ट्वाछिन्ननासांनिशाचराः ॥ चक्रुःसंग्राममतुलंरामेणामिततेजसा ॥ २३ ॥ सजघानखरादींश्च
दैत्यानतिवलान्वितान् ॥ मुनीनांहितमन्विच्छन्रामःसत्यपराक्रमः ॥ २४ ॥ गत्वाशूर्पणखालंकांखर-
दूषणघातनम् ॥ दूषिताकथयामासरावणायचराघवात् ॥ २५ ॥ सोपिश्रुत्वाविनाशंतंजातःक्रोधवशः
खलः ॥ जगामरथमारुह्यमारीचस्याऽऽश्रमंतदा ॥ २६ ॥ कृत्वाहेममृगंनेतुं प्रेषयामासरावणः ॥ सीता
प्रलोभनार्थायमायाविनमसंभवम् ॥ २७ ॥ सोऽथहेममृगोभूत्वासीतादृष्टिपथंगतः ॥ मायावीचाति
चित्रांगश्चरन्प्रबलमंतिके ॥ २८ ॥ तंदृष्ट्वाजानकीप्राहराघवंदैवनोदिता ॥ चर्मानयस्वकान्तेतिस्वाधीन
पतिकायथा ॥ २९ ॥ अविचार्याथरामोऽपितत्रसंस्थाप्यलक्ष्मणम् ॥ सशरंधनुरादायययौमृगपदानुगः
॥ ३० ॥ सारंगोऽपिहरिंदृष्ट्वामायाकोटिविशारदः ॥ दृश्यादृश्योबभूवाथजगामचवनांतरम् ॥ ३१ ॥
मत्वाहस्तगतंरामःक्रोधाकृष्टधनुःपुनः ॥ जघानचातितीक्ष्णेनशरेणकृत्रिमंमृगम् ॥ ३२ ॥ सहतोतिब
लात्तेनचुक्रोशभृशदुःखितः ॥ हालक्ष्मणहतोऽस्मीतिमायावीनश्वरःखलः ॥ ३३ ॥ सशब्दस्तुमुलस्ता
वज्जानक्यासंश्रुतस्तदा ॥ राघवस्येतिसामत्वादीनादेवरमब्रवीत् ॥ ३४ ॥ गच्छलक्ष्मणतूर्णंत्वंहतो
सौरघुनन्दनः ॥ त्वामाह्वयतिसौमित्रे साहाय्यंकुरुसत्वरम् ॥ ३५ ॥ तत्राऽहलक्ष्मणः सीतामंबराम
वधादपि ॥ नाहंगच्छेऽद्यमुक्त्वात्वामसहायामिहाश्रमे ॥ ३६ ॥ आज्ञामेराघवस्यात्रतिष्ठेतिजनका

त्मजे ॥ तदतिक्रमभीतोऽहंनत्यजामितवांतिकम् ॥ ३७ ॥ दूतंवैराघवंदृष्ट्वावनेमायाबिनाकिल ॥ त्य
क्त्वात्वांनाधिगच्छामिपदमेकंशुचिस्मिते ॥ ३८ ॥ कुरुधैर्यंनमन्येऽद्यरामंहंतुंक्षमंद्विवौ ॥ नाहं
त्यक्त्वागमिष्यामिविलंघ्यराममभाषितम् ॥ ३९ ॥ व्यासउवाच ॥ रुदतीसुदतीप्राहतंतदाविधिनो
दिता ॥ अक्रूरावचनंक्रूरंलक्ष्मणंशुभलक्षणम् ॥ ४० ॥ अहंजानामिसौमित्रेसानुरागंचमांप्रति ॥
प्रेरितंभरतेनैवमदर्थमिहसंगतम् ॥ ४१ ॥ नाहंतथाविधानारीस्वैरिणीकुहकाधम ॥ मृतेरामेपतिंत्वां
नकर्तुमिच्छामिकामतः ॥ ४२ ॥ नागमिष्यतिचेद्रामोजीवितंसंत्यजाम्यहम् ॥ विनातेननजीवामि
विधुरादुःखिताभृशम् ॥ ४३ ॥ गच्छवातिष्ठसौमित्रेनजानेऽहंतवेप्सितम् ॥ क्वगतंतेऽत्रसौहार्दं
ज्येष्ठेधर्मरतेकिल ॥ ४४ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यालक्ष्मणोदीनमानसः ॥ प्रोवाचरुद्धकंठस्तुतांतदाजन
कात्मजाम् ॥४५॥किमात्थक्षितिजेवाक्यंमयिक्रूरतरंकिल ॥ किंवदस्यत्यनिष्टंतेभाविजानेधियाह्यहम्॥४६
इत्युक्त्वानिर्ययौवीरस्तांत्यक्त्वाप्ररुदन्भृशम् ॥ अग्रजस्यययौपश्यञ्छोकार्तः पृथिवीपते ॥ ४७ ॥
गतेऽथलक्ष्मणेतत्ररावणः कपटाकृतिः ॥ भिक्षुवेषंततः कृत्वाप्रविवेशतदाश्रमे ॥ ४८ ॥ जानकीतंयतिं
मत्वादत्त्वार्घ्यंवन्यमादरात् ॥ भैक्ष्यंसमर्पयामासरावणायदुरात्मने ॥ ४९ ॥ तांपप्रच्छसदुष्टात्मान
म्रपूर्वंमृदुस्वरम् ॥ काऽसिपद्मपलाशाक्षिवनेचैकाकिनीप्रिये ॥ ५० ॥ पिताकस्तेऽथवामोरुभ्राताकः
कः पतिस्तव ॥ मूढेवैकाकिनीचात्रस्थिताऽसिवरवर्णिनि ॥ ५१ ॥ निर्जनेविपिनेकिंत्वंसौधार्हात्वमसि
प्रिये ॥ उटजेमुनिपत्नीवद्देवकन्यासमप्रभा ॥ ५२ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाप्रत्युवाच
विदेहजा ॥ दिव्यंदृष्ट्वायतिंज्ञात्वामंदोदर्याः पतिंतदा ॥ ५३ ॥ राजादशरथः श्रीमांश्चत्वारस्तस्य
वैसुताः ॥ तेषांज्येष्ठः पतिर्मेऽस्तिरामनामेतिविश्रुतः ॥ ५६ ॥ विवासितोऽथकैकेय्याकृतेभूपतिना
वरे॥चतुर्दशसमारामोवसतेऽत्रसलक्ष्मणः ॥५५॥ जनकस्यसुताचाहंसीतानाम्नीतिविश्रुता ॥ भंक्त्वा

शैवंधनुः कामंरामेणाहंविवाहिता ॥ ५६ ॥ रामबाहुबलेनात्रवसामोनिर्भयावने ॥ कांचनं मृगमालोक्यहंतुंमेनिर्गतः पतिः ॥ ५७ ॥ लक्ष्मणोऽपिपुनः श्रुत्वारवंभ्रातुर्गतोऽधुना ॥ तयोर्बाहु बलादत्रनिर्भयाऽहंवसामिवै ॥ ५८ ॥ मयेदंकथितंसर्ववृत्तांतंवनवासके ॥ तेऽत्राग त्यार्हणांतेवैकरिष्यंतियथाविधि ॥ ५९ ॥ यतिर्विष्णुस्वरूपोऽसितस्मात्त्वंपूजितोमया ॥ आश्रमोविपि नेघोरेकृतोऽस्तिरक्षसांकुले ॥ ६० ॥ तस्मात्त्वांपरिपृच्छामिसत्यंब्रूहिममाग्रतः॥ कोऽसित्रिदंडिरूपेण विपिनेत्वंसमागतः ॥ ६१ ॥ रावणउवाच ॥ लंकेशोऽहंमरालाक्षिश्रीमान्मंदोदरीपतिः ॥ त्वत्कृतेतुकृ तंरूपंमयेत्थंशोभनाकृते ॥ ६२ ॥ आगतोऽहंवरारोहेभगिन्याप्रेरितोऽत्रवै ॥ जनस्थानेहतौश्रुत्वाभ्रात रौखरदूषणौ ॥ ६३ ॥ अंगीकुरुनृपंमात्वंत्यक्त्वातंमानुषंपतिम्॥ हृतराज्यंगतश्रीकंनिर्बलंवनवासिनम् ॥ ६४ ॥ पट्टराज्ञीभवत्वंमेमंदोदर्युपरिस्फुटम् ॥ दासोऽस्मितवतन्वंगिस्वामिनीभवभामिनि ॥ ६५ ॥ जेताऽहंलोकपालानांपतामितवपादयोः ॥ करंगृहाणमेद्यत्वंसनाथंकुरुजानकि ॥६६॥ पितातेयाचितः पूर्वंमयावैत्वत्कृतेऽबले ॥ जनकोमामुवाचेत्थंपणबंधोमयाकृतः ॥ ६७ ॥ रुद्रचापभयान्नाहंसंप्राप्त स्तुस्वयंवरे ॥ मनोमेसंस्थितंतावन्निमग्नंविरहातुरम् ॥ ६८ ॥ वनेऽत्रसंस्थितांश्रुत्वापूर्वानुरागमो हितः ॥ आगतोऽस्म्यसितापांगिसफलंकुरुमेश्रमम् ॥ ६९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

॥ व्यासउवाच ॥ तदाकर्ण्यवचोदुष्टंजानकीभयविह्वला ॥ वेपमानास्थिरंकृत्वामनोवाचमुवा चह ॥ १॥ पौलस्त्यकिमसद्वाक्यंत्वमात्थस्मरमोहितः ॥ नाहंवैस्वैरिणीकिंतुजनकस्यकुलोद्भवा ॥२॥ गच्छलंकांदशास्यत्वंरामस्त्वांवैहनिष्यति ॥ मत्कृतेमरणंतत्रभविष्यतिनसंशयः ॥ ३ ॥ इत्युक्त्वापर्ण शालायांगतासावह्निसन्निधौ ॥ गच्छगच्छेतिवदतीरावणंलोकरावणम् ॥ ४ ॥ सोऽथकृत्वानिजंरूपं

जगामोटजमंतिकम् ॥ बलाज्जग्राहतांबालांरुदतीं भयविह्वलाम् ॥ ५ ॥ रामरामेतिक्रंदंतीलक्ष्मणेतिमु
हुर्मुहुः ॥ गृहीत्वानिर्गतःपापोरथमारोप्यसत्वरः ॥ ६ ॥गच्छन्नरुणपुत्रेणमार्गे रुद्धोजटायुषा ॥ संग्रा
मोऽभून्महारौद्रस्तयोस्तत्र वनांतरे ॥ ७ ॥ हत्वातंतांगृहीत्वाचगतोऽसौराक्षसाधिपः ॥ लंकायांक्रंद
तीतातकुररीवदुरात्मना ॥ ८ ॥ अशोकवनिकायांसास्थापिताराक्षसीयुता ॥ स्ववृत्तान्न वचलि
तासामदानादिभिःकिल ॥ ९ ॥ रामोऽपितंमृगंहत्वाजगामाऽऽदायनिर्वृतः ॥ आयां
तंलक्ष्मणंवीक्ष्यकिंकृतंतेऽनुजासमम् ॥ १० ॥ एकाकिनींप्रियांहित्वाकिमर्थं त्वमिहागतः ॥
श्रुत्वास्वनंतुपापस्यराघवस्त्वब्रवीदिदम् ॥ ११ ॥ सौमित्रिस्त्वब्रवीद्वाक्यंसीतावाग्बाण
पीडितः ॥ प्रभोऽत्राहंसमायातः कालयोगान्नसंशयः ॥ १२ ॥ तदातौपर्णशालायांगत्वावी
क्ष्यातिदुःखितौ ॥ जानक्यन्वेषणेयत्नमुभौकर्तुं समुद्यतौ ॥ १३ ॥ मार्गमाणौतुसंप्राप्तौयत्रासौपतितः
खगः ॥ जटायुः प्राणशेषस्तुपतितः पृथिवीतले ॥ १४ ॥ तेनोक्तंरावणेनाद्यहृताऽसौजनकात्मजा ॥
मयानिरुद्धः पापात्मापातितोऽहंमृधेपुनः ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वाऽसौगतप्राणः संस्कृतोराघवेणवै ॥ कृत्वौ
र्ध्वदैहिकंरामलक्ष्मणौनिर्गतौततः ॥ १६ ॥ कबंधंघातयित्वासौशापाच्चामोचयत्प्रभुः ॥ वचना
त्तस्यहरिणासख्यंचक्रेऽथराघवः ॥ १७ ॥ हत्वाचवालिनंवीरंकिष्किंधाराज्यमुत्तमम् ॥ सुग्रीवायददौ
रामः कृतसख्यायकार्यतः ॥ १८ ॥ तत्रैववार्षिकान्मासांस्तस्थौलक्ष्मणसंयुतः ॥ चिंतयञ्जानकीं चि
त्तेदशाननहृतांप्रियाम् ॥ १९ ॥ लक्ष्मणंप्राहरामस्तुसीताविरहपीडितः ॥ सौमित्रेकैकयसुताजाता
पूर्णमनोरथा ॥ २० ॥ नप्राप्ताजानकीनूनंनाहंजीवामितांविना ॥ नागमिष्याम्ययोध्यायामृतेजनकनं
दिनीम् ॥ २१ ॥ गतंराज्यंवनेवासोमृतस्तातोहृताप्रिया ॥ पीडयन्मां सदुष्टात्मादैवोग्रे किंकरिष्यति
॥ २२ ॥ दुर्ज्ञेयंभवितव्यंहिप्राणिनांभरतानुज ॥ आवयोःक्वागतिस्तातभविष्यतिसुदुःखदा ॥ २३ ॥

प्राप्यजन्ममनोर्वंशेराजपुत्रावुभौकिल ॥ वनेऽतिदुःखभोक्तारौजातौपूर्वकृतेनच ॥ २४ ॥ त्यक्त्वात्वम
पिभोगांस्तुमयासहविनिर्गतः ॥ दैवयोगाच्चसौमित्रेभुंक्ष्वदुःखंदुरत्ययम ॥ २५ ॥ नकोत्यस्मत्कुलेपू
र्वंमत्समोदुःखभाङ्नरः ॥ अकिंचनोऽक्षमःक्लिष्टोनभूतोनभविष्यति ॥ २६ ॥ किंकरोम्यद्यसौमित्रेम
ग्नोऽस्मिदुःखसागरे ॥ नचास्तितरणोपायोह्यसहायस्यमेकिल ॥ २७ ॥ नवित्तंनबलंवीरत्वमेकःसह
चारकः ॥ कोपंकस्मिन्करोम्यद्यभोगेऽस्मिन्स्वकृतेनुज ॥ २८ ॥ गतंहस्तगतंराज्यंक्षणादिंद्रसमोपमम्
वनेवासस्तुसंप्राप्तः कोवेदविधिनिर्मितम् ॥ २९ ॥ बालभावाच्चवैदेहीचलिताचावयोःसह ॥ नीता
दैवेनदुष्टेनश्यामादुःखतरांदशाम् ॥ ३० ॥ लंकेशस्यगृहेश्यामाकथंदुःखंभविष्यति ॥ पतिव्रतासुशीला
चमयिप्रीतियुताभृशम् ॥ ३१ ॥ नचलक्ष्मणवैदेहीसातस्यवशगाभवेत् ॥ स्वैरिणीववरारोहाकथंस्या
ज्जनकात्मजा ॥ ३२ ॥ त्यजेत्प्राणान्नियंतृत्वेमैथिलिभरतानुज ॥ नरावणस्यवशगाभवेदितिसुनिश्चि
तम् ॥ ३३ ॥ मृताचेज्जानकीवीरप्राणांस्त्यक्ष्याम्यसंशयम् ॥ मृताचेदसितापांगीकिंमेदेहेनलक्ष्मण ॥
॥ ३४ ॥ एवंविलपमानंतंरामंकमललोचनम् ॥ लक्ष्मणःप्राहधर्मात्मासांत्वयन्नृतयागिरा ॥ ३५ ॥धैर्यं
कुरुमहाबाहोत्यक्त्वाकातरतामिह ॥ आनयिष्यामिवैदेहींहत्वातंराक्षसाधमम् ॥ ३६ ॥ आपदिसं
पदितुल्याधैर्याद्भवंतितेधीराः ॥ अल्पधियस्तुनिमग्नाःकष्टेभवंतिविभवेऽपि ॥ ३७ ॥ संयोगोवि
प्रयोगश्चदैवाधीनावुभावपि ॥ शोकस्तुकीदृशस्तत्रदेहेनाऽऽत्मनिचक्वचित् ॥ ३८ ॥ राज्याद्यथावने
वासोवैदेह्याहरणंयथा ॥ तथाकालेसमीचीनेसंयोगोऽपिभविष्यति ॥ ३९ ॥ प्राप्तव्यंसुखदुःखानांभो
गान्निर्वर्तनंक्वचित् ॥ नान्यथाजानकीजानेतस्माच्छोकंत्यजाधुना ॥ ४० ॥ वानराःसन्तिभूयांसोग
मिष्यंतिचतुर्दिशम् ॥ शुद्धिंजनकनन्दिन्याआनयिष्यंतितेकिल ॥ ४१ ॥ ज्ञात्वामार्गस्थितितत्रगत्वाक्र
त्वापराक्रमम ॥ हत्वातंपापकर्माणिमानयिष्यामिमैथिलीम ॥ ४२ ॥ ससैन्यंभरतंवाऽपिसमाहूयसहा

नुजम् ॥ हनिष्यामोवयंशत्रुं किंशोचसिवृथाग्रज ॥ ४३ ॥ रघुणैकरथेनैवजिताःसर्वादिशःपुरा ॥ तद्वं-
शजःकथंशोकंकर्तुमर्हसिराघव ॥ ४४ ॥ एकोऽहंसकलाञ्जेतुंसमर्थोऽस्मिसुरासुरान् ॥ किंपुनःससहा
योवैरावणंकुलपांसनम् ॥ ४५ ॥ जनकंवासमानीयसाहाय्येरघुनंदन ॥ हनिष्यामिदुराचारंरावणंसुर
कंटकम् ॥ ४६ ॥ सुखस्याऽनंतरंदुःखंदुःखस्याऽनंतरंसुखम् ॥ चक्रनेमिरिवैकंतन्नभवेद्रघुनंदन ॥४७॥
मनोऽतिकातरंयस्यसुखदुःखसमुद्भवे ॥ सशोकसागरेमग्नोनसुखीस्यात्कदाचन ॥ ४८ ॥ इंद्रेणव्य
सनंप्राप्तंपुरावैरघुनन्दन ॥ नहुषःस्थापितोदेवैःसर्वैर्मघवतःपदे॥ ४९ ॥ स्थितःपंकजमध्येचबहुवर्षगणा
नपि ॥ अज्ञातवासंमघवाभीतस्त्यक्त्वानिजंपदम् ॥ ५० ॥ पुनःप्राप्तंनिजस्थानंकालेविपरिवर्तिते ॥ नहु
षःपतितोभूमौशापादजगराकृतिः ॥ ५१ ॥ इन्द्राणींकामयानस्तुब्राह्मणानवमन्यच ॥ अगस्तिकोपात्सं
जातःसर्पदेहोमहीपतिः ॥ ५२ ॥ तस्माच्छोकोनकर्तव्योव्यसनेसतिराघव ॥ उद्यमेचित्तमास्थाय
स्थातव्यंवैविपश्चिता ॥ ५३ ॥ सर्वज्ञोऽसिमहाभागसमर्थोऽसिजगत्पते ॥ किंप्राकृतइवात्यर्थंकुरुषेशो
कमात्मनि ॥ ५४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिलक्ष्मणवाक्येनबोधितोरघुनन्दनः ॥ त्यक्त्वाशोकंतथाऽत्यर्थं
बभूवविगतज्वरः॥ ५५ ॥

इति श्रीदे० म० तृ० एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

॥ व्यासउवाच ॥ एवंतौसंविदंकृत्वायावत्तूष्णींबभूवतुः ॥ आजगामतदाऽऽकाशान्नारदोभ
गवानृषिः ॥ १ ॥ रणयन्महतींवीणांस्वरग्रामविभूषिताम् ॥ गायन्बृहद्रथंसामतदातमुपतस्थिवान् ॥
॥ २ ॥ दृष्ट्वातंरामउत्थायददावथवृषंशुभम् ॥ आसनंचार्घपाद्यंचकृतवानमितद्युतिः ॥ ३ ॥ पूजांपरमि
कांकृत्वाकृतांजलिरुपस्थितः ॥ उपविष्टः समीपेतुकृताज्ञोमुनिनाहरिः ॥ ४ ॥ उपविष्टंतदारामंसानुजं
दुःखमानसम् ॥ पप्रच्छनारदःप्रीत्याकुशलंमुनिसत्तमः ॥ ५ ॥ कथंराघवशोकार्तोयथावैप्राकृतोनरः ॥

हृतांसीतांचजानामिरावणेनदुरात्मना ॥ ६ ॥ सुरसद्मगतश्चाहंश्रुतवाञ्जनकात्मजाम् ॥ पौलस्त्येन
हृतांमोहान्मरणंस्वमजानता ॥७॥ तवजन्मचकाकुत्स्थपौलस्त्यनिधनायवै॥ मैथिलीहरणंजातमेतदर्थं
नराधिप ॥ ८ ॥ पूर्वजन्मनिवैदेहीमुनिपुत्रीतपस्विनी ॥ रावणेनवनेदृष्टातपस्यंतीशुचिस्मिता ॥ ९ ॥
प्रार्थितारावणेनासौभवभार्येतिराघव ॥ तिरस्कृतस्तयाऽसौवैजग्राहकवरंबलात् ॥ १० ॥ शशापतत्क्ष
णंरामरावणंतापसीभृशम् ॥ कुपितात्यक्तुमिच्छंतीदेहंसंस्पर्शदूषितम् ॥ ११ ॥ दुरात्मंस्तवनाशार्थं
भविष्यामिधरातले ॥ अयोनिजावरानारीत्यक्त्वादेहंजहावपि ॥ १२ ॥ सेयंरमांशसंभूतागृहीतातेनर
क्षसा ॥ विनाशार्थंकुलस्यैवव्यालीस्रगिवसंभ्रमात् ॥ १३ ॥ तवजन्मचकाकुत्स्थतस्यनाशायचामरैः॥
प्रार्थितस्यहरेरंशादजवशेप्यजन्मनः ॥ १४ ॥ कुरुधैर्यंमहाबाहोतत्रसावर्ततेवशा ॥ सतीधर्मरतासीता
त्वांध्यायंतीदिवानिशम् ॥ १५ ॥ कामधेनुपयःपात्रेकृत्वामघवतास्वयम् ॥ पानार्थंप्रेषितंतस्याःपीतं
चैवामृतंतथा ॥ १६ ॥ सुरभीदुग्धपानात्साक्षुत्तृड्दुःखविवर्जिता ॥ जाताकमलपत्राक्षीवर्ततेवीक्षिता
मया ॥ १७॥ उपायंकथयाम्यद्यतस्यनाशायराघव ॥ व्रतंकुरुष्वश्रद्धावानाश्विनेमासिसांप्रतम् ॥१८॥
नवरात्रोपवासंचभगवत्याःप्रपूजनम् ॥ सर्वसिद्धिकरंरामजपहोमविधानतः ॥ १९ ॥ मेध्यैश्चपशुभिर्दे
व्यावलिंदत्त्वाविशंसितैः ॥ दशांशंहवनंकृत्वासुशक्तस्त्वंभविष्यति ॥ २० ॥ विष्णुनाचरितंपूर्वंमहादे
वेनब्रह्मणा ॥ तथामघवताचीर्णंस्वर्गमध्यस्थितेनवै ॥ २१ ॥ सुखिनारामकर्तव्यंनवरात्रव्रतंशुभम् ॥
विशेषेणचकर्तव्यंपुंसाकष्टगतेनवै ॥ २२ ॥ विश्वामित्रेणकाकुत्स्थकृतमेतन्नसंशयः ॥ भृगुणाऽथवसि
ष्ठेनकश्यपेनतथैवच ॥ २३ ॥ गुरुणाहृतदारेणकृतमेतन्महाव्रतम् ॥ तस्मात्त्वंकुरुराजेन्द्ररावणस्यवधा
यच ॥ २४॥ इन्द्रेणवृत्रनाशायकृतंव्रतमनुत्तमम् ॥ त्रिपुरस्यविनाशायशिवेनापिपुराकृतम् ॥ २५ ॥
हरिणामधुनाशायकृतंमेरौमहामते ॥ विधिवत्कुरुकाकुत्स्थव्रतमेतदर्तन्द्रितः ॥ २६ ॥ श्रीरामउवाच ॥

कादेवीकिंप्रभावासाकुतोजाताकिमाकृया ॥ व्रतंकिंविधिवद्ब्रूहिसर्वज्ञोऽसिदयानिधे ॥ २७ ॥
नारदउवाच ॥ शृणुरामसदानित्याशक्तिराद्यासनातनी ॥ सर्वकामप्रदादेवीपूजितादुःखनाशिनी ॥
॥ २८ ॥ कारणंसर्वजंतूनांब्रह्मादीनांरघूद्वह ॥ तस्याःशक्तिविनाकोऽपिस्पंदितुंनक्षमोभवेत् ॥ २९ ॥
विष्णोःपालनशक्तिःसाकर्तृशक्तिःपितुर्मम ॥ रुद्रस्यनाशशक्तिःसात्वन्यशक्तिःपराशिवा ॥ ३० ॥ यच्च
किंचित्क्वचिद्वस्तुसदसद्भुवनत्रये ॥ तस्यसर्वस्ययाशक्तिस्तदुत्पत्तिःकुतोभवेत् ॥ ३१ ॥ नब्रह्मानय
दाविष्णुर्नरुद्रोनदिवाकरः ॥ नचेन्द्राद्याःसुराःसर्वेनधरानधराधराः ॥ ३२ ॥ तदासाप्रकृतिःपूर्णापुरुषे
णपरेणवै ॥ संयुताविहरत्येवयुगादौनिर्गुणाशिवा ॥ ३३ ॥ साभूत्वासगुणापश्चात्करोतिभुवनत्रयम्
पूर्वंसंसृज्यब्रह्मादीन्दत्वाशक्तींश्चसर्वशः ॥ ३४ ॥ तांज्ञात्वामुच्यतेजंतुर्जन्मसंसारबन्धनात् ॥ सावि
द्यापरमाज्ञेयावेदाद्यावेदकारिणी ॥ ३५ ॥ असंख्यातानिनामानितस्याब्रह्मादिभिःकिल ॥ गुणकर्मवि
धानैस्तुकल्पितानिचकिंब्रुवे ॥ ३६ ॥ अकारादिक्षकारांतैःस्वरैर्वर्णैस्तुयोजितैः ॥ असंख्येयानि
नामानिभवंतिरघुनन्दन ॥ ३७ ॥ रामउवाच ॥ विधिंमेब्रूहिविप्रर्षेव्रतस्यास्यसमासतः ॥ करोम्य
द्यैवश्रद्धावाञ्छ्रीदेव्याःपूजनंतथा ॥ ३८ ॥ नारदउवाच ॥ पीठंकृत्वासमेस्थानेसंस्थाप्यजगदम्बिकाम्॥
उपवासान्नवैवत्वंकुरुरामविधानतः ॥ ३९ ॥ आचार्योऽहंभविष्यामिकर्मण्यस्मिन्महीपते ॥ देवकार्य
विधानार्थमुत्साहंप्रकरोम्यहम् ॥ ४० ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंसत्यंमत्वारामःप्रतापवान् ॥
कारयित्वाशुभंपीठंस्थापयित्वांऽबिकांशिवाम् ॥४१॥ विधिवत्पूजनंतस्याश्चकारव्रतवान्हरिः ॥ संप्रा
प्तेचाश्विनेमासितस्मिन्गिरिवरेतदा ॥ ४२ ॥ उपवासपरोरामःकृतवान्व्रतमुत्तमम् ॥ होमंचवि
धिवत्तत्रबलिदानंचपूजनम् ॥ ४३ ॥ भ्रातरौचक्रतुःप्रेम्णाव्रतंनारदसंमतम् ॥ अष्टम्यांमध्यरात्रेतुदेवी
भगवतीहिसा ॥ ४४ ॥ सिंहारूढाददौतत्रदर्शनंप्रतिपूजिता ॥ गिरिशृंगेस्थितोवाचराघवंसानुजंगिरा

॥ ४५ ॥ मेघगम्भीरयाचेदंभक्तिभावेनतोषिता ॥ देव्युवाच ॥ रामराममहाबाहोतुष्टाऽस्म्यद्यव्रतेनते
॥ ४६ ॥ प्रार्थयस्ववरंकामंयत्तेमनसिवर्तते ॥ नारायणांशसंभूतस्त्वंवंशेमानवेऽनघे ॥ ४७ ॥ रावण
स्यवधायैवप्रार्थितस्त्वमरैरसि ॥ पुरामत्स्यतनुंकृत्वाहत्वाघोरंचराक्षसम् ॥ ४८ ॥ त्वयावैरक्षिता
वेदाःसुराणांहितमिच्छता ॥ भूत्वाकच्छपरूपस्तधृतवान्मन्दरंगिरिम् ॥ ४९ ॥ अकूपारंप्रमंथानं
कृत्वादेवानपोषयः ॥ कोलरूपंपराकृत्वादशनाग्रेणमेदिनीम् ॥ ५० ॥ धृतवानसियद्रामहिरण्याक्षं
जघानच ॥ नारसिंहींतनुंकृत्वाहिरण्यकशिपुंपुरा ॥ ५१ ॥ प्रह्लादंरामरक्षित्वाहतवानसिराघव ॥
वामनंवपुरास्थायपुराछलितवान्बलिम् ॥ ५२ ॥ भूत्वेंद्रस्यानुजःकामदेवकार्यप्रसाधकः ॥ जमदग्निसु
तस्त्वंमेविष्णोरंशेनसंगतः ॥ ५३ ॥ कृत्वांऽतंक्षत्रियाणांतुदानंभूमेरदाद्विजे ॥ तथेदानींतुकाकुत्स्थ
जातोदशरथात्मजः ॥ ५४ ॥ प्रार्थितस्तुसुरैःसर्वैरावणेनातिपीडितैः ॥ कपयस्तेसहायावैदेवांशबलव
त्तराः ॥५५॥ भविष्यंतिनरव्याघ्रमच्छक्तिसंयुताह्यमी ॥ शेषांशोप्यनुजस्तेऽयंरावणात्मजनाशकः॥५६॥
भविष्यतिनसंदेहःकर्तव्योऽत्रत्वयानघ ॥ वसंतेसेवनंकार्यंत्वयातत्रातिश्रद्धया ॥ ५७ ॥ हत्वाऽथरावणं
पापंकुरुराज्यंयथासुखम् ॥ एकादशसहस्राणिवर्षाणिपृथिवीतले ॥ ५८ ॥ कृत्वाराज्यंरघुश्रेष्ठगंतासि
त्रिदिवंपुनः ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीरामस्तुप्रीतमानसः ॥ ५९ ॥ समाप्यतद्व्रतंचक्रेप्र
याणंदशमीदिने ॥ विजयापूजनंकृत्वादत्वादानान्यनेकशः ॥ ६० ॥ कपिपतिबलयुक्तःसानुजःश्रीपति
श्चप्रकटपरमशक्त्याप्रेरितःपूर्णकामः ॥ उदधितटगतोसौसेतुबन्धंविधायात्यहनदमरशत्रुंरावणंगी
तकीर्तिः ॥ ६१ ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यादेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥ सभुक्त्वाविपुलान्भोगान्प्राप्नोतिपरमं
पदम् ॥६२॥ संत्यन्यानिपुराणानिविस्ताराणिबहूनिच॥श्रीमद्भागवतस्यास्यनतुल्यानीतिमेमतिः॥६३॥
इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांतृतीयस्कन्धेत्रिंशोऽध्यायः ॥३०॥

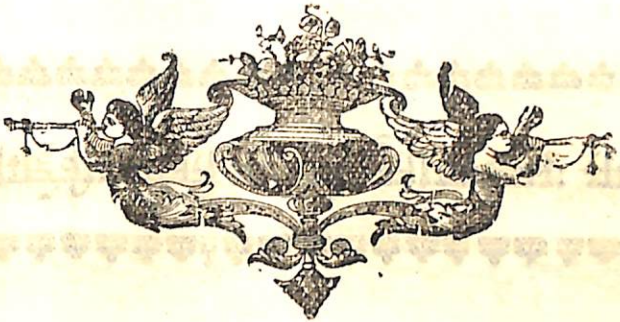

इति श्रीमद्देवीभागवते महापुणे तृतीयस्कन्धः सम्पूर्णम् ।

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कन्धः ।

प्रारभ्यते

श्रीगणेशायनमः ॥ जनमेजयउवाच ॥ वासवेयमुनिश्रेष्ठसर्वज्ञाननिधेऽनघ ॥ प्रष्टुमिच्छा
म्यहंस्वामिन्नस्माकंकुलवर्धन ॥ १ ॥ शूरसेनसुतःश्रीमान्वसुदेवःप्रतापवान् ॥ श्रुतंमयाहरिर्यस्यपुत्र
भावमवाप्तवान् ॥ २ ॥ देवानामपिपूज्योऽभून्नाम्नाचाऽऽनकदुंदुभिः ॥ कारागारेकथंबद्धःकंसस्यध
र्मतत्परः ॥ ३ ॥ देवक्याभार्ययासार्धंकिमागःकृतवानसौ ॥ देवक्याबालषट्कस्यविनाशश्चकृतःपुनः ॥
॥ ४ ॥ तेनकंसेनकस्माद्वैययातिकुलजेनच ॥ कारागारेकथंजन्मवासुदेवस्यवैहरेः ॥ ५ ॥ गोकुलेच
कथंनीतोभगवान्सात्वतांपतिः ॥ गतोजन्मांतरेकस्मात्पितरौनिगडेस्थितौ ॥ ६ ॥ देवकीवसुदेवौच
कृष्णस्याऽमिततेजसः ॥ कथंनमोचितौवृद्धौपितरौहरिणाऽमुना ॥ ७ ॥ जगत्कर्तुंसमर्थेनस्थितेनजन
कोदरे ॥ प्राक्तनंकितयोःकर्मदुर्विज्ञेयंमहात्मभिः ॥ ८ ॥ जन्मवैवासुदेवस्ययत्राऽऽसीत्परमात्मनः ॥ के
तेपुत्राश्चकाबालायाकंसेनविपोथिता ॥९॥ शिलायांनिर्गताव्योम्निजातात्वष्टभुजापुनः ॥ गार्हस्थ्यंचह
रेर्ब्रूहिबहुभार्यस्यचानघ ॥ १० ॥ कार्याणितत्रतान्येवदेहत्यागंचतस्यवै ॥ किंवदंन्त्याश्रुतंयत्तन्मनो
मोहयतीवमे ॥ ११ ॥ चरितंवासुदेवस्यत्वमाख्याहियथातथम् ॥ नरनारायणौदेवौपुराणावृषिसत्तमौ
॥ १२ ॥ धर्मपुत्रौमहात्मानौतपश्चेरतुरुत्तमम् ॥ यौमुनीबहुवर्षाणिपुण्येबदरिकाश्रमे ॥ १३ ॥ निराहा
रौजिताऽऽत्मानौनिःस्पृहौजितषड्गुणौ ॥ विष्णोरंशौजगत्स्थेम्नेतपश्चेरतुरुत्तमम् ॥ १४ ॥ तयोरंशा
वतारौहिजिष्णुकृष्णौमहाबलौ ॥ प्रसिद्धौमुनिभिःप्रोक्तौसर्वज्ञैर्नारदादिभिः ॥ १५ ॥ विद्यमानशरीरौ
तौकथंदेहांतरंगतौ ॥ नरनारायणौदेवौपुनःकृष्णार्जुनौकथम् ॥ १६ ॥ यौचक्रतुस्तपश्चोग्रंमुक्त्यर्थंमु
निसत्तमौ ॥ तौकथंप्रापतुर्देहौप्राप्तयोगौमहातपौ ॥ १७ ॥ शूद्रःस्वधर्मनिष्ठस्तुदेहान्तेक्षत्रियस्तुसः ॥
शुभाऽऽचारोमृतोयोवैसशूद्रोब्राह्मणोभवेत् ॥ १८ ॥ ब्राह्मणोनिःस्पृहःशांतोभवरोगाद्विमुच्यते ॥ विप
रीतमिदंभातिनरनारायणौचतौ ॥ १९ ॥ तपसाशोषितात्मानौक्षत्रियौतौबभूवतुः ॥ केनतौकर्मणाशां

तौजातौशापेनवापुनः ॥ २० ॥ ब्राह्मणौक्षत्रियौजातौकारणंतन्मुनेवद ॥ यादवानांविनाशश्चब्रह्मशापा
दितिश्रुतः ॥ २१ ॥ कृष्णस्याऽपिहिगांधार्याःशापेनैवकुलक्षयः ॥ प्रद्युम्नहरणंचैवशंबरेणकथंकृतम् ॥
॥ २२ ॥ वर्तमानेवासुदेवेदेवदेवेजनार्दने ॥ पुत्रस्यसूतिकागेहाद्धरणंचाऽतिदुर्घटम् ॥ २३ ॥ द्वारकादु
र्गमध्याद्धैहरिवेश्माद्दुरत्ययात् ॥ नज्ञातंवासुदेवेनतत्कथंदिव्यचक्षुषा ॥ २४ ॥ संदेहोऽयंमहान्ब्रह्मन्निः
संदेहंकुरुप्रभो ॥ यत्पत्न्योवासुदेवस्यदस्युभिर्लुंठिताहृताः ॥ २५ ॥ स्वर्गतेदेवदेवेतुतत्कथंमुनिसत्त
म ॥ संशयोजायतेब्रह्मंश्चित्तांदोलनकारकः ॥ २६ ॥ विष्णोरंशःसमुद्भूतःशौरिर्भूभारहारकृत् ॥ सक
थंमथुराराज्यंभयात्त्यक्त्वाजनार्दनः ॥ २७ ॥ द्वारवत्यांगतःसाधोससैन्यःससुहृद्गणः ॥ अवतारोहरेः
प्रोक्तोभूभारहरणायवै ॥ २८ ॥ पापात्मनांविनाशायधर्मसंस्थापनायच ॥ तत्कथंवासुदेवेनचौरास्ते
ननिपातिताः ॥ २९ ॥ यैर्हृतावासुदेवस्यपत्न्यःसंलुंठिताश्चताः ॥ स्तेनास्तेकिंनविज्ञाताःसर्वज्ञेन
सतापुनः ॥ ३० ॥ भीष्मद्रोणवधःकामंभूभारहरणेमतः ॥ अर्चितोश्चमहात्मानःपांडवाधर्म
तत्पराः ॥ ३१ ॥ कृष्णभक्ताःसदाचारायुधिष्ठिरपुरोगमाः ॥ तेकृत्वाराजसूयंचयज्ञराजंविधानतः ॥
॥ ३२ ॥ दक्षिणाविविधादत्त्वाब्राह्मणेभ्योऽतिभावतः ॥ पांडुपुत्रास्तुदेवांशावासुदेवाश्रितामुने
॥ ३३ ॥ घोरंदुःखंकथंप्राप्ताःक्वगतंसुकृतंचतत् ॥ किंतत्पापंमहारौद्रंयेनतेपीडिताःसदा ॥ ३४ ॥
द्रौपदीचमहाभागावेदीमध्यात्समुत्थिता ॥ रमांशजाचसाध्वीचकृष्णभक्तियुतातथा ॥ ३५ ॥ साक
थंदुःखमतुलंप्रापघोरंपुनः पुनः ॥ दुःशासनेनसाकेशेगृहीतापीडिताभृशम् ॥ ३६ ॥ रजस्वलासभायां
तुनीताभीतैकवाससा ॥ विराटनगरेदासीजातामत्स्यस्यसापुनः ॥३७॥ धर्षिताकीचकेनाथरुदतीकुर
रीयथा ॥ हृताजयद्रथेनाऽथक्रंदमानाऽतिदुःखिता ॥ ३८ ॥ मोचितापांडवैः पश्चाद्बलवद्भिर्महात्मभिः॥
पूर्वजन्मकृतंपापंकिंतद्येनचपीडिताः ॥ ३९ ॥ दुःखान्यनेकान्याप्तास्तेकथयाऽद्यमहामते ॥ राजसूयं

क्तुवरंकृत्वातेममपूर्वजाः ॥ ४० ॥ दुःखंमहत्तरंप्राप्ताः पूर्वजन्मकृतेनवै ॥ देवांशानांकथंतेषांसंशयोऽ
यंमहान्हिमे ॥ ४१ ॥ सदाचारैस्तुकौंतेयैर्भीष्मद्रोणादयोहताः ॥ छलेनधनलोभार्थंजानानैर्नश्वरंज
गत् ॥ ४२ ॥ प्रेरितावासुदेवेनपापेघोरेमहात्मना ॥ कुलंक्षयितवंतस्तेहरिणापरमात्मना ॥ ४३ ॥ वरं
भिक्षाटनंसाधोर्नीवारैर्जीवनंवरम् ॥ योधान्नहत्वालोभेनशिल्पेनजीवनंवरम् ॥ ४४ ॥ विच्छिन्नस्तु
त्वयावंशोरक्षितोमुनिसत्तम ॥ समुत्पाद्यसुतानाऽऽशुगोलकाच्छशत्रुनाशनात् ॥ ४५ ॥ सोऽल्पेनैवतु
कालेनविराटतनयासुतः ॥ तापसस्यगलेसर्पंन्यस्तवान्कथमद्भुतम् ॥ ४६ ॥ नकोऽपिब्राह्मणंद्वेष्टिक्ष
त्रियस्यकुलोद्भवः ॥ तापसंमौनसंयुक्तंपित्रार्कितत्कृतंमुने ॥ एतैरन्यैश्चसंदेहैर्विकलंमेमनोऽधुना ॥
स्थिरंकुरुपितःसाधोसर्वज्ञोऽसिदयानिधे ॥ ४८ ॥

इतिश्रीदे०चतुर्थस्कंधेजनमेजयप्रश्नोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

सूतउवाच ॥ एवं पृष्टः पुराणज्ञोव्यासः सत्यवतीसुतः ॥ परीक्षितसुतंशांतंततोवैजनमेजयम्
॥ १ ॥ उवाचसंशयच्छेत्तृवाच्यंवाक्यविशारदः ॥ व्यासउवाच ॥ राजन्किमेतद्वक्तव्यंकर्मणागहना
गतिः ॥ २ ॥ दुर्ज्ञेयाकिलदेवानांमानवानांचकाकथा ॥ यदासमुत्थितंचैतद्ब्रह्माण्डंत्रिगुणात्मकम्
॥ ३ ॥ कर्मणैवसमुत्पत्तिः सर्वेषांनात्रसंशयः ॥ अनादिनिधनाजीवाः कर्मबीजसमुद्भवाः ॥ ४ ॥ नाना
योनिषुजायंतेम्रियंतेचपुनःपुनः ॥ कर्मणारहितोदेहसंयोगोनकदाचन ॥ ५ ॥ शुभाशुभैस्तथामिश्रैःकर्म
भिर्वेष्टितंत्विदम् ॥ त्रिविधानिहितान्याहुर्बुधास्तत्त्वविदश्चये ॥६॥ संचितानिभविष्यन्तिप्रारब्धानि
तथापुनः ॥ वर्तमानानिदेहेऽस्मिंस्त्रैविध्यंकर्मणांकिल ॥ ७ ॥ ब्रह्मादीनांचसर्वेषांतद्वशत्वंनराधिप ॥
सुखदुःखजरामृत्युहर्षशोकादयस्तथा ॥ ८ ॥ कामक्रोधौचलोभश्चसर्वे देहगताःगुणाः ॥ दैवाधीना
श्चसर्वेषांप्रभवंतिनराधिप ॥ ९ ॥ रागद्वेषादयोभावाः स्वर्गेपिप्रभवंतिहि ॥ देवानांमानवानांचतिर

श्चांचतथापुनः ॥ १० ॥ विकाराःसर्व एवैतेदेहेनसहसंगताः ॥ पूर्ववैरानुयोगेनस्नेहयोगेनवैपुनः ११
उत्पत्तिः सर्वजंतूनांविनाकर्मनविद्यते ॥ कर्मणाभ्रमतेसूर्यः शशांकःक्षयरोगवान् ॥ १२ ॥ कपालीचत
थारुद्रःकर्मणैवनसंशयः ॥ अनादिनिधनंचैतत्कारणंकर्मविद्यते ॥ १३ ॥ तेनेहशाश्वतंसर्वं जगत्स्था
वरजंगमम् ॥ नित्यानित्यविचारेऽत्रनिमग्नामुनयः सदा ॥१४॥ नजानंतिकिमेतद्वैनित्यंवाऽनित्यमेवच॥
मायायांविद्यमानायांजगन्नित्यंप्रतीयते ॥ १५ ॥ कार्याभावःकथंवाच्यः कारणेसतिसर्वथा ॥ माया
नित्याकारणंचसर्वेषांसर्वदाकिल ॥ १६ ॥ कर्मबीजंततोनित्यंचिंतनीयंसदाबुधैः ॥ भ्रमत्येवजगत्सर्वं
राजन्कर्मनियंत्रितम् ॥ १७ ॥ नानायोनिषुराजेंद्रनानाधर्ममयेषुच ॥ इच्छयाचभवेज्जन्मविष्णोरमि
ततेजसः ॥ १८ ॥ युगेयुगेष्वनेकासुनीचयोनिषुतत्कथम् ॥ त्यक्त्वावैकुंठसंवासंसुखभोगाननेकशः
॥ १९ ॥ विण्मूत्रमंदिरेवासंसंत्रस्तःकोऽभिवांछति ॥ पुष्पावचयलीलाचजलकेलिःसुखासनम् ॥२०॥
त्यक्त्वागर्भगृहेवासंकोऽभिवांछतिबुद्धिमान् ॥ तूलिकांमृदुसंयुक्तांदिव्यांशय्यांविनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
त्यक्त्वाऽधोमुखवासंचकोऽभिवांछतिपंडितः ॥ गीतंनृत्यंचवाद्यंचनानाभावसमन्वितम ॥ २२ ॥
मुक्त्वाकोनरकेवासंमनसाऽपिविचिंतयेत् ॥ सिंधुजाद्भुतभावानांरसंत्यक्त्वासुदुस्त्यजम् ॥ २३ ॥
विण्मूत्ररसपानंचकइच्छेन्मतिमान्नरः ॥ गर्भवासात्परोनास्तिनरकोभुवनत्रये ॥ २४ ॥ तद्भीताश्चप्र
कुर्वंतिमुनयोदुस्तरंतपः ॥ हित्वाभोगंचराज्यंचवनेयांतिमनस्विनः ॥ २५ ॥ यद्भीतास्तुविमूढात्माक
स्तंसेवितुमिच्छति ॥ गर्भेतुदंतिकृमयोजठराग्निस्तपत्यधः ॥ २६ ॥ वपासंवेष्टनंक्रूरंकिंसुखंतत्रभू
पते ॥ वरंकारागृहेवासोबन्धनंनिगडैर्वरम् ॥ २७ ॥ अल्पमात्रंक्षणंनैवगर्भवासः कचिच्छुभः ॥ गर्भ
वासेमहद्दुःखंदशमासनिवासनम् ॥ २८ ॥ तथानिःसरणेदुःखंयोनियंत्रेऽतिदारुणे ॥ बालभावेतदादुः
खंमूकाज्ञभावसंयुतम् ॥ २९ ॥ क्षुत्तृडावेदनाशक्तःपरतंत्रोऽतिकातरः ॥ क्षुधितेरुदितेबालेमाताचिंता

तुरातदा ॥ ३० ॥ नानाविधानिदुःखानिबालभावेभवंतिवै ॥ ३१ ॥ किंसुखंविबुधाद्दृष्ट्वाजन्मवां
छंतिचेच्छया ॥ संग्राममसरैः सार्धं सुखंत्यक्त्वानिरंतरम् ॥ ३२ ॥ कर्तुमिच्छेच्चकोमूढःश्रमदंसुख
नाशनम् ॥ सर्वथैवनृपश्रेष्ठसर्वे ब्रह्मादयः सुराः ॥ ३३ ॥ कृतकर्मविपाकेनप्राप्नुवंतिसुखाऽसुखे ॥
अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाऽशुभम् ॥ देहवद्भिर्नृभिर्देवैस्तिर्यग्भिश्चनृपोत्तम ॥ ३४ ॥ तपसादान
यज्ञैश्चमानवश्चेन्द्रतांव्रजेत् ॥ क्षीणेपुण्येऽथशक्रोऽपिपतत्येवनसंशयः ॥ ३५ ॥ रामावतारयोगेनदेवा
वानरतांगताः ॥ तथाकृष्णसहायार्थं देवायादवतांगताः ॥३६॥ एवंयुगेयुगेविष्णुरवतराननेकशः ॥
करोतिधर्मरक्षार्थं ब्रह्मणाप्रेरितोभृशम् ॥ ३७ ॥ पुनःपुनर्हरेरेवंनानायोनिषुपार्थिव ॥ अवताराभवंत्य
न्येरथचक्रवदद्भुताः ॥ ३८ ॥ दैत्यानांहननंकर्मकर्तव्यंहरिणास्वयम् ॥ अंशांशेनपृथिव्यांवैकृत्वाजन्म
महात्मना ॥ ३९ ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिकृष्णजन्मकथांशुभाम् ॥ सएवभगवान्विष्णुरवतीर्णोयदोःकुले
॥ ४० ॥ कश्यपस्यमुनेरंशोवसुदेवः प्रतापवान् ॥ गोवृत्तिरभवद्राजन्पूर्वशापानुभावतः ॥ ४१ ॥ कश्य
पस्यचद्वेपत्न्यौशापादत्रमहीतले ॥ अदितिः सुरसाचैवमासतुः पृथिवीपते ॥ ४२ ॥ देवकीरोहिणीचो
भेभगिन्यौभरतर्षभ ॥ वरुणेनमहाञ्छापोदत्तः कोपादितिश्रुतम् ॥ ४३ ॥ राजोवाच ॥ किंकृतंकश्यपेना
ऽऽगोयेनशप्तोमहानृषिः ॥ सभार्यः सकथंजातस्तद्वदस्वमहामते ॥ ४४ ॥ कथंचभगवान्विष्णुस्तत्र
जातोऽस्तिगोकुले ॥ वासीवैकुण्ठनिलयेरमापतिरखंडितः ॥ ४५ ॥ निदेशात्कस्यभगवान्वर्ततेप्रभुर
व्ययः ॥ नारायणः सुरश्रेष्ठायुगादिः सर्वधारकः ॥ ४६ ॥ सकथंसदनंत्यक्त्वाकर्मवानिवमानुषे ॥
करोतिजननंकस्मादत्रमेसंशयोमहान् ॥ ४७ ॥ प्राप्यमानुषदेहंतुकरोतिचविडंबनम् ॥ भावान्नानावि
धांस्तत्रमानुषेदुष्टजन्मनि ॥ ४८ ॥ कामःक्रोधोऽमर्षशोकौवैरंप्रीतिश्चकर्हिचित् ॥ सुखंदुःखंभयंनृणां
दैन्यमार्जवमेवच ॥ ४९ ॥ दुष्कृतंसुकृतंचैववचनंहननंतथा ॥ पोषणंचलनंतापोविमर्शश्चविकत्थ

नम् ॥ ५० ॥लोभोदंभस्तथामोहः कपटःशोचनंतथा ॥ एतेचान्येतथाभावामानुष्येसंभवंतिहि ॥ ५१ ॥
सकथंभगवान्विष्णुस्त्यक्त्वासुखमनश्वरम् ॥ करोतिमानुषंजन्मभावैरेतैरभिद्रुतम् ॥ ५२ ॥
किंसुखंमानुषंप्राप्यभुविजन्ममुनीश्वर ॥ किंनिमित्तंहरिः साक्षाद्गर्भवासंकरोतिवै ॥ ५३ ॥ गर्भदुः
खंजन्मदुः खंबालभावेतथापुनः ॥ यौवनेकामजंदुः खंगार्हस्थ्येऽतिमहत्तरम् ॥ ५४ ॥ दुःखान्येतान्य
वाप्नोतिमानुषेद्विजसत्तम ॥ कथंसभगवान्विष्णुरवतारान्पुनः पुनः ॥ ५५ ॥ प्राप्यरामाऽवतारंहिह
रिणाब्रह्मयोनिना ॥ दुखंमहत्तरंप्राप्तंवनवासेऽतिदारुणे ॥ ५६ ॥ सीताविरहजंदुःखंसंग्रामश्चपुनः
पुनः ॥ कांतात्यागोऽप्यनेनैवमनुभूतोमहात्मना ॥ ५७ ॥ तथाकृष्णाऽवतारेऽपिजन्मरक्षागृहेपुनः ॥
गोकुलेगमनंचैवगवांचरणमित्युत ॥ ५८ ॥ कंसस्यहननंकष्टाद्द्वारकागमनंपुनः ॥ नानासंसारदुः
खानिमुक्तवान्भगवान्कथम् ॥ ५९ ॥ स्वेच्छयाकः प्रातीक्षेतयुक्तोदुःखानिज्ञानवान् ॥ संशयं
छिंधिसर्वज्ञममचित्तप्रशांतये ॥ ६० ॥

इति श्रीदे० महापुराणेचतुर्थस्कंधे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

व्यासउवाच ॥ कारणानिबहून्यत्राप्यवतारेहरेःकिल ॥ सर्वेषांचैवदेवानामंशाऽवतरणेष्व-
पि ॥ १ ॥ वसुदेवावतारस्यकारणंशृणुतत्त्वतः ॥ देवक्याश्चैवरोहिण्याअवतारस्यकारणम् ॥ २ ॥
एकदाकश्यपःश्रीमान्यज्ञार्थंधेनुमाहरत् ॥ याचितोऽयंबहुविधंनददौधेनुमुत्तमाम् ॥ ३ ॥ वरुणस्तुत
तोगत्वाब्रह्माणंजगतःप्रभुम् ॥ प्रणम्योवाचदीनात्मास्वदुःखंविनयान्वितः ॥ ४ ॥ किंकरोमिमहाभाग
मत्तोऽसौनददातिगाम् ॥ शापोमयाविसृष्टोऽस्मैगोपालोभवमानुषे ॥ ५ ॥ भार्येद्वेअपितत्रैवभवेतांचा
तिदुःखिते ॥ ततोवत्सारुदंत्यत्रमातृहीनाःसुदुःखिताः ॥ ६ ॥ मृतवत्सादितिस्तस्माद्भविष्यतिधरा
तले ॥ कारागारनिवासाचतेनापिबहुदुःखिता ॥ ७ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्ययादोनाथ

स्यपद्मभूः ॥ समाहूयमुनिंतत्रतमुवाचप्रजापतिः ॥ ८ ॥ कस्मात्त्वयामहाभागलोकपालस्यधेनवः ॥
हृताःपुनर्नदत्ताश्चकिमन्यायंकरोषिव ॥ ९ जानन्न्यायमहाभागपरवित्तापहारणम् ॥ कृतवान्कथमन्या
यंसर्वज्ञोऽसिमहामते ॥ १० ॥ अहोलोभस्यमहिमामहतोऽपिनमुंचति ॥ लोभंनरकदंनूनंपापाकरमसं
मतम् ॥ ११ ॥ कश्यपोऽपिनतंत्यक्तं समर्थःकिंकरोम्यहम् ॥ सर्वदैवाधिकस्तस्माल्लोभोवैकलितोमया
॥ १२॥ धन्यास्तेमुनयःशांताजितोयैर्लोभएवच ॥ वैखानसैःशमपरैःप्रतिग्रहपरांमुखैः ॥ १३ ॥ संसा
रेबलवाञ्छत्रुर्लोभोऽमेध्यावरःसदा ॥ कश्यपोऽपिदुराचारःकृतस्नेहोदुरात्मना ॥ १४ ॥ ब्रह्मापितंशशा
पाऽथकश्यपंमुनिसत्तमम् ॥ मर्यादारक्षणार्थंहिपौत्रंपरमवल्लभम् ॥ १५ ॥ अंशेनत्वंपृथिव्यांवैप्राप्य
जन्मयदोःकुले ॥ भार्याभ्यांसंयुतस्तत्रगोपालत्वंकरिष्यसि ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंशप्तःकश्यपोऽ
सौवरुणेनचब्रह्मणा ॥ अंशावतरणार्थायभूभारहरणायच ॥ १७ ॥ तथादित्याऽदितिःशप्ताशोकसंतप्त
याभृशम् ॥ जाताजाताविनश्येरंस्तवपुत्रास्तुसप्तवै ॥ १८ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कस्माद्दित्याचभगिनी
शप्तेंद्रजननीमुने ॥ कारणंवदशापेचशोकस्तुमुनिसत्तम ॥ १९ ॥ सूतउवाच ॥ पारीक्षितेनपृष्टस्तुव्यासः
सत्यवतीसुतः ॥ राजानंप्रत्युवाचेदंकारणंसुसमाहितः ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥ राजन्दक्षसुतेद्वेतुदि
तिश्चाऽदितिरुत्तमे ॥ कश्यपस्यप्रियेभार्येबभूवतुरुरुक्रमे ॥ २१ ॥ अदित्यांमघवापुत्रोयथाऽभूदतिवीर्य
वान् ॥ तदातुताद्दृशंपुत्रंचकमेदितिरोजसा ॥ २२ ॥ पितामहाऽसितापांगीपुत्रंमेदेहिमानद ॥ इंद्रतुल्यं
बलंवीरंधर्मिष्ठंवीर्यवत्तमम् ॥ २३ ॥ तामुवाचमुनिःकान्तेस्वस्थाभवमयोदिते ॥ व्रतांतेभवितातुभ्यं
शतक्रतुसमःसुतः ॥ २४ ॥ सातथेतिप्रतिश्रुत्यचकारव्रतमुत्तमम् ॥ निषिक्तंमुनिनागर्भंबिभ्राणासुमनो
हरम् ॥ २५ ॥ भूमौचकारशयनंपयोव्रतपरायणा ॥ पवित्राधारणायुक्ताबभूववरवर्णिनी ॥ २६ ॥ एवं
जातःसुसंपूर्णोयदागर्भोऽतिवीर्यवान् ॥ शुभ्रांशुमतिदीप्तांगींदितिंदृष्ट्वातुदुःखिता ॥ २७ ॥ मघवत्सद

शःपुत्रोभविष्यतिमहाबलः ॥ दित्यास्तदाममसुतस्तेजोहीनोभवेत्किल ॥ २८ ॥ इतिचिंतापरापुत्रमिंद्रं
चोवाचमानिनी ॥ शत्रुस्तेऽद्यसमुत्पन्नादितिगर्भेऽतिवीर्यवान् ॥ २९ ॥ उपायकुरुनाशायशत्रोरद्यवि
चिंत्यच ॥ उत्पत्तिरेवहंतव्यादित्यागर्भस्यशोभन ॥ ३० ॥ वीक्ष्यतामसितापांगींसपत्नीभावमास्थिता
म् ॥ दुनोतिहृदयेचिंतासुखमर्मविनाशिनी ॥ ३१ ॥ राजयक्ष्मेवसंवृद्धोनष्टोनैवभवेद्रिपुः ॥ तस्मादंकुरि
तंहन्याद्बुद्धिमानहितंकिल ॥ ३२ ॥ लोहशंकुरिवाक्षिप्तोगर्भोवैहृदयेमम ॥ येनकेनाऽप्युपायेनपातया
द्यशतक्रतो ॥ ३३ ॥ सामदानबलेनापिहिंसनीयस्त्वयासुतः ॥ दित्यागर्भोमहाभागममचेदिच्छसिप्रि
यम् ॥ ३४ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वामातृवचःशक्रोविचिन्त्यमनसाततः ॥ जगामापरमातुःससमीपम
मराधिपः ॥ ३५ ॥ ववंदेविनयात्पादौदित्याः पापमतिर्नृप ॥ प्रोवाचविनयेनाऽसौमधुरंविषगर्भितम्
॥ ३६ ॥ इंद्रउवाच ॥ मातस्त्वंव्रतयुक्ताऽसिक्षीणदेहाऽतिदुर्बला ॥ सेवार्थमिहसंप्राप्तः किंकर्तव्यंवद
स्वमे ॥ ३७ ॥ पादसंवाहनंतेऽहंकरिष्यामिपतिव्रते ॥ गुरुशुश्रूषणात्पुण्यंलभतेगतिमक्षयाम् ॥ ३८ ॥
नमेकिमपिभेदोऽस्तितथादित्याशपेकिल ॥ इत्युक्त्वाचरणौस्पृष्ट्वासंवाहनपरोऽभवत् ॥ ३९ ॥ संवा
हनसुखंप्राप्यनिद्रामापसुलोचना ॥ श्रांताव्रतकृशासुप्ताविश्वस्तापरमासती ॥ ४० ॥ तांनिद्रावशमा
पन्नांविलोक्यप्राविशत्तनुम् ॥ रूपंकृत्वाऽतिसूक्ष्मंचशस्त्रपाणिःसमाहितः ॥ ४१ ॥ उदरंप्रविवेशाऽऽ
शुतस्यायोगबलेनवै ॥ गर्भंचकर्तवज्रेणसप्तधापविनायकः ॥ ४२ ॥ रुरोदचतदाबालोवज्रेणाभिहत
स्तथा ॥ मारुदेतिशनैर्वाक्यमुवाचमघवानमुम् ॥ ४३ ॥ शकलानिपुनःसप्तसप्तधाकर्तितानिच ॥ तदा
चैकोनपंचाशन्मरुतश्चाभवन्नृप ॥ ४४ ॥ तदाप्रबुद्धासुदतीज्ञात्वागर्भंतथाकृतम् ॥ इंद्रेणच्छलरूपेण
चुकोपभृशदुःखिता ॥ ४५ ॥ भगिनीकृतंतुसाबुद्ध्वाशशापकुपितातदा ॥ अदितिंमघवंतंचसत्यव्रतपरा
यणा ॥ ४६ ॥ यथामेकर्तितोगर्भस्तवपुत्रेणछद्मना ॥ यथातन्नाशमायातुराज्यंत्रिभुवनस्यतु ॥ ४७ ॥

यथागुप्तेनपापेनममगर्भोनिपातितः ॥ अदित्यापापचारिण्यायथामेघातितःसुतः ॥ ४८ ॥ तस्याःपुत्रा
स्तुनश्यंतुजाताजाताःपुनःपुनः ॥ कारागारेवसत्वेषापुत्रशोकातुराभृशम् ॥ ४९ ॥ अन्यजन्मनिचाऽ
प्येवमृतापत्याभविष्यति ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युत्सृष्टंतदाश्रुत्वाशापंमरीचिनंदनः ॥ ५० ॥ उवाचप्र
णयोपेतोवचनंशमयन्निव ॥ माकोपंकुरुकल्याणिपुत्रास्तेबलवत्तराः ॥ ५१ ॥ भविष्यंतिसुराःसर्वेमरु
तोमघवत्सखाः ॥ शापोऽयंतववामोरुत्वष्टाविंशेऽथद्वापरे ॥ ५२ ॥ अंशेनमानुषंजन्मप्राप्यभोक्ष्यति
भामिनी ॥ वरुणेनाऽपिदत्तोऽस्तिशापःसंतापितेनच ॥ ५३ ॥ उभयोःशापयोगेनमानुषीयंभविष्य
ति ॥ व्यासउवाच ॥ पतिनाऽऽश्वासितादेवीसंतुष्टासाऽभवत्तदा ॥ ५४ ॥ नोवाचविप्रियंकिं
चित्ततः सावरवर्णिनी ॥ इतितेकथितंराजन्पूर्वशापस्यकारणम् ॥ ५५ ॥ अदितिर्देवकीजाता
स्वांशेननृपसत्तम ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणे चतुर्थस्कंधे तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

राजोवाच ॥ विस्मितोऽस्मिमहाभागश्रुत्वाऽऽख्यानंमहामते ॥ संसारोऽयंपापरूपः कथं
मुच्येतबंधनात् ॥ १ ॥ कश्यपस्याऽपिदायादस्त्रिलोकीविभवेसति ॥ कृतवानीदृशंकर्मकोनकुर्याज्जु
गुप्सितम् ॥ २ ॥ गर्भेप्रविश्यबालस्यहननंदारुणंकिल ॥ सेवामिषेणमातुश्चकृत्वाशपथमद्भुतम् ॥ ३ ॥
शास्ताधर्मस्यगोप्ताचत्रिलोक्याःपतिरप्युत ॥ कृतवानीदृशंकर्मकोनकुर्यादसांप्रतम् ॥ ४ ॥ पितामहा
मेसंग्रामेकुरुक्षेत्रेऽतिदारुणम् ॥ कृतवंतस्तथाऽऽश्चर्यंदुष्टंकर्मजगद्गुरो ॥ ५ ॥ भीष्मोद्रोणःकृपःकर्णो
धर्मांशोऽपियुधिष्ठिरः ॥ सर्वेविरुद्धधर्मेणवासुदेवेननोदिताः ॥ ६ ॥ असारतांविजानंतः संसारस्यसु
मेधसः ॥ देवांशाश्चकथंचक्रुर्निंदितंधर्मतत्पराः ॥ ७ ॥ काऽऽस्थाधर्मस्यविप्रेंद्रप्रमाणंकिंविनिश्चितम् ॥
चलचित्तोऽस्मिसंजातःश्रुत्वाचैतत्कथानकम् ॥ ८ ॥ आप्तवाक्यंप्रमाणंचेदाप्तःकःपरदेहवान् ॥ पुरुषो

विषयासक्तोरागीभवतिसर्वथा ॥ ९ ॥ रागोद्वेषोभवेन्नूनमर्थनाशादसंशयम् ॥ द्वेषादसत्यवचनंवक्त
व्यंस्वार्थसिद्धये ॥ १० ॥ जरासंधविघातार्थं हरिणा सत्त्वमूर्तिना ॥ छलेनरचितंरूपंब्राह्मणस्यविजा
नता ॥ ११ ॥ तदात्र कःप्रमाणंकिंसत्वमूर्तिरपीदृशः ॥ अर्जुनोऽपितथैवाऽत्रकार्ये यज्ञविनिर्मिते ॥
॥ १२ ॥ कीदृशोऽयंकृतोयज्ञःकिमर्थं शमवर्जितः ॥ परलोकपदार्थोवायशसेवाऽन्यथाकिल ॥ १३ ॥
धर्मस्यप्रथमः पादःसत्यमेतच्छ्रुतेर्वचः ॥ द्वितीयस्तुतथाशौचंदयापादस्तृतीयकः ॥ १४ ॥
दानंपादश्चतुर्थश्चपुराणज्ञावदंतिवै ॥ तैर्विहीनःकथंधर्मस्तिष्ठेदिहसुसंमतः ॥ १५ ॥ धर्महीनंकृतंकर्म
कथंतत्फलदंभवेत् ॥ धर्मेस्थिरामतिःक्वापिनकस्यापिप्रतीयते ॥ १६ ॥ छलार्थंचयदाविष्णुर्वामनो
ऽभूज्जगत्प्रभुः ॥ येनवामनरूपेणवंचितोऽसौबलिर्नृपः ॥ १७ ॥ विहर्ताशतयज्ञस्यवेदाज्ञापरिपालकः ॥
धर्मिष्ठोदानशीलश्चसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ १८ ॥ स्थानात्प्रभ्रंशितोऽकस्माद्विष्णुनाप्रभविष्णुना ॥
जितंकेनतयोःकृष्णबलिनावामनेनवा ॥ १९ ॥ छलकर्मविदाचाऽयंसंदेहोऽत्रमहान्मम ॥ वंचयित्वावं
चितेनसत्यंवदद्विजोत्तम ॥ २० ॥ पुराणकर्तात्वमसिधर्मज्ञश्चमहामतिः ॥ व्यासउवाच ॥ जितंवैबलि
नाराजन्दत्तायेनचमेदिनी ॥ २१ ॥ त्रिविक्रमोऽपिनाम्नायःप्रथितोवामनोऽभवत् ॥ छलनार्थमिदंराज
न्वामनत्वंनराधिप ॥ २२ ॥ संप्राप्तं हरिणाभूयोद्वारपालत्वमेवच ॥ सत्यादन्यतरन्नास्तिमूलंधर्मस्य
पार्थिव ॥ २३ ॥ दुःसाध्यंदेहिनांराजन्सत्यंसर्वात्मनाकिल ॥ मायाबलवतीभूपत्रिगुणाबहुरूपिणी ॥
॥ २४ ॥ ययेदंनिर्मितंविश्वंगुणैःशबलितंत्रिभिः ॥ तस्माच्छलवतासत्यंकुतोऽविद्धंभवेन्नृप ॥ २५ ॥
मिश्रेणजनितश्चैवस्थितिरेषासनातनी ॥ वैखानसाश्चमुनयोनिःसंगानिष्प्रतिग्रहाः ॥ २६ ॥ सत्ययुक्ता
भवंत्यत्रवीतरागागततृषः ॥ दृष्टांतदर्शनार्थायनिर्मितास्तेचतादृशाः ॥ २७ ॥ अन्यत्सर्वंशबलितंगुणै
स्त्रिभिस्त्रिभिर्नृप ॥ नैकंवाक्यंपुराणेषुवेदेषुनृपसत्तम ॥ २८ ॥ धर्मशास्त्रेषुवांगेषुसगुणैरचितेष्विह ॥ सगुणः

सगुणंकुर्यान्निर्गुणोनकरोतिवै ॥ २९ ॥ गुणास्तेमिश्रिताःसर्वेनपृथग्भावसंगताः ॥ निर्व्यलीकस्थिरध
र्मे मतिःकस्यापिनस्थिरा ॥ ३० ॥ भवेद्भवेमहाराजमायया मोहितस्यवै ॥ इंद्रियाणिप्रमाथीनितदास
क्तंमनस्तथा ॥ ३१ ॥ करोतिविविधान्भावान्गुणैस्तैःप्रेरितोभृशम् ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंताःप्राणिनःस्थिर
जंगमाः ॥ ३२ ॥ सर्वेमायावशाराजन्साऽनुक्रीडतितैरिह ॥ सर्वान्वैमोहयत्येषाविकुर्वत्यनिशंजगत् ॥
॥ ३३ ॥ असत्योजायतेराजन्कार्यवान्प्रथमंनरः ॥ इंद्रियार्थांश्चिंतयानोनप्राप्नोतियदानरः ॥ ३४ ॥
तदर्थंछलमादत्तेछलात्पापेप्रवर्तते ॥ कामःक्रोधश्चलोभश्चवैरिणोबलवत्तराः ॥ ३५ ॥ कृताकृतंनजानं
तिप्राणिनस्तद्वशंगताः ॥ विभवेसत्यहंकारःप्रबलःप्रभवत्यपि ॥ ३६ ॥ अहंकाराद्भवेन्मोहोमोहा
न्मरणमेवच ॥ संकल्पाबहवस्तत्रविकल्पाःप्रभवंतिच ॥३७॥ ईर्ष्यासूयातथाद्वेषाप्रादुर्भवंतिचेतसि ॥
आशातृष्णातथादैन्यंदंभोऽधर्ममतिस्तथा ॥ ३८ ॥ प्राणिनांप्रभवत्येतेभावामोहसमुद्भवाः ॥ यज्ञदा
नानितीर्थानिव्रतानिनियमास्तथा ॥ ३९ ॥ अहंकाराभिभूतस्तुकरोतिपुरुषोऽन्वहम् ॥ अहंभावकृतंस
र्वंप्रभवेद्वैनशौचवत् ॥ ४० ॥ रागलोभात्कृतंकर्मसर्वांगंशुद्धिवर्जितम् ॥ प्रथमंद्रव्यशुद्धिश्चद्रष्टव्यावि
बुधैःकिल ॥ ४१ ॥ अद्रोहेणार्जितंद्रव्यंप्रशस्तंधर्मकर्मणि ॥ द्रोहार्जितेनद्रव्येणयत्करोतिशुभंनरः
॥ ४२ ॥ विपरीतंभवेत्तत्तुफलकालेनृपोत्तम ॥ मनोऽतिनिर्मलंह्यस्यसस्म्यक्फलभाग्भवेत् ॥ ४३ ॥
तस्मिन्विकारयुक्तंतुनयथार्थफलंलभेत् ॥ कर्तारःकर्मणांसर्वेआचार्यऋत्विजादयः ॥ ४४ ॥ स्युस्तेवि
शुद्धमनसस्तदापूर्णंभवेत्फलम् ॥ देशकालक्रियाद्रव्यकर्तॄणांशुद्धतायदि ॥ ४५ ॥ मंत्राणांचतदापूर्णं
कर्मणांफलमश्नुते ॥ शत्रूणांनाशमुद्दिश्यस्ववृद्धिपरमांतथा ॥ ४६ ॥ करोतिसुकृतंतद्वद्विपरीतंभवे
त्किल ॥ स्वार्थसक्तःपुमान्नित्यंनजानातिशुभाशुभम् ॥ ४७ ॥ दैवाधीनःसदाकुर्य्यात्पापमेवनसत्कृत
म् ॥ प्राजापत्याःसुराःसर्वेह्यसुराश्चतदुद्भवाः ॥ ४८ ॥ सर्वेतेस्वार्थनिरताःपरस्परविरोधिनः ॥

सत्वोद्भवाःसुराःसर्वेऽप्युक्तावेदेषुमानुषाः । ४६ ॥ रजोद्भवास्तामसास्तु तिर्यंचःपरिकीर्तिताः ॥ सत्वोद्भवानांतैर्वैरंपरस्परमनारतम् ॥ ५० ॥ तिरश्चामत्रकिंचित्रंजातिवैरसमुद्भवे ॥ सदाद्रोहपरादेवास्तपोविघ्नकरास्तथा ॥ ५१ ॥असन्तुष्टाद्द्वेषपराःपरस्परविरोधिनः ॥ अहंकारसमुद्भूतः संसारोऽयंयतोनृप ॥ ५२ ॥ रागद्वेषविहीनस्तुसकथंजायतेनृप ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेचतुर्थस्कन्धे चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

व्यासउवाच ॥ अथकिंवहुनोक्तेनसंसारेऽस्मिन्नृपोत्तम ॥ धर्मात्माद्रोहबुद्धिस्तुकश्चिद्भवतिकर्हिचित्॥ १ ॥ रागद्वेषावृतंविश्वंसर्वंस्थावरजंगमम् ॥ आद्येयुगेऽपिराजेंद्र किमद्यकलिदूषिते॥ ॥ २ ॥ देवाःसेर्ष्याश्चसद्रोहाश्छलकर्मरताःसदा ॥ मानुषाणांतिरश्चांचकावार्तानृपगण्यते ॥ ३ ॥ द्रोहपरेद्रोहपरोभवेदितिसमानता॥अद्रोहिणितथाशान्तेविद्वेषःखलतास्मृता॥४॥यःकश्चित्तापसःशांतोजपध्यानपरायणः ॥ भवेत्तस्यजपेविघ्नकर्तावैमघवापरम् ॥ ५ ॥ सतांसत्ययुगंसाक्षात्सर्वदैवाऽसतांकलिः ॥ मध्यमोमध्यमानांतुक्रियायोगौयुगेस्मृतौ ॥ ६ ॥ कश्चित्कदाचिद्भवतिसत्यधर्मानुवर्तकः॥ अन्यथाऽन्ययुगानांवैसर्वेधर्मपरायणाः ॥ ७ ॥ वासनाकारणंराजन्सर्वत्रधर्मसंस्थितौ ॥ तस्यांवैमलिनायांतुधर्मोऽपिमलिनोभवेत् ॥ ८ ॥ मलिनावासनासत्यंविनाशायेतिसर्वथा ॥ ब्रह्मणोहृदयाज्जातःपुत्रोधर्मइतिस्मृतः ॥ ९ ॥ ब्राह्मणःसत्यसंपन्नोवेदधर्मरतःसदा॥दक्षस्यदुहितारोहिवृतादशमहात्मना॥ ॥ १० ॥ विवाहविधिनासम्यङ्मुनिनागृहधर्मिणा ॥ तास्वजीजनयत्पुत्रान्धर्मःसत्यवतांवरः ॥ ११ ॥ हरिंकृष्णंनरंचैवतथानारायणंनृप ॥ योगाभ्यासरतोनित्यंहरिःकृष्णोबभूवह ॥ १२ ॥ नरनारायणौचैवचेरतुस्तपउत्तमम् ॥ प्रालेयाद्रिंसमागत्यतीर्थेबदरिकाश्रमे ॥ १३ ॥ तपस्विषुधुरीणौतौपुराणौमुनिसत्तमौ ॥ गृणंतौतत्परंब्रह्मगंगायाविपुलेतटे ॥ १४ ॥ हरेरंशौस्थितौतत्रनरनारायणावृषी ॥ पूर्णवर्षसह

स्तं तु चक्रातेतपउत्तमम् ॥ १५ ॥ तापितंचजगत्सर्वं तपसासचराचरम् ॥ नरनारायणाभ्यांचशक्रःक्षो
भंतदाययौ ॥ १६ ॥ चिन्ताविष्टःसहस्राक्षोमनसासमकल्पयत् ॥ किंकर्तव्यंधर्मपुत्रौतापसौध्यानसंयु
तौ ॥ १७ ॥ सिद्धार्थौसुभृशंश्रेष्ठमासनंनग्रहीष्यतः ॥ विघ्नःकथंप्रकर्तव्यस्तपोयेनभवेन्नहि ॥ १८ ॥
उत्पाद्यकामंक्रोधंचलोभंवाऽप्यतिदारुणम् ॥ इत्युद्दिश्यसहस्राक्षःसमारुह्यगजोत्तमम् ॥ १९ ॥ विघ्न
कामस्तुतरसाजगामगन्धमादनम् ॥ गत्वातत्राऽश्रमेपुण्येतावपश्यच्छतक्रतुः ॥ २० ॥ तपसादीप्तदेहौ
तुभास्कराविवचोदितौ ॥ ब्रह्मविष्णूकिमेतौवैप्रकटौवाविभावसू ॥ २१ ॥ धर्मपुत्रावृषीएतौतपसा
किंकरिष्यतः ॥ इतिसंचिंत्यतौदृष्ट्वातदोवाचशचीपतिः॥ २२ ॥ किंवांकार्यंमहाभागौब्रूतंधर्मसुतौकिल
ददामित्वांवरंश्रेष्ठंदातुंयातोऽस्म्यहंऋषी ॥ २३ ॥ अदेयमपिदास्यामितुष्टोस्मितपसाकिल ॥ व्यास
उवाच ॥ एवंपुनःपुनःशक्रस्तावुवाचपुरःस्थितः ॥ २४ ॥ नोचतुस्तावृषीध्यानसंस्थितौदृढचेतसौ ॥
ततोवैमोहिनींमायांचकारभयदांवृषः॥२५॥वृकान्सिंहांश्चव्याघ्रांश्चसमुत्पाद्याऽबिभीषयत्॥ वर्षं वातंतथा
वन्हिंसमुत्पाद्यपुनःपुनः ॥ २६ ॥ भीषयामासतौशक्रोमायांकृत्वाबिमोहिनीम् ॥ भयतोऽपिवशंनीतौना
तौधर्मसुतौमुनी ॥ २७ ॥ नरनारायणौदृष्ट्वाशक्रः स्वभवनंगतः ॥ वरदानेप्रलुब्धौननभीतौवन्हिवायुतः
॥ २८ ॥ व्याघ्रसिंहादिभिः क्रांतौचलितौनाश्रमात्स्वकात् ॥ नतयोर्ध्यानभंगंवैकर्तुं कोऽपिक्षमोऽ
भवत् ॥ २९ ॥ इन्द्रोऽपिसदनंगत्वाचिंतयामासदुःखितः ॥ चलितौभयलोभाभ्यांनेमौमुनिवरोत्तमौ
॥ ३० ॥ चिंतयंतौमहाविद्यामादिशक्तिंसनातनीम् ॥ ईश्वरींसर्वलोकानांपरांप्रकृतिमद्भुताम् ॥ ३१ ॥
ध्यायतांकःक्षमोलोकेबहुमायाविदप्युत ॥ यन्मूलाः सकलामायादेवासुरकृताः किल ॥ ३२ ॥ तेकथं
बाधितुं शक्ताध्यायंतिगतकल्मषाः ॥ वाग्बीजंकामबीजंचमायाबीजंतथैवच ॥ ३३ ॥ चित्तेयस्यभवे
त्तंतुबाधितुं कोऽपिनक्षमः ॥ माययामोहितःशक्रोभूयस्तस्यप्रतिक्रियाम् ॥ ३४ ॥ कर्तुं कामव

संतौतुसमाहूयाऽब्रवीद्वचः ॥ मनोभववसंतेनरत्यायुक्तोव्रजाधुना ॥ ३५ ॥ अप्सरोभिः
समायुक्तस्तरसागंधमादनम् ॥ नरनारायणौतत्रपुराणावृषिसत्तमौ ॥ ३६ ॥ कुरुतस्तपएकां
तेस्थितौबदरिकाऽऽश्रमे ॥ गत्वातत्रसमीपेतुतयोर्मन्मथमार्गणैः ॥ ३७ ॥ चित्तकामातुरं कार्यं
कुरुकार्यंऽममाधुना ॥ मोहयित्वोच्चाटयित्वाविशिखैस्ताडयाऽऽशुच ॥ ३८ ॥ वशीकुरुम
हाभागमुनीधर्मसुतावपि ॥ कोह्यस्मिन्सर्वसंसारेदेवोदैत्योऽथमानवः ॥ ३९ ॥ यस्तेबाण
वशंप्राप्तोनयातिभृशताडितः ॥ ब्रह्माऽहंगिरिजानाथश्चांद्रोवन्हिर्विमोहितः ॥ ४० ॥ गणनाकाऽनयोः
कामत्वद्बाणानांपराक्रमे ॥ वारांगनागणोऽयंतेसहायार्थंमयेरितः ॥ ४१ ॥ आगमिष्यतितत्रैवरंभा
दीनांमनोरमः ॥ एकातिलोत्तमारंभाकार्यंसाधयितुंक्षमा ॥ ४२ ॥ त्वमेवैकःक्षमः काममिलितैः
कस्तुसंशयः ॥ कुरुकार्यंमहाभागददामितववांछितम् ॥४३॥ प्रलोभितौमयाऽत्यर्थंवरदानैस्तपस्वि
नौ ॥ स्थानान्नचलितौशांतौवृथाऽयंमेगतःश्रमः ॥ ४४ ॥ तथावैमाययाकृत्वाभीषितौतापसौभृशम् ॥
तथाऽपिनोत्थितौस्थानाद्देहरक्षापरौनतौ ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाशक्रंप्राहमनो
भवः ॥ वासवाऽद्यकरिष्यामिकार्यंतेमनसेप्सितम् ॥ ४६ ॥ यदिविष्णुंमहेशंवाब्रह्माणंवादिवा
करम् ॥ ध्यायंतौतौतदाऽस्माकंभवितारौवशौमुनी ॥ ४७ ॥ देवीभक्तंवशीकर्तुंनाऽहंशक्तःकथंचन ॥
कामराजंमहाबीजंचिंतयंतंमनस्यलम् ॥ ४८ ॥ तां देवीचेन्महाशक्तिंसंश्रितौभक्तिभावतः ॥ नतदा
ममबाणानांगोचरौतापसौकिल ॥ ४९ ॥ इन्द्रउवाच ॥ गच्छत्वंचमहाभागसर्वैस्तत्रसमुद्यतैः ॥
कार्यंममाऽतिदुःसाध्यंकर्ताहितमनुत्तमम् ॥ ५० ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेनसमादिष्टाययुःसर्वेसमु
द्यताः ॥ यत्रतौधर्मपुत्रौद्वौतेपातेदुष्करंतपः ॥ ५१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कंधे पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

व्यासउवाच ॥ प्रथमंतत्रसंप्राप्तोवसंतः पर्वतोत्तमे ॥ पुष्पिताःपादपाःसर्वेंद्विरेफालिविरा
जिताः ॥ १ ॥ आम्राश्चबकुलारम्यास्तिलकाः किंशुकाःशुभाः ॥ सालास्तालास्तमालाश्चमधूकाः
पुष्पिताबभुः ॥ २ ॥ बभूवुःकोलिलाऽऽलापावृक्षाग्रेषुमनोहराः ॥ बल्ल्योऽपिपुष्पिताःसर्वाआलिलिं
गुर्नगोत्तमान् ॥३॥ प्राणिनःस्वासुभार्यासुप्रेमयुक्ताःस्मराऽऽतुराः ॥ बभूवुश्चातिमत्ताश्चक्रीडासक्ताः
परस्परम् ॥ ४ ॥ ववुर्मंदाःसुगंधाश्चसुस्पर्शादक्षिणाऽनिलाः ॥ इन्द्रियाणिप्रमाथीनिमुनीनामपिचाऽ
भवन् ॥ ५ ॥ रतियुक्तस्ततःकामः पूरयन्पंचमार्गणान् ॥ चकारत्वरितस्तत्रवासंबदरिकाऽऽश्रमे ॥६॥
रंभातिलोत्तमाद्याश्चगत्वातत्रवराऽश्रमे ॥ गानंचक्रुःसुगीतज्ञाः स्वरतानसमन्वितम् ॥ ७ ॥ तच्छ्रु
त्वामधुरोद्गीतंकोकिलानांचकूजितम् ॥ भ्रमरालिविरावंचप्रबुद्धौतौमुनीश्वरौ ॥ ८ ॥ ऋतुराजमका
लेतुदृष्ट्वातौपुष्पितंवनम् ॥ जातौचिंतापरौतत्रनरनारायणावृषी ॥ ९ ॥ किमद्यशिशिरापायःसंवृतः
समयंविना ॥ प्राणिनोविह्वलाःसर्वेलक्ष्यंतेऽतिस्मराऽऽतुराः ॥ १० ॥ कालधर्मविपर्यासः
कथमद्यदुरासदः ॥ नरंनारायणःप्राहविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ ११ ॥ नारायणउवाच ॥ पश्यभ्रातरि
मेवृक्षाः पुष्पिताः प्रतिभांतिवै ॥ कोकिलाऽऽलापसंघुष्टाभ्रमरालिविराजिताः ॥ १२ ॥ शिशिरंभीम
मातंगंदारयन्स्वखरैर्नखैः ॥ वसंतकेसरीप्राप्तः पलाशकुसुमैर्मुने ॥ १३ ॥ रक्ताऽशोककरातन्वीदेवर्षे
किंशुकांघ्रिका ॥ नीलाःशोककचाश्यामाविकासिकमलाऽऽनना ॥ १४ ॥ नीलेंदीवरनेत्रासाबिल्व
वृक्षफलस्तनी ॥ प्रोत्फुल्लकुंदरदनामंजरीकर्णशोभिता ॥ १५ ॥ बंधुजीवाऽधराशुभ्रासिंधु
वारनखाद्भुता ॥ पुंस्कोकिलस्वरापुण्याकदंबवसनाशुभा ॥ १६ ॥ वर्हिवृंद
कलापाचसारसस्वननूपुरः ॥ वासंतीबद्धरशनामत्तहंसगतिस्तथा ॥ १७ ॥
पुत्रजीवांशुकन्यस्तरोमराजिविराजिता ॥ वसंतलक्ष्मीःसंप्राप्ताब्रह्मन्बदरिकाश्रमे ॥ १८ ॥ अकालेकि

मियंप्राप्ताविस्मयोऽयंममाऽधुना ॥ तपोविघ्नकरानूनंदेवर्षे परिचिंतय ॥ १९ ॥ श्रूयतेसुरनारीणां
गानंध्यानविनाशनम् ॥ आवयोस्तपिभंगायकृतंमघवताकिल ॥ २० ॥ ऋतुराडन्यथाकालेप्रीतिंसंज
नयेत्कथम् ॥ विघ्नोऽयंविहितोभातिभीतेनाऽसुरशत्रुणा ॥ २१ ॥ वाताःसुगंधाःशीताश्चसमायांतिम
नोहराः ॥ नान्यत्कारणमस्तीहशतक्रतुकृतिंविना ॥ २२ ॥ इतिब्रुवतिविप्राऽग्र्येदेवेनारायणेविभौ ॥
सर्वेदृष्टिपथंप्राप्तामन्मथप्रमुखास्तदा ॥ २३ ॥ ददर्शभगवान्सर्वान्नरोनारायणस्तथा ॥ विस्मयाऽऽ
विष्टमनसौबभूवतुरुभावपि ॥ २४ ॥ मन्मथंमेनकांचैवरंभांचैवतिलोत्तमाम् ॥ पुष्पगंधांसुकेशींचमहा
श्वेतांमनोरमाम् ॥ २५ ॥ प्रमद्वरांघृताचींचगीतज्ञांचारुहासिनीम् ॥ चंद्रप्रभांचसोमांचकोकिलाऽऽ
लापमंडिताम् ॥ २६ ॥ विद्युन्मालांबुजाक्षींचतथाकांचनमालिनीम् ॥एताश्चान्यावरारोहादृष्टास्ताभ्यां
तदांऽतिके ॥ २७ ॥ तासांद्व्यष्टसहस्राणिपंचाशदधिकानिच ॥ वीक्ष्यतौविस्मितौजातौकामसैन्यंसुवि
स्तरम् ॥ २८ ॥ प्रणम्याग्रेस्थिताःसर्वादेववारांगनास्तदा ॥ दिव्याऽऽभरणभूषाढ्यादिव्यमाल्योपशो
भिताः ॥ २९ ॥ जगुश्छलेनताःसर्वापृथिव्यामतिदुर्लभम् ॥ तत्तथाऽवस्थितंदिव्यंमन्मथादिविवर्धनम्
॥ ३० ॥ शुश्रावभगवान्विष्णुर्नरोनारायणस्तदा ॥ श्रुत्वाप्रोवाचतास्तत्रप्रीत्यानारायणोमुनिः ॥ ३१ ॥
आस्यतांसुखमत्रैवकरोम्यातिथ्यमद्भुतम ॥ भवंत्योऽतिथिधर्मेणप्राप्ताःस्वर्गात्सुमध्यमाः ॥ ३२ ॥
व्यासउवाच ॥ साभिमानस्तुसंजातस्तदानारायणोमुनिः ॥ इन्द्रेणप्रेषितानूनंतथाविघ्नचिकीर्षया ॥
॥ ३३ ॥ वराकयः काइमाःसर्वाःसृजाम्यद्यनवाःकिल ॥ एताभ्योदिव्यरूपाश्चदर्शयामितपोबलम् ॥
॥ ३४ ॥ इतिसंचिंत्यमनसाकरेणोरुंप्रताड्यवै ॥ तरसोत्पादयामासनारींसर्वांगसुन्दरीम् ॥ ३५ ॥
नारायणोरुसंभूतांह्युर्वशीतिततःशुभा ॥ ददृशुस्ताःस्थितास्तत्रविस्मयंपरमंययुः ॥ ३६ ॥ तासांचपरिचर्या
र्थंतावतीश्चातिसुन्दरीः ॥ प्रादुश्चकारतरसातदामुनिरसंभ्रमः ॥ ३७ ॥ गायत्यश्चहसंत्यश्चनानो

पायनपाणयः ॥ प्रणेमुस्तामुनीसर्वाःस्थिताःकृत्वांऽजलिंपुरः ॥ ३८ ॥ तांवीक्ष्यविभ्रमकरींतपसोविभू
तिर्देवांगनाहिमुमुहुःप्रविमोहयंत्यः ॥ ऊचुश्चतौप्रमुदिताऽऽननपद्मशोभारोमोद्गमोल्लसितचारुनि
जांगवल्ल्यः ॥ ३९ ॥ कुर्युःकथंस्तुतिमहोतपसोमहत्त्वंधैर्यंतथैवभवतामभिवीक्ष्यबालाः ॥ अस्मत्कटा
क्षविषदिग्धशरेणदग्धःकोवानतत्रभवतांमनसोव्यथान॥४०॥ ज्ञातौयुवांनरहरेःपरमांशभूतौदेवौमुनीश
मदमादिनिधीसदैव ॥ सेवानिमित्तमिहनोगमनंनकामंकार्यंहरेःशतमखस्यविधातुमेव॥ ४१ ॥भाग्येन
केनयुवयोःकिलदर्शनंनेःसंपादितंनविदितंखलुसंचितंतत् ॥ चित्तंक्षमंनिजजनेविहितंयुवाभ्यामस्मद्वि
धेकिलकृतागसितापमुक्तम् ॥ ४२ ॥ कुर्वंतिनैवविबुधास्तपसोव्ययंवैशापेनतुच्छफलदेनमहानुभावाः
व्यासउवाच ॥ इत्थंनिशम्यवचनंसुरकामिनीनांताबूचतुर्मुनिवरौविनयानतानाम् ॥ ४३ ॥ प्रीतौप्रस
न्नवदनौजितकामलोभौधर्मात्मजौनिजतपोरुचिशोभितांगौ ॥ नरनारायणावूचतुः ॥ ब्रुवंतुवांछिता
न्कामान्ददावस्तुष्टमानसौ ॥ ४४ ॥ यांतुस्वर्गंगृहीत्वेमामुर्वशींचारुलोचनाम् ॥ उपायनमियंबालाग
च्छत्वद्यमनोहरा ॥ ४५ ॥ दत्ताऽऽवाभ्यांमघवतःप्रीणनायोरुसंभवा ॥ स्वस्त्यस्तुसर्वदेवेभ्योयथेष्टंप्रव्र
जंतुच ॥ ४६ ॥ "नकस्यापितपोविघ्नंप्रकर्तव्यमतःपरम्" ॥ देव्यऊचुः ॥ क्वगच्छामोमहाभागप्राप्ता
स्तेपादपंकजम् ॥ नारायणसुरश्रेष्ठभक्त्यापरमयामुदा ॥ ४७ ॥ वांछितंचेद्वरंनाथददासिमधुसूदन ॥
तुष्टःकमलपत्राक्षब्रवीमोमनसेप्सितम् ॥ ४८ ॥ पतिस्त्वंभवदेवेशवरमेनंपरंतप ॥ भवामःप्रीतियुक्ता
स्त्वांसेवितुंजगदीश्वर ॥ ४९ ॥ त्वयाचोत्पादितानार्यःसंत्यन्याश्चारुलोचनाः ॥ उर्वश्याद्यास्तथायां
तुस्वर्गं वैभवदाज्ञया ॥५०॥ स्त्रीणांषोडशसाहस्रातिष्ठंत्वत्रशतार्धकम् ॥ सेवान्तेऽत्रकरिष्यामोयुव
योस्तापसोत्तमौ ॥ ५१ ॥ वांछितंदेहिदेवेशसत्यवाग्भवमाधव ॥ आशाभंगोहिनारीणांहिंसनंपरिकी
र्तितम् ॥ ५२ कामार्तानांचमुनिभिर्धर्मज्ञैस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ भाग्ययोगादिहप्राप्ताःस्वर्गात्प्रेमपरिप्लुताः

॥ ५३ ॥ त्यक्तुंनार्हसिदेवेशसमर्थोऽसिजगत्पते ॥ नारायणउवाच ॥ पूर्णंवर्षसहस्रंतुतपस्तप्तंमयाऽ
त्रवै ॥ ५४ ॥ जितेन्द्रियेणचार्वंग्यःकथंभंगंकरोम्यतः ॥ नेच्छाकामेसुखेकाचित्सुखधर्मविनाशके ॥
॥ ५५ ॥ पशूनामपिसाधर्म्यैरमेतमतिमान्कथम् ॥ अप्सरऊचुः ॥ शब्दादीनांचपंचानांमध्येस्पर्शसुखं
वरम् ॥ ५६ ॥ आनंदरसमूलंवैनान्यदस्तिसुखंकिल ॥ अतोस्माकंमहाराजवचनंकुरुसर्वथा ॥ ५७ ॥
निर्भरंसुखमासाद्य चरस्वगंधमादने ॥ यदिवांछसिनाकत्वंनाऽधिकोगंधमादनात् ॥५८॥ रमस्वाऽत्र
शुभेस्थानेप्राप्यसर्वाःसुरांगनाः ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कन्धे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तासांधर्मपुत्रःप्रतापवान् ॥ विमर्शमकरोच्चित्तेकिंकर्तव्यंम
याऽधुना ॥ १ ॥ "हास्योऽहंमुनिवृन्देषुभविष्याम्यद्यसंगमात् ॥ अहंकारादिदंप्राप्तदुःखंनाऽत्रविचा
रणा ॥२॥ मूलंसंसारवृक्षस्ययतःप्रोक्तोमहात्मभिः ॥ दृष्ट्वामौनंसमाधायनस्थितोऽहंसमागतम् ॥ ३ ॥
वारांगनागणंजुष्टंतेनाऽऽसंदुःखभाजनम् ॥ उत्पादितास्तथानार्योमयाधर्मव्ययेनवै ॥ ४ ॥ तास्तुमां
बाधितुंवृत्ताःकामार्ताःप्रमदोत्तमाः॥ ऊर्णनाभिरिवाद्याऽहंजालेनस्वकृतेनवै ॥ ५ ॥ बद्धोऽस्मिसुदृढेना
ऽत्रकिंकर्तव्यमितःपरम् ॥ यदिचिन्तांसमुत्सृज्यसंत्यजाम्यबलाइमाः ॥ ६ ॥ शप्त्वाभ्रष्टाव्रजिष्यंति
सर्वाभग्नमनोरथाः ॥ मुक्तोऽहंसंचरिष्यामिविजनेपरमंतपः ॥ ७ ॥ तस्मात्क्रोधंसमुत्पाद्यत्यक्ष्यामिसु
न्दरीगणम् ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंचिंत्यमनसामुनिर्नारायणस्तदा ॥ ८ ॥ विमर्शकमरोच्चिचतेसुखो
त्पादनसाधने ॥ द्वितीयोऽयंमहाशत्रुःक्रोधःसंतापकारकः ॥ ९ ॥ कामादप्यधिकोलोकेलोभादपिचदा
रुणः ॥ क्रोधाभिभूतःकुरुतेहिंसांप्राणविघातिनीम् ॥ १० ॥ दुःखदांसर्वभूतानांनरकारामदीर्घिकाम्
यथाऽग्निर्घर्षणाज्जातःपादपंप्रदहेत्तथा ॥ ११ ॥ देहोत्पन्नस्तथाक्रोधोदेहंदहतिदारुणः ॥ व्यासउवाच

इतिसंचिंत्यमानंतंभ्रातरंदीनमानसम् ॥ १२ ॥ उवाचवचनंतथ्यंनरोधर्मसुतोऽनुजः ॥ नरउवाच ॥
नारायणमहाभागकोपंयच्छमहामते ॥ १३ ॥ शांतंभावंसमाश्रित्यनाशयाऽहंकृतिंपराम् ॥ पुराऽहंका
रदोषेणतपोनष्टंकिलाऽवयोः ॥ १४ ॥ संग्रामश्चाभवत्ताभ्यांभावाभ्यामसुरेणह ॥ दिव्यवर्षसहस्रं तुप्र
ह्लादेनमहाऽद्भुतम् ॥ १५ ॥ दुःखंबहुतरंप्राप्तंतत्राऽऽवाभ्यांसुरोत्तम ॥ तस्मात्क्रोधंपरित्यज्यशांतोभ
वमुनीश्वर ॥ १६ ॥ "शांतत्वंतपसे मूलंमुनिभिःपरिकीर्तितम् ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वा
शांतोऽभृद्धर्मनन्दनः ॥ जनमेजयउवाच ॥ संशयोऽयंमुनिश्रेष्ठप्रह्लादेनमहात्मना ॥ १७ ॥ विष्णुभक्तेन
शांतेनकथंयुद्धंकृतंपुरा ॥ कृतवंतौकथंयुद्धंनरनारायणावृषी ॥ १८ ॥ तापसौधर्मपुत्रौद्वौसुशांतमान
साबुभौ ॥ समागमःकथंजातस्तयोर्दैत्यसुतस्यच ॥ १९ ॥ संग्रामस्तुकथंताभ्यांकृतस्तेनमहात्मना ॥
प्रह्लादोप्यतिधर्मात्माज्ञानवान्विष्णुतत्परः॥ २० ॥ नरनारायणौतद्वत्तापसौसत्त्वसंस्थितौ ॥ तेनताभ्यां
समुद्भूतंवैरंयदिपरस्परम् ॥ २१ तदातपसिधर्मेचश्रमएवहिकेवलम् ॥ क्वजपःक्वतपश्चर्यापुरासत्ययु
गेपिच ॥ २२ ॥ तादृशैर्नजितंचित्तंक्रोधाऽहंकारसंवृतम् ॥ नक्रोधोनचमात्सर्यमहङ्कारांकुरंविना ॥२३॥
अहङ्कारात्समुत्पन्नाःकामक्रोधादयःकिल ॥ वर्षकोटिसहस्रं तुतपःकृत्याऽतिदारुणम् ॥ २४ ॥ अहङ्का
रांकुरेजातेव्यर्थं भवतिसर्वथा ॥ यथासूर्योदयेजातेतमोरूपंनतिष्ठति ॥ २५ ॥ अहङ्काराकुंरस्याऽग्रे
तथापुण्यंनतिष्ठति ॥ प्रह्लादोऽपिमहाभागहरिणासमयुध्यत ॥ २६ ॥ तदाव्यर्थं कृतं
सर्वं सुकृतंकिलभूतले ॥ नरनारायणौशान्तौविहायपरमन्तप ॥ २७ ॥ कृतव
न्तौयदायुद्धंक्वशमःसुकृतंपुनः ॥ ईदृग्भ्यांसत्वयुक्ताभ्यामजेयायद्यहंकृतिः ॥ २८ ॥
मादृशानांचकावार्तामुनेऽहङ्कारसंक्षये ॥ अहङ्कारपरित्यक्तःकोऽप्यस्तिभुवनत्रये ॥ २९ ॥
नभूतोभवितानैवयस्त्यक्तस्तेनसर्वथा ॥ मुच्यतेलोहनिगडैर्बद्धःकाष्ठमयैस्तथा ॥ ३० ॥ अहंकारनिब

द्वस्तुनकदाचिद्विमुच्यते ॥ अहंकाराऽऽवृतंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ३१ ॥ अमत्र्येवहिसंसारेविष्ठा
मूत्रप्रदूषिते ॥ ब्रह्मज्ञानंकुतस्तावत्संसारेमोहसंवृते ॥ ३२ ॥ नतंमीमांसकानांवैसंमतंभातिसुव्रत ॥
महांतोऽपिसदायुक्ताःकामक्रोधादिभिर्मुने ॥ ३३ ॥ मादृशानांकलावस्मिन्काकथामुनिसत्तम ॥
व्यासउवाच ॥ कार्यंवैकारणाद्भिन्नंकथंभवतिभारत ॥ ३४ ॥ कटकंकुंडलंचैवसुवर्णसदृशंभवेत् ॥
अहंकारोद्भवंसर्वंब्रह्मांडंसचराचरम् ॥ ३५ ॥ पटस्तंतुवशःप्रोक्तस्तद्वियुक्तःकथंभवेत् ॥ मायागुणैस्त्रि
भिःसर्वंरचितंस्थिरजंगमम् ॥ ३६ ॥ सतृणंस्तंबपर्यंतंकातत्रपरिदेवना ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रस्तेचा
ऽहंकारमोहिताः ॥ ३७ ॥ भ्रमंत्यस्मिन्महागाधेसंसारेनृपसत्तम ॥ वसिष्ठनारदाद्याश्चमुनयोज्ञानिनः
परम् ॥ ३८ ॥ तेऽभिभूताःसंसरंतिसंसारेऽस्मिन्पुनः पुनः ॥ नकोप्यस्तिनृपश्रेष्ठत्रिपुलोकेषुदेहभृत्
॥ ३९ ॥ एभिर्मायागुणैर्मुक्तःशांतआत्मसुखेस्थितः ॥ कामक्रोधौतथालोभोमोहोऽहंकारसम्भवः ४०
नमुंचंतिनरंसर्वंदेहवंतंनृपोत्तम ॥ अधीत्यवेदशास्त्राणिपुराणानिविचिंत्यच ॥ ४१ ॥ कृत्वातीर्थाऽ
टनंदानंध्यानंचैवसुराऽर्चनम् ॥ करोतिविषयासक्तःसर्वंकर्मचचौरवत् ॥ ४२ ॥ विचारयतिनोपूर्वं
काममोहमदान्वितः ॥ कृतेयुगेऽपित्रेतायांद्वापरेकुरुनंदन ॥ ४३ ॥ विद्वेषोऽत्राऽस्तिचधर्मोऽपिकाकथा
ऽद्यकलौपुनः ॥ स्पर्धासदैवसद्रोहालोभामर्षौचसर्वदा ॥ ४४ ॥ एवंविधोस्तिसंसारोनाऽत्रकार्याविचा
रणा ॥ साधवोविरलालोकेभवंतिगतमत्सराः ॥ ४५ ॥ जितक्रोधाजितामर्षादृष्टांतार्थंव्यवस्थिताः ॥
राजोवाच ॥ तेधन्याःकृतपुण्यास्तेमदमोहविवर्जिताः ॥ ४६ ॥ जितेंद्रियाःसदाचाराजितंतैर्भुवन
त्रयम् ॥ दुनोमिपातकंस्मृत्वापितुर्ममहात्मनः ॥ ४७ ॥ कृतस्तपस्विनःकंठेमृतसर्पोह्यघंविना ॥
अतस्तस्यमुनिश्रेष्ठभविताकिंममाग्रतः ॥४८॥ नजानेबुद्धिसंमोहात्किंवाकार्यंभविष्यति ॥ मधुपश्यति
मूढात्माप्रपातंनैवपश्यति ॥ ४९ ॥ करोतिनिंदितंकर्मनरकान्नबिभेतिच ॥ कथंयुद्धंपुरावृत्तंविस्तरा

त्तद्वदस्वमे ॥ ५० ॥ प्रह्लादेनयथा चोग्रं नरनारायणस्यवै ॥ प्रह्लादस्तुकथंयातः पातालात्तद्वदस्वमे
॥ ५१ ॥ सारस्वतेमहातीर्थेपुण्येबदरिकाश्रमे ॥ नरनारायणौशांतौतापसौमुनिसत्तमौ ॥ ५२ ॥
कृतवंतौतथायुद्धंहेतुनाकेनमानद ॥ वैरंभवतिवित्तार्थंदारार्थंवापरस्परम् ॥ ५३ ॥ एषणारहितौ
कस्माच्चक्रतुःप्रधनंमहत् ॥ प्रह्लादोऽपिचधर्मात्माज्ञात्वादेवौसनातनौ ॥५४॥ कृतवान्सकथंयुद्धंनरना
रायणौमुनी ॥ एतद्विस्तरतोब्रह्मञ्छ्रोतुमिच्छामिकारणम् ॥ ५५ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कंधे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सूतउवाच ॥ इतिपृष्टस्तदाविप्रोराज्ञापारीक्षितेनवै ॥ उवाचविस्तरात्सर्वंव्यासःसत्यवतीसुतः
॥ १ ॥ जनमेजयोऽपिधर्मात्मानिर्वेदंपरमंगतः ॥ चित्तंदुश्चरितंमत्वावैराटीतनयस्यवै ॥ २ ॥ तस्यैवो
द्धरणार्थायचकारसततंमनः ॥ विप्रावमानपापेनयमलोकंगतस्यवै ॥ ३ ॥ पुन्नामनरकाद्यस्मात्त्रायते
पितरंस्वकम् ॥ पुत्रेतिनामसार्थंस्यात्तेनतस्यमुनीश्वराः ॥ ४ ॥ सर्पदष्टंनृपंश्रुत्वाहर्म्योपरिमृतं
तथा ॥ विप्रशापादौत्तरेयंस्नानदानविवर्जितम् ॥ ६ ॥ पितुर्गतिंनिशम्याऽसौनिर्वेदंगतवान्नृपः ॥
पारीक्षितोमहाभोगः संतप्तोभयविह्वलः ॥ ५ ॥ पप्रच्छाऽथमुनिंव्यासंगृहागतमनिंदितः ॥ नरनाराय
णस्येमांकथांपरमविस्तृताम् ॥ ७ ॥ व्यास उवाच ॥ सयदानिहतारौद्रोहिरण्यकशिपुर्नृप ॥ अभिषि
क्तस्तदाराज्येप्रह्लादोनामतत्सुतः ॥ ८ ॥ तस्मिञ्छासतिदैत्येंद्रेदेवब्राह्मणपूजके ॥ मखैर्भूर्भुवांनृपत
योयजंतः श्रद्धयान्विताः ॥ ९ ॥ ब्राह्मणाश्चतपोधर्मतीर्थयात्राश्चकुर्वते ॥ वैश्याश्चस्वस्ववृत्तिस्थाः
शूद्राःशुश्रूषणेरताः ॥ १० ॥ नृसिंहेनचपातालेस्थापितःसोऽथदैत्यराट् ॥ राज्यंचकारतत्रैवप्रजापाल
नतत्परः ॥ ११ ॥ कदाचिद्भृगुपुत्रोऽथच्यवनाख्योमहातपाः ॥ जगामनर्मदांस्नातुंतीर्थंवैव्याहृतीश्व
रम् ॥ १२ ॥ रेवांमहानदींदृष्ट्वाततस्तस्यामवातरत् ॥ उत्तरंतंप्रजग्राहनागोविषभयंकरः ॥ १३ ॥

गृहीतो भयभीतस्तु पाताले मुनि सत्तमः ॥ सस्मार मनसा विष्णुं देवदेवं जनार्दनम् ॥ १४ ॥ संस्मृते
पुण्डरीकाक्षे निर्विषोऽभून्महोरगः ॥ न प्राप च्यवनो दुःखं नीयमानो रसातलम् ॥ १५ ॥ द्विजिव्हे न
मुनिस्त्यक्तो निर्विण्णेनातिशंकिना ॥ मां शपेत मुनिः क्रुद्धस्तापसो यं महानिति ॥ १६ ॥ चचार नाग
कन्याभिः पूजितो मुनिसत्तमः ॥ विवेशाप्यथ नागानां दानवानां महत्पुरम् ॥ १७ ॥ कदाचिद्भृगुपुत्रं
तं विचरंतं पुरोत्तमे ॥ ददर्श दैत्यराजोऽसौ प्रह्लादो धर्मवत्सलः ॥ १८ ॥ दृष्ट्वा तं पूजयामास मुनिं दैत्यपति
स्तदा ॥ पप्रच्छ कारणं किं ते पातलागमने वद ॥ १९ ॥ प्रेषितोऽसि किमिंद्रेण सत्यं ब्रूहि द्विजोत्तम ॥ दैत्यवि
द्वेषयुक्तेन मम राज्य दिदृक्षया ॥ २० ॥ च्यवन उवाच ॥ किं मे मघवता राजन्यदहं प्रेषितः पुनः ॥ दूतकार्यं प्रकु
र्वाणः प्राप्तवान्नगरे तव ॥ २१ ॥ विद्धि मां भृगुपुत्रं तं स्वनेत्रं धर्मतत्परम् । माशंकां कुरु दैत्येंद्र वासवप्रेषित
स्य वै ॥ २२ ॥ स्नानार्थं नर्मदां प्राप्तः पुण्यतीर्थे नृपोत्तम ॥ नद्यामेवावतीर्णोऽहं गृहीतश्च महाऽहिना
॥ २३ ॥ जातोऽसौ निर्विषः सर्पो विष्णोः संस्मरणादिव ॥ मुक्तोऽहं तेन नागेन प्रभावात्स्मरणस्य वै ॥ २४ ॥
अत्राऽऽगतेन राजेंद्र मयाऽऽप्तं तव दर्शनम् ॥ विष्णुभक्तोऽसि दैत्येंद्र तद्भक्तं मां विचिन्तय ॥ २५ ॥ व्यास
उवाच ॥ तन्निशम्य वचः श्लक्ष्णं हिरण्यकशिपोः सुतः ॥ पप्रच्छ परया प्रीत्या तीर्थानि विविधानि च ॥ २६ ॥
प्रह्लाद उवाच ॥ पृथिव्यां कानि तीर्थानि पुण्यानि मुनिसत्तम ॥ पाताले च तथाऽऽकाशे तानि नो वद विस्त
रात् ॥ २७ ॥ च्यवन उवाच ॥ मनोवाक्कायशुद्धानां राजंस्तीर्थं पदे पदे ॥ तथा मलिनचित्तानां गंगा
पि कीकटाऽधिका ॥ २८ ॥ प्रथमं चेन्मनः शुद्धं जातं पापविवर्जितम् ॥ तदा तीर्थानि सर्वाणि पावनानि भ
वंति वै ॥ २९ गंगातीरे हि सर्वत्र वसंति नगराणि च ॥ व्रजाश्चैवाकरा ग्रामाः सर्वे खेटास्तथापरे ॥ ३० ॥
निषादानां निवासाश्च कैवर्तानां तथापरे ॥ हूणवंगखसानां च म्लेच्छानां दैत्यसत्तम ॥ ३१ ॥ पिबंति
सर्वदा गांगं जलं ब्रह्मोपमं सदा ॥ स्नानं कुर्वंति दैत्येंद्र त्रिकालं स्वेच्छया जनाः ॥ ३२ ॥ तत्रैकोऽपि विशुद्धा

त्मानभवत्येवमारिष ॥ किंफलंतर्हितीर्थस्यविषयोपहतात्मसु ॥ ३३ ॥ कारणंमनएवाऽत्रनान्यद्राज
न्विचिन्तय ॥ मनःशुद्धिःप्रकर्तव्यासततंशुद्धिमिच्छता ॥ ३४ ॥ तीर्थवासीमहापापीभवेत्तत्रान्यवंच
नात् ॥ तत्रैवाऽऽचरितंपापमानंत्यायप्रकल्पते ॥ ३५ ॥ यथेंद्रवारुणंपक्वंमिष्टंनैवोपजायते ॥ भावदु
ष्टस्तथातीर्थेकोटिस्नातोनशुध्यति ॥ ३६ ॥ प्रथमंमनसःशुद्धिःकर्तव्याशुभमिच्छता ॥ शुद्धेमनसिद्र
व्यस्यशुद्धिर्भवतिनान्यथा ॥ ३७ ॥ तथैवाऽऽचारशुद्धिःस्यात्ततस्तीर्थंप्रसिध्यति ॥ अन्यथातुकृतंसर्वं
व्यर्थंभवतितत्क्षणात्॥ ३८ ॥ "हीनवर्णस्यसंसर्गंतीर्थेगत्वासदात्यजेत्,, ॥ भूतानुकंपनंचैवकर्तव्यंक
र्मणाधिया ॥ यदिपृच्छसिराजेंद्रतीर्थंवदयाम्यनुत्तमम् ॥३९॥प्रथमंनैमिषंपुण्यंचक्रतीर्थंचपुष्करम् ॥
अन्येषांचैवतीर्थानांसंख्यानास्तिमहीतले ॥ ४० ॥ पावनानिचस्थानानिबहूनिनृपसत्तम ॥ व्यास
उवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजानैमिषंगंतुमुद्यतः ॥ ४१ ॥ नोदयामासदैत्यान्वैहर्षनिर्भरमानसः ॥
प्रह्लादउवाच ॥ उत्तिष्ठंतुमहाभागागमिष्यामोऽद्यनैमिषम् ॥ ४२ ॥ द्रक्ष्यामःपुंडरीकाक्षंपीतवाससम
च्युतम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्ताविष्णुभक्तेनसर्वेतेदानवास्तदा ॥ ४३ ॥ तेनैवसहपातालान्निर्ययुः
परयामुदा ॥ तेसमेत्यचदैतेयादानवाश्चमहाबलाः ॥ ४४ ॥ नैमिषारण्यमासाद्यस्नानंचक्रुर्मुदान्वि
ताः ॥ प्रह्लादस्तत्रतीर्थेषुचरन्दैत्यैःसमन्वितः ॥ ४५ ॥ सरस्वतींमहापुण्यांददर्शविमलोदकाम् ॥
तीर्थेतत्रनृपश्रेष्ठप्रह्लादस्यमहात्मनः ॥ ४६ ॥ मनःप्रसन्नंसंजातंस्नात्वासारस्वतेजले ॥ विधिवत्तत्र
दैत्येंद्रःस्नानदानादिकंशुभे ॥ ४७ ॥ चकारापिप्रसन्नात्मातीर्थेपरमपावने ॥

इति श्रीदे० भा० म० चतुर्थस्कंधेऽष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥

व्यासउवाच ॥ कुर्वंस्तीर्थविधिंतत्रहिरण्यकशिपोःसुतः ॥ न्यग्रोधंसुमहच्छायमपश्यत्पुर
तस्तदा ॥ १ ॥ ददर्शबाणानपरान्नानाजातीयकांस्तदा॥गृध्रपक्षयुतांस्तीव्राञ्छिलाधौतान्महोज्ज्वला

नू ॥ २ ॥ चिंतयामासमनसायस्यैमेविशिखास्त्विह ॥ ऋषीणामाश्रमेपुण्येतीर्थेपरमपावने ॥ ३ ॥ एवं
चिंतयताऽनेनकृष्णाजिनधरौमुनी ॥ समुन्नतजटाभारौदृष्टौधर्मसुतौतदा ॥ ४ ॥ तयोरग्रेधृतेशुभ्रेधनु
षीलक्षणान्विते ॥ शार्ङ्गमाजगवंचैवतथाऽक्षय्यौमहेषुधी ॥ ५ ॥ ध्यानस्थौतौमहाभागौनरनारायणा
वृषी ॥ दृष्ट्वाधर्मसुतौतत्रदैत्यानामधिपस्तदा ॥ ६ । क्रोधरक्तेक्षणस्तौतुप्रोवाचाऽसुरपालकः ॥ किंभव
द्भ्यांसमारब्धोदंभोधर्मविनाशनः ॥ ७ ॥ नश्रुतंनैवदृष्टंहिसंसारेऽस्मिन्कदाऽपिहि ॥ तपसश्चरणंती
व्रंतथाचापस्यधारणम् ॥ ८ ॥ विरोधोऽयंयुगेचाऽस्मिन्कथंयुक्तंकलिप्रियम् ॥ ब्राह्मणस्यतपोयुक्तंतत्र
किंचापधारणम् ॥ ९ ॥ क्वजटाधारणंदेहेक्वेषुधीचविडंबनौ ॥ धर्मस्याऽऽचरणंयुक्तंयुवयोर्दिव्यभा
वयोः ॥१०॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानरःप्रोवाचभारत ॥ कातेचिंताऽत्रदैत्येंद्रवृथातपसि
चावयोः॥११॥सामर्थ्येसतियत्कुर्यात्तत्संपद्येततस्यहि ॥ आवांकार्यद्वयेमंदसमर्थौलोकविश्रुतौ॥१२॥
युद्धेतपसिसामर्थ्यंत्वंपुनः किंकरिष्यसि ॥ गच्छमार्गंयथाकामंकस्मादत्रविकत्थसे ॥ १३ ॥ ब्रह्मंते
जोदुराराध्यंनत्वंवेदविमोहितः ॥ विप्रचर्चानकर्तव्याप्राणिभिः सुखमीप्सुभिः ॥ १४ ॥ प्रह्लादउवाच ॥
तापसौमंदबुद्धीस्थौमृषावांगर्वमोहितौ ॥ मयितिष्ठतिदैत्येंद्रेधर्मसेतुप्रवर्तके ॥ १५ ॥नयुक्तमेतत्तीर्थे
ऽस्मिन्नधर्माऽऽचरणंपुनः ॥ काशक्तिस्तवयुद्धेऽस्तिदर्शयाऽद्यतपोधन ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ तदा
ऽऽकर्ण्यवचस्तस्यनरस्तंप्रत्युवाचह ॥ युध्यस्वाऽद्यमयासार्धंयदितेमतिरीदृशी ॥ १७ ॥ अद्यतेस्फो
टयिष्यामिमूर्धानमसुराधम ॥ " युद्धेश्रद्धानतेपश्चाद्भविष्यतिकदाचन " ॥ व्यासउवाच ॥ तन्नि
शम्यवचस्तस्यदैत्येंद्रःकुपितस्तदा ॥ १८ ॥ प्रह्लादोबलवानत्रप्रतिज्ञामारुरोहसः ॥ येनकेनाप्युपायेनजे
ष्यामितावुभावपि ॥ १९ ॥ नरनारायणौदांतावृषीतपसिसमन्वितौ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वावचनं
दैत्यःप्रतिगृह्यशरासनम् ॥ २० ॥ आकृष्यतरसाचापंज्याशब्दंचचकारह ॥ नरोपिधनुरादायशरांस्ती

वाञ्छिलाशितान् ॥ २१ ॥ मुमोचबहुशःक्रोधात्प्रह्लादोपरिपार्थिव ॥ २२ ॥ तान्दैत्यराजस्तपनीयपुंखै
शिचच्छेदबाणैस्तरसासमेत्य ॥ समीक्ष्यछिन्नांश्चनरः स्वसृष्टानन्यान्मुमोचाऽऽशुरुषान्वितोवै ॥२३॥
दैत्याऽधिपस्तानपितीव्रवेगैश्छित्त्वाजघानोरसितंमुनींद्रम् ॥ नरोऽपितंपञ्चभिराशुगैश्चक्रुद्धोहनद्दैत्य
पतिंबाहुदेशे ॥ २४ ॥ सेंद्राःसुरास्तत्रतयोर्हियुद्धंद्रष्टुं विमानैर्गगनस्थिताश्च ॥ नरस्यवीर्यंयुधिसं
स्थितस्यतेनुष्टुवुर्दैत्यपतेश्चभूयः ॥ २५ ॥ ववर्षदैत्याधिपआत्तचापःशिलीमुखानंबुधरोयथापः ॥
आदायशार्ङ्गंधनुरप्रमेयंमुमोचबाणाञ्छितहेमपुंखान् ॥ २६ ॥ बभूवयुद्धंतुमुलंतयोस्तुजयैषिणोः
पार्थिवदेवदैत्ययोः ॥ ववर्षुराकाशपथेस्थितास्तेपुष्पाणिदिव्यानिप्रहृष्टचित्ताः ॥ २७ ॥ चुकोपदैत्या
धिपतिर्हरौसमुमोचबाणानतितीव्रवेगान् ॥ चिच्छेदतान्धर्मसुतःसुतीक्ष्णैर्धनुर्विमुक्तैर्विंसिखैस्तदा
शु २८ ततोनारायणंबाणैः प्रह्लादश्चाऽतिकर्षितैः ॥ ववर्षसुस्थितंवीरंधर्मपुत्रंसनातनम् ॥ नारायणोऽ
पितंवेगान्मुक्तैर्बाणैःशिलाशितैः ॥ २९ ॥ ततोदातीवपुरतोदैत्यानामधिपंस्थितम् ॥ सन्निपातोऽबरे
तत्र दि द्वतूर्णांबभूवह ॥ ३० ॥ देवानांदानवानांचकुर्वतांजयघोषणम् ॥ उभयोःशरवर्षेणच्छादितेगग
नेयदा ॥ ३१ ॥ दिवोऽपिरात्रिसदृशंबभूवतिमिरंमहत् ॥ ऊचुःपरस्परंदेवादैत्याश्चातीवविस्मिताः
॥ ३२ ॥ अदृष्टपूर्वंयुद्धंवैवर्ततेऽद्यसुदारुणम् ॥ देवर्षयोऽथगंधर्वायक्षकिन्नरपन्नगाः ॥ ३३ ॥ विद्या
धराश्चारणाश्चविस्मयंपरमंययुः ॥ नारदःपर्वतश्चैवप्रेक्षणार्थंस्थितौमुनी ॥ ३४ ॥ नारदःपर्वतंप्रा
हनेदृशंचाभवत्पुरा ॥ तारकासुरयुद्धंचतथावृत्रासुरस्यच ॥ ३५ ॥ मधुकैटभयोर्युद्धंहरिणाचेदृशं
कृतम् ॥ प्रह्लादः प्रबलः शूरोयस्मान्नारायणेनच ॥ ३६ ॥ करोतिसदृशंयुद्धंसिद्धेनाऽद्भुतकर्मणा ॥
व्यासउवाच ॥ दिनेदिनेतथारात्रौकृत्वाकृत्वापुनः पुनः ॥ ३७ ॥ चक्रतुः परमंयुद्धंतौतदादैत्यताप
सौ ॥ नारायणस्तुचिच्छेदप्रह्लादस्यशरासनम् ॥ ३८ ॥ तरसैकेनबाणेनसचान्यद्धनुराददे ॥

नारायणस्तुतरसामुक्त्वान्यंचशिलीमुखम् ॥ ३९ ॥ तदैवमध्यतश्चापंचिच्छेदलघुहस्तकः ॥ छिन्नं
छिन्नंपुनर्दैत्योधनुरन्यत्समाददे ॥ ४० ॥ नारायणस्तुचिच्छेदविशिखैराशुकोपितः ॥ छिन्नेधनुषिदैत्ये
द्रःपरिघंतुसमाददे ॥ ४१ ॥ जघानधर्मजंतूर्णं बाह्वोर्मध्येऽतिकोपनः ॥ तमायांतंसबलवान्मार्गणैर्न
वभिर्मुनिः ॥ ४२ ॥ चिच्छेदपरिघंघोरंदशभिस्तमताडयत् ॥ गदामादायदैत्येंद्रःसर्वायसमयींदृढाम्
॥ ४३ ॥ जानुदेशेजघानाऽऽशुदेवंनारायणंरुषा ॥ गदयाचापिगिरिवत्संस्थितास्थिरमानसः ॥ ४४ ॥
धर्मपुत्रोऽतिबलवान्मुमोचाऽऽशुशिलीमुखान् ॥ गदांचिच्छेदभगवांस्तदादैत्यपतेर्दृढाम् ॥ ४५ ॥
विस्मयंपरमंजग्मुः प्रेक्षकागगनेस्थिताः ॥ सतुशक्तिसमादायप्रह्लादः परवीरहा ॥ ४६ ॥ चिक्षेपतर
साक्रुद्धोबलान्नारायणोरसि ॥ तामापतंतींसंवीक्ष्यबाणेनैकेनलीलया ॥ ४७ ॥ सप्तधाकृतवानाशु
सप्तभिस्तंजघानह ॥ दिव्यवर्षसहस्रंतुनद्युद्धंपरमंतयोः ॥ ४८ ॥ जातंविस्मयदंराजन्स
र्वेषांतत्रचाश्रमे॥तदाजगामतरसापीतवासश्चतुर्भुजः ॥ ४९ ॥ प्रह्लादस्याऽऽश्रमंतत्रजगादचगदाधरः
चतुर्भुजोरमाकांतोरथांगदरपद्मभृत्॥ ५० ॥ दृष्ट्वातमागतंतत्रहिरण्यकशिपोःसुतः॥ प्रणम्यपरयाभ
क्त्याप्रांजलिःप्रत्युवाचह ॥ प्रह्लादउवाच ॥ देवदेवजगन्नाथभक्तवत्सलमाधव ॥ ५१॥ कथंनजित
वानाजावहमेतौपस्विनौ ॥ संग्रामस्तुमयादेवकृतःपूर्णं शतंसमाः ॥ ५२ ॥ सुराणांनजितौकस्मादिति
मेविस्मयोमहान् ॥ विष्णुरुवाच ॥ सिद्धाविमावदंशौचविस्मयःकोऽत्रमारिष ॥ ५३ ॥ तापसौनजि
तात्मानौनरनारायणौजितौ ॥ गच्छत्वंवितलंराजन्कुरुभक्तिममाऽचलाम् ॥ ५४ ॥ नाऽऽभ्यांकुरुवि
रोधंत्वंतापसाभ्यांमहामते ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याऽऽज्ञप्तोदैत्यराजोनिर्ययावसुरैःसह ॥ ५५ ॥ नर
नारायणौभूयस्तपोयुक्तौबभूवतुः ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कंधे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

॥ जनमेजयउवाच ॥ संदेहोऽयंमहानत्रपाराशर्यकथानके ॥ नरनारायणौशांतौवैष्णवांशौ
तपोधनौ ॥ १ ॥ तीर्थाश्रनौसत्वयुक्तौवन्याशनपरौसदा ॥ धर्मपुत्रौमहात्मायौतापसौसत्यसंस्थितौ ॥
॥ २ ॥ कथंरागसमायुक्तौजातौयुद्धेपरस्परम् ॥ संग्रामंचक्रतुःकस्मात्त्यक्त्वातपमिनुत्तमाम् ॥ ३ ॥
प्रह्लादेनसमंपूर्णंदिव्यवर्षशतंकिल ॥ हित्वाशांतिसुखंयुद्धंकृतवन्तौकथंमुनौ ॥ ४ ॥ कथंतौचक्रतुर्यु
द्धंप्रह्लादेनसमंमुनी ॥ कथयस्वमहाभागकारणंविग्रहस्यवै ॥ ५ ॥ "कामिनीकनकंकार्यंकारणंविग्रह
स्यवै ॥ युद्धबुद्धिःकथंजातातयोश्चतद्विरक्तयोः ॥ तथाविधंतपस्तप्तंताभ्यांचकेनहेतुना ॥ ६ ॥ मोहा
र्थंसुखभोगार्थंस्वर्गार्थंवापरन्तप ॥ कृतमत्युत्कटंताभ्यांतपःसर्वफलप्रदम् ॥ ७ ॥ मुनिभ्यांशान्त
चित्ताभ्यांप्राप्तंकिंफलमद्भुतम् ॥ तपसापीडितोदेहःसंग्रामेणपुनःपुनः ॥ ८ ॥ दिव्यवर्षशतंपूर्णंश्रमे
णपरिपीडितौ ॥ नराज्यार्थेधनेवाऽपिनदारेषुगृहेषुच ॥ ९ ॥ किमर्थंतुकृतंयुद्धंताभ्यांतेनमहात्मना ॥
निरीहःपुरुषःकस्मात्प्रकुर्याद्युद्धमीदृशम् ॥ १० ॥ दुःखदंसर्वथादेहेजानन्धर्मंसनातनम् ॥ सुबुद्धिःसुख
दानीहकर्माणिकुरुतेसदा ॥ ११ ॥ नदुःखदानिधर्मज्ञस्थितिरेषासनातनी ॥ धर्मपुत्रौहरेरंशौसर्वज्ञौस
र्वभूषितौ ॥ १२ ॥ कृतवंतौकथंयुद्धंदुःखधर्मविनाशकम ॥ त्यक्त्वाततःसमाधीतंसुखारामंमहत्फलम्
॥ १३ ॥ संयुगंदारुणंकृष्णनैवमूर्खोऽपिवांछति ॥ श्रुतोमयाययातिस्तुच्युतःस्वर्गान्महीपतिः ॥१४॥
अहंकारभवात्पापात्पातितःपृथिवीतले ॥ यज्ञकृद्दानकर्ताचधार्मिकःपृथिवीपतिः ॥ १५ ॥ शब्दोच्चार
णमात्रेणपातितोवज्रपाणिना ॥ अहंकारसृतेयुद्धंनभवत्येवनिश्चयः ॥ १६ ॥ किंफलंभस्ययुद्धस्यमुनेः
पुण्यविनाशनम् ॥ व्यासउवाच॥ राजन्सांसारमूलंहित्रिविधापरिकीर्तितः॥१७॥अहङ्कारस्तुसर्वज्ञैर्मुनि
भिर्धर्मनिश्चये॥ सकथंमुनिनात्युक्तंयोग्योदेहभृतांकिल॥ १८ ॥कारणेनविनाकार्यंनभवत्येवनिश्चयः
तपोदानंतथायज्ञाःसात्त्विकात्प्रभवंतिते ॥ १९ ॥ राजसाद्धामहाभागतामसात्कलहस्तथा ॥ क्रियास्व

त्पाऽपिराजेंद्रनाऽहंकारंविनाक्वचित् ॥२० ॥ शुभावाऽप्यशुभावाऽपिप्रभवत्यपिनिश्चयः ॥ अहंकारा
द्बंधकारीनान्योऽस्तिजगतीतले ॥ २१ ॥ येनेदंरचितंविश्वंकथंतद्रहितंभवेत् ॥ ब्रह्मारुद्रस्तथावि
ष्णुरहंकारयुतास्त्वमी ॥ २२ ॥ अन्येषांचैवकावार्तामुनीनांवसुधाधिप ॥ अहंकाराऽऽवृतंविश्वंभ्रम
तीदंचराचरम् ॥ २३ ॥ पुनर्जन्मपुनर्मृत्युः सर्वंकर्मवशाऽनुगम् ॥ देवतिर्यङ्मनुष्याणांसंसारेऽस्मि
न्महीपते ॥ २४ ॥ रथांगवदसर्वार्थंभ्रमणंसर्वदास्मृतम् ॥ विष्णोरप्यवताराणांसंख्यांजानातिकः
पुमान् ॥ २५ ॥ विततेऽस्मिंस्तुसंसारेउत्तमाधमयोनिषु ॥ नारायणोहरिः साक्षान्मात्स्यंवपुरुपाश्रितः
॥ २६ ॥ कामठंसौकरंचैवनारसिंहंचवामनम् ॥ युगेयुगेजगन्नाथोवासुदेवोजनार्दनः ॥ २७ ॥ अव
तारानसंख्यातान्करोतिविधियंत्रितः ॥ वैवस्वतेमहाराजसप्तमेभगवान्हरिः ॥ २८ ॥ मन्वंतरेऽवता
रान्वैचक्रतान्छृणुतत्त्वतः ॥ भृगुशापान्महाराजविष्णुर्देववरःप्रभुः ॥ २९ ॥ अवताराननेकांस्तुकृतवा
नखिलेश्वरः॥राजोवाच ॥ संदेहोऽयंमहाभागहृदयेममजायते ॥ ३० ॥ भृगुणाभगवान्विष्णुःकथंशप्तः
पितामह ॥ हरिणाचमुनेस्तस्यविप्रियंकिंकृतमुने ॥ ३१ ॥ यद्रोषाद्भृगुणाशप्तोविष्णुर्देवनमस्कृतः ॥
व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिभृगोः शापस्यकारणम् ॥ ३२ ॥ पुराकश्यपदायादोहिरण्यकशि
पुर्नृपः ॥ यदातदासुरैः सार्धंकृतंसंख्यंपरस्परम् ॥ ३३ ॥ कृतेसंख्येजगत्सर्वंव्याकुलंसमजायत ॥
हतेतस्मिन्नृपेराजाप्रह्लादः समजायत ॥ ३४ ॥ देवान्संपीडयामासप्रह्लादः शत्रुकर्षणः ॥ संग्रामोह्यभ
वद्घोरः शक्रप्रह्लादयोस्तदा ॥ ३५ ॥ पूर्णंवर्षशतंराजँल्लोकविस्मयकारकम् ॥ देवैर्युद्धंकृतंचोग्रंप्रह्लाद
स्तुपराजितः ॥ ३६ ॥ निर्वेदपरमंप्राप्तोज्ञात्वाधर्मंसनातनम् ॥ विरोचनसुतंराज्येप्रतिष्ठाप्यबलिंनृप
॥ ३७ ॥ जगामसतपस्तप्तुंपर्वतेगंधमादने ॥ प्राप्यराज्यंबलिः श्रीमान्सुरैर्वैरंचकारह ॥ ३८ ॥ ततः
परस्परंयुद्धंजातंपरमदारुणम् ॥ ततः सुरोजितादैत्याइंद्रेणाऽमिततेजसा ॥ ३९ ॥ विष्णुनाचसहाये

नराज्यभ्रष्टाः कृतानृप ॥ ततः पराजितादैत्याः काव्यस्यशरणंगताः ॥ ४० ॥ किंत्वंनकुरुषेब्रह्मन्साहा य्यंनः प्रतापवान् ॥ स्थातुंनशक्नुमोह्यत्रप्रविशामोरसातलम् ॥ ४१ ॥ यदित्वंनसहायोऽसित्रातुंमंत्र विदुत्तमः ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तःसोऽब्रवीद्दैत्यान्काव्यः कारुणिकोमुनिः ॥ ४२ ॥ माभैष्टधारयिष्या मितेजसास्वेनभोः सुराः ॥ मंत्रैस्तथौषधीभिश्चसाहाय्यंवः सदैवहि ॥ ४३ ॥ करिष्यामिकृतोत्साहा भवंतुविगतज्वराः ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्तेनिर्भयाजातादैत्याः काव्यस्यसंश्रयात् ॥ ४४ ॥ देवैःश्रु तस्तुवृत्तांतः सर्वश्चारमुखात्किल ॥ तत्रसंमंत्र्यतेदेवाः शक्रेणचपरस्परम् ॥ ४५ ॥ मंत्रचक्रुः सुसंविग्नाः काव्यमंत्रप्रभावतः ॥ योद्धुंगच्छामहेतूर्णंयावन्नच्यावयंतिवै ॥ ४६ ॥ प्रसह्यहत्वाशिष्टां स्तुपातालंप्रापयामहे ॥ दैत्याञ्जग्मुस्ततोदेवाः सरुष्टाः शस्त्रपाणयः ॥ ४७ ॥ जग्मुस्तान्विष्णुसहिता दानवाहरिणोदिताः ॥ वध्यमानास्तुतेदैत्याः संत्रस्ताभयपीडिताः ॥ ४८ ॥ काव्यस्य शरणंजग्मुः रक्षरक्षेतिचाऽब्रुवन् ॥ तान्शुक्रः पीडितान्दृष्ट्वादेवैर्दैत्यान्महाबलान् ॥ ४९॥ मा भैष्टेति वचः प्राह मंत्रौषधबलाद्विभुः ॥ दृष्ट्वा काव्यं सुराः सर्वे त्यक्त्वा तान्प्रययुः किल ॥ ५० ॥

इति श्रीदे०भ० चतुर्थस्कंधे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

॥ व्यास उवाच ॥ तथा गतेषु देवेषु काव्यस्तान्प्रत्युवाच ह ॥ ब्रह्मणा पूर्वमुक्तं यच्छृणुध्वं दानवोत्तमाः ॥ १ ॥ विष्णुर्दैत्यवधे युक्तो हनिष्यति जनार्दनः ॥ वाराहरूपं संस्थाय हिरण्याक्षो यथा हतः ॥ २ ॥ यथा नृसिंहरूपेण हिरण्यकशिपुर्हतः ॥ तथा सर्वान्कृतोत्साहो हनिष्यति न चाऽ न्यथा ॥ ३ ॥ न मे मंत्रबलं सम्यक्प्रतिभाति यथा हरिम् ॥ जेतुं यूयं समर्थाः स्म मया त्राताः सुरा नथ ॥ ४ ॥ तस्मात्कालं प्रतीक्षध्वं कियंतं दानवोत्तमाः ॥ अहमद्य महादेवं मंत्रार्थं प्रव्रजामिवै ॥ ५ ॥ प्राप्य मंत्रान्महादेवादागमिष्यामि सांप्रतम् ॥ युष्मभ्यं तान्प्रदास्यामि यथार्थं दानवोत्तमाः

॥ ६ ॥ दैत्याऊचुः ॥ पराजिताःकथंस्थातुं पृथिव्यांमुनिसत्तम । शक्ताभवामोप्यबलास्तावत्कालंप्रती
क्षितुम् ॥७॥ निहताबलिनःसर्वेकेचिच्छिष्टाश्चदानवाः ॥ नाऽद्ययुक्ताश्चसंग्रामेस्थातुमेवंसुखावहाः
॥ ८ ॥ शुक्रउवाच ॥ यावदहंमंत्रविद्यामानयिष्यामिशंकरात् ॥ तावद्भवद्भिःस्थातव्यंतपोयुक्तैःशम
न्वितैः ॥ ९ ॥ सामदानादयःप्रोक्ताविद्वद्भिःसमयोचिताः ॥ ॥ देशंकालंबलंवीरैर्ज्ञात्वाशक्तिबलंबुधैः
॥ १० ॥ सेवाऽथसमयेकार्याशत्रूणांशुभकाम्यया ॥ स्वशक्त्युपचयेकालेहंतव्यास्तेमनीषिभिः ॥ ११ ॥
तदद्यविनयंकृत्वासामपूर्वं छलेनवै ॥ तिष्ठध्वंस्वनिकेतेषुमदागमनकांक्षया ॥ १२ ॥ प्राप्यमंत्रान्महा
देवादागमिष्यामिदानवाः ॥ युध्यामहेपुनर्देवान्मन्त्रमास्थायवैबलम् ॥ १३ ॥ इत्युक्त्वाऽथभृगुस्ते
भ्योजगामकृतनिश्चयः ॥ महादेवंमहाराजंमंत्रार्थं मुनिसत्तमः ॥ १४ ॥ दानवाःप्रेषयामासुःप्रह्लादंसुर
सांनिधौ ॥ सत्यवादिनमव्यग्रं सुराणां प्रत्ययप्रदम् ॥ १५ ॥ प्रह्लादस्तुसुरान्प्राहप्रश्रयावनतोनृपः ॥
असुरैःसहितस्तत्रवचनंनम्रतायुतम् ॥ १६ ॥ न्यस्तशस्त्रावयंसर्वेनिःसन्नाहास्तथैवच ॥ देवास्तपश्च
रिष्यामःसंवृतावल्कलैर्युताः ॥ १७ ॥ प्रह्लादस्यवचः श्रुत्वासत्याऽभिव्याहृतंतुतत् ॥ततोदेवान्यवर्तंत
विज्वरामुदिताश्चते ॥ १८॥ न्यस्तशस्त्रेषुदैत्येषुविनिवृत्तास्तदासुराः॥ विश्रब्धाःस्वगृहान्गत्वाक्रीडा
सक्ताःसुसंस्थिताः ॥ १९ ॥ दैत्यादंभंसमालंब्यतापसास्तपसिसंयुताः ॥कश्यपस्याऽऽश्रमेवासंचक्रुः
काव्याऽऽगमेच्छया ॥ २० ॥ काव्योगत्वाऽथकैलासंमहादेवंप्रणम्यच ॥ उवाच विभुनापृष्टःकिंतेका
र्यमितिप्रभुः ॥२१॥ मंत्रानिच्छाम्यहंदेवयेनसंतिबृहस्पतौ ॥ पराजयायदेवानामसुराणांजयायच ॥२२॥
व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यसर्वज्ञःशंकरःशिवः ॥ चिंतयामासमनसाकिंकर्तव्यमतःपरम्
॥ २३ ॥ सुरेषुद्रोहबुद्ध्याऽसौमंत्रार्थमिहसांप्रतम् ॥ प्रातःकाव्योगुरुस्तेषां दैत्यानांविजयायच ॥२४॥
रक्षणीयामयादेवाइतिसंचिंत्यशंकरः ॥ दुष्करंव्रतमत्युग्रंतमुवाचमहेश्वरः ॥ २५ ॥ पूर्णं वर्षसहस्रं

तुकणधूममवाक्छिरः ॥ यदिपास्यसिभद्रंतेततोमंत्रानवाप्स्यसि ॥ २६ ॥ इत्युक्तोऽसौप्रणम्येशंबाढ
मित्यब्रवीद्वचः ॥ व्रतंचराम्यहंदेवत्वयाऽऽज्ञप्त सुरेश्वर ॥ २७ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाशंकरंका
व्यश्चकारव्रतमुत्तमम् ॥ धूमपानरतःशांतोमंत्रार्थकृतनिश्चयः ॥ २८ ॥ ततोदेवाःपरिज्ञात्वाकाव्यंव्रत
रतंतदा ॥ दैत्यान्दंभरतांश्चैवबभूवुर्मंत्रतत्पराः ॥२९॥ विचार्यमनसासर्वेसंग्रामायोद्यतानृप ॥ ययुर्धृ
तायुधास्तत्रयत्रतेदानवोत्तमाः ॥ ३० ॥ तानागतान्समीक्ष्याऽथसायुधान्दंशितांस्तथा ॥ आसंस्तेभ
यसंविग्नादैत्यादेवान्समंततः ॥ ३१ ॥ उत्पेतुःसहसातेवसन्नद्धान्भयकर्शिताः ॥ अब्रुवन्वचनंतथ्यंते
देवान्बलदर्पितान् ॥ ३२ ॥ न्यस्तशस्त्रेभयवतिआचार्येव्रतमास्थिते ॥ दत्वाभयंपुरादेवाःसंप्राप्ता
नोजिघांसया ॥ ३३ ॥ सत्यंवःक्वगतंदेवाधर्मश्चश्रुतिनोदितः ॥ न्यस्तशस्त्रानहंतव्याभीताश्चशरणं
गताः ॥ ३४ ॥ देवाऊचुः ॥ भवद्भिःप्रेषितःकाव्योमंत्रार्थंकुहकेनच ॥ तपोज्ञानंहियुष्माकंतेनयुध्याम
एवहि ॥ ३५ ॥ सज्जाभवंतुयुद्धायसंरब्धाःशस्त्रपाणयः ॥ शत्रुच्छिद्रेणहंतव्यएषधर्मःसनातनः ॥ ३६ ॥
व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंदैत्याविचार्यचपरस्परम् ॥ पलायनपराः सर्वेनिर्गताभयविह्वलाः॥
॥ ३७ ॥ शरणंदानवाजग्मुर्भीतास्तेकाव्यमातरम् ॥ दृष्ट्वातानतिसंतप्तानभयंचददावथ ॥ ३८ ॥
काव्यमातोवाच ॥ नभेतव्यंनभेतव्यंभयंत्यजतदानवाः ॥ मत्सन्निधौवर्तमानान्नभीर्भवितुमर्हति ॥३९॥
तच्छ्रुत्वावचनंदैत्याःस्थितास्तत्रगतव्यथाः ॥ निरायुधाह्यसंभ्रांतास्तत्राऽऽश्रमवरेऽसुराः ॥ ४० ॥
देवास्तान्विद्रुतान्वीक्ष्यदानवांस्तेपदानुगाः ॥ अभिजग्मुःप्रसह्यतानविचार्यबलाबलम् ॥ ४१ ॥ तत्रा
ऽऽगताःसुराःसर्वेहंतुंदैत्यान्समुद्यताः ॥ वारिताःकाव्यमात्राऽपिजघ्नुस्तानाश्रमस्थितान् ॥ ४२ ॥
हन्यमानान्सुरैर्दृष्ट्वाकाव्यमायाऽतिवेपिता ॥ उवाचसर्वान्सनिद्रांस्तपसावैकरोम्यहम् ॥ ४३ ॥ इत्यु
क्त्वाप्रेरितानिद्रातानागत्यपपातच ॥ सेंद्रानिद्रावशंयातादेवामूकवदास्थिताः ॥ ४४ ॥ इंद्रंनिद्रा

जितंदृष्ट्वादीनंविष्णुरभाषत ॥ मांत्वंप्रविशभद्रंतेनयेत्वांचसुरोत्तम ॥ ४५ ॥ एवमुक्तस्ततोविष्णुं
प्रविवेशपुरंदरः ॥ निर्भयोगतनिद्रश्चबभूवहरिरक्षितः ॥ ४६ ॥ रक्षितंहरिणादृष्ट्वाशक्रंतत्रगतव्य
थम् ॥ काव्यमातात्ततःक्रुद्धावचनंचेदमब्रवीत् ॥ ४७ ॥ मघवंस्त्वांभक्षयामिसविष्णुंवैतपोबलात् ॥
पश्यतांसर्वदेवानामीदृशंमेतपोबलम् ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तौतुतयादेवौविष्णिवंद्रौयोगविद्य
या ॥ अभिभूतौमहात्मानौस्तब्धौतौसंबभूवतुः ॥ ४९ ॥ विस्मितास्तुतदादेवादृष्ट्वातावतिबाधितौ ॥
चक्रुःकिलकिलाशब्दंततस्तेदीनमानसाः ॥ ५० ॥ क्रोशमानान्सुरान्दृष्ट्वाविष्णुंप्राहशचीपतिः ॥ विशेषे
णाऽभिभूतोऽस्मित्वत्तोऽहंमधुसूदन ॥ ५१ ॥ जह्येनांतरसाविष्णोयावन्नौनदहेत्प्रभो ॥ तपसादर्पितां
दुष्टांमाविचारयमाधव ॥ ५२ इत्युक्तोभगवान्विष्णुःशक्रेणप्रथितेनच॥ चक्रंसस्मारतरसाघृणांत्यक्त्वाऽ
थमाधवः ॥ ५३ ॥ स्मृतमात्रंतुसंप्राप्तंचक्रंविष्णुवशानुगम ॥ दधारचक्रंकरेक्रुद्धोवधार्थंशक्रनोदितः
॥ ५४ ॥ गृहीत्वातत्करेचक्रंशिरश्चिच्छेदरंहसा ॥ हतांदृष्ट्वातुतांशक्रोमुदितश्चाभवत्तदा ॥ ५५ ॥
देवाश्चाऽतीवसंतुष्टाहरिंजयजयेतिच ॥ तुष्टुवुर्मुदिताःसर्वेसंजाताविगतज्वराः ॥ ५६ ॥ इंद्रावि
ष्णूतुसंजातौतत्क्षणाद्धृदयव्यथौ ॥ स्त्रीवधाच्छंकमानौतुभृगोःशापंदुरत्ययम् ॥ ५७ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कंधे एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

व्यासउवाच ॥ तंदृष्ट्वातुवधंघोरंचुक्रोधभगवान्भृगुः ॥ वेपमानोऽतिदुःखार्तःप्रोवाचमधुसूद
नम् ॥ १ ॥ भृगुरुवाच ॥अकृतंतेकृतंविष्णोजानन्पापंमहामते ॥ वधोऽयंविप्रजातायामनसाकर्तुमक्षमः
॥ २ ॥ आख्यातस्त्वंसत्त्वगुणःस्मृतोब्रह्माचराजसः ॥ तथाऽसौतामसःशंभुर्विपरीतंकथंस्मृतम् ॥३॥
तामसस्त्वंकथंजातःकृतंकर्मातिनिंदितम् ॥ अवध्यास्त्रीत्वयाविष्णोहताकस्मान्निरागसा ॥ ४ ॥
शपामित्वांदुराचारंकिमन्यत्प्रकरोमिते ॥ विधुरोऽहंकृतः पापत्वयाऽहंशक्रकारणात् ॥ ५ ॥ नशपेऽहंत

थाशक्रंशपेत्वांमधुसूदन ॥ सदाछलपरोऽसित्वंकीटयोनिर्दुराशयः ॥ ६ ॥ येचत्वांसात्विकंप्राहुस्तेमू
र्खामुनयःकिल ॥ तामसस्त्वंदुराचारःप्रत्यक्षंमेजनार्दन ॥७॥ अवतारान्मृत्युलोकेसंतुमच्छापसंभवाः ॥
प्रायोगर्भभवंदुःखंभुंक्ष्वपापाज्जनार्दन ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्तेनाऽथशापेननष्टेधर्मेपुनः पुनः ॥
लोकस्यचहितार्थायजायतेमानुषेष्विह ॥ ९ ॥ राजोवाच ॥ भृगुभार्याहतातत्रचक्रेणामिततेजसा ॥
गार्हस्थ्यंचपुनस्तस्यकथंजातंमहात्मनः ॥ १० ॥ व्यासउवाच ॥ इतिशप्त्वाहरिंरोषात्तदादायशिर
स्त्वरन् ॥ कायेसंयोज्यतरसाभृगुःप्रोवाचकार्यवित् ॥ ११ ॥ अद्यत्वांविष्णुनादेविहतांसंजीवयाम्य
हम् ॥ यदिकृत्स्नोमयाधर्मोज्ञायतेचरितोऽपिवा ॥ १२ ॥ तेनसत्येनजीवेतयदिसत्यंब्रवीम्यहम् ॥ पश्यं
तुदेवताःसर्वाममतेजोबलंमहत् ॥ १३ ॥ अद्भिस्तांप्रेक्ष्यशीताभिर्जीवयामितपोबलात् ॥ सत्यंशौचंत
थावेदायदिमेतपसोबलम् ॥ १४ ॥ व्यासउवाच ॥ अद्भिःसंप्रोक्षितादेवीसद्यःसंजीवितातदा ॥
उत्थितापरमप्रीताभृगोर्भार्याशुचिस्मिता ॥ १५ ॥ ततस्तांसर्वभूतानिदृष्ट्वासुप्तोत्थितामिव ॥ साधुसा
ध्वितितंतांतुतुष्टुवुःसर्वतोदिशम् ॥ १६ ॥ एवंसंजीवितातेनभृगुणावरवर्णिनी ॥ विस्मयंपरमंजग्मु
र्देवाःसेंद्राविलोकयतत् ॥ १७ ॥ इंद्रःसुरानथोवाचमुनिनाजीवितासती ॥ काव्यस्तप्त्वातपोघोरंकिं
करिष्यतिमंत्रवित् ॥ १८ ॥ व्यासउवाच ॥ गतानिद्रासुरेन्द्रस्यदेहेऽक्षेमपभून्नृप ॥ स्मृत्वाकाव्यस्य
वृत्तांतंमंत्रार्थमतिदरुणम् ॥ १९ ॥ विमृश्यमनसाशक्रोजयंतींस्वसुतांतदा ॥ उवाचकन्यांचार्वंगीं
स्मितपूर्वमिदंवचः ॥ २० ॥ गच्छपुत्रिमयादत्ताकाव्यायत्वंतपस्विने ॥ समाराधयतन्वंगिमत्कृतेतंव
शंकुरु ॥ २१ उपचारैर्मुनितैस्तैःसमाराध्यमनःप्रियैः ॥ भयंमेतरसागत्वाहरतत्रवराश्रमे ॥ २२ ॥ सापि
तुर्वचनंश्रुत्वातत्राऽगच्छन्मनोरमा ॥ तमपश्यद्विशालाक्षीपिबंतंधूममाश्रमे ॥ २३ ॥ तस्यदेहंसमालो
क्यस्मृत्वावाक्यंपितुस्तदा ॥ कदलीदलमादायवीजयामासतंमुनिम् ॥ २४ ॥ निर्मलंशीतलंवारिसमा

नीयसुवासितम् ॥ पानायकल्पयामासभक्त्यापरमयालघु ॥ २५ ॥ छायांवस्त्राऽऽतपत्रेणभास्करेम
ध्यगेसति ॥ रचयामासतन्वंगीस्वयंधर्मेस्थितासती ॥ २६ ॥ फलान्यानीयदिव्यानिपक्वानिमधुरा
णिच ॥ मुमोचाग्रेमुनेस्तस्यभक्ष्यार्थंविहितानिच ॥ २७ ॥ कुशाःप्रादेशमात्राहिहरिताःशुकसन्निभाः॥
दधाराऽग्रेऽथपुष्पाणिनित्यकर्मसमृद्धये ॥ २८ ॥ निद्रार्थंकल्पयामाससंस्तरंपल्लवान्वितम् ॥ तस्मि
न्मुनौचाऽऽदरस्थाचकारव्यजनंशनः ॥ २९ ॥ हावभावादिकंकिंचिद्विकारजननंचतत् ॥ नचकारजयं
तीसाशापभीतामुनेस्तदा ॥ ३० ॥ स्तुतिंचकारतन्वंगीगीर्भिस्तस्यमहात्मनः ॥ सुभाषिण्यनुकूलाभिः
प्रीतिकर्त्रीभिरच्युत ॥ ३१ ॥ प्रबुद्धेजलमादायदधाराचमनायच ॥ मनोनुकूलंसततंकुर्वतीव्यचरत्तदा
॥ ३२ ॥ इंद्रोऽपिसेवकांस्तत्रप्रेषयामासचातुरः ॥ प्रवृत्तिंज्ञातुकामोवैमुनेस्तस्यजितात्मनः ॥ ३३ ॥
एवंबहूनिवर्षाणिपरिचर्यापराभवत् ॥ निर्विकाराजितक्रोधाब्रह्मचर्यपरासती ॥ ३४ ॥ पूर्णेवर्षंसह
स्रे तुपरितुष्टोमहेश्वरः ॥ वरेणच्छंदयामासकाव्यंप्रीतमनोहरः ॥ ३५ ॥ ईश्वरउवाच ॥ यच्च किंचि
दपिब्रह्मन्विद्यतेभृगुनंदन ॥ प्रतिपश्यसियत्सर्वंयच्चवाच्यंनकस्यचित् ॥३६ सर्वाभिभावकत्वेनभवि
ष्यसिनसंशयः ॥ अवध्यःसर्वभूतानांप्रजेशश्चद्विजोत्तमः ॥ ३७ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंदत्वावराञ्छं
भुस्तत्रैवांतरधीयत ॥ काव्यस्तामथसंवीक्ष्यजयंतींवाक्यमब्रवीत् ॥ ३८ काऽसिकस्यासिसुश्रोणिब्रू
हिकिंतेचिकीर्षितम् ॥ किमर्थमिहसंप्राप्ताकार्यंवदवरोरुमे ॥ ३९ ॥ किंवांछसिकरोम्यद्यदुष्करंचेत्सु
लोचने ॥ प्रीतोऽस्मित्वत्कृतेनाऽद्यवरंवरयसुव्रते ॥ ४० ॥ ततःसातुमुनिंप्राहजयंतीमुदितानना ॥
चिकीर्षितंमेभगवंस्तपसाज्ञातुमर्हसि ॥ ४१ ॥ काव्यउवाच ॥ ज्ञातंमयातथाऽपित्वंब्रूहियन्मनसेप्सि
तम् ॥ करोमिसर्वथाभद्रप्रीतोऽस्मिपरिचर्यया ॥ ४२ ॥ जयंत्युवाच ॥ शक्रस्याऽहंसुताब्रह्मन्पित्रातु
भ्यंसमर्पिता ॥ जयंतीनामतश्चाऽहंजयंताऽवरजामुने ॥ ४३ ॥ सकामाऽस्मित्वयिविभोवांछितंकु

रुमेऽधुना ॥ रंस्येत्वयामहाभागधर्मतःप्रीतिपूर्वकम् ॥ ४४ ॥ शुक्रउवाच ॥ मयासहत्वंसुश्रोणिदशव
र्षाणिभामिनि ॥ सर्वैर्भूतैरदृश्याचरमस्वेहयदृच्छया ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥ एवमुक्त्वागृहंगत्वाजयं
त्याःपाणिमुद्वहन् ॥ तयासहावसद्देव्यादशवर्षाणिभार्गवः ॥ ४६ ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांमाययासंवृतः
प्रभुः ॥ दैत्यास्तमागतंश्रुत्वाकृतार्थंमंत्रसंयुतम् ॥ ४७ ॥ अभिजग्मुर्गृहेतस्यमुदितास्तेदिदृक्षवः ॥
नापश्यन्रममाणंतेजयंत्यासहसंयुतम् ॥ ४८ ॥ तदाविमनसःसर्वेजाताभग्नोद्यमाश्चते ॥ चिंतापराऽ
तिदीनाश्चवीक्षमाणाः पुनःपुनः ॥ ४९ ॥ अदृष्ट्वातंतुसंवृतंप्रतिजग्मुर्यथागतम् ॥ स्वगृहान्दैत्यवर्यास्ते
चिंताविष्टाभयाऽऽतुरा ॥ ५० ॥ रममाणंतथाज्ञात्वाशक्रःप्रोवाचतंगुरुम् ॥ बृहस्पातंमहाभागंकिंकर्त
व्यमितःपरम् ॥ ५१ ॥ गच्छाऽद्यदानवान्ब्रह्मन्माययात्वंप्रलोभय ॥ अस्माकंकुरुकार्यत्वंबुद्ध्यासंचित्य
मानद ॥ ५२ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंकाव्यंरममाणंसुसंवृतम् ॥ ज्ञात्वातद्रूपमास्थायदैत्यान्प्रतिययौगुरुः
॥ ५३ ॥ गत्वातत्राऽतिभक्त्याऽसौदानवान्समुपाऽऽह्वयत् ॥ आगतास्तेऽसुराःसर्वेददृशुःकाव्यमग्र
तः ॥ ५४ ॥ प्रणम्यसंस्थिताःसर्वेकाव्यंमत्वाऽतिमोहिताः ॥ नविदुस्तेगुरोर्मायांकाव्यरूपविभावि
नीम् ॥ ५५ ॥ तानुवाचगुरुःकाव्यरूपःप्रच्छन्नमायया ॥ स्वागतंममयाज्यानांप्राप्तोऽहंवोहितायवै
॥ ५६ ॥ अहंवोबोधयिष्यामिविद्यांप्राप्तांममायया ॥ तपसातोषितःशंभुर्युष्मत्कल्याणहेतवे ॥ ५७ ॥
तच्छ्रुत्वाप्रीतमनसोजातास्तेदानवोत्तमाः ॥ कृतकार्यंगुरुंमत्वाजहृषुस्तेविमोहिताः ॥ ५८ ॥ प्रणेमुस्ते
मुदायुक्तानिरातंकागतव्यथाः ॥ देवेभ्यश्चभयंत्यक्त्वातस्थुःसर्वेनिरामयाः ॥ ५९ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कन्धे द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

राजोवाच ॥ किंकृतंगुरुणापश्चाद्भृगुरूपेणवर्तता ॥ छलेनैवहिदैत्यानांपौरोहित्येनधीम
ता ॥ १ ॥ गुरुःसुराणामनिशंसर्वविद्यानिधिस्तथा ॥ सुतोऽगिरसएवाऽसौसकथंछलकृन्मुनिः ॥२ ॥

धर्मशास्त्रेषु सर्वेषु सत्यधर्मस्यकारणम् ॥ कथितंमुनिभिर्येनपरमात्माऽपिलभ्यते ॥ ३ ॥ वाचस्पतिस्त
थामिथ्यावक्ताचेद्दानवान्प्रति ॥ कःसत्यवक्तासंसारेभविष्यतिगृहाश्रमी ॥ ४ ॥ आहारादधिकंभो
ज्यंब्रह्मांडविभवेऽपिन ॥ तदर्थंमुनयोमिथ्याप्रवर्तंतेकथंमुने ॥ ५ ॥ शब्दप्रमाणमुच्छेदंशिष्टाभावेगतं
नकिम् ॥ छलकर्मप्रवृत्तेवाऽविगीतत्वंगुरौकथम् ॥ ६ ॥ देवाःसत्वसमुद्भूताराजसामानवाःस्मृताः ॥
तिर्यंचस्तामसाःप्रोक्ताउत्पत्तौमुनिभिः किल ॥ ७ ॥ अमराणांगुरुःसाक्षान्मिथ्यावादीस्वयंयदि ॥
तदाकःसत्यवक्तास्याद्राजसस्तामसःपुनः ॥ ८ ॥ क्वस्थितिस्तस्यधर्मस्यसंदेहोऽयंममाऽऽत्मनः ॥
कागतिःसर्वजंतूनांमिथ्याभूतेजगत्त्रये ॥ ९ ॥ हरिर्ब्रह्माशचीकांतस्तथाऽन्येसुरसत्तमाः ॥ सर्वेछल
विधौदक्षामनुष्याणांचकाकथा ॥ १० ॥ कामक्रोधाभिसंतप्तालोभोपहतचेतसः ॥ छलेदक्षाःसुराःसर्वे
मुनयश्चतपोधनाः ॥ ११ ॥ वसिष्ठोवामदेवश्चविश्वामित्रोगुरुस्तथा ॥ एतेपापरताःकात्रगतिर्धर्मस्य
मानद ॥ १२ ॥ इंद्रोग्निश्चंद्रमावेधाःपरदाराभिलंपटाः ॥ आर्यत्वंभुवनेष्वेषुस्थितंकुत्रमुनेवद ॥ १३ ॥
वचनंकस्यमंतव्यमुपदेशधियाऽनघ ॥ सर्वेलोभाऽभिभूतास्तेदेवाश्चमुनयस्तदा ॥ १४ ॥ व्यासउवाच
॥ किंविष्णुः किंशिवोब्रह्मामघवाकिंबृहस्पतिः ॥ देहवान्प्रभवत्येवविकारैः संयुतस्तदा ॥ १५ ॥
रागीविष्णुः शिवोरागीब्रह्माऽपिरागसंयुतः ॥ "रागवान्किमकृत्यंवैनकरोतिनराधिप ॥" रागवा
नपिचातुर्याद्विदेहइवलक्ष्यते ॥ १६ ॥ संप्राप्तेसंकटेसोऽपिगुणैः संबाध्यतेकिल ॥ कारणाद्रहितंकार्यं
कथंभवितुमर्हति ॥ १७ ॥ ब्रह्मादीनांचसर्वेषांगुणाएवहिकारणम् ॥ पंचविंशत्समुद्भूतादेहास्तेषांन
चान्यथा ॥ १८ ॥ कालेमरणधर्मास्तेसंदेहःकोऽत्रतेनृप ॥ परोपदेशेविस्पष्टंशिष्टाः सर्वेभवंतिच
॥ १९ ॥ विप्लुतिर्ह्यविशेषेणस्वकार्येसमुपस्थिते ॥ कामःक्रोधस्तथालोभद्रोहाऽहंकारमत्सराः ॥ २० ॥
देहवान्कः परित्यक्तुमीशोभवतितान्पुनः ॥ संसारोऽयंमहाराजसदैवैवंविधः स्मृतः ॥ २१ ॥ नाऽन्य

थाप्रभवत्येवशुभाऽशुभमयः किल ॥ कदाचिद्भगवान्विष्णुस्तपश्चरतिदारुणम् ॥ २२ ॥ कदाचिद्वि
विधान्यज्ञान्वितनोतिसुराधिपः ॥ कदाचित्तुरमारंगरंजितः परमेश्वरः ॥ २३ ॥ रमतेकिलवैकुण्ठे
तद्वशस्तरुणोविभुः ॥ कदाचिद्दानवैः सार्धं युद्धंपरमदारुणम् ॥ २५ ॥ करोतिकरुणासिंधुस्तद्बाणा
ऽऽपीडितोभृशम् ॥ कदाचिज्जयमाप्नोतिदैवात्सोऽपिपराजयम् ॥ २५ ॥ सुखदुःखाऽभिभूतोऽसौभवत्ये
वनसंशयः ॥ शेषेशेतेकदाचिद्वैयोगनिद्रासमावृतः ॥ २६ ॥ कालेजागर्तिविश्वात्मास्वभावप्रतिबो
धितः ॥ शर्वोब्रह्माहरिश्चेतइंद्राद्यायेसुरास्तथा ॥ २७ ॥ मुनयश्चविनिर्माणैः स्वायुषो
विचरंतिहि ॥ निशाऽवसानेसंजातेजगत्स्थावरजंगमम् ॥ २८ ॥ म्रियतेनात्रसंदेहोनृपकिंचि
क्षयमृच्छंतिपार्थिव ॥ २९ ॥ प्रभवंतिपुनर्विष्णुहरशक्रादयः सुराः ॥ तस्मात्कामादिकान्भावान्देहवा
त्प्रतिपद्यते ॥ ३० ॥ नाऽत्रतेविस्मयः कार्यः कदाचिदपिपार्थिव ॥ संसारोऽयंतुसंदिग्धः कामक्रोधा
दिभिर्नृप ॥ ३१ ॥ दुर्लभस्तद्विनिर्मुक्तः पुरुषः परमार्थवित् ॥ योबिभेतीहसंसारेसदारान्नकरोत्यपि
विमुक्तः सर्वसंगेभ्यो विचरत्यविशंकितः ॥ तस्माद्बृहस्पतेर्भार्याशशिनालंभितापुनः ॥ ३२ ॥
गुरुणालंभिताभार्यातथाभ्रातुर्यवीयसः ॥ एवंसंसारचक्रेऽस्मिन्रागलोभादिभिर्वृतः ॥ ३४ ॥ गार्ह
स्थ्यंचसमास्थायकथंमुक्तोभवेन्नरः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनहित्वासंसारसारताम् ॥ ३५ ॥ आराधये
न्महेशानींसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ तन्मायागुणतश्छन्नंजदेगतच्चराचरम्॥ ३६ ॥ भ्रमत्युन्मत्तवत्सर्वं
मदिरामत्तवन्नृप ॥ तस्याआराधनेनैवगुणान्सर्वान्विमृद्य च ॥ ३७ ॥ मुक्तिंभजेतमतिमान्नान्यः पंथा
स्तिवतः परः ॥ आराधितामहेशानी न यावत्कुरुतेकृपाम् ॥ ३८ ॥ तावद्भवेत्सुखंकस्मात्कोन्योऽस्तिद
ययायुतः ॥ करुणासागरामेतांभजेत्तस्मादमायया ॥ ३९ ॥ यस्यास्तुभजनेनैवजीवन्मुक्तत्वमश्नुते ॥
मानुष्यंदुर्लभंप्राप्यसेवितानमहेश्वरी ॥ ४० ॥ निःश्रेणिकाग्रात्पतिता अधइत्येवविद्महे ॥ अहंकारा

ऽऽवृतंविश्वंगुणत्रयसमन्वितम् ॥ ४१ ॥ असत्येनाऽपिसंबद्धंमुच्यतेकथमन्यथा ॥ हित्वासर्वं ततः
सर्वैः संसेव्याभुवनेश्वरी ॥ ४२ ॥ राजोवाच ॥ किंकृतंगुरुणातत्र काव्यरूपधरेणच ॥ कदाशुक्रासमा
यातस्तन्मेब्रूहिपितामह ॥ ४३ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्कृतंगुरुणातदा ॥ कृत्वाका
व्यस्वरूपंचप्रच्छन्नेनमहात्मना ॥ ४४ ॥ गुरुणाबोधितादैत्यामत्वाकाव्यंस्वकंगुरुम् ॥ विश्वासंपरमं
कृत्वाबभूवुस्तन्मयास्तदा ॥ ४५ ॥ विद्यार्थं शरणंप्राप्ताभृगुं मत्वाऽतिमोहिताः ॥ गुरुणाविप्रलब्धा
स्तेलोभात्कोवानमुह्यति ॥ ४६ ॥ दशवर्षात्मकेकालेसंपूर्णेसमयेतदा ॥ जयंत्या सहक्रीडित्वाकाव्यो
याज्यानचिंतयत् ॥ ४७ ॥आशयाममभार्गं तेपश्यंतः संस्थिताः किल ॥ गत्वातान्वैप्रपश्येऽहंयाज्यान
तिभयातुरान् ॥ ४८ ॥ मादेवेभ्योभयंतेषांमद्भक्तानांभवेदिति ॥ संचिंत्यबुद्धिमास्थायजयंतीं प्रत्युवा
चह ॥ ४९ ॥ देवानेवोपसंयांतिपुत्रामेचारुलोचने ॥ समयस्तेऽद्यसंपूर्णोजातोऽयंदशवार्षिकः ॥ ५० ॥
तस्माद्गच्छाम्यहंदेविद्रष्टुंयाज्यान्सुमध्यमे ॥ पुनरेवाऽऽगमिष्यामितवांतिकमनुद्रुतः ॥ ५१ ॥ तथे
तितमुवाचाऽथजयंतीधर्मवित्तमा॥यथेष्टंगच्छधर्मज्ञनतेधर्मं विलोपये॥५२ तच्छ्रुत्वावचनंकाव्योजगा
मत्वरितस्ततः ॥ अपश्यद्दानवानांचपार्श्वे वाचस्पतिंतदा ॥ ५३ ॥ छद्मरूपधरंसौम्यंबोधयंतंछलेन
तान् ॥ जैनंधर्मं कृतंस्वेनयज्ञनिंदापरंतथा ॥ ५४ ॥ भोदेवरिपवः सत्यंब्रवीमिभवतांहितम् ॥ अहिंसा
परमोधर्मोऽहंतव्याह्याततायिनः ॥ ५५ ॥ द्विजैर्भोगरतैर्वेदेदर्शितंहिंसनंपशोः ॥ जिह्वास्वादपरैः
काममहिंसैवपरामता ॥ ५६ ॥ एवंविधानिवाक्यानिवेदशास्त्रपराणिच ॥ ब्रुवाणंगुरुमाकर्ण्यविस्मि
तोऽसौभृगोः सुतः ॥ ५७ ॥ चिंतयामासमनसाममद्वेष्योगुरुः किल ॥ वंचिताः किलधूर्तेनयाज्या
मेनाऽत्रसंशयः ॥ ५८ ॥ धिग्लोभंपापबीजंवैनरकद्वारमूर्जितम् ॥ गुरुरप्यनृतंब्रूतेप्रेरितोयेनपाप्म
ना ॥ ५९ ॥ प्रमाणंवचनंयस्यसोऽपिपाखंडधारकः ॥ गुरुः सुराणांसर्वेषांधर्मशास्त्रप्रवर्तकः ॥ ६० ॥

किंकिंनलभतेलोभान्मलिनीकृतमानसः ॥ अन्योऽपिगुरुरप्येवंजातः पाखंडपंडितः ॥ ६१ ॥
शैलूषवेष्टितंसर्वं परिगृह्यद्विजोत्तमः ॥ वंचयत्यतिसंमूढान्दैत्यान्याज्यान्ममाऽप्यसौ ॥ ६२ ॥

इतिश्रीदे० म० चतुर्थस्कंधे त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

व्यासउवाच ॥ इतिसंचिंत्यमनसातानुवाचहसन्निव ॥ वंचितामत्स्यरूपेणदैत्याः किंगुरुणा
किल ॥ १ ॥ अहंकाव्योगुरुश्चाऽयंदेवकार्यप्रसाधकः ॥ अनेनवंचितायूयंमद्याज्यानाऽत्रसंशयः ॥ २ ॥
माश्रद्धध्वंवचोऽस्याऽऽर्यादांभिकोऽयंमदाकृतिः ॥ अनुगच्छतमांयाज्यास्त्यजतैनंबृहस्पतिम् ॥ ३ ॥
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यदृष्ट्वातौसदृशौपुनः ॥ विस्मयंपरमंजग्मुः काव्योयमितिनिश्चिताः ॥ ४ ॥सतान्वी
दयासुरांभ्रांतान्गुरुर्वाक्यमुवाचह ॥ गुरुर्वोवंचयत्येवमद्रूपोऽयंबृहस्पतिः ॥ ५ ॥ प्राप्तोवंचयितुंयुष्मा
न्देवकार्यार्थसिद्धये ॥ माविश्वासंवचस्यस्यकुरुध्वंदैत्यसत्तमाः ॥ ६ ॥ प्राप्ताविद्या मयाशम्भोर्युष्मा
नध्यापयामिताम् ॥ देवेभ्योविजयंनूनंकरिष्यामिनसंशयः ॥ ७ ॥ इतिश्रुत्वागुरोर्वाक्यंकाव्यरूपधर
स्यते ॥ विश्वासंपरमंजग्मुः काव्योऽयमितिनिश्चयात ॥ ८ ॥ काव्येनबहुधातत्रबोधिताः किलदा
नवाः ॥ बुबुधुर्नगुरोर्मायामेहिनाः कालपर्ययात ॥ ९ ॥ एवंतेनिश्चयंकृत्वाततोभार्गवमब्रुवन् ॥
अयंगुरुर्नोधर्मात्माबुद्धिदश्चहितेरतः ॥ १० ॥ दशवर्षाणिसततमयंनः शास्तिभार्गवः ॥ गच्छत्वंकुह
कोभासिनाऽस्माकंगुरुरप्युत ॥ ११ ॥ इत्युक्त्वाभार्गवंमूढानिर्भर्त्स्यचपुनः पुनः ॥ जगृहुस्तंगुरुप्री
त्याप्रणिपत्याभिवाद्यच ॥ १२ ॥ काव्यस्तुतन्मयान्दृष्ट्वाचुकोपाऽथशशापच ॥ दैत्यान्विबोधितान्मत्वा
गुरुणाचातिवंचितान् ॥ १३ ॥ यस्मान्मयाबोधितावैगृह्णीयुर्नचमेवचः ॥ तस्मात्प्रनष्टसंज्ञावैपराभ
वमवाप्स्यथ ॥ १४ ॥ मदवज्ञाफलंकामंस्वल्पेकालेह्यवाप्स्यथ ॥ तदाऽस्यकपटंसर्वंसंपरिज्ञातंभवि
ष्यति ॥ १५ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाऽसौजगामाऽऽशुभार्गवः क्रोधसंयुतः ॥ बृहस्पतिमुदंप्राप्य

तस्थौतत्रसमाहितः ॥ १६ ॥ ततः शप्तान्गुरुर्ज्ञात्वादैत्यांस्तान्भार्गवेणहि ॥ जगामतरसात्यक्त्वास्व
रूपंस्वंविधायच ॥ १७ ॥ गत्वोवाचतदाशक्रंकृतंकार्यंमयाध्रुवम् ॥ शप्ताःशुक्रेणतेदैत्यामयात्यक्ताः
पुनः किल ॥ १८ ॥ निराधाराः कृतानूनंयतध्वंसुरसत्तमाः ॥ संग्रामायमहाभागशापदग्धामया
कृताः ॥ १९ ॥ इतिश्रुत्वागुरोर्वाक्यं मघवामुदमाप्तवान् ॥ जहृषुश्चसुराः सर्वे प्रतिपूज्यबृहस्पतिम्
॥ २० ॥ संग्रामायमतिंचक्रुः संविचार्यमिथः पुनः ॥ निर्ययुर्मिलिताः सर्वे दानवाभिमुखाः सुराः
॥ सुरान्समुद्यताञ्ज्ञात्वाकृतोद्योगान्महावलान् ॥ अन्तर्हितंगुरुंचैवबभूवुश्चिंतयान्विताः॥२१॥परस्पर
मथोचुस्तेमोहितास्तस्यमायया ॥ संप्रसाद्योमहात्माचयातोऽक्षीणमानसः ॥२२। वंचयित्वागतः
पापोगुरुःकपटपीडितः॥भ्रातृस्त्रीलंभनःप्रायोमलिनोंऽतर्बहिःशुचिः॥२३॥किंकुर्मःक्वचगच्छामःकथंकाव्यं
प्रकोपितम् ॥ कुर्वीमहिसहायार्थं प्रसन्नंहृष्टमानसम्॥ २५ ॥इतिसंचिंत्यतेसर्वे मिलिताभयकंपिताः ॥
प्रह्लादंपुरतःकृत्वाजग्मुस्तेभार्गवंपुनः ॥ २६ ॥ प्रणेमुश्चरणौतस्यमुनेमौनभृतस्तदा ॥ भार्गवस्तानुवा
चाथरोषसंरक्तलोचनः ॥ २७ ॥ मयाप्रबोधितायूयंमोहितागुरुमायया ॥ नगृहीतंवचोयोग्यंतदाया
ज्याहितंशुचि ॥ २६ ॥ तदावगणितश्चाहंभवद्भिस्तद्वशंगतैः ॥ प्राप्तंनूनंमदोन्मत्तैर्ममावमानजं
फलम् ॥ २९ ॥ तत्रगच्छतसद्भ्रष्टायत्रासौकपटाकृतिः ॥ वंचकः सुरकार्यार्थी नाऽहंतद्वद्धिवंचकः ॥
॥ ३० ॥ व्यासउवाच ॥ एवंब्रुवंतंशुक्रंतुवाक्यसंदिग्धयागिरा ॥ प्रह्लादस्तंतदोवाचगृहीत्वाचरणौ
ततः ॥ ३१ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ भार्गवाऽद्यसमायातान्याज्यानस्मांस्तथाऽऽतुरान् ॥ त्यक्तुंनार्हसिसर्व
ज्ञत्वद्धितांस्तनयान्हिनः ॥ ३२ ॥ गतेत्वयितुमंत्रार्थं शैलूषेणदुरात्मना ॥ त्वद्वेषमधुराऽऽलापैर्वंयंतेन
प्रवंचिताः ॥ ३३ ॥ अज्ञानकृतदोषेणनैवकुप्यतिशांतिमान् ॥ सर्वज्ञस्त्वंविजानासिचित्तंनःप्रवणंत्वयि
॥ ३४ ॥ ज्ञात्वानस्तपसाभावंत्यजकोपंमहामते ॥ ब्रुवंतिमुनयः सर्वेक्षणकोपाहिसाधवः ॥ ३५ ॥

जलंस्वभावतः शीतंवह्न्यातपसमागमात् ॥ भवत्युष्णंवियोगाच्चशीतत्वमनुगच्छति ॥ ३६ ॥ क्रोध
श्चांडालरूपोवैत्यक्तव्यः सर्वथाबुधैः ॥ तस्माद्रोषंपरित्यज्यप्रसादंकुरुसुव्रत ॥ ३७ ॥ यदिनत्यज
सिक्रोधंत्यजस्यस्मान्सुदुःखितान् ॥ त्वयात्यक्तामहाभागगमिष्यामोरसातलम् ॥ ३८ ॥ व्यासउ
वाच ॥ प्रह्लादस्यवचः श्रुत्वाभार्गवोज्ञानचक्षुषा ॥ विलोक्यसुमनाभूत्वातानुवाचहसन्निव ॥ ३९ ॥
नमेतव्यंनगंतव्यंदानवावारसातलम् ॥ रक्षयिष्यामिवोयाज्यान्मंत्रैरवितथैः किल ॥ ४० ॥ हितंसत्यं
ब्रवीम्यद्यशृणुध्वंतत्तुनिश्चयम् ॥ वचनंममधर्मज्ञाः श्रुतंयद्ब्रह्मणःपुरा ॥ ४१॥ अवश्यंभाविनोभावाः
प्रभवंतिशुभाऽशुभाः ॥ दैवंनचाऽन्यथाकर्तुंक्षमःकोऽपिधरातले ॥ ४२ ॥ अद्यमंदबलायूयंकालयोगाद
संशयम् ॥ देवैर्जिताःसकृच्चाऽपिपातालंप्रतिपत्स्यथ ॥ ४३ ॥ प्राप्तःपर्यायकालोवइतिब्रह्माऽभ्यभा
षत ॥ भुक्तंराज्यंभवद्भिश्चपूर्णंसर्वंसमृद्धिमत् ॥ ४४ ॥ युगानिदशपूर्णानिदेवानाक्रम्यमूर्धनि ॥
दैवयोगाच्चयुष्माभिर्भुक्तंत्रैलोक्यमूर्जितम् ॥ ४५ ॥ सावर्णिकेमनौराज्यपुनस्तत्तुभविष्यति ॥ पौत्र
स्त्रैलोक्यविजयीराज्यंप्राप्स्यतितेबलिः ॥ ४६ ॥ यदावामनरूपेणहृतंदेवेनविष्णुना ॥ तदैवचभव
त्पौत्रः प्रोक्तोदेवेनजिष्णुना ॥ ४७ ॥ हृतंयेनबलेराज्यंदेववांछार्थसिद्धये ॥ त्वमिन्द्रोभविताचाग्रे स्थि
ते सावर्णिकेमनौ ॥ ४८ ॥ भार्गवउवाच ॥ इत्युक्तोहरिणापौत्रस्तवप्रल्हादसांप्रतम् ॥ अदृश्यःसर्वभू
तानांगुप्तश्चरतिभीतवत् ॥ ४९ ॥ एकदावासवेनासौबलिर्गर्दभरूपभाक् ॥ शून्येगृहेस्थितः कामंभय
भीतः शतक्रतोः ॥ ५० ॥ पृष्ठश्चबहुधातेनवासवेनबलिस्तदा ॥ किमर्थंगार्दभंरूपंकृतवान्दैत्यपुं
गव ॥ ५१ ॥ भोक्तात्वंसर्वलोकस्यदैत्यानांचप्रशासिता ॥ " नलज्जाखररूपेणतवराक्षससत्तम ॥
"तस्यतद्वचनंश्रुत्वादैत्यराजोबलिस्तदा ॥ ५२ ॥ प्रोवाचवचनंशक्रंकोऽत्रशोकःशतक्रतो ॥ यथा
विष्णुर्महातेजामत्स्यकच्छपतांगतः ॥ ५३ ॥ तथाऽहंखररूपेणसंस्थितः कालयोगतः ॥ यथात्वंकमले

लीनःसंस्थितोब्रह्महत्यया ॥ ५४ ॥ पीडितश्चतथाह्यद्यस्थितोऽहंखररूपधृक् ॥ दैवाधीनस्यकिंदुःखंकिं
सुखंपाकशासन ॥ ५५ ॥ कालःकरोतिवैनूनंयदिच्छतियथातथा ॥ भार्गवउवाच ॥ इतितौबलिदेवेशौ
कृत्वासंविदमुत्तमाम् ॥ ५६ ॥ प्रबोधंप्रापतुःकामंयथास्थानंचजग्मतुः ॥ इत्येतत्तेसमाख्यातामयादैव
बलिष्ठता ॥ ५७ ॥ दैवाऽऽधीनंजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कन्धेचतुर्दशाऽध्यायः ॥ १४ ॥

व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाभार्गवस्यमहात्मनः ॥ प्रह्लादस्तुसंहृष्टोबभूवनृपनन्दन ॥
॥ १ ॥ ज्ञात्वादैवंबलिष्ठंचप्रह्लादस्तानुवाचह ॥ कृतेऽपियुद्धेनजयोभविष्यतिकदाचन ॥ २ ॥ तदातेज
यिनःप्रोचुर्दानवामदगर्विताः ॥ संग्रामस्तुप्रकर्तव्योदैवंकिंनविदामहे ॥ ३ ॥ निरुद्यमानां दैवंहिप्रधान
मसुराऽधिप ॥ केनदृष्टंक्वादृष्टंकीदृशंकेनानिर्मितम ॥४॥ तस्माद्युद्धंकरिष्यामोबलमास्थायसांप्रतम्
भवाग्रेदैत्यवर्यत्वंसर्वज्ञोऽसिमहामते ॥ ५ ॥ इत्युक्तस्तैस्तदाराजन्प्रह्लादःप्रबलारिहा ॥ सेनानीश्चतदा
भूत्वादेवान्युद्धेसमाह्वयत् ॥ ६ ॥ तेऽपितत्रासुरान्दृष्ट्वासंग्रामेसमुपस्थितान् ॥ सर्वेसंभृतसंभारादेवा
स्तान्समयोधयन् ॥ ७ ॥ संग्रामस्तुतदाघोरःशक्रप्रह्लादयोर्भवत् ॥ पूर्णंवर्षशतंतत्रमुनीनांविस्मयावहः
॥ ८ ॥ वर्तमानेमहायुद्धेशक्रेणप्रतिपालिताः ॥ जयमापुस्तदादैत्याःप्रह्लादप्रमुखानृप ॥ ९ ॥ तदैवेंद्रो
गुरोर्वाक्यात्सर्वदुःखविनाशिनीम् ॥ सस्मारमनसादेवीमुक्तिदांपरमांशिवाम् ॥ १० ॥ इन्द्रउवाच ॥
जयदेविमहामायेशूलधारिणिचांबिके ॥ शंखचक्रगदापद्मखड्गहस्तेऽभयप्रदे ॥ ११ ॥ नमस्तेभुवने
शानिशक्तिदर्शननायिके ॥ दशतत्त्वात्मिकेमातर्महाबिन्दुस्वरूपिणि ॥ १२ ॥ महाकुण्डलिनीरूपेसच्चि
दानन्दरूपिणी ॥ प्राणाऽग्निहोत्रविद्येतेनमोदीपशिखात्मिके ॥ १३ ॥ पञ्चकोशांतरगतेपुच्छेब्रह्मस्वरू
पिणि ॥ आनन्दकलिकेमातःसर्वोपनिषदर्चिते ॥ १४ ॥ मातःप्रसीदसुमुखीभवहीनसत्त्वांस्त्रायस्वनोज

ननिदैत्यपराजितान्वै ॥ त्वंदेविनःशरणदाभुवनेप्रमाणाशक्ताऽसिदुःखशमनेऽखिलवीर्ययुक्ते ॥ १५ ॥
ध्यायंतियेऽपिसुखिनोनितरांभवंतिदुःखान्विताविगतशोकभयास्तथाऽन्ये ॥ मोक्षार्थिनोवि
गतमानविमुक्तसंगाःसंसारवारिधिजलंप्रतरंतिसंतः ॥ १६ ॥ त्वंदेविविश्वजननिप्रथितप्रभावासंरक्ष
णार्थमुदिताऽऽर्तिहरप्रतापा ॥ संहर्तुमेतदखिलंकिलकालरूपाकोवेत्तितेऽबचरितंननुमंदबुद्धिः ॥
॥ १७ ॥ ब्रह्माहरश्चहरिदश्वरथोहरिश्चइन्द्रोयमोऽथवरुणोऽग्निसमीरणौच ॥ ज्ञातुंक्षमानमुनयोऽपिम
हानुभावायस्याःप्रभावमतुलंनिगमाऽऽगमाश्च ॥ १८ ॥ धन्यास्तएवतवभक्तिपरामहांतःसंसारदुःख
रहिताःसुखसिंधुमग्नाः ॥ येभक्तिभावरहितानकदापिदुःखांभोधिजनिक्षयतरंगमुमेतरंति ॥ १९ ॥
येवीज्यमानाःसितचामरैश्चक्रीडंतिधन्याःशिविकाधिरूढाः ॥ तैःपूजितात्वंकिलपूर्वदेहेनानोपहारैरि
तिचिन्तयामि ॥ २० ॥ येपूज्यमानावरवारणस्थाविलासिनीवृंदविलासयुक्ताः ॥ सामन्तकैश्चोपनतै
र्व्रजन्तिमन्येहितैस्त्वंकिलपूजिताऽसि ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतामघवतादेवीविश्वेश्वरीतदा
प्रादुर्बभूवतरसासिंहारूढाचतुर्भुजा ॥ २२ ॥ शंखचक्रगदापद्मान्बिभ्रतीचारुलोचना ॥ रक्तांबरध-
रादेवीदिव्यमाल्यविभूषणा ॥ २३ ॥ तानुवाचसुरान्देवीप्रसन्नवदनागिरा ॥ भयंत्यजंतुभोदेवाःशंविधा
स्येकिलाऽधुना ॥ २४ ॥ इत्युक्त्वासातदादेवीसिंहाऽऽरूढाऽतिसुन्दरी ॥ जगामतरसातत्रयत्रदैत्याम
दान्विताः ॥ २५ ॥ प्रह्लादप्रमुखाःसर्वेदृष्ट्वादेवींपुरःस्थिताम् ॥ ऊचुःपरस्परंभीताःकिंकर्तव्यमितस्तदा
॥ २६ ॥ देवंनारायणंचाऽत्रसंप्राप्ताचंडिकाकिल ॥ महिषांतकरीनूनंचंडमुंडविनाशिनी ॥ २७ ॥ निह
निष्यतिनःसर्वानंबिकानाऽत्रसंशयः ॥ वक्रदृष्ट्यायययापूर्वंनिहतौमधुकैटभौ ॥ २८ ॥ एवंचिन्ताऽऽतु
रान्वीक्ष्यप्रह्लादस्तानुवाचह ॥ योद्धव्यंनाऽथगंतव्यंपलाय्यदानवोत्तमाः ॥ २९ ॥ नमुचिस्तानुवाचा
ऽथपलायनपरानिह ॥ हनिष्यतिजगन्मातारुषिताकिलहेतिभिः ॥ ३० ॥ तथाकुरुमहाभागयथादुःखेन

जायते ॥ व्रजामोऽद्यैवपातालंतांस्तुत्वातदनुज्ञया ॥ ३१ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ स्तौमिदेवींमहामायांसृष्टि
स्थित्यन्तकारिणीम् ॥ सर्वेषांजननींशक्तिंभक्तानामभयंकरीम् ॥ ३२ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वावि
ष्णुभक्तस्तुप्रह्लादःपरमार्थवित् ॥ तुष्टावजगतांधात्रींकृतांजलिपुटस्तदा ॥३३॥ मालासर्पवदाभातिय
स्यांसर्वंचराचरम् ॥ सर्वाधिष्ठानरूपायैतस्यैह्रींमूर्तयेनमः॥३४॥त्वत्तःसर्वमिदंविश्वंस्थावरंजंगमंतथा
अन्येनिमित्तमात्रास्तेकर्तारस्तवनिर्मिताः ॥ ३५ ॥ नमोदेविमहामायेसर्वेषांजननीस्मृता ॥ कोभेदस्त
वदेवेषुदैत्येषुस्वकृतेषुच ॥ ३६ ॥ मातुःपुत्रेषुकोभेदोऽप्यशुभेषुशुभेषुच ॥ तथैवदेवेष्वस्मासुनकर्तव्य
स्त्वयाऽधुना ॥ ३७ ॥ यादृशास्तादृशामातःसुतास्तेदानवाःकिल ॥ यतस्त्वंविश्वजननीपुराणेषुप्रकी
र्तिता ॥ ३८ ॥ तेऽपिस्वार्थपरानूनंतथैववयमच्युत ॥ नांतरंदैत्यसुरयोर्भेदोऽयंमोहसंभवः ॥ ३९ ॥
धनदारादिभोगेषुवयंसक्तादिवानिशम् ॥ तथैवदेवादेवेशिकोभेदोऽसुरदेवयोः ॥ ४० ॥ तेपिकश्यपदा
यादावयंतत्संभवाःकिल ॥ कुतोविरोधसंभूतिर्जातामातस्तवाऽधुना ॥ ४१ ॥ नतथाविहितंमातस्त्व
यिसर्वसमुद्भवे ॥ साम्यतैवत्वयास्थाप्यादेवेष्वस्मासुचैवहि ॥ ४२ ॥ गुणव्यतिकरात्सर्वेसमुत्पन्नाः
सुराऽसुराः ॥ गुणान्विताभवेयुस्तेकथंदेहभृतोऽमराः ॥ ४३ ॥ कामःक्रोधश्चलोभश्चसर्वदेहेषुसंस्थि
ताः ॥ वर्ततेसर्वदातस्मात्कोऽविरोधीभवेज्जनः ॥ ४४ ॥ त्वयामिथोविरोधोऽयंकल्पितःकिलकौतुकात्
मन्यामहेविभेदेननूनंयुद्धदिदृक्षया ॥ ४५ ॥ अन्यथाखलुभ्रातृणांविरोधःकीदृशोऽनघे ॥ त्वंचेन्नेच्छसि
चामुंडेवीक्षितुंकलहंकिल ॥ ४६ ॥ जानामिधर्मंधर्मज्ञेवेद्मिचाऽहंशतक्रतुम् ॥ तथाऽपिकलहोऽस्माकं
भोगार्थंदेविसर्वदा ॥ ४७ ॥ एकःकोऽपिनशास्ताऽस्तिसंसारेत्वांविनाऽम्बिके ॥ स्पृहावतस्तुकःकर्तुं
क्षमतेवचनंबुधः ॥ ४८ ॥ देवाऽसुरैरयंसिंधुर्मथितःसमयेक्वचित् ॥ विष्णुनाविहितोभेदःसुधारत्नच्छ
लेनवै ॥ ४९ ॥ त्वयाऽसौकल्पितःशौरिःपालकत्वेजगद्गुरुः ॥ तेनलक्ष्मीःस्वयंलोभाद्गृहीताऽमरसु

न्दरी ॥ ५० ॥ ऐरावतस्तथेन्द्रेणपारिजातोऽथकामधुक् ॥ उच्चैःसुरैःश्रवाःसर्वं गृहीतंवैष्णवेच्छया॥
॥ ५१ ॥ अनयन्तादृशंकृत्वाजातादेवास्तुसाधवः ॥ "अन्यायिनःसुरानूनंपश्यत्वंधर्मलक्षणम् ॥"
संस्थापिताःसुरानूनंविष्णुनाबहुमानिना ॥ ५२ ॥ नूनंदैत्याःपराभूवन्पश्यत्वंधर्मलक्षणम् ॥ क्वधर्मः
कीदृशोधर्मःक्वकार्यंक्वचसाधुता ॥ ५३ ॥ कथयामिचकस्याऽग्रेसिद्धंमेमांसिकंमतम् ॥ तार्किकायु
क्तिवादज्ञाविधिज्ञावेदवादकाः ॥ ५४ ॥ उक्ताः सकर्तृकंविश्वंविवदंतेजडात्मकाः ॥ कर्ताभवतिचेद
स्मिन्संसारेविततेकिल ॥ ५५ ॥ विरोधःकीदृशस्तत्रचैककर्मणिवैमिथः ॥ वेदेनैकमतिःकस्माच्छास्त्रे
ष्वपितथापुनः ॥ ५६ ॥ नैकवाक्यंवचस्तेषामपिवेदविदांपुनः ॥ यतःस्वार्थपरंसर्वंजंगत्स्थावरजंग
मम् ॥ ५७ ॥ निःस्पृहःकोऽपिसंसारेनभवेन्नभविष्यति ॥ शशिनाऽथगुरोर्भार्याहृताज्ञात्वाबलादपि
॥ ५८ ॥ गौतमस्यतथेन्द्रेणजानताधर्मनिश्चयम् ॥ गुरुणाऽनुजभार्याचभुक्तागर्भवतीबलात ॥ ५९ ॥
शप्तोगर्भगतोबालःकृतश्चांधस्तथापुनः ॥ विष्णुनाचशिरश्छिन्नंराहोश्चक्रेणवैबलात् ॥ ६० ॥ अपरा
धंविनाकामंतदासत्ववतांबिके ॥ पौत्रोधर्मवतांशूरःसत्यव्रतपरायणः ॥ ६१ ॥ यज्वादानपतिःशांतःस
र्वज्ञःसर्वपूजकः ॥ कृत्वाऽथवामनंरूपंहरिणाछलवेदिना ॥ ६२ ॥ वंचितोऽसौबलिःसर्वःहृतंराज्यंपुरा
किल ॥ तथाऽपिदेवान्धर्मस्थान्प्रवदंतिमनीषिणः ॥ ६३ ॥ वदंतिचाटुवादांश्चधर्मवादाञ्जयंगताः ॥
एवंज्ञात्वाजगन्मातर्यथेच्छसितथाकुरु ॥ ६४ ॥ शरणादानवाःसर्वेजहिवारक्षवापुनः ॥ श्रीदेव्युवाच॥
सर्वेगच्छतपातालंतत्रवासंयथेप्सितम् ॥ ६५ ॥ कुरुध्वंदानवाःसर्वे निर्भयागतमन्यवः ॥ कालःप्रती
क्ष्योयुष्माभिःकारणंसशुभेऽशुभे ॥ ६६ ॥ मुनिर्वेदपराणांहिसुखंसर्वत्रसर्वदा ॥ त्रैलोक्यस्यचराज्येऽ
पिनसुखंलोभचेतसाम् ॥ ६७ ॥ कृतेऽपिनसुखंपूर्णंसस्पृहाणांफलैरपि ॥ तस्मात्त्यक्त्वामहीमेतांप्रयां
त्वद्यमहीतलम् ॥ ६८ ॥ ममाऽऽज्ञांपुरतःकृत्वासर्वेविगतकल्मषाः ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनं

देव्यास्तथेत्युक्त्वा रसातलम् ॥ ६९ ॥ प्रणम्य दानवाः सर्वे गताः शक्त्याऽभिरक्षिताः ॥ अन्तर्दधे ततो देवी देवाः स्वभुवनं गताः ॥ ७० ॥ त्यक्त्वा वैरं स्थिताः सर्वे ते तदा देवदानवाः ॥ एतदाख्यानमखिलं यः शृणोति वदत्यथ ॥ ७१ ॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्तः प्रयाति पदमुत्तमम् ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कन्धे पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

जनमेजय उवाच ॥ भृगुशापान्मुनिश्रेष्ठ हरेरद्भुतकर्मणः ॥ अवताराः कथं जाताः कस्मिन्मन्वन्तरे विभो ॥ १ ॥ विस्तराद्वद धर्मज्ञ अवतारकथां हरेः ॥ पापनाशकरीं ब्रह्मञ्छ्रुतां सर्वसुखावहाम् ॥ २ ॥ व्यास उवाच ॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि अवतारान्हरेर्यथा ॥ यस्मिन्मन्वन्तरे जाता युगे यस्मिन्नराधिप ॥ ३ ॥ येन रूपेण यत्कार्यं कृतं नारायणेन वै ॥ तत्सर्वं नृप वक्ष्यामि संक्षेपेण तवाऽधुना ॥ ४ ॥ धर्मस्यैवाऽवतारोऽभूच्चाक्षुषे मनुसंभवे ॥ नरनारायणौ धर्मपुत्रौ ख्यातौ महीतले ॥ ५ ॥ अथ वैवस्वताख्येऽस्मिन्द्वितीये तु युगे पुनः ॥ दत्तात्रेयोऽवतारोऽत्रेः पुत्रत्वमगमद्धरिः ॥ ६ ॥ ब्रह्मा विष्णुस्तथा रुद्रस्त्रयोऽमी देवसत्तमाः ॥ पुत्रत्वमगमन्देवास्तस्याऽत्रेर्भार्यया वृताः ॥ ७ ॥ अनसूयाऽत्रिपत्नी च सतीनामुत्तमा सती ॥ यया संप्रार्थिता देवाः पुत्रत्वमगमंस्त्रयः ॥ ८ ॥ ब्रह्माऽभूत्सोमरूपस्तु दत्तात्रेयो हरिः स्वयम् ॥ दुर्वासा रुद्ररूपोऽसौ पुत्रत्वं ते प्रपेदिरे ॥ ९ ॥ नृसिंहस्याऽवतारस्तु देवकार्यार्थसिद्धये ॥ चतुर्थे तु युगे जातो द्विधारूपो मनोहरः ॥ १० ॥ हिरण्यकशिपोः सम्यग्वधाय भगवान्हरिः ॥ चक्रे रूपं नारसिंहं देवानां विस्मयप्रदम् ॥ ११ ॥ बलेर्नियमनार्थाय श्रेष्ठे त्रेतायुगे तथा ॥ चकार रूपं भगवान्वामनं कश्यपान्मुनेः ॥ १२ ॥ छलयित्वा मखे भूपं राज्यं तस्य जहार ह ॥ पाताले स्थापयामास बलिं वामनरूपधृक् ॥ १३ ॥ युगे चैकोनविंशेऽथ त्रेताख्ये भगवान्हरिः ॥ जमदग्निसुतो जातो रामो नाम महाबलः ॥ १४ ॥ क्षत्रियांतकरः श्रीमान्सत्यवादी जितेंद्रियः ॥ दत्तवान्मेदिनीं कृत्स्नां कश्यपाय महात्मने ॥ १५ ॥ यो वै परशुरामाख्यो हरे

रद्भुतकर्मणः ॥ अवतारस्तुराजेंद्रकथितः पापनाशनः ॥ १६ ॥ त्रेतायुगेरघोर्वंशेरामोदशरथात्मजः ॥ नरनारायणांशौद्वौजातौभुविमहाबलौ ॥ १७ ॥ अष्टाविंशेयुगेशस्तौद्वापरेऽर्जुनशौरिणौ ॥ धराभाराऽवतारार्थंजातौकृष्णाऽर्जुनौभुवि ॥ १८ ॥ कृतवंतौमहायुद्धंकुरुक्षेत्रेऽतिदारुणम् ॥ एवंयुगेयुगे राजन्नवताराहरेःकिल ॥ १९ ॥ भवंतिबहवः कामंप्रकृतेरनुरूपतः ॥ प्रकृतेरखिलंसर्वंवशमेतज्जगत्त्रयम् ॥ २० ॥ यथेच्छतितथैवेयंभ्रामयत्यनिशंजगत् ॥ पुरुषस्यप्रियार्थंसारचयत्यखिलंजगत् ॥ २१ ॥ सृष्ट्वापुराहिभगवाञ्जगदेतच्चराचरम् ॥ सर्वादिः सर्वगश्चाऽसौदुर्ज्ञेयः परमोऽव्ययः ॥ २२ ॥ निरालंबोनिराकारोनिःस्पृहश्चपरात्परः ॥ उपाधितस्त्रिधाभातियस्याःसाप्रकृतिः परा ॥ २३ ॥ उत्पत्तिकालयोगात्साभिन्नाभातिशिवातदा ॥ साविश्वंकुरुतेकामंसापालयतिकामदा ॥ २४ ॥ कल्पान्तेसंहरत्येव त्रिरूपाविश्वमोहिनी ॥ तयायुक्तोऽसृजद्ब्रह्माविष्णुः पातितयाऽन्वितः ॥ २५ ॥ रुद्रःसंहरतेकामंतया संमिलितःशिवः ॥ साचैवोत्पाद्यकाकुत्स्थंपुरावैनृपसत्तमम् ॥ २६ ॥ कुत्रचित्स्थापयामासदानवानांजयायच ॥ एवमस्मिंश्चसंसारेसुखदुःखान्विताः किल ॥ २७ ॥ भवंतिप्राणिनः सर्वेविधितंत्रनियंत्रिताः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कंधेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

जनमेजयउवाच ॥ वारांगनास्त्वयाख्यातानरनारायणाऽऽश्रमे ॥ एकंनारायणंशांतंकामयानाःस्मरातुराः ॥ १ ॥ शप्तुकामस्तदाजातोमुनिर्नारायणश्चताः ॥ निवारितोनरेणाऽथभ्रात्राधर्मविदानृप ॥ २ ॥ किंकृतंमुनिनातेनव्यसनेसमुपस्थिते ॥ ताभिः संकल्पितेनाऽर्थंकामार्थाभिर्भृशंमुने ॥ ३ ॥ शक्रेणोत्पादिताभिश्चबहुप्रार्थनयापुनः ॥ याचितेनविवाहार्थंकिंकृतंतेनजिष्णुना ॥ ४ ॥ इत्येतच्छ्रोतुमिच्छामिचरितंतस्यमोक्षदम् ॥ नारायणस्यमेब्रूहिविस्तरेणपितामह ॥ ५ ॥ व्यासउ

वाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियथातस्यमहात्मनः ॥ धर्मपुत्रस्यधर्मज्ञविस्तरेणवदामिते ॥ ६ ॥ शप्तु
कामस्तुसंदृष्टोनरेणाऽथयदाहरिः ॥ वारितोऽसौसमाश्वास्यमुनिर्नारायणस्तदा ॥ ७ ॥ शांतकोपस्त
दोवाचतास्तपस्वीमहामुनिः ॥ स्मितपूर्वमिदंवाक्यंमधुरंधर्मनंदनः ॥ ८ ॥ अस्मिञ्जन्मनिचार्वंग्यः
कृतसंकल्पवानहम् ॥ आवाभ्यांचनकर्तव्य :सर्वथादारसंग्रहः ॥ ९ ॥ तस्माद्गच्छंतुत्रिदिवंकृपांकृत्वा
ममोपरि ॥ धर्मज्ञानप्रकुर्वंतिव्रतभंगंपरस्यवै ॥१०॥ शृंगारेऽस्मिन्रसेनूनंस्थायीभावोरतिःस्मृतः ॥
कथंकरोमिसंबंधंतदभावेसुलोचनाः ॥ ११ ॥ कारणेनविनाकार्यंनभवेदितिनिश्चयः ॥ कविभिःकथि
तंशास्त्रेस्थायीभावोरसःकिल ॥१२॥ धन्यःसुचारुसर्वांगः सभाग्योऽहंधरातले ॥प्रीतिपात्रंयतोजातो
भवतीनामकृत्रिमम् ॥ १३ ॥ भवतीभिः कृपांकृत्वारक्षणीयंव्रतंमम॥ भविष्यामिमहाभागाः पतिरन्य
न्यजन्मनि ॥ १४ ॥ अष्टाविंशेविशालाक्ष्योद्वापरेऽस्मिन्धरातले ॥ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थंप्रभविष्या
मिसर्वथा ॥ १५ ॥ तदाभवत्योमद्दाराः प्राप्यजन्मपृथक्पृथक् ॥ भूपतीनांसुताभूत्वापत्नीभावंगमि
ष्यथ ॥ १६ ॥ इत्याश्वास्यहरिस्तास्तुप्रतिश्रुत्यपरिग्रहम् ॥ व्यसर्जयत्सभगवाञ्जग्मुश्चविगतज्वरा
॥ १७ ॥ एवंविसर्जितास्तेनगताःस्वर्गंतदांगनाः ॥ शक्रायकथयामासुः कारणंसकलंपुनः ॥ १८ ॥
आश्रुत्यमघवांस्ताभ्योवृत्तांतंतस्यविस्तरात् ॥ तुष्टावतंमहात्मानंनारीदृष्ट्वातथोर्वशीः ॥ १९ ॥
इंद्रउवाच ॥ अहोधैर्यंमुनेःकामंतथैवचतपोबलम् ॥ येनोर्वश्यःस्वतपसाताद्दग्रूपाः प्रकल्पिताः
॥ २० ॥ इतिस्तुत्वाप्रसन्नात्माबभूवसुरराट्ततः ॥ नारायणोऽपिधर्मात्मातपस्यभिरतोऽभवत् ॥२१॥
इत्येतत्सर्वमाख्यातंमुनेर्वृत्तांतमद्भुतम् ॥ नारायणस्यसकलंनरस्यचमहामुने ॥ २२ ॥ तौहिकृष्णाऽ
र्जुनौवीरौभूभारहरणायच ॥ जातौतौभरतश्रेष्ठभृगोःशापवशादिह ॥ २३ ॥ राजोवाच ॥ कृष्णाऽव
तारचरितंविस्तरेणवदस्वमे ॥ संदेहोममचित्तेऽस्तितंनिवारयमानद ॥ २४ ॥ ययोःपुत्रत्वमापन्नोहर्य

नंतौमहाबलौ ॥ देवकीवसुदेवौतौदुःखभाजौकथंमुने ॥२५॥ कंसेननिगडेबद्धौपीडितौबहुवत्सरान् ॥ ययोःपुत्रोहरिः साक्षात्तपसातोषितोऽभवत् ॥ २६ ॥ जातोऽसौमथुरायांतुगोकुलेसकथंगतः ॥ कंसं हत्वाद्वारवत्यांनिवासंकृतवान्कथम् ॥ २७ ॥ पित्रादिसेवितंदेशंसमृद्धंपावनंकिल ॥ त्यक्त्वादेशांतरेऽनार्येगतवान्सकथंहरिः ॥ २८ ॥ कुलंचद्विजशापेनकथमुत्सादितंहरेः ॥ भाराऽवतारणंकृत्वावासुदेवःसनातनः ॥ २९ ॥ देहंमुमोचतरसाजगामचदिवंहरिः ॥ पापिष्ठानांचभारेणव्याकुलाऽभूच्चमेदिनी ॥ ३० ॥ तेहतावासुदेवेनपार्थेनामितकर्मणा ॥ लुंठितायैर्हरेः पत्न्यस्तेकथंननिपातिताः ॥ ३१ ॥ भीष्मोद्रोणस्तथाकर्णोबाह्लीकोप्यथपार्थिवः ॥ वैराटोऽथविकर्णश्चधृष्टद्युम्नश्चपार्थिवः ॥ ३२ ॥ सोमदत्तादयः सर्वेनिहताःसमरेनृप ॥ तेषामुत्तारिताभारश्चौराणांनहृतःकथम् ॥ ३३ ॥ कृष्णपत्न्यः कथंदुःखंप्राप्ताः प्रांतेपतिव्रता ॥ संदेहोऽयंमुनिश्रेष्ठचित्तेमेपरिवर्तते ॥ ३४ ॥ वसुदेवस्तुधर्मात्मापुत्रदुःखेनतापितः ॥ त्यक्तवान्सकथंप्राणानपमृत्युंजगामह ॥ ३५ ॥ पांडवाधर्मसंयुक्ताःकृष्णेचनिरताः सदा ॥ तेकथंदुःखभोक्तारोह्यभवन्मुनिसत्तम ॥ ३६ ॥ द्रौपदीचमहाभागाकथंदुःखस्यभागिनी ॥ वेदीमध्याच्चसंजातालक्ष्म्यंशसंभवाकिल ॥ ३७ ॥ सभायांचसमानीतारजोदोषसमन्विता ॥ बाला दुःशासनेनाऽथकेशग्रहणकर्शिता ॥ ३८ ॥ पीडितासिंधुराज्ञाऽथवनमध्यगतासती ॥ तथैवकीचकेनापिपीडितारुदतीभृशम् ॥ ३९ ॥ पुत्राः पंचैवतस्यास्तुनिहताद्रौणिनागृहे ॥ सुभद्रायाः सुतोयुद्धेबालएवनिपातितः ॥ ४० ॥ तथाचदेवकीपुत्राःषट्कंसेननिषूदिताः ॥ समर्थेनाऽपिहरिणादैवेनकृतमन्यथा ॥ ४१ ॥ यादवानांतथाशापः प्रभासेनिधनंपुनः ॥ कुलक्षयस्तथातीव्रस्तत्पत्नीनांचलुंठनम् ॥ ४२ ॥ विष्णुनाचेश्वरेणापिसाक्षान्नारायणेनच ॥ उग्रसेनस्यसेवावैदासवत्सततंकृता ॥ ४३ ॥ संदेहोऽयंमहाभागतत्रनारायणेमुनौ ॥ सर्वजंतुसमानत्वंव्यवहारेनिरंतरम् ॥ ४४ ॥ हर्षशोकाद

योभावाः सर्वेषांसदृशाःकथम् ॥ ईश्वरस्यहरेर्जाताकथमप्यन्यथागतिः ॥ ४५ ॥ तस्माद्वि
स्तरतोब्रूहिकृष्णस्यचरितंमहत् ॥ अलौकिकेनहरिणाकृतंकर्ममहीतले ॥ ४६ ॥ हताश्चायुः-
क्षयेदैत्याःक्लेशेनमहतापुनः ॥ क्वैश्वर्यशक्तिः प्रथिताहरिणामुनिसत्तम ॥ ४७ ॥ रुक्मिणीहरणेनूनं
गृहीत्वाऽथपलायनम् ॥ कृतंहिवासुदेवेनचौरवच्चरितंतदा ॥ ४८ ॥ मथुरामंडलंत्यक्त्वा समृद्धं
कुलसंमतम् ॥ जरासंधभयात्तेनद्वारकागमनंकृतम् ॥४९॥ तदाकेनाऽपिनज्ञातोभगवान्हरिरीश्वरः ॥
किंचित्प्रब्रूहिमेब्रह्मन्कारणंव्रजगोपनम् ॥ ५० ॥ एतेचान्येचबहवःसंदेहावासवीसुत ॥ नाशयाऽद्यमहा
भागसर्वज्ञोऽसिद्विजोत्तम ॥ ५१ ॥ गोप्यस्तथैकःसंदेहोहृदयान्ननिवर्तते ॥ पांचाल्याःपंचभर्तृत्वंलोके
किंनजुगुप्सितम् ॥ ५२॥ सदाचारंप्रमाणंहिप्रवदंतिमनीषिणः ॥ पशुधर्मःकथंतैस्तुसमर्थैरपिसंश्रितः
॥ ५३ ॥ भीष्मेणापिकृतंकिंवादेवरूपेणभूतले ॥ गोलकौतौसमुत्पाद्ययत्तुवंशस्यरक्षणम् ॥ ५४ ॥
धिग्धर्मनिर्णयःकामंमुनिभिः परिदर्शितः ॥ येनकेनाप्युपायेनपुत्रोत्पादनलक्षणः ॥ ५५ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणे चतुर्थस्कधे सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकृष्णस्यचरितंमहत् ॥ अवतारकारणंचैवदेव्याश्चरित
मद्भुतम् ॥ १ ॥ धरैकदाभराक्रांतारुदतीचातिकर्शिता ॥ गोरूपधारिणीदीनाभीताऽगच्छत्त्रिविष्ट
पम् ॥ २ ॥ पृष्टाशक्रेणकिंतेऽद्यवर्ततेभयमित्यथ ॥ केनवैपीडिताऽसित्वंकिंतेदुःखंवसुंधरे ॥ ३ ॥
तच्छ्रुत्वेलातदोवाचशृणुदेवेशमेऽखिलम् ॥ दुःखंपृच्छसियत्त्वंमेभाराक्रांताऽस्मिमानद ॥ ४ ॥ जरा
संधोमहापापीमागधेषुपतिर्मम ॥ शिशुपालस्तथाचैद्यःकाशिराजःप्रतापवान् ॥ ५ ॥ रुक्मीचबलवा
न्कंसोनरकश्चमहाबलः ॥ शाल्वःसौभपतिःक्रूरःकेशीधेनुकवत्सकौ ॥ ६ ॥ सर्वधर्मविहीनाश्चपरस्पर
विरोधिनः ॥ पापाचारामदोन्मत्ताःकालरूपाश्चपर्थिवाः ॥ ७ ॥ तैरहंपीडिताशक्रभाराक्रांताऽक्षमा

विभो ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिचिंतामेमहतीस्थिता ॥ ८ ॥ पीडिताहंवराहेणविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥
शक्रजानीहिहरिणादुःखाद्दुःखतरंगता ॥ ९ ॥ यातोऽहंदुष्टदैत्येनकश्यपस्याऽत्मजेनवै ॥ हृताऽहंहि
रण्याक्षेणमग्नातस्मिन्महार्णवे ॥ १० ॥ तदासूकररूपेणविष्णुनानिहतोऽप्यसौ ॥ उद्धृताऽहंवराहेण
स्थापिताहिस्थिराकृता ॥ ११ ॥ नोचेद्रसातलेस्वस्थास्थितास्यांसुखशायिनी ॥ नशक्ताऽस्म्यद्यदेवेश
भारंवोढुंदुरात्मनाम् ॥ १२ ॥ अग्रेदुष्टःसमायातिह्यष्टाविंशस्तथाकलिः ॥ तदाऽहंपीडिताशक्रगं
ताऽस्म्याशुरसातलम् ॥ १३ ॥ तस्मात्त्वंदेवदेवेशदुःखरूपार्णवस्यच ॥ पारदोभवभारंमेहरपादौनमा
मिते ॥ १४ ॥ इंद्रउवाच ॥ इलेकिंतेकरोम्यद्यब्रह्माणंशरणंव्रज ॥ अहंतत्राऽऽगमिष्यामिसतेदुःखंहरि
ष्यति ॥ १५ ॥ तच्छ्रुत्वात्वरितापृथ्वीब्रह्मलोकंगतातदा ॥शक्रोऽपिपृष्ठतःप्राप्तःसर्वदेवपुरःसरः ॥१६॥
सुरभीमागतांतत्रदृष्ट्वोवाचप्रजापतिः ॥ महींज्ञात्वामहाराजध्यानेनसमुपस्थिताम् ॥ १७ ॥ कस्माद्दुद
सिकल्याणिकिंतेदुःखंवदाऽधुना ॥ पीडिताऽसिचकेनत्वंपापाचारेणभूर्वद ॥ १८ ॥ धरोवाच ॥ कलि
रायातिदुष्टोऽयंबिभेमितद्भयादहम् ॥ पापाचाराःप्रजास्तत्रभविष्यन्तिजगत्पते ॥ १९ ॥ राजानश्च
दुराचाराःपरस्परविरोधिनः ॥ चौरकर्मरताःसर्वेराक्षसाःपूर्णवैरिणः ॥ २० ॥ तान्हत्वानृपतीन्भारंह
रमेऽद्यपितामह ॥ पीडिताऽस्मिमहाराजसैन्यभारेणभूभृताम् ॥ २१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नाऽहंशक्तस्तथा
देविभारावतरणेतव ॥ गच्छावःसदनंविष्णोर्देवदेवस्यचक्रिणः ॥ २२ ॥ सतेभारापनोदंवैकरिष्यतिज
नार्दनः ॥ पूर्वंमयापितेकार्यंचिंतितंसुविचार्यच ॥ २३ ॥ तत्रगच्छसुरश्रेष्ठयत्रदेवोजनार्दनः ॥व्यासउ
वाच ॥ इत्युक्त्वावेदकर्ताऽसौपुरस्कृत्यसुरांश्चगाम् ॥ २४ ॥ जगामविष्णुसदनंहंसारूढश्चतुर्मुखः ॥
तुष्टाववेदवाक्यैश्चभक्तिप्रवणमानसः ॥२५॥ ब्रह्मोवाच ॥ सहस्रशीर्षास्त्वमसिसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥
त्वंवेदपुरुष.पूर्वंदेवदेवःसनातनः ॥२६॥ भूतपूर्वंभविष्यच्चवर्तमानंचयद्विभो ॥ अमरत्वंत्वयादत्तम

स्माकंचरमापते ॥ २७ ॥ एतावान्महिमातेऽस्तिकोनवेत्तिजगत्त्रये ॥ त्वंकर्ताऽप्यविताहर्तात्वंसर्वगति
रीश्वरः ॥ २८ ॥ व्यासउवाच ॥ इतीडितःप्रभुर्विष्णुःप्रसन्नोगरुडध्वजः ॥ दर्शनंचददोतेभ्योब्रह्मादि
भ्योऽमलाशयः ॥ २९ ॥ पप्रच्छस्वागतंदेवान्प्रसन्नवदनोहरिः ॥ ततस्त्वागमनेतेषांकारणंचसविस्त
रम् ॥ ३० ॥ तमुवाचाब्जजोनत्वाधरादुःखचसंस्मरन् ॥ भाराऽवतरणंविष्णोकर्तव्यंतेजनार्दन ॥३१॥
भुविधृत्वाऽवतारंत्वंद्वापरान्तेसमागते ॥ हत्वादुष्टान्नृपानुर्व्याहरभारंदयानिधे ॥ ३२ ॥ विष्णुरु
वाच ॥ नाऽहंस्वतंत्रएवाऽत्रनब्रह्मानशिवस्तथा ॥ नेंद्रोऽग्निर्नयमस्त्वष्टानसूर्योवरुणस्तथा ॥ ३३ ॥
योगमायावशेसर्वमिदंस्थावरजंगमम् ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतंग्रथितंगुणसूत्रतः ॥ ३४ ॥ यथासास्वेच्छ
यापूर्वंकर्तुमिच्छतिसुव्रत ॥ तथाकरोतिसहितावयंसर्वेऽपितद्वशाः ॥ ३५ ॥ यद्यहंस्यांस्वतंत्रोवैचिंत
यंतुधियाकिल ॥ कुतोऽभवंमत्स्यवपुःकच्छपोवामहार्णवे ॥ ३६ ॥ तिर्यग्योनिषुकोभोगःकाकीर्तिः
किंसुखंपुनः ॥ किंपुण्यंकिंफलंतत्रक्षुद्रयोनिगतस्यमे ॥ ३७ ॥ कोलोवाऽथनृसिंहोवावामनोवाऽभवं
कुतः ॥ जमदग्निसुतःकस्मात्संभवेयंपितामह ॥ ३८ ॥ नृशंसंवाकथंकर्मकृतवानस्मिभूतले ॥ क्षतजै
स्तुहृदान्सर्वान्पूरयेयंकथंपुनः ॥ ३९ ॥ तत्कथंजमदग्नेश्चपुत्रोभूत्वाद्विजोत्तमः ॥ क्षत्रियान्हतवानाजौ
निर्दयोगर्भगानपि ॥ ४० ॥ रामोभूत्वाऽथदेवेंद्रप्राविशद्दंडकंवनम् ॥ पदातिश्चीरवासाश्चजटावल्क
लवान्पुनः ॥ ४१ ॥ असहायोह्यपाथेयोभीषणेनिर्जनेवने ॥ कुर्वन्नाखेटकंतत्रव्यचरंविगतत्रपः ॥ ४२ ॥
नज्ञातवान्मृगंहैमंमाययापिहितस्तदा ॥ उटजेजानकींत्यक्त्वानिर्गतस्तत्पदानुगः ॥ ४३ ॥ लक्ष्मणोऽ
पिचतांत्यक्त्वानिर्गतोमत्पदानुगः ॥ वारितोऽपिमयाऽत्यर्थंमोहितःप्राकृतैर्गुणैः ॥ ४४ ॥ भिक्षुरूपंततः
कृत्वारावणःकपटाकृतिः ॥ जहारतरसारक्षोजानकींशोककर्शिताम् ॥ ४५ ॥ दुःखार्तेनमयातत्ररुदितं
चवनेवने ॥ सुग्रीवेणचमित्रत्वंकृतंकार्यवशान्मया ॥ ४६ ॥ अन्यायेनहतोवालीशापाच्चैवनिवारितः॥

सहायान्वानरान्कृत्वालंकायांचलितंपुनः ॥ ४७ ॥ बद्धोऽहंनागपाशैश्चलक्ष्मणश्चममानुजः ॥ विसं
ज्ञौपतितौदृष्ट्वावानराविस्मयंगताः ॥ ४८ ॥ गरुडेनतदाऽऽगत्यमोचितौभ्रातरौकिल ॥ चिंतामेमहती
जातादैवंकिंवाकरिष्यति ॥ ४९ ॥ हृतंराज्यंवनेवासोमृतस्तातःप्रियाहृता ॥ युद्धंकष्टंददात्येवमग्रे किं
वाकरिष्यति ॥ ५० ॥ प्रथमंतुमहादुःखमराज्यस्यवनाश्रयम् ॥ राजपुत्र्याऽन्वितस्यैवधनहीनस्यमे
सुराः ॥ ५१ ॥ वराटिकाऽपिपित्रामेनदत्तावननिर्गमे ॥ पदातिरसहायोऽहंधनहीनश्चनिर्गतः ॥ ५२ ॥
चतुर्दशैववर्षाणिनीतानिचतदामया ॥ क्षात्रंधर्मंपरित्यज्यव्याधवृत्यामहावने ॥ ५३ ॥ दैवाद्युद्धेजयः
प्राप्तोनिहतोऽसौमहासुरः ॥ आनीताचपुनःसीताप्राप्ताऽयोध्यामयातथा ॥ ५४ ॥ वर्षाणिकतिचित्त
त्रसुखंसंसारसंभवम् ॥ प्राप्तंराज्यंचसंपूर्णंकोसलानधितिष्ठता ॥ ५५ ॥ पुरैवंवर्तमानेनप्राप्तराज्ये
नवैतदा ॥ लोकापवादभीतेनत्यक्तासीतावनेमया ॥ ५६ ॥ कांताविरहजंदुःखंपुनःप्राप्तंदुरासदम ॥
पातालंसागतापश्चाद्धरांभित्वाधरात्मजा ॥ ५७ ॥ एवंरामावतारेऽपिदुःखंप्राप्तं निरंतरम् ॥ परतंत्रे
णमेनूनंस्वतंत्रःकोभवेत्तदा ॥ ५८ ॥ पश्चात्कालवशात्प्राप्तःस्वर्गोमेभ्रातृभिःसह ॥ परतंत्रस्यकावार्ता
वक्तव्याविबुधेनवै ॥ ५९ ॥ परतंत्रोस्म्यहंनूनंपद्मयोनेनिशामय ॥ तथात्वमपिरुद्रश्चसर्वे चान्ये
सुरोत्तमाः ॥ ६० ॥

इति श्रीदे०महापुराणेचतुर्थस्कंधेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःपुनराहप्रजापतिम् ॥ यन्मायामोहितःसर्वस्तत्वं
जानातिनोजनः ॥ १ ॥ वयंमायावृताःकामंनस्मरामोजगद्गुरुम् ॥ परमंपुरुषंशांतंसच्चिदानंदमव्ययम्
॥ २ ॥ अहंविष्णुरहंब्रह्माशिवोऽहमितिमोहिताः ॥ नजानीमोवयंधातःपरंवस्तुसनातनम् ॥ ३ ॥
यन्मायामोहितश्चाहंसदावर्ते परात्मनः परवान्दारुपांचालीमायिकस्ययथावशेऽभवताऽपितथादृष्टा

विभूतिस्तस्यचाद्भुता ॥ कल्पाऽऽदौभवयुक्तेनमयाऽपिचसुधार्णवे ॥५॥ मणिद्वीपेथमंदारविटपेरास
मंडले ॥ समाजेतत्रसादृष्टाश्रुतानवचसापिच ॥ ६ ॥ तस्मात्तांपरमांशक्तिंस्मरंत्वद्यसुराःशिवाम् ॥
सर्वकामप्रदांमायामाद्यांशक्तिंपरात्मनः ॥७॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्ताहरिणादेवाब्रह्माद्याभुवनेश्वरीम्
सस्मरुर्मनसादेवींयोगमायांसनातनीम् ॥८॥ स्मृतमात्रातदादेवीप्रत्यक्षंदर्शनंददौ ॥ पाशांकुशवराभी
तिधरादेवीजपारुणा ॥ दृष्ट्वाप्रमुदितादेवास्तुष्टुवस्तांसुदर्शनाम् ॥ ९ ॥ देवाऊचुः ॥ ऊर्णना
भाद्यथातंतुर्विस्फुलिंगाविभावसोः ॥ तथाजगद्यदेतस्यानिर्गतंतांनतावयम् ॥ १० ॥
यन्मायाशक्तिसंक्लृप्तंजगत्सर्वंचराचरम् ॥ तांचितंभुवनाधीशांस्मरामःकरुणार्णवाम् ॥ ११ ॥
यदज्ञानाद्भवोत्पत्तिर्यज्ज्ञानाद्भवनाशनम् ॥ संविद्रूपांचतांदेवींस्मरामः साप्रचोदयात् ॥ १२ ॥ महा
लक्ष्म्यैचविद्महेसर्वशक्त्यैचधीमहि ॥ तन्नोदेवीप्रचोदयात् ॥ १३ ॥ मातर्नताःस्मभुवनार्तिहरेप्रसी
दशंनोविधेहिकुरुकार्यमिदंदयार्द्रे ॥ भारंहरस्वविनिहत्यसुरारिवर्गंमह्यामहेश्वरिसतांकुरुशंभवानि
॥ १४ ॥ यद्यंबुजाक्षिदयसेनसुरान्कदाचित्किंतेक्षमारणमुखेऽसिशरैःप्रहर्तुम् ॥ एतत्त्वयैवगदितंननु
यक्षरूपंधृत्वातृणंदहहुताशपदाभिलापैः ॥ १५ ॥ कंसःकुजोऽथयवनेंद्रसुतश्चकेशीबाहुंद्रथोबकवकी
खरशाल्वमुख्याः ॥ येऽन्येतथानृपतयोभुविसंतितांस्त्वंहत्वाहरस्वजगतोभरमाशुमातः ॥ १६ ॥ ये
विष्णुनाननिहताःकिलशंकरेणयेचाविगृह्यजलजापुक्षिरंदरेण ॥ तेतेमुखंसुखकरंसुसमीक्षमाणास्सं
ख्येशरैर्विनिहतानिजलीलयाते ॥ १७ ॥ शक्तिंविनाहरिहरप्रमुखाःसुराश्चनैवेश्वराविचलितुंतवदेव
देवि ॥ किंधारणाविरहितःप्रभुरप्यनंतोधर्तुंधरांचरजनीशकलावतंसे ॥ १८ ॥ इन्द्रउवाच ॥ वाचा
विनाविधिरलंभवतीहविश्वंकर्तुंहरिःकिमुरमारहितोऽथपातुम् ॥ संहर्तुमीशउमयोज्झितईश्वरः
किन्तेताभिरेवसहिताःप्रभवः प्रजेशाः ॥ १९ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कर्तुंप्रभुर्नद्रुहिणोनकदाचनाऽहंनाऽ

पीश्वरस्तवकलारहितस्त्रिलोक्याः ॥ कर्तुं प्रभुत्वमनघेऽत्रतथाविहर्तुं त्वंवैसमस्तविभवेश्वरिभासि
नूनम् ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतातदादेवीतानाहविबुधेश्वरान् ॥ किंतत्कार्यं वदंत्वद्यकरोमि
विगतज्वराः ॥ २१ ॥ असाध्यमपिलोकेऽस्मिंस्तत्करोमिसुरेप्सितम् ॥ शंसंतुभवतांदुःखंधरायाश्च
सुरोत्तमाः ॥ २२ ॥ देवाऊचुः ॥ वसुधेयंभराक्रांतासंप्राप्ताविबुधान्प्रति ॥ रुदतीवेपमानाचपीडिता
दुष्टभूभुजैः ॥ २३ ॥ भारापहरणंचास्याःकर्तव्यंभुवनेश्वरि ॥ देवानामीप्सितंकार्यमेतद्देवाऽधुनाशिवे
॥ २४ ॥ घातितस्तुपुरामातस्त्वयामहिषरूपभृत् ॥ दानवोऽतिबलाक्रांतस्तत्सहायाश्चकोटिशः॥२५॥
तथाशुम्भोनिशुम्भश्चरक्तबीजस्तथापरः ॥ चंडमुंडौमहावीर्यौतथैवधूम्रलोचनः ॥ २६ ॥ दुर्मुखोदुः
सहश्चैवकरालश्चातिवीर्यवान् ॥ अन्येचबहवःक्रूरास्त्वयैवचनिपातिताः ॥ २७ ॥ तथैवचसुरारीं
श्चजहिसर्वान्महीश्वरान् ॥ "भारंहरधरायाश्चदुर्धरंदुष्टभूभुजाम्" ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तासात
दादेवीदेवानाहांबिकाशिवा ॥ २८ ॥ संप्रहस्याऽसितापांगीमेघगंभीरयागिरा ॥ श्रीदेव्युवाच ॥
मयेदंचिंतितंपूर्वमंशावतरणंसुराः ॥ २९ ॥ भारावतरणंचैवयथास्याद्दुष्टभूभुजाम् ॥ मयासर्वेनिहं
तव्यादैत्येशायेमहीभुजः ॥ ३० ॥ मागधाद्यामहाभागाःस्वशक्त्यामंदतेजसः ॥ भवद्भिरपिस्वैरंशैर
वतीर्यधरातले ॥ ३१ ॥ मच्छक्तियुक्तैःकर्तव्यंभाराऽवतरणंसुराः ॥ कश्यपोभार्ययासार्धंदिविजानां
प्रजापतिः॥३२॥यादवानांकुलेपूर्वंभविताऽऽनकदुंदुभिः॥ तथैवभृगुशापाद्वैभगवान्विष्णुरव्ययः॥३३॥
अंशेनभवितातत्रवसुदेवसुतोहरिः ॥ तदाऽहंप्रभविष्यामियशोदायांचगोकुले ॥ ३४ ॥ कार्यंसर्वंकरि
ष्यामिसुराणांसुरसत्तमाः ॥ कारागारेगतंविष्णुं प्रापयिष्यामिगोकुले ॥ ३५ ॥ शेषंचदेवकीगर्भात्प्रा
पयिष्यामिरोहिणीम् ॥ मच्छक्त्योपचितौतौचकर्तारौदुष्टसंक्षयम् ॥ ३६ ॥ दुष्टानांभूभुजांका
मंद्वापरांतेसुनिश्चितम् ॥ इंद्रांशोऽप्यर्जुनःसाक्षात्करिष्यतिबलक्षयम् ॥ ३७ ॥

धर्मांशोऽपिमहाराजोभविष्यतियुधिष्ठिरः ॥ वाय्वंशोभीमसेनश्चाऽश्विन्यंशौचयमावपि ॥ ३८ ॥ वसो
रंशोऽथगांगेयःकरिष्यतिवलक्षयम् ॥ व्रजंतुचभवंतोऽद्य धराभवतुसुस्थिरा ॥ ३९ ॥ भाराऽवतरणंनू
नंकरिष्यामिसुरोत्तमाः ॥ कृत्वानिमित्तमात्रांस्तान्स्वशक्त्याऽहंनसंशयः ॥ ४० ॥ कुरुक्षेत्रेकरिष्यामि
क्षत्त्रियाणांचसंक्षयम् ॥ असूयेर्ष्यामतिस्तृष्णाममताभिमतास्पृहा ॥ ४१ ॥ जिगीषामदनोमोहोदोषैर्न
क्ष्यंतियादवाः ॥ ब्राह्मणस्यचशापेनवन्शनाशोभविष्यति ॥ ४२ ॥ भगवानपिशापेनत्यक्ष्यत्येतत्कलेव
रम् ॥ भवन्तोऽपिनिजांशैश्चसहायाःशार्ङ्गधन्वनः ॥ ४३ ॥ प्रभवन्तुसनारीकामथुरायांचगोकुले ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीयोगमायापरात्मनः ॥ ४४ ॥ सधरावैसुराःसर्वेजग्मुःस्वान्यालया
निच ॥ धराऽपिसुस्थिराजातातस्यावाक्येनतोषिता ॥ ४५ ॥ ओषधीवीरुधोपेताबभूवजनमेजय ॥
प्रजाश्चसुखिनोजाताद्विजाश्चापुर्महोदयम् ॥ ४६ ॥ सन्तुष्टामुनयःसर्वेबभूवुर्धर्मतत्पराः ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कन्धेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

व्यासउवाच ॥ शृणुभारतवक्ष्यामिभाराऽवतरणंतथा ॥ कुरुक्षेत्रेप्रभासेचक्षपितंयोगमाय
या ॥ १ ॥ यदुवन्शेसमुत्पत्तिर्विष्णोरमितेजसः ॥ भृगुशापप्रतापेनमहामायाबलेनच ॥ २ ॥ क्षितिभार
समुत्तारनिमित्तमितिमेमतिः ॥ माययाविहितोयोगोविष्णोर्जन्मधरातले ॥ ३ ॥ किंचित्रंनृपदेवीसा
ब्रह्मविष्णुसुरानपि ॥ नर्तयत्यनिशंमायात्रिगुणानपरान्किमु ॥ ४ ॥ गर्भवासोद्भवंदुःखंविण्मूत्रस्ना
युसंयुतम् ॥ विष्णोरापादितंसम्यग्ययाविगतलीलया ॥ ५ ॥ पुरारामाऽवतारेऽपिनिर्जरावानराः
कृताः ॥ विदितंतेयथाविष्णुर्दुःखपाशेनमोहितः ॥ ६ ॥ अहंममेतिपाशेनसुदृढेननराधिप ॥ योगिनो
मुक्तसंगाश्चभुक्तिकामामुमुक्षवः ॥ ७ ॥ तामेवसमुपासंतेदेवींविश्वेश्वरींशिवाम् ॥ तद्भक्तिलेशलेशांश
लेशलेशलवांशकम् ॥ ८ ॥ लब्ध्वामुक्तीभवेज्जंतुस्तांनसेवेतकोजनः ॥ भुवनेशीत्येववक्त्रेददा

तिभुवनत्रयम् ॥ ९ ॥ मांपाहीत्यस्यवचसोदेया भावादृणान्विता ॥ विद्याऽविद्येतितस्याद्वेरूपेजानी
हिपार्थिव ॥ १० ॥ विद्ययामुच्यतेजंतुर्बध्यतेऽविद्ययापुनः ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चसर्वेतस्यावशा
नुगाः ॥ ११ ॥ अवताराःसर्वएवयंत्रिताइवदामभिः ॥ कदाचिच्चसुखंभुंक्तेवैकुंठेक्षीरसागरे ॥ १२ ॥
कदाचित्कुरुतेयुद्धंदानवैर्बलवत्तरैः ॥ हरिःकदाचिद्यज्ञान्वैविततान्प्रकरोतिच ॥ १३ ॥ कदाचिच्च
तपस्तीव्रंतीर्थेचरतिसुव्रत ॥ कदाचिच्छयनेशेतेयोगनिद्रामुपाश्रितः ॥ १४ ॥ नस्वतंत्रःकदाचिच्च
भगवान्मधुसूदनः॥ तथाब्रह्मातथारुद्रस्तथेन्द्रावरुणोयमः ॥ १५ ॥ कुबेरोऽग्नीरवींदूचतथाऽन्येसुर
सत्तमाः ॥ मुनयःसनकाद्याश्चवसिष्ठाद्यास्तथापरे ॥ १६ ॥ सर्वेऽबात्रशगानित्यंपांचालीवनरस्य
च ॥ नसिप्रोतायथागावोविचरंतिवशानुगाः ॥ १७ ॥ तथैवदेवताःसर्वाःकालिपाशनियंत्रिताः ॥
हर्षशोकादयोभावानिद्रातंद्रालसादयः ॥ १८ ॥ सर्वेषांसर्वदाराजन्देहिनां देहसंश्रिताः ॥ अमरानि
र्जराःप्रोक्तादेवाश्चग्रंथकारकैः ॥ १९ ॥ अभिधानतश्चार्थतोनतेनूनंतादृशाःक्वचित् ॥ उत्पत्तिस्थि
तिनाशाख्याभावायेषांनिरंतरम् ॥ २० ॥ अमरास्तेकथंवाच्यानिर्जराश्चकथंपुनः ॥ कथंदुःखाभि
भूतावाजायंतेबिबुधोत्तमाः ॥ २१ ॥ कथंदेवाश्चवक्तव्याव्यसनेक्रीडनंकथम् ॥ क्षणादुत्पत्तिनाश
श्चदृश्यतेऽस्मिन्नसंशयः ॥ २२ ॥ जलजानांचकीटानांमशकानांतथापुनः ॥ उपमानकथंचैषामायु
षांऽतेमराःस्मृताः ॥ २३ ॥ ततोवर्षायुषश्चापिशतवर्षायुषस्तथा ॥ मनुष्याह्यमरादेवास्तस्माद्ब्र
ह्मापरःस्मृतः ॥२४॥ रुद्रस्तथातथाविष्णुःक्रमशश्चभवंतिहि॥नश्यंतिक्रमशश्चैववर्धंतिचोत्तरोत्तरम्
॥२५॥ नूनंदेहवतोनाशोमृतस्योत्पत्तिरेवच॥चक्रवद्भ्रमणंराजन्सर्वेषांनाऽत्रसंशयः॥२६॥मोहजालाऽऽ
वृतोजंतुर्मुच्यतेनकदाचन ॥ मायायांविद्यमानायांमोहजालंननश्यति ॥ २७ ॥ उत्पित्सुकालउत्प
त्तिःसर्वेषांनृपजायते ॥ तथैवनाशःकल्पान्तेब्रह्मादीनांयथाक्रमम् ॥ २८ ॥ निमितंयत्तुयन्नाशेसघा-

तर्यतितंनृप ॥ नान्यथातद्भवेन्नूनंविधिनानिर्मितंतुयत् ॥ २९ ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखंवासुखमे
ववा ॥ तत्तथैवभवेत्कामंनान्यथेहविनिर्णयः ॥ ३० ॥ सर्वेषांसुखदौदेवौप्रत्यक्षौशशिभास्करौ ॥
ननश्यतितयोःपीडाक्वचित्तद्वैरिसंभवा ॥ ३१ ॥ भास्करस्यसुतोमंदःक्षयीचंद्रःकलंकवान् ॥ पश्यरा
जन्विधेःसूत्रंदुर्वारंमहतामपि ॥ ३२ ॥ वेदकर्ताजगद्धर्ताबुद्धिदस्तुचतुर्मुखः ॥ सोऽपिविक्लवतांप्राप्तो
दृष्ट्वापुत्रींसरस्वतीम् ॥ ३३ ॥ शिवस्याऽपिमृताभार्यासतीदग्ध्वाकलेवरम् ॥ सोऽभवद्दुःखसंतप्तः
कामार्तश्चजनार्तिहा ॥ ३४ ॥ कामाग्निदग्धदेहस्तुकालिंद्यांपतितःशिवः ॥ साऽपिश्यामजलाजातात
न्निदाघवशान्नृप ॥ ३५ ॥ कामार्तोरममाणस्तुनग्नःसोऽपिभृगोर्वनम् ॥ गतःप्राप्तोऽथभृगुणाशप्तःका
मातुरोभृशम् ॥ ३६ ॥ पतत्वद्यैवतेलिंगंनिर्लज्जेतिभृशंकिल ॥ पपौचामृतवापींचदानवैर्निर्मितांमुदे ॥
॥ ३७ ॥ इन्द्रोऽपिचवृषोभूत्वावाहनत्वंगतःक्षितौ ॥ आद्यस्यसर्वलोकस्यविष्णोरेवविवेकिनः ॥ ३८ ॥
सर्वज्ञत्वंगतंकुत्रप्रभुशक्तिःकुतोगता ॥ यद्धेममृगविज्ञानंनज्ञातंहरिणाकिल ॥३९॥ राजन्मायाबलंपश्य-
रामोहिकाममोहितः ॥ रामोविरहसंतप्तोरुरोदभृशमातुरः ॥४०॥ योपृच्छत्पादपान्मूढःक्वगताजनका
त्मजा ॥ भक्षितावाहृताकेनरुदन्नुच्चतरंततः ॥ ४१ ॥ लक्ष्मणाऽहंमरिष्यामिकांताविरहदुःखितः ॥
त्वंचापिममदुःखेनमरिष्यसिवनेऽनुज ॥ ४२ ॥ आवयोर्मरणंज्ञात्वामाताममपरिष्यति ॥ शत्रुघ्नोऽ
प्यतिदुःखार्तःकथंजीवितुमर्हति॥॥४३॥ सुमित्राजीवितंजह्यात्पुत्रव्यसनकर्शिता ॥ पूर्णकामाऽथकैकेयी
भवेत्पुत्रसमन्विता॥ ४४ ॥हासीतेक्वगताऽसित्वंमांविहायस्मरातुरा ॥ एह्येहिमृगशावाक्षिमांजीव
यकृशोदरि॥ ४५ ॥किंकरोमिक्वगच्छामित्वदधीनंचजीवितम् ॥ समाश्वासयदीनंमांप्रियंजनकनंदिनि
॥ ४६ ॥ एवंविलपतातेनरामेणाऽमिततेजसा ॥ वनेवनेचभ्रमतानेक्षिताजनकात्मजा ॥ ४७ ॥ शरण्यः
सर्वलोकानांरामःकमललोचनः ॥ शरणंवानराणांसगतोमायाविमोहितः॥४८॥ सहायान्वानरान्कृत्वाब

बन्धबरुणालयम्॥जघानरावणंवीरंकुम्भकर्णंमहोदरम्॥४९॥आनीयचततःसीतांरामोदिव्यमकारयत्॥
सर्वज्ञोऽपिहृतांमत्वारावणेनदुरात्मना॥५०॥किंब्रवीमिमहाराजयोगमायाबलंमहत्॥ययात्रिश्वमिदंसर्वं
भ्रामितंभ्रमतेकिल ॥ ५१ ॥ एवंनानाऽवतारेऽत्रविष्णुःशापवशंगतः ॥ करोतिविविधाश्चेष्टादैवाधीनः
सदैवहि ॥ ५२ ॥ तवाऽहंकथयिष्यमिकृष्णस्याऽपिविचेष्टितम्॥प्रभवंमानुषेलोकेदेवकार्यार्थसिद्धये ॥
॥ ५३ ॥ कालिन्दीपुलिनेरम्येह्यासीन्मधुवनंपुरा ॥ लवणोमधुपुत्रस्तुतत्राऽऽसीद्दानवोबली ॥ ५४ ॥
द्विजानांदुःखदःपापोवरदानेनगर्वितः ॥ निहतोऽसौमहाभागलक्ष्मणस्यानुजेनवै ॥ ५५ ॥ शत्रुघ्नेनाथ
संग्रामेतंनिहत्यमदोत्कटम् ॥ वासितामथुरानामपुरीपरमशोभना ॥ ५६ ॥ सतत्रपुष्कराक्षौद्वौपुत्रौश
त्रुनिषूदनः ॥ निवेश्यराज्येमतिमान्कालेप्राप्तेदिवंगतः ॥ ५७ ॥ सूर्यवंशक्षयेतांतुयादवाःप्रतिपेदिरे ॥
मथुरांमुक्तिदांराजन्ययातितनयाःपुरा ॥ ५८ ॥ शूरसेनाभिधःशूरस्तत्राभून्मेदिनीपतिः ॥ माथुराञ्छूर
सेनांश्च बुभुजेविषयान्नृप ॥ ५९ ॥ तत्रोत्पन्नःकश्यपांशःशापाच्चवरुणस्यवै ॥ वसुदेवोऽतिविख्यातः
शूरसेनसुतस्तदा ॥ ६० ॥ वैश्यवृत्तिरतःसोऽभून्मृतेपितरिमाधवः ॥ उग्रसेनोबभूवाथकंसस्तस्याऽऽ
त्मजोमहान् ॥ ६१ ॥ अदितिर्देवकीजातादेवकस्यसुतातदा ॥ शापाद्वैवरुणस्याऽथकश्यपाऽनुगता
किल ॥ ६२ ॥ दत्तासावसुदेवायदेवकेनमहात्मना ॥ विवाहेरचितेतत्रवागभूद्गगनेतदा ॥ ६३ ॥
कंसकंसमहाभागदेवकीगर्भसंभवः ॥ अष्टमस्तुसुतःश्रीमांस्तवहंताभविष्यति ॥ ६४ ॥ तच्छ्रुत्वावच
नंकंसोविस्मितोऽभून्महाबलः ॥ देववाचंतुतांमत्वासत्यांचिन्तामवापसः ॥ ६५ ॥ किंकरोमीतिसंचि
न्त्यविमर्शमकरोत्तदा ॥ निहत्यैनांनमेमृत्युर्भवेदद्यैवसत्वरम् ॥ ६६ ॥ उपायोनान्यथाचास्मिन्कार्येमृ
त्युभयावहे ॥ इयंपितृष्वसापूज्याकथंहन्मीत्यचिन्तयत् ॥ ६७ ॥ पुनर्विचारयामासमरणंमेस्त्वहोस्व
सा ॥ पापेनाऽपिप्रकर्तव्यादेहरक्षाविपश्चिता ॥ ६८ ॥ प्रायश्चितेनपापस्यशुद्धिर्भवतिसर्वदा ॥ प्राण

रक्षाप्रकर्तव्याबुधैरप्येनसातथा ॥ ६९ ॥ विचिन्त्यमनसाकंसःखड्गमादायसत्वरः ॥ जग्राहतांवरारो
हांकेशेष्वाकृष्यपापकृत् ॥ ७० ॥ कोशात्खड्गमुपाकृष्यहंतुकामोदुराशयः ॥ पश्यतांसर्वलोकानांनवो
ढांतांचकर्षह ॥७१॥ हन्यमानांचतांदृष्ट्वाहाहाकारोमहानभूत् ॥ वसुदेवानुगावीरायुद्धायोद्यतकार्मुकाः
॥ ७२ ॥ मुञ्चमुंचेतिप्रोचुस्तंतेतदाद्भुतसाहसाः ॥ कृपयामोचयामासुर्देवकींदेवमातरम् ॥७३॥ तद्यु
द्धमभवद्धोरधाराणांचपरस्परम् ॥ वसुदेवसहायानांकंसेनचमहात्मना ॥ ७४ ॥ वर्तमानेतथायुद्धेदारु
णेलोमहर्षणे ॥ कंसंनिवारयामासुर्वृद्धायेयदुसत्तमाः ॥ ७५ ॥ पितृष्वसेयंतेवीरपूजनीयाचबालिशा ॥
नहंतव्यात्वयावीरविवाहोत्सवसंगमे ॥ ७६ ॥ स्त्रीहत्यादुःसहावीरकीर्तिघ्नीपापकृत्तमा ॥ भूतभाषित
मात्रेणनकर्तव्याविजानता ॥ ७७ ॥ अन्तर्हितेनकेनाऽपिशत्रुणातवचाऽस्यवा ॥ उदितेतिकुतोनस्याद्वा
गनर्थंकरीविभो ॥ ७८ ॥ यशसस्तेविघातायवसुदेवगृहस्यच ॥ अरिणारचितावाणीगुणमायाविदा
नृप ॥ ७९ ॥ विभेषिवीरस्त्वंभूत्वाभूतभाषितभाषया ॥ यशोमूलविघातार्थमुपायस्त्वरिणाकृतः ॥
॥ ८० ॥ पितृष्वसानहंतव्याविवाहसमयेपुनः ॥ भवितव्यंमहाराजभवेच्चकथमन्यथा ॥ ८१ ॥
एवंतैर्बोध्यमानोसौनिवृत्तोनाऽभवद्यदा ॥ तदातंवसुदेवोऽपिनीतिज्ञःप्रत्यभाषत ॥ ८२ ॥ कंससत्य
ब्रवीम्यद्यसत्याधारंजगत्त्रयम् ॥ दास्यामिदेवकीपुत्रानुत्पन्नांस्तवसर्वशः ॥ ८३ ॥ जातंजातंसुतंतुभ्यं
नदास्यामियदिप्रभो ॥ कुम्भीपाकेतदाघोरेपतंतुममपूर्वजाः ॥ ८४ ॥ श्रुत्वाऽथवचनंसत्यंपौरवायेपुरः
स्थिताः ॥ ऊचुस्तेत्वरिताःकंसंसाधुसाधुपुनःपुनः ॥ ८५ ॥ नमिथ्याभाषतेक्वाऽपिवसुदेवोमहामनाः
केशंमुंचमहाभागस्त्रीहत्यापातकंतथा ॥ ८६ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंप्रबोधितःकंसोयदुवृद्धैर्महात्मभिः
क्रोधंत्यक्त्वास्थितस्तत्रसत्यवाक्याऽनुमोदितः ॥ ततोदुंदुभयोनेदुर्वादित्राणिचसस्वनुः ॥ ८७ ॥

"जयशब्दस्तुसर्वेषामुत्पन्नस्तत्रसंसदि ॥" प्रसाद्यकंसंप्रतिमोच्यदेवकींमहायशाःशूरसुतस्तदानीम् ॥
जगामगेहंस्वजनानुवृत्तोनवोढयावीतभयस्तरस्वी ॥ ८८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कन्धेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

व्यासउवाच ॥ अथकालेतुसंप्राप्तेदेवकीदेवरूपिणी ॥ गर्भंदधारविधिवद्वसुदेवेनसंगता ॥१॥
पूर्णेऽथदशमेमासेसुषुवेसुतमुत्तमम् ॥ रूपावयवसंपन्नंदेवकीप्रथमंयदा ॥ २ ॥ तदाऽऽहवसुदेवस्तां
सत्यवाक्यानुमोदितः ॥ भावित्वाच्चमहाभागोदेवकींदेवमातरम् ॥ ३ ॥ वरोरुसमयंमेत्वंजानासिस्व
सुतार्पणे ॥ मोचितात्वंमहाभागेशपथेनमयातदा ॥ ४ ॥ इमंपुत्रंसुकेशांतेदास्यामिभ्रातृसूनवे ॥
" खलेकंसेविनाशार्थंदैवेकिंवाकरिष्यसि ॥" विचित्रकर्मणांपाकोदुर्ज्ञेयोह्यकृतात्मभिः ॥ ५ ॥ सर्वेषां
किलजीवानांकालपाशानुवर्तिनाम् ॥ भोक्तव्यंस्वकृतंकर्मशुभंवायदिवाऽशुभम्॥६॥प्रारब्धंसर्वथैवाऽत्र
जीवस्यविधिनिर्मितम्॥देवक्युवाच॥स्वामिन्पूर्वंकृतंकर्मभोक्तव्यंसर्वथानृभिः॥७॥तीर्थैस्तपोभिर्दानैर्वा
किंनयातिक्षयंहितत् ॥ लिखितोधर्मशास्त्रेषुप्रायश्चित्तविधिर्नृप ॥ ८ ॥ पूर्वार्जितानांपापानांविनाशा
यमहात्मभिः ॥ ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुतल्पगः ॥ ९ ॥ द्वादशाब्दव्रतेचीर्णेशुद्धियातियतस्ततः ॥
मन्वादिभिर्यथोद्दिष्टंप्रायश्चित्तंविधानतः ॥ १० ॥ तथाकृत्वानरः पापान्मुच्यतेवानवाऽनघ ॥ विगीत
वचनास्तेकिंमुनयस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ११ ॥ याज्ञवल्कयादयः सर्वेधर्मशास्त्रप्रवर्तकाः ॥ भवितव्यंभवत्ये
वयद्येवंनिश्चयःप्रभो ॥ १२ ॥ आयुर्वेदःसमिथ्यैवमंत्रवादास्तथाऽखिलाः ॥ उद्यमस्तुवृथासर्वमेवंचेद्दै
वनिर्मितम् ॥ १३ ॥भवितव्यंभवत्येवप्रवृत्तिस्तुनिरर्थिका ॥ अग्निष्टोमादिकंव्यर्थंनियतंस्वर्गसाधनम्
॥ १४ ॥ यदातदाप्रमाणंहिवृथैवपरिभाषितम् ॥ वितथेतत्प्रमाणेतुधर्मोच्छेदः कुतोनहि ॥ १५ ॥
उद्यमेचकृतेसिद्धिः प्रत्यक्षेणैवसाध्यते ॥ तस्मादत्रप्रकर्तव्यः प्रपंचश्चित्तकल्पितः ॥ १६ ॥ यथायंबा

लकः क्षेमंप्राप्नोतिममपुत्रकः ॥ मिथ्यायदिप्रकर्तव्यंवचनंशुभमिच्छता ॥ १७ ॥ नतत्रदूषणंकिंचित्प्रव
दंतिमनीषिणः ॥ वसुदेवउवाच ॥ निशामयमहाभागेसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ १८ ॥ उद्यमः खलुकर्तव्यः
फलंदैववशानुगम् ॥ त्रिविधानीहकर्माणिसंसारेत्रपुराविदः ॥ १९ ॥ प्रवदंतीहजीवानांपुराणेष्वागमे
षुच ॥ संचितानिचजीर्णानिप्रारब्धानिसुमध्यमे ॥ २० ॥ वर्तमानानिवामोरुत्रिविधानीहदेहिनाम् ॥
शुभाशुभानिकर्माणिबीजभूतानियातिच ॥२१॥बहुजन्मसमुत्थानिकालेतिष्ठंतिसर्वथा॥ पूर्वदेहंपरित्य
ज्यजीवः कर्मवशानुगः ॥ २२ ॥ स्वर्गंवानरकंवाऽपिप्राप्नोतिस्वकृतेनवै ॥ दिव्यंदेहंचसंप्राप्ययात
नादेहमर्थजम् ॥ २३ ॥ भुनक्तिविविधान्भोगान्स्वर्गेवानरकेऽथवा ॥ भोगांतेचयदोत्पत्तेःसमयस्तस्य
जायते ॥ २४ ॥ लिंगदेहेनसहितंजायतेजीवसंज्ञितम् ॥ तदैवसंचितेभ्यश्चकर्मभ्यः कर्मभिःपुनः ॥२५॥
योजयत्येवतंकालंकर्माणिप्राकृतानिच ॥ देहेनानेनभाव्यानिशुभानिचाऽऽशुभानिच ॥ २६ ॥ प्रारब्धा
निचजीवेनभोक्तव्यानिसुलोचने ॥ प्रायश्चित्तेननश्यंतिवर्तमानानिभामिनि ॥२७॥ संचितानितथैवाऽऽ
शुयथार्थंविहितेनच ॥ प्रारब्धकर्मणांभोगात्संक्षयोनान्यथाभवेत् ॥ २८ ॥ तेनायंतेकुमारोवैदेयःकंसा
यसर्वथा ॥ नमिथ्यावचनंमेऽस्तिलोकनिंदाऽभिदूषितम् ॥ २९ ॥ अनित्येऽस्मिंस्तुसंसारे धर्मसारेम
हात्मनाम् ॥ दैवाधीनंहिसर्वेषांमरणंजननंतथा ॥ ३० ॥ तस्माच्छोकोनकर्तव्योदेहिनांहिनिरर्थकः ॥
सत्यंयस्यगतंकांतेवृथातस्यैवजीवितम् ॥ ३१ ॥ इहलोकोगतोयस्मात्परलोकः कुतस्ततः ॥ अतो
देहिसुतंसुभ्रु कंसायप्रददाम्यहम् ॥ ३२ ॥ सत्यसंरक्षणाद्देविशुभमग्रेभविष्यति ॥ कर्तव्यंसुकृतंपुंभिः
सुखेदुःखेसतिप्रिये ॥ ३३ ॥ " सत्यसंरक्षणाद्देविशुभमेवभविष्यति ॥ " व्यासउवाच ॥ इत्युक्तवति
कांतेसादेवकीशोकसंयुता ॥ ददौपुत्रंप्रसूतंचवेपमानामनस्विनी ॥ ३४ ॥ वसुदेवोपिधर्मात्माआदाय
स्वसुतंशिशुम् ॥ जगामकंससदनंमार्गेलोकैरभिष्टुतः ॥ ३५ ॥ लोकाऊचुः ॥ पश्यंतुवसुदेवंभोलोका

एवंमनस्विनम् ॥ स्ववाक्यमनुरुध्यैवबालमादाययात्यसौ ॥ ३६ ॥ मृत्यवेदातुकामोऽद्यसत्यवागन
सूयकः ॥ सफलंजीवितंचाऽस्यधर्मं पश्यंतुचाऽद्भुतम् ॥ ३७ ॥ यःपुत्रंयातिकंसायदातुंकालात्मनेऽ
पिहि ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंस्तूयमानस्तुप्राप्तःकंसालयंनृप ॥ ३८ ॥ ददावस्मैकुमारंतंजातमात्रम
मानुषम् ॥ कंसोपिविस्मयंप्राप्तोदृष्ट्वाधैर्यं महात्मनः ॥ ३९ ॥ गृहीत्वाबालकंप्राहस्मितपूर्वमिदंवचः ॥
धन्यस्त्वंशूरपुत्राऽद्यज्ञातः पुत्रसमर्पणात ॥ ४० ॥ ममममृत्युर्नचायंवैगिराप्रोक्तस्तुचाऽष्टमः ॥ नहंत
व्योमयाकामंबालोऽयंयातुतेगृहम् ॥ ४१ ॥ अष्टमस्तुप्रदातव्यस्त्वयापुत्रोमहामते ॥ इत्युक्त्वा वसु
देवायददावाशुखलः शिशुम् ॥ ४२ ॥ गच्छत्वयंगृहेबालः क्षेमंव्याहृतवान्नृपः ॥ तमादायतदाशौरिर्जं
गामस्वगृहंमुदा ॥ ४३ ॥ कंसोऽपिसचिवानाऽऽहवृथाकिंघातयेशिशुम् ॥ अष्टमाद्देवकीपुत्रान्ममममृत्यु
रुदाहृतः ॥ ४४ ॥ अतः किंप्रथमं बालंहत्वापापंकरोम्यहम् ॥ साधुसाध्वितितेप्युक्त्वासंस्थितामंत्रिस
त्तमाः ॥ ४५ ॥ विसर्जितास्तुकंसेनजग्मुस्तेस्वगृहान्प्रति ॥ गतेषुतेषुसंप्राप्तोनारदोमुनिसत्तमः ॥४६॥
अभ्युत्थानाऽर्घ्यपाद्यादिचकारोग्रसुतस्तदा ॥ पप्रच्छकुशलंराजातत्राऽऽगमनकारणम् ॥ ४७ ॥ नार
दस्तंतदोवाचस्मितपूर्वमिदंवचः ॥ कंसकंसमहाभागगतोऽहंहेमपर्वतम् ॥ ४८ ॥ तत्रब्रह्मादयोदेवामं
त्रंचक्रुः समाहिताः ॥ देवक्यांवसुदेवस्यभार्यायांसुरसत्तमः ॥ ४९ ॥ वधार्थं तवविष्णुश्चजन्मचाऽ
त्रकरिष्यति ॥ तत्कथंनहतः पुत्रस्त्वयानीतिंविजानता ॥ ५० ॥ कंसउवाच॥ अष्टमंचहनिष्येऽहंमृत्युं
मेदेवभाषितम् ॥ नारदउवाच ॥ नजानासिनृपश्रेष्ठराजनीतिंशुभाऽऽशुभम् ॥ ५१ ॥ मायाबलंचदेवा
नांनत्वंवेत्सिवदामिकिम् ॥ रिपुरल्पोपिशूरेणनोपेक्ष्यः शुभमिच्छता ॥ ५२ ॥ संमेलनक्रियायांतुसर्वेते
ह्यष्टमाःस्मृताः ॥ मूर्खस्त्वमरिसंत्यागः कृतोऽयंजानतात्वया ॥ ५३ ॥ इत्युक्त्वाऽऽशुगतः श्रीमा
न्नारदो देवदर्शनः ॥ गतेऽथनारदेकंसः समाहूयाऽथबालकम् ॥ ५४ ॥ पाषाणेपोथयामाससुखं
प्रापचमंदधीः ॥ इतिश्रीदे० म० च० एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

जनमेजयउवाच ॥ किंकृतंपातकंतेनबालकेनपितामह ॥ यज्जातमात्रोनिहतस्तथातेनदुरात्मना ॥ १ ॥ नारदोपिमुनिश्रेष्ठोज्ञानवान्धर्मतत्परः ॥ कथमेवंविधंपापंकृतवान्ब्रह्मवित्तमः ॥ २ ॥ कर्ताकारयितापापेतुल्यपापौस्मृतौबुधैः ॥ सकथंप्रेरयामासमुनिःकंसंखलंतदा ॥ ३ ॥ संशयोऽयंमहान्मेत्रब्रूहिसर्वंसविस्तरम् ॥ येनकर्मविपाकेनबालकोनिधनंगतः ॥ ४ ॥ व्यासउवाच ॥ नारदःकौतुकप्रेक्षीसर्वदाकलहप्रियः ॥ देवकार्यार्थमागत्यसर्वमेतच्चकारह ॥ ५ ॥ नमिथ्याभाषणेबुद्धिर्मुनेस्तस्यकदाचन ॥ सत्यवक्तासुराणांसकर्तव्येनिरतःशुचिः ॥ ६ ॥ एवंषड्बालकास्तेनजाताजातानिपातिताः ॥ षड्गर्भाःशापयोगेनसंभूयमरणंगताः ॥ ७ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितेषांशापस्यकारणम् ॥ स्वायंभुवेऽतरेपुत्रामरीचेःषण्महाबलाः ॥ ८ ॥ ऊर्णायांचैवभार्यायामासन्धर्मविचक्षणाः ॥ ब्रह्माणंजहसुर्वीक्ष्यसुतांयभितुमुद्यतम् ॥ ९ ॥ शशापतांस्तदाब्रह्मादैत्ययोनिंविशंत्वधः ॥ कालनेमिसुताजातास्तेषड्गर्भाविशांपते ॥ १० ॥ अवतारेपरेतेतुहिरण्यकशिपोःसुताः ॥ जातास्तेज्ञानसंयुक्ताःपूर्वशापभयान्नृप ॥ ११ ॥ तस्मिञ्जन्मनिशांताश्चतपश्चक्रुःसमाहिताः ॥ तेषांप्रीतोऽभवद्ब्रह्माषड्गर्भाणांवरान्ददौ ॥ १२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शप्तायूयंमयापूर्वंक्रोधयुक्तेनपुत्रकाः ॥ तुष्टोऽस्मिवोमहाभागाब्रुवंतुवांछितंवरम् ॥ १३ ॥ व्यासउवाच ॥ तेतुश्रुत्वावचस्तस्यब्रह्मणःप्रीतमानसाः ॥ ब्रह्माणमब्रुवन्कामंसर्वेकार्यार्थतत्पराः ॥ १४ ॥ गर्भाऊचुः ॥ पितामहाऽद्यतुष्टोऽसिदेहिनोवांछितंवरम् ॥ अवध्यादेवतैःसर्वैर्मानवैश्चमहोरगैः ॥ १५ ॥ गंधर्वसिद्धपतिभिर्वधोमाभूत्पितामह ॥ व्यासउवाच ॥ तानुवाचततोब्रह्मासर्वमेतद्भविष्यति ॥ १६ ॥ गच्छंतुवोमहाभागाःसत्यमेवनसंशयः॥ दत्वावरंततोब्रह्मामुदितास्तेतदाऽभवन् ॥ १७ ॥ हिरण्यकशिपुःक्रुद्धस्तानुवाचकुरूद्वह ॥ यस्माद्विहायमांपुत्रास्तोषितोवैपितामहः ॥ १८ ॥ वरेणप्रार्थितोत्यर्थंबलवन्तोयतोऽभवन् ॥ युष्माभिर्हापितःस्नेहस्ततोयुष्मांस्त्यजाम्यहम्

॥ १९ ॥ यूयंव्रजंतुपातालेषड्गर्भाविश्रुताभुवि ॥ पातालेनिद्रया विष्टास्तिष्ठंतुबहुवत्सरान् ॥ २० ॥ ततस्तुदेवकीगर्भेवर्षेवर्षेपुनःपुनः ॥ पितावःकालनेमिस्तुतत्रकंसोभविष्यति ॥ २१ ॥ सएवजातमात्रान्वोघधिष्यतिसुदारुणः ॥ व्यासउवाच ॥ एवंशप्तस्तदातेनगर्भेजातान्पुनःपुनः ॥ २२ ॥ जघानदेवकीपुत्रान्षड्गर्भाञ्छापनोदितः ॥ शेषांशःसप्तमस्तत्रदेवकीगर्भसंस्थितः ॥ २३ ॥ विस्रंसितश्चगर्भोऽसौयोगेनयोगमायया ॥ नीतश्चरोहिणीगर्भेकृत्वासंकर्षणंबलात् ॥ २४ ॥ पतितःपंचमेमासिलोकख्यातिंगतस्तदा ॥ कंसोऽपिज्ञातवांस्तत्रदेवकीगर्भपातनम् ॥ २५ ॥ मुदंप्रापसदुष्टात्माश्रुत्वावार्तांसुखावहाम् ॥ अष्टमेदेवकीगर्भेभगवान्सात्वतांपतिः ॥ २६ ॥ उवासदेवकार्यार्थंभाराऽवतरणायच ॥ राजोवाच ॥ वसुदेवःकश्यपांशःशेषांशश्चतदाऽभवत् ॥ २७ ॥ हरेरंशस्तथाप्रोक्तोभवतामुनिसत्तम ॥ अन्येचयेंऽशादेवानांतत्रजातास्तुतान्वद ॥ २८ ॥ भाराऽवतरणार्थंवैक्षितेःप्रार्थनयाऽनघ ॥ व्यासउवाच ॥ सुराणामसुराणांचयेयेंऽशाभुविश्रुताः ॥ २९ ॥ तानहंसंप्रवक्ष्यामिसंक्षेपेणशृणुष्वतान् ॥ वसुदेवःकश्यपांशोदेवकीचतथाऽदितिः ॥ ३० ॥ बलदेवस्त्वनंतांशोवर्तमानेषुतेषुच ॥ योऽसौधर्मसुतःश्रीमान्नारायणइतिश्रुतः ॥ ३१ ॥ तस्यांशोवासुदेवस्तुविद्यमानेमुनौतदा ॥ नरस्तस्यानुजोयस्तुतस्यांशोर्जुनएवच ॥ ३२ ॥ युधिष्ठिरस्तुधर्मांशोवाय्वंशोभीमइत्युत ॥ अश्विन्यंशौततःप्रोक्तौमाद्रीपुत्रौमहाबलौ ॥ ३३ ॥ सूर्यांशःकर्णआख्यातोधर्मांशोविदुरःस्मृतः ॥ द्रोणोबृहस्पतेरंशस्तत्सुतस्तुशिवांशजः ॥ ३४ ॥ समुद्रःशंतनुःप्रोक्तोगंगाभार्यामताबुधैः ॥ देवकस्तुसमाख्यातोगंधर्वपतिरागमे ॥ ३५ ॥ वसुर्भीष्मोविराटस्तुमरुद्गणइतिस्मृतः ॥ अरिष्टस्यसुतोहंसोधृतराष्ट्रःप्रकीर्तितः ॥ ३६ ॥ मरुद्गणःकृपःप्रोक्तःकृतवर्मातथापरः ॥ दुर्योधनःकलेरंशःशकुनिंविद्धिद्वापरम् ॥ ३७ ॥ सोमपुत्रःसुवर्चाख्यःसोमप्ररुदाहृतः ॥ पावकांशोधृष्टद्युम्नःशिखंडीराक्षसस्तथा ॥ ३८ ॥ सनत्कुमारस्यांशस्तुप्रद्यु

मनः परिकीर्तितः ॥ द्रुपदोवरुणस्यांशोद्रौपदीचरमांशजा ॥ ३९ ॥ द्रौपदीतनयाःपंचविश्वेदेवांशजाः स्मृताः ॥ कुंतिःसिद्धिर्धृतिर्माद्रीमतिर्गांधारराजजा ॥ ४० ॥ कृष्णपत्न्यस्तथासर्वादेववरांगनाः स्मृताः ॥ राजानश्चतथासर्वेअसुराःशक्रनोदिताः ॥ ४१ ॥ हिरण्यकशिपोरंशःशिशुपालउदाहृतः ॥ विप्रचित्तिर्जरासंधःशल्यःप्रह्लादइत्यपि ॥ ४२ ॥ कालनेमिस्तथाकंसःकेशीहयशिरास्तथा ॥ अरिष्टो बलिपुत्रस्तुककुद्मीगोकुलेहतः ॥ ४३ ॥ अनुह्लादोधृष्टकेतुर्भगदत्तोऽथबाष्कलः ॥ लंबःप्रलंबसंजातः खरोऽसौधेनुकोऽभवत् ॥ ४४ ॥ वाराहश्चकिशोरश्चदैत्यौपरमदारुणौ ॥ मल्लौतावेवसंजातौख्यातौ चाणूरमुष्टिकौ ॥ ४५ ॥ दितिपुत्रस्तथाऽरिष्टोगजःकुवलयाभिधः ॥ बलिपुत्रीबकीख्याताबकस्तद नुजःस्मृतः ॥ ४६ ॥ यमोरुद्रस्तथाकामःक्रोधश्चैवचतुर्थकः ॥ तेषामंशैस्तुसंजातोद्रोणपुत्रोमहाबलः ॥ ४७ ॥ अंशावतरणेपूर्वंदैतेयाराक्षसास्तथा ॥ जाताःसर्वेसुरांशास्तेक्षितिभारावतारणे ॥ ४८ ॥ एतेषांकथितंराजन्नंशावतरणंनृप ॥ सुराणांचासुराणांचपुराणेषुप्रकीर्तितम् ॥ ४९ ॥ यदाब्रह्मादयो देवाः प्रार्थनार्थंहरिंगताः ॥ हरिणाचतदादत्तौकेशौखलुसिताऽसितौ ॥ ५० ॥ श्यामवर्णस्ततःकृष्णः श्वेतःसंकर्षणस्तथा ॥ भारावतारणार्थं तौजातौदेवांशसंभवौ ॥ ५१ ॥ अंशावतरणंचैतच्छृणोतिभक्ति भावतः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोमोदतेस्वजनैर्वृतः ॥ ५२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणेचतुर्थस्कन्धेद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

व्यासउवाच ॥ हतेषुषट्सुपुत्रेषुदेवक्याऔग्रसेनिना ॥ सप्तमेपतितेगर्भेवचनान्नारदस्यच ॥ १ ॥ अष्टमस्यचगर्भस्यरक्षणार्थमतंद्रितः ॥ प्रयत्नमकरोद्राजामरणंस्वंविचिंतयन् ॥ २ ॥ समये देवकीगर्भेप्रवेशमकरोद्धरिः ॥ अंशेनवसुदेवेतुसमागत्ययथाक्रमम् ॥ ३ ॥ तदेयंयोगमायाचयशोदा यांयथेच्छया ॥ प्रवेशमकरोद्देवीदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ ४ ॥ रोहिण्यांस्तनयोरामोगोकुलेसमजायत ॥

यतःकंसभयोद्विग्नासंस्थितासाचकामिनी ॥ ५ ॥ कारागारेततःकंसोदेवकीदेवसंस्तुताम् ॥
स्थापयामासरक्षार्थंसेवकान्समकल्पयत् ॥ ६ ॥ वसुदेवस्तुकामिन्याःप्रेमतंतुनियंत्रितः ॥
पुत्रोत्पत्तिंचसंचिन्त्यप्रविष्टःसहभार्यया ॥ ७ ॥ देवकीगर्भगोविष्णुर्देवकार्यार्थसिद्धये ॥
संस्तुतोऽमरसंघैश्चव्यवर्धतयथाक्रमम् ॥ ८ ॥ संजातेदशमेतत्रमासेऽथश्रावणेशुभे ॥ प्राजा
पत्यर्क्षसंयुक्तेकृष्णपक्षेऽष्टमीदिने ॥ ९ ॥ कंसस्तुदानवान्सर्वानुवाचभयविह्वलः ॥ रक्षणीयाभव
द्भिश्चदेवकीगर्भमंदिरे ॥ १० ॥ अष्टमोदेवकीगर्भः शत्रुर्मेप्रभविष्यति ॥ रक्षणीयः प्रयत्नेनमृत्युरूपः
सबालकः ॥ ११ ॥ हत्वैनंबालकंदैत्याः सुखंस्वप्स्यामिमंदिरे ॥ निवृत्तिवर्जितेदुःखेनाशितेचाऽष्टमे
सुते ॥ १२ ॥ खड्गप्रासधराः सर्वेतिष्ठतुधृतकार्मुकाः ॥ निद्रातंद्राविहीनाश्चसर्वत्रनिहितेक्षणाः
॥ १३ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्यादिश्याऽसुरगणान्कंसोऽतिभयविह्वलः ॥ मंदिरंस्वंजगामाऽऽशुनलेभेदा-
नवः सुखम् ॥ १४ ॥ निशीथेदेवकीतत्रवसुदेवमुवाचह ॥ किंकरोमिमहाराजप्रसवावसरोमम ॥१५॥
बहवोरक्षपालाश्चतिष्ठंत्यत्रभयानकाः ॥ नन्दपत्न्यामयासार्धंकृतोऽस्तिसमयःपुरा ॥ १६ ॥ प्रेषित
व्यस्त्वयापुत्रोमंदिरेममानिनि ॥ पालयिष्याम्यहंतत्रतवाऽतिमनसाकिल ॥ १७ ॥ अपत्यंतेप्रदास्या
मिकंसस्यप्रत्ययायवै ॥ किंकर्तव्यंप्रभोचाऽद्यविषमेसमुपस्थिते ॥ १८ ॥ व्यत्ययःसंततेः शौरेकथंक
र्तुंक्षमोभवेः ॥ दूरेतिष्ठस्वकांताऽद्यलज्जामेतिदुरत्यया ॥ १९ ॥ परावृत्यमुखंस्वामिन्नन्यथाकिंकरो
म्यहम् ॥ इत्युक्त्वातंमहाभागंदेवकीदेवसंमतम् ॥ २० ॥ बालकंसुषुवेतत्रनिशीथेपरमाद्भुतम् ॥ तंदृष्ट्वा
विस्मयंप्रापदेवकीबालकंशुभम् ॥ २१ ॥ पतिंप्राहमहाभागाहर्षोत्फुल्लकलेवरा ॥ पश्यपुत्रमुखंकांतदु
र्लभंहितवप्रभो ॥ २२ ॥ अद्यैनंकालरूपोऽसौघातयिष्यतिभ्रातृजः ॥ वसुदेवस्तथेत्युक्त्वातमादायकरे
सुतम् ॥ २३ ॥ अपश्यच्चाऽऽननंतस्यसुतस्याद्भुतकर्मणः ॥ वीक्ष्यपुत्रमुखंशौरिश्चिंताविष्टोबभूवह

॥ २४ ॥ किंकरोमिकथंनस्याद्दुःखमस्यकृतेमम ॥ एवंचिंताऽऽतुरेतस्मिन्वागुवाचाशरीरिणी
॥ २५ ॥ वसुदेवंसमाभाष्यगगनेविशदाक्षरा ॥ वसुदेवगृहीत्वैनंगोकुलंनयसत्वरः ॥ २६ ॥
रक्षपालास्तथासर्वेमयानिद्राविमोहिताः ॥ विवृतानिकृतान्यष्टकपाटानिचशृंखलाः ॥ २७ ॥
मुक्त्वैनंनंदगेहेत्वंयोगमायांसमानय ॥ श्रुत्वैवंवसुदेवस्तुतस्मिन्कारागृहेगतः ॥ २८ ॥ विवृ
तंद्वारमालोक्यबभूवतरसानृप ॥ तमादायययावाशुद्वारपालैरलक्षितः ॥ २९ ॥
कालिन्दीतटमासाद्यपुरंदृष्ट्वासुनिश्चितम् ॥ तदैवकटिदघ्नीसाबभूवाऽऽशुसरिद्वरा ॥ ३० ॥ योगमा
याप्रभावेणतताराऽऽनकदुन्दुभिः ॥ गत्वातुगोकुलंशौरिर्निशीथेनिर्जनेपथि ॥ ३१ ॥ नन्दद्वारेस्थितःप
श्यन्विभूतिंपशुसंज्ञिताम् ॥ तदैवतत्रसंजातोयशोदागर्भसंभवा ॥ ३२ ॥ योगमायांशजादेवीत्रिगुणा
दिव्यरूपिणी ॥ जातांतांबालिकांदिव्यांगृहीत्वाकरपंकजे ॥ ३३ ॥ तत्राऽऽगत्यददौदेवीसैरंध्रीरूप
धारिणी ॥ वसुदेवःसुतंदत्त्वासैरंध्रीकरपंकजे ॥ ३४ ॥ तामादाययौशीघ्रंबालिकांमुदिताऽऽशयः ॥
कारागारेततोगत्वादेवकयाःशयनेसुताम् ॥ ३५ ॥ निःक्षिप्यसंस्थितःपार्श्वेचिन्ता
विष्टोभयाऽऽतुरः ॥ रुरोदसुस्वरंकन्यातदैवाऽऽगतसंज्ञकाः ॥ ३६ ॥ उत्तस्थुःसेवकाराज्ञःश्रुत्वातद्रु
दितंनिशि ॥ तमूचुर्भूपतिंगत्वात्वरितास्तेतिविह्वलाः ॥ ३७ ॥ देवक्याश्चसुतोजातःशीघ्रमेहिमहाम
ते ॥ तदाकर्ण्यवचस्तेषांशीघ्रंभोजपतिर्ययौ ॥ ३८ ॥ प्रावृतंद्वारमालोक्यवसुदेवमथाह्वयत् ॥ कंस
उवाच ॥ सुतमानयदेवक्यावसुदेवमहामते ॥ ३९ ॥ मृत्युर्मेचाऽष्टमोगर्भस्तन्निहन्मिरिपुंहरिम् ॥
व्यासउवाच ॥ श्रुत्वाकंसवचःशौरिर्भयत्रस्तविलोचनः ॥ ४० ॥ तामादायसुतांपाणौददौचाऽऽ
शुरुदन्निव ॥ दृष्ट्वाऽथदारिकांराजाविस्मयंपरमंगतः ॥ ४१ ॥ देववाणीवृथाजातानारदस्यचभाषित
म् ॥ वसुदेवःकथंकुर्यादनृतंसंकटेस्थितः ॥ ४२ ॥ रक्षपालाश्चमेसर्वेसावधानानसंशयः ॥ कुतोऽत्र

कन्यकाकाशमंक्वगतः ससुतःकिल ॥४३॥संदेहोऽत्रनकर्तव्यःकालस्यविषमागतिः ॥ इतिसंचिंत्यतांबालां गृहीत्वापादयोःखलः ॥ ४४ ॥ पोथयामासपाषाणेनिर्घृणःकुलपांसनः ॥ साकरान्निःसृताबालाययावाकाशमंडलम् ॥ ४५ ॥ दिव्यरूपातदाभूत्वातमुवाचमृदुस्वना ॥ किंमयाहतयापापजातस्तेबलवान्रिपुः ॥ ४६ ॥ हनिष्यतिदुराराध्यःसर्वथात्वांनराधमम् ॥ इत्युक्त्वासागताकन्यागगनंकामगाशिवा ॥ ॥ ४७ ॥ कंसस्तुविस्मयाऽऽविष्टोगतोनिजगृहंतदा ॥ आनाय्यदानवान्सर्वानिदंवचनमब्रवीत् ॥४८॥ बकधेनुकवत्सादीन्क्रोधाविष्टोभयाऽसुरः ॥ गच्छन्तुदानवाः सर्वेममकार्यार्थसिद्धये ॥ ४९ ॥ जातमात्राश्चहंतव्याबालकायत्रकुत्रचित् ॥ पूतनैषाव्रजत्वद्यबालघ्नीनंदगोकुलम् ॥ ५० ॥ जातमात्रान्विनिघ्नंतीशिशूंस्तत्रममाऽऽज्ञया ॥ धेनुकोवत्सकःकेशीप्रलंबोबकएवच ॥ ५१ ॥ सर्वेतिष्ठंतुतत्रैवममकार्यंचिकीर्षया ॥ इत्याऽऽज्ञाप्याऽसुरान्कंसोययौनिजगृहंखलः ॥ ५२ ॥ चिंताविष्टोऽतिदीनात्माचिंतयित्वैवतंपुनः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कंधेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

व्यासउवाच ॥ प्रातर्नंदगृहेजातःपुत्रजन्ममहोत्सवः । किंवदंत्यथकंसेनश्रुताचारमुखादपि ॥ १ ॥ जानातिवसुदेवस्य दारास्तत्रवसंतिहि ॥ पशवोदासवर्गश्चसत्रेतेनंदगोकुले ॥ २ ॥ तेनशंकासमाविष्टोगोकुलंप्रतिभारत ॥ नारदेनाऽपितत्सर्वंकथितं कारणंपुरा ॥ ३ ॥ गोकुलेयेचनंदाद्यास्तत्पत्न्यश्चसुरांशजाः । देवकीवसुदेवाद्याःसर्वेतेशत्रवःकिल ॥ ४ ॥ इतिनारदवाक्येनबोधितोऽसौकुलाऽधमः ॥ जातःकोपमनाराजन्कंसः परमपापकृत् ॥ ५ ॥ पूतनानिहतातत्रकृष्णेनाऽमिततेजसा ॥ बकोवत्सासुरश्चाऽपिधेनुकश्चमहाबलः ॥ ६ ॥ प्रलंबोनिहतस्तेनतथागोवर्धनोधृतः ॥ श्रुत्वैतत्कर्मकंसस्तुमेनेमरणमात्मनः ॥ ७ ॥ तथाविनिहतःकेशीज्ञात्वाकंसोऽतिदुर्मनाः ॥ धनुर्यागमि

षेणाऽऽशु तावानेतुं प्रचक्रमे ॥ ८ ॥ अक्रूरं प्रेषयामास क्रूरः पापमतिस्तदा ॥ आनेतुं रामकृष्णौ च ब
धायाऽमितविक्रमौ ॥ ९ ॥ रथमारोप्य गोपालौ गोकुलाद्गांदिनीसुतः ॥ आगतो मथुरायां तु कंसादेशे
स्थितः किल ॥ १० ॥ तावागत्य तदा तत्र धनुर्भंगं च चक्रतुः ॥ हत्वाऽथ रजकं कामं गजं चाणूरमुष्टिकम्
॥ ११ ॥ शलं च तोशलं चैव निजघान हरिस्तदा ॥ जघान कंसं देवेशः केशेष्वाकृष्य लीलया ॥ १२ ॥ पित
रौ मोचयित्वाऽथ गतदुःखौ चकार ह ॥ उग्रसेनाय राज्यं तद्ददावरिनिषूदनः ॥ १३ ॥ वसुदेवस्तयोस्तत्र
मौंजीबन्धनपूर्वकम् ॥ कारयामास विधिवद्व्रतबंधं महामनाः ॥ १४ ॥ उपनीतौ तदा तौ तु गतौ सांदीपनाल
यम् ॥ विद्याः सर्वाः समभ्यस्य मथुरामागतौ पुनः ॥ १५ ॥ जातौ द्वादशवर्षीयौ कृतविद्यौ महाबलौ ॥ मथु
रायां स्थितौ वीरौ सुतावानकदुंदुभेः ॥ १६ ॥ मागधस्तु जरासंधो जामातृवधदुःखितः ॥ कृत्वा सैन्यस
माजं समथुरामागतः पुरीम् ॥ १७ ॥ स सप्तदशवारं तु कृष्णेन कृतबुद्धिना ॥ जितः संग्राममासाद्य मधुपु
र्यां निवासिना ॥ १८ ॥ पश्चाच्च प्रेरितस्तेन स कालयवनाऽभिधः ॥ सर्वम्लेच्छाधिपः शूरो यादवानां
भयंकरः ॥ १९ ॥ श्रुत्वा यवनमायांतं कृष्णः सर्वान्यदूत्तमान् ॥ आनाय्य च तथा राममुवाच मधुसूदनः
॥ २० ॥ भयं नोऽत्र समुत्पन्नं जरासंधान्महाबलात् ॥ किं कर्तव्यं महाभाग यवनः समुपैति वै ॥ २१ ॥
प्राणत्राणं प्रकर्तव्यं त्यक्त्वा गेहं बलं धनम् ॥ सुखेन स्थीयते यत्र स देशः खलु पैतृकः ॥ २२ ॥ सदोद्वेगकरः
कामं किं कर्तव्यः कुलोचितः ॥ शैलसागरसान्निध्ये स्थातव्यं सुखमिच्छता ॥ २३ ॥ यत्र वैरिभयं न स्या
त्स्थातव्यं तत्र पंडितैः ॥ शेषशय्यां समाश्रित्य हरिः स्वपिति सागरे ॥ २४ ॥ तथैव च भयाद्भीतः कैलासे
त्रिपुरार्दनः ॥ तस्मान्नाऽत्रैव स्थातव्यमस्माभिः शत्रुतापितैः ॥ २५ ॥ द्वारवत्यां गमिष्यामः सहिताः
सर्व एव वै ॥ कथिता गरुडेनाऽद्य रम्या द्वारवती पुरी ॥ २६ ॥ रैवताचलसांनिध्ये सिंधुकूले मनोहरा ॥
व्यास उवाच ॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तथ्यं सर्वे यादवपुंगवाः ॥ २७ ॥ गमनाय मतिं चक्रुः सकुटुंबाः सवा

हनाः ॥ शकटानितथोष्ट्राश्चबाभ्यश्चमहिषास्तथा ॥ २८ ॥ धनपूर्णानिकृत्वाते निर्ययुर्नगराद्बहिः
रामकृष्णौपुरस्कृत्यसर्वेतेसपरिच्छदाः ॥ २९ ॥ अग्रेकृत्वाप्रजाः सर्वाश्चेलुः सर्वेयदूत्तमाः ॥
कतिचिद्दिवसैः प्रापुः पुरींद्वारवतींकिल ॥ ३० ॥ शिल्पिभिः कारयामासजीर्णोद्धारंहिमाधवः ॥
संस्थाप्ययादवांस्तत्रतावेतौबलकेतिवौ ॥ ३१ ॥ तरसामथुरामेत्यसंस्थितौनिर्जनांपुरीम् ॥ तदातत्रै
वसंप्राप्तोबलवान्यवनाधिपः ॥ ३२ ॥ ज्ञात्वैनमागतंकृष्णोनिर्ययौनगराद्बहिः ॥ पदातिरग्रेतस्याऽ
भूद्यवनस्यजनार्दनः ॥ ३३ ॥ पीतांबरधरः श्रीमान्प्राहसन्मधुसूदनः ॥ तंदृष्ट्वापुरतोयांतंकृष्णंकमललो
चनम् ॥ ३४ ॥ यवनोऽपिपदाशः सन्पृष्ठतोऽनुगतः खलः ॥ प्रसुप्तोयत्रराजर्षिर्मुचुकुंदोमहाबलः
॥ ३५ ॥ प्रययौभगवांस्तत्रसकालयवनोहरिः ॥ तत्रैवांतर्दधेविष्णुर्मुचुकुंदंसमीक्ष्यच ॥ ३६ ॥ तत्रै
व यवनः प्राप्तः सुप्तभूतमपश्यत् ॥ मत्वातंवासुदेवंसपादेनाताडयन्नृपम् ॥ ३७ ॥ प्रबुद्धःक्रोधरक्ता
क्षस्तंददाहमहाबलः ॥ तंदग्ध्वामुचुकुंदोऽथददर्शकमलेक्षणम् ॥ ३८ ॥ वासुदेवंसुदेवेशंप्रणम्यप्रस्थि
तोवनम् ॥ जगामद्वारकांकृष्णोबलदेवसमन्वितः ॥ ३९ ॥ उग्रसेनंनृपंकृत्वा
विजहारयथारुचि ॥ अहरद्रुक्मिणींकामंशिशुपालस्वयंवरात् ॥ ४० ॥ राक्ष
सेनविवाहेनचक्रेदारविधिंहरिः ॥ ततोजांबवतींसत्यांमित्रविंदांचभामिनीम् ॥ ४१ ॥
कालिन्दींलक्ष्मणांभद्रांतथानाग्नजितींशुभाम् ॥ पृथक्पृथक्समानीयाऽप्युपयेमेजनार्दनः ॥ ४२ ॥ अष्टा
वेवमहीपालपत्न्यःपरमशोभनाः ॥ प्रासूतरुक्मिणीपुत्रंप्रद्युम्नंचारुदर्शनम् ॥ ४३ ॥ जातकर्मादिकंतस्य
चकारमधुसूदनः ॥ हृतोसौसूतिकागेहाच्छंबरेणबलीयसा ॥ ४४ ॥ नीतश्चस्वपुरींबालोमायावत्यस
मर्पितः ॥ वासुदेवोहृतंदृष्ट्वापुत्रंशोकसमन्वितः ॥ ४५ ॥ जगामशरणंदेवींभक्तियुक्तेनचेतसा ॥ वृत्रासु
रादयोदैत्यालीलयैवययाहताः ॥ ४६ ॥ ततोऽसौयोगमायायाश्चकारपरमांस्तुतिम् ॥ वचोभिःपरमो

दारैरक्षरैःस्तवनैःशुभैः ॥ ४७ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मातर्मयातितपसापरितोषितात्वंप्राग्जन्मनिप्रसुम
नादिभिरर्चितासि ॥ धर्मात्मजेनबदरीवनखण्डमध्येकिंविस्मृतोजननितेत्वयिभक्तिभावः ॥ ४८ ॥
सूतीगृहादपहृतःकिमुबालकोमेकेनाऽपिदुष्टमनसाऽप्यथकौतुकाद्वा ॥ मानापहारकरणायममाद्यनूनं
लज्जातवाबखलुभक्तजनस्ययुक्ता ॥ ४९ ॥ दुर्गोमहानतितरांनगरीसुगुप्तातत्राऽपिमेऽतिसदनंकिल
मध्यभागे ॥ अन्तःपुरेचपिहितंननुसूतिगेहंबालोहृतःखलुतथाऽपिममैवदोषात् ॥ ५० ॥ नाऽहंगतःप
रपुरंनचयादवाश्चरक्षावतीवनगरीकिलवीरवर्यैः ॥ मायातवैवजननिप्रकटप्रभावामेबालकःपरिहृतः
कुहकेनकेन ॥ ५१ ॥ नोवेद्म्यहंजननितेचरितंसुगुप्तंकोवेदमंदमतिरल्पविदेवदेही ॥ क्वाऽसौगतो
ममभटैर्नचवीक्षितोवाहर्ताऽबिकेजवनिकातवकल्पितेयम् ॥ ५२ ॥ चित्रंनतेऽत्रपुरतोममातृगर्भोनी
तस्त्वयाऽर्धसमयेकिलमाययाऽसौ ॥ यंरोहिणीहलधरंसुषुवेप्रसिद्धंदूरेस्थितापतिपरामिथुनंविना
ऽपि ॥ ५३ ॥ सृष्टिंकरोषिजगतामनुपालनंचनाशंतथैवपुनरप्यनिशंगुणैस्त्वम् ॥ कोवेदतेऽबचरितं
दुरितांतकारिप्रायेणसर्वमखिलंविहितंत्वयैतत् ॥ ५४ ॥ उत्पाद्यपुत्रजननप्रभवंप्रमोदंदत्वापुनर्विरह
जंकिलदुःखभारम् ॥ त्वंक्रीडसेसुललितैःखलुतैर्विहारैर्नोचेत्कथंममसुताप्तिरतिर्वृथास्यात् ॥ ५५ ॥
माताऽस्यरोदितिभृशंकुररीवबालादुःखंतनोतिममसन्निधिमासदैव॥ कष्टंनवेत्सिललितेप्रमितप्रभावा
मातस्त्वमेवशरणंभवपीडितानाम् ॥ ५६ ॥ सीमासुखस्यसुतजन्मतदीयनाशोदुःखस्यदेविभवनेविबु
धावदन्ति ॥ तत्किंकरोमिजननिप्रथमेप्रनष्टेपुत्रेममाऽद्यहृदयंस्फुटतीवमातः ॥ ५७॥ यज्ञंकरोमितव
तुष्टिकरंव्रतंवादेवंचपूजनमथाऽखिलदुःखहात्वम् ॥ मातःसुतोऽत्रयदिजीवतिदर्शयाऽऽशुत्वंवैक्षमा
सकलशोकविनाशनाय ॥ ५८ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतातदादेवीकृष्णेनाक्लिष्टकर्मणा ॥ प्रत्यक्षद
र्शनाभूत्वातमुवाचजगद्गुरुम् ॥ ५९ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ शोकंमाकुरुदेवेशशापोऽयंतेपुरातनः ॥ तस्य

योगेनपुत्रस्तेशंबरेणहृतोबलात् ॥ ६० ॥ अतस्तेषोडशेवर्षेहत्वातेशंबरंबलात् ॥ आगमिष्यतिपुत्रस्ते मत्प्रसादान्नसंशयः ॥६१॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांऽतर्दधेदेवीचंडिकाचंडविक्रमा॥भगवानपिपुत्रस्यशोकंत्यक्त्वाऽभवत्सुखी ॥ ६२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कन्धेचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

राजोवाच ॥ संदेहोमेमुनिश्रेष्ठजायतेवचनात्तव ॥ वैष्णवांशेभगवतिदुःखोत्पत्तिविलोक्य च ॥ १ ॥ नारायणांशसंभूतोवासुदेवःप्रतापवान् ॥ कथंससूतिकागाराद्धृतोबालोहरेरपि ॥ २ ॥ सुगुप्तनगरेरम्येगुप्तेऽथसूतिकागृहे ॥ प्रविश्यतेनदैत्येनगृहीतोऽसौकथंशिशुः ॥ ३ ॥ नज्ञातोवासुदेवेनचित्रमेतन्ममाद्भुतम् ॥ जायतेमहदाश्चर्यं चित्तेसत्यवतीसुत ॥ ४ ॥ ब्रूहितत्कारणंब्रह्मन्नज्ञातंकेशवेनयत् ॥ हरणंतत्रसंस्थेनशिशोर्वासूतिकागृहात् ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ मायाबलवतीराजन्नराणां बुद्धिमोहिनी ॥ शांभवीविश्रुतालोकेकोवामोहंनगच्छति ॥ ६ ॥ मानुषंजन्मसंप्राप्यगुणाःसर्वेऽपिमानुषाः ॥ भवंतिदेहजाःकामंदेवानाऽसुरास्तदा ॥ ७ ॥ क्षुत्तृण्निद्राभयंतंद्राव्यामोहःशोकसंशयः ॥ हर्षश्चैवाऽभिमानश्चजरामरणमेवच॥८॥अज्ञानंग्लानिरप्रीतिरीर्ष्यासूयामदःश्रमः॥ एतेदेहभवाभावाः प्रभवंतिनराधिप ॥ ९ ॥ यथाहेममृगंरामोनबुबोधपुरोगतम् ॥ जानक्याहरणंचैवजटायुमरणंतथा ॥ ॥ १० ॥ अभिषेकदिनेरामोवनवासंनवेदच ॥ तथानज्ञातवान्रामःस्वशोकान्मरणंपितुः ॥ ११ ॥ अज्ञवद्विचचाराऽसौपश्यमानोवनेवने ॥ जानकींनविवेदाऽथरावणेनहृतांबलात् ॥ १२ ॥ सहायान्वानराञ्कृत्वाहत्वाशक्रसुतंबलात् ॥ सागरेसेतुबंधंचकृत्वोत्तीर्यसरित्पतिम् ॥ १३ ॥ प्रेषयामाससर्वासुदिक्षुतान्कपिकुंजरान् ॥ संग्रामंकृतवान्घोरंदुःखंप्रापरणाऽजिरे ॥ १४ ॥ बंधनंनागपाशेनप्रापरामोमहाबलः ॥ गरुडान्मोक्षणंपश्चादन्वभूद्रघुनंदनः ॥ १५ ॥ अहनद्रावणंसंख्येकुम्भकर्णंमहाबलम् ॥

मेघनादंनिकुंभंचकुपितोरघुनंदनः ॥ १६ ॥ अदूष्यत्वंचजानक्यानविवेदजनार्दनः ॥ दिव्यंचकारया
मासज्वलितेऽग्नौप्रवेशनम् ॥ १७ ॥ लोकापवादाच्चपरंततस्तत्याजतांप्रियाम् ॥ अदूष्यांदूषितांमत्वा
सीतांदशरथात्मजः ॥ १८ ॥ नज्ञातौस्वसुतौतेनरामेणचकुशीलवौ ॥ मुनिनाकथितौतौतुतस्यपुत्रौम
हाबलौ ॥ १९ ॥ पातालगमनंचैवजानक्याज्ञातवान्नच ॥ राघवःकोपसंयुक्तोभ्रातरंहंतुमुद्यतः ॥ २० ॥
कालस्याऽऽगमनंचैवनविवेदखरांतकः ॥ मानुषंदेहमाश्रित्यचक्रेमानुषचेष्टितम् ॥ २१ ॥ तथैवमानुषा
न्भावान्नाऽत्रकार्याविचारणा ॥ पूर्वंकंसभयात्प्राप्तोगोकुलेयदुनंदनः ॥ २२ ॥ जरासंधभयात्पश्चा
द्द्वारवत्यांगतोहरिः ॥ अधर्मंकृतवान्कृष्णोरुक्मिण्याहरणंचयत् ॥ २३ ॥ शिशुपालहृतायाश्चजान
न्धर्मंसनातनम् ॥ शुशोचबालकंकृष्णःशंबरेणहृतंबलात् ॥२४॥ मुमोदजानन्पुत्रंतंहर्षशोकयुतस्ततः ॥
सत्यभामाऽऽज्ञयायत्तुयुयुधेस्वर्गतःकिल ॥ २५ ॥ इंद्रेणपादपार्थंतुस्त्रीजितत्वंप्रकाशयन् ॥ जहारकल्प
वृक्षंयःपराभूयशतक्रतुम् ॥ २६ ॥ मानिनीमानरक्षार्थंहरिश्चित्रधरःप्रभुः॥ बद्ध्वावृक्षेहरिंसत्यानारदा
ययदौपतिम् ॥ २७ ॥ दत्वाथकानकंकृष्णंमोचयामासभामिनी ॥ दृष्ट्वापुत्रान्पुरुगुणान्प्रद्युम्नप्रमुखा
नथ ॥ २८ ॥ कृष्णंजांबवतीदीनायाचेसंततिंशुभाम् ॥ सययौपर्वतंकृष्णस्तपस्याकृतनिश्चयः ॥२९॥
उपमन्युर्मुनिर्यत्रशिवभक्तःपरंतपः ॥ उपमन्युंगुरुंकृत्वादीक्षांपाशुपतींहरिः ॥ ३० ॥ जग्राहपुत्रकामस्तु
मुंडीदंडीबभूवह ॥ उग्रंतत्रतपस्तेपेमासमेकंफलाशनः ॥ ३१ ॥ जजापशिवमंत्रंतुशिवध्यानपरो
हरिः ॥ द्वितीयेतुजलाहारस्तिष्ठन्नेकपदाहरिः ॥ ३२ ॥ तृतीयेवायुभक्षस्तुपादांगुष्ठाऽग्रसंस्थितः ॥
षष्ठेतुभगवान्रुद्रःप्रसन्नोभक्तिभावनः ॥ ३३ ॥ दर्शनंददौतत्रसोमःसोमकलाधरः ॥ आजगामवृषा
रूढःसुरैरिंद्रादिभिर्वृतः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मविष्णुयुतःसाक्षाद्यक्षगंधर्वसेवितः ॥ संबोधयन्वासुदेवंशंकर
स्तमुवाचह ॥ ३५ ॥ तुष्टोऽस्मिकृष्णतपसातवोग्रेणमहामते ॥ ददामिवांछितान्कामान्ब्रूहियादवनं

दन ॥ ३६ ॥ मयिदृष्टेकामपूरेकामशेषोनसंभवेत् ॥ व्यासउवाच ॥ तंदृष्ट्वाशंकरंतुष्टंभगवान्देवकी
सुतः ॥ ३७ ॥ पपातपादयोस्तस्यदंडवत्प्रेमसंयुतः ॥ स्तुतिंचकारदेवेशोमेघगंभीरयागिरा ॥ ३८ ॥
स्थितस्तुपुरतःशंभोर्वासुदेवःसनातनः ॥ कृष्णउवाच ॥ देवदेवजगन्नाथसर्वभूताऽऽर्तिनाशन ॥ ३९ ॥
विश्वयोनेसुरारिघ्ननमस्त्रैलोक्यकारक ॥ नीलकंठनमस्तुभ्यंशूलिनेतेनमोनमः ॥ ४० ॥ शैलजावल्ल
भायाऽध्वरयज्ञघ्नायनमोस्तुते ॥ धन्योऽहंकृतकृत्योऽहंदर्शनात्तवसुव्रत ॥ ४१ ॥ जन्ममेसफलंजातंनत्वा
तेपादपंकजम् ॥ बद्धोऽहंस्त्रीमयैःपाशैःसंसारेऽस्मिञ्जगद्गुरो ॥ ४२ ॥ शरणंतेऽद्यसंप्राप्तोरक्षणार्थं
त्रिलोचन ॥ संप्राप्यमानुषंजन्मखिन्नोऽहंदुःखनाशन ॥ ४३ ॥ त्राहिमांशरणंप्राप्तंभवभीतंभवाऽधुना ॥
गर्भवासेमहद्दुःखंप्राप्तंमदनदाहक ॥ ४४ ॥ जन्मतःकंसभयजमनुभूतंचगोकुले ॥ जातोऽहंनंदगोपा
लोवल्लवाज्ञाकरस्तथा ॥ ४५ ॥ गोरजःकीर्णकेशस्तुभ्रमन्वृंदावनेघने ॥ म्लेच्छराजभयत्रस्तगतोद्वा
रवतींपुनः ॥ ४६ ॥ त्यक्त्वापित्र्यंशुभंदेशंमाथुरंदुर्लभंविभो ॥ ययातिशापबद्धेनतस्मैदत्तंभयाद्विभो
॥ ४७ ॥ राज्यंसुपुष्टमपिचधर्मरक्षापरेणच ॥ उग्रसेनस्यदासत्वंकृतंवैसर्वदामया ॥ ४८ ॥ राजासौ
यादवानांवैकृतोनःपूर्वजैःकिल ॥ गार्हस्थ्यंदुःखदंशंभोस्त्रीवश्यंधर्मखंडनम् ॥ ४९ ॥ पारतंत्र्यंसदाबं
धोमोक्षवार्ताऽत्रदुर्लभा ॥ रुक्मिण्यास्तनयान्दृष्ट्वाभार्याजांबवतीमम ॥ ५० ॥ प्रेरयामासपुत्रार्थंतप
सेमदनांतक ॥ सकामेनमयातप्तंतपः पुत्रार्थमद्यवै ॥ ५१ ॥ लज्जाभवतिदेवेशप्रार्थनायांजगद्गुरो ॥
कस्त्वामाराध्यदेवेशंमुक्तिदंभक्तवत्सलम् ॥ ५२ ॥ प्रसन्नंयाचतेमूढःफलंतुच्छंविनाशियत् ॥ सोऽयं
मायाविमूढात्मायाचेपुत्रसुखंविभो ॥ ५३ ॥ कामिन्याप्रेरितःशंभोमुक्तिदंत्वांजगत्पते ॥ जानामिदुः
खदंशंभोसंसारंदुःखसाधनम् ॥ ५४ ॥ अनित्यंनाशधर्माणंतथाऽपिविरतिर्नमे ॥ शापान्नारायणांशोऽ
हंजातोऽस्मिन्क्षितिमंडले ॥ ५५ ॥ भोक्तुंबहुतरंदुःखंमायापाशेनयंत्रितः ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तवंतं

गोविंदंप्रत्युवाचमहेश्वरः ॥ ५६ ॥ बहवस्तेभविष्यंतिपुत्राःशत्रुनिषूदन ॥ स्त्रीणांषोडशसाहस्रंभविष्य
तिशतार्धकम् ॥ ५७ ॥ तासुपुत्रादशदशभविष्यंतिमहाबलाः ॥ इत्युक्त्वोपररामाऽशुशंकरःप्रियदर्शनः
॥ ५८ ॥ उवाचगिरिजादेवीप्रणतंमधुसूदनम् ॥ कृष्णकृष्णमहाबाहोसंसारेऽस्मिन्नराधिप ॥ ५९ ॥
गृहस्थप्रवरोलोकेभविष्यतिभवानिह ॥ ततोवर्षशतांतेतुद्विजशापाज्जनार्दन ॥ ६० ॥ गांधार्याश्चतथा
शापाद्भवितातेकुलक्षयः ॥ परस्परंनिहत्याऽजौपुत्रास्तेशापमोहिताः ॥ ६१ ॥ गमिष्यंतिक्षयंसर्वेया
दवाश्चतथापरे ॥ सानुजस्त्वंतथादेहंत्यक्त्वायास्यसिवैदिवम् ॥ ६२ ॥ शोकस्तत्रनकर्तव्योभवित
व्यंप्रतिप्रभो ॥ अवश्यंभाविभावानांप्रतीकारोनविद्यते ॥ ६३ ॥ तत्रशोकोनकर्तव्योनूनंममतंसदा ॥
अष्टावक्रस्यशापेनभार्यास्तेमधुसूदन ॥ ६४ ॥ चौरेभ्योग्रहणंकृष्णगमिष्यंतिमृतेत्वयि ॥ इत्युक्त्वांऽतर्द
धेशंभुःसोमःससुरमंडलः ॥६५॥ उपमन्युंप्रणम्याऽथकृष्णोऽपिद्वारकांययौ ॥ यस्माद्ब्रह्मादयोराज
न्संतियद्यप्यधीश्वराः ॥ ६६ ॥ तथापिमायाकल्लोलयोगसंक्षुभितांतराः ॥ तदधीनाःस्थिताः सर्वेका
ष्ठपुत्तलिकोपमाः ॥ ६७ ॥ यथायथापूर्वमहंकर्मतेषांतथातथा ॥ कारयत्यनिशंमायापरब्रह्मस्वरूपिणी
॥ ६८ ॥ नवैषम्यंननैर्घृण्यंभगवत्यांकदाचन ॥ केवलंजीवमोक्षार्थंयततेभुवनेश्वरीम् ॥६९॥ यदिसा
नैवसृज्येतजगदेतच्चराचरम् ॥ तदामायाविनाभूतंजडंस्यादेवनित्यशः ॥ ७० ॥ तस्मात्कारुण्यमाश्रि
त्यजगज्जीवादिकंचयत् ॥ करोतिसततंदेवीप्रेरयत्यनिशंचतत् ॥ ७१ ॥ तस्माद्ब्रह्मादिमोहेऽस्मिन्क
र्तव्यःसंशयोनहि ॥ मायांतःपातिनःसर्वेमायाधीनाःसुराऽसुराः ॥ ७२ ॥ स्वतंत्रासैवदेवेशास्वेच्छाचा
रविहारिणी ॥ तस्मात्सर्वात्मनाराजन्सेवनीयामहेश्वरी ॥ ७३ ॥ नातःपरतरंकिंचिदधिकंभुवनत्रये ॥
एतद्धिजन्मसाफल्यंपराशक्तेःपदस्मृतिः ॥ ७४ ॥ माभूत्तत्रकुलेजन्मयत्रदेवीनदैवतम् ॥ अहंदेवीनचा
न्योऽस्मिब्रह्मैवाऽहंनशोकभाक् ॥ ७५ ॥ इत्यभेदेनतांनित्यांचिंतयेज्जगदंबिकाम् ॥ ज्ञात्वागुरुमुखादे

श्री राम जय राम

नांवेदांतश्रवणादिभिः ॥ ७६ ॥ नित्यमेकाग्रमनसाभावयेदात्मरूपिणीम् ॥ मुक्तोभवतितेनाऽऽशुनाऽन्यथाकर्मकोटिभिः ॥ ७७ ॥ श्वेताश्वतरादयःसर्वेंऋषयोनिर्मलाशयाः ॥ आत्मारूपांहृदांज्ञात्वाविमुक्ताभवबंधनात् ॥ ७८ ॥ ब्रह्मविष्णवादयस्तद्वद्गौरीलक्ष्म्यादयस्तथा ॥ तामेवसमुपासंतेसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ ७९ ॥ इतितेकथितंराजन्यद्यत्पृष्टंत्वयानघ ॥ प्रपंचतापत्रस्तेनकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ८० ॥ एतत्तेकथितं राजन्मयाख्यानमनुत्तमम् ॥ सर्वपापहरंपुण्यंपुराणंपरमाद्भुतम् ॥ ८१ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुराणंवेदसंमितम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोदेवीलोकेमहीयते ॥ ८२ ॥ सूतउवाच ॥ एतन्मयाश्रुतंव्यासात्कथ्यमानंसविस्तरम् ॥ पुराणंपंचमंनूनंश्रीमद्भागवताऽभिधम् ॥ ८३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कंधे पंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ स्कंधश्चायंसमाप्तः ॥

अर्धाधिकैर्वसुबिधुयुगविश्वंभरा (१४१८॥) भिधैः ॥ पद्यैश्चतुर्थस्कंधोऽयंकथितोव्यासनिर्मितैः ॥

इति श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे चतुर्थस्कन्धः संपूर्णः ।

अथश्रीमद्देवीभागवते महापुराणे पञ्चमस्कन्धः प्रारभ्यते

ऋषयऊचुः ॥ भवताकथितंसूतमहदाऽऽख्यानमुत्तमम् ॥ कृष्णस्यचरितंदिव्यंसर्वपातकना
शनम् ॥१॥ संदेहोऽत्रमहाभागवासुदेवकथानके ॥ जायतेनः प्रोच्यमानेविस्तरेणमहामते ॥ २ ॥ वने
गत्वातपस्तप्तंवासुदेवेनदुष्करम् ॥ विष्णोरंशाऽवतारेणशिवस्याऽऽराधनंकृतम् ॥३॥ वरप्रदानंदेव्या
चपार्वत्यायत्कृतंपुनः ॥ जगन्मातुश्चपूर्णायाः श्रीदेव्याअंशभूतया ॥४॥ ईश्वरेणाऽपिकृष्णेनकुतस्तौ
संप्रपूजितौ ॥ न्यूनतावाकिमस्त्यस्यतदेवंसंशयोमम ॥ ५ ॥ सूतउवाच ॥ शृणुध्वंकारणंतत्रमयाव्या
सश्रुतंचयत् ॥ प्रब्रवीमिमहाभागाःकथांकृष्णगुणान्विताम् ॥ ६ ॥वृत्तांतंव्यासतःश्रुत्वावैराटीसुतजस्त
दा ॥ पुनःपप्रच्छमेधावीसंदेहंपरमंगतः ॥ ७ ॥ जनमेजयउवाच ॥ सम्यक्सत्यवतीसूनोश्रुतंपरमकार
णम् ॥ तथाऽपिमनसोवृत्तिःसंशयंनविमुंचति ॥ ८ ॥ कृष्णेनाराधितःशंभुस्तपस्तप्त्वाऽतिदारुणम् ॥
विस्मयोऽयंमहाभागदेवदेवेनविष्णुना ॥ ९ ॥ यःसर्वात्माऽपिसर्वेशः सर्वसिद्धिप्रदः प्रभुः ॥ सकथंकृत
वान्घोरंतपःप्राकृतवद्धरिः ॥ १० ॥ जगत्कर्तुंक्षमःकृष्णस्तथापालयितुंक्षमः ॥ संहर्तुमपिकस्मात्सदा
रुणंतप आचरत् ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्वासुदेवोजनार्दनः ॥ क्षमःसर्वेषुकार्येषु
देवानांदैत्यसूदनः ॥१२॥ तथाऽपिमानुषंदेहमाश्रितःपरमेश्वरः ॥ कृतवान्मानुषान्भावान्वर्णाऽऽश्रमस
माश्रितान् ॥ १३ ॥ वृद्धानांपूजनंचैवगुरुपादाऽभिवंदनम् ॥ ब्राह्मणानांतथासेवादेवताराधनंतथा
॥ १४ ॥ शोकेशोकाऽभियोगश्चहर्षेहर्षसमुन्नतिः ॥ दैन्यंनानाऽपवादाश्चस्त्रीषुकामोपसेवनम् ॥ १५ ॥
कामःक्रोधस्तथालोभःकालेकालेभवंतिहि ॥ तथागुणमयेदेहेनिर्गुणत्वंकथंभवेत् ॥ १६ ॥ सोबलीशाप
जाद्दोषात्तथाब्राह्मणशापजात् ॥ निधनंयादवानांतुकृष्णदेहस्यमोचनम् ॥ १७ ॥ हरणंलुंठनंतद्वत्तत्प
त्नीनांनराधिप ॥ अर्जुनस्याऽस्त्रमोक्षेचक्लीवत्वंतस्करेषुच ॥ १८ ॥ अशक्त्वंहरणेगेहात्तत्प्रद्युम्नाऽनिरु
द्धयोः ॥ एवंमानुषदेहेऽस्मिन्मानुषंखलुचेष्टितम् ॥ १९ ॥ विष्णोरंशाऽवतारेऽस्मिन्नारायणमुनेस्तथा

॥ अंशजेवासुदेवेऽत्रकिंचित्रंशिवसेवने ॥२०॥ सहिसर्वेश्वरोदेवोविष्णोरपिचकारणम् ॥ सुषुप्तस्था
ननाथःसविष्णुनाचप्रपूजितः ॥ २१ ॥ तदंशभूताः कृष्णाद्यास्तैःकथंनसपूज्यते ॥ अकारोभगवान्ब्रह्मा
प्युकारःस्याद्धरिःस्वयम् ॥ २२ ॥ मकारोभगवान्रुद्रोप्यर्धमात्रामहेश्वरी ॥ उत्तरोत्तरभावेनाप्युत्तमत्वं
स्मृतंबुधैः ॥ २३ ॥ अतःसर्वेषुशास्त्रेषुदेवीसर्वोत्तमास्मृता ॥ अर्धमात्रास्थितानित्यायानुच्चार्याऽवि
शेषतः ॥ २४ ॥ विष्णोरप्यधिकोरुद्रोविष्णुस्तुब्रह्मणोऽधिकः ॥ तस्मान्नसंशयःकार्यःकृष्णेनशिवपूजने
॥ २५ ॥ इच्छयाब्रह्मणोवक्त्राद्वरदानार्थमुद्भभौ ॥ मूलरुद्रस्यांशभूतोरुद्रनामाद्वितीयकः ॥ २६ ॥
सोऽपिपूज्योऽस्तिसर्वेषांमूलरुद्रस्यकाकथा ॥ देवीतत्त्वस्यसान्निध्यादुत्तमत्वंस्मृतंशिवे ॥ २७ ॥
अवताराहरेरेवंप्रभवंतियुगेयुगे ॥ योगमायाप्रभावेननाऽत्रकार्याविचारणा ॥ २८ ॥ यानेत्रपक्ष्मपरि
संचलनेनसम्यग्विश्वंसृजत्यवतिहन्तिनिगूढभावा ॥ सैषाकरोतिसततंद्रुहिणाऽच्युतेशान्नानाऽवता
रकलनेपरिभूयमानान्॥ २९ ॥ सूतीगृहाद्व्रजजनमप्यनयानियुक्तंसंगोपितश्चभवनेपशुपालराज्ञः ॥ संप्रा
पितश्चमथुरांविनियोजितश्चश्रीद्वारकाप्रणयनेनतुभीतचित्तः ॥ ३० ॥ निर्मायषोडशसहस्रशतार्धका
स्तानार्योऽष्टसंमततराःस्वकलासमुत्थाः ॥ तासांविलासवशगंतुविधायकामंदासीकृतोहिभगवान
नयाप्यनंतः ॥ ३१ ॥ एकाऽपिबंधनविधौयुवतीसमर्थापुंसोयथासुदृढलोहमयंतुदाम ॥ किंनामषोड
शसहस्रशताऽर्धकाश्चतंस्वीकृतंशुकमिवाऽतिनिबंधयंति ॥ ३२ ॥ सात्राजितीवशगतेनमुदान्वितेन
प्राप्तंसुरेंद्रभवनंहरिणातदानीम् ॥ कृत्वामृधंमघवताविहृतस्तरूणामीशःप्रियासदनभूषणतांयआप
॥ ३३ ॥ योभीमजांहिहृतवाञ्छिशुपालकादीञ्जित्वाविधिंनिखिलधर्मकृतोविधिज्ञः ॥ जग्राहतांनि
जबलेनचधर्मपत्नींकोऽसौविधिःपरकलत्रहृतौविजातः ॥ ३४ ॥ अहंकारवशःप्राणीकरोतिचशुभाऽ
शुभम् ॥ विमूढोमोहजालेनतत्कृतेनाऽतिपातिना ॥ ३५ ॥ अहंकाराद्धिसंजातमिदंस्थावरजंगमम् ॥

मूलाद्धरिहरादीनामुग्रात्प्रकृतिसंभवात् ॥ ३६ ॥ अहंकारपरित्यक्तोयदाभवतिपद्मजः ॥ तदाविमुक्तो
भवतिनोचेत्संसारकर्मकृत् ॥ ३७ ॥ तन्मुक्तस्तुविमुक्तोहिबद्धस्तद्वशतांगतः ॥ ननारीनधनंगेहंनपुत्रा
नसहोदराः ॥ ३८ ॥ बंधनंप्राणिनांराजन्नहंकारस्तुबंधकः ॥ अहंकर्तामयाचेदंकृतंकार्यबलीयसा
॥ ३९ ॥ करिष्यामिकरोम्येवंस्वयंबध्नातिप्राणभृत् ॥ कारणेनविनाकार्यंनसंभवतिकर्हिचित् ॥४०॥
यथानदृश्यतेजातोमृत्पिंडेनविनाघटः ॥ विष्णुःपालयिताविश्वस्याऽहंकारसमन्वितः ॥ ४१ ॥ अन्य
थासर्वदाचिंतांबुधौमग्नःकथंभवेत् ॥ अहंकारविमुक्तस्तुयदाभवतिमानवः ॥ ४२ ॥ अवतारप्रवाहेषु
कथंमज्जेच्छुभाशयः ॥ मोहमूलमहंकारःसंसारस्तत्समुद्भवः ॥ ४३ ॥ अहंकारविहीनानांनमोहोनच
संसृतिः ॥ त्रिविधःपुरुषःप्रोक्तःसात्त्विकोराजसस्तथा ॥ ४४ ॥ तामसस्तुमहाराजब्रह्मविष्णुशिवादि
षु ॥ त्रिविधस्त्रिषुराजेंद्रकाऽजेशादिषुसर्वदा ॥ ४५ ॥ अहंकारःसदाप्रोक्तोमुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥
अहंकारेणतेनैवबद्धाएतेनसंशयः ॥ ४६ ॥ मायाविमोहितामंदाःप्रवदंतिमनीषिणः ॥ करोतिस्वेच्छ
याविष्णुरवतारानकेशः ॥ ४७ ॥ मंदोऽपिदुःखगहनेगर्भवासेऽतिसंकटे ॥ नकरोतिमतिंविद्वान्कथं
कुर्यात्सचक्रभृत् ॥ ४८ ॥ कौसल्यादेवकीगर्भेविष्ठामलसमाकुले ॥ स्वेच्छयाप्रवदंत्यद्धागतोहिमधुसू
दनः ॥ ४९ ॥ वैकुंठसदनंत्यक्त्वागर्भवासेसुखंनुकिम् ॥ चिंताकोटीसमुत्थानेदुःखदेविषसंमिते ॥
॥ ५० ॥ तपस्तप्त्वाक्रतून्कृत्वादत्वादानान्यनेकशः ॥ नवांछंतियतोलोकागर्भवासंसुदुःखदम् ॥ ५१ ॥
सकथंभगवान्विष्णुःस्ववशश्चेज्जनार्दनः ॥ गर्भवासरुचिर्भूयाद्भवेत्स्ववशतायदि ॥ ५२ ॥
जानीहित्वंमहाराजयोगमायावशेजगत् ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतंदेवमानुषतिर्यगम् ॥ ५३ ॥ मायातं
त्रीनिबद्धायेब्रह्मविष्णुहरादयः ॥ भ्रमंतिबंधमायांतिलीलयाचोर्णनाभवत् ॥ ५४ ॥

॥ इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणे पंचमस्कंधे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

राजोवाच ॥ योगेश्वर्याःप्रभावोऽयंकथितश्चातिविस्तरात् ॥ ब्रूहितच्चरितंस्वामिञ्छ्रोतुं
कौतूहलंमम ॥१॥ महादेवीप्रभावंवैश्रोतुंकोनाऽभिवांछति ॥ योजानातिजगत्सर्वंतदुत्पन्नंचराचरम्
॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामिविस्तरेणमहामते ॥ श्रद्दधानायशांतायनब्रूयात्सतुमंदधीः
॥ ३ ॥ पुरायुद्धमभूद्घोरंदेवदानवसेनयोः ॥ पृथिव्यांपृथिवीपालमहिषाख्येमहीपतौ ॥ ४ ॥ महिषोना
मराजेन्द्रचकारतपउत्तमम् ॥ गत्वाहेमगिरौचोग्रंदेवविस्मयकारकम् ॥ ५ ॥ वर्षाणामयुतंपूर्णंचिंतय
न्हृदिदेवताम् ॥ तस्यतुष्टोमहाराजब्रह्मालोकपितामहः ॥ ६ ॥ तत्राऽऽगत्याऽब्रवीद्वाक्यंहंसारूढश्चतु
र्मुखः ॥ वरंवरयधर्मात्मन्ददामितववांछितम् ॥ ७ ॥ महिषउवाच ॥ अमरत्वंदेवदेववांछामिद्रुहिण
प्रभो ॥ यथामृत्युभयंनस्यात्तथाकुरुपितामह ॥ ८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उत्पन्नस्यध्रुवंमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृत
स्यच ॥ सर्वथामरणोत्पत्तीसर्वेषांप्राणिनांकिल ॥ ९ ॥ नाशःकालेनसर्वेषांप्राणिनांदैत्यपुंगव ॥ महाम
हीधराणांचसमुद्राणांचसर्वथा ॥ १० ॥ एकंस्थानंपरित्यज्यमरणस्यमहीपते ॥ प्रब्रूहितंवरंसाधोय
स्तेमनसिवर्तते ॥ ११ ॥ महिषउवाच ॥ नदेवान्मानुषाद्दैत्यान्मरणंमेपितामह ॥ पुरुषान्नचमेमृत्युर्यो
षामांकाहनिष्यति ॥ १२ ॥ तस्मान्मेमरणंनूनंकामिन्याःकुरुपद्मज ॥ अबलाहंतमांहेतुंकथंसक्ताभवि
ष्यति ॥ १३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदाकदाऽपिदैत्येंद्र नार्यास्तेमरणंध्रुवम् ॥ ननरेभ्योमहाभागमृतिस्तेमहि
षाऽसुर ॥ १४ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंदत्त्वावरंतस्मैययौब्रह्मानिजाऽऽलयम् ॥ सोऽपिदैत्यवरःप्रापनिजं
स्थानमुदान्वितः ॥ १५ ॥ राजोवाच ॥ महिषःकस्यपुत्रोऽसौकथंजातोमहाबली ॥ कथंचमाहिषंरूपं
प्राप्तंतेनमहात्मना ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ दनोःपुत्रौ महाराजविख्यातौक्षितिमंडले ॥ १७ ॥ तावपु
त्रौमहाराजपुत्रार्थंतेपतुस्तपः ॥ बहून्वर्षगणान्कामंपुण्येपंचनदे जले ॥ १८ ॥ करंभस्तुजलेमग्नश्चका
रपरमंतपः ॥ वृक्षंरसालवटंप्राप्यसरंभोऽग्निमसेवयत् ॥ १९ ॥ पंचाग्निसाधनासक्तःसरंभस्तुयदाऽ

भवत् ॥ ज्ञात्वाशचीपतिर्दुःखमुद्ययौदानवोमति ॥ २० ॥ गत्वापंचनदेतत्रग्राहरूपंचकारह ॥ वासव
स्तुकरंभंतंतदाजग्राहपादयोः ॥ २१ ॥ निजघानचतंदुष्टंकरंभंवृत्रसूदनः ॥ भ्रातरंनिहतंश्रुत्वारंभः
कोपंपरंगतः ॥ २२ ॥ स्वशीर्षंपावकेहोतुमैच्छच्छित्वाकरेणह ॥ केशपाशेगृहीत्वाऽऽशुवामेनक्रोध
संयुतः ॥ २३ ॥ दक्षिणेनकरेणोग्रंगृहीत्वाखड्गमुत्तमम् ॥ छिनत्तिशीर्षंतत्तावद्वह्निनाप्रतिबोधितः
॥ २४ ॥ उक्तश्चदैत्यमूर्खोऽसिस्वशीर्षंछेत्तुमिच्छसि ॥ आत्महत्याऽतिदुःसाध्याकथंत्वंकर्तुमुद्यतः
॥ २५ ॥ वरंवरयभद्रंतेयस्तेमनसिवर्तते ॥ माम्रियस्वमतेनाऽद्यकिंतेकार्यंभविष्यति ॥ २६ ॥ व्यासउ
वाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंरंभःपावकस्यसुभाषितम् ॥ ततोब्रवीद्वचोरंभस्त्यक्त्वाकेशकलापकम् ॥ २७ ॥
यदितुष्टोऽसिदेवेशदेहिमेवांछितंवरम् ॥ त्रैलोक्यविजयीपुत्रःस्यान्नःपरबलाऽर्दनः ॥ २८ ॥ अजेयः
सर्वथासस्याद्देवदानवमानवैः ॥ कामरूपीमहावीर्यःसर्वलोकाभिवंदितः ॥ २९ ॥ पावकस्तंतथेत्याह
भविष्यतितवेप्सितम् ॥ पुत्रस्तवमहाभागमरणाद्विरमाऽधुना ॥ ३० ॥ यस्यांचित्तंतुरंभत्वंप्रमदायां
करिष्यसि ॥ तस्यांपुत्रोमहाभागभविष्यतिबलाऽधिकः ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तोवह्निनारंभो
वचनंचित्तरंजनम् ॥ श्रुत्वाप्रणम्यप्रययौवह्निंतंदानवोत्तमः ॥ ३२ ॥ यक्षैः परिवृतंस्थानंरमणीयं
श्रियान्वितम् ॥ दृष्ट्वाचक्रेतदाभावंमहिष्यांदानवोत्तमः ॥ ३३ ॥ मत्तायांरूपपूर्णायांविहायान्यांचयो
षितम् ॥ सासमागाच्चतरसाकामयंतीमुदान्विता ॥ ३४ ॥ रंभोऽपिगमनंचक्रेभवि
तव्यप्रणोदितः ॥ सातुगर्भवतीजातामहिषीतस्यवीर्यतः ॥ ३५ ॥ तांगृहीत्वाऽथपाता
लंप्रविवेशमनोहरम् ॥ महिषेभ्यश्चतांरक्षन्प्रियामनुमतांकिल ॥ ३६ ॥ कदाचिन्म
हिषश्चान्यःकामार्तस्तामुपाद्रवत् ॥ स्वयमागत्यतंहंतुंदानवःसमुपाद्रवत् ॥ ३७ ॥ स्वरक्षार्थंसमा
गम्यमहिषंसमताडयत् ॥ सोऽपितंनिजघानाऽऽशुशृंगाभ्यांकाममोहितः ॥ ३८ ॥ ताडितस्तेनती

क्ष्णाभ्यांशृंगाभ्यांहृदयेभृशम् ॥ भूमौपपाततरसाममारचविमूर्छितः ॥ ३९ ॥ मृतेभर्तरिसादीनाभ
यार्ताविद्रुताभृशम् ॥ सावेगात्तंवटंप्राप्ययक्षाणांशरणंगता ॥ ४० ॥ पृष्ठतस्तुगतस्तत्रमहिषःकाम
पीडितः ॥ कामयानस्तुतांकामाबलवीर्यमदोद्धतः ॥ ४१ ॥ रुदतीसाभृशंदीनादृष्ट्वा यक्षैर्भयातुरा ॥
धावमानंचतंवीक्ष्ययक्षास्त्रातुंसमाययुः ॥ ४२ ॥ युद्धंसमभवद्घोरंयक्षाणांचहयाऽरिणा ॥ शरेणता
डितस्तूर्णंपपातधरणीतले ॥ ४३ ॥ मृतंरंभंसमानीययक्षास्तेपरमंप्रियम् ॥ चितायांरोपयामासुस्त
स्यदेहस्यशुद्धये ॥ ४४ ॥ महिषीसापतिंदृष्ट्वाचितायांरोपितंतदा ॥ प्रवेष्टुंसामतिंचक्रेपतिनासहपाव
कम् ॥ ४५ ॥ वार्यमाणाऽपियक्षैःसाप्रविवेशहुताशनम् ॥ ज्वालामालाकुलंसाध्वीपतिमादायवल्ल
भम् ॥ ४६ ॥ महिषस्तुचितामध्यात्समुत्तस्थौमहाबलः ॥ रंभोप्यन्यद्वपुःकृत्वानिःसृतःपुत्रवत्सलः
॥ ४७ ॥ रक्तबीजोऽप्यसौजातोमहिषोऽपिमहाबलः ॥ अभिषिक्तस्तुराज्येऽसौहयाऽरिरसुरोत्तमैः
॥ ४८ ॥ एवंसमाहिषोजातोरक्तबीजश्चवीर्यवान् ॥ अवध्यस्तुसुरैर्दैत्यैर्मानवैश्चनृपोत्तम ॥ ४९ ॥
इत्येतत्कथितंराजञ्जन्मतस्यमहात्मनः ॥ वरप्रदानंचतथाप्रोक्तंसर्वंसविस्तरम् ॥ ५० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेम० पंचमस्कंधेमहिषाऽसुरोत्पत्तिर्नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

व्यासउवाच ॥ एवंसमहिषोनामदानवोवरदर्पितः ॥ प्राप्यराज्यंजगत्सर्वंवशेचक्रेमहाबलः
॥ १ ॥ पृथिवींपालयामाससागरांतांभुजार्जिताम् ॥ एकच्छत्रांनिरातंकांवैरिवर्गविवर्जिताम् ॥ २ ॥
सेनानीश्चिक्षुरस्तस्यमहावीर्योमदोत्कटः ॥ धनाध्यक्षस्तथाताम्रः सेनाऽयुतसमावृतः ॥ ३ ॥ असि
लोमातथोदर्को बिडालाख्यश्चबाष्कलः ॥ त्रिनेत्रोऽथतथाकालबंधकोबलदर्पितः ॥ ४ ॥ एतेसैन्ययुताः
सर्वेदानवामेदिनींतदा ॥ आवृत्यसंस्थिताःकाममृद्धांसागरमेखलाम् ॥ ५ ॥ करदाश्चकृताःसर्वेभूमि
पालाः पुरातनाः ॥ निहतायेबलोदग्राःक्षात्रधर्मव्यवस्थिताः ॥ ६ ॥ ब्राह्मणावशगाजातायज्ञभागसम

र्पकाः ॥ महिषस्यमहाराजनिखिलेक्षितिमंडले ॥ ७ ॥ एकातपत्रंतद्राज्यंकृत्वासमहिषासुरः ॥ स्वर्गं
जेतुंमनश्चक्रेवरदानेनगर्वितः ॥ ८ ॥ प्रणिधिंप्रेषयामासहयारिस्तुशचीपतिम् ॥ ससंदेशहरंशीघ्रमा
हूयोवाचदैत्यराट् ॥ ९ ॥ गच्छवीरमहाबाहोदूतत्वंकुरुमेऽनघ ॥ ब्रूहिशक्रंदिवंगत्वानिःशंकःसुर
सन्निधौ ॥ १० ॥ मुञ्चस्वर्गंसहस्राक्षयथेष्टंगच्छमाचिरम् ॥ सेवांवाकुरुदेवेशमहिषस्यमहात्मनः
॥ ११ ॥ सत्वांसंरक्षयेन्नूनंराजाशरणमागतम् ॥ तस्मात्त्वंशरणंयाहिमहिषस्यशचीपते ॥ १२ ॥
नोचेद्वज्रंगृहाणाऽऽशुयुद्धायबलसूदन ॥ पूर्वैर्जितोऽसिचाऽस्माकंजानामितवपौरुषम् ॥ १३ ॥ अह
ल्याजारविज्ञातंबलंतेसुरसंघप ॥ युध्यस्वव्रज वाकामंयत्रतेरमतेमनः ॥ १४ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रु
त्वावचनंतस्यशक्रःक्रोधसमन्वितः ॥ उवाचतंनृपश्रेष्ठस्मितपूर्वंवचस्तदा ॥ १५ ॥ नजानेऽहंसुमंदा
त्मन्यतस्त्वंमददर्पितः ॥ चिकित्सांसंकरिष्यामिरोगस्याऽस्यप्रभोस्तव ॥ १६ ॥ अतःपरंकरिष्यामि
मूलस्याऽस्यनिमूलनम् ॥ गच्छदूततथाब्रूहितस्याऽग्रेममभाषितम् ॥ १७ ॥ शिष्टैर्दूतानहंतव्यास्त
स्मात्त्वांविसृजाम्यहम् ॥ युद्धेच्छाचेत्समागच्छत्वरितोमहिषोसुत ॥ १८ ॥ हयारेत्वद्बलंज्ञातंतृणा
दस्त्वंजडाकृतिः ॥ शृंगयोस्तेकरिष्यामिसुदृढंचशरासनम् ॥ १९ ॥ दर्पःशृंगबलात्तेऽस्तिविदितं
कारणंमया ॥ विषाणेतेपरिच्छिद्यत्वासंहरिष्यामितद्बलम् ॥ २० ॥ यद्बलेनाऽतिपूर्णस्त्वंजातोऽसि
बलदर्पितः ॥ कुशलस्त्वंतदाघातेनयुद्धेमहिषाऽधम ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तोऽसौसुरेन्द्रेण
सदूतस्त्वरितोगतः ॥ जगाममहिषंमत्तंप्रणम्यप्रत्युवाचह ॥ २२ ॥ दूतउवाच ॥ राजन्देवाऽधिपः
कामंत्वाविगणयत्ससौ ॥ मन्यतेस्वबलंपूर्णंदेवसैन्यसमावृतः ॥ २३ ॥ यदुक्तंतेनमू
र्खेणकथमन्यद्ब्रवीम्यहम् ॥ प्रियं सत्यंचवक्तव्यं भृत्येन पुरतः प्रभो ॥ २४ ॥ प्रियंसत्यं
चवक्तव्यंप्रभोरग्रेशुभेच्छुना ॥ इतिनीतिर्महाराजजागर्तिशुभकारिणी ॥ २५ ॥ केवलंचेत्प्रि

यंत्वयान्नतेकार्यं भविष्यति ॥ परुषंचनवक्तव्यंकदाचिच्छुभमिच्छता ॥ २६ ॥ यथारिपुमुखाद्वाचःप्रस
रंतिविषोपमाः ॥ तथाभृत्यमुखान्नाथनिःसरंतिकथंगिरः ॥ २७ ॥ यादृशानीहवाक्यानितेनोक्तानिम
हीपते ॥ तादृशानिनमेजिह्वावक्तुमर्हतिकर्हिचित् ॥ २८ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यहेतुगर्भं
तृणाशनः ॥ भृशंकोपपरीतात्माबभूवमहिषासुरः ॥ २९ ॥ समाहूयाऽब्रवीद्दैत्यान्क्रोधसंरक्तलोचनः॥
लांगूलंपृष्ठदेशेचकृत्वामूत्रंपरित्यजन् ॥ ३० ॥ भोभोदैत्याःसुरेंद्रोऽसौयुद्धकामोऽस्तिसर्वथा ॥ बलो
द्योगंकुरुध्वंवैजेतव्योऽसौसुराधमः ॥ ३१ ॥ मदग्रेकोभवेच्छूरःकोटिशश्चेत्तथाविधाः ॥ नबिभेम्येक
तःकामंहनिष्याम्यद्यसर्वथा ॥ ३२ ॥ शूरःशान्तेष्वसौनूनंतपास्वेषुबलाधिकः ॥ बलकर्ताहिकुहकोलं
पटःपरदारहृत् ॥ ३३ ॥ अप्सरोबलसंमत्तस्तपोविघ्नकरःखलः ॥ छिद्रप्रहरणःपापोनित्यंविश्वासघा
तकः ॥ ३४ ॥ नमुचिर्निहतोयेनकृत्वासंधिंदुरात्मना ॥ शपथान्विविधानादौकृत्वाभीतेनछद्मना
॥ ३५ ॥ विष्णुस्तुकपटाचार्यःकुहकःशपथाकरः ॥ नानारूपधरःकामंबलकृद्दंभपंडितः ॥ ३६ ॥ कृत्वा
कोलाऽऽकृतिंयेनहिरण्याक्षोनिपातितः ॥ हिरण्यकशिपुर्येननृसिंहेनचघातितः ॥ ३७ ॥ नाऽहंतद्वश
गोनूनंभवेयंदनुनंदनाः ॥ विश्वासंनैवगच्छामिदेवानांकुत्रकर्हिचित् ॥ ३८ ॥ किंकरिष्यतिमेविष्णुरिं
द्रोवाबलवत्तरः ॥ रुद्रोवाऽपिनमेशक्तःप्रतिकर्तुंरणांगणे ॥ ३९ ॥ त्रिविष्टपंग्रहीष्यामिजित्वेन्द्रंवरुणंय
मम् ॥ धनदंपावकंचैवचंद्रसूर्यौविजित्यच ॥ ४० ॥ यज्ञभागभुजःसर्वेभविष्यामोऽद्यसोमपाः ॥ जित्वा
देवसमूहंचविहरिष्यामिदानवैः ॥ ४१ ॥ नमेभयंसुरेभ्यश्चवरदानेनदानवाः ॥ मरणंननरेभ्यश्चनारी
किंमेकरिष्यति ॥ ४२ ॥ पातालपर्वतेभ्यश्चसमाहूयवरान्वरान् ॥ दानवान्ममसैन्येशान्कुर्वंतुत्वरिता
श्चराः ॥ ४३ ॥ एकोऽहंसर्वदेवेशान्विजेतुंदानवाःक्षमः ॥ शोभार्थंवःसमाहूयनयामिसुरसंगमे ॥ ४४॥
शृंगाभ्यांचखुराभ्यांचहनिष्येऽहंसुरान्किल ॥ नमेभयंसुरेभ्यश्चवरदानप्रभावतः ॥ ४५ ॥ अवध्योऽ

हंसुरगणैरसुरैर्मानवैस्तथा ॥ तस्मात्सज्जाभवंत्वद्यदेवलोकजयायवै ॥ ४६ ॥ जित्वासुरालयंदैत्या
विहरिष्यामिनंदने ॥ मंदारकुसुमापीडादेवयोषित्समन्विताः ॥ ४७ ॥ कामधेनुपयोत्सिक्ताःसुधा
पानप्रमोदिताः ॥ देवगंधर्वगीतादिनृत्यलास्यसमन्विताः ॥ ४८ ॥ उर्वशामेनकारंभाघृताचीचतिलो
त्तमा ॥ प्रमद्वरामहासेनामिश्रकेशीमदोत्कटा ॥ ४९ ॥ विप्रचित्तिप्रभृतयोनृत्यगीतविशारदाः ॥ रंज
यिष्यंतिवःसर्वान्नानाऽऽसवनिषेवणैः ॥ ५० ॥ सर्वेसज्जाभवंत्वद्यरोचतांगमनंदिवि ॥ संग्रामार्थं
सुरैःसार्धं कृत्वामंगलमुत्तमम् ॥ ५१ ॥ रक्षणार्थं चसर्वेषांभार्गवंमुनिसत्तमम् ॥ समाहूयचसंपूज्यस्था
प्ययज्ञे गुरुंपरम् ॥ ५२ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंदिश्यदैत्येन्द्रान्महिषःपापधीस्तदा ॥ जगामत्वरितो
राजन्भवनंस्वंमुदान्वितः ॥ ५३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते० पंचमस्कंधेभगवतीमाहात्म्येदैत्यसैन्योद्योगोनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

व्यासउवाच ॥ गतेदूतेसुरेंद्रोऽपिसमाहूयसुरानथ ॥ यमवायुधनाध्यक्षवरुणानिदमूचि
वान् ॥ १ ॥ महिषोनामदैत्येंद्रोरंभपुत्रोमहाबलः ॥ वरदर्पमदोन्मत्तोमायाशतविचक्षणः ॥ २ ॥ तस्य
दूतोऽद्यसंप्राप्तःप्रेषितस्तेनभोःसुराः ॥ स्वर्गकामेनलुब्धेनमामुवाचेदृशंवचः ॥ ३ ॥ त्यजदेवालयंश
क्रयथेच्छंव्रजवासव ॥ सेवांवाकुरुदैत्यस्यमहिषस्यमहात्मनः ॥ ४ ॥ दयावान्दानवेंद्रोऽसौसतेवृत्तिं
विधास्यति ॥ नतेषुभृत्यभूतेषुनकुप्यतिकदाचन ॥ ५ ॥ नोचेद्युद्धायदेवेशसेनोद्योगंकुरुस्वयम् ॥
गतेमयिसदैत्येंद्रस्त्वरितःसमुपेष्यति ॥ ६ ॥ इत्युक्त्वासगतोदूतोदानवस्यदुरात्मनः ॥ किंकर्तव्यमतः
कार्यंचिंतयध्वंसुरोत्तमाः ॥ ७ ॥ दुर्बलोऽपिनचोपेक्ष्यःशत्रुर्बलवतासुराः ॥ विशेषेणसदोद्योगीबलवा
न्बलदर्पितः ॥ ८ ॥ उद्यमःकिलकर्तव्योयथाबुद्धिर्यथाबलम् ॥ दैवाऽधीनोभवेन्नूनंजयोवाऽ
थपराजयः ॥ ९ ॥ संधियोगोनचात्राऽस्तिखलेसंधिर्निरर्थकः ॥ सर्वथासाधुभिःकार्यंविचार्यच

पुनः पुनः ॥ १० ॥ यानमप्यधुनानैवकर्तव्यंसहसापुनः ॥ प्रेक्षकाःप्रेषणीयाश्चशीघ्रगाःसुप्रवेशकाः
॥११॥ इंगितज्ञाश्चनिःसंगानिःस्पृहाःसत्यवादिनः ॥ सेनाऽभियोगंप्रस्थानंबलसंख्यांयथार्थतः ॥१२॥
वीराणांचपरिज्ञानंकृत्वायांतुत्वरान्विताः ॥ ज्ञात्वादैत्यपतेस्तस्यसैन्यस्यचबलाबलम् ॥ १३ ॥ करि
ष्यामिततस्तूर्णं यानंवादुर्गसंग्रहम् ॥ "विचार्यखलुकर्तव्यंकार्यं बुद्धिमतासदा ॥ सहसाविहितंकार्यं
दुःखदंसर्वथाभवेत् ॥ १४ ॥ तस्माद्विमृश्यकर्तव्यं सुखदंसर्वथाबुधैः ॥ नाऽत्रभेदविधिर्न्याय्योदा
नवेषुचसर्वथा ॥ १५ ॥ एकचित्तेषुकार्येऽस्मिंस्तस्माच्चाराव्रजंतुवै ॥ ज्ञात्वाबलाबलंतेषांपश्चान्नीति
र्विचार्यच ॥ १६ ॥ विधेयाविधिवत्तज्ज्ञैस्तेषुकार्यपरेषुच ॥ अन्यथाविहितंकार्यं विपरीतफलप्रदम्
॥१७॥ सर्वथातद्भवेन्नूनमज्ञातमौषधंयथा ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंचिंत्यतैःसर्वैःप्रणिधिंकार्यवेदिनम्
॥ १८ ॥ प्रेषयामासदेवेंद्रःपरिज्ञानायपार्थिवः ॥ दूतस्तुत्वरितोगत्वासमागम्यसुराधिपम् ॥ १९ ॥
निवेदयामासतदासर्वसैन्यबलाबलम् ॥ ज्ञात्वातद्बलमुद्योगंतुराषाडतिविस्मितः ॥ २० ॥ देवानचोद
यत्तूर्णं समाहूयपुरोहितम् ॥ मंत्रंमंत्रविदांश्रेष्ठंचकारत्रिदशेश्वरः ॥ २१ ॥ उवाचांगिरसश्रेष्ठंसमासी
नंवरासने ॥ इंद्रउवाच ॥ भोभोदेवगुरोविद्वन्किंकर्तव्यंवदस्वनः ॥ २२ ॥ सर्वज्ञोऽसिसमुत्पन्नेकार्ये
त्वंगतिरद्यनः ॥ दानवोमहिषोनाममहावीर्योमदान्वितः ॥२३॥ योद्धुकामःसमायातिबहुभिर्दानवैर्वृतः
॥ तत्रप्रतिक्रियाकार्यात्वयामंत्रविदाऽधुना ॥ २४ ॥ तेषांशुक्रस्तथात्वंमेविघ्नहर्तासुसंयतः ॥
व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंप्राहतुरासाहंबृहस्पतिः ॥ २५ ॥ विचिंत्यमनसाकामंकार्यसाधनत
त्परः ॥ गुरुरुवाच ॥ स्वस्थोभवसुरेंद्रत्वंधैर्यमालंब्यमारिष ॥ २६ ॥ व्यसनेचसमुत्पन्नेत्याज्यंधैर्य
माशुवै ॥ जयाऽजयौसुराध्यक्षदैवाधीनौसदैवहि ॥ २७ ॥ स्थातव्यंधैर्यमालंब्यतस्माद्बुद्धिमतास
दा ॥ भवितव्यंभवत्येवजानन्नेवशतक्रतो ॥ २८ ॥ उद्यमःसर्वथाकार्यो यथापौरुषमात्मनः ॥ मुनयोऽ

पिहिमुक्त्यर्थमुद्यमैकरताःसदा ॥ २९ ॥ दैवाधीनंचजानंतोयोगध्यानपरायणाः ॥ तस्मात्सदैवकर्त
व्योव्यवहारोदितोद्यमः ॥ ३० ॥ सुखंभवतुवामावादैवेकापरिदेवना ॥ विनापुरुषकारेणकदाचित्सि
द्धिमाप्नुयात् ॥ ३१ ॥ अंधवत्पंगुवत्कामंनतथामुदमावहेत् ॥ कृतेपुरुषकारेऽपियदिसिद्धिर्नजायते
॥ ३२ ॥ नतत्रदूषणंतस्यदैवाधीनेशरीरिणि ॥ कार्यसिद्धिर्नसैन्येऽस्तिनमंत्रेनचमंत्रणे ॥ ३३ ॥ नरथेना
ऽऽयुधेनूनंदैवाधीनासुराधिप ॥ बलवान्क्लेशमाप्नोतिनिर्बलः सुखमश्नुते ॥ ३४ ॥ बुद्धिमान्क्षुधितः
शेतेनिर्बुद्धिर्भोगवान्भवेत् ॥ कातरोजयमाप्नोतिशूरोयातिपराजयम् ॥ ३५ ॥ दैवाऽधीनेतुसंसारेका
मंकापरिदेवना ॥ उद्यमेयोजयेन्नूनंभवितव्यंसुराधिप ॥ ३६ ॥ दुःखदेसुखदेवाऽपितत्रतोनविचिंत
येत् ॥ दुःखेदुःखाऽधिकान्पश्येत्सुखेपश्येत्सुखाऽधिकान् ॥ ३७ ॥ आत्मानंहर्षशोकाभ्यांशत्रुभ्यामिव
नार्पयेत् ॥ धैर्यमेवावगंतव्यंहर्षशोकोद्भवेबुधैः ॥ ३८ ॥ अधैर्याद्यादृशंदुःखंनतुधैर्येऽस्तितादृशम् ॥
दुर्लभंसहनत्वंवैसमयेसुखदुःखयोः ॥ ३९ ॥ हर्षशोकोद्भवोयत्रनभवेद्बुद्धिनिश्चयात् ॥ किंदुःखंकस्य
वादुःखंनिर्गुणोऽहंसदाऽव्ययः ॥ ४० ॥ चतुर्विंशाऽतिरिक्तोऽस्मिकिंमेदुःखंसुखंचकिम ॥ प्राणस्यक्षु
त्पिपासेद्वेमनसःशोकमूर्च्छने ॥ ४१ ॥ जरामृत्यूशरीरस्यषड्ूर्मिरहितःशिवः ॥ शोकमोहौशरीरस्यगु
णौकिंमेऽत्रचिंतने ॥ ४२ ॥ शरीरंनाहमथवातत्संबंधीनचाऽप्यहम् ॥ सप्तैकषोडशादिभ्योविभिन्नोऽ
हंसदासुखी ॥ ४३ ॥ प्रकृतिर्विकृतिर्नाऽहंकिंमेदुःखंसदापुनः ॥ इतिमत्वासुरेशत्वंमनसाभवनिर्ममः
॥ ४४ ॥ उपायःप्रथमोऽयंतेदुःखनाशेशतक्रतो ॥ ममतापरमंदुःखंनिर्ममत्वंपरंसुखम् ॥ ४५ ॥ संतोषा
दपरंनाऽस्तिसुखस्थानंशचीपते ॥ अथवायदिनज्ञानंममत्वनाशनेकिल ॥ ४६ ॥ ततोविवेकःकर्तव्योभ
वितव्येसुराधिप ॥ प्रारब्धकर्मणांनाशोनाऽभोगाल्लक्ष्यतेकिल ॥ ४७ ॥ यद्भावितद्भवत्येवका
चिंतासुखदुःखयोः ॥ सुरैःसर्वैःसहायैर्वाबुद्ध्यावातवसत्तम ॥ ४८ ॥ सुखंक्षयायपुण्यस्यदुःखंपापस्य

मारिष ॥ तस्मात्सुखक्षयेहर्षःकर्तव्यःसर्वथाबुधैः ॥ ४९ ॥ अथवामंत्रयित्वाऽद्य कुरुयत्नंयथाविधि ॥ कृतेयत्नेमहाराजभवितव्यंभविष्यति ॥ ५० ॥

इति श्रीदे० भा० म० पंचमस्कंधे चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वासहस्राक्षःपुनराहबृहस्पतिम् ॥ युद्धोद्योगंकरिष्यामिहयारेर्नाशनायवै ॥ १ ॥ नोद्यमेनविनाराज्यंनसुखंनचवैयशः ॥ निरुद्यमंनशंसंतिकातरानचसोद्यमाः ॥ २ ॥ यतीनांभूषणंज्ञानंसंतोषोहिद्विजन्मनाम् ॥ उद्यमःशत्रुहननंभूषणंभूतिमिच्छताम् ॥३॥ उद्यमेनहतस्त्वाष्ट्रोनमुचिर्वलएवच ॥ तथैनंनिहनिष्यामिमहिषंमुनिसत्तम ॥४॥ बलंदेवगुरुस्त्वंमेवज्रमायुधमुत्तमम् ॥ सहायस्तुहरिर्नूनंतथोमापतिरव्ययः॥५॥रक्षोघ्नान्पठमेसाधोकरोम्यद्यसमुद्यमम् ॥ स्वसैन्याऽभिनिवेशंचमहिषंप्रतिमानद ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तोदेवराजेनवाचस्पतिरुवाचह ॥ सुरेंद्रेयुद्धसंरक्तंस्मितपूर्वं वचस्तदा ॥ ७ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ प्रेरयामिनचाहंत्वांनचनिवारयाम्यहम् ॥ संदिग्धेत्रजयेकामंयुध्यतश्चपराजये ॥ ८ ॥ नतेत्रदूषणंकिंचिद्भवितव्येशचीपते ॥ सुखंवायदिवादुःखंविहितंचभविष्यति ॥ ९ ॥ नमयातत्परिज्ञातंभाविदुःखंसुखंतथा ॥ यद्भार्याहरणेप्राप्तंपुरावासववेत्सिहि ॥१०॥ शशिनामेहृताभार्यामित्रेणाऽमित्रकर्शन ॥ स्वाऽऽश्रमस्थेनसंप्राप्तंदुःखंसर्वसुखाऽपहम् ॥ ११ ॥ बुद्धिमान्सर्वलोकेषुविदितोऽहंसुराऽधिप ॥ क्वमेगतातदाबुद्धिर्यदाभार्याहृताबलात् ॥ १२ ॥ तस्मादुपायःकर्तव्योबुद्धिमद्भिःसदानरैः॥कार्यसिद्धिःसदानूनंदैवाधीनासुराऽधिप॥१३॥व्यासउवाच॥तच्छ्रुत्वावचनंसत्यगुरोःसार्थंशचीपतिः ॥ ब्रह्माणंशरणंगत्वानत्वावचनमब्रवीत् ॥१४॥ पितामहसुराऽध्यक्षदैत्योमहिषसंज्ञकः ॥ ग्रहीतुकामः स्वर्गमेवलोद्योगंकरोत्यलम् ॥ १५ ॥ अन्येचदानवाःसर्वेतत्सैन्यंसमुपस्थिताः ॥ योद्धकामामहावीर्याःसर्वे युद्धविशारदाः ॥ १६ ॥ तेनाऽहंभीतभीतोऽस्मित्वत्सकाश

मिहाऽऽगतः ॥ सर्वज्ञोऽसिमहाप्राज्ञसाहाय्यंकर्तुमर्हसि ॥ १७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ गच्छामःसर्वएवाऽद्यकै
लासंत्वरितावयम् ॥ शंकरंपुरतःकृत्वाविष्णुंचबलिनांवरम् ॥ १८ ॥ ततोयुद्धंप्रकर्तव्यंसर्वैःसुरगणैः
सह ॥ मिलित्वामंत्रमाधायदेशंकालंविचिंत्यच ॥ १९ ॥ बलाबलमविज्ञातविवेकमपहायच ॥ साहसं
तुप्रकुर्वाणोनरःपतनमृच्छति ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥ तन्निशम्यसहस्राक्षः कैलासंनिर्जगामह ॥ ब्रह्मा
णंपुरतःकृत्वालोकपालसमन्वितः ॥ २१ ॥ तुष्टावशंकरंगत्वावेदमंत्रैर्महेश्वरम् ॥ प्रसन्नंपरतःकृत्वाय
यौविष्णुपुरंप्रति ॥ २२ ॥ स्तुत्वातंदेवदेवेशंकार्यंप्रोवाचचात्मनः ॥ महिषात्तद्भयंचोग्रं वरदानमदोद्ध
तात् ॥ २३ ॥ तदाकर्ण्यभयंतस्यविष्णुर्देवानुवाचह ॥ करिष्यामोवयंयुद्धंहनिष्यामस्तुदुर्जयम्
॥ २४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेनिश्चयंकृत्वाब्रह्मविष्णुहरीश्वराः ॥ स्वानिस्वानिसमारुह्यवाहनानिय
युःसुराः ॥ २५ ॥ ब्रह्माहंससमारूढोविष्णुर्गरुडवाहनः ॥ शंकरोवृषमारूढोवृत्रहागजसंस्थितः
॥ २६ ॥ मयूरवाहनःस्कंदोयमोमहिषवाहनः ॥ कृत्वासैन्यसमायोगंयावत्तेनिर्ययुःसुराः ॥ २७ ॥ ताव
द्दैत्यबलंप्राप्तंदृप्तंमहिषपालितम् ॥ तत्राभूत्तुमुलंयुद्धं देवदानवसैन्ययोः ॥ २८ ॥ बाणैः खड्गैस्तथा
प्रासैर्मुसलैश्चपरश्वधैः ॥ गदाभिः पट्टिशैःशूलैश्चक्रैश्चशक्तितोमरैः ॥ २९ ॥ मुद्गरैर्भिंदिपालैश्च
हलैश्चैवाऽतिदारुणैः ॥ अन्यैश्चविविधैरस्त्रैर्निजघ्नुस्तेपरस्परम् ॥३०॥ सेनानीश्चिक्षुरस्तस्यगजारू
ढोमहाबलः ॥ मघवंतंपंचभिस्तैःसायकैःसमताडयत् ॥ ३१ ॥ तुराषाडपितांश्छित्त्वाबाणैर्बाणां
स्त्वरान्वितः ॥ हृदयेचार्धचंद्रेणताडयामासतंकृती ॥ ३२ ॥ बाणाऽऽहतस्तुसेनानीःप्रापमूर्च्छांग
जोपरि ॥ करणंवज्रघातेनसजघानकरेततः ॥ ३३ ॥ तद्वज्राभिहतोनागोभग्नःसैन्यंजगामह ॥ दृष्ट्वातंदै
त्यराट्क्रुद्धोबिडालाऽऽख्यमथाब्रवीत् ॥ ३४ ॥ गच्छवीरमहाबाहोजहींद्रंमदगर्वितम् ॥ वरुणादीन्प
रान्देवान्हत्वाऽऽगच्छममांतिकम् ॥ ३५ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यबिडालाऽऽख्योमहा

बलः ॥ आरुह्यवारणंमत्तंजगामत्रिदशाऽधिपम् ॥ ३६ ॥ वासवस्तंसमायांतंदृष्ट्वाक्रोधसमन्वितः ॥
जघानविशिखैस्तीक्ष्णैराशीविषसमप्रभैः ॥ ३७ ॥ सतुछित्त्वाशरांस्तूर्णंस्वशरैश्चापनिःसृतैः ॥ पंचा
शद्भिर्जघानाऽऽशुवासवंचशिलीमुखैः ॥ ३८ ॥ तथैंद्रोऽपिचतान्बाणांश्छित्त्वाकोपसमन्वितः ॥ जघा
नविशिखैस्तीक्ष्णैराशीविषसमप्रभैः ॥ ३९ ॥ सतुच्छित्त्वाशरांस्तूर्णंस्वशरैश्चापनिःसृतैः ॥ गदयाताड
यामासगजंतस्यकरोपरि ॥ ४० ॥ स्वकरेनिहतोनागश्चकारार्तस्वरंमुहुः ॥ परिवृत्यजघानाऽऽशुदैत्य
सैन्यंभयाऽऽतुरम् ॥ ४१ ॥ दानवस्तुगजंवीक्ष्यपरावृत्यगतंरणात् ॥ समारुह्यरथेरम्येजगामाऽऽशुसु
रान्प्रति ॥ ४२ ॥ तुराषाडपितंवीक्ष्यरथस्थंपुनरागतम् ॥ अहनद्विशिखैस्तीक्ष्णैराशीविषसमप्रभैः
॥ ४३ ॥ सोऽपिक्रुद्धश्चकारोग्रांबाणवृष्टिंमहाबलः ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंतयोस्तत्रजयैषिणोः ॥ ४४ ॥
इन्द्रस्तुबलिनंदृष्ट्वाकोपेनाऽऽकुलितेंद्रियः ॥ जयंतमग्रतःकृत्वायुयुधेतेनसंयुतः ॥ ४५ ॥ जयंतस्तुशितै
र्बाणैस्तंजघानस्तनांतरे ॥ पंचभिःप्रबलाऽऽकृष्टैरसुरंमदगर्वितम् ॥ ४६ ॥ सबाणाऽभिहतस्तात्रनि
पपातरथोपरि ॥ अतिवाह्यरथंसूतोनिर्जगामरणाजिरात् ॥ ४७ ॥ तस्मिन्विनिर्गतेदैत्येबिडालाऽऽख्येऽ
थमूर्छिते ॥ जयशब्दोमहानासीद्दुंदुभीनांचनिःस्वनः ॥ ४८ ॥ सुराःप्रमुदिताःसर्वेतुष्टुवुस्तंशचीप
तिम् ॥ जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाऽऽप्सरोगणाः ॥ ४९ ॥ चुकोपमहिषःश्रुत्वाजयशब्दंसुरैःकृतम् ॥
प्रेषयामासतत्रैवताम्रंपरमदापहम् ॥ ५० ॥ ताम्रस्तुबहुभिःसार्धंसमागम्यरणाजिरे ॥ शरवृष्टिंचका
राशुतडित्वानिवसागरे ॥ ५१ ॥ वरुणःपाशमुद्यम्यजगामत्वरितस्तदा ॥ यमश्चमहिषारूढोदंडमा
दायनिर्ययौ ॥ ५२ ॥ तत्रयुद्धमभूद्घोरंदेवदानवयोर्मिथः ॥ बाणैःखड्गैश्चमुसलैःशक्तिभिश्चपरश्वधैः
॥ ५३ ॥ दंडेननिहतस्ताम्रोयमहस्तोद्यतेनच ॥ नचचालमहाबाहुःसंग्रामांगणतस्तदा ॥ ५४ ॥ चापमा
कृष्यवेगेनमुक्त्वातीव्राञ्छिलीमुखान् ॥ इन्द्रादीनहनत्तूर्णंताम्रस्तस्मिन्रणाजिरे ॥ ५५ ॥ तेऽपिदेवाः

शरैर्दिव्यैर्निशितैश्चशिताशितैः ॥ निजघ्नुर्दानवान्क्रुद्धास्तिष्ठतिष्ठेतिचुक्रुशुः ॥ ५६ ॥ निहतस्तैःसुरै
दैत्योमूर्च्छामापरणाँगणे ॥ हाहाकारोमहानासीद्दैत्यसैन्येभयाऽऽतुरे ॥ ५७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेदैत्यसैन्यपराजयोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

व्यासउवाच ॥ ताम्रोथमूर्छितेदैत्येमहिषःक्रोधसंयुतः ॥ समुद्यम्यगदांगुर्वीं देवानुपजगा
मह ॥ १ ॥ तिष्ठंत्वद्यसुराःसर्वेहन्म्यहंगदयाकिल ॥ सर्वेबलिभुजः कामंबलहीनाःसदैवहि ॥ २ ॥ इत्यु
क्त्वाऽसौगजाऽऽरूढंसंप्राप्यमदगर्वितः ॥ जघानगदयातूर्णं बाहुमूलेमहाभुजः॥३॥सोऽपिवज्रेणघोरेण
चिच्छेदाशुगदांचताम् ॥ प्रहर्तुकामस्त्वरितोजगाममहिषंप्रति ॥ ४ ॥ हयारिरपिकोपेनखड्गमादाय
सुप्रभम् ॥ ययाविंद्रंमहावीर्यं प्रहरिष्यन्निरांतिकम् ॥ ५ ॥ बभूवचतयोर्युद्धं सर्वलोकभयाऽवहम् ॥
आयुधैर्विविधैस्तत्रमुनिविस्मयकारकम् ॥ ६ ॥ चकाराऽऽशुतदादैत्योमायांमोहकरींकिल ॥
शांबरींसर्वलोकघ्नींमुनीनामपिमोहिनीम् ॥ ७ ॥ कोटिशोमहिषास्तत्रतद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥
ददृशुःसायुधाःसर्वेनिघ्नंतोदेववाहिनीम् ॥ ८ ॥ मघवाविस्मितस्तत्रदृष्ट्वातांदैत्यनिर्मिताम् ॥ बभूवा
तिभयोद्विग्नोमायांमोहकरींकिल ॥९॥ वरुणोपिसुसंत्रस्तस्तथैवधननायकः ॥ यमोहुताशनःसूर्यःशीतर
श्मिर्भयातुरः ॥ १० ॥ पलायनपराःसर्वेबभूवुर्मोहिताःसुराः ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानांस्मरणंचक्रुरुद्यताः
॥ ११ ॥ तत्राजग्मुश्चकाजेशाःस्मृतमात्राःसुरोत्तमाः ॥ हंसतार्क्ष्यवृषारूढास्त्रातुकामावरायुधाः॥१२॥
शौरिस्तांमोहिनींदृष्ट्वासुदर्शनमथोज्ज्वलम् ॥ मुमोचतत्तेजसैवमायासाविलयंगता ॥ १३ ॥ वीक्ष्यता
न्महिषस्तत्रसृष्टिस्थित्यंतकारिणः ॥ योद्धुकामःसमादायपरिघंसमुपाद्रवत् ॥ १४ ॥ महिषाख्योम
हावीरःचेनानीश्चिक्षुरस्तथा ॥ उग्रास्यश्चोग्रवीर्यश्चदुद्रुवुर्युद्धकामुकाः ॥ १५ ॥ असिलोमात्रिनेत्र
श्चबाष्कलोंधकएवच॥एतेचाऽन्येचबहवोयोद्धुधकामाविनिर्ययुः ॥१६॥ सन्नद्धाधृतचापास्तेरथारू

ढामदोद्धताः ॥ परिवव्रुःसुरान्सर्वान्वृकाइववसुवत्सकान् ॥ १७ ॥ बाणवृष्टिंततश्चक्रुर्दानवामदग
र्विताः ॥ सुराश्चाऽपितथाचक्रुः परस्परजिघांसवः ॥ १८ ॥ अंधकोहरिमासाद्यपंचबाणाञ्छिलाशि
तान् ॥ मुमोचविषसंदिग्धान्कर्णाऽऽकृष्टान्महाबलान् ॥ १९ ॥ वासुदेवोऽप्यसंप्राप्तान्विशिखानाशुगै
स्तदा ॥ चिच्छेदतान्पुनःपञ्चमुमोचरिपुनाशनः ॥ २० ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंबभूवहरिदैत्ययोः ॥ बाणा
सिचक्रमुसलैर्गदाशक्तिपरश्वधैः ॥ २१ ॥ महेशांधकयोर्युद्धंतुमुलंलोमहर्षणम् ॥ पंचाशद्दिनपर्यंतंबभू
वचपरस्परम् ॥ २२ ॥ इन्द्रवाष्कलयोस्तद्वन्महिषासुररुद्रयोः ॥ यमत्रिनेत्रयोस्तद्वन्महाहनुधनेशयोः
॥ २३ ॥ असिलोमवरुणयोर्युद्धंपरमदारुणम् ॥ गरुडंगदयादैत्योजघानहरिवाहनम् ॥ २४ ॥ सगदा
पातखिन्नांगोनिःश्वसन्नवतिष्ठत ॥ शौरिस्तंदक्षिणेनाऽऽशुहस्तेनपरिसांत्वयन् ॥ २५ ॥ स्थिरंचकार
देवेशोवैनतेयंमहाबलम् ॥ समाकृष्यधनुःशार्ङ्गंमुमोचविशिखान्बहून् ॥ २६ ॥ अंधकोपरिकोपेनहं
तुकामोजनार्दनः ॥ दानवोऽपिचतान्बाणांश्चिच्छेदस्वशरैःशितैः ॥ २७ ॥ पंचाशद्भिर्हरिंकोपाज्जघा
नचशिलाशितैः ॥ वासुदेवोऽपितांस्तूर्णंवंचयित्वाशरोत्तमान् ॥ २८ ॥ चक्रंमुमोचवेगेनसहस्राऽरंसु
दर्शनम् ॥ त्यक्तंसुदर्शनंदूरात्स्वचक्रेणन्यवारयत् ॥ २९ ॥ ननादचमहाराजदेवान्संमोहयन्निव ॥
दृष्ट्वातुविफलंजातंचक्रंदेवस्यशार्ङ्गिणः ॥ ३० ॥ जग्मुःशोकंसुराःसर्वेजहर्षुर्दानवास्तथा ॥ वासुदेवो
पितरसाद्दृष्ट्वादेवाञ्छुचाऽऽवृतान् ॥ ३१ ॥ गदांकौमोदकींधृत्वादानवंसमुपाद्रवत् ॥ तंजघानाति
वेगेनमूर्ध्निमायाविनंहरिः ॥ ३२ ॥ सगदाऽभिहतोभूमौनिपपाताऽतिमूर्च्छितः ॥ तंतथापतितंवीक्ष्य
हयारिरतिकोपनः ॥ ३३ ॥ आजगामरमानाथंत्रासयन्नतिगर्जितैः ॥ वासुदेवोऽपितंदृष्ट्वासमायांतंक्रु
धान्वितम् ॥ ३४ ॥ चापज्यानिनदंचोग्रंचकारनंदयन्सुरान् ॥ शरवृष्टिंचकाराऽऽशुभगवान्महिषोपरि
॥ ३५ ॥ सोऽपिचिच्छेदबाणौघैस्ताञ्छरान्गगनेरितान् ॥ तयोर्युद्धमभूद्राजन्परस्परभयावहम् ॥३६॥

गदयाताडयामासकेशवोमस्तकोपरि ॥ सगदाभिहतोमूर्ध्निपपातोर्व्यांसुमूर्छितः ॥ ३७ ॥ हाहाकारोमहानासीत्सैन्येतस्यसुदारुणः ॥ सविहायव्यथांदैत्योमुहूर्तादुत्थितःपुनः ॥ ३८ ॥ गृहीत्वापरिघंशीर्षेजघानमधुसूदनम् ॥ परिघेणाऽहतस्तेनमूर्छामापजनार्दनः ॥ ३९ ॥ मूर्च्छितंतमुवाहाऽऽशुजगामगरुडोरणात् ॥ परावृत्तेजगन्नाथेदेवाइंद्रपुरोगमाः ॥ ४० ॥ भयंप्रापुःसुदुःखार्ताश्चुक्रुशुश्चरणाजिरे क्रंदमानान्सुरान्वीक्ष्यशंकरःशूलभृत्तदा ॥ ४१ ॥ महिषंतरसाऽभ्येत्यप्राहरद्रोषसंयुतः ॥ सोऽपिशक्तिंमुमोचाऽऽथशंकरस्योरसिस्फुटम् ॥ ४२ ॥ जगर्जसचदुष्टात्मावंचयित्वात्रिशूलकम् ॥ शंकरोऽपितदापीडांनप्रापोरसिताडितः ॥ ४३ ॥ तंजघानत्रिशूलेनकोपादरुणलोचनः ॥ संलग्नंशंकरंदृष्ट्वामहिषेणदुरात्मना ॥ ४४ ॥ आजगामहरिस्तावत्त्यक्त्वामूर्छांप्रहारजाम् ॥ महिषस्तुतदावीक्ष्यसंप्राप्तौहरिशंकरौ ॥ ४५ ॥ युद्धकामौमहावीर्यौचक्रशूलधरौवरौ ॥ कोपयुक्तोबभूवाऽऽशुदृष्ट्वातौसमुपागतौ ॥४६॥ जगामसंमुखस्तावत्संग्रामार्थंमहाभुजः ॥ माहिषंवपुरास्थायधुन्वन्पुच्छंसमुत्कटम् ॥ ४७ ॥ चकारभैरवंनादंत्रासयन्नमरानपि ॥ धुन्वञ्छृंगंमहाकायोदारुणोजलदोयथा ॥ ४८ ॥ शृंगाभ्यांपार्वताञ्छृंगांश्चिक्षेपभृशमुत्कटान् ॥ दृष्ट्वातौतुमहावीर्यौदानवंदेवसत्तमौ ॥४९॥ चक्रतुर्बाणवृष्टिंचदानवोपरिदारुणाम्॥कुर्वाणौबाणवृष्टिंतौदृष्ट्वाहरिहरौहरिः ॥५०॥ चिक्षेपगिरिशृंगंतुपुच्छेनाऽऽवृत्यदारुणम् आपतंतंगिरिंवीक्ष्यभगवान्सात्वतांपतिः ॥५१॥ विशिखैःशतधाचक्रेचक्रेणाऽऽशुजघानतम् ॥ हरिचक्राऽऽहतःसंख्येमूर्च्छामापसदैत्यराट् ॥ ५२ ॥ उत्तस्थौचक्षणान्नूनंमानुषंवपुराश्रितः ॥ गदापाणिर्महाघोरोदानवःपर्वतोपमः ॥ ५३ ॥ मेघनादंननादोच्चैर्भीषयन्नमरानपि ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्विष्णुःपांचजन्यंसमुज्ज्वलम् ॥ ५४ ॥ पूरयामासतरसाशब्दंकर्तुंखरस्वरम् ॥ तेनशब्देनशंखस्यभयत्रस्ताश्चदानवाः ॥ ५५ ॥ बभूवुर्मुदितादेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महा० पं० षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

व्यासउवाच ॥ असुरान्महिषोदृष्ट्वाविषण्णमनसस्तदा ॥ त्यक्त्वातन्माहिषंरूपंबभूवमृगराडसौ ॥ १ ॥ कृत्वानादंमहाघोरंविस्तार्यचमहासटाम् ॥ पपातसुरसेनायांत्रासयन्नखदर्शनैः ॥ २ ॥ गरुडंचनखाऽऽघातैःकृत्वारुधिरविप्लुतम् ॥ जघानचभुजेविष्णुंनखाऽऽघातेनकेसरी ॥ ३ ॥ वासुदेवोऽऽपितंदृष्ट्वाचक्रमुद्यम्यवेगवान् ॥ हंतुकामोहरिःकाममवापाऽऽशुक्रुधान्वितः ॥ ४ ॥ यावद्धयरिपुंवेगाच्चक्रेणाभिजघानतम् ॥ तावत्सोऽतिबलःशृंगीशृंगाभ्यांन्यहनद्धरिम् ॥ ५ ॥ वासुदेवोविषाणाभ्यांताडितोरसिविह्वलः ॥ पलायनपरोवेगाज्जगामभुवनंनिजम् ॥ ६ ॥ गतंदृष्ट्वाहरिंकामंशंकरोपिभयान्वितः ॥ अवध्यंतंपरंमत्वाययौकैलासपर्वतम् ॥ ७ ॥ ब्रह्माऽपिचनिजंधामत्वरितःप्रययौभयात् ॥ मघवावज्रमालंब्यतस्थाराजौमहाबलः ॥ ८ ॥ वरुणःशक्तिमालंब्यधैर्यमालंब्यसंस्थितः ॥ यमोपिदंडमादाययत्तःसमरतत्परः ॥ ९ ॥ ततोयक्षाधिपःकामंबभूवरणतत्परः ॥ पावकःशक्तिमादायतत्राऽभूद्युद्धमानसः ॥ १० ॥ नक्षत्राधिपतिःसूर्यःसमवेतौस्थितावुभौ ॥ वीक्ष्यतंदानवश्रेष्ठंयुद्धायकृतनिश्चयौ ॥ ११ ॥ एतस्मिन्नंतरेक्रुद्धंदैत्यसैन्यंसमभ्यगात् ॥ विसृजन्बाणजालानिक्रूराहिसदृशानिच ॥ १२ ॥ कृत्वाहिमाहिषंरूपंभूपतिःसंस्थितस्तदा ॥ देवदानवयोधानांनिनादस्तुमुलोभवत् ॥ १३ ॥ ज्याघातश्चतलाघातोमेघनादसमोभवत् ॥ संग्रामेसुमहाघोरेदेवदानवसेनयोः ॥ १४ ॥ शृंगाभ्यांपार्वताञ्छृंगांश्चिक्षेपचमहाबलः ॥ जघानसुरसंघांश्चदानवोमदगर्वितः ॥ १५ ॥ खुरघातैस्तथादेवान्पुच्छस्यभ्रमणेनच ॥ सजघानरुषाविष्टोमहिषःपरमाऽद्भुतः ॥ १६ ॥ ततोदेवाःसगंधर्वाभयमाजग्मुरुद्यताः ॥ मघवामहिषंदृष्ट्वापलायनपरोऽभवत् ॥ १७ ॥ संगरंसंपरित्यज्यगतेशक्रेशचीपतौ ॥ यमोधनाधिपःपाशीजग्मुःसर्वेभयाऽऽतुराः ॥ १८ ॥ महिषोऽतिजयंमत्वाजगामस्वगृहंततः ॥ ऐरावतंगजंप्रा

पयत्यक्तामिंद्रेणगच्छता ॥ १९ ॥ तथोच्चैःश्रवसंभानोःकामधेनुंपयस्विनीम् ॥ स्वसैन्यसंवृतस्तूर्णं
स्वर्गंगंतुंमनोदधे ॥ २० ॥ तरसादेवसदनंगत्वासमहिषासुरः ॥ जग्राहसुरराज्यंवैत्यक्तंदेवैर्भयाऽऽ
तुरैः ॥ २१ ॥ इंद्राऽऽसनेतथारम्येदानवःसमुपाविशत् ॥ दानवान्स्थापयामासदेवानांस्थानकेषुसः
॥ २२ ॥ एवंवर्षशतंपूर्णंकृत्वायुद्धंसुदारुणम् ॥ अवापैंद्रपदंकामंदानवोमदगर्वितः ॥ २३ ॥ निर्जरानि
र्गतानाकात्तेनसर्वेऽतिपीडिताः ॥ एवंबहूनिवर्षाणिबभ्रमुर्गिरिगह्वरे ॥ २४ ॥ श्रांताःसर्वेतदाराज-
न्ब्रह्माणंशरणंययुः ॥ प्रजापतिंजगन्नाथंरजोरूपंचतुर्मुखम् ॥ २५ ॥ पद्मासनंवेदगर्भसेवितंमुनिभिः
स्वजैः ॥ मरीचिप्रमुखैःशांतैर्वेदवेदाङ्गपारगैः ॥ २६ ॥ किन्नरैःसिद्धगंधर्वैश्चारणोरगपन्नगैः ॥ तुष्टुवु-
र्भयभीतास्तेदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥२७॥ देवाऊचुः ॥ धातःकिमेतदखिलाऽऽर्तिहरांबुजन्मजन्माऽभिवी
क्ष्यनदयांकुरुषेसुरान्यत् ॥ संपीडितान्रणजितानसुराधिपेनस्थानच्युतान्गिरिगुहाकृतसन्निवासान्
॥ २८ ॥ पुत्रान्पिताकिमपराधशतैःसमेतान्संत्यज्यलोभरहितःकुरुतेऽतिदुःस्थान् ॥ यस्त्वंसुरांस्तव
वपदांबुजभक्तियुक्तान्दैत्याऽर्दितांश्चकृपणान्यदुपेक्षसेऽद्य ॥ २९ ॥ अमरभुवनराज्यंतेनभुक्तंनितांतं
मखहविरपियोग्यंब्राह्मणैराददाति ॥ सुरतरुवरपुष्पंसेवतेऽसौदुरात्माजलनिधिनिधिभूतांगामसौसे
वतेताम् ॥ ३० ॥ किंवागृणीमःसुरकार्यमद्भुतंजानासिदेवेशसुराऽरिचेष्टितम् ॥ ज्ञानेनसर्वत्वमशेष
कार्यवित्तस्मात्प्रभोतेप्रणताःस्मपादयोः ॥ ३१ ॥ यत्राऽपिकुत्राऽपिगतान्सुरानसौनानाचरित्रःखलुपाप
मानसः ॥ पीडांकरोत्येवसदुष्टचेष्टितस्त्राताऽसिदेवेशविधेहिशंविभो ॥ ३२ ॥ नोचेद्वयंदावमहाऽ
ग्निपीडिताःकंशांतिकर्तारमनंततेजसम् ॥ यामःप्रजेशंशरणंसुरेष्टंधातारमाद्यंपरिमुच्यकंशिवम् ॥३३॥
व्यासउवाच॥ इतिस्तुत्वासुराःसर्वेप्रणेमुस्तंप्रजापतिम्॥बद्धांजलिपुटाःसर्वेविषण्णवदनाभृशम्॥३४॥
तांस्तथापीडितान्दृष्ट्वातदालोकपितामहः ॥ उवाचश्लक्ष्णयावाचासुखंसंजनयन्निव ॥ ३५ ॥ ब्रह्मो

वाच ॥ किंकरोमिसुराःकामंदानवोवरदर्पितः ॥ स्त्रीवध्योऽसौनपुंवध्योविधेयंतत्रकिंपुनः ॥ ३६ ॥
व्रजामोऽद्यसुराःसर्वेकैलासंपर्वतोत्तमम् ॥ शंकरंपुरतःकृत्वासर्वकार्यविशारदम् ॥ ३७ ॥ ततोव्रजाम
वैकुंठंयत्रदेवोजनार्दनः ॥ मिलित्वादेवकार्यंचविमृशामोविशेषतः ॥३८॥ इत्युक्त्वाहंसमारुह्यब्रह्माका
र्यसमुच्चये ॥ देवांश्चपृष्ठतःकृत्वाकैलासाभिमुखोययौ ॥ ३९ ॥ तावच्छिवोऽपितरसाज्ञात्वाध्याने
नपद्मजम् ॥ आगच्छंतंसुरैःसार्धंनिर्गतःस्वगृहाद्बहिः ॥ ४० ॥ दृष्ट्वापरस्परंतौतुकृताऽभिवादनौभृ
शम् ॥ प्रणतौचसुरैःसर्वैःसंतुष्टौसंबभूवतुः ॥ ४१ ॥ आसनानिपृथग्दत्त्वादेवेभ्योगिरिजापतिः ॥ उप
विष्टेषुतेष्वेवनिषसादाऽऽसनेस्वके ॥४२॥ कृत्वातुकुशलप्रश्नंब्रह्माणंवृषभध्वजः ॥ पप्रच्छकारणंदेवा
न्कैलासाऽऽगमनेविभुः॥४३॥ शिवउवाच ॥ किमत्राऽऽगमनंब्रह्मन्कृतंदेवैःसवासवैः॥ भवताचमहाभाग
ब्रूहितत्कारणंकिल ॥ ४४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ महिषेणसुरेशानपीडिताःस्वनिवासिनः ॥ भ्रमंतिगिरिदुर्गे
षुभयत्रस्ताःसवासवाः ॥ ४५ ॥ यज्ञभुग्महिषोजातस्तथाऽन्येसुरशत्रवः ॥ पीडितालोकपालाश्चत्वा
मद्यशरणंगताः ॥ ४६ ॥ मयातेभवनंशंभोप्रापिताःकार्यगौरवात् ॥ यद्युक्तंतद्विधत्स्वाद्यसुरकार्यंसुरे
श्वर ॥ ४७ ॥ त्वयिभारोऽस्तिसर्वेषांदेवानांभूतभावन ॥ व्यासउवाच ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाशंकरः
प्रहसन्निदम् ॥ ४८ ॥ वचनंश्लक्ष्णयावाचाप्रोवाचपद्मजंप्रति ॥ शिवउवाच ॥ भवतैवकृतंकार्यंवरदा
नात्पुराविभो ॥ ४९ ॥ अनर्थदंचदेवानांकिंकर्तव्यमतःपरम् ॥ ईदृशोबलवाञ्छूरःसर्वदेवभयप्रदः
॥ ५० ॥ कासमर्थावरानारीतंहंतुंमददर्पितम् ॥ नमेभार्यानतेभार्यासंग्रामंगंतुमर्हति ॥ ५१ ॥ गत्वैवते
महाभागेयुयुधातेकथंपुनः ॥ इंद्राणीचमहाभागानयुद्धकुशलाऽस्तिहि ॥ ५२ ॥ काऽन्याहंतुंसमर्थाऽ
स्तितंपापंमददर्पितम् ॥ ममेदंमतमद्यैवगत्वादेवंजनार्दनम् ॥ ५३ ॥ स्तुत्वातंदेवकार्यायप्रेरयामःसु
सत्वरम् ॥ सोऽतिबुद्धिमतांश्रेष्ठोविष्णुःसर्वार्थसाधने ॥ ५४ ॥ मिलित्वावासुदेवंवैकर्तव्यंकार्यचिंत

नम् ॥ प्रपञ्चेनचबुद्ध्यासंविधास्यतिसाधनम् ॥ ५५ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिरुद्रवचःश्रुत्वाब्रह्माद्याः सुरसत्तमाः ॥ उत्थितास्तेतथेत्युक्त्वाशिवेनसहसत्वराः ॥ ५६ ॥ स्वकीयैर्वाहनैःसर्वेययुर्विष्णुपुरं प्रति ॥ मुद्रिताञ्छकुनान्दृष्ट्वाकार्यसिद्धिकराञ्छुभान् ॥ ५७ ॥ ववुर्वाताःशुभाःशांताःसुगंधाःशुभशंसिनः ॥ पक्षिणश्चशिवावाचस्तत्रोचुःपथिसर्वशः ॥ ५८ ॥ निर्मलंचाऽभवद्व्योमदिशश्चविमलास्तथा ॥ गमने तत्रदेवानांसर्वंशुभमिवाभवत् ॥ ५९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

व्यासउवाच ॥ तरसातेऽथसंप्राप्यवैकुंठविष्णुवल्लभम् ॥ ददृशुःसर्वशोभाढ्यांदिव्यगृहविराजितम् ॥ १ ॥ सरोवापीसरिद्भिश्चसंयुतंसुखदंशुभम् ॥ हंससारसचक्राह्वैःकूजद्भिश्चविराजितम् ॥ २ ॥ चंपकाऽशोककह्लारमंदारवकुलाऽवृतैः ॥ मल्लिकातिलकाऽऽम्रातयुतैःकुरबकादिभिः ॥ ३ ॥ कोकिलारावसन्नादैःशिखंडैर्नृत्यरंजितैः ॥ भ्रमरारावरम्यैश्चदिव्यैरुपवनैर्युतम् ॥ ४ ॥ सुनंदनंदनाद्यैश्चपार्षदैर्भक्तितत्परैः ॥ संस्तुवद्भिर्युतंभक्तैरनन्यभववृत्तिभिः ॥ ५ ॥ प्रासादैरत्नखचितैःकांचनश्चित्रमंडितैः ॥ अभ्रांलिहैर्विराजद्भिःसंयुतंशुभसद्मकैः ॥ ६ ॥ गायद्भिर्देवगंधर्वैर्नृत्यद्भिरप्सरोगणैः ॥ रंजितंकिन्नरैःशश्वद्रक्तकंठैर्मनोहरैः ॥ ७ ॥ मुनिभिश्चतथाशान्तैर्वेदपाठकृताऽऽदरैः ॥ स्तुवद्भिःश्रुतिसूक्तैश्चमंडितंसदनंहरेः ॥ ८ ॥ तेचविष्णुगृहंप्राप्यद्वारपालौशुभाऽऽकृती ॥ वीक्ष्योचुर्जयविजयौहेमयष्टिधरौस्थितौ ॥ ९ ॥ गत्वैकोऽप्युभयोर्मध्येनिवेदयतुसंगतान् ॥ द्वारस्थान्ब्रह्मरुद्रादीन्विष्णुदर्शनलालसान् ॥ १० ॥ व्यासउवाचः ॥ विजयस्तद्वचःश्रुत्वागत्वाऽथविष्णुसन्निधौ ॥ सर्वान्समागतान्देवान्प्रणम्योवाचसत्वरः ॥ ११ ॥ विजयउवाच ॥ देवदेवमहाराजरमाकांतसुरारिहन् ॥ समागताःसुराःसर्वेद्वारितिष्ठंतिवैविभो ॥ १२ ॥ ब्रह्मारुद्रस्तथेंद्रश्चवरुणःपावकोयमः ॥ स्तुवंतिवे

दवाक्यैस्त्वाममरादर्शनाऽर्थिनः ॥ १३ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविष्णुर्विजयस्यरमापतिः ॥
निर्जगामगृहात्तूर्णं सुरान्समधिकोत्सवः ॥ १४ ॥ गत्वावीक्ष्यहरिर्देवान्द्वारस्थाञ्च्छ्रमकर्शितान् ॥
प्रीतिप्रवणयादृष्ट्याप्रीणयामासदुःखितान् ॥ १५ ॥ प्रणेमुस्तेसुराःसर्वेदेवदेवंजनार्दनम् ॥ तुष्टुवुश्च
सुरारिघ्नंवाग्भिर्वेदविनिश्चितम् ॥ १६ ॥ देवाऊचुः ॥ देवदेवजगन्नाथसृष्टिस्थित्यंतकारक ॥ दया
सिंधोमहाराजत्राहिनःशरणाऽऽगतान् ॥ १७ ॥ विष्णुरुवाच ॥ विशंतुनिर्जराःसर्वेकुशलंकथयंतुवः ॥
आसनेषुकिमर्थंवैमिलिताः समुपागताः ॥ १८ ॥ चिंताऽऽतुराःकथंजाताविषण्णादीनमानसाः ॥
ब्रह्मरुद्रेणसहिताःकार्यं प्रब्रूतसत्वरम् ॥ १९ ॥ देवाऊचुः ॥ महिषेणमहाराजपीडिताःपापकर्मणा ॥
असाध्येनाऽतिदुष्टेनवरदृप्तेनपापिना ॥ २० ॥ यज्ञभागानसौभुंक्तेब्राह्मणैःप्रतिपादितान् ॥ अमरा
गिरिदुर्गेषुभ्रमंतिचभयाऽऽतुराः ॥ २१ ॥ वरदानेनधातुःसदुर्जयोमधुसूदन ॥ तस्मात्त्वांशरणंप्राप्ता
ज्ञात्वातत्कार्यगौरवम् ॥ २२ ॥ समर्थोऽसिसमुद्धर्तुंदैत्यमायाविशारद ॥ कुरुकृष्णवधोपायंतस्यदान
वमर्दन ॥ २३ ॥ धात्रातस्मैवरोदत्तोह्यवध्योऽसिनरैःकिल ॥ कास्त्रीत्वेत्त्वंविधावालायाहन्यात्तंशठंर
णे ॥ २४ ॥ उमामावाशचीविद्याकासमर्थाऽस्यघातने ॥ महिषस्याऽतिदुष्टस्यवरदानबलादपि
॥ २५ ॥ विचिन्त्यबुद्ध्यायत्सर्वंमरणस्याऽस्यकारणम् ॥ कुरुकार्यंचदेवानांभक्तवत्सलभूधर ॥ २६ ॥
व्यासउवाच ॥ श्रुत्वातद्वचनंविष्णुस्तानुवाचहसन्निव ॥ युद्धंकृतंपुराऽस्माभिस्तथाऽपिनमृतोह्यसौ॥
॥ २७ ॥ अद्यसर्वसुराणांवैतेजोभीरूपसंपदा ॥ उत्पन्नाचेद्वरारोहासाहन्यात्तंरणेबलात् ॥ २८ ॥
हयारिंवरदृप्तंचमायाशतविशारदम् ॥ हंतुंयोग्याभवेन्नारी शक्त्यंशैर्निर्मिताहिनः ॥ २९ ॥
प्रार्थयंतुचतेजोंशान्स्त्रियोऽस्माकंतथापुनः ॥ उत्पन्नैस्तैश्चतेजोंशैस्तेजोराशिर्भवेद्यथा ॥ ३० ॥ आयु
धानिवयंदद्मःसर्वेरुद्रपुरोगमाः ॥ तस्यैसर्वाणिदिव्यानित्रिशूलादीनियानिच ॥ ३१ ॥ सर्वाऽऽयुधध

रानारीसर्वतेजःसमन्विता ॥ हनिष्यतिदुरात्मानंतंपापंमदगर्वितम् ॥ ३२ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त
वतिदेवेशेब्रह्मणोवदनात्ततः ॥ स्वयमेवोद्भौतेजोराशिश्चातीवदुःसहः ॥ ३३ ॥ रक्तवर्णंशुभाकारंप
द्मरागमणिप्रभम् ॥ किंचिच्छीतंतथाचोष्णंमरीचिजालमंडितम् ॥ ३४ ॥ निःसृतंहरिणादृष्टंहरेणच
महात्मना ॥ विस्मितौतौमहाराजबभूवतुरुरुक्रमौ ॥ ३५ ॥ शंकरस्यशरीरात्तुनिःसृतंमहदद्भुतम् ॥
रौप्यवर्णमभूत्तीव्रंदुर्दर्शंदारुणंमहत् ॥ ३६ ॥ भयंकरंचदैत्यानांदेवानांविस्मयप्रदम् ॥ घोररूपंगिरिप्र
ख्यंतमोगुणमिवाऽपरम् ॥ ३७ ॥ ततोविष्णुशरीरात्तुतेजोराशिमिवाऽपरम् ॥ नीलंसत्त्वगुणोपेतंप्रादु
रासमहाद्युति ॥ ३८ ॥ ततश्चंद्रशरीरात्तुचित्ररूपंदुरासदम् ॥ आविरासीत्सुसंवृत्तंतेजःसर्वगुणाऽऽ
त्मकम् ॥ ३९ ॥ कुबेरयमवह्नीनांशरीरेभ्यःसमंततः ॥ निश्चक्राममहत्तेजोवरुणस्यतथैवच ॥ ४० ॥
अन्येषांचैवदेवानांशरीरेभ्योऽतिभास्वरम् ॥ निर्गतंतन्महातेजोराशिरासीन्महोज्ज्वलः ॥ ४१ ॥ तंदृष्ट्वा
विस्मिताःसर्वेदेवाविष्णुपुरोगमाः ॥ तेजोराशिंमहादिव्यंहिमाचलमिवाऽपरम् ॥ ४२ ॥ पश्यतांतत्र
देवानांतेजःपुंजसमुद्भवा ॥ बभूवातिवरानारीसुंदरीविस्मयप्रदा ॥ ४३ ॥ त्रिगुणासामहालक्ष्मीः
सर्वदेवशरीरजा ॥ अष्टादशभुजारम्यात्रिवर्णाविश्वमोहिनी ॥ ४४ ॥ श्वेताऽऽननाकृष्णनेत्रासंरक्ताऽ
धरपल्लवा ॥ ताम्रपाणितलाकांतादिव्यभूषणभूषिता ॥ ४५ ॥ अष्टादशभुजादेवीसहस्रभुजमंडिता ॥
संभूताऽसुरनाशायतेजोराशिसमुद्भवा ॥ ४६ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कृष्णदेवमहाभागसर्वज्ञमुनिस
त्तम ॥ विस्तरंब्रूहितस्यास्त्वंशरीरस्यसमुद्भवम् ॥ ४७ ॥ एकीभूतंचसर्वेषांतेजःकिंवापृथक्स्थित
म् ॥ अंगानिचैवतस्यास्तुसर्वतेजोमयानिवा ॥ ४८ ॥ भिन्नभागविभागेनजातान्यंगानियानितु ॥
मुखनासाऽक्षिभेदेनसर्वत्रैकभवानिच ॥ ४९ ॥ ब्रूहितद्विस्तरंव्यासशरीरांगसमुद्भवम् ॥ बभूवय
स्यदेवस्यतेजसोंऽगंयदद्भुतम् ॥ ५० ॥ आयुधाऽऽभरणादीनिदत्तानियैर्यथायथा ॥ तत्सर्वंश्रोतुका

मोऽस्मित्वन्मुखांबुजनिर्गतम् ॥ ५१ ॥ नहितृप्याम्यहंब्रह्मन्सुधामयरसंपिबन् ॥ चरितंचमहालक्ष्म्या
स्त्वन्मुखांभोजनिःसृतम् ॥ ५२ ॥ सूतउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाराज्ञः सत्यवतीसुतः ॥ उवाचम
धुरंवाक्यंप्रीणयन्निवभूपतिम् ॥ ५३ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्महाभागविस्तरेणब्रवीमिते ॥ यथा
मतिकुरुश्रेष्ठतस्यादेहसमुद्भवम् ॥ ५४ ॥ नब्रह्मानहरिःसाक्षान्नरुद्रोनचवासवः ॥ याथातथ्येनतद्रू
पंवक्तुमीशःकदाचन ॥ ५५ ॥ कथंजानाम्यहंदेव्यायद्रूपंयादृशंयतः ॥ वाचारंभणमात्रंतदुत्पन्नेतिब्रवी
मियत् ॥ ५६ ॥ सानित्यासर्वदैवास्तेदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ नानारूपात्वेकरूपाजायतेकार्यगौरवात्
॥ ५७ ॥ यथानटोरंगगतोनानारूपाभवत्यसौ ॥ एकरूपस्वभावोऽपिलोकरंजनहेतवे ॥ ५८ ॥ तथै
षादेवकार्यार्थमरूपाऽपिस्वलीलया ॥ करोतिबहुरूपाणिनिर्गुणासगुणानिच ॥ ५९ ॥ कार्यकर्माऽनु
सारेणनामानिप्रभवंतिहि ॥ धात्वर्थगुणयुक्तानिगौणानिसुबहून्यपि ॥ ६० ॥ तद्वैबुद्ध्यनुसारेण
प्रब्रवीमिनराधिप ॥ यथातेजःसमुद्भूतंरूपंतस्यामनोहरम् ॥ ६१ ॥ शंकरस्यचयत्ते
जस्तेनतन्मुखपंकजम् ॥ श्वेतवर्णंशुभाकारमजायतमहत्तरम् ॥ ६२ ॥ केशास्तस्या
स्तथास्निग्धायाम्येनतेजसाऽभवन् ॥ वक्राऽग्राश्चाऽतिदीर्घावैमेघवर्णा मनोहराः ॥ ६३ ॥
नयनत्रितयंतस्याजज्ञेपावकतेजसा ॥ कृष्णंरक्तंतथाश्वेतंवर्णत्रयविभूषितम् ॥ ६४ ॥ वक्रेस्निग्धेकृष्णव
र्णेसंध्ययोस्तेजसाभ्रुवौ ॥ जातेदेव्याःसुतेजस्केकामस्यधनुषीवते ॥ ६५ ॥ वायोश्चतेजसाशस्तौश्र
वणौसंबभूवतुः ॥ नाऽतिदीर्घौनाऽतिह्रस्वौदोलाविवमनोभुवः ॥ ६६ ॥ तिलपुष्पसमाऽऽकारानासि
कासुमनोहरा ॥ संजातास्निग्धवर्णावैधनदस्यचतेजसा ॥ ६७ ॥ दंताःशिखरिणःश्लक्ष्णाःकुंदाग्रसदृ
शाःसमाः ॥ संजाताःसुप्रभाराजन्प्राजापत्येनतेजसा ॥ ६८ ॥ अधरश्चाऽतिरक्तोस्याःसंजातोरुणतेज
सा ॥ उत्तरोष्ठस्तथारम्यःकार्तिकेयस्यतेजसा ॥ ६९ ॥ अष्टादशभुजाकारावाहवोविष्णुतेजसा ॥

वसूनांतेजसांगुल्योरक्तवर्णास्तथाऽभवन् ॥ ७० ॥ सौम्येनतेजसाजातंस्तनयोर्युग्ममुत्तमम् ॥ ऐंद्रेणा
ऽस्यास्तथामध्यंजातंत्रिवलिसंयुतम् ॥ ७१ ॥ जंघोरूवरुणस्याऽथतेजसासंबभूवतुः ॥ नितंबःसतुसं
जातोविपुलस्तेजसाभुवः॥७२॥ एवंनारीशुभाकारासुरूपासुस्वराभृशम् ॥ समुत्पन्नातथाराजंस्तेजोरा
शिसमुद्भवा ॥ ७३ ॥ तांदृष्ट्वासुष्ठुसर्वांगींसुदतींचारुलोचनाम् ॥ मुदंप्रापुःसुराःसर्वे महिषेणप्रपीडि
ताः ॥ ७४ ॥ विष्णुस्त्वाहसुरान्सर्वान्भूषणान्यायुधानिच ॥ प्रयच्छंतुशुभान्यस्यैदेवाःसर्वाणिसांप्र
तम् ॥७५॥ स्वायुधेभ्यःसमुत्पाद्यतेजोयुक्तानिसत्वराः॥समर्पयंतुसर्वेऽद्यदेव्यैनानाऽऽयुधानिवै ॥७६॥
इतिश्रीदे० म० पंचमस्कंधेदेवीमाहात्म्येस्वरूपोद्भवोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ देवा विष्णुवचःश्रुत्वासर्वे प्रमुदितास्तदा ॥ ददुश्चभूषणान्याऽऽशुव
स्त्राणिस्वायुधानिच ॥ १ ॥ क्षीरोदश्चांबरेदिव्येरक्तेसूक्ष्मेतथाऽजरे ॥ निर्मलंचतथाहारंप्रीतस्तस्यैसु
मंडितम् ॥ २ ॥ ददौचूडामणिंदिव्यंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ कुंडलेचतथाशुभ्रे कटकानिभुजेषुवै ॥ ३ ॥
केयूरान्कंकणान्दिव्यान्नानारत्नविराजितान् ॥ ददौतस्यैविश्वकर्माप्रसन्नेंद्रियमानसः ॥ ४ ॥ नूपुरौ
सुस्वरौकांतौनिर्मलौरत्नभूषितौ ॥ ददौसूर्यप्रतीकाशौत्वष्टातस्यैसुपादयोः ॥ ५ ॥ तथाग्रैवेयकंरम्यं
ददौतस्यैमहार्णवः ॥ अंगुलीयकरत्नानितेजोवंतिचसर्वशः ॥ ६ ॥ अम्लानपंकजांमालांगंधाढ्यांभ्रम
राऽनुगाम् ॥ तथैववैजयंतींचवरुणःसंप्रयच्छत ॥ ७ ॥ हिमवानथसंतुष्टोरत्नानिविविधानिच ॥ ददौ
चवाहनंसिंहंकनकाभंमनोहरम् ॥ ८ ॥ भूषणैर्भूषितादिव्यैःसाराजवराशुभा ॥ सिंहारूढावरारोहास
र्वलक्षणसंयुता ॥ ९ ॥ विष्णुश्चक्रात्समुत्पाद्यददावस्यैरथांगकम् ॥ सहस्राऽरंसुदीप्तंचदेवाऽरिशि
रसांहरम् ॥ १० ॥ स्वत्रिशूलात्समुत्पाद्यशंकरःशूलमुत्तमम् ॥ ददौदेव्यैसुरारीणांकृंतनंभयनाशनम्
॥ ११ ॥ वरुणश्चप्रसन्नात्माददौशंखंसमुज्ज्वलम् ॥ घोषवंतंस्वशंखात्तुसमुत्पाद्यसुमंगलम् ॥ १२ ॥

हुताशनस्तथाशक्तिंशतघ्नींसुमनोजवाम् ॥ प्रायच्छत्तुप्रसन्नात्मातस्यैदैत्यविनाशिनीम् ॥ १३ ॥ इषुधिं
बाणपूर्णांचचापंचाद्भुतदर्शनम् ॥ मारुतोदत्तवांस्तस्यैदुराकर्षंखरस्वरम् ॥ १४ ॥ स्ववज्राद्वज्रमुत्पा
द्यददाविन्द्रोऽतिदारुणम् ॥ घंटामैरावतात्तूर्णंसुशब्दांचाऽतिसुन्दराम् ॥ १५ ॥ ददौदंडंयमःकामं
कालदंडसमुद्भवम् ॥ येनांतंसर्वभूतानामकरोत्कालआगते ॥ १६ ॥ ब्रह्माकमंडलुंदिव्यंगंगावारिप्रपू
रितम् ॥ ददावस्यैमुदायुक्तोवरुणःपाशमेवच ॥ १७ ॥ कालःखड्गंतथाचर्मप्रायच्छत्तुनराधिप ॥
परशुंविश्वकर्माचतीक्ष्णमस्यैददावथ ॥ १८ ॥ धनदस्तुसुरापूर्णंपानपात्रंसुवर्णजम् ॥ पंकजंवरुणश्चा
दाद्देव्यैदिव्यंमनोहरम् ॥ १९ ॥ गदांकौमोदकींत्वष्टाघंटाशतनिनादिनीम् ॥ अदात्तस्यैप्रसन्नात्मासुर
शत्रुविनाशिनीम् ॥ २० ॥ अस्त्राण्यनेकरूपाणितथाऽभेद्यंचदंशनम् ॥ ददौत्वष्टाजगन्मात्रेनिजरश्मी
न्दिवाकरः ॥ २१ ॥ सायुधांभूषणैर्युक्तांदृष्ट्वातेविस्मयंगताः ॥ तुष्टुवुस्तांसुरादेवींत्रैलोक्यमोहिनींशि
वाम् ॥ २२ ॥ देवाऊचुः ॥ नमःशिवायैकल्याण्यैशांत्यैपुष्ट्यैनमोनमः ॥ भगवत्यैनमोदेव्यैरुद्राण्यैसत
तंनमः ॥ २३ ॥ कालरात्र्यैतथांबायाइंद्राण्यैतेनमोनमः ॥ सिद्ध्यैबुद्ध्यैतथावृद्ध्यैवैष्णव्यैतेनमोनमः
॥ २४ ॥ पृथिव्यांयास्थितापृथ्व्यानज्ञातापृथिवीचया ॥ अन्तःस्थितायमयतिवंदेतामीश्वरींपराम् ॥
॥ २५ ॥ मायायांयास्थिताज्ञातामाययानचतामजाम् ॥ अन्तःस्थिताप्रेरयतिप्रेरयित्रींनुमःशिवाम् ॥
॥ २६ ॥ कल्याणंकुरुभोमातस्त्राहिनःशत्रुतापितान् ॥ जहिपापंहयाऽरिंत्वंतेजसास्वेनमोहितम् ॥
॥ २७ ॥ खलंमायाविनंघोरंस्त्रीवध्यंवरदर्पितम् ॥ दुःखदंसर्वदेवानांनानारूपधरंशठम् ॥ २८ ॥ त्वमे
कासर्वदेवानांशरणंभक्तवत्सले ॥ पीडितान्दानवेनाऽद्यत्राहिदेविनमोऽस्तुते ॥ २९ ॥ व्यासउवाच ॥
एवंस्तुतातदादेवीसुरैःसर्वसुखप्रदा ॥ तानुवाचमहादेवीस्मितपूर्वंशुभंवचः ॥ ३० ॥ देव्युवाच ॥
भयंत्यजंतुगीर्वाणामहिषान्मन्दचेतसः ॥ हनिष्यामिरणेऽद्यैववरदप्तंविमोहितम् ॥ ३१ ॥ व्यास

उवाच ॥ इत्युक्त्वासासुरान्देवीजहासातीवसुस्वरम् ॥ चित्रमेतच्चसंसारेभ्रममोहयुतंजगत् ॥ ३२॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाद्याःसेंद्राश्चाऽन्येसुरास्तथा ॥ कंपयुक्ताभयत्रस्तावर्तन्तेमहिषात्किल ॥ ३३ ॥ अहोदैव
बलंघोरंदुर्जयंसुरसत्तमाः॥कालःकर्ताऽस्तिदुःखानांसुखानांप्रभुरीश्वरः॥३४॥सृष्टिपालनसंहारेसमर्थाअ
पितेयदा ॥ मुह्यंतिक्लेशसंतप्तामहिषेणप्रपीडिताः ॥ ३५ ॥ इतिकृत्वास्मितंदेवीसाऽट्टहासंचकारह ॥
उच्चैःशब्दंमहाघोरंदानवानांभयप्रदम् ॥ ३६ ॥ चकंपेवसुधातत्रश्रुत्वातच्छब्दमद्भुतम् ॥ चेलुश्चपर्व
ताःसर्वेचुक्षोभाऽब्धिश्चवीर्यवान् ॥ ३७ ॥ मेरुश्चचालशब्देनदिशःसर्वाःप्रपूरिताः ॥ भयंजग्मुस्तदा
श्रुत्वादानवास्तत्स्वनंमहत् ॥ ३८ ॥ जयपाहीतिदेवास्तामूचुःपरमहर्षिताः ॥ महिषोऽपिस्वनंश्रुत्वा
चुकोपमदगर्वितः ॥ ३९ ॥ किमेतदितितान्दैत्यान्पप्रच्छस्वनशंकितः ॥ गच्छंतुत्वरितादूताज्ञातुंशब्द
समुद्भवम् ॥४०॥ कुतःकेनाऽयमत्युग्रःशब्दःकर्णव्यथाकरः॥ देवोवादानवोवाऽपियोभवेत्स्वनकारकः
॥ ४१ ॥ गृहीत्वातंदुरात्मानंमत्समीपंनयंत्विह ॥ हनिष्यामिदुराचारंगर्जन्तंस्मयदुर्मदम् ॥ ४२ ॥
क्षीणायुष्यंमंदमतिंनयामियमसादनम् ॥ पराजिताःसुराःकामंनगर्जन्तिभयातुराः ॥ ४३ ॥ नाऽसुरा
ममवश्यास्तेकस्येदंमूढचेष्टितम् ॥ त्वरितामामुपायांतुज्ञात्वाशब्दस्यकारणम् ॥ ४४ ॥ अहंगत्वाहनि
ष्यामितंपापंवितथश्रमम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तास्तेनतेदूतादेवींसर्वाङ्गसुंदरीम् ॥ ४५ ॥ अष्टादशभु
जांदिव्यांसर्वाभरणभूषिताम् ॥ सर्वलक्षणसंपन्नांवरायुधधरांशुभाम् ॥ ४६ ॥ दधतींचषकंहस्तेपिबं
तींचमुहुर्मधु ॥ संवीक्ष्यभयभीतास्तेजग्मुस्त्रस्ताःसुशंकिताः ॥ ४७ ॥ सकाशेमहिषस्याऽऽशुतमूचुःस्व
नकारणम् ॥ दूताऊचुः ॥ देवीदैत्येश्वरप्रौढादृश्यतेकाचिदंगना ॥ ४८ ॥ सर्वाङ्गभूषणानारीसर्वरत्नोप
शोभिता ॥ नमानुषीनाऽसुरीसादिव्यरूपामनोहरा ॥ ४९ ॥ सिंहारूढाऽऽयुधधराचाऽष्टादशकराव
रा ॥ सानादंकुरुतेनारीलक्ष्यतेमदगर्विता ॥ ५० ॥ सुरापानरताकामंजानीमोनसभर्तृका ॥ अन्तरिक्ष

स्थितादेवास्तांस्तुवंतिमुदान्विताः ॥ ५१ ॥ जयेतिपाहिनश्चेतिजहिशत्रुमितिप्रभो ॥ नजानेकावरा
रोहाकस्यवासापरिग्रहः ॥ ५२ ॥ किमर्थमागताचाऽत्रकिंचिकीर्षतिसुन्दरी ॥ द्रष्टुंनैवसमर्थाःस्मस्त
त्तेजःपरिधर्षिताः ॥ ५३ ॥ शृंगारवीरहासाढ्यारौद्राऽद्भुतरसान्विता ॥ दृष्ट्वैवंविधांनारीमसंभाष्य
समागताः ॥ ५४ ॥ वयंत्वदाज्ञयाराजन्किंकर्तव्यमतःपरम् ॥ महिषउवाच ॥ गच्छवीरमयादिष्टोमंत्रि
श्रेष्ठबलान्वितः ॥ ५५ ॥ सामादिभिरुपायैस्त्वंसमानयशुभाऽऽननाम् ॥ नाऽऽयातियदिसानारीत्रिभिः
सामादिभिस्त्विह ॥ ५६ ॥ अहत्वातांवरारोहांत्वमानयममांतिकम् ॥ करोमिपट्टमहिषींतामरालभ्रु
वंमुदा ॥ ५७ ॥ प्रीतिमुक्तासमायातियदिसामृगलोचना ॥ रसभंगोयथानस्यात्तथाकुरुममेप्सितम् ॥
॥ ५८ ॥ श्रवणान्मोहिताऽस्म्यद्यतस्यारूपस्यसंपदा ॥ व्यासउवाच ॥ महिषस्यवचःश्रुत्वापेशलंमंत्रि
सत्तमः ॥ ५९ ॥ जगामतरसाकामंगजाऽश्वरथसंयुतः ॥ गत्वादूरतरंस्थित्वातामुवाचमनस्विनीम्
॥६०॥विनयावनतःश्लक्ष्णंमंत्रीमधुरयागिरा॥प्रधानउवाच॥कासित्वंमधुराऽऽलापेकिमत्रागमनंकृतम्॥
॥ ६१ ॥ पृच्छतित्वांमहाभागेमन्मुखेनममप्रभुः ॥ सजेतासर्वदेवानामवध्यस्तुनरैःकिल ॥६२॥ ब्रह्मणो
वरदानेनगर्वितश्चारुलोचने ॥ दैत्येश्वरोऽसौबलवान्कामरूपधरःसदा ॥ ६३ ॥ श्रुत्वात्वांसमुपायातां
चारुवेषांमनोहराम् ॥ द्रष्टुमिच्छतिराजामेमहिषोनामपार्थिवः ॥ ६४ ॥ मानुषंरूपमादायत्वत्समीपं
समेष्यति ॥ यथारुच्येतचार्वङ्गितथामन्यामहेवयम् ॥ ६५ ॥ तदेहिमृगशावाक्षिसमीपंतस्यधीमतः॥
नोचेदिहानयाम्येनंराजानंभक्तितत्परम् ॥ ६६ ॥ तथाकरोमिदेवेशियथातेमनसेप्सितम् ॥ वशगोऽसौ
तवाऽत्यर्थंरूपसंश्रवणात्तव ॥ ६७ ॥ करभोरुवदाऽऽशुत्वंसंविधेयंमयातथा ॥ ६८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदेवीमहात्म्येनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यप्रमदोत्तमा ॥ तमुवाचमहाराजमेघगंभीरयागिरा

॥ १ ॥ देव्युवाच ॥ मन्त्रिवर्यसुराणांवैजननींविद्धिमांकिल ॥ महालक्ष्मीमितिख्यातांसर्वदैत्यनिषू
दिनीम् ॥ २ ॥ प्रार्थिताऽहंसुरैःसर्वैर्महिषस्यवधायच ॥ पीडितैर्दानवेन्द्रेणयज्ञभागबहिष्कृतैः ॥ ३ ॥
तस्मादिहाऽऽगताऽस्म्यद्यतद्वधार्थंकृतोद्यमा ॥ एकाकिनीनसैन्येनसंयुतामंत्रिसत्तम ॥ ४ ॥ यत्त्वयाऽ
हंसामपूर्वंकृत्वास्वागतमादरात् ॥ उक्तामधुरयावाचातेनतुष्टाऽस्मितेऽनघ ॥ ५ ॥ नोचेद्धन्मिदृशात्वां
वैकालाग्निसमयाकिल ॥ कस्यप्रीतिकरंनस्यान्माधुर्यवचनंखलु ॥ ६ ॥ गच्छतंमहिषंपापंवदमद्वचना
दिश्म् ॥ गच्छपातालमधुनाजीवितेच्छायदस्तिते ॥ ७ ॥ नोचेत्कृताऽऽगसंदुष्टंहनिष्यामिरणांगणे ॥
मद्बाणक्षुण्णदेहस्त्वंगंतासियमसादनम् ॥ ८ ॥ दयालुत्वंममेदंत्वंविदित्वागच्छसत्वरम् ॥ हतेत्वयि
सुरामूढस्वर्गंप्राप्स्यंतिसत्वरम् ॥ ९ ॥ तस्माद्गच्छस्वत्यक्त्वैकोमेदिनींचससागराम् ॥ पातालंतर
सामंदयावद्बाणानमेऽपतन् ॥ १० ॥ युद्धेच्छाचेन्मनसितेतर्ह्यागच्छत्वरितोऽसुर ॥ वीरैर्महाबलैःसर्वैर्न
यामियमसादनम् ॥ ११ ॥ युगेयुगेमहामूढहतास्त्वत्सदृशाःकिल ॥ असंख्यातास्तथात्वांवैहनिष्या
मिरणांगणे ॥ १२ ॥ साफल्यंकुरुशस्त्राणांधारणेतुश्रमोऽन्यथा ॥ तद्युद्धयस्वमयासार्धंसमरेस्मरपी
डितः ॥ १३ ॥ मागर्वंकुरुदुष्टात्मन्यन्मेऽस्तिब्रह्मणोवरः ॥ स्त्रीबध्यस्त्वंत्वयामूढपीडिताःसुरसत्तमाः
॥ १४ ॥ कर्तव्यंवचनंधातुस्तेनाऽहंत्वामुपागता ॥ स्त्रीरूपमतुलंकृत्वासत्यंहंतुंकृताऽऽगसम् ॥ १५ ॥
यथेच्छंगच्छवामूढपातालंपन्नगाऽऽवृतम् ॥ हित्वाभूसुरसद्माऽद्यजीवितेच्छायदस्तिते ॥ १६ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्तःसततोदेव्यामंत्रिश्रेष्ठोबलान्वितः ॥ प्रत्युवाचनिशम्याऽसौवचनंहेतुगर्भितम्
॥ १७ ॥ देवित्वंस्त्रीसदृशंवाक्यंब्रूषेत्वंमदगर्विता ॥ क्वाऽसौक्वत्वंकथंयुद्धमसंभाव्यमिदंकिल ॥ १८ ॥
एकाकिनीपुनर्बालाप्रारब्धयौवनामृदुः ॥ महिषोऽसौमहाकायोदुर्विभाव्यंहिसंगतम् ॥ १९ ॥ सैन्यंब
हुविधंतस्यहस्त्यश्वरथसंकुलम् ॥ पदातिगणसंविद्धंनानाऽऽयुधविराजितम् ॥ २० ॥ कश्रमःकरिरा

जस्यमालतीपुष्पमर्दने ॥ मारणेतवबामोरुमहिषस्यतथारणे ॥ २१ ॥ यदित्वांपरुषंवाक्यंब्रवीमिस्वल्प
मप्यहम् ॥ शृंगारेतद्विरुद्धंहिरसभंगाद्बिभेम्यहम् ॥ २२ ॥ राजाऽस्याकलुररिपुर्वर्ततेत्वयिभक्तिमान् ॥
साममेवममावाच्यंदानयुक्तंतथावचः ॥ २३ ॥ नोचेद्धन्म्यहमद्यैवबाणेनत्वांमृषावदाम् ॥ मिथ्याऽभि
मानचतुरांरूपयौवनगर्विताम् ॥ २४ ॥ स्वामीमेमोहितःश्रुत्वारूपंतेभुवनातिगम् ॥ तत्प्रियार्थंप्रियं
कामंवक्तव्यंत्वयियन्मया ॥ २५ ॥ राज्यंतवधनंसर्वंदासस्तेमहिषःकिल ॥ कुरुभावंविशालाक्षित्य
क्त्वारोषंमृतिप्रदम् ॥ २६ ॥ पतामिपादयोस्तेऽहंभक्तिभावेनभामिनि ॥ पट्टराज्ञीमहाराज्ञीभवशीघ्रं
शुचिस्मिते ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यविभवंसर्वंप्राप्स्यसित्वमनाविलम् ॥ सुखंसंसारजंसर्वंमहिषस्यपरिग्रहात्
॥ २८ ॥ देव्युवाच ॥ शृणुसाचिववक्ष्यामिवाक्यानांसारमुत्तमम् ॥ शास्त्रदृष्टेनमार्गेणचातुर्यमनु
चिंत्यच ॥ २९ ॥ महिषस्यप्रधानस्त्वंमयाज्ञातंधियाकिल ॥ पशुबुद्धिस्वभावोऽसिवचनात्तवसां
प्रतम् ॥ ३० ॥ मंत्रिणःस्यादृशायस्यसकथंबुद्धिमान्भवेत् ॥ उभयोःसदृशोयोगःकृतोयंविधिनाकिल
॥ ३१ ॥ यदुक्तंस्त्रीस्वभावाऽसितद्विचारयमूढकिम् ॥ पुमान्नाऽहंतत्स्वभावाऽभवंस्त्रीवेषधारिणी
॥ ३२ ॥ याचितंमरणंपूर्वंस्त्रियात्वत्प्रभुणायथा ॥ तस्मान्मन्येऽतिमूर्खोऽसौनवीररसवित्तमः
॥ ३३ ॥ कामिन्यामरणंक्लीबरतिदंशूरदुःखदम् ॥ प्रार्थितंप्रभुणातेनमहिषेणाऽस्मबुद्धिना ॥ ३४ ॥
तस्मात्स्त्रीरूपमाधायकार्यंकर्तुमुपागता ॥ कथंबिभेमित्वद्वाक्यैर्धर्मशास्त्रविरोधकैः ॥ ३५ ॥
विपरीतंयदादैवंतृणंवज्रसमंभवेत् ॥ विधिश्चेत्सुमुखःकामंकुलिशंतूलवत्तदा ॥ ३६ ॥ किंसै
न्यैरायुधैःकिंवाप्रपंचैर्दुर्गसेवनैः ॥ मरणंसांप्रतंयस्यतस्यसैन्यैस्तुकिंफलम् ॥ ३७ ॥ यदाऽयंदेहसंबंधो
जीवस्यकालयोगतः ॥ तदैवलिखितंसर्वंसुखंदुःखंतथामृतिः ॥ ३८ ॥ यस्ययेनप्रकारेणमरणंदैवनि
र्मितम् ॥ तस्यतेनैवजायेतनाऽन्यथेतिविनिश्चयः ॥ ३९ ॥ ब्रह्मादीनांयथाकालेनाशोत्पत्तीविनिर्मिते

तथैव भवतः कामं किमन्यैर्षां विचार्यते ॥ ४० ॥ येमृत्युधर्मिणस्तेषांवरदानेनदर्पिताः ॥ मरिष्यामोनम
न्यंतेतेमूढामंदचेतसः ॥ ४१ ॥ तस्माद्गच्छनृपंब्रूहिवचनंममसत्वरम् ॥ यदाऽऽज्ञापयतेभूपस्तत्कर्त
व्यंत्वयाकिल ॥ ४२ ॥ मघवास्वर्गमाप्नोतिदेवाःसंतुहविभुजः ॥ यूयंप्रयातपातालंयदिजीवितुमि
च्छथ ॥ ४३ ॥ अन्यथाचेन्मतिर्मंदमहिषस्यदुरात्मनः ॥ तद्युध्यस्वमयासार्धं मरणायकृताऽऽदरः ॥
॥ ४४ ॥ मन्यसेसंगरेभग्नादेवाविष्णुपुरोगमाः ॥ दैवंहिकारणंतत्रवरदानंप्रजापतेः ॥ ४५ ॥ व्यासउ
वाच ॥ इतिदेव्यावचःश्रुत्वाचिंतयामासदानवः ॥ किंकर्तव्यंमयायुद्धं गंतव्यंवानृपंप्रति ॥ ४६ ॥
विवाहार्थमिहाऽऽज्ञप्तोराज्ञाकामाऽऽतुरेणवै ॥ तत्कथंविरसंकृत्वागच्छेयंनृपसन्निधौ ॥४७॥ इयंबुद्धिः
समीचीनायद्व्रजामिकलिंविना ॥ यथाऽऽगतंतथाशीघ्रंराज्ञेसंवेदयाम्यहम् ॥ ४८ ॥ सप्रमाणंपुनःकार्यं
राजामतिमतांवरः ॥ करिष्यतिविचार्यैवसचिवैर्निपुणैःसह॥४९॥सहसानमयायुद्धं कर्तव्यमनयासह॥
जयेपराजयेऽत्रापिभूपतेरप्रियंभवेत् ॥ ५० ॥ यदिमांसुदरीहन्यादहंबाहन्मितांपुनः ॥ येनकेनाऽप्युपायें
नसकुप्येत्पार्थिवःकिल ॥५१॥ तस्मात्तत्रैवगत्वाऽहंबोधयिष्यामितंनृपम् ॥ यथाऽद्याऽभिहितंदेव्यायथा
रुचिकरोतुसः ॥५२॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंचिंत्यमेधावीजगामनृपसन्निधौ ॥ प्रणम्यतमुवाचेदंकृतांज
लिरमात्यजः॥५३॥मंत्र्युवाच ॥ राजन्देवीवरारोहासिंहस्योपरिसंस्थिता ॥ अष्टादशभुजारम्यावराऽऽ
युधधरापरा ॥ ५४ ॥ सामयोक्तामहाराजमहिषंभजभामिनि ॥ महिषीभवराज्ञस्त्वंत्रैलोक्याऽधिपतेः
प्रिया ॥ ५५ ॥ पट्टराज्ञीत्वमेवाऽस्यभवितानाऽत्रसंशयः ॥ सतवाऽऽज्ञाकरोजातोवशवर्तीभविष्यति
॥ ५६ ॥ त्रैलोक्यविभवंभुक्त्वाचिरकालंवरानने ॥ महिषंपतिमासाद्ययोषितांसुभगाभव ॥ ५७ ॥
इतिमद्वचनंश्रुत्वासास्मयावेशमोहिता ॥ मामुवाचविशालाक्षीस्मितपूर्वमिदंवचः ॥ ५८ ॥ महिषीग
र्भसंभूतंपशूनामधमंकिल ॥ बलिंदास्याम्यहंदेव्यैसुराणांहितकाम्यया ॥ ५९ ॥ कामूढाकामिनीलोके

महिषंवैपतिंभजेत् ॥ मादृशीमंदबुद्धेकिंपशुभावंभजेदिह ॥ ६० ॥ महिषीमहिषंनाथंसशृंगाशृंगसंयु
तम् ॥ कुरुतेकंदमानावैनाऽहंयत्सदृशीशठा ॥ ६१ ॥ करिष्येऽहंमृधेयुद्धंहनिष्येत्वांसुराऽप्रियम् ॥
गच्छवादुष्टपातालंजीवितेच्छायदस्तिते ॥ ६२ ॥ परुषंतुतयावाक्यमित्युक्तंनृपमत्तया ॥ तच्छ्रुत्वाऽ
हंसमायातःप्रविचिंत्यपुनःपुनः ॥ ६३ ॥ रसभंगंविचिंत्यैवनयुद्धंतुमयाकृतम् ॥ आज्ञांविनातवात्यंतंक
थंकुर्यांवृथोद्यमम् ॥ ६४ ॥ साऽतीवचबलोन्मत्तावर्ततेभूपभामिनी ॥ भवितव्यंनजानामिकिंवाभावि
भविष्यति ॥ ६५ ॥ कार्येऽस्मिंस्त्वंप्रमाणंनोमंत्रोऽतीवदुरासदः ॥ युद्धंपलायनंश्रेयोनजानेऽहंविनि
श्चयम् ॥ ६६ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहा० पञ्चमस्कन्धे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचः श्रुत्वामहिषोमदविह्वलः ॥ १ ॥ कार्येऽस्मिन्निपुणायूयमुपा
येषुविचक्षणः ॥ सामादिषुचकर्तव्यंविश्रब्धंब्रूतमाचिरम् ॥ आगतादेवविहितामायेयंशांबरीवकिम्
॥ २ ॥ कार्येऽस्मिन्निपुणायूयमुपायेषुविचक्षणाः ॥ सामादिषुचकर्तव्यः कोऽत्रमह्यंब्रुवंतुच ॥ ३ ॥
मन्त्रिणऊचुः ॥ सत्यंसदैववक्तव्यंप्रियंचनृपसत्तम ॥ कार्यंहितकरंनूनंविचार्यबिबुधैःकिल ॥ ४ ॥
सत्यंचहितकृद्राजन्प्रियंचाऽहितकृद्भवेत् ॥ यथौषधंनृणांलोकेह्यप्रियंरोगनाशनम् ॥ ५ ॥ सत्यस्यश्रो
तामंताचदुर्लभः पृथिवीपते ॥ वक्तापिदुर्लभःकामंबहवश्चाटुभाषकाः ॥ ६ ॥ कथंब्रूमोऽत्रनृपतेवि
चारेगहनेत्विह ॥ शुभंवाऽप्यशुभंवाऽपिकोवेत्तिभुवनत्रये ॥ ७ ॥ राजोवाच ॥ स्वस्वमत्यनुसारेण
ब्रुवंत्वद्यपृथक्पृथक् ॥ येषां हियादृशोभावस्तच्छ्रुत्वाचिंतयाम्यहम् ॥ ८ ॥ बहूनांमतमाज्ञायविचार्यं
चपुनः पुनः ॥ यच्छ्रेयस्तद्धिकर्तव्यंकार्यंकार्यविचक्षणैः ॥ ९ ॥ व्यासउवाच ॥ तस्यैवंवचनंश्रुत्वाचि
रूपाक्षोमहाबलः ॥ उवाचतरसावाक्यंरंजयन्पृथिवीपतिम् ॥ १० ॥ विरूपाक्षउवाच ॥ राजन्नारीवराका

यंसाब्रूतेमदगर्विता ॥ विभीषिकामात्रमिदंज्ञातव्यंवचनंत्वया ॥ ११ ॥ कोबिभेतिस्त्रियोवाक्यैर्दुरु
क्तैरणदुर्मदैः ॥ अनृतंसाहसंचेतिजानन्नारीविचेष्टितम् ॥ १२ ॥ जित्वात्रिभुवनंराजन्नद्यकांताभये
नवै ॥ दीनत्वेऽप्ययशोनूनंवीरस्यभुवनेभवेत् ॥ १३ ॥ तस्माद्यास्यहमेकाकीयुद्धायचंडिकांप्रति ॥
हनिष्येतांमहाराजनिर्भयोभवसांप्रतम् ॥ १४ ॥ सेनावृतोऽहंगत्वातांशस्त्रास्त्रैर्विविधैः किल ॥
निषूदयामिदुर्मर्षा चंडिकांचंडविक्रमाम् ॥१५॥ बद्ध्वासर्पमयैः पाशैरानयिष्येतवांतिकम् ॥ वशगातु
सदातेस्यात्पश्यराजन्बलंमम ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ विरूपाक्षवचःश्रुत्वादुर्धरोवाक्यमब्रवीत् ॥ स
त्यमुक्तंवचोराजन्विरूपाक्षेणधीमता ॥ १७ ॥ ममाऽपिवचनंश्लक्ष्णंश्रोतव्यंधीमतात्वया ॥ कामातुरैषा
सुदतीलक्ष्यतेऽप्यनुमानतः ॥ १८ ॥ भवत्येवंविधाकामंनायिकारूपगर्विता ॥ भीषयित्वावरारोहा
त्वांवशेकर्तुमिच्छति ॥१९॥ हावोऽयंमानिनीनांवैतंवेत्तिरसवित्तमः ॥ बक्रोक्तिरेषाकामिन्याःप्रियंप्रति
परायणम् ॥२०॥ वेत्तिकोऽपिनरः कामंकामशास्त्रविचक्षणः ॥ यदुक्तंनामबाणैस्त्वांबधिष्येरणमूर्धनि
॥२१॥ हेतुगर्भमिदंवाक्यंज्ञातव्यंहेतुवित्तमैः ॥ बाणास्तुमानिनीनांवैकटाक्षाएवविश्रुताः ॥ २२ ॥ पुष्पां
जलिमयाश्चान्येव्यंग्यानिवचनानिच ॥ काशक्तिरन्यबाणानांप्रेरणेत्वयिपार्थिव ॥ २३ ॥ तादृशीनांन
साशक्तिब्रह्मविष्णुहरादिषु ॥ ययोक्तंनेत्रबाणैस्त्वांहनिष्येमन्दपार्थिवम् ॥२४॥ विपरीतं परिज्ञातंते
नाऽरसविदाकिल ॥ पातयिष्यामिशय्यायांरणमध्यांपतिंतव ॥ २५ ॥ विपरीतरतिक्रीडाभाषणंज्ञेयमे
वतत् ॥ करिष्येविगतप्राणंयदुक्तंवचनंतया ॥ २६ ॥ वीर्यंप्राणाइतिप्रोक्तंतद्विहीनंनचाऽन्यथा ॥
व्यंग्याधिक्येनवाक्येनवदत्युत्तमानृप ॥२७॥ तद्वैविचारतोज्ञेयंरसग्रन्थविचक्षणैः ॥ इतिज्ञात्वामहा
राजकर्तव्यंरससंयुतम् ॥ २८ ॥ सामदानद्वयंतस्यानान्योपायोऽस्तिभूपते ॥ रुष्टावागर्विता
वाऽपिवशगामानिनीभवेत् ॥ २९ ॥ तादृशैर्मधुरैर्वाक्यैरानयिष्येतवांतिकम् ॥ किंबहूक्तेनमेराजन्कर्त

व्यावशवर्तिनी ॥ ३० ॥ गत्वामयाऽधुनैवेयंकिंकरीत्वसदैवते ॥ व्यासउवाच ॥ इत्थंनिशम्यतद्वाक्यं ताम्रस्तत्त्वविचक्षणः ॥ ३१ ॥ उवाचवचनंराजन्निशामयमयोदितम् ॥ ३२ ॥ नैषाकामाऽऽतुराबाला नानुरक्ताविचक्षणा ॥ व्यंग्यानिनैववाक्यानितयोक्तानितुमानद ॥ ३३ ॥ चित्रमत्रमहाबाहोयदेकाव रवर्णिनी ॥ निरालंबासमायातिचित्ररूपामनोहरा ॥ ३४ ॥ अष्टादशभुजानारीनश्रुतानचवीक्षिता ॥ केनाऽपित्रिषुलोकेषुपराक्रमवतीशुभा ॥ ३५ ॥ आयुधान्यपितावंतिधृतानिबलवंतिच ॥ विपरी तमिदंमन्येसर्वंकालकृतंनृप ॥३६॥ स्वप्नानिदुर्निमित्तानिमया दृष्टानिवैनिशि॥तेनजानाम्यहंनूनं वैश संसमुपागतम् ॥३७॥ कृष्णांबरधरानारीरुदतीचगृहांगणे ॥ दृष्टास्वप्नेप्युषःकालेचिंतितव्यस्तदत्ययः ॥ ३८ ॥ विकृताःपक्षिणोरात्रौ रोरुवंतिगृहेगृहे ॥ उत्पाताविविधाराजन्प्रभवंतिगृहेगृहे ॥ ३९ ॥ तेनजानाम्यहंनूनंकारणंकिंचिदेवहि ॥ यत्त्वांप्रार्थयतेबालायुद्धायकृतनिश्चया ॥ ४० ॥ नैषाऽस्तिमा नुषीनोवागांधर्वी नतथाऽऽसुरी ॥ देवैःकृतेयंज्ञातव्यामायामोहकरीविभो ॥ ४१ ॥ कातरत्वंनकर्तव्यं ममैतन्मतमित्यलम् ॥ कर्तव्यंसर्वथायुद्धंयद्भाव्यंतद्भविष्यति ॥४२॥ कोवेददैवकर्तव्यंशुभंवाऽप्यशुभं तथा ॥ अवलंब्यधियाधैर्यंस्थातव्यंवैविचक्षणैः ॥ ४३ ॥ जीवितंमरणंपुंसांदैवाधीनंनराधिप ॥ कोपि नैवान्यथाकर्तुंसमर्थोभुवनत्रये ॥ ४४ ॥ महिषउवाच ॥ गच्छताम्रमहाभागयुद्धायकृतनिश्चयः ॥ तामानयवरारोहांजित्वाधमणमानिनीम् ॥ ४५ ॥ नभवेद्वशगानारीसंग्रामेयदिसातव ॥ हंतव्यानान्य थाकामंमाननीयाप्रयत्नतः ॥ ४६ ॥ वीरस्त्वमसिसर्वज्ञकामशास्त्रविशारदः ॥ येनकेनाप्युपायेनजेत व्यावरवर्णिनी ॥ ४७ ॥ त्वरन्वीरमहाबाहोसैन्येनमहतावृतः ॥ तत्रगत्वात्वयाज्ञेयाविचार्यचपुनःपुनः ॥ ४८ ॥ किमर्थमागताचेयंज्ञातव्यंतद्धिकारणम् ॥ कामाद्वावैरभावाच्चमायाकस्येयमित्युत ॥ ४९ ॥ आदौतन्निश्चयंकृत्वाज्ञातव्यंतच्चिकीर्षितम् ॥ पश्चाद्युद्धंप्रकर्तव्यंयथायोग्यंयथाबलम् ॥ ५० ॥

कातरत्वंनकर्तव्यंनिर्दयत्वंतथानच ॥ यादृशंहिमनस्तस्याःकर्तव्यंतादृशंत्वया ॥ ५१ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितद्भाषितंश्रुत्वाताम्रःकालवशंगतः ॥ निर्गतःसैन्यसंयुक्तःप्रणम्यमहिषंनृपम् ॥ ५२ ॥ गच्छन्मार्गेदुरात्माऽसौशकुनान्वीक्ष्यदारुणान् ॥ विस्मयंचभयंप्राप्यममार्गप्रदर्शकान् ॥ ५३ ॥ सगत्वातांसमालोक्यदेवींसिंहोपरिस्थिताम् ॥ स्तूयमानांसुरैःसर्वैःसर्वायुधविभूषिताम् ॥५४ ॥ तामुवाचविनीतःसन्वाक्यंमधुरयागिरा ॥ सामभावंसमाश्रित्यविनयाऽवनतःस्थितः ॥ ५५ ॥ देविदैत्येश्वरःशृंगीत्वद्रूपगुणमोहितः ॥ स्पृहांकरोतिमहिषस्त्वत्पाणिग्रहणायच ॥ ५६ ॥ भावंकुरुविशालाक्षितस्मिन्नमरदुर्जये ॥ पतिंतंप्राप्यमृद्वंगिनंदनेविहराऽद्भुते ॥ ५७ ॥ सर्वांगसुंदरंदेहंप्राप्यसर्वसुखाऽऽस्पदम् ॥ सुखंसर्वात्मनाग्राह्यंदुःखंहेयमितिस्थितिः ॥ ५८ ॥ करभोरुकिमर्थंतेगृहीतान्यायुधान्यलम् ॥ पुष्पकंदुकयोग्यास्तेकराःकमलकोमलाः ॥ ५९ ॥ भ्रूचापेविद्यमानेऽपिधनुषाकिंप्रयोजनम् ॥ कटाक्षाविशिखाःसंतिकिंबाणैर्निष्प्रयोजनैः ॥६०॥ संसारेदुःखदंयुद्धंनकर्तव्यंविजानता ॥ लोभाऽऽसक्ताःप्रकुर्वंतिसंग्रामंचपरस्परम् ॥६१॥ पुष्पैरपिनयोद्धव्यंकिंपुनर्निशितैःशरैः ॥ भेदनंनिजगात्राणांकस्यतज्जायतेमुदे ॥ ६२ ॥ तस्मात्त्वमपितन्वंगिप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ भर्तारंभजमेनाथंदेवदानवपूजितम् ॥ ६३ ॥ सतेऽत्रवांछितंसर्वंकरिष्यतिमनोरथम् ॥ त्वंपट्टमहिषीराज्ञः सर्वथानाऽत्रसंशयः ॥६४॥ वचनंकुरुमेदेविप्राप्स्यसेसुखमुत्तमम् ॥ संग्रामेजयसंदेहःकष्टंप्राप्यनसंशयः ॥ ६५ ॥ जानासिराजनीतिंत्वंयथावद्वरवर्णिनि ॥ भुंक्ष्वराज्यसुखंपूर्णंवर्षाणामयुतोऽयुतम् ॥ ६६ ॥ पुत्रस्तेभविताकांतःसोऽपिराजाभविष्यति ॥ यौवनेक्रीडयित्वांतेवार्धक्येसुखमाप्स्यसि ॥ ६७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेदेवीमाहात्म्येएकादशोऽध्यायः ॥११॥

व्यासउवाच ॥ तन्निशम्यवचस्तस्यताम्रस्यजगदंबिका ॥ मेघगंभीरयावाचाहसंतीतमुवा

चह ॥ १॥ देव्युवाच ॥ गच्छताम्रपतिंब्रूहिमुमूर्षुं मंदचेतसम् ॥ महिषंचाऽतिकामार्तं मूढंज्ञानविव
र्जितम् ॥ २ ॥ यथातंमहिषीमाताप्रौढायवसभक्षिणी ॥ नाऽहंतथाशृंगवतीलंबपुच्छामहोदरी ॥ ३ ॥
नकामयेऽहंदेवेशंनैवविष्णुंनशंकरम् ॥ धनदंवरुणंनैवब्रह्माणंनचपावकम् ॥ ४ ॥ एतान्देवगणान्हि
त्वापशुंकेनगुणेनवै ॥ वृणोम्यहंवृथालोकेगर्हणामेभवेदिति ॥ ५ ॥ नाऽहंपतिंवरानारीवर्ततेमेपतिः
प्रभुः ॥ सर्वकर्तासर्वसाक्षीह्यकर्तानिःस्पृहःस्थिरः ॥ ६ ॥ निर्गुणोनिर्ममोऽनंतोनिराऽऽलंबोनिराश्रयः॥
सर्वज्ञःसर्वगःसाक्षीपूर्णःपूर्णाशयःशिवः ॥ ७ ॥ सर्वावासःक्षमःशांतःसर्वदृक्सर्वभावनः ॥ तंत्यक्त्वा
महिषंमंदंकथंसेवितुमुत्सहे ॥ ८ ॥ प्रबुध्ययुध्यतांकामंकरोमियमवाहनम् ॥ अथवामनुजानांवैकरिष्ये
जलवाहकम् ॥ ९ ॥ जीवितेच्छाऽस्तिचेत्पापगच्छपातालमाशुवै ॥ समस्तैर्दानवैर्युक्तस्त्वन्यथाहन्मि
संगरे ॥ १० ॥ कामंसदृशयोर्योगःसंसारेसुखदोभवेत् ॥ अन्यथादुःखदोभूयादज्ञानाद्यदिकल्पितः ॥
॥ ११ ॥ मूर्खस्त्वमसियद्ब्रूषेपतिंमेभजभामिनि ॥ क्वाऽहंक्वमहिषःशृंगीसंबंधःकीदृशोद्वयोः ॥
॥ १२ ॥ गच्छयुध्यस्ववाकामंहनिष्येऽहंसबांधवम् ॥ यज्ञभागंदेवलोकंनोचेत्यक्त्वासुखीभव ॥१३॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वासातदादेवीजगर्जभृशमद्भुतम् ॥ कल्पांतसदृशंनादंचक्रेदैत्यभयावहम् ॥
॥ १४ ॥ चकंपेवसुधाचेलुस्तेनशब्देनभूधराः ॥ गर्भाश्चदैत्यपत्नीनांसस्रंसुर्गर्जितस्वनात ॥ १५ ॥
ताम्रःश्रुत्वाचतंशब्दंभयत्रस्तमनास्तदा ॥ पलायनंततःकृत्वाजगाममहिषांतिकम् ॥ १६ ॥ नगरेतस्य
येदैत्यास्तेपिचिन्तामवाप्नुवन् ॥ बधिरीकृतकर्णाश्चपलायनपरानृप ॥ १७ ॥ तदाक्रोधेनसिंहोऽपिन
नादभृशमुत्सटः ॥ तेननादेनदैतेयाभयंजग्मुरपिस्फुटम् ॥१८॥ ताम्रंसमागतंदृष्ट्वाहयारिरपिमोहितः॥
चिन्तयामाससचिवैःकिंकर्तव्यमतःपरम् ॥ १९ ॥ दुर्गग्रहोवाकर्तव्योयुद्धंनिर्गत्ययापुनः ॥ पलायने
कृतश्रेयोभवेद्वादानवोत्तमाः ॥ २० ॥ बुद्धिमंतोदुराधर्षाःसर्वेशास्त्रविशारदाः ॥ मन्त्रःखलुप्रकर्तव्यः

सुगुप्तःकार्यसिद्धये ॥ २१ ॥ मन्त्रमूलंस्मृतंराज्यंयदिसस्यात्सुरक्षितः ॥ मंत्रिभिश्चसदाचारैर्विधेयः
सर्वथाबुधैः ॥ २२ ॥ मंत्रभेदेविनाशःस्याद्राज्यस्यभूपतेस्तथा ॥ तस्माद्भेदभयाद्गुप्तःकर्तव्योभूति
मिच्छता ॥ २३ ॥ तदत्रमंत्रिभिर्वाच्यंवचनंहेतुमद्धितम् ॥ कालदेशाऽनुसारेणविचिंत्यनीतिनिर्णयम्
॥ २४ ॥ यायोषाऽत्रसमायाताप्रबलादेवनिर्मिता ॥ एकाकिनीनिरालंबासारणंतद्विचिंत्यताम् ॥ २५ ॥
युद्धंप्रार्थयतेबालाकिमाश्चर्यमतःपरम् ॥ श्रेयोऽत्रविपरीतंवाकोवेत्तिभुवनत्रये ॥ २६ ॥ नबहूनांजयो
ऽप्यस्तिनैकस्यचपराजयः ॥ दैवाऽऽधीनौसदाज्ञेयौयुद्धेजयपराजयौ ॥ २७ ॥ उपायवादिनःप्राहुर्दै
वंकिंकेनवीक्षितम् ॥ अदृष्टमितियन्नामप्रवदंतिमनीषिणः ॥ २८ ॥ तत्सत्त्वेऽपिप्रमाणंकिंकातराशाऽव
लंबनम् ॥ नसमर्थजनानांहिदैवंकुत्राऽपिलक्ष्यते ॥ २९ ॥ उद्यमोदैवमेतौहिशूरकातरयोर्मतम् ॥ विचिं
त्याऽद्यधियासर्वंकर्तव्यंकार्यमादरात् ॥ ३० ॥ व्यासउवाच ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाहेतुगर्भंमहायशाः ॥
विडालाख्योमहाराजमित्युवाचकृतांजलिः ॥ ३१ ॥ राजन्नेषाविशालाक्षीज्ञातव्यायत्नतःपुनः ॥
किमर्थमिहसंप्राप्ताकुतःकस्यपरिग्रहः ॥ ३२ ॥ मरणंतेपरिज्ञायत्रिधाःसर्वात्मनासुरैः ॥ प्रेषितापद्मप
त्राक्षीसमुत्पाद्यस्वतेजसा ॥ ३३ ॥ तेऽपिच्छन्नाःस्थिताःखेऽत्रसर्वेयुद्धदिदृक्षवः ॥ समयेऽस्याःसहाया
स्तेभविष्यंतियुयुत्सवः ॥ ३४ ॥ पुरतःकामिनींकृत्वातेवैविष्णुपुरोगमाः ॥ वधिष्यन्तिचनःसर्वान्सा
त्वांयुद्धेहनिष्यति ॥ ३५ ॥ एतच्चिकीर्षितंतेषांमयाज्ञातंनराधिप ॥ भवितव्यस्यनज्ञानंवर्ततेममस
र्वथा ॥ ३६ ॥ योद्धव्यंनत्वयाऽद्येतिनाऽहंवक्तुंक्षमःप्रभो ॥ प्रमाणंत्वंमहाराजकार्येऽत्रदेवनिर्मिते ॥
॥ ३७ ॥ त्वदर्थेऽस्माभिरनिशंमर्तव्यंकार्यगौरवात् ॥ विहर्तव्यंत्वयासार्धमेषधर्मोऽनुजीविनाम् ॥३८॥
विचारोऽत्रमहान्नास्तियदेकाकामिनीनृप ॥ युद्धंप्रार्थयतेऽस्माभिःससैन्यैर्बलदर्पितैः ॥ ३९ ॥ दुर्मुख
उवाच ॥ राजन्युद्धेजयंनोऽद्यभवितावेद्म्यहंकिल ॥ पलायनंनकर्तव्यंयशोहानिकरंनृणाम् ॥ ४० ॥

इंद्रादीनांसंयुगेपिनकृतंयज्जुगुप्सितम ॥ एकाकिनींस्त्रियंप्राप्यकोहिकुर्यात्पलायनम् ॥ ४१ ॥ तस्मा
द्युद्धंप्रकर्तव्यंमरणंवारणेजयः ॥ यद्भावितद्भवत्येवकाऽत्रचिंताविपश्यतः ॥ ४२ ॥ मरणेऽत्रयश.प्राप्ति
र्जीवनेचतथासुखम् ॥ उभयंमनसाकृत्वाकर्तव्यंयुद्धमद्यवै ॥ ४३ ॥ पलायनेयशोहानिर्मरणंचाऽऽयुष
क्षये ॥ तस्माच्छोकोनकर्तव्योजीवितेमरणेवृथा ॥ ४४ ॥व्यासउवाच ॥ दुर्मुखस्यवचःश्रुत्वाबाष्कलो
वाक्यमब्रवीत् ॥ प्रणतःप्रांजलिर्भूत्वाराजानंवाक्यकोविदः ॥ ४५ ॥ बाष्कलउवाच ॥ राजंश्चिन्तानक
र्तव्याकार्येऽस्मिन्कातराऽप्रिये ॥ अहमेकोहनिष्यामिचंडींचंचललोचनाम् ॥ ४६ ॥ उत्साहस्तुप्रकर्त
व्यःस्थायीभावोरसस्यच ॥ भयानकोभवेद्वैरीवीरस्यनृपसत्तम ॥ ४७ ॥ तस्मात्त्यक्त्वाभयंभूपकरि
ष्येयुद्धमद्भुतम् ॥ नयिष्यामिनरेन्द्राऽहंचंडिकांयमसादनम् ॥ ४८ ॥ नबिभेमियमादिंद्रात्कुबेराद्वरुणा
दपि ॥ वायोर्वह्नेस्तथाविष्णोःशंकराच्छशिनोरवेः ॥ ४९ ॥ एकाकिनीतथानारीकिंपुनर्मदगर्विता ॥
अहंतांनिहनिष्यामिविशिखैश्शिलाशितैः ॥ ५० ॥ पश्यबाहुबलंमेऽद्यविहरस्वयथासुखम् ॥ भवता
ऽत्रनगंतव्यंसंग्रामेप्यनयासमम् ॥ ५१ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंब्रुवतिराजेन्द्रंबाष्कलेमदगर्विते ॥ प्रण
म्यनृपतिंतत्रदुर्धरोवाक्यमब्रवीत् ॥ ५२ ॥ दुर्धरउवाच ॥ महिषाऽहंविजेष्यामिदेवींदेवविनिर्मिताम्॥
अष्टादशभुजांरम्यांकारणाच्चसमागताम् ॥ ५३ ॥ राजन्भीषयितुंत्वांवैप्रायैषानिर्मितासुरैः ॥ विभी
षिकेयंविज्ञायत्यजमोहंमनोगतम् ॥ ५४ ॥ राजनीतिरियंराजन्मंत्रिकृत्यंतथाशृणु ॥ सात्विकाराजसा
केचित्तामसाश्चतथापरे ॥ ५५ ॥ मंत्रिणस्त्रिविधालोकेभवंतिदानवाऽधिप ॥ सात्विकाःप्रभुकार्याणि
साधयंतिस्वशक्तिभिः ॥५६॥ आत्मकृत्यंप्रकुर्वंतिस्वामिकार्याऽविरोधतः ॥ एकचित्ताधर्मपरामंत्रशा
स्त्रविशारदाः ॥ ५७ ॥ राजसाभिन्नचित्ताश्चस्वकार्यनिरताःसदा ॥ कदाचित्स्वामिकार्यन्तेप्रकुर्वन्ति
यदृच्छया ॥ ५८ ॥तामसालोभनिरताःस्वकार्यनिरताःसदा ॥ प्रभुकार्यंविनाश्यैवस्वकार्यंसाधयन्ति

ते ॥ ५९ ॥ समयंतेविभिद्यंतेपरैस्तुपरिवंचिताः ॥ स्वच्छिद्रंशत्रुपक्षीयान्निर्दिशंतिगृहस्थिताः ॥ ६० ॥
कार्यभेदकरानित्यकोशगुप्ताऽसिवत्सदा ॥ संग्रामेऽथसमुत्पन्नेभीषयन्तिप्रभुंसदा ॥ ६१ ॥ विश्वास
स्तुनकर्तव्यस्तेषांराजन्कदाचन ॥ विश्वासेकार्यहानिःस्यान्मंत्रहानिः सदैवहि ॥६२॥ खलाःकिंकिंनकु
र्वंतिविश्वस्तालोभतत्पराः ॥ तामसाःपापनिरताबुद्धिहीनाःशठास्तथा ॥ ६३ ॥ तस्मात्कार्यंकरि
ष्यामिगत्वाऽहंरणमस्तके ॥ चिन्तात्वयानकर्तव्यासर्वथानृपसत्तम ॥ ६४ ॥ गृहीत्वातांदुराचारामा
गमिष्यामिसत्वरः ॥ पश्यमेऽद्यबलंधैर्यंप्रभुकार्यंस्वशक्तितः ॥ ६५ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कंधे द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वातौमहाबाहूदैत्यौबाष्कलदुर्मुखौ ॥ जग्मतुर्मददिग्धांगौसर्वशस्त्रास्त्र
कोविदौ ॥ १ ॥ तौगत्वासमरेदेवीमूचतुर्वचनंतदा ॥ दानवौचमदोन्मत्तौमेघगंभीरयागिरा ॥ २ ॥
देविदेवाजितायेनमहिषेणमहात्मना ॥ वरयत्वंवरारोहेसर्वदैत्याऽधिपंनृपम् ॥ ३ ॥ सकृत्वामानुषंरूपं
सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ भूषितंभूषणैर्दिव्यैस्त्वामेष्यतिरहःकिल ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यविभवंकामंत्वमेष्यसिशु
चिस्मिते ॥ महिषेपरमंभावंकुरुकांतेमनोगतम् ॥ ५ ॥ कृत्वापतिंमहावीरंसंसारसुखमद्भुतम् ॥
त्वंप्राप्स्यसिपिकाऽऽलापेयोषितांखलुवांछितम् ॥ ६ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ जाल्मत्वंकिंविजानासिनारीयं
काममोहिता ॥ मंदबुद्धिबलात्यर्थंभजेयंमहिषंशठम् ॥ ७ ॥ कुलशीलगुणैस्तुल्यंतंभजंतिकुलस्त्रियः ॥
अधिकंरूपचातुर्यबुद्धिशीलक्षमादिभिः ॥ ८ ॥ कानुकामाऽतुरानारीभजेच्चपशुरूपिणम् ॥ पशूनामध
मंनूनंमहिषंदेवरूपिणी ॥ ९ ॥ गच्छतंमहिषंतूर्णंभूपंबाष्कलदुर्मदौ ॥ वदतंतद्वचोदैत्यंगदतुल्यंविषा
णिनम् ॥ १० ॥ पातालंगच्छवाऽभ्येत्यसंग्रामंकुरुवामया ॥ रणेजातेसहस्राक्षोनिर्भयःस्यादितिध्रु
वम् ॥ ११ ॥ हत्वाहंत्वांगमिष्यामिनाऽन्यथागमनंमम ॥ इत्थंज्ञात्वासुदुर्बुद्धेयथेच्छसितथाकुरु

॥ १२ ॥ मामनिर्जित्यभूभागेनस्थानंतेकदाचन ॥ भविष्यतिचतुष्पादद्दिविवागिरिकंदरे ॥ १३ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्तौतौतयादैत्यौकोपाऽऽकुलितलोचनौ ॥ धनुर्बाणधरौवीरौयुद्धकामौबभूवतुः
॥ १४ ॥ कृत्वासुविपुलंनादंदेवीसानिर्भयास्थिता ॥ उभौचचक्रतुस्तीव्रांबाणवृष्टिंकुरूद्वह ॥ १५ ॥
भगवत्यपिबाणौघान्मुमोचदानवौप्रति ॥ कृत्वाऽतिमधुरंनादंदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ १६ ॥ तयोस्तुबा
ष्कलस्तूर्णंसंमुखोभूद्रणांगणे ॥ दुर्मुखःप्रेक्षकस्तत्रदेवीमभिमुखःस्थितः ॥ १७ ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरं
देवीबाष्कलयोस्तदा ॥ बाणाऽसिपरिघाऽऽघातैर्भयदंमंदचेतसाम् ॥ १८ ॥ ततः क्रुद्धाजगन्माताद
ष्ट्वातंयुद्धदुर्मदम् ॥ जघानपंचभिर्बाणैःकर्णाऽऽकृष्टैःशिलाशितैः ॥ १९ ॥ दानवोऽपिशरान्देव्याश्चि
च्छेदनिशितैःशरैः ॥ सप्तभिस्ताडयामासदेवींसिंहोपरिस्थिताम् ॥ २० ॥ साऽपितंदशभिस्तीक्ष्णैःसु
पीतैःसायकैःखलम् ॥ जघानतच्छरांश्छित्वाजहासचमुहुर्मुहः ॥२१॥ अर्धचंद्रेणबाणेनचिच्छेदचशरास
नम् ॥ बाष्कलोऽपिगदांगृह्यदेवींहंतुमुपाययौ ॥ २२ ॥ आगच्छंतंगदापाणिंदानवंमदगर्वितम् ॥ चंडि
कास्वगदापातैःपातयामासभूतले ॥ २३ ॥ बाष्कलःपतितोभूमौमुहूर्तादुत्थितःपुनः ॥ चिक्षेपचगदां
सोऽपिचंडिकांचंडविक्रमः ॥ २४ ॥ तमागच्छंतमालोक्यदेवीशूलेनवक्षसि ॥ जघानबाष्कलंक्रुद्धापपा
तचममारसः ॥ २५ ॥ पतितेबाष्कलेसैन्यंभग्नंतस्यदुरात्मनः ॥ जयेतिचमुदादेवाश्चुक्रुशुर्गगनेस्थिता
॥ २६ ॥ तस्मिंश्चनिहतेदैत्येदुर्मुखोऽतिबलान्वितः ॥ आजगामरणेदेवींक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ २७ ॥
तिष्ठतिष्ठबलेसोऽपिभाषमाणःपुनःपुनः ॥ धनुर्बाणधरः श्रीमान्रथस्थःकवचाऽऽवृतः ॥ २८ ॥ तमाग
च्छंतमालोक्यदेवीशंखमवादयत् ॥ कोपयंतीदानवंतंज्याघोषंचचकारह ॥ २९ ॥ सोऽपिबाणान्मुमोचा
ऽऽशुतीक्ष्णानाशीविषोपमान् ॥ स्वबाणैस्तान्महामायाचिच्छेदचननादच ॥३०॥ तयोःपरस्परंयुद्धंबभू
वतुमुलंनृप ॥ बाणशक्तिगदाघातैर्मुसलैस्तोमरैस्तथा ॥ ३१ ॥ रणभूमौतदाजातारुधिरौघवहानदी ॥

पतितानितदातीरेशिरांसिप्रबभुस्तदा ॥ ३२ ॥ यथासंतरणार्थाययमकिंकरसायकैः ॥ तुंबीफलानि
नीतानिनवशित्तापरै 'दा ॥ ३३ ॥ रणभूमिस्तदाघोराबभूवाऽतीवदुर्गमा ॥ शरीरैःपतितैर्भूमौ
खाद्यमानैर्वृकादिभिः ॥ ३४ ॥ गोमायुसारमेयश्चकाकाःकंकाश्चयोमुखाः ॥ गृध्राःश्येनाश्चखादंतिशरी
राणिदुरात्मनाम् ॥ ३५ ॥ ववौवायुश्चदुर्गंधोमृतानांदेहसंगतः ॥ अभूत्किलकिलाशब्दःखगानांपलभ
क्षिणाम् ॥ ३६ ॥ तदाचुकापदुष्टात्मादुर्मुखःकालमोहितः ॥ देवीमुवाचगर्वेणकृत्वाचोर्ध्वकरंशुभम् ॥
॥ ३७ ॥ गच्छचंडिहनिष्यामित्वामद्यैवसुबालिशे ॥ दैत्यंवाभजवामोरुमहिषंमदगर्वितम् ॥ ३८ ॥
देव्युवाच ॥ आसन्नमरणःकामंप्रलपस्यद्यमोहितः ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामियथाऽयंवाष्कलोहतः ॥३९॥
गच्छवातिष्ठवामंदमरणंयदिरोचते ॥ हत्वात्वां वैवधिष्यामिबालिशंमहिषीसुतम् ॥ ४० ॥ तच्छ्रुत्वाव
चनंतस्यादुर्मुखोमर्तुमुद्यतः ॥ मुमोचबाणवृष्टिंतुचडिकांप्रतिदारुणाम् ॥ ४१ ॥ साऽपितांतरसाच्छि
त्वाबाणवृष्टिंशितैःशरैः ॥ जघानदानवंक्रुद्धावृत्रंवज्रधरोयथा ॥ ४२ ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंसंजातंचाऽ
तिकर्कशम् ॥ भयदंकातराणांचशूराणांबलवर्धनम् ॥४३॥ देवीचिच्छेदतरसाधनुस्तस्यकरेस्थितम् ॥
तथैवपञ्चभिर्बाणैर्बभंजरथमुत्तमम् ॥ ४४ ॥ रथेभग्नेमहाबाहुःपदातिर्दुर्मुखस्तदा ॥ गदांगृहीत्वादु
र्धर्षांजगामचंडिकांप्रति ॥ ४५ ॥ चकारसगदाघातंसिंहमौलौमहाबलात् ॥ नचचालहरिःस्थानात्ता
डितोऽपिमहाबलः ॥ ४६ ॥ अंबिकातंसमालोक्यगदापाणिंपुरःस्थितम् ॥ खड्गेनशितधारेणशिरश्चि
च्छेदमौलिमत् ॥ ४७ ॥ छिन्नेचमस्तकेभूमौपपातदुर्मुखोमृतः ॥ जयशब्दंतदाचक्रुर्मुदितानिर्जराभृ
शम् ॥ ४८ ॥ तुष्टुवुस्तांतदादेवींदुर्मुखेनिहतेऽमराः ॥ पुष्पवृष्टिंतथाचक्रुर्जयशब्दं
नभः स्थिताः ॥ ४९ ॥ ऋषयः सिद्धगंधर्वाः सविद्याधरकिन्नराः ॥ जहृषुस्तंहतंदृष्ट्वादानवं
रणमस्तके ॥ ५० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

व्यासउवाच ॥ दुर्मुखंनिहतंश्रुत्वामहिषःक्रोधमूर्छितः ॥ उवाचदानवान्सर्वान्किंजातमि
तिचाऽसकृत् ॥ १ ॥ निहतौदानवौशूरौरणेदुर्मुखबाष्कलौ ॥ तन्व्यातत्परमाश्चर्यंपश्यंतुदैवचेष्टि
तम् ॥ २ ॥ कालोहिबलवान्कर्तासततंसुखदुःखयोः ॥ नराणांपरतंत्राणांपुण्यपापाऽनुयोगतः ॥ ३ ॥
निहतौदानवश्रेष्ठौकिंकर्तव्यमतःपरम् ॥ ब्रुवंतुमिलिताः सर्वेयद्युक्तंकार्यसंकटे ॥४॥ व्यासउवाच
एवंब्रुवतिराजेंद्रमहिषेऽतिबलान्विते॥चिक्षुराख्यस्तुसेनानीस्तमुवाचमहारथः॥५॥राजन्नहंहनिष्यामि
काचिंतास्त्रीविहिंसने ॥ इत्युक्त्वास्वबलैर्युक्तःप्रययौ रथसंयुतः॥६॥ द्वितीयंपार्ष्णिरक्षंतुकृत्वाताम्रंम
हाबलम् ॥ महतासैन्यघोषेणपूरयन्गगनंदिशः॥७॥तमागच्छंतमालोक्यदेवीभगवतीशिवा ॥ चकारशं
खज्याघोषंघंटानादंमहाऽद्भुतम् ॥ ८ ॥ तच्छ्रुत्वातेनशब्देनतेचसर्वेसुरारयः ॥ किमेतदितिभाषंतोदु
द्रुवुर्भयकंपिताः ॥ ९ ॥चिक्षुराख्यस्तुतान्दृष्ट्वापलायनपरायणान् ॥ उवाचाऽतीवसंक्रुद्धःकिंभयंवःसमा
गतम् ॥ १० ॥ अद्यैवाऽहंहनिष्यामिबाणैर्बालांमदोन्नताम् ॥ तिष्ठंत्वत्रभयंत्यक्त्वादैत्याःसमरमू
र्धनि ॥ ११ ॥ इत्युक्त्वादानवश्रेष्ठश्चापपाणिर्बलान्वितः ॥ आगत्यसंगरेदेवीमित्युवाचगतव्यथः
॥ १२ ॥ किंगर्जसिविशालाक्षिभीषयन्तीसुरान्नरान् ॥ नाऽहंबिभेमितन्वंगिश्रुत्वातेऽद्यविचेष्टितम्
॥ १३ ॥ स्त्रीवधेदूषणंज्ञात्वातथैवाऽकीर्तिसंभवम् ॥ उपेक्षांकुरुतेचित्तंमदीयंवामलोचने ॥ १४ ॥
स्त्रीणांयुद्धंकटाक्षैश्चतथाहावैश्चसुंदरि ॥ नशस्त्रैर्विहितंक्वापित्वादृशीनांकदाचन ॥ १५ ॥ पुष्पै
रपिनयोद्धव्यंकिंपुनर्निशितैःशरैः ॥ भवादृशीनांदेहेषुदुनोतिमालतीदलम् ॥१६॥ धिग्जन्ममानुषेलोके
क्षात्त्रधर्माऽनुजीविनाम् ॥ लालितोऽयंप्रियोदेहःकृंतनीयःशितैःशरैः ॥ १७ ॥ तैलाभ्यंगैःपुष्पवातैस्त
थामिष्टान्नभोजनैः ॥ पोषितोऽयंप्रियोदेहोघातनीयःपरेषुभिः ॥ १८ ॥ देहंछित्त्वाऽसिधाराभिर्धनभृ
ज्जायतेनरः ॥ धिग्धनंदुःखदंपूर्वंपश्चात्किंसुखदंभवेत् ॥ १९ ॥ त्वमप्यज्ञेववामोरुयुद्धमाकांक्षसे

यतः ॥ सुखंसंभोगजंत्यक्त्वाकंगुणैर्वेत्सिसंगरे ॥ २० ॥ खडगपातंगदाघातंभेदनंचशिलीमुखैः ॥
मरणांतेतुसंस्कारोगोमायुमुखकर्षणम् ॥ २१ ॥ तस्यैवकविभिर्धूर्तैः कृतंचाऽतीवशंसनम् ॥ रणेमृता
नांस्वःप्राप्तिरर्थवादोऽस्तिकेवलः ॥ २२ ॥ तस्माद्गच्छवरारोहेयत्रतेरमतेमनः ॥ भजवाभूपतिंनाथं
हयारिंसुरमर्दनम् ॥ २३ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंब्रुवाणंतंदैत्यंप्रोवाचजगदंबिका ॥ किंमृषाभाषसेमू
ढबुद्धिमानिवपंडितः ॥ २४ ॥ नीतिशास्त्रंनजानासिविद्यांचान्वीक्षिकींतथा ॥ नसेवितास्त्वयावृद्धा
नधर्मेमतिरस्तिते ॥ २५ ॥ मूर्खसेवापरोयस्मात्तस्मात्त्वंमूर्खएवहि ॥ राजधर्मंनजानासिकिंब्रवीषि
ममाऽग्रतः ॥ २६ ॥ संग्रामेमहिषंहत्वाकृत्वारुधिरकर्दमम् ॥ यशःस्तंभंस्थिरंकृत्वागमिष्यामियथासु
खम् ॥ २७ ॥ देवानांदुःखदातारंदानवंमदगर्वितम् ॥ हनिष्येऽहंदुराचारंयुद्धंकुरुस्थिरोभव ॥ २८ ॥
जीवितेच्छाऽस्तिचेन्मूढमहिषस्यतथातव ॥ तदागच्छंतुपातालंदानवाःसर्वएवते ॥ २९ ॥ मुमूर्षाय
दिवश्चित्तेयुद्धंकुर्वंतुसत्वराः ॥ सर्वानेववधिष्यामिनिश्चयोऽयंममाऽधुना ॥ ३० ॥ व्यासउवाच ॥
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यदानवाबलदर्पिताः ॥ मुमोचबाणवृष्टिंतांघनवृष्टिमिवापराम् ॥ ३१ ॥ चिच्छेद
तस्यसाबाणान्स्वबाणैर्निशितैस्तदा ॥ जघानतंतथाघोरैराशीविषसमैःशरैः ॥ ३२ ॥ युद्धंपरस्परं
तत्रबभूवविस्मयप्रदम् ॥ गदयाघातयामासतंरथाज्जगदंबिका ॥ ३३ ॥ मूर्छांप्रापसदुष्टात्मागदया
ऽभिहतोभृशम् ॥ मुहूर्तद्वयमात्रंतुरथोपस्थइवाऽचलः ॥ ३४ ॥ तंतथामूर्छितंदृष्ट्वाताम्रःपरबलाऽर्दनः ॥
आजगामरणेयोद्धुंचंडिकांप्रतिचापलात् ॥ ३५ ॥ आगच्छंतंतुतंवीक्ष्यहसंतीप्राहचंडिका ॥ एह्येहिदानव
श्रेष्ठयमलोकंनयाम्यहम् ॥ ३६ ॥ किंभवद्भिःसमायातैरबलैश्चगतायुषैः ॥ महिषः किंगृहे मूढः करोति
जीवनोद्यमम् ॥ ३७ ॥ किंभवद्भिर्हतैर्मंदैर्ममाऽपिविफलःश्रमः ॥ अहतेमहिषेपापेसुरशत्रौदुरात्मनि ॥ ३८ ॥
तस्माद्यूयंगृहंगत्वामहिषंप्रेषयंत्विह ॥ पश्येन्मांसोऽपिमंदात्मायादृशींतादृशींस्थिताम् ॥ ३९ ॥ ताम्रस्तद्व

चनंश्रुत्वातेषांबाणवृष्टिंचकारह ॥ चंडिकांप्रति कोपेनकर्णाऽऽकृष्टशरासनः ॥४०॥ भगवत्यपितान्प्राक्ष
समाकृष्यशरासनम् ॥ बाणान्मुमोचतरसाहंतुकामासुराऽहितम् ॥ ४१ ॥ चिक्षुराख्योऽपिबलवान्मू
र्च्छां त्यक्त्वोत्थितःपुनः ॥ गृहीत्वासशरंचापंतस्थौतत्संमुखःक्षणात् ॥ ४२ ॥ चिक्षुराख्यश्चताम्रश्च
द्वावप्यतिबलोत्कटौ ॥ युयुधातेमहावीरौसहदेव्यारणांगणे ॥ ४३ ॥ कुपिताचमहामायाववर्षशरसंत
तिम् ॥ चकारदानवान्सर्वान्बाणक्षततनुच्छदान् ॥ ४४ ॥ असुराःक्रोधसंमूढावभूवुःशरताडिताः ॥
चिक्षिपुःशरजालानिदेवींप्रतिरुषान्विताः ॥ ४५ ॥ बभुस्तेराक्षसास्तत्रकिंशुकाइवपुष्पिणः ॥ शिलीमु-
खक्षताःसर्वे वसंतेचवनेरणे ॥ ४६ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंताम्रेणसहसंयुगे ॥ विस्मयंपरमंजग्मुर्देवाये
प्रेक्षकाः स्थिताः ॥ ४७ ॥ ताम्रोमुसलमादायलोहजंदारुणंदृढम् ॥ जघानमस्तकेसिंहंजहासचननर्दच
॥ ४८ ॥ नर्दाप्रनंतदातंतुदृष्ट्वादेवीरुषान्विता ॥ खड्गेनशितधारेणशिरश्चिच्छेदसत्वरा ॥ ४९ ॥
छिन्नेशिरसिताम्रस्तुविशीर्षोमुसलीबली ॥ बभ्रामक्षणमात्रंतुपपातरणमस्तके ॥ ५० ॥ पतितंताम्र
मालोक्यचिक्षुराख्योमहाबलः ॥ खड्गमादायतरसादुद्रावचंडिकांप्रति ॥ ५१ ॥ भगवत्यपितंदृष्ट्वाख
ड्गपाणिमुपागतम् ॥ दानवंपंचभिर्बाणैर्जघानतरसारणे ॥ ५२ ॥ एकेनपतितंखड्गंद्वितीयेनतुतत्करः ॥
कंठाच्चमस्तकंतस्यकृंतितंचाऽपरैःशरैः ॥ ५३ ॥ एवंतौनिहतौक्रूरौराक्षसौरणदुर्मदौ ॥ भग्नंसैन्यंत
योस्तूर्णं दिक्षुसंत्रस्तमानसम् ॥ ५४ ॥ देवाश्चमुदिताःसर्वेदृष्ट्वातौनिहतौरणे ॥ पुष्पवृष्टिंमुदाचक्रु
र्जयशब्दंनभः स्थिताः ॥ ५५ ॥ ऋषयोदेवगंधर्वावेतालाः सिद्धचारणाः ॥ ऊचुस्तेजयदेवीतिचांबिके
तिपुनःपुनः ॥ ५६ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणे पंचमस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

व्यासउवाच ॥ तौतयानिहतौश्रुत्वामहिषोविस्मयान्वितः ॥ प्रेषयामासदैतेयांस्तद्वधार्थं

महाबलान् ॥ १ ॥ असिलोमबिडालाख्यप्रमुखान्युद्धदुर्मदान् ॥ सैन्येनमहतायुक्तान्सायुधान्सपरिच्छ
दान् ॥ २ ॥ तेतत्रददृशुर्देवींसिंहस्योपरिसंस्थिताम् ॥ अष्टादशभुजांदिव्यांखड्गखेटकधारिणीम्
॥ ३ ॥ असिलोमाऽग्रतोगत्वातामुवाचहसन्निव ॥ विनयावनतःशांतोदेवींदैत्यवधोद्यताम् ॥ ४ ॥
असिलोमोवाच ॥ देविब्रूहिवचःसत्यंकिमर्थमिहसुंदरि ॥ आगताऽसिकिमर्थंवाहंसिदैत्यान्निरागसः
॥ ५ ॥ कारणंकथयाऽद्यत्वंत्वयासंधिंकरोम्यहम् ॥ कांचनंमणिरत्नानिभाजनानिवराणिच ॥ ६ ॥
यानीच्छसिवरारोहेगृहीत्वागच्छमाचिरम् ॥ किमर्थंयुद्धकामाऽसिदुःखसंतापवर्धनम् ॥ ७ ॥ कथ
यंतिमहात्मानोयुद्धंसर्वसुखाऽपहम् ॥ कोमलेऽतीवतेदेहेपुष्पघाताऽसहेभृशम् ॥ ८ ॥ किमर्थंशस्त्रसं
पातान्सहसीतिविसिस्मिये ॥ चातुर्यस्यफलंशांतिःसततंसुखसेवनम् ॥ ९ ॥ तत्किमर्थंदुःखहेतुंसं
ग्रामंकर्तुमिच्छसि ॥ संसारेऽत्रसुखंग्राह्यंदुःखंहेयमितिस्थितिः ॥ १० ॥ तत्सुखंद्विविधंप्रोक्तंनित्यानित्यप्र
भेदतः ॥ आत्मज्ञानंसुखंनित्यमनित्यंभोगजंस्मृतम् ॥ ११ ॥ नाशात्मकंतुतत्त्याज्यंवेदशास्त्रार्थचिंतकैः
सौगतानांमतंचेत्त्वंस्वीकरोषिवरानने ॥ १२ ॥ तथाऽपियौवनंप्राप्यभुंक्ष्वभोगाननुत्तमान् ॥ परलो
कस्यसंदेहोयदितेऽस्तिकृशोदरि ॥ १३ ॥ स्वर्गभोगपरानित्यंभवभामिनिभूतले ॥ अनित्यंयौवनंदे
हेज्ञात्वेतिसुकृतंचरेत् ॥ १४ ॥ परोपतापनंकार्यंवर्जनीयंसदाबुधैः ॥ अविरोधेनकर्तव्यांधर्मार्थकाम
सेवनम् ॥ १५ ॥ तस्मात्त्वमपिकल्याणिमतिंधर्मेसदाकुरु ॥ अपराधंविनादैत्यान्कस्मान्मारयसेऽबिके
॥ १६ ॥ दयाधर्मोऽस्यदेहोऽस्तिसत्येप्राणाःप्रकीर्तिताः ॥ तस्माद्दयातथासत्यंरक्षणीयंसदाबुधैः ॥ १७ ॥
कारणंवदसुश्रोणिदानवानांवधेतव ॥ देव्युवाच ॥ त्वयापृष्टंमहाबाहोकिमर्थमिहचागता ॥ १८ ॥
तदहंसंप्रवक्ष्यामिहननेचप्रयोजनम् ॥ विचरामिसदादैत्यसर्वलोकेषुसर्वदा ॥ १९ ॥ न्यायान्याया
चभूतानांपश्यंतीसाक्षिरूपिणी ॥ नमेकदाऽपिभोगेच्छानलोभोनचवैरिता ॥ २० ॥ धर्मार्थंविचरा

स्यत्रसंसारेसाधुरक्षणम् ॥ व्रतमेतत्तुनियतंपालयामिनिजंसदा ॥ २१ ॥ साधूनांरक्षणंकार्यंहंतव्या
येऽप्यसाधवः ॥ वेदसंरक्षणंकार्यमवतारैरनेकशः ॥ २२ ॥ युगेयुगेतानेवाऽहमवतारान्बिभर्मिच ॥
महिषस्तुदुराचारोदेवान्वैहंतुमुद्यतः ॥ २३ ॥ ज्ञात्वाऽहंतद्वधार्थंभोःप्राप्ताऽस्मिराक्षसाऽधुना ॥ तंह
निष्येदुराचारंसुरशत्रुंमहाबलम् ॥ २४ ॥ गच्छवातिष्ठकामंत्वंसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ ब्रूहिवातंदुरा
त्मानंराजानंमहिषीसुतम् ॥ २५ ॥ किमन्यान्प्रेषयस्यत्रस्वयंयुद्धंकुरुष्वह ॥ संधिरूचेत्कर्तुमिच्छाऽ
स्तिराज्ञस्तवमयासह ॥ २६ ॥ सर्वेगच्छन्तुपातालंवैरंत्यक्त्वायथासुखम् ॥ देवद्रव्यंतुयत्किंचिद्धृतं
जित्वारणेसुरान् ॥ २७ ॥ तद्दत्त्वायांतुपातालंप्रह्लादोयत्रतिष्ठति ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावच
नंदेव्याअसिलोमापुरःस्थितः ॥ २८ ॥ बिडालाख्यंमहावीरंपप्रच्छप्रीतिपूर्वकम् ॥ असिलोमोवाच ॥
श्रुतंतेऽद्यबिडालाख्यभवान्याकथितंचयत् ॥ २९ ॥ एवंगतेकिंकर्तव्योविग्रहः संधिरेववा ॥ बिडाला
ख्यउवाच ॥ नसंधिकामोऽस्तिनृपोऽभिमानीयुद्धेचमृत्युंनियतंहिजानन् ॥ दृष्ट्वाहतान्प्रेरयते तथा
ऽस्मान्दैवंहिकोऽतिक्रमितुंसमर्थः ॥ ३० ॥" दुःसाध्यएवास्तिवहसेवकानांधर्मः सदा मानविव
र्जितानाम् ॥ आज्ञापराणांवशवर्तिकानांपांचालिकानामिवसूत्रभेदात् ॥" गत्वाकथंतस्य
पुरस्त्वयाचमयाऽपिवक्तव्यमिदंकठोरम् ॥ ३१ ॥ गच्छंतुपातालमितश्चसर्वेदत्वाऽथरत्नानिधनंसुरा
णाम् ॥ "प्रियंहिवक्तव्यमसत्यमेवनचप्रियंस्याद्धितकृत्तुभाषितम् ॥ सत्यंप्रियंनोभवतीहकामंमौनं
ततोबुद्धिमताप्रतिष्ठितम् "॥ नफल्गुवाक्यैःप्रतिबोधनीयोराजातुवीरैरितिनीतिशास्त्रम् ॥ ३२ ॥
ननूनंतत्रगंतव्यंहितंश्रावक्तुमादरात् ॥ प्रष्टुंवाऽपिगतेराजाकोपयुक्तोभविष्यति ॥ ३३ ॥ इतिसंचिं
त्यकर्तव्यंयुद्धंप्राणस्यसंशये ॥ स्वामिकार्यंपरंमत्वामरणंतृणवत्तथा ॥ ३४ ॥ व्यासउवाच ॥ इति
संचिंत्यततौवीरौसंस्थितौयुद्धतत्परौ ॥ धनुर्बाणधरौतत्रसन्नद्धौरथसंगतौ ॥ ३५ ॥ प्रथमंतुबिडाला

ख्यः सप्तबाणान्मुमोचह ॥ असिलोमास्थितोदूरेप्रेक्षकःपरमास्त्रवित् ॥ ३६ ॥ चिच्छेदतांस्तथाप्राप्ता
नंबिकास्वशरैःशरान् ॥ बिडालाख्यंत्रिभिर्बाणैर्जघानचशिलाशितैः ॥ ३७ ॥ प्राप्यबाणव्यथां दैत्यः
पपातसमरांगणे ॥ मूर्छितोऽथममाराऽशुदानवोदैवयोगतः ॥ ॥ ३८ ॥ बिडालाख्यंहतंदृष्ट्वारणेश
क्तिशरोत्करैः ॥ असिलोमाधनुष्पाणिःसंस्थितोयुद्धतत्परः ॥ ३९ ॥ ऊर्ध्वं सव्यंकरंकृत्वातामुवाच
मितंवचः ॥ देविजानामिमरणंदानवानांदुरात्मनाम् ॥४०॥ तथाऽपियुद्धंकर्तव्यं पराधीनेनवैमया ॥
महिषामंदबुद्धिश्चनजानातिप्रियाऽप्रिये ॥ ४१ ॥ तदग्रे नैववक्तव्यंहितंचैवाप्रियंमया ॥ मर्तव्यंवीर
धर्मेणशुभंवाऽप्यशुभंभवेत् ॥ ४२ ॥ दैवमेवपरंमन्येधिकपौरुषमनर्थकम् ॥ पतंतिदानवास्तूर्णं तवबा
णहताभुवि ॥ ४३ ॥ इत्युक्त्वाशरवृष्टिंसचकारदानवोत्तमः ॥ देवीचिच्छेदतान्बाणैरप्राप्तांस्तुनि
जांतिके ॥ ४४ ॥ अन्यैर्विव्याधतंतूर्णमसिलोमानमाशुगैः ॥ वीक्षिताऽमरसंघैश्चकोपपूर्णाननातदा
॥४५॥ शुशुभेदानवःकामंबाणैर्विद्धतनुःकिल ॥ स्रवद्रुधिरधारःसप्रफुल्लःकिंशुकोयथा ॥४६ ॥
असिलोमागदांगुर्वीं लौहीमुद्यम्यवेगतः ॥ दुद्रावचंडिकांकोपात्सिंहंमूर्ध्निजघानह ॥ ४७ ॥ सिंहो
ऽपिनखराघातैस्तंददारभुजांतरे ॥ अगणय्यगदाघातंकृतंतेनबलीयसा ॥ ४८ ॥ उत्पत्यतरसादैत्योग
दापाणिःसुदारुणः ॥ सिंहमूर्ध्निंसमारुह्यजघानगदयांबिकाम् ॥ ४९ ॥कृतंतेनप्रहारंतुवंचयित्वाविशां
पते ॥ खड्गेनशितधारेणशिरश्चिच्छेदकंठतः ॥ ५० ॥ छिन्नेशिरसिदैत्येंद्रःपपाततरसाक्षितौ ॥ हा
हाकारोमहानासीत्सैन्येतस्यदुरात्मनः ॥ ५१ ॥ जयदेवीतिदेवास्तांतुष्टुवुर्जगदंबिकाम् ॥ देवदुंदुभयो
नेदुर्जगुश्चनृपकिन्नराः ॥५२॥ निहतौदानवौवीक्ष्यपतितौचरणांगणे ॥ निहताःसैनिकाःसर्वे तत्रकेस
रिणाबलात् ॥ ५३ ॥ भक्षिताश्चतथाकेचिन्निःशेषं तद्वणंकृतम् ॥ भग्नाःकेचिद्गतामंदामहिषं प्रतिदुः
खिताः ॥ ५४ ॥ चुक्रुशूरुरुदुश्चैवत्राहित्राहीतिभाषणैः ॥ असिलोमबिडालाख्यौनिहतौनृपसत्तम ॥५५॥

अन्येयेसैनिकाराजन्सिंहेनभक्षिताश्चते ॥ एवंब्रुवंतोराजानंतदाचक्रुश्चवैशसम् ॥ ५६ ॥ तच्छ्रु
त्वाचनंतेषांमहिषोदुर्मनास्तदा ॥ बभूवचिन्ताकुलितोविमनादुःखसंयुतः ॥ ५७ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

व्यासउवाच ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाक्रोधयुक्तोनराधिपः ॥ दारुकंप्राहतरसारथमानय
मेद्रुतम् ॥ १ ॥ सहस्रखरसंयुक्तंपताकाध्वजभूषितम् ॥ आयुधैःसंयुतंशुभ्रंसुचक्रंचारुकूबरम्
॥ २ ॥ सूतोऽपिरथमानीयतमुवाचत्वरान्वितः ॥ राजन्रथोऽयमानीतोद्वारितिष्ठतिभूषितः ॥ ३ ॥
सर्वायुध समायुक्तोवरास्तरणसंयुतः ॥ आनीतंतंरथंज्ञात्वादानवेंद्रोमहाबलः ॥ ४ ॥
मानुषंदेहमास्थायसंग्रामंगन्तुमुद्यतः ॥ विचार्यमनसाचेतिदेवीमांप्रेक्ष्यदुर्मुखम् ॥ ५ ॥
शृंगिणंमहिषंनूनंविमनासाभविष्यति ॥ नारीणांचप्रियंरूपंतथाचातुर्यमित्यपि ॥ ६ ॥
तस्माद्रूपंचचातुर्यंकृत्वायास्यामितांप्रति ॥ यथामांवीक्ष्यसाबालाप्रेमयुक्ताभविष्यति ॥ ७ ॥ ममाऽ
पिचतदैवस्यात्सुखंनान्यस्वरूपतः ॥ इति संचिंत्यमनसादानवेंद्रोमहाबलः ॥ ८ ॥ त्यक्त्वातन्माहि
षंरूपंबभूवपुरुषःशुभः ॥ सर्वायुधधरःश्रीमांश्चारुभूषणभूषितः ॥ ९ ॥ दिव्यांबरधरःकांतः पुष्पबाण
इवापरः ॥ रथोपविष्टकेयूरस्त्रग्वीबाणधनुर्धरः ॥ १० ॥ सेनापरिवृतोदेवींजगाममदगर्वितः ॥ मनो
ज्ञरूपमास्थायमानिनीनांमनोहरम् ॥११॥ तमागतंसमालोक्यदैत्यानामधिपंतदा ॥ बहुभिःसंवृतंवी
रैर्देवीशंखमवादयत ॥ १२ ॥ सशंखनिनदंश्रुत्वाजनविस्मयकारकम् ॥ समीपमेत्यदेव्यास्तुतामुवा
चहसन्निव ॥ १३ ॥ देविसंसारचक्रेऽस्मिन्वर्तमानोजनःकिल ॥ नरोवाऽथतथानारीसुखंवांछतिस
र्वथा ॥ १४ ॥ सुखंसंयोगजंनॄणां नासंयोगेभवेदिह ॥ संयोगोबहुधाभिन्नस्तान्ब्रवीमिशृणुष्वह ॥१५॥
भेदान्सुप्रीतिहेतूंस्थान्स्वभावोत्थाननेकशः ॥ तत्रप्रीतिभवानादौकथयामियथामति ॥ १६ ॥ मातापि

त्रोस्तुपुत्रेणसंयोगस्तूत्तमःस्मृतः ॥ भ्रातुर्भ्रात्रातथायोगःकारणान्मध्यमोमतः ॥ १७ ॥ उत्तमस्यसु
खस्यैवदातृत्वादुत्तमःस्मृतः ॥ तस्मादल्पसुखस्यैवप्रदातृत्वाच्चमध्यमः ॥ १८ ॥ नाधिकानांतुसंयो
गःस्मृतःस्वाभाविकोबुधैः ॥ विविधावृतचित्तानांप्रसंगपरिवर्तिनाम् ॥ १९ ॥ अत्यल्पसुखदातृत्वा
त्कनिष्ठोऽयंस्मृतोबुधैः ॥ अत्युत्तमस्तुसंयोगः संसारेसुखदःसदा ॥ २० ॥ नारीपुरुषयोःकांतेसमान
वयसोःसदा ॥ संयोगोयःसमाख्यातःसएवाऽत्युत्तमःस्मृतः ॥ २१ ॥ अत्युत्तमसुखस्यैवदातृत्वा
त्सतथाविधः ॥ चातुर्यरूपवेषाद्यैःकुलशीलगुणैस्तथा ॥ २२ ॥ परस्परसमुत्कर्षःकथ्यतेहिपरस्प
रम् ॥ तंचेत्करोषिसंयोगंवीरेणचमयासह ॥ २३ ॥ अत्युत्तमसुखस्यैवप्राप्तिःस्यात्तेनसंशयः ॥ नाना
विधानिरूपाणिकरोमिस्वेच्छयाप्रिये ॥ २४ ॥ इंद्रादयःसुराःसर्वेसंग्रामेविजितामया ॥ रत्नानिया
निदिव्यानिभवनेऽस्मिन्ममाधुना ॥ २५ ॥ भुंक्ष्वत्वंतानिसर्वाणियथेष्टंदेहिवायथा ॥ पट्टराज्ञीभवाद्य
त्वंदासोऽस्मितवसुन्दरि ॥ २६ ॥ वैरंत्यजेऽहंदेवैस्तुतववाक्यान्नसंशयः ॥ यथात्वंसुखमाप्नोतितथाऽ
हंकरवाणिवै ॥ २७ ॥ आज्ञापयविशालाक्षितथाहंप्रकरोम्यथ ॥ चित्तंमेतवरूपेणमोहितंचारुभाषिणि
॥ २८ ॥ आतुरोऽस्मिवरारोहेप्राप्तस्तेशरणंकिल ॥ प्रपन्नंपाहिरंभोरुकामबाणैःप्रपीडितम् ॥ २९ ॥
धर्माणामुत्तमोधर्मःशरणागतरक्षणम् ॥ त्वदीयोस्म्यसितापांगिसेवकोहंकृशोदरि ॥ ३० ॥
मरणांतंवचःसत्यंनान्यथाप्रकरोम्यहम् ॥ पादौनतोऽस्मितन्वंगित्यक्त्वानानायुधानिते ॥ ३१ ॥
दयांकुरुविशालाक्षितप्तोऽस्मिकाममार्गणैः ॥ जन्मप्रभृतिचार्वंगिदैन्यंनाचरितंमया ॥ ३२ ॥
ब्रह्मादीनीश्वरान्प्राप्यत्वयितद्विदधाम्यहम् ॥ चरितंममजानंतिरणेब्रह्मादयःसुराः ॥ ३३ ॥
सोऽप्यहंतवदासोऽस्मिमन्मुखंपश्यभामिनि ॥ व्यासउवाच ॥ इतिब्रुवाणंतंदैत्यंदेवीभगवतीहिसा
॥ ३४ ॥ प्रहस्यसस्मितंवाक्यमुवाचवरवर्णिनी ॥ देव्युवाच ॥ नाहंपुरुषमिच्छामिपरमंपुरुषंविना

॥३५॥ तस्यचेच्छांसम्यहंदैत्यसृजामिसकलंजगत् ॥ समापश्यतिविश्वात्मातस्याहंप्रकृतिःशिवा॥३६॥
तत्सान्निध्यवशादेवचैतन्यंमयिशाश्वतम् ॥ जडाऽहंतस्यसंयोगात्प्रभवामिसचेतना ॥ ३७ ॥ अय
स्कांतस्यसान्निध्यादयसश्चेतनायथा ॥ नत्राम्यसुखवांछामेकदाचिदपिजायते ॥ ३८ ॥ मूर्खस्त्वम
सिमंदात्मन्यत्स्त्रीसंगंचिकीर्षसि ॥ नरस्यबंधनार्थायशृंखलास्त्रीप्रकीर्तिता ॥ ३९ ॥ लोहबद्धोऽपिमु
च्येतस्त्रीबद्धोनैवमुच्यते ॥ किमिच्छसिचमंदात्मन्मूत्रागारस्यसेवनम् ॥ ४० ॥ शमंकुरुसुखायत्वंश
मात्सुखमवाप्स्यसि ॥ नारीसंगेमहद्दुःखंजानन्किंत्वंविमुह्यसि ॥ ४१ ॥ त्यजवैरंसुरैःसार्धंयथेष्टंवि
चराऽवनौ ॥ पातालंगच्छवाकामंजीवितेच्छायदस्तिते ॥ ४२ ॥ अथवाकुरुसंग्रामंबलवत्यस्मिसांप्र
तम् ॥ प्रेषिताऽहंसुरैःसर्वैस्तवनाशायदानव ॥ ४३ ॥ सत्यंब्रवीमियेनाद्यत्वयावचनसौहृदम् ॥ दर्शि
तंतेनतुष्टाऽस्मिजीवन्गच्छयथासुखम् ॥ ४४ ॥ सतांसप्तपदीमैत्रीतेनमुंचामिजीवितम् ॥ मरणेच्छाऽ
स्तिचेद्युद्धंकुरुवीरयथासुखम् ॥ ४५ ॥ हनिष्यामिमहाबाहोत्वामहंनात्रसंशयः ॥ व्यासउवाच ॥ इति
तस्यावचःश्रुत्वादानवःकाममोहितः ॥ ४६ ॥ उवाचश्लक्ष्णयावाचामधुरंवचनंततः ॥ बिभेम्यहंवरारो
हेत्वांप्रहर्तुंवरानने ॥ ४७ ॥ कोमलांचारुसर्वांगींनारींनरविमोहिनीम् ॥ जित्वाहरिहरादींश्चलोकपा
लांश्चसर्वशः ॥ ४८ ॥ किंत्वयासहयुद्धंमेयुक्तंकमललोचने ॥ रोचतेयदिचार्वंगिविवाहंकुरुमांभज
॥ ४९ ॥ नोचेद्गच्छयथेष्टंतेदेशंयस्मात्समागता ॥ नाहंत्वांप्रहरिष्यामियतोमैत्रीकृतात्वया ॥ ५० ॥
हितमुक्तंशुभंवाक्यंतस्माद्गच्छयथासुखम् ॥ काशोभामेभवेदंतेहत्वात्वांचारुलोचनाम् ॥ ५१ ॥ स्त्रीह
त्याबालहत्याचब्रह्महत्यादुरत्यया ॥ गृहीत्वात्वांगृहंनूनंगच्छाम्यद्यवरानने ॥ ५२ ॥ तथाऽपिमेफलंन
स्याद्बलाद्भोगसुखंकुतः ॥ प्रब्रवीमिसुकेशित्वांविनयाऽवनतोयतः ॥ ५३ ॥ पुरुषस्यसुखंनस्यादृते
कांतामुखांबुजात् ॥ तत्तथैवहिनारीणांतस्माच्चपुरुषंविना ॥ ५४ ॥ संयोगेसुखसंभूतिर्वियोगेदुःख

संभवः ॥ कांतासिरूपसंपन्नासर्वाऽऽभरणभूषिता ॥ ५५ ॥ चातुर्यं त्वयिकिंनाहितयतोमांनभजस्यहो॥ तवोपदिष्टंकेनेदंभोगानांपरिवर्जनम् ॥ ५६ ॥ वंचिताऽसिप्रियालापेवैरिणाकेनचित्त्विह ॥ मुंचाग्रह मिमंकांतेकुरुकार्यं सुशोभनम् ॥ ५७ ॥ सुखंतवममाऽपिस्याद्विवाहेविहितेकिल ॥ विष्णुर्लक्ष्म्यासहा भातिसावित्र्याचसहात्मभूः ॥ ५८ ॥ रुद्रोभातिचपार्वत्याशच्याशतमखस्तथा ॥ कानारीपति हीनाचसुखंप्राप्नोतिशाश्वतम् ॥ ५९ ॥ येनत्वमसितापांगिनकरोषिपतिंशुभम्॥ कामःक्वाद्यगतःकांते यस्त्वांबाणैःसुकोमलैः ॥ ६० ॥ मादनैःपंचभिःकामंनताडयतिमंदधीः॥ मन्येऽहमित्रकामोऽपिदयावां स्त्वयिसुंदरि ॥ ६१ ॥ अबलेतिचमन्वानोनप्रेरयतिमार्गणान् ॥ मनोभवस्यवैरंवाकिमप्यस्तिमया सह ॥ ६२ ॥ तेनचत्वय्यरालाक्षिनमुंचतिशिलीमुखान् ॥ अथवामेऽहितैदैवैर्वारितोऽसौझषध्वजः ॥ ६३ ॥ सुखविध्वंसिभिस्तेनत्वयिनप्रहरत्यपि ॥ त्यक्त्वामांमृगशावाक्षिपश्चात्तापंकरिष्यसि ॥६४॥ मंदोदरीवतन्वंगिपरित्यज्यशुभंनृपम् ॥ अनुकूलंपतिंपश्चात्साचकारशठंपतिम् ॥ कामार्ताचयदाजा तामोहेनव्याकुलांतरा ॥ ६५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपं०देवीचरित्रेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यदेवीपप्रच्छदानवम् ॥ कासामंदोदरीनारीकोऽसीत्युक्तो नृपस्तया ॥ १ ॥ शठःकोवानृपःपश्चात्तन्मेब्रूहिकथानकम् ॥ विस्तारेणयथाप्राप्तंदुःखंवनितयापुनः ॥ २ ॥ महिषउवाच ॥ सिंहलोनामदेशोऽस्तिविख्यातःपृथिवीतले ॥ घनपादपसंयुक्तोधनधान्यसमृ द्धिमान् ॥ ३ ॥ चंद्रसेनाऽभिधस्तत्रराजाधर्मपरायणः ॥ न्यायदंडधरःशांतःप्रजापालनतत्परः ॥ ४ ॥ सत्यवादीमृदुःशूरस्तितिक्षुर्नीतिसागरः ॥ शास्त्रवित्सर्वधर्मज्ञोधनुर्वेदेऽतिनिष्ठितः ॥ ५ ॥ तस्यभा

यावरारोहासुन्दरीसुभगाशुभा ॥ सदाचाराऽतिसुमुखीपतिभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥ नाम्नागुणवतीकां
तासर्वलक्षणसंयुता ॥ सुषुवेप्रथमेगर्भे पुत्रींसाचातिसुन्दरीम् ॥ ७ ॥ पिताचातीवसंतुष्टःपुत्रींप्रा
प्यमनोरमाम् ॥ मन्दोदरीतिनामास्याःपिताचक्रेमुदान्वितः ॥ ८ ॥ इंदोःकलेवचात्यर्थंववृधेसादिने
दिने ॥ दशवर्षायदाजाताकन्याचातिमनोहरा ॥ ९ ॥ वरार्थंनृपतिश्चिन्तामवापचदिनेदिने ॥ मद्रदे
शाधिपःशूरःसुधन्वानामपार्थिवः ॥ १० ॥ तस्यपुत्रोऽतिमेधावीकंबुग्रीवोऽतिविश्रुतः ॥ ब्राह्मणैःक
थितोराज्ञेसंयुक्तोऽस्यावरःशुभः ॥ ११ ॥ सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वविद्यार्थपारगः ॥ राज्ञापृष्टातदाराज्ञी
नाम्नागुणवतीप्रिया ॥ १२ ॥ कंबुग्रीवायकन्यांस्वांदास्यामिवरवर्णिनीम् ॥ सातुपत्युर्वचःश्रुत्वापु
त्रींपप्रच्छसादरम् ॥ १३ ॥ विवाहंतेपिताकर्तुंकंबुग्रीवेणवांछति ॥ तच्छ्रुत्वामातरंप्राहवाक्यंमन्दोद
रीतदा ॥ १४ ॥ नाऽहंपतिंकरिष्यामिनेच्छामेऽस्तिपरिग्रहे ॥ कौमारंव्रतमास्थायकालंनेष्या
मिसर्वथा ॥ १५ ॥ स्वातंत्र्येणचरिष्यामितपस्तीव्रंसदैवहि ॥ पारतंत्र्यंपरंदुःखंमातःसंसारसागरे
॥ १६ ॥ स्वातंत्र्यान्मोक्षमित्याहुःपण्डिताः शास्त्रकोविदाः ॥ तस्मान्मुक्ताभविष्यामिपत्यामेनप्रयोज
नम् ॥ १७ ॥ विवाहेवर्तमानेतुपावकस्यचसन्निधौ ॥ वक्तव्यंवचनंसम्यक्त्वदधीनाऽस्मिसर्वदा ॥ १८ ॥
श्वश्रूदेवरवर्गाणांदासीत्वंश्वशुरालये ॥ पतिचित्ताऽनुवर्तित्वंदुःखाद्दुःखतरंस्मृतम् ॥ १९ ॥ कदा
चित्पतिरन्यांवाकामिनींचभजेद्यदि ॥ तदामहत्तरंदुःखंसपत्नीसंभवंभवेत् ॥ २० ॥ तदेर्ष्याजायतेप
त्यौक्लेशश्चाऽपिभवेदथ ॥ संसारेक्वसुखंमातर्नारीणांचविशेषतः ॥ २१ ॥ स्वभावात्परतन्त्राणांसं
सारेस्वप्नधर्मिणि ॥ सतंमयापुरामातरुत्तानचरणात्मजः ॥ २२ ॥ उत्तमःसर्वधर्मज्ञोध्रुवाद
वरजोनृपः ॥ पत्नींधर्मपरांसाध्वींपतिभक्तिपरायणाम् ॥ २३ ॥ अपराधंविनाकांतांत्यक्त्वांवान्वि
पिनेप्रियाम् ॥ एवंविधानिदुःखानिविद्यमानेतुभर्तरि ॥ २४ ॥ कालयोगान्मृतेतस्मि

न्नारीस्याद्दुःखभाजनम् ॥ वैधव्यंपरमंदुःखंशोकसंतापकारकम् ॥ २५ ॥ परोषितपतिस्त्वेऽपिदुः
खंस्यादधिकंगृहे ॥ मदनाग्नि विदग्धायाः किंसुखंपति संगजम् ॥ २६ ॥ तस्मात्पतिर्नकर्तव्यः
सर्वथेतिमतिर्मम ॥ एवंप्रोक्तातदामातापतिंप्राहनृपात्मजा ॥ २७ ॥ नचवांछतिभर्तारंकौमारव्रत
धारिणी ॥ व्रतजाप्यपरानित्यंसंसाराद्विमुखीसदा ॥ २८ ॥ नकांक्षतिपतिंकर्तुंबहुदोषविचक्षणा ॥
भार्यायाभाषितंश्रुत्वातथैवसंस्थितोनृपः ॥ २९ ॥ विवाहोनकृतःपुत्र्याज्ञात्वाभावविवर्जिताम् ॥ वर्तमा
नागृहेष्वेवपित्रामात्राचरक्षिता ॥ ३० ॥ यौवनस्यांकुराजातानारीणांकामदीपकाः ॥ तथाऽपिसावय
स्याभिःप्रेरिताऽपिपुनःपुनः ॥ ३१ ॥ चकमेनपतिंकर्तुंज्ञानार्थपदभाषिणी ॥ एकदोद्यानदेशंसाविहर्तुं
बहुपादपे ॥३२॥ जगामसुमुखीप्रेम्णासैरंध्रीगणसेविता ॥ रेमेकृशोदरीतत्रापश्यत्कुसुमितालताः ॥३३॥
पुष्पाणिचिन्वतीरम्यावयस्याभिःसमावृता ॥ कोसलाधिपतिस्तत्रमार्गे दैववशात्तदा ॥ ३४ ॥ आज
गाममहावीरोवीरसेनोऽतिविश्रुतः ॥ एकाकीरथमारूढःकतिचित्सेवकैर्वृतः ॥३५॥ सैन्यंचपृष्ठतस्त
स्यसमायातिशनैःशनैः ॥ दृष्टस्तस्यावयस्यातुदूरतः पार्थिवस्तदा ॥ ३६ ॥ मंदोदर्यै तथाप्रोक्तंसमा
यातिनरःपथि ॥ रथारूढोमहाबाहूरूपवान्मदनोऽपरः ॥ ३७ ॥ मन्येऽहंनृपतिःकश्चित्प्राप्तोभाग्यवशा
दिह ॥ एवंब्रुवत्यांतत्राऽसौकोसलेन्द्रःसमागतः ॥ ३८ ॥ दृष्ट्वातामसितापांगींविस्मयंप्रापभूपतिः ॥
उत्तीर्यसरथात्तूर्णं पप्रच्छपरिचारिकाम् ॥ ३९ ॥ केयंबालाविशालाक्षीकस्यपुत्रीवदाऽऽशुमे ॥ एवंपृ
ष्टातुसैरंध्रीतमुवाचशुचिस्मिता ॥ ४० ॥ प्रथमंब्रूहिमेवीरपृच्छाभिरवांसुलोचन ॥ कोऽसित्वंकिमि
हाऽऽयातःकिंकार्यंवदसांप्रतम् ॥ ४१ ॥ इतिपृष्टस्तुसैरंध्र्यातामुवाचमहीपतिः ॥ कोसलोनामदेशो
ऽस्तिपृथिव्यांपरमाद्भुतः ॥ ४२ ॥ तस्यपालयिताचाहंवीरसेनाऽभिधःप्रिये ॥ वाहिनीपृष्ठतःकामंस
मायातिचतुर्विधा ॥ ४३ ॥ मार्गभ्रमादिहप्राप्तंविद्धिमांकोसलाधिपम् ॥ सैरंध्र्युवाच ॥ चंद्रसेनसुता

राजन्नाम्नामंदोदरीकिल ॥ ४४ ॥ उद्यानेरंतुकामेयंप्राप्ताकमललोचना ॥ श्रुत्वातद्भाषितंराजाप्रत्यु
वाचप्रसाधिकाम् ॥ ४५ ॥ सैरंध्रिचतुराऽसित्वंराजपुत्रींप्रबोधय ॥ ककुत्स्थवंशजश्चाऽहंराजाऽस्मि
चारुलोचने ॥ ४६ ॥ गांधर्वेणविवाहेनपतिमांकुरुकामिनि ॥ नमेभार्याऽस्तिसुश्रोणिवयसोद्भुतयौव
नाम् ॥ ४७ ॥ वांछामिरूपसंपन्नांसुकुलांकामिनींकिल ॥ अथवातेपितामह्यंविधिनादातुमर्हति ॥ ४८ ॥
अनुकूलपतिश्चाऽहंभविष्यामिनसंशयः ॥ महिषउवाच ॥ इत्याऽऽकर्ण्यवचस्तस्यसैरंध्रीप्राहतांतदा
॥ ४९ ॥ प्रहस्यमधुरंवाक्यंकामशास्त्रविशारदा ॥ मन्दोदरिनृपःप्राप्तःसूर्यवंशसमुद्भवः ॥ ५० ॥
रूपवान्बलवान्कांतोवयसात्वत्समःपुनः ॥ प्रीतिमान्नृपतिर्जातस्त्वयिसुंदरिसर्वथा ॥ ५१ ॥ पितापिते
विशालाक्षिपरितप्यतिसर्वथा ॥ विवाहकालंतेज्ञात्वात्वांचवैराग्यसंयुताम् ॥ ५२ ॥ इत्याहाऽस्मान्स
नृपतिर्विनिःश्वस्यपुनःपुनः ॥ पुत्रींप्रबोधयंत्वेतांसैरंध्र्यःसेवनेरताः ॥ ५३ ॥ वक्तुंशक्तावयंनत्वांहठधर्म
रतांपुनः ॥ भर्तुःशुश्रूषणंस्त्रीणांपरोधर्मोऽब्रवीन्मनुः ॥ ५४ ॥ भर्तारंसेवमानावैनारीस्वर्गमवाप्नु
यात् ॥ तस्मात्कुरुविशालाक्षिविवाहंविधिपूर्वकम् ॥ ५५ ॥ मन्दोदर्युवाच ॥ नाऽहंपतिंकरिष्यामिचरि
ष्येतपमद्भुतम् ॥ निवारयनृपंबालेकिंमांपश्यतिनिस्त्रपः ॥ ५६ ॥ सैरंध्र्युवाच ॥ दुर्जयोदेविकामो
सौकालोसौदुरतिक्रमः ॥ तस्मान्मेवचनंपथ्यंकर्तुमर्हसिसुंदरि ॥ ५७ ॥ अन्यथाव्यसनंनूनमापतेदिति
निश्चयः ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वाकन्योवाचाथतांसखीम् ॥ ५८ ॥ यद्यद्भवेत्तद्भवतुदैवयोगादसंशयम् ॥
नविवाहंकरिष्येऽहंसर्वथापरिचारिके ॥ ५९ ॥ महिषउवाच ॥ इतितस्यास्तुनिर्बंधंज्ञात्वाप्राहनृपं
पुनः ॥ गच्छराजन्यथाकामंनेयमिच्छतिसत्पतिम् ॥ ६० ॥ नृपस्तुतद्वचः श्रुत्वानिर्गतःसहसेनया ॥
कोशलान्विमनाभूत्वाकामिनींप्रतिनिःस्पृहः ॥ ६१ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

महिषउवाच ॥ तस्यास्तुभगिनीकन्यानाम्नाचंदुमतीशुभा ॥ विवाहयोग्यासंजातासुरूपा
वरजायदा ॥ १ ॥ तस्याविवाहःसंवृत्तःसंजातश्चस्वयंवरः ॥ राजानोबहुदेशीयाःसंगतास्तत्रमंडपे
॥ २ ॥ तयावृतोनृपः कश्चिद्बलवान्रूपसंयुतः ॥ कुलशीलसमायुक्तःसर्वलक्षणसंयुतः ॥३॥ तदाकामातु
राजाताविटंवीक्ष्यनृपंतुसा ॥ चकमेदैवयोगात्तुशठंचातुर्यभूषितम् ॥ ४ ॥ पितरंप्राहतन्वंगीविवा
हंकुरुमेपितः ॥ इच्छामेद्यसमुद्भूतादृष्ट्वामद्राधिपंत्विह ॥ ५ ॥ चंद्रसेनोऽपितच्छ्रुत्वापुत्र्यायद्भाषि
तंरहः ॥ प्रसन्नेनेवमनसातत्कार्येतत्परोऽभवत् ॥ ६ ॥ तमाहूयनृपंगेहेविवाहविधिनाददौ ॥ कन्यांमं
दोदरींतस्मैपारिवर्हंतथाबहु ॥ ७ ॥ चारुदेष्णोपितांप्राप्यसुंदरींमुदितोऽभवत् ॥ जगामस्वगृहंतुष्टां
राजाऽपिसहितःस्त्रिया ॥ ८ ॥ रेमेनृपतिशार्दूलःकामिन्याबहुवासरान् ॥ कदाचिद्दासपत्न्यासरम
माणोरहःकिल ॥ ९ ॥ सैरंध्र्याकथितंतस्यैतयादृष्टःपतिस्तथा ॥ उपालंभंददौतस्मैस्मितपूर्वंरुषा
न्विता ॥ १० ॥ कदाचिदपिसामान्यांरहोरूपवतींनृपः ॥ क्रीडयंल्लालयन्दृष्टःखेदंप्रापतदैवसा
॥ ११ ॥ नज्ञातोऽयंशठःपूर्वंयदादृष्टःस्वयंवरे ॥ किंकृतंतुमयामोहाद्वंचिताऽहंनृपेणह ॥ १२ ॥ किंक
रोम्यद्यसंतापंनिर्लज्जेनिघृणेशठे ॥ काप्रीतिरीदृशेपत्यौधिगद्यममजीवितम् ॥ १३ ॥ अद्यप्रभृतिसंसा
रेसुखंत्यक्तंमयाखलु ॥ पतिसंभोगजंसर्वंसंतोषोऽद्यमयाकृतः ॥ १४ ॥ अकर्तव्यंकृतंकार्यंतज्जातंदुः
खदंमम ॥ देहत्यागःक्रियतेचेद्धत्याऽतीवदुरत्यया ॥ १५ ॥ पितृगेहंव्रजाम्याशुतत्राऽपिनसुखंभवेत् ॥
हास्ययोग्यासखीनांतुभवेयंनाऽत्रसंशयः ॥ १६ ॥ तस्मादत्रैवसंवासोवैराग्ययुतयामया ॥ कर्तव्यःका
लयोगेनत्यक्त्वाकामसुखंपुनः ॥ १७ ॥ महिषउवाच ॥ इतिसंचिंत्यसानारीदुःखशोकपरायणा ॥ स्थि
तापतिगृहंत्यक्त्वासुखंसंसारजंततः ॥ १८ ॥ तस्मात्त्वमपिकल्याणिमामनादृत्यभूपतिम् ॥ अन्यंकापु
रुषंमंदंकामार्तासंश्रयिष्यसि ॥ १९ ॥ वचनंकुरुमेतथ्यंनारीणांपरमंहितम् ॥ अकृत्वापरमंशोकंलप्स्य

सेनाऽत्रसंशयः ॥ २० ॥ देव्युवाच ॥ मंदात्मन्गच्छपातालंयुद्धंवाकुरुसांप्रतम् ॥ हत्वात्वामसुरान्स
र्वान्गमिष्यामियथासुखम् ॥ २१ ॥ यदायदाहिसाधूनांदुःखंभवतिदानव ॥ तदातेषांचरक्षार्थं देहंसं
धारयाम्यहम् ॥ २२ ॥ अरूपायाश्चमेरूपमजन्मायाश्चजन्मच ॥ सुराणांरक्षणार्थायविद्धि दैत्यविनि
श्चितम् ॥ २३ ॥ सत्यंब्रवीमिजानीहिप्रार्थिताऽहंसुरैःकिल ॥ त्वद्वधार्थं हयारेत्वांहत्वास्थास्यामि
निश्चला ॥ २४ ॥ तस्माद्युध्यस्ववागच्छपातालमसुरालयम् ॥ सर्वथात्वांहनिष्यामिसत्यमेतद्ब्रवी
म्यहम् ॥ २५ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तःसतयादेव्याधनुरादायदानवः ॥ युद्धकामःस्थितस्तत्रसंग्रा
मांगणभूमिषु ॥ २६ ॥ मुमोचतरसावाणान्कर्णाऽऽकृष्टाञ्छिलाशितान् ॥ देवीचिच्छेदतान्बाणैः क्रो
धान्मुक्तैरयोमुखैः ॥ २७ ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंसंबभूवभयप्रदम् ॥ देवानांदानवानांचपरस्परजयैषि
णाम् ॥ २८ ॥ मध्येदुर्धरआगत्यमुमोचचशिलीमुखान् ॥ देवींप्रतिविषासक्तान्कोपयन्नतिदारुणान्
॥ २९ ॥ ततोभगवतीक्रुद्धातंजघानशितैःशरैः ॥ दुर्धरंतुपपातोर्व्यांगतासुर्गिरिशृंगवत् ॥ ३० ॥ तंतथा
निहतंदृष्ट्वात्रिनेत्रःपरमाऽस्त्रवित् ॥ आगत्यसप्तभिर्बाणैर्जघानपरमेश्वरीम् ॥ ३१ ॥ अनागतांस्तुचि
च्छेददेवीतान्विशिखैःशरान् ॥ त्रिशूलेनत्रिनेत्रंतुजघानजगदंबिका ॥ ३२ ॥ अंधकस्त्वाजगामाशुहतं
दृष्ट्वात्रिलोचनम् ॥ गदयालोहमय्याऽऽशुसिंहंविव्याधमस्तके ॥ ३३ ॥ सिंहस्तुनखघातेनतंहत्वाबल
वत्तरम् ॥ चखादतरसामांसमंधकस्यरुषान्वितः ॥ ३४ ॥ तान्रणेनिहतान्वीक्ष्यदानवोविस्मयंगतः ॥
चिक्षेपतरसाबाणानतितीक्ष्णाञ्छिलाशितान् ॥ ३५ ॥ द्विधाचक्रेशरान्देवीतानप्राप्ताञ्छिलीमुखैः ॥
गदयाताडयामासदैत्यंवक्षसिचांबिका ॥ ३६ ॥ सगदाऽभिहतोमूर्छामवापाऽमरबाधकः ॥ विषह्यपी
डांपापात्मापुनरागत्यसत्वरः ॥ ३७ ॥ जघानगदयासिंहंमूर्ध्निक्रोधसमन्वितः ॥ सिंहोऽपिनखघाते
नतंददारमहाऽसुरम् ॥ ३८ ॥ विहायपौरुषंरूपंसोऽपिसिंहोबभूवह ॥ नखैर्विदारयामासदेवीसिंहंम

दोत्कटम् ॥ ३९ ॥ तंचकेसरिणंवीक्ष्यदेवीक्रुद्धाह्ययोमुखैः ॥ शरैरवाकिरत्तीक्ष्णैःक्रूरैराशीविषैरिव
॥ ४० ॥ त्यक्त्वासहरिरूपंतुगजोभूत्वामदस्रवः ॥ शैलशृंङ्गंकरेकृत्वाचिक्षेपचंडिकांप्रति ॥ ४१ ॥
आगच्छंतंगिरेःशृङ्गंदेवीबाणैःशिलाशितैः ॥ चकारतिलशःखण्डान्जहासजगदंबिका ॥ ४२ ॥
उत्पत्यचतदासिंहस्तस्यमूर्ध्निव्यवास्थितः ॥ नखैर्विदारयामासमहिषंगजरूपिणम् ॥ ४३ ॥
विहायगजरूपंचबभूवाऽष्टापदीतथा ॥ हंतुकामोहरिंकोपाद्दारुणोबलवत्तरः ॥ ४४ ॥ तंवीक्ष्यशरभंदे
वीखड्गेनसरुषान्विता ॥ उत्तमांगेजघानाऽऽशुसोऽपितांप्राहरत्तदा ॥ ४५ ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंबभू
वातिभयप्रदम् ॥ माहिषंरूपमास्थायशृंगाभ्यांप्राहरत्तदा ॥ ४६ ॥ पुच्छप्रभ्रमणेनाशुशृंगाऽऽघातैर्महा
सुरः ॥ ताडयामासतन्वंगींघोररूपोभयानकः ॥ ४७ ॥ पुच्छेनपर्वताञ्छृंगेगृहीत्वाभ्रामयन्बलात् ॥
प्रेषयामासपापात्माप्रहसन्परयामुदा ॥ ४८ ॥ तामुवाचबलोन्मत्तस्तिष्ठदेविरणांगणे ॥ अद्याहंत्वांह
निष्यामिरूपयौवनभूषिताम् ॥ ४९ ॥ मूर्खाऽसिमदमत्ताऽद्ययन्मयासहसंगरम् ॥ करोषिमोहिताऽती
वमृषाबलवतीखरा ॥ ५० ॥ हत्वात्वांनिहनिष्यामिदेवान्कपटपंडितान् ॥ येनारींपुरतःकृत्वाजेतुमि
च्छंतिमांशठाः ॥ ५१ ॥ देव्युवाच ॥ मागर्वंकुरुमंदात्मंस्तिष्ठतिष्ठरणांगणे ॥ करिष्यामिनिरातंकान्ह
त्वात्वांसुरसत्तमान् ॥ ५२ ॥ पीत्वाऽद्यमाधवीमिष्टांशातयामिरणेऽधम ॥ देवानांदुःखदंपापंमुनीनांभ
यकारकम् ॥ ५३ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाचषकंहैमंगृहीत्वासुरयायुतम् ॥ पपौ पुनःपुनःक्रोधाद्धं
तुकामामहासुरम् ॥ ५४ ॥ पीत्वाद्राक्षासवंमिष्टंशूलमादायसत्वरा ॥ दुद्रावदानवंदेवीहर्षयन्देवताग
णान् ॥ ५५ ॥ देवास्तांतुष्टुवुःप्रेम्णाचक्रुःकुसुमवर्षणम् ॥ जयजीवेतितेप्रोचुर्दुंदुभीनांचनिःस्वनैः
॥ ५६ ॥ ऋषयःसिद्धगंधर्वाःपिशाचोरगचारणाः ॥ किन्नराःप्रेक्ष्यसंग्रामंमुदितागगनेस्थिताः ॥ ५७ ॥
सोऽपिनानाविधान्देहान्कृत्वाकृत्वापुनःपुनः ॥ मायामयाञ्जघानाजौदेवींकपटपंडितः ॥५८॥ चंडिकाऽ

पिचतंपापंत्रिशूलेनबलाद्धृदि ॥ ताडयामासतीक्ष्णेनक्रोधादरुणलोचना ॥ ५९ ॥ ताडितोऽसौपपातो
र्व्यांमूर्च्छामापमुहूर्तकम् ॥ पुनरुत्थायचामुंडांपद्भ्यांवेगादताडयत् ॥ ६० ॥ विनिहत्यपदाघातैर्जहा
सचमुहुर्मुहुः ॥ ररावदारुणंशब्दंदेवानांभयकारकम् ॥ ६१ ॥ ततोदेवीसहस्रारंसुनाभंचक्रमुत्तमम् ॥
करेकृत्वाजगादोच्चैःसंस्थितंमहिषासुरम् ॥ ६२ ॥ पश्यचक्रंमदांधाऽद्यतवकंठनिकृंतनम् ॥ क्षणमात्रं
स्थिरोभूत्वायमलोकंव्रजाऽधुना ॥ ६३ ॥ इत्युक्त्वादारुणंचक्रंमुमोचजगदंबिका ॥ शिरश्छिन्नंरथां
गेनदानवस्यतदारणे ॥ ६४ ॥ सुस्रावरुधिरंचोष्णंकंठनालाद्गिरेर्यथा ॥ गैरिकाद्यरुणंप्रौढंप्रवाहमिव
नैर्झरम् ॥ ६५ ॥ कबंधस्तस्यदैत्यस्यभ्रमन्वैपतितःक्षितौ ॥ जयशब्दश्चदेवानांबभूवसुखवर्धनः ॥६६॥
सिंहस्त्वतिबलस्तत्रपलायनपरानथ ॥ दानवान्भक्षयामासक्षुधार्तइवसंगरे ॥ ६७ ॥ मृतेचमहिषेक्रू
रेदानवाभयपीडिताः ॥ मृतशेषाश्चयेकेचित्पातालंतेययुर्नृप ॥ ६८ ॥ आनंदंपरमंजग्मुर्देवास्त
स्मिन्निपातिते ॥ मुनयोमानवाश्चैवयेचान्येसाधवःक्षितौ ॥६९॥ चंडिकाऽपिरणंत्यक्त्वाशुभेदेशेऽथसं
स्थिता ॥ देवास्तत्राऽऽययुःशीघ्रंस्तोतुकामाःसुखप्रदाम् ॥७०॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कंधेमहिषाऽसुरवधोनामाऽष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥

व्यासउवाच ॥ अथप्रमुदिताःसर्वेदेवाइंद्रपुरोगमाः ॥ महिषंनिहतंदृष्ट्वातुष्टुवुर्जगदंबिकाम्
॥ १ ॥ देवाऊचुः ॥ ब्रह्मासृजत्यवतिविष्णुरिदंमहेशःशक्त्यातवैवहरतेननुचांतकाले ॥ ईशानतेऽपिच
भवंतितयाविहीनास्तस्मात्त्वमेवजगतःस्थितिनाशकर्त्री ॥ २ ॥ कीर्तिर्मतिःस्मृतिगतीकरुणादयात्वं
श्रद्धाधृतिश्चवसुधाकमलाजयाच ॥ पुष्टिःकलाऽथविजयागिरिजाजयात्वंतुष्टिःप्रमात्वमसिबुद्धिरु
मारमाच ॥ ३ ॥ विद्याक्षमाजगतिकांतिरपीहमेधासर्वंत्वमेवविदिताभुवनत्रयेऽस्मिन् ॥ आभिर्विना
तवतुशक्तिभिराशुकर्तुंकोवाक्षमःसकललोकनिवासभूमे ॥ ४ ॥ त्वंधारणाननुनचेदसिकूर्मनागौधर्तुं

क्षमौकथमिलामपितौभवेताम् ॥ पृथ्वीनचेत्त्वमसिवागगनेकथंस्थास्यत्येतदंबनिखिलंबहुभारयुक्तम्
॥ ५ ॥ येवास्तुवंतिमनुजाअमरान्विमूढामायागुणैस्तवचतुर्मुखविष्णुरुद्रान् ॥ शुभ्रांशुवह्नियमवायुग
णेशमुख्यान्किंत्वामृतेजननितेप्रभवंतिकार्ये ॥ ६ ॥ येजुह्वतिप्रविततेऽल्पधियोवयज्ञेवह्नौसुरान्समधि
कृत्यहविःसमृद्धम् ॥ स्वाहानचेत्त्वमसितेकथमापुरद्धात्त्वामेवकिंनहियजंतिततोहिमूढाः ॥ ७ ॥ भोग
प्रदाऽसिभवतीहचराचराणांस्वांशैर्ददासिखलुजीवनमेवनित्यम् ॥ स्वीयान्सुराञ्जननिपोषयसीहयद्व
त्तद्वत्परानपिचपालयसीतिहेतोः ॥८॥ मातःस्वयंविरचितान्विपिनेविनोदाद्वंध्यान्पलाशरहितांश्चकटू
श्चवृक्षान् ॥ नोच्छेदयंतिपुरुषानिपुणाःकथंचित्तस्मात्त्वमप्यतितरांपरिपासिदैत्यान् ॥ ९ ॥ यत्त्वंतुहं
सिरणमूर्ध्निशरैररातीन्देवांगनासुरतकेलिमतीन्विदित्वा ॥ देहांतरेऽपिकरुणारसमाददानातत्तेचरित्र
मिदमीप्सितपूरणाय ॥ १० ॥ चित्रंत्वमीयदसुमीरहितानसंतित्वच्चितितेनदनुजाःप्रथितप्रभावाः ॥
येषांकृतेजननिदेहनिबंधनंतेक्रीडारसस्तवनचाऽन्यतरोऽत्रहेतुः ॥ ११ ॥ प्राप्तेकलावहहदुष्टतरेचकाले
नत्वांभजंतिमनुजाननुवंचितास्ते ॥ धूर्तैःपुराणचतुरैर्हरिशंकराणांसेवापराश्चविहितास्तवनिर्मिता
नाम् ॥ १२ ॥ ज्ञात्वासुरांस्तववशानसुरार्दितांश्चयेवैभजंतिभुविभावयुताविभग्नान् ॥ धृत्वाकरेसुवि
मलंखलुदीपकंतेकूपेपतंतिमनुजाविजलेऽतिघोरे ॥ १३ ॥ विद्यात्त्वमेवसुखदाऽसुखदाऽप्यविद्यामात
स्त्वमेवजननार्तिहरानराणाम् ॥ मोक्षार्थिभिस्तुकलिताकिलमंदधीभिर्नाऽराधिताजननिभोगपरैस्तथा
ऽज्ञैः ॥ १४ ॥ ब्रह्माहरश्चहरिरप्यनिशंशरण्यंपादांबुजंतवभजंतिसुरास्तथान्ये ॥ तद्वैनयेऽल्पमतयोम
नसाभजंतिभ्रांताःपतंतिसततंभवसागरेते ॥ १५ ॥ चंडित्वदंघ्रिजलजोत्थरजःप्रसादैर्ब्रह्माकरोतिस
कलंभुवनंभवादौ ॥ शौरिश्चपातिखलुसंहरतेहरस्तुत्वांसेवतेनमनुजस्त्विहदुर्भगोऽसौ ॥ १६ ॥ वाग्दे
वतात्वमसिदेविसुराऽसुराणांवक्तुंनतेऽमरवराःप्रभवंतिशक्ताः ॥ त्वंचेन्मुखेवससिनैवयदैवतेषांयस्मा

द्भवंतिमनुजा नहितद्विहीनाः ॥ १७ ॥ शप्तोहरिस्तुभृगुणाकुपितेनकामंमीनोबभूवकमठःखलुसूकर
स्तु ॥ पश्चान्नृसिंहइतियश्छलकृद्धरायांतान्सेवतांजननिमृत्युभयंनकिंस्यात् ॥ १८ ॥ शंभोः
पपातभुविलिंगमिदंप्रसिद्धंशापेनतेनचभृगोर्विपिनेगतस्य ॥ तंयेनराभुविभजंतिकपालिनंतुतेषांसु
खंकथमिहाऽपिपरत्रमातः ॥ १९ ॥ योभूद्गजाननगणाऽधिपतिर्महेशात्तंयेभजंतिमनुजावितथ
प्रपन्नाः ॥ जानंतितेनसकलार्थफलप्रदात्रीं त्वांदेविविश्वजननीं सुखसेवनीयाम् ॥ २० ॥ चि
त्रंत्वयाऽरिजनताऽपिदयार्द्रभावाद्धत्वारणेशितशरैर्गमिताद्युलोकम् ॥ नोचेत्स्वकर्मनिचितेनिरये
नितांतंदुःखाऽतिदुःखगतिमापदमापतेत्सा ॥ २१ ॥ ब्रह्माहरश्चहरिरप्युतगर्वभावाज्जानंतितेऽ
पिविबुधानतवप्रभावम् ॥ केऽन्येभवंतिमनुजाविदितुंसमर्थाःसंमोहितास्तवगुणैरमितप्रभावैः
॥ २२ ॥ क्लिश्यंतितेऽपिमुनयस्तवदुर्विभाव्यंपादांबुजंनहिभजंतिविमूढचित्ताः ॥ सूर्याग्निसेवनपराः
परमार्थतत्त्वंज्ञातंनतैः श्रुतिशतैरपिवेदसारम् ॥ २३ ॥ मन्येगुणास्तवभुविप्रथितप्रभावाःकुर्वंतियेहि
बिमुखान्ननुभक्तिभावात्॥लोकान्स्वबुद्धिरचितैर्विविधाऽऽगमैश्चविष्णवीशभास्करगणेशपरान्विधाय
॥ २४ ॥ कुर्वंतियेतवपदाद्विमुखान्नराग्र्यान्स्वोक्तागमैर्हरिहरार्चनभक्तियोगैः ॥ तेषांनकुत्यसिदयांकुरु
षेऽविकेत्वत्कल्पितान्सुरगणान्प्रथयस्यलंच ॥ २५ ॥ तुर्येयुगेभवतिचाऽतिबलंगुणस्यतुर्यस्यतेनमथि
तान्यसदागमानि ॥ त्वांगोपयंतिनिपुणाःकवयःकलौवैत्वत्कल्पितान्सुरगणानपि संस्तुवन्ति ॥ २६ ॥
ध्यायंतिमुक्तिफलदांभुवियोगसिद्धांविद्यापरांचमुनयोऽतिविशुद्धसत्वाः ॥ तेनाप्नुवंतिजननीजठरेतु
दुःखंधन्यास्तएवमनुजास्त्वयियेविलीनाः ॥ २७ ॥ चिच्छक्तिरस्तिपरमात्मनितेनसोपिव्यक्तोजगत्सु
विदितोभवकृत्यकर्ता ॥ कोन्यस्त्वयाविरहितःप्रभवत्यमुष्मिन्कर्तुंवितुंमपिसंचलितुंस्वशक्त्या
॥ २८ ॥ तत्वानिचिद्विरहितानिजगद्विधातुंकिंवाक्षमाणिजगदंबयतोजडानि ॥ किंचेंद्रियाणिगुण

कर्मयुतानिसंतिदेवित्वयाविरहितानिफलंप्रदातुम् ॥ २९ ॥ देवामखेष्वपिहुतंमुनिभिःस्वभागंगृह्णीयु
रंबविधिवत्प्रतिपादितंकिम् ॥ स्वाहानचेत्त्वमसितत्रनिमित्तभूतातस्मात्त्वमेवननुपालयसीवविश्वम्
॥ ३० ॥ सर्वं त्वयेदमखिलंविहितंभवादौत्वंपासिवैहरिहरप्रमुखान्दिगीशान् ॥ कालेऽत्सिविश्वमपिते
चरितंभवाद्यंजानंतिनवमनुजाःक्वनुमंदभाग्याः ॥ ३१ ॥ हत्वासुरंमहिषरूपधरंमहोग्रं मातस्त्वयासुर
गणःकिलरक्षितोऽयम् ॥ कांतेस्तुतिंजननिमंदधियोविदामोवेदागतिंतवयथार्थतयानजग्मुः ॥ ३२ ॥
कार्यं कृतंजगतिनोयदसौदुरात्मावैरीहतोभुवनकंटकदुर्विभाव्यः ॥ कीर्तिःकृताननुजगत्सुकृपाविधेया
प्यस्मांश्चपाहिजननिप्रथितप्रभावे ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतासुरैर्देवीतानुवाचमृदुस्वरा ॥
अन्यत्कार्यं चदुःसाध्यंब्रुवंतुसुरसत्तमाः ॥ ३४ ॥ यदायदाहिदेवानांकार्यं स्यात्इतिदुर्घटम् ॥ स्मर्तव्या
हंतदाशीघ्रंनाशयिष्यामिचाऽऽपदम् ॥ ३५ ॥ देवाऊचुः ॥ सर्वं कृतंत्वयादेविकार्यं नःखलुसांप्रतम् ॥
यदयंनिहतःशत्रुरस्माकंमहिषासुरः ॥ ३६ ॥ स्मरिष्यामोयथातेंबसदैवपदपंकजम् ॥ तथाकुरुजगन्मा
तर्भक्तित्वय्यप्यचंचलाम् ॥ ३७ ॥ अपराधसहस्राणिमातैवसहतेसदा ॥ इतिज्ञात्वाजगद्योनिंनभजंतेकु
तोजनाः ॥ ३८ ॥ द्वौसुपर्णौतुदेहेस्मिंस्तयोःसख्यंनिरंतरम् ॥ नान्यःसखातृतीयोस्तियोपराधंसहेतहि
॥ ३९ ॥ तस्माज्जीवःसखायंत्वांहित्वाकिंनुकरिष्यति ॥ पापात्मामंदभाग्योऽसौसुरमानुषयोनिषु ॥ ४० ॥
प्राप्यदेहंसुदुष्प्रापंनस्मरेत्त्वांनराधमः ॥ मनसाकर्मणावाचाब्रूमःसत्यंपुनःपुनः ॥ ४१ ॥ सुखेवाप्यथ
वादुःखेत्वंनःशरणमद्भुतम् ॥ पाहिनःसततंदेविसर्वैस्तववरायुधः ॥ ४२ ॥ अन्यथाशरणंनास्तित्वत्प
दांबुजरेणुतः ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतासुरैर्देवीतत्रैवांतरधीयत ॥ ४३ ॥ विस्मयंपरमंजग्मुर्देवास्तां
वीक्ष्यनिर्गताम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

जनमेजयउवाच ॥ अथाऽद्भुतंवीक्ष्यमुनेप्रभावंदेव्याजगच्छांतिकरंवरंच ॥ नतृप्तिरस्तिद्विज
वर्यश्रृण्वतःकथाऽमृतंतेमुखपद्मजातम् ॥ १ ॥ अन्तर्हितायांचतदाभवान्यांचक्रुश्चकिंदेवपुरोगमास्ते ॥
देव्याश्चरित्रंपरमंपवित्रंदुराऽऽपमेवाल्पपुण्यैर्नराणाम् ॥ २ ॥ कस्तृप्तिमाप्नोतिकथाऽमृतेनभिन्नोऽल्प
भाग्यात्पटुकर्णरंध्रः ॥ पीतेनयेनाऽमरताप्रयातिधिक्तान्नरान्येनपिबंतिसादरम् ॥ ३ ॥ लीलाचरित्रंज
गदंबिकायारक्षान्वितं देवमहामुनीनाम् ॥ संसारवार्धेस्तरणंनराणांकथंकृतज्ञाहिपरित्यजेयुः ॥ ४ ॥
मुक्ताश्चयेचैवमुमुक्षवश्चसंसारिणोरोगयुताश्चकेचित् ॥ तेषांसदाश्रोत्रपुटैश्चपेयंसर्वार्थदंवेदविदो
वदन्ति॥५॥तथाविशेषेणमुनेनृपाणांधर्मार्थकामेषुसदारतानाम्॥ मुक्ताश्चयस्मात्खलुतत्पिबंतिकथंनपे
यंरहितैश्चतेभ्यः ॥ ६ ॥ यैःपूजितापूर्वभवेभवानीसत्कुन्दपुष्पैरथचंपकैश्च ॥ बैल्वैर्दलैस्तेभुविभोग
युक्तानृपाभवन्तीत्यनुमेयमेवम् ॥७॥ येभक्तिहीनाःसमवाप्यदेहंतंमानुषंभारतभूमिभागे ॥ यैर्नार्चितातै
धनधान्यहीनारोगान्विताःसंततिवर्जिताश्च ॥ ८ ॥ भ्रमंतिनित्यंकिलदासभूताआज्ञाकराःकेवलभार
वाहाः ॥ दिवानिशंस्वार्थपराःकदाऽपिनैवाप्नुवंत्यौदरपूर्तिमात्रम् ॥ ९ ॥ अन्धाश्चमूकाबधिराश्च
खंजाःकुष्टान्वितायेभुविदुःखभाजः ॥ तत्रानुमानंकविभिर्विधेयंनाराधितातैःसततंभवानी ॥ १० ॥
येराजभोगान्वितऋद्धिपूर्णाःसंसेव्यमानाबहुभिर्मनुष्यैः ॥ दृश्यंतियेचाविभवैःसमेतास्तैःपूजितावेत्य
नुमेयमेव ॥ ११ ॥ तस्मात्सत्यवतीसूनोदेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥ कथयस्वकृपांकृत्वादयावानसिसांप्र
तम् ॥ १२ ॥ हत्वातंमहिषंपापंस्तुतासंपूजितासुरैः ॥ क्वगतासामहालक्ष्मीःसर्वतेजःसमुद्भवा ॥
॥ १३ ॥ कथितंतेमहाभागगतांतर्धानमाशुसा ॥ स्वर्गेवामृत्युलोकेवासंस्थिताभुवनेश्वरी ॥ १४ ॥
लयंगतावातत्रैववैकुण्ठेवासमाश्रिता ॥ अथवाहेमशैलेसातत्वतोमेवदाऽधुना ॥ १५ ॥ व्यासउवाच ॥
पूर्वंमयातेकथितंमणिद्वीपंमनोहरम् ॥ क्रीडास्थानंसदादेव्यावल्लभंपरमंस्मृतम् ॥ १६ ॥ यत्रब्रह्माहरिः

स्थाणुःस्त्रीभावंतेप्रपेदिरे ॥ पुरुषत्वंपुनःप्राप्यस्वानिकार्याणिचक्रिरे ॥ १७ ॥ यःसुधासिन्धुमध्येऽस्ति
द्वीपः परमशोभनः ॥ नानारूपैःसदातत्रविहारंकुरुतेम्बिका ॥ १८ ॥ स्तुतासंपूजितादेवैःसातत्रैवगता
शिवा ॥ यत्रसंक्रीडतेनित्यंमायाशक्तिःसनातनी ॥ १९ ॥ देवास्तांनिर्गतांवीक्ष्यदेवींसर्वेश्वरींतथा ॥
रविवंशोद्भवंचक्कुभूमिपालंमहाबलम् ॥ २० ॥ अयोध्याऽधिपतिंवीरंशत्रुघ्नंनामपार्थिवम् ॥ सर्वल
क्षणसंपन्नंमहिषस्याऽऽसनेशुभे ॥ २१ ॥ दत्वाराज्यंतदातस्मैदेवाइन्द्रपुरोगमाः ॥ स्वकीयैर्वाहनैःसर्वे
जग्मुःस्वान्यालयानिते ॥ २२ ॥ गतेषुतेषुदेवेषुपृथिव्यांपृथिवीपते ॥ धर्मराज्यंबभूवाऽथप्रजाश्चसुखि
तास्तथा ॥ २३ ॥ पर्जन्यःकालवर्षीचधराधान्यगुणाऽऽवृता ॥ पादपाःफलपुष्पाढ्याबभूवुःसुखदाः
सदा ॥ २४ ॥ गावश्चक्षीरसंपन्नाघटोध्न्यःकामदानृणाम् ॥ नद्यःसुमार्गगाःस्वच्छाःशीतोदाःखगसं
युताः ॥ २५ ॥ ब्राह्मणावेदतत्त्वाश्चयज्ञकर्मरतास्तथा ॥ क्षत्रियाधर्मसंयुक्तादानाऽध्ययनतत्पराः ॥
॥ २६ ॥ शस्त्रविद्यारतानित्यंप्रजारक्षणतत्पराः ॥ न्यायदंडधराःसर्वेराजानःशमसंयुताः ॥ २७ ॥
अविरोधस्तुभूतानांसर्वेषांसंबभूवह ॥ आकराधनदातॄणांव्रजागोयूथसंयुताः ॥ २८ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रि
यावैश्याःशूद्राश्चनृपसत्तम ॥ देवीभक्तिपराःसर्वेसंबभूवुर्धरातले ॥ २९ ॥ सर्वत्रयज्ञयूपाश्चमंडपाश्च
मनोहराः ॥ मखैःपूर्णाधराश्चासन्ब्राह्मणैःक्षत्रियैःकृतैः ॥ ३० ॥ पतिव्रतधरानार्यःसुशीलाःसत्यसंयुताः
पितृभक्तिपराःपुत्राआसन्धर्मपरायणाः ॥ ३१ ॥ नपाखण्डंनवाऽधर्मःकुत्राऽपिपृथिवीतले ॥ वेदवादा
शास्त्रवादानान्येवादास्तथाऽभवन् ॥ ३२ ॥ कलहोनैवकेषांचिन्नदैन्यंनाऽशुभामतिः ॥ सर्वत्रसुखिनो
लोकाःकालेचमरणंतथा ॥ ३३ ॥ सुहृदांनवियोगश्चनापदश्चकदाचन ॥ नाऽनावृष्टिर्नदुर्भिक्षंनमारी
दुःखदानृणाम् ॥ ३४ ॥ नरोगोनचमात्सर्यंनविरोधःपरस्परम् ॥ सर्वत्रसुखसंपन्नानरानार्यःसुखान्विताः
॥ ३५ ॥ क्रीडंतिमानवाःसर्वेस्वर्गेदेवगणाइव ॥ नचोरानचपाखण्डावंचकादंभकास्तथा ॥ ३६ ॥

पिशुनालम्पटाःस्तब्धानबभूवुस्तदानृप ॥ नवेदद्वेषिणःपापामानवाःपृथिवीपते ॥ ३७ ॥ सर्वधर्मर
तानित्यंद्विजसेवापरायणाः ॥ त्रिधात्वात्सृष्टिधर्मस्यत्रिविधाब्राह्मणास्ततः ॥ ३८ ॥ सात्विकाराजसा
श्चैवतामसाश्चतथापरे ॥ सर्वेवेदविदोदक्षाःसात्विकाःसत्त्ववृत्तयः ॥ ३९ ॥ प्रतिग्रहविहीनाश्चदया
दमपरायणाः ॥ यज्ञास्तेसात्विकैरन्नैःकुर्वाणाधर्मतत्पराः ॥४०॥ पुरोडाशविधानैश्चपशुभिर्नकदाचन
दानमध्ययनंचैवयजनंतुतृतीयकम्॥४१॥त्रिकर्मरसिकास्तेवैसात्विकाब्राह्मणानृप॥ राजसावेदविद्वांसः
क्षत्रियाणांपुरोहिताः॥४२॥षट्कर्मनिरताःसर्वेविधिवन्मांसभक्षकाः॥ यजनंयाजनंदानंतथैवचप्रतिग्र
हः॥४३॥अध्ययनंतुवेदानांतथैवाऽध्यापनंतुषट्॥ तामसाःक्रोधसंयुक्ताःरागद्वेषपराःपुनः ॥४४॥ राज्ञां
कर्मकरानित्यंकिंचिदध्ययनेरताः ॥ महिषेनिहतेसर्वेसुखिनोवेदतत्पराः ॥४५॥ बभूवुर्व्रतनिष्णातादान
धर्मपरास्तथा ॥ क्षत्रियाःपालनेयुक्तावैश्यावणिजवृत्तयः ॥ ४६ ॥ कृषिवाणिज्यगोरक्षाकुसीदवृत्तयः
परे ॥ एवंप्रमुदितोलोकोमहिषेविनिपातिते ॥ ४७ ॥ अनुद्वेगःप्रजानांवैसंबभूवधनाऽऽगमः ॥ बहुक्षी
राःशुभागावोनद्यश्चैवबहूदकाः ॥४८॥ वृक्षाबहुफलाश्चाऽऽसन्मानवारोगवर्जिताः ॥ नाऽधयोनेतयः
क्वाऽपिप्रजानांदुःखदायकाः ॥ ४९ ॥ ननिधनमुपयान्तिप्राणिनस्तेऽप्यकालेसकलविभवयुक्तारोगही
नाःसदैव ॥ निगमविहितधर्मेतत्पराश्चंडिकायाश्चरणसरसिजानांसेवनेदक्षचित्ताः ॥ ५० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कन्धेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिदेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥ सुखदंसर्वजंतूनांसर्वपापप्रणा
शनम् ॥ १ ॥ यथाशुंभोनिशुंभश्चभ्रातरौबलवत्तरौ ॥ बभूवतुर्महावीरावबध्यौपुरुषैःकिल ॥ २ ॥
बहुसेनावृतौशूरौदेवानांदुःखदौसदा ॥ दुराचारौमदोत्सिक्तौबहुदानवसंयुक्तौ ॥ ३ ॥ हतावंबिकया
तौतुसंग्रामेऽतीवदारुणे ॥ देवानांचहितार्थायसर्वैःपरिचरैःसह ॥ ४ ॥ चंडमुंडौमहाबाहूरक्तबीजोऽ

तिदारुणः ॥ धूम्रलोचननामाचनिहतांस्तेरणांगणे ॥ ५ ॥ तान्निहत्यासुराणांसाजहारभयमुत्तमम् ॥
स्तुतासंपूजितादेवैर्गिरौहेमाऽचलेशुभे ॥ ६ ॥ राजोवाच ॥ कावेतावसुरावादौकथंतौबलिनांवरौ ॥
केनसंस्थापितौचेहस्त्रीवध्यत्वंकुतोगतौ ॥ ७ ॥ तपसावरदानेनकस्यजातौमहाबलौ ॥ कथंचनिहतौ
सर्वंकथयस्वसविस्तरम् ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्कथांदिव्यांसर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ देव्या
श्चरितसंयुक्तांसर्वार्थफलदांशुभाम् ॥ ९ ॥ पुराशुंभनिशुंभौद्वावसुरौभूमिमंडले ॥ पातालतश्चसंप्रा
प्तौभ्रातरौशुभदर्शनौ ॥ १० ॥ तौप्राप्तयौवनौचैवचेरतुस्तपउत्तमम् ॥ अन्नोदकंपरित्यज्यपुष्करेलोक
पावने ॥ ११ ॥ वर्षाणामयुतंयावद्योगविद्यापरायणौ ॥ एकत्रैवाऽऽसनंकृत्वातेपातेपरमंतपः ॥ १२ ॥
तयोस्तुष्टोऽभवद्ब्रह्मासर्वलोकपितामहः ॥ तत्राऽगतश्चभगवानारुह्यवरटापतिम् ॥ १३ ॥ तावुभौ
चजगत्स्रष्टादृष्ट्वाध्यानपरौस्थितौ ॥ उत्तिष्ठतंमहाभागौतुष्टोऽहंतपसाकिल ॥ १४ ॥ वाञ्छितंवावरं
कामंददामि ब्रुवतामिह ॥ कामदोऽहंसमायातोदृष्ट्वावांतपसोबलम् ॥ १५ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वा
वचस्तस्यप्रबुद्धौतौसमाहितौ ॥ प्रदक्षिणक्रियां कृत्वाप्रणामंचक्रतुस्तदा ॥ १६ ॥ दंडवत्प्रणिपातंच
कृत्वातौदुर्बलाकृती ॥ ऊचतुर्मधुरांवाचंदीनौगद्गदयागिरा ॥ १७ ॥ देवदेवदयासिंधोभक्तानामभय
प्रद ॥ अमरत्वंचनौब्रह्मन्देहितुष्टोऽसिचेद्विभो ॥ १८ ॥ मरणादपरंकिंचिद्भयंनाऽस्तिधरातले ॥ तस्मा
द्भयाच्चसंत्रस्तौयुष्माकंशरणंगतौ ॥ १९ ॥ त्राहित्वंदेवदेवेशजगत्कर्तःक्षमानिधे ॥ परिस्फोटयविश्वा
त्मन्सद्योमरणजंभयम् ॥ २० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ किमिदंप्रार्थनीयंवोविपरीतंतुसर्वथा ॥ अदेयंसर्वथासर्वैःसर्वेभ्यो
भुवनत्रये ॥ २१ ॥ जातस्यहिध्रुवंमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ मर्यादाविहितालोकेपूर्वंविश्वकृताकिल ॥ २२ ॥
मर्तव्यंसर्वथासर्वैःप्राणिभिर्नात्रसंशयः ॥ अन्यंप्रार्थयतांकामंददामियच्चवांछितम् ॥ २३ ॥ व्यासउवाच ॥
तदाकर्ण्यवचस्तस्यसुविमृश्यचदानवौ ॥ ऊचतुःप्रणिपत्याऽथब्रह्माणंपुरतःस्थितम् ॥ २४ ॥ पुरुषैरमराद्यै

श्रमानवैर्मृगपक्षिभिः ॥ अवध्यत्वंकृपासिंधो देहिनौवांछितंवरम् ॥ २५ ॥ नारीबलवतीकाऽस्तिया नौनाशंकरिष्यति ॥ नबिभीवःस्त्रियः कामंत्रैलोक्येसचराचरे ॥ २६ ॥ अवध्यौभ्रातरौस्यातांनरेभ्यः पंकजोद्भव ॥ भयंनस्त्रीजनेभ्यश्चस्वभावादबलाहिसा ॥ २७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वातयोर्वा क्यंप्रददौवांछितंवरम् ॥ ब्रह्माप्रसन्नमनसाजगामाथस्वमालयम् ॥ २८ ॥ गतेऽथभवनेतस्मिन्दानवौ स्वगृहंगतौ ॥ भृगुंपुरोहितंकृत्वाचक्रतुःपूजनंतदा ॥ २९ ॥ शुभेदिनेसुनक्षत्रेजातरूपमयंशुभम् ॥ कृत्वासिंहासनंदिव्यंराज्यार्थंप्रददौमुनिः ॥ ३० ॥ शुभायज्येष्ठभूतायददौराज्यासनंशुभम् ॥ सेवनार्थं तदैवाशुसंप्राप्तादानवोत्तमाः ॥ ३१ ॥ चंडमुंडौमहावीरौभ्रातरौबलदर्पितौ ॥ संप्राप्तौसैन्यसंयुक्तौरथ वाजिगजान्वितौ ॥ ३२ ॥ धूम्रलोचननामाचतद्रूपश्चंडविक्रमः ॥ शुंभंचभूपतिंश्रुत्वातदाऽगाद्बल संयुक्तः ॥ ३३ ॥ रक्तबीजस्तथाशूरोवरदानबलाधिकः ॥ अक्षौहिणीभ्यांसंयुक्तस्तत्रैवागत्यसंगतः ॥ ३४ ॥ तस्यैकंकारणंराजन्संग्रामेयुध्यतःसदा ॥ देहाद्रुधिरसंपातस्तस्यशस्त्राहतस्यच ॥ ३५ ॥ जायतेचयदाभूमावुत्पद्यंतेह्यनेकशः ॥ तादृशाःपुरुषाःक्रूराबहवःशस्त्रपाणयः ॥ ३६ ॥ संभवंतितदाका रास्तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥ युद्धंपुनस्तेकुर्वंतिपुरुषारक्तसंभवाः ॥ ३७ ॥ अतः सोऽपिमहावीर्यः संग्रामेऽतीवदुर्जयः ॥ अवध्यः सर्वभूतानांरक्तबीजोमहासुरः ॥ ३८ ॥ अन्येचबहवःशूराश्चतुरंगसम न्विताः ॥ शुंभंचनृपतिंमत्वाबभूवुस्तस्यसेवकाः ॥ ३९ ॥ असंख्यातातदाजातासेनाशुंभनिशुंभयोः ॥ पृथिव्याः सकलंराज्यंगृहीतंबलवत्तया ॥ ४० ॥ सेनायोगंतदाकृत्वानिशुंभः परवीरहा ॥ जगामतर सास्वर्गेशचीपतिजयायच ॥ ४१ ॥ चकाराऽसौमहायुद्धंलोकपालैःसमंततः ॥ वृत्रहावज्रपातेनताड यामासवक्षसि ॥ ४२ ॥ सवज्राऽभिहतोभूमौपपातदानवाऽनुजः ॥ भग्नंबलंतदातस्यनिशुंभस्यमहा त्मनः ॥ ४३ ॥ भ्रातरंमूर्छितंश्रुत्वाशुंभःपरबलार्दनः ॥ तत्राऽगत्यसुरान्सर्वांस्ताडयामाससायकैः

तिदारुणः ॥ धूम्रलोचननामाचनिहतांस्तेरणांगणे ॥ ५ ॥ तान्निहत्यसुराणांसाजहारभयमुत्तमम् ॥
स्तुतासंपूजितादेवैर्गिरौहेमाऽचलेशुभे ॥ ६ ॥ राजोवाच ॥ कावेतावसुरावादौकथंतौबलिनांवरौ ॥
केनसंस्थापितौचेहस्त्रीवध्यत्वंकुतोगतौ ॥ ७ ॥ तपसावरदानेनकस्यजातौमहाबलौ ॥ कथंचनिहतौ
सर्वं कथयस्वसविस्तरम् ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्कथांदिव्यांसर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ देव्या
श्चरितसंयुक्तांसर्वार्थफलदांशुभाम् ॥ ९ ॥ पुराशुंभनिशुंभौद्वावसुरौभूमिमंडले ॥ पातालतश्चसंप्रा
प्तौभ्रातरौशुभदर्शनौ ॥ १० ॥ तौप्राप्तयौवनौचैवचेरतुस्तपउत्तमम् ॥ अन्नोदकंपरित्यज्यपुष्करेलोक
पावने ॥ ११ ॥ वर्षाणामयुतंयावद्योगविद्यापरायणौ ॥ एकत्रैवाऽऽसनंकृत्वातेपातेपरमंतपः ॥ १२ ॥
तयोस्तुष्टोऽभवद्ब्रह्मासर्वलोकपितामहः ॥ तत्राऽगतश्चभगवानारुह्यवरटापतिम् ॥ १३ ॥ तावुभौ
चजगत्स्रष्टादृष्ट्वाध्यानपरौस्थितौ ॥ उत्तिष्ठतंमहाभागौतुष्टोऽहंतपसाकिल ॥ १४ ॥ वाञ्छितंवावरं
कामंददामि ब्रुवतामिह ॥ कामदोऽहंसमायातोदृष्ट्वावांतपसोबलम् ॥ १५ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वा
वचस्तस्यप्रबुद्धौतौसमाहितौ ॥ प्रदक्षिणक्रियां कृत्वाप्रणामंचक्रतुस्तदा ॥ १६ ॥ दंडवत्प्रणिपातंच
कृत्वातौदुर्बलाकृती ॥ ऊचतुर्मधुरांवाचंदीनौगद्गदयगिरा ॥ १७ ॥ देवदेवदयासिंधोभक्तानामभय
प्रद ॥ अमरत्वंचनौब्रह्मन्देहितुष्टोऽसिचेद्विभो ॥ १८ ॥ मरणादपरंकिंचिद्भयंनाऽस्तिधरातले ॥ तस्मा
द्भयाच्चसंत्रस्तौयुष्माकंशरणंगतौ ॥ १९ ॥ त्राहित्वंदेवदेवेशजगत्कर्तःक्षमानिधे ॥ परिस्फोटयविश्वा
त्मन्सद्योमरणजंभयम् ॥२०॥ ब्रह्मोवाच ॥ किमिदंप्रार्थनीयंवोविपरीतंतुसर्वथा ॥ अदेयंसर्वथासर्वैःसर्वेभ्यो
भुवनत्रये ॥२१॥ जातस्यहिध्रुवंमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ मर्यादाविहितालोकेपूर्वंविश्वकृताकिल ॥२२॥
मर्तव्यंसर्वथासर्वैःप्राणिभिर्नात्रसंशयः ॥ अन्यंप्रार्थयतांकामंददामियच्चवांछितम् ॥२३॥ व्यासउवाच ॥
तदाकर्ण्यवचस्तस्यसुविमृश्यचदानवौ ॥ ऊचतुः प्रणिपत्याऽथब्रह्माणंपुरतःस्थितम् ॥२४॥ पुरुषैरमराद्यै

श्चमानवैर्मृगपक्षिभिः ॥ अवध्यत्वंकृपासिंधो देहिनौवांछितंवरम् ॥ २५ ॥ नारीबलवतीकाऽस्तिया
नौनाशंकरिष्यति ॥ नबिभीवःस्त्रियः कामंत्रैलोक्येसचराचरे ॥ २६ ॥ अवध्यौभ्रातरौस्यातांनरेभ्यः
पंकजोद्भव ॥ भयंनस्त्रीजनेभ्यश्चस्वभावादबलाहिसा ॥ २७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वातयोर्वा
क्यंप्रददौवांछितंवरम् ॥ ब्रह्माप्रसन्नमनसाजगामाथस्वमालयम् ॥ २८ ॥ गतेऽथभवनेतस्मिन्दानवौ
स्वगृहंगतौ ॥ भृगुंपुरोहितंकृत्वाचक्रतुःपूजनंतदा ॥ २९ ॥ शुभेऽह्निसुनक्षत्रेजातरूपमयंशुभम् ॥
कृत्वासिंहासनंदिव्यंराज्यार्थंप्रददौमुनिः ॥ ३० ॥ शुभायज्येष्ठभूतायददौराज्यासनंशुभम् ॥ सेवनार्थं
तदैवाशुसंप्राप्तादानवोत्तमाः ॥ ३१ ॥ चंडमुंडौमहावीरौभ्रातरौबलदर्पितौ ॥ संप्राप्तौसैन्यसंयुक्तौरथ
वाजिगजान्वितौ ॥ ३२ ॥ धूम्रलोचननामाचतद्रूपश्चंडविक्रमः ॥ शुंभंचभूपतिंश्रुत्वातदाऽगाद्बल
संयुक्तः ॥ ३३ ॥ रक्तबीजस्तथाशूरोवरदानबलाधिकः ॥ अक्षौहिणीभ्यांसंयुक्तस्तत्रैवागत्यसंगतः
॥ ३४ ॥ तस्यैकंकारणंराजन्संग्रामेयुध्यतःसदा ॥ देहाद्रुधिरसंपातस्तस्यशस्त्राहतस्यच ॥ ३५ ॥
जायतेचयदाभूमावुत्पद्यंतेह्यनेकशः ॥ तादृशाःपुरुषाःक्रूराबहवःशस्त्रपाणयः ॥ ३६ ॥ संभवंतितदाका
रास्तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥ युद्धंपुनस्तेकुर्वंतिपुरुषारक्तसंभवाः ॥ ३७ ॥ अतः सोऽपिमहावीर्यः
संग्रामेऽतीवदुर्जयः ॥ अवध्यः सर्वभूतानांरक्तबीजोमहासुरः ॥ ३८ ॥ अन्येचबहवःशूराश्चतुरंगसम
न्विताः ॥ शुंभंचनृपतिंमत्वाबभूवुस्तस्यसेवकाः ॥ ३९ ॥ असंख्यातातदाजातासेनाशुंभनिशुंभयोः॥
पृथिव्याः सकलंराज्यंगृहीतंबलवत्तया ॥ ४० ॥ सेनायोगंतदाकृत्वानिशुंभः परवीरहा ॥ जगामतर
सास्वर्गंशचीपतिजयायच ॥ ४१ ॥ चकाराऽसौमहायुद्धंलोकपालैःसमंततः ॥ वृत्रहावज्रपातेनताड
यामासवक्षसि ॥ ४२ ॥ सवज्राऽभिहतोभूमौपपातदानवाऽनुजः ॥ भग्नंबलंतदातस्यनिशुंभस्यमहा
त्मनः ॥ ४३ ॥ भ्रातरंमूर्छितंश्रुत्वाशुंभःपरबलार्दनः ॥ तत्राऽगत्यसुरान्सर्वांस्ताडयामाससायकैः

॥ ४४ ॥ कृतंयुद्धंमहत्तेनशुंभेनाक्लिष्टकर्मणा ॥ निर्जितास्तुसुराःसर्वे सेंद्राःपालाश्चसर्वशः ॥ ४५ ॥
ऐंद्रंपदंतदातेनगृहीतंबलवत्तया ॥ कल्पपादपसंयुक्तंकामधेनुसमन्वितम् ॥ ४६ ॥ त्रैलोक्यंयज्ञभागा
श्चहृतास्तेनमहात्मना ॥ नंदनंचवनंप्राप्यमुदितोभून्महासुरः ॥ ४७ ॥ सुधायाश्चैवपानेनसुखमापम
हाऽसुरः ॥ कुबेरंसचनिर्जित्यतस्यराज्यंचकारह ॥ ४८ ॥ अधिकारंतथाभानोः शशिनश्चचकारह
यमंचैवविनिर्जित्यजग्राहतत्पदंतथा ॥ ४९ ॥ वरुणस्यतथाराज्यंचकारवह्निकर्मच ॥ वायोःकार्यंनि
शुंभश्चचकारस्वबलान्वितः ॥ ५० ॥ ततोदेवाविनिर्धूताहृतराज्याहृतश्रियः ॥ संत्यज्यनंदनंसर्वे
निर्ययुर्गिरिगह्वरे ॥ ५१ ॥ हृताधिकारास्तेसर्वे बभ्रमुर्विजनेवने ॥ निरालंबानिराधारानिस्तेजस्का
निरायुधाः ॥ ५२ ॥ विचेरुरमराः सर्वे पर्वतानांगुहासुच ॥ उद्यानेषुचशून्येषुनदीनांगह्वरेषु च ॥ ५३ ॥
नप्रापुस्तेसुखंक्वाऽपिस्थानभ्रष्टाविचेतसः ॥ लोकपालामहाराजदैवाधीनंसुखंकिल ॥ ५४ ॥ बलवं
तोमहाभागाबहुश्लाघनसंयुक्ता ॥ कालेदुःखंतथादैन्यमाप्नुवंतिनराऽधिप ॥ ५५ ॥ चित्रमेतन्महाराज
कालस्यैवविचेष्टितम् ॥ यःकरोतिनरंतावद्राजानंभिक्षुकंतनः ॥ ५६ ॥ दातारंयाचकंचैवबलवंतं
तथाबलम् ॥ पंडितंविकलंकामंशूरंचाऽतीवकातरम् ॥ ५७ ॥ मखानांचशतंकृत्वाप्राप्यैंद्रासनमुत्त
मम् ॥ पुनर्दुःखंपरंप्राप्तंकालस्यगतिरीदृशी ॥ ५८ ॥ कालःकरोतिधर्मिष्ठंपुरुषंज्ञानसंयुतम् ॥ तमेवा
तावपापिष्ठंज्ञानंलेशविवर्जितम् ॥ ५९ ॥ नविस्मयोऽत्रकर्तव्यःसर्वथाकालचेष्टिते ॥ ब्रह्मविष्णुहरादी
नामपीदृक्कष्टचेष्टितम् ॥ ६० ॥ विष्णुर्जननमाप्नोतिसूकरादिषुयोनिषु ॥ हरः कपालीसंजातःकाले
नैवबलीयसा ॥ ६१ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कन्धेभगवतीमाहात्म्येएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

व्यासउवाच ॥ पराजिताःसुराःसर्वे राज्यं शुंभःशशास ह ॥ एकवर्षसहस्रं तु जगामनृपसत्त

म ॥ १ ॥ भ्रष्टराज्यास्ततोदेवाश्चिंतामापुःसुदुस्तराम् ॥ गुरुंदुःखातुरास्तेतुपप्रच्छुरिदमादृताः ॥ २ ॥
किंकर्तव्यंगुरोब्रूहिसर्वज्ञस्त्वंमहामुनिः ॥ उपायोऽस्तिमहाभागदुःखस्याविनिवृत्तये ॥ ३ ॥ उपचारप
रानूनंवेदमंत्राःसहस्रशः ॥ वांछितार्थकरानूनंसूत्रैःसंलक्षिताःकिल ॥ ४ ॥ इष्टयोविविधाःप्रोक्ताःस
र्वकामफलप्रदाः ॥ ताःकुरुष्वमुनेनूनंत्वंजानासिचतत्क्रियाः ॥५॥ विधिःशत्रुविनाशाययथोद्दिष्टःसदा
गमे ॥ तंकुरुष्वाऽद्यविधिवद्यथानोदुःखसंक्षयः ॥ ६ ॥ भवेदांगिरसाऽद्यैवतथात्वंकर्तुमर्हसि ॥ दान
वानांविनाशायअभिचारंयथामति ॥ ७ ॥ वृहस्पतिरुवाच ॥ सर्वेमन्त्राश्चवेदोक्तादैवाधीनफलाश्चते
नस्वतन्त्राःसुराधीशतथैकान्तफलप्रदाः ॥ ८ ॥ मन्त्राणांदेवतायूयंतेतुदुःखैकभाजनम् ॥ जाताःस्मका
लयोगेनकिंकरोमिप्रसाधनम् ॥ ९ ॥ इन्द्राग्निवरुणादीनांयजनंयज्ञकर्मसु ॥ तेयूयंविपदप्राप्ताःकरिष्य
तिकिमिष्टयः ॥ १० ॥ अवश्यंभाविभावानांप्रतीकारोनविद्यते ॥ उपायस्त्वथकर्तव्यइतिशिष्टानुशास
नम् ॥ ११ ॥ दैवंहिबलवत्केचित्प्रवदन्तिमनीषिणः ॥ उपायवादिनोदैवंप्रवदंतिनिरर्थकम् ॥ १२ ॥ दैवं
चैवाप्युपायश्चद्वावेवाभिमतौनृणाम् ॥ केवलंदैवमाश्रित्यनस्थातव्यंकदाचन ॥ १३ ॥ उपायःसर्वथा
कार्योविचार्यस्वधियापुनः ॥ तस्मादुब्रवीमिवःसर्वान्सविचार्यपुनःपुनः ॥ १४ ॥ पुराभगवतीतुष्टाजघा
नमहिषासुरम् ॥ युष्माभिस्तुस्तुतादेवीवरदानंददावथ ॥ १५ ॥ आपदंनाशयिष्यामिसंस्मृतावासदै
वहि ॥ यदायदावोदेवेशाआपदोदैवसम्भवाः ॥ १६ ॥ प्रभवंतितदाकामंस्मर्तव्याहंसुरैःसदा ॥ स्मृता
हंनाशयिष्यामियुष्माकंपरमापदः ॥ १७ ॥ तस्माद्धिमाचलेगत्वापर्वतेसुमनोहरे ॥ आराधनंचंडिका
याःकुरुध्वंप्रेमपूर्वकम् ॥ १८ ॥ मायाबीजविधानज्ञास्तत्पुरश्चरणेरताः ॥ जानाम्यहंयोगबलात्प्रसन्ना
साभविष्यति ॥ १९ ॥ दुःखस्यांतोऽद्ययुष्माकंदृश्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ तस्मिञ्छैलेसदादेवीतिष्ठतीति
मयाश्रुतम् ॥ २० ॥ स्तुतासम्पूजितासद्योवांछितार्थान्प्रदास्यति ॥ निश्चयंपरमंकृत्वागच्छध्वंवैहिमा

लयम् ॥ २१ ॥ सुराःसर्वाणिकार्याणिसावःकामंविधास्यति ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादे
वास्तेप्रययुर्गिरिम् ॥ २२ ॥ हिमालयंमहाराजदेवीध्यानपरायणाः ॥ मायाबीजंहृदानित्यंजपंतःसर्वप
वहि ॥ २३ ॥ नमश्चक्रुर्महामायांभक्तानामभयप्रदाम् ॥ तुष्टवुःस्तोत्रमन्त्रैश्चभक्त्यापरमयायुताः ॥
॥ २४ ॥ नमोदेविविश्वेश्वरिप्राणनाथेसदानंदरूपासुरानन्ददेते ॥ नमोदानवान्तप्रदेमानवानामनेकार्थ
देभक्तिगम्यस्वरूपे ॥ २५ ॥ नतेनामसंख्यानतेरूपमीदृक्तथाकोऽपिवेदादिदेवादिरूपे ॥ त्वमेवाऽसि
सर्वेषुशक्तिस्वरूपाप्रजासृष्टिसंहारकालेसदैव ॥ २६ ॥ स्मृतिस्त्वंधृतिस्त्वंत्वमेवाऽसिबुद्धिर्जरापुष्टि
तुष्टीधृतिःकांतिशांती ॥ सुविद्यासुलक्ष्मीर्गतिः कीर्तिमेधेत्वमेवाऽसिविश्वस्यबीजंपुराणम् ॥ २७ ॥
यदायैः स्वरूपैः करोषीह कार्यं सुराणांचतेभ्योनमामोऽद्यशांत्यै ॥ क्षमायोगनिद्रादयात्वंविवक्षा
स्थिता सर्वभूतेषुशस्तैः स्वरूपैः ॥ २८ ॥ कृतंकार्यमादौत्वयायत्सुराणांहतोऽसौमहारि
र्मदांधोहयारिः ॥ दयातेसदासर्वदेवेषुदेविप्रसिद्धापुराणेषुवेदेषुगीता ॥ २९ ॥ किमत्राऽ
स्तिचित्रंयदंबासुतंस्वंमुदापालयेत्पोषयेत्सम्यगेव ॥ यतस्त्वंजनित्रीसुराणांसहायाकुरुष्वैकचित्ते
नकार्यंसमग्रम् ॥ ३० ॥ नवातेगुणानामियत्तांस्वरूपंवयंदेविजानीमहेविश्ववंद्ये ॥ कृपापात्रमि
त्येवमत्वातथाऽस्मान्भयेभ्यःसदापाहिपातुंसमर्थे ॥ ३१ ॥ विनाबाणपातैर्विनामुष्टिघातैर्विनाशूल
खड्गैर्विनाशक्तिदंडैः रिपून्हंतुमेवाऽसिशक्ताविनोदात्तथाऽपीहलोकोपकारायलीला ॥ ३२ ॥ इदंशा
श्वतंनैवजानंतिमूढानकार्यंविनाकारणंसंभवेद्वा ॥ वयंतर्कयामोऽनुमानंप्रमाणंत्वमेवाऽसिकर्ताऽस्य
विश्वस्यचेति ॥ ३३ ॥ अजःसृष्टिकर्तामुकुंदोऽविताऽयंहरोनाशकृद्वापुराणेप्रसिद्धः ॥ नकिंत्वत्प्रसू
तास्त्रयस्तेयुगादौत्वमेवाऽसिसर्वस्यतेनैवमाता ॥ ३४ ॥ त्रिभिस्त्वंपुराराधितादेविदत्तात्तयाशक्तिरु
ग्राचतेभ्यःसमग्रा ॥ त्वयासंयुतास्तेप्रकुर्वंतिकामंजगत्पालनोत्पत्तिसंहारमेव ॥ ३५ ॥ तेकिंनमंदम

तयोयतयोविमूढास्त्वांयेनविश्वजननींसमुपाश्रयंति ॥ विद्यांपरांसकलकामफलप्रदांतांमुक्तिप्रदांवि
बुधवृंदसुवंदितांघ्रिम् ॥ ३६ ॥ येवैष्णवाःपाशुपताश्चसौरादंभास्तएवप्रतिभांतिनूनम् ॥ ध्यायंतिन
त्वांकमलांचलज्जांकांतिंस्थितिंकीर्तिमथाऽपिपुष्टिम् ॥ ३७ ॥ हरिहरादिभिरप्यथसेवितात्वमिहदेव
वरैरसुरैस्तथा ॥ भुविभजंतिनयेऽल्पधियोनराजननितेविधिनाखलुवंचिताः ॥ ३८ ॥ जलधिजापद
पंकजरंजनंजतुरसेनकरोतिहरिःस्वयम् ॥ त्रिनयनोऽपिधराधरजांघ्रिपंकजपरागनिषेवणतत्परः ॥३९॥
किमपरस्यनरस्यकथानकैस्तवपदाब्जयुगंनभजंतिके ॥ विगतरागगृहाश्चदयांक्षमांकृतधियोमुनयो
पिभजंतिते ॥ ४० ॥ देवित्वदंघ्रिभजनेनजनारतायेसंसारकूपपतिताःपतिताःकिलामी ॥ तेकु
ष्टगुल्मशिरआधियुताभवंतिदारिद्र्यदैन्यसहितारहिताः सुखौघैः ॥ ४१ ॥ येकाष्ठभारवहनेयवसाव
हारेकार्यैभवन्तिनिपुणाधनदाररहीनाः ॥ जानीमहेऽल्पमतिभिर्भवदंघ्रिसेवापूर्वेभवेजननितैर्नकृताक
दाऽपि ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतासुरैःसर्वैरंबिकाकरुणान्विता ॥ प्रादुर्बभूवतरसारूपयौव
नसंयुता ॥ ४३ ॥ दिव्यांबरधरादेवीदिव्यभूषणभूषिता ॥ दिव्यमाल्यसमायुक्तादिव्यचंदनचर्चिता
॥ ४४ ॥ जगन्मोहनलावण्यासर्वलक्षणलक्षिता ॥ अद्वितीयस्वरूपासादेवानांदर्शनंगता ॥ ४५ ॥
जाह्नव्यांस्नातुकामासानिर्गतागिरिगह्वरात् ॥ दिव्यरूपधरादेवीविश्वमोहनमोहिनी ॥ ४६ ॥ देवा
न्स्तुतिपरानाहमेघगंभीरयागिरा ॥ प्रेमपूर्वंस्मितंकृत्वाकोकिलामंजुवादिनी ॥ ४७ ॥ देव्युवाच ॥
भोभोःसुरवराःकाऽत्रभवद्भिःस्तूयतेभृशम् ॥ किमर्थंब्रूतवःकार्यंचिंताविष्टाःकुतःपुनः ॥ ४८ ॥ व्यास
उवाच ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यामोहितारूपसंपदा ॥ प्रेमपूर्वंहृदुत्साहास्तामूचुःसुरसत्तमाः ॥ ४९ ॥
देवाऊचुः ॥ देविस्तुमस्त्वांविश्वेशिप्रणताःस्मकृपार्णवे ॥ पाहिनःसर्वदुःखेभ्यःसंविग्नान्दैत्यतापि
तान् ॥५०॥पुरात्वयामहादेविनिहत्यासुरकंटकम् ॥ महिषंनोवरोदत्तःस्मर्तव्याऽहंसदाऽऽपदि ॥ ५१ ॥

स्मरणाद्दैत्यजांपीडांनाशयिष्याम्यसंशयम् ॥ तेनत्वंसंस्मृतादेविनूनमस्माभिरित्यपि ॥ ५२ ॥ अद्य
शुंभनिशुंभौद्वावसुरौघोरदर्शनौ ॥ उत्पन्नौविघ्नकर्तारावहन्यौपुरुषैःकिल ॥ ५३ ॥ रक्तबीजश्चबलवां
श्चंडमुडौतथाऽसुरौ ॥ एतैरन्यैश्चदेवानांहृतराज्यमहाबलैः ॥ ५४ ॥ गतिरन्यानचास्माकंत्वमेवा
ऽसिमहाबले ॥ कुरुकार्यंसुराणांवैदुःखितानांसुमध्यमे ॥ ५५ ॥ देवास्त्वदंघ्रिभजनेनिरताः
सदैवतेदानवैरतिबलैर्विपदंसुनीताः ॥ तान्देविदुःखरहितान्कुरुभक्तियुक्तान्मातस्त्वमेवशरणंभ
वदुःखितानाम् ॥ ५६ ॥ सकलभुवनरक्षादेविकार्यात्वयाऽद्यस्वकृतमितिविदित्वाविश्वमेतद्युगादौ ॥
जननिजगतिपीडांदानवादर्पयुक्ताःस्वबलमदसमेतास्तेप्रकुर्वन्तिमातः ॥ ५७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कन्धेद्वाविंशोऽध्यायः ॥२२॥

व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतातदादेवीदैवतैः शत्रुतापितैः ॥ स्वशरीरात्परंरूपंप्रादुर्भूतंचकारह ॥ १ ॥
पार्वत्यास्तुशरीराद्वैनिःसृतावांबिकायदा ॥ कौशिकीतिसमस्तेषुततोलोकेषुपठ्यते ॥ २ ॥ निःसृतायांतु
तस्यांसापर्वतोतनुव्यत्ययात् ॥ कृष्णरूपाऽथसंजाताकालिकासाप्रकीर्तिता ॥ ३ ॥ मषीवर्णामहाघोरा
दैत्यानांभयवर्धिनी ॥ कालरात्रीतिसाप्रोक्तासर्वकामफलप्रदा ॥ ४ ॥ अंबिकायाःपरंरूपंविरराजम
नोहरम् ॥ सर्वभूषणसंयुक्तंलावण्यगुणसंयुतम् ॥ ५ ॥ ततोंबिकातदादेवानित्युवाचहसस्मिता ॥
तिष्ठंतुनिर्भयायूयंहरिष्यामिरिपूनिह ॥ ६ ॥ कार्यंवःसर्वथाकार्यंविहरिष्याम्यहंरणे ॥ निशुंभादीन्व
धिष्यामियुष्माकंसुखहेतवे ॥ ७ ॥ इत्युक्त्वासातदादेवीसिंहारूढामदोत्कटा ॥ कालिकापार्श्वतः
कृत्वाजगामनगरेरिपोः ॥ ८ ॥ सागत्वोपवनेतस्थावंबिकाकालिकान्विता ॥ जगावथकलंतत्रजग
न्मोहनमोहनम् ॥ ९ ॥ श्रुत्वातन्मधुरंगानमोहमीयुःखगामृगाः ॥ मुदंचपरमामापुरमरागगनेस्थिता
॥ १० ॥ तस्मिन्नवसरेतत्रदानवौशुंभसेवकौ ॥ चंडमुंडाभिधौघोरौरममाणौयदृच्छया ॥ ११ ॥ आग

तौदद्दशातेतुतौतदादिव्यरूपिणीम् ॥ अंबिकांगानसंयुक्तांकालिकांपुरतःस्थिताम् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वातां
दिव्यरूपांचदानवौविस्मयान्वितौ ॥ जग्मतुस्तरसापार्श्वंशुंभस्यनृपसत्तम ॥१३॥ तौगत्वातौसमा
सीनंदैत्यानामधिपंगृहे॥ऊचतुर्मधुरांवाणींप्रणम्यशिरसानृपम् ॥ १४ ॥ राजन्हिमालयात्कामंकामिनी
काममोहिनी ॥ संप्राप्तासिंहरूढासर्वलक्षणसंयुता ॥ १५ ॥ नेदृशीदेवलोकेऽस्तिनगंधर्वपुरेतथा ॥
नदृष्टानश्रुताक्वाऽपिपृथिव्यांप्रमदोत्तमा ॥ १६ ॥ गानंचतादृशंराजन्करोतिजनरंजनम् ॥ मृगास्तिष्ठ
न्तितत्पार्श्वेमधुरस्वरमोहिताः ॥ १७ ॥ ज्ञायतांकस्यपुत्रीयंकिमर्थमिहचागता॥गृह्यतांराजशार्दूलतव
योग्याऽस्तिकामिनी ॥ १८ ॥ ज्ञात्वानयगृहेभार्यांकुरुकल्याणलोचनाम् ॥ निश्चितंनास्तिसंसारेनारी
त्वेवंविधाकिल ॥ १९ ॥ देवानांसर्वरत्नानिगृहीतानित्वयानृप ॥ कस्मान्नेमांवरारोहांप्रगृह्णासिनृपो
त्तम ॥ २० ॥ इन्द्रस्यैरावतःश्रीमान्पारिजाततरुस्तथा ॥ गृहीतोऽश्वःसप्तमुखस्त्वयानृपबलात्किल
॥२१॥विमानंवैधसंदिव्यंमरालध्वजसंयुतम् ।त्वयाऽऽत्तरत्नभूतंतद्बलेननृपचाद्भुतम् ॥२२॥ कुबेरस्यनि
धिःपद्मस्त्वयाराजन्समाहृतः ॥ छत्रंजलपतेःशुभ्रंगृहीतंतरसायाबलात् ॥ २३ ॥ पाशश्चाऽपिनिशुंभे
नभ्रात्रातवनृपोत्तम ॥ गृहीतोऽस्तिहठात्कामंवरुणस्यजितस्यच ॥ २४ ॥ अम्लानपंकजांतुभ्यंमालां
जलनिधिर्ददौ ॥ भयात्तवमहाराजरत्नानिविविधानिच ॥ २५ ॥ मृत्योःशक्तिर्यमस्याऽपिदण्डःपरमदा
रुणः ॥ त्वयाजित्वाहृतःकामंकिमन्यद्वर्ण्यतेनृप ॥ २६ ॥ कामधेनुर्गृहीताऽद्यवर्ततेसागरोद्भवा ॥
मेनकाद्यावशेराजंस्तवतिष्ठन्तिचाऽप्सराः ॥२७॥ एवंसर्वाणिरत्नानित्वयाऽऽत्तानिबलादपि ॥ कस्ता
न्नगृह्यतेकांतारत्नमेषावरांगना ॥ २८ ॥ सर्वाणितेगृहस्थानिरत्नानिविशदान्यथ ॥ अनयासंभवि
ष्यन्तिरत्नभूतानिभूपते ॥ २९ ॥ त्रिषुलोकेषुदैत्येन्द्रनेदृशीवर्ततेप्रिया ॥ तस्मात्तामानयाऽऽशुत्वंकुरुभा
र्यांमनोहराम् ॥ ३० ॥व्यासउवाच॥ इतिश्रुत्वातयोर्वाक्यंमधुरंमधुराक्षरम् ॥प्रसन्नवदनःप्राहसुग्रीवंसन्नि

धोस्थितम् ॥ ३१ ॥ गच्छसुग्रीवदूतत्वंकुरुकार्यंविचक्षण ॥ वक्तव्यंचतथातत्रयथाऽभ्येतिकृशोदरी
॥ ३२ ॥ उपायौद्वौप्रयोक्तव्यौकांतासुसुविचक्षणैः ॥ सामदानेइतिप्राहुःशृंगाररसकोविदाः ॥ ३३ ॥
भेदेप्रयुज्यमानेऽपिरसाऽऽभासस्तुजायते ॥ निग्रहेरसभंगः स्यात्तस्मात्तौदूषितौबुधैः ॥ ३४ ॥
सामदानमुखैर्वाक्यैःश्लक्ष्णैर्नर्मयुतैस्तथा ॥ कानयातिवशेदूतकामिनीकामपीडिता ॥ ३५ ॥ व्यास
उवाच ॥ सुग्रीवस्तुवचःश्रुत्वाशुंभोक्तंसुप्रियंपटु ॥ जगामतरसातत्रयत्राऽऽस्तेजगदंबिका ॥ ३६ ॥
सोऽपश्यत्सुमुखींकांतांसिंहस्योपरिसंस्थिताम् ॥ प्रणम्यमधुरंवाक्यंमुवाचजगदंबिकाम् ॥ ३७ ॥
दूतउवाच ॥ वरोरुत्रिदशारातिःशुंभःसर्वांगसुंदरः ॥ त्रैलोक्याऽधिपतिःशूरःसर्वजिद्राजतेनृपः ॥ ३८ ॥
नेताऽहंप्रेषितःकामंत्वत्सकाशंमहात्मना ॥ त्वद्रूपश्रवणासक्तचित्तेनातिविदूयता ॥ ३९ ॥ वचनंतस्य
तन्वंगिशृणुप्रेमपुरःसरम् ॥ प्रणिपत्ययथाप्राहदैत्यानामधिपस्त्वयि ॥ ४० ॥ देवामयाजिताःसर्वेत्रैलो
क्याधिपतिस्त्वहम् ॥ यज्ञभागानऽहंकान्तेगृह्णामीहस्थितःसदा ॥ ४१ ॥ हृतसाराकृतानूनंद्यौर्मयार
त्नवर्जिता ॥ यानिरत्नानिदेवानांतानिचाऽऽहृतवानहम् ॥ ४२ ॥ भोक्ताऽहंसर्वरत्नानांत्रिषुलोकेषुभा
मिनी ॥ वशाऽनुगाःसुराःसर्वेममदैत्याश्चमानवाः ॥ ४३ ॥ त्वद्गुणैःकर्णमागत्यप्रविश्यहृदयांतरम् ॥
त्वदधीनःकृतःकामंकिंकरोस्मिकरोमिकिम् ॥ ४४ ॥ त्वमाज्ञापयरंभोरुतत्करोमिवशाऽनुगः ॥
दासोऽहंतवचार्वंगिरक्षमांकामबाणतः ॥ ४५ ॥ भजमांत्वंमरालाक्षितवाधीनंस्मराऽऽकुलम् ॥
त्रैलोक्यस्वामिनीभूत्वाभुंक्ष्वभोगाननुत्तमान् ॥ ४६ ॥ तवचाऽऽज्ञाकरःकान्तेभवामिमरणावधि ॥
अवध्योऽस्मिवरारोहेसदेवासुरमानुषैः ॥ ४७ ॥ सदासौभाग्यसंयुक्ताभविष्यसिवरानने ॥ यत्रतेरमते
चित्तंतत्रक्रीडस्वसुंदरि ॥ ४८ ॥ इतितस्यवचश्चित्तेविमृश्यमदमंथरे ॥ वक्तव्यंयद्भवेत्प्रेम्णातद्ब्रूहि
मधुरंवचः ॥ ४९ ॥ शुंभायचंचलापांगितद्ब्रवीम्यहमाशुवै ॥ व्यासउवाच ॥ तद्दूतवचनंश्रुत्वास्मितं

कृत्वासुपेशलम् ॥ ५० ॥ तंप्राहमधुरांवाचंदेवीदेवार्थसाधिका ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ जानाम्यहंनिशुंभंच
शुंभंचाऽतिबलंनृपम् ॥ ५१ ॥ जेतारंसर्वदेवानांहंतारंचैवविद्विषाम् ॥ राशिंसर्वगुणानांचभोक्तारंसर्व
संपदाम् ॥ ५२ ॥ दातारंचाऽतिशूरंचसुंदरंमन्मथाकृतिम् ॥ द्वात्रिंशल्लक्षणैर्युक्तमवध्यंसुरमानुषैः
॥ ५३ ॥ ज्ञात्वासमागताऽस्म्यत्रद्रष्टुकामामहाऽसुरम् ॥ रत्नंकनकमायातिस्वशोभाधिकवृद्धये ॥ ५४ ॥
तत्राऽहंस्वपतिंद्रष्टुंदूरादेवाऽऽगताऽस्मिवै ॥ दृष्टामयासुराःसर्वेमानवाभुविमानदाः ॥ ५५ ॥ गंधर्वा
राक्षसाश्चाऽन्येयेचाऽतिप्रियदर्शनाः ॥ सर्वे शुंभभयाद्भीतावेपमानाविचेतसः ॥ ५६ ॥ श्रुत्वाशुंभगुणा
नत्रप्राप्तास्म्यद्यदिदृक्षया ॥ गच्छदूतमहाभागब्रूहिशुंभंमहाबलम् ॥ ५७ ॥ निर्जनेश्लक्ष्णयावाचाथचनं
वचनान्मम ॥ त्वांज्ञात्वाबलिनांश्रेष्ठंसुंदराणांचसुंदरम ॥ ५८ ॥ दातारंगुणिनंशूरंसर्वविद्याविशार
दम् ॥ जेतारंसर्वदेवानांदक्षंचोग्रंकुलोत्तरम् ॥ ५९ ॥ भोक्तारंसर्वरत्नानांस्वाधीनंस्वबलोन्नतम् ॥
पतिकामास्म्यहंसत्यंतवयोग्यानराधिप ॥ ६० ॥ स्वेच्छयानगरेतेऽत्रसमायातामहामते ॥ ममाऽस्ति
कारणंकिंचिद्विवाहेराक्षसोत्तम ॥ ६१ ॥ बालभावाद्व्रतंकिंचित्कृतंराजन्मयापुरा ॥ क्रीडंत्याचवय
स्याभिःसहैकान्तेयदृच्छया ॥ ६२ ॥ स्वदेहबलदर्पेणसखीनांपुरतोरहः ॥ मत्समानबलःशूरोरणेमांजे
ष्यतिस्फुटम् ॥ ६३ ॥ तंवरिष्याम्यहंकामंज्ञात्वातस्यबलाबलम् ॥ जहसुर्वचनंश्रुत्वासख्योविस्मितमा
नसाः ॥ ६४ ॥ किमेतयाकृतंक्रूरंव्रतमद्भुतमाशुवै ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रज्ञात्वामेहीदृशंबलम् ॥ ६५ ॥
जित्वामांस्वबलेनाऽत्रवांछितंकुरुचात्मनः ॥ त्वंवातत्राऽनुजोभ्रातासमेत्यसमरांगणे ॥ ६६ ॥ जित्वामां
समरेणाऽत्रविवाहंकुरुसुंदर ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कन्धेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

व्यासउवाच ॥ देव्यास्तद्वचनंश्रुत्वासदूतःप्राहविस्मितः ॥ किंब्रूषेरुचिरापांगिस्त्रीस्वभावा

द्धिसाहसात् ॥ १ ॥ इंद्राद्यानिर्जितायेनदेवादैत्यास्तथाऽपरे ॥ तंकथंसमरेदेविजेतुमिच्छसिभामिनि
॥ २ ॥ त्रैलोक्येतादृशोनास्तियःशुंभंसमरेजयेत् ॥ कात्वंकमलपत्राक्षितस्याग्रेयुधिसांप्रतम् ॥ ३ ॥
अविचार्यनवक्तव्यंवचनंक्वाऽपिसुंदरि ॥ बलंस्वपरयोर्ज्ञात्वावक्तव्यंसमयोचितम् ॥ ४ ॥ त्रैलोक्याधि
पतिःशुंभस्तवरूपेणमोहितः ॥ त्वांचप्रार्थयतेराजाकुरुतस्येप्सितंप्रिये ॥ ५ ॥ त्यक्त्वामूर्खस्वभावंत्वं
संमान्यवचनंमम ॥ भजशुंभंनिशुंभंवाहितमेतद्ब्रवीमिते॥६॥शृंगारःसर्वथासर्वैःप्राणिभिःपरयामुदा॥
सेवनीयोबुद्धिमद्भिर्नवानामुत्तमोयतः ॥ ७ ॥ नागमिष्यसिचेद्बालेसंक्रुद्धःपृथिवीपतिः ॥ अन्यानाज्ञा
करान्प्रेष्यबलान्नेष्यतिसांप्रतम् ॥ ८ ॥ केष्वाकृष्यतेनूनंदानवाबलदर्पिताः ॥ त्वांनयिष्यंतिवामोरुत
रसाशुंभसन्निधौ ॥ ९ ॥ स्वलज्जांरक्षतन्वंगिसाहसंसर्वथात्यज ॥ मानितागच्छतत्पार्श्वेमानपात्रं
यतोऽसिवै ॥ १० ॥ क्वयुद्धंनिशितैर्बाणैःक्वसुखंरतिसंगजम् ॥ साराऽसारंपरिच्छिद्यकुरुमेववचनंपटु
॥ ११ ॥ भजशुंभंनिशुंभंवालब्धासिपरमंशुभम् ॥ देव्युवाच ॥ सत्यंदूतमहाभागप्रवक्तुंनिपुणोह्यसि
॥ १२ ॥ निशुंभशुंभौजानामिबलवंतावितिध्रुवम् ॥ प्रतिज्ञामेकृताबाल्यादन्यथासाकथंभवेत् ॥ १३ ॥
तस्माद्ब्रूहिनिशुंभंचशुंभंत्राबलवत्तरम् ॥ बिनायुद्धंनमेभर्ताभविताकोऽपिसौष्ठवात् ॥१४॥ जित्वा
मांतरसाकामंकरंगृह्णातुसांप्रतम् ॥ युद्धेच्छयासमायातांविद्धिमामबलांनृप ॥ १५ ॥ युद्धंदेहिसमर्थो
ऽसिवीरधर्मंसमाचार ॥ बिभेषिममशूलाच्चेत्पातालंगच्छमाचिरम् ॥ १६ ॥ त्रिदिवंचधरांत्यक्त्वा
जीवितेच्छायदस्तिते ॥ इतिदूतवदाऽऽशुत्वंगत्वास्वपतिमादरात् ॥ १७ ॥ सविचार्ययथायुक्तंकरिष्य
तिमहाबलः ॥ संसारेदूतधर्मोऽयंयत्सत्यंभाषणंकिल ॥ १८ ॥ शत्रौपत्यौचधर्मज्ञतथात्वंकुरुमाचिरम्
॥ व्यासउवाच ॥ अथतद्वचनंश्रुत्वानीतिमद्बलसंयुतम् ॥१९॥ हेतुयुक्तंप्रगल्भंचविस्मितःप्रययौतदा ॥
गत्वादैत्यपतिंदूतोविचार्यचपुनःपुनः ॥ २० ॥ प्रणम्यपादयोःप्रह्वःप्रत्युवाचनृपंचतम् ॥ राजनीतिकरंवा

वाच्यंमृदुपूर्वंप्रियंवचः ॥२१॥दूतउवाच ॥ सत्यंप्रियंचवक्तव्यंतेनचिंतापरोह्यहम्॥सत्यंप्रियंसराजेंद्रवचनं
दुर्लभंकिल॥२२॥अप्रियंवदतांकामंराजाकुप्यतिसर्वथा॥ साक्षात्कुतःसामायाताकस्यवाकिंबलाऽबला
॥२३॥नज्ञानगोचरंकिंचित्किंब्रवीमिविचेष्टितम् ॥ युद्धकामामयाद्दष्टागर्विताकटुभाषिणी॥२४॥तयायत्क
थितंसम्यक्तच्छृणुष्वमहामते ॥ मयाबाल्यात्प्रतिज्ञेयंकृतापूर्वंविनोदतः ॥ २५ ॥ सखीनांपुरतःकामं
विवाहंप्रतिसर्वथा ॥ योमांयुद्धेजयेदद्धादर्पंचविधुनोतिवै ॥ २६ ॥ तंवरिष्याम्यहंकामंपतिंसमबलं
किल ॥ नमेप्रतिज्ञामिथ्यासाकर्तव्यानृपसत्तम ॥ २७॥ तस्मायुद्धयस्वधर्मज्ञजित्वामांस्ववशंकुरु ॥
तयेतिव्याहृतंवाक्यंश्रुत्वाऽहंसमुपागतः ॥ २८ ॥ यथेच्छसिमहाराजतथाकुरुतवप्रियम् ॥ सायुद्धा
र्थंकृतमतिःसायुधासिंहगामिनी ॥ २९ ॥ निश्चलावर्ततेभूपयद्योग्यंतद्विधीयताम् ॥ व्यासउवाच ॥
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यसुग्रीवस्यनराधिपः॥ ३० ॥ पप्रच्छभ्रातरंशूरंसमीपस्थंबहाबलम्॥ शुंभउवाच ॥
भ्रातःकिमत्रकर्तव्यंब्रूहिसत्यंमहामते ॥ ३१ ॥ नार्येकायोद्धुकामाऽस्तिसमाह्वयतिसांप्रतम् ॥
अहंगच्छामिसंग्रामेत्वंवागच्छबलान्वितः ॥ ३२ ॥ यद्रोचतेनिशुंभाऽद्यतत्कर्तव्यंमयाकिल ॥ निशुंभ
उवाच ॥ नमयानत्वयावीरगंतव्यंरणमूर्धनि ॥ ३३ ॥ प्रेषयस्वमहाराजत्वरितंधूम्रलोचनम् ॥ सगत्वा
तांरणेजित्वागृहीत्वाचारुलोचनाम् ॥ ३४ ॥ आगमिष्यतिशुंभोऽत्रविवाहःसंविधीयताम् ॥ व्यास
उवाच ॥ तन्निशम्यवचस्तस्यशुंभोभ्रातुःकनीयसः ॥ ३५ ॥ कोपात्संप्रेषयामासपार्श्वस्थंधूम्रलोच
नम् ॥ शुंभउवाच ॥ धूम्रलोचनगच्छाऽऽशुसैन्येनमहताऽऽवृतः ॥ ३६ ॥ गृहीत्वाऽऽनयतांमुग्धांस्व
वीर्यमदमोहिताम् ॥ देवोवादानवोवाऽपिमनुष्योवामहाबलः ॥ ३७ ॥ तत्पार्ष्णिग्राहतांप्राप्तोहंतव्य
स्तरसात्वया ॥ तत्पार्श्ववर्तिनींकालींहत्वासंगृह्यतांपुनः ॥३८॥ शीघ्रमत्रसमागच्छकृत्वाकार्यमनुत्त
मम् ॥ रक्षणीयात्वयासाध्वीमुंचंतीमृदुमार्गणान् ॥ ३९ ॥ यत्नेनमहतावीरमृदुदेहाकृशोदरी ॥ तत्स

हायाश्चहंतव्यायेरणेशस्त्रपाणयः ॥ ४० ॥ सर्वथासानहंतव्यारक्षणीयाप्रयत्नतः ॥ व्यासउवाच ॥
इत्यादिष्टस्तदाराज्ञातरसाधूम्रलोचनः ॥ ४१ ॥ प्रणम्यशुंभंसैन्येनवृतःशीघ्रंययौरणे ॥ असाधूनांसह
स्राणांषष्ट्यातेषांवृतस्तथा ॥ ४२ ॥ सददर्शततोदेवींरम्योपवनसंस्थिताम् ॥ दृष्ट्वातांमृगशावाक्षींवि
नयेनसमन्वितः ॥ ४३ ॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णंहेतुमद्रसभूषितम् ॥ शृणुदेविमहाभागेशुंभस्त्वद्विरहाऽऽतु
रः ॥ ४४ ॥ दूतंप्रेषितवान्पार्श्वे तवनीतिविशारदः ॥ रसभंगभयोद्विग्नःसामपूर्वंत्वयिस्वयम् ॥ ४५ ॥
तेनाऽऽगत्यवचःप्रोक्तंविपरीतंवरानने ॥ वचसातेनमेभर्ताचिंताविष्टमनानृपः ॥ ४६ ॥ बभूवरसभा
र्गज्ञेशुंभःकामविमोहितः ॥ दूतेनतेननज्ञातंहेतुगर्भंवचस्तव ॥ ४७ ॥ योमांजयतिसंग्रामेयदुक्तंकठिनं
वचः ॥ नज्ञातस्तेनसंग्रामोद्विविधःखलुमानिनि ॥ ४८ ॥ रतिजोऽथोत्साहजश्चपात्रभेदेविवक्षितः ॥
रतिजस्त्वयिवामोरुशत्रोरुत्साहजःस्मृतः ॥ ४९ ॥ सुखदःप्रथमःकान्तेदुःखदश्चाऽरिजःस्मृतः ॥ जा
नाम्यहंवरारोहेभवत्यामानसंकिल ॥ ५० ॥ रतिसंग्रामभावस्तेहृदयेपरिवर्तते ॥ इतितज्ज्ञंविदित्वा
मांत्वत्सकाशंनराऽधिपः ॥ ५१ ॥ प्रेषयामासशुंभोऽद्यबलेनमहताऽऽवृतम् ॥ चतुराऽसिमहाभागेशृ
णुमेवचनंमृदु ॥ ५२ ॥ भजशुंभंत्रिलोकेशंदेवदर्पनिबर्हणम् ॥ पट्टराज्ञीप्रियाभूत्वाभुंक्ष्वभोगाननुत्तमान्
॥ ५३ ॥ जेष्यतित्वांमहाबाहुःशुंभःकामबलार्थवित् ॥ विचित्रान्कुरुहावांस्त्वंसोऽपिभावान्करिष्यति
॥ ५४ ॥ भविष्यतिकालिकेयंतत्रवैनर्मसाक्षिणी ॥ एवंसंगरयोगेनपतिर्मेपरमार्थवित् ॥ ५५ ॥ जित्वा
त्वांसुखशय्यायांपरिश्रांतांकरिष्यति ॥ रक्तदेहांनखाघातैर्दंतैश्चखंडिताधराम् ॥ ५६ ॥ स्वेदक्लिन्नां
प्रभग्नांत्वांसंविधास्यतिभूपतिः ॥ भवितामानसःकामोरतिसंग्रामजस्तव ॥ ५७ ॥ दर्शनाद्वशएवाऽऽ
स्तेशुंभःसर्वात्मनाप्रिये ॥ वचनंकुरुमेपथ्यंहितकृच्चाऽपिपेशलम् ॥ ५८ ॥ भजशुंभंगणाध्यक्षंमाननीया

तिमानिनी ॥ मंदभाग्याश्चतेनूनंह्यस्त्रयुद्धप्रियाश्चये ॥ ५९ ॥ नतदर्हासिकान्तेत्वंसदासुरतवल्लभे ॥
अशोकंकुरुराजानंपादघातविकासितम् ॥ ६० ॥ बकुलंसीधुसेकेनतथाकुरबकंकुरु ॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेदेवीमाहात्म्ये चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाविरराम।ऽसौवचनंधूम्रलोचनः ॥ प्रत्युवाचतदाकालीप्रहस्यललितं
वचः ॥ १ ॥ विदूषकोऽसिजाल्मत्वंशैलूषइवभाषसे ॥ वृथामनोरथांश्चित्तेकरोषिमधुरंवदन् ॥ २ ॥
बलवान्बलसंयुक्तःप्रेषितोऽसिदुरात्मना ॥ कुरुयुद्धंवृथावादंमुंचमूढमतेऽधुना ॥ ३ ॥ हत्वाशुंभंनिशुंभं
चत्वदन्यान्वाबलाऽधिकान् ॥ देवीक्रुद्धाशराऽऽघातैर्व्रजिष्यतिनिजालयम् ॥ ४ ॥ क्वाऽसौ
मंदमतिः शुंभः क्ववाविश्वविमोहिनी ॥ अयुक्तः खलुसंसारेविवाहविधिरेतयोः ॥ ५ ॥
सिंहीकिंत्वतिकामार्ताजंबुकंकुरुतेपतिम् ॥ करिणीगर्दभंवापिगवयंसुरभिःकिमु ॥ ६ ॥ गच्छशुंभंनि
शुंभंचवदसत्यंवचोमम ॥ कुरुयुद्धंनचेद्याहिपातालंतरसाऽधुना ॥ ७ ॥ व्यासउवाच ॥ कालिकायाव
चःश्रुत्वासदैत्योधूम्रलोचनः ॥ तामुवाचमहाभागक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ८ ॥ दुर्दर्शेत्वांनिहत्याऽऽशौ
सिंहंचमदगर्वितम् ॥ गृहीत्वैनांगमिष्यामिराजानंप्रत्यहंकिल ॥ ९ ॥ रसभंगभयात्कालिबिभेमित्वि
हसांप्रतम् ॥ नोचेत्त्वांनिशितैर्बाणैर्हन्म्यद्यकलहप्रिये ॥ १० ॥ कालिकोवाच ॥ किंविकत्थसिमंदात्म
न्नायंधर्मोधनुष्मताम् ॥ स्वशक्त्यामुंचविशिखान्गंतासिममसंसदि ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रु
त्वावचनंदैत्यःसंगृह्यकार्मुकंदृढम् ॥ कालिकांतांशराऽऽसारैर्ववर्षाऽतिशिलाशितैः ॥ १२ ॥ देवास्तु
प्रेक्षकास्तत्रविमानवरसंस्थिताः ॥ तांस्तुवंतोजयेत्यूचुर्देवींशक्रपुरोगमाः ॥ १३ ॥ तयोःपरस्परंयुद्धं
प्रवृत्तंचाऽतिदारुणम् ॥ बाणखड्गगदाशक्तिमुसलादिभिरुत्कटम् ॥ १४ ॥ कालिकाबाणपातैस्तुहत्वा
पूर्वखरानथ ॥ बभंजतद्रथंव्यूढंजहासचमुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥ सचाऽन्यंरथमारूढःकोपेनप्रज्वलन्निव ॥

बाणवृष्टिंचकारोग्रांकालिकोपरिभारत ॥ १६ ॥ साऽपिचिच्छेदतरसातस्य बाणानसंगतान् ॥
मुमोचाऽन्यानुग्रवेगान्दानवोपरिकालिका ॥ १७ ॥ तैर्बाणैर्निहतास्तस्यपार्ष्णिग्राहाः सह
स्रशः ॥ बभंजचरथं वेगात्सूतंहत्वाखरानपि ॥ १८ ॥ चिच्छेदतद्धनुःसद्योबाणैरुर
गसन्निभैः ॥ मुदंचक्रेसुराणांसाशंखनादंतथाऽकरोत् ॥ १९ ॥ विरथंपरिघंगृह्यसर्व
लोहमयंदृढम् ॥ आजगामरथोपस्थंकुपितोधूम्रलोचनः ॥ २० ॥ वाचोनिर्भर्त्सयन्कालींकरालःकालस
न्निभः ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामिकुरूपेपिंगलोचने ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वासहसाऽऽगत्यपरिघंक्षिपतेयदा ॥
हुंकारेणैवतंभस्मचकारतरसांबिका ॥ २२ ॥ दृष्ट्वाभस्मीकृतंदैत्यंसैनिकाभयविह्वलाः ॥ चक्रुःपलायनं
सद्योहतातेत्यब्रुवन्पथि ॥ २३ ॥ देवास्तंनिहतंदृष्ट्वादानवंधूम्रलोचनम् ॥ मुमुचुःपुष्पवृष्टिंतेमुदितागग
नेस्थिताः ॥ २४ ॥ रणभूमिस्तदाराजन्दारुणासमपद्यत ॥ निहतैर्दानवैरश्वैःखरैश्चवारणैस्तथा
॥ २५ ॥ गृध्राःकाकावटाःश्येनावरफाजंबुकास्तथा ॥ ननृतुश्चुकुशुःप्रेतान्पतितान्रणभूमिषु ॥ २६ ॥
अंबिकातद्रणस्थानंत्यक्त्वादूरस्थलांतरे ॥ गत्वाचकारचाऽप्युग्रंशंखनादंभयप्रदम् ॥ २७ ॥ तंश्रुत्वा
दरशब्दंतुशुंभःसद्मनिसंस्थितः ॥ दृष्ट्वाऽथदानवान्भग्नानागतान्रुधिरोक्षितान् ॥ २८ ॥ छिन्नपादक
राक्षांश्चभग्नंचकारोपितानपि ॥ भग्नपृष्ठकटिग्रीवान्क्रंदमानाननेकशः ॥ २९ ॥ वीक्ष्यशुंभोनिशुंभश्चक्व
गतोधूम्रलोचनः ॥ कथंभग्नाःसमायातानाऽऽनीताकिंवरानना ॥ ३० ॥ सैन्यंकुत्रगतंमंदाःकथयंतुय
थोचितम् ॥ कस्याऽयंशंखनादोऽद्यभूयतेभयवर्धनः ॥ ३१ ॥ गणाऊचुः ॥ बलंचपातितंसर्वंनिहतोधू
म्रलोचनः ॥ कृतंकालिकयाकर्मरणभूमावमानुषम् ॥ ३२ ॥ शंखनादोंबिकायास्तुगगनंव्याप्यराजते ॥
हर्षदःसुरसंघानांदानवानांचशोककृत् ॥ ३३ ॥ यदानिपातिताःसर्वेतेनकेसरिणाविभो ॥ रथभग्नाह
याश्चैवबाणपातैर्विनाशिताः ॥ ३४ ॥ गगनस्थाःसुराश्चक्रुःपुष्पवृष्टिंमुदान्विताः ॥ दृष्ट्वाभग्नंबलंस

र्व पातितंधूम्रलोचनम् ॥ ३५ ॥ निश्चयस्तुकृतोऽस्माभिर्जयोनैवभवेदिति ॥ विचारंकुरुराजेंद्रमंत्रि
भिर्मंत्रवित्तमैः ॥ ३६ ॥ विस्मयोऽयंमहाराजयदेकाजगदंबिका ॥ भवद्भिःसहयुद्धायसंस्थितासैन्यव
र्जिता ॥ ३७ ॥ निर्भयैकाकिनीबालासिंहारूढामदोत्कटा ॥ चित्रमेतन्महाराजभासतेऽद्भुतमंजसा
॥ ३८ ॥ संधिर्वाविग्रहोवाऽद्यस्थानंनिर्याणमेवच ॥ मंत्रयित्वामहाराजकुरुकार्यंयथारुचि ॥ ३९ ॥
तत्सन्निधौबलंनाऽस्तितथाऽपिशत्रुतापन ॥ पार्ष्णिग्राहाःसुराःसर्वेभविष्यंतिकिलाऽऽपदि ॥ ४० ॥
समयेतत्समीपस्थौज्ञातौचहरिशंकरौ ॥ लोकपालाःसमीपेऽद्यवर्तन्तेगगनेस्थिताः ॥ ४१ ॥ रक्षोगणा
श्चगंधर्वाःकिन्नरामानुषास्तथा ॥ तत्सहायाश्चमंतव्याःसमयेसुरतापन ॥ ४२ ॥ अस्माकंमतिमाने
नज्ञायतेसर्वथेदृशम् ॥ अंबिकायाःसहायाऽऽशाच्चतत्कार्याशानकाचन ॥ ४३ ॥ एकानाशयितुंशक्ताजग
त्सर्वंचराचरम् ॥ काकथादानवानांतुसर्वेषामितिनिश्चयः ॥ ४४ ॥ इतिज्ञात्वामहाभागयथारुचित
थाकुरु ॥ हितंसत्यंमितंवाक्यंवक्तव्यमनुयायिभिः ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांशुम्भः
परबलार्दनः ॥ कनीयांसंसमानीयप्रपच्छरहसिस्थितः ॥ ४६ ॥ भ्रातःकालिकयाऽद्यैवनिहतोधूम्रलोच
नः ॥ बलंचशातितंसर्वंगणाभग्नाःसमागताः ॥ ४७ ॥ अंबिकाशंखनादंवैकरोतिमदगर्विता ॥ ज्ञानि
नांचैवदुर्ज्ञेयागतिःकालस्यसर्वथा॥४८॥तृणंवज्रायतेनूनंवज्रंचैवतृणायते॥बलवान्बलहीनःस्याद्दैवस्य
गतिरीदृशी॥४९॥ पृच्छामित्वांमहाभागकिंकर्तव्यमितःपरम्॥अभोग्याचांबिकानूनंकारणादत्रवागता
॥५०॥ युक्तंपलायनंवीरयुद्धंवावदसत्वरम्॥लघुज्येष्ठंविजानामित्वामहंकार्यसंकटे॥५१॥निशुंभउवाच॥
नवापलायनंयुक्तंनदुर्गग्रहणंतथा ॥ युद्धमेवपरंश्रेयःसर्वथैवाऽनयाऽनघ ॥ ५२ ॥ ससैन्योऽहंगमिष्या
मिरणेतुप्रवराश्रितः ॥ हत्वातामागमिष्यामितरसात्वबलामिमाम् ॥ ५३ ॥ अथवाबलवद्दैवादन्यथा
चेद्भविष्यति ॥ मृतेमयित्वयाकार्यंविमृश्यचपुनःपुनः ॥ ५४ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाशुंभःप्रोवाचचा

ऽनुजम् ॥ तिष्ठत्वंचंडमुंडौद्वौगच्छेतांबलसंयुतौ ॥ ५५ ॥ शशकग्रहणायाऽत्रनयुक्तंगजमोचनम् ॥
चंडमुंडौमहावीरौतांहंतुंसर्वथाक्षमौ ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वाभ्रातरंशुंभंसंभाष्यचमहाबली ॥ उवाचवचनं
राजाचंडमुंडौपुरःस्थितौ ॥ ५७ ॥ गच्छतंचंडमुंडौद्वौस्वसैन्यपरिवारितौ ॥ हंतुंतामबलांशीघ्रंनिर्ल
ज्जांमदगर्वितम् ॥ ५८ ॥ गृहीत्वाऽथनिहत्याऽऽजौकालिकांपिंगलोचनाम् ॥ आगम्यतांमहाभागौकृ
त्वाकार्यंमहत्तरम् ॥ ५९ ॥ सानाऽऽयातिगृहीताऽपिगर्विताचांबिकायदि ॥ तदाबाणैर्महातीक्ष्णैर्हं
तव्याऽऽहवमंडिता ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कंधेपञ्चविंशोऽध्यायः ॥२५॥

व्यासउवाच ॥ इत्याज्ञप्तौतदावीरौचंडमुंडौमहाबलौ ॥ जग्मतुस्तरसैवाऽऽजौसैन्येनमहता
ऽन्वितौ ॥ १ ॥ दृष्ट्वातत्रस्थितांदेवींदेवानांहितकारिणीम् ॥ ऊचतुस्तौमहावीर्यौतदासामान्वितंवचः
॥ २ ॥ बालेत्वंकिंनजानासिशुंभंसुरबलार्दनम् ॥ निशुंभंचमहावीर्यंतुराषाड्विजयोद्धतम् ॥ ३ ॥
त्वमेकासिवरारोहेकालिकासिंहसंयुता ॥ जेतुमिच्छसिदुर्बुद्धेशुंभंसर्वबलान्वितम् ॥ ४ ॥ मतिदः
काऽपितेनाऽस्तिनारीवाऽपिनरोऽपिवा ॥ देवास्त्वांप्रेरयंत्येवविनाशायतवैवते ॥ ५ ॥ विमृश्यकुरुत
न्वंगिकार्यंस्वपरयोर्बलम् ॥ अष्टादशभुजत्वात्त्वंगर्वंचकुरुषेमृषा ॥ ६ ॥ किंभुजैर्बहुभिर्व्यर्थैरायुधैः
किंश्रमप्रदैः ॥ शुंभस्याऽग्रेसुराणांवैजेतुःसमरशालिनः ॥ ७ ॥ ऐरावतकरच्छेत्तुर्दंतिदारणकारिणः ॥
जयिनःसुरसंघानांकार्यंकुरुमनोगतम् ॥ ८ ॥ वृथागर्वायसेकान्तेकुरुमेवचनंप्रियम् ॥ हितंतवविशा
लाक्षिसुखदंदुःखनाशनम् ॥ ९ ॥ दुःखदानिचकार्याणित्याज्यानिदूरतोबुधैः ॥ सुखदानिचसेव्यानिशा
स्त्रतत्त्वविशारदैः ॥ १० ॥ चतुरासिपिकालापेपश्यशुंभबलंमहत् ॥ प्रत्यक्षंसुरसंघानांमर्दनेनमहो
दयम् ॥ ११ ॥ प्रत्यक्षंचपरित्यज्यवृथैवाऽनुमितिःकिल ॥ संदेहसहितेकार्येनविपश्चित्प्रवर्तते ॥१२॥

शत्रुःसुराणांपरमःशुंभःसमरदुर्जयः ॥ तस्मात्त्वांप्रेरयंत्यत्रदेवादैत्येशपीडिताः ॥ १३ ॥ तस्मात्तद्व
चनैःस्निग्धैर्वंचिताऽसिशुचिस्मिते ॥ दुःखायतवदेवानांशिक्षास्वार्थस्यसाधिका ॥ १४ ॥ कार्यमित्रं
परिक्षिप्यधर्ममित्रंसमाश्रयेत् ॥ देवाःस्वार्थपराःकामंत्वामहंसत्यमब्रुवम् ॥ १५ ॥ भजशुंभंसुरेशानंजे
तारं भुवनेश्वरम् ॥ चतुरंसुंदरंशूरंकामशास्त्रविशारदम् ॥ १६ ॥ ऐश्वर्यंसर्वलोकानांप्राप्स्यसेशुंभ
शासनात् ॥ निश्चयंपरमंकृत्वाभर्तारंभजशोभनम् ॥ १७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाचंड
स्यजगदंबिका ॥ मेघगम्भीरनिनदंजगर्जपुनरब्रवीत् ॥ १८ ॥ गच्छजाल्ममृषाकिंत्वंभाषसेवंचकंवचः
त्यक्त्वाहरिहरादींश्चशुंभंकस्माद्भजेपतिम् ॥ १९ ॥ नमेकश्चित्पतिःकार्योनकार्यंपतिनासह ॥ स्वामि
नीसर्वभूतानामहमेवनिशामय ॥ २० ॥ शुंभामेबहवोदृष्टानिशुंभाश्चसहस्रशः ॥ घातिताश्चमयापूर्वं
शतशोदैत्यदानवाः ॥ २१ ॥ ममाऽग्रेदेववृंदानिविनष्टानियुगेयुगे ॥ नाशंयास्यंतिदैत्यानांयूथानिपु
नरद्यवै ॥ २२ ॥ कालप्राप्तःऽऽगतोस्त्यत्रदैत्यसंहारकारकः ॥ वृथात्वंकुरुषेयत्नंरक्षणायाऽऽत्मसंततेः
॥ २३ ॥ कुरुयुद्धंवीरधर्मरक्षार्थैत्वंमहामते ॥ मरणंभाविदुस्त्याज्यंयशोरक्ष्यंमहात्मभिः ॥ २४ ॥ किं
तेकार्यंनिशुंभेनशुंभेनचदुरात्मना ॥ वीरधर्मंपरंप्राप्यगच्छस्वर्गंसुरालयम् ॥ २५ ॥ शुंभोनिशुंभश्चैवा
ऽन्येयेचाऽत्रतवबांधवाः ॥ सर्वेतवाऽनुगाःपश्चादागमिष्यंतिसांप्रतम् ॥ २६ ॥ क्रमशःसर्वदैत्यानां
करिष्यास्यद्यसंक्षयम् ॥ विषादंत्यजमंदात्मन्कुरुयुद्धंविशांपते ॥ २७ ॥ त्वामहंनिहनिष्यामिभ्रातरंतव
सांप्रतम् ॥ ततःशुंभंनिशुंभंचरक्तबीजंमदोत्कटम् ॥२८॥ अन्यांश्चदानवान्सर्वान्हत्वाऽहंसमरांगणे ॥
गमिष्यामियथास्थानंतिष्ठवागच्छवाद्रुतम् ॥ २९ ॥ गृहाणाऽस्त्रंवृथापुष्टकुरुयुद्धंमयाऽधुना ॥ किंज
ल्पसिमृषावाक्यंसर्वथाकातरप्रियम् ॥३०॥ व्यासउवाच ॥तयेत्थंप्रेरितौदैत्यौचंडमुंडौक्रुधाऽन्वितौ॥
ज्याशब्दंतरसाघोरंचक्रतुर्बलदर्पितौ ॥ ३१ ॥ सापिशंखस्वनंचक्रेपूरयंतीदिशोदश ॥ सिंहोपिकुपित

स्ताघन्नादंसमकरोद्बली ॥ ३२ ॥ तेननादेनशक्राद्याजहषुरमरास्तदा ॥ मुनयोयक्षगंधर्वाःसिद्धाः
साध्याश्चकिन्नराः ॥ ३३ ॥ युद्धंपरस्परंतत्रजातं कातरभीतिदम् ॥ चंडिकाचण्डयोस्तीव्रं बाणखड्ग
गदादिभिः ॥ ३४ ॥ चंडमुक्ताञ्छरान्देवीचिच्छेदनिशितैःशरैः ॥ मुमोचपुनरुग्राचाचंडिकापन्नगा
निव ॥ ३५ ॥ गगनंछादितंतत्रसंग्रामेविशिखैस्तदा ॥ शलभैरिवमेघान्तेकर्षकाणांभयप्रदैः ॥३६॥
मुण्डोपिसैनिकैःसार्धंपपाततरसारणे ॥ मुमोचबाणवृष्टिंवैक्रुद्धःपरमदारुणः ॥ ३७ ॥ बाण
जालंमहद्दृष्ट्वाक्रुद्धातत्रांबिकाभृशम् ॥ कोपेनवदनंतस्याबभूवघनसन्निभम् ॥ ३८ ॥
कदलीपुष्पनेत्रंचभ्रुकुटीकुटिलंतदा ॥ निष्क्रांताचतदाकालीललाटफलकाद्द्रुतम् ॥ ३९ ॥ व्याघ्रचर्मा
म्बराक्रूरागजचर्मोत्तरीयका ॥ मुंडमालाधराघोराशुष्कवापीसमोदरा ॥ ४० ॥ खड्गपाशधराऽतीव
भीषणाभयदायिनी ॥ खट्वांगधारिणीरौद्राकालरात्रिरिवाऽपरा ॥ ४१ ॥ विस्तीर्णवदनाजिह्वांचाल
यंतीमुहुर्मुहुः ॥ विस्तारजघनावेगाज्जघानाऽसुरसैनिकान् ॥ ४२ ॥ करेकृत्वामहावीरांस्तरसासारु
षान्विता ॥ मुखेचिक्षेपदैतेयान्पिपेषदशनैःशनैः ॥ ४३ ॥ गजान्घंटान्वितान्हस्तेगृहीत्वानिदधौमुखे ॥
सारोहान्भक्षयित्वाजौसाट्टहासंचकारह ॥ ४४ ॥ तथैवतुरगानुष्ट्रांस्तथासारथिभिः सह ॥ निक्षिप्य
वक्त्रेदशनैश्चर्वयंत्यतिभैरवम् ॥ ४५ ॥ हन्यमानंबलंप्रेक्ष्यचंडमुंडौमहासुरौ ॥ छादयामासतुर्देवींबा
णाऽऽसारैरनंतरैः ॥ ४६ ॥ चंडश्चंडकरच्छायंचक्रंचक्रधराऽऽयुधम् ॥ चिक्षेपतरसादेवींननादचमु
हुर्मुहुः ॥ ४७ ॥ नदंतंवीक्ष्यतंकालीरथांगंचरविप्रभम् ॥ बाणेनैकेनचिच्छेदसुप्रभंतत्सुदर्शनम् ॥ ४८ ॥
तंजघानशरैस्तीक्ष्णैश्चंडंचंडीशिलाशितैः ॥ मूर्छितोऽसौपपातोर्व्यांदेवीबाणार्दितोभृशम् ॥ ४९ ॥
पतितंभ्रातरंवीक्ष्यमुंडोदुःखार्दितस्तदा ॥ चकारशरवृष्टिंचकालिकोपरिकोपतः ॥ ५० ॥ चंडिकामुं
डनिर्मुक्तांशरवृष्टिंसुदारुणाम् ॥ इषिकास्त्रैर्बलान्मुक्तैश्चकारतिलशःक्षणात् ॥ ५१ ॥ अर्धचंद्रेणबा

णेनताडयामासतंपुनः ॥ पतितोऽसौमहावीर्योमेदिन्यांमदवर्जितः ॥ ५२ ॥ हाहाकारोमहानासीद्दानवानांबलेतदा ॥ जहर्षुरमराःसर्वेगगनस्थागतव्यथाः ॥ ५३ ॥ त्रिहायमूर्च्छांचंडस्तुसंगृह्यमहतींगदाम् ॥ तरसाताडयामासकालिकांदक्षिणेभुजे ॥ ५४ ॥ वंचयित्वागदाघाततंबबंधमहासुरम् ॥ तरसाबाणपाशेनमंत्रमुक्तेनकालिका ॥ ५५ ॥ उत्थितस्तुतदामुंडोबद्धंदृष्ट्वानुजंबलात् ॥ आजगामसुसन्नद्धःशक्तिंकृत्वाकरेदृढम् ॥ ५६ ॥ आगच्छंतंतदाकालीदानवंवीक्ष्यसत्वरम् ॥ बबंधतरसातंतुद्वितीयंभ्रातरंभृशम् ॥ ५७ ॥ गृहीत्वातौमहावीर्यौचंडमुंडौशशाविव ॥ कुर्वतीविपुलंहासंसाजगामांबिकांप्रति ॥ ५८ ॥ आगत्यतामथोवाचगृहाणेमौपशूप्रिये ॥ रणयज्ञार्थमानीतौदानवौरणदुर्जयौ ॥ ५९ ॥ तावानीतौतदावीक्ष्यचंडिकातौवृकाविव ॥ अंबिकाकालिकांप्राहमाधुरीसंयुतंवचः ॥ ६० ॥ वधंमाकुरुमामुंचचतुरासिरणप्रिये ॥ देवानांकार्यसंसिद्धिःकर्तव्यातरसात्वया ॥ ६१ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वाकालिकाप्राहतांपुनः ॥ युद्धयज्ञेऽतिविख्यातेखड्गयूपेप्रतिष्ठिते ॥ ६२ ॥ आलंभंचकरिष्यामियथाहिंसानजायते ॥ इत्युक्त्वासातदादेवीखड्गेनशिरसीतयोः ॥ ६३ ॥ चकर्ततरसाकालीपपौचरुधिरंमुदा ॥ एवंदैत्यौहतौदृष्ट्वामुदितोवाचचांबिका ॥ ६४ ॥ कृतंकार्यंसुराणांतेददाम्यद्यवरंशुभम् ॥ चंडमुंडौहतौयस्मात्तस्मात्तेनामकालिके ॥ ६५ ॥ चामुंडेतिसुविख्यातंभविष्यतिधरातले ॥

इतिश्रीदे०म०पंचमस्कन्धेचंडमुंडवधेषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

व्यासउवाच ॥ हतौतौदानवौदृष्ट्वाहतशेषाश्चसैनिकाः ॥ पलायनंततःकृत्वाजग्मुःसर्वेनृपंप्रति ॥ १ ॥ भिन्नांगाविशिखैःकेचित्केचिच्छिन्नकरास्तथा ॥ रुधिरस्रावदेहाश्चरुदंतोऽभिययुःपुरे ॥ २ ॥ गत्वादैत्यपतिंसर्वेचक्रुर्बुंबारवंमुहुः ॥ रक्षरक्षमहाराजभक्षयत्यद्यकालिका ॥ ३ ॥ तयाहतौम

हावीरौचंडमुंडौसुरार्दनौ ॥ भक्षिताःसैनिकाःसर्वेवयंभग्नाभयाऽतुराः ॥ ४ ॥ भीतिदंचरणस्थानंकृतं
कालिकयाप्रभो ॥ पातितैर्गजवीराश्वैर्दासेरकपदातिभिः ॥ ५ ॥ शोणितौघवहाकुल्याकृतामांसाति
कर्दमा ॥ केशशैवलिनीभग्नरथचक्रविराजिता ॥ ६ ॥ छिन्नबाह्वादिमत्स्याढ्याशीर्षतुंबीफलान्विता ॥
भयदाकातराणांवैसुराणांमोदवर्धिनी ॥ ७ ॥ कुलंरक्षमहाराजपातालंगच्छसत्वरम् ॥ क्रुद्धादेवीद
यंसद्यःकरिष्यतिनसंशयः ॥ ८ ॥ सिंहोऽपिभक्षयत्याजौदानवान्दनुजेश्वर ॥ तथैवकालिकादेवीहंति
बाणैरनेकधा ॥ ९ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रमरणायमृषामतिम् ॥ करोषिसहितोभ्रात्राशुंभेनकुपिताशयः
॥ १० ॥ किंकरिष्यतिनार्येषाक्रूराकुलविनाशिनी ॥ यस्याहेतोर्महाराजहंतुमिच्छसिबांधवान् ॥ ११ ॥
दैवाधीनौमहाराजलोकेजयपराजयौ ॥ अल्पार्थायमहद्दुःखंबुद्धिमान्नप्रकल्पयेत् ॥ १२ ॥ चित्रं
पश्यविधेःकर्मयदधीनंजगत्प्रभो ॥ निहताराक्षसाःसर्वेस्त्रियापश्यैकयानया ॥ १३ ॥
जेतात्वंलोकपालानांसैन्ययुक्तोहिसांप्रतम् ॥ एकाप्रार्थयतेबालायुद्धायेतिसुसंभ्रमः ॥ १४ ॥ पुरात्वया
तपस्तप्तंपुष्करेदेवतायने ॥ वरदानायसंप्राप्तोब्रह्मालोकपितामहः ॥ १५ ॥ धात्रोक्तस्त्वंमहाराजव
रंवरयसुव्रत ॥ तदात्वयामरत्वंचप्रार्थितंब्रह्मणःकिल ॥ १६ ॥ देवदैत्यमनुष्येभ्योनभवेन्मरणंमम ॥
सर्पकिन्नरयक्षेभ्यःपुंलिङ्गवाचकादपि ॥ १७ ॥ तस्मात्त्वांहंतुकामैषाप्राप्तायोषिद्वराप्रभो ॥ युद्धंमाकुरु
राजेन्द्रविचार्यैवंधियाधुना ॥ १८ ॥ देवीह्येषामहामायाप्रकृतिःपरमामता ॥ कल्पांतकालेराजेन्द्रस
र्वसंहारकारिणी ॥ १९ ॥उत्पादयित्रीलोकानांदेवानामीश्वरीशुभा ॥ त्रिगुणातामसीदेवीसर्वशक्तिसम
न्विता ॥ २० ॥ अजय्याचाक्षयानित्यासर्वज्ञाचसदोदिता ॥ वेदमाताचगायत्रीसंध्यासर्वसुरालया ॥
॥ २१ ॥ निर्गुणासगुणासिद्धासर्वसिद्धिप्रदाऽव्यया ॥ आनन्दाऽऽनंददागौरीदेवानामभयप्रदा ॥ २२ ॥
एवंज्ञात्वामहाराजवैरभावंत्यजाऽनया ॥ शरणंव्रजराजेन्द्रदेवीत्वांपालयिष्यति ॥ २३ ॥ आज्ञाकरोभवै

तस्याःसंजीवयनिजंकुलम् ॥ हतशेषाश्चयेदैत्यास्तेभवन्तुचिरायुषः ॥२४॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषांवचः
श्रुत्वाशुंभःसुरबलार्दनः ॥ उवाचवचनंतथ्यंवीरवर्यगुणान्वितम् ॥ २५ ॥ शुंभउवाच ॥ मानंकुर्वन्तु
भोमंदायूयंभग्नारणाजिरात् ॥ शीघ्रंगच्छतपातालंजीविताशाबलीयसी ॥ २६ ॥ दैवाधीनंजगत्सर्वं
काचिन्तात्रजयेमम ॥ देवास्तथैवब्रह्माद्यादैवाधीनावयंयथा ॥ २७ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रोयंयमोग्निर्वरु
णस्तथा ॥ सूर्यश्चन्द्रस्तथाशक्रःसर्वेदैववशाःकिल ॥ २८ ॥ काचिन्तातर्हिमेमन्दायद्भावितद्भविष्य
ति ॥ उद्यमस्तादृशोभूयाद्यादृशीभवितव्यता ॥ २९ ॥ सर्वथैवंविचार्यैवनशोचन्तिबुधाःक्वचित् ॥
स्वधर्मंनत्यजन्तीहज्ञानिनोमरणाद्भयात् ॥ ३० ॥ सुखन्दुःखन्तथैवायुर्जीवितंमरणंनृणाम् ॥ कालेभ
वतिसंप्राप्तेसर्वथादैवनिर्मितम् ॥ ३१ ॥ ब्रह्मापततिकालेस्वेविष्णुश्चपार्वतीपतिः ॥ नाशङ्गच्छन्त्यायु
षोंतेसर्वेदेवाःसवासवाः ॥ ३२ ॥ तथाऽहमपिकालस्यवशगःसर्वथाऽधुना ॥ नाशंजयंवागन्तास्मिस्व
धर्मपरिपालनात् ॥ ३३ ॥ आहूतोप्यनयाकामंयुद्धायाऽबलयाकिल ॥ कथंपलायनपरोजीवेयंशरदां
शतम् ॥ ३४ ॥ करिष्याम्यद्यसंग्रामंयद्भावितद्भवत्विह ॥ जयोवामरणंवाऽपिस्वीकरोमियथातथा
॥ ३५ ॥ दैवंमिथ्येतिविद्वांसोवदन्त्युद्यमवादिनः ॥ युक्तियुक्तंवचस्तेषांयेजानंत्यभिभाषितम् ॥ ३६ ॥
उद्यमेनविनाकामंनसिध्यन्तिमनोरथाः ॥ कातराएवजल्पन्तियद्भाव्यन्तद्भविष्यति ॥ ३७ ॥ अदृष्टम्ब
लवन्मूढाःप्रवदन्तिनपण्डिताः ॥ प्रमाणंतस्यसत्वेकिमदृश्यंदृश्यतेकथम् ॥ ३८ ॥ अदृष्टङ्क्वाऽपिदृ
ष्टंस्यादेषामूर्खविभीषका ॥ अवलम्बम्बिनैवैषादुःखेचित्तस्यधारणा ॥ ३९ ॥ चक्रीसमीपेसम्विष्टासं
स्थितापीष्टकारिणी ॥ उद्यमेनविनापिष्टंनभवत्येवसर्वथा ॥ ४० ॥ उद्यमेचकृतेकार्यसिद्धिंयात्येवस
र्वथा ॥ कदाचित्तस्यन्यूनत्वेकार्यंनैवभवेदपि ॥ ४१ ॥ देशङ्कालंचविज्ञायस्वबलंशत्रुजम्बलम् ॥ कृतं
कार्यंभवत्येवबृहस्पतिवचोयथा ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिनिश्चित्यदैत्येन्द्रोरक्तबीजंमहाऽसु

रम् ॥ प्रेषयामाससङ्ग्रामेसैन्येनमहतावृतम् ॥ ४३ ॥ शुंभउवाच ॥ रक्तबीजममहाबाहोगच्छत्वंसमरां
गणे ॥ कुरुयुद्धंमहाभागयथातेबलमाहितम् ॥ ४४ ॥ रक्तबीज उवाच ॥ महाराजनतेकार्याचिन्तास्व
ल्पतरापिवा ॥ अहमेनांहनिष्यामिकरिष्यामिवशेतव ॥४५॥ पश्यमेयुद्धचातुर्यं क्वेयंबालासुरप्रिया ॥
दासींतेहंकरिष्यामिजित्वेमांसमरेबलात् ॥ ४६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याभाष्यकुरुश्रेष्ठरक्तबीजोमहा
सुरः ॥ जगामरथमारुह्यस्वसैन्यपरिवारितः ॥४७॥ हस्त्यश्वरथपादातवृन्दैश्चपरिवेष्टितः ॥ निर्ज
गामरथारूढोदेवींशैलोपरिस्थिताम् ॥ ४८ ॥ तमागतंसमालोक्यदेवीशङ्खमवादयत् ॥ भयदंसर्वदैत्यनां
देवानांमोदवर्धनम् ॥ ४९ ॥ श्रुत्वाशंखस्वनंचोग्रं रक्तबीजोतिवेगवान् ॥ गत्वासमीपेचामुण्डांबभाषेव
चनंमृदु ॥ ५० ॥ रक्तबीजउवाच ॥ बालेकिंमांभीषयसिमत्वात्वंकातरंकिल ॥ शङ्खनादेनतन्वङ्गिवेत्सि
किंधूम्रलोचनम् ॥ ५१ ॥ रक्तबीजोस्मिनाम्नाऽहंत्वत्सकाशमिहागतः ॥ युद्धेच्छाचेत्पिकालापेसज्जा
भवभयंनमे ॥५२॥ पश्याऽद्यमेबलङ्कान्तेदृष्टायेकातरास्त्वया ॥ नाऽहंपंक्तिगतस्तेषांकुरुयुद्धंयथे
च्छसि ॥ ५३ ॥ वृद्धाश्चसेविताःपूर्वं नीतिशास्त्रंश्रुतंत्वया ॥ पठितंचार्थविज्ञानंविद्वद्गोष्ठीकृताऽथवा ॥
॥ ५४ ॥ साहित्यतंत्रविज्ञानंचेदस्तितवसुन्दरि ॥ शृणुमेवचनंपथ्यंतथ्यप्रमितिबृंहितम् ॥ ५५ ॥
रसानांचनवानांवैद्वावेवमुख्यतांगतौ ॥ शृंगारकःशांतिरसोविद्वज्जनसभासुच ॥ ५६ ॥ तयोःशृंगार
एवादौनृपभावेप्रतिष्ठितः ॥ विष्णुर्लक्ष्म्यासहाऽऽस्तेवैसावित्र्याचतुराननः ॥ ५७ ॥ शच्येंद्रःशैलसुत
यासंकरःसहशेरते ॥ वल्ल्यावृक्षोमृगोमृग्याकपोत्याचकपोतकः ॥ ५८ ॥ एवंसर्वेप्राणभृतःसंयोगर
सिकाभृशम् ॥ अप्राप्तभोगविभवायेचाऽन्येकातरनराः ॥ ५९ ॥ भवंतियतयस्तेवैमूढादैवेनवंचिताः॥
असंसाररसज्ञास्तेवञ्चितावंचनापरैः ॥ ६० ॥ मधुरालापनिपुणैरताःशांतिरसेहिते ॥ क्वज्ञानंक्वच
वैराग्यंवर्तमानेमनोभवे ॥ ६१ ॥ लोभेक्रोधेचदुर्धर्षेमोहेमतिविनाशके ॥ तस्मात्त्वमपि

कल्याणिकुरु कांतंमनोहरम् ॥ ६२ ॥ शुंभंसुराणांजेतारंनिशुंभंवामहाबलम् ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वारक्तबीजोऽसौविररामपुरःस्थितः ॥ ६३ ॥ श्रुत्वाजहासचामुं
डाकालिकाचांबिकातथा ।

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कन्धेसप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

व्यासउवाच ॥ कृत्वाहास्यंततोदेवीतमुवाचविशांपते ॥ मेघगंभीरयावाचायुक्तियुक्तमि
दंवचः॥ १ ॥ पूर्वमेवमयाप्रोक्तंमंदात्मन्किंविकत्थसे ॥ दूतस्याऽग्रे यथायोग्यंवचनंहितसंयुतम् ॥२॥
॥ २ ॥ सदृशोममरूपेणबलेनविभवेनच ॥ त्रिलोक्यांयदिकोऽपिस्यात्तंपतिंप्रवृणोम्यहम् ॥ ३ ॥ ब्रूहि
शुंभंनिशुंभंचप्रतिज्ञामेपुराकृता ॥ तस्माद्युद्धयस्वजित्वामांविवाहंविधिवत्कुरु ॥ ४ ॥ त्वंवैतदाऽऽ
ज्ञयाप्राप्तस्तस्यकार्यार्थसिद्धये ॥ संग्रामंकुरुपातालंगच्छवापतिनासह ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥
तच्छ्रुत्वावचनंदेव्याः सदैत्योऽमर्षपूरितः ॥ मुमोचतरसाबाणान्सिंहस्योपरिदारुणान् ॥ ६ ॥
अम्बिकाताञ्छरान्वीक्ष्यगगनेपन्नगोपमान् ॥ चिच्छेदसायकैस्तीक्ष्णैर्लघुहस्ततयाक्षणात् ॥ ७ ॥
अन्यैर्जघानविशिखैरक्तबीजंमहासुरम् ॥ अम्बिकाचापनिर्मुक्तैः कर्णाकृष्टैःशिलाशितैः ॥ ८ ॥ देवी
बाणहतः पापोमूर्च्छामापरथोपरि ॥ ७ ॥ पतितेरक्तबीजेतुहाहाकारोमहानभूत् ॥ ९ ॥ सैनिका
श्चुक्रुशुः सर्वे हताःस्मइतिचाऽब्रुवन् ॥ ततोवुंबारवंश्रुत्वाशुंभःपरमदारुणम् ॥ १० ॥ उद्योगंसर्वसै
न्यानांदैत्यानामादिदेशह ॥ शुंभउवाच ॥ निर्यांतुदानवाःसर्वे कांबोजाःस्वबलैर्वृताः ॥ ११ ॥
अन्येऽप्यतिबलाःशूराःकालकेयाविशेषतः॥ व्यासउवाच ॥ इत्याज्ञप्तंबलंसर्वं शुंभेनचचतुर्विधम् ॥
॥ १२ ॥ निर्जगाममदाविष्टंदेवीसमरमण्डले ॥ तमागतंसमालोक्यचण्डिकादानवम्बलम् ॥
॥ १३ ॥ घण्टानादंचकाराशुभीषणंभयदंमुहुः ॥ ज्यास्वनंशङ्खनादंचचकारजगदम्बिका ॥ १४ ॥

तेननादेनसाजाताकालीविस्तारिताननः ॥ श्रुत्वातन्निनदंघोरंसिंहोदेव्याश्चवाहनम् ॥ १५ ॥
जगर्जसोऽपिबलवाञ्जनयन्भयमद्भुतम् ॥ तन्निनादमुपश्रुत्यदानवाःक्रोधमूर्छिताः ॥ १६ ॥
सर्वेचिक्षिपुरस्त्राणिदेवींप्रतिमहाबलाः ॥ तस्मिन्नेवाऽऽयतेयुद्धेदारुणेलोमहर्षणे ॥ १७ ॥ ब्रह्मादी
नांचदेवानांशक्तयश्चण्डिकांययुः ॥ यस्यदेवस्ययद्रूपंयथाभूषणवाहनम् ॥ १८ ॥ तादृग्रूपास्तदादेव्यः
प्रययुःसमरांगणे ॥ ब्रह्माणीवरटारूढासाक्षसूत्रकमंडलुः ॥ १९ ॥ आगताब्रह्मणःशक्तिर्ब्रह्माणीति
प्रतिश्रुता ॥ वैष्णवीगरुडारूढाशंखचक्रगदाधरा ॥ २० ॥ पद्महस्तासमायातापीतांबरविभूषिता ॥
शांकरीतुवृषारूढात्रिशूलवरधारिणी ॥ २१ ॥ अर्धचन्द्रधरादेवीतथाऽहिवलयाशिवा ॥ कौमारीशि
खिसंरूढाशक्तिहस्तावरानना ॥ २२ ॥ युद्धकामासमायाताकार्तिकेयस्वरूपिणी इन्द्राणीसुष्ठुवदना
सुश्वेतगजवाहना ॥ २३ ॥ वज्रहस्तातिरोषाढ्यासंग्रामाभिमुखीययौ ॥ वाराहीसूकराकाराप्रौढप्रे
तासनामता ॥ २४ ॥ नारसिंहीनृसिंहस्यबिभ्रतीसदृशंवपुः ॥ याम्याचमहिषारूढादण्डहस्ताभय
प्रदा ॥ २५ ॥ समायाताऽथसंग्रामेयमरूपाशुचिस्मिता ॥ तथैववारुणीशक्तिःकौबेरीचमदोत्कटा ॥
॥ २६ ॥ एवंविधास्तथाकाराययुःस्वस्वबलैर्वृताः ॥ आगतास्ताःसमालोक्यदेवीमुदवापच ॥ २७ ॥
स्वस्थामुमुदिरेदेवादैत्याश्चभयमाययुः ॥ ताभिःपरिवृतस्तत्रशङ्करोलोकशङ्करः ॥ २८ ॥ समागम्यच
संग्रामेचण्डिकामित्युवाचह ॥ हन्यन्तामसुराःशीघ्रंदेवानांकार्यसिद्धये ॥ २९ ॥ निशुम्भंचैवशुम्भंच
येचाऽन्येदानवाःस्थिताः ॥ हत्वादैत्यबलंसर्वंकृत्वाचनिर्भयंजगत् ॥ ३० ॥ स्वानिस्वानिचधिष्ण्या
निसमागच्छन्तुशक्तयः ॥ देवायज्ञभुजःसन्तुब्राह्मणायजनेरताः ॥ ३१ ॥ प्राणिनःसन्तुसन्तुष्टाःसर्वे
स्थावरजंगमाः ॥ शमंयांतुतथोत्पाताईतयश्चतथापुनः ॥ ३२ ॥ घनाःकालेप्रवर्षन्तुकृषिर्बहुफलातथा ॥
व्यासउवाच ॥ एवंब्रुवतिदेवेशेशंकरेलोकशङ्करे ॥ ३३ ॥ चण्डिकायाःशरीरात्तुनिर्गताशक्तिरद्भुता ॥

भीषणाऽतिप्रचंडाचशिवाशतनिनादिनी ॥ ३४ ॥ घोररूपाऽथपंचास्यमित्युवाचस्मितानना ॥ देवदेव
व्रजाशुत्वंदैत्यानामधिपंप्रति ॥ ३५ ॥ दूतत्वंकुरुकामारेब्रूहिशुंभंस्मराकुलम् ॥ निशुंभंचमदोत्सिक्तं
वचनान्ममशंकर ॥ ३६ ॥ मुक्त्वात्रिविष्टपंयातयूयंपातालमाशुवै ॥ देवाःस्वर्गेसुसंयांतुतराषाट्स्वा
सनंशुभम् ॥ ३७ ॥ प्राप्नोतुत्रिदिवंस्थानंयज्ञभागांश्चदेवताः ॥ जीवितेच्छाचयुष्माकं यदिस्यात्तुमह
त्तरा ॥ ३८ ॥ तर्हिगच्छतपातालंतरसायत्रदानवाः ॥ अथवाबलमास्थाययुद्धेच्छामरणायचेत् ॥ ३९ ॥
तदाऽऽगच्छंतुतृप्यंतुमच्छिवाःपिशितेनवः ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्याःशूलपाणिस्त्वरा
न्वितः ॥ ४० ॥ गत्वाऽऽहदैत्यराजानंशुंभंसदसिसंस्थितम् ॥ शिवउवाच ॥ राजन्दूतोहमंबायास्त्रिपु
रांतकरोहरः ॥ ४१ ॥ त्वत्सकाशमिहाऽऽयातोहितंकर्तुंतवाऽखिलम् ॥ त्यक्त्वास्वर्गंतथाभूमियूयंग
च्छतसत्वरम् ॥ ४२ ॥ पातालंयत्रप्रह्लादोबलिश्चबलिनांवरः ॥ अथवामरणेच्छाचेत्तर्ह्याऽऽगच्छेतस
त्वरम् ॥ ४३ ॥ संग्रामेवोहनिष्यामिसर्वानेवाहमाशुवै ॥ इत्युवाचमहाराज्ञीयुष्मत्कल्याणहेतवे ॥४४॥
व्यासउवाच ॥ इतिदैत्यवरान्देवीवाक्यममृतसन्निभम् ॥ हितकृच्छ्रावयित्वासप्रत्यायातश्चशूलभृत्
॥ ४५ ॥ यथासौप्रेरितःशंभुर्दूतत्वेदामवान्प्रति ॥ शिवदूतीतिविख्याताजातात्रिभुवनेखिले ॥ ४६ ॥
तेऽपिश्रुत्वावचोदेव्याःशंकरोक्तंतुदुष्करम् ॥ युद्धायनिर्ययुःशीघ्रंदंशिताःशस्त्रपाणयः ॥ ४७ ॥ तरसा
रणमागत्यचंडिकांप्रतिदानवाः ॥ निर्जघ्नुश्चशरैस्तीक्ष्णैःकर्णाकृष्टैःशिलाशितैः ॥ ४८ ॥ कालिकाशूल
पातैस्तान्गदाशक्तिविदारितान् ॥ कुर्वंतीव्यचरत्तत्रभक्षयंतीचदानवान् ॥ ४९ ॥ कमंडलुजलाक्षेपग
तप्राणान्महाबलान् ॥ ब्रह्माणीचाऽकरोत्तत्रदानवान्समरांगणे ॥ ५० ॥ माहेश्वरीवृषारूढात्रिशूलेनाऽ
तिरंहसा ॥ जघानदानवान्संख्येपातयामासभूतले ॥ ५१ ॥ वैष्णवीचक्रपातेनगदापातेनदानवान् ॥
गतप्राणांश्चकाराऽऽशुचोत्तमांगविवर्जितान् ॥ ५२ ॥ ऐंद्रीवज्रप्रहारेणपातयामासभूतले ॥ ऐरावत

कराघातपीडितान्दैत्यपुंगवान् ॥ ५३ ॥ वाराहीतुंडघातेनदंष्ट्राग्रपातनेनच ॥ जघानक्रोधसंयुक्ताशत
शोदैत्यदानवान् ॥ ५४ ॥ नारसिंहीनखैस्तीव्रैर्दारितान्दैत्यपुंगवान् ॥ भक्षयंतीचचाराऽऽजौननादच
मुहुर्मुहुः ॥ ५५ ॥ शिवदूतीसाट्टहासःपातयामासभूतले ॥ तांश्चखादाऽथचामुंडाकालिकाचत्वरा
न्विता ॥ ५६ ॥ शिखिसंस्थाचकौमारीकर्णाकृष्टैःशिलाशितैः ॥ निजघानरणेशत्रून्देवानांचहितायवै
॥ ५७ ॥ वारुणीपाशसंबद्धान्दैत्यान्समरमस्तके ॥ पातयामासतत्पृष्ठेमूर्च्छितान्गतचेतनान् ॥ ५८ ॥
एवंमातृगणेनाऽऽजावतिवीर्यपराक्रमम् ॥ मर्दितंदानवसैन्यंपलायनपरेह्यभूत् ॥ ५९ ॥ बुंबारवस्तुसु
महानभूत्तत्रबलार्णवे ॥ पुष्पवृष्टिंतदादेवाश्चक्रुर्देव्यागणोपरि ॥ ६० ॥ तच्छ्रुत्वानिनदंघोरंजयशब्दं
चदानवाः ॥ रक्तबीजश्चुकोपाशुदृष्ट्वादैत्यान्पलायितान् ॥ ६१ ॥ गर्जमानांस्तथादेवान्वीक्ष्यदैत्योमहा
बलः ॥ रक्तबीजस्तुतेजस्वीरणमभ्याययातदा ॥ ६२ ॥ सायुधोरथसंविष्टःकुर्वञ्ज्याशब्दमद्भुतम् ॥
आजगामतदादेवींक्रोधरक्तेक्षणोद्यतः ॥ ६३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कन्धेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

व्यासउवाच ॥ वरदानमिदंतस्यदानवस्यशिवार्पितम् ॥ अत्यद्भुततरंराजञ्छृणुतत्प्रब्रवी
ष्यहम् ॥ १ ॥ तस्यदेहाद्रक्तबिंदुर्यदापततिभूतले ॥ समुत्पतंतिदैतेयास्तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥ २ ॥
असंख्यातामहावीर्यादानवारक्तसंभवाः ॥ प्रभवंत्वितिरुद्रेणदत्तोऽस्त्यत्यद्भुतोवरः ॥ ३ ॥ सतेनवर
दानेनदर्पितःक्रोधसंयुतः ॥ अभ्यगात्तरसासंख्येहंतुंदेवींसकालिकाम् ॥ ४ ॥ सदृष्ट्वावैष्णवींशक्तिंगरु
डोपरिसंस्थिताम् ॥ शक्त्याजघानदैत्येंद्रस्तांवैकमललोचनाम् ॥ ५ ॥ गदयावारयामासशक्तिःसाश
क्तिसंयुता ॥ अताडयच्चचक्रेणरक्तबीजंमहासुरम् ॥ ६ ॥ रथांगहतदेहात्तुबहुसुस्रावशोणितम् ॥
वज्राहतगिरेःशृंगान्निर्झराइवगैरिकाः ॥ ७ ॥ यत्रयत्रयदाभूमौपतंतिरक्तबिंदवः ॥ समुत्तस्थुस्तदा

कारा:पुरुषाश्चसहस्रशः ॥ ८ ॥ ऐंद्रीतमसुरंघोरंवज्रेणाभिजघानच ॥ रक्तबीजंक्रुधाविष्टानिःससा
रचशोणितम् ॥ ९ ॥ ततस्तत्क्षतजाज्जातारक्तबीजाह्यनेकशः ॥ तद्वीर्याश्चतदाकाराःसायुधायुद्ध
दुर्मदाः ॥ १० ॥ ब्रह्माणीब्रह्मदंडेनकुपिताह्यहनद्भृशम् ॥ माहेश्वरीत्रिशूलेनदारयामासदानवम् ॥११॥
नारसिंहीनखाघातैस्तंविव्याधमहासुरम् ॥ अहनत्तुंडघातेनक्रुद्धातंराक्षसाधमम् ॥ १२ ॥ कौमारी
चतथाशक्त्यावक्षस्येनमताडयत् ॥ सोऽपिक्रुद्धःशरासारैर्बिभेदनिशितैश्चताः ॥ १३ ॥ गदाशक्तिप्रहा
रैस्तुमातृःसर्वाःपृथक्पृथक् ॥ शक्तयस्तंशराघातैर्विविधुस्तत्प्रकोपिताः ॥ १४ ॥ तस्यशस्त्राणिचिच्छे
दचंडिकास्वशरैःशितैः ॥ जघानाऽन्यैश्चविशिखैस्तंदेवीकुपिताभृशम् ॥ १५ ॥ तस्यदेहा
च्चसुस्रावरुधिरंबहुधातुयत् ॥ तस्मात्तत्सदृशाःशूराःप्रादुरासन्सहस्रशः ॥ १६ ॥
रक्तबीजैर्जगद्व्याप्तंरुधिरौघसमुद्भवैः ॥ सन्नादैःसायुधैःकामंकुर्वद्भिर्युद्धमद्भुतम् ॥१७॥ प्रहरंतश्च
तान्दृष्ट्वारक्तबीजाननेकशः ॥ भयभीताःसुरास्त्रेसुर्विषण्णाःशोककर्षिताः ॥१८॥ कथमद्यक्षयंदैत्यागमि
ष्यंतिसहस्रशः ॥ महाकायामहावीर्यादानवारक्तसंभवाः ॥ १९ ॥ एकैवचंडिकाऽत्राऽस्तितथाकालीच
मातरः ॥ एताभिर्दानवाःसर्वेजेतव्याःकष्टमेवतत् ॥ २० ॥ निशुंभोवाऽथशुंभोवासहसाबलसंवृतः ॥
आगमिष्यतिसंग्रामेततोनर्थोमहान्भवेत् ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंदेवाभयोद्विग्नाश्चितामापुर्महत्त
राम् ॥ यदातदांबिकाप्राहकालींकमललोचनाम् ॥ २२ ॥ चामुण्डंकुरुविस्तीर्णवदनंत्वरिताभृशम् ॥
मच्छस्त्रपातसंभूतंरुधिरंपिवसत्वरा ॥ २३ ॥ भक्षयंतीचरणेदानवानद्यकामतः ॥ हनिष्यामिशरैस्ती
क्ष्णैर्गदासिमुसलैस्तथा ॥ २४ ॥ तथाकुरुविशालाक्षिपानंतद्रुधिरस्यच ॥ बिंदुमात्रंयथाभूम्यांनपतेद
पिसांप्रतम् ॥ २५ ॥ भक्ष्यमाणास्तदादैत्यानचोत्पत्स्यंतिचाऽपरे ॥ एवमेषांक्षयोनूनंभविष्यतिनचाऽ
न्यथा ॥ २६ ॥ घातयिष्याम्यहंदैत्यंत्वंभक्षयचसत्वरा ॥ पिबंतीक्षतजंसर्वंयतमानाऽरिसंक्षये ॥ २७ ॥

इत्थंदैत्यक्षयंकृत्वादत्त्वाराज्यंसुरालयम ॥ इंद्रायसुस्थिः सर्वं गमिष्यामोयथासुखम् ॥ २८ ॥ व्यासउ
वाच ॥ इत्युक्त्वांबिकयादेवीचामुंडाचंडविक्रमा ॥ पपौचक्षतजंसर्वं रक्तबीजशरीरजम् ॥ २९ ॥ अंबिका
तंजघानाऽऽशुखड्गेनमुसलेनच ॥ चखाददेहशकलांश्चामुंडातान्कृशोदरी ॥ ३० ॥ सोऽपिक्रुद्धोग
दाघातैश्चामुंडांसमघातयत् ॥ तथापिसापपावाशुक्षतजंतमभक्षयत् ॥ ३१ ॥ येऽन्येरुधिरजाःक्रूरारक्त
बीजामहाबलाः ॥ तेऽपिनिष्पातिताःसर्वे भक्षितागतशोणिताः ॥ ३२ ॥ कृत्रिमाभक्षिताःसर्वे यस्तुस्वा
भाविकोऽसुरः ॥ सोऽपिप्रपातितोहत्वाखड्गेनाऽतिविखंडितः ॥ ३३ ॥ रक्तबीजेहतेरौद्रे येचान्येदानवा
रणे ॥ पलायनंततःकृत्वागतास्तेभयकंपिताः ॥ ३४ ॥ हाहेति विब्रुवंतस्तेशुंभंप्रोचुःसुविह्वलाः ॥ रुधि
रारक्तदेहाश्चविगतास्त्राविचेतसः ॥ ३५ ॥ राजन्नंबिकयारक्तबीजोऽसौविनिपातितः ॥ चामुंडातस्य
देहात्तुपपौसर्वंचशोणितम ॥ ३६ ॥ येचाऽन्येदानवाःशूरावाहनेनाऽतिरंहसा ॥ सिंहेननिहताःसर्वे का
ल्याचभक्षिताःपरे ॥ ३७ ॥ वयंत्वांकथितुंराजन्नागतायुद्धचेष्टितम् ॥ चरितंचतथादेव्याःसंग्रामेपरमा
द्भुतम् ॥ ३८ ॥ अजेयेयंमहाराजसर्वथादैत्यदानवैः ॥ गन्धर्वाऽसुरयक्षैश्चपन्नगोरगराक्षसैः ॥ ३९ ॥
अन्यास्तत्रागतादेव्यइंद्राणीप्रमुखाभृशम् ॥ युध्यमानामहाराजवाहनैरायुधैर्युताः ॥ ४० ॥ ताभिःस
र्वं हतंसैन्यंदानवानांवरायुधैः ॥ रक्तबीजोऽपिराजेंद्रतरसाविनिपातितः ॥ ४१ ॥ एकापिदुःसहादेवी
किंपुनस्ताभिरन्विता ॥ सिंहोऽपिहन्तिसंग्रामेराक्षसानमितप्रभः ॥ ४२ ॥ अतोविचार्यसचिवैर्यद्युक्तं
तद्विधीयताम् ॥ नवैरमनयायुक्तंसंधिरेवसुखप्रदः ॥ ४३ ॥ आश्चर्यमेतदखिलंयन्नारीहंतिराक्षसान् ॥
रक्तबीजोऽपिनिहतःपीतंतस्याऽपिशोणितम् ॥ ४४ ॥ अन्येनिपातितादैत्याःसंग्रामेंबिकयानृप ॥ चामुं
डयाचमांसंवैभक्षितंसकलंरणे ॥ ४५ ॥ वरंपातालगमनंतस्याःसेवाऽथवावरा ॥ नतुयुद्धंमहाराज
कार्यमंबिकयासह ॥ ४६ ॥ ननारीप्राकृताह्येषादेवकार्यार्थसाधिनी ॥ मायेयंप्रबलादेवीक्षपयंतीयमु

स्थिता ॥ ४७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषांवचस्तथ्यंश्रुत्वाकालविमोहितः ॥ मुमूर्षुःप्रत्युवाचेदंशुंभः
प्रस्फुरिताधरः ॥ ४८ ॥ शुंभउवाच ॥ यूयंगच्छतपातालंशरणंवाभयातुराः ॥ हनिष्याम्यहमद्यैवतांच
ताश्चसमुद्यतः ॥ ४९ ॥ जित्वासर्वान्सुरानाजौकृत्वाराज्यंसुपुष्कलम् ॥ कथंनारीभयोद्विग्नःपातालं
प्रविशाम्यहम् ॥ ५० ॥ निहत्यपार्षदान्सर्वान्रक्तबीजमुखान्रणे ॥ प्राणत्राणायगच्छामिहित्वाकिंविपु
लंयशः ॥ ५१ ॥ मरणंत्वनिवार्यंवैप्राणिनांकालकल्पितम् ॥ तद्भयंजन्मनोपात्तंत्यजेत्कोदुर्लभंयशः
॥ ५२ ॥ निशुंभाहंगमिष्यामिरथारूढोरणाजिरे ॥ हत्वातामागमिष्यामिनागमिष्यामिचान्यथा ॥५३॥
त्वंतुसेनायुतोवीरपार्ष्णिग्राहोभवस्वमे ॥ तस्मातांशरैस्तीक्ष्णैर्नारींनययमालये ॥ ५४ ॥ निशुंभउवा
च ॥ अहमद्यहनिष्यामिगत्वादुष्टांचकालिकाम् ॥ आगमिष्याम्यहंशीघ्रंगृहीत्वातामथांबिकाम् ॥
॥ ५५ ॥ माचिंतांकुरुराजेंद्रवराकायास्तुकारणे ॥ क्वैषाबालाक्वमेबाहुवीर्यंविश्ववशंकरम् ॥ ५६ ॥
त्यक्त्वार्तिविपुलांभ्रातर्भुंक्ष्वभोगाननुत्तमान् ॥ आनयिष्याम्यहंकमंमानिनीमानसंयुताम् ॥ ५७ ॥
मयितिष्ठतितेराजन्नयुक्तंगमनंरणे ॥ गत्वाऽहमानयिष्यामितत्राथैवजयश्रियम् ॥ ५८ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाभ्रातरंज्येष्ठंकनीयान्बलगर्वितः ॥ रथमास्थायविपुलंसन्नद्धः
स्वबलावृतः ॥ ५९ ॥ जगामतरसातूर्णंसंगरेकृतमंगलः ॥ संस्तुतोबन्दिसूतैश्चसायुधः
सपरिष्करः ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कंधेएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

व्यासउवाच ॥ निशुंभोनिश्चयंकृत्वामरणायजयायवा ॥ सोद्यमःसबलःशूरोरणेदेवीमुपाय
यौ ॥ १ ॥ तमाजगामशुंभोपिस्वबलेनसमावृतः ॥ प्रेक्षकोभूद्रणेराजासंग्रामरसपंडितः ॥ २ ॥
गगनेसंस्थितादेवास्तदाभ्रपटलावृताः ॥ दिदृक्षवस्तुसंग्रामेसेन्द्रायक्षगणास्तथा ॥ ३ ॥ निशुम्भोऽ

थरणेगत्वाधनुरादायशार्ङ्गकम् ॥ चकारशरवृष्टिंसभीषयञ्जगदम्बिकाम् ॥ ४ ॥ मुंचंतंशरजालानि
निशुम्भंचंडिकारणे ॥ वीक्ष्याऽऽदायधनुःश्रेष्ठंजहाससुस्वरंमुहुः ॥ ५ ॥ उवाचकालिकांदेवीपश्यमूर्ख
त्वमेतयोः ॥ मरणायागतौकालिमत्समीपमिहाऽधुना ॥ ६ ॥ दृष्ट्वादैत्यवधंघोरंरक्तबीजात्ययंतथा ॥
जयाशांकुरुतस्त्वेतौमोहितौममभायया ॥ ७ ॥ आशाबलवतीह्येषानजहातिनरंक्वचित् ॥ भग्नंहतंब
लंनष्टंगतपत्त्वंविचेतनम् ॥८॥ आशापासनिबद्धौद्वौयुद्धायसमुपागतौ ॥ निहन्तव्यौमयाकालिरणेशुम्भ
निशुम्भकौ ॥९॥ आसन्नमरणावेतौसंप्राप्तौदैवमोहितौ ॥ पश्यतांसर्वदेवानांहनिष्याम्यहमद्यतौ ॥१०॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाकालिकांचण्डीकर्णाकृष्टशरोत्करैः ॥ छादयामासतरसानिशुम्भंपुरतःस्थि
तम् ॥ ११ ॥ दानवोऽपिशरांस्तस्याश्चिच्छेदनिशितैःशरैः ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंबभूवाऽतिभयानकम् ॥
॥ १२ ॥ केसरीकेशजालानिधुन्वानःसैन्यसागरम् ॥ गाहयामासबलवान्सरसींवारणोयथा ॥ १३ ॥
नखैर्दन्तप्रहारैस्तुदानवान्पुरतःस्थितान् ॥ चखादचविशीर्णाङ्गान्गजानिवमदोत्कटान् ॥ १४ ॥ एवंवि
मथ्यमानेतुसैन्येकेसरिणातदा ॥ अभ्यधावन्निशुम्भोऽथविकृष्टवरकार्मुकः ॥ १५ ॥ अन्येऽपिक्रुद्धादै
त्येन्द्रादेवींहन्तुमुपाययुः ॥ सन्दष्टदन्तरसनारक्तनेत्राह्यनेकशः ॥ १६ ॥ तत्राजगामतरसाशुम्भःसैन्य
समावृतः ॥ निहत्यकालिकांकोपाद्ग्रहीतुंजगदम्बिकाम् ॥ १७ ॥ तत्राऽगत्यददर्शाऽऽजावंबिकांचपु
रःस्थिताम् ॥ रौद्ररसयुतांकांतांशृङ्गाररससंयुताम् ॥ १८ ॥ तांवीक्ष्यविपुलापांगींत्रैलोक्यवरसुन्द
रीम् ॥ सुरक्तनयनांरम्यांक्रोधरक्तेक्षणांतथा ॥ १९ ॥ विवाहेच्छांपरित्यज्यजयाशांदूरतस्तथा ॥
मरणेनिश्चयंकृत्वातस्थावाहितकार्मुकः ॥ २० ॥ तंतथादानवंदेवीस्मितपूर्वमिदंवचः ॥ बभाषेशृणव
तांतेषांदैत्यानांरणमस्तके ॥ २१ ॥ गच्छध्वंपामरायूयंपातालंवाजलार्णवम् ॥ जीविताशांस्थिरांकृत्वा
त्यक्त्वाऽत्रैवायुधानिच ॥२२॥अथवामच्छराघातहतप्राणारणाजिरे ॥ प्राप्यस्वर्गसुखंसर्वेक्रीडंतुविगत

उवरा: ॥ २३ ॥ कातरत्वंचशूरत्वंनभवत्येवसर्वथा ॥ ददाम्यभयदानंवैयान्तुसर्वे यथासुखम् ॥ २४ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यानिशुम्भोमदगर्वितः ॥ निशितंखड्गमादायचर्मचैवाऽष्टचंद्रकम्
॥ २५ ॥ धावमानस्तुतरसाऽसिनासिंहंमदोत्कटम् ॥ जघानाऽतिबलान्मूर्ध्निभ्रामयञ्जगदम्बिकाम् ॥
॥ २६ ॥ ततोदेवीस्वगदयावंचयित्वासिपातनम् ॥ ताडयामासतंबाहोर्मूलेपरशुनातदा ॥ २७ ॥
खड्गेननिहतःसोऽपिबाहुमूलेमहामदः ॥ संस्तभ्यवेदनांभूयोजघानचण्डिकांतदा ॥ २८ ॥ साऽपिघ
ण्टास्वनंघोरंचकारभयदंनृणाम् ॥ पपौपुनःपुनःपानंनिशुम्भंहन्तुमिच्छती ॥ २९ ॥ एवंपरस्परंयुद्ध
बभूवाऽतिभयप्रदम् ॥ देवानांदानवानांचपरस्परजयैषिणाम् ॥ ३० ॥ पलादाःपक्षिणःक्रूराःसारमेया
श्चजम्बुकाः ॥ ननृतुश्चाऽतिसन्तुष्टागृध्रा.कंकाश्चवायसाः ॥ ३१ ॥ रणभूर्भातिभूयिष्ठपतिताऽसुरवर्ष्म
कैः ॥ रुधिरस्रावसंयुक्तैर्गजाश्वदेहसंकुला ॥ ३२ ॥ पतितान्दानवान्दृष्ट्वानिशुम्भोऽतिरुषान्वितः ॥
प्रययौचण्डिकांतूर्णङ्गदामादायदारुणाम् ॥ ३३ ॥ सिंहंजघानगदयामस्तकेमदगर्वितः ॥ प्रहृत्यचसिम
तंकृत्वापुनर्देवीमताडयत् ॥ ३४ ॥ साऽपितंकुपिताऽतीवनिशुम्भंपुरतःस्थितम् ॥ प्रहरन्तंसमीक्ष्याऽ
थदेवीवचनमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ देव्युवाच ॥ तिष्ठमंदमतेतावद्यावत्खड्गमिदंतव ॥ ग्रीवायांप्रेरयाम्य
स्माद्गंतासियमसादनम् ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वातरसादेवीकृपाणेनसमाहिता ॥ चिच्छे
दमस्तकंतस्यनिशुम्भस्याऽथचण्डिका ॥३७॥ सच्छिन्नमस्तकोदेव्याकबन्धोऽतीवदारुणः ॥ बभ्राम
चगदापाणिस्त्रासयन्देवतागणान् ॥ ३८ ॥ देवीतस्यशितैर्बाणैश्चिच्छेदचरणौकरौ ॥ पपातोर्व्यान्ततः
पापीगतासुःपर्वतोपमः ॥ ३९ ॥ तस्मिन्निपतितेदैत्येनिशुम्भेभीमविक्रमे ॥ हाहाकारोमहानासीत्तत्सै
न्येभयकंपिते ॥ ४० ॥ त्यक्त्वाऽऽयुधानिसर्वाणिसैनिकाःक्षतजाऽऽप्लुताः ॥ जग्मुर्वुंबारवंसर्वेकुर्वाणा
राजमन्दिरम् ॥४१॥ तानागतान्सुसंप्रेक्ष्यशुम्भःशत्रुनिषूदनः ॥ पप्रच्छक्वनिशुम्भोऽसौकथंभग्नाःपला

यिताः ॥ ४२ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराज्ञस्तेप्रोचुःप्रणताभृशम् ॥ राजंस्तेनिहताभ्राताशेतेसमरमूर्धनि ॥
॥ ४३ ॥ तयानिपातिताःशूरायेचतेऽप्यनुजाऽनुगाः ॥ वयंत्वांकथितुंसर्वंवृत्तांतंसमुपागताः ॥ ४४ ॥
निशुम्भोनिहतस्तत्रतयाचण्डिकयाधुना ॥ नहियुद्धस्यकालोद्यतवराजन्रणांगणे ॥४५॥ देवकार्यंसमु
द्दिश्यकाऽपीयंपरमांगना ॥ हन्तुंदैत्यकुलंनूनंप्राप्तेतिपरिचिंतय ॥ ४६ ॥ नैषाप्राकृतयोषैवदेवीशक्ति
रनुत्तमा ॥ अचिंत्यचरिताक्वाऽपिदुर्ज्ञेयादैवतैरपि ॥ ४७ ॥ नानारूपधरातीवमायामूलविशारदा ॥
विचित्रभूषणादेवीसर्वायुधधराशुभा ॥ ४८ ॥ गहनागूढचरिताकालरात्रिरिवापरा ॥ अपारपारगापू
र्णासर्वलक्षणसंयुता ॥ ४९ ॥ अन्तरिक्षस्थितादेवास्तांस्तुवंत्यकुतोभयाः ॥ देवकार्यंचकुर्वाणांभीदे
वींपरमाद्भुताम् ॥ ५० ॥ पलायनंपरोधर्मःसर्वथादेहरक्षणम् ॥ रक्षितेकिलदेहेस्मिन्कालेस्मत्सुखताङ्ग
ते ॥ ५१ ॥ संग्रामेविजयोराजन्भवितातेनसंशयः ॥ कालः करोतिबलिनंसमयेनिर्बलंक्वचित् ॥ ५२ ॥
तंपुनःसबलंकृत्वाजयायोपदधातिहि ॥ दातारंयाचकंकालःकरोतिसमयेक्वचित् ॥ ५३ ॥ भिक्षुकंधन
दातारंकरोतिसमयांतरे ॥ विष्णुःकालवशेनूनंब्रह्मावापार्वतीपतिः ॥ ५४ ॥ इंद्राद्यानिर्जराःसर्वेकाल
एवप्रभुःस्वयम् ॥ तस्मात्कालंप्रतीक्षस्वविपरीतंतवाऽधुना ॥ ५५ ॥ संमुखोदेवतानांचदैत्यानांनाश
हेतुकः ॥ एकैवचगतिर्नास्तिकालस्यकिलभूपते ॥ ५६ ॥ नानारूपधराऽप्यस्तिज्ञातव्यंतस्यचेष्टि
तम् ॥ कदाचित्संभवोनृणांकदाचित्प्रलयस्तथा ॥ ५७ ॥ उत्पत्तिहेतुःकालोऽन्यःक्षयहेतुस्तथाऽपरः ॥
प्रत्यक्षंतेमहाराजदेव्याःसर्वेसवासवाः ॥ ५८ ॥ करदास्तेकृताःपूर्वंकालेनसंमुखेनच ॥ तेनैवविमुखे
नाऽद्यबलिनोऽबलयाऽसुराः ॥ ५९ ॥ निहतानितरांकालःकरोतिचशुभाशुभम् ॥ नवात्रकारणंकाली
नैवदेवाःसनातनाः ॥ ६० ॥ यथातेरोचतेराजंस्तथाकुरुविमृश्यच ॥ कालोऽयंनाऽत्रहेतुस्तेदानवानां
तथापुनः ॥ ६१ ॥ त्वदग्रतोगतःशक्रोभग्नःसंख्येनिरायुधः ॥ तथाविष्णुस्तथारुद्रोवरुणोधनदोयमः

॥ ६२ ॥ तथात्वमपिराजेंद्रवीक्ष्यकालवशंजगत ॥ पातालंगच्छतरसाजीवन्भद्रमवाप्स्यसि ॥ ६३ ॥
मृतेत्वयिमहाराजशत्रवस्तेमुदान्विताः ॥ मंगलानिप्रगायंतेविचरिष्यंतिसर्वतः ॥ ६४ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कन्धेत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

व्यासउवाच ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वाशुंभोदैत्यपतिस्तथा ॥ उवाचसैनिकानाशुकोपाकुलित
लोचनः ॥ १ ॥ शुंभउवाच ॥ जाल्माःकिंब्रूतदुर्वाच्यंकृत्वाजीवितुमुत्सहे ॥ निहत्यसचिवान्भ्रातृ
न्निर्लज्जोविचरामिकिम् ॥ २ ॥ कालःकर्ताशुभानांवाऽशुभानांबलवत्तरः ॥ काचिंताममदुर्वारेतस्मि
न्नीशेऽप्यरूपके ॥ ३ ॥ यद्भवतितद्भवतुयत्करोतिकरोतुतत् ॥ नमेचिंताऽस्तिकुत्राऽपिमरणाज्जीवना
त्तथा ॥ ४ ॥ सकालोऽप्यन्यथाकर्तुंभावितोनेशतेक्वचित ॥ नवर्षतिचपर्जन्यःश्रावणेमासिसर्वथा
॥ ५ ॥ कदाचिन्मार्गशीर्षेवापौषेमाघेऽथफाल्गुने ॥ अकालेवर्षतीवाऽऽशुतस्मान्मुख्योनचास्त्ययम्
॥ ६ ॥ कालोनिमित्तमात्रंतुदैवंहिबलवत्तरम् ॥ दैवेननिर्मितंसर्वंनाऽन्यथाभवतीत्यदः ॥ ७ ॥ दैवमेव
परंमन्येधिकपौरुषमनर्थकम् ॥ जेतायःसर्वदेवानांनिशुंभोऽप्यनयाहतः ॥ ८ ॥ रक्तबीजोमहाशूरःसोऽ
पिनाशंगतोयदा ॥ तदाहंकीर्तिमुत्सृज्यजीविताशांकरोमिकिम् ॥ ९ ॥ प्राप्तेकालेस्वयंब्रह्मापरार्धद्वय
संमिते ॥ निधनंयातितरसाजगत्कर्तास्वयंप्रभुः ॥ १० ॥ चतुर्युगसहस्रंतुब्रह्मणोदिवसेकिल ॥
पतंतिभवनात्पंचनवचेंद्रास्तथापुनः ॥ ११ ॥ तथैवद्विगुणेविष्णुर्मरणायोपकल्पते ॥ तथैवद्विगुणेका
लेशंकरःशांतिमेतिच ॥ १२ ॥ काचितामरणेमूढानिश्चलेदैवनिर्मिते ॥ महीमहीधराणांचनाशःसूर्यश
शांकयोः ॥ १३ ॥ जातस्यहिध्रुवंमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ अध्रुवेऽस्मिञ्छरीरेतुरक्षणीयंयशः स्थिर
म् ॥ १४ ॥ रथोमेकल्प्यतांशीघ्रंगमिष्यामिरणाजिरे ॥ जयोवामरणंवापिभवत्वद्यैवदैवतः ॥ १५ ॥
इत्युक्त्वासैनिकाञ्छुंभोरथमास्थायसत्वरः ॥ प्रययावंबिकायत्रसंस्थितातुहिमाचले ॥ १६ ॥ सैन्यं

प्रचलितंतस्यसंगेतत्रचतुर्विधम् ॥ हस्त्यश्वरथपादातिसंयुतंसायुधंबहु ॥ १७ ॥ तत्रगत्वाऽचलेशुं
भःसंस्थितांजगदंबिकाम् ॥ त्रैलोक्यमोहिनींकांतामपश्यत्सिंहवाहिनीम् ॥ १८ ॥ सर्वाभरणभूषाढ्यां
सर्वलक्षणसंवृताम् ॥ स्तूयमानांसुरैःखस्थैर्गंधर्वयक्षकिन्नरैः ॥ १९ ॥ पुष्पैश्चपूज्यमानांचमंदारपाद
पोद्भवैः ॥ कुर्वाणांशंखनिनदंघंटानादंमनोहरम् ॥ २० ॥ दृष्ट्वातांमोहमगमच्छुंभःकामविमोहितः ॥
पंचबाणाऽऽहतःकामंमनसासमचिंतयत् ॥ २१ ॥ अहोरूपमिदंसम्यगहोचातुर्यमद्भुतम् ॥ सौकुमार्यं
चधैर्यंचपरस्परविरोधियत् ॥ २२ ॥ सुकुमाराऽतितन्वंगीसद्यःप्रकटयौवना ॥ चित्रमेतदसौबाला
कामभावविवर्जिता ॥ २३ ॥ कामकांतासमारूपेसर्वलक्षणलक्षिता ॥ अंबिकेयंकिमेतत्तुहंतिसर्वान्म
हाबलान् ॥ २४ ॥ उपायःकोऽत्रकर्तव्योयेनमेवशगाभवेत् ॥ नमंत्रावामरालाद्यौसाधनेसन्निधौमम
॥ २५ ॥ सर्वमंत्रमयीह्येषामोहिनीमदगर्विता ॥ सुन्दरीयंकथंमेस्याद्वशगावरवर्णिनी ॥ २६ ॥
पातालगमनंमेऽद्यनयुक्तंसमरांगणात् ॥ सामदानविभेदैश्चनेयंसाध्यामहाबला ॥ २७ ॥ किंकर्तव्यंक्व
गंतव्यंविषमेसमुपस्थिते ॥ मरणेनोत्तमंचाऽत्रस्त्रीकृतंतुयशोपहृत् ॥ २८ ॥ मरणंऋषिभिःप्रोक्तंसंगरेमंग
लास्पदम् ॥ यत्तत्समानबलयोर्योधयोर्युध्यतोःकिल ॥ २९ ॥ प्राप्तेयंदैवरचितानारीनरशतोत्तमा ॥
नाशायाऽस्मत्कुलस्येहसर्वथाऽतिबलाबला ॥ ३० ॥ वृथाकिंसामवाक्यानिमयायोज्यानिसांप्रतम् ॥
हननायागताह्येषाकिंतुसास्नाप्रसीदति ॥ ३१ ॥ नदानैश्चालितुंयोग्यानानाशस्त्रविभूषिता ॥ भेदस्तु
विकलःकामंसर्वंदेववशानुगा ॥ ३२ ॥ तस्मात्तुमरणंश्रेयोनसंग्रामेपलायनम् ॥ जयोवामरणंवाऽद्यभ
वत्येवयथाविधि ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंचिंत्यमनसाशुंभःसत्त्वाश्रितोभवत् ॥ युद्धायसुस्थि
रोभूत्वातामुवाचपुरःस्थिताम् ॥ ३४ ॥ देवियुध्यस्वकान्तेऽद्यवृथाऽयंतेपरिश्रमः ॥ मूर्खाऽसिकिलना
रीणांनाऽयंधर्मःकदाचन ॥ ३५ ॥ नारीणांलोचनेबाणाभ्रुवावेवशरासनम् ॥ हावभावास्तुशस्त्राणिपु

माँल्लक्ष्यंविचक्षणः ॥ ३६ ॥ सन्नाहश्चांगरागोत्ररथश्चाऽपिमनोरथः ॥ मन्दप्रजल्पितंभेरीशब्दोनाऽन्यः
कदाचन ॥३७॥ अन्यास्त्रधारणंस्त्रीणांविडंबनमसंशयम् ॥ लज्जैवभूषणंकांतेनचधाष्टर्यं कदाचन॥३८॥
युध्यमानावरानारीकर्कशेवाऽभिदृश्यते ॥ स्तनौसंगोपनीयौवाधनुषःकर्षणेकथम् ॥ ३९ ॥ क्वमंदगम
नंकुत्रगदामादायधावनम् ॥ बुद्धिदाकालिकातेऽत्रचामुंडापरनायिका ॥४०॥ चंडिकामंत्रमध्यस्थाला
लनेऽसुस्वराशिवा ॥ वाहनंमृगराडास्तेसर्वसत्वभयंकरः ॥४१॥ वीणानादंपरित्यज्यघंटानादंकरोषि
यत् ॥ रूपयौवनयोःसर्वंविरोधिवरवर्णिनि ॥ ४२ ॥ यदितेसंगरेच्छास्तिकुरूपाभवभामिनि ॥ लम्बो
ष्ठीकुनखीक्रूराध्वांक्षवर्णाविलोचना ॥ ४३ ॥ लम्बपादाकुदन्तीचमार्जारनयनाकृतिः ॥ ईदृशंरूपमा
स्थायतिष्ठयुद्धेस्थिराभव ॥ ४४ ॥ कर्कशंवचनंब्रूहिततोयुद्धंकरोम्यहम् ॥ ईदृशींसुदतींदृष्ट्वानमेपाणिः
प्रसीदति ॥ ४५ ॥ हन्तुंत्वांमृगशावाक्षिकामंकांतोपमेमृधे ॥ व्यासउवाच ॥ इतिब्रुवाणंकामार्तंवीक्ष्य
तंजगदम्बिका ॥ ४६ ॥ स्मितपूर्वमिदंवाक्यमुवाचभरतोत्तम ॥ देव्युवाच ॥ किंविषीदसिमन्दात्मन्का
मबाणविमोहितः ॥ ४७ ॥ प्रेक्षिकाऽहंस्थितामूढकुरुकालिकयामृधम् ॥ चामुण्डयावाकुर्वेतेतवयोग्ये
रणांगणे ॥ ४८ ॥ प्रहरस्वयथाकामंनाऽहंत्वांयोद्धुमुत्सहे ॥ इत्युक्त्वाकालिकांप्राहदेवीमधुरयागिरा ॥
॥ ४९ ॥ जह्येनंकालिकेक्रूरेकुरूपंप्रियमाहवे ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्ताकालिकाकालप्रेरिताकालरूपि
णी ॥ ५० ॥ गदांप्रगृह्यतरसातस्थावाजौकृतोद्यमा ॥ तयोःपरस्परंयुद्धंबभूवाऽतिभयानकम् ॥ ५१ ॥
पश्यतांसर्वदेवानांमुनीनांचमहात्मनाम् ॥ गदामुद्यम्यशुंभोऽथजघानकालिकांरणे ॥ ५२ ॥ कालिका
दैत्यराजानंगदयान्यहनद्भृशम् ॥ बभंजाऽस्यरथंचंडीगदयाकनकोज्ज्वलम् ॥ ५३ ॥ खरान्हत्वाजघा
नाऽऽशुदारुकंदारुणस्वना ॥ सपदातिर्गदांगुर्वीं समादायक्रुधान्वितः ॥ ५४ ॥ कालिकाभुजयोर्मध्येप्रह
त्रिच्छेदाऽस्यभुजंसव्यंसायुधंचंदना ॥ ५५ ॥
सन्नहनत्तदा ॥ वंचयित्वागदापातंखड्गमादायसत्वरा ॥ ५५ ॥ चिच्छेदाऽस्यभुजंसव्यंसायुधंचंदना

र्चितम् ॥ सच्छिन्नबाहुविरथोगदापाणिःपरिप्लुतः ॥ ५६ ॥ अचिरेणसमागम्यकालिकामहनत्तदा ॥
कालीचकरवालेनभुजंतस्याऽथदक्षिणम् ॥ ५७ ॥ चिच्छेदप्रहसंतीसासगदंकिलसांगदम् ॥ कर्तुंपाद
प्रहारंसकुपितःप्रययौजवात् ॥ ५८ ॥ कालीचिच्छेदचरणौखड्गेनाऽस्यत्वरान्विता ॥ सच्छिन्नकरपा
दोऽपितिष्ठतिष्ठेतिचाब्रुवन् ॥ ५९ ॥ धावमानोययावाशुकालिकांभीषयन्निव ॥ तमागच्छंतमालोक्य
कालिकाकमलोपमम् ॥ ६० ॥ चकर्तमस्तकंकंठाद्रुधिरौघवहंभृशम् ॥ छिन्नेऽसौमस्तकेभूमौपपात
गिरिसन्निभः ॥ ६१ ॥ प्राणाविनिर्ययुर्यस्यदेहादुत्क्रम्यसत्वरम् ॥ गतासुंपतितंदैत्यंदृष्ट्वादेवाःसवा
सवाः ॥ ६२ ॥ तुष्टुवुस्तांतदादेवींचामुडांकालिकांतथा ॥ ववुर्वाताःशिवास्तत्रदिशश्चविमलाभृशम्
॥ ६३ ॥ बभूवुश्चाऽग्नयोहोमेप्रदक्षिणशिखाःशुभाः ॥ हतशेषाश्चयेदैत्याःप्रणम्यजगदंबिकाम् ॥ ६४ ॥
त्यक्त्वाऽऽयुधानितेसर्वेपातालंप्रययुर्नृप ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदेव्याश्चरितमुत्तमम् ॥ ६५ ॥ शुंभा
दीनांवधेचैवसुराणांरक्षणंतथा॥एतदाख्यानकंसर्वं पठन्तिभुविमानवाः॥६६॥ शृण्वंतिचसदाभक्त्या
तेकृतार्थाभवंतिहि ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्धनश्चधनंबहु ॥ ६७ ॥ रोगीचमुच्यतेरोगात्सर्वान्कामान
वाप्नुयात् ॥ शत्रुतोनभयंतस्ययइदंचरितंशुभम् ॥ शृणोतिपठतेनित्यंमुक्तिभाग्जायतेनरः ॥ ६८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेशुंभवधोनामएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

जनमेजयउवाच ॥ महिमावर्ण्यतेसम्यक्चंडिकायास्त्वयामुने ॥ केनचाराधितापूर्वंचरित्र
त्रययोगतः ॥ १ ॥ प्रसन्नाकस्यवरदाकेनप्राप्तंफलंमहत् ॥ आराध्यकामदांदेवींकथयस्वकृपानिधे
॥ २ ॥ उपासनाविधिंब्रह्मंस्तथापूजाविधिंवद ॥ विस्तरेणमहाभागहोमस्यचविधिंपुनः ॥ ३ ॥ सूत
उवाच ॥ इतिभूपवचःश्रुत्वाप्रीतःसत्यवतीसुतः ॥ प्रत्युवाचनृपंकृष्णोमहामायाप्रपूजनम् ॥ ४ ॥
व्यासउवाच ॥ स्वारोचिषेंतरेपूर्वंसुरथोनामपार्थिवः ॥ बभूवपरमोदारःप्रजापालनतत्परः ॥ ५ ॥

सत्यवादीकर्मपरोब्राह्मणानांचपूजकः ॥ गुरुभक्तिरतोनित्यंस्वदारगमनेरतः ॥ ६ ॥ दानशीलोऽविसे
धीचधनुर्वेदैकपारगः ॥ एवंपालयतोराज्यंम्लेच्छापर्वतवासिनः ॥ ७ ॥ बलाच्छक्रत्वमापन्नाःसैन्यं
कृत्वाचतुर्विधम् ॥ हस्त्यश्वरथपादातिसहितास्तेमदोत्कटाः ॥ ८ ॥ कोलाविध्वंसिनः प्राप्ताःपृथ्वी
ग्रहणतत्पराः ॥ सुरथःसैन्यमादायसंमुखःसमपद्यत ॥ ९ ॥ युद्धंसमभवद्घोरंतस्यतैरतिदारुणैः ॥
म्लेच्छानांतुबलंस्वल्पंराज्ञस्तद्बलमद्भुतम् ॥ १० ॥ तथापितैर्जितोयुद्धेदैवाद्राजापराजितः ॥
भग्नश्चस्वपुरंप्राप्तः सुरक्षंदुर्गमंडितम् ॥ ११ ॥ चिंतयामासमेधावीराजानीतिविचक्षणः ॥ प्रधा
नान्विमनादृष्ट्वाशत्रुपक्षसमाश्रितान् ॥ १२ ॥ स्थानंगृहीत्वाविपुलंपरिखादुर्गमंडितम् ॥ कालप्रतीक्षा
कर्तव्याकिंवायुद्धंवरंमतम् ॥ १३ ॥ मंत्रिणःशत्रुवशगामंत्रयोग्यानतेकिल ॥ किंकरोमीतिमनसाभूप
तिःसमचिंतयत् ॥ १४ ॥ कदाचित्तेगृहीत्वामांपापाचाराःपराश्रिताः ॥ शत्रुभ्योऽथप्रदास्यंतितदाकिं
वाभविष्यति ॥ १५ ॥ पापबुद्धिषुविश्वासोनकर्तव्यः कदाचन ॥ किंनतेवैप्रकुर्वंतियेलोभवशगानराः
॥ १६ ॥ भ्रातरंपितरंमित्रंसुहृदंबांधवंतथा ॥ गुरुंपूज्यंद्विजंद्वेष्टिलोभाविष्टःसदानरः ॥ १७ ॥ तस्मा
न्मयानकर्तव्योविश्वासःसर्वथाऽधुना ॥ मंत्रिवर्गेऽतिपापिष्ठेशत्रुपक्षसमाश्रिते ॥ १८ ॥ इतिसंचिंत्यम
नसाराजापरमदुर्मनाः ॥ एकाकीहयमारुह्यनिर्जगामपुरात्ततः ॥ १९ ॥ असहायोऽथनिर्गत्यगहनंवन
माश्रितः ॥ चिंतयामासमेधावीक्वगंतव्यंमयापुनः ॥ २० ॥ योजनत्रयमात्रेतुमुनेराश्रममुत्तमम् ॥
ज्ञात्वाजगामभूपालस्तापसस्यसुमेधसः ॥ २१ ॥ बहुवृक्षसमायुक्तंनदीपुलिनसंश्रितम् ॥ निर्वैरश्वाप
दाकीर्णंकोकिलारावमंडितम् ॥ २२ ॥ शिष्याध्ययनशब्दाढ्यंमृगयूथशतावृतम् ॥ नीवारान्न
सुपक्वाढ्यंसुपुष्पफलपादपम् ॥ २३ ॥ होमधूमसुगंधेनप्रीतिदंप्राणिनांसदा ॥ वेदध्वनिसमा
क्रांतंस्वर्गादपिमनोहरम् ॥ २४ ॥ दृष्ट्वातमाश्रमंराजाबभूवाऽसौमुदान्वितः ॥ भयंत्यक्त्वामतिंचक्रे

विश्रामायद्विजाश्रमे ॥ २५ ॥ आसज्यपादपेऽश्वंतुजगामविनयान्वितः ॥ दृष्ट्वातंमुनिमासीनंसा
लच्छायासुसंश्रितम् ॥ २६ ॥ मृगाजिनासनंशांतंतपसातिकृशंऋजुम् ॥ अध्यापयंतंशिष्यांश्चवेदशा
स्त्रार्थदर्शिनम् ॥ २७ ॥ रहितंक्रोधलोभाद्यैर्द्वंद्वातीतंविमत्सरम् ॥ आत्मज्ञानरतंसत्यवादिनंशमसं
युतम् ॥ २८ ॥ तंवीक्ष्यभूपतिर्भूमौपपातदंडवत्तदा ॥ तदग्रेऽश्रुजलापूर्णनयनःप्रेमसंयुतः । २९ ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठभद्रंतंतमुवाचतदामुनिः ॥ शिष्योददौबृसींतस्मैगुरुणानोदितस्तदा॥३०॥ उत्थायनृपतिस्त
स्यांसमासीनस्तदाज्ञया ॥ अर्घ्यपाद्यार्हणंचक्रेसुमेधाविधिपूर्वकम् ॥ ३१ ॥ पप्रच्छाऽत्रकुतःप्राप्तःक
स्त्वंचिंतापरःकथम् ॥ कथयस्वयथाकामंसंवृतंकारणंत्विह ॥ ३२ ॥ किमागमनकृत्यंतेब्रूहिकार्यमनो
गतम् ॥ करिष्येवांछितंकाममसाध्यमपियत्तव ॥ ३३ ॥ राजोवाच ॥ सुरथोनामराजाऽहंशत्रुभिश्च
पराजितः ॥ त्यक्त्वाराज्यंगृहंभार्यामहंतेशरणंगतः ॥ ३४ ॥ यदाज्ञापयसेब्रह्मंस्तदहंभक्तितत्परः ॥
करिष्यामिनमेत्रातात्वदन्यः पृथिवीतले ॥ ३५ ॥ शत्रुभ्योमेभयंघोरंप्राप्तोऽस्म्यद्यतवांतिकम् ॥ त्राय
स्वमुनिशार्दूलशरणागतवत्सल ॥ ३६ ॥ ऋषिरुवाच ॥ निर्भयंवसराजेंद्रनाऽत्रतेशत्रवःकिल ॥ आग
मिष्यंतिबलिनोनिश्चयंतपसोबलात्॥३७॥नाऽत्रहिंसाप्रकर्तव्यावनवृत्त्यानृपोत्तम ॥ कर्तव्यंजीवनंशस्तै
र्नीवारफलमूलकः ॥ ३८ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानिर्भयःसनृपस्तदा ॥ उवासाऽऽश्र
मएवाऽसौफलमूलाशनःशुचिः॥३९॥कदाचित्सनृपस्तत्रवृक्षच्छायांसमाश्रितः ॥ चिंतयामासचिंतार्तो
गृहएवगताशयः॥४०॥राज्यंमेशत्रुभिःप्राप्तंम्लेच्छैःपापरतैःसदा॥संपीडिताःस्युर्लोकास्तैर्दुराचारैर्गतत्रपैः
॥४१॥गजाश्चतुरगाःसर्वे दुर्बलाभक्ष्यवर्जिताः ॥ जाताःस्युर्नाऽत्रसन्देहःशत्रुणापारिपीडिताः॥४२॥सेव
काममसर्वे तेशत्रूणांवशवर्तिनः ॥ दुःखिताएवजाताःस्युःपालितायेमयापुरा ॥ ४३ ॥ धनंमेसुदुराचा
रैरसद्व्ययपरैःपरैः ॥ द्यूतासवभुजिष्यादिस्थानेस्यात्प्रापितंकिल ॥ ४४॥ कोशक्षयंकरिष्यन्तिव्यसनैः

पापबुद्धयः ॥ नपात्रदाननिपुणाम्लेच्छास्तेमन्त्रिणोऽपिमे ॥ ४५॥ इतिचिन्तापरोराजावृक्षमूलस्थितो
यदा ॥ तदाजगामवैश्यस्तुकश्चिदार्तिपरस्तथा ॥ ४६ ॥ नृपेणपुरतोदृष्टःपार्श्वे तत्रोपवेशितः ॥ पप्र
च्छतंनृपःकोऽसिकुतएकाऽऽगतोवनम् ॥ ४७ ॥ कोऽसिकस्माच्चदीनोऽसिहरिणःशोकपीडितः ॥ ब्रूहि
सत्यंमहाभागमैत्रीसाप्तपदीमता ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराज्ञस्तमुवाचविशोत्तमः ॥
उपविश्यस्थिरोभूत्वामत्वासाधुसमागमम् ॥ ४९ ॥ वैश्यउवाच ॥ मित्राऽहंवैश्यजातीयःसमाधिर्नाम
विश्रुतः ॥ धनवान्धर्मनिपुणःसत्यवागनसूयकः ॥ ५० ॥ पुत्रदारैर्निरस्तोऽहंधनलुब्धैरसाधुभिः ॥ "कृप
णेतिमिषंकृत्वात्यक्त्वामायांसुदुस्त्यजाम् ॥" स्वजनेनचसंत्यक्तःप्राप्तोऽस्मिवनमाशुवै ॥ ५१ ॥ कोऽसि
त्वंभाग्यवान्भासिकथयस्वप्रियाऽधुना ॥ राजोवाच ॥ सुरथोनामराजाऽहंदस्युभिःपीडितोऽभवम् ॥
॥ ५२ ॥ प्राप्तोऽस्मिगतराज्योऽत्रमंत्रिभिःपरिवंचितः ॥ दिष्ट्यात्वमत्रमित्रंमेमिलितोऽसिविशोत्तम ॥
॥ ५३ ॥ सुखेनविहरिष्यावोवनेऽत्रशुभपादपे ॥ शोकंत्यजमहाबुद्धेस्वस्थोभवविशोत्तम ॥ ५४ ॥ "अत्रै
वचयथाकामंसुखीतिष्ठमयासह ॥ वैश्यउवाच ॥ कुटुम्बंमेनिरालंबंमयाहीनंसुदुःखितम् ॥ भविष्यति
चचिन्तार्तं व्याधिशोकोपतापितम् ॥ ५५ ॥ भार्यादेहेसुखंनोवापुत्रदेहेनवासुखम् ॥ इति चिन्तातुरंचे
तोनमेशाम्यतिभूमिप ॥ ५६ ॥ कदाद्रक्ष्येसुतंभार्यांगृहंस्वजनमेवच ॥ स्वस्थंनमन्मनोराजन्गृहचिन्ता
कुलंभृशम् ॥ ५७ ॥ राजोवाच ॥ यैर्निरस्तोऽसिपुत्राद्यैरसद्वृत्तैःसुबालिशैः ॥ तान्दृष्ट्वाकिंसुखन्तेऽद्य
भविष्यतिमहामते ॥ ५८ ॥ हितकारीवरःशत्रुर्दुःखदाःसुहृदःकृतः ॥ तस्मात्स्थिरंमनःकृत्वाविहरस्व
मयासह॥५९॥ वैश्यउवाच ॥ मनोमेनस्थिरंराजन्भवत्यद्यसुदुःखितम् ॥ चिन्तयाऽत्रकुटुम्बस्यदुस्त्य
जस्यदुरात्मभिः ॥ ६० ॥ राजोवाच ॥ ममाऽपिराज्यजंदुःखंदुनोतिकिलमानसम् ॥ पृच्छावोद्यमुनिं
शांतंशोकनाशनमौषधम् ॥ ६१ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिकृत्वामतिंतौतुराजावैश्यश्चजग्मतुः ॥ मुनिंतौ

no: 121
31·5·61.

विनयोपेतौप्रष्टुंशोकस्यकारणम् ॥ ६२॥ गत्वातंप्रणिपत्याहराजाऋषिमनुत्तमम् ॥ आसीनंसम्यगा
सीनःशांतंशांतिमुपागतः ॥ ६३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥

राजोवाच ॥ मुनेवैश्योऽयमधुनावनेमेमित्रतांगतः ॥ पुत्रदारैर्निरस्तोऽयंप्राप्तोऽत्रममसंगम
म् ॥ १ ॥ "कुटुंबविरहेणाऽसौदुःखितोऽतीवदुर्मनाः ॥ नशांतिमुपयात्येषतथाऽपिममसांप्रतम् ॥
गतराज्यस्यदुःखेनशोकार्तोऽस्मिमहामते " ॥ निष्कारणंचमेचिंताहृदयान्ननिवर्तते ॥ हयामेदुर्बलाः
स्युःकिंगजाःशत्रुवशंगताः ॥ २ ॥ भृत्यवर्गस्तथादुःखीजातःस्यात्तुमयाविना ॥ कोशक्षयंकरिष्यंति
रिपवोऽतिबलात्क्षणात् ॥ ३ ॥ इत्येवंचिंतयानस्यनमेनिद्रातनौसुखम् ॥ जानामीदंजगन्मिथ्यास्वप्न
वत्सर्वमेवहि ॥ ४ ॥ जानतोऽपिमनोभ्रांतंनस्थिरंभवतिप्रभो ॥ कोऽहंकेऽश्वागजाःकेमीनतेमेचस
होदराः ॥ ५ ॥ नपुत्रानचमित्राणियेषांदुःखंदुनोतिमाम् ॥ भ्रमोऽयमितिजानामितथापिममानसः
॥ ६ ॥ मोहोनैवाऽपसरतिकिंतत्कारणमद्भुतम् ॥ स्वामिंस्त्वमसिसर्वज्ञःसर्वसंशयनाशकृत् ॥ ७ ॥
कारणंब्रूहिमोहस्यममाऽस्यचदयानिधे ॥ व्यासउवाच ॥ इतिपृष्टस्तदाराज्ञासुमेधामुनिसत्तमः ॥८॥
तमुवाचपरंज्ञानंशोकमोहविनाशनम् ॥ ऋषिरुवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकारणंबंधमोक्षयोः
॥ ९ ॥ महामायेतिविख्यातासर्वेषांप्राणिनामिह ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथेशानस्तु
राषाड्वरुणोनिलः ॥ १० ॥ सर्वेदेवामनुष्याश्चगंधर्वोरगराक्षसाः ॥ वृक्षाश्चविविधाव
ल्लयःपशवोमृगपक्षिणः ॥ ११ ॥ मायाधीनाश्चतेसर्वेभाजनंबंधमोक्षयोः ॥ तयासृष्टमिदंसर्वंजग
त्स्थावरजंगमम् ॥ १२ ॥ तद्वशेवर्ततेनूनंमोहजालेनयंत्रितम् ॥ त्वंकियान्मानुषेष्वेकः
क्षत्रियोरजसाऽऽविलः ॥ १३ ॥ ज्ञानिनामपिचेतांसिमोहयत्यनिशंहिसा ॥ ब्रह्मेशवासुदेवाद्याज्ञाने

सत्यपिशेषतः ॥ १४ ॥ तेऽपिरागवशाल्लोकेभ्रमंतिपरिमोहिताः ॥ पुरासत्ययुगेराजन्विष्णुर्नारायणः
स्वयम् ॥ १५ ॥ श्वेतद्वीपंसमासाद्यचकारविपुलंतपः ॥ वर्षाणामयुतंयावद्ब्रह्मविद्याप्रसक्तये॥१६॥
अनश्वरसुखायाऽसौचिंतयानस्ततः परम् ॥ एकस्मिन्निर्जनेदेशेब्रह्माऽपिपरमाद्भुते ॥ १७ ॥ स्थितस्त
पसिराजेंद्रमोहस्यविनिवृत्तये ॥ कदाचिद्वासुदेवोऽसौस्थलांतरमतिर्हरिः ॥ १८ ॥ तस्माद्देशात्समु
त्थायजगामाऽन्यद्दिदृक्षया ॥ चतुर्मुखोऽपिराजेंद्रतथैवनिःसृतःस्थलात् ॥ १९ ॥ मिलितौमार्गमध्येतु
चतुर्मुखचतुर्भुजौ ॥ अन्योन्यंपृष्टवंतौतौकस्त्वंकस्त्वमितिस्मह ॥ २० ॥ ब्रह्माप्रोवाचतंदेवंकर्ताऽहंज
गतःकिल ॥ विष्णुस्तमाहभोमूर्खजगत्कर्ताऽहमच्युतः ॥ २१ ॥ त्वंकियान्बलहीनोऽसिरजोगुणसमा
श्रितः ॥ सत्त्वाश्रितंहिमांविद्धिवासुदेवंसनातनम् ॥ २२ ॥ मयात्वंरक्षितोऽद्यैवकृत्वायुद्धंसुदारुणम् ॥
शरणंमेसमायातोदानवाभ्यांप्रपीडितः ॥ २३ ॥ मयातौनिहतौकामंदानवौमधुकैटभौ ॥ कथंगर्वायसे
मंदमोहोऽयंत्यजसांप्रतम् ॥ २४ ॥ नमत्तोऽभ्यधिकःकश्चित्संसारेऽस्मिन्प्रसारिते ॥ ऋषिरुवाच ॥
एवंप्रवदमानौतौब्रह्मविष्णूपरस्परम् ॥ २५ ॥ स्फुरदोष्ठौवेपमानौलोहिताक्षौबभूवतुः ॥ प्रादुर्बभूव
सहसातयोर्विवदमानयोः ॥२६॥ मध्येलिंगंसुधाश्वेतंविपुलदीर्घमद्भुतम् ॥ आकाशेतरसातत्रवागुवा
चाऽशरीरिणी ॥ २७ ॥ तौसंबोध्यमहाभागौविवदंतौपरस्परम् ॥ ब्रह्मन्विष्णोविवादंमाकुरुतांवांपर
स्परम् ॥ २८ ॥ लिंगस्यास्यपरंपारमधस्तादुपरिध्रुवम् ॥ योयातियुवयोर्मध्येसश्रेष्ठोवांसदैवहि ॥२९॥
एकःप्रयातुपातालमाकाशमपरोऽधुना ॥ प्रमाणमेवचःकार्यंत्यक्त्वावादंनिरर्थकम् ॥ ३० ॥ मध्य
स्थःसर्वदाकार्योविवादेऽस्मिन्द्वयोरिह ॥ ऋषिरुवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंदिव्यंसज्जीभूतौकृतोद्यमौ
॥ ३१ ॥ जग्मतुर्मातुमग्रस्थंलिंगमद्भुतदर्शनम् ॥ पातालमगमद्विष्णुर्ब्रह्माप्याकाशमेवच ॥ ३२ ॥ परि
मातुंमहालिंगंस्वमहत्त्वविवृद्धये ॥ विष्णुर्गत्वाकियद्देशंश्रांतःसर्वात्मनायतः ॥ ३३ ॥ नप्रापांतंसलिं

गस्यपरिवृत्त्यययौस्थलम् ॥ ब्रह्मागच्छत्ततश्चोर्ध्वं पतितंकेतकीदलम् ॥ ३४ ॥ शिवस्यमस्तकात्प्राप्य
परावृत्तोमुदावृतः ॥ आगत्यतरसाब्रह्माविष्णवेकेतकीदलम् ॥ ३५ ॥ दर्शयित्वाचवितथमुवाचमदमो
हितः ॥ लिंगस्यमस्तकादेतद्गृहीतंकेतकीदलम् ॥ ३६ ॥ अभिज्ञानायचाऽऽनीतंतवचित्तप्रशांतये ॥
श्रुत्वातद्ब्रह्मणोवाक्यंदृष्ट्वाचकेतकीदलम् ॥ ३७ ॥ हरिस्तंप्रत्युवाचेदंसाक्षीकःकथयाऽधुना ॥ यथा
र्थवादी मेधावीसदाचारःशुचिःसमः ॥ ३८ ॥ साक्षीभवतिसर्वत्रविवादेसमुपस्थिते ॥ ब्रह्मोवाच ॥
दूरदेशात्समायातिसाक्षीकःसमयेऽधुना ॥ ३९ ॥ यत्सत्यंतद्वचःसेयंकेतकीकथयिष्यति ॥ इत्युक्त्वा
प्रेरितातत्रब्रह्मणाकेतकीस्फुटम् ॥४०॥ वचनंप्राहतरसाशार्ङ्गिणंप्रत्यबोधयत् ॥ शिवमूर्ध्निस्थितांब्रह्मा
गृहीत्वामांसमागतः ॥ ४१ ॥ संदेहोऽत्रनकर्तव्यस्त्वयाविष्णोकदाचन ॥ ममवाक्यप्रमाणंहिब्रह्मापारंग
तोऽस्यह ॥४२॥ गृहीत्वामांसमायातःशिवभक्तैःसमर्पिताम् ॥ केतक्यावचनंश्रुत्वाहरिराहस्मयन्नित
॥ ४३ ॥ महादेवःप्रमाणंमेयद्यसौवचनंवदेत् ॥ ऋषिरुवाच ॥ तदाऽऽकर्ण्यहरेर्वाक्यंमहादेवःसनातनः
॥ ४४ ॥ कुपितः केतकींप्राहमिथ्यावादिनिमावद ॥ गच्छतोमध्यतःप्राप्तापतितामस्तकान्मम ॥ ४५ ॥
मिथ्याभिभाषिणीत्यक्तामयात्वंसर्वदैवहि ॥ ब्रह्मालज्जापरोभूत्वाननाममधुसूदनम् ॥ ४६ ॥ शिवेनकेत
कीत्यक्तातद्दिनात्कुसुमेषुवै ॥ एवंमायाबलंविद्धिज्ञानिनामपिमोहदम् ॥ ४७ ॥ अन्येषांप्राणिनांराज
न्कावार्ताविभ्रमंप्रति ॥ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थं सर्वदैवरमापतिः ॥ ४८ ॥ दैत्यान्वंचयतेचाऽऽशुत्यक्त्वा
पापभयंहरिः ॥ अवतारकरोदेवोनानायोनिषुमाधवः ॥ ४९ ॥ त्यक्त्वानंदसुखंदैत्ययुद्धंचैवाऽकरो
द्विभुः ॥ नूनंमायाबलंचैतन्माधवेऽपिजगद्गुरौ ॥ ५० ॥ सर्वज्ञेदेवकार्यांशेकावार्ताऽन्यस्यभूपते ॥
ज्ञानिनामपिचेतांसिपरमाप्रकृतिःकिल ॥ ५१ ॥ बलादाकृष्यमोहायप्रयच्छतिमहीपते ॥ यथाऽस्याप्त
मिदंसर्वं भगवत्याचराचरम् ॥ ५२ ॥ मोहदाज्ञानदासैवबंधमोक्षप्रदासदा ॥ राजोवाच ॥ भगवन्ब्रूहि

मेतस्याःस्वरूपंबलमुत्तमम् ॥ ५३ ॥ उत्पत्तिकारणंवापिस्थानंपरमकंचयत् ॥ ऋषिरुवाच ॥ नचोत्प
त्तिरनादित्वान्नृपतस्याःकदाचन ॥ ५४ ॥ नित्यैवसापरादेवीकारणानांचकारणम् ॥ वर्ततेसर्वभूतेषुश
क्तिःसर्वात्मनानृप ॥ ५५ ॥ शववच्छक्तिहीनस्तुप्राणीभवतिसर्वथा ॥ चिच्छक्तिःसर्वभूतेषुरूपंतस्यास्त
देवहि ॥ ५६ ॥ आविर्भावतिरोभावौदेवानांकार्यसिद्धये ॥ यदास्तुवंतितांदेवामनुजाश्चविशांपते
॥ ५७ ॥ प्रादुर्भवतिभूतानांदुःखनाशायचांबिका ॥ नानारूपधरादेवीनानाशक्तिसमन्विता ॥ ५८ ॥
आविर्भवतिकार्यार्थंस्वेच्छयापरमेश्वरी ॥ दैवाधीनानसादेवीयथासर्वेसुरानृप ॥५९॥ नकालवशगा
नित्यंपुरुषार्थप्रवर्तिनी ॥ अकर्तापुरुषोद्रष्टादृश्यंसर्वमिदंजगत् ॥ ६० ॥ दृश्यस्यजननीसैवदेवीसदस
दात्मिका ॥ पुरुषंरंजयत्येकाकृत्वाब्रह्मांडनाटकम् ॥ ६१ ॥ रंजितेपुरुषेसर्वंसंहरत्यतिरंहसा ॥ तया
निमित्तभूतास्तेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ६२ ॥ कल्पिताःस्वस्वकार्येषुप्रेरितालीलयात्वमी ॥ स्वांशंते
षुसमारोप्यकृतास्तेबलवत्तराः ॥ ६३ ॥ दत्ताश्चशक्तयस्तेभ्योगीर्लक्ष्मीर्गिरिजातथा ॥ तेतांध्यायंति
देवेशाःपूजयंतिपरांमुदा ॥ ६४ ॥ ॥ ज्ञात्वासर्वेश्वरींशक्तिंसृष्टिस्थितिविनाशिनीम् ॥ एतत्तेसर्वमाख्या
तंदेवीमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ६५ ॥ ममबुद्ध्यनुसारेणनांतंजानामिभूपते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपञ्चमस्कंधेत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

राजोवाच ॥ भगवन्ब्रूहिमेसम्यक्तस्याआराधनेविधिम् ॥ पूजाविधिंचमन्त्रांश्चतथाहोम
विधिंवद ॥ १ ॥ ऋषिरुवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितस्याःपूजाविधिंशुभम् ॥ कामदंमोक्षदंनॄणांज्ञा
नदुःखनाशनम् ॥ २ ॥ आदौस्नानविधिंकृत्वाशुचिःशुक्लांबरोनरः ॥ आचम्यप्रयतःकृत्वाशुभमायत
नंनिजम् ॥ ३ ॥ ततोऽवलिप्तभूम्यांतुसंस्थाप्याऽऽसनमुत्तमम् ॥ तत्रोपविश्यविधिवत्त्रिराचम्यमुदा
न्वितः ॥ ४ ॥ पूजाद्रव्यंसुसंस्थाप्ययथाशक्त्यनुसारतः ॥ प्राणायामंततःकृत्वाभूतशुद्धिंविधायच

॥ ५ ॥ कुर्यात्प्राणप्रतिष्ठांतुसंभारंप्रोक्ष्यमंत्रतः ॥ कालज्ञानंततःकृत्वान्यासंकुर्याद्यथाविधि ॥ ६ ॥
शुभेताम्रमयेपात्रेचंदनेनसितेनच ॥ षट्कोणंविलिखेद्यंत्रंचाऽष्टकोणंततोबहिः ॥ ७ ॥ नवाक्षरस्यमंत्र
स्यबीजानिविलिखेत्ततः ॥ कृत्वायंत्रप्रतिष्ठांचवेदोक्तांसंविधायच ॥ ८ ॥ अर्चांवाधातवींकुर्यात्पूजा
मंत्रैःशिवोदितैः ॥ पूजनंपृथिवीपालभगवत्याःप्रयत्नतः ॥ ९ ॥ कृत्वावाविधिवत्पूजामागमोक्तांसमा
हितः ॥ जपेन्नवाक्षरंमंत्रंसततंध्यानपूर्वकम् ॥ १० ॥ होमंदशांशतःकुर्याद्दशांशेनचतर्पणम् ॥ भोजनं
ब्राह्मणानांचतद्दशांशेनकारयेत् ॥ ११ ॥ चरित्रत्रयपाठंचनित्यंकुर्याद्विसर्जयेत् ॥ नवरात्रव्रतंचैवविधे
यंविधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥ आश्विनेचतथाचैत्रेशुक्लेपक्षेनराधिप ॥ नवरात्रोपवासोवैकर्तव्यःशुभमिच्छ
ता ॥ १३ ॥ होमःसुविपुलःकार्योजप्यमंत्रैःसुपायसैः ॥ शर्कराघृतमिश्रैश्चमधुयुक्तैःसुसंस्कृतैः ॥ १४ ॥
छागमांसेनवाकार्योबिल्वपत्रैस्तथाशुभैः ॥ हयारिकुसुमैरक्तैस्तिलैर्वाशर्करायुतैः ॥ १५ ॥ अष्टम्यांच
चतुर्दश्यांनवम्यांचविशेषतः ॥ कर्तव्यंपूजनंदेव्याब्राह्मणानांचभोजनम् ॥ १६ ॥ निर्धनोधनमाप्नोति
रोगीरोगात्प्रमुच्यते ॥ अपुत्रोलभतेपुत्राञ्छुभांश्चवशवर्तिनः ॥ १७ ॥ राज्यभ्रष्टोनृपोराज्यंप्राप्नोति
सार्वभौमिकम् ॥ शत्रुभिःपीडितोहंतिरिपुंमायाप्रसादतः ॥ १८ ॥ विद्यार्थीपूजनंयस्तुकरोतिनियतें
द्रियः ॥ अनवद्यांशुभांविद्यांबिंदतेनाऽत्रसंशयः ॥ १९ ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवाभक्तिसंयुतः ॥
पूजयेज्जगतांधात्रींसर्वसुखभाग्भवेत् ॥ २० ॥ नवरात्रव्रतंकुर्यान्नरनारीगणश्चयः ॥ वांछितंफलमा
प्नोतिसर्वदाभक्तितत्परः ॥ २१ ॥ आश्विनेशुक्लपक्षेतुनवरात्रव्रतंशुभम् ॥ करोतिभावसंयुक्तःसर्वा
न्कामानवाप्नुयात् ॥ २२ ॥ विधिवन्मंडलंकृत्वापूजास्थानंप्रकल्पयेत् ॥ कलशंस्थापयेत्तत्रवेदमंत्रवि
धानतः ॥ २३ ॥ यंत्रंसुरुचिरंकृत्वास्थापयेत्कलशोपरि ॥ वापयित्वायवांश्चारून्पार्श्वतःपरिवर्तितान्
॥ २४ ॥ कृत्वोपरिवितानंचपुष्पमालासमावृतम् ॥ धूपदीपसुसंयुक्तंकर्तव्यंचंडिकागृहम् ॥ २५ ॥

त्रिकालंतत्रकर्तव्यापूजाशक्त्यनुसारतः ॥ वित्तशाठ्यंनकर्तव्यंचंडिकायाश्चपूजने ॥ २६ ॥ धूपैर्दीपैः
सुनैवेद्यःफलपुष्पैरनेकशः ॥ गीतवाद्यैःस्तोत्रपाठैर्वेदपारायणैस्तथा ॥ २७ ॥ उत्सवस्तत्रकर्तव्योनाना
वादित्रसंयुतैः ॥ कन्यकानांपूजनंचविधेयंविधिपूर्वकम् ॥ २८ ॥ चंदनैर्भूषणैर्वस्त्रैर्भक्ष्यैश्चविविधै
स्तथा ॥ सुगंधतैलमाल्यैश्चमनसोरुचिकारकैः ॥ २९ ॥ एवंसंपूजनंकृत्वाहोमंमंत्रविधानतः ॥ अष्ट
म्यांवानवम्यांवाकारयेद्विधिपूर्वकम् ॥ ३० ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पारणंदशमीदिने ॥ कर्तव्यंशक्ति
तोदानंदेयंभक्तिपरैर्नृपैः ॥ ३१ ॥ एवंयःकुरुतेभक्त्यानवरात्रव्रतंनरः ॥ नारीवासधवाभक्त्याविधवा
वापतिव्रता ॥ ३२ ॥ इहलोकेसुखंभोगान्प्राप्नोतिमनसेप्सितान् ॥ देहांतेपरमंस्थानंप्राप्नोतिव्रततत्परः
॥ ३३ ॥ जन्मांतरेंबिकाभक्तिर्भवत्यव्यभिचारिणी ॥ जन्मोत्तमकुलेप्राप्यसदाचारोभवेद्द्विसः ॥ ३४ ॥
नवरात्रव्रतंप्रोक्तंव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ आराधनंशिवायास्तुसर्वसौख्यकरंपरम् ॥ ३५ ॥ अनेनविधि
नाराजन्समाराधयचंडिकाम् ॥ जित्वारिपूनस्खलितंराज्यंप्राप्स्यत्यनुत्तमम् ॥ ३६ ॥ सुखंचपरमंभूप
देहेऽस्मिन्स्वगृहेपुनः ॥ पुत्रदारान्समासाद्यलप्स्यसेनाऽत्रसंशयः ॥ ३७ ॥ वैश्योत्तमत्वमेवाऽद्यसमा
राधयकामदाम् ॥ देवींविश्वेश्वरींमायांसृष्टिसंहारकारिणीम् ॥ ३८ ॥ स्वजनानांचमान्यस्त्वंभविष्य
सिगृहेगतः ॥ सुखंसांसारिकंप्राप्ययथाभिलषितंपुनः ॥ ३९ ॥ देवीलोकेशुभेवासोभवितातेनसंशयः ॥
नाऽऽराधिताभगवतीयैस्तेनरकभागिनः ॥ ४० ॥ इहलोकेऽतिदुःखार्तानानारोगैःप्रपीडिताः ॥ भवं
तिमानवाराजञ्छत्रुभिश्चपराजिताः ॥ ४१ ॥ निष्कलत्राह्यपुत्राश्चतृष्णार्ताःस्तब्धबुद्धयः ॥ बिल्वी
दलैःकरवीरैःशतपत्रैश्चचंपकैः ॥ ४२ ॥ अर्चिताजगतांधात्रीयैस्तेऽतीवविलासिनः ॥ भवंतिकृतपुण्या
स्तेशक्तिभक्तिपरायणाः ॥ ४३ ॥ धनविभवसुखाढ्यामानवामानवंतःसकलगुणगणानांभाजनंभारती
शाः ॥ निगमपठितमंत्रैःपूजितायैर्भवानीनृपतितिलकमुख्यास्तेभवंतीहलोके ॥ ४४ ॥ "

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेपंचमस्कंधेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥

व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादुःखितौवैश्यपार्थिवौ ॥ प्रणिपत्यमुनिंप्रीत्याप्रश्रयावन
तौभृशम् ॥ १ ॥ हर्षेणोत्फुल्लनयनावूचतुर्वाक्यकोविदौ ॥ कृतांजलिपुटौशांतौभक्तिप्रवणचेतसौ ॥ २ ॥
भगवन्पावितावद्यशांतौदीनौशुचान्वितौ ॥ तवसूक्तसरस्वत्यागंगयेवभगीरथः ॥ ३ ॥ साधवःसंभ
वंतीहपरोपकृतितत्पराः ॥ अकृत्रिमगुणारामाःसुखदाःसर्वदेहिनाम् ॥ ४ ॥ पूर्वपुण्यप्रसंगेनप्राप्तोऽ
यमाश्रमःशुभः ॥ तवाऽऽवाभ्यांमहाभागमहादुःखविनाशकः ॥ ५ ॥ भवंतिमानवाभूमौबहवःस्वार्थत
त्पराः ॥ परार्थसाधनेदक्षाःकेचित्कवापिभवादृशाः ॥ ६ ॥ दुःखितोऽहंमुनिश्रेष्ठवैश्योऽयंचाऽतिदुः
खितः ॥ उभौसंसारसंतप्तौतवाऽऽश्रमपदेमुदा ॥ ७ ॥ दर्शनादेवहेविद्धन्गतंदुःखमिहाऽऽवयोः ॥ देह
जंमानसंवाक्यश्रवणादेवसांप्रतम् ॥ ८ ॥ धन्यावावांकृतकृत्यौजातौसूक्तिसुधारसात् ॥ पावितौभव
ताब्रह्मन्कृपयाकरुणार्णव ॥ ९ ॥ गृहाणाऽस्मत्करौसाधोनयपारंभवार्णवे ॥ मग्नौश्रांतावितिज्ञात्वामं
त्रदानेनसांप्रतम् ॥ १० ॥ तपःकृत्वाऽतिविपुलंसमाराध्यसुखप्रदाम् ॥ संप्राप्यदर्शनंभूयोयास्यावो
निजमंदिरम् ॥ ११ ॥ वदनात्तवसंप्राप्यदेवीमंत्रंनवाक्षरम् ॥ स्मरणंचकरिष्यावोनिराहारौधृतव्रतौ
॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसंचोदितस्ताभ्यांसुमेधामुनिसत्तमः ॥ ददौमंत्रंशुभंताभ्यांध्यानबीजपुरः
सरम् ॥ १३ ॥ तौचप्राप्यमुनेर्मंत्रंसंमंत्र्यगुरुदैवतौ ॥ जग्मतुर्वैश्यराजानौनदीतीरमनुत्तमम् ॥ १४ ॥
एकांतेविजनेस्थानेकृत्वासनपरिग्रहम् ॥ उपविष्टौस्थिरप्रज्ञौतावतीवकृशोदरौ ॥ १५ ॥ मंत्रजाप्यरतौ
शांतौचरित्रत्रयपाठकौ ॥ निन्यतुर्मासमेकंतुतत्रध्यानपरायणौ ॥ १६ ॥ तयोर्मासव्रतेनैवजाताप्रीतिर
नुत्तमा ॥ पादांबुजेभवान्यास्तुस्थिराबुद्धिस्तथाप्यलम् ॥ १७ ॥ कदाचित्पादयोर्गत्वामुनेस्तस्यमहा
त्मनः ॥ कृतप्रणामावागत्यतस्थतुश्चकुशासने ॥ १८ ॥ नान्यकार्यपरौक्वापिबभूवतुःकदाचन ॥

देवींध्यानपरौनित्यंजपमंत्ररतौसदा ॥ १९ ॥ एवंजातेतदापूर्णेतत्रसंवत्सरेनृप ॥ बभूवतुःफलाहारंत्य
क्त्वापर्णाशनौनृप ॥ २० ॥ वर्षमेकंतपस्तत्रचक्रतुर्वैश्यपार्थिवौ ॥ शुष्कपर्णाशनौदांतौजपध्यानपरा
यणौ ॥ २१ ॥ पूर्णेवर्षद्वयेजातेकदाचिद्दर्शनंचतौ ॥ प्रापतुःस्वप्नमध्येतुभगवत्यामनोहरम्
॥ २२ ॥ रक्तांबरधरांदेवींचारुभूषणभूषिताम् ॥ कदाचिन्नृपतिःस्वप्नेऽप्यपश्यज्जगदंबिकाम्
॥ २३ ॥ वीक्ष्यस्वप्नेचतौदेवींप्रीतियुक्तौबभूवतुः ॥ जलाहारैस्तृतीयेतुस्थितौसंवत्सरेतुतौ
॥ २४ ॥ एवंवर्षत्रयंकृत्वाततस्तौवैश्यपार्थिवौ ॥ चक्रतुस्तौतदाचिंतांचित्तेदर्शनलालसौ ॥ २५ ॥
प्रत्यक्षदर्शनंदेव्यानप्राप्तंशांतिदंनृणाम् ॥ देहत्यागंकरिष्यावोदुःखितौभृशमातुरौ ॥ २६ ॥
इतिसंचिन्त्यमनसाराजाकुंडंचकारह ॥ त्रिकोणंसुस्थिरंसौम्यंहस्तमात्रप्रमाणतः ॥ २७ ॥ संस्थाप्य
पावकंराजातथावैश्योऽतिभक्तिमान् ॥ जुहावाऽसौनिजंमांसंछित्वाछित्वापुनःपुनः ॥ २८ ॥ तथावैश्योऽपि
दीप्तेग्नौस्वमांसंप्राक्षिपत्तदा ॥ रुधिरेणबलिंवाऽस्यैददतुस्तौकृतोद्यमौ ॥ २९ ॥ तदाभगवतीदत्त्वा
प्रत्यक्षंदर्शनंतयोः ॥ प्राहप्रीतिभरोद्भ्रांतौदृष्ट्वातौदुःखितौभृशम् ॥ ३० ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ वरंवरयभो
राजन्यत्तेमनसिवांछितम् ॥ तुष्टाऽहंतपसातेऽद्यभक्तोऽसित्वंमतोमम ॥ ३१ ॥ वैश्यंप्राहतदादेवीप्र
सन्नाऽहंमहामते ॥ किंतेऽभीष्टंददाम्यद्यप्रार्थयाऽऽशुमनोगतम् ॥ ३२ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावच
नंराजातामुवाचमुदान्वितः ॥ देहिमेऽद्यनिजंराज्यंहतशत्रुबलंबलात् ॥ ३३ ॥ तमुवाचतदादेवीगच्छ
राजन्निजंगृहम् ॥ शत्रवःक्षीणसत्वास्तेगमिष्यंतिपराजिताः ॥ ३४ ॥ मंत्रिणस्तेसमागम्यतेपतिष्यं
तिपादयोः ॥ कुरुराज्यंमहाभागनगरेस्वंयथासुखम् ॥ ३५ ॥ कृत्वाराज्यंसुविपुलंवर्षाणामयुतंनृप ॥
देहांतेजन्मसंप्राप्यसूर्याच्चभवितामनुः ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ वैश्यस्तामप्युवाचेदंकृतांजलिपुटः
शुचिः ॥ नमेगृहेणकार्यंवैनपुत्रेणधनेनवा ॥ ३७ ॥ सर्वंबंधकरंमातःस्वप्नवन्नश्वरंस्फुटम् ॥ ज्ञानंमेदेहि

विशदंमोक्षदंबंधनाशनम् ॥ ३८ ॥ असारेस्मिंश्चसंसारेमूढामज्जंतिपामराः ॥ पंडिताःसंतरंतीहतस्मा न्नेच्छंतिसंसृतिम् ॥ ३९ ॥ व्यासउवाच ॥ तदाऽऽकर्ण्यमहामायावैश्यंप्राहपुरःस्थितम् ॥ वैश्यवर्य तवज्ञानंभविष्यतिनसंशयः ॥ ४० ॥ इतिदत्त्वावरंताभ्यांतत्रैवांतरधीयत ॥ अदर्शनंगतायांतुराजातं मुनिसत्तमम् ॥ ४१ ॥ प्रणम्यहयमारुह्यगमनायमनोदधे ॥ तदैवतस्यसचिवास्तत्राऽऽगत्यनृपंप्रजाः ॥ ४२ ॥ प्रणेमुर्विनयोपेतास्तमूचुःप्रांजलिस्थिताः ॥ राजंस्तेशत्रवःसर्वेपापाश्चनिहतारणे ॥ ४३ ॥ राज्यंनिष्कंटकंभूपकुरुष्वपुरमास्थितः ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजानत्वातंमुनिसत्तमम् ॥ ४४ ॥ आपृच्छ्यथ निर्ययौतत्रमंत्रिभिःपरिवारितः ॥ संप्राप्यचनिजंराज्यंदारान्स्वजनबांधवान् ॥ ४५ ॥ बुभुजेपृथिवींस र्वांततःसागरमेखलाम् ॥ वैश्योऽपिज्ञानमासाद्यमुक्तसंगःसमंततः ॥ ४६ ॥ कालाऽतिवाहनंतत्रमुक्त बंधश्चकारह ॥ तीर्थेषुविचरन्गायन्भगवत्यागुणानथ ॥ ४७ ॥ एतत्तेकथितंदेव्याश्चरितंपरमाद्भुतम् ॥ आराधनफलप्राप्तिर्यथावद्भूपवैश्ययोः ॥ ४८ ॥ दैत्यानांहननंप्रोक्तंप्रादुर्भावस्तथाशुभः ॥ एवंप्रभावा सादेवीभक्तानामभयप्रदा ॥ ४९ ॥ यःशृणोतिनरोनित्यमेतदाख्यानमुत्तमम् ॥ सप्राप्नोतिनरःसत्यं संसारसुखमद्भुतम् ॥ ५० ॥ ज्ञानदंमोक्षदंचैवकीर्तिदंसुखदंतथा ॥ पावनंश्रवणान्नूनमेतदाख्यानमद्भु तम् ॥ ५१ ॥ अखिलार्थप्रदंनृणांसर्वधर्मसमावृतम् ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांकारणंपरमंमतम् ॥ ५२ ॥ सूतउवाच ॥ जनमेजयेनराज्ञाऽसौपृष्टःसत्यवतीसुतः ॥ उवाचसंहितांदिव्यांव्यासःसर्वार्थतत्त्ववित् ॥ ५३ ॥ चरितंचंडिकायास्तुशुभंदैत्यवधाश्रितम् ॥ कथयामासभगवान्कृष्णःकारुणिकोमुनिः ॥ ५४ ॥ इति वःकथितःसारःपुराणानांमुनीश्वराः ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांपंचमस्कंधेपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
व्योमांकाभ्रद्विसंख्यातैः २०९० श्लोकैर्व्यासेनधीमता ॥ देवीभागवतस्याऽस्यपंचमस्कंधईरितः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे पञ्चमस्कंधः समाप्तः

अथ श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे षष्ठः स्कन्धः प्रारभ्यते।

ऋषयऊचुः ॥ सूतसूतमहाभागमिष्टंतेवचनामृतम् ॥ नतृप्ताःस्मोवयंपीत्वाद्वैपायनकृतंशुभ
म् ॥ १ ॥ पुनस्त्वांप्रष्टुमिच्छामःकथांपौराणिकींशुभाम् ॥ वेदेपिकथितांरम्यांप्रसिद्धांपापनाशिनीम्
॥ २ ॥ वृत्रासुरइतिख्यातोवीर्यवांस्त्वष्टुरात्मजः ॥ सकथंनिहतःसंख्येवासवेनमहात्मना ॥ ३ ॥ त्व
ष्टावैसुरपक्षीयस्तत्पुत्रोबलवत्तरः ॥ शक्रेणघातितःकस्माद्ब्रह्मयोनिर्महाबलः ॥ ४ ॥ देवाःसत्वगुणो
त्पन्नामानुषाराजसाःस्मृताः ॥ तिर्यञ्चस्तामसाःप्रोक्ताःपुराणागमवादिभिः ॥ ५ ॥ विरोधोऽत्रमहा
न्भातिनूनंशतमखेनह ॥ छलेनबलवान्वृत्रःशक्रेणविनिपातितः ॥ ६ ॥ विष्णुःप्रेरयितातत्रसतुसत्त्वधरः
परः ॥ प्रविष्टःपविमध्येसच्छद्मनाभगवान्प्रभुः ॥ ७ ॥ संधिंविधायसह्येवंमंत्रितोऽसौमहाबलः ॥
हरिभ्यांसत्यमुत्सृज्यजलफेनेनशातितः ॥ ८ ॥ कृतमिंद्रेणहरिणाकिमेतत्सूतसाहसम् ॥ महांतोपिच
मोहेनवंचिताःपापबुद्धयः ॥ ९ ॥ अन्यायवर्तिनोऽत्यर्थंभवंतिसुरसत्तमाः ॥ सदाचारेणयुक्तेनदेवाः
शिष्टत्वमागताः ॥ १० ॥ एवंविशिष्टाधर्मेणशिष्टत्वंकीदृशंपुनः ॥ हत्वावृत्रंतुविश्वस्तंशक्रेणच्छद्मनापु
नः ॥ ११ ॥ प्राप्तंपापफलंनोवाब्रह्महत्यासमुद्भवम् ॥ किंचत्वयापुराप्रोक्तंवृत्रासुरवधःकृतः ॥ १२ ॥
श्रीदेव्याइतितच्चाऽपिचित्तंमोहयतीहनः ॥ सूतउवाच ॥ शृण्वंतुमुनयोवृत्तंवृत्रासुरवधाश्रयम् ॥ १३ ॥
यथेन्द्रेणचसंप्राप्तंदुःखंहत्यासमुद्भवम् ॥ एवमेवपुरापृष्टोव्यासःसत्यवतीसुतः ॥ १४ ॥ पारीक्षितेन
राज्ञाऽपिसयदाहचतद्ब्रुवे ॥ जनमेजय उवाच ॥ कथंवृत्रासुरःपूर्वंहतोमघवतामुने ॥ १५ ॥ सहायंवि
ष्णुमासाद्यच्छद्मनासात्त्विकेनह ॥ कथंचदेव्यानिहतोदैत्योऽसौकेनहेतुना ॥ १६ ॥ कथमेकवधोद्वा
भ्यांकृतःस्यान्मुनिपुंगव ॥ तदेवश्रोतुमिच्छामिपरंकौतूहलंहिमे ॥ १७ ॥ महतांचरितंशृण्वन्कोविर
ज्येतमानवः ॥ कथयांबावैभवंत्वंवृत्रासुरवधाश्रितम् ॥ १८ ॥ व्यासउवाच ॥ धन्योऽसिराजंस्तवबु
द्धिरीदृशीजातापुराणश्रवणेऽतिसादरा ॥ पीत्वाऽमृतंदेववरास्तुसर्वथापानेवितृष्णाःप्रभवंतिवैपुनः

॥ १९ ॥ दिनेदिनेतेऽधिकभक्तिभावःकथत्सुराजन्महनीयकीर्तेः ॥ श्रोतायदैकप्रवणःशृणोतिवक्तातदा
प्रीतमनाब्रवीति ॥ २० ॥ युद्धंपुरावासववृत्रयोर्यद्वेदेप्रसिद्धंचतथापुराणे ॥ दुःखंसुरेन्द्रेणतथैवलब्धं
हत्वारिपुंत्वाष्ट्रमपापमेव ॥ २१ ॥ चित्रंकिमत्रनृपतेहरिवज्रभृद्भयांयच्छद्मनाविनिहतस्त्रिशिरोऽथ
वृत्रः ॥ मायाबलेनमुनयोऽपिविमोहितास्तेचक्रुश्चनिंद्यमनिशंकिलपापभीताः ॥ २२ ॥ विष्णुःसदैवक
पटेनजघानदैत्यान्सत्त्वात्ममूर्तिरपिमोहमवाप्यकामम् ॥ कोन्योऽस्तितांभगवतींमनसापिजेतुंशक्तःसम
स्तजनमोहकरींभवानीम् ॥ २३ ॥ मत्स्यादियोनिषुसहस्रयुगेषुसद्मःसाक्षाद्भवत्यपियथात्रिनियोजि
तोऽत्र ॥ नारायणोनरसखोभगवाननंतःकार्यंकरोतिविहिताविहितंकदाचित् ॥ २४ ॥
देहंधनंगृहमिदंस्वजनामदीयंपुत्राः कलत्रमितिमोहमुपेत्यसर्वः ॥ पुण्यंकरोत्यथचपापचयंकरोति
मायागुणैरतिबलैर्विकलीकृतोयत् ॥ २५ ॥ नजातुमोहंक्षपितुंनरःक्षमःकश्चिद्भवेद्भूपपराव
रार्थवित् ॥ विमोहितस्तैस्त्रिभिरेवमूलतोवशीकृतात्माजगतीतलेभृशम् ॥ २६ ॥ अथतौ
माययाविष्णुवासवौमोहितौभृशम् ॥ जघ्नतुश्छद्मनावृत्रंस्वार्थसाधनतत्परौ ॥ २७ ॥ तदहंसंप्रव
दयामिवृत्तांतमवनीपते ॥ कारणंपूर्ववैरस्यवृत्रवासवयोर्मिथः ॥ २८ ॥ त्वष्टाप्रजापतिर्ह्यासीद्देवश्रे
ष्ठोमहातपाः ॥ देवानांकार्यकर्ताचनिपुणोब्राह्मणप्रियः ॥ २९ ॥ सपुत्रंवैत्रिशिरसमिंद्रद्वेषात्किलाऽसृ
जत् ॥ विश्वरूपेतिविख्यातंनाम्नारूपेणमोहनम् ॥ ३० ॥ त्रिभिःसवदनैःश्रेष्ठैर्व्यरोचतमनोहरैः ॥ त्रि
भिर्भिन्नानिकार्याणिमुखैःसमकरोन्मुनिः ॥ ३१ ॥ वेदानेकेनसोधीतेसुरांचैकेनसोऽपिबत् ॥ तृतीयेन
दिशःसर्वायुगपच्चनिरीक्षते ॥ ३२ ॥ त्रिशिराभोगमुत्सृज्यतपश्चक्रेसुदुष्करम् ॥ तपस्वीसमृदुर्दांतो
धर्ममेवसमाश्रितः ॥ ३३ ॥ पंचाग्निसाधनंकालेपादपाग्रेनिवेशनम् ॥ जलमध्येनिवासंचहेमंतेशिशिरे
तथा ॥ ३४ ॥ निराहारोजितात्माऽसौत्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ तपश्चचारमेधावीदुष्करंमंदबुद्धिभिः ३५ ॥

तंचदृष्ट्वातपस्यंतंखेदमापशचीपतिः ॥ विषादमगमत्तत्रशक्रोऽयंमास्मभूदिति ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वातस्यतपो
वीर्यंसत्यंचामिततेजसः ॥ चिंतांचमहतींप्रापद्यनिशंपाकशासनः ॥ ३७ ॥ विवर्धमानस्त्रिशिरामामयं
शातयिष्यति ॥ नोपेक्ष्यःसर्वथाशत्रुर्वर्धमानबलोबुधैः ॥ ३८ ॥ तस्मादुपायःकर्तव्यस्तपोनाशयसांप्रत
म् ॥ कामस्तुतपसांशत्रुःकामान्नश्यतिवैतपः ॥ ३९ ॥ तथैवाऽद्यप्रकर्तव्यंभोगासक्तोभवेद्यथा ॥ इति
संचिंत्यमनसाबुद्धिमान्बलमर्दनः ॥ ४० ॥ आज्ञापयत्सोऽप्सरसस्त्वष्टृपुत्रप्रलोभने ॥ उर्वशींमेनकांरंभां
घृताचींचतिलोत्तमाम् ॥ ४१ ॥ समाहूयाब्रवीच्छक्रस्तास्तदारूपगर्विताः ॥ प्रियंकुरुध्वंमेसर्वाःकार्ये
ऽद्यसमुपस्थिते ॥४२॥ यत्तोमेद्यमहाञ्छत्रुस्तपस्तपतिदुर्जयः ॥ कार्यंकुरुतगच्छध्वंप्रलोभयतमाचिरम्
॥ ४३ ॥ शृंगारवेषैर्विविधैर्हावैर्देहसमुद्भवैः ॥ प्रलोभयतभद्रंवःशमयध्वंज्वरंमम ॥ ४४ ॥ अस्वस्थो
हंमहाभागास्तस्यज्ञात्वातपोबलम् ॥ बलवानासनंमेऽद्यग्रहीष्यत्यविलंबितः ॥ ४५ ॥ भयंमेसमुपाया
तंक्षिप्रंनाशयताऽबलाः ॥ उपकुर्वंतुसहिताःकार्येऽद्यसमुपस्थिते ॥ ४६ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंनार्यऊचुस्तं
प्रणताःपुरः ॥ माभयंकुरुदेवेशयतिष्यामःप्रलोभने ॥४७॥ यथानस्याद्भयंतस्मात्तथाकार्यंमहाद्युते ॥
नृत्यगीतविहारैश्चमुनेस्तस्यप्रलोभने ॥ ४८ ॥ कटाक्षैरंगभेदैश्चमोहयित्वामुनिंविभो ॥ लोलुपंवशम
स्माकंकरिष्यामोनियंत्रितम् ॥ ४९ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याभाष्यहरिंनार्योययुस्त्रिशिरसोंतिकम् ॥
कुर्वत्योविविधान्भावान्कामशास्त्रोचितानपि ॥ ५० ॥ गायंत्यस्तालभेदैस्तानृत्यंत्यःपुरतोमुनेः ॥ तंप्र
लोभयितुंचक्रुर्नानाभावान्वरांगनाः ॥ ५१ ॥ नाऽपश्यत्सतपोराशिरंगनानांविडंबनम् ॥ इंद्रियाणिव
शेकृत्वामूकांधबधिरःस्थितः ॥ ५२ ॥ दिनानिकतिचित्तस्थुर्नार्यस्तस्याऽऽश्रमेवरे ॥ कुर्वंत्योगाननृत्या
दिप्रपंचानतिमोहदान् ॥ ५३ ॥ नचचालयदाकामंध्यानाच्चत्रिशिरामुनिः ॥ परावृत्यतदादेव्यःपुनः
शक्रमुपस्थिताः ॥ ५४ ॥ कृतांजलिपुटाःसर्वादेवराजमथाऽब्रुवन् ॥ श्रांतादीनाभयत्रस्ताविवर्णवदना

भृशम् ॥ ५५ ॥ देवदेवमहाराजयत्नश्चपरमःकृतः ॥ नसशक्योदुराधर्षोधैर्याच्चालयितुंविभो ॥५६॥
उपायोऽन्यःप्रकर्तव्यःसर्वथापाकशासन ॥ नाऽस्माकंबलमेतस्मिंस्तापसेनिर्जितेंद्रिये ॥ ५७ ॥ दिष्ट्या
वयंनशप्ताःस्मयदनेनमहात्मना ॥ मुनिनावह्नितुल्येनतपसाद्योतितेनहि ॥ ५८ ॥ विसृज्याऽप्सरसःशक्र
श्चिंतयामासमंदधीः ॥ तस्यैवचवधोपायंपापबुद्धिरसांप्रतम् ॥ ५९ ॥ विसृज्यलोकलज्जांसतथापाप
भयंभृशम् ॥ चकारपापबुद्धिंतुतद्वधायमहीपते ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

व्यासउवाच ॥ अथसलोभमुपेत्यसुराधिपःसमधिगम्यगजासनसंस्थितः ॥ त्रिशिरसंप्रति
दुष्टमतिस्तदामुनिमपश्यदमेयपराक्रमम् ॥ १ ॥ तमभिवीक्ष्यदृढासनसंस्थितंजितगिरंसुसमाधिव
शंगतम् ॥ रविविभावसुसन्निभमोजसासुरपतिः परमापदमभ्यगात् ॥ २ ॥ कथमसौविनिहंतुमहो
मयामुनिरपापमतिःकिलसंमतः ॥ रिपुरयंसुसमिद्धतपोबलःकथमुपेक्ष्यइहाऽऽसनकामुकः ॥ ३ ॥
इतिविचिंत्यपविंपरमायुधंप्रतिमुमोचमुनिंतपसिस्थितम् ॥ शशिदिवाकरसन्निभमाशुगंत्रिशिरसंसु
रसंघपतिःस्वयम् ॥ ४ ॥ तदभिघातहतःसधरातलेकिलपपातममारचतापसः ॥ शिखरिणःशिखरं
कुलिशार्दितंनिपतितंभुविचाऽद्भुतदर्शनम् ॥ ५ ॥ तंनिहत्यमुदमापसुरेशश्चुक्रुशुश्चमुनयस्तुसंस्थि
ताः ॥ हाहतेतिभृशमार्तनिस्वनाःकिंकृतंशतमखेनपापिना ॥ ६ ॥ विनापराधंतपसांनिधिर्हतःशची
पतिःपापमतिर्दुरात्मा ॥ फलंकिलाऽयंतरसाकृतस्यप्राप्नोतुपापीहननोद्भवस्य ॥ ७ ॥ तंनिहत्यतर
सासुरराजोनिर्जगामनिजमंदिरमाशु ॥ सहतोऽपिविरराजमहात्माजीवमानइवतेजसांनिधिः ॥ ८ ॥
तंदृष्ट्वापतितंभूमौजीवंतमिववृत्रहा ॥ चिंतामापाऽतिखिन्नांगःकिंवाजीवेदयंपुनः ॥ ९ ॥
विमृश्यमनसाऽतीवतक्षाणंपुरतःस्थितम् ॥ मघवावीक्ष्यतंप्राहस्वकार्यसदृशंवचः ॥ १० ॥

तक्षश्छिंधिशिरांस्यस्यकुरुष्ववचनंमम ॥ माजीवतुमहातेजाभातिजीवन्निवस्वयम् ॥ ११ ॥
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यतक्षोवाचविगर्हयन् ॥ तक्षोवाच ॥ महास्कंधोभृशंभातिपरशुर्नतरिष्यति ॥ १२ ॥
ततोनाहंकरिष्यामिकार्यमेतद्विगर्हितम् ॥ त्वयावैनिंदितंकर्मकृतंसद्भिर्विगर्हितम् ॥ १३ ॥ अहंबिभे
मिपापाद्वैमृतस्यैवचमारणे ॥ मृतोऽयंमुनिरस्त्येवशिरसःकृंतनेनकिम् ॥ १४ ॥ भयंकिंतेऽत्रसंजातंपा
कशासनकथ्यताम् ॥ इंद्रउवाच ॥ सजीवइवदेहोऽयमाभातिविशदाकृतिः ॥ १५ ॥ तस्माद्बिभेमिमा
जीवेन्मुनिःशत्रुरयंमम ॥ तक्षोवाच ॥ नाऽत्रकिंत्रपसेविद्वन्क्रूरेणाऽनेनकर्मणा ॥ १६ ॥ ऋषिपुत्रमिमंह
त्वाब्रह्महत्याभयंनकिम् ॥ इन्द्रउवाच ॥ प्रायश्चित्तंकरिष्यामिपश्चात्पापक्षयायवै ॥ १७ ॥ शत्रुस्तुसर्व
थावध्यश्छलेनाऽपिमहामते ॥ तक्षोवाच ॥ त्वंलोभाभिहतःपापंकरोषिमघवन्निह ॥ १८ ॥ तंविनाऽहं
कथंपापंकरोमिवदमेविभो ॥ इंद्रउवाच ॥ मखेषुखलुभागंतेकरिष्यामिसदैवहि ॥ १९ ॥ शिरःपशोस्तु
तेभागंयज्ञेदास्यंतिमानवाः ॥ शुल्केनाऽनेनछिंधित्वंशिरांस्यस्यकुरुप्रियम् ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥
एतच्छ्रुत्वामहेंद्रस्यवचस्तक्षामुदान्वितः ॥ कुठारेणशिरांस्यस्यचकर्तसुदृढेनहि ॥ २१ ॥ छिन्नानित्री
णिशीर्षाणिपतितानियदाभुवि ॥ तेभ्यस्तुपक्षिणःक्षिप्रंविनिष्पेतुःसहस्रशः ॥ २२ ॥ कलविंकास्तित्ति
रयस्तथैवचकपिंजलाः ॥ पृथक्पृथग्विनिष्पेतुर्मुखतस्तरसातदा ॥ २३ ॥ येनवेदानधीतेस्मसोमंचपि
बतेतथा ॥ तस्माद्वक्त्रात्किलोत्पेतुःसद्यएवकपिंजलाः ॥ २४ ॥ येनसर्वादिशकामंपिबन्निवरीक्षते ॥
तस्मात्तुतित्तिरास्तत्रनिःसृतास्तिग्मतेजसः ॥ २५ ॥ यत्सुरापंतुतद्वक्त्रंतस्मात्तुचटकाःकिल ॥ विनि
ष्पेतुस्त्रिशिरसएवंतेविहगानृप ॥ २६ ॥ एवंविनिःसृतान्दृष्ट्वातेभ्यःशक्रस्तदांडजान् ॥ मुमोदमनसा
राजाऽजगामत्रिदिवंपुनः ॥ २७ ॥ गतेशक्रेतुतक्षाऽपिस्वगृहंतरसाययौ ॥ यज्ञभागंपरंलब्ध्वामुदमाप
महीपते ॥ २८ ॥ इन्द्रोऽथस्वगृहंगत्वाहत्वाशत्रुमहाबलम् ॥ मेनेकृतार्थमात्मानंब्रह्महत्यामचिंतयन्

॥ २९ ॥ तंश्रुत्वानिहतंत्वष्टापुत्रंपरमधार्मिकम् ॥ चुकोपातीवमनसावचनंचेदमब्रवीत् ॥ ३० ॥ अनाग
संमुनिंयस्मात्पुत्रंनिहतवान्मम ॥ तस्मादुत्पादयिष्यामितद्वधार्थंसुतंपुनः ॥ ३१ ॥ सुराःपश्यंतुमेवी
र्यंतपसश्चबलंतथा ॥ जानातुसर्वंपापात्मास्वकृतस्यफलंमहत् ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वाऽग्निंजुहावाऽथमं
त्रैराथर्वणोदितैः ॥ पुत्रस्योत्पादनार्थायत्वष्टाक्रोधसमाकुलः ॥३३॥ कृतेहोमेष्टरात्रंतुसंदीप्ताच्चविभाव
सोः ॥ प्रादुर्बभूवतरसापुरुषःपावकोपमः ॥ ३४ ॥ तंदृष्ट्वाऽग्रेसुतंत्वष्टातेजोबलसमन्वितम् ॥ वेगात्प्र
कटितंवह्नेर्दीप्यमानमिवानलम् ॥ ३५ ॥ उवाचवचनंत्वष्टासुतंवीक्ष्यपुरःस्थितम् ॥ इंद्रशत्रोविवर्धस्व
प्रतापात्तपसोमम ॥ ३६ ॥ इत्युक्तेवचनेत्वष्ट्राक्रोधप्रज्वलितेनच ॥ सोऽवर्धतदिवंस्तब्ध्वावैश्वानर
समद्युतिः ॥ ३७ ॥ जातःसपर्वताकारःकालमृत्युसमःस्वराट् ॥ किंकरोमीतितंप्राहपितरंपरमातु
रम् ॥ ३८ ॥ कुरुमेनामकंनाथकार्यंकथयसुव्रत ॥ चिंतातुरोऽसिकस्मात्त्वंब्रूहिमेशोककारणम् ॥३९॥
नाशयाम्यद्यतेशोकमितिमेव्रतमाहितम् ॥ तेनजातेनकिंभूयःपिताभवतिदुःखितः ॥ ४० ॥ पिबामिः
सागरंसद्यश्चूर्णयामिधराधरान् ॥ उद्यंतंवारयाम्यद्यतरणिंतिग्मतेजसम् ॥ ४१ ॥ हन्मींद्रंससुरंस
द्योयमंवादेवतांतरम् ॥ क्षिपामिसागरेसर्वान्समुत्पाट्यचमेदिनीम् ॥ ४२ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्य
त्वष्टापुत्रस्यपेशलम् ॥ प्रत्युवाचाऽतिमुदितस्तंसुतंपर्वतोपमम् ॥४३॥ वृजिनात्त्रातुमधुनायस्माच्छ
क्तोऽसिपुत्र ॥ तस्माद्वृत्रइतिख्यातंतवनामभविष्यति ॥ ४४ ॥ भ्रातातवमहाभागत्रिशिरानामतापसः
॥ त्रीणितस्यचशीर्षाणिह्यभवन्वीर्यवंतिच ॥ ४५ ॥ वेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वविद्याविशारदः ॥ संस्थितस्त
पसिप्रायस्त्रिलोकीविस्मयप्रदे ॥ ४६ ॥ शक्रेणतुहतःसोऽद्यवज्रघातेनसांप्रतम् ॥ विनाऽपराधंसहसा
छिन्नानिमस्तकानिच ॥४७॥ तस्मात्त्वंपुरुषव्याघ्रजहिशक्रंकृतागसम् ॥ ब्रह्महत्यायुतंपापंशठंदुर्मतिंशठम
॥ ४८ ॥ इत्युक्त्वाचतदात्वष्टापुत्रशोकसमाकुलः ॥ आयुधानिचदिव्यानिचकारविविधानिच ॥ ४९ ॥

ददावस्मैसहस्राणिवधायप्रबलानिच ॥ खड्गशूलगदाशक्तितोमरप्रमुखानिवै ॥ ५० ॥ शार्ङ्गं धनुस्तथा बाणं परिघं पट्टिशंतथा ॥ चक्रंदिव्यंसहस्रारंसुदर्शनसमप्रभम् ॥ ५१ ॥ तूणीरौचाक्षयौदिव्यौकवचंचाऽतिसुंदरम् ॥ रथंमेघप्रतीकाशंदृढंभारसहंजवम् ॥ ५२ ॥ युद्धोपकरणंसर्वं कृत्वापुत्रायपार्थिव ॥ दत्वाऽसौप्रेरयामासत्वष्टाक्रोधसमन्वितः ॥ ५३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

व्यासउवाच ॥ कृतस्वस्त्ययनोवृत्रोब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ निर्जगामरथारूढोहंतुंशक्रंमहाबलः ॥ १ ॥ तदैवराक्षसाःक्रूराःपुरादेवपराजिताः ॥ समाजग्मुश्चसेवार्थं वृत्रंज्ञात्वामहाबलम् ॥ २ ॥ इंद्रदूतास्तुतंदृष्ट्वायुद्धायतुसमागतम् ॥ वेगादागत्यवृत्तांतंशशंसुस्तस्यचेष्टितम् ॥ ३ ॥ दूताऊचुः ॥ स्वामिञ्छीघ्रमिहाऽयातिवृत्रोनामारिपुस्तव ॥ बलावान्स्यंदनेरूढस्त्वष्ट्राचोत्पादितःकिल ॥ ४ ॥ अभिचारेणनाशार्थं तवक्रोधान्वितेनवै ॥ पुत्राघाताभितप्तेनदुःसहोराक्षसैर्युतः ॥ ५ ॥ यत्नंकुरुमहाभागशीघ्रमायातिसांप्रतम् ॥ मेरुमंदरसंकाशोघोरशब्दोऽतिदारुणः ॥ ६ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रभीतादेवगणाभृशम् ॥ आगत्योचुःसुरपतिं शृण्वंतंदूतभाषितम् ॥ ७ ॥ गणाऊचुः ॥ मघवन्दुर्निमित्तानिभवंतित्रिदशालये ॥ बहूनिभयशंसीनिपक्षिणांविरुतानिच ॥८॥ काकगृध्रास्तथाश्येनाःकंकाद्यादारुणाःखगाः ॥ रुदंतिविकृतैःशब्दैरुत्कारैर्भवनोपरि ॥ ९ ॥ चीचीकूचीतिनिनदान्कुर्वंतिविहगाभृशम्॥वाहनानांचनेत्रेभ्योजलधाराःपतंत्यधः ॥ १० ॥ श्रूयतेतिमहाऽच्छब्दोरुदतीनांनिशासुच ॥राक्षसीनांमहाभागभवनोपरिदारुणः ॥ ११ ॥ प्रपतंतिध्वजास्तूर्णं विनावातेनमानद ॥ प्रभवंतिमहोत्पाताह्यंतरिक्षजाः ॥ १२ ॥ कृष्णांबरधरानार्यो भ्रमंतिचगृहेगृहे ॥ यांतुयांतुगृहात्तूर्णं कुर्वंत्योविकृताननाः ॥ १३ ॥ रात्रौस्वप्नेषुकांतानांसुप्तानांनिजमंदिरे ॥ केशांल्लुनंतिराक्षस्योभीषयंत्योभृशातुराः ॥ १४ ॥ एवंविधानिदे

वेशभूकंपोल्कादयस्तथा ॥ गोमायवोरुदंतिस्मनिशायांभवनांगणे ॥ १५ ॥ सरटानांचजालानिप्रभवं
तिगृहेगृहे ॥ अंगप्रस्फुरणादीनिदुर्निमित्तानिसर्वशः ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषांवचः श्रुत्वाचिं
तामापसुरेश्वरः ॥ बृहस्पतिंसमाहूयप्रच्छचमनोगतम् ॥ १७ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ब्रह्मन्किमुतघोराणि
निमित्तानिभवंतिवै ॥ वाताश्चदारुणावांतिप्रपतंत्यलकाःखतः ॥ १८ ॥ सर्वज्ञोऽसिमहाभागसमर्थो
विघ्ननाशने ॥ बुद्धिमाञ्छास्त्रतत्त्वज्ञोदेवतानांगुरुस्तथा ॥ १९ ॥ कुरुशांतिंविधानज्ञशत्रुनाशविधायि
नीम् ॥ यथामेनभवेद्दुःखंतथाकार्यंविधीयताम् ॥ २० ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ किंकरोमिसहस्राक्षत्वया
ऽद्यदुष्कृतंकृतम् ॥ अनागसंमुनिंहत्वाकिंफलंसमुपार्जितम् ॥२१॥ अत्युग्रंपुण्यपापानांफलंभवतिसत्व
रम् ॥ विचार्यखलुकर्तव्यंकार्यंतद्भूतिमिच्छता ॥ २२ ॥ परोपतापनंकर्मनकर्तव्यंकदाचन ॥ नसुखंवि
न्दतेप्राणीपरपीडापरायणः ॥ २३ ॥ मोहाल्लोभाद्ब्रह्महत्याकृताशक्रत्वयाऽधुना ॥ तस्यपापस्य
सहसाफलमेतदुपागतम् ॥ २४ ॥ अवध्यःसर्वदेवानांजातोऽसौवृत्रसंज्ञकः ॥ हंतुंत्वांससमायातिदा
नवैर्बहुभिर्वृतः ॥ २५ ॥ आयुधानिचसर्वाणिवज्रतुल्यानिवासव ॥ त्वष्ट्रादत्तानिदिव्यानिगृहीत्वासमु
पस्थितः ॥ २६ ॥ समागच्छतिदुर्धर्षोरथारूढःप्रतापवान् ॥ देवेंद्रप्रलयंकुर्वन्नास्यमृत्युर्भविष्यति
॥ २७ ॥ कोलाहलस्तदाजातस्तथाब्रुवतिवाक्पतौ ॥ गंधर्वाःकिन्नरायक्षामुनयश्चतपोधनाः ॥ २८ ॥
सदानानिविहायैवाऽमराःसर्वेपलायिताः ॥ तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंशक्रश्चिंतापरायणः ॥ २९ ॥ आज्ञाप
यामासतदासेनोद्योगायसेवकान् ॥ आनयध्वंवसून्रुद्रानश्विनौचदिवाकरान् ॥ ३० ॥ पूषणंचभगं
वायुंकुबेरंवरुणंयमम् ॥ विमानेषुसमारुह्यसायुधाःसुरसत्तमाः ॥ ३१ ॥ समागच्छंतुतरसाशत्रुरायाति
सांप्रतम् ॥ इत्याज्ञाप्यसुरपतिःसमारुह्यगजोत्तमम् ॥ ३२ ॥ बृहस्पतिंपुरोधायनिर्गतोनिजमंदिरात् ॥
तथैवत्रिदशाःसर्वेस्वंस्वंवाहनमास्थिताः ॥ ३३ ॥ युद्धायकृतसंकल्पानिर्ययुःशस्त्रपाणयः ॥ वृत्रोऽ

श्री राम शैव आश्रम

थद्दानवैर्युक्तःसंप्राप्तोमानसोत्तरम् ॥ ३४ ॥ पर्वतंदेवतावासंरम्यंपादपशोभितम् ॥ इन्द्रोप्यागत्यसंग्रा
मंचकारमानसोत्तरे ॥ ३५ ॥ पर्वतेदेवतायुक्तोवाचस्पतिपुरःसरः ॥ तत्राऽभूद्दारुणंयुद्धंवृत्रवासवयो
स्तदा ॥ ३६ ॥ गदासिपरिघैःपाशैर्बाणैःशक्तिपरश्वधैः ॥ मानुषेणप्रमाणेनसंग्रामःशरदांशतम् ॥३७॥
बभूबभयदोनृणामृषीणांभावितात्मनाम् ॥ वरुणःप्रथमंभग्नस्ततोवायुगणःकिल ॥ ३८ ॥ तमोविभाव
सुःशक्रःसर्वेतेनिर्गतारणात् ॥ पलायनपरान्दृष्ट्वादेवानिंद्रपुरोगमान् ॥ ३९ ॥ वृत्रोऽपिपितरंप्रागादा
श्रमस्थंमुदान्वितम् ॥ प्रणम्यप्राहत्वष्टारंपितुःकार्यंमयाकृतम् ॥ ४० ॥ देवाविनिर्जिताः सर्वेसेंद्राः
समरसंस्थिताः ॥ विद्रुतास्तेगताःस्थानंयथासिंहान्मृगागजाः ॥ ४१ ॥ इन्द्रःपदातिरगमन्मयाऽऽनी
तोगजोत्तमः ॥ ऐरावतोयंभगवन्गृहाणद्विरदोत्तमम् ॥ ४२ ॥ नहतास्तेमयातस्मादयुक्तंभीतमारणम्
॥ आज्ञापयपुनस्तातकिंकरोमितवेप्सितम् ॥४३॥ निर्जरानिर्गताःसर्वेभवभीताःश्रमातुराः ॥ इंद्रोऽप्यै
रावतंत्यक्त्वाभयभीतःपलायितः ॥ ४४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिपुत्रवचःश्रुत्वात्वष्टाप्राहमुदान्वितः ॥
पुत्रवानद्यजातोऽस्मिसफलंममजीवितम् ॥ ४५ ॥ त्वयाऽहंपावितःपुत्रगतोमेमानसोज्वरः ॥ निश्चलं
मेमनोजातंतदृष्ट्वावीर्यंतवाऽद्भुतम् ॥ ४६ ॥ शृणुवक्ष्याम्यहंपुत्रहितंतेऽद्यनिशामय ॥ तपःकुरुमहाभा
गसावधानःस्थिरासन ॥ ४७ ॥ विश्वासोनैवकर्तव्यःकेषांचित्पाकशासनः ॥ शत्रुस्तेछलकर्ताऽस्ति
नानाभेदविशारदः ॥ ४८ ॥ तपसाप्राप्यतेलक्ष्मीस्तपसाराज्यमुत्तमम् ॥ तपसाबलवृद्धिःस्यात्संग्रामे
विजयस्तथा ॥ ४९ ॥ आराध्यद्रुहिणंदेवंलब्ध्वावरमनुत्तमम् ॥ जहिशक्रंदुराचारंब्रह्महत्यासमावृ
तम् ॥ ५० ॥ सावधानःस्थिरोभूत्वादातारंभजशंकरम् ॥ वांछितंसवरंदद्यात्संतुष्टश्चतुराननः ॥५१॥
तोषयित्वाविश्वयोनिंब्रह्माणममितौजसम् ॥ अविनाशित्वमासाद्यजहिशक्रंकृतागसम् ॥ ५२ ॥
वैरंमनसिमेपुत्रवर्ततेसुतघातजम् ॥ नशांतिमनुगच्छामिनस्वपामिसुखेनह ॥ ५३ ॥ तापसोमे

हतःपुत्रोनिरागाःपाप्मनायतः ॥ नविंदामिसुखंवृत्रत्वंमामुद्धरदुःखितम् ॥ ५४ ॥ व्यासउवाच ॥
तदाकर्ण्यपितुर्वाक्यंवृत्रःक्रोधयुतस्तदा ॥ आज्ञामादायचपितुर्जगामतपसेमुदा ॥ ५५ ॥
गंधमादनमासाद्यपुण्यां देवधुनींशुभाम् ॥ स्नात्वाकुशासनंकृत्वासंस्थितश्चस्थिरासनः ॥ ५६ ॥
त्यक्त्वान्नंवारिपानंचयोगाभ्यासपरायणः ॥ ध्यायन्विश्वसृजंचित्ते सोपविष्टःस्थिरासने ॥ ५७ ॥
मघवातंतपस्यंतंज्ञात्वाचिंतातुरोह्यभूत् ॥ गंधर्वान्प्रेषयामासविघ्नार्थंपाकशासनः ॥ ५८ ॥ यक्षांश्च
पन्नगान्सर्पान्किन्नरानमितौजसः ॥ विद्याधरानप्सरसोदेवदूताननेकशः ॥ ५९ ॥ उपायास्तैःकृताः
सम्यक्तपोविघ्नायमायिभिः ॥ नचचालततोध्यानात्त्वाष्ट्रःपरमतापसः ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

व्यासउवाच ॥ निर्गतास्तेपरावृत्तास्तपोविघ्नकराःसुराः ॥ निराशाःकार्यसंसिद्ध्यै तंदृष्ट्वा
दृढचेतसम् ॥ १ ॥ जातेवर्षशतेपूर्णेब्रह्मालोकपितामहः ॥ तत्राऽऽजगामतरसाहंसारूढश्चतुर्मुखः ॥ २ ॥
आगत्यतमुवाचेदंत्वष्टृपुत्रसुखीभव ॥ त्यक्त्वाध्यानंवरंब्रूहिददामितववांछितम् ॥ ३ ॥ तपसातेऽद्यतु
ष्टोऽस्मित्वांदृष्ट्वाचाऽतिकर्शितम् ॥ वरंवरयभद्रंतेमनोभिलषितंतव ॥ ४ ॥ व्यासउवाच ॥ वृत्रस्तदा
ऽतिविशदांपुरतोनिशम्यवाचंसुधासमरसांजगदेककर्तुः ॥ संत्यज्ययोगकलनांसहसोदतिष्ठत्संजात
हर्षनयनाश्रुकलाकलापः ॥ ५ ॥ पादौप्रणम्यशिरसाप्रणयाद्विधातुर्बद्धांजलिःपुरतएवसमाससाद ॥
प्रोवाचतंसुवरदंतपसाप्रपन्नंप्रेम्णाऽतिगद्गदगिराविनयेननम्रः ॥ ६ ॥ प्राप्तंमयासकलदेवपदंप्रभोऽद्य
यद्दर्शनंतवसुदुर्लभमाशुजातम् ॥ वाञ्छाऽस्तिनाथमनसिप्रवणेदुरापातांप्रब्रवीमिकमलासनवेत्सिभा
वम् ॥ ७ ॥ मृत्युश्चमाभवतुमेकिललोहकाष्ठशुष्कार्द्रवंशनिचयैरपरैश्चशस्त्रैः ॥ वृद्धिंप्रयातुममवीर्यम
तीवयुद्धेयस्माद्भवामिसबलैरमरैरजेयः ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्थंसंप्रार्थितोब्रह्मातमाहप्रहसन्निव ॥

उत्तिष्ठगच्छभद्रंतेवांछितंसफलंसदा ॥ ९ ॥ नशुष्केणनचाऽऽर्द्रेणनपाषाणेनदारुणा ॥ भविष्यतिचते
मृत्युरितिसत्यंब्रवीम्यहम् ॥ १० ॥ इतिदत्त्वावरंब्रह्माजगामभुवनंपरम् ॥ वृत्रस्तुतंवरंलब्ध्वामुदितः
स्वगृहंययौ ॥ ११ ॥ शशंसपितुरग्रेतद्वरदानंमहामतिः ॥ त्वष्टातुमुदितःप्राप्तंपुत्रंप्राप्तवरंतदा
॥ १२ ॥ स्वस्तितेस्तुमहाभागजहिशक्रंरिपुंमम ॥ हत्वागच्छत्रिशिरसोहंतारंपापसंयुतम् ॥ १३ ॥
भवत्वंत्रिदशाधीशःसंप्राप्यविजयंरणे ॥ ममाधिंछिंधिविपुलंपुत्रनाशसमुद्भवम् ॥ १४ ॥ जीवतोवा
क्यकरणात्क्षयाहेभूरिभोजनात् ॥ गयायांपिंडदानाच्चत्रिभिःपुत्रस्यपुत्रता ॥ १५ ॥ तस्मात्पुत्रममाऽ
त्यर्थं दुःखंनाशितुमर्हसि ॥ त्रिशिराममचित्तात्तुनाऽपसर्पतिकर्हिचित् ॥ १६ ॥ सुशीलःसत्यवादीच
तापसोवेदवित्तमः ॥ अपराधंविनातेननिहतःपापबुद्धिना ॥ १७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रु
त्वावृत्रःपरमदुर्जयः ॥ रथमारुह्यतरसानिर्जगामपितुर्गृहात् ॥ १८ ॥ रणदुंदुभिनिर्घोषंशंखनादंमहा
बलम् ॥ कारयित्वाप्रयाणंसचकारमदगर्वितः ॥ १९ ॥ निर्ययौनयसंयुक्तःसेवकानितिसंवदन् ॥ हत्वा
शक्रंग्रहीष्यामिसुरराज्यमकंटकम् ॥ २० ॥ इत्युक्त्वानिर्जगामाऽऽशुस्वसैन्यपरिवारितः ॥ महतासै
न्यनादेनभीषयन्नमरावतीम् ॥ २१ ॥ तमागच्छंतमाज्ञायतुराषाडपिसत्वरः ॥ सेनोद्योगंभयत्रस्तः
कारयामासभारत ॥ २२ ॥ सर्वानाहूयतरसालोकपालानरिंदमः ॥ युद्धार्थंप्रेरयन्सर्वान्व्यरोचतमहा
द्युतिः ॥ २३ ॥ गृध्रव्यूहंततःकृत्वासंस्थितःपाकशासनः ॥ तत्राऽऽजगामवेगात्तुवृत्रःपरबलार्दनः
॥ २४ ॥ देवदानवयोस्तावत्संग्रामस्तुमुलोऽभवत् ॥ वृत्रवासवयोःसंख्येमनसाविजयैषिणोः ॥ २५ ॥
एवंपरस्परंयुद्धेसंदीप्तेभयदेभृशम् ॥ आकूतंदेवताःप्रापुर्दैत्याश्चपरमांमुदम् ॥ २६ ॥ तोमरैर्भिंदिपा
लैश्चखड्गैःपरशुपट्टिशैः ॥ जघ्नुःपरस्परं देवदैत्याःस्वस्ववरायुधैः ॥ २७ ॥ एवंयुद्धेवर्तमानेदारुणेलो
महर्षणे ॥ शक्रंजग्राहसहसावृत्रःक्रोधसमन्वितः ॥ २८ ॥ अपावृत्यमुखेक्षिप्त्वास्थितोवृत्रःशतक्रतुम् ॥

मुदितोभून्महाराजपूर्ववैरमनुस्मरन् ॥ २९ ॥ शक्रेग्रस्तेऽथवृत्रेणसंभ्रांतानिर्जरास्तदा ॥ चुक्रुशुःपरमा
र्तास्तेहाशक्रेतिमुहुर्मुहुः ॥ ३० ॥ अपावृतंमुखेशक्रंज्ञात्वासर्वेदिवौकसः ॥ वृहस्पतिंप्रणम्योचुर्दीनाव्य
थितचेतसः ॥ ३१ ॥ किंकर्तव्यंद्विजश्रेष्ठत्वमस्माकंगुरुःपरः ॥ शक्रोग्रस्तस्तुवृत्रेणरक्षितोदेवतांतरैः
॥ ३२ ॥ विनाशक्रेणकिंकुर्मःसर्वेहीनपराक्रमाः ॥ अभिचारंकुरुविभोसत्वरःशक्रमुक्तये ॥ ३३ ॥ बृहस्प
तिरुवाच ॥ किंकर्तव्यंसुराःक्षिप्तोमुखमध्येऽस्तिवासवः ॥ वृत्रेणोत्सादितोजीवन्नस्तिकोष्ठांतरेरिपोः॥
॥ ३४ ॥ व्यासउवाच ॥ देवाश्चिंतातुराःसर्वेतुरासाहंतथाकृतम् ॥ दृष्ट्वाविमृश्यतरसाचक्रुर्यत्नंविमु
क्तये ॥ ३५ ॥ असृजंतमहासत्त्वांजृंभिकांरिपुनाशिनीम् ॥ ततोविजृंभमाणःसव्यावृतास्योबभूवह
॥ ३६ ॥ विजृंभमाणस्यततोवृत्रस्याऽऽस्यादवापतत् ॥ स्वान्यंगान्यपिसंक्षिप्यनिष्क्रांतोबलसू
दनः ॥ ३७ ॥ ततःप्रभृतिलोकेषुजृंभिकाप्राणिसंस्थिता ॥ जहृषुश्चसुरासर्वेशक्रंदृष्ट्वाविनिर्गतम्
॥ ३८ ॥ ततःप्रववृतेयुद्धंतयोर्लोकभयप्रदम् ॥ वर्षाणामयुतंयावद्दारुणंलोमहर्षणम् ॥ ३९ ॥
एकतश्चसुराःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ एकतोबलवांस्त्वाष्ट्रःसंग्रामेसमवर्तत ॥ ४० ॥
पराजितस्तदाशक्रस्तेजसातस्यधर्षितः ॥ ४१ ॥ वि
यदाव्यवर्धतरणेवृत्रोवरमदावृतः ॥ विषादमगमन्देवादृष्ट्वाशक्रंपराजितम् ॥ ४२ ॥
व्यथेमघवायुद्धेततःप्राप्यपराजयम् ॥ गृहीतं देवसदनंवृत्रेणागत्यरंहसा ॥ ४३ ॥
जग्मुस्त्यक्त्वारणंसर्वेदेवाइंद्रपुरोगमाः ॥ ऐरावतोऽपिदैत्येनगृहीतोऽसौगजोत्तमः ॥ ४४ ॥ विमा
देवोद्यानानिसर्वाणिभुंक्तेऽसौदानवोबलात् ॥ उच्चैःश्रवाहयवरोजातस्तस्यवशेतदा ॥ ४५ ॥ कामधेनुःपारि
नानिचसर्वाणिगृहीतानिविशांपते ॥ गृहीतंरत्नमात्रंतुतेनत्वष्टृसुतेनह ॥ ४६ ॥ स्थानभ्रष्टासुराःसर्वेगिरिदुर्गे
जातोगणश्चाप्सरसांतथा ॥ दुःखमापुःपरिभ्रष्टायज्ञभागात्सुरालयात् ॥ ४७ ॥ वृत्रःसुरपदंप्राप्यबभूवमदगर्वितः ॥
षुसंस्थिताः ॥

त्वष्टाऽतीवसुखंप्राप्यमुमोदसुतसंयुतः ॥ ४८ ॥ आमंत्रयन्हितंदेवामुनिभिःसहभारत ॥ किंकर्तव्यमि
तिप्राप्तेविचिन्त्यभयमोहिताः ॥ ४९ ॥ जग्मुःकैलासमचलंसुराःशक्रसमन्विताः ॥ महादेवंप्रणम्योचुः
प्रह्वाःप्रांजलयोभृशम् ॥ ५० ॥ देवदेवमहादेवकृपासिन्धोमहेश्वर ॥ रक्षाऽस्मान्भयभीतांस्तुवृत्रेणा
ऽतिपराजितान् ॥ ५१ ॥ गृहीतंदेवसदनंतेतदेवबलीयसा ॥ किंकर्तव्यमतःशंभोब्रूहिसत्यंशिवाऽद्यनः
॥ ५२ ॥ किंकुर्मःकत्रचगच्छामःस्थानभ्रष्टामहेश्वर ॥ दुःखस्यनाऽधिगच्छामोविनाशोपायमीश्वर ॥
॥ ५३ ॥ साहाय्यंकुरुभूतेशव्यथिताःस्मकृपानिधे ॥ वृत्रंजहिमदोत्सिक्तवरदानबलाद्विभो ॥ ५४ ॥ शिव
उवाच ॥ ब्रह्माणंपुरतःकृत्वावयंसर्वेहरेःक्षयम् ॥ गत्वासमेत्यतंविष्णुंचिन्तयामोवधोद्यमम् ॥ ५५ ॥
सशक्तश्चछद्मकश्चबलवान्बुद्धिमत्तरः ॥ शरण्यश्चदयाब्धिश्चवासुदेवोजनार्दनः ॥ ५६ ॥ विनातंदेवं
देवेशंनार्थसिद्धिर्भविष्यति ॥ तस्मात्तत्रचगंतव्यंसर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ ५७ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसं
चिन्त्यतेसर्वेब्रह्माशक्रःसशंकरः ॥ जग्मुर्विष्णोःक्षयंदेवाःशरण्यंभक्तवत्सलम् ॥ ५८ ॥ गत्वाविष्णुपदंदे
वास्तुष्टुवुःपरमेश्वरम् ॥ हरिंपुरुषसूक्तेनवेदोक्तेनजगद्गुरुम् ॥ ५९ ॥ प्रत्यक्षोभूज्जगन्नाथस्तेषांसकम
लापतिः ॥ संमान्यचसुरान्सर्वानित्युवाचपुरःस्थितः ॥ ६० ॥ किमागताःस्थलोकेशाहरब्रह्मसमन्वि
ताः ॥ कारणंकथयध्वंवःसर्वेषांसुरसत्तमाः ॥ ६१ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंनोचुर्देवार
मापतिम् ॥ चिन्ताविष्टाःस्थिताःप्रायःसर्वेप्रांजलयस्तथा ॥ ६२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

व्यासउवाच ॥ तथाचिन्तातुरान्वीक्ष्यसर्वान्सर्वार्थतत्त्ववित् ॥ प्राहप्रेमभरोद्भ्रांतान्माध
वोमेदिनीपते ॥ १ ॥ विष्णुरुवाच ॥ किंमौनमाश्रितायूयंब्रुवंतुकारणंसुराः ॥ सदसद्वाऽपियच्छ्रुत्वा
यतिष्येतन्निवारणे ॥ २ ॥ देवाऊचुः ॥ किमज्ञातंतवविभोत्रिषुलोकेषुवर्तते ॥ सर्वंवेदभवान्कार्यंकिं

पृच्छसिपुनःपुनः ॥ ३ ॥ त्वयापूर्वं बलिर्बद्धःशक्रोदेवाधिपःकृतः ॥ वामनंवपुरास्थायक्रांतंत्रिभुवनंपदे
॥ ४ ॥ अमृतंत्वाहृतंविष्णोदैत्याश्चविनिपातिताः ॥ त्वंप्रभुःसर्वदेवानांसर्वापद्विनिवारणे ॥ ५ ॥
विष्णुरुवाच ॥ नभेतव्यंसुरवरावेद्म्युपायंसुसंमतम् ॥ तद्विधायप्रवक्ष्यामियेनसौख्यंभविष्यति ॥ ६ ॥
अवश्यंकरणीयंमेभवतांहितमात्मनो ॥ बुद्ध्याबलेनचार्थेनयेनकेनच्छलेनवा ॥७॥ उपायाःखलुचत्वारः
कथितास्तत्वदर्शिभिः ॥ सामादायःसुहृत्स्वेवदुर्हृदेषुविशेषतः ॥ ८ ॥ ब्रह्मणाऽस्यवरोदत्तस्तपसारा
धितेनच ॥ दुर्जयत्वंचसंप्राप्तंवरदानप्रभावतः ॥ ९ ॥ अजेयःसर्वभूतानांत्वष्ट्रासमुपपादितः ॥ ततोब
लेनवृद्धिंसप्राप्तःपरपुरंजयः ॥ १० ॥ दुःसाध्योऽसौसुराःशत्रुर्विनासामप्रतारणम् ॥ प्रलोभ्यवशमाने
योहन्तव्यस्तुततःपरम् ॥ ११ ॥ गच्छध्वंसर्वगंधर्वायत्राऽसौवलवत्तरः ॥ सामतस्यप्रयुंजध्वंततएनंवि
जेष्यथ ॥ १२ ॥ संगम्यशपथान्कृत्वाविश्वास्यसमयेनहि ॥ मित्रत्वंचसमाधायहंतव्यःप्रबलोरिपुः ॥
॥ १३ ॥ अदृश्यःसंप्रवेक्ष्यामिवज्रमस्यवरायुधम् ॥ साहाय्यंचकरिष्यामिशक्रस्याऽहंसुरोत्तमाः ॥
॥ १४ ॥ समयंचप्रतीक्षध्वंसर्वथैवाऽयुषःक्षये ॥ मरणंविबुधास्तस्यनाऽन्यथासंभविष्यति ॥ १५ ॥
गच्छध्वमृषिभिःसार्धङ्गन्धर्वाःकपटावृताः ॥ इन्द्रेणसहमित्रत्वंकुरुध्वंवाक्यदानतः ॥ १६ ॥ यथास
यातिविश्वासंतथाकार्यं प्रतारणम् ॥ गुप्तोऽहंसंप्रवक्ष्यामिपविंसंछादितंदृढम् ॥ १७ ॥ विश्वस्तंमघ
वाशत्रुं हनिष्यतिनचाऽन्यथा ॥ विश्वासस्यकृतेपापंकृत्वाशक्रस्तुपृष्ठतः ॥ १८ ॥ मत्सहायोऽथवज्रेण
शातयिष्यतिपापिनम् ॥ नदोषोऽत्रशठेशत्रौशाठ्यमेवप्रकुर्वतः ॥ १९ ॥ नाऽन्यथाबलवान्वध्यःशूरधर्मे
णजायते ॥ वामनंरूपमाधायमयाऽयंवंचितोबलिः ॥ २० ॥ कृत्वाचमोहिनीवेषंदैत्याःसर्वेऽपिवंचिता॥
भवंतःसहिताःसर्वेदेवींभगवतींशिवाम् ॥ २१ ॥ गच्छध्वंशरणंभावैःस्तोत्रमंत्रैःसुरोत्तमाः ॥ साहाय्यं
सायोगमायाभवतांसंविधास्यति ॥ २२ ॥ वन्दामहेसदादेवींसात्विकींप्रकृतिंपराम् ॥ सिद्धिदांकाम

दांकामांदुरापामकृतात्मभिः ॥ २३ ॥ इंद्रोऽपितांसमाराध्यहनिष्यतिरिपुंरणे ॥ मोहिनीसामहामाया
मोहयिष्यतिदानवम् ॥ २४ ॥ मोहितोमाययावृत्रःसुखसाध्योभविष्यति ॥ प्रसन्नायांपरांबायांसर्वंसा
ध्यंभविष्यति ॥ २५ ॥ नोचेन्मनोरथावाप्तिर्नकस्याऽपिभविष्यति ॥ अन्तर्यामिस्वरूपासासर्वकारण
कारणा ॥ २६ ॥ तस्मात्तांविश्वजननींप्रकृतिपरमादृताः ॥ भजध्वंसात्विकैर्भावैःशत्रुनाशायसत्तमाः ॥
॥ २७ ॥ पुरामयाऽपिसंग्रामंकृत्वापरमदारुणम् ॥ पंचवर्षसहस्राणिनिहतौमधुकैटभौ ॥ २८ ॥ स्तु
तामयातदात्यर्थंप्रसन्नाप्रकृतिःपरा ॥ मोहितौतौतदादैत्यौछलेनचमयाहतौ ॥ २९ ॥ विप्रलब्धौमहा
बाहूदानवौमदगर्वितौ ॥ तथाकुरुध्वंप्रकृतेर्भजनंभावसंयुताः ॥ ३० ॥ सर्वथाकार्यसिद्धिंसाकरिष्य
तिसुरोत्तमाः ॥ एवंतेदत्तमतयोविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ३१ ॥ जग्मुस्तेमेरुशिखरंमन्दारद्रुममण्डितम्
एकांतेसंस्थितादेवाःकृत्वाध्यानंजपंतपः ॥ ३२ ॥ तुष्टुवुर्जगतांधात्रींसृष्टिसंहारकारिणीम् ॥ भक्त
कामदुघामंबांसंसारक्लेशनाशिनीम् ॥३३॥ देवाऊचुः ॥ देविप्रसीदपरिपाहिसुरान्प्रतप्तान्वृत्रासुरेणसम
रेपरिपीडितांश्च ॥ दीनार्तिनाशनपरेपरमार्थतत्त्वेप्राप्तांस्त्वदंघ्रिकमलंशरणंसदैव ॥ ३४ ॥ त्वंसर्ववि
श्वजननीपरिपालयाऽस्मान्पुत्रानिवाऽतिपतितान्रिपुसंकटेऽस्मिन् ॥ मातर्नतेऽस्त्यविदितंभुवनत्रये
ऽपिकस्मादुपेक्षसिसुरानसुरप्रतप्तान् ॥ ३५ ॥ त्रैलोक्यमेतदखिलंविहितंत्वयैवब्रह्माहरिःपशुपतिस्त
ववासनोत्थाः ॥ कुर्वन्तिकार्यमखिलंस्ववशानतेतेभ्रूभंगचालनवशाद्विहरंतिकामम् ॥ ३६ ॥ मातासु
तान्परिभवात्परिपातिदीनान्रीतिस्त्वयैवरचिताप्रकटापराधान् ॥ कस्मान्नपालयसिदेविविनापरा
धानस्मांस्त्वदंघ्रिशरणान्करुणारसाब्धे ॥ ३७ ॥ नूनंमदंघ्रिभजनाप्तपदाःकिलैतेभक्तिंविहायविभवेसु
खभोगलुब्धाः ॥ नेमेकटाक्षविषयाइतिचेन्नचैषारीतिःसुतेजननकर्तरिचाऽपिदृष्टा ॥ ३८ ॥ दोषोननोऽत्र
जननिप्रतिभातिचित्तेयत्तेविहायभजनंविभवेनिमग्नाः ॥ मोहस्त्वयाविरचितःप्रभवत्यसौनस्तस्मात्त्व

भावकरुणेदयसेकथंन ॥ ३९ ॥ पूर्वं त्वया जननिदैत्यपतिर्बलिष्ठोव्यापादितोमहिषरूपधरःकिलाऽऽजौ ॥
अस्मत्कृतेसकललोकभयावहोऽसौवृत्रंकथंनभयदंविधुनोषिमातः ॥ ४० ॥ शुम्भस्तथाऽतिबलवाननु
जोनिशुम्भस्तौभ्रातरौतदनुगानिहताहतौच ॥ वृत्रंतथाजहिखलंप्रबलंदयार्द्रमरांविमोहयतथानभवेद्य
थाऽसौ ॥ ४१ ॥ त्वंपालयाऽद्यविबुधानसुरेणमातःसंतापितानतितरांभयविह्वलांश्च ॥ नाऽन्योऽस्ति
कोऽपिभुवनेषुसुरार्तिहंतायःक्लेशजालमखिलंनिदहेत्स्वशक्त्या ॥ ४२ ॥ वृत्रेदयातवयदिप्रथितात
थापिजह्येनमाशुजनदुःखकरंखरंच ॥ पापात्समुद्धरभवानिशरैःपुनानानोचेत्प्रयास्यतितमोननुदुष्ट
बुद्धिः ॥ ४३ ॥ तेप्रापितासुरवनविबुधारयोयेहत्वारणेऽपिविशिखैःकिलपाविताऽस्ते ॥ त्रातानकिंनिर
यपातभयाद्दयार्द्रेयच्छत्रवोऽपिनहिकिंविनिहंसिवृत्रम् ॥ ४४ ॥ जानीमहेरिपुरसौतवसेवकोनप्रायेण
पीडयतिनःकिलपापबुद्धिः ॥ यस्तावकस्त्विहभवेदमरानसौकिन्त्वत्पादपंकजरतान्ननुपीडयेद्वा ॥
॥ ४५ ॥ कुर्मःकथंजननिपूजनमद्यतेबपुष्पादिकंतवविनिर्मितमेवयस्मात् ॥ मन्त्रावयंचसकलंपरशक्ति
रूपंतस्माद्भवानिचरणेप्रणताःस्मनूनम् ॥ ४६ ॥ धन्यास्त एवमनुजाहिभजंतिभक्त्यापादांबुजंतवभवा
ब्धिजलेषुपोतम् ॥ यंयोगिनोऽपिमनसासततंस्मरंतिमोक्षार्थिनोविगतरागविकारमोहाः ॥ ४७ ॥ येया
ज्ञिकाःसकलवेदविदोऽपिनूनंत्वांसंस्मरंतिसततंकिलहोमकाले ॥ स्वाहांतुतृप्तिजननीमसुरेश्वराणांभूयः
स्वधांपितृगणस्यचतृप्तिहेतु ॥ ४८ ॥ मेधाऽसिकांतिरसिशांतिरपिप्रसिद्धाबुद्धिस्त्वमेवविशदार्थक
रीनराणाम् ॥ सर्वं त्वमेवविभवंभुवनत्रयेऽस्मिन्कृत्वाददासिभजतांकृपयासदैव ॥ ४९ ॥ व्यासउवाच
एवंस्तुतासुरैर्देवीप्रत्यक्षासाऽभवत्तदा ॥ चारुरूपधरातन्वीसर्वाभरणभूषिता ॥ ५० ॥ पाशांकुशवरा
भीतिलसद्बाहुचतुष्टया ॥ रणत्किंकिणिकाजालरशनाबद्धसत्कटिः ॥ ५१ ॥ कलकंठीरवाकांताक्व
णत्कंकणनूपुरा ॥ चन्द्रखंडसमाबद्धरत्नमौलिविराजिता ॥ ५२ ॥ मंदस्मिताऽरविन्दास्यानेत्रत्रयवि

भूषिता ॥ पारिजातप्रसूनाच्छनीलवर्णसमप्रभा ॥ ५३ ॥ रक्तांबरपरीधानारक्तचंदनचर्चिता ॥ प्रसा
दसुमुखीदेवीकरुणारससागरा ॥ ५४ ॥ सर्वशृङ्गारवेषाढ्यासर्वद्वैतारणिःपरा ॥ सर्वज्ञासर्वकर्त्रीच
सर्वाधिष्ठानरूपिणी ॥५५॥ सर्ववेदान्तसंसिद्धासच्चिदानंदरूपिणी ॥ प्रणेमुस्तांसमालोक्यसुरादेवीं
पुरःस्थिताम् ॥ ५६ ॥ तानाहप्रणतानंदाकिंवःकार्यंब्रुवंतुमाम् ॥ देवाऊचुः ॥ मोहयैनंरिपुंवृत्रंदेवा
नामतिदुःखदम् ॥ ५७ ॥ यथाविश्वसतेदेवांस्तथाकुरुविमोहितम् ॥ आयुधेचबलंदेहिहतःस्याद्येन
वारिपुः ॥ ५८ ॥ व्यासउवाच ॥ तथेत्युक्त्वाभगवतीतत्रैवांतरधीयत ॥ स्वानिस्वानिनिकेतानिज
ग्मुर्देवामुदान्विताः ॥ ५९ ॥

इतिश्रीदे० भा० म० षष्ठस्कंधेदेवीमाहात्म्येपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

व्यासउवाच ॥ एवंप्राप्तवरादेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ "जग्मुःसर्वेचसंमंत्र्यवृत्रस्याश्रम
मुत्तमम् ॥ „ ददृशुस्तत्रतंवृत्रंज्वलंतमिवतेजसा ॥ १ ॥ धक्ष्यंतमिवलोकांस्त्रीन्ग्रसंतमिवचाऽमरान् ॥
ऋषयोऽथततोऽभ्येत्यवृत्रमूचुःप्रियंवचः ॥ २ ॥ देवकार्यार्थसिद्ध्यर्थं सामयुक्तंरसात्मकम् ॥ ऋषय
ऊचुः ॥ वृत्रवृत्रमहाभागसर्वलोकभयंकर ॥ ३ ॥ व्याप्तंत्वयैतत्सकलंब्रह्मांडमखिलंकिल ॥ शक्रेणत
ववैरंयत्तत्तुसौख्यविघातकम् ॥ ४ ॥ युवयोर्दुःखदंकामंचिंतावृद्धिकरंपरम् ॥ नत्वंस्वपिषिसंतुष्टोन
चाऽपिमघवातथा ॥ ५ ॥ सुखंस्वपितिचिंतार्तो द्वयोर्यद्वैरिजंभयम् ॥ युवयोर्युध्यतोःकालोव्यतीतस्तु
महानिह ॥ ६ ॥ पीडयंतेचप्रजाःसर्वाःसदेवासुरमानवाः ॥ संसारेऽत्रसुखंग्राह्यंदुःखंहेयमितिस्थितिः
॥ ७ ॥ नसुखंक्रूतवैरस्यभवतीतिविनिर्णयः ॥ संग्रामरसिकाःशूराःप्रशंसंतिनपंडिताः ॥ ८ ॥ युद्धंशृं
गारचतुराइंद्रियार्थविघातकम् ॥ पुष्पैरपिनयोद्धव्यंकिंपुनर्निशितैःशरैः ॥ ९ ॥ युद्धेविजयसंदेहोनिश्च
यंबाणताडनम् ॥ दैवाधीनमिदंविश्वंतथाजयपराजयौ ॥ १० ॥ दैवाधीनाविविज्ञात्वानयोद्धव्यंकदा

चन ॥ कालेऽथभोजनंस्नानंशय्यायांशयनंतथा ॥ ११ ॥ परिचर्यापराभार्यासंसारेसुखसाधनम् ॥
किंसुखंयुध्यतःसंख्येबाणवृष्टिभयंकरे ॥ १२ ॥ खड्गपातातिरौद्रेचतथाऽरातिसुखप्रदे ॥ संग्रामेमरणा
त्स्वर्गसुखप्राप्तिरितिस्फुटम् ॥ १३ ॥ प्रलोभनपरंवाक्यंनोदनार्थंनिरर्थकम् ॥ छित्त्वादेहंव्यथांप्राप्य
शृगालकरटादिभिः ॥ १४ ॥ पश्चात्स्वर्गसुखावाप्तिंकोवावांछतिमंदधीः ॥ सख्यंभवतुतेवृत्रशक्रेण
सहनित्यदा ॥ १५ ॥ अवाप्स्यसिसुखंत्वंचशक्रश्चाऽपिनिरंतरम् ॥ वयंचतापसाःसर्वेगंधर्वाश्चनि
जाश्रमे ॥१६॥ सुखवासंगमिष्यामःशांतेवैरेऽधुनैववाम् ॥ संग्रामेयुवयोर्धीरवर्तमानेदिवानिशम् ॥१७॥
पीड्यंतेमुनयःसर्वेगंधर्वाःकिन्नरानराः ॥ सर्वेषांशांतिकामानांसख्यमिच्छामहेवयम् ॥ १८ ॥
मुनयस्त्वंचशक्रश्चप्राप्नुवंतुसुखंकिल ॥ मध्यस्थाश्चवयंवृत्रयुवयोःसख्यकारणे ॥ १९ ॥
शपथंकारयित्वाऽत्रयोजयामोमिथःप्रियम् ॥ शक्रस्तुशपथान्कृत्वायथोक्तांश्चतवाऽग्रतः ॥ २० ॥ चित्तं
तेप्रीतिसंयुक्तंकरिष्यतितुसांप्रतम् ॥ सत्याधाराधरानूनंसत्येनचदिवाकरः ॥ २१ ॥ तपत्ययंयथाका
लंवायुःसत्येनवात्यथ ॥ उदन्वानपिमर्यादांसत्येनैवनमुंचति ॥ २२ ॥ तस्मात्सत्येनसख्यंवांभवत्वद्य
यथासुखम् ॥ एकत्रशयनक्रीडाजलकेलिःसुखासनम् ॥ २३ ॥ युवाभ्यांसर्वथाकार्यंकर्तव्यंसख्यमे
त्यच ॥ व्यासउवाच ॥ महर्षिवचनंश्रुत्वातानुवाचमहामतिः ॥ २४ ॥ अवश्यंभगवंतोमेमाननीयास्त
पस्विनः ॥ भवंतोमुनयःक्वाऽपिनमिथ्यावादिनोभृशम् ॥ २५ ॥ सदाचाराःसुशांताश्चनविदुश्छल
कारणम् ॥ कृतवैरेशठेस्तब्धेकामुकेचगतत्रपे ॥ २६ ॥ निर्लज्जेनैवकर्तव्यंसख्यंमतिमतातदा ॥
निर्लज्जोऽयंदुराचारोब्रह्महालंपटःशठः ॥ २७ ॥ नविश्वासस्तुकर्तव्यःसर्वथैवेदृशेजने ॥ भवंतोनिपुणाः
सर्वेनद्रोहमतयःसदा ॥ २८ ॥ अनभिज्ञास्तुशांतत्वाच्चित्तानामतिवादिनाम् ॥ मुनयऊचुः ॥
जंतुःकृतस्यभोक्तावैशुभस्यत्वशुभस्यच ॥ २९ ॥ द्रोहंकृत्वाकुतःशांतिमाप्नुयान्नष्टचेतनः ॥

विश्वासघातकर्तारोनरकंयांतिनिश्चयम् ॥ ३० ॥ दुःखंचसमवाप्नोतिनूनंविश्वासघातकः ॥
निष्कृतिर्ब्रह्महंतॄणांसुरापानांचनिष्कृतिः ॥ ३१ ॥ विश्वासघातिनां नैवमित्रद्रोहकृता
मपि ॥ समयंब्रूहिसर्वज्ञयथातेचेतसिध्रुवम् ॥ ३२ ॥ तेनैवसमयेनाद्यसंधिःस्यादुभयोःकिल ॥
वृत्रउवाच ॥ नशुष्केणनचार्द्रेणनाश्मनानचदारुणा ॥ ३३ ॥ नवज्रेणमहाभागनदिवानि
शिनैवच ॥ वध्योभवेयंविप्रेंद्राःशक्रस्यसहदैवतैः ॥ ३४ ॥ एवंमेरोचतेसंधिःशक्रेणसहनान्यथा ॥
व्यासउवाच ॥ ऋषयस्तंतदाप्राहुर्बाढमित्येवचादृताः ॥३५॥ समयंश्रावयामासुस्तत्रानीयसुरेश्वरम् ॥
इंद्रोपिशपथांस्तत्रचकारविगतज्वरः ॥ ३६ ॥ साक्षिणंपावकंकृत्वामुनीनांसन्निधौकिल ॥ वृत्रस्तुव
चनैस्तस्यविश्वासमगमत्तदा ॥ ३७ ॥ बभूवमित्रवच्छक्रेसहचर्यापरायणः ॥ कदाचिन्नंदनेचोभौक
दाचिद्गंधमादने ॥ ३८ ॥ कदाचिदुदधेस्तीरेमोदमानौविचेरतुः ॥ एवंकृतेचसंधानेवृत्रःप्रमुदितोभ
वत् ॥ ३९ ॥ शक्रोऽपिवधकामस्तुतदुपायानचिंतयत् ॥ रंध्रान्वेषीसमुद्विग्नस्तदासीन्मघवाभृशम्
॥ ४० ॥ एवंचिंतयतस्तस्यकालःसमभिवर्तत ॥ विश्वासंपरमंप्रापवृत्रःशक्रेऽतिदारुणे ॥ ४१ ॥ एवं
कतिचिदब्दानिगतानिसमयेकृते ॥ वृत्रस्यमरणोपायान्मनसींद्रोप्यचिंतयत् ॥ ४२ ॥ त्वष्टैकदासुतं
प्राहविश्वस्तंपाकशासने ॥ पुत्रवृत्रमहाभागशृणुमेवचनंहितम् ॥ ४३ ॥ नविश्वासस्तुकर्तव्यःकृतवै
रेकथंचन ॥ मघवाकृतवैरस्तेसदाऽसूयापरःपरैः ॥ ४४ ॥ लोभान्मत्तोद्वेषरतःपरदुःखोत्सवान्वितः ॥
परदारलंपटःसपापबुद्धिप्रतारकः ॥ ४५ ॥ रंध्रान्वेषीद्रोहपरोमायावीमदगर्वितः ॥ यःप्रविश्यो
दरेमातुर्गर्भच्छेदंचकारह ॥ ४६ ॥ सप्तकृत्वः सप्तकृत्वाःक्रंदमानमनातुरः ॥ तस्मा
त्पुत्रनकर्तव्योविश्वासस्तुकथंचन ॥ ४७ ॥ कृतपापस्यकालज्ञापुनः पुत्र प्रकुर्वतः ॥
व्यासउवाच ॥ एवंप्रबोधितः पित्रावचनैर्हेतुसंयुतैः ॥ ४८ ॥ नबुबोधतदावृत्रआसन्न

मरणं किल ॥ सकदाचित्समुद्रान्तेतमपश्यन्महासुरम् ॥ ४९ ॥ संध्याकालउपावृत्तेमुहूर्तेऽतीवदा
रुणे ॥ ततःसंचिंत्यमघवावरदानंमहात्मनाम् ॥ ५० ॥ संध्येयंवर्ततेरौद्रानरात्रिर्दिवसोनच ॥
हंतव्योऽयंमयाचाऽद्यबलेनैवनसंशयः ॥ ५१ ॥ एकाकीविजनेचाऽत्रसंप्राप्तःसमयोचितः ॥ एवंविचा
र्यमनसासस्मारहरिमव्ययम् ॥ ५२ ॥ तत्राऽऽजगामभगवानदृश्यःपुरुषोत्तमः ॥ वज्रमध्येप्रविश्या
ऽसौसंस्थितोभगवान्हरिः ॥ ५३ ॥ इन्द्रोबुद्धिंचकाराऽऽशुतदावृत्रबधंप्रति ॥ इतिसंचिन्त्यमनसाकथं
हन्यांरिपुंरणे ॥ ५४ ॥ अजेयंसर्वथासर्वदेवैश्चदानवैस्तथा ॥ यदिवृत्रंनहन्म्यद्यवंचयित्वामहाबलम्
॥ ५५ ॥ नश्रेयोममनूनंस्यात्सर्वथारिपुरक्षणात् ॥ अपांफेनंतदापश्यत्समुद्रंपर्वतोपमम् ॥ ५६ ॥ ना
ऽयंशुष्कोनचार्द्रोऽयंनचशस्त्रमिदंतथा ॥ अपांफेनंतदाशक्रोजग्राहकिललीलया ॥ ५७ ॥ परांशक्तिं
चसस्मारभक्त्यापरमयायुतः ॥ स्मृतमात्रातदादेवीस्वांशंफेनेन्यधापयत् ॥ ५८ ॥ वज्रंतदावृतंतत्रच
कारहरिसंयुतम् ॥ फेनावृतंपविंतत्रशक्रश्चिक्षेपतंप्रति॥५९॥सहसानिपपाताऽऽशुवज्राहतइवाचलः॥
वासवस्तुप्रहृष्टात्माबभूवनिहतेतदा॥६०॥ऋषयश्चमहेंद्रंतमस्तुवन्विविधैःस्तवैः ॥ हतशत्रुःप्रहृष्टात्मा
वासवःसहदेवतैः॥६१॥देवींसंपूजयामासयत्प्रसादाद्धतोरिपुः॥प्रसादयामासतदास्तोत्रैर्नानाविधैरपि
॥६२॥देवोद्यानेपराशक्तेःप्रासादमकरोद्धरिः॥पद्मरागमयीमूर्तिंस्थापयामासवासवः ॥६३॥ त्रिकालंमह
तींपूजांचक्रुःसर्वेऽपिनिर्जराः ॥ तदाप्रभृतिदेवानांश्रीदेवीकुलदेवतम् ॥ ६४ ॥ विष्णुंत्रिभुवनश्रेष्ठंपूज
यामासवासवः ॥ ततोहतेमहावीर्येवृत्रेदेवभयंकरे ॥ ६५ ॥ प्रववौचशिवोवायुर्जहृषुर्देवतास्तथा ॥
हतेतस्मिन्सगंधर्वायक्षराक्षसकिन्नराः ॥ ६६ ॥ इत्थंवृत्रःपराशक्तिप्रवेशयुतफेनतः ॥ तयाकृतविमोहा
च्चशक्रेणसहसाहतः ॥ ६७ ॥ ततोवृत्रनिहंत्रीतिदेवीलोकेषुगीयते ॥ शक्रेणनिहतत्वाच्चशक्रेणहत
उच्यते ॥ ६८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

व्यासउवाच ॥ अथतंपतितंदृष्ट्वाविष्णुर्विष्णुपुरींययौ ॥ मनसाशंकमानस्तुतस्यहत्याकृतं भयम् ॥ १ ॥ इंद्रोऽपिभयसंत्रस्तोययाविंद्रपुरींततः ॥ मुनयोभयसंविग्नाह्यभवन्निहतेरिपौ ॥ २ ॥ किमस्माभिःकृतंपापंयदसौवंचितः किल ॥ मुनिशब्दोवृथाजातःसुरेशस्यचसंगमात् ॥ ३ ॥ अस्माकं वचनाद्वृत्रोविश्वासमगमत्किल ॥ विश्वासघातिनःसंगाद्वयंविश्वासघातकाः ॥ ४ ॥ धिगियंममता पापमूलमेवमनर्थकृत् ॥ यदस्माभिश्छलंकृत्वाशपथैर्वंचितोऽसुरः ॥ ५ ॥ मंत्रकृद्बुद्धिदाताचप्रेरकः पापकारिणाम् ॥ पापभाक्सभवेन्नूनंपक्षकर्तातथैवच ॥ ६ ॥ विष्णुनाऽपिकृतंपापंयत्साहाय्यमवा प्तवान् ॥ वज्रे प्रविश्ययेनाऽसौपातितःसत्वमूर्तिना ॥ ७ ॥ नूनंस्वार्थपरःप्राणीनपापात्त्रासमश्नुते ॥ हरिणाहरिसंगेनसर्वथादुष्कृतंकृतम् ॥ ८ ॥ द्वावेवस्ततःपदार्थौनांद्वावेवनिधनंगतौ ॥ प्रथम श्चतुरीयश्चयौत्रिलोक्यांतुदुर्लभौ ॥ ९ ॥ अर्थकामौप्रशस्तौद्वौसर्वेषांसंमतौप्रियौ ॥ धर्माधर्मे तिवाग्वादोदंभोऽयंमहतामपि ॥१०॥ मुनयोऽपिमनस्तापमेवंकृत्वाःपुनःपुनः ॥ जग्मुःस्वानाश्रमानेववि मनस्काहतोद्यमाः ॥ ११ ॥ त्वष्टातुनिहतंश्रुत्वापुत्रमिंद्रेणभारत ॥ रुरोददुःखसंतप्तोनिर्वेदमगमत्पु नः ॥ १२ ॥ यत्राऽसौपतितस्तत्रगत्वावीक्ष्यतथागतम् ॥ संस्कारंकारयामासविधिवत्पारलौकिकम् ॥ १३ ॥ स्नात्वाऽस्यसलिलंदत्वाकृत्वाचैवौर्ध्वदैहिकम् ॥ शशापेंद्रंसशोकार्तःपापिष्ठंमित्रघातकम्॥१४॥ यथामेनिहतःपुत्रःप्रलोभ्यशपथैर्भृशम् ॥ तथेंद्रोपिमहद्दुःखंप्राप्नोतुविधिनिर्मितम् ॥ १५ ॥ इतिशप्त्वा सुरेशानंत्वष्टातापसमन्वितः ॥ मेरोःशिखरमास्थायतपस्तेपेसुदुष्करम् ॥ १६ ॥ जनमेजयउवाच ॥ हत्वात्वाष्ट्रंसुरेशोऽथकामवस्थामवाप्तवान् ॥ सुखंवादुःखमेवाऽग्रे तन्मेब्रूहिपितामह ॥ १७ ॥ व्यास उवाच ॥ किंपृच्छसिमहाभागसंदेहःकीदृशस्तव ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाऽशुभम् ॥ १८ ॥

बलिष्ठैर्दुर्बलैर्वाऽपिस्वल्पंवाबहुवाकृतम् ॥ सर्वथैवहिभोक्तव्यंसदेवासुरमानुषैः ॥ १९ ॥ शक्रायेत्थंम
तिर्दत्ताहरिणावृत्रघातिने ॥ प्रविष्टोऽथपविंविष्णुःसहायःप्रत्यपद्यत ॥ २० ॥ नचाऽऽपदिसहायोभूद्वा
सुदेवःकथंचन ॥ समयेस्वजनःसर्वःसंसारेऽस्मिन्नराधिप ॥ २१ ॥ दैवेविमुखतांप्राप्तेनकोऽप्यस्तिसहा
यवान् ॥ पितामातातथाभार्याभ्रातावाऽथसहोदरः ॥ २२ ॥ सेवकोवाऽपिमित्रंवापुत्रश्चैवतथौरसः ॥
प्रतिकूलेगतेदैवेनकोऽप्येतिसहायताम् ॥ २३ ॥ भोक्तापापस्यपुण्यस्यकर्ताभवतिसर्वथा ॥ वृत्रंहत्वाग
ताःसर्वेनिस्तेजस्कःशचीपतिः ॥२४॥ शेपुस्तंत्रिदशाःसर्वेब्रह्महत्यब्रुवञ्छनैः ॥ कोनामशपथान्कृत्वास
त्यंदत्त्वावचःपुनः ॥२५॥ जिघांसतिसुविश्वस्तंमुनिंमित्रत्वमागतम् ॥ देवगोष्ठ्यासुरोद्यानेगंधर्वाणांस
मागमे ॥ २६ ॥ सर्वत्रैवकथातस्यविस्तारमगमत्किल ॥ किंकृतंदुष्कृतंकर्मशक्रेणाऽद्यजिघांसता ॥२७॥
वृत्रंछलेनविश्वस्तंमुनिभिश्चप्रतारितम् ॥ वेदप्रमाणमुत्सृज्यस्वीकृतंसौगतंमतम् ॥ २८ ॥ यदयंनिह
तःशत्रुर्वंचयित्वाऽतिसाहसात् ॥ कोनामवचनंदत्त्वाविपरीतमथाऽऽचरेत् ॥ २९ ॥ विनाशक्रंहरिंवाऽऽ
पियथाऽयंविनिपातितः ॥ एवंविधाःकथाश्चाऽन्याःसमाजेष्वभवन्भृशम् ॥३०॥ शुश्रावेंद्रोऽपिविविधाः
स्वकीर्तेर्हानिकारकाः ॥ यस्यकीर्तिर्हतालोकेधिक्तस्यैवकुजीवितम् ॥ ३१ ॥ यंदृष्ट्वापथिगच्छंतंशत्रुः
स्मेरमुखोभवेत् ॥ इन्द्रद्युम्नोऽपिराजर्षिःपतितःकीर्तिसंक्षयात् ॥ ३२ ॥ स्वर्गादकृतपापोऽसौपापकृत्किं
नपात्यते ॥ स्वल्पेऽपराधेऽपिनृपोययातिःपतितःकिल ॥ ३३ ॥ नृपःकर्कटतांप्राप्तोयुगान्यष्टादशैवतु ॥
भृगुपत्नीशिरश्छेदाद्भगवान्हरिरच्युतः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मशापात्पशोर्योनौसंजातोमकरादिषु ॥ विष्णुश्च
वामनोभूत्वायाचनार्थंबलेर्गृहे ॥ ३५ ॥ गतःकिमपरंदुःखंप्राप्नोतिदुष्कृतीनरः ॥ रामोऽपिवनवासेषुसी
ताविरहजंबहु ॥ ३६ ॥ दुःखंचप्राप्तवान्घोरंभृगुशापेनभारत ॥ तथेंद्रोऽपिब्रह्महत्याकृतंप्राप्यमहद्भ
यम् ॥ ३७ ॥ नस्वास्थ्यंप्रापगेहेऽसौसर्वसिद्धिसमन्विते ॥ पौलोमीतंसभाहीनंदृष्ट्वाप्रोवाचवासवम्

॥ ३८ ॥ निश्वसंतंभयत्रस्तंनष्टसंज्ञंविचेतनम् ॥ किंप्रभोऽद्यभयार्तोऽसिमृतस्तेदारुणोरिपुः ॥ ३९ ॥
काचिंतावर्ततेकांततवशत्रुनिषूदन ॥ कस्माच्छोचसिलोकेशनिःश्वसन्प्राकृतोयथा ॥ ४० ॥ नाऽन्योऽ
स्तिबलवाञ्छत्रुर्येनचिंतापरोभवान् ॥ इंद्रउवाच ॥ नाऽरातिर्बलवान्मेऽस्तिनशांतिर्नसुखंतथा ॥४१॥
ब्रह्महत्याभयाद्राज्ञिबिभेमिसततंगृहे ॥ नंदनंनसुखाकारंनाऽमृतंनगृहंवनम् ॥ ४२ ॥ गंधर्वाणांतथागे
यंनृत्यमप्सरसांपुनः ॥ नत्वंसुखकरानारीनानाचसुरयोषितः ॥ ४३ ॥ नतथाकामधेनुश्चदेववृक्षःसुख
प्रदः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिक्वशर्ममजायते ॥ ४४ ॥ इतिचिंतापरःकान्तेनलभेसुखमात्मनि ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वावचनंशक्रःप्रियांपरमकातराम् ॥ ४५ ॥ निर्जगामगृहान्मंदोमानसंसरउत्त
मम् ॥ पद्मनालेप्रविष्टोसौभयार्तःशोककर्षितः ॥४६॥ नप्रज्ञायतदेवेंद्रस्त्वभिभूतश्चकल्मषैः ॥ प्रतिच्छ
न्नोवसत्यप्सुचेष्टमानइवोरगः ॥ ४७ ॥ असहायस्तुराषाडैश्चिन्तार्तोविकलेंद्रियः ॥ ततःप्रनष्टेदेवे
न्द्रेब्रह्महत्याभयार्दिते ॥ ४८ ॥ सुराश्चिंतातुराश्चाऽऽसन्नुत्पाताश्चाऽभवन्नथ ॥ ऋषयःसिद्धगंधर्वा
भयार्ताश्चाऽभवन्भृशम् ॥ ४९ ॥ अराजकंजगत्सर्वमभिभूतमुपद्रवैः ॥ अवर्षणंतदाजातंपृथिवीक्षीण
वैभवा ॥ ५० ॥ विच्छिन्नस्रोतसोनद्यःसरांस्यनुदकानिवै ॥ एवंत्वराजकेजातेदेवतामुनयस्तथा
॥ ५१ ॥ विचार्यनहुषंचक्रुःशक्रंसर्वेदिवौकसः ॥ संप्राप्यनहुषोराजाधर्मिष्ठोऽपिरजोबलात् ॥ ५२ ॥
बभूवविषयासक्तःपंचबाणशराहतः ॥ अप्सरोभिर्वृतःक्रीडन्देवोद्यानेषुभारत ॥५३॥ शक्रपत्नीगुणाञ्छ्रु
त्वाचकमेतांसपार्थिवः ॥ ऋषीनाहकिमिंद्राणीनोपगच्छतिमांकिल ॥ ५४ ॥ भवद्भिश्चामरैःसर्वैः
कृतोऽहंवासवस्त्विह ॥ प्रेषयध्वंसुराःकामंसेवार्थंममवैशचीम् ॥ ५५ ॥ प्रियंचेन्ममकर्तव्यंसर्वथामुन
योऽमराः ॥ अहमिंद्रोऽद्यदेवानांलोकानांचतथेश्वरः ॥ ५६ ॥ आगच्छतुशचीमह्यंक्षिप्रमद्यनिवेशनम् ॥
इतितस्यवचःश्रुत्वादेवादेवर्षयस्तथा ॥ ५७ ॥ गत्वाचिंतातुराःप्रोचुःपौलोमींप्रणतास्ततः ॥ इन्द्रपत्नि

दुराचारोनहुषस्त्वामिहेच्छति ॥ ५८ ॥ कुपितोऽहमानुवाचेदंप्रेषयध्वंशचीमिह ॥ किंकुर्मस्तदधीनाःस्म येनेंद्रोऽयंकृतःकिल ॥ ५९ ॥ तच्छ्रुत्वादुर्मनादेवीबृहस्पतिमुवाचह ॥ रक्षमांनहुषाद्ब्रह्मंस्तवाऽस्मि शरणंगता ॥ ६० ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ नभेतव्यंत्वयादेविनहुषात्पापमोहितात् ॥ नत्वांदास्याम्यहंवत्से त्यक्त्वाधर्मंसनातनम् ॥ ६१ ॥ शरणागतमार्तंचयोददातिनराधमः ॥ सएवनरकंयातियावदाभूतसं प्लवम् ॥ ६२ ॥ स्वस्थाभवपृथुश्रोणिनत्यक्ष्येत्वांकदाचन ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कन्धेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

व्यासउवाच ॥ नहुषस्त्वथतांश्रुत्वागुरोस्तुशरणंगताम् ॥ चुक्रोधस्मरबाणार्तस्तमांगिरस माशुवै ॥ १ ॥ देवानाहांगिरासूनुर्हंतव्योऽयंमयाकिल ॥ इतींद्राणींगृहेमूढोरक्षतीतिमयाश्रुतम् ॥२॥ इतितंकुपितंदृष्ट्वादेवाःसर्षिपुरोगमाः ॥ अब्रुवन्नहुषंघोरंसामपूर्वंवचस्तदा ॥ ३ ॥ क्रोधंसंहरराजेंद्रत्य जपापमतिंप्रभो ॥ निंदंतिधर्मशास्त्रेषुपरदाराभिमर्शनम् ॥ ४ ॥ शक्रपत्नीसदासाध्वीजीवमानेपतौ पुनः ॥ कथमन्यंपतिंकुर्यात्सुभगाऽतिपतिव्रता ॥ ५ ॥ त्रिलोकीशस्त्वमधुनाशास्ताधर्मस्यवैविभो ॥ त्वादृशोऽधर्ममातिष्ठेत्तदानश्येत्प्रजाध्रुवम् ॥ ६ ॥ सर्वथाप्रभुणाकार्यंशिष्टाचारस्यरक्षणम् ॥ वारमु ख्याश्चशतशोवर्ततेऽत्रशचीसमाः ॥ ७ ॥ रतिस्तुकारणंप्रोक्तंशृंगारस्यमहात्मभिः ॥ रसहानिर्बलात्कारे कृतेसतितुजायते ॥ ८ ॥ उभयोःसदृशंप्रेमयदिपार्थिवसत्तम ॥ तदावैसुखसंपत्तिरुभयोरुपजायते ॥९॥ तस्माद्दुर्भावमिमंमुंचपरदाराभिमर्शने ॥ सद्भावंकुरुदेवेन्द्रपदंप्राप्तोस्यनुत्तमम् ॥१० ॥ ऋद्धिक्षयस्तु पापेनपुण्येनाऽतिविवर्धनम् ॥ तस्मात्पापंपरित्यज्यसन्मतिंकुरुपार्थिव ॥ ११ ॥ नहुषउवाच ॥ गौतम स्ययदाभुक्तादाराःशक्रेणदेवताः ॥ वाचस्पतेस्तुसोमेनक्वयूयंसंस्थितास्तदा ॥ १२ ॥ परोपदेशेकुश लाःप्रभवंतिनराःकिल ॥ कर्ताचैवोपदेष्टाचदुर्लभःपुरुषोभवेत् ॥ १३ ॥ मामागच्छतुसादेवीहितंस्याद

द्भुतंहिवः ॥ एतस्याःपरमंदेवाःसुखमेवंभविष्यति ॥ १४ ॥ अन्यथानहितुष्येऽहंसत्यमेतद्ब्रवीमिवः
विनयाद्वाबलाद्वाऽपितामाशुप्रापयंत्विह ॥ १५ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादेवाश्चमुनयस्तथा ॥ तमूचुश्चाऽ
तिसंत्रस्तानहुषंमदनातुरम् ॥ १६ ॥ इन्द्राणीमानयिष्यामः सामपूर्णं तवांतिकम् ॥ इत्युक्त्वातेतदाज
ग्मुर्बृहस्पतिनिकेतनम्॥१७॥व्यासउवाच ॥ तेगत्वांगिरसःपुत्रंप्रोचुःप्रांजलयःसुराः॥जानीमःशरणंप्राप्ता
मिंद्राणींतववेश्मनि॥१८॥सादेयानहुषायाऽद्यवासवोऽसौकृतोगतः॥वृणोत्विमंवरारोहापतित्वेवरवर्णिनी
॥१९॥ बृहस्पतिःसुरानाहतच्छ्रुत्वादारुणंवचः॥नाऽहंत्यक्ष्येतुपौलोमींसतींचशरणागताम् ॥२०॥ देवा
ऊचुः ॥ उपायोऽन्यःप्रकर्तव्योयेनसोऽद्यप्रसीदति ॥ अन्यथाकोपसंयुक्तोदुराराध्योभविष्यति ॥ २१ ॥
गुरुरुवाच ॥ तत्रगत्वाशचीभूपंप्रलोभ्यवचसाभृशम् ॥ करोतुसमयंबालापतिंज्ञात्वामृतंभजे ॥ २२ ॥
इन्द्रेजीवतिमेकांतेकथमन्यंकरोम्यहम् ॥ अन्वेषणार्थं गंतव्यंमयातस्यमहात्मनः ॥ २३ ॥ इतिसास
मयंकृत्वावंचयित्वाचभूपतिम् ॥ भर्तुरानयनेयत्नंकरोतुममवाक्यतः ॥ २४ ॥ इतिसंचिंत्यतेसर्वेबृह
स्पतिपुरोगमाः ॥ नहुषंसहिताजग्मुरिंद्रपत्न्यादिवौकसः ॥ २५ ॥ तानागतान्समीक्ष्याऽहतदाकृत्रिम
वासवः ॥ जहर्षचमुदायुक्तस्तांवीक्ष्यमुदितोऽब्रवीत् ॥ २६ ॥ अद्याऽस्मिवासवःकांतेभजमांचारुलो
चने ॥ पतित्वेसर्वलोकस्यपूज्योऽहंविहितःसुरैः ॥ २७ ॥ इत्युक्तासानृपंप्राहवेपमानात्रपायुता ॥ वर
मिच्छाम्यहंराजंस्त्वत्तःप्राप्तंसुरेश्वर ॥ २८ ॥ किंचित्कालंप्रतीक्षस्वयावत्कुर्वेविनिर्णयम् ॥ इंद्रोऽस्ती
तिनवाऽस्तीतिसंदेहोमेहृदिस्थितः ॥ २९॥ ततस्त्वांसमुपस्थास्येकृत्वानिश्चयमात्मनि ॥ तावत्क्षम
स्वराजेंद्रसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ ३० ॥ नहिविज्ञायतेशक्रोनष्टःकिंवाक्ववागतः ॥ एवमुक्तःसइन्द्राण्या
नहुषःप्रीतिमानभूत् ॥ ३१ ॥ व्यसर्जयत्सतांदेवींतथेत्युक्त्वामुदान्वितः ॥ साविसृष्टानृपेणाऽऽशुग
त्वाप्राहसुरान्सती ॥ ३२ ॥ इंद्रस्याऽऽगमनेयत्नंकुरुताऽद्यकृतोद्यमाः ॥ श्रुत्वातद्वचनंदेवाइंद्राण्याः

सवच्छुचि ॥ ३३ ॥ मंत्रयामासुरेकाग्राःशक्रार्थं नृपसत्तम ॥ तेगत्वावैष्णवंधामतुष्टुवुःपरमेश्वरम्
॥ ३४ ॥ आदिदेवंजगन्नाथंशरणागतवत्सलम् ॥ ऊचुश्चैनंसमुद्विग्नावाक्यंवाक्यविशारदाः ॥ ३५ ॥
देवदेवःसुरपतिर्ब्रह्महत्याप्रपीडितः ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांक्वापितिष्ठतित्रासत्रः ॥ ३६ ॥ त्वद्धियानि
हतेविप्रेब्रह्महत्यावृतःप्रभो ॥ त्वंगतिस्तस्यभगवन्नस्माकंचतथैवहि ॥ ३७ ॥ त्राहिनःपरमापन्नान्मो
क्षंतस्यविनिर्दिश ॥ देवानांवचनंश्रुत्वाकातरंविष्णुरब्रवीत् ॥ ३८ ॥ यजतामश्वमेधेनशक्रपापनिवृ
त्तये ॥ पुण्येनहयमेधेनपावितःपाकशासनः ॥ ३९ ॥ पुनरेष्यतिदेवानामिंद्रत्वमकुतोभयः ॥ हयमेधेन
संतुष्टादेवीश्रीजगदंबिका ॥ ४० ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिनाशयिष्यत्यसंशयम् ॥ यस्याःस्मरणमात्रेण
पापजालंविनश्यति ॥ ४१ ॥ किंपुनर्वाजिमेधनतत्प्रीत्यर्थंकृतेनच ॥ इंद्राणीकुरुतान्नित्यंभगवत्याः
प्रपूजनम् ॥ ४२ ॥ आराधनंशिवायास्तुसुखकारिभविष्यति ॥ नहुषोऽपिजगन्मातुर्मायया मोहितः
किल ॥ ४३ ॥ विनाशंस्वकृतेनाऽऽशुगमिष्यत्येनसासुराः ॥ पावितश्चाऽश्वमेधनतुराषाडपिवैभवम्
॥ ४४ ॥ प्राप्स्यत्यचिरकालेनस्वमासनमनुत्तमम् ॥ तेतुश्रुत्वाशुभांवाणींविष्णोरमिततेजसः ॥ ४५ ॥
जग्मुस्तंदेशमनिशंयत्राऽऽस्तेपाकशासनः ॥ तमाश्वास्यसुराःशक्रंबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ ४६ ॥ कारया
मासुरखिलंहयमेधंमहाक्रतुम् ॥ विभज्यब्रह्महत्यांतुवृक्षेषुचनदीषुच ॥ ४७ ॥ पर्वतेषुपृथिव्यांचस्त्रीषु
चैवाऽक्षिपद्विभुः ॥ तांविसृज्यचभूतेषुविपापःपाकशासनः ॥ ४८ ॥ विज्वरःसमभूद्भूयःकालाकांक्षी
स्थितोजले ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांपद्मनालेऽयतिष्ठत ॥ ४९ ॥ देवास्तुनिर्गताःस्थानेकृत्वाकार्यंतदद्भु
तम् ॥ पौलोमीतुगुरुंप्राहदुःखिताविरहाकुला ॥ ५० ॥ कृतयज्ञोऽपिमेभर्ताकिमदृश्यःपुरंदरः ॥ कथं
द्रक्ष्येप्रियंस्वामिंस्तमुपायंवदस्वमे ॥ ५१ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ त्वमाराधयपौलोमिदेवींभगवतींशि
वाम् ॥ दर्शयिष्यतितेनाथंदेवीविगतकल्मषम् ॥ ५२ ॥ आराधिताजगद्धात्रीनहुषंवारयिष्यति ॥ मोह

यित्वानृपंस्थानात्पातयिष्यतिचांबिका ॥ ५३ ॥ इत्युक्तासातदातेनपुलोमतनयानृप ॥ जग्राहमंत्रंवि
धिवद्गुरोर्देव्याःससाधनम् ॥ ५४ ॥ विद्यांप्राप्यगुरोर्देवीदेवींश्रीभुवनेश्वरीम् ॥ सम्यगाराधयामा
सबलिपुष्पार्चनैःशुभैः ॥ ५५ ॥ त्यक्तान्यभोगसंभारातापसीवेषधारिणी ॥ चकारपूजनंदेव्याःप्रियदर्श
नलालसा ॥ ५६ ॥ कालेनकियतातुष्टाप्रत्यक्षंदर्शनंददौ ॥ सौम्यरूपधरादेवीवरदाहंसवाहिनी ॥५७॥
कोटिसूर्यप्रतीकाशाचंद्रकोटिसुशीतला ॥ विद्युत्कोटिसमानाभाचतुर्वेदसमन्विता ॥ ५८ ॥
पाशांकुशाभयवरान्दधतीनिजबाहुभिः ॥ आपादलंबिनींस्वच्छांमुक्तामालांचबिभ्रती ॥ ५९ ॥ प्रसन्न
स्मेरवदनालोचनत्रयभूषिता ॥ आब्रह्मकीटजननीकरुणामृतसागरा ॥ ६० ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडनायि
कापरमेश्वरी ॥ सौम्यानंतरसैर्युक्तस्तनद्वयविराजिता ॥ ६१ ॥ सर्वेश्वरीचसर्वज्ञाकूटस्थाक्षररू
पिणी ॥ तामुवाचप्रसन्नासाशक्रपत्नींकृतोद्यमाम् ॥ ६२ ॥ मेघगंभीरशब्देनमुदमाददतीभृशम् ॥
देव्युवाच ॥ वरंवरयसुश्रोणिवांछितंशक्रवल्लभे ॥ ६३ ॥ ददाम्यद्यप्रसन्नास्मिपूजितासुभृशंत्वया ॥
वरदाऽहंसमायातादर्शनंसहजंनमे ॥ ६४ ॥ अनेककोटिजन्मोत्थपुण्यपुंजैर्हिलभ्यते ॥ इत्युक्तासातदा
देवीतामाहप्रणतापुरः ॥ ६५ ॥ शक्रपत्नीभगवतींप्रसन्नांपरमेश्वरीम् ॥ वांछामिदर्शनंमातःपत्युःपरम
दुर्लभम् ॥ ६६ ॥ नहुषाद्भयनाशंचस्वपदप्रापणंतथा ॥ देव्युवाच ॥ गच्छत्वमनयादूत्यासार्द्धंश्री
मानसंसरः ॥ ६७ ॥ यत्रमेमूर्तिरचलाविश्वकामाभिधामता ॥ तत्रपश्यसिशक्रंत्वंदुःखितंभयविह्वलम्
॥ ६८ ॥ मोहयिष्यामिराजानंकालेनकियतापुनः ॥ स्वस्थाभवविशालाक्षिकरोमितवचेप्सितम् ॥६९॥
भ्रंशयिष्यामिभूपालंमोहितंत्रिदशासनात् ॥ व्यासउवाच ॥ देवीदूतींतांगृहीत्वाशक्रपत्नींत्वरान्विता
॥ ७० ॥ प्रापयामाससान्निध्यंस्वपत्युःपरमेश्वरीम् ॥ सादृष्ट्वातंपतिबालासुरेशंगुप्तसंस्थितम् ॥७१ ॥
मुदिताभूद्वरंवीक्ष्यबहुकालाभिवांछितम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेशक्रदर्शनंनामाऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

व्यासउवाच ॥ तांवीक्ष्यविपुलापांगींरहःशोकसमन्विताम् ॥ आखण्डलःप्रियांभार्यां विस्मि
तश्चाऽब्रवीत्तदा ॥ १ ॥ कथमत्राऽगताकान्तेकथंज्ञातस्त्वयाह्यहम् ॥ दुर्ज्ञेयःसर्वभूतानांसंस्थितोऽ
स्मिशुभानने ॥ २ ॥ शच्युवाच ॥ देवदेव्याः प्रसादेनज्ञातोऽस्यद्यभवानिह ॥ पुनस्तस्याःप्रसादेनप्राप्ता
स्मित्वांदिवस्पते ॥ ३ ॥ नहुषोनामराजर्षिःस्थापितोभवदासने ॥ त्रिदशैर्मुनिभिश्चैवसमांबाधतिनि
त्यशः ॥ ४ ॥ पतिमांकुरुचार्वंगितुरासाहंसुराधिपम् ॥ एवंवदतिमांपाप्माकिं करोमिबलार्दन ॥ ५ ॥
इंद्रउवाच ॥ कालाकांक्षीवरारोहेसंस्थितोऽस्मियदृच्छया ॥ तथात्वमपिकल्याणिसुस्थिरंस्वमनः
कुरु ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तातेनसादेवीपतिनातिप्रशंसिना ॥ निःश्वसंत्याहतंशक्रंवेपमानाऽ
तिदुःखिता ॥ ७ ॥ कथंतिष्ठेमहाभागपापात्मामांवशानुगाम् ॥ करिष्यतिमदोन्मत्तोवरदानेनगर्वितः
॥ ८ ॥ देवाश्चमुनयःसर्वे मामूचुस्तद्भयाकुलाः ॥ तंभजस्ववरारोहेदेवराजंस्मरातुरम् ॥ ९ ॥ बृह
स्पतिस्तुशत्रुघ्नवाडवोबलवर्जितः ॥ कथंमांरक्षितुं शक्तोभवेद्देवानुगःसदा ॥ १० ॥ तस्माच्चिंताऽ
स्तिमहतीनार्यहंवशवर्तिनी ॥ अनाथाकिंकरिष्यामिविपरीतेविधौविभो ॥ ११ ॥ नार्यस्म्यहंनकुलटा
त्वच्चिन्ताऽतिपतिव्रता ॥ नास्तिमेशरणंतत्रयोमांरक्षतिदुःखिताम् ॥ १२ ॥ इन्द्रउवाच ॥ उपायं
प्रब्रवीम्यद्यतं कुरुष्ववरानने ॥ शीलंतेदुःखितेकालेपरित्रातंभविष्यति ॥ १३ ॥ परेणरक्षितानारीनभ
वेच्चपतिव्रता ॥ उपायैःकोटिभिःकामंभिन्नचित्ताऽतिचंचला ॥ १४ ॥ शीलमेवहिनारीणांसदारक्ष
तिपापतः ॥ तस्मात्वंशीलमास्थायस्थिराभवशुचिस्मिते ॥ १५ ॥ यदात्वांनहुषोराजाबलादाकर्षये
त्खलः ॥ तादात्वंसमयंकृत्वागुप्तंवंचयभूपतिम् ॥ १६ ॥ एकान्तेतत्समीपेत्वंगत्वावदमदालसे ॥ ऋषि
यानेनदिव्येनमामुपैहिजगत्पते ॥ १७ ॥ एवंतववशेप्रीताभविष्यामीतिमेव्रतम् ॥ इतितंवदसुश्रोणित

दातुपरिमोहितः ॥ १८ ॥ कामांधःसमुनीन्यानेयोजयिष्यतिपार्थिवः ॥ अवश्यंतापसोभूपंशापदग्धं
करिष्यति ॥ १९ ॥ साहाय्यंजगदंबातेकरिष्यतिनसंशयः ॥ जगदंबापदस्मर्तुःसंकटंनकदाचन ॥२०॥
यदिजायेततच्चाऽपिज्ञेयंतत्स्वस्तयेकिल ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमणिद्वीपाधिवासिनीम् ॥ २१ ॥ भज
त्वंभुवनेशानींगुरुवाक्यानुसारतः ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याख्याताशचीतेनजगामनहुषंप्रति ॥ २२ ॥
तथेत्युक्त्वाऽतिविश्वस्ताभाविकार्येकृतोद्यमा ॥ नहुषस्तांसमालोक्यमुदितोवाक्यमब्रवीत् ॥ २३ ॥
स्वागतंसत्यवचनैस्त्वदधीनोस्मिकामिनि ॥ दासोऽहंतवसत्येनपालितंवचनंत्वया ॥ २४ ॥ यदागता
समीपेमेतुष्टोस्मिमितभाषिणि ॥ नचव्रीडात्वयाकार्याभक्तंमांभजसुस्मिते ॥ २५ ॥ कार्यंवदविशाला
क्षिकरिष्यामितवप्रियम् ॥ शच्युवाच ॥ सर्वंकृतंत्वयाकार्यंममकृत्रिमवासव ॥ २६ ॥ मनोरथोऽ
स्तिमेदेवशृणुचित्तेऽधुनाविभो ॥ वांछितंकुरुकल्याणत्वद्वशाऽहमतःपरम् ॥ २७ ॥ ब्रवी
मिमानसोत्साहंत्वंतंकर्तुमिहार्हसि ॥ कार्यंत्वंब्रूहिचंद्रास्येकरोमितववांछितम् ॥ २८ ॥
अलभ्यमपिदास्यामितुभ्यंसुभ्रुवदस्वमाम् ॥ शच्युवाच ॥ कथंब्रवीमिराजेंद्रप्रत्ययोनास्तिमेतव ॥२९॥
शपथंकुरुराजेंद्रयत्करोमिप्रियंतव ॥ राजानःसत्यवचसोदुर्लभाएवभूतले ॥ ३० ॥ पश्चाद्ब्रवीम्यहंरा
जञ्ज्ञात्वासत्येनयंत्रितम् ॥कृतेचेद्वांछितेभूपसदातेवशवर्तिनी॥३१॥भविष्यामितुराषाड्वैसत्यंमेनद्वचो
मम ॥ नहुषउवाच ॥ अवश्यमेवकर्तव्यंवचनंतवसुंदरि ॥ ३२ ॥ शपामिसुकृतेनाऽहंयज्ञदानकृतेनवै ॥
शच्युवाच ॥ इंद्रस्यहरयोवाहागजश्चैवरथस्तथा ॥ ३३ ॥ गरुडोवासुदेवस्ययमस्यमहिषस्तथा ॥
वृषभःशंकरस्याऽपिब्रह्मणोवरटापतिः ॥ ३४ ॥ मयूरःकार्तिकेयस्यगजास्यस्यतुमूषकः ॥ इच्छाम्यह
मपूर्वंवैवाहनंतेसुराधिप ॥३५॥यन्नविष्णोर्नरुद्रस्यनाऽसुराणांनरक्षसाम् ॥ वहंतुत्वांमहाराजन्मुनयः
संशितव्रताः ॥ ३६ ॥ सर्वेशिबिकयाराजन्नेतद्धिममवांछितम् ॥ सर्वदेवाधिकंत्वांवैजानामिवसुधा

धिप ॥ ३७ ॥ तेनतेतेजसोवृद्धिर्वांछाम्यहमतंद्रिता ॥ व्यासउवाच ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाप्रहस्यज्ञान
दुर्बलः ॥ ३८ ॥ मोहितस्तुमहादेव्याकृतंमोहेनतत्क्षणम् ॥ उवाचवचनंभूपःसंस्तुवन्वासवप्रियाम्
॥ ३९ ॥ नहुषउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयातन्विवाहनंरुचिरंमम ॥ करिष्यामिसुकेशांतेवचनंतवसर्वथा
॥ ४० ॥ नह्यल्पवीर्योभवतियोवाहान्कुरुतेमुनीन् ॥ अहमारुह्ययानेनत्वामेष्यामिशुचिस्मिते ॥ ४१ ॥
सप्तर्षयोमांवक्ष्यंतिसर्वे देवर्षयस्तथा ॥ समर्थं त्रिषुलोकेषुज्ञात्वामांतपसाऽधिकम् ॥ ४२ ॥ व्यास
उवाच ॥ इत्युक्त्वातांसुसंतुष्टोविससर्जहरिप्रियाम् ॥ मुनीनाहूयसर्वांस्तानित्युवाचस्मरान्वितः
॥ ४३ ॥ नहुषउवाच ॥ अहमिंद्रोऽद्यभोविप्राःसर्वशक्तिसमन्वितः ॥ कार्यमत्रप्रकुर्वं तुभवंतोविगत
स्मयाः ॥ ४४ ॥ इंद्रासनंमयाप्राप्तंनेंद्राणीमामुपैतिच ॥ आकारिताचमांब्रूतेप्रेमपूर्वमिदंवचः ॥ ४५ ॥
मुनियानेनदेवेंद्रमामुपैहिसुराधिप ॥ देवदेवमहाराजमत्प्रियंकुरुमानद ॥ ४६ ॥ एतत्कार्यं मुनिश्रेष्ठा
ममाऽत्यंतंदुरासदम् ॥ भवद्भिस्तुप्रकर्तव्यंसर्वथैवदयालुभिः ॥ ४७ ॥ मनोदहतिमेकामःशक्रपत्न्यांप्रव
र्तितम् ॥ भवंतःशरणंमेऽद्यकुरुध्वंकार्यमद्भुतम् ॥ ४८ ॥ अगस्तिप्रमुखास्तस्यश्रुत्वावाक्यमसत्करम् ॥
अंगीचक्रुश्चभावित्वात्कृपयापरमर्षयः ॥ ४९ ॥ अंगीकृतेऽथतद्वाक्येमुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ मुदंप्राप
नृपःकामंपौलोमीकृतमानसः ॥ ५० ॥ आरुह्यशिबिकांरम्यांसंस्थितस्त्वरयान्वितः ॥ वाहान्कृत्वामुनी
न्दिव्यान्सर्पसर्पेतिचाब्रवीत् ॥ ५१ ॥ कामार्तःसोऽस्पृशन्मूढःपादेनमुनिमस्तकम् ॥ अगस्तितापसश्रे
ष्ठंलोपामुद्रापतिंतदा ॥ ५२ ॥ वातापिभक्षकर्तारंसमुद्रस्याऽपिशोषकम् ॥ कशयाताडयामासपंचबा
णशराहतः ॥ ५३ ॥ इंद्राणीहृतचित्तोऽसौसर्पेतिप्रब्रुवन्मुनिम् ॥ तंशशापमुनिःक्रुद्धःकशाघातमनुस्म
रन् ॥ ५४ ॥ सर्पोभवदुराचारवनेघोरवपुर्महान् ॥ बहुवर्षसहस्राणियत्रक्लेशो महान्भवेत् ॥ ५५ ॥
विचरिष्यसिवीर्येणपुनःस्वर्गमवाप्स्यसि ॥ दृष्ट्वायुधिष्ठिरंनामतवमोक्षोभविष्यति ॥ ५६ ॥ प्रश्ना

नामुत्तरंश्रुत्वाधर्मपुत्रमुखात्ततः ॥ व्यासउवाच ॥ एवंशप्तःसराजर्षिःस्तुत्वातंमुनिसत्तमम् ॥ ५७ ॥
स्वर्गात्पपातसहसासर्परूपधरोऽभवत् ॥ बृहस्पतिस्ततोगत्वातरसामानसंप्रति ॥ ५८ ॥ इंद्रायसर्ववृ
त्तांतंकथयामासविस्तरात् ॥ तच्छ्रुत्वामघवाराज्ञःस्वर्गात्प्रच्यवनादिकम् ॥ ५९ ॥ मुदितोऽभून्महा
राजःस्थितस्तत्रैववासवः ॥ देवाश्चमुनयोदृष्ट्वानहुषंपतितंभुवि ॥ ६० ॥ जग्मुःसर्वेऽपितत्रैवयत्रेंद्रःसर
सिस्थितः ॥ तमाश्वास्यसुराःसर्वेमुनिभिःसहितास्तदा ॥ ६१ ॥ स्वर्गेसमानयामासुर्मानपूर्वंशची
पतिम् ॥ समागतंततःशक्रंसर्वेतेमुनयःसुराः ॥ ६२ ॥ स्थापयित्वाऽऽसनेपश्चादभिषेकंदधुःशिवम् ॥
इंद्रोऽपिस्वासनंप्राप्यशच्यासहसुरालये ॥ ६३ ॥ चिक्रीडनंदनेरम्येकाननेप्रेमयुक्तया ॥ व्यासउवाच ॥
एवमिंद्रेणसंप्राप्तंदुःखंपरमदारुणम् ॥ ६४ ॥ हत्वासुरंकामरूपंविश्वरूपंमहामुनिम् ॥ पुनर्देव्याः
प्रसादेनस्वस्थानंप्राप्तवान्नृप ॥ ६५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंवृत्रासुरवधाश्रयम् ॥ यत्पृष्टोऽहंत्वयारा
जन्कथानकमनुत्तमम् ॥ ६६ ॥ यादृशंकुरुतेकर्मतादृशंफलमाप्नुयात् ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्म
शुभाशुभम् ॥ ६७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेवृत्रवधोनामनवमोध्यायः ॥ ९ ॥

जनमेजयउवाच ॥ कथितंचरितंब्रह्मन्शक्रस्याऽद्भुतकर्मणः ॥ स्थानभ्रंशस्तथादुःखप्राप्तिरु
क्ताविशेषतः ॥ १ ॥ यत्रदेवाधिदेव्याश्चमहिमाऽतीववर्णितः ॥ संदेहोऽत्रममाऽप्यस्तियच्छक्रोपिमहा
तपाः ॥ २ ॥ देवाधिपत्यमासाद्यदुःखंदुःखमन्वभूत् ॥ मखानांतुशतंकृत्वाप्राप्तुंस्थानमनुत्तमम् ॥ ३ ॥
देवेशत्वंचसंप्राप्यभ्रष्टःस्थानादसौकथम् ॥ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वकारणंकरुणानिधे ॥ ४ ॥ सर्वज्ञोऽसिमु
निश्रेष्ठपुराणानांप्रवर्तकः ॥ नाऽवाच्यंमहतांकिंचिच्छिष्येचश्रद्धयाऽन्विते ॥ ५ ॥ तस्मात्कुरुमहाभा
गमत्संदेहापनोदनम् ॥ सूतउवाच ॥ इतिपृष्टःसराज्ञावैतदासत्यवतीसुतः ॥ ६ ॥ तमाहाऽतिप्रसन्ना

त्मायथानुक्रममुत्तरम् ॥ व्यासउवाच ॥ निबोधनृपतिश्रेष्ठकारणंपरमाद्भुतम् ॥ ७ ॥ कर्मणस्तुत्रिधा
प्रोक्तागतिस्तत्त्वविदांवरैः ॥ संचितंवर्तमानंचप्रारब्धमितिभेदतः ॥ ८ ॥ अनेकजन्मसंजातंप्राक्तनंसं
चितंस्मृतम् ॥ सात्त्विकंराजसंकर्मतामसंत्रिविधंपुनः ॥ ९ ॥ शुभंवाऽप्यशुभंभूपसंचितंबहुकालि
कम् ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंसुकृतंदुष्कृतंतथा ॥ १० ॥ जन्मजन्मनिजीवानांसंचितानांचकर्मणाम् ॥
निःशेषस्तुक्षयोनाऽभूत्कल्पकोटिशतैरपि ॥ ११ ॥ क्रियमाणंचयत्कर्मवर्तमानंतदुच्यते ॥ देहंप्राप्यशु
भंवाऽपिह्यशुभंवासमाचरेत् ॥ १२ ॥ संचितानांपुनर्मध्यात्समाहृत्यकियान्किल ॥ देहारंभेचसमये
कालःप्रेरयतीवतत् ॥ १३ ॥ प्रारब्धंकर्मविज्ञेयंभोगात्तस्यक्षयःस्मृतः ॥ प्राणिभिःखलुभोक्तव्यंप्रारब्धं
नाऽत्रसंशयः ॥ १४ ॥ पुराकृतानिराजेंद्रह्यशुभानिशुभानिच ॥ अवश्यमेवकर्माणिभोक्तव्यानीतिनि
श्चयः ॥ १५ ॥ देवैर्मनुष्यैरसुरैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः ॥ कर्मैवहिमहाराजदेहारंभस्यकारणम् ॥ १६ ॥
कर्मक्षयेजन्मनाशःप्राणिनांनाऽत्रसंशयः ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रइंद्राद्याश्चसुरास्तथा ॥ १७ ॥ दान
वायक्षगंधर्वाःसर्वेकर्मवशाःकिल ॥ अन्यथादेहसंबंधःकथंभवतिभूपते ॥ १८ ॥ कारणंयस्तुभोगस्यदे
हिनःसुखदुःखयोः ॥ तस्मादनेकजन्मोत्थसंचितानांचकर्मणाम् ॥ १९ ॥ मध्येवेगःसमायातिकस्यचि
त्कालपाकतः ॥ तत्प्रारब्धवशात्पुण्यंकरोतिचयथातथा ॥ २० ॥ पापंकरोतिमनुजस्तथादेवादयोऽ
पिच ॥ तथानारायणोराजन्नरश्चधर्मजावुभौ ॥ २१ ॥ जातौकृष्णार्जुनौकाममंशौनारायणस्यतौ ॥
पुराणपीठिकेयंवैमुनिभिःपरिकीर्तिता ॥ २२ ॥ देवांशःसतुविज्ञेयोयोभवेद्विभवाधिकः ॥ नाऽनृषिः
कुरुतेकाव्यंनाऽरुद्रोरुद्रमर्चते ॥ २३ ॥ नाऽदेवांशोददात्यन्नंनाऽविष्णुःपृथिवीपतिः ॥ इंद्रादग्नेर्यमाद्वि
ष्णोर्धनदादितिभूपते ॥ २४ ॥ प्रभुत्वंचप्रभावंचकोपंचैवपराक्रमम् ॥ आदायक्रियतेनूनंशरीरमिति
निश्चयः ॥ २५ ॥ यःकश्चिद्बलवाँल्लोकेभाग्यवानथभोगवान् ॥ विद्यावान्दानवान्वाऽपिसदेवांशः

प्रपठ्यते ॥ २६ ॥ तथैवैतेमयाख्याताःपांडवाःपृथिवीपते ॥ देवांशोवासुदेवोऽपिनारायणसमद्युतिः
॥ २७ ॥ शरीरंप्राणिनांनूनंभाजनंसुखदुःखयोः ॥ शरीरीप्राप्नुयात्कामंसुखंदुःखमनंतरम् ॥ २८ ॥ देही
नास्तिवशःकोपिदैवाधीनःसदैवहि ॥ जननंमरणंदुःखंसुखंप्राप्नोतिचावशः ॥ २९ ॥ पांडवास्तेवनेजा
ताः प्राप्तास्तुस्वगृहंपुनः ॥ स्वबाहुबलतःपश्चाद्राजसूयंक्रतूत्तमम् ॥ ३० ॥ वनवासंपुनःप्राप्ताबहुदुः
खकरंपरम् ॥ अर्जुनेनतपस्तप्तंदुष्करंह्यजितेंद्रियैः ॥ ३१ ॥ संतुष्टैस्तुसुरैर्दत्तंवरदानंपुनःशुभम् ॥ नर
देहकृतंपुण्यंक्वगतंवनवासजम् ॥ ३२ ॥ नरदेहेतपस्तप्तंचोग्रंबदरिकाश्रमे ॥ नार्जुनस्यशरीरेतत्फल
दंसंबभूवह ॥ ३३ ॥ प्राणिनांदेहसंबंधेगहनाकर्मणोगतिः ॥ दुर्ज्ञेयासर्वथादेवैर्मानवानांतुकाकथा
॥ ३४ ॥ वासुदेवोऽपिसंजातःकारागारेऽतिसंकटे ॥ नीतोऽसौवसुदेवेननंदगोपस्यगोकुलम्
॥ ३५ ॥ एकादशैववर्षाणिसंस्थितस्तत्रभारत ॥ पुनः समथुरांगत्वाजघानोग्रसुतंबलात्
॥ ३६ ॥ मोचयामासपितरौबंधनाद्भृशदुःखितौ ॥ उग्रसेनंचराजानंचकारमथुरापुरे ॥ ३७ ॥
जगामद्वारवत्यांसम्लेच्छराजभयात्पुनः ॥ सर्वंभाविवशात्कृष्णःकृतवान्पौरुषंमहत् ॥ ३८ ॥ कृत्वा
कार्याण्यनेकानिद्वारवत्यांजनार्दनः ॥ देहंत्यक्त्वाप्रभासेतुसकुटुंबोदिवंगतः ॥ ३९ ॥ पुत्राःपौत्राश्चसु
हृदोभ्रातरोजामयस्तथा ॥ प्रभासेयादवाःसर्वे विप्रशापात्क्षयंगताः ॥ ४० ॥ एवंतेकथितारांजन्कर्म
णोगहनागतिः ॥ वासुदेवोऽपिव्याधस्यबाणेननिधनंगतः ॥ ४१ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

जनमेजयउवाच ॥ भारावतरणार्थायकथितंजन्मकृष्णयोः ॥ संशयोऽयंद्विजश्रेष्ठहृदयेम
मतिष्ठति ॥ १ ॥ पृथिवीगोस्वरूपेणब्रह्माणंशरणंगता ॥ द्वापरांऽतेतिदीनाऽऽर्तागुरुभारप्रपीडिता
॥ २ ॥ वेधसाप्रार्थितोविष्णुःकमलापतिरीश्वरः ॥ भूभारोत्तरणार्थायसाधूनांरक्षणायच ॥ ३ ॥

भगवान्भारतेखंडेदेवैःसहजनार्दनः ॥ अवतारंगृहाणाशुवसुदेवगृहेविभो ॥ ४ ॥ एवंसंप्रार्थितोधात्राभ
गवान्देवकीसुतः ॥ बभूवसहरामेणभूभारोत्तरणायवै ॥ ५ ॥ कियानुत्तारितोभारोहत्वादुष्टाननेकशः ॥
ज्ञात्वासर्वान्दुराचारान्पापबुद्धिनृपानिह ॥ ६ ॥ हतोभीष्मोहतोद्रोणोविराटोद्रुपदस्तथा ॥ बाह्लीकः
सोमदत्तश्चकर्णो वैकर्तनस्तथा ॥७॥ यैर्लुंठितंधनंसर्वं हृताश्चहरियोषितः ॥ कथंननाशितादुष्टायेस्थि
ताःपृथिवीतले ॥ ८ ॥ आभीराश्चशकाम्लेच्छानिषादाःकोटिशस्तथा ॥ भारावतरणंकिन्तत्कृतं
कृष्णेनधीमता ॥ ९ ॥ संदेहोऽयंमहाभागननिवर्ततिचित्ततः ॥ कलावस्मिन्प्रजाःसर्वाःपश्यतःपापनिश्च
याः ॥ १० ॥ व्यासउवाच ॥ राजन्यस्मिन्युगेयादृक्प्रजाभवतिकालतः ॥ नाऽन्यथातद्भवेन्नूनंयुगधर्मो
ऽत्रकारणम् ११ ॥ येधर्मरसिकाजीवास्तेवैसत्ययुगेऽभवन् ॥ धर्मार्थरसिकायेतुतेवैत्रेतायुगेऽभवन् ॥
॥ १२ ॥ धर्मार्थकामरसिकाद्वापरेवाऽभवन्युगे ॥ अर्थकामपराःसर्वे कलावस्मिन्भवंतिहि ॥ १३ ॥
युगधर्मस्तुराजेन्द्रनयातिव्यत्ययंपुनः ॥ कालःकर्ताऽस्तिधर्मस्यह्यधर्मस्यचवैपुनः ॥ १४ ॥ राजोवाच ॥
तेतुसत्ययुगेजीवाभवंतिधर्मतत्पराः ॥ कुत्रतेऽद्यमहाभागतिष्ठंतिपुण्यभागिनः ॥ १५ ॥ त्रेतायुगेद्वा
परेवायेदानव्रतकारकाः ॥ वर्तन्तेमुनयःश्रेष्ठकुत्रब्रूहिपितामह ॥१६॥ कलावद्यदुराचारायेऽत्रसन्तिगत
त्रपाः ॥ आद्येयुगेक्वयास्यंतिपापिष्ठादेवनिन्दकाः ॥१७॥ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वविस्तरेणमहामते ॥ सर्व
थाश्रोतुकामोऽस्मियदेतद्धर्मनिर्णयम् ॥ १८ ॥ व्यासउवाच ॥ येवैकृतयुगेराजन्संभवंतीहमानवाः ॥
कृत्वातेपुण्यकर्माणिदेवलोकान्व्रजंतिवै ॥ १९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्त्रियावैश्याःशूद्राश्चनृपसत्तम ॥ स्वधर्मनि
रतायांतिलोकान्कर्मजितान्किल॥२०॥सत्यंदयातथादानंस्वदारगमनंतथा ॥ अद्रोहःसर्वभूतेषुसमतास
र्वजन्तुषु ॥२१॥ एतत्साधारणंधर्मं कृत्वासत्ययुगेपुनः ॥ स्वर्गं यांतीतरेवर्णाधर्मतोरजकादयः ॥ २२ ॥
तथात्रेतायुगेराजन्द्वापरेऽथयुगेतथा ॥ कलावस्मिन्युगेपापानरकंयांतिमानवाः ॥ २३ ॥ तावत्तिष्ठंतिते

तत्रयावत्स्याद्युगपर्ययः ॥ पुनश्चमानुषेलोकेभवन्तिभुविमानवाः ॥२४॥ यदासत्ययुगस्यादिःकलेरंतश्च
पार्थिव ॥ तदास्वर्गात्पुण्यकृतोजायन्तेकिलमानवाः॥२५॥यदाकलियुगस्यादिर्द्वापरस्यक्षयस्तथा ॥नर
कात्पापिनःसर्वेभवंतिभुविमानवाः ॥२६॥ एवंकालसमाचारोनाऽन्यथाभूत्कदाचन॥तस्मात्कलिरसत्क
र्तातस्मिंस्तुतादृशीप्रजा॥२७॥ कदाचिद्दैवयोगात्तुप्राणिनांव्यत्ययोभवेत्॥कलौयेसाधवःकेचिद्द्वापरेसं
भवन्तिते२८तथात्रेतायुगेकेचित्केचित्सत्ययुगेतथा॥दुष्टाःसत्ययुगेयेतुतेभवंतिकलावपि॥२९॥कृतकर्म
प्रभावेणप्राप्नुवंत्यसुखानिच ॥ पुनश्चतादृशंकर्मकुर्वंतियुगभावतः॥३०॥जनमेजयउवाच ॥ युगधर्मा
न्महाभागब्रूहिसर्वानशेषतः ॥ यस्मिन्वैयादृशोधर्मोज्ञातुमिच्छामितंतथा ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच॥ निबो
धनृपशार्दूलदृष्टांतंतेब्रवीम्यहम् ॥ साधूनामपिचेतांसियुगभावाद्भ्रमंतिहि ॥ ३२ ॥ पितुर्यथातेराजेंद्र
बुद्धिर्विप्रावहेलने ॥ कृतावैकलिनाराजन्धर्मज्ञस्यमहात्मनः ॥ ३३ ॥ अन्यथाक्षत्त्रियोराजाययातिकुल
संभवः ॥ तापसस्यगलेसर्पंमृतंकस्मादयोजयत् ॥ ३४ ॥ सर्वंयुगबलंराजन्वेदितव्यंविजानता ॥ प्रय
त्नेनहिकर्तव्यंधर्मकर्मविशेषतः ॥ ३५ ॥ नूनंसत्ययुगेराजन्ब्राह्मणावेदपारगाः॥पराशक्त्यर्चनरतादेवीद
र्शनलालसाः॥३६॥गायत्रीप्रणवासक्तागायत्रीध्यानकारिणः ॥ गायत्रीजपसंसक्तामायाबीजैकजापिनः
॥३७॥ग्रामेग्रामेपरांबायाःप्रासादकरणोत्सुकाः॥स्वकर्मनिरताःसर्वेसत्यशौचदयान्विताः॥३८॥त्रय्युक्तक
र्मनिरतास्तत्त्वज्ञानविशारदाः॥अभवन्क्षत्त्रियास्तत्रप्रजाभरणतत्पराः॥३९॥वैश्यास्तुकृषिवाणिज्यगोसेवा
निरतास्तथा ॥ शूद्राःसेवापरास्तत्रपुण्येसत्ययुगेनृप ॥ ४० ॥ परांबापूजनासक्ताःसर्वेवर्णाःपरेयुगे ॥
तथात्रेतायुगेकिंचिन्न्यूनाधर्मस्यसंस्थितिः ॥ ४१ ॥ द्वापरेचविशेषेणन्यूनासत्ययुगस्थितिः ॥ पूर्वंयेरा
क्षसाराजंस्तेकलौब्राह्मणाःस्मृताः ॥ ४२ ॥ पाखंडनिरताःप्रायोभवंतिजनवंचकाः ॥ असत्यवादिनःसर्वे
वेदधर्मविवर्जिताः ॥ ४३ ॥ दांभिकालोकचतुरामानिनोवेदवर्जिताः ॥ शूद्रसेवापराःकेचिन्नानाधर्मप्रव

र्तकाः ॥ ४४ ॥ वेदनिंदाकराःक्रूराधर्मभ्रष्टातिवादुकाः ॥ यथायथाकलिर्वृद्धिंयातिराजंस्तथातथा
॥ ४५ ॥ धर्मस्यसत्यमूलस्यक्षयःसर्वात्मनाभवेत ॥ तथैवक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चधर्मवर्जिताः
॥ ४६ ॥ असत्यवादिनःपापास्तथावर्णेतराःकलौ ॥ शूद्रधर्मरताविप्राःप्रतिग्रहपरायणाः
॥ ४७ ॥ भविष्यंतिकलौराजन्युगेवृद्धिंगताःकिल ॥ कामचाराःस्त्रियःकामलोभमोहसमन्वि
ताः ॥ ४८ ॥ पापामिथ्याभिवादिन्यःसदाक्लेशरतानृप ॥ स्वभर्तृवंचकानित्यंधर्मभाषणपंडिताः
॥ ४९ ॥ भवत्येवंविधानार्यःपापिष्ठाश्चकलौयुगे ॥ आहारशुद्ध्यानृपतेचित्तशुद्धिस्तुजायते ॥ ५० ॥
शुद्धेचित्तेप्रकाशःस्याद्धर्मस्यनृपसत्तम ॥ वृत्तसंकरदोषेणजायतेधर्मसंकरः ॥ ५१ ॥ धर्मस्यसंकरेजाते
नूनंस्याद्वर्णसंकरः ॥ एवंकलियुगेभूपसर्वधर्मविवर्जिते ॥ ५२ ॥ स्ववर्णधर्मवार्तैषानकुत्राऽप्युपल
भ्यते ॥ महांतोऽपिचधर्मज्ञाअधर्मंकुर्वतेनृप ॥ ५३ ॥ कलिस्वभावएवैषपरिहार्योनकेनचित् ॥ ५४ ॥
निष्कृतिर्नहिराजेंद्रसामान्योपायतोभवेत् ॥ जनमेजयउवाच ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रविशारद
॥ ५५ ॥ कलावधर्मबहुलेनराणांकागतिर्भवेत् ॥ यद्यस्तितदुपायश्चेद्दययातंवदस्वमे ॥ ५६ ॥
व्यासउवाच ॥ एकएवमहाराजतत्रोपायोऽस्तिनाऽपरः ॥ सर्वदोषनिरासार्थंध्यायेद्देवीपदांबुजम् ॥
॥ ५७ ॥ नसंत्यघानितावंतियावतीशक्तिरस्तिहि ॥ नाम्निदेव्याःपापदाहेतस्माद्भीतिःकुतोनृप ॥५८॥
अवशेनाऽपियन्नामलीलयोच्चारितंयदि ॥ किंकिंददातितज्ज्ञातुंसमर्थानहरादयः ॥ ५९ ॥ प्रायश्चित्तं
तुपापानांश्रीदेवीनामसंस्मृतिः ॥ तस्मात्कलिभयाद्राजन्पुण्यक्षेत्रेवसन्नरः ॥ ६० ॥ निरंतरंपरांबाया
नामसंस्मरणंचरेत् ॥ छित्वाभित्वाचभूतानिहत्वासर्वमिदंजगत् ॥ ६१ ॥ देवींनमतिभक्त्यायोनसपा
पैर्विलिप्यते ॥ रहस्यंसर्वशास्त्राणांमयाराजन्नुदीरितम् ॥ ६२ ॥ विमृश्यैतदशेषेणभजदेवीपदांबुजम्॥
अजपांनामगायत्रींजपंतिनिखिलाजनाः ॥ ६३ ॥ महिमानंनजानंतिमायायावैभवंमहत् ॥ गायत्रींब्राह्म

णाःसर्वैजपंतिहृदयांतरे ॥ ६४ ॥ महिमानंनजानंतिमायायावैभवंमहत् ॥ एतत्सर्वंसमाख्यातंयत्पृष्टंत्वयानृप ॥ ६५ ॥ युगधर्मव्यवस्थायांकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

राजोवाच ॥ तीर्थानिभुविपुण्यानिब्रूहिमेमुनिसत्तम ॥ गम्यानिमानवैर्देवैःक्षेत्राणिसरितस्तथा ॥ १ ॥ फलंचयादृशंयत्रतीर्थेषुस्नानदानतः ॥ विधिंतुतीर्थयात्रायांनियमांश्चविशेषतः ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितीर्थानिविविधानिच ॥ येषुतीर्थेषुदेवीनांप्रशस्तान्यायनानिच ॥ ३ ॥ नदीनांजाह्नवीश्रेष्ठायमुनाचसरस्वती ॥ नर्मदागंडकीसिंधुर्गोमतीतमसातथा ॥ ४ ॥ कावेरीचंद्रभागाचपुण्यावेत्रवतीशुभा ॥ चर्मण्वतीचसरयूस्तापीसाभ्रमतीतथा ॥ ५ ॥ एताश्चकथिताराजन्नन्याश्चशतशःपुनः ॥ तासांसमुद्रगाःपुण्याःस्वल्पपुण्याह्यनब्धिगाः ॥ ६ ॥ समुद्रगानांताःपुण्याःसर्वदौघवहास्तुयाः ॥ मासद्वयंश्रावणादौताश्चसर्वारजस्वलाः ॥ ७ ॥ भवंतिवृष्टियोगेनग्राम्यवारिवहास्तथा ॥ पुष्करंचकुरुक्षेत्रंधर्मारण्यंसुपावनम् ॥ ८ ॥ प्रभासंचप्रयागंचनैमिषारण्यमेवच ॥ विश्रुतंचार्बुदारण्यंशैलाश्चपावनास्तथा ॥९॥ श्रीशैलश्चसुमेरुश्चपर्वतोगंधमादनः ॥ सरांसिचैवपुण्यानिमानसंसर्वविश्रुतम् ॥ १० ॥ तथाबिंदुसरःश्रेष्ठमच्छोदंनामपावनम् ॥ आश्रमास्तुतथापुण्यामुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ११ ॥ विश्रुतस्तुसदापुण्यःख्यातोबदरिकाश्रमः ॥ नरनारायणौयत्रतेपातेतौमुनीतपः ॥ १२ ॥ वामनाश्रमआख्यातः शतयूपाश्रमस्तथा ॥ येनयत्रतपस्तप्तंतस्यनाम्नाऽतिविश्रुतः ॥ १३ ॥ एवंपुण्यानिस्थानानिह्यसंख्यातानिभूतले ॥ मुनिभिःपरिगीतानिपावनानिमहीपते ॥ १४ ॥ एषुस्थानेषुसर्वत्रदेवीस्थानानिभूपते ॥ दर्शनात्पापहारीणिवसंतिनियमेनच ॥ १५ ॥ कथयिष्यामितान्यग्रेप्रसंगेनचकानिचित ॥ तीर्थानिनृपदानानिव्रतानिचमखास्तथा

॥ १६ ॥ तपांसिपुण्यकर्माणिसापेक्षाणिमहीपते ॥ द्रव्यशुद्धिंक्रियाशुद्धिंमनःशुद्धिमपेक्ष्यच ॥ १७ ॥
पावनानिहितीर्थानितपांसिचव्रतानिच ॥ कदाचिद्द्रव्यशुद्धिःस्यात्क्रियाशुद्धिःकदाचन ॥ १८ ॥
दुर्लभामनसःशुद्धिःसर्वेषांसर्वदानृप ॥ मनस्तुचंचलंराजन्ननेकविषयाश्रितम् ॥ १९ ॥ कथंशुद्धंभवेद्रा
जन्नानाभावसमाश्रितम् ॥ कामक्रोधौतथालोभोह्यहंकारोमदस्तथा ॥ २० ॥ सर्वविघ्नकराह्येतेतप
स्तीर्थव्रतेषुच ॥ अहिंसासत्यमस्तेयंशौचमिंद्रियनिग्रहः ॥ २१ ॥ स्वधर्मपालनंराजन्सर्वतीर्थफलप्र
दम् ॥ नित्यकर्मपरित्यागान्मार्गेसंसर्गदोषतः ॥ २२ ॥ व्यर्थंतीर्थाधिगमनंपापमेवाऽवशिष्यते ॥
क्षालयंतिहितीर्थानिसर्वथादेहजंमलम् ॥ २३ ॥ मानसंक्षालितुंतानिनसमर्थानिवैनृप ॥ शक्तानियदि
चेत्तानिगंगातीरनिवासिनः ॥ २४ ॥ मुनयोद्रोहसंयुक्ताःकथंस्युर्भावितेश्वराः ॥ वसिष्ठसदृशाःप्रह्ला
विश्वामित्रादयःकिल ॥ २५ ॥ रागद्वेषरताःसर्वेकामक्रोधाकुलाःसदा ॥ चित्तशुद्धिमयंतीर्थंगंगा
दिभ्योऽतिपावनम् ॥ २६ ॥ यदिस्याद्दैवयोगेनक्षालयत्यांतरंमलम् ॥ विशेषेणतुसत्संगोज्ञाननिष्ठस्यभू
पते ॥ २७ ॥ नवेदानचशास्त्राणिनव्रतानितपांसिन ॥ नमखानचदानानिचित्तशुद्धेस्तुकारणम् ॥ २८ ॥
वसिष्ठोब्रह्मणःपुत्रोवेदविद्याविशारदः ॥ रागद्वेषान्वितःकामंगंगातीरसमाश्रितः ॥ २९ ॥ आडीबकं
महायुद्धंविश्वामित्रवसिष्ठयोः ॥ जातंनिरर्थकंद्वेषाद्देवानांविस्मयप्रदम् ॥ ३० ॥ विश्वामित्रोबकस्त
त्रजातःपरमतामसः ॥ शप्तःसतुवसिष्ठेनहरिश्चंद्रस्यकारणात् ॥ ३१ ॥ कौशिकेनवसिष्ठोऽपिशप्त्वाऽऽडी
देहभाक्कृतः ॥ शापादाडीबकौजातौतौमुनीविशदप्रभौ ॥ ३२ ॥ निवासंप्रापतुस्तीरेसरसोमानस
स्यच ॥ चक्रतुर्दारुणंयुद्धंनखचंचुप्रताडनैः ॥ ३३ ॥ वर्षाणामयुतंयावत्तावृषीरोषसंयुतौ ॥ युयुधाते
मदोन्मत्तौसिंहाविवपरस्परम् ॥ ३४ ॥ राजोवाच ॥ कथंतौमुनिशार्दूलौतापसौधर्मतत्परौ ॥ परस्परं
वैरपरौसंजातौकेनहेतुना ॥ ३५ ॥ शापंपरस्परंकेनकारणेनमहामती ॥ दत्तवंतौमिथःक्लेशकारकौदुः

सदौनृणाम् ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ हरिश्चंद्रोनृपश्रेष्ठस्त्रिशंकुतनयःपुरा ॥ बभूवरविवंशीयोरामचं
द्रस्यपूर्वजः ॥ ३७ ॥ अनपत्यःसराजर्षिर्वरुणायमहाक्रतुम् ॥ प्रतिजज्ञेपुत्रकामोनरमेधंदुरासदम् ॥३८॥
वरुणस्तस्यसंतुष्टोयज्ञस्यनियमेकृते ॥ दधारगर्भंराज्ञस्तुभार्यापरमसुंदरी ॥ ३९ ॥ राजाबभूवसंतुष्टो
दृष्ट्वाभार्यांसदोहदाम् ॥ चकारविधिवत्कर्मगर्भसंस्कारकारकम् ॥ ४० ॥ सुषुवेतनयंनारीसर्वलक्षणसं
युतम् ॥ मुदंप्रापनृपस्तत्रपुत्रेजातेविशांपते ॥ ४१ ॥ कृतवाञ्जातकर्मादिसंस्कारविधिमुत्तमम् ॥ ददौ
हिरण्यंगादोग्ध्रीर्ब्राह्मणेभ्योविशेषतः ॥ ४२ ॥ जन्मोत्सवेऽतिसंवृत्तेगेहेवैयादसांपतिः ॥ आजगामम
हाराजविप्रवेषधरस्तथा ॥ ४३ ॥ पूजितःपार्थिवेनाऽथदत्त्वाविधिवदासनम् ॥ कार्यंपृष्टेब्रवीद्वाक्यंव
रुणोऽस्मीतिभूपतिम् ॥ ४४ ॥ ॥ कुरुयज्ञंसुतंकृत्वापशुंपरमपावनम् ॥ सत्यवाग्भवराजेंद्रसंकल्पस्तुत्व
याकृतः ॥ ४५ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजाविह्वलोऽतिव्यथाकुलः ॥ संस्तभ्याऽऽधिनृपःप्राहवरुणंसत्कृतां
जलिः ॥ ४६ ॥ स्वामिन्करोमितंयज्ञंसर्वथाविधिपूर्वकम् ॥ मयातेयत्प्रतिज्ञातंभवामिसत्यवागहम्
॥ ४७ ॥ पूर्णेमासेविशुद्ध्येतधर्मपत्नीसुरोत्तम ॥ विशुद्धायांतुभार्यायांकर्तव्यःसपशुर्मखः ॥ ४८ ॥
व्यासउवाच ॥ इत्युक्तेवचनेराज्ञावरुणःस्वगृहंगतः ॥ राजाबभूवसंतुष्टःकिंचिच्चितातुरस्तथा ॥४९॥
पूर्णमासिपुनःपाशीपरीक्षार्थंनृपालये ॥ आजगामद्विजोभूत्वासुवेषःसुष्टुभाषकः ॥ ५० ॥ कृतार्हणंसु
खासीनंभूपतिस्तंसुरोत्तमम् ॥ उवाचविनयोपेतोहेतुगर्भंवचस्तदा ॥ ५१ ॥ असंस्कृतंसुतंस्वामिन्य
पेबध्नामितंकथम् ॥ संस्कृत्यक्षत्रियंकृत्वायजेऽहंयज्ञमुत्तमम् ॥ ५२ ॥ दयसेयदिदेवत्वंज्ञात्वादीनंस्वसे
वकम् ॥ असंस्कृतस्यबालस्यनाऽधिकारोऽस्तिकुत्रचित् ॥ ५३ ॥ वरुणउवाच ॥ प्रतारयसिराजेंद्र
कृत्वासमयमग्रतः ॥ दुस्त्यजस्तवजानामिसुतस्नेहोह्यपुत्रिणः ॥ ५४ ॥ गृहंव्रजामिभूपालवचनात्तव
कोमलात् ॥ कियत्कालंप्रतीक्ष्याहमागमिष्यामितेगृहम् ॥ ५५ ॥ भवितव्यंत्वयातातदासत्यवचोन्वि

तम् ॥ ५६ ॥ राजोवाच ॥ समावर्तनकर्मांतेसर्वथायादसांपते ॥ कृत्वावृत्रपशुंयज्ञेयजिष्येविधिपूर्व
कम् ॥ ५७ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराज्ञोवरुणःप्रीतमानसः ॥ तथेत्युक्त्वाययौतूर्णंनृपस्तुसु
स्थितोऽभवत् ॥ ५८ ॥ रोहिताख्यइतिख्यातःसुतस्तस्यविवृद्धिमान् ॥ संजातश्चतुरःसर्वविद्यानांच
विशारदः ॥ ५९ ॥ यज्ञस्यकारणंतेनज्ञातंसर्वंसविस्तरम् ॥ भयभीतस्ततःसोऽपिमत्वामरणमात्मनः
॥ ६० ॥ कृत्वापलायनंवीरोगतोसौगिरिगह्वरे ॥ अगम्येनृपतिस्थानेस्थितस्तत्रभयातुरः ॥ ६१ ॥
प्राप्तेकालेऽथवरुणोयज्ञार्थीनृपतेर्गृहम् ॥ गत्वातमाहभूपालंकुरुयज्ञंविशांपते ॥ ६२ ॥ प्रम्लानवदनो
राजातमाहव्यथितेंद्रियः ॥ किंकरोमिगतःक्वाऽपिसुतोमेसुरसत्तम ॥ ६३ ॥ श्रुत्वातद्वचनंराज्ञःकुपि
तोयादसांपतिः ॥ शशापतंनृपंकोपादसत्यवादिनंभृशम् ॥ ६४ ॥ जलोदराभिधोव्याधिर्देहेभवतुते
नृप ॥ यतःप्रतारितश्चाऽहंकृत्वाकपटपंडित ॥ ६५ ॥ इतिशप्त्वाययौधामस्वकंपाशधरस्तदा ॥ राजा
चिंतातुरस्तस्थौभवनेव्याधिपीडितः ॥ ६६ ॥ यदाऽतिव्याधितोराजारोगेणशापजेनह ॥ तदाशुश्राव
पुत्रोऽपिपितरंव्याधिपीडितम् ॥ ६७ ॥ पांथिकःप्राहपुत्रंहिपितातेभृशदुःखितः॥ जलोदरविकारेणशाप
जेननृपात्मज ॥ ६८ ॥ विनष्टंजीवितंतेऽद्यवृथाजातस्यदुर्मते ॥ यस्त्यक्त्वापितरंदुःस्थंप्राप्तोऽसिगिरिग
ह्वरम् ॥ ६९ ॥ किमनेनशरीरेणप्राप्तंतेजन्मनःफलम् ॥ देहदंदुःखितंकृत्वास्थितोऽस्यत्रसुताधम ॥७०॥
प्राणास्त्याज्याःपितुःकार्येसत्पुत्रेणेतिनिश्चयः ॥ त्वदर्थेदुःखितोराजाक्रंदतिव्याधिपीडितः ॥ ७१ ॥
व्यासउवाच ॥ तदाकर्ण्यवचस्तथ्यंपांथिकाद्धर्मसंयुतम् ॥ यदाचक्रेमनोगंतुंद्रष्टुंतातंव्यथातुरम्
॥ ७२ ॥ तदाविप्रवपुर्भूत्वावासवस्तमुपागमत् ॥ रहःप्राहहितंवाक्यंदयावानिवभारत ॥७३॥मूर्खोसि
राजपुत्रत्वंगमनायमतिवृथा ॥ करोषिपितरंत्वद्यनजानासिव्यथायुतम् ॥ ७४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कन्धेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

इंद्र उवाच ॥ साहसंकृतवान्राजापूर्वं यत्कथितोमखः ॥ वरुणायप्रतिज्ञातःपुत्रंकृत्वापशुंप्रियम् ॥ १ ॥ गतेत्वयिपितापुत्रंबध्वायूपेऽघृणःपुनः ॥ पशुंकृत्वामहाबुद्धेवधिष्यतिवृथातुरः ॥ २ ॥ इत्थं निषिद्धस्तत्पुत्रःशक्रेणाऽमिततेजसा ॥ स्थितस्तत्रैवमायेशीमाययामोहितोभृशम् ॥ ३ ॥ यदापुनःपुनः श्रुत्वापितरंरोगपीडितम् ॥ गमनायमतिंचक्रेतदेंद्रःप्रत्यषेधयत् ॥ ४ ॥ हरिश्चन्द्रोऽतिदुःखार्तःपप्रच्छ गुरुमंतिके ॥ स्थितंवसिष्ठमेकान्तेसर्वज्ञंहिततत्परम् ॥ ५ ॥ राजोवाच ॥ भगवन्किंकरोम्यद्यकातरोऽस्मिव्यथाकुलः ॥ त्राहिमांदुःखमग्नंमहाव्याधिभयातुरम् ॥ ६ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ शृणुराजन्नुपायोऽस्तिरोगनाशंप्रतिस्तुतः ॥ त्रयोदशविधाःपुत्राःकथिताधर्मसंग्रहे ॥ ७ ॥ तस्मात्क्रीतंसुतंकृत्वायजस्व मखमुत्तमम् ॥ द्रव्यंदत्वायथोद्दिष्टमानयस्वद्विजोत्तमम् ॥ ८ ॥ एवंकृतेमखेभूपरोगनाशोभविष्यति ॥ वरुणोऽपिप्रसन्नात्माभविष्यतियथासुखम् ॥ ९ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाराजाप्रोवाच मंत्रिणम् ॥ अन्वेषयमहाबुद्धेविषयेष्वतियत्नतः ॥ १० ॥ कदाचित्कोऽपिलोभार्थीददातिस्वसुतंपिता ॥ समानयधनंदत्वायावत्प्रार्थयतेऽप्यसौ ॥ ११ ॥ सर्वथैवसमानेयोयज्ञार्थेद्विजबालकः ॥ नकार्याकृपणा बुद्धिस्त्वयामत्कार्यहेतवे ॥ १२ ॥ प्रार्थनीयस्त्वयापुत्रःकस्यचिद्द्विजवादिनः ॥ द्रव्येणदेहियज्ञार्थंकर्तव्योऽसौपशुःकिल ॥ १३ ॥ इतिसंचोदितस्तेनसचिवःकार्यहेतवे ॥ अन्वेषयामासपुरेग्रामेग्रामेगृहेगृहे ॥ १४ ॥ एवमन्वेषतस्तस्यविषयेकश्चिदातुरः ॥ निर्धनस्त्रिसुतश्चासीदजीगर्तेतिनामतः ॥ १५ ॥ तस्य पुत्रंशुनःशेपंमध्यमंमंत्रिसत्तमः ॥ आनयामासदत्वार्थंप्रार्थितंयद्धनंतदा ॥ १६ ॥ समानीयशुनःशेपंसचिवःकार्यतत्परः ॥ राज्ञेनिवेदयामासपशुयोग्यंद्विजात्मजम् ॥ १७ ॥ राजाऽतिमुदितस्तेनविप्रानानीयसर्वतः ॥ कारयामाससंभारान्यज्ञार्थंवेदवित्तमान् ॥ १८ ॥ प्रारब्धेतुमखेतत्रविश्वामित्रोमहामुनिः ॥ बद्धंदृष्ट्वाशुनःशेपंनिषिषेधनृपंतदा ॥ १९ ॥ राजन्मासाहसंकार्षीर्मुंचैनंद्विजबालकम् ॥ प्रार्थयाम्यहमा

युष्मन्सुखंतेऽद्यभविष्यति॥२०॥ क्रंदत्ययंशुनःशेपःकरुणामांदुनोत्यपि॥दयावान्भवराजेंद्रकुरुमेवचनंनृप
॥२१॥परदेहस्यरक्षार्थैस्वदेहंयेददापराः ॥ ददतिक्षत्रियाःपूर्वंस्वर्गकामाःशुचिव्रताः ॥२२॥तंस्वदेहस्य
रक्षार्थंहंसिद्विजसुतंबलात् ॥ पापंमाकुरुराजेंद्रदयावान्भवबालके ॥ २३ ॥ सर्वेषांसदृशीप्रीतिर्देहेवे
त्सिस्वयंनृप ॥ मुंचैनंबालकंतस्मात्प्रमाण्यंयदिमेवचः ॥ २४ ॥ व्यासउवाच ॥ अनादृत्यचतद्वाक्यंरा
जादुःखातुरोभृशम् ॥ नमुमोचमुनिस्तस्मैचुकोपाऽतीवतापसः ॥ २५ ॥ उपदेशंददौतस्मैशुनःशेपाय
कौशिकः ॥ मंत्रंपाशधरस्याऽथदयावान्वेदवित्तमः ॥ २६ ॥ शुनःशेपोऽपितंमंत्रमसकृद्वधकर्शितः ॥
प्लुतस्वरेणचुक्रोशसंस्मरन्वरुणंभृशम् ॥ २७ ॥ स्तुवंतंमुनिपुत्रंतंज्ञात्वावैयादसांपतिः ॥ तत्राऽऽगत्य
शुनःशेपंमुमोचकरुणार्णवः ॥ २८ ॥ रोगहीनंनृपंकृत्वावरुणःस्वगृहंययौ ॥ विश्वामित्रस्तुतंपुत्रंकृतवा
न्मोचितंमृतेः ॥ २९ ॥ नकृतंवचनंराज्ञाकौशिकस्यमहात्मनः ॥ रोषंदधारमनसाराजोपरिसगाधिजः
॥ ३० ॥ एकस्मिन्समयेराजाहयारूढोवनंगतः ॥ सूकरंहंतुकामस्तुमध्याहेकौशिकीतटे ॥ ३१ ॥
वृद्धब्राह्मणवेषेणविश्वामित्रेणवंचितः ॥ सर्वस्वंप्रार्थितंतस्यगृहीतंराज्यमद्भुतम् ॥ ३२ ॥ पीडितोऽसौ
हरिश्चन्द्रोयजमानोयतोभृशम् ॥ वशिष्ठःकौशिकंप्राहवनेप्राप्तंयदृच्छया ॥ ३३ ॥ क्षत्रियाधमदुर्बु
द्धेवृथाब्राह्मणवेषभृत् ॥ बकधर्मवृथाकिंत्वंगर्वंवहसिदांभिक ॥ ३४ ॥ कस्मात्त्वयानृपश्रेष्ठोयजमानो
ममाप्यसौ ॥ अपराधंविनाजालमगमितोदुःखमद्भुतम् ॥ ३५ ॥ बकध्यानपरोयस्मात्तस्मात्त्वंवैबको
भव ॥ इतिशप्तोवसिष्ठेनकौशिकःप्राहतंपुनः ॥ ३६ ॥ त्वमप्याडिर्भवाऽऽयुष्मन्बकोऽहंयावदेवहि ॥
व्यासउवाच ॥ एवंपरस्परंदत्त्वाशापंतौक्रोधपीडितौ ॥ ३७ ॥ अंडजौतरसाजातौसरस्याडीबकौ
मुनी ॥ एकस्मिन्पादपेनीडंकृत्वाऽसौबकरूपभाक् ॥ ३८ ॥ विश्वामित्रःस्थितस्तत्रदिव्येसरसिमा
नसे ॥ अन्यस्मिन्पादपेकृत्वावसिष्ठोनीडमुत्तमम् ॥ ३९ ॥ आडीरूपधरस्तस्थावन्योन्यंद्वेषतत्परौ ॥

दिनेदिनेतौसंग्रामंचक्रतुःक्रोधसंयुतौ ॥ ४० ॥ दुःखदंसर्वलोकानांक्रंदमानावुभौभृशम् ॥ चंचुपक्षप्रहा
रैस्तुनखाघातैः परस्परम् ॥ ४१ ॥ जघ्नतूरुधिरक्लिन्नौपुष्पिताविवकिंशुकौ ॥ एवंबहूनिवर्षाणिपक्षि
रूपधरौमुनी ॥ ४२ ॥ स्थितौतत्रमहाराजशापपाशेनयंत्रितौ ॥ राजोवाच ॥ कथंमुक्तौमुनिश्रेष्ठौशा
पाद्वसिष्ठकौशिकौ ॥ ४३ ॥ तन्ममाचक्ष्वविप्रर्षेपरंकौतूहलंहिमे ॥ व्यासउवाच ॥ युध्यमानावुभौदृ
ष्ट्वाब्रह्मालोकपितामहः ॥ ४४ ॥ तत्राऽऽजगामाऽनिमिषैर्वृतःसर्वैर्दयापरैः ॥ तावाश्वास्यजगत्कर्तायु
द्धतोविनिवार्यच ॥ ४५ ॥ शापंसंमोचयामासतयोःक्षिप्तंपरस्परम् ॥ ततोजग्मुःसुराःसर्वेस्वानिधि
ष्ण्यानिपद्मभूः ॥ ४६ ॥ सत्यलोकंजगामाशुहंसारूढःप्रतापवान् ॥ विश्वामित्रोऽप्यगात्तूर्णंवसिष्ठः
स्वाश्रमंगतः ॥ ४७ ॥ मिथःस्नेहंततःकृत्वाप्रजापत्युपदेशतः ॥ मैत्रावरुणिनाप्येवंकृतंयुद्धमकारणम्
॥ ४८ ॥ कौशिकेनसमंभूपदुःखदंचपरस्परम् ॥ कोनाममानवोलोकेदेवोवादानवोऽपिवा ॥ ४९ ॥
अहंकारजयंकृत्वासर्वदासुखभाग्भवेत् ॥ तस्माद्राजंश्चित्तशुद्धिर्महतामपिदुर्लभा ॥ ५० ॥ यत्नेनसा
धनीयासातद्विहीनंनिरर्थकम् ॥ तीर्थदानतपःसत्यंयत्किंचिद्धर्मसाधनम् ॥ ५१ ॥ " श्रद्धात्रिविधा
प्रोक्तासात्त्विकीराजसीतथा ॥ तामसीसर्वदेहेषुदेहिनांधर्मकर्मसु ॥ १ ॥ सात्त्विकीदुर्लभालोकेयथो
क्तफलदासदा ॥ तदर्धफलदाप्रोक्ताराजसीविधिसंयुता ॥ २ ॥ तामसीत्वफलाराजन्नतुकीर्तिकरा
पुनः ॥ कामक्रोधाभिभूतानांजनानांनृपसत्तम ॥ ३ ॥ ", वासनारहितंकृत्वातच्चित्तंश्रवणादिना ॥
तीर्थादिषुवसेन्नित्यंदेवीपूजनतत्परः ॥ ५२ ॥ देवीनामानिवचसागृह्णंस्तस्यागुणान्स्तुवन् ॥ ध्यायं
स्तस्याः पदांभोजंकलिदोषभयार्दितः ॥ ५३ ॥ एवंतुकुर्वतस्तस्यनकदाचित्कलेर्भयम् ॥ अनायासेन
संसारान्मुच्यतेपातकीजनः ॥ ५४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

जनमेजयउवाच ॥ मैत्रावरुणिरित्युक्तंनामतस्यमुनेःकथम् ॥ वसिष्ठस्यमहाभागब्रह्मणस्त
नुजस्यह ॥ १ ॥ किमसौकर्मतोनामप्राप्तवान्गुणतस्तथा ॥ ब्रूहिमेवदतांश्रेष्ठकारणंतस्यनामजम् ॥२॥
व्यासउवाच ॥ निबोधनृपतिश्रेष्ठवसिष्ठोब्रह्मणःसुतः ॥ निमिशापात्तनुंत्यक्त्वापुनर्जातोमहाद्युतिः॥३॥
मित्रावरुणयोर्यस्मात्तस्मात्तन्नामविश्रुतम् ॥ मैत्रावरुणिरित्यस्मिँल्लोकेसर्वत्रपार्थिव ॥ ४ ॥ राजो
वाच ॥ कस्माच्छप्तःसधर्मात्माराज्ञाब्रह्मात्मजोमुनिः ॥ चित्रमेतन्मुनिंलग्नोराज्ञःशापोऽतिदारुणः
॥ ५ ॥ अनागसंमुनिंराजाकिमसौशप्तवान्मुने ॥ कारणंवदधर्मज्ञतस्यशापस्यमूलतः ॥ ६ ॥ व्यासउ
वाच ॥ कारणंतुमयाप्रोक्तंतवपूर्वंविनिश्चितम् ॥ संसारोऽयंत्रिभिर्व्याप्तोराजन्मायागुणैःकिल ॥७॥
धर्मंकरोतुभूपालश्चरंतुतापसास्तपः ॥ सर्वेषांतुगुणैर्विद्धंनोज्ज्वलंतद्भवेदिह ॥ ८ ॥ कामक्रोधाभिभू
ताश्चराजानोमुनयस्तथा ॥ लोभाहंकारसंयुक्ताश्चरंतिदुश्चरंतपः ॥ ९ ॥ यजंतिक्षत्रियाराजन्रजोगुण
समावृताः ॥ ब्राह्मणास्तुतथाराजन्नकोऽपिसत्त्वसंयुतः ॥ १० ॥ ऋषिणाऽसौनिमिःशप्तस्तेनशप्तोमु
निःपुनः ॥ दुःखाद्दुःखतरंप्राप्तावुभावपिविधेर्बलात् ॥ ११ ॥ द्रव्यशुद्धिःक्रियाशुद्धिर्मनसःशुद्धिरुज्ज्व
ला ॥ दुर्लभाप्राणिनांभूपसंसारेत्रिगुणात्मके ॥ १२ ॥ पराशक्तिप्रभावोऽयंनोल्लंघ्यःकेनचित्क्वचित् ॥
यस्याऽनुग्रहमिच्छेत्सामोचयत्येवतंक्षणात् ॥ १३ ॥ महांतोऽपिनमुच्यंतेहरिब्रह्महरादयः ॥ पामराअ
पिमुच्यंतेयथासत्यव्रतादयः ॥ १४ ॥ तस्यास्तुहृदयंकोऽपिनवेत्तिभुवनत्रये ॥ तथापिभक्तवश्येयंभव
त्येवसुनिश्चितम् ॥ १५ ॥ तस्मात्तद्भक्तिरास्थेयादोषनिर्मूलनायच ॥ रागदंभादियुक्ताचेत्साभक्तिर्ना
शिनीभवेत् ॥ १६ ॥ इक्ष्वाकुकुलसंभूतोनिमिर्नामनराधिपः ॥ रूपवान्गुणसंपन्नोधर्मज्ञोलोकरंजकः
॥ १७ ॥ सत्यवादीदानपरोयाजकोज्ञानवाञ्छुचिः ॥ द्वादशस्तनयोधीमान्प्रजापालनतत्परः ॥ १८ ॥
पुरंनिवेशयामासगौतमाश्रमसन्निधौ ॥ जयंतुपुरसंज्ञंतुब्राह्मणानांहितायसः ॥ १९ ॥ बुद्धिस्तस्यसमु

त्वन्नायजेयमितिराजसी ॥ यज्ञेनबहुकालेनदक्षिणासंयुतेनच ॥ २० ॥ इक्ष्वाकुं पितरंदृष्ट्वायज्ञकार्याय
पार्थिव ॥ कारयामाससंभारंयथोद्दिष्टंमहात्मभिः ॥ २१ ॥ भृगुमंगिरसंचैवंवामदेवंचगौतमम् ॥
वसिष्ठंचपुलस्त्यंचऋचीकंपुलहंक्रतुम् ॥ २२ ॥ मुनीनामंत्रयामाससर्वज्ञान्वेदपारगान् ॥ यज्ञविद्या
प्रवीणांश्चतापसान्वेदवित्तमान् ॥ २३ ॥ राजासंभूतसंभारःसंपूज्यगुरुमात्मनः ॥ वसिष्ठंप्राहधर्मज्ञो
विनयेनसमन्वितः ॥ २४ ॥ यजेयंमुनिशार्दूलयाजयस्वकृपानिधे ॥ गुरुस्त्वंसर्ववेत्तासिकार्यं मेकुरुसां
प्रतम् ॥ २५ ॥ यज्ञोपकरणंसर्वं समानीतंसुसंस्कृतम् ॥ पंचवर्षसहस्रं तुदीक्षांकर्तुं मतिश्चमे ॥ २६ ॥
यस्मिन्यज्ञेसमाराध्यादेवीश्रीजगदंबिका ॥ तत्प्रीत्यर्थमहंयज्ञं करोमिविधिपूर्वकम् ॥ २७ ॥ तच्छ्रुत्वाऽ
सौनिमेर्वाक्यंवसिष्ठःप्राहभूपतिम् ॥ इन्द्रेणाऽहंवृतःपूर्वं यज्ञार्थं नृपसत्तम ॥ २८ ॥ पराशक्तिमखंकर्तु
मुद्युक्तःपाकशासनः ॥ सदीक्षांगमितोदेवःपंचवर्षशतात्मिकाम् ॥ २९ ॥ तस्मात्त्वमंतरंतावत्प्रतिपाल
यपार्थिव ॥ इंद्रयज्ञेसमाप्तेऽत्रकृत्वाकार्यं दिवस्पतेः ॥ ३० ॥ आगमिष्याम्यहंराजंस्तावत्त्वंप्रतिपालय॥
राजोवाच ॥ मयानिमंत्रिताश्चान्येमुनयोयज्ञकारणात् ॥ ३१ ॥ संभाराःसंभृताःसर्वेपालयामिकथंगु
रो ॥ इक्ष्वाकूणांकुलेब्रह्मन्गुरुस्त्वंवेदवित्तमः ॥ ३२ ॥ कथंत्यक्त्वाऽद्यमेकार्यमुद्यतोगंतुमाशुवै ॥ नते
युक्तं द्विजश्रेष्ठयदुत्सृज्यमखंमम ॥ ३३ ॥ गंतासिधनलोभेनलोभाकुलितचेतनः ॥ निवारितोऽपिराज्ञा
सजगामेंद्रमखंगुरुः ॥ ३४ ॥ राजाऽपिविमनाभूत्वागौतमंप्रत्यपूजयत् ॥ इयाजहिमवत्पार्श्वेसागरस्य
समीपतः ॥ ३५ ॥ दक्षिणाबहुलादत्ताविप्रेभ्योमखकर्मणि ॥ निमिनापंचसाहस्रीदीक्षातत्रकृतानृप
॥ ३६ ॥ ऋत्विजःपूजिताःकामंधनैर्गोभिर्मुदायुताः ॥ शक्रयज्ञसमाप्तेतुपंचवर्षशतात्मके ॥ ३७ ॥ आज
गामवसिष्ठस्तुराज्ञःसत्रदिदृक्षया ॥ आगत्यसंस्थितस्तत्रदर्शनार्थंनृपस्यच ॥ ३८ ॥ तदाराजाप्रसुप्त
स्तुनिद्रयाऽपहृतोभृशम् ॥ नासौप्रबोधितोभृत्यैर्नागतस्तुमुनिंनृपः ॥ ३९ ॥ वसिष्ठस्यततोमन्युःप्रादु

भूतोऽवमानतः ॥ अदर्शनान्निमेस्तत्रचुकोपमुनिसत्तमः ॥ ४० ॥ शापंचदत्तवांस्तस्मैराज्ञेमन्युवशंग
तः ॥ यस्मात्त्वंमांगुरुंत्यक्त्वाकृत्वान्यंगुरुमात्मनः ॥ ४१ ॥ दीक्षितोसिबलान्मंदमामवज्ञायपार्थिव ॥
वारितोऽपिमयातस्माद्विदेहस्त्वंभविष्यसि ॥ ४२ ॥ पतत्विदंशरीरंतेविदेहोभवभूपते ॥ व्यासउवाच ॥
इतितद्व्याहृतंश्रुत्वाराज्ञस्तुपरिचारकाः ॥ ४३ ॥ सद्यःप्रबोधयामासुर्मुनिमाहुःप्रकोपितम् ॥ कुपितं
तंसमागत्यराजाविगतकल्मषः ॥ ४४ ॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णं हेतुगर्भंचयुक्तिमत् ॥ ममदोषोनधर्मज्ञ
गतस्त्वंतृष्णयाकुलः ॥ ४५ ॥ हित्वामांयजमानंवैप्रार्थितोऽपिमयाभृशम् ॥ नलज्जसेद्विजश्रेष्ठकृत्वा
कर्मजुगुप्सितम् ॥ ४६ ॥ संतोषेब्राह्मणश्रेष्ठजानन्धर्मस्यनिश्चयम् ॥ पुत्रोऽसिब्रह्मणःसाक्षाद्वेदवेदांग
वित्तमः ॥ ४७ ॥ नवेत्सिविप्रधर्मस्यगतिंसूक्ष्मांदुरत्ययाम् ॥ आत्मदोषंमयिज्ञात्वामृषामांशप्तुमिच्छ
सि ॥ ४८ ॥ त्याज्यस्तुसुजनैःक्रोधश्चंडालादधिकोयतः ॥ वृथाक्रोधपरीतेनमयिशापः प्रपातितः ॥
॥ ४९ ॥ तवाऽपिचपतत्वद्यदेहोयंक्रोधसंयुतः ॥ एवंशप्तोमुनीराज्ञाराजाचमुनिनातथा ॥५०॥ परस्परं
प्राप्यशापंदुःखितौतौबभूवतुः ॥ वसिष्ठस्त्वतिचिंतार्तोब्रह्माणंशरणंगतः ॥ ५१ ॥ निवेदयामासतथा
शापंभूपकृतंमहत् ॥ वसिष्ठउवाच ॥ राज्ञाशप्तोऽस्मिदेहोऽयंपतत्वद्यतवेतिवै ॥ ५२ ॥ किंक
रोमिपितःप्राप्तंकष्टंकायप्रपातजम् ॥ अन्यदेहसमुत्पत्तौजनकंवदसांप्रतम् ॥ ५३ ॥
तथामेदेहसंयोगःपूर्ववत्समपद्यताम् ॥ यादृशंज्ञानमेतस्मिन्देहेतत्राऽस्तुतत्थितः ॥ ५४ ॥ समर्थोऽसि
महाराजप्रसादंकुर्तुमर्हसि ॥ वसिष्ठस्यवचःश्रुत्वाब्रह्माप्रोवाचतंसुतम् ॥ ५५ ॥ मित्रावरुणयोस्तेज
स्त्वंप्रविश्यस्थिरोभव ॥ तस्मादयोनिजःकालेभवितात्वंनसंशयः ॥ ५६ ॥ पुनर्देहंसमासाद्यधर्मयुक्तो
भविष्यसि ॥ भूतात्मावेदवित्कामंसर्वज्ञःसर्वपूजितः ॥ ५७ ॥ एवमुक्तस्तदापित्राप्रययौवरुणालयम् ॥
कृत्वाप्रदक्षिणंप्रीत्याप्रणम्यचपितामहम् ॥ ५८॥ विवेशसतयोर्देहेमित्रावरुणयोःकिल ॥ जीवांशेनवसि

ष्ठोऽथत्यक्त्वादेहमनुत्तमम् ॥ ५९ ॥ कदाचित्तूर्वशीराजन्नागतावरुणालयम् ॥ यदृच्छयावरारोहा
सखीगणसमावृता ॥ ६० ॥ दृष्ट्वातामप्सरांदिव्यांरूपयौवनसंयुताम् ॥ जातौकामातुरौदेवौतद्गातामू
चतुर्नृप ॥ ६१ ॥ चित्रशौचारुसर्वांगीं देवकन्यांमनोरमाम् ॥ आवांत्वमनवद्यांगिवरयस्वसमाकुलौ
॥ ६२ ॥ विहरस्वयथाकामंस्थानेऽस्मिन्वरवर्णिनि ॥ तथोक्तासाततोदेवीताभ्यांतत्रस्थितावशा ॥
॥ ६३ ॥ कृत्वाभावंस्थिरंदेवीमित्रावरुणयोर्गृहे ॥ सागृहीत्वातयोर्भावंसंस्थिताचारुदर्शना ॥ ६४ ॥
तयोस्तुपतितंवीर्यंकुंभेदैवादनावृते ॥ तस्माज्जातौमुनीराजन्द्वावेवाऽतिमनोहरौ ॥ ६५ ॥ अग
स्तिःप्रथमस्तत्रवसिष्ठश्चाऽपरस्तथा ॥ मित्रावरुणयोर्वीर्यात्तापसावृषिसत्तमौ ॥ ६६ ॥ प्रथमस्तुव
नंप्राप्तोबालएवमहातपाः ॥ इक्ष्वाकुस्तुवसिष्ठंतंबालंवव्रेपुरोहितम् ॥ ६७ ॥ वंशस्याऽस्यसुखार्थं
तेपालयामासपार्थिव ॥ विशेषेणमुनिंज्ञात्वाप्रीत्यायुक्तोबभूवह ॥ ६८ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंवसिष्ठस्यच
कारणम् ॥ शापद्देहांतरप्राप्तिमित्रावरुणयोःकुले ॥ ६९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

जनमेजयउवाच ॥ देहप्राप्तिर्वसिष्ठस्यकथिताभवताकिल ॥ निमिःकथंपुनर्देहंप्राप्तवानि
तिमेवद ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ वसिष्ठेनचसंप्राप्तःपुनर्देहोनराधिप ॥ निमिनानतथाप्राप्तोदेहःशापा
दनंतरम् ॥ २ ॥ यदाशप्तोवसिष्ठेनतदातेब्राह्मणाःक्रतौ ॥ ऋत्विजोयेवृताराज्ञातेसर्वेसमचिंतयन् ॥ ३ ॥
किंकर्तव्यमहोस्माभिःशापदग्धोमहीपतिः ॥ अस्मिन्यज्ञेत्वसंपूर्णेदीक्षायुक्तश्चधार्मिकः ॥ ४ ॥ किंकर्त
व्यंकार्यमेतद्विपरीतमभूत्किल ॥ अवश्यंभाविभावित्वभावत्वादशक्ताःस्मनिवारणे ॥ ५ ॥ मंत्रैर्बहुविधै
र्देहंतदातस्यमहात्मनः ॥ रक्षितंधारयामासुःकिंचिच्छ्वसनसंयुतम् ॥ ६ ॥ गंधैर्माल्यैश्चविविधैः
पूज्यमानंमुहुर्मुहुः ॥ मंत्रशक्त्याप्रतिष्टभ्यनिर्विकारंसुपूजितम् ॥ ७ ॥ समाप्तेचक्रतौतत्रदेवाःसर्वेसमा

गताः ॥ ऋत्विग्भिस्तुस्तुताःसर्वे सुप्रीताश्चाऽभवन्नृप ॥ ८॥ विज्ञप्तामुनिभिःस्तोत्रैर्निर्त्रिण्णात्मानम
ब्रुवन् ॥ प्रसन्नाःस्ममहीपालवरंवरयसुव्रत ॥ ९॥ यज्ञेनाऽनेनराजर्षेवरंजन्मविधीयते ॥ देवदेहंनृदे
हंवायत्तेमनसिवांछितम् ॥१०॥ दुत्तःकामंपुरोधास्तेमृत्युलोकेयथासुखम् ॥ एवमुक्तोनिमेरात्मासंतुष्ट
स्तानुवाचह ॥ ११ ॥ नदेहेममवांछाऽस्तिसर्वदैवविनश्वरे ॥ वासोमेसर्वसत्वानांदृष्टावस्तुसुरोत्तमाः
॥ १२ ॥ नेत्रेषुसर्वभूतानांवायुभूतश्चराम्यहम् ॥ एवमुक्ताःसुरास्तत्रनिमेरात्मानमब्रुवन् ॥१३॥
प्रार्थयत्वंमहाराजदेवींसर्वेश्वरींशिवाम् ।। मखेनाऽनेनसंतुष्टासातेऽभीष्टंविधास्यति ॥ १४ ॥ सदे
वैरेवमुक्तस्तुप्रार्थयामासदेवताम् ॥ स्तोत्रैर्नानाविधैर्दिव्यैर्भक्त्यागद्गदयागिरा ॥ १५ ॥ प्रसन्नासा
तदादेवीप्रत्यक्षंदर्शनंददौ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंरूपंलावण्यदीपितम् ॥ १६ ॥ दृष्ट्वाप्रमुदिताःसर्वे कृत
कृत्याश्चचेतसि ॥ प्रसन्नायांदेवतायांराजाबव्रे वरंनृप ॥ १७ ॥ ज्ञानंतद्विमलंदेहियेनमोक्षोभवेदपि ।
नेत्रेषुसर्वभूतानांनिवासोमेभवेदिति ॥ १८ ॥ ततःप्रसन्नादेवेशीप्रोवाचजगदंबिका ॥ ज्ञानंतेविम
लंभूयात्प्रारब्धस्याऽवशेषतः ॥ १९ ॥ नेत्रेषुसर्वभूतानांनिवासोपिभविष्यति ॥ निमिषंयांतिचक्षूंषि
त्वत्कृतेनैवदेहिनाम् ॥२०॥ तववासात्सनिमिषामानवाःपशवस्तथा ॥ पतंगाश्चभविष्यंतिपुनश्चाऽनि
मिषाःसुराः॥२१॥इतिदत्वावरंतस्मैतदाश्रीवरदेवता॥आमंत्र्यचमुनीन्सर्वांस्तत्रैवांतर्हिताऽभवत्॥२२॥
अंतर्हितायांदेव्यांतुमुनयस्तत्रसंस्थिताः ॥ विचिंत्यविधिवत्सर्वे निमेर्देहंसमाहरन् ॥ २३ ॥ अरणिंत
त्रसंस्थाप्यममंथुर्मंत्रवत्तदा ॥ मंत्रहोमैर्महात्मानःपुत्रहेतोर्निमेरथ ॥ २४ ॥ अरण्यांमथ्यमानायांपुत्रः
प्रादुरभूत्तदा ॥ सर्वलक्षणसंपन्नःसाक्षान्निमिरिवाऽपरः ॥ २५ ॥ अरण्यामथनाज्जातस्तस्मान्मि
थिरितिस्मृतः ॥ येनाऽयंजनकाज्जातस्तेनाऽसौजनकोभवत् ॥ २६ ॥ विदेहस्तुनिमिर्जातोयस्मात्त
स्मात्तदन्वये ॥ समुद्भूतास्तुराजानोविदेहाइतिकीर्तिताः ॥ २७ ॥ एवंनिमिसुतोराजाप्रथितोजनकाऽ

भवत् ॥ नगरीनिर्मितातेनगंगातीरेमनोहरा ॥ २८ ॥ मिथिलेतिसुविख्यातागोपुराट्टालसंयुता ॥ धन
धान्यसमायुक्ताहट्टशालाविराजिता ॥ २९ ॥ वंशेऽस्मिन्येऽपिराजानस्तेसर्वेजनकास्तथा ॥ विख्या
ताज्ञानिनः सर्वे विदेहाःपरिकीर्तिताः ॥ ३० ॥ एतत्तेकथितंराजन्निमेराख्यानमुत्तमम् ॥ शापाद्यस्य
विदेहत्वंविस्तरादुदितंमया ॥ ३१ ॥ राजोवाच ॥ भगवन्भवताप्रोक्तंनिमिशापद्वयकारणम् ॥ श्रुत्वा
संदेहमापन्नंमनोमेऽतीवचंचलम् ॥ ३२ ॥ वसिष्ठोब्राह्मणःश्रेष्ठोराज्ञश्चैवपुरोहितः ॥ पुत्रःपंकजयो
नेस्तुराज्ञाशप्तः कथंमुनिः ॥ ३३ ॥ गुरुंचब्राह्मणंज्ञात्वानिमिनानकृताक्षमा ॥ यज्ञकर्मशुभंकृत्वाकथं
क्रोधमुपागतः ॥ ३४ ॥ ज्ञात्वाधर्मस्यविज्ञानंकथमिक्ष्वाकुसंभवः ॥ क्रोधस्यवशमापन्नः शप्तवान्ब्राह्म
णंगुरुम् ॥ ३५ ॥ व्यासउवाच ॥ क्षमाऽतिदुर्लभाराजन्प्राणिभिरजितात्मभिः ॥ क्षमावान्दुर्लभोलो
केसुसमर्थोविशेषतः ॥ ३६ ॥ सर्वसंगपरित्यागीमुनिर्भवतुतापसः ॥ निद्राक्षुधोर्विजेताचयोगाभ्या
सेसुनिष्ठितः ॥ ३७ ॥ कामःक्रोधस्तथालोभोमोहाहंकारश्चतुर्थकः ॥ दुर्ज्ञेयादेहमध्यस्थारिपवस्तेनस
र्वथा ॥ ३८ ॥ नभूतपूर्वासंसारेनचैववर्ततेऽधुना ॥ भवितानपुमान्कश्चिद्योजयेतरिपूनिमान् ॥ ३९ ॥
नस्वर्गेनचभूलोकेब्रह्मलोकेहरेःपदे ॥ कैलासेनेदृशःकश्चिद्योजयेतरिपूनिमान् ॥ ४० ॥ मुनयोब्रह्मपु
त्राश्चतथाऽन्येतापसोत्तमाः ॥ तेऽपिगुणत्रयाविद्धाःकिंपुनर्मानवाभुवि ॥ ४१ ॥ कपिलःसांख्यवेत्ताच
योगाभ्यासरतःशुचिः ॥ तेनापिदैवयोगाद्धिप्रदग्धाःसगरात्मजाः ॥ ४२ ॥ तस्माद्राजन्नहंकारात्संजा
तंभुवनत्रयम् ॥ कार्यकारणभावात्तुतद्वियुक्तंकथंभवेत् ॥ ४३ ॥ ब्रह्मागुणत्रयाविष्टोविष्णुश्चैवाऽथ
शंकरः ॥ प्रभवंतिशरीरेषुतेषांभावाःपृथक्पृथक् ॥ ४४ ॥ मानवानांचकावार्तासत्त्वैकांतव्यवस्थितौ ॥
गुणानांसंकरोराजन्सर्वत्रसमवस्थितः ॥ ४५ ॥ कदाचित्सत्त्ववृद्धिःस्यात्कदाचिद्रजसःकिल ॥
कदाचित्तमसोवृद्धिःसमभावःकदाचन ॥ ४६ ॥ निर्गुणःपरमात्माऽसौनिर्लेपःपरमोऽव्ययः ॥ अल

दयःसर्वसत्त्वानामप्रमेयःसनातनः ॥ ४७ ॥ तथैवपरमाशक्तिर्निर्गुणाब्रह्मसंस्थिता ॥ दुर्ज्ञेयाचाऽल्प
मतिभिःसर्वभूतव्यवस्थितिः ॥ ४८ ॥ परात्मनस्तथाशक्तेस्तयोरैक्यंसदैवहि ॥ अभिन्नंतद्वपुर्ज्ञात्वामु
च्यतेसर्वदोषतः ॥ ४९ ॥ तज्ज्ञानादेवमोक्षःस्यादितिवेदांतडिंडिमः ॥ योवेदसविमुक्तोऽस्मिन्संसारे
त्रिगुणात्मके ॥ ५० ॥ ज्ञानंतुद्विविधंप्रोक्तंशाब्दिकंप्रथमंस्मृतम् ॥ वेदशास्त्रार्थविज्ञानात्तद्धवेद्बुद्धि
योगतः ॥ ५१ ॥ विकल्पास्तत्रबहवोभवंतिमतिकल्पिताः ॥ " कुतर्ककल्पिताःकेचित्सुतर्ककल्पिताः
परे ॥ वितर्कैर्विभ्रमोत्पत्तिर्विभ्रमाद्बुद्धिभ्रंशता ॥ बुद्धिभ्रंशाज्ज्ञाननाशःप्राणिनांपरिकीर्तितः ॥ „
अनुभवाख्यंद्वितीयंतुज्ञानंतद्दुर्लभंनृप ॥ ५२ ॥ तत्तदाप्राप्यतेतस्यवेत्तुःसंगोयदाभवेत् ॥ शब्दज्ञाना
न्नकार्यस्यसिद्धिर्भवतिभारत ॥ ५३ ॥ तस्मान्नानुभवज्ञानंसंभवत्यतिमानुषम् ॥ अंतर्गतंतमश्छेत्तुं शा
ब्दबोधोहिनक्षमः ॥ ५४ ॥ यथाननश्यतितमःकृतयादीपवार्तया ॥ तत्कर्मयन्नबंधायसाविद्यायाविमु
क्तये ॥ ५५ ॥ आयासायापरंकर्मविद्याऽन्याशिल्पनैपुणम् ॥ शीलंपरहितत्वंचकोपाभावःक्षमाधृतिः
॥ ५६ ॥ संतोषश्चेतिविद्यायाःपरिपाकोज्ज्वलंफलम् ॥ विद्ययातपसावाऽपियोगाभ्यासेनभूपते॥ ५७ ॥
विनाकामादिशत्रूणांनैवनाशःकदाचन ॥ " मनस्तुचंचलंराजन्स्वभावादतिदुर्ग्रहम् ॥ तद्वशःसर्वथाप्रा
णीत्रिविधोभुवनत्रये ॥ „ कामक्रोधादयोभावाश्चित्तजाःपरिकीर्तिताः ॥ ५८ ॥ तेतदानभवंत्येवयदा
वैनिर्जितंमनः ॥ तस्मात्तुनिमिनाराजन्नक्षमाविहितामुनौ ॥ ५९ ॥ यथाययातिनापूर्वं कृताशुक्रेकृताग
सि ॥ भृगुपुत्रेणशप्तोपिययातिर्नृपसत्तमः ॥ ६० ॥ नशशापमुनिंक्रोधाज्जरांराजागृहीतवान् ॥
कश्चित्साम्योभवेत्कश्चित्क्रूरोभवतिपार्थिवः ॥ ६१ ॥ स्वभावभेदान्नृपतेकस्यदोषोऽत्रकल्प्यते ॥
हैहयाभार्गवान्पूर्वं धनलोभात्पुरोहितान् ॥६२॥ ब्राह्मणान्मूलतःसर्वांश्चिच्छिदुःक्रोधमूर्च्छिताः ॥

पातकं पृष्ठतः कृत्वा ब्रह्महत्यासमुद्भवम् ॥६३॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

जनमेजयउवाच ॥ कुलेकस्यसमुत्पन्नाःक्षत्रियाहैहयाश्चये ॥ ब्रह्महत्यामनादृत्यनिजघ्नु
र्भार्गवांश्चये ॥ १ ॥ वैरस्यकारणंतेषांकिंमेब्रूहिपितामह ॥ निमित्तेनविनाक्रोधंकथंकुर्वंतिसत्तमाः
॥ २ ॥ वैरंपुरोहितैःसार्धंकस्मात्तेषामजायत ॥ नाऽल्पहेतोर्हितद्वैरंक्षत्रियाणांभविष्यति ॥ ३ ॥
अन्यथाब्राह्मणान्पूज्यान्कथंजघ्नुरनागसः ॥ बाहुजाबलवंतोपिपापभीताःकथंनते ॥ ४ ॥ स्वल्पेपराध
कोहन्याद्वाडवान्क्षत्त्रियर्षभः ॥ संदेहोमेमुनिश्रेष्ठकारणंवक्तुमर्हसि ॥५॥ सूतउवाच ॥ इतिपृष्टस्तदा
तेनराज्ञासत्यवतीसुतः ॥ उवाचपरमप्रीतःकथांसंस्मृत्यचेतसा ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुपारिक्षि
तेवार्तांक्षत्रियाणांपुरातनीम् ॥ आश्चर्यकारिणींसम्यग्विदितांचपुरामया ॥ ७ ॥ कार्तवीर्येतिनाम्ना
भूद्धैहयः पृथिवीपतिः ॥ सहस्रबाहुर्बलवानर्जुनोधर्मतत्परः ॥ ८ ॥ दत्तात्रेयस्यशिष्योभूदवतारोहरेरि
व ॥ सिद्धःसर्वार्थदःशक्तोभृगूणांयाज्यपवसः ॥ ९ ॥ यज्वापरमधर्मिष्ठःसदादानपरायणः ॥ ददौवि
त्तंभृगुभ्योऽसौकृत्वायज्ञाननेकशः ॥ १० ॥ धनिनस्तेद्विजाजाताभृगवोनृपदानतः ॥ हयरत्नसमृद्धया
ढ्याःसंजाताःप्रथिताभुवि ॥ ११ ॥ स्वर्यातेनृपशार्दूलेकार्तवीर्यार्जुनेपुनः ॥ हैहयानिर्धनाजाताःकाले
नमहतानृप ॥ १२ ॥ धनकार्येसमुत्पन्नेहैहयानांकदाचन ॥ याचिष्णवोऽभिजग्मुस्तान्भृगूंस्तेहैहयानृ
प ॥ १३ ॥ विनयंक्षत्त्रियाःकृत्वाऽप्ययाचंतधनंबहु ॥ नददुस्तेऽतिलोभार्तानास्तिनास्तीतिवादिनः
॥१४॥ भूमौचनिदधुःकेचिद्भृगवोधनमुत्तमम् ॥ ददुःकेचिद्द्विजातिभ्योज्ञात्वाक्षत्त्रियतोभयम् ॥१५॥
कृत्वास्थानांतरेद्रव्यंब्राह्मणाभयविह्वलाः ॥ त्यक्त्वाऽऽश्रमान्ययुःसर्वेभृगवस्तृष्णयाऽन्विताः ॥ १६ ॥
याज्यांश्चदुःखितान्दृष्ट्वानददुर्लोभमोहिताः ॥ पलायित्वागताःसर्वेगिरिदुर्गानुपाश्रिताः ॥ १७ ॥ तत

स्तेहैहयास्तातदुःखिताः कार्यगौरवात् ॥ भृगूणामाश्रमाजग्मुर्द्रव्यार्थं क्षत्रियर्षभाः ॥ १८ ॥ भृगूंस्तु
निर्गतान्वीक्ष्य शून्यांस्त्यक्त्वागृहानथ ॥ चखनुर्भूतलंतत्रद्रव्यार्थं हैहयाभृशम् ॥ १९ ॥ खनताऽधिग
तंवित्तंकेनचिद्भृगुवेश्मनि ॥ ददृशुःक्षत्रियाःसर्वे तद्वित्तंश्रमकर्शिताः ॥ २० ॥ यत्रतत्रसमुत्पन्नंभू
रिद्रव्यंमहातलात् ॥ तदातेपार्श्वभागस्थब्राह्मणानांगृहाण्यपि ॥ २१ ॥ निर्भिद्यहैहयाद्रव्यंददृशुर्धन
लिप्सया ॥ ब्राह्मणाश्चुक्रुशुः सर्वे भीताश्चशरणंगताः ॥ २२ ॥ अतिचिन्वत्सुविप्राणांभवनान्निःसृ
तंवसु ॥ निजघ्नुस्तांश्छरैःकोपाद्द्राडवाञ्छरणागतान् ॥ २३ ॥ ययुस्तेगिरिदुर्गांश्चयत्रवैभृगवःस्थि
ताः ॥ आगर्भादनुकृंतंतश्चेरुश्चैवमहीमिमाम् ॥ २४ ॥ प्राप्तान्प्राप्तान्भृगून्सर्वान्निजघ्नुर्निशितैःशरैः ॥
आबालवृद्धानपरानवमन्यचपातकम् ॥ २५ ॥ एवमुत्पाद्यमानेषुभार्गवेषुयतस्ततः ॥
हन्युर्गर्भाश्चनारीणांगृहीत्वाहैहयाभृशम् ॥ २६ ॥ रुरुदुस्ताःस्त्रियः कामंकुरर्यइवदुःखिताः ॥
गर्भाश्चकृंतितायासांक्षत्रियैःपापनिश्चयैः ॥ २७ ॥ अन्येऽप्याहुश्चतान्दृष्ट्वामुनयस्तीर्थवासिनः ॥
मुंचंतुक्षत्रियाःक्रोधंब्राह्मणेषुभयावहम् ॥ २८ ॥ अयुक्तमेतदारब्धंभवद्भिःकर्मगर्हितम् ॥ यद्गर्भा
द्भृगुपत्नीनांनिहन्युःक्षत्रियर्षभाः ॥ २९ ॥ अत्युग्रपुण्यपापानामिहैवफलमाप्नुयात् ॥ तस्माज्जुगु
प्सितंकर्मत्यक्तव्यंभूतिमिच्छता ॥ ३० ॥ तानाहुर्हैहयाःक्रुद्धामुनीनथदयापरान् ॥ भवंतःसाधवःसर्वे
नाऽर्थज्ञाःपापकर्मणाम् ॥ ३१ ॥ एभिर्हृतंधनंसर्वं पूर्वजानांमहात्मनाम् ॥ वंचयित्वाछलाभिज्ञै
र्मार्गे पाटच्चरैरिव ॥ ३२ ॥ एतेप्रतारकादंभास्तादृशाबकवृत्तयः ॥ उत्पन्नेच
महाकार्ये प्रार्थिताविनयेनते ॥ ३३ ॥ नददुःप्रार्थितंविप्राःपादवृद्ध्याऽपियाचिताः ॥ नास्तीतिवादि
नःस्तब्धादुःखितान्वीक्ष्ययाजकान् ॥ ३४ ॥ धनंप्राप्तंकार्तवीर्याद्रक्षितंकेनहेतुना ॥ नकृताःक्रतवःकिं
तैर्दानंचाऽर्थिषुभूरिशः ॥ ३५ ॥ नसंचितव्यंविप्रैस्तुधनंक्वापिकदाचन ॥ यष्टव्यंविधिवद्देयंभोक्त

व्यंचयथासुखम् ॥ ३६ ॥ द्रव्येचौरभयंप्रोक्तंतथाराजभयंद्विजाः ॥ वह्नेर्भयंमहाघोरंतथाधूर्तभयंम
हत् ॥ ३७॥ येनकेनाऽप्युपायेनधनंत्यजतिरक्षकम् ॥ अथवाऽसौमृतौयातिद्रव्यंत्यक्त्वाह्यसद्गतिम्
॥ ३८ ॥ पादवृद्ध्यातथाऽस्माभिःप्रार्थितंविनयान्वितैः ॥ तथापिलोभसंदिग्धैर्नदत्तंनःपुरोहितैः॥३९॥
दानंभोगस्तथानाशोधनस्यगतिरीदृशी ॥ दानभोगौकृतीनांचनाशःपापात्मनांकिल ॥ ४० ॥ नदाताना
चयोभोक्ताकृपणोगुप्तितत्परः॥ राज्ञाऽसौसर्वथादंड्योवंचकोदुःखभाङ्नरः॥४१॥तस्माद्वयंगुरूनेतान्वं
चकान्ब्राह्मणाधमान् ॥ हंतुंसमुद्यताःसर्वेनक्रोद्धव्यंमहात्मभिः ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वा
हेतुमद्वाक्यंतानाश्वास्यमुनीनथ ॥ विचेरुश्चविचिन्वानाभृगुदारानेकशः ॥ ४३ ॥ भयार्ताभृगुप
त्न्यस्तुहिमवंतंधराधरम् ॥ प्रपेदिरेरुदंत्यश्चवेपमानाःकृशाभृशम् ॥ ४४ ॥ एवंतेहैहयैर्विप्राःपीडिता
धनकामुकैः ॥ निहताश्चयथाकामंसंरब्धैःपापकर्मभिः ॥ ४५ ॥ लोभएवमनुष्याणांदेहसंस्थोमहारिपुः॥
सर्वदुःखाकरःप्रोक्तोदुःखदःप्राणनाशकः ॥ ४६ ॥ सर्वपापस्यमूलंहिसर्वदातृष्णयान्वितः ॥ विरोध
कृत्त्रिवर्णानांसर्वार्तेःकारणंतथा ॥ ४७ ॥ लोभात्त्यजंतिधर्मंवैकुलधर्मंतथैवहि ॥ मातरंभ्रातरंहंति
पितरंबांधवंतथा ॥ ४८ ॥ गुरुंमित्रंतथाभार्यांपुत्रंचभगिनींतथा ॥ लोभाविष्टोनकिंकुर्यादकृत्यंपापमो
हितः ॥ ४९ ॥ क्रोधात्कामादहंकाराल्लोभएवमहारिपुः ॥ प्राणांस्त्यजतिलोभेनकिंपुनःस्यादनावृ
तम्॥ ५० ॥ पूर्वजास्तेमहाराजधर्मज्ञाःसत्पथेस्थिताः ॥ पांडवाःकौरवाश्चैवलोभेननिधनंगताः
॥ ५१ ॥ यत्रभीष्मश्चद्रोणश्चकृपःकर्णश्चबाह्लिकः ॥ भीमसेनोधर्मपुत्रस्तथैवाऽर्जुनकेशवौ ॥ ५२ ॥
तथापियुद्धमत्युग्रंकृतंतैश्चपरस्परम् ॥ कुटुम्बकदनंभूरिकृतंलोभातुरैरिह ॥ ५३ ॥ हतोद्रोणोहतोभी
ष्मस्तथैवपांडवात्मजाः ॥ भ्रातरःपितरःपुत्राःसर्वेवैनिहतारणे ॥ ५४ ॥ तस्माल्लोभाभिभूतस्तु

किंनकुर्यान्नरःकिल ॥ हैहयैर्निहताःसर्वे भृगवःपापबुद्धिभिः ॥ ५५ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

जनमेजयउवाच॥ कथंताश्चस्त्रियःसर्वाभृगूणाँदुःखसागरात्॥ मुक्तावंशःपुनस्तेषांब्राह्मणानांस्थिरोऽभवत् ॥१॥ हैहयैःकिंकृतंकार्यं हत्वातान्ब्राह्मणानपि॥क्षत्रियैर्लोभसंयुक्तैःपापाचारैर्वदस्वतत्॥२॥ नतृप्तिरस्तिमेब्रह्मन्पिबतस्तेकथामृतम्॥पावनंसुखदंनृणांपरलोकेफलप्रदम् ॥३॥ व्यासउवाच॥शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकथांपापप्रणाशिनीम् ॥ यथास्त्रियस्तुतामुक्तादुःखात्तस्माद्दुरत्ययात् ॥४॥ भृगुपत्न्योयदाराजन्हिमवंतंगिरिंगताः ॥ भयत्रस्तानिभग्नाशाहैहयैःपीडिताभृशम्॥ ५ ॥ गौरींतत्रसुसंस्थाप्यमृन्मयींसरितस्तटे ॥ उपोषणपराश्चक्रुर्निश्चयंमरणंप्रति ॥ ६ ॥ स्वप्नेगत्वातदादेवीप्राहताःप्रमदोत्तमाः ॥ युष्मासुमध्येकस्याश्चिद्भविताचोरुजःपुमान्॥ ७ ॥ मदंशशक्तिसंभिन्नःसवःकार्यंविधास्यति ॥ इत्यादिश्यपरांबासापश्चादंतर्हिताऽभवत् ॥८॥ जागृतास्तुततःसर्वामुदमापुर्वरांगनाः ॥ काचित्तासांभयोद्विग्नाकामिनीचतुराभृशम् ॥ ९ ॥ दधारचोरुणैकेनगर्भंसाकुलवृद्धये ॥ पलायनपरादृष्टाक्षत्रियैर्ब्राह्मणीयदा ॥ १० ॥ विह्वलातेजसायुक्तातदातेदुद्रुवुर्भृशम् ॥ गृह्यतांवध्यतांनारीसगर्भायातिसत्वरा ॥ ११ ॥ इतिब्रुवंतःसंप्राप्ताःकामिनींखड्गपाणयः ॥ साभयार्तातुतान्दृष्ट्वारुरोदसमुपागतान् ॥ १२ ॥ गर्भस्यरक्षणार्थंसाचुक्रोशाऽतिभयातुरा ॥ रुदतींमातरंश्रुत्वादीनांत्राणविवर्जिताम् ॥ १३ ॥ निराधारांक्रंदमानांक्षत्त्रियैर्भृशतापिताम् ॥ गृहीतामिवसिंहेनसगर्भां हरिणींतथा ॥१४ ॥ साश्रुनेत्रां वेपमानांसंक्रुध्यबालकस्तदा ॥ भित्त्वोरुंनिर्जगामाऽऽशुगर्भःसूर्यइवाऽपरः ॥ १५ ॥ मुष्णन्दृष्टीःक्षत्त्रियाणांतेजसाबालकःशुभः ॥ दर्शनाद्बालकस्याऽऽशुसर्वे जाताविलोचनाः ॥ १६ ॥ बभ्रमुर्गिरिदुर्गेषुजन्मांधाइवक्षत्त्रियाः ॥ चिंतितंमनसासर्वैःकिमेतदितिसांप्रतम् ॥ १७ ॥ सर्वेचक्षुर्विहीनायज्जाताःस्मबालदर्शनात् ॥ ब्राह्मण्यास्तुप्रभावोऽयं

सतीव्रतबलंमहत् ॥ १८ ॥ क्षणाद्वामोघसंकल्पाःकिंकरिष्यंतिदुःखिताः ॥ इतिसंचिंत्यमनसानेत्रहीनानि
राश्रयाः ॥ १९ ॥ ब्राह्मणींशरणंजग्मुर्हैहयागतचेतसः ॥ प्रणेमुस्तांभयत्रस्तांकृतांजलिपुटाश्चते ॥ २० ॥
ऊचुश्चैनांभयोद्विग्नांद्रष्ट्यर्थंक्षत्रियर्षभाः ॥ प्रसीदसुभगेमातःसेवकास्तेवयंकिल ॥ २१ ॥ कृतापराधा
रंभोरुक्षत्रियाःपापबुद्धयः ॥ दर्शनात्तवतन्वंगिजाताःसर्वेविलोचनाः ॥ २२ ॥ मुखंतेनैवपश्यामोजन्मां
धाइवभामिनि ॥ अद्भुतंतेतपोवीर्यंकिंकुर्मःपापकारिणः ॥ २३ ॥ शरणंतेप्रपन्नाःस्मोदेहिचक्षूंषिमानदे ॥
अंधत्वंमरणादुग्रंकृपांकर्तुंत्वमर्हसि ॥ २४ ॥ पुनर्दृष्टिप्रदानेनसेवकान्क्षत्रियान्कुरु ॥ उपरम्यचगच्छेम
सहिताःपापकर्मणः ॥ २५ ॥ अतःपरंनकर्तव्यमीदृशंकर्मकर्हिचित् ॥ भार्गवाणांतुसर्वेषांसेवकाःस्मोवयं
किल ॥ २६ ॥ अज्ञानाद्यत्कृतंपापंक्षंतव्यंतत्त्वयाऽधुना ॥ वैरंनातःपरंकापिभृगुभिःक्षत्रियैःसह ॥ २७ ॥
कर्तव्यंशपथैःसम्यग्वर्तितव्यंतुहैहयैः ॥ सपुत्राभवसुश्रोणिप्रणताःस्मोवयंचते ॥ २८ ॥ प्रसादंकुरुकल्या
णिनद्विष्यामःकदाचन ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वाब्राह्मणीविस्मयान्विता ॥ २९ ॥ तानाहप्र
णतान्दुःस्थानाश्वास्यगतलोचनान् ॥ गृहीतानमयादृष्टिर्युष्माकंक्षत्रियाःकिल ॥ ३० ॥ नाऽहंरुषान्वि
तासत्यंकारणंशृणुताऽद्यवत् ॥ अयंचभार्गवोनूनमूरुजःकुपितोऽद्यवः ॥ ३१ ॥ चक्षूंषितेनयुष्माकंस्तं
भितानिरुषावता ॥ स्वबंधून्निहताञ्ज्ञात्वागर्भस्थामपिक्षत्रियैः ॥ ३२ ॥ अनागसोधर्मपरांस्तापसा
न्धनकाम्यया ॥ गर्भानपियदायूयंभृगूनघ्नंस्तुपुत्रकाः ॥३३॥ तदायमूरुणागर्भोमयावर्षशतंधृतः ॥ षडंग
श्चाखिलोवेदोगृहीतोनेनचांजसा ॥ ३४ ॥ गर्भस्थेनाऽपिबालेनभृगुवंशविवृद्धये ॥ सोपिपितृवधान्नूनं
क्रोधेद्धोहंतुमिच्छति ॥ ३५ ॥ भगवत्याःप्रसादेनजातोऽयंममबालकः ॥ तेजसायस्यदिव्येनचक्षूंषिमुषि
तानिच॥३६॥तस्मादौर्वंसुतंमेऽद्ययाचध्वंविनयान्विताः॥प्रणिपातेनतुष्टोऽसौदृष्टिंवःप्रतिमोक्ष्यति ॥३७॥
व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्याहैहयास्तुष्टुवुश्चतम् ॥ प्रणेमुर्विनयोपेताऊरुजंमुनिसत्तमम्

॥ ३८ ॥ ससंतुष्टोबभूवाऽथतानुवाचविचक्षुषः ॥ गच्छध्वंस्वगृहान्भूपाममाख्यानकृतंवचः ॥ ३९ ॥
अवश्यंभाविभावास्तेभवंतिदेवनिर्मिताः ॥ नाऽत्रशोकस्तुकर्तव्यःपुरुषेणविजानता ॥ ४० ॥ पूर्ववद्दृषयः
सर्वेप्राप्नुवंतुयथासुखम् ॥ व्रजंतुविगतक्रोधाभवनानियथासुखम् ॥ ४१ ॥ इतितेन समादिष्टाहैहयाः
प्राप्तलोचनाः ॥ और्वमामंत्र्यजग्मुस्तेसदनानियथारुचि ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणीतंसुतंदिव्यंगृहीत्वास्वाश्रमं
गता ॥ पालयामासभूपालंतेजस्विनमतंद्रिता ॥ ४३ ॥ एवंते कथितंराजन्भृगूणांतुविनाशनम् ॥ लोभा
विष्टैःक्षत्रियैश्चयत्कृतंपातकंकिल ॥ ४४ ॥ जनमेजयउवाच ॥ श्रुतंमयामहत्कर्मक्षत्रियाणांचदारुणम्
॥ कारणंलोभएवाऽत्रदुःखदश्चोभयोस्तुसः ॥ ४५ ॥ किंचित्प्रष्टुमिहेच्छामिसंशयंवासवीसुत ॥ हैहया
स्तेकथंनाम्नाख्याताभुविनृपात्मजाः ॥ ४६ ॥ यदोस्तुयादवाःकामंभरताद्भारतास्तथा ॥ हैहयःकोऽपि
राजाभूत्तेषांवंशेप्रतिष्ठितः ॥ ४७ ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिकारणंकरुणानिधे ॥ हैहयास्तेकथंजाताःक्ष
त्रियाःकेनकर्मणा ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ हैहयानांसमुत्पत्तिंशृणुभूपसविस्तराम् ॥ पुरातनींसुपुण्यां
चकथांपापप्रणाशिनीम् ॥ ४९ ॥ कस्मिंश्चित्समयेभूपसूर्यपुत्रःसुशोभनः ॥ रेवंतेतिचविख्यातोरूपवान
मितप्रभः ॥ ५० ॥ उच्चैःश्रवसमारुह्यहयरत्नंमनोहरम् ॥ जगामविष्णुसदनंवैकुण्ठंभास्करात्मजः
॥ ५१ ॥ भगवद्दर्शनाकांक्षीहयारूढोयदागतः ॥ हयस्थस्तुतदादृष्टोलक्ष्म्याऽऽसौरविनंदनः ॥ ५२ ॥
रमावीक्ष्यहयंदिव्यंभ्रातरंसागरोद्भवम् ॥ रूपेणविस्मितातस्यतस्थौस्तंभितलोचना ॥ ५३ ॥ भगवान
पितंदृष्ट्वाहयारूढंमनोहरम् ॥ आगच्छंतंरमांविष्णुःपप्रच्छप्रणयात्प्रभुः ॥ ५४ ॥ कोऽयमायाति
चार्वंगिहयारूढइवाऽपरः ॥ स्मरतेजस्तनुःकान्तेमोहयन्भुवनत्रयम् ॥ ५५ ॥ प्रेक्षमाणातदालक्ष्मी
स्तच्चित्तादैवयोगतः ॥ नोवाचवचनंकिंचित्पृष्टाऽपिचपुनःपुनः ॥ ५६ ॥ व्यासउवाच ॥ अश्वासक्तमतिं
वीक्ष्यकामिनीमतिमोहिताम् ॥ पश्यंतींपरमप्रेम्णाचंचलाक्षींचचंचलाम् ॥ ५७ ॥ तामाहभगवान्क्रुद्धःकिं

पश्यसिसुलोचने ॥ मोहिताचहरिंदृष्ट्वापृष्टानैवाऽभिभाषसे ॥ ५८ ॥ सर्वत्ररमसेयस्मात्तस्माच्चवि
ष्यसि॥चंचलत्वाच्चलेत्येवंसर्वथैवनसंशयः॥५९॥ प्राकृताचयथानारीनूनंभवतिचंचला॥तथात्वमपिकल्या
णिस्थिरानैवकदाचन ॥ ६० ॥ त्वंहयंमत्समीपस्थासमीक्ष्ययदिमोहिता॥ वडवाभववामोरुमर्त्यलोकेऽति
दारुणे ॥ ६१ ॥ इतिशप्तारमादेवीहरिणादैवयोगतः ॥ रुरोदवेपमानासाभयभीताऽतिदुःखिता ॥ ६२ ॥
तमुवाचरमानाथंशंकिताचारुहासिनी ॥ प्रणम्यशिरसादेवंस्वपतिंविनयान्विता ॥६३॥ देवदेवजगन्नाथ
करुणाकरकेशव ॥ स्वल्पेऽपराधेगोविंदकस्माच्छापंददासिमे ॥ ६४ ॥ नकदाचिन्मयादृष्टःक्रोधस्तेहीदृ
शःप्रभो ॥ क्वगतस्तेमयिस्नेहःसहजोनतुनश्वरः ॥६५॥ वज्रापातस्तुशत्रौवैकर्तव्योनसुहृज्जने ॥ सदाऽहं
वरयोग्यातेशापयोग्याकथंकृता ॥ ६६ ॥ प्राणांस्त्यक्ष्यामिगोविंदपश्यतोऽद्यतवाऽग्रतः ॥ कथंजीवेत्त्वया
हीनाविरहानलतापिता ॥ ६७ ॥ प्रसादंकुरुदेवेशशापादस्मात्सुदारुणात् ॥ कदामुक्तासमीपंतेप्राप्नोमि
सुखदंविभो ॥ ६८ ॥ हरिरुवाच ॥ यदातेभवितापुत्रःपृथिव्यांमत्समःप्रिये ॥ तदामांप्राप्यतन्वंगिसुखि
तात्वंभविष्यसि ॥ ६९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

जनमेजयउवाच॥ इतिशप्ताभगवतासिंधुजाकोपयोगतः॥कथंसावडवाजातारेवंतेनचकिंकृतम्
॥ १ ॥ कस्मिन्देशेऽब्धिजादेवीवडवारूपधारिणी ॥ संस्थितैकाकिनीबालाप्रोषितपतिकायथा ॥ २ ॥
कालंकियंतमायुष्मन्वियुक्तापतिनारमा ॥ संस्थिताविजनेरण्येकिंकृतंचतयापुनः ॥ ३ ॥ समागमंकदा
प्राप्तावासुदेवस्यसिंधुजा ॥ पुत्रःकथंतयाप्राप्तोनारायणवियुक्तया ॥ ४ ॥ एतद्वृत्तांतमार्येशकथयस्वस
विस्तरम् ॥ श्रोतुकामोऽस्मिविप्रेंद्रकथाख्यानमनुत्तमम् ॥ ५ ॥ सूतउवाच ॥ इतिपृष्टस्तदाव्यासःपरी
क्षित्तनयेनवै ॥ कथयामासभोविप्राःकथामेतांसुविस्तराम् ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि

कथांपौराणिकींशुभाम् ॥ पावनींसुखदांकर्णेविशदाक्षरसंयुताम् ॥ ७ ॥ रेवंतस्तुरमांदृष्ट्वाशप्तांदेवेनका
मिनीम् ॥ भयातःप्रययौदूरात्प्रणम्यजगतांपतिम् ॥ ८ ॥ पितुःसकाशंत्वरितोवीक्ष्यकोपंजगत्पतेः ॥ निवे
दयामासकथांभास्कराय सशापजाम् ॥९॥ दुःखितासारमादेवीप्रणम्यजगदीश्वरम् ॥ आज्ञप्तामानुषंलोकं
प्राप्ताकमललोचना॥१०॥सूर्यपत्न्यातपस्तप्तंयत्रपूर्वंसुदारुणम्॥तत्रैवसाययावाशुवडवारूपधारिणी॥११॥
कालिंदीतमसासंगेसुपर्णाक्षस्यचोत्तरे ॥ सर्वकामप्रदेस्थानेसुरम्यवनमंडिते ॥ १२ ॥ तत्रस्थिता
महादेवंशंकरंवांछितप्रदम् ॥ दध्यौचैकेनमनसाशूलिनंचंद्रशेखरम् ॥ १३ ॥ पंचाननंदशभुजं
गौरीदेहार्धधारिणम् ॥ कर्पूरगौरदेहाभंनीलकंठंत्रिलोचनम् ॥ १४ ॥ व्याघ्राजिनधरंदेवंगजचर्मो
त्तरीयकम् ॥ कपालमालाकलितं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥ १५ ॥ सागरस्यसुताकृत्वाहयीरूपंमनोहरम् ॥
तस्मिंस्तीर्थेरमादेवीचकारदुश्चरंतपः ॥१६॥ ध्यायमानापरंदेवंवैराग्यंसमुपाश्रिता॥दिव्यंवर्षसहस्रंतुग
तंतत्रमहीपते॥१७॥ततस्तुष्टोमहादेवोवृषारूढस्त्रिलोचनः॥प्रत्यक्षोऽभून्महेशान.पार्वतीसहितःप्रभु ॥१८॥
तत्रैत्यसगणःशंभुस्तामाहहरिवल्लभाम् ॥ तपस्यंतींमहाभागामश्विनीरूपधारिणीम् ॥ १९ ॥ किंतप
स्यसिकल्याणिजगन्मातर्वदस्वमे ॥ सर्वार्थदः पतिस्तेऽस्तिसर्वलोकविधायकः ॥ २० ॥ हरिंत्यक्त्वा
ऽद्यमांकस्मात्स्तौषिदेविजगत्पतिम् ॥ वासुदेवंजगन्नाथंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ २१ ॥ वेदोक्तंवचनं
कार्यंनारीणांदेवतापतिः ॥ नाऽन्यस्मिन्सर्वथाभावःकर्तव्यःकर्हिचित्क्वचित् ॥ २२ ॥ पतिशुश्रूषणंस्त्री
णांधर्मएवसनातनः ॥ यादृशस्तादृशःसेव्यः सर्वथाशुभकाम्यया ॥ २३ ॥ नारायणस्तुसर्वेषांसेव्यो
योग्यःसदैवहि ॥ तंत्यक्त्वादेवदेवेशंकिंमांध्यायसिसिंधुजे ॥ २४ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ आशुतोषमहेशान
शप्ताऽहंपतिनाशिव ॥ मांसमुद्धरदेवेशशापादस्माद्दयानिधे ॥ २५ ॥ तदोक्तंहरिणाशंभोशापानुग्रह
कारणम् ॥ विज्ञप्तेनमयाकामंदयायुक्तेनविष्णुना ॥ २६ ॥ यदातेभवितापुत्रस्तदाशापस्यमोक्षणम् ॥

भविष्यतिचवैकुंठवासस्तेकमलालये ॥ २७ ॥ इत्युक्ताऽहंतपस्तप्तुमागताऽस्मितपोवने ॥ आराधितो
मयादेवत्वंसर्वार्थप्रदायकः ॥ २८ ॥ पतिसंगंविनापुत्रं देवदेवलभेकथम् ॥ सतुतिष्ठतिवैकुंठेत्यक्त्वा
वामामनागसम् ॥ २९ ॥ वरंमेदेहिदेवेशयदितुष्टोऽसिशंकर ॥ तवतस्यद्विधाभावोनास्तिनूनंकदाचन
॥ ३० ॥ मयैतद्गिरिजाकांतज्ञातंपत्युःपुरोहर ॥ यस्त्वंसोऽसौपुनर्योऽसौसत्वंनास्त्यत्रसंशयः ॥ ३१ ॥
एकत्वंचमयाज्ञात्वामयातेस्मरणंकृतम् ॥ अन्यथाममदोषस्त्वामाश्रयंत्याभवेच्छिव ॥ ३२ ॥ शिव
उवाच ॥ कथंज्ञातस्त्वयादेविमनतस्यचसुंदरि ॥ ऐक्यभावोहरेर्नूनंसत्यंमेवदसिंधुजे ॥ ३३ ॥ एकत्वं
चनजानंतिदेवाश्चमुनयस्तथा ॥ ज्ञानिनोवेदतत्त्वज्ञाःकुतर्कोपहताःकिल ॥ ३४ ॥ मद्भक्तावासुदेवस्यनिं
दकाबहवस्तथा ॥ विष्णुभक्तास्तुबहवोममनिंदापरायणाः ॥ ३५ ॥ भवंतिकालभेदेनकलौदेविविशेषतः
कथंज्ञातस्त्वयाभद्रेदुर्ज्ञेयोह्यकृतात्मभिः ॥ ३६ ॥ सर्वथात्वैक्यभावस्तुहरेर्ममचदुर्लभः ॥ व्यासउवाच ॥
इतिसाशंभुनापृष्टातुष्टेनहरिवल्लभा ॥ ३७ ॥ वृत्तांतंतस्यविज्ञातंप्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ शिवंप्रतिरमा
तत्रप्रसन्नवदनाभृशम् ॥ ३८ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ एकदादेवदेवेशविष्णुर्ध्यानपरोरहः ॥ दृष्टोमयातपःकु
र्वन्पद्मासनगतोयदा ॥ ३९ ॥ तदाऽहंविस्मितादेवंतमपृच्छंपतिंकिल ॥ प्रबुद्धंसुप्रसन्नंचज्ञात्वाविनय
पूर्वकम् ॥ ४० ॥ देवदेवजगन्नाथयदाऽहंनिर्गताऽर्णवात् ॥ मथ्यमानात्सुरैर्दैत्यैः सर्वैर्ब्रह्मादिभिः
प्रभो॥ ४१ ॥ वीक्षिताश्चमयासर्वेपतिकामनयातदा ॥ वृतस्त्वंसर्वदेवेभ्यःश्रेष्ठोऽसीतिविनिश्चयात्
॥ ४२ ॥ त्वंकंध्यायसिसर्वेशसंशयोऽयंमहान्मम ॥ प्रियोऽसिकैटभारेमेकथयस्वमनोगतम् ॥ ४३ ॥
विष्णुरुवाच ॥ शृणुकांतेप्रवक्ष्यामियंध्यायामिसुरोत्तमम् ॥ आशुतोषंमहेशानंगिरिजावल्लभंहृदि ॥४४॥
कदाचिद्देवदेवोमांध्यायत्यमितविक्रमः ॥ ध्यायाम्यहंचदेवेशंशंकरंत्रिपुरांतकम् ॥ ४५ ॥ शिवस्याऽहं
प्रियःप्राणःशंकरस्तुतथामम ॥ उभयोरंतरंनास्तिमिथःसंसक्तचेतसोः ॥ ४६ ॥ नरकंयांतितेनूनंयेद्विषं

तिमहेश्वरम् ॥ भक्तामम विशालाक्षिसत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥ ४७ ॥ इत्युक्तंदेवदेवेनविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ एकांतेकिलपृष्टेनमयाशैलसुताप्रिय ॥ ४८ ॥ तस्मात्त्वांवल्लभंविष्णोर्ज्ञात्वाध्यातवतीह्यहम् ॥ तथा कुरुमहेशानयथामेप्रियसंगमः ॥ ४९ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिश्रियोवचःश्रुत्वाप्रत्युवाचमहेश्वरः ॥ तामाश्वास्यप्रियैर्वाक्यैर्यथार्थवाक्यकोविदः ॥ ५० ॥ स्वस्थाभवपृथुश्रोणितुष्टोऽहंतपसातव ॥ समागमस्तेपतिनाभविष्यतिनसंशयः ॥ ५१ ॥ अत्रैवहयरूपेणभगवाञ्जगदीश्वरः ॥ आगमिष्यतितेकामंपूर्णंकर्तुंमयेरितः ॥ ५२ ॥ तथाऽहंप्रेरयिष्यामितंदेवंमधुसूदनम् ॥ यथाऽसौहयरूपेणत्वामेष्यतिमदातुरः ॥ ५३ ॥ पुत्रस्तेभवितासुभ्रु नारायणसमःक्षितौ ॥ भविष्यतिसभूपालःसर्वलोकनमस्कृतः ॥ ५४ ॥ सुतंप्राप्यमहाभागेत्वंतेनपतिनासह ॥ गंतासिदिविवैकुण्ठंप्रियातस्यभविष्यसि ॥ ५५ ॥ एकवीरेतिनाम्नाऽसौख्यातिंयास्यतितेसुतः ॥ तस्मात्तुहैहयोवंशोभुविविस्तारमेष्यति ॥ ५६ ॥ परंतुविस्मृताऽसित्वंहृदिस्थांपरमेश्वरीम् ॥ मदांधामत्तचित्ताचतेनतेफलमीदृशम् ॥ ५७ ॥ अतस्तद्दोषशांत्यर्थंहृदिस्थांपरदेवताम् ॥ शरणंयाहिसर्वात्मभावेनजलधेःसुते ॥ ५८ ॥ अन्यथातवचित्तंतुकथंगच्छेद्धयोत्तमे ॥ व्यासउवाच ॥ इतिदत्वावरंदेव्यै भगवाञ्छैलजापतिः ॥ ५९ ॥ अंतर्धानंगतःसाक्षादुमयासहितःशिवः ॥ सापितत्रैवचार्वंगीसंस्थिताकमलासना ॥ ६० ॥ ध्यायंतीचरणाम्भोजंदेव्याःपरमशोभनम् ॥ देवासुरशिरोरत्ननिघृष्टनखमंडलम् ॥ ६१ ॥ प्रेमगद्गदयावाचातुष्टावचमुहुर्मुहुः ॥ प्रतीक्षमाणाभर्तारंहयरूपधरंहरिम् ॥ ६२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे षष्ठस्कन्धेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

व्यासउवाच ॥ तस्यैदत्वावरंशंभुःकैलासंत्वरितोययौ ॥ रम्यं देवगणैर्जुष्टमप्सरोभिश्चमंडितम् ॥ १ ॥ तत्रगत्वाचित्ररूपंगणंकार्यविशारदम् ॥ प्रेषयामासवैकुंठेलक्ष्मीकार्यार्थसिद्धये ॥ २ ॥

शिवउवाच ॥ चित्ररूपहरिंगत्वाब्रूहित्वंबचनान्मम ॥ यथाऽसौदुःखितांपत्नींविशोकांचकरिष्यति ॥ ३ ॥
इत्युक्तश्चित्ररूपोऽथनिर्जगामत्वरान्वितः वैकुंठंपरमंस्थानंवैष्णवैश्चगणैर्वृतम् ॥ ४ ॥ नानाद्रुमगणा
कीर्णंवापीशतविराजितम् ॥ संजुष्टंहंसकारंडमयूरशुककोकिलैः ॥ ५ ॥ उच्चप्रासादसंयुक्तंपताकाभिर
लंकृतम् ॥ नृत्यगीतकलापूर्णंमंदारद्रुमसंयुतम् ॥ ६ ॥ बकुलाशोकतिलकचंपकालिविमंडितम् ॥ कूजि
तैर्विहगानांतुकर्णाह्लादकरैर्युतम् ॥ ७ ॥ संवीक्ष्यभवनंविष्णोर्द्वाःस्थौ प्राहप्रणम्यच ॥ जयविजयनामा
नौवेत्रपाणीस्थितावुभौ ॥ ८ ॥ चित्ररूपउवाच ॥ भोनिवेदयतंशीघ्रंहरयेपरमात्मने ॥ दूतंप्राप्तंहरस्याऽ
त्रप्रेरितंशूलपाणिना ॥ ९ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यजयःपरमबुद्धिमान् ॥ गत्वाहरिंप्रणम्याऽऽहकृतांजलि
पुटःपुरः ॥ १० ॥ देवदेवरमाकांतकरुणाकरकेशव ॥ द्वारितिष्ठतिदूतोऽत्रशंकरस्यसमागतः ॥ ११ ॥
आज्ञापयप्रवेष्टव्योनवेतिगरुड़ध्वज ॥ चित्ररूपधरोऽप्यस्तिनजानेकार्यगौरवम् ॥ १२ ॥ इत्याकर्ण्यहरिः
प्राहजयंप्रज्ञातकारणः ॥ प्रवेशयाऽत्ररुद्रस्यभृत्यंसमयसंस्थितम् ॥ १३ ॥ इत्याकर्ण्यजयस्तूर्णंगत्वातं
परमाद्भुतम् ॥ एहीत्याकारयामासजयःशंकरसेवकम् ॥ १४ ॥ प्रवेशितोजयेनाऽथचित्ररूपस्तथाकृतिः॥
प्रणम्यदंडवद्विष्णुंकृतांजलिपुटःस्थितः ॥ १५ ॥ दृष्ट्वातंविस्मयंप्रापभगवान्गरुड़ध्वजः ॥ चित्ररूपधरं
शंभोःसेवकंविनयान्वितम् ॥ १६ ॥ पप्रच्छतंस्मितंकृत्वाचित्ररूपंरमापतिः ॥ कुशलंदेवदेवस्यसकुटु
म्बस्यचाऽनघ ॥ १७ ॥ कस्मात्त्वंप्रेषितोऽस्यत्रब्रूहिकार्यंहरस्यकिम् ॥ अथवादेवतानांचकिंचित्कार्यं
समुत्थितम् ॥ १८ ॥ दूतउवाच ॥ किमज्ञातंतवाऽस्तीहसंसारेगरुड़ध्वज ॥ वर्तमानंत्रिकालज्ञयदहंप्रब्र
वीमिवै ॥ १९ ॥ प्रेषितोऽस्मिभवेनाऽत्रविज्ञप्तुंत्वांजनार्दन ॥ हरस्यवचनाद्वाक्यंप्रब्रवीमित्वयिप्रभो
॥ २० ॥ तेनोक्तमेतद्देवेशभार्यातेकमलालया ॥ तपस्तपतिकालिंदीतमसासंगमेविभो ॥ २१ ॥ हयीरूप
धरादेवीसर्वार्थसिद्धिदायिनी ॥ ध्यातुंयोग्याऽमरगणैर्मानवैर्यक्षकिन्नरैः ॥२२॥ विनातयानरःकोपिसुख

भागीभवेद्भुवि ॥ तांत्यक्त्वांपुंडरीकाक्षप्राप्नोषिकिंसुखंहरे ॥ २३ ॥ दुर्बलोऽपिस्त्रियंपातिनिर्धनोऽपिज
गत्पते ॥ विनाऽपराधंचविभोकिंत्यक्ताजगदीश्वरी ॥ २४ ॥ दुःखंप्राप्नोतिसंसारेयस्यभार्याजगद्गुरो
धिक्तस्यजीवितंलोकेनिंदितंत्वरिमंडले ॥ २५ ॥ सकामारिपवस्तेऽद्यदृष्ट्वातांदुःखितांभृशम् ॥ त्वांवियुक्तं
चरमयाहसिष्यंतिदिवानिशम् ॥ २६ ॥ रमांरमयदेवेशत्वदुत्संगगतांकुरु ॥ सर्वलक्षणसंपन्नांसुशीलां
चसुरूपिणीम् ॥ २७ ॥ सुखितोभवतांप्राप्यवल्लभांचारुहासिनीम् ॥ कांताविरहजंदुःखंस्मराम्यहमना
तुरः ॥ २८ ॥ ममभार्यामृताविष्णोदक्षयज्ञेसतीयदा ॥ तदाऽहंदुःसहंदुःखंभुक्तवानंबुजेक्षण ॥ २९ ॥
संसारेऽस्मिन्नरःकोपिमाभून्मत्सदृशोपरः ॥ मनसाकरवंशोकंतस्याविरहपीडित ॥ ३० ॥ कालेनमह
ताप्राप्तामयागिरिसुतापुनः ॥ तपस्तप्त्वातिदुःसाद्यंयाद्ग्धातुरुषाऽध्वरे ॥ ३१ ॥ हरेकिंसुखमापन्नंत्व
यासंत्यज्यकामिनीम् ॥ एकाकीतिष्ठताकालंसहस्रवत्सरात्मकम् ॥ ३२ ॥ गत्वाऽऽश्वास्यमहाभागां
समानयनिजालयम् ॥ माभूत्कोपीहसंसारेविमुक्तोरमयातया ॥ ३३ ॥ कृत्वातुरगरूपंत्वंभजतात्कमला
लयाम् ॥ उत्पाद्यपुत्रमायुष्मंस्तामानयशुचिस्मिताम् ॥ ३४ ॥ व्यासउवाच ॥ हरिराकर्ण्यतद्वाक्यंचित्र
रूपस्यभारत ॥ तथेत्युक्तातुतंदूतंप्रेषयामासशंकरम् ॥ ३५ ॥ गतेदूतेथभगवान्वैकुंठात्कामसंयुतः ॥
जगामधृत्वातत्राऽऽशुवाजिरूपंमनोहरम् ॥ ३६ ॥ यत्रसावडवारूपंकृत्वातपतिसिंधुजा ॥ विष्णुस्तन्दे
शमासाद्यतामपश्यद्धयींस्थिताम् ॥ ३७ ॥ साऽपितंवीक्ष्यगोविन्दंहयरूपधरंपतिम् ॥ ज्ञात्वावीक्ष्यस्थि
तासाध्वीविस्मितासाश्रुलोचना ॥ ३८ ॥ तस्यास्तुसङ्गमस्तत्रप्रवृत्तामन्मथार्तयोः ॥ कालिंदीतमसासंगे
पावनेलोकविश्रुते ॥ ३९ ॥ सगर्भासातदाजातावडवाहरिवल्लभा ॥ सुषुवेसुन्दरंबालंतत्रैवसगुणोत्त
रम् ॥ ४० ॥ तामाहभगवान्वाक्यंप्रहस्यसमयाश्रितम् ॥ त्यजाऽद्यवाडवंदेहंपूर्वदेहाभवाऽधुना ॥ ४१ ॥
गमिष्यावःस्त्रवैकुंठमावांकृत्वानिजंवपुः ॥ तिष्ठत्वत्रकुमारोऽयंत्वयाजातःसुलोचने ॥ ४२ ॥

लक्ष्मीरुवाच ॥ स्वदेहसंभवंपुत्रंकथंहित्वाव्रजाम्यहम् ॥ स्नेहःसुदुस्त्यजःकामंस्वात्मजस्य सुरर्षभ ॥४३॥ कागतिःस्यादमेयात्मन्बालस्याऽस्यनदीतटे ॥ अनाथस्याऽसमर्थस्यविजनेऽल्पतनोरिह ॥ ४४ ॥ अनाश्रयसुतंत्यक्त्वाकथंगंतुंमनोमम ॥ समर्थंसदयंस्वामिन्भवेदंबुजलोचन ॥ ४५ ॥ दिव्यदेहौततोजातौ लक्ष्मीनारायणावुभौ ॥ विमानवरसंविष्टौस्तूयमानौसुरैर्दिवि ॥ ४६ ॥ गंतुकामंपतिंप्राहकमलाकमलापतिम् ॥ गृहाणेमंसुतंनाथनाऽहंशक्ताऽस्मिहापितुम् ॥ ४७ ॥ प्राणप्रियोऽस्तिमेपुत्रःकांत्यात्वत्सदृशः प्रभो ॥ गृहीत्वैनंगमिष्यावोवैकुंठेमधुसूदन ॥ ४८ ॥ हरिरुवाच ॥ माविषादंप्रियेकर्तुंत्वमर्हसिवरानने तिष्ठत्वयंसुखेनाऽत्ररक्षामेविहितात्विह ॥ ४९ ॥ कार्यंकिमपिवामोरुवर्ततेमहदद्भुतम् ॥ निबोधकथयाम्यद्यसुतस्याऽत्रविमोचने ॥ ५० ॥ तुर्वसुर्नामविख्यातोययातितनुजोभुवि ॥ हरिवर्मेतिपित्राऽस्यकृतंनामसुविश्रुतम् ॥ ५१ ॥ सराजापुत्रकामोऽद्यतपस्तपतिपावने ॥ तीर्थेवर्षशतंजातंतस्यवैकुर्वतस्तपः ॥ ५२ ॥ तस्याऽर्थेनिर्मितःपुत्रोमयाऽयंकमलालये ॥ तत्रगत्वांनृपंसुभ्रु प्रेरयिष्यामिसांप्रतम् ॥५३॥ तस्मैदास्याम्यहंपुत्रंपुत्रकामस्यकामिनि ॥ गृहीत्वास्वगृहंराजाप्रापयिष्यतिबालकम् ॥ ५४ ॥ व्यासउवाच॥ इत्याश्वास्यप्रियांपद्मांकृत्वारक्षांचबालके ॥ विमानवरमारुह्यप्रययौप्रिययासह ॥ ५५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कधेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

जनमेजयउवाच ॥ संशयोऽयंमहानत्रजातमात्रःशिशुस्तथा ॥ मुक्तःकेनगृहीतोऽसावेकाकीविजनेवने ॥ १ ॥ कागतिस्तस्यबालस्यजातासत्यवतीसुत ॥ व्याघ्रसिंहादिभिर्हिंस्रैर्गृहीतोनाऽतिबालकः ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ लक्ष्मीनारायणौतस्मात्स्थानाच्चलितौयदा ॥ तदैवतत्र चंपाख्यःप्राप्तोविद्याधरःकिल ॥ ३ ॥ विमानवरमारूढःकामिन्यासहितोनृप ॥ मदनालसयाकामंक्रीडमानोयदृच्छया ॥ ४ ॥ विलोक्य

तंशिशुंभूमावेकाकिनमनुत्तमम् ॥ देवपुत्रप्रतीकाशंरममाणंयथासुखम् ॥ ५ ॥ विमानात्तरसोत्तीर्यचंपक
स्तंशिशुंजवात् ॥ जग्राहचमुदंप्रापनिधिंप्राप्ययथाऽधनः ॥ ६ ॥ गृहीत्वाचंपकःप्रादाद्देव्यैतंमदनोपमम् ॥
मदनालसायैतंबालंजातमात्रंमनोहरम् ॥ ७ ॥ सागृहीत्वाशिशुंप्रेम्णासरोमांचासविस्मया ॥ मुखंचुचुं
बबालस्यकृत्वातुहृदयेभृशम् ॥ ८ ॥ आलिंगितश्चुंबितश्चतयाऽसौप्रीतिपूर्वकम् ॥ उत्संगेचकृतस्त
न्व्यापुत्रभावेनभारत ॥ ९ ॥ कृत्वांकेतौसमारूढौविमानंदंपतीमुदा ॥ पतिंपप्रच्छचार्वंगीप्रहस्यमदना
लसा ॥ १० ॥ कस्याऽयंबालकः कान्तत्यक्तःकेनचकानने ॥ पुत्रोऽयंममदेवेनदत्तस्त्र्यंबकपाणिना ॥ ११ ॥
चंपकउवाच ॥ प्रियेगत्वाऽद्यपृच्छेयंशक्रंसर्वज्ञमाशुवै ॥ देवोवादानवोवापिगंधर्वोवाशिशुःकिल ॥ १२ ॥
तेनाऽऽज्ञप्तःकरिष्यामिपुत्रंप्राप्तवनादमुम् ॥ अदृष्ट्वानैवकर्तव्यंकार्यंकिंचिन्मयाध्रुवम् ॥ १३ ॥ इत्यु
क्त्वातांगृहीत्वातंविमानेनाऽथचंपकः ॥ ययौशक्रपुरंतूर्णंहर्षेणोत्फुल्ललोचनः ॥ १४ ॥ प्रणम्यपादयोः
प्रीत्याचंपकस्तुशचीपतिम् ॥ निवेद्यबालकंप्राहकृतांजलिपुटःस्थितः ॥ १५ ॥ देवदेवमयालब्धस्तीर्थे
परमपावने ॥ कालिंदीतमसासंगेबालकोयंस्मरप्रभः ॥ १६ ॥ कस्याऽयंबालकःकांतःकथंत्यक्तःशचीपते ॥
आज्ञाचेत्तवदेवेशकुर्वेऽहंबालकंसुतम् ॥ १७ ॥ अतीवसुंदरोबालःप्रिययावल्लभःसुतः ॥ कृत्रिमस्तु
सुतः प्रोक्तोधर्मशास्त्रेषुसर्वथा ॥ १८ ॥ इंद्रउवाच ॥ पुत्रोयंवासुदेवस्यवाजिरूपधरस्यह ॥ हैहयोऽयंम
हाभागलक्ष्म्याजातःपरंतपः ॥ १९ ॥ उत्पादितोभगवताकार्यार्थंकिलबालकः ॥ दातुंनृपतयेनूनंययाति
तनयायच ॥ २० ॥ हरिणाप्रेरितः सोऽद्यराजापरमधार्मिकः ॥ आगमिष्यतिपुत्रार्थंतीर्थेतस्मिन्मनोरमे
॥ २१ ॥ तावत्त्वंगच्छतत्रैवगृहीत्वाबालकंशुभम् ॥ यावन्नयातिनृपतिर्गृहीतुंहरिणेरितः ॥ २२ ॥ गत्वा
तत्रविमुंचैनंविलंबंमाकृथावर ॥ अदृष्ट्वाबालकंराजादुःखितश्चभविष्यति ॥ २३ ॥ तस्माच्चंपकमुंचैनं
राजाप्राप्नोतुपुत्रकम् ॥ एकवीरेतिनाम्नाऽयंख्यातःस्यात्पृथिवीतले ॥ २४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्य

वचःश्रुत्वाचंपकस्त्वरयान्वितः ॥ जगामपुत्रमादायस्थलेतस्मिन्महीपते ॥ २५ ॥ मुमोचबालकंतत्रयत्र
पूर्वंस्थितोह्यभूत् ॥ आरुह्यस्वविमानंतुययौस्वाश्रममंडलम् ॥ २६ ॥ तदैवकमलाकांतोलक्ष्म्यासहज
गद्गुरुः ॥ विमानवरमारूढोजगामनृपतिंप्रति ॥ २७ ॥ दृष्टस्तदातेननृपेणविष्णुःसमुत्तरंस्तत्रविमानमु
ख्यात् ॥ जहर्षराजाहरिदर्शनेनपपातभूमौखलुदंडवच्च ॥ २८ ॥ उत्तिष्ठवत्सेतिहरिः पतंतमाश्वासय
द्भूमिगतंस्वभक्तम् ॥ सोऽप्युत्सुकोवासुदेवंपुरःस्थंतुष्टावभक्त्यामुखरीकृतोऽथ ॥ २९ ॥ देवाधिदेवा
ऽखिललोकनाथकृपानिधेलोकगुरोरमेश ॥ मंदस्यमेतेकिलदर्शनंयत्सुदुर्लभंयोगिजनैरलभ्यम् ॥ ३० ॥
येनिःस्पृहास्तेविषयैरपेतास्तेषान्त्वदीयंखलुदर्शनंस्यात् ॥ आशापरोऽहंभगवन्ननंतयोग्योनतेदर्शनेदेव
देव ॥ ३१ ॥ इतिस्तुतस्तेननृपेणविष्णुस्तमाहवाक्येनसुधामयेन ॥ वृणीष्वराजन्मनसेप्सितंतेददामि
तुष्टस्तपसातवेति ॥ ३२ ॥ ततोनृपस्तंप्रणिपत्यपादयोः प्रोवाचविष्णुंपुरतःस्थितंच ॥ तपस्तुतप्तंहिम
यासुतार्थेपुत्रंददस्वात्मसमंमुरारे ॥ ३३ ॥ श्रुत्वानृपप्रार्थितमादिदेवस्तमाहराजानममोघवाक्यम् ॥
ययातिसूनोव्रजतेत्रतीर्थेकलिंदकन्यातमसाप्रसंगे ॥ ३४ ॥ मयाऽद्यपुत्रस्तुयथेप्सितस्तेतत्रैवमुक्तो
ऽस्त्यमितप्रभावः ॥ लक्ष्म्याःप्रसूतोममवीर्यजश्चकृतस्तवाऽर्थंऽथगृहाणराजन् ॥ ३५ ॥ श्रुत्वाहरेर्वाक्य
मतीवमृष्टंसंतुष्टचित्तःप्रबभूवराजा ॥ हरिस्तुदत्वेतिवरंजगामवैकुण्ठलोकंरमयायुतश्च ॥३६॥ गतेहरौ
सोऽथययातिसूनुर्ययावनुद्घातरथेनराजा ॥ प्रेमान्वितस्तत्रसुतोऽस्तियत्रवचोनिशम्येतिजनार्दनस्य
॥ ३७ ॥ सतत्रगत्वाऽतिमनोहरंतंददर्शबालंभुविखेलमानम् ॥ मुखेनिवेश्यैककरेणकृत्वाश्लक्ष्णंपदांगु
ष्ठमनन्यसत्वः ॥ ३८ ॥ तंवीक्ष्यपुत्रंमदनस्वरूपंनारायणांशंकमलाप्रसूतम् ॥ हरिप्रभावंहरिवर्मनामाहर्ष
प्रफुल्लाननपंकजोऽभूत् ॥ ३९ ॥ गृह्णन्सुवेगात्करपंकजाभ्यांबभूवप्रेमार्णवमग्नदेहः ॥ मूर्धन्युपाघ्राय
मुदान्वितोऽसौननंदराजासुतमालिलिंग ॥ ४० ॥ मुखंसमीक्ष्याऽतिमनोहरंतमुवाचनेत्रांबुनिरुद्धकंठः॥

दत्तोऽसिदेवेनजनार्दनेनमात्राहिपुत्राऽवमदुःखभीतेः ॥ ४१ ॥ तप्तंमयापुत्रतपस्तवार्थेसुदुष्करं वर्षंशतंचपूर्णम् ॥ तेनैवतुष्टेनरमाप्रियेणदत्तोऽसिसंसारसुखोदयाय ॥ ४२ ॥ मातारमात्वांतनुजंमदर्थेत्यक्त्वागतासाहरिणासमेता ॥ धन्यातुसाय्गप्रहसंतमंकेकृत्वासुतंत्वांमुदिताननास्यात् ॥ ४३ ॥ त्वमेवसंसारसमुद्रनौकारूपः कृतःपुत्रलक्ष्मीधरेण ॥ इत्येवमुक्त्वानृपतिःसुतंतंमुदासमादाययर्यौगृहाय ॥ ४४॥ पुरीसमीपेनृपमागतंतमाकर्ण्यसर्वेसचिवास्तुराज्ञः ॥ ययुःसमीपंनृपतेश्चलोकाःसोपायनास्तेसपुरोहिताश्च ॥ ४५ ॥ बंदीजनागायनकाश्चसूताःसमाययुःसंमुखमाशुराज्ञः ॥ नृपःपुरंप्राप्यपुरःसमागतंजनंसमाश्वास्यवाक्यैश्चदृष्ट्या ॥ ४६ ॥ संपूजितः पौरजनेनराजाविवेशपुत्रेणयुतोनगर्याम् ॥ मार्गेषुलाजैःकुसुमैः समंताद्विकीर्यमाणोनृपतिर्जगाम ॥ ४७ ॥ गृहंसमृद्धंसचिवैःसमेतःसुतंसमादायमुदाकराभ्याम् ॥ राज्ञ्यैददौचाऽथसुतंमनोज्ञंसद्य प्रसूतंचमनोभवाभम् ॥४८॥ राज्ञीगृहीत्वाऽभिनवंतनूजंपप्रच्छराजानमनिंदितासा ॥ राजन्कुतश्चैषसुतःसुजन्माप्राप्तस्त्वयामन्मथतुल्यरूपः ॥ ४९ ॥ केनैषदत्तःकथयाऽऽशुकांतचेतोमदीयंप्रहृतंसुतेन ॥ नृपस्तदोवाचमुदान्वितोऽऽसौप्रियेरमेशेनसुतोतिमह्यम् ॥ ५० ॥ लोलाक्षिदत्तःकमलासमुत्थोजनार्दनांशोऽयमहीनसत्त्वः ॥ सातंगृहीत्वामुदमापराज्ञीराजाचकारोत्सवमद्भुतंच ॥ ५१ ॥ ददौचदानंकिलयाचकेभ्योगीतानिवाद्यानिबहूनिनेदुः ॥ कृत्वोत्सवंभूपतिरात्मजस्यनामैकवीरेतिचकारविश्रुतम् ॥ ५२ ॥ सुखंचसंप्राप्यमुदान्वितोऽसौननंददेवाधिपतुल्यवीर्यः ॥ पुत्रंहरेरूपगुणानुरूपंसंप्राप्यवंशस्यऋणाच्चमुक्तः ॥ ५३॥ इतिसकलसुराणामीश्वरेणार्पितंतंसकलगुणगणाढ्यंपुत्रमासाद्यराजा ॥ विविधसुखविनोदैर्भार्ययासेव्यमानेव्यहरतनिजगेहेशक्रतुल्यप्रतापः ॥ ५४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

व्यासउवाच ॥ जातकर्मादिसंस्कारांश्चकारनृपतिस्तदा ॥ दिनेदिनेजगामाशुवृद्धिंधबालः

सुलालितः ॥ १ ॥ नृपःसंसारजंप्राप्यसुखंपुत्रसमुद्भवम् ॥ ऋणत्रयविमोक्षंचमेनेतेनमहात्मना ॥ २ ॥
षष्ठे न्नप्राशनंतस्यकृत्वामासियथाविधि ॥ तृतीयेऽथतथावर्षेचूडाकरणमुत्तमम् ॥ ३ ॥ चकारब्राह्मणा
न्द्रव्यैःसंपूज्यविविधैर्धनैः ॥ गोभिश्चबिविधैर्दानैर्याचकानितरानपि ॥ ४ ॥ वर्षेचैकादशेतस्यमौंजीबं
धनकर्मवै ॥ कारयित्वाधनुर्वेदमध्यापयत्पार्थिवः ॥ ५ ॥ अधीतवेदंपुत्रंतंराजधर्मविशारदम् ॥ दृष्ट्वा
तस्याऽभिषेकायमतिंचक्रेजनाधिपः ॥ ६ ॥ पुष्यार्कयोगसंयुक्तेदिवसेनृपसत्तमः ॥ कारयामाससंभारा
नभिषेकार्थमादरात् ॥ ७ ॥ द्विजानाहूयवेदज्ञान्सर्वशास्त्रविचक्षणान् ॥ अभिषेकंचकाराऽसौविधिव
त्स्वात्मजस्यह ॥ ८ ॥ जलमानीयतीर्थेभ्यःसागरेभ्यश्चपार्थिवः ॥ स्वयंचकारविधिवदभिषेकंशुभेदिने
॥ ९ ॥ धनंदत्त्वाऽथविप्रेभ्योराज्यंपुत्रेनिवेश्यसः ॥ जगामवनमेवाऽऽशुस्वर्गकामःसभूपतिः ॥ १० ॥
एकवीरंनृपंकृत्वासंमान्यसचिवानथ ॥ भार्ययासहभूपालःप्रविवेशवनंवशी ॥ ११ ॥ मैनाकशिखरेराजा
कृत्वातार्तीयमाश्रमम् ॥ नित्यंपत्रफलाहारश्चिंतयामासपार्वतीम् ॥ १२ ॥ एवंसनृपतिःकृत्वादिष्टांते
सहभार्यया ॥ मृतोऽसौवासवंलोकंगतःपुण्येनकर्मणा ॥ १३ ॥ इंद्रलोकंपिताप्राप्तइतिश्रुत्वाऽथहैहयः ॥
चकारवेदनिर्दिष्टंकर्मचैवौर्ध्वदैहिकम् ॥ १४ ॥ कृत्वोत्तराःक्रियाःसर्वाःपितुःपार्थिवनंदनः ॥ राज्यंच
कारमेधावीपित्रादत्तंसुसंमतम् ॥ १५ ॥ एकवीरोऽथधर्मज्ञ प्राप्यराज्यमनुत्तमम् ॥ बुभुजेविविधान्भो
गान्सचिवैश्चसुमानितः ॥ १६ ॥ एकस्मिन्दिवसेराजामंत्रिपुत्रैःसमन्वितः ॥ जगामजाह्नवीतीरेहया
रूढःप्रतापवान् ॥ १७ ॥ संपश्यन्पादपान्रम्यान्कोकिलालापसंयुतान् ॥ पुष्पितान्फलसंयुक्तान्षट्पदालि
विराजितान् ॥ १८ ॥ मुनीनामाश्रमान्दिव्यान्वेदध्वनिनिनादितान् ॥ होमधूमावृताकाशान्मृगशा
वसमावृतान् ॥ १९ ॥ केदाराञ्छालिसम्पक्वान्गोपिकाभि सुरक्षितान् ॥ प्रफुल्लपङ्कजारामान्नि
कुञ्जांश्चमनोरमान् ॥ २० ॥ प्रेक्षमाणःप्रियालांस्तुचम्पकान्पनसद्रुमान् ॥ बकुलांस्तिलकान्नीपा

न्मन्दारांश्चप्रफुल्लितान् ॥ २१ ॥ शालास्तालतमालाश्चजम्बूचूतकदम्बकान् ॥ संगच्छआह्नवी
तोयेप्रफुल्लंशतपत्रकम् ॥ २२ ॥ पंकजंचाऽतिगंधाढ्यमपश्यद्वनीपतिः ॥ दक्षिणेजलजस्याऽथ
पार्श्वेकमललोचनाम् ॥ २३ ॥ कनकाभांसुकेशींचकंबुग्रीवांकृशोदरीम् ॥ बिंबोष्ठींसुंदरींकिंचित्समुद्यत्सु
पयोधराम् ॥ २४ ॥ सुनासांचारुसर्वांगीमपश्यत्कन्यकांनृपः ॥ रुदतींतांसखींत्यक्त्वाविह्वलां दुःखपीडि
ताम् ॥ २५ ॥ साश्रुनेत्रांक्रंदमानांविजनेकुररीमिव ॥ संवीक्ष्यराजापप्रच्छकन्यकांशोककारणम् ॥ २६ ॥
सुनसेब्रूहिकाऽसित्वंकस्यपुत्रीशुभानने ॥ गंधर्वीदेवकन्याऽथकथंरोदिषिसुंदरि ॥ २७ ॥ कथमेकाकिनी
बालेत्यक्ताकेनपिकस्वरे ॥ पतिस्तेक्वगतःकांतेपितावाब्रूहिसांप्रतम् ॥ २८ ॥ किंतेदुःखमरालभ्रु कथयाऽ
द्यममांतिके ॥ करोमिदुःखनाशंतेसर्वथैवकृशोदरि ॥ २९ ॥ नराज्येममतन्वंगिपीडांकोऽपिकरोत्यलम् ॥
नभयंचौरजंकांतेनराक्षसभयंतथा॥३०॥मयिशासतिभूपालेनोत्पातादारुणाभुवि॥भयंनव्याघ्रसिंहेभ्योनभ
यंकस्यचिद्भवेत्॥३१॥वदवामोरुकस्मात्त्वंविलापंजाह्नवीतटे॥करोषित्राणहीनाऽत्रकिंतेदुःखंवदस्वमे॥३२॥
हन्म्यहंदुःखमत्युग्रंप्राणिनांपृथिवीतले ॥ दैवंचमानुषंकांतेव्रतमेतन्ममाऽद्भुतम् ॥ ३३ ॥ विशाललोच
नेब्रूहिकरोमितवचिंतितम् ॥ इत्युक्तेवचनेराज्ञाश्रुत्वोवाचमृदुस्वना ॥ ३४ ॥ शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिममशो
कस्यकारणम् ॥ विपत्तिरहितःप्राणीकथंरुदतिभूपते ॥ ३५ ॥ प्रब्रवीमिमहाबाहोयदर्थंरुदतीत्वहम् ॥
तवराज्यादन्यदेशेराजापरमधार्मिकः ॥ ३६ ॥ रैभ्योनाममहाराजःसंतानरहितोभृशम् ॥ तस्यभार्यासु
विख्यातारुक्मरेखेतिनामतः ॥ ३७ ॥ सुरूपाचतुरासाध्वीसर्वलक्षणसंयुता ॥ अपुत्रादुःखिताकांतमि
त्युवाचपुनःपुनः ॥ ३८ ॥ किंजीवितेनमेनाथधिग्वृथाजीवितंमम ॥ वंध्यायाःसुखहीनायाह्यपुत्रायाधरा
तले ॥ ३९ ॥ इत्येवंभार्ययाभूपःप्रेरितोमखमुत्तमम् ॥ चकारब्राह्मणांस्तज्ज्ञानाहूयविधिवत्तदा ॥ ४० ॥
पुत्रकामोधनंभूरिददावथयथोदितम् ॥ हूयमानेघृतेऽत्यर्थंपावकादतिसुप्रभात् ॥ ४१ ॥ आविर्बभूवचा

वंगीकन्यकाशुभलक्षणा ॥ बिंबोष्ठीसुदतीसुभ्रूःपूर्णचंद्रनिभानना ॥ ४२ ॥ कनकाभासुकेशांतारक्तपाणि
तलामृदुः ॥ सुरक्तनयनातन्वीरक्तपादतलाभृशम् ॥ ४३ ॥ हुताशनात्समुद्भूताहोत्रासास्वीकृतातदा ॥
होताप्रोवाचराजानंगृहीत्वातांसुमध्यमाम् ॥ ४४ ॥ राजन्पुत्रींगृहाणेमांसर्वलक्षणसंयुताम् ॥ एकावली
वसंभूताहूयमानाद्धुताशनात् ॥ ४५ ॥ नाम्नाचैकावलीलोकेख्यातापुत्रीभविष्यति ॥ सुखितोभवभूपा
लपुत्र्यापुत्रसमानया ॥ ४६ ॥ संतोषंकुरुराजेंद्रदत्तादेवेनविष्णुना ॥ होतुर्वाक्यंनृपःश्रुत्वादृष्ट्वातांकन्य
कांशुभाम् ॥ ४७ ॥ जग्राहपरमप्रीतोहोत्रादत्तांसुसंमताम् ॥ गृहीत्वानृपतिस्तांतुददौपत्न्यैवराननाम् ॥
॥ ४८ ॥ आभाष्यरुक्मरेखायैगृहाणसुभगेसुताम् ॥ सातांकमलपत्राक्षींप्राप्यकन्यांमनोरमाम् ॥ ४९ ॥
जहर्षमुदिताराज्ञीपुत्रंप्राप्ययथासुखम् ॥ चकारमंगलंकर्मजातकर्मादिकंशुभम् ॥ ५० ॥ पुत्रजन्मसमु
त्थंयत्तत्सर्वंविधिवत्ततः ॥ समाप्यचमखंराजाद्विजेभ्योदक्षिणांशुभाम् ॥ ५१ ॥ दत्त्वाविसृज्यविप्रेंद्रान्मु
दंप्रापमहीपतिः ॥ दिनेदिनेऽसितापांगीपुत्रवृद्ध्याभृशंबभौ ॥ ५२ ॥ मुदंचपरमांप्रापनृपभार्यासुतान्वि
ता ॥ उत्सवस्तद्दिनेतस्यप्रवृत्तःसुतजन्मजः ॥ ५३ ॥ पुत्रीपुत्रसमाऽत्यर्थंबभूववल्लभाकिल ॥ राज्ञो
मंत्रिसुताचाऽहंसुबुद्धेर्मन्मथाकृते ॥ ५४ ॥ यशोवतीचमेनामसमानंवयआवयोः ॥ वयस्याऽहंकृताराज्ञा
क्रीडनायतयासह ॥ ५५ ॥ सदासहचरीजाताप्रेमयुक्तादिवानिशम् ॥ एकावलीगंधर्वंतियत्रपद्मानिप
श्यति ॥ ५६ ॥ तत्रसारमतेबालानान्यत्रसुखमाप्नुयात् ॥ सुदूरेजाह्नवीतीरेभवंतिकमलान्यपि ॥ ५७ ॥
रममाणातत्रयातामत्समेतासखीयुता ॥ मयानिवेदितंराजन्पुत्रीतेकमलाकरान् ॥ ५८ ॥ प्रेक्षमाणाऽ
तिदूरेसाप्रयातिनिर्जनेवने ॥ निषेधिताऽथपित्राऽसौगृहेकृत्वाजलाशयान् ॥ ५९ ॥ कमलान्वापयित्वाऽ
थपुष्पितान्भ्रमरावृतान् ॥ तथापिनिर्ययौबालाकमलासक्तचेतना ॥ ६० ॥ तदाराज्ञारक्षपालाःप्रेरिताः

शस्त्रपाणयः ॥ एवंरक्षायुतातन्वीमत्समेतासखीयुता ॥ ६१ ॥ क्रीडार्थंजाह्नवीतोयेनित्य
मायातियातिच ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

यशोवत्युवाच ॥ प्रातरुत्थायतन्वंगीचलिताचसखीयुता ॥ चामरैर्वीज्यमानासारक्षिताबहु
रक्षिभिः ॥ १ ॥ सायुधैश्चाऽतिसन्नद्धैःसहितावरवर्णिनी ॥ क्रीडार्थमत्रराजेंद्रसंप्राप्तानलिनींशुभाम् ॥
॥ २ ॥ अहमप्यनयासार्धंगंगातीरेसमागता ॥ अप्सरोभिःसमेताचकमलैःक्रीडमानया ॥ ३ ॥ एकावली
तथाचाऽहंजातेक्रीडापरेयदा ॥ सहसैवतदायातोदानवोबलसंयुतः ॥ ४ ॥ कालकेतुरितिख्यातोराक्ष
सैर्बहुभिर्युतः ॥ परिघासिगदाचापबाणतोमरपाणिभिः ॥ ५ ॥ दृष्ट्वाचैकावलीतेनरूपयौवनशालिनी ॥
द्वितीयाकामपत्नीवक्रीडमानासुपंकजैः ॥ ६ ॥ मयोक्तैकावलीराजन्कोऽयंदैत्यः समागतः ॥ गच्छा
वोरक्षपालानांमध्येपंकजलोचने ॥ ७ ॥ विमृश्यैवंसखीचाऽहंत्वरयैवगतेभयात् ॥ मध्येवैसैनिकानांतु
सायुधानांनृपात्मज ॥ ८ ॥ कालकेतुस्तुतांदृष्ट्वामोहितोमदनातुरः ॥ गदांगुर्वींगृहीत्वातुधावमानः
समागतः ॥ ९ ॥ रक्षकान्दूरतःकृत्वाजग्राहांबुजलोचनाम् ॥ त्रस्तांवेपथुसंयुक्तांक्रंदमानांकृशोदरीम् ॥
॥ १० ॥ त्यजैनांमांगृहाणेतिमयाचोक्तोपिदानवः ॥ नमांजग्राहकामार्तस्तांगृहीत्वाविनिःसृतः ॥ ११ ॥
तिष्ठतिष्ठेतिभाषंतोरक्षकास्तंमहाबलम् ॥ प्रतिषिध्यतुसंग्रामंचक्रुर्विस्मयकारकम् ॥ १२ ॥ तस्याऽ
पिराक्षसाः क्रूराःसर्वतः शस्त्रपाणयः ॥ युयुधूरक्षकैःसार्धंस्वामिकार्यकृतोद्यमाः ॥ १३ ॥ संग्रामस्तुतदा
जातःकालकेतोस्तथारणे ॥ निहत्यरक्षकान्सर्वान्गृहीत्वैनांमहाबलः ॥ १४ ॥ युक्तोराक्षससैन्येननिर्जगा
मपुरंप्रति ॥ वीक्ष्यतांरुदतींबालांगृहीतांदानवेनतु ॥ १५ ॥ पृष्ठतोऽहंगतातत्रयत्रनीतासखीमम ॥
विक्रोशंतीयथासामांपश्येदितिपदानुगा ॥ १६ ॥ साऽपिमामागतांवीक्ष्यकिंचित्स्वस्थाऽभवत्तदा ॥

गताऽहंतत्समीपेतुतामाभाष्यपुनःपुनः ॥ १७ ॥ सामांप्राप्याऽतिदुःखार्तास्तंभस्वेदसमाकुला ॥ कंठेगृही
त्वामांभूपरुरोदभृशदुःखिता ॥ १८ ॥ समामाहकालकेतुःप्रीतिपूर्वमिदंवचः ॥ समाश्वासयभीतांत्वंस
खींचंचललोचनाम् ॥ १९ ॥ प्राप्तंममाऽद्यनगरंदेवलोकसमंप्रिये ॥ दासोऽस्मितवरत्याहिकस्मात्क्रंद
सिकातरा ॥ २० ॥ कथयैनांसखींतेऽद्यस्वस्थाभवसुलोचने ॥ इत्युक्त्वामांसखीपार्श्वेसमारोप्यरथो
त्तमे ॥ २१ ॥ जगामतरसादुष्टःपुरेस्वस्यमनोहरे ॥ सैन्येनमहतायुक्तःप्रफुल्लवदनांबुजः ॥ २२ ॥ एका
वलींतथामांचसंस्थाप्यधवलेगृहे ॥ राक्षसान्गृहरक्षार्थंकल्पयामासकोटिशः ॥ २३ ॥ द्वितीयेदिवसेसोऽ
थमामुवाचरहोनृप. ॥ प्रबोधयसखींबालांशोचंतींविरहातुराम् ॥ २४ ॥ पत्नीमेभवसुश्रोणिसुखंभुंक्ष्व
यथेप्सितम् ॥ राज्यंत्वदीयंचंद्रास्येसेवकोऽहंसदातव ॥ २५ ॥ पुनरुक्तंमयावाक्यंश्रुत्वातद्भाषितंखरम् ॥
नाऽहंक्षमाऽप्रियंवक्तुंत्वमेनांकथयप्रभो ॥ २६ ॥ इत्युक्तेवचनेदुष्टोमदनक्षतमानसः ॥ उवाचविनयादेनां
सखींक्षामोदरींप्रियाम् ॥ २७ ॥ कृशोदरित्वयामंत्रोनिक्षिप्ताऽस्तिममोपरि ॥ तेनमेहृदयंकांतेहृतंतेवश
तांगतम् ॥ २८ ॥ तेनाऽहंतवदासोऽद्यकृतोऽस्मीतिविनिश्चयः ॥ भजमांकामबाणेनपीडितंविवशंभृशम्
॥ २९ ॥ यौवनंयातिरंभोरुचंचलंदुर्लभंतथा ॥ सफलंकुरुकल्याणिपतिंमांपरिरभ्यच ॥ ३० ॥ एकावल्यु
वाच ॥ पित्राऽहंकल्पितापूर्वंदातुंराजसुतायवै ॥ हैहयस्तुमहाभागःसमयामनसावृतः ॥ ३१ ॥ कथमन्यं
भजेकांतंत्यक्त्वाधर्मंसनातनम् ॥ कन्याधर्मंविहायाऽद्यवेत्सिशास्त्रविनिश्चयम् ॥ ३२ ॥ यस्मैदद्यात्पि
ताकामंकन्यातंपतिमाप्नुयात् ॥ परतंत्रासदाकन्यानस्वातंत्र्यंकदाचन ॥ ३३ ॥ इत्युक्तोऽपितयापापी
विरराामनमोहितः ॥ नमुमोचविशालाक्षींमांचपार्श्वस्थितांतथा ॥ ३४ ॥ पातालविवरेतस्यपुरंपरमसं
कटे ॥ राक्षसैरक्षितंदुर्गमंडितंपरिखावृतम् ॥ ३५ ॥ तत्रतिष्ठतिदुःखार्तासखीमेप्राणवल्लभा ॥ तेनाऽहं
विरहेणाऽत्रारटीमिसुदुःखिता ॥ ३६ ॥ एकवीरउवाच ॥ कथंत्वमत्रसंप्राप्तापुरात्तस्यदुरात्मनः ॥

विस्मयोमेमहानत्रतत्त्वंब्रूहिवरानने ॥ ३७ ॥ त्वयाचकथितंवाक्यंसन्दिग्धंभातिभामिनि ॥ हैहयार्थे
कल्पितासापित्रेतिममसांप्रतम् ॥ ३८ ॥ हैहयोनामराजाऽहंनान्योऽस्तिपृथिवीपतिः ॥ मदर्थेकथितासा
किंसखीतवसुलोचना ॥ ३९ ॥ एतन्मेसंशयंसुभ्रु च्छेत्तुमर्हसिभामिनि ॥ अहन्तामानयिष्यामितंहत्वा
राक्षसाधमम् ॥४०॥ स्थानंदर्शयमेतस्ययदिजानासिसुव्रते ॥ राज्ञेनिवेदितंकिंवाततपित्रेचाऽतिदुःखिता
॥ ४१ ॥ यस्यैषावल्लभापुत्रीनकिंजानातितांहताम् ॥ नोद्यमःकिंकृतस्तेनततोमोचनहेतवे ॥ ४२ ॥
बन्दीकृतांसुतांज्ञात्वाकथन्तिष्ठतिसुस्थिरः ॥ असमर्थोनृपःकिंवाकारणंब्रूहिसत्वरम् ॥ ४३ ॥ त्वयामे
ऽपहृतंचेतोगुणानुक्त्वाह्यमानुषान् ॥ सख्याःपङ्कजपत्राक्षिकृत कामवशोभृशम् ॥ ४४ ॥ कदापश्यामि
तांकांतांमोचयित्वाऽतिसङ्कटात् ॥ इतिमेहृदयेचाद्यकरोत्यतिमनोरथम् ॥ ४५ ॥ ब्रूहिमेगमनोपायंपुरेत
स्याऽतिदुर्गमे ॥ कथन्त्वमागतातस्मात्सङ्कटादत्रतद्वद ॥ ४६ ॥ यशोवत्युवाच ॥ बालभावान्मयामन्त्रो
भगवत्याविशांपते ॥ प्राप्तोऽस्तिब्राह्मणात्सिद्धात्सबीजध्यानपूर्वकः ॥ ४७ ॥ तत्राऽवस्थितयाराजन्म
याचित्तेविचारितम् ॥ आराधयामिसततंचंडिकांचंडविक्रमाम् ॥ ४८ ॥ सादेवीसेविताकामंवन्धमोक्ष
ङ्करिष्यति ॥ भक्तानुकम्पिनीशक्तिःसमर्थासर्वसाधने ॥ ४९ ॥ याविश्वंसृजतेशक्त्यापालयत्येवसापुनः
कल्पान्तेसंहरत्येवनिराकारानिराश्रया ॥ ५० ॥ इतिसंचिंत्यमनसादेवींविश्वेश्वरींशिवाम् ॥ ध्यात्वार
क्ताम्बरांसौम्यांसुरक्तनयनांहृदि ॥ ५१॥ संस्मृत्यमनसारूपंमन्त्रजाप्यपराऽभवम् ॥ उपासितामयादेवी
मासमेकंसमाधिना ॥ ५२ ॥ स्वप्नेममसमायाताभक्तिभावेनतोषिता ॥ मामाहाऽमृतयावाचाकिंसुप्ता
सीतिचंडिका ॥ ५३ ॥ उत्तिष्ठयाहितरसागंगातीरंमनोहरम् ॥ आगमिष्यतितत्रासौहैहयोनृपपुंगवः ॥
॥ ५४ ॥ एकवीरोमहाबाहुःसर्वशत्रुविमर्दनः ॥ दत्तात्रेयेणमन्मन्त्रोमहाविद्याभिध परः ॥ ५५ ॥ दत्तो
ऽस्मैसोऽपिसततंमामुपास्तेऽतिभक्तितः ॥ मय्यासक्तमतिर्नित्यंममपूजापरायणः॥ ५६ ॥ मामेवसर्वभूते

षुध्यायन्नास्तेचमत्परः ॥ सतेदुःखविनाशंवैकरिष्यतिमहामतिः ॥ ५७ ॥ मासुतोविहरंस्तत्रतवत्राताभ
विष्यति ॥ हत्वातंराक्षसंघोरंमोचयिष्यतिमानिनीम् ॥ ५८ ॥ एकावलीमेकवीरःसर्वशास्त्रविशारदः ॥
पश्चात्सैवपतिःकार्यस्त्वयाराजसुत शुभः ॥ ५९ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीप्रबुद्धाऽहन्तदैवहि ॥ कथितंस्व
प्नवृत्तान्तन्देव्याश्चाऽऽराधनन्तथा ॥ ६० ॥ प्रसन्नवदनाजाताश्रुत्वासाकमलेक्षणा ॥ विशेषेणचसन्तु
ष्टामामुवाचशुचिस्मिता ॥ ६१ ॥ गच्छतत्रत्वरायुक्ताकुरुकार्यंममप्रिये ॥ सत्यवाक्याभगवतीसाऽऽ
वांमोक्षंविधास्यति ॥ ६२ ॥ इत्याज्ञप्तातयाचाऽहंसख्यावैप्रेमयुक्तया ॥ मत्वोपसरणंयुक्तंतस्मात्स्था
नात्तदानृप ॥ ६३ ॥ चालिताऽहन्ततःशीघ्रं महादेवीप्रसादतः ॥ मार्गज्ञानंशीघ्रगतिर्मयाप्राप्तानृ
पात्मज ॥ ६४ ॥ इत्येतत्कथितंसर्वंकारणंममदुःखजम् ॥ कस्त्वङ्कस्यसुतश्चेतिवदवीरयथा
तथा ॥ ६५ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कन्धेद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

व्यासउवाच ॥ तस्यास्तुवचनंश्रुत्वारमापुत्र प्रतापवान् ॥ प्रफुल्लवदनांभोजस्तामुवाचवि
शाम्पते ॥ १ ॥ राजोवाच ॥ रम्भोरुयस्त्वयापृष्टोवृत्तान्तोविशदाक्षरः ॥ हैहयोऽहंचैकवीरनाम्नासिंधु
सुतासुत ॥ २ ॥ मनोमेयत्त्वयानूनंपरतन्त्रंकृतङ्किल ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिविरहेणाऽतिपीडितः ॥ ३ ॥
प्रथमंरूपमाख्यातंसर्वलोकातिगन्त्वया ॥ तेनमेविह्वलंजातंकामबाणहतंमनः ॥ ४ ॥ ततस्तस्यागुणाः
प्रोक्तास्तैस्तुचित्तंहृतंपुनः ॥ यत्त्वयोक्तंपुनर्वाक्यन्तेनमेविस्मयोऽभवत् ॥ ५ ॥ एकावल्यावच प्रोक्तंदान
वाग्रे मयावृतः ॥ हैहयस्तंविनानाऽन्यंवृणोमीतिविनिश्चयः ॥ ६ ॥ तेनवाक्येनतन्वंगिभृत्योऽहमधुना
कृतः ॥ त्वयातस्याःसुकेशांतेब्रूहिकिंकरवाणिवाम् ॥ ७ ॥ स्थानंतस्यनजानामिराक्षसस्यदुरात्मनः ॥
गतिर्मेनास्तिगमनेपुरेतस्मिन्सुलोचने ॥ ८ ॥ वदमान्त्वंविशालाक्षितत्रप्रापयितुंक्षमा ॥ प्रापयाशुसखीते

सायत्रतिष्ठतिसुन्दरी ॥ ९ ॥ हत्वातंराक्षसंक्रूरंमोचयिष्यामिसांप्रतम् ॥ विवशांशोकसन्तप्तांराजपुत्रीं
तवप्रियाम् ॥ १० ॥ विमुक्तदुःखांकृत्वाऽऽशुप्रापयिष्यामितेपुरम् ॥ पित्रेचाऽस्याःप्रदास्यामिकन्यामेका
वलीमहम् ॥ ११ ॥ पश्चाद्विवाहङ्कर्ताऽसौराजापुत्र्याःपरन्तपः ॥ एवन्तेमनसःकामोममचापिप्रियंवदे ॥
॥ १२ ॥ भविष्यतिससम्पूर्णःसाधनेनतवाऽधुना ॥ दर्शयाऽऽशुपुरन्तस्यपश्यमेत्वम्पराक्रमम् ॥ १३ ॥
यथाहन्मिदुराचारम्परदारापहारकम् ॥ तथाकुरुप्रियङ्कर्तुं शक्ताऽसिवरवर्णिनि ॥ १४ ॥ मार्गंदर्शयत
स्याऽद्यपुरस्यदुर्गमस्यच ॥ व्यासउवाच ॥ तन्निशम्यप्रियंवाक्यंमुदिताचयशोवती ॥ १५ ॥ तमुवाच
रमापुत्रंगमनोपायमादरात् ॥ मन्त्रंगृहाणराजेंद्रभगवत्यास्तुसिद्धिदम् ॥ १६ ॥ दर्शयिष्यामितस्याऽ
द्यपुरंराक्षसपालितम्॥सज्जोभवमहाभागगमनायमयासह॥१७॥ सैन्येनमहतायुक्तस्तत्रयुद्धंभविष्यति ॥
कलाकेतुर्महावीरोराक्षसैर्बलिभिर्वृतः ॥ १८ ॥ तस्मान्मन्त्रंगृहीत्वात्वंव्रजतत्रमयासह ॥ दर्शयिष्यामि
तेमार्गंपुरस्याऽस्यदुरात्मनः ॥१९॥ हत्वातम्पापकर्माणंमोचयाऽऽशुसखींमम॥ श्रुत्वातद्वचनंवीरोमन्त्रञ्ज
ग्राहसत्वरः ॥ २० ॥ दत्तात्रेयाद्देवयोगात्प्राप्ताज्ज्ञानिवराच्छुभात् ॥ योगेश्वरीमहामन्त्रत्रिलोकीतिल
काभिधम् ॥ २१ ॥ तेनसर्वज्ञताजातासर्वान्तश्चारितातथा ॥ तयासहजगामाऽऽशुपुरन्तस्यसुदुर्गमम्
॥ २२ ॥ रक्षितंराक्षसैर्घोरैःपातालमिवपन्नगैः ॥ यशोवत्याचसैन्येनमहतासंयुतोनृपः ॥ २३ ॥ तमायां
तंसमालोक्यदूतास्तस्यभयातुराः ॥ क्रोशन्तोऽभिययुःपार्श्वं कालकेतोस्तरस्विनः ॥ २४ ॥ तमूचुःस
हसामत्वाराक्षसङ्काममोहितम् ॥ एकावलीसमीपस्थङ्कुर्वंतम्विनयान्बहून् ॥ २५ ॥ दूताऊचुः ॥ राज
न्यशोवतीनारीकामिन्याःसहचारिणी ॥ आयातिसहसैन्येनराजपुत्रेणसंयुता ॥ २६ ॥ जयन्तोवामहा
राजकार्तिकेयोऽथवानुकिम् ॥ आगच्छतिबलोन्मत्तोवाहिनीसहितःकिल ॥ २७ ॥ संयत्तोभवराजेंद्र
सङ्ग्रामःसमुपस्थितः ॥ देवपुत्रेणयुध्यस्वत्यजवाकमलेक्षणाम् ॥ २८ ॥ इतोदूरेऽस्थितसैन्यन्तद्योजनत्र

यमात्रतः ॥ सज्जोभवमहीपालदुन्दुभिघोषयाऽऽशुवै ॥ २९ ॥ व्यासउवाच ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाराक्षसः क्रोधमूर्च्छितः ॥ राक्षसान्प्रेरयामाससायुधान्सबलान्बहून् ॥ ३० ॥ गच्छध्वंराक्षसाःसर्वेसम्मुखा शस्त्र पाणयः ॥ तावाज्ञाप्यकालकेतुःपप्रच्छप्रणयान्वितः ॥ ३१ ॥ एकावलींसमीपस्थांचित्रशांभृशदुःखिताम् कोऽयमायातितन्वङ्गि पितातेवापरःपुमान् ॥३२॥ त्वदर्थेसैन्यसंयुक्तोब्रूहिसत्यंकृशोदरि ॥ पितातेयदिसं प्राप्तोनेतुंत्वांविरहातुर ।३३।ज्ञात्वातेपितरंसभ्यक्संङ्ग्रामंनकरोम्यहम्॥आनयित्वागृहेपूजांरत्नैर्वस्त्रैर्हयैः शुभैः॥३४॥करोमितस्यचाऽऽतिथ्यंगृहेप्राप्तस्यसर्वथा ॥ अन्यश्चेद्यदिसंप्राप्तस्तंहन्मिनिशितैःशरैः ॥३५॥आ नीतःकिलकालेनमरणायमहात्मना ॥ तस्माद्वदविशालाक्षिकोयमायातिमंदधी ॥ ३६ ॥ अज्ञात्वामांदुरा धर्षंकालरूपंमहाबलम् ॥ एकावल्युवाच ॥ नजानेऽहंमहाभागकोऽयमायातिसत्वरः ॥ ३७ ॥ नमेऽस्ति विदितःकोऽपिस्थितायास्तवबंधने ॥ नाऽयंपितामेनभ्राताकोऽप्यन्योऽस्तिमहाबलः ॥ ३८ ॥ किमर्थ मिहचायातिनाऽहंवेदविनिश्चयम् ॥ दैत्यउवाच ॥ एवंवदन्त्यसीदूतावयस्यातेयशोवती ॥ ३९ ॥ समा नीयचतंवीरमागतेतिकृतोद्यमा ॥ क्वगतासासखीकान्तेविदग्धाकार्यनिश्चये ॥ ४० ॥ नाऽन्यःकोऽपिम मारातिर्योमेप्रतिबलोभवेत् ॥ व्यासउवाच ॥ एतस्मिन्नंतरेदूतास्तत्राऽन्येवैसमागताः ॥ ४१ ॥ तेहो चुस्त्वरिताभीताःकालकेतुंगृहेस्थितम् ॥ किंस्वस्थोऽसिमहाराजसमीपेसैन्यमागतम् ॥ ४२ ॥ निर्गच्छ नगरात्तूर्णंसैन्येनमहतावृतः ॥ इति तेषां वचःश्रुत्वाकालकेतुर्महाबलः ॥ ४३ ॥ रथमारुह्यत्वरितोनिर्य यौस्वपुराद्बहिः ॥ एकवीरोऽपिसहसाहयारूढःप्रतापवान् ॥ ४४ ॥ आगतस्तत्रकामिन्याविरहेणसमा कुलः ॥ युद्धंतयोरभूत्तत्रवृत्रवासवयोरिव ॥ ४५ ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैरादीपितदिगन्तरम् ॥ वर्तमा नेतदायुद्धेकातराणां भयावहे ॥ ४६ ॥ गदयाताडयामासदैत्यंसिंधुसुतासुतः ॥ सगतासुःपपातोर्व्यां वज्राहतइवाऽचलः ॥ ४७ ॥ पलायित्वागताःसर्वेराक्षसाभयपीडिताः ॥ यशोवतींततोगत्वावेगादेका

वलींतदा ॥ ४८ ॥ उवाचमधुरांवाणींविस्मितांमुदिताभृशम् ॥ एह्यालिनृपपुत्रेणदानवोऽसौनिपातितः ॥ ४९ ॥ एकवीरेणधीरेणयुद्धंकृत्वासुदारुणम् ॥ स्कन्धावारेऽप्यसौराजातिष्ठत्यद्यश्रमातुरः ॥ ५० ॥ दर्शनंकांक्षमाणस्तेश्रुतरूपगुणस्तव ॥ पश्यतंकुटिलापांगिमनोभवसमंनृपम् ॥ ५१ ॥ कथितात्वंमया पूर्वंतस्याऽग्रेजाह्नवीतटे ॥ पूर्णानुरागःसंजातस्तेनाऽसौविरहातुरः ॥ ५२ ॥ वांछतित्वांचारुरूपांद्रष्टुं नृपतिनन्दनः ॥ सातस्यवचनंश्रुत्वागमनायमनोदधे ॥ ५३ ॥ लज्जमानाभृशंभीत्याकौमारप्राप्तयातया ॥ कथन्तस्य मुखन्द्रक्ष्येकुमारीह्यवशाभृशम् ॥५४॥ समांगृह्णातिकामार्तइतिचिंताकुलासती ॥ यशोवत्या युतातत्रनरयानस्थितायया ॥ ५५ ॥ स्कंधावारेऽतिमलिनामलिनांबरधारिणी ॥ तामागतांविशाला क्षींदृष्ट्वाराजसुतोऽब्रवीत् ॥ ५६ ॥ दर्शनंदेहितन्वंगितृषितेनयनेमम ॥ कामातुरंचतंवीक्ष्यतांचलज्जा भरावृताम् ॥ ५७ ॥ नीतिज्ञाशिष्टमार्गज्ञातमुवाचयशोवती ॥ राजपुत्रपिताऽप्यस्यास्त्वामेनांदातु मिच्छति ॥ ५८ । एषाऽपित्वद्वशानूनंभवितासंगमस्तव ॥ कालंप्रतीक्ष्यराजेन्द्रनयैनांपितुरन्तिकम् ॥ ५९ ॥ सविवाहविधिंकृत्वादास्यतीतिविनिश्चयः ॥ सतस्यावचनंतथ्यंमत्वासैन्यसमन्वितः ॥ ६० ॥ समेतः कामिनीभ्यांतुययौतत्पितुराश्रमम् ॥ राजपुत्रींतथायातांश्रुत्वाप्रेमसमन्वितः॥६१॥ प्रययौसम्मुख स्तूर्णंसचिवैःपरिवेष्टितः ॥ बहुभिर्दिवसैर्दृष्टापुत्रीसामलिनाम्बरा ॥ ६२ ॥ यशोवत्यातुवृत्तान्तःकथि तोविस्तरात्पुनः ॥ एकवीरमिलित्वाऽसौगृहमानीयचादरात् ॥ ६३ ॥ पुण्येऽह्निकारयामासविवाहं विधिपूर्वकम् ॥ पारिबर्हंततोदत्वासंपूज्यविधिवत्तदा ॥ ६४ ॥ पुत्रींविसर्जयामांसयशोवत्यासमन्वि ताम् ॥ एवंविवाहेसंवृत्तेरमापुत्रोमुदान्वितः ॥ ६५ ॥ गृहंप्राप्यबहून्भोगान्बुभुजेप्रिययासमम् ॥ बभूवत स्यापुत्रस्तुकृतवीर्याभिधःकिल ॥ ६६ ॥ तत्सुतःकार्तवीर्यस्तुवंशोऽयंकथितोमया ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

राजोवाच ॥ भगवंस्त्वन्मुखांभोजाच्च्युतंदिव्यकथारसम् ॥ नतृप्तिमधिगच्छामिपिबंस्तु
सुधयासमम् ॥ १ ॥ विचित्रमिदमाख्यानंकथितंभवताम्म ॥ हैहयानांसमुत्पत्तिर्विस्तराद्विस्मयप्रदा
॥ २ ॥ परंकौतूहलंमेऽत्रयद्विष्णुःकमलापतिः ॥ देवदेवोजगन्नाथःसृष्टिस्थित्यंतकारकः ॥ ३ ॥ सोऽप्य
श्वभावमापन्नोभगवान्हरिरच्युत ॥ परतंत्रःकथंजातःस्वतंत्रःपुरुषोत्तमः ॥ ४ ॥ एतन्मेसंशयंब्रह्मञ्छे
त्तुमर्हसिसांप्रतम् ॥ सर्वज्ञस्त्वंमुनिश्रेष्ठब्रूहिवृत्तान्तमद्भुतम् ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्या
मिसंदेहस्याऽस्यनिर्णयम् ॥ तथा श्रुतंमयापूर्वं नारदान्मुनिसत्तमात् ॥ ६ ॥ ब्रह्मणोनामसःपुत्रोनारदो
नामतापसः ॥ सर्वज्ञःसर्वगःशान्तःसर्वलोकप्रियःकविः ॥ ७ ॥ सचैकदामुनिश्रेष्ठोविचरन्पृथिवीमि
माम् ॥ वादयन्महतींवीणांस्वरतानसमन्विताम् ॥ ८ ॥ बृहद्रथंतरादीनांसाम्नांभेदाननेकशः ॥ गाय
न्गायत्रममृतंसंप्राप्तोऽथममाऽऽश्रमम् ॥ ९ ॥ शम्याप्रासंमहातीर्थं सरस्वत्याःसुपावनम् ॥ निवासंमु
निमुख्यानांशर्मदंज्ञानदंतथा ॥१०॥ तमागतमहंप्रेक्ष्यब्रह्मपुत्रंमहाद्युतिम् ॥ अभ्युत्थानादिकंसर्वंकृतवान
र्चनादिकम् ॥ ११ ॥ अर्घ्यपाद्यविधिंकृत्वातस्याऽऽसनस्थितस्यच ॥ उपविष्टःसमीपेऽहंमुनेरमितते
जसः ॥ १२ ॥ दृष्ट्वाविश्रमिणंशान्तंनारदंज्ञानपारदम् ॥ तमपृच्छमहंराजन्यत्पृष्टोऽहंत्वयाऽधुना
॥ १३ ॥ असारेऽस्मिंस्तुसंसारेप्राणिनांकिंसुखंमुने ॥ नपश्यामिविनिश्चित्यकदाचित्कुत्रचित्क्वचित्
॥ १४ ॥ द्वीपेजातोजनन्याऽहंसंत्यक्तस्तांक्षणादपि ॥ अनाश्रयोवनेवृद्धिंप्राप्तःकर्मानुसारतः ॥ १५ ॥ तप
स्तप्तंमयाचोग्रं पर्वतेबहुवार्षिकम् ॥ पुत्रकामेनदेवर्षेशंकरःसमुपासितः ॥ १६ ॥ ततोमयाशुकःप्राप्तः
पुत्रोज्ञानवतांवरः ॥ पाठितस्तुमयासम्यग्वेदानांसारआदितः ॥ १७ ॥ सत्यत्वामांगतःक्वाऽपिरुदंतंवि
रहातुरम् ॥ लोकाल्लोकांतरंसाधोवचनात्तवबोधितः ॥ १८ ॥ ततोहंपुत्रसंतप्तस्त्यक्त्वामेरुंमहागिरिम्
मातरंमनसाकृत्वासंप्राप्तःकुरुजांगलम् ॥ १९ ॥ पुत्रस्नेहादतितरांकृशांगःशोकसंयुतः ॥ जानन्मिथ्येति

संसारंमायापाशनियंत्रितः ॥ २० ॥ ततोराज्ञावृतांज्ञात्वामातरंवासवींशुभाम् ॥ स्थितोऽत्रैवाऽऽश्रमं
कृत्वासरस्वत्यास्तटेशुभे ॥ २१ ॥ शंतनुःस्वर्गतिंप्राप्तोविधुराजननीस्थिता ॥ पुत्रद्वययुतासाध्वीभी
ष्मेणप्रतिपालिता ॥ २ ॥ चित्रांगदःकृतोराजागंगापुत्रेणधीमता ॥ कालेनसोऽपिमेभ्रातामृतःकाकसम
द्युतिः ॥ २३ ॥ ततःसत्यवतीमाता निमग्नाशोकसागरे ॥ चित्रांगदंमृतंपुत्रंरुरोदभृशमातुरा ॥ २४ ॥
संप्राप्तोऽहंमहाभागज्ञात्वातांदुःखितांसतीम् ॥ आश्वासितामयात्यर्थंभीष्मेणचमहात्मना ॥ २५ ॥ विचि
त्रवीर्यस्त्वपरोवीर्यवान्पृथिवीपतिः ॥ कृतोभीष्मेणभ्रातावैस्त्रीराज्यविमुखेनह ॥ २६ ॥ काशिराजसुतेर
म्येविजित्यपृथिवीपतीन् ॥ भीष्मेणाऽऽनीयस्वबलात्कन्यकेद्वेसमर्पिते ॥ २७ ॥ सत्यवत्यैशुभेकाले
विवाह परिकल्पितः ॥ भ्रातुर्विचित्रवीर्यस्यतदाऽहंसुखितोभवम् ॥ २८ ॥ पुनःसोपिमृतोभ्रातायक्ष्म
णापीडितोभृशम् ॥ अनपत्योयुवाधन्वीमातामेदुःखिताऽभवत् ॥ २९ ॥ काशिराजसुतेद्वेतुमृतंदृष्ट्वा
पतिंतदा ॥ पतिव्रताधर्मपरेभगिन्यौसंबभूवतुः ॥ ३० ॥ तेऊचतुःसतींश्वश्रूंरुदतींभृशदुःखिताम् ॥
पतिनासहगामिन्यौभविष्यावोहुताशने ॥ ३१ ॥ पुत्रेनसहतेश्वश्रूस्वर्गंगत्वाऽथनंदने ॥ सुखेनवहिरि
ष्यावःपतिनासहसंयुते ॥ ३२ ॥ निवारितेतदामात्रावध्वौतस्मान्महोद्यमात् ॥ स्नेहभावंसमाश्रित्यभी
ष्मस्यवचनात्तदा ॥ ३३ ॥ गांगेयेनचमात्रामेसंमंत्र्यचपरस्परम् ॥ कृत्वौर्ध्वदैहिकंसर्वं संस्मृतोऽहंगजा
ह्वये ॥ ३४ ॥ स्मृतमात्रस्तुमात्रावैज्ञात्वाभावमनोगतम् ॥ तरसैवाऽऽगतश्चाऽहंनगरंनागसाह्वयम्
॥ ३५ ॥ प्रणम्यमातरंमूर्ध्नासस्थितोऽथकृतांजलिः ॥ तामब्रुवंसुतप्तांगींपुत्रशोकेनकर्शिताम् ॥ ३६ ॥
मातस्त्वयाकिमाहूतोमनसाऽहंतपस्विनि ॥ आज्ञापयमहत्कार्यंदासोऽस्मिकरवाणिकिम् ॥ ३७ ॥
त्वंमेतीर्थंपरंमातर्देवश्चप्रथितःपरः ॥ आगताऽस्मिचतितश्चाऽत्रब्रूहिकृत्यंतवप्रियम् ॥ ३८ ॥ व्यास
उवाच ॥ इत्युक्त्वाऽहंस्थितःतत्रमातुरग्रेयदामुने ॥ तदासामामुवाचेदंपश्यंतीभीष्ममंतिके ॥ ३९ ॥ पुत्रतेऽ

ह्यमृतोभ्रातापीडितोराजयक्ष्मणा ॥ तेनाऽहंदुःखिताजातावंशच्छेदभयादिह ॥ ४० ॥ तस्मात्त्वमद्यमे
धाविन्मयाऽऽहूतःसमाधिना ॥ गांगेयस्यमतेनात्रपाराशर्यार्थसिद्धये ॥ ४१ ॥ कुलस्थापयनष्टंत्वंशं
तनोर्नामकारणात् ॥ रक्षमांदुःखतःकृष्णवंशच्छेदोद्भवादद्भुतम् ॥४२॥ काशिराजसुतेभार्येभ्रातुस्तवयवी
यसः ॥ साधोर्विचित्रवीर्यस्यरूपयौवनभूषिते ॥ ४३ ॥ ताभ्यांसगम्यमेधाविन्पुत्रोत्पादनकंकुरु ॥
रक्षत्वंभारतंवंशंनात्रदोषोऽस्तिकर्हिचित् ॥ ४४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिमातुर्वचःश्रुत्वाजातशिंचतातुरो
ह्यहम् ॥ लज्जयाऽकुलचित्तस्तामब्रुवंविनयानतः ॥ ४५ ॥ मातःपापाधिकंकर्मपरदाराभिमर्शनम् ॥
ज्ञात्वाधर्मपथंसम्यक्करोमिकथमादरात् ॥ ४६ ॥ तथायवीयसोभ्रातुर्वधूःकन्याप्रकीर्तिता ॥ व्यभिचारं
कथंकुर्यामधीत्यनिगमानहम् ॥ ४७ ॥ अन्यायेननकर्तव्यंसर्वथाकुलरक्षणम् ॥ नतरंतिहिसंसारा
त्पितरःपापकारिणः ॥ ४८ ॥ लोकानामुपदेष्टायःपुराणानांप्रवर्तकः ॥ सकथंकुत्सितंकर्मज्ञात्वाकुर्या
न्महाद्भुतम् ॥ ४९ ॥ पुनरुक्तोह्ययंमात्रारुदत्याभृशमंतिके ॥ पुत्रशोकातितप्तायावंशरक्षणकाम्यया
॥ ५० ॥ पाराशर्यनतेदोषोवचनान्ममपुत्रक ॥ गुरूणांवचनंतथ्यंसदोषमपिमानवैः ॥ ५१ ॥ कर्तव्यम
विचार्यैवशिष्टाचारप्रमाणतः ॥ वचनंकुरुमेपुत्रनतेदोषोऽस्तिमानद ॥ ५२ ॥ पुत्रस्यजननंकृत्वासुखि
नींकुरुमातरम् ॥ विशेषेणतुसंतप्तांमग्नांशोकार्णवेसुत ॥ ५३ ॥ इतितांब्रुवतींश्रुत्वातदासुरनदीसुतः ॥
मामुवाचविशेषज्ञःसूक्ष्मधर्मस्यनिर्णये ॥ ५४ ॥ द्वैपायनविचारोऽत्रनकर्तव्यस्त्वयाऽनघ ॥ मातुर्वचन
मादायविहरस्वयथासुखम् ॥५५॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वामातुश्चप्रार्थनंतथा ॥ निःशंकोऽहं
तदाजातःकार्येतस्मिञ्जुगुप्सिते ॥ ५६ ॥ अम्बिकायांप्रवृत्तोऽहमृतुमत्यांमुदानिशि ॥ मयिविमनसायां
तुतापसेकुत्सितेभृशम् ॥ ५७ ॥ शप्तामयासासुश्रोणीप्रसंगेप्रथमेतदा ॥ अंधस्तेभवितापुत्रोयतोनेत्रेनि
मीलिते ॥ ५८ ॥ द्वितीयेहिमुनिश्रेष्ठपृष्टोमात्रारहःपुनः ॥ भविष्यतिसुतःपुत्रकाशिराजसुतोदरे ॥५९॥

मयोक्ताजननीतत्र व्रीडानम्रमुखेनह ॥ विनेत्रोभवितापुत्रोमातःशापान्ममैवहि ॥ ६० ॥ तयानिर्भर्त्सित
स्तत्रकठोरवचसामुने ॥ कथंपुत्रत्वयाशप्तःपुत्रस्तेंधोभविष्यति ॥ ६१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधे चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

व्यासउवाच ॥ वासवीचकिताजाताश्रुत्वामेवाक्यमीदृशम् ॥ दाशेयीमामुवाचेदंपुत्रार्थेभृशमा
तुरा ॥ १ ॥ अंबालिकावधूर्धन्याकाशिराजसुतासुत ॥ भार्याविचित्रवीर्यस्यविधवाशोकसंयुता ॥ २ ॥
सर्वलक्षणसंपन्नारूपयौवनशालिनी ॥ तस्यांजनयसंगंत्वंकृत्वापुत्रंसुसंमतम् ॥ ३ ॥ नांधोराजाधिकारी
स्यात्तस्मात्पुत्रंमनोहरम् ॥ उत्पादयराजपुत्र्यांवचनान्ममसानद ॥ ४ ॥ इत्युक्तोऽहंतदामात्रास्थितस्तत्र
गजाह्वये ॥ यावदृतुमतीजाताकाशिराजसुतामुने ॥ ५ ॥ एकांतेशयनागारेप्राप्तासाममसन्निधौ ॥ लज्ज
मानासुकेशांतास्वश्वश्रूवचनात्तदा ॥ ६ ॥ दृष्ट्वामांजटिलंदांतंतापसंरसवर्जितम् ॥ सास्वेदवदनाजाता
पांडुराविमनाभृशम् ॥ ७ ॥ कुपितोऽहंतदादृष्ट्वाकामिनींनिशिसंगताम् ॥ वेपमानांस्थितांपार्श्वेह्य
ब्रुवंतामहंरुषा ॥ ८ ॥ दृष्ट्वामांयदिगर्वेणपांडुवर्णासमावृता ॥ अतस्तेतनयःपांडुर्भविष्यतिसुमध्यमे
॥ ९ ॥ इत्युक्त्वानिशितत्रैवस्थितोबालिकयायुतः ॥ भुक्त्वातांनिशिनिर्यातःस्थानमापृच्छ्यमातरम्
॥ १० ॥ ततस्ताभ्यांसुतौकालेप्रसूतावंधपांडुरौ ॥ धृतराष्ट्रश्चपांडुश्चप्रथितौसबभूवतुः ॥ ११ ॥ मा-
तामेविमनाजातातादृशौवीक्ष्यतौसुतौ ॥ ततःसंवत्सरस्यांतेमामाहूयतदाब्रवीत् ॥ १२ ॥ द्वैपायनसुतौ
जातौराज्ययोग्यौनतादृशौ ॥ अन्यंमनोहरंपुत्रंसमुत्पादयमेप्रियम् ॥ १३ ॥ तथेतिसामयाप्रोक्तामुदिता
जननीतदा ॥ अंबिकांप्रार्थयामाससुतार्थेकालआगते ॥ १४ ॥ पुत्रिव्यासंसमालिंग्यपुत्रमुत्पादयाऽद्भु
तम् ॥ कुरुवंशस्यकर्तारंराज्ययोग्यंवरानने ॥ १५ ॥ वधूर्लज्जान्वितांकिंचिन्नोवाचवचनंतदा ॥ गतोऽहं
शयनागारेमातुस्तद्वचनान्निशि ॥ १६ ॥ दासीविचित्रवीर्यस्यरूपयौवनसंयुता ॥ प्रेषितांबिकयात्वत्रवि

चित्राभरणांबरा ॥ १७ ॥ चंदनारक्तदेहासापुष्पमालाविभूषिता ॥ आयाताहावसंयुक्तासुकेशीहंसगामि
नी ॥ १८ । पर्यंकेमांसमावेश्यसंस्थिताप्रेमसंयुता ॥ प्रसन्नोऽहंतदातस्याविलासेनाऽभवंमुने । १९॥
रात्रौसंक्रीडितंप्रेम्णातयासहमयाभृशम् ॥ वरोदत्तःपुनस्तस्यैप्रसन्नेनतुनारद ॥ २० ॥ सुभगेभविता
पुत्रःसर्वलक्षणसंयुतः ॥ सुरूपः सर्वधर्मज्ञःसत्यवादीशमेरतः ॥ २१ ॥ सतदाविदुरोजातस्त्रयःपुत्रामयाऽ
भवन् ॥ मायावृद्धिंगतासाधोपरक्षेत्रोद्भवेमम ॥ २२ ॥ विस्मृतःशुकसंबंधीविरहःशोककारणम् ॥
दृष्ट्वात्रीन्स्वसुतान्कामंवीर्यवान्वीर्यसंमतान् ॥ २३ ॥ मायाबलवतीब्रह्मन्दुस्त्यजाह्यकृतात्मभिः ॥
अरूपाचनिरालंबाज्ञानिनामपिमोहिनी ॥ २४ ॥ मातरिस्नेहसंबद्धंतथापुत्रेषुसंवृतम् ॥ नमेचित्तंवने
शांतिमगान्मुनिवरोत्तम ॥ २५ ॥ दोलारूढंमनोजातंकदाचिद्धस्तिनापुरे ॥ पुनः सरस्वतीतीरेनचैकत्र
व्यवस्थितिः ॥ २६ ॥ कदाचिच्चिंतयञ्ज्ञानंमानसेप्रतिभातिवै ॥ केऽमीपुत्रा क्वमोहोऽयंनश्राद्धार्हामृत
स्यमे ॥ २७ ॥ व्यभिचारोद्भवाः किंमेसुखदाःस्युःसुताःकिल ॥ मायाबलवतीमोहंवितनोतिहिमानसे
॥ २८ ॥ जानन्मोहांधकूपेऽस्मिन्पतितोऽहंमृषामुने ॥ इत्यकुर्वंरहस्तापंकदाचित्सुसमाहितः॥ २९ ॥
राज्यंप्रापततःपांडुर्बलवान्भीष्मसंमतः ॥ तदाममनोजातंप्रसन्नंसुतकारणात् । ३० ॥ कुंतीमाद्रीसु
रूपेद्वेभार्येतस्यबभूवतुः ॥ शूरसेनसुताकुंतीमद्रराजसुतापरा ॥ ३१ ॥ सशापंद्विजतःप्राप्यकामिनीद्वय
संयुतः ॥ पांडुर्निर्वेदमापन्नस्त्यक्त्वाराज्यंवनंगतः ॥ ३२ ॥ तदामामाविशच्छोकःश्रुत्वापुत्रंवनेस्थि
तम् ॥ गतोहंतत्रयत्राऽसौभार्याभ्यांसहसंस्थितः ॥ ३३ ॥ तमाश्वास्यवनेपांडुंपुनःप्राप्तोगजाह्वये ॥
धृतराष्ट्रंसमाभाष्यह्यगमंब्रह्मजातटे ॥ ३४ ॥ क्षेत्रजान्पंचपुत्रान्ससमुत्पाद्यवनाश्रमे ॥ धर्मतोवायुतः
शक्रादश्विभ्यांपंचपांडवान् ॥ ३५ ॥ युधिष्ठिरोभीमसेनस्तथैवाऽर्जुनइत्यपि ॥ कुंतीपुत्राःसमाख्या
ताधर्मानिलसुरेशजाः ॥ ३६ ॥ नकुलःसहदेवश्चमद्रराजसुतासुतौ ॥ कदाचित्तुरहोमाद्रींसमालिंग्यम

हीपतिः ॥ ३७ ॥ मृतःशापात्तुमुनिभिःसंस्कृतोहुतभुङ्मुखे ॥ माद्रीतत्रसतीभूत्वाप्रविष्टापतिनासह
॥ ३८ ॥ स्थितापुत्रयुताकुंतीज्वलितेजातवेदसि । मुनयःसुतसंयुक्तांशूरसेनसुतांतदा ॥ ३९ ॥ दुःखि
तांपतिहीनांतामानिन्युर्गजसाह्वये ॥ समर्पिताऽथभीष्मायविदुरायमहात्मने ॥ ४० ॥ श्रुत्वाऽहंसुख
दुःखाभ्यांपीडितस्तुपरात्मभिः ॥ भीष्मेणपालिताःपुत्राःपांडोरितिविचिंत्यते ॥ ४१ ॥ विदुरेणतथाप्री
त्याधृतराष्ट्रेणधीमता ॥ दुर्योधनादयस्तस्यपुत्रायेक्रूरमानसाः ॥ ४२ ॥ एकत्रस्थितिमापन्नाविरोधंच
क्रुरद्भुतम् ॥ द्रोणाचार्यस्तुसंप्राप्तस्तत्रभीष्मेणमानितः ॥ ४३ ॥ अध्यापनायपुत्राणांपुरेतस्मिन्निवा
सितः ॥ कर्णःकुंत्यापरित्यक्तोजातमात्रःशिशुर्यदा ॥ ४४ ॥ सूतेनपालितोनद्यांप्राप्तश्चाऽधिरथेनह ॥
दुर्योधनप्रियश्चाऽभूत्कर्णःशूरतमस्तथा ॥ ४५ ॥ परस्परंविरोधोभूद्भीमदुर्योधनादिषु ॥ धृतराष्ट्रस्तु
संचिंत्यक्लेशंपुत्रेषुतेषुच ॥ ४६ ॥ निवासंकल्पयामासपांडवानांमहात्मनाम् ॥ विरोधशमनायैवनगरे
वारणावते ॥ ४७ ॥ दुर्योधनेनतत्रैवद्रोहाज्जतुगृहाणिवै ॥ कारितानिचदिव्यानिप्रेष्यमित्रंपुरोचनम्
॥ ४८ ॥ श्रुत्वाजतुगृहेदग्धान्पांडवान्पृथयायुतान् ॥ पौत्रभावान्मुनिश्रेष्ठमग्नोऽहंव्यसनार्णवे ॥ ४९ ॥
शोकातुरोभृशंशून्येवनेपश्यन्नहर्निशम् ॥ दृष्टामयैकचक्रायांपांडवादुःखकर्शिताः ॥ ५० ॥ ततस्तुष्ट
मनाश्चाऽहंजातःपार्थान्विलोक्यच ॥ प्रेरितास्तेमयातूर्णंद्रुपदस्यपुरंप्रति ॥ ५१ ॥ तेगतास्तत्रदुःखा
र्ताविप्रवेषधराःकृशाः ॥ मृगचर्मपरीधानाःसभायांसंस्थितास्तदा ॥ ५२ ॥ कृत्वापराक्रमंजिष्णुःसजि
त्वद्रुपदात्मजाम् ॥ चक्रुर्विवाहंमानिन्यापंचैवमातृवाक्यतः ॥ ५३ ॥ दृष्ट्वाविवाहंतेषांतुमुदितोऽहं
भृशंतदा ॥ ततोनागाह्वयेप्राप्ताःपांचालीसहितामुने ॥ ५४ ॥ निवासंखांडवप्रस्थंधृतराष्ट्रेणकल्पितम् ॥
पांडवानांद्विजश्रेष्ठवसुदेवसुतेनवै ॥ ५५ ॥ तर्पितःपावकस्तत्रविष्णुनासहजिष्णुना ॥ राजसूयःकृतोयज्ञ
स्तदाहंमुदितोभवम् ॥ ५६ ॥ दृष्ट्वाथविभवंतेषांतथामयकृतांसभाम् ॥ दुर्योधनोतिसंतप्तोदुरोदरम

थाकरोत् ॥ ५७ ॥ दुर्द्यूतवेदीशकुनिरनक्षज्ञश्चधर्मजः ॥ हृतंराज्यंधनंसर्वंयाज्ञसेनीचक्लेशिता ॥ ५८ ॥
वनेद्वादशवर्षाणिपांडवास्तेविवासिताः ॥ पांचालीसहितास्तेनदुःखंमेजनितंभृशम् ॥ ५९ ॥ एवंनारद
संसारेसुखदुःखात्मकेभृशम् ॥ निमग्नोऽहंभ्रमेणैवजानन्धर्मंसनातनम् ॥ ६० ॥ कोऽहंकस्यसुतास्तेऽमी
कामाताकिंसुखंपुनः ॥ येनमेहृदयंमोहाद्भ्रमतीतिदिवानिशम् ॥ ६१ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिसंतोषो
नाऽधिगच्छति ॥ दोलारूढंमनोमेऽत्रचंचलंनस्थिरंभवेत् ॥ ६२ ॥ सर्वज्ञोसिमुनिश्रेष्ठसंदेहंमेनिवर्तय ॥
तथाकुरुयथाऽहंस्यांसुखितोविगतज्वरः ॥ ६३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेषष्ठस्कन्धेपञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

व्यासउवाच ॥ इतिमेवचनं श्रुत्वानारद परमार्थवित् ॥ मामाहचस्मितंकृत्वापृच्छंतंमोहकार
णम् ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ पाराशर्यपुराणज्ञकिंपृच्छसिसुनिश्चयम् ॥ संसारेऽस्मिन्विनामोहंकोऽपि
नास्तिशरीरवान् ॥ २ ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रःसनकः कपिलस्तथा ॥ माययावेष्टिताः सर्वेभ्रमंतिभवव
र्त्मनि ॥ ३ ॥ ज्ञानिनंमांजनोवेत्तिभ्रांतोऽहंसर्वलोकवत् ॥ शृणुमेपूर्ववृत्तांतंप्रब्रवीमिसुनिश्चितम् ॥ ४ ॥
दुःखंमयायथापूर्वमनुभूतंमहत्तरम् ॥ स्वकृतेनचमोहेनभार्यार्थेवासवीसुत ॥ ५ ॥ एकदापर्वतश्चाऽहंदे
वलोकान्महीतलम् ॥ प्राप्तौविलोकनार्थायभारतंखंडमुत्तमम् ॥ ६ ॥ भ्रमंतौसहितावुर्व्यांपश्यंतौतीर्थ
मंडलम् ॥ पावनानिचस्थानानिमुनीनामाश्रमाञ्छुभान् ॥ ७ ॥ शपथंदेवलोकात्तुकृत्वापूर्वंपरस्परम् ॥
चलितौसमयंचेमंसंमंत्र्यनिश्चयेनवै ॥ ८ ॥ चित्तवृत्तिस्तुवक्तव्यायादृशीयस्यजायते ॥ शुभावाऽप्यशुभा
वाऽपिनगोप्तव्याकदाचन ॥ ९ ॥ भोजनेच्छाधनेच्छाऽपिरतीच्छावाभवेदपि ॥ यादृशीयस्यचित्तेतुकथनी
यापरस्परम् ॥ १० ॥ इत्यावांसमयंकृत्वास्वर्गाद्भूलोकमागतौ ॥ एकचित्तौमुनीभूतौविचरंतौयथेच्छया ॥ ११ ॥
एवंभ्रमन्तौलोकेऽस्मिन्ग्रीष्मान्तेसमुपागते ॥ संजयस्यपुरंरम्यंसप्राप्तौनृपतेःपुनः ॥ १२ ॥ तेनसंपूजि

तौभक्त्याराज्ञासंमानितौभृशम् ॥ स्थितौतत्रगृहेतस्यचातुर्मास्यंमहात्मनः ॥ १३ ॥ वार्षिकाश्चतुरोमा
सादुर्गमाःपथिसर्वदा ॥ तस्मादेकत्रविबुधैःस्थातव्यमितिनिश्चयः ॥ १४ ॥ अष्टौमासास्तुप्रवसेत्सदा
कार्यवशाद्द्विजः ॥ वर्षाकालेनगंतव्यंप्रवासेसुखमिच्छता ॥ १५ ॥ इतिसंचिंत्यमनसासंजयस्यगृहेतदा
संस्थितौमानितौराज्ञाकृतातिथ्यौमहात्मना ॥ १६ ॥ दमयंतीतिविख्यातातस्यपुत्रीमहीपतेः ॥ आज्ञप्ता
परिचर्यार्थंसुदतीसुन्दरीभृशम् ॥ १७ ॥ विवेकज्ञाविशालाक्षीराजपुत्रीकृतोद्यमा ॥ सेवनंसर्वकाले
चक्रेदधादुभयोरपि ॥ १८ ॥ स्नानार्थमुदकंकालेभोजनंमृष्टमायतम् ॥ मुखवासन्तथाचाऽन्यंयदिष्टं
तद्ददातिसा ॥ १९ ॥ मनोभिलषितान्कामानुभयोरपिकन्यका ॥ व्यजनासनशय्यादीन्वांछितानप्यक
ल्पयत् ॥ २० ॥ एवंसंसेव्यमानौतुस्थितौराज्ञोगृहेकिल ॥ वेदाध्ययनसंशीलावावां वेदव्रतेरतौ ॥ २१ ॥
अहंवीणांकरेकृत्वासाधयित्वास्वरोत्तमम् ॥ गायनंसामसुस्वादमगांकर्णरसायनम् ॥ २२ ॥ राजपुत्री
तुतच्छ्रुत्वासामगानंमनोहरम् ॥ बभूवमयिरागाढ्याप्रीतियुक्ताविशारदा ॥ २३ ॥ दिनेदिनेनुरागोऽस्या
मयिवृद्धिंगतःपरः ॥ ममाऽपिप्रीतियुक्तायामनोजातंस्पृहापरम् ॥ २४ ॥ ममतस्यचसाकन्याभोजनादि
षुकर्हिचित् ॥ अकरोदंतरंकिंचित्सेवाभेदरसान्विता ॥ २५ ॥ स्नानायोष्णजलंमह्यंपर्वतायचशीतलम् ॥
दधिमह्यं तथातक्रंपर्वतायाऽत्यकल्पयत् ॥ २६ ॥ शयनास्तरणंशुभ्रं मदर्थेपर्यकल्पयत् ॥ प्रीत्यापरमया
यद्वत्पर्वतायनतादृशम् ॥ २७ ॥ विलोकयतिमांप्रेम्णासुंदरीनचपर्वतम् ॥ ततोऽस्यास्तादृशंदृष्ट्वापर्वतः
प्रेमकारणम् ॥ २८ ॥ मनसाचिंतयामासकिमेतदितिविस्मितः ॥ पप्रच्छमांरहःसम्यग्ब्रूहिनारदसर्वथा
॥ २९ ॥ राजपुत्रीत्वयिप्रेमकरोतिमुदिताभृशम् ॥ ददातिभक्ष्यभोज्यानिस्नेहयुक्ता समंततः ॥ ३० ॥
नतथामयिभेदोऽत्रसन्देहंजनयत्यसौ ॥ मन्यतेत्वांपतिंकर्तुं सर्वथासंजयात्मजा ॥ ३१ ॥ तवाऽपिता
दृशंभावंजानामिलक्षणैरहम् ॥ नेत्रवक्त्रविकारैश्चज्ञायतेप्रीतिकारणम् ॥ ३२ ॥ सत्यंवदनतेमिथ्यावक्त

व्यंवचनंमुने ॥ स्वर्गतःसमयंकृत्वाचलितौसंस्मराऽधुना ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥ पृष्टोऽहंपर्वतेनेदंका
रणंतुहठाद्यदा ॥ तदाऽहंह्रीसमाक्रान्तःसंजातश्चाऽब्रुवंपुनः ॥ ३४ ॥ पर्वतैषाविशालाक्षीपतिंमांकर्तुमुद्यता ॥
ममाऽपिमानसोभावोवर्ततेऽस्यांविशेषतः ॥ ३५ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंसत्यंपर्वतःकोपसंयुतः ॥ मामुवाच
मुनिर्वाक्यंधिग्धिगितिपुनः पुनः । ३६ ॥ प्रथमंशपथान्कृत्वावञ्चितोऽहन्त्वयायतः ॥ भववानरवक्त्र
स्त्वंशापाच्चममित्रध्रुक् ॥ ३७ ॥ इतिशप्तस्तुतेनाऽहंकुपितेनमहात्मना ॥ सहसाह्यभवंक्रूरःशाखा
मृगमुखस्तदा ॥ ३८ ॥ मयाऽपिनकृतातस्मिन्क्षमातुभगिनीसुते ॥ सोऽपिशप्तोऽतिकोपाद्वैमास्वर्गेते
गतिःकिल ॥ ३९ ॥ स्वल्पेऽपराधेयस्मान्मांशप्तवानसिपर्वत ॥ तस्मात्तवापिमन्दात्मन्मृत्युलोकेस्थितिः
किल ॥ ४० ॥ पर्वतस्तुगतस्तस्मान्नगराद्विमनाभृशम् ॥ अहंवानरवक्त्रस्तुसंजातस्तत्क्षणादपि ॥ ४१ ॥
दृष्ट्वामांवानरंक्रूरं राजपुत्रीविलक्षणा ॥ विमनाऽतीवसंजातावीणाश्रवणलालसा ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥
ततःकिमभवद्ब्रह्मन्कथंशापोनिवर्तितः ॥ मानुषास्यःपुनर्जातोभवान्ब्रूहियथाविधि ॥ ४३ ॥ पर्वतःक्वगतो
भूयःसंगमोयुवयोरभूत् ॥ कदाकुत्रकथंसर्वंविस्तरेणवदस्वह ॥ ४४ ॥ नारदउवाच ॥ किंब्रवीमिमहा
भावमायायाश्चरितंमहत् ॥ दुःखितोहंऽभृशंतत्रपर्वतेरुषितेगते ॥ ४५ ॥ पुनःसेवापरात्यर्थंराजपुत्री
ममाभवत् ॥ गतेऽथपर्वतेकामंस्थितस्तत्रैवसद्मनि ॥ ४६ ॥ अहंदुःखान्वितोदीनस्तथावानरवन्मुखः
विशेषेणतुचिंचार्तःकिंमेस्यादितिचिंतयन् ॥ ४७ ॥ संजयोऽथसुतांदृष्ट्वाकिंचित्प्रकटयौवनाम् ॥ विवा
हार्थंराजसुतामपृच्छत्सचिवंतदा ॥ ४८ ॥ विवाहकालःसंप्राप्तःसुतायाममसांप्रतम् ॥ योग्यंवरंममब्रूहि
राजपुत्रंसुसंमतम् ॥ ४९ ॥ रूपौदार्यगुणैर्युक्तंशूरंसुकुलसंभवम् ॥ विवाहंविधिवत्पुत्र्याःकरोमिकिल
सांप्रतम् ॥ ५० ॥ प्रधानस्त्वब्रवीद्राजन्राजपुत्राह्यनेकशः ॥ वर्ततेभुविपुत्र्यास्तेयोग्यासर्वगुणान्विताः
॥ ५१ ॥ यस्मिन्रुचिस्तेराजेंद्रतमाहूयनृपात्मजम् ॥ देहिकन्यांधनंभूरिहस्त्यश्वरथसंयुतम् ॥ ५२ ॥

नारदउवाच ॥ पितुश्चिकीर्षितंज्ञात्वादमयंतीतदानृपम् ॥ धात्र्यामुखेनवाक्यज्ञातमुवाचरहःस्थितम्
॥ ५३ ॥ धात्र्युवाच ॥ दमयंतीमहाराजपुत्रीतेमामथाऽब्रवीत् ॥ पितरंब्रूहिधात्रेयिवचनान्मेसुखान्वितम्
॥ ५४ ॥ मयावृतोऽथमेधावीनारदोमहतीयुतः ॥ नादमोहितयाकामंनाऽन्यःकोऽपिप्रियोमम ॥ ५५ ॥
कुरुमेवांछितंतातविवाहंमुनिनासह ॥ नाऽन्यंवरिष्येधर्मज्ञनारदंतुपतिंविना ॥ ५६ ॥ मग्नाऽहंनादसिं
धौवैनक्हीनेरसात्मके ॥ अक्षारेसुखसंपूर्णेतिमिंगिलविवर्जिते ॥ ५७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

॥ नारदउवाच ॥ तत्पुत्र्यावचनंश्रुत्वाराजाधात्रीमुखात्ततः ॥ भार्यांप्रोवाचकैकेयींस
मीपस्थांसुलोचनाम् ॥ १ ॥ राजोवाच ॥ यदुक्तंवचनंकांतेधात्र्यातत्तुत्वया श्रुतम् ॥ वृतोऽ
यंनारदःकामंमुनिर्वानरवक्त्रभाक्॥२॥किमिदंचिंतितंपुत्र्याबुद्धिहीनंविचेष्टितम्॥कथमस्मैमयादेयाकन्याह
रिमुखायसा॥३॥ क्वाऽसौभिक्षुःकुरूपःक्वदमयंतीममाऽऽत्मजा ॥ विपरीतमिदंकार्यंनविधेयंकदाचन
॥४॥तामेकान्तेसुकेशांतेनिवारयहठात्सुताम् ॥ युक्त्यासुनिरतांमुग्धांशास्त्रवृद्धानुसारया॥५॥इतिभर्तृ
वचःश्रुत्वाजननीतामथाऽब्रवीत् ॥ क्वतेरूपंमुनिःक्वाऽसौवानरास्योऽधनःपुनः ॥ ६ ॥ कथंमोह
मवाप्ताऽसिभिक्षुकेचतुरापुनः ॥ लताकोमलदेहात्वंभस्मरूक्षतनुस्त्वयम् ॥ ७ ॥ वार्तावानरवक्त्रेणकथंयु
क्तातवाऽनघे ॥ काप्रीतिःकुत्सितेपुंसिभविष्यतिशुचिस्मिते ॥ ८ ॥ वरस्तेराजपुत्रोऽस्तुमाकुरुत्वंवृथा
शठम् ॥ पितातेदुःखमाप्नोतिश्रुत्वाधात्रीमुखाद्वचः ॥ ९ ॥ लग्नांबुबूलवृक्षेणकोमलांमालतीलताम् ॥
दृष्ट्वाकस्यमनःखेदंचतुरस्यनगच्छति ॥ १० ॥ दासेरकायतांबूलीदलानिकोमलानिकः ॥ ददातिभक्षणा
र्थायमूर्खोऽपिधरणीतले ॥ ११ ॥ वीक्ष्यत्वांकरसंलग्नांनारदस्यसमीपतः ॥ विवाहेवर्तमानेतुकस्यचेतो
नदह्यति ॥ १२ ॥ कुमुखेनसमंवार्तानरुचिंजनयत्यतः ॥ आमरणात्तुकथंकालःक्षपितव्यस्त्वयामुना

॥ १३ ॥ नारदउवाच ॥ इतिमातुर्वचःश्रुत्वादमयंतीभृशातुरा ॥ मातरंप्राहतन्वंगीमयिसाकृतनिश्चया
॥ १४ ॥ किंमुखेनचरूपेणमूर्खस्यचधनेनकिम् ॥ किंराज्येनाऽविदग्धयरसमार्गाविदोस्यच ॥ १५ ॥ हरि
एयोऽपिवनेधन्यायानादेनविमोहिताः ॥ मातःप्राणान्प्रयच्छंतिधिङ्मूर्खान्मानुषान्भुवि ॥ १६ ॥ नारदो
वेत्तियांविद्यांमातःसप्तस्वरात्मिकाम् ॥ तृतीयःकोऽपिनोवेदशिवादन्यःपुमान्किल ॥ १७ ॥ मूर्खेणसहसं
वासोमरणंतत्क्षणेक्षणे ॥ रूपवान्धनवांस्त्याज्योगुणहीनोनरःसदा ॥ १८ ॥ धिङ्मैत्रीमूर्खभूपालेवृथा
गर्वसमन्विते ॥ गुणज्ञेभिक्षुकेश्रेष्ठावचनात्सुखदायिनी ॥ १९ ॥ स्वरज्ञोग्रामवित्कामंमूर्छनाज्ञानभेद
भाक् ॥ दुर्लभःपुरुषश्चाष्टरसज्ञोदुर्बलोऽपिवै ॥ २० ॥ यथानयतिकैलासंगंगाचैवसरस्वती ॥ यथानय
तिकैलासंस्वरज्ञानविशारदः ॥ २१ ॥ स्वरमानंतुयोवेदसदेवोमानुषोपिसन् ॥ सप्तभेदंनयोवेदसपशु सुर
राडपि ॥ २२ ॥ मूर्छनातानमार्गंतुश्रुत्वामोदंनयातियः ॥ सपशुःसर्वथाज्ञेयोहरिणाःपशवोनहि ॥ २३ ॥
वरंविषधरःसर्पःश्रुत्वानादंमनोहरम् ॥ अश्रोत्रोऽपिमुदंयातिधिक्सकर्णांश्चमानवान् ॥ २४ ॥ बालोऽ
पिसुस्वरंगेयंश्रुत्वामुदितमानसः ॥ जायतेकिंतुतेवृद्धानजानंतिधिगस्तुतान् ॥ २५ ॥ पितामेकिंनजाना
तिनारदस्यगुणान्बहून् ॥ द्वितीयःसामगोनास्तित्रिषुलोकेषुतत्समः ॥ २६ ॥ तस्मादस्मौमयानूनंवृतःपूर्वं
समागमात् ॥ पश्चाच्छापवशाज्जातोवानरास्योगुणाकरः ॥ २७ ॥ किन्नरानप्रियाःकस्यभवंतितुरगा
ननाः ॥ गानविद्यासमायुक्ताःकिंमुखेनवरेणह ॥ २८ ॥ पितरंब्रूहिमेमातर्वृतोऽयंमुनिसत्तमः ॥ तस्मात्त्व
माग्रहंत्यक्त्वादेहितस्मैचमांमुदा ॥ २९ ॥ नारदउवाच ॥ इतिपुत्र्यावचःश्रुत्वाराज्ञीराज्ञेन्यवेदयत् ॥
आग्रहंसुन्दरीज्ञात्वासुतायानारदेमुने ॥ ३० ॥ विवाहंकुरुराजेंद्रदमयंत्याःशुभेदिने ॥ मुनिनासचसर्वज्ञो
वृतोसौमनसाऽनया ॥ ३१ ॥ नारदउवाच ॥ इतिसंचोदितोराज्ञ्यासंजयःपृथिवीपतिः ॥ चकारविधिव
त्सर्वंविधिंवैवाहिकंततः ॥ ३२ ॥ एवंदारग्रहंकृत्वावानरास्यःपरंतप ॥ स्थितस्तत्रैवमनसादह्यमानेनचा

न्वहम् ॥ ३३ ॥ यदागच्छद्राजसुतासेवार्थंममसन्निधौ ॥ अभवंदुःखसंतप्तस्तदाऽहंवानराननः ॥ ३४ ॥
दमयंतीतुमांवीक्ष्यप्रफुल्लवदनांबुजा ॥ शोकंवानरवक्त्रत्वान्नचकारकदाचन ॥ ३५ ॥ एवंगच्छतिकाले
तुसहसापर्वतोमुनिः ॥ कुर्वंस्तीर्थान्यनेकानिद्रष्टुंमांसमुपागतः ॥ ३६ ॥ मयाऽतिमानितःप्रेम्णापूजित
श्चयथाविधि ॥ आसीन आसनेदिव्येवीक्ष्यमांदुःखितोह्यभूत् ॥ ३७ ॥ कृतदारंवानरास्यंदीनंचिंतातुरं
भृशम् ॥ ३८ ॥ दयावान्मामुवाचेदंपर्वतोमातुलंकृशम् ॥ मयानारदकोपात्त्वंशप्तोऽसिमुनिसत्तम ॥ निष्कृ
तिंतस्यशापस्यकरोम्यद्यनिशामय ॥ ३९ ॥ भवत्वंचारुवदनोममपुण्येननारद ॥ दृष्ट्वाराजसुतांचित्ते
कृपाजातामभाऽधुना ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ मयाऽपिप्रवणंचित्तंकृत्वाश्रुत्वाऽस्यभाषितम् ॥ अनुग्रहः
कृतःसद्यस्तस्यशापस्यतत्क्षणात् ॥ ४१ ॥ भागिनेयतवाप्यस्तुगमनंसुरसद्मनि ॥ शापस्याऽनुग्रहः
कामंकृतोऽयंपर्वताऽधुना ॥ ४२ ॥ नारदउवाच ॥ जातोऽहंचारुवदनोवचनात्तस्यपश्यतः ॥ राजपुत्रीतुसं
तुष्टामातरंप्राहसत्वरम् ॥ ४३ ॥ मातस्तेसुमुखोजातोजामाताचमहाद्युतिः ॥ वचनात्पर्वतस्याऽद्यमुक्त
शापोमुनेरभूत् ॥ ४४ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराज्ञ्याकथितंतत्तुराजनि ॥ ययौद्रष्टुंमुनिंतत्रसंजयःप्रीतिमांस्तदा
॥ ४५ ॥ धनंसमर्पितंराज्ञासंतुष्टेनतदामहत् ॥ मह्यंचभागिनेयायपारिबर्हंमहात्मना ॥ ४६ ॥ एतत्ते
सर्वमाख्यातंवर्तनंयत्पुरातनम् ॥ मायायाबलमहात्म्यंह्यनुभूतंयथामया ॥ ४७ ॥ संसारेऽस्मिन्महाभा
गमायागुणकृतेनृते॥तनुभृत्तुसुखीनास्तिनभूतोनभविष्यति॥४८॥कामक्रोधौतथालोभोमत्सरोममतातथा॥
अहंकारामदःकेनजिताःसर्वेमहाबलाः ॥ ४९ ॥ सत्त्वंरजस्तमश्चैवगुणास्त्रयइमेकिल ॥ कारणंप्राणिनां
देहसंभवेसर्वथामुने ॥ ५० ॥ कस्मिंश्चित्समयेव्यासवनेऽहंविष्णुनासह ॥ गच्छन्हास्यविनोदेनस्त्रीभावं
गमितःक्षणात् ॥ ५१ ॥ राजपत्नीत्वमापन्नोमायाबलविमोहितः॥पुत्राःप्रसूताबहवोगेहेतस्यनृपस्यह ॥ ५२॥
व्यासउवाच ॥ संशयोऽयंमहान्साधोश्रुत्वातेवचनंकिल ॥ कथंनारीत्वमापन्नस्त्वंमुनेज्ञानवान्भृशम्

॥ ५३ ॥ कथंचपुरुषोजातोब्रूहिसर्वमशेषतः ॥ कथंपुत्रास्त्वयाजाताःकस्यराज्ञोगृहेअसा ॥ ५४ ॥ एतदा
ख्याहिचरितंमायावमहदद्भुतम् ॥ मोहितंचययासर्वमिदंस्थावरजंगमम् ॥ ५५ ॥ नतृप्तिमधिगच्छामि
शृएवंस्तवकथामृतम् ॥ सर्वग्रन्थार्थतत्त्वंचसर्वसंशयनाशनम् ॥ ५६ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कन्धेसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

नारदउवाच ॥ निशामयमुनिश्रेष्ठगदतोममसत्कथाम् ॥ मायाबलंसुदुर्ज्ञेयंमुनिभिर्योगवित्तमैः
॥ १ ॥ माययामोहितंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतमजयादुर्विभाव्यया ॥ २ ॥ कदा
चित्सत्यलोकाद्वैश्वेतद्वीपेमनोहरे ॥ गतोहंदर्शनाकांक्षीहरेरद्भुतकर्मणः ॥ ३ ॥ वादयन्महतीं वीणांस्व
रतानविभूषिताम् ॥ गायनंगायमानस्तुसामसप्तस्वरान्वितम् ॥ ४ ॥ दृष्टोमयादेवदेवश्चक्रपाणिर्गदा
धरः ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कोमेघश्यामश्चतुर्भुजः ॥ ५ ॥ पीतांबरपरीधानोमुकुटांगदराजितः ॥
लक्ष्म्यासहविलासिन्याक्रीडमानोमुदायुतः ॥ ६ ॥ वीक्ष्यमांकमलादेवीगतांतर्धानमंतिकात् ॥ सर्वलक्षण
संपन्नासर्वभूषणभूषिता ॥ ७ ॥ नारीणांप्रवराकांतारूपयौवनगर्विता ॥ सुप्रियावासुदेवस्यवरचामीकर
प्रभा ॥ ८ ॥ अंतर्गृहंगतांदृष्ट्वासिंधुजांव्यंजनान्विताम् ॥ मयापृष्टोदेवदेवोवनमालीजगत्प्रभुः ॥ ९ ॥
भगवन्देवदेवेशपद्मनाभसुरारिहन् ॥ कथंचमागताद्दृष्ट्वामामागच्छंतमंतिकात् ॥ १० ॥ नाऽहंविटोन
वाधूर्तोतापसोऽहंजगद्गुरो ॥ जितेंद्रियोजितक्रोधोजितमायोजनार्दन ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ निशम्य
वचनंकिंचिद्गर्वयुक्तंजनार्दनः ॥ उवाचमांस्मितं कृत्वावीणावन्मधुरांगिरम् ॥ १२ ॥ विष्णुरुवाच ॥
नारदैवंविधानीतिर्नस्थातव्यंकदाचन ॥ पतिंविनाऽन्यसान्निध्येकस्यचिद्योषयाक्वचित् ॥ १३ ॥

मायासुदुर्जयाविद्धन्योगिभिर्जितमारुतैः ॥ सांख्यविद्भिर्निराहारैस्तापसैश्चजितेंद्रियैः ॥ १४ ॥ देवै
श्चमुनिशार्दूलयत्त्वयोक्तंवचोऽधुना ॥ जितमायोऽस्मिगीतज्ञनैवंवाच्यंकदाचन ॥ १५ ॥ नाऽहंशिवोन
वाब्रह्माजेतुंतांप्रभवोऽप्यजाम् ॥ मुनयःसनकाद्याश्चकस्त्वंकेऽन्येक्षमाजये ॥ १६ ॥ देवदेहंनृदेहंवातिर्य
ग्देहमथाऽपिवा ॥ बिभृयाद्यःशरीरंचसकथंतांजयेदजाम् ॥ १७ ॥ त्रियुतस्तांकथंमायांजेतुंशक्तःपुमा
न्भवेत् ॥ वेदविद्योगविद्वाऽपिसर्वज्ञोविजितेंद्रियः ॥ १८ ॥ कालोऽपितस्यारूपंहिरूपहीनःस्वरूपकृत् ॥
तद्वशेवर्ततेदेहीविद्वान्मूर्खोऽथमध्यमः ॥ १९ ॥ कालःकरोतिधर्मज्ञंकदाचिद्विकलंपुनः ॥ स्वभावात्कर्म
तोवाऽपिदुर्ज्ञेयंतस्यचेष्टितम् ॥ २० ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाविरतोविष्णुरहंविस्मयमानसः ॥ तम
ब्रुवंजगन्नाथंवासुदेवंसनातनम् ॥ २१ ॥ रमापतेकथंरूपामायासाकीदृशीपुनः ॥ कियद्बलाक्वसंस्था
नाकस्याधारावदस्वमे ॥ २२ ॥ द्रष्टुकामोऽस्मितांमायांदर्शयाऽऽशुमहीधर ॥ ज्ञातुमिच्छामितांसम्य
क्प्रसादंकुरुमापते ॥ २३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ त्रिगुणाऽसाखिलाधारासर्वज्ञासर्वसंमता ॥ अजेयानेकरू
पाचसर्वव्याप्यवस्थिताजगत् ॥ २४ ॥ दिदृक्षायदितेचित्तेनारदारोहणंकुरु ॥ गरुडेमत्समेतोऽद्यगच्छावो
ऽन्यत्रसांप्रतम् ॥ २५ ॥ दर्शयिष्यामितेमायांदुर्जयामजितात्मभिः ॥ दृष्ट्वातांब्रह्मपुत्रत्वंमाविषादेमनः
कृथाः ॥ २६ ॥ इत्युक्त्वादेवदेवोमांसस्मारविनतासुतम् ॥ स्मृतमात्रस्तुगरुडस्तदागाद्धरिसन्निधौ
॥ २७ ॥ आगतंगरुडंवीक्ष्यआरुरोहजनार्दनः ॥ समारोप्यचमांपृष्ठेगमनायकृतादरः ॥ २८ ॥ चलितोवि
नतापुत्रोवैकुण्ठाद्वायुवेगवान् ॥ प्रेरितोयत्रकृष्णेनगंतुकामेनकाननम् ॥ २९ ॥ महावनानिदिव्यानिसरां
सिसरितस्तथा ॥ पुरग्रामाकरादींश्चखेटखर्वटगोव्रजान् ॥ ३० ॥ मुनीनामाश्रमान्रम्यान्वापीश्चसुम
नोहराः ॥ पल्वलानिविशालानिह्रदान्पंकजभूषितान् ॥ ३१ ॥ मृगाणांचवराहाणांवृन्दान्यप्यवलोक्यच ॥
गतावावांकान्यकुब्जसमीपंगरुडासनौ ॥ ३२ ॥ तत्ररम्यंसरोदिव्यंदृष्टंपंकजमंडितम् ॥ हंसकारंडवा

कीर्णं चक्रवाकोपशोभितम् ॥ ३३ ॥ नानावर्णैःप्रफुल्लैश्चपंकजैरुपरंजितम् ॥ शुचिमिष्टजलंभृङ्गयूथ
नादविराजितम् ॥ ३४ ॥ मामाहभगवान्वीक्ष्यतडागंपरमाद्भुतम् ॥ स्पर्धकंचोदधेःक्षीरंमिष्टंवारिविशे
षतः ॥ ३५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पश्यनारदगंभीरंसरःसारसनादितम् ॥ सर्वत्रपंकजैश्छन्नंस्वच्छनीर
प्रपूरितम् ॥ ३६ ॥ अत्रस्नात्वागमिष्यावःकान्यकुब्जंपुरोत्तमम् ॥ इत्युक्त्वागरुडादाशुमामुत्तार्यव्यता
रयत् ॥ ३७ ॥ विहस्यभगवांस्तत्र जग्राहप्रसृतर्जनीम् ॥ स्तुवन्सरोवरंभूयस्तीरेमामनयत्प्रभुः ॥ ३८ ॥
विश्रमतटभागेतुस्निग्धच्छायेमनोहरे ॥ मामुवाचमुने स्नानंकुरुत्वंविमलेजले ॥ ३९ ॥ पश्चादहंकरि
ष्यामितडागेऽस्मिन्सुपावने ॥ साधूनामिवचेतांसिजलानिनिर्मलानिच ॥ ४० ॥ सुरभीणिपरागैस्तु
पंकजानांविशेषतः ॥ इत्युक्तोऽहंभगवतामुक्त्वावीणांमृगाजिनम् ॥ ४१ ॥ स्नानायकृतधीस्तीरेगतः
प्रेमसमन्वितः ॥ पादौप्रक्षाल्यहस्तौचशिखांबद्ध्वाकुशग्रहम् ॥४२॥ कृत्वाचम्यशुचिस्तोयेस्नातवानस्मि
तज्जले ॥ यदातस्मिञ्जलेरम्येस्नातोऽहंपश्यतोहरेः ॥ ४३ ॥ विहायपौरुषंरूपंप्राप्तःस्त्रीत्वमनुत्तमम् ॥
हरिर्गृहीत्वावीणांमेतथाकृष्णाजिनंशुभम् ॥ ४४ ॥ आरुह्यगगनंतूर्णंजगामस्वगृहंक्षणात् ॥ ततोऽहंस्त्री
त्वमापन्नश्चारुभूषणभूषितः ॥ ४५ ॥ तत्क्षणान्मनसाजातापूर्वदेहस्यविस्मृतः ॥ विस्मृतोसौजगन्ना
थोमहतीविस्मृतापुनः ॥ ४६ ॥ संप्राप्यमोहिनीरूतंतडागान्निर्गतोबहिः ॥ अपश्यंनलिनीजुष्टंसरस्त
द्विमलोदकम् ॥ ४७ ॥ किमेतदितिमनसाऽकरवंविस्मयंमुहुः ॥ एवंचिंतयमानस्यनारीरूपधरस्यमे
॥ ४८ ॥ सहसादृक्पथंप्राप्तस्तत्रतालध्वजोनृपः ॥ गजाश्वरथवृन्दैश्चसंवृतोरथसंस्थितः ॥ ४९॥ युवा
भूषणसंवीतोदेहवानिवमन्मथः ॥ वीक्ष्यमांभूपतिस्तत्रदिव्यभूषणभूषिताम् ॥ ५० ॥ राकाचंद्रमुखीं
योषांविस्मयंपरमंगतः ॥ पप्रच्छकाऽसिकल्याणिकस्यपुत्रीसुरस्यवा ॥ ५१ ॥ मानुषस्यचवाकान्ते
गंधर्वस्योरगस्यच ॥ एकाकिनीकथंबालारूपयौवनभूषिता ॥ ५२ ॥ विवाहिताऽथकन्यावासत्यंवद

सुलोचने ॥ किंपश्यसिसुकेशांतेतडागेऽस्मिन्सुमध्यमे ॥ ५३ ॥ चिकीर्षितंपिकालापेब्रूहिमन्मथ
मोहिहि ॥ भुंक्ष्वभोगान्मरालाक्षिमयासहकृशोदरी ॥ वांछितान्मनसानूनंकृत्वामांपतिमुत्तमम् ॥ ५४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

नारदउवाच ॥ इत्युक्ताऽहंतदातेनराज्ञातालध्वजेनच ॥ विमृश्यमनसात्यर्थंतमुवाचविशांपते॥१॥
राजन्नाहंविजानामिपुत्रीकस्येतिनिश्चयम् ॥ पितरौक्वचमेकेनस्थापिताचसरोवरे ॥ २ ॥ किंकरोमि
क्वगच्छामिकथंमेसुकृतंभवेत् ॥ निराधाराऽस्मिराजेंद्रचिंतयामिचिकीर्षितम् ॥ ३ ॥ दैवमेवपरंराजन्ना
स्त्यत्रपौरुषंमम ॥ धर्मज्ञोसिमहीपालयथेच्छसितथाकुरु॥ ४ ॥ तवाधीनास्म्यहंभूपनमेकोप्यस्तिपा
लकः ॥ नपितानचमाताचनस्थानंनचबांधवाः ॥ ५ ॥ इत्युक्तोऽसौमयाराजाबभूवमदनातुरः ॥ मांनि
रीक्ष्यविशालाक्षींसेवकानित्युवाचह ॥ ६ ॥ नरयानमानयध्वंचतुर्वाह्यंमनोहरम् ॥ आरोहणार्थमस्या
स्तुकौशेयांबरवेष्टितम् ॥७॥ मृद्वास्तरणसंयुक्तंमुक्ताजालविभूषितम् ॥ चतुरस्रंविशालंचसुवर्णरचितं
शुभम् ॥ ८ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाभृत्याःसत्वरगामिनः ॥ आनिन्युःशिबिकांदिव्यांमदर्थेवस्त्रवेष्टिताम्
॥ ९ ॥ आरूढाऽहंतदातस्यांतस्यप्रियचिकीर्षया ॥ मुदितोऽसौगृहेनीत्वामांतदापृथिवीपतिः ॥ १० ॥
विवाहविधिनाराजाशुभेलग्नेशुभेदिने ॥ उपयेमेचमांतत्रहुतभुक्सन्निधौततः ॥ ११ ॥ तस्याऽहंवल्लभा
जाताप्राणेभ्योऽपिगरीयसी ॥ सौभाग्यसुन्दरीत्येवंनाममेतत्रकृतंमम ॥ १२ ॥ रममाणोमयासार्धंसुखमा
पमहीपतिः ॥ नानाभोगविलासैश्चकामशास्त्रोदितैस्तथा ॥ १३ ॥ राजकार्याणिसंत्यज्यक्रीडासक्तोदि
वानिशम् ॥ नाऽसौविवेदगच्छंतंकालंकामकलारतः ॥१४॥ उद्यानेषुचरम्येषुवापीषुचगृहेषुच ॥ हर्म्येषु
वरशैलेषुदीर्घिकासुवरासुच ॥ १५ ॥ वारुणीमदमत्तोऽसौविहरन्काननेशुभे ॥ विसृज्यसर्वकार्याणिमद
धीनोबभूवह ॥ १६ ॥ व्यासाऽहंतेनसंसक्ताक्रीडारसवशीकृता ॥ स्मृतवान्पूर्वदेहंनपुंभावंमुनिजन्मच

॥ १७ ॥ ममैवाऽयंपतिर्योषाऽहंपत्नीषु प्रियासती ॥ पट्टराज्ञीविलासश्चासफलंजीवितंमम ॥ १८ ॥ इति
चिंतयतीतस्मिन्प्रेमबद्धादिवानिशम् ॥ क्रीडासक्तासुखेलुब्धातंस्थितावशवर्तिनी ॥ १९ ॥ विस्मृतंब्रह्म
विज्ञानंब्रह्मज्ञानंचशाश्वतम् ॥ धर्मशास्त्रपरिज्ञानंतदासक्तमनाःस्थिता ॥ २० ॥ एवंविहरतस्तत्रवर्षाणि
द्वादशैवतु ॥ गतानिक्षणवत्कामक्रीडासक्तस्यमेमुने ॥ २१ ॥ जातागर्भवतीचाऽहंमुदंप्रापनृपस्तदा ॥
कारयामासविधिवद्गर्भसंस्कारकर्मच ॥ २२ ॥ अपृच्छद्दोहदंराजाप्रीणयन्मांपुनःपुनः ॥ नाऽब्रुवं
लज्जमानाऽहंनृपंप्रीतमनाभृशम् ॥ २३ ॥संपूर्णेदशमेमासिपुत्रोजातस्ततोमम ॥ शुभेह्निग्रहनक्षत्रलग्न
ताराबलान्विते ॥ २४ ॥ बभूवनृपतेर्गेहेपुत्रजन्ममहोत्सवः ॥ राजापरमसंतुष्टोबभूवसुतजन्मतः ॥ २५ ॥
सूतकांतेसुतंवीक्ष्यराजामुदमवापह ॥ अहंभूमिपतेश्चासंप्रियाभार्यापरंतप ॥ २६ ॥ ततोवर्षद्वयांतेवै
पुनर्गर्भोमयाधृतः ॥ द्वितीयस्तुसुतोजातःसर्वलक्षणसंयुतः ॥ २७ ॥ सुधन्वेतिसुतस्याऽथनामचक्रेनृप
स्तदा ॥ वीरवर्मेतिज्येष्ठस्यब्राह्मणैः प्रेरितस्स्वयम् ॥ २८ ॥ एवंद्वादशपुत्राश्चप्रसूताभूपसंमताः ॥
मोहितोऽहंतदातेषांप्रीत्यापालनलालने ॥ २९ ॥ पुनरष्टसुताःकालेकालेजाताःसरूपिणः ॥ गार्हस्थ्यंमे
ततःपूर्णंसंपन्नंसुखसाधनम् ॥ ३० ॥ तेषांदारक्रियाःकालेकृताराज्ञायथोचिताः ॥ स्नुषाभिश्चतथापुत्रैः
परिवारोमहानभूत् ॥ ३१ ॥ ततःपौत्रादिसंभूतास्तेपिक्रीडारसान्विताः ॥ आसन्नानारसोपेतामोहवृद्धि
कराभृशम् ॥ ३२ ॥ कदाचित्सुखमैश्वर्यंकदाचिद्दुःखमद्भुतम् ॥ पुत्रेषुरोगजनितंदेहसंतापकारकम्
॥ ३३ ॥ परस्परंकदाचित्तुविरोधोभूत्सुदारुणः ॥ पुत्राणांवावधूनांचतेनसंतापसंभवः ॥ ३४ ॥ सुख
दुःखात्मकेघोरेमिथ्याचारकरेभृशम् ॥ संकल्पजनितेक्षुद्रे मग्नोऽहंमुनिसत्तम ॥ ३५ ॥ विस्मृतंपूर्ववि
ज्ञानंशास्त्रज्ञानंतथागतम् ॥ योषाभावेविलीनोऽहंगृहकार्येषुसर्वथा ॥ ३६ ॥ अहंकारस्तुसंजातोभृशं
मोहविवर्धकः ॥ एतेमेबलिनःपुत्राःस्नुषाःस्वकुलसंभवाः ॥ ३७ ॥ एतेपुत्राःसुसन्नद्धाःक्रीडंतिममवे

शमस्तु ॥ धन्याऽहंखलुनारीणांसंसारेऽस्मिन्नहोभृशम् ॥ ३८ ॥ नारदोहंभगवतावंचितोमाययाकिल ॥
नकदाचिन्मयाप्येवंचिंतितंमनसाकिल ॥ ३९ ॥ राजपत्नीशुभाचाराबहुपुत्रापतिव्रता ॥ धन्याहंकिल
संसारेकृष्णैवंमोहितस्त्वहम् ॥ ४० ॥ अथकश्चिन्नृपःकामंदूरदेशाधिपोमहान् ॥ अरातिभावमापन्नः
पतिनासहमानद ॥ ४१ ॥ कृत्वासैन्यसमायोगंरथैश्चवारणैर्युतम् ॥ आजगामकान्यकुब्जेपुरेयुद्धम
चिंतयत् ॥ ४२ ॥ वेष्टितंनगरंतेनराज्ञासैन्ययुतेनच ॥ ममपुत्राश्चपौत्राश्चनिर्गतानगरात्तदा ॥ ४३ ॥
संग्रामस्तुमुलस्तत्रकृतस्तैस्तेनपुत्रकैः ॥ हतारणेसुताःसर्वेवैरिणाकालयोगतः ॥ ४४ ॥ राजाभग्नस्तु
संग्रामादागतःस्वगृहंपुनः ॥ श्रुतंमयामृताःपुत्राःसंग्रामेभृशदारुणे ॥ ४५ ॥ सहत्वामेसुतान्पौत्रान्गतो
राजाबलान्वितः ॥ क्रंदमानाह्यहंतत्रगतासमरमंडले ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातान्पतितान्पुत्रान्पौत्रांश्चदुःखपी
डिता ॥ विललापाहमायुष्मञ्छोकसागरसंप्लवे ॥ ४७ ॥ हापुत्राःक्वगतामेऽद्यहाहतास्मिदुरात्मना ॥
दैवेनाऽतिबलिष्ठेनदुर्वारेणाऽतिपापिना ॥ ४८ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रभगवान्मधुसूदनः ॥ कृत्वारूपंद्विज
स्याऽगाद्वृद्धःपरमशोभनः ॥ ४९ ॥ सुवासावेदवित्कामंमत्समीपंसमागतः ॥ मामुवाचातिदीनांसंक्रं
दमानांरणाजिरे ॥ ५० ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ किंविषीदसितन्वंगिभ्रमोऽयंप्रकटीकृतः ॥ मोहेनकोकिला
लापेपतिपुत्रगृहात्मके ॥ ५१ ॥ कात्वंकस्याःसुताःकेऽमीचिंतयाऽऽत्मगतिंपराम् ॥ उत्तिष्ठरोदनंत्य
क्त्वास्वस्थाभवसुलोचने ॥ ५२ ॥ स्नानंचतिलदानंचपुत्राणांकुरुकामिनि ॥ परलोकगतानांचमर्यादार
क्षणायवै ॥ ५३ ॥ कर्तव्यंसर्वथातीर्थेस्नानंतुनग्रहेक्वचित् ॥ मृतानांकिलबंधूनांधर्मशास्त्रविनिर्णयः
॥ ५४ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वातेनविप्रेणवृद्धेनप्रतिबोधिता॥उत्थिताऽहंनृपेणाऽथयुक्ताबंधुभिरावृता
॥ ५५ ॥ अग्रतोद्विजरूपेणभगवान्भूतभावनः ॥ चलिताऽहंततस्तूर्णंतीर्थंपरमपावनम् ॥५६॥हरिर्मांकृप
यातत्रपुंतीर्थेसरसिप्रभुः ॥ नीत्वाऽऽहभगवान्विष्णुर्द्विजरूपीजनार्दन ॥ ५७ ॥ स्नानंकुरुतडागेऽस्मि

न्पावनेगजगामिनि ॥ त्यजशोकंक्रियाकालःपुत्राणांचनिरर्थकम् ॥ ५८ ॥ कोटिशस्तेमृताःपुत्राजन्मज
न्मसमुद्भवाः ॥ पितरःपतयश्चैवभ्रातरोजामयस्तथा ॥ ५९ ॥ केषांदुःखंत्वयाकार्यंभ्रमेऽस्मिन्मानसो
द्भवे ॥ वितथेस्वप्नसदृशेतापदेदेहिनामिह ॥ ६० ॥ नारदउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वातीर्थेपुरुष
संज्ञके ॥ प्रविष्टास्नातुकामाऽहंप्रेरितातत्रविष्णुना ॥ ६१ ॥ मज्जनादेवतीर्थेषुपुमाञ्जातःक्षणादपि ॥
हरिर्वीणांकरेकृत्वास्थितस्तीरेस्वदेहवान् ॥ ६२ ॥ उन्मज्ज्यचमयातीरेदृष्टःकमललोचनः ॥ प्रत्यभिज्ञा
तदाजाताममचित्तेद्विजोत्तम ॥ ६३ ॥ संचिंतितंमयातत्रनारदोऽहमिहाऽऽगतः ॥ हरिणासहस्त्रीभावं
प्राप्तोमायाविमोहितः ॥ ६४ ॥ इतिचिंतापरश्चाऽहंयदाजातस्तदाहरिः ॥ मामाहनारदागच्छकिंक
रोषिजलेस्थितः ॥ ६५ ॥ विस्मितोऽहंतदास्मृत्वास्त्रीभावंदारुणंभृशम् ॥ पुनःपुरुषभावश्चसंपन्नः
केनहेतुना ॥ ६६ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

नारदउवाच ॥ मांदृष्ट्वानारदंविप्रंविस्मितोऽसौमहीपतिः ॥ क्वगताममभार्यासाकुतोऽयं
मुनिसत्तमः ॥ १ ॥ विललापनृपस्तत्रहाप्रियेतिमुहुर्मुहुः ॥ क्वगतामांपरित्यज्यविलपन्तंवियोगिनम् ॥
॥ २ ॥ विनात्वांविपुलश्रोणिवृथामेजीवितंगृहम् ॥ राज्यङ्कमलपत्राक्षिकिंकरोमिशुचिस्मिते ॥ ३ ॥ नप्रा
णामेबहिर्यान्तिविरहेणतवाऽधुना ॥ गतोवैप्रीतिधर्मस्तुत्वामृतेप्राणधारणात् ॥ ४ ॥ विलपामिविशा
लाक्षिदेहिप्रत्युत्तरंप्रियम् ॥ क्वगतासामयिप्रीतिर्याभूत्प्रथमसङ्गमे ॥ ५ ॥ निमग्नाकिंजलेसुभ्रू भक्षिता
मत्स्यकच्छपैः ॥ गृहीतावरुणेनाशुममदौर्भाग्ययोगतः ॥६॥ धन्यासुचारुसर्वाङ्गियात्वंपुत्रैःसमागता ॥
अकृत्रिमस्तुपुत्रेषुस्नेहस्तेऽमृतभाषिणि ॥ ७ ॥ नयुक्तमधुनायन्मांविहायत्रिदिवङ्गता ॥ विलपन्तम्पतिं
दीनम्पुत्रस्नेहेनयन्त्रिता ॥ ८ ॥ उभयंमेगतङ्कान्तेपुत्रास्त्वंप्राणवल्लभ ॥ तथापिमरणंनास्तिदुःखितस्य

भृशंप्रिये ॥ ९ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिरामोनास्तिमहीतले ॥ रामाविरहजंदुःखज्ञानातिरघुनन्दनः ॥
॥ १० ॥ विधिनानिष्ठुरेणाऽत्रविपरीतंकृतम्भुवि ॥ दम्पत्योर्मरणंभिन्नंसर्वथासमचित्तयोः ॥ ११ ॥
उपकारस्तुनारीणांमुनिभिर्विहितःकिल ॥ यदुक्तंधर्मशास्त्रेषुज्वलनंपतिनासह ॥ १२ ॥ एवंविलपमानं
तंराजानम्भगवान्हरिः ॥ निवारयामासतदावचनैर्युक्तियोजितैः ॥ १३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ किंविषीद
सिराजेंद्रक्वगतातेप्रियाङ्गना ॥ नश्रुतंकिंत्वयाशास्त्रंनकृतोऽसौबुधाश्रयः ॥ १४ ॥ कासाकस्त्वंकत्रसंयो
गोवियोगःकीदृशस्तव ॥ प्रवाहरूपसंसारेनृणांनौतरतामिव ॥ १५ ॥ गृहेगच्छनृपश्रेष्ठवृथातेरुदितेन
किम् ॥ संयोगश्चवियोगश्चदैवाधीनःसदानृणाम् ॥ १६ ॥ अनयासहतेराजन्संयोगस्त्विहसंवृतः ॥
भुक्तात्वयाविशालाक्षीसुंदरीतनुमध्यमा ॥ १७ ॥ नदृष्टौपितरावस्यास्त्वयाप्राप्तासरोवरे ॥ काकताली
प्रसङ्गेनयद्भूतंतत्तथागतम् ॥ १८ ॥ माशोकंकुरुराजेंद्रकालोतिदुरतिक्रमः ॥ कालयोगंसमासाद्यभुंक्ष्व
भोगान्गृहेयथा ॥ १९ ॥ यथागतागतासातुतथैववरवर्णिनी ॥ यथापूर्वंतथातत्रगच्छकार्यंकुरुप्रभो ॥
॥ २० ॥ रुदितेनतवाऽद्यैवनागमिष्यतिकामिनी ॥ वृथाशोचसिपृथ्वीशयोगयुक्तोभवाऽधुना ॥ २१ ॥
भोगःकालवशादेतितथैवप्रतियातिच ॥ नात्रशोकस्तुकर्तव्योनिष्फलेभववर्त्मनि ॥ २२ ॥ नैकत्रसुखसं
योगोदुःखयोगस्तुनैकतः ॥ घटिकायन्त्रवत्कामंभ्रमणंसुखदुःखयोः ॥ २३ ॥ मनःकृत्वास्थिरंभूपकुरुरा
ज्यंयथासुखम् ॥ अथवान्यस्यदायादेवनंसेवयसांप्रतम् ॥२४॥ दुर्लभोमानुषोदेहःप्राणिनांक्षणभंगुरः ॥
तस्मिन्प्राप्तेतुकर्तव्यंसर्वथैवात्मसाधनम् ॥ २५ ॥ जिह्वोपस्थरतोराजन्पशुयोनिषुवर्तते ॥ ज्ञानंमानुष
देहेवैनान्यासुचकुयोनिषु ॥ २६ ॥ तस्माद्गच्छगृहंत्यक्त्वाशोकंकान्तासमुद्भवम् ॥ मायेयंभगवत्यास्तु
ययासंमोहितंजगत् ॥ २७ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्तोहरिणाराजाप्रणम्यकमलापतिम् ॥ कृत्वास्नानवि
धिंसम्यग्जगामनिजमंदिरम् ॥ २८ ॥ दत्त्वाराज्यंस्वपौत्रायप्राप्यनिर्वेदमद्भुतम् ॥ वनंजगामभूपालस्त

स्त्वज्ञानमवापच ॥२९॥ गतेराजन्यहंवीक्ष्यभगवन्तमधोक्षजम्॥ तमब्रुवंजगन्नाथंहसन्तंमांपुन पुनः॥३०॥
वञ्चितोऽहन्त्वयादेवज्ञातंमायाबलंमहत्॥स्मरामिचरितंसर्वंस्त्रीदेहेयत्कृतंमया॥३१॥ ब्रूहिमेदेवदेवेशप्र
विष्टोऽहंसरोवरे ॥ विगतंपूर्वविज्ञानंस्नानादेवकथंहरे ॥३२॥ योषिद्द्हंसमासाद्यमोहितोऽहंजगद्गुरो
पतिंप्राप्यनृपश्रेष्ठपुलोमीवासवंयथा ॥ ३३ ॥ मनस्तदेवतच्चित्तंदेहःसचपुरातनः ॥ लिंगंतदेवदेवेशस्मृते
र्नाशःकथंहरे ॥ ३४ ॥ विस्मयोऽयंमहान्मेत्रज्ञाननाशंप्रतिप्रभो ॥ कथयाऽद्यरमाकान्तकारणंपरमंचयत्
॥ ३५ ॥ नारीदेहंमयाप्राप्यमुक्ताभोगाह्यनेकशः ॥ सुरापानंकृतंनित्यंविधिहीनंचभोजनम् ॥३६॥ मयात
देवनज्ञातंनारदोहमितिस्फुटम् ॥ जानाम्यद्ययथासर्वंविविक्तंनतथातदा ॥ ३७ ॥ विष्णुरुवाच ॥ पश्य
नारदमायावीविलासोऽयंमहामते ॥ देहेषुसर्वजंतूनांदशाभेदाह्यनेकशः ॥ ३८ ॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिश्च
तुरीयादेहिनांदया ॥ तथादेहान्तरेप्राप्तेसन्देहःकीदृशःपुनः ॥ ३९ ॥ सुप्तोनरोनजानातिनशृणोतिवद
त्यपि ॥ पुनःप्रबुद्धोजानातिसर्वंज्ञातमशेषतः ॥ ४० ॥ निद्रयाचाल्यतेचित्तंभवन्तिस्वप्नसंभवाः ॥ नाना
विधामनोभेदामनोभावाह्यनेकशः॥४१॥गजोमांहन्तुमायातिनशक्तोऽस्मिपलायने॥ किंकरोमिनमेस्थानंय
त्रगच्छामिसत्वरः ॥४२॥ मृतंपितामहंस्वप्नेपश्यतिस्वगृहागतम् ॥ संयोगस्तेनवार्ताचभोजनंसहमन्यते
॥ ४३ ॥ प्रबुद्धःखलुजानातिस्वप्नेदृष्टंसुखासुखम् ॥ स्मृत्वासर्वंजनेभ्यस्तुविस्तरात्प्रवदत्यपि ॥ ४४ ॥
स्वप्नेकोऽपिनजानातिभ्रमोऽयमितिनिश्चयः ॥ तथातथैवविभवोमायायादुर्गमाकिल ॥ ४५ ॥ नाऽहंना
रदजानामिपारम्परमदुर्घटम् ॥ गुणानांकिलमायायानैवशम्भुर्नपद्मजः ॥ ४६ ॥ कोऽन्योज्ञातुंसमर्थो
भून्मानवोमन्दधीःपुनः ॥ मायागुणपरिज्ञानंनकस्याऽपिभवेदिह ॥ ४७ ॥ गुणत्रयकृतंसर्वंजगत्स्थावर
जङ्गमम् ॥ विनागुणैर्नसंसारोवर्ततेकिंचिदप्यदः ॥ ४८ ॥ अहंसत्त्वप्रधानोऽस्मिरजस्तमसमन्वितः ॥
नकदाचित्त्रिभिर्हीनोभवामिभुवनेश्वरः ॥ ४९ ॥ तथाब्रह्मापितातेऽत्ररजोमुख्यःप्रकीर्तितः ॥ तमःसत्त्व

समायुक्तोनताभ्यामुज्झितःकिल ॥ ५० ॥ शिवस्तथातमोमुख्योरजःसत्त्वसमावृतः ॥ गुणत्रयविहीन
स्तुनैवकोऽपिमयाश्रुतः ॥५१॥ तस्मान्मोहोनकर्तव्यःसंसारेऽस्मिन्मुनीश्वर ॥ मयाविनिर्मितेऽसारेऽपा
रेपरमदुर्घटे ॥ ५२ ॥ दृष्टामायात्वयाऽद्य वैभुक्ताभोगाह्यनेकशः ॥ किंपृच्छसिमहाभागतस्याश्चरित
मद्भुतम् ॥ ५३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेम० षष्ठस्कन्धेत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

व्यासउवाच ॥ निशामयमहाराजब्रवीमिविशदाक्षरम् ॥ माहात्म्यंखलुमायायानारदात्तम
याश्रुतम् ॥ १ ॥ मयापुनर्मुनिःपृष्टोनारदःसर्ववित्तमः ॥ श्रुत्वाकथांमुनेस्तस्यनारीदेहसमुद्भवाम् ॥२॥
ब्रूहिनारदपश्चात्किंकथितंहरिणातदा ॥ क्वगतश्चजगन्नाथोभवतासहमाधवः ॥ ३ ॥ नारदउवाच ॥
इत्युक्त्वाभगवांस्तस्मिंस्तडागेऽतिमनोहरे ॥ आरुह्यगरुडंगन्तुं वैकुण्ठेचमनोदधे ॥ ४ ॥ मामुवाचरमा
कान्तोयथेष्टंगच्छनारद ॥ एहिवाममलोकंस्वंयथारुचितथाकुरु ॥ ५ ॥ ब्रह्मलोकंगतश्चाऽहमापृच्छय
मधुसूदनम् ॥ भगवानपिदेवेशस्तत्क्षणाद्गरुडासनः ॥ ६ ॥ वैकुण्ठमगमत्तूर्णंमामादिश्ययथासुखम् ॥
ततोऽहंपितृसदनंगतोयातेजनार्दने ॥ ७ ॥ चिंतयन्सकलंदुःखंसुखंचपरमाद्भुतम् ॥ गत्वाप्रणम्यपित
रंस्थितोयावत्पुरःपितुः ॥ ८ ॥ तावत्पृष्टोमुनेपित्रावीक्ष्यचिंतातुरंतुमाम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ क्वगतोऽसि
महाभागकस्माच्चिंतातुरःसुत ॥ ९ ॥ स्वस्थंनैवाऽद्यपश्यामिमनस्तेमुनिसत्तम ॥ केनापिवंचितोऽसि
त्वंदृष्टंवाकिंचिदद्भुतम्॥१०॥ विषण्णंगतविज्ञानंपश्यामित्वांकथंसुत ॥ नारदउवाच॥ इतिपृष्टस्तदा
पित्राऽब्रुवंस्यांसमुपवेश्यच ॥ ११ ॥ तमब्रुवंस्ववृत्तान्तंमायाबलसमुद्भवम् ॥ वंचितोऽहंपितःकामंविष्णु
नाप्रभविष्णुना ॥ १२ ॥ स्त्रीभावङ्गमितःकामंवर्षाणिसुबहून्यपि ॥ अनुभूतंमहद्दुःखंपुत्रशोकसमुद्भ
वम् ॥१३॥ प्रबोधितोऽहंतेनैवमृदुवाक्यामृतेनच ॥ पुनःसरोवरेस्नात्वाजातोऽहंनारदःपुमान् ॥ १४॥

किमेतत्कारणंब्रह्मन्यन्मोहमगमन्तदा ॥ विस्मृतंपूर्वविज्ञानंतन्मयस्तरसाकृतः ॥ १५ ॥ एतन्मायाबलं ब्रह्मन्नजानेऽहंदुरत्ययम् ॥ ज्ञानहानिकरंजातंमूलंमोहस्यविस्फुटम् ॥ १६ ॥ अनुभूतंमयासम्यग्ज्ञातं सर्वंशुभाशुभम् ॥ कथंत्वंजितवांस्ताततमुपायंवदस्वमे ॥ १७ ॥ नारदउवाच ॥ विज्ञप्तोऽसौमयाधाता प्रीतिपूर्वमतःपरम् ॥ मामुवाचस्मितंकृत्वापितामेवासवीसुत ॥ १८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ दुर्जयैषासुरैःसर्वैर्मु निभिश्चमहात्मभिः ॥ तापसैर्ज्ञानयुक्तैश्चयोगिभिःपवनाशनैः ॥ १९ ॥ नाहन्तांसर्वथाज्ञातुं शक्तोमाया महाबलाम् ॥ विष्णुर्ज्ञातुंनशक्तश्चतथाशंभुरुमापतिः ॥ २० ॥ दुर्ज्ञेयासामहामायासृष्टिस्थित्यंतकारि णी ॥ कालकर्मस्वभावाद्यैर्निमित्तकारणैर्वृता ॥ २१ ॥ शोकंमाकुरुमेधाविंस्तत्रमायामहाबले ॥ नचैत्र विस्मयःकार्योवयंसर्वेविमोहिताः ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ पित्रेत्युक्तस्तदाव्यासतमापृच्छ्यगतस्मयः ॥ आगतोऽस्म्यत्रपश्यन्वैतीर्थानिचवराणिच ॥ २३ ॥ तस्मात्त्वमपिसन्त्यज्यमोहंकौरवनाशजम् ॥ काल क्षयंसुखासीनःस्थानेऽस्मिन्कुरुसत्तम ॥ २४ ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ निश्चयंहृदये कृत्वाविचरस्वयथासुखम् ॥ २५ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वानारदोराजन्गतोमांप्रतिबोध्यच ॥ अहंत च्चिंतयन्वाक्यंयदुक्तंमुनिनातदा ॥ २६ ॥ स्थितःसरस्वतीतीरेकल्पेसारस्वतेवरे ॥ कालातिवाह नायैतत्कृतंभागवतंमया ॥ २७ ॥ पुराणमुत्तमंभूपसर्वसंशयनाशनम् ॥ नानाख्यानसमायुक्तंवेदप्रामा ण्यसंश्रितम् ॥ २८ ॥ संदेहोऽत्रनकर्तव्यःसर्वथानृपसत्तम ॥ यथेन्द्रजालिकःकश्चित्पांचालींदारवीं करे ॥ २९ ॥ कृत्वानर्तयतेकामंस्वेच्छयावशवर्तिनीम् ॥ तथानर्तयतेमायाजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ३० ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतंसदेवासुरमानुषम् ॥ पंचेन्द्रियसमायुक्तंमनश्चित्तानुवर्तनम् ॥ ३१ ॥ गुणास्तुकारणंराजन्सर्वेषांसर्वथात्रयः ॥ कार्यकारणसंयुक्तंभवतीतिविनिश्चयः ॥ ३२ । भिन्नभिन्न स्वभावास्तेगुणामायासमुद्भवाः ॥ शांतोघोरस्तथामूढस्त्रयस्तुविविधायतः ॥ ३३ ॥

तत्समेतः पुमान्नित्यं तद्विहीनःकथंभवेत् ॥ नभवत्येवसंसारेरहितस्तंतुभिःपटः ॥ ३४ ॥ तथागुणैस्त्रि
भिर्हीनोनदेहीतिविनिश्चयः ॥ देवदेहोमनुष्योवातिरश्चोवानराधिप ॥ ३५ ॥ गुणैर्विरहितोनस्यान्मृद्वि
हीनोघटोयथा ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रस्त्रयश्चामीगुणाश्रयाः ॥ ३६ ॥ कदाचित्प्रीतियुक्तास्तेतथाप्री
तियुताःपुनः ॥ तथाविषादयुक्तास्तेभवंतिगुणयोगतः ॥३७॥ ब्रह्माकदाचित्सत्त्वस्थस्तदाशांतःसमाधि
मान् ॥ प्रीतियुक्तोभवेत्सर्वभूतेषुज्ञानसंयुतः ॥ ३८ ॥ पुनःसत्त्वविहीनस्तुरजोगुणसमावृतः ॥ तदा
भवेद्घोररूपःसर्वत्राप्रीतिसंयुतः ॥ ३९ ॥ यदातमोगुणाविष्टोबाहुल्येनभवेद्विधिः ॥ तदाविषादसम्प
न्नोमूढोभवतिनान्यथा ॥ ४० ॥ माधवोऽपिसदासत्त्वसंश्रितःसर्वथाभवेत् ॥ यदाशान्तःप्रीतियुक्तो
भवेज्ज्ञानसमन्वितः ॥ ४१ ॥ सएवरजआधिक्यादप्रीतिसंयुतोभवेत् ॥ घोरश्चसर्वभूतेषुगुणाधीनोर
मापतिः ॥ ४२ ॥ रुद्रोऽपिसत्त्वसंयुक्तःप्रीतिमाञ्छांतिमान्भवेत् ॥ रजोनिमीलितःसोऽपिघोरःप्रीतिवि
वर्जितः ॥ ४३ ॥ तमोगुणयुतःसोऽपिमूढोविषादयुग्भवेत् ॥ एतेयदिगुणाधीनाब्रह्मविष्णुहरादयः
॥ ४४ ॥ सूर्यवंशोद्भवास्तद्वत्सोमवंशभवाअपि ॥ मन्वादयश्चयेप्रोक्ताश्चतुर्दशयुगेयुगे ॥ ४५ ॥
अन्येषांचैवकावार्तासंसारेऽस्मिन्नृपोत्तम ॥ मायाधीनंजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥ ४६ ॥ तस्माद्रा
जन्नकर्तव्यःसंदेहोऽत्रकदाचन ॥ देहीमायापराधीनश्चेष्टतेतद्वशानुगः ॥ ४७ ॥ साचमायापरेतत्त्वेसंवि
द्रूपेऽतिसर्वदा ॥ तदधीनाप्रेरिताचतेनजीवेषुसर्वदा ॥ ४८ ॥ ततोमायाविशिष्टातान्संविद्परमेश्व
रीम् ॥ मायेश्वरींभगवतींसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ ४९ ॥ ध्यायेत्तथाराधयेच्चप्रणमेच्चजपेदपि ॥ तेन
सासदयाभूत्वामोचयत्येवदेहिनम् ॥ ५० ॥ स्वमायांसंहरत्येवस्वानुभूतिप्रदानतः ॥ भुवनंखलुमाया
स्यादीश्वरीतस्यनायिका ॥ ५१ ॥ भुवनेशीततःप्रोक्तादेवीत्रैलोक्यसुंदरी ॥ तद्रूपेयदिसक्तंस्याच्चित्तं
भूमिपतेसदा ॥ ५२ ॥ माययाकिंभवेत्तत्रसदसद्भूतयानृप ॥ तस्मान्मायानिरासार्थंनान्यद्वैदेवतान्त

रम् ॥ ५३ ॥ समर्थंतुविनादेवींसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ तमोराशिंनाशयितुंशक्तंनैवतमोभवेत् ॥ ५४ ॥
किंतुभानुप्रभाचंद्रविद्युद्वह्निप्रभादयः ॥ तस्मान्मायेश्वरीमंबांस्वप्रकाशान्तुसंविदम् ॥ ५५ ॥ आरा
धयेदतिप्रीत्यामायागुणनिवृत्तये ॥ इतिसम्यङ्मयाख्यातंवृत्रासुरवधादिकम् ॥ ५६ ॥ यत्पृष्टंराज
शार्दूलकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ पूर्वार्धोऽयंपुराणंयकथितस्तवसुव्रत ॥ ५७ ॥ यत्रदेव्यास्तुमहिमा
विस्तरेणोपपादितः ॥ एतद्रहस्यंश्रीमातुर्नदेयंयस्यकस्यचित् ॥ ५८ ॥ देयंभक्तायशान्तायदेवीभक्ति
रतायच ॥ शिष्यायज्येष्ठपुत्रायगुरुभक्तियुतायच ॥ ५९ ॥ इदमखिलकथानांसारभूतंपुराणंनिखिल
निगमतुल्यंसप्रमाणानुविद्धम् ॥ पठतिपरमभावाद्यःशृणोतीहभक्त्यासभवतिधनवान्वैज्ञानवान्मान
वोत्र ॥ ६० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेभगवतीमाहात्म्येएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

वेदाष्टवसुभूसंख्यैः (१८८४) पद्यैर्व्यासकृतैःशुभैः ॥ देवीभागवतस्याऽस्यषष्ठकंधःसमाप्तवान् ॥१॥

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे षष्ठस्कंधः ।

* समाप्तः *

❖ अथ ❖

श्री मद्देवीभागवते महापुराणे सप्तमस्कन्धः

* प्रारभ्यते *

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीभगवत्यैनमः ॥ सूतउवाच ॥ श्रुत्वैतांतापसाद्दिव्यांकथांराजामुदा
न्वितः ॥ व्यासंपप्रच्छधर्मात्मापरीक्षितसुतःपुनः ॥ १ ॥ जनमेजयउवाच ॥ स्वामिन्सूर्यान्वयानांचरा
ज्ञांवंशस्यविस्तरम् ॥ तथासोमान्वयानांचश्रोतुकामोऽस्मिसर्वथा ॥ २ ॥ कथयाऽनघसर्वज्ञकथांपाप
प्रणाशिनीम् ॥ चरितंभूपतीनांचविस्तराद्वंशयोर्द्वयोः ॥ ३ ॥ तेहिसर्वेपराशक्तिभक्ताइतिमयाश्रुतम् ॥
देवीभक्तस्यचरितंश्रृण्वन्कोऽस्तिविरक्तिभाक् ॥ ४ ॥ इतिराजर्षिणापृष्टोव्यासःसत्यवतीसुतः ॥ तमु
वाचमुनिश्रेष्ठःप्रसन्नवदनोमुनिः ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ निशामयमहाराजविस्तराद्वदतोमम ॥ सोमसूर्या
न्वयानांचतथाऽन्येषांसमुद्भवम् ॥ ६ ॥ विष्णोर्नाभिसरोजाद्वैब्रह्माऽभूच्चतुराननः ॥ तपस्तप्त्वाससमारा
ध्यमहादेवींसुदुर्गमाम् ॥ ७ ॥ तयादत्तवरोधाताजगत्कर्तुंसमुद्यतः ॥ नाशकन्मानुषींसृष्टिंकर्तुंलोक
पितामहः ॥ ८ ॥ विचिंत्यबहुधाचित्तेसृष्ट्यर्थंचतुराननः ॥ नविस्तारंजगामाऽऽशुरचितापिमहात्मना
॥ ९ ॥ "ससर्जमानसान्पुत्रान्सप्तसंख्यान्प्रजापतिः" ॥ मरीचिरंगिराऽत्रिश्चवसिष्ठःपुलहःक्रतुः ।
पुलस्त्यश्चेतिविख्याताःसप्तैतेमानसाःसुताः ॥ १० ॥ रुद्रोरोषात्समुद्भूतोऽप्युत्संगान्नारदोऽभवत् ॥
दक्षोंगुष्ठात्तथाऽन्येपिमानसाःसनकादयः ॥११ ॥ वामांगुष्ठाद्दक्षपत्नीजातासर्वांगसुंदरी ॥ वीरिणीनाम
विख्यातापुराणेषुमहीपते ॥ १२ ॥ असिक्नीतिचनाम्नासायस्यांजातोऽथनारदः ॥ देवर्षिप्रवरःकामं
ब्रह्मणोमानसःसुतः ॥ १३ ॥ जनमेजयवाच ॥ अत्रमेसंशयोब्रह्मन्यदुक्तंभवतावचः ॥ वीरिण्यांनारदो
जातोदक्षादितिमहातपाः ॥ १४ ॥ कथंदक्षस्यपत्न्यांतुवीरिण्यांनारदोमुनिः ॥ जातोहिब्रह्मणःपुत्रोधर्म
ज्ञस्तापसोत्तमः ॥ १५ ॥ विचित्रमिदमाख्यातंभवतानारदस्यच ॥ दक्षाज्जन्माऽस्यभार्यायांतद्वदस्वस
विस्तरम् ॥ १६ ॥ पूर्वदेहःकथंमुक्तःशापात्कस्यमहात्मना ॥ नारदेनबहुज्ञेनकस्माज्जन्मकृतंमुने ॥१७॥
व्यासउवाच ॥ ब्रह्मणाऽसौसमादिष्टोदक्षःसृष्ट्यर्थमादितः ॥ प्रजाःसृजेतिसुभृशंवृद्धिहेतोःस्वयंभुवा

॥ १८ ॥ ततःपञ्चसहस्रांश्चजनयामासवीर्यवान् ॥ दक्षःप्रजापतिःपुत्रान्वीरिण्यांबलवत्तरान् ॥ १९ ॥
दृष्ट्वातान्नारदः पुत्रान्सर्वान्वर्धयिषून्प्रजाः॥ उवाचप्राहसन्वाचंदेवर्षिःकालनोदितः ॥ २० ॥ भुवःप्रमाणम
ज्ञात्वास्रष्टुकामाःप्रजाःकथम् ॥ लोकानांहास्यतांयूयंगमिष्यथनसंशयः ॥ २१ ॥ पृथिव्यावैप्रमाणंतु
ज्ञात्वाकार्यःसमुद्यमः ॥ कृतोऽसौसिद्धिमायातिनाऽन्यथेतिविनिश्चयः ॥ २२ ॥ बालिशाबतयूयंवैयद
ज्ञात्वाभुवस्तलम् ॥ समुद्यताःप्रजाःकर्तुंकथंसिद्धिर्भविष्यति ॥ २३ ॥ व्यासउवाच ॥ नारदेनैवमुक्ता
स्तेहर्यश्वादैवयोगतः ॥ अन्योन्यमूचुःसहसासम्यगाहमुनिःकिल ॥ २४ ॥ ज्ञात्वाप्रमाणमुर्व्यास्तुसुखं
स्रक्ष्यामहेप्रजाः ॥ इतिसंचिन्त्यतेसर्वेप्रयाताःप्रेक्षितुंभुवः ॥ २५ ॥ तलंसर्वंपरिज्ञातुंवचनान्नारदस्यच ॥
प्राच्यांकेचिद्गताःकामंदक्षिणस्यांतथापरे ॥ २६ ॥ प्रतीच्यामुत्तरस्यांतुकृतोत्साहाःसमंततः ॥ दक्षः
पुत्रान्गतान्दृष्ट्वापीडितस्तुशुचाभृशम् ॥ २७ ॥ अन्यानुत्पादयामासप्रजार्थंकृतनिश्चयः ॥ तेऽपितत्रो
द्यताःकर्तुंप्रजार्थमुद्यमंसुताः ॥ ॥ २८ ॥ नारदःप्राहतान्दृष्ट्वापूर्वंयद्वचनंमुनिः ॥ बालिशाबतयूयंवैयदज्ञा
त्वाभुवःकिल ॥ २९ ॥ प्रमाणंतुप्रजाःकर्तुंप्रवृत्ताःकेनहेतुना ॥ श्रुत्वावाक्यंमुनेस्तेऽपिमत्वासत्यंविमो
हिताः ॥ ३० ॥ जग्मुःसर्वेयथापूर्वंभ्रातरश्चलितास्तथा तान्सुतान्प्रस्थितान्दृष्ट्वादक्षःकोपसमन्वितः
॥ ३१ ॥ शशापनारदंरोषात्पुत्रशोकसमुद्भवात् ॥ दक्षउवाच ॥ नाशितामेसुतायस्मात्तस्मान्नाशमवा
प्नुहि ॥ ३२ ॥ पापेनाऽनेनदुर्बुद्धेगर्भवासंव्रजेतिच ॥ पुत्रोमेभवकामंत्वंयतोमेभ्रंशिता सुताः ॥ ३३ ॥
इतिशप्तस्ततोजातोवीरिण्यांनारदोमुनिः ॥ षष्टिंभूयोऽसृजत्कन्यावीरिण्यामितिनःश्रुतम् ॥३४॥ शोकं
विहायपुत्राणांदक्षःपरमधर्मवित् ॥ तासांत्रयोदशप्रादात्कश्यपायमहात्मने ॥ ३५ ॥ दशधर्मायसोमाय
सप्तविंशतिभूपते ॥ द्वेचैवभृगवेप्रादाच्चतस्रोऽरिष्टनेमिने ॥ ३६ ॥ द्वेचैवांगिरसेकन्येतथैवांगिरसे

पुनः ॥ तासांपुत्राश्चपौत्राश्चदेवाश्चदानवास्तथा ॥ ३७ ॥ जाताबलसमायुक्ताःपरस्परविरोधकाः ॥
रागद्वेषान्विताःसर्वेपरस्परविरोधिनः ॥ सर्वेमोहावृताःशूराश्चभवन्नतिमायिनः॥ ३८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

जनमेजयउवाच ॥ ममाऽऽख्याहिमहाभागराज्ञांवंशंसुविस्तरम् ॥ सूर्यान्वयप्रसूतानांधर्म
ज्ञानांविशेषतः ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुभारतवक्ष्यामिरविवंशस्यविस्तरम् ॥ यथाश्रुतंमयापूर्वंना
रदादृषिसत्तमात् ॥ २ ॥ एकदानारदःश्रीमान्सरस्वत्यास्तटेशुभे ॥ आजगामाऽऽश्रमेपुण्येविचरन्स्वे
च्छया मुनिः ॥ ३ ॥ प्रणम्यशिरसापादौतस्याऽग्रेसंस्थितस्तदा ॥ ततस्तस्याऽऽसनन्दत्त्वाकृत्वाऽ
र्हणमथाऽऽदरात् ॥ ४ ॥ विधिवत्पूजयित्वातमुक्तवान्वचनंत्विदम् ॥ पावितोहंमुनिश्रेष्ठपूज्यस्यागमने
नवै ॥ ५ ॥ कथांकथयसर्वज्ञराज्ञांचरितसंयुताम् ॥ राजानोयेसमाख्याताःसप्तमेऽस्मिन्मनोःकुले
॥ ६ ॥ तेषामुत्पत्तिरतुलाचरितंपरमाद्भुतम् ॥ श्रोतुकामोऽस्म्यहंब्रह्मन्सूर्यवंशस्यविस्तरम् ॥ ७ ॥
समाख्याहिमुनिश्रेष्ठसमासव्यासपूर्वकम् ॥ इतिपृष्टोमयाराजन्नारदःपरमार्थवित् ॥ ८ ॥ उवाचप्रह
सन्प्रीतःसमाभाष्यमुदाऽन्वयम् ॥ नारदउवाच ॥ शृणुसत्यवतीसूनोराज्ञांवंशमनुत्तमम् ॥ ९ ॥ पावनं
कर्णसुखदंधर्मज्ञानादिभिर्युतम् ॥ ब्रह्मापूर्वञ्जगत्कर्तानाभिपंकजसम्भवः ॥ १० ॥ विष्णोरितिपुराणे
षुप्रसिद्धःपरिकीर्तितः ॥ सर्वज्ञःसर्वकर्तासौस्वयंभूःसर्वशक्तिमान् ॥ ११ ॥ तपस्तप्त्वासविश्वात्मा
वर्षाणामयुतंपुरा ॥ सृष्टिकामःशिवांध्यात्वाप्राप्यशक्तिमनुत्तमाम् ॥ १२ ॥ पुत्रानुत्पादयामाससमान
साञ्छुभलक्षणान् ॥ मरीचिःप्रथितस्तेषामभवत्सृष्टिकर्मणि ॥ १३ ॥ तस्यपुत्रोऽतिविख्यातःकश्यपः
सर्वसम्मतः ॥ त्रयोदशैवतस्याऽऽसन्भार्यादक्षसुताःकिल ॥ १४ ॥ देवाः सर्वेसमुत्पन्नादैत्यायक्षाश्च
पन्नगाः ॥ पशवःपक्षिणश्चैवतस्मात्सृष्टिस्तुकाश्यपी ॥१५॥ देवानांप्रथितः सूर्योविवस्वान्नामतस्यतु ॥

तस्यपुत्रःसविख्यातोवैवस्वतमनुर्नृपः ॥ १६ ॥ तस्यपुत्रस्तथेक्ष्वाकुःसूर्यवंशविवर्धनः ॥ नवाऽभवन्सुता
स्तस्यमनारिक्ष्वाकुपूर्वजाः ॥ १७ ॥ तेषांनामानिराजेन्द्रशृणुष्वैकमनाःपुनः ॥ इक्ष्वाकुरथनाभागोधृष्टः
शर्यातिरेवच ॥ १८ ॥ नरिष्यन्तस्तथाप्रांशुर्नृगोदिष्टश्चसप्तमः ॥ करूषश्चपृषध्रश्चनवैतेमानवाः
स्मृताः ॥ १९ ॥ इक्ष्वाकुस्तुमनोःपुत्रःप्रथमःसमजायत ॥ तस्यपुत्रशतंचाऽऽसीज्ज्येष्ठोविकुक्षिरात्म
वान् ॥ २० ॥ नवानांवंशविस्तारंसंक्षेपेणनिशामय ॥ शूराणांमनुपुत्राणांमनोरंतरजन्मनाम् ॥ २१ ॥
नाभागस्यतुपुत्रोभूदंबरीषःप्रतापवान् ॥ धर्मज्ञःसत्यसंधश्चप्रजापालनतत्परः ॥ २२ ॥ धृष्टात्तुधा
र्ष्टकंक्षत्रंब्रह्मभूतमजायत ॥ संग्रामकातरंसम्यग्ब्रह्मकर्मरतंतथा ॥ २३ ॥ शर्यातेस्तनयश्चाऽभूदानर्तो
नामविश्रुतः ॥ सुकन्याचतथापुत्रीरूपलावण्यसंयुता ॥ २४ ॥ च्यवनायसुतादत्ताराज्ञाप्यंधायसुंदरी ॥
मुनिःसुलोचनो जातस्तस्याःशीलगुणेनह ॥ २५ ॥ विहितोरविपुत्राभ्यामश्विभ्यामितिनःश्रुतम् ॥
जनमेजयउवाच ॥ संदेहोऽयंमहान्ब्रह्मन्कथायांकथितस्त्वया ॥ २६ ॥ यद्राज्ञामुनयेंधायदत्तापुत्री
सुलोचना ॥ कुरूपागुणहीनावानारीलक्षणवर्जिता ॥ २७ ॥ पुत्रीयदाभवेद्राजातदांधायप्रयच्छति ॥
ज्ञात्वांधंसुमुखींकस्माद्दत्तवान्नृपसत्तमः ॥ २८ ॥ कारणंब्रूहिमेब्रह्मन्ननुग्राह्योऽस्मिसर्वदा ॥ सूतउवाच ॥
इतिराज्ञोवचःश्रुत्वापरीक्षितसुतस्यवै ॥ २९ ॥ द्वैपायनःप्रसन्नात्मातमुवाचहसन्निव ॥ व्यासउवाच ॥
वैवस्वतसुतःश्रीमाञ्छर्यातिर्नामपार्थिवः ॥३०॥ तस्यस्त्रीणांसहस्राणिचत्वार्यासन्परिग्रहाः ॥ राजपुत्र्यः
सरूपाश्चसर्वलक्षणसंयुताः ॥ ३१ ॥ पत्न्यःप्रेमयुताःसर्वाःप्रियाराज्ञःसुसंमताः ॥ एकापुत्रीतुतासां
वैसुकन्यानामसुन्दरी ॥ ३२ ॥ पितुःप्रियाचमातॄणांसर्वासांचारुहासिनी ॥ नगरान्नातिदूरेभूत्सरोमा
नससन्निभम् ॥ ३३ ॥ बद्धसोपानमार्गंचस्वच्छपानीयपूरितम् ॥ हंसकारंडवाकीर्णंचक्रवाकोपशोभि
तम् ॥ ३४ ॥ दात्यूहसारसाकीर्णंसर्वपक्षिगणावृतम् ॥ पंचधाकमलोपेतंचंचरीकसुसेवितम् ॥ ३५ ॥

पार्श्वतश्च द्रुमाकीर्णं वेष्टितं पादपैः शुभैः ॥ सालैस्तमालैः सरलैः पुन्नागाशोकमंडिताम् ॥ ३६ ॥ वटाश्वत्थ
कदंबैश्च कदलीखंडराजिताम् । जंबीरैर्बीजपूरैश्च खर्जूरैः पनसैस्तथा ॥ ३७ ॥ क्रमुकैर्नारिकेलैश्च केत
कैः कांचनद्रुमैः ॥ यूथिकाजालकैः शुभ्रैः संवृतं मल्लिकागणैः ॥ ३८ ॥ जंब्वाम्रतिंतिणीभिश्च करंजकुट
जावृतम् ॥ पलाशनिंबखदिरबिल्वामलकमंडितम् ॥ ३९ ॥ बभूव कोकिलारावः केकास्वनविराजितम् ॥
तत्समीपे शुभे देशे पादपानां गणावृते ॥ ४० ॥ भार्गवश्च्यवनः शान्तस्तापसः संस्थितो मुनिः ॥ ज्ञात्वाऽसौ वि
जनं स्थानं तपस्तेपे समाहितः ॥ ४१ ॥ कृत्वा दृढासनं मौनमाधाय जितमारुतः ॥ इन्द्रियाणि च संयम्य त्यक्ता
हारस्तपोनिधिः ॥ ४२ ॥ जलपानादिरहितो ध्यायन्नास्ते परांबिकाम् ॥ स वल्मीकोऽभवद्राजंल्लताभिः
परिवेष्टितः ॥ ४३ ॥ कालेन महता राजन्समाकीर्णः पिपीलिकैः ॥ तथा स संवृतो धीमान्मृत्पिंड इव सर्वतः
॥ ४४ ॥ कदाचित्स महीपालः कामिनीगणसंवृतः ॥ आजगाम सरो राजन्विहर्तुमिदमुत्तमम् ॥ ४५ ॥
शर्यातिः सुन्दरीवृंदसंयुतः सलिलेऽमले ॥ क्रीडासक्तो महीपालो बभूव कमलाकरे ॥ ४६ ॥ सुकन्या
वनमासाद्य विजहार सखीवृता ॥ सुमनांसि विचिन्वंती चञ्चला चञ्चलोपमा ॥ ४७ ॥
सर्वाभरणसंयुक्ता रणच्चरणनूपुरा ॥ चंक्रममाणा वल्मीकं च्यवनस्य समाददत् ॥ ४८ ॥ क्रीडासक्तोपवि
ष्टाऽसौ वल्मीकस्य समीपतः ॥ ददर्श चाऽस्य रंध्रे वै खद्योत इव ज्योतिषी ॥ ४९ ॥ किमेतदिति संचिंत्य समुद्ध
र्तुं मनो दधे ॥ गृहीत्वा कंटकं तीक्ष्णं त्वरमाणा कृशोदरी ॥ ५० ॥ सा दृष्टा मुनिना बाला समीपस्था कृतोद्य
मा ॥ विचरंती सुकेशांता मन्मथस्येव कामिनी ॥ ५१ ॥ तां वीक्ष्य सुदतीं तत्र क्षामकंठस्तपोनिधिः ॥ ताम
भाषत कल्याणीं किमेतदिति भार्गवः ॥ ५२ ॥ दूरं गच्छ विशालाक्षि तापसोऽहं वरानने ॥ मा भिंदस्वाद्य
वल्मीकं कंटकेन कृशोदरि ॥ ५३ ॥ तेनेदं प्रोच्यमानाऽपि साचाऽस्य न शृणोति वै ॥ किमु खल्विदमित्यु
क्त्वा निर्बिभेदाऽस्य लोचने ॥ ५४ ॥ दैवेन नोदिता भित्त्वाऽऽजगाम नृपकन्यका ॥ क्रीडंती शंकमाना सा कि

कृतं तु मयेति च ॥ ५५ ॥ चुक्रोध स तथा विद्धनेत्रः परममन्युमान् ॥ वेदनाभ्यर्दितः कामं परितापं जगाम ह
॥ ५६ ॥ शकृन्मूत्रनिरोधोऽभूत्सैनिकानां तु तत्क्षणात् ॥ विशेषेण तु भूपस्य सामात्यस्य समंततः ॥ ५७ ॥
गजोष्ट्रतुरगाणां च सर्वेषां प्राणिनां तदा ॥ ततो रुद्धे शकृन्मूत्रे शर्यातिर्दुःखितोऽभवत् ॥ ५८ ॥ सैनिकैः कथि
तं तस्मै शकृन्मूत्रनिरोधनम् ॥ चिंतयामास भूपालः कारणं दुःखसंभवे ॥ ५९ ॥ विचिंत्याऽऽह ततो राजा सै
निकान्स्वजनांस्तथा ॥ गृहमागत्य चिंतार्तः केनेदं दुष्कृतं कृतम् ॥ ६० ॥ सरसः पश्चिमे भागे वनमध्ये
महातपाः ॥ च्यवनस्तापसस्तत्र तपश्चरति दुश्चरम् ॥ ६१ ॥ केनाऽप्यपकृतं तत्र तापसेऽग्निसमप्रभे ॥
तस्मात्पीडा समुत्पन्ना सर्वेषामिति निश्चयः ॥ ६२ ॥ तपोवृद्धस्य वृद्धस्य वरिष्ठस्य विशेषतः ॥ केनाप्यप
कृतं मन्ये भार्गवस्य महात्मनः ॥ ६३ ॥ ज्ञातं वा यदि वाऽज्ञातं तस्येदं फलमुत्तमम् ॥ कैश्च दुष्टैः कृतं तस्य हे
लनं तापसस्य ह ॥ ६४ ॥ इति पृष्टास्तमूचुस्ते सैनिका वेदनार्दिताः ॥ मनोवाक्कायजनितं न विद्मोऽपकृतं
वयम् ॥ ६५ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे सप्तमस्कंधे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

व्यास उवाच ॥ इति पप्रच्छ तान्सर्वान्राजा चिंताकुलस्तथा ॥ पर्यपृच्छत्सुहृद्वर्गं साम्ना चोग्रत
याऽपि च ॥ १ ॥ पीड्यमानं जनं वीक्ष्य पितरं दुःखितं तथा ॥ विचिंत्य शूलभेदं सा सुकन्या चेदमब्रवीत् ॥ २ ॥
वने मया पितस्तत्र वल्मीको वीरुधावृतः ॥ क्रीडंत्या सुदृढो दृष्टश्छिद्रद्वयसमन्वितः ॥ ३ ॥ तत्र खद्योतव
द्दीप्तज्योतिषी वीक्षिते मया ॥ सूच्या विद्धे महाराज पुनः खद्योतशंकया ॥ ४ ॥ जलक्लिन्ना तदा सूची मया दृ
ष्टा पितः किल ॥ हाहेति च श्रुतः शब्दो मंदो वल्मीकमध्यतः ॥ ५ ॥ तदाहं विस्मिता राजन्किमेतदिति शंक
या ॥ न जाने किं मया विद्धं तस्मिन्वल्मीकमंडले ॥ ६ ॥ राजा श्रुत्वा तु शर्यातिः सुकन्यावचनं मृदु ॥ मुने
स्तद्धेलनं ज्ञात्वा वल्मीकं क्षिप्रमभ्यगात् ॥ ७ ॥ तत्राऽपश्यत्तपोवृद्धं च्यवनं दुःखितं भृशम् ॥ स्फोटयामा

सवल्मीकंमुनिदेहावृतंभृशम् ॥ ८ ॥ प्रणम्यदंडवद्भूमौराजातंभार्गवंप्रति ॥ तुष्टावविनयोपेतस्तमुवा
चकृतांजलिः ॥ ९ ॥ पुत्र्याममममहाभागक्रीडंत्यादुष्कृतंकृतम् ॥ अज्ञानाद्बालयाब्रह्मन्कृतंतत्क्षंतुमर्हसि
॥ १० ॥ अक्रोधनाहिमुनियोभवंतीतिमयाश्रुतम् ॥ तस्मात्त्वमपिबालायाःक्षंतुमर्हसिसांप्रतम् ॥ ११ ॥
व्यासउवाच ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यच्यवनोवाक्यमब्रवीत् ॥ विनयोपनतंदृष्ट्वाराजानंदुःखितंभृशम्
॥ १२ ॥ च्यवनउवाच ॥ राजन्नाऽहंकदाचिद्वैकरोमिक्रोधमण्वपि ॥ नमयाऽद्यैवशप्तस्त्वंदुहित्रापीड
नेकृते ॥ १३ ॥ नेत्रेपीडासमुत्पन्नाममचाऽद्यनिरागसः ॥ तेनपापेनजानामिदुःखितस्त्वंमहीपते ॥ १४ ॥
अपराधंपरंकृत्वादेवीभक्तस्यकोजनः ॥ सुखंलभेतयदपिभवेत्त्राताशिवःस्वयम् ॥ १५ ॥ किंकरोमि
महीपालनेत्रहीनोजरावृतः ॥ अन्धस्यपरिचर्यांच कःकरिष्यतिपार्थिव ॥ १६ ॥ राजोवाच ॥ सेवका
बहवःसेवांकरिष्यंतितवाऽनिशम् ॥ क्षमस्वमुनिशार्दूलस्वल्पक्रोधाहितापसाः ॥ १७ ॥ च्यवनउवाच ॥
अन्धोऽहंनिर्जनोराजंस्तपस्तप्तुंकथंक्षमः ॥ त्वदीयाःसेवकाः किंतेकरिष्यंतिममप्रियम् ॥ १८ ॥ क्षमा
पयसिचेन्नमांत्वंकुरुमेवचनंनृप ॥ देहिमेपरिचर्यार्थंकन्यांकमललोचनाम् ॥ १९ ॥ तुष्येऽनयामहाराज
पुत्र्यातवमहामते ॥ करिष्यामितपश्चाऽहंसामेसेवांकरिष्यति ॥ २० ॥ एवंकृतेसुखंमेस्यात्तवचैव
भविष्यति ॥ संतुष्टेमयिराजेन्द्रसैनिकानांनसंशयः ॥ २१ ॥ विचिंत्यमनसाभूपकन्यादानंसमाचर ॥
नचाऽत्रदूषणंकिंचित्तापसोऽहंयतव्रतः ॥ २२ ॥ व्यासउवाच ॥ शर्यातिर्वचनंश्रुत्वामुनेश्चिंतातुरो
ऽभवत् ॥ नहास्येऽप्यथवादास्येकिंचिन्नोवाचभारत ॥ २३ ॥ कथमंधायवृद्धायकुरूपायसुतामिमाम् ॥
देवकन्योपमांदत्त्वासुखीस्यामात्मसंभवाम् ॥ २४ ॥ कोवाऽऽत्मनःसुखार्थायपुत्र्याःसंसारजंसुखम् ॥
हरतेऽल्पमतिःपापोजानन्नपिशुभाशुभम् ॥ २५ ॥ प्राप्यसाच्यवनंसुभ्रूःपञ्चबाणशरार्दिता ॥ अंधं
वृद्धंपतिंप्राप्यकथंकालंनयिष्यति ॥ २६ ॥ यौवनेदुर्जयःकामोविशेषेणसुरूपया ॥ आत्मतुल्यंपतिंप्रा

प्यकिमुवृद्धं विलोचनम् ॥ २७ ॥ गौतमंतापसंप्राप्यरूपयौवनसंयुता ॥ अहल्यावासवेनाऽऽशुवंचि
तावरवर्णिनी ॥ २८ ॥ शप्ताचपतिनापश्चाज्ज्ञात्वाधर्मविपर्ययम् ॥ तस्माद्भवतुमेदुःखंनददामिसुक
न्यकाम् ॥२९॥ इतिसंचिंत्यशर्यातिर्विमनाःस्वगृहंययौ ॥ सचिवांश्च समादायमंत्रंचक्रेऽतिदुःखितः ॥३०॥
भोमंत्रिणोब्रुवंत्वद्यकिंकर्तव्यंमयाऽधुना ॥ पुत्रीदेयाऽथविप्रायभोक्तव्यंदुःखमेववा ॥ ३१ ॥ विचारयध्वं
मिलिताहितंस्यान्ममवैकथम् ॥ मंत्रिणऊचुः ॥ किंब्रूमोऽस्मिन्महाराजसंकटेऽतिदुरासदे ॥ ३२ ॥ दुर्भ
गायसुकन्यैषाकथंदेयाऽतिसुन्दरी ॥ व्यासउवाच ॥ तदाचिंताकुलंवीक्ष्यपितरंमंत्रिणस्तदा ॥ ३३ ॥
सुकन्यातिंवगितंज्ञात्वाप्रहस्येदमुवाचह ॥ पितःकस्माद्भवानद्यचिंताव्याकुलितेन्द्रियः ॥ ३४ ॥ मत्कृते
दुःखसंविग्नोविषण्णवदनोऽसिवै ॥ अहंगत्वामुनितत्रसमाश्वास्यभयार्दितम् ॥ ३५ ॥ करिष्यामिप्रस
न्नंतमात्मदानेनवैपितः ॥ इतिराजावचः श्रुत्वाभाषितंयत्सुकन्यया ॥ ३६ ॥ तामुवाचप्रसन्नात्मासचि
वानांचशृण्वताम् ॥ कथंपुत्रित्वमंधस्यपरिचर्यांवनेऽबला ॥ ३७ ॥ करिष्यसिजरार्तस्यक्रोधनस्यविशे
षतः ॥ कथमन्धायचानेनरूपेणरतिसन्निभाम् ॥ ३८ ॥ ददामिजरयाग्रस्तदेहायसुखवांछया ॥ पित्रापुत्री
प्रदातव्यावयोज्ञातिबलायच॥३९॥धनधान्यसमृद्धायनाऽधनायकदाचन॥ क्वतेरूपंविशालाक्षिक्वाऽसौ
वृद्धोवनेचरः ॥ ४० ॥ कथंदेयामयापुत्रीतस्मैचाऽतिवरायच ॥ उटजेनियतंवासोयस्यनित्यंमनोहरे ॥
॥ ४१ ॥ कथमंबुजपत्राक्षिकल्पनीयोमयातव ॥ मरणंमेवरंप्राप्तंसैनिकानांतथैवच ॥ ४२ ॥ नतेप्रदानमं
धायरोचतेपिकभाषिणि ॥ भवितव्यंभवत्येवधैर्यंनैवत्यजाम्यहम् ॥ ४३ ॥ सुस्थिराभवसुश्रोणिनदास्यें
धायकर्हिचित् ॥ राज्यंतिष्ठतुवायातुदेहोऽयंचतथैवमे ॥ ४४ ॥ नत्वांदास्याम्यहन्तस्मैनेत्रहीनायबा
लिके ॥ सुकन्यातंतदाप्राहश्रुत्वातद्वचनंपितुः ॥ ४५ ॥ प्रसन्नवदनातीवस्नेहयुक्तमिदंवचः ॥ सुकन्यो
वाच ॥ नमेचिंतापितःकार्यादेहिमांमुनयेऽधुना ॥ ४६ ॥ सुखंभवतुसर्वेषांलोकानांमत्कृतेनहि ॥ सेवयि

ष्यामिसंतुष्टापतिपरमपावनम् ॥ ४७ ॥ भक्त्यापरमयाचापिवृद्धंचविजनेवने सतीधर्मपराचाऽहंचरि
ष्यामिसुसंमतम् ॥ ४८ ॥ नभोगेच्छाऽस्तिमेतातस्वस्थंचित्तंममाऽनघ ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वाभा
षितंतस्यामंत्रिणोविस्मयंगताः ॥ ४९ ॥ राजाचपरमप्रीतोजगाममुनिसन्निधौ ॥ गत्वाप्रणम्यशिरसात
मुवाचतपोधनम् ॥ ५० ॥ स्वामिन्गृहाणपुत्रींमेसेवार्थंविधिवद्विभो ॥ इत्युक्त्वाऽस्मैददौपुत्रींविवाह
विधिनानृपः ॥ ५१ ॥ प्रतिगृह्यमुनिःकन्यांप्रसन्नोभार्गवोभवत् ॥ पारिबर्हंनजग्राहदीयमानंनृपेणह
॥ ५२ ॥ कन्यामेवाऽग्रहीत्कामंपरिचर्यार्थ मात्मनः ॥ प्रसन्नेऽस्मिन्मुनौजातंसैनिकानांसुखंतदा
॥ ५३ ॥ राज्ञश्चपरमाह्लादःसंजातस्तत्क्षणादपि ॥ दत्त्वापुत्रींयदाराजागमनायगृहंप्रति
॥ ५४ ॥ मतिंचकारतन्वंगीतदोवाचनृपंसुता ॥ सुकन्योवाच ॥ गृहाणममवासांसिभू
षणानिचमेपितः ॥ ५५ ॥ वल्कलंपरिधानायप्रयच्छाजिनमुत्तमम् ॥ वेषंतुमुनिपत्नीनांकृत्वा
तपसिसेवनम् ॥ ५६ ॥ करिष्यामितथाताततथातेकीर्तिरच्युता ॥ भविष्यतिभुवःपृष्ठेतथा
स्वर्गेरसातले ॥ ५७ ॥ परलोकसुखायाऽहंचरिष्यामिदिवानिशम् ॥ दत्त्वांधायचवृद्धायसुंदरींयुवतीं
तुमाम् ॥ ५८॥ चिंतात्वयानकर्तव्याशीलनाशसमुद्भवा ॥ अरुंधतीवसिष्ठस्यधर्मपत्नीयथाभुवि ॥५९॥
तथैवाऽहंभविष्यामिनाऽत्रकार्याविचारणा ॥ अनसूयायथासाध्वीभार्याऽत्रेःप्रथिताभुवि ॥ ६० ॥
तथैवाऽहंभविष्यामिपुत्रीकीर्तिकरीतव ॥ सुकन्यावचनंश्रुत्वाराजापरमधर्मवित् ॥ ६१ ॥ दत्त्वाऽजिनं
रुरोदाऽऽशुवीक्ष्यतांचारुहासिनीम् ॥ त्यक्त्वाभूषणवासांसिमुनिवेषधरांसुताम् ॥ ६२ ॥ विवर्णवदना
भूत्वास्थितस्तत्रैवपार्थिवः ॥ राज्ञ्यःसर्वाःसुतांदृष्ट्वावल्कलाजिनधारिणीम् ॥ ६३ ॥ रुरुदुर्भृशशोका
र्ताविपमानाइवाऽभवत् ॥ तामापृच्छ्यमहीपालोमंत्रिभिःपरिवारितः ॥ ययौस्वनगरंराजन्मुक्त्वापु
त्रींशुचाऽर्पिताम् ॥ ६४ ॥ इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

व्यास उवाच ॥ गतेराजनिसाबालापतिसेवापरायणा ॥ बभूवचतथाऽग्नीनांसेवनेधर्म
तत्परा ॥ १ ॥ फलान्यादायस्वादूनिमूलानिविविधानिच ॥ ददौसामुनयेबालापतिसेवापरायणा ॥ २ ॥
पतिंतप्तोदकेनाऽऽशुस्नापयित्वामृगत्वचा ॥ परिवेष्ट्यशुभायांतुबृस्यांस्थापितवत्यपि ॥ ३ ॥ तिलान्य
वकुशानग्रे परिकल्प्यकमंडलुम् ॥ तमुवाचनित्यकर्मकुरुष्वमुनिसत्तम ॥ ४ ॥ तमुत्थाप्यकरेकृत्वासमाप्ते
नित्यकर्मणि ॥ बृस्यांवासंस्तरेबालाभर्तारंसंन्यवेशयत् ॥ ५ ॥ पश्चादानीयपक्वानिफलानिचनृपा
त्मजा ॥ भोजयामासच्यवनंनीवारान्नंसुसंस्कृतम् ॥ ६ ॥ भुक्तवंतंपतिंतृप्तंदत्वाऽऽचमनमादरात् ॥
पश्चाच्चपूगंपत्राणिददौचाऽऽदरसंयुता ॥ ७ ॥ गृहीतमुखवासंतंसंवेश्यचशुभासने ॥
गृहीत्वाज्ञांशरीरस्यच कारसाधनंततः ॥ ८ ॥ फलाहारंस्वयंकृत्वापुनर्गत्वाचसन्निधौ ॥ प्रोवाच
प्रणयोपेताकिमाज्ञापयसेप्रभो ॥ ९ ॥ पादसंवाहनंतेऽद्यकरोमियदिमन्यसे ॥ एवंसेवापरानित्यंबभूव
पतितत्परा ॥ १० ॥ सायंहोमावसानेसाफलान्याहृत्यसुंदरी ॥ अर्पयामासमुनयेस्वादूनिचमृदूनिच
॥ ११ ॥ ततःशेषाणिबुभुजेप्रेमयुक्तातदाज्ञया ॥ सुस्पर्शास्तरणंकृत्वाशाययामासतंमुदा ॥ १२ ॥ सुप्ते
सुखंप्रियेकांतापादसंवाहनंतदा ॥ चकारपृच्छतीधर्मकुलस्त्रीणांकृशोदरी ॥ १३ ॥ पादसं
वाहनंकृत्वानिशिभक्तिपरायणा ॥ निद्रितंचमुनिंज्ञात्वासुष्वापचरणांतिके ॥ १४ ॥
शुचौप्रतिष्ठितंवीक्ष्यतालवृंतेनभामिनी ॥ कुर्वाणाशीतलंवायुंसिषेवेस्वपतिंतदा ॥ १५ ॥
हेमंतेकाष्ठसंभारंकृत्वाऽग्निज्वलनंपुरः ॥ स्थापयित्वातथाऽपृच्छत्सुखंतेऽस्तीतिचाऽसकृत् ॥ १६ ॥
ब्राह्मे मुहूर्तेचोत्थायजलंपात्रंचमृत्तिकाम् ॥ समर्पयित्वाशौचार्थंसमुत्थाप्यपतिंप्रिया ॥ १७ ॥ स्थाना
द्दूरेचसंस्थाप्यदूरंगत्वास्थिराऽभवत् ॥ कृतशौचंपतिंज्ञात्वागत्वाजग्राहतंपुनः ॥ १८ ॥ आनीयाऽऽश्रम
मव्यग्राचोपवेश्याऽऽसनेशुभे ॥ मृज्जलाभ्यांचप्रक्षाल्यपादावस्ययथाविधि ॥ १९ ॥ दत्वाचमनमात्रं

श्री राम

तुदंतधावनमाहरत् ॥ समर्प्यदंतकाष्ठंचयथोक्तंनृपनंदिनी ॥ २० ॥ चकारोष्णंजलंशुद्धंसमानीतंसुपाव
नम् ॥ स्नानार्थंजलमाहृत्यपप्रच्छप्रणयान्विता ॥ २१ ॥ किमाज्ञापयसेब्रह्मन्कृतंवैदंतधावनम् ॥ उष्णोद
कंसुसंपन्नंकुरुस्नानंसमंत्रकम् ॥ २२ ॥ वर्ततेहोमकालोऽयंसंध्यापूर्वाप्रवर्तते ॥ विधिवद्धवनंकृत्वादेव
तापूजनंकुरु ॥ २३ ॥ एवंकन्यापतिंलब्ध्वातपस्विनमनिंदिता ॥ नित्यंपर्यचरत्प्रीत्यातपसानियमेनच
॥ २४ ॥ अग्नीनामतिथीनांचशुश्रूषांकुर्वतीसदा ॥ आराधयामाससुदाच्यवनंसाशुभानना ॥ २५ ॥
कस्मिंश्चिदथकालेतुरविजावश्विनावुभौ ॥ च्यवनस्याऽऽश्रमाभ्याशेक्रीडमानौसमागतौ ॥ २६ ॥
जलेस्नात्वातुतांकन्यांनिवृत्तांस्वाश्रमंप्रति ॥ गच्छंतींचारुसर्वांगींरविपुत्रावपश्यताम् ॥ २७ ॥ तांदृष्ट्वा
देवकन्यांतांगत्वाचांतिकमादरात् ॥ ऊचतुःसमभिद्रुत्यनासत्यावतिमोहितौ ॥ २८ ॥ क्षणंतिष्ठवरारोहे
प्रष्टुंत्वांगजगामिनि ॥ आवांदेवसुतौप्राप्तौब्रूहिसत्यंशुचिस्मिते ॥ २९ ॥ पुत्रीकस्यपतिः कस्तेकथमुद्या
नमागता ॥ एकाकिनीतडागेऽस्मिन्स्नानार्थंचारुलोचने ॥ ३० ॥ द्वितीयाश्रीरिवाऽऽभासिकांत्याकमल
लोचने ॥ इच्छामस्तुवयंज्ञातुंतत्त्वमाख्याहिशोभने ॥ ३१ ॥ कोमलौचरणौकांतेस्थितौभूमावनावृतौ
हृदयेकुरुतःपीडांचलंतौचललोचने ॥ ३२ ॥ विमानार्हासितन्वंगिकथंपद्भ्यांव्रजस्यदः ॥ अनावृताऽत्र
विपिनेकिमर्थंगमनंतव ॥ ३३ ॥ दासीशतसमायुक्ताकथंनत्वंविनिर्गता ॥ राजपुत्र्यप्सरावाऽसिवदस
त्यंवरानने ॥ ३४ ॥ धन्यामातायतोजाताधन्योऽसौजनकस्तव ॥ वक्तुंत्वांनैवशक्तौचभर्तुर्भाग्यंतवा
ऽनघे ॥ ३५ ॥ देवलोकाधिकाभूमिरियंचैवसुलोचने ॥ प्रचलंश्चरणस्तेऽद्यसंपावयतिभूतलम् ॥ ३६ ॥
सौभाग्याश्चमृगाःकामंयेत्वांपश्यंतिवैवने ॥ येचाऽन्येपक्षिणःसर्वेभूरियंचाऽतिपावना ॥ ३७ ॥
स्तुत्याऽलंतवचाऽत्यर्थंसत्यंब्रूहिसुलोचने ॥ पिताकस्तेपतिःकाऽसौद्रष्टुमिच्छाऽस्तिसादरम् ॥ ३८ ॥
व्यासउवाच ॥ तयोरितिवचःश्रुत्वाराजाकन्याऽतिसुंदरी ॥ तावुवाचत्रपाक्रांतादेवपुत्रौनृपात्मजा

॥ ३९ ॥ शर्यातितनयांमांवांवित्तंभार्यां मुनेरिह ॥ च्यवनस्यसतींकांतांपित्रादत्तांयदृच्छया ॥ ४० ॥
पतिरंधोऽस्तिमेदेवौवृद्धश्चाऽतीवतापसः ॥ तस्यसेवामहोरात्रंकरोमिप्रीतमानसा ॥ ४१ ॥ कौयुवां
किमिहाऽऽयातौपतिस्तिष्ठतिचाऽऽश्रमे ॥ तत्राऽऽगत्यप्रकुरुतमाश्रमंचाऽद्यपावनम् ॥ ४२ ॥ तदाकर्ण्य
वचोदस्रावूचतुस्तांनराधिप ॥ कथंत्वमपिकल्याणिपित्राद्त्तातपस्विने॥ ४३ ॥ भ्राजसेऽस्मिन्वनोद्दे
शेविद्युत्सौदामनीयथा ॥ नदेवेष्वपितुल्याहितवदृष्टाऽस्तिभामिनी ॥४४॥ त्वंदिव्यांबरयोग्याऽसिशोभ
सेनाऽजिनैर्वृता ॥ सर्वाभरणसंयुक्तानीलालकवरूथिनी ॥ ४५ ॥ अहोविधेर्दुष्कलितंविचेष्टितंयदत्र
रंभोरुवनेविषीदसि ॥ विशालनेत्रेंधमिमंपतिंप्रियेमुनिंसमासाद्यजरातुरंभृशम् ॥ ४६ ॥ वृथावृतस्तेनभृ
शंनशोभसेनवंवयःप्राप्यसुनृत्यपंडिते ॥ मनोभवेनाऽऽशुशराःसुसंधिताःपतंतिकस्मिन्पतिरीदृशस्तव
॥ ४७ ॥ त्वमंधभार्यानवयौवनान्विताकृताऽसिधात्राननुमंदबुद्धिना ॥ नचैनमर्हस्यसितायतेक्षणेपतिं
त्वमन्यंकुरुचारुलोचने ॥ ४८ ॥ वृथैवतेजीवितमंबुजेक्षणेपतिंचसंप्राप्यमुनिंगतेक्षणम् ॥ वनेनिवासं
चतथाऽजिनांबरप्रधारणंयोग्यतरंनमन्महे ॥ ४९ ॥ अतोऽनवद्यांग्युभयोस्त्वमेकंवरंकुरुष्वावहिता
सुलोचने ॥ किंयौवनंमानिनिसंकरोषिवृथामुनिंसुंदरिसेवमाना ॥ ५० ॥ किंसेवसेऽभाग्यविवर्जितंतं
समुज्झितंपोषणरक्षणाभ्याम् ॥ त्यक्त्वामुनिंसर्वसुखापवर्जितंभजाऽनवद्यांग्युभयोस्त्वमेकम् ॥ ५१ ॥
त्वंनंदनेचैत्ररथेवनेचकुरुष्वकांतेप्रथितंविहारम् ॥ अंधेनवृद्धेनकथंहिकालंविनेष्यसेमानिनिमानहीनम्
॥ ५२ ॥ भूपात्मजात्वंशुभलक्षणाचजानासिसंसारविहारभावम् ॥ भाग्येनहीनाविजनेवनेऽत्रकालंकथं
वाहयसेवृथाच ॥ ५३ ॥ तस्माद्भजस्वपिकभाषिणिचारुवक्त्रे एकंद्वयोस्तवसुखायविशालनेत्रे ॥ देवाल
येषुचकृशोदरिभुंक्ष्वभोगांस्त्यक्त्वामुनिं जरठमाशुनृपेंद्रपुत्रि ॥ ५४ ॥ किंतेसुखंयत्रवनेसुकेशिवृद्धेन

सार्धंत्रिजनेमृगाक्षि ॥ सेवातथांधस्यनवंवयश्चकिंतेमतंभूपतिपुत्रिदुःखम् ॥ ५५ ॥ शशिमुखित्वमती वसुकोमलाफलजलाहरणंतवनोचितम् ॥५६॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

व्यासउवाच ॥ तयोस्तद्भाषितं श्रुत्वावेपमानानृपात्मजा ॥ धैर्यमालंब्यतौतत्रबभाषेमित भाषिणी ॥ १ ॥ देवौवांरविपुत्रौचसर्वज्ञौसुरसंमतौ ॥ सतींमांधर्मशीलांचनैवंवदितुमर्हथ ॥ २ ॥ पित्रादत्तासुरश्रेष्ठौमुनयेयोगधर्मिणे ॥ कथंगच्छामितंमार्गं पुंश्चलीगणसेवितम् ॥ ३ ॥ द्रष्टाऽयंसर्व लोकस्यकर्मसाक्षीदिवाकरः ॥ कश्यपाच्चैवसंभूतोनैवंभाषितुमर्हथः ॥ ४ ॥ कुलकन्यापतिंत्यक्त्वाकथ मन्यंभजेन्नरम् असारेऽस्मिन्हिसंसारेजानंतौधर्मनिर्णयम् ॥ ५ ॥ यथेच्छंगच्छतंदेवौशापंदास्या मिवाऽनघौ ॥ सुकन्याऽहंचशर्यातेःपतिभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यना सत्योविस्मितौभृशम् ॥ तावब्रूतांपुनस्त्वेनांशंकमानौभयंमुनेः ॥७॥ राजपुत्रिप्रसन्नौतेधर्मेणवरवर्णिनि ॥ वरंवरयसुश्रोणिदास्यावः श्रेयसेतव ॥ ८ ॥ जानीहिप्रमदेनूनमावांदेवभिषग्वरौ ॥ युवानंरूपसंपन्नं प्रकुर्यावपतिंतव ॥ ९ ॥ ततस्त्रयाणामस्माकंपतिमेकतमंवृणु ॥ समानरूपदेहानांमध्येचातुर्यपंडिते ॥ १० ॥ सातयोर्वचनंश्रुत्वाविस्मितास्वपतिंतदा ॥ गत्वोवाचतयोर्वाक्यंताभ्यामुक्तंयदद्भुतम् ॥ ११ ॥ सुकन्योवाच ॥ स्वामिन्सूर्यसुतौदेवौसंप्राप्तौच्यवनाश्रमे ॥ दृष्टौमयादिव्यदेहौनासत्यौभृगुनंदन ॥१२॥ वीक्ष्यमांचारुसर्वाङ्गींजातौकामातुरावुभौ ॥ कथितंवचनंस्वामिन्पतिंतेनवयौवनम् ॥ १३ ॥ दिव्यदेहं करिष्यावश्चक्षुष्मंतंमुनिंकिल ॥ एतेनसमयेनाऽद्यतंश्रृणुत्वंमयोदितम् ॥ १४ ॥ समावयवरूपंचकरि ष्यावःपतिंतव ॥ तत्रत्रयाणामस्माकंपतिमेकतमंवृणु ॥ १५ ॥ तच्छ्रुत्वाऽहमिहाऽऽयाताप्रष्टुं त्वांकार्य मद्भुतम् ॥ किंकर्तव्यमतःसाधोब्रूह्यस्मिन्कार्यसंकटे ॥ १६ ॥ देवमायाऽपिदुर्ज्ञेयानजानेकपटंतयोः ॥

यदाज्ञापयसर्वज्ञतत्करोमितवेप्सितम् ॥१७॥ च्यवनउवाच ॥ गच्छकांतेऽद्यनासत्यौवचनान्ममसुव्रते ॥
आनयस्वसमीपंमेशीघ्रंदेवभिषग्वरौ ॥१८॥ क्रियतामाशुतद्वाक्यंनाऽत्रकार्याविचारणा ॥ व्यासउवाच ॥
एवंसासमनुज्ञातातत्रगत्वावचोऽब्रवीत् ॥ १९ ॥ क्रियतामाशुनासत्यौसमयेनसुरोत्तमौ ॥ तच्छ्रुत्वाचा
श्विनौवाक्यंतस्यास्तौतत्रचाऽगतौ ॥ २० ॥ उचतूराजपुत्रींताम्पतिस्तवविशत्वपः ॥ रूपार्थंच्यवन
स्तूर्णंततोंभःप्रविवेशह ॥ २१ ॥ आश्विनावपिपश्चात्तत्प्रविष्टौसरउत्तमम् ॥ ततस्तेनिःसृतास्तस्मात्स
रसस्तत्क्षणात्त्रयः ॥ २२ ॥ तुल्यरूपादिव्यदेहायुवानःसदृशाःकिल ॥ दिव्यकुंडलभूषाढ्याःसमाना
वयवास्तथा ॥ २३ ॥ तेऽब्रुवन्सहिताःसर्वेवृणीष्ववरवर्णिनि ॥ अस्माकमीप्सितंभद्रेपतित्वममलानने
॥ २४ ॥ यस्मिन्वाप्यधिकाप्रीतिस्तंवृणुष्ववरानने ॥ व्यासउवाच ॥ सादृष्ट्वातुल्यरूपांस्तान्समानवय
सस्तथा ॥ २५ ॥ एकस्वरांस्तुल्यवेषांस्त्रीन्वैदेवसुतोपमान् ॥ सातुसंशयमापन्नावीक्ष्यतान्सदृशाकृतीन्
॥ २६ ॥ अजानतीपतिंसम्यग्व्याकुलासमचिंतयत् ॥ किंकरोमित्रयस्तुल्याःकंवृणोमिनवेद्म्यहम् ॥ २७ ॥
पतिंदेवसुताह्येतेसंशयेपतिताऽस्म्यहम् ॥ इन्द्रजालमिदंसम्यग्देवाभ्यामिहकल्पितम् ॥ २८ ॥
कर्तव्यंकिंमयाचाऽत्रमरणंसमुपागतम् ॥ नमयापतिमुत्सृज्यवरणीयःकथंचन ॥ २९ ॥ देवस्त्वाधुनिकः
कश्चिदित्येषाममधारणा ॥ इतिसंचिंत्यमनसापरांविश्वेश्वरींशिवाम् ॥ ३० ॥ दध्यौभगवतींदेवींतुष्टा
वचकृशोदरी ॥ सुकन्योवाच ॥ शरणंत्वांजगन्मातःप्राप्ताऽस्मिभृशदुःखिता ॥ ३१ ॥ रक्षमेऽद्यसती
धर्मंनमामिचरणौतव ॥ नमःपद्मोद्भवेदेविनमःशंकरवल्लभे ॥ ३२ ॥ विष्णुप्रियेनमोलक्ष्मिवेदमातः
सरस्वति ॥ इदंजगत्त्वयासृष्टंसर्वंस्थावरजंगमम् ॥ ३३ ॥ पासित्वमिदमव्यग्राथाऽत्सिलोकशांतये ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानांजननीत्वंसुसंमता ॥ ३४ ॥ बुद्धिदाऽसित्वमज्ञानांज्ञानिनांमोक्षदासदा ॥ आज्ञात्वं
प्रकृतिःपूर्णापुरुषप्रियदर्शना ॥ ३५ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदाऽसित्वंप्राणिनांविशदात्मनाम् ॥ अज्ञानांदुःख

दाकामंसत्त्वानांसुखसाधना ॥ ३६ ॥ सिद्धिदायोगिनामंबजयदाकीर्तिदापुनः ॥ शरणंत्वांप्रपन्नाऽस्मि
विस्मयंपरमंगता ॥ ३७ ॥ पतिंदर्शयमेमातर्मग्नाऽस्मिञ्छोकसागरे ॥ देवाभ्यांचरितंकूटंकंवृणोमिवि
मोहिता ॥ ३८ ॥ पतिंर्शयसर्वज्ञेविदित्वामेसतीव्रतम् ॥ व्यासउवाच ॥ एवंस्तुतातदादेवीतथात्रिपुर
सुंदरी ॥ ३९ ॥ हृदयेऽस्यास्तदाज्ञानंददावाशुसुखोदयम् ॥ निश्चित्यमनसातुल्यवयोरूपधरान्सती ॥
॥ ४० ॥ प्रसमीक्ष्यतुतान्सर्वान्वव्रेवालास्वकंपतिम् ॥ वृतेऽथच्यवने देवौ संतुष्टौ तौ बभूवतुः ॥ ४१ ॥
सतीधर्मंसमालोक्यसंप्रीतौददतुर्वरम् ॥ भगवत्याःप्रसादेनप्रसन्नौतौसुरोत्तमौ ॥ ४२ ॥ मुनिमामंत्र्य
तरसागमनायोद्यतावुभौ ॥ लब्ध्वातुच्यवनोरूपंनेत्रेभार्यांचयौवनम् ॥ ४३ ॥ हृष्टोऽब्रवीन्महातेजास्तौ
नासत्याविदंवचः ॥ उपकारःकृतोऽयंमेयुवाभ्यांसुरसत्तमौ ॥ ४४ ॥ किंब्रवीमिसुखंप्राप्तंसंसारेऽस्मि
न्ननुत्तमे ॥ प्राप्यभार्यांसुकेशांतांदुःखंमेऽभवदन्वहम् ॥ ४५ ॥ अंधस्यचाऽतिवृद्धस्यभोगहीनस्यका
नने ॥ युवाभ्यांनयनेदत्तेयौवनंरूपमद्भुतम् ॥ ४६ ॥ संपादितंततःकिंचिदुपकर्तुमहंब्रुवे ॥ उपकारिणि
मित्रेयोनोपकुर्यात्कथंचन ॥ ४७ ॥ तंधिगस्तुनरंदेवौभवेच्चऋणवान्भुवि ॥ तस्माद्वांवांछितंकिंचिद्दातु
मिच्छामिसांप्रतम् ॥ ४८ ॥ आत्मनोऋणमोक्षायदेवेशौनूतनस्यच ॥ प्रार्थितंवांप्रदास्यामियदलभ्यंसु
रासुरैः ॥ ४९ ॥ ब्रुवाथांवांमनोद्दिष्टंप्रीतोस्मिसुकृतेनवाम् ॥ श्रुत्वातौतुमुनेर्वाक्यमभिमंत्र्यपरस्परम्
॥ ५० ॥ तमूचतुर्मुनिश्रेष्ठंसुकन्यासहितंस्थितम् ॥ मुनेपितुःप्रसादेनसर्वंनोमनसेप्सितम् ॥ ५१ ॥
उत्कंठासोमपानस्यवर्ततेनौसुरैःसह ॥ भिषजावितिदेवेनंनिषिद्धौचमसग्रहे ॥ ५२ ॥ शक्रेणविततेयज्ञेब्र
ह्मणःकनकाचले ॥ तस्मात्त्वमपिधर्मज्ञयदिशक्तोसितापस ॥ ५३ ॥ कार्यमेतद्धिकर्तव्यंवांछितंनौसुसं
मतम् ॥ एतद्विज्ञायवाब्रह्मन्कुरुवांसोमपायिनौ ॥ ५४ ॥ पिपासाऽस्तिसुदुष्प्रापातवत्तःसमुपयास्यति ॥
च्यवनस्तुतयोःप्राहतच्छ्रुत्वावचनंमृदु ॥ ५५ ॥ यदहंरूपसंपन्नोवयसाचसमन्वितः ॥ कृतोभवद्भ्यां

वृद्धःसन्भार्यां चप्राप्तवानिति ॥ ५६ ॥ तस्माद्युवांकरिष्यामिप्रीत्याऽहंसोमपायिनौ ॥ मिषतोदेवराजस्यसत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥ ५७ ॥ राज्ञस्तुविततेयज्ञेशर्यातेरमितद्युतेः ॥ इत्याकर्ण्यवचोहृष्टौतौदिवंप्रतिजग्मतुः ॥ ५८ ॥ च्यवनस्तांगृहीत्वातुजगामाश्रममंडलम् ॥ ५९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेपञ्चमोध्यायः ॥ ५ ॥

जनमेजयउवाच ॥ च्यवनेनकथंवैद्यौतौकृतौसोमपायिनौ ॥ वचनंचकथंसत्यंजातंतस्थमहात्मनः ॥ १ ॥ मानुषस्यबलंकीदृग्देवराजबलंप्रति ॥ निषिद्धौभिषजौतेनकृतौतौसोमपायिनौ ॥ २ ॥ धर्मनिष्ठौतदाश्चर्यंविस्तरेणवदप्रभो ॥ चरितंच्यवनस्याऽद्यश्रोतुकामोऽस्मिसर्वथा ॥ ३ ॥ व्यासउवाच ॥ निशामयमहाराजचरितंपरमाद्भुतम् ॥ च्यवनस्यमखेतस्मिञ्छर्यातेर्भुविभारत ॥ ४ ॥ सुकन्यांसुंदरींप्राप्यच्यवनःसुरसन्निभः ॥ विजहारप्रसन्नात्मादेवकन्यामिवाऽमरः ॥ ५ ॥ कदाचिदथशर्यातिभार्याचिंतातुराभृशम् ॥ पतिंप्राहवेपमानावचनंरुदतीप्रिया ॥ ६ ॥ राजन्पुत्रीत्वयादत्तामुनयेंधायकानने ॥ मृताजीवतिवासातुद्रष्टव्यासर्वथात्वया ॥ ७ ॥ गच्छनाथमुनेस्तावदाश्रमंद्रष्टुमादरात् ॥ किंकरोतिसुकन्यासाप्राप्यनाथंतथाविधम् ॥ ८ ॥ पुत्रीदुःखेनराजर्षेदग्धास्मिसर्वथाहृदि ॥ तामानयविशालाक्षींतपःक्षामांमदंतिके ॥ ९ ॥ पश्यामिसर्वथापुत्रींकृशांगींवल्कलावृताम् ॥ अंधंपतिंसमासाद्यदुःखभाजंकृशोदरीम् ॥ १० ॥ शर्यातिरुवाच ॥ गच्छामोऽद्यविशालाक्षिसुकन्यांद्रष्टुमादरात् ॥ प्रियपुत्रींवरारोहेमुनितंसंशितव्रतम् ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ एवमुक्त्वातुशर्यातिःकामिनींशोकसंकुलाम् ॥ जगामरथमारुह्यत्वरितश्चाऽऽश्रमंमुनेः ॥ १२ ॥ गत्वाऽऽश्रमसमीपेतुतमपश्यन्महीपतिः ॥ नवयौवनसंपन्नंदेवपुत्रोपमंमुनिम् ॥ १३ ॥ तंविलोक्याऽमराकारंविस्मयंनृपतिर्गतः ॥ किंकृतंकुत्सितंकर्मपुत्र्यालोकविगर्हितम् ॥ १४ ॥ निहतोऽसौमुनिर्वृद्धस्त्वनयान्यःपतिःकृतः ॥ कामपीडितयाकामंप्रशांतोऽ

स्यतिनिर्धनः ॥ १५ ॥ दुःसहोऽयंपुष्पधन्वाविशेषेणचयौवने ॥ कुलेकलंकःसुमहाननयामानवेकृतः ॥ १६ ॥ धिक्तस्यजीवितंलोकेयस्यपुत्रीहिकुत्सिता ॥ सर्वपापैस्तुदुःखायपुत्रीभवतिदेहिनाम् ॥ १७ ॥ मयात्वनुचितंकर्मकृतंस्वार्थस्यसिद्धये ॥ वृद्धायांधाययादत्तापुत्रीसर्वात्मनाकिल ॥ १८ ॥ कन्यायोग्या यदातव्यापित्रासर्वात्मनाकिल ॥ तादृशंहिफलंप्राप्तंयादृशंवैकृतंमया ॥ १९ ॥ हन्मिचेदद्यतनयांदुःशी लांपापकारिणीम् ॥ स्त्रीहत्यादुस्तरास्यान्मेतथापुत्र्याविशेषतः ॥ २० ॥ मनुवंशस्तुविख्यातःसकलंकः कृतोमया ॥ लोकापवादोबलवान्दुस्त्याज्यास्नेहशृंखला ॥ २१ ॥ किंकरोमीतिचिंताब्धौयदामग्नःसपा र्थिवः ॥ सुकन्ययातदादैवाद्दृष्टश्चिंताकुलःपिता ॥ २२ ॥ सादृष्ट्वातंजगामाऽऽशुसुकन्यापितुरंतिके ॥ गत्वापप्रच्छभूपालंप्रेमपूरितमानसा ॥ २३ ॥ किंविचारयसेराजंश्चिंताव्याकुलिताननः ॥ उपविष्टं मुनिंवीक्ष्ययुवानमंबुजेक्षणम् ॥ २४ ॥ एह्येहिपुरुषव्याघ्रप्रणमस्वपतिंमम ॥ माविषादंनृपश्रेष्ठसांप्रतंकु रुमानव ॥ २५ ॥ व्यासउवाच ॥ इतिपुत्र्यावचःश्रुत्वाशर्यातिःक्रोधपीडितः ॥ प्रोवाचवचनंराजापुरः स्थांतनयांततः ॥ २६ ॥ राजोवाच ॥ क्वमुनिश्च्यवनःपुत्रिवृद्धोंधस्तापसोत्तमः ॥ कोयंयुवामदोन्म त्तःसंदेहोत्रमहान्मम ॥ २७ ॥ मुनिःकिंनिहतःपापेत्वयादुष्कृतकारिणि ॥ नूतनोऽसौपतिःकामात्कृतः कुलविनाशिनि ॥ २८ ॥ सोऽहंचिंतातुरस्तंनपश्याम्याश्रमसंस्थितम् ॥ किंकृतंदुष्कृतंकर्मकुलटाचरितं किल ॥ २९ ॥ निमग्नोऽहंदुराचारेशोकाब्धौत्वत्कृतेऽधुना ॥ दृष्ट्वैनंपुरुषंदिव्यमदृष्ट्वाच्यवनंमुनिम् ॥ ३० ॥ विहस्यतमुवाचाऽऽशुसाश्रुत्वावचनंपितुः ॥ गृहीत्वाऽनीयपितरंभर्तुरंतिकमादरात् ॥ ३१ ॥ च्यवनोऽसौमुनिस्तातजामातातेनसंशयः ॥ अश्विभ्यामीदृशःकांतःकृतःकमललोचनः ॥ ३२ ॥ यदृच्छ याऽत्रसंप्राप्तौनासत्यावाश्रमेमम ॥ ताभ्यांकरुणयानूनंच्यवनस्तादृशःकृतः ॥ ३३ ॥ नाहंतवसुतातात तथास्यांपापकारिणी ॥ यथात्वंमन्यसेराजन्विमूढोरूपसंशये ॥ ३४ ॥ प्रणमत्वंमुनिंराजन्भार्गवंच्य

वनंपितः ॥ आपृच्छकारणंसर्वंकथयिष्यतिविस्तरम् ॥ ३५ ॥ इतिश्रुत्वावचःपुत्र्याःशर्यातिस्त्वरितस्त
दा ॥ प्रणाममुनिंतत्रगत्वापप्रच्छसादरम् ॥ ३६ ॥ राजोवाच ॥ कथयस्वस्ववृत्तांतंभार्गवाऽशुयथो
चितम् ॥ नयनेचकथंप्राप्तेकवगतातेजरापुनः ॥ ३७ ॥ संशयोऽयंमहान्मेऽस्तिरूपंदृष्ट्वाऽतिसुंदरम् ॥
वदविस्तरतोब्रह्मञ्छ्रुत्वाऽहंसुखमाप्नुयाम् ॥ ३८ ॥ च्यवनउवाच ॥ नासत्यावत्रसंप्राप्तौदेवानांभिष
जावुभौ ॥ उपकारःकृतस्ताभ्यांकृपयानृपसत्तम ॥ ३६ ॥ मयाताभ्यांवरोदत्तउपकारस्यहेतवे ॥ करि
ष्यामिमखेराज्ञोभवंतौसोमपायिनौ ॥ ४० ॥ एवंमयावयःप्राप्तंलोचनेविमलेतथा ॥ स्वस्थोभव
महाराजसंविशस्वाऽऽसनेशुभे ॥ ४१ ॥ इत्युक्तःसतुविप्रेणसभार्यःपृथिवीपतिः ॥ सुखोपविष्टःकल्या
णीःकथाश्चक्रेमहात्मना ॥ ४२ ॥ अथैनंभार्गवःप्राहराजानंपरिसांत्वयन् ॥ याजयिष्यामिराजस्त्वांसंभा
रानुपकल्पय ॥ ४३ ॥ मयाप्रतिश्रुतंताभ्यांकर्तव्यौसोमपौयुवाम् ॥ तत्कर्तव्यंनृपश्रेष्ठतवयज्ञेऽतिवि
स्तरे ॥ ४४ ॥ इंद्रंनिवारयिष्यामिक्रुद्धंतेजोबलेनवै ॥ पाययिष्यामिराजेंद्रसोमंसोममखेतव ॥
॥ ४५ ॥ ततःपरमसंतुष्टःशर्यातिःपृथिवीपतिः ॥ च्यवनस्यमहाराजतद्वाक्यंप्रत्यपूजयत् ॥ ४६ ॥
संमान्यच्यवनंराजाजगामनगरंप्रति ॥ सभार्यश्चाऽतिसंतुष्टःकुर्वन्वार्तांमुनेःकिल ॥ ४७ ॥ प्रशस्तेऽहनि
यज्ञीयेसर्वकामसमृद्धिमान् ॥ कारयामासशर्यातिर्यज्ञायतनमुत्तमम् ॥ ४८ ॥ समानीयमुनीन्पूज्यान्वसि
ष्ठप्रमुखानसौ ॥ भार्गवोयाजयामासच्यवनःपृथिवीपतिम् ॥ ४९ ॥ वितततेतुतथायज्ञेदेवाःसर्वेसवासवाः
आजग्मुश्चाऽश्विनौतत्रसोमार्थमुपजग्मतुः ॥ ५० ॥ इंद्रस्तुशंकितस्तत्रवीक्ष्यतावश्विनावुभौ ॥ पप्रच्छ
चसुरान्सर्वान्किमेतौसमुपागतौ ॥ ५१ ॥ चिकित्सकौनसोमार्हौकेनाऽनीताविहेतिच ॥ नाऽब्रुवन्नमरा
स्तत्रराज्ञस्तुविततेमखे ॥ ५२ ॥ अगृह्णाच्च्यवनःसोममश्विनोर्देवयोस्तदा ॥ शक्रस्तंवारयामासमागृ
हाणैतयोर्ग्रहम् ॥ ५३ ॥ तमाहच्यवनस्तत्रकथमेतौरवेःसुतौ ॥ नग्रहार्हौचनासत्यौब्रूहिसत्यंशचीपते ॥

श्री राम शैव आश्रम

॥ ५४ ॥ नसंकरौसमुत्पन्नौधर्मपत्नीसुतौरवेः॥केनदोषेणदेवेन्द्रनार्हौसोमंभिषग्वरौ॥५५॥ निर्णयोऽत्रमखे
शक्रकर्तव्यःसर्वदैवतैः॥ ग्राहयिष्याम्यहंसोमंकृतौतौसोमपौमया॥५६॥प्रेरितोऽसौमयाराजामखायमघव
न्किल ॥ एतदर्थंकरिष्यामिसत्यंमेवचनंविभो ॥ ५७ ॥ आभ्यामुपकृतंशक्रतथादत्तंनवंवयः ॥ तस्मात्प्र
त्युपकारस्तुकर्तव्यःसर्वथामया ॥ ५८ ॥ इन्द्रउवाच ॥ चिकित्सकौकृतावेतौनासत्यौनिंदितौसुरैः ॥
उभावेतौनसोमार्हौमागृहाणैतयोर्ग्रहम्॥ ५९ ॥ च्यवनउवाच ॥ अहल्याजारसंयच्छकोपंचाऽद्यनिरर्थ
कम् ॥ वृत्रघ्नकिंहितौसत्यौनसोमार्हौसुरात्मजौ ॥ ६० ॥ एवंविवादेसमुपस्थितेचनकोऽपिवाचंतमुवा
चभूप ॥ अहंतयोर्भार्गवतिग्मतेजाःसंग्राहयामासतपोबलेन ॥ ६१ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

व्यासउवाच ॥ दत्तेग्रहेतुराजेंद्रवासवःकुपितोभृशम् ॥ प्रोवाचच्यवनंतत्रदर्शयन्बलमात्मनः
॥ १ ॥ माब्रह्मबंधोमर्यादामिमांत्वंकर्तुमर्हसि ॥ वधिष्यामिद्विषंतंत्वांविश्वरूपमिवाऽपरम् ॥ २ ॥
च्यवनउवाच ॥ मावमंस्थामहात्मानौरूपद्रविणवर्चसा ॥ यौचक्रतुर्मांमघवन्वृन्दारकमिवाऽपरम् ॥
॥ ३ ॥ ऋतेत्वांविबुधाश्चाऽन्येकथंवाऽऽददतेग्रहम् ॥ अश्विनावपिदेवेन्द्रदेवौविद्धिपरन्तपौ ॥ ४ ॥
इन्द्रउवाच ॥ भिषजौनाऽर्हतःकामग्रहंयज्ञेकथंचन ॥ यदिदित्ससिमंदात्मञ्शिरश्छेत्स्यामिसांप्रतम् ॥
॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ अनादृत्यतुतद्वाक्यंवासवस्यचभार्गवः ॥ ग्रहन्तुग्राहयामासभर्त्सयन्निवतंभृशम्
॥ ६ ॥ सोमपात्रंयदाताभ्यांगृहीतंतुपिपासया ॥ समीक्ष्यवलभिद्देवइदंवचनमब्रवीत् ॥ ७ ॥ आभ्यामा
र्थायसोमंत्वंग्राहयिष्यसिचेत्स्वयम् ॥ वज्रंतुप्रहरिष्यामिविश्वरूपमिवाऽपरम् ॥ ८॥ वासवेनैवमुक्तस्तु
भार्गवश्चाऽतिगर्वितः ॥ जग्राहविधिवत्सोममश्विभ्यामतिमन्युमान् ॥ ९ ॥ इंद्रोऽपिप्राक्षिपत्कोपाद्व

ज्रंमस्मैस्वमायुधम् ॥ पश्यतांसर्वदेवानांसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ १० ॥ प्रेरितंचाऽशनिंप्रेक्ष्यच्यवनस्तपसा
ततः ॥ स्तंभयामासवज्रंसशक्रस्याऽमिततेजसः ॥ ११ ॥ कृत्ययासमबाहुरिंद्रंहंतुमिहोद्यतः ॥ जुहावा
ऽग्नौश्रृतंहव्यंमंत्रेणमुनिसत्तमः ॥ १२ ॥ तत्रकृत्यासमुत्पन्नाच्यवनस्यतपोबलात् ॥ प्रबलःपुरुषःक्रूरोवृ
हत्कायोमहासुरः ॥१३॥ मदोनाममहाघोरोभयदःप्राणिनामिह ॥ शरीरेपर्वताकारस्तीक्ष्णदंष्ट्रोभयानकः
॥१४॥चतस्रश्चाऽऽयतादंष्ट्रायोजनानांशतंशतम्॥इतरेत्वस्यदशनाबभूवुर्दशयोजनाः॥१५॥ बाहूपर्वतसं
काशावायतौक्रूरदर्शनौ॥जिह्वातुभीषणाक्रूरालेलिहानानभस्तलम्॥१६॥ ग्रीवातुगिरिश्रृङ्गाभाकठिनाभीष
णाभृशम्॥नखाव्याघ्रनखप्रख्याःकेशाश्चाऽतीवभीषणाः१७॥शरीरंकज्जलाभंचतस्यचाऽऽस्यंभयानकम्॥
नेत्रेदावानलप्रख्येभीषणेऽतिभयानके॥१८॥ हनुरेकास्थितातस्यभूमावेकादिवंगता ॥ एवंविधःसमुत्पन्नो
मदोनामवृहत्तनुः ॥१९॥ तंविलोक्यसुराःसर्वेभयमाजग्मुरंहसा॥इन्द्रोपिभयसंत्रस्तोयुद्धायनमनोदधे ॥
॥ २० ॥ दैत्योऽपिवदनेकामंबज्रमादायसंस्थितः ॥ व्याप्तंनभोघोरदृष्टिग्रं सन्निवजगत्त्रयम् ॥ २१ ॥
सभक्षयिष्यन्संक्रुद्धःशतक्रतुमुपाद्रवत् ॥ चुक्रुशुश्चसुराःसर्वेहाहताःस्मेतिसंस्थिताः ॥ २२ ॥ इन्द्रःस्तं
भितबाहुस्तुमुमुक्षुर्वज्रमंतिकात् ॥ नशशाकपविंतस्मिन्प्रहर्तुंपाकशासनः ॥ २३ ॥ वज्रहस्तःसुरेशानस्तं
वीक्ष्यकालसन्निभम्॥सस्मारमनसातत्रगुरुंसमयकोविदम्॥२४॥स्मरणादाजगामाशुवृहस्पतिरुदारधीः॥
गुरुस्तत्समयंदृष्ट्वाविपत्तिसदृशंमहत्॥२५॥विचार्यमनसाकृत्यंतमुवाचशचीपतिम्॥दुःसाध्योऽयंमहा
मंत्रैस्त्वयंवज्रेणवासव ॥२६॥ असुरोमदसंज्ञस्तुयज्ञकुण्डात्समुत्थितः ॥ तपोबलमृषेःसम्यक्च्यवनस्य
महाबलः ॥ २७ ॥ अनिवार्योह्ययंशत्रुस्त्वयादेवैस्तथामया ॥ शरणंयाहिदेवेशच्यवनस्यमहात्मनः ॥२८॥
सनिवारयिता नूनंकृत्यामात्मकृतांकिल ॥ ननिवारयितुंशक्ताःशक्तिभक्तरुषंक्वचित् ॥ २९ ॥ व्यासउ
वाच ॥ इत्युक्तोगुरुणाशक्रस्तदागच्छन्मुनिंप्रति ॥ प्रणम्यशिरसानम्रस्तमुवाचभयान्वितः ॥ ३० ॥ क्षम

स्वमुनिशार्दूलशमयाऽसुरमुद्यतम् ॥ प्रसन्नोभवसर्वज्ञवचनंतेकरोम्यहम् ॥ ३१ ॥ सोमार्हावश्विनावे
तावद्यप्रभृतिभार्गव ॥ भविष्यतःसत्यमेतद्वचोविप्रप्रसीदमे ॥ ३२ ॥ मिथ्यातेनोद्यमोह्येषभवत्वेवतपो
धन ॥ जानेत्वमपिधर्मज्ञमिथ्यानैवकरिष्यसि ॥ ३३ ॥ सोमपावश्विनावेतौत्वत्कृतौचसदैवहि ॥ भवि
ष्यतश्चशर्यातेःकीर्तिस्तुविपुलाभवेत् ॥ ३४ ॥ मयायद्विकृतंकर्मसर्वथामुनिसत्तम ॥ परीक्षार्थंतुविज्ञेयं
तववीर्यप्रकाशनम् ॥३५॥प्रसादंकुरुमेब्रह्मन्मदंसंहरचोत्थितम्॥कल्याणंसर्वदेवानांतथाभूयोविधीयताम्
॥ ३६ ॥ एवमुक्तस्तुशक्रेणच्यवनःपरमार्थवित् ॥ संजहारतपःकोपसमुत्पन्नंविरोधजम् ॥ ३७ ॥ देवमा
श्वास्यसंविग्नंभार्गवस्तुमदंततः ॥ व्यभजत्स्त्रीषुपानेषुद्यूतेषुमृगतासुच ॥ ३८ ॥ मदंविभज्यदेवेन्द्रमा
श्वास्यचकितंभिया ॥ संस्थाप्यचसुरान्सर्वान्मखंतस्यन्यवर्तयत्॥ ३९ ॥ ततस्तुसंस्कृतंसोमंवासवाय
महात्मने ॥ अश्विभ्यांसर्वधर्मात्मापाययामासभार्गवः ॥ ४० ॥ एवंतौच्यवनेनाऽऽर्यावश्विनौरविपुत्र
कौ ॥ विहितौसोमपौराजन्सर्वथातपसोबलात् ॥ ४१ ॥ सरस्तदपिविख्यातंजातंयूपविमंडितम् ॥ आश्र
मस्तुमुनेःसम्यक्पृथिव्यांविश्रुतोऽभवत् ॥ ४२ ॥ शर्यातिरपिसंतुष्टोह्यभवत्तेनकर्मणा ॥ यज्ञंसमाप्यनगरे
जगामसचिवैर्वृतः ॥ ४३ ॥ राज्यंचकारधर्मज्ञोमनुपुत्रःप्रतापवान् ॥ आनर्तस्तस्यपुत्रोभूदानर्ताद्रेवतोऽ
भवत् ॥ ४४ ॥ सोंऽतःसमुद्रेनगरींविनिर्मायकुशस्थलीम् ॥ आस्थितोभुक्तविषयानानर्तादीनरिंदमः ॥
॥ ४५ ॥ तस्यपुत्रशतंजज्ञेककुद्मिज्येष्ठमुत्तमम् ॥ पुत्रीचरेवतीनाम्नासुंदरीशुभलक्षणा ॥ ४६ ॥ वरयोग्या
यदाजातातदाराजाचरेवतः ॥ चिंतयामासराजेंद्रोराजपुत्रान्कुलोद्भवान्॥४७॥ रैवतंनामचगिरिमाश्रितः
पृथिवीपतिः ॥ चकारराज्यंबलवानानर्तेषुनराधिपः ॥ ४८ ॥ विचिन्त्यमनसाराजाकस्मैदेयामयासुता ॥
गत्वापृच्छामिब्रह्माणंसर्वज्ञंसुरपूजितम् ॥ ४९ ॥ इतिसंचिन्त्यभूपालःसुतामादायरेवतीम् ॥ ब्रह्मलोकंज
गामाऽऽशुप्रष्टुकामःपितामहम् ॥ ५० ॥ यत्रदेवाश्चयज्ञाश्चछन्दांसिपर्वतास्तथा ॥ अब्धयःसरितश्चा

पिदिव्यरूपधराःस्थिताः ॥ ५१ ॥ ऋषयःसिद्धगन्धर्वाःपन्नगाश्चारणास्तथा ॥ तस्थुःप्रांजलयःसर्वेस्तु वंतश्चपुरातनाः ॥ ५२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणे सप्तमस्कन्धे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

जनमेजयउवाच ॥ संशयोऽयंमहान्ब्रह्मन्वर्ततेमममानसे ॥ ब्रह्मलोकगतोराजारेवतीसंयुतः स्वयम् ॥१॥ मयापूर्वंश्रुतंकृत्स्नंब्राह्मणेभ्यःकथान्तरे ॥ ब्रह्मणोब्रह्मविच्छान्तोब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥२॥ राजाकथंगतस्तत्ररेवतीसंयुतःस्वयम् ॥ सत्यलोकेतिदुष्प्रापेभूर्लोकादितिसंशयः ॥ ३ ॥ मृतःस्वर्गमवाप्नोतिसर्वशास्त्रेषुनिर्णयः ॥ "मानुषेणतुदेहेनब्रह्मलोकेगतिःकथम् ॥" स्वर्गात्पुनःकथंलोकेमानुषेजायते गतिः ॥ ४ ॥ एतन्मेसंशयंविद्वंश्छेत्तुमर्हसिसांप्रतम् ॥ यथाराजागतस्तत्रप्रष्टुकामःप्रजापतिम् ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ मेरोस्तुशिखरेराजन्सर्वेलोकाःप्रतिष्ठिताः ॥ इंद्रलोकोवह्निलोकोयाचसंयमिनीपुरी ॥ ६ ॥ तथैवसत्यलोकश्चकैलासश्चतथापुनः ॥ वैकुण्ठश्चपुनस्तत्रवैष्णवंपदमुच्यते ॥ ७ ॥ यथाऽर्जुनःशक्रलोकेगतःपार्थोधनुर्धरः ॥ पञ्चवर्षाणिकौंतेयःस्थितस्तत्रसुरालये ॥ ८ ॥ मानुषेणैवदेहेनवासवस्यचसन्निधौ ॥ तथैवाऽन्येऽपिभूपालाःककुत्स्थप्रमुखाःकिल ॥ ९ ॥ स्वर्लोकगतयःपश्चाद्दैत्याश्चापिमहाबलाः ॥ जित्वेन्द्रसदनंप्राप्यसंस्थितास्तत्रकामतः ॥ १० ॥ महाभिषःपुराराजाब्रह्मलोकंगतःस्वराट् ॥ आगच्छंतींनृपोगंगामपश्यच्चातिसुंदरीम् ॥ ११ ॥ वायुनांबरमस्यास्तुदैवादपहृतंनृप ॥ किंचिन्नग्नानृपेणाऽथदृष्टासासुंदरीतथा ॥ १२ ॥ स्मितंचकारकामार्तःसाचकिंचिज्जहासवै ॥ ब्रह्मणातौतदादृष्टौशप्तौजातौवसुंधराम् ॥ १३ ॥ वैकुंठेऽपिसुराःसर्वेपीडितादैत्यदानवैः ॥ गत्वाहरिंजगन्नाथमस्तुवन्कमलापतिम् ॥ १४ ॥ संदेहोनाऽत्रकर्तव्यःसर्वथानृपसत्तम ॥ गम्याःसर्वेऽपिलोकाःस्युर्मानवानांनराधिप ॥ ॥ १५ ॥ अवश्यंकृतपुण्यानांतापसानांनराधिप ॥ पुण्यसद्भावएवाऽत्रगमनेकारणंनृप ॥ १६ ॥ तथैवय

जमानानांयज्ञेनभावितात्मनाम् ॥ जनमेजयउवाच ॥ रेवतोरेवतींकन्यांगृहीत्वाचारुलोचनाम्॥१७॥ ब्रह्म
लोकंगतःपश्चात्किंकृतंतेनभूभुजा॥ब्रह्मणाकिंसमादिष्टंकस्मैदत्तासुतापुनः॥१८॥तत्सर्वंविस्तराद्ब्रह्मन्क
थयत्वंममाऽधुना ॥ व्यासउवाच ॥ निशामयमहीपालराजारेवतकः किल ॥ १९ ॥ पुत्र्याःवरंपरिप्रष्टुंब्रह्म
लोकंगतोयदा ॥ आवर्तमानेगान्धर्वेस्थितोलब्धक्षण क्षणम् ॥ २० ॥ शृण्वन्नतृप्यद्धृष्टात्मासभायान्तु
सकन्यकः ॥ समाप्तेतत्रगान्धर्वेप्रणम्यपरमेश्वरम् ॥ २१ ॥ दर्शयित्वासुतान्तस्मैस्वाभिप्रायंन्यवेद
यत् ॥ राजोवाच ॥ वरङ्कथयदेवेशकन्येयंममपुत्रिका ॥ २२ ॥ देयाकस्मैमयाब्रह्मन्प्रष्टुन्त्वासमुपागतः
बहवोराजपुत्रामेवीक्षिताःकुलसंभवाः ॥ २३ ॥ कस्मिंश्चिन्मेमनःकामंनोपतिष्ठतिचंचलम् ॥ तस्मात्त्वां
देवदेवेशप्रष्टुमत्रागतोऽस्म्यहम् ॥ २४ ॥ तदाज्ञापयसर्वज्ञयोग्यंराजसुतंवरम् ॥ कुलीनंबलवंतंचसर्व
लक्षणसंयुतम् ॥ २५ ॥ दातारंधर्मशीलंचराजपुत्रंसमादिश ॥ व्यासउवाच ॥ तदाकर्ण्यजगत्कर्तावचनं
नृपतेस्तदा ॥ २६ ॥ तमुवाचहसन्वाक्यंदृष्ट्वाकालस्यपर्ययम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ राजपुत्रास्त्वयाराजन्वरा
येहृदयेकृताः ॥ २७ ॥ ग्रस्ताःकालेनतेसर्वेसपितृपौत्रबांधवाः ॥ सप्तविंशतिमोद्यैवद्वापरस्तुप्रवर्तते॥२८॥
वंशजास्तेमृताः शर्वे पुरीदैत्यैर्विलुंठिता ॥ सोमवंशोद्भवस्तत्रराजाराज्यंप्रशास्तिहि ॥ २९ ॥ उग्रसेन
इतिख्यातोमथुराधिपतिः किल ॥ ययातिवंशसंभूतोराजामाथुरमंडले ॥ ३० ॥ उग्रसेनात्मजः कंससु
रद्वेषीमहाबलः ॥ दैत्येशः पितरंसोपिकारागारंन्यवेशयत् ॥ ३१ ॥ स्वयंराज्यंचकाराऽसौ नृपाणांमद
गर्वितः ॥ मेदनींचातिभारार्ताब्रह्माणंशरणंगता ॥ ३२ ॥ दुष्टराजन्यसैन्यानांभारेणाऽतिसमाकुला
अंशावतरणंतत्रगदितंसुरसत्तमैः ॥ ३३ ॥ वासुदेवः समुत्पन्नः कृष्णः कमललोचनः॥देवकयांदेवरूपि
ण्यांयोऽसौनारायणोमुनिः ॥ ३४ ॥ तपश्चचारदुःसाध्यंधर्मपुत्रः सनातनः॥ गंगा तीरंनरसखः पुण्ये
बदरिकाश्रमे ॥ ३५ ॥ सोऽवतीर्णोयदुकुलेवासुदेवोऽपिविश्रुतः ॥ तेनाऽसौनिहतः पापः कंसःकृष्णेन

नसत्तम ॥३६॥ उग्रसेनायराज्यंवैदत्तंहत्वाखलंसुतम् ॥ कंसस्य श्वशुरःपापोजरासंधोमहाबलः ॥३७॥
आगत्यमथुरांक्रोधाच्चकारसंगरंमुदा ॥ कृष्णेनाऽसौजितः संख्येजरासंधोमहाबलः ॥ ३८ ॥ प्रेषयामा
सयुद्धायसबलंयवनंततः ॥ श्रुत्वायातंमहाशूरंससैन्यंयवनाधिपम् ॥ ३६ ॥ "कृष्णस्तुमथुरांत्यक्त्वापुरीं
द्वारवतीमगात् ॥प्रभग्नांतांपुरींकृष्णः शिल्पिभिः सहसंगतैः ॥ कारयामासदुर्गाढ्यांहट्टशालाविमंडित
म् ॥ जीर्णोद्धारंपुरः कृत्वावासुदेवः प्रतापवन् ॥ उग्रसेनंचराजानंचकारवशवर्तिनम् ॥" यादवान्स्थाप
यामासद्वारवत्यांयदूत्तमः ॥ वासुदेवस्तुतत्राऽद्य वर्ततेबांधवैः सह ॥ ४० ॥ तस्याऽग्रजः सविख्यातोब
लदेवोहलायुधः ॥ शेषांशोमुसलीवीरोवरोऽस्तुतवसंमतः ॥ ४१ ॥ संकर्षणायदेह्याशुकन्यांकमललोच
नाम् ॥ रेवतींबलभद्रायविवाहविधिनाततः ॥ ४२ ॥ दत्वापुत्रींनृपश्रेष्ठगच्छत्वंबदरिकाश्रमम् ॥ तपस्त
प्तुं सुरारामंपावनंकामदंनृणाम् ॥ ४३ व्यासउवाच ॥ इतिराजासमादिष्टोब्रह्मणापद्मयोनिना ॥जगाम
तरसाराजन्द्वारकांकन्ययान्वित ॥४४॥ ददौतांबलदेवायकन्यांवैशुभलक्षणाम् ॥ ततस्तप्त्वातपस्तीव्रंनृप
तिः कालपर्यये ॥ ४५ ॥ जगामत्रिदशावासंत्यक्त्वादेहंसरित्तटे ॥ राजोवाच ॥ भगवन्महदाश्चर्यंभवता
समुदाहृतम् ॥४६ ॥ रेवतस्तुस्थितस्तत्रब्रह्मलोकेसुतार्थतः ॥ युगानांतुगतंतत्रशतमष्टोत्तरंकिल ॥४७॥
कन्यावृद्धानसंजाताराजावाऽतितरानुकिम् ॥ एतावंतंतथाकालमायुः पूर्णंतयोः कथम् ॥ ४८ ॥ व्यास
उवाच ॥ नजराक्षुत्पिपासावानमृत्युर्नभयंपुनः ॥ नतुग्लानिः प्रभवतिब्रह्मलोके सदाऽनघ ॥ ४६ ॥
मेरुंगतस्यशर्यातेः संततैराक्षसैर्हता ॥ गताकुशस्थलीं त्यक्त्वाभयभीताइतस्ततः ॥ ५० ॥ मनो
श्चक्षुवतःपुत्र उत्पन्नोवीर्यवत्तरः ॥ इक्ष्वाकुरितिबिख्यातः सूर्यवंशकरस्तुसः ॥ ५१ ॥ वंशार्थतपआ
तिष्ठद्वींध्यात्वानिरंतरम् ॥ नारदस्योपदेशेनप्राप्यदीक्षामनुत्तमाम् ॥ ५२ ॥ तस्यपुत्रशतंराज
न्निक्ष्वाकोरितिविश्रुतम् ॥ विकुक्षिः प्रथमस्तेषांबलवीर्यसमन्वितः ॥ ५३ ॥ अयोध्यायांस्थितो

राजाइक्ष्वाकुरितिविश्रुतः ॥ शकुनिप्रमुखाः पुत्राः पंचाशद्बलवत्तराः ॥५४॥ उत्तरापथदेशस्यरक्षितारःकृ
ताः किल॥दक्षिणस्यांतथाराजन्नादिष्टास्तेनतेसुताः॥५५॥चत्वारिंशत्तथाऽष्टौचरक्षणार्थंमहात्मना॥अन्यौ
द्वौसंस्थितौपार्श्वेसेवार्थंतस्यभूपतेः ॥५६॥ इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कन्धेऽष्टमोऽध्यायः ॥८॥
व्यासउवाच ॥ कदाचिदष्टकाश्राद्धेविकुक्षिंपृथिवीपतिः ॥ आज्ञापयदसंमूढोमांससमानयसत्वर
म् ॥ १ ॥ मेध्यंश्राद्धार्थमधुनावनेगत्वासुतादरात् ॥ इत्युक्तोऽसौतथेत्याशुजगामवनमस्त्रभृत् ॥ २ ॥
गत्वाजघानबाणैः सबराहान्सूकरान्मृगान् ॥ शशाँश्चापिपरिश्रांतोबभूवाऽथबुभुक्षितः ॥ ३ ॥ विस्मृ
ताचाऽष्टकातस्यशशंचाऽऽददसौवने ॥ शेषंनिवेदयामासपित्रेमांसमनुत्तमम् ॥ ४ ॥ प्रोक्षणायसमानी
तंमांसंदृष्ट्वागुरुस्तदा ॥ अनर्हमितितज्ज्ञात्वाचुकोपमुनिसत्तमः ॥५॥ भुक्तशेषंतुनश्राद्धेप्रोक्षणीयमिति
स्थितिः ॥ राज्ञेनिवेदयामासबसिष्ठःपाकदूषणम् ॥ ६ ॥ पुत्रस्यकर्मतज्ज्ञात्वाभूपतिर्गुरुणोदितम् ॥
चुकोपबिधिलोपात्तंदेशान्निःसारयत्ततः ॥ ७ ॥ शशादइतिविख्यातोनाम्नाजातोनृपात्मजः ॥ गतोवने
शशादस्तुपितृकोपादसंभ्रमः ॥८॥ वन्येनवर्तयन्कालंनीतवान्धर्मतत्परः ॥ पितर्युपरतेराज्यंप्राप्तंतेनमहा
त्मना ॥ ९ ॥ शशादस्त्वकरोद्राज्यमयोध्यायाः पतिःस्वयम् ॥ यज्ञाननेकशःपूर्णांश्चकारसरयूतटे ॥१०॥
शशादस्याभवत्पुत्रःककुत्स्थइतिविश्रुतः ॥ तस्यैवनामभेदाद्वैइंद्रवाहःपुरंजयः ॥ ११ ॥ जनमेजयउवाच
नामभेदः कथंजातोराजपुत्रस्यचाऽनघ ॥ कारणंब्रूहिमेसर्वंकर्मणायेनचाऽभवत् ॥ १२ ॥ व्यासउवाच
शशादेस्वर्गतेराजाककुत्स्थइतिचाऽभवत् ॥ राज्यंचकारधर्मज्ञःपितृपैतामहंबलात् ॥ एतस्मिन्नंतरेदेवा॥
दैत्यैःसर्वेपराजिताः॥१३॥जग्मुस्त्रिलोकाधिपतिंविष्णुंशरणमव्ययम्॥तान्प्रोवाचमहाविष्णुस्तदादेवान्स
नातनः॥१४॥विष्णुरुवाच॥पार्ष्णिग्राहंमहीपालंप्रार्थयंतुशशादजम्॥सहनिष्यतिवैदैत्यान्संग्रामेसुरसत्तम
॥ १५ ॥ आगमिष्यतिधर्मात्मासाहाय्यार्थंधनुर्धरः ॥ पराशक्तेःप्रसादेनसामर्थ्यंतस्यचाऽतुलम् ॥ १६ ॥

हरेःसुवचनाद्देवाययुःसर्वेसवासवः ॥ अयोध्यायांमहाराजशशादतनयंप्रति ॥ १७ ॥ तानागतान्सुरा
न्राजापूजयामासधर्मतः ॥ पप्रच्छागमनेराजाप्रयोजनमतंद्रितः ॥ १८ ॥ राजोवाच ॥ धन्योऽहंपावित
श्चाऽस्मिजीवितंसफलंमम ॥ यदागत्यगृहेदेवाददृश्चदर्शनंमहत् ॥ १९ ॥ ब्रुवंतुकृत्यंदेवेशादुःसाध्य
मपिमानवैः ॥ करिष्यामिमहत्कार्यंसर्वथाभवतांमहत् ॥ २० ॥ देवाऊचुः ॥ साहाय्यंकुरुराजेंद्रसखा
भवशचीपतेः ॥ संग्रामेजयदैत्येंद्रान्दुर्जयांस्त्रिदशैरपि ॥ २१ ॥ पराशक्तिप्रसादेनदुर्लभंनास्तितेक्वचि
त् ॥ विष्णुनाप्रेरिताश्चैवमागतास्तवसन्निधौ ॥ २२ ॥ राजोवाच ॥ पार्ष्णिग्राहोभवाम्यद्यदेवानांसुर
सत्तमाः ॥ इंद्रोमेवाहनंतत्रभवेद्यदिसुराधिपः ॥ २३ ॥ संग्रामंतुकरिष्यामिदैत्यैर्देवकृतेऽधुना ॥
आरुह्यें द्रंगमिष्यामिसत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥ २४ ॥ तदोचुर्वासवंदेवाःकर्तव्यंकार्यमद्भुतम् ॥ पत्रंभव
नरेंद्रस्यत्यक्त्वालज्जांशचीपते ॥ २५ ॥ लज्जमानस्तदाशक्रःप्रेरितोहरिणाभृशम् ॥ बभूववृषभस्तूर्णंरु
द्रस्येवाऽपरोमहान् ॥ २६ ॥ तमारुरोहराजाऽसौसंग्रामगमनायवै ॥ स्थितःककुदियेनाऽस्यककुत्स्थ
स्तेनचाऽभवत् ॥ २७ ॥ इंद्रोवाहःकृतोयेनतेननाम्नेंद्रवाहकः ॥ पुरंजितंतुदैत्यानांतेनाऽभूच्चपुरंजयः
॥ २८ ॥ जित्वादैत्यान्महाबाहुर्धनंतेषांप्रदत्तवान् ॥ पप्रच्छचैवंराजर्षेरितिसख्यंबभूवह ॥ २९ ॥ ककु
त्स्थश्चाऽतिविख्यातोनृपतिस्तस्यवंशजाः ॥ काकुत्स्थाभुविराजानोबभूवुर्बहुविश्रुताः ॥ ३० ॥ ककु
त्स्थस्याऽभवत्पुत्रोधर्मपत्न्यांमहाबलः ॥ अनेनविश्रुतस्तस्यपृथुःपुत्रश्चवीर्यवान् ॥ ३१ ॥ विष्णोरंशः
स्मृतःसाक्षात्पराशक्तिपदार्चकः ॥ विश्वरंधिस्तुविज्ञेयःपृथोःपुत्रोनराधिपः ॥ ३२ ॥ चंद्रस्तस्यसुतः
श्रीमान्राजावंशकरःस्मृतः ॥ तत्सुतोयुवनाश्वस्तुतेजस्वीबलवत्तरः ॥ ३३ ॥ शावंतोयुवनाश्वस्यजज्ञे
परमधार्मिकः ॥ शावंतीनिर्मितातेनपुरीशक्रपुरीसमा ॥ ३४ ॥ वृहदश्वस्तुपुत्रोभूच्छावंतस्यमहात्मनः ॥
कुवलयाश्वःसुतस्तस्यबभूवपृथिवीपतिः ॥ ३५ ॥ धुधुर्नामाहतोदैत्यस्तेनाऽसौपृथिवीतले ॥ धुंधुमा

रेतिविख्यातंनामप्रापाऽतिविश्रुतम् ॥ ३६ ॥ पुत्रस्तस्यदृढाश्वस्तुपालयामासमेदिनीम् ॥ दृढाश्वस्य
सुतःश्रीमान्हर्यश्वइतिकीर्तितः ॥ ३७ ॥ निकुंभस्तत्सुतःप्रोक्तोबभूवपृथिवीपतिः ॥ बर्हणाश्वोनिकुं
भस्यकृशाश्वस्तस्यवैसुतः ॥ ३८ ॥ प्रसेनजित्कृशाश्वस्य बलवान्सत्यविक्रमः ॥ तस्यपुत्रोमहाभागो
यौवनाश्वेतिविश्रुतः ॥ ३९ ॥ यौवनाश्वसुतःश्रीमान्मांधातेतिमहीपतिः ॥ अष्टोत्तरसहस्रंतुप्रासादा
येननिर्मिताः ॥ ४० ॥ भगवत्यास्तुतुष्ट्यर्थंमहातीर्थेषुमानद ॥ मातृगर्भेनजातोऽसावुत्पन्नोजनकोदरे
॥ ४१ ॥ निःसारितस्ततःपुत्रकुक्षिंभित्त्वापितुःपुनः ॥ राजोवाच ॥ नश्रुतंनचदृष्टंवाभवतातदुदाहृतम्
॥ ४२ ॥ असंभाव्यंमहाभागतस्यजन्मयथोदितम् ॥ विस्तरेणवदस्वाऽद्यमांधातुर्जन्मकारणम् ॥४३ ॥
राजोदरेयथोत्पन्नःपुत्रःसर्वांगसुंदरः ॥ व्यासउवाच ॥ यौवनाश्वोनपत्योभूद्राजापरमधार्मिकः ॥ ४४ ॥
भार्याणांचशतंतस्य बभूवनृपतेर्नृप ॥ राजाचिंतापरःप्रायश्चिंतयामासनित्यशः ॥ ४५ ॥ अपत्यार्थेयौव
नाश्वोदुःखितस्तुवनंगतः ॥ ऋषीणामाश्रमेपुण्येनिर्विण्णःसचपार्थिवः ॥ ४६ ॥ मुमोचदुःखितःश्वासां
स्तापसानांचपश्यताम् ॥ दृष्ट्वातुदुःखितंविप्राबभूवुश्चकृपालवः ॥ ४७ ॥ तमूचुर्ब्राह्मणाराजन्कस्माच्छो
चसिपार्थिव ॥ किंतेदुःखंमहाराजब्रूहिसत्यंमनोगतम् ॥४८ ॥ प्रतीकारंकरिष्यामोदुःखस्यतवसर्वथा ॥
यौवनाश्वउवाच ॥ राज्यंधनंसदश्वाश्चवर्ततेमुनयोमम ॥ ४९ ॥ भार्याणांचशतंशुद्धंवर्ततेविशदप्रभम्॥
नाऽरातिस्त्रिषुलोकेषुकोऽप्यस्तिबलवान्मम ॥ ५० ॥ आज्ञाकरास्तुसामंतावर्ततेमंत्रिणस्तथा ॥ एकं
संतानजंदुःखंनाऽन्यत्पश्यामितापसाः ॥ ५१ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गोनैवचनैवच ॥ तस्माच्छोचा
मिविप्रेंद्राःसंतानार्थंभृशंततः ॥ ५२ ॥ वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञास्तापसाश्चकृतश्रमाः ॥ इष्टिंसंतानकामस्य
युक्तांज्ञात्वादिशंतुमे ॥ ५३ ॥ कुर्वंतुममकार्यंवैकृपाचेदस्तितापसाः ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनं
राज्ञःकृपयापूर्णमानसाः ॥ ५४ ॥ कारयामासुरव्यग्रास्तस्येष्टिमिंद्रदेवताम् ॥ कलशःस्थापितस्तत्रग

लपूर्णस्तुवाडवैः ॥ ५५ ॥ मंत्रितोवेदमंत्रैश्चपुत्रार्थंतस्यभूपतेः ॥ राजातद्यज्ञसदनंप्रविष्टस्तृषितोनि
शि ॥५६॥ विप्रान्दृष्ट्वाशयानान्सपपौमंत्रजलंस्वयम् ॥ भार्यार्थंसंस्कृतंविप्रैर्मंत्रितंविधिनोद्धृतम् ॥ ५७ ॥
पीतंराज्ञातृषार्तेनतदज्ञानान्नृपोत्तम ॥ व्युदकंकलशंदृष्ट्वातदाविप्राविशंकिताः ॥ ५८ ॥ पप्रच्छुस्ते
नृपंकेनपीतंजलमितिद्विजाः ॥ राज्ञापीतंविदित्वातेज्ञात्वादैवबलंमहत् ॥ ५९ ॥ इष्टिंसमापयामा
सुर्गतास्तेमुनयोगृहान् । गर्भंदधारनृपतिस्ततोमंत्रबलादथ ॥ ६० ॥ ततःकालेसउत्पन्नःकुक्षिंभि
त्वाऽस्यदक्षिणम् ॥ पुत्रंनिष्कासयामासुर्मन्त्रिणस्तस्यभूपतेः ॥ ६१ ॥ देवानांकृपयातत्रनममारमही
पतिः । कंधास्यतिकुमारोऽयंमंत्रिणश्चुक्रुशुर्भृशम् ॥ ६२ ॥ तदेंद्रोदेशिनींप्रादान्मांधातेत्यवदद्वचः ॥
सोभवद्बलवान्राजामान्धातापृथिवीपतिः ॥ ६३ ॥ तदुत्पत्तिस्तुभूपालकथितातवविस्तरात् ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कन्धेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

व्यासउवाच ॥ बभूवचक्रवर्तीसनृपतिःसत्यसंगरः ॥ मांधातापृथिवींसर्वामजयन्नृपतीश्वरः
॥ १ ॥ दस्यवोऽस्यभयत्रस्ताययुर्गिरिगुहासुच ॥ इन्द्रेणाऽस्यकृतंनामत्रसदस्युरितिस्फुटम् ॥ २ ॥
तस्यबिंदुमतीभार्याशशबिंदोःसुताऽभवत् ॥ पतिव्रतासुरूपाचसर्वलक्षणसंयुता ॥ ३ ॥ तस्यामुत्पाद
यामासमांधाताद्वौसुतौनृप ॥ पुरुकुत्संसुविख्यातंमुचुकुन्दंतथाऽपरम् ॥ ४ ॥ पुरुकुत्सात्ततोरण्यः
पुत्रःपरमधार्मिकः ॥ पितृभक्तिरतश्चाभूद्वृहदश्वस्तदात्मजः ॥ ५ ॥ हर्यश्वस्तस्यपुत्रोभूद्धार्मिकःपर
मार्थवित् ॥ तस्याऽऽत्मजस्त्रिधन्वाभूदरुणस्तस्यचात्मजः ॥ ६ ॥ अरुणस्यसुताःश्रीमान्सत्यव्रतइति
श्रुतः ॥ सोऽभूदिच्छाचरःकामोमंदात्माह्यतिलोलुपः ॥ ७ ॥ सपापात्माविप्रभार्यांहृतवान्काममोहितः
विवाहेतस्यविघ्नंसचकारनृपतेःसुतः ॥ ८ ॥ मिलिताब्रह्मणास्तत्रराजानमरुणंनृप ॥ ऊचुर्भृशंसुदुःखा
र्ताहाहताःस्मेतिचासकृत्॥ ९ ॥ पप्रच्छराजातान्विप्रान्दुःखितान्पुरवासिनः ॥ किंकृतंममपुत्रेणभवता

मशुभंद्विजाः ॥ १० ॥ तन्निशम्यद्विजावाक्यंराज्ञोविनयपूर्वकम् ॥ तदोचुस्त्वरुणंविप्राःकृताशार्वचना
भृशम् ॥ ११ ॥ ब्राह्मणाऊचुः ॥ राजंस्तवसुतेनाऽद्यविवाहेप्रहृताकिल ॥ विवाहिताविप्रकन्याबलेन
बलिनोवर ॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वातेषांवचस्तथ्यंराजापरमधार्मिकः ॥ पुत्रमाहवृथानामकृतन्ते
दुष्टकर्मणा ॥ १३ ॥ गच्छदूरंसुमन्दात्मन्दुराचारगृहान्मम ॥ नस्थातव्यंत्वयापापविषयेममसर्वथा ॥
॥ १४ ॥ कुपितंपितरंप्राहक्वगच्छामीतिवैमुहुः ॥ अरुणस्तमथोवाचश्वपाकैःसहवर्तय ॥ १५ ॥
श्वपचस्यकृतंकर्मद्विजदारापहारणम् ॥ तस्मात्तैःसहसंसर्गंकृत्वातिष्ठयथासुखम् ॥ १६ ॥ नाऽहंपुत्रेण
पुत्रार्थीत्वयाचकुलपांसन ॥ यथेष्टंव्रजदुष्टात्मन्कीर्तिनाशः कृतस्त्वया ॥ १७ ॥ सनिशम्यपितुर्वाक्यंकु
पितस्यमहात्मनः ॥ निश्चक्रामपुरात्तस्मात्तरसाश्वपचान्ययौ ॥ १८ ॥ सत्यव्रतस्तदातत्रश्वपाकैः सह
वर्तते ॥ धनुर्बाणधरः श्रीमान्कवचीकरुणालयः ॥ १९ ॥ यदानिष्कासितः पित्राकुपितेनमहात्मना ॥
गुरुणाऽथवसिष्ठेनप्रेरितोऽसौमहीपतिः ॥ २० ॥ तस्मात्सत्यव्रतस्तस्मिन्बभूवक्रोधसंयुतः ॥ वसिष्ठे
धर्मशास्त्रज्ञेनिवारणपराङ्मुखे ॥ २१ ॥ केनचित्कारणेनाऽथपितातस्यमहीपतिः ॥ पुत्रार्थेऽसौतपस्त
प्तुंपुरंत्यक्त्वावनंगतः ॥ २२ ॥ नववर्षतदातस्मिन्विषयेपाकशासनः ॥ समाद्वादशराजेंद्रतेनऽधर्मे
णसर्वथा ॥ २३ ॥ विश्वामित्रस्तदादारांस्तस्मिंस्तुविषयेनृप ॥ संन्यस्यकौशिकीतीरेचचारविपुलं
तपः ॥ २४ ॥ कातरातत्रसंजाताभार्यावैकौशिकस्यह ॥ कुटुंबभरणार्थायदुःखितावरवर्णिनी ॥ २५ ॥
बालकान्क्षुधयाक्रांतान्रुदतः पश्यतीभृशम् ॥ याचमानांश्चनीवारान्कष्टमापपतिव्रता ॥ २६ ॥ चिंतया
मासदुःखार्ताताकान्वीक्ष्यक्षुधातुरान् ॥ नृपोनास्तिपुरेह्यद्यकंयाचेवाकरोमिकिम् ॥ २७ ॥ नमेत्राताऽ
स्तिपुत्राणांपतिर्मेनास्तिसन्निधौ ॥ रुदतिबालकाःकामधिङ्मेजीवनमद्यवै ॥ २८ ॥ धनहीनांचमांत्य
क्त्वातपस्तप्तुंगतः पतिः ॥ नजानातिसमर्थोपिदुःखितांधनवर्जिताम् ॥ २९ ॥ बालानांभरणंकेनकरो

मिपतिनाविना ॥ मरिष्यंतिसुताःसर्वेक्षुधयापीडिताभृशम् ॥ ३० ॥ एकंसुतंतुविक्रीयद्रव्येणकियता
पुनः ॥ पालयामिसुतानन्यानेषमेविहितोविधिः ॥ ३१ ॥ सर्वेषांमारणंनाद्धायुक्तंममविपर्यये ॥ कालस्य
कलनायाहंविक्रीणामितथात्मजम् ॥ ३२ ॥ हृदयंकठिनंकृत्वासंचिंत्यमनसासती ॥ सादर्भरज्ज्वाबद्ध्वा
थगलेपुत्रंविनिर्गता ॥ ३३ ॥ मुनिपत्नीगलेबद्ध्वामध्यमंपुत्रमौरसम् ॥ शेषस्यभरणार्थायगृहीत्वाचलि
तागृहात् ॥ ३४ ॥ दृष्टासत्यव्रतेनाऽऽर्तातापसीशोकसंयुता ॥ पप्रच्छनृपतिस्तांतुकिंचिकीर्षसिशोभने
॥ ३५ ॥ रुदंतंबालकंकंठेबद्ध्वानयसिकाऽधुना ॥ किमर्थंचारुसर्वांगिसत्यंब्रूहिममाऽग्रतः ॥३६॥ ऋषि
पत्न्युवाच ॥ विश्वामित्रस्यभार्याहं पुत्रोऽयंमेनृपात्मज ॥ विक्रेतुमौरसंकामंगमिष्येविषमेसुतम् ॥३७॥
अन्नंनास्तिपतिर्मुक्त्वागतस्तप्तुंनृपक्वचित् ॥ विक्रीणामिक्षुधार्तानंशेषस्यभरणायवै ॥३८॥ राजोवाच ॥
पतिव्रतेरक्षपुत्रंदास्यामिभरणंतव ॥ तावदेवपतिस्तेऽत्रवनाच्चैवाऽऽगमिष्यति ॥ ३९ ॥ वृक्षेतवाऽऽश्र
माभ्याशेभक्ष्यंकिंचिन्निरंतरम् ॥ बंधयित्वागमिष्यामिसत्यमेतद्ब्रवीम्यहम् ॥ ४० ॥ इत्युक्तासातदातेन
राज्ञाकौशिककामिनी ॥ विबंधंतनयंकृत्वाजगामाऽऽश्रममंडलम् ॥ ४१ ॥ सोऽभवद्गालवोनामगलबं
धान्महातपाः ॥ सातुस्वस्याऽऽश्रमेगत्वामुमोदबालकैर्वृता ॥ ४२ ॥ सत्यव्रतस्तुभक्त्याचकृपयाचपरि
प्लुतः ॥ विश्वामित्रस्यचमुनेःकलत्रंतद्बभारह ॥ ४३ ॥ वनेस्थितान्मृगान्हत्वावराहान्महिषांस्तथा ॥
विश्वामित्रवनाभ्याशेमांसंवृक्षेबबंधह ॥ ४४ ॥ ऋषिपत्नीगृहीत्वातन्मांसंपुत्रानदात्ततः ॥ निर्वृतिंपर
मांप्रापप्राप्यभक्ष्यमनुत्तमम् ॥ ४५ ॥ अयोध्यांचैवराज्यंचतथैवांतःपुरंमुनिः ॥ गतेतप्तुंनृपेतस्मिन्व
सिष्ठःपर्यरक्षत ॥ ४६ ॥ सत्यव्रतोऽपिधर्मात्माह्यतिष्ठन्नगराद्बहिः ॥ पितुराज्ञांसमास्थायपशुघ्नव्रतवा
न्वने ॥ ४७ ॥ सत्यव्रतोह्यकस्माच्चकस्यचित्कारणान्नृपः ॥ वसिष्ठेचाऽधिकंमन्युंधारयामासनित्यदा
॥ ४८ ॥ त्यज्यमानंवनेपित्राधर्मिष्ठंचप्रियंसुतम् ॥ नवारयामासमुनिर्वसिष्ठःकारणेनह ॥ ४६ ॥ पाणि

ग्रहणमंत्राणांनिष्ठास्यात्सप्तमेपदे ॥ जानन्नपिसधर्मात्माविप्रदारपरिग्रहे ॥ ५० ॥ कस्मिंश्चिद्दिवसेऽर
ण्येमृगाभावेमहीपतिः ॥ वसिष्ठस्यचगांदोग्ध्रीमपश्यद्वनमध्यगाम् ॥ ५१ ॥ तांजघानक्षुधार्तस्तुक्रोधा
न्मोहाच्चदस्युवत् ॥ वृक्षेवबंधतन्मांसंनीत्वास्वयमभक्षयत् ॥ ५२ ॥ ऋषिपत्नीसुतान्सर्वान्भोजया
मासतत्तदा ॥ शंकमानामृगस्येतिनगोरितिचसुव्रत ॥५३॥ वसिष्ठस्तुहतांदोग्ध्रींज्ञात्वाक्रुद्धस्तमब्रवीत् ॥
दुरात्मन्किंकृतंपापंधेनुघातात्पिशाचवत् ॥ ५४ ॥ एवंतेशंकवःक्रूराःपतंतुत्वरितास्त्रयः ॥ गोवधाद्दारहर
णात्पितुःक्रोधात्तथाभृशम् ॥ ५५ ॥ त्रिशंकुरितिनाम्नावैभुविख्यातोभविष्यसि ॥ पिशाचरूपमात्मानंद
र्शयन्सर्वदेहिनाम् ॥ ५६ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंशप्तोवसिष्ठेनतदासत्यव्रतोनृपः ॥ चचारचतपस्तीव्रंत
स्मिन्नेवाऽऽश्रमेस्थितः ॥ ५७ ॥ कस्माच्चिच्चमुनिपुत्रात्तुप्राप्यमंत्रमनुत्तमम् ॥ ध्यायन्भगवतींदेवींप्रकृ
तिंपरमांशिवाम् ॥ ५८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

जनमेजयउवाच ॥ वसिष्ठेनचशप्तोऽसौत्रिशंकुर्नृपतेःसुतः ॥ कथंशापाद्विनिर्मुक्तस्तन्मेब्रूहिम
हामते ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ सत्यव्रतस्तथाशप्तःपिशाचत्वमवाप्तवान् ॥ तस्मिन्नेवाऽऽश्रमेतस्थौदे
वीभक्तिपरायणः ॥ २ ॥ कदाचिन्नृपतिस्तत्रजप्त्वामंत्रंनवाक्षरम् ॥ होमार्थंब्राह्मणान्गत्वाप्रणम्योवाच
भक्तितः ॥ ३ ॥ भूमिदेवाःशृणुध्वंवैवचनंप्रणतस्यमे ॥ ऋत्विजोममसर्वेऽत्रभवंतःप्रभवंतुह ॥ ४ ॥
जपस्यचदशांशेनहोमःकार्योविधानतः ॥ भवद्भिःकार्यसिद्ध्यर्थंवेदविद्भिःकृपापरैः ॥ ५ ॥ सत्यव्रतोऽहं
नृपतेः पुत्रोब्रह्मविदांवराः ॥ कार्यंममविधातव्यंसर्वथासुखहेतवे ॥ ६ ॥ तच्छ्रुत्वाब्राह्मणास्तत्रतमूचुर्नृ
पतेःसुतम् ॥ शप्तस्त्वंगुरुणाप्राप्तंपिशाचत्वंत्वयाऽधुना ॥ ७ ॥ नयागार्होऽसितस्मात्त्वंवेदेष्वनधिका
रतः ॥ पिशाचत्वमनुप्राप्तंसर्वलोकेषुगर्हितम् ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ तन्निशम्यवचस्तेषांराजादुःखम

वापह ॥ धिग्जीवितमिदंमेऽद्यकिंकरोमिवनेस्थितः ॥ ९ ॥ पित्राचाऽहंपरित्यक्तःशप्तश्चगुरुणाभृशम् ॥
राज्याद्भ्रष्टःपिशाचत्वमनुप्राप्तःकरोमिकिम् ॥ १० ॥ तदापृथुतरांकृत्वाचितांकाष्ठैर्नृपात्मजः ॥ सस्मा
रचंडिकां देवींप्रवेशमनुचिंतयन् ॥ ११ ॥ स्मृत्वादेवींमहामायांचितांप्रज्वलितांपुरः ॥ कृत्वास्नात्वाप्रवे
शार्थंस्थितःप्रांजलिरग्रतः ॥ १२ ॥ ज्ञात्वाभगवतीतंतुमर्तुकामंमहीपतिम् ॥ आजगामतदाकाशंप्रत्यक्षं
तस्यचाऽग्रतः ॥ १३ ॥ दत्त्वाऽथदर्शनंदेवीतमुवाचनृपात्मजम् ॥ सिंहारूढामहाराजमेघगंभीरयागिरा
॥ १४ ॥ देव्युवाच ॥ किंतेव्यवसितंसाधोहुताशेमातनुंत्यज ॥ स्थिरोभवमहाभागपितातेजरसान्वितः
॥ १५ ॥ राज्यंदत्त्वावनेतुभ्यंगंताऽस्तितपसेकिल ॥ विषादंत्यजहेवीरपरश्वोहनिभूपते ॥ १६ ॥ नेतुं
त्वामागमिष्यंतिसचिवाश्चपितुस्तव ॥ मत्प्रसादात्पिताचत्वामभिषिच्यनृपासने ॥ १७ ॥ जित्वाकामं
ब्रह्मलोकंगमिष्यत्येषनिश्चयः ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वातंतदादेवीतत्रैवांतरधीयत ॥ १८ ॥ राजपुत्रो
विरमितोमरणात्पावकात्ततः ॥ अयोध्यायांतदाऽऽगत्यनारदेनमहात्मना ॥ १९ ॥ वृत्तांतःकथितःसर्वो
राज्ञेसत्वरमादितः ॥ श्रुत्वाराजाऽथपुत्रस्यतंतथामरणोद्यमम् ॥ २० ॥ खेदमाधायमनसिशुशोचबहुधा
नृपः ॥ सचिवानाहधर्मात्मापुत्रशोकपरिप्लुतः ॥ २१ ॥ ज्ञातंभवद्भिरत्युग्रंपुत्रस्यममचेष्टितम् ॥ त्यक्तो
मयावनेधीमान्पुत्रः सत्यव्रतोमम ॥ २२ ॥ आज्ञयासौगतः सद्योराज्यार्हःपरमार्थवित् ॥ स्थितस्तत्रैव
विज्ञानेधनहीनःक्षमान्वितः ॥ २३ ॥ वसिष्ठेनतथाशप्तःपिशाचसदृशःकृतः ॥ सोऽद्यदुःखेनसंतप्तः
प्रवेष्टुंचहुताशनम् ॥ २४ ॥ उद्यतःश्रीमहादेव्यानिषिद्धःसंस्थितःपुनः ॥ तस्माद्गच्छतुतंशीघ्रंज्येष्ठपुत्रं
महाबलम् ॥ २५ ॥ आश्वास्यवचनैरत्रतरसैवानयंत्विह ॥ अभिषिच्यसुतंराज्येऔरसंपालनक्षमम्
॥ २६ ॥ वनंयास्यामिशांतोऽहंतपसेकृतनिश्चयः ॥ इत्युक्त्वामंत्रिणःसर्वान्प्रेषयामासपार्थिवः ॥ २७ ॥
तस्यैवाऽऽनयनार्थंहिप्रीतिप्रवणमानसः ॥ तेगत्वातंसमाश्वास्यमंत्रिणःपार्थिवात्मजम् ॥ २८ ॥ अयो

ध्यायांमहात्मानं मानपूर्वंसमानयन् ॥ दृष्ट्वासत्यव्रतंराजादुर्बलंमलिनांबरम् ॥२९॥ जटाजूटधरंक्रूरं
चिंतातुरमचिंतयत् ॥ किंकृतंनिष्ठुरंकर्ममयापुत्रोविवासितः ॥३०॥ राज्यार्हश्चातिमेधावीजानताधर्मनि
श्चयम् ॥ इतिसंचिंत्यमनसातमालिंग्यमहीपतिः ॥३१॥ आसनेस्वसमीपस्थेसमाश्वास्योपवेशयत् ॥ उप
विष्टंसुतंराजाप्रेमपूर्वमुवाचह ॥ ३२ ॥ प्रेमगद्गदयावाचानीतिशास्त्रविशारदः ॥ राजोवाच ॥ पुत्रधर्मे
मतिःकार्यामाननीयामुखोद्भवाः ॥ ३३ ॥ न्यायागतंधनंग्राह्यंरक्षणीयाः सदा प्रजाः ॥ नासत्यंकाऽपिवक्त
व्यंनाऽमार्गेगमनंक्वचित् ॥३४॥ शिष्टप्रोक्तंप्रकर्तव्यंपूजनीयास्तपस्विनः ॥ हंतव्यादस्यवःक्रूराइंद्रियाणां
तथाजय ॥३५॥ कर्तव्यं कार्यं सिद्ध्यर्थंराज्ञा पुत्र सदैव हि ॥ मंत्रस्तु सर्वथा गोप्यः कर्तव्यः सचिवैः
सह ॥ ३६ ॥ नोपेक्ष्योल्पोपिकृतिनारिपुःसर्वात्मनासुत ॥ नविश्वसेत्परासक्तंसचिवंचतथानतम् ॥ ३७ ॥
चाराःसर्वत्रयोक्तव्याःशत्रुमित्रेषुसर्वथा ॥ धर्मेमतिःसदाकार्यादानंदद्याच्चनित्यशः ॥ ३८ ॥ शुष्कवादो
नकर्तव्योदुष्टसंगंचवर्जयेत् ॥ यष्टव्याविविधायज्ञाःपूजनीयामहर्षयः ॥ ३९ ॥ नविश्वसेत्स्त्रियंक्काऽपि
स्त्रैणद्यूतरतंनरम् ॥ अत्यादरोनकर्तव्योमृगयायांकदाचन ॥ ४० ॥ द्यूतेमद्ये तथागेयेनूनंवारवधूषुच ॥
स्वयंतद्विमुखोभूयात्प्रजास्तेभ्यश्चरक्षयेत् ॥ ४१ ॥ ब्राह्मे मुहूर्तेकर्तव्यमुत्थानंसर्वथासदा ॥ स्नानादिकंस
र्वविधिंविधायविधिवद्यथा ॥ ४२ ॥ पराशक्तेःपरांपूजांभक्त्याकुर्यात्सुदीक्षितः ॥ पुत्रैतज्जन्मसाफल्यं
पराशक्तेःपदार्चनम् ॥ ४३ ॥ सकृत्कृत्वामहापूजांदेवीपादजलंपिबन् ॥ नजातुजननीगर्भेगच्छेदितिवि
निश्चयः ॥ ४४ ॥ सर्वंदृश्यंमहादेवीद्रष्टासाक्षीचसैवहि ॥ इतितद्भावभरितस्तिष्ठेन्निर्भयचेतसा ॥
॥ ४५ ॥ कृत्वानित्यविधिंसम्यग्गंतव्यसद्सिद्विजान् ॥ समाहूयचप्रष्टव्योधर्मशास्त्रविनिर्णयः ॥ ४६ ॥
संपूज्यब्राह्मणान्पूज्यान्वेदवेदांतपारगान् ॥ गोभूहिरण्यादिकंचदेयंपात्रेषुसर्वदा ॥ ४७ ॥ अविद्वान्ब्रा
ह्मणःकोऽपिनैवपूज्यःकदाचन ॥ आहारादधिकंनैवदेयंमूर्खायकर्हिचित् ॥ ४८ ॥ नवालोभात्त्वयापुत्रक

र्तव्यंधर्मलंघनम् ॥ अतःपरंनकर्तव्यंक्वचिद्विप्रावमाननम् ॥४९॥ ब्राह्मणाभूमिदेवाश्चमाननीयाःप्रयत्न
तः॥कारणंक्षत्रियाणांचद्विजाएवनसंशयः॥५० अद्भयोऽग्निर्ब्रह्मणःक्षत्रमश्मनोलोहमुत्थितम्॥तेषांसर्वत्र
गंतेजःस्वासुयोनिषुशाम्यति॥५१॥तस्माद्ब्राह्मणाविशेषेणमाननीयामुखोद्भवाः॥दानेनविनयेनैवसर्वथाभूति
मिच्छता ॥५२॥ दंडनीतिःसदाकार्याधर्मशास्त्रानुसारतः॥कोशस्यसंग्रहःकार्योनूनंन्यायागतस्यह ॥५३॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

व्यासउवाच ॥ एवंप्रबोधितःपित्रात्रिशंकुःप्रणतोनृपः ॥ तथेतिपितरंप्राहप्रेमगद्गदयागिरा
॥ १ ॥ विप्रानाहूयमंत्रज्ञान्वेदशास्त्रविशारदान् ॥ अभिषेकायसंभारान्कारयामाससत्वरम् ॥ २ ॥
सलिलंसर्वतीर्थानांसमानाय्यविशांपतिः ॥ प्रकृतीश्चसमाहूयसामंतान्भूपतींस्तथा ॥ ३ ॥ पुण्येह्निवि
धिवत्तस्मैददावासनमुत्तमम् ॥ अभिषिच्यसुतंराज्येत्रिशंकुंविधिवत्पिता ॥ ४ ॥ तृतीयमाश्रमंपुण्यंज
ग्राहभार्ययायुतः ॥ वनेत्रिपथगाकूलेचचारदुश्चरंतपः ॥ ५ ॥ कालेप्राप्तेययौस्वर्गंपूजितस्त्रिदशैरपि ॥
इंद्रासनसमीपस्थोरराजरविवत्सदा ॥ ६ ॥ राजोवाच ॥ पूर्वंभगवताप्रोक्तकथायोगेनसांप्रतम् ॥ सत्य
व्रतोवसिष्ठेनशप्तोदोग्ध्रीवधात्किल ॥ ७ ॥ कुपितेनपिशाचत्वंप्रापितोगुरुणाततः ॥ कथंमुक्तःपिशाच
त्वादित्येतत्संशयःप्रभो ॥ ८ ॥ नसिंहासनयोग्योहिहिभवेच्छापसमन्वितः ॥ मुनिनामोचितःशापात्केना
ऽन्येनचकर्मणा ॥ ९ ॥ एतन्मेब्रूहिविप्रर्षेशापमोक्षणकारणम् ॥ आनीतस्तुकथंपित्रास्वगृहेतादृशाकृतिः
॥ १० ॥ व्यासउवाच ॥ वसिष्ठेनचशप्तोऽसौसद्यःपैशाचतांगतः ॥ दुर्वेषश्चाऽतिदुर्धर्षःसर्वलोकभयं
करः ॥ ११ ॥ यदैवोपासितादेवीभक्त्यासत्यव्रतेनह ॥ तयाप्रसन्नयाराजन्दिव्यदेहःकृतःक्षणात् ॥ १२॥
पिशाचत्वंगतंतस्यपापंचैवक्षयंगतम् ॥ विपाप्माचाऽतितेजस्वीसंभूतस्तत्कृपामृतात् ॥ १३ ॥
वसिष्ठोऽपिप्रसन्नात्माजातःशक्तिप्रसादतः ॥ पिताऽपिचबभूवाऽस्यप्रेमयुक्तस्त्वनुग्रहात् ॥ १४ ॥

राज्यंशशासधर्मात्मामृतेपितरिपार्थिवः ॥ ईजेचविविधैर्यज्ञैर्देवंदेवींसनातनीम् ॥ १५ ॥ तस्य
पुत्रोबभूवाऽथहरिश्चंद्रः सुशोभनः ॥ लक्षणैःशास्त्रनिर्दिष्टैःसंयुतश्चाऽतिसुन्दरः ॥ १६ ॥
युवराजंसुतंकृत्वात्रिशंकुःपृथिवीपतिः ॥ मानुषेणशरीरेणस्वर्गंभोक्तुंमनोदधे ॥ १७ ॥ वसिष्ठस्याऽऽ
श्रमंगत्वाप्रणम्यविधिवन्नृपः ॥ उवाचवचनंप्रीतःकृतांजलिपुटस्तदा ॥ १८ ॥ राजोवाच ॥ ब्रह्मपुत्रमहा
भागसर्वमंत्रविशारद ॥ विज्ञप्तिंमेसुमनसाश्रोतुमर्हसितापस ॥ १९ ॥ इच्छामेऽद्यसमुत्पन्नास्वर्गलोक
सुखायच ॥ अनेनैवशरीरेणभोगान्भोक्तुममानुषान् ॥ २० ॥ अप्सरोभिश्चसंवासःक्रीडितुंनंद
नेवने ॥ देवगंधर्वगानंचश्रोतव्यंमधुरंकिल ॥ २१ ॥ याजयत्वंमखेनाऽशुतादृशेनमहामुने ॥ यथाऽनेन
शरीरेणवसेलोकंत्रिविष्टपम् ॥ २२ ॥ समर्थोसिमुनिश्रेष्ठकुरुकार्यंममाऽऽधुना ॥ प्रापयाऽऽशुमखं
कृत्वादेवलोकंदुरासदम् ॥ २३ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ राजन्मानुषदेहेनस्वर्गेवासःसुदुर्लभः ॥ मृतस्यहि
ध्रुवंस्वर्गःकथितःपुण्यकर्मणा ॥ २४ ॥ तस्माद्विभेमिसर्वज्ञदुर्लभाच्चमनोरथात् ॥ अप्सरोभिश्चसंवासो
जीवमानस्यदुर्लभः ॥ २५ ॥ कुरुयज्ञान्महाभागमृतःस्वर्गमवाप्स्यसि ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवच
स्तस्यराजापरमदुर्मनाः ॥ २६ ॥ उवाचवचनंभूयोवसिष्ठंपूर्वरोषितम् ॥ नत्वंयाजयसेब्रह्मन्गर्वावेशा
च्चमांयदि ॥ २७ ॥ अन्यंपुरोहितंकृत्वायक्ष्येऽहंकिलसांप्रतम् ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यवसिष्ठःकोपसंयुतः
॥ २८ ॥ शशापभूपतिंचेतिचांडालोभवदुर्मते ॥ अनेनत्वंशरीरेणश्वपचाभवसत्वरम् ॥ २९ ॥ स्वर्गकृंत
नपापिष्ठसुरभीवधदूषित ॥ ब्रह्मपत्नीहरोच्छिन्नधर्ममार्गविदूषक ॥ ३० ॥ नतेस्वर्गगतिःपापमृतस्याऽ
पिकथंचन ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तोगुरुणाराजंस्त्रिशंकुस्तत्क्षणादपि ॥ ३१ ॥ तत्रतेनशरीरेणबभूवश्व
पचाकृतिः ॥ कुंडलेऽश्ममयेत्रापिजातेतस्यचतत्क्षणात् ॥ ३२ ॥ देहेचंदनगंधश्चविगंधोह्यभवत्तदा ॥
नीलवर्णेऽथसंजातेदिव्येपीतांबरेतनौ ॥ ३३ ॥ गजवर्णोभवद्देहःशापात्तस्यमहात्मनः ॥ शक्त्युपासक

रोषेणफलमेतदभून्नृप ॥ ३४ ॥ तस्माच्छ्रीशक्तिभक्तोहिनाऽवमान्य कदाचन ॥ गायत्रीजपनिष्ठोहिवसि
ष्ठोमुनिसत्तमः ॥ ३५ ॥ दृष्ट्वानिंद्यंनिजंदेहंराजादुःखसमन्वितान् ॥ नजगामगृहेदीनोवनमेवाऽभितोययौ
॥ ३६ ॥ चिंतयामासदुःखार्तस्त्रिशंकुःशोकविह्वलः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिदेहोमेऽतीवनिंदितः ॥ ३७ ॥
कर्तव्यंनैवपश्यामियेनमेदुःखसंक्षयः ॥ गृहेगच्छामिचेत्पुत्रःपीडितोऽद्यभविष्यति ॥ ३८ ॥ भार्याऽपि
श्वपचंदृष्ट्वानांगीकारंकरिष्यति ॥ सचिवानादरिष्यंतिवीक्ष्यमामीदृशंपुनः ॥ ३९ ॥ ज्ञातयोबंधुवर्ग
श्चसंगतोनभजिष्यति ॥ सर्वैस्त्यक्तस्यमेनूनंजीवितान्मरणंवरम् ॥ ४० ॥ विषंवाभक्षयित्वाद्यपतित्वा
वाजलाशये ॥ कृत्वावाकंठपाशंचदेहत्यागंकरोम्यहम् ॥ ४१ ॥ अग्नौवाज्वलितेदेहंजुहोमिविधिवद्बला
त् ॥ कृत्वावाऽनशनंप्राणांस्त्यजामिदूषितान्भृशम् ॥ ४२ ॥ आत्महत्याभवेन्नूनंपुनर्जन्मनिजन्मनि ॥
श्वपचत्वंचशापश्चहत्यादोषाद्भवेदपि ॥ ४३ ॥ पुनर्विचार्यभूपालश्चेतसासमचिंतयत् ॥ आत्महत्यान
कर्तव्यासर्वथैवमयाऽधुना ॥ ४४ ॥ भोक्तव्यंस्वकृतंकर्मदेहेनाऽनेनकानने ॥ भोगेनाऽस्यविपाकस्यभवि
तासर्वथाक्षयः ॥ ४५ ॥ प्रारब्धकर्मणांभोगादन्यथानक्षयोभवेत् ॥ तस्मान्मयाऽत्रभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभा
शुभम् ॥ ४६ ॥ कुर्वन्पुण्याश्रमाभ्याशेतीर्थानासेवनंतथा ॥ स्मरणंचांबिकायास्तुसाधूनांसेवनंतथा
॥ ४७ ॥ एवंकर्मक्षयंनूनंकरिष्यामिवनेवसन् ॥ भाग्ययोगात्कदाचित्तुभवेत्साधुसमागमः ॥ ४८ ॥
इतिसंचिंत्यमनसात्यक्त्वास्वनगरंनृपः ॥ गंगातीरेगतःकामंशोचंस्तत्रैवसंस्थित ॥ ४९ ॥ हरिश्चंद्र
स्तदाज्ञात्वापितुःशापस्यकारणम् ॥ दुःखितःसचिवांस्तत्रप्रेषयामासपार्थिवः ॥ ५० ॥ सचिवास्तत्रग
त्वाऽशुतमूचुःप्रश्रयान्विताः ॥ प्रणम्यश्वपचाकारंनिःश्वसंतंमुहुर्मुहुः ॥ ५१ ॥ राजन्पुत्रेणतेनूनंप्रेषिता
न्समुपागतान् ॥ अवेहिसचिवांस्त्वन्नोहरिश्चंद्राज्ञयास्थितान् ॥ ५२ ॥ युवराजसुतःप्राहयत्तच्छृणुन
राधिप ॥ आनयध्वंनृपंयूयंसंमान्यपितरंमम ॥ ५३ ॥ तस्माद्राजन्समागच्छराज्यंप्रतिगतव्यथः ॥

सेवांसर्वेकरिष्यंतिसचिवाश्चप्रजास्तथा ॥ ५४ ॥ गुरुंप्रसादयिष्यामःसयथातुदयेतवै ॥ प्रसन्नोऽसौम
हातेजादुःखस्यांतंकरिष्यति ॥ ५५ ॥ इतिपुत्रेणतेराजन्कथितंबहुधाकिल ॥ तस्माद्गमनमेवाऽऽशुरोच
तांनिजसद्मनि ॥ ५६ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषांनृपःश्रुत्वाभाषितंश्वपचाकृतिः ॥ स्वगृहंगमनायाऽ
सौनमतिंकृतवानदः ॥ ५७ ॥ तानुवाचतदावाक्यंव्रजंतुसचिवाःपुरम् ॥ गत्वापुरंमहाभागाब्रुवंतुवच
नाच्चमे ॥ ५८ ॥ नागमिष्याम्यहंपुत्रकुरुराज्यमतंद्रितः ॥ मानयन्ब्राह्मणान्देवान्यजन्यज्ञैरनेकशः ॥५९॥
नाऽहंश्वपचवेषेणगर्हितेनमहात्मभिः ॥ आगमिष्याम्ययोध्यायांसर्वेगच्छंतुमाचिरम् ॥ ६० ॥ पुत्रंसिं
हासनेस्थाप्यहरिश्चंद्रंमहाबलम् ॥ कुर्वंतुराज्यकर्माणियूयंतत्रममाज्ञया ॥ ६१ ॥ इत्यादिष्टास्ततस्तेतु
रुरुदुश्चाऽऽतुराभृशम् ॥ सचिवानिर्ययुस्तूर्णंनत्वातंचवनाश्रमम् ॥ ६२ ॥ अयोध्यायामुपागत्यपुण्येऽ
ह्निविधिपूर्वकम् ॥ अभिषेकंतदाचक्रुर्हरिश्चंद्रस्यमूर्ध्नितेः ॥ ६३ ॥ अभिषिक्तस्तुतेजस्वीसचिवाश्चनृपा
ज्ञया ॥ राज्यंचकारधर्मिष्ठःपितरंचिंतयन्भृशम् ॥ ६४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

राजोवाच ॥ हरिश्चंद्रःकृतोराजासचिवैर्नृपशासनात् ॥ त्रिशंकुस्तुकथंमुक्तस्तस्माच्चांडाल
देहतः ॥ १ ॥ मृतोवावनमध्येतुगंगातीरेपरिप्लुतः ॥ गुरुणावाकृपांकृत्वाशापात्तस्माद्विमोचितः ॥२॥
एतद्वृत्तांतमखिलंकथयस्वममाग्रतः ॥ चरितंतस्यनृपतेःश्रोतुकामोऽस्मिसर्वथा ॥३॥ व्यासउवाच ॥
अभिषिक्तंसुतंकृत्वाराजासंतुष्टमानसः ॥ कालातिक्रमणंतत्रचकारचिंतयञ्छिवाम् ॥ ४ ॥ एवंगच्छति
कालेतुतपस्तप्त्वासमाहितः ॥ द्रष्टुंदारान्सुतादींश्चतदाऽगात्कौशिकोमुनिः ॥ ५ ॥ आगत्यस्वजनं
दृष्ट्वासुस्थितंमुदमाप्तवान् ॥ भार्यांपप्रच्छमेधावीस्थितामग्रेसपर्यया ॥ ६ ॥ दुर्भिक्षेतुकथंकालस्त्व
यानीतःसुलोचने ॥ अन्नंविनात्विमेबाला पालिताःकेनतद्वद ॥ ७ ॥ अहंतपसिसंनद्धोनाऽऽगतःशृणुसुं

दरि ॥ किंकृतंतुत्वयाकान्तेविनाद्रव्येणशोभने ॥८॥ मयाचिंताकृतातत्रश्रुत्वादुर्भिक्षमद्भुतम् ॥ नागतोऽ
हंविचार्यैवंकिंकरिष्यामिनिर्धनः ॥ ९ ॥ अहमप्यतिवामोरुपीडितः क्षुधयावने ॥ प्रविष्टश्चौरभावेनकुत्र
चिच्छ्वपचालये ॥ १० ॥ श्वपचंनिद्रितंदृष्ट्वाक्षुधयापीडितोभृशम् ॥ महानसंपरिज्ञायभक्ष्यार्थंसमु
पस्थितः ॥११॥ यदाभांडंसमुद्धाट्यपक्वंश्वतनुजामिषम् ॥ गृह्णामिभक्षणार्थायतदादृष्टस्तुतेनवै ॥१२॥
पृष्टःकस्त्वंकथंप्राप्तोगृहेमेनिशिसादरम् ॥ ब्रूहिकार्यंकिमर्थंत्वमुद्धाटयसिभांडकम् ॥ १३ ॥ इत्युक्तःश्वप
चेनाऽहंक्षुधयापीडितोभृशम् ॥ तमवोचंसुकेशान्तेकामंगद्गदयागिरा ॥ १४ ॥ ब्राह्मणोऽहंमहाभागता
पसःक्षुधयार्दितः ॥ चौरभावमनुप्राप्तोभक्ष्यंपश्यामिभांडके ॥ १५ ॥ चौरभावेनसंप्राप्तोऽस्म्यतिथिस्तेम
हामते ॥ क्षुधितोऽस्मिददस्वाज्ञांमांसमद्मिसुसंस्कृतम् ॥ १६ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ श्वपचस्तुवचः
श्रुत्वामामुवाचसुनिश्चितम् ॥ भक्षंमाकुरुवर्णाग्र्यजानीहिश्वपचालयम् ॥१७॥ दुर्लभंखलुमानुष्यंतत्राऽपि
चद्विजन्मता॥ द्विजत्वेब्राह्मणत्वंचदुर्लभंवेत्सिकिंनहि ॥ १८ ॥ दुष्टाहारोनकर्तव्यःसर्वथालोकमिच्छता ॥
अग्राह्यामनुनाप्रोक्ताःकर्मणासप्तचांत्यजाः ॥ १९ ॥ त्याज्योऽहंकर्मणाविप्रश्वपचोनाऽत्रसंशयः ॥ निवा
रयामिभक्ष्यात्त्वांनलोभेनांजसाद्विज ॥ २० ॥ वर्णसंकरदोषोऽयंमायातुत्वांद्विजोत्तम ॥ विश्वामित्र
उवाच ॥ सत्यंवदसिधर्मज्ञमतिस्तेविशदांत्यज ॥ २१ ॥ तथाऽप्यापदिधर्मस्यसूक्ष्मंमार्गंब्रवीम्यहम् ॥
देहस्यरक्षणंकार्यंसर्वथायदिमानद ॥ २२ ॥ पापस्यान्तेपुनःकार्यंप्रायश्चित्तंविशुद्धये ॥ दुर्गतिस्तुभवेत्पा
पादनापदिनचाऽऽपदि ॥२३॥ मरणात्क्षुधितस्याऽथनरकोनात्रसंशयः ॥ तस्मात्क्षुधापहरणंकर्तव्यंशुभमि
च्छता ॥ २४ ॥ तेनाऽहंचौर्यधर्मेणदेहंरक्षेऽप्यथांत्यज ॥ अवर्षणेचचौर्येणयत्पापंकथितंबुधैः ॥ २५ ॥
योनवर्षतिपर्जन्यतत्तुतस्मैभविष्यति ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ इत्युक्तेवचनेकान्तेपर्जन्यःसहसापतत्
॥ २६ ॥ गगनाद्धस्तिहस्ताभिर्धाराभिरभिकांक्षितः ॥ मुदितोऽहंघनंवीक्ष्यवर्षंतंविद्युतासह ॥ २७ ॥

तदाऽहंतद्गृहंत्यक्त्वानिःसृतःपरयामुदा ॥ कथयत्वंवरारोहेकालोनीतस्त्वयाकथम् ॥ २८ ॥ कांतारे
परमःक्रूरःक्षयकृत्प्राणिनामिह ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वापतिमाहप्रियंवदा ॥ २९ ॥ यथा
शृणुमयानीतःकालःपरमदारुणः ॥ गतेत्वयिमुनिश्रेष्ठदुर्भिक्षंसमुपागतम् ॥ ३० ॥ अन्नार्थंपुत्रकाःसर्वे
बभूवुश्चाऽतिदुःखिताः ॥ क्षुधितान्बालकान्वीक्ष्यनीवारार्थंवनेवने ॥ ३१ ॥ भ्रांताऽहंचिंतयाविष्टाकिं
चित्प्राप्तंफलंतदा ॥ एवंचकतिचिन्मासानीवारेणाऽतिवाहिताः ॥ ३२ ॥ तदभावेमयाकांतचिंतितंमन
सापुनः ॥ नभिक्षाकिलदुर्भिक्षेनीवारानाऽपिकानने ॥ ३३ ॥ नवृक्षेषुफलान्यासुर्नमूलानिधरातले ॥
क्षुधयापीडिताबालारुदंतिभृशमातुराः ॥ ३४ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकिंब्रवीमिक्षुधार्दितान् ॥ एवं
विचिंत्यमनसानिश्चयस्तुमयाकृतः ॥ ३५ ॥ पुत्रमेकंददाम्यद्यकस्मैचिद्धनिनेकिल ॥ गृहीत्वातस्यमौ
ल्यंतुतेनद्रव्येणबालकान् ॥ ३६ ॥ पालयेहंऽक्षुधार्तांस्तुनाऽन्योपायोऽस्तिपालने ॥ इतिसंचिंत्यमनसा
पुत्रोऽयंप्रहितोमया ॥ ३७ ॥ विक्रयार्थंमहाभागक्रंदमानोभृशातुरः ॥ क्रंदमानंगृहीत्वैनंनिर्गताऽहंगत
त्रपा ॥ ३८ ॥ तदासत्यव्रतोमार्गेमामुद्वीक्ष्यभृशातुराम् ॥ पप्रच्छसचराजर्षिःकस्माद्रोदितिबालकः ॥ ३९ ॥
तदाऽहंतमुवाचेदंवचनंमुनिसत्तम ॥ विक्रयार्थंनीयतेऽसौबालकोऽद्यमयानृप ॥ ४० ॥ श्रुत्वामेवचनंरा
जादयार्द्रहृदयस्ततः ॥ मामुवाचगृहंयाहिगृहीत्वैनंकुमारकम् ॥ ४१ ॥ भोजनार्थंकुमाराणामामिषंविहि
तंतव ॥ प्रापयिष्याम्यहंनित्यंयावन्मुनिसमागमः ॥ ४२ ॥ अहन्यहनिभूपालोवृक्षेऽस्मिन्मृगसूकरान् ॥
विन्यस्ययातिहत्वाऽसौप्रत्यहंदययान्वितः ॥ ४३ ॥ तेनैवबालकाःकांतपालितावृजिनार्णवात् ॥ वसिष्ठे
नाऽथशप्तोसौभूपतिर्ममकारणात् ॥ ४४ ॥ कस्मिंश्चिद्दिवसेमांसंनप्राप्तंतेनकानने ॥ हतादोग्ध्रीवसिष्ठ
स्यतेनाऽसौकुपितोमुनिः ॥ ४५ ॥ त्रिशंकुरितिभूपस्यकृतंनाममहात्मना ॥ कुपितेनवधाद्धेतोश्चांडालश्च
कृतोनृपः ॥ ४६ ॥ तेनाऽहंदुःखिताजातातस्यदुःखेनकौशिक ॥ श्वपचत्वमसौप्राप्तोमत्कृतेनृपनन्दनः

॥ ४७ ॥ येनकेनाऽप्युपायेनभवतानृपतेःकिल ॥ तस्माद्रक्षाप्रकर्तव्यातपसाप्रबलेनह ॥ ४८ ॥ व्यासउ
वाच ॥ इतिभार्यावचःश्रुत्वाकौशिकोमुनिसत्तमः ॥ तामाहकामिनींदीनांसांत्वपूर्वमरिंदम ॥४९॥ विश्वा
मित्रउवाच ॥ मोचयिष्यामितंशापान्नृपंकमललोचने ॥ उपकारःकृतोयेनकांताराद्रक्षितासिवै ॥ ५० ॥
विद्यातपोबलेनाऽहंकरिष्येदुःखसंक्षयम् ॥ इत्याश्वास्यप्रियांतत्रकौशिकःपरमार्थवित् ॥ ५१ ॥ चिंतया
मासनृपतेःकथंस्याद्दुःखनाशनम् ॥ संविमृश्यमुनिस्तत्रजगामयत्रपार्थिवः ॥ ५२ ॥ त्रिशंकुःपक्ववर्णोदी
नःसंस्थितःश्वपचाकृतिः ॥ आगच्छंतंमुनिंदृष्ट्वाविस्मितोऽसौनराधिपः ॥ ५३ ॥ दंडवन्निपपातोर्व्यां
पादयोस्तरसामुनेः ॥ गृहीत्वातंकरेभूपंपतितंकौशिकस्तदा ॥ ५४ ॥ उत्थाप्योवाचवचनंसांत्वपूर्वंद्विजो
त्तमः ॥ मत्कृतेत्वंमहीपालशप्तोऽसिमुनिनायतः ॥ ५५ ॥ वांछितंतेकरिष्यामिब्रूहिकिंकरवाण्यहम् ॥
राजोवाच ॥ मयासंप्रार्थितःपूर्वंवसिष्ठोमखहेतवे ॥ ५६ ॥ मांयाजयमुनिश्रेष्ठकरोमिमखमुत्तमम् ॥
यथेष्टंकुरुविप्रेंद्रयथास्वर्गंव्रजाम्यहम् ॥५७॥ अनेनैवशरीरेणशक्रलोकंसुखालयम् ॥ कोपंकृत्वावसि
ष्ठोऽसौमामाहेतिसुदुर्मते ॥ ५८ ॥ मानुषेणहिदेहेनस्वर्गवासःकुतस्तव ॥ पुनर्मयोक्तोभगवान्स्वर्गलुब्धे
नचाऽनघ ॥ ५९ ॥ अन्यंपुरोहितंकृत्वायक्ष्येऽहंयज्ञमुत्तमम् ॥ तदातेनैवशप्तोऽहंचांडालोभवपामर
॥ ६० ॥ इत्येतत्कथितंसर्वंकारणंशापसंभवम् ॥ ममदुःखविनाशायसमर्थोऽसिमुनीश्वर ॥ ६१ ॥ इत्यु
क्त्वाविररामाऽसौराजादुःखरुजार्दितः ॥ कौशिकोपिनिराकर्तुंशापंतस्यव्यचिंतयत् ॥ ६२ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे सप्तमस्कंधे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

व्यासउवाच ॥ विचिंत्यमनसाकृत्यंगाधिसूनुर्महातपाः ॥ प्रकल्प्ययज्ञसंभारान्मुनीनामंत्र
यत्तदा ॥ १ ॥ मुनयस्तंमखंज्ञात्वाविश्वामित्रनिमंत्रिताः ॥ नागताःसर्वएवैतेवसिष्ठेननिवारिताः
॥ २ ॥ गाधिसूनुस्तदाज्ञायविमनाश्चाऽतिदुःखितः ॥ आजगामाऽऽश्रमंतत्रयत्राऽसौनृपतिःस्थितः

॥ ३ ॥ तमाहकौशिकः क्रुद्धोवसिष्ठेननिवारिताः ॥ नागताब्राह्मणाःसर्वेयज्ञार्थंनृपसत्तम ॥ ४ ॥ पश्यमेत
पसःसिद्धिंयथात्वांसुरसद्मनि ॥ प्रापयामिमहाराजवांछितंतेकरोम्यहम् ॥ ५ ॥ इत्युक्त्वाजलमादायह
स्तेनमुनिसत्तमः ॥ ददौपुण्यंतदातस्मैगायत्रीजपसंभवम् ॥ ६ ॥ दत्त्वाऽथसुकृतंराज्ञेतमुवाचमहीप
तिम् ॥ यथेष्टंगच्छराजर्षेत्रिविष्टपमतंद्रितः ॥ ७ ॥ पुण्येनममराजेंद्रबहुकालार्जितेनच ॥ याहिशक्रपुरीं
प्रीतःस्वस्तितेऽस्तुसुरालये ॥ ८ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तवतिविप्रेंद्रे त्रिशंकुस्तरसाततः ॥ उत्पपात
यथापक्षीवेगवांस्तपसोबलात् ॥ ९ ॥ उत्पत्यगगनेराजागतःशक्रपुरींयदा ॥ दृष्टोदेवगणैस्तत्रक्रूरश्चांडा
लवेषभाक् ॥ १० ॥ कथितोऽसौसुरेंद्रायकोऽयमायातिसत्वरः ॥ गगनेदेववद्घोरोदुर्दर्शःश्वपचाकृतिः
॥ ११ ॥ सहसोत्थायशक्रस्तमपश्यत्पुरुषाधमम् ॥ ज्ञात्वात्रिशंकुमपिसनिर्भर्त्स्यतरसाऽब्रवीत् ॥ १२ ॥
श्वपचक्वसमायासिदेवलोकेजुगुप्सितः ॥ याहिशीघ्रंततोभूमौनाऽत्रस्थातुंत्वयोचितम् ॥ १३ ॥ इत्यु
क्तःस्खलितःस्वर्गाच्छक्रेणाऽमित्रकर्शन ॥ निपपाततदाराजाक्षीणपुण्योयथाऽमरः ॥ १४ ॥ पुनश्चुक्रो
शभूपालोविश्वामित्रेतिचाऽसकृत् ॥ पतामिरक्षदुःखार्तंस्वर्गाच्चलितमाशुगम् ॥ १५ ॥ तस्यतत्क्रंदितं
राजन्पततःकौशिकोमुनिः ॥ श्रुत्वातिष्ठेतिहोवाचपतंतंवीक्ष्यभूपतिम् ॥ १६ ॥ वचनात्तस्यतत्रैवस्थि
तोऽसौगगनेनृपः ॥ मुनेस्तपःप्रभावेणचलितोऽपिसुरालयात् ॥ १७ ॥ विश्वामित्रोप्यपःस्पृष्ट्वाचकारेष्टिं
सुविस्तराम् ॥ विधातुंनूतनांसृष्टिंस्वर्गलोकंद्वितीयकम् ॥ १८ ॥ तस्योद्यमंतथाज्ञात्वात्वरितस्तुशची
पतिः ॥ तत्राऽऽजगामसहसामुनिंप्रतितुगाधिजम् ॥ १९ ॥ किंब्रह्मन्क्रियतेसाधोकस्मात्कोपसमाकुलः ॥
अलंसृष्ट्यामुनिश्रेष्ठब्रूहिकिंकरवाणिते ॥ २० ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ स्वंनिवासंमहीपालंच्युतंत्वद्भ
वनाद्विभो ॥ नयस्वप्रीतियोगेनत्रिशंकुंचाऽतिदुःखितम् ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ तस्यतंनिश्चयंज्ञात्वा
तुराषाडतिशंकितः ॥ ततोबलंविदित्वोग्रमोमित्योवाचवासवः ॥ २२ ॥ दिव्यदेहंनृपंकृत्वाविमानवर

संस्थितम् ॥ आपृच्छ्यकौशिकंशक्रोऽगमन्निजपुरींतदा ॥ २३ ॥ गतेशक्रेतुवैस्वर्गंत्रिशंकुसहितेततः ॥
विश्वामित्रःसुखंप्राप्यस्वाश्रमेसुस्थिरोऽभवत् ॥ २४ ॥ हरिश्चंद्रोऽथतच्छ्रुत्वाविश्वामित्रोपकारकम् ॥
पितुःस्वर्गमनंकाममंमुदितोराज्यमन्वशात् ॥ २५ ॥ अयोध्याधिपतिःक्रीडांचकारसहभार्यया ॥ रूपयौ
वनचातुर्ययुक्तयाप्रीतिसंयुतः ॥ २६ ॥ अतीतकालेयुवतीनसागर्भवतीह्यभूत् ॥ तदाचिंतातुरोराजाबभू
वाऽतीवदुःखितः ॥ २७ ॥ वसिष्ठस्याऽऽश्रमंगत्वाप्रणम्यशिरसामुनिम् ॥ अनपत्यत्वजांचिंतांगुरवेसमवे
दयेत् ॥ २८ ॥ दैवज्ञोऽसिभवान्काममंमंत्रविद्याविशारदः ॥ उपायंकुरुधर्मज्ञसंततेर्ममानद ॥ २९ ॥
अपुत्रस्यगतिर्नास्तिजानासिद्विजसत्तम ॥ कस्मादुपेक्षसेजानन्दुःखंममचशक्तिमान् ॥ ३० ॥ कलविंका
स्त्वमेधन्याःयेशिशुंलालयंतिहि ॥ मंदभाग्योऽहमनिशंचिंतयामिदिवानिशम् ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच ॥
इत्याकर्ण्यमुनिस्तस्यनिर्वेदमिश्रितंवचः ॥ संचिंत्यमनसासम्यक्तंमुवाचविधेःसुतः ॥ ३२ ॥ वसिष्ठ
उवाच ॥ सत्यंब्रूषेमहाराजसंसारेऽस्मिन्नविद्यते ॥ अनपत्यत्वजंदुःखंयत्तथादुःखमद्भुतम् ॥ ३३ ॥
तस्मात्त्वमपिराजेंद्रवरुणंयादसांपतिम् ॥ समाराधययत्नेनसतेकार्यंकरिष्यति ॥ ३४ ॥ वरुणादधिको
नास्तिदेवःसंतानदायकः ॥ तमाराधयधर्मिष्ठकार्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ ३५ ॥ दैवंपुरुषकारश्चमाननीया
विमौनृभिः ॥ उद्यमेनविनाकार्यसिद्धिःसंजायतेकथम् ॥ ३६ ॥ न्यायतस्तुनरैःकार्यउद्यमस्तत्त्वदर्शिभिः
॥ कृतेतस्मिन्भवेत्सिद्धिर्नाऽन्यथानृपसत्तम ॥ ३७ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वागुरोरमिततेजसः ॥ प्रणम्यनि
र्ययौराजातपसेकृतनिश्चयः ॥ ३८ ॥ गंगातीरेशुभेस्थानेकृतपद्मासनोनृपः ॥ ध्यायन्पाशधरंचित्तेच
चारदुश्चरंतपः ॥ ३९ ॥ एवंतपस्यतस्तस्यप्रचेताद्दष्टिगोचरः ॥ कृपयाभून्महाराजप्रसन्नमुखपंकजः
॥ ४० ॥ हरिश्चंद्रमुवाचेदंवचनंयादसांपतिः ॥ वरंवरयधर्मज्ञतुष्टोऽस्मितपसातव ॥ ४१ ॥ राजोवाच ॥
अनपत्योऽस्मिदेवेशपुत्रंदेहिसुखप्रदम् ॥ ऋणत्रयापहारार्थमुद्यमोऽयंमयाकृतः ॥ ४२ ॥ नृपस्यवचनंश्रु

त्वाप्रगल्भंदुःखितस्यच ॥ स्मितपूर्वंततःपाशीतमाहपुरतःस्थितम् ॥ ४३ ॥ वरुणउवाच ॥ पुत्रोयदिभ
वेद्राजन्गुणीमनसिवांछितः ॥ सिद्धेकार्येततःपश्चात्किंकरिष्यसिमेप्रियम् ॥ ४४ ॥ यदित्वंतेनपुत्रेणमांय
जेथाविशंकितः ॥ पशुबंधेनतेनैवददामिनृपतेवरम् ॥ ४५ ॥ राजोवाच ॥ देवमेमास्तुवंध्यत्वंयजिष्येऽ
हंजलाधिपम् ॥ पशुंकृत्वासुतंपुत्रंसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ ४६ ॥ वंध्यत्वेपरमंदुःखमसह्यंभुविमानद ॥
शोकाग्निशमनंनृणांतस्माद्देहिसुतंशुभम् ॥ ४७ ॥ वरुणउवाच ॥ भविष्यतिसुतःकामंराजन्गच्छगृहा
यवै ॥ सत्यंतद्वचनंकार्यंयद्ब्रवीषिममाऽग्रतः ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तोवरुणेनाऽसौहरिश्चंद्रो
गृहंययौ ॥ भार्यायैकथयामासवृत्तांतंवरदानजम् ॥ ४९ ॥ तस्यभार्याशतंपूर्णंबभूवाऽतिमनोहरम् ॥
पट्टराज्ञीशुभाशैब्याधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ ५० ॥ कालेगतेऽथसागर्भंदधारवरवर्णिनी ॥ बभूवमुदितोरा
जाश्रुत्वादोहदचेष्टितम् ॥ ५१ ॥ कारयामासविधिवत्संस्कारान्नृपतिस्तदा ॥ मासेऽथदशमेपूर्णेसुषुवे
सत्शुभेदिने ॥ ५२ ॥ ताराग्रहबलोपेतेपुत्रंदेवसुतोपमम् ॥ पुत्रेजातेनृपःस्नात्वाब्राह्मणैःपरिवेष्टितः ॥ ५३ ॥
चकारजातकर्माऽऽदौददौदानानिभूरिशः ॥ राज्ञश्चाऽतिप्रमोदोऽभूत्पुत्रजन्मसमुद्भवः ॥ ५४ ॥ बभूव
परमोदारोधनधान्यसमन्वितः ॥ विशेषदानसंयुक्तोगीतवादित्रसंकुलः ॥ ५५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणे सप्तमस्कन्धेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

व्यासउवाच ॥ प्रवृत्तेसदनेतस्यराज्ञःपुत्रमहोत्सवे ॥ आजगामतदापाशीविप्रवेषधरःशुभः
॥ १ ॥ स्वस्तीत्युक्त्वानृपंप्राहवरुणोऽहंनिशामय ॥ पुत्रोजातस्तवाधीशयजाऽनेननृपाऽऽशुमाम् ॥ २ ॥
सत्यंकुरुवचोराजन्यत्प्रोक्तंभवतापुरा ॥ वंध्यत्वंतुगतंतेऽद्यवरदानेनमेकिल ॥ ३ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वा
राजाचिंतांचकारह ॥ कथंहन्मिसुतंजातंजलजेनसमाननम् ॥ ४ ॥ लोकपालःसमायातोविप्रवेषेणवीर्यवान् ॥
नदेवहेलनंकार्यंसर्वथाशुभमिच्छता ॥ ५ ॥ पुत्रस्नेहःसुदुश्छेद्यःसर्वथाप्राणिभिःसदा ॥ किंकरोमिकथं

मेस्यात्सुखंसंततिसंभवम् ॥ ६ ॥ धैर्यमालंब्यभूपालस्तंनत्वाप्रतिपूज्यच ॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णंयुक्तंवि
नयपूर्वकम् ॥ ७ ॥ राजोवाच ॥ देवदेवतवाऽनुज्ञांकरोमिकरुणानिधे ॥ वेदोक्तेनविधानेनमखंचबहुदक्षि
णम् ॥ ८ ॥ पुत्रेजातेदशाहेनकर्मयोग्यो भवेत्पिता ॥ मासेनशुद्ध्येज्जननीदंपतीतत्रकारणम् ॥ ९ ॥
सर्वज्ञोऽसिप्रचेतस्त्वंधर्मंजानासिशाश्वतम् ॥ कृपांकुरुत्वंवारीशक्षमस्वपरमेश्वर ॥ १० ॥ व्यास
उवाच ॥ इत्युक्तस्तुप्रचेतास्तंप्रत्युवाचजनाधिपम् ॥ स्वस्तितेस्तुगमिष्यामि कुरुकार्याणिपार्थिव ॥ ११ ॥
आगमिष्यामिमासांतेयष्टव्यंसर्वथात्वया ॥ कृत्वौत्थानिकमाचारंपुत्रस्यनृपसत्तम ॥ १२ ॥ इत्युक्त्वा
श्लक्ष्णयावाचाराजानंयादसांपतिः ॥ हरिश्चंद्रोमुदंप्रापगतेपाशिनिपार्थिवः ॥ १३ ॥ कोटिशःप्रददौगास्ता
घटोध्नीर्हेमपूरिताः ॥ विप्रेभ्योवेदविद्भ्यश्चतथैवतिलपर्वतान् ॥ १४ ॥ राजापुत्रमुखंदृष्ट्वासुखमापमहत्तरम् ॥
नामाऽस्यरोहितश्चेतिचकारविधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥ पूर्णेमासेततः पाशीविप्रवेषेणभूपतेः ॥ आजगामगृ
हेसद्योयजस्वेतिब्रुवन्मुहुः ॥ १६ ॥ वीक्ष्यतंनृपतिर्देवंनिमग्नःशोकसागरे ॥ प्रणिपत्यकृतातिथ्यंतमुवाच
कृतांजलिः ॥ १७ ॥ दिष्ट्यादेवत्वमायातोगृहंमेपावितंप्रभो ॥ मखंकरोमिवारीशविधिवद्वांछितंतव ॥ १८ ॥
अदंतोनपशुःश्लाघ्यइत्याहुर्वेदवादिनः ॥ तस्माद्दंतोद्भवेतेऽहंकरिष्यामिमहामखम् ॥ १९ ॥ व्यासउ
वाच ॥ इत्युक्तस्तेनवरुणस्तथेत्युक्त्वाययावथ ॥ हरिश्चंद्रोमुदंप्राप्यविजहारगृहाश्रमे ॥ २० ॥ पुनर्दं
तोद्भवंज्ञात्वाप्रचेताद्विजरूपवान् ॥ आजगामगृहेतस्यकुरुकार्यमितिब्रुवन् ॥ २१ ॥ भूपालोऽपिजला
धीशंवीक्ष्यप्राप्तंद्विजाकृतिम् ॥ प्रणम्याऽऽसनसन्मानैःपूजयामाससादरम् ॥ २२ ॥ स्तुत्वाप्रोवाचव
चनंविनयानतकंधरः ॥ करोमिविधिवत्कामंमखंप्रबलदक्षिणम् ॥ २३ ॥ बालोऽप्यकृतचौलोऽयंगर्भकेशो
नसंमतः ॥ यज्ञार्थेपशुकरणेमयावृद्धमुखाच्छ्रुतम् ॥ २४ ॥ तावत्क्षमस्ववारीशविधिंजानासिशाश्वतम् ॥
कर्तव्यःसर्वथायज्ञोमुंडनांतेशिशोःकिल ॥ २५ ॥ तस्येतिवचनंश्रुत्वाप्रचेताःप्राहतंपुनः ॥ प्रतारयसिमां

राजन्पुनःपुनरिदंब्रुवन् ॥ २६ ॥ अपितेसर्वसामग्रीवर्ततेनृपतेऽधुना ॥ पुत्रस्नेहनिबद्धस्त्वंवंचयस्येवसां
प्रतम् ॥ २७ ॥ क्षौरकर्मविधिंकृत्वानकर्तासिमखंयदि ॥ तदाहंदारुणंशापंदास्येकोपसमन्वितः ॥ २८ ॥
अद्यगच्छामिराजेंद्रवचनात्तवमानद ॥ नमृषावचनंकार्यंत्वयेक्ष्वाकुकुलोद्भव ॥ २६ ॥ इत्याभाष्ययया
वाशुप्रचेतानृपतेर्गृहात् ॥ राजापरमसंतुष्टोननंदभवनेतदा ॥ ३० ॥ चूडाकरणकालेतुप्रवृत्तेपरमोत्सवे
संप्राप्तस्तरसापाशीभवनंनृपतेःपुनः ॥ ३१ ॥ यदांकेसुतमादायराज्ञीनृपतिसन्निधौ ॥ उपविष्टाक्रियाका
लेतदैववरुणोऽभ्यगात् ॥ ३२ ॥ कुरुकर्मेतिविस्पष्टंवचनंकथयन्नृपम् ॥ विप्ररूपधरःश्रीमान्प्रत्यक्षइव
पावकः ॥ ३३ ॥ नृपतिस्तंसमालोक्यबभूवाऽतीवविह्वलः ॥ नमश्चकारतंभीत्याकृतांजलिपुटःपुरः
॥ ३४ ॥ विधिवत्पूजयित्वातंराजोवाचविनीतवान् ॥ स्वामिन्कार्यंकरोम्यद्यमखस्यविधिपूर्वकम् ॥३५॥
वक्तव्यमस्तितत्राऽपिशृणुष्वैकमनाविभो ॥ युक्तंचेन्मन्यसेस्वामिंस्तद्ब्रवीमितवाऽग्रतः ॥३६॥ ब्राह्मणः
क्षत्रियोवैश्यस्त्रयोवर्णाद्विजातयः॥संस्कृताश्चाऽन्यथाशूद्राएवंवेदविदोविदुः॥३७॥ तस्मादयंसुतोमेऽद्य
शुद्रवद्वर्ततेशिशुः॥उपनीतःक्रियार्हःस्यादितिवेदेषुनिर्णयः३८राज्ञामेकादशेवर्षेसदोपनयनंस्मृतम्॥अष्टमे
ब्राह्मणानांचवैश्यानांद्वादशेकिल॥३६॥दयसेयदिदेवेशदीनंमांसेवकंतव॥तदोपनीयकर्ताऽस्मिपशुनायज्ञमु
त्तमम् ॥४०॥ लोकपालोऽसिधर्मज्ञसर्वशास्त्रविशारद ॥ मन्यसेयद्वचःसत्यंतद्गच्छभवनंविभो ॥४१॥
व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादयावान्यादसांपतिः ॥ ओमित्युक्त्वाययावाशुप्रसन्नवदनोनृपः
॥ ४२ ॥ गतेऽथवरुणेराजाबभूवाऽतिमुदान्वितः ॥ सुखंप्राप्यसुतस्यैवंराजामुदमवापह ॥ ४३ ॥ चका
रराजकार्याणिहरिश्चंद्रस्तदानृपः ॥ कालेनव्रजतापुत्रोबभूवदशवार्षिकः ॥ ४४ ॥ तस्योपवीतसामग्रीं
विभूतिसदृशींनृपः ॥ चकारब्राह्मणैःशिष्टैरन्वितःसचिवैस्तथा ॥ ४५ ॥ एकादशेसुतस्याऽब्देव्रतबंध
विधौनृपः ॥ विदधेविधिवत्कार्यंचित्तेचिंतातुरःपुनः ॥ ४६ ॥ वर्तमानेतथाकार्येउपनीतेकुमारके ॥ आज

गामाऽथवरुणोविप्रवेषधरस्तदा ॥ ४७ ॥ तंवीक्ष्यनृपतिस्तूर्णंप्रणम्यपुरतःस्थितः ॥ कृतांजलिपुटः
प्रीतःप्रत्युवाचसुरोत्तमम् ॥ ४८ ॥ देवदत्तोपवीतोऽयंपशुयोग्योऽस्तिमेसुतः ॥ प्रसादात्तवमेशोकोगतो
बंध्यापवादजः ॥ ४९ ॥ कर्तुमिच्छाम्यहंयज्ञंप्रभूतवरदक्षिणम् ॥ समयेशृणुधर्मज्ञसत्यमद्यब्रवीम्यहम्
॥ ५० ॥ समावर्तनकर्मांतेकरिष्यामितवेप्सितम् ॥ ममोपरिदयांकृत्वातावत्त्वंक्षंतुमर्हसि ॥ ५१ ॥ वरु-
णउवाच ॥ प्रतारयसिमांराजन्पुत्रप्रेमाकुलोभृशम् ॥ मुहुर्मुहुर्मतिंकृत्वायुक्तियुक्तांमहामते ॥ ५२ ॥
गच्छाम्यद्यमहाराजवचसातवनोदितः ॥ आगमिष्यामिसमयेसमावर्तनकर्मणि ॥ ५३ ॥ इत्युक्त्वाप्रय
यौपाशीतमापृच्छ्यविशांपते ॥ राजाप्रमुदितःकार्यंचकारचयथोत्तरम् ॥ ५४ ॥ आगतंवरुणंदृष्ट्वाकुमारो
तिविचक्षणः ॥ यज्ञस्यसमयंज्ञात्वातदाचिंतातुरोऽभवत् ॥ ५५ ॥ शोकस्यकारणंराज्ञःपर्यपृच्छदित
स्ततः ॥ ज्ञात्वाऽऽत्मवधमायुष्मन्गमनायमतिंदधौ ॥ ५६ ॥ निश्चयंपरमंकृत्वासंमंत्र्यसचिवात्मजैः ॥
प्रययौनगरात्तस्मान्निर्गत्यवनमप्यसौ ॥ ५७ ॥ गतेपुत्रेनृपःकामंदुःखितोभूद्भृशंतदा ॥ प्रेरयामासदूता
न्स्वांस्तस्यान्वेषणकाम्यया ॥ ५८ ॥ एवंगतेऽथकालेऽसौवरुणस्तद्गृहंगतः ॥ राजानंशोकसंतप्तंकुरुय
ज्ञमितिब्रुवन् ॥ ५९ ॥ राजाप्रणम्यतंप्राहदेवदेवकरोमिकिम् ॥ नजानेक्काऽपिपुत्रोमेगतस्त्वद्यभयाकुलः
॥ ६० ॥ सर्वत्रगिरिदुर्गेषुमुनीनामाश्रमेषुच ॥ अन्वेषितोमेदूतैस्तुनप्राप्तोयादसांपते ॥ ६१ ॥ आज्ञा
पयमहाराजकिंकरोमिगतेसुते ॥ नमेदोषोऽत्रसर्वज्ञभाग्यदोषस्तुसर्वथा ॥ ६२ ॥ व्यासउवाच ॥ इति
भूपवचःश्रुत्वाप्रचेताःकुपितोभृशम् ॥ शशापचनृपंक्रोधाद्वंचितस्तुपुनःपुनः ॥ ६३ ॥ नृपतेऽहंत्वयायस्मा
द्वचसाचप्रवंचितः ॥ तस्माज्जलोदरोव्याधिस्त्वांतुदत्वतिदारुणः ॥ ६४ ॥ व्यासउवाच ॥ इति शप्तो
महीपालः कुपितेनप्रचेतसा ॥ पीडितोऽभूत्तदाराजाव्याधिनादुःखदेनतु ॥ ६५ ॥ एवंशप्त्वानृपंपाशीज
गामनिजमास्पदम् ॥ राजाप्राप्यमहाव्याधिंबभूवाऽतीवदुःखितः ॥ ६६ ॥

इति श्रीदे० म० सप्तमस्कंधेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

॥ व्यासउवाच ॥ गतेऽथवरुणेराजारोगेणाऽतीवपीडितः ॥ दुःखाद्दुःखंपरंप्राप्यव्यथितोभू
द्भृशंतदा ॥ १ ॥ कुमारोऽसौवनेश्रुत्वापितरंरोगपीडितम् ॥ गमनायमतिंराजंश्चकारस्नेहयंत्रितः ॥२॥
संवत्सरेव्यतीतेतुपितरंद्रष्टुमादरात् ॥ गंतुकामंतुतंज्ञात्वाशक्रस्तत्राऽऽजगामह ॥ ३ ॥ वासवस्तुतदा
रूपंकृत्वाविप्रस्यसत्वरः ॥ वारयामासयुक्त्यावैकुमारंगंतुमुद्यतम् ॥ ४ ॥ इंद्रउवाच ॥ राजपुत्रनजाना
सिराजनीतिंसुदुर्लभाम् ॥ अतःकरोषिमूढस्त्वंगमनायमतिंवृथा ॥ ५ ॥ पितातवमहाभागब्राह्मणैर्वेद
पारगैः ॥ कारयिष्यतिहोमंतेज्वलितेऽथविभावसौ ॥ ६ ॥ आत्माहिवल्लभस्तातसर्वेषांप्राणिनांखलु ॥
तदर्थेवल्लभाःसंतिपुत्रदारधनादयः ॥ ७ ॥ आत्मनोदेहरक्षार्थंहत्वात्वांवल्लभंसुतम् ॥ हवनंकारयित्वा
ऽसौरोगमुक्तोभविष्यति ॥ ८ ॥ तस्मात्त्वयानगंतव्यंराजपुत्रपितुर्गृहे ॥ मृतेपितरिगंतव्यंराज्यार्थेसर्वथा
पुनः ॥ ९ ॥ एवंनिषेधितस्तत्रवासवेननृपात्मजः ॥ वनमध्येस्थितःकामंपुनःसंवत्सरंनृप ॥१०॥ अत्यंतं
दुःखितंश्रुत्वाहरिश्चंद्रंतदात्मजः ॥ गमनायमतिंचक्रेमरणेकृतनिश्चयः ॥ ११ ॥ तुराषाड्द्विजरूपेणतत्रा
ऽगत्यचरोहितम् ॥ निवारयामाससुतंयुक्तिवाक्यैःपुनःपुनः ॥ १२ ॥ हरिश्चंद्रोऽतिदुःखार्तोवसिष्ठंस्व
पुरोहितम् ॥ पप्रच्छरोगनाशायतत्रोपायंसुनिश्चितम् ॥ १३ ॥ तमाहब्राह्मणःपुत्रोयज्ञंकुरुनृपोत्तम ॥ क्रय
क्रीतेनपुत्रेणशापमोक्षोभविष्यति ॥ १४ ॥ पुत्रादशविधाःप्रोक्ताब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ द्रव्येणाऽनीयतस्मा
त्त्वंपुत्रंकुरुनृपोत्तम ॥ १५ ॥ वरुणोऽपिप्रसन्नःसन्सुखकारीभविष्यति ॥ लोभात्कोऽपिद्विजःपुत्रंप्रदास्य
तिस्वराड्व्रजः ॥ १६ ॥ एवंप्रमोदितोराजावसिष्ठेनमहात्मना ॥ प्रधानंप्रेरयामासतदन्वेषणकाम्यया
॥ १७ ॥ अजीगर्तोद्विजःकश्चिद्विषयेतस्यभूपतेः ॥ तस्याऽऽसंश्चत्रयःपुत्रानिर्धनस्यविशेषतः ॥ १८ ॥
प्रधानेनाऽप्यसौपृष्टःपुत्रार्थंदुर्बलद्विजः ॥ गवांशतंददामीतिदेहिपुत्रंमखायवै ॥ १९ ॥ शुनःपुच्छःशुनः
शेपःशुनोलांगूलइत्यमी ॥ तेषामेकतमंमेहिददामितुगवांशतम् ॥ २० ॥ अजीगर्तस्तुतच्छ्रुत्वाक्षुधयापीडि

तोभृशम्॥पुत्रंचकतमंतेभ्योविक्रेतुंवैमनोदधे॥२१॥कार्यादिकारिणंज्येष्ठंमत्वानासावदादमुम्॥कनिष्ठंना
प्यदान्मातामामैषइतिवादिनी॥२२॥मध्यमंचशुनःशेपंददौगवांशतेनच॥ आनिनायपशुंचक्रेनरमेधेनराधिप:
॥२३॥रुदंतंदुःखितंदीनंवेपमानंभृशातुरम्॥यूपेबद्धंनिरीक्ष्याऽमुंचुक्रुशुर्मुनयस्तदा॥२४॥ शामित्रायपशुंचक्रे
नरमेधेनराधिपः॥शमितानाददेशस्त्रंतमालंभयितुंशिशुम्॥२५॥नाऽहंद्विजसुतंदीनंरुदंतंकरुणंभृशम्॥ हनि
ष्यामिस्वलोभार्थमित्युवाचाप्यसौतदा ॥ २६ ॥ इत्युक्त्वाविरराामाऽसौकर्मणोदुष्करादथ ॥ राजासभा
सदःप्राहकिंकर्तव्यमितिद्विजाः ॥ २७ ॥ जातःकिलकिलाशब्दोजनानांक्रोशतांतदा ॥ क्रंदमानेशुनःशेपेस
भायांभृशमद्भुतम् ॥ २८ ॥ अजीगर्तस्तदोत्थायतमुवाचनृपोत्तमम् ॥ राजन्कार्यंकरिष्यामितवाऽहंसु
स्थिरोभव ॥ २९ ॥ वेतनंद्विगुणंदेहिहनिष्यामिपशुंकिल ॥ कर्तव्यंमखकार्यंवैमयातेऽद्यधनार्थिना ॥३०॥
दुःखितस्यधनार्थस्यसदाऽसूयाप्रसूयते ॥ व्यासउवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यहरिश्चंद्रोमुदान्वितः॥३१॥
तमुवाचददाम्यद्यगवांशतमनुत्तमम् ॥ तदाकर्ण्यपितातस्यपुत्रंहंतुंसमुद्यतः ॥ ३२ ॥ लोभेनाऽऽकुलचि
त्तोऽसौशामित्रेकृतनिश्चयः ॥ समुद्यतंचतंदृष्ट्वाजनाःसर्वेसभासदः ॥३३॥ चुक्रुशुर्भृशदुःखार्ताहाहेति
जगदुर्वचः ॥ पिशाचोऽयंमहापापी क्रूरकर्माद्विजाकृतिः ॥ ३४ ॥ यत्स्वयंस्वसुतंहंतुमुद्यतःकुलपांसनः ॥
धिक्चांडालकिमेतत्तेपापकर्मचिकीर्षितम् ॥ ३५ ॥ हत्वासुतंधनंप्राप्यकिंसुखंतेभविष्यति ॥ आत्मावैजा
यतेपुत्रअंगाद्वैवेदभाषितम् ॥ ३६ ॥ तत्कथंपापबुद्धेत्वमात्मानंहंतुमिच्छसि ॥ एवंकोलाहलेतत्रजातेकौ
शिकनंदनः ॥ ३७ ॥ समीपंनृपतेर्गत्वातमुवाचदयापरः ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ राजन्नमुंशुनःशेपंरुदंतंभृ
शदुःखितम् ॥ ३८ ॥ क्रतुस्तेभवितापूर्णोरोगनाशश्चसर्वथा ॥ दयासमंनास्तिपुण्यंपापंहिंसासमंनहि
॥ ३९ ॥ रागिणांरोचनार्थायनोदनेयंविचारय ॥ आत्मदेहस्यरक्षार्थंपरदेहनिकृंतनम् ॥ ४० ॥ नकर्तव्यं
महाराजसर्वतःशुभमिच्छता ॥ दययासर्वभूतेषुसंतुष्टोयेनकेनच ॥ ४१ ॥ सर्वेन्द्रियोपशांत्याचतुष्यत्या

शुजगत्पतिः ॥ आत्मवत्सर्वभुतेषुचिंतनीयंनृपोत्तम ॥ ४२ ॥ जीवितव्यंप्रियंनूनंसर्वेषांसर्वदाकिल ॥
त्वमिच्छसिसुखंकर्तुंदेहंहत्वात्वमुं द्विजम् ॥ ४३ ॥ कथंनेच्छेदसौदेहंरक्षितुंस्वसुखास्पदम् ॥ पूर्वजन्म
कृतंवैरंनाऽनेनसहतेनृप ॥ ४४ ॥ येनाऽमुं हंतुकामस्त्वंद्विजपुत्रंनिरागसम् ॥ योथंहंतिविनावैरंस्वकामः
सततंपुनः ॥ ४५ ॥ हंतारंहंतितंप्राप्यजननंजननांतरे ॥ जनकोऽस्यसुदुष्टात्मायेनाऽसौतेसमर्पितः॥४६॥
स्वात्मजोधनलोभेन पापाचारःसदुर्मतिः ॥ एष्टव्याबहवःपुत्रायद्येकोऽपिगयांव्रजेत् ॥ ४७ ॥ यजेतचा
ऽश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ देशमध्येचयःकश्चित्पापकर्मसमाचरेत् ॥ ४८ ॥ षष्ठांशस्तस्यपापस्य
राजाभुंक्तेनसंशयः ॥ निषेधनीयोराज्ञाऽसौपापंकर्तुं समुद्यतः ॥ ४९ ॥ ननिषिद्धस्त्वयाकस्मात्पुत्रंविक्रे
तुमुद्यतः ॥ सूर्यवंशेसमुत्पन्नस्त्रिशंकुतनयःशुभः ॥ ५० ॥ आर्यस्त्वनार्यवत्कर्मकर्तुमिच्छसिपार्थिव ॥
मोचनान्मुनिपुत्रस्यकरणाद्वचनस्यमे ॥ ५१ ॥ तवदेहेसुखंराजन्भविष्यत्यविचारणात् ॥ पितातेशापयो
गेनचांडालत्वमुपागतः ॥ ५२ ॥ मयाऽसौतेनदेहेनस्वर्लोकंप्रापितःकिल ॥ तेनैवप्रीतियोगेनकुरुमेवचनं
नृप ॥ ५३ ॥ मुंचैनंबालकंदीनंरुदंतंभृशमातुरम् ॥ याचितोऽसिमयानूनंयज्ञेऽस्मिन्राजसूयके ॥ ५४ ॥
प्रार्थनाभंगजंदोषंकथंत्वंनाऽवबुध्यसे ॥ प्रार्थितंसर्वदादेयंमखेऽस्मिन्नृपसत्तम ॥ ५५ ॥ अन्यथापापमेव
स्यात्तवराजन्नसंशयः ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाकौशिकस्यनृपोत्तमः ॥ ५६ ॥ प्रत्युवाचमहा
राजं कौशिकंमुनिसत्तमम् ॥ जलोदरेणगाधेयदुःखितोऽहंभृशंमुने ॥ ५७ ॥ तस्मान्नमोचयाम्येनमन्यत्प्रा
र्थयकौशिक ॥ नत्वयाविग्रहः कार्यःकार्येऽस्मिन्ममसर्वथा ॥ ५८ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराज्ञोविश्वामित्रोऽति
कोपतः ॥ बभूवदुःखसंतप्तोवीक्ष्यदीनंद्विजात्मजम् ॥ ५९ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

व्यासउवाच ॥ रुदंतंबालकंवीक्ष्यविश्वामित्रोदयातुरः ॥ शुनःशेपमुवाचेदंगत्वापार्श्वेऽतिदुः

खितम् ॥ १ ॥ मंत्रंप्रचेतसःपुत्रमयोक्तंमनसास्मरन् ॥ जपतस्तत्रकल्याणंभविष्यतिममाज्ञया ॥ २ ॥
विश्वामित्रवचःश्रुत्वाशुनःशेपःशुचाकुलः ॥ मंत्रंजजापमनसाकौशिकोक्तंस्फुटाक्षरम् ॥ ३ ॥ जपतस्तत्र
तस्याऽऽशुप्रचेतास्तुकृपाकरः ॥ प्रादुर्बभूवसहसाप्रसन्नोनृपबालके ॥ ४ ॥ दृष्ट्वातमागतंसर्वेविस्मयं
परमंगताः ॥ तुष्टुवुर्वरुणंदेवंमुदितादर्शनेनते ॥ ५ ॥ राजाऽतिविस्मितःपादौप्रणनामरुजातुरः ॥ बद्धां
जलिपुटोदेवंतुष्टावपुरतःस्थितम् ॥ ६ ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ देवदेवकृपासिंधोपापात्माऽहंसुमंदधीः ॥
कृतापराधःकृपणःपावितःपरमेष्ठिना ॥ ७ ॥ मयातेपुत्रकामेनदुःखसंस्थेनहेलनम् ॥ कृतंक्षमाप्यंप्रभुणा
कोऽपराधःसुदुर्मतेः ॥ ८ ॥ अर्थीदोषंनजानातितस्मात्पुत्रार्थिनामया ॥ वंचितस्त्वंदेवदेवभीतेननरका
द्विभो ॥ ९ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गोनैवचनैवच ॥ भीतोऽहंतेनवाक्येनतस्मात्तेहेलनंकृतम् ॥ १० ॥
नाऽज्ञस्यदूषणंचिंत्यंनूनंज्ञानवताविभो ॥ दुःखितोऽहंरुजाक्रांतोवंचितःस्सुवतेनह ॥ ११ ॥ नजानेऽहं
महाराजपुत्रोमेक्वगतः प्रभो ॥ वंचयित्वावनेभीतोमरणान्मांकृपानिधे ॥ १२ ॥ प्रययौद्रविणंदत्त्वागृही
तोद्विजबालकः ॥ यज्ञोऽयंक्रीतपुत्रेणप्रारब्धस्तवतुष्टये ॥ १३ ॥ दर्शनंतवसंप्राप्यगतंदुःखंममाऽद्भुतम्
जलोदरकृतंसर्वंप्रसन्नेत्वयिसांप्रतम् ॥ १४ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाराज्ञोरोगातुरस्यच ॥
दयावान्देवदेवेशःप्रत्युवाचनृपोत्तमम् ॥ १५ ॥ वरुणउवाच ॥ मुंचराजञ्छुनःशेपंस्तुवंतंमांभृशातुरम् ॥
यज्ञोयंपरिपूर्णस्तेरोगमुक्तोभवाऽऽत्मना ॥ १६ ॥ इत्युक्त्वावरुणस्तूर्णंराजानंविरुजंतथा ॥ चकारपश्य
तांतत्रसदस्यानांसुसंस्थितम् ॥ १७ ॥ विमुक्तोऽसौद्विजःपाशाद्वरुणेनमहात्मना ॥ जयशब्दस्ततस्तत्रसं
जातोमखमंडपे ॥ १८ ॥ राजाप्रमुदितःसद्योरोगान्मुक्तःसुदारुणात् ॥ यूपान्मुक्तःशुनःशेपोबभूवाऽतीव
संस्थितः ॥ १९ ॥ राजात्विमंमखंपूर्णंचकारविनयान्वितः ॥ शुनःशेपस्तदासभ्यानित्युवाचकृतांजलिः
॥ २० ॥ भोभोसभ्याःसुधर्मज्ञाब्रुवंतुधर्मनिर्णयम् ॥ वेदशास्त्रानुसारेणयथार्थवादिनःकिल ॥ २१ ॥

पुत्रोऽहंकस्यसर्वज्ञाःपितामेकोऽग्रतः परम् ॥ भवतांवचनात्तस्यशरणंप्रव्रजाम्यहम् ॥ २२ ॥ इत्युक्तेवच
नेतत्रसभ्याःप्रोचुःपरस्परम् ॥ सभ्याऊचुः॥अजीगर्तस्यपुत्रोऽयंकस्यान्यस्यभवेदसौ॥२३॥अंगादंगात्समु
द्भूतःपालितस्तेनभक्तितः ॥ अन्यस्यकस्यपुत्रोऽसौप्रभवेदितिनिश्चयः ॥ २४ ॥ तच्छ्रुत्वावामदेवस्तुता
नुवाचसभासदः ॥ विक्रीतस्तेनतातेनद्रव्यलोभात्सुतःकिल॥२५॥ पुत्रोऽयंधनदातुश्चराज्ञस्तत्रनसंशयः ॥
अथवावरुणस्यैषपाशान्मुक्तोऽस्त्यनेनवै ॥ २६ ॥ अन्नदाताभयत्राताततथाविद्याप्रदश्चयः ॥ तथावित्तप्र
दश्चैवपंचैतेपितरःस्मृताः ॥ २७ ॥ तदाकेचित्पितुःप्राहुःकेचिद्राज्ञस्तथाऽपरे ॥ वरुणस्येतिसंवादेनिर्ण
यंनययुश्चते ॥ २८ ॥ इत्थंसंदेहमापन्नेवसिष्ठोवाक्यमब्रवीत् ॥ सभ्यान्विवदतस्तत्रसर्वज्ञःसर्वपूजितः
॥ २९ ॥ शृणुध्वंभोमहाभागानिर्णयंश्रुतिसंमतम् ॥ निःस्नेहेनयदापित्राविक्रीतोऽयंसुतःशिशुः ॥ ३० ॥
संबंधस्तुगतस्तस्यतदैवधनसंग्रहात् ॥ हरिश्चन्द्रस्यसंजातःपुत्रोऽसौक्रीतएवच ॥ ३१ ॥ यूपेबद्धोयदा
राज्ञातदातस्यनवैसुतः ॥ वरुणस्तुस्तुतोऽनेनतेनतुष्टेनमोचितः ॥३२॥ तस्मान्नाऽयंमहाभागाह्यसौपुत्रः
प्रचेतसः ॥ योयंस्तौतिमहामंत्रैःसोऽपितुष्टोददातिच ॥ ३३ ॥ धनंप्राणान्पशून्राज्यंतथामोक्षंनिजेप्सि
तम् ॥ कौशिकस्यसुतश्चाऽयंगरिष्ठेयेनरक्षितः ॥ ३४ ॥ मंत्रंदत्त्वामहावीर्यंवरुणस्यातिसंकटे ॥
व्यासउवाच ॥ श्रुत्वावाक्यंवसिष्ठस्यबाढमूचुःसभासदः ॥ ३५ ॥ विश्वामित्रस्तुजग्राहतंकरेदक्षिणे
तदा ॥ एहिपुत्रगृहंमेत्वमित्युक्त्वाप्रेमपूरितः ॥ ३६ ॥ शुनःशेपोजगामाऽशुतेनैवसहसत्वरः ॥
वरुणस्तुप्रसन्नात्माजगामचस्वमालयम् ॥ ३७ ॥ ऋत्विजश्चतथासभ्याःस्वगृहान्निर्ययुस्तदा ॥
राजाऽपिरोगनिर्मुक्तोबभूवाऽतिमुदान्वितः ॥ ३८ ॥ प्रजास्तुपालयामाससुप्रसन्नेनचेतसा ॥
रोहिताख्यस्तुतच्छ्रुत्वावृत्तांतंवरुणस्यह ॥३९॥ आजगामगृहंप्रीतोदुर्गमाद्वनपर्वतात् ॥ दूताराजानमभ्ये
त्यप्रोचुःपुत्रंसमागतम् ॥४०॥ मुदितोऽसौजगामाऽऽशुसंमुखःकोसलाधिपः ॥ दृष्ट्वापितरमायांतंप्रेमो

द्रक्तः सुसंभ्रमः॥४१॥दंडवत्पतितोभूमावश्रुपूर्णमुखःशुचा ॥ राजाऽपितंसमुत्थाप्यपरिरभ्यमुदान्वितः॥
॥४२॥माघ्रायसुतंमूर्ध्निपप्रच्छकुशलंपुनः ॥ उत्संगेतंसमारोप्यमुदितोमेदिनीपतिः ॥४३॥ उष्णैर्नेत्रजलैः
शीर्षण्यभिषेकमथाऽकरोत् ॥ राज्यंशशासतेनासौपुत्रेणाऽतिप्रियेणच ॥ ४४ ॥ वृत्तांतंनरमेधस्यकथ
यामासविस्तरात् ॥ राजसूयंक्रतुवरंचकारनृपसत्तमः ॥४५॥ वसिष्ठंपूजयित्वाऽथहोतारमकरोद्विभुः॥
समाप्तेत्वथयज्ञेशेवसिष्ठोऽतीवपूजितः ॥ ४६ ॥ शक्रस्यसदनंरम्यंजगाममुनिरादरात् ॥विश्वामित्रोऽ
पितत्रैववसिन्ठेनचसंगतः॥४७॥ मिलित्वातौस्थितौदेवसदनेमुनिसत्तम॥विश्वामित्रोऽपिपप्रच्छवसिष्ठं
प्रतिपूजितम् ॥ ४८ ॥ वीक्ष्यविस्मयचित्तस्तंसभायांतुशचीपतेः ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ क्वेयं पूजात्व
याप्राप्तामहतीमुनिसत्तम ॥ ४९ ॥ कृताकेनमहाभागसत्यंब्रूहिममांतिके ॥ वसिष्ठउवाच ॥ यजमानोऽ
स्तिमेराजाहरिश्चंद्रःप्रतापवान् ॥ ५० ॥ राजसूयःकृतस्तेनराज्ञाप्रवरदक्षिणः ॥ नेदृशोऽस्तिनृपश्चान्यः
सत्यवादीधृतव्रतः ॥ ५१ ॥ दाताचधर्मशीलश्चप्रजारंजनतत्परः ॥ तस्ययज्ञेमयापूजाप्राप्ताकौशिकनंदन
॥ ५२ ॥ "किंपृच्छसिपुनःसत्यंब्रवीम्यकृत्रिमंद्विज ॥ " हरिश्चंद्रसमोराजानभूतोनभविष्यति ॥ सत्य
वादीतथादाताशूरःपरमधार्मिकः ॥ ५३ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाविश्वामित्रोऽतिकोपनः ॥
बभूवक्रोधसंरक्तलोचनोऽप्यब्रवीच्चतम् ॥ ५४ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ एवंस्तौषिनृपंमिथ्यावादिनं
कपटप्रियम् ॥ वञ्चितोवरुणोयेनप्रतिश्रुत्यवरंपुनः ॥ ५५ ॥ ममजन्मार्जितंपुण्यंतपसःपठितस्यच ॥
त्वदीयंवाऽतितपसोग्लहंकुरुमहामते ॥ ५६ ॥ अहंचेत्तंनृपंसद्योनकरोम्यतिसंस्तुतम् ॥ असत्यवादिनं
काममदातारंमहाखलम् ॥ ५७ ॥ आजन्मसंचितंसर्वंपुण्यंमम विनश्यतु ॥ अन्यथात्वत्कृतंसर्वंपुण्यंत्वि
तिपणावहे॥५८ ॥ग्लहंकृत्वाततस्तौतुविवदंतौमुनीतदा ॥ स्वाश्रमंस्वर्गलोकाच्चगतौपरमकोपनौ ॥५९॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

व्यासउवाच ॥ कदाचित्तुहरिश्चंद्रोमृगयार्थंवनंययौ ॥ अपश्यद्रुदतींबालांसुंदरींचारुलोच
नाम् ॥ १ ॥ तामपृच्छन्महाराजःकामिनींकरुणापरः ॥ पद्मपत्रविशालाक्षिकिंरोदिषिवरानने ॥ २ ॥
केनाऽसिपीडिताऽत्यर्थंकिंतेदुःखंवदाऽऽशुभे ॥ काचत्वंविजनेघोरेकस्तेभर्तापिताऽथवा ॥ ३ ॥
नबाधतेचराज्येमेराक्षसोऽपिपरांगनाम् ॥ तंहन्मितरसाकान्तेयस्त्वांसुंदरिबाधते ॥ ४ ॥ ब्रूहिदुःखं
वरारोहेस्वस्थाभवकृशोदरी ॥ विषयेममपापात्मानतिष्ठतिसुमध्यमे ॥ ५ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानारीत
मब्रवीन्नृपम् ॥ प्रमृज्याऽऽश्रूणिवदनाद्धरिश्चंद्रंनृपोत्तमम् ॥ ६ ॥ नार्युवाच ॥ राजन्मांबाधतेऽत्य
र्थंविश्वामित्रोमहामुनिः ॥ तपःकरोतियद्घोरंमदर्थंकौशिकोवने ॥ ७ ॥ तेनाऽहंदुःखिताराजन्विषयेतव
सुब्रत ॥ विद्धिमांकमनांकांतांपीडितांमुनिनाभृशम् ॥ ८ ॥ राजोवाच ॥ स्वस्थाभवविशालाक्षिन
तेदुःखंभविष्यति ॥ तमहंवारयिष्यामिमुनिंतपपरायणम् ॥ ९ ॥ इत्याश्वास्यस्त्रियंराजातरसामुनि
सन्निधौ ॥ नत्वाप्रणम्यशिरसातमुवाचमहीपतिः ॥ १० ॥ स्वामिन्किंक्रियतेऽत्यर्थंतपसादेहपीडनम् ॥
किमर्थंतेसमारंभोब्रूहिसत्यंमहामते ॥ ११ ॥ वांछितंतवगाधेयकरोमिसफलंकिल ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठतर
सातपसाऽलमतःपरम् ॥ १२ ॥ विषयेममसर्वज्ञनकर्तव्यंसुदारुणम् ॥ लोकपीडाकरंघोरंतपःकेनाऽ
पिकर्हिचित् ॥ १३ ॥ इत्थंनिषिध्यतंराजाविश्वामित्रंगृहंययौ ॥ मनसाक्रोधमाधायगतोऽसौकौशिको
मुनिः ॥ १४ ॥ सगत्वाचिंतयामासनृपकृत्यमसांप्रतम् ॥ वसिष्ठस्यचसंवादंतपसःप्रतिषेधनम् ॥ १५ ॥
कोपाविष्टेनमनसाप्रतीकारमथाकरोत् ॥ विचिंत्यबहुधाचित्तेदानवंघोरविग्रहम् ॥ १६ ॥ प्रेषयामा
सतद्देशंविधायसूकराकृतिम् ॥ सोऽतिकायोमहाकालःकुर्वन्नादंसुदारुणम् ॥ १७ ॥ राज्ञश्चोपवनेप्राप्त
स्त्रासयन्रक्षकांस्तदा ॥ मालतीनांचखंडानिकनकानांतथैवच ॥ १८ ॥ यूथिकानांचवृंदानिकंपयंश्चमुहु
र्मुहुः ॥ दन्तेनविलिखन्भूमिंसमुन्मूलयतेद्रुमान् ॥ १९ ॥ चंपकान्केतकीखंडान्मल्लिकानांचपादपान् ॥

करवीराननुशीरांश्चनिचुलानशुभान्मृदून् ॥ २० ॥ मुचुकुंदानशोकांश्चबकुलांस्तिलकांस्तथा ॥ उन्मू
ल्यकदनंतत्रचकारसूकरोवने ॥ २१ ॥ वाटिकारक्षकाःसर्वेदुद्रुवुःशस्त्रपाणयः ॥ हाहेतिचुक्रुशुस्तत्रमा
लाकाराभृशातुरा ॥ २२ ॥ बाणैःसंताडयमानोऽपियदात्रस्तोनवैमृगः ॥ रक्षकान्पीडयामासकोलःकाल
समद्युतिः ॥ २३ ॥ तेतदाऽतिभयाक्रांताराजानंशरणंययुः ॥ तमूचुस्त्राहित्राहीतिवेपमानाभयाकुलाः
॥ २४ ॥ तानागतान्समालोक्यभयार्तान्भूपतिस्तदा ॥ पप्रच्छकिंभयंकस्मान्मांब्रुवंतुसमागताः ॥ २५ ॥
नाहंबिभेमिदेवेभ्योराक्षसेभ्यश्चरक्षकाः ॥ कस्माद्भयंसमुत्पन्नंतद्ब्रुवंतुममाग्रतः ॥ २६ ॥ हन्मिचैके
नबाणेनतंशत्रुंदुर्भगंकिल ॥ योमेऽरातिःसमुत्पन्नोलोकेपापमतिःखलः ॥ २७ ॥ देवोवादानवोवाऽपित
न्निहन्मिशरैःशितैः ॥ क्वतिष्ठतिकियद्रूपःकियद्बलसमन्वितः ॥ २८ ॥ मालाकाराऊचुः ॥ नदेवोनचदैत्यो
ऽस्तिनयक्षोनचकिन्नरः ॥ कश्चित्कोलोमहाकायोराजंस्तिष्ठतिकानने ॥ २९ ॥ पुष्पवृक्षानतिमृदून्दंते
नोन्मूलयत्यसौ ॥ विदीर्णंतद्वनंसर्वंशूकरेणाऽतिरंहसा ॥ ३० ॥ विशिखैस्ताडितोऽस्माभिर्दंष्ट्रिर्लकुटै
स्तथा ॥ नबिभेतिमहाराजहंतुमस्मानुपाद्रवत् ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तेषांराजाकोप
समाकुलः ॥ अश्वमारुह्यतरसाजगामोपवनंप्रति ॥ ३२ ॥ सैन्येनमहतायुक्तोगजाश्वरथसंयुतः ॥ पदा
तिवृंदसहितःप्रययौवनमुत्तमम् ॥ ३३ ॥ तत्राऽपश्यन्महाकोलंघुर्घुरंतंभयानकम् ॥ वनंभग्नंचसंवीक्ष्य
राजाक्रोधयुतोऽभवत् ॥ ३४ ॥ चापेबाणंसमारोप्यविकृष्यचशरासनम् ॥ तंहंतुंसूकरंपापंतरसासमु
पाक्रमत् ॥ ३५ ॥ समालोक्यचराजानंचापहस्तंरुषाकुलम् ॥ संमुखोऽभ्यद्रवत्तूर्णंकुर्वञ्छब्दंसुदारुण
म् ॥ ३६ ॥ तमायांतंसमालोक्यवराहंविकृताननम् ॥ मुमोचविशिखंतस्मिन्हंतुकामोमहीपतिः ॥ ३७ ॥
वंचयित्वाऽथतद्बाणंसूकरस्तरसाबलात् ॥ निर्जगाममहावेगात्तमुल्लंघ्यनृपंतदा ॥ ३८ ॥ गच्छंतंतंस
मालोक्यराजाकोपसमन्वितः ॥ मुमोचविशिखांस्तीक्ष्णांश्चापमाकृष्ययत्नतः ॥ ३९ ॥ क्षणंदृष्टिपथंरा

ज्ञ:क्षणंचाऽदर्शनंगतः ॥ कुर्वन्बहुविधारावंसूकरःसमुपाद्रवत् ॥ ४० ॥ हरिश्चंद्रोऽतिकुपितोमृगस्या
ऽनुजगामह ॥ अश्वेनवायुवेगेनविकृष्यचशरासनम् ॥ ४१ ॥ इतस्ततस्ततःसैन्यगमच्चवनांतरम् ॥
एकाकीनृपतिःकोलंब्रजंतंसमुपाद्रवत् ॥ ४२ ॥ मध्याह्नसमयेराजासंप्राप्तोविजनेवने ॥ तृषितःक्षुधितो
त्यर्थंबभूवश्रांतवाहनः ॥ ४३ ॥ सूकरोऽदर्शनंप्राप्तोराजाचिंतातुरोऽभवत् ॥ मार्गभ्रष्टोऽतिविपिनेदारुणे
दीनवत्स्थितः ॥ ४४ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिनसहायोऽस्तिमेवने ॥ अज्ञातस्वपथःकुत्रब्रजामीतिव्य
चिंतयत् ॥ ४५ ॥ एवंचिंतयतस्तत्रविपिनेजनवर्जिते ॥ राजाचिंतातुरोऽपश्यन्नदींसुविमलोदकाम् ॥४६॥
वीक्ष्यतांमुदितोराजापाययित्वातुरंगमम् ॥ अश्वादुत्तीर्यविमलंपपौपानीयमुत्तमम् ॥ ४७ ॥ जलंपी
त्वानृपस्तत्रसुखमापमहीपतिः ॥ इयेषनगरंगंतुंदिग्भ्रमेणाऽतिमोहितः ॥ ४८ ॥ विश्वामित्रस्तुसंप्राप्तो
वृद्धब्राह्मणरूपधृक् ॥ ननामवीक्ष्यराजातंप्रीतिपूर्वंद्विजोत्तमम् ॥ ४६ ॥ तमुवाचगाधिराजःप्रणमंतंनृपो
त्तमम् ॥ स्वस्तितेऽस्तुमहाराजकिमर्थमिहचाऽऽगतः ॥ ५० ॥ एकाकीविजनेराजन्किंचिकीर्षितमत्रते ॥
ब्रूहिसर्वंस्थिरोभूत्वाकारणंनृपसत्तम ॥ ५१ ॥ राजोवाच ॥ सूकरोऽतिमहाकायोबलवान्पुष्पकाननम् ॥
समुपेत्यममर्दाऽऽशुकोमलान्पुष्पपादपान् ॥ ५२ ॥ तंनिवारयितुंदुष्टंकरेकृत्वाचकार्मुकम् ॥ ससैन्यो
ऽहंस्वनगरान्निर्गतोमुनिसत्तम ॥ ५३ ॥ गतोऽसौदकपथात्पापोमायावीक्वापिवेगवान् ॥ पृष्ठतोऽ
हमपिप्राप्तःसैन्यंक्वापिगतंमम ॥ ५४ ॥ क्षुधितस्तृषितश्चाऽहंसैन्यभ्रष्टस्त्विहाऽऽगतः ॥ नजानेपुरमा
र्गंचतथासैन्यगतिंमुने ॥ ५५ ॥ पंथानंदर्शयविभोब्रजामिनगरंप्रति ॥ ममाऽत्र भाग्ययोगेनप्राप्तस्त्वंवि
जनेवने ॥ ५६ ॥ अयोध्याधिपतिश्चाऽहंहरिश्चंद्रोऽतिविश्रुतः ॥ राजसूयस्यकर्ताचवांछितार्थप्रदः
सदा ॥५७॥ धनेच्छायदितेब्रह्मन्यज्ञार्थंद्विजसत्तम ॥ आगंतव्यमयोध्यायांदास्यामिविपुलंधनम् ॥ ५८ ॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कन्धेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाभूपतेःकौशिकोमुनिः ॥ प्रहस्यप्रत्युवाचेदंहरिश्चंद्रं तदा
नृपः ॥ १ ॥ राजंस्तीर्थमिदंपुण्यंपावनंपापनाशम् ॥ स्नानंकुरुमहाभागपितॄणांतर्पणंतथा ॥ २ ॥
कालःशुभतमोऽस्तीहतीर्थेस्नात्वाविशांपते ॥ दानंददस्वशक्त्याऽत्रपुण्यतीर्थेऽतिपावने ॥ ३ ॥ प्राप्यती
र्थंमहापुण्यमस्नात्वायस्तुगच्छति ॥ सभवेदात्महाभूयइतिस्वायंभुवोऽब्रवीत् ॥ ४ ॥ तस्मात्तीर्थवरे
राजन्कुरुपुण्यंस्वशक्तितः ॥ दर्शयिष्यामिमार्गंतेगंतासिनगरंततः ॥ ५ ॥ आगमिष्याम्यहंमार्गदर्शनार्थं
तवाऽनघ ॥ त्वयासहाऽद्यकाकुत्स्थतवदानेनतोषितः ॥ ६ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंराजामुनेःकपटमंडितम् ॥
वासांस्युत्तार्यविधिवत्स्नातुमभ्याययौनदीम् ॥ ७ ॥ बंधयित्वाहयंवृक्षेमुनिवाक्येनमोहितः ॥ अवश्यं
भावियोगेनतद्वशस्तुतदाभवत् ॥ ८ ॥ राजास्नानविधिंकृत्वासंतर्प्यपितृदेवताः ॥ विश्वामित्रमुवाचेदं
स्वामिन्दानंददामिते ॥ ९ ॥ यदिच्छसिमहाभागतत्तेदास्यामिसांप्रतम् ॥ गावोभूमिहिरण्यंचगजाश्व
रथवाहनम् ॥१०॥ नाऽदेयंमेकिमप्यस्तिकृतमेतद्व्रतंपुरा ॥ राजसूयेमखश्रेष्ठेमुनीनांसन्निधावपि ॥ ११॥
तस्मात्त्वमिहसंप्राप्तस्तीर्थेऽस्मिन्प्रवरेमुने ॥ यत्तेऽस्तिवांछितंब्रूहिददामितववांछितम् ॥ १२ ॥ विश्वा
मित्रउवाच ॥ मयापूर्वंस्मृताराजन्कीर्तिस्तेविपुलाभुवि ॥ वसिष्ठेनचसंप्रोक्तादातानास्तिमहीतले ॥१३॥
हरिश्चंद्रोनृपश्रेष्ठःसूर्यवंशेमहीपतिः ॥ तादृशोनृपतिर्दातानभूतोनभविष्यति ॥ १४ ॥ पृथिव्यापरमो
दारस्त्रिशंकुतनयोयथा ॥ अतस्त्वांप्रार्थयाम्यद्यविवाहोमेऽस्तिपार्थिव ॥ १५ ॥ पुत्रस्यचमहाभागतदर्थं
देहिमेधनम् ॥ राजोवाच ॥ विवाहंकुरुविप्रेन्द्र ददामिप्रार्थितंतव ॥१६॥ यदिच्छसिधनंकामंदातातस्या
स्मिनिश्चितम् ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तःकौशिकस्तेनवंचनातत्परोमुनिः ॥ १७ ॥ उद्भाव्यमायांगांध
र्वींपार्थिवायाऽप्यदर्शयत् ॥ कुमारःसुकुमारश्चकन्याचदशवार्षिकी॥१८॥एतयोःकार्यमप्यद्यकर्तव्यंनृपस
त्तम ॥ राजसूयाधिकंपुण्यंगृहस्थस्यविवाहतः ॥ १९ ॥ भविष्यतितवाऽद्यैवविप्रपुत्रविवाहतः ॥ तच्छ्रु

त्वावचनंराजामाययातस्यमोहितः ॥ २० ॥ तथेतिचप्रतिज्ञायनोवाचाऽल्पंवचस्तथा ॥ तेनदर्शितमार्गो
ऽसौनगरंप्रतिजग्मिवान् ॥ २१ ॥ विश्वाऽमित्रोऽपिराजानंवंचयित्वाऽऽश्रमंययौ ॥ कृतोद्वाहविधि
स्तावद्विश्वामित्रोब्रवीन्नृपम् ॥ २२ ॥ वेदीमध्येनृपाऽद्यत्वंदेहिदानंयथेप्सितम् ॥ राजोवाच ॥ किंतेऽभी
ष्टंद्विजब्रूहिददामिवांछितंकिल ॥ २३ ॥ अदेयमपिसंसारेयशःकामोऽस्मिसांप्रतम् ॥ व्यर्थंहिजीवितं
तस्यविभवंप्राप्ययेनवै ॥ २४ ॥ नोपार्जितंयशःशुद्धंपरलोकसुखप्रदम् ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ राज्यंदेहि
महाराजवरायसपरिच्छदम् ॥ २५ ॥ गजाश्वरथरत्नाढ्यंवेदीमध्येऽतिपावने ॥ व्यासउवाच ॥ मोहि
तोमाययातस्यश्रुत्वावाक्यंमुनेर्नृपः ॥ २६ ॥ दत्तमित्युक्तवान्राज्यमविचार्ययदृच्छया ॥ गृहीतमितितं
प्राहविश्वामित्रोऽतिनिष्ठुरः ॥ २७ ॥ दक्षिणांदेहिराजेंद्रदानयोग्यांमहामते ॥ दक्षिणारहितंदानंनिष्फलं
मनुरब्रवीत् ॥ २८ ॥ तस्माद्दानफलायत्वंयथोक्तांदेहिदक्षिणाम् ॥ इत्युक्तस्तुदाराजातमुवाचाऽतिवि
स्मितः ॥ २९ ॥ ब्रूहिकियद्धनंतुभ्यंदेयंस्वामिन्मयाधुना ॥ दक्षिणानिष्क्रयंसौधोवदतावत्प्रमाणकम्
॥ ३० ॥ दानपूर्त्यैप्रदास्यामिस्वस्थोभवतपोधन ॥ विश्वामित्रस्तुतच्छ्रुत्वातमाहमेदिनीपतिम् ॥ ३१ ॥
हेमभारद्वयंसार्धंदक्षिणांदेहिसांप्रतम् ॥ दास्यामीतिप्रतिश्रुत्यतस्मैराजातिविस्मितः ॥ ३२ ॥ तदैवसै
निकास्तस्यवीक्षमाणाःसमागताः ॥ दृष्ट्वामहीपतिंव्यग्रंतुष्टुवुस्तेमुदान्विताः ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥
श्रुत्वातेषांवचोराजानोक्त्वाकिंचिच्छुभाशुभम् ॥ चिंतयन्स्वकृतंकर्मययावंतःपुरेततः ॥ ३४ ॥ किंमया
स्वीकृतंदानंसर्वस्वंयत्समर्पितम् ॥ वंचितोऽहंद्विजेनाऽत्रवनेपाटच्चरैरिव ॥ ३५ ॥ राज्यंसोपस्करंतस्मै
मयासर्वंप्रतिश्रुतम् ॥ भारद्वयंसुवर्णस्यसार्धंचदक्षिणापुनः ॥ ३६ ॥ किंकरोमिमतिभ्रंष्टानज्ञातंकपटं
मुनेः ॥ प्रतारितोऽहंसहसाब्राह्मणेनतपस्विना ॥ ३७ ॥ नजानेदैवकार्यंवैहादैवंकिंभविष्यति ॥ इतिचिंता
परोराजागृहंप्राप्तोऽतिविह्वलः ॥३८॥पतिंचिंतापरंदृष्ट्वाराज्ञीपप्रच्छकारणम् ॥ किंप्रभोविमनाभासिकाचिं

ताब्रूहिसांप्रतम्॥३९॥वनात्पुत्रःसमायातोराजसूयःकृतःपुरा॥कस्माच्छोचसिराजेंद्रशोकस्यकारणंवद॥४०॥
नाऽरातिर्विद्यतेक्वाऽपिबलवान्दुर्बलोऽपिवा ॥ वरुणोऽपिसुसंतुष्टःकृतकृत्योऽसिभूतले ॥ ४१ ॥ चिंतया
क्षीयतेदेहोनास्तिचिंतासमामृतिः ॥ त्यज्यतांनृपशार्दूलस्वस्थोभवविचक्षण ॥ ४२ ॥ तन्निशम्यप्रियावा
क्यंप्रीतपूर्वंनराधिपः ॥ प्रोवाचकिंचिच्चिंतायाःकारणंचशुभाशुभम् ॥ ४३ ॥ भोजनंनचकाराऽसौचिं
ताविष्टस्तथानृपः ॥ सुप्त्वोपिशयनेशुभ्रे लेभेनिद्रांनभूमिपः ॥ ४४ ॥ प्रातरुत्थायचिंतार्तोयावत्संध्यादि
काः क्रियाः ॥ करोतिनृपतिस्तावद्विश्वामित्रःसमागतः ॥४५ ॥ क्षत्रानिवेदितोतोराज्ञेमुनिः सर्वस्व
हारकः ॥ आगत्योवाचराजानंप्रणमंतंपुनःपुनः ॥ ४६ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ राजंस्यत्यजस्वराज्यंमेदेहि
वाचाप्रतिश्रुतम् ॥ सुवर्णस्पृशराजेंद्रसत्यवाग्भवसांप्रतम् ॥ ४७ ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ स्वामिन्राज्यंत
वेदंमेमयादत्तंकिलाधुना ॥ त्यक्त्वान्यत्रगमिष्यामिमाचिंतांकुरुकौशिक ॥ ४८ ॥ सर्वस्वंममतेब्रह्मन्गृही
तंविधिवद्विभो ॥ सुवर्णदक्षिणांदातुमशक्तोद्याधुनाद्विज ॥४९॥ दानंददामितेतावद्यावन्मेस्याद्धनागमः ॥
पुनश्चेत्कालयोगेनतदादास्यामिदक्षिणाम् ॥५० ॥ इत्युक्त्वानृपतिः प्राहपुत्रंभार्यांचमाधवीम् ॥ राज्य
मस्मैप्रदत्तंवैमयावेद्यांसुविस्तर ॥ ५१ ॥ हस्त्यश्वरथसंयुक्तंरत्नहेमसमन्वितम् ॥ त्यक्त्वात्रीणि शरी
राणिसर्वंचाऽस्मैसमर्पितम् ॥ ५२ ॥ त्यक्त्वाऽयोध्यांगमिष्यामिकुत्रचिद्वनगह्वरे ॥ गृह्णात्विदंमुनिः
सम्यग्राज्यंसर्वसमृद्धिमत् ॥ ५३ ॥ इत्याभाष्यसुतंभार्याहरिश्चंद्रः स्वमंदिरात् ॥ विनिर्गतःसुधर्मा
त्मामानयंस्तंद्विजोत्तमम् ॥ ५४ ॥ व्रजंतंभूपतिंवीक्ष्यभार्यापुत्रावुभावपि ॥ चिंतातुरौसुदीनास्यौजग्म
तुः पृष्ठतस्तदा ॥ ५५ ॥ हाहाकारोमहानासीन्नगरेवीक्ष्यतांस्तथा ॥ चुक्रुशुः प्राणिनःसर्वेसाकेतपुरवासि
नः ॥ ५६ ॥ हाराजन्किंकृतंकर्मकुतः क्लेशःसमागतः ॥ वंचितोऽसिमहाराजविधिना पंडितेनह ॥५७॥
सर्वेवर्णास्तदादुःखमाप्नुयुस्तंमहीपतिम् ॥ विलोक्यभार्ययासार्धंपुत्रेणचमहात्मना ॥ ५८ ॥ निर्निंदुर्ब्रा

ह्मणंतंतुदुराचारंपुरौकसः ॥ धूर्तोऽयमितिभाषंतोदुःखार्ताब्राह्मणादयः ॥ ५६ ॥ निर्गत्यनगरात्तस्माद्वि
श्वामित्रः क्षितीश्वरम् ॥ गच्छंतंतवाचेदंसमेत्यनिष्ठुरंवचः ॥ ६० ॥ दक्षिणायाः सुवर्णंमेदत्त्वागच्छ
नराधिप ॥ नाहंऽदास्यामिवाब्रूहिमयात्यक्तंसुवर्णकम् ॥ ६१ ॥ राज्यंगृहाणवासर्वंलोभश्चेद्विविव
र्तते ॥ दत्तं चेन्मन्यसेराजन्देहियत्तत्प्रतिश्रुतम् ॥ ६२ ॥ एवंब्रुवंतंगाधेयंहरिश्चंद्रोमहीपतिः ॥ प्रणि
पत्यसुदीनात्माकृतांजलिपुटोऽब्रवीत् ॥ ६३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

हरिश्चंद्रउवाच॥ अदत्त्वातेहिरण्यंवैनकरिष्यामिभोजनम् ॥ प्रतिज्ञामेमुनिश्रेष्ठविषादंत्यजसुव्रत
॥ १॥ सूर्यवंशसमुद्भूतः क्षत्रियोऽहंमहीपतिः ॥ राजसूयस्ययज्ञस्यकर्तावांछितदोनृषु ॥ २ ॥ कथंकरो
मिनाकारंस्वामिन्दत्त्वायदृच्छया ॥ अवश्यमेवदातव्यमृणंतेद्विजसत्तम ॥ ३ ॥ स्वस्थोभवप्रदास्यामिसु
वर्णंमनसेप्सितम् ॥ कंचित्कालंप्रतीक्षस्वयावत्प्राप्स्याम्यहंधनम् ॥ ४ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ कुतस्ते
भविताराजन्धनप्राप्तिरतः परम् ॥ गतंराज्यंतथाकोशोवलंचैवाऽर्थसाधनम् ॥ ५ ॥ वृथाऽऽशातेमही
पालधनार्थेकिंकरोम्यहम् ॥ निर्धनंत्वांचलोभेनपीडयामिकथंनृप ॥ ६ ॥ तस्मात्कथयभूपालनदास्यामी
तिसांप्रतम् ॥ त्यक्त्वाऽऽशांमहतींकामंगच्छाम्यहमतः परम् ॥ ७ ॥ यथेष्टं व्रजराजेन्द्र भार्यापुत्रसम
न्वितः ॥ सुवर्णंनास्तिकिंतुभ्यंददामीतिवदाधुना ॥८॥ व्यासउवाच ॥ गच्छन्वाक्यमिदंश्रुत्वाब्राह्मणस्य
चभूपतिः ॥ प्रत्युवाचमुनिंब्रह्मन्धैर्यंकुरुददाम्यहम् ॥ ९ ॥ ममदेहोऽस्तिभार्यायाः पुत्रस्यचह्यनामयः ॥
क्रीत्वादेहंतुतंनूनमृणंदास्यामितेद्विज ॥१०॥ ग्राहकंपश्यविप्रेंद्रवाराणस्यांपुरिप्रभो ॥ दासभावंगमिष्या
मिसदारोऽहंसपुत्रकः ॥ ११ ॥ गृहाणकांचनंपूर्णं सार्धंभारद्वयंमुने ॥ मौल्येनदत्त्वासर्वान्नः संतुष्टो
भवभूधर ॥ १२ ॥ इतिब्रुवञ्जगामाऽथसहपत्न्यासुतान्वितः ॥ उमयाकांतयासार्धंयत्राऽस्तेशंकरःस्व

यम् ॥ १३ ॥ यांदृष्ट्वाचपुरींरम्यांमनसोह्लादकारिणीम् ॥ उवाचसकृतार्थोऽस्मिपुरींपश्यन्सुवर्चस
सम् ॥ १४ ॥ यतोभागीरथींप्राप्यस्नात्वादेवादितर्पणम् ॥ देवार्चनंचनिर्वर्त्यकृतवान्दिग्विलोकनम्
॥ १५ ॥ प्रविश्यवसुधापालोदिव्यांवाराणसींपुरीम् ॥ नैषामनुष्यभुक्तेतिशूलपाणेः परिग्रहः ॥ १६ ॥
जगामपद्भ्यांदुःखार्तःसह पत्न्या समाकुलः ॥ पुरींप्रविश्यसनृपोविश्वासमकरोत्तदा ॥ १७ ॥ ददर्शेऽथ
मुनिश्रेष्ठंब्राह्मणंदक्षिणार्थिनम् ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंविनयावनतोऽभवत् ॥ १८ ॥ प्राहचैवांजलिंकृत्वा
हरिश्चन्द्रोमहामुनिम् ॥ इमेप्राणाः सुतश्चाऽयंप्रियापत्नीमुनेमम ॥ १९ ॥ येनतेकृत्यमस्त्याशुगृहाणा
ऽर्घ्यद्विजोत्तम ॥ यच्चान्यत्कार्यमस्माभिस्तन्ममाऽऽख्यातुमर्हसि ॥ २० ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ पूर्णः
समासोभद्रन्तेदीयतांममदक्षिणा ॥ पूर्वंतस्यनिमित्तंहिस्मर्यतेस्ववचोयदि ॥ २१ ॥ राजोवाच ॥ ब्रह्म
न्नाऽद्याऽपिसंपूर्णोमासो ज्ञानतपोबल ॥ तिष्ठत्येकदिनार्धंयत्ततप्रतीक्षस्वनाऽपरम् ॥ २२ ॥ विश्वामित्र
उवाच ॥ एवमस्तुमहाराज आगमिष्याम्यहंपुनः ॥ शापंतवप्रदास्यामिनचेदद्यप्रयच्छसि ॥ २३ ॥ इत्युक्त्वा
ऽथययौविप्रोराजाचाऽचिंतयत्तदा ॥ कथमस्मैप्रयच्छामिदक्षिणायाप्रतिश्रुता ॥ २४ ॥ कुतः पुष्टानिमि
त्राणिकुत्राऽर्थंसांप्रतंमम ॥ प्रतिग्रहाः प्रदुष्टोमेतत्रयाञ्चाकथंभवेत् ॥ २५ ॥ राज्ञांवृत्तित्रयंप्रोक्तंधर्मशास्त्रे
षुनिश्चितम् ॥ यदिप्राणान्विमुञ्चामिह्यप्रदायचदक्षिणाम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मस्वहाकृतिः ,पापोभविष्याम्य
धमाधमः ॥ अथवाप्रेततांयास्येवरएवात्मविक्रयः ॥ २७ ॥ सूतउवाच ॥ राजानंव्याकुलंदीनंचिंतयानम
धोमुखम् ॥ प्रत्युवाचतदापत्नीवाष्पगद्गदयागिरा ॥ २८ ॥ त्यजचिंतांमहाराजस्वधर्ममनुपालय ॥ प्रेत
वद्वर्जनीयोहिनरः सत्यबहिष्कृतः ॥ २९ ॥ नातःपरतरंधर्मंवदंतिपुरुषस्यच ॥ यादृशंपुरुषव्याघ्रस्व
सत्यस्याऽनुपालनम् ॥ ३० ॥ अग्निहोत्रमधीतंचदानाद्याः सकलाः क्रियाः ॥ भवंति तस्यवैफल्यंवाक्यं
यस्याऽनृतंभवेत् ॥ ३१ ॥ सत्यमत्यंतमुदितंधर्मशास्त्रेषुधीमताम् ॥ तारणायाऽनृतंतद्वत्पतनायाऽकृता

त्मनाम् ॥ ३२ ॥ शताश्वमेधानाहृत्यराजसूयंचपार्थिवः ॥ कृत्वाराजासकृत्स्वर्गादसत्यवचनाच्च्युतः
॥ ३३ ॥ राजोवाच ॥ वंशवृद्धिकरश्चाऽयंपुत्रस्तिष्ठतिबालकः॥उच्यतांवक्तुकामासियद्वाक्यंगजगामिनि
॥ ३४ ॥ पत्न्युवाच ॥ राजन्माभूदसत्यंतेपुंसांपुत्रफलाः स्त्रियः ॥ तन्मांप्रदायवित्तेनदेहिविप्रायदक्षि
णाम् ॥ ३५ ॥ व्यासउवाच ॥ एतद्वाक्यमुपश्रुत्यययौमोहंमहीपतिः ॥ प्रतिलभ्यचसंज्ञांवैविललापातिदुः
खितः ॥ ३६ ॥ महद्दुःखमिदंभद्रेयत्त्वमेवंब्रवीषिमे ॥ किंतवस्मितसंलापाममपापस्यविस्मृताः ॥ ३७ ॥
हाहात्वयाकथंयोग्यंवक्तुमेतच्छुचिस्मिते ॥ दुर्वाच्यमेतद्वचनंकथंवदसिभामिनि ॥ ३८ ॥ इत्युक्त्वानृप
तिः श्रेष्ठोनधीरोदारविक्रये ॥ निपपातमहीपृष्ठे मूर्च्छयाऽतिपरिप्लुतः ॥ ३९ ॥ शयानंभुवितंदृष्ट्वा
मूर्च्छयाऽपिमहीपतिम् ॥ उवाचेदंसुकरुणंराजपुत्रीसुदुःखिता ॥ ४० ॥ हामहाराजकस्येदमपध्या
नादुपागतम् ॥ यस्त्वंनिपतितोभूमौरंकवच्छरणोचितः ॥ ४१ ॥ येनैवकोटिशोवित्तंविप्राणामपवर्जित
म् ॥ सएवपृथिवीनाथोभुविस्वपितिमेपतिः ॥ ४२ ॥ हाकष्टंकिंतवानेनकृतंदैवमहीक्षिता ॥ यदिंद्रोपेंद्र
तुल्योऽयंनीतःपापामिमांदशाम् ॥ ४३ ॥ इत्युक्त्वासाऽपिसुश्रोणीमूर्च्छितानिपपातह ॥ भर्तृदुःखमहाभारे
णाऽसह्येनाऽतिपीडिता ॥४४॥ शिशुर्दृष्ट्वाक्षुधाविष्टःप्राहवाक्यंसुदुखितः ॥ ताततातप्रदेह्यन्नंमातर्मे
देहिभोजनम् ॥ ४५ ॥ क्षुन्मेबलवतीजाताजिह्वाग्रेमेतिशुष्यति ॥ ४६ ॥

इति श्रीदे० म० स० हरिश्चंद्रोपाख्यानेविंशोध्यायः ॥२० ॥

एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोविश्वामित्रोमहातपाः॥अंतकेन समःक्रुद्धोधनंस्वंयाचितुंहृदा ॥१॥ तमालोक्यहरिश्चं
द्रःपपातभुविमूर्च्छितः ॥ सवारिणातमभ्युक्ष्यराजानमिदमब्रवीत् ॥ २ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठराजेंद्रस्वांददस्वे
ष्टदक्षिणाम् ॥ ऋणंधारयतांदुःखमहन्यहनिवर्धते ॥ ३ ॥ आप्यायमानःसतदाहिमशीतेनवारिणा ॥
अवाप्यचेतनांराजाविश्वामित्रमवेक्ष्यच ॥४॥पुनर्मोहंसमापेदेह्यथक्रोधंययौमुनिः॥समाश्वास्यचराजानंवा

कथमाहद्विजोत्तमः ॥ ५ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ दीयतांदक्षिणासामेयदिधैर्यमवेक्षसे ॥ सत्येनाऽर्कःप्रत
पतिसत्येतिष्ठतिमेदिनी ॥ ६ ॥ सत्येचोक्तःपरोधर्मःस्वर्गःसत्येप्रतिष्ठितः ॥ अश्वमेधसहस्रंतुसत्यं
चतुलयाधृतम् ॥७॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेकंविशेष्यते ॥ अथवाकिंममैतेनप्रोक्तेनाऽस्तिप्रयोजनम्
॥ ८ ॥ मदीयांदक्षिणांराजन्नदास्यतिभवान्यदि ॥ अस्ताचलगतेह्यर्केशप्स्यामित्वामतोध्रुवम् ॥ ९ ॥
इत्युक्त्वासययौविप्रोराजाचासीद्भयातुरः ॥ दुःखीभूतोऽवनेनिस्वोनृशंसंमुनिनार्दितः ॥ १० ॥ सूतउ
वाच ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रब्राह्मणोवेदपारगः ॥ ब्राह्मणैर्बहुभिःसार्धंनिर्ययौस्वगृहाद्बहिः ॥ ११ ॥ ततो
राज्ञीतुतंदृष्ट्वाआयांतंतापसं स्थितम् ॥ उवाचवाक्यंराजानंधर्मार्थसहितंतदा॥१२॥त्रयाणामपिवर्णा
नांपिताब्राह्मणउच्यते॥पितृद्रव्यंहिपुत्रेणग्रहीतव्यंनसंशयः॥१३॥तस्मादयंप्रार्थनीयोधनार्थमितिमेमतिः ॥
राजोवाच॥नाऽहंप्रतिग्रहंकांक्षेक्षत्रियोऽहंसुमध्यमे॥१४॥याचनंखलुविप्राणांक्षत्रियाणांनविद्यते॥ गुरु
र्हिविप्रोवर्णानांपूजनीयोऽस्तिसर्वदा ॥ १५ ॥ तस्माद्गुरुर्नयाच्यःस्यात्क्षत्रियाणांविशेषतः ॥ यजना
ध्ययनंदानंक्षत्रियस्यविधीयते ॥ १६ ॥ शरणागतानामभयंप्रजानांप्रतिपालनम् ॥ नचाऽप्येवंतुवक्तव्यं
देहीतिकृपणंवचः ॥ १७ ॥ ददामीत्येवमेदेविहृदयेनिहितंवचः ॥ अर्जितंकुत्रचिद्द्रव्यंब्राह्मणायददाम्य
हम् ॥ १८ ॥ पत्न्युवाच ॥ कालःसमविषमकरःपरिभवसम्मानमानदःकालः ॥ कालःकरोतिपुरुषंदातारं
याचितारंच ॥ १९ ॥ विप्रेणविदुषाराजाक्रुद्धेनाऽतिबलीयसा ॥ राज्यान्निरस्तःसौख्याच्चपश्यकालस्य
चेष्टितम् ॥ २० ॥ राजोवाच ॥ असिनातीक्ष्णधारेणवरंजिह्वाद्विधाकृता ॥ नतुमानंपरित्यज्यदेहिदेहीति
भाषितम् ॥ २१ ॥ क्षत्रियोऽहंमहाभागेनयाचेकिंचिदप्यहम् ॥ ददामिवाऽहंनित्यंहिभुजवीर्यार्जितंधनम्
॥ २२ ॥ पत्न्युवाच ॥ यदितेहिमहाराजयाचितुंनक्षमंमनः ॥ अहंतुन्यायतोदत्तादेवैरपिसवासवैः ॥ २३ ॥
अहंशास्याचपत्याचरक्ष्याचैवमहाद्युते ॥ मन्मौल्यंसंगृहीत्वाथगुर्वर्थःसंप्रदीयताम् ॥ २४ ॥ एतद्वाक्यमुप

श्रुत्यहरिश्चंद्रोमहीपतिः ॥ कष्टंकष्टमितिप्रोच्यविललापाऽतिदुःखितः ॥ २५ ॥ भार्याचभूयःप्राहेदंक्रिय
तांवचनंमम ॥ विप्रशापाग्निदग्धत्वान्नीचत्वमुपयास्यसि ॥ २६ ॥ नद्यूतहेतोर्नचमद्यहेतोर्नराज्यहेतोर्न
चभोगहेतोः ॥ ददस्वगुर्वर्थमतोमयात्वंसत्यव्रतत्वंसफलंकुरुष्व ॥ २७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेहरिश्चंद्रोपाख्यानेएकविंशोध्यायः ॥ २१ ॥

व्यासउवाच ॥ सतयानोद्यमानस्तुराजापत्न्यापुनःपुनः ॥ प्राहभद्रेकरोम्येषविक्रयंतेसुनि
र्घृणः ॥ १ ॥ नृशंसैरपियत्कर्तुंनशक्यंतत्करोम्यहम् ॥ यदितेभ्राजतेवाणीवक्तुमीदृक्सुनिष्ठुरम् ॥ २ ॥
एवमुक्त्वाततोराजागत्वानगरमातुरः ॥ अवतार्यतदारंगेतांभार्यांनृपसत्तमः ॥ ३ ॥ वाष्पगद्गदकंठ
स्तुततोवचनमब्रवीत् ॥ भोभोनागरिकाःसर्वेश्रृणुध्वंवचनंमम ॥ ४ ॥ कस्यचिद्यदिकार्यंस्याद्दास्याप्राणे
ष्टयामम ॥ सब्रवीतुत्वरायुक्तोयावत्स्वंधारयाम्यम् ॥ ५ ॥ तेब्रुवन्पंडिताःकस्त्वंपत्नींविक्रेतुमागतः ॥
राजोवाच ॥ किंमांपृच्छथकस्त्वंभोनृशंसोऽहममानुषः ॥ ६ ॥ राक्षसोवाऽस्मिकठिनस्ततःपापंकरोम्य
म्यहम् ॥ व्यासउवाच ॥ तंशब्दंसहसाश्रुत्वाकौशिकोविप्ररूपधृक् ॥ ७ ॥ वृद्धरूपंसमास्थायहरिश्चंद्र
मभाषत ॥ समर्पयस्वमेदासीमहंक्रेताधनप्रदः ॥ ८ ॥ अस्तिमेवित्तमतुलंसुकुमारीचमेप्रिया ॥ गृहकर्म
नशक्नोतिकर्तुमस्मात्प्रयच्छमे ॥ ९ ॥ अहंगृह्णामिदासींतुकतिदास्यामितेधनम् ॥ एवमुक्तेतुविप्रेण
हरिश्चंद्रस्यभूपतेः ॥ १० ॥ विदीर्णंतुमनोदुःखान्नचैनंकिंचिदब्रवीत् ॥ विप्रउवाच ॥ कर्मणश्चवयो
रूपशीलानांतवयोषितः ॥ ११ ॥ अनुरूपमिदंवित्तंगृहाणाऽर्पयमेऽबलाम् ॥ धर्मशास्त्रेषुयद्दृष्टंस्त्रियोमौ
ल्यंनरस्यच ॥ १२ ॥ द्वात्रिंशल्लक्षणोपेतादक्षाशीलगुणान्विता ॥ कोटिमौल्यंसुवर्णस्यस्त्रियःपुंसस्तथा
र्बुदम् ॥ १३ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यहरिश्चंद्रोमहीपतिः ॥ दुःखेनमहताविष्टोनचैनंकिंचिदब्रवीत्
॥ १४ ॥ ततःसविप्रोनृपतेःपुरतोवल्कलोपरि ॥ धनंनिधायकेशेषुधृत्वाराज्ञीमकर्षयत् ॥ १५ ॥ राज्यु

वाच ॥ मुंचमुचाऽऽर्यमांसद्योयावत्पश्याम्यहंसुतम् ॥ दुर्लभंदर्शनंविप्रपुनरस्यभविष्यति ॥ १६ ॥ पश्ये
हपुत्रमामेवंमातरंदास्यतांगताम् ॥ मांमास्प्राक्षीराजपुत्रनस्पृश्याऽहंत्वयाऽधुना ॥ १७ ॥ ततःसबालः
सहसादृष्ट्वाकष्टांतुमातरम् ॥ समभ्यधावदंबेतिवदन्साश्रुविलोचनः ॥ १८ ॥ हस्तेवस्त्रंसमाकर्षन्काक
पक्षधरःस्खलन् ॥ तमागतंद्विज क्रोधाद्बालमभ्याहनत्तदा ॥ १९ ॥ वदंस्तथापिसोंबेतिनैवमुंचतिमा
तरम् ॥ राज्ञ्युवाच ॥ प्रसादंकुरुमेनाथक्रीणीष्वेमंहिबालकम् ॥ २० ॥ क्रीताऽपिनाहंभविताविनैनंकार्य
साधिका ॥ इत्थंममाऽल्पभाग्यायाःप्रसादंकुरुमेप्रभो ॥ २१ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ गृह्यतांवित्तमेत्तत्तेदीयतां
ममबालकः ॥ स्त्रीपुंसोर्धर्मशास्त्रज्ञैःकृतमेवहिवेतनम् ॥ २२ ॥ शतंसहस्रंलक्षंचकोटिमौल्यंतथापरैः ॥
द्वात्रिंशल्लक्षणोपेतादक्षाशीलगुणान्विता ॥ २३ ॥ कोटिमौल्यंस्त्रियःप्रोक्तंपुरुषस्यतथाऽर्बुदम् ॥ सूतउ
वाच ॥ ॥ तथैवतस्यतद्वित्तंपुरःक्षिप्तंपटेपुनः ॥ २४ ॥ प्रगृह्यबालकंमात्रासहैकत्रमबंधयत् ॥ प्रतस्थे
सगृहंक्षिप्रंतयासहमुदान्वितः ॥ २५ ॥ प्रदक्षिणांतुसाकृत्वाजानुभ्यांप्रणतास्थिता ॥ बाष्पपर्याकुलादी
नात्विदंवचनमब्रवीत् ॥ २६ ॥ यदिदत्तंयदिहुतंब्राह्मणास्तर्पितायदि ॥ तेनपुण्येनमेभर्ताहरिश्चंद्रोऽस्तु
वैपुनः ॥ २७ ॥ पादयोःपतितांदृष्ट्वाप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम् ॥ हाहेतिचवदन्राजाविललापाऽकुलेंद्रियः
॥ २८ ॥ वियुक्तेयंकथंजातासत्यशीलगुणान्विता ॥ वृक्षच्छायाऽपिवृक्षंतंनजहातिकदाचन ॥ २९ ॥
एवंभार्यावदित्वाऽथसुसंबद्धंपरस्परम् ॥ पुत्रंचतमुवाचेदंमांत्वंहित्वाक्वयास्यसि ॥ ३० ॥ कांदिशंप्रति
यास्यामिकोमेदुःखंनिवारयेत् ॥ राज्यत्यागेनमेदुःखंवनवासेनमेद्विज ॥ ३१ ॥ यत्पुत्रेणवियोगोमेएवमा
हसभूपतिः ॥ सद्भर्तृभोग्याहिसदालोकेभार्याभवंतिहि ॥ ३२ ॥ मयात्यक्ताऽसिकल्याणिदुःखेनविनियो
जिता ॥ इक्ष्वाकुवंशसंभूतंसर्वराज्यसुखोचितम् ॥ ३३ ॥ मामीदृशंपतिंप्राप्यदासीभावगताह्यसि ॥
ईदृशेमज्जमानंमांसुमहच्छोकसागरे ॥ ३४ ॥ कोमामुद्धरतेदेविपौराणाख्यानविस्तरैः ॥ सूतउवाच ॥

पश्यतस्तस्यराजर्षेःकशाघातैःसुदारुणैः ॥ ३५ ॥ घातयित्वातुविप्रेशोनेतुंसमुपचक्रमे ॥ नीयमानौतुतौ
दृष्ट्वाभार्यापुत्रौसपार्थिवः ॥ ३६ ॥ विललापाऽतिदुःखार्तोनिश्वस्योष्णंपुनःपुनः ॥ यांनवायुर्नवाऽऽदि
त्योनचन्द्रोनपृथग्जनाः ॥ ३७ ॥ दृष्टवंतःपुरापत्नींसेयंदासीत्वमागता ॥ सूर्यवंशप्रसूतोऽयंसुकुमारकरां
गुलिः ॥ ३८ ॥ संप्राप्तोविक्रयंबालोधिङ्मामस्तुसुदुर्मतिम् ॥ हाप्रियेहाशिशोवत्सममाऽनार्यस्यदुर्नयः
॥ ३९ ॥ दैवाधीनदशांप्राप्तोनमृतोऽस्मितथापिधिक् ॥ व्यासउवाच ॥ एवंविलपतोराज्ञोऽग्रेविप्रोंतर
धीयत ॥ ४० ॥ वृक्षगेहादिभिस्तुंगैस्तावादायत्वरान्वितः ॥ अत्रांतरेमुनिश्रेष्ठस्त्वाजगाममहातपाः
॥ ४१ ॥ सशिष्यःकौशिकेंद्रोऽसौनिष्ठुरःक्रूरदर्शनः ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ यात्वयोक्तापुराराजन्राजसू
यस्यदक्षिणा ॥ ४२ ॥ तांददस्वमहाबाहोयदिसत्यंपुरस्कृतम् ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ नमस्करोमिराजर्षे
गृहाणेमांस्वदक्षिणाम् ॥ ४३ ॥ राजसूयस्ययागस्ययामयोक्तापुराऽनघ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ कुतोल
ब्धमिदंद्रव्यंदक्षिणार्थेप्रदीयते ॥ ४४ ॥ एतदाचक्ष्वराजेंद्रयथाद्रव्यंत्वयार्जितम् ॥ राजोवाच ॥
किमनेनमहाभागकथितेनतवाऽनघ ॥ ४५ ॥ शोकस्तुवर्धतेविप्रश्रुतेनानेनसुव्रत ॥ ऋषिरुवाच ॥ अशस्तं
नैवगृह्णामिशंसतमेवप्रयच्छमे ॥ ४६ ॥ द्रव्यस्याऽऽगमनंराजन्कथयस्वयथातथम् ॥ राजोवाच ॥ मया
देवीतुसाभार्याविक्रीताकोटिसम्मितैः ॥ ४७ ॥ निष्कैःपुत्रोरोहिताख्योविक्रीतोर्बुदसंख्यया ॥ विप्रैकाद
शकोटयस्त्वंसुवर्णस्यगृहाणमे ॥ ४८ ॥ सूतउवाच ॥ तद्वित्तंस्वल्पमालक्ष्यदारविक्रयसंभवम् ॥ शोका
भिभूतंराजानंकुपितःकौशिकोऽब्रवीत् ॥ ४९ ॥ ऋषिरुवाच ॥ राजसूयस्ययज्ञस्यनैषाभवतिदक्षिणा ॥
अन्यदुत्पादयक्षिप्रंसंपूर्णायेनसाभवेत् ॥ ५० ॥ क्षत्रबंधोममेमांत्वंसदृशींयदिदक्षिणाम् ॥ मन्यसेतर्हि
तत्क्षिप्रंपश्यत्वंमेपरंबलम् ॥ ५१ ॥ तपसोऽस्यसुतप्तस्यब्राह्मणस्याऽमलस्यच ॥ मत्प्रभावस्यचोग्रस्य
शुद्धस्याऽध्ययनस्यच ॥ ५२ ॥ राजोवाच ॥ अन्यद्दास्यामिभगवन्कालःकश्चित्प्रतीक्ष्यताम् ॥ अधुनैवाऽ

स्तिविक्रीतापत्नीपुत्रश्चबालकः ॥ ५३ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ चतुर्भागःस्थितोयोयंदिवसस्यनराधिप ॥ एषएवप्रतीक्ष्योमेवक्तव्यंनोत्तरंत्वया ॥ ५४ ॥

इति श्रीदे॰ महा॰ स॰ द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

व्यासउवाच ॥ तमेवमुक्त्वाराजानंनिर्घृणंनिष्ठुरंवचः ॥ तदादायधनंपूर्णंकुपितःकौशिकोययौ ॥ १ ॥ विश्वामित्रेगतेराजाततःशोकमुपागतः ॥ श्वासोच्छ्वासंमुहुःकृत्वाप्रोवाचोच्चैरधोमुखः ॥ २ ॥ वित्तक्रीतेनयस्यार्तिर्मयाप्रेतेनगच्छति ॥ सब्रवीतुत्वरायुक्तोयामेतिष्ठतिभास्करः ॥ ३ ॥ अथाजगामत्वरितोधर्मश्चांडालरूपधृक् ॥ दुर्गंधोविकृतोरस्कःश्मश्रुलोदंतुरोऽघृणी ॥ ४ ॥ कृष्णोलंबोदरःस्निग्धकरालःपुरुषाधमः ॥ हस्तजर्जरयष्टिश्चशवमाल्यैरलंकृतः ॥ ५ ॥ चांडालउवाच ॥ अहंगृह्णामिदासत्वेभृत्यार्थःसुमहान्मम ॥ क्षिप्रमाचक्ष्वमौल्यंकिमेतत्तेसंप्रदीयते ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ तंतादृशमथाऽऽलक्ष्यक्रूरदृष्टिंसुनिर्घृणम् ॥ वदंतमतिदुःशीलंकस्त्वमित्याहपार्थिवः ॥ ७ ॥ चांडालउवाच ॥ चांडालोऽहमिहख्यातःप्रवीरेतिनृपोत्तम ॥ शासनेसर्वदातिष्ठमृतचैलापहारकः ॥ ८ ॥ एवमुक्तस्तदाराजावचनंचेदमब्रवीत् ॥ ब्राह्मणःक्षत्त्रियोवापिगृह्णात्वितिमतिर्मम ॥ ९ ॥ उत्तमस्योत्तमोधर्मोमध्यमस्यचमध्यमः ॥ अधमस्याधमश्चैवइतिप्राहुर्मनीषिणः ॥ १० ॥ चांडालउवाच ॥ एवमेवत्वयाधर्मःकथितोनृपसत्तम ॥ अविचार्यत्वयाराजन्नधुनोक्तंममाऽग्रतः ॥ ११ ॥ विचारयित्वायोब्रूतेसोऽभीष्टंलभतेनरः ॥ सामान्यमेवतत्प्रोक्तमविचार्यत्वयानघ ॥ १२ ॥ यदिसत्यंप्रमाणंतेगृहीतोसिनसंशयः ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ असत्यान्नरकेगच्छेत्सद्यःक्रूरेनराधमः ॥ १३ ॥ ततश्चांडालता साध्वीनवरामेह्यसत्यता ॥ व्यासउवाच ॥ तस्यैवंवदतःप्राप्तोविश्वामित्रस्तपोनिधिः ॥ १४ ॥ क्रोधामर्षविवृत्ताक्षःप्राहचेदंनराधिपम् ॥ चांडालोऽयंमनस्थंतेदातुंवित्तमुपस्थितः ॥ १५ ॥ कस्मान्नदीयतेमह्यमशेषायज्ञदक्षिणा ॥ राजोवाच ॥ भगव

न्सूर्यवंशोत्थमात्मानंवेद्मिकौशिक ॥१६॥ कथंचांडालदासत्वंगमिष्येवित्तकामतः ॥ विश्वामित्रउवाच ॥
यदिचांडालवित्तंत्वमात्मविक्रयजंमम ॥ १७ ॥ नप्रदास्यसिचेत्तर्हिशप्स्यामित्वामसंशयम् ॥ चांडाला
दथवाविप्राद्देहिमेदक्षिणाधनम् ॥ १८ ॥ विनाचांडालमधुनानाऽऽन्यःकश्चिद्धनप्रदः ॥ धनेनाऽहंविना
राजन्नयास्यामिनसंशयः ॥ १९ ॥ इदानीमेवमेवित्तंनप्रदास्यसिचेन्नृप ॥ दिनेऽर्धघटिकाशेषेतत्त्वांशा
पाग्निनादहे ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥ हरिश्चंद्रस्ततोराजामृतवच्छिन्नजीवतः ॥ प्रसीदेतिवदन्पादौऋषे
र्जग्राहविह्वलः ॥ २१ ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ दासोऽस्म्यार्तोऽस्मिदीनोऽस्मित्वद्भक्तश्चविशेषतः ॥ प्रसा
दंकुरुविप्रर्षेकष्टश्चांडालसंकरः ॥ २२ ॥ भवेयंवित्तशेषेणतवकर्मकरोवशः ॥ तवैवमुनिशार्दूलप्रेष्य
श्चित्तानुवर्तकः ॥ २३ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ एवमस्तुमहाराजममैवभवकिंकरः ॥ किंतुमद्वचनंकार्यं
सर्वदैवनराधिप ॥ २४ ॥ व्यासउवाच ॥ एवमुक्तेऽथवचनेराजाहर्षसमन्वितः ॥ अमन्यतपुनर्जातमा
त्मानंप्राहकौशिकम् ॥ २५ ॥ तवादेशंकरिष्यामिसदैवाऽहंनसंशयः ॥ आदेशयद्विजश्रेष्ठकिंकरोमितवाऽ
नघ ॥ २६ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ चांडालागच्छमद्दासमौल्यंकिंमेप्रयच्छसि ॥ गृहाणदासंमौल्येनमया
दत्तंतवाधुना ॥ २७ ॥ नास्तिदासेनमेकार्यंवित्ताशावर्ततेमम ॥ व्यासउवाच ॥ एवमुक्तेतदातेनश्वपचो
हृष्टमानसः ॥ २८ ॥ आगत्यसन्निधौतूर्णंविश्वामित्रमभाषत ॥ चांडालउवाच ॥ दशयोजनविस्तीर्णेप्र
यागस्यचमंडले ॥ २९ ॥ भूमिंरत्नमयींकृत्वादास्येतेऽहंद्विजोत्तम ॥ अस्यविक्रयणेनेयमार्तिश्चप्रहता
त्वया ॥ ३० ॥ व्यासउवाच ॥ ततोरत्नसहस्राणिसुवर्णमणिमौक्तिकैः ॥ चांडालेनप्रदत्तानिजग्राहद्विज
सत्तमः ॥ ३१ ॥ हरिश्चंद्रस्तथाराजानिर्विकारमुखोऽभवत् ॥ अमन्यततथाधैर्याद्विश्वामित्रोहिमेपतिः
॥ ३२ ॥ तत्तदेवमयाकार्यंयदयंकारयिष्यति ॥ अथांतरिक्षेसहसावागुवाचाऽशरीरिणी ॥ ३३ ॥ अनृ
णोऽसिमहाभागदत्तासादक्षिणात्वया ॥ ततोदिवःपुष्पवृष्टिःपपातनृपमूर्धनि ॥ ३४ ॥ साधुसाध्विति

तंदेवाःप्रोचुःसेंद्रामहौजसः ॥ हर्षेणमहताऽऽविष्टोराजाकौशिकमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ राजोवाच ॥ त्वंहिमा
तापिताचैवत्वंहिबंधुर्महामते ॥ यदर्थंमोचितोऽहंतेक्षणाच्चैवाऽनृणीकृतः ॥ ३६ ॥ किंकरोमिमहाबाहो
श्रेयोमेवचनंतव ॥ एवमुक्तेतुवचनेनृपंमुनिरभाषत ॥ ३७ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ चांडालवचनंकार्य
मद्यप्रभृतितेनृप ॥ स्वस्तितेस्त्विवतितंप्रोच्यतदादायधनंययौ ॥ ३८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेहरिश्चंद्रोपाख्यानेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

शौनकउवाच ॥ ततःकिमकरोद्राजाचांडालस्यगृहेगतः ॥ तद्ब्रूहिसूतवर्यत्वंपृच्छतःसत्वरंहिमे
॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ विश्वामित्रेगतेविप्रेश्वपचोहृष्टमानसः ॥ विश्वामित्रायतद्द्रव्यंदत्त्वाबद्ध्वानरेश्व
रम् ॥ २ ॥ असत्योयास्यसीत्युक्त्वादंडेनाऽताडयत्तदा ॥ दंडप्रहारसंभ्रांतमतीवव्याकुलेंद्रियम् ॥ ३ ॥
इष्टबंधुवियोगार्तमानीयनिजपक्वणे ॥ निगडेस्थापयित्वातंस्वयंसुष्वापविज्वरः ॥ ४ ॥ निगडस्थस्त
तोराजावसंश्चांडालपक्वणे ॥ अन्नपानेपरित्यज्यसदावैतदशोचयत् ॥ ५ ॥ तन्वींदीनमुखीं दृष्ट्वाबालंदी
नमुखंपुरः ॥ मांस्मरत्यसुखाविष्टामोक्षयिष्यतिनौनृपः ॥ ६ ॥ उपात्तवित्तोविप्रायदत्त्वावित्तंप्रतिश्रु
तम् ॥ रोदमानंसुतंवीक्ष्यमांचसंबोधयिष्यति ॥ ७ ॥ तातपार्श्वंव्रजामीतिरुदंतंबालकंपुनः ॥ तातताते
तिभाषंतंतथासंबोधयिष्यति ॥ ८ ॥ नसामांमृगशावाक्षीवेत्तिचांडालतांगतम् ॥ राज्यनाशःसुहृत्त्यागो
भार्यातनयविक्रयः ॥ ९ ॥ ततश्चांडालताचेयमहोदुःखपरंपरा ॥ एवंसनिवसन्नित्यंस्मरंश्चदयितांसु
तम् ॥ १० ॥ निनायदिवसान्राजाचतुरोविधिपीडितः ॥ अथाऽह्निपंचमेतेननिगडान्मोचितोनृपः
॥ ११ ॥ चांडालेनानुशिष्टश्चमृतचैलापहारणे ॥ क्रुद्धेनपरुषैर्वाक्यैर्निर्भर्त्स्यचपुनःपुनः ॥ १२ ॥ काश्या
श्चदक्षिणेभागेश्मशानंविद्यतेमहत् ॥ तद्रक्षस्वयथान्यायंनत्याज्यंतत्त्वयाक्वचित् ॥ १३ ॥ इमंचजर्ज
रंदंडंगृहीत्वायाहिमाचिरम् ॥ वीरबाहोरयंदंडइतिघोषस्वसर्वतः ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ कस्मिंश्चिदथ

कालेतुमृतचैलापहारकः ॥ हरिश्चंद्रोभवद्राजाश्मशानेतद्वशानुगः ॥ १५ ॥ चांडालेनानुशिष्टस्तुमृत
चैलापहारिणा ॥ राजातेनसमादिष्टोजगामशवमंदिरम् ॥ १६ ॥ पुर्यास्तुदक्षिणेदेशेविद्यमानंभयान
कम् ॥ शवमाल्यसमाकीर्णंदुर्गंधंबहुधूमकम् ॥ १७ ॥ श्मशानंघोरसन्नादंशिवाशतसमाकुलम् ॥ गृद्ध
गोमायुसंकीर्णंशववृन्दपरिवारितम् ॥ १८ ॥ अस्थिसंघातसंकीर्णंमहादुर्गंधसंकुलम् ॥ अर्धदग्धशवा
स्यानिविकसद्दंतपंक्तिभिः ॥ १९ ॥ हसंतीवाऽग्निमध्यस्थकायस्यैवंव्यवस्थितिः ॥ नानामृतसुहृन्नाद
महाकोलाहलाकुलम् ॥ २० ॥ हापुत्रमित्रहाबंधोभ्रातर्वत्सप्रियाऽद्यमे ॥ हाप्यतेभागिनेयाऽहंहामातुल
पितामह ॥ २१ ॥ मातामहपितःपौत्रकगतोस्येहिबांधव ॥ इतिशब्दैःसमाकीर्णंभैरवैःसर्वदेहिनाम्
॥ २२ ॥ ज्वलन्मांसवसामेदच्छूमितिध्वनिसंकुलम् ॥ अग्नेश्चटचटाशब्दोभैरवोयत्रजायते ॥ २३ ॥
कल्पांतसदृशाकारंश्मशानंतत्सुदारुणम् ॥ सराजातत्रसंप्राप्तोदुःखादेवमशोचत ॥ २४ ॥ हाभृत्यामंत्रि
णोयूयंक्कतद्राज्यंकुलोचितम् ॥ हाप्रियेपुत्रमेबालमांत्यक्त्वामंदभाग्यकम् ॥ २५ ॥ ब्राह्मणस्यचकोपेन
गतायूयंकदूरतः ॥ विनाधर्मंमनुष्याणांजायतेनशुभंक्कचित् ॥ २६ ॥ यत्नतोधारयेत्तस्मात्पुरुषोधर्ममे
वहि ॥ इत्येवंचितयंस्तत्रचांडालोक्तंपुनःपुनः ॥ २७ ॥ मलेनदिग्धसर्वांगः शवानांदर्शनेव्रजन् ॥ लकु
टाकारकल्पश्चधावंश्चापिततस्ततः ॥ २८ ॥ अस्मिञ्छवइदंमौल्यंशतंप्राप्स्यामिचाऽग्रतः ॥ इदंममइदं
राज्ञइदंचांडालकस्यच ॥ २९ ॥ इत्येवंचिंतयन्राजाव्यवस्थांदुस्तरांगतः ॥ जीर्णैकपटसुग्रंथिकृतकंथा
परिग्रहः ॥ ३० ॥ चिताभस्मरजोलिप्तमुखबाहूदरांघ्रिकः ॥ नानामेदोवसामज्जालिप्तपाण्यंगुलिःश्व
सन् ॥ ३१ ॥ नानाशवौदनकृतक्षुन्निवृत्तिपरायणः ॥ तदीयमाल्यसंश्लेषकृतमस्तकमंडलः ॥ ३२ ॥
नरात्रौनदिवाशेतेहाहेतिप्रवदन्मुहुः ॥ एवंद्वादशमासास्तुनीतावर्षशतोपमाः ॥ ३३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

सूतउवाच ॥ एकदातुगतोरंतुं बालकैःसहितोबहिः ॥ वाराणस्यानातिदूरे रोहिताख्यःकुमारकः
॥ १ ॥ क्रीडांकृत्वाततोदर्भान्गृहीतुमुपचक्रमे ॥ कोमलानल्पमूलांश्चसाग्राञ्छक्तयनुसारतः ॥ २ ॥ आर्य
प्रीत्यर्थमित्युक्त्वाहस्तयुग्मेनयत्नतः ॥ सलक्षणाश्चसमिधोबर्हिरिध्मंसलक्षणम् ॥ ३ ॥ पलाशकाष्ठान्या
दायत्वाग्निहोमार्थमादरात् ॥ मस्तकेभारकंकृत्वाखिद्यमानःपदेपदे ॥ ४ ॥ उदकस्थानमासाद्यतदाबाल
स्तृषान्वितः ॥ भुविभारंविनिक्षिप्यजलस्थानेतदाशिशुः ॥ ५ ॥ कामतःसलिलंपीत्वाविश्रम्यचमुहूर्तक
म् ॥ वल्मीकोपरिविन्यस्तभारोहर्त्तुंप्रचक्रमे ॥ ६ ॥ विश्वामित्राज्ञयातावत्कृष्णसर्पोभयावहः ॥ महावि
षोमहाघोरोवल्मीकान्निर्गतस्तदा ॥ ७ ॥ तेनाऽसौबालकोदष्टस्तदैवचपपातह ॥ रोहिताख्यंमृतंदृष्ट्वाय
युर्बालाद्विजालयम् ॥८॥ त्वरिताभयसंविग्नाः प्रोचुस्तन्मातुरग्रतः ॥ हेविप्रदासितेपुत्रःक्रीडांकर्तुं बहिर्ग
तः ॥ ९ ॥ अस्माभिःसहितस्तत्रसर्पदष्टोमृतस्ततः ॥ इतिसातद्वचःश्रुत्वावज्रपातोपमंतदा ॥ १० ॥ पपा
तमूर्च्छिताभूमौछिन्नेवकदलीयथा ॥ अथतांब्राह्मणोरुष्टःपानीयेनाऽभ्यषिंचत ॥ ११ ॥ मुहूर्ताच्चेतनांप्रा
प्ताब्राह्मणस्तामथाब्रवीत् ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ अलक्ष्मीकारकंनिंद्यंजानतीत्वंनिशामुखे ॥ १२ ॥ रोदनंकुरुषे
दुष्टेलज्जातेहृदयेनकिम् ॥ ब्राह्मणेनैवमुक्तासानकिंचिद्वाक्यमब्रवीत् ॥ १३ ॥ रुरोदकरुणंदीनापुत्रशोके
नपीडिता ॥ अश्रुपूर्णमुखीदीनाधूसरामुक्तमूर्द्धजा ॥ १४ ॥ अथतांकुपितोविप्रोराजपत्नीमभाषत ॥ धि
क्त्वांदुष्टेक्रयंगृह्यममकार्यंविलुंपसि ॥ १५ ॥ अशक्ताचेत्कथंतर्हिगृहीतंममतद्धनम् ॥ एवंनिर्भर्त्सितातेन
क्रूरवाक्यैःपुनःपुनः ॥ १६ ॥ रुदिताकारणंप्राहविप्रंगद्गदयागिरा ॥ स्वामिन्ममसुतोबालः सर्पदष्टोमृतोब
हिः ॥ १७ ॥ अनुज्ञांमेप्रयच्छस्वद्रष्टुंयास्यामिबालकम् ॥ दुर्लभंदर्शनंतेनसंजातंममसुव्रत ॥ १८ ॥ इत्यु
क्त्वाकरुणंबालापुनरेवरुरोदह ॥ पुनस्तांकुपितोविप्रोराजपत्नीमभाषत ॥ १९ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ शठेदु
ष्टसमाचारेकिंनजानासिपातकम् ॥ यत्स्वामिवेतनंगृह्यतस्यकार्यंविलुम्पति ॥ २० ॥ नरकेपच्यतेसोऽथम

हारौरवपूर्वके ॥ उषित्वानरकेकल्पंततोऽसौकुक्कुटोभवेत् ॥ २१ ॥ किमनेनाऽथवाकार्यंधर्मसंकीर्तनेन
मे ॥ यस्तुपापरतोमूर्खःक्रूरोनीचोऽनृतःशठः ॥ २२ ॥ नद्वाक्यंनिष्फलंतस्मिन्भवेद्बीजमिवोषरे॥ एहितेवि
द्यतेकिंचित्परलोकभयंयदि ॥ २३ ॥ एवमुक्ताथसाविप्रंवेपमानाब्रवीद्वचः ॥ कारुण्यंकुरुमेनाथप्रसीदसुमु
खोभव ॥ २४ ॥ प्रस्थापयमुहूर्तंमांयावद्द्रक्ष्यामिबालकम्॥एवमुत्क्वाऽथसामूर्ध्नानिपत्यद्विजपादयोः॥२५॥
रुरोदकरुणंबालापुत्रशोकेनपीडिता ॥ अथाहकुपितोविप्रः क्रोधसंरक्तलोचनः ॥ २६ ॥ विप्रउवाच ॥ किं
तेपुत्रेणमेकार्यंगृहकर्मकुरुष्वमे ॥ किंनजानासिमेक्रोधंकशाघातफलप्रदम् ॥ २७ ॥ एवमुक्तास्थिताधैर्या
द्गृहकर्मचकारह ॥ अर्धरात्रोगतस्तस्याः पानाभ्यंगादिकर्मणा ॥ २८ ॥ ब्राह्मणेनाऽथसाप्रोक्तापुत्रपार्श्वं
व्रजाऽधुना ॥ तस्यदाहादिकंकृत्वापुनरागच्छसत्वरम् ॥ २९ ॥ नलुप्येतयथाप्रातर्गृहकर्ममममेतिच ॥ तत
स्त्वेकाकिनीरात्रौबिलपंतीजगामह ॥३०॥ दृष्ट्वामृतंनिजंपुत्रंभृशंशोकेनपीडिता ॥ यूथभ्रष्टाकुरंगीवविव
त्सासौरभीयथा ॥३१॥ वाराणस्याबहिर्गत्वाक्षणाद्दृष्ट्वानिजंसुतम् ॥ शयानंरंकवद्भूमौकाष्ठदर्भतृणोपरि
॥३२॥विललापाऽतिदुःखार्ताशब्दंकृत्वासुनिष्ठुरम् ॥एहिमेसंमुखंकस्माद्रोषितोऽसिवदाऽधुना॥३३॥आ
यास्यभिमुखोनित्यमंबेत्युक्त्वापुनःपुनः ॥गत्वास्खलत्पदातस्यपपातोपरिमूर्च्छिता ॥ ३४ ॥ पुनःसाचेत
नांप्राप्यदोर्भ्यामालिंग्यबालकम् ॥ तन्मुखेवदनंन्यस्यरुरोदाऽऽर्तस्वनैस्तदा ॥ ३५ ॥ कराभ्यांताडनंचक्रे
मस्तकस्योदरस्यच ॥ हाबालहाशिशोवत्सहाकुमारकसुंदर ॥ ३६ ॥ हाराजन्क्वगतोऽसित्वंपश्येमंबा
लकंनिजम् ॥ प्राणेभ्योऽपिगरीयांसंभूतलेपतितंमृतम् ॥ ३७ ॥ तथाऽपश्यन्मुखंतस्यभूयोजीवितशंकया॥
निर्जीववदनंज्ञात्वामूर्च्छितानिपपातह ॥ ३८॥ हस्तेनवदनंगृह्यपुनरेवमभाषत ॥ शयनंत्यजहेबालशीघ्रंजा
गृहिभीषणम् ॥ ३९ ॥ निशार्धंवर्धतेचेदंशिवाशतनिनादितम् ॥ भूतप्रेतपिशाचादिडाकिनीयूथनादितम्
॥ ४० ॥ मित्राणितेगतान्यस्तात्त्वमेकस्तुकुतःस्थितः॥सूतउवाच ॥ एवमुक्त्वापुनस्तन्वीकरुणंप्ररुरोदह

॥ ४१ ॥ हाशिशोबालहावत्सरोहिताख्यकुमारक ॥ रेपुत्रप्रतिशब्दंमेकस्मात्त्वंनप्रयच्छसि ॥ ४२॥ तवाऽ
हंजननीवत्सकिंनजानासिपश्यमाम् ॥ देशत्यागाद्राज्यनाशात्पुत्रभर्त्रोस्वविक्रयात् ॥ ४३ ॥ यद्दासीत्वाच्च
जीवामित्वांदृष्ट्वापुत्रकेवलम् ॥ तेजन्मसमयेविप्रैरादिष्टंयत्त्वनागतम् ॥ ४४ ॥ दीर्घायुः पृथिवीरा
जः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ शौर्यदानरतिः सत्त्वीगुरुदेवद्विजार्चकः ॥ ४५ ॥ मातापित्रोस्तुप्रियकृत्सत्यवा
दीजितेंद्रियः ॥ इत्यादिसकलंजातमसत्यमधुनासुत ॥ ४६॥ चक्रमत्स्यावातपत्रश्रीवत्सस्वस्तिकध्वजाः।
तवपाणितलेपुत्रकलशश्चामरंतथा ॥ ४७ ॥ लक्षणानितथाऽन्यानित्वद्धस्तेयानिसंतिच ॥ तानिसर्वाणि
मोघानिसंजातान्यधुनासुत ॥ ४८ ॥ हाराजन्पृथिवीनाथकतेराज्यंकमंत्रिणः ॥ कतेसिंहासनंछत्रंकतेखड्गः
कतद्धनम् ॥ ४९ ॥ कसाऽयोध्याकहर्म्याणिकगजाश्वरथप्रजाः ॥ सर्वमेतत्तथापुत्रमांत्यक्त्वाक्वगतोऽसि
रे ॥ ५०॥ हाकांतहानृपाऽऽगच्छपश्येमंस्वसुतंप्रियम् ॥ येनतेरिंगतावक्षःकुंकुमेनाऽवलेपितम् ॥ ५१ ॥
स्वशरीररजःपंकैर्विशालंमलिनीकृतम् ॥ येनतेबालभावेनमृगनाभिविलोपितः ॥ ५२ ॥ श्रंशितोभाल
तिलकस्तवांकस्थेनभूपते ॥ यस्यवक्त्रंमृदालिप्तंस्नेहाद्धैचुंबितंमया ॥ ५३ ॥ तन्मुखंमक्षिकालिग्यंपश्ये
कीटैर्विदूषितम् ॥ हाराजन्पश्यतंपुत्रंभुविस्थंरंकवन्मृतम् ॥५४॥हादेवकिंमयाकृत्यंकृतंपूर्वभवांतरे॥तस्य
कर्मफलस्येहनपारमुपलक्षये ॥ ५५ ॥ हापुत्रहाशिशोवत्सहाकुमारकसुंदर ॥ एवंतस्याविलापंतेश्रुत्वान
गरपालकाः ॥ ५६ ॥ जागृतास्त्वरितास्तस्याःपार्श्वमीयुःसुविस्मिताः ॥ जनाऊचुः ॥ कात्वंबाल
श्चकस्याऽयंपतिस्तेकुत्रतिष्ठति ॥ ५७ ॥ एकैवनिर्भयारात्रौकस्मात्त्वमिहरोदिषि ॥ एवमुक्ताऽथसात
न्वीनकिंचिद्वाक्यमब्रवीत् ॥ ५८ ॥ भूयोऽपिपृष्टासातूष्णींस्तब्धीभूताबभूवह ॥ विललापाऽतिदुःखा
र्ताशोकाश्रुप्लुतलोचना ॥ ५९ ॥ अथतेशंकितास्तस्यांरोमांचिततनूरुहाः ॥ संत्रस्ताःप्राहुरन्योन्यमुद्धृ
तायुधपाणयः ॥ ६० ॥ नूनंस्त्रीनभवत्येषायतःकिंचिन्नभाषते ॥ तस्माद्वध्याभवेदेषायत्नतोबालघातिनी

॥ ६१ ॥ शुभाचेत्तर्हिकिंह्यत्रनिशार्धेतिष्ठतेबहिः ॥ भक्षार्थमनयानूनमानीतः कस्यचिच्छिशुः ॥ ६२ ॥
इत्युक्त्वातैर्गृहीतासागाढंकेशेषुसत्वरम् ॥ भुजयोरपरैश्चैवकैश्चाऽपिगलकेतथा ॥ ६३ ॥ खेचरीयास्य
तीत्युक्तंबहुभिःशस्त्रपाणिभिः ॥ आकृष्यपक्वणेनीताचांडालायसमर्पिता ॥ ६४ ॥ हेचांडालबहिर्दृष्टाह्य
स्माभिर्बालघातिनी ॥ वध्यतांवध्यतामेषाशीघ्रंनीत्वाबहिःस्थले ॥ ६५ ॥ चांडालःप्राहतांदृष्ट्वाज्ञातेयंलो
कविश्रुता ॥ नदृष्टपूर्वाकेनाऽपिलोकडिंभान्यनेकधा ॥ ६६ ॥ भक्षितान्यनयाभूरिभवद्भिःपुण्यमर्जि
तम् ॥ ख्यातिर्वःशाश्वतीलोकेगच्छध्वंचयथासुखम् ॥ ६७ ॥ द्विजस्त्रीबालगोघातीस्वर्णस्तेयीचयोनरः ॥
अग्निदोवर्त्मघातीचमद्यपोगुरुतल्पगः ॥ ६८ ॥ महाजनविरोधीचतस्यपुण्यप्रदोवधः ॥ द्विजस्याऽपि
स्त्रियोवाऽपिनदोषोविद्यतेवधे ॥ ६९ ॥ अस्यावधश्चमेयोग्यइत्युक्त्वागाढबंधनैः॥ बद्ध्वाकेशेष्वथाऽऽ
कृष्यरज्जुभिस्तामताडयत् ॥ ७० ॥ हरिश्चंद्रमथोवाचवाचापरुषयातदा ॥ रेदासवध्यतामेषादुष्टा
त्मामाविचारय ॥ ७१ ॥ तद्वाक्यंभूपतिःश्रुत्वावज्रपातोपमंतदा ॥ वेपमानोऽथचांडालंप्राहस्त्रीवधशं
कितः ॥ ७२ ॥ नशक्तोऽहमिदंकर्तुंप्रेष्यंदेहिममाऽऽपरम् ॥ असाध्यमपियत्कर्मतत्करिष्येत्वयोदितम्
॥ ७३ ॥ श्रुत्वातदुक्तंवचनंश्वपचोवाक्यमब्रवीत् ॥ माभैषीस्त्वंगृहाणाऽसिंवधोऽस्याःपुण्यदोमतः
॥ ७४ ॥ बालानामेवभयदानेयंरक्ष्याकदाचन ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यराजावचनमब्रवीत् ॥ ७५ ॥ स्त्रियोर
क्ष्याप्रयत्नेननहंतव्याःकदाचन ॥ स्त्रीवधेकीर्तितंपापंमुनिभिर्धर्मतत्परैः ॥ ७६ ॥ पुरुषोयःस्त्रियंहन्याज्ज्ञा
नतोऽज्ञानतोऽपिवा ॥ नरकेपच्यतेसोऽथमहारौरवपूर्वके ॥ ७७ ॥ चांडालउवाच ॥ मावदाऽसिंगृहाणे
नंतीक्ष्णंविद्युत्समप्रभम् ॥ यत्रैकस्मिन्वधंनीतेबहूनांतुसुखंभवेत् ॥ ७८ ॥ तस्यहिंसाकृतानूनंबहुपुण्यप्र
दाभवेत् ॥ भक्षितान्यनयाभूरिलोकेडिंभानिदुष्टया ॥ ७९ ॥ तत्क्षिप्रंवध्यतामेषालोकःस्वस्थोभविष्य
ति ॥ राजोवाच ॥ चांडालाधिपतेतीव्रंव्रतंस्त्रीवधवर्जनम् ॥ ८० ॥ आजन्मतस्ततोयत्नंनकुर्यांस्त्रीवधे

तव ॥ चांडालउवाच ॥ स्वामिकार्यंविनादुष्टकिंकार्यंविद्यतेपरम् ॥ ८१ ॥ गृहीत्वावेतनंमेऽद्यकस्मा
त्कार्यंविलुम्पसि ॥ यःस्वामिवेतनंगृह्यस्वामिकार्यंविलुम्पति ॥ ८२ ॥ नरकान्निष्कृतिस्तस्यनास्तिक
ल्पायुतैरपि ॥ राजोवाच ॥ चांडालनाथमेदेहिप्राप्यमन्यत्सुदारुणम् ॥ ८३ ॥ स्वशत्रुंब्रूहितंक्षिप्रंघात
यिष्याम्यसंशयम् ॥ घातयित्वातुतंशत्रुंतवदास्यामिमेदिनीम् ॥ ८४ ॥ देवदेवोरगैःसिद्धैर्गंधर्वैरपिसंयु
तम् ॥ देवेंद्रमपिजेष्यामिनिहत्यनिशितैःशरैः ॥ ८५ ॥ एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यंहरिश्चंद्रस्यभूपतेः ॥ चां
डालःकुपितःप्राहवेपमानंमहीपतिम् ॥ ८६ ॥ चाडांलउवाच ॥ “ नैतद्वाक्यंसुघटितंयद्वाक्यंदासकीर्ति
तम् ॥ ” चांडालदासतांकृत्वासुराणांभाषसेवचः ॥ दासकिंबहुनानूनं शृणुमेगदतोवचः ॥ ८७ ॥ नि
र्लज्जतवचेदस्तिकिंचित्पापभयंहृदि ॥ किमर्थंदासतांयातश्चांडालस्यतुवेश्मनि ॥ ८८ ॥ गृहाणैनंततः
खड्गमस्याश्छिन्धिशिरोंबुजम् ॥ एवमुक्त्वाऽथचांडालोराज्ञेखड्गंन्यवेदयत् ॥ ८९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणे० हरिश्चद्रोपाख्यानेपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

सूतउवाच ॥ ततोऽथभूपतिः प्राहराज्ञींस्थित्वाह्यधोमुखः ॥ अत्रोपविश्यतांबालेपापस्यपुरतो
मम ॥ १ ॥ शिरस्तेच्छेदयिष्यामिहंतुंशक्नोतिचेत्करः ॥ एवमुक्त्वासमुद्यम्यखड्गंहंतुंगतोनृपः ॥ २ ॥
नजानातिनृपःपत्नींसानजानातिभूपतिम्॥ अब्रवीद्भृशदुःखार्तास्वमृत्युमभिकांक्षती ॥ ३ ॥ स्त्र्युवाच॥
चांडालशृणुमेवाक्यंकिंचित्त्वंयदि मन्यसे ॥ मृतस्तिष्ठतिमेपुत्रोनाऽतिदूरेबहिःपुरात् ॥ ४ ॥ तंदहामि
हतंयावदानयित्वातवांतिकम् ॥ तावत्प्रतीक्ष्यतांपश्चादसिनाघातयस्वमाम् ॥ ५ ॥ तेनाऽथबाढमित्यु
क्त्वाप्रेषिताबालकंप्रति ॥ साजगामाऽतिदुःखार्ताविलपंतीसुदारुणम् ॥ ६ ॥ भार्या तस्यनरेंद्रस्यसर्पद
ष्टंहिबालकम् ॥ हापुत्रहावत्सशिशोइत्येवंवदतीमुहुः ॥ ७ ॥ कृशाविवर्णामलिनापांसुध्वस्तशिरोरुहा ॥
श्मशानभूमिमागत्यबालंस्थाप्याऽविशद्भुवि ॥ ८ ॥ “ राजन्नद्यस्वबालंतंपश्यसीहमहीतले ॥

रममाणंस्वसखिभिर्दष्टंदुष्टाहिनामृतम् ॥ तस्याविलापशब्दंतमाकर्ण्यसनराधिपः॥ शवसन्निधिमागत्य
वस्त्रमस्याऽऽक्षिपत्तदा ॥ ६ ॥ तांतथारुदतींभार्यांनाभिजानातिभूमिपः ॥ चिरप्रवाससंतप्तांपुनर्जातामि
वाऽबलाम् ॥ १० ॥ सापितंचारुकेशांतंपुरोदृष्ट्वाजटालकम् ॥ नाऽभ्यजानान्नृपवरंशुष्कवृक्षत्वचोपम्
म्॥११ ॥ भूमौनिपतितंबालंदृष्ट्वाशीविषपीडितम् ॥ नरेंद्रलक्षणोपेतमचिंतयदसौनृपः ॥ १२ ॥ अस्यपूर्ण
न्दुवद्वक्त्रंशुभमुन्नसमव्रणम् ॥ दर्पणप्रतिमोत्तुंगकपोलयुगशोभितम् ॥ १३ ॥ नीलान्केशान्कुंचिताग्रान्सा
न्द्रान्दीर्घांस्तरंगिणः ॥ राजीवसदृशेनेत्रेओष्ठौबिंबफलोपमौ ॥ १४ ॥ विशालवक्षादीर्घाक्षोदीर्घबाहून्नतां
सकः ॥ विशालपादोगंभीरःसूक्ष्मांगुल्यवनीधरः ॥ १५ ॥ मृणालपादोगंभीरनाभिरुद्धतकंधरः ॥ अहोक
ष्टंनरेंद्रस्यकस्याऽप्येषकुलेशिशुः ॥ १६ ॥ जातोनीतःकृतांतेनकालपाशाद्दुरात्मना ॥ सूतउवाच ॥ एवं
दृष्ट्वाऽथतंबालंमातुरंकेप्रसारितम् ॥ १७ ॥ स्मृतिमभ्यागतोराजाहाहेत्यश्रूण्यपातयत् ॥ सोप्युवाचच
वत्सोमेदशामेतामुपागतः॥ १८ ॥ नीतोयदिचघोरेणकृतांतेनाऽऽत्मनोवशम् ॥ विचारयित्वाराजाऽ
सौहरिश्चंद्रस्तथास्थितः ॥१६॥ ततोराज्ञीमहादुःखावेशादिदमभाषत ॥ राज्ञ्युवाच ॥ हावत्सकस्यपाप
स्यत्वपध्यानादिदंमहत्॥ २० ॥ दुःखमापतितंघोरंतद्रूपंनोपलभ्यते ॥ हानाथराजन्भवतामामपास्यसुदुः
खिताम् ॥२१॥कस्मिन्संस्थीयतेस्थानेविश्रब्धंकेनहेतुना॥ राज्यनाशःसुहृत्त्यागोभार्यातनयविक्रयः ॥२२॥
हरिश्चंद्रस्यराजर्षेःकिंविधातःकृतंत्वया ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वाराजास्थानच्युतस्तदा ॥ २३ ॥ प्रत्यभि
ज्ञायदेवींतांपुत्रंचनिधनंगतम् ॥ कष्टंममैवपत्नीयंबालकश्चाऽपिमेसुतः ॥२४॥ज्ञात्वापपातसंतप्तोमूर्च्छा
मतिजगामह ॥ साचतंप्रत्यभिज्ञायतामवस्थामुपागतम् ॥२५॥ मूर्छितानिपपातार्तानिश्चेष्टाधरणीतले॥
चेतनांप्राप्यराजेंद्रोराजपत्नीचतौसमम् ॥ २६ ॥ विलेपतुःसुसंतप्तौशोकभारेणपीडितौ ॥ राजोवाच ॥
हावत्ससुकुमारंतेवदनंकुंचितालकम् ॥ २७ ॥ पश्यतोमेमुखंदीनंहृदयंकिंनदीर्यते ॥ तातताततेतिमधुरं

ब्रुवाणंस्वयमागतम् ॥ २८ ॥ उपगुह्यकदावक्ष्येवत्सवत्सेतिसौहृदात् ॥ कस्यजानुप्रणीतेनपिंगेनक्षितिरे
णुना ॥ २९ ॥ ममोत्तरीयमुत्संगंतथांगंमलमेष्यति ॥ नवाऽलंममसंभूतंमनोहृदयनंदन ॥ ३० ॥ "मया
सिपितृमान्पित्राविक्रीतोयेनवस्तुवत् ॥" गतंराज्यमशेषंमेसबांधवधनंमहत् ॥ "हीनदैवान्नृशंसेनदृष्टो
मेतनयस्ततः ॥ " अहंमहाहिदष्टस्यपुत्रस्याऽऽननपंकजम् ॥ ३१ ॥ निरीक्षन्नद्यघोरेणविषेणाऽधिकृतोऽ
धुना ॥ एवमुक्त्वापमादायबालकंबाष्पगद्गदः ॥ ३२ ॥ परिष्वज्यचनिश्चेष्टोमूर्च्छयानिपपातह ॥ तत
स्तंपतितंदृष्ट्वाशैब्याचैवमचिंतयत् ॥ ३३ ॥ अयंसपुरुषव्याघ्र स्वरेणैवोपलक्ष्यते ॥ विद्वज्जनमनश्चंद्रो
हरिश्चन्द्रोनसंशयः ॥ ३४ ॥ तथाऽस्यनासिकातुंगातिलपुष्पोपमाशुभा ॥ दंताश्चमुकुलप्रख्याःख्यातकी
र्तेर्महात्मनः ॥ ३५ ॥ श्मशानमागतःकस्माद्यद्येवंसनरेश्वरः ॥ विहायपुत्रशोकंसापश्यंतीपतितंपतिम्
॥ ३६ ॥ प्रहृष्टाविस्मितादीनाभर्तृपुत्रार्तिपीडिता ॥ वीक्षंतीसातदाऽपप्तन्मूर्च्छयाधरणीतले ॥ ३७ ॥
प्राप्यचेतश्चशनकैःसागद्गदमभाषत ॥ धिक्त्वादैवह्यकरुणनिर्मर्यादजुगुप्सित ॥ ३८ ॥ येनायममर
प्रख्योनीतोराजाश्वपाकताम्॥राज्यनाशंसुहृत्त्यागंभार्यातनयविक्रयम् ॥३९॥ प्रापयित्वापियेनाऽद्यचांडा
लोऽयंकृतोनृपः ॥ नाद्यपश्यामितेछत्रंसिंहासनमथाऽपिवा ॥४०॥ चामरव्यजनेवाऽपिकोऽयंविधिविप
र्ययः ॥ यस्याऽस्यव्रजतःपूर्वंराजानोभृत्यतांगताः ॥ ४१ ॥ स्वोत्तरीयैःप्रकुर्वंतिविरजस्कंमहीतलम् ॥
सोऽयंकपालसंलग्नेघटीपटनिरंतरे ॥ ४२ ॥ भृतनिर्माल्यसूत्रांतर्लग्नकेशसुदारुणे ॥ वसानिष्पंदसंशु
ष्कमहापटलमंडिते ॥ ४३ ॥ भस्मांगारार्धदग्धास्थिमज्जासंघट्टभीषणे ॥ गृद्ध्रगोमायुनादार्तपुष्टक्षु
द्रविहंगमे ॥ ४४ ॥ चिताधूमायतपटनीलीकृतदिगंतरे ॥ कुणपास्वादनमुदासंप्रकृष्टनिशाचरे
॥ ४५ ॥ चरत्यमेध्येराजेंद्रःश्मशानेदुःखपीडितः ॥ एवमुक्त्वाऽथसंश्लिष्यकंठेराज्ञोनृपात्मजा
॥ ४६ ॥ कष्टंशोकसमाविष्टाविललापार्तयागिरा ॥ राजन्स्वप्नोऽथतथ्यंवायदेतन्मन्यतेभवान्

॥ ४७ ॥ तत्कथ्यतांमहाभागमनोवैमुह्यतेमम ॥ यद्येतदेवंधर्मज्ञनास्तिधर्मेसहायता ॥ ४८ ॥
तथैवविप्रदेवादिपूजनेसत्यपालने ॥ नास्तिधर्मःकुतःसत्यंनाऽऽर्जवंनाऽनृतांशता ॥ ४९ ॥ यत्र
त्वंधर्मपरमःस्वराज्यादवरोपितः ॥ सूतउवाच ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वानिःश्वस्योष्णंसगद्गदः
॥ ५० ॥ कथयामासतन्वंग्यैयथाप्राप्तःश्वपाकताम् ॥ रुदित्वासातुसुचिरंनिःश्वस्योष्णंसुदुः
खिता ॥ ५१ ॥ स्वपुत्रमरणंभीरुर्यथावत्तंन्यवेदयत् ॥ श्रुत्वाराजातथावाक्यंनिपपातमहीतले ॥
॥ ५२ ॥ मृतपुत्रंसमानीयजिह्वयाविलिहन्मुहुः ॥ हरिश्चंद्रमथोप्राहशैब्यागद्गयागिरा ॥ ५३ ॥
कुरुष्वस्वामिनःप्रेष्यंछेदयित्वाशिरोमम ॥ स्वामिद्रोहोनतेस्त्वद्यमाऽसत्योभवभूपते ॥ ५४ ॥ मा
ऽसत्यंतवराजेंद्रपरद्रोहस्तुपातकम् ॥ एतदाकर्ण्यराजातुपपातभुविमूर्च्छितः ॥ ५५ ॥ क्षणेनचेतनांप्राप्य
विललापातिदुःखितः ॥ राजोवाच ॥ कथंप्रियेत्वयाप्रोक्तावचनंत्वतिनिष्ठुरम् ॥५६॥ यदशक्यंभवेद्वक्तुं
तत्कर्मक्रियतेकथम् ॥ पत्न्युवाच ॥ मयाचपूजितागौरीदेवाविप्रास्तथैवच॥ ५७ ॥ भविष्यसिपतिस्त्वंमे
ह्यन्यस्मिञ्जन्मनिप्रभो ॥ श्रुत्वाराजातदावाक्यंनिपपातमहीतले ॥ ५८ ॥ मृतस्यपुत्रस्यतदाचुचुंबदुःखि
तोमुखम् ॥ राजोवाच ॥ प्रियेनरोचतेदीर्घंकालंक्लेशंमयाऽशितुम् ॥ ५९ ॥ नात्मायत्तोऽहंतन्वंगिपश्य
मेमंदभाग्यताम्॥चांडालेनाऽननुज्ञातःप्रवेक्ष्येज्वलनंयदि ॥६० ॥ चांडालदासतांयास्येपुनरप्यन्यजन्मनि
नरकंचवरंप्राप्यखेदंप्राप्स्यामिदारुणम् ॥ ६१ ॥ तापंप्राप्स्यामिसंप्राप्यमहारौरवरौरवे ॥मग्नस्यदुःखज
लधौवरंप्राणैर्वियोजनम् ॥ ६२ ॥ एकोऽपिबालकोयोऽयमासीद्वंशकरःसुतः ॥ ममदैवानुयोगेनमृतोसो
ऽपिबलीयसा ॥ ६३ ॥ कथंप्राणान्विमुंचामिपरायत्तोऽस्मिदुर्गतः ॥ तथापिदुःखबाहुल्यात्त्यक्ष्यामितु
निजांतनुम् ॥ ६४ ॥ त्रैलोक्येनाऽस्तितद्दुःखंनाऽसिपत्रवनेतथा ॥ वैतरण्यांकुतस्तद्वद्यादृशंपुत्रवि
प्लवे ॥ ६५ ॥ सोऽहंसुतशरीरेणदीप्यमानेहुताशने ॥ निपतिष्यामितन्वंगिक्षंतव्यंतन्ममाऽधुना ॥६६॥

नवक्तव्यंत्वयाकिंचिदतःकमललोचने ॥ ममवाक्यंचतन्वंगिनिबोधाऽऽहृतमानसा ॥ ६७ ॥ अनुज्ञाताऽ
थगच्छत्वंविप्रवेश्मशुचिस्मिते ॥ यदिदत्तंयदिहुतंगुरवोयदितोषिताः ॥ ६८ ॥ संगमःपरलोकेमेनिजपु
त्रेणचेत्त्वया ॥ इहलोकेकुतस्त्वेतद्भविष्यतिसमीप्सितम् ॥ ६९ ॥ यन्मयाहसताकिंचिद्रहसित्वंशुचिस्मि
ते ॥ अशेषमुक्तंतत्सर्वंक्षंतव्यंममयास्यतः ॥ ७० ॥ राजपत्नीतिगर्वेणनाऽवज्ञेयःसमेद्विजः ॥ सर्वयत्नेन
तोष्यःस्यात्स्वामीदैवतवच्छुभे ॥ ७१ ॥ राज्ञ्युवाच ॥ अहमप्यत्रराजर्षेनिपतिष्येहुताशने ॥ दुःखभारा
सहादेवसहयास्यामिवैत्वया ॥ ७२ ॥ त्वयासहममश्रेयोगमनंनाऽन्यथाभवेत् ॥ सहस्वर्गंचनरकंत्वया
भोक्ष्यामिमानद ॥ ७३ ॥ श्रुत्वाराजातदोवाचएवमस्तुपतिव्रते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेहरिश्चंद्रोपाख्यानेषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

सूतउवाच ॥ ततःकृत्वाचितांराजाआरोप्यतनयंस्वकम् ॥ भार्ययासहितोराजाबद्धांजलिपु
टस्तदा ॥ १ ॥ चिंतयन्परमेशानींशताक्षींजगदीश्वरीम् ॥ पंचकोशांतरगतांपुच्छब्रह्मस्वरूपिणीम्
॥ २ ॥ रक्तांबरपरीधानांकरुणारससागराम् ॥ नानायुधधरामंबांजगत्पालनतत्पराम् ॥ ३ ॥
तस्यचिंतयमानस्यसर्वेदेवाः सवासवाः॥ धर्मप्रमुखतः कृत्वासमाजग्मुस्त्वरान्विताः ॥ ४ ॥ आगत्यस
र्वेप्रोचुस्तेराजञ्छृणुमहाप्रभो ॥ अहंपितामहःसाक्षाद्धर्मश्चभगवान्स्वयम् ॥ ५ ॥ साध्याःसविश्वेमरुतो
लोकपालाःसचारणाः ॥ नागाःसिद्धाःसगंधर्वारुद्राश्चैवतथाऽश्विनौ ॥ ६ ॥ एतेचाऽन्येऽथबहवोविश्वा
मित्रस्तथैवच ॥ विश्वत्रयेणयोमैत्रींकर्तुमिच्छतिधर्मतः ॥ ७ ॥ विश्वामित्रःसतेऽभीष्टमाहर्तुंसम्यगि
च्छति ॥ धर्मउवाच ॥ माराजन्साहसंकार्षीर्धर्मोऽहंत्वामुपागतः ॥ ८ ॥ तितिक्षादमसत्त्वाद्यैस्त्वद्गुणैः
परितोषितः ॥ इंद्रउवाच ॥ हरिश्चन्द्रमहाभागप्राप्तःशक्रोऽस्मितेंतिकम् ॥ ९ ॥ त्वयाऽद्यभार्यापुत्रेणजि
तालोकास्सनातनाः ॥ आरोहत्रिदिवंराजन्भार्यापुत्रसमन्वितः ॥ १० ॥ सुदुष्प्रापंनरैरन्यैर्जितमात्मीयक

र्मभिः ॥ सूतउवाच ॥ ततोऽमृतमयंवर्षमपमृत्युविनाशनम् ॥ ११ ॥ इन्द्रःप्रासृजदाकाशाच्चितामध्य
गतेशिशौ ॥ पुष्पवृष्टिश्चमहतीदुंदुभिस्वनएवच ॥ १२ ॥ समुत्तस्थौमृतःपुत्रोराज्ञस्तस्यमहात्मनः ॥
सुकुमारतनुःस्वस्थःप्रसन्नःप्रीतमानसः ॥ १३ ॥ ततोराजाहरिश्चंद्रःपरिष्वज्यसुतंतदा ॥ सभार्यःस्वश्रि
यायुक्तोदिव्यमाल्यांबरावृतः ॥ १४ ॥ स्वस्थःसंपूर्णहृदयोमुदापरमयावृतः ॥ बभूवतत्क्षणादिंद्रोभूपं
चैवमभाषत ॥ १५ ॥ सभार्यस्त्वंसपुत्रश्चस्वर्लोकसद्गतिंपराम् ॥ समारोहमहाभागनिजानांकर्मणां
फलम् ॥ १६ ॥ हरिश्चन्द्रउवाच ॥ देवराजाननुज्ञातःस्वामिनाश्वपचेनहि ॥ अकृत्वानिष्कृतिंतस्यना
रोक्ष्येवैसुरालयम् ॥ १७ ॥ धर्मउवाच ॥ तवैवंभाविनंक्लेशमवगम्याऽऽत्ममायया ॥ आत्माश्वपचतां
नीतोदर्शितंतच्चपक्कणम् ॥ १८ ॥ इन्द्रउवाच ॥ प्रार्थ्यतेयत्परंस्थानंसमस्तैर्मनुजैर्भुवि ॥ तदारोहहरि
श्चंद्रस्थानंपुण्यकृतांनृणाम् ॥ १९ ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ देवराजनमस्तुभ्यंवाक्यंचेदंनिबोधमे ॥ मच्छो
कमग्नमनसःकोसलेनगरेनराः ॥ २० ॥ तिष्ठंतितानपास्यैवंकथंयास्याम्यहंदिवम् ॥ ब्रह्महत्यासुरापानं
गोवधःस्त्रीवधस्तथा ॥ २१ ॥ तुल्यमेभिर्महत्पापंभक्तत्यागादुदाहृतम् ॥ भजंतंभक्तमत्याज्यंत्यजतः
स्यात्कथंसुखम् ॥ २२ ॥ तैर्विनानप्रयास्यामितस्माच्छक्रदिवंव्रज ॥ यदितेसहिताःस्वर्गमयायांति
सुरेश्वर ॥ २३ ॥ ततोहमपियास्यामिनरकंचापितैः सह ॥ इन्द्रउवाच ॥ बहूनिपुण्यपापानितेषांभिन्ना
निवैनृप ॥ २४ ॥ कथंसंघातभोज्यंत्वंभूपस्वर्गमभीप्ससि ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ भुंक्तेशक्रनृपोराज्यंप्रभा
वात्प्रकृतेध्रुवम् ॥ २५ ॥ यजतेचमहायज्ञैःकर्मपूर्तंकरोतिच ॥ तच्चतेषांप्रभावेणमयासर्वमनुष्ठितम् ॥ २६ ॥
उपदादान्नसंत्यक्ष्येतानहंस्वर्गलिप्सया ॥ तस्माद्यन्ममदेवेशकिंचिदस्तिसुचेष्टितम् ॥ २७ ॥ दत्तमिष्टम
थोजप्तंसामान्यंतैस्तदस्तुनः ॥ बहुकालोपभोज्यंचफलंयन्ममकर्मगम् ॥ २८ ॥ तदस्तुदिनमप्येकंतैःसमं
त्वत्प्रसादतः ॥ सूतउवाच ॥ एवंभविष्यतीत्युक्त्वाशक्रस्त्रिभुवनेश्वरः ॥ २९ ॥ प्रसन्नचेताधर्मश्चवि

श्वामित्रश्चगाधिजः ॥ गत्वातुनगरंसर्वंचातुर्वर्ण्यसमाकुलम् ॥ ३० ॥ हरिश्चंद्रस्यनिकटेप्रोवाचविबु
धाधिपः ॥ आगच्छंतुजनाःशीघ्रंस्वर्गलोकंसुदुर्लभम् ॥ ३१ ॥ धर्मप्रसादात्संप्राप्तंसर्वैर्युष्माभिरेवतु ॥
हरिश्चंद्रोऽपितान्सर्वाञ्जनान्नगरवासिनः ॥ ३२ ॥ प्राहराजाधर्मपरोदिवमारुह्यतामिति ॥ सूतउवाच ॥
तदिंद्रस्यवचःश्रुत्वाप्रीतास्तस्यचभूपतेः ॥ ३३ ॥ येसंसारेषुनिर्विण्णास्तेधुरंस्वसुतेषुवै ॥ कृत्वाप्रहृष्ट
मनसोदिवमारुरुहुर्जनाः ॥ ३४ ॥ विमानवरमारूढाःसर्वेभास्वरविग्रहाः ॥ तदासंभूतहर्षास्तेहरिश्चंद्रश्च
पार्थिवः ॥ ३५ ॥ राज्येऽभिषिच्यतनयंरोहिताख्यंमहामनाः ॥ अयोध्याख्येपुरेरम्येहृष्टपुष्टजनान्विते
॥ ३६ ॥ तनयंसुहृदश्चापिप्रतिपूज्याभिनंद्यच ॥ पुण्येनलभ्यांविपुलांदेवादीनांसुदुर्लभाम् ॥ ३७ ॥ संप्रा
प्यकीर्तिमतुलांविमानेसमहीपतिः ॥ आस्तांचक्रेकामगमेक्षुद्रघंटाविराजिते ॥ ३८ ॥ ततस्तर्हिसमालोक्य
श्लोकमंत्रंतदाजगौ ॥ दैत्याचार्योमहाभागःसर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् ॥ ३९ ॥ शुक्रउवाच ॥ अहोतितिक्षा
माहात्म्यमहोदानफलंमहत् ॥ यदागतोहरिश्चंद्रोमहेंद्रस्यसलोकताम् ॥४०॥ सूतउवाच ॥ एतत्तेसर्वमा
ख्यातंहरिश्चंद्रस्यचेष्टितम् ॥ यःशृणोतिचदुःखार्तःससुखंलभतेऽन्वहम् ॥ ४१ ॥ स्वर्गार्थीप्राप्नुया
त्स्वर्गंसुतार्थीसुतमाप्नुयात् ॥ भार्यार्थीप्राप्नुयाद्भार्यांराज्यार्थीराज्यमाप्नुयात् ॥ ४२ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेहरिश्चंद्रोपाख्यानेसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

जनमेजयउवाच ॥ विचित्रमिमाख्यानंहरिश्चंद्रस्यकीर्तितम् ॥ शताक्षीपादभक्तस्यराजर्षेर्धा
र्मिकस्यच ॥ १ ॥ शताक्षीसाकुतोजातादेवीभगवतीशिवा ॥ तत्कारणंवदमुनेसार्थकंजन्ममेकुरु ॥ २ ॥
कोहिदेव्यागुणाञ्छृण्वस्तृप्तिंयास्यतिशुद्धधीः ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलमक्षय्यमश्नुते॥३॥व्यासउवाच॥
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिशताक्षीसंभवंशुभम् ॥ तवाऽवाच्यंनमेकिंचिद्देवीभक्तस्यविद्यते ॥ ४ ॥ दुर्गमाख्यो
महादैत्यःपूर्वंपरमदारुणः ॥ हिरण्याक्षान्वयेजातोरुरुपुत्रोमहाखलः ॥ ५ ॥ देवानांतुबलंवेदीनाशेतस्य

सुरअपि ॥ नंक्ष्यंत्येवनसंदेहोविधेयंतावदेवतत् ॥ ६ ॥ विमृश्यैतत्तपश्चर्यांगतःकर्तुंहिमालये ॥ ब्रह्मा
णंमनसाध्यात्वावायुभक्षोव्यतिष्ठत ॥ ७ ॥ सहस्रवर्षपर्यंतंचकारपरमंतपः ॥ तेजसातस्यलोकास्तुसं
तप्ताःससुरासुराः ॥ ८ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्हंसारूढश्चतुर्मुखः ॥ ययौतस्मैवरंदातुंप्रसन्नमुखपंकजः
॥ ९ ॥ समाधिस्थंमीलिताक्षंस्फुटमाहचतुर्मुखः ॥ वरंवरयभद्रंतेयस्तेमनसिवर्तते ॥ १० ॥ तवाऽद्यतप
सातुष्टोवरदेशोऽहमागतः ॥ श्रुत्वाब्रह्ममुखाद्वाणींव्युत्थितःससमाहितः ॥ ११ ॥ पूजयित्वावरंवव्रेवेदा
न्देहिसुरेश्वर ॥ त्रिषुलोकेषुयेमंत्राब्राह्मणेषुसुरेष्वपि ॥ १२ ॥ विद्यंतेतेतुसान्निध्येममसंतुमहेश्वर ॥
बलंचदेहियेनस्याद्देवानांचपराजयः ॥ १३ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वातथाऽस्त्वितिवचोवदन् ॥ जगामसत्य
लोकंतुचतुर्वेदेश्वरःपरः ॥ १४ ॥ ततःप्रभृतिविप्रैस्तुविस्मृतावेदराशयः ॥ स्नानसंध्यानित्यहोमश्राद्ध
यज्ञजपादयः ॥१५॥ विलुप्ताधरणीपृष्ठेहाहाकारोमहानभूत् ॥ किमिदंकिमिदंचेतिविप्राऊचुःपरस्परम्
॥ १६ ॥ वेदाभावात्तस्माभिःकर्तव्यंकिमतःपरम् ॥ इतिभूमौमहानर्थेजातेपरमदारुणे ॥ १७ ॥ निर्जराः
सजराजाताहविर्भागाद्यभावतः ॥ रुरोधसतदादैत्योनगरीममरावतीम् ॥ १८ ॥ अशक्तास्तेनतेयोद्धुं
वज्रदेहासुरेणच ॥ पलायनंतदाकृत्वानिर्गतानिर्जराःक्वचित् ॥ १९ ॥ निलयंगिरिदुर्गेषुरत्नसानुगुहा
सुच ॥ संस्थिताःपरमांशक्तिंध्यायंतस्तेपरांबिकाम् ॥ २० ॥ अग्नौहोमाद्यभावात्तुवृष्ट्यभावोऽप्यभू
न्नृप ॥ वृष्टेरभावेसंशुष्कंनिर्जलंचापिभूतलम् ॥ २१ ॥ कूपवापीतडागाश्चसरितःशुष्कतांगताः ॥
अनावृष्टिरियंराजन्नभूच्चशतवार्षिकी ॥ २२ ॥ मृताःप्रजाश्चबहुधागोमहिष्यादयस्तथा ॥ गृहेगृहेमनुष्या
णामभवच्छवसंग्रहः ॥ २३ ॥ अनर्थेत्वेवमुद्भूतेब्राह्मणाःशांतचेतसः ॥ गत्वाहिमवतःपार्श्वेरिराधयिषवः
शिवाम् ॥ २४ ॥ समाधिध्यानपूजाभिर्देवींतुष्टुवुरन्वहम् ॥ निराहारास्तदासक्तास्तामेवशरणंययुः ॥
॥ २५ ॥ दयांकुरुमहेशानिपामरेषुजनेषुहि ॥ सर्वापराधयुक्तेषुनैतच्छ्लाघ्यंतवांबिके ॥२६॥ कोपंसंहर

देवेशिसर्वांतर्यामिरूपिणि ॥ त्वयायथाप्रेर्यतेयंकरोतिसतथाजनः ॥ २७ ॥ नाऽन्यागतिर्जनस्याऽस्यकिं
पश्यसिपुनःपुनः ॥ यथेच्छसितथाकर्तुंसमर्थासिमहेश्वरि ॥ २८ ॥ समुद्धरमहेशानिसंकटात्परमोत्थि
तात् ॥ जीवनेनविनाऽस्माकंकथंस्यात्स्थितिरंबिके ॥ २९ ॥ प्रसीदत्वंमहेशानिप्रसीदजगदंबिके ॥
अनंतकोटिब्रह्मांडनायिकेतेनमोनमः ॥ ३० ॥ नमःकूटस्थरूपायैचिद्रूपायैनमोनमः ॥ नमोवेदांतवेद्यायै
भुवनेश्यैनमोनमः ॥ ३१ ॥ नेतिनेतीतिवाक्यैर्याबोध्यतेसकलागमैः ॥ तांसर्वकारणांदेवींसर्वभावेनस
न्नताः ॥ ३२ ॥ इतिसंप्रार्थितादेवीभुवनेशीमहेश्वरी ॥ अनंताक्षिमयंरूपंदर्शयामासपार्वती ॥ ३३ ॥
नीलांजनसमप्रख्यंनीलपद्मायतेक्षणम् ॥ सुकर्कशसमोत्तुंगवृत्तपीनघनस्तनम् ॥ ३४ ॥ बाणंमुष्टिंचकमलं
पुष्पपल्लवमूलकान् ॥ शाकादीन्फलसंयुक्ताननंतरससंयुतान् ॥ ३५ ॥ क्षुत्तृड्जरापहान्हस्तैर्बिभ्रती
चमहाधनुः ॥ सर्वसौंदर्यसारंतद्रूपंलावण्यशोभितम् ॥ ३६ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंकरुणारससागरम् ॥
दर्शयित्वाजगद्धात्रीसानंतनयनोद्भवा ॥ ३७ ॥ मोचयामासलोकेषुवारिधाराःसहस्रशः ॥ नवरात्रंमहा
वृष्टिरभून्नेत्रोद्भवैर्जलैः ॥ ३८ ॥ दुःखितान्वीक्ष्यसकलान्नेत्राश्रूणिविमुञ्चती ॥ तर्पितास्तेनतेलोकाओष
धयःसकलाअपि ॥३९॥ नदीनदप्रवाहास्तैर्जलैःसमभवन्नृप ॥ निलीयसंस्थिताःपूर्वंसुरास्तेनिर्गताबहिः
॥ ४० ॥ मिलित्वासुराविप्रादेवींसमभितुष्टुवुः ॥ नमोवेदांतवेद्येतेनमोब्रह्मस्वरूपिणि ॥ ४१ ॥
स्वमाययासर्वजगद्विधात्र्यैतेनमोनमः ॥ भक्तकल्पद्रुमेदेविभक्तार्थंदेहधारिणि ॥ ४२ ॥ नित्यतृप्तेनिरु
पमेभुवनेश्वरितेनमः ॥ ४३ ॥ त्वयायतोधृतंदेविशताक्षीत्वंततोभव ॥ क्षुधयापीडितामातःस्तोतुंशक्ति
र्नचाऽस्तिनः ॥ ४४ ॥ कृपांकुरुमहेशानिवेदानप्याहरांबिके ॥ व्यासउवाच ॥ इतितेषां वचःश्रु
त्वाशाकान्स्वकरसंस्थितान् ॥ ४५ ॥ स्वादूनिफलमूलानिभक्षणार्थंददौशिवा ॥ नानाविधानिचा
न्नानिपशुभोज्यानियानिच ॥ ४६ ॥ काम्यानंतरसैर्युक्तान्यानवीनोद्भवंददौ ॥ शाकंभरीतिनामाऽपित

द्दिनात्समभून्नृप ॥ ४७ ॥ ततःकोलाहलेजातेदूतवाक्येनबोधितः ॥ससैन्यःसायुधोयोद्धुं दुर्गमाख्योसुरो
ययौ ॥ ४८ ॥ सहस्राक्षौहिणीयुक्तःशरान्मुंचंस्त्वरान्वितः ॥ रुरोधदेवसैन्यंतद्यद्देव्यग्रेस्थितंपुरा
॥ ४९ ॥ तथाविप्रगणंचैवरोधयामाससर्वतः ॥ ततःकिलकिलाशब्दःसमभूद्देवमंडले ॥ ५० ॥
त्राहित्राहीतिवाक्यानिप्रोचुःसर्वेद्विजामराः ॥ ततस्तेजोमयंचक्रंदेवानांपरितःशिवा ॥ ५१ ॥ चकाररक्ष
णार्थायस्वयंतस्माद्बहिःस्थिता ॥ ततःसमभवद्युद्धंदेव्यादैत्यस्यचोभयोः ॥ ५२ ॥ शरवर्षसमाच्छन्नसूर्य
मंडलमद्भुतम्॥परस्परशरोद्घर्षसमुद्भूताग्निसुप्रभम्॥५३॥कठोरज्याटणत्कारबधिरीकृतदिक्तटम्॥ततोदे
वीशरीरात्तुनिर्गतास्तीव्रशक्तयः॥५४॥कालिकातारिणीबालात्रिपुराभैरवीरमा ॥बगलाचैवमातंगीतथात्रि
पुरसुन्दरी॥५५॥कामाक्षीतुलजादेवीजंभिनीमोहिनीतथा ॥ छिन्नमस्तागुह्यकालीदशसाहस्रबाहुका॥५६॥
द्वात्रिंशच्छक्तयश्चाऽन्याश्चतुष्षष्टिमिताःपराः॥ असंख्यातास्ततोदेव्यःसमुद्भूतास्तुसायुधाः॥५७॥ मृदंग
शंखवीणादिनादितंसंगरस्थलम् ॥ शक्तिभिर्दैत्यसैन्येतुनाशितेऽक्षौहिणीशते॥५८॥ अग्रेसरःसमभवद्दु
र्गमोवाहिनीपतिः ॥ शक्तिभिःसहयुद्धंचचकारप्रथमंरिपुः ॥ ५९ ॥ महद्युद्धंसमभवद्यत्राऽभूद्रक्तवाहि
नी ॥ अक्षौहिण्यस्तुताःसर्वाविनष्टादशभिर्दिनैः ॥ ६० ॥ ततएकादशेप्राप्तेदिनेपरमदारुणे ॥ रक्तमाल्यां
बरधरोरक्तगंधानुलेपनः ॥ ६१ ॥ कृत्वोत्सवंमहांतंतुयुद्धायरथसंस्थितः ॥ संरंभेणैवमहताशक्तीःसर्वा
विजित्यच ॥ ६२ ॥ महादेवीरथाग्रेतुस्वरथंसुन्यवेशयत् ॥ ततोऽभवन्महद्युद्धंदेव्यादैत्यस्यचोभयोः
॥ ६३ ॥ प्रहरद्वयपर्यंतंहृदयत्रासकारकम् ॥ ततःपंचदशाऽत्युग्रबाणान्देवीमुमोचह ॥ ६४ ॥ चतुर्भिश्च
तुरोवाहान्बाणेनैकेनसारथिम् ॥ द्वाभ्यांनेत्रेभुजौद्वाभ्यांध्वजमेकेनपत्रिणा ॥ ६५ ॥ पंचभिर्हृदयंतस्य
विव्याधजगदंबिका ॥ ततोवमन्सरुधिरंममारपुरईशितुः ॥ ६६ ॥ तस्यतेजस्तुनिर्गत्यदेवीरूपेविवेशह ॥
हतेतस्मिन्महावीर्येशांतमासीज्जगत्त्रयम् ॥ ६७ ॥ ततोब्रह्मादयःसर्वेतुष्टुवुर्जगदंबिकाम् ॥ पुरस्कृत्यह

रीशानौभक्त्यागद्गदयागिरा ॥ ६८ ॥ देवाऊचुः ॥ जगद्भ्रमविवर्तैककारणेपरमेश्वरि ॥ नमःशाकंभ
रिशिवेनमस्तेशतलोचने ॥ ६९ ॥ सर्वोपनिषदुद्घुष्टेदुर्गमासुरनाशिनि ॥ नमोमायेश्वरिशिवेपंचकोशां
तरस्थिते ॥ ७० ॥ चेतसानिर्विकल्पेनयांध्यायंतिमुनीश्वराः ॥ प्रणवार्थस्वरूपांतांभजामोभुवनेश्वरीम्
॥ ७१ ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडजननींदिव्यविग्रहाम् ॥ ब्रह्मविष्ण्वादिजननींसर्वभावैर्नतावयम् ॥ ७२ ॥
कःकुर्यात्पामरान्दृष्ट्वारादनंसकलेश्वरः ॥ सदयांपरमेशानींशताक्षींमातरंविना ॥ ७३ ॥ व्यासउवाच ॥
इतिस्तुतासुरैर्देवीब्रह्मविष्ण्वादिभिर्वरैः ॥ पूजिताविविधैर्द्रव्यैःसंतुष्टाऽभूच्चतत्क्षणे ॥ ७४ ॥ प्रसन्ना
सातदादेवीवेदानाहृत्यसाददौ ॥ ब्राह्मणेभ्योविशेषेणप्रोवाचपिकभाषिणी ॥ ७५ ॥ ममेयंतनुरुत्कृष्टापाल
नीयाविशेषतः ॥ ययाविनाऽनर्थएवजातोदृष्टोऽधुनैवहि ॥ ७६ ॥ पूज्याऽहंसर्वदासेव्यायुष्माभिःसर्व
दैवहि ॥ नाऽतःपरतरंकिंचित्कल्याणायोपदिश्यते ॥ ७७ ॥ पठनीयंममैतद्धिमाहात्म्यंसर्वदोत्तमम् ॥
तेनतुष्टाभविष्यामिहरिष्यामितथाऽऽपदः ॥ ७८ ॥ दुर्गमासुरहंत्रीत्वाद्दुर्गेतिममनामयः ॥ गृह्णातिच
शताक्षीतिमायांभित्त्वाव्रजत्यसौ ॥ ७९ ॥ किमुक्तेनाऽत्रबहुनासारंवक्ष्यामितत्त्वतः ॥ संसेव्याऽहंसदा
देवाःसर्वैरपिसुरासुरैः ॥ ८० ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्हितादेवीदेवानांचैवपश्यताम् ॥ संतोषंजनयं
त्येवंसच्चिदानंदरूपिणी ॥ ८१ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंरहस्यंपरमंमहत् ॥ गोपनीयंप्रयत्नेनसर्वक
ल्याणकारकम् ॥ ८२ ॥ यइमंशृणुयान्नित्यमध्यायंभक्तितत्परः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिदे
वीलोकेमहीयते ॥ ८३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेम० सप्तमस्कंधेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

व्यासउवाच ॥ इत्येवंसूर्यवंश्यानांराज्ञांचरितमुत्तमम् ॥ सोमवंशोद्भवानांचवर्णनीयंमया
कियत् ॥ १ ॥ पराशक्तिप्रसादेनमहत्त्वंप्रतिपेदिरे ॥ राजन्सुनिश्चितंविद्धिपराशक्तिप्रसादतः ॥ २ ॥

यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वंश्रीमदूर्जितमेववा ॥ तत्तदेवावगच्छत्वंपराशक्त्यंशसंभवम् ॥ ३ ॥ एतेचाऽन्येचरा
जानःपराशक्तेरुपासकाः ॥ संसारतरुमूलस्यकुठाराअभवन्नृप ॥ ४ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसंसेव्याभुवने
श्वरी ॥ पलालमिवधान्यार्थीत्यजेदन्यमशेषतः ॥ ५ ॥ आमथ्यवेददुग्धाब्धिप्राप्तंरत्नंमयानृप ॥ परा
शक्तिपदांभोजंकृतकृत्योऽस्म्यहंततः ॥ ६ ॥ पंचब्रह्मासनारूढानाऽस्त्यन्याकाऽपिदेवता ॥ ततएवमहा
देव्यापंचब्रह्मासनंकृतम् ॥ ७ ॥ पंचभ्यस्त्वधिकंवस्तुवेदेव्यक्तमितीर्यते ॥ यस्मिन्नोतंचप्रोतंचसैवश्री
भुवनेश्वरी ॥ ८ ॥ तामविज्ञायराजेंद्रनैवमुक्तोभवेन्नरः ॥ यदाचर्मवदाकाशंवेष्टयिष्यंतिमानवाः ॥ ९ ॥
तदाशिवामविज्ञायदुःखस्यांतोभविष्यति ॥ अतएवश्रुतौप्राहुःश्वेताश्वतरशाखिनः ॥ १० ॥ तेध्यानयो
गानुगताअपश्यन्देवात्मशक्तिस्वगुणानगूढाम् ॥ ११ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनजन्मसाफल्यहेतवे ॥ लज्ज
यावाभयेनाऽपिभक्त्यावाप्रेमयुक्तया ॥ सर्वसंगंपरित्यज्यमनोहृदिनिरुध्यच ॥ १२ ॥ तन्निष्ठस्तत्परोभू
यादितिवेदान्तडिंडिमः ॥ येनकेनमिषेणाऽपिस्वपंस्तिष्ठन्व्रजन्नपि ॥ १३ ॥ कीर्तयेत्सततंदेवींसवैमुच्ये
तबंधनात् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनभजराजन्महेश्वरीम् ॥ १४ ॥ विराड्रूपांसूत्ररूपांतथांतर्यामिरूपिणीम्॥
सोपानक्रमतःपूर्वंततःशुद्धेतुचेतसि ॥ १५ ॥ सच्चिदानंदलक्ष्यार्थरूपांतांब्रह्मरूपिणीम् ॥ आराधयप
रांशक्तिंप्रपंचोल्लासवर्जिताम् ॥ १६ ॥ तस्यांचित्तलयोयःसतस्याआराधनंस्मृतम् ॥ राजन्नाज्ञांपराश
क्तिभक्तानांचरितंमया ॥ १७ ॥ धार्मिकाणांसूर्यसोमवंशजानांमनस्विनाम् ॥ पावनंकीर्तिदंधर्मबुद्धिदंस
द्गतिप्रदम् ॥ १८ ॥ कथितंपुण्यदंपश्चात्किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ जनमेजयउवाच ॥ गौरीलक्ष्मीसर
स्वत्योदत्ताःपूर्वंपरांबया ॥ १९ ॥ हरायहरयेतद्वन्नाभिपद्मोद्भवायच ॥ तुषाराद्रेश्चदक्षस्यगौरीकन्ये
तिविश्रुतम् ॥ २० ॥ क्षीरोदधेश्चकन्येतिमहालक्ष्मीरितिस्मृतम् ॥ मूलदेव्युद्भवानांचकथंकन्यात्वमन्य
योः ॥ २१ ॥ असंभाव्यमिदंभातिसंशयोऽत्रमहामुने ॥ छिंधिज्ञानासिनातंत्वंसंशयच्छेदतत्परः ॥ २२ ॥

व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिरहस्यंपरमाद्भुतम् ॥ देवीभक्तस्यतेकिंचिदवाच्यंनहिविद्यते
॥ २३ ॥ देवीत्रयंयदादेवत्रयायादात्परांबिका ॥ तदाप्रभृतितेदेवाःसृष्टिकार्याणिचक्रिरे ॥ २४ ॥
कस्मिंश्चित्समयेराजन्दैत्याहालाहलाभिधाः ॥ महापराक्रमाजातास्त्रैलोक्यंतैर्जितंक्षणात् ॥ २५ ॥
ब्रह्मणोवरदानेनदर्पितारजताचलम् ॥ रुरुधुर्निजसेनाभिस्तथावैकुण्ठमेवच ॥ २६ ॥ कामारिःकैटभारि
श्चयुद्धोद्योगंचचक्रतुः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणामभूद्युद्धंमहोत्कटम् ॥ २७ ॥ हाहाकारोमहानासीद्देवदा
नवसेनयोः ॥ महताऽथप्रयत्नेनताभ्यांतेदानवाहताः ॥ २८ ॥ अभिमानंतयोर्ज्ञात्वाच्छलहास्यंचचक्र
तुः ॥ महालक्ष्मीश्चगौरीचहास्यंदृष्ट्वातयोस्तुतौ ॥ ३० ॥ देवावतीवसंक्रुद्धौमोहितावादिमायया ॥
दुरुत्तरंचददतुरवमानपुरःसरम् ॥ ३१ ॥ ततस्तेदेवतेतस्मिन्क्षणेत्यक्त्वातुतौपुनः ॥ अंतर्हितेचाऽभव
तांहाहाकारस्तदाह्यभूत् ॥ ३२ ॥ निस्तेजस्कौचनिःशक्तीविक्षिप्तौचविचेतनौ ॥ अवमानात्तयोःशक्त्यो
र्जातौहरिहरौतदा ॥ ३३ ॥ ब्रह्माचिंतातुरोजातःकिमेतत्समुपस्थितम् ॥ प्रधानौदेवतामध्येकथंकार्या
क्षमावमू ॥ ३४ ॥ अकाण्डेकिंनिमित्तेनसंकटंसमुपस्थितम् ॥ प्रलयोभवितांकिवाजगतोऽस्यनिरागसः
॥ ३५ ॥ निमित्तंनैवजानेऽहंकथंकार्याप्रतिक्रिया ॥ इतिचिन्तातुरोऽत्यर्थंदध्यौमीलितलोचनः ॥ ३६ ॥
पराशक्तिप्रकोपात्तुजातमेतदितिस्मह ॥ जानंस्तदासावधानःपद्मजोभून्नृपोत्तम ॥ ३७ ॥ तस्तयोश्चय
त्कार्यंस्वयमेवाऽकरोत्तदा ॥ स्वशक्तेश्चप्रभावेणकियत्कालंतपोनिधिः ॥ ३८ ॥ ततस्तयोस्तुस्वस्त्य
र्थंमन्वादीन्स्वसुतानथ ॥ आह्वयामासधर्मात्मासनकादींश्चसत्वरः ॥ ३९ ॥ उवाचवचनंतेभ्यःसन्नते
भ्यस्तपोनिधिः ॥ कार्यासक्तोऽहमधुनातपःकर्तुंनचक्षमः ॥ ४० ॥ पराशक्तेस्तुतोषार्थंजगद्धारयुतोऽ
स्म्यहम् ॥ शिवविष्णूचविक्षिप्तौपराशक्तिप्रकोपतः ॥ ४१ ॥ तस्मात्तांपरमांशक्तिंयूयंसंतोषयंत्वथ ॥
अत्यद्भुतंतपःकृत्वाभक्त्यापरमयायुताः ॥ ४२ ॥ यथातौपूर्ववृत्तौचस्यातांशक्तियुतावपि ॥ तथाकुरुत

मत्पुत्रायशोवृद्धिर्भवेद्धि वः ॥ ४३ ॥ कुलेयस्यभवेज्जन्मतयोःशक्त्योस्तुतत्कुलम् ॥ पावयेज्जगतींसर्वां कृतंकृत्यंस्वयंभवेत् ॥ ४४ ॥ व्यासउवाच ॥ पितामहवचःश्रुत्वागताःसर्वेवनांतरे ॥ शिराधयिषवःसर्वे दक्षाद्याविमलांतराः ॥ ४५ ॥

इतिश्रीदे०म०स०एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

व्यासउवाच ॥ ततस्तेतुवनोद्देशेहिमाचलतटाश्रयाः ॥ मायाबीजजपासक्तास्तपश्चेरुःसमाहिताः ॥ १ ॥ ध्यायतांपरमांशक्तिलक्षवर्षाण्यभून्नृप ॥ ततःप्रसन्नादेवीसाप्रत्यक्षंदर्शनंददौ ॥ २ ॥ पाशांकुशवराभीतिचतुर्बाहुस्त्रिलोचना ॥ करुणारससंपूर्णासच्चिदानंदरूपिणी ॥ ३ ॥ दृष्ट्वातांसर्वजननींतुष्टुवुर्मुनयोऽमलाः ॥ नमस्तेविश्वरूपायैवैश्वानरसुमूर्तये ॥ ४ ॥ नमस्तैजसरूपायैसूत्रात्मवपुषेनमः ॥ यस्मिन्सर्वेलिंगदेहाश्रोतप्रोताव्यवस्थिताः ॥ ५ ॥ नमःप्राज्ञस्वरूपायैनमोव्याकृतमूर्तये ॥ नमःप्रत्यक्स्वरूपायैनमस्तेब्रह्ममूर्तये ॥ ६ ॥ नमस्तेसर्वरूपायैसर्वलक्ष्यात्ममूर्तये ॥ इतिस्तुत्वाजगद्धात्रींभक्तिगद्गदयागिरा ॥ ७ ॥ प्रणेमुश्चरणांभोजंदक्षाद्यामुनयोऽमलाः ॥ ततःप्रसन्नासादेवीप्रोवाचपिकभाषिणी ॥ ८ ॥ वरंब्रूत महाभागावरदाऽहंसदामता ॥ तस्यास्तुवचनंश्रुत्वाहरविष्णवोस्तनोःशमम् ॥ ९ ॥ तयोस्तच्छक्तिलाभंचवव्रिरेनृपसत्तम ॥ दक्षोऽथपुनरप्याहजन्मदेविकुलेमम ॥ १० ॥ भवेत्तवांबयेनाऽहंकृतकृत्योभवेइति ॥ जपंध्यानंतथापूजांस्थानानिविविधानिच ॥ ११ ॥ वदमेपरमेशानिस्वमुखेनैवकेवलम् ॥ देव्युवाच ॥ मच्छक्त्योरवमानाच्चजातावस्थातयोर्द्वयोः ॥ १२ ॥ नैतादृशःप्रकर्तव्योमेऽपराधःकदाचन ॥ अधुनामत्कृपालेशाच्छरीरेस्वस्थतातयोः ॥ १३ ॥ भविष्यतिचतेशक्तीत्वद्गृहेक्षीरसागरे ॥ जनिष्यतस्तत्रताभ्यांप्राप्स्यतःप्रेरितेमया ॥ १४ ॥ मायाबीजंहिमंत्रोमेमुख्यःप्रियकरःसदा ॥ ध्यानंविराट्स्वरूपंमेऽथवात्वत्पुरतःस्थितम् ॥ १५ ॥ सच्चिदानंदरूपंवास्थानंसर्वंजगन्मम ॥ युष्माभिःसर्वदाचाऽहंपूज्याध्येयाचस

वदा ॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीमणिद्वीपाधिवासिनी ॥ दक्षाद्यामुनयःसर्वेब्रह्माणंपुन
राययुः ॥ १७ ॥ ब्रह्मणेसर्ववृत्तांतंकथयामासुरादरात् ॥ हरोहरिश्चस्वस्थौतौस्वस्वकार्यक्षमौनृप ॥१८॥
जातौपरांबाकृपयागर्वेणरहितौतदा ॥ कदाचिदथकालेतुमहःशाक्तमवातरत् ॥ १९ ॥ दक्षगेहेमहाराज
त्रैलोक्येप्युत्सवोऽभवत् ॥ देवाःप्रमुदिताःसर्वेपुष्पवृष्टिंचचक्रिरे ॥ २० ॥ नेदुर्दुंदुभयःस्वर्गेकरकोणाह
तानृप ॥ मनांस्यासन्प्रसन्नानिसाधूनाममलात्मनाम् ॥ २१ ॥ सरितोमार्गवाहिन्यःसुप्रभोभूद्दिवाकरः ॥
मंगलायांतुजातायांजातंसर्वत्रमंगलम् ॥ २२ ॥ तस्यानामसतींचक्रेसत्यत्वात्परसंविदः ॥ ददौपुनःशिवा
याऽथतस्यशक्तिस्तुयाभवत् ॥ २३ ॥ सापुनर्ज्वलनेदग्धादैवयोगान्मनोर्नृप ॥ जनमेजयउवाच ॥ अनर्थ
करमेतत्तेश्रावितंवचनंमुने ॥ २४ ॥ एतादृशंमहद्वस्तुकथंदग्धंहुताशने ॥ यन्नामस्मरणान्नृणांसंसारा
ग्निभयंनहि ॥ २५ ॥ केनकर्मविपाकेनमनोर्दग्धंतदेवहि ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्पुरावृत्तंसतीदाहस्य
कारणम् ॥ २६ ॥ कदाचिदथदुर्वासागतोजांबूनदेश्वरीम् ॥ ददर्शदेवींतत्राऽसौमायाबीजंजजापसः
॥ २७ ॥ ततःप्रसन्नादेवेशीनिजकंठगतांस्रजम् ॥ भ्रमद्भ्रमरसंसक्तांमकरंदमदाकुलाम् ॥ २८ ॥ ददौप्रसा
दभूतांतांजग्राहशिरसामुनिः ॥ ततोनिर्गत्यतरसाव्योममार्गेणतापसः ॥ २९ ॥ आजगामसयत्राऽऽस्ते
दक्षःसाक्षात्सतीपिता ॥ संदर्शनार्थमंबायाननामचसतीपदे ॥ ३० ॥ पृष्टोदक्षेणसमुनिर्मालाकस्याऽ
स्त्यलौकिकी ॥ कथंलब्धात्वयानाथदुर्लभाभुविमानवैः ॥ ३१ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यप्रोवाचाऽश्रुयुते
क्षणः ॥ देव्याःप्रसादमतुलंप्रेमगद्गदितांतरः ॥ ३२ ॥ प्रार्थयामासतांमालांतंमुनिंससतीपिता ॥ अदेयं
शक्तिभक्तायनास्तित्रैलोक्यमंडले ॥ ३३ ॥ इतिबुद्ध्यातुतांमालांमनवेससमर्पयत् ॥ गृहीताशिरसामाला
मनुनानिजमंदिरे ॥ ३४ ॥ स्थापिताशयनंयत्रदंपत्योरतिसुंदरम् ॥ पशुकर्मरतोरात्रौमालागंधेनमोदितः
॥ ३५ ॥ अभवत्समहीपालस्तेनपापेनशंकरे ॥ शिवेद्वेषमतिर्जातोदेव्यांसत्यांतथानृप ॥ ३६ ॥ राजंस्तेना

ऽपराधेनतज्जन्योदेहएवच ॥ सत्यायोगाग्निनादग्धःसतीधर्मदिदृक्षया ॥ ३७ ॥ पुनश्चहिमवत्पृष्ठेप्रादु
रासीत्तुतन्महः ॥ जनमेजयउवाच ॥ दह्यमानेसतीदेहेजातेकिमकरोच्छिवः ॥ ३८ ॥ प्राणाधिकासतीत
स्यतद्वियोगेनकातरः ॥ व्यासउवाच ॥ ततःपरंतुयज्जातंमयावक्तुंनशक्यते ॥ ३९ ॥ त्रैलोक्यप्रलयोजातः
शिवकोपाग्निनानृप ॥ वीरभद्रःसमुत्पन्नोभद्रकालीगणान्वितः ॥ ४० ॥ त्रैलोक्यनाशनोद्युक्तोवीरभद्रोय
दाऽभवत् ॥ ब्रह्मादयस्तदादेवाःशंकरंशरणंययुः ॥ ४१ ॥ जातेसर्वस्वनाशेऽपिकरुणानिधिरीश्वरः ॥
अभयंदत्तवांस्तेभ्योबस्तवक्त्रेणतंमनुम् ॥ ४२ ॥ अजीवयन्महात्माऽसौततःखिन्नोमहेश्वरः ॥ यज्ञवाट
मुपागम्यरुरोदभृशदुःखितः ॥ ४३ ॥ अपश्यत्तांसतींवह्नौदह्यमानांतुचित्कलाम् ॥ स्कंधेऽप्यारोपयामा
सहासतीतिवदन्मुहुः ॥ ४४ ॥ बभ्रामभ्रांतचित्तःसन्नानादेशेषुशंकरः ॥ तदाब्रह्मादयोदेवाश्चिंतामापुर
नुत्तमाम् ॥ ४५ ॥ विष्णुस्तुत्वरयातत्रधनुरुद्यम्यमार्गणैः ॥ चिच्छेदावयवान्सत्यास्तत्तत्स्थानेषुतेप
तन् ॥ ४६ ॥ तत्तत्स्थानेषुतत्राऽऽसीन्नानामूर्तिधरोहरः ॥ उवाचचततोदेवान्स्थानेष्वेतेषुयेशिवाम्
॥ ४७ ॥ भजंतिपरयाभक्त्यातेषांकिंचिन्नदुर्लभम् ॥ नित्यंसन्निहितायत्रनिजांगेषुपरांबिका ॥ ४८ ॥
स्थानेष्वेतेषुयेमर्त्याःपुरश्चरणकर्मिणः ॥ तेषांमंत्राःप्रसिध्यंतिमायाबीजंविशेषतः ॥ ४९ ॥ इत्युक्त्वाशं
करस्तेषुस्थानेषुविरहातुरः ॥ कालंनिन्येनृपश्रेष्ठजपध्यानसमाधिभिः ॥ ५० ॥ जनमेजयउवाच ॥ कानि
स्थानानितानिस्युःसिद्धपीठानिचानघ ॥ कतिसंख्यानिनामानिकानितेषांचमेवद ॥ ५१ ॥ तत्रस्थितानां
देवीनांनामानिचकृपाकरः ॥ कृतार्थोऽहंभवेयेनतद्वदाशुमहामुने ॥ ५२ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रव
क्ष्यामिदेवीपीठानिसांप्रतम् ॥ येषांश्रवणमात्रेणपापहीनोभवेन्नरः ॥ ५३ ॥ येषुयेषुचपीठेषूपास्येयंसिद्धि
कांक्षिभिः ॥ भूतिकामैरभिध्येयातानिवक्ष्यामितत्त्वतः ॥ ५४ ॥ वाराणस्यांविशालाक्षीगौरीमुखनिवा
सिनी ॥ क्षेत्रेवैनैमिषारण्येप्रोक्तासालिंगधारिणी ॥ ५५ ॥ प्रयागेललिताप्रोक्ताकामुकीगंधमादने ॥ मान

सेकुमुदाप्रोक्तादक्षिणेचोत्तरेतथा ॥ ५६ ॥ विश्वकामाभगवतीविश्वकामप्रपूरिणी ॥ गोमंतेगोमतीदेवी
मंदरेकामचारिणी ॥ ५७ ॥ मदोत्कटाचैत्ररथेजयंतीहस्तिनापुरे ॥ गौरीप्रोक्ताकान्यकुब्जेरंभातुमलया
चले ॥ ५८ ॥ एकाम्रपीठेसंप्रोक्तादेवीसाकीर्तिमत्यपि ॥ विश्वेविश्वेश्वरींप्राहुःपुरुहूतांचपुष्करे ॥ ५९ ॥
केदारपीठेसंप्रोक्तादेवीसन्मार्गदायिनी ॥ मंदाहिमवतःपृष्ठेगोकर्णेभद्रकर्णिका ॥ ६० ॥ स्थानेश्वरीभवा
नीतुबिल्वकेबिल्वपत्रिका ॥ श्रीशैलेमाधवीप्रोक्ताभद्राभद्रेश्वरेतथा ॥ ६१ ॥ वराहशैलेतुजयाकमला
कमलालये ॥ रुद्राणीरुद्रकोट्यांतुकालीकालंजरेतथा ॥ ६२ ॥ शालग्रामेमहादेवीशिवलिंगेजलप्रिया ॥
महालिंगेतुकपिलामाकोटेमुकुटेश्वरी ॥ ६३ ॥ मायापुर्यांकुमारीस्यात्संतानेललितांबिका ॥ गयायांमंग
लाप्रोक्ताविमलापुरुषोत्तमे ॥ ६४ ॥ उत्पलाक्षीसहस्राक्षेहिरण्याक्षेमहोत्पला ॥ विपाशायाममोघाक्षीपा
डलापुंड्रवर्धने ॥ ६५ ॥ नारायणीसुपार्श्वेतुत्रिकूटेरुद्रसुंदरी ॥ विपुलेविपुलादेवीकल्याणीमलयाचले
॥ ६६ ॥ सह्याद्रावेकवीरातुहरिश्चंद्रेतुचंद्रिका ॥ रमणारामतीर्थेतुयमुनायांमृगावती ॥ ६७ ॥ कोटवी
कोटतीर्थेतुसुगंधामाधवेवने ॥ गोदावर्यांत्रिसंध्यातगंगाद्वारेरतिप्रिया ॥ ६८ ॥ शिवकुण्डेशुभानंदानं
दिनीदेविकातटे ॥ रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेवने ॥ ६९ ॥ देवकीमथुरायांतुपातालेपरमेश्वरी ॥
चित्रकूटेतथासीताविंध्येविंध्याधिवासिनी ॥ ७० ॥ करवीरेमहालक्ष्मीरुमादेवीविनायके ॥ आरोग्यावैद्य
नाथेतुमहाकालेमहेश्वरी ॥ ७१ ॥ अभयेत्युष्णतीर्थेषुनितंबाविंध्यपर्वते ॥ मांडव्येमांडवीनामस्वाहामा
हेश्वरीपुरे ॥ ७२ ॥ छगलण्डेप्रचंडातुचंडिकाऽमरकंटके ॥ सोमेश्वरेवरारोहाप्रभासेपुष्करावती ॥७३॥
देवमातासरस्वत्यांपारावारातटेस्मृता ॥ महालयेमहाभागापयोष्ण्यांपिंगलेश्वरी ॥ ७४ ॥ सिंहिकाकृ
तशौचेतुकार्तिकेत्वतिशांकरी ॥ उत्पलावर्तकेलोलासुभद्राशोणसंगमे ॥ ७५ ॥ मातासिद्धवनेलक्ष्मीरनंगा
भरताश्रमे ॥ जालंधरेविश्वमुखीताराकिष्किंधपर्वते ॥ ७६ ॥ देवदारुवनेपुष्टिर्मेधाकाश्मीरमंडले ॥ भी

मादेवीहिमाद्रौतुतुष्टिर्विश्वेश्वरीतथा ॥ ७७ ॥ कपालमोचनेशुद्धिर्माताकायावरोहणे ॥ शंखोद्धारेधरानाम
मधृतिःपिंडारकेतथा ॥ ७८ ॥ कलातुचंद्रभागायामच्छोदेशिवधारिणी ॥ वेणायाममृतानामवदर्यामुर्व
शीतथा ॥ ७९ ॥ औषधिश्चोत्तरकुरौकुशद्वीपेकुशोदका ॥ मन्मथाहेमकूटेतुकुमुदेसत्यवादिनी ॥ ८० ॥
अश्वत्थेवंदनीयातुनिधिर्वैश्रवणालये ॥ गायत्रीवेदवदनेपार्वतीशिवसन्निधौ ॥ ८१ ॥ देवलोकेतथेंद्राणी
ब्रह्मास्येषुसरस्वती ॥ सूर्यबिंबेप्रभानाममातृणांवैष्णवीमता ॥ ८२ ॥ अरुंधतीसतीनांतुरामासुचतिलो
त्तमा ॥ चित्तेब्रह्मकलानामशक्तिःसर्वशरीरिणाम् ॥ ८३ ॥ इमान्यष्टशतानिस्युःपीठानिजनमेजय ॥ तत्सं
ख्याकास्तदीशान्योदेव्यश्चपरिकीर्तिताः ॥ ८४ ॥ सतीदेव्यंगभूतानिपीठानिकथितानिच ॥ अन्यान्यपि
प्रसंगेनयानिमुख्यानिभूतले ॥ ८५ ॥ यःस्मरेच्छृणुयाद्वापिनामाष्टशतमुत्तमम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोदेवी
लोकंपरंव्रजेत् ॥ ८६ ॥ एतेषुसर्वपीठेषुगच्छेद्यात्राविधानतः ॥ संतर्पयेच्चपित्रादीञ्छ्राद्धादीनिविधा
यच ॥ ८७ ॥ कुर्याच्चमहतींपूजांभगवत्याविधानतः ॥ क्षमापयेज्जगद्धात्रींजगदंबांमुहुर्मुहुः ॥ ८८ ॥
कृतकृत्यंस्वमात्मानंजानीयाज्जनमेजय ॥ भक्ष्यभोज्यादिभिःसर्वान्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ ८९ ॥ सुवा
सिनीःकुमारीश्चबटुकादींस्तथानृप ॥ तस्मिन्क्षेत्रेस्थितायेतुचांडालाद्याअपिप्रभो ॥ ९० ॥ देवीरूपाः
स्मृताःसर्वेपूजनीयास्ततोहिते ॥ प्रतिग्रहादिकंसर्वंतेषुक्षेत्रेषुवर्जयेत् ॥ ९१ ॥ यथाशक्तिपुरश्चर्यांकुर्या
न्मंत्रस्यसत्तमः ॥ मायाबीजेनदेवेशींतत्तत्पीठाधिवासिनीम् ॥ ९२ ॥ पूजयेदनिशंराजन्पुरश्चरणकृद्भ
वेत् ॥ वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदेवीभक्तिपरोनरः ॥ ९३ ॥ यएवंकुरुतेयात्रांश्रीदेव्याःप्रीतमानसः ॥ सहस्रकल्प
पर्यंतंब्रह्मलोकेमहत्तरे ॥ ९४ ॥ वसंतिपितरस्तस्यसोऽपिदेवीपुरेतथा ॥ अंतेलब्ध्वापरंज्ञानंभवेन्मुक्तो
भवांबुधेः ॥ ९५ ॥ नामाष्टशतजापेनबहवःसिद्धतांगताः ॥ यत्रैतल्लिखितंसाक्षात्पुस्तकेवापितिष्ठति
॥ ९६ ॥ ग्रहमारीभयादीनितत्रनैवभवंतिहि ॥ सौभाग्यंवर्धतेनित्यंयथापर्वणिवारिधिः ॥ ९७ ॥ नतस्य

दुर्लभंकिंचिन्नामाष्टशतजापिनः ॥ कृतकृत्योभवेन्नूनंदेवीभक्तिपरायणः ॥ ९८ ॥ नमंतिदेवतास्तंवैदेवीरूपोहिसस्मृतः ॥ सर्वथापूज्यतेदेवैःकिंपुनर्मनुजोत्तमैः ॥ ९९ ॥ श्राद्धकालेपठेदेतन्नामाष्टशतमुत्तमम् ॥ तृप्तास्तत्पितरःसर्वेप्रयांतिपरमांगतिम् ॥ १०० ॥ इमानिमुक्तिक्षेत्राणिसाक्षात्संविन्मयानिच ॥ सिद्धपीठानिराजेंद्रसंश्रयेन्मतिमान्नरः ॥ १०१ ॥ पृष्टंयत्तत्त्वयाराजन्नुक्तंसर्वंमहेशितुः ॥ रहस्यातिरहस्यंचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १०२ ॥

इति श्रीदे० म० सप्तमस्कंधे त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

जनमेजयउवाच ॥ धराधराधीशमौलावाविरासीत्परंमहः ॥ यदुक्तंभवतापूर्वंविस्तरात्तद्वदस्वमे ॥ १ ॥ कोविरज्येतमतिमान्पिबञ्छक्तिकथामृतम् ॥ सुधांतुपिबतांमृत्युःसनैतच्छृण्वतोभवेत् ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ धन्योसिकृतकृत्योऽसिशिक्षितोऽसिमहात्मभिः ॥ भाग्यवानसियद्देव्यांनिर्व्याजाभक्तिरस्तिते ॥ ३ ॥ शृणुराजन्पुरावृत्तंसतीदेहेग्निभर्जिते ॥ भ्रांतःशिवस्तुबभ्रामक्वचिद्देशेस्थिरोभवत् ॥ ४ ॥ प्रपंचमानरहितःसमाधिगतमानसः ॥ ध्यायन्देवीस्वरूपंतुकालंनिन्येसआत्मवान् ॥ ५ ॥ सौभाग्यरहितंजातंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ शक्तिहीनंजगत्सर्वंसाब्धिद्वीपंसपर्वतम् ॥ ६ ॥ आनंदःशुष्कतांयातःसर्वेषांहृदयांतरे ॥ उदासीनाःसर्वलोकाश्चिंताजर्जरचेतसः ॥ ७ ॥ सदादुःखोदधौमग्नारोगग्रस्तास्तदाऽभवन् ॥ ग्रहाणांदेवतानांचवैपरीत्येनवर्तनम् ॥ ८ ॥ अधिभूताधिदैवानांसत्यभावान्नृपाऽभवन् ॥ अथाऽस्मिन्नेवकालेतुतारकाख्योमहासुरः ॥ ९ ॥ ब्रह्मदत्तवरोदैत्योऽभवत्त्रैलोक्यनायकः ॥ शिवौरसस्तुयःपुत्रःसतेहंताभविष्यति ॥ १० ॥ इतिकल्पितमृत्युःसदेवदेवैर्महासुरः ॥ शिवौरससुताभावाज्जगर्जचननंदच ॥ ११ ॥ तेनचोपद्रुताःसर्वेस्वस्थानात्प्रच्युताःसुराः ॥ शिवौरससुताभावाच्चिंतामापुर्दुरत्ययाम् ॥ ॥ १२ ॥ नांगनाशंकरस्यास्तिकथंतत्सुतसंभवः ॥

२० : 121
31. 5. 61.

अस्माकंभाग्यहीनानांकथंकार्यंभविष्यति ॥ १३॥ इतिचिंतातुराःसर्वेजग्मुर्वैकुंठमंडले॥शशंसुर्हरिमेकांते
सचोपायंजगादह ॥ १४ ॥ कुतश्चिंततातुराःसर्वेकामकल्पद्रुमाशिवा ॥ जागर्तिभुवनेशानीमणिद्वीपाधि
वासिनी ॥ १५ ॥ अस्माकमनयादेवतदुपेक्षास्तिनान्यथा ॥ शिक्षैवेयंजगन्मात्राकृतास्मच्छिक्षणायच
॥ १६ ॥ लालनेताडनेमातुर्नाकारुण्यंयथार्भके ॥ तद्वदेवजगन्मातुर्नियंत्रागुणदोषयोः ॥ १७ ॥ अपराधो
भवत्येवतनयस्यपदेपदे ॥ कोपरःसहतेलोकेकेवलंमातरंविना ॥ १८ ॥ तस्माद्यूयंपरांबांशरणंयातमा
चिरम् ॥ निर्व्याजयाचित्तवृत्त्यासावःकार्यंविधास्यति ॥ १९ ॥ इत्यादिश्यसुरान्सर्वान्महाविष्णुःस्वजा
यया ॥ संयुतोनिर्जगामाऽशुदेवैःसहसुराधिपः ॥ २० ॥ आजगाममहाशैलंहिमवंतंनगाधिपम् ॥ अभवं
श्चसुरा सर्वेपुरश्चरणकर्मिणः ॥ २१ ॥ अंबायज्ञविधानज्ञाअंबायज्ञंचचक्रिरे ॥ तृतीयादिव्रतान्याशुचक्रुः
सर्वेसुरानृप ॥ २२ ॥ केचित्समाधिनिष्णाताःकेचिन्नामपरायणाः ॥ केचित्सूक्तपराःकेचिन्नामपारायणो
त्सुकाः ॥ २३ ॥ मंत्रपारायणपराःकेचित्कृच्छ्रादिकारिणः ॥ अंतर्यागपराःकेचित्के चन्न्यासपरायणाः
॥ २४ ॥ हृल्लेखयापराशक्तेःपूजांचक्रुरतंद्रिताः ॥ इत्येवंबहुवर्षाणिकालोगाज्जनमेजय ॥२५॥ अकस्मा
च्चैत्रमासीयनवम्यांचभृगोर्दिने ॥ प्रादुर्बभूवपुरतस्तन्महःश्रुतिबोधितम् ॥ २६ ॥ चतुर्दिक्षुचतुर्वेदैर्मूर्ति
मद्भिरभिष्टुतम् ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंचंद्रकोटिसुशीतलम् ॥ २७॥ विद्युत्कोटिसमानाभमरुणंतत्परंमहः ॥
नैवचोर्ध्वंनतिर्यक्चनमध्येपरिजग्रभत् ॥ २८ ॥ आद्यंतरहितंतत्तुनहस्ताद्यंगसंयुतम् ॥ नचस्त्रीरूपम
थवानपुंरूपमथोभयम् ॥ २९ ॥ दीप्त्यापिधानंनेत्राणांतेषामासीन्महीपते ॥ पुनश्चधैर्यमालंब्ययावत्तेद
ददृशु सुराः ॥ ३० ॥ तावत्तदेवस्त्रीरूपेणाऽभाद्दिव्यंमनोहरम् ॥ अतीवरमणीयांगींकुमारींनवयौवनाम्
॥ ३१ ॥ उद्यत्पीनकुचद्वंद्वनिंदितांभोजकुड्मलाम् ॥ रणत्किंकिणिकाजालसिंजन्मंजीरमेखलाम् ॥ ३२ ॥
कनकांगदकेयूरग्रैवेयकविभूषिताम् ॥ अनर्घ्यमणिसंभिन्नगलबंधविराजिताम् ॥ ३३ ॥ तनुकेतकसं

राजन्नीलभ्रमरकुंतलाम् ॥ नितंबबिंबसुभगांरोमराजिविराजिताम् ॥ ३४ ॥ कर्पूरशकलोन्मिश्रतांबूल
पूरिताननाम् ॥ कनत्कनकताटंकविटंकवदनांबुजाम् ॥ ३५ ॥ अष्टमीचंद्रबिंबाभललाटामायतभ्रुवम् ॥
रक्तारविंदनयनामुन्नसांमधुराधराम् ॥ ३६ ॥ कुंदकुड्मलदंताग्रांमुक्ताहारविराजिताम् ॥ रत्नसंभिन्न
मुकुटांचंद्ररेखावतंसिनीम् ॥ ३७ ॥ मल्लिकामालतामालाकेशपाशविराजिताम् ॥ काश्मीरबिंदुनिटि
लांनेत्रत्रयविलासिनीम् ॥ ३८ ॥ पाशांकुशवराभीतिचतुर्बाहुंत्रिलोचनाम् ॥ रक्तवस्त्रपरीधानांदाडिमी
कुसुमप्रभाम् ॥ ३९ ॥ सर्वशृङ्गारवेषाढ्यांसर्वदेवनमस्कृताम् ॥ सर्वाशापूरिकांसर्वमातरंसर्वमोहिनीम्
॥ ४० ॥ प्रसादसुमुखीमंबांमंदस्मितमुखांबुजाम् ॥ अव्याजकरुणामूर्तिंददृशुःपुरतःसुराः ॥४१॥ दृष्ट्वा
तांकरुणामूर्तिंप्रणेमुःसादरंसुराः ॥ वक्तुंनाशक्नुवन्किंचिद्बाष्पपूरितलोचनाः ॥ ४२ ॥ कथंचि
त्स्थैर्यमालंब्यभक्त्याचानतकंधराः ॥ प्रेमाश्रुपूर्णनयनास्तुष्टुवुर्जगदंबिकाम् ॥ ४३ ॥ देवाऊचुः ॥
नमोदेव्यैमहादेव्यैशिवायैसततंनमः ॥ नमःप्रकृत्यैभद्रायैनियताःप्रणताःस्मताम् ॥ ४४ ॥ तामग्निवर्णां
तपसाज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टाम् ॥ दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्येसुतरसितरसेनमः ॥ ४५ ॥ देवींवा
चमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाःपशवोवदंति ॥ सानोमंद्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ॥ ४६ ॥
कालरात्रींब्रह्मस्तुतांवैष्णवींस्कंदमातरम् ॥ सरस्वतीमदितिंदक्षदुहितरंनमामःपावनांशिवाम् ॥ ४७ ॥
महालक्ष्म्यैचविद्महेसर्वशक्त्यैचधीमहि ॥ तन्नोदेवीप्रचोदयात् ॥ ४८ ॥ नमोविराट्स्वरूपिण्यैनमःसूत्रा
त्ममूर्तये ॥ नमोव्याकृतरूपिण्यैनमःश्रीब्रह्ममूर्तये ॥ ४९ ॥ यदज्ञानाज्जगद्भातिरज्जुसर्पस्रगादिवत् ॥
यज्ज्ञानाल्लयमाप्नोतिनुमस्तांभुवनेश्वरीम् ॥ ५० ॥ नुमस्तत्पदलक्ष्यार्थांचिदेकरसरूपिणीम् ॥ अखंडा
नन्दरूपांतांवेदतात्पर्यभूमिकाम् ॥ ५१ ॥ पंचकोशातिरिक्तांतामवस्थात्रयसाक्षिणीम् ॥ पुनस्त्वंपदल
क्ष्यार्थांप्रत्यगात्मस्वरूपिणीम् ॥ ५२ ॥ नमःप्रणवरूपायैनमोह्रींकारमूर्तये ॥ नानामंत्रात्मिकायैतेकरुणा

यैनमोनमः ॥ ५३ ॥ इतिस्तुतातदादेवैर्मणिद्वीपाधिवासिनी ॥ प्राहवाचामधुरयामत्तकोकिलनिःस्वना
॥ ५४ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ वदंतुविबुधाःकार्यंयदर्थमिहसंगताः ॥ वरदाहंसदाभक्तकामकल्पद्रुमाऽस्मिच
॥ ५५ ॥ तिष्ठंत्यांमयिकाचिंतायुष्माकंभक्तिशालिनाम् ॥ समुद्धरामिमद्भक्तान्दुःखसंसारसागरात् ॥
॥ ५६ ॥ इतिप्रतिज्ञांमेसत्यांजानीथविबुधोत्तमाः ॥ इतिप्रेमाकुलांवाणींश्रुत्वासंतुष्टमानसाः ॥ ५७ ॥
निर्भयानिर्जराराजन्नूचुर्दुःखंस्वकीयकम् ॥ देवाऊचुः ॥ नाऽज्ञातंकिंचिदप्यत्रभवत्याऽस्तिजगत्त्रये
॥ ५८ ॥ सर्वज्ञयासर्वसाक्षिरूपिण्यापरमेश्वरि ॥ तारकेणाऽसुरेन्द्रेणपीडिताःस्मोदिवानिशम् ॥
॥ ५९ ॥ शिवांगजाद्वधस्तस्यनिर्मितोब्रह्मणाशिवे ॥ शिवांगनातुनैवास्तिजानासित्वंमहेश्वरि ॥ ६० ॥
सर्वज्ञपुरतःकिंवावक्तव्यंपामरैर्जनैः ॥ एतदुद्देशतःप्रोक्तमपरंतर्कयांबिके ॥ ६१ ॥ सर्वदाचरणांभोजेभ
क्तिःस्यात्तवनिश्चला ॥ प्रार्थनीयमिदंमुख्यमपरंदेहहेतवे ॥ ६२ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वाप्रोवाचपरमेश्वरी ॥
ममशक्तिस्तुयागौरीभविष्यतिहिमालये ॥ ६३ ॥ शिवायसाप्रदेयास्यात्सावःकार्यंविधास्यति ॥ भक्ति
र्यच्चरणांभोजेभूयाद्युष्माकमादरात् ॥ ६४ ॥ हिमालयोहिमनसामामुपास्तेऽतिभक्तितः ॥ ततस्तस्यगृहे
जन्मममप्रियकरंमतम् ॥ ६५ ॥ व्यासउवाच ॥ हिमालयोऽपितच्छ्रुत्वाऽत्यनुग्रहकरंवचः ॥ बाष्पैःसंरुद्ध
कंठाक्षोमहाराज्ञींवचोऽब्रवीत् ॥ ६६ ॥ महत्तरंतंकुरुषेयस्यानुग्राहमिच्छसि ॥ नोचेत्काहंजडःस्थाणुः
क्वत्वंसच्चित्स्वरूपिणी ॥ ६७ ॥ असंभाव्यंजन्मशतैस्त्वत्पितृत्वंममाऽनघे ॥ अश्वमेधादिपुण्यैर्वापुण्यैर्वा
तत्समाधिजैः ॥ ६८ ॥ अद्यप्रपंचेकीर्तिःस्याज्जगन्मातासुताऽभवत् ॥ अहोहिमालयस्यास्यधन्योसौभा
ग्यवानिति ॥ ६९ ॥ यस्यास्तुजठरेसंतिब्रह्मांडानांचकोटयः ॥ सैवयस्यसुताजाताकोवास्यात्तत्समो
भुवि ॥ ७० ॥ नजानेम्मत्पितॄणांकिंस्थानंस्यान्निर्मितंपरम् ॥ एतादृशानांवासाययेषांवंशेस्तिमादृशः
॥ ७१ ॥ इदंयथाचदत्तंमेकृपयाप्रेमपूर्णया ॥ सर्ववेदांतसिद्धंचत्वद्रूपंब्रूहिमेतथा ॥ ७२ ॥ योगंचभक्ति

सहितंज्ञानंचश्रुतिसंमतम् ॥ वदस्वपरमेशानित्वमेवाहंयतोभवेः ॥ ७३ ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचः श्रुत्वाप्रसन्नमुखपंकजा ॥ वक्तुमारभतांवासारहस्यंश्रुतिगूहितम् ॥ ७४ ॥

इतिश्रीदे०भ० सप्तमस्कंधे देवीगीतायामेकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥ शृण्वंतुनिर्जराःसर्वेव्याहरंत्यावचोमम ॥ यस्यश्रवणमात्रेणमद्रूपत्वंप्रपद्यते ॥ १ ॥ अहमेवाऽऽसपूर्वंतुनान्यत्किंचिन्नगाधिप ॥ तदात्मरूपंचित्संवित्परब्रह्मैकनामकम् ॥२॥ अप्रतर्क्यमनिर्देश्यमनौपम्यमनामयम् ॥ तस्यकाचित्स्वतःसिद्धाशक्तिर्मायेतिविश्रुता ॥३॥ नसतीसानाऽसती नोभयात्माविरोधतः ॥ एतद्विलक्षणाकाचिद्वस्तुभूताऽस्तिसर्वदा ॥४॥ पावकस्योष्णतेवेयमुष्णांशोरिवदीधितिः ॥ चंद्रस्यचंद्रिकेवेयंममेयंसहजाध्रुवा ॥५॥ तस्यांकर्माणिजीवानांजीवाःकालाश्चसंचरे ॥ अभेदेनविलीनाःस्युःसुषुप्तौव्यवहारवत् ॥ ६ ॥ स्वशक्तेश्चसमायोगादहंबीजात्मतांगता ॥ स्वाधारावरणात्तस्यादोषत्वंचसमागतम् ॥ ७ ॥ चैतन्यस्यसमायोगान्निमित्तत्वंचकथ्यते ॥ प्रपंचपरिणामाच्चसमवायित्वमुच्यते ॥ ८ ॥ केचित्तांतपइत्याहुस्तमःकेचिज्जडंपरे ॥ ज्ञानंमायांप्रधानंचप्रकृतिंशक्तिमप्यजाम् ॥ ९ ॥ विमर्शइतितांप्राहुःशैवशास्त्रविशारदाः ॥ अविद्यामितरेप्राहुर्वेदतत्त्वार्थचिंतकाः ॥१०॥ एवंनानाविधानिस्युर्नामानिनिगमादिषु ॥ तस्याजडत्वंदृश्यत्वाज्ज्ञाननाशात्ततोसती ॥ ११ ॥ चैतन्यस्यनदृश्यत्वंदृश्यत्वेजडमेवतत् ॥ स्वप्रकाशंचचैतन्यंनपरेणप्रकाशितम् ॥ १२ ॥ अनवस्थादोषसत्त्वान्नस्वेनाऽपिप्रकाशितम् ॥ कर्मकर्त्रीविरोधःस्यात्तस्मात्तद्दीपवत्स्वयम् ॥ १३ ॥ प्रकाशमानमन्येषांभासकंविद्धिपर्वत ॥ अतएवचनित्यत्वंसिद्धंसंवित्तनोर्मम ॥ १४ ॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यादौदृश्यस्यव्यभिचारतः ॥ संविदोव्यभिचारश्चनानुभूतोऽस्तिकर्हिचित् ॥ १५ ॥ यदितस्याऽप्यनुभवस्तर्ह्ययंयेनसाक्षिणा ॥ अनुभूतःसएवाऽत्रशिष्टःसंविद्वपुःपुरा ॥ १६ ॥ अतएवचनित्यत्वंप्रोक्तंसच्छास्त्रकोविदैः ॥ आ

नंदरूपताचाऽस्याःपरप्रेमास्पदत्वतः ॥ १७ ॥ मानभूवंहिभूयासमितिप्रेमात्मनिस्थितम् ॥ सर्वस्याऽन्य
स्यमिथ्यात्वादसंगत्वंस्फुटंमम ॥ १८ ॥ अपरिच्छिन्नताप्येवमतएवमतामम ॥ तच्चज्ञानंनात्मधर्मोधर्म
त्वेजडतात्मनः ॥ १९ ॥ ज्ञानस्यजडशेषत्वंनदृष्टंनचसंभवि ॥ चिद्धर्मत्वंतथानास्तिचितश्चिन्नहिवि
द्यते ॥ २० ॥ तस्मादात्मज्ञानरूपः सुखरूपश्चसर्वदा ॥ सत्यःपूर्णोप्यसंगश्चद्वैतजालविवर्जितः ॥२१॥
सपुनःकामकर्मादियुक्तयास्वीयमायया ॥ पूर्वानुभूतसंस्कारात्कालकर्मविपाकतः ॥ २२ ॥ अविवेका
च्चतत्त्वस्यसिसृक्षावान्प्रजायते ॥ अबुद्धिपूर्वःसर्गोऽयंकथितस्तेनगाधिप ॥ २३ ॥ एतद्धियन्मयाप्रो
क्तंममरूपमलौकिकम् ॥ अव्याकृतंतदव्यक्तंमायाशबलमित्यपि ॥ २४ ॥ प्रोच्यतेसर्वशास्त्रेषुसर्वकारण
कारणम् ॥ तत्त्वानामादिभूतं च सच्चिदानंदविग्रहम् २५॥सर्वकर्मघनीभूतमिच्छाज्ञानक्रियाश्रयम्॥ह्रीं
कारमंत्रवाच्यंतदादितत्त्वंतदुच्यते॥२६॥तस्मादाकाशउत्पन्नःशब्दतन्मात्ररूपकः॥भवेत्स्पर्शात्मकोवायुस्ते
जोरूपात्मकंपुनः॥२७॥जलंरसात्मकंपश्चात्ततोगंधात्मिकाधरा॥शब्दैकगुणआकाशोवायुःस्पर्शरवान्वि
तः॥२८॥शब्दस्पर्शरूपगुणंतेजइत्युच्यतेबुधैः॥शब्दस्पर्शरूपरसैरापोवेदगुणाःस्मृताः॥२९॥शब्दस्पर्शरूप
रसगंधैःपंचगुणाधरा ॥ तेभ्योऽभवन्महत्सूत्रंयल्लिंगंपरिचक्षते ॥३०॥ सर्वात्मकंतत्संप्रोक्तंसूक्ष्मदेहोऽय
मात्मनः ॥ अव्यक्तंकारणोदेहःसचोक्तःपूर्वमेवहि ॥ ३१ ॥ यस्मिञ्जगद्बीजरूपंस्थितंलिंगोद्भवोयतः ॥
ततः स्थूलानिभूतानिपंचीकरणमार्गतः ॥ ३२ ॥ पंचसंख्यानिजायंतेतत्प्रकारस्त्वथोच्यते ॥ पूर्वोक्तानि
चभूतानिप्रत्येकंविभजेद्द्विधा ॥३३॥ एकैकंभागमेकस्यचतुर्धाविभजेद्गिरे ॥ स्वस्वेतरद्वितीयांशेयोज
नात्पंचपंचते ॥ ३४ ॥ तत्कार्यंचविराड्देहःस्थूलदेहोऽयमात्मनः ॥ पंचभूतस्थसत्त्वांशैःश्रोत्रादीनांसमु
द्भवः ॥ ३५ ॥ ज्ञानेंद्रियाणांराजेंद्रप्रत्येकंमिलितैस्तुतैः ॥ अंतःकरणमेकंस्यादुवृत्तिभेदाच्चतुर्विधम्
॥ ३६ ॥ यदातुसंकल्पविकल्पकृत्यंतदाभवेत्तन्मनइत्यभिख्यम् ॥ स्याद्बुद्धिसंज्ञंचयदाप्रवेत्तिसुनिश्चितं

संशयहीनरूपम् ॥ ३७ ॥ अनुसंधानरूपंतच्चित्तंचपरिकीर्तितम् ॥ अहंकृत्यात्मवृत्त्यातुतदहंकारतांग
तम् ॥ ३८ ॥ तेषांरजोंशैर्जातानिक्रमात्कर्मेन्द्रियाणिच ॥ प्रत्येकंमिलितैस्तैस्तुप्राणोभवतिपंचधा ॥३९॥
हृदिप्राणोगुदेऽपानोनाभिस्थस्तुसमानकः ॥ कंठदेशेप्युदानःस्याद्व्यानःसर्वशरीरगः ॥ ४० ॥ ज्ञानेंद्रिया
णिपंचैवपंचकर्मेंद्रियाणिच ॥ प्राणादिपञ्चकंचैवधियाचसहितंमनः ॥ ४१ ॥ एतत्सूक्ष्मंशरीरंस्यान्मम
लिंगंयदुच्यते ॥ तत्रयाप्रकृतिःप्रोक्तासाराजन्द्विविधास्मृता ॥ ४२ ॥ सत्त्वात्मिकातुमायास्यादविद्यागु
णमिश्रिता ॥ स्वाश्रयंयातुसंरक्षेत्सामायेतिनिगद्यते ॥ ४३ ॥ तस्यांयत्प्रतिबिंबंस्याद्बिंबभूतस्यचेशितुः ॥
सईश्वरःसमाख्यातःस्वाश्रयज्ञानवान्परः ॥ ४४ ॥ सर्वज्ञःसर्वकर्ताचसर्वानुग्रहकारकः ॥ अविद्यायांतु
यत्किंचित्प्रतिबिंबंनगाधिप ॥ ४५ ॥ तदेवजीवसंज्ञंस्यात्सर्वदुःखाश्रयंपुनः ॥ द्वयोरपीहसंप्रोक्तंदेहत्रय
मविद्यया ॥ ४६ ॥ देहत्रयाभिमानाच्चाप्यभून्नामत्रयंपुनः ॥ प्राज्ञस्तुकारणात्मास्यात्सूक्ष्मदेहीतुतैजसः
॥ ४७ ॥ स्थूलदेहीतुविश्वाख्यस्त्रिविधःपरिकीर्तितः ॥ एवमीशोपिसंप्रोक्तईशसूत्रविराट्पदैः ॥ ४८ ॥
प्रथमोव्यष्टिरूपस्तुसमष्ट्यात्मापरःस्मृतः ॥ सहिसर्वेश्वरःसाक्षाज्जीवानुग्रहकाम्यया ॥ ४९ ॥ करोति
विविधंविश्वंनानाभोगाश्रयंपुनः ॥ मच्छक्तिप्रेरितोनित्यंमयिराजन्प्रकल्पितः ॥ ५० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कन्धेदेवीगीतायांद्वात्रिंशोध्यायः ॥ ३२ ॥

देव्युवाच ॥ मन्मायाशक्तिसंक्लृप्तंजगत्सर्वंचराचरम् ॥ सापिमत्तःपृथङ्मायानास्त्येवपरमा
र्थतः ॥ १ ॥ व्यवहारदृशासेयंविद्यामायेतिविश्रुता ॥ तत्त्वदृष्ट्यातुनास्त्येवतत्त्वमेवास्तिकेवलम् ॥ २ ॥
साऽहंसर्वंजगत्सृष्ट्वातदंतःप्रविशाम्यहम् ॥ मायाकर्मादिसहितागिरेप्राणपुरःसरा ॥३॥ लोकांतरगति
र्नोचेत्कथंस्यादितिहेतुना ॥ यथायथाभवंत्येवमायाभेदास्तथातथा ॥ ४ ॥ उपाधिभेदाद्भिन्नाऽहंघटा
काशादयायथा ॥ उच्चनीचादिवस्तूनिभासयन्भास्करःसदा ॥ ५ ॥ नदुष्यतितथैवाऽहंदोषैर्लिप्ताकदा

पिन ॥ मयिबुद्ध्यादिकर्तृत्वंमध्यस्यैवापरेजनाः ॥ ६ ॥ वदंतिचाऽऽत्माकर्मेतिविमूढानसुबुद्धयः ॥
अज्ञानभेदतस्तद्वन्मायायाभेदतस्तथा ॥ ७ ॥ जीवेश्वरविभागश्चकल्पितोमाययैवतु ॥ घटाकाशमहाका
शविभागःकल्पितोयथा ॥ ८ ॥ तथैवकल्पितोभेदोजीवात्मपरमात्मनोः ॥ यथाजीवबहुत्वंचमाययैवनच
स्वतः ॥ ९ ॥ तथेश्वरबहुत्वंचमाययानस्वभावतः ॥ देहेंद्रियादिसंघातवासनाभेदभेदिता ॥ १० ॥ अवि
द्याजीवभेदस्यहेतुर्नान्यःप्रकीर्तितः ॥ गुणानांवासनाभेदभेदितायाधराधर ॥ ११ ॥ मायासापरभेदस्य
हेतुर्नान्यःकदाचन ॥ मयिसर्वमिदंप्रोतमोतंचधरणीधर ॥ १२ ॥ ईश्वरोऽहंचसूत्रात्माविराडात्माऽहम
स्मिच ॥ ब्रह्माऽहंविष्णुरुद्रौचगौरीब्राह्मीचवैष्णवी ॥ १३ ॥ सूर्योऽहंतारकाश्चाऽहंतारकेशस्तथाऽस्म्य
हम् ॥ पशुपक्षिस्वरूपाऽहंचांडालोऽहंचतस्करः ॥ १४ ॥ व्याधोऽहंक्रूरकर्माऽहंसत्कर्माऽहंमहाजनः ॥
स्त्रीपुन्नपुंसकाकारोऽप्यहमेवनसंशयः ॥ १५ ॥ यच्चकिंचित्क्वचिद्वस्तुदृश्यतेश्रूयतेऽपिवा ॥ अंतर्बहि
श्चतत्सर्वंव्याप्याऽहंसर्वदास्थिता ॥ १६ ॥ नतदस्तिमयात्यक्तंवस्तुकिंचिच्चराचरम् ॥ यद्यस्तिचेत्तच्छू
न्यंस्याद्वंध्यापुत्रोपमंहितत् ॥ १७ ॥ रज्जुर्यथासर्पमालाभेदैरेकाविभातिहि ॥ तथैवेशादिरूपेणभाम्यहं
नात्रसंशयः ॥ १८ ॥ अधिष्ठानातिरेकेणकल्पितंतन्नभासते ॥ तस्मान्मत्सत्तयैवैतत्सत्तावन्नान्यथाभवे
त् ॥ १९ ॥ हिमालय उवाच ॥ यथावदसिदेवेशिसमष्ट्यात्मवपुस्त्विदम् ॥ तथैवद्रष्टुमिच्छामियदिदे
विकृपामयि ॥ २० ॥ व्यासउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासर्वेदेवाःसविष्णवः ॥ ननंदुर्मुदितात्मानःपूज
यंतश्चतद्वचः ॥ २१ ॥ अथदेवमतंज्ञात्वाभक्तकामदुघाशिवा ॥ अदर्शयन्निजंरूपंभक्तकामप्रपूरिणी
॥ २२ ॥ अपश्यंस्तेमहादेव्याविराड्रूपंपरात्परम् ॥ द्यौर्मस्तकंभवेद्यस्यचंद्रसूर्यौचचक्षुषी ॥ २३ ॥
दिशःश्रोत्रेवचोवेदाःप्राणोवायुःप्रकीर्तितः ॥ विश्वंहृदयमित्याहुःपृथिवीजघनंस्मृतम् ॥ २४ ॥ नभस्त
लंनाभिसरोज्योतिश्चक्रमुरःस्थलम् ॥ महर्लोकस्तुग्रीवास्याज्जनोलोकोमुखंस्मृतम् ॥ २५ ॥ तपोलोको

रराटिस्तुसत्यलोकादधःस्थितः ॥ इंद्रादयोबाहव स्युःशब्दःश्रोत्रंमहेशितुः ॥ २६ ॥ नासत्यदस्रौनासे
स्तोगंधोघ्राणंस्मृतोबुधैः ॥ मुखमग्निःसमाख्यातोदिवारात्रीचपक्ष्मणी ॥ २७ ॥ ब्रह्मस्थानंभ्रूविजृंभोऽ
प्यापस्तालुःप्रकीर्तिताः ॥ रसोजिह्वासमाख्यातायमोदंष्ट्राःप्रकीर्तिताः ॥ २८ ॥ दंता स्नेहकलायस्यहासो
मायाप्रकीर्तिता ॥ सर्गस्त्वपांगमोक्षःस्याद्व्रीडोर्ध्वोष्ठोमहेशितुः ॥ २९ ॥ लोभःस्यादधरोष्ठोऽस्याधर्ममा
र्गस्तुपृष्ठभूः ॥ प्रजापतिश्चमेढ्रंस्याद्यःस्रष्टाजगतीतले ॥ ३० ॥ कुक्षिःसमुद्रागिरयोऽस्थीनिदेव्यामहेशि
तुः ॥ नद्योनाड्यःसमाख्यातावृक्षाःकेशाःप्रकीर्तिताः ॥ ३१ ॥ कौमारयौवनजरावयोऽस्यगतिरुत्तमा ॥
बलाहकास्तुकेशाःस्युःसंध्येतेवाससीविभोः ॥ ३२ ॥ राजञ्छ्रीजगदंबायाश्चंद्रमास्तुमनःस्मृतः ॥ विज्ञा
नशक्तिस्तुहरीरुद्रोंतःकरणंस्मृतम् ॥ ३३ ॥ अश्वाहिजातयःसर्वाःश्रोणिदेशेस्थिताविभोः ॥ अतलादिम
हालोकाःकट्यधोभागतांगताः ॥ ३४ ॥ एतादृशंमहारूपंददृशुःसुरपुंगवाः ॥ ज्वालामालासहस्राढ्यं
लेलिहानंचजिह्वया ॥ ३५ ॥ दंष्ट्राकटकटारावंवमंतंवह्निमक्षिभिः । नानायुधधरंवीरंब्रह्मक्षत्रौदनंचयत्
॥ ३६ ॥ सहस्रशीर्षनयनंसहस्रचरणंतथा ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंविद्युत्कोटिसमप्रभम् ॥ ३७ ॥ भयंकरं
महाघोरंहृदक्ष्णोस्त्रासकारकम् ॥ ददृशुस्तेसुराःसर्वेहाहाकारंचचक्रिरे ॥ ३८ ॥ विकंपमानहृदयामूर्च्छा
मापुर्दुरत्ययाम् ॥ स्मरणंचगतंतेषांजगदंबेयमित्यपि ॥ ३९ ॥ अथतेयेस्थितावेदाश्चतुर्दिक्षुमहाविभोः॥
बोधयामासुरत्युग्रंमूर्छातोमूर्च्छितान्सुरान् ॥ ४० ॥ अथतेधैर्यमालंब्यलब्ध्वाचश्रुतिमुत्तमाम् ॥ प्रेमा
श्रुपूर्णनयनारुद्धकंठास्तुनिर्जराः ॥ ४१ ॥ बाष्पगद्गदयावाचास्तोतुंसमुपचक्रिरे ॥ देवाऊचुः ॥ अपरा
धंक्षमस्वांबपाहिदीनांस्त्वदुद्भवान् ॥ ४२ ॥ कोपंसंहरदेवेशिसभयारूपदर्शनात् ॥ कातेस्तुतिःप्रकर्तव्या
पामरैर्निर्जरैरिह ॥ ४३ ॥ स्वस्याप्यज्ञेयएवाऽसौयावान्यश्चस्वविक्रमः ॥ तदर्वाग्जायमानानांकथंसवि
षयोभवेत् ॥ ४४ ॥ नमस्तेभुवनेशानिनमस्तेप्रणवात्मिके ॥ सर्ववेदान्तसंसिद्धेनमोह्रींकारमूर्तये ॥ ४५ ॥

यस्मादग्निः समुत्पन्नो यस्मात्सूर्यश्च चंद्रमाः ॥ यस्मादोषधयः सर्वास्तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ ४६ ॥ यस्मा
च्च देवाः संभूताः साध्याः पक्षिण एव च ॥ पशवश्च मनुष्याश्च तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ ४७ ॥ प्राणापानौ व्री
हियवौ तपः श्रद्धा ऋतं तथा ॥ ब्रह्मचर्यं विधिश्चैव यस्मात्तस्मै नमो नमः ॥ ४८ ॥ सप्तप्राणार्चिषो यस्मात्स
मिधः सप्त एव च ॥ होमाः सप्त तथा लोकास्तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ ४९ ॥ यस्मात्समुद्रा गिरयः सिंधवः प्रचरं
ति च ॥ यस्मादोषधयः सर्वा रसास्तस्मै नमो नमः ॥ ५० ॥ यस्माद्यज्ञः समुद्भूतो दीक्षा यूपश्च दक्षिणाः ॥
ऋचो यजूंषि सामानि तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ ५१ ॥ नमः पुरस्तात्पृष्ठे च नमस्ते पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ अध ऊर्ध्वं
चतुर्दिक्षु मातर्भूयो नमो नमः ॥ ५२ ॥ उपसंहर देवेशि रूपमेतदलौकिकम् ॥ तदेव दर्शयाऽस्माकं रूपं सुंदरसु
न्दरम् ॥ ५३ ॥ व्यास उवाच ॥ इति भीतान्सुरान्दृष्ट्वा जगदंबा कृपार्णवा ॥ संहृत्य रूपं घोरं तद्दर्शया
मास सुंदरम् ॥ ५४ ॥ पाशांकुशवराभीतिधरं सर्वांगकोमलम् ॥ करुणापूर्णनयनं मंदस्मितमुखां
बुजम् ॥ ५५ ॥ दृष्ट्वा तत्सुंदरं रूपं तदा भीतिविवर्जिताः ॥ शांतचित्ताः प्रणेमुस्ते हर्षगद्गद
निःस्वना ॥ ५६ ॥

इति श्रीदेवी० महापुराणे सप्तमस्कंधे देवीगीतायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥ क्व यूयं मंदभाग्या वै क्वेदं रूपं महाद्भुतम् ॥ तथापि भक्तवात्सल्यादीदृशं दर्शितं
मया ॥ १ ॥ न वेदाध्ययनैर्योगैर्न दानैस्तपसेज्यया ॥ रूपं द्रष्टुमिदं शक्यं केवलं मत्कृपां विना ॥ २ ॥ प्रकृ
तं शृणु राजेंद्र परमात्माऽत्र जीवताम् ॥ उपाधियोगात्संप्राप्तः कर्तृत्वादिकमप्युत ॥ ३ ॥ क्रियाः करोति वि
विधा धर्माधर्मैकहेतवः ॥ नानायोनीस्ततः प्राप्य सुखदुःखैश्च युज्यते ॥ ४ ॥ पुनस्तत्संस्कृतिवशान्नानाक
र्मरतः सदा ॥ नानादेहान्समाप्नोति सुखदुःखैश्च युज्यते ॥ ५ ॥ घटीयंत्रवदेतस्य न विरामः कदापि हि ॥
अज्ञानमेव मूलं स्यात्ततः कामः क्रियास्ततः ॥ ६ ॥ तस्मादज्ञाननाशाय यतेत नियतं नरः ॥ एतद्धि जन्मसा

फल्यंयदाज्ञानस्यनाशनम् ॥ ७ ॥ पुरुषार्थसमाप्तिश्चजीवन्मुक्तदशापिच ॥ अज्ञाननाशनेशक्ताविद्यैवतु
पटीयसी ॥ ८ ॥ नकर्मतज्जन्नोपास्तिर्विरोधाभावतोगिरे ॥ प्रत्युताशाज्ञाननाशेकर्मणानैवभाव्यताम्
॥ ९ ॥ अनर्थदानिकर्माणिपुनःपुनरुशंतिहि ॥ ततोरागस्ततोदोषस्ततोनर्थोमहान्भवेत् ॥ १० ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनज्ञानंसंपादयेन्नरः ॥ कुर्वन्नेवेहकर्माणीत्यतःकर्माप्यवश्यकम् ॥ ११ ॥
ज्ञानादेवहिकैवल्यमतःस्यात्तत्समुच्चयः ॥ सहायतांव्रजेत्कर्मज्ञानस्यहितकारिच ॥ १२ ॥
इतिकेचिद्वदंत्यत्रतद्विरोधान्नसंभवेत् ॥ ज्ञानाद्धृद्ग्रंथिभेदःस्याद्धृद्ग्रंथौकर्मसंभवः ॥ १३ ॥
यौगपद्यंनसंभाव्यंविरोधात्तुततस्तयोः ॥ तमःप्रकाशयोर्यद्वद्यौगपद्यंनसंभवि ॥ १४ ॥ तस्मात्सर्वाणि
कर्माणिवैदिकानिमहामते ॥ चित्तशुद्ध्यंतमेवस्युस्तानिकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ १५ ॥ शमोदमस्तितिक्षा
चवैराग्यंसत्त्वसंभवः ॥ तावत्पर्यंतमेवस्युःकर्माणिनततःपरम् ॥ १६ ॥ तदंतेचैवसंन्यस्यसंश्रयेद्गुरुमा
त्मवान् ॥ श्रोत्रियंब्रह्मनिष्ठंचभक्त्यानिर्व्याजयापुनः ॥ १७ ॥ वेदान्तश्रवणंकुर्यान्नित्यमेवमतंद्रितः ॥
तत्त्वमस्यादिवाक्यस्यनित्यमर्थंविचारयेत् ॥ १८ ॥ तत्त्वमस्यादिवाक्यंतुजीवब्रह्मैक्यबोधकम् ॥
ऐक्येज्ञातेनिर्भयस्तुमद्रूपोहिप्रजायते ॥ १९ ॥ पदार्थावगतिःपूर्वंवाक्यार्थावगतिस्ततः ॥ तत्पदस्य
चवाक्यार्थोगिरेऽहंपरिकीर्तितः ॥ २० ॥ त्वंपदस्यचवाच्यार्थोजीवएवनसंशयः ॥ उभयोरैक्यमसिना
पदेनप्रोच्यतेबुधैः ॥ २१ ॥ वाच्यार्थयोर्विरुद्धत्वादैक्यंनैवघटेतह ॥ लक्षणाऽतःप्रकर्तव्यातत्त्वमोःश्रुति
संस्थयोः ॥ २२ ॥ चिन्मात्रंतुतयोर्लक्ष्यंतयोरैक्यस्यसंभवः ॥ तयोरैक्यंतथाज्ञात्वास्वाभेदेनाद्वयोभवेत्
॥ २३ ॥ देवदत्तःसएवाऽयमितिवल्लक्षणास्मृता ॥ स्थूलादिदेहरहितोब्रह्मसंपद्यतेनरः ॥ २४ ॥ पंचीकृ
तमहाभूतसंभूतःस्थूलदेहकः ॥ भोगालयोजराव्याधिसंयुतःसर्वकर्मणाम् ॥ २५ ॥ मिथ्याभूतोऽयमा
भातिस्फुटंमायामयत्वतः ॥ सोऽयंस्थूलउपाधिःस्यादात्मनोमेनगेश्वर ॥ २६ ॥ ज्ञानकर्मेंद्रिययुतं

प्राणपंचकसंयुतम् ॥ मनोबुद्धियुतंचैतत्सूक्ष्मंतत्कवयोविदुः ॥ २७ ॥ अपंचीकृतभूतोत्थंसूक्ष्मदेहोऽयमा
त्मनः ॥ द्वितीयोऽयमुपाधिःस्यात्सुखादेरवबोधकः ॥२८॥ अनाद्यनिर्वाच्यमिदमज्ञानंतुतृतीयकः ॥ देहो
ऽयमात्मनोभातिकारणात्मानगेश्वर ॥ २९ ॥ उपाधिविलयेजातेकेवलात्मावशिष्यते ॥ देहत्रयेपंचको
शाअंतःस्थाःसंतिसर्वदा ॥ ३० ॥ तंचकोशपरित्यागेब्रह्मपुच्छंहिलभ्यते॥ नेतिनेतीत्यादिवाक्यैर्ममरूपंय
दुच्यते॥३१॥नजायतेम्रियतेतत्कदाचिन्नाऽयंभूत्वानबभूवकश्चित् ॥अजोनित्यःशाश्वतोऽयंपुराणोनहन्य
तेहन्यमानेशरीरे ॥ ३२ ॥ हतंचेन्मन्यतेहंतुं हतश्चेन्मन्यतेहतम् ॥उभौतौनविजानीतौनाऽयंहंतिनहन्यते
॥ ३३ ॥ अणोरणीयान्महतोमहीयानात्मास्यजंतोर्निहितोगुहायाम् ॥ तमक्रतुःपश्यतिवीतशोकोधातुः
प्रसादान्महिमानमस्य ॥३४॥ आत्मानंरथिनंविद्धिशरीरंरथमेवतु ॥ बुद्धिंतुसारथिंविद्धिमनःप्रग्रहमेवच
॥ ३५ ॥ इंद्रियाणिहयानाहुर्विषयांस्तेषुगोचरान् ॥ आत्मेंद्रियमनोयुक्तंभोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥ ३६ ॥
यस्त्वविद्वान्भवतिचाऽमनस्कश्चसदाऽशुचिः ॥ नतत्पदमवाप्नोतिसंसारंचाधिगच्छति ॥ ३७ ॥
यस्तुविज्ञानवान्भवतिसमनस्कःसदाशुचिः ॥ सतुतत्पदमाप्नोतियस्माद्भूयोनजायते ॥ ३८ ॥ विज्ञान
सारथिर्यस्तुमनःप्रग्रहवान्नरः ॥ सोध्वनःपारमाप्नोतिमदीयंयत्परंपदम् ॥ ३९ ॥ इत्थंश्रुत्याचमत्याचनि
श्चित्यात्मानमात्मना ॥ भावयेन्मामात्मरूपांनिदिध्यासगतोपिच ॥ ४० ॥ योगवृत्तेःपुरास्वस्मिन्भा
वयेदक्षरत्रयम् ॥ देवीप्रणवसंज्ञस्यध्यानार्थंमंत्रवाच्ययोः ॥४१॥ हकारःस्थूलदेहःस्याद्रकारःसूक्ष्मदेहकः॥
ईकारःकारणात्मासौह्रींकारोहंतुरीयकम् ॥ ४२ ॥ एवंसमष्टिदेहेऽपिज्ञात्वाबीजत्रयंक्रमात् ॥ समष्टिव्य
ष्ट्योरेकत्वंभावयेन्मतिमान्नरः ॥ ४३ ॥ समाधिकालात्पूर्वंतुभावयित्वैवमादृतः ॥ ततोध्यायेन्निलीना
क्षोदेवींमांजगदीश्वरीम् ॥ ४४ ॥ प्राणापानौसमौकृत्वानासाभ्यंतरचारिणौ ॥ निवृत्तविषयाकांक्षो
वीतदोषोविमत्सरः ॥ ४५ ॥ भक्त्यानिर्व्याजयायुक्तोगुहायांनिःस्वनेस्थले ॥ हकारंविश्वमात्मानंरकारे

प्रविलापयेत् ॥ ४६ ॥ रकारंतैजसंदेवमीकारेप्रविलापयेत् ॥ ईकारंप्राज्ञमात्मानंह्रींकारेप्रविलापयेत
॥ ४७ ॥ वाच्यवाचकताहीनंद्वैतभावविवर्जितम् ॥ अखंडंसच्चिदानंदंभावयेत्तच्छिखांतरे ॥ ४८ ॥
इतिध्यानेनमांराजन्साक्षात्कृत्यनरोत्तमः ॥ मद्रूपएवभवतिद्वयोरप्येकतायतः ॥ ४९ ॥ योगयुक्त्याऽन
याद्दृष्ट्वामामात्मानंपरात्परम् ॥ अज्ञानस्यसकार्यस्यतत्क्षणेनाशकोभवेत् ॥ ५० ॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कंधेदेवीगीतायांचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥
हिमालयउवाच ॥ योगंवदमहेशानिसांगंसंवित्प्रदायकम् ॥ कृतेनयेनयोग्योऽहंभवेयंतत्त्व
दर्शने ॥ १ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ नयोगोनभसःपृष्ठेनभूमौनरसातले ॥ ऐक्यंजीवात्मनोराहुर्योगंयोगविशा
रदाः ॥ २ ॥ तत्प्रत्यूहाःषडाख्यातायोगविघ्नकरानघ ॥ कामक्रोधौलोभमोहौमदमात्सर्यसंज्ञकौ ॥ ३ ॥
योगांगैरेवभित्त्वातान्योगिनोयोगमाप्नुयुः ॥ यमंनियममासनप्राणायामौततःपरम् ॥ ४ ॥ प्रत्याहारं
धारणाख्यंध्यानंसार्धंसमाधिना ॥ अष्टांगान्याहुरेतानियोगिनांयोगसाधने ॥ ५ ॥ अहिंसासत्यमस्तेयं
ब्रह्मचर्यंदयार्जवम् ॥ क्षमाधृतिर्मिताहारःशौचंचेतियमादश ॥ ६ ॥ तपःसंतोषआस्तिक्यंदानंदेवस्य
पूजनम् ॥ सिद्धान्तश्रवणंचैवह्रीर्मतिश्चजपोहुतम् ॥ ७ ॥ दशैतेनियमाःप्रोक्तामयापर्वतनायक ॥ पद्मा
सनंस्वस्तिकंचभद्रंवज्रासनंतथा ॥ ८ ॥ वीरासनमितिप्रोक्तंक्रमादासनपंचकम् ॥ ऊर्वोरुपरिविन्यस्य
सम्यक्पादतलेशुभे ॥ ९ ॥ अंगुष्ठौचनिबध्नीयाद्धस्ताभ्यांव्युत्क्रमात्ततः ॥ पद्मासनमितिप्रोक्तंयोगिनां
हृदयङ्गमम् ॥ १० ॥ जानूर्वोरंतरेसम्यक्कृत्वापादतलेशुभे ॥ ऋजुकायोविशेद्योगीस्वस्तिकंतत्प्रचक्षते ॥ ११ ॥
सीवन्याःपार्श्वयोर्न्यस्यगुल्फयुग्मंसुनिश्चितम् ॥ वृषणाधःपादपार्ष्णीपार्ष्णिभ्यांपरिबंधयेत् ॥ १२ ॥
भद्रासनमितिप्रोक्तंयोगिभिःपरिपूजितम् ॥ ऊर्वोःपादौक्रमान्न्यस्यजान्वोःप्रत्यङ्मुखांगुली ॥ १३ ॥
करौविदध्यादाख्यातंवज्रासनमनुत्तमम् ॥ एकंपादमधःकृत्वाविन्यस्योरुतथोत्तरे ॥ १४ ॥ ऋजुकायो

विशेद्योगीवीरासनमितीरितम् ॥ इडयाकर्षयेद्वायुंबाह्यं षोडशमात्रया ॥ १५ ॥ धारयेत्पूरितंयोगीचतुः
षष्ट्यातुमात्रया ॥ सुषुम्नामध्यगंसम्यग्द्वात्रिंशन्मात्रयाशनैः ॥ १६ ॥ नाड्यापिंगलयाचैवरेचयेद्योगवि
त्तमः॥प्राणायाममिमंप्राहुर्योगशास्त्रविशारदाः ॥ १७ ॥ भूयोभूयःक्रमात्तस्यबाह्यमेवंसमाचरेत् ॥ मात्रा
वृद्धिक्रमेणैवसम्यग्द्वादशषोडश ॥ १८ ॥ जपध्यानादिभिःसार्धंसगर्भंतंविदुर्बुधाः ॥ तदपेतंविगर्भंच
प्राणायामंपरेविदुः ॥ १९ ॥ क्रमादभ्यस्यतःपुंसोदेहेस्वेदोद्गमोधमः ॥ मध्यमःकंपसंयुक्तोभूमित्यागः
परोमतः ॥ २० ॥ उत्तमस्यगुणावाप्तिर्यावच्छीलनमिष्यते ॥ इंद्रियाणांविचरतांविषयेषुनिरर्गलम्
॥ २१ ॥ बलादाहरणंतेभ्यःप्रत्याहारोभिधीयते ॥ अंगुष्ठगुल्फजानूरुमूलाधरलिंगनाभिषु ॥ २२॥ हृद्ग्री
वाकंठदेशेषुलंबिकायांततोनसि ॥ भ्रूमध्येमस्तकेमूर्ध्निद्वादशांतेयथाविधि ॥ २३ ॥ धारणंप्राणमरुतो
धारणेतिनिगद्यते ॥ समाहितेनमनसाचैतन्यांतरवर्तिना ॥ २४ ॥ आत्मन्यभीष्टदेवानांध्यानंध्यानमि
होच्यते ॥ समत्वभावनानित्यंजीवात्मपरमात्मनोः ॥ २५ ॥ समाधिमाहुर्मुनयःप्रोक्तमष्टांगलक्षणम् ॥
इदानींकथयेतेऽहंमंत्रयोगमनुत्तमम् ॥ २६ ॥ विश्वंशरीरमित्युक्तंपंचभूतात्मकंनग ॥ चंद्रसूर्याग्नितेजो
भिर्जीवब्रह्मैक्यरूपकम् ॥ २७ ॥ तिस्रःकोट्यस्तदर्धेनशरीरेनाडयोमताः ॥ तासुमुख्यादशप्रोक्तास्ताभ्य
स्तिस्रोव्यवस्थिताः ॥ २८ ॥ प्रधानामेरुदंडेऽत्रचंद्रसूर्याग्निरूपिणी ॥ इडावामेस्थितानाडीशुभ्रातुचंद्र
रूपिणी ॥ २९ ॥ शक्तिरूपातुसानाडीसाक्षादमृतविग्रहा ॥ दक्षिणेयापिंगलाख्यापुंरूपासूर्यविग्रहा
॥ ३० ॥ सर्वतेजोमयीसातुसुषुम्नावह्निरूपिणी ॥ तस्यामध्येविचित्राख्येइच्छाज्ञानक्रियात्मकम् ॥ ३१॥
मध्येस्वयंभूलिंगंतुकोटिसूर्यसमप्रभम् ॥ तदूर्ध्वंमायाबीजंतुहरात्माबिंदुनादकम् ॥ ३२ ॥ तदूर्ध्वंतुशिखा
काराकुंडलीरक्तविग्रहा ॥ देव्यात्मिकातुसाप्रोक्तामदभिन्नानगाधिप ॥ ३३ ॥ तद्बाह्येहेमरूपाभंवादि
सांतचतुर्दलम् ॥ द्रुतहेमसमप्रख्यंपद्मंतत्रविचिंतयेत् ॥ ३४ ॥ तदूर्ध्वंत्वनलप्रख्यंषड्दलंहीरकप्रभम् ॥

बादिलांतषड्वर्णेनस्वाधिष्ठानमनुत्तमम् ॥ ३५ ॥ मूलमाधारषट्कोणंमूलाधारंततोविदुः ॥ स्वशब्देन
परंलिंगंस्वाधिष्ठानंततोविदुः ॥ ३६ ॥ तदूर्ध्वेनाभिदेशेतुमणिपूरंमहाप्रभम् ॥ मेघाभंविद्युदाभंचबहु
तेजोमयंततः ॥३७॥ मणिवद्भिन्नंतत्पद्मंमणिपद्मंतथोच्यते॥ दशभिश्चदलैर्युक्तंडादिफांताक्षरान्वितम्
॥ ३८ ॥ विष्णुनाधिष्ठितंपद्मंविष्ण्वालोकनकारणम् ॥ तदूर्ध्वेनाहतंपद्ममुद्यदादित्यसन्निभम् ॥ ३९ ॥
कादिठांतदलैरर्कपत्रैश्चसमधिष्ठितम् ॥ तन्मध्येबाणलिंगंतुसूर्यायुतसमप्रभम् ॥ ४० ॥ शब्दब्रह्ममयं
शब्दानाहतंतत्रदृश्यते ॥ अनाहताख्यंतत्पद्मंमुनिभिःपरिकीर्तितम् ॥ ४१ ॥ आनन्दसदनंतत्तुपुरुषा
धिष्ठितंपरम् ॥ तदूर्ध्वंतुविशुद्धाख्यंदलंषोडशपंकजम् ॥ ४२ ॥ स्वरैःषोडशभिर्युक्तंधूम्रव
र्णंमहाप्रभम् ॥ विशुद्धंतनुतेयस्माज्जीवस्यहंसलोकनात् ॥ ४३ ॥ विशुद्धंपद्ममाख्यातमाकाशा
ख्यंमहाद्भुतम् ॥ आज्ञाचक्रंतदूर्ध्वंतुआत्मनाधिष्ठितंपरम् ॥ ४४ ॥ आज्ञासंक्रमणंतत्रतेनाज्ञे
तिप्रकीर्तितम् ॥ द्विदलंहक्षसंयुक्तंपद्मंतत्सुमनोहरम् ॥ ४५ ॥ कैलासाख्यंतदूर्ध्वंतुरोधिनीतु
तदूर्ध्वतः ॥ एवंत्वाधारचक्राणिप्रोक्तानितवसुव्रत ॥ ४६ ॥ सहस्रारयुतंबिंदुस्थानंतदूर्ध्वमी
रितम् ॥ इत्येतत्कथितंसर्वयोगमार्गमनुत्तमम् ॥ ४७ ॥ आदौपूरकयोगेनाप्याधारेयोजयेन्मनः ॥
गुदमेढ्रांतरेशक्तिस्तामाकुंच्यप्रबोधयेत् ॥ ४८ ॥ लिंगभेदक्रमेणैवबिंदुचक्रंचप्रापयेत् ॥ शंभुनातांपरां
शक्तिमेकीभूतांविचिंतयेत् ॥ ४९ ॥ तत्रोत्थितामृतंयत्तुद्रुतलाक्षारसोपमम् ॥ पाययित्वातुतांशक्तिमा
याख्यांयोगसिद्धिदम् ॥ ५० ॥ षट्चक्रदेवतास्तत्रसंतर्प्यामृतधारया ॥ आनयेत्तेनमार्गेणमूलाधारंततः
सुधीः ॥ ५१ ॥ एवमभ्यस्यमानस्याऽप्यहन्यहनिनिश्चितम् ॥ पूर्वोक्तदूषितामंत्राःसर्वेसिध्यंतिनान्यथा
॥ ५२ ॥ जरामरणदुःखाद्यैर्मुच्यतेभवबंधनात् ॥ येगुणाःसंतिदेव्यामेजगन्मातुर्यथातथा ॥ ५३ ॥ तेगु
णाःसाधकवरेभवंत्येवनचान्यथा ॥ इत्येवंकथितंतातवायुधारणमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ इदानींधारणाख्यंतु

शृणुष्वावहितोमम ॥ दिक्कालाद्यनवच्छिन्नदेव्यांचेतोविधायच ॥५५॥ तन्मयोभवतिक्षिप्रंजीवब्रह्मैक्ययो
जनात् ॥ अथवासमलंचेतोयदिक्षिप्रंनसिद्ध्यति ॥ ५६ ॥ तदावयवयोगेनयोगीयोगान्समभ्यसेत् ॥
मदीयहस्तपादादावंगेतुमधुरेनग ॥ ५७ ॥ चित्तंसंस्थापयेन्मंत्रीस्थानस्थानजयात्पुनः ॥ विशुद्धचित्तः
सर्वस्मिन्रूपेसंस्थापयेन्मनः ॥ ५८ ॥ यावन्मनोलयंयातिदेव्यांसंविदिपर्वत ॥ तावदिष्टमनुंमंत्रीजपहो
मैःसमभ्यसेत् ॥ ५९ ॥ मंत्राभ्यासेनयोगेनज्ञेयज्ञानायकल्पते ॥ नयोगेनविनामंत्रोनमंत्रेणविनाहिसः
॥ ६० ॥ द्वयोरभ्यासयोगोहिब्रह्मसंसिद्धिकारणम् ॥ तमःपरिवृतेगेहेघटोदीपेनदृश्यते ॥ ६१ ॥
एवंमायावृतोह्यात्मामनुनागोचरीकृतः ॥ इतियोगविधिःकृत्स्नःसांगःप्रोक्तोमयाऽधुना ॥ ६२ ॥ गुरूपदे
शतोज्ञेयोनान्यथाशास्त्रकोटिभिः ॥ ६३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे सप्तमस्कंधे पंचत्रिंशोध्यायः ॥ ३५ ॥

देव्युवाच ॥ इत्यादियोगयुक्तात्माध्यायेन्मांब्रह्मरूपिणीम् ॥ भक्त्यानिर्व्याजयाराजन्नासनेस
मुपस्थितः ॥ १ ॥ आविःसन्निहितंगुहाचरंनाममहत्पदम् ॥ अत्रैतत्सर्वमर्पितमेजत्प्राणमिषच्चयत् ॥
॥ २ ॥ एतज्जानथसदसद्वरेण्यंपरंविज्ञानाद्यद्वरिष्ठिंप्रजानाम् ॥ यदर्चिमद्यदणुभ्योऽणुचयस्मिँल्लोका
निहितालोकिनश्च ॥ ३ ॥ तदेतदक्षरंब्रह्मसप्राणस्तदुवाङ्मनः ॥ तदेतत्सत्यममृतंतद्वेद्धव्यंसौम्यविद्धि
॥ ४ ॥ धनुर्गृहीत्वौपनिषदंमहास्त्रंशरंह्युपासानिशितंसंधयीत ॥ आयम्यतद्भावगतेनचेतसालक्ष्यंतदे
वाक्षरंसौम्यविद्धि ॥ ५ ॥ प्रणवोधनुःशरोह्यात्माब्रह्मतल्लक्ष्यमुच्यते ॥ अप्रमत्तेनवेद्धव्यंशरवत्त
न्मयोभवेत् ॥ ६ ॥ यस्मिन्द्यौश्चपृथिवीचांतरिक्षमोतंमनःसहप्राणैश्चसर्वैः ॥ तमेवैकंजानथात्मा
नमन्यावाचोविमुंचथामृतस्यैषसेतुः ॥ ७ ॥ अराइवरथनाभौसंहतायत्रनाड्यः ॥ सएषोंतश्चर
तेबहुधाजायमानः ॥ ८ ॥ ओमित्येवंध्यायथात्मानंस्वस्तिवःपारायतमसःपरस्तात् ॥ दिव्ये

दिव्येब्रह्मपुरेव्योम्निआत्मासंप्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥ मनोमयःप्राणशरीरनेताप्रतिष्ठितोऽन्नेहृदयंसन्निधाय ॥
तद्विज्ञानेनपरिपश्यंतिधीराआनंदरूपममृतंयद्विभाति ॥ १० ॥ भिद्यतेहृदयग्रंथिश्छिद्यंतेसर्वसंशयाः ॥
क्षीयंतेचाऽस्यकर्माणितस्मिन्दृष्टेपरावरे ॥ ११ ॥ हिरण्मयेपरेकोशेविरजंब्रह्मनिष्कलम् ॥ तच्छुभ्रं
ज्योतिषांज्योतिस्तद्यदात्मविदोविदुः ॥ १२ ॥ नतत्रसूर्योभातिनचंद्रतारकंनेमाविद्युतोभांतिकुतोऽय
मग्निः ॥ तमेवभांतमनुभातिसर्वंतस्यभासासर्वमिदंविभाति ॥ १३ ॥ ब्रह्मैवेदममृतंपुरस्ताद्ब्रह्मपश्चा
द्ब्रह्मदक्षिणतश्चोत्तरेण ॥ अधश्चोर्ध्वंचप्रसृतंब्रह्मैवेदंविश्वंवरिष्ठम् ॥ १४ ॥ एतादृगनुभवोयस्यसकृ
तार्थोनरोत्तमः ॥ ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मानशोचतिनकांक्षति ॥ १५ ॥ द्वितीयाद्वैभयंराजंस्तदभावाद्बिभे
तिन ॥ नतद्वियोगोमेप्यस्तिमद्वियोगोऽपितस्यन ॥ १६ ॥ अहमेवससोऽहंवैनिश्चितंविद्धिपर्वत ॥ मद्दर्श
नंतुतत्रस्याद्यत्रज्ञानीस्थितोमम ॥ १७ ॥ नाऽहंतीर्थेनकैलासेवैकुण्ठेवानकर्हिचित् ॥ वसामिकिंतुम
ज्ज्ञानिहृदयांभोजमध्यमे ॥ १८ ॥ मत्पूजाकोटिफलदंसकृन्मज्ज्ञानिनोऽर्चनम् ॥ कुलंपवित्रंतस्याऽस्ति
जननीकृतकृत्यका ॥ १९ ॥ विश्वंभरापुण्यवतीचिल्लयोयस्यचेतसः ॥ ब्रह्मज्ञानंतुयत्पृष्टंत्वयापर्वत
सत्तम ॥ २० ॥ कथितंतन्मयासर्वंनाऽतोवक्तव्यमस्तिहि ॥ इदंज्येष्ठायपुत्रायभक्तियुक्तायशीलिने ॥२१॥
शिष्यायचयथोक्तायवक्तव्यंनाऽन्यथाक्वचित् ॥ यस्यदेवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ ॥ २२ ॥ तस्यैतेक
थिताह्यर्थाःप्रकाशंतेमहात्मनः ॥ येनोपदिष्टाविद्येयंसएवपरमेश्वरः ॥ २३ ॥ यस्यायंसुकृतंकर्तुमसम
र्थस्ततोऋणी ॥ पित्रोरप्यधिकःप्रोक्तोब्रह्मजन्मप्रदायकः ॥२४॥ पितृजातंजन्मनष्टंनेत्थंजातंकदाचन ॥
तस्मैनद्रुह्येदित्यादिनिगमोप्यवदन्नग ॥ २५ ॥ तस्माच्छास्त्रस्यसिद्धांतोब्रह्मदातागुरुःपरः ॥ शिवेरुष्टे
गुरुस्त्रातागुरौरुष्टेनशंकरः ॥२६॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनश्रीगुरुंतोषयेन्नग ॥ कायेनमनसावाचासर्वदातत्प
रोभवेत् ॥ २७ ॥ अन्यथातुकृतघ्नःस्यात्कृतघ्नेनास्तिनिष्कृतिः ॥ इंद्रेणाऽथर्वणायोक्ताशिरश्छेदप्रतिज्ञया

॥ २८ ॥ अश्विभ्यांकथनेतस्यशिरश्छिन्नंचवज्रिणा ॥ अश्वीयंतच्छिरोनष्टंदृष्ट्वावैद्यौसुरोत्तमौ
॥ २९ ॥ पुनःसंयोजितंस्वीयंताभ्यांमुनिशिरस्तदा ॥ इतिसंकटसंपाद्याब्रह्मविद्यानगाधिप ॥ लब्धायेन
सधन्यःस्यात्कृतकृत्यश्चभूधर ॥ ३० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेसप्तमस्कन्धेदेवीगीतायांषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥

हिमालयउवाच ॥ स्वीयांभक्तिंवदस्वांबयेनज्ञानंसुखेनहि ॥ जायेतमनुजस्याऽस्यमध्यमस्याऽ
विरागिणः ॥ १ ॥ देव्युवाच ॥ मार्गास्त्रयोमे विख्यातामोक्षप्राप्तौनगाधिप ॥ कर्मयोगोज्ञान
योगोभक्तियोगश्चसत्तम ॥ २ ॥ त्रयाणामप्ययंयोग्यःकर्तुंशक्योऽस्तिसर्वथा ॥ सुलभत्वा
न्मानसत्वात्कायचित्ताद्यपीडनात् ॥ ३ ॥ गुणभेदान्मनुष्याणांसाभक्तिस्त्रिविधामता ॥
परपीडांसमुद्दिश्यदंभंकृत्वापुरःसरम् ॥ ४ ॥ मात्सर्यक्रोधयुक्तोयस्तस्यभक्तिस्तुतामसी ॥ परपीडा
दिरहितःस्वकल्याणार्थमेवच ॥ ५ ॥ नित्यंसकामोहृदयंयशोर्थीभोगलोलुपः ॥ तत्तत्फलसमावाप्त्यैमा
मुपास्तेऽतिभक्तितः ॥ ६ ॥ भेदबुद्ध्यातुमांस्वस्मादन्यांजानातिपामरः ॥ तस्यभक्तिःसमाख्यातानगा
धिपतुराजसी ॥ ७ ॥ परमेशार्पणंकर्मपापसंक्षालनायच ॥ वेदोक्तत्वादवश्यंतत्कर्तव्यंतुमयाऽनिशम्
॥ ८ ॥ इतिनिश्चितबुद्धिस्तुभेदबुद्धिमुपाश्रितः ॥ करोतिप्रीतयेकर्मभक्तिःसानगसात्त्विकी ॥ ९ ॥
परभक्तेःप्रापिकेयंभेदबुद्ध्यवलंबनात् ॥ पूर्वप्रोक्तेह्युभेभक्तोनपरप्रापिकेमते ॥ १० ॥ अधुनापरभक्तिंतु
प्रोच्यमानांनिबोधमे ॥ मद्गुणश्रवणंनित्यंममनामानुकीर्तनम् ॥ ११ ॥ कल्याणगुणरत्नानामाकरायां
मयिस्थिरम् ॥ चेतसोवर्तनंचैवतैलधारासमंसदा ॥ १२ ॥ हेतुस्तुतत्रकोवापिनकदाचिद्भवेदपि ॥
सामीप्यसार्ष्टिसायुज्यसालोक्यानांनचैषणा ॥ १३ ॥ मत्सेवातोऽधिकंकिंचिन्नैवजानातिकर्हिचित् ॥
सेव्यसेवकताभावात्तत्रमोक्षंनवांछति ॥ १४ ॥ परानुरक्त्यामामेवचिंतयेद्योह्यतंद्रितः ॥ स्वाभेदेनैवमां

नित्यंजानातिनविभेदतः ॥ १५ ॥ मद्रूपत्वेनजीवानांचिंतनंकुरुतेतुयः ॥ यथास्वस्यात्मनिप्रीतिस्तथैव
चपरात्मनि ॥ १६ ॥ चैतन्यस्यसमानत्वान्नभेदंकुरुतेतुयः ॥ सर्वत्रवर्तमानानांसर्वरूपांचसर्वदा ॥१७॥
नमतेयजतेचैवाप्याचांडालांतमीश्वर ॥ नकुत्रापिद्रोहबुद्धिंकुरुतेभेदवर्जनात् ॥ १८ ॥ मत्स्थानदर्शन
श्रद्धामद्भक्तदर्शनेतथा ॥ मच्छास्त्रश्रवणेश्रद्धामंत्रतंत्रादिषुप्रभो ॥ १९ ॥ मयिप्रेमाकुलमतीरोमांचिततनुः
सदा ॥ प्रेमाश्रुजलपूर्णाक्षःकंठगद्गदनिस्वनः ॥ २० ॥ अनन्येनैवभावेनपूजयेद्योनगाधिप ॥ मामीश्वरीं
जगद्योनिंसर्वकारणकारणम् ॥ २१ ॥ व्रतानिममदिव्यानिनित्यनैमित्तिकान्यपि ॥ नित्यंयःकुरुतेभक्त्या
वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥२२॥ मदुत्सवदिदृक्षाचमदुत्सवकृतिस्तथा ॥ जायतेयस्यनियतंस्वभावादेवभूधर
॥२३॥ उच्चैर्गायंश्चनामानिममैवखलुनृत्यति ॥ अहंकारादिरहितोदेहतादात्म्यवर्जितः ॥२४॥ प्रारब्धेनय
थायच्चक्रियतेतत्तथाभवेत् ॥ नमेचिंतास्तितत्रापिदेहसंरक्षणादिषु ॥ २५ ॥ इतिभक्तिस्तुयाप्रोक्तापरभ
क्तिस्तुसास्मृता ॥ यस्यांदेव्यतिरिक्तंतुनकिंचिदपिभाव्यते ॥ २६ ॥ इत्थंजातापराभक्तिर्यस्यभूधरतत्त्व
तः ॥ तदैवतस्यचिन्मात्रेमद्रूपेविलयोभवेत् ॥ २७ ॥ भक्तेस्तुयापराकाष्ठासैवज्ञानंप्रकीर्तितम् ॥ वैराग्य
स्यचसीमासाज्ञानेतदुभयंयतः ॥२८॥ भक्तौकृतायांयस्यापिप्रारब्धवशतोनग ॥ नजायतेममज्ञानंमणिद्वी
पंसगच्छति ॥ २९ ॥ तत्रगत्वाऽखिलान्भोगाननिच्छन्नपिचर्च्छति ॥ तदंतेममचिद्रूपज्ञानंसम्यग्भवेन्नग
॥ ३० ॥ तेनमुक्तःसदैवस्याज्ज्ञानान्मुक्तिर्नचान्यथा ॥ इहैवयस्यज्ञानंस्याद्धृद्गतप्रत्यगात्मनः ॥ ३१ ॥
ममसंवित्परतनोस्तस्यप्राणाव्रजंतिन ॥ ब्रह्मैवसंस्तदाप्नोतिब्रह्मैवब्रह्मवेदयः ॥ ३२ ॥ कंठचामीकरस
ममज्ञानात्तुतिरोहितम् ॥ ज्ञानादज्ञाननाशेनलब्धमेवहिलभ्यते ॥ ३३ ॥ विदिताविदितादन्यन्नगोत्तमव
पुर्मम ॥ यथादर्शेतथाऽऽत्मनियथाजलेतथापितृलोके ॥ ३४ ॥ छायातपोयथास्वच्छौविविक्तौतद्वदे
वहि ॥ ममलोकेभवेज्ज्ञानंद्वैतभावविवर्जितम् ॥ ३५ ॥ यस्तुवैराग्यवानेवज्ञानहीनोम्रियेतचेत् ॥ ब्रह्मलो

केवसेन्नित्यंयावत्कल्पंततःपरम् ॥ ३६ ॥ शुचीनांश्रीमतांगेहेभवेत्तस्यजनिःपुनः ॥ करोतिसाधनंपश्चा
त्ततोज्ञानंहिजायते ॥ ३७ ॥ अनेकजन्मभीराजञ्ज्ञानंस्यान्नैकजन्मना ॥ ततःसर्वप्रयत्नेनज्ञानार्थंयत्नमा
श्रयेत् ॥ ३८ ॥ नोचेन्महान्विनाशःस्याज्जन्मैतद्दुर्लभंपुनः ॥ तत्राऽपिप्रथमेवर्णेवेदप्राप्तिश्चदुर्लभा
॥ ३९ ॥ शमादिषट्कसंपत्तिर्योगसिद्धिस्तथैवच ॥ तथोत्तमगुरुप्राप्तिःसर्वमेवाऽत्रदुर्लभम् ॥ ४० ॥ तथें
द्रियाणांपटुतासंस्कृतत्वंतनोस्तथा ॥ अनेकजन्मपुण्यैस्तुमोक्षेच्छाजायतेततः ॥ ४१ ॥ साधनेसफले
प्येवंजायमानेऽपियोनरः ॥ ज्ञानार्थंनैवयततेतस्यजन्मनिरर्थकम् ॥ ४२ ॥ तस्माद्राजन्यथाशक्त्याज्ञाना
र्थंयत्नमाश्रयेत् ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ ४३ ॥ घृतमिवपयसिनिगूढंभूतेभूतेचव
सतिविज्ञानम् ॥ सततंमंथयितव्यंमनसामंथानभूतेन ॥४४॥ ज्ञानंलब्ध्वाकृतार्थःस्यादितिवेदांतडिंडिमः
॥ सर्वमुक्तंसमासेनकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४५ ॥

इति श्रीदे० म० सप्तमस्कंधेदेवीगीतायांसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥

हिमालयउवाच ॥ कतिस्थानानिदेवेशिद्रष्टव्यानिमहीतले ॥ मुख्यानिचपवित्राणिदेवीप्रि
यतमानिच ॥ १ ॥ व्रतान्यपितथायानितुष्टिदान्युत्सवाअपि ॥ तत्सर्वंवदमेमातःकृतकृत्योयतोनरः ॥२॥
॥ श्रीदेव्युवाच ॥ सर्वदृश्यंममस्थानंसर्वेकालाव्रतात्मकाः ॥ उत्सवाःसर्वकालेषुयतोऽहंसर्वरूपिणी
॥ ३ ॥ तथापिभक्तवात्सल्यात्किंचित्किंचिदथोच्यते ॥ शृणुष्वाऽवहितोभूत्वानगराजवचोमम ॥ ४ ॥
कोलापुरंमहास्थानंयत्रलक्ष्मीःसदास्थिता ॥ मातुःपुरंद्वितीयंचरेणुकाधिष्ठितंपरम् ॥ ५ ॥ तुलजापुरं
तृतीयंस्यात्सप्तशृङ्गंतथैवच ॥ हिंगुलायामहास्थानंज्वालामुख्यास्तथैवच ॥ ६ ॥ शाकंभर्याःपरंस्थानं
भ्रामर्याःस्थानमुत्तमम् ॥ श्रीरक्तदंतिकास्थानंदुर्गास्थानंतथैवच ॥ ७ ॥ विंध्याचलनिवासिन्याःस्थानंस
र्वोत्तमोत्तमम् ॥ अन्नपूर्णामहास्थानंकांचीपुरमनुत्तमम् ॥ ८ ॥ भीमादेव्याःपरंस्थानंविमलास्थानमेवच

श्रीचंद्रलामहास्थानंकौशिकीस्थानमेवच ॥ ९ ॥ नीलांबायाःपरंस्थानंनीलपर्वतमस्तके ॥ जांबूनदेश्वरी
स्थानंतथाश्रीनगरंशुभम् ॥ १० ॥ गुह्यकाल्यामहास्थानंनेपालेयत्प्रतिष्ठितम् ॥ मीनाक्ष्याःपरमंस्थानं
यच्चप्रोक्तंचिदंबरे ॥ ११ ॥ वेदारण्यंमहास्थानंसुन्दर्याःसमधिष्ठितम् ॥ एकांबरंमहास्थानंपरशक्त्या
प्रतिष्ठितम् ॥ १२॥ महालसापरंस्थानंयोगेश्वर्यास्तथैवच ॥ तथानीलसरस्वत्याःस्थानंचीनेषुविश्रुतम्
॥ १३ ॥ वैद्यनाथेतुबगलास्थानंसर्वोत्तमंमतम् ॥ श्रीमच्छ्रीभुवनेश्वर्यामणिद्वीपंममस्मृतम् ॥ १४ ॥ श्री
मत्त्रिपुरभैरव्याःकामाख्यायोनिमंडलम् ॥ भूमंडलेक्षेत्ररत्नंमहामायाधिवासितम् ॥ १५ ॥ नातःपरतरं
स्थानंक्वचिदस्तिधरातले ॥ प्रतिमासंभवेद्देवीयत्रसाक्षाद्रजस्वला ॥ १६ ॥ तत्रत्यादेवताःसर्वाःपर्व
तात्मकतांगताः ॥ पर्वतेषुवसंत्येवमहत्योदेवताअपि ॥ १७ ॥ तत्रत्यापृथिवीसर्वादेवीरूपास्मृताबुधैः ॥
नातःपरतरंस्थानंकामाख्यायोनिमंडलात् ॥ १८ ॥ गायत्र्याश्चपरंस्थानंश्रीमत्पुष्करमीरितम् ॥ अमरेशे
चंडिकास्यात्प्रभासेपुष्पकरेक्षिणी॥१९॥नैमिषेतुमहास्थानेदेवीसालिङ्गधारिणी॥ पुरुहूतापुष्कराक्षेआषा
ढौचरतिस्तथा॥२०॥चंडमुण्डीमहास्थानेदंडिनीपरमेश्वरी ॥ भारभूतौभवेद्भूतिर्नाकुलेनकुलेश्वरी॥२१॥
चंद्रिकातुहरिश्चंद्रेश्रीगिरौशांकरीस्मृता ॥ जप्येश्वरेत्रिशूलास्यात्सूक्ष्माचाम्रातकेश्वरे ॥ २२ ॥ शांक
रीतुमहाकालेशर्वाणीमध्यमाभिधे ॥ केदाराख्येमहाक्षेत्रेदेवीसामार्गदायिनी ॥ २३ ॥ भैरवाख्येभैरवी
सागयायांमंगलास्मृता ॥ स्थाणुप्रियाकुरुक्षेत्रेस्वायंभुव्यपिनाकुले ॥ २४ ॥ कनखलेभवेदुग्राविश्वेशा
विमलेश्वरे ॥ अट्टहासेमहानंदामहेंद्रेतुमहांतका ॥ २५ ॥ भीमेभीमेश्वरीप्रोक्तास्थानेवस्त्रापथेपुनः ॥
भवानीशांकरीप्रोक्तारुद्राणीत्वर्धकार्तिके ॥ २६ ॥ अविमुक्तेविशालाक्षीमहाभागामहालये ॥ गोकर्णेभद्र
कर्णीस्याद्भद्रास्याद्भद्रकर्णके ॥ २७ ॥ उत्पलाक्षीसुवर्णाक्षेस्थाण्वीशास्थाणुसंज्ञिके ॥ कमलालयेतुकम
लाप्रचंडाछगलंडके ॥ २८ ॥ कुरंडलेत्रिसंध्यास्यान्माकोटेमुकुटेश्वरा ॥ मंडलेशेशांडकीस्यात्कालीका

लंजरेपुनः ॥ २९ ॥ शंकुकर्णेध्वनिःप्रोक्तास्थूलास्यात्स्थूलकेश्वरे ॥ ज्ञानिनांहृदयांभोजेहृल्लेखापरमेश्वरी
॥ ३० ॥ प्रोक्तानीमानिस्थानानिदेव्याःप्रियतमानिच ॥ तत्तत्क्षेत्रस्यमाहात्म्यंश्रुत्वापूर्वंनगोत्तम ॥ ३१ ॥
तदुक्तेनविधानेनपश्चाद्देवींप्रपूजयेत् ॥ अथवासर्वक्षेत्राणिकाश्यांसंतिनगोत्तम ॥ ३२ ॥ तत्रनित्यंवसे
न्नित्यंदेवीभक्तिपरायणः ॥ तानिस्थानानिसंपश्यञ्जपन्देवींनिरंतरम् ॥ ३३ ॥ ध्यायंस्तच्चरणांभोजंमु
क्तोभवतिबंधनात् ॥ इमानिदेवीनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ३४ ॥ भस्मीभवंतिपापानितत्क्षणान्नग
सत्वरम् ॥ श्राद्धकालेपठेदेतान्यमलानिद्विजाग्रतः ॥ ३५ ॥ मुक्तास्तत्पितरःसर्वेप्रयांतिपरमांगतिम् ॥
अधुनाकथयिष्यामिव्रतानितवसुव्रत ॥ ३६ ॥ नारीभिश्चनरैश्चैवकर्तव्यानिप्रयत्नतः ॥ व्रतमनंततृती
याख्यंरसकल्याणिनीव्रतम् ॥ ३७ ॥ आर्द्रानंदकरंनाम्नातृतीयायाव्रतंचयत् ॥ शुक्रवारव्रतंचैवतथाकृ
ष्णचतुर्दशी ॥ ३८ ॥ भौमवारव्रतंचैवप्रदोषव्रतमेवच ॥ यत्रदेवोमहादेवोदेवींसंस्थाप्यविष्टरे ॥ ३९ ॥
नृत्यंकरोतिपुरतःसार्धंदेवैर्निशामुखे ॥ तत्रोपोष्यरजन्यादौप्रदोषेपूजयेच्छिवाम् ॥ ४० ॥ प्रतिपक्षंविशे
षेणतद्देवीप्रीतिकारकम् ॥ सोमवारव्रतंचैवममाऽतिप्रियकृन्नग ॥ ४१ ॥ तत्रापिदेवींसंपूज्यरात्रौभोजन
माचरेत् ॥ नवरात्रद्वयंचैवव्रतंप्रातिकरंमम ॥ ४२ ॥ एवमन्यान्यपिविभोनित्यनैमित्तिकानिच ॥ व्रतानि
कुरुतेयोवैमत्प्रीत्यर्थंविमत्सरः ॥ ४३ ॥ प्राप्नोतिममसायुज्यंसमेभक्तःसमेप्रियः ॥ उत्सवानपिकुर्वीतदो
लोत्सवमुखान्विभो ॥ ४४ ॥ शयनोत्सवंयथाकुर्यात्तथाजागरणोत्सवम् ॥ रथोत्सवंचमेकुर्याद्दमनोत्सव
मेवच ॥४५॥ पवित्रोत्सवमेवापिश्रावणेप्रीतिकारकम् ॥ ममभक्तःसदाकुर्यादेवमन्यान्महोत्सवान् ॥४६॥
मद्भक्तान्भोजयेत्प्रीत्यातथाचैवसुवासिनीः ॥ कुमारीर्बटुकांश्चापिमद्बुद्ध्यातद्गतांतरः ॥४७॥ वित्तशा
ठ्यनरहितोयजेदेतान्सुमादिभिः ॥ यएवंकुरुतेभक्त्याप्रतिवर्षमतंद्रितः॥४८॥सधन्य कृतकृत्योऽसौमत्प्री
तेःपात्रमंजसा ॥ सर्वमुक्तंसमासेनममप्रीतिप्रदायकम्॥नाऽशिष्यायप्रदातव्यंनाऽभक्तायकदाचन ॥४९॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेस०देवीगीतायामष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥

हिमालय उवाच ॥ देवदेवि महेशानि करुणासागरेंबिके ॥ ब्रूहि पूजाविधिं सम्यग्यथावदधुनानि
जम् ॥ १ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ वक्ष्ये पूजाविधिं राजन्नंबिकाया यथाप्रियम् ॥ अत्यंतश्रद्धया सार्धं शृणु पर्वत
पुंगव ॥ २ ॥ द्विविधा मम पूजा स्याद्बाह्या चाऽऽभ्यंतराऽपि च ॥ बाह्याऽपि द्विविधा प्रोक्ता वैदिकी तांत्रिकी
तथा ॥ ३ ॥ वैदिक्यर्चाऽपि द्विविधा मूर्तिभेदेन भूधर ॥ वैदिकी वैदिकैः कार्या वेददीक्षासमन्वितैः ॥ ४ ॥
तंत्रोक्तदीक्षावद्भिस्तु तांत्रिकी संश्रिता भवेत् ॥ इत्थं पूजारहस्यं च न ज्ञात्वा विपरीतकम् ॥ ५ ॥ करोति यो
नरो मूढः स पतत्येव सर्वथा ॥ तत्र या वैदिकी प्रोक्ता प्रथमा तां वदाम्यहम् ॥ ६ ॥ यन्मे साक्षात्परं रूपं दृष्टवान
सि भूधर ॥ अनंतशीर्षनयनमनंतचरणं महत् ॥ ७ ॥ सर्वशक्तिसमायुक्तं प्रेरकं यत्परात्परम् ॥ तदेव पूजयेन्नि
त्यं नमेध्यायेत्स्मरेदपि ॥ ८ ॥ इत्येतत्प्रथमाचार्याः स्वरूपं कथितं नग ॥ शांतः समाहितमना दंभाहंकार
वर्जितः ॥ ९ ॥ तत्परो भव तद्याजी तदेव शरणं व्रज ॥ तदेव चेतसा पश्य जप ध्यायस्व सर्वदा ॥ १० ॥ अन
न्यया प्रेमयुक्तभक्त्या मद्भावमाश्रितः ॥ यज्ञैर्यज तपोदानैर्मामेव परितोषय ॥ ११ ॥ इत्थं ममाऽनुग्रहतो मो
क्ष्यसे भवबंधनात् ॥ मत्परा ये मदासक्तचिता भक्तवरा मताः ॥ १२ ॥ प्रतिजाने भवादस्मादुद्धराम्यचिरे
णतु ॥ ध्यानेन कर्मयुक्तेन भक्तिज्ञानेन वा पुनः ॥ १३ ॥ प्राप्याऽहं सर्वथा राजन्न तु केवलकर्मभिः ॥ धर्मात्सं
जायते भक्तिर्भक्त्या संजायते परम् ॥ १४ ॥ श्रुतिस्मृतिभ्यामुदितं यत्स धर्मः प्रकीर्तितः ॥ अन्यशास्त्रेण यः
प्रोक्तो धर्माभासः स उच्यते ॥ १५ ॥ सर्वज्ञात्सर्वशक्तेश्च मत्तो वेदः समुत्थितः ॥ अज्ञानस्य ममाऽभावाद
प्रमाणा न च श्रुतिः ॥ १६ ॥ स्मृतयश्च श्रुतेरर्थं गृहीत्वैव च निर्गताः ॥ मन्वादीनां श्रुतीनां च ततः प्रामाण्यमि
ष्यते ॥ १७ ॥ क्वचित्कदाचित्तंत्रार्थकटाक्षेण परोदितम् ॥ धर्मं वदंति सोंऽशस्तु नैव ग्राह्योऽस्ति वैदिकैः
॥ १८ ॥ अन्येषां शास्त्रकर्तॄणामज्ञानप्रभवत्वतः ॥ अज्ञानदोषदुष्टत्वात्तदुक्तेर्न प्रमाणता ॥ १९ ॥ तस्मा
न्मुमुक्षुर्धर्मार्थं सर्वथा वेदमाश्रयेत् ॥ राजाज्ञा च यथा लोके हन्यते न कदाचन ॥ २० ॥ सर्वेशान्या ममाज्ञासा

श्रुतिस्त्याज्याकथंनृभिः ॥ मदाज्ञारक्षणार्थंतुब्रह्मक्षत्रियजातयः ॥ २१ ॥ मयासृष्टास्ततोज्ञेयंरहस्यंमेश्रु
तेर्वचः ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभूधर ॥ २२ ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्यतदावेषान्बिभर्म्यहम् ॥
देवदैत्यविभागश्चाऽप्यतएवाऽभवन्नृप ॥ २३ ॥ येनकुर्वंतितद्धर्मंतच्छिक्षार्थंमयासदा ॥ संपादितास्तु
नरकास्त्रासोयच्छ्रवणाद्भवेत् ॥ २४ ॥ योवेदधर्ममुज्झित्यधर्ममन्यंसमाश्रयेत् ॥ राजाप्रवासयेद्देशान्नि
जादेतानधर्मिणः ॥ २५ ॥ ब्राह्मणैर्नचसंभाष्याःपंक्तिग्राह्यानचद्विजैः ॥ अन्यानियानिशास्त्राणिलोकेस्मि
न्विविधानिच ॥ २६ ॥ श्रुतिस्मृतिविरुद्धानितामसान्येवसर्वशः ॥ वामंकापालकंचैवकौलकंभैरवागमः
॥ २७ ॥ शिवेनमोहनार्थायप्रणीतोनान्यहेतुकः ॥ दक्षशापाद्भृगोःशापाद्दधीचस्यचशापतः ॥ २८ ॥
दग्धायेब्राह्मणवरावेदमार्गबहिष्कृताः ॥ तेषामुद्धरणार्थायसोपानक्रमतःसदा ॥ २९ ॥ शैवाश्चवैष्णवा
श्चैवसौराःशाक्तास्तथैवच ॥ गाणपत्याआगमाश्चप्रणीताःशंकरेणतु ॥ ३० ॥ तत्रवेदाविरुद्धोंशोप्युक्त
एवक्कचित्कचित् ॥ वैदिकैस्तद्गृहेदोषोनभवत्येवकर्हिचित् ॥ ३१ ॥ सर्वथावेदभिन्नार्थेनाधिकारीद्विजो
भवेत् ॥ वेदाधिकारहीनस्तुभवेत्तत्राधिकारवान् ॥ ३२ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवैदिकोवेदमाश्रयेत् ॥ धर्मे
णसहितंज्ञानंपरंब्रह्मप्रकाशयेत् ॥ ३३ ॥ सर्वैषणाःपरित्यज्यमामेवशरणंगताः ॥ सर्वभूतदयावंतोमाना
हंकारवर्जिताः ॥ ३४ ॥ मच्चित्तामद्गतप्राणामत्स्थानकथनेरताः ॥ संन्यासिनोवनस्थाश्चगृहस्था
ब्रह्मचारिणः ॥ ३५ ॥ उपासंतेसदाभक्त्यायोगमैश्वरसंज्ञितम् ॥ तेषांनित्याभियुक्तानामहमज्ञान
जंतमः ॥ ३६ ॥ ज्ञानसूर्यप्रकाशेननाशयामिनसंशयः ॥ इत्थंवैदिकपूजायाःप्रथमायानगाधिप ॥ ३७ ॥
स्वरूपमुक्तंसंक्षेपाद्द्वितीयायाअथोब्रुवे ॥ मूर्तौवास्थंडिलेवापितथासूर्येंदुमंडले ॥ ३८ ॥ जलेऽथवाबा
णलिंगेयंत्रेवाऽपिमहापटे ॥ तथाश्रीहृदयांभोजेध्यात्वादेवींपरात्पराम् ॥ ३९ ॥ सगुणांकरुणापूर्णांतरु
णीमरुणारुणाम् ॥ सौंदर्यसारसीमांतांसर्वावयवसुंदराम् ॥ ४० ॥ शृंगाररससंपूर्णांसदाभक्तार्तिकात

राम् ॥ प्रसादसुमुखीमंबांचंद्रखंडशिखंडिनीम् ॥ ४१ ॥ पाशांकुशवराभीतिधरामानंदरूपिणीम् ॥ पूज
येदुपचारैश्चयथावित्तानुसारतः ॥ ४२ ॥ यावदांतरपूजायामधिकारोभवेन्नहि ॥ तावद्बाह्यामिमांपूजां
श्रयेज्जातेतुतांत्यजेत् ॥ ४३ ॥ आभ्यंतरातुयापूजासातुसंविल्लयःस्मृतः ॥ संविदेवपरंरूपमुपाधिरहि
तंमम ॥ ४४ ॥ अतःसंविदिमद्रूपेचेतःस्थाप्यंनिराश्रयम् ॥ संविद्रूपातिरिक्तंतुमिथ्यामायामयंजगत्
॥ ४५ ॥ अतःसंसारनाशायसाक्षिणीमात्मरूपिणीम् ॥ भावयेन्निर्मनस्केनयोगयुक्तेनचेतसा ॥ ४६ ॥
अतःपरंबाह्यपूजाविस्तारःकथ्यतेमया ॥ सावधानेनमनसाशृणुपर्वतसत्तम ॥ ४७ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणे सप्तमस्कन्धेदेवीगीतायामेकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥ प्रातरुत्थायशिरसिसंस्मरेत्पद्ममुज्ज्वलम् ॥ कर्पूराभंस्मरेत्तत्रश्रीगुरुंनिजरू
पिणम् ॥ १ ॥ सुप्रसन्नंलसद्भूषाभूषितंशक्तिसंयुतम् ॥ नमस्कृत्यततोदेवींकुण्डलींसंस्मरेद्बुधः ॥ २ ॥
प्रकाशमानांप्रथमेप्रमाणेप्रतिप्रमाणेऽप्यमृतायमानाम् ॥ अंतःपदव्यामनुसंचरंतीमानंदरूपामबलांप्रपद्ये
॥ ३ ॥ ध्यात्वैवंतच्छिखामध्येसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ मांध्यायेदथशौचादिक्रियाःसर्वाःसमापयेत्
॥ ४ ॥ अग्निहोत्रंततोहुत्वामत्प्रीत्यर्थंद्विजोत्तमः ॥ होमांतेस्वासनेस्थित्वापूजासंकल्पमाचरेत् ॥ ५ ॥
भूतशुद्धिंपुराकृत्वामातृकान्यासमेवच ॥ हृल्लेखामातृकान्यासंनित्यमेवसमाचरेत् ॥ ६ ॥ मूलाधारेह
कारंचहृदयेचरकारकम् ॥ भ्रूमध्येतद्वदीकारंह्रींकारंमस्तकेन्यसेत् ॥ ७ ॥ तत्तन्मंत्रोदितानन्यान्न्यासा
न्सर्वान्समाचरेत् ॥ कल्पयेत्स्वात्मनोदेहेपीठंधर्मादिभिःपुनः ॥ ८ ॥ ततोध्यायेन्महादेवींप्राणायामैर्वि
जृंभिते ॥ हृदंभोजेममस्थानेपञ्चप्रेतासनेबुधः ॥ ९ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चईश्वरश्चसदाशिवः ॥
एतेपंचमहाप्रेताःपादमूले ममस्थिताः ॥ १० ॥ पंचभूतात्मकाह्येतेपञ्चावस्थात्मकाअपि ॥ अहंत्वव्यक्ता
चिद्रूपातदतीताऽस्मिसर्वथा ॥ ११ ॥ ततोविष्टरतांयाताःशक्तितंत्रेषुसर्वदा ॥ ध्यात्वैवंमानसैर्भोगैः

पूजयेन्मांजपेदपि ॥ १२ ॥ जपंसमर्प्यश्रीदेव्यैततोऽर्घ्यस्थापनंचरेत् ॥ पात्रासादनकंकृत्वापूजाद्रव्याणि शोधयेत् ॥ १३ ॥ जलेनतेनमनुनाचास्त्रमंत्रेणदेशिकः ॥ दिग्बंधंचपुराकृत्वागुरून्नत्वाततःपरम् ॥ १४ ॥ तदनुज्ञांसमादायबाह्यपीठेततःपरम् ॥ हृदिस्थांभावितांमूर्तिममदिव्यांमनोहराम् ॥ १५ ॥ आवाहयेत्ततः पीठेप्राणस्थापनविद्यया ॥ आसनावाहनेचाऽर्घ्यंपाद्याद्याचमनंतथा ॥ १६ ॥ स्नानंवासोद्वयंचैवभूषणानिचसर्वशः ॥ गंधपुष्पंयथायोग्यंदत्त्वादेव्यैस्वभक्तितः ॥ १७ ॥ यन्त्रस्थानामावृतीनांपूजनंसम्यगाचरेत् ॥ प्रतिवारमशक्तानांशुक्रवारोनियम्यते ॥ १८ ॥ मूलदेवीप्रभारूपाःस्मर्तव्याअंगदेवताः ॥ तत्प्रभापटलव्याप्तंत्रैलोक्यंचविचिंतयेत् ॥ १९ ॥ पुनरावृत्तिसहितांमूलदेवींचपूजयेत् ॥ गंधादिभिःसुगंधैस्तु तथापुष्पैःसुवासितैः ॥ २० ॥ नैवेद्यैस्तर्पणैश्चैवतांबूलैर्दक्षिणादिभिः ॥ तोषयेन्मांत्वत्कृतेननाम्नां साहस्रकेणच ॥ २१ ॥ कवचेनचसूक्तेनाऽहंरुद्रेभिरितिप्रभो ॥ देव्यथर्वशिरोमंत्रैर्हृल्लेखोपनिषद्भवैः ॥ २२ ॥ महाविद्यामहामंत्रैस्तोषयेन्मांमुहुर्मुहुः ॥ क्षमापयेज्जगद्धात्रींप्रेमार्द्रहृदयोनरः ॥ २३ ॥ पुलकांकितसर्वांगैर्बाष्परुद्धाक्षिनिःस्वनः ॥ नृत्यगीतादिघोषेणतोषयेन्मांमुहुर्मुहुः ॥ २४ ॥ वेदपारायणैश्चैव पुराणैःसकलैरपि ॥ प्रतिपाद्यायतोऽहंवैतस्मात्तैस्तोषयेत्तुमाम् ॥ २५ ॥ निजंसर्वस्वमपिमेसदेहंनित्यशोऽर्पयेत् ॥ नित्यहोमंततःकुर्याद्ब्राह्मणांश्चसुवासिनीः ॥ २६ ॥ बटुकान्पामरानन्यान्देवीबुद्ध्यातुभोजयेत् ॥ नत्वापुनःस्वहृदयेव्युत्क्रमेणविसर्जयेत् ॥ २७ ॥ सर्वंहृल्लेखयाकुर्यात्पूजनंममसुव्रत ॥ हृल्लेखा सर्वमंत्राणांनायिकापरमास्मृता ॥ २८ ॥ हृल्लेखादर्पणेनित्यमहंतत्प्रतिबिंबिता ॥ तस्माद्धृल्लेखयादत्तंसर्वमंत्रैःसमर्पितम् ॥ २९ ॥ गुरुंसंपूज्यभूषाद्यैःकृतकृत्यत्वमावहेत् ॥ यएवंपूजयेद्देवींश्रीमद्भुवनसुंदरीम् ॥ ३० ॥ नतस्यदुर्लभंकिंचित्कदाचित्क्वचिदस्तिहि ॥ देहांतेतुमणिद्वीपंममयात्येवसर्वथा ॥ ३१ ॥ ज्ञेयोदेवीस्वरूपोऽसौदेवानित्यंनमंतितम् ॥ इतितेकथितंराजन्महादेव्याःप्रपूजनम् ॥ ३२ ॥ विमृश्यैतद

शेषेणाप्यधिकारानुरूपतः ॥ कुरुमेपूजनंतेनकृतार्थस्त्वंभविष्यसि ॥ ३३ ॥ इदंतुगीताशास्त्रंमेनाऽशिष्याय वदेत्कचित् ॥ नाऽभक्तायप्रदातव्यंनधूर्तायचदुर्हृदे ॥ ३४ ॥ एतत्प्रकाशनंमातुरुद्घाटनमुरोजयोः ॥ तस्मादवश्यंयत्नेनगोपनीयमिदंसदा ॥ ३५ ॥ देयंभक्तायशिष्यायज्येष्ठपुत्रायचैवहि ॥ सुशीलायसुवेषायदेवीभक्तियुतायच ॥ ३६ ॥ श्राद्धकालेपठेदेतद्ब्राह्मणानांसमीपतः ॥ तृप्तास्तत्पितरःसर्वेप्रयांतिपरमं पदम् ॥ ३७ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वासाभगवतीतत्रैवांतरधीयत ॥ देवाश्चमुदिताःसर्वेदेवीदर्शनतोऽभवन् ॥ ३८ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोहिमालयेजज्ञेदेवीहैमवतीतुसा ॥ यागौरीतिप्रसिद्धाऽसीद्दत्तासाशंकरायच ॥ ३९ ॥ ततःस्कंदःसमुद्भूतस्तारकस्तेनपातितः ॥ समुद्रमंथनेपूर्वंरत्नान्यासुर्नराधिप ॥४०॥ तत्रदेवैःस्तुतादेवीलक्ष्मीप्राप्त्यर्थमादरात् ॥ तेषामनुग्रहार्थायनिर्गतातुरमाततः ॥ ४१ ॥ वैकुण्ठायसुरैर्दत्तातेनतस्यशमोभवत् ॥ इतितेकथितंराजन्देवीमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ४२ ॥ गौरीलक्ष्म्योःसमुद्भूतिविषयंसर्वकामदम् ॥ नवाच्यंत्वेतदन्यस्मैरहस्यंकथितंयतः ॥ ४३ ॥ गीतारहस्यभूतेयंगोपनीयाप्रयत्नतः सर्वमुक्तंसमासेनयत्पृष्टंतत्त्वयाऽनघ ॥ ४४ ॥ पवित्रंपावनंदिव्यंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांसप्तमस्कंधेदेवीगीतायां

चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ श्रीरस्तु ॥ स्कंधश्चायं समाप्तः ॥ ७ ॥

खशरद्वयशिव (२२५०) पद्यैस्तुद्वैपायनमुखच्युतैः ॥ श्रीमद्भागवतस्याऽस्यसप्तमस्कंधईरितः ॥ १ ॥

श्री राम जैन आश्रम

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे सप्तमस्कंधः ।

* समाप्तः *

॥ अथ ॥

श्री मद्देवीभागवते महापुराणे अष्टमस्कन्धः ।

॥ प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ जनमेजयउवाच ॥ सूर्यचंद्रान्वयोत्थानांनृपाणांसत्कथाश्रितम् ॥ चरितं
भवताप्रोक्तंश्रुतंतदमृतास्पदम् ॥ १ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिसादेवीजगदंबिका ॥ मन्वंतरेषुसर्वेषुयद्य
द्रूपेणपूज्यते ॥ २ ॥ यस्मिन्यस्मिंश्चवैस्थानेयेनयेनचकर्मणा ॥ "शरीरेणचदेवेशीपूजनीयाफलप्रदा ॥
येनैवमंत्रबीजेनयत्रयत्रचपूज्यते "॥ देव्याविराट्स्वरूपस्यवर्णनंचयथातथम् ॥ ३ ॥ येनध्यानेनतत्सू
क्ष्मेस्वरूपेस्यान्मतेर्गतिः ॥ तत्सर्वंवदविप्रर्षेयेनश्रेयोहमाप्नुयाम् ॥ ४ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुराजन्प्रव
क्ष्यामिदेव्याराधनमुत्तमम् ॥ यत्कृतेनश्रुतेनाऽपिनरःश्रेयोऽत्रविंदते ॥५॥ एवमेतन्नारदेनपृष्टोनारायणः
पुरा ॥ तस्मैयदुक्तवान्देवोयोगचर्याप्रवर्तकः ॥ ६ ॥ एकदानारदःश्रीमान्पर्यटन्पृथिवीमिमाम् ॥ नाराय
णाश्रमंप्राप्तोगतखेदश्चतस्थिवान् ॥ ७ ॥ तस्मैयोगात्मनेनत्वाब्रह्मदेवतनूद्भवः ॥ पर्यपृच्छदिमंचाऽ
र्थंयत्पृष्टोभवताऽनघ ॥ ८ ॥ नारदउवाच ॥ देवदेवमहादेवपुराणपुरुषोत्तम ॥ जगदाधारसर्वज्ञश्लाघ
नीयोरुसद्गुण ॥ ९ ॥ जगतस्तत्त्वमाद्यंयत्तन्मेवदयथेप्सितम् ॥ जायतेकुतएवेदंकुतश्चेदंप्रतिष्ठितम् ॥
॥ १० ॥ कुत्रोंतंप्राप्नुयात्कालेकुत्रसर्वफलोदयः ॥ केनज्ञातेनमायैषामोहभूर्नाशमाप्नुयात् ॥ ११ ॥ कया
ऽर्चयाकिंजपेनकिंध्यानेनात्महृत्कजे ॥ प्रकाशोजायतेदेवतमस्यर्कोदयोयथा ॥ १२ ॥ एतत्प्रश्नोत्तरंदेव
ब्रूहिसर्वमशेषतः ॥ यथालोकस्तरेदंधतमसंत्वंजसैवहि ॥ १३ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंदेवर्षिणापृष्टःप्राची
नोमुनिसत्तमः ॥ नारायणोमहायोगीप्रतिनंद्यवचोब्रवीत् ॥ १४ ॥ नारायणउवाच ॥ शृणुदेवर्षिवर्याऽत्र
जगतस्तत्त्वमुत्तमम् ॥ येनज्ञातेनमर्त्योहिजायतेनजगद्भ्रमे ॥ १५ ॥ जगतस्तत्त्वमित्येवदेवीप्रोक्तामया
पिहि ॥ ऋषिभिर्देवगंधर्वैरन्यैश्चापिमनीषिभिः ॥ १६ ॥ साजगत्सृजतेदेवीतयाचप्रतिपाल्यते ॥ तया
चनाश्यतेसर्वमितिप्रोक्तंगुणत्रयात् ॥ १७ ॥ तस्याःस्वरूपंवक्ष्यामिदेव्याःसिद्धर्षिपूजितम् ॥ स्मरतांसर्व
पापघ्नंकामदंमोक्षदंतथा ॥ १८ ॥ मनुःस्वायंभुवस्त्वाद्यःपद्मपुत्रःप्रतापवान् ॥शतरूपापतिःश्रीमान्सर्वम

न्वंतराधिपः ॥ १९ ॥ समनुःपितरंदेवंप्रजापतिमकल्मषम् ॥ भक्त्यापर्यचरत्पूर्वंतमुवाचाऽऽत्मभूःसुतम्
॥ २० ॥ पुत्रपुत्रत्वयाकार्यंदेव्याराधनमुत्तमम् ॥ तत्प्रसादेनतेतातप्रजासर्गःप्रसिद्ध्यति ॥ २१ ॥ एवमु
क्तःप्रजास्रष्ट्रामनुःस्वायंभुवोविराट् ॥ जगद्योनितदादेवींतपसातर्पयद्विभुः ॥ २२ ॥ तुष्टावदेवींदेवेशीं
समाहितमतिःकिल ॥ आद्यांमायांसर्वशक्तिंसर्वकारणकारणाम् ॥ २३ ॥ मनुरुवाच ॥ नमोनमस्तेदेवेशि
जगत्कारणकारणे ॥ शंखचक्रगदाहस्तेनारायणहृदाश्रिते ॥ २४ ॥ वेदमूर्तेजगन्मातःकारणस्थानरू
पिणि ॥ वेदत्रयप्रमाणज्ञेसर्वदेवनुतेशिवे ॥ २५ ॥ माहेश्वरिमहाभागेमहामायेमहोदये ॥ महादेवप्रियावा
सेमहादेवप्रियंकरि ॥ २६ ॥ गोपेन्द्रस्यप्रियेज्येष्ठेमहानंदेमहोत्सवे ॥ महामारीभयहरेनमोदेवादिपूजिते
॥ २७ ॥ सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके ॥ शरण्येत्र्यंबकेगौरिनारायणिनमोस्तुते ॥ २८ ॥ यतश्चे
दंययाविश्वमोतंप्रोतंचसर्वदा ॥ चैतन्यमेकमाद्यंतरहितंतेजसांनिधिम् ॥ २९ ॥ ब्रह्मायदीक्षणात्सर्वंकरो
तिचहरिःसदा ॥ पालयत्यपिविश्वेशःसंहर्तायदनुग्रहात् ॥ ३० ॥ मधुकैटभसंभूतभयार्तःपद्मसंभवः ॥
यस्यास्तवेनमुमुचेघोरदैत्यभवांबुधेः ॥ ३१ ॥ त्वंह्रीःकीर्तिःस्मृतिःकांतिःकमलागिरिजासती ॥ दाक्षाय
णीवेदगर्भाबुद्धिदात्रीसदाभया ॥ ३२ ॥ स्तोष्येत्वांचनमस्यामिपूजयामिजपामिच ॥ ध्यायामिभावयेवी
क्षेश्रोष्येदेविप्रसीदमे ॥ ३३ ॥ ब्रह्मावेदनिधिःकृष्णोलक्ष्म्यावासःपुरंदरः ॥ त्रिलोकाधिपतिःपाशीयाद
सांपतिरुत्तमः ॥ ३४ ॥ कुबेरोनिधिनाथोऽभूद्यमोजातःपरेतराट् ॥ नैर्ऋतोरक्षसांनाथःसोमोजातोह्यपो
मयः ॥ ३५ ॥ त्रिलोकवंद्योलोकेशिमहामांगल्यरूपिणि ॥ नमस्तेऽस्तुपुनर्भूयोजगन्मातर्नमोनमः ॥ ३६ ॥
नारायणउवाच ॥ एवंस्तुताभगवतीदुर्गानारायणीपरा ॥ प्रसन्नाप्राहदेवर्षेब्रह्मपुत्रमिदंवचः ॥ ३७ ॥
श्रीदेव्युवाच ॥ वरंवरयराजेंद्रब्रह्मपुत्रयदिच्छसि ॥ प्रसन्नाऽहंस्तवेनाऽत्रभक्त्याचाऽऽराधनेनच
॥ ३८ ॥ मनुरुवाच ॥ यदिदेविप्रसन्नासिभक्त्याकारुणिकोत्तमे ॥ तदानिर्विघ्नतःसृष्टिःप्रजायाःस्या

त्तवाऽऽज्ञया ॥ ३९ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ प्रजासर्गःप्रभवतुममाऽनुग्रहतःकिल ॥ निर्विघ्नेनचराजेंद्रवृद्धि
श्चाप्युत्तरोत्तम् ॥ ४० ॥ यःकश्चित्पठतेस्तोत्रंमद्भक्त्यात्वत्कृतंसदा ॥ तेषांविद्याप्रजासिद्धिःकीर्तिःकां
त्युदयःखलु ॥ ४१ ॥ जायंतेधनधान्यानिशक्तिरप्रहतानृणाम् ॥ सर्वत्रविजयोराजन्सुखंशत्रुपरिक्षयः
॥ ४२ ॥ नारायणउवाच ॥ एवंदत्त्वावरान्देवीमनवेब्रह्मसूनवे॥ अंतर्धानंगताचासीत्पश्यतस्तस्यधीमतः
॥ ४३ ॥ अथलब्धवरोराजाब्रह्मपुत्रःप्रतापवान् ॥ ब्रह्माणमब्रवीत्तातस्थानंमेदीयतांरहः ॥ ४४ ॥
यत्राऽहंसमधिष्ठायप्रजाःस्रक्ष्यामिपुष्कलाः ॥ यक्ष्यामियज्ञैर्देवेशंतत्समादिशमाचिरम् ॥ ४५ ॥
इतिपुत्रवचःश्रुत्वाप्रजापतिपतिर्विभुः ॥ चिंतयामाससुचिरंकथंकार्यंभवेदिदम् ॥ ४६ ॥ सृजतोमेगतः
कालोविपुलोऽनंतसंख्यकः ॥ धरावार्भिःप्लुतामग्नारसंयाताऽखिलाश्रया ॥ ४७ ॥ इदंमच्चिंतितंकार्यं
भगवानादिपूरुषः ॥ करिष्यतिसहायोमेयदादेशेऽहमाश्रितः ॥ ४८ ॥

इतिश्री०दे०भा०महापुराणेअष्टमस्कंधेभुवनकोशोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

नारायणउवाच ॥ एवंमीमांसतस्तस्यपद्मयोनेःपरंतप ॥ मन्वादिभिर्मुनिवरैर्मरीच्याद्यैः
समंततः ॥ १ ॥ ध्यायतस्तस्यनासाग्राद्विरंचेःसहसाऽनघ ॥ वराहपोतोनिरगादेकांगुलप्रमाणतः
॥ २ ॥ तस्यैवपश्यतःखस्थःक्षणेनकिलनारद ॥ करिमात्रंप्रववृधेतदद्भुततमंह्यभूत् ॥ ३ ॥ मरीचि
मुख्यैर्विप्रेन्द्रैःसनकाद्यैश्चनारद ॥ तद्दृष्ट्वासौकरंरूपंतर्कयामासपद्मभूः ॥ ४ ॥ किमेतत्सौकर
व्याजंदिव्यंसत्त्वमवस्थितम् ॥ अत्याश्चर्यमिदंजातंनासिकायाविनिःसृतम् ॥ ५ ॥ दृष्टोंगुष्ठ
शिरोमात्रःक्षणाच्छैलेन्द्रसन्निभः ॥ आहोस्विद्भगवान्किंवायज्ञोमेखेदयन्मनः ॥ ६ ॥ इतितर्कं
यतस्तस्यब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ वराहरूपोभगवाञ्जगर्जाऽचलसन्निभः ॥ ७ ॥ विरंचिंहर्षयामा
ससंहतांश्चद्विजोत्तमान् ॥ स्वगर्जशब्दमात्रेणदिक्प्रांतमनुनादयन् ॥ ८ ॥ तेनिशम्यस्वखेदस्यशयिष्णु

घुर्घुरस्वनम् ॥ जनस्तपःसत्यलोकवासिनोमरवर्यकाः ॥ ९ ॥ छन्दोमयैःस्तोत्रवरैर्ऋक्सामाथर्वसंभ
वैः ॥ वचोभिःपुरुषंत्वाद्यंद्विजेंद्राःपर्यवाकिरन् ॥ १० ॥ तेषांस्तोत्रंनिशम्याऽऽद्योभगवान्हरिरीश्वरः ॥
कृपावलोकमात्रेणाऽनुगृहीत्वाऽपआविशत् ॥ ११ ॥ तस्यांतर्विशतःक्रूरसटाघातप्रपीडितः ॥ समुद्रोऽ
थाऽब्रवीद्देवरक्षमांशरणार्तिहन् ॥ १२ ॥ इत्याकर्ण्यसमुद्रोक्तंवचनंहरिरीश्वरः ॥ विदारयञ्जलचराञ्
गामांतर्जलेविभुः ॥ १३ ॥ इतस्ततोऽभिधावन्सन्विचिन्वन्पृथिवींधराम् ॥ आघ्रायाघ्रायसर्वेशोधरा
मासादयच्छनैः ॥ १४ ॥ अंतर्जलगतांभूमिंसर्वसत्त्वाश्रयांतदा ॥ भूमिंसदेवदेवेशोदंष्ट्रयोदाजहारताम्
॥ १५ ॥ तांसमुद्धृत्यदंष्ट्राग्रेयज्ञेशोयज्ञपूरुषः ॥ शुशुभेदिग्गजोयद्वदुद्धृत्याऽथसुपद्मिनीम् ॥ १६ ॥ तंदृष्ट्वादे
वदेवेशोविरंचिःसमनुःस्वराट् ॥ तुष्टाववाग्भिर्देवेशंदंष्ट्रोद्धृतवसुंधरम् ॥ १७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जितंतेपु
ण्डरीकाक्षभक्तानामार्तिनाशन ॥ खर्वीकृतसुराधारसर्वकामफलप्रद ॥ १८ ॥ इयंचधरणीदेवशोभतेवसु
धातव ॥ पद्मिनीवसुपत्राढ्यामतंगजकरोद्धृता ॥ १९ ॥ इदंचतेशरीरंवैशोभतेभूमिसंगमात् ॥ उद्धृतां
बुजशुंडाग्रकरींद्रतनुसन्निभम् ॥ २० ॥ नमोनमस्तेदेवेशसृष्टिसंहारकारक ॥ दानवानांविनाशायकृतना
नाकृतेप्रभो ॥ २१ ॥ अग्रतश्चनमस्तेस्तुपृष्ठतश्चनमोनमः ॥ सर्वामराधारभूतबृहद्धामनमोस्तुते ॥२२॥
त्वयाहंचप्रजासर्गेनियुक्तःशक्तिबृंहितः ॥ त्वदाज्ञावशतःसर्गंकरोमिविकरोमिच ॥२३॥ त्वत्सहायेनदेवेशा
अमराश्चपुराहरे ॥ सुधांविभेजिरेसर्वेयथाकालंयथाबलम् ॥२४॥ इंद्रस्त्रिलोकीसाम्राज्यंलब्धवांस्त्वन्नि
देशतः ॥ भुनक्तिलक्ष्मींबहुलांसुरसंघप्रपूजितः ॥ २५ ॥ वह्निःपावकतांलब्ध्वाजाठरादिविभेदतः ॥
देवासुरमनुष्याणांकरोत्याप्यायनंतथा ॥ २६ ॥ धर्मराजोऽथपितॄणामधिपःसर्वकर्मदृक् ॥ कर्मणां
फलदाताऽसौत्वन्नियोगादधीश्वरः ॥ २७ ॥ नैर्ऋतोरक्षसामीशोयज्ञोविघ्नविनाशनः ॥ सर्वेषांप्राणि
नांकर्मसाक्षीत्वत्तःप्रजायते ॥ २८ ॥ वरुणोयादसामीशोलोकपालोजलाधिपः ॥ त्वदाज्ञाबलमाश्रि

त्यलोकपालत्वमागतः ॥ २९ ॥ वायुर्गंधवहःसर्वभूतप्राणनकारणम् ॥ जातस्तवनिदेशेनलोकपालो
जगद्गुरुः ॥ ३० ॥ कुबेरःकिन्नरादीनांयक्षाणांजीवनाश्रयः ॥ त्वदाज्ञांतर्गतःसर्वलोकपेषुचमान्यभूः॥३१॥
ईशानःसर्वरुद्राणामीश्वरांतकरःप्रभुः ॥ जातोलोकेशवंद्योऽसौसर्वदेवाधिपालकः ॥ ३२ ॥ नमस्तुभ्यंभ
गवतेजगदीशायकुर्महे ॥ यस्यांशभागाःसर्वेहिजातादेवाःसहस्रशः ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥ एवंस्तुतोवि
श्वसृजाभगवानादिपूरुषः ॥ लीलावलोकमात्रेणाऽप्यनुग्रहमवाऽसृजत् ॥ ३४ ॥ तत्रैवाऽभ्यागतंदैत्यंहि
रण्याक्षंमहाऽसुरम् ॥ रुंधानमध्वनोभीमंगदयाताडयद्धरिः ॥ ३५ ॥ तद्रक्तपंकदिग्धांगोभगवानादि
पूरुषः ॥ उद्धृत्यधरणींदेवोदंष्ट्रयालीलयाप्लुताम् ॥ ३६ ॥ निवेश्यलोकनाथेशोजगामस्थानमात्मनः ॥
एतद्भगवतश्चित्रंधरण्युद्धरणंपरम् ॥ ३७ ॥ शृणुयाद्यःपुमान्यश्चपठेच्चरितमुत्तमम् ॥ सर्वपापविनि
र्मुक्तोवैष्णवींगतिमाप्नुयात् ॥ ३८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

नारायणउवाच ॥ महींदेवःप्रतिष्ठाप्ययथास्थानेचनारद ॥ वैकुण्ठलोकमगमद्ब्रह्मोवाचस्वमा
त्मजम् ॥ १ ॥ स्वायंभुवमहाबाहोपुत्रतेजस्विनांवर ॥ स्थानेमहीमयेतिष्ठप्रजाःसृजयथोचितम् ॥ २ ॥
देशकालविभागेनयज्ञेशंपुरुषंयज ॥ उच्चावचपदार्थैश्चयज्ञसाधनकैर्विभो ॥ ३ ॥ धर्ममाचरशास्त्रोक्तं
वर्णाश्रमनिबंधनम् ॥ एतेनक्रमयोगेनप्रजावृद्धिर्भविष्यति ॥ ४ ॥ पुत्रानुत्पाद्यगुणतःकीर्त्याकांत्याऽऽ
त्मरूपिणः ॥ विद्याविनयसंपन्नान्सदाचारवतांवरान् ॥ ५ ॥ कन्याश्चदत्त्वागुणवद्यशोवद्भ्यःसमा
हितः ॥ मनःसम्यक्समाधायप्रधानपुरुषेपरे ॥ ६ ॥ भक्तिसाधनयोगेनभगवत्परिचर्यया ॥ गतिमिष्टां
सदावंद्यांयोगिनांगमिताभवान् ॥ ७ ॥ इत्याश्वास्यमनुंपुत्रंपद्मयोनिःप्रजापतिः ॥ प्रजासर्गेनियस्याऽ
मुंस्वधामप्रत्यपद्यत ॥ ८ ॥ प्रजाःसृजतपुत्रेतिपितुराज्ञांसमादधत् ॥ स्वायंभुवःप्रजासर्गमकरोत्पृथि

वीपतिः ॥ ९ ॥ प्रियव्रतोत्तानपादौमनुपुत्रौमहौजसौ ॥ कन्यास्तिस्त्र प्रसूताश्चतासांनामानिमेशृणु
॥ १० ॥ आकूतिःप्रथमाकन्याद्वितीयादेवहूतिका ॥ तृतीयाचप्रसूतिर्हिविख्यातालोकपाविनी ॥ ११ ॥
आकूतिंरुचयेप्रादात्कर्दमायचमध्यमाम् ॥ दक्षायाऽदात्प्रसूतिंचयासांलोकइमाःप्रजाः ॥ १२ ॥ रुचेः
प्रजज्ञेभगवान्यज्ञोनामाऽदिपूरुषः ॥ आकूत्यांदेवहूत्यांचकपिलोऽसौचकर्दमात् ॥ १३ ॥ सांख्याचार्यः
सर्वलोकेविख्यातःकपिलोविभुः ॥दक्षात्प्रसूत्यांकन्याश्चबहुशोजज्ञिरेप्रजाः ॥ १४ ॥ यासांसंतानसंभूता
देवतिर्यङ्नरादयः ॥ प्रसूतालोकविख्याताःसर्वेसर्गप्रवर्तकाः ॥ १५ ॥ यज्ञश्चभगवान्स्वायंभुवमन्वंतरे
विभुः ॥ मनुंररक्षरक्षोभ्योयामैर्देवगणैर्वृतः ॥ १६ ॥ कपिलोऽपिमहायोगीभगवान्स्वाश्रमेस्थितः ॥
देवहूत्यैपरंज्ञानंसर्वाऽविद्यानिवर्तकम् ॥ १७ ॥ सविशेषंध्यानयोगमध्यात्मज्ञाननिश्चयम् ॥ कापिलंशा
स्त्रमाख्यातंसर्वाज्ञानविनाशनम् ॥ १८ ॥ उपदिश्यमहायोगोसंययौपुलहाश्रमम् ॥ अद्यापिवर्ततेदेवःसां
ख्याचार्योमहाशयः ॥ १९ ॥ यन्नामस्मरणेनाऽपिसांख्ययोगश्चसिद्ध्यति ॥ तंवंदेकपिलंयोगाचार्यंसर्व
वरप्रदम् ॥ २० ॥ एवमुक्तंमनोःकन्यावंशवर्णनमुत्तमम् ॥ पठतांशृण्वतांचाऽपिसर्वपापविनाशनम्
॥ २१ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिमनुपुत्रान्वयंशुभम् ॥ यदाकर्णनमात्रेणपरंपदमवाप्नुयात् ॥ २२ ॥ द्वीपवर्ष
समुद्रादिव्यवस्थायत्सुतैःकृता ॥ व्यवहारप्रसिद्ध्यर्थंसर्वभूतसुखाप्तये ॥ २३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेभुवनकोशेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

नारायणउवाच ॥ मनोःस्वायंभुवस्याऽऽसीज्ज्येष्ठःपुत्रःप्रियव्रतः ॥ पितुःसेवापरोनित्यंसत्यध
र्मपरायणः ॥ १ ॥ प्रजापतेर्दुहितरंसुरूपांविश्वकर्मणः ॥ बर्हिष्मतींचोपयेमेसमानांशीलकर्मभिः ॥ २ ॥
तस्यांपुत्रान्दशगुणैरन्वितान्भावितात्मनः ॥ जनयामासकन्यांचोर्जस्वतींचयवीयसीम् ॥ ३ ॥ आग्नी
ध्रश्चेध्मजिह्वश्चयज्ञबाहुस्तृतीयकः ॥ महावीरश्चतुर्थस्तुपंचमोरुक्मशुक्रकः ॥ ४ ॥ घृतपृष्ठश्चसवनोमे

धातिथिरथाऽष्टमः ॥ वीतिहोत्रःकविश्चेतिदशैतेवह्निनामकाः ॥ ५ ॥ एतेषांदशपुत्राणांत्रयोऽप्यासन्वि
रागिणः ॥ कविश्चसवनश्चैवमहावीरइतित्रयः ॥ ६ ॥ आत्मविद्यापरिष्णाताःसर्वेतेह्यूर्ध्वरेतसः ॥
आश्रमेपरहंसाख्येनिःस्पृहाह्यभवन्मुदा ॥ ७ ॥ अपरस्यांचजायायांत्रयःपुत्राश्चजज्ञिरे ॥ उत्तमस्तामस
श्चैवरैवतश्चेतिविश्रुताः ॥ ८ ॥ मन्वंतराधिपतयएतेपुत्रामहौजसः ॥ प्रियव्रतःनराजेंद्रोबुभुजेजगती
मिमाम् ॥ ९ ॥ एकादशार्बुदाब्दानामव्याहतबलेंद्रियः ॥ यदासूर्यःपृथिव्याश्चविभागेप्रथमेऽतपत् ॥
॥ १० ॥ भागेद्वितीयेतत्राऽसीदंधकारोदयःकिल ॥ एवंव्यतिकरंराजाविलोक्यमनसाचिरम् ॥ ११ ॥
प्रशास्तिमयिभूम्यांचतमःप्रादुर्भवेत्कथम् ॥ एवंनिवारयिष्यामिभूमौयोगबलेनच ॥ १२ ॥ एवंव्यवसि
तोराजापुत्रःस्वायंभुवस्यसः ॥ रथेनाऽऽदित्यवर्णेनसप्तकृत्वःप्रकाशयन् ॥ १३ ॥ तस्यापिगच्छतोराज्ञो
भूमौयद्रथनेमयः ॥ पतितास्तेसमुद्राख्यांभेजिरेलोकहेतवे ॥ १४ ॥ जाताःप्रदेशास्तेसप्तद्वीपाभूमौविभा
गशः ॥ रथनेमिसमुत्थास्तेपरिखाःसप्तसिंधवः ॥ १५ ॥ यतआसंस्ततःसप्तभुवोद्वीपाहितेस्मृताः ॥
जंबुद्वीपःप्लक्षद्वीपःशाल्मलीद्वीपसंज्ञकः ॥ १६ ॥ कुशद्वीपःक्रौंचद्वीपशाकद्वीपश्चपुष्करः ॥ तेषांचपरि
माणंतुद्विगुणंचोत्तरोत्तरम् ॥ १७ ॥ समंततश्चोपकॢप्तंबहिर्भागक्रमेणच ॥ क्षारोदेक्षुरसोदौचसुरो
दश्चघृतोदकः ॥ १८ ॥ क्षीरोदोदधिमंडोद शुद्धोदश्चेतितेस्मृताः ॥ सप्तैतेप्रतिविख्याताःपृथिव्यांसिं
धवस्तदा ॥ १९ ॥ प्रथमोजंबुद्वीपाख्योयःक्षारोदेनवेष्टितः ॥ तत्पतिंविदधेराजापुत्रमाग्नीध्रसंज्ञकम्
॥ २० ॥ प्लक्षद्वीपेद्वितीयेऽस्मिन्द्वीपेक्षुरससंप्लुते ॥ जातस्तदधिपःप्रैयव्रतइध्मादिजिह्वकः ॥
॥ २१ ॥ शाल्मलीद्वीपएतस्मिन्सुरोदधिपरिप्लुते ॥ यज्ञबाहुंतदधिपंकरोतिस्मप्रियव्रतः ॥ २२ ॥
कुशद्वीपेऽतिरम्येचघृतोदेनोपवेष्टिते ॥ हिरण्यरेताराजाभूत्प्रियव्रततनूजानिः ॥ २३ ॥
क्रौंचद्वीपेपंचमेतुक्षीरोदपरिसंप्लुते ॥ प्रैयव्रतोघृतपृष्ठःपतिरासीन्महाबलः ॥ २४ ॥ शाकद्वीपेचारुतरेद

धिमंडोदसंकुले ॥ मेधातिथिरभूद्राजाप्रियव्रतसुतोवरः ॥ २५ ॥ पुष्करद्वीपकेशुद्धोदकसिंधुसमाकुले ॥ वीतिहोत्रोबभूवाऽसौराजानकसंमतः ॥ २६ ॥ कन्यामूर्जस्वतींनाम्नींददावुशनसेविभुः ॥ आसीत्तस्यां देवयानीकन्याकाव्यस्यविश्रुता ॥ २७ ॥ एवंविभज्यपुत्रेभ्यःसप्तद्वीपान्प्रियव्रतः ॥ विवेकवशगोभूत्वा योगमार्गाश्रितोऽभवत् ॥ २८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टमस्कंधे भुवनकोशे चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ देवर्षेश्रृणुविस्तारंद्वीपवर्षविभेदतः ॥ भूमंडलस्यसर्वस्ययथादेवप्रक ल्पितम् ॥ १ ॥ समासात्संप्रवक्ष्यामिनाऽलंविस्तरतःक्वचित् ॥ जंबुद्वीपःप्रथमतःप्रमाणेलक्षयोजनः ॥ २ ॥ विशालोवर्तुलाकारोयथाऽब्जस्यचकर्णिका ॥ नववर्षाणियस्मिंश्चनवसाहस्रयोजनैः ॥ ३ ॥ आयामैःपरिसंख्यानिगिरिभिःपरितःश्रितैः ॥ अष्टभिर्दीर्घरूपैश्चसुविभक्तानिसर्वतः ॥ ४ ॥ धनुर्वत्सं स्थितेज्ञेयेद्वेवर्षेदक्षिणोत्तरे ॥ दीर्घाणितत्रचत्वारिचतुरस्रमिलावृतम् ॥ ५ ॥ इलावृतंमध्यवर्षंयन्नाभ्यां सुप्रतिष्ठितः ॥ सौवर्णोगिरिराजोऽयंलक्षयोजनमुच्छ्रितः ॥ ६ ॥ कर्णिकारूपएवाऽयंभूगोलकमलस्यच ॥ मूर्ध्निद्वात्रिंशत्सहस्रयोजनैर्विततस्त्वयम् ॥ ७ ॥ मूलेषोडशसाहस्रस्तावतांतर्गतःक्षितौ ॥ इलावृतस्यो त्तरतोनीलःश्वेतश्चश्रृङ्गवान् ॥ ८ ॥ त्रयोवैगिरयःप्रोक्तामर्यादावधयस्त्रिषु ॥ रम्यकाख्येतथावर्षेद्वितीये चहिरण्मये ॥ ९ ॥ कुरुवर्षेतृतीयेतुमर्यादांव्यंजयंतिते ॥ प्रागायताउभयतःक्षारोदावधयस्तथा ॥ १० ॥ द्विसहस्रपृथुतरास्तथाएकैकशःक्रमात् ॥ पूर्वात्पूर्वाच्चोत्तरस्यांदशांशादधिकांशतः ॥ ११ ॥ दैर्घ्यएव ह्रसंतीमेनानानदनदीयुताः ॥ इलावृताद्दक्षिणतोनिषधोहेमकूटकः ॥ १२ ॥ हिमालयश्चेतित्रयःप्राग्वि स्तीर्णाःसुशोभनाः ॥ अयुतोत्सेधभाजस्तेयोजनैःपरिकीर्तिताः ॥ १३ ॥ हरिवर्षंकिंपुरुषंभारतंचयथा तथम् ॥ विभागात्कथयंत्येतेमर्यादागिरयस्त्रयः ॥ १४ ॥ इलावृतात्पश्चिमतोमाल्यवान्नामपर्वतः ॥ पूर्वे

णचततःश्रीमान्गंधमादनपर्वतः ॥ १५ ॥ आनीलनिषधंत्वेतौचायतौद्विसहस्रतः ॥ योजनैःपृथुतांयातौ मर्यादाकारकौगिरी ॥ १६ ॥ केतुमालाख्यभद्राश्ववर्षयोःप्रथितौचतौ ॥ मंदरश्चतथामेरुमंदरश्चसुपार्श्वकः ॥ १७ ॥ कुमुदश्चेतिविख्यातागिरयोमेरुपादकाः ॥ योजनायुतविस्तारोन्नाहामेरोश्चतुर्दिशम् ॥ १८ ॥ अवष्टंभकरास्तेतुसर्वतोऽभिविराजिताः ॥ एतेषुगिरिषुप्राप्ताःपादपाश्चूतजंबुनी ॥ १९ ॥ कदंबन्यग्रोधइतिचत्वारःपर्वताःस्थिताः ॥ केतवोगिरिराजेषुएकादशशतोच्छ्रयाः ॥ २० ॥ तावद्विटपविस्ताराःशताख्यपरिणाहिनः ॥ चत्वारश्चह्रदास्तेषुपयोमध्विक्षुसज्जलाः ॥ २१ ॥ यदुपस्पर्शिनोदेवायोगैश्वर्याणिविंदते ॥ देवोद्यानानिचत्वारिभवंतिललनासुखाः ॥ २२ ॥ नंदनंचैत्ररथकंवैभ्राजंसर्वभद्रकम् ॥ येषुस्थित्वाऽमरगणाललनायूथसंयुताः ॥ २३ ॥ उपदेवगणैर्गीतमहिमानोमहाशयाः ॥ विहरंतिस्वतंत्रास्तेथाकामंयथासुखम् ॥ २४ ॥ मंदरोत्संगसंस्थस्यदेवचूतस्यमस्तकात् ॥ एकादशशतोच्छ्रायात्फलान्यमृतभांजिच ॥ २५ ॥ गिरिकूटप्रमाणानिसुस्वादूनिमृदूनिच ॥ तेषांविशीर्यमाणानांफलानांसुरसेनच ॥ २६ ॥ अरुणोदसवर्णेनअरुणोदाप्रवर्तते ॥ नदीरम्यजलादेवदैत्यराजप्रपूजिता ॥ २७ ॥ अरुणाख्यामहाराजवर्ततेपापहारिणी ॥ पूजयंतिचतांदेवींसर्वकामफलप्रदाम् ॥ २८ ॥ नानोपहारबलिभिःकल्मषघ्न्यभयप्रदाम् ॥ तस्याःकृपावलोकेनक्षेमारोग्यंव्रजंतिते ॥ २९ ॥ आद्यामायातुलानंतापुष्टिरीश्वरमालिनी ॥ दुष्टनाशकरीकांतिदायिनीतिस्मृताभुवि ॥ ३० ॥ अस्याःपूजाप्रभावेणजांबूनदमुदावहत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टमस्कंधे भुवनलोकवर्णनंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अरुणोदानदीयातुमयाप्रोक्ताचनारद ॥ मंदरान्निपतंतीसापूर्वेणेलावृतंप्लवेत् ॥ १ ॥ यज्जोषणाद्भवान्याश्चाऽनुचरीणांस्त्रियामपि ॥ यक्षगन्धर्वपत्नीनांदेहगंधवहोनिलः

॥ २ ॥ वासयत्यभितोभूमिंदशयोजनसंख्यया ॥ एवंजंबूफलानांचतुंगदेशनिपातनात् ॥ ३ ॥ विशीर्यता
मनस्थीनांकुंजरांगप्रमाणिनाम् ॥ रसेनचनदीजंबूनाम्नीमेर्वाख्यमदरात् ॥ ४ ॥ पतंतीभूमिभागेचदक्षि
णेलावृतंगता ॥ देवीजंबूफलास्वादतुष्टाजंब्वादिनीस्मृता ॥ ५ ॥ तत्रत्यानांचलोकानांदेवनागर्षिरक्ष
साम् ॥ पूजनीयपदामान्यासर्वभूतदयाकरी ॥ ६ ॥ पावनीपापिनांरोगनाशिनीस्मरतामपि ॥ कीर्तिता
विघ्नसंहर्त्रीमाननीयादिवौकसाम् ॥ ७ ॥ कोकिलाक्षीकामकलाकरुणाकामपूजिता ॥ कठोरविग्रहाध
न्यानाकिमान्यागभस्तिनी ॥ ८ ॥ एभिर्नामपदैःकामंजपनीयासदानृणाम् ॥ जंबूनदीरोधसोर्यामृत्तिका
तीरवर्तिनी ॥९॥ जंबूरसेनानुविद्ध्यमानावाय्वर्कयोगतः ॥ विद्याधरामरस्त्रीणांभूषणंविविधंमहत् ॥१०॥
जांबूनदसुवर्णंचप्रोक्तंदेवविनिर्मितम् ॥ यत्सुवर्णंचविबुधायोषिद्भिःकामुकाःसदा ॥ ११ ॥ मुकुटंकटि
सूत्रंचकेयूरादीन्प्रकुर्वते ॥ महाकदंबःसंप्रोक्तःसुपार्श्वगिरिसंस्थितः ॥ १२ ॥ तस्यकोटरदेशेभ्यःपंचधा
राश्चयाःस्मृताः ॥ सुपार्श्वगिरिमूर्ध्नीहपतंत्येताभुवंगताः ॥ १३ ॥ मधुधारापंचतास्तुपश्चिमेलावृतं
प्लुताः ॥ याश्चोपभुज्यमानानांदेवानांमुखगन्धमृत् ॥ १४ ॥ वायुःसमंततोगच्छञ्छतयोजनवासनः ॥
धारेश्वरीमहादेवीभक्तानांकार्यकारिणी ॥ १५ ॥ देवपूज्यामहोत्साहाकालरूपामहानना ॥ वसतेकर्म
फलदाकांतारग्रहणेश्वरी ॥ १६ ॥ करालदेहाकालांगीकामकोटिप्रवर्तिनी ॥ इत्येतैर्नामभिःपूज्यादेवीसर्व
सुरेश्वरी ॥ १७ ॥ एवंकुमुदरूढोयोनाम्नाशतवलोवटः ॥ तत्स्कंधेभ्योऽधोमुखाश्चनदाःकुमुदमूर्धतः
॥ १८ ॥ पयोदधिमधुघृतगुडान्नाद्यंबरादिभिः ॥ शय्यासनाद्याभरणैःसर्वेकामदुघाश्चते ॥ १९ ॥ उत्त
रेणेलावृतंतेप्लावयंतिसमंततः ॥ मीनाक्षीतत्तलेदेवीदेवासुरनिषेविता ॥ २० ॥ नीलांबरारौद्रमुखीनी
लालकयुताचसा ॥ नाकिनांदेवसंघानांफलदावरदाचसा ॥ २१ ॥ अतिमान्याऽतिपूज्याचमत्तमातंगगा
मिनी ॥ मदनोन्मादिनीमानप्रियामानप्रियांतरा ॥ २२ ॥ मारवेगधरामारपूजितामारमादिनी ॥ मयूर

वरशोभाढ्याशिखिवाहनगर्भभूः ॥ २३ ॥ एभिर्नामपदैर्वध्यादेवीसामीनलोचना ॥ जपतांस्मरतांमानदा
त्रीचेश्वरसंगिनी ॥ २४ ॥ तेषांनदानांपानीयपानानुगतचेतसाम् ॥ प्रजानांनकदाचित्स्याद्वलीपलितल
क्षणम् ॥ २५ ॥ क्लमस्वेदादिदौर्गंध्यंजरामयमृतिभ्रमाः ॥ शीतोष्णवातवैवर्ण्यमुखोपप्लवसंचयाः
॥ २६ ॥ नापदश्चैवजायंतेयावज्जीवंसुखंभवेत् ॥ नैरंतर्येणतत्स्याद्वैसुखंनिरतिशायकम् ॥ २७ ॥ तत
ऊर्ध्वंप्रवक्ष्यामिसंनिवेशंचतद्गिरेः ॥ सुवर्णमयनाम्नोवैसुमेरोःपर्वताःपृथक् ॥ २८ ॥ गिरयोविंशति
पराःकर्णिकायाइवेहते ॥ केसरीभूयसर्वेपिमेरोर्मूलविभागके ॥ २९ ॥ परितश्चोपक्लृप्तास्तेतेषांनामानि
शृणवतः ॥ कुरंगःकुरगश्चैवकुशुंभोऽथोविकंकतः ॥ ३० ॥ त्रिकूटःशिशिरश्चैवपतंगोरुचकस्तथा ॥
निषधश्चशितीवासःकपिलःशंखएवच ॥ ३१ ॥ वैदूर्यश्चारुधिश्चैवहंसोऋषभएवच ॥ नागःकालं
जरश्चैवनारदश्चेतिविंशतिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टमस्कंधे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ गिरीमेरुंचपूर्वेणद्वौचाष्टादशयोजनैः ॥ सहस्रैरायतौचोदग्द्विसहस्रंपृथू
च्चकौ ॥ १ ॥ जठरोदेवकूटश्चतावेतौगिरिवर्यकौ ॥ मेरोःपश्चिमतोऽद्रीद्वौपवमानस्तथापरः ॥ २ ॥
पारियात्रश्चतौतावद्विख्यातौतुंगविस्तरौ ॥ मेरोर्दक्षिणतःख्यातौकैलासकरवीरकौ ॥ ३ ॥ प्रागायतौ
पूर्ववृत्तौमहापर्वतराजकौ ॥ एवंचोत्तरतोमेरोस्त्रिशृङ्गमकरौगिरी ॥ ४ ॥ एतैश्चाद्रिवरैरष्टसंख्यैःपरि
वृतोगिरिः ॥ सुमेरुःकांचनगिरिःपरिभ्राजन्रविर्यथा ॥ ५ ॥ मेरोर्मूर्धनिधातुर्हिपुरीपंकजजन्मनः ॥
मध्यतश्चोपक्लृप्तेयंदशसाहस्रयोजनैः ॥ ६ ॥ समानचतुरस्रांचशातकौंभमयींपुरीम् ॥ वर्णयंतिमहा
त्मानःपरावरविदोबुधाः ॥ ७ ॥ तांपुरोमनुलोकानामष्टानामीशिषांपराः ॥ पुर्यःप्रख्यातसौवर्णरूपास्ता
श्चयथादिशम् ॥ ८ ॥ यथारूपंसार्धनेत्रसहस्रप्रमिताःकृताः ॥ मेरोर्नवपुराणिस्युर्मनोवत्यमरावती

॥ ९ ॥ तेजोवतीसंयमनीतथाकृष्णांगनापरा ॥ श्रद्धावतीगंधवतीतथाचान्यामहोदया ॥ १० ॥ यशोवती
चब्रह्मेंद्रवह्न्यादीनांयथाक्रमम् ॥ तत्रैवयज्ञलिंगस्यविष्णोर्भगवतोविभोः ॥ ११ ॥ वामपादांगुष्ठनख
निर्भिन्नस्यचनारद ॥ अंडोर्ध्वभागरंध्रस्यमध्यात्संविशतीदिवः ॥ १२ ॥ मूर्धन्यवततारेयंगंगासंविश
तीविभोः ॥ लोकानामखिलानांचपापहारिजलाकुला ॥ १३ ॥ इयंचसाक्षाद्भगवत्पदीलोकेषुविश्रुता ॥
कालेनमहतासातुयुगसाहस्रकेणतु ॥ १४ ॥ दिवोमूर्धानमागत्यदेवीदेवनदीश्वरी ॥ यत्तद्विष्णुपदंनाम
स्थानंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ १५ ॥ औत्तानपादिर्यत्रास्तेध्रुवःपरमपावनः ॥ भगवत्पादयुगलंपद्मकोशरजो
दधत् ॥ १६ ॥ अद्याप्यास्तेसराजर्षिःपदवीमचलांश्रितः ॥ तत्रसप्तर्षयस्तस्यप्रभावज्ञामहाशयाः ॥१७॥
प्रदक्षिणंप्रक्रमंतिसर्वलोकहितेप्सवः ॥ आत्यंतिकीसिद्धिरियंतपतांसिद्धिदायिनी ॥ १८ ॥ आद्रियंते
चशिरसाजटाजूटोषितेनच ॥ ततोविष्णुपदाद्देवीनैकसाहस्रकोटिभिः ॥ १९ ॥ विमानैराकुलेदेवयानेऽ
वतरतीचसा ॥ चंद्रमंडलमाप्लाव्यपतंतीब्रह्मसद्मनि ॥ २० ॥ चतुर्धाभिद्यमानासाब्रह्मलोकेचनारद ॥
चतुर्भिर्नामभिर्देवीचतुर्दिशमभिसृता ॥ २१ ॥ सरितांचनदीनांचपतिमेवाऽन्वपद्यत ॥ सीताचालकनं
दाचचतुर्भद्रेतिनामभिः ॥ २२ ॥ सीताचब्रह्मसदनाच्छिखरेभ्यःक्षमाभृताम् ॥ केसराभिधनाम्नाचप्रस्र
वंतीचस्वर्णदी ॥ २३ ॥ गंधमादनमूर्ध्नीहपतितापापहारिणी ॥ अंतरेणतुभद्राश्ववर्षंप्राच्यांसमागता
॥ २४ ॥ क्षारोदधिंगतासातुद्युनदीदेवपूजिता ॥ ततोमाल्यवतःशृङ्गाद्द्वितीयापरिनिर्गता ॥ २५ ॥
ततोवेगवतीभूत्वाकेतुमालंसमागता ॥ चक्षुर्नाम्नीदेवनदीप्रतीच्यांदिश्युपागता ॥ २६ ॥ सरितांपतिमा
विष्टासागंगादेववंदिता ॥ ततस्तृतीयाधारातुनाम्नाख्याताचनारद ॥ २७ ॥ पुण्याचालकनंदावैदक्षिणे
नाब्जभूपदात् ॥ वनानिगिरिकूटानिसमतिक्रम्यचागता ॥ २८ ॥ हेमकूटंगिरिवरंप्राप्ताऽतोऽपीहनि
र्गता ॥ अतिवेगवतीभूत्वाभारतंचागतापरा ॥ २९ ॥ दक्षिणंजलधिंप्राप्तातृतीयासासरिद्वरा ॥ यस्याः

स्नानायसरतांमनुजानांपदेपदे ॥ ३० ॥ राजसूयाश्वमेधादिफलंतुनहिदुर्लभम् ॥ ततश्चतुर्थीधारातुशृ ङ्गवत्पर्वतात्पुनः ॥ ३१ ॥ भद्राभिधासंस्रवंतीकुरून्संतर्प्यचोत्तरान् ॥ समुद्रंसमनुप्राप्तागंगात्रैलोक्यपा वनी ॥ ३२ ॥ अन्येनद्यश्चनद्यश्चवर्षेवर्षेऽपिसंतिहि ॥ बहुशोमेरुमंदारप्रसूताश्चैवनारद ॥ ३३ ॥ तत्रा ऽपिभारतंवर्षंकर्मक्षेत्रमुशंतिहि ॥ अन्यानिचाऽष्टवर्षाणिभौमस्वर्गप्रदानिच ॥ ३४ ॥ स्वर्गिणांपुण्यशे षस्यभोगस्थानानिनारद ॥ पुरुषाणांचायुतायुर्वज्रांगादेवसन्निभाः ॥ ३५ ॥ पुरुषानागसाहस्रैर्दशभिः परिकल्पिताः ॥ महासौरतसंतुष्टाःकलत्राढ्याःसुखान्विताः ॥ ३६ ॥ एकवर्षोनकेचायुष्याप्तगर्भाःस्त्रियो ऽपिहि ॥ त्रेतायुगसमःकालोवर्ततेसर्वदैवहि ॥ ३७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ तेषुवर्षेषुदेवेशाः पूर्वोक्तैःस्तवनैःसदा ॥ पूजयंतिमहादेवींजपध्यान समाधिभिः ॥ १ ॥ सर्वर्तुकुसुमश्रेणीशोभितावनराजयः ॥ फलानांपल्लवानांचयत्रशोभानिरंतरम् ॥२॥ तेषुकाननवर्षेषुत्रर्षपर्वतसानुषु ॥ गिरिद्रोणीषुसर्वासुनिर्मलोदकराशिषु ॥३॥ विकचोत्पलमाला सुहंससारससंचयैः ॥ विमिश्रितेषुतेष्वेवपक्षिभिःकूजितेषुच ॥४॥ जलक्रीडादिभिश्चित्रविनोदैःक्रीडयं तिच ॥ सुन्दरीललितभ्रूणांविलासायतनेषुच ॥ ५ ॥ तत्रत्याविहरंत्यत्रस्वैरंयुवतिभिःसह ॥ नवस्व पिचवर्षेषुभगवानादिपूरुषः ॥ ६ ॥ "नारायणाख्योलोकानामनुग्रहरसैकदृक्" ॥ देवीमाराधयन्नास्ते सचसर्वैश्चपूज्यते ॥ आत्मव्यूहेनेज्ययासौसन्निधत्तेसमाहितः ॥ ७ ॥ इलावृतेतुभगवान्पद्मजाक्षिस मुद्भवः ॥ एकएवभवोदेवोनित्यंवसतिसांगनः ॥ ८ ॥ तत्क्षेत्रेनापरःकश्चित्प्रवेशंवितनोतिच ॥ भवा न्याःशापतस्तत्रपुमान्स्त्रीभवतिस्फुटम् ॥ ९ ॥ भवानीनाथकैःस्त्रीणामसंख्यैर्गणकोटिभिः ॥ संरुध्यमानो देवेशोदेवंसंकर्षणंभजन् ॥ १० ॥ आत्मनाध्यानयोगेनसर्वभूतहितेच्छया ॥ तांतामसींतुरीयांचमूर्तिंप्रकृ

तिमात्मनः ॥ ११ ॥ उपधावतेचैकाग्रमनसाभगवानजः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॐनमोभगवतेमहापुरुषा
यसर्वगुणसंख्यानायाऽनंतायाऽव्यक्तायनमइति ॥ १२ ॥ भजेभजन्यारणपादपंकजंभगस्यकृत्स्नस्यपरं
परायणम् ॥ भक्तेष्वलंभावितभूतभावनंभवापहंत्वाभवभावमीश्वरम् ॥ १३ ॥ नयस्यमायागुणकर्मवृ
त्तिभिर्निरीक्षितोह्यण्वपिदृष्टिरज्यते ॥ ईशेयथानोजितमन्युरंहसाकस्तंनमन्येतजिगीषुरात्मनः ॥ १४ ॥
असद्दृशोयःप्रतिभातिमाययाक्षीवेवमध्वासवताम्रलोचनः॥ननागवध्वोर्हणईशिरेह्रियायत्पादयोःस्पर्शन
धर्षितेंद्रियाः ॥ १५ ॥ यमाहुरस्यस्थितिजन्मसंयमंत्रिभिर्विहीनंयमनंतमृषयः ॥ नवेदसिद्धार्थमिवक्व
चित्स्थितंभूमंडलंमूर्धसहस्रधामसु ॥ १६ ॥ यस्याऽद्यआसीद्गुणविग्रहोमहान्विज्ञानधिष्ण्योभगवान
जःकिल ॥ यत्संवृतोहंत्रिवृतास्वतेजसावैकारिकंतामसमैन्द्रियंसृजे ॥ १७ ॥ एतेवयंयस्यवशेमहात्मनः
स्थिताःशकुंताइवसूत्रयंत्रिताः ॥ महानहंवैकृततामसेंद्रियाःसृजामसर्वेयदनुग्रहादिदम् ॥ १८ ॥ यन्निर्मि
तांकर्ह्यपिकर्मपर्वणींमायांजनोऽयंगुरुसर्गमोहितः ॥ नवेदनिस्तारणयोगमंजसातस्मैनमस्तेविलयोद
यात्मने ॥ १९ ॥ नारायणउवाच ॥ एवंसभगवान्रुद्रोदेवंसंकर्षणंप्रभुम् ॥ इलावृतमुपासीतदेवीगणस
माहितः ॥ २० ॥ तथैवधर्मपुत्रोऽसौनाम्नाभद्रश्रवाइति ॥ तत्कुलस्याऽपिपतयःपुरुषाभद्रसेवकाः
॥ २१ ॥ भद्राश्ववर्षेतांमूर्तिंवासुदेवस्यविश्रुताम् ॥ हयमूर्तिभिदातांतुहयग्रीवपदांकिताम् ॥ २२ ॥ परमे
णसमाध्यन्यबारकेणनियंत्रिताम् ॥ एवमेवचतांमूर्तिंगृणंतउपयांतिच ॥ २३ ॥ भद्रश्रवसऊचुः ॥ ॐनमो
भगवतेधर्मायात्मविशोधनायनमइति ॥ अहोविचित्रंभगवद्विचेष्टितंघ्नंतंजनोयंहिमिवन्नपश्यति ॥
॥ २४ ॥ वदंतिविश्वंकवयःस्मनश्वरंपश्यंतिचाऽध्यात्मविदोविपश्चितः ॥ तथापिमुह्यंतितवाऽज
माययासुविस्मितंकृत्यमजंनतोऽस्मितम् ॥ २५ ॥ विश्वोद्भवस्थाननिरोधकर्मतेह्यकर्तुरंगीकृतमप्य
पावृतः ॥ युक्तंनचित्रंत्वयिकार्यकारणेसर्वात्मनिव्यतिरिक्तेचवस्तुतः ॥ २६ ॥ वेदान्युगान्तेतमसातिर

स्कृतानृसातलाद्योनृतुरंगविग्रहः ॥ प्रत्याददेवैकवये ऽभियाचतेतस्मैनमस्तेवितथेहितायते ॥ २७ ॥ एवं
स्तुवंतिदेवेशंहयशीर्षहरिंचते ॥ भद्रश्रवसनामानोवर्णयंतिचतद्गुणान् ॥ २८ ॥ एषांचरितमेतद्धियःपठे
च्छ्रावयेच्चयः ॥ पापकंचुकमुत्सृज्यदेवीलोकंव्रजेच्चसः ॥ २९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ हरिवर्षेचभगवान्नृहरिःपापनाशनः ॥ वर्ततेयोगयुक्तात्माभक्तानुग्रहका
रकः ॥ १ ॥ तस्यतद्दयितंरूपंमहाभागवतोसुरः ॥ पश्यन्भक्तिसमायुक्तःस्तौतितद्गुणतत्त्ववित् ॥ २ ॥
प्रह्लादउवाच ॥ ॐनमोभगवतेनरसिंहायनमस्तेजस्तेजसेआविराविर्भववज्रदंष्ट्रकर्माशयान्रंधयरंधय
तमोग्रसग्रसॐस्वाहा ॥ अभयंममात्मनिभूयिष्ठाः॥ॐक्ष्रौं ॥ स्वस्त्यस्तुविश्वस्यखलःप्रसीदतांध्यायंतु
भूतानिशिवंमिथोधिया ॥ मनश्चभद्रंभजतादधोक्षजेआवेश्यतांनोमतिरप्यहैतुकी ॥ ३ ॥ माऽगारदा
रात्मजवित्तबंधुषुसंगोयदिस्याद्भगवत्प्रियेषुनः ॥ यःप्राणवृत्त्यापरितुष्टआत्मवान्सिद्ध्यत्यदूरान्नतथेंद्रि
यप्रियः ॥ ४ ॥ यत्संगलब्धंनिजवीर्यवैभवंतीर्थंमुहुःसंस्पृशतांहिमानसम् ॥ हरत्यजोंतःश्रुतिभिर्गतोंग
जंकोवैनसेवेतमुकुन्दविक्रमम् ॥ ५ ॥ यस्याऽस्तिभक्तिर्भगवत्यकिंचनासर्वैर्गुणैस्तत्रसमासतेसुरा ॥
हरावभक्तस्यकुतोमहद्गुणामनोरथेनासतिधावतोबहिः ॥ ६ ॥ हरिर्हिसाक्षाद्भगवाञ्छरीरिणामात्मा
झषाणामिवतोयमीप्सितम् ॥ हित्वामहांस्तंयदिसज्जतेगृहेतदामहत्त्वंवयसादंपतीनाम् ॥ ७ ॥
तस्माद्रजोरागविषादमन्युमानस्पृहाभयदैन्याधिमूलम् ॥ हित्वागृहंसंसृतिचक्रवालंनृसिंहपादंभजतां
कुतोभयम् ॥ ८ ॥ एवंदैत्यपतिःसोऽपिभक्त्याऽनुदिनमीडते ॥ नृहरिंपापमातंगहरिंहृत्पद्मवासिनम्
॥ ९ ॥ केतुमालेचवर्षेहिभगवान्स्मररूपधृक् ॥ आस्तेतद्वर्षनाथानांपूजनीयश्चसर्वदा ॥ १० ॥ एतेनोपा
सतेस्तोत्रजालेनचरमाब्धिजा ॥ तद्वर्षनाथासततंमहतांमानदायिका ॥ ११ ॥ रमोवाच ॥ ॐह्रींह्रींह्रूंॐ

नमोभगवतेहृषीकेशायसर्वगुणविशेषैर्विलक्षितात्मनेआकृतीनांचित्तीनांचेतसांविशेषाणांचाधिपतयेषो
डशकलायच्छंदोमयायान्नमयायामृतमयायसर्वमयायसहसे ओजसेबलायकांतायकामायनमस्तेउभय
त्रभूयात् ॥ स्त्रियोव्रतैस्त्वांहृषीकेश्वरंस्वतोह्याराध्यलोकेपतिमाशासतेन्यम् ॥ तासांनतेवैपरिपांत्यपत्यं
प्रियंधनायूंषियतोऽस्वतंत्राः ॥ १२ ॥ सवैपतिःस्यादकुतोभयः स्वतःसमंततःपातिभयातुरंजनम् ॥
सएकएवेतरथामिथोभयंनैवात्मलाभादधिमन्यतेपरम् ॥ १३ ॥ यातस्यतेपादसरोरुहार्हणंनकामयेत्सा
खिलकामलंपटा ॥ तदेवरासीप्सितमीप्सितमीप्सितोर्चितोयद्भग्नयाच्ञाभगवन्प्रतप्यते ॥ १४ ॥ मत्प्रा
प्तयेऽजेशसुरासुरादयस्तप्यंतउग्रंतपऐंद्रियेधियः ॥ ऋतेभवत्पादपरायणान्नमांविंदंत्यहंत्वद्धृदयायतो
ऽजित ॥ १५ ॥ सत्वंममाऽप्यच्युतशीर्ष्णिवंदितंकरांबुजंयत्त्वदधायिसात्वताम् ॥ बिभर्षिमांलक्ष्मवरे
ण्यमाययाकईश्वरस्येहितमूहितुंविभुः ॥ १६ ॥ एवंकामंस्तुवंत्येवलोकबंधुस्वरूपिणम् ॥ प्रजापतिमुखा
वर्षनाथाःकामस्यसिद्धये ॥ १७ ॥ रम्यकेनामवर्षेचमूर्तिंभगवतःपराम् ॥ मात्स्यांदेवासुरैर्वंद्यांमनुःस्तौ
तिनिरंतरम् ॥१८॥ मनुरुवाच ॥ ॐनमोमुख्यतमायनमःसत्त्वायप्राणायौजसेबलायमहामत्स्यायनमः ॥
अंतर्बहिश्चाखिललोकपालकैरदृष्टरूपोविचरस्युरुस्वनः ॥ सईश्वरस्त्वंयइदंवशेनयन्नाम्नायथादारुमयीं
नरःस्त्रियम् ॥ १९ ॥ यंलोकपालाःकिलमत्सरज्वराहित्वायतंतोपिपृथक्समेत्यच ॥ पातुंनशेकुर्द्विपद
श्चतुष्पदःसरीसृपंस्थाणुयदत्रदृश्यते ॥ २० ॥ भवान्युगांतार्णवऊर्मिमालिनिक्षोणीमिमामोषधिवीरु
धांनिधिम् ॥ मयासहोरुक्रमतेजओजसातस्मैजगत्प्राणगणात्मनेनमः ॥ २१ ॥ एवंस्तौतिचदेवेशंमनुः
पार्थिवसत्तमः ॥ मत्स्यावतारंदेवेशंसंशयच्छेदकारणम् ॥२२॥ ध्यानयोगेनदेवस्यनिर्धूताशेषकल्मषः ॥
आस्तेपरिचरन्भक्त्यामहाभागवतोत्तमः ॥ २३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे अ०भुवनकोशवर्णनेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

श्री राम शैव आश्रम

श्रीनारायणउवाच ॥ हिरण्मयेनामवर्षेभगवान्कूर्मरूपधृक् ॥ आस्तेयोगपतिःसोऽयमर्यम्णापू
ज्यईड्यते ॥ १ ॥ अर्यमोवाच ॥ ॐनमोभगवतेअकूपारायसर्वसत्त्वगुणविशेषणायलक्षितस्थानाय
नमोवर्ष्मणेनमोभूम्नेनमोऽवस्थानायनमस्ते ॥ यद्रूपमेतन्निजमाययार्पितमर्थस्वरूपंबहुरूपरूपितम् ॥
संख्यानयस्यास्त्ययथोपलंभनात्तस्मैनमस्तेऽव्यपदेशरूपिणे ॥ २ ॥ जरायुजंस्वेदजमंडजोद्भिदं
चराचरंदेवर्षिपितृभूतमैंद्रियम् ॥ द्यौःखंक्षितिःशैलसरित्समुद्रंद्वीपग्रहर्क्षेत्यभिधेयएकः ॥ ३ ॥
यस्मिन्नसख्येयविशेषनामरूपाकृतौकविभिःकल्पितेयम् ॥ संख्याययातत्त्वदृशापनीयतेतस्मैनमः
सांख्यनिदर्शनायते ॥ ४ ॥ एवंस्तुवतिदेवेशमर्यमासहवर्षपैः ॥ गीयतेचाऽपिभजतेसर्वभूतभ
वंप्रभुम् ॥ ५ ॥ ततोत्तरेषुकुरुषुभगवान्यज्ञपूरुषः ॥ आदिवाराहरूपोऽसौधरण्यापूज्यतेसदा
॥ ६ ॥ संपूज्यविधिवद्देवंतद्भक्त्याऽऽर्द्रार्द्रहृत्कजा ॥ भूमिःस्तौतिहरिंयज्ञवाराहंदैत्यमर्दनम् ॥ ७ ॥ भूरु
वाच ॥ ॐनमोभगवतेमंत्रतत्त्वलिंगाययज्ञक्रतवेमहाध्वरावयवायमहावराहायनमःकर्मशुक्लायत्रियुगा
यनमस्ते ॥ ८ ॥ यस्यस्वरूपंकवयोविपश्चितोगुणेषुदारुष्विवजातवेदसम् ॥ मथ्नंतिमथ्नामनसादिदृक्ष
वोगूढंक्रियार्थैर्नमईरितात्मने ॥ ९ ॥ द्रव्यक्रियाहेत्वयनेशकर्तृभिर्मायागुणैर्वस्तुभिरीक्षितात्मने ॥ अन्वी
क्षयांगातिशयात्मबुद्धिभिर्निरस्तमायाकृतयेनमोऽस्तुते ॥ १० ॥ करोतिविश्वस्थितिसंयमोदयंयस्ये
प्सितंनेप्सितुमीक्षितुर्गुणैः ॥ मायायथायोभ्रमतेतदाश्रयंग्रावणोनमस्तेगुणकर्मसाक्षिणे ॥ ११ ॥ प्रमथ्य
दैत्यंप्रतिवारणंमृधेयोमांरसायाजगदादिसूकरः ॥ कृत्वाऽग्रदंष्ट्रे निरगादुदन्वतःक्रीडन्निवेभःप्रणताऽस्मि
तंविभुम् ॥ १२ ॥ किंपुरुषेवर्षेऽस्मिन्भगवंतंदाशरथिंचसर्वेशम् ॥ सीतारामंश्रीहनुमानादिपूरुषंस्तौति
॥ १३ ॥ हनुमानुवाच ॥ ओंनमोभगवतेउत्तमश्लोकायनमइति ॥ आर्यलक्षणशीलव्रतायनमउपशिक्षिता
त्मनेउपासितलोकायनमः ॥ साधुवादनिकषणायनमोब्रह्मण्यदेवायमहापुरुषायमहाभागायनमइति ॥

यत्तद्विशुद्धानुभवात्ममेकंस्वतेजसाध्वस्तगुणव्यवस्थम् ॥ प्रत्यक्प्रशांतंसुधियोपलंभनंह्यनामरूपंनिर
हंप्रपद्ये ॥ १४ ॥ मर्त्यावतारस्त्विहमर्त्यशिक्षणंरक्षोवधायैवनकेवलंविभोः ॥ कुतोऽन्यथास्याद्रमतःस्व
आत्मनःसीताकृतानिव्यसनानीश्वरस्य ॥ १५ ॥ नवैसआत्मात्मवतांसुहृत्तमःसक्तस्त्रिलोक्यांभगवान्वा
सुदेवः ॥ नस्त्रीकृतंकश्मलमश्नुवीतनलक्ष्मणंचापिविहातुमर्हति ॥ १६ ॥ नजन्मनूनंमहतोनसौभगंनवाङ्न
बुद्धिर्नाकृतिस्तोषहेतुः ॥ तैर्यद्विसृष्टायमिनोवनौकसश्चकारसख्येबतलक्ष्मणाग्रजः ॥ १७ ॥ सुरोऽसुरो
वाप्यथवानरोनरः सर्वात्मनायः सुकृतज्ञमुत्तमम् ॥ भजेतरामंमनुजाकृतिंहरिंयउत्तराननयत्कोश
लान्दिवम् ॥ १८ ॥ नारायणउवाच ॥ एवंकिंपुरुषेवर्षेसत्यसंधंदृढव्रतम् ॥ रामंराजीवपत्राक्षंहनु
मान्वानरोत्तमः ॥ १९ ॥ स्तौतिगायतिभक्त्या चसंपूजयतिसर्वशः ॥ यएतच्छृणुयाच्चित्रंरामचन्द्रक
थानकम् ॥ २० ॥ सर्वपापविशुद्धात्मायातिरामसलोकताम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ भारताख्येचवर्षेऽस्मिन्नहमादिजपूरुषः ॥ तिष्ठामिभवताचैवस्तवनंक्रियते
ऽनिशम् ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ ॐनमोभगवतेउपशमशीलायोपरतानात्म्यायनमोऽकिंचनवित्तायऋषि
ऋषभायनरनारायणायपरमहंसपरमगुरवेआत्मारामाधिपतयेनमोनमइति ॥ कर्तास्यसर्गादिषुयोनबध्य
तेनहन्यतेदेहगतोपिदैहिकैः ॥ द्रष्टुर्नदृग्यस्यगुणावदूष्यतेतस्मैनमोऽसक्तविविक्तसाक्षिणे ॥ २ ॥
इदंहियोगेश्वरयोगनैपुणंहिरण्यगर्भोभगवाञ्जगादयत् ॥ यदंतकालेत्वयिनिर्गुणेमनोभक्त्यादधीतोज्झित
दुष्कलेवरः ॥ ३ ॥ यथैहिकामुष्मिककामलंपटःसुतेषुदारेषुधनेषुचिंतयन् ॥ शंकेतविद्वान्कुकलेवरात्यया
द्यस्तस्ययत्नःश्रमएवकेवलम् ॥ ४ ॥ तन्नःप्रभोत्वंकुकलेवरार्पितांत्वंमाययाहंममतामधोक्षज ॥ भिंद्या

मयेनाशुवयंसुदुर्भिदांविधेहियोगंत्वयिनःस्वभावजम् ॥ ५ ॥ एवंस्तौतिसदादेवंनारायणमनामयम् ॥
नारदोमुनिशार्दूलःप्रज्ञाताखिलसारदृक् ॥ ६ ॥ अस्मिन्वैभारतेवर्षेसरिच्छैलास्तुसंतिहि ॥ तान्प्रव
क्ष्यामिदेवर्षेशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ ७ ॥ मलयोमंगलप्रस्थोमैनाकश्चत्रिकूटकः ॥ ऋषभःकुटकःकोल्लः
सह्योदेवगिरिस्तथा ॥ ८ ॥ ऋष्यमूकश्चश्रीशैलोव्यंकटाद्रिर्महेंद्रकः ॥ वारिधारश्चविंध्यश्चमुक्तिमानृ
क्षपर्वतः ॥ ९ ॥ पारियात्रस्तथाद्रोणश्चित्रकूटगिरिस्तथा ॥ गोवर्धनोरैवतकःककुभोनीलपर्वतः ॥१०॥
गौरमुखश्चंद्रकीलोगिरिःकामगिरिस्तथा ॥ एतेचान्येप्यसंख्यातागिरयोबहुपुण्यदाः ॥ ११ ॥ एतदुत्प
न्नसरितःशतशोथसहस्रशः ॥ पानावगाहनस्नानदर्शनोत्कीर्तनैरपि ॥ १२ ॥ नाशयंतिचपापानित्रिविधा
निशरीरिणाम् ॥ ताम्रपर्णीचंद्रवंशाकृतमालावटोदका ॥ १३ ॥ वैहायसीचकावेरीवेणाचैवपयस्विनी ॥
तुंगभद्राकृष्णवेणाशर्करावर्तकातथा ॥ १४ ॥ गोदावरीभीमरथीनिर्विंध्याचपयोष्णिका ॥ तापीरेवाच
सुरसानर्मदाचसरस्वती ॥ १५ ॥ चर्मण्वतीचसिंधुश्चअंधशोणौमहानदौ ॥ ऋषिकुल्यात्रिसामाचवेद
स्मृतिमहानदी ॥ १६ ॥ कौशिकीयमुनाचैवमंदाकिनीदृषद्वती ॥ गोमतीसरयूरोधवतीसप्तवतीतथा ॥
॥ १७ ॥ सुषोमाचसतद्रुश्चचंद्रभागामरुद्वृधा ॥ वितस्ताचअसिक्नीचविश्वाचेतिप्रकीर्तिताः ॥ १८ ॥
अस्मिन्वर्षेलब्धजन्मपुरुषैःस्वस्वकर्मभिः ॥ शुक्ललोहितकृष्णाख्यैर्दिव्यमानुषनारकाः ॥ १९ ॥ भवं
तिविविधाभोगाःसर्वेषांचनिवासिनाम् ॥ यथावर्णविधानेनाऽपवर्गोभवतिस्फुटम् ॥ २० ॥ एतदेवचव
र्षस्यप्राधान्यंकार्यसिद्धितः ॥ वदंतिमुनयोवेदवादिनःस्वर्गवासिनः ॥ २१ ॥ अहोअमीषांकिमकारि
शोभनंप्रसन्नएषांस्विदुतस्वयंहरिः ॥ यैर्जन्मलब्धंनृषुभारताजिरेमुकुंदसेवौपयिकंस्पृहाहिनः ॥ २२ ॥
किंदुष्करैर्नःक्रतुभिस्तपोव्रतैर्दानादिभिर्वाद्युजयेनफल्गुना ॥ नयत्रनारायणपादपंकजस्मृतिःप्रमुष्टाति
शयेंद्रियोत्सवात् ॥ २३ ॥ कल्पायुषांस्थानजयात्पुनर्भवात्क्षणायुषांभारतभूजयोवरम् ॥ क्षणेनमर्त्येन

कृतंमनस्विनःसंन्यस्यसंयांत्यभयंपदंहरेः ॥ २४ ॥ नयत्रवैकुंठकथासुधापगानसाधवोभागवतास्तदाश्रयाः ॥ नयत्रयज्ञेशमखामहोत्सवाःसुरेशलोकोपिनवैससेव्यताम् ॥ २५ ॥ प्राप्तानृजातिंत्विहयेचजंतवोज्ञानक्रियाद्रव्यकलापसंभृताम् ॥ नवैयतेरन्नपुनर्भवायतेभूयोवनौकाइवयांतिबंधनम् ॥ २६ ॥ यैःश्रद्धयाबर्हिषिभागशोहविर्निरुप्तमिष्टंविधिमंत्रवस्तुतः ॥ एकःपृथङ्नामभिराहतोमुदागृह्णाति पूर्णःस्वयमाशिषांप्रभुः ॥ २७ ॥ सत्यंदिशत्यर्थितमर्थितोनृणांनैवार्थदोयत्पुनरर्थितायतः ॥ स्वयंविधत्ते भजतामनिच्छतामिच्छापिधानंनिजपादपल्लवम् ॥ २८ ॥ "यद्यत्रनःस्वर्गसुखावशेषितंस्विष्टस्यपूर्तस्य कृतस्यशोभनम् ॥ तेनाऽजनाभेस्मृतिमज्जन्मनःस्याद्वर्षेहरिर्भजतांशंतनोति ॥ १ ॥" नारायणउवाच ॥ एवंस्वर्गगतादेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ॥ प्रवदंतिचमाहात्म्यंभारतस्यसुशोभनम् ॥ २९ ॥ जंबुद्वीपस्यचाष्टौहिउपद्वीपाःस्मृताःपरे ॥ हयमार्गान्विशोधद्भिःसागरैःपरिकल्पिताः ॥ ३० ॥ स्वर्णप्रस्थश्चंद्रशुक्रआवर्तनरमाणकौ ॥ मंदरोपाख्यहरिणापांचजन्यस्तथैवच ॥ ३१ ॥ सिंहलश्चैव लंकेतिउपद्वीपाष्टकंस्मृतम् ॥ जंबुद्वीपस्यमानंहिकीर्तितंविस्तरेणच ॥ ३२ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामि प्लक्षादिद्वीपषट्ककम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टमस्कंधे एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ जंबुद्वीपोयथाचाऽयंयत्प्रमाणेनकीर्तितः ॥ तावतासर्वतःक्षारोदधिना परिवेष्टितः ॥ १ ॥ जंब्वाख्येनयथामेरुस्तथाक्षारोदकेनच ॥ क्षारोदधिस्तुद्विगुणःप्लक्षाख्येनोपवेष्टितः ॥ २ ॥ यथैवपरिखावाह्योपवनेनहिवेष्ट्यते ॥ प्लक्षाख्यश्चस्वयंजंबुप्रमाणोद्वीपरूपधृक् ॥३॥ हिरण्मयोऽग्निस्तत्रैवतिष्ठतीतिविनिश्चयः ॥ प्रियव्रतात्मजस्तत्रसप्तजिह्वइतिस्मृतः ॥ ४ ॥ अग्निस्तदधिपस्त्विध्मजिह्व स्वंद्वीपमेवच ॥ विभज्यसप्तवर्षाणिस्वपुत्रेभ्योददौविभुः ॥ ५ ॥ स्वयमात्मविदांमान्यांयोग

चर्यांसमाश्रितः ॥ तेनैवचाऽऽत्मयोगेनभगवंतमुपागतः ॥ ६ ॥ शिवंचयवसंभद्रंशांतंक्षेमामृतंतथा ॥
अभयंचेतिसप्तैवतद्वर्षाणिसदेक्षताम् ॥ ७ ॥ तेषुप्रोक्तानदीःसप्तगिरयःसप्तचैवहि ॥ अरुणानृम्णांगि
रसीसावित्रीसुप्रभातिका ॥ ८ ॥ ऋतंभरासत्यंभराइतिनद्यःप्रकीर्तिताः ॥ मणिकूटोवज्रकूटइंद्रसे
नस्तथैवच ॥ ९ ॥ ज्योतिष्मान्वैसुपर्णश्चहिरण्यष्ठीवएवच ॥ मेघमालइतिख्याता प्लक्षद्वीपस्यपर्वताः
॥ १० ॥ नदीनांजलमात्रेणदर्शनस्पर्शनादिभिः ॥ निर्धूताशेषरजसोनिस्तमस्काःप्रजास्तथा ॥ ११ ॥
हंसश्चैवपतंगश्चऊर्ध्वायनइतीवच ॥ सत्यांगसंज्ञाश्चत्वारोवर्णाःप्लक्षस्यद्वीपके ॥ १२ ॥ सहस्रायुः
प्रमाणाश्चविविधोपमदर्शनाः ॥ स्वर्गद्वारंत्रयीविद्याविधिनार्कंयजंतिते ॥ १३ ॥ प्रत्नस्यविष्णोरूपंच
सत्यर्तस्यचब्रह्मणः ॥ अमृतस्यचमृत्योश्चसूर्यमात्मानमीमहि ॥ १४ ॥ प्लक्षादिषुचसर्वेषुपंचद्वीपेषुना
रद ॥ आयुरिंद्रियमोजश्चबलंबुद्धिःसहोऽपिच ॥ १५ ॥ विक्रमःसर्वलोकानांसिद्धिरौत्पत्तिकीसदा ॥
प्लक्षद्वीपापरंचेक्षुरसोदःसरितांपतिः ॥ १६ ॥ प्लक्षद्वीपंसमग्रंचपरिवार्यावतिष्ठते ॥ शाल्मलाख्यस्त
तोद्वीपश्चास्माद्द्विगुणविस्तरः ॥ १७ ॥ समानेनसुरोदेनसिंधुनापरिवेष्टितः ॥ यत्रवैशाल्मलीवृक्षः
प्लक्षायामःप्रकीर्तितः ॥ १८ ॥ स्थानंतत्पक्षिराजस्यगरुडस्यमहात्मनः ॥ तस्यद्वीपस्यनाथोहियज्ञ
बाहुः प्रियव्रतात् ॥ १९ ॥ जातःसएवसप्तभ्यःस्वपुत्रेभ्योददौधराम् ॥ तद्वर्षाणांचनामानिकथिता
निनिबोधत ॥ २० ॥ सुरोचनंसौमनस्यंरमणंदेववर्षकम् ॥ पारिभद्रंतथाचाऽप्यायनंविज्ञातनामकम्
॥ २१ ॥ तेषुवर्षाद्रयःसप्तसप्तैवसरितःस्मृताः ॥ सरसःशतशृंगश्चवामदेवश्चकंदकः ॥ २२ ॥
कुमुदःपुष्पवर्षश्चसहस्रश्रुतिरेवच ॥ एतेचपर्वताःसप्तनदीनामानिचोच्यते ॥ २३ ॥ अनुमतिःसिनी
वालीसरस्वतीकुहूस्तथा ॥ रजनीचैवनंदाचराकेतिपरिकीर्तिता ॥ २४ ॥ तद्वर्षपुरुषा सर्वे चातुर्वर्ण्य
समाह्वयाः ॥ श्रुतधरावीर्यधरावसुंधरइषुंधरः ॥ २५ ॥ भगवंतंवेदमयंयजंतेसाममीश्वरम् ॥ स्वगो

भिःपितृदेवेभ्योविभजन्कृष्णशुक्लयोः ॥ २६ ॥ सर्वासांचप्रजानांचराजासोमःप्रसीदतु ॥ एवंसुरोदा
द्बहिर्द्विगुणःस्वमानेनप्रकीर्तितः ॥ २७ ॥ घृतोदेनावृतःसोयंकुशद्वीपःप्रकाशते ॥ यस्मिन्ना
स्तेकुशस्तंबोद्वीपाख्याकारणोज्वलन् ॥ २८ ॥ स्वशष्परोचिषाकाष्ठाभासयन्परितिष्ठते ॥
हिरण्यरेतास्तद्द्वीपपतिःप्रैयव्रतःस्वराट् ॥ २९ ॥ स्वपुत्रेभ्यश्चसप्तभ्यस्तद्द्वीपंसप्तधाऽभजत् ॥ वसु
श्चवसुदानश्चतथादृढरुचिःपरः ॥ ३० ॥ नाभिगुप्तस्तुत्यव्रतौविविक्तभामदेवकौ ॥ तेषांवर्षेषुस
प्तैवसीमागिरिवराःस्मृताः ॥ ३१ ॥ नद्यःसप्तैवसंतीहतन्नामानिनिबोधत ॥ चक्रस्तथाचतुःशृंगःक
पिलश्चित्रकूटकः ॥ ३२ ॥ देवानीकश्चोर्ध्वरोमाद्रविणःसप्तपर्वताः ॥ रसकुल्यामधुकुल्यामित्रविंदा
तथैवच ॥ ३३ ॥ श्रुतविंदादेवगर्भाघृतच्युन्मंदमालिके ॥ यत्पयोभिःकुशद्वीपवासिनःसर्वएवते ॥ ३४ ॥
कुशलःकोविदश्चैवाऽप्यभियुक्तस्तथैवच ॥ कुलकश्चेतिसंज्ञाभिश्चतुर्वर्णाःप्रकीर्तिताः ॥ ३५ ॥
जातवेदसरूपंतंदेवंकर्मजकौशलैः ॥ यजंतेदेववर्याभाःसर्वेसर्वविदोजनाः ॥ ३६ ॥ परस्यब्रह्मणः
साक्षाज्जातवेदोऽसिहव्यवाट् ॥ देवानांपुरुषांगानांयज्ञेनपुरुषंयज ॥३७॥ एवंयजंतेज्वलनंसर्वेद्वीपा
धिवासिनः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

नारदउवाच ॥ शिष्टद्वीपप्रमाणंचवदसर्वार्थदर्शन ॥ येनविज्ञातमात्रेणपरानंदमयोभवेत् ॥
॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ कुशद्वीपस्यपरितोघृतोदावरणंमहत् ॥ ततोबहिःक्रौंचद्वीपोद्विगुणःस्यात्स्व
मानतः ॥ २ ॥ क्षीरोदेनावृतोभातियस्मिन्क्रौंचाद्रिरस्तिच ॥ नामनिर्वर्तकःसोऽयंद्वीपस्यपरिवर्तते
॥ ३ ॥ योऽसौगुहस्यशक्त्याचभिन्नकुक्षिःपुराऽभवत् ॥ क्षीरोदेनासिच्यमानोवरुणेनचरक्षितः ॥ ४ ॥
घृतपृष्ठोनामयस्यविभातिकिलनायकः ॥ प्रियव्रतात्मजःश्रीमान्सर्वलोकनमस्कृतः ॥ ५ ॥ स्वद्वीपंतुवि

भज्यैवसप्तधास्वात्मजान्ददौ ॥ पुत्रनामसुवर्षेषुवर्षपान्सन्निवेशयन् ॥ ६ ॥ स्वयंभगवतस्तस्यशरणं
संजगामह ॥ आमोमधुरुहश्चैवमेघपृष्ठःसुधामकः ॥ ७ ॥ भ्राजिष्ठोलोहितार्णश्चवनस्पतिरितीवच ॥
नगानद्यश्चसप्तैवविख्याताभुविसर्वतः ॥ ८ ॥ शुक्लोवैवर्धमानश्चभोजनश्चोपबर्हणः ॥ नंदश्चनंदनः
सर्वतोभद्रइतिकीर्तिताः ॥ ९ ॥ अभयाअमृतौघाचार्यकातीर्थवतीतिच ॥ वृत्तिरूपवतीशुक्लापवित्र
वतिकातथा ॥ १० ॥ एतासामुदकंपुण्यंचातुर्वर्ण्येनपीयते ॥ पुरुषऋषभौतद्वद्द्रविणाख्यश्चदेवकः ॥
॥ ११ ॥ एतेचतुर्वर्णजाताःपुरुषानिवसंतिहि ॥ तत्रत्याःपुरुषाआपोमयंदेवमपांपतिम् ॥ १२ ॥ पूर्णेनां
जलिनाभक्त्यायजंतेविविधक्रियाः ॥ आपःपुरुषवीर्याःस्थपुनंतीर्भूर्भुवःस्वरः ॥ १३ ॥ तानःपुनीताऽ
मीवघ्नीःस्पृशतामात्मनाभुवः ॥ इतिमंत्रजपांतेचस्तुवंतिविविधैःस्तवैः ॥ १४ ॥ एवंपरस्तात्क्षीरोदात्प
रितश्चोपवेशितः ॥ द्वात्रिंशल्लक्षसंख्याकयोजनायाममाश्रितः ॥ १५ ॥ स्वमानेनचद्वीपोऽयंदधिमंडोद
केनच ॥ शाकद्वीपोविशिष्टोयंयस्मिञ्छाकोमहीरुहः ॥ १६ ॥ स्वक्षेत्रव्यपदेशस्यकारणंसहिनारद ॥
प्रैयव्रतोधिपस्तस्यमेधातिथिरितिस्मृतः ॥ १७ ॥ विभज्यसप्तवर्षाणिपुत्रनामानितेषुच ॥ सप्तपुत्रान्नि
जान्स्थाप्यस्वयंयोगगतिंगतः ॥ १८ ॥ पुरोजवोमनःपूर्वजवोऽथपवमानकः ॥ धूम्रानीकश्चि
त्ररेफोबहुरूपोऽथविश्वधृक् ॥ १९ ॥ मर्यादागिरयःसप्तनद्यःसप्तैवकीर्तिताः ॥ ईशानऊरुशृंगोऽ
ऽथबलभद्रःशतकेसरः ॥ २० ॥ सहस्रस्रोतकोदेवपालोऽप्यंतेमहाशनः ॥ एतेऽद्रयःसप्तचोक्ताःसरिन्ना
मानिसप्तच ॥ २१ ॥ अनघाप्रथमायुर्दामभयस्पृष्टिरेवच ॥ अपराजितापंचपदीसहस्रश्रुतिरेवच ॥ २२ ॥
ततोनिजधृतिश्चोक्ताः सप्तनद्योमहोज्ज्वलाः ॥ तद्वर्षपुरुषाःसर्वेसत्यव्रतक्रतुव्रतौ ॥ २३ ॥ दानव्रतानु
व्रतौचचतुर्वर्णाउदीरिताः ॥ भगवंतंप्राणवायुंप्राणायामेनसंयुताः ॥ २४ ॥ यजंतिनिर्धूतरजस्तमःस
परमंहरिम् ॥ अंतःप्रविश्यभूतानियोबिभर्त्यात्मकेतुभिः ॥ २५ ॥ अन्तर्यामीश्वरःसाक्षात्पातुनोयद्वशे

इदम् ॥ परस्ताद्दधिमंडोदात्ततस्तुबहुविस्तरः ॥२६॥ पुष्करद्वीपनामाऽयंशाकद्वीपद्विसंगुणः ॥ स्वसमाने
नस्वादूदकेनाऽयंपरिवेष्टितः ॥२७॥ यत्राऽस्तेपुष्करंभ्राजदग्निचूडानिभानिच ॥ पत्राणिविंशदानीहस्व
र्णपत्रायुतायुतम् ॥२८॥ श्रीमद्भगवतश्चेदमासनंपरमेष्ठिनः ॥ कल्पितंलोकगुरुणासर्वलोकसिसृक्षया ॥
॥ २९ ॥ तद्द्वीपएकएवाऽयंमानसोत्तरनामकः ॥ अर्वाचीनपराचीनवर्षयोरवधिर्गिरिः ॥ ३० ॥ उच्छ्रया
यामयोसंख्याऽऽसृतयोजनसंमिता ॥ यत्रदिक्षुचचत्वारिचतसृषुपुराणिह ॥ ३१ ॥ इंद्रादिलोकपालानां
यदुपर्यर्कनिर्गमः ॥ मेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्भानुःपर्येतियत्रहि ॥३२॥ संवत्सरात्मकंचक्रंदेवाहोरात्रतोभ्रमन् ॥
प्रैयव्रतोधिपोवीतिहोत्रःस्वात्मजकद्वयम् ॥ ३३ ॥ वर्षद्वयेपरिस्थाप्यवर्षनामधरंक्रमात् ॥ रमणोधात
किश्चैवतत्तद्वर्षपतीउभौ ॥ ३४ ॥ कृताःस्वयंपूर्वजवद्भगवद्भक्तितत्पराः ॥ तद्वर्षपुरुषाब्रह्मरूपिणंपरमे-
श्वरम् ॥ ३५ ॥ सकर्मकेनयोगेनयजंतिपरिशीलिताः ॥ यत्तत्कर्ममयंलिंगंब्रह्मलिंगंजनोऽर्चयेत् ॥ ३६ ॥
एकांतमद्वयंशांतंतस्मैभगवतेनमः ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टमस्कंधेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ ततःपरस्तादचलोलोकालोकेतिनामकः ॥ अंतरालेचलोकालोकयोर्यः
परिकल्पितः ॥ १ ॥ यावदस्तिचदेवर्षेह्यंतरंमानसोत्तरात् ॥ सुमेरोस्तावतीशुद्धाकांचनीभूमिरस्तिहि
॥ २ ॥ दर्पणोदरतुल्यासासर्वप्राणिविवर्जिता ॥ यस्यांपदार्थःप्रहितोनकिंचित्प्रत्युदीयते ॥ ३ ॥ अतः
सर्वप्राणिसंवरहितासाचनारद ॥ लोकालोकइतिव्याख्यायदत्रपरिकल्पिता ॥ ४ ॥ लोकालोकांतरेचास्य
वर्ततेसर्वदास्थितिः ॥ ईश्वरेणसलोकानांत्रयाणामंतगःकृतः ॥ ५ ॥ सूर्यादीनांध्रुवांतानांरश्मयोयद्वशा
दिह ॥ अर्वाचीनाश्चत्रींल्लोकानातन्वानाःकदापिहि ॥ ६ ॥ पराचीनत्वभाजोहिनभवंतिचनारद ॥ ताव

दुन्नहनायाम पर्वतेन्द्रोमहोदयः ॥ ७ ॥ एतावांल्लोकविन्यासोयंसंस्थामानसक्षणैः ॥ कविभिःसतुपंचाश
त्कोटिभिर्गणितस्यच ॥ ८ ॥ भूगोलस्यचतुर्थांशोलोकालोकाचलोमुने ॥ तस्योपरिचतुर्दिक्षुब्रह्मणाचात्म
योनिना ॥ ९ ॥ निवेशितादिग्गजायेतन्नामानिनिबोधत ॥ ऋषभःपुष्पचूडोऽथवामनोऽथाऽपराजितः
॥ १० ॥ एतेसमस्तलोकस्यस्थितिहेतवईरिताः ॥ तेषांचस्वविभूतीनांबहुवीर्योपबृंहणम् ॥ ११ ॥ विशु
द्धसत्त्वंचैश्वर्यंवर्धयन्भगवान्हरिः ॥ आस्तेसिद्ध्यष्टकोपेतोविष्वक्सेनादिसंवृतः ॥ १२ ॥ निजायुधैः
परिवृतोभुजदंडैःसमंततः ॥ आस्तेसकललोकस्यस्वस्तयेपरमेश्वरः ॥ १३ ॥ आकल्पमेवंवेषंसगतो
विष्णुःसनातनः ॥ स्वमायारचितस्याऽस्यगोपीथायात्मसाधनः ॥ १४ ॥ योंतर्विस्तारएतेनह्यलोकपरि
माणकम् ॥ व्याख्यातंयद्बहिर्लोकालोकाचलइतीरणात् ॥ १५ ॥ ततःपरस्ताद्योगेशगतिंशुद्धांवदंतिहि ॥
अंडमध्यगतःसूर्योद्यावाभूम्योर्यदंतरम् ॥ १६ ॥ सूर्यांडगोलयोर्मध्येकोट्यःस्युःपंचविंशतिः ॥ मृतेंडएष
एतस्मिन्जातोमार्तंडशब्दभाक् ॥ १७ ॥ हिरण्यगर्भइतियद्धिरण्यांडसमुद्भवः ॥ सूर्येणहिविभज्यंते
दिशःखंद्यौर्महीभिदा ॥ १८ ॥ स्वर्गापवर्गौनरकारसौकांसिचसर्वशः ॥ देवतिर्यङ्मनुष्याणांसरीसृपस
वीरुधाम् ॥ १९ ॥ सर्वजीवनिकायानांसूर्यआत्माद्दगीश्वरः ॥ एतवान्भूमंडलस्यसन्निवेशउदाहृतः
॥ २० ॥ एतेनहिदिवोमानंवर्णयंतिचतद्विदः ॥ द्विदलानांचनिष्पावादीनांचदलयोर्यथा ॥ २१ ॥ अंतरेण
तयोरंतरिक्षंतदुभयसंधितम् ॥ यन्मध्यगश्चभगवान्भानुर्वैतपतांवरः ॥ २२ ॥ आतपेनत्रिलोकींचप्रत
पत्येवभासयन् ॥ उत्तरायणमासाद्यगतिमांद्यंवितन्वते ॥ २३ ॥ आरोहणस्थानमसौगत्वाहोदैर्घ्यमा
चरेत् ॥ दक्षिणायनमासाद्यगतिशैघ्र्यंवितन्वते ॥ २४ ॥ अवरोहस्थानमसौगच्छन्ह्रस्वंदिनंचरेत् ॥
विषुवत्संज्ञमासाद्यगतिसाम्यंवितन्वते ॥ २५ ॥ समस्थानमथाऽऽसाद्यदिनसाम्यंकरोतिच ॥ यदाच
मेषतुलयोःसंचरेद्धिदिवाकरः ॥ २६ ॥ समानानित्वहोरात्राण्यातनोतित्रयीमयः ॥ वृषादिपंचसुयदारा

शिष्वकोविरोचते ॥ २७ ॥ तदाहानिचवर्धंतेरात्रयोऽपिह्रसंतिच ॥ वृश्चिकादिषुसूर्योहियदासंचरते रविः ॥ २८ ॥ तदाऽपीमान्यहोरात्राणिभवंतिविपर्ययात् ॥ २९ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिभानोर्गमनमुत्तमम् ॥ शीघ्रमंदादिगतिभिस्त्रिविधं गमनंरवेः ॥ १ ॥ सर्वग्रहाणांत्रीण्येवस्थानानिसुरसत्तम ॥ स्थानंजारद्गवंमध्यंतथैरावतमुत्तरम् ॥ २ ॥ वैश्वानरंदक्षिणतोनिर्दिष्टमितितत्त्वतः ॥ अश्विनीकृत्तिकायाम्यानागवीथीतिशब्दिता ॥ ३ ॥ रोहिण्यार्द्रामृगशिरोगजवीथ्यभिधीयते ॥ पुष्याश्लेषातथादित्यावीथीचैरावतीस्मृता ॥ ४ ॥ एतास्तुवीथयस्तिस्रउत्तरोमार्गउच्यते ॥ तथाद्वेचाऽपिफल्गुन्यौमघाचैवार्षभीमता ॥ ५ ॥ हस्तश्चित्रातथास्वाती गावीथीतितुशब्दिता ॥ ज्येष्ठाविशाखानुराधावीथीजारद्गवीमता ॥ ६ ॥ एतास्तुवीथयस्तिस्रोमध्यमोमार्गउच्यते ॥ मूलाषाढोत्तराषाढाअजवीथ्यभिशब्दिता ॥ ७ ॥ श्रवणंचधनिष्ठाचमार्गीशतभिषक्तथा ॥ वैश्वानरीभाद्रपदेरेवतीचैवकीर्तिता ॥ ८ ॥ एतास्तुवीथयस्तिस्रोदक्षिणोमार्गउच्यते ॥ उत्तरायणमासाद्ययुगाक्षांतर्निबद्धयोः ॥ ९ ॥ कर्षणंपाशयोर्वायुबद्धयोरोहणंस्मृतम् ॥ तदाभ्यंतरगान्मंडलाद्रथस्य गतेर्भवेत् ॥ १० ॥ मांद्यंदिवसवृद्धिश्चजायतेसुरसत्तम ॥ रात्रिह्रासश्चभवतिसौम्यायनक्रमोह्ययम् ॥ ११ ॥ दक्षिणायनकेपाशेप्रेरणादवरोहणम् ॥ बहिर्मंडलवेशेनगतिशैघ्र्यंतदाभवेत् ॥ १२ ॥ तदादिनाल्पतारात्रिवृद्धिश्चपरिकीर्तिता ॥ वैषुवेपाशसाम्यात्तुसमावस्थानतोरवेः ॥ १३ ॥ मध्यमंडलवेशश्चसाम्यंरात्रिदिनादिके ॥ आकृष्येतेयदातौतुध्रुवेणसमधिष्ठितौ ॥ १४ ॥ तदाभ्यंतरतःसूर्योभ्रमतेमंडलानिच ॥ ध्रुवेणमुच्यमानेनपुनारश्मियुगेनतु ॥ १५ ॥ तथैवबाह्यतःसूर्योभ्रमतेमंडलानिच ॥ तस्मिन्मेरौपूर्वभागेपुर्यैंद्रीदेवधानिका ॥ १६ ॥ दक्षिणेवैसंयमनीनामयाम्यामहापुरी ॥ पश्चान्निम्लोचनीनामवा

रुणीवैमहापुरी ॥ १७ ॥ तदुत्तरेपुरीसौम्याप्रोक्तानामविभावरी ॥ ऐंद्रपुर्यां रवेःप्रोक्तउदयोब्रह्मवा
दिभिः ॥ १८ ॥ संयमन्यांचमध्याह्नेनिम्लोचन्यांनिमीलनम् ॥ विभावर्यानिशीथःस्यात्तिग्मांशोः
सुरपूजितः ॥ १९ ॥ प्रवृत्तेश्चनिमित्तानिभूतानांतानिसर्वशः ॥ मेरोश्चतुर्दिशंभानोःकीर्तितानिमयामुने
॥ २० ॥ मेरुस्थानांसदामध्यंगतएवविभातिहि ॥ सव्यंगच्छन्दक्षिणेनकरोतिस्वर्णपर्वतम् ॥ २१ ॥
उदयास्तमयेचैवसर्वकालंतुसन्मुखे ॥ दिशास्वशेषासुतथासुरर्षेविदिशासुच ॥ २२ ॥ यैर्यत्रदृश्यतेभा
स्वान्सतेषामुदयःस्मृतः ॥ तिरोभावंचयत्रैतितत्रैवास्तमनंरवेः ॥ २३ ॥ नैवास्तमनमर्कस्यनोदयःसर्व
दासतः ॥ उदयास्तमनाख्यंहिदर्शनादर्शनंरवेः ॥ २४ ॥ शक्रादीनांपुरेतिष्ठन्स्पृशत्येषपुरत्रयम् ॥ विक
र्णौद्वौविकर्णस्थस्त्रीन्कोणान्द्वेपुरेतथा ॥ २५ ॥ सर्वेषांद्वीपवर्षाणांमेरुरुत्तरतःस्थितः ॥ यैर्यत्रदृश्यतेभा
नुःसैवप्राचीतिचोच्यते ॥ २६ ॥ तद्वामभागतोमेरुर्वर्ततेतिविनिर्णयः ॥ यदिचैंद्र्याःप्रचलतेघटिकादश
पंचभिः ॥ २७ ॥ याम्यांतदायोजनानांसपादंकोटियुग्मकम् ॥ सार्धद्वादशलक्षाणिपंचनेत्रसहस्रकम्
॥ २८ ॥ प्रक्रामतिसहस्रांशुःकालमार्गप्रदर्शकः ॥ एवंततोवारुणींचसौम्यामैंद्रींसहस्रदृक् ॥ २९ ॥ पर्ये
तिकालचक्रात्माद्युमणिःकालबुद्धये ॥ तथाचाऽन्येग्रहाःसामादयोयेदिविचारिणः ॥ ३० ॥ नक्षत्रैःसहचो
द्यंतिसहचास्तंव्रजंतिते ॥ एवंमुहूर्तेनरथोभानोरष्टशताधिकम् ॥ ३१ ॥ योजनानांचतुस्त्रिंशल्लक्षाणिभ्र
मतिप्रभुः ॥ त्रयीमयश्चतुर्दिक्षुपुरीषुचसमीरणात् ॥ ३२ ॥ प्रवहाख्यात्सदाकालचक्रंपर्येतिभानुमान् ॥
यस्यचक्रंरथस्यैकंद्वादशारंत्रिनाभिकम् ॥ ३३ ॥ षण्नेमिकत्रयस्तंचवत्सरात्मकमूचिरे ॥ मेरुमूर्धनित
स्याऽक्षोमानसोत्तरपर्वते ॥ ३४ ॥ कृतेतरविभागोयःप्रोतंतत्ररथांगकम् ॥ तैलकारकयंत्रेणचक्रसाम्यं
परिभ्रमन् ॥ ३५ ॥ मानसोत्तरनाम्नीहगिरौपर्येतिचांशुमान् ॥ तस्मिन्नक्षेकृतंमूलंद्वितीयोऽक्षोध्रुवेकृतः
॥ ३६ ॥ तुर्यमानेनतैलस्ययंत्राक्षवदितीरितः ॥ कृतोपरितनोभागःसूर्यस्यजगतांपतेः ॥ ३७ ॥ रथनीड

स्तुषट्त्रिंशल्लक्षयोजनमायतः ॥ तत्तुर्यभागतःसोऽयंपरिणाहेनकीर्तितः ॥ ३८ ॥ तावानर्करथस्याऽत्र युगस्तस्मिन्हयाःशुभाः ॥ सप्तच्छंदोभिधानाश्चसूरसूतेनयोजिताः ॥ ३९ ॥ वहंतिदेवमादित्यंलोका नांसुखहेतवे ॥ पुरस्तात्सवितुःसूतोऽरुणःपश्चान्नियोजितः ॥ ४० ॥ सौत्येकर्मणिसंयुक्तोवर्ततेगरुडा ग्रजः ॥ तथैववालखिल्याख्याऋषयोंगुष्ठपर्वकाः ॥ ४१ ॥ प्रमाणेनपरिख्याताःषष्टिसाहस्रसंख्यकाः ॥ स्तुवंतिपुरतःसूर्यसूक्तवाक्यैःसुशोभनैः ॥ ४२ ॥ तथाचाऽन्येचऋषयोगंधर्वाअप्सरोरगाः ॥ ग्रामण्योया तुधानाश्चदेवाःसर्वेपरेश्वरम् ॥ ४३ ॥ एकैकशःसप्तसप्तमासिमासिविरोचनम् ॥ सार्धलक्षोत्तरं कोटिनवकंभूमिमंडलम् ॥ ४४ ॥ द्विसहस्रंयोजनानांसगव्यूत्युत्तरंक्षणात् ॥ पर्यतिदेवदेवेशोविश्वव्या पीनिरंतरम् ॥ ४५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांचित्रंसोमादीनांगमादिकम् ॥ तद्गत्यनुसृतानृणांशुभा शुभनिदर्शना ॥ १ ॥ यथाकुलालचक्रेणभ्रमताभ्रमतांसह ॥ तदाश्रयाणांचगतिरन्याकीटादिनांभवेत् ॥ २ ॥ एवंहिराशिवृंदेनकालचक्रेणतेनच ॥ मेरुंध्रुवंचसरतांप्रादक्षिण्येनसर्वदा ॥ ३ ॥ ग्रहाणांभानुमु ख्यानांगतिरन्यैवदृश्यते ॥ नक्षत्रांतरगामित्वाद्भांतरेगमनंतथा ॥ ४ ॥ गतिद्वयंचाऽविरुद्धंसर्वत्रैषवि निर्णयः ॥ सएवभगवानादिपुरुषोलोकभावनः ॥ ५ ॥ नारायणोऽखिलाधारालोकानांस्वस्तयेभ्रमन् ॥ कर्मशुद्धिनिमित्तंतुआत्मानंवैत्रयीमयम् ॥ ६ ॥ कविभिश्चैववेदेनविजिज्ञास्योऽर्कधाऽभवत् ॥ षट्सुक्र मेणऋतुषुवसंतादिषुचस्वयम् ॥ ७ ॥ यथोपजोषमृतुजान्गुणान्वैविदधातिच ॥ तमेनंपुरुषाःसर्वेत्रय्या चविद्ययासदा ॥ ८ ॥ वर्णाश्रमाचारपथातथाऽम्नातैश्चकर्मभिः ॥ उच्चावचैःश्रद्धयाचयोगानांचविता नकैः ॥ ९ ॥ अंजसाचयजंतेयेश्रेयोविंदंतितेमतम् ॥ अथैषआत्मालोकानांद्यावाभूम्यंतरेणच ॥ १० ॥

कालचक्रगतोभुंक्तेमासान्द्वादशराशिभिः ॥ संवत्सरस्यावयवान्मासःपक्षद्वयंदिवा ॥ ११ ॥ नक्तंचेतिस
पादर्क्षद्वयमित्युपदिश्यते ॥ यावताषष्ठमंशंसभुंजीतऋतुरुच्यते ॥ १२ ॥ संवत्सरस्याऽवयवःकविभि
श्चोपवर्णितः ॥ यावतार्धंनचाऽऽकाशवीथ्यांप्रचरतेरविः ॥ १३ ॥ तंप्राक्तनावर्णयंतिअयनंमुनिपूजि
ताः ॥ अथयावन्नभोमंडलंसहप्रतिगच्छति ॥ १४ ॥ कात्स्न्येंनसहभुंजीतकालंतंवत्सरंविदुः ॥ संवत्स
रंपरिवत्सरमिडावत्सरमेवच ॥ १५ ॥ अनुवत्सरमिद्वत्सरमितिपंचकमीरितम् ॥ भानोर्मांद्यशैघ्र्यसम
गतिभिःकालवित्तमैः ॥ १६ ॥ एवंभानोर्गति प्रोक्ताचंद्रादीनांनिबोधत ॥ एवंचंद्रोर्करश्मिभ्योलक्षयोज
नमूर्द्धतः ॥ १७ ॥ उपलभ्यमानोमित्रस्यसंवत्सरभुंजिचसः ॥ पक्षाभ्यांचौषधीनाथोभुंक्तेमासभुंजिच
सः ॥ १८ ॥ सपादमाभ्यांदिवसभुक्तिपक्षभुंजिचरेत् ॥ एवंशीघ्रगतिःसोमोभुंक्तेनूनंभचक्रकम् ॥ १९ ॥
पूर्यमाणकलाभिश्चाऽमराणांप्रीतिमावहन् ॥ क्षीयमानकलाभिश्चपितॄणांचित्तरंजकः ॥ २० ॥ अहोरा
त्राणितन्वानःपूर्वापरसुधस्रकैः ॥ सर्वजीवनिकायस्यप्राणाजीव.सएवहि ॥ २१ । भुंक्तेचैकैकनक्षत्रं
मुहूर्तत्रिंशताविभुः । सएवषोडशकलःपुरुषोऽनादिरुत्तमः ॥ २२ ॥ मनोमयोप्यन्नमयामृतधामासुधा
करः ॥ देवपितृमनुष्यादिसरीसृपसवीरुधाम् ॥ २३ ॥ प्राणाप्यायनशीलत्वात्ससर्वमयउच्यते ॥ ततो
भचक्रंभ्रमतियोजनानांत्रिलक्षतः ॥ २४ ॥ मेरुप्रदक्षिणेनैवयोजितंचेश्वरेणतु ॥ अष्टाविंशतिसंख्यानिग
णितानिसहाऽभिजित् ॥ २५ ॥ ततःशुक्रोद्विलक्षेणयोजनानामथोपरि ॥ पुरःपश्चात्सहैवासावर्कस्यपरि
वर्तते ॥ २६ ॥ शीघ्रमंदसमानाभिर्गतिभिर्विचरन्विभुः ॥ लोकानामनुकूलोऽयंप्रायःप्रोक्तःशुभावहः ॥
॥ २७ ॥ वृष्टिविष्टंभशमनोभार्गवःसर्वदामुने ॥ शुक्राद्बुधःसमाख्यातोयोजनानांद्विलक्षतः ॥ २८ ॥
शीघ्रमंदसमानाभिर्गतिभिःशुक्रवत्सदा ॥ यदार्काद्व्यतिरिच्येतसौम्यःप्रायेणतत्रतु ॥ २९ ॥ अतिवाताभ्र
पातानांवृष्ट्यादिभयसूचकः ॥ उपरिष्टात्ततोभौमोयोजनानांद्विलक्षतः ॥ ३० ॥ पक्षैस्त्रिभिस्त्रिभिःसोऽयं

भुंक्तेराशीनथैकशः ॥ द्वादशाऽपिचदेवर्षेयदिवक्रोनजायते ॥ ३१ ॥ प्रायेणाऽशुभकृत्सोऽयंग्रहोधानांच सूचकः ॥ ततोद्विलक्षमानेनयोजनानांचगीष्पतिः ॥ ३२ ॥ एकैकस्मिन्नथोराशौभुंक्तेसंवत्सरंचरन् ॥ यदिवक्रोभवेन्नैवाऽनुकूलोब्रह्मवादिनाम् ॥ ३३ ॥ ततःशनैश्चरोघोरोलक्षद्वयपरोमितः ॥ योजनैःसूर्य पुत्रोयंत्रिंशन्मासैःपरिभ्रमन् ॥ ३४ ॥ एकैकराशौपर्यंतिसर्वान्राशीन्महाग्रहः ॥ सर्वेषामशुभोमंदःप्रोक्तः कालविदांवरैः ॥ ३५ ॥ ततउत्तरतःप्रोक्तमेकादशसुलक्षकैः ॥ योजनैःपरिसंख्यातंसप्तर्षीणांचमंडलम् ॥ ३६ ॥ लोकानांशंभावयंतोमुनयःसप्ततेमुने ॥ यत्तद्विष्णुपदंस्थानंदक्षिणंक्रमतेचते ॥ ३७ ॥

इतिश्रीदेवीम०अष्टमस्कंधेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अथर्षिमंडलादूर्ध्वंयोजनानांप्रमाणतः ॥ लक्षैस्त्रयोदशमितैःपरमंवैष्ण वंपदम् ॥ १ ॥ महाभागवतःश्रीमान्वर्ततेलोकवंदितः ॥ औत्तानपादिरिंद्रेणवह्निनाकश्यपेनच ॥ २ ॥ धर्मेणसहचैवास्तेसमकालयुजाध्रुवः ॥ बहुमानंदक्षिणतःकुर्वद्भिःप्रेक्षकैःसदा ॥ ३ ॥ आजीव्यःकल्प जीविनामुपास्तेभगवत्पदम् ॥ ज्योतिर्गणानांसर्वेषांग्रहनक्षत्रभादिनाम् ॥ ४ ॥ कालेनानिमिषेणायंभ्रा म्यतांव्यक्तरंहसा ॥ अवष्टंभस्थाणुरिवविहितश्चेश्वरेणसः ॥ ५ ॥ भासतेभासयन्भासास्वीययादे वपूजितः ॥ मेढिस्तंभेयथायुक्ताःपशवःकर्षणार्थकाः ॥ ६ ॥ मंडलानिचरंतीमेसवनत्रितयेनच ॥ एवंग्र हादयःसर्वेभगणाद्यायथाक्रमम् ॥ ७ ॥ अंतर्वहिर्विभागेनकालचक्रेनियोजिताः ॥ ध्रुवमेवाऽवलंब्याशुवा युनोदीरिताश्चरन् ॥ ८ ॥ आकल्पांतंचक्रमंतिखेश्येनाद्याःखगाइव ॥ कर्मसारथयोवायुवशगाःसर्वएवते ॥ ९ ॥ एवंज्योतिर्गणाःसर्वेप्रकृतेःपुरुषस्यच ॥ संयोगानुगृहीतास्तेभूमौननिपतंतिच ॥ १० ॥ ज्योतिश्च क्रंकेदिचिद्देतच्छिशुमारस्वरूपकम् ॥ सोपयोगंभगवतायोगधारणकर्मणि ॥ ११ ॥ यस्याऽवाक्शिरसः कुंडलीभूतवपुषोमुने ॥ पुच्छाग्रेकल्पितोयोऽयंध्रुवउत्तानपादजः ॥ १२ ॥ लांगूलेऽस्यचसंप्रोक्तःप्रजा

पतिरकल्मषः ॥ अग्निरिंद्रश्चधर्मश्चतिष्ठंतेसुरपूजिताः ॥ १३ ॥ धाताविधातापुच्छांतेकट्यांसप्तर्षय
स्ततः ॥ दक्षिणावर्तभोगेनकुंडलाकारमीयुषः ॥ १४ ॥ उत्तरायणभानीहदक्षपार्श्वेऽर्पितानिच ॥ दक्षि
णायनभानीहसव्येपार्श्वेऽर्पितानिच ॥ १५ ॥ कुंडलाभोगवेशस्यपार्श्वयोरुभयोरपि ॥ समसंख्याश्चा
वयवाभवंतिकजनंदन ॥ १६ ॥ अजवीथीपृष्ठभागेआकाशसरिदौदरे ॥ पुनर्वसुश्चपुष्यश्चश्रोण्यौदक्षि
णवामयोः॥ १७ ॥आर्द्राश्लेषेपश्चिमयोःपादयोर्दक्षवामयोः॥अभिजिच्चोत्तराषाढानासयोर्दक्षवामयोः॥
॥ १८ ॥ यथासंख्यंचदेवर्षेश्रुतिश्चजलभंतथा ॥ कल्पितेकल्पनाविद्भिर्नेत्रयोर्दक्षवामयोः ॥ १९ ॥ धनि
ष्ठाचैवमूलंचकर्णयोर्दक्षवामयोः ॥मघादीन्यष्टभानीहदक्षिणायनगानिच ॥ २० ॥ युंजीतवामपार्श्वीयवं
क्रिषुक्रमतोमुने ॥ तथैवमृगशीर्षादीन्युदग्भानिचयानिहि ॥ २१ ॥ दक्षपार्श्वेवंक्रिकेषुप्रातिलोम्येनयो
जयेत् ॥ शततारातथाज्येष्ठास्कंदयोर्दक्षवामयोः ॥ २२ ॥ अगस्तिश्चोत्तरहनावधरायांहनौयमः ॥
मुखेष्वंगारकःप्रोक्तोमंदःप्रोक्तउपस्थके ॥ २३ ॥ बृहस्पतिश्चककुदिवक्षस्यर्कोग्रहाधिपः ॥ नारायणश्च
हृदयेचंद्रोमनसितिष्ठति ॥ २४ ॥ स्तनयोरश्विनौनाभ्यामुशनाःपरिकीर्तिताः ॥ बुधःप्राणापानयोश्चग
लेराहुश्चकेतवः ॥ २५ ॥ सर्वांगेषुतथारोमकूपेतारागणाःस्मृताः॥एतद्भगवतोविष्णोःसर्वदेवमयंवपुः ॥
॥ २६ ॥ संध्यायांप्रत्यहंध्यायेत्प्रयतोवाग्यतोमुनिः ॥ निरीक्षमाणश्चोत्तिष्ठेन्मंत्रेणानेनधीधरः
॥ २७ ॥ नमोज्योतिर्लोकायकालायाऽनिमिषांपतयेमहापुरुषायाभिधीमहीति ॥ २८ ॥ ग्रहर्क्षतारा
मयमाधिदैविकंपापापहंमंत्रकृतांत्रिकालम् ॥ नमस्यतःस्मरतोवात्रिकालंनश्येततत्कालजमाशु
पापम् ॥ २९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः॥ १७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अधस्तात्सवितुःप्रोक्तमयुतंराहुमंडलम् ॥ नक्षत्रवच्चरतिचसैंहिकेयो

ऽतदर्हणः ॥ १ ॥ सूर्यचंद्रमसोरेवमर्दनःसिंहिकासुतः ॥ अमरत्वंचखेटत्वंलेभेयोविष्णवनुग्रहात् ॥ २ ॥
यददस्तरणेर्बिंबंतपतोयोजनायुतम् ॥ तच्छादकोऽसुरोज्ञेयोऽप्यर्कसाहस्रविस्तरम् ॥ ३ ॥ त्रयोदश
सहस्रं तुसोमस्याच्छादकोग्रहः ॥ यःपर्वसमयेवैरानुबंधीछादकोऽभवत् ॥ ४ ॥ सूर्याचंद्रमसोदूराद्धवे
च्छादनकारकः ॥ तन्निशम्योभयत्रापिविष्णुनाप्रेरितंस्वकम् ॥ ५ ॥ चक्रंसुदर्शनंनामज्वालामालाति
भीषणम् ॥ तत्तेजसादुःसहेनसमंतात्परिवारितम् ॥ ६ ॥ मुहूर्तोद्विजमानस्तुदूराच्चकितमानसः ॥
आरान्निवर्ततेसोऽयमुपरागइतीवह ॥ ७ ॥ उच्यतेलोकमध्येतुदेवर्षेऽवबुध्यताम् ॥ ततोऽधस्तात्स
माख्यातालोकाःपरमपावनाः ॥ ८ ॥ सिद्धानांचारणानांचविद्याधराणांचसत्तम ॥ योजनायुतविख्याता
लोकाःपुण्यानिषेविताः ॥ ९ ॥ ततोऽप्यधस्ताद्देवर्षेयक्षाणांचसरक्षसाम् ॥ पिशाचप्रेतभूतानांविहारा
जिरमुत्तमम् ॥ १० ॥ अंतरिक्षंचलत्प्रोक्तंयावद्वायुःप्रवातिहि ॥ यावन्मेघास्ततोध्वंतितत्प्रोक्तंज्ञानको
विदैः ॥ ११ ॥ ततोऽस्ताद्योजनानांशतंयावद्द्विजोत्तम ॥ पृथिवीपरिसंख्यातासुपर्णश्येनसारसाः ॥ १२ ॥
हंसादयःप्रोत्पतंतिपार्थिवाःपृथिवीभवाः ॥ भूसन्निवेशावस्थानंयथावदुपवर्णितम् ॥ १३ ॥ अधस्ताद
वनेःसप्तदेवर्षेविवराःस्मृताः ॥ एकैकशोयोजनानामायामोच्छ्रायतःपुनः ॥ १४ ॥ अयुतांतरविख्याताः सर्व
र्तुसुखदायकाः ॥ अतलंप्रथमंप्रोक्तंद्वितीयंवितलंतथा ॥ १५ ॥ तृतीयंसुतलंप्रोक्तंचतुर्थंवैतलातलम् ॥
महातलंपञ्चमंचषष्ठंप्रोक्तंरसातलम् ॥ १६ ॥ सप्तमंविप्रपातालंसप्तैतेविवराःस्मृताः ॥ एतेषुबिलस्वर्गे
षुदिवोप्यधिकमेवच ॥ १७ ॥ कामभोगैश्वर्यसुखसमृद्धभुवनेषुच ॥ नित्योद्यानविहारेषुसुखास्वादः
प्रवर्तते ॥ १८ ॥ दैत्याश्चकाद्रवेयाश्चदानवानलशालिनः ॥ नित्यप्रमुदितारक्ताः कलत्रापत्यबंधुभिः ॥
॥ १९ ॥ सुहृद्भिरनुजीवाद्यैःसंयुताश्चगृहेश्वराः ॥ ईश्वरादप्रतिहतकामामायाविनश्चते ॥ २० ॥
निवसंतिसदाहृष्टाःसर्वर्तुसुखसंयुताः ॥ मयेनमायाविभुनायेषुयेषुचनिर्मिताः ॥ २१ ॥ पुरःप्रकामशोभ

कामणिप्रवरशालिनः ॥ विचित्रभवनाट्टालागोपुराद्याःसहस्रशः ॥ २२ ॥ सभाचत्वरचैत्यादिशोभाढ्याःसुरदुर्लभाः ॥ नागासुराणांमिथुनैः सपारावतसारिकैः ॥ २३ ॥ कीर्णकृत्रिमभूमिश्चविवरेशगृहोत्तमैः ॥ अलंकृताश्चकासंतिउद्यानानिमहांतिच ॥ २४ ॥ मनःप्रसन्नकारीणिफलपुष्पविशालिभिः ॥ ललनानांविलासार्हस्थानैःशोभितभांजिच ॥ २५ ॥ नानाविहंगमव्रातसंयुक्तजलराशिभिः ॥ स्वच्छार्णपूरितह्रदैःपाठीनसमलंकृतैः ॥ २६ ॥ जलजंतुक्षुब्धनीरनीरजातैरनेकशः ॥ कुमुदोत्पलकह्लारनीलरक्तोत्पलैस्तथा ॥ २७ ॥ तेषुकृतनिकेतानांविहारैःसंकुलानिच ॥ इंद्रियोत्सवकारैश्चतथैवचिविधैःस्वरैः ॥ ॥ २८ ॥ अमराणांचपरमांश्रियंचाऽतिशयंतिच ॥ यत्रनैवभयंक्वापिकालांगैर्दिनरात्रिभिः ॥ २९ ॥ यत्राऽहिप्रवराणांचशिरःस्थैर्मणिरश्मिभिः ॥ नित्यंतमःप्रबाध्येतसदाप्रस्फुटकांतिभिः ॥ ३० ॥ नवाएतेषुवसतांदिव्यौषधिरसायनैः ॥ रसान्नपानस्नानाद्यैर्नाऽधयोनचव्याधयः ॥ ३१ ॥ वलीपलितजीर्णत्ववैवर्ण्यस्वेदगंधताः ॥ अनुत्साहवयोवस्थानबाधंतेकदाचन ॥३२॥ कल्याणानांसदातेषांनचमृत्युभयंकुतः ॥ भगवत्तेजसोऽन्यत्रचक्राच्चैवसुदर्शनात् ॥ ३३ ॥ यस्मिन्प्रविष्टेदैतेयवधूनांगर्भराशयः ॥ प्रायोभयात्पतंत्येवस्रवंतिब्रह्मपुत्रक ॥ ३४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कन्धेऽष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ प्रथमेविवरेविप्रअतलाख्येमनोरमे ॥ मयपुत्रोबलोनामवर्ततेऽखर्वगर्वकृत् ॥ १ ॥ षण्णवत्योयेनसृष्टामायाःसर्वार्थसाधिकाः ॥ मायाविनोयाश्चसद्योधारयंतिचकाश्चन ॥ २ ॥ जृंभमाणस्ययस्यैवबलस्यबलशालिनः ॥ स्त्रीगणाउपपद्यंतेत्रयोलोकविमोहनाः ॥ ३ ॥ पुंश्चल्यश्चैवस्वैरिण्यःकामिन्यश्चेतिविश्रुताः ॥ यावैबिलायनंप्रेष्ठंप्रविष्टंपुरुषंरहः ॥ ४ ॥ रसेनहाटकाख्येनसाधयित्वाप्रयत्नतः ॥ स्वविलासावलोकानुरागस्मितविगूहनैः ॥ ५ ॥ संलापविभ्रमाद्यैश्चरमयंत्यपिताः

स्त्रियः ॥ यस्मिन्नुपयुक्तेजनोमनुतेबहुधास्वयम् ॥ ६ ॥ ईश्वरोऽहमहंसिद्धोनागायुतबलोमहान् ॥
आत्मानंमन्यमानःसन्मदांधइवकथ्यते ॥ ७ ॥ एवंप्रोक्तास्थतिश्चाऽत्रअतलस्यचनारद ॥ द्वितीयविवर
स्याऽत्रवितलस्यनिबोधत ॥ ८ ॥ भूतलाधस्तलेचैववितलेभगवान्भवः ॥ हाटकेश्वरनामाऽयंस्वपार्षद
गणैर्वृतः ॥ ९ ॥ प्रजापतिकृतस्यापिसर्गस्यबृंहणायच ॥ भवान्यामिथुनीभूयआस्तेदेवाधिपूजितः ॥१०॥
भवयोर्वीर्यसंभूताहाटकीसरिदुत्तमा ॥ समिद्धोमरुतावह्निरोजसापिबतीवहि ॥ ११ ॥ तन्निष्ठ्यूतंहाट
काख्यंसुवर्णंदैत्यवल्लभम् ॥ दैत्यांगनाभूषणार्हंसदासंधारयंतिहि ॥ १२ ॥ तद्विबलाधस्तलात्प्रोक्तंसुत
लाख्यंबिलेश्वरम् ॥ पुण्यश्लोकोबलिर्नामाआस्तेवैरोचनिर्मुने ॥ १३ ॥ महेंद्रस्यचदेवस्थचिकीर्षुःप्रिय
मुत्तमम् ॥ त्रिविक्रमोऽपिभगवान्सुतलेबलिमानयत् ॥ १४ ॥ त्रैलोक्यलक्ष्मीमाक्षिप्यस्थापितःकिलदैत्य
राट् ॥ इंद्रादिष्वप्यलब्धायासाश्रीस्तमनुवर्तते ॥ १५ ॥ तमेवदेवदेवेशमाराधयतिभक्तितः ॥ व्यपेतसा
ध्वसोऽद्यापिवर्ततेसुतलाधिपः ॥ १६ ॥ भूमिदानफलंह्येतत्पात्रभूतेऽखिलेश्वरे ॥ वर्णयंतिमहात्मानोनै
तद्युक्तंचनारद ॥ १७ ॥ वासुदेवेभगवतिपुरुषार्थप्रदेहरौ ॥ एतद्दानफलंविप्रसर्वथानहियुज्यते ॥ १८ ॥
यस्यैवदेवदेवस्यनामाऽपिविवशोगृणन् ॥ स्वकीयकर्मबंधीयगुणान्विधुनुतेंजसा ॥ १९ ॥ यत्क्लेशबंध
हानायसांख्ययोगादिसाधनम् ॥ कुर्वतेयतयोनित्यंभगवत्यखिलेश्वरे ॥ २० ॥ नचायंभगवानस्माननु
जग्राहनारद ॥ मायामयंचभोगानामैश्वर्यंव्यतनोत्परम् ॥ २१ ॥ सर्वक्लेशाधिहेतुंतदात्मानुस्मृतिमोष
णम् ॥ यंसाक्षाद्भगवान्विष्णुःसर्वोपायविदीश्वरः ॥ २२ ॥ याञ्चाछलेनाऽपहृतंसर्वस्वंदेहशेषकम् ॥
अप्राप्तान्योपायईशःपाशैर्वारुणसंभवैः ॥ २३ ॥ बंधयित्वाऽवमुच्यापिगिरिदर्यामिवाऽब्रवीत् ॥ असा
विंद्रोमहामूढोयस्यमंत्रीबृहस्पतिः ॥ २४ ॥ प्रसन्नमिममत्यर्थमयाचल्लोकसंपदम् ॥ त्रैलोक्यमिदमैश्व
र्यंकियदेवातितुच्छकम् ॥ २५ ॥ आशिषांप्रभवंमुक्त्वायोमूढोलोकसंपदि ॥ अस्मत्पितामहःश्रीमान्प्रह्ला

दोभगवत्प्रियः ॥ २६ ॥ दास्यंवव्रे विभोस्तस्यसर्वलोकोपकारकः ॥ पित्र्यमैश्वर्यमतुलंदीयमानंचवि
ष्णुना ॥ २७ ॥ पितर्युपरतेवीरेनैवैच्छद्भगवत्प्रियः ॥ तस्याऽतुलानुभावस्यसर्वलोकोपधीमतः ॥ २८ ॥
अस्मद्विधोनालपपक्वेतरदोषोवगच्छति ॥ एवंदैत्यपतिःसोऽयंबलिःपरमपूजितः ॥ २९ ॥ सुतलेवर्ततेय
स्यद्वारपालोहरिःस्वयम् ॥ एकदादिग्विजयेराजारावणोलोकरावणः ॥ ३० ॥ प्रविशन्सुतलेयेनभक्तानु
ग्रहकारिणा ॥ पादांगुष्ठेनप्रक्षिप्तोयोजनायुतमत्रहि ॥ ३१ ॥ एवंभूतानुभावोयंबलिःसर्वसुखैकभुक् ॥
आस्तेसुतलराजस्थोदेवदेवप्रसादतः ॥ ३२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कन्धेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ ततोधस्ताद्विवरकंतलातलमुदीरितम् ॥ दानवेंद्रोमयोनामत्रिपुराधिपति
र्महान् ॥ १ ॥ त्रिलोक्याःशंकरेणाऽयंपालितोदग्धपूस्त्रयः ॥ देवदेवप्रसादात्तुलब्धराज्यसुखास्पदः ॥ २ ॥
आचार्योमायिनांसोऽयंनानामायाविशारदः ॥ पूज्यतेराक्षसैर्घोरैःसर्वकार्यसमृद्धये ॥ ३ ॥ ततोधस्तात्सु
विख्यातंमहातलमितिस्फुटम् ॥ सर्पाणांकाद्रवेयाणांगणःक्रोधवशोमहान् ॥ ४ ॥ अनेकशिरसांविप्रप्रधा
नान्कीर्तयामिते ॥ कुहकस्तक्षकश्चैवसुषेणःकालियस्तथा ॥ ५ ॥ महाभोगामहासत्त्वाःक्रूराःक्रूरस्वजा
तयः ॥ पतत्रिराजाधिपतेरुद्विग्नाःसर्वएवते ॥ ६ ॥ स्वकलत्रापत्यसुहृत्कुटुंबस्यचसंगताः ॥ प्रमत्तावि
हरंत्येवनानाक्रीडाविशारदाः ॥ ७ ॥ ततोधस्ताच्चविवरेरसातलसमाह्वये ॥ दैतेयानिवसंत्येवपणयो
दानवाश्चये ॥ ८ ॥ निवातकवचानामहिरण्यपुरवासिनः ॥ कालेयाइतिचप्रोक्ताःप्रत्यनीकाहविर्भुजाम् ॥
॥ ९ ॥ महौजसश्चोत्पत्त्यैवमहासाहसिनस्तथा ॥ सकलेशस्यचहरेस्तेजसाहतविक्रमाः ॥ १० ॥ बिलेश
याइवसदाविवरेनिवसंतिहि ॥ येवैवाग्भिःसरमयाशक्रदूत्यानिरंतरम् ॥ ११ ॥ मंत्रवर्णाभिरसुरास्ताडि
ताबिभ्यतिस्मह ॥ ततोप्यधस्तात्पातालेनागलोकाधिपालकाः ॥ १२ ॥ वासुकिप्रमुखाःशंखःकुलिकः

श्वेतएवच ॥ धनंजयोमहाशंखोधृतराष्ट्रस्तथैवच ॥ १३ ॥ शंखचूडःकंबलाश्वतरोदेवोपदत्तकः ॥ महाम
र्षामहाभोगानिवसंतिविषोल्बणाः ॥ १४ ॥ पंचमस्तकवंतश्चफणासप्तकभूषिताः ॥ केचिद्दशफणा केचि
च्छतशीर्षास्तथापरे ॥ १५ ॥ सहस्रशिरसःकेपिरोचिष्णुमणिधारकाः ॥ पातालरंध्रतिमिरनिकरंस्वम
रीचिभिः ॥ १६ ॥ विधमंतिचदेवर्षेसदासंजातमन्यवः ॥ अस्यमूलप्रदेशेहित्रिंशत्साहस्रकेंतरे ॥ १७ ॥
योजनैःपरिसंख्यातेतामसीभगवत्कला ॥ अनंताख्यासमास्तेहिसर्वदेवप्रपूजिता ॥ १८ ॥ अहमित्यभि
मानस्यलक्षणंयंप्रचक्षते ॥ संकर्षणंसात्वतीयाःकर्षणंद्रष्टृदृश्ययोः ॥ १९ ॥ इदंभूमंडलंयस्यसहस्रशि
रसःप्रभोः ॥ अनंतमूर्तःशेषस्यध्रियमाणंचशीर्षके ॥ २० ॥ पृथ्वीगोलमशेषंहिसिद्धार्थइवलक्ष्यते ॥ यस्य
कालेनदेवस्यसंजिहीर्षोःसमंविभोः ॥ २१ ॥ चराचरंभ्रुवोरंतर्विवरादुदपद्यत ॥ सांकर्षणोनामरुद्रोव्यू
हैकादशशोभितः ॥ २२ ॥ त्रिलोचनश्चत्रिशिखंशूलमुत्तंभयन्स्वयम् ॥ उदतिष्ठन्महासत्त्वोमहाभूतक्षयं
करः ॥ २३ ॥ यस्यांघ्रिकमलद्वंद्वशोणाच्छनखमंडले ॥ विराजन्मणिबिंबेषुमहाहिपतयोनिशम् ॥ २४ ॥
एकांतभक्तियोगेनसहसात्त्वतपुंगवैः ॥ प्रणमंतःस्वमूर्ध्नातेस्वमुखानिसमीक्षते ॥ २५ ॥ स्फुरत्कुण्डल
माणिक्यप्रभामंडलभांज्यपि ॥ सुकपोलानिचारूणिगंडस्थलद्युमंतिच ॥ २६ ॥ नागराजकुमार्योपिचा
वंगविलसत्त्विषः ॥ विशदैर्विपुलैस्तद्वद्धवलैःसुभगैस्तथा ॥ २७ ॥ रुचिरैर्भुजदंडैश्चशोभमानाइतस्त
तः ॥ चंदनागुरुकाश्मीरपंकलेपेनभूषिताः ॥ २८ ॥ तदभिमर्षसंजातकामवेशसमायुताः ॥ ललितस्मित
संयुक्ताःसव्रीडंलोकयंतिच ॥ २९ ॥ अनुरागमदोन्मत्तविघूर्णारुणलोचनम् ॥ करुणावलोकनेत्रंचआशा
सानास्तथाशिषः ॥ ३० ॥ सोऽनंतो भगवान्देवोनंतसत्त्वोमहाशयः ॥ अनंतगुणवार्धिश्चआदिदेवोमहा
द्युतिः ॥ ३१ ॥ संहृतामर्षरोषादिवेगोलोकशुभायच ॥ आस्तेमहासत्त्वनिधिःसर्वदेवप्रपूजितः ॥ ३२ ॥
ध्यायमानःसुरैःसिद्धैरसुरैश्चोरगैस्तथा ॥ विद्याधरैश्चगंधर्वैर्मुनिसंघैश्चनित्यशः ॥ ३३ ॥ अनारत

मदोन्मत्तलोकविह्वललोचनः ॥ वाक्यामृतेनविबुधान्स्वपार्षदगणानपि ॥ ३४ ॥ आप्यायमानःसविभुर्वै
जयंतींस्रजंदधत् ॥ अम्लानाभिनवैःस्वच्छैस्तुलसीदलसंचयैः ॥ ३५ ॥ माद्यन्मधुकरव्रातघोषश्रीसंयुतां
सदा ॥ नीलवासादेवदेवएककुण्डलभूषितः ॥ ३६ ॥ हलस्यककुदिन्यस्तसुपीवरभुजोव्ययाम् ॥ महेंद्रः
कांचनींयद्वद्वरत्रांचमतंगमः ॥ ३७ ॥ उदारलीलोदेवेशोवर्णितःसात्त्वतर्षभैः ॥

इ०दे०भा०म०अष्टमस्कंधेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

नारायणउवाच ॥ तस्यानुभावंभगवान्ब्रह्मपुत्रःसनातनः ॥ सभायांब्रह्मदेवस्यगायमान
उपासते ॥ १ ॥ उत्पत्तिस्थितिलयहेतवोस्यकल्पाःसत्त्वाद्याःप्रकृतिगुणायदीक्षयासन् ॥ कद्रुपंध्रुव
मकृतंयदेकनात्मान्नानाधात्कथमुहवेदतस्यवर्त्म ॥ २ ॥ मूर्तिनःपुरुकृपयाबभारसत्त्वंसंशुद्धंसदसदिदंवि
भातियत्र ॥ यल्लीलांमृगपतिराददेनवद्यामादातुंस्वजनमनांस्युदारवीर्यः ॥ ३ ॥ यन्नामश्रुतमनुकीर्त
येदकस्मादार्त्तोवायदिपतितःप्रलंभनाद्वा ॥ हंत्यंहःसपदिनृणामशेषमन्यंकंशेषाद्भगवतआश्रयेन्मुमुक्षुः
॥ ४ ॥ मूर्धन्यर्पितमणुवत्सहस्रमूर्ध्नोभूगोलंसगिरिसरित्समुद्रसत्त्वम् ॥ आनंत्यादनमितविक्रमस्यभू
म्नःकोवीर्याण्यधिगणयेत्सहस्रजिह्वः ॥ ५ ॥ एवंप्रभावोभगवाननंतोदुरंतवीर्योरुगुणानुभावः ॥
मूलेरसायाःस्थितआत्मतंत्रोयोलीलयाक्ष्मांस्थितयेबिभर्ति ॥ ६ ॥ एताह्येवेहतुनृभिर्गतयोमुनिस
त्तम ॥ गन्तव्याबहुशोयद्वद्यथाकर्मविनिर्मिताः ॥ ७ ॥ यथोपदेशंचकामान्सदाकामयमानकैः ॥ एता
वतीर्हिराजेंद्रमनुष्यमृगपक्षिषु ॥ ८ ॥ विपाकगतयःप्रोक्ताधर्मस्यवशगास्तथा ॥ उच्चावचाविसदृ
शायथाप्रश्नंनिबोधत ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ विचित्रमेतल्लोकस्यकथंभगवताकृतम् ॥ समानत्वे
कर्मणांचतन्नोब्रूहियथातथम् ॥ १० ॥ नारायणउवाच ॥ कर्तुःश्रद्धावशादेवगतयोऽपिपृथग्विधाः ॥
त्रिगुणत्वात्सदातासांफलंविसदृशंत्विह ॥ ११ ॥ सात्त्विक्याश्रद्धयाकर्तुःसुखित्वंजायतेसदा ॥ दुःखि

त्वंचतथाकर्तू राजस्याश्रद्धयाभवेत् ॥ १२ ॥ दुःखित्वंचैवमूढत्वंतामस्याश्रद्धयोदितम् ॥ तारतम्यात्तु श्रद्धानांफलवैचित्र्यमीरितम् ॥१३॥ अनाद्यविद्याविहितकर्मणांपरिणामजाः ॥ सहस्रशःप्रवृत्तास्तुगतयो द्विजपुंगव ॥ १४ ॥ तद्भेदान्वर्णयिष्यामिप्राचुर्येणद्विजोत्तम ॥ त्रिजगत्याअंतरालेदक्षिणस्यांदिशी हवै ॥ १५ ॥ भूमेरधस्तादुपरित्वतलस्यचनारद ॥ अग्निष्वात्ताःपितृगणावर्ततेपितरश्चह ॥ १६ ॥ वसंतियस्यांस्वीयानांगोत्राणांपरमाशिषः ॥ सत्याःसमाधिनाशीघ्रंत्वाशासानाःपरेणवै ॥ १७ ॥ पितृराजोऽपिभगवान्संपरेतेषुजंतुषु॥विषयंप्रापितेष्वेषुस्वकीयैःपुरुषैरिह ॥१८॥ सगणोभगवत्प्रोक्ताज्ञापरोदमधारकः॥यथाकर्मयथादोषंविदधातिविचारदृक्॥१९॥स्वान्गणान्धर्मतत्त्वज्ञान्सर्वानाज्ञाप्रवर्तकान्।सदाप्रेरयतिप्राज्ञोयथादेशनियोजितान्॥२०॥ नरकानेकविंशत्यासंख्ययावर्णयंतिहि ॥ अष्टाविंशमितान्केचित्तान नुक्रमतोब्रुवे ॥ २१ ॥ तामिस्रअंधतामिस्रोरौरवोऽपितृतीयकः ॥ महारौरवनामाचकुंभीपाकोऽपरोमतः ॥ २२ ॥ कालसूत्रंतथाचाऽसिपत्रारण्यमुदाहृतम् ॥ सूकरस्यमुखंचांधकूपोऽथकृमिभोजनः ॥ २३ ॥ संदंशस्तप्तमूर्तिश्चवज्रकंटकएवच ॥ शाल्मलीचाऽथदेवर्षेनाम्नावैतरणीतथा ॥ २४ ॥ पूयोदःप्राणरोधश्चतथाविशसनंमतम् ॥ लालाभक्षःसारमेयादनमुक्तमतःपरम् ॥ २५ ॥ अवीचिरप्ययःपानंक्षारकर्दम एवच ॥ रक्षोगणाख्यसंभोजःशूलप्रोतोप्यतःपरम् ॥ २६ ॥ दंदशूकोवटरोधःपर्यावर्तनकःपरम् ॥ सूचीमुखमितिप्रोक्ताअष्टविंशतिनारकाः ॥२७॥ इत्येतेनारकानामयातनाभूमयःपराः ॥ कर्मभिश्चापिभूतानां गम्या पद्मजसंभव ॥ २८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेअष्टमस्कंधेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

नारदउवाच ॥ कर्मभेदाःकतिविधाःसनातनमुनेमम ॥ श्रोतव्यःसर्वथैवैतेयातनाप्राप्तिभूमयः ॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ योवैपरस्यवित्तानिदारापत्यानिचैवहि ॥ हरतेसहिदुष्टात्मायमानु

घरगोचरः ॥ २ ॥ कालपाशेनसंबद्धोयाम्यैरतिभयानकैः ॥ तामिस्रनामनरकेपात्यतेयातनास्पदे ॥ ३ ॥
ताडनंदंडनंचैवसंतर्जनमतःपरम् ॥ याम्याःकुर्वंतिपाशाढ्याःकश्मलंयातिचैवहि ॥ ४ ॥ मूर्च्छामायाति
विवशोनारकीपद्मभूसुत ॥ यःपतिंवंचयित्वातुदारादीनुपभुज्यति ॥ ५ ॥ अंधतामिस्रनरकेपात्यतेयम
किंकरैः ॥ पात्यमानोयत्रजंतुर्वेदनापरवान्भवेत् ॥ ६ ॥ नष्टदृष्टिर्नष्टमतिर्भवत्येवाऽविलंबतः ॥ वनस्पति
र्भज्यमानमूलोयद्वद्भवेदिह ॥ ७ ॥ तस्मादप्यंधतामिस्रनाम्नाप्रोक्तःपुरातनैः ॥ एतन्ममाहमितियोभूत
द्रोहेणकेवलम् ॥ ८ ॥ पुष्णातिप्रत्यहंस्वीयकुटुम्बंकार्यलंपटः ॥ एतद्विहायचाऽत्रैवस्वाशुभेनपतेदिह
॥ ९ ॥ रौरवेनामनरकेसर्वसत्त्वभयावहे ॥ इहलोकेऽमुनायेतुहिंसिताजंतवःपुरा ॥१०॥ तएवरुरवोभूत्वा
परत्रपीडयंतितम् ॥ तस्माद्रौरवमित्याहुःपुराणज्ञामनीषिणः ॥ ११ ॥ रुरुसर्पादतिक्रूरोजंतुरुक्तःपुरा
तनैः ॥ एवंमहारौरवाख्योनरकोयत्रपूरुषः ॥ १२ ॥ यातनांप्राप्यमाणोहियःपरंदेहसंभवः ॥ क्रव्यादाना
मरुरवस्तंक्रव्येघातयंतिच ॥ १३ ॥ यउग्रःपुरुषःक्रूरःपशुपक्षिगणानपि ॥ उपरंधयतेमूढोयाम्यास्तरं
धयंतिच ॥ १४ ॥ कुंभीपाकेतप्ततैलेउपर्यपिचनारद ॥ यावंतिपशुरोमाणितावद्वर्षसहस्रकम् ॥ १५ ॥
पितृविप्रब्राह्मणध्रुक्कालसूत्रेसनारके ॥ अग्न्यर्काभ्यांतप्यमानेनारकीविनिवेशितः ॥ १६ ॥ क्षुत्पिपासा
दह्यमानोंतःशरीरस्तथाबहिः ॥ आस्तेशेतेचेष्टतेचाऽवतिष्ठतिचधावति ॥ १७ ॥ निजवेदपथाद्योवैपा
खंडंचोपयातिच ॥ अनापद्यपिदेवर्षेतंपापंपुरुषंभटाः ॥ १८ ॥ असिपत्रवनंनामनरकंवेशयंतिच ॥ कश
याप्राहरंत्येवनारकीतद्गतस्तदा ॥ १९ ॥ इतस्ततोधावमानउत्तालमतिवेगितः ॥ असिपत्रैश्छिद्यमान
उभयत्रचधारभिः ॥ २० ॥ संछिद्यमानसर्वांगोहाहतोऽस्मीतिमूर्च्छितः ॥ वेदनांपरमांप्राप्तःपतत्येव
पदेपदे ॥ २१ ॥ स्वधर्मानुगतंभुंक्तेपाखंडफलमल्पधीः ॥ योराजाराजपुरुषोदंडयेद्वैत्वधर्मतः ॥ २२ ॥
द्विजेशरीरदंडंचपापीयान्नारकीचसः ॥ नरकेसूकरेमुखेपात्यतेयमकिंकरैः ॥ विनिष्पिष्टावावयवकोबल

वह्निस्तथेक्षुवत् ॥ २३ ॥ आर्तस्वरेणस्वनयन्मूर्च्छितःकश्मलंगतः ॥ २४ ॥ सपीड्यमानोबहुधावेदनां यात्यतीवहि ॥ विविक्तपरपीडोयोप्यविविक्तपरव्यथाम् ॥ २५ ॥ ईश्वरांकितवृत्तीनांव्यथामाचरते स्वयम् ॥ सचांधकूपेपततितदभिद्रोहयंत्रिते ॥ २६ ॥ तत्राऽसौजंतुभिःक्रूरःपशुभिर्मृगपक्षिभिः ॥ सरीसृपैश्चमशकैर्यूकामत्कुणजातिभिः ॥ २७ ॥ मक्षिकाभिश्चतमसिदंदशूकैश्चपीड्यते ॥ परिक्रामति चैवाऽत्रकुशरीरेचजंतुवत् ॥ २८ ॥ यस्तुसंविहितैःपंचयज्ञैःकाकश्चसंस्तुतः ॥ अश्नातिचाऽसंविभज्य यत्किंचिदुपपद्यते ॥ २९ ॥ सपापपुरुषःक्रूरैर्याम्यैश्चकृमिभोजने ॥ नरकाधमकेदुष्टकर्मणापरिपात्यते ॥ ३० ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णेकृमिकुण्डेभयंकरे ॥ कृमिरूपंसमासाद्यभक्ष्यमाणश्चतैःस्वयम् ॥ ३१ ॥ अप्रत्ताप्रहुतादोयःपातमाप्नोतितत्रवै ॥ यस्तुस्तेयेनचबलाद्धिरण्यंरत्नमेवच ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणस्याऽपहरतिअन्यस्यापिचकस्यचित् ॥ अनापदिचदेवर्षेतममुत्रयमानुगाः ॥ ३३ ॥ अयस्मयैरग्निपिंडैःसदंशैर्निष्कुषंतिच ॥ योऽगम्यांयोषितंगच्छेदगम्यंपुरुषंचया ॥ ३४ ॥ तावमुत्रापिकशयाताडयंतोयमानुगाः ॥ तिग्मयालोहमय्याचसूर्म्याप्यालिंगयंतितम् ॥ ३५ ॥ तांचापियोषितंसूर्म्यालिंगयंतियमानुगाः ॥ यस्तु सर्वाभिगमनःपुरुषःपापसंचयी ॥ ३६ ॥ निरयेऽमुत्रतंयाम्याःशाल्मलींरोपयंतितम् ॥ वज्रकंटकसंयुक्तां शाल्मलींतामयस्मयीम् ॥ ३७ ॥ राजन्याराजपुरुषायेवापाखंडवर्तिनः ॥ धर्मसेतुंविभिंदंतितेपरेत्यगता नराः ॥ ३८ ॥ वैतरण्यांपतंत्येवभिन्नमर्यादपातकाः ॥ नद्यांनिरयदुर्गस्यपरिखायांचनारद ॥ ३९ ॥ यादोगणैःसमंतात्तुभक्ष्यमाणाइतस्ततः ॥ नात्मनावियुजंत्येवनाऽसुभिश्चापिनारद ॥ ४० ॥ स्वीयेनकर्मपाकेनोपतपंतिचसर्वतः ॥ विण्मूत्रपूयरक्तैश्चकेशास्थिनखमांसकैः ॥ ४१ ॥ मेदोवसासंयुतायांनद्यामुपपतंतिते ॥ वृषलीपतयोयेचनष्टशौचागतत्रपाः ॥ ४२ ॥ आचारनियमैस्त्यक्ताःपशुचर्यापरायणाः ॥ तेऽत्रानुकष्टगतयोविण्मूत्रश्लेष्मरक्तकैः ॥ ४३ ॥ श्लेष्ममलसमापूर्णेनिपतंतिदुराग्रहाः ॥ तदेवखादयं

त्येतान्यमानुचरवर्गकाः ॥ ४४ ॥ येश्वानगर्दभादीनांपतयोवैद्विजातयः ॥ मृगयारसिकानित्यमतीर्थे मृगघातकाः ॥ ४५ ॥ परेतांस्तान्यमभटालक्षीभूतान्नराधमान् ॥ इषुभिश्चविभिंदंतितांस्तान्दुर्नयमागतान् ॥ ४६ ॥ येदंभादंभयज्ञेषुपशून्घ्नंतिनराधमाः ॥ तानमुष्मिन्यमभटानरकेवैशसेतदा ॥ ४७ ॥ निपात्यपीडयंत्येवकशाघातैर्दुरासदैः ॥ योभार्यांचसवर्णांवैद्विजोमदनमोहितः ॥ ४८ ॥ रेतःपातयतेमूढोऽमुत्रतंयमकिंकराः ॥ रेतः कुण्डेपातयंतिरतेःसंपाययंतिच ॥ ४९ ॥ येदस्यवोऽग्निदाश्चैवगरदाःसार्थघातकाः ॥ ग्रामान्सार्थान्विलुंपंतिराजानोराजपूरुषाः ॥ ५० ॥ तान्परेतान्यमभटानयंतिश्वानकादनम् ॥ विंशत्यधिकसंख्याताःसारमेयामहाद्भुताः ॥ ५१ ॥ सप्तशत्यासमाख्यातारभसंखादयंतिते ॥ सारमेयादनंनामनरकंदारुणंमुने ॥ ५२ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिअवीचिप्रमुखान्मुने ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कन्धेद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ यनराःसर्वदासाक्ष्येअनृतंभाषयंतिच ॥ दानेविनिमयेऽर्थस्यदेवर्षेपापबुद्धयः ॥ १ ॥ तेप्रेत्याऽमुत्रनरकेअवीचयाख्येऽतिदारुणे ॥ योजनानांशतोच्छ्रायाद्गिरिमूर्ध्नःपतंतिहि ॥ २ ॥ अनाकाशेऽधःशिरसस्तदवीचीतिनामके ॥ यत्रस्थलंदृश्यतेचजलवद्वीचिसंयुतम् ॥ ३ ॥ अवीचिमत्ततस्तत्रतिलशश्छिन्नविग्रहः ॥ म्रियतेनैवदेवर्षेपुनरेवावरोप्यते ॥ ४ ॥ योवाद्विजोवाराजन्योवैश्योवाब्रह्मसंभव ॥ सोमपीथस्तत्कलत्रंसुरांवापिबतीवहि ॥ ५ ॥ प्रमादतस्तुतेषांवैनिरयेपरिपातनम् ॥ कुर्वंतियमदूतास्तेपानंकार्ष्णायसोमुने ॥ ६ ॥ वहिननाद्रवमाणस्यनितरांब्रह्मसंभव ॥ संभावनेनस्वस्यैवयोऽधमोपिनराधमः ॥ ७ ॥ विद्याजन्मतपोवर्णाश्रमाचारवतोनरान् ॥ वरीयसोपिनबहुमन्यतेपुरुषाधमः ॥ ८ ॥ सनीयतेयमभटैः क्षारकर्दमनामके ॥ निरयेऽर्वाक्शिराघोरादुरंतयातनाश्नुते ॥ ९ ॥ येवैन

रायजंत्यन्यंनरमेधेनमोहिताः ॥ स्त्रियोपिवानरपशुंखादंत्यत्रमहामुने ॥ १० । पशवोनिहितास्तेतुयमस
द्मनिसंगताः ॥ सौनिकाइवतेसर्वेविदार्यासितधारया ॥ ११ ॥ असृक्पिबंतिनृत्यंतिगायंतिबहुधामुने ॥
यथेहमांसभोक्तारःपुरुषादादुरासदाः ॥ १२ ॥ अनागसोपियेऽरण्येग्रामेवाब्रह्मपुत्रक ॥ वैश्रंभकैरुपसृता
न्विश्रंभय्यजिजीविषून् ॥ १३ ॥ शूलसूत्रादिषुप्रोतान्क्रीडनोत्कारकानिव ॥ पातयंतिचतेप्रेत्यशूलपाते
पतंति ह ॥ १४ ॥ शूलादिषुप्रोतदेहाःक्षुत्तृड्भ्यांचातिपीडिताः ॥ तिग्मतुंडैःकंकबकैरितश्चेतश्चता
डिताः ॥ १५ ॥ पीडितात्मशमलंबहुधासंस्मरंतिहि ॥ येभूतानुद्वेजयंतिनराउल्बणवृत्तयः ॥ १६ ॥
यथासर्पादिकास्तेपिनरकेनिपतंतिहि ॥ दंदशूकाभिधानेचयत्रोत्तिष्ठंतिसर्वतः ॥ १७ ॥ पंचाननःसप्त
मुखाग्रसंतिनरकागतान् ॥ यथाबिलेशयात्रिप्रक्रूरबुद्धिसमन्विताः ॥ १८ ॥ येऽवटेषुकुसूलादिगुहादि
षुनिरुंधते ॥ तानमुत्रोद्यतकराःकीनाशपरिसेवकाः ॥ १९ ॥ तेष्वेवोपविशित्वाचसगरेणचवह्निना ॥
धूमेनचनिरुंधंतिपापकर्मरतान्नरान् ॥ २० ॥ योऽतिथीन्समयप्राप्तान्दिधक्षुरिवचक्षुषा ॥ पापेनेहालोक
येच्चस्वयंगृहपतिर्द्विजः ॥ २१ । तस्यापिपापदृष्टेर्हिनिरयेयमकिंकराः । अक्षिणीवज्रतुंडायेकंका काक
वटादयः ॥ २२ ॥ गृध्राःक्रूरतराश्चापिप्रसह्योत्पाटयंतिहि ॥ यश्चाढ्याभिमतिर्यातिअहंकृत्यातिगर्वितः
॥ २३ ॥ तिर्यक्प्रेक्षणएवाऽत्राऽभिविशंकीनराधमः ॥ चिंतयाऽर्थस्यसर्वत्रायतिव्ययस्वरूपया ॥ २४ ॥
शुष्यद्धृदयवक्त्रश्चनिर्वृतिंनैवगच्छति ॥ ग्रहवद्रक्षतेचार्थंसप्रेतोयमकिंकरैः ॥ २५ ॥ सूचीमुखेचनरके
पात्यतेनिजकर्मणा ॥ वित्तग्रहंचपुरुषंवायकाइवयास्यकाः ॥ २६ ॥ किंकराःसर्वतोंगेषुसूत्रैःपरिवयं
तिहि ॥ एतेबहुविधावित्तनरकाःपापकर्मणाम् ॥ २७ ॥ नराणांशतशःसंतियातनास्थानभूमयः ॥ सह
स्रशोऽपिदेवर्षे उक्तानुक्तास्तथापिहि ॥ २८ ॥ विशंतिनरकानेताःयातनाबहुलान्मुने । तथाधर्मपराश्चा
पिलोकान्यांतिसुखोद्गतान् ॥ २९ ॥ स्वधर्मोबहुधागीतोयथातवमहामुने ॥ देवीपूजनरूपोहिदेव्याराः

धनलक्षणः ॥३०॥ येनाऽनुष्ठितमात्रेणनरोननरकंव्रजेत् ॥ सादेवीभवपाथोधेरुद्धर्त्रीपूजितानृणाम् ॥३१॥
इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टमस्कंधेत्रयोविंशोऽध्यायः । २३ ॥
नारदउवाच ॥ धर्मश्चकीदृशस्तातदेव्याराधनलक्षणः ॥ कथमाराधितादेवीसाददातिपरं
पदम् ॥ १ ॥ आराधनविधिःकोवाकथमाराधिताकदा ॥ केनसादुर्गनरकाद्दुर्गात्राणप्रदाभवेत् ॥ २ ॥
श्रीनारायणउवाच ॥ देवर्षेश्शृणुचित्तैकाग्र्येणमेविदुषांवर ॥ यथाप्रसीदतेदेवीधर्माराधनतःस्वयम् ॥
॥ ३ ॥ स्वधर्मोयादृशःप्रोक्तस्तंचमेश्शृणुनारद ॥ अनादाविहसंसारेदेवीसंपूजितास्वयम् ॥ ४ ॥ परिपा
लयतेघोरसंकटादिषुसामुने ॥ सादेवीपूज्यतेलोकैर्यथावत्तद्विधिंश्शृणु ॥ ५ ॥ प्रतिपत्तिथिमासाद्यदेवी
माज्येनपूजयेत् ॥ घृतंदद्याद्ब्राह्मणायरोगहीनोभवेत्सदा ॥ ६ ॥ द्वितीयायांशर्करयापूजयेज्जगदंबि
काम् ॥ शर्करांप्रददेद्विप्रेदीर्घायुर्जायतेनरः ॥ ७ ॥ तृतीयादिवसेदेव्यैदुग्धंपूजनकर्मणि ॥ क्षीरंदत्त्वाद्वि
जाग्र्यायसर्वदुःखातिगोभवेत् ॥८॥ चतुर्थ्यांपूजनेपूपादेयादेव्यैद्विजायच ॥ अपूपाएवदातव्यानविघ्नैर
भिभूयते ॥ ९ ॥ पचम्यांकदलीजातंफलंदेव्यैनिवेदयेत् ॥ तदेवब्राह्मणेयंमेधावान्पुरुषोभवेत् ॥ १० ॥
षष्ठीतिथौमधुप्रोक्तंदेवीपूजनकर्मणि ॥ ब्राह्मणायचदातव्यंमधुकांतिर्यतोभवेत् ॥ ११ ॥ सप्तमंगुडनैवेद्यं
देव्यैदत्त्वाद्विजायच ॥ गुडंदत्त्वाशोकहीनोजायतेद्विजसत्तम ॥ १२ ॥ नारिकेलमथाष्टम्यांदेव्यैनैवेद्यम
र्पयेत ॥ ब्राह्मणायप्रदातव्यंतापहीनोभवेन्नरः ॥ १३ ॥ नवम्यांलाजमंबायैचार्पयित्वाद्विजायच ॥ दत्त्वा
सुखाधिकोभूयादिहलोकेपरत्रच ॥ १४ ॥ दशम्यामर्पयित्वातुदेव्यैकृष्णतिलान्मुने ॥ ब्राह्मणायप्रदत्त्वा
तुयमलोकाद्भयंनहि ॥ १५ ॥ एकादश्यांदधितथादेव्यैचार्पयतेतुयः ॥ ददातिब्राह्मणायैतद्देवीप्रियत
मोभवेत् ॥ १६ ॥ द्वादश्यांपृथुकान्देव्यैदत्त्वाचार्याययोददेत् ॥ तानेवचमुनिश्रेष्ठसदेवीप्रियतांव्रजेत्
॥ १७ ॥ त्रयोदश्यांचदुर्गायैचणकान्प्रददातिच ॥ तानेवदत्त्वाविप्रायप्रजासंततिमान्भवेत् ॥ १८ ॥ चतुर्द

श्यांचदेवर्षेदेव्यैसक्तून्प्रयच्छति ॥ तानेवदद्याद्विप्रायशिवस्यदयितोभवेत् ॥ १९ ॥ पायसंपूर्णिमातिथ्यामप
र्णायैप्रयच्छति ॥ ददातिचद्विजाग्र्यायपितॄनुद्धरतेऽखिलान् ॥ २० ॥ तत्तिथौहवनंप्रोक्तंदेवीप्रीत्यैमहामुने ॥
तत्तत्तिथ्युक्तवस्तूनामशेषारिष्टनाशनम् ॥२१॥ रविवारेपायसंचनैवेद्यंपरिकीर्तितम् ॥ सोमवारेपयःप्रोक्तं
भौमेचकदलीफलम् ॥ २२ ॥ बुधवारेचसंप्रोक्तंनवनीतंनवंद्विज॥गुरुवारेशर्करांचसितांभार्गववासरे ॥२३॥
शनिवारेघृतंगव्यंनैवेद्यंपरिकीर्तितम् ॥ सप्तविंशतिनक्षत्रनैवेद्यंश्रूयतांमुने ॥ २४ ॥ घृतंतिलंशर्करांचदधि
दुग्धंकिलाटकम् ॥ दधिकूर्चींमोदकंचफेणिकांघृतमंडकम् ॥ २५॥ कंसारंवटपत्रंचघृतपूरमतःपरम् ॥ वट
कंकोकरसकंपरणंमधुसूरणम् ॥ २६ ॥ गुडंपृथुकद्राक्षेचखर्जूरंचैवचारकम् ॥ अपूपंनवनीतंचमुद्गगं
मोदकएवच ॥ २७ ॥ मातुलिंगमितिप्रोक्तंभनैवेद्यंचनारद ॥ विष्कंभादिषुयोगेषुप्रवक्ष्यामिनिवेदनम्
॥ २८ ॥ पदार्थानांकृतेष्वेषुप्रीणातिजगदंबिका ॥ गुडंलघुघृतंदुग्धंदधितक्रंत्वपूपकम् ॥ २९ ॥ नवनी
तंकर्कटींचकूष्माडंचापिमोदकम् ॥ पनसंकदलंजंबुफलमाम्रफलंतिलम् ॥ ३० ॥ नारंगंदाडिमंचैवब
दरीफलमेवच ॥ धात्रीफलंपायसंचपृथुकंचणकंतथा ॥ ३१ ॥ नारिकेलंजंभफलंकसेरुंसूरणंतथा ॥
एतानिक्रमशोविप्रनैवेद्यानिशुभानिच ॥ ३२ ॥ विष्कंभादिषुयोगेषुनिर्णीतानिमनीषिभिः ॥ अथनैवेद्य
माख्यास्येकरणानांपृथङ्मुने ॥ ३३ ॥ कंसारंमंडकंफेणीमोदकंवटपत्रकम् ॥ लड्डुकंघृतपूरंचतिलं
दधिघृतंमधु ॥ ३४ ॥ करणानामिदंप्रोक्तंदेवीनैवेद्यमादरात् ॥ अथान्यत्संप्रवक्ष्यामिदेवीप्रीतिकरंपरम् ॥
॥ ३५ ॥ विधानंनारदमुनेशृणुतत्सर्वमादृतः ॥ चैत्रशुद्धतृतीयायांनरोमधुकवृक्षकम् ॥ ३६ ॥ पूजयेत्पं
चखाद्यंचनैवेद्यमुपकल्पयेत् ॥ एवंद्वादशमासेषुतृतीयातिथिषुक्रमात् ॥ ३७ ॥ शुद्धपक्षेविधानेननैवेद्य
मभिदध्महे ॥ वैशाखमासेनैवेद्यंगुडयुक्तंचनारद ॥ ३८ ॥ ज्येष्ठमासेमधुप्रोक्तंदेवीप्रीत्यर्थमेवतु ॥
आषाढेनवनीतंचमधूकस्यनिवेदनम् ॥ ३९ ॥ श्रावणेदधिनैवेद्यंभाद्रमासेचशर्करा ॥ आश्विनेपायसंप्रो

क्कंकार्तिकेपयउत्तमम् ॥ ४० ॥ मार्गेफेणयुक्तमाप्रोक्तापौषेचदधिकूर्चिका ॥ माघेमासिचनैवेद्यंघृतंग
व्यंसमाहरेत् ॥ ४१ ॥ नारीकेलंचनैवेद्यंफाल्गुनेपरिकीर्तितम् ॥ एवंद्वादशनैवेद्यैर्मासेचक्रमतोर्चयेत्
॥ ४२ ॥ मंगलावैष्णवीमायाकालरात्रिर्दुरत्यया ॥ महामायामतंगीचकालीकमलवासिनी ॥ ४३ ॥
शिवासहस्रचरणासर्वमंगलरूपिणी ॥ एभिर्नामपदैर्देवींमधूकेपरिपूजयेत् ॥ ४४ ॥ ततःस्तुवीतदेवेशींम
धूकस्थांमहेश्वरीम् ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थंव्रतपूर्णत्वसिद्धये ॥ ४५ ॥ नमःपुष्करनेत्रायैजगद्धात्र्यैनमो
स्तुते ॥ माहेश्वर्यैमहादेव्यैमहामंगलमूर्तये ॥ ४६ ॥ परमापापहंत्रीचपरमार्गप्रदायिनी ॥ परमेश्वरी
प्रजोत्पत्तिःपरब्रह्मस्वरूपिणी ॥४७॥ मददात्रीमदोन्मत्तामानगम्यामहोन्नता ॥ मनस्विनीमुनिध्येयामार्त
ण्डसहचारिणी ॥ ४८ ॥ जयलोकेश्वरीप्राज्ञेप्रलयांबुदसन्निभे ॥ महामोहविनाशार्थंपूजिताऽसिसुरा
ऽसुरैः ॥ ४९ ॥ यमलोकाभावकर्त्रीयमपूज्यायमाग्रजा ॥ यमनिग्रहरूपाचयजनीयेनमोनमः ॥ ५० ॥
समस्वभावाशर्वेशीसर्वसंगविवर्जिता ॥ संगनाशकरीकाम्यरूपाकारुण्यविग्रहा ॥ ५१ ॥ कंकालक्रूरा
कामाक्षीमीनाक्षीमर्मभेदिनी ॥ माधुर्यरूपशीलाचमधुरस्वरपूजिता ॥ ५२ ॥ महामंत्रवतीमंत्रगम्यामंत्र
प्रियंकरी ॥ मनुष्यमानसगमामन्मथारिप्रियंकरी ॥ ५३ ॥ अश्वत्थवटनिंबाम्रकपित्थवदरीगते ॥ पन
सार्ककरीरादिक्षीरवृक्षस्वरूपिणि ॥५४॥ दुग्धवल्लीनिवासार्हेदयनीयेदयाधिके ॥ दाक्षिण्यकरुणारूपे
जयसर्वज्ञवल्लभे ॥ ५५ ॥ एवंस्तवेनदेवेशींपूजनांतेस्तुवीतताम् ॥ व्रतस्यसकलंपुण्यंलभतेसर्वदानरः
॥५६॥ नित्यंयःपठतेस्तोत्रंदेवीप्रीतिकरंनरः ॥ आधिव्याधिभयंनास्तिरिपुभीतिर्नतस्यहि ॥ ५७ ॥ अर्था
र्थीचार्थमाप्नोतिधर्मार्थीधर्ममाप्नुयात् ॥ ५८ ॥ ब्राह्मणोवेदसंपन्नोविजयीक्षत्रियोभवेत् ॥ वैश्यश्चधन
धान्याढ्यभवेच्छूद्रःसुखाधिपः ॥ ५९ ॥ स्तोत्रमेतच्छ्राद्धकालेयःपठेत्प्रयतोनरः ॥ पितृणामक्षयातृप्तिर्जा
यतेकल्पवर्तिनी ॥ ६० ॥ एवमाराधनंदेव्याःसमुक्तंसुरपूजितम् ॥ यःकरोतिनरोभक्त्यासदेवीलोकभाग्भ

वेत् ॥ ६१ ॥ देवीपूजनतोविप्रसर्वेकामाभवंतिहि ॥ सर्वपापहतिःशुद्धामतिरंतेप्रजायते ॥ ६२ ॥ यत्रतत्र भवेत्पूज्योमान्योमानधनेषुच ॥ जायतेजगदंबायाःप्रसादेनविरंचिज ॥ ६३ ॥ नरकाणांन तस्याऽस्ति भयंस्वप्नेऽपिकुत्रचित् ॥ महामायाप्रसादेनपुत्रपौत्रादिवर्धन ॥ ६४ ॥ देवीभक्तोभवत्येवनाऽत्रकार्या विचारणा ॥ इत्येवतेसमाख्यातंनरकोद्धारलक्षणम् ॥ ६५ ॥ पूजनंहिमहादेव्याःसर्वमंगलकारकम् ॥ मधूकपूजनंतद्वन्मासानांक्रमतोमुने ॥६६॥ सर्वंसमाचरेद्यस्तुपूजनंमधुकाह्वयम् ॥ नतस्यरोगबाधादिभय मुद्भवतेऽनघ ॥ ६७ ॥ अथाऽन्यदपिवक्ष्यामिप्रकृतेःपंचकं परम् ॥ नाम्नारूपेणचोत्पत्त्याजगदानंददा यकम् ॥ ६८ ॥ साख्यानंचसमाहात्म्यंप्रकृतेःपंचकंमुने ॥ कुतूहलकरंचैवशृणुमुक्तिविधायकम् ॥ ६९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यासंहितायांवैयासिक्यांसमाराधनविधानेऽ ष्टमस्कंधेदेवीपूजननिरूपणंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४ ॥ स्कंधश्चायं समाप्तः ॥ ८ ॥

नदाग्निवसुभिः [८३९] पद्यैर्द्वैपायनमुखच्युतैः॥देवीभागवतस्याऽस्याष्टमस्कंधउदीरितः॥८॥

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे अष्टमस्कंधः ।

* समाप्तः *

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे नवमस्कन्धः ।

प्रारभ्यते

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ गणेशजननीदुर्गाराधालक्ष्मी.सरस्वती ॥ सावि
त्रीचसृष्टिविधौप्रकृतिःपंचधास्मृता ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ आविर्बभूवसाकेनकावासाज्ञानिनांवर ॥
किंवातल्लक्षणंसाधोबभूवपंचधाकथम् ॥ २ ॥ सर्वासांचरितंपूजाविधानंगुणईप्सितः ॥ अवतारःकु
त्रकस्यास्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ प्रकृतेर्लक्षणंवत्सकोवावक्तुंक्षमोभवेत् ॥
किंचित्तथापिवक्ष्यामियच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः ॥ ४ ॥ प्रकृष्टवाचकःप्रश्चकृतिश्चसृष्टिवाचकः ॥ सृष्टौ
प्रकृष्टायादेवीप्रकृतिःसाप्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ गुणेसत्त्वेप्रकृष्टेचप्रशब्दोवर्ततेश्रुतः ॥ मध्यमेरजसिकृश्च
तिशब्दस्तमसिस्मृतः ॥ ६ ॥ त्रिगुणात्मकस्वरूपायासाचशक्तिसमन्विता ॥ प्रधानासृष्टिकरणेप्रकृ
तिस्तेनकथ्यते ॥ ७ ॥ प्रथमेवर्ततेप्रश्चकृतिश्चसृष्टिवाचकः ॥ सृष्टेरादौचयादेवीप्रकृतिःसाप्र
कीर्तिता॥८॥ योगेनात्मासृष्टिविधौद्विधारूपोबभूवसः॥पुमांश्चदक्षिणार्धांगोवामार्धाप्रकृतिःस्मृता॥९॥
साचब्रह्मस्वरूपाचनित्यासाचसनातनी ॥ यथात्माचतथाशक्तिर्यथाग्नौदाहिकास्थिता ॥ १० ॥
अतएवहियोगींद्रैःस्त्रीपुंभेदोनमन्यते ॥ सर्वंब्रह्ममयंब्रह्मञ्छश्वत्सदपिनारद ॥ ११ ॥ स्वेच्छामयस्ये
च्छयाचश्रीकृष्णस्यसिसृक्षया ॥ साऽऽविर्बभूवसहसामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ १२ ॥ तदाज्ञयापंचवि
धासृष्टिकर्मविभेदिका ॥ अथभक्तानुरोधाद्वाभक्तानुग्रहविग्रहा ॥ १३ ॥ गणेशमातादुर्गायाशिवरूपा
शिवप्रिया ॥ नारायणीविष्णुमायापूर्णब्रह्मस्वरूपिणी ॥ १४ ॥ ब्रह्मादिदेवैर्मुनिभिर्मनुभिःपूजितास्तुता ॥
सर्वाधिष्ठात्रीदेवीसाशर्वरूपासनातनी ॥ १५ ॥ धर्मसत्यपुण्यकीर्तिर्यशोमंगलदायिनी ॥ सुखमोक्ष
हर्षदात्रीशोकार्तिदुःखनाशिनी ॥ १६ ॥ शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणा ॥ तेजःस्वरूपापरमातद
धिष्ठातृदेवता ॥ १७ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपाचशक्तिरीशस्यसंततम् ॥ सिद्धेश्वरीसिद्धिरूपासिद्धिदा
सिद्धिरीश्वरी ॥ १८ ॥ बुद्धिर्निद्राक्षुत्पिपासाछायातंद्रादयास्मृतिः ॥ जातिःक्षांतिश्चभ्रांतिश्चशां

तिःकांतिश्चचेतना ॥१९॥ तुष्टिःपुष्टिस्तथालक्ष्मीधृतिर्मायातथैवच ॥ सर्वशक्तिस्वरूपासाकृष्णस्यप
रमात्मनः ॥ २० ॥ उक्तःश्रुतौश्रुतगुणश्चातिस्वल्पोयथागमम् ॥ गुणोऽस्त्यनंतायाअपरांच निशामय
॥ २१ ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपायापद्मासापरमात्मनः ॥ सर्वसंपत्स्वरूपा सातदधिष्ठातृदेवता ॥ २२॥ कांता
ऽतिदांताशांताचसुशीलासर्वमंगला ॥ लोभमोहकामरोषमदाहंकारवर्जिता ॥ २३ ॥ भक्तानुरक्तापत्यु
श्चसर्वाभ्यश्चपतिव्रता ॥ प्राणतुल्याभगवत प्रेमपात्रंप्रियंवदा ॥ २४ ॥ सर्वसस्यात्मिकादेवीजीवनो
पायरूपिणी ॥ महालक्ष्मीश्चवैकुंठेपतिसेवारतासती ॥ २५ ॥ स्वर्गेचस्वर्गलक्ष्मीश्चराजलक्ष्मीश्चरा
जसु ॥ गृहेषुगृहलक्ष्मीश्चमर्त्यानांगृहिणांतथा ॥ २६॥ सर्वप्राणिषुद्रव्येषुशोभारूपामनोहरा ॥ कीर्तिरूपा
पुण्यवतांप्रभारूपानृपेषुच ॥२७॥ वाणिज्यरूपावणिजांपापिनांकलहांकुरा ॥ हयारूपाचकथितावेदोक्ता
सर्वसंमता ॥२८॥ सर्वपूज्यासर्ववंद्याचाऽन्यांमत्तोनिशामय ॥ वाग्बुद्धिविद्याज्ञानाधिष्ठात्रीचपरमात्मनः
॥२९॥ सर्वविद्यास्वरूपायासाचदेवीसरस्वती ॥ साबुद्धिःकवितामेधाप्रतिभास्मृतिदानृणाम् ॥ ३० ॥
नानाप्रकारसिद्धांतभेदार्थकलनामता ॥ व्याख्याबोधस्वरूपाचसर्वसंदेहभंजिनी ॥ ३१ ॥ विचारकारि
णीग्रंथकारिणीशक्तिरूपिणी ॥ स्वरसंगीतसंधानतालकारणरूपिणी ॥ ३२ ॥ विषयज्ञानवाग्रूपाप्रतिवि
श्वोपजीविनी ॥ व्याख्यावादकरीशांतावीणापुस्तकधारिणी ॥ ३३ ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपाचसुशीलाश्रीह
रिप्रिया ॥ हिमचंदनकुंदेंदुकुमुदांभोजसन्निभा ॥ ३४ ॥ यजतीपरमात्मानंश्रीकृष्णंरत्नमालया ॥ तपः
स्वरूपातपसांफलदात्रीतपस्विनाम् ॥ ३५ ॥ सिद्धिविद्यास्वरूपाचसर्वसिद्धिप्रदासदा ॥ ययाविनातु
विप्रौघोमूकोमृतसमःसदा ॥ ३६ ॥ देवीतृतीयागदिताश्रुतेत्युक्ताजगदंबिका ॥ यथागमंयथाकिंचिदप
रांत्वंनिबोधमे ॥ ३७ ॥ माताचतुर्णांवर्णानांवेदांगानांचछंदसाम् ॥ संध्यावंदनमंत्राणांतंत्राणांचविच
क्षण ॥ ३८ ॥ द्विजातिजातिरूपाचजपरूपातपस्विनी ॥ ब्रह्मण्यतेजोरूपाचसर्वसंस्काररूपिणी ॥ ३९ ॥

पवित्ररूपासावित्रीगायत्रीब्रह्मणःप्रिया ॥ तीर्थानियस्याःसंस्पर्शंवांछंतिह्यात्मशुद्धये ॥ ४० ॥ शुद्धस्फटि
कसंकाशाशुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥ परमानंदरूपाचपरमाचसनातनी ॥ ४१ ॥ परब्रह्मस्वरूपाचनिर्वाणप
ददायिनी ॥ ब्रह्मतेजोमयीशक्तिस्तदधिष्ठातृदेवता ॥ ४२ ॥ यत्पादरजसापूतंजगत्सर्वंचनारद ॥ देवी
चतुर्थीकथितापंचमींवर्णयामिते ॥ ४३ ॥ पंचप्राणाधिदेवीयापंचप्राणस्वरूपिणी ॥ प्राणाधिकप्रियत
मासर्वाभ्यःसुंदरीपरा ॥ ४४ ॥ सर्वयुक्ताचसौभाग्यमानिनीगौरवान्विता ॥ वामांगार्धस्वरूपाचगुणे
नतेजसासमा ॥ ४५ ॥ परावरासारभूतापरमाद्यासनातनी ॥ परमानंदरूपाचधन्यामान्याचपूजिता
॥ ४६ ॥ रासक्रीडाधिदेवीश्रीकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ रासमंडलसंभूतारासमंडलमंडिता ॥ ४७ ॥ रासे
श्वरीसुरसिकारासावासनिवासिनी ॥ गोलोकवासिनीदेवीगोपीवेषविधायिका ॥४८॥ परमाह्लादरू
पाचसंतोषहर्षरूपिणी ॥ निर्गुणाचनिराकारानिर्लिप्ताऽऽत्मस्वरूपिणी ॥ ४९ ॥ निरीहानिरहंकाराभ
क्तानुग्रहविग्रहा ॥ वेदानुसारध्यानेनविज्ञातासाविचक्षणैः ॥५०॥ दृष्टिदृष्टानसाचेशैः सुरेन्द्रैर्मुनिपुं
गवैः ॥ वह्निशुद्धांशुकधरानानालंकारभूषिता ॥ ५१ ॥ कोटिचंद्रप्रभापुष्टसर्वश्रीयुक्तविग्रहा ॥ श्रीकृ
ष्णभक्तिदास्यैककराचसर्वसंपदाम् ॥ ५२ ॥ अवतारेचवाराहेवृषभानुसुताचया ॥ यत्पादपद्मसंस्पर्श
पवित्राचवसुंधरा ॥ ५३ ॥ ब्रह्मादिभिरदृष्टायासर्वैर्दृष्टाचभारते ॥ स्त्रीरत्नसारसंभूताकृष्णवक्षःस्थले
स्थिता ॥ ५४ ॥ यथांबरेनवघनेलोलासौदामनीमुने ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिप्रतप्तंब्रह्मणापुरा ॥ ५५ ॥
यत्पादपद्मनखरदृष्टयेचात्मशुद्धये ॥ नचदृष्टंचस्वप्नेपिप्रत्यक्षस्यापिकाकथा ॥ ५६ ॥ तेनैवतपसा
दृष्टाभुविवृंदावनेवने ॥ कथितापंचमीदेवीसाराधाचप्रकीर्तिता ॥ ५७ ॥ अंशरूपाःकलारूपाःकलांशां
शसंभवाः ॥ प्रकृतेःप्रतिविश्वेषुदेव्यश्चसर्वयोषितः ॥ ५८ ॥ परिपूर्णतमाःपंचविधादेव्यःप्रकीर्तिताः ॥
यायाःप्रधानांशरूपावर्णयामिनिशामय ॥ ५९ ॥ प्रधानांशस्वरूपासागंगाभुवनपावनी ॥ विष्णुविग्रहसं

भूताद्भवरूपासनातनी ॥ ६० ॥ पापिपापेध्मदाहायज्वलदग्निस्वरूपिणी ॥ सुखस्पर्शास्नानपानैर्निर्वाण
पददायिनी ॥ ६१ ॥ गोलोकस्थानप्रस्थानसुखसोपानरूपिणी ॥ पवित्ररूपातीर्थानांसरितांचपरावरा
॥ ६२ ॥ शंभुमौलिजटामेरुमुक्तापंक्तिस्वरूपिणी ॥ तपःसंपादिनीसद्योभारतेषुतपस्विनाम् ॥ ६३ ॥
चंद्रपद्मक्षीरनिभाशुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥ निर्मलानिरहंकारासाध्वीनारायणप्रिया ॥ ६४ ॥ प्रधानांश
स्वरूपाचतुलसीविष्णुकामिनी ॥ विष्णुभूषणरूपाचविष्णुपादस्थितासती ॥ ६५ ॥ तपःसंकल्पपूजादि
संघसंपादिनीमुने ॥ सारभूताचपुष्पाणांपवित्रापुण्यदासदा ॥ ६६ ॥ दर्शनस्पर्शनाभ्यांचसद्योनिर्वाण
दायिनी ॥ कलौकलुषशुष्केध्मदहनायाग्निरूपिणी ॥ ६७॥ यत्पादपद्मसंस्पर्शात्सद्यःपूतावसुंधरा ॥
यत्स्पर्शदर्शनेचैवेच्छंतितीर्थानिशुद्धये ॥ ६८ ॥ययाविनाचविश्वेषुसर्वकर्मचनिष्फलम् ॥ मोक्षदायामु
मुक्षूणांकामिनीसर्वकामदा ॥ ६९ ॥ कल्पवृक्षस्वरूपायाभारतेवृक्षरूपिणी ॥ .भारतीनांप्रीणनायजाता
यापरदेवता ॥ ७० ॥ प्रधानांशस्वरूपायामनसाकश्यपात्मजा ॥ शंकरप्रियशिष्याचमहाज्ञानविशारदा
॥ ७१ ॥ नागेश्वरस्यानंतस्यभगिनीनागपूजिता ॥ नागेश्वरीनागमातासुंदरीनागवाहिनी ॥ ७२ ॥
नागेंद्रगणसंयुक्तानागभूषणभूषिता ॥ नागेंद्रवंदितासिद्धायोगिनीनागशायिनी ॥ ७३ ॥ विष्णुरूपा
विष्णुभक्ताविष्णुपूजापरायणा ॥ तपःस्वरूपातपसांफलदात्रीतपस्विनी ॥ ७४ ॥ दिव्यंत्रिलक्षवर्षंच
तपस्तप्त्वाचयाहरेः ॥ तपस्विनीषुपूज्याचतपस्विषुचभारते ॥ ७५ ॥ सर्वमंत्राधिदेवीचज्वलंतीब्रह्म
तेजसा ॥ ब्रह्मस्वरूपापरमाब्रह्मभावनतत्परा ॥ ७६ ॥ जरत्कारुमुनेःपत्नीकृष्णांशस्यपतिव्रता ॥
आस्तीकस्यमुनेर्माताप्रवरस्यतपस्विनाम् ॥ ७७ ॥ प्रधानांशस्वरूपायादेवसेनाचनारद ॥ मातृका
सुपूज्यतमासाषष्ठीचप्रकीर्तिता ॥ ७८ ॥ पुत्रपौत्रादिदात्रीचधात्रीत्रिजगतांसती ॥ षष्ठांशरूपाप्रकृते
स्तेनषष्ठीप्रकीर्तिता ॥ ७९ ॥ स्थानेशिशूनांपरमावृद्धरूपाचयोगिनी ॥ पूजाद्वादशमासेषुयस्याविश्वे

षुसंततम् ॥ ८० ॥ पूजाचसूतिकागारेपुराषष्ठदिनेशिशोः ॥ एकविंशतिमेचैवपूजाकल्याणहेतुकी ॥ ८१ ॥ मुनिभिर्नमिताचैषानित्यकामाप्यतःपरा ॥ मातृकाचदयारूपाशश्वद्रक्षणकारिणी ॥ ८२ ॥ जलेस्थले चांतरिक्षेशिशूनांसद्मगोचरे ॥ प्रधानांशस्वरूपाचदेवीमंडलचंडिका ॥ ८३ ॥ प्रकृतेर्मुखसंभूतासर्व मंगलदासदा ॥ सृष्टौमंगलरूपाचसंहारेकोपरूपिणी ॥ ८४ ॥ तेनमंगलचंडीसापंडितैःपरिकीर्तिता ॥ प्रतिमंगलवारेषुप्रतिविश्वेषुपूजिता ॥ ८५ ॥ पुत्रपौत्रधनैश्वर्ययशोमंगलदायिनी ॥ परितुष्टासर्व वांछाप्रदात्रीसर्वयोषिताम् ॥ ८६ ॥ रुष्टाक्षणेनसंहर्तुंशक्ताविश्वंमहेश्वरी ॥ प्रधानांशस्वरूपासा कालीकमललोचना ॥ ८७ ॥ दुर्गाललाटसंतारणेशुंभनिशुंभयोः ॥ दुर्गार्धांशस्वरूपासागुणेनतेजसा समा ॥ ८८ ॥ कोटिसूर्यसमाजुष्टपुष्टजाज्वलविग्रहा ॥ प्रधानासर्वशक्तीनांबलाबलवतीपरा ॥ ८९ ॥ सर्वसिद्धिप्रदादेवीपरमायोगरूपिणी ॥ कृष्णभक्ताकृष्णतुल्यातेजसाविक्रमैर्गुणैः ॥ ९० ॥ कृष्णभावनयाशश्वत्कृष्णवर्णासनातनी ॥ संहर्तुंसर्वब्रह्माण्डंशक्तानिश्वासमात्रतः ॥ ९१ ॥ रणंदैत्यैः समंतस्याःक्रीडयालोकशिक्षया ॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्चदातुंशक्ताचपूजिता ॥ ९२ ॥ ब्रह्मादिभिःस्तू यमानामुनिभिर्मनुभिर्नरैः ॥ प्रधानांशस्वरूपासाप्रकृतेश्चवसुंधरा ॥ ९३ ॥ आधाररूपासर्वेषांसर्व सस्याप्रकीर्तिता ॥ रत्नाकरारत्नगर्भासर्वरत्नाकराश्रया ॥ ९४ ॥ प्रजाभिश्चप्रजेशैश्चपूजितावंदिता सदा ॥ सर्वोपजीव्यरूपाचसर्वसंपद्विधायिनी ॥ ९५ ॥ययाविनाजगत्सर्वंनिराधारंचराचरम् ॥ प्रकृतेश्चकलायायास्तानिबोधमुनीश्वर ॥ ९६ ॥ यस्ययस्यचयापत्नीतत्सर्वंवर्णयामिते ॥ स्वाहादेवी वह्निपत्नीप्रतिविश्वेषुपूजिता ॥ ९७ ॥ ययाविनाहविर्दानंनग्रहीतुंसुराःक्षमाः ॥ दक्षिणायज्ञपत्नी चदीक्षासत्रपूजिता ॥ ९८ ॥ ययाविनाहिविश्वेषुसर्वंकर्महिनिष्फलम् ॥ स्वधापितॄणांपत्नीचमुनि भिर्मनुभिर्नरैः ॥ ९९ ॥ पूजितापितृदानंहिनिष्फलंचययाविना ॥ स्वस्तिदेवीवायुपत्नीप्रतिविश्वेषु

पूजिता ॥१००॥ आदानंचप्रदानंचनिष्फलंचययाविना ॥ पुष्टिर्गणपतेःपत्नीपूजिताजगतीतले ॥१०१॥
ययाविनापरिक्षीणाःपुमांसोयोषितोऽपिच ॥ अनंतपत्नीतुष्टिश्चपूजितावंदिताभवेत् ॥ १०२ ॥
ययाविनानसंतुष्टाःसर्वल काश्चसर्वतः ॥ ईशानपत्नीसंपत्तिःपूजिताचसुरैर्नरैः ॥ १०३ ॥
सर्वेलोकादरिद्राश्चविश्वेषुचययाविना ॥ धृतिःकपिलपत्नीचसर्वैःसर्वत्रपूजिता ॥ १०४ ॥
सर्वेलोकाअधैर्याश्चजगत्सुचययाविना ॥ सत्यपत्नीसतीमुक्तैःपूजिताजगतीप्रिया ॥ १०५ ॥ ययाविना
भवेल्लोकोबंधुतारहितःसदा ॥ मोहपत्नीदयासाध्वीपूजिताचजगत्प्रिया ॥ ६ ॥ सर्वेलोकाश्चसर्वत्रनि
ष्फलाश्चययाविना ॥ पुण्यपत्नीप्रतिष्ठासापूजितापुण्यदासदा ॥ ७ ॥ ययाविनाजगत्सर्वंजीवन्मृतस
मंमुने ॥ सुकर्मपत्नीसंसिद्धाकीर्तिर्धन्यैश्चपूजिता ॥ ८ ॥ ययाविनाजगत्सर्वंयशोहीनंमृतंयथा ॥
क्रियातूद्योगपत्नीचपूजितासर्वसंमता ॥ ९ ॥ ययाविनाजगत्सर्वंविधिहीनंचनारद ॥ अधर्मपत्नीमि
थ्यासासर्वधूर्तैश्चपूजिता ॥११०॥ ययाविनाजगत्सर्वमुच्छिन्नंविधिनिर्मितम् ॥ सत्येअदर्शनायाचत्रे
तायांसूक्ष्मरूपिणी ॥ ११ ॥ अर्धावयवरूपाचद्वापरेचैवसंवृता ॥ कलौमहाप्रगल्भाच सर्वत्रव्यापिका
बलात् ॥ १२ ॥ कपटेनसमंभ्रात्राभ्रमतेचगृहेगृहे ॥ शांतिर्लज्जाचभार्येद्वेसुशीलस्यचपूजिते ॥ १३ ॥
याभ्यांविनाजगत्सर्वमुन्मत्तमिवनारद ॥ ज्ञानस्यतिस्रोभार्याश्चबुद्धिर्मेधाधृतिस्तथा ॥ १४ ॥ याभिर्वि
नाजगत्सर्वंमूढंमत्तसमंसदा ॥ मूर्तिश्चधर्मपत्नीसाकांतिरूपामनोहरा ॥ १५ ॥ परमात्माचविश्वौघो
निराधारोययाविना ॥ सर्वत्रशोभारूपाचलक्ष्मीर्मूर्तिमतीसती ॥ १६ ॥ श्रीरूपामूर्तिरूपाचमान्याध
न्याऽतिपूजिता ॥ कालाग्नीरुद्रपत्नीचनिद्रासासिद्धयोगिनी ॥ १७ ॥ सर्वेलोकाःसमाच्छन्नाययायोगे
नरात्रिषु ॥ कालस्यतिस्रोभार्याश्चसंध्यारात्रिर्दिनानिच ॥ १८ ॥ याभिर्विनाविधाताचसंख्यांकर्तुंनश
क्यते ॥ क्षुत्पिपासेलोभभार्येधन्येमान्येचपूजिते ॥ १९ ॥ याभ्यांव्याप्तंजगत्सर्वंनित्यंचितातुरंभवेत् ॥

प्रभाचदाहिकाचैवद्वेभार्येतेजसस्तथा ॥ १२० ॥ याभ्यांविनाजगत्सृष्टंविधातुंचनहीश्वरः ॥ कालकन्ये मृत्युजरेप्रज्वारस्यप्रियाप्रिये ॥ २१ ॥ याभ्यांजगत्समुच्छिन्नंविधात्रानिर्मितंविधौ ॥ निद्राकन्याचतं द्रासाप्रीतिरन्यासुखप्रिये ॥ २२ ॥ याभ्यांव्याप्तंजगत्सर्वंविधिपुत्रविधेर्विधौ ॥ वैराग्यस्यचद्वेभार्ये श्रद्धाभक्तिश्चपूजिते ॥ २३ ॥ याभ्यांशश्वज्जगत्सर्वंयज्जीवन्मुक्तिमन्मुने ॥ अदितिर्देवमाताचसुरभी चगवांप्रसूः ॥ २४ ॥ दितिश्चदैत्यजननीकद्रूश्चविनतादनुः ॥ उपयुक्ताःसृष्टिविधौएतास्तुकीर्तिताः कलाः ॥ १२५ ॥ कलाअन्या संतिबह्व्यस्तासुकाश्चिन्निबोधमे ॥ रोहिणीचंद्रपत्नीचसंज्ञासूर्यस्यका मिनी ॥ १२६ ॥ शतरूपामनोर्भार्याशचींद्रस्यचगेहिनी ॥ ताराबृहस्पतेर्भार्यावसिष्ठस्याऽप्यरुंधती ॥ २७ ॥ अहल्यागौतमस्त्रीसाऽप्यनसूयाऽत्रिकामिनी ॥ देवहूतीकर्दमस्यप्रसूतिर्दक्षकामिनी ॥ २८ ॥ पितृणांमानसीकन्यामेनकासांऽबिकाप्रसूः ॥ लोपामुद्रातथाकुन्तीकुबेरकामिनीतथा ॥ २९ ॥ वरुणानी प्रसिद्धाचबलेर्विंध्यावलिस्तथा ॥ कांताचदमयंतीचयशोदादेवकीतथा ॥ १३० ॥ गांधारीद्रौपदीशैब्या साचसत्यवतीप्रिया ॥ वृषभानुप्रियासाध्वीराधामाताकुलोद्वहा ॥ ३१ ॥ मंदोदरीचकौसल्यासुभद्राकौ रवीतथा ॥ रेवतीसत्यभामाचकालिंदीलक्ष्मणातथा ॥ ३२ ॥ जांबवतीनाग्नजितिर्मित्रविंदातथापरा ॥ लक्ष्मणारुक्मिणीसीतास्वयंलक्ष्मीःप्रकीर्तिता ॥ ३३ ॥ कालीयोजनगंधाचव्यासमातामहासती ॥ बाण पुत्रीतथोषाचचित्रलेखाचतत्सखी ॥ ३४ ॥ प्रभावतीभानुमतीतथामायावतीसती ॥ रेणुकाचभृगोर्भा तारामममाताचरोहिणी ॥ १३५ ॥ एकनंदाचदुर्गासाश्रीकृष्णभगिनीसती ॥ बह्व्यःसत्यःकलाश्चैवप्रकृते रेवभारते ॥ ३६ ॥ यायाश्चग्रामदेव्यःस्युस्ताःसर्वाःप्रकृतेःकलाः ॥ कलांशांशसमुद्भूताःप्रतिविश्वेषुयो षितः ॥ ३७ ॥ योषितामवमानेनप्रकृतेश्चपराभवः ॥ ब्राह्मणीपूजितायेनपतिपुत्रवतीसती ॥ ३८ ॥ प्रकृतिःपूजितातेनवस्त्रालंकारचंदनैः ॥ कुमारीचाष्टवर्षायावस्त्रालंकारचंदनैः ॥ ३९ ॥ पूजितायेन

विप्रस्यप्रकृतिस्तेनपूजिता ॥ सर्वाःप्रकृतिसंभूताउत्तमाधममध्यमाः ॥ १४० ॥ सत्त्वांशाश्चोत्तमाज्ञेयाः सुशीलाश्चपतिव्रताः ॥ मध्यमारजसश्चांशास्ताश्चभोग्याःप्रकीर्तिताः ॥ ४१ ॥ सुखसंभोगवश्याश्च स्वकार्येतत्पराःसदा ॥ अधमास्तमसश्चांशाअज्ञातकुलसंभवाः ॥ ४२ ॥ दुर्मुखाःकुलहाधूर्ताःस्वतंत्राःक लहप्रियाः ॥ पृथिव्यांकुलटायाश्चस्वर्गेचाप्सरसांगणाः ॥ ४३ ॥ प्रकृतेस्तमसश्चांशाःपुंश्चल्यःपरि कीर्तिताः ॥ एवंनिगदितंसर्वंप्रकृतेरूपवर्णनम् ॥ ४४ ॥ ताःसर्वाःपूजिताःपृथ्व्यांपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ पूजितासुरथेनादौदुर्गादुर्गार्तिनाशिनी ॥ १४५ ॥ ततःश्रीरामचन्द्रेणरावणस्यवधार्थिना ॥ तत्पश्चा ज्जगतांमातात्रिषुलोकेषुपूजिता ॥ १४६ ॥ जातादौदक्षकन्यायानिहत्यदैत्यदानवान् ॥ ततोदेहंपरित्यज्य यज्ञेभर्तुश्चनिंदया ॥ ४७ ॥ जज्ञेहिमवतःपत्न्यांलेभेपशुपतिंपतिम् ॥ गणेशश्चस्वयंकृष्णःस्कंदोविष्णु कलोद्भवः ॥ ४८ ॥ बभूवतुस्तौतनयौपश्चात्तस्याश्चनारद ॥ लक्ष्मीर्मंगलभूपेनप्रथमंपरिपूजिता ॥४९॥ त्रिषुलोकेषुतत्पश्चाद्देवतामुनिमानवैः ॥ सावित्रीचाऽश्वपतिनाप्रथमंपरिपूजिता ॥५०॥ तत्पश्चात्त्रि षुलोकेषुदेवतामुनिपुंगवैः ॥ आदौसरस्वतीदेवीब्रह्मणापरिपूजिता ॥ ५१ ॥ तत्पश्चात्त्रिषुलोकेषुदेवता मुनिपुङ्गवैः ॥ प्रथमंपूजिताराधागोलोकेरासमंडले ॥ ५२ ॥ पौर्णमास्यांकार्तिकस्यकृष्णेनपरमात्मना गोपिकाभिश्चगोपैश्चबालिकाभिश्चबालकैः ॥ ५३ ॥ गवांगणैःसुरभ्याचतत्पश्चादाज्ञयाहरेः ॥ तदाब्रह्मादिभिर्देवैर्मुनिभिःपरयामुदा ॥ ५४ ॥ पुष्पधूपादिभिर्भक्त्यापूजितावंदितासदा ॥ पृथि व्यांप्रथमंदेवीसुयज्ञेनैवपूजिता ॥ ५५ ॥ शंकरेणोपदिष्टेनपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ त्रिषुलोकेषुतत्पश्चा दाज्ञयापरमात्मनः ॥ १५६ ॥ पुष्पधूपादिभिर्भक्त्यापूजितामुनिभिःसदा ॥ कलायायाःसमुद्भूताःपूजिता स्ताश्चभारते ॥ ५७ ॥ पूजिताग्रामदेव्यश्चग्रामेचनगरेमुने ॥ एवंतेकथितंसर्वंप्रकृतेश्चरितंशुभम् ॥ ॥ १५८ ॥ यथागमंलक्षणंचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

नारदउवाच ॥ समासेनश्रुतंसर्वंदेवीनांचरितंप्रभो ॥ विबोधनायबोधस्यव्यासेनवक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ सृष्टेराद्यासृष्टिविधौकथमाविर्बभूवह ॥ कथंवापंचधाभूतावदवेदविदांवर ॥ २ ॥ भूताययांशक लयातयात्रिगुणयाभवे ॥ व्यासेनतासांचरितंश्रोतुमिच्छामिसांप्रतम् ॥ ३ ॥ तासांजन्मानुकथनंपूजा ध्यानविधिंबुध ॥ स्तोत्रंकवचमैश्वर्यंशौर्यंवर्णयमंगलम् ॥ ४ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ नित्यआत्मानभो नित्यंकालोनित्योदिशोयथा ॥ विश्वानांगोलकंनित्यंनित्योगोलोकएवच ॥ ५ ॥ तदेकदेशोवैकुण्ठोनम्र भागानुसारकः ॥ तथैवप्रकृतिर्नित्याब्रह्मलीलासनातनी ॥ ६ ॥ यथाग्नौदाहिकाचंद्रेपद्मेशोभाप्रभारवौ ॥ शश्वद्युक्तानभिन्नासातथाप्रकृतिरात्मनि ॥ ७ ॥ विनास्वर्णंस्वर्णकारः कुंडलंकर्तुमक्षमः ॥ विनामृदाघ टंकर्तुंकुलालोहिनहीश्वरः ॥ ८ ॥ नहिक्षमस्तथात्माचसृष्टिंस्रष्टुंतयाविना ॥ सर्वशक्तिस्वरूपासायया च शक्तिमान्सदा ॥ ९ ॥ ऐश्वर्यवचनःशक्तिश्चपराक्रमएवच ॥ तत्स्वरूपातयोर्दात्रीसाशक्तिःपरिकीर्तिता ॥ १० ॥ ज्ञानंसमृद्धिःसंपत्तिर्यशश्चैवबलंभगः ॥ तेनशक्तिर्भगवतीभगरूपाचसासदा ॥ ११ ॥ तयायु क्तःसदात्माचभगवांस्तेनकथ्यते ॥ सचस्वेच्छामयोदेवःसाकारश्चनिराकृतिः ॥ १२ ॥ तेजोरूपंनिराका रंध्यायंतेयोगिनःसदा ॥ वदंतिचपरंब्रह्मपरमानंदमीश्वरम् ॥ १३ ॥ अदृश्यंसर्वद्रष्टारंसर्वज्ञंसर्वकार णम् ॥ सर्वदंसर्वरूपंतं वैष्णवास्तन्नमन्वते ॥ १४ ॥ वदंतिचैवतेकस्यतेजस्तेजस्विनाविना ॥ तेजोमंड लमध्यस्थंब्रह्मतेजस्विनंपरम् ॥ १५ ॥ स्वेच्छामयंसर्वरूपंसर्वकारणकारणम् ॥ अतीवसुन्दरंरूपंबिभ्रतं सुमनोहरम् ॥ १६ ॥ किशोरवयसंशांतंसर्वकांतंपरात्परम् ॥ नवीननीरदाभासधामैकंश्यामविग्रहम् ॥ १७ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मौघशोभामोचनलोचनम् ॥ मुक्ताच्छविविनिंद्यैकदंतपंक्तिमनोरमम् ॥ १८ ॥ मयूरपिच्छचूडंचमालतीमाल्यमंडितम् ॥ सुनसंसस्मितंकांतंभक्तानुग्रहकारणम् ॥ १९ ॥ ज्वलदग्नि विशुद्धैकपीतांशुकसुशोभितम् ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंरत्नभूषणभूषितम् ॥ २० ॥ सर्वाधारंचसर्वेशंसर्व

शक्तियुतंविभुम् ॥ सर्वैश्वर्यप्रदंसर्वस्वतंत्रंसर्वमंगलम् ॥ २१ ॥ परिपूर्णतमंसिद्धंसिद्धेशंसिद्धिकारकम् ॥
ध्यायंतेवैष्णवाःशश्वद्देवदेवंसनातनम् ॥ २२ ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिहरंपरम् ॥ ब्रह्मणोव
यसायस्यनिमेषउपचर्यते ॥ २३ ॥ सचाऽऽत्मासपरंब्रह्मकृष्णइत्यभिधीयते ॥ कृषिस्तद्भक्तिवचनोनश्च
तद्दास्यवाचकः ॥ २४ ॥ भक्तिदास्यप्रदातायःसचकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ कृषिश्चसर्ववचनोनकारोबीजमे
वच ॥ २५ ॥ सकृष्णःसर्वस्रष्टाऽऽदौसिसृक्षन्नेकएवच ॥ सृष्ट्युन्मुखस्तदंशेनकालेनप्रेरितःप्रभुः ॥ २६ ॥
स्वेच्छामयःस्वेच्छयाचद्विधारूपोबभूवह ॥ स्त्रीरूपोवामभागांशोदक्षिणांशःपुमान्स्मृतः ॥ २७ ॥ तांद
दर्शमहाकामीकामाधारांसनातनः ॥ अतीवकमनीयांचचारुपंकजसन्निभाम् ॥ २८ ॥ चंद्रबिंबविनिंद्यै
कनितंबयुगलांपराम् ॥ सुचारुकदलीस्तंभनिंदितश्रोणिसुंदरीम् ॥ २९ ॥ युक्तश्रीफलाकारस्तनयु
ग्ममनोरमाम् ॥ पुष्पजुष्टांसुवलितांमध्यक्षीणांमनोहराम् ॥ ३० ॥ अतीवसुंदरींशांतांसस्मितांवक्र
लोचनाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधारांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ३१ ॥ शश्वच्चक्षुश्चकोराभ्यांपिबंतींसततंमु
दा ॥ कृष्णस्यमुखचंद्रंचचंद्रकोटिविनिंदितम् ॥ ३२ ॥ कस्तूरीबिंदुनासार्धमधश्चंदनबिंदुना ॥ समंसिं
दूरबिंदुंचभालमध्येचबिभ्रतीम् ॥ ३३ ॥ वक्रिमंकबरीभारंमालतीमाल्यभूषितम् ॥ रत्नेंद्रसारहारंचदध
तीकांतकामुकीम् ॥ ३४ ॥ कोटिचंद्रप्रभामृष्टपुष्टशोभासमन्विताम् ॥ गमनेनराजहंसगजगर्वविनाशिनीम्
॥ ३५ ॥ दृष्ट्वातांतुतयासार्धंरासेशोरासमंडले ॥ रासोल्लासेसुरसिकोरासक्रीडांचकारह ॥ ३६ ॥
नानाप्रकारशृंगारंशृंगारोवर्तिमानिव ॥ चकारसुखसंभोगंयावद्वैब्रह्मणोदिनम् ॥ ३७ ॥ ततःसचपरि
श्रांतस्तस्यायोनौजगत्पिता ॥ चकारवीर्याधानंचनित्यानंदेशुभक्षणे ॥ ३८ ॥ गात्रतोयोषितस्तस्याःसुर
तांतेचसुव्रत ॥ निःससारश्रमजलंश्रांतायस्तेजसाहरेः ॥ ३९ ॥ महाक्रमणक्लिष्टायानिःश्वासश्चबभू
वह ॥ तदावव्रेश्रमजलंतत्सर्वंविश्वगोलकम् ॥ ४० ॥ सचनिःश्वासवायुश्चसर्वाधारोबभूवह ॥ निःश्वा

सवायुःसर्वेषांजीविनांचभवेषुच ॥ ४१ ॥ बभूवमूर्तिमद्वायोर्वामांगात्प्राणवल्लभा ॥ तत्पत्नीसाचतत्पु
त्राःप्राणाःपंचचजीविनाम् ॥ ४२ ॥ प्राणोऽपानःसमानश्चोदानव्यानौचवायवः ॥ बभूवुरेवतत्पुत्राअधः
प्राणाश्चपंचच ॥ ४३ ॥ घर्मतोयाधिदेवश्चबभूववरुणोमहान् ॥ तद्वामांगाच्चतत्पत्नीवरुणानीबभूवसा
॥ ४४ ॥ अथसाकृष्णचिच्छक्तिःकृष्णगर्भंदधारह ॥ शतमन्वंतरंयावज्ज्वलंतीब्रह्मतेजसा ॥ ४५ ॥ कृष्ण
प्राणाधिदेवीसाकृष्णप्राणाधिकप्रिया ॥ कृष्णस्यसंगिनीशश्वत्कृष्णवक्षःस्थलस्थिता ॥ ४६ ॥ शतमन्वं
तरांतेचकालेतीतेतुसुंदरी ॥ सुषावडिम्भंस्वर्णाभंविश्वाधारालयंपरम्॥४७॥दृष्ट्वाडिंभंचसादेवीहृदये
नव्यदूयत ॥ उत्ससर्जचकोपेनब्रह्मांडगोलकेजले ॥ ४८ ॥ दृष्ट्वाकृष्णश्चतत्त्यागंहाहाकारंचकारह ॥
शशापदेवींदेवेशस्तत्क्षणंचयथोचितम् ॥ ४९ ॥ यतोऽपत्यंत्वयात्यक्तंकोपशीलेचनिष्ठुरे ॥ भवत्वमन
पत्याऽपिचाद्यप्रभृतिनिश्चितम् ॥ ५० ॥ यायास्त्वदंशरूपाश्चभविष्यंतिसुरस्त्रियः ॥ अनपत्याश्चताः
सर्वास्त्वत्समानित्ययौवनाः ॥५१॥ एतस्मिन्नंतरेदेवीजिह्वाग्रात्सहसाततः ॥ आविर्बभूवकन्यैकाशुक्ल
वर्णामनोहरा ॥५२॥ श्वेतवस्त्रपरीधानावीणापुस्तकधारिणी ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यासर्वशास्त्राधिदेवता
॥ ५३ ॥ अथकालांतरेसाचद्विजारूपाबभूवह ॥ वामार्धांगाच्चकमलादक्षिणार्धाच्चराधिका ॥ ५४ ॥ एत
स्मिन्नंतरेकृष्णोद्विधारूपोबभूवसः ॥ दक्षिणार्धश्चद्विभुजोवामार्धश्चचतुर्भुजः ॥ ५५ ॥ उवाचवाणीं
कृष्णस्तांत्वमस्यकामिनीभव ॥ अत्रैवमानिनीराधातवभद्रंभविष्यति ॥ ५६ ॥ एवंलक्ष्मीचप्रददौतु
ष्टोनारायणायच ॥ सजगामचवैकुंठंताभ्यांसार्धंजगत्पतिः ॥ ५७ ॥ अनपत्येचतेद्वेचजातेराधांश
संभवे ॥ भूतानारायणांगाच्चपार्षदाश्चचतुर्भुजाः ॥ ५८ ॥ तेजसावयसारूपगुणाभ्यांचसमाहरेः ॥
बभूवुःकमलांगाच्चदासीकोट्यश्चतत्समाः ॥ ५९ ॥ अथगोलोकनाथस्यलोम्नांविवरतोमुने ॥ भूताश्चाऽ
संख्यगोपाश्चवयसातेजसासमाः ॥६०॥ रूपेणचगुणेनैवबलेनविक्रमेणच ॥ प्राणतुल्यप्रियाःसर्वेबभूवुः

पार्षदाविभोः ॥ ६१ ॥ राधांगलोमकूपेभ्योवभूवुर्गोपकन्यकाः ॥ राधातुल्याश्चताःसर्वाराधादास्याः प्रियंवदाः ॥ ६२ ॥ रत्नभूषणभूषाढ्याःशश्वत्सुस्थिरयौवनाः ॥ अनपत्याश्चताःसर्वाःपुंसःशापेनसंततम् ॥ ६३ ॥ एतस्मिन्नंतरेविप्रसहसाकृष्णदेवता ॥ आविर्वभूवदुर्गासाविष्णुमायासनातनी ॥ ६४ ॥ देवीनारायणीशानासर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ बुद्ध्यधिष्ठात्रीदेवीसाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ६५ ॥ देवीनांबीजरूपाचमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ परिपूर्णतमातेजःस्वरूपात्रिगुणात्मिका ॥ ६६ ॥ तप्तकांचनवर्णाभाकोटिसूर्यसमप्रभा ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यासहस्रभुजसंयुता ॥ ६७ ॥ नानाशस्त्रास्त्रनिकरंबिभ्रतीसात्रिलोचना ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानारत्नभूषणभूषिता ॥६८॥ यस्याश्चांशांशकलयावभूवुःसर्वयोषितः ॥ सर्वेविश्वस्थितालोकामोहिताःस्युश्चमायया ॥ ६९ ॥ सर्वैश्वर्यप्रदात्रीचकामिनांगृहवासिनाम् ॥ कृष्णभक्तिप्रदायाचवैष्णवानांचवैष्णवी ॥ ७० ॥ मुमुक्षूणांमोक्षदात्रीसुखिनांसुखदायिनी ॥ स्वर्गेषुस्वर्गलक्ष्मीश्चगृहलक्ष्मीर्गृहेषुच ७१॥ तपस्विषुतपस्याचश्रीरूपातुनृपेषुच ॥ यावह्नौदाहिकारूपाप्रभारूपाचभास्करे ॥ ७२ ॥ शोभारूपाचचंद्रेचसापद्मेषुचशोभना ॥ सर्वशक्तिस्वरूपायाश्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ ७३ ॥ ययाचशक्तिमानात्माययाचशक्तिमज्जगत् ॥ ययाविनाजगत्सर्वंजीवन्मृतमिवस्थितम् ॥ ७४ ॥ याचसंसारवृक्षस्यबीजरूपासनातनी ॥ स्थितिरूपाबुद्धिरूपाफलरूपाचनारद ॥ ७५ ॥ क्षुत्पिपासादयारूपानिद्रातंद्राक्षमामतिः ॥ शांतिलज्जातुष्टिपुष्टिभ्रांतिकांत्यादिरूपिणी ॥ ७६ ॥ साचसंस्तूयसर्वेशंतत्पुरःसमुवासह ॥ रत्नसिंहासनंतस्यैप्रददौराधिकेश्वरः ॥ ७७ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रसस्त्रीकश्चचतुर्मुखः ॥ पद्मनाभेर्नाभिपद्मान्निस्ससारमहामुने ॥ ७८ ॥ कमंडलुधरःश्रीमांस्तपस्वीज्ञानिनांवरः ॥ चतुर्मुखैस्तंतुष्टावप्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥७९॥ सातदासुंदरीसृष्टाशतचंद्रसमप्रभा ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानारत्नभूषणभूषणा ॥ ८० ॥ रत्नसिंहासनेरम्येसंस्तूयसर्वकारणम् ॥ उवासस्वामिनासार्धंकृष्णस्यपुरतोमुदा

॥ ८१ ॥ एतस्मिन्नंतरेकृष्णोद्विधारूपोबभूवसः ॥ वामार्धांगोमहादेवोदक्षिणेगोपिकापतिः ॥ ८२ ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशःशतकोटिरविप्रभः ॥ त्रिशूलपट्टिशधरोव्याघ्रचर्मांबरोहरः ॥ ८३ ॥ तप्तकांचनवर्णाभोजटाभारधरःपरः ॥ भस्मभूषितगात्रश्चसस्मितश्चंद्रशेखरः ॥ ८४ ॥ दिगंबरोनीलकंठःसर्पभूषणभूषितः ॥ बिभ्रद्दक्षिणहस्तेनरत्नमालांसुसंस्कृताम् ॥ ८५ ॥ प्रजपन्पंचवक्त्रेणब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥ सत्यस्वरूपंश्रीकृष्णंपरमात्मानमीश्वरम् ॥ ८६ ॥ कारणंकारणानांचसर्वमंगलमंगलम् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिहरंपरम् ॥ ८७ ॥ संस्तूयमृत्योर्मृत्युंतंयतोमृत्युंजयाभिधः ॥ रत्नसिंहासनेरम्ये समुवासहरःपुरः ॥ ८८ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अथडिंभोजलेतिष्ठन्यावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ततःसकालेसहसाद्विधाभूतोबभूवह ॥ १ ॥ तन्मध्येशिशुरेकश्चशतकोटिरविप्रभः ॥ क्षणंरोरूयमाणश्चस्तनांधःपीडितःक्षुधा ॥ २ ॥ पित्रामात्रापरित्यक्तोजलमध्येनिराश्रयः ॥ ब्रह्मांडासंख्यनाथोयोददर्शोर्ध्वमनाथवत् ॥ ३ ॥ स्थूलात्स्थूलतमःसोऽपिनाम्नादेवोमहाविराट् ॥ परमाणुर्यथासूक्ष्मात्परःस्थूलात्तथाऽप्यसौ ॥ ४ ॥ तेजसाषोडशांशोऽयंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ आधारःसर्वविश्वानांमहाविष्णुश्चप्राकृतः ॥ ५ ॥ प्रत्येकंलोमकूपेषुविश्वानिनिखिलानिच ॥ अस्याऽपितेषांसंख्यांचकृष्णोवक्तुंनहिक्षमः ॥ ६ ॥ संख्याचेद्रजसामस्तिविश्वानांनकदाचन ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांतथासंख्यानविद्यते ॥ ७ ॥ प्रतिविश्वेषुसंत्येवंब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ पातालाद्ब्रह्मलोकांतंब्रह्मांडंपरिकीर्तितम् ॥ ८ ॥ ततऊर्ध्वंचवैकुंठोब्रह्मांडाद्बहिरेवसः ॥ ततऊर्ध्वंचगोलोकःपंचाशत्कोटियोजनः ॥ ९ ॥ नित्यःसत्यस्वरूपश्चयथाकृष्णस्तथाऽप्ययम् ॥ सप्तद्वीपमितापृथ्वीसप्तसागरसंयुता ॥ १० ॥ ऊनपंचाशदुपद्वीपासंख्यशैलवनान्विता ॥ ऊर्ध्वंसप्तस्वर्गलोकाब्रह्मलोकसमन्विताः ॥ ११ ॥ पातालानिचसप्ता

धश्चैवंब्राह्मांडमेवच ॥ ऊर्ध्वंधरायाभूर्लोकोभुवर्लोकस्ततः परम् ॥१२॥ ततःपरश्च स्वर्लोकोजनलोक
स्तथापरः ॥ ततः परस्तपोलोकस्सत्यलोकस्ततःपरः ॥१३॥ ततःपरंब्रह्मलोकस्तप्तकांचनसन्निभः ॥ एवं
सर्वंकृत्रिमंचबाह्याभ्यंतरमेवच ॥ १४ ॥ तद्विनाशेविनाशश्चसर्वेषामेवनारद ॥ जलबुद्बुदवत्सर्वंवि
श्वसंघमनित्यकम् ॥ १५ ॥ नित्यौगोलोकवैकुंठौप्रोक्तौ शश्वदकृत्रिमौ ॥ प्रत्येकंलोमकूपेषुब्रह्मांडंपरि
निश्चितम् ॥ १६ ॥ एषांसंख्यांनजानातिकृष्णोऽन्यस्याऽपिकाकथा ॥ प्रत्येकंप्रतिब्रह्मांडंब्रह्मविष्णुशि
वादयः ॥ १७ ॥ तिस्रःकोट्यःसुराणांचसंख्यासर्वत्रपुत्रक ॥ दिगीशाश्चैवदिक्पालानक्षत्राणिग्रहाद
यः ॥ १८ ॥ भुविवर्णाश्चचत्वारोऽप्यधोनागाश्चराचराः ॥ अथकालेत्रसविराडूर्ध्वंदृष्ट्वा पुनःपुनः
॥ १९ ॥ डिंभांतरेचशून्यंचनद्वितीयंचकिंचन ॥ चिंतामवापक्षुद्युक्तोरुरोदच पुनःपुनः ॥ २० ॥ ज्ञानंप्राप्य
तदादध्यौकृष्णंपरमपूरुषम् ॥ ततोददर्शतत्रैवब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥ २१ ॥ नवीनजलदश्यामंद्विभुजं
पीतवाससम् ॥ सस्मितंमुरलीहस्तंभक्तानुग्रहकातरम् ॥ २२ ॥ जहासबालकस्तुष्टोदृष्ट्वाजनकमीश्व
रम् ॥ वरंतदाददौतस्मैवरेशःसमयोचितम् ॥ २३ ॥ मत्समोज्ञानयुक्तश्चक्षुत्पिपासादिवर्जितः ॥ ब्रह्मांडा
संख्यनिलयोभववत्सलयावधि ॥ २४ ॥ निष्कामोनिर्भयश्चैवसर्वेषांवरदोभव ॥ जरामृत्युरोगशोकपी
डादिवर्जितोभव ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वातस्यकर्णेसमहामंत्रंषडक्षरम् ॥ त्रिःकृत्वश्चप्रजजापवेदांगप्रवरंपर
म् ॥ २६ ॥ प्रणवादिचतुर्थ्यंतंकृष्णइत्यक्षरद्वयम् ॥ वह्निजायांतमिष्टंचसर्वविघ्नहरंपरम् ॥ २७ ॥ मं
त्रंदत्त्वातदाहारंकल्पयामासवैविभुः ॥ श्रूयतांतद्ब्रह्मपुत्रनिबोधकथयामिते ॥ २८ ॥ प्रतिविश्वंयन्नैवेद्यं
ददातिवैष्णवोजनः ॥ तत्षोडशांशोविषयिणोविष्णोः पंचदशाऽस्यवै ॥ २९ ॥ निर्गुणस्यात्मनश्चैवपरि
पूर्णतमस्यच ॥ नैवेद्यंचैवकृष्णस्यनहिकिंचित्प्रयोजनम् ॥ ३० ॥ यद्यद्ददातिनैवेद्यंतस्मैदेवाययोजनः ॥
सचखादति तत्सर्वंलक्ष्मीनाथोविराट्तथा ॥ ३१ ॥ तंचमंत्रवरंदत्त्वातमुवाचपुनर्विभुः ॥ वरमन्यंकिंभि

ष्टं तेतन्मेब्रूहिददामिच ॥ ३२ ॥ कृष्णस्यवचनंश्रुत्वातमुवाचविराड्विभुः ॥ कृष्णंतंबालकस्तावद्वचनंस
मयोचितम् ॥ ३३ ॥ बालकउवाच ॥ वरोमेत्वत्पदांभोजेभक्तिर्भवतुनिश्चला ॥ सततंयावदायुर्मेक्षणं
वासुचिरंचवा ॥ ३४ ॥ त्वद्भक्तियुक्तलोकेऽस्मिञ्जीवन्मुक्तश्चसंततम् ॥ त्वद्भक्तिहीनोमूर्खश्चजी
वन्नपिमृत हिसः ॥ ३५ ॥ किंतज्जपेनतपसायज्ञेनपूजनेनच ॥ व्रतेनचोपवासेनपुण्येनतीर्थसेवया ॥३६॥
कृष्णभक्तिविहीनस्यमूर्खस्यजीवनंवृथा ॥ येनात्मनाजीवितश्च तमेवनहिमन्यते ॥३७॥ यावदात्माशरी
रेऽस्तितावत्सशक्तिसंयुतः ॥ पश्चाद्यांतिगतेतस्मिन्स्वतंत्राःसर्वशक्तयः ॥ ३८ ॥ सचत्वंचमहाभागस
र्वात्माप्रकृतेःपरः ॥ स्वेच्छामयश्चसर्वाद्योब्रह्मज्योतिःसनातनः ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वाबालकस्तत्रविरराम
चनारद ॥ उवाचकृष्णःप्रत्युक्तिंमधुरांश्रुतिसुन्दरीम् ॥ ४० ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ सुचिरंसुस्थिरंतिष्ठय
थाऽहंत्वंतथाभव ॥ ब्रह्मणोऽसंख्यपातेचपातस्ते न भविष्यति ॥ ४१ ॥ अंशेनप्रतिब्रह्मांडेत्वंचक्षुद्रवि
राड्भव ॥ त्वन्नाभिपद्माद्ब्रह्माचविश्वस्रष्टाभविष्यति ॥ ४२ ॥ ललाटेब्रह्मणश्चैवरुद्राश्चैकादशैवते ॥
शिवांशेनभविष्यंतिसृष्टिसंहरणायवै ॥४३॥ कालाग्निरुद्रस्तेष्वेकोविश्वसंहारकारकः ॥ पाताविष्णुश्च
विषयीरुद्रांशेनभविष्यति ॥ ४४ ॥ मद्भक्तियुक्तःसततंभविष्यसिवरेणमे ॥ ध्यानेनकमनीयंमांनि
त्यंद्रक्ष्यसिनिश्चितम्॥४५॥ मातरंकमनीयांचममवक्षःस्थलस्थिताम् ॥ यामिलोकंतिष्ठवत्सेत्युक्त्वासोंत
र्धीयत ॥ ४६ ॥ गत्वास्वलोकंब्रह्माणंशंकरंसमुवाचह ॥ स्रष्टारंस्रष्टुमीशंचसंहर्तुंचैवतत्क्षणम् ॥४७॥
श्रीभगवानुवाच॥ सृष्टिंस्रष्टुंगच्छवत्सनाभिपद्मोद्भवोभव॥ महाविराड्लोमकूपेक्षुद्रस्यचविधेशृणु ॥४८॥
गच्छवत्समहादेवब्रह्मभालाद्भवोभव ॥ अंशेनचमहाभागस्वयंचसुचिरंतप ॥ ४९ ॥ इत्युक्त्वाजगतां
नाथोविररामविधेःसुतः ॥ जगामब्रह्मातंनत्वाशिवश्चशिवदायकः ॥ ५० ॥ महाविराड्लोमकूपेब्रह्मां
डगोलकेजले ॥ बभूवचविराट्क्षुद्रोविराडंशेनसांप्रतम् ॥ ५१ ॥ श्यामोयुवापीतवासाःशयानोजल

तल्पके ॥ ईषद्धास्यःप्रसन्नास्योविश्वव्यापीजनार्दनः ॥ ५२ ॥ तन्नाभिकमलेब्रह्मावभूवकमलोद्भवः ॥
संभूयपद्ममदंडेचबभ्रामयुगलक्षकम् ॥ ५३ ॥ नांतंजगामदंडस्यपद्मनालस्यपद्मजः ॥ नाभिजस्यच
पद्मस्यचिंतामापपितातव ॥ ५४ ॥ स्वस्थानंपुनरागम्यदध्यौकृष्णपदांबुजम् ॥ ततोददर्शक्षुद्रंतंध्या
नेनदिव्यचक्षुषा ॥ ५५ ॥ शयानंजलतल्पेचब्रह्मांडगोलकाप्लुते ॥ यल्लोमकूपेब्रह्मांडंतत्कृतंपरमीश्व
रम् ॥ ५६॥ श्रीकृष्णंचाऽपिगोलोकंगोपगोपीसमन्वितम् ॥ तंसस्तूयवरंप्रापततःसृष्टिंचकारसः ॥५७॥
बभूवुर्ब्रह्मणःपुत्रामानसाःसनकादयः ॥ ततोरुद्रकलाश्चाऽपिशिवस्यैकादशस्मृताः ॥ ५८ ॥ वभूव
पाताविष्णुश्चक्षुद्रस्यवामपार्श्वतः ॥ चतुर्भुजश्चभगवान्श्वेतद्वीपेसचाऽवसत् ॥ ५९ ॥ क्षुद्रस्य
नाभिपद्मेचब्रह्माविश्वंससर्जह ॥ स्वर्गंमर्त्यंचपातालंत्रिलोकींसचराचरम् ॥ ६० ॥ एवंसर्वलोमकूपं
विश्वंप्रत्येकमेवच ॥ प्रतिविश्वेक्षुद्रविराड्ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ ६१ ॥ इत्येवंकथितंब्रह्मन्कृष्णसं
कीर्तनंशुभम् ॥ सुखदंमोक्षदंब्रह्मन्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ६२ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

नारदउवाच ॥ श्रुतंसर्वंमयापूर्वंत्वत्प्रसादात्सुधोपमम् ॥ अधुनाप्रकृतीनांचव्यस्तंवर्णय
पूजनम् ॥ १ ॥ कस्या पूजाकृताकेनकथंमर्त्येप्रचारिता ॥ केनवापूजिताकावाकेनकावास्तुताप्रभो
॥ २ ॥ तासांस्तोत्रंचध्यानंचप्रभावंचरितंशुभम् ॥ काभिःकेभ्योवरोदत्तस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३ ॥
श्रीनारायणउवाच ॥ गणेशजननीदुर्गाराधालक्ष्मीःसरस्वती ॥ सावित्रीचसृष्टिविधौप्रकृतिःपंचधा
स्मृता ॥ ४ ॥ आसांपूजाप्रसिद्धाचप्रभावःपरमाद्भुतः ॥ सुधोपमंचचरितंसर्वमंगलकारणम् ॥ ५ ॥
प्रकृत्यंशाःकलायाश्चतासांचचरितंशुभम् ॥ सर्वंवदयामितेब्रह्मन्सावधानोनिशामय ॥ ६ ॥ काली
वसुंधरागंगाषष्ठीमंगलचंडिका ॥ तुलसीमनसानिद्रास्वधास्वाहाचदक्षिणा ॥ ७ ॥ नित्यः

संक्षिप्तमासांचरितं पुण्यदंश्रुतिसुंदरम् ॥ जीवकर्मविपाकंचतच्चवक्ष्यामिसुंदरम् ॥ ८ ॥ दुर्गायाश्चैव
राधायाविस्तीर्णं चरितंमहत् ॥ तद्धत्पश्चात्प्रवक्ष्यामिसंक्षेपक्रमतःशृणु ॥ ९ ॥ आदौसरस्वतीपूजा
श्रीकृष्णेनविनिर्मिता ॥ यत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठमूर्खोभवतिपंडितः ॥ १० ॥ आविर्भूतायथादेवीवक्त्रतः
कृष्णयोषितः ॥ इयेषकृष्णंकामेनकामुकीकामरूपिणी ॥ ११ ॥ सचविज्ञायतद्भावंसर्वज्ञःसर्वमातरम् ॥
तामुवाचहितंसत्यंपरिणामेसुखावहम् ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ भजनारायणसाध्विमदंशंचचतुर्भु
जम् ॥ युवानसुंदरंसर्वगुणयुक्तंचमत्समम् ॥१३॥ कामज्ञंकामिनीनांचतासांचकामपूरकम् ॥ कोटि
कंदर्पलावण्यंलीलालंकृतमीश्वरम् ॥ १४ ॥ कांतेकांतंचमांकृत्वायदिस्थातुमिहेच्छसि ॥ त्वत्तोबल
वतीराधानभद्रंतेभविष्यति ॥ १५ ॥ योयस्माद्बलवान्वाणिततोऽन्यंरक्षितुंक्षमः ॥ कथंपरान्साधय
तियदिस्वयमनीश्वरः ॥ १६ ॥ सर्वेशःसर्वशास्त ऽहंराधांबाधितुमक्षमः ॥ तेजसामत्समासाचरूपेण
चगुणेनच ॥ १७ ॥ प्राणाधिष्ठातृदेवीसाप्राणांस्त्यक्तुं चकःक्षमः ॥ प्राणतोपिप्रियःपुत्रःकेषांवास्ति
चकश्चन ॥ १८ ॥ त्वंभद्रेगच्छवैकुंठंतवभद्रंभविष्यति ॥ पतिंतमीश्वरंकृत्वामोदस्वसुचिरंसुखम्
॥ १९ ॥ लोभमोहकामक्रोधमानहिंसाविवर्जिता ॥ तेजसात्वतसमालक्ष्मीरूपेणचगुणेनच ॥ २० ॥
तयासार्धं तवप्रीत्याशश्वत्काल.प्रयास्यति ॥ गौरवंचहरिस्तुल्यंकरिष्यतिद्वयोरपि ॥ २१ ॥ प्रति
विश्वेषुतांपूजांमहतींगौरवान्विताम् ॥ माघस्यशुक्लपंचम्यांविद्यारंभेचसुंदरि ॥ २२ ॥ मानवामन
वोदेवामुनींद्राश्चमुमुक्षवः ॥ वसवोयोगिनःसिद्धानागागंधर्वराक्षसाः ॥ २३ ॥ मद्वरेणकरिष्यंति
कल्पेकल्पेलयावधि ॥ भक्तियुक्ताश्चदत्वावैचोपचाराणिषोडश ॥ २४ ॥ कण्वशाखोक्तविधिनाया
नेनस्तवनेनच ॥ जितेंद्रियाःसंयताश्चघटेचपुस्तकेऽपिच ॥ २५ ॥ कृत्वासुवर्णगुटिकांगंधचंदनचर्चि
ताम् ॥ कवचंतेग्रहीष्यंतिकंठेवादक्षिणेभुजे ॥ २६ ॥ पठिष्यंतिचविद्वांसःपूजाकालेचपूजिते ॥ इत्यु

त्वापूजयामासतांदेवींसर्वपूजिताम् ॥ २७ ॥ ततस्तत्पूजनंचक्रुर्ब्रह्मविष्णुशिवादयः॥ अनंतश्चाऽपि
धर्मश्चमुनींद्राःसनकादयः । २८ ॥ सर्वेदेवाश्चमुनयोनृपाश्चमानवादयः ॥ बभूवपूजितानित्यंसर्व
लोकैःसरस्वती ॥ २९ ॥ नारदउवाच ॥ पूजाविधानंकवचंध्यानंचापिनिरंतरम् ॥ पूजोपयुक्तंनैवे
द्यंपुष्पंचचंदनादिकम् ॥ ३० ॥ वदवेदविदांश्रेष्ठश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ वर्ततेहृदयेशश्वत्किमिदंश्रुति
सुंदरम् ॥ ३१ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिकण्वशाखोक्तपद्धतिम् ॥ जगन्मातुः
सरस्वत्याःपूजाविधिसमन्वितम् ॥ ३२ ॥ माघस्यशुक्लपंचम्यांविद्यारंभदिनेऽपिच ॥ पूर्वेऽपि
समयंकृत्वातत्राऽपिसंयतःशुचिः ॥ ३३ ॥ स्नात्वानित्यक्रियाःकृत्वाघटसंस्थाप्यभक्तितः ॥ स्व
शाखोक्तविधानेनतांत्रिकेणाऽथवापुनः ॥ ३४ । गणेशंपूर्वमभ्यर्च्यततोऽभीष्टांप्रपूज्येत् ॥ ध्यानेन
वक्ष्यमाणेनध्यात्वाबाह्यघटेध्रुवम् ॥ ३५ ॥ ध्यात्वापुन षोडशोपचारेणपूजयेद्व्रती ॥ पूजोपयु
क्तनैवेद्यंयच्चवेदनिरूपितम् ॥ ३६ ॥ वक्ष्यामिसौम्यतत्किंचिद्यथाधीतंयथागमम् नवनीतंदधि
क्षीरंलाजांश्चतिललड्डुकम् ॥ ३७ ॥ इक्षुमिक्षुरसंशुक्लवर्णंपक्वगुडंमधु ॥ स्वस्ति
कंशर्कराशुक्लधान्यस्याऽक्षतमक्षतम् ॥ ३८ ॥ अच्छिन्नशुक्लधान्यस्यपृथुकंशुक्लमोदकम् ॥
घृतसैंधवसंयुक्तंहविष्यान्नंयथोदितम् ॥ ३९ ॥ यवगोधूमचूर्णानांपिष्टकंघृतसंयुतम् ॥ पिष्ट
कंस्वस्तिकस्याऽपिपक्वरंभाफलस्यच ॥ ४० ॥ परमान्नंचसघृतंमिष्टान्नंचसुधोपमम् ॥
नारिकेलंतदुदकंकसेरुंमूलमार्द्रकम् ॥४१॥ पक्वरंभाफलंचारुश्रीफलंबदरीफलम् ॥ कालदेशोद्भवंचारुफ
लंशुक्लंचसंस्कृतम् ॥ ४२ ॥ सुगंधंशुक्लपुष्पंचसुगंधंशुक्लचंदनम् ॥ नवीनंशुक्लवस्त्रंचशंखंचसुन्दरं
मुने ॥ ४३ ॥ माल्यंचशुक्लपुष्पाणांशुक्लहारंचभूषणम् ॥ यादृशंचश्रुतौध्यानंप्रशस्यंश्रुतिसुन्दरम्
॥ ४४ ॥ तन्निबोधमहाभागभ्रमभंजनकारणम् ॥ सरस्वतींशुक्लवर्णांसस्मितांसुमनोहराम् ॥ ४५ ॥

कोटिचंद्रप्रभामुष्टपुष्टश्रीयुक्तविग्रहाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांवीणापुस्तकधारिणीम् ॥ ४६ ॥
रत्नसारेंद्रनिर्माणनवभूषणभूषिताम् ॥ सुपूजितांसुरगणैर्ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ ४७ ॥
वंदेभक्त्यावंदितांचमुनींद्रमनुमानवैः ॥ एवंध्यात्वाचमूलेनसर्वंदत्त्वाविचक्षणः ॥ ४८ ॥ संस्तूयकवचं
धृत्वाप्रणमेद्दंडवद्भुवि ॥ येषांचेयमिष्टदेवीतेषांनित्यक्रियामुने ॥ ४९ ॥ विद्यारंभेचवर्षान्तेसर्वेषांपंच
मीदिने ॥ सर्वोपयुक्तोमूलंचवैदिकाष्टाक्षरःपरः ॥ ५० ॥ येषांयेनोपदेशोवातेषांसमूलएवच ॥ सरस्वतीच
चतुर्थ्यंतंवह्निजायांतमेवच ॥ ५१ ॥ लक्ष्मीमायादिकंचैवमंत्रोऽयंकल्पपादपः ॥ पुरानारायणश्चेमंवा
ल्मीकायकृपानिधिः ॥ ५२ ॥ प्रददौजाह्नवीनीरेपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ भृगुर्ददौचशुक्रायपुष्करेसूर्यपर्वणि
॥ ५३ ॥ चंद्रपर्वणिमारीचोददौवाक्पतयेमुदा ॥ भृगोश्चैवददौतुष्टोब्रह्माबदरिकाश्रमे ॥ ५४ ॥ आस्ति
कस्यजरत्कारुर्ददौक्षीरोदसन्निधौ ॥ विभांडकोददौमेरौऋष्यशृङ्गायधीमते ॥ ५५ ॥ शिवःकणादमुनये
गौतमायददौमुदा ॥ सूर्यश्चयाज्ञवल्क्यायतथाकात्यायनायच ॥ ५६ ॥ शेषःपाणिनयेचैवभारद्वाजाय
धीमते ॥ ददौशाकटायनायसुतलेबलिसंसदि ॥ ५७ ॥ चतुर्लक्षजपेनैवमंत्रःसिद्धोभवेन्नृणाम् ॥ यदिस्या
न्मंत्रसिद्धोहिवृहस्पतिसमोभवेत् ॥५८॥ कवचंशृणुविप्रेंद्रयद्दत्तंब्रह्मणापुरा॥ विश्वस्रष्टाविश्वजयंभृग
वेगंधमादने॥५९॥भृगुरुवाच॥ब्रह्मन्ब्रह्मविदांश्रेष्ठब्रह्मज्ञानविशारद॥सर्वज्ञसर्वजनकसर्वेशसर्वपूजित॥६०॥
सरस्वत्याश्चकवचंब्रूहिविश्वजयंप्रभो॥अयातयाममंत्राणांसमूहसंयुतंपरम् ॥६१॥ ब्रह्मोवाच॥शृणुवत्स
प्रवक्ष्यामिकवचंसर्वकामदम् ॥ श्रुतिसारंश्रुतिसुखंश्रुत्युक्तंश्रुतिपूजितम् ॥ ६२ ॥ उक्तंकृष्णेनगोलो
केमह्यंवृन्दावनेवने ॥ रासेश्वरेणविभुनारासेवैरासमंडले ॥ ६३ ॥ अतीवगोपनीयंचकल्पवृक्षसमंप
रम् ॥ अश्रुताद्भुतमंत्राणांसमूहैश्चसमन्वितम् ॥ ६४ ॥ यद्धृत्वाभगवाञ्छुक्रःसर्वदैत्येषुपूजितः ॥ यद्धृ
त्वापठनाद्ब्रह्मन्बुद्धिमांश्चवृहस्पतिः ॥६५॥ पठनाद्धारणाद्वाग्मीकवींद्रोवाल्मिकोमुनिः ॥ स्वायंभुवोमनु

श्चौवयद्धृत्वासर्वपूजितः ॥ ६६ ॥ कणादो गौतमःकण्वःपाणिनिःशाकटायनः ॥ ग्रंथंचकारयद्धृत्वा दक्षः
कात्यायनःस्वयम् ॥ ६७ ॥ धृत्वादेवविभागंचपुराणान्यखिलानिच ॥ चकारलीलामात्रेणकृष्णद्वैपाय
नःस्वयम् ॥ ६८ ॥ शातातपश्चसंवर्तोवसिष्ठश्चपराशरः ॥ यद्धृत्वापठनाद्ग्रंथंयाज्ञवल्क्यश्चकारसः
॥ ६९ ॥ ऋष्यश्रृंगोभरद्वाजश्चास्तिकोदेवलस्तथा ॥ जैगीषव्योययातिश्चधृत्वासर्वत्रपूजितः ॥ ७० ॥
कवचस्याऽस्यविप्रेंद्रऋषिरेवप्रजापतिः ॥ स्वयंछंदश्चवृहतीदेवताशारदांबिका ॥ ७१ ॥ सर्व
तत्त्वपरिज्ञानसर्वार्थसाधनेषुच ॥ कवितासुचसर्वासुविनियोगः प्रकीर्तितः ॥ ७२ ॥ श्रींह्रींसरस्वत्यै
स्वाहाशिरोमेपातुसर्वतः ॥ श्रींवाग्देवतायैस्वहाभालंमेसर्वदाऽवतु ॥ ७३ ॥ ॐह्रींसरस्वत्यैस्वाहेति
श्रोत्रेपातुनिरंतरम् ॥ ॐ श्रींह्रींभगवत्यैसरस्वत्यैस्वाहानेत्रयुग्मंसदाऽवतु ॥ ७४ ॥ ऐंह्रींवाग्वादिन्यै
स्वाहानासांमेसर्वदाऽवतु ॥ ह्रींविद्याधिष्ठातृदेव्यैस्वाहाचोष्ठंसदाऽवतु ॥ ७५ ॥ ॐश्रींह्रींब्राह्म्यैस्वाहे
तिदंतपंक्तिसदाऽवतु ॥ ऐमित्येकाक्षरोमंत्रोममकंठंसदाऽवतु ॥ ७६ ॥ ॐश्रींह्रींपातुमेग्रीवांस्कंधौमेश्रीं
सदावतु ॥ ॐह्रींविद्याधिष्ठातृदेव्यैस्वाहावक्षःसदाऽवतु ॥ ७७ ॥ ॐह्रींविद्याधिस्वरूपायैस्वाहामेपा
तुनाभिकाम् ॥ ॐह्रींक्लींवाण्यैस्वाहेतिममहस्तौ दाऽवतु ॥ ७८ ॥ ॐसर्ववर्णात्मिकायैपादयुग्मं
सदाऽवतु ॥ ॐवागधिष्ठातृदेव्यैस्वाहासर्वंसदाऽवतु ॥ ७९ ॥ ॐसर्वकंठवासिन्यैस्वाहा
प्राच्यांसदाऽवतु ॥ ॐसर्वजिह्वाग्रवासिन्यैस्वाहाऽग्निदिशिरक्षतु ॥ ८० ॥ ॐऐंह्रींक्लींसरस्व
त्यैबुधजनन्यैस्वाहा ॥ सततंमंत्रराजोऽयंदक्षिणेमांसदाऽवतु ॥ ८१ ॥ ऐंह्रींश्रींत्र्यक्षरोमंत्रोनैर्ऋ
त्यांसर्वदाऽवतु॥ॐऐंजिह्वाग्रवासिन्यैस्वाहामांवारुणेऽवतु॥८२॥ ॐसर्वांबिकायैस्वाहावायव्येमांसदा
ऽवतु॥ॐऐंश्रींक्लींगद्यवासिन्यैस्वाहामामुत्तरेऽवतु ॥ ८३ ॥ ऐंसर्वशास्त्रवासिन्यैस्वाहैशान्यांसदाऽवतु॥
ॐह्रींसर्वपूजितायैस्वाहाचोर्ध्वंसदाऽवतु ॥ ८४ ॥ ह्रींपुस्तकवासिन्यैस्वाहाऽधोमांसदाऽवतु ॥ ॐग्रं

थबीजस्वरुपायैस्वाहामांसर्वतोऽवतु ॥८५॥ इतितेकथितंविप्रब्रह्ममंत्रौघविग्रहम् ॥ इदंविश्वजयंनामक वचंब्रह्मरूपकम् ॥ ८६ ॥ पुराश्रुतंधर्मवक्त्रात्पर्वतेगंधमादने॥ तवस्नेहान्मयाख्यातंप्रवक्तव्यंनकस्यचित् ॥ ८७ ॥गुरुमभ्यर्च्यविधिवद्वस्त्रालंकारचंदनैः ॥ प्रणम्यदंडवद्भूमौकवचंधारयेत्सुधीः ॥ ८८ ॥ पंच लक्षजपेनैवसिद्धंतुकवचंभवेत् ॥ यदिस्यात्सिद्धकवचोबृहस्पतिसमोभवेत् ॥ ८९ ॥ महावाग्मीकवींद्र श्चत्रैलोक्यविजयीभवेत् ॥ शक्नोतिसर्वंजेतुंचकवचस्यप्रसादतः ॥ ९० । इदंचकण्वशाखोक्तंकवचं कथितंमुने ॥ स्तोत्रपूजाविधानंचध्यानंचवंदनंशृणु ॥ ९१ ॥ इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कं धेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ वाग्देवतायाःस्तवनंश्रूयतांसर्वकामदम् ॥ महामुनिर्याज्ञवल्क्योयेन तुष्टावतांपुरा ॥ १ ॥ गुरुशापाच्चसमुनिर्हतविद्योबभूवह ॥ तदाजगामदुःखार्तोरविस्थानंसुपुण्यदम् ॥ ॥ २ ॥ संप्राप्यतपसासूर्यंलोलार्केदृष्टिगोचरे ॥ तुष्टावसूर्यंशोकेनरुरोदचमुहुर्मुहुः ॥ ३ ॥ सूर्यस्तंपाठयामासवेदंवेदांगमीश्वरः ॥ उवाचस्तौहिवाग्देवींभक्त्याचस्मृतिहेतवे ॥ ४ ॥ तमित्युक्त्वा दीननाथोऽप्यंतर्धानंचकारसः ॥ मुनिःस्नात्वाचातुष्टावभक्तिनम्रात्मकंधरः ॥ ५ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ कृपांकुरुजगन्मातर्मामेवंहततेजसम् ॥ गुरुशापात्स्मृतिभ्रष्टंविद्याहीनंचदुःखितम् ॥ ६ ॥ ज्ञानंदेहिस्मृतिं विद्यांशक्तिंशिष्यप्रबोधिनीम् ॥ ग्रंथकर्तृत्वशक्तिंचसुशिष्यंसुप्रतिष्ठितम् ॥ ७ ॥ प्रतिभांसत्सभायांच विचारक्षमतांशुभाम् ॥ लुप्तंसर्वंदैवयोगान्नवीभूतंपुनःकुरु ॥ ८ ॥ यथांकुरंभस्मनिचकरोतिदेवता पुनः ॥ ब्रह्मस्वरूपापरमाज्योतीरूपासनातनी ॥ ९ ॥ सर्वविद्याधिदेवीयातस्यैवाण्यैनमोनमः ॥ विसर्ग बिंदुमात्रासुयदधिष्ठानमेवच ॥ १० ॥ तदधिष्ठात्रीयादेवीतस्यैनीत्यैनमोनमः ॥ व्याख्यास्वरूपासादेवी व्याख्याधिष्ठातृरूपिणी ॥ ११ ॥ ययाविनाप्रसंख्यावान्संख्यांकर्तुंनशक्यते ॥ कालसंख्यास्वरूपायातस्यै

देव्यैनमोनमः ॥ १२ ॥ भ्रमसिद्धांतरूपायातस्यैदेव्यैनमोनमः ॥ स्मृतिशक्तिज्ञानशक्तिबुद्धिशक्तिस्व
रूपिणी ॥ १३ ॥ प्रतिभाकल्पनाशक्तिर्याचतस्यैनमोनमः ॥ सनत्कुमारोब्रह्माणंज्ञानंपप्रच्छयत्रवै ॥१४॥
बभूवमूकवत्सोऽपिसिद्धांतंकर्तुमक्षमः ॥ तदाजगामभगवानात्माश्रीकृष्णईश्वरः ॥ १५ ॥ उवाचसचतां
स्तौहिवाणीमिष्टांप्रजापते ॥ सचतुष्टावतांब्रह्माचाऽऽज्ञयापरमात्मनः ॥ १६ ॥ चकारतत्प्रसादेनतदा
सिद्धांतमुत्तमम् ॥ यदाप्यनंतंपप्रच्छज्ञानमेकंवसुंधरा ॥ १७॥ बभूवमूकवत्सोऽपिसिद्धांतंकर्तुमक्षमः ॥
तदातांसचतुष्टावसंत्रस्त कश्यपाज्ञया ॥ १८ ॥ ततश्चकारसिद्धांतंनिर्मलंभ्रमभंजनम् ॥ व्यासःपुराण
सूत्रंचपप्रच्छवाल्मीकिंयदा ॥ १९ ॥ मौनीभूतश्चसस्मारतामेवजगदंबिकाम् ॥ तदाचकारसिद्धांतंतद्वरे
णमुनीश्वरः ॥ २० ॥ संप्राप्यनिर्मलंज्ञानंभ्रमांध्यध्वंसदीपकम् ॥ पुराणसूत्रंश्रुत्वाचव्यासःकृष्णकलो
द्भवः ॥ २१ ॥ तांशिवांवेददध्यौचशतवर्षंचपुष्करे ॥ तदात्वत्तोवरंप्राप्यसत्कवींद्रोबभूवह ॥ २२ ॥ तदा
वेदविभागंचपुराणंचचकारसः ॥ यदामहेंद्रःपप्रच्छतत्त्वज्ञानंसदाशिवम् ॥ २३ ॥ क्षणंतामेवसंचिंत्यत
स्मैज्ञानंददौविभुः ॥ पप्रच्छशब्दशास्त्रंचमहेंद्रश्चबृहस्पतिम् ॥ २४ ॥ दिव्यंवर्षसहस्रंचसत्वांदध्यौच
पुष्करे ॥ तदात्वत्तोवरंप्राप्यदिव्यवर्षसहस्रकम् ॥ २५ ॥ उवाचशब्दशास्त्रंचतदर्थंचसुरेश्वरम् ॥ अध्या
पिताश्चयेशिष्यायैरधीतंमुनीश्वरैः ॥ २६ ॥ तेचतांपरिसंचिंत्यप्रवर्ततेसुरेश्वरीम् ॥ त्वंसंस्तुतापूजिता
चमुनीन्द्रैर्मनुमानवैः ॥ २७ ॥ दैत्येंद्रैश्चसुरैश्चाऽपिब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ जडीभूतःसहस्रास्यःपंच
वक्त्रश्चतुर्मुखः ॥२८॥ यांस्तोतुंकिमहंस्तौमितामेकास्येनमानवः ॥ इत्युक्त्वायाज्ञवल्क्यश्चभक्तिनम्रा
त्मकंधरः ॥ २९ ॥ प्रणनामनिराहारोरुरोदचमुहुर्मुहः ॥ ज्योतीरूपामहामायातेनदृष्टाऽप्युवाचतम् ॥३०॥
सुकवींद्रोभवेत्युक्त्वावैकुंठंचजगामह ॥ याज्ञवल्क्यकृतंवाणीस्तोत्रमेतत्तुयःपठेत्॥३१॥ सुकवींद्रोमहावा

ग्मीबृहस्पतिसमोभवेत् ॥ महामूर्खश्चदुर्बुद्धिर्वर्षमेकंयदापठेत् ॥ ३२ ॥ सपंडितश्चमेधावी सुकवींद्रोभवेद्ध्रुवम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ सरस्वतीतुवैकुण्ठेस्वयंनारायणांतिके ॥ गंगाशापेनकलहात्कलयाभारते सरित् ॥ १ ॥ पुण्यदापुण्यरूपाचपुण्यतीर्थस्वरूपिणी ॥ पुण्यवद्भिर्निषेव्याचस्थितिःपुण्यवतांमुने ॥ २ ॥ तपस्विनांतपोरूपातपसःफलरूपिणी ॥ कृतपापेध्मदाहायज्वलदग्निस्वरूपिणी ॥ ३ ॥ ज्ञानात्सरस्वतीतोयेमृतायेमानवाभुवि ॥ तेषांस्थितिश्चवैकुण्ठेसुचिरंहरिसंसदि ॥ ४ ॥ भारतेकृतपापश्चस्नात्वातत्रचलीलया ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकेवसेच्चिरम् ॥ ५ ॥ चातुर्मास्यांपौर्णमास्यामक्षयायांदिनक्षये ॥ व्यतीपातेचग्रहणेऽन्यस्मिन्पुण्यदिनेऽपिच ॥ ६ ॥ अनुषंगेणयःस्नातोहेतुनाश्रद्धयाऽपिवा ॥ सारूप्यंलभते नूनंवैकुण्ठेसहरेरपि ॥ ७ ॥ सरस्वतीमनुंतत्रमासमेकंचयोजपेत् ॥ महामूर्खःकवींद्रश्चसभवेन्नाऽत्रसंशयः ॥ ८ ॥ नित्यंसरस्वतीतोयेयःस्नायान्मुंडयन्नरः ॥ नगर्भवासंकुरुतेपुनरेवसमानवः ॥ ९ ॥ इत्येवंकथितंकिंचिद्भारतेगुणकीर्तनम् ॥ सुखदंकामदंसारंभूयःकिंश्रोतुमिच्छसि ॥ १० ॥ सूतउवाच ॥ नारायणवचःश्रुत्वानारदोमुनिसत्तमः ॥ पुनःपप्रच्छसंदेहमिमंशौनकसत्वरम् ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ कथंसरस्वतीदेवीगंगाशापेनभारते ॥ कलयाकलहेनैवबभूवपुण्यदासरित् ॥ १२ ॥ श्रवणेश्रुतिसाराणांवर्धतेकौतुकंमम ॥ कथामृतेनमेतृप्तिःकेनश्रेयसितृप्यते ॥ १३ ॥ कथंशशापसागंगापूजितांतांसरस्वतीम् ॥ सातुसत्त्वस्वरूपायापुण्यदाशुभदासदा ॥ १४ ॥ तेजस्विनोर्द्वयोर्वादकारणंश्रुतिसुंदरम् ॥ सुदुर्लभंपुराणेषुतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १५ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिकथामेतांपुरातनीम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणसर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १६ ॥ लक्ष्मीःसर

स्वतीगंगातिस्रोभार्याहरेरपि ॥ प्रेम्णासमास्तास्तिष्ठंतिसततंहरिसन्निधौ ॥ १७ ॥ चकारसैकदागंगा
विष्णोर्मुखनिरीक्षणम् ॥ सस्मिताचसकामाचसकटाक्षंपुनःपुनः ॥ १८ ॥ विभुर्जहासतद्वक्त्रंनिरीक्ष्यच
क्षणंतदा ॥ क्षमांचकारतद्दृष्ट्वालक्ष्मीर्नैवसरस्वती ॥ १९ ॥ बोधयामासपद्मातांसत्त्वरूपाचसस्मि
ता ॥ क्रोधाविष्टाचसावाणीनचशांताबभूवह ॥ २० ॥ उवाचवाणीभर्तारंरक्तास्यारक्तलोचना ॥ कुपि
ताकामवेगेनशश्वत्प्रस्फुरिताधरा ॥ २१ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ सर्वत्रसमताबुद्धिःसद्भर्तुःकामिनींप्रति ॥
धर्मिष्ठस्यवरिष्ठस्यविपरीताखलस्यच ॥ २२ ॥ ज्ञातंसौभाग्यमधिकंगंगायांतेगदाधर ॥ कमलायांचत
त्तुल्यंनचकिंचिन्मयिप्रभो ॥ २३ ॥ गंगायाःपद्मयासार्धंप्रीतिश्चाऽस्तिसुसंमता ॥ क्षमांचकारतेनेदंवि
परीतंहरिप्रिया ॥ २४ ॥ किंजीवनेनमेऽत्रैवदुर्भगायाश्चसांप्रतम् ॥ निष्फलंजीवनंतस्यायापत्युःप्रेम
वंचिता ॥ २५ ॥ त्वांसर्वेसत्त्वरूपंचयेवदंतिमनीषिणः ॥ तेचमूर्खानवेदज्ञानजानंतिमतिंतव ॥ २६ ॥
सरस्वतीवचःश्रुत्वादृष्ट्वातांकोपसंयुताम् । सनसाचसमालोच्यसजगामबहिःसभाम् ॥ २७ ॥ गते
नारायणेगंगामुवाचनिर्भयंरुषा ॥ वागधिष्ठातृदेवीसावाक्यंश्रवणदुष्करम् ॥ २८ ॥ हेनिर्लज्जेहेसकामे
स्वामिगर्वंकरोषिकिम् ॥ अधिकंस्वामिसौभाग्यंविज्ञापयितुमिच्छसि ॥ २९ ॥ मानचूर्णंकरिष्यामित
वाऽद्यहरिसन्निधौ ॥ किंकरिष्यतितेकान्तोममैवंकांतवल्लभे ॥ ३० ॥ इत्येवमुक्त्वागंगायाःकेशंग्रहीतु
मुद्यता ॥ वारयामासतांपद्मामध्यदेशंसमाश्रिता ॥ ३१ ॥ शशापवाणीतांपद्मांमहाबलवतीसती ॥ वृक्ष
रूपासरिद्रूपाभविष्यसिनसंशयः ॥ ३२ ॥ विपरीतंततोदृष्ट्वाकिंचिन्नोवक्तुमर्हसि ॥ संतिष्ठतिसभाम
ध्येयथावृक्षोयथासरित् ॥ ३३ ॥ शापंश्रुत्वातुसादेवीनशशापचुकोपह ॥ तत्रैवदुःखितातस्थौवाणींधृत्वा
करेणच ॥ ३४ ॥ अत्युन्नतांतुतांदृष्ट्वाकोपप्रस्फुरिताधराम् ॥ उवाचगंगातांदेवींपद्मांचारक्तलोचनाम्
॥ ३५ ॥ श्रीगंगोवाच ॥ त्वमुत्सृजमहोग्रांचपद्मेकिंमेकरिष्यति ॥ दुःशीलामुखरानष्टानित्यंवाचालरू

पिणी ॥ ३६ ॥ वागधिष्ठात्रीदेवीयंसततंकलहप्रिया ॥ यावतीयोग्यताचास्यायावतीशक्तिरेवच ॥ ३७ ॥
तथाकरोतुवादंचमयासार्धंचदुर्मुखी ॥ स्वबलंयन्ममबलंविज्ञापयितुमिच्छति ॥ ३८ ॥ जानंतुसर्वेह्यु
भयोःप्रभावविक्रमंसति ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीवाण्यैशापंददाविति ॥ ३९ ॥ सरित्स्वरूपाभवतुसाया
त्वांचशशापह ॥ अधोमर्त्यंसाप्रयातुसंतियत्रैवपापिनः ॥ ४० ॥ कलौतेषांचपापानिग्रहीष्यतिनसंशयः ॥
इत्येवंवचनंश्रुत्वातांशशापसरस्वती ॥ ४१ ॥ त्वमेवयास्यतिमहींपापिपापंलभिष्यसि ॥ एतस्मिन्नंतरे
तत्रभगवानाजगामह ॥ ४२ ॥ चतुर्भुजश्चतुर्भिश्चपार्षदैश्चचतुर्भुजैः ॥ सरस्वतींकरेधृत्वावासयामा
सवक्षसि ॥ ४३ ॥ बोधयामाससर्वज्ञःसर्वज्ञानंपुरातनम् ॥ श्रुत्वारहस्यंतासांचशापस्यकलहस्यच
॥ ४४ ॥ उवाचदुःखितास्ताश्चवाचंसामयिकींविभुः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ लक्ष्मित्वंकलयागच्छधर्म
ध्वजगृहंशुभे ॥ ४५ ॥ अयोनिसंभवाभूमौतस्यकन्याभविष्यसि ॥ तत्रैवदैवदोषेणवृक्षत्वंचलभिष्यसि
॥ ४६ ॥ मदंशस्याऽसुरस्यैवशंखचूडस्यकामिनी ॥ भूत्वापश्चाच्चमत्पत्नीभविष्यसिनसंशयः ॥ ४७ ॥
त्रैलोक्यपावनीनाम्नातुलसीतिचभारते ॥ कलयाचसरिद्भूत्वाशीघ्रंगच्छवरानने ॥ ४८ ॥ भारतंभारती
शापान्नाम्नापद्मावतीभव ॥ गंगेयास्यसिपश्चात्त्वमंशेनविश्वपावनी ॥ ४९ ॥ भारतंभारतीशापात्पाप
दाहायपापिनाम् ॥ भगीरथस्यतपसातेननीतासुकल्पिते ॥ ५० ॥ नाम्नाभागीरथीपूताभविष्यसिम
हीतले ॥ मदंशस्यसमुद्रस्यजायाजायेर्ममाज्ञया ॥ ५१ ॥ मत्कलांशस्यभूपस्यशंतनोश्चसुरेश्वरि ॥
गंगाशापेनकलयाभारतंगच्छभारति ॥ ५२ ॥ कलहस्यफलंभुंक्ष्वसपत्नीभ्यांसहाऽच्युते ॥ स्वयंचब्रह्म
सदनेब्रह्मणःकामिनीभव ॥ ५३ ॥ गंगायातुशिवस्थानमत्रपद्मैवतिष्ठतु ॥ शांताचक्रोधरहितामद्भक्तास
स्वरूपिणी ॥ ५४ ॥ महासाध्वीमहाभागासुशीलाधर्मचारिणी ॥ यदंशकलयासर्वाधर्मिष्ठाश्चपतिव्रताः
॥ ५५ ॥ शांतरूपाःसुशीलाश्चप्रतिविश्वेषुपूजिताः ॥ तिस्रोभार्यास्त्रिशीलाश्चत्रयोभृत्याश्चबांधवाः

॥ ५६ ॥ ध्रुवंवेदविरुद्धाश्चनह्येतेमंगलप्रदाः ॥ स्त्रीपुंवच्चगृहेयेषांगृहिणांस्त्रीवशःपुमान् ॥ ५७ ॥
निष्फलंचजन्मतेषामशुभंचपदेपदे ॥ मुखेदुष्टायोनिदुष्टायस्यस्त्रीकलहप्रिया ॥ ५८ ॥ अरण्यंतेनगंतव्यं
महारण्यंगृहाद्वरम् ॥ जलानांचस्थलानांचफलानांप्राप्तिरेवच ॥ ५९ ॥ सततंसुलभातत्रनतेषांगृहए
वच ॥ वरमग्नौस्थितिर्हिंस्रजंतूनांसन्निधौसुखम् ॥ ६० ॥ ततोऽपिदुःखंपुंसांचदुष्टस्त्रीसन्निधौध्रु
वम् ॥ व्याधिज्वालाविषज्वालावरंपुंसांवरानने ॥ ६१ ॥ दुष्टस्त्रीणांमुखज्वालामरणादतिरिच्यते ॥ पुं
सांचस्त्रीजितांचैवभस्मांतंशौचमध्रुवम् ॥ ६२ ॥ यदह्निकुरुतेकर्मनतस्यफलभाग्भवेत् ॥ निंदितोऽत्र
परत्रैवसर्वत्रनरकंव्रजेत् ॥ ६३ ॥ यशःकीर्तिविहीनोयोजीवन्नपिमृतोहिसः ॥ बह्वीनांचसपत्नीनांनैकत्र
श्रेयसेस्थितिः ॥ ६४ ॥ एकभार्यःसुखीनैवबहुभार्यःकदाचन ॥ यच्छगंगेशिवस्थानंब्रह्मस्थानंसरस्वति
॥ ६५ ॥ अत्रतिष्ठतुमद्गेहेसुशीलाकमलालया ॥ सुसाध्यायस्यपत्नीचसुशीलाचपतिव्रता ॥ ६६ ॥ इह
स्वर्गसुखंतस्यधर्मोमोक्षःपरत्रच ॥ पतिव्रतायस्यपत्नीसचमुक्तःशुचिःसुखी ॥ ६७ ॥ जीवन्मृतोशुचि
र्दुःखीदुःशीलापतिरेवच ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ इत्युक्त्वाजगतांनाथोविररामचनारद ॥ अतीवरुरुदुर्देव्यःसमालिं
ग्यपरस्परम् ॥ १ ॥ ताश्चसर्वाःसमालोक्यक्रमेणोचुस्तदेश्वरम् ॥ कंपिताःसाश्रुनेत्राश्चशोकेनच
भयेनच ॥ २ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ विशापंदेहिहेनाथदुष्टमाजन्मशोचनम् ॥ सत्स्वामिनापरित्यक्ताः
कुतोजीवंतिताःस्त्रियः ॥ ३ ॥ देहत्यागंकरिष्यामियोगेनभारतेध्रुवम् ॥ अत्युन्नतोहिनियतंपातुमर्ह
तिनिश्चितम् ॥ ४ ॥ गंगोवाच ॥ अहंकेनाऽपराधेनत्वयात्यक्ताजगत्पते ॥ देहत्यागंकरिष्यामिनि
र्दोषायावधंलभ ॥ ५ ॥ निर्दोषकामिनीत्यागंकरोतियोनरोभुवि ॥ सयातिनरकंघोरंकिंतुसर्वेश्वरो

ऽपिवा ॥ ६ ॥ पद्मोवाच ॥ नाथसत्त्वस्वरूपस्त्वंकोपः कथमहोतव ॥ प्रसादंकुरुभार्ययोर्द्वेसदीशस्य
क्षमावरा ॥ ७ ॥ भारतेभारतीशापाद्यास्यामिकलयाह्यहम् ॥ कियत्कालंस्थितिस्तत्रकदाद्रक्ष्यामि
तेपदम् ॥ ८ ॥ दास्यंतिपापिनःपापंसद्यःस्नानावगाहनात् ॥ केनतेनविमुक्ताऽहमागमिष्यामिते
पदम् ॥ ९ ॥ कलयातुलसीरूपंधर्मध्वजसुतासती ॥ भुक्त्वाकदालभिष्यामित्वत्पादांबुजमच्युत
॥ १० ॥ वृक्षरूपाभविष्यामित्वदधिष्ठातृदेवता ॥ समुद्धरिष्यसिकदातन्मेब्रूहिकृपानिधे ॥ ११ ॥
गंगासरस्वतीशापाद्यदियास्यतिभारते ॥ शापेनमुक्तापापाच्चकदात्वांचलभिष्यति ॥ १२ ॥ गंगा
शापेनवावाणीयदियास्यतिभारतम् ॥ कदाशापाद्विनिर्मुच्यलभिष्यतिपदंतव ॥ १३ ॥ तांवाणीब्रह्म
सदनंगंगांवाशिवमन्दिरम् ॥ गन्तुंवदसिहेनाथतत्क्षमस्वचतेवचः ॥ १४ ॥ इत्युक्त्वाकमलाकांत
पादंधृत्वाननामसा ॥ स्वकेशैर्वेष्टनंकृत्वारुरोदचपुनःपुनः ॥ १५ ॥ "उवाचपद्मनाभस्तांपद्मांकृत्वा
स्ववक्षसि ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्योभक्तानुग्रहकातरः ॥ १ ॥" श्रीभगवानुवाच ॥ त्वद्वाक्यमाच
रिष्यामिस्ववाक्यंचसुरेश्वरी ॥ समतांचकरिष्यामिशृणुत्वंकमलेक्षणे ॥ १६ ॥ भारतीयातुकलया
सरिद्रूपाचभारते ॥ अर्धासाब्रह्मसदनंस्वयंतिष्ठतुमद्गृहे ॥ १७ ॥ भगीरथेनसानीतागंगायास्यति
भारते ॥ पूतंकर्तुंत्रिभुवनंस्वयंतिष्ठतुमद्गृहे ॥ १८ ॥ तत्रैवचंद्रमौलेश्चमौलिंप्राप्स्यतिदुर्लभम् ॥
ततःस्वभावतःपूताऽप्यतिपूताभविष्यति ॥ १९ ॥ कलांशांशेनगच्छत्वंभारतेवामलोचने ॥ पद्मावती
सरिद्रूपातुलसीवृक्षरूपिणी ॥ २० ॥ कलेःपंचसहस्रेचगतेवर्षेचमोक्षणम् ॥ युष्माकंसरितांचैवम
द्गेहेचागमिष्यथ ॥ २१ ॥ संपदाहेतुभूताचविपत्तिःसर्वदेहिनाम् ॥ विनाविपत्तेर्महिमाकेषांपद्मभ
वेभवेत् ॥ २२ ॥ मन्मंत्रोपासकानांचसतांस्नानावगाहनात् ॥ युष्माकंमोक्षणंपापाद्दर्शनात्स्पर्श
नात्तथा ॥ २३ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिसंत्यसंख्यानिसुंदरि ॥ भविष्यंतिचपूतानिमद्भक्तस्पर्शदर्शनात्

॥ २४ ॥ मन्मंत्रोपासकाभक्ताविभ्रमंतिचभारते ॥ पूतंकर्तुं तारितुं चसुपवित्रांवसुंधराम् ॥ २५ ॥
मद्भक्तायत्रतिष्ठंतिपादंप्रक्षालयंतिच ॥ तत्स्थानंचमहातीर्थंसुपवित्रंभवेद्ध्रुवम् ॥ २६ ॥ स्त्रीघ्नो
गोघ्नः कृतघ्नश्च ब्रह्मघ्नोगुरुतल्पगः ॥ जीवन्मुक्तोभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ २७ ॥ एकादशी
विहीनश्चसन्ध्याहीनोऽथनास्तिकः ॥ नरघातीभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ २८ ॥ असिजीवी
मसीजीवीधावकोग्रामयाचकः ॥ वृषवाहोभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ २९ ॥ विश्वासघातीमित्र
घ्नोमिथ्यासाक्ष्यस्यदायकः॥ स्थाप्याहारीभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥३०॥ अत्युग्रंवापुंदूषकश्चजा
रकःपुंश्चलीपतिः ॥ पूतश्चग्लीपुत्रोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ ३१ ॥ शूद्राणांसूपकारश्चदेवलोग्रामयाज
कः ॥ अदीक्षितोभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ ३२ ॥ पितरंमातरंभार्यांभ्रातरंतनयंसुताम् ॥ गुरोःकु
लंचभगिनींचक्षुर्हीनंचबांधवम् ॥३३॥ श्वश्रूंचश्वसुरंचैवयोनपुष्णातिसुंदरि ॥ समहापातकीपूतोमद्भ
क्तस्पर्शदर्शनात्॥३४॥अश्वत्थनाशकश्चैवमद्भक्तनिंदकस्तथा॥ शूद्रान्नभोजीविप्रश्चपूतोमद्भक्तदर्शनात्
॥३५॥ देवद्रव्यापहारीचविप्रद्रव्यापहारकः ॥ लाक्षालोहरसानांविक्रेतादुहितुस्तथा ॥३६॥ महापातकि
नश्चैवशूद्राणांशवदाहकाः ॥ भवेयुरेतेपूताश्चमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥३७॥ श्रीमहालक्ष्मीरुवाच ॥ भक्ता
नांलक्षणंब्रूहिभक्तानुग्रहकातर ॥ येषांतुदर्शनस्पर्शात्सद्यःपूतानराधमाः ॥ ३८ ॥ हरिभक्तिविहीनाश्च
महाहंकारसंयुताः ॥ स्वप्रशंसारताधूर्ताःशठाश्चसाधुनिंदकाः ॥ ३९ ॥ पुनंतिसर्वतीर्थानियेषांस्ना
नावगाहनात् ॥ येषांचपादरजसापूतापादोदकान्मही ॥ ४० ॥ येषांसंदर्शनंस्पर्शंयेवावांछंतिभारते ॥ स
र्वेषांपरमोलाभोवैष्णवानांसमागमः ॥ ४१ ॥ नह्यम्मयानितीर्थानिनदेवामृच्छिलामयाः ॥ तेपुनंत्यपि
कालेनविष्णुभक्ताःक्षणादहो ॥ ४२ ॥ सूतउवाच ॥ महालक्ष्मीवचः श्रुत्वालक्ष्मीकांतश्चसस्मित॥
निगूढतत्त्वंकथितुमपिश्रेष्ठोपचक्रमे ॥ ४३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ भक्तानांलक्षणंलक्ष्मिगूढंश्रुतिपुरा

णयोः ॥ पुण्यस्वरूपंपापघ्नंसुखदंभुक्तिमुक्तिदम् ॥ ४४ ॥ सारभूतंगोपनीयंनवक्तव्यंखलेषुच ॥ त्वां पवित्रांप्राणतुल्यांकथयामिनिशामय ॥ ४५ ॥ गुरुवक्त्राद्विष्णुमंत्रोयस्यकर्णेपतिष्यति ॥ वदंतिवेदास्तं चाऽपिपवित्रंचनरोत्तमम् ॥ ४६ ॥ पुरुषाणांशतंपूर्वंतथातज्जन्ममात्रतः ॥ स्वर्गस्थंनरकस्थंवामुक्ति माप्नोतितत्क्षणात् ॥ ४७ ॥ यैःकैश्चिद्यत्रवाजन्मलब्धंयेषुचजंतुषु ॥ जीवन्मुक्तास्तुतेपूतायांतिकाले हरेःपदम् ॥ ४८ ॥ मद्भक्तियुक्तोमर्त्यश्चसमुक्तोमद्गुणान्वितः ॥ मद्गुणाधीनवृत्तिर्यःकथाविष्टश्च संततम् ॥ ४९ ॥ मद्गुणश्रुतिमात्रेणसानंदःपुलकान्वितः ॥ सगद्गदःसाश्रुनेत्रःस्वात्मविस्मृतएवच ॥ ५० ॥ नवांछतिसुखंमुक्तिसालोक्यादिचतुष्टयम् ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवातद्वांछाममसेवने ॥ ५१ ॥ इन्द्र त्वंचमनुत्वंचब्रह्मत्वंचसुदुर्लभम् ॥ स्वर्गराज्यादिभोगंचस्वप्नेऽपिचनवांछति ॥ ५२ ॥ भ्रमंतिभार तेभक्तास्तादृग्जन्मसुदुर्लभम् ॥ मद्गुणश्रवणाःश्राव्यगानैर्नित्यंमुदान्विताः ॥ ५३ ॥ तेयांतिचमहींपूत्वा नरंतीर्थंममाऽऽलयम् ॥ इत्येवंकथितंसर्वं पद्मे कुरुयथोचितम् ॥ ५४ ॥ तदाज्ञयातास्तच्चक्रुर्हरिस्त स्थौसुखासने ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ सरस्वतीपुण्यक्षेत्रमाजगामचभारते ॥ गंगाशापेनकलयास्वयंतस्थौ हरेःपदे ॥ १ ॥ भारतीभारतंगत्वाब्राह्मीचब्रह्मणः प्रिया ॥ वाण्यधिष्ठातृदेवीसातेनवाणीप्रकीर्तिता ॥ २ ॥ सरोवाप्यांचस्रोतस्सुसर्वत्रैवहिदृश्यते ॥ हरिःसरस्वांस्तस्येयंतेननाम्नासरस्वती ॥ ३ ॥ सरस्वतीनदीसाचतीर्थरूपाऽतिपावनी ॥ पापिनांपापदाहायज्वलदग्निस्वरूपिणी ॥ ४ ॥ पश्चाद्भागी रथीनीतामहींभगीरथेनच ॥ स वैजगामकलयावाणीशापेननारद ॥ ५ ॥ तत्रैवसमयेतांचदध्रारशिरसा शिवः ॥ वेगंसोढुमयंशक्तोभुवःप्रार्थनयाविभुः ॥ ६ ॥ पद्माजगामकलयासाचपद्मावतीनदी ॥ भारतंभा

रतीशापात्स्वयंतस्थौहरेःपदे ॥ ७ ॥ ततोऽन्यायासाकलयालेभेजन्मचभारते ॥ धर्मध्वजसुतालक्ष्मी
र्विख्यातातुलसीतिच॥८॥पुरासरस्वतीशापात्पश्चाच्चहरिशापतः ॥ बभूववृक्षरूपासाकलयाविश्वपाव
नी॥९॥ कलेःपंचसहस्रंचवर्षंस्थित्वाचभारते॥जग्मुस्ताश्चसरिद्रूपंविहायश्रीहरेःपदम्॥१०॥यानिसर्वा
णितीर्थानिकाशीवृंदावनंविना॥ यास्यंतिसार्धंताभिश्चवैकुण्ठमाज्ञयाहरेः ॥११॥ शालग्रामःशक्तिशिवौ
जगन्नाथश्चभारतम् ॥कलेर्दशसहस्रांतेत्यक्त्वायांतिनिजंपदम्॥१२॥साधवश्चपुराणानिशंखानिश्राद्ध
तर्पणे॥वेदोक्तानिचकर्माणिययुस्तैःसार्धमेवच॥१३॥देवपूजादेवनामतत्कीर्तिगुणकीर्तनम्॥ वेदांगानिच
शास्त्राणिययुस्तैःसार्धमेवच॥१४॥संतश्चसत्यधर्मश्चवेदाश्चग्रामदेवताः ॥व्रतंतपश्चाऽनशनंययुस्तैः
सार्धमेवच॥१५॥वामाचाररताःसर्वेमिथ्याकपटसंयुताः॥ तुलसीरहितापूजाभविष्यतिततःपरम्॥१६॥
शठाःक्रूरादांभिकाश्चमहाहंकारसंयुताः ॥ चोराश्चहिंसकाःसर्वेभविष्यंतिततःपरम् ॥ १७ ॥ पुंसोभेद
स्त्रीविभेदोविवाहोवाऽपिनिर्भयः ॥ स्वस्वामभेदोवस्तूनांभविष्यतिततःपरम् ॥ १८ ॥ सर्वेस्त्रीवशगाः
पुंसःपुंश्चल्यश्चगृहेगृहे ॥ तर्जनैर्भर्त्सनैःशश्वत्स्वामिनंताडयंतिच ॥ १९ ॥ गृहेश्वरीचगृहिणीगृहीभृ
त्याधिकोऽधमः ॥ चेटीदाससमौवध्वाःश्वश्रूश्चश्वशुरस्तथा ॥ २० ॥ कर्तारोबलिनोगेहेयोनिसंबंधिबां
धवाः ॥ विद्यासंबंधिभिःसार्धंसंभाषापिनविद्यते ॥२१॥ तथाऽपरिचितालोकास्तथापुंसश्चबांधवाः ॥
सर्वकर्माक्षमाःपुंसोयोषितामाज्ञयाविना ॥ २२ ॥ ब्रह्मक्षत्रविशःशूद्राजात्याचारविवर्जिताः ॥ संध्याच
यज्ञसूत्रंचभवेल्लुप्तंनसंशयः ॥ २३ ॥ म्लेच्छाचाराभविष्यंतिवर्णाश्चत्वारएवच ॥ म्लेच्छशास्त्रंपठिष्यं
तिस्वशास्त्राणिविहायच ॥ २४ ॥ ब्रह्मक्षत्रविशांवंशाःशूद्राणांसेवकाःकलौ ॥ सूपकाराधावकाश्चवृष
वाहाश्चसर्वशः ॥ २५ ॥ सत्यहीनाजनाःसर्वेसस्यहीनाचमेदिनी ॥ फलहीनाश्चतरवोऽपत्यहीनाश्चयो
षितः ॥ २६ ॥ क्षीरहीनास्तथागावःक्षीरंसर्पिर्विवर्जितम् ॥ दंपतीप्रीतिहीनौचगृहिणःसत्यवर्जिताः

॥ २७ ॥ प्रतापहीनाभूपाश्चप्रजाश्चकरपीडिताः॥ जलहीनामहानद्योदीर्घिकाकंदरादयः ॥ २८ ॥ धर्महीनाःपुण्यहीनावर्णाश्चत्वारएवच ॥ लक्षेषुपुण्यवान्कोऽपिनतिष्ठतिततःपरम् ॥ २९ ॥ कुत्सिताविकृताकारानरानार्यश्चबालकाः ॥ कुवार्ताकुत्सितःशब्दोभविष्यतिततःपरम् ॥ ३० ॥ केचिद्ग्रामाश्चनगरानरशून्याभयानकाः॥केचित्स्वल्पकुटीरेणनरेणचसमन्विताः॥३१॥अरण्यानिभविष्यंतिग्रामेषुनगरेषुच॥ अरण्यवासिनःसर्वेजनाश्चकरपीडिताः ॥३२॥ सस्यानिचभविष्यंतितडागेषुनदीषुच ॥ प्रकृष्टवंशजाहीनाभविष्यंतिकलौयुगे ॥ ३३ ॥ अलीकवादिनोधूर्ताःशठाश्चाऽसत्यवादिनः ॥ प्रकृष्टानिचक्षेत्राणिसस्यहीनानिनारद ॥ ३४ ॥ हीनाःप्रकृष्टाधनिनोदेवभक्ताश्चनास्तिकाः ॥ हिंसकाश्चदयाहीनाःपौराश्चनरघातिनः ॥ ३५ ॥ वामनाव्याधियुक्ताश्चनरानार्यश्चसर्वतः ॥ स्वल्पायुषोगदायुक्तायौवनैरहिताः कलौ ॥ ३६ ॥ पलिताःषोडशेवर्षेमहावृद्धाश्चविंशतौ ॥ अष्टवर्षाचयुवतीरजोयुक्ताचगर्भिणी ॥ ३७ ॥ वत्सरांतप्रसूतास्त्रीषोडशेचजरान्विता ॥ पतिपुत्रवतीकाचित्सर्वावंध्याःकलौयुगे ॥ ३८ ॥ कन्याविक्रयिणःसर्वेवर्णाश्चत्वारएवच ॥ मातृजायावधूनांचजारोपेतान्नभक्षकाः ॥३९॥ कन्यानांभगिनीनांवाजारोपात्तान्नजीविनः ॥ हरेर्नाम्नांविक्रयिणोभविष्यंतिकलौयुगे ॥ ४० ॥ स्वयमुत्सृज्यदानंचकीर्तिवर्धनहेतवे ॥ ततःपश्चात्स्वदानंचस्वयमुल्लंघयिष्यति ॥ ४१ ॥ देववृत्तिंब्रह्मवृत्तिंवृत्तिंगुरुकुलस्यच ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवासर्वमुल्लंघयिष्यति ॥ ४२ ॥ कन्यकागामिनःकेचित्केचिच्चश्वश्रुगामिनः ॥ केचिद्वधूगामिनश्चकेचिद्वैसर्वगामिनः ॥ ४३ ॥ भगिनीगामिनःकेचित्सपत्नीमातृगामिनः ॥ भ्रातृजायागामिनश्चभविष्यंतिकलौयुगे ॥ ४४ ॥ अगम्यागमनंचैवकरिष्यंतिगृहेगृहे ॥ मातृयोनिंपरित्यज्यविहरिष्यंतिसर्वतः ॥ ४५ ॥ पत्नीनांनिर्णयोनास्तिभर्तॄणांचकलौयुगे ॥ प्रजानांचैवग्रामाणांवस्तूनांचविशेषतः ॥ ४६ ॥ अलीकवादिनःसर्वेसर्वेचोराश्चलंपटाः ॥ परस्परंहिंसकाश्चसर्वेचनरघातिनः ॥ ४७ ॥ ब्रह्म

क्षत्रविशांवंशाभविष्यंतिचपापिनः ॥ लाक्षालोहरसानांचव्यापारंलवणस्यच ॥ ४८ । वृषवाहाविप्रवं
शाःशूद्राणांशवदाहिनः ॥ शूद्रान्नभोजिनःसर्वेसर्वेचवृषलीरताः ॥ ४९ ॥ पंचयज्ञविहीनाश्चकुहूरात्रौच
भोजिनः ॥ यज्ञसूत्रविहीनाश्चसंध्याशौचविहीनकाः ॥ ५० ॥ पुंश्चलीवार्धुषाजीवाकुट्टनीचरजस्वला
विप्राणांरंधनागारेभविष्यतिचपाचिका ॥ ५१ ॥ अन्नानांनियमोनास्तियोनीनांचविशेषतः ॥ आश्रमा
णांजनानांचसर्वेम्लेच्छाःकलौयुगे । ५२ ॥ एवंकलौसंप्रवृत्तेसर्वं म्लेच्छमयंभवेत् ॥ हस्तप्रमाणेवृक्षेच
अंगुष्ठेचैवमानवे ॥ ५३ ॥ विप्रस्यविष्णुयशसःपुत्रःकल्किर्भविष्यति ॥ नारायणकलांशश्चभगवानब
लिनांवरः ॥ ५४ ॥ दीर्घेणकरबालेनदीर्घघोटकवाहनः ॥ म्लेच्छशून्यांचपृथिवींत्रिरात्रेणकरिष्यति
॥ ५५ ॥ निर्म्लेच्छांवसुधांकृत्वाचांतर्धानंकरिष्यति ॥ अराजकाचवसुधादस्युग्रस्ताभविष्यति ॥५६॥
स्थूलाऽप्रयाणाषड्रात्रंवर्षधाराप्लुतामही ॥ लोकशून्यावृक्षशून्यागृहशून्याभविष्यति ॥ ५७ ॥ ततश्च
द्वादशादित्याःकरिष्यंत्युदयंमुने ॥ प्राप्नोतिशुष्कतांपृथ्वीसमातेषांचतेजसा ॥ ५८ ॥ कलौगतेच
दुर्धर्षेप्रवृत्तेचकृतेयुगे ॥ तपःसत्त्वसमायुक्तोधर्मःपूर्णोभविष्यति ॥ ५९ ॥ तपस्विनश्चधर्मिष्ठावे
दज्ञाब्राह्मणाभुवि ॥ पतिव्रताश्चधर्मिष्ठायोषितश्चगृहेगृहे ॥ ६० ॥ राजानःक्षत्रियाःसर्वेविप्रभक्ता
मनस्विनः ॥ प्रतापवंतोधर्मिष्ठाःपुण्यकर्मरताःसदा ॥ ६१ ॥ वैश्यावाणिज्यनिरताविप्रभक्ताश्च
धार्मिकाः ॥ शूद्राश्चपुण्यशीलाश्चधर्मिष्ठाविप्रसेविनः ॥ ६२ ॥ विप्रक्षत्रविशांवंशादेवीभक्तिप
रायणाः ॥ देवीमंत्ररताःसर्वेदेवीध्यानपरायणाः ॥ ६३ ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणज्ञापुंमांसऋतुगामिनः ॥
लेशोनास्तिह्यधर्मस्यपूर्णोधर्मःकृतेयुगे ॥ ६४ ॥ धर्मस्त्रिपाच्चत्रेतायांद्विपाच्चद्वापरेततः ॥ कलौवृत्ते
चैकपाच्चसर्वंलुप्तिस्ततःपरम् ॥ ६५ ॥ वाराःसप्ततथाविप्रतिथयःषोडशस्मृताः ॥ तथाद्वादशमासा
श्चऋतवश्चषडेवच ॥ ६६ ॥ द्वौपक्षौऽचायनेद्वेचचतुर्भिःप्रहरैर्दिनम् ॥ चतुर्भिःप्रहरैरात्रिर्मासस्त्रि

शद्बदिनैस्तथा ॥ ६७ ॥ वर्षपंचविधंज्ञेयंकालसंख्याविधिक्रमे ॥ यथाचाऽऽयांतियांत्येवयथायुग
चतुष्टयम् ॥ ६८ ॥ वर्षेपूर्णेनराणांचदेवानांचदिवानिशम् ॥ शतत्रयेषष्ठ्यधिकेनराणांचयुगेगते ॥६९॥
देवानांचयुगंज्ञेयंकालसंख्याविदांमतम् ॥ मन्वंतरंतुदिव्यानांयुगानामेकसप्ततिः ॥ ७० ॥ मन्वंतर
समंज्ञेयमायुष्यंचशचीपतेः ॥ अष्टाविंशतिमेचेन्द्रेगतेब्रह्मदिवानिशम् ॥ ७१ ॥ अष्टोत्तरशतेवर्षेगते
पातश्चब्रह्मणः ॥ प्रलयःप्राकृतोज्ञेयस्तत्राऽदृष्टावसुंधरा ॥ ७२ ॥ जलप्लुतानिविश्वानिब्रह्मविष्णु
शिवादयः ॥ ऋषयोज्ञानिनःसर्वेलीनाःसत्येचिदात्मनि ॥ ७३ ॥ तत्रैवप्रकृतिर्लीनातत्रप्राकृतिकोलयः ॥
लयेप्राकृतिकेजातेपातेचब्रह्मणोमुने ॥७४॥ निमेषमात्रंकालश्चश्रीदेव्याःप्रोच्यतेमुने॥एवंनश्यंतिसर्वाणि
ब्रह्माण्डान्यखिलानिच ॥ ७५ ॥ निमेषांतरकालेनपुनःसृष्टिक्रमेणच ॥ एवंकतिविधासृष्टिर्लयः
कतिविधोऽपिवा ॥ ७६ ॥ कतिकल्पागतायाताःसंख्यांजानातिकःपुमान् ॥ सृष्टीनांचलयानांच
ब्रह्मांडानांचनारद ॥ ७७ ॥ ब्रह्मादीनांचब्रह्माण्डेसंख्यांजानातिकःपुमान् ॥ ब्रह्मांडानांचसर्वेषामीश्व
रश्चैकएवसः ॥ ७८ ॥ सर्वेषांपरमात्माचसच्चिदानंदरूपधृक् ॥ ब्रह्मादयश्चतस्यांशास्तस्यांशश्च
महाविराट् ॥ ७९ ॥ तस्यांशश्चविराट्क्षुद्रःसैवेयंप्रकृतिःपरा ॥ तस्याःसकाशात्संजातोऽप्यर्धना
रीश्वरस्ततः ॥ ८० ॥ सैवकृष्णोद्विधाभूतोद्विभुजश्चचतुर्भुजः ॥ चतुर्भुजश्चवैकुंठेगोलोकेद्वि
भुजःस्वयम् ॥ ८१ ॥ ब्रह्मादितृणपर्यंतंसर्वंप्राकृतिकंभवेत् ॥ यद्यत्प्राकृतिकंसृष्टंसर्वंनश्वरमेवच
॥ ८२ ॥ एवंविधंसृष्टिहेतुंसत्यंनित्यंसनातनम् ॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ ८३ ॥
निरुपाधिनिराकारंभक्तानुग्रहकातरम् ॥ करोतिब्रह्माब्रह्मांडंयज्ज्ञानात्कमलोद्भवः ॥ ८४ ॥ शिवो
मृत्युंजयश्चैवसंहर्तासर्वतत्त्ववित् ॥ यज्ज्ञानाद्यस्यतपसासर्वशस्तुतपोमहान् ॥ ८५ ॥ महा
विभूतियुक्तश्चसर्वज्ञःसर्वदर्शनः ॥ सर्वव्यापीसर्वपाताप्रदातासर्वसंपदाम् ॥ ८६ ॥ विष्णुः

सर्वेश्वरः श्रीमान्यद्भक्त्यातस्यसेवया॥महामायाचप्रकृतिःसर्वशक्तिमयीश्वरी॥८७॥ सैवप्रोक्ताभगवती
सच्चिदानंदरूपिणी॥ यज्ज्ञानाद्यस्यतपसायद्भक्त्यायस्यसेवया ॥८८॥ सावित्रीदेवमाताचवेदाधिष्ठातृदे
वता ॥ पूज्याद्विजानांवेदज्ञायज्ज्ञानाद्यस्यसेवया ॥८९॥सर्वविद्याधिदेवीसापूज्याचविदुषांपरा॥ यत्सेव
यायत्तपसासर्वविश्वेषुपूजिता ॥९०॥ सर्वग्रामाधिदेवीसासर्वगम्यत्प्रदायिनी॥सर्वेश्वरीसर्ववंद्यासर्वे
षांपुत्रदायिनी॥९१॥सर्वस्तुताचसर्वज्ञासर्वदुर्गार्तिनाशिनी ॥ कृष्णवामांससंभूताकृष्णप्राणाधिदेवता
॥९२॥कृष्णप्राणाधिकाप्रेम्णाराधिकाशक्तिसेवया॥ सर्वाधिकंचरूपंचसौभाग्यंमानगौरवे॥९३॥कृष्णव
क्षःस्थलस्थानंपत्नीत्वेप्रापसेवया॥तपश्चकारसापूर्वंशतशृंगेचपर्वते॥९४॥दिव्यवर्षसहस्रंचपतिप्राप्त्य
र्थमेवच ॥ जातेशक्तिप्रसादेतुदृष्ट्वाचंद्रकलोपमाम् ॥ ९५ ॥ कृष्णोवक्षःस्थलेकृत्वारुरोदकृपयाविभुः ॥
वरंतस्यैददौसारंसर्वेषामपिदुर्लभम् ॥ ९६ ॥ ममवक्षःस्थलेतिष्ठममभक्ताचशाश्वती ॥ सौभाग्येनच
मानेनप्रेम्णाथोगौरवेणच ॥ ९७ ॥ त्वंमेश्रेष्ठाचज्येष्ठाचप्रेयसीसर्वयोषिताम् ॥ वरिष्ठाचगरिष्ठाचसंस्तु
तापूजितामया ॥ ९८ ॥ सततंतवसाध्योऽहंवश्यश्चप्राणवल्लभे ॥ इत्युक्त्वाचजगन्नाथश्चकारललनां
ततः ॥ ९९ ॥ सपत्नीरहितांतांचचकारप्राणवल्लभाम् ॥ अन्यायायाश्चतादेव्य पूजिताःशक्तिसेवया
॥ १०० ॥ तपस्तुयादृशंयासांतादृक्तादृक्फलंमुने ॥ दिव्यंवर्षसहस्रंचतपस्तप्त्वाहिमाचले ॥ १०१ ॥
दुर्गाचतत्पदंध्यात्वासर्वपूज्याबभूवह ॥ सरस्वतीतपस्तप्त्वापर्वतेगंधमादने ॥२॥ लक्षवर्षंचदिव्यंच
सर्ववंद्याबभूवसा ॥ लक्ष्मीर्युगशतंदिव्यंतपस्तप्त्वाचपुष्करे ॥ ३ ॥ सर्वसंपत्प्रदात्रीचजातादेवीनिषेव
णात् ॥ सावित्रीमलयेतप्त्वापूज्यावंद्याबभूवसा ॥ ४ ॥ षष्टिवर्षसहस्रंचदिव्यात्वाचतत्पदम् ॥ शत
मन्वंतरंतप्तंशंकरेणपुराविभो ॥ ५ ॥ शतमन्वंतरंचेदंब्रह्माशक्तिजजापह ॥ शतमन्वंतरंविष्णुस्तप्त्वा
पाताबभूवह ॥ १०६ ॥ दशमन्वंतरंतप्त्वाश्रीकृष्णःपरमंतपः ॥ गोलोकंप्राप्तवान्दिव्यंमोदतेऽद्याऽपिय

ब्रहि ॥ १०७॥ दशमन्वंतरंधर्मस्तप्त्वावैभक्तिसंयुतः ॥ सर्वप्राणःसर्वपूज्यःसर्वाधारोबभूवसः ॥ ८ ॥
एवंदेव्याश्चतपसासर्वेदेवाश्चपूजिताः ॥ मुनयोमनवोभूपाब्राह्मणाश्चैवपूजिताः ॥ ९ ॥ एवंतेकथितं
सर्वंपुराणंसयथागमम् ॥ गुरुवक्त्राद्यथाज्ञातंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेशक्तिप्रादुर्भावेनारदनारायणसंवादेऽष्टमोध्यायः ॥८॥

नारदउवाच ॥ देव्यानिमेषमात्रेणब्रह्मणःपातएवच ॥ तस्यपातःप्राकृतिकःप्रलयःपरिकीर्तितः
॥ १ ॥ प्रलयेप्राकृतेचोक्तातत्राऽदृष्टावसुंधरा ॥ जललुप्तानिविश्वानिसर्वेलीनाःपरात्मनि ॥ २ ॥
वसुंधरातिरोभूताकुत्रावासाचतिष्ठति ॥ सृष्टेर्विधानसमयेसाऽऽविर्भूताकथंपुनः ॥ ३ ॥
कथंबभूवसाधन्यामान्यासर्वाश्रयाजया ॥ तस्याश्चजन्मकथनंवदमंगलकारणम् ॥४॥ श्रीनारायणउवा
च॥ सर्वादिसृष्टौसर्वेषांजन्मदेव्याइतिश्रुतिः ॥ आविर्भावस्तिरोभावःसर्वेषुप्रलयेषुच ॥५॥ श्रूयतांवसु
धाजन्मसर्वमंगलकारणम् ॥ विघ्ननिघ्नकरंपापनाशनंपुण्यवर्धनम् ॥६॥ अहोकेचिद्वदंतीतिमधुकैटभ
मेदसा ॥ बभूववसुधाधन्यातद्विरुद्धमताश्शृणु ॥७॥ ऊचतुस्तौपुराविष्णुंतुष्टौयुद्धेनतेजसा । आवां
वधोनयत्रोर्वीपाथसासंवृतेतिच। ८॥ तयोर्जीवनकालेनप्रत्यक्षासाऽभवत्स्फुटम् ॥ ततोबभूवमेदश्चमर
णानंतरंतयोः॥९॥ मेदिनीतिचविख्यातेत्युक्तमेतन्मतंशृणु॥जलधौताकृतापूर्ववर्धितामेदसायतः ॥१०॥
कथयामितेतज्जन्मसार्थकंसर्वमंगलम् ॥ पुराश्रुतंयच्छ्रुत्युक्तंधर्मवक्त्राच्चपुष्करे ॥११॥ महाविराट्श
रीरस्यजलस्थस्यचिरंस्फुटम्॥मनोबभूवकालेनसर्वांगव्यापकंध्रुवम् ॥१२॥ तच्चप्रविष्टंसर्वेषांतल्लोम्नां
विवरेषुच ॥ कालेनमहतापश्चाद्बभूववसुधामुने ॥ १३ ॥ प्रत्येकंप्रतिलोम्नांचकूपेषुसंस्थितासदा ॥
आविर्भूतातिरोभूतासजलाचपुनःपुनः ॥ १४ ॥ आविर्भूतासृष्टिकालेतज्जलोपर्युपस्थिता ॥ प्रलयेचति
रोभूताजलस्याऽभ्यंतरेस्थिता ॥ १५ ॥ प्रतिविश्वेषुवसुधाशैलकाननसंयुता ॥ सप्तसागरसंयुक्तासप्त

द्वीपसमन्विता ॥ १६ ॥ हेमाद्रिमेरुसंयुक्ताग्रहचंद्रार्कसंयुता ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैश्चसुरैर्लोकैस्तदा
श्रया ॥ १७ ॥ पुण्यतीर्थसमायुक्तापुण्याभारतसंयुता ॥ कांचनीभूमिसंयुक्तासप्तस्वर्गसमन्विता ॥१८॥
पातालसप्तंतदधस्तदूर्ध्वंब्रह्मलोकतः ॥ ध्रुवलोकश्चतत्रैवसर्वंविश्वंचतत्रवै ॥ १९ ॥ एवंसर्वाणिवि
श्वानिपृथिव्यांनिर्मितानिच ॥ नश्वराणिचविश्वानिसर्वाणिकृत्रिमाणिवै ॥ २० ॥ प्रलयेप्राकृतेचैव
ब्रह्मणश्चनिपातने ॥ महाविराडादिसृष्टौसृष्टःकृष्णेनचाऽऽत्मना ॥ २१ ॥ नित्यौचस्थितिप्रलयौकाष्ठा
कालेश्वरैःसह ॥ नित्याधिष्ठातृदेवीसावाराहेपूजितासुरैः ॥ २२ ॥ मुनिभिर्मनुभिर्विप्रैर्गंधर्वादिभिरे
वच ॥ विष्णोर्वराहरूपस्यपत्नीसाश्रुतिसंमता ॥ २३ ॥ तत्पुत्रोमंगलोज्ञेयोघटेशोमंगलात्मजः ॥ नार
दउवाच ॥ पूजिताकेनरूपेणवाराहेचसुरैर्मही ॥ २४ ॥ वाराहेचैववाराहीसर्वैःसर्वाश्रयासती ॥ मूल
प्रकृतिसंभूतापंचीकरणमार्गतः ॥ २५ ॥ तस्याःपूजाविधानंचाऽऽप्यधश्चोर्ध्वमनेकशः ॥ मंगलंमंगल
स्याऽपिजन्मव्यासंवदप्रभो ॥ २६ ॥ नारायणउवाच ॥ वाराहेचवराहश्चब्रह्मणासंस्तुतःपुरा ॥ उद्दधा
रमहींहत्वाहिरण्याक्षंरसातलात् ॥ २७ ॥ जलेतांस्थापयामासपद्मपत्रंयथाह्रदे ॥ तत्रैवनिर्ममेब्रह्मा
विश्वंसर्वंमनोहरम् ॥ २८ ॥ दृष्ट्वातदधिदेवींचसकामांकामुकोहरिः ॥ वाराहरूपीभगवान्कोटिसूर्य
समप्रभः ॥ २९ ॥ कृत्वारतिकलांसर्वां मूर्तिंचसुमनोहराम् ॥ क्रीडांचकाररहसिदिव्यवर्षमहर्निशम्
॥ ३० ॥ सुखसंभोगसंस्पर्शान्मूर्च्छांसंप्रापसुंदरी ॥ विदग्धायाविदग्धेनसंगमोऽतिसुखप्रदः
॥ ३१ ॥ विष्णुस्तदंगसंश्लेषाद्बुबुधेनदिवानिशम् ॥ वर्षांतेचेतनांप्राप्यकामीतत्याजकामुकीम्
॥ ३२ ॥ पूर्वरूपंवराहंचदधारसचलीलया ॥ पूजांचकारतांदेवींध्यात्वाचधरणींसतीम् ॥ ३३ ॥
धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैःसिंदूरैरनुलेपनैः ॥ वस्त्रैःपुष्पैश्चबलिभिःसंपूज्योवाचतांहरिः ॥ ३४ ॥ श्रीभग
वानउवाच ॥ सर्वाधाराभवशुभेसर्वैःसंपूजितासुखम् ॥ मुनिभिर्मनुभिर्देवैः सिद्धैश्चदानवादिभिः

॥ ३५ ॥ अंबुवाचीत्यागदिनेगृहारंभेप्रवेशने ॥ वापीतडागारंभेचगृहेचकृषिकर्मणि ॥ ३६ ॥ तवपू
जांकरिष्यंतिमद्वरेणसुरादयः ॥ मूढायेनकरिष्यंतियास्यंतिनरकंचते ॥ ३७ ॥ वसुधोवाच ॥
वहामिसर्वंवाराहरूपेणाऽहंतवाऽऽज्ञया ॥ लीलामात्रेणभगवन्विश्वंचसचराचरम् ॥ ३८ ॥ मुक्तां
शुक्तिहरेरर्चांशिवलिंगंशिवांतथा ॥ शंखंप्रदीपंयंत्रंचमाणिक्यंहीरकंतथा ॥ ३९ ॥ यज्ञसूत्रंच
पुष्पंचपुस्तकंतुलसीदलम् ॥ जपमालांपुष्पमालांकर्पूरंचसुवर्णकम् ॥ ४० ॥ गोरोचनचंदनंचशालग्राम
जलंतथा ॥ एतान्वोढुमशक्ताऽहंक्लिष्टाचभगवञ्छृणु ॥ ४१ ॥ श्रीभगवानउवाच ॥ द्रव्याण्ये
तानियेमूढाअर्पयिष्यंतिसुंदरि ॥ यास्यंतिकालसूत्रंतेदिव्यंवर्षशतंत्वयि ॥ ४२ ॥ इत्येव
मुक्त्वाभगवान्विररामचनारद ॥ बभूवतेनगर्भेणतेजस्वीमंगलग्रहः ॥ ४३ ॥ पूजांचक्रुःपृथिव्याश्चतेस
र्वेचाऽऽज्ञयाहरेः ॥ कण्वशाखोक्तध्यानेनतुष्टुवुश्चस्तवेनते ॥ ४४ ॥ ददुर्मूलेनमंत्रेणनैवेद्यादिकमेवच ॥
संस्तुतात्रिषुलोकेषुपूजितासाबभूवह ॥ ४५ ॥ नारदउवाच ॥ किंध्यानंस्तवनंतस्यामूलमंत्रंचकिंवद ॥
गूढंसर्वपुराणेषुश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ ४६ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ आदौचपृथिवीदेवीवराहेणचपूजिता
ततोहिब्रह्मणापश्चात्पूजितापृथिवीतदा ॥ ४७ ॥ ततःसर्वैर्मुनींद्रैश्चमनुभिर्मानवादिभिः ॥ ध्यानंच
स्तवनंमंत्रंशृणुवक्ष्यामिनारद ॥ ४८ ॥ ॐह्रींश्रींक्लींवसुधायैस्वाहेत्यनेनमंत्रेणविष्णुनापूजितापुरा ॥
श्वेतपंकजवर्णाभांशरच्चंद्रनिभाननाम् ॥ ४९ ॥ चन्दनोत्क्षिप्तसर्वांगींरत्नभूषणभूषिताम् ॥ रत्नाधारां
रत्नगर्भांरत्नाकरसमन्विताम् ॥ ५० ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांसस्मितांवंदितांभजे ॥ ध्यानेनाऽनेनसादे
वीसर्वैश्चपूजिताऽभवत् ॥ ५१ ॥ स्तवनंशृणुविप्रेंद्रकण्वशाखोक्तमेवच ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
जयेजयेजलाधारेजलशीलेजलप्रदे ॥ ५२ ॥ यज्ञसूकरजायेत्वंजयंदेहिजयावहे ॥ मंगलेमंगलाधारेमांग
ल्येमंगलप्रदे ॥ ५३ ॥ मंगलार्थंमंगलेशेमंगलंदेहिमेभवे ॥ सर्वाधारेचसर्वज्ञेसर्वशक्तिसमन्विते ॥ ५४ ॥

सर्वकामप्रदेदेविसर्वेष्टंदेहिमेभवे ॥ पुण्यस्वरूपेपुण्यानांबीजरूपेसनातनि । ५५ ॥ पुण्याश्रयेपुण्यवता
मालयेपुण्यदेभवे ॥ सर्वसस्यालयेसर्वसस्याढ्येसर्वसस्यदे ॥ ५६ ॥ सर्वसस्यहरंकालेसर्वसस्यात्मिकेभ
वे ॥ भूमेभूमिपसर्वस्वेभूमिपालपरायणे ॥ ५७ ॥ भूमिपानांसुखकरेभूमिंदेहिचभूमिदे ॥ इदंस्तोत्रंमहापु
ण्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ५८ ॥ कोटिजन्मसुसभवेद्बलवान्भूमिपेश्वरः ॥ भूमिदानकृतंपुण्यंलभ्यते
पठनाज्जनैः ॥ ५९ ॥ भूमिदानहरात्पापान्मुच्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ अंबुवाचीभूकरणपापात्समुच्यतेध्रुवम्
॥ ६० ॥ अन्यकूपेकूपखननपापात्समुच्यतेध्रुवम् ॥ परभूमिहरात्पापान्मुच्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ ६१ ॥
भूमौवीर्यत्यागपापाद्भूमौदीपादिस्थापनात् ॥ पापेनमुच्यतेसोऽपिस्तोत्रस्यपठनान्मुने ॥ ६२ ॥
अश्वमेधशतंपुण्यंलभतेनाऽत्रसंशयः ॥ भूमिदेव्यामहास्तोत्रंसर्वकल्याणकारकम् ॥ ६३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नारद उवाच ॥ भूमिदानकृतंपुण्यंपापंतद्धरणेनच ॥ परभूहरणात्पापंकूपेकूपखननेतथा ॥ १ ॥ अंबुवाच्याभू
खननेवीर्यस्यत्यागएवच ॥ दीपादिस्थापनात्पापंश्रोतुमिच्छामियत्नतः ॥ २ ॥ अन्यद्वापृथिवीजन्यंपापंय
त्पृच्छतेपरम् ॥ यदस्तितत्प्रतीकारंवदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ वितस्तिमात्रभूमिंचयोद
दातिचभारते ॥ सन्ध्यापूतायविप्रायसयातिशिवमंदिरम् ॥ ४ ॥ भूमिंचसर्वसस्याढ्यांब्राह्मणायददा
तिच ॥ भूमिरेणुप्रमाणाब्दमंतेविष्णुपदेस्थितिः ॥ ५ ॥ ग्रामंभूमिंचधान्यंचब्राह्मणायददातियः ॥ सर्व
पापाद्विनिर्मुक्तौचोभौदेवीपुरःस्थितौ ॥ ६ ॥ भूमिदानंचतत्कालेयःसाधुश्चाऽनुमोदते ॥ सचप्रयातिवैकुं
ठेमित्रगोत्रसमन्वितः ॥ ७ ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवाब्रह्मवृत्तिंहरेत्तुयः ॥ सतिष्ठतिकालसूत्रेयावच्चंद्रदिवा
करौ ॥ ८ ॥ तत्पुत्रपौत्रप्रभृतिर्भूमिहीनःश्रियाहतः । पुत्रहीनोदरिद्रश्चघोरंयातिचरौरवम् ॥ ९ ॥ गवां
मार्गंविनिष्कृष्ययश्चसस्यंददातिच ॥ दिव्यंवर्षशतंचैवकुम्भीपाकेचतिष्ठति ॥ १० ॥ गोष्ठंतडागनिष्कृ

ष्यमार्गेसस्यंददातियः ॥ सतिष्ठत्यसिपत्रेचयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ११ ॥ पंचपिंडाननुद्धृत्यपरकूपेचस्ना
तियः ॥ प्राप्नोतिनरकंचैवस्नानंनिष्फलमेवच ॥ १२ ॥ कामीभूमौचरहसिवीर्यत्यागंकरोतियः ॥ भूमिरे
णुप्रमाणंचवर्षंतिष्ठतिरौरवे ॥ १३ ॥ अंबुवाच्यांभूकरणंयःकरोतिचमानवः ॥ सयातिकृमिदंशंचस्थि
तिस्तत्रचतुर्युगम् ॥ १४ ॥ परकीयेलुप्तकूपेकूपंमूढःकरोतियः ॥ पुष्करिण्यांचलुप्तायांपुष्करिणींददा
तियः ॥ १५ ॥ सर्वंफलंपरस्यैवतप्तकुंडंव्रजेच्चसः ॥ तत्रतिष्ठतिसंतप्तोयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ १६ ॥
परकीयेतडागेचपंकमुद्धृत्यचोन्मृजेत् ॥ रेणुप्रमाणवर्षंचब्रह्मलोकेवसेन्नरः ॥ १७॥ पिंडंपित्रेभूमिभर्तुर्नप्र
दायचमानवः॥ श्राद्धंकरोतियोमूढोनरकंयातिनिश्चितम्॥१८। भूमौदीपंयोऽर्पयतिसचांधःसप्तजन्मसु ॥
भूमौशंखंचसंस्थाप्यकुष्टंजन्मांतरेलभेत् ॥ १९ ॥ मुक्तांमाणिक्यहीरांचसुवर्णंचमणिंतथा ॥ पंचसंस्था
पयेद्भूमौसचांधःसप्तजन्मसु ॥ २० ॥ शिवलिंगंशिवार्चांयश्चाऽर्पयतिभूतले ॥ शतमन्वंतरंयावत्कृमि
भक्षस्सतिष्ठति ॥ २१ ॥ शंखंयंत्रंशिलातोयंपुष्पंचतुलसीदलम् ॥ यश्चार्पयतिभूमौचसतिष्ठेन्नरके
ध्रुवम् ॥ २२ ॥ जपमालांपुष्पमालांकर्पूरंरोचनंतथा ॥ योमूढश्चाऽर्पयेद्भूमौसयातिनरकंध्रुवम् ॥२३॥
भूमौचंदनकाष्ठंचरुद्राक्षंकुशमूलकम् ॥ संस्थाप्यभूमौनरकेवसेन्मन्वंतरावधि ॥ २४ ॥ पुस्तकंयज्ञसूत्रं
चभूमौसंस्थापयेन्नरः ॥ नभवेद्विप्रयोनौचतस्यजन्मांतरेजनिः ॥ २५ ॥ ब्रह्महत्यासमंपापमिहवैलभते
ध्रुवम् ॥ ग्रंथियुक्तंयज्ञसूत्रंपूज्यंचसर्ववर्णकैः ॥ २६ ॥ यज्ञंकृत्वातुयोभूमिंक्षीरेणनहिसिंचति ॥ सयाति
तप्तभूमिंचसंतप्तःसप्तजन्मसु ॥ २७ ॥ भूकंपेग्रहणेयोहिकरोतिखननंभुवः ॥ जन्मांतरेमहापापोह्यंगही
नोभवेद्ध्रुवम् ॥ २८ ॥ भवनंयत्रसर्वेषांभूमिस्तेनप्रकीर्तिता ॥ काश्यपीकश्यपस्येयमचलास्थिररू
पतः॥२९॥विश्वंभराधारणाच्चाऽनंतानंतस्वरूपतः॥ पृथिवीपृथुकन्यात्वाद्विस्तृतत्वान्महामुने॥ ३० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

नारदउवाच ॥ श्रुतंपृथिव्युपाख्यानमतीवसुमनोहरम् ॥ गंगोपाख्यानमधुनावदवेदविदांवर
॥ १ ॥ भारतेभारतीशापात्साजगामसुरेश्वरी ॥ विष्णुस्वरूपापरमास्वयंविष्णुपदीतिच ॥ २ ॥ कथं
कुत्रयुगेकेनप्रार्थिताप्रेरितापुरा ॥ तत्क्रमंश्रोतुमिच्छामिपापघ्नंपुण्यदंशुभम् ॥३॥ श्रीनारायणउवाच ॥
राजराजेश्वरःश्रीमान्सगरःसूर्यवंशजः ॥ तस्यभार्याचवैदर्भीशैव्याचद्वेमनोहरे ॥ ४ ॥ तत्पत्न्यामेकपुत्र
श्चबभूवसुमनोहरः ॥ असमंजइतिख्यातःशैव्यायांकुलवर्धनः ॥ ५ ॥ अन्याचाऽऽराधयामासशंकरं
पुत्रकामुकी ॥ बभूवगर्भस्तस्याश्चहरस्यचवरेणह ॥ ६ ॥ गतेशताब्देपूर्णेचमांसपिंडंसुषावसा ॥ तद्द-
ष्ट्वासाशिवंध्यात्वारुरोदोच्चैःपुनःपुनः ॥ ७ ॥ शंभुर्ब्राह्मणरूपेणतत्समीपंजगामह ॥ चकारसंविभज्यै
तत्पिंडंषष्टिसहस्रधा ॥ ८ ॥ सर्वेबभूवुःपुत्राश्चमहाबलपराक्रमाः ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्तंडप्रभामुष्टकले
वराः ॥ ९ ॥ कपिलस्यमुनेःशापाद्बभूवुर्भस्मसाच्चते ॥ राजारुरोदतच्छ्रुत्वाजगामगहनेवने ॥ १० ॥
तपश्चकाराऽसमंजोगंगानयनकारणात् ॥ लक्षवर्षंतपस्तप्त्वाममारकालयोगतः ॥ ११ ॥ अंशुमांस्तस्य
तनयोगंगानयनकारणात् ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंममारकालयोगतः ॥ १२ ॥ भगीरथस्तस्यपुत्रोमहाभाग
वतःसुधीः॥वैष्णवोविष्णुभक्तश्चगुणवानजरामरः ॥ १३ ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंगंगानयनकारणात् ॥
ददर्शकृष्णंग्रीष्मस्थंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ १४ ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंकिशोरंगोपवेषिणम् ॥ गोपालसुंदरी
रूपंभक्तानुग्रहरूपिणम् ॥ १५ ॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मपरिपूर्णतमंत्रभम् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैश्चस्तुतंमुनि
गणैर्नुतम् ॥ १६ ॥ निर्लिप्तंसाक्षिरूपंचनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यंभक्तानुग्रहकारणम्
॥ १७ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानंरत्नभूषणभूषितम् ॥ तुष्टावदृष्ट्वानृपतिःप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ १८ ॥
लीलयाचवरंप्रापवांछितंवंशतारणम् ॥ कृत्वाचस्तवनंदिव्यंपुलकांकितविग्रहः ॥ १९ ॥ श्रीभगवानु-
वाच ॥ भारतंभारतीशापाद्गच्छशीघ्रंसुरेश्वरी ॥ सगरस्यसुतान्सर्वान्पूतान्कुरुममाऽऽज्ञया ॥ २० ॥

त्वत्स्पर्शवायुनापूतायास्यंतिममंदिरम् ॥ बिभ्रतोममसूर्तीश्चदिव्यस्यंदनगामिनः ॥ २१ ॥ मत्पार्षदा
भविष्यंतिसर्वकालंनिरामयाः ॥ समुच्छिद्यकर्मभोगान्कृताञ्जन्मनिजन्मनि ॥ २२ ॥ कोटिजन्मार्जितं
पापंभारतेयत्कृतंनृभिः ॥ गंगायावातस्पर्शेननश्यतीतिश्रुतौश्रुतम् ॥ २३ ॥ स्पर्शनाद्दर्शनाद्देव्याःपुण्यं
दशगुणंततः ॥ मौसलस्नानमात्रेणसामान्यदिवसेनृणाम् ॥ २४ ॥ शतकोटिजन्मपापंनश्यतीतिश्रुतौ
श्रुतम् ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ २५ ॥ जन्मसंख्यार्जितान्येवकामतोऽपिकृतानिच ॥
तानिसर्वाणिनश्यंतिमौसलस्नानतोनृणाम् ॥ २६ ॥ पुण्याहस्नानतःपुण्यंवेदानैववदंतिच ॥ किंचिद्वदं
तितेविप्रफलमेवयथागमम् ॥ २७ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्याश्चसर्वेनैववदंतिच ॥ सामान्यदिवसस्नानसं
कल्पंशृणुसुंदरि ॥ २८ ॥ पुण्यंदशगुणंचैवमौसलस्नानतःपरम् ॥ ततस्त्रिंसद्गुणंपुण्यंरविसंक्रमणेदिने
॥ २९ ॥ अमायांचाऽपितत्तुल्यंद्विगुणंदक्षिणायने ॥ ततोदशगुणंपुण्यंनराणामुत्तरायणे ॥ ३० ॥ चातु
र्मास्यांपौर्णमास्यामनंतंपुण्यमेवच ॥ अक्षयायांचतत्तुल्यंचैतद्वेदेनिरूपितम् ॥ ३१ ॥ असंख्यपुण्यफलद
मेतेषुस्नानदानकम् ॥ सामान्यदिवसस्नानाद्दानाच्छतगुणंफलम् ॥ ३२ ॥ मन्वंतराद्यायांतिथौयुगाद्या
यांतथैवच ॥ माघस्यसितसप्तम्यांभीष्माष्टम्यांतथैवच ॥ ३३ ॥ अथाप्यशोकाष्टम्यांचनवम्यांचतथा
हरेः ॥ ततोऽपिद्विगुणंपुण्यंनंदायांतवदुर्लभम् ॥ ३४ ॥ दशहरादशम्यांतुयुगाद्यादिसमंफलम् ॥ नंदा
समंचवारुण्यांमहत्पूर्वेचतुर्गुणम् ॥ ३५ ॥ ततश्चतुर्गुणंपुण्यंद्विमहत्पूर्वकेसति ॥ पुण्यंकोटिगुणंचैवसा
मान्यस्नानतोऽपियत् ॥ ३६ ॥ चंद्रोपरागसमयेसूर्येदशगुणंततः ॥ पुण्यमर्धोदयेकालेततःशतगुणंफलम्
॥ ३७ ॥ इत्येवमुक्त्वादेवेशोविररामतयोःपुरः ॥ तमुवाचततोगंगाभक्तिनम्रात्मकंधरा ॥ ३८ ॥ गंगो
वाच ॥ यामिचेद्भारतंनाथभारतीशापतःपुरा ॥ तवाऽऽज्ञयाचराजेंद्रतपसाचैवसांप्रतम् ॥ ३९ ॥ दास्यं
तिपापिनोमह्यंपापानियानिकानिच ॥ तानिमेकेननश्यंतितमुपायंवदप्रभो ॥ ४० ॥ कतिकालंपरिमितं

स्थितिमैंतत्रभारते ॥ कदायास्यामिदेवेशतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥४१॥ मामाऽन्यद्वांछितंयद्यत्सर्वंजानासि
सर्ववित् ॥ सर्वांतरात्मन्सर्वज्ञतदुपायंवदप्रभो ॥ ४२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ जानामिवांछितंगंगेतव
सर्वंसुरेश्वरि ॥ पतिस्तेद्रवरूपायालवणोदोभविष्यति ॥४३॥ सममांशस्वरूपश्चत्वंचलक्ष्मीस्वरूपिणी ॥
विदग्धायाविदग्धेनसंगमोगुणवान्भुवि ॥ ४४ ॥ यावत्यःसंतिनद्यश्चभारत्याद्याश्चभारते ॥ सौभाग्या
त्वंचतास्वेवलवणोदस्यसौरते ॥ ४५ ॥ अद्यप्रभृतिदेवेशिकलेःपंचसहस्रकम् ॥ वर्षंस्थितिस्तेभारत्याः
शापेनभारतेभुवि ॥ ४६ ॥ नित्यंत्वमब्धिनासार्धंकरिष्यसिरहोरतिम् ॥ त्वमेवरसिकादेविरसिकेंद्रेण
संयुता ॥ ४७ ॥ त्वांस्तोष्यंतिचस्तोत्रेणभगीरथकृतेनच ॥ भारतस्थाजनाःसर्वेपूजयिष्यंतिभक्तितः
॥ ४८ ॥ कण्वशाखोक्तध्यानेनध्यात्वात्वांपूजयिष्यति ॥ यःस्तौतिप्रणमेन्नित्यंसोऽश्वमेधफलंलभेत्
॥ ४९ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥५०॥ सहस्र
पापिनांस्नानाद्यत्पापंतेभविष्यति ॥ प्रकृतेर्भक्तसंस्पर्शादेवतद्धिविनंक्ष्यति ॥ ५१ ॥ पापिनांतुसहस्राणां
शवस्पर्शेनयत्त्वयि ॥ तन्मंत्रोपासकस्नानात्तदघंचविनंक्ष्यति ॥ ५२ ॥ तत्रैवत्वमधिष्ठानंकरिष्यस्यघ
मोचनम् ॥ सार्धंसरिद्भिःश्रेष्ठाभिःसरस्वत्यादिभिःशुभे ॥ ५३ ॥ तत्तुतीर्थंभवेत्सद्योयत्रतद्गुणकीर्तनम् ॥
त्वद्रेणुस्पर्शमात्रेणपूतोभवतिपातकी ॥ ५४ ॥ रेणुप्रमाणवर्षंचदेवीलोकेवसेद्ध्रुवम् ॥ ज्ञानेनत्वयियेभ
क्त्यामन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ ५५ ॥ समुत्सृजंतिप्राणांश्चतेगच्छंतिहरेःपदम् ॥ पार्षदप्रवरास्तेचभवि
ष्यंतिहरेश्चिरम् ॥ ५६ ॥ लयंप्राकृतिकंतेचद्रक्ष्यंतिचाऽप्यसंख्यकम् ॥ मृतस्यबहुपुण्येनतच्छवंत्वयिवि
न्यसेत् ॥ ५७ ॥ प्रयातिसचवैकुंठयावदह्नःस्थितिस्त्वयि ॥ कायव्यूहंततःकृत्वाभोजयित्वास्वकर्मकम्
॥ ५८ ॥ तस्मैददामिसारूप्यंकरोमितंचपार्षदम् ॥ अज्ञानीत्वज्जलस्पर्शाद्यदिप्राणान्समुत्सृजेत् ॥ ५९ ॥
तस्मैददामिसालोक्यंकरोमितंचपार्षदम् ॥ अन्यत्रवात्यजेत्प्राणांस्त्वन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ ६० ॥ तस्मै

ददामिसालोक्यंयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ अन्यत्रवात्यजेत्प्राणांस्त्वन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ ६१ ॥ तस्मैददामि सारूप्यमसंख्यंप्राकृतंलयम् ॥ रत्नेंद्रसारनिर्माणयानेनसहपार्षदैः ॥६२॥ सद्यःप्रयातिगोलोकंममतुल्यो भवेद्ध्रुवम् ॥ तीर्थेप्यतीर्थेमरणेविशेषोनास्तिकश्चन ॥ ६३ ॥ मन्मंत्रोपासकानांतुनित्यंनैवेद्यभोजि नाम् ॥ पूतंकर्तुंसशक्तोहिलीलयाभुवनत्रयम् ॥ ६४ ॥ रत्नद्रसारयानेनगोलोकंसंप्रयांतिच ॥ मद्भक्ता बांधवायेषांतेऽपिपश्वादयोपिहि ॥ ६५ ॥ प्रयांतिरत्नयानेनगोलोकंचाऽतिदुर्लभम् ॥ यत्रयत्रस्मृतास्ते चज्ञानेनज्ञानिनःसति ॥ ६६ ॥ जीवन्मुक्ताश्चतेपूतामद्भक्तेःसंविधानतः ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरिस्तांच प्रत्युवाचभगीरथम् ॥६७॥ स्तुहिगंगामिमांभक्त्यापूजांचकुरुसांप्रतम् ॥ भगीरथस्तांतुष्टावपूजयामा सभक्तितः ॥ ६८ ॥ कौथुमोक्तेनध्यानेनस्तोत्रेणाऽपिपुनःपुनः ॥ प्रणनामचश्रीकृष्णंपरमात्मानमीश्व रम् ॥ ६९ ॥ भगीरथश्चगंगाचसोऽतर्धानंचकारह ॥ नारदउवाच ॥ केनध्यानेनस्तोत्रेणकेनपूजाक्रमे णच ॥ ७० ॥ पूजांचकारनृपतिर्वदवेदविदांवर ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ स्नात्वानित्यक्रियांकृत्वाधृत्वा धौतेचवाससी ॥ ७१ ॥ संपूज्यदेवषट्कंचसंयतोभक्तिपूर्वकम् ॥ गणेशंचदिनेशंचवह्निंविष्णुंशिवं शिवाम् ॥ ७२ ॥ संपूज्यदेवषट्कंचसोऽधिकारीचपूजने ॥ गणेशंविघ्ननाशायआरोग्यायदिवाकरम् ॥ ७३ ॥ वह्निंशौचायविष्णुंचलक्ष्म्यर्थंपूजयेन्नरः ॥ शिवंज्ञानायज्ञानेशंशिवांचमुक्तिसिद्धये ॥ ७४ ॥ संपूज्यैताँल्लभेत्प्राज्ञोविपरीतमतोऽन्यथा ॥ दध्यावनेनध्यानेनतद्ध्यानंशृणुनारद ॥ ७५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेम० नवमस्कंधेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ ध्यानंचकण्वशाखोक्तंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ श्वेतपंकजवर्णाभांगंगांपापप्र णाशिनीम् ॥ १ ॥ कृष्णविग्रहसंभूतांकृष्णतुल्यांपरांसतीम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ २ ॥ शरत्पूर्णेंदुशतकमृष्टशोभाकरांपराम् ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांशश्वत्सुस्थिरयौवनाम् ॥ ३ ॥ नारा

यणप्रियांशांतांतत्सौभाग्यसमन्विताम् ॥ विभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुतम् ॥ ४ ॥ सिंदूरबिंदुल
लितंसार्धंचंदनबिंदुभिः ॥ कस्तूरीपत्रकंगंडेनानाचित्रसमन्वितम् ॥ ५ ॥ पक्वबिंबविनिंद्याच्छचावोष्ठपु
टमुत्तमम् ॥ मुक्तापंक्तिप्रभामुष्टदंतपंक्तिमनोरमम् ॥ ६ ॥ सुचारुवक्त्रनयनंसकटाक्षंमनोहरम् ॥ कठि
नंश्रीफलाकारंस्तनयुग्मंचबिभ्रतीम् ॥ ७ ॥ बृहच्छ्रोणिंसुकठिनांरंभास्तंभविनिंदिताम् ॥ स्थलपद्मप्र
भामुष्टपदपद्मयुगंवरम् ॥ ८ ॥ रत्नपादुकसंयुक्तंकुंकुमाक्तंसयावकम् ॥ देवेंद्रमौलिमंदारमकरंदकणा
रुणम् ॥ ९ ॥ सुरसिद्धमुनींद्रैश्चदत्तार्घसंयुतंसदा ॥ तपस्विमौलिनिकरभ्रमरश्रेणिसंयुतम् ॥ १० ॥
मुक्तिप्रदंमुमुक्षूणांकामिनांसर्वभोगदम् ॥ वरांवरेण्यांवरदांभक्तानुग्रहकारिणीम् ॥ ११ ॥ श्रीविष्णोःपद
दात्रींचभजेविष्णुपदींसतीम् ॥ इत्यनेनैवध्यानेनध्यात्वात्रिपथगांशुभाम् ॥ १२ ॥ दत्वासंपूजयेद्ब्रह्मन्नु
पचाराणिषोडश ॥ आसनंपाद्यमर्घंचस्नानीयंचाऽनुलेपनम् ॥ १३ ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंतांबूलंशीतलंज
लम् ॥ वसनंभूषणंमाल्यंगंधमाचमनीयकम् ॥ १४ ॥ मनोहरंसुतल्पंचदेयान्येतानिषोडश ॥ दत्वाभ
क्त्याचप्रणमेत्संस्तूयसंपुटांजलिः ॥ १५ ॥ संपूज्यैवंप्रकारेणसोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ नारदउवाच ॥
श्रोतुमिच्छामिदेवेशलक्ष्मीकांतजगत्पते ॥ १६ ॥ विष्णोर्विष्णुपदीस्तोत्रंपापघ्नंपुण्यकारकम् ॥ श्रीनारा
यणउवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिपापघ्नंपुण्यकारणम् ॥ १७ ॥ शिवसंगीतसंमुग्धश्रीकृष्णांगसमुद्भ
वाम् ॥ राधांगद्रवसंयुक्तांतांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ १८ ॥ यज्जन्मसृष्टेरादौच गोलोकेरासमंडले ॥ सन्नि
धानेशंकरस्यतांगगांप्रणमाम्यहम् ॥ १९ ॥ गोपैर्गोपीभिराकीर्णेशुभेराधामहोत्सवे ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमा
यांचतांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २० ॥ कोटियोजनविस्तीर्णादैर्घ्येलक्षगुणाततः ॥ समावृतायागोलोकंतांगं
गांप्रणमाम्यहम् ॥ २१ ॥ षष्टिलक्षयोजनायाततोदैर्घ्येचतुर्गुणा ॥ समावृतायावैकुण्ठंतांगंगांप्रणमाम्य
हम् ॥ २२ ॥ त्रिंशल्लक्षयोजनायादैर्घ्येपंचगुणाततः ॥ आवृताब्रह्मलोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २३ ॥

त्रिंशल्लक्षयोजनायादैर्घ्येचतुर्गुणाततः ॥ आवृताशिवलोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २४ ॥ लक्षयोजन
विस्तीर्णादैर्घ्येसप्तगुणाततः ॥ आवृताध्रुवलोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २५ ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णा
दैर्घ्येपंचगुणाततः ॥ आवृताचंद्रलोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २६ ॥ षष्टिसहस्रयोजनायादैर्घ्येदशगु
णाततः ॥ आवृतासूर्यलोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २७ ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णादैर्घ्येपंचगुणाततः ॥
आवृतायातपोलोकेतांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २८ ॥ सहस्रयोजनायामादैर्घ्येदशगुणाततः ॥ आवृताजन
लोकेयातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ २९ ॥ दशलक्षयोजनायादैर्घ्येपंचगुणाततः ॥ आवृतायामहर्लोकेतांगंगां
प्रणमाम्यहम् ॥ ३० ॥ सहस्रयोजनायामादैर्घ्येशतगुणाततः ॥ आवृतायाचकैलासेतांगंगांप्रणमाम्यहम्
॥ ३१ ॥ शतयोजनविस्तीर्णादैर्घ्येदशगुणाततः ॥ मंदाकिनीयेंद्रलोकेतांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ ३२ ॥ पाता
लेभोगवतीचैवविस्तीर्णादशयोजना ॥ ततोदशगुणादैर्घ्येतांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ ३३ ॥ क्रोशैकमात्रवि
स्तीर्णाततःक्षीणाचकुत्रचित् ॥ क्षितौचाऽलकनंदायातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ ३४ ॥ सत्येयाक्षीरवर्णाच
त्रेतायामिंदुसन्निभा ॥ द्वापरेचंदनाभायातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ ३५ ॥ जलप्रभाकलौयाचनाऽन्यत्रपृथि
वीतले ॥ स्वर्गेचनित्यंक्षीराभातांगंगांप्रणमाम्यहम् ॥ ३६ ॥ यत्तोयकणिकास्पर्शेपापिनांज्ञानसंभवः ॥
ब्रह्महत्यादिकंपापंकोटिजन्मार्जितंदहेत् ॥ ३७ ॥ इत्येवंकथिताब्रह्मन्गंगापद्यैकविंशतिः ॥ स्तोत्ररूपंचप
रमंपापघ्नंपुण्यजीवनम् ॥ ३८ ॥ नित्यंयोहिपठेद्भक्त्यासंपूज्यचसुरेश्वरीम् ॥ सोऽश्वमेधफलंनित्यंल
भतेनाऽत्रसंशयः ॥ ३९ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंभार्याहीनोलभेत्स्त्रियम् ॥ रोगात्प्रमुच्यतेरोगीबन्धान्मुक्तोभ
वेद्ध्रुवम् ॥ ४० ॥ अस्पष्टकीर्तिःसुयशाःमूर्खोभवतिपंडितः ॥ यःपठेत्प्रातरुत्थायगंगास्तोत्रमिदंशुभम्
॥ ४१ ॥ शुभंभवेच्चदुःस्वप्नेगंगास्नानफलंलभेत् ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ स्तोत्रेणाऽनेनगंगांचस्तुत्वा
चैवभगीरथः ॥ ४२ ॥ जगामतांगृहीत्वाचयत्रनष्टाश्चसागराः ॥ वैकुण्ठंतेययुस्तूर्णंगंगायाःस्पर्शवायुना

॥ ४३ ॥ भगीरथेनसानीतातेनभागीरथीस्मृता ॥ इत्येवंकथितंसर्वंगंगोपाख्यानमुत्तमम् ॥ ४४ ॥ पुण्य
दंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ नारदउवाच ॥ कथंगंगात्रिपथगाजाताभुवनपावनी ॥ ४५ ॥ कुत्र
वाकेनविधिनातत्सर्वंवदमेप्रभो ॥ तत्रस्थाश्चजनायेयेतेचकिंचक्रुरुत्तमम् ॥ ४६ ॥ एतत्सर्वंतुविस्तीर्णं
कृत्वावक्तुमिहाऽर्हसि ॥ नारायणउवाच ॥ कार्त्तिक्यांपूर्णिमायांतुराधायाःसुमहोत्सवः ॥ ४७ ॥
कृष्णःसंपूज्यतांराधामुवासरासमंडले ॥ कृष्णेनपूजितांतांतुसंपूज्यहृष्टमानसा ॥ ४८ ॥ ऊषुर्ब्र
ह्मादयःसर्वेऋषयःशौनकादयः ॥ एतस्मिन्नंतरेकृष्णसंगीताचसरस्वती ॥ ४९ ॥ जगौसुन्दर
तालेनवीणयाचमनोहरम् ॥ तुष्टोब्रह्माददौतस्यैरत्नेंद्रसारहारकम् ॥ ५० ॥ शिवोमणींद्रसारं
तुसर्वब्रह्माण्डदुर्लभम् ॥ कृष्णःकौस्तुभरत्नंचसर्वरत्नात्परंवरम् ॥ ५१ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणं
हारसारंचराधिका ॥ नारायणश्चभगवान्ददौमालांमनोहराम् ॥ ५२ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणं
लक्ष्मीःकनककुंडलम् ॥ विष्णुमायाभगवतीमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ ५३ ॥ दुर्गानारायणीशानाब्रह्म
भक्तिसुदुर्लभाम् ॥ धर्मबुद्धिंचधर्मश्चयशश्चविपुलंभवे ॥ ५४ ॥ वह्निर्नशुद्धांशुकंवह्निर्नवा
युश्चमणिनूपुरान् ॥ एतस्मिन्नंतरेशंभुर्ब्रह्मणाप्रेरितोमुहुः ॥ ५५ ॥ जगौश्रीकृष्णसंगीतंरासोल्लासस
मन्वितम् ॥ मूर्च्छामापुःसुराःसर्वेचित्रपुत्तलिकायथा ॥ ५६ ॥ कष्टेनचेतनांप्राप्यददृशूरासमंडले ॥ स्थ
लंसर्वंजलाकीर्णंराधाकृष्णविहीनकम् ॥ ५७ ॥ अत्युच्चैरुरुदुःसर्वेगोपागोप्यःसुराद्विजाः ॥ ध्यानेन
ब्रह्माबुबुधेसर्वंतीर्थमभीप्सितम् ॥ ५८ ॥ गतश्चराधयासार्धंश्रीकृष्णोद्रवतामिति ॥ ततोब्रह्मादयःसर्वे
तुष्टुवुःपरमेश्वरम् ॥ ५९ ॥ स्वमूर्तिंदर्शयविभोवांछितंवरमेवनः ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रवाग्बभूवाऽशरी
रिणी ॥ ६० ॥ तामेवशुश्रुवुःसर्वेसुव्यक्तांमधुरान्विताम् ॥ सर्वात्माऽहमियंशक्तिर्भक्तानुग्रहविग्रहा॥६१॥
ममाऽप्यस्याश्चदेहेनकर्त्तव्यं न किमावयोः ॥ मनवोमानवाःसर्वेमुनयश्चैववैष्णवाः ॥ ६२ ॥ मन्मंत्रपूता

मांद्रष्टुमागमिष्यंतिमत्पदम् ॥ मूर्तिंद्रष्टुंचसुव्यक्तांयदीच्छथसुरेश्वराः ॥ ६३ ॥ करोतुशंभुस्तत्रैवंमदी
यंवाक्यपालनम् ॥ स्वयंविधातस्त्वंब्रह्मन्नाज्ञांकुरुजगद्गुरुम् ॥ ६४ ॥ कर्तुंशास्त्रविशेषंचवेदांगंसुमनो
हरम् ॥ अपूर्वमंत्रनिकरैःसर्वाभीष्टफलप्रदैः ॥ ६५ ॥ स्तोत्रैश्चनिकरैर्ध्यानैर्युतंपूजाविधिक्रमैः ॥ मन्म
त्रकवचस्तोत्रंकृत्वायत्नेनगोपनम् ॥ ६६ ॥ भवंतिविमुखायेनजनामांतत्करिष्यति ॥ सहस्रेषुशतेष्वेको
मन्मंत्रोपासकोभवेत् ॥ ६७ ॥ जनामन्मंत्रपूताश्चगमिष्यंतिचमत्पदम् ॥ अन्यथानभविष्यंतिसर्वेगोलो
कवासिनः ॥ ६८ ॥ निष्फलंभवितासर्वंब्रह्मांडंचैवब्रह्मण ॥ जनापंचप्रकाराश्चयुक्ताःसृष्टुंभवेभवे ॥६९॥
पृथिवीवासिनःकेचित्केचित्स्वर्गनिवासिनः ॥ इदंकर्तुंमहादेवःकरोतिदेवसंसदि ॥ ७० ॥ प्रतिज्ञांसुदृ
ढांसद्यस्ततोमूर्तिंचद्रक्ष्यति ॥ इत्येवमुक्त्वागगनेविररामसनातनः ॥ ७१ ॥ तच्छ्रुत्वाजगतांधातातमु
वाचशिवंमुदा ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाज्ञानेशोज्ञानिनांवरः ॥७२॥ गंगातोयंकरेकृत्वास्वीकारंचचकारसः॥
संयुक्तांविष्णुमायायामंत्रौघैःशास्त्रमुत्तमम् ॥७३॥ वेदसारंकरिष्यामिप्रतिज्ञापालनायच ॥ गंगातोयमु
पस्पृश्यमिथ्यायदिवदेज्जनः ॥ ७४ ॥ सयातिकालसूत्रंचयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ इत्युक्तेशंकरेब्रह्मन्गोलोके
सुरसंसदि॥७५ आविर्बभूवश्रीकृष्णो राधयासहितस्ततः॥ तंसुदृष्ट्वाचसंहृष्टास्तुष्टुवुःपुरुषोत्तमम् ॥७६॥
परमानंदपूर्णाश्चचक्रुश्चपुनरुत्सवम् ॥ कालेनशंभुर्भगवान्मुक्तिदीपंचकारसः ॥ ७७ ॥ इत्येवंकथितंसर्वं
सुगोप्यंचसुदुर्लभम् ॥ सएवद्रवरूपासागंगागोलोकसंभवा ॥ ७८ ॥ राधाकृष्णांगसंभूताभुक्तिमुक्ति
फलप्रदा ॥ स्थानेस्थानेस्थापितासाकृष्णेनचपरात्मना ॥७९॥ कृष्णस्वरूपापरमासर्वब्रह्मांडपूजिता ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

नारदउवाच ॥ कलेःपंचसहस्राब्देसमतीतेसुरेश्वर ॥ क्वगतासामहाभागतन्मेव्याख्यातुमर्हसि
॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ भारतंभारतीशापात्समागत्येश्वरेच्छया ॥ जगामतत्रवैकुंठेशापान्तेपुनरेवसा

॥ २ ॥ भारतीभारतंत्यक्त्वातज्जगामहरेःपदम् ॥ पद्मावतीचशापांतेगंगासाचैवनारद ॥ ३ ॥ गंगा
सरस्वतीलक्ष्मीश्चैतास्तिस्रःप्रियाहरेः ॥ तुलसीसहिताब्रह्मंश्चतस्रःकीर्तिताःश्रुतौ ॥ ४ ॥ नारदउवाच
केनोपायेनसादेवीविष्णुपादाब्जसंभवा ॥ ब्रह्मकमंडलुस्थाचश्रुताशिवप्रियाचसा ॥ ५ ॥ बभूवसामुनि
श्रेष्ठगंगानारायणप्रिया ॥ अहोकेनप्रकारेणतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ६ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ पुराब
भूवगोलोकेसागंगाद्रवरूपिणी ॥ राधाकृष्णांगसंभूतातदंशातत्स्वरूपिणी ॥ ७ ॥ द्रवाधि
ष्ठातृदेवीयारूपेणाऽप्रतिमाभुवि ॥ नवयौवनसंपन्नासर्वाभरणभूषिता ॥ ८ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मा
स्यासस्मितासुमनोहरा ॥ तप्तकांचनवर्णाभाशरच्चंद्रसमप्रभा ॥ ९ ॥ स्निग्धप्रभाऽतिसुस्निग्धा
शुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥ सुपीनकठिनश्रोणिःसुनितंबयुगंबरा ॥ १० ॥ पीनोन्नतंसुकठिनंस्तनयुग्मंसुव
र्तुलम् ॥ सुचारुनेत्रयुगलंसुकटाक्षंसुवंक्रिमम् ॥ ११ ॥ वंक्रिमंकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुतम् ॥
सिंदूरबिंदुललितंसार्धंचंदनबिंदुभिः ॥ १२ ॥ कस्तूरीपत्रिकायुक्तंगंडयुग्मंमनोरमम् ॥ बंधूककुसुमा
कारमधरोष्ठंचसुदरम् ॥ १३ ॥ पक्वदाडिमबीजाभदंतपंक्तिसमुज्ज्वलम् ॥ वाससीवह्निशुद्धेचनीवी
युक्तेचबिभ्रती ॥ १४ ॥ सासकामाकृष्णपार्श्वेसमुवासलज्जिता ॥ वाससामुखमाच्छाद्यलोचनाभ्यां
विभोर्मुखम् ॥ १५ ॥ निमेषरहिताभ्यांचपिबंतीसततंमुदा ॥ प्रफुल्लवदनाहर्षान्नवसंगमलालसा
॥ १६ ॥ मूर्च्छिताप्रभुरूपेणपुलकांकितविग्रहा ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रविद्यमानाचराधिका ॥ १७ ॥ गोपीत्रिंश
त्कोटियुक्ताकोटिचंद्रसमप्रभा ॥ कोपेनारक्तपद्मास्यारक्तपंकजलोचना ॥ १८ ॥ पीताचंपकवर्णाभागजेंद्रमं
दगामिनी ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणनानाभूषणभूषिता ॥ १९ ॥ अमूल्यरत्नखचितममूल्यंवह्निशौचकम् ॥
पीतवस्त्रस्ययुगलंनीवीयुक्तंचबिभ्रती ॥ २० ॥ स्थलपद्मप्रभायुष्टंकोमलंचसुरंजितम् ॥ कृष्णदत्तार्घ्य
संयुक्तंविन्यसंतीपदांबुजम् ॥ २१ ॥ रत्नेन्द्रसारनिर्माणविमानादवरुह्यसा ॥ सेव्यमानाचऋषिभिःश्वे

तच्चामरवायुना ॥ २२ ॥ कस्तूरीबिंदुभिर्युक्तं चंदनेनसमन्वितम् ॥ दीप्तदीपप्रभाकारंसिंदूरंबिंदुशोभि
तम् ॥ २३ ॥ दधतीभालमध्येचसीमंताधःस्थलोज्ज्वले ॥ पारिजातप्रसूनानांमालायुक्तंसुवंकिमम्
॥ २४ ॥ सुचारुकबरीभारंकंपयंतीसुकंपिता ॥ सुचारुरागसंयुक्तमोष्ठंकंपयतीरुषा ॥ २५ ॥ गत्वोवा
सकृष्णपार्श्वेरत्नसिंहासनेशुभे ॥ सखीनांचसमूहैश्चपरिपूर्णाविभोःप्रिया ॥ २६ ॥ तांदृष्ट्वाचसमुत्तस्थौ
कृष्णःसादरपूर्वकम् ॥ संभाष्यमधुरालापैःसस्मितश्चससंभ्रमः ॥ २७ ॥ प्रणेमुरतिसंत्रस्तागोपान
म्रात्मकंधराः ॥ तुष्टुवुस्तेचभक्त्याचतुष्टावपरमेश्वरः ॥ २८ ॥ उत्थायगंगासहसास्तुतिंबहुचकारसा॥
कुशलंपरिपप्रच्छभीताऽतिविनयेनच ॥ २९ ॥ नम्रभागस्थितात्रस्ताशुष्ककण्ठोष्ठतालुका ॥ ध्यानेन
शरणायत्ताश्रीकृष्णचरणांबुजे ॥ ३० ॥ तांहृत्पद्मस्थितांकृष्णोभीतायैचाऽभयंददौ ॥ बभूवस्थिरचि
त्तासासर्वेश्वरवरेणच ॥ ३१ ॥ ऊर्ध्वंसिंहासनस्थांचराधांगंगाददर्शसा ॥ सुस्निग्धांसुखदृश्यांचज्वलं
तींब्रह्मतेजसा ॥ ३२ ॥ असंख्यब्रह्मणःकर्त्रीमादिसृष्टेःसनातनीम् ॥ सदाद्वादशवर्षीयांकन्याभिनवयौव
नाम् ॥ ३३ ॥ विश्ववृन्देनिरुपमांरूपेणचगुणेनच ॥ शांतांकांतामनंतांतामाद्यंतरहितांसतीम् ॥ ३४ ॥
शुभांसुभद्रांसुभगांस्वामिसौभाग्यसंयुताम् ॥ सौंदर्यसुंदरींश्रेष्ठांसर्वासुसुंदरीषुच ॥ ३५ ॥ कृष्णार्धां
गांकृष्णसमांतेजसावयसात्विषा ॥ पूजितांचमहालक्ष्मींलक्ष्म्यालक्ष्मीश्वरेणच ॥ ३६ ॥ प्रच्छाद्यमानांप्र
भयासभामीशस्यसुप्रभाम् ॥ सखीदत्तंचतांबूलंभुक्तवंतींचदुर्लभम् ॥ ३७ ॥ अजन्यांसर्वजननींधन्यां
मान्यांचमानिनीम् ॥ कृष्णप्राणाधिदेवींचप्राणप्रियतमांरमाम् ॥३८॥ दृष्ट्वाराकेश्वरींतृप्तिंनजगामसुरे
श्वरी ॥ निमेषरहिताभ्यांचलोचनाभ्यांपपौचताम् ॥ ३९ ॥ एतस्मिन्नंतरेराधाजगदीशमुवाचसा
वाचामधुरयाशांताविनीतासस्मितामुने ॥ ४० ॥ राधोवाच ॥ केयंप्राणेशकल्याणीसस्मितात्वन्मुखां
बुजम् ॥ पश्यंतीसस्मितंपार्श्वेसकामावक्रलोचना ॥ ४१ ॥ मूर्च्छांप्राप्नोतिरूपेणपुलकांकितविग्रहा ॥

वस्त्रेणमुखमाच्छाद्यनिरीक्षंतीपुनःपुन ॥४२॥त्वंचाऽपितांसंनिरीक्ष्यसकामःसस्मितःसदा॥मयिजीवतिगो
लोकेभूतादुर्वृत्तिरीदृशी॥४३॥त्वमेवचैवदुर्वृत्तंवारंवारंकरोषिच॥ क्षमांकरोमिप्रेम्णाचस्त्रीजातिःस्निग्ध
मानसा॥४४॥संगृह्यमांप्रियामिष्टांगोलोकाद्गच्छलंपट ॥ अन्यथानहितेभद्रंभविष्यतिव्रजेश्वर ॥ ४५ ॥
दृष्टस्त्वंविरजायुक्तोमयाचंदनकानने॥क्षमाकृतामयापूर्वंसखीनांवचनादहो॥४६॥ त्वयामच्छब्दमात्रेणति
रोधानंकृतंपुरा॥देहंतत्याजविरजानदीरूपावभूवसा ॥४७॥ कोटियोजनविस्तीर्णाततोदैर्घ्येचतुर्गुणा ॥
अद्याऽपिविद्यमानासातवसत्कीर्तिरूपिणी ॥ ४८ ॥ गृहंमयिगतायांवपुनर्गत्वातदंतिके ॥ उच्चैरुरो
दविरजेविरजेचेतिसंस्मरन् ॥ ४९ ॥ तदातोयात्समुत्थायसायोगात्सिद्धयोगिनी ॥ सालंकारामूर्तिमती
ददौतुभ्यंचदर्शनम् ॥ ५० ॥ ततस्तांचसमाक्षिप्यवीर्याधानंकृतंत्वया ॥ ततोबभूवुस्तस्यांचसमुद्राः
सप्तएवच ॥ ५१ ॥ दृष्टस्त्वंशोभयागोप्यायुक्तश्चंपककानने ॥ सद्योमच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतंत्वया
॥ ५२ ॥ शोभादेहंपरित्यज्यजगामचंद्रमंडले ॥ ततस्तस्याःशरीरंचस्निग्धंतेजोबभूवह ॥ ५३ ॥ संवि
भज्यत्वयादत्तंहृदयेनविदूयता ॥ रत्नायकिंचित्स्वर्णायकिंचिन्मणिवरायच ॥ ५४ ॥ किंचित्स्त्रीणांमु
खाब्जेभ्यःकिंचिद्राज्ञेचकिंचन ॥ किंचित्किसलयेभ्यश्चपुष्पेभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ ५५ ॥ किंचित्फलेभ्यः
पक्वेभ्यःसस्येभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ नृपदेवगृहेभ्यश्चसंस्कृतेभ्यश्चकिंचन ॥ ५६ ॥ किंचिन्नूतनपत्रेभ्यो
दुग्धेभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ दृष्टस्त्वंप्रभयागोप्यायुक्तोवृन्दावनेवने॥५७॥सद्योमच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतं
त्वया ॥ प्रभादेहंपरित्यज्यजगामसूर्यमंडले ॥ ५८ ॥ ततस्तस्याःशरीरंचतीव्रंतेजोबभूवह ॥ संविभज्य
त्वयादत्तंप्रेम्णाप्ररुदतापुरा ॥ ५९ ॥ विसृष्टंचक्षुषोःकृष्णलज्जयामद्भयेनच ॥ हुताशनायकिंचिच्चय
क्षेभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ ६० ॥ किंचित्पुरुषसिंहेभ्योदेवेभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ किंचिद्विष्णुजनेभ्यश्चनागे
भ्योऽपिचकिंचन ॥ ६१ ॥ ब्राह्मणेभ्योमुनिभ्यश्चतपस्विभ्यश्चकिंचन ॥ स्त्रीभ्यःसौभाग्ययुक्ताभ्योयश

स्विभ्यश्चकिंचन ॥ ६२ ॥ तत्तुदत्त्वाचसर्वेभ्यःपूर्वंप्ररुदितंत्वया ॥ शांतिगोप्यायुतस्त्वंचदृष्टोऽसिरा
समंडले ॥ ६३ ॥ वसंतेपुष्पशय्यायांमाल्यवांश्चंदनोक्षितः ॥ रत्नप्रदीपैर्युक्तंचरत्ननिर्माणमंदिरे ॥६४॥
रत्नभूषणभूषाढ्योरत्नभूषितयासह ॥ तयादत्तंचतांबूलंभुक्तवांश्चपुराविभो ॥ ६५ ॥ सद्योमच्छब्द
मात्रेणतिरोधानंकृतंत्वया ॥ शांतिर्देहंपरित्यज्यभियालीनात्वयिप्रभो ॥ ६६ ॥ ततस्तस्याःशरीरंचगुण
श्रेष्ठंबभूवह ॥ संविभज्यत्वयादत्तंप्रेम्णाप्ररुदतापुरा ॥६७॥ विश्वेतुविपिनेकिंचिद्ब्रह्मणेचमयिप्रभो ॥
शुद्धसत्त्वस्वरूपायैकिंचिल्लक्ष्म्यैपुराविभो ॥ ६८ ॥ त्वन्मंत्रोपासकेभ्यश्चशाक्तेभ्यश्चाऽपिकिंचन ॥ तप
स्विभ्यश्चधर्मायधर्मिष्ठेभ्यश्चकिंचन ॥६९॥ मयापूर्वंचत्वंदृष्टोगोप्याचक्षमयासह ॥ सुवेषयुक्तोमालावा
न्गंधचंदनचर्चितः ॥७०॥ रत्नभूषितयागंधचंदनोक्षितयासह ॥ सुखेनमूर्च्छितस्तल्पेपुष्पचंदनचर्चिते
॥ ७१ ॥ शिलष्टोनिद्रितयासद्यःसुखेननवसंगमात् ॥ मयाप्रबोधितासाचभवांश्चस्मरणंकुरु ॥७२॥ गृही
तंपीतवस्त्रंचमुरलीचमनोहरा ॥ वनमालाकौस्तुभश्चाऽप्यमूल्यंरत्नकुंडलम् ॥ ७३ ॥ पश्चात्प्रदत्तं
प्रेम्णाचसखीनांवचनादहो ॥ लज्जयाकृष्णवर्णोभूद्भवान्पापेनयःप्रभो ॥७४ ॥ क्षमादेहंपरित्यज्यलज्जया
पृथिवींगता ॥ ततस्तस्याः शरीरंचगुणश्रेष्ठंबभूवह ॥ ७५ ॥ संविभज्यत्वयादत्तंप्रेम्णाप्ररुदतापुनः ॥
किंचिद्दत्तंविष्णवेचवैष्णवेभ्यश्चकिंचन ॥७६॥ धार्मिकेभ्यश्चधर्मायदुर्बलेभ्यश्चकिंचन ॥ तपस्विभ्योऽपि
देवेभ्यःपंडितेभ्यश्चकिंचन ॥ ७७ ॥ एतत्तेकथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ त्वद्गुणंचैवबहुशोनजाना
मिपरंप्रभो ॥ ७८ ॥ इत्येवमुक्त्वासाराधारक्तपंकजलोचना ॥ गंगांवक्तुंसमारेभेनम्रास्यांलज्जितांसतीं
म् ॥ ७९ ॥ गंगारहस्यंविज्ञाययोगेनसिद्धयोगिनी ॥ तिरोभूयसभामध्येस्वजलंप्रविवेशसा ॥८०॥ राधा
योगेनविज्ञायसर्वत्राऽत्रस्थितांचताम् ॥ पानंकर्तुंसमारेभेगंडूषात्सिद्धयोगिनी ॥८१॥ गंगारहस्यंविज्ञा
ययोगेनसिद्धयोगिनी ॥ श्रीकृष्णचरणांभोजेविवेशशरणंययौ ॥ ८२ ॥ गोलोकेसाचवैकुण्ठेब्रह्मलोकादि

केतथा ॥ ददर्शराधासर्वत्रनैवगंगांददर्शसा ॥ ८३ ॥ सर्वत्रजलशून्यंचशुष्कपंकंचगोलकम् ॥ जलजंतुस
मूहैश्चमृतदेहैःसमन्वितम् ॥ ८४ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवानंतधर्मेन्द्रेंद्रदिवाकराः ॥ मनवोमुनयःसर्वेदेवसिद्धत
पस्विनः ॥ ८५॥ गोलोकंचसमाजग्मुःशुष्ककण्ठोष्ठतालुकाः ॥ सर्वेप्रणेमुर्गोविंदंसर्वेशम्प्रकृतेःपरम् ॥८६॥
वरम्वरेण्यम्वरदम्वरिष्ठम्वरकारणम् ॥ गोपिकागोवृन्दानांसर्वेषांप्रवरम्प्रभुम् ॥ ८७ ॥ निरीहञ्चनि
राकारंनिर्लिप्तंचनिराश्रयम् ॥ निर्गुणंचनिरुत्साहंनिर्विकारंनिरंजनम् ॥ ८८ ॥ स्वेच्छामयंचसाकार
म्भक्तानुग्रहकारकम् ॥ सत्त्वस्वरूपंसत्येशंसाक्षिरूपंसनातनम् ॥ ८९ ॥ परंपरेशंपरमम्परमात्मानमीश्व
रम् ॥ प्रणम्यतुष्टुवुःसर्वे भक्तिनम्रात्मकन्धराः ॥ ९० ॥ सगद्गदाःसाश्रुनेत्राःपुलकांकितवि
ग्रहाः ॥ सर्वे संस्तूयसर्वेशंभगवंतंपरात्परम् ॥ ९१ ॥ ज्योतिर्मयंपरंब्रह्मसर्वकारणकारणम् ॥
अमूल्यरत्ननिर्माणचित्रसिंहासनस्थितम् ॥ ९२ ॥ सेव्यमानंचगोपालैःश्वेतचामरवायुना ॥
गोपालिकानृत्यगीतंपश्यंतंसस्मितंमुदा ॥ ९३ ॥ प्राणाधिकप्रियतमराधावक्षःस्थलस्थितम् ॥
तयाप्रदत्तंताँबूलंभुक्तवंतंसुवासितम् ॥ ९४ ॥ परिपूर्णतमंरासेददृशुश्चसुरेश्वरम् ॥ मुनयोमानवाः
सिद्धास्तपसाचतपस्विनः ॥ ९५ ॥ प्रहृष्टमनसःसर्वेजग्मुःपरमविस्मयम् ॥ परस्परंसमालोक्यप्रोचुस्ते
चचतुर्मुखम् ॥ ९६ ॥ निवेदितंजगन्नाथंस्वाभिप्रायमभीप्सितम् ॥ ब्रह्मातद्वचनंश्रुत्वाविष्णुंकृत्वास्व
दक्षिणे ॥ ९७ ॥ वामतोवामदेवंचजगामकृष्णसन्निधिम् ॥ परमानंदयुक्तंचपरमानंदरूपिणीम् ॥ ९८ ॥
सर्वंकृष्णमयंधाताददर्शरासमंडले ॥ सर्वंसमानवेषंचसमानासनसंस्थितम् ॥ ९९ ॥ द्विभुजंमुरली
हस्तंवनमालाविभूषितम् ॥ मयूरपिच्छचूडंचकौस्तुभेनविराजितम् ॥ १०० ॥ अतीवकमनीयंचसुंदरं
शांतविग्रहम् ॥ गुणभूषणरूपेणतेजसावयसात्विषा ॥ १ ॥ परिपूर्णतमंसर्वंसर्वैश्वर्यसमन्वितम् ॥ किंसे
व्यंसेवकंकिंवादृष्ट्वानिर्वक्तुमक्षमः ॥ २ ॥ क्षणंतेजःस्वरूपंचरूपंतत्रस्थितंक्षणम् ॥ निराकारंचसा

कारंददर्शद्विविधंक्षणम् ॥ ३ ॥ एकमेवक्षणंकृष्णंराधयारहितंपरम् ॥ प्रत्येकासनसंस्थंचतयासार्धंचत
त्क्षणम् ॥ ४ ॥ राधारूपधरंकृष्णंकृष्णरूपंकलत्रकम् ॥ किंस्त्रीरूपंचपुरुषंविधाताध्यातुमक्षमः
॥ ५ ॥ हृत्पद्मस्थंचश्रीकृष्णंध्यात्वाध्यानेनचक्षुषा ॥ चकारस्तवनंभक्त्यापरिहारमनेकधा
॥ ६ ॥ ततःस्वचक्षुरुन्मील्यपुनश्चतदनुज्ञया ॥ ददर्शकृष्णमेकंचराधावक्षःस्थलस्थितम् ॥ ७ ॥
स्वपार्षदैःपरिवृतंगोपीमंडलमंडितम् ॥ पुनःप्रणेमुस्तंदृष्ट्वातुष्टुवुःपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥ तद
भिप्रायमाज्ञायतानुवाचपरमेश्वरः ॥ सर्वात्मासचसर्वज्ञःसर्वेशःसर्वभावनः ॥ १०९ ॥ श्रीभगवा
नुवाच ॥ आगच्छकुशलंब्रह्मन्नागच्छकमलापते ॥ इहागच्छमहादेवशश्वत्कुशलमस्तुवः ॥ ११० ॥
आगताहिमहाभागागंगानयनकारणात् ॥ गंगाचचरणांभोजेभयेनशरणंगता ॥ ११ ॥ राधेमांपातु
मिच्छंतीदृष्ट्वामत्सन्निधानतः ॥ दास्यामीमांचभवतांयूयंकुरुतनिर्भयाम् ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णस्यवचः
श्रुत्वा सस्मितः कमलोद्भवः ॥ तुष्टावराधामाराध्यां श्रीकृष्णपरिपूजिताम् ॥ १३ ॥ वक्त्रैश्चतुर्भिःसंस्तू
यभक्तिनम्रात्मकंधरः ॥ धाताचतुर्णांवेदानामुवाचचतुराननः ॥ १४ ॥ चतुराननउवाच ॥ गंगात्वदंग
संभूताप्रभोश्चरासमण्डले॥युवयोर्द्रवरूपासामुग्धयोःशंकरस्वनात्॥१५॥कृष्णांशाचत्वदंशाचत्वत्कन्या
सदृशीप्रिया ॥ त्वन्मंत्रग्रहणंकृत्वाकरोतुतवपूजनम् ॥१६॥ भविष्यतिपतिस्तस्यावैकुंठेशश्चतुर्भुजः॥
भूस्थायाःकलयातस्याःपतिर्लवणवारिधिः ॥ १७ ॥ गोलोकस्थाचयागंगासर्वत्रस्थातथांबिके ॥ तदंबि
कात्वंदेवेशीसर्वदासात्वदात्मजा ॥ १८ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वास्वीचकारचसस्मिता ॥ बहिर्बभूवसाकृ
ष्णपादांगुष्ठनखाग्रतः ॥ १९ ॥ तत्रैवसत्कृताशांतातस्थौतेषांचमध्यतः ॥ उवासतोयादुत्थायतदधिष्ठा
तृदेवता ॥१२०॥ तत्तोयंब्रह्मणाकिंचित्स्थापितंचकमंडलौ ॥ किंचिद्दधारशिरसिचंद्रार्धकृतशेखरः॥२१॥
गंगायैराधिकामंत्रंप्रददौकमलोद्भवः ॥ तत्स्तोत्रकवचंपूजांविधानध्यानमेवच ॥ २२ ॥ सर्वंतत्सामवे

दोक्तंपुरश्चर्याक्रमंतथा ॥ गंगातामेवसंपूज्यवैकुंठंप्रययौसह ॥ २३ ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीगंगातुलसीविश्व
पावनी ॥ एतानारायणस्यैवचतस्रोयोषितोमुने ॥ २४ ॥ अथतंसस्मितःकृष्णोब्रह्माणंसमुवाचसः ॥
सर्वकालस्यवृत्तांतंदुर्बोधमतिपशिवताम् ॥ २५ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ गृहाणगंगांहेब्रह्मन्हेविष्णोहेमहे
श्वर ॥ शृणुकालस्यवृत्तांतंमत्तोब्रह्मन्निशामय ॥ २६ ॥ यूयंचयेऽन्येदेवाश्चमुनयोमनवस्तथा ॥ सिद्धा
यशस्विनश्चैवयेयेऽत्रैवसमागताः ॥ २७ ॥ एतेजीवंतिगोलोकेकालचक्रविवर्जिते ॥ जलप्लुतेसर्वविश्वं
जातंकल्पक्षयोऽधुना ॥ २८ ॥ ब्रह्माद्यायेन्यविश्वस्थास्तेविलीनाऽधुनामयि ॥ वैकुण्ठंचविनासर्वंजल
मग्नंचपद्मज ॥ २९ ॥ गत्वासृष्टिंकुरुपुनर्ब्रह्मलोकादिकंभवम् ॥ स्वंब्रह्मांडंविरचयपश्चाद्गंगाप्रयास्यति
॥ १३० ॥ एवमन्येषुविश्वेषुसृष्टौब्रह्मादिकंपुनः ॥ करोम्यहंपुनःसृष्टिंगच्छशीघ्रंसुरैःसह ॥ ३१ ॥ गतोब
हुतरःकालोयुष्माकंचचतुर्मुखाः ॥ गताःकतिविधास्तेचभविष्यंतिचवेधसः ॥ १३२ ॥ इत्युक्त्वाराधि
कानाथोजगामांतःपुरेमुने ॥ देवागत्वापुनःसृष्टिंचक्रुरेवप्रयत्नतः ॥ ३३ ॥ गोलोकेचस्थितागंगावैकुण्ठे
शिवलोकके ॥ ब्रह्मलोकेस्थिताऽन्यत्रयत्रयत्रपुरःस्थिता ॥ ३४ ॥ तत्रैवसागतागंगाचाज्ञयापरमात्मनः ॥
निर्गताविष्णुपादाब्जात्तेनविष्णुपदीस्मृता ॥ ३५ ॥ इत्येवंकथितंब्रह्मन्गंगोपाख्यानमुत्तमम् ॥ सुखदंमो
क्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३६ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेगंगोपाख्यानंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

नारद उवाच ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीगंगातुलसीविश्वपावनी ॥ एतानारायणस्यैवचतस्रश्चप्रिया
इति ॥ १ ॥ गंगाजगामवैकुण्ठमिदमेवश्रुतंमया ॥ कथंसातस्यपत्नीचबभूवेतिचनश्रुतम् ॥ २ ॥ श्रीना
रायण उवाच ॥ गंगाजगामवैकुण्ठंतत्पश्चाज्जगतांविधिः ॥ गत्वोवाचतयासार्धंप्रणम्यजगदीश्वरम्
॥ ३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ राधाकृष्णांगसंभूतायादेवीद्रवरूपिणी ॥ नवयौवनसंपन्नासुशीलासुंदरीवरा ॥४॥

शुद्धसत्त्वस्वरूपाचक्रोधाहंकारवर्जिता ॥ तदंगसंभवानाऽन्यंवृणोतीयंचतंविना ॥ ५ ॥ तत्रातिमानिनी
राधासाचतेजस्विनीवरा ॥ समुद्युक्तापातुमिमांभीतेयंबुद्धिपूर्वकम् ॥ ६ ॥ विवेशचरणांभोजेकृष्णस्य
परमात्मनः ॥ सर्वत्रगोलकंशुष्कंदृष्ट्वाऽहमगमंतदा ॥ ७ ॥ गोलोकेयत्रकृष्णश्चसर्ववृत्तांतप्राप्तये ॥
सर्वांतरात्मासर्वेषांज्ञात्वाऽभिप्रायमेवच ॥ ८ ॥ बहिश्चकारगंगांचपादांगुष्ठनखाग्रतः ॥ दत्त्वाऽस्यैरा
धिकामंत्रंपूरयित्वाचगोलकाम् ॥ ९ ॥ प्रणम्यतांचराधेशंगृहीत्वाऽत्राऽगमंप्रभो ॥ गांधर्वेणविवाहेनगृ
हाणेमांसुरेश्वरीम् ॥ १० ॥ सुरेश्वरेषुरसिकेरसिकेयंसमागता ॥ त्वंरत्नंपुंसुदेवेशस्त्रीरत्नंस्त्रीष्वियं
सती ॥ ११ ॥ विदग्धायाविदग्धेनसंगमोगुणवान्भवेत् ॥ उपस्थितांस्वयंकन्यांनगृह्णातीहयःपुमान्
॥ १२ ॥ तंविहायमहालक्ष्मीरुष्टायातिनसंशयः ॥ योभवेत्पंडितः सोऽपिप्रकृतिंनावमन्यते ॥ १३ ॥
सर्वेप्राकृतिकाःपुंसःकामिन्यःप्रकृतेःकलाः ॥ त्वमेवभगवान्नाथोनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ १४ ॥ अर्धांगंद्वि
भुजःकृष्णोयोऽर्धांगेनचतुर्भुजः ॥ कृष्णवामांगसंभूताबभूवराधिकापुरा ॥ १५ ॥ दक्षिणांशः स्वयंसा
चवामांशःकमलातथा ॥ तेनेयंत्वांवृणोत्येवयतस्त्वद्देहसंभवा ॥ १६ ॥ एकांगंचैवस्त्रीपुंसोर्यथाप्रकृ
तिपूरुषौ ॥ इत्येवमुक्त्वाधातातांतंसमर्प्यजगामसः ॥ १७ ॥ गांधर्वेणविवाहेनतांजग्राहहरिःस्वयम् ॥
नारायणःकरंधृत्वापुष्पचंदनचर्चितम् ॥ १८ ॥ रेमेरमापतिस्तत्रगंगयासहितोमुदा ॥ गंगापृथ्वींगता
यासास्वस्थानंपुनरागता ॥ १९ ॥ निर्गताविष्णुपादाब्जात्तेनविष्णुपदीतिच ॥ मूर्च्छांसंप्रापसादेवीन
वसंगमलीलया ॥ २० ॥ रसिकासुखसंभोगाद्रसिकेश्वरसंयुता ॥ तांदृष्ट्वादुःखितावाणीपद्मयावर्जि
ताऽपिच ॥ २१ ॥ नित्यमीर्ष्यतितांवाणीनचगंगासरस्वतीम् ॥ गंगाशशापकोपेनभारतेचहरिप्रिया
॥ २२ ॥ गंगयासहतस्यैवतिस्रोभार्यारमापतेः ॥ सार्धंतुलस्यापश्चाच्चचतस्रश्चाऽभवन्मुने ॥ २३ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

नारदउवाच ॥ नारायणप्रियासाध्वीकथंसाचभूवह ॥ तुलसीकुत्रसंभूताकावासापूर्वजन्मनि ॥ १ ॥ कस्यवासाकुलेजाताकस्यकन्याकुलेसती ॥ केनवातपसासाचसंप्राप्ताप्रकृतेःपरम् ॥ २ ॥ निर्विकारंनिरीहंचसर्वविश्वस्वरूपकम् ॥ नारायणंपरंब्रह्मपरमेश्वरमीश्वरम् ॥ ३ ॥ सर्वाराध्यंच सर्वेशंसर्वज्ञंसर्वकारणम् ॥ सर्वाधारंसर्वरूपंसर्वेषांपरिपालकम् ॥ ४ ॥ कथमेतादृशीदेवीवृक्षत्वंसमवापह ॥ कथंसाऽप्यसुरग्रस्तासंबभूवतपस्विनी ॥ ५ ॥ सुस्निग्धंमेमनोलोलंप्रेरयन्मांमुहुर्मुहुः ॥ छेत्तुमर्हसिसंदेहंसर्वसंदेहभंजन ॥ ६ ॥ नारायणउवाच ॥ मनुश्चदक्षसावर्णिःपुण्यवान्वैष्णवःशुचिः ॥ यशस्वीकीर्तिमांश्चैवविष्णोरंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥ तत्पुत्रोब्रह्मसावर्णिर्धर्मिष्ठोवैष्णवःशुचिः ॥ तत्पुत्रोधर्मसावर्णिर्वैष्णवश्चजितेन्द्रियः ॥ ८ ॥ तत्पुत्रोरुद्रसावर्णिर्भक्तिमान्विजितेन्द्रियः ॥ तत्पुत्रोदेवसावर्णिर्विष्णुव्रतपरायणः ॥ ९ ॥ तत्पुत्रइंद्रसावर्णिर्महाविष्णुपरायणः ॥ वृषध्वजश्चतत्पुत्रोवृषध्वजपरायणः ॥ १० ॥ यस्याऽऽश्रमेस्वयंशंभुरासीद्देवयुगत्रयम् ॥ पुत्रादपिपरःस्नेहोनृपेतस्मिञ्छिवस्यच ॥ ११ ॥ नचनारायणंमेने नलक्ष्मींनसरस्वतीम् ॥ पूजांचसर्वदेवानांदूरीभूतांचकारसः ॥ १२ ॥ भाद्रेमासिमहालक्ष्मीपूजांमत्तोबभंजह ॥ तथामाघीयपंचम्यांविस्तृतांसर्वदैवतैः ॥ १३ ॥ पापःसरस्वतीपूजांदूरीभूतांचकारसः ॥ यज्ञंचविष्णुपूजांचनिंदंतंतंदिवाकरः ॥ १४ ॥ चुकोपदेवोभूपेंद्रंशशापशिवकारणात् ॥ भ्रष्टश्रीस्त्वंचभवेतितंशशापदिवाकरः ॥ १५ ॥ शूलंगृहीत्वातंसूर्यमधावच्छंकरःस्वयम् ॥ पित्रासार्द्धंदिनेशश्चब्रह्माणंशरणंययौ ॥ १६ ॥ शिवस्त्रिशूलहस्तश्चब्रह्मलोकंययौक्रुधा ॥ ब्रह्मासूर्यंपुरस्कृत्यवैकुण्ठंचययौभिया ॥ १७ ॥ ब्रह्मकश्यपमार्तंडाःसंत्रस्ताःशुष्कतालुकाः ॥ नारायणंचसर्वेशंतेययुःशरणंभिया ॥ १८ ॥ मूर्ध्नाप्रणेमुस्तेगत्वातुष्टुवुश्चपुनःपुनः ॥ सर्वंनिवेदनंचक्रुर्भयस्यकारणंहरौ ॥ १९ ॥ नारायणश्चकृपयातेभ्यश्चह्यभयंददौ ॥ स्थिराभवतहेभीताभयंकिंचमयिस्थिते ॥ २० ॥ स्मरंतियेयत्रतत्रमांविपत्तौभयान्विताः ॥ तांस्तत्रग

त्वां रक्षामि चक्रहस्तस्त्वरान्वितः ॥ २१ ॥ पाताऽहं जगतां देवाः कर्ता च सततं सदा ॥ स्रष्टा च ब्रह्मरूपेण संहर्ता शिवरूपतः ॥ २२ ॥ शिवोऽहं त्वमहं चाऽपि सूर्योऽहं त्रिगुणात्मकः ॥ विधाय नानारूपं च करोमि सृष्टिपालनम् ॥ २३ ॥ यूयं गच्छत भद्रं वो भविष्यति भयं कुतः ॥ अद्यप्रभृति मद्वरेण भयं वो नास्ति शंकरात् ॥ २४ ॥ सर्वेशो वै स भगवाञ्छंकरश्च सतां पतिः ॥ भक्ताधीनश्च भक्तानां भक्तात्मा भक्तवत्सलः ॥ २५ ॥ सुदर्शनः शिवश्चैव मम प्राणाधिकः प्रियः ॥ ब्रह्माण्डेषु न तेजस्वी हे ब्रह्मन्ननयोः परः ॥ २६ ॥ शक्तः स्रष्टुं महादेवः सूर्यकोटिं च लीलया ॥ कोटिं च ब्रह्मणामेवं नाऽसाध्यं शूलिनः प्रभो ॥ २७ ॥ बाह्यज्ञानं नैव किंचिद्ध्यायते मां दिवानिशम् ॥ मन्मंत्रान्मद्गुणान्भक्त्या पंचवक्त्रेण गायति ॥ २८ ॥ अहमेवं चिंतयामि तत्कल्याणं दिवानिशम् ॥ यथा च मां प्रपद्यंते तांस्तथैव भजाम्यहम् ॥ २९ ॥ शिवस्वरूपो भगवाञ्छिवाधिष्ठातृदेवता ॥ शिवं भवति तस्माच्च शिवं तेन विदुर्बुधाः ॥ ३० ॥ एतस्मिन्नंतरे तत्र जगाम शंकरः स्थितः ॥ शूलहस्तो वृषारूढो रक्तपंकजलोचनः ॥ ३१ ॥ अवरुह्य वृषात्तूर्णं भक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ ननाम भक्त्या तं शांतं लक्ष्मीकांतं परात्परम् ॥ ३२ ॥ रत्नसिंहासनस्थं च रत्नालंकारभूषितम् ॥ किरीटिनं कुंडलिनं चक्रिणं वनमालिनम् ॥ ३३ ॥ नवीननीरदश्यामं सुंदरं च चतुर्भुजम् ॥ चतुर्भुजैः सेवितं च श्वेतचामरवायुना ॥ ३४ ॥ चंदनोक्षितसर्वांगं भूषितं पीतवाससम् ॥ लक्ष्मीप्रदत्ततांबूलं भुक्तवंतं च नारद ॥ ३५ ॥ विद्याधरीनृत्यगीतं पश्यंतं सस्मितं सदा ॥ ईश्वरं परमात्मानं भक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ ३६ ॥ तं ननाम महादेवो ब्रह्मणा नमितश्च सः ॥ ननाम सूर्यो भक्त्या च संत्रस्तश्चंद्रशेखरम् ॥ ३७ ॥ कश्यपश्च महाभक्त्या तुष्टाव च ननाम च ॥ शिवः संस्तूय सर्वेशं समुवास सुखासने ॥ ३८ । सुखासने सुखासीनं विश्रांतं चंद्रशेखरम् ॥ श्वेतचामरवातेन सेवितं विष्णुपार्षदैः ॥ ३९ ॥ पीयूषतुल्यमधुरं वचनं सुमनोहरम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ आगतोऽसि कथं चाऽत्र वद कोपस्य कारणम् ॥ ४० ॥ महादेव उवाच ॥ वृषध्वजं च मद्भक्तं मम प्राणाधिकं प्रियम् ॥ सूर्यः शशाप इति मे प्रकोप

स्यतुकारणम् ॥ ४१ ॥ पुत्रवत्सलशोकेनसूर्यंहंतुंसमुद्यतः ॥ सब्रह्माणंप्रपन्नश्चसूर्यश्चसविधिस्त्वयि ॥ ४२ ॥ त्वयियेशरणापन्नाध्यानेनवचसाऽपिवा ॥ निरापदोविशंकास्तेजरामृत्युश्चतैर्जितः ॥ ४३ ॥ प्रत्यक्षंशरणापन्नास्तत्फलंकिंवदामिभोः ॥ हरिस्मृतिश्चाऽभयदासर्वमंगलदासदा ॥ ४४ ॥ किंमेभक्तस्यभवितातन्मेब्रूहिजगत्प्रभो ॥ श्रीहतस्याऽस्यमूढस्यसूर्यशापेनहेतुना ॥ ४५ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कालोऽतियातोदैवेनयुगानामेकविंशतिः ॥ वैकुण्ठंघटिकार्धेनशीघ्रंगच्छत्वमालयम् ॥४६॥ वृषध्वजोमृतःकालाद्दुर्निवार्यात्सुदारुणात् ॥ रथध्वजश्चतत्पुत्रोमृतःसोऽपिश्रियाहतः ॥ ४७ ॥ तत्पुत्रौचमहाभागौधर्मध्वजकुशध्वजौ ॥ हतश्रियौसूर्यशापात्स्मृतौपरमवैष्णवौ ॥ ४८ ॥ राज्यभ्रष्टौश्रियाभ्रष्टौकमलातपसारतौ ॥ तयोश्चभार्ययोर्लक्ष्मीःकलयाचभविष्यति ॥ ४९ ॥ संपद्युक्तौतदातौचनृपश्रेष्ठौभविष्यतः ॥ मृतस्तेसेवकःशंभोगच्छयूयंचगच्छत ॥ ५० ॥ इत्युक्त्वाचसलक्ष्मीकःसभाताऽभ्यंतरंगतः ॥ देवाजग्मुःसंप्रहृष्टाःस्वाश्रमंपरमंमुदा ॥ ५१ ॥ शिवश्चतपसेशीघ्रंपरिपूर्णतमोययौ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारायणनारदसंवादेशक्तिप्रादुर्भावेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ लक्ष्मींतौचसमाराध्यचोग्रेणतपसामुने ॥ वरमिष्टंचप्रत्येकंसंप्रापतुरभीप्सितम् ॥१॥ महालक्ष्मीवरेणैवतौपृथ्वीशौबभूवतुः॥पुण्यवंतौपुत्रवंतौधर्मध्वजकुशध्वजौ॥२॥कुशध्वजस्यपत्नीचदेवीमालावतीसती ॥ सासुषावचकालेनकमलांशांसुतांसतीम् ॥ ३ ॥ साचभूयिष्ठकालेनज्ञानयुक्ताबभूवह ॥ कृत्वावेदध्वनिंस्पष्टमुत्तस्थौसूतिकागृहात् ॥ ४ ॥ वेदध्वनिंसाचकारजातमात्रेणकन्यका ॥ तस्मात्तांचवेदवतींप्रवदंतिमनीषिणः ॥ ५ ॥ जातमात्रेणसुस्नाताजगामतपसेवनम् ॥ सर्वैर्निषिद्धायत्नेननारायणपरायणा ॥ ६ ॥ एकमन्वंतरंचैवपुष्करेचतपस्विनी ॥ अत्युग्रांचतपस्यांचलील

याहिचकारसा ॥७॥ तथाऽपिपुष्टानक्लिष्टानवयौवनसंयुता ॥ शुश्रावसाचसहसासुवाचमशरीरिणीम्
॥ ८ ॥ जन्मांतरेचतेभर्ताभविष्यतिहरिःस्वयम् ॥ ब्रह्मादिभिर्दुराराध्यंपतिंलप्स्यसिसुंदरि ॥ ९ ॥ इति
श्रुत्वाचसाहृष्टाचकारहपुनस्तपः ॥ अतीवनिर्जनस्थानेपर्वतेगंधमादने ॥ १० ॥ तत्रैवसुचिरंतप्त्वाचि
श्वस्यसमुवाससा ॥ ददर्शपुरतस्तत्ररावणंदुर्निवारणम् ॥ ११ ॥ दृष्ट्वासाऽतिथिभक्त्याचपाद्यंतस्मैद
दौकिल ॥ सुस्वादभूतंचफलंजलंचाऽपिसुशीतलम् ॥ १२ ॥ तच्चभुक्त्वासपापिष्ठश्चोवासतत्समीपतः॥
चकारप्रश्नमितितांकात्वंकल्याणिवर्तसे ॥ १३ ॥ तांदृष्ट्वासवरारोहांपीनश्रोणिपयोधराम् ॥ शरत्पद्मा
त्सवास्यांचसस्मितांसुदतींसतीम् ॥ १४ ॥ मूर्च्छामवापकृपणःकामबाणप्रपीडितः॥ सकरेणसमाकृष्य
शृङ्गारंकर्तुमुद्यतः ॥ १५ ॥ सतीचुकोपदृष्ट्वास्तंभितंचचकारह॥सजडोहस्तपादैश्चकिंचिद्वक्तुंनचक्षमः
॥ १६ ॥ तुष्टावमनसादेवींप्रययौपद्मलोचनाम् ॥ सातुष्टातस्यस्तवनंसुकृतंचचकारह ॥ १७ ॥ साशशा
पमदर्थेत्वंविनंक्ष्यसिसबांधवः ॥ स्पृष्टाऽहंचत्वयाकामाद्बलंचाऽप्यवलोकय ॥ १८ ॥ इत्युक्त्वासाच
योगेनदेहत्यागंचकारसा ॥ गंगायांतांचसंन्यस्यस्वगृहंरावणोययौ ॥ १९ ॥ अहोकिमद्भुतंदृष्टंकिंकृतं
वानयाऽधुना ॥ इतिसंचिंत्यसंचिंत्यविललापपुनःपुनः ॥ २० ॥ साचकालांतरेसाध्वीबभूवजनका
त्मजा ॥ सीतादेवीतिविख्यातायदर्थेरावणोहतः ॥ २१ ॥ महातपस्विनीसाचतपसापूर्वजन्मतः ॥ लेभे
रामंचभर्तारंपरिपूर्णतमंहरिम् ॥२२॥ संप्रापतपसाराध्यंदुराध्यंजगत्पतिम् ॥ सारमासुचिरंरेमेरामेण
सहसुंदरी ॥ २३ ॥ जातिस्मरानस्मरतितपसश्चक्लमंपुरा ॥ सुखेनतज्जहौसर्वंदुःखंचाऽपिसुखंफले
॥ २४ ॥ नानाप्रकारविभवंचकारसुचिरंसती ॥ संप्राप्यसुकुमारंतमतीवनवयौवना ॥ २५ ॥ गुणिनंर
सिकंशांतंकांतंदेवमनुत्तमम् ॥ स्त्रीणांमनोज्ञंरुचिरंतथालेभेयथेप्सितम् ॥ २६ ॥ पितुःसत्यपालनार्थंस
त्यसंधोरघूद्वहः ॥ जगामकाननंपश्चात्कालेनचबलीयसा ॥ २७ ॥ तस्थौसमुद्रनिकटेसीतयालक्ष्मणेनच

ददर्शतत्रवह्निंचविप्ररूपधरंहरिः ॥ २८ ॥ रामंचदुःखितंदृष्ट्वासचदुःखीवभूवह ॥ उवाचकिंचित्सत्ये
ष्टंसत्यंसत्यपरायणः ॥ २९ ॥ द्विजउवाच॥भगवञ्छ्रूयतांरामकालोऽयंयदुपस्थितः ॥ सीताहरणकालो
यंतवैवसमुपस्थितः ॥ ३० ॥ दैवंचदुर्निवार्यंचनचदैवात्परोबली ॥ जगत्प्रसूंमयिन्यस्यछायांरक्षांतिकेऽ
धुना ॥ ३१ ॥ दास्यामिसीतांतुभ्यंचपरीक्षासमयेपुनः ॥ देवैःप्रस्थापितोऽहंचनचविप्रोहुताशनः ॥ ३२ ॥
रामस्तद्वचनंश्रुत्वानप्रकाश्यचलक्ष्मणम् ॥ स्वीकारंवचसश्चक्रेहृदयेनविदूयता ॥ ३३ ॥ वह्नियोंगेन
सीतायामायासीतांचकारह ॥ तत्तुल्यगुणसर्वांगांददौरामायनारद ॥ ३४ ॥ सीतांगृहीत्वासययौगोप्यं
वक्तुंनिषिध्यच ॥ लक्ष्मणोनैवबुबुधेगोप्यमन्यस्यकाकथा ॥ ३५ ॥ एतस्मिन्नंतरेरामोददर्शकानकं
मृगम् ॥ सीतातंप्रेरयामासतदर्थेयत्नपूर्वकम् ॥ ३६ ॥ संन्यस्यलक्ष्मणंरामोजानक्यारक्षणेवने ॥
स्वयंजगामतूर्णंतंविव्याधसायकेनच ॥ ३७ ॥ लक्ष्मणेतिचशब्दंसकृत्वाचमाययामृगः ॥ प्राणांस्तत्याज
सहसापुरोदृष्ट्वाहरिंस्मरन् ॥ ३८ ॥ मृगदेहंपरित्यज्यदिव्यरूपंविधायच ॥ रत्ननिर्माणयानेनवैकुण्ठंस
जगामह ॥ ३९ ॥ वैकुण्ठलोकद्वार्यासीत्किंकरोद्वारपालयोः ॥ पुनर्जगामतद्द्वारमादेशाद्द्वारपालयोः
॥ ४० ॥ अथशब्दंचसाश्रुत्वालक्ष्मणेतिचविक्लवम् ॥ तंहिसाप्रेरयामासलक्ष्मणंरामसन्निधौ ॥ ४१ ॥
गतेचलक्ष्मणेरामंरावणोदुर्निवारणः ॥ सीतागृहीत्वाप्रययौलंकामेवस्वलीलया ॥ ४२ ॥ विषसादचराम
श्चवनेदृष्ट्वाचलक्ष्मणम् ॥ तूर्णंचस्वाश्रमंगत्वासीतांनैवददर्शसः ॥ ४३ ॥ मूर्च्छांसंप्राप्यसुचिरंविलला
पभृशंपुनः ॥ पुनःपुनश्चबभ्रामतदन्वेषणपूर्वकम् ॥ ४४ ॥ कालेनप्राप्यतद्वार्तांगोदावरीनदीतटे ॥ सहा
यान्वानरान्कृत्वाबबंधसागरंहरिः ॥ ४५ ॥ लंकांगत्वारघुश्रेष्ठोजघानसायकेनच ॥ कालेनप्राप्यतंहत्वा
रावणंबांधवैःसह ॥ ४६ ॥ तांचवह्निपरीक्षांचकारयामाससत्वरम् ॥ हुताशस्तत्रकालेतुवास्तवींजान
कींददौ ॥ ४७ ॥ उवाचछायावह्निंचरामंचविनयान्विता ॥ करिष्यामीतिकिमहंतदुपायंवदस्वमे

॥ ४८ ॥ श्रीरामाग्नऊचतुः ॥ त्वंगच्छतपसेदेवि पुष्करंचसुपुण्यदम् ॥ कृत्वातपस्यांतत्रैवस्वर्गलक्ष्मी भविष्यसि ॥ ४९ ॥ साचतद्वचनंश्रुत्वाप्रतप्यपुष्करेतपः ॥ दिव्यंत्रिलक्षवर्षंचस्वर्गलक्ष्मीर्बभूवह ॥५०॥ साचकालेनतपसायज्ञकुण्डसमुद्भवा ॥ कामिनीपांडवानांचद्रौपदीद्रुपदात्मजा ॥ ५१ ॥ कृतेयुगेवेदवती कुशध्वजसुताशुभा ॥ त्रेतायांरामपत्नीचसीतेतिजनकात्मजा ॥ ५२ ॥ तच्छायाद्रौपदीदेवीद्वापरेद्रुपदा त्मजा ॥ त्रिहायणीचसाप्रोक्ताविद्यमानायुगत्रये ॥ ५३ ॥ नारदउवाच ॥ प्रियाःपंचकथंतस्याबभूवुर्मुनि पुङ्गव ॥ इतिमच्चित्तसंदेहंभंजसंदेहभंजन ॥ ५४ ॥ नारायणउवाच ॥ लंकायांवास्तवीसीतारामंसं प्रापनारद ॥ रूपयौवनसंपन्नाछायाचबहुचिंतया ॥ ५५ ॥ रामाग्न्योराज्ञयातप्तुमुपास्तेशंकरंपरम् ॥ कामातुरापतिव्यग्राप्रार्थयंतीपुनःपुनः ॥ ५६ ॥ पतिंदेहिपतिंदेहिपतिंदेहित्रिलोचन ॥ पतिंदेहिपतिंदेहि पंचवारंचकारसा ॥ ५७ ॥ शिवस्तत्प्रार्थनांश्रुत्वाप्रहस्यरसिकेश्वरः॥ प्रियेतवप्रियाःपंचभविष्यंतिवरं ददौ ॥ ५८ ॥ तेनसापांडवानांचबभूवकामिनीप्रिया ॥ इतितेकथितंसर्वंप्रस्तावंवास्तवंशृणु ॥ ५९ ॥ अथसंप्राप्यलंकायांसीतांरामोमनोहराम् ॥ विभीषणायतांलंकांदत्त्वाऽयोध्यांययौपुनः ॥ ६० ॥ एका दशसहस्राब्दंकृत्वाराज्यंचभारते ॥ जगामसर्वैर्लोकैश्चसार्धंवैकुण्ठमेवच ॥ ६१ ॥ कमलांशावेदवती कमलायांविवेशसा ॥ कथितंपुण्यमाख्यानंपुण्यदंपापनाशनम् ॥ ६२ ॥ सततंमूर्तिमंतश्चवेदाश्च त्वारएवच ॥ संतियस्याश्चजिह्वाग्रेसाचवेदवतीश्रुता ॥ ६३ ॥ धर्मध्वजसुताख्यानंनिबोध कथयामिते ॥ ६४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहा० नवमस्कन्धेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

श्रीनारायणउवाच॥ धर्मध्वजस्यपत्नीचमाधवीतिचविश्रुता॥नृपेणसार्धंसाऽऽरामेरेमेचगंध मादने ॥ १ ॥ शय्यांरतिकरींकृत्वापुष्पचंदनचर्चिताम् ॥ चंदनालिप्तसर्वांगीपुष्पचंदनवायुना ॥ २ ॥

स्त्रीरत्नमतिचार्वंगीरत्नभूषणभूषिता ॥ कामुकीरसिकासृष्टारसिकेनचसंयुता ॥ ३ ॥ सुरतेविरतिर्नास्ति तयोःसुरतिविज्ञयोः ॥ गतंदेववर्षशतंनज्ञातंचदिवानिशम् ॥ ४ ॥ ततोराजामतिंप्राप्यसुरताद्विरराम च कामुकीसुंदरीकिंचिन्नचतृप्तिंजगामसा ॥ ५ ॥ दधारगर्भंसासद्योदैवादब्दशतंसती ॥ श्रीगर्भाश्रीयुता साचसंबभूवदिनेदिने ॥ ६ ॥ शुभेक्षणेशुभदिनेशुभयोगेचसंयुते ॥ शुभलग्नेशुभांशेचशुभस्वामिग्रहा न्विते ॥ ७ ॥ कार्तिकीपूर्णिमायांतुसितवारेचपाद्मज ॥ सुषावसाचपद्मांशांपद्मिनींतांमनोहराम् ॥ ८ ॥ शरत्पार्वणचंद्रास्यांशरत्पंकजलोचनाम् ॥ पक्वबिंबाधरौष्ठींचपश्यंतीसस्मितांगृहम् ॥ ९ ॥ हस्तपा दतलारक्तांनिम्ननाभिमनोरमाम् ॥ तदधस्त्रिवलीयुक्तांनितंबयुगवर्तुलाम् ॥ १० ॥ शीतेसुखोष्णसर्वां गीग्रीष्मेचसुखशीतलाम् ॥ श्यामांसुकेशींरुचिरांन्यग्रोधपरिमंडलाम् ॥ ११ ॥ पीतचंपकवर्णाभांसुन्दरी ष्वेवसुंदरीम् ॥ नरानार्यश्चतांदृष्ट्वातुलनांदातुमक्षमाः ॥ १२ ॥ तेननाम्नाचतुलसीतांवदंतिमनीषिणः ॥ साचभूयिष्ठमात्रेणयोग्यस्त्रीप्रकृतिर्यथा ॥ १३ ॥ सर्वैर्निषिद्धातपसेजगामबदरीवनम् ॥ तत्रदेवाब्दलक्षंचचकार परमंतपः ॥ १४ ॥ मनसानारायणःस्वामीभवितेतिचनिश्चिता ॥ ग्रीष्मेपंचतपा शीतेतोयवस्त्राचप्रावृषि ॥ १५ ॥ आसनस्थावृष्टिधाराःसहंतीहिदिवानिशम् ॥ विंशत्सहस्रवर्षंचफलतोयाशनाचसा ॥ १६ ॥ त्रिंशत्सहस्रवर्षंचपत्राहारातपस्विनी ॥ चत्वारिंशत्सहस्राब्दंवाय्वाहाराकृशोदरी ॥ १७ ॥ ततोदशसह स्राब्दंनिराहाराबभूवसा ॥ निर्लक्षांचैकपादस्थांदृष्ट्वातांकमलोद्भवः ॥ १८ ॥ समाययौवरं दातुंपरंबदरिकाश्रमम् ॥ चतुर्मुखंचसादृष्ट्वाननामहंसवाहनम् ॥ १९ ॥ तामुवाचजगत्कर्ताविधाताजगतामपि ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वरंवृणीष्वतुलसियत्तेमनसिवांछितम् ॥ २० ॥ हरिभक्तिंहरे र्दास्यमजरामरतामपि ॥ तुलस्युवाच ॥ शृणुतातप्रवक्ष्यामियन्मेमनसिवांछितम् ॥ २१ ॥ सर्वज्ञस्या ऽपिपुरतःकालज्जाममसांप्रतम् ॥ अहंतुतुलसीगोपीगोलोकेऽहंस्थितापुरा ॥ २२ ॥ कृष्णप्रिया

किंकरीचतदंशातत्सखीप्रिया ॥ गोविन्दरतिसंभुक्तामतृप्तांमांचमूर्छिताम् ॥ २३ ॥ रासेश्वरीसमा
गत्यददर्शरासमंडले ॥ गोविंदंभर्त्सयामासमांशशापरुषान्विता ॥ २४ ॥ याहित्वंमानवींयोनि
मित्थेवंचशशापह ॥ मामुवाचसगोविंदोमदंशंचचतुर्भुजम् ॥ २५ ॥ लभिष्यसितपस्तप्त्वाभारते
ब्रह्मणोवरात् ॥ इत्येवमुक्त्वादेवेशोप्यंतर्धानंचकारसः ॥ २६ ॥ देव्याभियातनुंत्यक्त्वाप्राप्तं
जन्मगुरोभुवि ॥ अहंनारायणंकांतंशातंसुंदरविग्रहम् ॥ २७ ॥ सांप्रतंतंपतिंलब्धुंवरयेत्वंचदेहिमे ॥
ब्रह्मदेवउवाच ॥ सुदानामगोपश्चश्रीकृष्णांगसमुद्भवः ॥ २८ ॥ तदंशश्चाऽतितेजस्वीलेभेजन्मच
भारते ॥ सांप्रतंराधिकाशापाद्दनुवंशसमुद्भवः ॥ २९ ॥ शंखचूडइतिविख्यातस्त्रैलोक्येनचतत्समः ॥
गोलोकेत्वांपुराद्दृष्ट्वाकामोन्मथितमानसः ॥ ३० ॥ विलंभितुंनशशाकराधिकायाःप्रभावतः ॥
सचजातिस्मरस्तस्मात्सुदामाभूच्चसागरे ॥ ३१ ॥ जातिस्मरात्वमपिसासर्वंजानासिसुंदरि ॥ अधु
नातस्यपत्नीत्वंसंभविष्यसिशोभने ॥ ३२ ॥ पश्चान्नारायणंशांतंकांतमेववरिष्यसि ॥ शापान्नारा
यणस्यैवकलयादैवयोगतः ॥ ३३ ॥ भविष्यसिवृक्षरूपात्वंपूताविश्वपाविनी ॥ प्रधानासर्वपुष्पेषु
विष्णुप्राणाधिकाभवेः ॥३४॥ त्वयाविनाचसर्वेषांपूजाचविफलाभवेत् ॥ वृंदावनेवृक्षरूपानाम्ना
वृंदावतीतिच ॥ ३५ ॥ त्वत्पत्रैर्गोपिगोपाश्च पूजयिष्यंतिमाधवम् ॥ वृक्षाधिदेवीरूपेणसार्धंकृष्णे
नसंततम् ॥ ३६ ॥ विहरिष्यसिगोपेनस्वच्छंदंमद्वरेणच ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वासस्मिताहृष्टमानसा
॥ ३७ ॥ प्रणनामचब्रह्माणंतंचकिंचिदुवाचसा ॥ तुलस्युवाच ॥ यथामेद्विभुजेकृष्णेवांछाचश्याम
सुंदरे ॥ ३८ ॥ सत्यंब्रवीमिहेतातनतथाचचतुर्भुजे ॥ अतृप्ताऽहंचगोविंदेदैवाच्छृंगारभंगतः ॥ ३९ ॥
गोविन्दस्यैववचनात्प्रार्थयामिचतुर्भुजम् ॥ त्वत्प्रसादेनगोविंदंपुनरेवसुदुर्लभम् ॥ ४० ॥ ध्रुव
मेवलभिष्यामिराधाभीतिंप्रमोचय ॥ ब्रह्मदेवउवाच ॥ गृहाणराधिकामंत्रंददामिषोडशाक्षरम् ॥ ४१ ॥

तस्याश्चप्राणतुल्यात्वंमद्वरेणभविष्यसि ॥ शृंगारंयुवयोर्गोप्यंनज्ञास्यतिचराधिका ॥ ४२ ॥
राधासमात्वंसुभगेगोविन्दस्यभविष्यसि ॥ इत्येवमुक्त्वादत्त्वाचदेव्यावैषोडशाक्षरम् ॥ ४३ ॥
मंत्रंचैवजगद्धातास्तोत्रंचकवचंपरम् ॥ सर्वंपूजाविधानंचपुरश्चर्याविधिक्रमम् ॥ ४४ ॥ परांशु
भाशिषंचैवपूजांचैवचकारसा ॥ बभूवसिद्धासादेवीतत्प्रसादाद्रमायथा ॥ ४५ ॥ सिद्धंमंत्रेणतुल
सीवरंप्रापयथोदितम् ॥ बुभुजेचमहाभोगंयद्विश्वेषुचदुर्लभम् ॥ ४६ ॥ प्रसन्नमनसादेवीतत्याज
तपसःफलमम् ॥ सिद्धेफलेनराणांचदुःखंचसुखमुत्तमम् ॥ ४७ ॥ भुक्त्वापीत्वाचसंतुष्टाशयनंच
चकारसा ॥ तल्पेमनोरमेतत्रपुष्पचंदनचर्चिते ॥ ४८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेनवमस्कन्धेनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ तुलसीपरितुष्टाचसुष्वापहृष्टमानसा ॥ नवयौवनसंपन्नावृषध्वज
वरांगना ॥ १ ॥ चिक्षेपपंचबाणश्चपंचबाणांश्चतांप्रति ॥ पुष्पायुधेनसादग्धापुष्पचंदनचर्चिता
॥ २ ॥ पुलकांचितसर्वांगीकंपितारक्तलोचना ॥ क्षणंसाशुष्कतांप्रापक्षणंमूर्छामवापह ॥ ३ ॥
क्षणमुद्विग्नतांप्रापक्षणंतंद्रांसुखावहाम् ॥ क्षणंचदहनंप्रापक्षणंप्रापप्रसन्नताम् ॥ ४ ॥ क्षणंसाचेत
नांप्रापक्षणंप्रापविषण्णताम् ॥ उत्तिष्ठंतीक्षणंतल्पादुगच्छंतीनिकटेक्षणम् ॥ ५ ॥ भ्रमंतीक्षण
मुद्वेगान्निवसंतीक्षणंपुनः ॥ क्षणमेवसमुद्वेगात्सुष्वापपुनरेवसा ॥ ६ ॥ पुष्पचंदनतल्पंचतद्व
भूवाऽतिकंटकम् ॥ विषहारिसुखंदिव्यंसुंदरंचफलंजलम् ॥ ७ ॥ निलयंचबिलाकारंसूक्ष्मवस्त्रं
हुताशनः ॥ सिंदूरपत्रकंचैवव्रणतुल्यंचदुःखदम् ॥ ८ ॥ क्षणंददर्शतंद्रायांसुवेषंपुरुषंसती ॥ सुंदरं
चयुवानंचसस्मितंरसिकेश्वरम् ॥ ९ ॥ चंदनोक्षितसर्वांगंरत्नभूषणभूषितम् ॥ आगच्छंतंमाल्य
वंतंपिवंतंतन्मुखांबुजम् ॥ १० ॥ कथयंतंरतिकथांब्रुवंतंमधुरंमुहुः ॥ संभुक्तवंतंतल्पेचसमाश्लि

ष्यंतमीप्सितम् ॥ ११ ॥ पुनरेवतुगच्छंतमागच्छंतंचसन्निधौ ॥ यांतंक्वयासिप्राणेशतिष्ठेत्येवमुवा
चसा ॥ १२ ॥ पुनश्चचेतनांप्राप्यविललापपुनःपुनः ॥ एवंसायौवनंप्राप्यतस्थौतत्रैवनारद ॥ १३ ॥
शंखचूडोमहायोगीजैगीषव्यान्मनोहरम् ॥ कृष्णमंत्रंचसंप्राप्यकृत्वासिद्धंतुपुष्करे ॥ १४ ॥ कवचं
चगलेबद्ध्वासर्वमंगलमंगलम् ॥ ब्रह्मणश्चवरंप्राप्ययत्तेमनसिवांछितम् ॥ १५ ॥ आज्ञया
ब्रह्मणःसोपिबदरींचसमाययौ ॥ आगच्छंतंशंखचूडंददर्शतुलसीमुने ॥ १६ ॥ नवयौवनसं
पन्नंकामदेवसमप्रभम् ॥ श्वेतचंपकवर्णाभंरत्नभूषणभूषितम् ॥ १७ ॥ शरत्पार्वणचंद्रास्यंशरत्पं
कजलोचनम् ॥ रत्नसारविनिर्माणविमानस्थंमनोहरम् ॥ १८ ॥ रत्नकुण्डलयुग्मेनगंडस्थलवि
राजितम् ॥ पारिजातप्रसूनानांमालावंतंचसुस्मितम् ॥ १९ ॥ कस्तूरीकुंकुमायुक्तंसुगंधिचंदनान्वि
तम् ॥ सादृष्ट्वासन्निधावेनंमुखमाच्छाद्यवाससा ॥ २० ॥ सस्मितातंनिरीक्षंतीसकटाक्षंपुनःपुनः ॥
बभूवाऽतिनम्रमुखीनवसंगमलज्जिता ॥ २१ ॥ शरदिंदुविनिंद्यैकस्वमुखेंदुविराजिता ॥ अमूल्यरत्ननि
र्माणयावकावलिसंयुता ॥ २२ ॥ मणींद्रसारनिर्माणक्कणन्मंजीररंजिता ॥ दधतीकबरीभारंमालतीमा
ल्यसंयुतम् ॥ २३ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणमकराकृतिकुण्डला ॥ चित्रकुण्डलयुग्मेनगंडस्थलविराजिता ॥
॥ २४ ॥ रत्नेंद्रसारहारेणस्तनमध्यस्थलोज्ज्वला ॥ रत्नकंकणकेयूरशंखभूषणभूषिता ॥ २५ ॥ रत्नांगु
लीयकैर्दिव्यैरंगुल्यावलिराजिता ॥ दृष्ट्वातांललितांरम्यांसुशीलांसुंदरींसतीम् ॥ २६ ॥ उवासतत्स
मीपेतुमधुरंतांशुवाचसः ॥ शंखचूडउवाच ॥ कात्वंकस्यचकन्याचधन्यामान्याचयोषिताम् ॥ २७ ॥
कात्वंमानिनिकल्याणिसर्वकल्याणदायिनि ॥ मौनीभूतेकिंकरेमांसंभाषांकुरुसुंदरि ॥ २८ ॥ इत्येवंव
चनंश्रुत्वासकामावामलोचना ॥ सस्मितानम्रवदनासकामंतमुवाचसा ॥ २९ ॥ तुलस्युवाच ॥ धर्मध्व
जसुताहंचतपस्यायांतपोवने ॥ तपस्विन्यहंतिष्ठामिकस्त्वंगच्छयथासुखम् ॥ ३० ॥ कामिनींकुलजा

तांचरहस्येकाकिनींसतीम् ॥ नपृच्छतिकुलेजातइत्येवंमेश्रुतौश्रुतम् ॥ ३१ ॥ लंपटोऽसत्कुलेजातोधर्म
शास्त्रार्थवर्जितः ॥ येनाऽश्रुतःश्रुतेरर्थःसकामीच्छतिकामिनीम् ॥ ३२ ॥ आपातमधुरांमत्तामंतकांपुरुष
स्यताम् ॥ विषकुंभाकाररूपाममृतास्यांचसंततम् ॥ ३३ ॥ हृदयेक्षुरधाराभांशश्वन्मधुरभाषिणीम् ॥
स्वकार्यपरिनिष्पत्त्यैतत्परांसततंचताम् ॥ ३४ ॥ कार्यार्थेस्वामिवशगामन्यथैवाऽवशांसदा ॥ स्वांतर्म
लिनरूपांचप्रसन्नवदनेक्षणाम् ॥ ३५ ॥ श्रुतौपुराणेयासांचचरित्रमतिदूषितम् ॥ तासुकोविश्वसेत्प्राज्ञः
प्रज्ञावांश्चदुराशयः ॥ ३६ ॥ तासांकोवारिपुर्मित्रंप्रार्थयंतिनवंनवम् ॥ दृष्ट्वासुवेषंपुरुषमिच्छंतिहृद
येसदा ॥ ३७ ॥ बाह्येस्वार्थंसतीत्वंचज्ञापयंतीप्रयत्नतः ॥ शश्वत्कामरामाचकामाधारामनोहरा ॥३८॥
बाह्येछलात्खेदयंतीस्वांतमैथुनमानसा ॥ कांतंहसंतीरहसिबाह्येतीवसुलज्जिता ॥ ३९ ॥ मानिनीमैथु
नाभावेकोपनाकलहांकुरा ॥ सुप्रीताभूरिसंभोगात्स्वल्पमैथुनदुःखिता ॥ ४० ॥ सुमिष्टान्नाच्छीततोया
दाकांक्षतीचमानसे ॥ सुंदरंरसिकंकांतंयुवानंगुणिनंसदा ॥ ४१ ॥ सुतात्परमभिस्नेहंकुर्वंतीरसिको
परि ॥ प्राणाधिकंप्रियतमंसंभोगकुशलंप्रियम् ॥ ४२ ॥ पश्यंतोरिपुतुल्यंचवृद्धंवामैथुनाक्षमम् ॥ कल
हंकुर्वतीशश्वत्तेनसार्धंसुकोपना ॥ ४३ ॥ वाचयाभक्षयंतीतंसर्पआखुमिवोल्वणम् ॥ दुःसाहसस्वरूपा
चसर्वदोषाश्रयासदा ॥ ४४ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांदुःसाध्यामोहरूपिणी ॥ तपोमार्गार्गलाशश्वन्मोक्ष
द्वारकपाटिका ॥ ४५ ॥ हरेर्भक्तिव्यवहितासर्वमायाकरंडिका ॥ संसारकारागारेचशश्वन्निगडरू
पिणी ॥ ४६ ॥ इंद्रजालस्वरूपाचमिथ्याचस्वप्नरूपिणी ॥ बिभ्रतीबाह्यसौंदर्यमधोंगमतिकुत्सितम्
॥ ४७ ॥ नानाविण्मूत्रपूयानामाधारंमलसंयुतम् । दुर्गंधिदोषसंयुक्तंरक्तारक्तमसंस्कृतम् ॥ ४८ ॥
मायारूपामायिनांचविधिनानिर्मितापुरा ॥ विषरूपामुमुक्षूणामदृश्याऽप्यभिवांछताम् ॥ ४९ ॥ इत्यु
क्त्वातुलसीतंचविररामचनारद ॥ सस्मितःशंखचूडश्चप्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ ५० ॥ शंखचूडउवाच ॥

त्वयायत्कथितंदेविनचसर्वमलीककम् ॥ किंचित्सत्यमलीकंचकिंचिन्मत्तोनिशामय ॥ ५१ ॥ निर्मितं द्विविधंधात्रास्त्रीरूपंसर्वमोहनम् ॥ कृत्वारूपंवास्तवंच प्रशस्यंचाऽऽप्रशंसितम् ॥ ५२ ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीदुर्गासावित्रीराधिकादिका ॥ सृष्टिसूत्रस्वरूपाचआद्यासृष्टिर्विनिर्मिता ॥ ५३ ॥ एतासामंशरूपंचस्त्रीरूपंवास्तवंस्मृतम् ॥ तत्प्रशस्यंयशोरूपंसर्वमंगलकारकम् ॥ ५४ ॥ शतरूपादेवहूतीस्वधास्वाहाचदक्षिणा ॥ छायावतीरोहिणीचवरुणानीशचीतथा ॥ ५५ ॥ कुबेरस्यचपत्नीयाऽप्यदितिश्चदितिस्तथा ॥ लोपामुद्रानसूयाचकोटिभीतुलसीतथा ॥ ५६ ॥ अहल्याऽरुंधतीमेनातारामंदोदरीतथा ॥ दमयंतीवेदवतीगंगाचमनसातथा ॥ ५७ ॥ पुष्टिस्तुष्टिःस्मृतिर्मेधाकालिकाचवसुंधरा ॥ षष्ठीमंगलचंडीचमूर्तिश्चधर्मकामिनी॥५८॥ स्वस्तिश्रद्धाचशांतिश्चकान्तिःक्षांतिस्तथापरा॥ निद्रातंद्राक्षुत्पिपासासंध्यारात्रिर्दिनानिच ॥ ५९ ॥ संपत्तिर्धृतिकीर्तीचक्रियाशोभाप्रभाशिवा ॥ यत्स्त्रीरूपंचसंभूतमुत्तमंतुयुगेयुगे ॥ ६० ॥ कलाकलांशरूपंचस्वर्वेश्यादिकमेवच ॥ सत्त्वप्रधानंयद्रूपंतद्युक्तंचप्रभावतः ॥ तदुत्तमंचविश्वेषुसाध्वीरूपंप्रशंसितम् ॥ ६२ ॥ तद्वास्तवंचविज्ञेयंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ रजोरूपंतमोरूपंकलासुविविधंस्मृतम् ॥ ६३ ॥ मध्यमारजसश्चांशास्तास्तुभोगेषुलोलुपाः ॥ सुखसंभोवश्याश्चस्वकार्येनिरता सदा ॥ ६४ ॥ कपटामोहकारिण्योधर्मार्थविमुखाःसदा ॥ रजोरूपस्यसाध्वीत्वमतोनैवोपजायते ॥ ६५ ॥ इदंमध्यमरूपंचप्रवदंतिमनीषिणः ॥ तमोरूपंदुर्निवार्यमधमंतद्विदुर्बुधाः ॥ ६६ ॥ नपृच्छतिकुलेजातःपंडितश्चपरस्त्रियम् ॥ निर्जनेनिर्जलेवाऽपिरहस्यपिपरस्त्रियम् ॥ ६७ ॥ आगच्छामित्वत्समीपमाज्ञयाब्रह्मणोऽधुना ॥ गांधर्वेणविवाहेनत्वांग्रहीष्यामिशोभने ॥६८॥ अहमेवशंखचूडोदेवविद्रावकारकः ॥ दनुवंश्योविशेषेणसुदामाऽहंहरेःपुरा ॥ ६९ ॥ अहमष्टसुगोपेषुगोपोऽपिपार्षदेषुच ॥ अधुनादानवेंद्रो

ऽहंराधिकायाश्चशापतः ॥ ७० ॥ जातिस्मरोऽहंजानामिकृष्णमंत्रप्रभावतः ॥ जातिस्मरात्वंतुलसी
संभुक्ताहरिणापुरा ॥७१॥ त्वमेवराधिकाकोपाज्जातासिभारतेभुवि ॥ त्वांसंभोक्तुमुत्सुकोऽहंनाऽलंराधा
भयात्ततः ॥ ७२ ॥ इत्येवमुक्त्वासपुमान्विररामममहामुने ॥ सस्मितंतुलसीतुष्टाप्रवक्तुमुपचक्रमे
॥ ७३ ॥ तुलस्युवाच ॥ एवंविधोबुधोनित्यंविश्वेषुचप्रशंसितः ॥ कान्तमेवंविधंकान्ताशश्वदि
च्छतिकामतः ॥ ७४ ॥ त्वयाऽहमधुनासत्यंविचारेणपराजिता ॥ सनिंदितश्चाऽप्यशुचिर्यः
पुमांश्चस्त्रियाजितः ॥ ७५ ॥ निंदंतिपितरोदेवाबांधवाःस्त्रीजितंनरम् ॥ स्त्रीजितंमनसामा
तापिताभ्राताचनिंदति ॥ ७६ ॥ शुद्धोविप्रोदशाहेनजातकेमृतकेयथा ॥ भूमिपोद्वादशाहेनवै
श्यःपंचदशाहतः ॥७७॥ शूद्रोमासेनवेदेषुमातृवद्धीनसंकरः ॥ अशुचिःस्त्रीजितःशुद्धयं चितादहनकालतः
॥ ७८ ॥ नगृह्णन्तीच्छयातस्यपितरःपिण्डतर्पणम् ॥ नगृह्णन्त्येवदेवाश्चतस्यपुष्पजलादिकम् ॥७९॥
किंवाज्ञानेनतपसाजपहोमप्रपूजनैः ॥ किंविद्ययाचयशसास्त्रीभिर्यस्यमनोहृतम् ॥ ८० ॥ विद्याप्रभाव
ज्ञानार्थंमयात्वंचपरीक्षितः ॥ कृत्वापरीक्षांकान्तस्यवृणोतिकामिनीवरम् ॥ ८१ ॥ वरायगुणहीनाय
वृद्धायाऽज्ञानिनेतथा ॥ दरिद्रायचमूर्खायरोगिणेकुत्सितायच ॥८२॥ अत्यंतकोपयुक्तायवाऽत्यंतदुर्मुखा
यच ॥ पंगवेचांगहीनायचांधायवधिरायच ॥ ८३ ॥ जडायचैवमूकायक्लीवतुल्यायपापिने ॥ ब्रह्महः
त्यांलभेत्सोपिस्वकन्यांप्रददातियः ॥ ८४ ॥ शांतायगुणिनेचैवयूनेचविदुषेऽपिच ॥ साधवेचसुतांदत्त्वा
दशयज्ञफलंलभेत् ॥ ८५ ॥ यःकन्यापालनंकृत्वाकरोतियदिविक्रयम् ॥ विक्रेताधनलोभेनकुम्भीपाकंस
गच्छति ॥ ८६ ॥ कन्यामूत्रंपुरीषंचतत्रभक्षतिपातकी ॥ कृमिभिर्दंशितःकाकैर्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥८७॥
तदंतेव्याधिसंयुक्तःसलभेज्जन्मनिश्चितम् ॥ विक्रीणातिमांसभारंवहत्येवदिवानिशम् ॥ ८८ ॥ इत्येव
मुक्त्वातुलसीविररामतपोनिधे ॥ ब्रह्मोवाच ॥ किंकरोषिशंखचूडसंवादमनयासह ॥ ८९ ॥ गांधर्वेण

विवाहेनत्वंचाऽस्याग्रहणंकुरु ॥ पुरुषेष्वसिरत्नंत्वंस्त्रीषुरत्नंत्वियंसती ॥ ९० ॥ विदग्धायाविदग्धे नसगमोगुणवान्भवेत् ॥ निर्विरोधसुखंराजन्कोवात्यजतिदुर्लभम् ॥ ९१ ॥ योऽविरोधसुखत्यागीस पशुर्नात्रसंशयः ॥ किंपरीक्षसित्वंकांतमीदृशंगुणिनंसति ॥ ९२ ॥ देवानामसुराणांचदानवानांविमर्द कम् ॥ यथालक्ष्मीश्चलक्ष्मीशेयथाकृष्णेचराधिका ॥ ९३ ॥ यथामयिचसावित्रीभवानीचभवेयथा ॥ यथाधरावराहेचदक्षिणाचयथाऽध्वरे ॥ ९४॥ यथाऽत्रेरनसूयाचदमयंतीयथानले ॥ रोहिणीचयथाचंद्रे यथाकामेरतिःसती ॥ ९५ ॥ यथादितिःकश्यपेचवसिष्ठेऽरुंधतीसखी ॥ यथाहल्यागौतमेचदेवहूति श्चकर्दमे ॥ ९६ ॥ यथाबृहस्पतौताराशतरूपामनौयथा ॥ यथाचदक्षिणायज्ञेयथास्वाहाहुता शने ॥ ९७ ॥ यथाशचीमहेंद्रेचयथापुष्टिर्गणेश्वरे ॥ देवसेनायथास्कंधेधर्मेमूर्तिर्यथासती ॥ ९८ ॥ सौभाग्यासुप्रियात्वंचशंखचूडेतथाभव ॥ अनेनसार्धंसुचिरंसुंदरेणचसुंदरि ॥ ९९ ॥ स्थानेस्थाने विहारंचयथेच्छंकुरुसंततम् ॥ पश्चात्प्राप्स्यसिगोलोकेकृष्णंपुनरेवच ॥ १०० ॥ चतुर्भुजंचवैकुंठे शंखचूडेमृतेसति ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

नारायणउवाच ॥ विचित्रमिदमाख्यानंभवतासमुदाहृतम् ॥ श्रुतेनयेनमेतृप्तिर्नकदाऽपिहिजायते ॥१॥ ततःपरंतुयज्जातंतत्त्वंवदमहामते ॥ नारायणउवाच ॥ इत्येवमाशिषंदत्त्वास्वालयंचययौविधिः ॥२॥ गांन्धर्वेणविवाहेनजगृहेतांचदानवः ॥ स्वर्गेदुंदुभिवाद्यंचपुष्पवृष्टिर्बभूवह ॥३॥ सरेमेरामयासार्धंवास गेहेमनोरमे ॥ मूर्च्छांसाप्रापतुलसीनवसंगमसंगता ॥ ४ ॥ निमग्नानिर्जलेसाध्वीसंभोगसुखसागरे ॥ चतुःषष्टिकलामानंचतुःषष्टिविधंसुखम् ॥ ५ ॥ कामशास्त्रेयन्निरुक्तंरसिकानांयथेप्सितम् ॥ अंग प्रत्यंगसंश्लेषपूर्वकंस्त्रमनोहरम् ॥ ६ ॥ तत्सर्वंरसशृंगारंचकाररसिकेश्वरः ॥ अतीवरम्यदेशेचस

र्वजंतुविवर्जिते ॥ ७ ॥ पुष्पचंदनतल्पेचपुष्पचंदनवायुना ॥ पुष्पोद्यानेनदीतीरेपुष्पचंदनचर्चिते ॥ ८ ॥
गृहीत्वारसिकोरासेपुष्पचंदनचर्चिताम् ॥ भूषितोभूषणैर्वरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ९ ॥ सुरतेविरतिर्ना
स्तितयोःसुरतिविज्ञयोः ॥ जहारमानसंभर्तुर्लीलयालीलयासती ॥ १० ॥ चेतनांरसिकायाश्चजहाररस
भाववित् ॥ वक्षसश्चंदनंराज्ञस्तिलकंविजहारसा ॥ ११ ॥ सचजहारतस्याश्चसिंदूरंबिंदुपत्रकम् ॥
सतद्वक्षस्युरोजेचनखरेखांददौमुदा ॥ १२ ॥ साददौतद्वामपार्श्वेकरभूषणलक्षणम् ॥ राजातदोष्ठपुटके
ददौरदनदंशनम् ॥ १३ ॥ तद्गंडयुगलेसाचप्रददौतच्चतुर्गुणम् ॥ आलिंगनंचुंबनंचजंघादिमर्दनंतथा
॥ १४ ॥ एवंपरस्परंक्रीडांचक्रतुस्तौविजानतौ ॥ सुरतेविरतेतौचसमुत्थायपरस्परम् ॥ १५ ॥ सुवेषंच
क्रतुस्तत्रयद्यन्मनसिवांछितम् ॥ चंदनैःकुंकुमारक्तैःसातस्यतिलकंददौ ॥ १६ ॥ सर्वांगेसुंदरेरम्येचक्रा
रचाऽनुलेपनम् ॥ सुवासंचैवतांबूलंवह्निशुद्धेचवाससी ॥ १७ ॥ पारिजातस्यकुसुमंजरारोगहरंपरम् ॥
अमूल्यरत्ननिर्माणमंगुलीयकमुत्तमम् ॥ १८ ॥ सुंदरंचमणिवरंत्रिषुलोकेषुदुर्लभम् ॥ दासीतवाऽहमि
त्येवंसमुच्चार्यपुनःपुनः ॥ १९ ॥ ननामपरयाभक्त्यास्वामिनंगुणशालिनम् ॥ सस्मितातन्मुखांभोजंलो
चनाभ्यांपुनःपुनः ॥ २० ॥ निमेषरहिताभ्यांचाऽप्यपश्यत्कामसुंदरम् ॥ सचतांचसमाकृष्यचकारवक्षसि
प्रियाम् ॥ २१ ॥ सस्मितंवाससाच्छन्नंददर्शमुखपंकजम् ॥ चुचुम्बकठिनेगंडेबिंबोष्ठौपुनरेवच ॥ २२ ॥
ददौतस्यैवस्त्रयुग्मंवरुणादाहृतंचयत् ॥ तदाहृतांरत्नमालांत्रिषुलोकेषुदुर्लभाम् ॥ २३ ॥ ददौमंजीरयुग्मं
चस्वाहायाआहृतंचयत् ॥ केयूरयुग्मंछायायारोहिण्याश्चैवकुण्डलम् ॥ २४ ॥ अंगुलीयकरत्नानिरत्या
श्चकरभूषणम् ॥ शंखंचरुचिरंचित्रंयद्दत्तंविश्वकर्मणा ॥ २५ ॥ विचित्रपद्मकश्रेणींशय्यांचाऽपिसुदुर्ल
भाम् ॥ भूषणानिचदत्त्वाचभूपोहासंचकारह ॥ २६ ॥ निर्ममेकबरीभारेतस्यामांगल्यभूषणम् ॥ सुचित्रं
पत्रकंगंडमंडलेऽस्याःसमंतथा ॥ २७ ॥ चंद्रलेखात्रिभिर्युक्तंचंदनेनसुगंधिना ॥ परीतंपरितश्चित्रैःसार्धं

कुंकमबिंदुभिः ॥ २८ ॥ ज्वलत्प्रदीपाकारंचसिंदूरतिलकंददौ ॥ तत्पादपद्मयुगुलेस्थलपद्मविनिंदिते
॥२६॥ चित्रालक्तकरागंचनखरेषुददौमुदा ॥ स्ववक्षसिमुहुर्न्यस्यसरागंचरणांबुजम् ॥३०॥ हेदेवितवदा
सोऽहमित्युच्चार्यपुनःपुनः ॥ रत्नभूषितहस्तेनतांचकृत्वास्ववक्षसि॥ ३१ ॥ तपोवनंपरित्यज्यराजास्था
नांतरंययौ ॥ मलयेदेवनिलयेशैलेशैलेतपोवने ॥ ३२ ॥ स्थानेस्थानेऽतिरम्येचपुष्पोद्यानेचनिर्जने ॥
कंदरेकंदरेसिंधुतीरेचैवातिसुंदरे ॥ ३३ ॥ पुष्पभद्रानदीतीरेनीरवातमनोहरे ॥ पुलिनेपुलिनेदिव्येनद्यां
नद्यांनदेनदे ॥ ३४ ॥ मधौमधुकराणांचमधुरध्वनिनादिते ॥ विस्पंदनेसुरसनेनंदनेगंधमादने ॥ ३५ ॥
देवोद्यानेनंदनेचचित्रचंदनकानने ॥ चंपकानांकेतकीनांमाधवीनांचमाधवे ॥ ३६ ॥ कुंदानांमालतीनांच
कुमुदांभोजकानने ॥ कल्पवृक्षेकल्पवृक्षेपारिजातवनेवने ॥ ३७ ॥ निर्जनेकांचनेस्थानेधन्येकांचन
पर्वते ॥ कांचीवनेकिंजलकेकंचुकेकांचनाकरे ॥ ३८ ॥ पुष्पचंदनतल्पेषुपुंस्कोकिलरुतश्रुते ॥ पुष्पचंद
नसंयुक्तःपुष्पचंदनवायुना ॥ ३६ ॥ कामुक्याकामुकःकामात्सरेमेरामयासह ॥ नहितृप्तोदानवेंद्रस्तृप्तिं
नैवजगामसा ॥ ४० ॥ हविषाकृष्णवर्त्मेववबृधेमदनस्तयोः ॥ तयासहसमागत्यस्वाश्रमंदानवस्ततः
॥ ४१ ॥ रम्यंक्रीडालयंगत्वाविजहारपुनःपुनः ॥ एवंसबुभुजेराज्यंशंखचूडःप्रतापवान् ॥ ४२ ॥ एकम
न्वंतरंपूर्णराजराजेश्वरोमहान् ॥ देवानामसुराणांचदानवानांचसंततम् ॥ ४३ ॥ गंधर्वाणांकिन्नराणां
राक्षसानांचशांतिदः ॥ हृताधिकारादेवाश्चरंतिभिक्षुकायथा ॥ ४४ ॥ तेसर्वेऽतिविषण्णाश्चप्रजग्मु
र्ब्रह्मणःसभाम् ॥ वृत्तांतंकथयामासूरुरुदुश्चभृशंमुहुः ॥ ४५ ॥ तदाब्रह्मासुरैःसार्धंजगामशंकरालयम् ॥
सर्वंशंकथयामासविधाताचंद्रशेखरम् ॥ ४६ ॥ ब्रह्माशिवश्चतैःसार्धंवैकुण्ठंचजगामह ॥ दुर्लभंपरमंधा
मजरामृत्युहरंपरम् ॥ ४७ ॥ संप्रापचवरंद्वारमाश्रमाणांहरेरहो ॥ ददर्शद्वारपालांश्चरत्नसिंहासन
स्थितान् ॥ ४८ ॥ शोभितान्पीतवस्त्रैश्चरत्नभूषणभूषितान् ॥ वनमालान्वितान्सर्वाञ्श्यामसुंदरविग्र

हान् ॥४९॥ शंखचक्रगदापद्मधरांश्चैवचतुर्भुजान् ॥ सस्मितान्स्मेरवक्त्रास्यान्पद्मनेत्रान्मनोहरान् ॥५०॥
ब्रह्मातान्कथयामासवृत्तांतंगमनार्थकम् ॥ तेऽनुज्ञांचददुस्तस्मैप्रविवेशतदाज्ञया ॥ ५१ ॥ एवंषोडश
द्वाराणिनिरीक्ष्यकमलोद्भवः ॥ देवैःसार्धंतानतीत्यप्रविवेशहरेःसभाम् ॥ ५२ ॥ देवर्षिभिःपरिवृतांपार्षदै
श्चचतुर्भुजैः ॥ नारायणस्वरूपैश्चसर्वैःकौस्तुभभूषितैः ॥ ५३ ॥ नवेंदुमंडलाकारांचतुरस्रांमनोहराम् ॥
मणींद्रहारनिर्माणांहीरासारसुशोभिताम् ॥ ५४ ॥ अमूल्यरत्नखचितांरचितांस्वेच्छयाहरेः ॥ माणिक्य
मालाजालाभांमुक्तापंक्तिविभूषिताम् ॥ ५५ ॥ मंडितांमंडलाकारैरत्नदर्पणकोटिभिः ॥ विचित्रैश्चित्र
रेखाभिर्नानाचित्रविचित्रिताम् ॥ ५६ ॥ पद्मरागेंद्ररचितांरुचिरांमणिपंकजैः ॥ सोपानशतकैर्युक्तांस्य
मंतकविनिर्मितैः ॥ ५७ ॥ पट्टसूत्रग्रंथियुक्तैश्चारुचंदनपल्लवैः ॥ इंद्रनीलस्तंभवर्यैर्वेष्टितांसुमनो
हराम् ॥ ५८ ॥ तद्रत्नपूर्णकुम्भानांसमूहैश्चसमन्विताम् ॥ पारिजातप्रसूनानांमालाजालैर्विराजिताम्
॥ ५९ ॥ कस्तूरीकुंकुमारक्तैःसुगंधिचंदनद्रुमैः ॥ सुसंस्कृतांतुसर्वत्रवासितांगंधवायुना ॥६०॥ विद्या
धरीसमूहानांनृत्यजालैर्विराजिताम् ॥ सहस्रयोजनायामांपरिपूर्णांचकिंकरैः ॥ ६१ ॥ ददर्शश्रीहरिंब्रह्मा
शंकरश्चसुरैःसह ॥ वसंतंतन्मध्यदेशेथयदुंतारकावृतम् ॥ ६२ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणचित्रसिंहासने
स्थितम् ॥ किरीटिनंकुण्डलिनंवनमालाविभूषितम् ॥ ६३ ॥ चंदनोक्षितसर्वांगंबिभ्रतंकेलिपंकजम् ॥
पुरतो नृत्यगीतंचपश्यंतंसस्मितंमुदा ॥ ६४ ॥ शांतंसरस्वतीकांतंलक्ष्मीधृतपदांबुजम् ॥ लक्ष्म्याप्रदत्त
तांबूलंभुक्तवंतंसुवासितम् ॥ ६५ ॥ गंगयापरयाभक्त्यासेवितंश्वेतचामरैः ॥ सर्वैश्चस्तूयमानंचभक्ति
नम्रात्मकंधरैः ॥ ६६ ॥ एवंविशिष्टंतंदृष्ट्वापरिपूर्णतमंप्रभुम् ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेप्रणम्यतुष्टुवुस्तदा
॥ ६७ ॥ पुलकांचितसर्वांगाःसाश्रुनेत्राश्चगद्गदाः ॥ भक्ताश्चपरयाभक्त्याभीतानम्रात्मकंधराः ॥६८॥
कृतांजलिपुटोभूत्वाविधाताजगतामपि ॥ वृत्तांतंकथयामासविनयेनहरेःपुरः ॥६९॥ हरिस्तद्वचनंश्रुत्वा

सर्वज्ञःसर्वभाववित्॥ प्रहस्योवाचब्रह्माणंरहस्यंचमनोहरम् ॥ ७० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शंखचूडस्य
वृत्तांतंसर्वंजानामिपद्मज ॥ मद्भक्तस्यचगोपस्यमहातेजस्विनःपुरा ॥ ७१ ॥ शृणुतत्सर्ववृत्तांतमिति
हासंपुरातनम् ॥ गोलोकस्यैवचरितंपापघ्नंपुण्यकारकम् ॥ ७२ ॥ सुदामानामगोपश्चपार्षदप्रवरोमम॥
सप्रापदानवींयोनिंराधाशापात्सुदारुणात् ॥ ७३ ॥ तत्रैकदाऽहमगमंस्वालयाद्रासमंडलम् ॥ विरजाम
पिनीत्वाचममप्राणाधिकापरा ॥ ७४ ॥ सामांविरजयासार्धंविज्ञायकिंकरीमुखात् ॥ पश्चात्क्रुद्धासा
जगामनददर्शचतत्रमाम् ॥ ७५ ॥ विरजांचनदीरूपांमांज्ञात्वाचतिरोहितम् ॥ पुनर्जगामसादृष्ट्वास्वाल
यंसखिभिःसह ॥ ७६ ॥ मांदृष्ट्वामंदिरेदेवीसुदाम्नासहितंपुरा ॥ भृशंसाभर्त्सयामासमौनीभूतंचसुस्थि
रम् ॥ ७७ ॥ तच्छ्रुत्वाऽसहमानश्चसुदामातांचुकोपह ॥ सचतांभर्त्सयामासकोपेनममसन्निधौ ॥ ७८ ॥
तच्छ्रुत्वाकोपयुक्तासारक्तपंकजलोचना ॥ बहिष्कर्तुंचकाराऽऽज्ञांसंत्रस्तंममसंसदि ॥ ७९ ॥ सखीलक्षं
समुत्तस्थौदुर्वारंतेजसोल्बणम् ॥ बहिश्चकारतंतूर्णंजल्पंतंचपुनःपुनः ॥ ८० ॥ साचतत्ताडनंतासां
श्रुत्वारुष्टाशशापह ॥ याहिरेदानवींयोनिमित्येवंदारुणंवचः ॥८१॥ तंगच्छंतंशपंतंचरुदंतंमांप्रणम्यच ॥
वारयामासतुष्टासारुदतीकृपयापुनः ॥८२॥ हेवत्सतिष्ठमागच्छक्वयासीतिपुनःपुनः ॥ समुच्चार्यचतत्प
श्चाज्जगामसाचविक्लवम् ॥ ८३ ॥ गोप्यश्चरुरुदुःसर्वागोपाश्चाऽपिसुदुःखिताः ॥ तेसर्वेराधिकाचा
ऽपितत्पश्चाद्बोधितामया ॥ ८४ ॥ आयास्यतिक्षणार्धेनकृत्वाशापस्यपालनम् ॥ सुदामंस्त्वमिहागच्छे
त्युक्त्वासाचनिवारिता ॥ ८५ ॥ गोलोकस्यक्षणार्धेनचैकंमन्वंतरंभवेत् ॥ पृथिव्यांजगतांधातरित्येव
वचनंध्रुवम् ॥ ८६ ॥ इत्येवंशंखचूडश्चपुनस्तत्रैवयास्यति ॥ महाबलिष्ठोयोगेशःसर्वमायाविशारद
॥ ८७ ॥ ममशूलंगृहीत्वाचशीघ्रंगच्छतभारतम् ॥ शिवःकरोतुसंहारंममशूलेनरक्षसः ॥ ८८ ॥ ममैवकव
चंकंठेसर्वमंगलकारकम् ॥ बिभर्त्तिदानवःशश्वत्संसारेविजयीततः ॥ ८९ ॥ तस्मिन्ब्रह्मन्स्थितेचैवनको

ऽपिहिंसितुंक्षमः ॥ तद्याचनांकरिष्यामिविप्ररूपोऽहमेवच ॥ ६० ॥ सतीत्वहानिस्तत्पत्न्यायत्रकालेभ
विष्यति ॥ तत्रैवकालेतन्मृत्युरितिदत्तोवरस्त्वया ॥६१॥ तत्पत्न्याश्चोदरेवीर्यमर्पयिष्यामिनिश्चितम्॥
तत्क्षणेचैवतन्मृत्युर्भविष्यतिनसंशयः ॥ ६२ ॥ पश्चात्सादेहमुत्सृज्यभविष्यतिममप्रिया ॥इत्यु
क्त्वाजगतांनाथोददौशूलंहरायच ॥ ६३ ॥ शूलंदत्त्वाययौशीघ्रंहरिरभ्यंतरंमुदा ॥ भारतंचययुर्देवाब्रह्म
रुद्रपुरोगमाः ॥ ६४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहा०नवमस्कंधेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ ब्रह्माशिवंसंनियोज्यसंहारेदानवस्यच ॥ जगामस्वालयंतूर्णंयथास्थानंसु
रोत्तमाः ॥ १ ॥ चंद्रभागानदीतीरेवटमूलेमनोहरे ॥ तत्रतस्थौमहादेवोदेवविस्तारहेतवे ॥२॥ दूतंकृत्वा
चित्ररथंगंधर्वेश्वरमीप्सितम् ॥ शीघ्रंप्रस्थापयामासशंखचूडांतिकंमुदा ॥ ३ ॥ सर्वेश्वराज्ञयाशीघ्रं
ययौतन्नगरंपरम् ॥ महेंद्रनगरोत्कृष्टंकुबेरभवनाधिकम् ॥ ४ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णंदैर्घ्येतद्द्विगुणंभ
वेत् ॥ स्फटिकाकारमणिभिर्निर्मितंयानवेष्टितम् ॥ ५ ॥ सप्तभिःपरिखाभिश्चदुर्गमाभिःसमन्वितम् ॥
ज्वलदग्निनिभैःशश्वत्कल्पितंरत्नकोटिभिः ॥ ६ ॥ युक्तंचवीथीशतकैर्मणिवेदिविचित्रितैः ॥ परितोवणि
जांसौधैर्नानावस्तुविराजितैः ॥ ७ ॥ सिंदूराकारमणिभिर्निर्मितैश्चविचित्रितैः ॥ भूषितंभूषितैर्दिव्यैरा
श्रमैःशतकोटिभिः ॥ ८ ॥ गत्वाददर्शतन्मध्येशंखचूडालयंपरम् ॥ अतीववलयाकारंयथापूर्णेंदुमंडलम्
॥ ९ ॥ ज्वलदग्निशिखाक्ताभिःपरिखाभिश्चतसृभिः ॥ तद्दुर्गमंचशत्रूणामन्येषांसुगमंसुखम् ॥ १० ॥
अत्युच्चैर्गगनस्पर्शिमणिश्रृङ्गविराजितम् ॥ राजितंद्वादशद्वारैर्द्वारपालसमन्वितम् ॥ ११ ॥ मणीन्द्रसा
रनिर्माणैःशोभितंलक्षमंदिरैः ॥ शोभितंरत्नसोपानैरत्नस्तंभविराजितम् ॥ १२ ॥ तद्दृष्ट्वापुष्पदंतो
ऽपिवरंद्वारंददर्शसः ॥ द्वारेनियुक्तंपुरुषंशूलहस्तंचसस्मितम् ॥ १३ ॥ तिष्ठंतंपिंगलाक्षंचताम्रवर्णंभयं

करम् ॥ कथयामासवृत्तांतंजगामतदनुज्ञया ॥ १४ ॥ अतिक्रम्यचतद्द्वारंजगामाभ्यन्तरंपुनः ॥ नकोऽ
पिरक्षतिश्रुत्वादूतरूपंरणस्यच ॥ १५ ॥ गत्वासोऽभ्यंतरद्वारंद्वारपालमुवाचह ॥ रणस्यसर्ववृत्तांतंवि
ज्ञापयतमाचिरम् ॥ १६ ॥ सचतंकथयित्वाचदूतोगंतुमुवाचह ॥ सगत्वाशंखचूडंतंददर्शसुमनोहरम्
॥ १७ ॥ राजमंडलमध्यस्थंस्वर्णसिंहासनेस्थितम् ॥ मणीन्द्ररचितंदिव्यंरत्नदंडसमन्वितम् ॥ १८ ॥
रत्नकृत्रिमपुष्पैश्चप्रशस्तैःशोभितंसदा ॥ भृत्येनमस्तकन्यस्तंस्वर्णच्छत्रंमनोहरम् ॥ १९ ॥ सेवितंपार्ष
दगणैरुचिरैःश्वेतचामरैः ॥ सुवेषंसुन्दरंरम्यंरत्नभूषणभूषितम् ॥ २० ॥ माल्येनलेपनंसूक्ष्मंसुवस्त्रं
दधतंमुने ॥ दानवेंद्रैःपरिवृतंसुवेषैश्चत्रिकोटिभिः ॥ २१ ॥ शतकोटिभिरन्यैश्चभ्रमद्भिरस्त्रपाणिभिः ॥
एवंभूतंचतंदृष्ट्वापुष्पदंतःसविस्मयः ॥ २२ ॥ उवाचसचवृत्तांतंयदुक्तंशंकरेणच ॥ पुष्पदंतउवाच ॥
राजेंद्रशिवभृत्योऽहंपुष्पदंताभिधःप्रभो ॥ २३ ॥ यदुक्तंशंकरेणैवतद्ब्रवीमिनिशामय ॥ राज्यंदेहिचदेवा
नामधिकारंचसांप्रतम् ॥ २४ ॥ देवाश्चशरणापन्नादेवेशंश्रीहरिंपरम् ॥ हरिर्दत्त्वाऽस्यशूलंचतेनप्रस्था
पितःशिव ॥२५॥ पुष्पभद्रानदीतीरेवटमूलेत्रिलोचनः ॥ विषयंदेहितेषांचयुद्धंवाकुरुनिश्चितम् ॥ २६॥
गत्वावक्ष्यामिकिंशंभुमथतद्वदमामपि ॥ दूतस्यवचनंश्रुत्वाशंखचूडःप्रहस्यच ॥ २७ ॥ प्रभातेऽहंगमि
ष्यामित्वंचगच्छेत्युवाचह ॥ सगत्वोवाचतंतूर्णंवटमूलस्थमीश्वरम् ॥ २८ ॥ शंखचूडस्यवचनंतदीयंत
न्मुखोदितम् ॥ एतस्मिन्नंतरेस्कंदआजगामशिवांतिकम् ॥२९॥ वीरभद्रश्चनंदीचमहाकालःसुभद्रकः ॥
विशालाक्षश्चबाणश्चपिंगलाक्षोविकंपनः ॥ ३० ॥ विरूपोविकृतिश्चैवमणिभद्रश्चबाष्कलः ॥ कपिला
ख्योदीर्घदंष्ट्रोविकटस्ताम्रलोचनः ॥ ३१ ॥ कालकंठोबलीभद्रःकालजिह्वःकुटीचरः ॥ बलोन्मत्तोरणश्ला
घीदुर्जयोदुर्गमस्तथा ॥ ३२ ॥ अष्टौचभैरवारौद्रारुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥ वसवोष्टौवासवश्चआदित्या
द्वादशस्मृताः ॥ ३३ ॥ हुताशनश्चचंद्रश्चविश्वकर्माश्विनौचतौ ॥ कुबेरश्चयमश्चैवजयंतोनलकूबरः

॥ ३४ ॥ वायुश्चवरुणश्चैवबुधश्चमंगलस्तथा ॥ धर्मश्चशनिरीशानःकामदेवश्चवीर्यवान् ॥ ३५ ॥
उग्रदंष्ट्राचोग्रचंडाकोटराकैटभीतथा ॥ स्वयंचाष्टभुजादेवीभद्रकालीभयंकरी ॥ ३६ ॥ रत्नेन्द्रसारनिर्मा
णविमानोपरिसंस्थिता ॥ रक्तवस्त्रपरीधानारक्तमाल्यानुलेपना ॥ ३७ ॥ नृत्यंतीचहसंतीचगायन्तीसु
स्वरंमुदा ॥ अभयंददातिभक्तेभ्योऽभयासाचभयंरिपुम् ॥ ३८ ॥ बिभ्रतीविकटांजिह्वांसुलोलांयोजना
यताम् ॥ शंखचक्रगदापद्मखड्गचर्मधनुःशरान् ॥ ३९ ॥ खर्परंवर्तुलाकारंगंभीरंयोजनायतम् ॥ त्रिशूलं
गगनस्पर्शिशक्तिचयोजनायताम् ॥४०॥ मुद्गरंमुसलंवज्रंखेटंफलकमुज्ज्वलम् ॥ वैष्णवास्त्रं वारुणास्त्रं
वाह्नेयंनागपाशकम् ॥ ४१ ॥ नारायणास्त्रं गांधर्वंब्रह्मास्त्रंगारुडंतथा ॥ पर्जन्यास्त्रंपाशुपतंजृंभणास्त्रं
चपार्वतम् ॥ ४२ ॥ माहेश्वरास्त्रवायव्यंदंडंसंमोहनंतथा ॥ अव्यर्थमस्त्रकंदिव्यंदिव्यास्त्रशतकंपरम्
॥ ४३ ॥ आगत्यतत्रतस्थौचयोगिनीनांत्रिकोटिभिः ॥ सार्धंचडाकिनीनांचविकटानांत्रिकोटिभिः ॥४४॥
भूतप्रेतपिशाचाश्चकूष्मांडाब्रह्मराक्षसाः ॥ वेतालाराक्षसाश्चैवयक्षाश्चैवतुकिन्नराः ॥ ४५ ॥ ताभि
श्चैवसहस्कंदःप्रणम्यचंद्रशेखरम् ॥ पितुःपार्श्वेसहायार्थंसमुवासतदाज्ञया ॥ ४६ ॥ अथदूतेगतेतत्रशं
खचूडःप्रतापवान् ॥ उवाचतुलसींवार्तांगत्वाऽभ्यंतरमेवच ॥ ४७ ॥ रणवार्तांचसाश्रुत्वाशुष्ककंठोष्ठ
तालुका ॥ उवाचमधुरंसाध्वीहृदयेनविदूयता ॥ ४८ ॥ तुलस्युवाच ॥ हेप्राणबंधोहेनाथतिष्ठमेवक्षसि
क्षणम् ॥ हेप्राणाधिष्ठातृदेवरक्षमेजीवितंक्षणम् ॥ ४९ ॥ भुंक्ष्वजन्मसमासाद्ययन्मेमनसिवांछितम् ॥
पश्यामित्वांक्षणंकिंचिल्लोचनाभ्यांचसादरम् ॥ ५० ॥ आन्दोलयंतेप्राणामेमनोदग्धंचसंततम् ॥ दुःस्व
प्नश्चमयादृष्टश्चाद्यैवचरमेनिशि ॥ ५१ ॥ तुलसीवचनंश्रुत्वाभुक्त्वापीत्वानृपेश्वरः ॥ उवाचवचनं
प्राज्ञोहितंसत्यंयथोचितम् ॥ ५२ ॥ शंखचूडउवाच ॥ कालेनयोजितंसर्वंकर्मभोगनिबंधनम् ॥ शुभंहर्षः
सुखंदुःखंभयंशोकश्चमंगलम् ॥ ५३ ॥ कालेभवंतिवृक्षाश्चस्कंधवंतश्चकालतः ॥ क्रमेणपुष्पवंतश्चफ

लवंतश्चकालतः ॥ ५३ ॥ तेषांफलानिपक्वानिप्रभवंत्येवकालतः ॥ तेसर्वेफलिताःकालेपातंयांतिचका
लतः ॥ ५५ ॥ कालेभवंतिविश्वानिकालेनश्यंतिसुन्दरि ॥ कालात्स्रष्टाचसृजतिपातापातिचकालतः
॥ ५६ ॥ संहर्तासंहरेत्कालेक्रमेणसंचरंतिते ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनामीश्वरःप्रकृतिःपरा ॥५७॥ स्रष्टापा
ताचसंहर्तासचात्माकालनर्तकः ॥ कालंसएवप्रकृतिंस्वाभिन्नांस्वेच्छयाप्रभुः ॥ ५८ ॥ निर्मायकृतवान्स
र्वान्विश्वस्थांश्चचराचरान् ॥ सर्वेशःसर्वरूपश्चसर्वात्मापरमेश्वरः ॥ ५९ ॥ जनंजनेनजनिताजनंपाति
जनेनयः ॥ जनंजनेनहरतेतंदेवंभजसांप्रतम् ॥ ६० ॥ यस्याऽऽज्ञयावातिवातःशीघ्रगामीचसांप्रतम् ॥
यस्याऽऽज्ञयाचतपनस्तपत्येवयथाक्षणम् ॥ ६१ ॥ यथाक्षणंवर्षतींद्रोमृत्युश्चरतिजंतुषु ॥ यथाक्षणंद
हत्यग्निश्चंद्रोभ्रमतिशीतवान् ॥ ६२ ॥ मृत्योर्मृत्युं कालकालंयमस्यचयमंपरम् ॥ विभुं स्रष्टुश्चस्रष्टा
रंमातुश्चमातृकंभवे ॥ ६३ ॥ संहर्तारंचसंहर्तुस्तंदेवंशरणंव्रज ॥ कोवाबंधुश्चकेषांवासर्वबंधुं भजप्रिये
॥ ६४ ॥ अहंकोवाचत्वंकावाविधिनायोजितःपुरा ॥ त्वयासार्धंकर्मणाचपुनस्तेनवियोजितः ॥ ६५ ॥
अज्ञानीकातरःशोकेविपत्तौनचपंडितः ॥ सुखेदुःखेभ्रमत्येवकालनेमिक्रमेणच ॥ ६६ ॥ नारायणंतंसर्वे
शंकांतंयास्यसिनिश्चितम् ॥ तपःकृतंयदर्थेचपुराबदरिकाश्रमे ॥ ६७ ॥ मयात्वंतपसालब्धाब्रह्मणस्तु
वरेणच ॥ हर्यर्थेयत्तवतपोहरिंप्राप्स्यसिकामिनि ॥ ६८ ॥ वृंदावनेचगोविंदंगोलोकेत्वंलभिष्यसि ॥
अहंयास्यामितल्लोकंतनुंत्यक्त्वाचदानवीम् ॥ ६९ ॥ तत्रद्रक्ष्यसिमांत्वंचद्रक्ष्यामित्वांचसांप्रतम् ॥
आगमंराधिकाशापाद्भारतंचसुदुर्लभम् ॥ ७० ॥ पुनर्यास्यामितत्रैवकःशोकोमेशृणुप्रिये ॥ त्वंचदेहंपरि
त्यज्यदिव्यरूपंविधायच ॥ ७१ ॥ तत्कालंप्राप्स्यसिहरिंमाकांतेकातराभव ॥ इत्युक्त्वाचदिनांतेचत
यासार्धंमनोहरम् ॥ ७२ ॥ सुष्वापशोभनेतल्पेपुष्पचंदनचर्चिते ॥ नानाप्रकारविभवंचकाररत्नमंदिरे
॥ ७३ ॥ रत्नप्रदीपसंयुक्तेस्त्रीरत्नंप्राप्यसुन्दरीम् ॥ निनायरजनींराजाक्रीडाकौतुकमंगलैः ॥ ७४ ॥

कृत्वावक्षसितांकांतांरुदतीमतिदुःखिताम् ॥ कृशोदरींनिराहारांनिमग्नांशोकसागरे ॥ ७५ ॥ पुनस्तां
बोधयामासदिव्यज्ञानेनज्ञानवित् ॥ पुराकृष्णेनयद्दत्तंभांडीरेतत्त्वमुत्तमम् ॥ ७६ ॥ सचतस्यैददौसर्वं
सर्वशोकहरंपरम् ॥ ज्ञानंसंप्राप्यसादेवीप्रसन्नवदनेक्षणा ॥ ७७ ॥ क्रीडांचकारहर्षेणसर्वंमत्वेतिनश्व
रम् ॥ तौदंपतीचक्रीडंतौनिमग्नौसुखसागरे ॥ ७८ ॥ पुलकांचितसर्वांगौमूर्च्छितौनिर्जनेमुने ॥ अंगप्र
त्यंगसंयुक्तौसुप्रीतौसुरतोत्सुकौ ॥ ७९ ॥ एकांगौचतथातौद्वौचाऽर्धनारीश्वरोयथा ॥ प्राणेश्वरंचतुल
सीमेनेप्राणाधिकंपरम् ॥ ८० ॥ प्राणाधिकांचतांमेनेराजाप्राणेश्वरींसतीम् ॥ तौस्थितौसुखसुप्तौचतं
तिद्रौसुंदरौसमौ ॥ ८१ ॥ सुवेषौसुखसंभोगादचेष्टौसुमनोहरौ ॥ क्षणंसुचेतनौतौचकथयंतौरसाश्र
यात् ॥ ८२ ॥ कथांमनोरमांदिव्यांहसंतौचक्षणंपुनः ॥ क्षणंचकेलिसंयुक्तौरसभावसमन्वितौ ॥ ८३ ॥
सुरतेविरतिर्नास्तितौतद्विषयपंडितौ ॥ सततंजययुक्तौद्वौक्षणंनैवपराजितौ ॥ ८४ ॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेशक्तिप्रादुर्भावेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥
श्रीनारायणउवाच ॥ श्रीकृष्णंमनसाध्यात्वारक्षःकृष्णपरायणः ब्राह्मेमुहूर्तउत्थायपुष्पतल्पान्मनो
रात् ॥१॥ रात्रिवासःपरित्यज्यस्नात्वामंगलवारिणा ॥ धौतेचवाससीधृत्वाकृत्वातिलकमुज्वलम् ॥ २ ॥
चकाराह्निकमावश्यमभीष्टदेववंदनम्॥दध्याज्यमधुलाजांश्चददर्शवस्तुमंगलम् ॥ ३॥ रत्नश्रेष्ठंमणिश्रेष्ठं
वस्त्रश्रेष्ठंचकांचनम्॥ ब्राह्मणेभ्योददौभक्त्यायथानित्यंचनारद ॥४॥अमूल्यरत्नंयत्किंचिन्मुक्तामाणिक्य
हीरकम्॥ददौविप्रायगुरवेयात्रामंगलहेतवे ॥ ५ ॥ गजरत्नमश्वरत्नंधनरत्नंमनोहरम् ॥ ददौसर्वंदरिद्रा
यविप्रायमंगलायच ॥६॥भांडाराणांसहस्राणिनगराणांद्विलक्षकम् ॥ ग्रामाणांशतकोटिंचब्राह्मणायददौ
मुदा ॥ ७ ॥ पुत्रंकृत्वातुराजेन्द्रंसर्वेषुदानवेषुच ॥ पुत्रेसमर्प्यभार्यांतांराज्यंचसर्वसंपदम् ॥ ८ ॥
भृत्यद्वारा
प्रजानुचरसंघंचभांडारंवाहनादिकम् ॥ स्वयंसन्नाहयुक्तश्चधनुष्पाणिर्बभूवह ॥ ९ ॥

क्रमेणैवचकारसैन्यसंचयम् ॥ अश्वानांचत्रिलक्षेणलक्षेणवरहस्तिनाम् ॥१०॥ रथानामयुतेनैवधानुष्का
णांत्रिकोटिभिः ॥ त्रिकोटिभिर्वर्मिणांचशूलिनांचत्रिकोटिभिः ॥ ११ ॥ कृतासेनापरिमितादानवेंद्रेण
नारद ॥ तस्यांसेनापतिश्चैवयुद्धशास्त्रविशारदः ॥ १२ ॥ महारथःसविज्ञेयोरथिनांप्रवरोरणे ॥
त्रिलक्षाऽक्षौहिणीसेनापतिंकृत्वानराधिपः ॥ १३ ॥ त्रिंशदक्षौहिणीबाधंभांडौघंचचकारह ॥ बहि
र्बभूवशिबिरान्मनसाश्रीहरिंस्मरन् ॥ १४ ॥ रत्नेंद्रसारनिर्माणविमानमारुरोहसः ॥ गुरुवर्गान्पुरस्कृ
त्यप्रययौशंकरांतिकम् ॥ १५ ॥ पुष्पभद्रानदीतीरेयत्राक्षयवटःशुभः ॥ सिद्धाश्रमंचसिद्धानांसिद्धिक्षे
त्रंचनारद ॥ १६ ॥ कपिलस्यतपःस्थानंपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ पश्चिमोदधिपूर्वेचमलयस्यचपश्चिमे
॥ १७ ॥ श्रीशैलोत्तरभागेचगंधमादनदक्षिणे ॥ पंचयोजनविस्तीर्णादैर्ध्येशतगुणातथा ॥ १८ ॥ शुद्धस्फ
टिकसंकाशाभारतेचसुपुण्यदा ॥ शाश्वतीजलपूर्णाचपुष्परुद्रानदीशुभा ॥ १९ ॥ लवणाब्धिप्रियाभार्या
शश्वत्सौभाग्यसंयुता ॥ शरावतीमिश्रिणाचनिर्गतासाहिमालयात् ॥ २० ॥ गोमतींवामतःकृत्वाप्रविष्टा
पश्चिमोदधौ ॥ तत्रगत्वाशंखचूडोददर्शचंद्रशेखरम् ॥२१॥ वटमूलेसमासीनंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ कृत्वा
योगासनंदृष्ट्वामुद्रायुक्तंचसस्मितम् ॥ २२ ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंज्वलंतंब्रह्मतेजसा ॥ त्रिशूलपट्टिशध
रंव्याघ्रचर्मांबरंवरम् ॥ २३ ॥ भक्तमृत्युहरंशांतंगौरीकांतंमनोहरम् ॥ तपसांफलदातारंदातारंसर्वसंप
दाम् ॥२४॥ आशुतोषंप्रसन्नास्यंभक्तानुग्रहकातरम् ॥ विश्वनाथंविश्वबीजंविश्वरूपंचविश्वजम् ॥ २५॥
विश्वंभरंविश्ववरंविश्वसंहारकारकम् ॥ कारणंकारणानांचनरकार्णवतारणम् ॥ २६ ॥ ज्ञानप्रदंज्ञान
बीजंज्ञानानंदंसनातनम् ॥ अवरुह्यविमानाच्चतंदृष्ट्वादानवेश्वरः ॥ २७ ॥ सर्वैःसार्धंभक्तियुक्तःशिरसा
प्रणनामसः ॥ वामतोभद्रकालींचस्कंदंचतत्पुरःस्थितम् ॥२८॥ आशिषंचचदौतस्मैकालीस्कंदश्चशंकरः ॥
उत्तस्थुरागतंदृष्ट्वासर्वेनंदीश्वरादयः ॥२९॥ परस्परंचभाषंतेचक्रुस्तत्रचसांप्रतम् ॥ राजाकृत्वाचसंभा

भाषामुत्रासशिवसंनिधौ ॥ ३० ॥ प्रसन्नात्मामहादेवोभगवांस्तमुवाचह ॥ महादेवउवाच॥ विधाताजग
तांब्रह्मापिताधर्मस्यधर्मवित् ॥ ३१ ॥ मरीचिस्तस्यपुत्रश्चवैष्णवश्चाऽपिधार्मिकः ॥ कश्यपश्चाऽपित
त्पुत्रोधर्मिष्ठश्चप्रजापतिः ॥ ३२ ॥ दक्ष प्रीत्याददौतस्मैभक्तयाकन्यास्त्रयोदश ॥ तास्वेकाचदनुःसाध्वी
तत्सौभाग्यविवर्धिता ३३ ॥ चत्वाशरिंद्दनोःपुत्रादानवास्तेजसोल्वणाः ॥ तेष्वेकोविप्रचित्तिश्चमहा
बलपराक्रमः ॥ ३४ ॥ तत्पुत्रोधार्मिकोदंभोविष्णुभक्तोजितेन्द्रियः ॥ जजापपरमंमंत्रंपुष्करेलक्षवत्सरम्
॥ ३५ ॥ शुक्राचार्यंगुरुंकृत्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ तदात्वांतनयंप्रापपरंकृष्णपरायणम् ॥ ३६ ॥ पुरात्वं
पार्षदोगोपागोपेष्वविसुधार्मिकः ॥ अधुनाराधिकाशापाद्धारतेदानवेश्वरः ॥ ३७ ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंतु
च्छंमेनेचवैष्णवः ॥ सालोक्यसार्ष्टिसायुज्यसामीप्यंचहरेरपि ॥ ३८ ॥ दीयमानंनगृह्णंतिवैष्णवाःसेव
नंविना ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवातुच्छंमेनेचवैष्णवः ॥ ३९ ॥ इन्द्रत्वंवामनत्वंवानमेनेगणनासुच ॥ कृष्णभक्त
स्यतेकिंवादेवानांविषयेभ्रमः ॥ ४० ॥ देहिराज्यंचदेवानांमत्प्रीतिंरक्षभूमिप ॥ सुखंस्वराज्येत्वंतिष्ठदेवा
स्तिष्ठंतुवैपदे ॥ ४१ ॥ अलंभूतविरोधेनसर्वेकश्यपवंशजाः ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच
॥ ४२ ॥ ज्ञातिद्रोहस्यपापानिकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ स्वसंपदांचहानिंचयदिराजेन्द्रमन्यसे ॥ ४३ ॥
सर्वावस्थाचसमतांकेषांयातिचसर्वदा ॥ ब्रह्मणश्चतिरोभावोलयेप्राकृतिकेसदा ॥ ४४ ॥ आविर्भावः
पुनस्तस्यप्रभावादीश्वरेच्छया ॥ ज्ञानवृद्धिश्चतपसास्मृतिलोपश्चनिश्चितम् ॥ ४५ ॥ करोतिसृष्टिंज्ञा
नेनस्त्रष्टासोऽपिक्रमेणच ॥ परिपूर्णतमोधर्मःसत्येसत्याश्रयेसदा ॥ ४६ ॥ त्रिभागःसोऽपित्रेतायांद्वि
भागोद्वापरेस्मृतः ॥ एकभागःकलौपूर्वंतदंशश्चक्रमेणच ॥ ४७ ॥ कलामात्रंकलेःशेषेकुह्वांचंद्रकलायथा ॥
याहक्तेजोरवेर्ग्रीष्मेनताहक्छिशिरेपुनः ॥ ४८ ॥ दिनेषुयादृङ्मध्याह्ने सायंप्रातर्नतत्समम् ॥ उदयंयाति
कालेनबालतांचक्रमेणच ॥ ४९ ॥ प्रकांडतांचतत्पश्चात्कालेऽस्तंपुनरेतिसः ॥ दिनेप्रच्छन्नतांयातिकाले

नदुर्दिनेघने ॥ ५० ॥ राहुग्रस्तेकंपितश्चपुनरेवप्रसन्नताम् ॥ परिपूर्णतमश्चंद्रःपूर्णिमायांचजायते
॥ ५१ ॥ तादृशोनभवेन्नित्यंक्षयंयातिदिनेदिने ॥ पुनश्चपुष्टिमायातिपरंकुह्वादिनेदिने ॥ ५२ ॥ संपद्युक्तः
शुक्लपक्षेकृष्णेम्लानश्चयक्ष्मणा ॥ राहुग्रस्तेदिनेम्लानोदुर्दिनेनविरोचते ॥ ५३ ॥ कालेचन्द्रोभवेच्छुक्लो
भ्रष्टश्रीःकालभेदतः ॥ भविष्यतिबलिश्चेन्द्रोभ्रष्टश्रीःसुतलेऽधुना ॥ ५४ ॥ कालेनपृथ्वीसस्याढ्यासर्वा
धारावसुन्धरा ॥ कालेजलेनिमग्नासातिरोभूतांबुविप्लुता ॥ ५५ ॥ कालेनश्यंतिविश्वानिप्रभवंत्येव
कालतः ॥ चराचराश्चकालेननश्यंतिप्रभवंतिच ॥ ५६ ॥ ईश्वरस्यैवसमताब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ अहंमृत्यु
जयोयस्मादसंख्यंप्राकृतंलयम् ॥ ५७ ॥ अदर्शंचापिद्रक्ष्यामिवारंवारंपुनःपुनः ॥ सचप्रकृतिरूपंचसएव
पुरुषःस्मृतः ॥ ५८ ॥ सचात्मासचजीवश्चनानारूपधरःपरः ॥ करोतिसततंयोहितन्नामगुणकीर्तनम्
॥ ५९ ॥ कालंमृत्युंसजयतिजन्मरोगभयंजराम् ॥ स्रष्टाकृतोविधिस्तेनपाताविष्णुःकृतोभवेत् ॥ ६० ॥
अहंकृतश्चसंहर्तावयंविषयिणःकृताः ॥ कालाग्निरुद्रंसंहारेनियोज्यविषयेनृप ॥ ६१ ॥ अहंकरोमिसततं
तन्नामगुणकीर्तनम् ॥ तेनमृत्युंजयोऽहंचज्ञानेनाऽनेननिर्भयः ॥ ६२ ॥ मृत्युर्मृत्युभयाद्यातिवैनतेयादि
वोरगाः ॥ इत्युक्त्वासचसर्वेशःसर्वभावेनतत्परः ॥ ६३ ॥ विररामचशंभुश्चसभामध्येचनारद ॥ राजा
तद्वचनंश्रुत्वाप्रशशंसपुनःपुनः ॥ ६४ ॥ उवाचमधुरंदेवंपरंविनयपूर्वकम् ॥ शंखचूडउवाच ॥ त्वयाय
त्कथितंदेवनाऽन्यथावचनंस्मृतम् ॥ ६५ ॥ तथापिकिंचिद्यथार्थंश्रूयतांमन्निवेदनम् ॥ ज्ञातिद्रोहेमहत्पा
पंत्वयोक्तमधुनाचयत् ॥ ६६ ॥ गृहीत्वातस्यसर्वस्वंकुतःप्रस्थापितोबलिः ॥ मयासमुद्धृतंसर्वमूर्ध्वमैश्व
र्यमीश्वर ॥ ६७ ॥ सुतलाच्चसमुद्धर्तुंनालंतत्रगदाधरः ॥ सभ्रातृकोहिरण्याक्षःकथंदेवैश्चहिंसितः ॥ ६८ ॥
शुंभादयश्चासुराश्चकथंदेवैर्निपातिताः ॥ पुरासमुद्रमथनेपीयूषंभक्षितंसुरैः ॥ ६९ ॥ क्लेशभाजोवयं
तत्रतेसर्वेफलभोगिनः ॥ क्रीडाभांडमिदंविश्वंप्रकृतेःपरमात्मनः ॥ ७० ॥ यस्मैयत्रसददातितस्यैश्वर्यं

भवेत्तदा ॥ देवदानवयोर्वादःशश्वन्नैमित्तिकःसदा ॥ ७१ ॥ पराजयोजयस्तेषांकालेऽस्माकंक्रमेणच ॥ तदाऽवयोर्विरोधेवागमनंनिष्फलंपरम् ॥ ७२ ॥ समसंबंधिनोबंधोरीश्वरस्यमहात्मनः ॥ इयंतेमहती लज्जायुद्धेऽस्माभिःसहाऽधुना ॥ ७३ ॥ जयेततोऽधिकाकीर्तिर्हानिश्चैवपराजये ॥ इत्येतद्वचनंश्रुत्वा प्रहस्यचत्रिलोचनः ॥ ७४ ॥ यथोचितमुत्तरंतमुवाचदानवेश्वरम् ॥ महादेवउवाच ॥ युष्माभिःसहयुद्धे मेब्रह्मवंशसमुद्भवैः ॥ ७५ ॥ कालज्जामहतीराजन्नकीर्तिर्वापराजये ॥ युद्धमादौहरेरेवमधुनाकैटभेनच ॥ ७६ ॥ हिरण्यकशिपोश्चैवसहतेनात्मनानृपः ॥ हिरण्याक्षस्ययुद्धंचपुनस्तेनगदाभृता ॥ ७७ ॥ त्रिपुरैः सहयुद्धंचमयापिचपुराकृतम् ॥ सर्वेश्वर्याःसर्वमातुःप्रकृत्याश्चबभूवह ॥ ७८ ॥ सहशुंभादिभिःपूर्वंसम रःपरमाद्भुतः ॥ पार्षदप्रवरस्त्वंचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ७९ ॥ येयेहताश्चदैतेयानहिकेऽपित्वयासमाः ॥ कालज्जामहतीराजन्ममयुद्धेत्वयासह ॥ ८० ॥ सुराणांशरणस्यैवप्रेषितश्चहरेरहो ॥ देहिराज्यंचदेवा नामितिमेनिश्चितंवचः ॥ ८१ ॥ युद्धंवाकुरुमत्सार्धंवाग्व्ययेकिंप्रयोजनम् ॥ इत्युक्त्वाशंकरस्तत्रविररा मचनारद ॥ उत्तस्थौशंखचूडश्चह्यमात्यैःसहसत्वरम् ॥ ८२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेनारदसंवादेएकविंशोध्यायः ॥ २१ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ शिवंप्रणम्यशिरसादानवेंद्रःप्रतापवान् ॥ समारुरोहयानंचसहामात्यैः ससत्वरः ॥ १ ॥ शिवःस्वसैन्यंदेवांश्चप्रेरयामाससत्वरम् ॥ दानवेंद्रःससैन्यश्चयुद्धारंभेबभूवह ॥ २ ॥ स्वयंमहेन्द्रोयुयुधेसार्धंचवृषपर्वणा ॥ भास्करोयुयुधेविप्रचित्तिनासहसत्वरः ॥ ३ ॥ दंभेनसह चंद्रश्चचकारपरमंरणम् ॥ कालस्वरेणकालश्चगोकर्णेनहुताशनः ॥ ४ ॥ कुबेरःकालकेयेनविश्वकर्मामय येनच ॥ भयंकरेणमृत्युश्चसंहारेणयमस्तथा ॥ ५ ॥ विकंकणेनवरुणश्चंचलेनसमीरणः ॥ बुधश्चघृत पृष्ठेनरक्ताक्षेणशनैश्चरः ॥ ६ ॥ जयंतोरत्नसारेणवसवोवर्चसांगणैः ॥ अश्विनौचदीप्तिमताधूम्रेण

नलकूबरः ॥ ७ ॥ ॥ धुरंधरेणधर्मश्चउषाक्षेणचमंगलः ॥ शोभाकरेणवैभानुःपिठरेणचमन्मथः ॥ ८ ॥
गोधामुखेनचूर्णेनखड्गेनचध्वजेनच ॥ कांचीमुखेनपिंडेनधूम्रेणसहनंदिना ॥ ९ ॥ विश्वेनचपलाशेना
दित्याद्यायुयुधुःपरे ॥ एकादशचरुद्राश्चैएकादशभयंकरैः ॥ १० ॥ महामारीचयुयुधेचोग्रचंडादिभिःसह॥
नन्दीश्वरादमःसर्वेदानवानांगणैःसह ॥ ११ ॥ युयुधुश्चमहायुद्धेप्रलयेऽपिभयंकरे ॥ वटमूलेचशंभुश्च
तस्थौकाल्यासुतेनच ॥१२॥ सर्वेचयुयुधुःसैन्यसमूहाःसततंमुने ॥ रत्नसिंहासनेरम्येकोटिभिर्दानवैःसह
॥ १३ ॥ उवासशंखचूडश्चरत्नभूषणभूषितः ॥ शंकरस्यचयेयोधादानवैश्चपराजिताः ॥ १४ ॥ देवाश्च
दुद्रुवुःसर्वेभीताश्चक्षतविग्रहाः ॥ चकारकोपंस्कंदश्चदेवेभ्यश्चाभयंददौ ॥ १५ ॥ बलंचस्वगणानांच
वर्धयामासतेजसा ॥ सोयमेकश्चयुयुधेदानवानांगणैःसह ॥ १६ ॥ अक्षौहिणीनांशतकंसमरेचजघा
नसः ॥ असुरान्पातयामासकालीकमललोचना ॥ १७ ॥ पपौरक्तंदानवानामतिक्रुद्धाततःपरम् ॥ दशलक्ष
गजेंद्राणांशतलक्षंचकोटिशः ॥ १८ ॥ समादायैकहस्तेनमुखेचिक्षेपलीलया ॥ कबंधानांसहस्रं
चननर्तसमरेमुने ॥ १९ ॥ स्कंदस्यशरजालेनदानवाःक्षतविग्रहाः ॥ भीताश्चदुद्रुवुःसर्वेमहारण
पराक्रमाः ॥ २० ॥ वृषपर्वाविप्रचित्तिर्दंभश्चापिविकंकणः ॥ स्कन्देनसार्धंयुयुधुस्तेसर्वेविक्र
मेणच ॥ २१ ॥ महामारीचयुयुधेनबभूवपराङ्मुखी ॥ बभूवुस्तेचसंक्षुब्धाःस्कन्दस्यशक्तिपीडिताः
॥ २२ ॥ नदुद्रुवुर्भयात्स्वर्गपुष्पवृष्टिर्बभूवह ॥ स्कंदस्यसमरंदृष्ट्वामहारुद्रंसमुल्बणम् ॥ २३ ॥ दानवा
नांक्षयकरंयथाप्राकृतिकोलयः ॥ राजाविमानमारुह्यचकारबाणवर्षणम् ॥ २४ ॥ नृपस्यशरवृष्टिश्चघ
नस्यवर्षणंयथा ॥ महाघोरांधकारश्चवह्न्युत्थानंबभूवच ॥२५॥ देवाःप्रदुद्रुवुःसर्वेऽप्यन्येनंदीश्वरादयः॥
एकएवकार्त्तिकेयस्तस्थौसमरमूर्धनि ॥ २६ ॥ पर्वतानांचसर्पाणांशिलानांशाखिनांतथा ॥ नृपश्चकार
वृष्टिंचदुर्वारांचभयंकरीम् ॥ २७ ॥ नृपस्यशरवृष्ट्याचप्रहितःशिवनंदनः ॥ नीहारेणचसांद्रेणप्रहितोभा

स्करोयथा ॥ २८ ॥ धनुश्चिच्छेदस्कंदस्यदुर्वहंचभयंकरः ॥ बभंजचरथंदिव्यंचिच्छेदरथपीठकान् ॥
॥ २९ ॥ मयूरंजर्जरीभूतंदिव्यास्त्रेणचकारसः ॥ शक्तिंचिक्षेपसूर्याभांतस्यवक्षस्यघातिनीम् ॥ ३० ॥
क्षणंमूर्च्छांचसंप्रापबभूवचेतनःपुनः ॥ गृहीत्वातद्धनुर्दिव्यंयद्दत्तंविष्णुनापुरा ॥ ३१ ॥ रत्नेन्द्रसारनिर्मा
णयानमारुह्यकार्त्तिकः ॥ शस्त्रास्त्रंचगृहीत्वाचचकाररणमुल्बणम् ॥ ३२ ॥ सर्पांश्चपर्वतांश्चैववृक्षां
श्चप्रस्तरांस्तथा ॥ सर्वांश्चिच्छेदकोपेनदिव्यास्त्रेणशिवात्मजः ॥ ३३ ॥ वह्निंनिर्वापयामास
पार्जन्येनप्रतापवान् ॥ रथंधनुश्चचिच्छेदशंखचूडस्यलीलया ॥ ३४ ॥ सन्नाहंसारथिंचैवकि
रीटंमुकुटोज्ज्वलम् ॥ चिक्षेपशक्तिंशुक्लाभांदानवेन्द्रस्यवक्षसि ॥ ३५ ॥ मूर्च्छांसंप्राप्यराजाचचे
तनश्चबभूवह ॥ आरुरोहयानमन्यद्धनुर्जग्राहसत्वरः ॥ ३६ ॥ चकारशरजालंचमाययामा
यिनांवरः ॥ गुहंचच्छादसमरेशरजालेननारद ॥ ३७ ॥ जग्राहशक्तिमव्यग्रांशतसूर्यसमप्रभाम् ॥
प्रलयाग्निशिखारूपांविष्णोश्चतेजसावृताम् ॥ ३८ ॥ चिक्षेपतांचकोपेनमहावेगेनकार्तिके ॥ पपा
तशक्तिस्तद्गात्रेवह्निराशिरिवोज्ज्वला ॥ ३९ ॥ मूर्छांसंप्रापशक्त्याचकार्तिकेयोमहाबलः ॥ का
लीगृहीत्वातंक्रोडेनिनायशिवसन्निधौ ॥ ४० ॥ शिवस्तंचाऽपिज्ञानेनजीवयामासलीलया ॥ ददौबलम
नंतंचसमुत्तस्थौप्रतापवान् ॥ ४१ ॥ कालीजगामसमरंरक्षितुंकार्त्तिकस्यया ॥ वीरास्तामनुजग्मुश्चते
चनंदीश्वरादयः ॥ ४२ ॥ सर्वेदेवाश्चगंधर्वायक्षराक्षसकिन्नराः ॥ वाद्यभांडश्चबहुशःशतशोमधुवाह
काः ॥ ४३ ॥ साचगत्वाऽथसंग्रामंसिंहनादंचकारच ॥ देव्याश्चसिंहनादेनप्रापुर्मूर्च्छांचदानवाः ॥४४॥
अट्टाट्टहासमशिवंचकारचपुनःपुनः ॥ दृष्ट्वापपौचमाध्वीकंननर्तरणमूर्धनि ॥ ४५ ॥ उग्रदंष्ट्राचोग्रदंडा
कोटकीचपपौमधु ॥ योगिनीडाकिनीनांचगणाःसुरगणादयः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वाकालींशंखचूडःशीघ्रमाजौ
समाययौ ॥ दानवाश्चभयंप्रापूराजातेभ्योऽभयंददौ ॥ ४७ ॥ कालीचिक्षेपवह्निंचप्रलयाग्निशिखोप

मम् ॥ राजानिर्वापयामासपार्जन्येनचलीलया ॥ ४८ ॥ चिक्षेपवारुणंसाचतीव्रंचमहदद्भुतम् ॥ गांध
र्वेणचचिच्छेददानवेंद्रश्चलीलया ॥ ४९ ॥ माहेश्वरंप्रचिक्षेपकालीवह्निशिखोपमम् ॥ राजाजघानतं
शीघ्रंवैष्णवेनचलीलया ॥ ५० ॥ नारायणास्त्रंसादेवीचिक्षेपमंत्रपूर्वकम् ॥ राजाननामतद्दृष्ट्वाचाव
रुह्यरथादसौ ॥ ५१ ॥ ऊर्ध्वंजगामतच्चास्त्रंप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥ पपातशंखचूडश्चभक्त्यातंदंडव
द्भुवि ॥ ५२ ॥ ब्रह्मास्त्रंसाचचिक्षेपयत्नतोमंत्रपूर्वकम् ॥ ब्रह्मास्त्रेणमहाराजोनिर्वापंचचकारसः ॥५३॥
तदाचिक्षेपदिव्यास्त्रंसादेवीमंत्रपूर्वकम् ॥ राजादिव्यास्त्रजालेनतन्निर्वाणंचकारच ॥ ५४ ॥ देवीचिक्षे
पशक्तिंचयत्नतोयोजनायताम् ॥ राजादिव्यास्त्रजालेनशतखंडांचकारह ॥ ५५ ॥ जग्राहमंत्रपूतंचदेवी
पाशुपतंरुषा ॥ निक्षेपणंनिरोद्धुंचवाग्बभूवाऽशरीरिणी ॥५६॥ मृत्युःपाशुपतेनास्तिनृपस्यचमहात्मनः ॥
यावदस्तिचमंत्रस्यकवचंचहरेरिति ॥ ५७ ॥ यावत्सतीत्वमस्त्येवसत्याश्चनृपयोषितः ॥ तावदस्यज
रामृत्युर्नास्तीतिब्रह्मणोवचः ॥ ५८ ॥ इत्याकर्ण्यभद्रकालीनतच्चिक्षेपशस्त्रकम् ॥ शतलक्षंदानवानांजग्रा
सलीलयाक्षुधा ॥ ५९ ॥ ग्रस्तुंजगामवेगेनशंखचूडंभयंकरी ॥ दिव्यास्त्रेणसुतीक्ष्णेनवारयामासदानवः
॥ ६० ॥ खड्गंचिक्षेपसादेवीग्रीष्मसूर्योपमंयथा ॥ दिव्यास्त्रेणदानवेंद्रःशतखंडंचकारसः ॥ ६१ ॥ पुनर्ग्र
स्तुंमहादेवीवेगेनचजगामतम् ॥ सर्वसिद्धेश्वरःश्रीमान्ववृधेदानवेश्वरः ॥ ६२ ॥ वेगेनमुष्टिनाकालीको
पयुक्ताभयंकरी ॥ बभंजचरथंतस्यजघानसारथिंसती ॥ ६३ ॥ साचशूलंचचिक्षेपप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥
वामहस्तेनजग्राहशंखचूडःस्वलीलया ॥ ६४ ॥ मुष्ट्याजघानतंदेवीमहाकोपेनवेगतः ॥ बभ्रामचतयादैत्यः
क्षणंमूर्च्छामवापच ॥ ६५ ॥ क्षणेनचेतनांप्राप्यसमुत्तस्थौप्रतापवान् ॥ नचकारबाहुयुद्धंदेव्यासहननाम
ताम् ॥ ६६ ॥ देव्याश्चास्त्रंसचिच्छेदजग्राहचस्वतेजसा ॥ नास्त्रंचिक्षेपतांभक्तोमातृभक्त्यातुवैष्णवः
॥ ६७ ॥ गृहीत्वादानवंदेवीभ्रामयित्वापुनःपुनः ॥ ऊर्ध्वंचप्रापयामासमहावेगेनकोपिता ॥ ६८ ॥ ऊर्ध्वा

त्पपातवेगेनशंखचूडःप्रतापवान् ॥ निपत्यचसमुत्तस्थौप्रणम्यभद्रकालिकाम् ॥ ६९ ॥ रत्नेंद्रसारनिर्माणंविमानसुमनोहरम् ॥ आरुरोहहर्षयुक्तोनविश्रांतोमहारणे ॥ ७० ॥ दानवानांचक्षतजंसादेवीचपपौक्षुधा ॥ पीत्वाभुक्त्वाभद्रकालीजगामशंकरांतिकम् ॥ ७१ ॥ उवाचरणवृत्तांतंपौर्वापर्यंयथाक्रमम् ॥ श्रुत्वाजहासशंभुश्चदानवानांविनाशनम् ॥ ७२ ॥ लक्षंचदानवेंद्राणामवशिष्टंरणेऽधुना ॥ भुंजंत्यानिर्गतंवक्त्रात्तदन्यंभुक्तमीश्वर ॥ ७३ ॥ संग्रामेदानवेंद्रंचहंतुंपाशुपतेनवै ॥ अवध्यस्तवराजेतिवाग्बभूवाशरीरिणी ॥ ७४ ॥ राजेंद्रश्चमहाज्ञानीमहाबलपराक्रमः ॥ नचाचिक्षेपमय्यस्त्रंचिच्छेदममसायकम् ॥ ७५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ शिवस्तत्त्वंसमाकर्ण्यतत्त्वज्ञानविशारदः ॥ ययौस्वयंचसमरेस्वगणैःसहनारद ॥ १ ॥ शंखचूडःशिवंदृष्ट्वाविमानादवरुह्यच ॥ ननामपरयाभक्त्याशिरसादंडवद्भुवि ॥ २ ॥ तंप्रणम्यचवेगेनविमानमारुरोहसः ॥ तूर्णंचकारसन्नाहंधनुर्जग्राहदुर्वहम् ॥ ३ ॥ शिवदानवयोर्युद्धपूर्णमब्दशतंपुरा ॥ नबभूवतुरन्योन्यंब्रह्मन्जयपराजयौ ॥ ४ ॥ न्यस्तशस्त्रश्चभगवान्न्यस्तशस्त्रश्चदानवः ॥ रथस्थःशंखचूडश्चवृषस्थोवृषभध्वजः ॥ ५ ॥ दानवानांचशतकमुद्धृतंचबभूवह ॥ रणेयेयेमृताःशंभुर्जीवयामासतान्विभुः ॥ ६ ॥ एतस्मिन्नंतरेवृद्धब्राह्मणःपरमातुरः ॥ आगत्यचरणस्थानमुवाचदानवेश्वरम् ॥ ७ ॥ वृद्धब्राह्मणउवाच ॥ देहिभिक्षांचराजेंद्रमह्यंविप्रायसांप्रतम् ॥ त्वंसर्वसंपदांदातायन्मेमनसिवांछितम् ॥ ८ ॥ निरीहायचवृद्धायतृषितायचसांप्रतम् ॥ पश्चात्त्वांकथयिष्यामिपुरःसत्यंचकुर्विति ॥ ९ ॥ ओमित्युवाचराजेंद्रःप्रसन्नवदनेक्षणः ॥ कवचार्थीजनश्चाऽहमित्युवाचातिमायया ॥ १० ॥ तच्छ्रुत्वाकवचंदिव्यंजग्राहहरिरेवच ॥ शंखचूडस्यरूपेणजगामतुलसींप्रति ॥ ११ ॥ गत्वात

स्यांमाययाचवीर्याधानंचकारच ॥ अथशंभुर्हरेःशूलंजग्राहदानवंप्रति ॥ १२ ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्तंडप्र
लयाग्निशिखोपमम् । दुर्निवार्यंचदुर्धर्षमव्यर्थंवैरिघातकम् ॥ १३ ॥ तेजसाचक्रतुल्यंचसर्वशस्त्रास्त्रसा
रकम् ॥ शिवकेशवयोरन्यदुर्वहंचभयंकरम् ॥ १४ ॥ धनुःसहस्रंदैर्घ्येणप्रस्थेनशतहस्तकम् ॥ सजीवं
ब्रह्मरूपंचनित्यरूपमनिर्दिशम् ॥ १५ ॥ संहर्तुंसर्वब्रह्मांडमलंयत्स्वीयलीलया । चिक्षेपतोलनंकृत्वाशं
खचूडेचनारद ॥ १६ ॥ राजाचापंपरित्यज्यश्रीकृष्णचरणांबुजम् ॥ ध्यानंचकारभक्त्याचकृत्वायोगास
नंधिया ॥ १७ ॥ शूलंचभ्रमणंकृत्वापपातदानवोपरि । चकारभस्मसात्तंचसरथंचाऽथलीलया ॥ १८ ॥
राजाधृत्वादिव्यरूपंकिशोरंगोपवेषकम् ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंरत्नभूषणभूषितम ॥ १९ ॥ रत्नेंद्रसारनि
र्माणंवेष्टितंगोपकोटिभिः ॥ गोलोकादागतंयानमारुरोहपुरंययौ ॥ २० ॥ गत्वाननामशिरसासराधा
कृष्णयोर्मुने ॥ भक्त्याचचरणांभोजंरासेवृंदावनेवने ॥ २१ ॥ सुदामानंचतौदृष्ट्वाप्रसन्नवदनेक्षणौ ॥
क्रोडेचक्रतुरत्यंतंप्रेम्णाऽतिपरिसंयुतौ ॥ २२ ॥ अथशूलंचवेगेनप्रययौतंचसादरम् ॥ अस्थिभिःशंखचू
डस्यशंखजातिर्बभूवह ॥ २३ ॥ नानाप्रकाररूपेणशश्वत्पूतासुरार्चने ॥ प्रशस्तंशंखतोयंचदेवानांप्रीति
दंपरम् ॥ २४ ॥ तीर्थतोयस्वरूपंचपवित्रंशंभुनाविना ॥ शंखशब्दोभवेद्यत्रतत्रलक्ष्मीःसुसंस्थिरा ॥ २५ ॥
सस्नातःसर्वतीर्थेषुयःस्नातःशंखवारिणा ॥ शखोहरेरधिष्ठानंयत्रशंखस्ततोहरिः ॥ २६ ॥ तत्रैववसते
लक्ष्मीर्दूरीभूतममंगलम् ॥ स्त्रीणांचशंखध्वनिभिःशूद्राणांचविशेषतः ॥ २७ ॥ भीतारुष्टायातिलक्ष्मी
स्तत्स्थलादन्यदेशतः ॥ शिवोऽपिदानवंहत्वाशिवलोकंजगामह ॥ २८ ॥ प्रहृष्टोवृषभारूढःस्वगणैश्च
समावृतः ॥ सुराःस्वविषयंप्रापुःपरमानंदसंयुताः ॥ २९ ॥ नेदुर्दुंदुभयःस्वर्गेजगुर्गंधर्वकिन्नराः ॥ बभू
वपुष्पवृष्टिश्चशिवस्योपरिसंततम् ॥ ३० ॥ प्रशशंसुःसुरास्तंचमुनींद्रप्रवरादयः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

नारदउवाच ॥ नारायणश्चभगवान्वीर्याधानंचकारह ॥ तुलस्यांकेनरूपेणतन्मेव्याख्यातुमर्हसि
॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ नारायणश्चभगवान्देवानांसाधनेषुच ॥ शंखचूडस्यकवचंगृहीत्वाविष्णु
मायया ॥ २ ॥ पुनर्विधायतद्रूपंजगामतत्सतीगृहम् ॥ पतिव्रत्यस्यनाशेनशंखचूडजिघांसया ॥ ३ ॥
दुंदुभिवादयामासतुलसीद्वारसन्निधौ ॥ जयशब्दंचतद्द्वारेबोधयामाससुंदरीम् ॥ ४ ॥ तच्छ्रुत्वाचर
वंसाध्वीपरमानंदसंयुता ॥ राजमार्गंगवाक्षेणददर्शपरमादरात् ॥ ५ ॥ ब्राह्मणेभ्योधनंदत्वाकारयामा
समंगलम् ॥ वंदिभ्योभिक्षुकेभ्यश्चवाचिभ्यश्चधनंददौ ॥ ६ ॥ अवरुह्यरथाद्देवोदेव्याश्चभवनंययौ ॥
अमूल्यरत्ननिर्माणंसुंदरंसुमनोहरम् ॥ ७ ॥ दृष्ट्वाचपुरतःकांतंसातंकांतंमुदान्विता ॥ तत्पादंक्षालया
माससनामचरुरोदच ॥ ८ ॥ रत्नसिंहासनेरम्येवासयामासकामुकी ॥ तांबूलंचददौतस्मैकर्पूरादिसुवा
सितम् ॥ ९ ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवनंचबभूवह ॥ रणेगतंचप्राणेशंपश्यंत्याश्चपुनर्गृहे ॥ १० ॥ सस्मि
तासकटाक्षंचसकामापुलकांकिता । पप्रच्छरणवृत्तांतंकांतंमधुरया गिरा ॥ ११ ॥ तुलस्युवाच ॥ असं
ख्यविश्वसंहर्त्रासार्धमाजौतवप्रभो ॥ कथंबभूवविजयस्तन्मेब्रूहिकृपानिधे ॥ १२ ॥ तुलसीवचनंश्रुत्वा
प्रहस्यकमलापतिः ॥ शंखचूडस्यरूपेणतामुवाचाऽमृतंवचः ॥ १३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ आवयोःसम
रःकांतेपूर्णमब्दंबभूवह ॥ नाशोबभूवसर्वेषांदानवानांचकामिनि ॥ १४ ॥ प्रीतिंचकारयामासब्रह्माच
स्वयमावयोः ॥ देवानामधिकारश्चप्रदत्तोब्रह्मणोज्ञया ॥ १५ ॥ मयागतंस्वभवनंशिवलोकंशिवोगतः ॥
इत्युक्त्वाजगतांनाथःशयनंचचकारह ॥ १६ ॥ रेमेरमापतिस्तत्ररामयासहनारद ॥ सासाध्वीसुखसं
भोगादाकर्षणव्यतिक्रमात् ॥ १७ ॥ सर्वंवितर्कयामासकस्त्वमेवेत्युवाचसा ॥ तुलस्युवाच ॥ कोवा
त्वंवदमायेशभुक्ताऽहंमाययात्वया ॥ १८ ॥ दूरीकृतंमत्सतीत्वंयदतस्त्वांशपामिहे ॥ तुलसीवचनंश्रुत्वा
हरिःशापभयेनच ॥ १९ ॥ दधारलीलयाब्रह्मन्स्वमूर्तिंसुमनोहराम् ॥ ददर्शपुरतोदेवीदेवदेवंसनातनम्

॥ २० ॥ नवीननीरदश्यामंशरत्पंकजलोचनम् ॥ कोटिकंदर्पलीलाभंरत्नभूषणभूषितम् ॥ २१ ॥
ईषद्धास्यंप्रसन्नास्यंशोभितंपीतवाससम् ॥ तंदृष्ट्वाकामिनीकामंमूर्च्छांसंप्रापलीलया ॥ २२ ॥
पुनश्चचेतनांप्राप्यपुनःसातमुवाचह ॥ तुलस्युवाच ॥ हेनाथतेदयानास्तिपाषाणसदृशस्यच
॥ २३ ॥ छलेनधर्मभंगेनममस्वामीत्वयाहतः ॥ पाषाणहृदयस्त्वंहिदयाहीनोयतःप्रभो ॥ २४ ॥
तस्मात्पाषाणरूपस्त्वंभवेदेवभवाधुना ॥ येवदंतिचसाधुंत्वांतेभ्रांताहिनसंशयः ॥ २५ ॥
भक्तोविनापराधेनपरार्थेचकथंहतः ॥ भृशंरुरोदशोकार्ताविललापमुहुर्मुहुः ॥ २६ ॥ तत
श्चकरुणांदृष्ट्वाकरुणारससागरः ॥ नयेनतांबोधयितुमुवाचकमलापतिः ॥ २७ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ तपस्त्वयाकृतंभद्रेमदर्थेभारतेचिरम् ॥ त्वदर्थेशंखचूडश्चचकारसुचिरंतपः ॥ २८ ॥
कृत्वात्वांकामिनींसोऽपिविजहारचतत्क्षणात् ॥ अधुनादातुमुचितंपतवैवतपसःफलम् ॥२९॥ इदंशरीरं
त्यक्त्वाचदिव्यदेहंविधायच ॥ रामेरमभयासार्धंत्वंरमासदृशीभव ॥ ३० ॥ इयंतनुर्नदीरूपागंडकीति
चविश्रुता ॥ पूतासुपुण्यदानृणांपुण्यभवतुभारते ॥ ३१ ॥ तवकेशसमूहश्चपुण्यवृक्षोभविष्यति ॥
तुलसीकेशवंभूतातुलसीतिचविश्रुता ॥ ३२ ॥ त्रिषुलोकेषुपुष्पाणांपत्राणांदेवपूजने ॥ प्रधानरूपातुल
सीभविष्यतिवरानने ॥ ३३ ॥ स्वर्गेमर्त्येचपातालेगोलोकेममसन्निधौ ॥ भवत्वंतुलसीवृक्षवरापुष्पेषु
सुंदरी ॥ ३४ ॥ गोलोकेविरजातीरेरासेवृन्दावनेवने ॥ भांडीरेचंपकवनेरम्येचन्दनकानने ॥ ३५ ॥ मा
धवीकेतकीकुंदमल्लिकामालतीवने ॥ वासस्तेऽत्रैवभवतुपुण्यस्थानेषुपुण्यदः ॥ ३६ ॥ तुलसीतरुमूले
षुपुण्यदेशेषुपुण्यदम् ॥ अधिष्ठानंचतीर्थानांसर्वेषांचभविष्यति ॥ ३७ ॥ तत्रचसर्वदेवानांममाऽधिष्ठा
नमेवच ॥ तुलसीपत्रपतनप्राप्तयेचवरानने ॥ ३८ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ तुलसीपत्र
तोयेनयोऽभिषेकंसमाचरेत् ॥ ३९ ॥ सुधाघटसहस्राणांयातुष्टिस्तुभवेद्धरेः ॥ साचतुष्टिर्भवेन्नूनंतुलसी

पत्रदानत ॥ ४० ॥ गवामयुतदानेनयत्फलंतत्फलंभवेत् ॥ तुलसीपत्रदानेनतत्फलंकार्त्तिकेसति ॥४१॥
तुलसीपत्रतोयंचमृत्युकालेचयोलभेत् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकेमहीयते ॥ ४२ ॥ नित्यंयस्तुल
सीतोयंभुंक्तेभक्त्याचमानवः ॥ लक्षाश्वमेधजंपुण्यंसंप्राप्नोतिसमानवः ॥ ४३ ॥ तुलसींस्वकरेकृत्वा
धृत्वादेहेचमानवः ॥ प्राणांस्त्यजतितीर्थेषुविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ४४ ॥ तुलसीकाष्ठनिर्माणमालांगृ
ह्णातियोनरः ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यलभतेनिश्चितंफलम् ॥ ४५ ॥ तुलसींस्वकरेकृत्वास्वीकारंयोनर
क्षति ॥ सयातिकालसूत्रंचयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ४६ ॥ करोतिमिथ्याशपथंतुलस्यांयोऽत्रमानवः ॥
सयातिकुंभीपाकंचयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ४७ ॥ तुलसीतोयकणिकांमृत्युकालेचयोलभेत् ॥ रत्नयानं
समारुह्यवैकुंठेप्राप्यतेध्रुवम् ॥ ४८ ॥ पूर्णिमायाममायांचद्वादश्यांरविसंक्रमे ॥ तैलाभ्यंगंचकृत्वाचम
ध्याह्नेनिशिसंध्ययोः ॥ ४९ ॥ आशौचेऽशुचिकालेयेरात्रिवासोन्वितानराः॥ तुलसींयेविचिन्वंतितेछिंदं
तिहरेःशिरः ॥ ५० ॥ त्रिरात्रंतुलसीपत्रंशुद्धंपर्युषितंसति ॥ श्राद्धेव्रतेचदानेचप्रतिष्ठायांसुरार्चने ॥५१॥
भूगतंतोयपतितंयद्दत्तंविष्णवेसति ॥ शुद्धंचतुलसीपत्रंक्षालनादन्यकर्मणि ॥ ५२ ॥ वृक्षाधिष्ठातृदेवी
यागोलोकेचनिरामये ॥ कृष्णेनसार्धंनित्यंवनित्यक्रीडांकरिष्यसि ॥ ५३ ॥ नद्यधिष्ठातृदेवीयाभारतेच
सुपुण्यदा ॥ लवणोदस्यसापत्नीमदंशस्यभविष्यति ॥ ५४ ॥ त्वंचस्वयंमहासाध्वीवैकुण्ठेममसान्निधौ॥
रमासमाचरामाचभविष्यसिनसंशयः ॥ ५५ ॥ अहंचशैलरूपेणगंडकीतीरसन्निधौ ॥ अधिष्ठानंकरि
ष्यामिभारतेतवशापतः ॥ ५६ ॥ कोटिसंख्यास्तत्रकीटास्तीक्ष्णदंष्ट्रावरायुधैः ॥ तच्छिलाकुहरेचक्रंकरि
ष्यंतिमदीयकम् ॥५७॥ एकद्वारंचतुश्चक्रंवनमालाविभूषितम् ॥ नवीननीरदाकारंलक्ष्मीनारायणाभिधम्
॥ ५८ ॥ एकद्वारंचतुश्चक्रंनवीननीरदोपमम् ॥ लक्ष्मीजनार्दनोज्ञेयोरहितोवनमालया ॥ ५९ ॥ द्वारद्वये
चतुश्चक्रंगोष्पदेनविराजितम् ॥ रघुनाथाभिधंज्ञेयंरहितंवनमालया ॥ ६० ॥ अतिक्षुद्रंद्विचक्रंचनवीन

जलदप्रभम् ॥ तद्दामनाभिधंज्ञेयंरहितंवनमालया ॥ ६१ ॥ अतिक्षुद्रं द्विचक्रंचवनमालाविभूषितम् ॥
विज्ञेयंश्रीधरंरूपंश्रीप्रदंगृहिणांसदा ॥ ६२ ॥ स्थूलंचवर्तुलाकारंरहितंवनमालया ॥ द्विचक्रं स्फुटमत्यंतं
ज्ञेयंदामोराभिधम् ॥ ६३ ॥ मध्यमंवर्तुलाकारंद्विचक्रंबाणविक्षतम् ॥ रणरामाभिधंज्ञेयंशरतूणसमन्वि
तम् ॥ ६४ ॥ मध्यमंसप्तचक्रंचच्छत्रभूषणभूषितम् ॥ राजराजेश्वरंज्ञेयंराजसंपत्प्रदंनृणाम् ॥६५॥ द्विस
प्तचक्रंस्थूलंचनवनीरदसुप्रभम् ॥ अनंताख्यंचविज्ञेयंचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ६६ ॥ चक्राकारंद्विचक्रंचस
श्रीकंजलदप्रभम् ॥ सगोष्पदंमध्यमंचविज्ञेयंमधुसूदनम् ॥ ६७ ॥ सुदर्शनंचैकचक्रंगुप्तचक्रं गदाधरम् ॥
द्विचक्रंहयवक्राभंहयग्रीवंप्रकीर्तितम् ॥ ६८ ॥ अतीवविस्तृतास्यंचद्विचक्रंविकटंसति ॥ नरसिंहंसु
विज्ञेयंसद्योवैराग्यदंनृणाम् ॥ ६९ ॥ द्विचक्रंविस्तृतास्यंचवनमालासमन्वितम् ॥ लक्ष्मीनृसिंहंविज्ञेयं
गृहिणांचसुखप्रदम् ॥ ७० ॥ द्वारदेशेद्विचक्रंचसश्रीकंचसमंस्फुटम् ॥ वासुदेवंतुविज्ञेयंसर्वकामफलप्र
दम् ॥ ७१ ॥ प्रद्युम्नंसूक्ष्मचक्रंचनवीननीरदप्रभम् ॥ सुषिरच्छिद्रबहुलंगृहिणांचसुखप्रदम् ॥ ७२ ॥
द्वेचक्रेचैकलग्नेचपृष्ठंयत्रतुपुष्कलम् ॥ संकर्षणंसुविज्ञेयंसुखदंगृहिणांसदा ॥ ७३ ॥
अनिरुद्धंतुपीताभंवर्तुलंचाऽतिशोभनम् ॥ सुखप्रदंगृहस्थानांप्रवदंतिमनीषिणः ॥ ७४ ॥
शालग्रामशिलायत्रतत्रसन्निहितोहरिः ॥ तत्रैवलक्ष्मीर्वसतिसर्वतीर्थसमन्विता ॥७५॥ यानिकानिचपापा
निब्रह्महत्यादिकानिच ॥ तानिसर्वाणिनश्यंतिशालग्रामशिलार्चनात् ॥७६॥ छत्राकारेभवेद्राज्यंवर्तुलेचम
हाश्रियः ॥ दुःखंचशकटाकारेशूलाग्रेमरणंध्रुवम् ॥७७॥ विकृतास्येचदारिद्र्यं पिंगलेहानिरेवच ॥ भग्न
चक्रेभवेद्व्याधिर्विदीर्णेमरणंध्रुवम् ॥७८॥ व्रतंस्नानंप्रतिष्ठाचश्राद्धंचदेवपूजनम् ॥ शालग्रामस्यसान्नि
ध्यात्प्रशस्तंतद्भवेदिति ॥ ७९ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ सर्वयज्ञेषुतीर्थेषुव्रतेषुचतपः
सुच ॥ ८० ॥ पाठेचतुर्णांवेदानांतपसांकरणेसति ॥ तत्पुण्यंलभतेनूनंशालग्रामशिलार्चनात् ॥ ८१ ॥

"शालग्रामशिलातोयैर्योऽभिषेकंसदाचरेत् ॥ सर्वदानेषुयत्पुण्यंप्रदक्षिणंभुवोयथा ॥" शालग्राम
शिलातोयंनित्यंभुंक्तेचयोनरः ॥ सुरेप्सितंप्रसादंचलभतेनात्रसंशयः ॥ ८२ ॥ यस्यस्पर्शंचवांच्छंतितीर्था
निनिखिलानिच ॥ जीवन्मुक्तोमहापूतोऽप्यंतेयातिहरेःपदम् ॥ ८३ ॥ तत्रैवहरिणासार्धमसंख्यंप्राकृतं
लयम् ॥ यास्यत्येवहिदास्येचनियुक्तोदास्यकर्मणि ॥ ८४ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥
तंदृष्ट्वाचपलायंतेवैनतेयादिवोरगाः ॥ ८५ ॥ तत्पादरजसादेवीसद्यःपूतावसुंधरा ॥ पुंसांलक्षंतत्पि
तॄणांनिस्तरेत्तस्यजन्मतः ॥ ८६ ॥ शालग्रामशिलातोयंमृत्युकालेचयोलभेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोवि
ष्णुलोकंसगच्छति ॥ ८७ ॥ निर्वाणमुक्तिंलभतेकर्मभोगात्प्रमुच्यते ॥ विष्णोःपदेप्रलीनश्चभविष्यतिन
संशयः ॥ ८८ ॥ शालग्रामशिलांधृत्वामिथ्यावाक्यंवदेत्तुयः ॥ सयातिकुम्भीपाकेचयावद्वैब्रह्मणोवयः
॥ ८९ ॥ शालग्रामशिलांधृत्वास्वीकारंयोनपालयेत् ॥ सप्रयात्यसिपत्रंचलक्षमन्वंतरावधि ॥ ९० ॥ तुल
सीपत्रविच्छेदंशालग्रामेकरोतियः ॥ तस्यजन्मांतरेकांतेस्त्रीविच्छेदोभविष्यति ॥ ९१ ॥ तुलसीपत्रवि
च्छेदंशंखेयोहिकरोतिच ॥ भार्याहीनोभवेत्सोऽपिरोगीचसप्तजन्मसु ॥ ९२ ॥ शालग्रामंचतुलसींशंखं
चैकत्रएवच ॥ योरक्षतिमहाज्ञानीसभवेच्छ्रीहरेःप्रियः ॥ ९३ ॥ सकृदेवहियोयस्यांवीर्याधानंकरोतिच ॥
तद्विच्छेदेतस्यदुःखंभवेदेवपरस्परम् ॥ ९४ ॥ त्वंप्रियाशंखचूडस्यचैकमन्वंतरावधि ॥ शंखेनसार्धंत्वद्भे
दःकेवलंदुःखदस्तथा ॥ ९५ ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरिस्तांचविररामचनारद ॥ साचदेहंपरित्यज्यदिव्यरूपंवि
धायच ॥ ९६ ॥ यथाश्रीश्चतथासाचाऽप्युवासहरिवक्षसि ॥ सजगामतयासार्धंवैकुण्ठंकमलापतिः
॥ ९७ ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीगंगातुलसीचापिनारद ॥ हरेःप्रियाश्चतस्रश्चबभूवुरीश्वरस्यच ॥ ९८ ॥ सद्य
स्तद्देहजाताचबभूवगंडकीनदी ॥ ईश्वरःसोपिशैलश्चतत्तीरेपुण्यदोनृणाम् ॥ ९९ ॥ कुर्वंतितत्रकीटा
श्चशिलांबहुविधांमुने ॥ जलेपतंतियायाश्चफलदास्ताश्चनिश्चितम् ॥ १०० ॥ स्थलस्थाःपिंगलाज्ञेया

श्चोपतापाद्रवेरिति ॥ इत्येवंकथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १०१ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारायणसंवादेचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

नारदउवाच ॥ तुलसीचयदापूज्याकृतानारायणप्रिया ॥ अस्याःपूजाविधानंचस्तोत्रंचवदसां
प्रतम् ॥ १ ॥ केनपूजाकृताकेनस्तुताप्रथमतोमुने ॥ तत्रपूज्यासाबभूवकेनवावदमामहो ॥ २ ॥ सूतउ-
वाच ॥ नारदस्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यमुनिपुङ्गवः ॥ कथांकथितुमारेभे पुण्यांपापहरांपराम् ॥ ३ ॥ नारा-
यणउवाच ॥ हरिःसंपूज्यतुलसींरेमेचरमयासह ॥ रमासमानसौभाग्यांचकारगौरवेणच ॥ ४ ॥ सेहेच
लक्ष्मीर्गंगाचतस्याश्चनवसंगमम् ॥ सौभाग्यगौरवंकोपात्तेनसेहेसरस्वती ॥ ५ ॥ सातांजघानकलहेमा
निनीहरिसन्निधौ ॥ व्रीडयाचाऽपमानेनसांतर्धानंचकारह ॥ ६ ॥ सर्वसिद्धेश्वरीदेवीज्ञानिनांसिद्धियो
गिनी ॥ जगामादर्शनंकोपात्सर्वत्रचहरेरहो ॥ ७ ॥ हरिर्नदृष्ट्वातुलसींबोधयित्वासरस्वतीम् ॥ तदनु
ज्ञांगृहीत्वाचजगामतुलसीवनम् ॥ ८ ॥ तत्रगत्वाचसुस्नातांहरिःसतुलसींसतीम् ॥ पूजयामासतांध्या
त्वास्तोत्रंभक्त्याचकारह ॥ ९ ॥ लक्ष्मीमायाकामवाणीबीजपूर्वंदशाक्षरम् ॥ वृन्दावनीतिङेन्तंचवह्निजा
यांतमेवच १० ॥ अनेनकल्पतरुणामंत्रराजेननारद ॥ पूजयेद्योविधानेनसर्वसिद्धिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ११ ॥
घृतदीपेनधूपेनसिंदूरचंदनेनच ॥ नैवेद्येनचपुष्पेणचोपचारेणनारद ॥ २॥ हरिस्तोत्रेणतुष्टासाचाऽऽ
विर्भूतामहीरुहात् ॥ प्रसन्नाचरणांभोजेजगामशरणंशुभा ॥ १३ ॥ वरंतस्यैददौविष्णुःसर्वपूज्याभवे
रिति ॥ अहंत्वांधारयिष्यामिसुरूपांमूर्ध्निवक्षसि ॥ १४ ॥ सर्वे त्वांधारयिष्यंति वमूर्ध्निचसुरादयः ॥
इत्युक्त्वातांगृहीत्वाचप्रययौस्वालयंविभुः॥१५॥ नारदउवाच ॥ किंध्यानंस्तवनंकिंवाकिंवापूजाविधान
कम् ॥ तुलस्याश्चमहाभागतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १६ ॥ नारायणउवाच ॥ अंतर्हितायांतस्यांचहरिर्वृं
दावनेतदा ॥ तस्याश्चक्रेस्तुतिंगत्वातुलसीविरहातुरः ॥ १७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वृंदरूपाश्चवृक्षा

श्चयद्वैकत्रभवंतिच ॥ विदुर्बुधास्तेनवृन्दांमत्प्रियांयांभजाम्यहम् ॥ १८ ॥ पुराबभूवयादेवीत्वादौवृन्दा
वनेवने ॥ तेनवृन्दावनीख्यातसौभाग्यांतांभजाम्यहम् ॥ १९ ॥ असंख्येषुचविश्वेषुपूजितायानिरंतरम् ॥
तेनविश्वपूजिताख्यापूजितांचभजाम्यहम् ॥ २० ॥ असंख्यानिचविश्वानिपवित्राणित्वयासदा ॥ तांवि
श्वपावनींदेवींविरहेणस्मराम्यहम् ॥ २१ ॥ देवानतुष्टाःपुष्पाणांसमूहेनययाविना ॥ तांपुष्पसारांशु
द्धांचद्रष्टुमिच्छामिशोकतः ॥ २२ ॥ विश्वेयत्प्राप्तिमात्रेणभक्तानंदोभवेद्ध्रुवम् ॥ नंदिनीतेनविख्याता
साप्रीताभवतादिह ॥ २३ ॥ यस्यादेव्यास्तुलानास्तिविश्वेषुनिखिलेषुच ॥ तुलसीतेनविख्यातातांयामि
शरणंप्रियम् ॥ २४ ॥ कृष्णजीवनरूपासाशश्वत्प्रियतमासती ॥ तेनकृष्णजीवनीसासामेरक्षतुजीवनम् ॥
॥ २५ ॥ इत्येवंस्तवनंकृत्वातस्थौतत्ररमापतिः ॥ ददर्शतुलसींसाक्षात्पादपद्मनतांसतीम् ॥ २६ ॥ रुदती
मवमानेनमानिनींमानपूजिताम् ॥ प्रियांदृष्ट्वाप्रियःशीघ्रंवासयामासवक्षसि ॥ २७ ॥ भारत्याज्ञांगृही
त्वाचस्वालयंचययौहरिः ॥ भारत्यासहतत्प्रीतिंकारयामाससत्वरम् ॥ २८ ॥ वरंविष्णुर्ददौतस्यैसर्व
पूज्याभवेरिति ॥ शिरोधार्याचसर्वेषांवंद्यामान्याममेतिच ॥ २९ ॥ विष्णोर्वरेणसादेवीपरितुष्टाबभू
वच ॥ सरस्वतीतामाकृष्यवासयामाससन्निधौ ॥ ३० ॥ लक्ष्मीर्गंगासस्मिताचतांसमाकृष्यनारद ॥
गृहंप्रवेशयामासविनयेनसतींतदा ॥ ३१ ॥ वृन्दावृन्दावनीविश्वपूजिताविश्वपाविनी ॥ पुष्पसारानंदनी
चतुलसीकृष्णजीवनी ॥ ३२ ॥ एतन्नामाष्टकंचैवस्तोत्रंनामार्थसंयुतम् ॥ यःपठेत्तांसंपूज्यसोऽश्वमेधफ
लंलभेत् ॥ ३३ ॥ कार्त्तिक्यांपूर्णिमायांचतुलस्याजन्ममंगलम् ॥ तत्रतस्याश्चपूजाचविहिताहरिणापुरा
॥ ३४ ॥ तस्यांयःपूजयेत्तांचभक्त्याचविश्वपावनीम् ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति ॥३५॥
कार्त्तिकेतुलसीपत्रंयोददातिचवैष्णवे ॥ गवामयुतदानस्यफलंप्राप्नोतिनिश्चितम् ॥ ३६ ॥ अपुत्रोलभते
पुत्रंप्रियाहीनोलभेत्प्रियाम् ॥ बंधुहीनोलभेद्बंधून्स्तोत्रश्रवणमात्रतः ॥ ३७ ॥ रोगीप्रमुच्यतेरोगाद्बद्धो

मुच्येतबंधनात् ॥ भयान्मुच्येतभीतस्तुपापान्मुच्येतपातकी ॥ ३८ ॥ इत्येवंकथितंस्तोत्रंध्यानंपूजावि
धिश्रृणु ॥ त्वमेववेदेजानासिकण्वशाखोक्तमेवच ॥ ३९ ॥ तद्वृक्षेपूजयेत्तांचभक्त्याचावाहनंविना ॥
तांध्यात्वाचोपचारेणध्यानंपातकनाशनम् ॥ ४० ॥ तुलसींपुष्पसारांचसतींपूतांमनोहराम् ॥ कृत
पापेध्मदाहायज्वलदग्निशिखोपमाम् ॥ ४१ ॥ पुष्पेषुतुलनायस्यानास्तिवेदेषुभाषितम् ॥ पवि
त्ररूपासर्वासुतुलसीसाचकीर्तिता ॥ ४२ ॥ शिरोधार्याचसर्वेषामीप्सिताविश्वपावनी ॥ जीव
न्मुक्तांमुक्तिदांचभजेतांहरिभक्तिदाम् ॥४३॥ इतिध्यात्वाचसंपूज्यस्तुत्वाचप्रणमेत्सुधीः ॥ उक्तंतुलस्यु
पाख्यानंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

नारदउवाच ॥ तुलस्युपाख्यानमिदंश्रुतंचाऽतिसुधोपमम् ॥ ततःसावित्र्युपाख्यानंतन्मेव्याख्यातुम
र्हसि ॥ १ ॥ पुराकेनसमुद्भूतासाश्रुताचश्रुतेःप्रसूः ॥ केनवापूजितालोकेप्रथमेकैश्चवापरे ॥ २ ॥
नारायणउवाच ॥ ब्रह्मणावेदजननीप्रथमेपूजितामुने ॥ द्वियीयेचवेदगणैस्तत्पश्चाद्विदुषांगणैः ॥ ३ ॥
तदाचाऽश्वपतिर्भूपःपूजयामासभारते ॥ तत्पश्चात्पूजयामासुर्वर्णाश्चत्वारएवच ॥ ४ ॥ नारदउवाच
कोवासोऽश्वपतिर्ब्रह्मन्केनवातेनपूजिता ॥ सर्वपूज्याचसादेवीप्रथमेकैश्चवापरे ॥ ५ ॥ नारायणउ
वाच ॥ मद्रदेशेमहाराजोबभूवाऽश्वपतिर्मुने ॥ वैरिणांबलहर्ताचमित्राणांदुःखनाशनः ॥ ६ ॥ आसी
त्तस्यमहाराज्ञीमहिषीधर्मचारिणी ॥ मालतीतिसमाख्यातायथालक्ष्मीर्गदाभृतः॥७॥ साचराज्ञीचवन्ध्या
वसिष्ठस्योपदेशतः ॥ चकाराऽराधनंभक्त्यासावित्र्याश्चैवनारद ॥ ८ ॥ प्रत्यादेशंनसाप्राप्तामहिषी
नददर्शताम् ॥ गृहंजगामदुःखार्ताहृदयेनविदूयता ॥ ९ ॥ राजातांदुःखितांदृष्ट्वा बोधयित्वानयेन
वै ॥ सावित्र्यास्तपसेभक्त्याजगामपुष्करंतदा ॥ १० ॥ तपश्चकारतत्रैवसंयतःशतवत्सरम् ॥ नद

दर्शचसावित्र्याःप्रत्यादेशोबभूवच ॥ ११ ॥ शुश्रावाऽऽकाशवाणींचनृपेंद्रश्चाऽशरीरिणीम् ॥ गाय
त्र्यादशलक्षंचजपंत्वंकुरुनारद ॥ १२ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रआजगामपराशरः ॥ प्रणनामततस्तंचमुनि
र्नृपमुवाचच ॥ १३ ॥ मुनिरुवाच ॥ सकृज्जपश्चगायत्र्याःपापंदिनभवंहरेत् ॥ दशवारंजपेनैवनश्ये
त्पापंदिवानिशम् ॥ १४ ॥ शतवारंजपश्चैवपापंमासार्जितंहरेत् ॥ सहस्रधाजपश्चैवकल्मषंवत्सरा
र्जितम् ॥ १५ ॥ लक्षोजन्मकृपंपापंदशलक्षोऽन्यजन्मजम् ॥ सर्वजन्मकृतंपापंशतलक्षाद्विनश्यति
॥ १६ ॥ करोतिमुक्तिंविप्राणांजपोदशगुणस्ततः ॥ करंसर्पफणाकारंकृत्वातद्रंध्रमुद्रितम् ॥ १७ ॥
आनम्रमूर्धमचलंप्रजपेत्प्राङ्मुखोद्विजः ॥ अनामिकामध्यदेशादधोऽवामक्रमेणच ॥ १८ ॥ तर्जनी
मूलपर्यंतंजपस्यैवंक्रमःकरे ॥ श्वेतपंकजबीजानांस्फुटिकानांचसंस्कृताम् ॥ १९ ॥ कृत्वावा मालि
कांराजञ्जपेत्तीर्थेसुरालये ॥ ॥ संस्थाप्यमालामश्वत्थपत्रेपद्मेचसंयतः ॥ २० ॥ कृत्वागोरोचनाक्तां
चगायत्र्यास्नापयेत्सुधीः ॥ गायत्रीशतकंतस्यांशपेच्चविधिपूर्वकम् ॥ २१ ॥ अथवापंचगव्येनस्ना
त्वामालांसुसंस्कृताम् ॥ अथगंगोदकेनैवस्नात्वावाऽतिसुसंस्कृताम् ॥ २२ ॥ एवंक्रमेणराजर्षेदश
लक्षंजपंकुरु ॥ साक्षाद्द्रक्ष्यसिसावित्रींत्रिजन्मपातकक्षयात् ॥ २३ ॥ नित्यंसंध्यांचहेराजन्करिष्य
सिदिनेदिने ॥ मध्याह्ने चापिसायाह्नेप्रातरेवशुचिसदा ॥ २४ ॥ संध्याहीनोऽशुचिर्नित्यमनर्हःसर्व
कर्मसु ॥ यदह्नाकुरुतेकर्मनतस्यफलभाग्भवेत् ॥ २५ ॥ नोपतिष्ठतियःपूर्वांनोपास्तेयस्तुपश्चिमाम्
॥ सशूद्रवद्बहिष्कार्यःसर्वस्माद्द्विजकर्मणः ॥ २६ ॥ यावज्जीवनपर्यंतंत्रिःसंध्यांयःकरोतिच ॥
सचसूर्यसमोविप्रस्तेजसातपसासदा ॥ २७ ॥ तत्पादपद्मरजसासद्यःपूतावसुंधरा ॥ जीवन्मुक्तःसते
जस्वीसंध्यापूतोहियोद्विजः ॥ २८ ॥ तीर्थानिचपवित्राणितस्यसंस्पर्शमात्रतः ॥ ततःपापानियांत्येव
वैनतेयादिवोरगाः ॥ २९ ॥ नगृह्णंतिसुराःपूजांपितरःपिंडतर्पणम् ॥ स्वेच्छयाचद्विजातेश्चत्रिसंध्या

रहितस्यच ॥ ३० । मूलप्रकृत्यभक्तोयस्तन्मंत्रस्याप्यनर्चकः ॥ तद्वुत्सवविहीनश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३१ ॥ विष्णुमंत्रविहीनश्चत्रिसंध्यारहितोद्विजः ॥ एकादशीविहीनश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३२ ॥ हरेरनैवेद्यभाजीधावकोवृषवाहकः ॥ शूद्रान्नभोजीयोविप्रोविषहीनोयथोरगः ॥ ३३ ॥ शूद्राणांशवदाहीयःसविप्रोवृषलीपतिः ॥ शूद्राणांसूपकारश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३४ ॥ शूद्राणांचप्रतिग्राही शूद्रयाजीचयोद्विजः ॥ मसिजीवीअसिजीवीविषहीनोयथोरगः ॥ ३५ ॥ यःकन्याविक्रयीविप्रोयोहरेर्नामविक्रयी ॥ योविप्रोऽवीरान्नभोजीऋतुस्नातान्नभोजकः ॥ ३६ ॥ भगजीवीवार्धुषिकोविषहीनोयथोरगः ॥ योविद्याविक्रयीविप्रोविषहीनोयथोरगः ॥३७॥ सूर्योदयेस्वपेद्योहिमत्स्यभोजीचयोद्विजः ॥ शिवापूजादिरहितोविषहीनोयथोरगः ॥ ३८ ॥ इत्युक्त्वाचमुनिश्रेष्ठःसर्वपूजाविधिक्रमम् ॥ तमुवचसावित्र्याध्यानादिकमभीप्सितम् ॥ ३९ ॥ दत्त्वासर्वंनृपेंद्रायययौचस्वाश्रमेमुने ॥ राजासंपूज्य सावित्रींददर्शवरमापच ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ किंवाध्यानंचसावित्र्या किंवापूजाविधानकम् ॥ स्तोत्रंमंत्रंचकिंदत्वाप्रययौसपराशरः ॥ ४१ ॥ नृपःकेनविधानेनसंपूज्यश्रुतिमातरम् ॥ वरंचकंवासंप्रापसंपूज्यतुविधानतः ॥ ४२ ॥ तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामिसावित्र्याःपरमंमहत् ॥ रहस्याऽतिरहस्यंच श्रुतिसिद्धंसमासतः ॥ ४३ ॥ नारायणउवाच ॥ ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यांशुद्धकालेचयत्नतः ॥ व्रतमेवंचतुर्दश्यांव्रतीभक्त्यासमाचरेत् । ४४ ॥ व्रतंचतुर्दशाब्दंचद्विसप्तफलसंयुतम् ॥ दत्वाद्विसप्तनैवेद्यंपुष्पधूपादिकंचरेत् ॥ ४५ ॥ वस्त्रंयज्ञोपवीतंचभोजनंविधिपूर्वकम् ॥ संस्थाप्यमंगलघटंफलशाखासमन्वितम् ॥ ४६ ॥ गणेशंचदिनेशंचवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ संपूज्यपूजयेदिष्टंघटेआवाहितेद्विजः ॥ ४७ ॥ शृणुध्यानंचसावित्र्याश्चोक्तंमाध्यंदिनेचयत् । स्तोत्रंपूजाविधानंचमंत्रंचसर्वकामदम् ॥ ४८ ॥ तप्तकांचनवर्णाभांज्वलंतींब्रह्मतेजसा ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्तंडसहस्रसंमितप्रभाम् । ४९ ॥

ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम् । वह्निशुद्धांशुकाधानांभक्तानुग्रहविग्रहाम् ॥ ५० ॥ सुखदां
मुक्तिदांशांतांकांतांच जगतांविधेः ॥ सर्वसंपत्स्वरूपांच प्रदात्रींसर्वसंपदाम् ॥ ५१ ॥ वेदाधिष्ठातृ
देवींचवेदशास्त्रस्वरूपिणीम् ॥ वेदबीजस्वरूपांचभजेतांवेदमातरम् ॥ ५२ ॥ ध्यात्वायानेननैवेद्यंदत्वा
पाणिस्वमूर्धनि ॥ पुनर्ध्यात्वाघटेभक्त्यादेवीमावाहयेद्व्रती ॥ ५३ ॥ दत्वाषोडशोपचारंवेदोक्तं
मंत्रपूर्वकम् ॥ संपूज्यस्तुत्वाप्रणमेद्देवदेवींविधानतः ॥ ५४ ॥ आसनंपाद्यमर्घ्यंचस्नानीयंचानुले
पनम् ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंतांबूलंशीतलंजलम् ॥ ५५ ॥ वसनंभूषणंमाल्यंगंधमाचमनीयकम् ॥ मनो
हरंसुतल्पंच देयान्येतानिषोडश ॥ ५६ ॥ दारुसारविकारंचहेमादिनिर्मितंचवा ॥ देवाधारंपुण्यदंच
मयातुभ्यंनिवेदितम् ॥ ५७ ॥ तीर्थोदकंचपाद्यंचपुण्यदंप्रीतिदंमहत् ॥ पूजांगभूतंशुद्धंचमयातुभ्यं
निवेदितम् ॥ ५८ ॥ पवित्ररूपमर्घ्यंचदूर्वापुष्पदलान्वितम् ॥ पुण्यदंशंखतोयाक्तंमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥
॥५९॥ सुगंधंगंधतोयंचस्नेहंसौगंधकारकम् ॥ मयानिवेदितंभक्त्यास्नानीयंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६० ॥
गंधद्रव्योद्भवंपुण्यंप्रीतिदंदिव्यगंधदम् ॥ मयानिवेदितंभक्त्यागंधतोयंतवांबिके ॥ ६१ ॥ सर्वमंगल
रूपंचसर्वंचमंगलप्रदम् ॥ पुण्यदंचसुधूपंतंगृहाणपरमेश्वरि ॥ ६२ ॥ सुगंधयुक्तंसुखदंमयातुभ्यं
निवेदितम् ॥ जगतांदर्शनार्थायप्रदीपंदीप्तिकारकम् ॥ ६३ ॥ अंधकारध्वंसबीजंमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥
तुष्टिदंपुष्टिदंचैवप्रीतिदंक्षुद्विनाशनम् ॥ ६४ ॥ पुण्यदंस्वादुरूपंचनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ तांबूलप्रवरं
रम्यंकर्पूरादिसुवासितम् ॥ ६५ ॥ तुष्टिदंपुष्टिदंचैवमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥ सुशीतलंवारिशीतं
पिपासानाशकारकम् ॥ ६६ ॥ जगतांजीवरूपंचजीवनंप्रतिगृह्यताम् ॥ देहशोभास्वरूपंचसभाशोभा
विवर्धनम् ॥ ६७ ॥ कार्पासजंचकृमिजंवसनंप्रतिगृह्यताम् ॥ कांचनादिविनिर्माणंश्रीकरंश्रीयुतंसदा
॥ ६८ ॥ सुखदंपुण्यदंरत्नभूषणंप्रतिगृह्यताम् ॥ नानावृक्षसमुद्भूतंनानारूपसमन्वितम् ॥ ६९ ॥ फल

स्वरूपंफलदंफलंचप्रतिगृह्यताम् ॥ सर्वमंगलरूपंचसर्वमंगलमंगलम् ॥ ७० ॥ नानापुष्पविनिर्माणं
बहुशोभासमन्वितम् ॥ प्रीतिदंपुण्यदंचैवमाल्यंचप्रतिगृह्यताम् ॥ ७१ ॥ पुण्यदंचसुगंधाढ्यं
गंधंचदेविगृह्यताम् ॥ सिंदूरंचवरंरम्यंभालशोभाविवर्धनम् ॥७२॥ भूषणानांचप्रवरंसिंदूरंप्रतिगृह्यताम् ॥
शुद्धविग्रंथिसंयुक्तंपुण्यसूत्रविनिर्मितम् ॥ ७३ ॥ पवित्रंवेदमंत्रेणयज्ञसूत्रंचगृह्यताम् ॥ द्रव्याण्येता
निमूलेनदत्त्वास्तोत्रंपठेत्सुधीः ॥ ७४ ॥ ततोविप्रायभक्त्याचव्रतीदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ सावि
त्रीतिचतुर्थ्यंतंवह्निजायान्तमेवच ॥ ७५ ॥ लक्ष्मीमायाकामपूर्वंमंत्रमष्टाक्षरंविदुः ॥ माध्यंदिनोक्तं
स्तोत्रंचसर्वकामफलप्रदम् ॥ ७६ ॥ विप्रजीवनरूपंचनिबोधकथयामिते ॥ कृष्णेनदत्तांसावित्रींगोलोके
ब्रह्मणेपुरा ॥ ७७ ॥ नायातिसातेनसार्धंब्रह्मलोकेचनारद ॥ ब्रह्माकृष्णाज्ञयाभक्त्यातुष्टाववेदमातरम्
॥ ७८ ॥ तदासापरितुष्टाचब्रह्माणंचकमेपतिम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सच्चिदानंदरूपेत्वंमूलप्रकृतिरूपिणी
॥ ७९ ॥ हिरण्यगर्भरूपेत्वंप्रसन्नाभवसुंदरि ॥ तेजःस्वरूपेपरमेपरमानंदरूपिणि ॥ ८० ॥ द्विजातीनां
जातिरूपेप्रसन्नाभवसुंदरि ॥ नित्येनित्यप्रियेदेवीनित्यानंदस्वरूपिणि ॥ ८१ ॥ सर्वमंगलरूपेचप्रसन्ना
भवसुंदरि ॥ सर्वस्वरूपेविप्राणांमंत्रसारेपरात्परे ॥८२॥ सुखदेमोक्षदेदेविप्रसन्नाभवसुंदरि ॥ विप्रपापे
ध्मदाहायज्वलदग्निशिखोपमे ॥८३॥ ब्रह्मतेजःप्रदेदेविप्रसन्नाभवसुंदरि ॥ कायेनमनसावाचायत्पापंकुरु
तेनरः॥८४॥तत्त्वत्स्मरणमात्रेणभस्मीभूतंभविष्यति ॥ इत्युक्त्वाजगतांधातातस्थौतत्रचसंसदि ॥८५॥
सावित्रीब्रह्मणासार्धंब्रह्मलोकंजगामसा ॥ अनेनस्तवराजेनसंस्तूयाऽश्वपतिर्नृपः ॥८६॥ ददर्शतांचसा
वित्रींवरंप्रापमनोगतम् ॥ स्तवराजमिमंपुण्यंसंध्यांकृत्वांचयःपठेत् ॥ ८७ ॥ पाठेचतुर्णांवेदानां
यत्फलंलभतेचतत् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ स्तुत्वाऽनेनसोश्वपतिःसंपूज्यविधिपूर्वकम् ॥ ददर्शतत्रतांदेवींसहस्रा
र्कसमप्रभाम् ॥ १ ॥ उवाचसाचराजानंप्रसन्नासस्मितासती ॥ यथामातास्वपुत्रंचद्योतयंतीदिशस्त्वि
षा ॥ २ ॥ सावित्र्युवाच ॥ जानाम्यहंमहाराजयत्तेमनसिवांछितम् ॥ वांछितंतवपत्न्याश्चसर्वदास्या
मिनिश्चितम् ॥ ३॥ साध्वीकन्याभिलाषंचकरोतितवकामिनी ॥ त्वंप्रार्थयसिपुत्रंचभविष्यतिक्रमेणच
॥ ४ ॥ इत्युक्त्वासातदादेवीब्रह्मलोकंजगामह ॥ राजाजगामस्वगृहंतत्कन्याऽऽदौबभूवह ॥ ५ ॥ आरा
धनाच्चसावित्र्याबभूवकमलापरा ॥ सावित्रीतिचतन्नामचकाराऽश्वपतिर्नृपः ॥ ६ ॥ कालेनसावर्ध
मानाबभूवचदिनेदिने ॥ रूपयौवनसंपन्नाशुक्लेचंद्रकलायथा ॥ ७ ॥ सावरंवरयामासद्युमत्सेनात्मजं
सदा ॥ सत्यवंतंसत्यशीलंनानागुणसमन्वितम् ॥८॥ राजातस्मैददौतांचरत्नभूषणभूषिताम् ॥ सोऽपि
साधंकौतुकेनतांगृहीत्वागृहंययौ॥६॥सचसंवत्सरेऽतीतेसत्यवान्सत्यविक्रमः॥जगामफलकाष्ठार्थंप्रहर्षपि
तुराज्ञया ॥१०॥ जगामसाध्वीतत्पश्चात्सावित्रीदैवयोगतः॥ निपत्यवृक्षाद्दैवेनप्राणांस्तत्याजसत्यवान्
॥११॥यमस्तंपुरुषंदृष्ट्वाबद्धांगुष्ठसमंमुने॥गृहीत्वागमनंचक्रेतत्पश्चात्प्रययौसती॥१२॥पश्चात्तांसुदतींदृ
ष्ट्वायमःसंयमनीपतिः॥उवाचमधुरंसाध्वींसाधूनांप्रवरोमहान्॥१३॥धर्मराजउवाच॥अहोक्वयासिसा
वित्रिगृहीत्वाऽनुर्षीतनुम् ॥ यदियास्यसिकांतेनसार्धंदेहंतदात्यज॥१४॥ गंतुंमर्त्योनशक्नोतिगृहीत्वापां
चभौतिकम् ॥ देहंचममलोकंचनश्वरंनश्वरःसदा ॥ १५ ॥ भर्तुस्तेपूर्णकालोवैबभूवभारतेसति ॥
स्वकर्मफलभोगार्थंसत्यवान्यातिमद्गृहम् ॥ १६ ॥ कर्मणाजायतेजंतुःकर्मणैवप्रलीयते ॥ सुखंदुःखंभयं
शोकःकर्मणैवप्रणीयते॥१७। कर्मणेन्द्रोभवेज्जीवोब्रह्मपुत्रःस्वकर्मणा॥स्वकर्मणाहरेर्दासोजन्मादिरहितो
भवेत् ॥ १८ ॥ स्वकर्मणासर्वसिद्धिममरत्वंलभेद्ध्रुवम् ॥ लभेत्स्वकर्मणाविष्णोःसालोक्यादिचतुष्टयम्
॥ १६ ॥ सुरत्वंचमनुत्वंचराजेन्द्रत्वंलभेन्नरः ॥ कर्मणाचशिवत्वंचगणेशत्वंतथैवच ॥ २०॥ कर्मणाच

मुनींद्रत्वंतपस्वित्वंस्वकर्मणा ॥ स्वकर्मणाक्षत्रियत्वंवैश्यत्वंचस्वकर्मणा ॥ २१ ॥ कर्मणैवचम्लेच्छत्वं लभतेनात्रसंशयः ॥ स्वकर्मणाजंगमत्वंशैलत्वंचस्वकर्मणा॥२२॥कर्मणाराक्षसत्वंचकिन्नरत्वंस्वकर्मणा ॥ कर्मणैवाधिपत्यंचवृक्षत्वंचस्वकर्मणा ॥२३॥कर्मणैवपशुत्वंचवनजीवीस्वकर्मणा॥कर्मणाक्षुद्रजंतुत्वंकृमित्वंचस्वकर्मणा॥२४॥दैतेयत्वंदानवत्वमसुरत्वंस्वकर्मणा ॥ इत्येतदुक्त्वासावित्रींविररामसवैयमः ॥२५॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ यमस्यवचनंश्रुत्वासावित्रीचपतिव्रता ॥ तुष्टावपरयाभक्त्यातमुवाचमनस्विनी ॥ १ ॥ सावित्र्युवाच ॥ किंकर्मतद्भवेत्केनकोवातद्धेतुरेवच ॥ कोवादेहीचदेहःकःकोवाऽत्रकर्मकारकः ॥ २ ॥ किंवाज्ञानंचबुद्धिःकाकोवाप्राणःशरीरिणाम् ॥ कानींद्रियाणिकितेषांलक्षणंदेवताश्चकाः ॥३॥ भोक्ताभोजयिताकोवाकोवाभोगश्चनिष्कृतिः ॥ काजीवःपरमात्माकस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ४ ॥ धर्मउवाच॥वेदप्रणिहितोधर्मःकर्मयन्मंगलंपरम् ॥ अवैदिकंतुयत्कर्मतदेवाशुभमेवच॥५॥अहैतुकीदेवसेवासंकल्परहितासती ॥ कर्मनिर्मूलरूपाचसाएवपरभक्तिदा ॥ ६ ॥ कोवाकर्मफलभुक्तेकोवानिर्लिप्तएवच ॥ ब्रह्मभक्तोयोनरश्चसचमुक्तःश्रुतःश्रुतौ ॥७॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिविवर्जितः ॥ भक्तिश्चद्विविधासाध्विश्रुत्युक्तासर्वसंमता ॥८॥ निर्वाणपददात्रीचहरिरूपप्रदानृणाम्॥हरिरूपस्वरूपांचभक्तिंवांछंतिवैष्णवाः॥९॥अन्येनिर्वाणमिच्छंतियोगिनोब्रह्मवित्तमाः॥कर्मणोबीजरूपश्चसततंतत्फलप्रदः ॥१०॥ कर्मरूपश्चभगवान्परात्माप्रकृतिःपरा ॥ सोऽपितद्धेतुरूपश्चदेहानश्वरएवच ॥ ११ ॥ पृथिवीवायुराकाशोजलंतेजस्तथैवच ॥ एतानिसूत्ररूपाणिसृष्टिरूपविधौसतः ॥ १२ ॥ कर्मकर्ताचदेहीचआत्माभोजयितासदा ॥ भोगोविभवभेदश्चनिष्कृतिर्मुक्तिरेवच ॥ १३ ॥ सदसद्भेदबीजंचज्ञानंनानाविधंभवेत् ॥ विषयाणांविभागानांभेदबीजंचकीर्तितम् ॥ १४ ॥ बुद्धिर्विवेचनासाचज्ञानबीजंश्रुतौश्रुतम् ॥ वायु

भेदाश्चप्राणाश्चबलरूपाश्चदेहिनाम् ॥ १५ ॥ इंद्रियाणांचप्रवरमीश्वरांशमनूहकम् ॥ प्रेरकंकर्मणां चैवदुर्निवार्यंचदेहिनाम् ॥ १६ ॥ अनिरूप्यमदृश्यंचज्ञानभेदोमनःस्मृतम् ॥ लोचनंश्रवणंघ्राणंत्व कचरसनमिंद्रियम् ॥ १७ ॥ अंगिनामंगरूपंचप्रेरकंसर्वकर्मणाम् ॥ रिपुरूपंमित्ररूपंसुखरूपंचदुःखदम् ॥ १८ ॥ सूर्योवायुश्चपृथिवीब्रह्माद्यादेवताःस्मृताः ॥ प्राणदेहादिभृद्योहिसजीवःपरिकीर्तितः ॥ १९ ॥ परमंव्यापकंब्रह्मनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ कारणंकारणानांचपरमात्मासउच्यते ॥ २० ॥ इत्येवंकथितंसर्वं त्वयापृष्टंयथागमम् ॥ ज्ञानिनांज्ञानरूपंचगच्छवत्सेयथासुखम् ॥ २१ ॥ सावित्र्युवाच ॥ त्यक्त्वाक्व यामिकांतंवात्वांवाज्ञानार्णवंध्रुवम् ॥ यद्यत्करोमिप्रश्नंचतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २२ ॥ कांकांयोनिंयाति जीवःकर्मणाकेनवापुनः ॥ केनवाकर्मणास्वर्गंकेनवानरकंपितः ॥ २३ ॥ केनवाकर्मणामुक्तिःकेनभक्तिर्भ वेद्गुरौ ॥ केनवाकर्मणायोगीरोगीवाकेनकर्मणा ॥ २४ ॥ केनवादीर्घजीवीचकेनाल्पायुश्चकर्मणा ॥ केनवाकर्मणादुःखीसुखीवाकेनकर्मणा ॥ २५ ॥ अंगहीनश्चकाणश्चबधिरःकेनकर्मणा ॥ अंधोवापंगुरपि चप्रमत्तःकेनकर्मणा ॥ २६ ॥ क्षिप्तोऽतिलुब्धकश्चौरःकेनवाकर्मणाभवेत् ॥ केनसिद्धिमवाप्नोतिसा लोक्यादिचतुष्टयम् ॥ २७ ॥ केनवाब्राह्मणत्वंचतपस्वित्वंचकेनवा ॥ स्वर्गभोगादिकंकेनवैकुण्ठंकेनक र्मणा ॥ २८ ॥ गोलोकंकेनवाब्रह्मन्सर्वोत्कृष्टंनिरामयम् ॥ नरकोवाकतिविधिःकिंसंख्योनामकिंचवा ॥ २९ ॥ कोवाकंनरकंयातिकियंतंतेषुतिष्ठति ॥ पापिनांकर्मणाकेनकोवाव्याधिःप्रजायते ॥ यद्यत्प्रियं मयापृष्टंतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥२८॥

श्रीनारायणउवाच ॥ सावित्रीवचनंश्रुत्वाजगामविस्मयंयमः ॥ प्रहस्यवक्तुमारेभेकर्मपाकंतु जीविनाम् ॥ १ ॥ धर्म उवाच ॥ कन्याद्वादशवर्षीयावत्सेत्वंवयसाऽधुना ॥ ज्ञानंतेपूर्वविदुषांज्ञानिनांयो

गिनांपरम् ॥ २ ॥ सावित्रीवरदानेनत्वंसावित्रीकलासती ॥ प्राप्तापुराभूभृताचतपसातत्समास्तुते ॥ ३ ॥
यथाश्रीःश्रीपतेःक्रोडेभवानीचभवोरसि ॥ यथादितिःकश्यपेचयथाऽहल्याचगौतमे ॥ ४ ॥ यथाशचीम
हेन्द्रेचयथाचन्द्रेचरोहिणी ॥ यथारतिःकामदेवेयथास्वाहाहुताशने ॥ ५ ॥ यथास्वधाचपितृषुयथासं
ध्यादिवाकरे ॥ वरुणानीचवरुणेयज्ञेचदक्षिणायथा ॥ ६ ॥ यथावराहेपृथिवीदेवसेनाचकार्त्तिके॥ सौभा
ग्यासुप्रियात्वंचतथासत्यव्रतःप्रिये ॥ ७॥ अयंतुभ्यंवरोदत्तोप्यपरंचयथेप्सितम् ॥ वृणुदेविमहाभागेददा
मिसकलेप्सितम् ॥ ८ ॥ सावित्र्युवाच ॥ सत्यव्रतऔरसानांपुत्राणांशतकंमम ॥ भविष्यतिमहाभाग
वरमेतन्मदीप्सितम् ॥ ९ ॥ मत्पितुःपुत्रशतकंश्वशुरस्यचचक्षुषी ॥ राज्यलाभोभवत्वेवंवरमेतन्मदी
प्सितम् ॥ १० ॥ अंतेसत्यव्रतासार्धंयास्यामिहरिमंदिरम् ॥ समतीतेलक्षवर्षेदेहीदंमेजगत्प्रभो ॥ ११ ॥
जीवकर्मविपाकंचश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ विश्वनिस्तारबीजंचतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १२ ॥ धर्मराजउ
वाच ॥ भविष्यतिमहासाध्विसर्वंमानसिकंतव ॥ जीवकर्मविपाकंचकथयामिनिशामय ॥ १३ ॥ शुभा
नामशुभानांचकर्मणांजन्मभारते ॥ पुण्यक्षेत्रेचनाऽन्यत्रसर्वंचभुंजतेजनाः ॥ १४ ॥ सुरादैत्यादानवा
श्चगन्धर्वाराक्षसादयः ॥ नराश्चसर्वंजनकानसर्वेजीविनःसति ॥ १५ ॥ विशिष्टजीविनःकर्मभुंजतेसर्व
योनिषु ॥ शुभाशुभंचसर्वत्रस्वर्गेषुनरकेषुच॥१६ विशेषतःजीविनश्चभ्रमंतेसर्वयोनिषु॥ शुभाशुभंभुंज
तेचकर्मपूर्वार्जितंपरम् ॥१७ ॥ शुभेनकर्मणायातिस्वर्लोकादिकमेवच॥कर्मणाचाशुभेनैवभ्रमंतिनरकेषुच
॥१८॥कर्मनिर्मूलनेभक्तिःसाचाक्ताद्विविधासति॥निर्वाणरूपाभक्तिश्चब्रह्मणःप्रकृतेरिह॥१९॥रोगीकुकर्म
णाजीवश्चाऽरोगीशुभकर्मणा॥दीर्घजीवीचक्षीणायुःसुखीदुःखीचकर्मणा॥२०॥अन्धादयश्चांगहीनाःकर्म
णाकुत्सितेनच॥ सिद्ध्यादिकमवाप्नोतिसर्वोत्कृष्टेनकर्मणा॥२१॥सामान्यंकथितंदेविविशेषंशृणुसुदरि ॥
सुदुर्लभंसुगोप्यंचपुराणेषुस्मृतिष्वपि ॥ २२ ॥ दुर्लभामानुषाजातिःसर्वजातिषुभारते ॥ सर्वेभ्यांब्रा

ह्मणःश्रेष्ठःप्रशस्तःसर्वकर्मसु ॥ २३ ॥ ब्रह्मनिष्ठोद्विजश्चैवगरीयान्भारतेसति ॥ निष्कामश्चसकाम
श्चब्राह्मणोद्विविधःसति ॥ २४ ॥ सकामाच्चप्रधानश्चनिष्कामोभक्तएवच ॥ कर्मभोगीसकामश्चनिष्का
मोनिरुपद्रवः ॥ २५ ॥ सयातिदेहंत्यक्त्वाचपदंयत्तन्निरामयम् ॥ पुनरागमनंनास्तितेषांनिष्कामिनां
सति ॥ २६ ॥ सेवंतेद्विभुजंकृष्णंपरमात्मानमीश्वरम् ॥ गोलोकंप्रतितेभक्तादिव्यरूपविधारिणः ॥२७॥
सकामिनोवैष्णवाश्चगत्वावैकुण्ठमेवच ॥ भारतंपुनरायांतितेषांजन्मद्विजातिषु ॥ २८ ॥ कालेगतेचनि
ष्कामाभवंत्येवक्रमेणच ॥ भक्तिंचनिर्मलांतेभ्योदास्यामिनिश्चितंपुनः ॥ २९ ॥ ब्राह्मणावैष्णवाश्चैव
सकामाःसर्वजन्मसु ॥ नतेषांनिर्मलाबुद्धिर्विष्णुभक्तिविवर्जिताः ॥ ३० ॥ तीर्थाश्रिताद्विजायेचतपस्या
निरताःसति ॥ तेयांतिब्रह्मलोकंचपुनरायांतिभारते ॥ ३१ ॥ स्वधर्मनिरतायेचतीर्थान्यत्र निवासिनः ॥
व्रजंतितेसत्यलोकंपुनरायांतिभारते ॥ ३२ ॥ स्वधर्मनिरताविप्राःसूर्यभक्ताश्चभारते ॥ व्रजंतितेसूर्य
लोकंपुनरायांतिभारते ॥३३॥ मूलप्रकृतिभक्तायेनिष्कामाधर्मचारिणः ॥ मणिद्वीपंप्रयांत्येवपुनरावृत्तिव
र्जितम् ॥ ३४ ॥ स्वधर्मेनिरताभक्ताःशैवाःशाक्ताश्चगाणपाः ॥ तेयांतिशिवलोकंचपुनरायांतिभारते
॥ ३५ ॥ येविप्राअन्यदेवेज्याःस्वधर्मनिरताःसति ॥ तेयांतिसर्वलोकंचपुनरायांतिभारते ॥ ३६ ॥ हरि
भक्ताश्चनिष्कामाःस्वधर्मनिरताद्विजाः ॥ तेचयांतिहरेर्लोकंक्रमाद्भक्तिबलादहो ॥ ३७ ॥ स्वधर्मरहिता
विप्रादेवान्यसेवनाःसदा ॥ भ्रष्टाचाराश्चकामाश्चतेयांतिनरकंध्रुवम् ॥ ३८ ॥ स्वधर्मनिरताएववर्णाश्च
त्वारएवच ॥ भवंत्येवशुभस्यैवकर्मणःफलभोगिनः ॥३९॥ स्वकर्मरहितायेचनरकंयांतितेध्रुवम् ॥ भारते
नभवंत्येवकर्मणःफलभोगिनः ॥४०॥ स्वधर्मनिरताएववर्णाश्चत्वारएवच ॥ स्वधर्मनिरताविप्राःस्वधर्मनि
रतायच ॥४१ ॥ कन्यांददातिविप्रायचंद्रलोकंप्रयांतिते ॥ वसंतितत्रतेसाध्वियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ४२ ॥
सालंकृतायादानेनद्विगुणंफलमुच्यते ॥ सकामायांतितल्लोकंननिष्कामाश्चसाधवः ॥ ४३ ॥ तेप्रयांति

विष्णुलोकंफलसंघातवर्जिताः ॥ गव्यंचरजतंस्वर्णवस्त्रंसर्पिःफलंजलम् ॥ ४४ ॥ येददत्येवविप्रेभ्यश्चं
द्रलोकंप्रयांतिते ॥ वसंतितेचतल्लोकेयावन्मन्वंतरंसति ॥ ४५ ॥ सुचिरात्सुचिरंवासंकुर्वंतितेनतेज
नाः ॥ येददतिसुवर्णांश्चगाश्चताम्रादिकंसति ॥ ४६ ॥ तेयांतिसूर्यलोकंचशुचयेब्राह्मणायच ॥ वसंति
तेतत्रलोकेवर्षाणामयुतंसति ॥ ४७ ॥ विपुलेसुचिरंवासंकुर्वंतिचनिरामयाः ॥ ददातिभूमिंविप्रेभ्योध
नानिविपुलानिच ॥ ४८ ॥ सयातिविष्णुलोकंचश्वेतद्वीपंमनोहरम् ॥ तत्रैवनिवसत्येवयावच्चंद्रदिवा
करौ ॥ ४९ ॥ विपुलेविपुलंवासंकरोतिपुण्यवान्मुने ॥ गृहंददतिविप्राययेजनाभक्तिपूर्वकम् ॥ ५० ॥
तेयांतिविष्णुलोकंचसुचिरंसुखदायकम् ॥ गृहरेणुप्रमाणंचविष्णुलोकेमहत्तमे ॥ ५१ ॥ विपुलेविपुलंवा
संकुर्वंतिमानवाःसति ॥ यस्मैयस्मैचदेवाययोददातिगृहंनरः ॥ ५२ ॥ सयातितस्यलोकंचरेणुमानाब्द
मेवच ॥ सौधेचतुर्गुणंपुण्यंदेशेशतगुणंफलम् ॥ ५३ ॥ प्रकृष्टेद्विगुणंतस्मादित्याहकमलोद्भवः ॥ योददा
तितडागंचसर्वपापापनुत्तये ॥ ५४ ॥ सयातिजनलोकंचरेणुमानाब्दमेवच ॥ वाप्यांफलंदशगुणंप्राप्नो
तिमानवःसदा ॥ ५५ ॥ सतुवापीप्रदानेनतडागस्यफलंलभेत् ॥ धनुश्चतुःसहस्रेणदैर्घ्यमानेननिश्चित
म् ॥ ५६ ॥ न्यूनावातावतीप्रस्थेसावापीपरिकीर्तिता ॥ दशवापीसमाकन्यायदिपात्रेप्रदीयते ॥ ५७ ॥
फलंददातिद्विगुणंयदिसाऽलंकृताभवेत् ॥ यत्फलंचतडागेचतदुद्धारेचतत्फलम् ॥ ५८ ॥ वाप्याश्चपं
कोद्धरणेवापीतुल्यफलंलभेत् ॥ अश्वत्थवृक्षमारोप्यप्रतिष्ठांयःकरोतिच ॥ ५९ ॥ सप्रयातितपोलोकंव
र्षाणामयुतंसति ॥ पुष्पोद्यानंयोददातिसावित्रिसर्वभूतये ॥ ६० ॥ सवसेद्ध्रुवलोकंचवर्षाणामयुतंध्रुव
म् ॥ योददातिविमानंचविष्णवेभारतेसति ॥ ६१ ॥ विष्णुलोकेवसेत्सोऽपियावन्मन्वंतरंपरम् ॥ चित्र
युक्तेचविपुलेफलंतस्यचतुर्गुणम् ॥ ६२ ॥ तस्यार्धंशिबिकादानेफलमेवलभेद्ध्रुवम् ॥ योददातिभक्ति
युक्तोहरयेदोलमंदिरम् ॥ ६३ ॥ विष्णुलोकेवसेत्सोऽपियावन्मन्वंतरंशतम् ॥ राजमार्गंसौधयुक्तंयः

करोतिपतिव्रते ॥ ६४ ॥ वर्षाणामयुतंसोऽपिशक्रलोकेमहीयते ॥ ब्राह्मणेभ्योऽथदेवेभ्योदानेसमफलंल
भेत् ॥ ६५ ॥ यद्विदत्तंचतद्भुंक्तेनदत्तंनोपतिष्ठते ॥ भुक्त्वास्वर्गादिजंसौख्यंपुण्यवाञ्जन्मभारते ॥ ६६॥
लभेद्विप्रकुलेष्वेवक्रमेणैवोत्तमादिषु ॥ भारतेपुण्यवान्विप्रोभुक्त्वास्वर्गादिकंफलम् ॥ ६७ ॥ पुनःसोऽ
पिभवेद्विप्रश्चैवंचक्षत्रियादयः ॥ क्षत्रियोवाऽथवैश्योवाकल्पकोटिशतेनच ॥ ६८ ॥ तपसाब्राह्मणत्वंच
नप्राप्नोतिश्रुतौश्रुतम् ॥ नाऽभुक्तंक्षीयतेकर्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ ६९ ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्म
शुभाशुभम् ॥ देवतीर्थसहायेनकायव्यूहेनशुद्धयति ॥ ७० ॥ एतत्तेकथितंकिंचित्किंभूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्याने
एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

सावित्र्युवाच ॥ प्रयांतिस्वर्गमन्यंचयेनैवकर्मणायम ॥ मानवाःपुण्यवंतश्चतन्मेव्याख्यातु
मर्हसि ॥ १ ॥ धर्मराजउवाच ॥ अन्नदानंचविप्राययःकरोतिचभारते ॥ अन्नप्रमाणवर्षंचशिवलोकेम
हीयते ॥ २ ॥ अन्नदानंमहादानमन्येभ्योऽपिकरोतियः ॥ अन्नदानप्रमाणंचशिवलोकेमहीयते ॥ ३ ॥
अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ नाऽत्रपात्रपरीक्षास्यान्नकालनियमःक्वचित् ॥ ४ ॥ देवेभ्योब्राह्म
णेभ्योवाददातिचाऽऽसनंयदि ॥ महीयतेविष्णुलोकेवर्षाणामयुतंसति ॥ ५ ॥ योददातिचविप्रायदिव्यां
धेनुंपयस्विनीम् ॥ तल्लोममानवर्षंचविष्णुलोकेमहीयते ॥ ६ ॥ चतुर्गुणंपुण्यदिनेतीर्थेशतगुणंफलम् ॥
दानंनारायणक्षेत्रेफलंकोटिगुणंभवेत् ॥ ७ ॥ गांयोददातिविप्रायभारतेभक्तिपूर्वकम् ॥ वर्षाणामयुतंचै
वचंद्रलोकेमहीयते ॥ ८ ॥ यश्चोभयमुखीदानंकरोतिब्राह्मणायच ॥ तल्लोममानवर्षंचविष्णुलोकेमही
यते ॥ ९ ॥ योददातिब्राह्मणायश्वेतच्छत्रंमनोहरम् ॥ वर्षाणामयुतंसोऽपिमोदतेवरुणालये ॥ १० ॥

विप्रायपीडितांगायवस्त्रयुग्मंददातिच ॥ महीयतेवायुलोकेवर्षाणामयुतंवनि ॥ ११ ॥ योददातिब्राह्म
णायशालग्रामंसवस्त्रकम् ॥ महीयतेसवैकंठेयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ १२ ॥ योददातिब्राह्मणायदिव्यांश
य्यांमनोहराम् ॥ महीयतेचंद्रलोकेयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ १३ ॥ योददातिप्रदीपंचदेवेभ्यश्चब्राह्मणायच ॥
यावन्मन्वंतरंसोऽपिवह्निलोकेमहीयते ॥ १४ ॥ करोतिगजदानंचयदिविप्रायभारते ॥ यावदिंद्रोनरस्ता
वदिंद्रस्यार्धासनेवसेत् ॥ १५ ॥ भारतेयोऽश्वदानंचकरोतिब्राह्मणायच ॥ मोदतेवारुणेलोकेयावदिं
द्राश्चतुर्दश ॥ १६ ॥ प्रकृष्टांशिबिकांयोहिददातिब्राह्मणायच ॥ मोदतेवारुणेलोकेयावदिंद्राश्चतुर्दश
॥ १७ ॥ प्रकृष्टांवाटिकांयोहिददातिब्राह्मणायच महीयतेवायुलोकेयावन्मन्वंतरंसति ॥ १८ ॥ योददा
तिचविप्रायव्यजनंश्वेतचामरम् ॥ महीयतेवायुलोकेवर्षाणामयुतंध्रुवम् ॥ १९ ॥ धान्यंरत्नंयोददाति
चिरंजीवीभवेत्सुधीः ॥ दाताग्रहीतातौद्वौचध्रुववैकुण्ठगामिनौ ॥ २० ॥ सततंश्रीहरेर्नामभारतेयोजपे
न्नरः ॥ सएवचिरजीवीचततोमृत्युःपलायते ॥ २१ ॥ योनरोभारतेवर्षेदोलनंकारयेत्सुधीः ॥ पूर्णिमार
जनीशेषेजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ २२ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यंतेविष्णुमंदिरम् ॥ निश्चितंनिवसेत्तत्र
शतमन्वंतरावधि ॥ २३ ॥ फलमुत्तरफल्गुन्यांततोऽपिद्विगुणंभवेत् ॥ कल्पांतजीवीसभवेदित्याहकम
लोद्भवः ॥ २४ ॥ तिलदानंब्राह्मणाययःकरोतिचभारते ॥ तिलप्रमाणवर्षंचमोदतेशिवमंदिरे ॥ २५ ॥
ततःसुयोनिंसंप्राप्यचिरजीवीभवेत्सुखी ॥ ताम्रपात्रस्यदानेनद्विगुणंचफलंलभेत् ॥ २६ ॥ सालंकृतांच
भोग्यांचसवस्त्रांसुंदरींप्रियाम् ॥ योददातिब्राह्मणायभारतेचपतिव्रताम् ॥ २७ ॥ महीयतेचंद्रलोकेयाव
दिंद्राश्चतुर्दश ॥ तत्रस्वर्वेश्यया सार्धंमोदतेचदिवानिशम् ॥ २८ ॥ ततोगंधर्वलोकेचवर्षाणामयुतंध्रुव
म् ॥ दिवानिशंकौतुकेनचोर्वश्यासहमोदते ॥ २९ ॥ ततोजन्मसहस्रंचप्राप्नोतिसुंदरींप्रियाम् ॥ सतीं
सौभाग्ययुक्तांचकोमलांप्रियवादिनाम् ॥ ३० ॥ प्रददातिफलंचारुब्राह्मणायचयोनरः ॥ फलप्रमाणवर्षंच

शक्रलोकेमहीयते ॥ ३१ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यलभतेसुतमुत्तमम् ॥ सफलानांचवृक्षाणांसहस्रंचप्र
शंसितम् ॥ ३२ ॥ केवलंफलदानंवाब्राह्मणायददातिच ॥ सुचिरंस्वर्गवासंचकृत्वायातिचभारते ॥३३॥
नानाद्रव्यसमायुक्तंनानासस्यसमन्वितम् ॥ ददातियश्चविप्रायभारतेविपुलंगृहम् ॥ ३४ ॥ सुरलोकेव
सेत्सोऽपियावन्मन्वंतरंशतम् ॥ ततःसुयोनिंसंप्राप्यसमहाधनवान्भवेत् ॥ ३५ ॥ योनरःसस्यसंयुक्तांभू
मिंचसुचिरांसति ॥ ददातिभक्त्याविप्रायपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥३६॥ महीयतेचवैकुण्ठेमन्वंतरशतंध्रुवम् ॥
पुनःसुयोनिंसंप्राप्यमहांश्चभूमिपोभवेत् ॥३७॥ तंनत्यजतिभूमिश्च जन्मनांशतकंपरम् ॥ श्रीमांश्चधनवां
श्चैवपुत्रवांश्चप्रजेश्वर ॥३८॥ सव्रजंचप्रकृष्टंचग्रामंदद्याद्द्विजायच ॥ लक्षमन्वंतरंचैववैकुण्ठेसमहीयते
३९॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यग्रामलक्षसमन्वितम् ॥ नजहातिचतंपृथ्वीजन्मनांलक्षमेवच ॥४०॥ सुप्रजंचप्रकृ
ष्टंचपक्वसस्यसमन्वितम् ॥ नानापुष्करिणीवृक्षफलवल्लीसमन्वितम् ॥ ४१ ॥ नगरंयश्चविप्राय
ददातिभारतेभुवि ॥ महीयतेसकैलासेदशलक्षद्रकालकम् ॥ ४२ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यराजेन्द्रभारते
भवेत् ॥ नगराणांचनियुतंसलभेन्नाऽत्रसंशयः ॥ ४३ ॥ धरातंनजहात्येवजन्मनामयुतंध्रुवम् ॥ पर
मैश्वर्यनियुतोभवेदेवमहीतले ॥४४॥ नगराणांचशतकंदेशंयोहिद्विजातये ॥ सुप्रकृष्टंमध्यकृष्टंप्रजायुक्तं
ददातिच ॥४५॥ वापीतडागसंयुक्तंनानावृक्षसमन्वितम् ॥ महीयतेसवैकुंठेकोटिमन्वंतरावधि ॥ ४६ ॥
पुनःसुयोनिंसंप्राप्यजंबुद्वीपपतिर्भवेत् ॥ परमैश्वर्यसंयुक्तोयथाशक्रस्तथाभुवि ॥ ४७ ॥ महीतंनजहा
त्येवजन्मनांकोटिमेवच ॥ कल्पांतजीवीसभवेद्राजराजेश्वरोमहान् ॥ ४८ ॥ स्वाधिकारंसमग्रंचयो
ददातिद्विजातये ॥ चतुर्गुणंफलंचांतेभवेत्तस्यनसंशयः ॥ ४९ ॥ जंबुद्वीपंयोददातिब्राह्मणायतपस्विने ॥
फलंशतगुणंचांतेभवेत्तस्यनसंशयः ॥ ५० ॥ जंबुद्वीपमहीदातुःसर्वतीर्थानिसेवितुः ॥ सर्वेषांतपसां
कर्तुस्सर्वेषांवासकारिण ॥ ५१ ॥ सर्वदानप्रदातुश्चसर्वसिद्धेश्वरस्यच ॥ अस्त्येवपुनरावृत्तिर्नभक्त

स्यमहेशितुः ॥ ५२ ॥ असंख्यब्रह्मणांपातंपश्यंतिभुवनेशितुः ॥ निवसंतिमणिद्वीपेश्रीदेव्याःपरमेपदे
॥ ५३ ॥ देवीमंत्रोपासकाश्चविहायमानवींतनुम् ॥ विभूतिंदिव्यरूपंचजन्ममृत्युजराहरम् ॥ ५४ ॥
लब्ध्वादेव्याश्चसारूप्यंदेवीसेवांचकुर्वते ॥ पश्यंतितेमणिद्वीपेसखंडंलोकसंक्षयम् ॥ ५५ ॥ नश्यंति
देवाःसिद्धाश्चविश्वानिनिखिलानिच ॥ देवीभक्तानश्यंतिजन्ममृत्युजराहराः ॥ ५६ ॥ कार्त्तिकेतुल
सीदानंकरोतिहरयेचयः ॥ युगत्रयप्रमाणंचमोदतेहरिमंदिरे ॥ ५७ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यहरिभक्तिंल
भेद्ध्रुवम् ॥ जितेंद्रियाणांप्रवरःसभवेद्भारतेभुवि ॥ ५८ ॥ मध्येयःस्नातिगंगायामरुणोदयकालतः ॥
युगषष्टिसहस्राणिमोदतेहरिमंदिरे ॥ ५९ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यविष्णुमंत्रंलभेद्ध्रुवम् ॥ त्यक्त्वाच
मानुषंदेहंपुनर्यातिहरेःपदम् ॥ ६० ॥ नास्तितत्पुनरावृत्तिर्वैकुण्ठाच्चमहीतले ॥ करोतिहरिदास्यंचत
थासारूप्यमेवच ॥ ६१ ॥ नित्यस्नायीचगंगायांसपूतःसूर्यवद्भुवि ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यलभतेनिश्चि
तंफलम् ॥ ६२ ॥ तस्यैवपादरजसासद्यःपूतावसुंधरा ॥ मोदतेसचवैकुण्ठेयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ६३ ॥
पुनःसुयोनिंसंप्राप्यहरिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ जीवन्मुक्तोऽतितेजस्वीतपस्विप्रवरोभवेत् ॥ ६४ ॥ स्वध
र्मनिरतःशुद्धोविद्वांश्चसजितेंद्रियः ॥ मीनकर्कटयोर्मध्येगाढंतपतिभास्करः ॥ ६५ ॥ भारतेयोददा
त्येवजलमेवसुवासितम् ॥ समोदतेचकैलासेयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ६६ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यरूपवां
श्चसुखीभवेत् ॥ शिवभक्तश्चतेजस्वीवेदवेदांगपारगः ॥ ६७ ॥ वैशाखेसक्तुदानंचयःकरोतिद्विजा
तये ॥ सक्तुरेणुप्रमाणाब्दंमोदतेशिवमंदिरे ॥ ६८ ॥ करोतिभारतेयोहिकृष्णजन्माष्टमीव्रतम् ॥ शतजन्म
कृतंपापमुच्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ ६९ ॥ वैकुण्ठेमोदतेसोऽपियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्य
कृष्णेभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ७० ॥ इहैवभारतेवर्षेशिवरात्रिंकरोतियः ॥ मोदतेशिवलोकेससप्तमन्वंतरा
वधि ॥ ७१ ॥ शिवायशिवरात्रौचबिल्वपत्रंददातिच ॥ पत्रमानयुगंतत्रमोदतेशिवमंदिरे ॥ ७२ ॥

पुनःसुयोनिंसंप्राप्यशिवभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ विद्यावान्पुत्रवाञ्छ्रीमान्प्रजावान्भूमिमान्भवेत् ॥ ७३ ॥
चैत्रमासेऽथवामाघेशंकरंयोऽर्चयेद्व्रती ॥ करोतिनर्तनंभक्त्यावेत्रपाणिर्दिवानिशम् ॥ ७४ ॥ मासं
वाऽप्यर्धमासंवादशसप्तदिनानिच ॥ दिनमानयुगंसोपिशिवलोकेमहीयते ॥ ७५ ॥ श्रीरामनवमींयो
हिकरोतिभारतेपुमान् ॥ सप्तमन्वंतरंयावन्मोदतेविष्णुमंदिरे ॥ ७६ ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यरामभक्तिं
लभेद्ध्रुवम् ॥ जितेंद्रियाणांप्रवरोमहांश्चधनवान्भवेत् ॥ ७७ ॥ शारदीयांमहापूजांप्रकृतेर्यःकरोतिच ॥
महिषैश्छागलैर्मेषैःखड्गैर्भेकादिभिःसति ॥ ७८ ॥ नैवेद्यैरुपहारैश्चधूपदीपादिभिस्तथा ॥ नृत्यगीता
दिभिर्वाद्यैर्नानाकौतुकमंगलम् ॥ ७९ ॥ शिवलोकेवसेत्सोऽपिसप्तमन्वन्तरावधि ॥ पुनःसुयोनिंसं
प्राप्यनरोबुद्धिंचनिर्मलाम् ॥ ८० ॥ अतुलांश्रियमाप्नोतिपुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ महाप्रभावयुक्तश्चगज
वाजिसमन्वितः ॥ ८१ ॥ राजराजेश्वरःसोऽपिभवेदेवनसंशयः ॥ तत शुक्लाष्टमींप्राप्यमहालक्ष्मीं
चयोऽर्चयेत् ॥ ८२ ॥ नित्यंभक्त्यापक्षमेकंपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ दत्त्वातस्यैप्रकृष्टानिचोपचाराणिषो
डश ॥ ८३ ॥ गोलोकेचवसेत्सोऽपियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ पुनःसुयोनिंसंप्राप्यराजराजेश्वरोभवेत्
॥ ८४ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायांचकृत्वातुरासमंडलम् ॥ गोपानांशतकंकृत्वागोपीनांशतकंतथा
॥ ८५ ॥ शिलायांप्रतिमायांचश्रीकृष्णंराधयासह ॥ भारतेपूजयेद्भक्त्याचोपहाराणिषोडश ॥ ८६ ॥
गोलोकेवसतेसोऽपियावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ भारतंपुनरागत्यकृष्णेभक्तिंलभेद्दृढाम् ॥ ८७ ॥ क्रमेणसु
दृढांभक्तिंलब्ध्वामंत्रंहरेरहो ॥ देहंत्यक्त्वाचगोलोकंपुनरेवप्रयातिसः ॥ ८८ ॥ ततःकृष्णस्यसारूप्यं
पार्षदप्रवरोभवेत् ॥ पुनस्तत्पतनंनास्तिजरामृत्युहरोभवेत् ॥ ८९ ॥ शुक्लांवाऽप्यथवाकृष्णांकरो
त्येकादशींचयः ॥ वैकुंठेमोदतेसोऽपियावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ९० ॥ भारतंपुनरागत्यकृष्णभक्तिंलभेद्
ध्रुवम् ॥ क्रमेणभक्तिंसुदृढांकरोत्येकांहरेरहो ॥ ९१ ॥ देहंत्यक्त्वाचगोलोकंपुनरेवप्रयातिसः ॥ ततः

कृष्णस्यसारूप्यंसंप्राप्यपार्षदोभवेत् ॥ ९२ । पुनस्तत्पतनंनास्तिजरामृत्युहरोभवेत् ॥ भाद्रेचशुक्ल
द्वादश्यांयःशक्रंपूजयेन्नरः ॥ ९३ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिशक्रलोकेमहीयते ॥ रविवारेचसंक्रांत्यांसप्त
म्यांशुक्लपक्षके ॥ ९४ ॥ संपूज्याऽर्कंहविष्यान्नंयःकरोतिचभारते ॥ महीयतेसोऽर्कलोकेयावदिंद्रा
श्चतुर्दश ॥ ९५ ॥ भारतंपुनरागत्यचारोगीश्रीयुतोभवेत् ॥ ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यांसावित्रींयोहिपूजयेत्
॥ ९६ ॥ महीयतेब्रह्मलोकेसप्तमन्वंतरावधि ॥ पुनर्महींसमागत्यश्रीमानतुलविक्रमः ॥ ९७ ॥ चिरंजी
वीभवेत्सोऽपिज्ञानवान्संपदायुतः ॥ माघस्यशुक्लपंचम्यांपूजयेद्यःसरस्वतीम् ॥ ९८ ॥ संयतोभक्ति
तोदत्त्वाचोपचाराणिषोडश ॥ महीयतेमणिद्वीपेयावद्ब्रह्मदिवानिशम् ॥ ९९ ॥ संप्राप्यचपुनर्जन्मस
भवेत्कविपंडितः ॥ गांसुवर्णादिकंयाहिब्राह्मणायददातिच ॥ १०० ॥ नित्यंजीवनपर्यंतंभक्तियुक्तश्च
भारते ॥ गवांलोमप्रमाणाब्दंद्विगुणंविष्णुमंदिरे ॥ १०१ ॥ मोदतेहरिणासार्धंक्रीडाकौतुकमंगलैः ॥
तदंतेपुनरागत्यराजराजेश्वरोभवेत ॥ २ ॥ श्रीमांश्चपुत्रवान्विद्वाञ्ज्ञानवान्सर्वतःसुखी ॥ भोजयेद्योऽ
पिमिष्टान्नंब्राह्मणेभ्यश्चभारते ॥ ३ ॥ विप्रलोमप्रमाणाब्दंमोदतेविष्णुमंदिरे ॥ ततःपुनरिहाऽऽगत्य
सुखीचधनवान्भवेत् ॥ ४ ॥ विद्वान्सुचिरजीवीचश्रीमानतुलविक्रमः ॥ योवक्तिवाददात्येवहरेर्नामा
निभारते ॥ ५ ॥ युगंनामप्रमाणंचविष्णुलोकेमहीयते ॥ ततःपुनरिहागत्यससुखीधनवान्भवेत् ॥ ६ ॥
यदिनारायणक्षेत्रेफलंकोटिगुणंभवेत् ॥ नाम्नांकोटिंहरेर्योहिक्षेत्रेनारायणेजपेत् ॥ ७ ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तोजीवन्मुक्तोभवेद्ध्रुवम् ॥ नलभेत्सपुनर्जन्मवैकुंठेसमहीयते ॥ ८ ॥ लभेद्विष्णोश्चसारूप्यंन
तस्यपतनंभवेत् ॥ विष्णुभक्तिलभेत्सोऽपिविष्णुसारूप्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥ शिवंयःपूजयेन्नित्यंकृत्वा
लिंगंचपार्थिवम् ॥ यावज्जीवनपर्यंतंसयातिशिवमंदिरम् ॥ ११० ॥ मृद्रेणुप्रमाणाब्दंशिवलोकेमही
यते ॥ ततःपुनरिहागत्यराजेंद्रोभारतेभवेत् ॥ ११ ॥ शिलांचपूजयेन्नित्यंशिलातोयंचभक्षति ॥ महीय

तेचवैकुण्ठेयावद्वैब्रह्मणःशतम् ॥ १२ ॥ ततोलब्ध्वापुनर्जन्महरिभक्तिंचदुर्लभाम् ॥ महीयतेविष्णुलो
केनतस्यपतनंभवेत् ॥ १३ ॥ तपांसिचैवसर्वाणिव्रतानिनिखिलानिच ॥ कृत्वातिष्ठतिवैकुण्ठेयावदि
द्राश्चतुर्दश ॥ १४ ॥ ततोलब्ध्वापुनर्जन्मराजेंद्रोभारतेभवेत् ॥ ततोमुक्तोभवेत्पश्चात्पुनर्जन्मनवि
द्यते ॥ ११५ ॥ यःस्नात्वासर्वतीर्थेषुभुवःकृत्वाप्रदक्षिणाम् ॥ सनुनिर्वाणतांयातिनतुजन्मभवेद्भुवि
॥ १६ ॥ पुण्यक्षेत्रेभारतेचयोऽश्वमेधंकरोतिच ॥ अश्वलोमसिताब्दंचशक्रस्याऽर्धासनंभजेत् । ११७ ॥
चतुर्गुणंराजसूयफलमाप्नोतिमानवः ॥ सर्वेभ्योऽपिमखेभ्योहिपरादेवीमखःस्मृतः ॥ १८ ॥ विष्णुनाच
कृतःपूर्वंब्रह्मणाचवरानने ॥ शंकरेणमहेशेनत्रिपुरासुरनाशने ॥ १९ ॥ शक्तियज्ञःप्रधानश्चसर्वयज्ञेषु
सुन्दरि ॥ नाऽनेनसदृशोयज्ञस्त्रिषुलोकेषुविद्यते ॥ १२० ॥ दक्षेणचकृतःपूर्वंमहान्संवादसंयुतः ॥
बभूवकलहोयत्रदक्षशंकरयोःसति ॥ २१ ॥ शेपुश्चनंदिनंविप्रानंदीविप्रांश्चकोपतः ॥ यद्धेतोर्दक्षयज्ञं
चभंजचंद्रशेखरः ॥ २२ ॥ चकारदेवीयज्ञंसपुरादक्षप्रजापतिः ॥ धर्मश्चकश्यपश्चैवशेषश्चाऽपिच
कर्दमः ॥ २३ ॥ स्वायंभुवोमनुश्चैवतत्पुत्रश्चप्रियव्रतः ॥ शिवःसनत्कुमारश्चकपिलश्चध्रुवस्तथा
॥ २४ ॥ राजसूयसहस्राणांफलमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ देवीयज्ञात्परोयज्ञोनास्तिवेदेफलप्रदः ॥ १२५ ॥
वर्षाणांशतजीवीचजीवन्मुक्तोभवेद्ध्रुवम् ॥ ज्ञानेनतेजसाचैवविष्णुतुल्योभवेदिह ॥ २६ ॥ देवानांचय
थाविष्णुर्वैष्णवानांचनारदः ॥ शास्त्राणांचयथावेदावर्णानांब्राह्मणोयथा ॥ २७ ॥ तीर्थानांचयथागंगा
पवित्राणांशिवोयथा ॥ एकादशीव्रतानांचपुष्पाणांतुलसीयथा ॥ २८ ॥ नक्षत्राणांयथाचंद्रःपक्षिणांगरु
डोयथा ॥ यथास्त्रीणांचप्रकृतीराधावाणीवसुंधरा ॥ २९ ॥ शीघ्राणांचेंद्रियाणांचचंचलानांमनोयथा ॥
प्रजापतीनांब्रह्माचप्रजानांचप्रजापतिः ॥ १३० ॥ वृन्दावनंवनानांचवर्षाणांभारतंतथा श्रीमतांचयथा
श्रीश्चविदुषांचसरस्वती ॥ ३१ ॥ पतिव्रतानांदुर्गाचसौभाग्यानांचराधिका ॥ देवीयज्ञस्तथावत्सेसर्व

यज्ञेषुभामिनि ॥ ३२ ॥ अश्वमेधशतेनैवशक्रत्वंचलभेद्ध्रुवम् ॥ सहस्रेणविष्णुपदंसंप्राप्तःपृथुरेवच ॥ ३३ ॥ स्नानंचसर्वतीर्थानांसर्वयज्ञेषुदीक्षणम् ॥ सर्वेषांचव्रतानांचतपसांफलमेवच ॥ ३४ ॥ पाठेचतुर्णां वेदानांप्रादक्षिण्यंभुवस्तथा ॥ फलभूतमिदंसर्वंमुक्तिदंशक्तिसेवनम् ॥ १३५ ॥ पुराणेषुचवेदेषुचेतिहासेषुसर्वतः ॥ निरूपितंसारभूतंदेवीपादांबुजार्चनम् ॥ ३६ ॥ तद्वर्णनंचतद्ध्यानंतन्नामगुणकीर्तनम् ॥ तत्स्तोत्रस्मरणंचैववंदनंजपमेवच ॥ १३७ ॥ तत्पादोदकनैवेद्यंभक्षणंनित्यमेवच ॥ सर्वसम्मतमित्येवंसर्वेप्सितमिदंसति ॥ १३८ ॥ भजनित्यंपरंब्रह्मनिर्गुणंप्रकृतिंपराम् ॥ गृहाणस्वामिनंवत्सेसुखंवसचमंदिरे ॥ ३९ ॥ अयंतेकथितःकर्मविपाकामंगलोनृणाम् ॥ सर्वेप्सितःसर्वमतस्तत्त्वज्ञानप्रदःपरः ॥ १४० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहा० नवमस्कंधेत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ शक्तेरुत्कीर्तनंश्रुत्वासावित्रीयमवक्त्रतः ॥ साश्रुनेत्रासपुलकायमंपुनरुवाचसा ॥ १ ॥ सावित्र्युवाच ॥ शक्तेरुत्कीर्तनंधर्मसकलोद्धारकारणम् ॥ श्रोतृणांचैववक्तृणांजन्ममृत्युजराहरम् ॥ २ ॥ दानवानांचसिद्धानांतपसांचपरंपदम् ॥ योगानांचैववेदानांकीर्तनंसेवनंविभोः ॥ ३ ॥ मुक्तित्वममरत्वंचसर्वसिद्धित्वमेवच ॥ श्रीशक्तिसेवकस्यैवकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ ४ ॥ भजामिकेनविधिनावदवेदविदांवर ॥ शुभकर्मविपाकंचश्रुतंनृणांमनोहरम् ॥ ५ ॥ कर्माशुभविपाकंचतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ इत्युक्त्वाचसतीब्रह्मन्भक्तिनम्रात्मकंधरा ॥ ६ ॥ तुष्टावधर्मराजंचवेदोक्तेनस्तवेनच ॥ सावित्र्युवाच ॥ तपसाधर्ममाराध्यपुष्करेभास्करःपुरा ॥ ७ ॥ धर्मंसूर्यःसुतंप्रापधर्मराजंनमाम्यहम् ॥ समतासर्वभूतेषुयस्यसर्वस्यसाक्षिणः ॥ ८ ॥ अतोयन्नामशमनमितितंप्रणमाम्यहम् ॥ येनांतश्चकृतोविश्वेसर्वेषांजीविनांपरम् ॥ ९ ॥ कामानुरूपंकालेनतंकृतांतंनमाम्यहम् ॥ बिभर्तिदंडंदंडायपापिनांशुद्धिहेतवे

॥ १० ॥ नमामितंदंडधरंयःशास्तासर्वजीविनाम् ॥ विश्वंचकलयत्येवयःसर्वेषुचसंततम् ॥ ११ ॥
अतीवदुर्निवार्यंचतंकालंप्रणमाम्यहम् ॥ तपस्वीब्रह्मनिष्ठोयःसंयमीसंजितेंद्रियः ॥ १२ ॥ जीवानांकर्म
फलदस्तंयमंप्रणमाम्यहम् ॥ स्वात्मारामश्चसर्वज्ञोमित्रंपुण्यकृतांभवेत् ॥ १३ ॥ पापिनांक्लेशदोय
स्तंपुण्यमित्रंनमाम्यहम् ॥ यज्जन्मब्रह्मणोंऽशेनज्वलंतंब्रह्मतेजसा ॥ १४ ॥ योध्यायतिपरंब्रह्मतमीशं
प्रणमाम्यहम् ॥ इत्युक्त्वासाचसावित्रीप्रणनामयमंमुने ॥ १५ ॥ यमस्तांशक्तिभजनंकर्मपाकमुवाचह॥
इदंयमाष्टकंनित्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ १६ ॥ यमात्तस्यभयंनास्तिसर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ महापापीयदि
पठेन्नित्यंभक्तिसमन्वितः ॥ १७ ॥ यमःकरोतिसंशुद्धंकायव्यूहेननिश्चितम् ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधे एकत्रिंशोऽध्यायः॥ ३१ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ मायाबीजंमहामंत्रंप्रदत्त्वाविधिपूर्वकम् ॥ कर्माशुभविपाकंचतामुवा
चरवेःसुतः ॥ १ ॥ धर्मराजउवाच ॥ शुभकर्मविपाकान्ननरकंयातिमानवः ॥ कर्माशुभविपाकंचकथया
मिनिशामय ॥ २ ॥ नानापुराणभेदेननामभेदेनभामिनि ॥ नानाप्रकारंस्वर्गंचयातिजीवःस्वकर्मभि
॥ ३ ॥ शुभकर्मविपाकान्ननरकंयातिकर्मभिः ॥ कुकर्मणाचनरकंयातिनानाविधंनरः ॥ ४ ॥ नरकाणां
चकुंडानिसंतिनानाविधानिच ॥ नानाशास्त्रप्रमाणेनकर्मभेदेनयानिच ॥ ५ ॥ विस्तृतानिचगर्तानिक्लेश
दानिचदुःखिनाम् ॥ भयंकराणिघोराणिहेवत्सेकुत्सितानिच ॥ ६ ॥ षडशीतिचकुंडानिएवमन्यानिसं
तिच ॥ निबोधतेषांनामानिप्रसिद्धानिश्रुतौसति॥७॥ वह्निकुण्डंतप्तकुडंक्षारकुण्डंभयानकम्॥विट्कुण्डं
मूत्रकुण्डंचश्लेष्मकुण्डंचदुःसहम् ॥ ८ ॥ गरकुण्डंदूषिकुण्डंवासाकुण्डंतथैवच ॥ शुक्रकुण्डमसृक्कु
ण्डमश्रुकुण्डंचकुत्सितम् ॥ ९ ॥ कुण्डंगात्रमलानांचकर्णविट्कुण्डमेवच ॥ मज्जाकुण्डंमांसकुण्डंन
क्रकुण्डंचदुस्तरम् ॥ १० ॥ लोमकुण्डंकेशकुण्डमस्थिकुण्डंचदुस्तरम् ॥ ताम्रकुण्डंलोहकुण्डंप्रतप्तंक्ले

शदंमहत् ॥ ११ ॥ चर्मकुण्डंतप्तसुराकुण्डंचपरिकीर्तितम् ॥ तीक्ष्णकंटककुण्डंचविषोदंविषकुण्डकम् ॥ १२ ॥ प्रतप्तकुण्डंतैलस्यकुन्तकुण्डंचदुर्वहम् ॥ कृमिकुण्डंपूयकुण्डंसर्पकुण्डंदुरंतकम् ॥ १३ ॥ मशकुण्डंदंशकुण्डंभीमंगरलकुण्डकम् ॥ कुण्डंचवज्रदंष्ट्राणांवृश्चिकानांचसुव्रते ॥ १४ ॥ शरकुण्डं शूलकुण्डंखड्गकुण्डंचभीषणम् ॥ गोलकुण्डंनक्रकुण्डंकाककुण्डंशुचास्पदम् ॥ १५ ॥ मंथानकुण्डंबीज कुण्डंवज्रकुण्डंचदुःसहम् ॥ तप्तपाषाणकुण्डंचतीक्ष्णपाषाणकुण्डकम् ॥ १६ ॥ लालाकुण्डंमसीकुण्डंचूर्णकुण्डंतथैवच ॥ चक्रकुण्डंवक्रकुण्डंकूर्मकुण्डंमहोल्बणम् ॥ १७ ॥ ज्वालाकुण्डंभस्मकुण्डंदग्धकुण्डं शुचिस्मिते ॥ तप्तसूचीमसिपत्रंक्षुरधारंसूचीमुखम् ॥ १८ ॥ गोकामुखंनक्रमुखंगजदंशंचगोमुखम् ॥ कुम्भीपाकंकालसूत्रंमत्स्योदंकृमिकंतुकम् ॥ १९ ॥ पांसुभोज्यंपाशवेष्टंशूलप्रोतंप्रकंपनम् ॥ उल्कामुखमंधकूपंवेधनंताडनंतथा ॥ २० ॥ जालरंध्रंदेहचूर्णंदलनंशोषणंकषम् ॥ शूर्पंज्वालमुखंचैवधूमांधंनागवेष्टनम् ॥ २१ ॥ कुण्डान्येतानिसावित्रिपापिनांक्लेशदानिच ॥ नियुतैःकिंकरगणैरक्षितानिचसंततम् ॥ २२ ॥ दंडहस्तैःपाशहस्तैर्मदमत्तैर्भयंकरैः ॥ शक्तिहस्तैर्गदाहस्तैरसिहस्तैःसुदारुणैः ॥ २३ ॥ तमोयुक्तैर्दयाहीनैर्निवार्यैश्चनसर्वतः ॥ तेजस्विभिश्चनिःशंकैरताम्रपिंगलोचनैः ॥ २४ ॥ योगयुक्तैःसिद्धियुक्तैर्नानारूपधरैर्भटैः ॥ आसन्नमृत्युभिर्दृष्टैःपापिभिःसर्वजीविभिः ॥ २५ ॥ स्वकर्मनिरतैःसर्वैःशाक्तैःसौरैश्चगाणपैः ॥ अदृश्यैःपुण्यकृद्भिश्चसिद्धैर्योगिभिरेवच ॥ २६ ॥ स्वधर्मनिरतैर्वापिवितर्तैर्वास्वतंत्रकैः ॥ बलवद्भिश्चनिःशंकैःस्वप्नदृष्टैश्चवैष्णवैः ॥ २७ ॥ एतत्तेकथितंसाध्विकुण्डसंख्यानिरूपणम् ॥ येषांनिवासोयत्कुण्डेनिबोधकथयामिते ॥ २८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कंधे नारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्याने द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥

धर्मराजउवाच ॥ हरिसेवारतःशुद्धोयोगसिद्धोव्रतीसति ॥ तपस्वीब्रह्मचारीचनयातिनरकं
ध्रुवम् ॥ १ ॥ कटुवाचाबांधवांश्चबललेपेनयोनरः ॥ दग्धान्करोतिबलवान्वह्निकुण्डंप्रयातिसः
॥ २ ॥ स्वगात्रलोममानाब्दंतत्रस्थित्वाहुताशने ॥ पशुयोनिमवाप्नोतिरौद्रदग्धांत्रिजन्मनि ॥ ३ ॥
ब्राह्मणंतृषितंतप्तंक्षुधितंगृहमागतम् ॥ नभोजयतियोमूढस्तप्तकुंडंप्रयातिसः ॥ ४ ॥ तत्रतल्लोममानं
चवर्षंस्थित्वाचदुःखदे ॥ तप्तस्थवह्नितल्पेपक्षीचसप्तजन्मसु ॥ ५ ॥ रविवारेचसंक्रांत्याममायांश्राद्धवा
सरे ॥ वस्त्राणांक्षारसंयोगंकरोतिकेवलंनरः ॥ ६ ॥ सयातिक्षारकुंडंचसूत्रमानाब्दमेवच ॥ सव्रजेद्रजकीं
योनिंसप्तजन्मसुभारते ॥ ७ ॥ मूलप्रकृतिनिंदांयःकुरुतेमानवाधमः ॥ वेदनिंदांशास्त्रनिंदांपुराणानांतथै
वच ॥ ८ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांतथानिंदापरोजनः ॥ गौरीवाण्यादिदेवीनांतथानिंदापरोजनः ॥ ९ ॥
सर्वेतेनिरयेयांतितस्मिन्कुंडेभयानके ॥ नातःपरतरंकुंडंदुःखदंनुभविष्यति ॥ १० ॥ तत्रस्थित्वाऽनेक
कल्पंसर्पयोनिंव्रजेत्पुनः ॥ देवीनिंदापराधस्यप्रायश्चित्तंनविद्यते ॥ ११ ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवावृत्तिंचसुर
विप्रयोः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविट्कुंडंचप्रयातिसः ॥ १२ ॥ तावंत्येवचवर्षाणिविड्भोजीतत्रतिष्ठति ॥
षष्टिवर्षसहस्राणिविट्कृमिश्चपुनर्भुवि ॥ १३ ॥ परकीयतडागेचतडागंयःकरोतिच ॥ उत्सृजेद्दैवदोषे
णमूत्रकुंडंप्रयातिसः ॥ १४ ॥ तद्रेणुमानवर्षंचतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ पुनःपूर्णशताब्दंचसवृषोभारते
भवेत् ॥१५॥ एकाकीमिष्टमश्नातिश्लेष्मकुंडंप्रयातिच ॥ पूर्णमब्दशतंचैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥१६॥ ततः
पूर्णशताब्दंचसप्रेतोभारतेभवेत् ॥ श्लेष्ममूत्रपरंचैवपूयंभुंक्तेततःशुचिः ॥ १७ ॥ पितरंमातरं
चैवगुरुंभार्यांसुतंसुताम् ॥ योनपुष्णात्यनाथंचगरकुंडंप्रयातिसः ॥ १८ ॥ पूर्णमब्दशतं
चैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततोव्रजेद्भूतयोनिंशतवर्षंततःशुचिः ॥ १९ ॥ दृष्ट्वातिथिंवक्रचक्षुःकरोतियोहि
मानवः ॥ पितृदेवास्तस्यजलंनगृह्णंतिचपापिनः ॥ २० ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥

इहैवलभतेचांतेदूषिकाकुंडमाव्रजेत् ॥ २१ ॥ पूर्णमब्दशतंचैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततोव्रजेद्भूतयोनिं
शतवर्षंततःशुचिः ॥ २२ ॥ दत्त्वाद्रव्यंचविप्रायचान्यस्मैदीयतेयदि ॥ सतिष्ठतिवसाकुंडेतद्भोजीशतव
त्सरम् ॥ २३ ॥ कृकलासोभवेत्सोऽपिभारतेसप्तजन्मसु ॥ ततोभवेन्महारौद्रोदरिद्रोऽल्पायुरेवच
॥ २४ ॥ पुमांसंकामिनीवापिकामिनींवापुमानथ ॥ यःशुक्रंपाययत्येवशुक्रकुंडंप्रयातिसः ॥ २५ ॥ पूर्णम
ब्दशतंचैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ कृमियोनिंशताब्दंचव्रजेद्भूत्वाततःशुचिः ॥ २६ ॥ संताडयचगुरुंवि
प्रंरक्तपातंचकारयेत् ॥ सचतिष्ठत्यसृक्कुंडेतद्भोजीशतवत्सरम् ॥ २७ ॥ ततोलभेद्व्याघ्रजन्मसप्त
जन्मसुभारते ॥ ततःशुद्धिमवाप्नोतिमानवश्चक्रमेणह ॥ २८ ॥ योऽश्रुतत्याजगायंतंभक्तंदृष्ट्वासगद्गद
म् ॥ श्रीकृष्णगुणसंगीतेहसत्येवहियोनरः ॥ २९ ॥ सवसेदश्रुकुण्डेचतद्भोजीशतवर्षकम् ॥ ततो
भवेच्चचंडालस्त्रिजन्मनिततःशुचिः ॥३०॥ करोतिशठतांतद्वन्नित्यंसुहृदियोनरः ॥ कुंडंगात्रमलानां
चसप्रयातिशताब्दकम् ॥ ३१ ॥ ततःसागर्दभींयोनिमवाप्नोतित्रिजन्मनि ॥ त्रिजन्मनीनचसार्गालींततः
शुद्धोभवेद्ध्रुवम्॥३२॥बधिरंयोहसत्येवनिंदत्येवाभिमानतः ॥ सवसेत्कर्णविट्कुंडेतद्भोजीतशतवत्स
रम्॥३३॥ततोभवेत्सबधिरोदरिद्रःसप्तजन्मसु॥सप्तजन्यंगहीनस्ततःशुद्धिंलभेद्ध्रुवम्॥३४॥ लोभात्स्व
भरणार्थायजीविनंहंतियोनरः॥ मज्जाकुंडेवसेत्सोपितद्भोजीलक्षवत्सरम् ॥३५॥ ततोभवेच्चशशकोमी
नश्चसप्तजन्मसु॥ त्रिजन्मनिवराहश्चकुक्कुटःसप्तजन्मसु ॥३६॥ एणादयश्चकर्मभ्यस्ततःशुद्धिंलभेद्ध्रु
वम् ॥ स्वकन्यापालनंकृत्वाविक्रीणातिचयोनरः ॥ ३७ ॥ अर्थलोभान्महामूढोमांसकुंडंप्रयातिसः ॥
कन्यालोमप्रमाणाब्दंतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥३८॥ तस्यदण्डप्रहारंचकुर्वंतियमकिंकराः॥ मांसभारंमूर्ध्नि
कृत्वारक्तभारंलिहेत्क्षुधा ॥३९॥ ततोहिभारतेपापीकन्याविट्कृमिर्गोभवेत्॥ षष्टिवर्षसहस्राणिव्याधश्च
सप्तजन्मसु ॥ ४० ॥ त्रिजन्मनिवराहश्चकुक्कुटःसप्तजन्मसु ॥ मंडूकोहिजलौकाश्चसप्तजन्मसुभारते

॥ ४१ ॥ सप्तजन्मसुकाकश्चततःशुद्धिलभेद्ध्रुवम् ॥ व्रतानामुपवासानांश्राद्धादीनांचसंगमे ॥ ४२ ॥
करोतियःक्षौरकर्मसोऽशुचिःसर्वकर्मसु ॥ सचतिष्ठतिकुंडंचनखादीनांचसुंदरि ॥ ४३ ॥
तद्दैवदिनमानाब्दंतद्भोजीदंडताडितः ॥ सकेशंपार्थिवंलिंगंयोवाऽर्चयतिभारते ॥ ४४ ॥
सतिष्ठतिकेशकुंडेमृद्रेणुमानवर्षकम् ॥ तदंतेयावनींयोनिंप्रयातिहरकोपतः ॥ ४५ ॥
शताब्दाच्छुद्धिमाप्नोतिराक्षसःसभवेद्ध्रुवम् ॥ पितॄणांयोविष्णुपदेपिंडंनैवददातिच ॥ ४६ ॥ सचति
ष्ठत्यस्थिकुण्डेस्वलोमाब्दंमहोल्बणे ॥ ततःसुयोनिंसंप्राप्यकुखंजःसप्तजन्मसु ॥ ४७ ॥ भवेन्महादरिद्र
श्चततःशुद्धोहिदेहतः ॥ यःसेवतेमहामूढोगुर्विणींचस्वकामिनीम् ॥ ४८ ॥ प्रतप्तेताम्रकुण्डेचशतवर्षं
सतिष्ठति ॥ अवीरान्नंचयोभुंक्तेऋतुस्नातान्नमेवच ॥ ४९ ॥ लोहकुण्डेशताब्दंचसचतिष्ठतितप्तके ॥
सव्रजेद्रजकींयोनिंकाकानांसप्तजन्मसु ॥ ५० ॥ महाव्रणीदरिद्रश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ योहिचर्माक्त
हस्तेनदेवद्रव्यमुपस्पृशेत् ॥ ५१ ॥ शतवर्षप्रमाणंचचर्मकुण्डेसतिष्ठति ॥ यःशूद्रेणाऽध्यानुज्ञातोभुंक्ते
शूद्रान्नमेवच ॥ ५२ ॥ सचतप्तसुराकुण्डंशताब्दंतिष्ठतिद्विजः ॥ ततोभवेच्छूद्रयाजीब्राह्मणःसप्तजन्मसु
॥ ५३ ॥ शूद्रश्राद्धान्नभोजीचततःशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥ वाग्दुष्टःकटुकोवाचाताडयेत्स्वामिनंसदा ॥५४॥
तीक्ष्णकंटककुण्डेसतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ताडितोयमदूतेनदण्डेनचचतुर्गुणम् ॥ ५५ ॥ ततउच्चैःश्रवाः
सप्तजन्मस्वेवततःशुचि ॥ विषेणजीवनंहंतिनिर्दयोयोहिमानवः ॥ ५६ ॥ विषकुण्डेचतद्भोजीसहस्रा
ब्दंचतिष्ठति ॥ ततोभवेन्नृघातीचव्रणीचशतजन्मसु ॥ ५७ ॥ सप्तजन्मसुकुष्ठीचततःशुद्धोभवेद्ध्रुवम्॥
दण्डेनताडयेद्गांहिवृषंचवृषवाहकः ॥ ५८ ॥ भृत्यद्वारास्वतंत्रोवापुण्यक्षेत्रेचभारते॥प्रतप्ततैलकुण्डेऽ
न्नौतिष्ठतिस्मचतुर्युगम् ॥ ५९ ॥ गवांलोमप्रमाणाब्दंवृषोभवतितत्परम्॥कुन्तेनहंतियोजीवंवह्निलोहेन
हेलया ॥ ६० ॥ कुन्तकुण्डेवसेत्सोऽपिवर्षाणामयुतंसति ॥ ततःसुयोनिंसंप्राप्यचोदरेव्याधिसंयुतः

॥ ६१ ॥ जन्मनैकेनक्लेशेनततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ योभुंक्तेचवृथामांसंमांसलोभीद्विजाधम ॥ ६२ ॥
हरेरनैवेद्यभोजीकृमिकुण्डंप्रयातिसः ॥ स्वलोममानवर्षंचतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ६३ ॥ ततोभवेन्म्लेच्छ
जातिस्त्रिजन्मनिततोद्विजः ॥ ब्राह्मणःशूद्रयाजीचशूद्रश्राद्धान्नभोजकः ॥ ६४ ॥ शूद्राणांशवदाहोचपूय
कुण्डेवसेद्ध्रुवम् ॥ यावल्लोमप्रमाणाब्दंयमदंडेनसुव्रते ॥६५॥ ताडितोयमदूतेनतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥
ततोभारतमागत्यसशूद्रःसप्तजन्मसु ॥ ६६ ॥ महारोगीदरिद्रश्चबधिरोमूकएवच ॥ कृष्णंपद्मंचकेयस्य
तंसर्पंहंतियोनरः ॥ ६७ ॥ स्वलोममानवर्षंचसर्पकुण्डंप्रयातिसः ॥ सर्पेणभक्षितःसोऽथयमदूतेनताडितः
॥ ६८ ॥ वसेच्चसर्पविड्भोजीततःसर्पोभवेद्ध्रुवम् ॥ ततोभवेन्मानवश्चस्वल्पायुर्दद्रुसंयुतः ॥ ६९ ॥
महाक्लेशेनतन्मृत्युःसर्पेणभक्षिताद्ध्रुवम् ॥ विधिप्रदत्तजीव्यांश्चक्षुद्रजंतूंश्चहंतियः ॥ ७० ॥ सदंशम
शयोःकुण्डेजंतुमानाब्दमेवच ॥ दिवानिशंभक्षितस्तैरनाहारश्चशब्दवान् ॥ ७१ ॥ हस्तपादादिबद्धश्च
यमदूतेनताडितः ॥ ततोभवेत्क्षुद्रजंतुर्जातिश्चयावनीभवेत् ॥ ७२ ॥ ततोभवेन्मानवश्चसोऽगहीनस्ततः
शुचिः ॥ योमूढोमधुमश्नातिहत्वाचमधुमक्षिकाः ॥ ७३ ॥ सएवगरलेकुण्डेजीवमानाब्दकंवसेत् ॥
भक्षितोगरलैर्दग्धोयमदूतेनताडितः ॥ ७४ ॥ ततोहिमक्षिकाजातिस्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ दंडंकरोत्यदं
ड्ये चविप्रेदंडंकरोतिच ॥ ७५ ॥ सकुण्डंवज्रदंष्ट्राणांकीटानांयातिसत्वरम् ॥ सतल्लोमप्रमाणाब्दंतत्र
तिष्ठत्यहर्निशम् ॥ ७६ ॥ शब्दकृद्भक्षितस्तैस्तुयमदूतेनताडितः ॥ करोतिरोदनंभद्रेहाहाकारंक्षणेक्षणे
॥ ७७ ॥ पुनःसूकरयोनौचजायतेसप्तजन्मसु ॥ त्रिजन्मनिकाकयोनौततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ७८ ॥ अर्थलोभे
नयोमूढःप्रजादंडंकरोतिसः ॥ वृश्चिकानांचकुण्डंचतल्लोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ७९ ॥ ततोवृश्चिकजाति
श्चसप्तजन्मसुभारते, ततोनरश्चांगहीनोव्याधिशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥ ८० ॥ ब्राह्मणःशस्त्रधारीयोह्यन्येषां
धावकोभवेत् ॥ संध्याहीनश्चयोविप्रोहरिभक्तिविहीनकः ॥ ८१ ॥ सतिष्ठतिस्वलोमाब्दंकुण्डेषुचशरा

दिषु ॥ विद्धःशरादिभिःशश्वत्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ८२ ॥ कारागारेसांधकारेप्रणिहंतिप्रजाश्चयः ॥
प्रमत्तःस्वस्यदोषेणगोलकुण्डंप्रयातिसः ॥ ८३ ॥ सपंकतप्ततोयाक्तंसांधकारंभयंकरम् ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रै
श्चकीटैश्चसंयुक्तंगोलकुण्डकम् ॥ ८४ ॥ कीटैर्विद्धोवसेत्तत्रप्रजालोमाब्दमेवच ॥ ततोभवेत्प्रजाभृत्य
स्ततःशुद्धोभवेत्क्रमात् ॥ ८५ ॥ सरोवरादुत्थितांश्चनक्रादीन्हंतियोनरः ॥ नक्रकंटकमानाब्दंनक्रकुण्डं
प्रयातिसः ॥ ८६ ॥ ततोनक्रादिजातीयोभवेन्नक्रादिषुध्रुवम् ॥ ततःसद्योविशुद्धोहिदंडेनैवपुनःपुनः
॥ ८७ ॥ वक्षःश्रोणीस्तनास्यंचयःपश्यतिपरस्त्रियाः ॥ कामेनकामुकोयोहिपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ ८८ ॥
सवसेत्काकतुंडेचकाकैःसंचूर्णलोचनः ॥ ततःस्वलोममानाब्दंभवेद्दग्धस्त्रिजन्मनि ॥ ८९ ॥ स्वर्णस्तेयी
चयोमूढोभारतेसुरविप्रयोः ॥ सचमंथानकुंडेवैस्वलोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ९० ॥ ताडितोयमदूतेनमंथानै
श्छन्नलोचनः ॥ तद्विड्भोजीचतत्रैवततश्चांधस्त्रिजन्मनि ॥ ९१ ॥ सप्तजन्मदरिद्रश्चमहाक्रूरश्चपातकी
भारतेस्वर्णकारश्चसचस्वर्णवणिक्ततः ॥ ९२ ॥ योभारतेताम्रचौरोलोहचौरश्चसुंदरि ॥ सचस्वलोम
मानाब्दंवीजकुण्डंप्रयातिसः ॥ ९३ ॥ तत्रैवबीजविड्भोजीबीजैश्चच्छन्नलोचनः ॥ ताडितोयमदूतेनततः
शुद्धोभवेन्नरः ॥ ९४ ॥ भारतेदेवचोरश्चदेवद्रव्यापहारकः ॥ सदुस्तरेवज्रकुंडेस्वलोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥
॥ ९५ ॥ देहदग्धोऽपितद्वज्रैरनाहारश्चशब्दकृत् ॥ ताडितोयमदूतैश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ९६ ॥ रौप्यग
व्यांशुकानांचयश्चौरःसुरविप्रयोः ॥ तप्तपाषाणकुण्डेचस्वलोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ९७ ॥ त्रिजन्मनिचकं
सोऽपिश्वेतरूपस्त्रिजन्मनि ॥ जन्मैकंश्वेतचिह्नश्चततोऽन्येश्वेतपक्षिणः ॥ ९८ ॥ ततोरक्तविकारीच
शूलीवैमानवोभवेत् ॥ सप्तजन्मसुचाऽल्पायुस्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ९९ ॥ रैतंकांस्यमयंपात्रंयोहरेद्देव
विप्रयोः ॥ तीक्ष्णपाषाणकुंडेचस्वलोमाब्दंवसेन्नरः ॥ १०० ॥ सभवेदश्वजातिश्चभारतेसप्तजन्मसु ॥
ततोऽधिकांगजातिश्चपादरोगीततःशुचिः ॥ १ ॥ पुंश्चल्यन्नंचयोभुंक्तेपुंश्चलीजीव्यजीविनः ॥ स्वलोम

: 121
31-5-61

मानवर्षंचलालाकुंडेवसेद्ध्रुवम् ॥ २ ॥ ताडितोयम तेनतद्दोजीतत्रदुःखितः ॥ ततश्चक्षुःशूलरोगी ततः
शुद्धःक्रमेणसः ॥ ३ ॥ म्लेच्छसेवीमसीजीवीयोविप्रोभारतेभुवि ॥ वसेत्स्वलोममानाब्दंमसीकुंडेसदुः
खभाक् ॥ ४ ॥ ताडितोयमदूतेनतद्दोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततस्त्रिजन्मनिभवेत्कृष्णवर्णःपशुःसति ॥ ५ ॥
त्रिजन्मनि भवेच्छागः कृष्णवर्णस्त्रिजन्मनि ॥ ततःसतालवृक्षश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ६ ॥ धान्यादिशस्यं
तांबूलंयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ आसनंचतथातल्पंचूर्णकुंडेप्रयातिसः ॥ ७ ॥ शताब्दंतत्रनिवसेद्यमदूतेनता
डितः ॥ ततोभवेन्मेषजातिःकुक्कुटश्चत्रिजन्मनि ॥ ८ ॥ ततोभवेद्वानरश्चकासव्याधियुतोभुवि ॥ वंश
हीनोदरिद्रश्चअल्पायुश्चततःशुचिः ॥ १०९ ॥ करोतिचक्रंविप्राणांहृत्वाद्रव्यंचयोजनः॥सवसेच्चक्रकुंडे
चशताब्दंदंडताडितः ॥ ११० ॥ ततोभवेन्मानवश्चतैलकारस्त्रिजन्मनि ॥ व्याधियुक्तोभवेद्रोगीवंशही
नस्ततःशुचिः ॥ ११ ॥ गोधनेषुचविप्रेषुकरोतिवक्रतांपुमान् ॥ प्रयातिवक्रकुंडंसतिष्ठेद्युगशतंसति
॥ १२ ॥ ततोभवेत्सवक्रांगोहीनांगःसप्तजन्मनि ॥ दरिद्रोवंशहीनश्चभार्याहीनस्ततःशुचिः ॥ १३ ॥ ततो
भवेद्गृध्रजन्मात्रिजन्मनिचसूकरः ॥ त्रिजन्मनिविडालश्चमयूरश्चत्रिजन्मनि ॥ १४ ॥ निषिद्धंकूर्ममांसं
चब्राह्मणोयोहिभक्षति ॥ कूर्मकुंडेवसेत्सोऽपिशताब्दंकूर्मभक्षितः ॥ १५ ॥ ततोभवेत्कूर्मजन्मत्रिजन्मनि
चसूकरः ॥ त्रिजन्मनिबिडालश्चमयूरश्चततःशुचिः ॥ १६ ॥ घृतंतैलादिकंचैवयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ सया
तिज्वालाकुंडंचभस्मकुंडंचपातकी ॥ १७ ॥ तत्रस्थित्वाशताब्दंचसभवेत्तैलपाचितः ॥ सप्तजन्मनिमत्स्य
श्चमूषकश्चततःशुचिः ॥ १८ ॥ सुगंधितैलंधात्रींवागंधद्रव्याण्यदेववा ॥ भारतेपुण्यवर्षेचयोहरेत्सुरवि
प्रयोः ॥ १९ ॥ सवसेद्दग्धकुंडेचभवेद्दग्धोदिवानिशम् ॥ स्वलोममाहवर्षंचततोदुर्गंधिकोभवेत् ॥ १२० ॥
दुर्गंधिकःसप्तजन्मसुमृगनाभिस्त्रिजन्मनि ॥ सप्तजन्मसुमंथानस्ततोहिमानवोभवेत् ॥ २१ ॥ बलेनैवच्छ
लेनैर्वाहिंसारूपेणवासति ॥ बलिष्ठश्चहरेद्भूमिंभारतेपरपैतृकीम् ॥ २२ ॥ सवसेत्तप्तसूचिंचभवेत्तापीदिवा

निशम् ॥ तप्ततैलेयथाजीवोदग्धोभवतिसंततम् ॥ २३ ॥ भस्मसान्नभवत्येवभोगेदेहीननश्यति ॥
सप्तमन्वंतरंपापीसंतप्तस्तत्रतिष्ठति ॥ २४ ॥ शब्दंकरोत्यनाहारोयमदूतेनताडितः ॥ षष्टिवर्ष
सहस्राणिविट्क्रमिश्चभवेत्ततः । २५ ॥ ततोभवेद्भूमिहीनोदरिद्रश्चततःशुचिः ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्य
शुभकर्माचरेत्पुनः ॥ १२६ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कंधे त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

यमधर्मउवच च ॥ छिनत्तिजीवंखड्गेनदयाहीनःसुदारुणः ॥ नरघातीहंतिनरमर्थलोभेनभा
रते ॥ १ ॥ असिपत्रेवसेत्सोऽपियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ तेषुयोब्राह्मणान्हंतिशतमन्वंतरंवसेत् ॥ २ ॥
छिन्नांगःसंवसेत्सोऽपिखड्गधारेणसंततम् ॥ अनाहारःशब्दमुच्चैर्यमदूतेनताडितः ॥ ३ ॥ मंथानःशतज
न्मानिशतजन्मानिसूकरः ॥ कुक्कुटःसप्तजन्मानिसृगालःसप्तजन्मसु ॥ ४ ॥ व्याघ्रश्चसप्तजन्मानिवृक
श्चैवत्रिजन्मसु ॥ सप्तजन्मसुमंडूकोयमदूतेनताडितः ॥ ५ ॥ सभवेद्भारतेवर्षेमहिषश्चततःशुचिः ॥
ग्रामाणांनगराणांवादहनंयःकरोतिच ॥ ६ ॥ क्षुरधारेवसेत्सोऽपिच्छिन्नांगस्त्रियुगंसति ॥ ततःप्रेतोभ
वेत्सद्योवह्निवक्त्रोभ्रमन्महीम् ॥ ७ ॥ सप्तजन्मामेध्यभोजीकपोतःसप्तजन्मसु ॥ ततोभवेन्महाशूलीमान
वःसप्तजन्मनि ॥ ८ ॥ सप्तजन्मगलत्कुष्ठीततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ परकर्णेमुखंदत्त्वापरनिंदांकरोतियः
॥ ९ ॥ परदोषेमहाश्लाघीदेवब्राह्मणनिंदकः ॥ सूचीमुखेवसेत्सोऽपिसूचीविद्धोयुगत्रयम् ॥ १० ॥ ततोभ
वेद्वृश्चिकश्चसर्पश्चसप्तजन्मसु ॥ वज्रकीटःसप्तजन्मभस्मकीटस्ततःपरम् ॥ ११ ॥ ततोभवेन्मानव
श्चमहाव्याधिस्ततःशुचिः ॥ गृहिणांहिगृहंभित्त्वावस्तुस्तेयंकरोतियः ॥ १२ ॥ गाश्चच्छागांश्चमेषांश्च
यातिगोकामुखेचसः ॥ ताडितोयमदूतेनवसेत्तत्रयुगत्रयम् ॥ १३ ॥ ततोभवेत्सप्तजन्मगोजातिर्व्याधिसं
युतः ॥ त्रिजन्मनिमेषजातिश्छागजातिस्त्रिजन्मनि ॥ १४ ॥ ततोभवेन्मानवश्चनित्यरोगीदरिद्रकः ॥

भार्याहीनोबंधुहीनःसंतापीचततःशुचिः ॥ १५ ॥ सामान्यद्रव्यचौरश्चयातिनक्रमुखंचसः ॥ ताडितोयम
दूतेनवसेत्तत्राऽब्दकत्रयम् ॥ १६ ॥ ततोभवेत्सप्तजन्मगोपतिर्व्याधिसंयुतः ॥ ततोभवेन्मानवश्चमहारो
गीततःशुचिः ॥ १७ ॥ हंतिगाश्चगजांश्चैवतुरगांश्चनगांस्तथा ॥ सयातिगजदंशंचमहापापीयुगत्रयम्
॥ १८ ॥ ताडितोयमदूतेननागदंतेनसंततम् ॥ सभवेद्गजजातिश्चतुरगश्चत्रिजन्मनि ॥ १९ ॥ गोजा
तिर्म्लेच्छजातिश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ जलंपिबंतींतृषितांगांवारयतियःपुमान् ॥ २० ॥ नरकंगोमुखा
कारंकृमितप्तोदकान्वितम् ॥ तत्रतिष्ठतिसंतप्तोयावन्मन्वंतरावधि ॥ २१ ॥ ततोनरोऽपिगोहीनोमहा
रोगीदरिद्रकः ॥ सप्तजन्मांत्यजातिश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ २२ ॥ गोहत्यांब्रह्महत्यांचकरोतिह्यातिदेशि
कीम् ॥ योहिगच्छत्यगम्यांचयःस्त्रीहत्यांकरोतिच ॥ २३ ॥ भिक्षुहत्यांमहापापीभ्रूणहत्यांचभारते ॥
कुंभीपाकेवसेत्सोऽपियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ २४ ॥ ताडितोयमदूतेनचूर्ण्यमानश्चसंततम् ॥ क्षणंपतति
वह्नौचक्षणंपततिकंटके ॥ २५ ॥ क्षणंपतेत्तप्ततैलेतप्तोयेनक्षणंक्षणम् ॥ क्षणंचतप्तलोहेचक्षणंचतप्तता
म्रके ॥ २६ ॥ गृध्रोजन्मसहस्राणिशतजन्मानिसूकरः ॥ काकश्चसप्तजन्मानिसर्पश्चसप्तजन्मसु ॥२७॥
षष्टिवर्षसहस्राणिविष्ठायांजायतेकृमिः ॥ नानाजन्मसुसवृषस्ततःकुष्ठीदरिद्रकः ॥ २८ ॥ सावित्र्युवाच॥
विप्रहत्याचगोहत्याकिंविधाचाऽऽतिदेशिकी ॥ कावानृणामगम्याचकोवासंध्याविहीनकः ॥ २९ ॥
अदीक्षितःपुमान्कोवाकोवातीर्थप्रतिग्रही ॥ द्विजःकोवाग्रामयाजीकोवाविप्रोऽथदेवलः ॥ ३० ॥ शूद्राणां
सूपकारश्चप्रमत्तोवृषलीपतिः ॥ एतेषांलक्षणंसर्वंवदवेदविदांवर ॥ ३१ ॥ धर्मराज उवाच॥ श्रीकृष्णे
चतदर्चायामन्येषांप्रकृतौसति ॥ शिवेचशिवलिंगेचसूर्येसूर्यमणौतथा ॥ ३२ ॥ गणेशेवाथदुर्गायामेवंस
र्वत्रसुंदरि ॥ यःकरोतिभेदबुद्धिंब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३३ ॥ स्वगुरौस्वेष्टदेवेचजन्मदातरिमातरि ॥
करोतिभेदबुद्धिंयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३४ ॥ वैष्णवेषुचभक्तेषुब्राह्मणेष्वितरेषुच ॥ करोतिभेदबुद्धिं

योब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३५ ॥ विप्रपादोदकेचैवशालग्रामोदकेतथा ॥ करोतिभेदबुद्धिंयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३६ ॥ शिवनैवेद्यकेचैवहरिनैवेद्यकेतथा ॥ करोतिभेदबुद्धियाब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३७ ॥ सर्वेश्वरेश्वरेकृष्णेसर्वकारणकारणे ॥ सर्वाद्येसर्वदेवानांसेव्येसर्वांतरात्मनि ॥ ३८ ॥ मायया ऽनेकरूपेवाप्येकएवहिनिर्गुणे ॥ करोतीशेनभेदंयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ३९ ॥ शक्तिभक्तेद्वेषबुद्धिशक्तिशास्त्रेतथैवच॥द्वेषंयःकुरुतेमर्त्योब्रह्महत्यांलभेत्तुसः॥४०॥पितृदेवार्चनंयोवात्यजेद्वेदनिरूपितम्॥ यःकरोतिनिषिद्धंचब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥४१॥ योनिंदतिहृषीकेशंतन्मंत्रोपासकंतथा ॥ पवित्राणांपवित्रंचज्ञानानंदंसनातनम् ॥ ४२ ॥ प्रधानंवैष्णवानांचदेवानांसेव्यमीश्वरम् ॥ येनार्चयंतिनिन्दंतिब्रह्महत्यांलभंतिते ॥ ४३ ॥ येनिंदंतिमहादेवींकारणब्रह्मरूपिणीम् ॥ सर्वशक्तिस्वरूपांचप्रकृतिंसर्वमातरम् ॥ ४४ ॥ सर्वदेवस्वरूपांचसर्वेषांवंदितांसदा ॥ सर्वकारणरूपांचब्रह्महत्यांलभंतिते ॥ ४५ ॥ कृष्णजन्माष्टमींरामनवमींचसुपुण्यदाम् ॥ शिवरात्रितथाचैकादशींवारेरवेस्तथा ॥ ४६ ॥ पंचपर्वाणिपुण्यानियेनकुर्वंतिमानवाः ॥ लभंतिब्रह्महत्यांतेचांडालाधिकपापिनः ॥ ४७ ॥ अंबुवाच्यांभूखननंजलशौचादिकंचये ॥ कुर्वंतिभारतेवर्षेब्रह्महत्यांलभंतिते ॥ ४८ ॥ गुरुंचमातरंतातंसाध्वींभार्यांसुतंसुताम् ॥ अनिंद्यांयोनपुष्णातिब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ४९ ॥ विवाहोयस्यनभवेन्नपश्यतिसुतंतुयः ॥ हरिभक्तिविहीनोयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ ५० ॥ हरेरनैवेद्यभोजीनित्यंविष्णुंनपूजयेत् ॥ पुण्यंपार्थिवलिंगंचब्रह्महाऽसौप्रकीर्तितः ॥ ५१ ॥ गोप्रहारंप्रकुर्वंतंदृष्ट्वायोननिवारयेत् ॥ यातिगोविप्रयोर्मध्येगोहत्यांतुलभेत्तुसः ॥ ५२ ॥ दण्डैर्गास्ताडयेन्मूढोयोविप्रोवृषवाहनः ॥ दिनेदिनेगोवधंचलभतेनात्रसंशयः ॥ ५३ ॥ ददातिगोभ्यउच्छिष्टंभोजयेद्वृषवाहकम् ॥ भुनक्तिवृषवाहान्नंसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ५४ ॥ वृषलीपतियाजयेद्योभुंक्तेऽन्नंतस्ययानरः ॥ गोहत्याशतकंसोऽपिलभतेनात्रसंशयः ॥ ५५ ॥ पादं

ददातिवह्नौयोगाश्चपादेनताडयेत् ॥ गेहंविशेद्धौतांघ्रिःस्नात्वागोवधमाप्नुयात् ॥ ५६ ॥ योभुंक्ते
स्निग्धपादेनशेतेस्निग्धांघ्रिरेवच ॥ सूर्योदयेचयोभुंक्तेसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ५७ ॥ अवीरान्नंचयो
भुंक्तेयोनिजीव्यस्यचार्द्विज ॥ यस्त्रिसंध्याविहीनश्चगोहत्यांलभतेचसः ॥ ५८ ॥ स्वभर्तरिचदेवेवाभेद
बुद्धिंकरोतिया ॥ कटूक्त्याताडयेत्कांतंसागोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ५९ ॥ गोमार्गवर्जनंकृत्वाददातिसस्य
मेववा ॥ तडागेवातुदुर्गेवासगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ६० ॥ प्रायश्चित्तंगोवधस्ययःकरोतिव्यतिक्रमम् ॥
पुत्रलोभादथाज्ञानात्सगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ६१ ॥ राजकेदैवकेयत्नाद्गोस्वामीगांनरक्षति ॥ दुःखंद
दातियोमूढोगोहत्यांसलभेद्ध्रुवम् ॥ ६२ ॥ प्राणिनोलंघयेद्योहिदेवार्चामनलंजलम् ॥ नैवेद्यंपुष्पमन्नं
चसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ६३ ॥ शश्वन्नास्तीतियोवादीमिथ्यावादीप्रतारकः ॥ देवद्वेषीगुरुद्वेषीसगोह
त्यांलभेद्ध्रुवम् ॥६४॥ देवताप्रतिमांदृष्ट्वागुरुंवाब्राह्मणंसति ॥ संभ्रमान्ननमेद्योहिसगोहत्यांलभेध्रुवम्
॥ ६५ ॥ नददात्याशिषंकोपात्प्रणतायचयोद्विजः ॥ विद्यार्थिनेचविद्यांचसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ६६ ॥
गोहत्याविप्रहत्याचकथिताचाऽऽतिदैशिकी ॥ गम्यांस्त्रियंनृणामेवनिबोधकथयामिते ॥ ६७ ॥ स्वस्त्री
गम्याचसर्वेषामितिवेदानुशासनम् ॥ अगम्याचतदन्यायाचेतिवेदविदोविदुः ॥ ६८ ॥ सामान्यंकथितं
सर्वंविशेषंशृणुसुंदरि ॥ अत्यगम्याहियायाश्चनिबोधकथयामिताः ॥ ६९ ॥ शूद्राणांविप्रपत्नीचविप्रा
णांशूद्रकामिनी ॥ अत्यगम्याचनिंद्याचलोकेवेदेपतिव्रते ॥ ७० ॥ शूद्रश्चब्राह्मणींगत्वाब्रह्महत्याशतंल
भेत् ॥ तत्समंब्राह्मणीचापिकुंभीपाकंलभेद्ध्रुवम् ॥ ७१ ॥ शूद्राणांविप्रपत्नीचविप्राणांशूद्रकामिनी ॥
यदिशूद्रांव्रजेद्विप्रोवृषलीपतिरेवसः ॥ ७२ ॥ सभ्रष्टोविप्रजातेश्चचांडालात्सोऽधमःस्मृतः ॥ विष्ठासम
श्चतत्पिंडोमूत्रंतस्यचतर्पणम् ॥ ७३ ॥ नपितॄणांसुराणांचतद्दत्तमुपतिष्ठति ॥ कोटिजन्मार्जितंपुण्यं
तस्यार्चातपसाऽर्जितम् ॥ ७४ ॥ द्विजस्यवृषलीलोभान्नश्यत्येवनसंशयः ॥ ब्राह्मणश्चसुरापीतिविड्भो

जीवृषलीपतिः ॥ ७५ ॥ तप्तमुद्रादग्धदेहस्तप्तशूलांकितस्तथा ॥ हरिवासरभोजीचकुंभीपाकंव्रजेद्द्विजः ॥ ७६ ॥ गुरुपत्नींराजपत्नींसपत्नींमातरंध्रुवम् ॥ सुतांपुत्रवधूंश्वश्रूंसगर्भांभगिनींसतीम् ॥ ७७ ॥ सहोदरभ्रातृजायांचमातुलानींपितुःप्रसूम् ॥ ७८ ॥ शिष्यांशिष्यस्यपत्नींचभागिनेयस्यकामिनीम् ॥ भ्रातुःपुत्रप्रियांचैवाऽत्यगम्याआहपद्मजः ॥ ७९ ॥ एताःकामेनकांतायोव्रजेद्वैमानवाधमः ॥ समातृगामीवेदेषुब्रह्महत्याशतंव्रजेत् ॥ ८० ॥ अकर्मार्होऽप्यसंस्पृश्योलोकेवेदेचनिंदितः ॥ सयातिकुंभीपाकेच महापापीसुदुष्करे ॥८१॥ करोत्यशुद्धांसंध्यांवानसंध्यांवाकरोतिच ॥ त्रिसंध्यंवर्जयेद्योवासंध्याहीनश्च सद्विजः ॥ ८२ ॥ वैष्णवंचतथाशैवंशाक्तंसौरंचगाणपम् ॥ योहंकारान्नगृह्णातिमंत्रंसोऽदीक्षितःस्मृतः ॥ ८३ ॥ प्रवाहमवधिंकृत्वायावद्धस्तचतुष्टयम् ॥ तत्रनारायणःस्वामीगंगागर्भांतरेवसेत् ॥ ८४ ॥ तत्रनारायणक्षेत्रेमृतोयातिहरेःपदम् ॥ वाराणस्यांवदर्यांचगंगासागरसंगमे ॥ ८५ ॥ पुष्करेहरिहरक्षेत्रेप्रभासेकामरूस्थले ॥ हरिद्वारेचकेदारेतथामातृपुरेऽपिच ॥ ८६ ॥ सरस्वतीनदीतीरे पुण्येवृन्दावनेवने ॥ गोदावर्यांचकौशिक्यांत्रिवेण्यांचहिमाचले ॥ ८७ ॥ एषुतीर्थेषुयोदानंप्रतिगृह्णातिकामतः ॥ सचतीर्थप्रतिग्राहीकुम्भीपाकेप्रयातिसः ॥ ८८ ॥ शूद्रसेवीशूद्रयाजीग्रामयाजीतिकीर्तितः ॥ तथादेवोपजीवीचदेवल परिकीर्तितः ॥ ८९ ॥ शूद्रपाकोपजीवीयःसूपकारइतिस्मृतः ॥ संध्यापूजनहीनश्चप्रमत्तःपतितःस्मृतः ॥ ९० ॥ उक्तंसर्वंमयाभद्रेलक्षणंवृषलीपतेः ॥ एतेमहापातकिनःकुम्भीपाकंप्रयान्तिते ॥ ९१ ॥ कुंडान्यन्यानियेयांतिनिबोधकथयामिते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

धर्मराजउवाच ॥ हरेःसेवांविनासाध्विनभवेत्कर्मकृंतनम् ॥ शुद्धकर्मशुद्धबीजंनरकश्चकुकर्मणा ॥ १ ॥ पुंश्चल्यन्नंचयोभुंक्तेयोऽस्यांगच्छेत्पतिव्रते ॥ सद्विजःकालसूत्रंचमृतोयातिसुदुर्गमम् ॥ २ ॥

शतवर्षंकालसूत्रेस्थिरीभूतोभवेद्ध्रुवम् ॥ तत्रजन्मनिरोगीचततःशुद्धोभवेद्द्विजः ॥ ३ ॥ पतिव्रताचैक
पतौद्वितीयेकुलटास्मृता ॥ तृतीयेधर्षिणीज्ञेयाचतुर्थेपुंश्चलीत्यपि ॥ ४ ॥ वेश्याचपंचमेषष्ठेपुङ्गीचस
प्तमेऽष्टमे ॥ ततऊर्ध्वंमहावेश्यासाऽस्पृश्यासर्वजातिषु ॥ ५ ॥ योद्विजःकुलटांगच्छेद्धर्षिणींपुंश्चलीम
पि ॥ पुंगींवेश्यांमहावेश्यांमत्स्योदेयातिनिश्चितम् ॥ ६ ॥ शताब्दंकुलटागामीधृष्टागामीचतुर्गुणम् ॥
षड्गुणंपुंश्चलीगामीवेश्यागामीगुणाष्टकम् ॥ ७ ॥ पुंगीगामीदशगुणंवसेत्तत्रनसंशयः ॥ महावेश्याका
मुकश्चततोदशगुणंवसेत् ॥ ८ ॥ तत्रैवयातनांभुंक्तेयमदूतेनताडितः ॥ तित्तिरिःकुलटागामीधृष्टागामी
चवायसः ॥ ९ ॥ कोकिलःपुंश्चलीगामीवेश्यागामीवृकःस्मृतः ॥ पुंगीगामीसूकरश्चसप्तजन्मनिभारते
॥ १० ॥ महावेश्याप्रगामीचजायतेशाल्मलीतरुः ॥ योभुंक्तेज्ञानहीनश्चग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ ११ ॥ अरुं
तुदंसयात्येवाऽप्यन्नमानाब्दमेवच ॥ ततोभवेन्मानवश्चाऽप्युदररोगपीडितः ॥ १२ ॥ गुल्मयुक्तश्चका
णश्चदंतहीनस्ततःशुचिः ॥ वाक्प्रदत्तांस्वकन्यांचयोऽन्यस्मैप्रददातिच ॥ १३ ॥ सवसेत्पांसुकुंडेचत
द्भोजीशतवत्सरम् ॥ तद्द्रव्यहारीयःसाध्विपांसुवेष्टेशताब्दकम् ॥ १४ ॥ निवसेच्छरशय्यायांमम
दूतेनताडितः ॥ भक्त्यानपूजयेद्विप्रःशिवलिंगंचपार्थिवम् ॥ १५ ॥ सयातिशूलिनःपापाच्छूलप्रोतंसुदा
रुणम् ॥ स्थित्वाशताब्दंतत्रैवश्वापदःसप्तजन्मसु ॥ १६ ॥ ततोभवेद्देवलश्चसप्तजन्मततःशुचिः ॥
करोतिकुंठितंविप्रंयद्भियाकंपतेद्विजः ॥ १७ ॥ प्रकंपनेवसेत्सोऽपिविप्रलोमाब्दमेवच ॥ प्रकोपवदना
कोपात्स्वामिनंयाचपश्यति ॥ १८ ॥ कटूक्तिंप्रवदतिसाल्मुकंसंप्रयातिहि ॥ उल्कांददातिद्वक्त्रेसततं
ममकिंकरः ॥ १९ ॥ दंडेनताडयेन्मूर्ध्नितल्लोमाब्दप्रमाणकम् ॥ ततोभवेन्मानवोचविधवासप्तजन्मसु
॥ २० ॥ साभुक्त्वाचैववैधव्यंव्याधियुकाततःशुचिः ॥ याब्राह्मणीशूद्रभोग्याचांधकूपेप्रयातिसा ॥२१॥
तप्तशौचोदकेध्वांतेतदाहारीदिवानिशम् ॥ निवसेदतिसंतप्तामममदूतेनताडिता ॥ २२ ॥ शौचोदके

निमग्नासायावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ काकीजन्मसहस्राणिशतजन्मानिसूकरी ॥ २३ ॥ सृगालीशतजन्मा
निशतजन्मानिकुक्कुटी ॥ पारावतीसप्तजन्मवानरीसप्तजन्मसु ॥ २४ ॥ ततोभवेत्साचांडालीसर्व
भोग्याचभारते ॥ ततोभवेच्चरजकीयक्ष्मग्रस्ताचपुंश्चली ॥ २५ ॥ ततःकुष्ठयुतातैलकारीशुद्धाभवे
त्ततः ॥ निवसेद्वेधनेवेश्यापुंगीचदंडताडने ॥ २६ ॥ जलरंध्रेवसेद्वेश्याकुलटादेहचूर्णके ॥ स्वैरिणी
दलनेचैवधृष्टाचशोषणेतथा ॥ २७ ॥ निवसेद्यातनायुक्तायमदूतेनताडिता ॥ विण्मूत्रभक्षासततंया
वन्मन्वंतरंसति ॥ २८ ॥ ततोभवेद्विट्कृमिश्चलक्षवर्षंततःशुचिः ॥ ब्राह्मणोब्राह्मणींगच्छेत्क्षत्रियां
वाऽपिक्षत्रियः ॥ २९ ॥ वैश्योवैश्यांचशूद्रांवाशूद्रश्चाऽपिव्रजेद्यदि ॥ सवर्णपरदारैश्चकषायंयांति
तेजनाः ॥ ३० ॥ भुक्त्वाकषायंतप्तोदंनिवसेद्वाशताब्दकम् ॥ ततोविप्रोभवेच्छुद्धस्ततोवैक्षत्रियादयः
॥ ३१ ॥ योषितश्चापिशुद्ध्यंतीत्येवमाहपितामहः ॥ क्षत्रियोब्राह्मणींगच्छेद्वैश्योवाऽपिपतिव्रते ॥ ३२ ॥
मातृगामीभवेत्सोऽपिशूर्पेचनरकेवसेत् ॥ शूर्पाकारैश्चकृमिभिर्ब्राह्मण्यासहभक्षितः ॥ ३३ ॥ प्रतप्त
मूत्रभोजीचयमदूतेनताडितः ॥ तत्रैवयातनांभुंक्तेयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥ सप्तजन्मवराह
श्चछागलश्चततःशुचिः ॥ करेधृत्वातुतुलसींप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ ३५ ॥ मिथ्यावाशपथंकु
र्यात्सचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ गंगातोयंकरेकृत्वाप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ ३६ ॥ शिलांवादे
वप्रतिमांसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ दत्त्वादक्षिणहस्तंचप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ ३७ ॥ स्थित्वादेव
गृहेवाऽपिसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ अस्पृश्यब्राह्मणींगांचज्वालावह्निंव्रजेद्द्विजः ॥ ३८ ॥ नपालयेत्प्रतिज्ञां
चसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ मित्रद्रोहीकृतघ्नश्चयश्चविश्वासघातकः ॥ ३९ ॥ मिथ्यासाक्ष्यप्रदश्चैवस
चज्वालामुखंव्रजेत् ॥ एतेतत्रवसंत्येवयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ४० ॥ तथांगारप्रदग्धाश्चयमदूतेनताडि
ताः ॥ चांडालस्तुलसींस्पृष्ट्वासप्तजन्मततःशुचिः ॥ ४१ ॥ म्लेच्छोगंगाजलस्पर्शीपंचजन्मततःशुचिः ॥

शिलास्पर्शीविट्कृमिश्चसप्तजन्मसुसुंदरि ॥ ४२ ॥ अर्चास्पर्शीब्रह्म .मिःसप्तजन्मततःशुचिः ॥ दक्षहस्त
प्रदाताचसर्पश्चसप्तजन्मसु ॥ ४३ ॥ ततोभवेद्ब्रह्महीनोमानवश्चततःशुचिः ॥ मिथ्यावादीदेवगृहेदेवलः
सप्तजन्मसु ॥ ४४ ॥ विप्रादिस्पर्शकारीचव्याघ्रजातिर्भवेद्ध्रुवम् ॥ ततोभवेच्चमूकःसबधिरश्चत्रिजन्म
नि ॥ ४५ ॥ भार्याहीनोवंधुहीनोवंशहीनस्ततःशुचिः ॥ मित्रद्रोहीचनकुलःकृतघ्नश्चाऽपिगंडकः ॥ ४६ ॥
विश्वासघातीव्याघ्रश्चसप्तजन्मसुभारते ॥ मिथ्यासाक्षीचवक्तव्येमंडूकःसप्तजन्मसु ॥ ४७ ॥ पूर्वान्स
प्ताऽपरान्सप्तपुरुषान्हंतिचाऽऽत्मनः ॥ नित्यक्रियाविहीनश्चजड़त्वेनयुतोद्विजः ॥ ४८ ॥ यस्याऽनास्था
वेदवाक्येमंदंहसतिसंततम् ॥ व्रतोपवासहीनश्चसद्वाक्यपरनिंदकः ॥ ४९ ॥ धूम्रांधेचवसेत्सोऽपिशता
ब्दंधूम्रभक्षकः ॥ जलजंतुर्भवेत्सोऽपिशतजन्मक्रमेणच ॥ ५० ॥ ततोनानाप्रकारश्चमत्स्यजातिस्ततः
शुचिः ॥ यःकरोत्युपहासचदेवब्राह्मणयोर्धने ॥ ५१ ॥ पातयित्वासपुरुषान्दशपूर्वान्दशाऽपरान् ॥ सोऽ
यंयातिचधूम्रांधंधूमध्वांतसमन्वितम् ॥ ५२ ॥ धूम्रक्लिष्टोधूम्रभोजीवसेत्तत्रचतुर्गुणम् ॥ ततोमूषकजा
तिश्चसप्तजन्मसुभारते ॥ ५३ ॥ ततोनानाविधाःपक्षिजातयःकृमिजातिभिः ॥ ततोनानाविधावृक्षाःपश
वश्चततोनरः ॥ ५४ ॥ विप्रोदैवज्ञजीवीचवैद्यजीवीचिकित्सकः ॥ लाक्षालोहादिव्यापारीरसादिविक्रयी
चयः॥ ५५ ॥ सयातिनागवेष्टंचनागैर्वेष्टितमेवच ॥ वसेत्सलोममानाब्दंतत्रैवनागपाशितः ॥ ५६ ॥
ततोनानाविधाःपक्षिजातयश्चततोनरः ॥ ततोभवेत्सगणकोवैद्यश्चसप्तजन्मसु ॥ ५७ ॥ गोपश्चकर्म
कारश्चरंगकारस्ततःशुचिः ॥ प्रसिद्धानिचकुंडानिकथितानिपतिव्रते ॥ ५८ ॥ अन्यानिचाऽप्रसि
द्धानिक्षुद्राणिसंतितत्रवै ॥ संतिपातकिनस्तेषुस्वकर्मफलभोगिनः ॥ ५९ ॥ भ्रमंतिनानायोनिंचकिं
भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेम०नवमस्कंधेपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥

सावित्र्युवाच ॥ धर्मराजमहाभागवेदवेदांगपारग ॥ नानापुराणेतिहासेयत्सारंतत्प्रदर्शय
॥ १ ॥ सर्वेषुसारभूतंयत्सर्वेष्टंसर्वसंमतम् ॥ कर्मच्छेदबीजरूपंप्रशस्तंसुखदंनृणाम् ॥ २ ॥ सर्वप्रदं
चसर्वेषांसर्वमंगलकारणम् ॥ भयंदुःखंनपश्यंतियेनवैसर्वमानवाः ॥ ३ ॥ कुंडानितेनपश्यंतितेषुनैवप
तन्तिच ॥ नभवेद्येनजन्मादितत्कर्मवदसांप्रतम् ॥ ४ ॥ किमाकाराणिकुंडानितानिवानिर्मितानिच ॥
केचकेनैवरूपेणतत्रतिष्ठंतिपापिनः ॥ ५ ॥ स्वदेहेभस्मसाद्भूतेयातिलोकांतरंनरः ॥ केनदेहेनवाभोगं
करोतिचशुभाशुभम् ॥ ६ ॥ सुचिरंक्लेशभोगेनकथंदेहोननश्यति ॥ देहोवाकिंविधोब्रह्मंस्तन्मेव्याख्या
तुमर्हसि ॥७॥ नारायणउवाच ॥ सावित्रीवचनंश्रुत्वाधर्मराजोहरिंस्मरन् ॥ कथांकथितुमारेभेकर्मबंध
निकृंतनीम् ॥ ८ ॥ धर्मराजउवाच ॥ वत्सेचतुर्षुवेदेषुधर्मेषुसंहितासुच ॥ पुराणेष्वितिहासेषुपांच
रात्रादिकेषुच ॥ ९ ॥ अन्येषुधर्मशास्त्रेषुवेदांगेषुचसुव्रते । सर्वेष्टंसारभूतंचपंचदेवानुसेवनम् ॥१०॥
जन्ममृत्युजराव्याधिशोकसंतापनाशनम् ॥ सर्वमंगलरूपंचपरमानंदकारणम् ॥ ११ ॥ कारणंसर्व
सिद्धीनांनरकार्णवतारणम् ॥ भक्तिवृक्षांकुरकरंकर्मवृक्षनिकृंतनम् ॥ १२ ॥ विमोक्षसोपानमिदमवि
नाशपदंस्मृतम् ॥ सालोक्यसार्ष्टिसारूप्यसामीप्यादिप्रदंशुभम् ॥ १३ ॥ कुंडानियमदूतैश्चरक्षितानि
सदाशुभे॥नहिपश्यंतिस्वप्नेचपंचदेवार्चकानराः ॥१४॥देवीभक्तिविहीनायेतेपश्यंतिममाऽऽलयम्॥यांति
येहरितीर्थंवाश्रयंतिहरिवासरम्॥१५॥प्रणमंतिहरिंनित्यंहर्यर्चांकलययंतिच॥नयांतितेऽपिघोरांचममसंय
मिनींपुरीम्॥१६॥त्रिसंधिपूताविप्राश्चशुद्धाचारसमन्विताः॥निवृत्तिंनैवपश्यंतिदेवीसेवांविनानरः॥१७॥
गच्छंतोमृत्युलोकंचदुर्दशाममकिंकराः ॥ १८ ॥ भीताः
स्वधर्मनिरताचाराःस्वधर्मनिरतास्तथा ॥ स्वदूतंपाशहस्तंचगच्छंतंवारयाम्यहम् ॥ १९ ॥ यास्यंतितेच
शिवोपासकेभ्यावैनतेयादिवोरगाः ॥ कृष्णमंत्रोपासकाच्चवैनतेयादिवोरगाः ॥ २० ॥ देवीमंत्रोपासकानांनाम्नां
सर्वत्रहरिदासाश्रयंविना ।

चैवनिकृंतनम् ॥ करोतिनखलेखन्याचित्रगुप्तश्चभीतवत् ॥ २१ ॥ मधुपर्कादिकंतेषांकुरुतेचपुनःपुनः॥
विलंघ्यब्रह्मलोकंचलोकंगच्छंतितेसति ॥ २२ ॥ दुरितानिचनश्यंतियेषांसंस्पर्शमात्रतः ॥ तेमहाभाग्य
वंतोहिसहस्रकुलपावनाः ॥ २३ ॥ यथाचप्रज्वलद्वह्नौशुष्कानिचतृणानिच ॥ प्राप्नोतिमोहःसंमोहंतांश्च
दृष्ट्वाचभीतवत् ॥ २४ ॥ कामश्चकामिनंयातिलोभक्रोधौततःसति ॥ मृत्युःप्रलीयतेरोगोजराशोको
भयंतथा ॥ २५ ॥ कालःशुभाशुभंकर्महर्षोभोगस्तथैवच ॥ येयेनयांतितांपीडांकथितास्तेमयासति ॥२६॥
शृणुदेहविवरणंकथयामियथागमम् ॥ पृथिवीवायुराकाशस्तेजस्तोयमितिस्फुटम् ॥ २७॥ देहिनांदेहबी
जंचस्रष्टुःसृष्टिविधौपरम् ॥ पृथिव्यादिपंचभूतैर्योदेहोनिर्मितोभवेत् ॥ २८ ॥ सकृत्रिमोनश्वरश्चभस्म
साच्चभवेदिह ॥ बद्धांगुष्ठप्रमाणश्चयोजीवःपुरुषःकृतः ॥ २९ ॥ बिभर्तिसूक्ष्मंदेहंतंतद्रूपंभोगहेतवे ॥
सदेहोनभवेद्भस्मज्वलदग्नौममालये ॥ ३० ॥ जलेननष्टोदेहीवाप्रहारेसुचिरंकृते ॥ नशस्त्रेणनवाऽस्त्रेण
सुतीक्ष्णकंटकेतथा ॥ ३१ ॥ तप्तद्रवेतप्तलोहेतप्तपाषाणएवच ॥ प्रतप्तप्रतिमाश्लेषेयत्पूर्वपतनेऽपिच ॥
॥ ३२ ॥ नदग्धोनचभग्नःसभुंक्तेसंतापमेवच ॥ कथितोदेहवृत्तांतःकारणंचयथागमम् ॥ ३३ ॥ कुंडानां
लक्षणंसर्वंबोधायकथयामिते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥

धर्मराजउवाच ॥ पूर्णेन्दुमंडलाकारंसर्वकुंडंचवर्तुलम् ॥ निम्नंपाषाणभेदैश्चपाचितंबहुभिः
सति ॥ १ ॥ ननश्वरंचाऽऽप्रलयनिर्मितंचेश्वरेच्छया ॥ क्लेशदंपातकानांचनानारूपंतदालयम् ॥ २ ॥
ज्वलदंगाररूपंचशतहस्तशिखान्वितम् ॥ परितःक्रोशमानंचवह्निकुंडंप्रकीर्तितम् ॥ ३ ॥ महाशब्दंप्रकुर्व
द्भिःपापिभिःपरिपूरितम् ॥ रक्षितंममदूतैश्चताडितैश्चाऽपिसंततम् ॥४॥ प्रतप्तोदकपूर्णंचहिंस्रजंतुस
मन्वितम् ॥ महाघोरंकाकुशब्दंप्रहारेणदृढेनच ॥५॥ क्रोशार्धमानंतद्दूतैस्ताडितैर्ममपार्षदैः॥ तप्तक्षारो

दकैःपूर्णंपुनः काकैश्चसंकुलम् ॥ ६ ॥ संकुलंपापिभिश्चैवक्रोशमानंभयानकम् ॥ त्राहीतिशब्दंकुर्वद्भि र्ममदूतैश्चताडितैः ॥ ७ ॥ प्रचलद्भिरनाहारैःशुष्ककंठोष्ठतालुकैः ॥ विड्भिरेवकृतंपूर्णं क्रोशमानंचकु त्सितम् ॥ ८ ॥ अतिदुर्गंधसंसक्तव्याप्तंपापिभिरन्वहम् ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चतदाहारैःसुदारुणैः ॥ ९ ॥ रक्षेतिशब्दंकुर्वद्भिस्तत्कीटैरेवभक्षितैः ॥ तप्तमूत्रद्रवैःपूर्णं मूत्रकीटैश्चसंकुलम् ॥ १० ॥ युक्तंमहाप तकिभिस्तत्कीटैर्भक्षितैःसदा ॥ गव्यूतिमानंध्वांताक्तंशब्दकृद्भिश्चसंततम् ॥ ११ ॥ मद्दूतैस्ताडितै र्घोरैःशुष्ककंठोष्ठतालुकैः ॥ श्लेष्मपूर्णं प्रशमितंतत्कीटैःपूरितंतदा ॥ १२ ॥ तद्भोजिभिःपापिभिश्चवे ष्टितंवेष्टितैःसदा ॥ क्रोशार्धंगरकुंडंचगरभोजिभिरन्वितम् ॥ १३ ॥ गरकीटैर्भक्षितैश्चपापिभिःपूर्ण मेवच ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चशब्दकृद्भिश्चकंपितैः ॥ १४ ॥ सर्पाकारैर्वज्रदंष्ट्रैःशुष्ककंठैःसुदारुणैः ॥ नेत्रयोर्मलपूर्णं चक्रोशार्धंकीटसंयुतम् ॥ १५ ॥ पापिभिःसंकुलंशश्वद्भ्रमद्भिःकीटभक्षितैः ॥ वसार सेनसंपूर्णं क्रोशतुर्यंसुदुःसहम् ॥ १६ ॥ तद्भोजिभिःपातकिभिर्ममदूतैश्चताडितैः ॥ शुक्रकुंडं क्रोशमितंशुक्रकीटैश्चसंयुतम् ॥ १७ ॥ पापिभिःसंकुलंशश्वद्द्रवद्भिःकीटभक्षितैः ॥ दुर्गंधिरक्तपूर्णं चवापीमानंगभीरकम् ॥ १८ ॥ तद्भोजिभिःपापिभिश्चसंकुलंकीटभक्षितम् ॥ पूर्णंनेत्राश्रुभिस्त प्तंबहुपापिभिरन्वितम् ॥ १९ ॥ वापीतुर्यप्रमाणंचरुदद्भिःकीटभक्षितैः ॥ नृणांगात्रमलैर्युक्तंतद्भक्षैःपापिभिर्यु तम् ॥ २० ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चव्यग्रैश्चकीटभक्षितैः ॥ कर्णविटपरिपूर्णं चतद्भक्षैःपापिभिर्वृतम् ॥ २१ ॥ वापीतुर्यप्रमाणंचब्रुवद्भिःकीटभक्षितैः ॥ मज्जापूर्णंनराणांचमहादुर्गंधिसंयुतम् ॥ २२ ॥ महापातकि भिर्युक्तंवापीतुर्यप्रमाणकम् ॥ परिपूर्णंस्निग्धमांसैर्ममदूतैश्चताडितैः ॥ २३ ॥ पापिभिःसंकुलंचैववा पीमानंभयानकैः ॥ कन्याविक्रयिभिश्चैवतद्भक्ष्यैःकीटभक्षितैः ॥ २४ ॥ पाहीतिशब्दंकुर्वद्भिस्त्रासि तैश्चभयानकैः ॥ वापीतुर्यप्रमाणंचनखादिकचतुष्टयम् ॥ २५ ॥ पापिभिःसंयुतंशश्वन्ममदूतैश्चता

डितैः ॥ प्रतप्तताम्रकुंडंचताम्रोपर्युल्मुकान्वितम् ॥ २६ ॥ ताम्राणांप्रतिमालक्षैःप्रतप्तैर्व्याप्तंसदा ॥
प्रत्येकंप्रतिमाश्लिष्टैरुदद्भः पापिभिर्युतम् ॥ २७ ॥ गव्यूतिमानंविस्तीर्णंयमदूतैश्चताडितैः ॥ प्रत
प्तलोहधारंचज्वलदंगारसंयुतम् ॥ २८ ॥ लोहानांप्रतिमाश्लिष्टैरुदद्भिः पापिभिर्युतम् ॥ प्रत्येकंप्रति
माश्लिष्टैःशश्वत्प्रज्वलितैर्भिया ॥ २९ ॥ रक्षरक्षेतिशब्दंच कुर्वद्भिर्दूतताडितैः ॥ महापातकिभिर्युक्तं
द्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥ ३० ॥ भयानकंध्वांतयुक्तंलोहकुंडंप्रकीर्तितम् ॥ चर्मकुडंतप्तसुराकुंडंवाप्यर्ध
मेवच ॥ ३१ ॥ तद्भोजिपापिभिर्व्याप्तंयमदूतैश्चताडितैः ॥ अतःशाल्मलीकुंडंचवृक्षकंटकशोभितम् ॥
॥ ३२ ॥ लक्षपौरुषमानंचक्रोशमानंचदुःखदम् ॥ धनुर्मानैःकंटकैश्चसुतीक्ष्णैःपरिवेष्टितम् ॥ ३३ ॥
प्रत्येकंविद्धगात्रैश्चमहापातकिभिर्युतम् ॥ वृक्षाग्रान्निपतद्भिश्चयमदूतैश्चपातितैः ॥ ३४ ॥
जलंदेहीतिशब्दंच कुर्वद्भिःशुष्कतालुकैः ॥ महाभियाऽतिव्यग्रैश्चदण्डैःसंभग्नमस्तकैः ॥ ३५ ॥ प्रचल
द्भिर्यथातप्ततैलजीविभिरेव च ॥ विषोदैस्तक्षकाणां वपूर्वं चक्रोशमानकम् ॥ ३६ ॥ तद्भक्षैःपापिभिर्यु
क्तंयमदूतैश्चताडितैः ॥ प्रतप्ततैलपूर्णंचकीटादिपरिवर्जितम् ॥ ३७ ॥ महापातकिभिर्युक्तंदग्धांगारैश्च
वेष्टितम् ॥ काकुशब्दंप्रकुर्वद्भिश्चलद्भिर्दूतपीडितैः ॥ ३८ ॥ ध्वांतयुक्तंक्रोशमानंक्लेशदंचभयान
कम् ॥ शूलाकारैःसुतीक्ष्णाग्रैर्लोहशस्त्रैश्चवेष्टितम् ॥ ३९ ॥ शस्त्रतल्पस्वरूपंचक्रोशतुर्यप्रमाणकम् ॥
वेष्टितंतत्पातकिभिःकुन्तविद्धैश्चवेष्टितैः ॥ ४० ॥ ताडितैर्यमदूतैश्चशुष्ककंठोष्ठतालुकैः ॥ कीटैश्चशंकु
प्रमितैःसर्पमानैर्भयंकरैः ॥ ४१ ॥ तीक्ष्णदंतैश्चविकृतैर्व्याप्तं ध्वांतयुतंसति ॥ महापातकिभिर्युक्तंयमदू
तैश्चताडितैः ॥ ४२ ॥ द्विगव्यूतिप्रमाणंचपृथक्कुंडंप्रचक्षते॥ तद्भक्ष्यैःप्राणिभिर्युक्तंयमदूतैश्चताडितैः
॥ ४३ ॥ तालवृक्षप्रमाणैश्चसर्पकोटिभिरावृतम् ॥ सर्पवेष्टितगात्रैश्चपापिभिःसर्पभक्षितैः ॥ ४४ ॥ संकु
लंशब्दकृद्भिश्चयमदूतैश्चताडितैः ॥ कुंडत्रयंमशादीनांपूर्णंचमशकादिभि ॥ ४५ ॥ सर्वंक्रोशार्धमानंच

महापातकिभिर्युतम् ॥ हस्तपादादिबद्धैश्चक्षतजौघेनलोहितैः ॥ ४६ ॥ हाहेतिशब्दंकुर्वद्भिस्ताडितै र्ममपार्षदैः ॥ वज्रवृश्चिकयोःकुंडंताभ्यांचपरिपूरितम् ॥ ४७ ॥ वाप्यर्धंपापिभिर्युक्तंवज्रवृश्चिकदं शितैः ॥ कुंडत्रयंशरादीनांतैरेवपरिपूरितम् ॥ ४८ ॥ तैर्विद्धैःपापिभिर्युक्तंवाप्यर्धंरक्तंलोहितैः ॥ तप्त तोयोदकैःपूर्णंसध्वांतंगोलकुंडकम् ॥ ४९ ॥ कीटैःसंकुलमानैश्चभक्षितैःपापिभिर्युतम् ॥ वाप्यर्धमा नंभीतैश्चपापिभिःकीटभक्षितैः ॥ ५० ॥ रुदद्भिःक्रोशमानैश्चममदूतैश्चताडितैः ॥ अतिदुर्गंधिसंयुक्तं दुःखदंपापिनांसदा ॥ ५१ ॥ दारुणैर्विकृताकारैर्भक्षितंपापिभिर्युतम् ॥ वाप्यर्धंपरिपूर्णंचजलस्थैर्नक्र कोटिभिः ॥ ५२ ॥ विण्मूत्रश्लेष्मभक्षैश्चसंयुतंशतकोटिभिः ॥ काकैश्चविकृताकारैर्भक्षितैःपापिभिर्यु तम् ॥ ५३ ॥ मंथानकुंडंबीजकुंडंताभ्यांपूर्णंधनुःशतम् ॥ भक्षितैःपापिभिर्युक्तंशब्दकृद्भिश्चसंततम् ॥ ५४ ॥ धनुःशतंजीवयुक्तंपापिभिःसंकुलंसदा ॥ शब्दकृद्भिर्वज्रदंष्ट्रैःसांद्रध्वांतमयंपरम् ॥ ५५ ॥ वापीद्विगुणमानंचतप्तप्रस्तरनिर्मितम् ॥ ज्वलदंगारसदृशंचलद्भिःपापिभिर्युतम् ॥ ५६ ॥ क्षुरधारोप मैस्तीक्ष्णैःपाषाणैर्निर्मितंपरम् ॥ महापातकिभिर्युक्तंलालाकुंडंचलोहितैः ॥ ५७ ॥ क्रोशमात्रंचगंभीरं ममदूतैश्चताडितैः ॥ तप्तांजनाचलाकारैःपरिपूर्णंधनुःशतम् ॥ ५८ ॥ चलद्भिःपापिभिर्युक्तंममदूतै श्चताडितैः ॥ पूर्णंचूर्णद्रवैःक्रोशमानंपापिभिरन्वितम् ॥ ५९ ॥ तद्भोजिभिःप्रदग्धैश्चममदूतैश्चताडि तैः ॥ कुंडंकुलालचक्रंचघूर्णमानंचसंततम् ॥ ६० ॥ सुतीक्ष्णंषोडशारंचचूर्णितैःपापिभिर्युतम् ॥ अती ववक्रंनिम्नंचद्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥ ६१ ॥ कंदराकारनिर्माणंतप्तोदैश्चसमन्वितम् ॥ महापातकिभिर्यु क्तंभक्षितैर्जलजंतुभिः ॥ ६२ ॥ ज्वलद्भिःशब्दकृद्भिश्चध्वांतयुक्तंभयानकम् ॥ कोटिभिर्विकृताकारैःक च्छपैश्चसुदारुणैः ॥ ६३ ॥ जलस्थैःसंयुतंतैश्चभक्षितैःपापिभिर्युतम् ॥ ज्वालाकलापैस्तेजोभिर्निर्मि तैःक्रोशमानकम् ॥६४॥ शब्दकृद्भिःपातकिभिःसंयुतंक्लेशदंसदा ॥ क्रोशमानंचगंभीरंतप्तभस्मभिरन्वि

तम् ॥ ६५ ॥ शश्वज्ज्वलद्भिःसंयुक्तंपापिभिर्भस्मभक्षितैः ॥ तप्तपाषाणलोहानांसमूहैःपरिपूरितैः ॥६६॥
पापिभिर्दग्धगात्रैश्चयुक्तंचशुष्कतालुकैः ॥ क्रोशमानंध्वांतयुक्तंगंभीरमतिदारुणम् ॥ ६७ ॥ ताडितै
श्चप्रदग्धैश्चदग्धकुंडंप्रकीर्तितम् ॥ अतीवोर्मियुतंतोयंप्रतप्तक्षारसंयुतम् ॥ ६८ ॥ नानाप्रकारैर्विरुतैर्ज
लजंतुभिरन्वितम् ॥ द्विगव्यूतिप्रमाणंचगंभीरंध्वांतसंयुतम् ॥ ६९ ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंदंशितैर्ज
लजंतुभिः ॥ ज्वलद्भिःशब्दकृद्भिश्चनपश्यद्भिःपरस्परम् ॥ ७० ॥ प्रतप्तसूचीकुंडंचकीर्तितंचभया
नकम् ॥ असीवधारापत्रस्याऽप्युच्चैस्तालतरोरधः ॥ ७१ ॥ क्रोशार्धमानंकुंडंचपतत्पत्रसमन्वि
तम् ॥ पापिनांरक्तपूर्णंचवृक्षाग्रात्पततांध्रुवम् ॥ ७२ ॥ परित्राहीतिशब्दंचकुर्वतामसतामपि ॥ गंभी
रंध्वांतयुक्तंचरक्तकीटसमन्वितम् ॥ ७३ ॥ तदसीपत्रकुंडंचकीर्तितंचभयानकम् ॥ धनुःशतप्रमाणं
चक्षुरधारास्त्रसंयुतम् ॥ ७४ ॥ पापिनांरक्तपूर्णंचक्षुरधारंभयानकम् ॥ सूचीमुखास्त्रसंयुक्तंपापि
रक्तौघपूरितम् ॥ ७५ ॥ पंचाशद्धनुरायामंक्लेशदंचसूचीमुखम् ॥ कस्यचिज्जंतुभेदस्यगोकाख्यस्य
मुखाकृति ॥ ७६ ॥ कूपरूपंगंभीरंचधनुर्विंशत्प्रमाणकम् ॥ महापातकिनांचैवमहत्क्लेशप्रदंपरम्
॥ ७७ ॥ तत्कीटभक्षितानांचनम्रास्यानांचसंततम् ॥ कुंडंनक्रमुखाकारंधनुःषोडशमानकम् ॥ ७८ ॥
गंभीरंपापरूपंचपापिनांसंकुलंसदा ॥ धनुःशतप्रमाणंचकीर्तितंगजदंशनम् ॥ ७९ ॥ धनुस्त्रिंशत्प्रमा
णंचकुंडंचगोमुखाकृति ॥ पापिनांक्लेशदंशश्वद्गोमुखंपरिकीर्तितम् ॥ ८० ॥ कालचक्रेणसंयुक्तं
भ्रममाणंभयानकम् ॥ कुंभाकारंध्वांतयुक्तंद्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥ ८१ ॥ लक्षपौरुषमानंचगंभीरं
विस्तृतंसति ॥ कुत्रचित्तप्ततैलंचताम्रादिकुंडपेवच ॥ ८२ ॥ पापिनां प्रधानैश्चमूर्छितैःकृमिभि
र्युतम् ॥ परस्परंचनश्यद्भिःशब्दकृद्भिश्चसंततम् ॥ ८३ ॥ ताडितैर्यमदूतैश्चमुसलैर्मुद्गरै
स्तथा ॥ घूर्णमानैःपतद्भिश्चमूर्छितैश्चक्षणंक्षणम् ॥ ८४ ॥ पातितैर्यमदूतैश्चरुदंत्यस्मात्क्षणं

पुनः ॥ यावंतःपापिनःसंतिसर्वकुंडेषुसुंदरि ॥ ८५ ॥ ततश्चतुर्गुणाःसंतिकुंभीपाकेचदुःखदे ॥
सुचिरंवध्यमानास्तेभोगदेहाननश्वराः ॥ ८६ ॥ सर्वकुंडप्रधानंचकुंभीपाकंप्रकीर्तितम् ॥ कालनि
मितसूत्रेणनिबद्धायत्रपापिनः ॥ ८७ ॥ उत्थापिताश्चदूतैश्चक्षणमेवनिमज्जिताः ॥ निश्वासबद्धाःसुचि
रंतथामोहंगताःपुनः ॥ ८८ ॥ अतीवक्लेशसंयुक्तादेहभोगेनसुंदरि ॥ प्रतप्ततोययुक्तंचकालसूत्रंप्रकीर्ति
तम् ॥ ८९ ॥ अवटःकूपभेदश्चमत्स्योदःसउदाहृतः ॥ प्रतप्ततोयपूर्णंचचतुर्विंशत्प्रमाणकम् ॥ ९० ॥
व्याप्तंमहापापिभिर्यादग्धांगैश्चसंततम् ॥ मद्दूतैस्ताडितैःशश्वदवटोदंप्रकीर्तितम् ॥९१॥ यत्रोदस्पर्श
मात्रेणसर्वव्याधिश्चपापिनाम् ॥ भवेदकस्मात्पततांयस्मिन्कुंडेधनुःशते ॥ ९२ ॥ अरुंतुदैर्भक्षितैस्तु
प्राणिभिर्यच्चसंकुलम् ॥ हाहेतिशब्दंकुर्वद्भिस्तदेवारुंतुदंविदुः ॥ ९३ ॥ तप्तपांसुभिराकीर्णंज्वलद्भि
स्तुषदग्धकैः ॥ तद्भक्षैः पापिभिर्युक्तंपांसुभोजैर्धनुःशतम् ॥ ९४ ॥ पातमात्रेणपापोचपाशेनवेष्टितोभ
वेत् ॥ क्रोशमात्रेणकुंडंचतत्पाशवेष्टनंविदुः ॥ ९५ ॥ पातमात्रेणपापीचशूलेनवेष्टितोभवेत् ॥ धनुर्विंश
त्प्रमाणंचशूलप्रोतंप्रकीर्तितम् ॥ ९६ ॥ पततांपापिनांयत्रभवेदेवप्रकंपनम् ॥ अतीवहिमतोयाक्तंक्रोशार्धं
चप्रकंपनम् ॥ ९७ ॥ ददत्येवहिमेदूतायत्रोल्काःपापिनांमुखे ॥ धनुर्विंशत्प्रमाणंतदुल्काभिश्चसुसंकु
लम् ॥९८॥ लक्षपौरुषमानंचगंभीरंचधनुःशतम् ॥ नानाप्रकारकृमिभिःसंयुक्तंचभयानकम्॥ ९९॥ अत्यं
धकारव्याप्तंचकूपाकारंचवर्तुलम् ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंप्रणश्यद्भिःपरस्परम् ॥ १०० ॥ तप्ततोयप्र
दग्धैश्चज्वलद्भिःकीटभक्षितैः ॥ ध्वांतेनचक्षुषाचांधैरंधकूपःप्रकीर्तितः ॥ १ ॥ नानाप्रकारशस्त्रौघैर्यत्रवि
द्धाश्चपापिनः ॥ धनुर्विंशत्प्रमाणंचवेधनंतत्प्रकीर्तितम् ॥ २ ॥ दंडेनताडितायत्रममदूतैश्चपापिनः ॥
धनुःषोडशमानंचतत्कुंडंदंडताडनम् ॥ १०३ ॥ निरुद्धाश्चमहाजालैर्यथामीनाश्चपापिनः ॥ धनुर्विंशत्प्र
माणंचजालरंध्रंप्रकीर्तितम् ॥ १०४ ॥ पततांपापिनांकुंडेदेहश्चूर्णोभवेदिह ॥ लोहबंदीनिबद्धानांको

ष्टिपौरुषमानकम् ॥५॥गंभीरंध्वांतसंयुक्तंधनुर्विंशत्प्रमाणकम् ॥ मूर्छितानांजडानांचदेहचूर्णंप्रकीर्तितम्
॥६॥ दलिताःपापिनोयत्रममदूतैश्चताडिताः ॥ धनुःषोडशमानंचतत्कुंडंदलनंस्मृतम् ॥१०७॥ पतनेनैव
पापीचशुष्ककंठोष्ठतालुकः ॥ बालुकासुच्चनम्रासुधनुस्त्रिंशत्प्रमाणकम् ॥ ८ ॥ शतपौरुषमामंचगंभीरं
ध्वांतसंयुतम् ॥ पोषणंकुंडमेतद्धिपापिनांपरदुःखदम् ॥ ९ ॥ नानाचर्मकषायोदपरिपूर्णंधनुःशतम् ॥
दुर्गंधियुक्तंतद्भक्ष्यैःप्राणिभिःसंकुलंकषम् ॥ ११० ॥ शूर्पाकारमुखंकुंडंधनुर्द्वादशमानकम् ॥ तप्तलोहबा
लुकाभिःपूर्णंपातकिसंयुतम् ॥ ११ ॥ दुर्गंधियुक्तंतद्भक्ष्यैःपापिभिःसंकुलंसति ॥ शूर्पाकारमुखंकुंडंधनु
र्द्वादशमात्रकम् ॥ १२ ॥ प्रतप्तबालुकापूर्णंमहापातकिभिर्युतम् ॥ अंतरग्निशिखानांचज्वालाव्याप्तमुखं
सदा ॥ १३ ॥ धनुर्विंशतिमात्रंचप्रमाणंयस्यसुंदरि ॥ ज्वालाभिर्दग्धगात्रैश्चपापिभिर्व्याप्तमेवच ॥
॥ १४ ॥ तन्महाक्लेशदेशश्चतत्कुंडेज्वालामुखेस्मृतम् ॥ पातमात्राद्यत्रपापीमूर्छितोवैनरोभवेत् ॥ ११५ ॥
तप्तेष्टकाभ्यंतरितंवाप्यधंजिह्मकुंडकम् ॥ धूम्रांधकारसंयुक्तंधूम्रांधैःपापिभिर्युतम् ॥ १६ ॥ धनुःशतं
श्वासरुंधंधूम्रांधंपरिकीर्तितम् ॥ पातमात्राद्यत्रपापीनागैश्चवेष्टितोभवेत् ॥ १७ ॥ धनुःशतंनागपूर्णंत
न्नागैर्वेष्टितंभवेत् ॥ षडशीतिचकुंडानिमयोक्तानिनिशामय ॥ लक्षणंचाऽपितेषांचकिंभूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ ११८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेन०नारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥

सावित्र्युवाच ॥ देवीभक्तिंदेहिमह्यंसाराणांचैवसारकम् ॥ पुंसांमुक्तिद्वारबीजंनरकार्णवता
रकम् ॥ १ ॥ कारणंमुक्तिसाराणांसर्वाशुभविनाशनम् ॥ दारकंकर्मवृक्षाणांकृतपापौघहारणम् ॥ २ ॥
मुक्तिश्चकतिधाप्यस्तिकिंवातासांचलक्षणम् ॥ देवीभक्तिभक्तिभेदंनिषेकस्याऽपिखंडनम् ॥ ३ ॥
तत्त्वज्ञानविहीनाचस्त्रीजातिर्विधिनिर्मिता ॥ किंचिज्ज्ञानंसारभूतंवदवेदविदांवर ॥ ४ ॥ सर्वदानंचय

ज्ञश्चतीर्थस्नानंव्रतंतपः ॥ अज्ञानिज्ञानदातस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ५ ॥ पितुःशतगुणामातागौरवे
चेतिनिश्चितम् ॥ मातुःशतगुणःपूज्योज्ञानदातागुरुःप्रभो ॥ ६ ॥ धर्मराजउवाच ॥ पूर्वंसर्वोवरोदत्तो
यस्तेमनसिवांछितः ॥ अधुनाशक्तिभक्तिस्तेवत्सेभवतुमद्वरात् ॥ ७ ॥ श्रोतुमिच्छसिकल्याणिश्रीदेवीगु
णकीर्तनम् ॥ वक्तृणांपृच्छकानांचश्रोतृणांकुलतारणम् ॥ ८ ॥ शेषोवक्त्रसहस्रेणनहियद्वक्तुमीश्वरः ॥
मृत्युंजयोनक्षमश्चवक्तुंपंचमुखेनच ॥ ९ ॥ धाताचतुर्णांवेदानांविधाताजगतामपि ॥ ब्रह्माचतुर्मुखेनै
वनाऽलंविष्णुश्चसर्ववित् ॥ १० ॥ कार्त्तिकेयःषण्मुखेननाऽपिवक्तुमलंध्रुवम् ॥ नगणेशःसमर्थश्च
योगींद्राणांगुरोर्गुरुः ॥ ११ ॥ सारभूताश्चशास्त्राणांवेदाश्चत्वारएवच ॥ कलामात्रंयद्गुणानांनविदंतिबु
धाश्चये ॥ १२ ॥ सरस्वतीजडीभूतानाऽलंतद्गुणवर्णने ॥ सनत्कुमारोधर्मश्चसनंदनश्चसनातनः ॥
॥ १३ ॥ सनकःकपिलःसूर्योयेऽन्येचब्रह्मणःसुताः ॥ विचक्षणानयद्वक्तुंकिंचान्येजडबुद्धयः ॥ १४ ॥ नय
द्वक्तुंक्षमाःसिद्धामुनींद्रायोगिनस्तथा ॥ केचाऽन्येचवयंकेवाश्रीदेव्यागुणवर्णने ॥ १५ ॥ ध्यायंतेयत्प
दांभोजंब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ अतिसाध्यंस्वभक्तानांतदन्येषांसुदुर्लभम् ॥ १६ ॥ कश्चित्किंचिद्विजा
नातितद्गुणोत्कीर्तनंशुभम् ॥ अतिरिक्तंविजानातिब्रह्माब्रह्मविशारदः ॥ १७ ॥ ततोऽतिरिक्तंजानातिगणे
शोज्ञानिनांगुरुः ॥ सर्वातिरिक्तंजानातिसर्वज्ञःशंभुरेवसः ॥ १८ ॥ तस्मैदत्तंपुराज्ञानंकृष्णेनपरमात्म-
ना ॥ अतोवनिर्जनेऽरण्येगोलोकेरासमंडले ॥ १९ ॥ तत्रैवकथितंकिंचित्तद्गुणोत्कीर्तनंशुभम् ॥ धर्मंच
कथयामासशिवलोकेशिवःस्वयम् ॥ २० ॥ धर्मस्तुकथयामासभास्वतेपृच्छतेतथा ॥ यामाराध्यमत्पि
ताऽपिसंप्रापतपसासति ॥ २१ ॥ पूर्वंस्वंविषयंचाऽहंनगृह्णामिप्रयत्नतः ॥ वैराग्ययुक्तस्तपसेगंतुमि
च्छामिसुव्रते ॥ २२ ॥ तदामांकथयामासपितातद्गुणकीर्तनम् ॥ यथागमंनद्वदामिनिबोधाऽतीवदुर्गमम्
॥ २३ ॥ तद्गुणंसानजानातितदन्यस्यचकाकथा ॥ यथाकाशोनजानातिस्वांतमेववरानने ॥ २४ ॥ सर्वा

त्मासर्वंभगवान्सर्वकारणकारणः ॥ सर्वेश्वरश्चसर्वाद्यः सर्ववित्परिपालकः ॥ २५ ॥ नित्यरूपीनित्यदे
हीनित्यानंदोनिराकृतिः ॥ निरंकुशोनिराशंकोनिर्गुणश्चनिरामयः ॥ २६ ॥ निर्लिप्तःसर्वसाक्षीचसर्वा
धारःपरात्परः ॥ मायाविशिष्टःप्रकृतिस्तद्विकाराश्चप्राकृताः ॥ २७ ॥ स्वयंपुमांश्चप्रकृतिस्तावभिन्नौ
परस्परम् ॥ यथावह्नेस्तस्यशक्तिर्नभिन्नाऽस्त्येवकुत्रचित् ॥ २८ ॥ सेयंशक्तिर्महामायासच्चिदानंदरू
पिणी ॥ रूपंबिभर्त्यरूपाचभक्तानुग्रहहेतवे ॥ २९ ॥ गोपालसुंदरीरूपंप्रथमंसाससर्जह ॥ अतीवकमनी
यंचसुंदरंसुमनोहरम् ॥ ३० ॥ नवीननीरदश्यामंकिशोरंगोपवेषकम् ॥ कंदर्पकोटिलावण्यंलीलाधाममृ
नोहरम् ॥ ३१ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मानांशोभामोचनलोचनम् ॥ शरत्पार्वणकोटींदुशोभाप्रच्छादनाननम् ॥
॥ ३२ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणनानाभूषणभूषितम् ॥ सस्मितंशोभितंशश्वदमूल्यपीतवाससा ॥ ३३ ॥
परब्रह्मस्वरूपंचज्वलंतंब्रह्मतेजसा ॥ सुखदृश्यंचशांतंचराधाकांतमनंतकम् ॥ ३४ ॥ गोपीभिर्वीक्ष्यमा
णंचसस्मिताभिश्चसंततम् ॥ रासमंडलमध्यस्थंरत्नसिंहासनस्थितम् ॥ ३५ ॥ वंशींक्वणंतंद्विभुजंव
नमालाविभूषितम् ॥ कौस्तुभेंद्रमणींद्रेणशश्वद्वक्षःस्थलोज्ज्वलम् ॥ ३६ ॥ कुंकुमागुरुकस्तूरीचंदना
र्चितविग्रहम् ॥ चारुचंपकमालाक्तंमालतीमाल्यमंडितम् ॥ ३७ ॥ चारुचंद्रकशोभाढ्यंचूडावंक्रिमरा
जितम् ॥ एवंभूतंचध्यायंतिभक्ताभक्तिपरिप्लुताः ॥ ३८ ॥ यद्भयाज्जगतांधाताविधत्तेसृष्टिमेवच ॥
कर्मानुसाराल्लिखितंकरोतिसर्वकर्मणाम् ॥ ३९ ॥ तपसांफलदाताचकर्मणांचयदाज्ञया ॥ विष्णुःपाता
चसर्वेषांयद्भयात्पातिसंततम् ॥ ४० ॥ कालाग्निरुद्रःसंहर्तासर्वविश्वेषुयद्भयात् ॥ शिवोमृत्युंजय
श्चैवज्ञानिनांचगुरोर्गुरुः ॥ ४१ ॥ यज्ज्ञानाज्ज्ञानवानस्तियोगीशोज्ञानवित्प्रभुः ॥ परमानंदयुक्तश्चभक्ति
वैराग्यसंयुतः ॥ ४२ ॥ यद्भयाद्वातिपवनःप्रवरःशीघ्रगामिनाम् ॥ तपनश्चप्रतपतियद्भयात्संततंसति
॥ ४३ ॥ यदाज्ञयावर्षतींद्रोमृत्युश्चरतिजंतुषु ॥ यदाज्ञयादहेद्वह्निर्जलमेवंसुशीतलम् ॥ ४४ ॥ दिशोरक्षं

तिदिक्पालामहाभीतायदाज्ञया ॥ भ्रमंतिराशिचक्राणिग्रहाश्चयद्भयेनच ॥ ४५ ॥ भयात्फलंतिवृक्षाश्च
पुष्यंत्यपिचयद्भयात् ॥ यदाज्ञांतुपुरस्कृत्यकाल कालेहरेद्भयात् ॥ ४६ ॥ तथाजलस्थलस्थाश्चनजीवं
तियदाज्ञया ॥ अकालेनाहरेद्विद्धंरणेषुविषमेषुच ॥ ४७ ॥ धत्तेवायुस्तोयराशिंतोयंकूर्मंतदाज्ञया ॥ कूर्मो
नंतंसचक्षोणींसमुद्रान्साचपर्वतान् ॥ ४८ ॥ सर्वाचैवक्षमारूपानानारत्नंबिभर्तिया ॥ यतःसर्वाणिभूता
निस्थीयंतेहंतितत्रहि ॥ ४९ ॥ इंद्रायुश्चैवदिव्यानांयुगानामेकसप्ततिः ॥ अष्टाविंशेशक्रपातेब्रह्मणश्च
दिवानिशम् ॥ ५० ॥ एवंत्रिंशद्दिनैर्मासोद्वाभ्यामाभ्यामृतुःस्मृतः ॥ ऋतुभिःषड्भिरेवाब्दंब्रह्मणोवैवयः
स्मृतम् ॥ ५१ ॥ ब्रह्मणश्चनिपातेचचक्षुरुन्मीलनंहरेः ॥ चक्षुरुन्मीलनेतस्यलयंप्राकृतिकंविदुः ॥ ५२ ॥
प्रलयेप्राकृतेसर्वेदेवाद्याश्चचराचराः ॥ लीनाधाताविधाताचश्रीकृष्णनाभिपंकजे ॥ ५३ ॥ विष्णुःक्षीरो
दशायीचवैकुंठेयश्चतुर्भुजः ॥ विलीनोवामपार्श्वेचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ५४ ॥ यस्यज्ञानेशिवोलीनो
ज्ञानाधीशःसनातनः ॥ दुर्गायांविष्णुमायायांविलीनाःसर्वशक्तयः ॥ ५५ ॥ साचकृष्णस्यबुद्धौचबुद्ध्य
धिष्ठातृदेवता ॥ नारायणांशःस्कंदश्चलीनोवक्षसितस्यच ॥ ५६ ॥ श्रीकृष्णांशश्चतद्वाहौदेवाधीशोग
णेश्वरः ॥ पद्मांशाश्चैवपद्मायांसाराधायांचसुव्रते ॥ ५७ ॥ गोप्यश्चाऽपचतस्यांचसर्वाश्चदेवयोषि
तः ॥ कृष्णप्राणाधिदेवीसातस्यप्राणेषुसंस्थिता ॥ ५८ ॥ सावित्रीचसरस्वत्यांवेदाःशास्त्राणियानिच ॥
स्थितावाणीचजिह्वायांतस्यैवपरमात्मनः॥५९॥गोलोकस्यचगोपाश्चविलीनास्तस्यलोमसु॥ तत्प्राणेषुच
सर्वेषांप्राणवाताहुताशनाः॥६०॥जठराग्नौविलीनाश्चजलंतद्रसनाग्रतः॥वैष्णवाश्चरणांभोजेपरमानंदसंयु
ताः॥६१॥सारात्साररताभक्तिरसपीयूषपायिनः ॥ विराडंशाश्चमहतिलीनाःकृष्णेमहाविराट्॥६२॥यस्यै
वलोमकूपेषुविश्वानिनिखिलानिच॥यस्यचक्षुषउन्मेषेप्राकृतःप्रलयोभवेत्॥६३॥ चक्षुरुन्मीलनेसृष्टिर्यस्यै
वपुनरेवसः ॥ यावत्कालोनिमेषेणतावदुन्मीलनेनच ॥ ६४ ॥ ब्रह्मणश्चशताब्देचसृष्टेःसूत्रलयःपुनः ॥

ब्रह्मसृष्टिलयानांचसंख्यानास्त्येवसुव्रते ॥ ६५ ॥ यथाभूरजसांचैव संख्याननैवविद्यते ॥ चक्षुर्निमेषेप्रल
यायस्यसर्वांतरात्मनः ॥ ६६ ॥ उन्मीलनेपुनःसृष्टिर्भवेदेवेश्वरेच्छया ॥ सकृष्णःप्रलयेतस्यांप्रकृतौलीन
एवहिं ॥ ६७ ॥ एकैवचपराशक्तिर्निर्गुणःपरमःपुमान् ॥ सदेवेदमग्रआसीदितिवेदविदोविदुः ॥ ६८ ॥
मूलप्रकृतिरव्यक्ताऽप्यव्याकृतपदाभिधा ॥ चिदभिन्नत्वमापन्नाप्रलयेसैवतिष्ठति ॥ ६९ ॥ तद्गुणोत्कीर्त
नंवक्तुंब्रह्माण्डेषुचकःक्षमः ॥ मुक्तयश्चचतुर्वेदैर्निरुक्ताश्चचतुर्विधाः ॥ ७० ॥ तत्प्रधानादेवभक्तिर्मुक्ते
रपिगरीयसी ॥ सालोक्यदाभवेदेकातथासारूप्यदापरा ॥ ७१ ॥ सामीप्यदाऽथनिर्वाणप्रदामुक्तिश्चतु
र्विधा ॥ भक्तास्तानहिवांछंतिविनातत्सेवनंविभोः ॥ ७२ ॥ शिवत्वममरत्वंचब्रह्मत्वंचाऽवहेलया ॥
जन्ममृत्युजराव्याधिभयशोकादिकंधनम् ॥ ७३ ॥ दिव्यरूपधारणंचनिर्वाणंमोक्षणंविदुः ॥ मुक्तिश्च
सेवारहिताभक्तिःसेवाविवर्धिनी ॥ ७४ ॥ भक्तिमुक्त्योरयंभेदोनिषेकखंडनंशृणु ॥ विदुर्बुधानिषेकंच
भोगंचकृतकर्मणाम् ॥ ७५ ॥ तत्खंडनंचशुभदंश्रीविभोःसेवनंपरम् ॥ तत्त्वज्ञानमिदंसाध्विस्थिरंचलो
कवेदयोः ॥ ७६ ॥ निर्विघ्नंशुभदंचोक्तंगच्छवत्सेयथासुखम् ॥ इत्युक्त्वासूर्यपुत्रश्चजीवयित्वाचत
त्पतिम् ॥ ७७ ॥ तस्यैशुभाशिषंदत्त्वागमनंकर्तुमुद्यतः ॥ दृष्ट्वायमंचगच्छंतंसासावित्रीप्रणम्यच ॥७८॥
रुरोदचरणौधृत्वासाधुच्छेदेनदुःखिता ॥ सावित्रीरोदनंश्रुत्वायमश्चैवकृपानिधिः ॥ ७९ ॥ तामित्युवा
चसंतुष्टःस्वयंचैवरुरोदह ॥ धर्मउवाच ॥ लक्षवर्षंसुखंभुक्त्वापुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ ८० ॥ अन्तेयास्य
सितल्लोकंयत्रदेवीविराजते ॥ गत्वाचस्वगृहंभद्रेसावित्र्याश्चव्रतंकुरु ॥ ८१ ॥ द्विसप्तवर्षपर्यंतंनारी
णांमोक्षकारणम् ॥ ज्येष्ठशुक्लचतुर्दश्यांसावित्र्याश्चव्रतंशुभम् ॥ ८२ ॥ शुक्लाष्टम्यांभाद्रपदेमहाल
क्ष्म्यायथाव्रतम् ॥ द्व्यष्टवर्षंव्रतंचैवप्रत्यादेयंशुचिस्मिते ॥ ८३ ॥ करोतिभक्त्यायानारीसायातिचविभोः
पदम् ॥ प्रतिमंगलवारेचदेवींमंगलदायिनीम् ॥ ८४ ॥ प्रतिमासंशुक्लषष्ठ्यांषष्ठींमंगलदायिनीम् ॥ तथा

चाऽऽषाढसंक्रांत्यांमनसांसर्वसिद्धिदाम् ॥ ८५ ॥ राधांरासेचकार्त्तिक्यांकृष्णप्राणाधिकप्रियाम् ॥
उपोष्यशुक्लाष्टम्यांचप्रतिमासंवरप्रदाम् ॥ ८६ ॥ विष्णुमायांभगवतीं दुर्गांदुर्गार्तिनाशिनीम् ॥ प्रकृतिं
जगदंबांचपतिपुत्रवतीषुच ॥ ८७ ॥ पतिव्रतासुशुद्धासुयन्त्रेषुप्रतिमासुच ॥ यानारीपूजयेद्भक्त्याध
नसंतानहेतवे ॥ ८८ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यंतेश्रीविभोःपदम् ॥ एवंदेव्याविभूतीश्चपूजयेत्साधको
ऽनिशम् ॥ ८९ ॥ सर्वकालंसर्वरूपासंसेव्यापरमेश्वरी ॥ नातःपरतरंकिंचित्कृतकृत्यत्वदायकम् ॥९०॥
इत्युक्त्वातांधर्मराजोजगामनिजमंदिरम् ॥ गृहीत्वास्वामिनंसाचसावित्रीचनिजालयम् ॥ ९१ ॥ सा
वित्रीसत्यवांश्चैवप्रययौचयथागमम् ॥ अन्यांश्चकथयामासस्ववृत्तांतंहिनारद ॥ ९२ ॥ सावित्रीजन
कःपुत्रान्संप्राप्तःप्रक्रमेणच ॥ श्वशुरश्चक्षुषीराज्यंसाचपुत्रान्वरेणच ॥ ९३ ॥ लक्षवर्षंसुखंभुक्त्वापुण्य
क्षेत्रेचभारते ॥ जगामस्वामिनासार्धंदेवीलोकंपतिव्रता ॥ ९४ ॥ सवितुश्चाधिदेवीयामंत्राधिष्ठातृदे
वता ॥ सावित्रीह्यथवेदानांसावित्रीतेनकीर्तिता ॥ ९५ ॥ इत्येवंकथितंवत्ससावित्र्याख्यानमुत्तमम् ॥
जीवकर्मविपाकंचकिंपुनःश्रोतुमिच्छसि ॥ ९६ ॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेऽष्टत्रिंशोऽध्यायः॥३८॥
नारद उवाच ॥ श्रीमूलप्रकृतेर्देव्यागायत्र्यास्तुनिराकृते ॥ सावित्रीयमसंवादेश्रुतंवैनिर्मलंयशः
॥ १ ॥ तद्गुणात्कीर्तनंसत्यंमंगलानांचमंगलम् ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिलक्ष्म्युपाख्यानमीश्वर ॥ २ ॥
केनाऽऽदौपूजितासाऽपिकिंभूताकेनवापुरा ॥ तद्गुणात्कीर्तनंमह्यं वदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ नारायण
उवाच ॥ सृष्टेरादौपुराब्रह्मन्कृष्णस्यपरमात्मनः ॥ देवीवामांससंभूताबभूवरासमंडले ॥४॥ अतीवसुंद
रीश्यामान्यग्रोधपरिमंडिता ॥ यथाद्वादशवर्षीयाशश्वत्सुस्थिरयौवना ॥ ५ ॥ श्वेतचंपकवर्णाभासुखद
श्यामनोहरा ॥ शरत्पार्वणकोटींदुप्रभाप्रच्छदनानना ॥ ६ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मानांशोभामोचनलोचना ॥

सा देवीद्विविधाभूतासहसर्वेश्वरेच्छया ॥ ७ ॥ स्वीयरूपेणवर्णेनतेजसावयसात्विषा ॥ यशसावाससा
कृत्याभूषणेनगुणेनच ॥ ८ ॥ स्मितेनवीक्षणेनैवप्रेम्णावाऽनुनयेनच ॥ तद्वामांसान्महालक्ष्मीर्दक्षिणांसा
चराधिका ॥ ९ ॥ राधाऽऽदौवरयामासद्विभुजंचपरात्परम् ॥ महालक्ष्मीश्चतत्पश्चाच्चकमेकमनीयकम्
॥ १० ॥ कृष्णस्तद्गौरवेणैवद्विधारूपोबभूवह ॥ दक्षिणांसश्चद्विभुजोवामांसश्चचतुर्भुजः ॥ ११ ॥
चतुर्भुजायद्विभुजोमहालक्ष्मींददौपुरा ॥ लक्ष्यतेदृश्यतेविश्वंस्निग्धदृष्ट्याययानिशम् ॥ १२ ॥ देवीभूता
चमहतीमहालक्ष्मीश्चसास्मृता ॥ राधाकांतश्चद्विभुजोलक्ष्मीकांतश्चतुर्भुजः ॥ १३ ॥ शुद्धसत्त्वस्व
रूपाचगोपैर्गोपीभिरावृता ॥ चतुर्भुजश्चवैकुण्ठंप्रययौपद्मयासह ॥ १४ ॥ सर्वांशेनसमौतौद्वौकृष्णना
रायणौवरौ ॥ महालक्ष्मीश्चयोगेननानारूपाबभूवसा ॥ १५ ॥ वैकुण्ठेचमहालक्ष्मीःपरिपूर्णतमारमा ॥
शुद्धसत्त्वस्वरूपाचसर्वसौभाग्यसंयुता ॥ १६ ॥ प्रेम्णासाचप्रधानाचसर्वासुरमणीषुच ॥ स्वर्गेषुस्वर्ग
लक्ष्मीश्चशक्रसंपत्स्वरूपिणी ॥ १७ ॥ पातालेनागलक्ष्मीश्चराजलक्ष्मीश्चराजसु ॥ गृहलक्ष्मीर्गृहेष्वेव
गृहिणांचकलांशतः ॥ १८ ॥ संपत्स्वरूपागृहिणांसर्वमंगलमंगला ॥ गवांप्रसूतिःसुरभिर्दक्षिणायज्ञका
मिनी ॥ १९ ॥ क्षीरोदसिंधुकन्यासाश्रीरूपापद्मिनीषुच ॥ शोभास्वरूपाचंद्रेचसूर्यमंडलमंडिता ॥ २० ॥
विभूषणेषुरत्नेषुफलेषुचजलेषुच ॥ नृपेषुनृपपत्नीषुदिव्यस्त्रीषुगृहेषुच ॥ २१ ॥ सर्वसस्येषुवस्त्रेषुस्थानेषुसंस्कृ
तेषुच ॥ प्रतिमासुचदेवानांमंगलेषुघटेषुच ॥ २२ ॥ माणिक्येषुचमुक्तासुमाल्येषुचमनोहरा ॥ मणीन्द्रेषुचही
रेषुक्षीरेषुचंदनेषुच ॥ २३ ॥ वृक्षशाखासुरम्यासुनवमेघेषुवस्तुषु ॥ वैकुण्ठपूजितासाऽऽदौदेवीनारायणे
नच ॥ २४ ॥ द्वितीयेब्रह्मणाभक्त्यातृतीयेशंकरेणच ॥ विष्णुनापूजितासाचक्षीरोदेभारतेमुने ॥ २५ ॥ स्वायं
भुवेनमनुनामानवेन्द्रैश्चसर्वतः ॥ ऋषीन्द्रैश्चमुनीन्द्रैश्चसद्भिश्चगृहिभिर्भवे ॥ २६ ॥ गन्धर्वैश्चैवनागा
द्यैःपातालेषुचपूजिता ॥ शुक्लाष्टम्यांभाद्रपदेकृतापूजाचब्रह्मणा ॥ २७ ॥ भक्त्याचपक्षपर्यंतंत्रिषुलोकेषु

नारद ॥ चैत्रेपौषेचभाद्रेचपुण्येमंगलवासरे ॥ २८ ॥ विष्णुनापूजितासाचत्रिषुलोकेषुभक्तितः ॥ वर्षांते
पौषसंक्रांत्यांमाघ्यामावाह्यमंगले ॥ २९ ॥ मनुस्तांपूजयामाससाभूताभुवनत्रये ॥ पूजितासामहेन्द्रेणमं
गलेनैवमंगला ॥ ३० ॥ केदारेणैवनीलेनसुबलेननलेनच ॥ ध्रुवेणोत्तानपादेनशक्रेणबलिनातथा ॥ ३१ ॥
कश्यपेनचदक्षेणकर्दमेनविवस्वता ॥ प्रियव्रतेनचन्द्रेणकुबेरेणैववायुना ॥ ३२ ॥ यमेनवह्निनाचैवव
रुणेनैवपूजिता ॥ एवंसर्वत्रसर्वेषुपूजितावंदितासदा ॥ ३३ ॥ सर्वैश्वर्याधिदेवीसासर्वसंपत्स्वरूपिणी ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेएकोनचत्वारिंशोध्यायः ॥ ३९ ॥

नारदउवाच ॥ नारायणप्रियासाचवरावैकुंठवासिनी ॥ वैकुंठाधिष्ठातृदेवीमहालक्ष्मीःसना
तनी ॥ १ ॥ कथंबभूवसादेवीपृथिव्यांसिंधुकन्यका ॥ पुराकेनस्तुताऽऽदौसातन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥२॥
श्रीनारायणउवाच ॥ पुरादुर्वाससःशापाद्भ्रष्टश्रीश्चपुरंदरः ॥ बभूवदेवसंघश्चमर्त्यलोकेचनारद ॥३॥
लक्ष्मीःस्वर्गादिकंत्यक्त्वारुष्टापरमदुःखिता ॥ गत्वालीनाचवैकुण्ठेमहालक्ष्मीश्चनारद ॥ ४ ॥ तदाशोका
द्ययुःसर्वेदुःखिताब्रह्मणःसभाम् ॥ ब्रह्माणंचपुरस्कृत्यययुर्वैकुण्ठमेवच ॥ ५ ॥ वैकुण्ठेशरणापन्नादेवाना
रायणेपरे ॥ अतीवदैन्ययुक्ताश्चशुष्ककण्ठोष्ठतालुकाः ॥ ६ ॥ तदालक्ष्मीश्चकलयापुराणपुरुषाज्ञया ॥
बभूवसिंधुकन्यासासर्वसंपत्स्वरूपिणी ॥ ७ ॥ तथामथित्वाक्षीरोदंदेवादैत्यगणैःसह ॥ संप्राप्ताश्चमहा
लक्ष्मींविष्णुस्तांचददर्शह ॥८॥ सुरादिभ्योवरंदत्त्वावनमालांचविष्णवे ॥ ददौप्रसन्नवदनातुष्टाक्षीरोदशा
यिने ॥ ९ ॥ देवाश्चाऽप्यसुरग्रस्तंराज्यंप्रापुश्चनारद ॥ तांसंपूज्यचसंभूयसर्वत्रचनिरापदः ॥
॥ १० ॥ नारदउवाच ॥ कथंशशापदुर्वासामुनिश्रेष्ठःकदाचन ॥ केनदोषेणवाब्रह्मन्ब्रह्मिष्ठस्तत्त्ववित्पुरा
। ११ ॥ ममंथुःकेनरूपेणजलधिंतेसुरादयः ॥ केनस्तोत्रेणवादेवीशक्रंसाक्षाद्बभूवसा ॥ १२ ॥
कोवातयोश्चसंवादोबभूवतद्वदप्रभो ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ मधुपानप्रमत्तश्चत्रैलोक्याधिपतिःपुरा

॥ १३ ॥ क्रीडांचकाररहसिरंभयासहकामुकः ॥ कृत्वाक्रीडांतयासार्धंकामुक्याहृतमानसः ॥ १४ ॥
तस्थौतत्रमहारण्येकामोन्मथितमानसः ॥ कैलासशिखरेयांतंवैकुंठाहृषिसत्तमम् ॥ १५ ॥ दुर्वाससंदद
र्शेन्द्रोज्वलंतंब्रह्मतेजसा ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्तण्डसहस्रप्रभमीश्वरम् ॥ १६॥ प्रतप्तकांचनाकारंजटाभारम
होज्ज्वलम् ॥ शुक्लयज्ञोपवीतंचचीरदंडौकमंडलुम् ॥ १७ ॥ महोज्वलंचतिलकंबिभ्रतंचेन्दुसन्निभम् ॥
समन्वितंशिष्यलक्षैर्वेदवेदांगपारगैः ॥ १८ ॥ दृष्ट्वाननामशिरसासंभ्रमत्तःपुरंदरः ॥ शिष्यवर्गंतदाभ
क्त्यानुष्टावचमुदान्वितम् ॥ १९ ॥ मुनिनाचसशिष्येणदत्तास्तस्मैशुभाशिषः ॥ विष्णुदत्तंपारिजातपु
ष्पंचसुमनोहरम् ॥ २० ॥ तज्जरारोगमृत्युघ्नंशोकघ्नंमोक्षकारकम् ॥ शक्रःपुष्पंगृहीत्वाचप्रमत्तोराज्य
संपदा ॥ २१ ॥ पुष्पंसन्न्यस्तयामासतदैवकरिमस्तके ॥ हस्तीतत्स्पर्शमात्रेणरूपेणचगुणेनच ॥ २२ ॥
तेजसावयसाकस्माद्विष्णुतुल्योबभूवह ॥ त्यक्त्वाशक्रंगजेंद्रश्चजगामघोरकाननम् ॥ २३ ॥ नशशाकम
हेंद्रस्तंरक्षितुंतेजसामुने ॥ तत्पुष्पंत्यक्तवंतंचदृष्ट्वाशक्रंमुनीश्वरः ॥ २४ ॥ तमुवाचमहारुष्टःशशापच
रुषान्वित ॥ मुनिरुवाच ॥ अरेश्रियाप्रमत्तस्त्वंकथंमामत्रमन्यसे ॥ २५ ॥ मद्दत्तपुष्पंदत्तंचगर्वेणकरिम
स्तके ॥ विष्णोर्निवेदितंचैवनैवेद्यंवाफलंजलम् ॥ २६ ॥ प्राप्तिमात्रेणभोक्तव्यंत्यागेनब्रह्महाभवेत् ॥
भ्रष्टश्रीभ्रष्टबुद्धिश्चपुरभ्रष्टोभवेत्तुसः ॥ २७ ॥ यस्त्यजेद्विष्णुनैवेद्यंभाग्येनोपस्थितंशुभम् ॥ प्राप्तिमात्रे
णयोभुंक्तेभक्तोविष्णुनिवेदितम् ॥ २८ ॥ पुंसांशतंसमुद्धृत्यजीवन्मुक्तःस्वयंभवेत् ॥ नैवेद्यभोजनंकृत्वा
नित्यंयःप्रणमेद्धरिम् ॥ २९ ॥ पूजयेत्स्तौतिवाभक्त्यासविष्णुसदृशोभवेत् ॥ तत्स्पर्शवायुनासद्यस्ती
र्थौघश्चविशुध्यति ॥ ३० ॥ तत्पादरजसामूढसद्यःपूतावसुंधरा ॥ पुंश्चल्यन्नमवीरान्नंशूद्रश्राद्धान्नमे
वच ॥ ३१ ॥ यद्धरेरनिवेद्यंचवृथामांसस्यभक्षणम् ॥ शिवलिंगप्रदानंचयद्दत्तंशूद्रयाजिना ॥ ३२ ॥ चि
कित्सकद्विजान्नंचदेवलान्नंतथैवच ॥ कन्याविक्रयिणामन्नंयदन्नंयानिजीविनाम् ॥ ३३ ॥ उच्छिष्टान्नं

पर्युषितंसर्वभक्ष्यान्नशेषितम् ॥ शूद्रापतिद्विजानांचवृषवाहद्विजान्नकम् ॥ ३४ ॥ अदीक्षितद्विजानांचय
दन्नंशवदाहिनाम् ॥ अगम्यागामिनांचैवद्विजानामन्नमेवच ॥ ३५ ॥ मित्रद्रुहांकृतघ्नानामन्नंविश्वास
घातिनाम् ॥ मिथ्यासाक्ष्यप्रदान्नंचब्राह्मणान्नंतथैवह ॥ ३६ ॥ एतेसर्वेविशुध्यंतिविष्णोर्नैवेद्यभक्षणात्॥
श्वपचश्चेद्विष्णुसेवीचवंशानांकोटिमुद्धरेत् ॥ ३७ ॥ हरेरभक्तोमनुजःस्वंचरक्षितुमक्षमः ॥ अज्ञानाद्यदि
गृह्णातिविष्णोर्निर्माल्यमेवच ॥ ३८ ॥ सप्तजन्मार्जितात्पापान्मुच्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ ज्ञात्वाभक्त्याच
गृह्णातिविष्णोर्नैवेद्यमेवच ॥ ३९ ॥ कोटिजन्मार्जितात्पापान्मुच्यतेनिश्चितंहरे ॥ यस्मात्संस्थापितंपुष्पं
गर्वेणकरिमस्तके ॥ ४० ॥ तस्माद्युष्मान्परित्यज्ययातुलक्ष्मीर्हरेःपदम् ॥ नारायणस्यभक्तोऽहंनबिभेमि
सुराद्द्विषः ॥ ४१ ॥ कालान्मृत्योर्जरातश्चकानन्यान्गणयामिच ॥ किंकरिष्यतितेतातःकश्यपश्चप्रजा
पतिः ॥ ४२ ॥ बृहस्पतिर्गुरुश्चैवनिःशंकस्यचमेहरे ॥ इदंपुष्पंयस्यमूर्ध्नितस्यैवपूजनंपरम् ॥ ४३ ॥
इतिश्रुत्वामहेंद्रश्चधृत्वासचरणंमुनेः ॥ उच्चैरुरोदशोकार्तस्तमुवाचभयाकुलः ॥ ४४ ॥ महेन्द्र
उवाच ॥ दत्तःसमुचितःशापोमह्यंमायापहप्रभो ॥ हृतांनयाचेसंपत्तिंकिंचिज्ज्ञानंचदेहिमे ॥ ४५ ॥
ऐश्वर्यंविपदांबीजंज्ञानप्रच्छन्नकारणम् ॥ मुक्तिमार्गकुठारश्चभक्तेश्चव्यवधायकम् ॥ ४६ ॥
मुनिरुवाच ॥ जन्ममृत्युजराशोकरोगबीजांकुरंपरम् ॥ संपत्तितिमिरांधश्चमुक्तिमार्गंनपश्यति ॥ ४७॥
संपत्तिमदमत्त
संपन्मत्तोविमूढश्चसुरामत्तःसएवच ॥ बांधवैर्वेष्टितःसोऽपिबंधुत्वेनैवहेहरे ॥ ४८ ॥ संपत्तिमदमत्त
श्चविषयांधश्चविह्वलः ॥ महाकामीराजसिकःसत्त्वमार्गंनपश्यति ॥ ४९ ॥ द्विविधोविषयांधश्चराजस
स्तामसःस्मृतः ॥ अशास्त्रज्ञस्तामसश्चशास्त्रज्ञोराजसःस्मृतः ॥ ५० ॥ शास्त्रंचद्विविधंमार्गंदर्शयेत्सुरपुं
गव ॥ प्रवृत्तिबीजमेकंचनिवृत्तेःकारणंपरम् ॥ ५१ ॥ चरंतिजीविनश्चादौप्रवृत्तेर्दुःखवर्त्मनि ॥ स्वच्छं
दंचप्रसन्नंचनिर्विरोधंचसंततम् ॥ ५२ ॥ आयातिमधुनालोभात्क्लेशेनसुखमानितः ॥ परिणामेनांश

बीजेजन्ममृत्युजराकरे ॥ ५३ ॥ अनेकजन्मपर्यंतंकृत्वाचभ्रमणंमुदा ॥ स्वकर्मविहितायांचनानायो
न्यांक्रमेणच ॥ ५४ ॥ ततश्चेशानुग्रहाच्चसत्संगंलभतेचसः ॥ सहस्रेषुशतेष्वेकोभवाब्धिपारका
रणम् ॥ ५५ ॥ साधुस्तत्त्वप्रदीपेनमुक्तिमार्गंप्रदर्शयेत् ॥ तदाकरोतियत्नंचजीवोबंधनखंडने
॥ ५६ ॥ अनेकजन्मयोगेनतपसाऽनशनेनच ॥ तदालभेन्मुक्तिमार्गंनिर्विघ्नंसुखदंपरम् ॥ ५७ ॥
इदंश्रुतंगुरोर्वक्त्राद्यत्पृच्छसिपुरंदर ॥ मुनेस्तद्वचनंश्रुत्वावीतरागोबभूवसः ॥ ५८ ॥ वैराग्यंवर्ध
यामासतस्यब्रह्मन्दिनेदिने ॥ मुनेःस्थानाद्गृहंगत्वासददर्शाऽमरावतीम् ॥ ५९ ॥ दैत्यैरसुरसंघै
श्चसमाकीर्णांभयाकुलाम् ॥ विषमोपप्लवांपुत्रबंधुहीनांचकुत्रचित् ॥ ६० ॥ पितृमातृकलत्रादिवि
हीनामतिचंचलाम् ॥ शत्रुग्रस्तांचतांदृष्ट्वाजगामवाक्पतिंप्रति ॥ ६१ ॥ शक्रोमंदाकिनीतीरेददर्शगुरु
मीश्वरम् ॥ ध्यायमानंपरंब्रह्मगंगातोयेस्थितंपरम् ॥ ६२ ॥ सूर्याभिसंमुखंपूर्वमुखंचविश्वतोमुखम् ॥
साश्रुनेत्रंपुलकिनंपरमानंदसंयुतम्॥६३॥वरिष्ठंचगरिष्ठंचधर्मिष्ठंश्रेष्ठसेवितम् ॥ प्रेष्ठंचबंधुवर्गाणामति
श्रेष्ठंचज्ञानिनाम् ॥६४॥ ज्येष्ठंचभ्रातृवर्गाणामनिष्टंसुरवैरिणाम्॥ दृष्ट्वागुरुंजपंतंचतत्रतस्थौसुरेश्वरः
॥ ६५ ॥ प्रहरांतेगुरुंदृष्ट्वाचोत्थितंप्रणनामसः ॥ प्रणम्यचरणांभोजेरुरोदोच्चैर्मुहुर्मुहुः ॥ ६६ ॥ वृत्तां
तंकथयामासब्रह्मशापादिकंतथा ॥ पुनर्वरोपलब्धिंचज्ञानप्राप्तिंसुदुर्लभाम् ॥ ६७ ॥ वैरिग्रस्तांचस्वपुरीं
क्रमेणैवसुरेश्वरः ॥ शिष्यस्यवचनंश्रुत्वासुबुद्धिर्वदतांवरः ॥६८॥ बृहस्पतिरुवाचेदंकोपसंरक्तलोचनः ॥
गुरुरुवाच ॥ श्रुतंसर्वंसुरश्रेष्ठमारोदीर्वचनंशृणु ॥६९॥ नकातरोहिनीतिज्ञोविपत्तौचकदाचन ॥ संपत्ति
र्वाविपत्तिर्वानश्वराभ्रमरूपिणी ॥ ७० ॥ पूर्वस्यकर्मायत्ताचस्वयंकर्तातयोरपि ॥ सर्वेषांचभवत्येवशश्व
ज्जन्मनिजन्मनि ॥ ७१ ॥ चक्रनेमिक्रमेणैवतत्रकापरिदेवना ॥ उक्तंहिस्वकृतंकर्मभुज्यतेऽखिलभारते
॥ ७२ ॥ शुभाशुभंचयत्किंचित्स्वकर्मफलभुक्पुमान् ॥ नाऽभुक्तंक्षीयतेकर्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ ७३ ॥

अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ इत्येवमुक्तंवेदेचकृष्णेनपरमात्मना ॥ ७४ ॥ सामवेदोक्तशाखा
यांसंबोध्यकमलोद्भवम् ॥ जन्मभोगावशेषेचसर्वेषांकृतकर्मणाम् ॥ ७५ ॥ अनुरूपंहितेषांचभारतेऽ
न्यत्रचैवहि ॥ कर्मणाब्रह्मशापंचकर्मणाचशुभाशिषम् ॥ ७६ ॥ कर्मणाचमहालक्ष्मींलभेद्दैन्यंचकर्मणा ॥
कोटिजन्मार्जितंकर्मजीविनामनुगच्छति ॥ ७७ ॥ नहित्यजेद्विनाभोगंतच्छायेवपुरंदर ॥ कालभेदेदेशभे
देपात्रभेदेचकर्मणाम् ॥ ७८ ॥ न्यूनताधिकभावोऽपिभवेदेवहिकर्मणा ॥ वस्तुदानेनवस्तूनांसमंपुण्यं
दिनेदिने ॥ ७९ ॥ दिनभेदेकोटिगुणमसंख्यंवाततोधिकम् ॥ समेदेशेचवस्तूनांदानेपुण्यंसमंसुर ॥ ८० ॥
देशभेदेकोटिगुणमसंख्यंवाततोधिकम् ॥ समेपात्रेसमंपुण्यंवस्तूनांकर्तुरेवच ॥ ८१ ॥ पात्रभेदेशत
गुणमसंख्यवाततोऽधिकम् ॥ यथाफलंतिसस्यानिन्यूनान्यप्यधिकानिच ॥ ८२ ॥ कर्षकाणांक्षेत्रभे
देपात्रभेदेफलंतथा ॥ सामान्यदिवसेविप्रदानंसमफलंभवेत् ॥ ८३ ॥ अमायांरविसंक्रांत्यांफलंशत
गुणंभवेत् ॥ चातुर्मास्यांपौर्णमास्यामनंतंफलमेवच ॥ ८४ ॥ ग्रहणेशशिनःकोटिगुणंचफलमेवच ॥
सूर्यस्यग्रहणेवाऽपिततोदशगुणंभवेत् ॥ ८५ ॥ अक्षयायामक्षयंयदसंख्यंफलमुच्यते ॥ एवमन्यत्रपुण्या
हेफलाधिक्यंभवेदिति ॥ ८६ ॥ यथादानेतथास्नानेजपेऽन्यपुण्यकर्मसु ॥ एवंसर्वत्रबोद्धव्यंनराणां
कर्मणांफलम् ॥ ८७ ॥ यथादंडेनचक्रेणशरावेणभ्रमेणच ॥ कुंभंनिर्मातिनिर्माताकुंभकारोमृदाभुवि
॥ ८८ ॥ तथैवकर्मसूत्रेणफलंधातादादातिच ॥ यस्याज्ञयासृष्टमिदंतंचनारायणंभज ॥ ८९ ॥ सविधा
ताविधातुश्चपातुःपाताजगत्त्रये ॥ स्रष्टुःस्रष्टाचसंहर्तुःसंहर्ताकालकालकः ॥ ९० ॥ महाविपत्तौसंसा
रेयःस्मरेन्मधुसूदनम् ॥ विपत्तौतस्यसंपत्तिर्भवेदित्याहशंकरः ॥ ९१ ॥ इत्येवमुक्त्वातत्त्वज्ञःसमालिंग्य
सुरेश्वरम् ॥ दत्त्वाशुभाशिषंचेष्टंबोधयामासनारद ॥ ९२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥

नारायण उवाच ॥ हरिंध्यात्वाहरिर्ब्रह्मञ्जगामब्रह्मणःसभाम् ॥ बृहस्पतिंपुरस्कृत्यसर्वैःसुरग
णैःसहः ॥ १ ॥ शीघ्रंगत्वाब्रह्मलोकंदृष्ट्वाचकमलोद्भवम् ॥ प्रणेमुर्देवताःसर्वाःसहेंद्रागुरुणासह ॥ २ ॥
वृत्तांतंकथमासुराचार्योविधिंप्रति ॥ प्रहस्योवाचतच्छ्रुत्वामहेन्द्रंकमलासनः ॥ ३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
वत्समद्वंशजातोऽसिप्रपौत्रोमेविचक्षणः ॥ बृहस्पतेश्च शिष्यस्त्वंसुराणामधिपःस्वयम् ॥४॥मातामहश्चद
क्षस्तेविष्णुभक्तःप्रतापवान् ॥ कुलत्रयंयस्यशुद्धंकथंसोऽहंकृतोभवेत् ॥ ५ ॥ मातापतिव्रतायस्यपिताशु
द्धोजितेन्द्रियः ॥ मातामहोमातुलश्चकथंसोऽहंकृतोभवेत् ॥ ६ ॥ जनःपैतृकदोषेणदोषान्मातामहस्यच ॥
गुरुदोषात्त्रिभिर्दोषैर्हरिदोषीभवेद्ध्रुवम् ॥ ७ ॥ सर्वांतरात्माभगवान्सर्वदेहेष्ववस्थितः ॥ यस्यदेहा
त्सप्रयातिसशवस्तत्क्षणेभवेत् ॥ ८ ॥ मनोहमिंद्रियेशंच ज्ञानरूपोहिशंकरः ॥ विष्णुप्राणाच प्रकृतिबुंद्धि
र्भगवतीसती ॥ ९ ॥ निद्रादयःशक्तयश्चताःसर्वाःप्रकृतेःकला ॥ आत्मनःप्रतिबिम्बश्च जीवोभोगशरी
रभृत् ॥ १० ॥ आत्मनीशेगतेदेहात्सर्वेयांतिससंभ्रमाः ॥ यथावर्त्मनिगच्छंतंनरदेवमिवाऽनुगाः ॥ ११ ॥
अहंशिवश्चशेषश्चविष्णुर्धर्मोमहाविराट् ॥ यूयंयदंशाभक्ताश्चतत्पुष्पंन्यक्कृतंत्वया ॥ १२ ॥ शिवेन
पूजितंपादपद्मंपुष्पेणयेनच ॥ तत्रदुर्वाससादत्तंदैवेनन्यक्कृतंत्वया ॥ १३ ॥ तत्पुष्पंमस्तकेयस्यकृष्णपा
दाब्जप्रच्युतम् ॥ सर्वेषांचसुराणांचतत्पूजापुरतोभवेत् ॥१४॥दैवेनवंचितस्त्वंहिदैवंचबलवत्तरम् ॥ भा
ग्यहीनंजनंमूढंकोवारक्षितुमीश्वरः ॥ १५ ॥ साश्रीर्गताऽधुनाकोपात्कृष्णनिर्माल्यवर्जनात् ॥ अधुनाग
च्छवैकुंठंमयाचगुरुणासह ॥ १६ ॥ निषेव्यतत्रश्रीनाथंश्रियंप्राप्स्यसिमद्वरात् ॥ एवमुक्त्वाचसब्रह्मास
र्वैःसुरगणैःसह ॥ १७ ॥ तत्रगत्वापरब्रह्मभगवंतंसनातनम् ॥ दृष्ट्वातेजःस्वरूपंतंप्रज्वलंतंस्वतेजसा
॥ १८ ॥ ग्रीष्मसध्याह्नमार्तंडशतकोटिसमप्रभम् ॥ शांतमनादिमध्यांतंलक्ष्मीकांतमनंतकम् ॥ १९ ॥
चतुर्भुजैःपार्षदैश्चसरस्वत्यायुतंप्रभुम् ॥ भक्त्याचतुर्भिर्वेदैश्चगंगयापरिवेष्टितम् ॥ २० ॥ तंप्रणेमुः

सुराःसर्वेमूर्ध्नाब्रह्मपुरोगमाः ॥ भक्तिनम्राःसाश्रुनेत्रास्तुष्टुवुःपरमेश्वरम् ॥ २१ ॥ वृत्तांतंकथयामास
स्वयंब्रह्माकृतांजलिः ॥ रुरुदुर्देवताःसर्वाःस्वाधिकाराच्च्युताश्चताः ॥ २२ ॥ सददर्शसुरगणंविपद्ग्र
स्तंभयाकुलम् ॥ रत्नभूषणशून्यंचवाहनादिविवर्जितम् ॥ २३ ॥ शोभाशून्यंहतश्रीकंनिष्प्रभंसभयंपरम् ॥
उवाचकातरंदृष्ट्वाभयभीतिविसर्जनः ॥ २४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ माभैर्ब्रह्मन्हेसुराश्चभयंकिंवोमयि
स्थिते ॥ दास्यामिलक्ष्मीमचलांपरमैश्वर्यवर्धिनीम् ॥ २५ ॥ किंचमद्वचनंकिंचिच्छ्रूयतांसमयोचितम् ॥
हितंसत्यंसारभूतंपरिणामसुखावहम् ॥ २६ ॥ जनाश्चाऽसंख्यविश्वस्थामदधीनाश्चसंततम् ॥ यथा
तथाऽहंमद्भक्तपराधीनाऽस्वतंत्रकः ॥ २७ ॥ यंयंरुष्टोहिमद्भक्तोमत्परोहिनिरंकुशः ॥ तद्गृहेऽहंनतिष्ठा
मिपद्मयासहनिश्चितम् ॥ २८ ॥ दुर्वासाःशंकरांशश्चवैष्णवोमत्परायणः ॥ तच्छापादागताऽहंचसल
क्ष्मीकोहिवोगृहात् ॥ २९ ॥ यत्रशंखध्वनिर्नास्तितुलसीनशिवार्चनम् ॥ नभोजनंचविप्राणांनपद्मातत्र
तिष्ठति ॥ ३० ॥ मद्भक्तानांचमेनिंदायत्रब्रह्मन्भवेत्सुराः ॥ महारुष्टामहालक्ष्मीस्ततायातिपराभवम्
॥ ३१ ॥ मद्भक्तिहीनोयोमूढोभुंक्तेयाहरिवासरे ॥ ममजन्मदिनेवापियातिश्रीस्तद्गृहादपि ॥ ३२ ॥
मन्नामविक्रयीयश्चविक्रीणातिस्वकन्यकाम् ॥ यत्राऽतिथिर्नभुंक्तेचमत्प्रियायातितद्गृहात् ॥ ३३ ॥
योविप्रपुंश्चलीपुत्रोमहापापीचतत्पतिः । पापिनोयोगृहंयातिशूद्रश्राद्धान्नभोजकः ॥ ३४ ॥ महारुष्टा
ततोयातिमंदिरात्कमलालया ॥ शूद्राणांशवदाहीचभाग्यहीनोद्विजाधमः ॥ ३५ ॥ यातिरुष्टातद्गृहाच्च
देवाःकमलवासिनी ॥ शूद्राणांसूपकारीयोब्राह्मणोवृषवाहकः ॥ ३६ ॥ तत्तोयपानभीताचकमलायातित
द्गृहात् ॥ अशुद्धहृदयःक्रूरोहिंसकोनिंदकोद्विजः ॥ ३७ ॥ ब्राह्मणःशूद्रयाजीचयातिदेवीचतद्गृहात् ॥
अवीरान्नंचयोभुंक्तेतस्मायातिजगत्प्रसूः ॥ ३८ ॥ तृणंछिनत्तिनखरैस्तैर्वायोविलिखेन्महीम् ॥
निराशोब्राह्मणोयत्रतद्गृहाद्यातिमत्प्रिया ॥ ३९ ॥ सूर्योदयेद्विजोभुंक्तेदिवास्वापीचब्राह्मणः ॥

दिवामैथुनकारीचयस्तस्माद्याति मत्प्रिया ॥ ४० ॥ आचारहीनोविप्रोयोयश्चशूद्रप्रतिग्रही ॥ अदीक्षितो
हियोमूढस्तस्माद्यैयाति मत्प्रिया ॥ ४१ ॥ स्निग्धपादश्चनग्नोहियःशेतेज्ञानदुर्बलः ॥ शश्वद्वदतिवाचा
लोयातिसातद्गृहात्सती ॥ ४२ ॥ शिरःस्नातस्तुतैलेनयोऽन्यांगंसमुपस्पृशेत् ॥ स्वांगेचवादये
द्यांरुष्टासायातितद्गृहात् ॥ ४३ ॥ व्रतोपवासहीनोयःसंध्याहीनोऽशुचिर्द्विजः ॥ विष्णुभक्तिविही
नस्तुतस्माद्यातिचमत्प्रिया ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणंनिंदयेद्योहितंचयोद्वेष्टिसंततम् ॥ जीवहिंसोदयाहीनो
यातिसर्वप्रसूस्ततः ॥ ४५ ॥ यत्रयत्रहरेरर्चाहरेरुत्कीर्तनंतथा ॥ तत्रतिष्ठतिसादेवीसर्वमंगलमंगला
॥ ४६ ॥ यत्रप्रशंसाकृष्णस्यतद्भक्तस्यपितामह ॥ साचकृष्णप्रियादेवीतत्रतिष्ठतिसंततम् ॥ ४७ ॥
यत्रशंखध्वनिःशंखःशिलाचतुलसीदलम् ॥ तत्सेवावंदनंध्यानंतत्रसापरितिष्ठति ॥ ४८ ॥ शिवलिंगा
र्चनंयत्रतस्यचोत्कीर्तनंशुभम् ॥ दुर्गार्चनंतद्गुणाश्चतत्रपद्मनिवासिनी ॥ ४९ ॥ विप्राणांसेवनंय
त्रतेषांचभोजनंशुभम् ॥ अर्चनंसर्वदेवानांतत्रपद्ममुखीसती ॥ ५० ॥ इत्युक्त्वाचसुरान्सर्वान्मामा
हसरमापतिः ॥ क्षीरोदसागरेजन्मकलयाऽकलयेतिच ॥ ५१ ॥ इत्युक्त्वातांजगन्नाथोब्रह्माणंपुनरा
हच ॥ मथित्वासागरंलक्ष्मींदेवेभ्योदेहिपद्मज ॥ ५२ ॥ इत्युक्त्वाकमलाकांतोजगामांतःपुरंमुने ॥
देवाश्चिरेणकालेनययुःक्षीरोदसागरम् ॥ ५३ ॥ मंथानंमंदरंकृत्वाकूर्मंकृत्वाचभाजनम् ॥ कृत्वाशेषं
मंथपाशंममथुरसुराःसुराः ॥ ५४ ॥ धन्वंतरिंचपीयूषमुच्चैःश्रवसमीप्सितम् ॥ नानारत्नंहस्ति
रत्नंप्रापुर्लक्ष्मींसुदर्शनम् ॥ ५५ ॥ वनमालांददौसाचक्षीरोदशायिनेमुने ॥ सर्वेश्वरायरम्याय
विष्णवेवैष्णवीसती ॥ ५६ ॥ देवैःस्तुतापूजिताचब्रह्मणाशंकरेणच ॥ ददौदृष्टिंसुरगृहेब्रह्मशा
पविमोचनात् ॥५७॥ प्रापुर्देवाःस्वविषयंदैत्यग्रस्तंभयंकरम् ॥ महालक्ष्मीप्रसादेनवरदानेननारद ॥५८॥
इत्येवंकथितंसर्वंलक्ष्म्युपाख्यानमुत्तमम् ॥ सुखदंसारभूतंचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ५९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेएकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥

नारदउवाच ॥ हरेरुत्कीर्तनंभद्रंश्रुतंतज्ज्ञानमुत्तमम् ॥ ईप्सितंलक्ष्म्युपाख्यानंध्यानंस्तोत्रंवदप्रभो
॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ स्नात्वातीर्थेपुराशक्रोधृत्वाधौतेचवाससी ॥ घटंसंस्थाप्यक्षीरोदेषड्देवान्प
र्यपूजयत् ॥ २ ॥ गणेशंचदिनेशंचवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ एतान्भक्त्यासमभ्यर्च्यपुष्पगंधादिभिस्त
दा ॥ ३ ॥ आवाह्यचमहालक्ष्मींपरमैश्वर्यरूपिणीम् ॥ पूजांचकारदेवेशोब्रह्मणाचपुरोधसा ॥ ४ ॥ पुरः
स्थितेषुमुनिषुब्राह्मणेषुगुरौहरौ ॥ देवादिषुसुरेशेवज्ञानानंदेशिवेमुने ॥ ५ ॥ पारिजातस्यपुष्पंचगृहीत्वा
चंदनोक्षितम् ॥ ध्यात्वादेवींमहालक्ष्मींपूजयामासनारद ॥ ६ ॥ ध्यानंचसामवेदोक्तंयद्दत्तंब्रह्मणेपुरा ॥
हरिणातेनध्यानेनतन्निबोधवदामिते ॥ ७ ॥ सहस्रदलपद्मस्थकर्णिकावासिनींपराम् ॥ शरत्पार्वणकोटींदु
दुप्रभामुष्टिकरांपराम् ॥ ८ ॥ स्वतेजसाप्रज्वलंतींसुखदृश्यांमनोहराम् ॥ प्रतप्तकांचननिभशोभांमूर्ति
मतींसतीम् ॥ ९ ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यांशोभितांपीतवाससा ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांशश्वत्सुस्थिरयौ
वनाम् ॥ १० ॥ सर्वसंपत्प्रदात्रींचमहालक्ष्मींभजेशुभाम् ॥ ध्यानेनाऽनेनतांध्यात्वानानागुणसमन्वि
ताम् ॥ ११ ॥ संपूज्यब्रह्मवाक्येनचोपचाराणिषोडश ॥ ददौभक्त्याविधानेनप्रत्येकंमंत्रपूर्वकम् ॥ १२ ॥
प्रशस्तानिप्रकृष्टानिवराणिविविधानिच ॥ अमूल्यरत्नसारंचनिर्मितंविश्वकर्मणा ॥ १३ ॥ आसनं
चविचित्रंचमहालक्ष्मिप्रगृह्यताम् ॥ शुद्धंगंगोदकमिदंसर्ववंदितमीप्सितम् ॥ १४ ॥ पापेध्मवह्निरूपं
चगृह्यतांकमलालये ॥ पुष्पचंदनदूर्वादिसंयुतंजाह्नवीजलम् ॥ १५ ॥ शंखगर्भस्थितंस्वर्घ्यंगृह्यतांपद्म
वासिनि ॥ सुगंधिपुष्पतैलंचसुगंधामलकीफलम् ॥ १६ ॥ देहसौंदर्यबीजंचगृह्यतांश्रीहरेःप्रिये ॥
कार्पासजंचकृमिजंवसनंदेविगृह्यताम् ॥ १७ ॥ रत्नस्वर्णविकारंचदेहभूषाविवर्धनम् ॥ शोभाधश्री
करंरत्नंभूषणंदेविगृह्यताम् ॥ १८ ॥ सर्वसौंदर्यबीजंचसद्यःशोभाकरंपरम् ॥ वृक्षनिर्यासरूपंचगंध
द्रव्यादिसंयुतम् ॥ १९ ॥ श्रीकृष्णकांतेधूपंचपवित्रंप्रतिगृह्यताम् ॥ सुगंधियुक्तंसुखदंचंदनंदेविगृह्य

ताम् ॥ २० ॥ जगच्चक्षुःस्वरूपंच पवित्रंतिमिरापहम ॥ प्रदीपंसुस्वरूपंच गृह्यतांपरमेश्वरि ॥ २१ ॥
नानोपहाररूपंचनानारससमन्वितम् ॥ अतिस्वादुकरंचैवनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ २२ ॥ अन्नंब्रह्मस्वरूपं
चप्राणरक्षणकारणम् ॥ तुष्टिदंपुष्टिदंचैवदेव्यन्नंप्रतिगृह्यताम् ॥ २३ ॥ शाल्यन्नजसुपक्वंचशर्करा
गव्यसंयुम् ॥ स्वादुयुक्तंमहालक्ष्मिपरमान्नंप्रगृह्यताम् ॥ २४ ॥ शर्करागव्यपक्वंचसुस्वादुसुमनोह
रम् ॥ २५ ॥ नानाविधानिरम्याणिपक्वान्नानिफलानिच ॥ सुरभिस्तनसंत्यक्तंसुस्वादुसुमनोहरम्
॥ २६ ॥ मर्त्यामृतंसुगव्यंचगृह्यतामच्युतप्रिये ॥ सुस्वादुरससंयुक्तमिक्षुवृक्षसमुद्भवम् ॥ २७ ॥
अग्निपक्वमतिस्वादुगुडंचप्रतिगृह्यताम् ॥ यवगोधूमसस्यानांचूर्णरेणुसमुद्भवम् ॥ २८ ॥ सुपक्वं
गुडगव्याक्तंमिष्टान्नंदेविगृह्यताम् ॥ सस्यचूर्णोद्भवंपक्वंस्वस्तिकादिसमन्वितम् ॥ २९ ॥ मयानिवे
दितंभक्त्यानैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ शीतवायुप्रदंचैवदाहेचसुखदंपरम् ॥ ३० ॥ कमलेगृह्यतांचेदंव्य
जनंश्वेतचामरम् ॥ तांबूलंचवरंरम्यंकर्पूरादिसुवासितम् ॥ ३१ ॥ जिह्वाजाड्यच्छेदकरंतांबूलंप्रति
गृह्यताम् ॥ सुवासितंसुशीतंचपिपासानाशकारणम् ॥ ३२ ॥ जगज्जीवनरूपंचजीवनंदेविगृह्यताम् ॥
देहसौंदर्यबीजंचसदाशोभाविवर्धनम् ॥ ३३ ॥ कार्पासजंचकृमिजंवसनंदेविगृह्यताम् ॥ रत्नस्वर्ण
विकारंचदेहभूषादिवर्धनम् ॥ ३४ ॥ शोभाधारंश्रीकरंचभूषणंदेविगृह्यताम् ॥ नानाऋतुषुनिर्माणं
बहुशोभाश्रयंपरम् ॥ ३५ ॥ सुरभूपप्रियंशुद्धंमाल्यंदेविप्रगृह्यताम् ॥ शुद्धिदंशुद्धरूपंचसर्वमंगलमंग
लम् ॥ ३६ ॥ गंधवस्तूद्भवंरम्यंगंधंदेविप्रगृह्यताम् ॥ पुण्यतीर्थोदकंचैवविशुद्धंशुद्धिदंसदा ॥ ३७ ॥
गृह्यतांकृष्णकान्तेत्वंरम्यमाचमनीयकम् ॥ रत्नसारादिनिर्माणंपुष्पचन्दनचर्चितम् ॥ ३८ ॥ वस्त्रभूषण
भूषाढ्यंसुतल्पंदेविगृह्यताम् ॥ यद्यद्द्रव्यमपूर्वंचपृथिव्यामपिदुर्लभम् ॥ ३९ ॥ देवभूषार्हभोग्यंचतद्द्रव्यं
देविगृह्यताम् ॥ द्रव्याण्येतानिदत्त्वाचमूलेनदेवपुंगवः ॥ ४० ॥ मूलंजजापभक्त्याचदशलक्षंविधानतः ॥ जपे

नद्शलक्षेणमंत्रसिद्धिर्बभूवह ॥४१॥ मंत्रश्चब्रह्मणादत्तःकल्पवृक्षश्चसर्वतः ॥ लक्ष्मीर्मायाकामवाणीङेंता
कमलवासिनी ॥४२॥ वैदिकोमंत्रराजोऽयंप्रसिद्धःस्वाहयाऽन्वितः ॥ कुबेरोऽनेनमंत्रेणपरमैश्वर्यमाप्तवान्
॥४३॥ राजराजेश्वरोदक्षःसावर्णिर्मनुरेवच ॥ मंगलोऽनेनमंत्रेणसप्तद्वीपेऽवनीपतिः ॥४४॥ प्रियव्रतोत्ता
नपादौकेदारोनृपएवच ॥ एतेसिद्धाश्चराजेंद्रामंत्रेणानेननारद ॥४५॥ सिद्धेमंत्रेमहालक्ष्मीःशक्रायदर्शनं
ददौ ॥ रत्नेंद्रसारनिर्माणविमानस्थावरप्रदा ॥ ४६ ॥ सप्तद्वीपवतीपृथ्वींछादयंतीत्विषाचसा ॥ श्वेत
चंपकवर्णाभारत्नभूषणभूषिता ॥ ४७ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्याभक्तानुग्रहकातरा ॥ बिभ्रतीरत्नमालांच
कोटिचंद्रसमप्रभाम् ॥ ४८ ॥ दृष्ट्वाजगत्प्रसूंशांतांतुष्टावैतांपुरंदरः ॥ पुलकांचितसर्वांगःसाश्रुनेत्रःकृतां
जलिः ॥ ४९ ॥ ब्रह्मणाचप्रदत्तेनस्तोत्रराजेनसंयुतः ॥ सर्वाभीष्टप्रदेनैववैदिकेनैवतत्रच ॥ ५० ॥ पुरंदर
उवाच ॥ नमःकमलवासिन्यैनारायण्यैनमोनमः ॥ कृष्णप्रियायैसततंमहालक्ष्म्यैनमोनमः ॥ ५१ ॥ पद्म
पत्रेक्षणायैच पद्मास्यायैनमोनमः ॥ पद्मासनायैपद्मिन्यैवैष्णव्यैचनमोनमः ॥ ५२ ॥ सर्वसंपत्स्वरूपि
ण्यैसर्वाराध्यैनमोनमः ॥ हरिभक्तिप्रदात्र्यैचहर्षदात्र्यैनमोनमः ॥ ५३ ॥ कृष्णवक्षःस्थितायैचकृष्णेशायै
नमोनमः ॥ चंद्रशोभास्वरूपायैरत्नपद्मेचशोभने ॥ ५४ ॥ संपत्त्यधिष्ठातृदेव्यैमहादेव्यैनमोनमः ॥ नमो
वृद्धिस्वरूपायैवृद्धिदायैनमोनमः ॥ ५५ ॥ वैकुंठेयामहालक्ष्मीर्यालक्ष्मीःक्षीरसागरे ॥ स्वर्गलक्ष्मीरिंद्रगे
हेराजलक्ष्मीर्नृपालये ॥ ५६ ॥ गृहलक्ष्मीश्चगृहिणांगेहेच गृहदेवता ॥ सुरभिःसागरेजातादक्षिणायज्ञ
कामिनी ॥ ५७ ॥ अदितिर्देवमातात्वंकमलाकमलालया ॥ स्वाहात्वंचहविर्दानेकव्यदानेस्वधास्मृता
॥ ५८ ॥ त्वंहिविष्णुस्वरूपाचसर्वाधारावसुंधरा ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपात्वंनारायणपरायणा ॥ ५९ ॥
क्रोधहिंसावर्जिताचवरदाशारदाशुभा ॥ परमार्थप्रदात्वंचहरिदास्यप्रदापरा ॥ ६० ॥ यया विनाजगत्स
र्वंभस्मीभूतमसारकम् ॥ जीवन्मृतंचविश्वंचशश्वत्सर्वंययाविना ॥ ६१ ॥ सर्वेषांचपरामातासर्वबांध

वरूपिणी ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां त्वं च कारणरूपिणी ॥ ६२ ॥ यथा माता स्तनांधानां शिशूनां शैशवे सदा ।
तथा त्वं सर्वदा माता सर्वेषां सर्वरूपतः ॥ ६३ ॥ मातृहीनः स्तनांधस्तु स च जीवति दैवतः ॥ त्वया हीनो जनः
कोऽपि न जीवत्येव निश्चितम् ॥ ६४ ॥ सुप्रसन्नस्वरूपा त्वं मां प्रसन्ना भवांबिके ॥ वैरिग्रस्तं च विषयं देहि म
ह्यं सनातनि ॥ ६५ ॥ अहं यावत्त्वया हीनो बंधुहीनश्च भिक्षुकः ॥ सर्वसंपद्विहीनश्च तावदेव हरिप्रिये ॥६६॥
ज्ञानं देहि च धर्मं च सर्वसौभाग्यमीप्सितम् ॥ प्रभावं च प्रतापं च सर्वाधिकारमेव च ॥ ६७ ॥ जयं पराक्रमं यु
द्धे परमैश्वर्यमेव च ॥ इत्युक्त्वा च महेंद्रश्च सर्वैः सुरगणैः सह ॥ ६८ ॥ प्रणनाम साश्रुनेत्रो मूर्ध्ना चैव पुनः
पुनः ॥ ब्रह्मा च शंकरश्चैव शेषो धर्मश्च केशवः ॥ ६९ ॥ सर्वे चक्रुः परिहारं सुरार्थे च पुनः पुनः ॥ देवेभ्यश्च व
रं दत्त्वा पुष्पमालां मनोहराम् ॥ ७० ॥ केशवाय ददौ लक्ष्मीः संतुष्टा सुरसंसदि ॥ ययुर्देवाश्च संतुष्टाः स्वं स्वं
स्थानं च नारद ॥ ७१ ॥ देवी ययौ हरेः स्थानं हृष्टा क्षीरोदशायिनः ॥ ययतुश्चैव स्वगृहं ब्रह्मेशानौ च नारद
॥ ७२ ॥ दत्त्वा शुभाशिषं तौ च देवेभ्यः प्रीतिपूर्वकम् ॥ इदं स्तोत्रं महापुण्यं त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः ॥ ७३ ॥ कुबे
रतुल्यः स भवेद्राजराजेश्वरो महान् ॥ पंचलक्षजपेनैव स्तोत्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ ७४ ॥ सिद्धस्तोत्रं यदि प
ठेन्मासमेकं तु संततम् ॥ महासुखी च राजेंद्रो भविष्यति न संशयः ॥ ७५ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कंधे द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥

नारद उवाच

॥ नारायण महाभाग नारायणमम प्रभो ॥ रूपेण च गुणेनैव यशसा तेजसा त्विषा ॥ १ ॥
त्वमेव ज्ञानिनां श्रेष्ठः सिद्धानां योगिनां मुने ॥ तपस्विनां मुनीनां च परो वेदविदां वरः ॥ २ ॥ महालक्ष्म्या उपा
ख्यानं विज्ञातं महदद्भुतम् ॥ अन्यत्किंचिदुपाख्यानं निगूढं वद सांप्रतम् ॥ ३ ॥ अतीव गोपनीयं यदुपयुक्तं च
सर्वतः ॥ अप्रकाश्यं पुराणेषु वेदोक्तं धर्मसंयुतम् ॥ ४ ॥ नारायण उवाच ॥ नानाप्रकारमाख्यानमप्रकाश्यं

पुराणतः ॥ श्रुतंकतिविधंगूढमास्तेब्रह्मन्नतुदुर्लभम् ॥ ५ ॥ तेषुयत्सारभूतंचश्रोतुंकिंवात्वमिच्छसि ॥
तन्मेब्रूहिमहाभागपश्चाद्वक्ष्यामितत्पुनः ॥ ६ ॥ नारदउवाच ॥ स्वाहादेवीहविर्दानेप्रशस्तासर्वकर्मसु ॥
पितृदानेस्वधाशस्तादक्षिणासर्वतोवरा ॥ ७ ॥ एतासांचरितंजन्मफलंप्राधान्यमेवच ॥ श्रोतुमिच्छा
मित्वद्वक्त्राद्वदवेदविदांवर ॥ ८ ॥ सूतउवाच ॥ नारदस्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यमुनिसत्तम ॥ कथांकथितुमारे
भेपुराणोक्तांपुरातनीम् ॥ ९ ॥ नारायणउवाच ॥ सृष्टेःप्रथमतोदेवाःस्वाहारार्थंययुःपुरा ॥ ब्रह्मलोकंब्र
ह्मसभामाजग्मुःसुमनोहराम् ॥ १० ॥ गत्वानिवेदनंचक्रुराहारहेतुकंमुने ॥ ब्रह्माश्रुत्वाप्रतिज्ञायनिषेवेश्री
हरिंपरम् ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ यज्ञरूपोहिभगवान्कलयावबभूवह ॥ यज्ञेयद्यद्धविर्दानंदत्तंतेभ्यश्च
ब्राह्मणैः ॥ १२ ॥ नारायणउवाच ॥ हविर्ददतिविप्राश्चभक्त्याचक्षत्रियादयः ॥ सुरानैवप्राप्नु
वंतितद्दानंमुनिपुंगव ॥ १३ ॥ देवाविषण्णास्तेसर्वेतत्सभांचययुःपुनः ॥ गत्वानिवेदनंचक्रुराहारा
भावहेतुकम् ॥ १४ ॥ ब्रह्माश्रुत्वानुध्यानेनश्रीकृष्णंशरणंययौ ॥ पूजांचकारप्रकृतेर्ध्यानेनैवतदाज्ञया ॥ १५ ॥
प्रकृतेःकलयाचैवसर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ अतीवसुंदरीश्यामारमणीयमनोहरा ॥ १६ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्ना
स्याभक्तानुग्रहकातरा ॥ उवाचेतिविधेरग्रेपद्मयोनेवरंवृणु ॥ १७ ॥ विधिस्तद्वचनंश्रुत्वासंभ्रमात्समु
वाचताम् ॥ प्रजापतिरुवाच ॥ त्वमग्नेर्दाहिकाशक्तिर्भवयाऽतीवसुंदरी ॥ १८ ॥ दग्धुनशक्तःप्रकृतीहुता
शश्चत्वयाविना ॥ त्वन्नामोच्चार्यमंत्रांतेयोदास्यतिहविर्नरः ॥ १९ ॥ सुरेभ्यस्तत्प्राप्नुवंतिसुराः
सानंदपूर्वकम् ॥ अग्नेःसंपत्स्वरूपाचश्रीरूपासागृहेश्वरी ॥ २० ॥ देवानांपूजिताशश्वन्नरादीनांभ
वांबिके ॥ ब्रह्मणश्चवचःश्रुत्वासाविषण्णाबभूवह ॥ २१ ॥ तमुवाचततोदेवीस्वाभिप्रायंस्वयंभुवम् ॥
स्वाहोवाच ॥ अहंकृष्णंभजिष्यामितपसासुचिरेणच ॥ २२ ॥ ब्रह्मंस्तदन्यंयत्किंचित्स्वप्नवद्भ्रममे
वच ॥ विधातजगतस्त्वंचशंभुर्मृत्युंजयोविभुः ॥ २३ ॥ बिभर्तिशेषोविश्वंचधर्मःसाक्षीचधर्मिणाम् ॥

सर्वाद्यपूज्योदेवानांगणेषुचगणेश्वरः ॥ २४ ॥ प्रकृतिःसर्वसंपूज्यायत्प्रसादात्पुराऽभवत् ॥ ऋषयोमुनय
श्चैवपूजितायन्निषेवया ॥ २५ ॥ तत्पादपद्मंनियतंभावेनर्चितयाम्यहम् ॥ पद्मास्यापाद्ममित्युक्त्वा अङ्गना
भानुसारतः ॥ २६ ॥ जगामतपसेदेवीध्यात्वाकृष्णंनिरामयम् ॥ तपस्तेपेवर्षलक्षमेकपादेनपद्मजा ॥२७॥
तदाददर्शश्रीकृष्णंनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ अतीवकमनीयंचरूपंदृष्ट्वाचरूपिणी ॥ २८ ॥ मूर्च्छांसंप्रापका
लेनकामेशस्यचकामुकी ॥ विज्ञायतदभिप्रायंसर्वज्ञस्तामुवाचह ॥ २९ ॥ समुत्थाप्यचतांक्रोडेक्षीणांगीं
तपसाचिरम् ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वाराहेचैत्वमंशेनममपत्नीभविष्यसि ॥ ३० ॥ नाम्नानाग्नजितीकन्या
कांतेनग्नजितस्यच ॥ अधुनाऽग्नेर्दाहिकात्वंभवपत्नीचभामिनी ॥ ३१ ॥ मंत्रांगरूपापूजाचमत्प्रसादाद्भ
विष्यसि ॥ वह्निस्त्वांभक्तिभावेनसंपूज्यचगृहेश्वरीम् ॥ ३२ ॥ रमिष्यतित्वयासार्धंरामयारमणीयया ॥
इत्युक्त्वांऽतर्दधेदेवोदेवींसंभाष्यनारद ॥ ३३ ॥ तत्राऽऽजगामसंत्रस्तोवह्निर्ब्रह्मनिदेशतः ॥ सामवेदोक्त
ध्यानेनध्यात्वातांजगदंबिकाम् ॥ ३४ ॥ संपूज्यपरितुष्टावपाणिंजग्राहमंत्रतः ॥ तदादिव्यंवर्षशतंसरेमेर
मयासह ॥ ३५ ॥ अतीवनिर्जनेदेशेसंभोगसुखदेसदा ॥ बभूवगर्भस्तस्यांचहुताशस्यचतेजसा ॥३६॥ तद
धारचसादेवीदिव्यंद्वादशवत्सरम् । ततःसुषावपुत्रांश्चरमणीयान्मनोहरान् ॥ ३७ ॥ दक्षिणाग्निगार्ह
पत्याहवनीयान्क्रमेणच ॥ ऋषयोमुनयश्चैवब्राह्मणाःक्षत्रियादयः ॥ ३८ ॥ स्वाहांतंमंत्रमुच्चार्यहविर्दा
नंचचक्रिरे ॥ स्वाहायुक्तंचमंत्रंचयागृह्णातिप्रशस्तकम् ॥ ३९ ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्यमंत्रग्रहणमात्रतः ॥
विषहीनायथासर्पोवेदहीनायथाद्विजः ॥४०॥ पतिसेवाविहीनास्त्रीविद्याहीनोयथापुमान् ॥ फलशाखावि
हीनश्चयथावृक्षोहिनिंदितः ॥ ४१ ॥ स्वाहाहीनस्तथामंत्रोनहुतःफलदायकः ॥ परितुष्टाद्विजाःसर्वेदेवाः
संप्रापुराहुतीः ॥ ४२ ॥ स्वहांतेनैवमंत्रेणसफलंसर्वमेवच ॥ इत्येवंकथितंसर्वंस्वाहोपाख्यानमुत्तमम् ॥
॥ ४३ ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ नारदउवाच ॥ स्वाहापूजाविधानंचध्यानंस्तोत्रंमुनी

श्वर ॥ ४४ ॥ संपूज्यवह्निस्तुष्टावयेनतद्वदमेप्रभो ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ ध्यानंचसामवेदोक्तंस्तोत्रपूजा
विधानकम् ॥४५॥ वदामिश्रूयतांब्रह्मन्सावधानोमुनीश्वर ॥ सर्वयज्ञारंभकालेशालग्रामेघटेऽथवा ॥४६॥
स्वाहांसंपूज्ययत्नेनयज्ञंकुर्यात्फलाप्तये ॥ स्वाहांमंत्रांगयुक्तांचमंत्रसिद्धिस्वरूपिणीम् ॥ ४७ ॥ सिद्धांच
सिद्धिदांनृणांकर्मणांफलदांशुभाम् ॥ इतिध्यात्वाचमूलेनदत्त्वापाद्यादिकंनरः ॥ ४८ ॥ सर्वसिद्धिंलभे
त्स्तुत्वामूलमंत्रंमुनेशृणु ॥ ॐह्रींश्रींवह्निजायायैदेव्यैस्वाहेत्यनेनच ॥ ४९ ॥ यःपूजयेच्चतांभक्त्यासर्वेष्टं
संभवेद्ध्रुवम् ॥ वह्निरुवाच ॥ स्वाहावह्निप्रियावह्निजायासंतोषकारिणी ॥ ५० ॥ शक्तिःक्रियाकालदात्री
परिपाककरीध्रुवा ॥ गतिःसदानराणांचदाहिकादहनक्षमा ॥ ५१ ॥ संसारसाररूपाचघोरसंसारतारिणी ॥
देवजीवनरूपाचदेवपोषणकारिणी ॥ ५२ ॥ षोडशैतानिनामानियःपठेद्भक्तिसंयुतः ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्त
स्यइहलोकेपरत्रच ॥ ५३ ॥ नांगहीनंभवेत्तस्यसर्वंकर्मसुशोभनम् ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंभार्याहीनोलभेत्प्रि
याम् ॥ ५४ ॥ रम्भोपमांस्वकांतांचसंप्राप्यसुखमाप्नुयात् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेस्वाहोपाख्यानेत्रि
चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ नारदशृणुवक्ष्यामिस्वधोपाख्यानमुत्तमम् ॥ पितॄणांचतृप्तिकरंश्राद्धान्न
फलवर्धनम् ॥ १ ॥ सृष्टेरादौपितृगणान्ससर्ज जगतांविधिः ॥ चतुरश्चमूर्तिमतस्त्रींश्चतेजःस्वरूपिणः ॥
॥२॥ दृष्ट्वासप्तपितृगणान्सुखरूपान्मनोहरान् ॥ आहारंससृजेतेषांश्राद्धंतर्पणपूर्वकम् ॥३॥ स्नानंतर्पणपर्यं
तंश्राद्धंतुदेवपूजनम् ॥ आह्निकंचत्रिसंध्यांतंविप्राणांचश्रुतौश्रुतम् ॥४॥ नित्यंनकुर्याद्योविप्रस्त्रिसंध्यंश्राद्धतर्पं
णम् ॥ बलिंवेदध्वनिंसोऽपिविषहीनोयथोरगः ॥५॥ देवीसेवाविहीनश्चश्रीहरेरनिवेद्यभुक् ॥ भस्मांतंसूतकं
तस्यनकर्मार्हश्चनारद ॥ ६ ॥ ब्रह्माश्राद्धादिकंसृष्ट्वाजगामपितृहेतवे ॥ नप्राप्नुवंतिपितरोददतिब्रह्मणा

दयः ॥ ७ ॥ सर्वेच जग्मुःक्षुधिताःखिन्नास्तुब्रह्मणःसभाम् ॥ सर्वंनिवेदनंचक्रुस्तमेवजगतांविधिम्
॥ ८ ॥ ब्रह्माचमानसींकन्यांससृजेचमनोहराम् ॥ रूपयौवनसंपन्नांशतचंद्रनिभाननाम् ॥ ९ ॥ विद्यावतीं
गुणवतीमतिरूपवतींसतीम् ॥ श्वेतचंपकवर्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ १० ॥ विशुद्धांप्रकृतेरंशांसस्मि
तांवरदांशुभाम् ॥ स्वधाभिधांचसुदतींलक्ष्मीलक्षणसंयुताम् ॥ ११ ॥ शतपद्मपदन्यस्तपादपद्मंचवि
भ्रतीम् ॥ पत्नींपितृणांपद्मास्यांपद्मजांपद्मलोचनाम् ॥१२॥ पितृभ्यश्चददौब्रह्मातुष्टेभ्यस्तुष्टिरूपिणीम् ॥
ब्राह्मणानांचोपदेशंचकारगोपनीयकम् ॥ १३ ॥ स्वधांतंमंत्रमुच्चार्यपितृभ्योदेयमित्यपि ॥ क्रमेणतेनविप्राश्चपित्रेदानंददुःपुरा ॥ १४ ॥ स्वाहाशस्तादेवदानेपितृदानेस्वधास्मृता ॥ सर्वत्रदक्षिणाशस्ताहतं
यज्ञमदक्षिणम् ॥ १५ ॥ पितरोदेवताविप्रामुनयोमनवस्तथा ॥ पूजांचक्रुःस्वधांशांतांतुष्टुवुःपरमादरात्
॥ १६ ॥ देवादयश्चसंतुष्टाःपरिपूर्णमनोरथाः ॥ विप्रादयश्चपितरःस्वधादेवीवरेणच ॥ १७ ॥ इत्येवं
कथितंसर्वंस्वधोपाख्यानमेवच ॥ सर्वेषांचतुष्टिकरंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥१८॥ नारदउवाच ॥ स्वधा
पूजाविधानंचध्यानंस्तोत्रंमहामुने ॥ श्रोतुमिच्छामियत्नेनवदवेदविदांवर ॥ १९ ॥ नारायणउवाच ॥
ध्यानंचस्तवनंब्रह्मन्वेदोक्तंसर्वमंगलम् ॥ सर्वंजानासिचकथंज्ञातुमिच्छसिवृद्धये ॥ २० ॥ शरत्कृष्णत्र
योदश्यांमघायांश्राद्धवासरे ॥ स्वधांसपूज्ययत्नेनततःश्राद्धंसमाचरेत् ॥ २१ ॥ स्वधांनाभ्यर्च्ययोविप्रः
श्राद्धंकुर्यादहंमतिः ॥ नभवेत्फलभाक्सत्यंश्राद्धस्यतर्पणस्यच ॥ २२ ॥ ब्रह्मणोमानसींकन्यांशश्वत्सुस्थि
रयौवनाम् ॥ पूज्यांवैपितृदेवानांश्राद्धानांफलदांभजे ॥ २३ ॥ इतिध्यात्वाशिलायांवाह्यथवामंगलेघटे ॥
दद्यात्पाद्यादिकंतस्यैमूलेनेतिश्रुतौश्रुतम् ॥ २४ ॥ ॐह्रींश्रींक्लींस्वधादेव्यैस्वाहेतिच‌महामुने ॥ समुच्चा
र्यचसंपूज्यस्तुत्वातांप्रणमेद्द्विजः ॥ २५ ॥ स्तोत्रंशृणुमुनिश्रेष्ठब्रह्मपुत्रविशारद ॥ सर्ववांछाप्रदंनृणां
ब्रह्मणायत्कृतंपुरा ॥ २६ ॥ नारायणउवाच ॥ स्वधोच्चारणमात्रेणतीर्थस्नायीभवेन्नरः ॥मुच्यतेसर्व

पापेभ्योवाजपेयफलंलभेत् ॥ २७ ॥ स्वधास्वधास्वधेत्येवंयदिवारत्रयंस्मरेत् ॥ श्राद्धस्यफलमाप्नोति बलेश्चतर्पणस्यच ॥ २८ ॥ श्राद्धकालेस्वधास्तोत्रंयःशृणोतिसमाहितः ॥ सलभेच्छ्राद्धसंभूतंफलमेवन संशयः ॥ २९ ॥ स्वधास्वधास्वधेत्येवंत्रिसंध्यंयःपठेन्नरः ॥ प्रियांविनीतांसलभेत्साध्वींपुत्रगुणान्वि ताम् ॥ ३० ॥ पितृणांप्राणतुल्यात्वंद्विजजीवनरूपिणी ॥ श्राद्धाधिष्ठातृदेवीचश्राद्धादीनांफलप्रदा ॥ ३१ ॥ नित्यात्वंसत्यरूपाऽसिपुण्यरूपासिसुव्रते ॥ आविर्भावतिरोभावौसृष्टौचप्रलयेतव ॥ ३२ ॥ ॐस्वस्तिश्चनमःस्वाहास्वधात्वंदक्षिणातथा ॥ निरूपिताश्चतुर्वेदैःप्रशस्ताःकर्मिणांपुनः ॥ ३३ ॥ कर्मपूर्त्यर्थमेवैताईश्वरेणविनिर्मिताः ॥ इत्येवमुक्त्वासब्रह्माब्रह्मलोकेस्वसंसदि ॥ ३४ ॥ तस्थौचसहसा सद्यःस्वधासाऽविर्बभूवह ॥ तदापितृभ्यःप्रददौरामेवकमलाननाम् ॥ ३५ ॥ तांसंप्राप्यययुस्ते चपितरश्चप्रहर्षिताः ॥ स्वधास्तोत्रमिदंपुण्यंयःशृणोतिसमाहितः ॥ ३६ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुवांछितं फलमाप्नुयात् ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कन्धे नारदनारायणसंवादे स्वधोपाख्याने चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ उक्तंस्वाहास्वधाख्यानंप्रशस्तंमधुरंपरम् ॥ वक्ष्यामिदक्षिणाख्यानंसाव धानोनिशामय ॥ १ ॥ गोपीसुशीलागोलोकेपुराऽसीत्प्रेयसीहरेः ॥ राधाप्रधानासध्रीचीधन्यामान्या मनोहरा ॥ २ ॥ अतीवसुंदरीरामासुभगासुदतीसती ॥ विद्यावतीगुणवतीचातिरूपवतीसती ॥ ३ ॥ कलावतीकोमलांगीकांताकमललोचना ॥ सुश्रोणीसुस्तनीश्यामान्यग्रोधपरिमंडिता ॥ ४ ॥ ईषद्धास्य प्रसन्नास्यारत्नलंकारभूषिता ॥ श्वेतचंपकवर्णाभाबिंबोष्ठामृगलोचना ॥ ५ ॥ कामशास्त्रेषुनिपुणाका मिनीहंसगामिनी ॥ भावानुरक्ताभावज्ञाकृष्णस्यप्रियभामिनी ॥ ६ ॥ रसज्ञारसिकारासेरासेशस्यरसो

त्सुका ॥ उवासाऽदक्षिणेक्रोडेराधायाःपुरतःपुरा ॥ ७ ॥ संबभूवानम्रमुखोभयेनमधुसूदनः ॥ दृष्ट्वा राधांचपुरतोगोपीनांप्रवरोत्तमाम् ॥ ८ ॥ कामिनींरक्तवदनांरक्तपंकजलोचनाम् ॥ कोपेनकंपितांगींच कोपेनस्फुरिताधराम् ॥ ९ ॥ वेगेनतांनुगच्छंतींविज्ञायतदनंतरम् ॥ विरोधभीतोभगवानंतर्धानंचका रसः ॥ १० ॥ पलायंतंचकांतंचशांतंसत्त्वंसुविग्रहम् ॥ विलोक्यकंपितागोप्यःसुशीलाद्यास्ततोभिया ॥ ११ ॥ विलोक्यलंपटंतत्रगोपीनांलक्षकोटयः ॥ पुटांजलियुताभीताभक्तिनम्रात्मकंधराः ॥ १२ ॥ रक्ष रक्षेत्युक्तवंत्योदेवीमितिपुनःपुनः ॥ ययुर्भयेनशरणंतस्याश्चरणपंकजे ॥ १३ ॥ त्रिलक्षकोटयोगोपाः सुदामादयएवच ॥ ययुर्भयेनशरणंतत्पादाब्जेचनारद ॥ १४ ॥ पलायंतंचकांतंचविज्ञायपरमेश्वरी ॥ पलायंतींसहचरींसुशीलांचशशापसा ॥ १५ ॥ अद्यप्रभृतिगोलोकंसाचेदायातिगोपिका॥सद्योगमनमात्रे णभस्मसाच्चभविष्यति॥१६॥इत्येवमुक्त्वातत्रैवदेवदेवेश्वरीरुषा॥रासेश्वरीरासमध्येरासेशमाजुहावह ॥१७॥नालोक्यपुरतःकृष्णंराधाविरहकातरा। युगकोटिसमंमेनेक्षणभेदेनसुव्रता॥१८॥ हेकृष्णप्राणनाथे शाऽऽगच्छप्राणाधिकप्रिय ॥ प्राणाधिष्ठातृदेवेशप्राणायांतित्वयाविना ॥ १९ ॥ स्त्रीगर्वःपतिसौभाग्या द्वर्धतेचदिनेदिने ॥ सुखंचविपुलंयस्मात्तंसेवेद्धर्मतःसदा ॥ २० ॥ पतिर्बंधुःकुलस्त्रीणामधिदेवःसदा गतिः ॥ परसंपत्स्वरूपश्चमूर्तिमान्भोगदःसदा ॥ २१ ॥ धर्मदःसुखदःशश्वत्प्रीतिदःशांतिदःसदा ॥ सन्मानदोऽप्यमानश्चमानदोमानखंडनः ॥ २२ ॥ सारात्सारतरःस्वामीबंधूनांबंधुवर्धनः ॥ नचभर्तुः समोबंधुर्बंधोर्बंधुषुदृश्यते ॥ २३ ॥ भरणादेवभर्ताचपालनात्पतिरुच्यते ॥ शरीरेशाच्चसस्वामीकामदः कांतउच्यते ॥ २४ ॥ बंधुश्चसुखवृद्ध्याचप्रीतिदानात्प्रियःस्मृतः ॥ ऐश्वर्यदानादीशश्चप्राणेशात्प्राण नायकः ॥ २५ ॥ रतिदानाच्चरमणःप्रियोनास्तिप्रियात्परः ॥ पुत्रस्तुस्वामिनःशुक्राज्जायतेतेनसप्रियः ॥ २६ ॥ शतपुत्रात्परःस्वामीकुलजानांप्रियःसदा ॥ असत्कुलप्रसूतायाकांतंविज्ञातुमक्षमा ॥ २७ ॥ स्नानं

चसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदक्षिणा ॥ प्रादक्षिण्यंपृथिव्याश्चसर्वाणिचतपांसिच ॥ २८ ॥ सर्वाण्येवव्रतादी
निमहादानानियानिच ॥ उपोषणानिपुण्यानियानियानिश्रुतानिच ॥ २९ ॥ गुरुसेवाविप्रसेवावेदसेवा
दिकंचयत् ॥ स्वामिनःपादसेवायाःकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ ३० ॥ गुरुविप्रेन्द्रदेवेषुसर्वेभ्यश्चपतिर्गुरुः ॥
विद्यादातायथापुंसांकुलजानांतथाप्रियः ॥ ३१ ॥ गोपीनांलक्षकोटीनांगोपानांचतथैवच ॥ ब्रह्मांडाना
मसंख्यानांतत्रस्थानांतथैवच ॥३२॥ विश्वादिगोलकांतानामीश्वरीयत्प्रसादतः ॥ अहनजानेतंकांतंस्त्री
स्वभावोदुरत्ययः ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वागाधिकाकृष्णंतत्रदध्यौस्वभक्तितः ॥ रुरोदप्रेम्णासाराधानाथना
थेतिचाऽब्रवीत् ॥ ३४ ॥ दर्शनंदेहिरमणदीनाविरहदुःखिता ॥ अथसादक्षिणादेवीध्वस्तागोलोकतोमुने
॥ ३५ ॥ सुचिरंचतपस्तप्त्वाविवेशकमलातनौ ॥ अथदेवादयःसर्वेयज्ञंकृत्वासुदुष्करम् ॥ ३६ ॥ नालभं
स्तेफलंतेषांविषण्णाःप्रययुर्विधिम् ॥ विधिर्निवेदनंश्रुत्वादेवादीनांजगत्पतिम् ॥ ३७ ॥ दध्यौचसुचिरं
भक्त्याप्रत्यादेशमवापसः ॥ नारायणश्चभगवान्महालक्ष्म्याश्चदेहतः ॥ ३८ ॥ विनिष्कृष्यमर्त्यलक्ष्मीं
ब्रह्मणेदक्षिणांददौ ॥ ब्रह्माददौतांयज्ञायपूरणार्थंचकर्मणाम् ॥३९॥ यज्ञःसंपूज्यविधिवत्तांतुष्टावतदामुदा॥
तप्तकांचनवर्णाभांचंद्रकोटिसमप्रभाम् ॥ ४० ॥ अतीवकमनीयांचसुंदरींसुमनोहराम् ॥ कमलास्यांकोम
लांगींकमलायतलोचनाम् ॥ ४१ ॥ कमलासनपूज्यांचकमलांगसमुद्भवाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांबिंबो
ष्ठींसुदतींसतीम्॥४२॥बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुतम्॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम्
॥ ४३ ॥ सुवेषाढ्यांचसुस्नातांमुनिमानसमोहिनीम् ॥ कस्तूरीबिंदुभिःसार्धंसुगंधिचंदनेन्दुभिः ॥४४॥
सिंदूरबिंदुनाल्पेनाप्यलकाधःस्थलोज्ज्वलाम् ॥ सुप्रशस्तनितंबाढ्यांबृहच्छ्रोणिपयोधराम् ॥ ४५ ॥
कामदेवाधाररूपांकामबाणप्रपीडिताम् ॥ तांदृष्ट्वारमणीयांचयज्ञोमूर्छामवापह ॥ ४६ ॥ पत्नींतामेव
जग्राहविधिबोधितपूर्वकम् ॥ दिव्यंवर्षशतंचैवतांगृहीत्वातुनिर्जने ॥ ४७॥ यज्ञोरेमेमुदायुक्तोरामेशोर

मयासह ॥ गर्भंदधारसादेवीदिव्यंद्वादशवर्षकम् ।४८। ततःसुषावपुत्रंचफलंवैसर्वकर्मणाम् ॥ परिपूर्णे
कर्मणिचतत्पुत्रःफलदायकः ॥४९॥ यज्ञोदक्षिणयासार्धंपुत्रेणचफलेनच॥ कर्मिणांफलदाताचेत्येवंवेदवि
दोविदुः ॥ ५०॥ यज्ञश्चदक्षिणांप्राप्यपुत्रंचफलदायकम् ॥ फलंददौचसर्वेभ्यःकर्मणांचैवनारद ॥ ५१॥
तदादेवादयस्तुष्टाःपरिपूर्णमनोरथाः॥ स्वस्थानेतेययुःसर्वेधर्मवक्त्रादिदंश्रुतम् ॥५२॥ कृत्वाकर्मचकर्ता
चतूर्णंदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ तत्क्षणंफलमाप्नोतिवेदैरुक्तमिदंमुने ॥ ५३ ॥ कर्मीकर्मणिपूर्णेचतत्क्षणेय
दिदक्षिणाम् ॥ नदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चदैवेनाज्ञानतोऽथवा ॥५४॥ मुहूर्तेसमतीतेतुद्विगुणासाभवेद्ध्रुवम्॥
एकरात्रेव्यतीतेतुसात्रिकोटिगुणाचसा ॥ ५५ ॥ त्रिरात्रेतच्छतगुणासप्ताहेद्विगुणाततः ॥ मासेलक्षगुणा
प्रोक्ताब्राह्मणानांचवर्धते ॥५६॥ संवत्सरेव्यतीतेतुसात्रिकोटिगुणाभवेत् ॥ कर्मतद्यजमानानांसर्वंवैनि
ष्फलंभवेत् ॥ ५७ ॥ सचब्रह्मस्वहारीचनकर्मार्होऽशुचिर्नरः ॥ दरिद्रोव्याधियुक्तश्चतेनपापेनपातकी ॥
॥ ५८ ॥ तद्गृहाद्यातिलक्ष्मीश्चशापंदत्त्वासुदारुणम् ॥ पितरोनैवगृह्णंतितद्दत्तंश्राद्धतर्पणम् ॥ ५९ ॥
एवंसुराश्चतत्पूजांतद्दत्तामग्निराहुतिम् ॥ दत्तंनदीयतेदानंग्रहीतानैवयाचते ॥ ६० ॥ उभौनौनरके
यातश्छिन्नरज्जौयथाघटः ॥ नार्पयेद्यजमानश्चेद्याचितश्चापिदक्षिणाम् ॥ ६१ ॥ भवेद्ब्रह्मस्वाप
हारीकुंभीपाकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ वर्षलक्षंवसेत्तत्रयमदूतेनताडितः ॥ ६२ ॥ ततोभवेत्सचांडालोव्या
धियुक्तोदरिद्रकः ॥ पातयेत्पुरुषान्सप्तपूर्वांश्चसप्तजन्मतः ॥ ६३ ॥ इत्येवंकथितंविप्रकिंभूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ नारदउवाच ॥ यत्कर्मदक्षिणाहीनंकोभुंक्तेतत्फलंमुने ॥ ६४ ॥ पूजाविधिं
दक्षिणायाःपुरायज्ञकृतंवद ॥ नारायणउवाच ॥ कर्मणोऽदक्षिणस्यैवकुतएवफलंमुने ॥ ६५ ॥
सदक्षिणेकर्मणिचफलमेवप्रवर्तते ॥ अदक्षिणंचयत्कर्मतद्भुंक्तेचबलिर्मुने ॥ ६६ ॥ बलयेतत्प्र
दत्तंचवामनेनपुरामुने ॥ अश्रोत्रियःश्राद्धद्रव्यमश्रद्धादानमेवच ॥ ६७ ॥ वृषलीपतिविप्राणांपूजाद्रव्या

दिकंचयत् ॥ असद्द्विजैः कृतंयज्ञमशुचेःपूजनंचयत् ॥ ६८ ॥ गुरावभक्तस्यकर्मबलिभुंक्तेनसंशयः ॥
दक्षिणायाश्चयद्ध्यानंस्तोत्रंपूजाविधिक्रमम् ॥ ६९ ॥ तत्सर्वंकण्वशाखोक्तंप्रवक्ष्यामिनिशामय ॥ पुरा
संप्राप्यतांयज्ञःकर्मदक्षांचदक्षिणाम् ॥ ७० ॥ मुमोहास्याःस्वरूपेणतुष्टावकामकातरः ॥ यज्ञउवाच ॥
पुरागोलोकगोपीत्वंगोपीनांप्रवरावरा ॥ ७१ ॥ राधासमातत्सखीचश्रीकृष्णप्रेयसीप्रिया ॥ कार्त्तिकी
पूर्णिमायांतुरासेराधामहोत्सवे ॥ ७२ ॥ आविर्भूतादक्षिणांसाल्लक्ष्म्याश्चतेनदक्षिणा ॥ पुरात्वंचसु
शीलाख्याख्याताशीलेनशोभने ॥ ७३ ॥ लक्ष्मीदक्षांसभागात्त्वंराधाशापाच्चदक्षिणा ॥ गोलोकात्त्वंपरि
भ्रष्टाममभाग्यादुपस्थिता ॥७४॥ कृपांकुरुमहाभागेमामेवस्वामिनंकुरु ॥ कर्मिणांकर्मणांदेवीत्वमेवफलदा
सदा ॥ ७५ ॥ त्वयाविनाचसर्वेषांसर्वंकर्मचनिष्फलम् ॥ त्वयाविनातथाकर्मकर्मिणांचनशोभते ॥ ७६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाश्चदिक्पालादयएवच ॥ कर्मणश्चफलंदातुंनशक्ताश्चत्वयाविना ॥ ७७ ॥ कर्मरूपीस्व
यंब्रह्माफलरूपीमहेश्वरः ॥ यज्ञरूपोविष्णुरहंत्वमेषांसाररूपिणी ॥७८॥ फलदातृपरंब्रह्मनिर्गुणाप्रकृतिः
परा ॥ स्वयंकृष्णश्चभगवान्सचशक्तस्त्वयासह ॥ ७९ ॥ त्वमेवशक्तिःकांतेमेशश्वज्जन्मनिजन्मनि ॥
सर्वकर्मणिशक्तोऽहंत्वयासहवरानने ॥ ८० ॥ इत्युक्त्वाचपुरस्तस्थौयज्ञाधिष्ठातृदेवता ॥ तुष्टाव
भूवसादेवीभेजेतंकमलाकला ॥ ८१ ॥ इदंचदक्षिणास्तोत्रंयज्ञकालेचयःपठेत् ॥ फलंचसर्वयज्ञानां
प्राप्नोतिनात्रसंशयः ॥ ८२ ॥ राजसूयेवाजपेयेगोमेधनरमेधके ॥ अश्वमेधेलांगलेचविष्णुयज्ञेयश
स्करे ॥ ८३ ॥ धनदेभूमिदेपूर्तेफलदेगजमेधके ॥ लोहयज्ञेस्वर्णयज्ञेरत्नयज्ञेऽथताम्रके ॥ ८४ ॥
शिवयज्ञेरुद्रयज्ञेशक्रयज्ञेचबंधुके ॥ वृष्टौवरुणयागेचकंडकेवैरिमर्दने ॥ ८५ ॥ शुचियज्ञेधर्मयज्ञेऽध्वरेच
पापमोचने ॥ ब्रह्माणीकर्मयागेचयोनियागेचभद्रके ॥ ८६ ॥ एतेषांचसमारंभेइदंस्तोत्रंचयःपठेत् ॥
निर्विघ्नेनचतत्कर्मसर्वंभवतिनिश्चितम् ॥ ८७ ॥ इदंस्तोत्रंचकथितंध्यानंपूजाविधिंशृणु ॥ शालग्रामे

घटेवापिदक्षिणांपूजयेत्सुधीः ॥ ८८ ॥ लक्ष्मीदक्षांशसंभूतांदक्षिणांकमलाकलाम् । सर्वकर्मसुदक्षांच फलदांसर्वकर्मणाम् ॥ ८९ ॥ विष्णोःशक्तिस्वरूपांच पूजितांवंदितांशुभाम् ॥ शुद्धिदांशुद्धिरूपांचसुशी लांशुभदांभजे ॥ ९० ॥ ध्यात्वा नेनैववरदांमूलेनपूजयेत्सुधीः ॥ दत्त्वापाद्यादिकंदेव्यैवेदोक्तेनैवनारद ॥ ९१ ॥ ॐश्रींक्लींह्रींदक्षिणायैस्वाहेतिचविचक्षणः ॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्यादक्षिणांसर्वपूजि ताम् ॥ ९२ ॥ इत्येवंकथितंब्रह्मन्दक्षिणाख्यानमेवच ॥ सुखदंप्रीतिदंचैवफलदंसर्वकर्मणाम् ॥ ९३ ॥ इदंचदक्षिणाख्यानंयःशृणोतिसमाहितः ॥ अंगहीनंचतत्कर्मनभवेद्भारतेभुवि ॥ ९४ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंनिश्चितंचगुणान्वितम् ॥ भार्याहीनोलभेद्भार्यांसुशीलांसुंदरींपराम् ॥ ९५ ॥ वरारो हांपुत्रवतींविनीतांप्रियवादिनीम् ॥ पतिव्रतांचशुद्धांचकुलजांचवधूंवराम् ॥ ९६ ॥ विद्याहीनोलभे द्विद्यांधनहीनोलभेद्धनम् ॥ भूमिहीनोलभेद्भूमिंप्रजाहीनोलभेत्प्रजाम् ॥ ९७ ॥ संकटेबंधुविच्छेदेवि पत्तौबंधनेतथा ॥ मासमेकमिदंश्रुत्वामुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ९८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेम०नवमस्कंधेनारदनारायणसंवादेदक्षिणोपाख्यानेपंच

चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥

नारदउवाच ॥ अनेकानांचदेवीनांश्रुतमाख्यानमुत्तमम् ॥ अन्यासांचरितंब्रह्मन्वदवेदवि दांवर ॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ सर्वासांचरितंविप्रदेवेषुचपृथक्पृथक् ॥ पूर्वोक्तानांचदेवीनांका सांश्रोतुमिहेच्छसि ॥ २ ॥ नारदउवाच ॥ षष्ठीमंगलचंडीचमनसाप्रकृतेःकला ॥ उत्पत्तिमासां चरितंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ३ ॥ नारायणउवाच ॥ षष्ठांशाप्रकृतेर्याचसाचषष्ठीप्रकीर्तिता ॥ बालकानामधिष्ठात्रीविष्णुमायाचबालदा ॥ ४ ॥ मातृकासुचविख्यातादेवसेनाभिदाचया ॥ प्राणा धिकप्रियासाध्वीस्कंदभार्याचसुव्रता ॥५॥ आयुःप्रदाचबालानांधात्रीरक्षणकारिणी ॥ सततंशिशुपा

शर्वस्थायोगेनसिद्धियोगिनी॥६॥तस्याःपूजाविधिंब्रह्मन्नितिहासमिदंशृणु ॥ यच्छ्रुतंधर्मवक्त्रेणसुखदं
पुत्रदंपरम् ॥ ७ ॥ राजाप्रियव्रतश्चासीत्स्वायंभुवमनोःसुतः ॥ योगींद्रोनोद्वहद्भार्यांतपस्यासुरतः
सदा ॥ ८ ॥ ब्रह्माज्ञयाचयत्नेनकृतदारोबभूवह ॥ सुचिरंकृतदारश्चनलेभेतनयंमुने ॥ ९ ॥ पुत्रेष्टि
यज्ञंतंचापिकारयामासकश्यपः ॥ मालिन्यैतस्यकांतायैमुनिर्यज्ञचरुंददौ ॥ १० ॥ भुक्त्वाचतंचरुं
तस्याःसद्योगर्भोबभूवह ॥ दधारतंचसादेवीदैवद्वादशवत्सरम् ॥ ११ ॥ ततःसुषावसाब्रह्मन्कुमारं
कनकप्रभम् ॥ सर्वावयवसंपन्नंमृतमुत्तारलोचनम् ॥ १२ ॥ तंदृष्ट्वारुरुदुःसर्वानार्यश्चबांधव
स्त्रियः ॥ मूर्च्छामवापतन्मातापुत्रशोकेनभूयसा ॥ १३ ॥ श्मशानंचययौराजागृहीत्वाबालकंमुने ॥
रुरोदतत्रकांतारेपुत्रंकृत्वास्ववक्षसि ॥ १४ ॥ नोत्सृजद्बालकंराजाप्राणांस्त्यक्तुंसमुद्यतः ॥ ज्ञान
योगंविसस्मारपुत्रशोकात्सुदारुणात् ॥ १५ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रविमानंचददर्शसः ॥ शुद्धस्फटिक
संकाशंमणिराजविनिर्मितम्॥१६॥तेजसाज्वलितंशश्वच्छोभितंक्षौमवाससा ॥ नानाचित्रविचित्राढ्यं
पुष्पमालाविराजितम् ॥ १७ ॥ ददर्शतत्रदेवींचकमनीयांमनोहराम् ॥ श्वेतचंपकवर्णाभांशश्वत्सुस्थिर
यौवनाम् ॥ १८ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ कृपामयींयोगसिद्धांभक्तानुग्रहकातराम्
॥ १९ ॥ दृष्ट्वातांपुरतोराजातुष्टावपरमादरम् ॥ चकारपूजनंतस्याविहायबालकंभुवि ॥ २० ॥
पप्रच्छराजातांतुष्टांग्रीष्मसूर्यसमप्रभाम् ॥ तेजसाज्वलितांशांतांकांतांस्कंदस्यनारद ॥ २१ ॥ राजो
वाच ॥ कात्वंसुशोभनेकांतेकस्यकांतासिसुव्रते ॥ कस्यकन्यावरारोहेधन्यामान्याचयोषिताम् ॥ २२ ॥
नृपेंद्रस्यवचःश्रुत्वाजगन्मंगलचंडिका ॥ उवाचदेवसेनासादेवानांरणकारिणी ॥ २३ ॥ देवानांदैत्यग्र
स्तानांपुरासेनाबभूवसा ॥ जयंददौसातेभ्यश्चदेवसेनाचतेनसा ॥ २४ ॥ श्रीदेवसेनोवाच ॥ ब्रह्मणो
मानसीकन्यादेवसेनाहमीश्वरी ॥ सृष्ट्वामांमनसाधाताददौस्कंदायभूमिप ॥ २५ ॥ मातृकासुचविख्या

तास्कंदभार्याचसुव्रता ॥ विश्वेषष्ठीतिविख्याताषष्ठांशाप्रकृतेःपरा ॥ २६ ॥ अपुत्रायपुत्रदाऽहंप्रियादा
त्रीप्रियायच ॥ धनदाऽहंदरिद्रेभ्यःकर्मिभ्यश्चस्वकर्मदा ॥ २७ ॥ सुखंदुःखंभयंशोकोहर्षोमंगलमेवच ॥
संपत्तिश्चविपत्तिश्चसर्वंभवतिकर्मणा ॥ २८ ॥ कर्मणाबहुपुत्रश्चवंशहीनःस्वकर्मणा ॥ कर्मणामृतपु
त्रश्चकर्मणाचिरजीवनः ॥ २९ ॥ कर्मणागुणवांश्चैवकर्मणाचांगहीनकः ॥ कर्मणाबहुभार्यश्चभार्याही
नश्चकर्मणा ॥ ३० ॥ कर्मणारूपवान्धर्मीरोगीशश्वत्स्वकर्मणा ॥ कर्मणाचभवेद्व्याधिःकर्मणाऽऽरोग्यमे
वच ॥ ३१ ॥ तस्मात्कर्मपरंराजन्सर्वेभ्यश्चश्रुतौश्रुतम् ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीगृहीत्वाबालकंमुने ॥ ३२ ॥
महाज्ञानेनसादेवीजीवयामासलीलया ॥ राजाददर्शतंबालंसस्मितंकनकप्रभम् ॥ ३३ ॥ देवसेनाचपश्यं
तंनृपमापृच्छ्यसातदा ॥ गृहीत्वाबालकंदेवीगगनंगंतुमुद्यता ॥ ३४ ॥ पुनस्तुष्टावतांराजाशुष्ककंठोष्ठ
तालुकः ॥ नृपस्तोत्रेणसादेवीपरितुष्टाबभूवह ॥ ३५ ॥ उवाचतंनृपंब्रह्मन्वेदोक्तंकर्मनिर्मितम् ॥ देव्यु
वाच ॥ त्रिषुलोकेषुत्वंराजास्वायंभुवमनोःसुतः ॥ ३६ ॥ ममपूजांचसर्वत्रकारयित्वास्वयंकुरु ॥ तदा
दास्यामिपुत्रंतेकुलपद्मंमनोहरम् ॥ ३७ ॥ सुव्रतंनामविख्यातंगुणवंतंसुपंडितम् ॥ जातिस्मरंचयोगीं
द्रंनारायणकलात्मकम् ॥ ३८ ॥ शतक्रतुकरंश्रेष्ठंक्षत्रियाणांचवंदितम् ॥ मत्तमातंगलक्षाणांधृतवंतंबलं
शुभम् ॥ ३९ ॥ धनिनंगुणिनंशुद्धंविदुषांप्रियमेवच ॥ योगिनांज्ञानिनांचैवसिद्धिरूपंतपस्विनाम् ॥ ४० ॥
यशस्विनंचलोकेषुदातारंसर्वसंपदाम् ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीतस्मैतद्बालकंददौ ॥ ४१ ॥ राजाचकारस्वीका
रंपूजार्थंचप्रियव्रतः ॥ जगामदेवी स्वर्गंचदत्त्वातस्मैशुभंवरम् ॥ ४२ ॥ आजगामसहामात्यःस्वगृहंहृष्टमा
नसः ॥ आगत्यकथयामासवृत्तांतंपुत्रहेतुकम् ॥ ४३ ॥ श्रुत्वाबभूवुःसंतुष्टानरानार्यश्चनारद ॥ मंगलंकारया
माससर्वत्रपुत्रहेतुकम् ॥ ४४ ॥ देवींचपूजयामासब्राह्मणेभ्योधनंददौ ॥ राजाचप्रतिमासेषुशुक्लषष्ठ्यांमहो
त्सवम् ॥ ४५ ॥ षष्ठ्यादेव्याश्चयत्नेनकारयामाससर्वतः ॥ बालानांसूतिकागारेषष्ठाहेयत्नपूर्वकम् ॥ ४६ ॥

तत्पूजांकारयामासचैकविंशतिवासरे ॥ बालानांशुभकार्येचशुभान्नप्राशनेतथा ॥ ४७ ॥ सर्वत्रवर्धया
मासस्वयमेवचकारह ॥ ध्यानंपूजाविधानंचस्तोत्रंमत्तोनिशामय ॥ ४८ ॥ यच्छ्रुतंधर्मवक्त्रेणकौथुमो
क्तंचसुव्रत ॥ शालग्रामेघटेवाऽथवटमूलेऽथवामुने ॥ ४९ ॥ भित्त्यांपुत्तलिकांकृत्वापूजयेद्वाविचक्षणः ॥
षष्ठांशांप्रकृतेःशुद्धांप्रतिष्ठाप्यचसुप्रभाम् ॥ ५० ॥ सुपुत्रदांचशुभदांदयारूपांजगत्प्रसूम् ॥ श्वेतचंपकव
र्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ५१ ॥ पवित्ररूपांपरमांदेवसेनांपरांभजे ॥ इतिध्यात्वास्वशिरसिपुष्पंदत्त्वा
विचक्षणः ॥ ५२ ॥ पुनर्ध्यात्वाचमूलेनपूजयेत्सुव्रतांसतीम् ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चगंधपुष्पप्रदीपकैः
॥ ५३ ॥ नैवेद्यैर्विविधैश्चापिफलेनशोभनेनच ॥ ॐह्रींषष्ठीदेव्यैस्वाहेतिविधिपूर्वकम् ॥ ५४ ॥ अष्टाक्षरं
महामंत्रंयथाशक्तिजपेन्नरः ॥ ततःस्तुत्वाचप्रणमेद्भक्तियुक्तःसमाहितः ॥ ५५ ॥ स्तोत्रंचसामवेदोक्तंवरं
पुत्रफलप्रदम् ॥ अष्टाक्षरंमहामंत्रंलक्षधायोजपेत्ततः ॥ ५६ ॥ सुपुत्रंसलभेन्नूनमित्याहकमलोद्भवः ॥
स्तोत्रंशृणुमुनिश्रेष्ठसर्वकामशुभावहम् ॥ ५७॥ वांछाप्रदंचसर्वेषांगूढंवेदेषुनारद ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यै
सिद्ध्यैशांत्यैनमोनमः॥५८॥शुभायैदेवसेनायैषष्ठ्यैदेव्यैनमोनमः॥वरदायैपुत्रदायैधनदायैनमोनमः॥५९॥
सुखदायैमोक्षदायैषष्ठ्यैदेव्यैनमोनमः ॥ सृष्ट्यैषष्ठांशरूपायैसिद्धायैचनमोनमः ॥ ६० ॥ मायायैसिद्ध
योगिन्यैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ सारायैशारदायैचपरादेव्यैनमोनमः ॥ ६१ ॥ बालाधिष्ठातृदेव्यैचषष्ठीदेव्यै
नमोनमः ॥ कल्याणदायैकल्याण्यैफलदायैचकर्मणाम् ॥६२॥ प्रत्यक्षायैस्वभक्तानांषष्ठ्यैदेव्यैनमोनमः ॥
पूज्यायैस्कंदकांतायैसर्वेषांसर्वकर्मसु ॥ ६३ ॥ देवरक्षणकारिण्यैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपा
यैवंदितायैनृणांसदा ॥ ६४ ॥ हिंसाक्रोधवर्जितायैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ धनंदेहिप्रियांदेहिपुत्रंदेहिसुरे
श्वरि ॥ ६५ ॥ मानंदेहिजयंदेहिद्विषोजहिमहेश्वरि ॥ धर्मंदेहियशोदेहिषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ ६६ ॥ देहि
भूमिंप्रजांदेहिविद्यांदेहिसुपूजिते ॥ कल्याणंचजयंदेहिषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ ६७ ॥ इतिदेवींचसंस्तूयलेभे

पुत्रंप्रियव्रतः ॥ यशस्विनंचराजेंद्रःषष्ठीदेव्याःप्रसादतः ॥ ६८ ॥ षष्ठीस्तोत्रमिदंब्रह्मन्यःशृणोतितुवत्स
रम् ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंवरंसुचिरजीविनम् ॥ ६९ ॥ वर्षमेकंचयोभक्त्यासंपूज्येदंशृणोतिच ॥ सर्वपापा
द्विनिर्मुक्तोमहावन्ध्याप्रसूयते ॥ ७० ॥ वीरंपुत्रंचगुणिनंविद्यावंतंयशस्विनम् ॥ सुचिरायु
ष्यवंतंचसूतेदेवीप्रसादतः ॥ ७१ ॥ काकवंध्याचयानारीमृतवत्साचयाभवेत् ॥ वर्षंश्रुत्वाल
भेत्पुत्रंषष्ठीदेवीप्रसादतः ॥ ७२ ॥ रोगयुक्तेचबालेचपितामाताशृणोतिचेत् ॥ मासेनमुच्यतेबालःषष्ठी
देवीप्रसादतः ॥ ७३ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कंधे नारदनारायणसंवादे षष्ठ्युपाख्याने
षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ कथितंषष्ठ्युपाख्यानंब्रह्मपुत्रयथागमम् ॥ देवीमंगलचंडीचतदाख्या
नंनिशामय ॥ १ ॥ तस्याःपूजादिकंसर्वंधर्मवक्त्रेणयच्छ्रुतम् ॥ श्रुतिसंमतमेवेष्टंसर्वेषांविदुषामपि ॥ २ ॥
दक्षायावर्ततेचंडीकल्याणेषुच मंगला ॥ मंगलेषुचयादक्षासाचमंगलचंडिका ॥ ३ ॥ पूज्यायावर्तते
चंडीमंगलोऽपिमहीसुतः ॥ मंगलाभीष्टदेवीयासाचामंगलचंडिका ॥ ४ ॥ मंगलोमनुवंश्यश्चसप्तद्वीप
धरापतिः ॥ तस्यपूज्याऽभीष्टदेवीतेनमंगलचंडिका ॥ ५ ॥ मूर्तिभेदेनसादुर्गामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ कृपा
रूपाऽतिप्रत्यक्षायोषितामिष्टदेवता ॥ ६ ॥ प्रथमेपूजितासाचशंकरेणपरात्परा ॥ त्रिपुरस्यवधेघोरेवि
ष्णुनाप्रेरितेनच ॥ ७ ॥ ब्रह्मन्ब्रह्मोपदेशेनदुर्गतेनवसंकटे ॥ आकाशात्पतितेयानेदैत्येनपातितेरुषा ॥ ८ ॥
ब्रह्मविष्णूपदिष्टश्चदुर्गांतुष्टावशंकरः ॥ साचमंगलचंडीयाबभूवरूपभेदतः ॥ ९ ॥ उवाचपुरतः
शंभोर्भयंनास्तीतितेप्रभो ॥ भगवान्वृषरूपश्चसर्वेशस्तेभविष्यति ॥ १० ॥ शुद्धशक्तिस्वरूपाऽहंभविष्या
मिनसंशयः ॥ मायात्मनाचहरिणासहायेनवृषध्वज ॥ ११ ॥ जहिदैत्यंस्वशत्रुंचसुराणांपदघातकम् ॥

इत्युक्त्वांतर्हितादेवीशंभोःशक्तिर्बभूवसा ॥ १२ ॥ विष्णुदत्तेनशस्त्रेणजघानतमुमापतिः ॥ मुनींद्रपतितेदै
त्येसर्वेदेवामहर्षयः ॥ १३ ॥ तुष्टुवुःशंकरंदेवंभक्तिनम्रात्मकंधराः ॥ सद्यःशिरसिशंभोश्चपुष्पवृष्टिर्ब
भूवह ॥ १४ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चसंतुष्टोददौतस्मैशुभाशिषम् ॥ ब्रह्मविष्णूपदिष्टश्चसुस्नातःशंकरस्तथा
॥ १५ ॥ पूजयामासतांभक्त्यादेवींमंगलचंडिकाम् ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चवस्त्रैश्चविविधैरपि ॥ १६ ॥
पुष्पचंदननैवेद्यैर्भक्त्यानानाविधैर्मुने ॥ छागैर्मेषैश्चमहिषैर्गवयैःपक्षिभिस्तथा ॥ १७ ॥ वस्त्रालंकारमा
ल्यैश्चपायसैःपिष्टकैरपि ॥ मधुभिश्चसुधाभिश्चफलैर्नानाविधैरपि ॥ १८ ॥ संगीतैर्नर्तकैर्वाद्यैरुत्स
वैर्नामकीर्तनैः ॥ ध्यात्वामाध्यंदिनोक्तेनध्यानेनभक्तिपूर्वकम् ॥ १९ ॥ ददौद्रव्याणिमूलेनमंत्रेणैवच
नारद ॥ ॐह्रींश्रींक्लींसर्वपूज्येदेविमंगलचंडिके ॥ २० ॥ हूंहूंफट्स्वाहाप्येकविंशाक्षरोमनुः ॥ पूज्यः
कल्पतरुश्चैवभक्तानांसर्वकामदः ॥ २१ ॥ दशलक्षजपेनैवमंत्रसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम् ॥ ध्यानंचश्रूयतांब्रह्म
न्वेदोक्तंसर्वसंमतम् ॥ २२ ॥ देवींषोडशवर्षीयांशश्वत्सुस्थिरयौवनाम् ॥ बिंबोष्ठींसुदतींशुद्धांशरत्प
द्मनिभाननाम् ॥ २३ ॥ श्वेतचंपकवर्णाभांसुनीलोत्पललोचनाम् ॥ जगद्धात्रींचदात्रींचसर्वेभ्यःसर्वसंप
दाम् ॥ २४ ॥ संसारसागरेघोरेज्योतीरूपांसदाभजे ॥ देव्याश्चध्यानमित्येवंस्तवनंश्रूयतांमुने ॥ २५ ॥
महादेवउवाच ॥ रक्षरक्षजगन्मातर्देविमंगलचंडिके ॥ हारिकेविपदांराशेर्हर्षमंगलकारिके ॥ २६ ॥
हर्षमंगलदक्षेचहर्षमंगलदायिके ॥ शुभेमंगलदक्षेचशुभेमंगलचंडिके ॥ २७ ॥ मंगलेमंगलार्हेचसर्वमङ्गल
मङ्गले ॥ सतांमङ्गलदेदेविसर्वेषांमंगलालये ॥ २८ ॥ पूज्येमंगलवारेचमंगलाभीष्टदेवते ॥ पूज्येमंगल
भूपस्यमनुवंशस्यसंततम् ॥ २९ ॥ मंगलाधिष्ठातृदेविमंगलानांचमंगले ॥ संसारमंगलाधारेमोक्षमंग
लदायिनि ॥ ३० ॥ सारेचमंगलाधारेपारेचसर्वकर्मणाम् ॥ प्रतिमंगलवारेचपूज्येमंगसुखप्रदे ॥ ३१ ॥
स्तोत्रेणानेनशंभुश्चस्तुत्वामंगलचंडिकाम् ॥ प्रतिमंगलवारेचपूजांदत्त्वागतःशिवः ॥ ३२ ॥ प्रथमे

पूजितादेवीशिवेनसर्वमंगला ॥ द्वितीयेपूजितासाचमंगलेनग्रहेणच ॥ ३३ ॥ तृतीयेपूजिताभद्रामंगलेन नृपेणच ॥ चतुर्थेमंगलेवारेसुंदरीभिःप्रपूजिता ॥ ३४ ॥ पंचमेमंगलाकांक्षिनरैर्मंगलचंडिका ॥ पूजिता प्रतिविश्वेषुविश्वेशपूजितासदा ॥३५॥ ततःसर्वत्रसंपूज्याबभूवपरमेश्वरी ॥ देवैश्चमुनिभिश्चैवमानवैर्मनुभिर्मुने ॥ ३६ ॥ देव्याश्चमंगलस्तोत्रंयःशृणोतिसमाहितः ॥ तन्मंगलंभवेत्तस्यनभवेत्तदमङ्गलम् ॥ वर्धतेपुत्रपौत्रैश्चमङ्गलंचदिनेदिने ॥ ३७ ॥ नारायणउवाच ॥ उक्तंद्वयोरुपाख्यानंब्रह्मपुत्रयथागमम् ॥ श्रूयतां मनसाख्यानंयच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः ॥ ३८ ॥ साचकन्याभगवतीकश्यपस्यचमानसी ॥ तेनैवमनसादेवीमनसायाचदीव्यति ॥ ३९ ॥ मनसाध्यायतेयाचपरमात्मानमीश्वरम् ॥ तेनसामनसादेवीतेनयोगेनदीव्यति ॥ ४० ॥ आत्मारामाचसादेवीवैष्णवीसिद्धयोगिनी ॥ त्रियुगंचतपस्तप्त्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४१ ॥ जरत्कारुशरीरंचदृष्ट्वायत्क्षीणमीश्वरः ॥ गोपीपतिर्नामचक्रेजरत्कारुरितिप्रभुः ॥ ४२ ॥ वांछितंचददौ तस्यैकृपयाचकृपानिधिः ॥ पूजांचकारयामासचकारचस्वयंप्रभुः ॥ ४३ ॥ स्वर्गेचनागलोकेचपृथिव्यां ब्रह्मलोकतः ॥ भृशंजगत्सुगौरीसासुंदरीचमनोहरा ॥ ४४ ॥ जगद्गौरीतिविख्याताातेनसापूजिता सती ॥ शिवशिष्याचसादेवीतेनशैवीप्रकीर्तिता ॥ ४५ ॥ विष्णुभक्ताऽतीवशश्वद्वैष्णवीतेनकीर्तिता ॥ नागानांप्राणरक्षित्रीयज्ञेपारीक्षितस्यच ॥ ४६ ॥ नागेश्वरीतिविख्यातासानागभगिनीतिच ॥ विषं संहर्तुमीशायातेनविषहरीस्मृता ॥ ४७ ॥ सिद्धयोगंहरात्प्रापतेनसासिद्धयोगिनी ॥ महाज्ञानंचयोगं चमृतसंजीविनींपराम् ॥ ४८ ॥ महाज्ञानयुतांतांचप्रवदंतिमनीषिणः ॥ आस्तीकस्यमुनींद्रस्यमाता सापितपस्विनी ॥ ४९ ॥ आस्तीकमाताविज्ञाताजगत्यांसुप्रतिष्ठिता ॥ प्रियामुनेर्जरत्कारोर्मुनींद्रस्य महात्मनः ॥ ५० ॥ योगिनीविश्वपूज्यस्यजरत्कारुप्रियाततः ॥ जरत्कारुर्जगद्गौरीमनसासिद्धयोगिनी ॥ ५१ ॥ वैष्णवीनागभगिनीशैवीनागेश्वरीतथा ॥ जरत्कारुप्रियास्तीकमाताविषहरेतिच ॥ ५२ ॥

महाज्ञानयुताचैवसादेवीविश्वपूजिता ॥ द्वादशैतानिनामानिपूजाकालेतुयःपठेत् ॥ ५३ ॥ तस्यनाग
भयंनास्तितस्यवंशोद्भवस्यच ॥ नागभीतेचशयनेनागग्रस्तेचमंदिरे ॥ ५४ ॥ नागशोभेमहादुर्गे
नागवेष्टितविग्रहे ॥ इदंस्तोत्रंपठित्वातुमुच्यतेनाऽत्रसंशयः ॥ ५५ ॥ नित्यंपठेद्यस्तंदृष्ट्वानागवर्गः
पलायते ॥ दशलक्षजपेनैवस्तोत्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ ५६ ॥ स्तोत्रसिद्धिर्भवेद्यस्यसविषंभोक्तुमीश्वरः॥
नागैश्चभूषणंकृत्वासभवेन्नागवाहनः ॥ ५७ ॥ नागासनोनागतल्पोमहासिद्धोभवेन्नरः ॥ अंतेचविष्णुना
सार्धंक्रीडत्येवदिवानिशम् ॥ ५८ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे नवमस्कंधे नारदनारायणसंवादे सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ मत्तःपूजाविधानंचश्रूयतांमुनिपुंगव ॥ ध्यानंचसामवेदोक्तंप्रोक्तंदेवीवि
धानकम् ॥ १ ॥ श्वेतचंपकवर्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांनागयज्ञोपवीतिनीम्
॥ २ ॥ महाज्ञानयुतांतांचप्रवरज्ञानिनांवराम् ॥ सिद्धाधिष्ठातृदेवींचसिद्धासिद्धिप्रदांभजे ॥ ३ ॥ इति
ध्यात्वाचतांदेवींमूलेनैवप्रपूजयेत् ॥ नैवेद्यैर्विविधैर्धूपैःपुष्पगंधानुलेपनैः ॥ ४ ॥ मूलमंत्रैश्चवेदोक्तैर्भ
क्तानांवांछितप्रदः ॥ मुनेकल्पतरुर्नामसुसिद्धोद्वादशाक्षरः ॥ ५ ॥ ॐह्रींश्रींक्लींऐंमनसादेव्यैस्वाहेतिकी
र्तितः ॥ पंचलक्षजपेनैवमंत्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ ६ ॥ मंत्रसिद्धिर्भवेद्यस्यससिद्धोजगतीतले ॥ सुधास
मंविषंतस्यधन्वंतरिसमोभवेत् ॥ ७ ॥ ब्रह्मन्स्नात्वातुसंक्रांत्यांगूढशालासुयत्नतः ॥ आवाह्यदेवीमीशा
नांपूजयेद्योऽतिभक्तितः ॥ ८ ॥ पंचम्यांमनसाध्यायन्देव्यैदद्याच्चयोबलिम् ॥ धनवान्पुत्रवांश्चैवकीर्ति
मान्सभवेद्ध्रुवम् ॥ ९ ॥ पूजाविधानंकथितंतदाख्यानंनिशामय ॥ कथयामिमहाभागयच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः
॥ १० ॥ पुरानागभयाक्रांताबभूवुर्मानवाभुवि ॥ गतास्तेशरणंसर्वेकश्यपंमुनिपुंगवम् ॥ ११ ॥ मंत्रांश्च
ससृजेभीतःकश्यपोब्रह्मणान्वितः ॥ वेदबीजानुसारेणचोपदेशेनब्रह्मणः ॥ १२ ॥ मंत्राधिष्ठातृदेवींतांमन

सासस्ृजेतथा ॥ तपसामनसातेनबभूवमनसाचसा ॥ १३ ॥ कुमारीसाचसंभूताजगामशंकरालयम् ॥
भक्त्यासंपूज्यकैलासेतुष्टावचंद्रशेखरम् ॥ १४ ॥ दिव्यवर्षसहस्रं तंसिषेवेचमुनेःसुता ॥ आशुतोषोमहेश
श्चतांचतुष्टोबभूवह ॥ १५ ॥ महाज्ञानंददौतस्यैपाठयामाससाभच ॥ कृष्णमंत्रंकल्पतरुंददावष्टाक्षरंमु
ने ॥ १६ ॥ लक्ष्मीमायाकामबीजंङेंतंकृष्णपदंततः ॥ त्रैलोक्यमंगलंनामकवचंपूजनक्रमम् ॥ १७ ॥ पुर
श्चर्याक्रमंचाऽपिवेदोक्तंसर्वसंमतम् ॥ प्राप्यमृत्युंजयान्मंत्रंसासतीचमुनेःसुता ॥ १८ ॥ जगामतपसे
साध्वीपुष्करंशंकराज्ञया ॥ त्रियुगंचतपस्तप्त्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ १९ ॥ सिद्धाबभूवसादेवीददर्श
पुरतःप्रभुम् ॥ दृष्ट्वाकृशांगींबालांचकृपयाचकृपानिधिः ॥ २० ॥ पूजांचकारयामासचकारचस्वयंहरिः ॥
वरंचप्रददौतस्यैपूजितात्वंभवेभव ॥ २१ ॥ वरंदत्त्वाचकल्याण्यैततश्चांतर्दधेहरिः ॥ प्रथमेपूजितासा
चकृष्णेनपरमात्मना ॥ २२ ॥ द्वितीयेशंकरेणैवकश्यपेनसुरेणच ॥ मुनिनामनुनाचैवनागेनमानवादिभिः
॥ २३ ॥ बभूवपूजितासाचत्रिषुलोकेषुसुव्रता ॥ जरत्कारुमुनींद्रायकश्यपस्तांददौपुरा ॥ २४ ॥ अयाचि
तोमुनिश्रेष्ठोजग्राहब्राह्मणाज्ञया ॥ कृत्वोद्वाहंमहायोगीविश्रांतस्तपसाचिरम् ॥ २५ ॥ सुष्वापदेव्याज
घनेवटमूलेचपुष्करे ॥ निद्रांजगामसमुनिःस्मृत्वानिद्रेशमीश्वरम् ॥ २६ ॥ जगामास्तंदिनकरःसायंका
लउपस्थिते ॥ संचिंत्यमनसासाध्वीमनसासापतिव्रता ॥ २७ ॥ धर्मलोपभयेनैवचकारालोचनंसती ॥
अकृत्वापश्चिमांसंध्यांनित्यांचैवद्विजन्मनाम् ॥ २८ ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंलभिष्यतिपतिर्मम ॥ नोपति
ष्ठतियःपूर्वांनोपास्तेयस्तुपश्चिमाम् ॥ २९ ॥ ससर्वत्राऽशुचिर्नित्यंब्रह्महत्यादिकंलभेत् ॥ वेदोक्तमितिसं
चिंत्यबोधयामाससुंदरी ॥ ३० ॥ सचबुद्धोमुनिश्रेष्ठस्तांचुकोपभृशंमुने ॥ मुनिरुवाच ॥ कथंमेसुखिनः
साध्विनिद्राभंगःकृतस्त्वया ॥ ३१ ॥ व्यर्थंव्रतादिकंतस्यायाभर्तुश्चाऽपकारिणी ॥ तपश्चाऽनशनंचैव
व्रतंदानादिकंचयत् ॥ ३२ ॥ भर्तुरप्रियकारिण्याःसर्वंभवतिनिष्फलम् ॥ ययाप्रियःपूजितश्चश्रीकृष्णः

पूजितस्तया ॥ ३३ ॥ पतिव्रताव्रतार्थंचपतिरूपोहरिःस्वयम् ॥ सर्वदानंसर्वयज्ञःसर्वतीर्थनिषेवणम् ॥
॥ ३४ ॥ सर्वव्रतंतपःसर्वमुपवासादिकंचयत् ॥ सर्वधर्मश्चसत्यंचसर्वदेवप्रपूजनम् ॥ ३५ ॥ तत्सर्वं
स्वामिसेवायाःकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ पुण्येचभारतेवर्षेपतिसेवांकरोतिया ॥ ३६ ॥ वैकुंठेस्वामिना
सार्धंसायातिब्रह्मणःपदम् ॥ विप्रियंकुरुतेभर्तुर्विप्रियंवदतिप्रियम् ॥ ३७ ॥ असत्कुलेप्रसूताहितत्फलं
श्रूयतांसति ॥ कुम्भीपाकंव्रजेत्साचयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ३८ ॥ ततोभवतिचांडालीपतिपुत्रविवर्जिता
॥ इत्युक्त्वाचमुनिश्रेष्ठोबभूवस्फुरिताधरः ॥ ३९ ॥ चकंपेतेनसासाध्वीभयेनोवाचतंपतिम् ॥ साध्व्यु
वाच ॥ संध्यालोपभयेनैवनिद्राभंगःकृतस्तव ॥ ४० ॥ कुरुशांतिंमहाभागदुष्टायाममसुव्रत ॥ शृंगारा
हारनिद्राणांयश्चभंगंकरोतिवै ॥ ४१ ॥ सव्रजेत्कालसूत्रंवैयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ इत्युक्त्वामनसादेवी
स्वामिनश्चरणांबुजे ॥ ४२ ॥ पपातभक्त्याभीताचरुरोदचपुनःपुनः ॥ कुपितंचमुनिंदृष्ट्वाश्रीसूर्यःशप्तुमुद्य
तम् ॥ ४३ ॥ तत्राऽऽजगामभगवान्संध्ययासहनारद ॥ तत्राऽगत्यमुनिसम्यगुवाचभास्करःस्वयम्
॥ ४४ ॥ विनयेनचभीतश्चतयासहयथोचितम् ॥ भास्करउवाच ॥ सूर्यास्तसमयंदृष्ट्वासाध्वीधर्मभ
येनच ॥ ४५ ॥ बोधयामासत्वांविप्रशरणंत्वामहंगतः ॥ क्षमस्वभगवन्ब्रह्मन्मांशप्तुंनोचितंमुने ॥ ४६ ॥
ब्राह्मणानांचहृदयंनवनीतसमंसदा ॥ तेषांक्षणार्धंक्रोधश्चयतोभस्मभवेज्जगत् ॥४७॥ पुनःस्रष्टुंद्विजः
शक्तोनतेजस्वीद्विजात्परः ॥ ब्राह्मणोब्रह्मणोवंशःप्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥ ४८ ॥ श्रीकृष्णंभावयेन्नित्यंब्रह्म
ज्योतिःसनातनम् ॥ सूर्यस्यवचनंश्रुत्वाद्विजस्तुष्टोबभूवह ॥ ४९ ॥ सूर्योजगामस्वस्थानंगृहीत्वाब्राह्म
णाशिषम् ॥ तत्याजमनसांविप्रःप्रतिज्ञापालनायच ॥ ५० ॥ रुदतींशोकसंयुक्तांहृदयेनविदूयता ॥ सास
स्मारगुरुंशंभुमिष्टदेवंविधिंहरिम् ॥ ५१ ॥ कश्यपंजन्मदातारंविपत्तौभयकर्शिता ॥ तत्राऽऽजगामगो
पीशोभगवाञ्छंभुरेवच ॥ ५२ ॥ विधिश्चकश्यपश्चैवमनसापरिचिंतितः ॥ दृष्ट्वाविप्रोऽभीष्टदेवंनिर्गुणं

प्रकृतेः परम् ॥ ५३ ॥ दृष्ट्वापरयाभक्त्याप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥ नमश्चकारशंभुंचब्रह्माणंकश्यपंतथा ॥
॥ ५४ ॥ कथमागमनंदेवाइतिप्रश्नंचकारसः ॥ ब्रह्मातद्वचनंश्रुत्वासहसासमयोचितम् ॥ ५५ ॥ प्रत्युवा
चनमस्कृत्यहृषीकेशपदांबुजम् ॥ यदित्यक्ताधर्मपत्नीधर्मिष्ठामनसासती ॥ ५६ ॥ कुरुष्वाऽस्यांसुतोत्प
त्तिंस्वधर्मपालनायवै ॥ जायायांवसुतोत्पत्तिंकृत्वापश्चात्त्यजेन्मुने ॥ ५७ ॥ अकृत्वातुसुतोत्पत्तिंविरा
गीयस्त्यजेत्प्रियाम् ॥ स्रवतेतस्यपुण्यंचचालन्यांचयथाजलम् ॥ ५८ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाजरत्कारुर्मु
नीश्वरः ॥ चकारनाभिसंस्पर्शयोगेनमंत्रपूर्वकम् ॥ ५९ ॥ मनसायामुनिश्रेष्ठमुनिश्रेष्ठउवाचताम् ॥
जरत्कारुरुवाच ॥ गर्भेणानेनमनसेतवपुत्रोभविष्यति ॥ ६० ॥ जितेंद्रियाणांप्रवरोधार्मिकोब्राह्मणाग्र
णीः ॥ तेजस्वीचतपस्वीचयशस्वीचगुणान्वितः ॥ ६१ ॥ वरोवेदविदांचैवज्ञानिनांयोगिनांतथा ॥
सचपुत्रोविष्णुभक्तोधार्मिकःकुलमुद्धरेत्॥६२॥नृत्यंतिपितरःसर्वेजन्ममात्रेणवैमुदा॥पतिव्रतासुशीलाया
साप्रियाप्रियवादिनी ।६३॥धर्मिष्ठापुत्रमाताचकुलस्त्रीकुलपालिका ॥ हरिभक्तिप्रदोबंधुर्नचाभीष्टसुखप्रदः
॥६४॥ योबंधुश्चेत्सचपिताहरिवर्त्मप्रदर्शक ॥ सागर्भधारिणीयाचगर्भावासविमोचनी ॥ ६५ ॥ दयारू
पाचभगिनीयमभीतिविमोचनी ॥ विष्णुमंत्रप्रदाताचसगुरुर्विष्णुभक्तिदः ॥ ६६ ॥ गुरुश्चज्ञानदोयोहिय
ज्ज्ञानंकृष्णभावनम् ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंयतोविश्वंचराचरम् ॥ ६७ ॥ आविर्भूतंतिरोभूतंकिंवाज्ञानंतद
न्यतः ॥ वेदजंयज्ञजंयद्यत्तत्सारंहरिसेवनम् ॥ ६८ ॥ तत्त्वानांसारभूतंचहरेरन्यद्विडंबनम् ॥ दत्तंज्ञानं
मयातुभ्यंसस्वामीज्ञानदोहियः ॥ ६९ ॥ ज्ञानात्प्रमुच्यतेबन्धात्सरिपुर्योहिबंधदः ॥ विष्णुभक्तियुतं
ज्ञानंनोददातिहियोगुरुः ॥ ७० ॥ सरिपुःशिष्यघातीचयतोबंधान्नमोचयेत् ॥ जननीगर्भजक्लेशाद्यमया
तनयातथा ॥ ७१ ॥ नमोचयेद्यःसकथंगुरुस्तातोहिबांधवः ॥ परमानंदरूपंचकृष्णमार्गमनश्वरम् ॥७२॥
नदर्शयेद्यःसततंकीदृशोबांधवोनृणाम् ॥ भजसाध्विपरंब्रह्माच्युतंकृष्णंचनिर्गुणम् ॥ ७३ ॥ निर्मूलंचभ

भवेत्पुंसांकर्मचैतस्यसेवया ॥ मयाच्छलेनत्वंत्यक्ताक्षमस्वैतन्ममप्रिये ॥ ७४ ॥ क्षमायुतानांसाध्वीनां
सत्त्वात्क्रोधोनविद्यते ॥ पुष्करेतपसेयामिगच्छदेवियथासुखम् ॥ ७५ ॥ श्रीकृष्णचरणांभोजेनिःस्पृहा
णांमनोरथाः ॥ जरत्कारुवचःश्रुत्वामनसाशोककातरा ॥ ७६ ॥ साश्रुनेत्राचविनयादुवाचप्राणवल्ल
भम् ॥ मनसोवाच ॥ दोषोनास्त्येवमेत्यक्तुंनिद्राभंगेनतेप्रभो ॥ ७७ ॥ यत्रस्मरामित्वांनित्यंतत्रमामाग
मिष्यसि ॥ बंधुभेदःक्लेशतमःपुत्रभेदस्ततःपरम् ॥ ७८ ॥ प्राणेशभेदःप्राणानांविच्छेदात्सर्वतःपरः ॥
पतिःपतिव्रतानांतुशतपुत्राधिकंप्रियः ॥ ७९ ॥ सर्वस्मात्तुप्रियःस्त्रीणांप्रियस्तेनोच्यतेबुधैः ॥ पुत्रेय
थैकपुत्राणांवैष्णवानांयथाहरौ ॥ ८० ॥ नेत्रेयथैकनेत्राणांतृषितानांयथाजले ॥ क्षुधितानांयथाऽन्नेच
कामुकानांचमैथुने ॥ ८१ ॥ यथापरस्वेचौराणांयथाजारेकुयोषिताम् ॥ विदुषांचयथाशास्त्रेवाणिज्ये
वणिजांयथा ॥ ८२ ॥ तथाशश्वन्मनःकान्तेसाध्वीनांयोषितांप्रभो ॥ इत्युक्त्वामनसादेवीपपातस्वामिनः
पदे ॥ ८३ ॥ क्षणंचकारक्रोडेतांकृपयाचकृपानिधिः ॥ नेत्रोदकेनमनसांस्नापयामासतांमुनिः ॥ ८४ ॥
साश्रुनेत्रामुनेःक्रोडंसिषेचभेदकातरा ॥ तदाज्ञानेनतौद्वौचविशोकौसंबभूवतुः ॥ ८५ ॥ स्मारंस्मारंपदां
भोजंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ जगामतपसेविप्रःप्रियांसंप्रबोध्यच ॥ ८६ ॥ जगाममनसाशंभोःकैलासं
मंदिरंगुरोः ॥ पार्वतीबोधयामासमनसांशोककर्शिताम् ॥ ८७ ॥ शिवश्चातीवज्ञानेनशिवेनचशिवालयः ॥
सुप्रशस्तेदिनेसाध्वीसुषुवेमंगलक्षणे ॥ ८८ ॥ नारायणांशंपुत्रंतंयोगिनांज्ञानिनांगुरुम् ॥ गर्भस्थितो
महाज्ञानंश्रुत्वाशंकरवक्त्रतः ॥ ८९ ॥ संबभूवचयोगीन्द्रोयोगिनांज्ञानिनांगुरुः ॥ जातकंकारयामासवाच
यामासमंगलम् ॥ ९० ॥ वेदांश्चपाठयामासशिवायचशिवःशिशोः ॥ मणिरत्नकिरीटांश्चब्राह्मणेभ्यो
ददौशिवः ॥ ९१ ॥ पार्वतीचगवांलक्षंरत्नानिविविधानिच ॥ शंभुश्चचतुरोवेदान्वेदांगानितरांस्तथा
॥ ९२ ॥ बालकंपाठयामासज्ञानंमृत्युंजयंपरम् ॥ भक्तिरस्त्यधिकाकान्तेऽभीष्टदेवेगुरौतथा ॥ ९३ ॥

यस्यास्तेनचतत्पुत्रोबभूवाऽऽस्तीकएवच ॥ जगामतपसेविष्णोःपुष्करंशंकराज्ञया ॥ ९४ ॥ संप्राप्यच
महामंत्रंततश्चपरमात्मनः ॥ दिव्यंवर्षत्रिलक्षंचतपस्तप्त्वातपोधनः ॥ ९५ ॥ आजगाममहायोगीनम
स्कर्तुं शिवंप्रभुम् ॥ शंकरंचनमस्कृत्यस्थित्वातत्रैवबालकः ॥ ९६ ॥ साचाऽऽजगाममनसाकश्यपस्याऽऽ
श्रमंपितुः ॥ तांसपुत्रांसुतांदृष्ट्वामुदंप्रापप्रजापतिः ॥ ९७ ॥ शतलक्षंचरत्नानांब्राह्मणेभ्योददौमुने ॥
ब्राह्मणान्भोजयामाससोऽसंख्यान्श्रेयसेशिशोः ॥ ९८ ॥ अदितिश्चदितिश्चान्यामुदंप्रापपरंतप ॥
सासपुत्राचसुचिरंतस्थौतातालयेसदा ॥ ९९ ॥ तदीयंपुनराख्यानंवक्ष्यामितन्निशामय ॥ अथाभिमन्यु
तनयेब्रह्मशापःपरीक्षिते ॥ १०० ॥ बभूवसहसाब्रह्मन्दैवदोषेणकर्मणा ॥ सप्ताहेसमतीतेतुतक्षकस्त्वांच
धक्ष्यति ॥ १०१ ॥ शशापशृंगीतत्रैवकौशिक्याश्चजलेनवै ॥ राजाश्रुत्वातत्प्रवृत्तिंनिर्वातस्थानमागतः
॥ २ ॥ तत्रतस्थौचसप्ताहंदेहरक्षणतत्परः ॥ सप्ताहेसमतीतेतुगच्छंतंतक्षकंपथि ॥ ३ ॥ धन्वंतरिर्नृपं
मोक्तुंददर्शगामुकःपथि ॥ तयोर्बभूवसंवादःसुप्रीतिश्चपरस्परम् ॥ ४ ॥ धन्वंतरिर्मणिंप्रापतक्षकः
स्वेच्छयाददौ ॥ सययौतंगृहीत्वातुसंतुष्टोहृष्टमानसः ॥ ५ ॥ तक्षकोभक्षयामासनृपंतंमंचकेस्थितम् ॥
राजाजगामतरसादेहंत्यक्त्वापरत्रच ॥ ६ ॥ संस्कारंकारयामासपितुर्वैजनमेजयः ॥ राजाचकारयज्ञं
चसर्पसत्रंततोमुने ॥ ७ ॥ प्राणांस्तत्याजसर्पाणांसमूहोब्रह्मतेजसा ॥ सतक्षकोवैभीतस्तुमहेन्द्रंशरणं
ययौ ॥ ८ ॥ सेंद्रंचतक्षकंहंतुंविप्रवर्गःसमुद्यतः ॥ अथदेवाश्चसेंद्राश्चसंजग्मुर्मनसांतिकम् ॥ ९ ॥
तांतुष्टावमहेंद्रश्चभयकातरविह्वलः ॥ ततआस्तीकआगत्ययज्ञंचमातुराज्ञया ॥ ११० ॥ महेंद्रतक्षकप्राणा
न्ययाचेभूमिपंपरम् ॥ ददौवरंनृपश्रेष्ठःकृपयाब्राह्मणाज्ञया ॥ ११ ॥ यज्ञंसमाप्यविप्रेभ्योदक्षिणांचददौ
मुदा ॥ विप्राश्चमुनयोदेवागत्वाचमनसांतिकम् ॥ १२ ॥ मनसांपूजयामासुस्तुष्टुवुश्चपृथक्पृथक् ॥
शक्रःसंभृतसंभारोभक्तियुक्तःसदाशुचिः ॥१३॥ मनसांपूजयामासतुष्टावपरमादरम् ॥ नत्वाषोडशोपचा

रंबलिंचतत्प्रियंतदा ॥१४॥ प्रददौपरितुष्टश्चब्रह्मविष्णुशिवाज्ञया ॥ संपूज्यमनसांदेवींप्रययुःस्वालयंचते
॥१५॥ इत्येवंकथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि॥नारद उवाच ॥ केनस्तोत्रेणतुष्टावमहेंद्रोमनसांसतीम्॥१६॥
पूजाविधिक्रमंतस्याःश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ नारायणउवाच ॥ सुस्नातःशुचिराचांतोधृत्वाधौतेचवा
ससी ॥ १७ ॥ रत्नसिंहासनेदेवींवासयामासभक्तितः ॥ स्वर्गंगायाजलेनैवरत्नकुंभस्थितेनच ॥ १८ ॥
स्नापयामासमनसांमहेंद्रोवेदमंत्रतः ॥ वाससीवासयामासवह्निशुद्धे मनोहरे ॥ १९ ॥ सर्वाङ्गेचंदनंकृत्वा
पादार्घ्यंभक्तिसंयुतः ॥ गणेशंचदिनेशंचवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ १२० ॥ संपूज्याऽऽदौदेवषट्कंपू
जयामासतांसतीम् ॥ ॐह्रींश्रींमनसादेव्यैस्वाहेत्येवंचमंत्रतः ॥ २१ ॥ दशाक्षरेणमूलेनददौसर्वंयथोचि
तम् ॥ दत्त्वाषोडशोपचारान्दुर्लभान्देवनायकः ॥ २२ ॥ पूजयामासभक्त्याचविष्णुनाप्रेरितोमुदा ॥
वाद्यंनानाप्रकारंचवादयामासतत्रवै ॥ २३ ॥ बभूवपुष्पवृष्टिश्चनभसोमनसोपरि ॥ देवप्रियाज्ञयातत्र
ब्रह्मविष्णुशिवाज्ञया ॥ २४ ॥ तुष्टावसाश्रुनेत्रैश्चपुलकांकितविग्रहः ॥ पुरंदरउवाच ॥ देवित्वांस्तोतु
मिच्छामिसाध्वीनांप्रवरांवराम् ॥ २५ ॥ परात्परांचपरमांनहिस्तोतुंक्षमोऽधुना ॥ स्तोत्राणांलक्षणंवेदे
स्वभावाख्यानतत्परम् ॥ २६ ॥ नक्षमःप्रकृतेवक्तुंगुणानांगणनांतव ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपात्वंकोपहिंसावि
वर्जिता ॥ २७ ॥ नचशक्तोमुनिस्तेनत्यक्तुंयाऽचाकृतायतः ॥ त्वंमयापूजितासाध्वीजननीमेयथाऽदितिः
॥ २८ ॥ दयारूपाचभगिनीक्षमारूपायथाप्रसूः ॥ त्वयामेरक्षिताःप्राणाःपुत्रदाराःसुरेश्वरि ॥ २९ ॥ अहं
करोमित्वत्पूजांप्रीतिश्चवर्धतांसदा ॥ नित्यायद्यपिपूज्यात्वंसर्वत्रजगदंबिके ॥ १३० ॥ तथाऽपितवपू
जांचवर्धयामिसुरेश्वरि ॥ येत्वामाषाढसंक्रांत्यांपूजयिष्यंतिभक्तितः ॥ ३१ ॥ पंचम्यांमनसाख्यायां
मासान्तेवादिनेदिने ॥ पुत्रपौत्रादयस्तेषांवर्धंतेचधनानिवै ॥ ३२ ॥ यशस्विनःकीर्तिमंतोविद्यावन्तो
गुणान्विताः ॥ येत्वांनपूजयिष्यंतिनिंदंत्यज्ञानतोजनाः ॥ ३३ ॥ लक्ष्मीहीनाभविष्यंतितेषांनागभयं

सदा ॥ त्वंस्वयंसर्वलक्ष्मीश्चवैकुंठेकमलालया ॥ ३४ ॥ नारायणांशोभगवाञ्जरत्कारुमुनीश्वरः ॥ तप
सातेजसात्वांचमनसाससृजेपिता ॥ ३५ ॥ अस्माकंरक्षणायैवतेनत्वंमनसाभिधा ॥ मनसादेविशक्तया
त्वंस्वात्मनासिद्धयोगिनो ॥ ३६ ॥ तेनत्वंमनसादेवीपूजितावंदिताभव ॥ येभक्तयामनसांदेवाःपूजयंत्य
निशंभृशम् ॥ ३७ ॥ तेनत्वांमनसांदेवींप्रवदंतिमनीषिणः ॥ सत्यस्वरूपादेवित्वंशश्वत्सत्यनिषेवणात्
॥ ३८ ॥ योहित्वांभावयेन्नित्यंसत्वांप्राप्नोतितत्परः ॥ इंद्रश्चमनसांस्तुत्वागृहीत्वाभगिनीवरम् ॥३९॥
प्रजगामस्वभवनंभूषयासपरिच्छदम् ॥ पुत्रेणसार्धसादेवीचिरंतस्थौपितुर्गृहे ॥१४०॥ भ्रातृभिःपूजिता
शश्वन्मान्यावंद्याचसर्वतः ॥ गोलोकात्सुरभिर्ब्रह्मन्तत्रागत्यसुपूजिताम् ॥ ४१ ॥ तांस्नापयित्वाक्षीरे
णपूजयामाससादरम् ॥ ज्ञानंचकथयामासागोप्यंसर्वसुदुर्लभम् ॥ ४२ ॥ तयादेवैःपूजितासास्वर्लोकं
चपुनर्ययौ ॥ इन्द्रस्तोत्रंपुण्यबीजंमनसांपूजयेत्पठेत् ॥ ४३ ॥ तस्यनागभयंनास्तितस्यवंशोद्भवस्यच ॥
विषंभवेत्सुधातुल्यंसिद्धस्तोत्रोयदाभवेत् ॥ ४४ ॥ पंचलक्षजपेनैवसिद्धस्तोत्रोभवेन्नरः ॥ सर्पशायीभवे
त्सोऽपिनिश्चितंसर्पवाहनः ॥ १४५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेऽष्टचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४८ ॥

नारदउवाच ॥ कावासासुरभिर्देवीगोलोकादागताचया ॥ तज्जन्मचरितंब्रह्मञ्छ्रोतुमिच्छा
मियत्नतः ॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ गवामधिष्ठातृदेवीगवामाद्यागवांप्रसूः ॥ गवांप्रधानासुरभिर्गो
लोकेसासमुद्भवा ॥ २ ॥ सर्वादिसृष्टेश्चरितंकथयामिनिशामय ॥ बभूवतेनतज्जन्मपुरावृंदावनेवने
॥ ३ ॥ एकदाराधिकानाथोराधयासहकौतुकी ॥ गोपांगनापरिवृतोपुण्यंवृंदावनंययौ ॥ ४ ॥
सहसातत्ररहसिविजहारसकौतुकात् ॥ बभूवक्षीरपानेच्छातस्यस्वेच्छमयस्यच ॥ ५ ॥ ससृजेसु
रभिंदेवींलीलयावामपार्श्वतः ॥ वत्सयुक्तांदुग्धवतींवत्सोनाममनोरथः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वासवत्सांश्री

दामानवभाण्डेदुदोहच ॥ क्षीरंसुधातिरिक्तंचजन्ममृत्युजराहरम् ॥ ७ ॥ तदुत्थंचपयःस्वा
दुपपौगोपीपतिःस्वयम् ॥ सरोबभूवपयसांभाण्डविस्रंसनेनच ॥ ८ ॥ दीर्घंचविस्तृतंचैवप
रितःशतयोजनम् ॥ गोलोकेऽयंप्रसिद्धश्चसोऽपिक्षीरसरोवरः ॥ ९ ॥ गोपिकानांचराधायाःक्री
डावापीबभूवसा ॥ रत्नेंद्ररचितापूर्णभूताचाऽपीश्वरेच्छया ॥ १० ॥ बभूवकामधेनूनांसहसालक्षको
ट्यः ॥ यावंतस्तत्रगोपाश्चसुरभ्यालोमकूपतः ॥ ११ ॥ तासांपुत्राश्चबहवःसंबभूवुरसंख्यकाः ॥
कथिताचगवांसृष्टिस्तयाचपूरितंजगत ॥ १२ ॥ पूजांचकारभगवान्सुरभ्याश्चपुरामुने ॥ ततोबभूव
तत्पूजात्रिषुलोकेषुदुर्लभा ॥ १३ ॥ दीपान्वितापरदिनेश्रीकृष्णस्याऽऽज्ञयाहरेः ॥ बभूवसुरभिःपूज्या
धर्मवक्त्रादिदंश्रुतम् ॥१४॥ ध्यानंस्तोत्रंमूलमंत्रंयद्यत्पूजाविधिक्रमम् ॥ वेदोक्तंचमहाभागनिबोधकथया
मिते ॥ १५ ॥ ॐसुरभ्यैनमइतिमंत्रस्तस्याःषडक्षरः ॥ सिद्धालक्षजपेनैवभक्तानांकल्पपादपः ॥ १६ ॥
ध्यानंयजुर्वेदगीतंतस्याःपूजाचसर्वतः ॥ ऋद्धिदावृद्धिदाचैवमुक्तिदासर्वकामदा॥१७॥लक्ष्मीस्वरूपांपर
मांराधासहचरींपराम् ॥ गवामधिष्ठातृदेवींगवामाद्यांगवांप्रसूम् ॥ १८॥ पवित्ररूपांपूतांचभक्तानांसर्व
कामदाम् ॥ ययापूतंसर्वविश्वंतांदेवींसुरभिंभजे ॥ १९ ॥ घटेवाधेनुशिरसिबंधस्तंभेगवामपि ॥ शाल
ग्रामेजलाग्नौवासुरभिंपूजयेद्द्विजः ॥ २० ॥ दीपान्वितापरदिनेपूर्वाह्णेभक्तिसंयुतः ॥ यःपूजयेच्चसुरभिं
सचपूज्योभवेद्भुवि ॥ २१ ॥ एकदात्रिषुलोकेषुवाराहेविष्णुमायया ॥ क्षीरंजहारसुरभिश्चिंतिताश्च
सुरादयः ॥ २२ ॥ तेगत्वाब्रह्मलोकेचब्रह्माणंतुष्टुवुस्तदा ॥ तदाज्ञयाचसुरभिंतुष्टावपाकशासनः ॥ २३॥
पुरंदरउवाच ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यैसुरभ्यैचनमोनमः ॥ गवांबीजस्वरूपायैनमस्तेजगदंबिके ॥ २४ ॥
नमोराधाप्रियायैचपद्मांशायैनमोनमः ॥ नमःकृष्णप्रियायैचगवांमात्रेनमोनमः ॥ २५ ॥ कल्पवृक्षस्वरू
पायैसर्वेषांसततंपरे ॥ क्षीरदायैधनदायैबुद्धिदायैनमोनमः ॥ २६ ॥ शुभायैचसुभद्रायैगोप्रदायैनमोन

मः ॥ यशोदायैकीर्तिदायैधर्मदायैनमोनमः ॥ २७ ॥ स्तोत्रश्रवणमात्रेणतुष्टाहृष्टाजगत्प्रसूः ॥ आविर्बभू
वतत्रैवब्रह्मलोकेसनातनी ॥ २८ ॥ महेंद्रायवरंदत्त्वावांछितंचापिदुर्लभम् ॥ जगामसाचगोलोकंययुर्दे
वादयोगृहम् ॥ २९ ॥ बभूवविश्वंसहसादुग्धपूर्णंचनारद ॥ दुग्धंघृतंततोयज्ञस्ततःप्रीतिःसुरस्यच ॥
॥ ३० ॥ इदंस्तोत्रंमहापुण्यंभक्तियुक्तश्चयःपठेत् ॥ सगोमान्धनवांश्चैवकीर्तिमान्पुत्रवांस्तथा ॥ ३१॥
सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यंतेकृष्णमंदिरे ॥ ३२ ॥ सुचिरंनिवसेत्त
त्रकरोतिकृष्णसेवनम् ॥ नपुनर्भवनंतत्रब्रह्मपुत्रोभवेत्ततः ॥ ३३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कन्धेएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥

नारदउवाच ॥ श्रुतंसर्वमुपाख्यानंप्रकृतीनांयथातथम् ॥ यच्छ्रुत्वामुच्यतेजंतुर्जन्मसंसारबं
धनात् ॥ १ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिरहस्यंवेदगोपितम् ॥ राधायाश्चैवदुर्गायाविधानंश्रुतिचोदितम्
॥ २ ॥ महिमावर्णितोऽतीवभवतापरयोर्द्वयोः ॥ श्रुत्वातंतद्गतंचेतोनकस्यस्यान्मुनीश्वर ॥ ३ ॥
ययोरंशोजगत्सर्वंयन्नियम्यंचराचरम् ॥ ययोर्भक्त्याभवेन्मुक्तिस्तद्विधानंवदाऽधुना ॥ ४ ॥ नारायण
उवाच॥शृणुनारदवक्ष्यामिरहस्यंश्रुतिचोदितम् ॥ यन्नकस्यापिचाऽऽख्यातंसारात्सारंपरात्परम् ॥ ५ ॥
श्रुत्वापरस्मैनोवाच्यंयतोऽतीवरहस्यकम् ॥ मूलप्रकृतिरूपिण्याःसंविदोजगदुद्भवे ॥ ६ ॥ प्रादुर्भूतंश
क्तियुग्मंप्राणबुद्ध्यधिदैवतम् ॥ जीवानांचैवसर्वेषांनियंतृप्रेरकंसदा ॥ ७ ॥ तदधीनंजगत्सर्वंविराडा
दिचराचरम् ॥ यावत्तयोःप्रसादोनतावन्मोक्षोहिदुर्लभः ॥ ८ ॥ ततस्तयोःप्रसादार्थंनित्यंसेवेततद्द्व
यम् ॥ तत्रादौराधिकामंत्रंशृणुनारदभक्तितः ॥ ९ ॥ ब्रह्मविष्ण्वादिभिर्नित्यंसेवितोयःपरात्परः ॥
श्रीराधेतिचतुर्थ्यंतंवह्निजायाततःपरम् ॥ १० ॥ षडक्षरोमहामंत्रोधर्माद्यर्थप्रकाशकः ॥ मायाबीजादिक
श्चायंवांछाचिंतामणिःस्मृतः ॥ ११ ॥ वक्त्रकोटिसहस्रैस्तुजिह्वाकोटिशतैरपि ॥ एतन्मन्त्रस्यमाहात्म्यं

वर्णितुंनैवशक्यते ॥ १२ ॥ जग्राहप्रथमंमंत्रंश्रीकृष्णोभक्तितत्परः ॥ उपदेशान्मूलदेव्यागोलोकेरास
मंडले ॥ १३ ॥ विष्णुस्तेनोपदिष्टस्तुतेनब्रह्माविराट्तथा ॥ तेनधर्मस्तेनचाऽहमित्येषाहिपरंपरा ॥१४॥
अहंजपामितंमंत्रंतेनाऽहमृषिरीडितः ॥ ब्रह्माद्याः सकलादेवानित्यंध्यायंतितांमुदा ॥ १५ ॥ कृष्णार्चा
यांनाधिकारोऽस्तोराधार्चनंविना ॥ वैष्णवैःसकलैस्तस्मात्कर्तव्यंराधिकार्चनम् ॥ १६ ॥ कृष्णप्राणा
धिदेवीसातदधीनोविभुर्यतः ॥ रासेश्वरीतस्यनित्यंतयाहीनोनतिष्ठति ॥ १७ ॥ राध्नोतिसकलान्कामां
स्तस्माद्राधेतिकीर्तिता ॥ अत्रोक्तानांमनूनांचऋषिरस्म्यहमेवच ॥ १८ ॥ छंदश्चदेवीगायत्रीदेवताऽत्र
चराधिका ॥ तारोबीजंशक्तिबीजंशक्तिस्तुपरिकीर्तिता ॥ १९ ॥ मूलावृत्त्याषडंगानिकर्तव्यानीतरत्रच ॥
अथध्यायेन्महादेवींराधिकांरासनायिकाम् ॥ २० ॥ पूर्वोक्तरीत्यातुमुनेसामवेदेविगीतया ॥ श्वेतचंपक
वर्णाभांशरदिंदुसमाननाम् ॥ २१ ॥ कोटिचंद्रप्रतीकाशांशरदंभोजलोचनाम् ॥ बिंबाधरांपृथुश्रोणींकांची
युतनितंबिनीम् ॥ २२ ॥ कुंदपंक्तिसमानाभदंतपंक्तिविराजिताम् ॥ क्षौमांबरपरीधानांवह्निशुद्धांशुका
न्विताम् ॥ २३ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांकरिकुंभयुगस्तनीम् ॥ सदाद्वादशवर्षीयांरत्नभूषणभूषिताम् ॥
॥ २४ ॥ शृङ्गारसिंधुलहरींभक्तानुग्रहकातराम् ॥ मल्लिकामालतीमालाकेशपाशविराजिताम् ॥ २५ ॥
सुकुमारांगलतिकांरासमंडलमध्यगाम् ॥ वराभयकरांशांतांशश्वत्सुस्थिरयौवनाम् ॥ २६ ॥ रत्नसिंहा
सनासीनांगोपीमंडलनायिकाम् ॥ कृष्णप्राणाधिकांवेदबोधितांपरमेश्वरीम् ॥ २७ ॥ एवंध्यात्वाततो
बाह्येशालग्रामेघटेऽथवा ॥ यंत्रेवाऽष्टदलेदेवींपूजयेत्तुविधानतः ॥ २८ ॥ आवाह्यदेवींतत्पश्चादासना
दप्रदीयताम् ॥ मूलमंत्रंसमुच्चार्यचाऽऽसनादीनिकल्पयेत् ॥ २९ ॥ पाद्यंतुपादयोर्दद्यान्मस्तकेऽर्घ्यंसमी
रितम् ॥ मुखेत्वाचमनीयंस्यात्त्रिवारंमूलविद्यया ॥ ३० ॥ मधुपर्कंततोदद्यादेकांगांचपयस्विनीम् ॥
ततोनयेत्स्नानशालांतांचतत्रैवभावयेत् ॥ ३१ ॥ अभ्यंगादिस्नानविधिंकल्पयित्वाऽथवाससी ॥ ततश्च

चंदनंदद्यान्नानालंकारपूर्वकम् ॥ ३२ ॥ पुष्पमालाबहुविधास्तुलसीमंजरीयुताः ॥ पारिजातप्रसूनानि
शतपत्रादिकानिच ॥ ३३ ॥ ततःकुर्यात्पवित्रंतत्परिवारार्चनंविभोः ॥ अग्नीशासुरवायव्यमध्येदिक्ष्वंग
पूजनम् ॥ ३४ ॥ कृत्वापश्चादष्टदलेदक्षिणावर्ततोऽग्रतः ॥ मालावतीमग्रदलेवह्निकोणेचमाधवीम्
॥ ३५ ॥ रत्नमालांदक्षिणेचनैर्ऋत्येतुसुशीलकाम् ॥ पश्चाद्दलेशशिकलांपूजयेन्मतिमान्नरः ॥ ३६ ॥
मारुतेपारिजातांचाप्युत्तरेचपरावतीम् ॥ ईशानकोणेसंपूज्यासुंदरीप्रियकारिणी ॥ ३७ ॥ ब्राह्मयादय
स्तुतद्बाह्येप्याशापालांस्तुभूपुरे ॥ वज्रादिकान्यायुधानिदेवीमित्थंप्रपूजयेत् ॥ ३८ ॥ ततोदेवींसावर
णांगंधाद्यैरुपचारकैः ॥ राजोपचारसहितैःपूजयेन्मतिमान्नरः ॥ ३९ ॥ ततःस्तुवीतदेवेशींस्तोत्रैर्नामस
हस्रकैः ॥ सहस्रसंख्यंचजपंनित्यंकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ ४० ॥ यएवंपूजयेद्देवींराधांरासेश्वरींपराम् ॥ सभ
वेद्विष्णुतुल्यस्तुगोलोकंयातिसंततम् ॥ ४१ ॥ यःकार्त्तिक्यांपौर्णमास्यांराधाजन्मोत्सवंबुधः ॥ कुरुते
तस्यसान्निध्यंदद्याद्रासेश्वरीपरा ॥ ४२ ॥ केनचित्कारणेनैवराधावृन्दावनेवने ॥ वृषभानुसुताजाता
गोलोकस्थायिनीसदा ॥ ४३ ॥ अत्रोक्तानांतुमंत्राणांवर्णसंख्याविधानतः ॥ पुरश्चरणकर्मोक्तंदशांशंहो
ममाचरेत् ॥ ४४ ॥ तिलैस्त्रिस्वादुसंयुक्तैर्जुहुयाद्भक्तिभावतः ॥ नारदउवाच ॥ स्तोत्रंवदमुनेसम्यग्येन
देवीप्रसीदति ॥ ४५ ॥ नारायणउवाच ॥ नमस्तेपरमेशानिरासमंडलवासिनि ॥ रासेश्वरिनमस्तेऽस्तु
कृष्णप्राणाधिकप्रिये ॥ ४६ ॥ नमस्त्रैलोक्यजननिप्रसीदकरुणार्णवे ॥ ब्रह्मविष्ण्वादिभिर्देवैर्वंद्यमानपदां
बुजे ॥ ४७ ॥ नमःसरस्वतीरूपेनमःसावित्रिशंकरि ॥ गंगापद्मावतीरूपेषष्ठिमंगलचंडिके ॥४८॥ नमस्ते
तुलसीरूपेनमोलक्ष्मीस्वरूपिणि ॥ नमोदुर्गेभगवतिनमस्तेसर्वरूपिणि ॥ ४९ ॥ मूलप्रकृतिरूपांत्वांभजा
मःकरुणार्णवाम् ॥ संसारसागरादस्मानुद्धरांबदयांकुरु ॥ ५० ॥ इदंस्तोत्रंत्रिसंध्यंयःपठेद्राधांस्मरन्नरः॥
नतस्यदुर्लभंकिंचित्कदाचिच्चभविष्यति ॥ ५१ ॥ देहांतेचवसेन्नित्यंगोलोकरासमंडले ॥ इदंरहस्यंपर

मंनचाऽऽख्येयंतुकस्यचित् ॥ ५२ ॥ अधुनाशृणुविप्रेंद्रदुर्गादेव्याविधानकम् ॥ यस्याःस्मरणमात्रेणप
लायन्तेमहापदः ॥ ५३ ॥ एतांनभजतेयोहिताटङ्नास्त्येवकुत्रचित् ॥ सर्वोपास्यासर्वमाताशैवीशक्तिर्म
हाद्भुता ॥ ५४ ॥ सर्वबुद्ध्यधिदेवीयमंतर्यामिस्वरूपिणी ॥ दुर्गसंकटहंत्रीतिदुर्गेतिप्रथिताभुवि ॥ ५५ ॥
वैष्णवानांचशैवानामुपास्येयंचनित्यशः ॥ मूलप्रकृतिरूपासासृष्टिस्थित्यंतकारिणी ॥ ५६ ॥ तस्यानवा
क्षरंमंत्रंवदयेमंत्रोत्तमोत्तमम् ॥ वाग्भवंशंभुवनिताकामबीजंततःपरम् ॥ ५७ ॥ चामुंडायैपदंपश्चाद्वि
च्चेइत्यक्षरद्वयम् ॥ नवाक्षरोमनुःप्रोक्तोभजतांकल्पपादपः ॥ ५८ ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानाऋषयोऽस्यप्रकी
र्तिताः ॥ छंदांस्युक्तानिसततंगायत्र्युष्णिगनुष्टुभः ॥ ५९ ॥ महाकालीमहालक्ष्मीःसरस्वत्यपिदेवताः ॥
स्याद्रक्तदंतिकाबीजंदुर्गाचभ्रामरीतथा ॥ ६० ॥ नंदाशाकंभरीदेव्यौभीमाचशक्तयःस्मृताः ॥ धर्मार्थका
ममोक्षेषुविनियोगउदाहृतः ॥ ६१ ॥ ऋषिच्छंदोदैवतानिमौलौवक्त्रेहृदिन्यसेत् ॥ स्तनयोःशक्तिबीजा
निन्यसेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ ६२ ॥ बीजत्रयैश्चतुर्भिश्चद्वाभ्यांसर्वेणचैवहि ॥ षडंगानिमनोःकुर्याज्जाति
युक्तानिदेशिकः ॥ ६३ ॥ शिखायांलोचनद्वंद्वश्रुतिनासाननेषुच ॥ गुदेन्यसेन्मन्त्रवर्णान्सर्वेणव्यापकंच
रेत् ॥ ६४ ॥ खड्गचक्रगदाबाणचापानिपरिघंतथा ॥ शूलंभुशुंडींचशिरःशंखंसंदधतींकरैः ॥ ६५ ॥
महाकालींत्रिनयनांनानाभूषणभूषिताम् ॥ नीलांजनसमप्रख्यांदशपादाननांभजे ॥ ६६ ॥ मधुकैटभना
शार्थंयांतुष्टावांबुजासनः ॥ एवंध्यायेन्महाकालींकामबीजस्वरूपिणीम् ॥ ६७ ॥ अक्षमालांचपरशुंगदे
षुकुलिशानिच ॥ पद्मंधनुष्कुंडिकांचदंडशक्तिमसिंतथा ॥ ६८ ॥ चर्मांबुजंतथाघंटांसुरापात्रंचशूल
कम् ॥ पाशंसुदर्शनंचैवदधतीमरुणप्रभाम् ॥ ६९ ॥ रक्तांबुजासनगतांमायाबीजस्वरूपिणीम् ॥ महा
लक्ष्मींभजेदेवंमहिषासुरमर्दिनीम् ॥ ७० ॥ घंटाशूलेहलंशंखंमुसलंचसुदर्शनम् ॥ धनुर्बाणान्हस्तपद्मैर्द
धानांकुंदसन्निभाम् ॥ ७१ ॥ शुंभादिदैत्यसंहर्त्रींवाणीबीजस्वरूपिणीम् ॥ महासरस्वतींध्यायेत्सच्चिदा

नंदविग्रहाम् ॥ ७२ ॥ यंत्रमस्याःशृणुप्राज्ञत्र्यस्रं षट्कोणसंयुतम् ॥ ततोऽष्टदलपद्मंचचतुर्विंशतिपत्र
कम् ॥ ७३ ॥ भूगृहेणसमायुक्तंयंत्रमेवंविचिंतयेत् ॥ शालग्रामेघटेवाऽपियन्त्रेवाप्रतिमासुवा ॥ ७४ ॥
बाणलिंगेथवासूर्येयजेद्देवीमनन्यधीः ॥ जयादिशक्तिसंयुक्तेपीठेदेवींप्रपूजयेत् ॥ ७५ ॥ पूर्वकोणेसर
स्वत्यासहितंपद्मजंयजेत् ॥ श्रियासहहरिंतत्रनैर्ऋतेकोणकेयजेत् ॥ ७६ ॥ पार्वत्यासहितंशंभुंवायुकोणे
समर्चयेत् ॥ देव्याउत्तरतःपूज्यःसिंहोवामेमहासुरम् ॥ ७७ ॥ महिषंपूजयेदन्तेषट्कोणेषुयजेत्क्रमात् ॥
नंदजांरक्तदंतांचतथाशाकंभरींशिवाम् ॥ ७८ ॥ दुर्गांभीमांभ्रामरींचततोवसुदलेषुच ॥ ब्राह्मींमाहे
श्वरींचैवकौमारींवैष्णवींतथा ॥ ७९ ॥ वाराहींनारसिंहींचऐंद्रींचामुण्डकांतथा ॥ पूजयेच्चततः
पश्चात्तत्त्वपत्रेषुपूर्वतः ॥ ८० ॥ विष्णुमायांचेतनांचबुद्धिंनिद्रांक्षुधांतथा ॥ छायाशक्तिपरांतृष्णां
शांतिजातिंचलज्जया ॥ ८१ ॥ शांतिश्रद्धांकीर्तिलक्ष्मीधृतिंवृत्तिंश्रुतिंस्मृतिम् ॥ दयांतुष्टिंततःपुष्टिंमातृ
भ्रान्तीइतिक्रमात् ॥ ८२ ॥ ततोभूपुरकोणेषुगणेशंक्षेत्रपालकम् ॥ वटुकंयोगिनीश्चापिपूजयेन्मतिमा
न्नरः ॥ ८३ ॥ इंद्राद्यानपितद्बाह्ये वज्राद्यायुधसंयुतान् ॥ पूजयेदनयारीत्यादेवींसावरणांततः ॥ ८४ ॥
राजोपचारान्विविधान्दद्यादंबाप्रतुष्टये ॥ ततोजपेन्नवार्णंचमंत्रंमन्त्रार्थपूर्वकम् ॥ ८५ ॥ ततःसप्तशती
स्तोत्रंदेव्याअग्रेतुसंपठेत् ॥ नानेनसदृशंस्तोत्रंविद्यतेभुवनत्रये ॥ ८६ ॥ ततश्चाऽनेनदेवेशींतोषयेत्प्र
त्यहंनरः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणामालयंजायतेनरः ॥ ८७ ॥ इतितेकथितंविप्रश्रीदुर्गायाविधानकम् ॥
कृतार्थतायेनभवेत्तदेतत्कथितंतव ॥ ८८ ॥ सर्वेदेवाहरिब्रह्मप्रमुखामनवस्तथा ॥ मुनयोज्ञाननिष्ठाश्च
योगिनश्चाऽऽश्रमास्तथा ॥ ८९ ॥ लक्ष्म्यादयस्तथादेव्यःसर्वेध्यायंतितांशिवाम् ॥ तदैवजन्मसाफल्यं
दुर्गास्मरणमस्तिचेत् ॥ ९० ॥ चतुर्दशाऽपिमनवोध्यात्वाचरणपंकजम् ॥ मनुत्वंप्राप्तवंतश्चदेवाःस्वं
स्वंपदंतथा ॥ ९१ ॥ तदेतत्सर्वमाख्यातंरहस्यातिरहस्यकम् ॥ प्रकृतीनांपंचकस्यतदंशानांचवर्णनम्

॥ ९२ ॥ श्रुत्वैतन्मनुजोनित्यंपुरुषार्थचतुष्टयम् ॥ लभतेनाऽत्रसंदेहःसत्यंसत्यंमयोदितम् ॥ ९३ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंविद्यार्थीप्राप्नुयाच्चताम् ॥ यंयंकामंस्मरेद्धापितंतंश्रुत्वासमाप्नुयात् ॥ ९४ ॥ नवरात्रे पठेदेतद्व्यग्रेतुसमाहित ॥ परितुष्टाजगद्धात्रीभवत्येवहिनिश्चितम् ॥ ९५ ॥ नित्यमेकैकमध्यायंपठेद्यः प्रत्यहंनरः ॥ तस्यवश्याभवेद्देवीदेवीप्रियकरोहिसः ॥ ९६ ॥शकुनांश्चपरीक्षेतनित्यमस्मिन्यथाविधि॥ कुमारीदिव्यहस्तेनयद्वावटुकरांबुजात् ॥ ९७ ॥ मनोरथंतुसंकल्प्यपुस्तकंपूजयेत्ततः ॥ देवींचजगदीशा नांप्रणमेच्चपुनःपुनः ॥ ९८ ॥ सुस्नातांकन्यकांतत्राऽऽभ्यर्च्यययथाविधि ॥ शलाकांरोपयेन्मध्येतया स्वर्णेननिर्मिताम् ॥ ९९ ॥ शुभंवाऽप्यशुभंतत्रयदायातिचतद्भवेत् ॥ उदासीनेऽप्युदासीनंकार्यंभवति निश्चितम् ॥ १०० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥

बाणाक्षिरसरामैस्तुसार्धैः (३६२५) श्लोकैःसुविस्तरः ॥ देवीभागवतस्यास्यनवमस्कन्धईरितः ॥

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे नवमस्कन्धः ।

* समाप्तः *

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे दशमस्कन्धः ।

प्रारभ्यते

श्रीगणेशायनमः ॥ नारदउवाच ॥ नारायणधराधारसर्वपालनकारण ॥ भवतोदीरितंदेवीचरितं
पापनाशनम् ॥ १ ॥ मन्वंतरेषुसर्वेषुसादेवीयत्स्वरूपिणी ॥ यदाकारेणकुरुतेप्रादुर्भावंमहेश्वरी ॥ २ ॥
तान्नःसर्वान्समाख्याहिदेवीमाहात्म्यमिश्रितान् ॥ यथाचयेनयेनेहपूजितासंस्तुतापिहि ॥ ३ ॥ मनोरथा
न्पूरयतिभक्तानांभक्तवत्सला ॥ तन्नःशुश्रूषमाणानांदेवीचरितमुत्तमम् ॥ ४ ॥ वर्णयस्वकृपासिंधोयेना
प्नोतिसुखंमहत् ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ आकर्णयमहर्षेत्वंचरितंपापनाशनम् ॥ ५ ॥ भक्तानांभक्ति
जननंमहासंपत्तिकारकम् ॥ जगद्योनिर्महातेजाब्रह्मालोकपितामहः ॥ ६ ॥ आविरासीन्नाभिपद्माद्देव
देवस्यचक्रिणः ॥ सचतुर्मुखआसाद्यप्रादुर्भावंमहामते ॥ ७ ॥ मनुंस्वायंभुवंनामजनयामासमानसात् ॥
समानसोमनुःपुत्रोब्रह्मणःपरमेष्ठिनः ॥ ८ ॥ शतरूपांचतत्पत्नींजज्ञेधर्मस्वरूपिणीम् ॥ समनुःक्षीरसिंधो
श्चतीरेपरमपावने ॥ ९ ॥ देवीमाराधयामासमहाभाग्यफलप्रदाम् ॥ मूर्तिंचमृन्मयींतस्याविधायपृथि
वीपतिः ॥ १० ॥ उपासतेस्मतांदेवींवाग्भवंसजपन्रहः ॥ निराहारोजितश्वासोनियमव्रतकर्शितः ॥ ११ ॥
एकपादेनसंतिष्ठन्धरायामनिशंस्थिरः ॥ शतवर्षंजितःकामःक्रोधस्तेनमहात्मना ॥ १२ ॥ भजेस्थावर
तांदेव्याश्चरणौचिंतयन्हृदि ॥ तस्यतत्तपसादेवीप्रादुर्भूताजगन्मयी ॥ १३ ॥ उवाचवचनंदिव्यंवरं
वरयभूमिप ॥ ततआनंदजनकंश्रुत्वावाक्यंमहीपतिः ॥ १४ ॥ वरयामासतान्हृत्स्थान्वरानमरदुर्ल
भान् ॥ मनुरुवाच ॥ जयदेविविशालाक्षिजयसर्वान्तरस्थिते ॥ १५ ॥ मान्येपूज्येजगद्धात्रिसर्वमगल
मंगले ॥ त्वत्कटाक्षावलोकेनपद्मभूःसृजतेजगत् ॥ १६ ॥ वैकुंठःपालयत्येवहरःसंहरतेक्षणात् ॥ शची
पतिस्त्रिलोक्याश्वशासकोभवदाज्ञया ॥ १७ ॥ प्राणिनःशिक्षयत्येवदंडेनचपरेतराट् ॥ यादसामधिपः
पाशीपालनंमादृशामपि ॥ १८ ॥ कुरुतेसकुबेरोऽपिनिधीनांपतिरव्ययः ॥ हुतभुङ्नैरृतोवायुरीशानः
शेषएवच ॥ १९ ॥ त्वदंशसंभवाएवत्वच्छक्तिपरिबृंहिताः ॥ अथापियदिमेदेविवरोदेयोऽस्तिसांप्रतम्

॥ २० ॥ तदाप्रह्वाःसर्गकार्येंविघ्नानश्यंतुमेशिवे ॥ वाग्भवस्याऽरिमंत्रस्ययेकेचिदुपसेविनः ॥ २१ ॥
तेषांसिद्धिःसत्वरापिकार्याणांजायतामपि ॥ येसंवादमिमंदेविपठंतिश्रावयंतिच ॥ २२ ॥ तेषांलोकेभु
क्तिमुक्तिसुलभेभवतांशिवे ॥ जातिस्मरत्वंभवतुवक्तृत्वंसौष्ठवंतथा ॥ २३ ॥ ज्ञानसिद्धिःकर्ममार्गसंसि
द्धिरपिचास्तुहि ॥ पुत्रपौत्रसमृद्धिश्चजायेदित्येवमेवचः ॥ २४ ॥

इति श्री देवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कन्धेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥ भूमिपालमहाबाहोसर्वमेतद्भविष्यति ॥ यत्त्वयाप्रार्थितंतत्तेददामिमनुजाधिप
॥ १ ॥ अहंप्रसन्नादैत्येन्द्रनाशनाऽमोघविक्रमा ॥ वाग्भवस्यजपेनैवतपसातेसुनिश्चितम् ॥ २ ॥ राज्यं
निष्कंटकंतेऽस्तुपुत्रावंशकराअपि ॥ मयिभक्तिर्दृढावत्समोक्षांतेसत्पदेभवेत् ॥ ३ ॥ एवंवरान्महादेवी
तस्मैदत्त्वामहात्मने ॥ पश्यतस्तुमनोरेवजगामविंध्यपर्वतम् ॥ ४ ॥ योऽसौविंध्याचलोरुद्धःकुंभोद्भव
महर्षिणा ॥ भानुमार्गावरोधार्थंप्रवृत्तोगगनंस्पृशन् ॥ ५ ॥ साविंध्यवासिनीविष्णोरनुजावरदेश्वरी ॥
बभूवपूज्यालोकानांसर्वेषांमुनिसत्तम ॥ ६ ॥ ऋषयऊचुः ॥ कोसौविंध्याचलःसूतकिमर्थंगगनंस्पृशन् ॥
भानुमार्गावरोधंचकिमर्थंकृतवानसौ ॥ ७ ॥ कथंचमैत्रावारुणिःखर्वतंतंमहोन्नतम् ॥ प्रकृतिस्थंचकारे
तिसर्वंविस्तारतोवद ॥ ८ ॥ नहितृप्यामहेसाधोत्वदास्यगलितामृतम् ॥ देव्याश्चरित्ररूपाख्यंपीत्वा
तृष्णाप्रवर्धते ॥ ९ ॥ सूतउवाच ॥ आसीद्विंध्याचलोनाममान्यःसर्वधराभृताम् ॥ महावनसमूहाढ्यो
महापादपसंवृतः ॥ १० ॥ सुपुष्पितैर्वनेकैश्चलतागुल्मैस्तुसंवृतः ॥ मृगावराहामहिषाव्याघ्राःशार्दूलका
अपि ॥ ११ ॥ वानराःशशकाऋक्षाःशृगालाश्चसमंततः ॥ विचरंतिसदाहृष्टाःपुष्टाएवमहोद्यमाः ॥ १२ ॥ नदी
नलजलक्रांतोदेवगंधर्वकिन्नरैः ॥ अप्सरोभिःकिंपुरुषैःसर्वकामफलद्रुमैः ॥ १३ ॥ एतादृशेविंध्यनगेकदा
चित्पर्यटन्महीम् ॥ देवर्षिःपरमप्रीतोजगामस्वेच्छयामुनिः ॥ १४ ॥ तंदृष्ट्वासनगोमंक्षुतूर्णमुत्थायसंभ्र

श्री राम शैव आश्रम

मात् ॥ पाद्यमर्घ्यंतथादत्त्वावरासनमथार्पयत् ॥१५॥ सुखोपविष्टंदेवर्षिंप्रसन्नंनगऊचिवान् ॥ विंध्यउवाच ॥ देवर्षेकथ्यतांजातआगमः कुतउत्तमः ॥१६॥ तवाऽऽगमनतोजातमनर्घ्यममर्मंदिरम् ॥ तवचंक्रमणंदेवाऽभयाथंहियथारवेः ॥१७॥ अपूर्वंयन्मनोवृत्तंतद्ब्रूहिममनारद ॥ नारदउवाच ॥ ममाऽऽगमनमिंद्रारेजातंस्वर्णगिरेरथ ॥१८॥ तत्रदृष्टामयालोकाःशक्राग्नियमपाशिनाम् ॥ सर्वेषांलोकपालानांभवनानिसमंततः ॥१९॥ मयादृष्टानिविंध्यागनानाभोगप्रदानिच ॥ इतिचोक्त्वाब्रह्मयोनिःपुनरुछ्वासमाविशत् ॥२०॥ उच्छ्वसंतंमुनिंदृष्ट्वापुनःपप्रच्छशैलराट् ॥ उच्छ्वासकारणंकिंतद्ब्रूहिदेवऋषेमम॥२१॥इत्याकर्ण्यनगस्योक्तंदेवर्षिरमितद्युतिः ॥ अब्रवीच्छ्रूयतांवत्सममोच्छ्वासस्यकारणम् ॥२२॥ गौरीगुरुस्तुहिमवाञ्छिवस्यश्वशुरःकिल ॥ संबंधित्वात्पशुपतेःपूज्यआसीत्क्ष्माभृताम् ॥ २३ ॥ एवमेवचकैलासःशिवस्यावसथःप्रभुः ॥ पूज्यःपृथ्वीभृतांजातोलोकेपापौघदारणः ॥ २४ ॥ निषधःपर्वतोनीलोगंधमादनएवच ॥ पूज्याःस्वस्थानमासाद्यसर्वएवक्ष्माभृतः ॥ २५ ॥ यंपर्येतिचविश्वात्मासहस्रकिरणःस्वराट् ॥ सग्रहर्क्षगणोपेतःसोयंकनकपर्वतः ॥ २६ ॥ आत्मानंमनुतेश्रेष्ठंवरिष्ठंचधराभृताम् ॥ सर्वेषामहमेवाग्र्योनास्तिलोकेषुमत्समः ॥ २७ ॥ एवंमानाभिमानंतंस्मृत्वोच्छ्वासोमयोज्झितः ॥ अस्तुनैतावताकृत्यंतपोबलवतांनग ॥ २८ ॥ प्रसंगतोमयोक्तंतेगमिष्यामिनिजंगृहम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवते महापुराणे दशमस्कंधे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

सूतउवाच ॥ एवंसमुपदिश्यायंदेवर्षिःपरमःस्वराट् ॥ जगामब्रह्मणोलोकंस्वैरचारीमहामुनिः ॥ १ ॥ गतेमुनिवरेविंध्यश्चिंतांलेभेऽनपायिनीम् ॥ नैवशांतिंसलेभेचसदांतःकृतशोचनः ॥ २ ॥ कथंकिंत्वत्रमेकार्यंकथंमेरुंजयाम्यहम् ॥ नैवशांतिलभेनाऽपिस्वास्थ्यंमेमानसे भवेत् ॥ ३ ॥ "धिगुत्साहंचमानंचधिङ्मेकीर्तिंचधिक्कुलम् ॥" धिग्बलंमेपौरुषंधिक्स्मृतंपूर्वैर्महात्मभिः ॥ एवंचिंतयमानस्यविंध्य

स्यमनसिस्फुटम् ॥ ४ ॥ प्रादुर्भूतामतिःकार्यैकर्तव्येदोषकारिणी ॥ मेरुप्रदक्षिणांकुर्वन्नित्यमेवदिवाकरः
॥ ५ ॥ सग्रहर्क्षगणोपेतःसदाहष्यत्ययंनगः ॥ तस्यमार्गस्यसंरोधंकरिष्यामिनिजैःकरैः ॥ ६ ॥ तदानिरु
द्धोद्युमणिःपरिक्रामेत्कथंनगम् ॥ एवंमार्गेनिरुद्धेतुमयादिनकरस्यच ॥ ७ ॥ भग्नदर्पोदिव्यनगोभविष्य
तिविनिश्चितम् ॥ एवंनिश्चित्यविंध्याद्रिःखंस्पृशन्ववृधेभुजैः ॥ ८ ॥ महोन्नतैःशृङ्गवरैःसर्वव्याप्यव्यव
स्थितः ॥ कदोदेष्यतिभास्वांस्तंरोधयिष्याम्यहंकदा ॥ ९ ॥ एवंसंचिंतयानस्यसाव्यतीयायशर्वरी ॥
प्रभातंविमलंजज्ञेदिशोवितिमिराःकरैः ॥ १० ॥ कुर्वन्सनिर्गतोभानुरुदयायोदयेगिरौ ॥ प्रकाशतेस्मवि
मलंनभोभानुकरैःशुभैः ॥ ११ ॥ विकासंनलिनीभजेमीलनंचकुमुद्वती ॥ स्वानिकार्याणिसर्वेचलोकाः
समुपतस्थिरे ॥ १२ ॥ हव्यंकव्यंभूतबलिंदेवानांचप्रवर्धयन् ॥ प्राह्णापराह्णमध्याह्नविभागेनत्विषांपतिः
॥ १३ ॥ एवंप्राचींतथाग्नेयींसमाश्वास्यवियोगिनीम् ॥ ज्वलंतीचिरकालीनविरहादिवकामिनीम्
॥ १४ ॥ भास्करोऽथकृशानोश्चदिशंनूनंविहायच ॥ याम्यांगंतुंततस्तूर्णंप्रतस्थेकमलाकरः ॥ १५ ॥
नशेकुश्चाग्रतोगंतुंततोऽनूरुर्व्यजिज्ञपत् ॥ अनूरुरुवाच ॥ भानोमानोन्नतोविंध्योनिरुध्यगगनंस्थितः
॥ १६ ॥ स्पर्धतेमेरुणाप्रेप्सुस्त्वद्दत्तांचप्रदक्षिणाम् ॥ सूतउवाच ॥ अनूरुवाक्यमाकर्ण्यसविताह्यासचिं
तयन् ॥ १७ ॥ अहोगगनमार्गोऽपिरुध्यतेचाऽतिविस्मयः ॥ प्रायःशूरोनकिंकुर्यादुत्पथेवर्त्मनिस्थितः
॥ १८ ॥ निरुद्धोनोवाजिमार्गोदैवंहिबलवत्तरम् ॥ राहुबाहुग्रहव्यग्रोयःक्षणंनावतिष्ठते ॥ १९ ॥ सचिरं
रुद्धमार्गोऽपिकिंकरोतिविधिर्बली ॥ एवंचमार्गेसंरुद्धेलोकाःसर्वेचसेश्वराः ॥ २० ॥ नान्वविंदंतशरणं
कर्तव्यंनान्वपद्यत ॥ चित्रगुप्तादयःसर्वेकालंजानंतिसूर्यतः ॥ २१ ॥ सरुद्धोविंध्यगिरिणाअहोदैवविप
र्ययः ॥ यदानिरुद्धःसवितागिरिणास्पर्धयातदा ॥ २२ ॥ नष्टःस्वाहास्वधाकारोनष्टप्रायमभूज्जगत् ॥
एवंचपाश्चिमालोकादाक्षिणात्यास्तथैवच ॥ २३ ॥ निद्रामीलितचक्षुष्कानिशामेवप्रपेदिरे ॥ प्रांचस्त

थोत्तराहाश्चतीक्ष्णतापप्रतापिताः ॥ २४ ॥ मृतानष्टाश्चभग्नाश्चविनाशमभजन्प्रजाः ॥ हाहाभूतंजगत्सर्वंस्वधाकव्यविवर्जितम् ॥ देवाःसेंद्राःसमुद्विग्नाःकिंकुर्मइतिवादिनः ॥ २५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कन्धेदेवीमाहात्म्येतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

सूतउवाच ॥ ततःसर्वेसुरगणामहेंद्रप्रमुखास्तदा ॥ पद्मयोनिंपुरस्कृत्यरुद्रंशरणमन्वयुः ॥ १ ॥ उपतस्थुःप्रणतिभिःस्तोत्रैश्चारुविभूतिभिः ॥ देवदेवंगिरिशयंशशिलोलितशेखरम् ॥ २ ॥ देवाऊचुः ॥ जयदेवगणाध्यक्षउमालालितपत्कज ॥ अष्टसिद्धिविभूतीनांदात्रेभक्तजनायते ॥ ३ ॥ महामायाविलसितस्थानायपरमात्मने ॥ वृषांकायामरेशायकैलासस्थितिशालिने ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यायमान्यायमनवेमानदायिने ॥ अजायबहुरूपायस्वात्मारामायशंभवे ॥ ५ ॥ गणनाथायदेवायगिरिशायनमोस्तुते ॥ महाविभूतिदात्रेतेमहाविष्णुस्तुतायच ॥ ६ ॥ विष्णुहृत्कंजवासायमहायोगरतायच ॥ योगगम्याययोगाययोगिनांपतयेनमः ॥ ७ ॥ योगीशायनमस्तुभ्यंयोगानांफलदायिने ॥ दीनदानपरायापिदयासागरमूर्तये ॥ ८ ॥ आर्तिप्रशमनायोग्रवीर्यायगुणमूर्तये ॥ वृषध्वजायकालायकालकालायतेनमः ॥ ९ ॥ सूतउवाच ॥ एवंस्तुतःसदेवेशोयज्ञभुग्भिर्वृषध्वजः ॥ प्राहगंभीरयावाचाप्रहसन्विबुधर्षभान् ॥ १० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रसन्नोऽहंदिविषदःस्तोत्रेणोत्तमपूरुषाः ॥ मनोरथंपूरयामिसर्वेषांदेवतर्षभाः ॥ ११ ॥ देवाऊचुः ॥ सर्वदेवेशगिरिशशशिमौलिविराजित ॥ आर्तानांशंकरस्त्वंवशंविधेहिमहाबल ॥ १२ ॥ पर्वतोविंध्यनामास्तिमेरुद्वेष्टामहोन्नतः ॥ भानुमार्गनिरोद्धाहिसर्वेषांदुःखदोऽनघ ॥ १३ ॥ तद्वृद्धिस्तंभयेशानसर्वकल्याणकृद्भव ॥ भानुसंचाररोधेनकालज्ञानंकथंभवेत् ॥ १४ ॥ नष्टस्वाहास्वधाकारेलोकेकःशरणंभवेत् ॥ अस्माकंचभयार्तानांभवानेवहिदृश्यते ॥ १५ ॥ दुःखनाशकरोदेवप्रसीदगिरिजापते ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नाऽस्माकंशक्तिरस्तीहतद्वृद्धिस्तंभनेसुराः ॥ १६ ॥ इममेवंवदिष्यामोभगवंतंरमाधवम् ॥

सोऽस्माकंप्रभुरात्माचपूज्यःकारणरूपधृक् ॥ १७ ॥ गोविंदोभगवान्विष्णुःसर्वकारणकारणः ॥ तंगत्वा कथयिष्यामःसदुःखांतोभविष्यति ॥ १८ ॥ इत्येवमाकर्ण्यगिरीशभाषितंदेवाश्चसेंद्राःसपयोजसंभवाः ॥ रुद्रंपुरस्कृत्यचवेपमानावैकुंठलोकंप्रतिजग्मुरंजसा ॥ १९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

सूतउवाच ॥ तेगत्वादेवदेवेशंरमानाथंजगद्गुरुम् ॥ विष्णुंकमलपत्राक्षंदद्दृशुःप्रभयान्वितम् ॥ १ ॥ स्तोत्रेणतुष्टुवुर्भक्त्यागद्गदस्वरसत्कृताः ॥ देवाऊचुः ॥ जयविष्णोरमेशाऽद्यमहापुरुषपूर्वज ॥ २ ॥ दैत्यारेकामजनकसर्वकामफलप्रद ॥ महावराहगोविंदमहायज्ञस्वरूपक ॥ ३ ॥ महाविष्णोध्रुवेशाऽऽद्य जगदुत्पत्तिकारण ॥ मत्स्यावतारेवेदानामुद्धाराधाररूपक ॥ ४ ॥ सत्यव्रतधराधीशमत्स्यरूपायतेनमः ॥ जयाऽकूपारदैत्यारेसुरकार्यसमर्पक ॥ ५ ॥ अमृताप्तिकरेशानकूर्मरूपायतेनमः ॥ जयाऽऽदिदैत्यनाशार्थमादिसूकररूपधृक् ॥ ६ ॥ मह्युद्धारकृतोद्योगकोलरूपायतेनमः ॥ नारसिंहंवपुःकृत्वामहादैत्यंददारयः ॥ ७ ॥ करजैर्वरहस्तांगंतस्मैनृहरयेनमः ॥ वामनंरूपमास्थायत्रैलोक्यैश्वर्यमोहितम् ॥ ८ ॥ बलिसंछलयामासतस्मैवामनरूपिणे ॥ दुष्टक्षत्रविनाशायसहस्रकरशत्रवे ॥ ९ ॥ रेणुकागर्भजातायजामदग्न्यायतेनमः ॥ दुष्टराक्षसपौलस्त्यशिरश्छेदपटीयसे ॥ १० ॥ श्रीमद्दाशरथेतुभ्यंनमोऽनंतक्रमायच ॥ कंसदुर्योधनाद्यैश्चदैत्यैःपृथ्वीशलांछनैः ॥ ११ ॥ भाराक्रांतांमहींयासावुज्जहारमहाविभुः ॥ धर्मसंस्थापयामासपापंकृत्वासुदूरतः ॥ १२ ॥ तस्मैकृष्णायदेवायनमोस्तुबहुधाविभो ॥ दुष्टयज्ञविघातायपशुहिंसानिवृत्तये ॥ १३ ॥ बौद्धरूपंदधौयोसौतस्मैदेवायतेनमः ॥ म्लेच्छप्रायेऽखिलेलोकेदुष्टराजन्यपीडिते ॥ १४ ॥ कल्किरूपंसमादध्यौदेवदेवायतेनमः ॥ दशावतारास्तेदेवभक्तानांरक्षणायवै ॥ १५ ॥ दुष्टदैत्यविघातायतस्मात्त्वंसर्वदुःखहृत् ॥ जयभक्तार्तिनाशायधृतंनारीजलात्मसु ॥ १६ ॥ रूपंयेनत्वयादेवकोऽ

न्यस्त्वत्तोदयानिधिः ॥ इत्येवंदेवदेवेशंस्तुत्वाश्रीपीतवाससम् ॥ १७ ॥ प्रणेमुर्भक्तिसहिताःसाष्टांगंविबुधर्षभाः ॥ तेषांस्तवंसमाकर्ण्यदेवःश्रीपुरुषोत्तमः ॥१८॥ उवाचविबुधान्सर्वान्हर्षयञ्छ्रीगदाधरः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रसन्नोऽस्मिस्तवेनाऽहंदेवास्तापंविमुंचथ ॥ १९ ॥ भवतांनाशयिष्यामिदुःखंपरमदुःसहम् ॥ वृणुध्वंचवरंमत्तोदेवाःपरमदुर्लभम् ॥२०॥ ददामिपरमप्रीतःस्तवस्याऽस्यप्रसादतः ॥ यएतत्पठतेस्तोत्रंकल्यउत्थायमानवः ॥ २१ ॥ मयिभक्तिपरांकृत्वानतंशोकःस्पृशेत्कदा ॥ अलक्ष्मीःकालकर्णीचनाक्रामेत्तद्गृहंसुराः ॥२२ ॥ नोपसर्गानवेतालानग्रहाब्रह्ममानवाः ॥ नरोगावातिकाःपैत्ताश्लेष्मसंभविनस्तथा॥ २३ ॥ नाऽकालमरणंतस्यकदापिचभविष्यति ॥ संततिश्चिरकालस्थाभोगाःसर्वेसुखादयः ॥२४॥ संभविष्यंतितन्मर्त्यगृहेयःस्तोत्रपाठकः ॥ किंपुनर्बहुनोक्तेनस्तोत्रंसर्वार्थसाधकम् ॥ २५ ॥ एतस्यपठनान्नृणांभुक्तिमुक्तीनदूरतः ॥ देवाभवत्सुयद्दुःखंकथ्यतांतदसंशयम् ॥ २६ ॥ नाशयामिनसंदेहश्चाऽकार्योऽणुरेवच ॥ ।एवंश्रीभगवद्वाक्यंश्रुत्वासर्वेदिवौकसः ॥ २७ ॥ प्रसन्नमनसःसर्वेपुनरूचुर्वृषाकपिम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

सूतउवाच ॥ श्रीशस्यवचनाद्देवाःसंतुष्टाःसर्वएवहि ॥ प्रसन्नमनसोभूत्वापुनरेनंसमूचिरे ॥ ॥ १ ॥ देवाऊचुः ॥ देवदेवमहाविष्णोसृष्टिस्थित्यंतकारण ॥ विष्णोविन्ध्यनगोऽर्कस्यमार्गरोधंकरोतिहि ॥ २ ॥ तेनभानुविरोधेनसर्वएवमहाविभो ॥ अलब्धभोगभागाहिकिंकुर्मःकुत्रयामहि ॥ ३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ याकर्त्रीसर्वजगतामाद्याचकुलवर्धनी ॥ देवीभगवतीतस्याःपूजकःपरमद्युतिः ॥ ४ ॥ अगस्त्योमुनिवर्योऽसौवाराणस्यासमासते ॥ तत्तेजोवंचकोऽगस्त्योभविष्यतिसुरोत्तमाः ॥ ५ ॥ तंप्रसाद्यद्विजवरमगस्त्यंपरमोजसम् ॥ याचध्वंविबुधाःकाशींगत्वानिःश्रेयसःपदीम् ॥ ६ ॥ सूतउवाच ॥ एवं

समुपदिष्टास्तेविष्णुनाविबुधोत्तमाः ॥ प्रतीताःप्रणताःसर्वेजग्मुर्वाराणसींपुरीम् ॥ ७ ॥ क्षणेनविबुध
श्रेष्ठागत्वाकाशीपुरींशुभाम् ॥ मणिकर्णींसमाप्लुत्यसचैलंभक्तिसंयुताः ॥ ८ ॥ संतर्प्यदेवांश्चपितॄन्द
त्त्वादानंविधानतः ॥ आगत्यमुनिवर्यस्यचाऽऽश्रमंपरमंमहत् ॥ ९ ॥ प्रशांतश्वापदाकीर्णंनानापा
दपसंकुलम् ॥ मयूरैःसारसैर्हंसैश्चक्रवाकैरुपाश्रितम् ॥ १० ॥ महावराहैःकोलैश्चव्याघ्रैःशार्दूलकैरपि ॥
मृगैरुरुभिरत्यर्थंखड्गैःशरभकैरपि ॥ ११ ॥ समाश्रितंपरमयालक्ष्म्यामुनिवरंतदा ॥ दंडवत्पतिताःसर्वे
प्रणेमुश्चपुनःपुनः ॥ १२ ॥ देवाऊचुः ॥ जयद्विजगणाधीशमान्यपूज्यधरासुर ॥ वातापीबलनाशायन
मस्तेकुंभयोनये ॥ १३ ॥ लोपामुद्रापतेश्रीमन्मित्रावरुणसंभव ॥ सर्वविद्यानिधेऽगस्त्यशास्त्रयोनेनमो
स्तुते ॥ १४ ॥ यस्योदयेप्रसन्नानिभवंत्युज्ज्वलभांज्यपि ॥ तोयानितोयराशीनांतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुते
॥ १५ ॥ काशपुष्पविकासायलंकावासप्रियायच ॥ जटामंडलयुक्तायसशिष्यायनमोस्तुते ॥ १६ ॥
जयसर्वामरस्तव्यगुणराशेमहामुने ॥ वरिष्ठायचपूज्यायसस्त्रीकायनमोऽस्तुते ॥ १७ ॥ प्रसादःक्रियतां
स्वामिन्वयंत्वांशरणंगताः ॥ दुस्तराच्छैलजाद्दुःखात्पीडिताःपरमद्युते ॥ १८ ॥ इत्येवंसंस्तुतोऽग
स्त्योमुनिःपरमधार्मिकः ॥ प्राहप्रसन्नयावाचाविहसन्द्विजसत्तमः ॥ १९ ॥ मुनिरुवाच ॥ भवंतःपरमश्रेष्ठा
देवास्त्रिभुवनेश्वराः ॥ लोकपालामहात्मानोनिग्रहानुग्रहक्षमाः ॥ २० ॥ योऽमरावत्यधीशानःकुलिशंय
स्यचाऽऽयुधम् ॥ सिद्ध्यष्टकंचयद्द्वारिसशक्रोमरुतांपतिः ॥ २१ ॥ वैश्वानरःकृशानुर्हिहव्यकव्यवहोऽ
निशम् ॥ मुखंसर्वामराणांहिसोऽग्निःकिंतस्यदुष्करम् ॥ २२ ॥ रक्षोगणाधिपोभीमःसर्वेषांकर्मसा
क्षिकः ॥ दंडव्यग्रकरोदेवःकिंतस्याऽसुकरंसुराः ॥ २३ ॥ तथाऽपियदिदेवेशाःकार्यंमच्छक्तिसिद्धि
भृत् ॥ अस्तिचेदुच्यतांदेवाःकरिष्यामिनसंशयः ॥ २४ ॥ एवंमुनिवरेणोक्तंनिशम्यविबुधर्षभाः ॥
प्रतीताःप्रणयोद्विग्नाःकार्यंनिजगदुर्निजम् ॥ २५ ॥ महर्षेर्विंध्यगिरिणानिरुद्धोऽर्कविनिर्गमः ॥ त्रैलो

कथंतेनसंविष्टंहाहाभूतमचेतनम् ॥ २६ ॥ तद्वृद्धिस्तंभयमुनेनिजयातपसःश्रिया ॥ भवतस्तेजसाऽग
स्त्यनूनंनम्रोभविष्यति ॥ २७ ॥ एतदेवाऽस्मदीयंचकार्यंकर्तव्यमस्तिहि ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

सूतउवाच ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यविबुधानांद्विजोत्तमः ॥ करिष्येकार्यमेतद्वैप्रत्युवाचततो
मुनिः ॥ १ ॥ अंगीकृतेतदाकार्येमुनिनाकुंभजन्मना ॥ देवाःप्रमुदिताःसर्वेबभूवुर्द्विजसत्तमाः ॥ २ ॥
तेदेवाःस्वानिधिष्ण्यानिभेजिरेमुनिवाक्यतः ॥ पत्नींमुनिवरःश्रीमानुवाचनृपकन्यकाम् ॥ ३ ॥ अयेनृप
सुतेप्राप्तोविघ्नोऽनर्थस्यकारकः ॥ भानुमार्गनिरोधेनकृतोविंध्यमहीभृता ॥ ४ ॥ आज्ञातंकारणंतच्चस्मृ
तंवाक्यंपुरातनम् ॥ काशीमुद्दिश्ययद्गीतंमुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ ५ ॥ अविमुक्तंनमोक्तव्यंसर्वथैव
मुमुक्षुभिः ॥ किन्तुविघ्नाभविष्यंतिकाश्यांनिवसतांसताम् ॥ ६ ॥ सोंतरायोमयाप्राप्तःकाश्यांनिवस
ताप्रिये ॥ इत्येवमुक्त्वाभार्यांतांमुनिःपरमतापनः ॥ ७ ॥ मणिकर्ण्यांसमाप्लुत्यदृष्ट्वाविश्वेश्वरंवि
भुम् ॥ दंडपाणिंसमभ्यर्च्यकालराजंसमागतः ॥ ८ ॥ कालराजमहाबाहोभक्तानांभयहारक ॥ कथंदूरय
सेपुर्याःकाशीपुर्यास्त्वमीश्वरः ॥ ९ ॥ त्वंकाशीवासविघ्नानांनाशकोभक्तरक्षकः ॥ मांकिंदूरयसेस्वा
मिन्भक्तार्तिविनिवारक ॥ १० ॥ परापवादोनोक्तोमेनपैशुन्यंनचानृतम् ॥ केनकर्मविपाकेनकाश्यादूरं
करोषिमाम् ॥ ११ ॥ एवंप्रार्थ्यचतंकालनाथंकुंभोद्भवोमुनिः ॥ जगामसाक्षिविघ्नेशंसर्वविघ्ननिवार
णम् ॥ १२ ॥ तंदृष्ट्वाऽभ्यर्च्यसंप्रार्थ्यततःपुर्याविनिर्गतः ॥ लोपामुद्रापतिःश्रीमानगस्त्योदक्षिणां
दिशम् ॥ १३ ॥ काशीविरहसंतप्तोमहाभाग्यनिधिर्मुनिः ॥ संस्मृत्यानुक्षणंकाशींजगामसहभार्यया ॥
॥ १४ ॥ तपोयानमिवाऽऽरुह्यनिमिषार्धेनवैमुनिः ॥ अग्रेददर्शतंविंध्यंरुद्धांबरमथोन्नतम् ॥ १५ ॥
चकंपेचाचलस्तूर्णंदृष्ट्वैवाग्रेस्थितंमुनिम् ॥ गिरिःखर्वतरोभूत्वाविवक्षुरवनीमिव ॥ १६ ॥ दंडवत्पति

तोभूमौसाष्टांगंभक्तिभावितः ॥ तंदृष्ट्वानम्रशिखरंविंध्यंनाममहागिरिम् ॥ १७ ॥ प्रसन्नवदनोऽग
स्त्योमुनिर्विंध्यमथाऽब्रवीत् ॥ वत्सैवंतिष्ठतावत्त्वंयावदागम्यतेमया ॥ १८ ॥ अशक्तोऽहंगंड
शैलारोहणेतवपुत्रक ॥ एवमुक्त्वामुनिर्याम्यदिशंप्रतिगमोत्सुकः ॥ १९ ॥ आरुह्यतस्यशिखराण्यवा
रुह्यदनुक्रमात् ॥ गतोयाम्यदिशंचापिश्रीशैलंप्रेक्ष्यवर्त्मनि ॥ २० ॥ मलयाचलमासाद्यतत्राऽऽश्रमपरो
भवत् ॥ सापिदेवीतत्रविंध्यमागतामनुपूजिता ॥ २१ ॥ लोकेषुप्रथिताविंध्यवासिनीतिचशौनक ॥ सूत
उवाच ॥ एतच्चरित्रंपरमंशत्रुनाशनमुत्तमम् ॥ २२ ॥ अगस्त्यविंध्यनगयोराख्यानंपापनाशनम् ॥ राज्ञां
विजयदंतच्चद्विजानांज्ञानवर्धनम् ॥ २३ ॥ वैश्यानांधान्यधनदंशूद्राणांसुखदंतथा ॥ धर्मार्थीधर्ममाप्नो
तिधनार्थीधनमाप्नुयात् ॥ २४ ॥ कामानवाप्नुयात्कामीभक्त्याचास्यसकृच्छ्रवात् ॥ एवंस्वायंभुवम
नुर्देवीमाराध्यभक्तितः ॥ २५ ॥ लेभेराज्यंधरायाश्चनिजमन्वंतराश्रयम् ॥ २६ ॥ इत्येतद्वर्णितंसौम्य
मयामन्वंतराश्रितम् ॥ आद्यं चरित्रंश्रीदेव्याःकिंपुनःकथयामिते ॥ २७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहा०दशमस्कन्धेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

शौनकउवाच ॥ आद्योमन्वंतरःप्रोक्तोभवताचायमुत्तमः ॥ अन्येषामुद्भवंब्रूहिमनूनांदिव्यते
जसाम् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ एवमाद्यस्यचोत्पत्तिंश्रुत्वास्वायंभुवस्यहि ॥ अन्येषांक्रमशस्तेषांसंभूतिं
परिपृच्छति ॥ २ ॥ नारदःपरमोज्ञानीदेवीतत्त्वार्थकोविदः ॥ नारदउवाच ॥ मनूनांमेसमाख्याहिसू
त्पत्तिंचसनातन ॥ ३ ॥ नारायणउवाच ॥ प्रथमोऽयंमनुःस्वायंभुवउक्तोमहामुने ॥ देव्याराधनतोयेन
प्राप्तंराज्यमकंटकम् ॥ ४ ॥ प्रियव्रतोत्तानपादौमनुपुत्रौमहौजसौ ॥ राज्यपालनकर्त्तारौविख्यातौवसु
धातले ॥ ५ ॥ द्वितीयश्चमनुःस्वारोचिषउक्तोमनीषिभिः ॥ प्रियव्रतसुतःश्रीमानप्रमेयपराक्रमः ॥ ६ ॥
सस्वारोचिषनामापिकालिंदीकूलतोमनुः ॥ निवासंकल्पयामाससर्वसत्त्वप्रियंकरः ॥ ७ ॥ जीर्णपत्रा

शनोभूत्वातपःकर्तु मनुव्रतः ॥ देव्यामूर्तिंमृन्मयींचपूजयामासभक्तितः ॥ ८ ॥ एवंद्वादशवर्षाणिवनस्थ
स्यतपस्यतः ॥ देवीप्रादुरभूत्तातसहस्रार्कसमद्युतिः ॥ ६ ॥ ततःप्रसन्नादेवेशीस्तत्रराजेनसु
व्रता ॥ ददौस्वारोचिषायैवसर्वमन्वंतराश्रयम् ॥ १० ॥ आधिपत्यंजगद्धात्रीतारिणीतिप्रथामगात् ॥
एवंस्वारोचिषमनुस्तारिण्याराधनात्ततः ॥ ११ ॥ आधिपत्यंचलेभेससर्वारातिविवर्जितम् ॥ धर्मसं
स्थाप्यविधिवद्राज्यंपुत्रैःसमंविभुः ॥ १२ ॥ भुक्त्वाजगामस्वर्लोकंनिजमन्वंतराश्रयात् ॥ तृतीयउत्तमो
नामप्रियव्रतसुतोमनुः ॥ १३ ॥ गंगाकूलेतपस्तप्त्वावाग्भवंसंजपन्नृहः ॥ वर्षाणित्रीण्युपवसन्देव्यनुग्र
हमाविशत् ॥ १४ ॥ स्तुत्वादेवींस्तोत्रवरैर्भक्तिभावितमानसः ॥ राज्यंनिष्कंटकंलेभेसंततिंचिरकालि
कीम् ॥ १५ ॥ राज्योत्थान्यानिसौख्यानिभुक्त्वाधर्मान्युगस्यच ॥ सोप्याजगामपदवींराजर्षिवरभावि
ताम् ॥ १६ ॥ चतुर्थस्तामसोनामप्रियव्रतसुतोमनुः ॥ नर्मदादक्षिणेकूलेसमाराध्यजगन्मयीम् ॥ १७ ॥
महेश्वरींकामराजकूटजापपरायणः ॥ वासंतेशारदेकालेनवरात्रसपर्यया ॥ १८ ॥ तोषयामासदेवेशींज
लजाक्षीमनूपमाम् ॥ तस्याःप्रसादमासाद्यनत्वास्तोत्रैरनुत्तमैः ॥ १६ ॥ अकंटकंमहद्राज्यंबुभुजेगत
साध्वसः ॥ पुत्रान्बलोद्धताञ्छूरान्दशवीर्यनिकेतनान् ॥ २० ॥ उत्पाद्यनिजभार्यायांजगामांबरमुत्त
मम् ॥ पंचमोमनुराख्यातोरैवतस्तामसानुजः ॥ २१ ॥ कालिंदीकूलमाश्रित्यजजापकामसंज्ञकम् ॥
बीजंपरमवाग्दर्पदायकंसाधकाश्रयम् ॥ २२ ॥ एतदाराधनादापस्वाराज्यर्द्धिमनुत्तमाम् ॥ बलमप्रहतं
लोकेसर्वसिद्धिविधायकम् ॥ २३ ॥ संततिंचिरकालीनांपुत्रपौत्रमयींशुभाम् ॥ धर्मान्व्यवस्यव्यवस्थाप्य
विषयानुपभुज्यच ॥ २४ ॥ जगामाप्रतिमःशूरोमहेंद्रालयमुत्तमम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कन्धेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांचित्रंदेवीमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ अंगपुत्रेणमनुनायथाऽप्तं

राज्यमुत्तमम् ॥ १ ॥ अंगस्यराज्ञःपुत्रोऽभूच्चाक्षुषोमनुरुत्तमः ॥ षष्ठःसुपुलहंनामब्रह्मर्षिंशरणंगतः ॥ २॥
ब्रह्मर्षेत्वामहंप्राप्तःशरणंप्रणतार्तिहन ॥ शाधिमांकिंकरंस्वामिन्येनाऽहंप्राप्नुयांश्रियम् ॥ ३ ॥ मेदिन्या
श्चाधिपत्यंमेस्याद्यथावदखंडितम् ॥ अव्याहतंभुजबलंशस्त्रास्त्रनिपुणंक्षमम् ॥ ४ ॥ संततिश्चिरका
लीनाऽप्यखंडंवयउत्तमम् ॥ अंतेऽपवर्गलाभश्चस्यात्तथोपदिशाऽद्यमे ॥ ५ ॥ इत्येवंवचनंतस्यमनोःकर्ण
पथेभवत् ॥ प्रत्युवाचमुनिःश्रीमान्देव्याःसंराधनंपरम् ॥ ६ ॥ राजन्नाकर्णयवचोममश्रोत्रसुखंमहत् ॥
शिवामाराधयाऽद्यत्वंतत्प्रसादादिदंभवेत् ॥ ७ ॥ चाक्षुषउवाच ॥ कीदृगाराधनंदेव्यास्तस्याःपरमपा
वनम् ॥ केनाकारेणकर्तव्यंकारुण्याद्वक्तुमर्हसि ॥ ८ ॥ मुनिरुवाच ॥ राजन्नाकर्ण्यतांदेव्याःपूजनंपरम
व्ययम् ॥ वाग्भवंबीजमव्यक्तंसंजप्यमनिशंतथा ॥ ९ ॥ त्रिकालंसंजपन्मर्त्योभुक्तिमुक्तीलभेत्तुहि ॥ नबी
जंवाग्भवादन्यदस्तिराजन्यनंदन ॥ १० ॥ जपात्सिद्धिकरंवीर्यबलवृद्धिकरंपरम् ॥ एतस्यजापात्पा
द्मोऽपिसृष्टिकर्तामहाबलः ॥ ११ ॥ विष्णुर्यज्जपतःसृष्टिपालकःपरिकीर्तितः ॥ महेश्वरोऽपिसंहर्तायज्ज
पादभवन्नृप ॥ १२ ॥ लोकपालास्तथाऽन्येऽपिनिग्रहानुग्रहक्षमाः ॥ यदाश्रयादभूवंस्तेबलवीर्यमदोद्धताः
॥ १३ ॥ एवंत्वमपिराजन्यमहेशींजगदंबिकाम् ॥ समाराध्यमहर्द्धिंचलप्स्यसेऽचिरकालतः ॥ १४ ॥
एवंसमुनिवर्येणपुलहेनप्रबोधितः ॥ अंगपुत्रस्तपस्तप्तुंजगामविरजांनदीम् ॥ १५ ॥ सचतेपेतपस्तीव्रं
वाग्भवस्यजपेरतः ॥ बीजस्यपृथिवीपालः शीर्णपर्णाशनो विभुः ॥ १६ ॥ प्रथमेऽब्देपल्लवाशोद्वितीयेतो
यभक्षणः ॥ तृतीयेऽब्देपवनभुक्तस्थौस्थाणुरिवाचलः ॥ १७ ॥ एवंद्वादशवर्षाणित्यक्ताहारस्यभूभुजः ॥
वाग्भवं जपतोनित्यंमतिरासीच्छुभान्विता ॥ १८ ॥ तथाचदेव्याःपरमंमंत्रंसंजपतोरहः ॥ प्रादुरासी
ज्जगन्मातासाक्षाच्छ्रीपरमेश्वरी ॥ १९ ॥ तेजोमयीदुराधर्षासर्वदेवमयीश्वरी ॥ उवाचांगतनूजंतंप्रस
न्नाललिताक्षरम् ॥ २० ॥ देव्युवाच ॥ पृथिवीपालतेयत्स्याच्चिंततितंपरमंवरम् ॥ तद्ब्रूहिसंप्रदास्या

मितपसातेसुतोषिता ॥ २१ ॥ चाक्षुषउवाच ॥ जानासिदेवदेवेशियत्प्रार्थ्यंमनसेप्सितम् ॥ अंतर्यामि
स्वरूपेणतत्सर्वंदेवपूजिते ॥ २२ ॥ तथाऽपिममभाग्येनजातंयत्तवदर्शनम् ॥ ब्रवीमिदेविमेदेहिराज्यं
मन्वंतराश्रितम् ॥ २३ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ दत्तंमन्वंतरस्याऽस्यराज्यंराजन्यसत्तम ॥ पुत्रामहाबलास्ते
चभविष्यंतिगुणाधिकाः ॥ २४ ॥ राज्यंनिष्कंटकंभाविमोक्षोंऽतेचापिनिश्चितः ॥ एवंदत्वावरंदेवी
मनवेवरमुत्तमम् ॥ २५ ॥ जगामाऽदर्शनंसद्यस्तेनभक्त्याचसंस्तुता ॥ सोऽपिराजामनुःषष्ठःप्रसादात्तु
तदाश्रयात् ॥ २६ ॥ बभूवमनुमान्योऽसौसार्वभौमसुखैर्वृतः ॥ पुत्रास्तस्यबलोद्युक्ताःकार्यभारसहा
हताः ॥ २७ ॥ देवीभक्ताश्चशूराश्चमहाबलपराक्रमाः ॥ अन्यत्रमाननीयाश्चमहाराज्यसुखास्पदाः ॥ २८ ॥
एवंचचाक्षुषमनुर्देव्याराधनतःप्रभुः ॥ बभूवमनुवर्योऽसौजगामांतेशिवापदम् ॥ २९ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेदेवीचरित्रेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ सप्तमोमनुराख्यातोमनुर्वैवस्वतःप्रभुः ॥ श्राद्धदेवःपरानंदभोक्तामान्य
स्तुभूभुजाम् ॥ १ ॥ सचवैवस्वतमनुःपरदेव्याःप्रसादतः ॥ तथातत्तपसाचैवजातोमन्वंतराधिपः ॥ २ ॥
अष्टमोमनुराख्यातःसावर्णिःप्रथितःक्षितौ ॥ सजन्मांतरआराध्यदेवींतद्वरलाभतः ॥ ३ ॥ जातोमन्वंतर
पतिःसर्वराजन्यपूजितः ॥ महापराक्रमीधीरोदेवीभक्तिपरायणः ॥ ४ ॥ नारदउवाच ॥ कथंजन्मांतरे
तेनमनुनाऽऽराधनंकृतम् ॥ देव्याःपृथिव्युद्भवायास्तन्ममाख्यातुमर्हसि ॥ ५ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
चैत्रवंशसमुद्भूतोराजास्वारोचिषेंऽतरे ॥ सुरथोनामविख्यातोमहाबलपराक्रमः ॥ ६ ॥ गुणग्राहीधनु
र्धारीमान्यःश्रेष्ठःकविःकृती ॥ धनसंग्रहकर्ताचदातायाचकमंडले ॥ ७ ॥ अरीणांमर्दनोमानीसर्वास्त्र
कुशलोबली ॥ तस्यैकदाबभूवुस्तेकोलाविध्वंसिनोनृपाः ॥ ८ ॥ शत्रवःसैन्यसहिताःपरिवार्यैनमूर्जिताः॥
रुरुधुर्नगरींतस्यराज्ञोमानधनस्यहि ॥ ९ ॥ तदासस्रुरथोनामराजासैन्यसमावृतः ॥ निर्ययौनगरात्स्वी

यात्सर्वशत्रुनिबर्हणः ॥ १० ॥ तदाससमरेराजासुरथःशत्रुभिर्जितः ॥ अमात्यैर्मंत्रिभिश्चैवतस्यकोश
गतंधनम् ॥ ११ ॥ हृतंसर्वमशेषेणतदाऽतप्यतभूमिपः ॥ निष्काशितश्चनगरात्सराजा परमद्युतिः ॥१२॥
जगामाऽश्वमथाऽऽरुह्यमृगयामिषतोवनम् ॥ एकाकीविजनेऽरण्येबभ्रामोद्भ्रांतमानसः ॥ १३ ॥ मुनेःक
स्यचिदागत्यस्वाश्रमंशांतमानसः ॥ प्रशांतजंतुसंयुक्तंमुनिशिष्यगणैर्युतम् ॥ १४ ॥ उवासकंचित्कालं
सराजापरमशोभते ॥ आश्रमेमुनिवर्यस्यदीर्घदृष्टेःसुमेधसः ॥ १५ ॥ एकदासमहीपालोमुनिंपूजाव
सानके ॥ कालेगत्वाप्रणम्याऽशुपप्रच्छविनयान्वितः ॥ १६ ॥ मुनेममममनोदुःखंबाधतेचाधिसंभवम् ॥
ज्ञाततत्त्वस्यभूदेवनिष्प्रज्ञस्यचसंततम् ॥ १७ ॥ शत्रुभिर्निर्जितस्यापहृतराज्यस्यसर्वशः ॥ तथापितेषु
मनसिममत्वंजायतेस्फुटम् ॥ १८ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकथंशर्मलभेमुने ॥ त्वदनुग्रहमाशासेत्वदवेद
विदांवर ॥ १९ ॥ मुनिरुवाच ॥ आकर्णयमहीपालमहाश्चर्यकरंपरम् ॥ देवीमाहात्म्यमतुलंसर्वकाम
प्रदंपरम् ॥ २० ॥ जगन्मयीमहामायाविष्णुब्रह्महरोद्भवा ॥ साबलादपहृत्यैवजंतूनांमानसानिहि ॥२१॥
मोहायप्रतिसंयच्छेदितिजानीहिभूमिप ॥ सासृजत्यखिलंविश्वंसापालयतिसर्वदा ॥ २२ ॥ संहारेहर
रूपेणसंहरत्येवभूमिप ॥ कामदात्रीमहामायाकालरात्रिर्दुरत्यया ॥ २३ ॥ विश्वसंहारिणीकालीकमला
कमलालया ॥ तस्यांसर्वंजगज्जातंतस्यांविश्वंप्रतिष्ठितम् ॥ २४ ॥ लयमेष्यतितस्यांचतस्मात्सैवपरा
त्परा ॥ तस्यादेव्याःप्रसादश्चयस्योपरिभवेन्नृप ॥ सएवमोहमत्येतिनान्यथाधरणीपते ॥ २५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

राजोवाच ॥ कासादेवीत्वयाप्रोक्ताब्रूहिकालविदांवर ॥ कामोहयतिसत्त्वानिकारणंकिंभवे
द्विद्विज ॥ १ ॥ कस्मादुत्पद्यतेदेवीकिंरूपासाकिमात्मिका ॥ सर्वमाख्याहिभूदेवकृपयाममसर्वतः ॥ २ ॥
मुनिरुवाच ॥ राजन्देव्याःस्वरूपंतेवर्णयामिनिशामय ॥ तथाचोत्पतितादेयीयेनवासाजगन्मयी ॥ ३ ॥

यदानारायणोदेवोविश्वंसंहृत्ययोगराट् ॥ आस्तीर्यशेषंभगवान्समुद्रेनिद्रितोऽभवत् ॥ ४ ॥ तदाप्रस्वा
पवशगोदेवदेवोजनार्दनः ॥ तत्कर्णमलसंजातौदानवौमधुकैटभौ ॥ ५ ॥ ब्रह्माणंहंतुमुद्युक्तौदानवौघोर
रूपिणौ ॥ तदाकमलजोदेवोदृष्ट्वातौमधुकैटभौ ॥ ६ ॥ निद्रितंदेवदेवेशंचिंतामापदुरत्ययाम् ॥ निद्रितो
भगवानीशोदानवौचदुरासदौ ॥ ७ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकथंशर्मलभेऽह्यहम् ॥ एवंचिंतयतस्तस्यप
द्मयोनेर्महात्मनः ॥ ८ ॥ बुद्धिःप्रादुरभूत्ताततदाकार्यप्रसाधिनी ॥ यस्यावशंगतोदेवोनिद्रितोभगवान्ह
रिः ॥ ६ ॥ तांदेवींशरणंयामिनिद्रांसर्वप्रसूतिकाम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ देवदेविजगद्धात्रिभक्ताभीष्टफलप्रदे
॥ १० ॥ जगन्मायेमहामायेसमुद्रशयनेशिवे ॥ त्वदाज्ञावशगाःसर्वेस्वस्वकार्यविधायिनः ॥ ११ ॥ काल
रात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिर्मदोत्कटा ॥ व्यापिनीवशगामान्यामहानंदैकशेवधिः ॥ १२ ॥ महनीयामहारा
ध्यामायामधुमतीमही ॥ परापराणांसर्वेषांपरमात्वंप्रकीर्तिता ॥ १३ ॥ लज्जापुष्टिःक्षमाकीर्तिःकान्ति
कारुण्यविग्रहा ॥ कमनीयाजगद्वंद्याजाग्रदादिस्वरूपिणी ॥ १४ ॥ परमापरमेशानीपरनंदापरायणा ॥
एकाऽप्येकस्वरूपाचसद्वितीयाद्वयात्मिका ॥ १५ ॥ त्रयीत्रिवर्गनिलयातुर्यातुर्यपदात्मिका ॥ पंचमीपंच
भूतेशीषष्ठीषष्ठेश्वरीतिच ॥ १६ ॥ सप्तमीसप्तवारेशीसप्तसप्तवरप्रदा ॥ अष्टमीवसुनाथाचनवग्रहमयी
श्वरी ॥ १७ ॥ नवरागकलारम्यानवसंख्यानवेश्वरी ॥ दशमीदशदिक्पूज्यादशाशाव्यापिनीरमा ॥ १८ ॥
एकादशात्मिकाचैकादशरुद्रनिषेविता ॥ एकादशीतिथिप्रीताएकादशगणाधिपा ॥ १९ ॥ द्वादशीद्वादश
भुजाद्वादशादित्यजन्मभूः ॥ त्रयोदशात्मिकादेवीत्रयोदशगणप्रिया ॥ २० ॥ त्रयोदशाभिधाभिन्नाविश्वे
देवाधिदेवता ॥ चतुर्दशेंद्रवरदाचतुर्दशमनुप्रसूः ॥ २१ ॥ पंचाधिकदशीवेद्यापंचाधिकदशीतिथिः ॥ षो
डशीषोडशभुजाषोडशेन्दुकलामयी ॥ २२ ॥ षोडशात्मकचंद्रांशुव्याप्तदिव्यकलेवरा ॥ एवंरूपाऽसिदेवे
शिनिर्गुणतामसोदये ॥२३॥ त्वयागृहीतोभगवान्देवदेवोरमापतिः॥ एतौदुरासदौदैत्यौविक्रांतौमधुकैट

मौ ॥ २४ ॥ एतयोश्चवधार्थायदेवेशंप्रतिबोधय ॥ मुनिरुवाच ॥ एवंस्तुताभगवतीतामसीभगवत्प्रिया
॥ २५ ॥ देवदेवंतदात्यक्त्वामोहयामासदानवौ ॥ तदैवभगवान्विष्णुःपरमात्माजगत्पतिः ॥ २६ ॥ प्रबो
धमापदेवेशोददर्शदानवोत्तमौ ॥ तदातौदानवौघोरौदृष्ट्वातंमधुसूदनम् ॥ २७ ॥ युद्धायकृतसंकल्पौजग्म
तुःसन्निधिंहरेः ॥ युयुधेचततस्ताभ्यांभगवान्मधुसूदनः ॥ २८ ॥ पंचवर्षसहस्राणिबाहुप्रहरणोविभुः ॥
तौतदाऽतिबलोन्मत्तौजगन्मायाविमोहितौ ॥ २९ ॥ व्रियतांवरइत्येवमूचतुःपरमेश्वरम् ॥ एवंतयोर्वचः
श्रुत्वाभगवानादिपूरुषः ॥ ३० ॥ वव्रेवध्यावुभौमेऽद्यभवेतामितिनिश्चितम् ॥ तौतदाऽतिबलौदेवंपुनरे
वाचतुर्हरिम् ॥ ३१ ॥ आवांजहिनयत्रोर्वीपयसाचपरिप्लुता ॥ तथेत्युक्त्वाभगवतागदाशंखभृतानृप ॥
॥ ३२ ॥ कृत्वाचक्रेणवैछिन्नेजघनेशिरसीतयोः ॥ एवंदेवीसमुत्पन्नाब्रह्मणासंस्तुतानृप ॥ ३३ ॥ महाका
लीमहाराजसर्वयोगेश्वरेश्वरी ॥ महालक्ष्म्यास्तथोत्पत्तिंनिशामयमहीपते ॥ ३४ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेम० दशमस्कंधेदेवीमाहात्म्येएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

मुनिरुवाच ॥ महिषीगर्भसंभूतोमहाबलपराक्रमः ॥ देवान्सर्वान्पराजित्यमहिषोऽभूज्जग
त्प्रभुः ॥ १ ॥ सर्वेषांलोकपालानामधिकारान्महासुरः ॥ बलान्निर्जित्यबुभुजेत्रैलोक्यैश्वर्यमद्भुतम् ॥
॥ २ ॥ ततःपराजिताःसर्वेदेवाः स्वर्गपरिच्युताः ॥ ब्रह्माणंचपुरस्कृत्यतेजग्मुर्लोकमुत्तमम् ॥ ३ ॥ यत्रो
त्तमौदेवदेवौसंस्थितौशंकराच्युतौ ॥ वृत्तांतंकथयामासुर्महिषस्यदुरात्मनः ॥४॥ देवानांचैवसर्वेषांस्था
नानितरसासुरः ॥ विनिर्जित्यस्वयंभुंक्तेबलवीर्यमदोद्धतः ॥ ५ ॥ महिषासुरनामाऽसौदुष्टदैत्योऽमरेश्व
रौ ॥ वधोपायश्चतस्याऽऽशुचिंत्यतामसुरार्दनौ ॥ ६ ॥ एवंश्रुत्वासभगवान्देवानामार्तियुग्वचः ॥ च
कारकोपंसुबहुंतथाशंकरपद्मजौ ॥ ७ ॥ एवंकोपयुतस्यास्यहरेरास्यान्महीपते ॥ तेजः, प्रादुरभूद्दिव्यं
सहस्रार्कसमद्युति ॥ ८ ॥ अथानुक्रमतस्तेजःसर्वेषांत्रिदिवौकसाम् ॥ शरीरादुद्भवंप्रापहर्षयद्विबुधा

धिपान् ॥ ९ ॥ यदभूच्छंभुजंतेजोमुखमस्योदपद्यत ॥ केशाबभूवुर्याम्येनवैष्णवेनचबाहवः ॥ १० ॥
सौम्येनचस्तनौजातौमाहेन्द्रेणचमध्यमः ॥ वारुणेनततोभूपजंघोरूसंबभूवतुः ॥ ११ ॥ नितंबौतेज
साभूमेःपादौब्राह्मेणतेजसा ॥ पादांगुल्योभानवेनवासवेनकरांगुली ॥ १२ ॥ कौबेरेणतथाना
सादंताःसंजज्ञिरेतदा ॥ प्राजापत्येनोत्तमेनतेजसावसुधाधिप ॥ १३ ॥ पावकेनचसंजातंलोचनत्रित
यंशुभम् ॥ सांध्येनतेजसाजातेभृकुट्यौतेजसांनिधी ॥ १४ ॥ कर्णौवायव्यतोजातौतेजसोमनुजा
धिप ॥ सर्वेषांतेजसादेवीजातामहिषमर्दिनी ॥ १५ ॥ शूलंददौशिवोविष्णुश्चक्रंशंखंचपाशभृत् ॥
हुताशनोददौशक्तिंमारुतश्चापसायकौ ॥ १६ ॥ वज्रंमहेंद्रःप्रददौघंटांचैरावताद्गजात् ॥ कालदंडंयमो
ब्रह्माचाक्षमालाकमंडलू ॥ १७ ॥ दिवाकरोरश्मिमालांरोमकूपेषुसंददौ ॥ कालःखड्गंतथाचर्मनिर्मलं
वसुधाधिप ॥ १८ ॥ समुद्रोनिर्मलंहारमजरेचांबरेनृप ॥ चूडामणिंकुंडलेचकटकानितथांगदे ॥ १९ ॥
अर्धचंद्रंनिर्मलंचनूपुराणितथाददौ ॥ ग्रैवेयकंभूषणंचतस्यैदेव्यैमुदान्वितः ॥ २० ॥ विश्वकर्माचोर्मिका
श्चददौतस्यैधरापते ॥ हिमवान्वाहनंसिंहंरत्नानिविविधानिच ॥ २१ ॥ पानपात्रंसुरापूर्णंददौतस्यैध
नाधिपः ॥ शेषश्चभगवान्देवोनागहारंददौविभुः ॥ २२ ॥ अन्यैरशेषविबुधैर्मानितासाजगन्मयी ॥ तांत
ष्टुवुर्महादेवींदेवामहिषपीडिताः ॥ २३ ॥ नानास्तोत्रैर्महेशानींजगदुद्भवकारिणीम् ॥ तेषांनिशम्यदेवेशी
स्तोत्रंविबुधपूजिता ॥ २४ ॥ महिषस्यवधार्थायमहानादंचकारह ॥ तेननादेनमहिषश्चकितोभूद्धरा
पते ॥ २५ ॥ आससादजगद्धात्रींसर्वसैन्यसमावृतः ॥ ततःसयुयुधेदेव्यामहिषाख्योमहासुरः ॥ २६ ॥
शस्त्रास्त्रैर्बहुधाक्षिप्तैःपूरयन्नंबरांतरम् ॥ चिक्षुराग्रामणीःसेनापतिर्दुर्धरदुर्मुखौ ॥ २७ ॥ बाष्कलस्ताम्र
कश्चैवबिडालवदनोपरः ॥ एतैश्चान्यैरसंख्यातैःसंग्रामांतकसन्निभैः ॥ २८ ॥ योधैःपरिवृतोवीरोमहिषो
दानवोत्तमः ॥ ततःसाकोपताम्राक्षीदेवीलोकविमोहिनी ॥ २९ ॥ जघानयोधान्समरेदेवीमहिषमाश्रि

तान् ॥ ततस्तेषुहतेष्वेवसदैत्योरोषमूर्छितः ॥ ३० ॥ आससादतदादेवींतूर्णंमायाविशारदः ॥ रूपांतराणिसंभेजेमाययादानवेश्वरः ॥ ३१ ॥ तारितान्यस्यरूपाणिनाशयामाससातदा ॥ ततोऽतेमाहिषंरूपंबिभ्राणममरार्दनम् ॥ ३२ ॥ पाशेनबद्धासुदृढंछित्त्वाखड्गेनतच्छिरः ॥ पातयामासमहिषंदेवीदेवगणांतकम् ॥ ३३ ॥ हाहाकृतंततःशेषंसैन्यंभग्नंदिशोदश ॥ तुष्टुवुर्देवदेवेशींसर्वेदेवाःप्रमोदिताः ॥ ३४ ॥ एवंलक्ष्मीःसमुत्पन्नामहिषासुरमर्दिनी ॥ राजञ्छृणुसरस्वत्याःप्रादुर्भावोयथाऽभवत् ॥ ३५ ॥ एकदाशुंभनामाऽऽसीद्दैत्योमदबलोत्कटः ॥ निशुंभश्चापितद्भ्रातामहाबलपराक्रमः ॥ ३६ ॥ तेनसंपीडितादेवाःसर्वेभ्रष्टश्रियोनृप ॥ हिमवंतमथासाद्यदेवींतुष्टुवुरादरात् ॥ ३७ ॥ देवाऊचुः ॥ जयदेवेशिभक्तानामार्तिनाशनकोविदे ॥ दानवांतकरूपेत्वमजरामरणेऽनघे ॥ ३८ ॥ देवेशिभक्तिसुलभेमहाबलपराक्रमे ॥ विष्णुशंकरब्रह्मादिस्वरूपेऽनंतविक्रमे ॥ ३९ ॥ सृष्टिस्थितिकरेनाशकारिकेकांतिदायिनी ॥ महातांडवसुप्रीतेमोददायिनिमाधवि ॥ ४० ॥ प्रसीददेवदेवेशिप्रसीदकरुणानिधे ॥ निशुंभशुंभसंभूतभयापारांबुवारिधेः ॥ ४१ ॥ उद्धराऽस्मान्प्रपन्नार्तिनाशिकेशरणागतान् ॥ एवंसंस्तुवतांतेषांत्रिदशानांधरापते ॥ ४२ ॥ प्रसन्नागिरिजाप्राहब्रूतस्तवनकारणम् ॥ एतस्मिन्नंतरेतस्याःकोशरूपात्समुत्थिता ॥ ४३ ॥ कौशिकीसाजगत्पूज्यादेवान्प्रीत्येदमब्रवीत् ॥ प्रसन्नाऽहंसुरश्रेष्ठाःस्तवेनोत्तमरूपिणी ॥ ४४ ॥ व्रियतांवरइत्युक्तेदेवाःसंवव्रिरेवरम् ॥ शुंभनामावरोभ्रातानिशुंभस्तस्तस्यविश्रुतः ॥ ४५ ॥ त्रैलोक्यमोजसाक्रांतंदैत्येनबलशालिना ॥ तद्बधर्षिंचत्यतांदेविदुरात्मादानवेश्वरः ॥ ४६ ॥ बाधतेसततंदेवितिरस्कृत्यनिजौजसा ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ देवशत्रुंपातयिष्येनिशुंभंशुंभमेवच ॥ ४७ ॥ स्वस्थास्तिष्ठंतभद्रंवःकंटकंनाशयामिवः ॥ इत्युक्त्वादेवदेवेशीदेवान्सेंद्रान्दयामयी ॥ ४८ ॥ जगामाऽदर्शनंसद्योमिषतांत्रिदिवौकसाम् ॥ देवाःसमागताहृष्टाःसुवर्णाद्रिगुहांशुभाम् ॥ ४९ ॥ चंडमुंडौपश्यतःस्मभृत्यौशुंभनिशुंभयोः ॥ दृष्ट्वातांचा

रुसर्वांगींदेवीलोकविमोहिनीम् ॥ ५० ॥ कथयामासतूराज्ञेभृत्यौतौचंडमुंडकौ ॥ देवसर्वासुरश्रेष्ठरत्न
भोगार्हमानद ॥ ५१ ॥ अपूर्वाकामिनीदृष्टाचावाभ्यांरिपुमर्दन ॥ तस्याःसंभोगयोग्यत्वमस्त्येवतवसां
प्रतम् ॥ ५२ ॥ तांसमानयचार्वंगींभुंक्ष्वसौख्यसमन्वितः ॥ तादृशीनासुरीनारीनगंधर्वीनदानवी ॥५३॥
नमानवीनापिदेवीयादृशीसामनोहरा ॥ एवंभृत्यवचःश्रुत्वाशुंभःपरबलार्दनः ॥ ५४ ॥ दूतंसंप्रेषयामास
सुग्रीवंनामदानवम् ॥ सदूतस्त्वरितंगत्वादेव्याःसविधमादरात् ॥ ५५ ॥ वृत्तांतंकथयामासदेव्यैशुंभ
स्ययद्वचः ॥ देविशुंभासुरोनामत्रैलोक्यविजयीप्रभुः ॥ ५६ ॥ सर्वेषांरत्नवस्तूनांभोक्तामान्योदिवौ
कसाम् । तदुक्तंशृणुमेदेविरत्नभोक्ताऽहमव्ययः ॥ ५७ ॥ त्वंचापिरत्नभूताऽसिभजमांचारुलोचने ॥
सर्वेषुयानिरत्नानिदेवासुरनरेषुच ॥ ५८ ॥ तानिमय्येवसुभगेभजमांकामजैरसैः ॥ देव्युवाच ॥
सत्यंवदसिहेदूतदैत्यराजप्रियंकरम् ॥ ५९ ॥ प्रतिज्ञायामयापूर्वंकृतासाप्यनृताकथम् ॥ भवेत्तां
शृणुमेदूतयाप्रतिज्ञायथाकृता ॥ ६० ॥ योमेदर्पंविधुनुतेयोमेबलमपोहति ॥ योमेप्रतिबलोभूयात्स
एवममभोगभाक् ॥ ६१ ॥ ततएनांप्रतिज्ञांमेसत्यांकृत्वासुरेश्वरः ॥ गृह्णातुपाणिंतरसातस्याऽश
क्यंकिमत्रहि ॥ ६२ ॥ तस्माद्गच्छमहादूतस्वामिनंब्रूहिचादृतः ॥ प्रतिज्ञांचापिमेसत्यांविधास्य
तिबलाधिकः ॥ ६३ ॥ एवंवाक्यंमहादेव्याःसमाकर्ण्यसदानवः ॥ कथयामासशुंभायदेव्यावृत्तांतमा
दितः ॥ ६४ ॥ तदाप्रियंदूतवाक्यंशुंभःश्रुत्वामहाबलः ॥ कोपमाहारयामासमहांतंदनुजाधिपः ॥६५॥
ततोधूम्राक्षनामानंदैत्यंदैत्यपतिःप्रभुः ॥ आदिदेशशृणुवचोधूम्राक्षममचादृतः ॥६६॥ तांदुष्टांकेशपाशेषुधृ
त्वाप्यानीयतांमम ॥ समीपमविलंबेनशीघ्रंगच्छस्वमेपुरः ॥ ६७ ॥ इत्यादेशंसमासाद्यदैत्येशोधूम्रलो
चनः ॥ षष्ट्यासुराणांसहितःसहस्राणांमहाबलः ॥६८॥ तुहिनाचलमासाद्यदेव्याःसविधमेवसः ॥ उच्चै
र्देवींजगादाशुभजदैत्यपतिंशुभे ॥ ६९ ॥ शुंभंनाममहावीर्यंसर्वभोगानवाप्नुहि ॥ नोचेत्केशान्गृहीत्वा

त्वांनेष्येदैत्यपतिंप्रति ॥ ७० ॥ इत्युक्तासाततोदेवीदैत्येनत्रिदशारिणा ॥ उवाचदैत्ययद्ब्रूषेतत्सत्यंतेमहा
बल ॥ ७१ ॥ राजाशुंभासुरस्त्वंचकिंकरिष्यसितद्वद ॥ इत्युक्तोदैत्यपोऽधावत्तूर्णंशस्त्रसमन्वितः ॥७२॥
भस्मसात्तंचकाराशुहुंकारेणमहेश्वरी ॥ ततःसैन्यंवाहनेनदेव्याभग्नंमहीपते ॥ ७३ ॥ दिशोदशाभजच्छी
घ्रंहाहाभूतमचेतनम् ॥ तद्वृत्तांतंसमाश्रुत्यसशुंभोदैत्यराड्विभुः ॥ ७४ ॥ चुकोपचमहाकोपाद्भ्रुकुटी
कुटिलाननः ॥ ततःकोपपरीतात्मादैत्यराजःप्रतापवान् ॥ ७५ ॥ चंडंमुंडंरक्तबीजंक्रमतःप्रैषयद्विभुः ॥
तेचगत्वात्रयोदैत्याविक्रांताबहुविक्रमाः ॥ ७६ ॥ देवींग्रहीतुमारब्धयत्नास्तेह्यभवन्बलात् ॥ तानापततए
वासौजगद्धात्रीमदोत्कटा ॥ ७७ ॥ शूलंगृहीत्वावेगेनपातयामासभूतले ॥ ससैन्यान्निहताञ्छ्रुत्वादैत्यां
स्त्रीन्दानवेश्वरौ ॥ ७८ ॥ शुंभश्चैवनिशुंभश्चसमाजग्मतुराजसा ॥ निशुंभश्चैवशुंभश्चकृत्वायुद्धंमहो
त्कटम् ॥ ७९ ॥ देव्याश्चवशगौजातौनिहतौचतयासुरौ ॥ इतिदैत्यवरंशुंभंघातयित्वाजगन्मयी ॥८०॥
विबुधैःसंस्तुतातद्वत्साक्षाद्वागीश्वरीपरा ॥ एवंतेवर्णितोराजन्प्रादुर्भावोऽतिरम्यकः ॥ ८१ ॥ काल्या
श्चैवमहालक्ष्म्याःसरस्वत्याःक्रमेणच ॥ परापरेश्वरीदेवीजगत्सर्गंकरोतिच ॥ ८२ ॥ पालनंचैवसंहारं
सैवदेवीदधातिहि ॥ तांसमाश्रयदेवेशींजगन्मोहनिवारिणीम् ॥ ८३ ॥ महामायांपूज्यतमांसाकार्यंतेवि
धास्यति ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ इतिराजावचःश्रुत्वामुनेःपरमशोभनम् ॥ ८४ ॥ देवींजगामशरणंसर्व
कामफलप्रदाम् ॥ निराहारोयतात्माचतन्मनाश्चसमाहितः ॥ ८५ ॥ देवीमूर्तिंमृन्मयींचपूजयामासभ
क्तितः ॥ पूजनांतेबलिंतस्यैनिजगात्रासृजंददत् ॥ ८६ ॥ तदाप्रसन्नादेवेशीजगद्योनिःकृपावती ॥ प्रादुर्ब
भूवपुरतोवरंब्रूहीतिभाषिणी ॥ ८७ ॥ सराजानिजमोहस्यनाशनंज्ञानमुत्तमम् ॥ राज्यंनिष्कंटकंचैवया
चतिस्ममहेश्वरीम् ॥ ८८ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ राजन्निष्कंटकंराज्यंज्ञानंवैमोहनाशम् ॥ भविष्यतिमयाद
त्तमस्मिन्नेवभवेतव ॥ ८९ ॥ अन्यच्चशृणुभूपालजन्मांतरविचेष्टितम् ॥ भानोर्जन्मसमासाद्यसावर्णि

र्भविताभवान् ॥ ६० ॥ तत्रमन्वंतरस्यापिपतित्वंबहुविक्रमम् ॥ सन्ततिबहुलांचापिप्राप्स्यतेमद्वरा
द्भवान् ॥ ६१ ॥ एवंदत्त्वावरंदेवीजगामादर्शनंतदा ॥ सोपिदेव्याःप्रसादेनजातोमन्वंतराधिपः ॥ ६२ ॥
एवंतेवर्णितंसाध्वोसावर्णेर्जन्मकर्मच ॥ एतत्पठंस्तथाशृण्वन्देव्यनुग्रहमाप्नुयात् ॥ ६३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेदेवीमाहात्म्येद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांशेषमनूनांचित्रमुद्भवम् ॥ यस्यस्मरणमात्रेणदेवीभक्तिः
प्रजायते ॥ १ ॥ आसन्वैवस्वतमनोःपुत्राःषड्विमलोदयाः ॥ करूषश्चपृषध्रश्चनाभागोलिष्टएवच ॥ २ ॥
शर्यातित्रिशंकुश्चसर्वएवमहाबलाः ॥ ततःषडेवतेगत्वाकालिंद्यास्तीरमुत्तमम् ॥ ३ ॥ निराहाराजित
श्वासाःपूजांचक्रुस्ततःस्थिताः ॥ देव्यामहीमयींमूर्तिविनिर्मायपृथक्पृथक् ॥ ४ ॥ विविधैरुपचारैस्तां
पूजयामासुराहताः ॥ ततश्चसर्वएवैतेतपःसारामहाबलाः ॥ ५ ॥ जीर्णपर्णाशनावायुभक्षणास्तोयजी
वनाः ॥ धूम्रपानरश्मिपानाःक्रमशश्चबहुश्रमाः ॥ ६ ॥ ततस्तेषामादरेणाऽऽराधनंकुर्वतांसदा ॥ विम
लामतिरुत्पन्नासर्वमोहविनाशिनी ॥ ७ ॥ बभूवुर्मनुपुत्रास्तेदेवीपादैकचिन्तनाः ॥ मत्याविमलयातेषा
मात्मन्येवाखिलंजगत् ॥ ८ ॥ दर्शनंसंजगामाशुतदद्भुतमिवाभवत् ॥ एवंद्वादशवर्षांतेतपसाजगदी
श्वरी ॥ ९ ॥ प्रादुर्बभूवदेवेशीसहस्रार्कसमद्युतिः ॥ तांदृष्ट्वाविमलात्मानोराजपुत्राःषडेवते ॥ १० ॥
तुष्टुवुर्भक्तिनम्रांतःकरणाभावसंयुताः ॥ राजपुत्राऊचुः ॥ महेश्वरिजयेशानिपरमेकरुणालये ॥ ११ ॥
वाग्भवाराधनप्रीतेवाग्भवप्रतिपादिते ॥ क्लींकारविग्रहेदेविक्लींकारप्रीतिदायिनि ॥ १२ ॥ कामराज
मनोमोददायिनीश्वरतोषिणि ॥ महामायेमोदपरेमहासाम्राज्यदायिनि ॥ १३ ॥ विष्णवर्कहरशक्रादि
स्वरूपेभोगवर्धिनि ॥ एवंस्तुताभगवतीराजपुत्रैर्महात्मभिः ॥ १४ ॥ प्रसादसुमुखीदेवीप्रोवाचवचनंशु
भम् ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ राजपुत्रामहात्मानोभवंतस्तपसायुताः ॥ १५ ॥ निष्कल्मषाःशुद्धधियोजातावैमद्

पासनात् ॥ वरंमनोगतंसर्वंयाचध्वमविलंबितम् ॥ १६ ॥ प्रसन्नाऽहंप्रदास्यामियुष्माकंमनसिस्थितम् ॥
राजपुत्राऊचुः ॥ देविनिष्कंटकंराज्यंसंततिश्चिरजीविनी ॥ १७ ॥ भोगाअव्याहताःकामंयशस्तेजोमति
श्चह ॥ अकुण्ठितत्वंसर्वेषामेषएववरोहितः ॥ १८ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ एवमस्तुचसर्वेषांभवतांयन्मनोग
तम् ॥ अथान्यदपिमेवाक्यंश्रूयतामादरादिदम् ॥ १९ ॥ भवंतःसर्वएवैतेमन्वंतरपतीश्वराः ॥ संतत्यादी
र्घयाभोगैरनेकैरपिसंगमः ॥२०॥ अखंडितबलैश्वर्ययशस्तेजोविभूतयः ॥ भवितारोमत्प्रसादाद्राजपुत्राः
क्रमेणतु ॥ २१ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ एवंतेभ्योवरान्दत्त्वाभ्रामरीजगदंबिका ॥ अंतर्धानंजगामाऽऽशुभ
क्त्यातैःसंस्तुतासती॥२२॥ तेराजपुत्राःसर्वेऽपितस्मिञ्जन्मन्यनुत्तमम्॥ राज्यंमहीगतान्भोगान्बुभुजुश्च
महौजसः ॥ २३ ॥ संततिंचाऽखंडितांतेसमुत्पाद्यमहीतले ॥ वंशंसंस्थाप्यसर्वेऽपिमनूनांपतयोऽभवन्
॥ २४ ॥ भवांतरेक्रमेणैवसावर्णिपदभागिनः ॥ प्रथमोदक्षसावर्णिर्नवमोमनुरीरितः ॥ २५ ॥ अव्याह
तबलोदेव्याःप्रसादादभवद्विभुः ॥ द्वितीयोमेरुसावर्णिर्दशमोमनुरेवच ॥ २६ ॥ बभूवमन्वंतरपोमहादेवी
प्रसादतः ॥ तृतीयोमनुराख्यातःसूर्यसावर्णिनामकः ॥ २७ ॥ एकादशोमहोत्साहस्तपसास्वेनभावितः ॥
चतुर्थश्चंद्रसावर्णिर्द्वादशोमनुराड्विभुः ॥ २८ ॥ देवीसमाराधनेनजातोमन्वंतरेश्वरः ॥ पंचमोरुद्रसा
वर्णिस्त्रयोदशमनुःस्मृतः ॥ २९ ॥ महाबलोमहासत्त्वोबभूवजगदीश्वरः ॥ षष्ठश्चविष्णुसावर्णिश्चतुर्दश
मनुःकृती ॥३०॥ बभूवदेवीवरतोजगतांप्रथितःप्रभुः ॥ चतुर्दशैतेमनवोमहातेजोबलैर्युताः ॥३१॥ देव्यारा
धनतःपूज्यावंद्यालोकेषुनित्यशः ॥ महाप्रतापिनःसर्वेभ्रामर्यास्तुप्रसादतः ॥ ३२ ॥ नारदउवाच ॥ केयं
साभ्रामरीदेवीकथंजाताकिमात्मिका ॥ तदाख्यानंवदप्राज्ञविचित्रंशोकनाशकम् ॥ ३३ ॥ नतृप्तिमधिग
च्छामिपिबन्देवीकथामृतम् ॥ अमृतंपिबतांमृत्युर्नाऽस्यश्रवणतोयतः ॥ ३४ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
शृणुनारदवक्ष्यामिजगन्मातुर्विचेष्टितम् ॥ अचिंत्याव्यक्तरूपायाविचित्रंमोक्षदायकम् ॥ ३५ ॥ यद्यच्च

रित्रंश्रीदेव्यास्तत्सर्वंलोकहेतवे ॥ निर्व्याजयाकरुणयापुत्रेमातुर्यथातथा ॥३६॥ पूर्वंदैत्योमहानासीदरुणा
ख्योमहाबलः ॥ पातालेदैत्यसंस्थानेदेवद्वेषीमहाखलः ॥ ३७ ॥ सदेवाञ्जेतुकामश्चचकारपरमंतपः ॥
पद्मसंभवमुद्दिश्यसनस्त्राताभविष्यति ॥ ३८ ॥ गत्वाहिमवतःपार्श्वेगंगाजलसुशीतले ॥ पक्वपर्णाशनोयो
गीसंनिरुध्यमरुद्गणम् ॥ ३९ ॥ गायत्रीजपसंसक्तःसकामस्तमसायुतः ॥ दशवर्षसहस्राणिततोवारि
कणाशनः ॥ ४० ॥ दशवर्षसहस्राणिततःपवनभोजनः ॥ दशवर्षसहस्राणिनिराहारोभवत्ततः ॥ ४१ ॥
एवंतपस्यतस्तस्यशरीरादुत्थितोऽनलः ॥ ददाहजगतींसर्वांतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ४२ ॥ किमिदंकिमिदं
चेतिदेवाःसर्वेचकंपिरे ॥ संत्रस्ताःसकलालोकाब्रह्माणंशरणंययुः ॥ ४३ ॥ विज्ञापितंदेववरैःश्रुत्वातत्र
चतुर्मुखः ॥ गायत्रीसहितोहंससमारूढोययौमुदा ॥ ४४ ॥ प्राणमात्रावशिष्टंतंधमनीशतसंकुलम् ॥
शुष्कोदरंक्षामगात्रंध्यानमीलितलोचनम् ॥ ४५ ॥ ददर्शतेजसादीप्तंद्वितीयमिवपावकम् ॥ वरंवरयभद्रं
तेवत्सयन्मनसिस्थितम् ॥ ४६ ॥ श्रुतिमात्रेणसंतोषकारकंवाक्यमूचिवान् ॥ श्रुत्वाब्रह्ममुखाद्वाणींसुधा
धारामिवारुणः ॥ ४७ ॥ उन्मीलिताक्षःपुरतोददर्शजलजोद्भवम् ॥ गायत्रीसहितंदेवंचतुर्वेदसमन्वि
तम् ॥ ४८ ॥ अक्षस्रक्कुंडिकाहस्तंजपंतंब्रह्मशाश्वतम् ॥ दृष्ट्वोत्थायननामाऽथस्तुत्वाचविविधैः
स्तवैः ॥ ४९ ॥ वरंवव्रेस्वबुद्धिस्थंमाभवेन्मृत्युरित्यपि ॥ श्रुत्वाऽरुणवचोब्रह्माबोधयामाससादरम्
॥ ५० ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यामृत्युनाकवलीकृताः ॥ तदाऽन्येषांतुकावार्तामरणेदानवोत्तम ॥ ५१ ॥ वरं
योग्यंततोब्रूहिदातुंयःशक्यतेमया ॥ नाऽत्राऽऽग्रहंप्रकुर्वंतिबुद्धिमंतोजनाःक्वचित् ॥ ५२॥ इतिब्रह्मवचः
श्रुत्वापुनःप्रोवाचसादरम् ॥ नयुद्धेनचशस्त्रास्त्रान्नपुंभ्योनापियोषितः ॥ ५३ ॥ द्विपाद्भ्योवाचतुष्पाद्भ्यो
नोभयाकारतस्तथा ॥ भवेन्मेमृत्युरित्येवंदेवदेहिवरंप्रभो ॥ ५४ ॥ बलंचविपुलंदेहियेनदेवजयोभवेत् ॥
इतितस्यवचःश्रुत्वातथास्त्वितिवचोऽब्रवीत् ॥ ५५ ॥ दत्त्वावरंजगामाऽशुपद्मजःस्वंनिकेतनम् ॥ ततो

रुणाख्योदैत्यस्तुपातालात्स्वाश्रयस्थितान् ॥ ५६ ॥ दैत्यानाकारयामासब्रह्मणोवरदर्पितः ॥ आगत्यतेऽसुराःसर्वेदैत्येशंतंप्रचक्रिरे ॥ ५७ ॥ दूतंचप्रेषयामासुर्युद्धार्थममरावतीम् ॥ दूतवाक्यंतदाश्रुत्वादेवराड्भयकंपितः ॥ ५८ ॥ देवैःसार्धंजगामाऽऽशुब्रह्मणःसदनंप्रति ॥ ब्रह्मविष्णूपुरस्कृत्यजग्मुस्तेशंकरालयम् ॥ ५९ ॥ विचारंचक्रिरेतत्रवधार्थंतेसुरद्रुहाम् ॥ एतस्मिन्समयेतत्रदैत्यसेनासमावृतः ॥ ६० ॥ अरुणाख्योदैत्यराजोजगामाऽऽशुत्रिविष्टपम् ॥ सूर्येंदुयमवह्नीनामधिकारान्पृथक्पृथक् ॥ ६१ ॥ स्वयंचकारतपसानानारूपधरोमुने ॥ स्वस्वस्थानच्युताःसर्वेजग्मुःकैलासमंडलम् ॥६२॥ शशंसुःशंकरंदेवाःस्वस्वदुःखंपृथक्पृथक्॥महान्विचारस्तत्राऽऽसीत्किंकर्तव्यमतःपरम्॥६३॥ नयुद्धेनचशस्त्रास्त्रैर्नपुंभ्योनापियोषितः ॥ द्विपाद्भ्योवाचतुष्पाद्भ्योनोभयाकारतोऽपिवा ॥ ६४ ॥ मृत्युर्भवेदितिब्रह्माप्रोवाचवचनंयतः ॥ इतिचिंतातुराःसर्वेकर्तुंकिंचिन्नचक्षमाः ॥ ६५ ॥ एतस्मिन्समयेतत्रवागभूदशरीरिणी ॥ भजध्वंभुवनेशानींसावःकार्यंविधास्यति ॥ ६६ ॥ गायत्रीजपसंसक्तोदैत्यराड्यदितांत्यजेत् ॥ मृत्युयोग्यस्तदाभूयादित्युच्चैस्तोषकारिणी ॥ ६७ ॥ श्रुत्वादैवींतथावाणींमंत्रयामासुरादृताः ॥ बृहस्पतिंसमाहूयवचनंप्राहदेवराट् ॥ ६८ ॥ गुरोगच्छसुराणांतुकार्यार्थमसुरंप्रति ॥ यथाभवेच्चगायत्रीत्यागस्तस्यतथाकुरु ॥ ६९ ॥ अस्माभिःपरमेशानीसेव्यतेध्यानयोगतः ॥ प्रसन्नासाभगवतीसाहाय्यंतेकरिष्यति ॥ ७० ॥ इत्यादिश्यगुरुंसर्वेजग्मुर्जांबूनदेश्वरीम् ॥ सास्मान्दैत्यभयत्रस्तान्पालयिष्यतिशोभना ॥७१॥ तत्रगत्वातपश्चर्यांचक्रुःसर्वेसुनिष्ठिताः ॥ मायाबीजजपासक्तादेवीमखपरायणाः ॥ ७२ ॥ बृहस्पतिस्तदाशीघ्रंजगामाऽसुरसन्निधौ ॥ आगतंमुनिवर्यंतंपप्रच्छाऽथसदैत्यराट् ॥ ७३ ॥ मुनेकुत्राऽगमःकस्मात्किमर्थमितिमेवद ॥ नाहंयुष्मत्पक्षपातीप्रत्युताराातिरेवच ॥७४॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रोवाचमुनिनायकः अस्मत्सेव्याचयादेवीसात्वयापूज्यतेऽनिशम् ॥ ७५ ॥ तस्मादस्मदस्मत्पक्षपातीनभवेस्त्वंकथंवद ॥ इति

तस्यवचःश्रुत्वामोहितोदेवमायया ॥ ७६ ॥ तत्याजपरमंमंत्रमभिमानेनसत्तम ॥ गायत्रीत्यागतोदैत्योनि
स्तेजस्कोबभूवह ॥ ७७ ॥ कृतकार्योगुरुस्तस्मात्स्थानान्निर्गतवान्पुनः ॥ ततोवृत्तांतमखिलंकथयामास
वज्रिणे ॥ ७८ ॥ संतुष्टास्तेसुराःसर्वेभेजिरेपरमेश्वरीम् ॥ एवंबहुगतेकालेकस्मिंश्चित्समयेमुने
॥ ७९ ॥ प्रादुरासीज्जगन्माताजगन्मंगलकारिणी ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशाकोटिकंदर्पसुंदरा ॥ ८० ॥
चित्रानुलेपनादेवीचित्रवासोयुगान्विता ॥ विचित्रमाल्याभरणाचित्रभ्रमरमुष्टिका ॥८१॥ वराभयकरा
शांताकरुणामृतसागरा ॥ नानाभ्रमरसंयुक्तपुष्पमालाविराजिता ॥ ८२ ॥ भ्रमरीभिर्विचित्राभिरसंख्या
भिःसमावृता ॥ भ्रमरैर्गायमानैश्चह्रींकारमनुमन्वहम् ॥ ८३ ॥ समंततःपरिवृताकोटिकोटिभिरंबिका ॥
सर्वश्रृङ्गारवेषाढ्यासर्ववेदप्रशंसिता ॥ ८४ ॥ सर्वात्मिकासर्वमयीसर्वमंगलरूपिणी ॥ सर्वज्ञासर्वजननी
सर्वासर्वेश्वरीशिवा ॥ ८५ ॥ दृष्ट्वातांतरलात्मानोदेवाब्रह्मपुरोगमाः ॥ तुष्टुवुर्हृष्टमनसोविष्टरश्रव
संशिवाम् ॥ ८६ ॥ देवाऊचुः ॥ नमोदेविमहाविद्येसृष्टिस्थित्यंतकारिणि ॥ नमःकमलपत्राक्षिसर्वाधा
रेनमोऽस्तुते ॥ ८७ ॥ सविश्वतैजसप्राज्ञविराट्सूत्रात्मिकेनमः ॥ नमोव्याकृतरूपायैकूटस्थायैनमोनमः
॥ ८८ ॥ दुर्गेसर्गादिरहितेदुष्टसंरोधनार्गले ॥ निरर्गलप्रेमगम्येभर्गेदेविनमोऽस्तुते ॥ ८९ ॥ नमःश्री
कालिकेमातर्नमोनीलसरस्वति ॥ उग्रतारेमहोग्रेतेनित्यमेवनमोनमः ॥ ९० ॥ नमःपीतांबरेदेविनमस्त्रि
पुरसुंदरि ॥ नमोभैरविमातंगिधूमावतिनमोनमः ॥ ९१ ॥ छिन्नमस्तेनमस्तेऽस्तुक्षीरसागरकन्यके ॥
नमःशाकंभरिशिवेनमस्तेरक्तदंतिके ॥ ९२ ॥ निशुंभशुंभदलनिरक्तबीजविनाशिनि ॥ धूम्रलोचननिर्णाशे
वृत्रासुरनिबर्हिणि ॥ ९३ ॥ चंडमुंडप्रमथिनिदानवांतकरेशिवे ॥ नमस्तेविजयेगंगेशारदेविकचानने
॥ ९४ ॥ पृथ्वीरूपेदयारूपेतेजोरूपेनमोनमः ॥ प्राणरूपेमहारूपेभूतरूपेनमोऽस्तुते ॥ ९५ ॥ विश्वमूर्तेद
यामूर्तेधर्ममूर्तेनमोनमः ॥ देवमूर्तेज्योतिमूर्तेज्ञानमूर्तेनमोऽस्तुते ॥ ९६ ॥ गायत्रिवरदेदेविसावित्रिचस

रस्वति ॥ नमःस्वाहेस्वधेमातर्दक्षिणेतेनमोनमः ॥ ९७ ॥ नेतिनेतीतिवाक्यैर्याबोध्यतेसकलागमैः ॥ सर्वप्रत्यक्स्वरूपांतांभजामःपरदेवताम् ॥ ९८ ॥ भ्रमरैर्वेष्टितायस्माद्भ्रामरीयाततःस्मृता ॥ तस्यैदेव्यै नमोनित्यंनित्यमेवनमोनमः ॥ ९९ ॥ नमस्तेपार्श्वयोःपृष्ठेनमस्तेपुरतोंबिके ॥ नमऊर्ध्वंनमश्चाधः सर्वत्रैवनमोनमः ॥ १०० ॥ कृपांकुरुमहादेविमणिद्वीपाधिवासिनि ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडनायिकेज गदंबिके ॥ १ ॥ जयदेविजगन्मातर्जयदेविपरात्परे ॥ जयश्रीभुवनेशानिजयसर्वोत्तमोत्तमे ॥ २ ॥ कल्याणगुणरत्नानामाकरेभुवनेश्वरि ॥ प्रसीदपरमेशानिप्रसीदजगतोरणे ॥ ३ ॥ नारायणउ वाच ॥ इतिदेववचःश्रुत्वाप्रगल्भंमधुरंवचः ॥ उवाचजगदम्बासामत्तकोकिलभाषिणी ॥ ४ ॥ श्रीदेव्यु वाच ॥ प्रसन्नाऽहंसदादेवावरदेशशिखामणिः ॥ ब्रुवंतुविबुधाःसर्वेयदेवस्याच्चिकीर्षितम् ॥ ५ ॥ देवीवाक्यंसुराःश्रुत्वाप्रोचुर्दुःखस्यकारणम् ॥ दुष्टदैत्यस्यचरितंजगद्बाधाकरंपरम् ॥ ६ ॥ देवब्राह्मण वेदानांहेलनंनाशनंतथा ॥ स्थानभ्रंशंसुराणांचकथयामासुरादृताः ॥ ७ ॥ ब्रह्मणोवरदानंचयथावत्तेसमू चिरे ॥ श्रुत्वादेवमुखाद्वाणींयदाभगवतीसदा ॥ ८ ॥ प्रेरयामासहस्तस्थान्भ्रमरान्भ्रामरीतदा ॥ पार्श्व स्थानग्रभागस्थान्नानारूपधरांस्तदा ॥ ९ ॥ जनयामासबहुशोयैर्व्याप्तंभुवनत्रयम् ॥ मटचीयूथवत्तेषां समुदायस्तुनिर्गतः ॥ ११० ॥ तदांतरिक्षंतैर्व्याप्तमंधकारःक्षितावभूत् ॥ दिविपर्वतशृङ्गेषुद्रुमेषुविपिने ष्वपि ॥ ११ ॥ भ्रमराएवसंजातास्तदद्भुतमिवाऽभवत् ॥ तेसर्वेदैत्यवक्षांसिदारयामासुरुद्गताः ॥ १२ ॥ नरंमधुहरंयद्वन्मक्षिकाःकोपसंयुताः ॥ उपायोनचशस्त्राणांतथाऽस्त्राणांतदाऽभवत् ॥ १३ ॥ नयुद्धंनचसंभाषाकेवलंमरणंखलु ॥ यस्मिन्यस्मिन्स्थलेयेयेस्थितादैत्यायथायथा ॥ १४ ॥ तत्रैवचतथा सर्वेमरणंप्रापुरुत्स्मयाः ॥ परस्परंसमाचारोनकस्याप्यभवत्तदा ॥ १५ ॥ क्षणमात्रेणतेसर्वेविनष्टादैत्य पुंगवाः ॥ कृत्वेत्थंभ्रमराःकार्यंदेवीनिकटमाययुः ॥ ११६ ॥ आश्चर्यमेतदाश्चर्यमितिलोकाःसमूचिरे ॥

२० : 121
31.5.61.

किंचित्रं जगदम्बायायस्यामायेयमीदृशी ॥ १७ ॥ ततोदेवगणाःसर्वेब्रह्मविष्णुपुरोगमाः ॥ निमग्नाहर्षज
लधौपूजयामासुरंबिकाम् ॥ १८ ॥ नानोपचारैर्विविधैर्नानोपायनपाणयः ॥ जयशब्दं प्रकुर्वाणामुमुचुः
सुमनांसिच ॥ १९ ॥ दिविदुंदुभयोनेदुर्ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ पेठुर्वेदान्मुनिश्रेष्ठागंधर्वाद्याजगुस्तथा
॥ २० ॥ मृदंगमुरजावीणाढक्काडमरुनिःस्वनैः ॥ घंटाशंखनिनादैश्चव्याप्तमासीज्जगत्त्रयम् ॥ २१ ॥
नानास्तोत्रैस्तदास्तुत्वामूर्ध्न्याधायांजलींस्तदा ॥ जयमातर्जयेशानीत्येवंसर्वेसमूचिरे ॥ २२ ॥ ततस्तु
ष्टामहादेवीवरान्दत्त्वापृथक्पृथक् ॥ स्वस्मिंश्चविपुलंभक्तिप्रार्थितातैर्ददौचताम् ॥ २३ ॥ पश्यतामेव
देवानामंतर्धानंगताततः ॥ इतितेसर्वमाख्यातंभ्रामर्याश्चरितंमहत् ॥ २४ ॥ पठतांशृण्वतांचैवसर्वपाप
प्रणाशनम् ॥ श्रुतमाश्चर्यजनकंसंसारार्णवतारकम् ॥ २५ ॥ एवंमनूनांसर्वेषांचरितंपापनाशनम् ॥
देवीमाहात्म्यसंयुक्तंपठञ्शृण्वञ्शुभप्रदम् ॥ २६ ॥ यश्चैतत्पठतेनित्यंशृणुयाद्योऽनिशंनरः ॥ सर्वपाप
विनिर्मुक्तोदेवीसायुज्यमाप्नुयात् ॥ १२७ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे दशमस्कन्धे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

दशमस्कन्धःसमाप्तः ॥ १० ॥

सार्धरुद्रैःपंचशत [५११॥] श्लोकैर्व्यासकृतैःशुभैः ॥ देवीभागवतस्यास्यदशमस्कन्धईरितः ॥ १ ॥

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे दशमस्कन्धः।

* समाप्तः *

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे एकादशस्कन्धः ।

प्रारभ्यते

श्रीगणेशायनमः ॥ नारदउवाच ॥ भगवन्भूतभव्येशनारायणसनातन ॥ आख्यातंपरमाश्चर्यंदेवीचारित्रमुत्तमम् ॥ १ ॥ प्रादुर्भावःपरोमातुःकार्यार्थमसुरद्रुहाम् ॥ अधिकारात्तिरुक्ताऽत्रदेवीपूर्णकृपावशात् ॥ २ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामियेनप्रीणातिसर्वदा ॥ स्वभक्तान्परिपुष्णातितमाचारंवदप्रभो ॥ ३ ॥ नारायणउवाच ॥ शृणुनारदतत्त्वज्ञसदाचारविधिक्रमम् ॥ यदनुष्ठानमात्रेणदेवीप्रीणातिसर्वदा ॥ ४ ॥ प्रातरुत्थायकर्तव्यंयद्द्विजेनदिनेदिने ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिद्विजानामुपकारकम् ॥ ५ ॥ उदयास्तमयंयावद्द्विजःसत्कर्मकृद्भवेत् ॥ नित्यनैमित्तिकैर्युक्तःकाम्यैश्चान्यैरगर्हितैः ॥ ६ ॥ आत्मैवनसहायार्थंपितामाताचतिष्ठति ॥ नपुत्रदारानज्ञातिर्धर्मस्तिष्ठतिकेवलम् ॥ ७ ॥ तस्माद्धर्मंसहायार्थंनित्यंसंचिनुसाधनैः ॥ धर्मेणैवसहायात्तुतमस्तरतिदुस्तरम् ॥ ८ ॥ आचारःप्रथमोधर्मःश्रुत्युक्तःस्मार्तएवच ॥ तस्मादस्मिन्समायुक्तोनित्यंस्यादात्मनोद्विजः ॥ ९ ॥ आचाराल्लभतेचायुराचाराल्लभतेप्रजाः ॥ आचारादन्नमक्षय्यमाचारोहंतिपातकम् ॥ १० ॥ आचारःपरमोधर्मोनृणांकल्याणकारकः ॥ इहलोकेसुखीभूत्वापरत्रलभतेसुखम् ॥ ११ ॥ अज्ञानांधजनानांतुमोहितैर्भ्रामितात्मनाम् ॥ धर्मरूपोमहादीपोमुक्तिमार्गप्रदर्शकः ॥ १२ ॥ आचारात्प्राप्यतेश्रैष्ठ्यमाचारात्कर्मलभ्यते ॥ कर्मणोजायतेज्ञानमितिवाक्यंमनोःस्मृतम् ॥ १३ ॥ सर्वधर्मवरिष्ठोऽयमाचारःपरमंतपः ॥ तदेवज्ञानमुद्दिष्टंतेनसर्वंप्रसाध्यते ॥ १४ ॥ यस्त्वाचारविहीनोऽत्रवर्ततेद्विजसत्तमः ॥ सशूद्रवद्बहिष्कार्योयथाशूद्रस्तथैवसः ॥ १५ ॥ आचारोद्विविधःप्रोक्तःशास्त्रीयोलौकिकस्तथा ॥ उभावपिप्रकर्तव्यौनत्याज्यौशुभमिच्छता ॥ १६ ॥ ग्रामधर्माजातिधर्मादेशधर्माःकुलोद्भवाः ॥ परिग्राह्यानृभिःसर्वैर्नैवतांल्लंघयेन्मुने ॥ १७ ॥ दुराचारोहिपुरुषोलोकेभवतिनिंदितः ॥ दुःखभागीचसततंव्याधिनाव्याप्तएवच ॥ १८ ॥ परित्यजेदर्थकामौयौस्यातांधर्मवर्जितौ ॥ धर्ममप्यसुखोदर्कंलोकविद्विष्टमेवच ॥ १९ ॥ नारदउवाच ॥ बहुत्वादिहशा

स्त्राणांनिश्चयःस्यात्कथंमुने ॥ कियत्प्रमाणंतद्ब्रूहिधर्ममार्गविनिर्णयम् ॥ २० ॥ नारायण उवाच ॥ श्रुतिस्मृतीउभेनेत्रेपुराणंहृदयंस्मृतम् ॥ एतत्त्रयोक्तएवस्याद्धर्मोनान्यत्रकुत्रचित् ॥ २१ ॥ विरोधोय त्रतुभवेत्त्रयाणांचपरस्परम् ॥ श्रुतिस्तत्रप्रमाणंस्याद्द्वयोर्द्वैधेस्मृतिर्वरा ॥ २२ ॥ श्रुतिद्वैधंभवेद्यत्रतत्र धर्मावुभौस्मृतौ ॥ स्मृतिद्वैधंतुयत्रस्याद्विषयःकल्प्यतांपृथक् ॥ २३ ॥ पुराणेषुक्वचिच्चैवतंत्रदृष्टंय थातथम् ॥ धर्मंवदंतितंधर्मंगृह्णीयान्नकथंचन ॥ २४ ॥ वेदाविरोधिचेत्तंत्रंतत्प्रमाणंनसंशयः ॥ प्रत्यक्ष श्रुतिरुद्धंयत्तत्प्रमाणंभवेन्नच ॥ २५ ॥ सर्वथावेदएवासौधर्ममार्गप्रमाणकः ॥ तेनाविरुद्धंयत्किंचित्त त्प्रमाणंनचान्यथा ॥ २६ ॥ योवेदधर्ममुज्झित्यवर्ततेऽन्यप्रमाणतः ॥ कुण्डानितस्यशिक्षार्थंयमलोके वसंतिहि ॥ २७ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवेदोक्तंधर्ममाश्रयेत् ॥ स्मृतिःपुराणमन्यद्वातंत्रंवाशास्त्रमेवच ॥ २८ ॥ तन्मूलत्वेप्रमाणंस्यान्नान्यथानुकदाचन ॥ येकुशास्त्रानियोगेनवर्तयंतीहमानवान् ॥ २९ ॥ अधोमुखोर्ध्वपादास्तेयास्यंतिनरकार्णवम् ॥ कामाचाराःपाशुपतास्तथावैलिंगधारिणः ॥ ३० ॥ तप्त मुद्रांकितायेचवैखानसमतानुगाः ॥ तेसर्वेनिरयंयांतिवेदमार्गबहिष्कृताः ॥३१॥ वेदोक्तमेवसद्धर्मंतस्मा त्कुर्यान्नरःसदा ॥ उत्थायोत्थायबोद्धव्यंकिंमयाऽद्यकृतंकृतम् ॥ ३२ ॥ दत्तंवादापितंवापिवाक्येनापिच भाषितम् ॥ उपपापेषुसर्वेषुपातकेषुमहत्स्वपि ॥ ३३ ॥ अवाप्यरजनीयामंब्रह्मध्यानंसमाचरेत् ॥ ऊरुस्थो त्तानचरणःसव्येचोरौतथोत्तरम् ॥ ३४ ॥ उत्तानंकिंचिदुत्तानंमुखमवष्टभ्यचोरसा ॥ निमीलिताक्षःसत्त्व स्थोदंतैर्दंतान्नसंस्पृशेत् ॥ ३५॥ तालुस्थाचलजिह्वश्चसंवृतास्यःसुनिश्चलः ॥ सन्निरुद्धेंद्रियग्रामोनाति निम्नस्थितासनः ॥३६॥ द्विगुणंत्रिगुणंवापिप्राणायाममुपक्रमेत् ॥ ततोध्येयःस्थितोयोऽसौहृदयेदीपवत्प्र भुः ॥३७॥ धारयेत्तत्रचाऽऽत्मानंधारणांधारयेद्बुधः । सधूमश्चविधूमश्चसगर्भश्चाप्यगर्भकः ॥३८॥ स लक्ष्यश्चाप्यलक्ष्यश्चप्राणायामस्तुषड्विधः ॥ प्राणायममसमोयोगःप्राणायामइतीरितः ॥३९॥ प्राणायामइ

तिप्रोक्तोरेचपूरककुंभकैः ॥ वर्णत्रयात्मकाह्येतेरेचपूरककुंभकाः ॥४०॥ सएवप्रणवःप्रोक्तःप्राणायामश्चत
न्मयः॥इडयावायुमारोप्यपूरयित्वोदरेस्थितम्॥४१॥शनैःषोडशमात्राभिरन्यययातंविरेचयेत् ॥ एवंसधूमः
प्राणानामायामःकथितोमुने ॥ ४२ ॥ आधारेलिंगनाभिप्रकटितहृदयेतालुमूलेललाटेद्वेपत्रेषोडशारेद्वि
दशदशदलद्वादशार्धेचतुष्के।वासांतेबालमध्येडफकठसहितेकण्ठदेशेस्वराणांहंक्षंतत्त्वार्थयुक्तंसकलदलग
तंवर्णरूपंनमामि ॥ ४३ ॥ अरुणकमलसंस्थातद्रजःपुंजवर्णाहरनियमितचिह्नापद्मतंतुस्वरूपा ॥ रवि
हुतवहराकाहायकास्यस्तनाढ्यासकृदपियदिचित्तेसंवसेत्स्यात्समुक्तः ॥ ४४ ॥ स्थितिःसैवागतिर्यात्रा
मतिश्चिंतास्तुतिर्वचः ॥ अहंसर्वात्मकोदेवस्तुतिःसर्वंत्वदर्चनम् ॥ ४५ ॥ अहंदेवीनचान्योऽस्मिब्रह्मै
वाहंनशोकभाक् ॥ सच्चिदानंदरूपोऽहंस्वात्मानमितिचिंतयेत् ॥ ४६ ॥ प्रकाशमानांप्रथमेप्रयाणेप्रति
प्रयाणेप्यमृतायमानाम् ॥ अंतःपदव्यामनुसंचरंतीमानंदरूपामबलांप्रपद्ये ॥ ४७ ॥ ततोनिज
ब्रह्मरंध्रे ध्यायेत्तंगुरुमीश्वरम् ॥ उपचारैर्मानसैश्चपूजयेत्तंयथाविधि ॥ ४८ ॥ स्तुवीताऽ
नेनमंत्रेणसाधकोनियतात्मवान् ॥ गुरुर्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवोमहेश्वरः । गुरुरेवपरंब्रह्मतस्मै
श्रीगुरुरवेनमः ॥ ४९ ॥

इति श्रीदेवीभा० म० एकादशस्कन्धेप्रातश्चिंतनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ आचारहीनंनपुनन्तिवेदायदप्यधीताःसहषड्भिरंगैः ॥ छंदांस्येनंमृ
त्युकालेत्यजंतिनीडंशकुंताइवजातपक्षाः ॥ १ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायतत्सर्वंसम्यगाचरेत् ॥ रात्रेरंतिम
यामेतुवेदाभ्यासंचरेद्बुधः ॥ २ ॥ किंचित्कालंततःकुर्यादिष्टदेवानुचिंतनम् ॥ योगीतुपूर्वमार्गेणब्रह्म
ध्यानंसमाचरेत् ॥ ३ ॥ जीवब्रह्मैक्यतायेनजायतेतुनिरंतरम् ॥ जीवन्मुक्तश्चभवतितत्क्षणादेवनारद
॥ ४ ॥ पंचपंचउषःकालःसप्तपंचाऽरुणोदयः ॥ अष्टपंचभवेत्प्रातःशेषःसूर्योदयःस्मृतः ॥ ५ ॥ प्रातरुत्था

यंयःकुर्याद्विण्मूत्रंद्विजसत्तमः ॥ नैर्ऋत्यामिषुविक्षेपमतीत्याभ्यधिकंभुवः ॥ ६ ॥ विण्मूत्रेपिचकर्णस्थ आश्रमेप्रथमेद्विजः ॥ निवीतंपृष्ठतःकुर्याद्वानप्रस्थगृहस्थयोः ॥ ७ ॥ कृत्वायज्ञोपवीतंतुपृष्ठतःकंठलंबितम् ॥ विण्मूत्रंतुगृहीकुर्यात्कर्णस्थंप्रथमाश्रमी ॥ ८ ॥ अंतर्धायतृणैर्भूमिंशिरःप्रावृत्यवाससा ॥ वाचंनियम्ययत्नेनष्ठीवनश्वासवर्जितः ॥ ९ ॥ नफालकृष्टेनजलेनचितायांनपर्वते ॥ जीर्णदेवालयेकुर्यान्नवल्मीकेनशाद्वले ॥ १० ॥ नससत्वेषुनगर्तेषुनगच्छन्नपथिस्थितः ॥ संध्ययोरुभयोर्जप्येभोजनेदंतधावने ॥ ११ ॥ पितृकार्येचदैवेचतथामूत्रपुरीषयोः ॥ उत्साहेमैथुनेवापितथावैगुरुसन्निधौ ॥ १२ ॥ यागेदानेब्रह्मयज्ञेद्विजोमौनंसमाचरेत् ॥ देवताऋषयःसर्वेपिशाचोरगराक्षसाः ॥ १३ ॥ इतोगच्छंतुभूतानिबहिर्भूमिंकरोम्यहम् ॥ इतिसंप्रार्थ्यपश्चात्तुकुर्याच्छौचंयथाविधि ॥ १४ ॥ वाय्वग्नीविप्रमादित्यमापःपश्यंस्तथैवगाः ॥ नकदाचनकुर्वीतविण्मूत्रस्यविसर्जनम् ॥ १५ ॥ उदङ्मुखोदिवाकुर्याद्रात्रौचेद्दक्षिणामुखः ॥ ततआच्छाद्यविण्मूत्रंलोष्ठपर्णतृणादिभिः ॥ १६ ॥ गृहीतलिंगउत्थायसगच्छेद्वारिसन्निधौ ॥ पात्रेजलंगृहीत्वातुगच्छेदन्यत्रचैवहि ॥ १७ ॥ गृहीत्वामृत्तिकांकूलाच्छ्वेतांब्राह्मणसत्तमः ॥ रक्तांपीतांतथाकृष्णांगृह्णीयुश्चान्यवर्णकाः ॥ १८ ॥ अथवायायत्रदेशेसैवग्राह्याद्विजोत्तमैः ॥ अंतर्जलाद्देवगृहाद्वल्मीकान्मूषकोत्करात् ॥ १९ ॥ कृतशौचावशिष्टाच्चनग्राह्याःसप्तमृत्तिकाः ॥ मूत्रात्तुद्विगुणंशौचेमैथुनेत्रिगुणंस्मृतम् ॥ २० ॥ एकालिंगेकरेतिस्रउभयोर्मृद्द्वयंस्मृतम् ॥ मूत्रशौचंसमाख्यातंशौचेतद्द्विगुणंस्मृतम् ॥ २१ ॥ विट्शौचेलिंगदेशेतुप्रदद्यान्मृत्तिकाद्वयम् ॥ पंचाऽपानेदशैकस्मिन्नुभयोःसप्तमृत्तिकाः ॥ २२ ॥ वामपादंपुरस्कृत्यपश्चाद्दक्षिणमेवच ॥ प्रत्येकंचचतुर्वारंमृत्तिकांलेपयेत्सुधीः ॥ २३ ॥ एवंशौचंगृहस्थस्यद्विगुणंब्रह्मचारिणः ॥ त्रिगुणंवानप्रस्थस्ययतीनांचचतुर्गुणम् ॥ २४ ॥ आर्द्रामलकमानातुमृत्तिकाशौचकर्मणि ॥ प्रत्येकंतुसदाग्राह्यानातोऽन्यूनाकदाचन ॥ २५ ॥ एतद्दिवास्याद्विट्शौचतदर्धंनिशि

कीर्तितम् ॥ आतुरस्यतदर्धंनमार्गस्थस्यतदर्धकम् ॥ २६ ॥ स्त्रीशूद्राणामशक्तानांबालानांशौचकर्मणि ॥ यथागंधक्षयःस्यात्तुतथाकुर्यादसंख्यकम् ॥ २७ ॥ गंधलेपक्षयोयावत्तावच्छौचंविधीयते ॥ सर्वेषामेव वर्णानामित्याहभगवान्मनु ॥ २८ ॥ वामहस्तेनशौचंतुकुर्याद्वैदक्षिणेनन ॥ नाभेरधोवामहस्तोनाभेरूर्ध्वंतुदक्षिणः ॥ २९ ॥ शौचकर्मणिविज्ञेयोनान्यथाद्विजपुंगवैः ॥ जलपात्रंनगृह्णीयाद्विण्मूत्रोत्सर्जनेबुधः ॥ ॥ ३० ॥ गृह्णीयाद्यदिमोहेनप्रायश्चित्तंचरेत्ततः ॥ मोहाद्वाप्यथवाऽऽलस्यान्नकुर्याच्छौचमात्मनः ॥ ३१ ॥ जलाहारस्त्रिरात्रःस्यात्ततोजापाच्चशुध्यति ॥ देशकालद्रव्यशक्तिस्वोपपत्तीश्चसर्वशः ॥ ३२ ॥ ज्ञात्वाशौचंप्रकर्तव्यमालस्यंनात्रधारयेत् ॥ पुरीषोत्सर्जनेकुर्याद्गंडूषान्द्वादशैवतु ॥ ३३ ॥ चतुरोमूत्रविक्षेपेनातोन्यूनान्कदाचन ॥ अधोमुखंनरःकृत्वात्यजेत्तंवामतःशनैः ॥ ३४ ॥ आचम्यचततःकुर्याद्दंतधावनमादरात् ॥ कंटकिक्षीरवृक्षोत्थंद्वादशांगुलमव्रणम् ॥ ३५ ॥ कनिष्ठिकाग्रवत्स्थूलंपूर्वार्धेकृतकूर्चकम् ॥ करंजोदुंबरौचूतःकदंबोलोध्रचंपकौ ॥ बदरीतिद्रुमाश्चेतिप्रोक्तादंतप्रधावने ॥ ३६ ॥ अन्नाद्यायव्यूहध्वंसेसोमोराजायमागमत् ॥ समेमुखंप्रक्षाल्यतेयशसाचभगेनच ॥ ३७ ॥ आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते ॥ ३८ ॥ अभावेदंतकाष्ठस्य प्रतिषिद्धदिनेषुच ॥ अपांद्वादशगंडूषैर्विदध्याद्दंतधावनम् ॥ ३९ ॥ सवितामक्षितस्तेनस्वकुलंतेनघातितम् ॥ ४० ॥ प्रतिपद्दर्शषष्ठीषुनवम्येकादशीरवौ ॥ दन्तानांकाष्ठसंयोगाद्दहत्यासप्तमं कुलम् ॥ ४१ ॥ कृत्वाऽलंपादशौचंह्यमलमथजलंत्रिःपिबेद्द्विर्विमृज्यतर्जन्यांगुष्ठवत्यासजलमभिमृशेन्नासिकारंध्रयुग्मम् ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यांनयनयुगयुतंकर्णयुग्मंकनिष्ठांगुष्ठाभ्यांनाभिदेशेहृदयमथ तलेनांगुलीभिःशिरांसि ॥ ४२ ॥

इतिश्रीदे० म० ए० द्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ "शुद्धंस्मार्तंचाचमनंपौराणंवैदिकंतथा ॥ तांत्रिकंश्रौतमित्याहुःषड्वि
धंश्रुतिचोदितम् ॥ विण्मूत्रादिकशौचंचशुद्धंचपरिकीर्तितम् ॥ स्मार्तपौराणिकंकर्मआचांतेविधिपूर्व
कम् ॥ वैदिकंश्रौत्रमित्यादिब्रह्मयज्ञादिपूर्वकम् ॥ अस्त्रविद्याधिकंकर्मतांत्रिकोविधिरुच्यते ॥" स्मृत्वा
चोंकारगायत्रींनिबध्नीयाच्छिखांतथा ॥ पुनराचम्यहृदयंबाहूस्कंधौचसंस्पृशेत् ॥ १ ॥ क्षुतेनिष्ठीवनेचै
वदंतोच्छिष्टेतथाऽनृते ॥ पतितानांचसंभाषेदक्षिणंश्रवणंस्पृशेत् ॥ २ ॥ अग्निरापश्चवेदाश्चसोमः
सूर्योनऽलस्तथा ॥ सर्वेनारदविप्रस्यकर्णेतिष्ठन्तिदक्षिणे ॥ ३ ॥ ततस्तुगत्वानद्यादौप्रातःस्नानंविशोध
नम् ॥ समाचरेन्मुनिश्रेष्ठदेहसंशुद्धिहेतवे ॥ ४ ॥ अत्यंतमलिनोदेहोनवद्वारैर्मलंवहन् ॥ सदाऽऽस्तेत
च्छोधनायप्रातःस्नानंविधीयते ॥ ५ ॥ अगम्यागमनात्पापंयच्चपापंप्रतिग्रहात् ॥ रहस्याचरितंपापं
मुच्यतेस्नानकर्मणा ॥ ६ ॥ अस्नातस्यक्रियाःसर्वाभवंतिविफलायतः ॥ तस्मात्प्रातश्चरेत्स्नानंनित्य
मेवदिनेदिने ॥ ७ ॥ दर्भयुक्तश्चरेत्स्नानंतथासंध्याभिवंदनम् ॥ सप्ताहंप्रातरस्नायीसंध्याहीनस्त्रिभि
र्दिनैः ॥ ८ ॥ द्वादशाहमनग्निःसन्द्विजःशूद्रत्वमाप्नुयात् ॥ अल्पत्वाद्धोमकालस्यबहुत्वात्स्नानकर्मणः ॥
॥ ९ ॥ प्रातर्नतुतथास्नायाद्धोमकालेविगर्हितः ॥ गायत्र्यास्तुपरंनास्तिइहलोकेपरत्रच ॥ १० ॥ गायंतंत्रा
यतेयस्माद्गायत्रीत्यभिधीयते ॥ प्रणवेनतुसंयुक्तांव्याहृतित्रयसंयुताम् ॥ ११ ॥ वायुंन्यायौजयेद्विप्रः
प्राणसंयमनत्रयात् ॥ ब्राह्मणःश्रुतिसंपन्नःस्वधर्मनिरतःसदा ॥ १२ ॥ सवैदिकंजपेन्मंत्रंलौकिकंनकदा
चन ॥ गोशृंगेसर्षपोयावत्तावद्वर्षांनसस्थिरः ॥ १३ ॥ नतारयंत्युभौपक्षौपितृनेकोत्तरंशतम् ॥ सग
र्भोजपसंयुक्तअगर्भोध्यानमात्रकः ॥ १४ ॥ स्नानांगतर्पणंकृत्वादेवर्षिपितृतोषकम् ॥ शुद्धेवस्त्रेपरीधायज
लाद्बहिरुपागतः ॥ १५ ॥ विभूतिधारणंकार्यंरुद्राक्षाणांचधारणम् ॥ क्रमयोगेनकर्तव्यंसर्वदाजपसा
धकैः ॥ १६ ॥ रुद्राक्षान्कंठदेशेदशनपरिमितान्मस्तकेविंशतीद्वे षट् षट् कर्णप्रदेशे करयुगलकृतेद्वादशद्वाद

शैव ॥ वाह्वोरिंदोःकलाभिर्नयनयुगकृतेत्वेकमेकंशिखायांवक्षस्यष्टाधिकंयःकलयतिशतकंसस्वयंनील
कंठः ॥१७॥ बद्ध्वास्वर्णेनरुद्राक्षंरजतेनाऽथवामुने ॥ शिखायांधारयेन्नित्यंकर्णयोर्वासमाहितः ॥१८॥
यज्ञोपवीतेहस्तेवाकंठेतुंदेऽथवानरः ॥ श्रीमत्पंचाक्षरेणैवप्रणवेनतथापिवा ॥ १९ ॥ निर्व्याजभक्त्यामे
धावीरुद्राक्षंधारयेन्मुदा ॥ रुद्राक्षधारणंसाक्षाच्छिवज्ञानस्यसाधनम् ॥ २० ॥ रुद्राक्षंयच्छिखायांतत्ता
रतत्वमितिस्मरेत् ॥ कर्णयोरुभयोर्ब्रह्मन्देवंदेवींचभावयेत् ॥ २१ ॥ यज्ञोपवीतेवेदांश्चतथाहस्तेदिशः
स्मरेत् ॥ कंठेसरस्वतींदेवींपावकंचापिभावयेत्॥२२॥सर्वाश्रमाणांवर्णानांरुद्राक्षाणांचधारणम्॥ कर्तव्यं
मंत्रतःप्रोक्तंद्विजानांनान्यवर्णिनाम् ॥ २३ ॥ रुद्राक्षधारणाद्रुद्रोभवत्येवनसंशयः॥ पश्यन्नपिनिषिद्धां
श्चतथाशृण्वन्नपिस्मरन् ॥ २४ ॥ जिघ्रन्नपितथाचाश्नन्प्रलपन्नपिसंततम् ॥ कुर्वन्नपिसदागच्छन्वि
सृजन्नपिमानवः ॥ २५ ॥ रुद्राक्षधारणादेवसर्वपापैर्नलिप्यते ॥ अनेनभुक्तंदेवेनभुक्तंयत्तुतथाभवेत्
॥ २६ ॥ पीतंरुद्रेणतत्पीतंघ्रातंघ्रातंशिवेनतत् ॥ रुद्राक्षधारणेलज्जायेषामस्तिमहामुने ॥२७॥ तेषांनास्ति
विनिर्मोक्षःसंसाराज्जन्मकोटिभिः ॥ रुद्राक्षधारिणंपृष्ट्वापरिवादंकरोतियः ॥ २८ ॥ उत्पत्तौतस्यसां
कर्यमस्त्येवेतिविनिश्चयः ॥ रुद्राक्षधारणादेवरुद्रोरुद्रत्वमाप्नुयात् ॥ २९ ॥ मुनयःसत्यसंकल्पाब्रह्माब्रह्म
त्वमागतः ॥ रुद्राक्षधारणाच्छ्रेष्ठंनकिंचिदपिविद्यते ॥३०॥ रुद्राक्षधारिणेभक्त्यावस्त्रंधान्यंददातियः ॥
सर्वपापविनिर्मुक्तःशिवलोकंसगच्छति ॥ ३१ ॥ रुद्राक्षधारिणंश्राद्धेभोजयेतविमोदतः ॥ पितृलोक
मवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ ३२ ॥ रुद्राक्षधारिणःपादौप्रक्षाल्याद्भिःपिबेन्नरः ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तःशिवलोकेमहीयते ॥ ३३ ॥ हारंवाकटकंवापिसुवर्णंवाद्विजोत्तमः ॥ रुद्राक्षसहितंभक्त्या
धारयन्रुद्रतामियात् ॥ ३४ ॥ रुद्राक्षंकेवलंवापियत्रकुत्रमहामते ॥ समंत्रकंवामंत्रेणरहितंभा
ववर्जितम् ॥ ३५ ॥ योवाकोवानरोभक्त्याधारयेल्लज्जयाऽपिवा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःस

स्यग्ज्ञानमवाप्नुयात् ॥ ३६ ॥ अहोरुद्राक्षमाहात्म्यंमयावक्तुंनशक्यते ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुर्याद्रुद्राक्षधारणम् ॥ ३७ ॥

इति श्रीदेवीभा० म० एकादशस्कंधेसदाचारवर्णने तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

नारदउवाच ॥ एवंभूतानुभावोऽयंरुद्राक्षोभवतानघ ॥ वर्णितोमहतांपूज्यःकारणंतत्रकिंवद ॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ एमेवपुरापृष्टोभगवान्गिरिशःप्रभुः ॥ षण्मुखेनचरुद्रस्तंयदुवाचशृणुष्वतत् ॥ २ ॥ ईश्वरउवाच ॥ शृणुषण्मुखतत्त्वेनकथयामिसमासतः ॥ त्रिपुरोनामदैत्यस्तुपुराऽसीत्सर्वदुर्जयः ॥ ३ ॥ हतास्तेनसुराःसर्वेब्रह्मविष्ण्वादिदेवताः ॥ सर्वैस्तुकथितेतस्मिंस्तदाऽहंत्रिपुरंप्रति ॥ ४ ॥ अचिंतयंमहाशस्त्रमघोराख्यंमनोहरम् ॥ सर्वदेवमयंदिव्यंज्वलंतंघोररूपियत् ॥ ५ ॥ त्रिपुरस्यवधार्थाय देवानांतारणायच ॥ सर्वविघ्नोपशमनमघोरास्त्रमचिंतयम् ॥ ६ ॥ दिव्यवर्षसहस्रंतुचक्षुरुन्मीलितंमया ॥ पश्चान्ममाकुलाक्षिभ्यःपतिताजलबिंदवः ॥ ७ ॥ तत्राश्रुबिंदुतोजातामहारुद्राक्षवृक्षकाः ॥ ममाऽऽज्ञया महासेनसर्वेषांहितकाम्यया ॥ ८ ॥ बभूवुस्तेचरुद्राक्षाअष्टत्रिंशत्प्रभेदतः ॥ सूर्यनेत्रसमुद्भूताःकपिलाद्वादशस्मृताः ॥ ९ ॥ सोमनेत्रोत्थिताःश्वेतास्तेषोडशविधाःक्रमात् ॥ वह्निनेत्रोद्भवाःकृष्णादशभेदाभवंतिहि ॥ १० ॥ श्वेतवर्णश्चरुद्राक्षोजातितोब्राह्मउच्यते ॥ क्षात्रोरक्तस्तथामिश्रोवैश्यःकृष्णस्तुशूद्रकः ॥ ॥ ११ ॥ एकवक्त्रःशिवःसाक्षाद्ब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ द्विवक्त्रोदेवदेव्यौस्याद्द्विविधंनाशयेदघम् ॥ १२ ॥ त्रिवक्त्रस्त्वनलःसाक्षात्स्त्रीहत्यांदहतिक्षणात् ॥ चतुर्वक्त्रःस्वयंब्रह्मानरहत्यांव्यपोहति ॥ १३ ॥ पंचवक्त्रःस्वयंरुद्रःकालाग्निर्नामनामतः ॥ अभक्ष्यभक्षणोद्भूतैरगम्यागमनोद्भवैः ॥ १४ ॥ मुच्यतेसर्वपापैस्तु पंचवक्त्रस्यधारणात् ॥ षड्वक्त्रःकार्त्तिकेयस्तुसधार्योदक्षिणेकरे ॥ १५ ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यते नात्रसंशयः ॥ सप्तवक्त्रोमहाभागोह्यनंगोनामनामतः ॥ १६ ॥ तद्धारणान्मुच्यतेहिस्वर्णस्तेयादिपातकैः

अष्टवक्त्रोमहासेनसाक्षाद्देवोविनायकः ॥ १७ ॥ अन्नकूटंतूलकूटस्वर्णकूटंतथैवच ॥ दुष्टान्वयस्त्रियंवा
ऽथसंस्पृशंश्चगुरुस्त्रियम् ॥ १८ ॥ एवमादीनिपापानिहंतिसर्वाणिधारणात् ॥ विघ्नास्तस्यप्रणश्यंति
यातिचांतेपरंपदम् ॥ १९ ॥ भवंत्येतेगुणाःसर्वेह्यष्टवक्त्रस्यधारणात् ॥ नववक्त्रोभैरवस्तुधारयेद्वाम
बाहुके ॥ २० ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदःप्रोक्तोममतुल्यबलोभवेत् ॥ भ्रूणहत्यासहस्राणिब्रह्महत्याशतानिच ॥२१॥
सद्यःप्रलयमायांतिनववक्त्रस्यधारणात् ॥ दशवक्त्रस्तुदेवेशःसाक्षाद्देवोजनार्दनः ॥ २२ ॥ ग्रहाश्चैव
पिशाचाश्चवेतालाब्रह्मराक्षसाः ॥ पन्नगाश्चोपशाम्यंतिदशवक्त्रस्यधारणात् ॥ २३ ॥ वक्त्रैकादशरुद्रा
क्षोरुद्रैकादशकंस्मृतम् ॥ शिखायांधारयेद्योवैतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ २४ ॥ अश्वमेधसहस्रस्यवाजपेय
शतस्यच ॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ २५ ॥ तत्फलंलभतेशीघ्रंवक्त्रैकादशधारणात् ॥
द्वादशास्यस्यरुद्राक्षस्यैवकर्णेतुधारणात् ॥ २६ ॥ आदित्यास्तोषितानित्यंद्वादशास्येव्यवस्थिताः ॥
गोमेधेचाऽश्वमेधचयत्फलंतदवाप्नुयात् ॥२७॥ शृंगिणांशस्त्रिणांचैवव्याघ्रादीनांभयंनहि ॥ नचव्याधि
भयंतस्यनैवचाधिःप्रकीर्तितः ॥ २८ ॥ नचकिंचिद्भयंतस्यनचव्याधिःप्रवर्तते ॥ नकुतश्चिद्भयंतस्य
सुखीचैवेश्वरोभवेत् ॥ २९ ॥ हस्त्यश्वमृगमार्जारसर्पमूषकदर्दुरान् ॥ खरांश्चश्वशृगालांश्चहत्वाबहु
विधानपि ॥३०॥ मुच्यतेनात्रसंदेहोवक्त्रद्वादशधारणत् ॥ वक्त्रत्रयोदशोवत्सरुद्राक्षोयदिलभ्यते ॥३१॥
कार्त्तिकेयसमोज्ञेयःसर्वकामार्थसिद्धिदः ॥ रसोरसायनंचैवतस्यसर्वंप्रसिध्यति ॥ ३२ ॥ तस्यैवसर्वभो
ग्यानिनात्रकार्याविचारणा ॥ मातरंपितरंचैवभ्रातरंवानिहंतियः ॥ ३३ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योधारणा
त्तस्यषण्मुख ॥ चतुर्दशास्योरुद्राक्षोयदिलभ्येतपुत्रक ॥ ३४ ॥ धारयेत्ससततंमूर्ध्नितस्यपिंडःशिवस्यतु ॥
किंमुनेबहुनोक्तेनवर्णनेनपुनःपुनः ॥ ३५ ॥ पूज्यतेसंततंदेवैःप्राप्यतेचपरागतिः ॥ रुद्राक्षएकःशिरसाधा
र्योभक्त्याद्विजोत्तमैः ॥ ३६ ॥ षड्विंशद्भिःशिरोमालापंचाशद्धृदयेनतु ॥ कलाक्षैर्बाहुवलयेत्र्यर्काक्षैर्मणि

बंधनम् ॥३७॥ अष्टोत्तरशतेनापिपंचाशद्भिःषडानन ॥ अथवासप्तविंशत्याकृत्वारुद्राक्षमालिकाम्॥३८॥ धारणाद्वाजपाद्वापिह्यनंतंफलमश्नुते ॥ अष्टोत्तरशतैर्मालारुद्राक्षैर्धार्यतेयदि ॥ ३९ ॥ क्षणेक्षणेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिषण्मुख ॥ त्रिःसप्तकुलमुद्धृत्यशिवलोकेमहीयते ॥ ४० ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेचतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥

ईश्वरउवाच ॥ लक्षणंजपमालायाःशृणुवक्ष्यामिषण्मुख ॥ रुद्राक्षस्यमुखंब्रह्माबिंदूरुद्रइतीरितः ॥ १ ॥ विष्णुःपुच्छंभवेच्चैवभोगमोक्षफलप्रदम् ॥ पंचविंशतिभिश्चाक्षैःपंचवक्त्रैःसकंटकैः ॥ २ ॥ रक्तवर्णैःसितैर्मिश्रैःकृतरंध्रविदर्भितैः ॥ अक्षसूत्रंप्रकर्तव्यंगोपुच्छवलयाकृति ॥ ३ ॥ वक्त्रंवक्त्रेणसंयोज्य पुच्छंपुच्छेनयोजयेत् ॥ मेरुमूर्ध्वमुखंकुर्यात्तदूर्ध्वंनागपाशकम् ॥ ४ ॥ एवंसंग्रथितांमालांमंत्रसिद्धिप्रदायिनीम् ॥ प्रक्षाल्यगंधतोयेनपंचगव्येनचोपरि ॥ ५ ॥ ततःशिवांभसाऽऽक्षाल्यततोमंत्रगणान्न्यसेत् ॥ स्पृष्ट्वाशिवास्त्रमंत्रेणकवचेनावगुंठयेत ॥ ६ ॥ मूलमंत्रंन्यसेत्पश्चात्पूर्ववत्कारयेत्तथा ॥ सद्योजातादिभिःप्रोक्ष्ययावदष्टोत्तरंशतम् ॥ ७ ॥ मूलमंत्रंसमुच्चार्यशुद्धभूमौनिधायच ॥ तस्योपरिन्यसेत्सांबंशिवंपरमकारणम् ॥ ८ ॥ प्रतिष्ठिताभवेन्मालासर्वकामफलप्रदा ॥ यस्यदेवस्ययोमंत्रस्तांतेनैवाभिपूजयेत् ॥ ९ ॥ मूर्ध्निकंठेऽथवाकर्णेन्यसेद्वाजपमालिकाम् ॥ रुद्राक्षमालयाचैवंजप्तव्यंनियतात्मना ॥ १० ॥ कंठेमूर्ध्निहृदिप्रांतेकर्णेबाहुयुगेऽथवा ॥ रुद्राक्षधारणंनित्यंभक्त्यापरमयायुतः ॥ ११ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनवर्णनेनपुनःपुनः ॥ रुद्राक्षधारणंनित्यंतस्मादेतत्प्रशस्यते ॥ १२ ॥ स्नानेदानेजपेहोमेवैश्वदेवेसुरार्चने ॥ प्रायश्चित्तेतथाश्राद्धेदीक्षाकालेविशेषतः ॥ १३ ॥ अरुद्राक्षधरोभूत्वायत्किंचित्कर्मवैदिकम् ॥ कुर्वन्विप्रस्तुमोहेननरकेपततिध्रुवम् ॥ १४ ॥ रुद्राक्षंधारयेन्मूर्ध्निकंठेसूत्रेकरेऽथवा ॥ सुवर्णमणिसंभिन्नंशुद्धंनान्यैर्धृतंशिवम् ॥ १५ ॥ नाशुचिर्धारयेदक्षंसदाभक्त्यैवधारयेत् ॥ रुद्राक्षतरुसंभूतवातोद्धू

ततृणान्यपि ॥ १६ ॥ पुण्यलोकंगमिष्यंतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ रुद्राक्षंधारयन्पापंकुर्वन्नपिचमानवः ॥ १७ ॥ सर्वंतरतिपाप्मानंजाबालश्रुतिराहहि ॥ पशवोहिचरुद्राक्षधारणाद्यांतिरुद्रताम् ॥ १८ ॥ किमु-येधारयंतिस्मनरारुद्राक्षमालिकाम् ॥ रुद्राक्षःशिरसाह्येकोधार्योरुद्रपरैःसदा ॥ १६ ॥ ध्वंसनंसर्वदुःखानांसर्वपापविमोचनम् ॥ व्याहरंतिचनामानियेशंभोःपरमात्मनः ॥ २० ॥ रुद्राक्षालंकृतायेचतेवैभागवतोत्तमाः ॥ रुद्राक्षधारणंकार्यंसर्वश्रेयोर्थिभिर्नृभिः ॥ २१ ॥ कर्णपाशेशिखायांचकंठेहस्तेतथोदरे ॥ महादेवश्चविष्णुश्चब्रह्मातेषांविभूतयः ॥ २२ ॥ देवाश्चान्येतथाभक्त्याखलुरुद्राक्षधारिणः ॥ गोत्रर्षयश्चसर्वेषांकूटस्थामूलरूपिणः ॥ २३ ॥ तेषांवंशप्रसूताश्चमुनयःसकलाअपि ॥ श्रौतधर्मपराःशुद्धाःखलुरुद्राक्षधारिणः ॥ २४ ॥ श्रद्धानजायतेसाक्षाद्वेदसिद्धेविमुक्तिदे ॥ बहूनांजन्मनामंतेमहादेवप्रसादतः ॥ २५ ॥ रुद्राक्षधारणेवांछास्वभावादेवजायते ॥ रुद्राक्षस्यतुमाहात्म्यंजाबालैरादरेणतु ॥ २६ ॥ पठ्यतेमुनिभिःसर्वैर्मयापुत्रतथैवच ॥ रुद्राक्षस्यफलंचैवत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ २७ ॥ फलस्यदर्शनेपुण्यंस्पर्शात्कोटिगुणंभवेत् ॥ शतकोटिगुणंपुण्यंधारणाल्लभतेनरः ॥ २८ ॥ लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच ॥ जपाच्चलभतेनित्यंनात्रकार्याविचारणा ॥ २६ ॥ हस्तेचोरसिकंठेचकर्णयोर्मस्तकेतथा ॥ रुद्राक्षंधारयेद्यस्तुसरुद्रोनात्रसंशयः ॥ ३० ॥ अवध्यःसर्वभूतानांरुद्रवद्विचरेद्भुवि ॥ सुराणामसुराणांचवंदनीयोयथाशिवः ॥ ३१ ॥ रुद्राक्षधारीसततंवंदनीयस्तथानरैः ॥ उच्छिष्टोवाविकर्मस्थोयुक्तोवासर्वपातकैः ॥ ३२ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योरुद्राक्षस्यतुधारणात् ॥ कंठेरुद्राक्षमाबध्यश्वापिवाम्रियतेयदि ॥ ३३ ॥ सोपिमुक्तिमवाप्नोतिकिंपुनर्मानुषोऽपिसः ॥ जपध्यानविहीनोपिरुद्राक्षंयदिधारयेत् ॥ ३४ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् ॥ एकंवापिहिरुद्राक्षंकृत्वायत्नेनधारयेत् ॥ ३५ ॥ एकविंशतिमुद्धृत्यरुद्रलोकेमहीयते ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिरुद्राक्षस्यपुनर्विधिम् ॥ ३६ ॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेपंचमोध्यायः ॥ ५ ॥

ईश्वरउवाच ॥ महासेनकुशग्रंथिपुत्राजीवादयःपरे ॥ रुद्राक्षस्यतुनैकोऽपिकलामर्हतिषोड
शीम् ॥ १ ॥ पुरुषाणांयथाविष्णुर्ग्रहाणांचयथारविः ॥ नदीनांतुयथागंगामुनीनांकश्यपोयथा ॥ २ ॥
उच्चैःश्रवायथाश्वानांदेवानामीश्वरोयथा ॥ देवीनांतुयथागौरीतद्वच्छ्रेष्ठमिदंभवेत् ॥ ३ ॥ नातःपरत
रंस्तोत्रंनातःपरतरंव्रतम् ॥ अक्षय्येषुचदानेषुरुद्राक्षस्तुविशिष्यते ॥ ४ ॥ शिवभक्तायशांतायदद्याद्रु
द्राक्षमुत्तमम् ॥ तस्यपुण्यफलस्यांतंनचाहंवक्तुमुत्सहे ॥ ५ ॥ धृतरुद्राक्षकंठाययस्त्वन्नंसंप्रयच्छति ॥
त्रिःसप्तकुलमुद्धृत्यरुद्रलोकंसगच्छति ॥ ६ ॥ यस्यभालेविभूतिर्ननांगेरुद्राक्षधारणम् ॥ नशंभोर्भवने
पूजासविप्रःश्वपचाधमः ॥ ७ ॥ खादन्मांसंपिबन्मद्यंसंगच्छन्नंत्यजानपि ॥ पातकेभ्योविमुच्येतरुद्रा
क्षेशिरसिस्थिते ॥ ८ ॥ सर्वयज्ञतपोदानवेदाभ्यासैश्चयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेसद्योरुद्राक्षस्यतुधार
णात् ॥ ९ ॥ वेदैश्चतुर्भिर्यत्पुण्यंपुराणपठनेनच ॥ यत्तीर्थसेवनेनैवसर्वविद्यादिभिस्तथा ॥ १० ॥
तत्पुण्यंलभतेसद्योरुद्राक्षस्यतुधारणात् ॥ प्रयाणकालेरुद्राक्षंबंधयित्वाम्रियेद्यदि ॥ ११ ॥ सरुद्रत्वम
वाप्नोतिपुनर्जन्मनविद्यते ॥ रुद्राक्षंधारयेत्कंठेबाहोर्वाम्रियतेयदि ॥ १२ ॥ कुलैकविंशमुत्तार्यरुद्रलोके
वसेन्नरः ॥ ब्राह्मणोवापिचांडालोनिर्गुणःसगुणोपिच ॥ १३ ॥ भस्मरुद्राक्षधारीयःसदेवत्वंशिवंव्र
जेत् ॥ शुचिर्वाप्यशुचिर्वापितथाऽभक्ष्यस्यभक्षकः ॥ १४ ॥ म्लेच्छोवाप्यथचांडालोयुतोवासर्वपातकैः ॥
रुद्राक्षधारणादेवसरुद्रोनात्रसंशयः ॥ १५ ॥ शिरसाधारितेकोटिःकर्णयोर्दशकोटयः ॥ शतकोटिर्गले
बद्धोमूर्ध्निकोटिसहस्रकम् ॥ १६ ॥ अयुतंचोपवीतेतुलक्षकोटिर्भुजेस्थिते ॥ मणिबंधेतुरुद्राक्षोमोक्ष
साधनकःपरः ॥ १७ ॥ रुद्राक्षधारकोभूत्वायत्किंचित्कर्मवैदिकम् ॥ कुर्वन्विप्रःसदाभक्त्यामहदाप्नो
तितत्फलम् ॥ १८ ॥ रुद्राक्षमालिकांकंठेधारयेद्भक्तिवर्जितः ॥ पापकर्मातुयोनित्यंसमुक्तःसर्वबंधनात्
॥ १९ ॥ रुद्राक्षार्पितचेतायोरुद्राक्षस्तेनवैधृतः ॥ असौमाहेश्वरोलोकेनमस्यःसतुलिंगवत् ॥ २० ॥

अविद्योवासविद्योवारुद्राक्षस्यतुधारणात् ॥ शिवलोकंप्रपद्येतकीकटेगर्दभोयथा ॥२१॥ स्कंदउवाच ॥
रुद्राक्षान्संदधेदेवगर्दभःकेनहेतुना ॥ कीकटेकेनवादत्तस्तद्ब्रूहिपरमेश्वर ॥ २२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
शृणुपुत्रपुरावृत्तंगर्दभोविंध्यपर्वते ॥ धत्तेरुद्राक्षभारंतुवाहितःपथिकेनतु ॥ २३ ॥ श्रांतोऽसमर्थस्त
द्भारंवोढुंपतितवान्भुवि ॥ प्राणैस्त्यक्तस्त्रिनेत्रस्तुशूलपाणिर्महेश्वरः ॥ २४ ॥ मत्प्रसादान्महासेनमदं
तिकमुपागतः ॥ यावद्वक्त्रास्यसंख्यानंरुद्राक्षाणांसुदुर्लभम् ॥ २५ ॥ तावद्युगसहस्राणिशिवलोकेम
हीयते ॥ स्वशिष्येभ्यस्तुवक्तव्यंनाशिष्येभ्यःकदाचन ॥ २६ ॥ अभक्तेभ्योपिमूर्खेभ्यःकदाचिन्नप्रकाश
येत् ॥ अभक्तोवास्तुभक्तोवानीचोनीचतरोऽपिवा ॥ २७ ॥ रुद्राक्षान्धारयेद्यस्तुमुच्यतेसर्वपातकैः ॥
रुद्राक्षधारणंपुण्यंकेनवासदृशंभवेत् ॥ २८ ॥ महाव्रतमिदंप्राहुर्मुनयस्तत्वदर्शिनः ॥ सहस्रंधारयेद्य
स्तुरुद्राक्षाणांधृतव्रतः ॥ २९ ॥ तंनमंतिसुराःसर्वेयथारुद्रस्तथैवसः ॥ अभावेतुसहस्रस्यबाह्वोःषोड
शषोडश ॥ ३० ॥ एकंशिखायांकरयोर्द्वादशद्वादशैवतु ॥ द्वात्रिंशत्कंठदेशेतुचत्वारिंशच्चमस्तके ॥ ३१ ॥
एकैकंकर्णयोःषट्षट्वक्षस्यष्टोत्तरंशतम् ॥ योधारयतिरुद्राक्षान्रुद्रवत्सतुपूज्यते ॥ ३२ ॥ मुक्ताप्रवाल
स्फटिकरौप्यवैडूर्यकांचनैः ॥ समेतान्धारयेद्यस्तुरुद्राक्षान्सशिवोभवेत् ॥ ३३ ॥ केवलानपिरुद्राक्षान्य
द्यालस्याद्बिभर्तियः ॥ तंनस्पृशंतिपापानितमांसीवविभावसुम् ॥ ३४ ॥ रुद्राक्षमालयामंत्रोजप्तोऽनंत
फलप्रदः ॥ यस्यांगेनास्तिरुद्राक्षएकोऽपिबहुपुण्यदः ॥३५॥ तस्यजन्मनिरर्थंस्यात्त्रिपुण्ड्ररहितंयथा ॥
रुद्राक्षंमस्तकेधृत्वाशिरःस्नानंकरोतियः ॥ ३६ ॥ गंगास्नानफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ एकवक्त्रःपंच
वक्त्रएकादशमुखाःपरे ॥ ३७ ॥ चतुर्दशमुखाःकेचिद्रुद्राक्षालोकपूजिताः ॥ भक्त्यासंपूज्यतेनित्यंरुद्राक्षः
शंकरात्मकः ॥ ३८ ॥ दरिद्रंवापिपुरुषंराजानंकुरुतेभुवि ॥ अत्रतेकथयिष्यामिपुराणंमतमुत्तमम् ॥३९॥
कोसलेषुद्विजःकश्चिद्गिरिनाथइतिश्रुतः ॥ महाधनीचधर्मात्मावेदवेदांगपारगः ॥ ४० ॥ यज्ञकृद्दीक्षि

तस्तस्यतनयःसुंदराकृतिः ॥ नानागुणनिधिःख्यातस्तरुणःकामसुन्दरः ॥ ४१ ॥ गुरोःसुधिषणस्या
थपत्नींमुक्तावलीमथ ॥ मोहयामासरूपेणयौवनेनमदेनच ॥ ४२ ॥ संगतस्तुतयासार्धंकंचित्का
लंततोभिया ॥ विषंददौचगुरवेयेभेपश्चात्तुनिर्भयः ॥ ४३ ॥ यदामातापिताकर्मकिंचिज्जाना
तियत्क्षणे ॥ मातरंपितरंचापिमारयामासतद्विषात् ॥ ४४ ॥ नानाविलासभोगैश्चजातेद्रव्यव्ययेततः ॥
ब्राह्मणानांगृहेचौर्यंचकारसतदाखलः ॥ ४५ ॥ सुरापानमदोन्मत्तस्तदाज्ञातिवहिष्कृतः ॥ ग्रामान्निष्का
सितःसर्वैस्तदासोऽभूद्वनेचरः ॥ ४६ ॥ मुक्तावल्यातयासार्धंजगामगहनंवनम् ॥ मार्गेस्थितोद्रव्यलो
भाज्जघानब्राह्मणान्बहून् ॥ ४७ ॥ एवंबहुगतेकालेममारसतदाऽधमः ॥ नेतुंतंयमदूताश्चसमाजग्मुःसह
स्रशः ॥ ४८ ॥ शिवलोकाच्छिवगणास्तथैवचसमागताः ॥ तयोःपरस्परंवादोवभूवगिरिजासुत ॥ ४९ ॥
यमदूतास्तदाप्रोचुःपुण्यमस्यकिमस्तिहि ॥ ब्रुवंतुसेवकाःशंभोर्यद्येनंनेतुमिच्छथ ॥ ५० ॥ शिवदूतास्त
दाप्रोचुरयंयस्मिन्स्थलेमृतः ॥ दशहस्तादधोभूमेरुद्राक्षस्तत्रचास्तिहि ॥ ५१ ॥ तत्प्रभावेनहेदूतानेष्यामः
शिवसन्निधिम् ॥ ततोविमानमारुह्यदिव्यरूपधरोद्विजः ॥ ५२ ॥ गतोगुणनिधिर्दूतैःसहितःशंकरालय
म् ॥ इतिरुद्राक्षमाहात्म्यंकथितंतवसुव्रत ॥ ५३ ॥ एवंरुद्राक्षमहिमासमासात्कथितोमया ॥ सर्वपापक्ष
यकरोमहापुण्यफलप्रदः ॥ ५४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ एवंनारदषड्वक्त्रोगिरिशेनविबोधितः ॥ रुद्राक्षमहिमानंचज्ञात्वाऽसी
त्सकृतार्थकः ॥ १ ॥ इत्थंभूतानुभावोयंरुद्राक्षोवर्णितोमया ॥ सदाचारप्रसंगेनशृणुचान्यत्समाहितः
॥ २ ॥ यथारुद्राक्षमहिमावर्णितोऽनंतपुण्यदः ॥ लक्षणंमंत्रविन्यासंतथाऽहंवर्णयामिते ॥ ३ ॥ लक्षंतुद
र्शनात्पुण्यंकोटिस्तत्स्पर्शनाद्भवेत् ॥ तस्यकोटिगुणंपुण्यंलभतेधारणान्नरः ॥ ४ ॥ लक्षकोटिसहस्रा

णिलक्षकोटिशतानिच ॥ तज्जपाल्लभतेपुण्यंनरोरुद्राक्षधारणात् ॥ ५ ॥ रुद्राक्षाणांतुभद्राक्षधारणा
त्स्यान्महाफलम् ॥ धात्रीफलप्रमाणंयच्छ्रेष्ठमेतदुदाहृतम् ॥ ६ ॥ बदरीफलमात्रंतुप्रोच्यतेमध्यमंबुधैः॥
अधमंचणमात्रंस्यात्प्रतिज्ञैषांमयोदिता ॥ ७ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चेतिशिवाज्ञया ॥ वृक्षाज्जा
ताःपृथिव्यांतुतज्जातीयाःशुभाक्षकाः ॥ ८ ॥ श्वेतास्तुब्राह्मणाज्ञेयाःक्षत्रियारक्तवर्णकाः ॥ पीतावैश्या
स्तुविज्ञेयाःकृष्णाःशूद्राःप्रकीर्तिताः ॥ ९ ॥ ब्राह्मणोबिभृयाच्छ्वेतान्रक्तान्राजातुधारयेत् ॥ पीतान्वैश्य
स्तु बिभृयात्कृष्णाञ्छूद्रस्तुधारयेत् ॥ १० ॥ समाःस्निग्धादृढास्तद्वत्कंटकैःसंयुताःशुभाः ॥ कृमिदुष्टा
ञ्छिन्नभिन्नान्कंटकैरहितांस्तथा ॥ ११ ॥ व्रणयुक्तानावृतांश्चषड्रुद्राक्षांस्तुवर्जयेत् ॥ स्वयमेवकृत
द्वारोरुद्राक्षःस्यादिहोत्तमः ॥ १२ ॥ यत्तुपौरुषयत्नेनकृतंतन्मध्यमंभवेत् ॥ समान्स्निग्धान्दृढान्वृत्ता
न्क्षौमसूत्रेणधारयेत् ॥ १३ ॥ सर्वगात्रेषुसाम्येनसमानाऽतिविलक्षणा ॥ निघर्षेहेमलेखाभायत्रलेखाप्रदृ
श्यते ॥ १४ ॥ तदक्षमुत्तमंविद्यात्सधार्यःशिवपूजकैः ॥ शिखायामेकरुद्राक्षंत्रिंशद्वैशिरसावहेत् ॥ १५ ॥
षट्त्रिंशच्चगलेधार्याबाह्वोःषोडशषोडश ॥ मणिबंधेद्वादशाक्षान्स्कंधेपंचाशतंभवेत् ॥ १६ ॥ अष्टोत्तर
शतैर्मालोपवीतंचप्रकल्पयेत् ॥ द्विसरंत्रिसरंवापिबिभृयात्कंठदेशतः ॥ १७ ॥ कुंडलेमुकुटेचैवकर्णिका
हारकेषुच ॥ केयूरेकटकेचैवकुक्षिबंधेतथैवच ॥ १८ ॥ सुप्तेपीतेसर्वकालंरुद्राक्षंधारयेन्नरः ॥ त्रिशतं
त्वधमंपंचशतंमध्यममुच्यते ॥ १९ ॥ सहस्रमुत्तमंप्रोक्तंचैवंभेदेनधारयेत् ॥ शिरसीशानमंत्रेणकर्णेतत्पु
रुषेणच ॥ २० ॥ अघोरेणललाटेतुतेनैवहृदयेऽपिच ॥ अघोरबीजमंत्रेणकरयोर्धारयेत्पुनः ॥ २१ ॥ पंचा
शदक्षग्रथितांवामदेवेनचोदरे ॥ पंचब्रह्मभिरंगैश्चाप्येवंरुद्राक्षधारणम् ॥ २२ ॥ ग्रथितान्मूलमंत्रेणस
र्वानक्षांस्तुधारयेत् ॥ एकवक्त्रस्तुरुद्राक्षःपरतत्त्वप्रकाशकः ॥ २३ ॥ परतत्त्वधारणाच्च जायतेतत्प्रकाशन
म् ॥ द्विवक्त्रस्तुमुनिश्रेष्ठअर्धनारीश्वरोभवेत् ॥२४॥ धारणादर्धनारीशःप्रीयतेतस्यनित्यशः ॥ त्रिवक्त्र

स्त्वनलःसाक्षात्स्त्रीहत्यांदहतिक्षणात् ॥ २५ ॥ त्रिमुखश्चैवरुद्राक्षोप्यग्नित्रयस्वरूपकः ॥ तद्धारणा
च्चहुतभुक्तस्यतुष्यतिनित्यशः ॥ २६ ॥ चतुर्मुखस्तुरुद्राक्षःपितामहएवरूपकः ॥ तद्धारणान्महाश्रीमान्म
हदारोग्यमुत्तमम् ॥ २७ ॥ महतीज्ञानसंपत्तिःशुद्धयेधारयेन्नरः ॥ पंचमुखस्तुरुद्राक्षःपंचब्रह्मस्वरूपकः
॥ २८ ॥ तस्यधारणमात्रेणसंतुष्यतिमहेश्वरः ॥ षड्वक्त्रश्चैवरुद्राक्षःकार्त्तिकेयाधिदैवतः ॥ २९ ॥
विनायकंचापिदेवंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ सप्तवक्त्रस्तुरुद्राक्षःसप्तमात्राधिदैवतः ॥ ३० ॥ सप्ताश्वदैवतश्चै
वमुनिसप्तकदैवतः ॥ तद्धारणान्महाश्रीःस्यान्महदारोग्यमुत्तमम् ॥ ३१ ॥ महतीज्ञानसंपत्तिःशुचिर्वैधा
रयेन्नरः ॥ अष्टवक्त्रस्तुरुद्राक्षोप्यष्टमात्राधिदैवतः ॥ ३२ ॥ वस्वष्टकप्रीतिकरोगंगाप्रीतिकरःशुभः ॥
तद्धारणादिमेप्रीताभवेयुःसत्यवादिनः ॥ ३३ ॥ नववक्त्रस्तुरुद्राक्षोयमदेवउदाहृतः ॥ तद्धारणाद्यमभयं
नभवत्येवसर्वथा ॥ ३४ ॥ दशवक्त्रस्तुरुद्राक्षोदशाशादैवतःस्मृतः ॥ दशाशाप्रीतिजनकोधारणेनात्रसंश
यः ॥ ३५ ॥ एकादशमुखस्त्वक्षोरुद्रैकादशदैवतः ॥ तमिंद्रदैवतंचाहुःसदासौख्यविवर्धनम् ॥ ३६ ॥
रुद्राक्षोद्वादशमुखोमहाविष्णुस्वरूपकः ॥ द्वादशादित्यदैवश्चबिभर्त्येवहितत्परः ॥ ३७ ॥ त्रयोदशमुख
श्चाक्षःकामदःसिद्धिदःशुभः ॥ तस्यधारणमात्रेणकामदेवःप्रसीदति ॥ ३८ ॥ चतुर्दशमुखश्चाक्षोरुद्र
नेत्रसमुद्भवः ॥ सर्वव्याधिहरश्चैवसर्वारोग्यप्रदायकः ॥ ३९ ॥ मद्यंमांसंचलशुनंपलांडुंशिग्रुमेवच ॥
श्लेष्मातकंविड्वराहंभक्षणेवर्जयेत्ततः ॥ ४० ॥ ग्रहणेविषुवेचैवसंक्रमेअयनेतथा ॥ दर्शेचपौर्णमासेचपु
ण्येषुदिवसेष्वपि ॥ ४१ ॥ रुद्राक्षधारणात्सद्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ भूतशुद्धिप्रकारंचकथयामिमहामुने ॥ मूलाधारात्समुत्थायकुण्डलीं
परदेवताम् ॥ १ ॥ सुषुम्नामार्गमाश्रित्यब्रह्मरंध्रगतांस्मरेत् ॥ जीवंब्रह्मणिसंयोज्यहंसमंत्रेणसाधकः

॥ २ ॥ पादादिजानुपर्यंतंचतुष्कोणंसवज्रकम् ॥ लंबीजाढ्यंस्वर्णवर्णंस्मरेदवनिमंडलम् ॥३॥ जान्वाद्या
नाभिचंद्रार्धनिभंपद्मद्वयांकितम् ॥ वबीजयुक्तंश्वेताभमंभसोमंडलंस्मरेत् ॥ ४ ॥ नाभेर्हृदयपर्यन्तं
त्रिकोणंस्वस्तिकान्वितम् ॥ रंबीजेनयुतंरक्तंस्मरेत्पावकमंडलम् ॥ ५ ॥ हृदोभ्रूमध्यपर्यंतंवृतंषड्बिंदु
लांछितम् ॥ यंबीजयुक्तंधूम्राभंनभस्वन्मंडलंस्मरेत् ॥ ६ ॥ आब्रह्मरंध्रभ्रूमध्याद्वृतंस्वच्छंमनोहरम् ॥
हंबीजयुक्तमाकाशमंडलंचविचिंतयेत् ॥ ७ ॥ एवंभूतानिसंचिंत्यप्रत्येकंसंविलापयेत् ॥ भुवंजलेजलंव
ह्नौवह्निंवायौनभस्यमुम् ॥ ८ ॥ विलाप्यखमहंकारेमहत्तत्वेप्यहंकृतिम् ॥ महांतंप्रकृतौमायामात्मनिप्र
विलापयेत् ॥ ९ ॥ शुद्धसंविन्मयोभूत्वाचिंतयेत्पापपूरुषम् ॥ वामकुक्षिस्थितंकृष्णमंगुष्ठपरिमाणकम्
॥ १० ॥ ब्रह्महत्याशिरोयुक्तंकनकस्तेयबाहुकम् ॥ मदिरापानहृदयंगुरुतल्पकटीयुतम् ॥ ११ ॥ तत्संस
र्गिपदद्वंद्वमुपपातकमस्तकम् ॥ खड्गचर्मधरंकृष्णमधोवक्त्रंसुदुःसहम् ॥ १२ ॥ वायुबीजंस्मरन्वायुंसं
पूर्यैनंविशोषयेत् ॥ स्वशरीरयुतंमंत्रीवह्निबीजेननिर्दहेत् ॥ १३ ॥ कुंभकेपरिजप्तेनततःपापनरोद्भवम् ॥
बहिर्भस्मसमुत्सार्यवायुबीजेनरेचयेत् ॥ १४ ॥ सुधाबीजेनदेहोत्थंभस्मसंप्लावयेत्सुधीः ॥ भूबीजेनघ
नीकृत्यभस्मतत्कनकांडवत् ॥ १५ ॥ विशुद्धमुकुराकारंजपन्बीजंविहायसः ॥ मूर्धादिपादपर्यंतान्यंगानि
रचयेत्सुधीः ॥ १६ ॥ आकाशादीनिभूतानिपुनरुत्पादयेच्चितः ॥ सोऽहंमंत्रेणचात्मानमानयेद्धृदयांबुजे
॥ १७ ॥ कुण्डलीजीवमादायपरसंगात्सुधामयम् ॥ संस्थाप्यहृदयांभोजेमूलाधारगतांस्मरेत् ॥ १८ ॥
रक्तांभोधिस्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैःशूलंकोदंडमिक्षूद्भवमणिगुणमप्यंकुशंपंचबाणान्॥
बिभ्राणासृक्कपालंत्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्यादेवीबालार्कवर्णाभवतुसुखकरीप्राणशक्तिःपरानः ॥
॥ १९ ॥ एवंध्यात्वाप्राणशक्तिंपरमात्मस्वरूपिणीम् ॥ विभूतिधारणंकार्यंसर्वाधिकृतिसिद्धये ॥
॥ २० ॥ विभूतेर्विस्तरंवक्ष्येधारणेचमहाफलम् ॥ श्रुतिस्मृतिप्रमाणोक्तंभस्मधारणमुत्तमम् ॥ २१ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ इदंशिरोव्रतंचीर्णंविधिवद्यैर्जातिभिः ॥ तेषामेवपरांविद्यांवदेद्ज्ञानबाधिकाम् ॥ १ ॥ विधिवच्छ्रद्धयासार्धंनचीर्णंयैःशिरोव्रतम् ॥ श्रौतस्मार्तसमाचारस्तेषामनुपकारकः ॥ २ ॥ शिरोव्रतसमाचारादेवब्रह्मादिदेवताः ॥ देवताअभवन्विद्वन्खलुनान्येनहेतुना ॥ ३ ॥ शिरोव्रतस्यमाहात्म्यंपूर्वैःपूर्वतरंकृतम् ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चदेवताःसकलाअपि ॥ ४ ॥ सर्वपातकयुक्तोऽपिमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ शिरोव्रतमिदंयेनचरितंविधिवद्बुध ॥ ५ ॥ शिरोव्रतमिदंनामशिरस्याथर्वणश्रुतेः ॥ यदुक्तंतद्धिनैवान्यत्तत्तुपुण्येनलभ्यते ॥ ६ ॥ शाखाभेदेषुनामानिव्रतस्यास्यविभेदतः ॥ पठ्यंतेमुनिशार्दूलशाखास्वेकव्रतंहितत् ॥ ७ ॥ सर्वशाखासुवस्त्वेकंशिवाख्यंसत्यचिद्घनम् ॥ तथातद्विषयंज्ञानंतथैवचशिरोव्रतम् ॥ ८ ॥ शिरोव्रतविहीनस्तुसर्वधर्मविवर्जितः ॥ अपिसर्वासुविद्यासुसोऽधिकारीनसंशयः ॥ ९ ॥ शिरोव्रतमिदंकार्यंपापकांतारदाहकम् ॥ साधनंसर्वविद्यानांयतस्तत्सम्यगाचरेत् ॥ १० ॥ श्रुतिराथर्वणीसूक्ष्मासूक्ष्मार्थस्यप्रकाशिनी ॥ यदुवाचव्रतंप्रीत्यातन्नित्यंसम्यगाचरेत् ॥ ११ ॥ अग्निरित्यादिभिर्मंत्रैःषड्भिःशुद्धेनभस्मना ॥ सर्वांगोद्धूलनंकुर्याच्छिरोव्रतसमाह्वयम् ॥ १२ ॥ एतच्छिरोव्रतंकुर्यात्संध्याकालेषुसादरम् ॥ यावद्विद्योदयस्तावत्तस्यविद्याखलूत्तमा ॥ १३ ॥ द्वादशाब्दमथाब्दंवातदर्धंचतदर्धकम् ॥ प्रकुर्याद्द्वादशाहंवासंकल्पेनशिरोव्रतम् ॥ १४ ॥ शिरोव्रतेनयःस्नातस्तंतुनोपदिशेत्तुयः ॥ तस्यविद्याविनष्टास्यान्निर्घृणःसगुरुःखलु ॥ १५ ॥ ब्रह्मविद्यागुरुःसाक्षान्मुनिःकारुणिकःखलु ॥ यथासर्वेश्वरःश्रीमान्मृदुःकारुणिकःखलु ॥ १६ ॥ जन्मांतरसहस्रेषुनरायेधर्मचारिणः ॥ तेषामेवखलुश्रद्धाजायतेनकदाचन ॥ १७ ॥ प्रत्युताज्ञानबाहुल्याद्द्वेषएवविजायते ॥ अतःप्रद्वेषयुक्तस्यनभवेदात्मवेदनम् ॥१८॥ ब्रह्मविद्योपदेशस्यसाक्षादेवाधिकारिणः ॥ तएवनेतरेविद्वन्येतुस्नाताशिरोव्रतैः ॥ १९ ॥ व्रतंपाशुपतंचीर्णंयैर्द्विजैरादरेणतु ॥ तेषामेवोपदेष्टव्यमि

तिवेदानुशासनम् ॥ २० ॥ यःपशुस्तत्पशुत्वंचव्रतेनानेनसंत्यजेत् ॥ तान्हत्वानसपापीयान्भवेद्धे दांत
निश्चयः ॥ २१ ॥ त्रिपुण्ड्रधारणंप्रोक्तंजाबालेरादरेणतु ॥ त्रियंबकेनमंत्रेणसतारेणशिवेनच ॥ २२ ॥
त्रिपुंड्रं धारयेन्नित्यंगृहस्थाश्रममाश्रितः ॥ ओंकारेणत्रिरुक्तेनसहंसेनत्रिपुंड्रकम् ॥ २३ ॥ धारयेद्भिक्षु
कोनित्यमितिजाबालिकीश्रुतिः ॥ त्रियंबकेनमंत्रेणप्रणवेनशिवेनच ॥ २४ ॥ गृहस्थश्चवनस्थश्चधारये
च्चत्रिपुंड्रकम् ॥ मेधावीत्यादिनावाऽपिब्रह्मचारीदिनेदिने ॥ २५ ॥ भस्मनासजलेनाऽपिधारयेच्चत्रिपुं
ड्रकम् ॥ ब्राह्मणोविधिनोत्पन्नस्त्रिपुंड्रभस्मनैवतु ॥ २६ ॥ ललाटेधारयेन्नित्यंतिर्यग्भस्मावगुंठनम् ॥
"महादेवस्यसंबंधात्तद्धर्मेप्यस्तिसंगतिः ॥" सम्यक्त्रिपुंड्रधर्मंचब्राह्मणोनित्यमाचरेत् ॥ २७ ॥ आदि
ब्राह्मणभूतेनत्रिपुंड्रँ भस्मनाधृतम् ॥ यतोऽतएवविप्रस्तुत्रिपुंड्रँ धारयेत्सदा ॥ २८ ॥ भस्मनावेदसिद्धेन
त्रिपुंड्रदेहगुंठनम् ॥ रुद्रलिंगार्चनंवाऽपिमोहतोऽपिचनत्यजेत् ॥ २९ ॥ त्रियंबकेनमंत्रेणसतारेणतथै
वच ॥ पंचाक्षरेणमंत्रेणप्रणवेनतथैवच ॥ ३० ॥ ललाटेहृदयेचैवदोर्द्वंद्वेचमहामुने ॥ त्रिपुंड्रं धारयेन्नि
त्यंसंन्यासाश्रममाश्रितः ॥ ३१ ॥ त्रियायुषेणमंत्रेणमेधावीत्यादिनाऽथवा ॥ गौणेनभस्मनाधार्यंत्रि
पुंड्रं ब्रह्मचारिणा ॥ ३२ ॥ नमोंतेनशिवेनैवशूद्रःशुश्रूषणेरतः ॥ उद्धूलनंत्रिपुंड्रंचनित्यंभक्त्यासमाच
रेत् ॥ ३३ ॥ अन्येषामपिसर्वेषांविनामंत्रेणसुव्रत ॥ उद्धूलनंत्रिपुंड्रं चकर्तव्यंभक्तितोमुने ॥ ३४ ॥
भूत्यैवोद्धूलनंतिर्यक्त्रिपुंड्रस्यचधारणम् ॥ वरेण्यंसर्वधर्मेभ्यस्तत्त्वान्नित्यंसमाचरेत् ॥ ३५ ॥ भस्मा
ग्निहोत्रजंवाऽथविरजाग्निसमुद्भवम् ॥ आदरेणसमादायशुद्धेपात्रेनिधायतत् ॥ ३६ ॥ प्रक्षाल्यपादौ
हस्तौचद्विराचम्यसमाहितः ॥ गृहीत्वाभस्मतत्पंचब्रह्ममंत्रैःशनैःशनैः ॥ ३७ ॥ प्राणायामत्रयंकृत्वाअ
ग्निरित्यादिमंत्रितम् ॥ तैरेवसप्तभिर्मंत्रैस्त्रिवारमभिमंत्रयेत् ॥ ३८ ॥ ओमापोज्योतिरित्युक्त्वाध्यात्वा
मंत्रानुदीरयेत् ॥ सितेनभस्मनापूर्वंसमुद्धूल्यशरीरकम् ॥ ३९ ॥ विपापोविरजोमर्त्योजायतेनात्रसं

शयः ॥ ततोध्यात्वामहाविष्णुंजगन्नाथंजलाधिपम् ॥ ४० ॥ संयोज्यभस्मनातोयमग्निरित्यादिभिः पुनः ॥ विमृज्यसांबंध्यात्वाचसमुद्धूल्योर्ध्वमस्तकम् ॥ ४१ ॥ तेनभावनयाब्राह्मभूतेनसितभस्मना ॥ ललाटवक्षःस्कंधेषुस्वाश्रमोचितमंत्रतः ॥ ४२ ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैरनुलोमविलोमतः ॥ त्रिपुंड्रं धारयेन्नित्यंत्रिकालेष्वपिभक्तितः ॥ ४३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कन्धेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ आग्नेयंगौणमज्ञानध्वंसकंज्ञानसाधकम् ॥ गौणंनानाविधंविद्धिब्रह्मन्ब्रह्मविदांवर ॥ १ ॥ अग्निहोत्राग्निजंतद्वद्विरजानलजंमुने ॥ औपासनसमुत्पन्नंसमिदग्निसमुद्भवम् ॥ ॥ २ ॥ पचनाग्निसमुत्पन्नंदावानलसमुद्भवम् ॥ त्रैवर्णिकानांसर्वेषामग्निहोत्रसमुद्भवम् ॥ ३ ॥ विरजानलजंचैवधार्यंभस्ममहामुने ॥ औपासनसमुत्पन्नंगृहस्थानांविशेषतः ॥ ४ ॥ समिदग्निसमुत्पन्नंधार्यंवैब्रह्मचारिणा ॥ शूद्राणांश्रोत्रियागारपचनाग्निसमुद्भवम् ॥ ५ ॥ अन्येषामपिसर्वेषांधार्यंदावानलोद्भवम् ॥ कालश्चित्रापौर्णमासीदेशःस्वीयःपरिग्रहः ॥ ६ ॥ क्षेत्रारामाद्यरण्यंवाप्रशस्तःशुभलक्षणः ॥ तत्रपूर्वंत्रयोदश्यांसुस्नातःसुकृताग्निकः ॥ ७ ॥ अनुज्ञाप्यस्वमाचार्यंसंपूज्यप्रणिपत्यच ॥ पूजांवैशेषिकींकृत्वाशुक्लांबरधरःस्वयम् ॥ ८ ॥ शुद्धयज्ञोपवीतीचशुक्लमाल्यानुलेपनः ॥ दर्भासनेसमासीनोदर्भमुष्टिंप्रगृह्यच ॥ ९ ॥ प्राणायामत्रयंकृत्वाप्राङ्मुखोवाप्युदङ्मुखः ॥ ध्यात्वादेवंचदेवींचतद्विज्ञापनवर्त्मना ॥ १० ॥ व्रतमेतत्करोमीतिभवेत्संकल्पदीक्षितः ॥ यावच्छरीरपातंवाद्वादशाब्दमथाऽपिवा ॥ ११ ॥ तदर्धंवातदर्धंवामासद्वादशकंतुवा ॥ तदर्धंवातदर्धंवामासमेकमथापिवा ॥ १२ ॥ दिनद्वादशकंवाऽपिदिनषट्कमथापिवा ॥ तदर्धंदिनमेकंवाव्रतसंकल्पनावधि ॥ १३ ॥ अग्निमाधायविधिवद्विरजाहोमकारणात् ॥ हुत्वाऽऽज्येनसमिद्भिश्चचरुणाचयथाविधि ॥ १४ ॥ पूताहात्पुरतोभूयस्तत्त्वानांशुद्धिमुद्दिशन् ॥

जुहुयान्मूलमंत्रेणतैरेवसमिदादिभिः ॥ १५ ॥ तत्त्वान्येतानिमेदेहेशुध्यंतामित्यनुस्मरन् ॥ पश्चाद्भूतादि
तन्मात्राःपंचकर्मेंद्रियाणिच ॥ १६ ॥ ज्ञानकर्मविभेदेनपंचपंचविभागशः ॥ त्वगादिधातवःसप्तपंचप्राणा
दिवायवः ॥ १७ ॥ मनोबुद्धिरहंकारोगुणाःप्रकृतिपूरुषौ ॥ रागोविद्याकलाचैवनियतिःकालएवच ॥१८॥
मायाचशुद्धविद्याचमहेश्वरसदाशिवौ ॥ शक्तिश्चशिवतत्त्वंचतत्त्वानिक्रमशोविदुः ॥ १९ ॥ मंत्रैस्तुविर
जैर्हुत्वाहोताऽसौविरजोभवेत् ॥ अथगोमयमादायपिंडीकृत्याभिमंत्र्यच ॥ २० ॥ न्यस्याग्नौतंचसंरक्ष्य
दिनेतस्मिन्हविष्यभुक् ॥ प्रभातेचचतुर्दश्यांकृत्वासर्वंपुरोदितम् ॥ २१ ॥ तस्मिन्दिनेनिराहारःकालशे
षंसमापयेत् ॥ प्रातःपर्वणिचाप्येवंकृत्वाहोमावसानतः ॥ २२ ॥ उपसंहृत्यरुद्राग्निंगृहीत्वाभस्मयत्नतः ॥
ततश्चजटिलोमुंडःशिखैकजटएवच ॥ २३ ॥ भूत्वास्नात्वापुनर्वीतलज्जश्चेत्स्याद्दिगंबरः ॥ अन्यःकाषा
यवसनश्चर्मचीरांबरोऽथवा ॥ २४ ॥ एकांबरोवल्कलवान्भवेद्दंडीचमेखली ॥ प्रक्षाल्यचरणौपश्चाद्द्वि
राचम्याऽऽत्मनस्तनुम् ॥ २५ ॥ संकलीकृत्यतद्भस्मविरजानलसंभवम् ॥ अग्निरित्यादिभिर्मन्त्रैःषड्भि
राथर्वणैःक्रमात् ॥ २६ ॥ विमृज्यांगानिमूर्धादिचरणांतंचतैःस्पृशेत् ॥ ततस्तेनक्रमेणैवसमुद्धूल्यचभ
स्मना ॥ २७ ॥ सर्वांगोद्धूलनंकुर्यात्प्रणवेनशिवेनवा ॥ ततश्चपुंड्रंरचयेत्त्रियायुषसमाह्वयम् ॥ २८ ॥
शिवभावंसमागम्यशिवभावमथाचरेत् ॥ कुर्यात्त्रिसंध्यमप्येवमेतत्पाशुपतंव्रतम् ॥ २९ ॥ भुक्तिमुक्ति
प्रदंचैवपशुत्वंविनिवर्तयेत् ॥ तत्पशुत्वंपरित्यज्यकृत्वापाशुपतंव्रतम् ॥ ३० ॥ पूजनीयोमहादेवोलिंगमू
र्तिःसदाशिवः ॥ भस्मस्नानंमहापुण्यंसर्वसौख्यकरंपरम् ॥ ३१ ॥ आयुष्यंबलमारोग्यंश्रीपुष्टिवर्धनं
यतः ॥ रक्षार्थंमंगलार्थंचसर्वसंपत्समृद्धये ॥ ३२ ॥ भस्मस्निग्धमनुष्याणांमहामारीभयंनच ॥ शांतिकं
पौष्टिकंभस्मकामदंचत्रिधाभवेत् ॥ ३३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

नारदउवाच ॥ त्रिविधत्वंकथंचास्यभस्मनःपरिकीर्तितम् ॥ एतत्कथयमेदेवमहत्कौतूहलंमम
॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ त्रिविधत्वंप्रवक्ष्यामिदेवर्षेभस्मनःशृणु ॥ महापापक्षयकरंमहाकीर्तिकरंपरम्
॥ २ ॥ गोमयंयोनिसंबद्धंतद्धस्तेनैवगृह्यते ॥ ब्राह्मैर्मंत्रैस्तुसंदग्धंतच्छांतिकृदिहोच्यते ॥ ३ ॥ सावधान
स्तुगृह्णीयान्नरोवैगोमयंतुयत् ॥ अंतरिक्षेगृहीत्वातत्षडंगेनदहेदतः ॥ ४ ॥ पौष्टिकंतत्समाख्यातंकामदं
चततःशृणु ॥ प्रसादेनदहेदेतत्कामदंभस्मकीर्तितम् ॥ ५ ॥ प्रातरुत्थायदेवर्षेभस्मव्रतपरःशुचिः ॥ गवां
गोष्ठेषुगत्वातुनमस्कृत्वातुगोकुलम् ॥ ६ ॥ गवांवर्णानुरूपाणांगृह्णीयाद्गोमयंशुभम् ॥ ब्राह्मणस्यचगौः
श्वेतारक्तागौःक्षत्रियस्यच ॥ ७ ॥ पीतवर्णातुवैश्यस्यकृष्णाशूद्रस्यकथ्यते ॥ पौर्णमास्याममावास्यामष्ट
म्यांवाविशुद्धधीः ॥ ८ ॥ प्रासादेनतुमंत्रेणगृहीत्वागोमयंशुभम् ॥ हृदयेनतुमंत्रेणपिंडीकृत्यतुगोमयम्
॥ ९ ॥ रविरश्मिसुसंतप्तंशुचौदेशेमनोहरे ॥ तुषेणवाबुसैर्वापिप्रासादेनतुनिक्षिपेत् ॥ १० ॥ अरण्युद्भ
वमग्निंवाश्रोत्रियागारजंतुवा ॥ तदग्नौविन्यसेत्तंचशिवबीजेनमंत्रतः ॥ ११ ॥ गृह्णीयादथतत्राग्निकुंडा
द्भस्मविचक्षणः ॥ नवपात्रंसमादायप्रसादेनतुनिक्षिपेत् ॥ १२ ॥ केतकीपाटलीतद्वदुशीरंचंदनंतथा ॥
नानासुगंधिद्रव्याणिकाश्मीरप्रभृतीनिच ॥ १३ ॥ निक्षिपेत्तत्रपात्रेतुसद्योमंत्रेणशुद्धधीः ॥ जलस्नानंपु
राकृत्वाभस्मस्नानमतःपरम् ॥ १४ ॥ जलस्नानेत्वशक्तश्चभस्मस्नानंसमाचरेत् ॥ प्रक्षाल्यपादौहस्तौ
चशिरश्चेशानमंत्रतः ॥ १५ ॥ समुद्धूल्यततःपश्चादाननंतत्पुरुषेणतु ॥ अघोरेणतुहृदयंनाभिंवामेनत
त्परम् ॥ १६ ॥ सद्योमंत्रेणसर्वांगंसमुद्धूल्यविचक्षणः ॥ पूर्ववस्त्रंपरित्यज्यशुद्धवस्त्रंपरिग्रहेत् ॥ १७ ॥
प्रक्षाल्यपादौहस्तौचपश्चादाचमनंचरेत् ॥ भस्मनोद्धूलनाभावेत्रिपुंड्रंतुविधीयते ॥ १८ ॥ मध्याह्नात्प्रा
ग्जलैर्युक्तंपरतोजलवर्जितम् ॥ तर्जन्यनामिकामध्यैस्त्रिपुंड्रंचसमाचरेत् ॥ १९ ॥ मूर्ध्निचैवललाटेचक
र्णकंठेतथैवच ॥ हृदयेचैवबाह्वोश्चन्यासस्थानंहिचोच्यते ॥ २० ॥ पंचांगुलैर्न्यसेन्मूर्ध्निप्रासादेनतुमं

न्नतः ॥ त्र्यंगुलैर्विन्यसेद्भालेशिरोमंत्रेणदेशिकः ॥ २१ ॥ सव्येनदक्षिणेकर्णौवामदेवेनवामतः ॥ अघोरेण
तुकंठेचमध्यांगुल्यास्पृशेद्गुदम् ॥ २२ ॥ हृदयंहृदयेनैवत्रिभिरंगुलिभिःस्पृशेत् ॥ विन्यसेद्दक्षिणेबा
हौशिखामंत्रेणदेशिकः ॥ २३ ॥ वामबाहौन्यसेद्धीमान्कवचेनत्रियंगुलैः ॥ मध्येनसंस्पृशेन्नाभ्यामीशान
इतिमंत्रतः ॥२४॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानास्तिस्रोरेखाइतिस्मृताः ॥ आद्योब्रह्माततोविष्णुस्तदूर्ध्वंतुमहेश्वरः
॥ २५ ॥ एकांगुलेनन्यस्तंयदीश्वरस्तत्रदेवता ॥ शिरोमध्येत्वयंब्रह्माईश्वरस्तुललाटके ॥ २६ ॥ कर्णयो
रश्विनौदेवौगणेशस्तुगलेतथा ॥ क्षत्रियश्चतथावैश्यःशूद्रश्चोद्धूलनंत्यजेत् ॥ २७ ॥ सर्वेषामंत्यजाती
नांमंत्रेणरहितंभवेत् ॥ " उदीक्षितंमनुष्याणामपिमंत्रंविनाभवेत् " ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ देवर्षेशृणुतत्सर्वंभस्मोद्धूलनजंफलम् ॥ सरहस्यविधानंचसर्वकाम
फलप्रदम् ॥ १ ॥ कपिलायाःशकृत्स्वच्छंगृहीत्वागगनेपतत् ॥ नक्लिन्नेनापिकठिनंनदुर्गंधंनचोषितम्
॥ २ ॥ उपर्यधःपरित्यज्यगृह्णीयात्पतितंयदि ॥ पिंडीकृत्यशिवाग्न्यादौतत्क्षिपेन्मूलमंत्रितम् ॥ ३ ॥
आदायवाससाच्छाद्यभस्माधानेविनिक्षिपेत् ॥ सुकृतेसुदृढेशुद्धेक्षालितेप्रोक्षितेशुभे ॥ ४ ॥ विन्यस्य
मंत्रीमंत्रेणपात्रंभस्मविनिक्षिपेत् ॥ तैजसंदारवंचाथमृण्मयंचैलमेवच ॥ ५ ॥ अन्यद्वाशोभनंशुद्धंभस्मा
धारंप्रकल्पयेत् ॥ क्षौमेचैवातिशुद्धेवाघनवद्भस्मनिक्षिपेत् ॥ ६ ॥ प्रस्थितोभस्मगृह्णीयात्स्वयंचानुचरो
पिवा ॥ नचायुक्तकरेदद्यान्नचाशुचितलेक्षिपेत् ॥ ७ ॥ नसंस्पृशेत्तुनीचांगैर्नक्षिपेन्नचलंघयेत् ॥ तस्मा
द्भसितमादायविनियुंजीतमंत्रितम् ॥ ८ ॥ विभूतिधारणविधिःस्मृतिप्रोक्तोमयेरितः ॥ यदीयाचरणेनै
वशिवतुल्योनसंशयः ॥ ९ ॥ शैवैःसंपादितंभस्मवैदिकैःशिवसन्निधौ ॥ भक्त्यापरमयाग्राह्यंप्रार्थयित्वा
तुपूजयेत् ॥ १० ॥ तंत्रोक्तवर्त्मनासिद्धंभस्मतांत्रिकपूजकैः ॥ यत्रकुत्रापिदत्तंचेत्तद्ग्राह्यंनैववैदिकैः

॥ ११ ॥ शूद्रैःकापालिकैर्वाथपाखंडैरपरैस्तुतत् ॥ त्रिपुंड्रंधारयेद्भक्त्यामनसाऽपिनलंघयेत् ॥ १२ ॥
श्रुत्याविधीयतेयस्मात्तत्त्यागीपतितोभवेत् ॥ त्रिपुंड्रधारणंभक्त्यातथादेहावगुंठनम् ॥ १३ ॥ द्विजःकु
र्याद्विमंत्रेणतत्त्यागीपतितोभवेत् ॥ उद्धूलनंत्रिपुंड्रंचभक्त्यानैवाचरंतिये ॥ १४ ॥ तेषांनास्तिविनि
र्मोक्षःसंसाराज्जन्मकोटिभिः ॥ येनभस्मोक्तमार्गेणधृतंनमुनिपुंगव ॥ १५ ॥ तस्यविद्धिमुनेजन्मनिष्फ
लंसौकरंयथा ॥ येषांवपुर्मनुष्याणांत्रिपुण्ड्रेणविनास्थितम् ॥ १६ ॥ श्मशानसदृशंतत्स्यान्नप्रेक्ष्यंपुण्य
कृज्जनैः ॥ धिग्भस्मरहितंभालंधिग्ग्राममशिवालयम् ॥ १७ ॥ धिगनीशार्चनंजन्मधिग्विद्यामीशवा
श्रयम् ॥ त्रिपुंड्रंयेविनिंदंतिनिंदंतिशिवमेवते ॥ १८ ॥ धारयंतिचयेभक्त्याधारयंतितमेवते ॥ यथाकृ
शानुरहितोभूधरोनविराजते ॥ १९ ॥ अशेषसाधनेप्येवंभस्महीनंशिवार्चनम् ॥ उद्धूलनंत्रिपुंड्रंचश्रद्ध
यानाचरंतिये ॥ २० ॥ तैःपूर्वाचरितंसर्वंविपरीतंभवेदपि ॥ भस्मनावेदमंत्रेणत्रिपुंड्रस्यचधारणम्
॥ २१ ॥ विनावेदोचिताचारंस्मार्तस्यानर्थकारणम् ॥ कृतंस्यादकृतंतेनश्रुतमप्यश्रुतंभवेत् ॥ २२ ॥
अधीतमनधीतंचत्रिपुंड्रंयोनधारयेत् ॥ वृथावेदावृथायज्ञावृथादानंवृथातपः ॥ २३ ॥ वृथाव्रतोपावासे
नत्रिपुंड्रंयोनधारयेत् ॥ भस्मधारणकंत्यक्त्वामुक्तिमिच्छतियःपुमान् ॥ २४ ॥ विषपानेननित्यत्वंकुरुते
ह्यात्मनोहिसः ॥ स्रष्टासृष्टिच्छलेनाहत्रिपुंड्रस्यचधारणम् ॥ २५ ॥ ससर्जसललाटंहितिर्यगूर्ध्वंनवर्तुल
म् ॥ तिर्यग्रेखाःप्रदृश्यंतेललाटेसर्वदेहिनाम् ॥ २६ ॥ तथापिमानवामूर्खानकुर्वंतित्रिपुंड्रकम् ॥ नतद्ध्या
नंनतन्मोक्षंनतज्ज्ञानंनतत्तपः ॥ २७ ॥ विनातिर्यक्त्रिपुंड्रंचविप्रेणयदनुष्ठितम् ॥ वेदस्याध्ययनेशूद्रोना
धिकारीयथाभवेत् ॥ २८ ॥ त्रिपुंड्रेणविनाविप्रोनाधिकारीशिवार्चने ॥ प्राङ्मुखश्चरणौहस्तौप्रक्षाल्या
चम्यपूर्ववत् ॥ २९ ॥ प्राणानायम्यसंकल्प्यभस्मस्नानंसमाचरेत् ॥ आदायभसितंशुद्धमग्निहोत्रसमुद्भ
वम् ॥ ३० ॥ ईशानेनतुमंत्रेणस्वमूर्धनिविनिक्षिपेत् ॥ ततआदायतद्भस्ममुखेचपुरुषेणतु ॥ ३१ ॥ अघो

राख्येणहृदयेगुह्येवामाह्वयेनच ॥ सद्योजाताभिधानेनभस्मपादद्वयेक्षिपेत् ॥ ३२ ॥ सर्वांगंप्रणवेनैवमंत्रे
णोद्धूलनंततः ॥ एतदाग्नेयकंस्नानमुदितंपरमर्षिभिः ॥ ३३ ॥ सर्वकर्मसमृद्ध्यर्थंकुर्यादादाविदंबुधः ॥
ततःप्रक्षाल्यहस्तादीनुपस्पृश्ययथाविधि ॥ ३४ ॥ तिर्यक्त्रिपुंड्रं विधिनाललाटेहृदयेगले ॥ पंचभिर्ब्रह्म
भिर्वापिक्लृतेनभसितेनच ॥ ३५ ॥ धृतमेतत्त्रिपुंड्रं स्यात्सर्वकर्मसुपावनम् ॥ शूद्रैरंत्यजहस्तस्थंनधार्यंभ
स्मचक्वचित् ॥ ३६ ॥ भस्मनासाग्निहोत्रेणलिप्तःकर्मसमाचरेत् ॥ अन्यथासवकर्माणिनफलंतिकदाच
न ॥ ३७ ॥ सत्यंशौचंजपोहोमस्तीर्थंदेवादिपूजनम् ॥ तस्यव्यर्थमिदंसर्वंयस्त्रिपुंड्रंनधारयेत् ॥ ३८ ॥
त्रिपुंड्रधृग्विप्रवरोयोरुद्राक्षधरःशुचिः ॥ सहंतिरोगदुरितव्याधिदुर्भिक्षतस्करान् ॥ ३९ ॥ समा
प्नोतिपरंब्रह्मयतोनावर्ततेपुनः ॥ सपंक्तिपावनःश्राद्धेपूज्योविप्रैःसुरैरपि ॥ ४० ॥ श्राद्धेय
ज्ञेजपेहोमेवैश्वदेवेसुरार्चने ॥ धृतत्रिपुंड्रःपूतात्मामृत्युंजयतिमानवः ॥ ४१ ॥ भस्मधारणमाहात्म्यंभू
योपिकथयामिते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणएकादशस्कन्धेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ महापातकसंघाश्चपातकान्यपराण्यपि ॥ नश्यंतिमुनिशार्दूलसत्यं
सत्यंनचान्यथा ॥ १ ॥ एकंभस्मधृतंयेनतस्यपुण्यफलंश्रृणु ॥ यतीनांज्ञानदंप्रोक्तंवनस्थानांविरक्तिदम्
॥ २ ॥ गृहस्थानांमुनेतद्वद्धर्मवृद्धिकरंतथा ॥ ब्रह्मचर्याश्रमस्थानांस्वाध्यायप्रदमेवच ॥ ३ ॥ शूद्राणांपु
ण्यदंनित्यमन्येषांपापनाशनम् ॥ भस्मनोद्धूलनंचैवतथातिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ ४ ॥ रक्षार्थंसर्वभूतानां
विधत्तेवैदिकीश्रुतिः ॥ भस्मनोद्धूलनंचैवतथातिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ ५ ॥ यज्ञत्वेनैवसर्वेषांविधत्तेवैदि
कीश्रुतिः ॥ भस्मनोद्धूलनंचैवतथातिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ ६ ॥ सर्वधर्मतयातेषांविधत्तेवैदिकीश्रुतिः ॥
भस्मनोद्धूलनंचैवतथातिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ ७ ॥ माहेश्वराणांलिंगार्थंविधत्तेवैदिकीश्रुतिः ॥ भस्मनो

द्धूलनंचैवतथातिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ ८ ॥ विज्ञानार्थंचसर्वेषांविधत्तेवैदिकीश्रुतिः ॥ शिवेनविष्णुनाचैव ब्रह्मणावज्रिणातथा ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भेणतदवतारैर्वरुणादिभिः ॥ देवताभिर्धृतंभस्मत्रिपुंड्रोद्धूलनात्मकम् ॥ १० ॥ उमादेव्याचलक्ष्म्याचवाचाचान्याभिरास्तिकैः ॥ सर्वस्त्रीभिर्धृतंभस्मत्रिपुंड्रोद्धूलनात्मना ॥ ११ ॥ यक्षराक्षसगंधर्वसिद्धविद्याधरादिभिः ॥ मुनिभिश्चधृतंभस्मत्रिपुंड्रोद्धूलनात्मना ॥ १२ ॥ ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैरपिचसंकरैः ॥ अपभ्रंशैर्धृतंभस्मत्रिपुंड्रोद्धूलनात्मना ॥१३॥ उद्धूलनंत्रिपुंड्रंचयैःसमाचरितंमुदा ॥ तएवशिष्टाविद्वांसोनेतरेमुनिपुंगव ॥ १४ ॥ शिवलिंगमणिःसंख्यंमंत्रःपंचाक्षरस्तथा ॥ विभूतिरौषधंपुंसांमुक्तिस्त्रीवश्यकर्मणि ॥ १५ ॥ भुनक्तियत्रभस्मांगोमूर्खोवापंडितोऽपिवा ॥ तत्रभुंक्तेमहादेवःसपत्नीकोवृषध्वजः ॥ १६ ॥ भस्मसंछन्नसर्वांगमनुगच्छतियःपुमान् ॥ सर्वपातकयुक्तोऽपिपूजितोमानवोऽचिरात् ॥ १७ ॥ भस्मसंछन्नसर्वांगंयःस्तौतिश्रद्धयासह ॥ सर्वपातकयुक्तोऽपिपूज्यतेमानवोचिरात् ॥ १८ ॥ त्रिपुंड्रधारिणेभिक्षाप्रदानेनहिकेवलम् ॥ तेनाऽधीतंश्रुतंतेन तेनसर्वमनुष्ठितम् ॥ १९ ॥ येनविप्रेणशिरसित्रिपुंड्रंभस्मनाकृतम् ॥ कीकटेष्वपिदेशेषुयत्रभूतिविभूषणः ॥ २० ॥ मानवस्तुवसेन्नित्यंकाशीक्षेत्रसमंहितत् ॥ दुःशीलःशीलयुक्तोवायोगयुक्तोप्यलक्षणः ॥ २१ ॥ भूतिशासनयुक्तोवासपूज्योममपुत्रवत् ॥ छद्मनापिचरेद्योहिभूतिशासनमैश्वरम् ॥ २२ ॥ सोऽपियांगतिमाप्नोतिनतांयज्ञशतैरपि ॥ संपर्काल्लीलयावापिभयाद्वाधारयेत्तुयः ॥ २३ ॥ विधियुक्तोविभूतिंतुसचपूज्योयथाह्यहम् ॥ शिवस्यविष्णोर्देवानांब्रह्मणस्तृप्तिकारणम् ॥ २४ ॥ पार्वत्याश्चमहालक्ष्म्याभारत्यास्तृप्तिकारणम् ॥ नदानेननयज्ञेननतपोभिःसुदुर्लभैः ॥ २५ ॥ नतीर्थयात्रयापुण्यंत्रिपुंड्रेणचलभ्यते ॥ दानंयज्ञाश्चधर्माश्चतीर्थयात्राश्चनारद ॥ २६ ॥ ध्यानंतपस्त्रिपुंड्रस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ यथाराजास्वचिह्नांकंस्वजनंमन्यतेसदा ॥ २७ ॥ तथाशिवस्त्रिपुंड्रांकंस्वकीयमिवमन्यते ॥

द्विजातिर्वाऽन्यजातिर्वाशुद्धचित्तेनभस्मना ॥ २८ ॥ धारयेद्यस्त्रिपुंड्रांकंरुद्रस्तेनवशीकृतः ॥ त्यक्तसर्वा
श्रमाचारोलुप्तसर्वक्रियोऽपिसः ॥ २९ ॥ सकृत्तिर्यक्त्रिपुंड्रांकंधारयेत्सोऽपिमुच्यते ॥ नास्यज्ञानंपरीक्षे
तनकुलंनव्रतंतथा ॥ ३० ॥ त्रिपुंड्रांकितभालेनपूज्यएवहिनारद ॥ शिवमन्त्रात्परोमंत्रोनास्तितुल्यंशिवा
त्परम् ॥ ३१ ॥ शिवार्चनात्परंपुण्यंनहितीर्थंचभस्मना ॥ रुद्राग्नेर्यत्परंतीर्थंतद्भस्मपरिकीर्तितम् ॥३२॥
ध्वंसनंसर्वदुःखानांसर्वपापविशोधनम् ॥ अंत्यजोवाऽधमोवापिमूर्खोवापंडितोऽपिवा ॥ ३३ ॥ यस्मि
न्देशेवसेन्नित्यंभूतिशासनसंयुतः ॥ तस्मिन्सदाशिवः सोमःसर्वभूतगणैर्वृतः ॥ सर्वतीर्थैश्चसंयुक्तःसा
न्निध्यंकुरुतेसदा ॥ ३४ ॥ एतानिपंचशिवमंत्रपवित्रितानिभस्मानिकामदहनांगविभूषितानि ॥ त्रैपुंड्र
काणिरचितानिललाटपट्टेलुंपंतिदैवलिखितानिदुरक्षराणि ॥ ३५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

नारायणउवाच ॥ भस्मदिग्धशरीराययोददातिधनंमुदा ॥ तस्यसर्वाणिपापानिविनश्यंति
नसंशयः ॥ १ ॥ श्रुतयःस्मृतयःसर्वाःपुराणान्यखिलान्यपि ॥ वदंतिभूतिमाहात्म्यंतत्तस्माद्धारयेद्द्विजः
॥ २ ॥ सितेनभस्मनाकुर्यात्त्रिसंध्यंयस्त्रिपुंड्रकम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःशिवलोकेमहीयते ॥ ३ ॥ योगी
सर्वाङ्गकंस्नानमापादतलमस्तकम् ॥ त्रिसंध्यमाचरेन्नित्यमाशुयोगमवाप्नुयात ॥ ४ ॥ भस्मस्नानेनपु
रुषःकुलस्योद्धारकोभवेत् ॥ भस्मस्नानंजलस्नानादसंख्येयगुणान्वितम् ॥ ५ ॥ सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यं
सर्वतीर्थेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेसर्वंभस्मस्नानान्नसंशयः ॥ ६ ॥ महापातकयुक्तोवायुक्तोवाप्युप
पातकैः ॥ भस्मस्नानेनतत्सर्वंदहत्यग्निरिवेंधनम् ॥ ७ ॥ भस्मस्नानात्परंस्नानंपवित्रंनैवविद्यते ॥
एवमुक्तंशिवेनादौतदास्नातःस्वयंशिवः ॥ ८ ॥ तदाप्रभृतिब्रह्माद्यामुनयश्चशिवार्थिनः ॥ सर्वकर्मसुय
त्नेनभस्मस्नानंप्रचक्रिरे ॥ ९ ॥ तस्मादेतच्छिरस्नानमाग्नेयंयःसमाचरेत् ॥ अनेनैवशरीरेणसहिरुद्रो

नसंशयः ॥ १० ॥ येभस्मधारिणंदृष्ट्वापरितृप्ताभवंतिते ॥ देवासुरमुनींद्रैश्चपूज्यानित्यंनसंशयः ॥ ११ ॥ भस्मसंच्छन्नसर्वांगंदृष्ट्वोत्तिष्ठतियःपुमान् ॥ तंदृष्ट्वादेवराजोऽपिदंडवत्प्रणमिष्यति ॥१२॥ अभक्ष्यभक्षणंयेषांभस्मधारणपूर्वकम् ॥ तेषांतद्भक्ष्यमेवस्यान्मुनेनात्रविचारणा ॥ १३ ॥ यःस्नातिभस्मनानित्यंजलेस्नात्वाततःपरम् ॥ ब्रह्मचारीगृहस्थोवावानप्रस्थोऽथवादरात् ॥ १४ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् ॥ आग्नेयंभस्मनास्नानंयतीनांचविशिष्यते ॥ १५ ॥ आर्द्रस्नानाद्वरंभस्मस्नानमार्द्रं वधोध्रुवः ॥ आर्द्रंतुप्रकृतिंविद्यात्प्रकृतिंबंधनंविदुः ॥ १६ ॥ प्रकृतेस्तुप्रहाणायभस्मनास्नानमिष्यते ॥ भस्मनासदृशंब्रह्मन्नास्तिलोकत्रयेष्वपि ॥ १७ ॥ रक्षार्थंमंगलार्थंचपवित्रार्थंपुरासुरैः ॥ भस्मदृष्ट्वामुनेपूर्वंदत्तंदेव्यैप्रियेणतु ॥ १८ ॥ तस्मादेतच्छिरःस्नानमाग्नेयंयःसमाचरेत् ॥ भवपाशैर्विनिर्मुक्तःशिवलोकेमहीयते ॥१९॥ ज्वररक्षःपिशाचाश्चपूतनाकुष्ठगुल्मकाः ॥ भगंदराणिसर्वाणिचाऽशीतिर्वातरोगकाः ॥२०॥ चतुःषष्टिःपित्तरोगाःश्लेष्माःसप्तत्रिपंचकाः ॥ व्याघ्रचौरभयंचैवाप्यन्येदुष्टग्रहाअपि ॥२१॥ भस्मस्नानेननश्यंतिसिंहेनेवयथागजाः ॥ शुद्धशीतजलेनैवभस्मनाचत्रिपुंड्रकम् ॥ २२ ॥ योधारयेत्परंब्रह्मसप्राप्नोतिनसंशयः ॥ "भस्मनाचत्रिपुंड्रंचयःकोपिधारयेत्परम् ॥ सब्रह्मलोकमाप्नोतिमुक्तपापोनसंशयः ॥" यथाविधिललाटेवैवह्निवीर्यप्रधारणात् ॥२३॥ नाशयेल्लिखितांयामींललाटस्थांलिपिंध्रुवम् ॥ कंठोपरिकृतंपापंनाशयेत्तत्प्रधारणात् ॥२४॥ कंठेचधारणात्कंठभोगादिकृतपातकम् ॥ बाह्वोर्बाहुकृतंपापंचक्षसामनसाकृतम् ॥२५॥ नाभ्यांशिश्नकृतंपापंगुदेगुदकृतंहरेत् ॥ पार्श्वयोर्धारणाद्ब्रह्मन्परस्त्र्यालिंगनादिकम् ॥२६॥ तद्भस्मधारणंशस्तंसर्वत्रैवत्रिलिंगकम् ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानांत्र्यग्नीनांचधारणम् ॥२७॥ गुणलोकत्रयाणांचधारणंतेनवैकृतम् ॥ भस्मच्छन्नोद्विजोविद्वान्महापातकसंभवैः ॥ २८ ॥ दोषैर्वियुज्यतेसद्योमुच्यतेचनसंशयः ॥ भस्मनिष्ठस्यदह्यंते दोषाभस्माग्निसंगमात्

॥२९॥ भस्मस्नानविशुद्धात्माआत्मनिष्ठइतिस्मृतः ॥ भस्मनादिग्धसर्वांगोभस्मदीप्तत्रिपुंड्रकः ॥ ३० ॥
भस्मशायीचपुरुषोभस्मनिष्ठइतिस्मृतम् ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्यारोगाश्चातीवदुःसहाः ॥ ३१ ॥ भस्मनि
ष्ठस्यसान्निध्याद्विद्रवंतिनसंशयः ॥ भासनाद्भसितंप्रोक्तंभस्मकल्मषभक्षणात् ॥ ३२ ॥ भूतिर्भूतिकरी
पुंसांरक्षारक्षाकरीपुरा ॥ त्रिपुंड्रधारिणंदृष्ट्वाभूतप्रेतपुरःसराः ॥ ३३ ॥ भीताःप्रकंपिताःशीघ्रंनश्यंत्येवन
संशयः ॥ स्मरणादेवरुद्रस्ययथापापंप्रणश्यति ॥ ३४ ॥ अप्यकार्यसहस्राणिकृत्वायःस्नातिभस्मना ॥
तत्सर्वंदहतेभस्मयथाग्निस्तेजसावनम् ॥ ३५ ॥ कृत्वापिचातुलंपापंमृत्युकालेऽपियोद्विजः ॥ भस्मस्ना
यीभवेत्कश्चित्क्षिप्रंपापैःप्रमुच्यते ॥ ३६ ॥ भस्मस्नानाद्विशुद्धात्माजितक्रोधोजितेंद्रियः ॥ मत्समी
पंसमागम्यनसभूयोऽभिवर्तते ॥ ३७ ॥ वनस्पतिगतेसोमेभस्मोद्धूलितविग्रहः ॥ अर्चितंशंकरंदृष्ट्वा
सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ३८ ॥ आयुष्कामोऽथवाविद्वान्भूतिकामोऽथवानरः ॥ नित्यंवैधारयेद्भस्ममोक्ष
कामीचवैद्विजः ॥ ३९ ॥ त्रिपुंड्रंपरमंपुण्यंब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् ॥ येघोराराक्षसाःप्रेतायेचान्येक्षुद्रजं
तवः ॥ ४० ॥ त्रिपुंड्रधारिणंदृष्ट्वापलायंतेनसंशयः ॥ कृत्वाशौचादिकंकर्मस्नात्वातुविमलेजले ॥४१॥
भस्मनोद्धूलनंकार्यमापादतलमस्तकम् ॥ केवलंवारुणंस्नानंदेहेबाह्यमलापहम् ॥ ४२ ॥ विभूतिस्नान
मनघंबाह्यांतरमलापहम् ॥ त्यक्त्वापिवारुणंस्नानंतत्परःस्यान्नसंशयः ॥ ४३ ॥ कृतमप्यकृतंसत्यंभस्म
स्नानंविनामुने ॥ भस्मस्नानंश्रुतिप्रोक्तमाग्नेयंस्नानमुच्यते ॥ ४४ ॥ अंतर्बहिश्चसंशुद्धंशिवपूजाफलंल
भेत् ॥ यद्बाह्यमलमात्रस्यनाशकंस्नानमस्तितत् ॥ ४५ ॥तन्नश्यतितीव्रेणप्राणिबाह्यांतरंमलम् ॥
कृत्वाऽपिकोटिशोनित्यंवारुणंस्नानमादरात् ॥ ४६ ॥ नभवत्येवपूतात्माभस्मस्नानंविनामुने ॥ यद्भस्म
स्नानमाहात्म्यंतद्वदोवेदतत्त्वतः ॥ ४७ ॥ यद्वावेदमहादेवःसर्वदेवशिखामणिः ॥ भस्मस्नानमकृत्वैवयः
कुर्यात्कर्मवैदिकम् ॥ ४८ ॥ सतत्कर्मकलार्धार्धमपिनाप्नोतिवस्तुतः ॥ यःकरिष्यतियत्नेनभस्मस्नानंय

थाविधि ॥ ४९ ॥ सएवैकःसर्वकर्मस्वधिकारीश्रुतिश्रुतः ॥ पावनंपावनानांचभस्मस्नानंश्रुतिश्रुतम् ॥
॥ ५० ॥ नकरिष्यतियोमोहात्समहापातकीभवेत् ॥ अनंतैर्वारुणैःस्नानैर्यत्पुण्यंप्राप्यतेद्विजैः ॥ ५१ ॥
ततोऽनंतगुणंपुण्यंभस्मस्नानादवाप्यते ॥ कालत्रयेपिकर्तव्यंभस्मस्नानंप्रयत्नतः ॥ ५२ ॥ भस्मस्नानं
स्मृतंश्रौतंतत्त्यागीपतितोभवेत् ॥ मूत्राद्युत्सर्जनांतेतुभस्मस्नानंप्रयत्नतः ॥ ५३ ॥ कर्तव्यमन्यथापूतान
भविष्यंतिमानवाः ॥ विधिवत्कृतशौचोऽपिभस्मस्नानंविनाद्विजः ॥ ५४ ॥ नभविष्यतिपूतात्मानाधि
कार्यपिकर्मणि ॥ अपानवायुनिर्यातेजृंभणेस्कंदनेक्षुते ॥ ५५ ॥ श्लेष्मोद्गारेऽपिकर्तव्यंभस्मस्नानंप्रय
त्नतः ॥ श्रीभस्मस्नानमाहात्म्यस्यैकदेशोऽत्रवर्णितः ॥ ५६ ॥ पुनश्चसंप्रवक्ष्यामिभस्मस्नानोत्थितं
फलम् ॥ सावधानेनमनसाश्रोतव्यंमुनिपुंगव ॥ ५७ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ अग्निरित्यादिभिर्मंत्रैर्भस्मसंशोध्यसादरम् ॥ धारणीयंललाटादौत्रि
पुंड्रंकेवलंद्विजैः ॥ १ ॥ ब्रह्मक्षत्रियवैश्याश्चएतेसर्वेद्विजाःस्मृताः ॥ तस्माद्द्विजैःप्रयत्नेनत्रिपुंड्रंधार्य
मन्वहम् ॥ २ ॥ यस्योपनयनंब्रह्मन्सएवद्विजउच्यते ॥ तस्माच्छ्रौतंद्विजैःकार्यंत्रिपुंड्रस्यचधारणम्
॥ ३ ॥ विभूतिधारणंत्यक्त्वायःसत्कर्मसमाचरेत् ॥ तत्कृतंचाऽकृतप्रायंभवत्येवनसंशयः ॥ ४ ॥ नगा
यत्र्युपदेशोपिभस्मनोधारणंविना ॥ ततोधृत्वैवभस्मांगेगायत्रीजपमाचरेत् ॥ ५ ॥ गायत्रींमूलमेवाहु
र्ब्राह्मण्येमुनिपुंगव ॥ साभस्मधारणाभावेनकेनाप्युपदिश्यते ॥ ६ ॥ नतावदधिकारोऽस्तिगायत्रीग्रहणे
मुने ॥ यावन्नभस्मभालादौधृतमग्निसमुद्भवम् ॥ ७ ॥ भस्महीनललाटत्वंनब्राह्मण्यानुमापकम् ॥ एव
मेवममाब्रह्मन्हेतुरुक्तःसुपुण्यदः ॥ ८ ॥ मंत्रपूतंसितंभस्मललाटेपरिवर्तते ॥ सएवब्राह्मणोविद्वान्सत्यं
सत्यंमयोच्यते ॥ ९ ॥ यस्यास्तिसहजाप्रीतिर्मणिवद्भस्मसंग्रहे ॥ सएवब्राह्मणोब्रह्मन्सत्यंसत्यंमयो

च्यते ॥ १० ॥ नयस्यसहजाप्रीतिर्मणिवद्भस्मसंग्रहे ॥ सचांडालइतिज्ञेयोजन्मजन्मांतरेध्रुवम् ॥ ११ ॥ नयस्यसहजाप्रीतिस्त्रिपुंड्रोद्धूलनादिषु ॥ सचांडालइतिज्ञेयःसत्यंसत्यंमयोच्यते ॥ १२ ॥ येभस्मधारणंत्यक्त्वाभुंजंतेचफलादिकम् ॥ तेसर्वेनरकंघोरंप्राप्नुवंतिनसंशयः ॥ १३ ॥ "विभूतिधारणंत्यक्त्वायः शिवंपूजयिष्यति ॥ सदुर्भगःशिवद्वेष्टासद्वेषोनरकप्रदः ॥ सर्वकर्मबहिर्भूतोभस्मधारणवर्जितः ॥" विभूतिधारणंत्यक्त्वाकुर्वन्हेमतुलामपि ॥ नतत्फलमवाप्नोतिपतितोहिभवेद्द्विजः ॥ १४ ॥ यथोपवीतरहितैःसंध्यानक्रियतेद्विजैः ॥ तथासंध्यानकर्तव्याविभूतिरहितैरपि ॥ १५ ॥ गतोपवीतैःसंध्यायांकार्यः प्रतिनिधिःक्वचित् ॥ जपादिकंतुसावित्र्यास्तथैवोपोषणादिकम् ॥ १६ ॥ विभूतिधारणेत्वन्योनास्ति प्रतिनिधिःक्वचित् ॥ विभूतिधारणंत्यक्त्वायदिसंध्यांकरोतियः ॥ १७ ॥ प्रत्यवैत्यवयेनासौनाधिकारीतदाद्विजः ॥ यथाश्रुत्वांत्यजोवेदान्प्रत्यवैतितथाद्विजः ॥१८॥ प्रत्यवैतिनसंदेहःसंध्याकृद्भस्मवर्जितः ॥ संपादनीयंयत्नेनश्रौतंभस्मसदाद्विजैः ॥१९॥ स्मार्तंवातदभावेतुलौकिकंवासमाहितैः ॥ यादृशंतादृशंवास्तुपवित्रंभस्मसंततम् ॥२०॥ धारणीयंप्रयत्नेनद्विजैःसंध्यादिकर्मसु ॥ नसंविशंतिपापानिभस्मनिष्ठेततःसदा ॥२१॥कर्तव्यमपियत्नेनब्राह्मणैर्भस्मधारणम्॥मध्यांगुलित्रयेणैवस्वदक्षिणकरस्यतु ॥ २२ ॥ षडंगुलायतंमानमपिचाधिकमानकम् ॥ नेत्रयुग्मप्रमाणेनभालेदीप्तंत्रिपुंड्रकम् ॥ २३ ॥ कदाचिद्भस्मनाकुर्यात्सरुद्रोनात्रसंशयः ॥ अकारोनामिकाप्रोक्तोउकारोमध्यमांगुलिः ॥ २४ ॥ मकारस्तर्जनीतस्मात्त्रिपुंड्रंत्रिगुणात्मकम् ॥ त्रिपुंड्रमध्यमातर्जन्यनामाभिरनुलोमतः ॥ २५ ॥ अत्रतेकथयाम्येनमितिहासंपुरातनम् ॥ कदाचिदथदुर्वासाःपितृलोकंगतोऽभवत् ॥ २६ ॥ भस्मसंदिग्धसर्वांगोरुद्राक्षाभरणान्वितः ॥ शिवशंकरसर्वात्मञ्छ्रीमातर्जगदंबिके ॥ २७ ॥ नामानीतिगृणन्नुच्चैस्तापसानांशिखामणिः ॥ कव्यवाडादयस्तेतुप्रत्युत्थानाभिवादनैः ॥ २८ ॥ आसनाद्युपचारैश्चसंमानंबहुचक्रिरे ॥ नानाकथाभि

रन्योन्यसंभाषांचक्रिरेतदा ॥ २९ ॥ तस्मिंस्तुसमयेकुंभीपाकस्थानांतुपापिनाम् ॥ घोरःसमभवच्छब्दो हाहताःस्मेतिवादिनाम् ॥ ३० ॥ मृताःस्मेतिवदंत्येकेदग्धाःस्मेतिपरेजगुः ॥ छिन्नाःस्मेतिविभिन्नाः स्मेत्येवंरोदनकारिणः ॥ ३१ ॥ श्रुत्वातंकरुणंशब्दंदुःखितोमुनिराड्हृदि ॥ पप्रच्छपितृनाथांस्तान्केषां शब्दोऽयमित्यति ॥ ३२ ॥ तेसमूचुर्मुनेऽत्रैवपुरीसंयमनीपरा ॥ वर्ततेयमराडत्रपापिनांभोगदायकः ॥ ३३ ॥ नानादूतैःकालरूपैःकृष्णवर्णैर्भयंकरैः ॥ सहितोऽत्रैवतत्पुर्यानायकोविद्यतेऽनघ ॥ ३४ ॥ तत्रकुण्डान्यनेकानिपापिनांभोगदानिच ॥ षडशीतिर्घोररूपैर्दूतैःपरिवृतानिच ॥ ३५ ॥ तत्रमुख्यतमंकुंडं कुंभीपाकाभिधंमहत् ॥ वर्ततेतद्गतानांचयातनानांतुवर्णनम् ॥ ३६ ॥ कर्तुंनशक्यतेकैश्चिदपिवर्षशतैरपि ॥ येशिवद्रोहिणःसंतितथादेवीविनिंदकाः ॥ ३७ ॥ येविष्णुद्रोहिणःसन्तिपतंत्यत्रैवतेमुने ॥ येवेदनिंदकाःसंतिसूर्यस्यचगणेशितुः ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणानांद्रोहिणोयेपतंत्यत्रैवतेमुने ॥ कामाचाराश्चयेसंतितप्तमुद्रांकिताश्चये ॥ ३९ ॥ त्रिशूलधारिणोयेचपतंत्यत्रैवतेमुने ॥ मातृपितृगुरुज्येष्ठपुराणस्मृतिनिंदकाः ॥ ४० ॥ येधर्मदूषकाःसंतिपतंत्यत्रैवतेमुने ॥ तेषामयंमहाघोरःशब्दःश्रवणदारुणः ॥४१॥ श्रूयतेऽस्माभिरनिशंवैराग्यंयच्छ्रुतेर्भवेत् ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वामुनिराट्तद्दिदृक्षया ॥ ४२ ॥ उत्थाय चलितस्तूर्णंययौकुंडसमीपतः ॥ अवाङ्मुखोददर्शाऽधस्तस्मिन्नेवक्षणेमुने ॥ ४३ ॥ तत्रत्यानांपापिनांतुस्वर्गाधिकमभूत्सुखम् ॥ हसंतिकेचिद्गायंतिनृत्यन्तिचतथापरे ॥ ४४ ॥ परस्परंरमंतेतेऽप्युन्मत्ताःसुखवर्धनात् ॥ मृदंगमुरजावीणाढक्कादुंदुभिनिस्वनाः ॥ ४५ ॥ समुद्भूतास्तुमधुराःपंचमस्वरभूषिताः ॥ वसंतवल्लीपुष्पाणांसुगंधमरुतोववुः ॥ ४६ ॥ मुनिस्तुचकितोदृष्ट्वायमदूताश्चविस्मिताः शीघ्रंतेकथयामासुर्धर्मराजायवेदिने ॥ ४७ ॥ महाराजमहाश्चर्यमधुनैवाभवद्विभो ॥ स्वर्गादप्यधिकं सौख्यंकुम्भीपाकस्थपापिनाम् ॥ ४८ ॥ निमित्तंनैवजानीमःकस्मादिदमभूद्विभो ॥ चकिताःस्मवयंस

वंप्राप्तादेवत्वदंतिकम् ॥ ४९ ॥ निशम्यदूतवाणींतांधर्मराट्शीघ्रमुत्थितः ॥ महामहिषमारूढोययौतेयत्र
पापिनः ॥ ५० ॥ तांवार्तांप्रेषयामासदूतद्वाराऽमरावतीम् ॥ श्रुत्वातांदेवराजोपिप्राप्तोदेवगणैःसह ॥५१॥
ब्रह्मलोकात्पद्मजोपिवैकुण्ठाद्विष्टरश्रवाः ॥ तत्तल्लोकाच्चदिक्पाला.समाजग्मुर्गणैःसह ॥ ५२ ॥ परिवार्य
स्थिताःसर्वेकुंभीपाकमितस्ततः ॥ अपश्यंस्तद्गताञ्जीवान्स्वर्गाधिकसुखान्वितान् ॥ ५३ ॥ चकिताए
वतेसर्वेनविदुस्तस्यकारणम् ॥ अहोपापस्यभोगार्थंकुंडमेतद्विनिर्मितम् ॥ ५४ ॥ तत्रसौख्यंयदाजातंत
दापापात्तुकिंभयम् ॥ उच्छिन्नावेदमर्यादापरमेशकृताकथम् ॥ ५५ ॥ भगवान्स्वस्यसंकल्पंवितथंकृत
वान्कथम् ॥ आश्चर्यमेतदाश्चर्यमेतदित्येवभाषिणः ॥ ५६ ॥ तटस्थाअभवन्सर्वेनविदुस्तत्रकारणम् ॥
एतस्मिन्नंतरेशौरिःसंमंत्र्यविबुधादिभिः ॥ ५७ ॥ ययौकैश्चित्सुरगणैःसहितःशंकरालयम् ॥ पार्व
त्यासहितंदेवंकोटिकंदर्पसुंदरम् ॥ ५८ ॥ रमणीयतमांगंतंलावण्यखनिमद्भुतम् ॥ सदाषोडशव
र्षीयंनानालंकारभूषितम् ॥ ५९ ॥ नानागुणैःपरिवृतंलालयंतंपरांशिवाम् ॥ ददर्शचंद्रमौलिंसचतु
र्वदंननामह ॥ ६० ॥ वृत्तांतंकथयामासचमत्कृतमतिस्फुटम् ॥ एतस्यकारणंदेवनजानीमःकथंचन
॥ ६१ ॥ वदतत्कारणंदेवसर्वज्ञोसियतःप्रभो ॥ विष्णुवाक्यंतदाश्रुत्वाप्रसन्नमुखपंकजः ॥ ६२ ।
उवाचमधुरंवाक्यंमेघगंभीरयागिरा ॥ शृणुविष्णोतन्निमित्तंनाश्चर्यंत्वत्रविद्यते ॥ ६३ ॥ भस्मनोमहि
मैवायंभस्मनाकिंभवेन्नहि ॥ कुंभीपाकंगतोद्रष्टुंदुर्वासाःशैवसंमतः ॥ ६४ ॥ अवाङ्मुखोददर्शाऽधस्त
दावायुवशाद्धरे ॥ भालभस्मकणास्तत्रपतितादैवयोगतः ॥६५॥ तेनजातमिदंसर्वंभस्मनोमहिमात्ययम् ॥
इतःपरंतुतत्तीर्थंपितृलोकनिवासिनाम् ॥ ६६ ॥ भविष्यतिनसंदेहोयत्रस्नात्वासुखीभवेत् ॥ पितृतीर्थंतु
तन्नाम्नाऽप्यतऊर्ध्वंभविष्यति ॥ ६७ ॥ मल्लिंगस्थापनंतत्रकार्यंदेव्याश्चसत्तम ॥ पूजयिष्यंतितेतत्रपि
तृलोकनिवासिनः ॥ ६८ ॥ त्रैलोक्येयानितीर्थानितत्रश्रेष्ठमिदंभवेत् ॥ पित्रीश्वरीपूजयातुत्रैलोक्यंपूजितं

भवेत् ॥ ६९॥ नारायणउवाच ॥ इतिदेववचःश्रुत्वादेवंमूर्ध्नाप्रणम्यच ॥ तदनुज्ञांसमादायययौदेवांतिकं
हरिः ॥ ७० ॥ तत्सर्वंकथयामासकारणंशंकरोदितम् ॥ साधुसाध्वितितेप्रोचुरमरामौलिचालनैः
॥ ७१ ॥ शशंसुर्भस्ममाहात्म्यंहरिब्रह्मादयःसुराः ॥ पितरश्चैवसंतुष्टास्तीर्थलाभात्परंतप ॥ ७२ ॥
तत्तीर्थतीरेलिंगंचदेव्यामूर्तिंयथाविधि ॥ स्थापयामासुरमराःपूजयामासुरन्वहम् ॥ ७३ ॥ तत्रयेप्राणि
नोभूवन्पापभोगार्थमास्थिताः ॥ तेविमानंसमारुह्यगताःकैलासमंडलम् ॥ ७४ ॥ नाम्नाभद्रगणास्तेतुव
संत्यद्यापितत्रहि ॥ पुनश्चदूरदेशेतुकुंभीपाकोविनिर्मितः ॥ ७५ ॥ निरुद्धंशैवगमनंदेवैस्तत्रतुतद्दिदि
नात् ॥ इतितेसर्वमाख्यातंभस्ममाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ७६ ॥ नातःपरतरंकिंचिदधिकंविद्यतेमुने ॥ ऊर्ध्व
पुंड्रविधिंचैवाऽप्यधिकारिविभेदतः ॥ ७७ ॥ प्रवक्ष्येमुनिशार्दूलवैष्णवागमलोकनात् ॥ ऊर्ध्वपुंड्रप्रमा
णानिदिव्यान्यंगुलिभेदतः ॥ ७८ ॥ वर्णाभिमंत्रदेवांश्चप्रवक्ष्यामिफलानिच ॥ पर्वताग्रेनदीतीरेशिवक्षेत्रे
विशेषतः ॥ ७९ ॥ सिंधुतीरेचवल्मीकेतुलसीमूलमाश्रिते ॥ मृदएतास्तुसंग्राह्यावर्जयेदन्यमृत्तिकाः ॥
॥ ८० ॥ श्यामशांतिकरंप्रोक्तंरक्तंवश्यकरंभवेत् ॥ श्रीकरंपीतमित्याहुर्धर्मदंश्वेतमुच्यते ॥ ८१ ॥
अंगुष्ठःपुष्टिदःप्रोक्तोमध्यमायुष्करीभवेत् ॥ अनामिकान्नदानित्यंमुक्तिदाचप्रदेशिनी॥ ८२ ॥ एतैरंगुलि
भेदैस्तुकारयेन्ननखैःस्पृशेत् ॥ वर्तिदीपावलिक्रतिंवेणुपत्राकृतिंतथा ॥ ८३ ॥ पद्मस्यमुकुलाकारंतथाकु
र्यात्प्रयत्नतः ॥ मत्स्यकूर्माकृतिंवापिशंखाकारंततःपरम् ॥८४॥ दशांगुलिप्रमाणंतुउत्तमोत्तममुच्यते ॥
नवांगुलंमध्यमंस्यादष्टांगुलमतःपरम् ॥ ८५ ॥ सप्तषट्पंचभिःपुंड्रंमध्यमन्त्रिविधंस्मृतम् ॥ चतुस्त्रि
द्व्वयंगुलैःपुंड्रंकनिष्ठंत्रिविधंभवेत् ॥ ८६ ॥ ललाटेकेशवंविद्यान्नारायणमथोदरे ॥ माधवंहृदिविन्य
स्यगोविंदंकंठकूपके ॥ ८७ ॥ उदरेदक्षिणेपार्श्वेविष्णुरित्यभिधीयते ॥ तत्पार्श्वबाहुमध्येचमधुसूदन
मेवच ॥ ८८ ॥ त्रिविक्रमंकर्णदेशेवामकुक्षौतुवामनम् ॥ श्रीधरंबाहुकेवामेहृषीकेशंतुकर्णके ॥ ८९ ॥

पृष्ठेचपद्मनाभंतुककुद्दामोदरंस्मरेत् ॥ द्वादशैतानिनामानिवासुदेवेतिमूर्धनि ॥ ९० ॥ पूजाकालेच होमेचसायंप्रातःसमाहितः ॥ नामान्युच्चार्यविधिनाधारयेदूर्ध्वपुंड्रकम् ॥ ९१ ॥ अशुचिर्वाप्यनाचारो मनसापापमाचरेत् ॥ शुचिरेवभवेन्नित्यंमूर्ध्निपुंड्रांकितोनरः ॥ ९२ ॥ ऊर्ध्वपुंड्रधरोमर्त्योम्रियतेयत्रकु त्रचित् ॥ श्वपाकोपिविमानस्थोममलोकेमहीयते ॥९३॥ एकांतिनोमहाभागामत्स्वरूपविदोमलाः ॥ सांत रालान्प्रकुर्वंतिपुंड्रान्विष्णुपदाकृतीन् ॥ ९४ ॥ परमैकांतिनोप्येवंमत्पादैकपरायणाः ॥ हरिद्राचूर्णसंयु क्ताञ्छूलाकारांस्तुवाऽमलान्॥९५॥ अन्येतुवैष्णवाःपुंड्रानच्छिद्रानपिभक्तितः॥ प्रकुर्वीरन्दीपपद्मवेणुपत्रो पमाकृतीन् ॥ ९६ ॥ अच्छिद्रानपिसच्छिद्रान्कुर्युःकेवलवैष्णवाः ॥ अच्छिद्रकरणेतेषांप्रत्यवायोनविद्य ते ॥ ९७ ॥ एकांतिनांप्रपन्नानांपरमैकांतिनामपि ॥ अच्छिद्रपुंड्राकरणेप्रत्यवायोमहान्भवेत् ॥ ९८ ॥ ऊर्ध्वपुंड्रंतुयःकुर्याद्दंडाकारंतुशोभनम् ॥ मध्येच्छिद्रंवैष्णवाश्चनमोन्तैःकेशवादिभिः ॥ ९९ ॥ विमला न्यूर्ध्वपुंड्राणिसांतरालानियोनरः ॥ करोतिविपुलंतत्रमंदिरंमेकरोतिसः ॥ १०० ॥ ऊर्ध्वपुंड्रस्यमध्येतु विशालेसुमनोहरे ॥ लक्ष्म्यासार्कंसहासीनोरमतेविष्णुरव्ययः ॥ १ ॥ निरंतरालंयःकुर्यादूर्ध्वपुंड्रंद्विजा धमः ॥ सहितत्रस्थितंविष्णुंश्रियंचैवव्यपोहति ॥ २ ॥ अच्छिद्रमूर्ध्वपुंड्रंतुयःकरोतिविमूढधीः ॥ सप र्यायेणतानेतिनरकानेकविंशतिम् ॥ ३ ॥ ऋजूनिस्फुटपार्श्वानिसांतरालानिविन्यसेत् ॥ ऊर्ध्वपुंड्राणि दंडाब्जदीपमत्स्यनिभानिच ॥ ४ ॥ शिखोपवीतवद्धार्यमूर्ध्वपुंड्रंद्विजेनच ॥ विनाकृताश्चेद्विफलाः क्रियाःसर्वामहामुने ॥ ५ ॥ तस्मात्सर्वेषुकार्येषुकार्यंविप्रस्यधीमतः ॥ ऊर्ध्वपुंड्रंत्रिशूलंचवर्तुलंचतुर स्रकम् ॥ ६ ॥ अर्धचंद्रादिकंलिंगंवेदनिष्ठोनधारयेत् ॥ जन्मनालब्धजातिस्तुवेदपंथादमाश्रितः ॥ ७ ॥ पुंड्रांतरंभ्रमाद्वापिललाटेनैवधारयेत् ॥ ख्यातिकांत्यादिसिद्ध्यर्थंचापिविष्णवागमादिषु ॥ ८ ॥ स्थितं पुंड्रांतरंनैवधारयेद्वैदिकोजनः ॥ तिर्यक्त्रिपुंड्रंसंत्यज्यश्रौतंकथमपिभ्रमात् ॥ ९ ॥ ललाटेभस्मनातिर्य

कित्रपुंड्रस्यचधारणम् ॥ विनापुंड्रांतरंमोहाद्धारयन्नारकीभवेत्॥ ११० ॥ वेदमार्गैकनिष्ठस्तुमोहेनाप्यं
कितोयदि ॥ पतत्येवनसंदेहस्तथापुंड्रांतरादपि ॥ ११ ॥ नांकनंविग्रहेकुर्याद्वेदमार्गसमाश्रितः ॥ श्रौत
धर्मैकनिष्ठानांलिंगंतुश्रौतमेवहि ॥ १२ ॥ अश्रौतधर्मनिष्ठानामश्रौतंलिंगमीरितम् ॥ देवतावेदसिद्धा
यास्तासांलिंगंतुवैदिकम् ॥ १३ ॥ अश्रौततंत्रनिष्ठायास्तासामश्रौतमेवहि ॥ वेदसिद्धोमहादेवःसाक्षा
त्संसारमोचकः ॥ १४ ॥ भक्तानामुपकारायश्रौतंलिंगंदधातिच ॥ वेदसिद्धस्यविष्णोश्चश्रौतंलिंगंन
चेतरत् ॥ १५ ॥ प्रादुर्भावविशेषाणामपितस्यतदेवहि ॥ श्रौतंलिंगंतुविज्ञेयंत्रिपुंड्रोद्धूलनादिकम् ॥१६॥
अश्रौतमूर्ध्वपुंड्रादिनैवतिर्यक्त्रिपुंड्रकम् ॥ वेदमार्गैकनिष्ठानांवेदोक्तेनैववर्त्मना ॥ १७ ॥ ललाटेभस्मना
तिर्यक्त्रिपुंड्रंधार्यमेवहि ॥ यस्तुनारायणंदेवंप्रपन्नःपरमंपदम् ॥ ११८ ॥ धारयेत्सर्वदाशूलंललाटेगंध
वारिणा ॥

इति श्रीदेवीभा० म० एकादशस्कन्धेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

नारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांपुण्यंसंध्योपासनमुत्तमम् ॥ भस्मधारणमाहात्म्यंकथितंचै
वविस्तरात् ॥ १ ॥ प्रातःसंध्याविधानंचकथयिष्यामितेऽनघ ॥ प्रातःसंध्यांसनक्षत्रांमध्याह्नेमध्यभा
स्कराम् ॥ २ ॥ ससूर्यांपश्चिमांसंध्यांतिस्रःसंध्याउपासते ॥ तद्भेदानपिवक्ष्यामिशृणुदेवर्षिसत्तम
॥ ३ ॥ उत्तमातारकोपेतामध्यमालुप्ततारका ॥ अधमासूर्यसहिताप्रातःसंध्यात्रिधामता ॥ ४ ॥ उत्तमा
सूर्यसहितामध्यमाऽस्तमितेरवौ ॥ अधमातारकोपेतासायंसंध्यात्रिधामता ॥ ५ ॥ विप्रोवृक्षोमूलकान्य
त्रसंध्यावेदःशाखाधर्मकर्माणिपत्रम् ॥ तस्मान्मूलंयत्नतोरक्षणीयंछिन्नेमूलेनैववृक्षोनशाखा ॥ ६ ॥
संध्यायेननविज्ञातासंध्यायेनानुपासिता ॥ जीवमानोभवेच्छूद्रोमृतःश्वाचैवजायते ॥ ७ ॥ तस्मान्नित्यं
प्रकर्तव्यंसंध्योपासनमुत्तमम् ॥ तदभावेऽन्यकर्मादावधिकारीभवेन्नहि ॥ ८ ॥ उदयास्तमयादूर्ध्वंया

वत्स्याद्घटिकात्रयम् ॥ तावत्संध्यामुपासीतप्रायश्चित्तंततःपरम् ॥ ९ ॥ कालातिक्रमणेजातेच
तुर्थार्घ्यंप्रदापयेत् ॥ अथवाष्टशतंदेवींजप्त्वाऽऽदौतांसमाचरेत् ॥ १० ॥ यस्मिन्कालेतुयत्कर्मतत्काला
धीश्वरींचताम् ॥ संध्यामुपास्यपश्चात्तुतत्कालीनंसमाचरेत् ॥११॥ गृहेसाधारणाप्रोक्तागोष्ठेवैमध्यमा
भवेत् ॥ नदीतीरेचोत्तमास्याद्देवीगेहेतदुत्तमा॥१२॥यतोदेव्याउपासेयंततोदेव्यास्तुसन्निधौ॥ संध्यात्रयं
प्रकर्तव्यंतदानंत्यायकल्पते॥१३॥एतस्याअपरंदैवंब्राह्मणानांनविद्यते ॥ नविष्णूपासनानित्यानशिवोपास
नातथा॥१४॥ यथाभवेन्महादेव्यागायत्र्याःश्रुतिचोदिता ॥ सर्ववेदसारभूतागायत्र्यास्तुसमर्चना ॥१५॥
ब्रह्मादयोऽपिसंध्यायांतांसंध्यायांजपंतिच ॥ वेदाजपंतितांनित्यंवेदोपास्याततःस्मृता ॥ १६ ॥
तस्मात्सर्वेद्विजाःशाक्तानशैवानचवैष्णवाः॥ आदिशक्तिमुपासंतेगायत्रींवेदमातरम्॥१७॥आचांतःप्राणमा
यम्यकेशवादिकनामभिः ॥ केशवश्चतथानारायणोमाधवएवच॥१८॥गोविंदोविष्णुरेवाथमधुसूदनएवच
च ॥ त्रिविक्रमोवामनश्चश्रीधरोऽपिततःपरम् ॥ १९ ॥ हृषीकेशःपद्मनाभोदामोदरअतःपरम् ॥ संकर्ष
णोवासुदेवःप्रद्युम्नोप्यनिरुद्धकः ॥ २० ॥ पुरुषोत्तमाधोक्षजौचनारसिंहोच्युतस्तथा ॥ जनार्दनउपेन्द्र
श्चहरिःकृष्णोऽतिमस्तथा ॥ २१ ॥ ॐकारपूरकंनामचतुर्विंशतिसंख्यया ॥ स्वाहान्तैःप्राशयेद्वारिनमो
न्तैःस्पर्शयेत्तथा ॥२२॥ केशवादित्रिभिःपीत्वाद्वाभ्यांप्रक्षालयेत्करौ ॥ मुखंप्रक्षालयेद्द्वाभ्यांद्वाभ्यामुन्मा
र्जनंतथा॥२३॥ एकेनपाणिंसंप्रोक्ष्यपादावपिशिरोऽपिच॥संकर्षणादिदेवानांद्वादशागांनिसंस्पृशेत्॥२४॥
दक्षिणेनोदकंपीत्वावामेनसंस्पृशेद्बुधः ॥ तावन्नशुध्यतेतोयंयावद्वामेननस्पृशेत् ॥ २५ ॥ गोकर्णाकृति
हस्तेनमाषमात्रंजलंपिबेत् ॥ ततोन्यूनाधिकंपीत्वासुरापायीभवेद्द्विजः ॥ २६ ॥ संहतांगुलिनातोयं
पाणिनादक्षिणेनतु ॥ मुक्तांगुष्ठकनिष्ठाभ्यांशेषेणाचमनंविदुः ॥ २७ ॥ प्राणायामंततःकृत्वाप्रणवस्मृति
पूर्वकम् ॥ गायत्रींशिरसासाधंतुरीयपदसंयुतम् ॥ २८ ॥ दक्षिणेरेचयेद्वायुंवामेनपूरितोदरम् ॥ कुंभेन

धारयेन्नित्यंप्राणायामंविदुर्बुधाः ॥ २६ ॥ पीडयेद्दक्षिणांनाडीमंगुष्ठेनतथोत्तराम् ॥ कनिष्ठानामिका
भ्यांतुमध्यमांतर्जनींत्यजेत् ॥ ३० ॥ रेचकःपूरकश्चैवप्राणायामोऽथकुंभकः ॥ प्रोच्यतेसर्वशास्त्रेषुयो
गिभिर्यतमानसैः ॥ ३१ ॥ रेचकःसृजतेवायुंपूरकःपूरयेत्तुतम् ॥ साम्येनसंस्थितिर्यत्तत्कुंभकःपरिकी
र्तितः ॥ ३२ ॥ नीलोत्पलदलश्यामंनाभिमध्येप्रतिष्ठितम् ॥ चतुर्भुजंमहात्मानंपूरकेचिंतयेद्धरिम् ॥३३॥
कुंभकेतुहृदिस्थानेध्यायेत्तुकमलासनम् ॥ प्रजापतिंजगन्नाथंचतुर्वक्त्रंपितामहम् ॥ ३४ ॥ रेचकेशंकरं
ध्यायेल्ललाटस्थंमहेश्वरम् ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंनिर्मलंपापनाशनम् ॥ ३५ ॥ पूरकेविष्णुसायुज्यंकुं
भकेब्रह्मणोगतिम् ॥ रेचकेनतृतीयंतुप्राप्नुयादीश्वरंपरम् ॥ ३६ ॥ पौराणाचमनाद्यंचप्रोक्तंदेवर्षिस
त्तम ॥ श्रौतमाचमनाद्यंचश्रृणुपापापहंमुने ॥ ३७ ॥ प्रणवंपूर्वमुच्चार्यगायत्रींतुतदित्यृचम् ॥ पादादौ
व्याहृतीस्तिस्रःश्रौताचमनमुच्यते ॥ ३८ ॥ गायत्रींसिरसासार्धंजपेद्व्याहृतिपूर्विकाम् ॥ प्रतिप्रणवसं
युक्तांत्रिरयंप्राणसंयमः ॥ ३९ ॥ "सलक्षणंतुप्राणानामायामंकीर्त्यतेऽधुना ॥ नानापापैकशमनंमहापुण्य
फलप्रदम् ॥" पंचांगुलीभिर्नासाग्रंपीडयेत्प्रणवेनतु ॥ सर्वपापहरामुद्रावानप्रस्थगृहस्थयोः ॥ ४० ॥
कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्यतेश्चब्रह्मचारिणः ॥ आपोहिष्ठेतितिसृभिःप्रोक्षणंस्यात्कुशोदकैः ॥ ४१ ॥ ऋगंते
मार्जनंकुर्यात्पादान्तेवासमाहितः ॥ नवप्रणवयुक्तेनआपोहिष्ठेत्यनेनतु ॥ ४२ ॥ नश्येदघंमार्जनेनसंवत्स
रसमुद्भवम् ॥ ततआचमनंकृत्वासूर्यश्चेतिपिबेदपः ॥ ४३ ॥ अंतःकरणसंभिन्नंपापंतस्यविनश्यति ॥
प्रणवेनव्याहृतिभिर्गायत्र्याप्रणवाद्यया ॥ ४४ ॥ आपोहिष्ठेतिसूक्तेनमार्जनंचैवकारयेत् ॥ उद्धृत्यदक्षि
णेहस्तेजलंगोकर्णवत्कृते ॥ ४५ ॥ नीत्वातंनासिकाग्रंतुवामकुक्षौस्मरेदघम् ॥ पुरुषंकृष्णवर्णंचऋतं
चेतिपठेत्ततः ॥ ४६ ॥ द्रुपदावाऋचंपश्चाद्दक्षनासापुटेनच ॥ श्वासमार्गेणतंपापमानयेत्करवारिणि
॥ ४७ ॥ नावलोक्यैवतद्वारिवामभागेऽश्मनिक्षिपेत् ॥ निष्पापंतुशरीरंमेसंजातमितिभावयेत् ॥ ४८ ॥

उत्थायतुततःपादौद्वौमौसन्नियोजयेत् ॥ जलांजलिंगृहीत्वातुतर्जन्यंगुष्ठवर्जितम् ॥ ४९ ॥ वीक्ष्यभानुं
क्षिपेद्वारिगायत्र्याचाभिमंत्रितम् ॥ त्रिवारंमुनिशार्दूलविधिरेषोऽर्ध्यमोचने ॥ ५० ॥ ततःप्रदक्षिणां
कुर्यादसावादित्यमंत्रतः ॥ मध्याह्नेसकृदेवस्यात्संध्ययोस्तुत्रिवारतः ॥ ५१ ॥ ईषन्नम्रःप्रभातेतुमध्या
ह्नेदंडवत्स्थितः ॥ आसनेचोपविष्टस्तुद्विजःसायंक्षिपेदपः ॥ ५२ ॥ उदकंप्रक्षिपेद्यस्मात्तत्कारणमतः
शृणु ॥ त्रिंशत्कोट्योमहावीरामंदेहानामराक्षसाः ॥ ५३ ॥ कृतघ्नादारुणाघोराःसूर्यमिच्छंतिखादितुम् ॥
ततोदेवगणाःसर्वेऋषयश्चतपोधनाः ॥ ५४ ॥ उपासतेमहासंध्यांप्रक्षिपंत्युदकांजलिम् ॥ दह्यंतेतेनदै
त्यास्तेवज्रीभूतेनवारिणा ॥ ५५ ॥ एतस्मात्कारणाद्विप्राःसंध्यांनित्यमुपासते ॥ महापुण्यस्यजननंसं
ध्योपासनमीरितम् ॥५६॥ अर्घ्याङ्गभूतमंत्रोऽयंप्रोच्यतेशृणुनारद ॥ यदुच्चारणमात्रेणसांगंसंध्याफलं
भवेत् ॥ ५७ ॥ सोहमर्कोस्म्यहंज्योतिरात्माज्योतिरहंशिवः ॥ आत्मज्योतिरहंशुक्लःसर्वज्योतीरसोऽ
स्म्यहम् ॥ ५८ ॥ आगच्छवरदेदेविगायत्रिब्रह्मरूपिणि ॥ जपानुष्ठानसिद्ध्यर्थंप्रविश्यहृदयंमम ॥
॥ ५९ ॥ उत्तिष्ठदेविगंतव्यंपुनरागमनायच ॥ ६० ॥ अर्घ्येषुदेविगंतव्यंप्रविश्यहृदयंमम ॥ ततःशुद्धः
स्थलेनैजमासनंस्थापयेद्बुधः ॥ तत्रारुह्यजपेत्पश्चाद्गायत्रींवेदमातरम् ॥ ६१ ॥ अत्रैवखेचरीमुद्राप्रा
णायामोत्तरंमुने ॥ प्रातःसंध्याविधानेचकीर्तितामुनिपुंगव ॥ ६२ ॥ तन्नामार्थंप्रवक्ष्यामिसादरंशृणुना
रद ॥ चित्तंचरतिखेयस्माज्जिह्वाचरतिखेगता ॥ ६३ ॥ भ्रुवोरंतर्गतादृष्टिर्मुद्राभवतिखेचरी ॥ नचा
सनंसिद्धसमंनकुंभसदृशोऽनिलः ॥ ६४ ॥ नखेचरीसमामुद्रासत्यंसत्यंचनारद ॥ घंटावत्प्रणवोच्चा
राद्वायुंनिर्जित्ययत्नतः ॥ ६५ ॥ स्थिरासनेस्थिरोभूत्वानिरहंकारनिर्ममः ॥ लक्षणंनारदमुनेशृणुसि
द्धासनस्यच ॥ ६६ ॥ योनिस्थानकमंघ्रिमूलघटितंकृत्वादृढंविन्यसेन्मेढ्रेपादमथैकमेवहृदयंकृत्वासमंवि
ग्रहम् ॥ स्थाणुःसंयमितेंद्रियोचलदृशापश्यन्भ्रुवोरंतरंतिष्ठत्येतदतीवयोगिसुखदंसिद्धासनंप्रोच्यते

॥ ६७ ॥ आयातुवरदादेवीअक्षरंब्रह्मसंमितम् ॥ गायत्रीछंदसांमातरिदंब्रह्मजुषस्वमे ॥ ६८ ॥
यदह्नात्कुरुतेपापंतदह्नात्प्रतिमुच्यते ॥ यद्रात्र्यात्कुरुतेपापंतद्रात्र्यात्प्रतिमुच्यते ॥ ६९ ॥ सर्ववर्णेमहा
देविसंध्याविद्येसरस्वति ॥ अजरेअमरेदेविसर्वदेविनमोऽस्तुते ॥ ७० ॥ तेजोसीत्यादिमंत्रेणदेवीमावा
हयेत्ततः ॥ यत्कृतंत्वदनुष्ठानंतत्सर्वंपूर्णमस्तुमे ॥ ७१ ॥ ततःशापविमोक्षायविधानंसम्यगाचरेत् ॥ ब्रह्म
शापस्ततोविश्वामित्रस्यचतथैवच ॥ ७२ ॥ वसिष्ठशापइत्येतद्द्विविधंशापलक्षणम् ॥ ब्रह्मणःस्मरणेनै
वब्रह्मशापोनिवर्त्यते ॥ ७३ ॥ विश्वामित्रस्मरणतोविश्वामित्रस्यशापतः ॥ वसिष्ठस्मरणादेवतस्यशापो
पिनश्यति ॥ ७४ ॥ हृत्पद्ममध्येपुरुषंप्रमाणंसत्यात्मकंसर्वजगत्स्वरूपम् ॥ ध्यायामिनित्यंपरमात्मसं
ज्ञंचिद्रूपमेकंवचसामगम्यम् ॥ ७५ ॥ अथन्यासविधिंवक्ष्येसंध्यायाअंगसंभवम् ॥ ॐकारंपूर्वमुद्योज्यं
ततोमंत्रानुदीरयेत् ॥ ७६ ॥ भूरित्युक्त्वाचपादाभ्यांनमइत्येवचोच्चरेत् ॥ भुवःपूर्वंतुजानुभ्यांस्वःकटि
भ्यांनमोवदेत् ॥ ७७ ॥ महर्नाभ्यैजनश्चैवहृदयायततस्तपः ॥ कंठायचततःसत्यंललाटेपरिकीर्तयेत् ॥
॥ ७८ ॥ अंगुष्ठाभ्यांतत्सवितुस्तर्जनीभ्यांवरेण्यकम् ॥ भर्गोदेवस्यमध्याभ्यांधीमहीत्येवकीर्तयेत् ॥७९॥
अनामाभ्यांकनिष्ठाभ्यांधियोयोनःपदंवदेत् ॥ प्रचोदयात्करपृष्ठतलयोर्विन्यसेत्सुधीः ॥ ८० ॥ ब्रह्मात्मने
तत्सवितुर्हृदयायनमस्तथा । विष्ण्वात्मनेवरेण्यंचशिरसेनमइत्यपि ॥ ८१ ॥ भर्गोदेवस्यरुद्रात्मने
शिखायैपरिकीर्तितम् ॥ शक्त्यात्मनेधीमहीतिकवचायततःपरम् ॥ ८२ ॥ कालात्मनेधियोयोनेनेत्रत्रय
उदीरितम् ॥ प्रचोदयाच्चसर्वात्मनेऽस्त्रायपरिकीर्तितम् ॥ ८३ ॥ अक्षरन्यासमेवाग्रेकथयामिमहामुने ॥
गायत्रीवर्णसंभूतन्यासःपापहरःपरः ॥ ८४ ॥ प्रणवंपूर्वमुच्चार्यवर्णन्यासःप्रकीर्तितः ॥ तत्कारमादावु
च्चार्यपादांगुष्ठद्वयेन्यसेत् ॥ ८५ ॥ सकारंगुल्फयोस्तद्वद्विकारंजंघयोर्न्यसेत् ॥ जान्वोस्तुकारंविन्य
स्यऊर्वोश्चैववकारकम् ॥ ८६ ॥ रेकारंचगुदेन्यस्यणिकारंलिंगएवच ॥ कट्यांयकारमेवात्रभकारंना

भिमंडले ॥ ८७ ॥ गोकारंहृदयेन्यस्येदेकारंस्तनयोर्द्वयोः ॥ वकारंहृदिविन्यस्यस्यकारंकंठकूपके ॥ ८८ ॥
धीकारंमुखदेशेतुमकारंतालुदेशके ॥ हिकारंनासिकाग्रेतुधिकारंनेत्रमंडले ॥ ८९ ॥ भ्रूमध्येचैवयोकारं
योकारंचललाटके ॥ नकारंवैपूर्वमुखेप्रकारंदक्षिणेमुखे ॥ ९० ॥ चोकारंपश्चिममुखेदकारंचोत्तरेमुखे ॥
योकारंमूर्ध्निविन्यस्यतकारंव्यापकंन्यसेत् ॥ ९१ ॥ एतन्न्यासविधिंकेचिन्नेच्छंतिजपतत्पराः ॥ ततो
ध्यायेन्महादेवींजगन्मातरमंबिकाम् ॥ ९२ ॥ भास्वज्जपाप्रसूनाभांकुमारींपरमेश्वरीम् ॥ रक्तांबुजा
सनारूढांरक्तगंधानुलेपनाम् ॥ ९३ ॥ रक्तमाल्यांबरधरांचतुरास्यांचतुर्भुजाम् ॥ द्विनेत्रांस्त्रुक्स्त्रुवौमा
लांकुंडिकांचैवबिभ्रतीम् ॥ ९४ ॥ सर्वाभरणसंदीप्तामृग्वेदाध्यायिनींपराम् ॥ हंसपत्रामाहवनीयमध्य
स्थांब्रह्मदेवताम् ॥ ९५ ॥ चतुष्पदामष्टकुक्षिंसप्तशीर्षांमहेश्वरीम् ॥ अग्निवक्त्रांरुद्रशिखांविष्णुचित्तांतु
भावयेत् ॥ ९६ ॥ ब्रह्मातुकवचंयस्यागोत्रंसांख्यायनंस्मृतम् ॥ आदित्यमंडलांतस्थांध्यायेद्देवींमहे
श्वरीम् ॥ ९७ ॥ एवंध्यात्वाविधानेनगायत्रींवेदमातरम् ॥ ततोमुद्राःप्रकुर्वीतदेव्याःप्रीतिकराःशुभाः ॥
॥ ९८ ॥ संमुखंसंपुटंचैवविततंविस्तृतंतथा ॥ द्विमुखंत्रिमुखंचैवचतुष्कंपंचकंतथा ॥ ९९ ॥
षण्मुखाधोमुखंचैवव्यापकांजलिकंतथा ॥ शकटंयमपाशंचग्रथितंसंमुखोन्मुखम् ॥ १०० ॥
विलंबंमुष्टिकंचैवमत्स्यंकूर्मंवराहकम् ॥ सिंहाक्रांतंमहाक्रांतंमुद्गरंपल्लवंतथा ॥ १ ॥ चतुर्विं
शतिमुद्राश्चगायत्र्याःसंप्रदर्शयेत् ॥ शताक्षरांचगायत्रींसकृदावर्तयेत्सुधीः ॥ २ ॥ चतुर्विंशत्यक्षरा
णिगायत्र्याःकीर्तितानिहि ॥ जातवेदसनाम्नींचऋचमुच्चारयेदतः ॥ ३ ॥ त्र्यंबकस्यर्चमावृत्य
गायत्रीशतवर्णका ॥ भवतीयंमहापुण्यासकृज्जप्याबुधैरियम् ॥ ४ ॥ ॐकारंपूर्वमुच्चार्यभूर्भु
वःस्वस्तथैवच ॥ चतुर्विंशत्यक्षरांचगायत्रींप्रोच्चरेत्ततः ॥ ५ ॥ एवंनित्यंजपंकुर्याद्ब्राह्मणोविप्रपुंगवः॥
ससमग्रंफलंप्राप्यसंध्यायाःसुखमेधते ॥ १०६ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कन्धेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

नारायणउवाच ॥ भिन्नपादातुगायत्रीब्रह्महत्याप्रणाशिनी ॥ अभिन्नपादागायत्रीब्रह्महत्यांप्रय
च्छति ॥ १ ॥ अच्छिन्नपादागायत्रीजपंकुर्वंतियेद्विजाः ॥ अधोमुखाश्चतिष्ठंतिकल्पकोटिशतानिच
॥ २ ॥ संपुटैकाषडोंकारागायत्रीविविधामता ॥ धर्मशास्त्रपुराणेषुइतिहासेषुसुव्रत ॥ ३ ॥ पंचप्रणवसं
युक्तांजपेदित्यनुशासनम् ॥ जपसंख्याष्टभागान्तेपादोजप्यस्तुरीयकः ॥ ४ ॥ सद्विजःपरमोज्ञेयःपरंसायु
ज्यमाप्नुयात् ॥ अन्यथाप्रजपेद्यस्तुसजपोविफलोभवेत् ॥५॥ संपुटैकाषडोंकाराभवेत्साऊर्ध्वरेतसाम्॥
गृहस्थोब्रह्मचारीवामोक्षार्थीतुरीयांजपेत् ॥ ६ ॥ तुरीयपादोगायत्र्याःपरोरजसेसावदोम् ॥ ध्यानमस्य
प्रवक्ष्यामिजपसांगफलप्रदम् ॥ ७ ॥ हृदिविकसितपद्मंसार्कसोमाग्निबिंबंप्रणवमयमचिंत्यंयस्यपीठंप्रक
ल्प्यम् ॥ अचलपरमसूक्ष्मंज्योतिराकाशसारंभवतुममुदेसौसच्चिदानंदरूपः ॥ ८ ॥ त्रिशूलयोनीसुर
भिमक्षमालांचलिंगकम् ॥ अंबुजंचमहामुद्रामितिसप्तप्रदर्शयेत् ॥ ९ ॥ यासंध्यासैवगायत्रीसच्चिदानंद
रूपिणी ॥ भक्त्यातांब्राह्मणोनित्यंपूजयेच्चनमेत्ततः ॥ १० ॥ ध्यातस्यपूजांकुर्वीतपंचभिश्चोपचारकैः ॥
लंपृथिव्यात्मनेगंधमर्पयामिनमोनमः ॥ ११ ॥ हमाकाशात्मनेपुष्पंचार्पयामिनमोनमः ॥ यंचवाय्वात्म
नेधूपंचार्पयामिततोवदेत् ॥ १२ ॥ रंचवह्न्यात्मनेदीपमर्पयामिततोवदेत् ॥ वममृतात्मनेतस्मैनैवेद्यमपि
चार्पयेत् ॥ १३ ॥ यंरंलंवंहमितिचपुष्पांजलिमथार्पयेत् ॥ एवंपूजांविधायाथचांतेमुद्राःप्रदर्शयेत् ॥१४॥
ध्यायेत्तुमनसादेवींमंत्रमुच्चारयेच्छनैः ॥ नकंपयेच्छिरोग्रीवांदंतान्नैवप्रकाशयेत् ॥ १५ ॥ विधिनाष्टो
त्तरशतमष्टाविंशतिरेववा ॥ दशवारमशक्तोवानातोन्यूनंकदाचन ॥ १६ ॥ ततउद्वासयेद्देवीमुत्तमेत्यनु
वाकतः ॥ नगायत्रींजपेद्विद्वाञ्जलमध्येकथंचन ॥ १७ ॥ यतःसाग्निमुखीप्रोक्तेत्याहुःकेचिन्महर्षयः ॥ सुर
भिर्ज्ञानशूर्पंचकूर्मोयोनिश्चपंकजम् ॥ १८ ॥ लिंगंनिर्वाणकंचैवजपांतेऽष्टौप्रदर्शयेत् ॥ यदक्षरपदभ्रष्टं
स्वरव्यंजनवर्जितम् ॥ १९ ॥ तत्सर्वंक्षम्यतांदेविकश्यपप्रियवादिनी ॥ गायत्रीतर्पणंचातःकरणीयंमहा

मुने ॥ २० ॥ गायत्रीछंदआख्यातंविश्वामित्रऋषिःस्मृतः ॥ सवितादेवताप्रोक्ताविनियोगश्चतर्पणे ॥ २१ ॥ भूरित्युक्त्वाचऋग्वेदपुरुषंतर्पयामिच ॥ भुवइत्येतदुक्त्वाचयजुर्वेदमथोवदेत् ॥ २२ ॥ स्वर्व्याहृतिसमुक्त्वाचसामवेदंसमुच्चरेत् ॥ महइत्येतदुक्त्वांतेऽथर्ववेदंचतर्पयेत् ॥ २३ ॥ जनःपदांतइतिहासपुराणमितीरयेत् ॥ तपःसर्वागमंचैवपुरुषंतर्पयामिच ॥ २४ ॥ सत्यंचसत्यलोकाख्यपुरुषंतर्पयामिच ॥ ॐभूर्भूर्लोकपुरुषंतर्पयामिततोवदेत् ॥ २५ ॥ भुवश्चेतिभुवर्लोकपुरुषंतर्पयामिच ॥ स्वःस्वर्गलोकपुरुषंतर्पयामिततःपरम् ॥ २६ ॥ ॐभूरेकपदांनामगायत्रींतर्पयामिच ॥ भुवोद्विपदांगायत्रींतर्पयामीतिकीर्तयेत् ॥ २७ ॥ स्वश्चत्रिपदांगायत्रींतर्पयामिततोवदेत् ॥ ॐभूर्भुवःस्वश्चेतितथागायत्रींचचतुष्पदाम् ॥ २८ ॥ उषसींचैवगायत्रींसावित्रींचसरस्वतीम् ॥ वेदानांमातरंपृथ्वीमजांचैवतुकौशिकीम् ॥ २९ ॥ सांकृतिंवैसार्वजितिंगायत्रींतर्पणेवदेत् ॥ तर्पणांतेचशांत्यर्थंजातवेदसमीरयेत् ॥ ३० ॥ मानस्तोकेतिमंत्रंचशांत्यर्थंप्रजपेत्सुधीः ॥ रतोऽपित्र्यंबकोमंत्रःशांत्यर्थःपरिकीर्तितः ॥ ३१ ॥ तच्छंयोरितिमंत्रंचजपेच्छांत्यर्थमेवतु ॥ अतोदेवाइतिद्वाभ्यांसर्वांगस्पर्शनंचरेत् ॥ ३२ ॥ स्योनापृथिविमंत्रेणभूम्यैकुर्यात्प्रणामकम् ॥ यथाविधिचगोत्रादीनुच्चरेद्द्विजसत्तमः ॥ ३३ ॥ एवंविधानंसंध्यायाःप्रातःकालेप्रकीर्तितम् ॥ संध्याकर्मसमाप्यांतेऽप्यग्निहोत्रंस्वयंहुनेत् ॥ ३४ ॥ पंचायतनपूजांचततःकुर्यात्समाहितः ॥ शिवांशिवंगणपतिंसूर्यंविष्णुंतथाऽर्चयेत् ॥ ३५ ॥ पौरुषेणतुसूक्तेनव्याहृत्यावासमाहितः ॥ मूलमंत्रेणवाकुर्याद्ध्रीश्चतेइतिमंत्रतः ॥ ३६ ॥ भवानींतुयजेन्मध्येतथेशान्यांतुमाधवम् ॥ आग्नेय्यांगिरिजानाथंगणेशंरक्षसांदिशि ॥ ३७ ॥ वायव्यामर्चयेत्सूर्यमितिदेवस्थितिक्रमः ॥ षोडशानुपचारांश्चषोडशर्ग्भिर्हरेन्नरः ॥ ३८ ॥ देवीमभ्यर्च्यपुरतोयजेदन्याननुक्रमात् ॥ नदेवीपूजनात्पुण्यमधिकंक्वचिदीक्ष्यते ॥ ३९ ॥ अतएवतुसंध्यासुसंध्योपास्तिःश्रुतीरिता ॥ नाक्षतैरर्चयेद्विष्णुंनतुलस्यागणेश्वरम्

॥ ४० ॥ दूर्वाभिर्नार्चयेद्दुर्गांकेतकैर्नमहेश्वरम् ॥ मल्लिकाजातिकुसुमंकुटजंपनसंतथा ॥ ४१ ॥ किंशु
कंवकुलंकुंदंलोध्रंतुकरवीरकम् ॥ शिंशपाऽपराजितापुष्पंबंधूकागस्त्यपुष्पके ॥ ४२ ॥ मदंतंसिंदुवारंच
पालाशकुसुमंतथा ॥ दूर्वांकुरंबिल्वदलंकुशमंजरिकातथा ॥ ४३ ॥ शल्लकीमाधवीपुष्पमर्कमंदारपु
ष्पकम् ॥ केतकींकर्णिकारंचकदंबकुसुमंतथा ॥ ४४ ॥ पुन्नागश्चंपकस्तद्वद्यूथिकातगरौतथा ॥ एव
मादीनिपुष्पाणिदेवीप्रियकराणिच ॥ ४५ ॥ गुग्गुलस्यभवेद्धूपोदीपःस्यात्तिलतैलतः ॥ कृत्वेत्थंदेवता
पूजांततोमूलमनुंजपेत् ॥ ४६ ॥ एवंपूजांसमाप्यैववेदाभ्यासंचरेद्बुधः ॥ ततःस्ववृत्त्याकुर्वीतपोष्यव
गार्थसाधनम् ॥ ४७ ॥ तृतीयदिनभागेतुनियमेनविचक्षणः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

श्रीनारदउवाच ॥ पूजाविशेषंश्रीदेव्याःश्रोतुमिच्छामिमानद ॥ येनाश्रितेनमनुजःकृतकृत्यत्व
मावहेत् ॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ देवर्षेशृणुवक्ष्यामिश्रीमातुःपूजनक्रमम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंसाक्षा
त्समस्तापन्निवारणम् ॥ २ ॥ आचम्यमौनीसंकल्प्यभूतशुद्ध्यादिकंचरेत् ॥ मातृकान्यासपूर्वंतुषडंग
न्यासमाचरेत् ॥ ३ ॥ शंखस्यस्थापनंकृत्वासामान्यार्घ्यंविधायच ॥ पूजाद्रव्याणिचास्त्रेणप्रोक्षयेन्मति
मान्नरः ॥ ४ ॥ गुरोरनुज्ञामादायततःपूजांसमारभेत् ॥ पीठपूजांपुराकृत्वादेवींध्यायेत्ततःपरम् ॥ ५ ॥
आसनाद्युपचारैश्चभक्तिप्रेमयुतांसदा ॥ स्नापयेत्परदेवींतांपंचामृतरसादिभिः ॥ ६ ॥ पौंड्रेक्षुरसपू
र्णैस्तुकलशैःशतसंख्यकैः ॥ स्नापयेद्योमहेशानींनसभूयोभिजायते ॥ ७ ॥ यश्चचूतरसैरेवंस्नापयेज्जग
दंबिकाम् ॥ वेदपारायणंकृत्वारसेनेक्षूद्भवेनवा ॥ ८ ॥ तद्गेहंनत्यजेन्नित्यंरमाचैवसरस्वती ॥ यस्तु
द्राक्षारसेनैववेदपारायणंचरन् ॥ ९ ॥ अभिषिंचेन्महेशानींसकुटुंबोनरोत्तमः ॥ रसरेणुप्रमाणांचदेवी
लोकेमहीयते ॥ १० ॥ कर्पूरागुरुकाश्मीरकस्तूरीपंककर्दमैः ॥ सलिलैःस्नापयेद्देवींवेदपारायणंचरन्

॥ ११ ॥ भस्मीभवंतिपापानिशतजन्मार्जितानिच ॥ योदुग्धकलशैर्देवींस्नापयेद्वेदपाठतः ॥ १२ ॥
आकल्पंसवसेन्नित्यंतस्मिन्वैक्षीरसागरे ॥ यस्तुदध्नाभिषिंचेत्तांदधिकुल्यापतिर्भवेत् ॥ १३ ॥ मधुना
चघृतेनैवतथाशर्करयापिच ॥ स्नापयेन्मधुकुल्यादिनदीनांसपतिर्भवेत् ॥१४॥ सहस्रकलशैर्देवींस्नापय
न्भक्तितत्परः॥इहलोकेसुखीभूत्वाप्यन्यलोकेसुखीभवेत्॥१५॥क्षौमंवस्त्रद्वयंदत्त्वावायुलोकंसगच्छति॥र
त्ननिर्मितभूषाणांदातानिधिपतिर्भवेत्॥१६॥काश्मीरचंदनंदत्त्वाकस्तूरीबिंदुभूषितम्॥तथासीमंतसिंदूरं
चरणेऽलक्तकपत्रकम्॥१७॥ इंद्रासनेसमारूढोभवेद्देवपतिःपरः ॥ पुष्पाणिविविधान्याहुःपूजाकर्मणिसा
धवः॥१८॥ तानिदत्त्वायथालाभंकैलासंलभतेस्वयम्॥बिल्वपत्राण्यमोघानियोदद्यात्परशक्तये॥१९॥तस्य
दुःखंकदाचिच्चक्वचिच्चनभविष्यति॥बिल्वपत्रत्रयेरक्तचन्दनेनतुसंलिखेत् ॥२०॥ मायाबीजत्रयंयत्नात्सु
स्फुटंचातिसुंदरम् ॥ मायाबीजादिकंनामचतुर्थ्यंतंसमुच्चरेत् ॥२१॥ नमोंतंपरयाभक्त्यादेवीचरणपंकजे॥
समर्पयेन्महादेव्यैकोमलंतच्चपत्रकम् ॥ २२ ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यामनुत्वंलभतेहिसः ॥ यस्तुकोटिदलैरेवं
कोमलैरतिनिर्मलैः ॥ २३ ॥ पूजयेद्भुवनेशानींब्रह्मांडाधिपतिर्भवेत् ॥ कुन्दपुष्पैर्नवीनैस्तुलुलितैरष्ट
गंधतः ॥ २४ ॥ कोटिसंख्यैःपूजयेत्तुप्राजापत्यंलभेद्ध्रुवम् ॥ मल्लिकामालतीपुष्पैरष्टगंधेनलोलितैः
॥ २५ ॥ कोटिसंख्यैःपूजयातुजायतेसचतुर्मुखः ॥ दशकोटिभिरप्येवंतैरेवकुसुमैर्मुने ॥ २६ ॥ विष्णुत्वं
लभतेमर्त्योयत्सुरेष्वपिदुर्लभम् ॥ विष्णुनैतद्व्रतंपूर्वंकृतंस्वपदलब्धये ॥ २७ ॥ शतकोटिभिरप्येवंसू
त्रात्मत्वंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ व्रतमेतत्पुरासम्यक्कृतंभक्त्याप्रयत्नतः ॥ २८ ॥ तेनव्रतप्रभावेणहिरण्योदरतां
व्रजेत् ॥ जपाकुसुमपुष्पस्यबंधूककुसुमस्यच ॥ २९ ॥ दाडिमीकुसुमस्यापिविधिरेषउदीरितः ॥
एवमन्यानिपुष्पाणिश्रीदेव्यैविधिनार्पयेत् ॥ ३० ॥ तस्यपुण्यफलस्यांतंनजानातीश्वरोपिसः ॥ तत्तद
तूद्भवैःपुष्पैर्नामसाहस्रसंख्यया ॥ ३१ ॥ समर्पयेन्महादेव्यैप्रतिवर्षमतंद्रितः ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यामहा

पातकसंयुतः ॥३२॥ उपपातकयुक्तोपिमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ देहांतेश्रीपदांभोजंदुर्लभंदेवसत्तमैः ॥३३॥
प्राप्नोतिसाधकवरोमुनेनात्रसंशयः ॥ कृष्णागुरुंसकर्पूरंचंदनेनसमन्वितम् ॥ ३४ ॥ सिल्हकंचा
ज्यसंयुक्तंगुग्गुलेनसमन्वितम् ॥ धूपंदद्यान्महादेव्यैयेनस्याद्धूपितंगृहम् ॥३५॥ तेनप्रसन्नादेवेशीद
दातिभुवनत्रयम् ॥ दीपंकर्पूरखंडैश्चदद्याद्देव्यैनिरंतरम् ॥ ३६ ॥ सूर्यलोकमवाप्नोतिनात्रकार्याविचा
रणा ॥ शतदीपांस्तथादद्यात्सहस्रान्वासमाहितः ॥ ३७ ॥ नैवेद्यंपुरतोदेव्याःस्थापयेत्पर्वताकृतिम् ॥
लेह्यैश्चोष्यैस्तथापेयैःषड्रसैस्तुसमाहितैः ॥ ३८ ॥ नानाफलानिदिव्यानिस्वादूनिरसवंतिच ॥ स्वर्ण
पात्रस्थितान्नानिदद्याद्देव्यैनिरंतरम् ॥ ३९ ॥ तृप्तायांश्रीमहादेव्यांभवेत्तृप्तंजगत्रयम् ॥ यतस्तदात्मकं
सर्वंरज्जौसर्पोयथातथा ॥ ४० ॥ ततःपानीयकंदद्याच्छुभंगंगाजलंमहत् ॥ कर्पूरवालासंयुक्तंशीतलंक
लशस्थितम् ॥ ४१ ॥ तांबूलंचततोदेव्यैकर्पूरशकलान्वितम् ॥ एलालवंगसंयुक्तंमुखसौगंध्यदायकम्
॥ ४२ ॥ दद्याद्देव्यैमहाभक्त्यायेनदेवीप्रसीदति ॥ मृदंगवीणामुरजढक्कादुंदुभिनिःस्वनैः ॥ ४३ ॥
तोषयेज्जगतांधात्रींगायनैरतिमोहनैः ॥ वेदपारायणैःस्तोत्रैःपुराणादिभिरप्युत ॥ ४४ ॥ छत्रंचचाम
रेद्वेचदद्याद्देव्यैसमाहितः ॥ राजोपचारान्श्रीदेव्यैनित्यमेवसमर्पयेत् ॥ ४५ ॥ प्रदक्षिणांनमस्कारंकु
र्याद्देव्याअनेकधा ॥ क्षमापयेज्जगद्धात्रींजगदंबांमुहुर्मुहुः ॥ ४६ ॥ सकृत्स्मरणमात्रेणयत्रदेवीप्रसी
दति ॥ एतादृशोपचारैश्चप्रसीदेदत्रकःस्मयः ॥ ४७ ॥ स्वभावतोभवेन्मातापुत्रेऽतिकरुणावती ॥
तेनभक्तौकृतायांतुवक्तव्यंकिंततःपरम् ॥ ४८ ॥ अत्रतेकथयिष्यामिपुरावृत्तंसनातनम् ॥ बृहद्रथस्य
राजर्षेःप्रियंभक्तिप्रदायकम् ॥ ४९ ॥ चक्रवाकोभवेत्पक्षीक्वचिद्देशेहिमालये ॥ भ्रमन्नानाविधान्देशा
न्ययौकाशीपुरंप्रति ॥ ५० ॥ अन्नपूर्णामहास्थानेप्रारब्धवशतोद्विजः ॥ जगामलीलयातत्रकणलोभाद
नाथवत् ॥५१॥ कृत्वाप्रदक्षिणामेकांजगामसविहायसा ॥ देशांतरंविहायैवपुरींमुक्तिप्रदायिनीम् ॥५२॥

कालांतरेममारासौगतःस्वर्णपुरींप्रति ॥ बुभुजेविषयान्सर्वान्दिव्यरूपधरोयुवा ॥ ५३ ॥ कल्पद्वयंतथा
भुक्त्वापुनःप्रापभुवंप्रति ॥ क्षत्रियाणांकुलेजन्मप्रापसर्वोत्तमोत्तमम् ॥ ५४ ॥ बृहद्रथेतिनाम्नाभूत्प्रसि
द्धःक्षितिमंडले ॥ महायज्वाधार्मिकश्चसत्यवादीजितेन्द्रियः ॥ ५५ ॥ त्रिकालज्ञःसार्वभौमोयमीपर
पुरंजयः ॥ पूर्वजन्मस्मृतिस्तस्यवर्ततेदुर्लभाभुवि ॥ ५६ ॥ इतिश्रुत्वाकिंवदंतींमुनयःसमुपागताः ॥
कृतातिथ्यानृपेंद्रेणविष्टरेषूपुरेवते ॥ ५७ ॥ पप्रच्छुर्मुनयःसर्वेसंशयोस्तिमहान्नृप ॥ केनपुण्यप्रभावेण
पूर्वजन्मस्मृतिस्तव ॥ ५८ ॥ त्रिकालज्ञानमेवापिकेनपुण्यप्रभावतः ॥ ज्ञानंतवेतितज्ज्ञातुमागताःस्मत
वांतिकम् ॥ ५९ ॥ वदनिर्व्याजयावृत्त्यातदस्माकंयथातथम् ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वा
राजापरमधार्मिकः ॥ ६० ॥ उवाचसकलंब्रह्मंस्त्रिकालज्ञानकारणम् ॥ श्रूयतांमुनयःसर्वेममज्ञानस्यका
रणम् ॥ ६१ ॥ चक्रवाकःस्थितःपूर्वंनीचयोनिगतोपिवा ॥ अज्ञानतोपिकृतवानन्नपूर्णाप्रदक्षिणाम् ॥६२॥
तेनपुण्यप्रभावेणस्वर्गेकल्पद्वयस्थितिः ॥ त्रिकालज्ञानताप्यस्मिन्नभूज्जन्मनिसुव्रताः ॥ ६३ ॥ कोवेद
जगदंबायाःपदस्मृतिफलंकियत् ॥ स्मृत्वातन्महिमानंतुपतंत्यश्रूणिमेनिशम् ॥ ६४ ॥ धिगस्तुजन्मतेषां
वैकृतघ्नानांतुपापिनाम् ॥ येसर्वमातरंदेवींस्वोपास्यांनभजंतिहि ॥६५॥ नशिवोपासनानित्यानविष्णूपा
सनातथा ॥ नित्योपास्तिःपरादेव्यानित्याश्रुत्यैवचोदिता ॥६६॥ किमयाबहुवक्तव्यंस्थानेसंशयवर्जिते ॥
सेवनीयंपदांभोजंभगवत्यानिरंतरम् ॥६७॥ नातःपरतरंकिंचिदधिकंजगतीतले ॥ सेवनीयापरादेवीनिर्गु
णासगुणाऽथवा ॥६८॥ नारायणउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाराजर्षेर्धार्मिकस्यच ॥ प्रसन्नहृदयाःसर्वे
गताःस्वस्वनिकेतनम् ॥६९॥ एवंप्रभावासादेवीतत्पूजायाःफलंकियत् ॥ अस्तीतिकेनप्रष्टव्यंवक्तव्यंवा
नकेनचित् ॥७०॥ येषांतुजन्मसाफल्यंतेषांश्रद्धातुजायते ॥ येषांतुजन्मसांकर्यंतेषांश्रद्धानजायते ॥७१॥
इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणएकादशस्कंधेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

नारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांब्रह्मन्संध्यांमाध्याह्निकींशुभाम् ॥ यदनुष्ठानतोपूर्वंजायतेत्युत्त
मंफलम् ॥ १ ॥ सावित्रींयुवतींश्वेतवर्णांचैवत्रिलोचनाम् ॥ वरदांचाक्षमालाढ्यांत्रिशूलाभयहस्तकाम्
॥ २ ॥ वृषारूढांयजुर्वेदसंहितांरुद्रदेवताम् ॥ ततोगुणयुतांचैवभुवर्लोकव्यवस्थिताम् ॥ ३ ॥ आदित्य
मार्गसंचारकर्त्रींमायांनमाम्यहम् ॥ आदिदेवीमथध्यात्वाऽऽचमनादिचपूर्ववत् ॥ ४ ॥ अथचार्घ्यप्रक
रणंपुष्पाणिचिनुयात्ततः ॥ तदलाभेबिल्वपत्रतोयेनमिश्रयेत्ततः ॥ ५ ॥ ऊर्ध्वंचसूर्याभिमुखःक्षिप्त्वाऽ
र्घ्यंप्रतिपादयेत् ॥ प्रातःसंध्यादिवत्सर्वमुपसंहारपूर्वकम् ॥ ६ ॥ मध्याह्ने केचिदिच्छंतिसावित्रींतुतदि
त्यृचम् ॥ असंप्रदायंतत्कर्मकार्यहानिस्तुजायते ॥ ७ ॥ कारणंसंध्ययाश्चात्रमंदेहानामराक्षसाः ॥
भक्षितुंसूर्यमिच्छंतिकारणंश्रुतिचोदितम् ॥ ८ ॥ अतस्तुकारणाद्विप्रःसंध्यांकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ संध्ययोरु
भयोर्नित्यंगायत्र्याप्रणवेनच ॥ ९ ॥ अंभस्तुप्रक्षिपेत्तेननान्यथाश्रुतिघातकः ॥ आकृष्णेनेतिमंत्रेणपुष्पै
र्वाबुविमिश्रितम् ॥ १० ॥ अलाभेबिल्वदूर्वादिपात्रेणोक्तेनपूर्वकम् ॥ अर्घ्यंदद्यात्प्रयत्नेनसांगंसंध्याफ
लंलभेत् ॥ ११ ॥ अत्रैवतर्पणंवक्ष्येशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ भुवःपुनःपूरुषंतुतर्पयामिनमोनमः ॥ १२ ॥
यजुर्वेदंतर्पयामिमंडलंतर्पयामिच ॥ हिरण्यगर्भंचतथांतरात्मानंतथैवच ॥ १३ ॥ सावित्रींचततोदेव
मातरंसांकृतिंतथा ॥ संध्यांतथैवयुवतींरुद्राणींनीमृजांतथा ॥ १४ ॥ सर्वार्थानांसिद्धिकरींसर्वमंत्रार्थ
सिद्धिदाम् ॥ भूर्भुवःस्वःपूरुषंतुइतिमध्याह्नतर्पणम् ॥ १५ ॥ उदुत्यमितिसूक्तेनसूर्योपस्थानमेवच ॥
चित्रंदेवानामितिचसूर्योपस्थानमाचरेत् ॥ १६ ॥ ततोजपंप्रकुर्वीतमंत्रसाधनतत्परः ॥ जपस्यापिप्रका
रंतुवक्ष्यामिशृणुनारद ॥ १७ ॥ कृत्वोत्तानौकरौप्रातःसायंचाऽधःकरौतथा ॥ मध्याह्ने हृदयस्थौतुकृ
त्वाजपमुदीरयेत् ॥ १८ ॥ पर्वद्वयमनामिक्याः कनिष्ठादिक्रमेणतु ॥ तर्जनीमूलपर्यंतंकरमालाप्रकीर्तिता ॥ १९ ॥ गोघ्नःपितृघ्नोमातृघ्नोभ्रूणहागुरुतल्पगः ॥ ब्रह्मस्वक्षेत्रहारीचयश्चविप्रःसुरांपिबेत्

॥ २० ॥ सगायत्र्याःसहस्रेणपूतोभवतिमानवः ॥ मानसंवाचिकंपापंविषयेंद्रियसंगजम् ॥ २१ ॥
तत्किल्बिषंनाशयतित्रीणिजन्मानिमानवः ॥ गायत्रींयोनजानातिवृथातस्यपरिश्रमः ॥ २२ ॥ पठेच्च
चतुरोवेदान्गायत्रींचैकतोजपेत् ॥ वेदानांचावृतेस्तद्वद्गायत्रीजपउत्तमः ॥ २३ ॥ इतिमध्याह्नसंध्या
याःप्रकारःकीर्तितोमया ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिब्रह्मयज्ञविधिक्रमम् ॥ २४ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ त्रिराचम्यद्विजःपूर्वंद्विर्मार्जनमथाचरेत् ॥ उपस्पृशेत्सव्यपाणिंपादौ
चप्रोक्षयेत्ततः ॥ १ ॥ शिरसिचक्षुषितथानासायांश्रोत्रदेशके ॥ हृदयेचतथामौलौप्रोक्षणंसम्यगाचरेत्
॥ २ ॥ देशकालौसमुच्चार्यब्रह्मयज्ञमथाचरेत् ॥ द्वौदर्भौदक्षिणेहस्तेवामेत्रीनासनेसकृत् ॥ ३ ॥ उपवी
तेशिखायांचपादमूलेसकृत्सकृत् ॥ विमुक्तयेसर्वपापक्षयार्थंचैवमेवहि ॥ ४ ॥ सूत्रोक्तदेवताप्रीत्यै
ब्रह्मयज्ञंकरोम्यहम् ॥ गायत्रींत्रिर्जपेत्पूर्वंचाग्निमीलेततःपरम् ॥ ५ ॥ यदंगेतिततःप्रोच्यअग्निर्वैइतिकी
र्तयेत् ॥ अथमहाव्रतंचैवग्रंथाएतच्चकीर्तयेत् ॥६॥ अथातःसंहितायाश्चविदामघवदित्यपि ॥ महाव्रत
स्येतितथाइषेत्वोर्जइतीवहि॥७॥अग्नआयाहिचेत्येवंशन्नोदेवीरितीतिच । अथतस्यसमाम्नायोवृद्धिरा
दैजितीवहि॥८॥अथशिक्षांप्रक्ष्यामिपंचसंवत्सरेतिच॥मयरसतजभनेत्येवगौग्मांइत्येवकीर्त्तयेत् ॥ ९ ॥
अथातोधर्मजिज्ञासाअथातोब्रह्मइत्यपि ॥ तच्छंयोरितिचप्रोच्यब्रह्मणेनमइत्यपि ॥ १० ॥ तर्पणंचैवदे
वानांततःकुर्यात्प्रदक्षिणम् ॥ प्रजापतिश्चब्रह्माचवेदादेवास्तथर्षयः ॥ ११ ॥ सर्वाणिचैवच्छंदांसितथों
कारस्तथैवच ॥ वषट्कारोव्याहृतयःसावित्रीचततःपरम् ॥ १२ ॥ गायत्रीचैवयज्ञाश्चद्यावापृथिवी
इत्यपि ॥ अंतरिक्षंत्वहोरात्राणिचसांख्याअतःपरम् ॥ १३ ॥ सिद्धाःसमुद्रानद्यश्चगिरयश्चततःपरम् ॥
क्षेत्रौषधिवनस्पत्योगंधर्वाप्सरसस्तथा ॥ १४ ॥ नागावयांसिगावश्चसाध्याविप्रास्तथैवच ॥ यक्षार

क्षांसिभूतानीत्येवमंतानिकीर्तयेत् ॥ १५ ॥ अथोनिवीतीभूत्वाचऋषीन्संतर्पयेदपि ॥ शर्तचिनोमाध्यमा
श्चगृत्समदस्तथैवच ॥ १६ ॥ विश्वामित्रोवामदेवोऽत्रिर्भरद्वाजएवच ॥ वसिष्ठश्चप्रगाथश्चपावमा
न्यस्ततःपरम् ॥१७॥ क्षुद्रसूक्तामहासूक्ताःसनकश्चसनंदनः ॥ सनातनस्तथैवाऽत्रसनत्कुमारएवच॥१८॥
कपिलासुरिनामानौवोहलिःपंचशीर्षकः ॥ प्राचीनावीतिनातच्चकर्तव्यमथतर्पणम् ॥ १९ ॥ सुमंतुजैमि
निवैशंपायनःपैलसूत्रयुक् ॥ भाष्यभारतपूर्वंचमहाभारतइत्यपि ॥ २० ॥ धर्माचार्याइमेसर्वेतृप्यंत्वि
तिचकीर्तयेत् ॥ जानंतिबाहविगार्ग्यगौतमाश्चैत्रशाकलः ॥ २१ ॥ बाभ्रव्यमांडव्ययुतोमांडूकेयस्त
तःपरम् ॥ गार्गीवाचक्नवीचैत्रवडवाप्रातिथेयिका ॥ २२ ॥ सुलभायुक्तमैत्रेयीकहोलश्चततःपरम् ॥
कौषीतकंमहाकौशीतकंवैतर्पयेत्ततः ॥ २३ ॥ भारद्वाजंचपैंग्यंचमहापैंग्यंसुयज्ञकम् ॥ सांख्यायनमैत
रेयंमहैतरेयमेवच ॥ २४ ॥ बाष्कलंशाकलंचैवसुजातवक्रमेवच ॥ औदवाहिंचसौजामिंशौनकंचाश्व
लायनम् ॥ २५ ॥ येचान्येसर्वआचार्यास्तेसर्वेतृप्तिमाप्नुयुः ॥ येकेचास्मत्कुलेजाताअपुत्रागोत्रिणो
मृताः ॥ २६ ॥ तेगृह्णन्तुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकम् ॥ एवंतेब्रह्मयज्ञस्यविधिरुक्तोमहामुने ॥ २७ ॥
यश्चायंकुरुतेब्रह्मयज्ञस्यविधिमुत्तमम् ॥ सर्ववेदांगपाठस्यफलमाप्नोतिसाधकः ॥ २८ ॥ वैश्वदेवंत
तःकुर्यान्नित्यश्राद्धंतथैवच ॥ अतिथिभ्योन्नदानंचनित्यमेवसमाचरेत् ॥ २९ ॥ गोग्रासंचततोदत्वा
भुंजीतब्राह्मणैःसह ॥ अह्नस्तुपंचमेभागेप्रकुर्यादेतदुत्तमम् ॥ ३० ॥ इतिहासपुराणाद्यैःषष्ठसप्तमकौ
नयेत् ॥ अष्टमेलोकयात्रातुबहिःसंध्यांततःपुनः ॥ ३१ ॥ अथसायंतनींसंध्यांप्रवक्ष्यामिमहामुने ॥ यदनु
ष्ठानमात्रेणमहामायाप्रसीदति ॥ ३२ ॥ आचम्यप्राणानायम्यसाधकःस्थिरमानसः ॥ बद्धपद्मासनायोगी
सायंकालेस्थिरोभवेत् ॥ ३३ ॥ श्रुतिस्मृत्यादिकर्मादौसगर्भःप्राणसंयमः ॥ अगर्भोध्यानमात्रंतुसचा
मंत्रःप्रकीर्तितः ॥ ३४ ॥ भूतशुद्ध्यादिकंकृत्वानान्यथाकर्मकीर्तितम् ॥ सलक्षोदेवतांध्यात्वापूरकुंभक

रेचकैः ॥ ३५ ॥ ध्यानंप्रकुर्यात्संध्यायांसायंकालेविचक्षणः ॥ वृद्धांसरस्वतींदेवींकृष्णांगींकृष्णवास
सम् ॥ ३६ ॥ शंखचक्रगदापद्महस्तांगरुडवाहनाम् ॥ नानारत्नलसद्भूषांक्वणन्मंजीरमेखलाम् ॥ ३७ ॥
अनर्घ्यरत्नमुकुटांताराहारावलीयुताम् ॥ ताटंकबद्धमाणिक्यकांतिशोभिकपोलकाम् ॥ ३८ ॥ पीतांबर
धरांदेवींसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ सामवेदेनसंहितांसंयुतांसत्त्ववर्त्मना ॥ ३९ ॥ व्यवस्थितांचस्वर्लोके
आदित्यपथगामिनीम् ॥ आवाहयाम्यहंदेवीमायांतींसूर्यमंडलात् ॥ ४० ॥ एवंध्यात्वाचतांदेवींसंध्या
संकल्पमाचरेत् ॥ आपोहिष्ठेतिमंत्रेणअग्निश्चेतितथैवच ॥ ४१ ॥ विदध्यादाचमनकंशेषंपूर्ववदीरि
तम् ॥ गायत्रीमंत्रमुच्चार्यश्रीनारायणप्रीतये ॥ ४२ ॥ अर्घ्यंदद्याच्चसूर्यायसाधकःशुद्धमानसः ॥ उभौ
पादौसमौकृत्वाहस्तेधृत्वाजलांजलिम् ॥ ४३ ॥ देवंध्यात्वामंडलस्थंक्षिपेदर्घ्यंततःक्रमात् ॥ अर्घ्यंदद्या
त्तुयोनीरेमूढात्माज्ञानवर्जितः ॥ ४४ ॥ उल्लंघ्यस्मृतिमंत्रांश्चप्रायश्चित्तीभवेद्द्विजः ॥ ततःसूर्यमुपस्था
याप्यसावादित्यमंत्रतः ॥ ४५॥ गायत्र्याश्चजपंकुर्यादुपविश्यततोबृसीम्॥सहस्रांवातदर्धंवाश्रीदेवीध्या
नपूर्वकम् ॥ ४६ ॥ यथाप्रातःपुनस्तद्वदुपस्थानादिकंचरेत् ॥ सायंसंध्यातर्पणेचक्रमेणपरिकीर्तयेत् ॥
॥ ४७ ॥ वसिष्ठोक्तऋषिरेवाऽत्रसरस्वत्याःप्रकीर्तितः ॥ देवताविष्णुरूपासाछंदश्चैवसरस्वती ॥ ४८ ॥
सायंकालीनसंध्यायास्तर्पणेविनियोगकः ॥ स्वरित्युक्त्वाचपुरुषंसामवेदंतथैवच ॥ ४९ ॥ मंडलंचेति
संप्रोच्यहिरण्यगर्भकंतथा ॥ तथैवपरमात्मानंततोपिचसरस्वतीम् ॥ ५० ॥ वेदमातरमेवात्रसंकीर्तितद्व
देवच ॥ संध्यांवृद्धांतथाविष्णुरूपिणीमुषसींतथा ॥ ५१ ॥ निमृजींचतथासर्वसिद्धीनांकारिणींतथा ॥
सर्वमंत्राधिपतिकांभूर्भुवःस्वश्चपूरुषम् ॥ ५२ ॥ इत्येवंतर्पणंकार्यंसंध्यायाःश्रुतिसंमतम् ॥ सायंसं
ध्याविधानंचकथितंपापनाशनम् ॥ ५३ ॥ सर्वदुःखहरंव्याधिनाशकंमोक्षदंतथा ॥ सदाचारेषुसंध्या
याःप्राधान्यमुनिपुंगव ॥ ५४ ॥ संध्याचरणतोदेवीभक्ताभीष्टंप्रयच्छति ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कन्धेविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

श्रीनारायण उवाच ॥ अथातःश्रूयतांब्रह्मन्गायत्र्याःपापनाशनम् ॥ पुरश्चरणकंपुण्यंयथे
ष्टफलदायकम् ॥ १ ॥ पर्वताग्रे नदीतीरेबिल्वमूलेजलाशये ॥ गोष्ठेदेवालयेऽश्वत्थेउद्यानेतुलसीवने
॥ २ ॥ पुण्यक्षेत्रेगुरोःपार्श्वेचित्तैकाग्र्यस्थलेपिच ॥ पुरश्चरणकृन्मंत्रीसिध्यत्येवनसंशयः ॥ ३ ॥
यस्यकस्यापिमंत्रस्यपुरश्चरणमारभेत् ॥ व्याहृतित्रयसंयुक्तांगायत्रींचाऽऽयुतंजपेत् ॥ ४ ॥ नृसिंहा
र्कवराहाणांतांत्रिकंवैदिकंतथा ॥ विनाजप्त्वातुगायत्रींतत्सर्वंनिष्फलंभवेत् ॥ ५ ॥ सर्वे शाक्ताद्विजाः
प्रोक्तानशैवानचवैष्णवाः ॥ आदिशक्तिमुपासंतेगायत्रींवेदमातरम् ॥ ६ ॥ मंत्रंसंशोध्ययत्नेनपुरश्च
रणतत्परः ॥ मंत्रशोधनपूर्वांगमात्मशोधनमुत्तमम् ॥ ७ ॥ आत्मतत्त्वशोधनायत्रिलक्षंप्रजपेद्बुधः ॥
अथवाचैकलक्षंतुश्रुतिप्रोक्तेनवर्त्मना ॥ ८ ॥ आत्मशुद्धिंविनाकर्तुर्जपहोमादिकाःक्रियाः ॥ निष्फला
स्तास्तुविज्ञेयाःकारणंश्रुतिचोदितम् ॥ ९ ॥ तपसातापयेद्देहंपितॄन्देवांश्चतर्पयेत् ॥ तपसास्वर्गमा
प्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ १० ॥ क्षत्रियोबाहुवीर्येणतरेदापदआत्मनः ॥ धनेनवैश्यःशूद्रस्तुजपहो
मैर्द्विजोत्तमः ॥ ११ ॥ अतएवतुविप्रेंद्रतपःकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ शरीरशोषणंप्राहुस्तापसास्तपउत्तमम्
॥ १२ ॥ शोधयेद्विधिमार्गेणकृच्छ्रचांद्रायणादिभिः ॥ अथान्नशुद्धिकरणंवक्ष्यामिशृणुनारद ॥ १३ ॥
अयाचितोञ्छशुक्लाख्यभिक्षावृत्तिचतुष्टयम् ॥ तांत्रिकैर्वैदिकैश्चैवंप्रोक्तान्नस्यविशुद्धता ॥ १४ ॥
भिक्षान्नंशुद्धमानीयकृत्वाभागचतुष्टयम् ॥ एकंभागंद्विजेभ्यस्तुगोग्रासस्तुद्वितीयकः ॥ १५ ॥ अति
थिभ्यस्तृतीयस्तुतदूर्ध्वंतुस्वभार्ययोः ॥ आश्रमस्ययथायस्यकृत्वाग्रासविधिक्रमात् ॥ १६ ॥ आदौक्षि
प्त्वातुगामूत्रंयथाशक्तियथाक्रमम् ॥ तदूर्ध्वंग्राससंख्यास्याद्वानप्रस्थगृहस्थयोः ॥ १७ ॥ कुक्कुटांडप्रमा
णंतुग्रासमानंविधीयते ॥ अष्टौग्रासागृहस्थस्यवनस्थस्यतदर्धकम् ॥ १८ ॥ ब्रह्मचारीयथेष्टंचगोमूत्रवि
धिपूर्वकम् ॥ प्रोक्षणंनववारंचषड्वारंचत्रिवारकम् ॥ १९ ॥ निश्छिद्रंचकरंकृत्वासावित्रींचतदित्यृ

चम् ॥ मंत्रमुच्चार्यमनसाप्रोक्षणेविधिरुच्यते ॥ २० ॥ चौरोवायदिचांडालोवैश्यःक्षत्रस्तथैवच ॥ अन्नं
दद्यात्तुयःकश्चिदधमोविधिरुच्यते ॥ २१ ॥ शूद्रान्नंशूद्रसंपर्कंशूद्रेणवसहाशनम् ॥ तेयांतिनरकंघोरंया
वच्चंद्रदिवाकरौ ॥ २२ ॥ गायत्रीच्छंदोमंत्रस्ययथासंख्याक्षराणिच ॥ तावल्लक्षाणिकर्तव्यंपुरश्चरण
कंतथा ॥ २३ ॥ द्वात्रिंशल्लक्षमानंतुविश्वामित्रमतंतथा ॥ जीवहीनोयथादेहःसर्वकर्मसुनक्षमः ॥ २४ ॥
पुरश्चरणहीनस्तुतथामंत्रःप्रकीर्तितः ॥ ज्येष्ठाषाढौभाद्रपदंपौषंतुमलमासकम् ॥ २५ ॥ अंगारंशनि
वारंचव्यतिपातंचवैधृतिम् ॥ अष्टमींनवमींषष्ठींचतुर्थींचत्रयोदशीम् ॥ २६ ॥ चतुर्दशीममावास्यां
प्रदोषंचतथानिशाम् ॥ यमाग्निरुद्रसर्पेंद्रवसुश्रवणजन्मभम् ॥ २७ ॥ मेषकर्कतुलाकुंभान्मकरंचैववर्ज
येत् ॥ सर्वाण्येतानिवर्ज्यानिपुरश्चरणकर्मणि ॥ २८ ॥ चंद्रतारानुकूलेचशुक्लपक्षेविशेषतः ॥
पुरश्चरणकंकुर्यान्मंत्रसिद्धिःप्रजायते ॥ २९ ॥ स्वस्तिवाचनकंकुर्यान्नांदीश्राद्धंयथाविधि ॥ विप्रा
न्संतर्प्ययत्नेनभोजनाच्छादनादिभिः ॥ ३० ॥ आरभेत्तुततःपश्चादनुज्ञानपुरःसरम् ॥ प्रत्यङ्मुखः
शिवस्थानेद्विजश्चान्यतमेजपेत् ॥ ३१ ॥ काशीपुरीचकेदारोमहाकालोऽथनासिकम् ॥ त्र्यंबकंच
महाक्षेत्रंपंचदीपाइमेभुवि ॥ ३२ ॥ सर्वत्रैवहिदीपस्तुकूर्मासनमितिस्मृतम् ॥ प्रारंभदिनमारभ्यसमा
प्तिदिवसावधि ॥ ३३ ॥ नन्यूनंनातिरिक्तंचजपंकुर्याद्दिनेदिने ॥ नैरंतर्येणकुर्वंतिपुरश्चर्यांमुनीश्वराः
॥ ३४ ॥ प्रातरारभ्यविधिवज्जपेन्मध्यदिनावधि ॥ मनःसंहरणंशौचंध्यानंमंत्रार्थचिंतनम् ॥ ३५ ॥
गायत्रीच्छंदोमंत्रस्ययथासंख्याक्षराणिच ॥ तावल्लक्षाणिकर्तव्यंपुरश्चरणकंतथा ॥ ३६ ॥
जुहुयात्तद्दशांशेनसघृतेनपयोधसा ॥ तिलैःपत्रैःप्रसूनैश्चयवैश्चमधुरान्वितैः ॥ ३७ ॥ कुर्याद्दशांशतोहो
मंततःसिद्धोभवेन्मनुः ॥ गायत्रीचैवसंसेव्याधर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ३८ ॥ नित्येनैमित्तिकेकाम्येत्रितये
तुपरायणः ॥ गायत्र्यास्तुपरंनास्तिइहलोकेपरत्रच ॥ ३९ ॥ मध्याह्नमितभुङ्मौनीत्रिःस्नानार्चनतत्परः ॥

जलेलक्षत्रयंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ ४० ॥ कर्मणायोजपेत्पश्चात्कर्मभिःस्वेच्छयाऽपिवा ॥ याव
त्कार्यंनसिद्ध्येत्तुतावत्कुर्याज्जपादिकम् ॥ ४१ ॥ सामान्यकाम्यकर्मादौयथावद्विधिरुच्यते ॥ आदित्य
स्योदयेस्नात्वासहस्रंप्रत्यहंजपेत् ॥ ४२ ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंधनंचलभतेध्रुवम् ॥ षण्मासंवात्रिमा
संवावर्षांतेसिद्धिमाप्नुयात् ॥४३॥ पद्मानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ प्राप्नोतिनिखिलंमोक्षंसिध्य
त्येवनसंशयः ॥ ४४ ॥ मंत्रसिद्धिंविनाकर्तुर्जपहोमादिकाःक्रियाः ॥ काम्यंवायदिवामोक्षःसर्वंतन्निष्फ
लंभवेत् ॥ ४५ ॥ पंचविंशतिलक्षेणदध्नाक्षीरेणवाहुतात् ॥ स्वदेहेसिध्यतेजंतुर्महर्षीणांमतंतथा ॥४६॥
अष्टांगयोगसिद्ध्याचनरःप्राप्नोतियत्फलम् ॥ तत्फलंसिद्धिमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ ४७ ॥ शक्तो
नापित्वशक्तोवाआहारंनियतंचरेत् ॥ षण्मासात्तस्यसिद्धिःस्याद्गुरुभक्तिरतःसदा ॥ ४८ ॥ एकाहंपंच
गव्याशीचैकाहंमारुताशनः ॥ एकाहंब्राह्मणान्नाशीगायत्रीजपकृद्भवेत् ॥ ४९ ॥ स्नात्वागंगादितीर्थेषुशत
मंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततःपीत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ५० ॥ चांद्रायणादिकृच्छ्रस्यफलंप्राप्नोतिनि
श्चितम् ॥ राजावायदिवाविप्रस्तपःकुर्यात्स्वकेगृहे ॥ ५१ ॥ गृहस्थोब्रह्मचारीवावानप्रस्थोऽथवापिच ॥
अधिकारपरत्वेनफलंयज्ञादिपूर्वकम् ॥ ५२ ॥ श्रौतस्मार्तादिकंकर्मक्रियतेमोक्षकांक्षिभिः ॥ साग्निकश्च
सदाचारोविद्वद्भिश्चसुशिक्षितः ॥ ५३ ॥ ततःकुर्यात्प्रयत्नेनफलमूलोदकादिभिः ॥ भिक्षान्नंशुद्धमश्नीया
दष्टौग्रासान्स्वयंभुजेत् ॥ ५४ ॥ एवंपुरश्चरणकंकृत्वामंत्रसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ देवर्षेयदनुष्ठानाद्दारि
द्र्यंविलयंव्रजेत् ॥ ५५ ॥ यच्छ्रुत्वापिचपुण्यानांमहतींसिद्धिमाप्नुयात् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

नारायणउवाच ॥ अथातःश्रूयतांब्रह्मन्वैश्वदेवविधानकम् ॥ पुरश्चर्याप्रसंगेनममापिस्मृति
मागतम् ॥ १ ॥ देवयज्ञोब्रह्मयज्ञोभूतयज्ञस्तथैवच ॥ पितृयज्ञोमनुष्यस्ययज्ञश्चैवतुपंचमः ॥ २ ॥ पंच

सूनागृहस्थस्यचुल्लीपेषण्युपस्करः ॥ कंडणीचोदकुंभश्चतेषांपापस्यशांतये ॥ ३ ॥ नचुल्ल्यांनायसेपात्रे
नभूमौनचखर्परे ॥ वैश्वदेवंप्रकुर्वीतकुण्डेवास्थंडिलेपिवा ॥ ४ ॥ नपाणिनानशूर्पेणनचमेध्याजिना
दिभिः ॥ मुखेनोपधमेदग्निंमुखादेवव्यजायत ॥ ५ ॥ पुटकेनभवेद्व्याधिःशूर्पेणधननाशनम् ॥ पाणिनामृत्यु
माप्नोतिकर्मसिद्धिर्मुखेनतु ॥ ६ ॥ फलैर्दधिघृतैःकुर्यान्मूलशाकोदकादिभिः ॥ अलाभेयेनकेनापिकाष्ठ
मूलतृणादिभिः ॥ ७ ॥ जुहुयात्सर्पिषाभ्यक्तंतैलक्षारविवर्जितम् ॥ दध्यक्तंवापायसाक्तंतदभावेंभसापिवा
॥ ८ ॥ शुष्कैःपर्युषितैःकुष्टीउच्छिष्टेनद्विषांवशो ॥ रूक्षैर्दरिद्रतांयातिक्षारंहुत्वाव्रजत्यधः ॥ ९ ॥
अंगारान्भस्मामिश्रांस्तुनिर्हृत्योत्तरतोनलात् ॥ जहुयाद्वैश्वदेवंतुनक्षारादिविमिश्रितम् ॥ १० ॥ अकृत्वा
वैश्वदेवंतुयोभुंक्तेमूढधीर्द्विजः ॥ समूढोनरकंयातिकालसूत्रमवाक्शिराः ॥ ११ ॥ शाकंवायदिवापत्रंमू
लंवायदिवाफलम् ॥ संकल्पयेद्यदाहारंतेनाग्नौजुहुयादपि ॥ १२ ॥ अकृतेवैश्वदेवेतुभिक्षौभिक्षार्थमा
गते ॥ उद्धृत्यवैश्वदेवार्थंभिक्षांदत्त्वाविसर्जयेत् ॥ १३ ॥ वैश्वदेवकृतंदोषंशक्तोभिक्षुर्व्यपोहितुम् ॥
नतुभिक्षुकृतंदोषंवैश्वदेवोव्यपोहति ॥ १४ ॥ यतिश्चब्रह्मचारीचपक्वान्नस्वामिनावुभौ ॥ तयोरन्नमद
त्त्वातुभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् ॥ १५ ॥ वैश्वदेवानंतरंचगोग्रासंप्रतिपादयेत् ॥ तद्विधानंप्रवक्ष्यामिशृणुदे
वर्षिपूजित ॥ १६ ॥ सुरभिर्वैष्णवीमातानित्यंविष्णुपदेस्थिता ॥ गोग्रासंचमयादत्तंसुरभेप्रतिगृ
ह्यताम् ॥ १७ ॥ गोभ्यश्चनमइत्येवपूजांकृत्वागवेऽर्पयेत् ॥ गोग्रासेनतुगोमातासुरभिःसंप्रसीदति
॥ १८ ॥ ततोगोदोहनंकालंतिष्ठेच्चैवगृहांगणे ॥ अतिथिर्यत्रभग्नाशोगृहात्प्रतिनिवर्तते ॥ १९ ॥
सतस्मैदुष्कृतंदत्त्वापुण्यमादायगच्छति ॥ मातापितागुरुर्भ्राताप्रजादासःसमाश्रितः ॥ २० ॥
अभ्यागतोतिथिश्चाग्निरेतेपोष्या उदाहृताः ॥ एवंज्ञात्वातुयोमोहान्नकरोतिगृहाश्रमम् ॥ २१ ॥ तस्यना
यंतुनपरोलोकोभवतिधर्मतः ॥ यत्फलंसोमयागेनप्राप्नोतिधनवान्द्विजः ॥ २२ ॥ सम्यक्पंचमहायज्ञैर्द

रिद्रस्तेनचाप्नुयात् ॥ अथप्राणाग्निहोत्रंतुवक्ष्यामिमुनिपुंगव ॥ २३ ॥ यज्ज्ञात्वामुच्यतेजंतुर्जन्ममृत्यु
जरादिभिः ॥ परिज्ञानेनमुच्यंतेनराःपातककिल्बिषैः ॥ २४ ॥ विधिनाभुज्यतेयेनमुच्येतसऋणत्रयात् ॥
कुलान्युद्धरतेविप्रोनरकानेकविंशतिम् ॥ २५ ॥ सर्वयज्ञफलप्राप्तिःसर्वलोकेषुगच्छति ॥ हृत्पुंडरीकमर
णिर्मनोमंथानसंज्ञकम् ॥ २६ ॥ वायुरज्ज्वामथेदग्निचक्षुरध्वर्युरेवच ॥ तर्जनीमध्यमांगुष्ठैरुदानस्या
हुतिंक्षिपेत् ॥ २७ ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैरपानस्याहुतंक्षिपेत् ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्व्यानस्यतदनंतर
म् ॥ २८ ॥ कनिष्ठातर्जन्यंगुष्ठैरुदानस्याहुतिंक्षिपेत् ॥ सर्वांगुलैर्गृहीत्वान्नंसमानस्याहुतिंक्षिपेत् ॥२९॥
स्वाहांतान्प्रणवाद्यांश्चनाममंत्रांश्चवैपठेत् ॥ मुखेचाहवनीयस्तुहृदयेगार्हपत्यकः ॥ ३० ॥ नाभौचद
क्षिणाग्निःस्यादधःसभ्यावसथ्यकौ ॥ वाग्घोताप्राणउद्गाताचक्षुरध्वर्युरेवच ॥ ३१ ॥ मनोब्रह्माभवे
च्छ्रोत्रमाग्नीध्रस्थानएवच ॥ अहंकारःपशुश्चात्रप्रणवःपयईरितम् ॥ ३२ ॥ बुद्धिश्चपत्नीसंप्रोक्ताय
दधीनोगृहाश्रमी ॥ उरोवेदिस्तुरोमाणिदर्भाःस्युःस्रुवौकरौ ॥ ३३ ॥ प्राणमंत्रस्यचऋषीरुक्मवर्णःक्षुधा
ग्निकः ॥ देवतादित्यएवात्रगायत्रीच्छंदउच्यते ॥ ३४ ॥ प्राणायचतथास्वाहामंत्रांतेकीर्तयेदपि ॥ इदमा
दित्यदेवायनममेतिवदेदपि ॥ ३५ ॥ अपानमंत्रस्यतथांगोक्षीरधवलाकृतिः ॥ श्रद्धाग्निऋषिरेवात्रसोमोवै
देवतास्मृता ॥ ३६ ॥ उष्णिक्छंदस्तथाऽपानायस्वाहेत्यपिकीर्तयेत् ॥ सोमायेदंचनममेत्यत्रोहःपरिकी
र्तितः ॥ ३७ ॥ व्यानमंत्रस्यचाख्यातोंबुजवर्णहुताशनः ॥ ऋषिरुक्तोदेवताग्निरनुष्टुप्छंदईरितम् ॥३८॥
व्यानायचतथास्वाहाऽग्नयेदंनममेत्यपि ॥ उदानमंत्रस्यतथाशक्रगोपसवर्णकः ॥ ३९ ॥ ऋषिरग्निः
समाख्यातोवायुर्वैदेवतास्मृता ॥ बृहतीच्छंदआख्यातमुदानायचपूर्ववत् ॥ ४० ॥ वायवेचेदंनममएवं
चैवोच्चरेद्द्विजः ॥ समानवायुमंत्रस्यविद्युद्वर्णोविरूपकः ॥ ४१ ॥ ऋषिरग्निःसमाख्यातःपर्जन्योदेवता
मता ॥ पंक्तिश्छंदःसमाख्यातंसमानायचपूर्ववत् ॥ ४२ ॥ पर्जन्यायेदमित्युक्त्वापष्ठींचैवाहुतिंक्षिपेत् ॥

वैश्वानरोमहानग्निर्ऋषिर्वैपरिकीर्तितः ॥ ४३ ॥ गायत्रीच्छंदआख्यातंदेवस्त्वात्माभवेदपि ॥
स्वाहांतोमंत्रआख्यातःपरमात्मनउच्चरेत् ॥ ४४ ॥ इदंनममचेत्येवंजातंप्राणाग्निहोत्रकम् । एत
ज्ज्ञात्वाविधिंकृत्वाब्रह्मभूयायकल्पते ॥ ४५ ॥ प्राणाग्निहोत्रविधेयंसंक्षेपात्कथिताहिते ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कन्धेद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

नारायणउवाच ॥ अमृतापिधानमित्येवमुच्चार्यसाधकोत्तमः ॥ उच्छिष्टभाग्भ्यःपात्रान्नंद
द्यादंतेविचक्षणः ॥ १ ॥ येकेचास्मत्कुलेजातादासदास्योन्नकांक्षिणः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुमयादत्तेनभू
तले ॥ २ ॥ रौरवेऽपुण्यनिलयेपद्माबुर्दनिवासिनाम् ॥ अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ ३ ॥ पवि
त्रग्रन्थिमुत्सृज्यमंडलेभुविनिक्षिपेत् ॥ पात्रेतुनिक्षिपेद्यस्तुसविप्रःपंक्तिदूषकः ॥ ४ ॥ उच्छिष्टस्तेनसं
स्पृष्टःशुनाशूद्रेणचद्विजः ॥ उपोष्यरजनीमेकांपंचगव्येनशुध्यति ॥ ५ ॥ अनुच्छिष्टेनसंस्पृष्टैःस्नानमेव
विधीयते ॥ एकाहुतिप्रदानेनकोटियज्ञफलंलभेत् ॥ ६ ॥ पंचभिःपंचकोटीनांतदनंतफलंस्मृतम् ॥
प्राणाग्निहोत्रेवेत्रेयोह्यन्नदानंकरोतिच ॥ ७ ॥ दातुश्चैवतुयत्पुण्यंभोक्तुश्चैवतुयत्फलम् ॥ प्राप्नुतस्तौ
तदेवद्वावुभौतौस्वर्गगामिनौ ॥ ८ ॥ सपवित्रकरोभुंक्तेयस्तुविप्रोविधानतः ॥ ग्रासेग्रासेफलंतस्यपंच
गव्यसमंभवेत् ॥ ९ ॥ पूजाकालत्रयेनित्यंजपस्तर्पणमेवच ॥ होमोब्राह्मणभुक्तिश्चपुरश्चरणमुच्यते
॥ १० ॥ अधःशयानोधर्मात्माजितक्रोधोजितेंद्रियः ॥ लघुमिष्टहिताशीचविनीतःशांतचेतसा ॥ ११ ॥
नित्यंत्रिषवणस्नायीनित्यंसशुभभाषणः ॥ स्त्रीशूद्रपतितव्रात्यनास्तिकोच्छिष्टभाषणम् ॥ १२ ॥ चांडा
लभाषणंचैवनकुर्यान्मुनिसत्तम ॥ नत्वानैवचभाषेतजपहोमार्चनादिषु ॥ १३ ॥ मैथुनस्यतथालापंतद्गोष्ठी
मपिवर्जयेत् ॥ कर्मणामनसावाचासर्वावस्थासुसर्वदा ॥ १४ ॥ सर्वत्रमैथुनत्यागोब्रह्मचर्यंप्रचक्षते ॥ राज्ञश्चैव
गृहस्थस्यब्रह्मचर्यमुदाहृतम् ॥ १५ ॥ ऋतुस्नातेषुदारेषुसंगतिर्याविधानतः ॥ संस्कृतायांसवर्णायामृतुंदृष्ट्वा

प्रयत्नतः॥१६॥ रात्रौतुगमनंकार्यंब्रह्मचर्यंहरेन्नतत्॥ ऋणत्रयमसंशोध्यत्वनुत्पाद्यसुतानपि ॥१७॥तथाय
ज्ञाननिष्ठाचमोक्षमिच्छन्व्रजत्यधः ॥ अजागलस्ययज्जन्मतज्जन्मश्रुतिचोदितम्॥१८॥ अतःकार्यंतुविप्रेंद्र
ऋणत्रयविशोधनम् ॥ तेदेवानामृषीणांचपितॄणामृणिनस्तथा॥ १९ ॥ ऋषिभ्योब्रह्मचर्येणपितृभ्यस्तुति
लोदकैः ॥ मुच्येद्यज्ञेनदेवेभ्यःस्वाश्रमंधर्ममाचरेत् ॥ २० ॥ क्षीराहारीफलाशीवाशाकाशीवाहविष्यभु
क् ॥ भिक्षाशीवाजपेद्विद्वान्कृच्छ्रचांद्रायणादिकृत् ॥ २१ ॥ लवणंक्षारमम्लंचगृंजनंकांस्यभोजनम् ॥
तांबूलंचद्विभुक्तंचदुष्टवासःप्रमत्तनम् ॥ २२ ॥ श्रुतिस्मृतिविरोधंचजपंरात्रौविवर्जयेत् ॥ वृथानकालंग
मयेद्द्यूतस्त्रीस्वापवादतः ॥ २३ ॥ गमयेद्देवतापूजास्तोत्रागमविलोकनैः ॥ भूशय्याब्रह्मचारित्वंमौनच
र्यातथैवच ॥ २४ ॥ नित्यंत्रिषवणस्नानंशूद्रकर्मविवर्जनम् ॥ नित्यपूजानित्यदानमानंदस्तुतिकीर्तनम्
॥ २५ ॥ नैमित्तिकार्चनंचैवविश्वासोगुरुदेवयोः ॥ जपनिष्ठस्यधर्मायेद्वादशैतेसुसिद्धिदाः ॥ २६ ॥ नि
त्यंसूर्यमुपस्थायतस्यचाभिमुखोजपेत् ॥ देवताप्रतिमादौवावह्नौवाऽभ्यर्च्यतन्मुखः ॥ २७ ॥ स्नानपूजा
जपध्यानहोमतर्पणतत्परः ॥ निष्कामोदेवतायांचसर्वकर्मनिवेदकः ॥ २८ ॥ एवमादींश्चनियमान्पुरश्च
रणकृच्चरेत् ॥ तस्माद्द्विजःप्रसन्नात्माजपहोमपरायणः ॥२९॥ तपस्यध्ययनेयुक्तोभवेद्भूतानुकंपकः॥
तपसास्वर्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ ३० ॥ तपोयुक्तस्यसिद्ध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः ॥ विद्वेषणं
संहरणंमारणंरोगनाशनम् ॥ ३१ ॥ येनयेनाथऋषिणायदर्थंदेवतास्तुताः ॥ ससकामःसमृद्ध्येततेषांते
षांतथातथा ॥ ३२ ॥ तानिकर्माणिवक्ष्यामिविधानानिचकर्मणाम् ॥ पुरश्चरणमादौचकर्मणांसिद्धिका
रकम् ॥३३॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौप्राजापत्यंचरेद्द्विजः ॥ केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वाततःशुचिः
॥ ३४ ॥ तिष्ठेदहनिरात्रौतुशुचिरासीतवाग्यतः ॥ सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा ॥ ३५ ॥ ॐ
काराद्यास्तुताजप्त्वासावित्रींचतदित्यृचम् ॥ आपोहिष्ठेतिसूक्तंचपवित्रंपापनाशनम् ॥ ३६ ॥ पुनंत्यः

स्वस्तिमत्यश्चपावमान्यस्तथैवच ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंतेचकर्मणाम् ॥ ३७ ॥ आसहस्रादाशता
द्वाप्यादशादथवाजपेत् ॥ ॐकारंव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रीमथवाऽयुतम् ॥ ३८ ॥ तर्पयित्वाद्भिराचार्या
वृषींश्छंदांसिदेवताः ॥ अनार्षेणनभाषेतशूद्रेणापिनगर्हितैः ॥ ३९ ॥ नापिचोदक्यययाबध्वापतितैर्नांत्य
जैर्नृभिः ॥ नदेवब्राह्मणद्विष्टैर्नाचार्यगुरुनिंदकैः ॥ ४० ॥ नमातृपितृविद्विष्टैर्नावमन्येतकंचन ॥ कृच्छ्रा
णामेषसर्वेषांविधिरुक्तोनुपूर्वशः ॥ ४१ ॥ प्राजापत्यस्यकृच्छ्रस्यतथासांतपनस्यच ॥ पराकस्यचकृच्छ्र
स्यविधिश्चांद्रायणस्यच ॥ ४२ ॥ पंचभि पातकैःसर्वैर्दुष्कृतैश्चप्रमुच्यते ॥ तप्तकृच्छ्रेणसर्वाणिपापा
निदहतिक्षणात् ॥ ४३ ॥ त्रिभिश्चांद्रायणैःपूतोब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ अष्टभिर्देवताःसाक्षात्पश्येतवरदा
स्तदा ॥ ४४ ॥ छंदांसिदशभिर्ज्ञात्वासर्वान्कामान्समश्नुते ॥ त्र्यहंप्रातस्त्र्यहंसायंत्र्यहमद्यादयाचितम्
॥ ४५ ॥ त्र्यहंपरंचनाश्नीयात्प्राजापत्यंचरेद्द्विजः ॥ गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् ॥४६॥ एक
रात्रोपवासश्चकृच्छ्रंसांतपनंस्मृतम् ॥ एकैकंग्रासमश्नीयादहानित्रीणिपूर्ववत् ॥ ४७ ॥ त्र्यहंचोपवसे
दित्थमतिकृच्छ्रंचरेद्द्विजः ॥ एवमेवत्रिभिर्युक्तमहासांतपनंस्मृतम् ॥ ४८ ॥ तप्तकृच्छ्रंचरन्विप्रोजल
क्षीरघृतानिलान् ॥ प्रतित्र्यहंपिबेदुष्णान्सकृत्स्नायीसमाहितः ॥ ४९ ॥ नियतस्तुपिबेदापःप्राजापत्यवि
धिःस्मृतः ॥ यतात्मनोऽप्रमत्तस्यद्वादशाहमभोजनम् ॥ ५० ॥ पराकोनामकृच्छ्रोयंसर्वपापप्रणोदनः ॥
एकैकंतुग्रसेत्पिंडंकृष्णेशुक्लेचवर्धयेत् ॥ ५१ ॥ अमावास्यांनभुंजीतएवंचांद्रायणेविधिः ॥ उपस्पृश्य
त्रिषवणमेतच्चांद्रायणंस्मृतम् ॥ ५२ ॥ चतुरःप्रातरश्नीयाद्विप्रःपिंडान्कृताह्निकः ॥ चतुरोस्तमितेसूर्ये
शिशुचांद्रायणंस्मृतम् ॥ ५३ ॥ अष्टावष्टौसमश्नीयात्पिंडान्मध्यंदिनेस्थिते ॥ नियतात्माहविष्यस्यय
तिचांद्रायणंव्रतम् ॥ ५४ ॥ एतद्रुद्रास्तथादित्यावसवश्चचरंतिहि ॥ सर्वेकुशलिनोदेवामरुतश्चभुवा
सह ॥ ५५ ॥ एकैकंसप्तरात्रेणपुनातिविधिवत्कृतम् ॥ त्वगसृक्पिशितास्थीनिमेदोमज्जावसास्तथा

॥ ५६ ॥ एकैकंसप्तरात्रेणशुद्धयत्येवनसंशयः ॥ एभिर्व्रतैर्विपूतात्माकर्मकुर्वीतनित्यशः ॥ ५७ ॥ एवंशुद्धस्यकर्माणिसिद्धयंत्येवनसंशयः ॥ शुद्धात्माकर्मकुर्वीतसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ ५८ ॥ इष्टान्कामांस्ततः सर्वान्संप्राप्नोतिनसंशयः ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेद्रहितःसर्वकर्मणा ॥ ५९ ॥ त्रीणिनक्तानिवाकुर्यात्ततःकर्मसमारभेत् ॥ एवंविधानंकथितंपुरश्चर्याफलप्रदम् ॥ ६० ॥ गायत्र्याश्चपुरश्चर्यासर्वकामप्रदायिनी॥ कथितातवदेवषमहापापविनाशिनी ॥ ६१ ॥ आदौकुर्याद्व्रतंमंत्रीदेहशोधनकारकम् ॥ पुरश्चर्यांततः कुर्यात्समस्तफलभाग्भवेत् ॥ ६२ ॥ इतितेकथितंगुह्यंपुरश्चर्याविधानकम् ॥ एतत्परस्मैनोवाच्यंश्रुतिसारंयतःस्मृतम् ॥ ६३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कन्धेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

नारायणउवाच ॥ नारायणमहाभागगायत्र्यास्तुसमासतः ॥ शांत्यादिकान्प्रयोगांस्तुवदस्वकरुणानिधे ॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ अतिगुह्यमिदंपृष्टंत्वयाब्रह्मतनूद्भव ॥ नकस्यापिचवक्तव्यंदुष्टायपिशुनायच ॥ २ ॥ अथशांतिःपयोक्ताभिःसमिद्भिर्जुहुयाद्द्विजः ॥ शमीसमिद्भिःशाम्यंतिभूतरोगग्रहादयः ॥ ३ ॥ आर्द्राभिःक्षीरवृक्षस्यसमिद्भिर्जुहुयाद्द्विजः ॥ जुहुयाच्छकलैर्वापिभूतरोगादिशांतये ॥ ४ ॥ जलेनतर्पयेत्सूर्यंपाणिभ्यांशांतिमाप्नुयात् ॥ जानुदघ्नेजलेजप्त्वासर्वान्दोषाञ्छमंनयेत् ॥ ५ ॥ कंठदघ्नेजलेजप्त्वामुच्येत्प्राणांतिकाद्भयात् ॥ सर्वेभ्यःशांतिकर्मभ्योनिमज्ज्याप्सुजपःस्मृतः ॥ ६ ॥ सौवर्णेराजतेवापिपात्रेताम्रमयेऽपिवा ॥ क्षीरवृक्षमयेवापिनिर्व्रणेमृन्मयेऽपिवा ॥ ७ ॥ सहस्रंपञ्चगव्येनहुत्वासुज्वलितेनले ॥ क्षीरवृक्षमयैःकाष्ठैःशेषंसंपादयेच्छनैः ॥ ८ ॥ प्रत्याहुतिस्पृशञ्जप्त्वासहस्रंपात्रसंस्थितम् ॥ तेनतंप्रोक्षयेद्देशंकुशैर्मंत्रमनुस्मरन् ॥ ९ ॥ बलिंकिरंस्ततस्तस्मिन्ध्यायेत्तुपरदेवताम् ॥ अभिचारसमुत्पन्नाकृत्यापापंचनश्यति ॥ १० ॥ देवभूतपिशाचाद्यायद्येवंकुरुतेवशे ॥

गृह्यं ग्रामंपुरंराष्ट्रंसर्वंतेभ्योविमुच्यते ॥ ११ ॥ निखनेमुच्यतेतेभ्योलिखनेमध्यतोऽपिच ॥ मंडले
शूलमालिख्यपूर्वोक्तेचक्रमेऽपिवा ॥ १२ ॥ अभिमंत्र्यसहस्रं तन्निखनेत्सर्वशांतये ॥ सौवर्णंराजतंवापि
कुंभंताम्रमयंचवा ॥ १३ ॥ मृन्मयंवानवंदिव्यंसूत्रवेष्टितमव्रणम् ॥ स्थंडिलेसैकतेस्थाप्यपूरयेन्मंत्र
विज्जलैः ॥ १४ ॥ दिग्भ्यआहृत्यतीर्थानिचतसृभ्योद्विजोत्तमैः ॥ एलाचंदनकर्पूरजातीपाटलमल्लिकाः
॥ १५ ॥ विल्वपत्रंतथाक्रांतांदेवीव्रीहियवांस्तिलान् ॥ सर्षपान्क्षीरवृक्षाणांप्रवालानिचनिक्षिपेत्
॥ १६ ॥ सर्वाण्यभिविधायैवंकुशकूर्चसमन्वितम् ॥ स्नातःसमाहितोविप्रःसहस्रंमंत्रयेद्बुधः ॥ १७ ॥
दिक्षुसौरानधीयीरन्मंत्रान्विप्रास्त्रयीविदः ॥ प्रोक्षयेत्पाययेदेनंनीरंतेनाभिषिंचयेत् ॥ १८ ॥ भूतरोगा
भिचारेभ्यःसनिर्मुक्तःसुखीभवेत् ॥ अभिषेकेणमुच्येतमृत्योरास्यगतोनरः ॥ १९ ॥ अवश्यंकारये
द्विद्वान्राजादीर्घजिजीविषुः ॥ गावोदेयाश्चऋत्विग्भ्यअभिषेकेशतंमुने ॥ २० ॥ दक्षिणायेनवातुष्टिर्य
थाशक्त्याऽथवाभवेत् ॥ जपेदश्वत्थमालभ्यमंदवारेशतंद्विजः ॥ २१ ॥ भूतरोगाभिचारेभ्योमुच्यते
महतोभयात् ॥ गुडूच्याःपर्वविच्छिन्नाःपयोक्ताजुहुयाद्द्विजः ॥ २२ ॥ एवंमृत्युंजयोहोमःसर्वव्याधि
विनाशनः ॥ आम्रस्यजुहुयात्पत्रैःपयोक्तैर्ज्वरशांतये ॥ २३ ॥ वचाभिःपयसाक्ताभिःक्षयंहुत्वाविना
शयेत् ॥ मधुत्रितयहोमेनराजयक्ष्माविनश्यति ॥ २४ ॥ निवेद्यभास्करायान्नंपायसंहोमपूर्वकम् ॥
राजयक्ष्माभिभूतंचप्राशयेच्छांतिमाप्नुयात् ॥ २५ ॥ लताःपर्वसुविच्छिद्यसोमस्यजुहुयाद्द्विजः ॥
सोमेसूर्येणसंयुक्तेपयोक्ताःक्षयशांतये ॥ २६ ॥ कुसुमैःशंखवृक्षस्यहुत्वाकुष्टविनाशयेत् ॥ अपस्मार
विनाशःस्यादपामार्गस्यतंडुलैः ॥ २७ ॥ क्षीरवृक्षसमिद्धोमादुन्मादोऽपिविनश्यति ॥ औदुंबरसमि
द्धोमादतिमेहःक्षयंव्रजेत् ॥ २८ ॥ प्रमेहंशमयेद्धुत्वामधुनेक्षुरसेनवा ॥ मधुत्रितयहोमेननयेच्छां
तिमसूरिकाम् ॥ २९ ॥ कपिलासर्पिषाहुत्वानयेच्छांतिमसूरिकाम् ॥ उदुंबरवटाश्वत्थैर्गोगजाश्वा

मयंहरेत् ॥ ३० ॥ पिपीलिमधुवल्मीकेगृहेजातेशतंशतम् ॥ शमीसमिद्भिरन्नेनसर्पिषाजुहुयाद्द्विजः
॥ ३१ ॥ तदुत्थंशांतिमायातिशेषैस्तत्रबलिंहरेत् ॥ अभ्रस्तनितभूकंपालक्ष्यादौवनवेतसः ॥ ३२ ॥
सप्ताहंजुहुयादेवंराष्ट्रे राज्यंसुखीभवेत् ॥ यांदिशंशतजप्तेनलोष्टेनाभिप्रताडयेत् ॥ ३३ ॥ ततोऽग्नि
मारुतारिभ्योभयंतस्यविनश्यति ॥ मनसैवजपेदेनांबद्धोमुच्येतबंधनात् ॥ ३४ ॥ भूतरोगविषादि
भ्यःस्पृशञ्जप्त्वाविमोचयेत् ॥ भूतादिभ्योविमुच्येतजलंपीत्वाभिमंत्रितम् ॥ ३५ ॥ अभिमंत्र्यशतं
भस्मन्यसेद्भूतादिशांतये ॥ शिरसाधारयेद्भस्ममंत्रयित्वातदित्यचा ॥ ३६ ॥ सर्वव्याधिविनिर्मुक्तः
सुखीजीवेच्छतंसमाः ॥ अशक्तःकारयेच्छांतिंविप्रंदत्त्वातुदक्षिणाम् ॥ ३७ ॥ अथपुष्टिंश्रियंलक्ष्मीं
पुष्पैर्हुत्वाप्नुयाद्द्विजः ॥ श्रीकामोजुहुयात्पद्मैरक्तैःश्रियमवाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ हुत्वाश्रियमवाप्नो
तिजातीपुष्पैर्नवैःशुभैः ॥ शालितंडुलहोमेनश्रियमाप्नोतिपुष्कलाम् ॥ ३९ ॥ समिद्भिर्बिल्ववृक्षस्य
हुत्वाश्रियमवाप्नुयात् ॥ बिल्वस्यशकलैर्हुत्वापत्रैःपुष्पैःफलैरपि ॥ ४० ॥ श्रियमाप्नोतिपरमांमू
लस्यशकलैरपि ॥ समिद्भिर्बिल्ववृक्षस्यपायसेनचसर्पिषा ॥ ४१ ॥ शतंशतंचसप्ताहंहुत्वाश्रियमवा
प्नुयात् ॥ लाजैस्त्रिमधुरोपेतैर्होमेकन्यामवाप्नुयात् ॥ ४२ ॥ अनेनविधिनाकन्यावरमाप्नोतिवां
छितम् ॥ रक्तोत्पलशतंहुत्वासप्ताहंहेमचाप्नुयात् ॥ ४३ ॥ सूर्यबिंबेजलंहुत्वाजलस्थंहेमचाप्नुयात् ॥
अन्नंहुत्वाप्नुयादन्नंव्रीहीन्व्रीहिपतिर्भवेत् ॥ ४४ ॥ करीषचूर्णैर्वत्सस्यहुत्वापशुमवाप्नुयात् ॥ प्रियं
गुपायसाज्यैश्चभवेद्धोमादिभिःप्रजा ॥ ४५ ॥ निवेद्यभास्करायान्नंपायसंहोमपूर्वकम् ॥ भोजये
त्तदृतुस्नातांपुत्रंपरमवाप्नुयात् ॥ ४६ ॥ सप्ररोहाभिरार्द्राभिरायुर्हुत्वासमाप्नुयात् ॥ समिद्भिःक्षी
रवृक्षस्यहुत्वाऽऽयुषमवाप्नुयात् ॥ ४७ ॥ सप्ररोहाभिरार्द्राभिरक्ताभिर्मधुरत्रयैः ॥ व्रीहीणांचशतं
हुत्वाहेमचायुरवाप्नुयात् ॥ ४८ ॥ सुवर्णकुड्मलंहुत्वाशतमायुरवाप्नुयात् ॥ दूर्वाभिःपयसावापि

मधुनासर्पिषापिवा ॥ ४६ ॥ शतंशतंचसप्ताहमपमृत्युंव्यपोहति ॥ शमीसमिद्भिरन्नेनपयसावाच
सर्पिषा ॥ ५० ॥ शतंशतंचसप्ताहमपमृत्युंव्यपोहति ॥ न्यग्रोधसमिधोहुत्वापायसंहोमयेत्ततः
॥ ५१ ॥ शतंशतंचसप्ताहमपमृत्युंव्यपोहति ॥ क्षीराहारोजपेन्मृत्योःसप्ताहाद्विजयीभवेत् ॥ ५२ ॥
अनश्नन्वाग्यतोजप्त्वात्रिरात्रंमुच्यतेयमात् ॥ निमज्ज्याप्सुजपेदेवसद्योमृत्योर्विमुच्यते ॥ ५३ ॥ जपे
द्बिल्वंसमाश्रित्यमासंराज्यमवाप्नुयात् ॥ बिल्वंहुत्वाप्नुयाद्राज्यंसमूलफलपल्लवम् ॥ ५४ ॥ हुत्वा
पद्मशतंमासंराज्यमाप्नोत्यकंटकम् ॥ यवागूग्राममाप्नोतिहुत्वाशालिसमन्वितम् ॥ ५५ ॥ अश्व
त्थसमिधोहुत्वायुद्धादौजयमाप्नुयात् ॥ अर्कस्यसमिधोहुत्वासर्वत्रविजयीभवेत् ॥ ५६ ॥ संयुक्तैः
पयसापत्रैःपुष्पैर्वावेतसस्यच ॥ पायसेनशतंहुत्वासप्ताहंवृष्टिमाप्नुयात् ॥ ५७ ॥ नाभिदघ्नेजले
जप्त्वासप्ताहंवृष्टिमाप्नुयात् ॥ जलेभस्मशतंहुत्वामहावृष्टिंनिवारयेत् ॥ ५८ ॥ पालाशीभिरवाप्नोति
समिद्भिर्ब्रह्मवर्चसम् ॥ पालाशकुसुमैर्हुत्वासर्वमिष्टमवाप्नुयात् ॥ ५६ ॥ पयोहुत्वाप्नुयान्मेधामा
ज्यंबुद्धिमवाप्नुयात् ॥ अभिमंत्र्यपिवेद्ब्राह्मंरसंमेधामवाप्नुयात् ॥ ६० ॥ पुष्पहोमेभवेद्वासस्तंतु
भिस्तद्विधंपटम् ॥ लवणंमधुसंमिश्रंहुत्वेष्टंवशमानयेत् ॥ ६१ ॥ नयेद्विष्टंवशंहुत्वालक्ष्मीपुष्पैर्मधु
प्लुतैः ॥ नित्यमंजलिनात्मानमभिषिंचेज्जलेस्थितः ॥ ६२ ॥ मतिमारोग्यमायुष्यमग्र्यंस्वास्थ्यमवा
प्नुयात् ॥ कुर्याद्विप्रोन्यमुद्दिश्यसोपिपुष्टिमवाप्नुयात् ॥ ६३ ॥ अथचारुविधिर्मासंसहस्रंप्रत्यहं
जपेत् ॥ आयुष्कामःशुचौदेशेप्राप्नुयादायुरुत्तमम् ॥ ६४ ॥ आयुरारोग्यकामस्तुजपेन्मासद्वयंद्विजः ॥
भवेदायुष्यमारोग्यंश्रियैमासत्रयंजपेत् ॥६५॥ आयुःश्रीपुत्रदाराद्याश्चतुर्भिश्चयशोजपात् ॥ पुत्रदारायु
रारोग्यंश्रियंविद्यांचपंचभिः ॥६६॥ एवमेवोत्तरान्कामान्मासैरेवोत्तरैर्व्रजेत् ॥ एकपादोजपेदूर्ध्वबाहुः
स्थित्वानिराश्रयः॥६७॥मासंशतत्रयंतिस्रःसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ एवंशतोत्तरंजप्त्वासहस्रंसर्वमाप्नु

यात् ॥६८॥ रुद्ध्वाप्राणमपानंचजपेन्मासंशतत्रयम् ॥ यदिच्छेत्तदवाप्नोतिसहस्रात्परमाप्नुयात् ॥ ६९ ॥
एकपादोजपेदूर्ध्वबाहूरुद्ध्वानिलंवशः ॥ मासंशतमवाप्नोतियदिच्छेदितिकौशिकः ॥७०॥ एवंशतत्रयंज
प्त्वासहस्रं सर्वमाप्नुयात् ॥ निमज्ज्याप्सुजपेन्मासंशतमिष्टमवाप्नुयात् ॥७१॥ एवंशतत्रयंजप्त्वासहस्रं
सर्वमाप्नुयात् ॥ एकपादोजपेदूर्ध्वबाहूरुद्ध्वानिराश्रयः ॥७२॥ नक्तमश्नन्हविष्यान्नंवत्सराद्दषितामिया
त्॥ गोरमोघाभवेदेवंजप्त्वासंवत्सरद्वयम् ॥७३॥ त्रिवत्सरंजपेदेवंभवेत्त्रैकालदर्शनम् ॥ आयातिभगवा
न्देवश्चतुःसंवत्सरंजपेत् ॥ ७४ ॥ पंचभिर्वत्सरैरेवमणिमादिगुणोभवेत् ॥ एवंषड्वत्सरंजप्त्वाकामरू
पित्वमाप्नुयात् ॥ ७५ ॥ सप्तभिर्वत्सरैरेवममरत्वमवाप्नुयात् ॥ मनुत्वंनवभिःसिद्धमिंद्रत्वंदशभिर्भ
वेत् ॥ ७६ ॥ एकादशभिराप्नोतिप्राजापत्यंसुवत्सरैः ॥ ब्रह्मत्वप्राप्नुयादेवंजप्त्वाद्वादशवत्सरान् ॥७७॥
एतेनैवजितालोकास्तपसानारदादिभिः ॥ शाकमन्येपरेमूलंफलमन्येपयःपरे ॥ ७८ ॥ घृतमन्येपरेसोम
मपरेचरुवृत्तयः ॥ ऋषयःपक्षमश्नंतिकेचिद्भैक्ष्याशिनोऽहनि ॥ ७९ ॥ हविष्यमपरेऽश्नंतःकुर्वंत्येवपरं
तपः ॥ अथशुद्ध्यै रहस्यानांत्रिसहस्रं जपेद्द्विजः ॥ ८० ॥ मासंशुद्धोभवेत्स्तेयात्सुवर्णस्यद्विजोत्तमः ॥
जपेन्मासंत्रिसाहस्रं सुरापःशुद्धिमाप्नुयात् ॥ ८१ ॥ मासंजपेत्त्रिसाहस्रं शुचिःस्याद्गुरुतल्पगः ॥ त्रिस
हस्रं जपेन्मासंकुटींकृत्वावनेवसन् ॥ ८२ ॥ ब्रह्महामुच्यतेपापादितिकौशिकभाषितम् ॥ द्वादशाहंनिम
ज्याप्सुसहस्रं प्रत्यहंजपेत् ॥ ८३ ॥ मुच्येरन्नंहसःसर्वेमहापातकिनोद्विजाः ॥ त्रिसाहस्रजपेन्मासंप्राणा
नायम्यवाग्यतः ॥ ८४ ॥ महापातकयुक्तोवामुच्यतेमहतोभयात् ॥ प्राणायामसहस्रेणब्रह्महापिविशु
ध्यति ॥ ८५ ॥ षट्कृत्वस्त्वभ्यसेदूर्ध्वंप्राणापानौसमाहितः ॥ प्राणायामोभवेदेषसर्वपापप्रणाशनः ॥
॥ ८६ ॥ सहस्रमभ्यसेन्मासंक्षितिपःशुचितामियात् ॥ द्वादशाहंत्रिसाहस्रं जपेद्विगोवधेद्विजः ॥ ८७ ॥
अगम्यागमनस्तेयहननाभक्ष्यभक्षणे ॥ दशसाहस्रमभ्यस्तागायत्रीशोधयेद्द्विजम् ॥ ८८ ॥ प्राणायामश

तंकृत्वामुच्यतेसर्वकिल्बिषात् ॥ सर्वेषामेवपापानांसंकरेसतिशुद्धये॥ ८९ ॥ सहस्रमभ्यसेन्मासंनित्यजापीवनेवसन ॥ उपवाससमंजप्यंत्रिसहस्रतदित्यृचम् ॥९०॥ चतुर्विंशतिसाहस्रमभ्यस्ताकृच्छ्रसंज्ञिता ॥ चतुःषष्टिसहस्राणिचांद्रायणसमानितु ॥ ९१ ॥ शतकृत्वोभ्यसेन्नित्यंप्राणानायम्यसन्ध्ययोः ॥ तदित्यृचमवाप्नोतिसर्वपापक्षयंपरम् ॥ ९२ ॥ निमज्याप्सुजपेन्नित्यंशतकृत्वस्तदित्यृचम् ॥ ध्यायन्देवींसूर्यरूपांसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ९३ ॥ इतितेसम्यगाख्याताःशांतिशुद्ध्यादिकल्पनाः ॥ रहस्यातिरहस्याश्च गोपनीयास्त्वयासदा ॥ ९४ ॥ इतिसंक्षेपतःप्रोक्तःसदाचारस्यसंग्रहः ॥ विधिनाचरणादस्यमायादुर्गाप्रसीदति ॥ ९५ ॥ नैमित्तिकंचनित्यंचकाम्यकर्मयथाविधि ॥ आचरेन्मनुजःसोयंभुक्तिमुक्तिफलाप्तिभाक् ॥ ९६ ॥ आचारःप्रथमोधर्मोधर्मस्यप्रभुरीश्वरी ॥ इत्युक्तंसर्वशास्त्रेषुसदाचारफलंमहत् ॥ ९७ ॥ आचारवान्सदापूतःसदैवाचारवान्सुखी ॥ आचारवान्सदाधन्यःसत्यंसत्यंचनारद ॥९८॥ देवीप्रसादजनकंसदाचारविधानकम् ॥ यदपिशृणुयान्मर्त्योमहासंपत्तिसौख्यभाक् ॥ ९९ ॥ सदाचारेणसिद्धेचपैहिकामुष्मिकंसुखम् ॥ तदेवतेमयाप्रोक्तंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ १०० ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणे एकादशस्कन्धेसदाचारनिरूपणंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

एकादशस्कन्धः समाप्तः ॥ ११ ॥

साधैंरामाब्धिनेत्रेंदु [१२४३ ॥] पद्यैर्व्यासकृतैःशुभैः ॥ देवीभागवतस्यास्यैकादशः-
स्कन्ध ईरितः ॥ १ ॥

विविधपुस्तकप्राप्तिस्थानम्—

बृजभूषणदास, कन्हैयालाल,

संस्कृत-पुस्तकालय

कचौड़ीगली बनारस सिटी ।

* इति *

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे एकादशस्कन्धः

* समाप्तः *

अथ

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे द्वादशस्कन्धः

प्रारभ्यते

श्रीगणेशायनमः ॥ नारदउवाच ॥ सदाचारविधिर्देवभवतावर्णितःप्रभो ॥ तस्याप्यतुलमा
हात्म्यंसर्वपापविनाशनम् ॥ १ ॥ श्रुतंभवन्मुखांभोजच्युतंदेवीकथामृतम् ॥ व्रतानियानिचोक्तानिचां
द्रायणमुखानिते ॥ २ ॥ दुःखसाध्यानिजानीमःकर्त्रसाध्यानितानिच ॥ तदस्मात्सांप्रतंयत्तुसुखसा
ध्यंशरीरिणाम् ॥ ३ ॥ देवीप्रसादजनकंसुखानुष्ठानसिद्धिदम् ॥ तत्कर्मवदमेस्वामिन्कृपापूर्वंसुरेश्वर
॥ ४ ॥ सदाचारविधौयश्चगायत्रीविधिरीरितिः ॥ तस्मिन्मुख्यतमंकिंस्यात्किंवापुण्याधिकप्रदम्
॥ ५ ॥ येगायत्रीगतावर्णास्तत्त्वसंख्यास्त्वयेरिताः ॥ तेषांकेऋषयःप्रोक्ताःकानिच्छंदांसिवैमुने ॥ ६ ॥
तेषांकादेवताःप्रोक्ताःसर्वंकथयमेप्रभोः ॥ महत्कौतूहलंमेचमानसेपरिवर्तत ॥ ७ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
कुर्यादन्यन्नवाकुर्यादनुष्ठानादिकंतथा ॥ गायत्रीमात्रनिष्ठस्तुकृतकृत्योभवेद्द्विजः ॥ ८ ॥ संध्यासुचा
र्घ्यदानंचगायत्रीजपमेवच ॥ सहस्रत्रितयंकुर्वन्सुरैःपूज्योभवेन्मुने ॥ ९ ॥ न्यासान्करोतुवामावागाय
त्रीमेवचाभ्यसेत् ॥ ध्यात्वानिर्व्याजयावृत्त्यासच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ १० ॥ यदक्षरैकसंसिद्धेःस्पर्धते
ब्राह्मणोत्तमः ॥ हरिशंकरकंजोत्थसूर्यचंद्रहुताशनैः ॥ ११ ॥ अथातःश्रूयतांब्रह्मन्वर्णऋष्यादिकांस्तथा॥
छंदांसिदेवतास्तद्वत्क्रमात्तत्त्वानिचैवहि ॥ १२ ॥ वामदेवोत्रिर्वसिष्ठःशुक्रःकण्वःपराशरः ॥ विश्वामित्रो
महातेजाःकपिलःशौनकोमहान् ॥ १३॥ याज्ञवल्क्योभरद्वाजोजमदग्निस्तपोनिधिः ॥ गौतमोमुद्गलश्चै
ववेदव्यासश्चलोमशः ॥ १४ ॥ अगस्त्यःकौशिकोवत्सःपुलस्त्योमांडुकस्तथा ॥ दुर्वासास्तपसांश्रेष्ठोना
रदःकश्यपस्तथा ॥ १५ ॥ इत्येतेऋषयःप्रोक्तावर्णानांक्रमशोमुने ॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्चबृहतीपंक्तिरे
वच ॥ १६ ॥ त्रिष्टुभंजगतीचैवतथाऽतिजगतीमता ॥ शक्वर्यतिशक्वरीचधृतिश्चातिधृतिस्तथा ॥
॥ १७ ॥ विराट्प्रस्तारपंक्तिश्चकृतिःप्रकृतिराकृति ॥ विकृतिःसंकृतिश्चैवाक्षरपंक्तिस्तथैवच ॥१८॥
भूर्भुवःस्वरितिच्छंदस्तथाज्योतिष्मतीस्मृतम् ॥ इत्येतानिवछंदांसिकीर्तितानिमहामुने ॥ १९ ॥ दैव

तानिशृणुप्राज्ञतेषामेवानुपूर्वशः ॥ आग्नेयंप्रथमंप्रोक्तंप्राजापत्यंद्वितीयकम् ॥ २० ॥ तृतीयंचतथासौम्यमीशानंचचतुर्थकम् ॥ सावित्रंपञ्चमंप्रोक्तंषष्ठमादित्यदैवतम् ॥ २१ ॥ गार्हस्पत्यंसप्तमंतुमैत्रावरुणमष्टमम् ॥ नवमंभगदैवत्यंदशमंचार्यमेश्वरम् ॥ २२ ॥ गणेशमेकादशकंत्वाष्ट्रंद्वादशकंस्मृतम् ॥ पौष्णंत्रयोदशंप्रोक्तमैंद्राग्नंचचतुर्दशम् ॥ २३ ॥ वायव्यंपंचदशकंवामदेव्यंचषोडशम् ॥ मैत्रावरुणिदैवत्यंप्रोक्तंसप्तदशाक्षरम् ॥ २४ ॥ अष्टादशंवैश्वदेवमूनविंशतिमातृकम् ॥ वैष्णवंविंशतितमंवसुदैवतमीरितम् ॥ २५ ॥ एकविंशतिसंख्याकंद्वाविंशंरुद्रदैवतम् ॥ त्रयोविंशंचकौबेरमाश्विनंतत्त्वसंख्यकम् ॥ २६ ॥ चतुर्विंशतिवर्णानांदेवतानांचसंग्रहः ॥ कथितःपरमश्रेष्ठोमहापापैकशोधनः ॥ २७ ॥ यदाकर्णनमात्रेण सांगंजाप्यफलंमुने ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कन्धेगायत्रीविचारोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ वर्णानांशक्तयःकाश्चताःशृणुष्वमहामुने ॥ वामदेवीप्रियासत्याविश्वाभद्रविलासिनी ॥ १ ॥ प्रभावतीजयाशांताकांतादुर्गासरस्वती ॥ विद्रुमाचविशालेशाव्यापिनीविमलातथा ॥ २ ॥ तमोपहारिणीसूक्ष्माविश्वयोनिर्जयावशा ॥ पद्मालयापराशोभाभद्राचत्रिपदास्मृता ॥ ३ ॥ चतुर्विंशतिवर्णानांशक्तयःसमुदाहृताः ॥ अतःपरंवर्णवर्णान्व्याहरामियथातथम् ॥ ४ ॥ चंपकातसीपुष्पसन्निभंविद्रुमंतथा ॥ स्फटिकाकारकंचैवपद्मपुष्पसमप्रभम् ॥ ५ ॥ तरुणादित्यसंकाशंशंखकुन्देन्दुसन्निभम् ॥ प्रवालपद्मपत्राभंपद्मरागसमप्रभम् ॥ ६ ॥ इंद्रनीलमणिप्रख्यंमौक्तिकंकुंकुमप्रभम् ॥ अंजनाभंचरक्तंचवैदूर्यंक्षौद्रसन्निभम् ॥ ७ ॥ हारिद्रंकुन्ददुग्धाभंरविकांतिसमप्रभम् ॥ शुकपुच्छनिभंतद्वच्छतपत्रनिभंतथा ॥ ८ ॥ केतकीपुष्पसंकाशंमल्लिकाकुसुमप्रभम् ॥ करवीरश्चइत्येतेक्रमेणपरिकीर्तिताः ॥ ९ ॥ वर्णाःप्रोक्ताश्चवर्णानांमहापापविशोधनाः ॥ पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशएवच ॥ १० ॥

गंधोरसश्चरूपंचशब्दःस्पर्शस्तथैवच ॥ उपस्थंपायुपादंचपाणीवागपिचक्रमात् ॥ ११ ॥ घ्राणंजिह्वाच चक्षुश्चत्वक्श्रोत्रंचततःपरम् ॥ प्राणोपानस्तथाव्यानःसमानश्चततःपरम् ॥ १२ ॥ तत्त्वान्येतानिवर्णानांक्रमशःकीर्तितानितु ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिवर्णमुद्राःक्रमेणतु ॥ १३ ॥ सुमुखंसंपुटंचैवविततंविस्तृतंतथा ॥ द्विमुखंत्रिमुखंचैवचतुःपंचमुखंतथा ॥ १४ ॥ षण्मुखाधोमुखंचैवव्यापकांजलिकंतथा ॥ शकटंयमपाशंचग्रथितंसंमुखोन्मुखम् ॥ १५ ॥ विलंबंमुष्टिकंचैवमत्स्यंकूर्मंवराहकम् ॥ सिंहाक्रांतंमहाक्रांतंमुद्गरंपल्लवंतथा ॥ १६ ॥ त्रिशूलयोनीसुरभिश्चाक्षमालाचलिंगकम् ॥ अंबुजंचमतामुद्रास्तुर्यरूपाःप्रकीर्तिताः ॥ १७ ॥ इत्येताःकीर्तितामुद्रावर्णानांतेमहामुने ॥ महापापक्षयकराःकीर्तिदाःकांतिदामुने ॥ १८ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कन्धेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

नारदउवाच ॥ स्वामिन्सर्वजगन्नाथसंशयोस्तिममप्रभो ॥ चतुःषष्टिकलाभिज्ञपातकाद्योगविद्वर ॥ १ ॥ मुच्येतकेनपुण्येनब्रह्मरूपःकथंभवेत् ॥ देहश्चदेवतारूपोमन्त्ररूपोविशेषतः ॥ २ ॥ कर्मतच्छ्रोतुमिच्छामिन्यासंचविधिपूर्वकम् ॥ ऋषिश्छंदोधिदैवंचध्यानंचविधिवत्प्रभो ॥ ३ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ अस्त्येकंपरमंगुह्यंगायत्रीकवचंतथा ॥ पठनाद्धारणान्मर्त्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिदेवीरूपश्चजायते ॥ गायत्रीकवचस्यास्यब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ५ ॥ ऋषयोऋग्यजुःसामाथर्वश्छंदांसिनारद ॥ ब्रह्मरूपादेवतोक्तागायत्रीपरमाकला ॥ ६ ॥ तद्बीजंभर्गइत्येषाशक्तिरुक्तामनीषिभिः ॥ कीलकंचधियःप्रोक्तंमोक्षार्थेविनियोजनम् ॥ ७ ॥ चतुर्भिर्हृदयंप्रोक्तंत्रिभिर्वर्णैःशिरःस्मृतम् ॥ चतुर्भिःस्याच्छिखापश्चात्त्रिभिस्तुकवचंस्मृतम् ॥ ८ ॥ चतुर्भिर्नेत्रमुद्दिष्टंचतुर्भिःस्यात्तदस्त्रकम् ॥ अथध्यानंप्रवक्ष्यामिसाधकाभीष्टदायकम् ॥ ९ ॥ मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्ता

मिंदुनिबद्धरत्नमुकुटांतत्त्वार्थवर्णात्मिकाम् ॥ गायत्रींवरदाभयांकुशकशाःशुभ्रंकपालंगुणंशंखंचक्रमथा
रविंदयुगलंहस्तैर्वहंतींभजे ॥ १० ॥ गायत्रीपूर्वतःपातुसावित्रीपातुदक्षिणे ॥ ब्रह्मसंध्यातुमेपश्चादुत्त
रायांसरस्वती ॥ ११ ॥ पार्वतीमेदिशंरक्षेत्पावकीजलशायिनी ॥ यातुधानीदिशंरक्षेद्यातुधानभयंकरी
॥ १२ ॥ पावमानीदिशंरक्षेत्पवमानविलासिनी ॥ दिशंरौद्रींचमेपातुरुद्राणीरुद्ररूपिणी ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वं
ब्रह्माणिमेरक्षेदधस्ताद्वैष्णवीतथा ॥ एवंदशदिशोरक्षेत्सर्वांगंभुवनेश्वरी ॥ १४ ॥ तत्पदंपातुमेपादौजं
घेमेसवितुःपदम् ॥ वरेण्यंकटिदेशेतुनाभिंभर्गस्तथैवच ॥ १५ ॥ देवस्यमेतद्धृदयंधीमहीतिचगल्लयोः ॥
धियःपदंचमेनेत्रेयःपदंमेललाटकम् ॥ १६ ॥ नःपातुमेपदंमूर्ध्निशिखायांमेप्रचोदयात् ॥ तत्पदंपातुमूर्धा
नंसकारःपातुभालकम् ॥ १७ ॥ चक्षुषीतुविकाराणस्तुकारस्तुकपोलयोः ॥ नासापुटंवकाराणोरेकार
स्तुमुखेतथा ॥ १८ ॥ णिकारऊर्ध्वमोष्ठंतुयकारस्त्वधरोष्ठकम् ॥ आस्यमध्येभकाराणोगोकारश्चुबुके
तथा ॥ १९ ॥ देकारःकण्ठदेशेतुवकारःस्कंधदेशकम् ॥ स्यकारोदक्षिणंहस्तंधीकारोवामहस्तकम् ॥२०॥
मकारोहृदयंरक्षेद्धिकारउदरेतथा ॥ धिकारोनाभिदेशेतुयोकारस्तुकटिंतथा ॥ २१ ॥ गुह्यंरक्षतुयोकार
ऊरूद्वौनःपदाक्षरम् ॥ प्रकारोजानुनीरक्षेच्चोकारोजंघदेशकम् ॥ २२ ॥ दकारंगुल्फदेशेतुयकारःपदयुग्म
कम् ॥ तकारव्यंजनंचैवसर्वांगेमेसदाऽवतु ॥ २३ ॥ इदंतुकवचंदिव्यंबाधाशतविनाशनम् ॥ चतुःषष्टि
कलाविद्यादायकंमोक्षकारकम् ॥ २४ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ पठनाच्छ्रवणाद्वापि
गोसहस्रफलंलभेत् ॥ २५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेगायत्रीमंत्रकवचंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

नारदउवाच ॥ भगवन्देवदेवेशभूतभव्यजगत्प्रभो ॥ कवचंचश्रुतंदिव्यंगायत्रीमंत्रविग्रहम्
॥ १ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिगायत्रीहृदयंपरम् ॥ यद्धारणाद्भवेत्पुण्यंगायत्रीजपतोऽखिलम् ॥ २ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ देव्याश्चहृदयंप्रोक्तंनारदाथर्वणेस्फुटम् ॥ तदेवाहंप्रवक्ष्यामिरहस्यातिरहस्यकम् ॥ ३ ॥ विराड्रूपांमहादेवींगायत्रींवेदमातरम् ॥ ध्यात्वातस्यास्त्वथांगेषुध्यायेदेताश्चदेवताः ॥ ४ ॥ पिंडब्रह्मांडयोरैक्याद्भावयेत्स्वतनौतथा ॥ देवीरूपेनिजेदेहेतन्मयत्वायसाधकः ॥ ५ ॥ नादेवोभ्यर्चयेद्देवमितिवेदविदोविदुः ॥ ततोऽभेदायकायेस्वेभावयेद्देवताइमाः ॥ ६ ॥ अथतत्संप्रवक्ष्यामितन्मयत्वमथोभवेत् ॥ गायत्रीहृदयस्याऽस्याऽप्यहमेवऋषिःस्मृतः ॥ ७ ॥ गायत्रीच्छंदउद्दिष्टंदेवतापरमेश्वरी ॥ पूर्वोक्तेनप्रकारेणकुर्यादंगानिषट्क्रमात् ॥ आसनेविजनेदेशेध्यायेदेकाग्रमानसः ॥ ८ ॥ अथार्थन्यासः॥द्यौमूर्ध्निदैवतम् ॥ दंतपंक्तावश्विनौ ॥ उभेसंध्येचोष्ठौ ॥ मुखमग्निः॥ जिह्वासरस्वती ॥ ग्रीवायांतुबृहस्पतिः ॥ स्तनयोर्वसवोऽष्टौ ॥ बाह्वोर्मरुतः ॥ हृदयेपर्जन्यः ॥ आकाशमुदरम् ॥ नाभावंतरिक्षम् ॥ कट्योरिंद्राग्नी ॥ जघनेविज्ञानघनःप्रजापतिः ॥ कैलासमलयेऊरू ॥ विश्वेदेवाजान्वोः ॥ जंघायांकौशिकः ॥ गुह्यमयने ॥ ऊरूपितरः ॥ पादौपृथिवी ॥ वनस्पतयोंगुलीषु ॥ ऋषयोरोमाणि ॥ नखानिमुहूर्तानि ॥ अस्थिषुग्रहाः ॥ असृङ्मांसमृतवः ॥ संवत्सरावैनिमिषम् ॥ अहोरात्रावादित्यश्चंद्रमाः ॥ प्रवरांदिव्यांगायत्रींसहस्रनेत्रांशरणमहंप्रपद्ये ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यायनमः ॥ ॐतत्पूर्वाजयायनमः ॥ तत्प्रातरादित्यायनमः ॥ तत्प्रातरादित्यप्रतिष्ठायैनमः ॥ प्रातरधीयानोरात्रिकृतंपापंनाशयति ॥ सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति ॥ सायंप्रातरधीयानोअपापोभवति ॥ सर्वतीर्थेषुस्नातोभवति ॥ सर्वैर्देवैर्ज्ञातोभवति ॥ अवाच्यवचनात्पूतोभवति ॥ अभक्ष्यभक्षणात्पूतोभवति ॥ अभोज्यभोजनात्पूतोभवति ॥ अचोष्यचोषणात्पूतोभवति ॥ असाध्यसाधनात्पूतोभवति ॥ दुष्प्रतिग्रहशतसहस्रात्पूतोभवति ॥ सर्वप्रतिग्रहात्पूतोभवति ॥ पंक्तिदूषणात्पूतोभवति ॥ अनृतवचनात्पूतोभवति ॥ अथाऽब्रह्मचारीब्रह्मचारीभवति ॥ अनेनहृदयेनाधीतेनक्रतुसहस्रेणेष्टंभवति ॥ षष्टिशतसहस्रगायत्र्याजप्यानिफ

लानिभवंति ॥ अष्टौब्राह्मणान्सम्यग्ग्राहयेत् ॥ तस्यसिद्धिर्भवति ॥ यइदंनित्यमधीयानोब्राह्मणःप्रातः
शुचिः सर्वपापैःप्रमुच्यतइति ॥ ब्रह्मलोकेमहीयते ॥ इत्याहभगवाञ्श्रीनारायणः ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेगायत्रीहृदयंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

नारदउवाच ॥ भक्तानुकंपिन्सर्वज्ञहृदयंपापनाशनम् ॥ गायत्र्याःकथितंतस्माद्गायत्र्याः स्तो
त्रमीरय ॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ आदिशक्तेजगन्मातर्भक्तानुग्रहकारिणि ॥ सर्वत्रव्यापिकेऽनंते
श्रीसंध्येतेनमोऽस्तुते ॥ २ ॥ त्वमेवसंध्यागायत्रीसावित्रीचसरस्वती ॥ ब्राह्मीचवैष्णवीरौद्रीरक्ताश्वे
तासितेतरा ॥ ३ ॥ प्रातर्बालाचमध्याह्नेयौवनस्थाभवेत्पुनः ॥ वृद्धासायंभगवतीचिंत्यतेमुनिभिः
सदा ॥ ४ ॥ हंसस्थागरुडारूढातथावृषभवाहिनी ॥ ऋग्वेदाध्यायिनीभूमौदृश्यतेयातपस्विभिः ॥ ५ ॥
यजुर्वेदंपठंतीचअंतरिक्षेविराजते ॥ सासामगापिसर्वेषुभ्राम्यमाणातथाभुवि ॥ ६ ॥ रुद्रलोकंगतात्वं
हिविष्णुलोकनिवासिनी ॥ त्वमेवब्रह्मणोलोकेऽमर्त्यानुग्रहकारिणी ॥ ७ ॥ सप्तर्षिप्रीतिजननीमाया
बहुवरप्रदा ॥ शिवयोःकरनेत्रोत्थाह्यश्रुस्वेदसमुद्भवा ॥ ८ ॥ आनन्दजननीदुर्गादशधापरिपठ्यते ॥ वरे
ण्यावरदाचैववरिष्ठावरवर्णिनी ॥ ९ ॥ गरिष्ठाचवरार्हाचवरारोहाचसप्तमी ॥ नीलगंगातथासंध्यास
र्वदाभोगमोक्षदा ॥ १० ॥ भागीरथीमर्त्यलोकेपातालेभोगवत्यपि ॥ त्रिलोकवाहिनीदेवीस्थानत्रयनि
वासिनी ॥ ११ ॥ भूर्लोकस्थात्वमेवासिधरित्रीशोकधारिणी ॥ भुवोलोकेवायुशक्तिःस्वर्लोकेतेजसां
निधिः ॥ १२ ॥ महर्लोकेमहासिद्धिर्जनलोकेजनेत्यपि ॥ तपस्विनीतपोलोकेसत्यलोकेतुसत्यवाक् ॥ १३ ॥
कमलाविष्णुलोकेचगायत्रीब्रह्मलोकदा ॥ रुद्रलोकेस्थितागौरीहरार्धाङ्गनिवासिनी ॥ १४ ॥ अहमोम
हतश्चैवप्रकृतिस्त्वंहिगीयसे ॥ साम्यावस्थात्मिकात्वंहिशबलब्रह्मरूपिणी ॥ १५ ॥ ततःपरापराशक्तिः
परमात्वंहिगीयसे ॥ इच्छाशक्तिःक्रियाशक्तिर्ज्ञानशक्तिस्त्रिशक्तिदा ॥ १६ ॥ गंगाचयमुनाचैवविपाशा

चसरस्वती ॥ सरयूर्देविकासिंधुर्नर्मदेरावतीतथा ॥ १७ ॥ गोदावरीशतद्रुश्चकावेरीदेवलोकगा ॥
कौशिकीचंद्रभागाचवितस्ताचसरस्वती ॥ १८ ॥ गंडकीतापिनीतोयागोमतीवेत्रवत्यपि ॥ इडाचपिंग
लाचैवसुषुम्नाचतृतीयका ॥ १९ ॥ गांधारीहस्तिजिह्वाचपूषापूषातथैवच ॥ अलंबुसाकुहूश्चैवशंखि
नीप्राणवाहिनी ॥ २० ॥ नाडीचत्वंशरीरस्थागीयसेप्राक्तनैर्बुधैः ॥ हृत्पद्मस्थाप्राणशक्तिःकंठस्थास्व
प्ननायिका ॥ २१ ॥ तालुस्थात्वंसदाधाराबिंदुस्थाबिंदुमालिनी ॥ मूलेतुकुण्डलीशक्तिर्व्यापिनीकेश
मूलगा ॥ २२ ॥ शिखामध्यासनात्वंहिशिखाग्रेतुमनोन्मनी ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनयत्किंचिज्जगतीत्रये
॥ २३ ॥ तत्सर्वंत्वंमहादेविश्रियेसंध्येनमोस्तुते ॥ इतीदंकीर्तितंस्तोत्रंसंध्यायांबहुपुण्यदम् ॥ २४ ॥
महापापप्रशमनंमहासिद्धिविधायकम् ॥ यइदंकीर्तयेत्स्तोत्रंसंध्याकालेसमाहितः ॥ २५ ॥ अपुत्रःप्राप्नु
यात्पुत्रंधनार्थीधनमाप्नुयात् ॥ सर्वतीर्थतपोदानयज्ञयोगफलंलभेत् ॥ २६ ॥ भोगान्भुक्त्वाचिरंकाल
मंतेमोक्षमवाप्नुयात् ॥ तपस्विभिःकृतंस्तोत्रंस्नानकालेतुयःपठेत् ॥ २७ ॥ यत्रकुत्रजलेमग्नःसंध्याम
ज्जनजंफलम् ॥ लभतेनात्रसंदेहःसत्यंसत्यंचनारद ॥ २८ ॥ शृणुयाद्योपितद्भक्त्यासतुपापात्प्रमुच्यते ॥
पीयूषसदृशंवाक्यंसंध्योक्तंनारदेरितम् ॥ २९ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेम० द्वादशस्कंधेगायत्रीस्तोत्रंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

नारदउवाच ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रविशारद ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणानांरहस्यंत्वन्मुखा
च्छ्रुतम् ॥ १ ॥ सर्वपापहरंदेवयेनविद्याप्रवर्तते ॥ केनवाब्रह्मविज्ञानंकिंनुवामोक्षसाधनम् ॥ २ ॥ ब्राह्म
णानांगतिःकेनकेनवामृत्युनाशनम् ॥ ऐहिकामुष्मिकफलंकेनवापद्मलोचन ॥ ३ ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेण
सर्वंनिखिलमादितः ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ साधुसाधुमहाप्राज्ञसम्यक्पृष्टंत्वयाऽनघ ॥ ४ ॥ शृणुव
क्ष्यामियत्नेनगायत्र्यष्टसहस्रकम् ॥ नाम्नांशुभानांदिव्यानांसर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥ सृष्ट्यादौयद्भगव

तापूर्वंप्रोक्तंब्रवीमिते ॥ अष्टोत्तरसहस्रस्यऋषिर्ब्रह्माप्रकीर्तितः ॥ ६ ॥ छंदोनुष्टुप्तथादेवीगायत्रीदेवता
स्मृता ॥ हलोबीजानितस्यैवस्वराःशक्तयईरिताः ॥ ७ ॥ अंगन्यासकरन्यासावुच्येतेमातृकाक्षरैः ॥
अथध्यानंप्रवक्ष्यामिसाधकानांहितायवै ॥८॥ रक्तश्वेतहिरण्यनीलधवलैर्युक्तांत्रिनेत्रोज्ज्वलांरक्तांरक्तन
वस्त्रजंमणिगणैर्युक्तांकुमारीमिमाम् ॥ गायत्रींकमलासनांकरतलव्यानद्धकुंडांबुजांपद्माक्षींचवरस्रजंचद
धतींहंसाधिरूढांभजे ॥ ९ ॥ अचिंत्यलक्षणाव्यक्ताप्यर्धमातृमहेश्वरी ॥ अमृतार्णवमध्यस्थाप्यजि
ताचापराजिता ॥ १० ॥ अणिमादिगुणाधाराप्यर्कमंडलसंस्थिता ॥ अजराऽजाऽपराऽधर्माअक्षसूत्र
धराऽधरा ॥ ११ ॥ अकारादिक्षकारांताप्यरिषड्वर्गभेदिनी ॥ अंजनाद्रिप्रतीकाशाप्यंजनाद्रिनिवा
सिनी ॥ १२ ॥ अदितिश्चाजपाविद्याप्यरविंदनिभेक्षणा ॥ अंतर्बहिःस्थिताविद्याध्वंसिनींचांतरात्मिका
॥ १३ ॥ अजाचाजमुखावासाप्यरविंदनिभानना ॥ अर्धमात्रार्थदानज्ञाप्यरिमंडलमर्दिनी ॥ १४ ॥
असुरघ्नीह्यमावास्याप्यलक्ष्मीघ्न्यंत्यजार्चिता ॥ आदिलक्ष्मीश्चादिशक्तिराकृतिश्चायतानना ॥ १५ ॥
आदित्यपदवीचाराप्यादित्यपरिसेविता ॥ आचार्यावर्तनाचाराप्यादिमूर्तिनिवासिनी ॥ १६ ॥ आग्ने
यीचामरीचाद्याचाराध्याचासनस्थिता ॥ आधारनिलयाधाराचाकाशांतनिवासिनी ॥ १७ ॥ आद्याक्षर
समायुक्ताचांतराकाशरूपिणी ॥ आदित्यमंडलगताचांतरध्वांतनाशिनी ॥ १८ ॥ इंदिराचेष्टदाचेष्टाचें
दीवरनिभेक्षणा ॥ इरावतीचेंद्रपदाचेंद्राणीचेंदुरूपिणी ॥ १९ ॥ इक्षुकोदंडसंयुक्ताचेषुसंधानकारिणी ॥
इंद्रनीलसमाकाराचेडापिंगलरूपिणी ॥ २० ॥ इंद्राक्षीचेश्वरीदेवीचेहात्रयविवर्जिता ॥ उमाचोषाह्यु
डनिभाउर्वारुकफलानना ॥२१॥ उडुप्रभाचोडुमतीह्युडुपाह्युडुमध्यगा ॥ ऊर्ध्वंचाप्यूर्ध्वकेशीचाप्यूर्ध्वा
धोगतिभेदिनी ॥ २२ ॥ ऊर्ध्वबाहुप्रियाचोर्मिमालावाग्ग्रंथदायिनी ॥ ऋतंचर्षिर्ऋतुमतीऋषिदेवनम
स्कृता ॥२३॥ ऋग्वेदाऋणहर्त्रीचऋषिमंडलचारिणी ॥ ऋद्धिदाऋजुमार्गस्थाऋजुधर्माऋतुप्रदा ॥२४॥

ऋग्वेदनिलयाऋज्वीलसधमप्रवर्तिनी ॥ लूतारिवरसंभूतालूतादिविषहारिणी ॥ २५ ॥ एकाक्षराचैक
मात्राचैकाचैकैकनिष्ठिता ॥ एद्रीह्यरावतारूढाचहिकामुष्मिकप्रदा ॥ २६ ॥ ओंकारह्योषधीचोताचोत
प्रोतनिवासिनी ॥ औवाह्यौषधसंपन्नाऔपासनफलप्रदा ॥ २७ ॥ अंडमध्यस्थितादेवीचाकारमनुरू
पिणी ॥ कात्यायनीकालरात्रिःकामाक्षीकामसुन्दरी ॥ २८ ॥ कमलाकामिनीकांताकामदाकालकंठिनी ॥
करिकुंभस्तनभराकरवीरसुवासिनी ॥ २९ ॥ कल्याणीकुंडलवतीकुरुक्षेत्रनिवासिनी ॥ कुरुविंददला
काराकुंडलीकुमुदालया ॥३०॥ कालजिह्वाकरालास्याकालिकाकालरूपिणी ॥ कमनीयगुणाकांतिःकला
धाराकुमुद्वती ॥ ३१ ॥ कौशिकीकमलाकाराकामचारप्रभंजिनी ॥ कौमारीकरुणापांगोककुबंताकरि
प्रिया ॥ ३२ ॥ केसरीकेशवनुताकदंबकुसुमप्रिया ॥ कालिंदीकालिकाकांचीकलशोद्भवसंस्तुता ॥ ३३ ॥
काममाताक्रतुमतीकामरूपाकृपावती ॥ कुमारीकुण्डनिलयाकिरातीकीरवाहना ॥ ३४ ॥ कैकेयीकोकि
लालापाकेतकीकुसुमप्रिया ॥ कमंडलुधराकालीकर्मनिर्मूलकारिणी ॥ ३५ ॥ कलहंसगतिःकक्षाकृतकौतु
कमंगला ॥ कस्तूरीतिलकाकम्राकरींद्रगमनाकुहूः ॥ ३६ ॥ कर्पूरलेपनाकृष्णाकपिलाकुहराश्रया ॥ कूट
स्थाकुधराकम्राकुक्षिस्थाखिलविष्टपा ॥ ३७ ॥ खड्गखेटकराखर्वाखेचरीखगवाहना ॥ खट्वांगधारिणी
ख्याताखगराजोपरिस्थिता ॥ ३८ ॥ खलघ्नीखंडितजराखंडाख्यानप्रदायिनी ॥ खण्डेन्दुतिलकागङ्गा
गणेशगुहपूजिता ॥ ३९ ॥ गायत्रीगोमतीगीतागांधारीगानलोलुपा ॥ गौतमीगामिनीगाधागंधर्वाप्सर
सेविता ॥ ४० ॥ गोविंदचरणाक्रांतागुणत्रयविभाविता ॥ गंधर्वीगह्वरीगोत्रागिरीशागहनागमी ॥ ४१ ॥
गुहावासागुणवतीगुरुपापप्रणाशिनी ॥ गुर्वीगुणवतीगुह्यागोप्तव्यागुणदायिनी ॥ ४२ ॥ गिरिजागुह्य
मातंगीगरुडध्वजवल्लभा ॥ गर्वापहारिणीगोदागोकुलस्थागदाधरा ॥ ४३ ॥ गोकर्णनिलयासक्तागुह्य
मंडलवर्तिनी ॥ घर्मदाघनदाघंटाघोरदानवमर्दिनी ॥ ४४ ॥ घृणिमंत्रमयीघोषाघनसंपातदायिनी ॥ घंटा

रवप्रियाघ्राणाघृणिसंतुष्टकारिणी ॥ ४५ ॥ घनारिमंडलाघूर्णाघृताचीघनवेगिनी ॥ ज्ञानधातुमयीचर्चा
चर्चिताचारुहासिनी ॥४६॥ चटुलाचंडिकाचित्राचित्रमाल्यविभूषिता ॥ चतुर्भुजाचारुदंताचातुरीचरित
प्रदा ॥ ४७ ॥ चूलिकाचित्रवस्त्रांताचन्द्रमःकर्णकुण्डला ॥ चन्द्रहासाचारुदात्रीचकोरीचन्द्रहासिनी
॥ ४८ ॥ चन्द्रिकाचन्द्रधात्रीचचौरीचौराचचंडिका ॥ चंचद्वाग्वादिनीचन्द्रचूडाचोरविनाशिनी ॥४९॥
चारुचन्दनलिप्तांगीचंचच्चामरवीजिता ॥ चारुमध्याचारुगतिश्चंदिलाचन्द्ररूपिणी ॥ ५० ॥ चारुहोम
प्रियाचार्वाचरिताचक्रबाहुका ॥ चन्द्रमंडलमध्यस्थाचन्द्रमंडलदर्पणा ॥५१॥ चक्रवाकस्तनीचेष्टाचित्रा
चारुविलासिनी॥चित्स्वरूपाचन्द्रवतीचन्द्रमाश्चंदनप्रिया॥५२॥चोदयित्रीचिरप्रज्ञाचातकाचारुहेतुकी॥
छत्रयाताछत्रधराछायाछंदःपरिच्छदा॥५३॥छायादेवीछिद्रनखाछन्नेन्द्रियविसर्पिणी॥ छंदोनुष्टुप्प्रतिष्ठां
ताछिद्रोपद्रवभेदिनी ॥५४॥ छेदाछत्रेश्वरीछिन्नाछुरिकाछेदनप्रिया॥ जननीजन्मरहिताजातवेदाजगन्म
यी॥५ ॥जाह्नवीजटिलाजेत्रीजरामरणवर्जिता॥जंबूद्वीपवतीज्वालाजयंतीजलशालिनी॥५६॥ जितेंद्रियाजि
तक्रोधाजितामित्राजगत्प्रिया॥जातरूपमयीजिह्वाजानकीजगतीजरा॥५७॥जनित्रीजह्नुतनयाजगत्त्रयहितै
षिणी॥ज्वालामुखीजपवतीज्वरघ्नीजितविष्टपा॥५८॥ जिताक्रांतमयीज्वालाजाग्रतीज्वरदेवता॥ज्वलंतीज
लदाज्येष्ठाज्याघोषास्फोटदिङ्मुखी ॥ ५९ ॥ जंभिनीजृंभणाजृंभाज्वलन्माणिक्यकुंडला ॥ झिंझिकाझ
णनिर्घोषाझंझामारुतवेगिनी ॥ ६० ॥ झल्लरीवाद्यकुशलाञरूपाञभुजास्मृता ॥ टंकबाणसमायुक्ताटं
किनीटंकभेदिनी ॥ ६१ ॥ टंकीगणकृताघोषाटंकनीयमहोरसा ॥ टंकारकारिणीदेवीठठशब्दनिनादिनी
॥ ६२ ॥ डामरीडाकिनीडिंभाडुंडमारैकनिर्जिता ॥ डामरीतंत्रमार्गस्थाडमड्डमरुनादिनी ॥ ६३ ॥
डिंडीरवसहाडिंभलसत्क्रीडापरायणा ॥ ढुंढिविघ्नेशजननीढक्काहस्ताढिलिव्रजा ॥ ६४ ॥ नित्यज्ञा
नानिरुपमानिर्गुणानर्मदानदी ॥ त्रिगुणात्रिपदातंत्रीतुलसीतरुणातरुः ॥ ६५ ॥ त्रिविक्रमपदाक्रांतातु

रीयपदगामिनी ॥ तरुणादित्यसंकाशातामसीतुहिनातुरा ॥ ६६ ॥ त्रिकालज्ञानसंपन्नात्रिवलीचत्रिलो
चना ॥ त्रिशक्तिस्त्रिपुरातुंगातुरंगवदनातथा ॥ ६७ ॥ तिमिंगिलगिलातीव्रात्रिस्रोतातामसादिनी ॥
तंत्रमंत्रविशेषज्ञातनुमध्यात्रिविष्टपा ॥ ६८ ॥ त्रिसन्ध्यात्रिस्तनीतोषासंस्थातालप्रतापिनी ॥ तार्टकिनी
तुषाराभातुहिनाचलवासिनी ॥ ६९ ॥ तंतुजालसमायुक्तातारहारावलिप्रिया ॥ तिलहोमप्रियातीर्था
तमालकुसुमाकृतिः ॥ ७० ॥ तारकात्रियुतातन्वीत्रिशंकुपरिवारिता ॥ तलोदरीतिलाभूषाताटंकप्रिय
वाहिनी ॥ ७१ ॥ त्रिजटातित्तिरीतृष्णात्रिविधातरुणाकृतिः ॥ तप्तकांचनसंकाशातप्तकांचनभूषणा
॥ ७२ ॥ त्रैयंबकात्रिवर्गाचत्रिकालज्ञानदायिनी ॥ तर्पणातृप्तिदातृप्तातामसीतुंबुरुस्तुता ॥ ७३ ॥ तार्क्ष्य
स्थात्रिगुणाकारात्रिभंगीतनुवल्लरिः ॥ थात्कारीथारवाथांतादोहिनीदीनवत्सला ॥ ७४ ॥ दानवांत
करीदुर्गादुर्गासुरनिबर्हिणी ॥ देवरीतिर्दिवारात्रिद्रौपदीदुंदुभिस्वना ॥ ७५ ॥ देवयानीदुरावासादारि
द्र्योद्भेदिनीदिवा ॥ दामोदरप्रियादीप्तादिग्वासादिग्विमोहिनी ॥ ७६ ॥ दंडकारण्यनिलयादंडिनीदेव
पूजिता ॥ देववंद्यादिविषदाद्वेषिणीदानवाकृतिः ॥ ७७ ॥ दीनानाथस्तुतादीक्षादैवतादिस्वरूपिणी ॥
धात्रीधनुर्धराधेनुर्धारिणीधर्मचारिणी ॥ ७८ ॥ धरंधराधराधाराधनदाधान्यदोहिनी ॥ धर्मशीला
धनाध्यक्षाधनुर्वेदविशारदा ॥ ७९ ॥ धृतिर्धन्याधृतपदाधर्मराजप्रियाध्रुवा ॥ धूमावतीधूमकेशीधर्म
शास्त्रप्रकाशिनी ॥ ८० ॥ नंदानंदप्रियानिद्रा नृनुतानंदनात्मिका ॥ नर्मदानलिनीनीलानीलकंठसमा
श्रया ॥ ८१ ॥ नारायणप्रियानित्यानिर्मलानिर्गुणानिधिः ॥ निराधारानिरुपमानित्यशुद्धानिरंजना
॥ ८२ ॥ नादबिंदुकलातीतानादबिंदुकलात्मिका ॥ नृसिंहिनीनगधरानृपनागविभूषिता ॥ ८३ ॥ नरक
क्लेशशमनीनारायणपदोद्भवा ॥ निरवद्यानिराकारानारदप्रियकारिणी ॥ ८४ ॥ नानाज्योतिःसमा
ख्यातानिधिदानिर्मलात्मिका ॥ नवसत्रधरानीतिर्निरुपद्रवकारिणी ॥ ८५ ॥ नंदजानवरत्नाढ्यानैमि

षारण्यवासिनी ॥ नवनीतप्रियानारीनीलजीमूतनिस्वना ॥ ८६ ॥ निमेषिणीनदीरूपानीलग्रीवानिशी
श्वरी ॥ नामावलिर्निशुंभघ्नीनागलोकनिवासिनी ॥ ८७ ॥ नवजांबूनदप्रख्यानागलोकाधिदेवता ॥
नूपुराक्रांतचरणानरचित्तप्रमोदिनी ॥ ८८ ॥ निमग्नारक्तनयनानिर्घातसमनिस्वना ॥ नंदनोद्याननि
लयानिर्व्यूहोपरिचारिणी ॥ ८९ ॥ पार्वतीपरमोदारापरब्रह्मात्मिकापरा ॥ पंचकोशविनिर्मुक्तापंचपात
कनाशिनी ॥ ९० ॥ परचित्तविधानज्ञापंचिकापंचरूपिणी ॥ पूर्णिमापरमाप्रीतिःपरतेजःप्रकाशिनी ॥
॥ ९१ ॥ पुराणीपौरुषीपुण्यापुंडरीकनिभेक्षणा ॥ पातालतलनिर्मग्नाप्रीताप्रीतिविवर्धिनी ॥ ९२ ॥
पावनीपादसहितापेशलापवनाशिनी ॥ प्रजापतिःपरिश्रांतापर्वतस्तनमंडला ॥ ९३ ॥ पद्मप्रियापद्मसंस्था
पद्माक्षीपद्मसंभवा ॥ पद्मपत्रापद्मपदापद्मिनीप्रियभाषिणी ॥९४॥ पशुपाशविनिर्मुक्तापुरंध्रीपुरवासिनी॥
पुष्कलापुरुषापर्वापारिजातसुमप्रिया ॥ ९५ ॥ पतिव्रतापवित्रांगीपुष्पहासपरायणा ॥ प्रज्ञावतीसुता
पौत्रीपुत्रपूज्यापयस्विनी ॥ ९६ ॥ पट्टिपाशधरापंक्तिःपितृलोकप्रदायिनी ॥ पुराणीपुण्यशीलाचप्रणता
र्तिविनाशिनी ॥ ९७ ॥ प्रद्युम्नजननीपुष्टापितामहपरिग्रहा॥ पुंडरीकपुरावासापुंडरीकसमानना ॥९८॥
पृथुजंघापृथुभुजापृथुपादापृथूदरी ॥ प्रवालशोभापिंगाक्षीपीतवासाः प्रचापला ॥ ९९ ॥ प्रसवापुष्टिदा
पुण्याप्रतिष्ठाप्रणवागतिः ॥ पंचवर्णापंचवाणीपंचिकापंजरस्थिता ॥ १०० ॥ परमायापरज्योतिः
परप्रीतिःपरागतिः ॥ पराकाष्ठापरेशानीपाविनीपावकद्युतिः ॥ १ ॥ पुण्यभद्रापरिच्छेद्यापुष्पहा
सापृथूदरी ॥ पीतांगीपीतवसनापीतशय्यापिशाचिनी ॥ २ ॥ पीतक्रियापिशाचघ्नीपाटलाक्षीप
टुक्रिया ॥ पंचभक्षप्रियाचारापूतनाप्राणघातिनी ॥ ३ ॥ पुन्नागवनमध्यस्थापुण्यतीर्थनिषे
विता ॥ पंचांगीचपराशक्तिःपरमाह्लादकारिणी ॥ ४ ॥ पुष्पकांडस्थितापूषापोषिताखिलविष्ट
पा ॥ पानप्रियापंचशिखापन्नगोपरिशायिनी ॥ ५ ॥ पंचमात्रात्मिकापृथ्वीपथिकापृथुदोहिनी ॥ पुराण

न्यायमीमांसापाटलीपुष्पगंधिनी ॥ ६ ॥ पुण्यप्रजापारदात्रीपरमार्गैकगोचरा ॥ प्रवालशोभापूर्णाशाप्र
णवापल्लवोदरी ॥ ७ ॥ फलिनीफलदाफल्गुःफूत्कारीफलकाकृतिः ॥ फणींद्रभोगशयनाफणिमंडलमं
डिता ॥ ८॥ बालबालाबहुमताबालातपनिभांशुका ॥ बलभद्रप्रियावंद्यावडवाबुद्धिसंस्तुता ॥ ६ ॥
वंदीदेवीबिलवतीबडिशघ्नीबलिप्रिया ॥ बांधवीबोधिताबुद्धिर्बंधूककुसुमप्रिया ॥ ११० ॥ बालभानुप्र
भाकाराब्राह्मीब्राह्मणदेवता ॥ बृहस्पतिस्तुतावृंदावृंदावनविहारिणी ॥ ११ ॥ बालाकिनीबिलाहाराबि
लवासाबहूदका ॥ बहुनेत्राबहुपदाबहुकर्णावतंसिका ॥ १२ ॥ बहुबाहुयुताबीजरूपिणीबहुरूपिणी ॥
विंदुनादकलातीताबिंदुनादस्वरूपिणी ॥ १३ ॥ बद्धगोधांगुलित्राणाबदर्याश्रमवासिनी ॥ वृंदारकावृ
हत्स्कंधावृहतीबाणपातिनी ॥ १४ ॥ वृंदाध्यक्षाबहुनुतावनिताबहुविक्रमा ॥ बद्धपद्मासनासीनावि
ल्वपत्रतलस्थिता ॥ १५ ॥ बोधिद्रुमनिजावासाबडिस्ताविंदुदर्पणा ॥ बालाबाणासनवतीवडवानलवे
गिनी ॥ १६ ॥ ब्रह्मांडबहिरंतःस्थाब्रह्मकंकणसूत्रिणी ॥ भवानीभीषणवतीभाविनीभयहारिणी ॥ १७॥
भद्रकालीभुजंगाक्षीभारतीभारताशया ॥ भैरवीभीषणाकाराभूतिदाभूतिमालिनी ॥ १८ ॥ भामिनी
भोगनिरताभद्रदाभूरिविक्रमा ॥ भूतवासाभृगुलताभार्गवीभूसुरार्चिता ॥ १६ ॥ भागीरथीभोगवती
भवनस्थाभिषग्वरा ॥ भामिनीभोगिनीभाषाभवानीभूरिदक्षिणा ॥१२०॥ भर्गात्मिकाभीमवतीभवबंधवि
मोचिनी॥भजनीयाभूतधात्रीरंजिताभुवनेश्वरी॥२१॥ भुजंगवलयाभीमाभेरुंडाभागधेयिनी। माताभाया
मधुमतीमधुजिह्वामधुप्रिया॥२२॥महादेवीमहाभागामालिनीमीनलोचना॥मायातीतामधुमतीमधुमांसाम
धुद्रवा॥२३॥मानवीमधुसंभूतामिथिलापुरवासिनी॥मधुकैटभसंहर्त्रीमेदिनीमेघमालिनी॥२४॥ मंदोदरीम
हामायामैथिलीमसृणप्रिया ॥ महालक्ष्मीर्महाकालीमहाकन्यामहेश्वरी॥२५॥माहेंद्रीमेरुतनयामंदारकुसु
मार्चिता ॥ मंजुमंजीरचरणामोक्षदामंजुभाषिणी ॥ २६ ॥ मधुरद्राविणीमुद्रामलयामलयान्विता ॥

मेधामरकतश्यामामागधीमेनकात्मजा ॥२७॥ महामारीमहावीरामहाश्यामामनुस्तुता॥ मातृकामिहिरा
भासामुकुंदपदविक्रमा॥२८॥मूलाधारस्थितामुग्धामणिपूरकवासिनी॥ मृगाक्षीमहिषारूढामहिषासुर
मर्दिनी ॥ २९ ॥ योगासनायोगगम्यायोगायौवनकाश्रया ॥ यौवनीयुद्धमध्यस्थायमुनायुगधारि
णी ॥ १३० ॥ यक्षिणीयोगयुक्ताचयक्षराजप्रसूतिनी ॥ यात्रायानविधानज्ञायदुवंशसमुद्भवा
॥ ३१ ॥ यकारादिहकारांतायाजुषीयज्ञरूपिणी ॥ यामिनीयोगनिरतायातुधानभयंकरी ॥ ३२ ॥
रुक्मिणीरमणीरामरेवतीरेणुकारतिः ॥ रौद्रीरौद्रप्रियाकाराराममातारतिप्रिया ॥ ३३ ॥ रोहि
णीराज्यदारेवारमाराजीवलोचना ॥ राकेशीरूपसंपन्नारत्नसिंहासनस्थिता ॥ ३४ ॥ रक्तमाल्यां
बरधरारक्तगंधानुलेपना ॥ राजहंससमारूढारंभारक्तवलिप्रिया ॥ ३५ ॥ रमणीययुगाधारराजिता
खिलभूतला ॥ रुरुचर्मपरीधानारथिनीरत्नमालिका ॥ ३६ ॥ रोगेशीरोगशमनीराविणीरोमहर्षिणी ॥
रामचन्द्रपदाक्रांतारावणच्छेदकारिणी ॥ ३७ ॥ रत्नवस्त्रपरिच्छन्नारथस्थारुक्मभूषणा ॥ लज्जाधिदे
वतालोलाललितालिंगधारिणी ॥ ३८ ॥ लक्ष्मीर्लोलालुप्तविषालोकिनीलोकविश्रुता ॥ लज्जालंबोदरी
देवीललनालोकधारिणी ॥ ३९ ॥ वरदावंदिताविद्यावैष्णवीविमलाकृतिः ॥ वाराहीविरजावर्षावरलक्ष्मी
विलासिनी ॥ ४० ॥ विनताव्योममध्यस्थावारिजासनसंस्थिता ॥ वारुणीवेणुसंभूतावीतिहोत्राविरूपिणी ॥ ४१ ॥ वायुमण्डलमध्यस्थाविष्णुरूपाविधिप्रिया ॥ विष्णुपत्नीविष्णुमतीविशालाक्षीव
सुन्धरा ॥ ४२ ॥ वामदेवप्रियावेलावज्रिणीवसुदोहिनी ॥ वेदाक्षरपरीतांगीवाजपेयफलप्रदा ॥ ४३ ॥
वासवीवामजननीवैकुंठनिलयावरा ॥ व्यासप्रियावर्मधरावाल्मीकिपरिसेविता ॥ ४४ ॥ शाकंभरीशि
वाशांताशारदाशरणागतिः ॥ शातोदरीशुभाचाराशुंभासुरविमर्दिनी ॥ ४५ ॥ शोभावतीशिवाकाराशं
करार्धशरीरिणी ॥ शोणाशुभाशयाशुभ्राशिरःसंधानकारिणी ॥ ४६ ॥ शरावतीशरानन्दाशरज्ज्योत्स्ना

शुभानना ॥ शरभाशूलिनीशुद्धशबरीशुकवाहना ॥ ४७ ॥ श्रीमतीश्रीधरानंदाश्रवणानंददायिनी ॥ शर्वाणीशर्वरीवंद्याषड्भाषाषड्तुप्रिया ॥ ४८ ॥ षडाधारस्थितादेवीषण्मुखप्रियकारिणी ॥ षडंगरूपसुमतिसुरासुरनमस्कृता । ४९ ॥ सरस्वतीसदाधारासर्वमंगलकारिणी ॥ सामगानप्रियासूक्ष्मासावित्रीसामसंभवा ॥ ५० ॥ सर्वावासासदानंदासुस्तनीसागरांबरा ॥ सर्वैश्वर्यप्रियासिद्धिःसाधुबंधुपराक्रमा ॥ ५१ ॥ सप्तर्षिमंडलगतासोममंडलवासिनी ॥ सर्वज्ञासांद्रकरुणासमानाधिकवर्जिता ॥ ५२ ॥ सर्वोत्तुंगासंगहीनासद्गुणासकलेष्टदा ॥ सरघासूर्यतनयासुकेशीसोमसंहतिः ॥ ५३ ॥ हिरण्यवर्णाहरिणीह्रींकारीहंसवाहिनी ॥ क्षौमवस्त्रपरीतांगीक्षीराब्धितनयाक्षमा ॥ ५४ ॥ गायत्रीचैवसावित्रीपार्वतीचसरस्वती ॥ वेदगर्भावरारोहाश्रीगायत्रीपरांबिका ॥ ५५ ॥ इतिसाहस्रकंनाम्नांगायत्र्याश्चैवनारद ॥ पुण्यदंसर्वपापघ्नंमहासंपत्तिदायकम् ॥ ५६ ॥ एवंनामानिगायत्र्यास्तोषोत्पत्तिकराणिहि ॥ अष्टम्यांचविशेषेणपठितव्यंद्विजैःसह ॥ ५७ ॥ जपंकृत्वाहोमपूजाध्यानंकृत्वाविशेषतः ॥ यस्मैकस्मैनदातव्यंगायत्र्यास्तुविशेषतः ॥ ५८ ॥ सुभक्तायसुशिष्यायवक्तव्यंभूसुरायवै ॥ भ्रष्टेभ्यःसाधकेभ्यश्चबांधवेभ्योनदर्शयेत् ॥ ५९ ॥ यद्गृहेलिखितंशास्त्रंभयंतस्यनकस्यचित् ॥ चञ्चलापिस्थिराभूत्वाकमलातत्रतिष्ठति ॥ ६० ॥ इदंरहस्यंपरमंगुह्याद्गुह्यतरंमहत् ॥ पुण्यप्रदंमनुष्याणांदरिद्राणांनिधिप्रदम् ॥ ६१ ॥ मोक्षप्रदंमुमुक्षूणांकामिनांसर्वकामदम् ॥ रोगाद्वैमुच्यतेरोगीबद्धोमुच्येतबन्धनात् ॥ ६२ ॥ ब्रह्महत्यासुरापानंसुवर्णस्तेयिनोनराः ॥ गुरुतल्पगतोवापिपातकान्मुच्यतेसकृत् ॥ ६३ ॥ असत्प्रतिग्रहाच्चैवाऽभक्ष्यभक्षाद्विशेषतः ॥ पाखंडानृतमुख्येभ्यःपठनादेवमुच्यते ॥ ६४ ॥ इदंरहस्यममलंमयोक्तंपद्मजोद्भव ॥ ब्रह्मसायुज्यदंनृणांसत्यंसत्यंनसंशयः ॥ १६५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेगायत्रीसहस्रनामस्तोत्रकथनंनामषष्ठोऽध्यायः ॥६॥

श्रीनारदउवाच ॥ श्रुतंसहस्रनामाख्यंश्रीगायत्र्याःफलप्रदम् ॥ स्तोत्रंमहोन्नतिकरंमहा
भाग्यकरंपरम् ॥ १ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिदीक्षालक्षणमुत्तमम् ॥ विनायेननसिध्येतदेवीमंत्रेधि
कारिता ॥ २ ॥ ब्राह्मणानांक्षत्रियाणांविशांस्त्रीणांतथैवच ॥ सामान्यविधिनासर्वंविस्तरेणव
दप्रभो ॥ ३ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ शृणुदीक्षांप्रवक्ष्यामिशिष्याणांभावितात्मनाम् ॥ देवाग्निगुरु
पूजादावधिकारोययाभवेत् ॥ ४ ॥ दिव्यंज्ञानंहियादद्यात्कुर्यात्पापक्षयंतुया ॥ सैवदीक्षेतिसंप्रोक्ता
वेदतंत्रविशारदैः ॥ ५ ॥ अवश्यंसातुकर्तव्यायतोबहुफलामता ॥ गुरुशिष्यावुभावत्राप्यतिशुद्धा
वपेक्षितौ ॥ ६ ॥ गुरुस्तुविधिवत्प्रातःकृत्यंसर्वंविधायच ॥ स्नानसंध्यादिकंसर्वंयथाविधिवि
धायच ॥ ७ ॥ कमण्डलुकरोमौनीगृहंयायात्सरित्तटात् ॥ यागमण्डपमासाद्यविशेत्तत्रासनेवरे ॥ ८ ॥
आचम्यप्राणानायम्यगंधपुष्पविमिश्रितम् ॥ सप्तवारास्त्रमंत्रेणजप्तंवारिसुसाधयेत् ॥ ९ ॥ वारिणातेन
मतिमानस्त्रमंत्रंसमुच्चरन् ॥ प्रोक्षयेद्द्वारमखिलंततःपूजांसमाचरेत् ॥ १० ॥ ऊर्ध्वोदुंबरकेदेवंगणनाथं
तथाश्रियम् ॥ सरस्वतींनाममंत्रैःपूजयेद्गंधपुष्पकैः ॥ ११ ॥ द्वारदक्षिणशाखायांगंगाविघ्नेशमर्चयेत् ॥
द्वारस्यवामशाखायांक्षेत्रपालंचसूर्यजाम् ॥ १२ ॥ देहल्यांपूजयेदस्त्रदेवतामस्त्रमंत्रतः ॥ सर्वंदेवीमयंद्द
श्यमितिसंचिंत्यसर्वतः ॥ १३ ॥ दिव्यानुत्सारयेद्विघ्नानस्त्रमंत्रजपेनतु ॥ अंतरिक्षगतान्विघ्नान्पाद
घातैस्तुभूमिगान् ॥ १४ ॥ वामशाखांस्पृशन्पश्चात्प्रविशेद्दक्षिणांघ्रिणा ॥ प्रविश्यकुंभंसंस्थाप्यसामा
न्यार्घ्यंविधायच ॥ १५ ॥ तेनचाऽर्घ्यजलेनापिनैर्ऋत्यांदिशिपूजयेत् ॥ वास्तुनाथंपद्मयोनिंगंधपुष्पा
क्षतादिभिः ॥ १६ ॥ ततःकुर्यात्पंचगव्यंतेनचाऽर्घ्योदकेनच ॥ तोरणस्तंभपर्यंतंप्रोक्षयेन्मंडपंगुरुः
॥ १७ । सर्वंदेवीमयंचेदंभावयेन्मनसाकिल ॥ मूलमंत्रंजपन्भक्त्याप्रोक्षणंस्याच्छराणुना ॥ १८ ॥
शरमंत्रंसमुच्चार्यताडयेन्मंडपक्षमाम् ॥ हुँमंत्रंतुसमुच्चार्यकुर्यादभ्युक्षणंततः ॥ १९ ॥ धूपयेदंतरंधूपै

विकिरान्विकिरेत्ततः ॥ मार्जयेत्तांस्तुमार्जन्याकुशनिर्मितयापुनः ॥ २० ॥ ईशानदिशितत्पुंजंकृत्वासं स्थापयेन्मुने ॥ पुण्याहवाचनंकृत्वादीनानाथांश्चतोषयेत् ॥ २१ ॥ विशेन्मृद्वासनेपश्चान्नमस्कृत्यगुरुं निजम् ॥ प्राङ्मुखोविधिवद्धयात्वादेयमंत्रस्यदेवताम् ॥२२॥ भूतशुद्ध्यादिकंकृत्वापूर्वोक्तेनैववर्त्मना ॥ ऋष्यादिन्यासंचकुर्याद्देयमंत्रस्यवैमुने ॥ २३ ॥ न्यसेन्मुनिंतुशिरसिमुखेछंदःसमीरितम् ॥ देवतां हृदयांभोजेगुह्येबीजंतुपादयोः ॥ २४ ॥ शक्तिंविन्यस्यपश्चात्तुतालत्रयरवात्ततः ॥ दिग्बंधंकारयेत्पश्चा च्छोटिकाभिस्त्रिभिर्नरः ॥ २५ ॥ प्राणायामंततःकृत्वामूलमंत्रमनुस्मरन् ॥ मातृकांविन्यसेद्देहेतत्प्रका रस्तथोच्यते ॥ २६ ॥ ॐअंनमइतिप्रोच्यन्यसेच्छिरसिमंत्रवित् ॥ एवमेवतुसर्वेषुन्यसेत्स्थानेषुवैमुने ॥ २७ ॥ मूलमंत्रषडंगंचन्यसेदंगेषुसत्तमः ॥ अंगुष्ठादिष्वंगुलीषुहृदयादिषुचक्रमात् ॥ २८ ॥ नमःस्वा हावषड्हुंवौषट्फट्पदान्वितैः ॥ प्रणवादियुतैर्मन्त्रैःषड्भिरेवंषडंगकम् ॥ २९ ॥ वर्णन्यासादिकं पश्चान्मूलमंत्रस्ययोजयेत् ॥ स्थानेषुतत्तत्कल्पोक्तेष्वितिन्यासविधिःस्मृतः ॥ ३० ॥ ततोनिजेशरीरेऽ स्मिंश्चिंतयेदासनंशुभम् ॥ दक्षांसेचन्यसेद्धर्मंवामांसेज्ञानमेवच ॥ ३१ ॥ वामोरौचापिवैराग्यंदक्षोरा वथविन्यसेत् ॥ ऐश्वर्यंमुखदेशेतुमुनेध्यायेदधर्मकम् ॥ ३२ ॥ वामपार्श्वेनाभिदेशेदक्षपार्श्वेतथापुनः ॥ नञादींश्चापिज्ञानादीन्पूर्वोक्तानेवविन्यसेत् ॥ ३३ ॥ पादाधर्मादयःप्रोक्ताःपीठस्यमुनिसत्तम ॥ अधर्मा द्यास्तुगात्राणिस्मृतानिमुनिपुंगवैः ॥ ३४ ॥ मध्येऽनंतंहृदिस्थानेन्यसेन्मृद्वासनेस्थले ॥ प्रपंचपद्मं विमलंतस्मिन्सूर्येन्दुपावकान् ॥ ३५ ॥ न्यसेत्कलायुतान्मंत्रीसंक्षेपात्तावदाम्यहम् ॥ सूर्यस्यद्वादशक लास्ताइंदोःषोडशस्मृताः ॥ ३६ ॥ दशवह्नेःकलाःप्रोक्तास्ताभिर्युक्तांस्तुतान्स्मरेत् ॥ सत्त्वंरजस्तम श्चैवन्यसेत्तेषामथोपरि ॥ ३७ ॥ आत्मानमंतरात्मानंपरमात्मानमेवच ॥ ज्ञानात्मानंन्यसेद्विद्वानित्थंपी ठस्यकल्पना ॥ ३८ ॥ अमुकासनायनमइतिमंत्रेणसाधकः ॥ आसनंपूजयित्वातुतस्मिन्ध्यायेत्परांबि

काम् ॥ ३९ ॥ कल्पोक्तविधिनामंत्रीदेयमंत्रस्यदेवताम् ॥ मानसैरुपचारैश्चपूजयेत्तांयथाविधि ॥ ४० ॥
मुद्राःप्रदर्शयेद्विद्वान्कल्पोक्तामोदकारिकाः ॥ याभिर्विरचिताभिस्तुमोदोदेव्यास्तुजायते ॥४१॥ नारायण
उवाच ॥ ततःस्ववामभागाग्रेषट्कोणोपरिवर्तुलम् ॥ चतुरस्रयुतंसम्यङ्मध्येमंडलमालिखेत् ॥ ४२ ॥
मध्येत्रिकोणंसंलिख्यशंखमुद्रांप्रदर्शयेत् ॥ षडंगादिचषट्कोणेष्वर्चयेत्कुसुमादिभिः ॥ ४३ ॥ अग्न्या
दिषुतुकोणेषुषडंगार्चनमाचरेत् ॥ आधारपात्रमादायशंखस्यमुनिसत्तम ॥ ४४ ॥ अस्त्रमंत्रेणसंप्रोक्ष्य
स्थापयेत्तत्रमंडले ॥ मंवह्निमंडलायोक्त्वाततोदशकलात्मने ॥ ४५ ॥ अमुकदेव्याअर्घ्यपात्रस्थानायन
मइत्यपि ॥ मंत्रोयमुक्तःशंखस्याप्याधारस्थापनेबुधैः ॥ ४६ ॥ आधारेपूर्वमारभ्यप्रदक्षिणक्रमेणतु ॥
दशवह्निकलाःपूज्यावह्निमंडलसंस्थिताः ॥ ४७ ॥ ततोवैमूलमंत्रेणप्रोक्षितंशंखमुत्तमम् ॥ स्थापयेत्तत्रचा
धारेमूलमंत्रमनुस्मरन् ॥ ४८॥ अंसूर्यमंडलायोक्त्वाद्वादशांतेकलात्मने ॥ अमुकदेव्यर्घ्यपत्रायनमइत्यु
च्चरेत्ततः ॥ ४९ ॥ शंशंखायपदंप्रोच्यनमइत्येतदुच्चरेत् ॥ प्रोक्षयेत्तेनतंशंखंतस्मिन्द्वादशपूजयेत् ॥
॥ ५० ॥ सूर्यस्यद्वादशकलास्तपिन्याद्यायथाक्रमम् ॥ विलोममातृकांप्रोच्यमूलंमंत्रंविलोमकम् ॥ ५१ ॥
जलैरापूरयेच्छंखंतत्रचेंदोःकलांन्यसेत् ॥ उं सोमंडलायोक्त्वांतेषोडशकलात्मने ॥ ५२ ॥ अमुकार्घ्यामृ
तायेतिहन्मंत्रांतोमनुःस्मृतः ॥ पूजयेन्मनुनातेनजलंतुस्रणिमुद्रया ॥ ५३ ॥ तीर्थान्यावाह्यतत्रैवाप्यष्ट
कृत्वोजपेन्मनुम् ॥ षडंगानिजलेन्यस्यहृदांसे पूजयेदपः ॥ ५४ ॥ अष्टकृत्वाजपेन्मूलंछादयेन्मत्स्य
मुद्रया ॥ ततोदक्षिणदिग्भागेशंखस्यप्रोक्षणींन्यसेत् ॥ ५५ ॥ शंखांबुकिंचिन्निक्षिप्यप्रोक्षयेत्तेनसर्वतः ॥
पूजाद्रव्यंनिजात्मानंविशुद्धंभावयेत्ततः ॥ ५६ ॥ नारायणउवाच ॥ ततःस्वपुरतोवेद्यांसर्वतोभद्रमंड
लम् ॥ संलिख्यकर्णिकामध्यंपूरयेच्छालितंडुलैः ॥ ५७ ॥ आस्तीर्यदर्भास्तत्रैवन्यसेत्कूर्चंसलक्षणम् ॥
आधारशक्तिमारभ्यपीठमन्त्रंतमर्चयेत् ॥ ५८ ॥ निर्व्रणंकुंभमादायाप्यस्त्राद्भिःक्षालितांतरम् ॥ तंतुना

वेष्टयेत्तंतुत्रिगुणेनारुणेनच ॥ ५९ ॥ नवरत्नोदरंकूर्चयुतंगंधादिपूजितम् ॥ स्थापयेत्तत्रपीठेतुतारमंत्रेण
देशिकः ॥ ६० ॥ ऐक्यंकुंभस्यपीठस्यभावयेत्पूरयेत्ततः ॥ मातृकांप्रतिलोमेनजपंस्तीर्थोदकैर्मुने ॥ ६१ ॥
मूलमंत्रंचसंजप्यपूरयेद्देवताधिया ॥ अश्वत्थपनसाम्राणांकोमलैर्नवपल्लवैः ॥ ६२ ॥ छादयेत्कुंभवदनं
चषकंसफलाक्षतम् ॥ संस्थापयेतमतिमान्वस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् ॥ ६३ ॥ प्राणस्थापनमंत्रेणप्राणस्थापनमा
चरेत् ॥ आवाहनादिमुद्राभिर्मोदयेद्देवतांपराम् ॥ ६४॥ ध्यायेत्तांपरमेशानींकल्पोक्तेनप्रकारतः ॥ स्वाग
तंकुशलप्रश्नंदेव्याअग्रेसमुच्चरेत् ॥ ६५ ॥ पाद्यंदद्यात्ततोप्यर्घ्यंततश्चाचमनीयकम् ॥ मधुपर्कंचसाभ्यं
गंदेव्यैस्नानंनिवेदयेत् ॥ ६६ ॥ वाससीचततोदद्याद्रक्तेक्षौमेसुनिर्मले ॥ नानामणिगणाकीर्णानाकल्पा
न्कल्पयेत्ततः ॥ ६७ ॥ मनुनापुटितैर्वर्णैर्मातृकायाविधानतः ॥ देव्याअंगेषुविन्यस्यचंदनाद्यैःसमर्चयेत्
॥ ६८ ॥ गंधःकालागरुभवःकर्पूरेणसमन्वितः ॥ काश्मीरंचंदनंचापिकस्तूरीसहितंमुने ॥ ६९ ॥ कुंद
पुष्पादिपुष्पाणिपरदेव्यैसमर्पयेत् ॥ धूपोऽगरुपुरुव्रातोशीरचंदनशर्कराः ॥ ७० ॥ मधुमिश्राःस्मृता
देव्याःप्रियाधूपात्मनासदा ॥ दीपाननेकान्दत्त्वाथनैवेद्यंदर्शयेत्सुधीः ॥७१॥ प्रतिद्रव्यंजलंदद्यात्प्रोक्षणी
स्थंनचान्यथा ॥ ततःकुर्यादंगपूजांकल्पोक्तावरणानिच ॥ ७२ ॥ सांगांदेवीमथाभ्यर्च्यवैश्वदेवंततश्च
रेत् ॥ दक्षिणेस्थंडिलंकृत्वातत्राधायहुताशनम् ॥ ७३ ॥ मूर्तिस्थांदेवतांतत्राऽऽवाह्यसंपूज्यचक्रमात् ॥
दारव्याहृतिभिर्हुत्वामूलमंत्रेणवैततः ॥ ७४ ॥ पंचविंशतिवारंतुपायसेनससर्पिषा ॥ हुनेत्पश्चाद्व्या
हृतिभिःपुनश्चजुहुयान्मुने ॥ ७५ ॥ गंधाद्यैरर्चयित्वाचदेवींपीठेतुयोजयेत् ॥ वह्निंविसृज्यहविषापरि
तोविकिरेद्बलिम् ॥ ७६ ॥ देवतायाःपार्षदेभ्योगंधपुष्पादिसंयुतान् ॥ पंचोपचारान्दत्त्वाथतांबूलं
छत्रचामरे ॥ ७७ ॥ दद्याद्देव्यैततोमंत्रंसहस्रावृत्तितोजपेत् ॥ जपंसमर्प्यचैशान्यांविकिरेद्दिशि
संस्थिते ॥ ७८ ॥ कर्करींस्थापयेत्तस्यांदुर्गामावाह्यपूजयेत् ॥ रक्षरक्षेतिचोच्चार्य्यनालमुक्तेन

वारिणा ॥७९॥ अस्त्रमंत्रंजपन्देशंसेचयेत्तुप्रदक्षिणम् ॥ कर्करींस्थापयेत्स्थानेपूजयेच्चास्त्रदेवताम् ॥८०॥
पश्चाद्गुरुस्तुशिष्येणसहभुंजीतवाग्यतः ॥ तस्यांरात्रौतुतद्वेद्यांनिद्रांकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ ८१ ॥ नारायण
उवाच ॥ ततःकुंडस्यसंस्कारंस्थंडिलस्यचवामुने ॥ प्रवक्ष्यामिसमासेनयथाविधिविधानतः ॥ ८२ ॥
मूलमंत्रंसमुच्चार्यवीक्षयेदस्त्रमंत्रतः ॥ प्रोक्षयेत्ताडनंकुर्यात्तेनैवकवचेनतु ॥ ८३ ॥ अभ्युक्षणंसमुद्दिष्टंतिस्रस्तिस्रस्ततःपरम् ॥ प्रागग्राउदगग्राश्चलिखेल्लेखाःसमंततः ॥ ८४ ॥ प्रणवेनसमभ्युक्ष्यपीठंदेव्याःसमर्चयेत् ॥ आधारशक्तिमारभ्यपीठमंत्रावसानकम् ॥ ८५ ॥ तस्मिन्पीठेसमावाह्यशिवौपरमकारणौ ॥ गंधाद्यैरुपचारैश्चपूजयेत्तौसमाहितः ॥ ८६ ॥ देवींध्यायेदृतुस्नातांसंसक्तांशंकरेणतु ॥
कामातुरातयोःक्रीडांकिंचित्कालंविभावयेत् ॥ ८७ ॥ अथवह्निंसमादायपात्रेणपुरतोन्यसेत् ॥ क्रव्यादांशंपरित्यज्यपूर्वोक्तैर्वीक्षणादिभिः ॥ ८८ ॥ संस्कृत्यवह्निरंबीजमुच्चार्यतदनंतरम् ॥ चैतन्यंयोजयेत्तस्मिन्प्रणवेनाभिमंत्रयेत् ॥ ८९ ॥ सप्तवारंततोधेनुमुद्रांसंदर्शयेद्गुरुः ॥ शरेणरक्षितंकृत्वातनुत्रेणावगुंठयेत् ॥ ९० ॥ अर्चितंत्रिःपरिभ्राम्यप्रादक्षिण्येनसत्तमः ॥ कुंडोपरिजपंस्तारंजानुस्पृष्टमहीतलः
॥ ९१ ॥ शिवबीजधियादेव्यायोनौवह्निंविनिक्षिपेत् ॥ आचामयेत्ततोदेवंदेवींचजगदंबिकाम् ॥ ९२ ॥
चित्पिंगलहनदहपचयुग्मंततःपरम् ॥ सर्वज्ञाज्ञापयस्वाहामंत्रोयंवह्निदीपने ॥ ९३ ॥ अग्निंप्रज्वलितंवंदेजातवेदंहुताशनम् ॥ सुवर्णवर्णममलंसमिद्धंविश्वतोमुखम्॥९४॥ मंत्रेणानेनतंवह्निंस्तुवीतपरमादरात् ॥ ततोन्यसेद्वह्निमंत्रंषडंगंदेशिकोत्तमः॥९५॥ सहस्रार्चिःस्वस्तिपूर्णउत्तिष्ठपुरुषःस्मृतः ॥ धूमव्यापीसप्तजिह्वोधनुर्धरइतिक्रमात् ॥९६॥ जातियुक्ताःषडंगाःस्युःपूर्वस्थानेषुविन्यसेत् ॥ ध्यायेद्वह्निंहेमवर्णंत्रिनेत्रंपद्मसंस्थितम् ॥९७॥ इष्टशक्तिस्वस्तिकाभीधारकंमंगलंपरम् ॥ परिषिंचेत्ततःकुंडंमेखलोपरिमंत्रवित्
॥ ९८ ॥ दर्भैःपरिस्तरेत्पश्चात्परिधीन्विन्यसेदथ ॥ त्रिकोणवृत्तषट्कोणंसाष्टपत्रंसभूपुरम् ॥ ९९ ॥

यंत्रंविभावयेद्वह्नेःपूर्ववासंलिखेदथ ॥ तन्मध्येपूजयेद्वह्निंमंत्रेणानेनवैमुने ॥ १०० ॥ वैश्वानरततो
जातवेदःपश्चादिहावह ॥ लोहिताक्षपदंप्रोक्त्वासर्वकर्माणिसाधय ॥ १ ॥ वह्निजायांतकोमंत्रस्तेन
वह्नितुपूजयेत् ॥ मध्येषट्स्वपिकोणेषुहिरण्यागगनातथा ॥ २ ॥ रक्ताकृष्णासुप्रभाचबहुरूपाति
रक्तिका ॥ पूजयेत्सप्तजिह्वास्ताःकेसरेष्वंगपूजनम् ॥ ३ ॥ दलेषुपूजयेन्मूर्तीःशक्तिस्वस्तिकधारिणीः ॥
जातवेदाःसप्तजिह्वोहव्यवाहनएवच ॥ ४ ॥ अश्वोदरजसंज्ञोन्यःपुनर्वैश्वानराह्वयः ॥ कौमारतेजाःस्या
द्विश्वमुखोदेवमुखःस्मृतः ॥ ५ ॥ ताराग्नयेपदाद्याःस्युर्नत्यंतावह्निमूर्तयः ॥ लोकपालांश्चतुर्दिक्षुव
ज्राद्यायुधसंयुतान् ॥ ६ ॥ नारायणउवाच ॥ ततःस्रुक्स्रुवसंस्कारावाज्यसंस्कारएवच ॥ कृत्वाहोमं
ततःकुर्यात्स्रुवेणादायवैघृतम् ॥ ७ ॥ दक्षिणाद्घृतभागात्तुवह्नेर्दक्षिणलोचने ॥ जुहुयादग्नयेस्वाहे
त्येवंवैवामतोऽन्यतः ॥ ८ ॥ सोमायस्वाहेति मध्याद्घृतमादायसत्तम ॥ अग्नीषोमाभ्यांस्वाहेति
मध्यनेत्रेहुनेत्ततः ॥ ९ ॥ पुनर्दक्षिणभागात्तुघृतमादायवैमुखे ॥ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहेत्यनेनैवहुने
त्ततः ॥ ११० ॥ सताराभिर्व्याहृतिभिर्जुहुयादथसाधकः ॥ जुहुयादग्निमंत्रेणत्रिवारंतुततःपरम्
॥ ११ ॥ ततस्तुप्रणवेनैवाऽप्यष्टावष्टौघृताहुतीः ॥ गर्भाधानादिसंस्कारकृतेतुजुहुयान्मुने ॥ १२ ॥
गर्भाधानंपुंसवनंसीमंतोन्नयनंततः ॥ जातकर्मनामकर्माप्युपनिष्क्रमणंतथा ॥ १३ ॥ अन्नाशनंतथा
चूडाव्रतबंधस्तथैवच ॥ महानाम्न्यंव्रतंपश्चात्तथोपनिषदंव्रतम् ॥१४॥ गोदानोद्वाहकौप्रोक्ताःसंस्काराः
श्रुतिचोदिताः ॥ ततःशिवंपार्वतींचपूजयित्वाविसर्जयेत् ॥१५॥ जुहुयात्पंचसमिधोवह्निमुद्दिश्यसाध
कः॥ पश्चादावरणानांचाप्येकैकामाहुतिंहुनेत् ॥१६॥ घृतंस्रुचिसमादायचतुर्वारंस्रुवेणच॥ पिधायतां
तुतेनैवमुनेतिष्ठन्निजासने ॥१७॥ वौषडंतेनमनुनावह्नेस्तुजुहुयात्ततः॥महागणेशमंत्रेणजुहुयादाहुतीर्दश
॥१८॥वह्नौपीठंसमभ्यर्च्यदेयमंत्रस्यदेवताम् ॥ वह्नौध्यात्वातुतद्वक्त्रेपंचविंशतिसंख्यया॥१९॥मूलमंत्रेणजु

हुयाद्वह्न्यैकीकरणायच ॥ वह्निदेवतयोरैक्यंभावयन्नात्मनासह ॥ १२० ॥ एकीभूतंभावयेत्तुततस्तुसाध
कोत्तमः ॥ षडंगंदेवतानांचजुहुयादाहुतीःपृथक् ॥ २१ ॥ एकादशैवजुहुयादाहुतीर्मुनिसत्तम ॥ एतेन
नाडीसंधानंवह्निदेवतयोर्मुने ॥ २२ ॥ एकैकक्रमयोगेनाप्यावृत्तीनांतथैवच ॥ एकैकक्रमयोगेनघृतेनजु
हुयान्मुने ॥ २३ ॥ ततःकल्पोक्तद्रव्यैस्तुजुहुयादथवातिलैः ॥ देवतामूलमंत्रेणगजांतकसहस्रकम् ॥२४॥
एवहुत्वाततोदेवींसंतुष्टांभावयन्मुने ॥ तथैवाऽवृतिदेवीश्चवह्न्याद्यादेवताअपि ॥ २५ ॥ ततःशिष्यंच
सुस्नातंकृतसंध्यादिकक्रियम् ॥ वस्त्रद्वययुतंस्वर्णाभरणेनसमन्वितम् ॥२६॥ कमंडलुंकरशुध्यै कुंडस्यां
तिकमानयेत् ॥ नमस्कृत्यततःशिष्योगुरूनथसभासदः ॥ २७ ॥ कुलदेवंनमस्कृत्यविशेत्तत्राऽथविष्टरे ॥
गुरुस्ततस्तुतंशिष्यंकृपादृष्ट्याविलोकयेत् ॥ २८ ॥ तच्चैतन्यंनिजेदेहेभावयेत्संगतंत्विति ॥ ततःशिष्य
तनुस्थानामध्वनांपरिशोधनम् ॥ २९ ॥ कुर्यात्तुहोमतोविद्वान्दिव्यदृष्ट्यवलोकनात् ॥ येनजायेतशुद्धा
त्मायोग्योदेवाद्यनुग्रहे ॥ १३० ॥ नारायणउवाच ॥ तत्रोध्यायेत्तुशिष्यस्यषडध्वनःक्रमणेतु ॥ पादयोस्तु
कलाध्वानमंधौतत्त्वाध्वकंपुनः ॥ ३१ ॥ नाभौतुभुवनाध्वानंवर्णाध्वानंतथाहृदि ॥ पदाध्वानंतथाभाले
मंत्राध्वानंतुमूर्धनि ॥ ३२ ॥ शिष्यंस्पृशंस्तुकूर्चेनतिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥ शोधयाम्यमुमध्वानंस्वाहेति
मनुमुच्चरन् ॥ ३३ ॥ ताराद्यं जुहुयादष्टवारंप्रत्यध्वमेवहि ॥ षडध्वनस्ततस्तांस्तुलीनान्ब्रह्मणिभावयेत्
॥ ३४ ॥ पुनरुत्पादयेत्तस्मात्सृष्टिमार्गेणवैगुरुः ॥ आत्मस्थितंतच्चैतन्यंपुनःशिष्येतुयोजयेत् ॥ ३५ ॥
पूर्णाहुतिंततोहुत्वादेवतांकलशेनयेत् ॥ पुनर्व्याहृतिभिर्हुत्वावह्न्यंगाहुतीस्तथा ॥ ३६ ॥ एकैकशोगुरु
र्दत्त्वाविसृजेद्वह्निमात्मनि ॥ ततःशिष्यस्यनेत्रेतुबध्नीयाद्वाससागुरुः ॥ ३७ ॥ नेत्रमंत्रेणतंशिष्यंकुंडतो
मंडलंनयेत् ॥ पुष्पांजलिमुख्यदेव्यांकारयेच्छिष्यहस्ततः ॥ ३८ ॥ नेत्रबंधंनिराकृत्यवेशयेत्कुशविष्टरे ॥
भूतशुद्धिंशिष्यदेहेकुर्यात्प्रोक्तेनवर्त्मना ॥ ३९ ॥ मंत्रोदितांस्तथान्यासान्कृत्वाशिष्यतनौततः ॥ मंडले

वेशयेच्छिष्यमन्यस्मिन्कुंभसंस्थितान् ॥ १४० ॥ पल्लवाञ्छिष्यशिरसिविन्यसेन्मातृकांजपेत् ॥ कलश
स्थजलैःशिष्यंस्नापयेद्देवतात्मकैः ॥ ४१ ॥ वर्धनीजलसेकंचकुर्याद्रक्षार्थमंजसा ॥ ततःशिष्यःसमु
त्थायवाससीपरिधायच ॥ ४२ ॥ कृतभस्मावलेपश्चसंविशेद्गुरुसन्निधौ ॥ ततोगुरुःस्वकीयात्तुहृदया
न्निर्गतांशिवाम् ॥ ४३ ॥ प्रविष्टांशिष्यहृदयेभावयेत्करुणानिधिः ॥ पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैरैक्यंवैभावयं
स्तयोः ॥ ४४ ॥ ततस्त्रिशोदक्षकर्णेशिष्यस्योपदिशेद्गुरुः ॥ महामंत्रंमहादेव्याःस्वहस्तंशिरसिन्यसन्
॥ ४५ ॥ अष्टोत्तरशतंमंत्रंशिष्योपिप्रजपेन्मुने ॥ दंडवत्प्रणमेद्भूमौतंगुरुंदेवतात्मकम् ॥ ४६ ॥ सर्वस्वम
र्पयेत्तस्मैयावज्जीवमनन्यधीः ॥ ऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्त्वाब्राह्मणांश्चापिभोजयेत् ॥ ४७ ॥ सुवासिनीः
कुमारीश्चबटुकांश्चैवसर्वशः ॥ दीनानाथान्दरिद्रांश्चवित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ ४८ ॥ कृतार्थतांस्वस्य
बुद्ध्वानित्यमाराधयेन्मनुम् ॥ इतितेकथितःसम्यग्दीक्षाविधिरनुत्तमः ॥ ४९ ॥ विमृश्यैतदशेषेणभज
देवीपदांबुजम् ॥ नान्यस्तुपरमोधर्मोब्राह्मणस्याऽत्रविद्यते ॥ १५० ॥ वैदिकः स्वस्वगृह्योक्तक्रमेणोपदि
शेन्मनुम् ॥ तांत्रिकस्तंत्ररीत्यातुस्थितिरेषासनातनी ॥ ५१ ॥ तत्तदुक्तप्रयोगांस्तेतेतेकुर्युर्नचान्यथा ॥
नारायणउवाच ॥ इतिसर्वंमयाख्यातंयत्पृष्टंनारदत्वया ॥ ५२ ॥ अतःपरंपरांबायाभजनित्यंपदांबुजम् ॥
नित्यमाराध्यतच्चाहंनिर्वृतिपरमांगतः ॥५३॥ व्यासउवाच ॥ इतिराजन्नारदायप्रोक्त्वासर्वमनुत्तमम् ॥
समाधिमीलिताक्षस्तुदध्यौदेवीपदांबुजम् ॥ ५४ ॥ नारायणस्तुभगवान्मुनिवर्यशिखामणिः ॥ नारदो
पिततोनत्वागुरुंनारायणंपरम् ॥ जगामसद्यस्तपसेदेवीदर्शनलालसः ॥ १५५ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कन्धेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

जनमेजयउवाच ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रवतांवर ॥ द्विजातीनांतुसर्वेषांशक्त्युपास्तिःश्रुतीरिता
॥ १ ॥ संध्याकालत्रयेऽन्यस्मिन्कालेनित्यतयाविभो ॥ तांविहायद्विजाःकस्माद्गृह्णीयुश्चान्यदेवताः

॥ २ ॥ दृश्यंतेवैष्णवाःकेचिद्गाणपत्यास्तथापरे ॥ कापालिकाश्चीनमार्गरतावल्कलधारिणः ॥ ३ ॥
दिगंबरास्तथाबौद्धाश्चार्वाकाएवमादयः ॥ दृश्यंतेबहवोलोकेवेदश्रद्धाविवर्जिताः ॥ ४ ॥ किमत्रकारणं
ब्रह्मंस्तद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ बुद्धिमंतःपंडिताश्चनानातर्कविचक्षणाः ॥ ५ ॥ अपिसंत्येववेदेषुश्रद्धयातु
विवर्जिताः ॥ नहिकश्चित्स्वकल्याणंबुद्ध्याहातुमिहेच्छति ॥ ६ ॥ किमत्रकारणंतस्माद्वदवेदविदांवर ॥
मणिद्वीपस्यमहिमावर्णितोभवतापुरा ॥ ७ ॥ कीदृक्तदस्तियद्देव्याःपरंस्थानंमहत्तरम् ॥ तच्चापिवद
भक्तायश्रद्दधानायमेऽनघ ॥ ८ ॥ प्रसन्नास्तुवदंत्येवगुरवोगुह्यमप्युत ॥ सूतउवाच ॥ इतिराज्ञोवचः
श्रुत्वाभगवान्बादरायणः ॥ ९ ॥ निजगादततःसर्वंक्रमेणैवमुनीश्वराः ॥ यच्छ्रुत्वातुद्विजातीनांवेदश्रद्धावि
वर्धते ॥१०॥ व्यासउवाच ॥ सम्यक्पृष्टंत्वयाराजन्समयेसमयोचितम् ॥ बुद्धिमानसिवेदेषुश्रद्धावांश्चै
वलक्ष्यसे ॥ ११ ॥ पूर्वंमदोद्धतादैत्यादेवैर्युद्धंतुचक्रिरे ॥ शतवर्षंमहाराजमहाविस्मयकारकम् ॥ १२ ॥
नानाशस्त्रप्रहरणंनानामायाविचित्रितम् ॥ जगत्क्षयकरंनूनंतेषांयुद्धमभून्नृप ॥ १३ ॥ पराशक्तिकृपावे
शाद्देवैर्दैत्याजितायुधि ॥ भुवंस्वर्गंपरित्यज्यगताःपातालवेश्मनि ॥ १४ ॥ ततःप्रहर्षितादेवा स्वपरा
क्रमवर्णनम् ॥ चक्रुःपरस्परंमोहात्साभिमानाःसमंततः ॥ १५ ॥ जयोऽस्माकंकुतोनस्यादस्माकंमहिमा
यतः ॥ सर्वोत्तरःकुत्रदैत्याःपामरानिष्पराक्रमाः ॥१६॥ सृष्टिस्थितिक्षयकरावयंसर्वेयशस्विनः ॥ अस्मद
ग्रेपामराणां दैत्यानांचैवकाकथा ॥ १७ ॥ पराशक्तिप्रभावंतेनज्ञात्वामोहमागताः ॥ तेषामनुग्रहंकर्तुंत
दैवजगदंबिका ॥ १८ ॥ प्रादुरासीत्कृपापूर्णायक्षरूपेणभूमिप ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशंचंद्रकोटिसुशीतलम्
॥ १९ ॥ विद्युत्कोटिसमानाभंहस्तपादादिवर्जितम् ॥ अदृष्टपूर्वंतदृष्ट्वातेजःपरमसुंदरम् ॥ २० ॥ सवि
स्मयास्तदाप्रोचुःकिमिदंकिमिदंत्विति ॥ दैत्यानांचेष्टितंकिंवामायाकापिमहीयसी ॥ २१ ॥ केनचिन्नि
र्मितावाऽथदेवानांस्मयकारिणी ॥ संभूयतेतदासर्वेविचारंचक्रुरुत्तमम् ॥ २२ ॥ यक्षस्यनिकटेगत्वा

प्रष्टव्यंकस्त्वमित्यपि ॥ बलाबलंततोज्ञात्वाकर्तव्यातुप्रतिक्रिया ॥ २३ ॥ ततोवह्निंसमाहूयप्रोवाचेंद्रः
सुराधिपः ॥ गच्छावहेत्वमस्माकंयतोसिमुखमुत्तमम् ॥२४॥ ततोगत्वातुजानीहिकिमिदंयक्षमित्यपि ॥
सहस्राक्षवचःश्रुत्वास्वपराक्रमगर्भितम् ॥ २५ ॥ वेगात्सनिर्गतोवह्निर्ययौयक्षस्यसंनिधौ ॥ तदाप्रोवाच
यक्षस्तंत्वंकोऽसीतिहुताशनम् ॥ २६ ॥ वीर्यंचत्वयिकियत्तद्वदसर्वंममाग्रतः ॥ अग्निरस्मितथाजात
वेदाअस्मीतिसोऽब्रवीत् ॥ २७ ॥ सर्वस्यदहनेशक्तिर्मयिविश्वस्यतिष्ठति ॥ तदायक्षंपरंतेजस्तदग्रेनि
दधौतृणम् ॥ २८ ॥ दहैनंयदितेशक्तिर्विश्वस्यदहनेऽस्तिहि ॥ तदासर्वबलेनैवाऽकरोद्यत्नंहुताशनः ॥२९॥
नशशाकतृणंदग्धुंलज्जितोऽगात्सुरान्प्रति ॥ पृष्टेदेवैस्तुवृत्तांतेसर्वंप्रोवाचहव्यभुक् ॥ ३० ॥ वृथाऽ
भिमानोह्यस्माकंसर्वेशत्वादिकेसुराः ॥ ततस्तुवृत्रहावायुंसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ ३१ ॥ त्वयिप्रोतंजगत्सर्वं
त्वच्चेष्टाभिस्तुचेष्टितम् ॥ त्वंप्राणरूपःसर्वेषांसर्वशक्तिविधारकः ॥ ३२ ॥ त्वमेवगत्वाजानीहिकिमिदं
यक्षमित्यपि ॥ नाऽन्यःकोऽपिसमर्थोऽस्तिज्ञातुंयक्षंपरंमह ॥ ३३ ॥ सहस्राक्षवचःश्रुत्वागुणगौरव
गुंफितम् ॥ साभिमानोजगामाऽऽशुयत्रयक्षंविराजते ॥ ३४ ॥ यक्षंदृष्ट्वाततोवायुंप्रोवाचमृदुभाषया ॥
कोसित्वंत्वयिकाशक्तिर्वदसर्वंममाग्रतः ॥ ३५ ॥ ततोयक्षवचःश्रुत्वागर्वेणमरुदब्रवीत् ॥ मातरि
श्वाऽहमस्मीतिवायुरस्मीतिचाब्रवीत् ॥ ३६ ॥ वीर्यंतुमयिसर्वस्यचालनेग्रहणेऽस्तिहि ॥ मच्चेष्टया
जगत्सर्वंसर्वव्यापारवद्भवेत् ॥ ३७ ॥ इतिश्रुत्वावायुवाणींनिजगादपरंमहः ॥ तृणमेतत्तवाऽग्रेय
त्तच्चालययथेप्सितम् ॥ ३८ ॥ नोचेद्गर्वंविहायैनंलज्जितोगच्छवासवम् ॥ श्रुत्वायक्षवचोवायुःसर्वशक्ति
समन्वितः ॥ ३९ ॥ उद्योगमकरोत्तच्चस्वस्थानान्नचचालह ॥ लज्जितोऽगाद्देवपार्श्वेहित्वागर्वंसचानिलः
॥ ४० ॥ वृत्तांतमवदत्सर्वंगर्वनिर्वापकारणम् ॥ नैतज्ज्ञातुंसमर्थाःस्ममिथ्यागर्वाभिमानिनः ॥ ४१ ॥
अलौकिकंभातियक्षंतेजःपरमदारुणम् ॥ ततःसर्वेसुरगणाःसहस्राक्षंसमूचिरे ॥ ४२ ॥ देवराडसि

यस्मात्त्वंयक्षं जानीहितत्त्वतः ॥ ततइंद्रोमहागर्वात्तद्यक्षंसमुपाद्रवत् ॥ ४३ ॥ प्राद्रवच्चपरंतेजोयक्ष
रूपंपरात्परम् ॥ अन्तर्धानंततःप्रापतद्यक्षंवासवाग्रतः ॥४४॥ अतीवलज्जितोजातोवासवोदेवराडपि ॥
यक्षसंभाषणाभावाल्लघुत्वंप्रापचेतसि ॥४५॥ अतःपरंनगंतव्यंमयातुसुरसंसदि ॥ किंमयातत्रवक्तव्यं
स्वलघुत्वंसुरान्प्रति ॥ ४६ ॥ देहत्यागोवरस्तस्मान्मानोहिमहतांधनम् ॥ मानेनष्टेजीवितंतुमृति
तुल्यंनसंशयः ॥ ४७ ॥ इतिनिश्चित्यतत्रैवगर्वंहित्वासुरेश्वरः ॥ चरित्रमीदृशंयस्यतमेवशरणं
गतः ॥ ४८ ॥ तस्मिन्नेवक्षणेजाताव्योमवाणीनभस्तले ॥ मायाबीजंसहस्राक्षजपतेनसुखीभव
॥ ४९ ॥ ततोजजापपरमंमायाबीजंपरात्परम् ॥ लक्षवर्षंनिराहारोध्यानमीलितलोचनः ॥ ५० ॥
अकस्माच्चैत्रमासीयनवम्यांमध्यगेरवौ ॥ तदेवाऽऽविरभूत्तेजस्तस्मिन्नेवस्थलेपुनः ॥ ५१ ॥ तेजो
मंडलमध्येतुकुमारींनवयौवनाम् ॥ भास्वज्जपाप्रसूनाभांबालकोटिरविप्रभाम् ॥ ५२ ॥ बालशीतांशुमु
कुटांवस्त्रांतर्व्यंजितस्तनीम् ॥ चतुर्भिर्वरहस्तैस्तुवरपाशांकुशाभयान् ॥ ५३ ॥ दधानांरमणीयांगीं
कोमलांगलतांशिवाम् ॥ भक्तकल्पद्रुमामंबांनानाभूषणविभूषिताम् ॥ ५४ ॥ त्रिनेत्रांमल्लिकामाला
कबरीजूटशोभिताम् ॥ चतुर्दिक्षुचतुर्वेदैर्मूर्तिमद्भिरभिष्टुताम् ॥ ५५ ॥ दंतच्छटाभिरभितःपद्मरागी
कृतक्ष्माम् ॥ प्रसन्नस्मेरवदनांकोटिकंदर्पसुन्दराम् ॥ ५६ ॥ रक्तांबरपरीधानांरक्तचंदनचर्चिताम् ॥
उमाभिधानांपुरतोदेवींहैमवतींशिवाम् ॥ ५७ ॥ निर्व्याजकरुणामूर्तिंसर्वकारणकारणाम् ॥ ददर्शवा
सवस्तत्रप्रेमगद्गदितांतरः ॥ ५८ ॥ प्रेमाश्रुपूर्णनयनोरोमांचिततनुस्ततः ॥ दंडवत्प्रणनामाथपाद
योर्जगदीशितुः ॥ ५९ ॥ तुष्टावविविधैःस्तोत्रैर्भक्तिसन्नतकंधरः ॥ उवाचपरमप्रीतःकिमिदंयक्षमि
त्यपि ॥ ६० ॥ प्रादुर्भूतंचकस्मात्तद्वदसर्वंसुशोभने ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रोवाचकरुणार्णवा ॥ ६१ ॥
रूपंमदीयंब्रह्मैतत्सर्वकारणकारणम् ॥ मायाधिष्ठानभूतंतुसर्वसाक्षिनिरामयम् ॥ ६२ ॥ सर्वेवेदा

यत्पदमामनंतितपांसिसर्वाणिचयद्वदंति ॥ यदिच्छंतोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणब्रवीमि ॥ ६३ ॥
ओमित्येकाक्षरंब्रह्मतदेवाहुश्चह्रींमयम् ॥ द्वेबीजेममंत्रौस्तोमुख्यत्वेनसुरोत्तम ॥ ६४ ॥ भागद्वय
वतीयस्मात्सृजामिसकलंजगत् ॥ तत्रैकभागःसंप्रोक्तःसच्चिदानंदनामकः ॥ ६५ ॥ मायाप्रकृतिसंज्ञ
स्तुद्वितीयोभागईरितः ॥ साचमायापराशक्तिःशक्तिमत्यहमीश्वरी ॥ ६६ ॥ चंद्रस्यचंद्रिकेवेयंममा
भिन्नत्वमागता ॥ साम्यावस्थात्मिकाचैषामायाममसुरोत्तम ॥ ६७ ॥ प्रलयेसर्वजगतोमदभिन्नैव
तिष्ठति ॥ प्राणिकर्मपरीपाकवशतःपुनरेवहि ॥ ६८ ॥ रूपंतदेवमव्यक्तंव्यक्तिभावमुपैतिच ॥ अंतर्मुखा
तुयाऽवस्थासामायेत्यभिधीयते ॥ ६९ ॥ वहिर्मुखातुयामायातमःशब्देनसोच्यते ॥ बहिर्मुखात्तमो
मोरूपाज्जायतेसत्त्वसंभवः ॥ ७० ॥ रजोगुणस्तदैवस्यात्सर्गादौसुरसत्तम ॥ गुणत्रयात्मकाःप्रोक्ता
ब्रह्माविष्णुमहेश्वराः ॥ ७१ ॥ रजोगुणाधिकोब्रह्माविष्णुःसत्त्वाधिकोभवेत् ॥ तमोगुणाधिकोरुद्रः
सर्वकारणरूपधृक् ॥ ७२ ॥ स्थूलदेहोभवेद्ब्रह्मालिंगदेहोहरिःस्मृतः ॥ रुद्रस्तुकारणोदेहस्तुरीया
त्वहमेवहि ॥ ७३ ॥ साम्यावस्थातुयाप्रोक्तासर्वांतर्यामिरूपिणी ॥ अतऊर्ध्वंपरंब्रह्ममद्रूपंरूपवर्जि
तम् ॥ ७४ ॥ निर्गुणंसगुणंचेतिद्विधामद्रूपमुच्यते ॥ निर्गुणंमाययाहीनंसगुणंमाययायुतम् ॥ ७५ ॥
साऽहंसर्वंजगत्सृष्ट्वातदंतःसंप्रविश्यच ॥ प्रेरयाम्यनिशंजीवंयथाकर्मयथाश्रुतम् ॥ ७६ ॥ सृष्टिस्थि
तितिरोधानेप्रेरयाम्यहमेवहि ॥ ब्राह्मणंचतथाविष्णुंरुद्रंवैकारणात्मकम् ॥ ७७ ॥ मद्भयाद्वातिपव
नोभीत्यासूर्यश्चगच्छति ॥ इंद्राग्निमृत्यवस्तद्वत्साहंसर्वोत्तमास्मृता ॥ ७८ ॥ मत्प्रसादाद्भवद्भिस्तु
जयोलब्धाऽस्तिसर्वथा ॥ युष्मानहंनर्तयामिकाष्ठपुत्तलिकोपमान् ॥ ७९ ॥ कदाचिद्देवविजयं
दैत्यानांविजयंक्वचित् ॥ स्वतंत्रास्वेच्छयासर्वंकुर्वेकर्मानुरोधतः ॥ ८० ॥ तांमांसर्वात्मिकां
यूयंविस्मृत्यनिजगर्वतः ॥ अहंकारावृतात्मानोमोहमाप्तादुरंतकम् ॥ ८१ ॥ अनुग्रहंततःकर्तुंयुष्म

द्देहादनुत्तमम् ॥ निःसृतंसहसातेजोमदीयंयक्षमित्यपि ॥ ८२ ॥ अतःपरंसर्वभावैर्हित्वागर्वंतुदेह
जम् ॥ मामेवशरणंयातसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ ८३ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वाचमहादेवीमूलप्रकृति
रीश्वरी ॥ अन्तर्धानंगतासद्योभक्त्यादेवैरभिष्टुता ॥ ८४ ॥ ततःसर्वेस्वगर्वंतुविहायपदपंकजम् ॥
सम्यगाराधयामासुर्भगवत्याःपरात्परम् ॥ ८५ ॥ त्रिसंध्यंसर्वदासर्वेगायत्रीजपतत्पराः ॥ यज्ञभागा
दिभिःसर्वेदेवींनित्यंसिषेविरे ॥८६॥ एवंसत्ययुगेसर्वेगायत्रीजपतत्पराः ॥ तारहृल्लेखयोश्चापिजपेनि
ष्णातमानसाः ॥ ८७ ॥ नविष्णूपासनानित्यावेदेनोक्तातुकुत्रचित् ॥ नविष्णुदीक्षानित्याऽस्तिशिवस्या
पितथैवच ॥ ८८ ॥ गायत्र्युपासनानित्यासर्ववेदैःसमीरिता ॥ ययाविनात्वधःपातोब्राह्मणस्यास्तिसर्व
था ॥ ८९ ॥ तावताकृतकृत्यत्वंनान्यापेक्षाद्विजस्यहि ॥ गायत्रीमात्रनिष्णातोद्विजोमोक्षमवाप्नुयात्
॥ ९० ॥ कुर्यादन्यन्नवाकुर्यादितिप्राहमनुःस्वयम् ॥ विहायतांतुगायत्रींविष्णूपास्तिपरायणाः ॥ ९१ ॥
शिवोपास्तिरतोविप्रोनरकंयातिसर्वथा ॥ तस्मादाद्ययुगेराजन्गायत्रीजपतत्पराः ॥ देवीपदांबुजरताआ
सन्सर्वेद्विजोत्तमाः ॥ ९२ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

व्यासउवाच ॥ कदाचिदथकालेतुदशपंचसमाविभो ॥ प्राणिनांकर्मवशतोनववर्षशतक्रतुः ॥ १ ॥
अनावृष्ट्याऽतिदुर्भिक्षमभवत्क्षयकारकम् ॥ गृहेगृहेशवानांतुसंख्याकर्तुंनशक्यते ॥ २ ॥ केचिदश्वान्व
राहान्वाभक्षयंतिक्षुधार्दिताः ॥ शवानिचमनुष्याणांभक्षयंत्यपरेजनाः ॥ ३ ॥ बालकंबालजननीस्त्रियंपु
रुषएवच ॥ भक्षितुंचलिताःसर्वेक्षुधयापीडितानराः ॥ ४ ॥ ब्राह्मणाबहवस्तत्रविचारंचक्रुरुत्तमम् ॥
तपोधनोगौतमोऽस्तिसनःखेदंहरिष्यति ॥ ५ ॥ सर्वैर्मिलित्वागंतव्यंगौतमस्याश्रमेऽधुना ॥ गायत्रीजप
संसक्तगौतमस्याश्रमेऽधुना ॥ ६ ॥ सुभिक्षंश्रूयतेतत्रप्राणिनोबहवोगताः ॥ एवंविमृश्यभूदेवाःसाग्निहो

त्राःकुटुम्बिनः ॥ ७ ॥ सगोधनाःसदासाश्चगौतमस्याऽऽश्रमंययुः ॥ पूर्वदेशाद्ययुःकेचित्केचिद्दक्षिणदे
शतः ॥ ८ ॥ पाश्चात्याश्चौत्तराहाश्चनानादिग्भ्यःसमाययुः ॥ दृष्ट्वासमाजंविप्राणांप्रणनामसगौतमः
॥ ९ ॥ आसनाद्युपचारैश्चपूजयामासवाडवान् ॥ चकारकुशलप्रश्नंततश्चागमकारणम् ॥ १० ॥ तेस
र्वेस्वस्ववृत्तांतंकथयामासुरुत्स्मयाः ॥ दृष्ट्वातान्दुःखितान्विप्रानभयंदत्तवान्मुनिः ॥ ११ ॥ युष्माकमेत
त्सदनंभवद्दासोऽस्मिसर्वथा ॥ काचिंताभवतांविप्रामयिदासेविराजति ॥ १२ ॥ धन्योऽहमस्मिन्समये
यूयंसर्वेतपोधनाः ॥ येषांदर्शनमात्रेणदुष्कृतंसुकृतायते ॥ १३ ॥ तेसर्वेपादरजसापावयंतिगृहंमम ॥
कामदन्योभवेद्धन्योभवतांसमनुग्रहात् ॥ १४ ॥ स्थेयंसर्वैःसुखेनैवसंध्याजपपरायणैः ॥ व्यासउवाच ॥
इतिसर्वान्समाश्वास्यगौतमोमुनिराट्ततः ॥ १५ ॥ गायत्रींप्रार्थयामासभक्तिसन्नतकंधरः ॥ नमोदेवि
महाविद्येवेदमातःपरात्परे ॥ १६ ॥ व्याहृत्यादिमहामंत्ररूपेप्रणवरूपिणि ॥ साम्यावस्थात्मिकेमातर्नमो
ह्रींकाररूपिणि ॥ १७ ॥ स्वाहास्वधास्वरूपेत्वांनमामिसकलार्थदाम् ॥ भक्तकल्पलतांदेवीमवस्थात्रय
साक्षिणीम् ॥ १८ ॥ तुर्यातीतस्वरूपांचसच्चिदानंदरूपिणीम् ॥ सर्ववेदांतसंवेद्यांसूर्यमंडलवासिनीम्
॥ १९ ॥ प्रातर्बालांरक्तवर्णांमध्याह्ने युवतींपराम् ॥ सायाह्ने कृष्णवर्णांतांवृद्धांनित्यंनमास्यहम् ॥ २० ॥
सर्वभूतारणेदेविक्षमस्वपरमेश्वरी ॥ इतिस्तुताजगन्माताप्रत्यक्षंदर्शनंददौ ॥ २१ ॥ पूर्णपात्रंददौतस्मै
येनस्यात्सर्वपोषणम् ॥ उवाचमुनिमंबासायंयंकामंत्वमिच्छसि ॥ २२ ॥ तस्यपूर्तिकरंपात्रंमयादत्तंभ
विष्यति ॥ इत्युक्त्वांऽतर्दधेदेवीगायत्रीपरमाकला ॥ २३ ॥ अन्नानांराशयस्तस्मान्निर्गताःपर्वतोपमाः ॥
षड्रसाविविधाराजंस्तृणानिविविधानिच ॥ २४ ॥ भूषणानिचदिव्यानिक्षौमानिवसनानिच ॥ यज्ञानां
चसमारंभाःपात्राणिविविधानिच ॥ २५ ॥ यद्यदिष्टमभूद्राजन्मुनेस्तस्यमहात्मनः ॥ तत्सर्वंनिर्गतंतस्मा
द्गायत्रीपूर्णपात्रतः ॥ २६ ॥ अथाऽऽहूयमुनीन्सर्वान्मुनिराड्गौतमस्तदा ॥ धनधान्यभूषणानिवसनानि

ददौमुदा ॥ २७ ॥ गोमहिष्यादिपशवोनिर्गताःपूर्णपात्रतः ॥ निर्गतान्यज्ञसंभारान्स्त्रुक्स्रुवप्रभृतीन्ददौ ॥ २८ ॥ तेसर्वेमिलितायज्ञांश्चक्रिरेमुनिवाक्यतः ॥ स्थानंतदेवभूयिष्ठमभवत्स्वर्गसन्निभम् ॥ २९ ॥ यत्किंचित्त्रिषुलोकेषुसुंदरंवस्तुदृश्यते ॥ तत्सर्वंतत्रनिष्पन्नंगायत्रीदत्तपात्रतः ॥ ३० ॥ देवांगनासमादाराःशोभंतेभूषणादिभिः ॥ मुनयोदेवसदृशावस्त्रचंदनभूषणैः ॥ ३१ ॥ नित्योत्सवःप्रववृतेमुनेराश्रममंडले ॥ नरोगादिभयंकिंचिन्नचदैत्यभयंक्वचित् ॥ ३२ ॥ समुनेराश्रमोजातःसमंताच्छतयोजनः ॥ अन्येचप्राणिनोयेऽपितेऽपितत्रसमागताः ॥ ३३ ॥ तांश्चसर्वान्पुपोषाऽयंदत्त्वाऽभयमथात्मवान् ॥ नानाविधैर्महायज्ञैर्विधिवत्कल्पितैःसुराः ॥ ३४ ॥ संतोषंपरमंप्रापुर्मुनेश्चैवजगुर्यशः ॥ सभायांवृत्रहाभूयोजगौश्लोकंमहायशाः ॥ ३५ ॥ अहोअयंनःकिलकल्पपादपोमनोरथान्पूरयतिप्रतिष्ठितः ॥ नोचेदकाण्डेक्षहविर्वपावासुदुर्लभायत्रतुजीवनाशा ॥ ३६ ॥ इत्थंद्वादशवर्षाणिपुपोषमुनिपुंगवान् ॥ पुत्रवन्मुनिराडह्वर्गंधेनपरिवर्जितः ॥ ३७ ॥ गायत्र्याःपरमंस्थानंचकारमुनिसत्तमः ॥ यत्रसर्वैर्मुनिवरैःपूज्यतेजगदंबिका ॥ ३८ ॥ त्रिकालंपरयाभक्त्यापुरश्चरणकर्मभिः ॥ अद्यापियत्रदेवीसाप्रातर्बालातुदृश्यते ॥ ३९॥ मध्याह्नेयुवतीवृद्धासायंकालेतुदृश्यते ॥ तत्रैकदासमायातोनारदोमुनिसत्तमः ॥ ४० ॥ रणयन्महतींगायन्गायत्र्याःपरमान्गुणान् ॥ निषसादसभामध्येमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ४१ ॥ गौतमादिभिरत्युच्चैःपूजितःशांतमानसः ॥ कथाश्चकारविविधायशसोगौतमस्यच ॥ ४२ ॥ ब्रह्मर्षेदेवसदसिदेवराट्त्वयद्यशः ॥ जगौबहुविधंस्वच्छंमुनिपोषणजंपरम् ॥ ४३ ॥ श्रुत्वाशचीपतेर्वाणींत्वांद्रष्टुमहमागतः ॥ धन्योऽसित्वंमुनिश्रेष्ठजगदंबाप्रसादतः ॥ ४४ ॥ इत्युक्त्वामुनिवर्यंतंगायत्रीसदनंययौ ॥ ददर्शजगदंबांतां प्रेमोत्फुल्लविलोचनः ॥ ४५ ॥ तुष्टावविधिवद्देवींजगामत्रिदिवंपुनः ॥ अथतत्रस्थितायेतेब्राह्मणामुनिपोषिताः ॥ ४६ ॥ उत्कर्षंतुमुनेःश्रुत्वाऽसूययाखेदमागताः ॥ यथाऽस्यनयशोभूयात्कर्तव्यंसर्वथै

वहि ॥ ४७ ॥ कालेसमागतेपश्चाद्दितिसर्वैस्तुनिश्चितम् ॥ ततःकालेनकियताप्यभूद्वृष्टिर्धरातले
॥ ४८ ॥ सुभिक्षमभवत्सर्वदेशेषुनृपसत्तम ॥ श्रुत्वावार्तांसुभिक्षस्थमिलिताःसर्ववाडवाः ॥ ४९ ॥
गौतमंशप्तुमुद्योगंहाहाराजन्प्रचक्रिरे ॥ धन्यौतेषांचपितरौययोरुत्पत्तिरीदृशी ॥ ५० ॥ कालस्यमहिमा
राजन्वक्तुंकेनहिशक्यते ॥ गौर्निर्मितामाययैकामुमूर्षुर्जरतीनृप ॥ ५१ ॥ जगामसाचशालायांहोमकाले
मुनेस्तदा ॥ हुंहुंशब्दैर्वारितासाप्राणांस्तत्याजतत्क्षणे ॥ ५२ ॥ गौर्हताऽनेनदुष्टेनेत्यवंतेचक्रुशुर्द्विजाः ॥
होमंसमाप्यमुनिराड्विस्मयंपरमंगतः ॥ ५३ ॥ समाधिमीलिताक्षःसंश्चिंतयामासकारणम् ॥ कृतंसर्वं
द्विजैरेतदितिज्ञात्वातदैवसः ॥ ५४ ॥ दधारकोपंपरमंप्रलयेरुद्रकोपवत् ॥ शशापचऋषीन्सर्वान्कोपसंरक्त
लोचनः ॥ ५५ ॥ वेदमातरिगायत्र्यांतद्ध्यानेतन्मनोजपे ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वथाब्राह्मणाधमाः ॥ ५६ ॥
वेदेवेदोक्तयज्ञेषुतद्वार्तासुतथैवच ॥ भवतानुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ५७ ॥ शिवेशिवस्यमंत्रे
चशिवशास्त्रेतथैवच ॥ भवतानुन्मुखायूयं सर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ५८ ॥ मूलप्रकृत्याःश्रीदेव्यांतद्ध्यानेत
त्कथासुच ॥ भवतानुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ५९ ॥ देवीमंत्रेतथादेव्याःस्थानेऽनुष्ठानकर्मणि ॥
भवतानुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६० ॥ देव्युत्सवदिदृक्षायांदेवीनामानुकीर्तने ॥ भवतानुन्मु
खायूयंसर्वदा ब्राह्मणाधमाः ॥ ६१ ॥ देवीभक्तस्यसान्निध्येदेवीभक्तार्चनेतथा ॥ भवतानुन्मुखायूयंसर्व
दाब्राह्मणाधमाः ॥ ६२ ॥ शिवोत्सवदिदृक्षायांशिवभक्तस्यपूजने ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणा
धमाः ॥ ६३ ॥ रुद्राक्षेबिल्वपत्रेचतथाशुद्धेचभस्मनि ॥ भवाऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६४ ॥
श्रौतस्मार्तसदाचारेज्ञानमार्गेतथैवच ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६५ ॥ अद्वैतज्ञाननि
ष्ठायांशांतिदांत्यादिसाधने ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६६ ॥ नित्यकर्माद्यनुष्ठानेप्यग्नि
होत्रादिसाधने ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६७ ॥ स्वाध्यायाध्ययनैश्चैवतथाप्रवच

नेऽपिच ॥ भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६८ ॥ गोदानादिषुदानेषुपितृश्राद्धेषुचैवहि ॥
भवताऽनुन्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ६९ ॥ कृच्छ्रचांद्रायणेचैवप्रायश्चित्तंतथैवच ॥ भवताऽनु
न्मुखायूयंसर्वदाब्राह्मणाधमाः ॥ ७० ॥ श्रीदेवीभिन्नदेवेषुश्रद्धाभक्तिसमन्विताः ॥ शंखचक्राद्यंकिता
श्चभवतब्राह्मणाधमा ॥७१॥ कापालिकमतासक्ताबौद्धशास्त्ररताःसदा॥पाखंडाचारनिरताभवतब्राह्मणा
धमाः ॥ ७२ ॥ पितृमातृसुताभ्रातृकन्याविक्रयिणस्ता ॥ भार्याविक्रयिणस्तद्वद्भवतब्राह्मणाधमाः ॥७३॥
वेदविक्रयिणस्तद्वत्तीर्थविक्रयिणस्तथा ॥ धर्मविक्रयिणस्तद्वद्भवतब्राह्मणाधमाः ॥ ७४ ॥ पांचरात्रेकाम
शास्त्रेतथाकापालिकेमते ॥ बौद्धेश्रद्धायुतायूयंभवतब्राह्मणाधमाः ॥ ७५ ॥ मातृकन्यागामिनश्चभगि
नीगामिनस्तथा ॥ परस्त्रीलंपटाःसर्वेभवतब्राह्मणाधमाः ॥ ७६ ॥ युष्माकंवंशजाताश्चस्त्रियश्चपुरुषा
स्तथा ॥ मद्दत्तशापदग्धास्तेभविष्यंतिभवत्समाः ॥ ७७ ॥ किंमयाबहुनोक्तेनमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ गाय
त्रीपरमाभूयाद्युष्मासुखलुकोपिता ॥७८॥ अंधकूपादिकुण्डेषुयुष्माकंस्यात्सदास्थितिः ॥ व्यासउवाच ॥
वाग्दंडमीदृशंकृत्वाप्युपस्पृश्यजलंततः ॥ ७९ ॥ जगामदर्शनार्थंचगायत्र्याःपरमोत्सुकः ॥ प्रणनाम
महादेवींसाऽपिदेवीपरात्परा ॥ ८० ॥ ब्राह्मणानांकृतिं दृष्ट्वा स्मयंचित्तेचकारह ॥ अद्यापितस्यावदनंस्मय
युक्तंचदृश्यते ॥ ८१ ॥ उवाचमुनिवर्यंतंस्मयमानमुखांबुजा ॥ भुजंगायार्पितंदुग्धंविपायैवोपजायते
॥ ८२ ॥ शांतिंकुरुमहाभागकर्मणागतिरीदृशी ॥ इतिदेवींप्रणम्याथततोऽगात्स्वाश्रमंप्रति ॥ ८३ ॥ ततो
विप्रैःशापदग्धैर्विस्मृतावेदराशयः ॥ गायत्रीविस्मृतासर्वैस्तदद्भुतमिवाऽभवत् ॥ ८४ ॥ तेसर्वेऽथमिलि
त्वातुपश्चात्तापयुतास्तथा ॥ प्रणेमुर्मुनिवर्यंतंदंडवत्पतिताभुवि ॥ ८५ ॥ नोचुःकिंचनवाक्यंतुलज्जयाऽधो
मुखाःस्थिताः ॥ प्रसीदेतिप्रसीदेतिप्रसीदेतिपुनःपुनः ॥ ८६ ॥ प्रार्थयामासुरभितःपरिवार्यमुनीश्वरम् ॥
करुणापूर्णहृदयोमुनिस्तान्समुवाचह ॥ ८७ ॥ कृष्णावतारपर्यंतंकुंभीपाकेभवेत्स्थितिः ॥ नमेवाक्यंमृ

षाभूयादितिजानीथसर्वथा ॥ ८८ ॥ ततःपरंकलियुगेभुविजन्मभवेद्विवाम् ॥ मदुक्तंसर्वमेतत्तुभवेदेवन चान्यथा ॥ ८९ ॥ मच्छापस्यविमाक्षार्थंयुष्माकंस्याद्यदीषणाः ॥ तर्हिसेव्यंसदासर्वैर्गायत्रीपदपंकजम् ॥ ९० ॥ व्यासउवाच ॥ इतिसर्वान्विसृज्याथगौतमोमुनिसत्तमः ॥ प्रारब्धमितिमत्वातुचित्तेशांतिजगामह ॥ ९१ ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्गतेकृष्णेतुधीमति ॥ कलौयुगेप्रवृत्तेतुकुंभीपाकात्तुनिर्गताः ॥ ९२ ॥ भुवि जाताब्रह्मणाश्चशापदग्धाःपुरातुये ॥ संध्यात्रयविहीनाश्चगायत्रीभक्तिवर्जिताः ॥ ९३ ॥ वेदभक्तिविही नाश्चपाखंडमतगामिनः ॥ अग्निहोत्रादिसत्कर्मस्वधास्वाहाविवर्जिताः ॥ ९४ ॥ मूलप्रकृतिमव्यक्तांनै वजानंतिकर्हिचित् ॥ तप्तमुद्रांकिताःकेचित्कामाचाररताःपरे ॥ ९५ ॥ कापालिकाःकौलिकाश्चबौद्धाजै नास्तथापरे ॥ पंडिताअपितेसर्वेदुराचारप्रवर्तकाः ॥ ९६ ॥ लंपटाःपरदारेषुदुराचारपरायणाः॥कुंभीपा कंपुनःसर्वैयास्यंतिनिजकर्मभिः ॥ ९७ ॥ तस्मात्सर्वात्मनाराजन्संसेव्यापरमेश्वरी ॥ नविष्णूपासनानि त्यानशिवोपासनातथा ॥९८॥ नित्याचोपासनाशक्तेर्यांविनानुपतत्यधः ॥ सर्वमुक्तंसमासेनयत्पृष्टंतत्त्व याऽनघ ॥ ९९ ॥ अतःपरंमणिद्वीपवर्णनंश्रृणुसुंदरम् ॥ यत्परंस्थानमाद्यायाभुवनेश्याभवारणेः ॥१००॥

इति श्रीदेवीभागवतेमहापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांद्वादशस्कन्धनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

व्यासउवाच ॥ ब्रह्मलोकादूर्ध्वभागेसर्वलोकोऽस्तियःश्रुतः ॥ मणिद्वीपःसएवास्तियत्रदेवीवि राजते ॥ १ ॥ सर्वस्मादधिकोयस्मात्सर्वलोकस्ततःस्मृतः ॥ पुरापरांबयैवायंकल्पितोमनसेच्छया ॥ २ ॥ सर्वादौनिजवासार्थंप्रकृत्यामूलभूतया ॥ कैलासादधिकोलोकोवैकुंठादपिचोत्तमः ॥ ३ ॥ गोलो कादपिसर्वस्मात्सर्वलोकोऽधिकःस्मृतः ॥ नैतत्समंत्रिलोक्यांतुसुंदरंविद्यतेक्वचित् ॥ ४ ॥ छत्रीभूतं त्रिजगतोभवसंतापनाशकम् ॥ छायाभूतंतदेवास्तिब्रह्मांडानांतुसत्तम ॥ ५ ॥ बहुयोजनविस्तीर्णोगंभी रस्तावदेवहि ॥ मणिद्वीपस्यपरितोवर्ततेतुसुधोदधिः ॥ ६ ॥ मरुत्संघट्टनोत्कीर्णतरंगशतसंकुलः ॥

रत्नाच्छवालुकायुक्तोझषशंखसमाकुलः ॥ ७ ॥ वीचिसंघर्षसंजातलहरीकणशीतलः ॥ नानाध्वजसमा
युक्तानानापोतगतागतैः ॥ ८ ॥ विराजमानःपरितस्तीररत्नद्रुमोमहान् ॥ तदुत्तरमयोधातुनिर्मितोग
गनेततः ॥ ९ ॥ सप्तयोजनविस्तीर्णःप्राकारोवर्ततेमहान् ॥ नानाशस्त्रप्रहरणानानायुद्धविशारदाः ॥ १० ॥
रक्षकानिवसंत्यत्रमोदमानाःसमंततः ॥ चतुर्द्वारसमायुक्तोद्वारपालशतान्वितः ॥ ११ ॥ नानागणैःपरिवृ
तोदेवीभक्तियुतैर्नृप ॥ दर्शनार्थंसमायांतियेदेवाजगदीशितुः ॥ १२ ॥ तेषांगणावसंत्यत्रवाहनानिचत
त्रहि ॥ विमानशतसंघर्षघंटास्वनसमाकुलः ॥ १३ ॥ हयहेषाखुराघातबधिरीकृतदिङ्मुखः ॥ गणैःकिल
किलारावैर्वेत्रहस्तैश्चताडिताः ॥ १४ ॥ सेवकादेवसंगानांभ्राजंतेतत्रभूमिप ॥ तस्मिन्कोलाहलेराजन्न
शब्दःकेनचित्क्वचित् ॥ १५ ॥ कस्यचिच्छ्रूयतेऽत्यंतंनानाध्वनिसमाकुले ॥ पदेपदेमिष्टवारिपरिपूर्णसरां
सिच ॥ १६ ॥ वाटिकाविविधाराजन्रत्नद्रुमविराजिताः ॥ तदुत्तरंमहासारधातुनिर्मितमंडलः ॥ १७ ॥
सालोपरोमहानस्तिगगनस्पर्शियच्छिरः ॥ तेजसास्याच्छतगुणःपूर्वसालादयंपरः ॥ १८ ॥ गोपुरद्वारस
हितोबहुवृक्षसमन्वितः ॥ यावृक्षजातयःसंतिसर्वास्तास्तत्रसंतिच ॥ १९ ॥ निरंतरंपुष्पयुताःसदाफल
समन्विताः ॥ नवपल्लवसंयुक्ताःपरसौरभसंकुलाः ॥ २० ॥ नसाबकुलालोध्राकर्णिकाराश्चशिंशपाः ॥
देवदारुकांचनाराआम्राश्चैवसुमेरवः ॥ २१ ॥ लिकुचापिंगुलाश्चैलालवंगाःकट्फलास्तथा ॥ पाटला
मुचुकुंदाश्चफलिन्योजघनेफलाः ॥२२॥ तालास्तमालाःसालाश्चकंकोलानागभद्रकाः ॥ पुन्नागापीलवः
साल्वकावैकर्पूरशाखिनः ॥ २३ ॥ अश्वकर्णाहस्तिकर्णास्तालपर्णाश्चदाडिमाः ॥ गणिकाबंधुजीवा
श्चजंबीराश्चकुरंडकाः ॥ २४ ॥ चांपेयावंधुजीवाश्चतथावैकनकद्रुमाः ॥ कालागुरुद्रुमाश्चैवतथाचंद
नपादपाः ॥ २५ ॥ खर्जूरायूथिकास्तालपर्ण्यश्चैवतथेक्षवः ॥ क्षीरवृक्षाश्चखदिराश्चिंचाभल्लातका
स्तथा ॥ २६ ॥ रुचकाःकुटजावृक्षाबिल्ववृक्षास्तथैवच ॥ तुलसीनांवनान्येवंमल्लिकानांतथैवच ॥ २७ ॥

इत्यादितरुजातीनांवनान्युपवनानिच ॥ नानावापीशतैर्युक्तान्येवंसंतिधराधिप ॥ २८ ॥ कोकिलारा
वसंयुक्तागुंजद्भ्रमरभूषिताः ॥ निर्यासस्राविणः सर्वेस्निग्धच्छायास्तरूत्तमाः ॥ २९ ॥ नानाऋतु
भवावृक्षानानापक्षिसमाकुलाः ॥ नानारसस्राविणीभिर्नदीभिरतिशोभिताः ॥ ३० ॥ पारावतशुक
व्रातसारिकापक्षमारुतैः ॥ हंसपक्षसमुद्भूतवातव्रातैश्चलद्द्रुमम् ॥ ३१ ॥ सुगंधग्राहिपवनपूरितं
तद्वनोत्तमम् ॥ सहितंहरिणीयूथैर्धावमानैरितस्ततः ॥ ३२ ॥ नृत्यद्बर्हिकदंबस्यकेकारावैःसुख
प्रदैः ॥ नादितंतद्वनंदिव्यंमधुस्राविसमंततः ॥ ३३ ॥ कांस्यसालादुत्तरेतुताम्रसालःप्रकीर्तितः ॥
चतुरस्रसमाकारउन्नत्यासप्तयोजनः ॥ ३४ ॥ द्वयोस्तुसालयोर्मध्येसंप्रोक्ताकल्पवाटिका ॥ येषांतरूणां
पुष्पाणिकांचनाभानिभूमिप ॥ ३५ ॥ पत्राणिकांचनाभानिरक्तबीजफलानिच ॥ दशयोजनगंधोहिप्र
सर्पतिसमंततः ॥ ३६ ॥ तद्वनंरक्षितंराजन्वसंतेनर्तुनानिशम् ॥ पुष्पसिंहासनासीनःपुष्पच्छत्रविरा
जितः ॥ ३७ ॥ पुष्पभूषाभूषितश्चपुष्पासवविघूर्णितः ॥ मधुश्रीर्माधवश्रीश्चद्वेभार्येतस्यसंमते
॥ ३८ ॥ क्रीडतःस्मेरवदनेसुमस्तबककंदुकैः ॥ अतीवरम्यंविपिनंमधुस्राविसमंततः ॥ ३९ ॥ दश
योजनपर्यंतंकुसुमामोदवायुना ॥ पूरितंदिव्यगंधर्वैःसांगनैर्गानलोलुपैः ॥ ४० ॥ शोभितंतद्वनंदिव्यं
मत्तकोकिलनादितम् ॥ वसंतलक्ष्मीसंयुक्तंकामिकामप्रवर्धनम् ॥ ४१ ॥ ताम्रसालादुत्तरत्रसीससालः
प्रकीर्तितः ॥ समुच्छ्रायःस्मृतोप्यस्यसप्तयोजनसंख्यया ॥ ४२ ॥ संतानवाटिकामध्येसालयोस्तुद्व
योर्नृप ॥ दशयोजनगंधस्तुप्रसूनानांसमंततः ॥ ४३ ॥ हिरण्याभानिकुसुमान्युत्फुल्लानिनिरंतरम् ॥
अमृतद्रवसंयुक्तफलानिमधुराणिच ॥ ४४ ॥ ग्रीष्मर्तुर्नायकस्तस्यावाटिकायानृपोत्तम ॥ शुक्रश्रीश्च
शुचिश्रीश्चद्वेभार्येतस्यसंमते ॥ ४५ ॥ संतापत्रस्तलोकास्तुवृक्षमूलेषुसंस्थिताः ॥ नानासिद्धैःपरि
वृतोनानादेवैःसमन्वितः ॥ ४६ ॥ विलासिनीनांवृंदैस्तुचंदनद्रवपंकिलैः ॥ पुष्पमालाभूषितैस्तुताल

वृंतकरांबुजैः ॥ ४७ ॥ प्राकारःशोभितोऽप्यच्छीतलांबुनिषेविभिः ॥ सीससालादुत्तरत्राप्यारकूटमयः
शुभः ॥४८॥ प्राकारोवर्वतेराजन्मुनियोजनदैर्घ्यवान् ॥ हरिचंदनवृक्षाणांवाटीमध्येतयोःस्मृता ॥४९॥
सालयोरधिनाथस्तुवर्षर्तुर्मेघवाहनः ॥ विद्युत्पिंगलनेत्रश्चजीमूतकवचःस्मृतः ॥ ५० ॥ वज्रनि
र्घोषमुखरश्चेंद्रधन्वासमंततः ॥ सहस्रशोवारिधारामुंचन्नास्तेगणावृतः ॥ ५१ ॥ नभःश्रीश्चनभस्य
श्रीःस्वरस्यारस्यमालिनी ॥ अंबादुलानिरत्निश्चाभ्रमंतीमेघयंतिका ॥ ५२ ॥ वर्षयंतीचिबुणिका
वारिधाराचसंमताः ॥ वर्षर्तोर्द्वादशप्रोक्ताःशक्तयोमदविह्वलाः ॥ ५३ ॥ नवपल्लववृक्षाश्चनवीनल
तिकान्विताः ॥ हरितानितृणान्येववेष्टितायैर्धराखिला ॥ ५४ ॥ नदीनदप्रवाहाश्चप्रवहंतिचवे
गतः ॥ सरांसिकलुषांबूनिरागिचित्तसमानिच ॥ ५५ ॥ वसंतिदेवाःसिद्धाश्चयेदेवीकर्मकारिणः ॥
वापीकूपतडागाश्चयेदेव्यर्थंसमर्पिताः ॥ ५६ ॥ तेगणानिवसंत्यत्रसविलासाश्चसांगनाः ॥ आर
कूटमयादग्रे सप्तयोजनदैर्घ्यवान् ॥ ५७ ॥ पंचलोहात्मकःसालोमध्येमंदारवाटिका ॥ नानापुष्पलता
कीर्णानानापल्लवशोभिता ॥ ५८ ॥ अधिष्ठाताऽत्रसंप्रोक्तःशरदृतुरनामयः ॥ इषुलक्ष्मीरूर्जलक्ष्मीर्द्वेभार्ये
तस्यसंमते ॥ ५९ ॥ नानासिद्धावसंत्यत्रसांगनाःसपरिच्छदाः ॥ पंचलोहमयादग्रे सप्तयोजनदैर्घ्य
वान् ॥ ६० ॥ दीप्यमानोमहाशृंगैर्वर्ततेरौप्यसालकः ॥ पारिजाताटवीमध्येप्रसूनस्तबकान्विता
॥ ६१ ॥ दशयोजनगंधीनिकुसुमानिसमंततः ॥ मोदयंतिगणान्सर्वान्येदेवीकर्मकारिणः ॥ ६२ ॥
तत्राधिनाथःसंप्रोक्तोहेमंततुर्महोज्ज्वलः ॥ सगणःसायुधःसर्वान्रागिणोरंजयन्नपः ॥ ६३ ॥ सह
श्रीश्चसहस्यश्रीर्द्वेभार्येतस्यसंमते ॥ वसंतितत्रसिद्धाश्चयेदेवीव्रतकारिणः ॥ ६४ ॥ रौप्यसाल
मयादग्रेसप्तयोजनदैर्घ्यवान् ॥ सौवर्णसालःसंप्रोक्तस्तप्तहाटककल्पितः ॥ ६५ ॥ मध्येकदंबवाटीतुपुष्प
पल्लवशोभिता ॥ कदंबमदिराधाराःप्रवर्ततेसहस्रशः ॥ ६६ ॥ याभिर्निपीतपीताभिर्निजानंदोनुभूयते ॥

तत्राधिनाथःसंप्रोक्तःशैशिरर्तुर्महोदयः ॥ ६७ ॥ तपःश्रीश्चतपस्यश्रीर्द्वेभार्येतस्यसंमते ॥ मोदमानः
सहैताभ्यांवर्ततेशिशिराकृतिः ॥६८॥ नानाविलाससंयुक्तोनानागणसमावृतः ॥ निवसंतिमहासिद्धायेदे
वीदानकारिणः ॥६९॥ नानाभोगसमुत्पन्नमहानंदसमन्विताः ॥ सांगनाःपरिवारैस्तुसंघशःपरिवारिताः
॥७०॥स्वर्णसालमयादग्रे मुनियोजनदैर्घ्यवान् ॥ पुष्परागमयःसालःकुंकुमारुणविग्रहः॥७१॥पुष्परागमयी
भूमिर्वनान्युपवनानिच ॥ रत्नवृक्षालवालाश्चपुष्परागमयाःस्मृताः ॥ ७२ ॥ प्राकारोयस्यरत्नस्यतद्र
त्नरचिताद्रुमाः ॥ वनभूःपक्षिणश्चैवरत्नवर्णजलानिच ॥ ७३ ॥ मंडपामंडपस्तंभाःसरांसिकमलानिच ॥
प्राकारेतत्रयद्यत्स्यात्तत्सर्वंतत्समंभवेत् ॥ ७४ ॥ परिभाषेयमुद्दिष्टारत्नसालादिषुप्रभो ॥ तेजसास्याल्ल
क्षगुणःपूर्वसालात्परोनृप ॥ ७५ ॥ दिक्पालानिवसंत्यत्रप्रतिब्रह्मांडवर्तिनाम् ॥ दिक्पालानांसमष्ट्यात्म
रूपाःस्फूर्जद्वरायुधाः ॥ ७६ ॥ पूर्वाशायांसमुत्तुंगशृंगापूरमरावती ॥ नानोपवनसंयुक्तामहेंद्रस्तत्रराज
ते ॥ ७७ ॥ स्वर्गशोभाचयास्वर्गेयावतीस्यात्ततोऽधिका ॥ समष्टिशतनेत्रस्यसहस्रगुणतःस्मृता
॥ ७८ ॥ ऐरावतसमारूढोवज्रहस्तःप्रतापवान् ॥ देवसेनापरिवृतोराजतेऽत्रशतक्रतुः ॥ ७९ ॥ देवांगनाग
णयुताशचीतत्रविराजते ॥ वह्निकोणेवह्निपुरीवह्निपूःसदृशीनृप ॥ ८० ॥ स्वाहास्वधासमायुक्तोवह्निस्त
त्रविराजते ॥ निजवाहनभूषाढ्योनिजदेवगणैर्वृतः ॥ ८१ ॥ याम्याशायांयमपुरीतत्रदंडधरोमहान् ॥
स्वभटैर्वेष्टितोराजन्चित्रगुप्तपुरोगमैः ॥ ८२ ॥ निजशक्तियुतोभास्वत्तनयोस्तियमोमहान् ॥ नैर्ऋत्यां
दिशिराक्षस्यांराक्षसैःपरिवारितः ॥ ८३ ॥ खड्गधारीस्फुरन्नास्तेनिर्ऋतिर्निजशक्तियुक् ॥ वारुण्यां
वरुणोराजापाशधारीप्रतापवान् ॥ ८४ ॥ महाझषसमारूढोवारुणीमधुविह्वलः ॥ निजशक्तिसमायुक्तो
निजयादोगणान्वितः ॥ ८५ ॥ समास्तेवारुणेलोकेवरुणानीरताकुलः ॥ वायुकोणेवायुलोकोवायुस्तत्रा
धितिष्ठति ॥ ८६ ॥ वायुसाधनसंसिद्धयोगिभिःपरिवारितः ॥ ध्वजहस्तोविशालाक्षोमृगवाहनसंस्थि

तः ॥ ८७ ॥ मरुद्गणैःपरिवृतोनिजशक्तिसमन्वितः ॥ उत्तरस्यांदिशिमहान्यक्षलोकोऽस्तिभूमिप ॥ ८८ ॥
यक्षाधिराजस्तत्राऽऽस्तेवृद्धिऋद्ध्यादिशक्तिभिः ॥ नवभिर्निधिभिर्युक्तस्तुंदिलोधननायकः ॥ ८९ ॥
मणिभद्रःपूर्णभद्रोमणिमान्मणिकंधरः ॥ मणिभूषोमणिस्रग्वीमणिकार्मुकधारकः ॥ ९० ॥ इत्यादिय
क्षसेनानीसहितोनिजशक्तियुक् ॥ ईशानकोणेसंप्रोक्तोरुद्रलोकोमहत्तरः ॥ ९१ ॥ अनर्घ्यरत्नखचितोय
त्ररुद्रोऽधिदैवतम् ॥ मन्युमान्दीप्तनयनोबद्धपृष्ठमहेषुधिः ॥ ९२ ॥ स्फूर्जद्धनुर्वामहस्तोऽधिज्यधन्वभि
रावृतः ॥ स्वसमानैरसंख्यातरुद्रैःशूलवरायुधैः ॥ ९३ ॥ विकृतास्यैः करालास्यैर्वमद्वह्निभिरास्यतः ॥
दशहस्तैःशतकरैःसहस्रभुजसंयुतैः ॥ ९४ ॥ दशपादैर्दशग्रीवैस्त्रिनेत्रैरुग्रमूर्तिभिः ॥ अंतरिक्षचरायेचये
चभूमिचराःस्मृताः ॥ ९५ ॥ रुद्राध्यायेस्मृतारुद्रास्तैःसर्वैश्चसमावृतः ॥ रुद्राणीकोटिसहितोभद्रका
ल्यादिमातृभिः ॥ ९६ ॥ नानाशक्तिसमाविष्टडामर्यादिगणावृतः ॥ वीरभद्रादिसहितोरुद्रोराजन्विरा
जते ॥ ९७ ॥ मुंडमालाधरोनागवलयोनागकंधरः ॥ व्याघ्रचर्मपरीधानोगजचर्मोत्तरीयकः ॥ ९८ ॥
चिताभस्मांगलिप्तांगःप्रमथादिगणावृतः ॥ निनदड्डमरुध्वानैर्बधिरीकृतदिङ्मुखः ॥ ९९ ॥ अट्टहासा
स्फोटशब्दैःसंत्रासितनभस्तलः ॥ भूतसंघसमाविष्टोभूतावासोमहेश्वरः ॥ १०० ॥ ईशानदिक्पतिःसो
ऽयंनाम्नाचेशानएवच ॥ १०१ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

व्यासउवाच ॥ पुष्परागमयादग्रेकुंकुमारुणविग्रहः ॥ पद्मरागमयःसालोमध्येभूश्चैवतादृशी
॥ १ ॥ दशयोजनवान्दैर्घ्येगोपुरद्वारसंयुतः ॥ तन्मणिस्तंभसंयुक्तामंडपाःशतशोनृप ॥ २ ॥ मध्येभुवि
समासीनाश्चतुःषष्टिमिताःकलाः॥नानायुधधरावीरारत्नभूषणभूषिताः ॥ ३ ॥ प्रत्येकलोकस्तासांतुत
त्तल्लोकस्यनायकाः ॥ समंतात्पद्मरागस्यपरिवार्यस्थिताःसदा ॥ ४ ॥ स्वस्वलोकजनैर्जुष्टाःस्वस्ववा

हनहेतिभिः ॥ तासांनामानिवक्ष्यामिशृणुत्वंजनमेजय ॥ ५ ॥ पिंगलाक्षीविशालाक्षीसमृद्धिर्बृद्धिरेवच ॥ श्रद्धा
स्वाहास्वधाभिख्यामायासंज्ञावसुंधरा॥६॥त्रिलोकधात्रीसावित्रीगायत्रीत्रिदशेश्वरी ॥ सुरूपाबहुरूपाच
स्कंदयाताच्युतप्रिया॥७॥विमलाचामलातद्वदरुणीपुनरारुणी॥ प्रकृतिर्विकृतिःसृष्टिःस्थितिःसंहृतिरेवच
॥८॥ सन्ध्यामातासतीहंसीमर्दिकावज्रिकापरा ॥ देवमाताभगवतीदेवकीकमलासना ॥ ९ ॥ त्रिमुखी
सप्तमुख्यन्यासुरासुरविमर्दिनी। लंबोष्ठीचोर्ध्वकेशीचबहुशीर्षावृकोदरी॥१०॥रथरेखाह्वयापश्चाच्छशिरे
खातथापरा॥गगनवेगापवनवेगावेगाचैवततःपरम् ॥११॥ अग्रेभुवनपालास्यात्तत्पश्चान्मदनातुरा॥ अनं
गानंगमथनातथैवानंगमेखला॥१२॥अनंगकुसुमापश्चाद्विश्वरूपासुरादिका॥क्षयंकरीभवेच्छक्तिरक्षोभ्या
चततःपरम्॥१३॥सत्यवादिन्यथप्रोक्ताबहुरूपाशुचिव्रता ॥ उदाराख्याचवागीशीचतुष्षष्टिमिताःस्मृताः
॥ १४ ॥ ज्वलज्जिह्वाननाःसर्वावमंत्योवह्निमुल्वणम् ॥ जलंपिबामःसकलंसंहरामोविभावसुम् ॥ १५ ॥
पवनंस्तंभयामोद्यभक्षयामोऽखिलंजगत् ॥ इतिवाचंसंगिरंतेक्रोधसंरक्तलोचनाः ॥ १६ ॥ चापबाणधराः
सर्वायुद्धायैवोत्सुकाःसदा ॥ दंष्ट्राकटकटारावैर्बधिरीकृतदिङ्मुखाः ॥ १७ ॥ पिंगोर्ध्वकेश्यःसंप्रोक्ता
श्चापबाणकराःसदा ॥ शताक्षौहिणिकासेनाप्येकैकस्याःप्रकीर्तिताः ॥ १८ ॥ एकैकशक्तेःसामर्थ्यंलक्षब्र
ह्मांडनाशने ॥ शताक्षौहिणिकासेनाताद्दशीनृपसत्तम ॥ १९ ॥ किंनकुर्याज्जगत्यस्मिन्नशक्यंवक्तुमेव
तत् ॥ सर्वापियुद्धसामग्रीतस्मिन्सालेस्थितामुने ॥ २० ॥ रथानांगणनानास्तिहयानांकरिणांतथा ॥
शस्त्राणांगणनातद्वद्गणानांगणनातथा ॥ २१ ॥ पद्मरागमयादग्रेगोमेदमणिनिर्मितः ॥ दशयोजनदैर्घ्ये
णप्राकारोवर्ततेमहान् ॥ २२ ॥ भास्वज्जपाप्रसूनाभोमध्यभूस्तस्यताद्दशी ॥ गोमेदकल्पितान्येवतद्वासि
सदनानिच ॥ २३ ॥ पक्षिणःस्तंभवर्याश्चवृक्षावाप्यःसरांसिच ॥ गोमेदकल्पिताएवकुंकुमारुणविग्रहाः
॥ २४ ॥ तन्मध्यस्थामहादेव्योद्वात्रिंशच्छक्तयःस्मृताः ॥ नानाशस्त्रप्रहरणागोमेदमणिभूषिताः ॥ २५ ॥

प्रत्येकलोकवासिन्यःपरिवार्यसमंततः ॥ गोमेदसालेसन्नद्धापिशाचवदनानृप ॥ २६ ॥ स्वर्लोकवासि
भिर्नित्यंपूजिताश्चक्रबाहवः ॥ क्रोधरक्तेक्षणाभिंधिपचच्छिंधिदहेतिच ॥ २७ ॥ वदंतिसततंवाचंयुद्धो
त्सुकहृदंतराः ॥ एकैकस्यामहाशक्तेर्दशाक्षौहिणिकामता ॥ २८ ॥ सेनातत्राप्येकशक्तिर्लक्षब्रह्मांडनाशि
नी ॥ तादृशीनांमहासेनावर्णनीयाकथंनृप ॥ २९ ॥ रथानांनैवगणनावाहनानांतथैवच ॥ सर्वयुद्धसमा
रंभस्तत्रदेव्याविराजते ॥ ३० ॥ तासांनामानिवक्ष्यामिपापनाशकराणिच ॥ विद्याह्रीपुष्टयःप्रज्ञासिनी
वालीकुहूस्तथा ॥ ३१ ॥ रुद्रावीर्याप्रभानंदापोषिणीऋद्धिदाशुभा ॥ कालरात्रिर्महारात्रिर्भद्रकालीकप
र्दिनी ॥ ३२ ॥ विकृतिर्दंडिमुण्डिन्यौसेंदुखंडाशिखंडिनी ॥ निशुंभशुंभमथिनीमहिषासुरमर्दिनी ॥
॥ ३३ ॥ इन्द्राणीचैवरुद्राणीशंकरार्धशरीरिणी ॥ नारीनारायणीचैवत्रिशूलिन्यपिपालिनी ॥ ३४ ॥
अंबिकाह्लादिनीपश्चादित्येवंशक्तयःस्मृताः ॥ यद्येताःकुपितादेव्यस्तदाब्रह्मांडनाशनम् ॥ ३५ ॥ पराज
योनचैतासांकदाचित्क्वचिदस्तिहि ॥ गोमेदकमयादग्रेसद्वज्रमणिनिर्मितः ॥ ३६ ॥ दशयोजनतुंगोऽ
सौगोपुरद्वारसंयुतः ॥ कपाटशृंखलाबद्धोनववृक्षसमुज्ज्वलः ॥ ३७ ॥ सालस्तन्मध्यभूम्यादिसर्वंहीरम
यंस्मृतम् ॥ गृहाणिवीथयोरथ्यामहामार्गांगणानिच ॥ ३८ ॥ वृक्षालवालतरवःसारंगाअपितादृशाः ॥
दीर्घिकाश्रेणयोवाप्यस्तडागाःकूपसंयुताः ॥ ३९ ॥ तत्रश्रीभुवनेश्वर्यावसंतिपरिचारिकाः ॥ एकैकाल
क्षदासीभिःसेवितामदगर्विताः ॥ ४० ॥ तालवृंतधराःकाश्चिच्चषकाढ्यकरांबुजाः ॥ काश्चित्तांबूल
पात्राणिधारयंत्योऽतिगर्विताः ॥ ४१ ॥ काश्चित्तच्छत्रधारिण्यश्चामराणांविधारिकाः ॥ नानावस्त्रध
राःकाश्चित्काश्चित्पुष्पकरांबुजाः ॥ ४२ ॥ नानादर्शकराःकाश्चित्काश्चित्कुंकुमलेपनम् ॥ धारयंत्यः
कज्जलंचसिंदूरचषकंपराः ॥ ४३ ॥ काश्चिच्चित्रकनिर्मात्र्यःपादसंवाहनेरताः ॥ काश्चित्तुभूषाकारि
ण्योनानाभूषाधराःपराः ॥ ४४ ॥ पुष्पभूषणनिर्मात्र्यःपुष्पशृङ्गारकारिकाः ॥ नानाविलासचतुराबह्वय

एवंविधाःपराः ॥ ४५ ॥ निबद्धपरिधानीयायुवत्यःसकलाअपि ॥ देवीकृपालेशवशातुच्छीकृतजगत्रयाः
॥ ४६ ॥ एतादूत्यःस्मृताश्चैव्यःश्रृङ्गारमदगर्विताः ॥ नासांनामानिवक्ष्यामिश्रृणुमेनृपसत्तम ॥ ४७ ॥
अनंगरूपाप्रथमाप्यनंगमदनापरा ॥ तृतीयातुततःप्रोक्तासुंदरीमदनातुरा ॥ ४८ ॥ ततो
भुवनवेगास्यात्तथाभुवनपालिका ॥ स्यात्सर्वशिशिरानंगवेदनानंगमेखला ॥ ४९ ॥
विद्युद्दामसमानांग्यःक्वणत्कांचीगुणान्विताः ॥ रणन्मंजीरचरणाबहिरंतरितस्ततः ॥ ५० ॥
धावमानास्तुशोभंतेसर्वाविद्युल्लतोपमाः ॥ कुशलाःसर्वकार्येषुवेत्रहस्ताःसमंततः ॥ ५१ ॥ अष्टदि
क्षुतथैतासांप्राकाराद्बहिरेवच ॥ सदनानिविराजंतेनानावाहनहेतिभिः ॥ ५२ ॥ वज्रसालादग्रभागे
सालोवैदूर्यनिर्मितः ॥ दशयोजनतुंगोऽसौगोपुरद्वारभूषितः ॥ ५३ ॥ वैदूर्यभूमिःसर्वापिगृहाणि
विविधानिच ॥ वीथ्योरथ्यामहामार्गाःसर्वेवैदूर्यनिर्मिताः ॥ ५४ ॥ वापीकूपतडागाश्चस्रवंतीनां
तटानिच ॥ वालुकाचैवसर्वाऽपिवैदूर्यमणिनिर्मिता ॥ ५५ ॥ तत्राष्टदिक्षुपरितोवाह्यादीनांचमंडलम् ॥
निजैर्गणैःपरिवृतंभ्राजतेनृपसत्तम ॥ ५६ ॥ प्रतिब्रह्मांडमातृणांताःसमष्टयईरिताः ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरी
चैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ ५७ ॥ वाराहीचतथैंद्राणीचामुण्डाःसप्तमातरः ॥ अष्टमीतुमहालक्ष्मी
नाम्नाप्रोक्तास्तुमातरः ॥ ५८ ॥ ब्रह्मरुद्रादिदेवानांसमाकारास्तुताःस्मृताः ॥ जगत्कल्याणकारिण्यः
स्वस्वसेनासमावृताः ॥ ५९ ॥ तत्सालस्यचतुर्द्वार्षु वाहनानिमहेशितुः ॥ सज्जानिनृपतेसंतिसालं
काराणिनित्यशः ॥ ६० ॥ दंतिनःकोटिशोवाहाःकोटिशःशिबिकास्तथा ॥ हंसाःसिंहाश्चगरुडाम
यूरावृषभास्तथा ॥ ६१ ॥ तैर्युक्ताःस्यंदनास्तद्वत्कोटिशोनृपनंदन ॥ पार्ष्णिग्राहसमायुक्ताध्वजैराका
शचुंबिनः ॥ ६२ ॥ कोटिशस्तुविमानानिनानाचिह्नान्वितानिच ॥ नानावादित्रयुक्तानिमहाध्वज
युतानिच ॥६३॥ वैदूर्यमणिसालस्याप्यग्रेसालःपरःस्मृतः ॥ दशयोजनतुंगोऽसाविंद्रनीलाश्मनिर्मितः

॥ ६४ ॥ तन्मध्यभूस्तथावीथ्योमहामार्गागृहाणिच ॥ वापीकूपतडागाश्चसर्वेतन्मणिनिर्मिताः ॥६५॥
तत्रपद्मंतुसंप्रोक्तंबहुयोजनविस्तृतम् ॥ षोडशारंदीप्यमानंसुदर्शनमिवापरम् ॥ ६६ ॥ तत्रषोडश
शक्तीनांस्थानानिविविधानिच ॥ सर्वोपस्करयुक्तानिसमृद्धानिवसंतिहि ॥ ६७ ॥ तासांनामानिवक्ष्या
मिशृणुमेनृपसत्तम ॥ करालीविकरालीचतथोमाचसरस्वती ॥ ६८ ॥ श्रीदुर्गोषातथालक्ष्मीःश्रुति
श्चैवस्मृतिर्धृतिः ॥ श्रद्धामेधामतिःकांतिरार्याषोडशशक्तयः ॥ ६९ ॥ नीलजीमूतसंकाशाःकरवालक
रांबुजाः ॥ समाःखेटकधारिण्योयुद्धोपक्रांतमानसाः ॥ ७० ॥ सेनान्यःसकलाएताःश्रीदेव्याजगदी
शितुः ॥ प्रतिब्रह्मांडसंस्तानांशक्तीनांनायिकाःस्मृताः ॥ ७१ ॥ ब्रह्मांडक्षोभकारिण्योदेवीशक्त्युप
बृंहिताः ॥ नानारथसमारूढानानाशक्तिभिरन्विताः ॥ ७२ ॥ एतत्पराक्रमंवक्तुंसहस्रास्योऽपि
नक्षमः ॥ इंद्रनीलमहासालादग्रेतुबहुविस्तृतः ॥ ७३ ॥ मुक्ताप्राकारउदितोदशयोजनदैर्घ्यवान् ॥ मध्य
भूःपूर्ववत्प्रोक्तातन्मध्येऽष्टदलांबुजम् ॥ ७४ ॥ मुक्तामणिगणाकीर्णंविस्तृतंतुसकेसरम् ॥ तत्रदेवी
समाकारादेव्यायुधधराःसदा ॥ ७५ ॥ संप्रोक्ताअष्टमंत्रिण्योजगद्वार्ताप्रबोधिकाः ॥ देवीसमानभो
गास्ताइंगितज्ञास्तुपंडिताः ॥ ७६ ॥ कुशलाःसर्वकार्येषुस्वामिकार्यपरायणाः ॥ देव्यभिप्रायबोध्य
स्ताश्चतुराअतिसुंदराः ॥ ७७ ॥ नानाशक्तिसमायुक्ताःप्रतिब्रह्मांडवर्तिनाम् ॥ प्राणिनांताः
समाचारंज्ञानशक्त्याविदंतिच ॥ ७८ ॥ तासांनामानिवक्ष्यामिमत्तःशृणुनृपोत्तम ॥ अनंगकुसुमा
प्रोक्ताप्यनंगकुसुमातुरा ॥ ७९ ॥ अनंगमदनातद्वदनंगमदनातुरा ॥ भुवनपालागगनवेगाचैवततःप
रम् ॥ ८० ॥ शशिरेखाचगगनरेखाचैवततःपरम् ॥ पाशांकुशवराभीतिधराअरुणविग्रहाः ॥ ८१ ॥
विश्वसंबन्धिनींवार्तांबोधयंतिप्रतिक्षणम् ॥ मुक्तासालादग्रभागेमहामारकतोपरः ॥ ८२ ॥ सालो
त्तमःसमुद्दिष्टोदशयोजनदैर्घ्यवान् ॥ नानासौभाग्यसंयुक्तोनानाभोगसमन्वितः ॥ ८३ ॥ मध्यभूस्ता

दृशीप्रोक्तासदनानितथैवच ॥ षट्कोणमंत्रविस्तीर्णंकोणस्थादेवताःशृणु ॥ ८४ ॥ पूर्वकोणेचतुर्वक्त्रो
गायत्रीसहितोविधिः ॥ कुण्डिकाक्षगुणाभीतिदंडायुधधरः परः ॥ ८५ ॥ तदायुधधरादेवीगायत्री
परदेवता ॥ वेदाःसर्वेमूर्तिमंतःशास्त्राणिविविधानिच ॥ ८६ ॥ स्मृतयश्चपुराणानिमूर्तिमंतिवसंतिहि ॥
येब्रह्मविग्रहाःसंतिगायत्रीविग्रहाश्चये ॥ ८७ ॥ व्याहृतीनांविग्रहाश्चतेनित्यंतत्रसंतिहि ॥ रक्ष कोणे
शंखचक्रगदांबुजकरांबुजा ॥ ८८ ॥ सावित्रीवर्ततेतत्रमहाविष्णुश्चतादृशः ॥ येविष्णुविग्रहाःसंतिमत्स्य
कूर्माद्योयोखिलाः ॥ ८९ ॥ सावित्रीविग्रहायेचतेसर्वेतत्रसंतिहि ॥ वायुकोणेपरश्वक्षमालाभयवरा
न्वितः ॥ ९० ॥ महारुद्रोवर्ततेऽत्रसरस्वत्यपितादृशी ॥ येयेतुरुद्रभेदाःस्युर्दक्षिणास्यादयोनृप
॥ ९१ ॥ गौरीभेदाश्चयेसर्वेतेतत्रनिवसंतिहि ॥ चतुःषष्ट्यागमायेचयेचान्येप्यागमाःस्मृताः ॥ ९२ ॥
तेसर्वेमूर्तिमंतश्चतत्रवैनिवसंतिहि ॥ अग्निकोणेरत्नकुंभंतथामणिकरंडकम् ॥ ९३ ॥ दधानोनिजह
स्ताभ्यांकुबेरोधनदायकः ॥ नानावीथीसमायुक्तोमहालक्ष्मीसमन्वितः ॥ ९४ ॥ देव्यानिधिपतिस्त्वास्ते
स्वगुणैःपरिवेष्टितः ॥ वारुणेतुमहाकोणेमदनोरतिसंयुतः ॥ ९५ ॥ पाशांकुशधनुर्बाणधरोनित्यंविराज
ते ॥ शृंगारामूर्तिमंतस्तुतत्रसन्निहिताःसदा ॥ ९६ ॥ ईशानकोणेविघ्नेशोनित्यंपुष्टिसमन्वितः ॥
पाशांकुशधरोवीरोविघ्नहर्ताविराजते ॥ ९७ ॥ विभूतयोगणेशस्ययायाःसंतिनृपोत्तम ॥ ताःसर्वानिव
संत्यत्रमहैश्वर्यसमन्विताः ॥ ९८ ॥ प्रतिब्रह्मांडसंस्थानांब्रह्मादीनांसमष्टयः ॥ एतेब्रह्मादयःप्रोक्ताःसेवं
तेजगदीश्वरीम् ॥ ९९ ॥ महामारकतस्याग्रेशतयोजनदैर्घ्यवान् ॥ प्रवालशालोस्त्यपरःकुंकुमारुणवि
ग्रहः ॥ १०० ॥ मध्यभूस्तादृशीप्रोक्तासदनानिचपूर्ववत् ॥ तन्मध्येपंचभूतानांस्वामिन्यःपंचसंतिच
॥ १ ॥ हृल्लेखागगनारक्ताचतुर्थीतुकरालिका ॥ महोच्छुष्मापंचमीचपंचभूतसमप्रभाः ॥ २ ॥ पाशांकु
शवराभीतिधारिण्योमितभूषणाः ॥ देवीसमानवेषाढ्यानवयौवनगर्विताः ॥ ३ ॥ प्रवालशालादग्रेतुन

वरत्नविनिर्मितः ॥ बहुयोजनविस्तीर्णोमहाशालोऽस्तिभूमिप ॥ ४ ॥ तत्रचाम्नायदेवीनांसदनानिबहू
न्यपि ॥ नवरत्नमयान्येवतडागाश्चसरांसिच ॥ ५ ॥ श्रीदेव्यायेऽवताराःस्युस्तेतत्रनिवसंतिहि ॥
महाविद्यामहाभेदाःसंतितत्रैवभूमिप ॥ ६ ॥ निजावरणदेवीभिर्निजभूषणवाहनैः ॥ सर्वदेव्योविराजंते
कोटिसूर्यसमप्रभाः ॥ ७ ॥ सप्तकोटिमहामंत्रदेवताःसंतितत्रहि ॥ नवरत्नमयादग्रे चिंतामणिगृहंमहत्
॥ ८ ॥ तत्रत्यंवस्तुमात्रंतुचिंतामणिविनिर्मितम् ॥ सूर्योद्गारोपलैस्तद्वच्चंद्रोद्गारोपलैस्तथा ॥ ९ ॥
स्तंभाःकल्पितास्तुसहस्रशः ॥ येषांप्रभाभिरंतस्थंवस्तुकिंचिन्नदृश्यते ॥ ११० ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

व्यासउवाच ॥ तदेवदेवीसदनंमध्यभागेविराजते ॥ सहस्रस्तंभसंयुक्ताश्चत्वारस्तेषुमंड
पाः ॥ १ ॥ शृंगारमंडपश्चैकोमुक्तिमंडपएवच ॥ ज्ञानमंडपसंज्ञस्तुतृतीयःपरिकीर्तितः ॥ २ ॥ एकांत
मंडपश्चैवचतुर्थःपरिकीर्तितः ॥ नानावितानसंयुक्तानानाधूपैस्तुधूपिताः ॥ ३ ॥ कोटिसूर्यसमाःकांत्या
भ्राजंतेमंडपाःशुभाः ॥ तन्मंडपानांपरितःकाश्मीरवनिकास्मृता ॥ ४ ॥ मल्लिकाकुंदवनिकायत्रपुष्कल
काःस्थिताः ॥ असंख्यातामृगमदैःपूरितास्तत्स्रवान्नृप ॥ ५ ॥ महापद्माटवीतद्वद्रत्नसोपाननिर्मिता ॥
सुधारसेनसंपूर्णागुंजन्मत्तमधुव्रता ॥६॥ हंसकारंडवाकीर्णागंधपूरितदिक्तटा ॥ वनिकानांसुगंधैस्तु
मणिद्वीपंसुवासितम् ॥ ७ ॥ शृंगारमंडपेदेव्योगायंतिविविधैःस्वरैः ॥ सभासदोदेववशामध्येश्रीजगदं
बिका ॥ ८ ॥ मुक्तिमंडपमध्येतुमोचयत्यनिशंशिवा ॥ ज्ञानोपदेशंकुरुतेतृतीयेनृपमंडपे ॥ ९ ॥ चतुर्थमंड
पेचैवजगद्रक्षाविचिंतनम् ॥ मंत्रिणीसहितानित्यंकरोतिजगदंबिका ॥ १० ॥ चिंतामणिगृहेराजञ्छक्ति
तत्त्वात्मकैःपरैः ॥ सोपानैर्दशभिर्युक्तोमंचकोप्यधिराजते ॥ ११ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चईश्वरश्चसदा

शिवः ॥ एतेमंचखुराःप्रोक्ताःफलकस्तुसदाशिवः ॥ १२ ॥ तस्योपरिमहादेवोभुवनेशोविराजते ॥ यादे
वीनिजलीलार्थंद्विधाभूताबभूवह ॥ १३ ॥ सृष्ट्यादौतुसएवायंतदर्धांगोमहेश्वरः ॥ कंदर्पदर्पनाशोद्य
त्कोटिकंदर्पसुंदरः ॥ १४ ॥ पंचवक्त्रस्त्रिनेत्रश्चमणिभूषणभूषितः ॥ हरिणाभीतिपरशून्वरंचनिजबाहु
भिः ॥ १५ ॥ दधानःषोडशाब्दोऽसौदेवःसर्वेश्वरोमहान् ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशश्चंद्रकोटिसुशीतलः
॥ १६ ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशस्त्रिनेत्रःशीतलद्युतिः ॥ वामांकेसन्निषण्णाऽस्यदेवीश्रीभुवनेश्वरी ॥ १७ ॥
नवरत्नगणाकीर्णकांचीदामविराजिता ॥ तप्तकांचनसन्नद्धवैदूर्यांगदभूषणा ॥ १८ ॥ कनच्छ्रीचक्रताटं
कविटंकवदनांबुजा ॥ ललाटकांतिविभवविजितार्धसुधाकरा ॥ १९ ॥ बिंबकांतितिरस्कारिरदच्छदवि
राजिता ॥ लसत्कुंकुमकस्तूरीतिलकोद्भासितानना ॥ २० ॥ दिव्यचूडामणिस्फारचंचच्चंद्रकसूर्यका॥
उद्यत्कविसमस्वच्छनासाभरणभासुरा ॥ २१ ॥ चिंताकलंबितस्वच्छमुक्तागुच्छविराजिता ॥ पाटीर
पंककर्पूरकुंकुमालंकृतस्तनी ॥ २२ ॥ विचित्रविविधाकल्पाकंबुसंकाशकंधरा ॥ दाडिमीफलबीजाभदं
तपंक्तिविराजिता ॥ २३ ॥ अनर्घ्यरत्नघटितमुकुटांचितमस्तका ॥ मत्तालिमालाविलसदलकाढ्यमुखां
बुजा ॥ २४ ॥ कलंककार्श्यनिर्मुक्तशरच्चंद्रनिभानना ॥ जाह्नवीसलिलावर्तशोभिनाभिविभूषिता ॥२५॥
माणिक्यशकलाबद्धमुद्रिकांगुलिभूषिता ॥ पुंडरीकदलाकारनयनत्रयसुंदरी ॥ २६ ॥ कल्पिताच्छमहा
रागपद्मरागोज्ज्वलप्रभा ॥ रत्नकिंकिणिकायुक्तरत्नकंकणशोभिता ॥ २७ ॥ मणिमुक्तासरापारलसत्पद
कसंततिः ॥ रत्नांगुलिप्रविततप्रभाजाललसत्करा ॥ २८ ॥ कंचुकीगुंफितापारनानारत्नततिद्युतिः ॥
मल्लिकामोदिधम्मिल्लमल्लिकालिसरावृता ॥ २९ ॥ सुवृत्तनिबिडोत्तुंगकुचभारालसाशिवा ॥ वरपा
शांकुशाभीतिलसद्बाहुचतुष्टया ॥ ३० ॥ सर्वशृङ्गारवेषाढ्यासुकुमारांगवल्लरी ॥ सौंदर्यधारासर्वस्वा
निर्व्याजकरुणामयी ॥ ३१ ॥ निजसंलापमाधुर्यविनिर्भर्त्सितकच्छपी ॥ कोटिकोटिरवींदूनांकांतियाबि

भ्रतीपरा ॥ ३२ ॥ नानासखीभिर्दासीभिस्तथादेवांगनादिभिः ॥ सर्वाभिर्देवताभिस्तुसमंतात्परिवेष्टि
ता ॥ ३३ ॥ इच्छाशक्त्याज्ञानशक्त्याक्रियाशक्त्यासमन्विता ॥ लज्जातुष्टिस्तथापुष्टिःकीर्तिःकांतिःक्षमा
दया ॥ ३४ ॥ बुद्धिर्मेधास्मृतिर्लक्ष्मीर्मूर्तिमत्योंगनाःस्मृताः ॥ जयाचविजयाचैवाप्यजिताचापराजिता
॥ ३५ ॥ नित्याविलासिनीदोग्ध्रीत्वघोरामंगलानवा ॥ पीठशक्तयएतास्तुसेवंतेयांपरांबिकाम् ॥ ३६ ॥
यस्यास्तुपार्श्वभागेस्तोनिधीतौशंखपद्मकौ ॥ नवरत्नवहानद्यस्तथावैकांचनस्रवाः ॥ ३७ ॥ सप्तधातुव
हानद्योनिधिभ्यांतुविनिर्गताः ॥ सुधासिंध्वंतगामिन्यस्ताःसर्वानृपसत्तम ॥ ३८ ॥ सादेवीभुवनेशानी
तद्वामांकेविराजते ॥ सर्वेशत्वंमहेशस्ययत्संगादेवनान्यथा ॥ ३९ ॥ चिंतामणिगृहस्याऽस्यप्रमाणंशृ
णुभूमिप ॥ सहस्रयोजनायामंमहांतस्तत्प्रचक्षते ॥ ४० ॥ तदुत्तरेमहाशालाःपूर्वस्माद्द्विगुणाःस्मृताः ॥
अंतरिक्षगतंत्वेतन्निराधारंविराजते ॥ ४१ ॥ संकोचश्चविकाशश्चजायतेऽस्यनिरंतरम् ॥ पटवत्का
र्यवशतःप्रलयेसर्जनेतथा ॥ ४२ ॥ शालानांचैवसर्वेषांसर्वकांतिपरावधि ॥ चिंतामणिगृहंप्रोक्तंयत्रदेवीम
होमयी ॥ ४३ ॥ येयेउपासकाःसंतिप्रतिब्रह्मांडवर्तिनः ॥ देवेषुनागलोकेषुमनुष्येष्वितरेषुच ॥ ४४ ॥
श्रीदेव्यास्तेचसर्वेपिव्रजंत्यत्रैवभूमिप ॥ देवीक्षेत्रेयेत्यजंतिप्राणान्देव्यर्चनेरताः ॥ ४५ ॥ तेसर्वेयांतितत्रै
वयत्रदेवीमहोत्सवा ॥ घृतकुल्यादुग्धकुल्यादधिकुल्यामधुस्रवाः ॥ ४६ ॥ स्यंदंतिसरितःसर्वास्तथा
मृतवहाःपराः ॥ द्राक्षारसवहाःकाश्चिज्जंबूरसवहाःपराः ॥ ४७ ॥ आम्रेक्षुरसवाहिन्योनद्यस्तास्तुस
हस्रशः ॥ मनोरथफलावृक्षावाप्यःकूपास्तथैवच ॥ ४८ ॥ यथेष्टपानफलदानन्यूनंकिंचिदस्तिहि ॥
नरोगपलितंवापिजरावापिकदाचन ॥ ४९ ॥ नचिंतानचमात्सर्यंकामक्रोधादिकंतथा ॥ सर्वेयुवानःस
स्त्रीकाःसहस्रादित्यवर्चसः ॥ ५० ॥ भजंतिसततंदेवींतत्रश्रीभुवनेश्वरीम् ॥ केचित्सलोकतापन्नाःकेचि
त्सामीप्यतांगताः ॥ ५१ ॥ सरूपतांगताःकेचित्सार्ष्टितांचपरेगताः ॥ यायास्तुदेवतास्तत्रप्रतिब्रह्मांडव

र्तिनाम् ॥ ५२ ॥ समष्टयःस्थितास्तास्तुसेवंतेजगदीश्वरीम् ॥ सप्तकोटिमहामंत्रामूर्तिमंतउपासते
॥ ५३ ॥ महाविद्याश्चसकलाःसाम्यावस्थात्मिकांशिवाम् ॥ कारणब्रह्मरूपांतांमायाशबलविग्रहाम्
॥ ५४ ॥ इत्थंराजन्मयाप्रोक्तंमणिद्वीपंमहत्तरम् ॥ नसूर्यचंद्रौनोविद्युत्कोटयोग्निस्तथैवच ॥ ५५ ॥
एतस्यभासाकोटयंशकोटयंशेनापितेसमाः ॥ कचिद्विद्रुमसंकाशंक्वचिन्मरकतच्छवि ॥ ५६ ॥
विद्युद्भानुसमच्छायंमध्यसूर्यसमंकचित् ॥ विद्युत्कोटिमहाधारासारकांतिततंकचित् ॥ ५७ ॥
कचित्सिंदूरनीलेंद्रमाणिक्यसदृशच्छवि ॥ हीरसारमहागर्भधगद्धगितदिक्तटम् ॥ ५८ ॥ कांत्यादावा
नलसमंतप्तकांचनसन्निभम् ॥ कचिच्चन्द्रोपलोद्गारंसूर्योद्गारंचकुत्रचित् ॥ ५९ ॥ रत्नशृंगिसमायु
क्तंरत्नप्राकारगोपुरम् ॥ रत्नपत्रैरत्नफलैर्वृक्षैश्चपरिमंडितम् ॥ ६० ॥ नृत्यन्मयूरसंघैश्चकपोतरणि
तोज्ज्वलम् ॥ कोकिलाकाकलीलापैःशुकलापैश्चशोभितम् ॥ ६१ ॥ सुरम्यरमणीयांबुलक्षावधिसरो
वृतम् ॥ तन्मध्यभागविलसद्विकचद्रत्नपंकजैः ॥ ६२ ॥ सुगंधिभिःसमंतात्तुवासितंशतयोजनम् ॥
मंदमारुतसंभिन्नचलद्द्रुमसमाकुलम् ॥ ६३ ॥ चिंतामणिसमूहानांज्योतिषाविततांबरम् ॥ रत्नप्रभा
भिरभितोधगद्धगितदिक्तटम् ॥ ६४ ॥ वृक्षव्रातमहागंधवातव्रातसुपूरितम् ॥ धूपधूपायितंराजन्मणि
दीपायुतोज्ज्वलम् ॥ ६५ ॥ मणिजालकसच्छिद्रतरलोदरकान्तिभिः ॥ दिङ्मोहजनकंचैतद्दर्पणोदर
संयुतम् ॥ ६६ ॥ ऐश्वर्यस्यसमग्रस्यशृंगारस्याखिलस्यच ॥ सर्वज्ञतायाःसर्वायास्तेजसश्चाखिलस्य
च ॥ ६७ ॥ पराक्रमस्यसर्वस्यसर्वोत्तमगुणस्यच ॥ सकलायादयायाश्चसमाप्तिरिहभूपते ॥ ६८ ॥
राज्ञआनंदमारभ्यब्रह्मलोकांतभूमिषु ॥ आनंदायेस्थिताःसर्वेतेऽत्रैवांतर्भवंतिहि ॥ ६९ ॥ इतितेवर्णितं
राजन्मणिद्वीपंमहत्तरम् ॥ महादेव्याःपरंस्थानंसर्वलोकोत्तमोत्तमम् ॥ ७० ॥ एतस्यस्मरणात्सद्यःसर्व
पापंविनश्यति ॥ प्राणोत्क्रमणसंधौतुस्मृत्वातत्रैवगच्छति ॥ ७१ ॥ अध्यायपंचकंत्वेतत्पठेन्नित्यंसमा

हितः ॥ भूतप्रेतपिशाचादिबाधातत्रभवेन्नहि ॥ ७२ ॥ नवीनगृहनिर्माणेवास्तुयागेतथैवच ॥ पठितव्यं प्रयत्नेनकल्याणंतेनजायते ॥ ७३ ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

व्यासउवाच ॥ इतितेकथितंभूपयद्यत्पृष्टंत्वयाऽनघ ॥ नारायणेनयत्प्रोक्तंनारदायमहात्मने
॥ १ ॥ श्रुत्वैतत्तुमहादेव्याःपुराणंपरमाद्भुतम् ॥ कृतकृत्योभवेन्मर्त्योदेव्याःप्रियतमोहिसः ॥ २ ॥ कुरु चांबामखंराजन्स्वपितुरुद्धरणायवै ॥ खिन्नोऽसियेनराजेंद्रपितुर्ज्ञात्वातुदुर्गतिम् ॥ ३ ॥ गृहाणत्वंमहादेव्यामंत्रंसर्वोत्तमोत्तमम् ॥ यथाविधिविधानेनजन्मसाफल्यदायकम् ॥४॥ सूतउवाच॥ तच्छ्रुत्वानृपशार्दूलःप्रार्थयित्वामुनीश्वरम् ॥ तस्मादेवमहामंत्रंदेवीप्रणवसंज्ञकम् ॥ ५ ॥ दीक्षाविधिविधानेनजग्राह नृपसत्तमः ॥ ततआहूयधौम्यादीन्नवरात्रसमागमे ॥ ६ ॥ अंबायज्ञंचकाराशुवित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ ब्राह्मणैःपाठयामासपुराणंत्वेतदुत्तमम् ॥ ७ ॥ श्रीदेव्यग्रेंबिकाप्रीत्यैदेवीभागवतंपरम् ॥ ब्राह्मणान्भोजयामासाप्यसंख्यातान्सुवासिनीः ॥ ८ ॥ कुमारीर्बटुकादींश्चदीनानाथांस्तथैवच ॥ द्रव्यप्रदानैस्तान्सर्वान्संतोष्यवसुधाधिपः ॥ ९ ॥ समाप्ययज्ञंसंस्थानेसंस्थितोयावदेवहि ॥ तावदेवहिचाकाशान्नारदः समवातरत् ॥ १० ॥ रणयन्महतींवीणांज्वलदग्निशिखोपमः ॥ ससंभ्रमःसमुत्थायदृष्ट्वातंनारदंमुनिम् ॥११॥ आसनाद्युपचारैश्चपूजयामासभूमिपः ॥ कृत्वातुकुशलप्रश्नंपप्रच्छागमकारणम् ॥ १२ ॥ राजोवाच ॥ कुतआगमनंसाधोब्रूहिकिंकरवाणिते ॥ सनाथोऽहंकृतार्थोऽहंत्वदागमनकारणात् ॥१३॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाप्रोवाचमुनिसत्तमः ॥ अद्याऽऽश्चर्यंमयादृष्टंदेवलोकेनृपोत्तम ॥ १४ ॥ तन्निवेदयितुंप्राप्तस्त्वत्सकाशेसुविस्मितः ॥ पितातेदुर्गतिंप्राप्तोनिजकर्मविपर्ययात् ॥ १५ ॥ सएवायंदिव्यरूपवपुर्भूत्वा

ऽधुनैवहि ॥ देवदेवैःस्तुतःसम्यगप्सरोभिःसमंततः ॥ १६ ॥ विमानवरमारुह्यमणिद्वीपंगतोऽभवत् ॥ देवीभागवतस्यास्यश्रवणोत्थफलेनच ॥ १७ ॥ अंबामखफलेनापिपितातेसुगतिंगतः ॥ धन्योऽसिकृतकृत्योऽसिजीवितंसफलंतव ॥ १८ ॥ नरकादुद्धृतस्तातस्त्वयातुकुलभूषण ॥ देवलोकेस्फीतकीर्तिस्तवाद्य विपुलाऽभवत् ॥ १६ ॥ सूतउवाच ॥ नारदोक्तंसमाकर्ण्यप्रेमगद्गदितांतरः ॥ पपातपादांबुजयोर्व्यासस्याद्भुतकर्मणः ॥ २० ॥ तवानुग्रहतोदेवकृतार्थोऽहंमहामुने ॥ किंमयाप्रतिकर्तव्यंनमस्कारादृतेतव ॥ २१ ॥ अनुग्राह्यःसदैवाहमेवमेवत्वयामुने ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाप्याशीर्भिरभिनन्द्यच ॥ २२ ॥ उवाच वचनंश्लक्ष्णंभगवान्बादरायणः ॥ राजन्सर्वंपरित्यज्यभजदेवीपदांबुजम् ॥ २३ ॥ देवीभागवतंचैवपठ नित्यंसमाहितः ॥ अंबामखंसदाभक्त्याकुरुनित्यमतंद्रितः ॥ २४ ॥ अनायासेनतेनत्वंमोक्ष्यसेभवबंधनात् ॥ सन्त्यन्यानिपुराणानिहहरिरुद्रमुखानिच ॥ २५ ॥ देवीभागवतस्यास्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ सारमेतत्पुराणानांवेदानांचैवसर्वशः ॥ २६ ॥ मूलप्रकृतिरेवैषायत्रतुप्रतिपाद्यते ॥ समंतेनपुराणं स्यात्कथमन्यन्नृपोत्तम ॥ २७ ॥ पाठेवेदसमंपुण्यंयस्यस्याज्जनमेजय ॥ पठितव्यंप्रयत्नेनतदेवविबुधोत्तमैः ॥ २८ ॥ इत्युक्त्वानृपवर्यंतंजगाममुनिराट्ततः ॥ जग्मुश्चैवयथास्थानंधौम्यादिमुनयोमलाः ॥ २६ ॥ देवीभागवतस्यैवप्रशंसांचक्रुरुत्तमाम् ॥ राजाशशासधरणींततःसंतुष्टमानसः ॥ ३० ॥ देवीभागवतंचैवपठञ्छृण्वन्निरंतरम् ॥

इतिश्रीदेवीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

सूतउवाच ॥ अर्धश्लोकात्मकंयत्तुदेवीवक्त्राब्जनिर्गतम् ॥ श्रीमद्भागवतंनामवेदसिद्धांतबोधकम् ॥ १ ॥ उपदिष्टंविष्णवेयद्वटपत्रनिवासिने ॥ शतकोटिप्रविस्तीर्णंतत्कृतंब्रह्मणापुरा ॥ २ ॥

तत्सारमेकतः कृत्वाव्यासेनशुकहेतवे ॥ अष्टादशसहस्रं तुद्वादशस्कंधसंयुतम् ॥ ३ ॥ देवीभागवतंनाम
पुराणंग्रथितंपुरा ॥ अद्यापिदेवलोकेतद्बहुविस्तीर्णमस्तिहि ॥ ४ ॥ नानेनसदृशंपुण्यंपवित्रंपापनाश
नम् ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ ५ ॥ पौराणिकंपूजयित्वावस्त्राद्याभरणादिभिः ॥
व्यासबुद्ध्यातन्मुखात्तुश्रुत्वैतत्समुपोषितः ॥ ६ ॥ लिखित्वानिजहस्तेनलेखकेनाऽथवामुने ॥ प्रौष्ठपद्यां
पौर्णमास्यांहेमसिंहसमन्वितम् ॥ ७ ॥ दद्यात्पौराणिकायाऽथदक्षिणांचपयस्विनीम् ॥ सालंकृतांसव
त्सांचकपिलांहेममालिनीम् ॥ ८ ॥ भोजयेद्ब्राह्मणानंतेप्यध्यायपरिसंमितान् ॥ सुवासिनीस्तावतीश्च
कुमारीर्बटुकैःसह ॥ ९ ॥ देवीबुद्ध्यापूजयेत्तान्वसनाभरणादिभिः ॥ पायसान्नवरेणाऽपिगंधस्रक्कुसुमा
दिभिः ॥ १० ॥ पुराणदानेनैतेनभूदानस्यफलंलभेत् ॥ इहलोकेसुखीभूत्वाप्यंतेदेवीपुरंव्रजेत् ॥ ११ ॥
नित्यंयःशृणुयाद्भक्त्यादेवीभागवतंपरम् ॥ नतस्यदुर्लभंकिंचित्कदाचित्क्वचिदस्तिहि ॥ १२ ॥ अपुत्रो
लभतेपुत्रान्धनार्थीधनमाप्नुयात् ॥ विद्यार्थीप्राप्नुयाद्विद्यांकीर्तिमंडितभूतलः ॥ १३ ॥ वंध्यावाकाकवंध्या
वामृतवंध्याचयांगना ॥ श्रवणादस्यतद्दोषान्निवर्तेतनसंशयः ॥ १४ ॥ यद्गेहेपुस्तकंचैतत्पूजितंयदि
तिष्ठति ॥ तद्गेहंनत्यजेन्नित्यंरमाचैवसरस्वती ॥ १५ ॥ नेक्षंतेतत्रवेतालडाकिनीराक्षसादयः ॥ ज्वरितं
तुनरंस्पृष्ट्वापठेदेतत्समाहितः ॥ १६ ॥ मंडलान्नाशमाप्नोतिज्वरोदाहसमन्वितः ॥ शतावृत्त्याऽस्यपठ
नात्क्षयरोगोविनश्यति ॥ १७ ॥ प्रतिसंध्यंपठेद्यस्तुसंध्यांकृत्वासमाहितः ॥ एकैकमस्यचाध्यायंसनरो
ज्ञानवान्भवेत् ॥ १८ ॥ शकुनांश्चैववीक्षेतकार्याकार्येषुचैवहि ॥ तत्प्रकारःपुरस्तात्तुकथितोऽस्तिमया
मुने ॥ १९ ॥ नवरात्रेपठेन्नित्यंशारदीयेऽतिभक्तितः ॥ तस्यांबिकातुसंतुष्टाददातीच्छाधिकंफलम् ॥
॥ २० ॥ वैष्णवैश्चैवशैवैश्चरमोमाप्रीयतेसदा ॥ सौरैश्चगाणपत्यैश्चस्वेष्टशक्तेश्चतुष्टये ॥ २१ ॥
पठितव्यंप्रयत्नेननवरात्रचतुष्टये ॥ वैदिकैर्निजगायत्रीप्रीतयेनित्यशोमुने ॥ २२ ॥ पठितव्यंप्रयत्नेनविरो

धोनाग्रकस्यचित् ॥ उपासनातुसर्वेषांशक्तियुक्ताऽस्तिसर्वदा ॥ २३ ॥ तच्छक्तेरेवतोषार्थंपठितव्यंसदा द्विजैः ॥ स्त्रीशूद्रोनपठेदेतत्कदापिचविमोहितः ॥ २४ ॥ शृणुयाद्द्विजवक्त्रात्तुनित्यमेवेतिचस्थितिः ॥ किंपुनर्बहुनोक्तेनसारंवक्ष्यामितत्त्वतः ॥ २५ ॥ वेदसारमिदंपुण्यंपुराणंद्विजसत्तमाः ॥ वेदपाठसमंपाठे श्रवणेचतथैवहि ॥ २६ ॥ सच्चिदानंदरूपांतांगायत्रीप्रतिपादिताम् ॥ नमामिह्रींमयींदेवींधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ २७ ॥ इतिसूतवचःश्रुत्वानैमिषीयास्तपोधनाः ॥ पूजयामासुरत्युच्चैःसूतंपौराणिकोत्तमम् ॥ ॥ २८ ॥ प्रसन्नहृदयाःसर्वेदेवीपादांबुजार्चकाः ॥ निवृत्तिपरमांप्राप्ताःपुराणस्यप्रभावतः ॥ २९ ॥ नमश्चक्रुःपुनःसूतंक्षमाप्यचमुहुर्मुहुः ॥ संसारवारिधेस्तातप्लवोऽस्माकंत्वमेवहि ॥ ३० ॥ इतिसमुनिवराणामग्रतःश्रावयित्वासकलनिगमगुह्यंदौर्गमेतत्पुराणम् ॥ नतमथमुनिसंघंवर्धयित्वाशिषांवाचरणकमलभृङ्गोनिर्जगामाथसूतः ॥ ३१ ॥

इति श्रीदेवीभागवते महापुराणेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायां द्वादशस्कंधे

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ स्वस्ति ॐ ॥

रामषण्णंद (९६३) संख्यातैःपद्यैर्व्यासकृतैःशुभैः ॥ देवीभागवतस्यद्वादशस्कंधईरितः ॥ १ ॥

गोण्डामण्डलान्तर्गतसिसईग्रामनिवासिना पाण्डेयोपाख्यपं०रामदत्तसूनुसाहित्यशास्त्रि—

पं० रामतेजशर्म्मणा सम्पादितोऽयं ग्रन्थः ।

सम्वत् १९८४

सूचना।

प्रिय महाशय ! मेरे यहां सब प्रकार की पुस्तकें जैसे वेद, वेदान्त, उपनिषद, पुराण, धर्मशास्त्र, व्याकरण, ज्योतिष, वैद्यक, काव्य, न्याय, सांख्य, मीमांसा, तथा भाषा की अन्यान्य पुस्तकें आप लोगों की सेवाके निमित्त सर्वदा तैयार रहती हैं। पुस्तकें आर्डर आने पर तुरन्त लेकिन बड़ी सावधानी से देख भाल कर रजिस्टर्ड पार्सल द्वारा अथवा ग्राहक को जिस प्रकार सुबिधा हो उस तरह शीघ्र भेजी जाती हैं। किसी प्रकार का आर्डर देकर परीक्षा करने की कृपा करें। मुझे पूरा विश्वास है कि मेरे यहां से आप एक वार कोई माल मंगा कर प्रसन्न होंगे और हमेशा हम से ही व्यवहार रक्खेंगे।

निवेदक—

बृजभूषणदास, कन्हैयालाल।

मेरे पुस्तकालय की कुछ पुस्तकें।

देवीभागवत भा. टी.	१६)
तथा संस्कृत टीका	१०)
तथा मूल	४)
शिवपुराण भा. टी.	२५)
तथा मूल	१०)
श्रीमद्भागवत भा. टी.	२५)
तथा श्रीधरी स्थूलाक्षर	२०)
अन्वितार्थप्रकाशिका	२०)
सुबोधिनी	२०)
भागवत दशम स्कन्ध भा. टी.	६)
भागवत सचूर्णिका	१५)
भविष्यपुराण	१२)
विष्णुधर्मोत्तर सम्पूर्ण	१७)

पुस्तक मिलने का पता—

बृजभूषणदास, कन्हैयालाल संस्कृत-पुस्तकालय,

कचौड़ीगली, बनारस सिटी।

w0. 121
31.5.61

मैनेजर–महेश प्रसाद द्वारा—
सत्यनाम प्रेस, मैदागिन, बनारस सिटी
में मुद्रित।

इति

श्रीमद्देवीभागवते महापुराणे द्वादशस्कन्धः

समाप्तः

इति

श्रीमद्देवीभागवतम्

समाप्तम्